

*«...Бигзор ин фарҳанги ҷомеъ ҳамчун мероси азизи
гузаштағони мо дастраси ҳар хонадони тоҷик ва китоби
рӯимизии ҳар фарди бонангу номуси миллат бошад».*

Эмомалӣ Раҳмон

«... Бگذار این فرهنگ جامع همچون میراث عزیز گذشتگان ما دسترس هر
خاندان تاجیک و کتاب روی میزی هر فرد با ننگ و ناموس ملت باشد»

امام علی رحمان

اکدیمیة علم‌های جمهوری تاجیکستان

پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی

فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی

(عبارت از ۲ جلد)

جلد ۱

۱-ن

زیر تحریر

سیف‌الدین نظرزاده (رئیس)، احمدجان سنگین‌اف،

سید کریم‌اف، میرزا حسن سلطان

دوشنبه - ۲۰۰۸

**АКАДЕМИЯИ ИЛМҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ПАЖҶҶИШГОҶИ ЗАБОН ВА АДАБИЁТИ БА НОМИ РҶДАКӢ**

**ФАРҶАНГИ
ТАФСИРИИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ**

(иборат аз 2 ҷилд)

ҶИЛДИ 1

А – Н

Зери таҳрири

Сайфиддин Назарзода (раис), Аҳмадҷон Сангинов,

Саид Каримов, Мирзо Ҷасани Султон

Душанбе – 2008

ББК92 Я2+81.2 Тоҷик – 4 +81.2 Форс – 4

Ф-41

Тартибдиҳандагон:

С. Назарзода, А. Сангинов, Р. Ҳошим, Ҳ. Рауфзода

Иштирокдорони таҳрир ва такмили аввал:

С. Назарзода, А. Сангинов, А. Маниёзов, С. Каримов,
М.-Ҳ. Султон, О. Қосимов, С. Матробов, С.Сабзаев

Иштирокдорони таҳрири ниҳой:

С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов
Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангшиносӣ: С. Холматова, С. Каримов

Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров, С. Холматова

Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ беш аз 80 ҳазор вожаву ибора ва таркибҳои забони тоҷикиро фаро гирифта, аз лиҳози сохтор калимаву таркиб ва истилоҳоти ҳам давраи классикии инкишофи забон ва ҳам давраи муосири рушди онро дар бар гирифтааст.

Дар охири фарҳанг мифтоҳи арабӣ замима шудааст.

Фарҳанг барои истифодаи доираи васеи хонандагон пешбинӣ мешавад.

Тасҳеҳот: И. Мискинов, С. Зарафшонӣ, Г. Усмонова,
Ч. Назаршоева, С. Некбахтшоева, О. Мирзоева

Чопи компютерӣ:

а) бо хати кирилласос: Ч. Назаршоева, Н. Ашӯрова, О. Мирзоева,
С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, М. Рачабова, Ш. Назарзода, М. Носирова, А.
Шералиева;

б) бо хати арабисос: И. Мискинов, Г. Усмонова, О. Қосимов, М.
Музофиршоев, С. Матробов.

ISBN 978-99947-715-5-4 (ҷ.1)

ISBN 978-99947-715-7-8

©Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти Рӯдакӣ, 2008

П Е Ш Г У Ф Т О Р

Фарҳангнигорӣ дар таърихи забони тоҷикӣ собиқаи дерина ва намунаҳои барҷаста дорад. Фарҳангу луғатномаҳои фаровон, ки луғатшиносон ва фарҳангнигорони машҳур дар давраҳои гуногун таҳия ва таълиф кардаанд, ганҷинаи бебаҳои вожагони забони тоҷикӣ маҳсуб гардида, то имрӯз қолаб ва шакли гунаҳои мухталифи калимасозӣ ва истилоҳофаринии забон аз рӯи онҳо омӯхта мешавад. Дар ин фарҳанг ва луғатҳои гуногунҳадаф муаллифону мураббон тағйироту таҳаввулоту баҳши вожагони забон ва калимаҳои навсохту тозаҷодӣ замони худро бо шарҳу тафсир сабт карда, барои ниғаҳдошту такмил ба ояндагон мерос мондаанд.

Фарҳангнигорӣ як риштаи басо муҳими забоншиносии тоҷик буда, таҳлил ва баррасии он яке аз василаҳои асосии пажӯҳиш ва таҳқиқи баҳши вожагони забон маҳсуб мешавад.

Ҳадафи асосии чунин таҳқиқот таҳияи феҳристи мукаммали фарҳангҳои тоҷикӣ-форсӣ, тартиб додани маҷмӯи умумии барғаҳои хаттӣ ва компютери вожагон ва таркибҳои дар ин фарҳангҳо сабтшуда, баррасии илмии усулҳои фарҳангнависӣ, таҳия ва нашри матни интиқодии фарҳангҳои пешин, бунёди як маркази умумии таҳқиқи муқоисавии фарҳангҳо ва дар ниҳоят, дар асоси ин фарҳангҳо таҳия намудани як фарҳанги мукаммали вожагони тамоми минтақаҳои интишори забон мебошад.

Муҳаққиқони забоншинос марҳилаҳои таърихи фарҳангшиносии тоҷикӣ-форсиро ба таври шартӣ ба марҳилаҳои тоисломӣ ва баъдиисломӣ ҷудо менамоянд.

Аз давраи тоисломии фарҳангшиносии тоҷик ба ғайр аз чанд намуна, аз қабилӣ «Фарҳанги оим-евак» (Frahang-i oim-evak), «Фарҳанги паҳлавик» (Frahang-i pahlavik) дигар осоре ба дасти мо нарасидааст, ки дар асоси онҳо оид ба сатҳи фарҳангшиносии дар як давраи тақрибан якунимҳазорсолаи таърихи забон ба таври муфассал қазоват намоем. Дар «Фарҳанги оим-евак», ки бо хуруфоти авестой ва паҳлавӣ таҳия шудааст, калимаҳои вожаҳои авестой ба забони паҳлавӣ шарҳ ёфта ва дар «Фарҳанги паҳлавик» бошад, идеограммаҳои забони форсии миёна (паҳлавӣ) тафсир шудаанд. Бояд гуфт, ки фарҳангнависӣ барои матнҳои бостонӣ, махсусан матнҳои динии зардуштӣ баъдан ҳам идома ёфта, нусхаҳои ин гуна фарҳангҳо дар марказҳои эроншиносии дунё маҳфузанд.¹

Замони авҷу густариши фарҳангшиносии ба давраи навини таърихи забон, ки бо номи форсии нав ё форсии дарӣ машҳур аст, рост меояд. Тавре ки маълум аст, аз асри XI сар карда ба забони тоҷикиву форсиву дарӣ фарҳангҳои сершуморе, аз қабилӣ «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ, «Фарҳанги Ҷаҳонگیرӣ»-и Ҳусайни Инҷу, «Баҳори Аҷам»-и Рой Текчанди Баҳор, «Фарҳангнома»-и Ҳусайни Вафой, «Фарҳанги Рашидӣ»-и Абдуррашиди Таттаӣ, «Бурҳони қотъ»-и Муҳаммадхусайни Халафи Табрзӣ,

¹ *Муфассал ниг: Основы иранского языкознания. Среднеиранские языки. – Москва, 1981, –С. 14-15, 235-236; Энциклопедияи советии тоҷик, – Душанбе, 1987, ҷилди 7. –С. 537-538; Маҷидов Ҳ. Забони адабии муосири тоҷик, – Душанбе, 2007, ҷ. 1, –С.191; Баевский И. С. Описание таджикско-персидских рукописей Института народов Азии. – Вып. 4. – Москва, 1962, –С. 51-52.*

«Ғиёсуллоғот»-и Муҳаммади Ғиёсуддин, «Чароғи ҳидоят»-и Алихони Орзу ва дахҳо луғатномаҳои дигар таҳия ва тадвин шудааст. Устод Саид Нафисӣ дар мақолаи «Фарҳангҳои порсӣ» феҳристи фарҳангҳои форсиро овардааст, ки он 202 луғатро дар бар мегирад ва қисме аз онҳо то замони мо нарасидааст. Дар «Луғатнома»-и Деххудо шумораи ин фарҳангҳо 250 китоб нишон дода шудааст.²

Муҳаққиқон ин давраро ба таври кулӣ ба ду марҳила – марҳилаи фарҳангшиносии минтақаи Хурӯсон (асрҳои X-XV) ва давраи луғатсозӣ дар сарзамини Ҳиндустон (асрҳои XVI-XIX) ҷудо кардаанд.³ Ба ин даврабандӣ бояд як марҳилаи дигар - марҳилаи фарҳангшиносии замони муосир (асрҳои XX-XXI) низ илова шавад, зеро ин марҳилаест, ки дар фарҳангшиносии тоҷикӣ-форсӣ таҳаввулоти амиқе рух дод ва он имрӯз бояд аз ҷониби муҳаққиқон ба таври алоҳида мавриди баррасии амиқии илмӣ қарор гирад.

Қадимтарин луғати тафсирий, ки то замони мо маҳфуз мондааст, «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ (асри XI) мебошад. «Луғати фурс» тафсири калимаҳои нодиреро, ки дар осори шоирони Осиёи Миёна ва қисми шарқии Хурӯсони асри X ва ибтидои асри XI воমেҳӯранд, фаро мегирад. Ин калимаҳо бо намунаҳо аз ашъори Рӯдакӣ, Дақиқӣ, Фирдавсӣ, Унсурӣ, Фаррухӣ ва дигарон оварда шудаанд. Дар фарҳангҳои баъдина аз осори Ҳоқонӣ, Низомӣ, Саъдӣ ва дигарон низ шохид оварда шудааст. Ба ин тариқ, фарҳангҳо тадричан ташаккули такомул ёфта, забони тоҷикӣ-форсиро дар тамоми қаламрави интишори ин забон дар бар гирифтаанд. Метавон гуфт, ки фарҳангҳои то асри XV таълифшуда дар минтақаи Осиёи Миёна ва Хурӯсону Эрон идомаи

мантиқии ҳамин «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ мебошанд.

Дар асри XV ва махсусан дар асри XVI баъд аз барқарории давлати теуриёни Ҳинд ва интишори забони тоҷикӣ-форсӣ дар ин сарзамин маркази илми фарҳангшиносии тоҷикӣ форс низ ба ин кишвари паҳновар интиқол ёфт. Дар асрҳои XV–XVII дар Ҳиндустон фарҳангҳои машхуре мисли «Шарафномаи Мунярӣ»-и Иброҳим Қавоми Форуқӣ (асри XV), «Тухфатуссаодат»-и Зиёуддини Муҳаммад (асри XVI), «Муаййидулфузало»-и Муҳаммад ибни Лоди Дехлавӣ (1519), «Мадорулафозил»-и Файз ибни Асадулломо (1593), «Фарҳанги Ҷаҳонгирӣ»-и Ҳусайни Инҷу (1608), «Бурҳони қотей»-и Муҳаммадхусайн ибни Халафи Табрзӣ (1652), «Фарҳанги Рашидӣ»-и Абдуррашиди Таттавӣ (1654) ва дигарон таълиф ёфтаанд. Дар садаҳои XVIII–XIX дар минтақаҳои форсизабон фарҳангу луғатномаҳои зиёде таҳия шудаанд, ки намоёнтарину муҳимтарини онҳо «Баҳори Аҷам»-и Рой Текчанди Баҳор (1739), «Сирочуллоғот» ва «Чароғи ҳидоят»-и Сирочиддин Алихони Орзу (миёнаҳои асри XVIII), «Ҳафт қулзум»-и Ғозиуддин Ҳайдар (1818), «Ғиёсуллоғот»-и Муҳаммад Ғиёсиддин (1827), «Фарҳанги Онандроҷ»-и Муҳаммади Подшоҳ (1888) мебошанд.⁴

Ошноии эронӣ бо фарҳангу дастовардҳои илмӣ ва фарҳангу тамаддуни аврупоӣ ва нуфузи сиёсӣ иҷтимоии ҷаҳони Ғарб дар фарҳангшиносии анъанавии эронӣ садаи XX низ дигаргуниҳои ҷиддӣ ба вуҷуд овард. Вуруди ҳазорон мафҳум ва луғоту истилоҳоти нав аз забонҳои пешрафтаи дунё дар ҳаёти иҷтимоӣ сиёсӣ ва зиндагии рӯзмарраи мардуми Эрон аз соҳибони забони форсии муосир тақозо мекард, ки барои онҳо

² Ниг: «Бурҳони қотей», нашири Муҳаммади Муин, ҷони I, ҷ. I. -Техрон, 1330 ҳичрии шамсӣ, муқаддима. -С. 71–77; Назарзода С. Забон ва истилоҳот (Андашаҳо дар атрофи забони тоҷикӣ ва ташаккули истилоҳот). -Душанбе, 2003, -С. 78.

³ Маҷидов Ҳ. Забони адабии муосири тоҷик. -Душанбе, 2007, ҷ. I, -С. 191.

⁴ Ниг. Фарҳанги забони тоҷикӣ (аз асрҳои X то ибтидои асри XX), иборат аз 2 ҷилд. -Москва, 1969, ҷ. I. Сарсухан, - С. 5-7; Маҷидов Ҳ. Забони адабии муосири тоҷик. - Душанбе, 2007, ҷ. I. -С. 191; Капранов В. А. Таджикско-персидская лексикография в Индии XVI-XIX вв. -Душанбе, 1987. -С. 5.

муодиле пайдо кунанд ва ё дар луғатномаҳое онҳоро чамъ оварда ба мардум тақдим намоянд. Бинобар ин дар луғатсозӣ низ марҳилаи нав оғоз шуд ва чандин фарҳангномаҳои мӯътабар таҳия ва тадвин гардид. Аз луғатномаҳои тафсирии Эрони муосир, ки дар луғатнависи тоҷик ва ҳосатан дар фарҳанги ҳозир таъсири худро гузоштанд, инҳо мебошанд:

«Фарҳанги Нафисӣ ва ё «Фарнудсор»⁵, таълифи Алиакбари Нафисӣ, фарҳанги тафсириест, ки солҳои 1899-1924 таълиф гардида, 158431 моддаи луғавиро дар бар мегирад, ки аз он 58879-тоаш форсӣ ва 99552-тоаш арабист. Дар фарҳанг калимаҳои туркӣ ва аврупоӣ, ки ба забони форсӣ гузаштаанд, низ тафсир ёфтаанд. Барои он ки талаффуз фаҳмо бошад, дар ҳар як сарвожаи моддаи луғавӣ овонавишти лотинии он ҳам сабт шудааст. Пас аз тафсири маъноӣ калимаҳо таркибҳо ва ибораҳои фразеологӣ онҳо дар ҳамон моддаи луғавӣ шарҳ меёбанд. Муаллиф дар тафсир ба тобишҳои маъноӣ калима ва гунаҳои он диққат додааст. «Фарҳанги Нафисӣ» дар 5 ҷилд бори аввал солҳои 1938-1955 дар Техрон ба таъб расид.

«Луғатнома»-и Алиакбари Деххудо⁶, фарҳанги бисёрҷилдаи энциклопедӣ ва аввалин фарҳанги ҷомеест, ки калима ва истилоҳоти соҳаҳои гуногунро фаро мегирад. Яке аз хусусиятҳои барҷастаи ин «Луғатнома» айнан овардани вожагон ва ашъори шоирон аз фарҳангу луғатномаҳои тафсирии давраи классикӣ мебошад ва он як навъ чамъбасти фарҳангшиносии тоҷикӣ-форсӣ аз «Луғати фурс»-и Асадии Тӯсӣ то ибтидои асри XX ба ҳисоб меравад.

⁵ Алиакбари Нафисӣ, *Фарҳанги Нафисӣ*, дар панҷ ҷилд. - *Техрон*, 1964; *Энциклопедияи советии тоҷик*, - Душанбе, 1983, ҷилди 7. - С. 537.

⁶ Алиакбари Деххудо, *Луғатнома*, дар 17 ҷилд. - *Техрон*, 1373//1995; *Энциклопедияи советии тоҷик*. - Душанбе, 1983, ҷилди 4. - С. 72.

«Фарҳанги Амид»⁷, таълифи Ҳасани Амид, фарҳанги тафсириест, ки зиёда аз 25 ҳазор калимаро дар бар мегирад. Тарзи дуруст хондани баъзе калимаҳо бо ҳаракатҳои замма, фатҳа ва касра нишон дода шуда, овонавишти лотинии калимаҳои иқтибосии аврупоӣ низ оварда шудааст.

«Фарҳанги форсӣ»⁸, таълифи доктор Муҳаммади Муин луғати тафсирӣ мебошад, ки солҳои 1963-1973 дар 6 ҷилд ба таъб расидааст. Се ҷилди аввали он калимаҳо, таркибҳои феълӣ ва ибораҳои рехтаро дар бар мегирад. Дар охири ҷилди 3 таркиботи хориҷӣ, фаронсавӣ, англисӣ ва ғ. илова шудааст. Дар радифи сарвожа ва баъзе ибораҳо овонавишти лотинии онҳо оварда шуда, номи лотинии истилоҳоти тиб, наботот, ҳайвонот ва ғ. дар поварақ ишора гардидааст.

Тавре мебинем, тайи садаи бист қадамҳои ҷиддӣ дар фарҳангнависи Эрон бардошта шудааст.

Вале пешрафтҳои илмӣ ва фарҳангии солҳои охир зарурати таҳия ва тадвини як фарҳанги ҷомеи забони форсӣ мутобиқ ба ниёзмандии рӯзро ба миён овард. Аз ин рӯ «Интишороти сухан» кори таълиф ва ҷопи як фарҳанги мӯътабарро бо номи «Фарҳанги бузурги сухан»⁹ оғоз намуд ва тайи солҳои 1995-2003 он дар 8 ҷилд аз ҷоп баромад. Фарҳанги мазкур ба таври кулл мутобиқ ба завқ ва фаҳмиши табақаи миёнаи босаводони эронӣ ва ҳамчунин дигар хонандагони кишварҳои ҳамзабон таҳия ва тадвин шудааст, то ки ҳам эҳтиёҷоти касоне, ки ба матнҳои муосир ва вожаҳои ноошноии забони гуфторӣ рӯзмарра бармехӯранд ва ҳам ниёзи

⁷ Ҳасани Амид, *Фарҳанги Амид*, дар ду ҷилд, ҷопи шашум, *Техрон*, 1351//1973; *Энциклопедияи советии тоҷик*. - Душанбе, 1983, ҷилди 7. - С. 536.

⁸ Муҳаммади Муин, *Фарҳанги форсӣ*, дар шаш ҷилд. - *Техрон*, 1963-1973; *Энциклопедияи советии тоҷик*, Душанбе, 1983, ҷилди 7. - С. 538.

⁹ Ҳасани Анварӣ, *Фарҳанги бузурги сухан*, дар 8 ҷилд. - *Техрон*, 1995-2003

ононеро, ки ба матнҳо ва осори куҳан саруқор доранд, бароварда тавонад.

Фарҳангҳои тафсирии забони тоҷикӣ дар замони шӯравӣ нисбат ба луғатҳои дузабонаи русӣ-тоҷикӣ ва тоҷикӣ-русӣ таърих ва умри кӯтоҳтаре доранд. Тавре ки медонем, нахустин кӯшиш барои сохтани чунин фарҳанг ҳанӯз солҳои 30-юм аз ҷониби устод С. Айнӣ оғоз гардида буд. Ӯ соли 1938 нусхаи дастнависи фарҳангро барои таҳрир ба академик Е.Э. Бертелс фиристода буд. Бо сабабҳои гуногун ва шояд ба сабаби оғози Ҷанги Бузурги Ватанӣ нусхаи он, ки барои ҷоп ба Нашриёти Давлатии Тоҷикистон фиристода шуда буд, аз байн рафтааст. Нусхаи дуҷуми ба ҳуруфоти лотинӣ баргардоншудаи он соли 1944 аз ҷониби А. Дехотӣ ва Я. Калонтаров ошқор гардид. Ин фарҳанг бо такмили иловаҳо аз осори устод аз тарафи Ҳ. Рауфзода ва Р. Ҳошим мутобиқи усулҳои вожашиносии нав таҳия гардида, соли 1976 ба сурати ҷилди алоҳидаи Куллийёт, ба муносибати 100-солагии устод С. Айнӣ ба ҷоп расид. Фарҳанги мазкур «Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик»¹⁰ ном дошта, бештар аз 11000 вожаро фаро мегирад.

Яке аз ҳодисаҳои муҳиме, ки дар таърихи фарҳангсозии забони тоҷикӣ дар даврони шӯравӣ ва ҳатто хато нахоҳад буд, агар гӯем дар ҳаёти фарҳангии Тоҷикистон рух дод, ин ҷопи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» дар ду ҷилд аст, ки 45000 калима ва таркиботро дар бар мегирад. Соли 1958 таҳияи ин фарҳанг дар нақшаи корҳои илмии Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ дохил карда шуд ва баъд аз ин кори ҷиддӣ барои сохтани ин луғат оғоз гардид. Баъди таҳминан 10 сол (1969) ҳосили меҳнати ҳайати калони вожашиносон ва олимони соҳаҳои забон ва адабиёт бо номи «Фарҳанги забони тоҷикӣ»

¹⁰ Айнӣ С. *Луғати нимтафсилии тоҷикӣ барои забони адабии тоҷик* // Куллийёт: 13 ҷилд, ҷ.12 -Душанбе: Ирфон, 1976.

дар ду ҷилд зери таҳрири М. Шуқуров, В.А. Капранов, Р. Ҳошим, Н.А. Маъсумӣ рӯи ҷопро дид. Ин нахустин фарҳанге буд, ки дар қарни XX нашр шуда, вожагони забони тоҷикиро (албатта дар ҳудуди имконоти ин ду ҷилд) аз асри X то ибтидои садаи XX дар бар мегирифт. Дар таҳияи ин луғат фарҳангҳои маъруф ва серистеъмоли забони тоҷикӣ, чун «Бурҳони қотеъ», «Ғиёсуллуғот» ва мисли инҳо истифода шуда, маводи фаровон ва мисолу иқтибосоти зиёд аз осори шоиру нависандагони классикӣ дар он ҷой дода шудааст. Қайд кардан бамаврид аст, ки ҳамин «Фарҳанги забони тоҷикӣ» бо баргардон аз хати кириллӣ ба форсӣ ва бо баъзе шарҳҳои Мӯҳсини Шучой аз тарафи муассисаи «Фарҳанги муосир»-и Эрон дар 2 ҷилд (Техрон, 2006) ба таъҷиб расид.

Табиист, ки забон ҳамчун падидаи ҷамъиятӣ ҳамеша дар ҳоли инкишофи такомул ва тағйиру таҳаввул буда, пайваста мафҳумҳои нав ва маълумоти тозаи фаровон тавассути расонаҳои мухталифи ахборӣ ба он ворид мегардад. Маъмулан, ин гуна воситаҳои ифода дар фарҳангҳои тафсирии забон танзим, такмил ва ниғаҳдорӣ мешаванд. Дар забони тоҷикӣ то имрӯз чунин нақшро «Фарҳанги забони тоҷикӣ» мебозид, ки он ҳам бештар барои омӯзишу тадқиқи забони адабиёти классикӣ ба кор меравад. Ҳамчунин эътироф бояд кард, ки «Фарҳанги забони тоҷикӣ» асосан калимаву таъбироти адабиёти китобии асрҳои X то ибтидои асри XX-ро фаро гирифтааст. Имрӯз аз ҷопи он тақрибан ним аср мегузарад. Дар тӯли ин муддат дар ҳаёти иҷтимоию сиёсӣ ва фарҳангии Тоҷикистон рӯйдодҳои басо муҳим ва дигаргуниҳои бисёр амиқ ба вуқӯъ пайвастанд. Махсусан, пас аз эълони истиқлолият ва забони давлатӣ шудани забони тоҷикӣ дар бахши вожагону истилоҳоти он тағйироти зиёде ба вуҷуд омад. Ин таҳаввулот ва ин ҳама истилоҳоту наввожагон дар таркиби захираи луғавии забон бояд ҷойгоҳи худро пайдо кунанд. Ифодаи забонии падидаҳои иҷтимоии даврони муосир дар ягон фарҳанги дигар

сабту танзим нагардидааст. Яке аз сабабҳои нобасомониҳои забон ва худсарихо дар истифодаи забони ду-се даҳсолаи охир низ ҳамин омил аст.

Бори аввал аст, ки барои тасвир ва инъикоси ин тағйироту таҳаввулот ва пешрафтҳои, ки дар як муддати тӯлонӣ, яъне қариб як аср дар таркиби луғавии забони адабии тоҷикӣ рух додаанд, фарҳанги тафсирии бо фарогирии тақрибан 80 ҳазор калимаву ибора мураттаб ва нашр мешавад.

Дар таҳияи ин фарҳанг нуктаҳои зерин дар назар гирифта шудааст:

- инъикоси хусусиятҳои асосии забони тоҷикии давраи классикӣ то садаи XX ба таври фишурда бо истифода аз маводи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» ва дигар фарҳангу луғатҳои давраи классикӣ бидуни овардани намунаҳо аз осори шоирон ва адибони ин давра;

- истифода аз таҷрибаи фарҳангсозиву луғатнигории ҳамзабонони мо дар Эрону Афғонистон. Дар ин маврид аз фарҳангу луғатномаҳои ҳамзабонон фақат вожаву таркибҳои серистеъмол гирифта шуд, ки аз лиҳози дарку фаҳмиш барои тамоми форсизабонон муштарақанд;

- истифода аз калимаву истилоҳот ва таркибҳои забони тоҷикии муосир, ки то кунун дар фарҳангҳои тафсирии инъикос наёфта буд.

Забони тоҷикӣ тӯли се даҳсолаи охир аз вожаҳову ифодаҳои дари Афғонистон ва форсии Эрон фаровон истифода бурда, таркиби луғавии хешро ғанӣ ва эҳтиёҷоти ифодаи мафҳуму падидаҳои навинро таъмин сохтааст. Айнан ҳамин гуна ниёзмандӣ дар забони дариву форсӣ низ мавҷуд аст ва «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» барои ҳамзабононамон чунин шароитро фароҳам хоҳад овард. Гузашта аз ин, «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» имкон медиҳад, тамоми мафҳуму зухуроти дар садсолаи гузашта дар калимаву истилоҳоти забони тоҷикӣ ифодагашта мавриди таваҷҷӯҳи ҳамзабонон қарор гиранд.

Манбаи асосии калимаву ибораҳои мавриди тафсири ин фарҳанг захираи бисёр

бузурги ганчинаи баргаҳо-вожаҳои мисолдори то солҳои 80-уми асри гузашта аз осори адабиёти бадеӣ, сиёсӣ ва иҷтимоӣ, илмӣ соҳавӣ, аз матбуоти даврӣ, ҳуҷҷатҳои расмӣ, китобҳои дарсӣ ва аз тарҷумаи асарҳои бадеии гуногун интиҳоб ва ҷамъомада мебошад, ки аз тарафи кормандони шӯъбаи фарҳангнигорӣ ва истилоҳоти Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ ба вучуд оварда шудааст. Ин ганчина дар таҳияи «Фарҳанги тоҷикӣ ба русӣ» низ ба таври васеъ истифода шудааст.¹¹ Азбаски аз ибтидои солҳои 90-уми асри XX интиҳоб ва барҷидани калимаву ибораҳо дар ин шӯъба бинобар камбуди қувваи қорӣ қатъ гардид, дар таҳия, ислоҳ ва такмили «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» маводи «Фарҳанги тоҷикӣ ба русӣ» ҳамчун сарчашмаи асосии вожагон ва ибораҳои забони муосири тоҷикӣ истифода гардид.

Инчунин, ба ғайр аз вожаву таркибҳои забони меъёр дар фарҳанг як теъдод воҳидҳои луғавӣ аз забони зиндаи халқ, ки аз лиҳози сохт зебову шинам, аз ҷиҳати ифодаи маъно бенуқсонанд ва аксар дар осори шоирону нависандагон истифода шудаанд, ҷойгоҳи худро ёфтаанд. Ин амал барои аз нав зинда кардани калимаҳои нобу асили тоҷикӣ ва мавриди истифодаи минбаъда қарор гирифтани онҳо нақши муҳим хоҳад дошт.

Мураттибони фарҳанги ҳозир ба сифати дастур ва раҳнамо дар қатори фарҳангҳои тафсирии тоҷикӣ ва форсии гуногун аз маводи ҳамаи луғатҳои дузабонаи тоҷикӣ-русӣ ва русӣ-тоҷикӣ, форсӣ ба русӣ ва русӣ ба форсӣ, Энциклопедияи советии тоҷик дар ҳашт ҷилд, Энциклопедияи адабиёт ва санъат дар се ҷилд ва дигар луғатномаҳои мӯътабар ҳамчун сарчашма васеъ истифода бурдаанд

¹¹ *Фарҳанги тоҷикӣ ба русӣ ҷ.1, зери таҳрири С. Д. Холматова, С. Солеҳов, С. Каримов. -Душанбе, 2004; ҷ.2, зери таҳрири Д. Саймиiddинов, С. Д. Холматова, С. Каримов. -Душанбе, 2005; наشري дувум бо илова, такмил ва ислоҳ, зери таҳрири Д. Саймиiddинов, С. Д. Холматова, С. Каримов. -Душанбе, 2006.*

ва ба услуби нигориши онҳо пайравӣ намудаанд.

Дар таҳияи ин фарҳанг «Фарҳанги забони ҳозираи тоҷикӣ», ки бо баъзе сабабҳо дар охири солҳои 80-уми садаи ХХ рӯи чопро наид, ҳамчун асос ва манбаъ ба таври васеъ истифода гардид. Фарҳанги мазкур дар охири солҳои 60-уми садаи ХХ бо истифода аз маводи асосии чопшуда ва боқимондаи «Фарҳанги забони тоҷикӣ» (дар 2 ҷилд, соли 1969) ва маводи забони тоҷикии садаи ХХ оғоз шуда, ба таври ниҳой соли 1975 анҷом ёфта ба чоп тавсия шуда буд. Дар таҳияи ин фарҳанги чопнашуда Ходими шоистаи илми Тоҷикистон Раҳим Ҳошим, номзоди илми филология Х. Рауфзода ва номзоди илми филология А. Сангинов иштирок намуданд. Дар аснои таълифи ин фарҳанг ҳамон вақт кормандони собиқи шӯъбаи фарҳангшиносӣ ва истилоҳот номзадҳои илми филология А. Отахонова, М. Собирова, М. Юсуфова дар интихоби мисолу шохидҳо ба мураттибон ёрии бевоситаи худро расонидаанд. Солҳои 1996-2005 ҳарфҳои ҷилди аввал аз тарафи А. Сангинов тақмилу ислоҳ шуда буд. Ин ҷилд аз тарафи узви вобастаи АИ ҶТ А. Маниёзов низ қисман таҳриру тақмил ва ислоҳ шуд. Матни ҳамин ҷилди якум дар Шӯрои илми Пажӯҳишгоҳ 2 июни соли 2006 мавриди муҳокимаи ҷилди қарор гирифт. Дар ин ҷаласа зикр гардид, ки бо дарназардошти тағйироту инкишофи забон дар даврони истиқлолият ба забон калимаву ибораҳои зиёде ворид гардидааст, ки дар ин фарҳанг ҳанӯз инъикос нашудааст ва ҳар ду ҷилди ин фарҳанг ба таҳрир ва тақмилу иловаҳои ҷилди ниёз дорад. Бинобар ин, Шӯрои илми қарор кард, ки барои таҳрир, тақмил ва ислоҳи бунёди гуруҳи корӣ ва ҳайати таҳририя созмон дода, фарҳанг бо истифода аз вожаҳои таркибҳои имрӯзаи забони тоҷикӣ таҷдиди назар шавад.

Ҳамин тариқ, дар таҳияву таҳрир ва тақмили ниҳии «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» ҳайати зерини муаллифон ва муҳаррирон иштирок намуданд:

I. Таълифи фарҳанг:

- ҳарфҳои И, К, Л, М (м-мол), О, Р, С, Т, Х, Ҳ (х-ҳарф), Ш – Р. Ҳошим;

- ҳарфҳои А, Г, Ғ, Е, Ё, Ж, М (мола-мӯя), Н, П, Ү, Ҳ (ҳасаб-хӯрт), Ч, Ҷ, Э, Ю, Я - Ҳ. Рауфзода;

- ҳарфҳои Б, В, Д, З, Й, Қ, У - А. Сангинов;

- бахши аъзами иловаҳо – С. Назарзода.

II. Таҳриру тақмили фарҳанг:

А. Ҷилди аввали фарҳанг.

1. Таҳрири аввал (то иловаҳои бунёди) - А. Сангинов (ҳамаи ҳарфҳо), А. Маниёзов (ҳарфҳои А, Б, В, Г, Д, Е, Ё, Ж, З ва қисми аввали Қ).

2. Таҳрир ва тақмил (иловаҳои бунёди) - С. Назарзода (ҳарфҳои А-Н), С. Каримов (ҳарфҳои А-Н), М.-Ҳ. Султон (ҳарфҳои Б-Н), А. Маниёзов (ҳарфҳои Г, Ғ), К (қисман), О, Қосимов (ҳарфҳои А, Б, И, Қ), С. Матробов (ҳарфҳои А, В, З, К, М), С. Сабзаев (ҳарфи Н).

3. Таҳрири ниҳой: С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов.

4. Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров ва С. Холматова.

5. Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангшиносӣ: С. Холматова ва С. Каримов.

6. Тасҳеҳот: И. Мискинов, С. Зарафшонӣ, Ч. Назаршоева, С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, О. Мирзоева.

Б. Ҷилди дуюми фарҳанг.

1. Таҳрир ва тақмил: С. Назарзода (ҳарфҳои О-Я), М. Музофиршоев (ҳарфҳои Ҷ, Ш, Э, Ю, Я), С. Сабзаев (ҳарфҳои Х, Ҳ), О. Саидҷаъфаров (ҳарфҳои О, У, Ү, Ф), О. Қосимов (ҳарфҳои Ф, Х, Ҳ, Ч), С. Матробов (ҳарфҳои П, Т, Ҳ), Қ. Тӯраҳасанов (ҳарфҳои Р, Т), М.-Ҳ. Султон (ҳарфи С, Ф, Ш).

2. Таҳрири ниҳой: С. Назарзода, С. Каримов, М.-Ҳ. Султон, А. Сангинов.

3. Таҳрири назоратӣ: Ғ. Қодиров ва С. Холматова.

4. Ҳамгунсозӣ ва коркарди фарҳангшиносӣ: С. Холматова ва С. Каримов.

5. Тасҳеҳот: И. Мискинов, Г. Усмонова, Ч. Назаршоева, С. Некбахтшоева, О. Мирзоева.

III. Мифтоҳи арабии вожагон: Фирӯзи Набавӣ ва И. Мискинов.

IV. Чопи компютерӣ:

а) бо хати кириллиасос: Ч. Назаршоева, Н. Ашӯрова, О. Мирзоева, С. Некбахтшоева, Г. Усмонова, М. Раҷабова, Ш. Назарзода, М. Носирова, А. Шералиева;

б) бо хати арабиасос: И. Мискинов, Г. Усмонова, О. Қосимов, М. Музофиршоев, С. Матроров.

Роҳбарияти Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ ба аъзои Шӯрои илмии Пажӯҳишгоҳ ва кормандони фаъоли он аъзои вобаста ва пайвастаи Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон М. Шакурӣ, Х. Отахонова, Д. Саймиддинов, М. Муллоаҳмадов, докторҳои илми филология Р. Ҳодизода, Д. Карамшоев, Б. Тилавов, Ф. Зикриёев, А. Мирзоев, М. Файзов, Д. Обидов, номзадҳои илми филология С. Мирзоев, А.

Набиев, Р. Аҳмадов, В. Самадов, Ш. Солеҳов, Б. Алиев, М. Муҳаммадиев, ки дар баррасӣ ва муҳокимаи ин фарҳанг фаъолон иштирок намуда, маслиҳатҳои муфид ва арзишманд додаанд, изҳори сипос ва ташаккур менамояд.

Албатта, дар баробари муваффақияту дастовардҳо, ин фарҳанг аз камбуду нуқсонҳо низ ӯрӣ нест. Бинобар ин аз тамоми алоқамандоне, ки дар бораи ҳусну кубҳи ин фарҳанг изҳори ақида кардан меҳоянд, хоҳишмандем мулоҳиза ва пешниҳодҳои худро ба нишони шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 21, Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бифиристанд, то дар нашрҳои минбаъда ба эътибор гирифта шаванд.

پیشگفتار

تهیه نمودن یک فرهنگ مکمل واژگان تمام منطقه‌های انتشار زبان می باشد.

محققان زبان‌شناس مرحله‌های تاریخ فرهنگ نگاری تاجیکی - فارسی را به طور شرطی به مرحله‌های تا اسلامی و بعد اسلامی جدا می نمایند. از دوره تا اسلامی فرهنگ نگاری تاجیک به غیر از چند نمونه، از قبیل «فرهنگ آیم اوک» (Frahang-i oim-evak)، «فرهنگ پهلویک» (Frahang-i pahlavik)، دیگر آثاری به دست ما نرسیده است، که در اساس آنها عائد به سطح فرهنگ نگاری در یک دوره‌ی تقریباً یک و نیم هزار ساله‌ی تاریخ زبان به طور مفصل قضاوت نمایم. در «فرهنگ آیم اوک»، که به حروفات اوستایی و پهلوی تهیه شده است، کلمه و واژه‌های اوستایی به زبان پهلوی شرح یافته و در «فرهنگ پهلویک» باشد ایدئاگرهای زبان فارسی میانه (پهلوی) تفسیر شده اند. باید گفت، که فرهنگ نویسی برای متن‌های باستان، مخصوصاً متن‌های دینی زردشتی بعداً هم ادامه یافته، نسخه‌های این گونه فرهنگ‌ها در مرکزهای ایران‌شناسی دنیا محفوظ اند¹.

فرهنگ‌نگاری در تاریخ زبان تاجیکی سابقه‌ی دیرینه و نمونه‌های برجسته دارد. فرهنگ و لغت نامه‌های فراوان، که لغت‌شناسان و فرهنگ‌نگاران مشهور در دوره‌های گوناگون تهیه و تالیف کرده‌اند، گنجینه‌ی بی‌بهای واژگان زبان تاجیکی محسوب گردیده، تا امروز قالب و شکل و گونه‌های مختلف کلمه‌سازی و اصطلاح‌آفرینی زبان از روی آنها آموخته می‌شود. در این فرهنگ و لغت‌های گوناگون هدف مؤلفان و مرتبان تغییرات و تحولات بخش واژگان زبان و کلمه‌های نوساخت و تازه‌ایجاد زمان خود را با شرح و تفسیر ثبت کرده، برای نگهداشت و تکمیل به آیندگان میراث مانده‌اند.

فرهنگ‌نگاری یک رشته‌ی بسا مهم زبان‌شناسی تاجیک بوده، تحلیل و بررسی آن یکی از وسیله‌های اساسی پژوهش و تحقیق بخش واژگان زبان محسوب می‌شود. هدف اساسی چنین تحقیقات تهیه فهرست مکمل فرهنگ‌های تاجیکی - فارسی، ترتیب دادن مجموع عمومی برگه‌های خطی و کامپیوتری واژگان و ترکیب‌های در این فرهنگ‌ها ثبت شده، بررسی علمی اصولهای فرهنگ‌نویسی، تهیه و نشر متن انتقادی فرهنگ‌های پیشین، بنیاد یک مرکز عمومی تحقیقی مقایسوی فرهنگ‌ها و در نهایت در اساس این فرهنگ‌ها

¹ *Основы иранского языкознания. Среднеиранские языки. – Москва, 1981, -С. 14-15, 235-236; Баевский И. С. Описание таджикско – персидских рукописей Института народов Азии. – Вып. 4. – Москва, 1962, -С. 51-52.*

امروز باید از جانب محققان به طور علی حده مورد بررسی عمیق علمی قرار گیرد.

قدیم‌ترین لغت تفسیری که تا زمان ما محفوظ مانده است «لغت فرس» اسدی طوسی (عصر XI) می باشد. «لغت فرس» تفسیر کلمه‌های نادری را که در آثار شاعران آسیای میانه و قسم شرقی خراسان عصر X و ابتدای عصر XI و می خوردند، فرا می گیرد. این کلمه‌ها با نمونه‌ها از اشعار رودکی، دقیقی، فردوسی، عنصری، فرخی و دیگران آورده شده‌اند. در فرهنگ‌های بعدینه از آثار خاقانی، نظامی، سعدی و دیگران نیز شاهد آورده شده است. به این طریق فرهنگ‌ها تدریجاً شکل و تکامل یافته، زبان تاجیکی-فارسی را در تمام قلمرو انتشار این زبان در بر گرفته‌اند، می توان گفت، که فرهنگ‌ها تا عصر پانزده تألیف شده در منطقه‌ی آسیای میانه و خراسان و ایران ادامه‌ی منطقی همین «لغت فرس» اسدی طوسی می باشند.

در عصر XV و مخصوصاً در عصر XVI بعد از برقراری دولت تیموریان هند و انتشار زبان تاجیکی-فارسی در این سرزمین مرکز علم فرهنگ نگاری تاجیک و فارس نیز به این کشور پهناور انتقال یافت. در عصرهای XV-XVII در هندوستان فرهنگ‌های مشهوری مثل «شرف نامه منیری» ابراهیم قوام فاروقی (عصر XV)، «تحفة السعادت» ضیاء‌الدین محمد (عصر XVI)، «مویدالفضلا» محمدبن لاد دهلوی (۱۵۱۹)، «مدارالافاضل» فیض ابن اسدالعلما (۱۵۹۳)، «فرهنگ جهانگیری» حسین انجو (۱۶۰۸) «برهان قاطع» محمدحسین بن خلف تبریزی (۱۶۵۲)، «فرهنگ رشیدی»

زمان اوج و گسترش فرهنگ نگاری به دوره‌ی نوین تاریخ زبان، که به نام فارسی نو یا فارسی دری مشهور است، راست می آید. طوری که معلوم است از عصر XI سرکرده به زبان تاجیکی و فارسی و دری فرهنگ‌های سیرشمار، از قبیل «لغت فرس» اسدی طوسی، «فرهنگ جهانگیری» حسین انجو، «بهار عجم» رای تیکچند بهار، «فرهنگ نامه» حسین وفای، «فرهنگ رشیدی» عبدالرشید تتوی، «برهان قاطع» محمد حسین خلف تبریزی، «غیاث الغات» محمد غیاث‌الدین، «چراغ هدایت» علی خان آرزو و دهها لغت نامه‌های دیگر تهیه و تدوین شده است. استاد سعید نفیسی در مقاله‌ی «فرهنگ‌های پارسی» فهرست فرهنگ‌های فارسی را آورده است، که آن ۲۰۲ لغت را در بر می گیرد و قسمی از آنها تا زمان ما نرسیده است. در «لغت نامه» دهخدا شماره‌ی این فرهنگ‌ها ۲۵۰ کتاب نشان داده شده است.^۱

محققان این دوره را به طور کلی به دو مرحله - مرحله‌ی فرهنگ نگاری منطقه‌ی خراسان (عصرهای X-XV) و دوره‌ی لغت سازی در سرزمین هندوستان (عصرهای XVI-XIX) جدا کرده‌اند.^۲ به این دوره‌بندی باید یک مرحله‌ی دیگر - مرحله‌ی فرهنگ نگاری زبان معاصر (عصرهای XI-XX) نیز علاوه شود، زیرا این مرحله‌یست که در فرهنگ‌نگارئی تاجیکی-فارسی تحولات عمیقی رخ داد و آن

^۱ انسکلاپدیه ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۵۳۸-۵۳۷؛ مجیداف ح.، زبان و ادبیات معاصر تاجیک، دوشنبه، ۲۰۰۷، جلد ۱، ص. ۱۹۱.

^۲ نگ. «برهان قاطع» نشر محمد معین، چاپ ۱، ج ۱، تهران ۱۳۳۰ هجری شمسی، مقدمه، ص. ۷۷-۷۱؛ نظریزاده س.، زبان و اصطلاحات (اندیشه‌ها در اطراف زبان تاجیکی و شکل اصطلاحات)، دوشنبه ۲۰۰۳، ص. ۷۸.

^۳ مجیداف ح.، زبان و ادبیات معاصر تاجیک، دوشنبه، ۲۰۰۷، ج ۱، ص. ۱۹۱.

«فرهنگ نفیسی» و یا «فرنودسار»^۵ تألف علی اکبر نفیسی فرهنگ تفسیری است، که سالهای ۱۸۹۹ تا ۱۹۲۴ تألیف گردیده ۱۵۸۴۳۱ ماده‌ی لغوی را در بر می‌گیرد، که از آن ۵۸۸۷۹ فارسی و ۹۹۵۵۲ عربی است. در فرهنگ کلمه‌های ترکی و اروپایی، که به زبان فارسی گذشته‌اند، نیز تفسیر یافته‌اند. برای آن که تلفظ فهما باشد، در هر یک سرواژه ماده‌ی لغوی آوانوشت لاتینی آن هم ثبت شده است. پس از تفسیر معنای کلمه‌ها، ترکیب‌ها و عباره‌های آنها در همان ماده‌ی لغوی شرح می‌یابند. مولف در تفسیر به تابش های معنایی کلمه و گونه‌های آن دقت داده است. «فرهنگ نفیسی» در ۵ جلد بار اول سالهای ۱۹۳۸-۱۹۵۵ در تهران به طبع رسید.

«لغت نامه»ی علی اکبر دهخدا^۶. فرهنگ بسیار جلده انسکلایپیدی و اولین فرهنگ جامع است که کلمه و اصطلاحات ساحه‌های گوناگون را فرا می‌گیرد. یکی از خصوصیت‌های برجسته این «لغت نامه» عیناً آوردن واژگان و اشعار شاعران از فرهنگ و لغت نامه‌های تفسیری دوره‌ی کلاسیکی می‌باشد. و آن یک نوع جمع بست فرهنگ نگاری تاجیکی - فارسی از «لغت فرس» اسدی طوسی تا ابتدای عصر XX به حساب می‌رود.

عبدالرشید تتوی (۱۶۵۴) و دیگران تألیف یافته‌اند. در سده‌های XIX-XVIII در منطقه‌های فارسی زبان فرهنگ و لغت نامه‌های زیادی تهیه شده‌اند که نمایان‌ترین و مهم‌ترین آنها «بهار عجم» رای تیکچند بهار (۱۷۳۹)، «سراج اللغات» و «چراغ هدایت» سراج الدین علی خان آرزو (میان‌های عصر XVII)، «هفت قلزوم» غازی الدین حیدر (۱۸۱۸)، «غیاث اللغات» محمد غیاث الدین (۱۸۲۷)، «فرهنگ آندارج» محمد پادشاه (۱۸۸۸) می‌باشند^۴.

آشنایی ایرانیان با فرهنگ و دستاوردهای علمی و فرهنگ و تمدن اروپاییان و نفوذ سیاسی و اجتماعی جهان غرب در فرهنگ نگاری عنعنوی ایرانیان سده XX نیز دگرگونی‌های جدی به وجود آورد. ورود هزاران مفهوم و لغت و اصطلاحات نو از زبانهای پیشرفته دنیا در حیات اجتماعی و سیاسی و زندگی روزمره مردم ایران از صاحبان زبان فارسی معاصر تقاضا می‌کرد، که برای آنها معادلی پیدا کنند و یا در لغت نامه‌های آنها را جمع آورده به مردم تقدیم نمایند. بنا بر این در لغت سازی نیز مرحله‌ی نو آغاز شد و چندین فرهنگ نامه‌های معتبر تهیه و تدوین گردید. از لغت نامه‌های تفسیری ایران معاصر، که در لغت نویسی تاجیک و خصوصاً در فرهنگ حاضر تاثیر خود را گذاشتند، اینها می‌باشند:

^۵ علی اکبر نفیسی، فرهنگ نفیسی، در پنج جلد، تهران، ۱۹۶۴، انسکلایپیدیة ساویتی تاجیک،

دوشنبه، ۱۹۸۳، جلد ۷، ص. ۵۳۷.

^۶ علی اکبر دهخدا، لغت نامه، در ۱۷ جلد، تهران، ۱۳۷۳ = ۱۹۹۵، انسکلایپیدیة ساویتی تاجیک،

دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۷۲.

^۴ نگ. فرهنگ زبان تاجیکی (عصرهای X تا ابتدای عصر XX)، عبارت از ۲ جلد، مسکو،

۱۹۶۹، جلد ۱، سرسخ، ص. ۷-۵؛ مجیداف ج، زبان و ادبیات معاصر تاجیک، دوشنبه، ۲۰۰۷،

ج. ۱، ص. ۱۹۱: Капранов В. А. Таджикско-персидская лексикография в Индии XVI-XIX

هم زبان تهیه و تدوین شده است، تا که هم احتیاجات کسانی، که به متن های معاصر و واژه های نا آشنای زبان گفتاری روزمره بر می خورند و هم نیاز آنانی را، که به متن ها و آثار کهن سروکار دارند برآورده تواند.

فرهنگ های تفسیری زبان تاجیکی در زمان شوروی نسبت به لغت های دو زبانه روسی تاجیکی و تاجیکی روسی تأریخ و عمر کوتاه تری دارند. طوری که می دانیم، نخستین کوشش برای ساختن چنین فرهنگ هنوز سالهای سی ام از جانب استاد صدر الدین عینی آغاز گردیده بود. او سال ۱۹۳۸ نسخه‌ی دست نویس فرهنگ را برای تحریر به اکدیمیک ای. ا. برتیس فرستاده بود. با سبب های گوناگون و شاید به سبب آغاز جنگ بزرگ وطنی نسخه‌ی آن که برای چاپ به نشریات دولتی تاجیکستان فرستاده شده بود از بین زفته است. نسخه‌ی دوم با حروفات لاتینی برگردان شده‌ی آن سال ۱۹۴۴ از جانب دهاتی و کلانتراف آشکار گردید. این فرهنگ با تکمیل و علاوه ها از آثار استاد از طرف حفیظ رئوف زاده و رحیم هاشم مطابق اصول های واژه شناسی نو تهیه گردیده، سال ۱۹۷۶ به صورت جلد علی حده کلیات، به مناسبت صد سالگی استاد عینی به چاپ رسید. فرهنگ مذکور «لغت نیم تفصیلی تاجیکی برای زبان ادبی تاجیک»^{۱۰} نام داشته، بیشتر از ۱۱ هزار واژه را فرا می گیرد. یکی از حادثه های مهمی که در تاریخ فرهنگ سازی زبان تاجیکی در دوران شوروی و حتی خطا نخواهد بود، اگر گوییم در حیات فرهنگی تاجیکستان رخ داد، این

«فرهنگ عمید»^۷، تألف حسن عمید فرهنگ تفسیری است که زیاده از ۲۵ هزار کلمه را در بر می گیرد. طرز درست خواندن بعضی کلمه ها با حرکت های ضمه، فتحه و کسره نشان داده شده، آوانوشت لاتینی کلمه های اقتباسی اوروپائی نیز آورده شده است.

«فرهنگ فارسی»^۸ تألف دکتر محمد معین لغت تفسیری می باشد، که سالهای ۱۹۶۳ تا ۱۹۷۳ در شش جلد به طبع رسیده است. سه جلد اول آن کلمه ها، ترکیب های فعلی و عباره های ریخته را در بر می گیرد. در آخر جلد ۳ ترکیبات خارجی، فرانسوی، انگلیسی و غیره علاوه شده است. در ردیف سرواژه و بعضی عباره ها آوانوشت لاتینی آنها آورده شده، نام لاتینی اصطلاحات طب، نباتات، حیوانات و غیره در پاورق اشاره گردیده است.

طوری می بینیم، طی سده ی XX قدم های جدی در فرهنگ نویسی ایران برداشته شده است. ولی پیشرفت های علمی و فرهنگی سالهای آخر ضرورت تهیه و تدوین یک فرهنگ جامع زبان فارسی مطابق به نیازمندی های روزرا به میان آورد. از این رو «انتشارات سخن» کار تالیف و چاپ یک فرهنگ معتبری را به نام «فرهنگ بزرگ سخن»^۹ آغاز نمود. طی سالهای ۲۰۰۳-۱۹۹۵ آن در هشت جلد از چاپ بر آمد. فرهنگ مذکور به طور کل مطابق با ذوق و فهمش طبقه میانه باسوادان ایرانی و همچنین دیگر خوانندگان کشورهای

^۷ حسن عمید، فرهنگ عمید، در دو جلد، چاپ ششم، تهران ۱۳۵۱/۱۹۷۳؛ انسکلاپدیة ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۵۳۶.

^۸ محمد معین، فرهنگ فارسی، در شش جلد، تهران، ۱۹۷۳/۱۹۶۳. انسکلاپدیة ساویتی تاجیک، دوشنبه، ۱۹۸۷، جلد ۷، ص. ۵۳۸.

^۹ حسن انوری، فرهنگ بزرگ سخن، در هشت جلد، تهران ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۳.

^{۱۰} عینی ص. لغت نیم تفصیلی تاجیکی برای زبان ادبی تاجیک // کلیات: ۱۳ جلد - جلد ۱۲.

دوشنبه: عرفان، ۱۹۷۶.

نگهداری می شوند. در زبان تاجیکی تا امروز چنین نقش را «فرهنگ زبان تاجیکی» می بازید، که آن هم بیشتر برای آموزش و تدقیق زبان ادبیات کلاسیکی بکار می رود. همچنین اعتراف باید کرد، که «فرهنگ زبان تاجیکی» اساساً کلمه و تعبیرات ادبیات کتابی عصرهای X تا ابتدای عصر XX-را فرا گرفته است. امروز از چاپ آن تقریباً نیم عصر می گذرد. در طول این مدت در حیات اجتماعی و سیاسی و فرهنگی تاجیکستان رویدادهای بسا مهم و دگرگونی های بسیار عمیق به وقوع پیوست. مخصوصاً، پس از اعلان استقلالیت و زبان دولتی شدن زبان تاجیکی در بخش واژگان و اصطلاحات آن تغییرات زیادی به وجود آمد. این تحولات و این همه اصطلاحات و نوواژگان در ترکیب ذخیره لغوی زبان باید جایگاه خود را پیدا کنند. افاده ی زبانی پدیده های اجتماعی دوران معاصر در یگان فرهنگ دیگر ثبت و تنظیم نگردیده است. یکی از سبب های نابسامانی های زبان و خود سری ها در استفاده زبان دو سه ده ساله آخر نیز همین عامل است.

بار اول است که برای تصویر و انعکاس این تغییرات و تحولات و پیشرفت های که در یک مدت طولانی، یعنی قریب یک عصر در ترکیب لغوی و فرزآلاگی زبان ادبی تاجیکی رخ داده اند، فرهنگ تفسیری با فراگیری تقریباً ۸۰ هزار کلمه و عباره مرتب و نشر می شود.

در تهیه این فرهنگ نکته های زیرین در نظر گرفته شده است:

- انعکاس خصوصیت های اساسی زبان تاجیکی دوره کلاسیکی تا سده ی XX به طور فشرده با استفاده از مواد

چاپ «فرهنگ زبان تاجیکی» در دو جلد است که ۴۵۰۰۰ کلمه و ترکیبات را در بر می گیرد. سال ۱۹۵۸ تهیه این فرهنگ در نقشه کارهای علمی پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی داخل کرده شد و بعد از این کار جدی برای ساختن این لغت آغاز گردید. بعد تخمیناً ده سال (۱۹۶۹) حاصل محنت هیئت کلان واژه شناسان و عالمان ساحه های زبان و ادبیات به نام «فرهنگ زبان تاجیکی» در دو جلد زیر تحریر محمد جان شکوراف و ولدیمیر کیرناف، رحیم هاشم، ناصر جان معصومی روی چاپ را دید. این نخستین فرهنگی بود که در قرن XX نشر شده، واژگان زبان تاجیکی را (البته در حدود امکانات این دو جلد) از عصر X تا ابتدای سده ی XX در بر می گرفت. در تهیه این لغت، فرهنگ های معروف و سیر استعمال زبان تاجیکی، چون «برهان قاطع»، «غیاث اللغات» و مثل اینها استفاده شده، مواد فراوان و مثال و اقتباسات زیاد از آثار شاعر و نویسندگان کلاسیکی در آن جای داده شده است. قید کردن به مورد است، که همین «فرهنگ زبان تاجیکی» با برگردان از خط کریلی به فارسی و با بعضی شرح های محسین شجاعی از طرف مؤسسه ی «فرهنگ معاصر» ایران در ۲ جلد (تهران ۲۰۰۶) به طبع رسید.

طبیعی است که زبان همچون پدیده جمعیتی همیشه در حال انکشاف و تکامل و تغییر و تحول بوده، پیوسته مفهوم های نو و معلومات تازه ی فراوان توسط رسانه های مختلف اخباری به آن وارد می گردد. معمولاً، این گونه واسطه های افاده در فرهنگ های تفسیری زبان تنظیم، تکمیل و

رسمی، کتابهای درسی و از ترجمه‌ی اثرهای بدیعی گوناگون انتخاب و جمع‌آمده می‌باشد، که از طرف کارمندان شعبه فرهنگ‌نگاری و اصطلاحات (شعبه لغت) پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی به وجود آورده شده است. این گنجینه در تهیه «فرهنگ تاجیکی به روسی» نیز به طور وسیع استفاده شده است.^{۱۱} از بسکه از ابتدائی سالهای ۹۰ عصر XX انتخاب و برچیدن کلمه و عباره‌ها در این شعبه بنا بر کمبود قوه‌ی کاری قطع گردید، در تهیه، اصلاح و تکمیل «فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی» مواد «فرهنگ تاجیکی به روسی» همچون سرچشمه‌ی اساسی واژگان و عباره‌های زبان معاصر تاجیکی استفاده گردید. اینچنین به غیر از واژه و ترکیب‌های زبان معیار در فرهنگ یک تعداد واحدهای لغوی از زبان زنده‌ی خلق، که از لحاظ ساخت زیبا و شمن، از جهت افاده معنایی نقصانند و اکثر در آثار شاعران و نویسندگان استفاده شده‌اند، جایگاه خود را یافته‌اند. این عمل برای از نو زنده کردن کلمه‌های ناب و اصیل تاجیکی و مورد استفاده‌ی منبعده قرار گرفتن آنها نقش مهم خواهد داشت.

مرتبان فرهنگ حاضر به صفت دستور و رهنما در قطار فرهنگ‌های تفسیری تاجیکی و فارسی گوناگون از مواد همه لغت‌های دو زبانه‌ی تاجیکی- روسی و روسی- تاجیکی، فارسی به روسی و روسی به فارسی، انسیکلاپدیه ساویتی تاجیک (در ۸ جلد) انسیکلاپدیه ادبیات و صنعت (در ۳

«فرهنگ زبان تاجیکی» و دیگر فرهنگ و لغت‌های دوره کلاسیکی بدون آوردن نمونه‌ها از آثار شاعران و ادیبان این دوره؛

- استفاده از تجربه‌ی فرهنگ‌سازی و لغت‌نگاری همزبانان ما در ایران و افغانستان. در این مورد از فرهنگ و لغت‌نامه‌های همزبانان فقط واژه و ترکیب‌های سیر استعمال گرفته شد، که از لحاظ درک و فهمش برای تمام فارسی‌زبانان مشترکند؛

- استفاده از کلمه و اصطلاحات و ترکیب‌های زبان تاجیکی معاصر، که تا کنون در فرهنگ‌های تفسیری انعکاس نیافته بود.

زبان تاجیکی طول سه ده ساله، آخر از واژه‌ها و افاده‌های دری افغانستان و فارسی ایران فراوان استفاده برده، ترکیب لغوی خویش را غنی و احتیاجات افاده‌ی مفهوم و پدیده‌های نوین را تأمین ساخته است. عیناً همین گونه نیازمندی در زبان دری و فارسی نیز موجود است و «فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی» برای همزبانانمان چنین شرایطی را فراهم خواهد آورد. گذشته از این، «فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی» امکان می‌دهد، تمام مفهوم و ظهورات در صد ساله‌ی گذشته در کلمه و اصطلاحات زبان تاجیکی افاده گشته مورد توجه همزبانان قرار گیرد.

منبع اساسی کلمه و عباره‌های مورد تفسیر این فرهنگ ذخیره‌ی بسیار بزرگ، گنجینه‌ی برگه‌ها-واژه‌های مثال‌دار تا سالهای ۸۰ عصر گذشته آثار ادبیات بدیعی، سیاسی و اجتماعی، علمی و ساحوی، از مطبوعات دوری، حجت‌های

۱۱ فرهنگ تاجیکی به روسی، جلد ۱، زیر تحریر س.د. خالمتاوا، س. صالح اف، س. کریماف،

دوشنبه، ۲۰۰۴؛ جلد ۲، زیر تحریر دسیم‌الدین اف، س.د. خالمتاوا، س. کریماف، دوشنبه، ۲۰۰۵؛

نشر دوم بعلاوه، تکمیل و اصلاح، زیر تحریر دسیم‌الدین اف، س.د. خالمتاوا، س. کریماف، دوشنبه،

تحریر، تکمیل و اصلاح بنیادی گروه کاری و هیئت تحریریه سازمان داده و فرهنگ با استفاده از واژه ها و ترکیب های امروزه ی زبان تاجیکی تجدید نظر شود.

همین طریق، در تهیه و تحریر و تکمیل نهائی «فرهنگ تفسیری زبان تاجیکی» هیئت زیرین مؤلفان و محرران اشتراک نمودند:

I. تألیف فرهنگ: حرفهای ا، ک، ل، م (تا مال)، آ، ر، س، ت، ف، خ، ح (تا حرف)، ش - ر. هاشم؛ حرفهای (آ، گ، غ، ای، یا، ژ، م، مال - مویه)، ن، پ، او، ح، (حسب - هورت)، چ، ج، ای، یو، ی - ح. رئوف زاده؛ (حرف های ب، و، د، ز، ق، ی، او) - ا. سنگیناف؛ بخش اعظم علاوه ها - س. نظرزاده.

II. تحریر و تکمیل فرهنگ.

الف) جلد اول فرهنگ:

تحریر اول (تا علاوه های بنیادی) - ا. سنگیناف (همه ی حرفها)، ا. منیازاف (حرفهای ا، ب، و، گ، د، ای، یا، ژ، ز و قسم اول ک).

۲. تحریر و تکمیل (علاوه های بنیادی) - س. نظر زاده (حرفهای ا-ن)، س. کریماف (حرفهای ا-ن)، م. ح. سلطان (حرف های ب-ن)، ا. منیازاف (حرفهای گ، غ، ک (قسماً)، آ. قاسماف (حرفهای ا، ب، ی، ق)، س. متراباف (حرفهای ا، و، ز، ک، م)، س. سبزه یف (حرف ن).

۳. تحریر نهایی: س. نظر زاده، س. کریماف، م. ح. سلطان، ا. سنگیناف.

۴. تحریر نظارتی: غ. قادراف، س. خالمتاوا

جلد) و دیگر لغت نامه های معتبر همچون سرچشمه وسیع استفاده برده اند و از اسلوب نگارش آنها پیروی نموده اند.

در تهیه این فرهنگ «فرهنگ زبان حاضره ی تاجیکی»، که با بعضی سبب ها در آخر سال های ۸۰ سده ی XX روی چاپ را ندید، همچون اساس و منبع به طوری وسیع استفاده گردید. فرهنگ مذکور در آخر سالهای ۶۰ سده ی XX با استفاده از مواد اساسی چاپ شده و باقی مانده ی «فرهنگ زبان تاجیکی» (در دو جلد سال ۱۹۶۹) و مواد زبان تاجیکی سده XX آغاز شده به طور نهایی سال ۱۹۷۵ انجام یافته به چاپ توصیه شده بود. در تهیه این فرهنگ چاپ نشده خادیم شایسته ی علم تاجیکستان رحیم هاشم، نامزد علم فلاکیه حفیظ رئوف زاده و نامزد علم فلاکیه احمد جان سنگیناف اشتراک نمودند. در اثنای تألیف این فرهنگ همان وقت کارمندان سابق شعبه ی فرهنگ نگاری و اصطلاحات نامزدهای علم فلاکیه ا. آتخاناوا، م. صابراوا، م. یوسفاوا در انتخاب مثال و شاهد ها به مرتبان یاری بی واسطه خود را رسانیدند. سالهای ۱۹۹۶-۲۰۰۵ حرفهای جلد اول از طرف ا. سنگیناف تکمیل و اصلاح شده بود. این جلد از طرف عضو وابسته اکدیمیة علمها ا. منیازاف نیز قسماً تحریر و تکمیل و اصلاح شد. متن همین جلد یکم در شورای علمی پژوهشگاه ۲ ایون سال ۲۰۰۶ مورد محاکمه ی جدی قرار گرفت. در این جلسه ذکر گردید که با نظر داشت تغییرات و انکشاف زبان در دوران استقلالیت به زبان کلمه و عباره های زیادی وارد گردیده است که در این فرهنگ هنوز انعکاس نشده است و هر دو جلد این فرهنگ به تحریر و تکمیل و علاوه های جدی نیاز دارد. بنا بر این شورای علمی قرار کرد که برای

ب) با خط عربی اساس: ا. مسکیناف، گ. عثمان‌اوا، آ. قاسماف، م. مظافر شایف، س. متراباف

رهبریت پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی به اعضای شورای علمی پژوهشگاه و کارمندان فعال آن اعضای وابسته و پیوسته اکدمیه علمهای جمهوری تاجیکستان: م. شکوری، خ. آتخاناوا، د. سیم‌الدیناف، م. ملااحمداف، داکترهای علم فلاغیه: ر. هادی زاده، د. کرمشایف، ب. تلواف، ف. ذکریایف، آ. میرزایف، م. فیضاف، د. عابداف، نامزدهای علم: س. میرزایف، ا. نبیاف، ر. احمداف، و. صمداف، ش. صالحاف، ب. علی یف، م. محمدی یف که در بررسی و محاکمه‌ی این فرهنگ فعالانه اشتراک نموده مصلحت‌های مفید و ارزشمندی داده اند، اظهار سپاس و تشکر می نمایند.

البته در برابر موفقیت و دستاوردها، این فرهنگ از کمبود و نقصان‌ها نیز عاری نیست. بنابر این از تمام علاقمندانی که در باره‌ی حسن و قبح این فرهنگ اظهار عقیده کردن می خواهند، خواهشمندیم ملاحظه و پیشنهاد‌های خود را به نشانی شهر دوشنبه، خیابان رودکی، ۲۱، پژوهشگاه زبان و ادبیات به نام رودکی اکدمیه علم‌های جمهوری تاجیکستان بفرستند تا در نشر‌های آینده به اعتبار گرفته شوند.

۵. همگون‌سازی و کارکرد فرهنگ نگاری: س. خالمتاوا، س. کریماف
۶. تصحیحات: ا. مسکیناف، س. زرافشانی، چ. نظرشایوا، س. نیکبخت‌شایوا، گ. عثمان‌اوا، آ. میرزایوا
- ب) - جلد دوم فرهنگ.
- ۱-تحریر و تکمیل:
- س. نظرزاده (آ-ی)، م. مظافر شایف (حرفهای ج، ش، ای، یوی)، س. سبزه‌یف (حرفهای خ، ح)، آ. سعیدجعفراف (حرفهای او، ا، ف)، آ. قاسماف (حرفهای ف، ح، چ)، مطراباف، س. (حرف پ، ت، ح، ق)، توره حسناف (حرفهای ر، ت)، م. ح. سلطان (حرف س، ف، ش).
- ۲- تحریر نهایی: س. نظرزاده، س. کریماف، م. ح. سلطان
- ۳- تحریر نظارتی: غ. قادراف، س. خالمتاوا.
- ۴- همگون‌سازی و کارکرد فرهنگ نگاری: س. خالمتاوا، س. کریموف.
- ۵- تصحیحات: ا. مسکیناف، چ. نظرشایوا، س. نیکبخت‌شایوا، گ. عثمان‌اوا، آ. میرزایوا.
- III. مفتاح عربی واژه گان: فیرز نبوی، ا. مسکیناف
- IV. چاپ کامپیوتری.
- الف) با خط کریلی اساس:
- چ. نظرشایوا، ن. عاشوراوا، آ. میرزایوا، گ. عثمان‌اوا، س. نیکبخت‌شایوا، م. رجب‌اوا، ش. نظرزاده، م. ناصیراوا، ا. شیر علی یوا.

МУНДАРИЧА ВА СОХТИ ФАРҲАНГ

Забони адабии муосири тоҷикӣ забони давлатӣ ва расмӣ Ҷумҳурии соҳибистиклоли Тоҷикистон буда, тамоми коргузори расмӣ, таҳсил дар макотиби таҳсилоти умумӣ ва олий, муошират ва мубодилаи афкор, матбуот, радио ва телевизион ба воситаи он сурат мегирад. Тақриби луғавии забони ҳозираи тоҷикӣ хеле ғанӣ ва дар айни замон мураккаб буда, маҳсули давраҳои тулонии таҳаввулу тараққиёти ҷомеа мебошад ва хусусиятҳои хоси он то ҳади имкон дар ин фарҳанг таҷассум ёфтааст.

Мундариҷа ва сохти фарҳанг дар асоси дастовардҳои ахири илмӣ фарҳангшиносии ҷаҳон таҳия шуда, дорои хусусиятҳои зерин мебошад:

1. Ба фарҳанг дар навбати аввал калимаву ибораҳои ба қоидаҳои забони адабӣ мувофиқ ва ба таври умумӣ истеъмолишаванда ворид шудаанд. Ҳамчунин бо назардошти тамоюли рӯзафзуни рӯ овардан ба асолат ва покизагии забон як миқдор вожа ва таъбироти китобӣ, таърихӣ ва кӯҳнашудае, ки дар асарҳои адабиёти классикӣ, таърихӣ ва илмӣ истифода мешуданд ва ҳоло қисми зиёди онҳо аз нав эҳё мешаванд, дар фарҳанг ҷой дода шудаанд.

2. Ба фарҳанг аз рӯи вазифа калимаҳои гурӯҳи зерин дохил нашудаанд:

-калимаҳои махсус, ки ба соҳаҳои касбу кор ва ихтисосҳои маҳдуд мансубанд, инчунин истилоҳоти камистеъмоле, ки хоси ягон риштаи нодири илму техника мебошанд;

-калимаҳои хоси лаҳҷаи маҳалле, ки дар нутқи қаҳрамонони адабиёти бадеӣ ё дар матбуоти даврӣ ба нудрат вохӯранд ҳам, истифодаи зиёд надоранд;

-калимаю ибораҳои аз доираи одоб берун;

-калимаҳои хоси услуби ин ё он адиб, ки доираи хеле маҳдуди истеъмоли доранд;

-калимаҳои кӯҳнашудаю китобӣ, ки фақат дар баъзе луғатҳои тафсирии қадимӣ бо онҳо дучор омадан мумкин аст;

-ихтисораҳои хуруфӣ ва хичой;

-исмҳои хоси мардонаю занона, номҳои ҷуғрофӣ, унвони корхонаву идораҳо ва ғ. (ба истиснои баъзе номҳои машҳур ва таърихӣ диниву асотирӣ);

-сифатҳои дараҷаҳои қиссӣ ва олий (ба истиснои «бештар», «калонтар» барин калимаҳо, ки маънои луғавӣ низ пайдо кардаанд).

3. Дар шарҳу эзоҳи маънои калимаю ибораҳо аз усулу принципҳои «Фарҳанги забони тоҷикӣ» ва дигар фарҳангҳои тафсирии пешини тоҷикӣ ва форсии муосир истифода бурда шудааст. Пеш аз ҳама, маънои асли ва бевоситаи воҳидҳои луғавӣ дода шуда, сипас маъноҳои киноявӣ маҷозӣ ва ниҳоят маъноҳои наву навтарини онҳо тафсир мегарданд.

Нахуст маънидоди начандон муфассали хоси калимаю ибораҳо оварда, баъд муродифҳои онҳо ва ниҳоят дар охир ҳамчун як воситаи дигари тафсир калимаҳои сермаъно ё баъзе шаклҳои дар қолиби онҳо сохташуда барои муқоиса ҷой дода шудаанд. Агар калимаву иборати мавриди тафсир муродифҳо дошта бошад, шарҳи муфассали маъно дар моддаи луғавӣ яке аз онҳо, ки истеъмоли бештаре дорад, оварда шудааст. Муродифҳои дигар ҳар кадом аз рӯи ҳарфҳояшон дар ҷои худ моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил медиҳанд ва дар шарҳи маънои онҳо бо зикри муродиф ё муродифҳо иктифо карда мешавад. Масалан:

ОФТОБ آفتاب ситораи нурдиҳанда, мааркази низоми офтобӣ, ки равшанӣро ҳарорати замин аз онҷост, хуршед, меҳр, шамс.

ХУРШЕД خورشيد офтоб, меҳр, шамс.

ШАМС شمس офтоб, хуршед, меҳр.

4. Омониҳо (ҳамсонҳо), яъне калимаҳои аз ҷиҳати тарзи талаффуз ва шакли навишт айнан ба ҳам монанд, ки маъноҳои гуногун доранд, дар моддаҳои алоҳидаи луғавӣ омада, ба воситаи рақамҳои римӣ ишора мешаванд. Масалан:

АЛАМ I الم дард, ранҷ, озор, ғусса....

АЛАМ II a. علم байрақ, ливо, парчам.

БОЗ باز 1. асоси замони ҳозира аз **бохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои машғулшаванда: қиморбоз, ҳуққабоз, бедонабоз...*

БОЗ I باز 1. бори дигар, аз нав, мучаддадан, такроран, дубора: **боз такрор кардан, боз пурсидан, боз мурочиат кардан**. 2. илова бар ин, болои ин, ба замми ин; ҳам, ғайр аз ин: **боз ба кучо равам**. 3. *пасванд* давомнокии амалро ифода мекунад; дар муддати..., ... ин чониб: *ду рӯз боз*. 4. *ҳиссачаи таъкидӣ* мабодо...

БОЗ II باز кушода, яла, во; *муқоб.* **баста; боз кардан** кушодан...

БОЗ III باز парандаи қавичанголи нӯлдароз, ки парандагон ва ҳайвоноти майдари шикор мекунад, куш: **бози дастомӯз, бози шикорӣ**.

5. Шаклҳои дучори ходисаҳои гуногуни овой, имлоӣ ва луғавигардидаи калимаҳо, ки дар забони адабии хаттӣ ва гуфтугӯии тоҷикӣ мавриди истеъмоли дошта, дар қоидаҳои мавҷудаи имло инъикоси худро ёфтаанд, дар фарҳанг ҷой дода, ба шаклҳои асли ва дурусташон ишора ва зимнан ҳавола карда мешаванд. Чунончи:

а) калимаҳое, ки бештар бо талаби вазн дар назм ва ё умуман дар забони гуфтугӯӣ дар онҳо овозе афтида, ихтисор ё сабук шудаанд:

В-АР وړ *шакли кӯтоҳшудаи ва агар.*

З-ИН زين *шакли кӯтоҳшудаи зи ин ва аз ин.*

ГАР I گر *шакли кӯтоҳшудаи агар...*

НАХОД نخاد [аслаи **наҳоҳад**] *гуфт.*, *ҳиссача* магар, оё.

б) калимаҳое, ки баъзе овозҳо-ҳарфҳои онҳо ҷой якдигарро иваз намудаанд ва дар ин шакл ҳам дар забони навишторӣ ва ҳам гуфторӣ таърихан ва ҳоло низ истеъмоли зиёд доранд:

КУҲАН کهن *шакли дигари кӯҳна.*

СУРФА I سرفه 1. садои раъшадоре, ки бо сабаби сармоҳӯрдагӣ... аз сина ба гулӯ мебарояд, сулфа. 2. *шакли ҷойивазнамудаи суфра.*

в) калимаҳое, ки мутобиқи қоидаи қонунияти ҳичосозии забони тоҷикӣ анъанаи бадал шудани овозҳо ва тағйири шакл намудан доранд ва дучори дигар ходисаҳои овой шудаанд:

ИШКАМ اشکم *шакли дигари шикам.*

КУНУН کنون *шакли дигари акнун...*

ЗИ ز *шакли дигари пешоянди аз (одатан дар назм мувофиқи талаби вазн кор фармуда мешавад).*

Агар калимаҳои гуруҳи мазкур ҳам дар шакли дурусту асли ва ҳам дар шакли ба

ходисаҳои овой имлоӣ дучоргардида мавриди истеъмоли васеъ дошта бошанд, шакли тағйирхӯрда ба шакли асли ҳавола карда мешавад. Масалан:

ҚУЛФ قلف *шакли ҷойивазнамудаи куфл.*

ҚУФЛ قفل 1. олати филизӣ, ки бо он дари хона, сандуқ, ҷевон ва ғ.-ро маҳкам мекунад. 2. *гуфт.* кулангдони силоҳи оташфишон: **куфли пулемёт...**

КИТФ کتف сари шонаи бадани одам, дӯш; **китф дарҳам кашидан** аз коре ҳайрат ва таачҷуб кардан; дар масъалае изхори беҳабарӣ кардан.

КИФТ کتف *шакли ҷойивазнамудаи китф.*

Дар сурати мавҷуд будани маъно ё ибораи таркибҳои, ки фақат хоси яке аз шаклҳои ин, чунин тафовутҳо дар моддаи луғавии марбута ҷой ва шарҳ дода мешаванд. Чунончи:

МАҲ مه *муҳаффафи моҳ*; **аз (дар) рӯи касе маҳ дидан** касеро одами фавқулода нек, беҳамто *ва г.* пиндошта шефтаи ӯ шудан...

6. Калимаҳои навсохт ва навпайдо, вожаҳои серистеъмоли забони гуфтугӯӣ, инчунин баъзе калимаҳои махсуси лаҳҷавӣ ва калимаҳои зиёди тасвирӣ ва тақлиди овозӣ бо ишораҳои махсус дар фарҳанг ҷой ва шарҳ дода шудаанд. Масалан:

ЧАРХБОЛ چرخبال *нав.* навъе аз ҳавопаймои гирдбол, ки хангоми боло шудан ва фуруд омадан метавонад ба тариқи амудӣ парвоз кунад, вертолёт.

ҚАПИДАН قپیدن *гуфт.* 1. чизеро ба чолокӣ дошта гирифтани; бо даст гирифтани, чизеро бо даст доштан... 2. *мач.* дастгир кардан, боздошт кардан...

КАШТАЛ کشتل *лаҳҷ.* гиребон, яқа, яха.

АККАСНАККОС اکس/اکس *калимаи тақлиди овози ҷакидани сағ, садои сағ.*

БАЛАҚ-БАЛАҚ بلبلق *калимаи тақлиди овоз, ки садои ҷӯшидани чизи моеъро ифода мекунад.*

7. Калимаҳои иқтибосии арабие, ки ҳамсадоҳои охири онҳо таърихан ташдид доранд (**зид(д)**, **қад(д)**, **фан(н)**, **хат(т)...**) ё дар охир, ба истилоҳ, ҳарфи «то»-и зид доранд (**ишора(т)**, **қувва(т)...**), инчунин калимаҳои аслан тоҷикӣ, ки дар охир ҳарфи «й»-и факултативӣ (**гӯй//гӯ**, **мӯй//мӯ**, **рӯй//рӯ** ё ба шакли **ганҷӯ(й)...**) ва дар тарзи бавоситаи феълҳои садонок факултативии **и** доранд (**давон(и)дан**, **дуздон(и)дан**, **хобон(и)дан...**) *ва м.* *инҳо* ҳама дар як моддаи луғавӣ ҷойгир ва маънидод карда мешаванд. Вале дар ин ҳолат ҳарфи дуҷуми ташдид, ҳарфҳои зид ва факултативӣ дар тартиби алифбоии фарҳанг ба эътибор гирифта намешавад. Агар байни

шаклҳои кӯтоҳ ва пурраи ин гуна калимаҳо аз рӯи тартиби алифбой калимаҳои дигар воқеъ шуда бошанд, истисноан шакли пурра ё кӯтоҳи дубораоварда ба шакли дигар ҳавола карда мешавад. Чунончи:

ГҶ *گو* *ниг.* **гӯй.**

ГҶГИРД *گوگرد* 1. моддаи сӯзанда... 2. чӯбчаҳо...

ГҶГИРДЧҶҮБ *گوگردچوب* **гӯгирд**, чӯбчаи **гӯгирд**...

гӯй//гӯ *گو* 1. *асоси замони*...

ГҶЙ *گو* 1. кулӯлаи аз ресмон...

Ҳамчунин калимаҳои иқтибосии арабии дар охир алифи мақсура ва аломати танвини фатҳадошта, ки дар забони тоҷикӣ бе назардошти ин алифу аломат низ талаффуз ёфта, мӯҷиби дар ду шакл истеъмол шудани он вожаҳо гардидаанд, одатан ҳар ду шакл як моддаи луғавиро ташкил додаанд ва гоҳе дар моддаҳои ҷудоғонаи луғавӣ оварда шудаанд. Масалан:

МАЪНО//МАЪНӢ *ا. معنا/معنى* 1. он чи калима, ишора, аломат ва *гайра* онро ифода мекунад; мазмуни калом... **маънои луғавӣ**..., **маънои мачозӣ**... 2. мақсад, мурод, манзур. 3. моҳият, мазмун.

АСЛАН *ا. اصلاً* 1. асосан, ҳақиқатан, дар ҳақиқат. 2. дар асл, аз ҷиҳати насаб, аз ҷиҳати баромад. 3. *ниг.* **асло**.

АСЛО *ا. اصلاً* [*аслаш аслан*] тамоман, ҳеч, ҳеч гоҳ, ҳаргиз.

8. Калимаҳои шакли арабигрифта – *муарраб* қоидатан шарҳ дода намешаванд ва ба асли тоҷикии худ ҳавола мегарданд. Вале қисми зиёди онҳо дар баробари асли тоҷикиашон дар забони имрӯзаи тоҷикӣ мавриди истеъмол доранд. Бинобар ин вобаста ба дараҷаи истеъмол дар шакли серистеъмол ва умумихалқиашон маънидод карда мешаванд. Чунончи:

ПИЛ *پيل* *ниг.* **фил**; **пили дамон** фили чангии хучумкунанда, пили ғуранда.

ФИЛ *فيل* [*муарраби пил*] ҳайвони (хушкигард) калонҷуссаи хартумдор, пил.

ФАРСАНГ *فرسنگ* *кхн.* воҳиди масоҳат наздик ба шаш ё ҳафт километр.

ФАРСАХ *فرسخ* *муарраби фарсанг*.

9. Исмҳои ҷамъи шикаста ва баъзе шаклҳои ҷамъи солими арабӣ, ки дар фарҳанг моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил додаанд, асосан ба шакли танҳояшон ҳавола мегарданд.

Масалан:

АСОМӢ *ا. اسمى* *ҷ.* **исм** (номҳо).

МАЛОИК//МАЛОИКА *ملائكة/ملائكة* *ҷ.* **малак**; $\diamond$ **агар малонкаҳо омин гуфта бошанд** *гуфт.* агар тақдир рафта бошад, агар дар сарнавишт бошад.

Агар маънои ин қабил шаклҳои танҳо ва ҷамъи исмҳои барои хонандаи имрӯза душворфаҳм ба назар расад ва бо назардошти ин ки шакли танҳои онҳо аз рӯи тартиби ҳарфҳои алифбо дар ҳарфи дигар ё дар чилди дуҷуми фарҳанг меояд, дар фарҳанг баъд аз зикри шакли танҳо маъноҳои асосии онҳо мухтасаран дар қавсайн нишон дода мешаванд. Масалан:

АХӢН *ا. احيان* *ҷ.* **хин** (вақтҳо, замонҳо); **ахӢн-ахӢн** гоҳ-гоҳ, баъзан, ахӢнан.

ИХВОН *ا. اخوان* *ҷ.* **ах** (бародарон).

Агар чунин калимаҳо дар шакли ҷамъ маънои тозае пайдо карда ё дар ҳайати таркибу ибори хосе омада бошанд, ки дар шакли танҳо вонамехӯранд, пас аз зикри шакли танҳо он маънои нав ва он таркибу ибори хос ба тартиб дар ин моддаи луғавӣ оварда мешавад. Масалан:

АБРОР *ا. ابرار* *ҷ.* **бирр** 1. порсоён, тақводорон... 2. неқӯкорон; эҳсонкорон...

АЙӢМ *ا. ايام* 1. *ҷ.* **явм** (рӯзҳо). 2. даврон, замон. 3. вақт; мавсим, фасл.

АФВОӢ *ا. افواه* *ҷ.* **фӯх** 1. даҳонҳо. 2. овозаҳои даҳанақӣ; $\diamond$ **шӯхраи афвоӢ шудан** вирди забон гаштан; машхур шудан.

Ҳамчунин шаклҳои ҷамъи дугонаи исмҳои арабӣ бо риояи тарзу усули исмҳои ҷамъи шикаста ҷо дода шудаанд:

АБАВАЙН *ا. ابوين* *кит.,* *ҷ.* *дугонаи аб*; падару модар, волидайн.

КАВСАЙН *ا. قوسين* 1. *ҷ.* *дугонаи қавс*...

Як гурӯҳ сифатҳои нисбӣ ва сифатҳои феълӣ, ки ба вазифаи исм омада пасванди ҷамъ мегаранд ва баъзе исмҳо, ки дар шакли ҷамъ машхур гардидаанд, дар фарҳанг моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил додаанд. Масалан:

АТРОФИӢН *اطرافيان* дар атроф будагон; наздикон, шиносон.

ГУЗАШТАГОН *گذشتگان* *ҷ.* **гузашта**. 1. пешиниён, қадимиҳо...

НИӢГОН//НИӢКОН *نياگان/نياکان* 1. *ҷ.* **ниё**. 2. гузаштагон, аҷдод...

Баъзе сифатҳо, зарфҳо, ҷонишинҳо... ҳам, ки тобиши маъноии тоза гирифта, бо пасванди ҷамъ ҳамроҳ омада метавонанд, асосан дар моддаҳои луғавии шакли танҳо ҳамчун таркиб ҷой дода шудаанд. Чунончи:

НАЗДИК نزدیک 1. он чи аз чиҳати макон, замон ва масофа дур намебошад, қариб; муқоб. **дур: роҳи наздик, рӯзҳои наздик.** 2. қарин, ҳамдам, муқарраб: **дӯсти наздик, одами наздик; наздикон** хешу ақрабо, хешовандон. 3. монанд, шабеҳ...

КАЙ کي *ҷонишини саволи* чӣ вақт, чӣ замон, кадом вақт; **кайҳо** хеле вақт шуд, ки...;

кайҳо боз дер боз, хеле боз, муддатхост, ки ...; **то кай//то ба кай** то кадом вақт, то чӣ муддат.

10. Баъзе исму сифатҳои ҷинси занонаи арабии бо пасванди **-а** сохташуда, ки дар забони тоҷикӣ як андоза мавриди истеъмоли васеъдоранд, дар моддаҳои алоҳидаи луғавӣ ҷой дода шуда, шакли *муаннас*-ҷинси занонаи калимае будани онҳо зикр мегарданд. Чунончи:

ЗАҲРО *а. ظهري* 1. *муаннаси азхар*; дурахшон, тобон, равшан... 2. зани сафедрӯи зебо. 3. лақаби Фотима - яке аз духтарони Муҳаммади пайғамбар (с), ҳамсари ҳазрати Алӣ (р).

КУБРО *а. کبرى* *муаннаси акбар*.

11. Сифатҳои таъкидии навъи **заб-зард, наппа-нав...** мувофиқи тартиби алифбоии ҳарфҳои худ моддаҳои алоҳидаи луғавиро ташкил додаанд. Чунончи:

ЗАБ-ЗАРД *زب زرد* *гуфт.* ниҳоят зард, зарди баланд; **рӯи заб-зард** рӯи аз касали ё хафагӣ ниҳоят рангпариди ва пажмурда.

НАППА-НАВ *نو نپه* *гуфт.* тамоман нав, ниҳоят нав.

Вале калимаҳои ҷуфти такрор ҳамчун таркибҳои дар дохили моддаи луғавии калимаҳои танҳо ҷой ва шарҳ дода шудаанд. Масалан:

КАМ کم *кам-кам* а) андак-андак; як каме, камтар; б) баъзан, гоҳо; ба нудрат; в) рафта-рафта, ба тадриҷ, оҳиста-оҳиста.

РАФТА *رفته* *сифати феълӣ замони гузашта аз рафтан...* **рафта-рафта** ба мурури замон, тадриҷан...

Исму сифатҳо ва баъзе калимаҳои шакли хурдию навозишидошта (бо пасвандҳои **-ак** ва **-ча**) ва аксар маъно ё тобиши маъноии дигаре пайдокарда дар фарҳанг моддаҳои мустақили луғавиро ташкил додаанд ва ба *шакли тасғир* ё *тасғир ва навозиши* калимае будани онҳо ишора шудааст. Чунончи:

АСПАК اسپک 1. *шакли тасғирӣ асп*; аспча. 2. аспӣ ҷубин, ки бачаҳо бозӣ мекунанд. 3. *зоол.* номи ҷонварест мисли мӯрча, ки дар рӯи об метозад: **аспаки обӣ.**

ГУЛОМАК غلامک *шакли тасғир ва навозиши* **гулом**; гуломи хурдсол.

КАМОНЧА کمانچه 1. *шакли тасғирӣ камон*; камони хурд. 2. олати камоншакл барои навохтани гижжак... 3. *мус.* асбоби тории аз гижжак хурдтар.

12. Исми сифатҳо, зарфҳо ва феълҳо (дар шакли масдарӣ) қоидатан бе тавзеҳоти грамматикӣ оварда ва шарҳ дода шудаанд.

Калимаҳои тасғирӣ ва тақлиди овозӣ, шумораҳо, ҷонишинҳо, пешвандҳои пасвандҳо, пайвандаҳо, ҳиссаҳо ва нидоҳо бо қайди грамматикӣ, шарҳи маъно ва ҳатталимкон бо зикри мавриди истифодаи онҳо оварда шудаанд.

Исми феълӣ, исми амал, сифати феълӣ ва феълӣ ҳол ҳамчун воҳидҳои мустақили луғавӣ вориди фарҳанг гардида, пас аз тавзеҳоти грамматикӣ маъноҳои онҳо шарҳ дода шудаанд. Чунончи:

БИНИШ بينش 1. *исми феълӣ аз дидан*; қобилияти дидан, биной: **нури биниш, ҷашмони аз биниш монда.** 2. басират, дид, назар.

ҚАРЗДИХӢ قرض دهى *исми амал аз қарз додан*; ба ихтиёри касе ба қарз гузоштани пуле ё чизе.

АРЗАНДА ارزنده 1. *сифати феълӣ замони ҳозира аз арзидан.* 2. сазовор, шоиста, лоиқ, муносиб. 3. қиматбаҳо, арзишнок; **гавҳари арзанда** дурри гаронбаҳо.

ГУФТАНӢ گفتنى *сифати феълӣ замони оянда аз гуфтан*; он чи гуфта шуданаш лозим аст...

ДИДАНӢ دیدنى 1. *сифати феълӣ замони оянда аз дидан.* 2. шоистаи дидан, дархури дидан... 3. *мач.* пешомад, тақдир, рӯзи саҳт.

КАНДА کنده 1. *сифати феълӣ замони гузашта аз қандан; қанда-қанда* а) бурида-бурида, қатъ карда-қатъ карда...; б) фосилдор: **овози қанда-қандаи ӯ...**; **қанда гирифтан** ҷудо карда гирифтан... 2. ҷуқурии махсус кофташуда, хандак...

БАСТАГӢ I بستگى 1. *шакли дигари сифати феълӣ замони гузашта аз бастан.* 2. баста будан, масдудӣ, банд будан: **бастагии роҳ.**

ТОЗОН تازان *феълӣ ҳол аз тохтан*; дар ҳоли тохтан, давида-давида, давон.

Дар шарҳи бархе аз исми амал азбаски феълӣ таркибии аз онҳо сохташуда дар фарҳанг оварда нашудааст (*мас., гап фӯрӯхтан*), ба исми амали аз таркибе будани он ишора карда намешавад. Чунончи:

ГАПФУРӢШӢ گپفروشى *бисёр гап зада амалан* коре накардан; сафсатагӯӣ.

13. Сифатҳои нисбӣ, ки аз исм ба воситаи пасванди **-ӣ** («ё»-и нисбат) ташкил ёфтаанд, дар фарҳанг нахуст ба мансубияти онҳо

ишора гардида, сипас маънои онҳо шарҳ дода мешавад. Масалан:

ДЕВОРИЙ دیواری *мансуб ба девор*; он чи ба девор меовезанд: **рӯзномаи деворӣ, соати деворӣ...**

ЧАНУБӢ جنوبی *мансуб ба чануб*; воқеъ дар тарафи чануб: **канори чанубии..., тарафи чанубӣ.**

Дар баъзе аз ин қабил калимаҳо, ки дар онҳо пасванди **-ӣ** муштарақвазифа аст, ба мансубият ишора нашуда, маънои бевоситаи луғавии онҳо шарҳ дода мешавад. Чунончи:

БУМИЙ بومی маҳаллӣ, таҳҷой, сокини аслии маконе.

ҒАЮРИЙ غیوری 1. ғайрат, серғайра-тӣ; далерӣ...

ЧҶҮПОНӢ چوپانی 1. шуғлу амали чӯпон, шӯбонӣ... **чӯпонӣ кардан.** 2. *мансуб ба чӯпон...* саги чӯпонӣ.

14. Асосҳои феълҳо, ки аксар ғайр аз маънои софи дастурӣ маъноҳои хоси луғавӣ ҳам доранд, аввал асоси феълӣ алоҳида бо ҳарфҳои хурди ғафс оварда шуда, сипас ҳамшакли он ҳамчун воҳиди луғавии мустақил моддаи ҷудогонаро ташкил кардааст. Чунончи:

андоз انداز 1. *асоси замони ҳозира* аз **андохтан.** 2. *чӯзӣ пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои иҷроқунандаи амал* ё соҳиби касбу кор: **сангандоз, тирандоз...**

АНДОЗ انداز пул ё моле, ки давлат аз даромади одамон ва корхонаҳо ё аз замину хона, чорпо, нақлиёт *ва ғ.* ба таври ҳатми мегундорад; хироч: **андози молӣ... андози нақда...**

гузашт گذشت *асоси замони гузашта аз гузаштан.*

ГУЗАШТ گذشت 1. гузариш, мурур, гузашта рафтан: **гузашти айём.** 2. *маҷ.* даст кашидан аз нафъи худ...

Масдарҳои феълии бавосита ба тарзи бевоситаи худ ҳавола карда ва агар маънои дигаре дошта бошанд, шарҳ дода мешаванд. Масалан:

НИГАРОН(И)ДАН نگراندن // نگرانیدن 1. *тарзи бавоситаи нигаристан.* 2. *равона кардан, гардонидан ба сӯе, моил кунондан ба тарафе.*

Маънои тарзи фоилии феълҳо ва хусусан феълҳои таркибӣ шарҳ дода шуда, тарзи мафъулий, ҳамчун қоида, ба тарзи фоили ҳавола карда мешавад. Масалан:

КҶҶҶТОҲ کوتاه ... **кӯтоҳ кардан** а) дарозии чизеро кам кардан, калта кардан; б) буридан, қатъ кардан; в) ихтисор кардан, кашол надодан (*мас.*, гапро); **кӯтоҳ шудан тарзи мафъулиш кӯтоҳ кардан.**

Феълҳои таркибии номӣ, ки ба воситаи феълҳои ғридиҳандаи **қардан, шудан, задан, ёфтан** *ва ғ.* ташкил ёфтаанд, асосан дар моддаи луғавии чӯзӣ номӣ (яъне исму сифатҳо *ва м. инҳо*) оварда шарҳ дода мешаванд. Вале таркибҳои зиёди феълӣ барои таъйиди мавриди дурусти истемол ҳамчун шохид бидуни шарҳ дар моддаҳои луғавии феълҳо низ зикр мегарданд.

15. Ибораҳои истиоравӣ баъд аз шарҳи маъно ё силсилаи маъноҳои луғавию маҷозии сарвожаҳо асосан бидуни тафсири маъно оварда мешаванд. Чунончи:

БАҲОР بهار 1. яке аз ҳаҷор фасли сол, ки баъд аз зимистон меояд; **абри баҳор...; аввали баҳор...** 2. *киноя аз авҷи гул-гулшукӯфӣ, айни ривочу равнақи кор:* **баҳори озодӣ, баҳори беҳазон...**

ДУД دود 1. моддаи тираанги абру бухормонанд... 2. *маҷ.* ох; оху нола, фиғон. 3. *маҷ.* ба маънои сиёҳӣ, тирагии ғамангез *ва ғ.* *истемол мешавад:* **дуди алам, дуди ох, дуди ситам...**

НУР نور 1. рӯшноӣ, равшанӣ, зиё (-и офтобу моҳ, чароғ, оташ *ва ғ.*);... *ба таври истиора:* **нури дониш, нури маърифат...**

16. Баъд аз овардани сарвожаҳои ғайриточикӣ ишораҳои решаиносӣ (этимологӣ) гузошта шуда, аз кадом забон омадани ин вожаҳо нишон медиҳанд: *а.*-арабӣ, *ю.*-юнонӣ... Пас аз ин тарзи навишти арабии сарвожаҳо нишон дода мешавад. Воҳидҳои луғавии худӣ ва иқтибосии забони тоҷикӣ, ки дар давраҳои гуногуни таҳаввулу рушди худ дучори тағйироти зиёди маъноиву услубӣ шудаанд, дар моддаҳои луғавӣ қабл аз шарҳи маънои калимаҳо ба китобӣ (*кит.*), кӯнашуда (*к.н.*), таърихӣ (*таър.*) ва нав ё навохт (*нав.*) будани онҳо ишора шудааст. Масалан:

ИНКИШОФ ا. انكشاف 1. *кит.* кашф шудан, ошкор шудан. 2. *маҷ.* ба воя расида ва паҳн шуда пеш рафтани ҳар чиз; рушд, пешрафт, таракқӣ; **инкишоф додан...**

МАЪРАКА а. معركة 1. *кит.* майдони ҷанг, майдони корзор; ҷанг, муҳориба, задухӯрд. 2. *маҷ.* ҷамъомади мардум барои гузаронидани мусобиқа ё иҷрои ягон кор; давраи муташаккилона гузаронидани коре ё вазифаи махсуси иҷтимоӣ ва сиёсӣ: **маъракаи алафдаравӣ, маъракаи интиҳобот, маъракаи кишукори баҳорӣ, маъракаи обуна; маъракаи гирифтани...** 3. *нав.* маросими тӯй ё азо: **маъракаи хурсандӣ...**

17. Калимаҳои аз забонҳои дигар баргирифта (иқтибосшуда), ки дар асл дорои шакл ва маъноҳои гуногун буданд, асосан дар

он шакл ва бо он маъноҳое ба фарҳанг ворид гардида ва шарҳ дода шудаанд, ки дар забони муосири тоҷикӣ мавриди истеъмоли то андозае устувор пайдо кардаанд ва дар қоидаҳои мавҷудаи имлои тоҷикӣ инъикос ёфтаанд. Масалан:

АРАФА *а.* عرفه 1. *д.* номи рӯзи нуҳуми моҳи зулҳиҷҷа, ки ҳоҷиён он рӯзро дар кӯҳи Арафот (назди Макка) мегузаронанд. 2. рӯзи пеш аз иди Қурбон; як рӯз ё чанд рӯзи пеш аз ҳар ид ё ягон маърака: **арафаи интиҳобот, арафи ҷашни истиқлол.**

МАХДУМ *а.* مخدوم 1. *кит.* он ки дигарон ба ӯ хизмат мекунанд, хоҷа, хӯҷаин. 2. *кҳн.* унвоне, ки дар гузашта ба писарони муллоҳои калон дода мешуд; (**махсум шакли гуфтугӯи ин калима аст.**)

МАХСУМ *а.* محسوم *гуфт.*, шакли вайроншудаи маҳдум.

МАЪТАЛ *а.* معطل [*аслаи муаттал*] интизор, мунтазир. **маътали қасе ё чизе будан** дар интизори қасе ё чизе будан... **маътал кардан** дар интизори нигоҳ доштан...

СОХТИ ФАРҲАНГ

1. Ҳамаи калимаҳои тафсиршаванда ба тартиби алифбо паси ҳам омадаанд ва бо ҳарфҳои калони нимғафс ҷоп шудаанд.

2. Агар калимае дар алоҳидагӣ истеъмоли нашавад ё онро ҷудоғона шарҳ додан душвор бошад, пас аз сабти он ҳамчун сарвожа аломати баён (дунукта) гузошта шуда, баъд аз он ибора ё таркибе, ки ин калима одатан дар дохили он меояд, бо ҳарфҳои хурди ғафс зикр ва эзоҳ меёбад:

КАЛОЧА کلاچه :**гапу калоча**, гапу хабари зиёдатӣ...; **гапу калоча кардан**; овоза кардан, мавриди гуфтугузор қарор додан.

ГАПЧА گپچه :**гапу гапча** а) гапи майда-чӯйда; б) овозаҳои рости дурӯғ, миш-мишҳо.

3. Пасванд ва пешвандҳо асосан дар сурате, ки дар навишт бо калимаи дигар ҳамшакл воқеъ гардида бошанд, алоҳида ва пеш аз калимаҳои ҳамшакл зикр шуда, бо ҳарфҳои хурди ғафс ва шарҳҳои грамматикӣ бо ҳарфҳои курсив ҷоп мешаванд:

-гар گر *пасванди калимасоз, ки ба калимаҳо ҳамроҳ омада маъноҳои зеринро медиҳад:* 1. кунанда, дорандаи касбу шӯғле: **коргар, барзгар, ситамгар.** 2. созандаи чизе: **заргар, дуредгар, оҳангар.** 3. соҳиб, дорандаи чизе: **тавонгар.**

ГАР I گر 1. *шакли кӯтоҳшудаи агар...* 2. ҳарчанд, гарчанд...

ГАР II گر хориш, реш, қутур (дард).

4. Маъноҳои гуногуни калимаҳо аз якдигар бо рақамҳои арабӣ ҷудо карда мешаванд. Дар вақти эзоҳи ҳар маънои калима пас аз муродифҳо ва ибораҳои муродифӣ, ки маъношон ба якдигар хеле наздик аст, аломати вергул гузошта шуда, агар ин муродифҳо аз ҷиҳати маъно аз якдигар андак дурӣ ва ё бо ягон тобиши маъноӣ аз ҳам фарқ дошта бошанд, байни онҳо аломати нуқтавергул гузошта мешавад.

Маънои маҷозии калима баъди маънои аслии калима шарҳ дода мешавад ва бо аломати ихтисории *мач.* ишора мегардад.

Он маънои калима, ки аз истифодаи киноявӣ он ба вучуд омадааст, бо ихтисораи шартии *кин.* (киноятан) ва дар шарҳи ибораҳо бо ифодаи *киноя аз* ишора шудааст.

5. Агар маънои ибора ва таркибҳо аз маънои тафсирёбандаи калимаҳо тафовуте надошта бошад, баъд аз шарҳи маънои калимаҳо аломати дунукта гузошта, ин қабил ибораву таркибҳо бидуни шарҳи маъно зикр мегарданд:

МАВЧ موج 1. чунбиш ва лаппиши оби дарё ва баҳр бо таъсири бод ва тӯфон; кӯҳаи об, ки дар баҳр баланд хеста ба соҳил мезанад, уштурак: **мавчи баҳр, мавчи зарбатӣ.** 2. *физ.* ҳаракати лаппишдор дар муҳити физикӣ: **мавчи овоз ё садо, мавчи кӯтоҳ, миёна ва дарози радио..., мавчҳои электромагнитӣ...**

Агар калимаи шарҳёбанда дар ибораи устувор ва рехта ба ҳеҷ як аз маъноҳои мутобиқ наояд, чунин ибораҳо пас аз шарҳи ҳамаи маъноҳои калима бо аломати ромб (◊) ҷой дода мешаванд. Зарбулмасал ва мақолҳо низ бо ишораи (*зарб.*) ва (*мач.*) метавонанд ба ин гурӯҳи ибораҳо дохил шаванд, вале азбаски онҳо зери маъноҳои гуногуни сарвожа дар аввал, мобайн ва охири моддаи луғавӣ омадаанд, бе ишораи аломати ромб (◊) оварда мешаванд:

АСП اسپ 1. ҷорҳои хонагии сумдори саворӣ ва боркаш: **аспи бидав... аспӣ бодпой... аспӣ боркаш..., аспӣ саманд... аз асп фуруяд ҳам, аз узангу намефуруяд (мақ.)** мавкеи пешбарандашро аз даст дода бошад ҳам, калонгариро тарк карданӣ нест; **ба аспӣ нағз як қамчин, ба аспӣ бад сад қамчин (мақ.)** ба одами нағзу бофаросат як даҳан гап кофӣ бошад, ба одами баду бефаросат гапи бисёр ҳам таъсир надорад...

ИЛЛАТ *а. علت* 1. *kit.* сабаб, боис, вачх. 2. беморӣ, касалӣ, дард. 3. айб, нуқсон, камбудӣ: **арзон бе иллат не, гарон бе ҳикмат** (*зарб.*).

6. Маъноӣ калимаву ибораҳо ба забони адабии имрӯзаӣ тоҷикӣ шарҳ меёбад. Дар шарҳи маъно аз истифодаи калимаву иборасое, ки имрӯз хеле камистеъмолад ё кӯхнашуда ба ҳисоб мераванд ё маъноӣ матруке доранд ва инчунин аз калимаю таркибҳои маҷозӣ ё маъноӣ духӯрадошта то ҳадди имкон худдорӣ шудааст.

7. Агар калимаи шарҳёбанда калимаи зидмаъноӣ худро (антоним) дошта бошад, он бо ҳарфҳои хурди ғафс дар охири шарҳ бо

ишораи *муқоб.* (яъне, муқобили..) зикр мегардад:

ДУР دور чизе ки (аз мо) дар фосилаи зиёди замони ё макони воқеъ аст, *муқоб.* **наздиқ:** **муддати дуру дароз, роҳи дур(у дароз); хомӯшии дуру дароз..., дур будан... дур кардан...**

8. Агар маъноӣ ду калима ё яке аз маъноҳои ду калима ба якдигар наздиқ бошанд ва ё воҳиди шарҳёбанда аз ҷиҳати сохт бо ягон воҳиди луғавӣ ва таъбири дигар қаробате дошта бошад, чунин наздиқӣ ва қаробат дар поёни шарҳи маъно бо аломати ихтисории *муқ.* (муқоиса шавад бо...) ишора мегардад.

ИБОРАВУ ТАРКИБҲО

1. Ибора ва таркибҳои мавриди шарҳи фарҳангро аз рӯи сохт ва таркиб ба навъҳои умдаи зерин тақсим кардан мумкин аст:

- а) иборасое изофӣ ва баёнӣ (иборасое исмӣ, сифатӣ, феълӣ);
- б) иборасое ҷонишинӣ ва пешванддор;
- в) иборасое феълӣ (масдари сода ва тафсилӣ, сифати феълӣ ва феълӣ).

2. Ибораҳо асосан дар моддаи луғавии калимаи мустақилмаъноӣ аввали онҳо оварда эзоҳ шудаанд, вале гоҳо, мумкин аст, ки шарҳи онҳо дар моддаи луғавии калимаи дигари бунёдии ибора низ оварда шавад.

3. Дар фарҳанг аввал иборасое номӣ (изофӣ, баёнӣ, сифати феълӣ, феълӣ, пешванддор ва иборасое ҷонишинию пешоянддор) ва сипас кулли иборасое феълӣ ҷой дода шудаанд, ки дар мисоли зер иҷмолан тасвир кардан мумкин аст:

1. гули бехор	7. қаду баст
2. гули сари сабад	8. даст задан
3. ду дунё	9. даст ба сар ниходан
4. андак-андак	10. дасти ёри дароз кардан
5. дам ба дам	11. аз даст додан
6. аз аввал то охир	12. дастатон дардро набинад

4. Хамаи ибораю таркибҳои фарҳанг дар дохили худ низ бо риояи тартиби алифбоии ҳарфҳо ҷой дода шудаанд. Агар калимаи шарҳёбанда дар аввали ибора омада бошад, тартиби алифбо аз калимаи дуюми ибора ба эътибор гирифта мешавад.

5. Агар ду ибора як маъно дошта, вале аз рӯи тартиби ҳарфҳо аз якдигар дур ҷой гирифта бошанд, фақат маъноӣ иборасое маъмултар шарҳ дода мешавад ва иборасое дуюм бе шарҳи маъно ба иборасое якум ҳавола мегардад. Дар сурати ба тартиби алифбо паси ҳам омадани ду иборасое ҳаммаъно онҳо дар як ҷо оварда шуда, дар байнашон аломати мувозӣ (//) гузошта мешавад:

синни балоғат//ҳадди балоғат
бори сафар бастан//рахти сафар бастан

6. Агар ибора ду ё якчанд маъно дошта бошад, ин маъноҳо аз ҳам бо ҳарф ва қавс ҷудо карда мешаванд:

ёд кардан а) ёдовар шудан, ба хотир овардан; зикр кардан; б) аз бар кардан, ҳифз намудан; в) *мач.* пазмон шудан.

7. Агар ягон калимаи ибора муродифи ҷойгузин дошта бошад, ин муродиф дар қавсайн зикр мешавад: **савганд (қасам) ёд кардан.**

Ҷузъи фаръии ибораҳо низ дар қавсайн гирифта шудаанд: **(аз) сар то по, гап дар (сари) чизе будан.**

ИХТИСОРАҲО

а. - арабӣ
адиш. - адабиётшиносӣ
ак. - аккадӣ
анат. - анатомия
англ. - англисӣ
асот. - асотирӣ, асотиршиносӣ
афс. - афсонавӣ
байт. - байторӣ
барқ. - барқӣ, электрӣ
бахр. - баҳрнавардӣ
биол. - биология
боғп. - боғпарварӣ
бот. - ботаника
боф. - бофандагӣ
ва г. - ва ғайра
ва м.ин. – ва монанди ин
варз. - варзиш
геол. - геология
грам. - грамматика
гуфт. - гуфтугӯӣ
д. - динӣ
дӯз. - дӯзандагӣ
зарб. - зарбулмасал
збиш. - забоншиносӣ
зоол. - зоология
ибр. - ибрӣ
икт. - иқтисод
исп. - испанӣ
ит. - италиявӣ
итт. - иттилоотшиносӣ
кайҳ. - кайҳоннавардӣ
кин. – киноявӣ
кит. – китобӣ
кишов. – кишоварзӣ

кҳн. – кӯҳнашуда
лаҳҷ. - лаҳҷавӣ
лот. - лотинӣ
м. - муғулӣ
мақ. - мақол
мал. - малайзӣ
мант. - мантиқ
мас. - масалан
маҷ. - маҷозан
маъд. - маъданшиносӣ
меъ. - меъморӣ
мол. - молия
муқ. - муқоиса шавад бо...
муқоб. - муқобили...
мус. - мусиқӣ
нав. - навсохт
нашр. - нашриёт
ниг. - нигаред ба...
нум. - нумератив
нуч. - илми нучум
обҳш. – обуҳавошиносӣ
олм. - олмонӣ
омӯз. - омӯзгорӣ
пасв. - пасванд
пешв. - пешванд
пол. - поландӣ
порт. - португалӣ
р. - русӣ
радио. - радиотехника
риёз. – риёзиёт,
математика
р. - оҳ. - роҳи оҳан
с. – сиёсӣ
санс. – санскрит

санъ. - санъат
сохт. – сохтмон
сур. - суриёнӣ
т. - туркӣ
т.-м. - туркию муғулӣ
тахқ. - сухани таҳкиромез
таър. - таърихӣ
тех. - техника
тиб. - тиббӣ
тибет. - тибетӣ
фалс. - фалсафа
физ. - физика
фин. - финландӣ
фолк. - фолклор
фр. - фаронсавӣ
хим. - химия
хит. - хитой
хӯр. - хӯроқворӣ
ҳ. - ҳиндӣ
ҳ. - ҳарбӣ
ҳанд. - хандаса
ҳисобд. - ҳисобдорӣ
ҳол. - ҳолландӣ
ҳуқ. - ҳуқуқшиносӣ
ч. - чехӣ
чорв. - чорводорӣ
ҷ. - ҷамъи...
ҷугр. - ҷуғрофия
ш. - шаҳри...
швед. - шведӣ
ю. - юнонӣ
я. - яхудӣ
яп. - японӣ

Алифбои тоҷикӣ

№	Ҳарфҳо	Номи ҳарфҳо	№	Ҳарфҳо	Номи ҳарфҳо
1	А а	а	19	О о	о
2	Б б	бе	20	П п	пе
3	В в	ве	21	Р р	ре
4	Г г	ге	22	С с	се
5	Ғ ғ	ғе	23	Т т	те
6	Д д	де	24	У у	у
7	Е е	йе	25	Ӯ ў	ӯ
8	Ё ё	йо	26	Ф ф	фе
9	Ж ж	же	27	Х х	хе
10	З з	зе	28	Ҳ ҳ	ҳе
11	И и	и	29	Ч ч	че
12	Ӣ ӣ	ӣ	30	Ц ц	це
13	Ӯ ў	ӯи	31	Ш ш	ше
14	К к	ке	32	Ъ ъ	ъ
15	Қ қ	қе	33	Э э	э
16	Л л	ле	34	Ю ю	йу
17	М м	ме	35	Я я	йа
18	Н н	не			

А

А ҳарфи аввали алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои «алиф» (ا), «айн» (ع) ва дар охири як гурӯҳ калимаҳо бо «ҳои ҳавваз» (ه) ифода мешавад; ҳарфи «алиф» дар ҳисоби абҷад ба адади 1 баробар аст; ҳарфи «А» дар гурӯҳбандии синфҳои таълимӣ, табақабандии мавзӯҳо ва ғ. ба ҷои шумораи якум ба кор меравад.

-**А** ҳиссачаест, ки бо феъл омада, маънои тааччуб, таассуф, эҳсос, ҳаяҷон ва ғайраро ифода мекунад: **чӣ гуфтед-а?**, **бахтро бинед-а!**

ААМ(М) а. اعم кит. омтар, умумитар, фарогиртар; **аам аз он ки...** сарфи назар аз он ки..., бо вучуди он ки..., новобаста ба он

АБ^{ки.} ا. اب кит. падар, волид.

АБАВАЙН а. ابوين кит., ҷ. дугонаи **аб**; падару модар, волидайн.

АБАВИЯТ а. ابويت кит. падарӣ, падарӣ кардан.

АБАВӢ а. ابوى мансуб ба **аб**.

АБАВОН а. ابوان кит. падару модар, волидайн.

АБАД а. ابد кит. ҳамешагӣ, ҷовидон, доимӣ: **умри абад**; **то абад** ҳамеша, доим; **ҳабси абад** ҳабси якумрӣ, ҳабси доимӣ.

АБАДА а. عبه ҷ. **обид**; **абадаи авсон** бутпарастон.

АБАДАН а. ابدأ 1. ба таври ҳамешагӣ, ҷовидон. 2. ҳаргиз, ҳеҷ гоҳ, ҳеҷ вақт.

АБАДЗИНДА а. ابدزنده ҷовидон, абадӣ, ҳамешазинда, ба таври ҳамешагӣ, фанонопазир.

АБАДИЯТ а. ابدیت фалс. ҷовидонӣ, пояндагӣ, фанонопазирӣ: **абадияти вақт**, **абадияти олам**, **абадияти ҳаракат**.

АБАДӢ ابدى ҳамешагӣ, ҷовидон, доимӣ: **хотираи абадӣ**.

АБАДУДДАҲР а. ابدالدهر ҷовидон, ҳамеша, ба таври ҳамешагӣ.

АБАДУЛАБАД а. ابدالابد ҷовидон, то абад, то интиҳо, ҳамеша, то вучуди ҷаҳон.

АБАДУЛОБИДИН а. ابدالآبدین кит. ҳамеша, ҷовидон, поянда.

АБАДУЛОБОД а. ابدالآباد кит., ниг. **абадулабад**.

абар- ابر *нешванд* боло, фавқ: **абарқудрат**, **абармард**.

АБАР ابر 1. *шакли қадимии нешванди бар*. 2. дар. 3. ба, мувофиқи.

АБАРҚУДРАТ ابرقدرت басо нерӯманд, бисёр қудратманд, бисёр муқтадир ва қавӣ: **давлати абарқудрат**.

АБАРҚУДРАТӢ ابرقدرتى нерӯмандӣ, қудратмандӣ, пурқудратӣ, муқтадирӣ.

АБАРМАРД ابرمرد марди фавқулода бузург, бузургмард, марди басо нерӯманд.

АБАС I а. عبث беҳуда, бенатича, барабас: **кори абас**; **(бар) абас рафтан** бенатича мондан.

АБАС II а. عبث 1. кит. туршрӯй; ғамгинӣ; беилтифотӣ. 2. бавл, шоша. 3. саргин, пору, нурии хушк.

АББОС а. عباس кит. 1. бисёр туршрӯй. 2. шери даранда.

АББОСИЁН عباسيان таър. номи сулолаи хулафои араб (750-1258), ки бунёдгузори он Аббос аз наҷоди амаки пайғамбари ислом мебошад.

АББОСИЯ عباسيه ниг. **аббосиён**.

- АББОСИ I** عباسى *кит.* ҳилагарӣ, маккорӣ.
- АББОСИ II** *а.* عباسى 1. мансуб ба **аббос**. 2. сиккаҳои мансуб ба номи шоҳ Аббоси Сафавӣ. 3. мансуб ба **хулафои аббосӣ**. 4. ранги сурхи моил ба кабуд. 5. киноя аз ранги сиёҳ (*ба муносибати он ки хулафои аббосӣ маъмулан либоси сиёҳ меӯшиданд*); **хилъати аббосӣ** хилъати сиёҳ.
- АБВОБ** *а.* ابواب *кит.*, *ҷ.* **боб**.
- АБГОР** ابگار *ниг.* **афгор**.
- АБГОРИ** ابگارى *ниг.* **афгорӣ**.
- АБД** *а.* عبد *кит.* банда, ғулом.
- АБДОЛ** *а.* ابدال *кит.* 1. *ҷ.* бадал ва **бадил**. 2. начибон, шарифон (*сифати хосони Худо*).
- АБЕ** ابى *шакли қадими пешванди бе*.
- АБЕДОНИШ** ابى دانش *бедониш, нодон*.
- АБЕРА** ابيره фарзанди набера.
- АБЕША** ابيشه *кит.* чосус, хабаркаш.
- АБЁТ** *а.* ابیات *ҷ.* **байт I**.
- АБЗОЛ** ابزال *ниг.* **абзор//афзор**.
- АБЗОР** ابزار *ниг.* **афзор**.
- АБЗОРДОН** ابزاردان 1. халта ва ё қуттие, ки дар он асбобу абзор ва ё васоили дигар нигоҳдорӣ мешаванд. 2. қуттие, ки дар он доруворӣ ва растаниҳои хуштаъму хушбӯй аз қабилӣ мурчу зира *ва ғ.* гузошта мешавад.
- АБЗОРСОЗ** ابزارساز шахси созандаи олоту абзор, он ки асбобу абзор месозад.
- АБЗОРСОЗИ** ابزارسازى амал ё фаъолияти марбут ба сохтани олоту абзор.
- АБЗОРФУРҶШ** ابزارفروش *фурӯшандаи абзор ва асбобу олот*.
- АБЗОРФУРҶШИ** ابزارفروشى *ҷой ё дӯкони фурӯши асбобу олот ва ё афзор*.
- АБИР** *а.* عبير навъе аз хушбӯйҳои хушк аз қабилӣ мушк; номи хушбӯии сиёҳтоб, ки аз сандалу гулоб ва мушку заъфарон омода мешавад.
- АБИРАФШОН** عبيرافشان *пошандаи абир, афшонандаи хушбӯй ва ҳар гуна бӯи муаттар*.
- АБИРОГАНД** عبيرآگند *пур аз абир, пур аз*
- хушбӯй*.
- АБИРОМЕЗ** عبيرآميز *омехта бо абир; хушбӯй*.
- АБИРСИРИШТ** عبيرسريشت *бо абир омехташуда, бо абир сиришта*.
- АБИРФИШОН** عبيرفشان *ниг.* **абирафшон**.
- АБКАМ** *а.* ابکم *кит.* гунг, лол.
- АБҚАРИ** ابقرى 1. мансуб ба **Абқар** (*номи мавзеи афсонавӣ*). 2. либоси нафис, чомаи ҳарир.
- АБЛАҒ** *а.* ابلاغ *кит.*, *ҷ.* **балиғ**; расотар, балиғтар; беҳтар, хубтар.
- АБЛАҚ** *а.* ابلق *кит.* чизи дуранг, сафеду сиёҳ, ало.
- АБЛАҚИ** ابلقى *дурангӣ, сиёҳию сафедӣ*.
- АБЛАҚСАВОР** ابلقسوار *савори аспӣ аблақ; аспсавор*.
- АБЛАҲ** *а.* ابله *аҳмақ, бефаҳм, нодон, камақл*.
- АБЛАҲВАШ** ابلهوش *ниг.* **аблаҳвор**.
- АБЛАҲВОР** ابلهوار *аблаҳмонанд, монанд ба аблаҳ, шабеҳи аблаҳ, мисли аблаҳ*.
- АБЛАҲИ** ابلهى *аҳмақӣ, бефаҳмӣ, нодонӣ, камақлӣ*.
- АБЛАҲНАМО** ابلهنما *ниг.* **аблаҳвор**.
- АБЛАҲОНА** ابلهانه *аз рӯи аблаҳӣ, аҳмақона, беақлона*.
- АБЛАҲФИРЕБ** ابلهفريب *ҳилагар, фиребгар, маккор, найрангбоз; чизе, ки бо он аблаҳ фирефта мешавад*.
- АБЛАҲФИРЕБИ** ابلهفريبى *макру фиреби ошкор, фирефтани аблаҳон*.
- АБЛАҲФИРЕБОНА** ابلهفريبانه *фиребандаи аблаҳон, фирефтани аблаҳон: **сухани аблаҳфиребона***.
- АБЛУЧ//АБЛУЧ** ابلوج//ابلوج *қанд ва шакари сафед*.
- АБНО** *а.* ابنا *ҷ.* **ибн**; **абнои башар** мардум, халқ; **абнои замон//абнои рӯзгор** ҳамзамон; аҳли олам.
- АБО I** *шакли қадими пешванди бо*.
- АБО II** *а.* اب *кит.* ош, таом, хӯрок, хурданӣ.
- АБО III** *а.* عبا *кхн.* чомаи васеи дарози ос-

- тинкӯтоҳ, ки аз болои либос пӯшида мешавад; **панҷ тани оли або** *д.* пайғамбар Муҳаммад (с), Алӣ ибни Абутолиб (р), Фотима (р) – духтари пағамбар (с), Ҳасан ва Ҳусайн – писарони Алӣ.
- АБОБИЛ** *а.* *ابابيل* парастухо, гурӯҳе аз фароштурукҳо.
- АБР I** *абр* бухори об, ки аз замин бо таъсири харорат ба ҳаво пароканда шуда, аз он барфу борон ҳосил мешавад; **абри (нав)бахор** абри бороновари баҳорӣ; абре, ки дар баҳор борон меоварад; **абри найсон** абри баҳорӣ; **абри сафед** абри камбориш; *муқоб.* **абри сиёҳ**; **абри сиёҳ (тира)** абри ғафси боранда; **абри хокистаранг** абри тираранг.
- АБР II** *абр* алочае, ки нақшҳояш монанди абри баҳорӣ парча-парча аст.
- АБР III** *абр* *кит.* **теғ.**
- АБРА** *абре* тарафи рӯи либосҳои дуқабата дӯхташуда; *муқоб.* **астар**; *д* **абраю астари кореро рӯгардон кардан** амиқ тафтиш кардани коре.
- АБРААСТАР** *абре* астар либоси абраву астардори бепахта; **чомаи абраастар** чомаи абраю астардори бепахта.
- АБРАҚ** *а.* *ابرق* 1. хоки бо сангу гилу рег омехта. 2. моддаи сафеди пӯка, ки дар тиб истифода мешуд. 3. ҳар чизи рангоранг.
- АБРАҚӢ** *абри* *мансуб ба абрак*; ранг ба ранг, рангоранг.
- АБРАНДУД** *абр* *абрнок*, абролуд, бо абр фаро гирифташуда.
- АБРАНЧАН//АБРАНЧИН** *абр* *наҷн* ҳалқаи тилло ё нуқра, ки занон ҳамчун асбоби зинат дар даст ё по мебанданд.
- АБРАС** *а.* *ابرس* 1. гирифтори бемории сафедшавии пӯст, ки дар бадани инсон пайдо мешавад. 2. пес.
- АБРАШ** *а.* *ابرش* 1. сурху сафед; рангоранг. 2. асп, аспило, чавқар.
- АБРБАНД** *абр* *банд* *боф.* он ки абрбандӣ мекунад.
- АБРБАНДӢ** *абр* *бандӣ* *боф.* ҷо-ҷо бастан ва ранг кардани маштут, ки пас аз бофтани матоъ

нақшҳои абрмонанд пайдо мешаванд.

АБРГИРИФТА *абр* *гирфте* *ниг.* **абрӣ.**

АБРДОР *абр* *дар* *ниг.* **абрнок.**

АБРЕШИМ//АБРЕШУМ *абр* *ишм* 1. тори бисёр нозуку маҳкам ва дурахшон ба ранги сафед ё ширӣ, ки кирми пилла ба даври худ метанад. 2. гуле ба сурати риштаҳои борик овехта ба ранги зард ё сурх, ки дар тобистон мерӯяд. 3. матои абрешимӣ, харир, шоҳӣ: **калобаи абрешим**. 4. *кит.* тори соз, тори асбобҳои мусиқӣ; *д* **абрешим барин мулоим шудан** аз хашм фурумадан; ба ифока омадан.

АБРЕШИМБАҲО *абр* *ишм* *маҷ.* дастмузди навозанда, пуле, ки ба навозанда бар ивази ҳаққи кор пардохт мешавад.

АБРЕШИМБОРӢ *абр* *ишм* *барӣ* *ниг.* **абрешимворӣ.**

АБРЕШИМБОФ *абр* *ишм* *боф* харирбоф, шоҳибоф.

АБРЕШИМБОФӢ *абр* *ишм* *бофӣ* харирбофӣ, шоҳибофӣ.

АБРЕШИМВОР *абр* *ишм* *вар* монанди абрешим; мисли абрешим нарм.

АБРЕШИМВОРӢ *абр* *ишм* *варӣ* матоъҳои аз нахи абрешим бофташуда.

АБРЕШИМГУН *абр* *ишм* *гон* ба гунаи абрешим, абрешимвор.

АБРЕШИМДӢЗ *абр* *ишм* *دوز* он ки кораш абрешимдӯзист, пешаи абрешимдӯзӣ.

АБРЕШИМДӢЗӢ *абр* *ишм* *دوزӣ* дӯхтани нақшу нигор ба рӯи матоъҳо бо нахи абрешимӣ.

АБРЕШИМИН *абр* *ишм* *нин* *ниг.* **абрешимӣ.**

АБРЕШИМӢ *абр* *ишм* 1. *мансуб ба абрешим*. 2. аз абрешим бофташуда (*газвор ва монанди он*): **матои абрешимӣ, чомаи абрешимӣ.**

АБРЕШИМКАШӢ *абр* *ишм* *кашӣ* пилакашӣ.

АБРЕШИМКОР *абр* *ишм* *кар* шахси машғул ба таҳияи нахи абрешим ё хариду фурӯши он.

АБРЕШИМКОРӢ *абр* *ишм* *карӣ* ороиши порча ва матоъҳои гуногун бо истифода аз нахи абрешимӣ.

АБРЕШИММОНАНД *абр* *ишм* *мананд* *ниг.* **абрешимвор: мӯи абрешиммонанд.**

- АБРЕШИМРАНГ** *ابريشم رانگ* *ниг.* **абрешимгун.**
- АБРЕШИМРЕС** *ابريشم ريس* **абрешимтоб,** ресандаи нахи абрешим.
- АБРЕШИМРЕСӢ** *ابريشم ريسى* **абрешимтобӣ;** тайёр кардани нахи абрешим: **дастгоҳи абрешимресӣ.**
- АБРЕШИМТОБ** *ابريشم تاب* *ниг.* **абрешимрес.**
- АБРЕШИМТОБӢ** *ابريشم تايى* *ниг.* **абрешимресӣ.**
- АБРӢ** *ابرى* *ниг.* **абрнок.**
- АБРНОГУЗАР** *ابرنناگذر* **монёъ ба гузаштани абр;** **кӯхҳои абрногузар** кӯхҳои баланд.
- АБРНОК** *ابرنناک* **бо абр пӯшидашуда, абрӣ,** абргирифта: **осмони абрнок, ҳавои абрнок.**
- АБРНОКӢ** *ابرنناکى* **абрнок будан.**
- АБРОЛУД** *ابراآلود* *ниг.* **абрнок.**
- АБРОЛУДА** *ابراآلوده* *ниг.* **абролуд.**
- АБРОР** *a.* *ابرار* *ҷ.* **бир(р);** 1. порсоён, такводорон, парҳезкорон, бузургон. 2. неқӯкорон, эҳсонкорон, хайрхоҳон.
- АБРПОРА** *ابراپاره* **пораи абр.**
- АБРПӢШ** *ابراپوش* **бо абр пӯшида: қуллаҳои абрпӯш.**
- АБРСИФАТ** *ابرصفت* **абрранг, абрсон, монанди абр.**
- АБРТӢДА** *ابرتوده* **тӯдаи абр, абрҳои ғуншуда.**
- АБРӢ//АБРӢӢ** *ابرو//ابروي* **хати камоншакли мӯйҳо, ки дар болои чашм қарор дорад; абрӯи қачи дунболадор** абрӯи хамида ва дароз; **абрӯи мушкин** абрӯи сиёҳи ғафс; **абрӯи пайваст(а)** абрӯи бо ҳам пайваста; **теғи абрӯ** абрӯи дилрабои маҳбуба; **абрӯ ба ҳам кашидан** хашму ғазаб зоҳир кардан; **абрӯ гиреҳ задан** қиёфаи чиддӣ гирифтани; ба ғазаб омадан; **абрӯ ҳам накардан** бепарво будан; **абрӯ чин кардан** изхори норизоият кардан, қиёфаи чиддӣ ба худ гирифтани; **бар абрӯ чин доштан** хашмнок будан; хафа будан; **дар абрӯвон чин афтодан** дигаргун шудани ҳолат; қиёфаи чиддӣ ба худ гирифтани; **чини абрӯ кушода шудан** аз қаҳру ғазаб фуромадан.
- АБРӢБОРИК** *ابروباريک* **дорои абрӯҳои борик.**
- АБРӢДАРОЗ** *ابرودراز* **дорои абрӯвони дароз.**
- АБРӢКАМОН** *ابروکمان* **он ки абрӯи чун камон хамида дорад, камонабрӯ.**
- АБРӢКУШОДА** *ابروکشاده* *мач.* **шоду хурсанд, дорои табъи хушу болида.**
- АБРӢКУШОДАГӢ** *ابروکشادگى* **шод будан, хурсанд будан; болида будан.**
- АБРӢҚАЛАМ** *ابروقلم* **он ки абрӯвони кашида дорад.**
- АБРӢПАЙВАСТ** *ابروپيوست* **он ки абрӯвонаш ба ҳам пайванданд, пайвастаабрӯ.**
- АБРӢСИЁХ** *ابروسياه* **он ки абрӯвони сиёҳ дорад, сиёҳабрӯ.**
- АБРӢФАРОХ** *ابروفراخ* *ниг.* **абрӯкушода.**
- АБРӢФАРОХӢ** *ابروفراخى* *ниг.* **абрӯкушодагӣ.**
- АБРӢҲИЛОЛ** *ابروهلال* **он ки абрӯвонаш ба шакли ҳилол аст.**
- АБРӢЧИНАК** *ابروچينک* **асбобест, ки бо он абрӯ мечинанд.**
- АБРӢЧИНӢ** *ابروچينى* **ба тартиб овардан ва чидани абрӯ.**
- АБСОРЕСИА** *лот.* *ابساريسيه* *хим., физ.* **чаббидан, ба худ кашида гирифтани; чаббиш, фурубарӣ: абсорбсиаи газ, абсорбсиаи овоз, абсорбсиаи равшани.**
- АБСТРАКТ** *лот.* *ابستركت* **мафҳуми мучаррад; умумӣ, номуайян; муқоб.** **конкрет.**
- АБСТРАКТСИОНИЗМ** *лот.* *ابستركتسيانزم* **равияи санъати абстракт, санъати мавҳум ва мучарради дур аз воқеият.**
- АБСТРАКТСИОНИСТ** *лот.* *ابستركتسيانىست* **пайрави равияи абстрактсионизм.**
- АБСТРАКТСИЯ** *лот.* *ابستركتسيه* **чиҳат ва хусусиятҳои чизеро фикран аз худӣ он чиз чудо кардан; мафҳуми мучаррад.**
- АБСТРАКТӢ** *کتى* *мансуб ба* **абстракт.**
- АБТАР** *a.* *ابتر* *кит.* 1. думбурида, кӯтоҳдум. 2. бефоида, ноқис. 3. вайрон, хароб; **абтар кардан** аз байн бурдан, несту нобуд кардан.
- АБУ(Л)** *a.* *ابو(ل)* 1. *кит.* падар. 2. дар арабӣ ҳамчун чузъи якуми калимаҳои мураккаб маънои соҳибро дорад: **Абуабдуллоҳ, Абул-фазл.**

АБУЛБАШАР *a.* ابوالبشر *d.* падари инсоният; киноя аз ҳазрати Одам, ки тибқи таълимоти динӣ насли одамизод аз ӯ сар шудааст.

АБУЛҲАВЛ *a.* ابوالهول *kit.* мучассамаи бузурги сангӣ ба шакли шери хобида бо сари одамай (*аз ёдгориҳои Мисри қадим*), сфинкс.

АБУС *a.* عبوس *kit.* бадкавоқ, туршрӯ.

АБХОЗӢ ابخازى 1. мансуб ба **Абхозия**; забони **абхозӣ**. 2. номи халқе, ки як қисми аҳолии Абхазияро ташкил медиҳад: **сокини Абхазия**.

АБҲАР *a.* عبهر *kit.* 1. наргис, ёсуман. 2. маҷ. чашм.

АБҲАРӢ عبهرى *kit.* мансуб ба **абҳар**; **чашми абҳарӣ** чашми зебо, наргисмонанд.

АБҶАД *a.* ابجد тартиби махсуси алифбои арабӣ, ки аз ҳафт калимаи таркибёфта аз номҳои 28 ҳарф иборат буда, дар он ҳар ҳарф ададери ифода мекунад; ин калимаҳо ва ифодаи ададӣ онҳо ба таври зер аст: абҷад

ҳав(в)аз хут(т)ӣ каламан

ابجد	هوز	حطى	كلمن
1 – ا	5 – ه	8 – ح	20 – ك
2 – ب	6 – و	9 – ط	30 – ل
3 – ج	7 – ز	10 – ي	40 – م
4 – د			50 – ن
саъфас	қарашат	сахиз	засиг
سعفس	قرشت	ثخذ	ضظغ
60 – س	100 – ق	500 – ث	800 – ض
70 – ع	200 – ر	600 – خ	900 – ظ
80 – ف	300 – ش	700 – ذ	1000 – غ
90 – ص	400 – ت		

ҳисоби абҷад аз рӯи қимати рақамии ҳарфҳо ёфтани моддаи таърих.

АБҶАДҲОН اجدخوان он ки аз абҷад сабақ мегирад; сабақомӯз, навомӯз.

АБҶАДҲОНӢ اجدخوانى абҷад хондан; даврани омӯзиши абҷад; навомӯзӣ.

АБЧИЛ//АБЧИР ابيجيل//ابجير *гүфт.* 1. чорпои савории хушрафтору чолок. 2. киноя аз одами чусту чолок.

АБӢАД *a.* ابعد дуртар, бӯъдтар.

АБӢОД *a.* ابعاد *ч.* бӯъд; **абӢоди сегона (салоса)**: *риёз.* тӯл, арз ва умқ.

АБӢӢ *a.* ابيض *kit.* сафед, сафедранг.

АВ-АВ او او *калимаи тақлиди овози аккоси сағ*; аф-аф, ак-ак, аккос.

АВАСТО اوستا номи китоби муқаддаси зардуштиён.

АВАСТОӢ اوستائى *мансуб ба авасто*: **забон ва хати авасстой**.

АВБОРИДАН اوباريدن нахоида хӯрдан, нахоида фуру бурдан.

АВБОШ اوباش бадкеш, фурумоя, нокас; шӯрапушт, бадахлок.

АВБОШӢ اوباشى бадкешӣ; шӯрапуштӣ; бад-ахлоқӣ.

АВБОШОНА اوباشانه рафтори монанд ба авбош, мисли авбош.

АВВАЛ *a.* اوّل 1. нахуст, якум. 2. ибтидо, оғоз, шурӯъ; **аз аввал** аз оғоз; **аз аввали...** аз ибтидои..., аз оғози...; **аввали олам** ибтидои олам; **дар аввали...** дар ибтидои...

АВВАЛА اوّله нахустин, бори нахуст; дафъаи якум.

АВВАЛАН اوّلًا 1. нахуст, дар аввал. 2. пеш аз ҳама, қабл аз ҳама.

АВВАЛИН اوّلين нахустин, якумин, аз ҳама нахуст.

АВВАЛИНДАРАҶА اوّليندرجه дараҷаи якум; муҳимтарин, заруртарин: **вазифаи аввалиндараҷа**, **масъалаи аввалиндараҷа**.

АВВАЛИЯ *a.* اوّليه 1. якум, аз ҳама пеш. 2. ибтидоӣ, моя; **моддаи аввалия** нахустмодда, моддаи ибтидоӣ, нахустмоя.

АВВАЛӢ اوّلӣ нахустин, пешина, аввалия.

АВВАЛМАҚОМ اوّل مقام мақоми аввал, мақоми нахуст, воломақом.

АВВАЛО اوّلا *ниг.* аввалан.

АВВАЛҲО اوّلها *гүфт.* давраҳои аввал, пештар.

АВВАЛШАҲС اوّل شخص шахси дорои мақоми аввал, шахси воломақом.

- АВВО** *a.* عوّا *kit.* 1. саги бисёр чаканда, саги уллосӣ. 2. *нуч.* яке аз бурҷҳои осмон, ки манзили сенздаҳуми Моҳ аст.
- АВГУСТ** *اوگست* моҳи ҳаштуми солшумории мелодӣ.
- АВГУСТӢ** *اوگستی* мансуб ба август.
- АВД** *a.* عود *kit.* бозгашт, баргашт; **авд кардан** баргаштан.
- АВЕСТО** *اوستا* *ниг.* авасто.
- АВЗОӢ** *a.* اوضاع *ч.* **вазъ**; **авзои кор** вазъи кор, рафти кор; **авзои олам** вазъи олам, ҳолати дунё; **авзои касе бечо шудан** дигар шудани ҳолати (кайфияти) касе.
- АВИА** *лот.* اوئه *хамчун ҷузъи аввали калимаҳои мураккаб ба маънои* ҳавоӣ, авиационӣ, ҳавопаймоӣ.
- АВИАПОЧТА** *اوئهپاچته* почтаи ҳавоӣ, почтаи авиационӣ.
- АВИАЦИОНӢ** *اوئيسياني* мансуб ба авиатсия; махсус барои ҳавопаймо: **бензини авиационӣ**.
- АВИАЦИЯ** *фр.* اوئيسييه *ҳавопаймоӣ, ҳавоӣ: авиатсияи реактивӣ, авиатсияи низомӣ.*
- АВИС** *a.* عويص *kit.* душвор, мушкил, сухане, ки дарки он мушкил бошад.
- АВИТАМИНОЗ** *اويتيميناز* *биол., тиб.* бемориҳое, ки аз истеъмоли пайвастаи хӯрокҳои камғизо дар натиҷаи нарасидани витаминҳои зарурӣ пайдо мешаванд.
- АВҚОТ I** *a.* اوقات *ч.* **вақт**; **авқоти касеро талх кардан** таъби касеро хира кардан.
- АВҚОТ II** *اوقات* *шакли вайроншудаи* **ақвот**; *ч.* **қут**; *гуфт.* хӯрок, қут.
- АВҚОТВОРӢ** *اوقاتواری* *гуфт.* хӯрду хӯрок(а), хӯрокворӣ.
- АВҚОТПАЗӢ** *اوقاتپزی* *гуфт.* хӯрокпазӣ.
- АВҚОТГАЛХ** *اوقاتلخ* *kit.* асабонӣ ва нороҳат, мушкилоти вазъи рӯҳонӣ.
- АВҚОТГАЛХӢ** *اوقاتلخی* *маҷ.* асабоният ва нороҳатӣ.
- АВҚОТХӢРӢ** *اوقاتخورى* *гуфт.* хӯрокхӯрӣ.
- АВҚОФ** *a.* اوقاف *ч.* **вақф**; **ичорадори авқоф** ичорадори заминҳои вақф ё бинои вақф.
- АВЛ I** *a.* عول *kit.* майл, тамоюл.
- АВЛ II** *a.* عول *kit.* ниғаҳдории аёл, таъмини оила.
- АВЛАВИЯТ** *a.* اولويت *бартарӣ, дар дараҷаи аввал қарор доштан.*
- АВЛИЁ** *a.* اوليا *ч.* **валӣ**; 1. *д.* одамони муқаддасе, ки гӯё кашфу қаромат карда метавонистанд. 2. бузургон: **авлиёи давлат.**
- АВЛИТАР** *اوليتر* *ниг.* **авлотар.**
- АВЛО** *a.* اول *бартар; болотар; бехтар, хубтар; авло доништан* бартар доништан, бехтар шумурдан.
- АВЛОД** *a.* اولاد *ч.* **валад**; фарзандон; насл; **авлоди башар** насли инсон; инсонҳо, одамон; **ачдоду авлод** бобоёну фарзандон; гузаштагону ояндагон, ҳамаи наслҳо; **авлод ба авлод** насл ба насл; наслҳо, чандин насл.
- АВЛОДӢ** *اولادى* 1. *мансуб ба* **авлод**. 2. ирсӣ, маврусӣ.
- АВОИЛ** *a.* اوائل *ч.* **аввал.**
- АВОҚИБ** *a.* عواقب *ч.* **оқибат.**
- АВОМ** *a.* عوام 1. *ч.* **омма**. 2. омӣ, бесавод; нодон.
- АВОМОНА** *عوامانه* *мансуб ба* **авом**, авомвор, омиёна.
- АВОМУННОС** *a.* عوامالناس *kit.* оммаи халқ.
- АВОМФАҲМ** *عوامفهم* *оммафаҳм*; сода ва қобили дарк, фаҳмо, даркшаванда, мутобиқи дарки авом.
- АВОМФИРЕБ** *عوامفريب* *мардумфиреб, фирефтақунандаи омма.*
- АВОМФИРЕБӢ** *عوامفريبى* *мардумфиребӣ.*
- АВОМФИРЕБОНА** *عوامفريبانه* *ба тарзи авомфиребӣ: порсоии авомфиребона.*
- АВОН I** *a.* اوان *kit.* ҳангом, замон, вақт.
- АВОН II** *a.* عوان *kit.* сарҳанги девони подшоҳӣ, посбони давлатӣ.
- АВОРА** *اواره* *д.* дафтари ҳисоби бандагон, дафтари аъмол.
- АВОРИЗ** *a.* عوارض *ч.* **ориза.**

- АВОСИТ** *a.* اواسط *ч.* авсат.
- АВОСИФ** *a.* عواصف *ч.* осиф.
- АВОТИФ** *a.* عواطف *ч.* отифа.
- АВОХИР** *a.* اواخر *ч.* охир.
- АВРАНГ** *a.* اورنگ 1. тахт, маснад, сарири подшоҳӣ. 2. зебой.
- АВРАНД** *a.* اورند 1. шукӯх; бузургӣ. 2. *мач.* макру хилла.
- АВРАНДИДАН** *a.* اورنديدن *мач.* макру хила кардан.
- АВРАТ** *a.* عورت 1. *кит.* андоми ниҳонӣ, андоми шарм; узвҳои сатршавандаи инсон: **сатри аврат**. 2. зан, завҷа.
- АВРИНГ** *a.* اورينگ *ниг.* овринг.
- АВРОД** *a.* اوراد *ч.* вирд; 1. такрори паси ҳам. 2. *д.* дуохо: **вирду аврод**; **вирду аврод хондан** зикр гуфтан, зикр кардан, дуо хондан.
- АВРОДХОНӢ** *a.* اورادخوانى дуохонӣ.
- АВРОҚ** *a.* اوراق *ч.* варақ; **авроқи китоби зиндагонӣ** ҳодисоту воқеоти рӯзмарраи зиндагӣ.
- АВРУПОИДӢХТ** *a.* اروپاي دوخت ба таври аврупоӣ дӢхташуда, дӢхти аврупоӣ.
- АВРУПОӢ** *a.* اروپاي *мансуб ба Аврупо:* одами аврупоӣ, либоси аврупоӣ.
- АВСАТ** *a.* اوسط 1. миёна, миён. 2. дар миёна буда.
- АВСОФ** *a.* اوصاف *ч.* васф.
- АВСУН** *a.* اوسون *гуфт.* нисбати занҳои бародарон ба ҳамдигар.
- АВТОБУС** *ю.* اوتابوس мошини мусофиркаш.
- АВТОГЕНӢ** *a.* اوتاگينى **:кафшери автогенӣ** кафшери газӣ, газкафшер.
- АВТОДРОМ** *ю.* اوتادرام майдони автомобилронӣ, майдони автомобилронӣ дар мусобиқот.
- АВТОКРАН** *ю.-англ.* اوتاكرن автомобили крандор, крани ба автомобил шинондашуда.
- АВТОМАТ** *ю.* اوتامت 1. дастгоҳи худкор. 2. навъе аз силоҳи дастии худкор.
- АВТОМАТИКА** *ю.* اوتامتيكه соҳаи илм ва техника, ки ҳамаи воситаҳои техникӣ ва усулҳои аз меҳнати дастӣ озод кардани инсонро дар бар мегирад.
- АВТОМАТӢ** *a.* اوتامتى *мансуб ба автомат;* ба таври худкор, **сохтори автоматӣ, ба таври автоматӣ.**
- АВТОМАТОНИДАН** *a.* اوتامتانيدن ба тарзи худкор мучаҳҳаз сохтан.
- АВТОМАТОНӢ** *a.* اوتامتانى ба усули худкор гузаронидани ин ё он система, соҳа, раванди ба тарзи худкор гузаронидан.
- АВТОМАТЧӢ** *a.* اوتامتچى 1. он ки автоматро идора мекунад. 2. шахси бо автомат мусаллаҳ.
- АВТОМАШИНА** *a.* اوتامشینه *ниг.* **автомобил:** **автомашини боркаш, автомашини сабукрав.**
- АВТОМОБИЛ** *ю.-лот.* اوتامابيل воситаи худгарди нақлиёт (*боркашонӣ ва мусофирбарӣ*).
- АВТОМОБИЛГАРД** *a.* اوتامابيلگرد **:роҳи автомобилгард** роҳи мошингард.
- АВТОМОБИЛӢ** *a.* اوتامابيلى *мансуб ба автомобил:* **нақлиёти автомобилӣ, саноати автомобилӣ.**
- АВТОМОБИЛРОН** *a.* اوتامابيلران мошинрон, ронандаи мошин.
- АВТОМОБИЛРОНӢ** *a.* اوتامابيلراني мошинронӣ.
- АВТОМОБИЛСОЗӢ** *a.* اوتامابيلسازى сохтани автомобил, истехсоли автомобил: **корхонаи автомобилсозӣ.**
- АВТОН** *a.* اوطان *кит. ч.* ватан.
- АВТОРУЧКА** *a.* اوتاروچکه қалами худнавис ё худкор.
- АВТОСИСТЕРНА** *a.* اوتاسيستيرنه систернаи дар автомобил шинондашуда.
- АВУЛ** *t.* اول дех (*дар Догистон, Қирғизистон, Туркманистон ва Қазоқистон*).
- АВФ** *a.* اوف *шакли тағйирёфтаи афв.*
- АВФАР** *a.* اوفر *кит.* бисёртар, бештар, фаровонтар.
- АВҲОМ** *a.* اوهام *ч.* ваҳм.

АВЧ *а.* **اوج** 1. боло, баландӣ, нуқтаи баландтарини ҳар чиз, нуқтаи олий. 2. дараҷаи баланд, **авчи баҳор** ҳангоми нашъу нумувви табиат ва шукуфои рустаниҳо; **авчи девонагӣ** шиддати девонагӣ; **авчи кор** ҳангоми чӯшу хурӯши кор; **авчи осмон // авчи фалак** баландтарин нуқтаи осмон; **авчи чанг** шиддат ва сахтии чанг. 3. баландии оҳанг дар мусиқӣ; **авчу акс** *мус.* баму зер. 4. тараққӣ, пешрафт, инкишоф, равнак; **авч гирифтан** а) баланд шудан; боло рафтан; б) тараққӣ кардан, пеш рафтан, равнак пайдо кардан; в) шиддат гирифтан; **авч доштан** дар равнак будан; **авч ёфтан** равнак ёфтан, нашъунамо кардан, сабзидан; **авч кардан** равнак ёфтан, ривоч ёфтан, муваффақият пайдо кардан; **аз авч фуromaдан** паст шудан; аз болоравӣ (сабзиш) мондан; **ба авчи аъло расидан** ба баландтарин дараҷа расидан; **ба авчи иззат расидан** соҳиби иззату эҳтироми баланд гардидан; **дар авчу барор будан** дар холи пешрафт будан.

АВЧГИРӢ *а.* **اوج گيرى** *исми амал аз авч гирифтан;* ҳолати ривочу равнак ва болоравии коре.

АВЧНАВАРД *а.* **اوج نورد** *баландпарвоз.*

АВЧПАР *а.* **اوج پر** *ниг.* баландпарвоз.

АВЧРАВ *а.* **اوج رو** *киноя аз фалакпаймо.*

АГАР *а.* **اگر** *пайвандак* 1. дар сурате ки..., ба шарте ки..., модом ки.... 2. ҳарчанд, гарчанд, гарчанд ки..., бо вучуди он ки....

АГАРЧАНД *а.* **اگر چند** *ҳарчанд ки..., бо вучуди он ки....*

АГАРЧИ *а.* **اگر چه** *ҳарчанд, гарчи, бо вучуди он ки..., ҳар қадар ки....*

АГЕНТ *лот.* **اگنت** 1. намояндаи расмӣ, сиёсӣ, хоричӣ *ва г.*, ки вакили ягон идора, муассиса ва давлат буда, вазифа ё супоришero иҷро мекунад: **агенти сиёсӣ**. 2. он ки ба манфиати ҷонибе хидмат мекунад ва сирру асрори як тарафро ба тарафи дигар мерасонад, ҷосус: **агенти махфӣ**.

АГЕНТӢ *а.* **اگنتى** 1. *мансуб ба агент.* 2. шӯъбаи маҳаллии ягон идора; номи баъзе идораҳои ахбор, хабаргузорӣ, намояндагӣ: **Агентии шаҳрии ҳавопаймоии «Тоҷикистон»**, **Агентии иттилоотӣ**, **Агентии телеграфӣ**.

АГЛОМЕРАТ *лот.* **اگلاميرت** маъдани кӯҳии обшуда ва ба ҳам часпидаи ковок, ки дар

шуда ва ба ҳам часпидаи ковок, ки дар саноат истифода мешавад.

АГЛОМЕРАТСИЯ *лот.* **اگلاميرتسيه** *тех.* чараёни ҳосил кардани кулӯлаҳои агломерат бо роҳи гудозиши омехтаи оҳанрезаҳо.

АГНОСТИЦИЗМ *лот.* **اگناستيتسيسيزم** *фалс.* таълимоти фалсафии идеалистӣ, ки имконияти донисташавандагии олами ҳастӣ ва қонуниятҳои онро инкор мекунад.

АГРАРӢ *а.* **اگررى** *мансуб ба замин;* кишт, кишоварзӣ ва хоҷагии деҳқонӣ: **ислоҳоти аграрӣ**, **мамлакати аграрӣ**.

АГРЕГАТ *лот.* **اگرىگت** 1. *тех.* дастгоҳи иборат аз чанд мошин ё қисмҳои гуногун барои иҷрои коре (*комбайн, мошини пахтачинӣ, трактор ва г.*). 2. таҷҳизот, қисми ягон мошинаи мураккаб, ки кори муайянеро иҷро мекунад (*мас., муҳарриқи автомобил*).

АГРОБИОЛОГИЯ *лот.* **اگرابنالاجيه** *илм дар бораи қонунҳои умумии биологӣ дар соҳаи зироат ва чорводорӣ, биологияи агрономӣ.*

АГРОБИОЛОГӢ *а.* **اگرابنالاجى** *мансуб ба агробиология.*

АГРОНОМ *лот.* **اگرانام** *мутахассиси кишоварзӣ.*

АГРОНОМИЯ *лот.* **اگراناميه** *илми кишоварзӣ.*

АГРОНОМӢ *а.* **اگرانامى** *мансуб ба агрономия; илми агрономӣ.*

АГРОТЕХНИКА *лот.* **اگراتخنيكه** *маҷмӯи усул ва тадбирҳои техникаи кишоварзӣ.*

АГРОТЕХНИКӢ *а.* **اگراتخنيكى** *мансуб ба агротехника.*

АГРОФИЗИКА *лот.* **اگرافيزيكه** *илм дар бораи усулҳои физикии таҳқиқи шароитҳои берунӣ ҳаёти растаниҳо ва фаъолияти онҳо.*

АГРОХИМИЯ *лот.* **اگراخيميه** *илми ғизодихӣ ба растаниҳо, истифодаи нуриҳои маъданӣ ва муҳофизати кишт ба воситаи доруҳои химиявӣ.*

АҒАР(Р) *а.* **اغر** 1. марди нек ва неққирдор, бошараф, мӯхтарам; *муқоб.* **ғар**. 2. аспӣ қашқа.

АҒБА *а.* **اغبه** *ҷои аз ҳама пасти тегаи кӯҳҳо, ки ҳамчун гузаргоҳи мувофиқтари байни водихои ду тарафи кӯҳ истифода мешавад; ақаба, давон, гардана.*

АҒБАР *a.* اغبر *kit.* гардолуд, губоролуд, хокранг.

АҒБАРӢ *a.* اغبرى *kit.* мансуб ба ағбар; хокрангӢ.

АҒЁР *a.* اغيار *q.* ғайр.

АҒЗИЯ *a.* اغزیه *q.* ғизо.

АҒЛАБ *a.* اغلب 1. бештар, аксар. 2. ғолибан, аксаран.

АҒЛОТ *a.* اغلاط *q.* ғалат.

АҒНИЁ *a.* اغنيا *q.* ғанӣ; сарватмандон, дороён, бойхо.

АҒОЛУҚ *t.* اغالق 1. *kit.* соҳиб, хоҷа. 2. *таър.* яке аз мансабҳои олий дар аморати Бухоро.

АҒОНИСАРО *a.* اغاني سرا *kun.* сароянда, овозхон.

АҒОНӢ *a.* اغاني *q.* уғния.

АД(Д) *a.* عد *kit.* ҳисоб, шумор; шумурдан, ҳисоб кардан.

АДАБ *a.* ادب 1. ахлоқ ва кирдору рафтори нек; **шарти адаб** меъёри ахлоку одоб; **адаб додан** а) одоб омӯхтан, ахлоқ омӯхтан; б) *маҷ.* танбеҳ кардан, ҷазо додан; **адаб ёд додан** ба касе одобу ахлоқ омӯхтан; **адаби касеро додан** касеро танбеҳ додан, ҷазо додан ба касе; **бо ду дасти адаб супурдани чизе** бо камоли риояти адаб додани чизе (ба касе), боадабона оварда супурдани чизе (ба касе). 2. илм, дониш; илми адабиёт; адабиёт; **ахли адаб** адибон, суҳанварон, доираҳои илму адаб.

АДАБГОҲ//АДАБГАҲ *a.* ادب گاه//ادب گاه *q.* адаб-омӯзӣ.

АДАБДОН *a.* ادب دان *o.* ошно бо адабу фарҳанг.

АДАБДОНӢ *a.* ادب داني *o.* ошно бо одобу ахлоқ ва фарҳанг.

АДАБДҶУСТ *a.* ادب دوست *nig.* адабиётдӯст.

АДАБДҶУСТӢ *a.* ادب دوستي *nig.* дӯстдори адабу фарҳанг.

АДАБИЁТ *a.* ادبيات 1. маҷмӯи осори бадеӣ, осори манзуму мансур, осори илмӣ ва адабӣ: **адабиёти бадеӣ**, **адабиёти бачагона**, **адабиёти классикӣ**, **адабиёти антикӣ**, **адабиёти хоричӣ**, **дарси адабиёт**, **назарияи адабиёт**, **таърихи адабиёт**. 2. маҷмӯи осори хаттии соҳаҳои гуногун: **адабиёти илмӣ**, **адабиёти иқтисодӣ**,

адабиёти сиёсӣ, **адабиёти техникӣ**.

АДАБИЁТДҶУСТ *a.* ادبيات دوست *nig.* он ки ба назму наср шавку хавас дорад, касе, ки адабиёти бадеиро нағз мебинад, дӯстдори адабиёт, адабдӯст.

АДАБИЁТДҶУСТӢ *a.* ادبيات دوستي *nig.* адабдӯстӣ, китобдӯстӣ.

АДАБИЁТШИНОС *a.* ادبيات شناس *nig.* он ки ба таҳқику омӯзиши адабиёти бадеӣ машғул аст ва аз масъалаҳои адабӣ огоҳӣ дорад.

АДАБИЁТШИНОСӢ *a.* ادبيات شناسي *nig.* илме, ки қонунҳои тараққиёти адабиёти бадеиро меомӯзад.

АДАБИНАВИС *a.* ادبي نويس *nig.* он ки дар нависандагӣ ё навиштан меъёри адабро риоя мекунад, риояи меъёри адабӣ дар навиштан.

АДАБИСТОН *a.* ادبستان *nig.* дабистон.

АДАБӢ *a.* ادبي *nig.* мансуб ба адаб; **забони адабӣ** забоне, ки дорои меъёри адабӣ мебошад; **фаъолияти адабӣ**, **кори адабӣ** кор ва фаъолияти марбут ба адабиёт ва адабиётшиносӣ; **пешрафти адабӣ** роҳи тараққи ва инкишофи шеърӯ шоирӣ ва маҳорати адабӣ; **танқиди адабӣ** як бахши илми адабиётшиносӣ, ки ҳадафи асосии он муайян намудани моҳият ва мавқеи адабиёт ва осори адабӣ дар ҷомеа мебошад, нақди адабӣ.

АДАБОМӮЗ *a.* ادب آموز *nig.* он ки илму адаб меомӯзад, муаллим ва мураббӣ; тарбиятгар, омӯзгор.

АДАБОМӮЗӢ *a.* ادب آموزي *nig.* тарбиятгарӣ, одоб омӯхтан.

АДАБПАРВАР *a.* ادب پرور *nig.* таблиғгар ва тарвиҷгари фарҳангу дониш, донишдӯст, фарҳангпарвар.

АДАБПАРВАРДА *a.* ادب پرورده *nig.* адабгирифта, боадаб, тарбиятдида.

АДАБПЕША *a.* ادب پيشه *nig.* боадаб; донишманд, фозил.

АДАБСАНҶ *a.* ادب سنج *nig.* киноя аз донишманд, фозил.

АДАБСАРО(Ӣ) *a.* ادب سرا(ي) *nig.* адабгоҳ, таълимгоҳ, мактаб.

АДАБХОНА *a.* ادب خانه *nig.* маҳал ва ҷои парвариш, мактаб, мадраса, таълимгоҳ.

- АДАБЧҮБ** ادب چوب 1. чӯб ё химчай дарозе, ки мактабдорон дар гузашта бо он толибилмонро танбеҳ меоданд. 2. *мач.* чӯбе, ки бо он сарбозони гунаҳгорро мезаданд.
- АДАВОТ** *a.* ادوات *ч.* адот: асбобу адавот, олуту адавот.
- АДАД** *a.* عدد 1. шумор, шумора, теъдод. 2. рақам дар ҳисоб, монанди чаҳор, панҷ *ва г.:* **адади абстрактӣ, адади алгебравӣ, адади арифметикӣ, адади асосӣ, адади пурра, адади даҳӣ, адади касрӣ, адади мутлақ, адади ратсионалӣ.** 3. микдор, саршумор: адади гӯсфандон.
- АДАДАН** *عدداً* аз рӯи адад; аз чихати микдор: ададан ин қадар аст.
- АДАДӢ** عددي *мансуб ба адад: таносуби ададӣ.*
- АДАДНАВИСӢ** عددنویسی рақамнависӣ, шартан ба воситаи адад чизеро дарҷ кардан.
- АДАЖИО** *ит.* ادژیا *мус.* асари мусиқӣ ё қисми асари мусиқӣ, ки оромона ва оҳиста навохта мешавад.
- АДАМ** *a.* عدم *кит.* 1. нестӣ, нобудӣ; *муқоб.* вучуд; **хоки адам рехтан бар сари касе ва ё чизе киноя аз нобуд кардани касе ва ё чизе; ба водии адам рафтан мач. мурдан, нобуд шудан; **раҳи адам гирифтан киноя аз несту нобуд шудан.** 2. бидуни..., фоқиди..., набудани...: **адами мусоадат, адами илтифот, адами эътино.****
- АДАС** *a.* عدس *ниг.* наск.
- АДАСӢ** عدسی *ниг.* адасшакл.
- АДАСШАКЛ** عدس شکل наскмонанд.
- АДВИЁТ** ادویات *ниг.* адвияҷот 1.
- АДВИЯ** *a.* ادويه *ч.* даво.
- АДВИЯҶОТ** ادویجات *ч.* адвия. 1. доруву давоҳои гуногун. 2. навъҳои доруҳо.
- АДВОКАТ** *лот.* ادواکت вакили ҳимоятгар дар мурофиаи судӣ, вакили мудофеъ, ҳимоятгар.
- АДВОКАТӢ** ادواکتی ҳимоятгарӣ ва вакилӣ дар мурофиаи судӣ.
- АДВОР** I *a.* ادوار *ч.* давр.
- АДВОР** II *a.* ادوار тарзи ҳоси доиравии ифода ва ишораи вазну оҳангҳо дар илми арӯз ва мусиқӣ.
- АДДОӢ** *кит.* адаи *калмаест, ки маъмулан дар поёни номаҳо навишта шуда ва маънои дуоғӯи шумо, камина, банда ва ё фақирро дорад.*
- АДӢН** *a.* ادیان *ч.* дин.
- АДИБ** *a.* ادیب нависанда, шоир, адабиётшинос; суҳанвар, суҳандон.
- АДИБОНА** ادیبانه 1. бо шеваи аҳли адаб. 2. дорои хусусият ва услуби адабӣ: **суҳанони адибона, номаи адибона.**
- АДИЛ** *a.* عدیل баробар дар қадру мартаба, ҳамто, монанд.
- АДИМ** I *a.* عدیم *кит.* 1. пӯсти даббоғишуда, пӯсти дибоғатшуда, чарм; чарми булғор. 2. *мач.* фарш, рӯй.
- АДИМ** II *a.* عدیم *кит.* 1. нестшуда, фаношуда, маҳвшуда, маъдум. 2. *мач.* ниёзманд, дарвеш.
- АДИР** ادیر *гӯфт.* теппа, баландӣ; домани кӯҳу пуштаи на чандон баланд.
- АДКАН** *a.* ادکن *кит.* хокистарранг, тираранг, моил ба сиеҳӣ.
- АДЛ** *a.* عدل 1. миёна, айни мобайни чизе. 2. адолат, инсоф, дурусткорӣ; *муқоб.* зулм; **адлу дод адолату инсоф; бисоти адл барпо кардан (намудан) киноя аз адолату инсофро барқарор кардан.**
- АДЛВАРЗ** عدلورز додгар, адлчӯ, одил, додварз.
- АДЛВАРЗӢ** عدلورزی додгарӣ, адлчӯӣ, одилӣ, додварзӣ.
- АДЛГУСТАР** عدل گستر одил, додгустар.
- АДЛГУСТАРӢ** عدل گستری одилӣ, додгустарӣ.
- АДЛИЯ** *a.* عدلیه идораи корҳои ҳуқуқ ва суд; додгустарӣ: **вазорати адлия, идораи адлия.**
- АДЛИЯВӢ** عدلیوی *мансуб ба адлия.*
- АДЛӢ** عدلی 1. *мансуб ба адл.* 2. навъи сикка дар Рай ва Гургони асри миёна.
- АДЛКИРДОР** عدل کردار адлпеша, одил, нақӯкор, додрас.
- АДЛКИРДОРӢ** عدل کرداری адлпешагӣ, одилӣ, нақӯкорӣ.
- АДЛПАРВАР** عدل پرور адолатхоҳ, адолатчӯӣ.

- АДЛПАРВАРӢ** عدلپروری адлгустарӣ, адолатхоҳӣ, ривоч додани адлу додгустарӣ.
- АДЛСИГОЛ** عدلسگال бисёр одил, хусусияти шахсе, ки доимо дар андешаи адолат кардан ба касе аст.
- АДЛФАРМО(Ӣ)** عدلفرمای (шахсе, ки барои ичрои адлу додгарӣ фармон медиҳад.
- АДЛЧӮ(Ӣ)** عدلجوی (чӯяндаи ҳақиқату адолат, хоҳандаи адолат.
- АДЛЧӮӢ** عدلجویи чустани адолату ҳақиқат, талабгори адлу инсоф.
- АДМИРАЛ** از اميرل [аз амирулбаҳр-и арабӣ] унвони олий дар нерӯҳои ҳарбии баҳрӣ.
- АДМИРАЛӢ** اميرلى унвон ё чизе, ки ба адмирал иртибот дорад: **унвони адмиралӣ**.
- АДН** *a.* عدن боғҳои бихишт, фирдавс, чаннат.
- АДНО** *a.* ادنى *кит.* пасттар; паст; *муқоб.* **аъло**; **аълову адно** а) пасту баланд; б) *киноя аз до* рову камбағал.
- АДО** *a.* ادا 1. пардохт, пардохтан; итмом, анҷом: **адои қарз**, **адои ҳаққи хизмат**. 2. баҷооварӣ; риоя; **адо кардан (намудан)** а) пардохтан, тамом кардан, ба итмом расонидан (чизеро); б) ичро кардан, ба ҷо овардан; **адо шудан** а) тамом шудан, ба охир расидан; **хуми шинӣ ба лесидан адо намешавад** (*зарб.*); б) абгор шудан, тамоман аз кор баромадан. 3. хубии рафтор; ноз, ишва, карашма; **нозу адо** карашмаю ишва; нозу нуз. 4. *мач.* бемадор, сушт, беқувват; **адою абгор** беҳолу бемадор; **адоят ман** қурбонат шавам, фидоят шавам, садқаат шавам.
- АДОВАТ** *a.* عداوت душманӣ, хусумат, бадхоҳӣ, кина; муҳолифат; **кинаю адоват** қаҳру ғазаб, адовату хусумат; **адоват доштан** кина доштан, душманӣ кардан; **туҳми адоват коштан киноя аз ихтилоф андохтан** байни одамон.
- АДОВАТНОК** عداوتناک бадхоҳона: **нигоҳи адоватнок**.
- АДОВАТХОҲ** عداوتخواه адоватталаб.
- АДОВАТЧӮ(Ӣ)** عداوتجوی (киначӯӣ, бадхоҳ, душман.
- АДОЛАТ** *a.* عدالت адлу инсоф; додгарӣ.
- АДОЛАТГОҲ** عدالتگاه ҷои адлу инсоф; маҳкамаи додпурсӣ.
- АДОЛАТГУСТАР** عدالتگستر одил, адолатпарвар.
- АДОЛАТГУСТАРӢ** عدالتگستری одилӣ, адолатпарварӣ.
- АДОЛАТДӮСТ** عدالتدوست адолатпарвар, адолатхоҳ.
- АДОЛАТМАНД** عدالتمند одил, боинсоф, адолатпеша.
- АДОЛАТНОК** عدالتناک *ниг.* адолатманд.
- АДОЛАТПАРВАР** عدالتپرور *ниг.* адолатхоҳ, адолатпеша.
- АДОЛАТПАРВАРӢ** عدالتپروری адолатхоҳӣ, адолатчӯӣ.
- АДОЛАТПАРВАРОНА** عدالتپرورانه адолатхоҳона, аз рӯи адлу инсоф.
- АДОЛАТПЕША** عدالتپیشه адолатхоҳ, адолатпарвар.
- АДОЛАТХОНА** عدالتخانه ҷои адлу дод, додгустарӣ, адолатгоҳ.
- АДОЛАТХОҲ** عدالتخواه адолатпарвар, адолатчӯӣ.
- АДОЛАТХОҲӢ** عدالتخواهی адолатпарварӣ, адолатчӯӣ.
- АДОЛАТХОҲОНА** عدالتخواهانه орзуи адолатхоҳӣ.
- АДОНАШАВАНДА** ادانشونده *гуфт.* тамомношуданӣ, беохир, бепоён, анҷомнопазир.
- АДООМЕЗ** اداآمیز бо нозу карашма.
- АДОТ** *a.* ادات 1. асбоб ва олат барои ҳосил кардани чизе; восита. 2. *кҳн.*, *грам.* бандак, часпак; **адоти ташбеҳ ади.** воситаҳои санъати маънавии ташбеҳ (*аз қабилли* чун, мисли..., монанди... *ва ғ.*).
- АДОФАҲМ** ادافهم рамузфаҳм, нуктадон; зирак, тезхуш, зақӣ, бофаросат.
- АДОФАҲМӢ** ادافهمی нуктадонӣ, нозукфаҳмӣ, заковат.
- АДРАС** ادريس як навъ матои дастибофи тораши абрешими пудаш аз ресмон, ки мисли беқасаб алобуло ва ё якрағ мешавад.

АДРАСБОФ *ادرسباف* он ки ба адрасбофӣ машғул аст; касе, ки адрасбофӣ пешаи асосии ӯст, бофандаи адрас.

АДРАСБОФӢ *ادرسبافی* шуғли адрас бофтан.

АДРАСМОН *ادرسمان* *ниг.* ҳазориспанд.

АДРАСПӢШ *ادرسپوش* он ки либосаш (чомааш) аз адрас дӯхта шудааст: **одами адраспӯш**.

АДРЕС *фр.* *адрес* 1. *ниг.* **нишонӣ**. 2. он чи барои табрики касе навишта шудааст, папкаи табрикӣ; **ба адреси...** дар бораи..., дар ҳаққи...: **ба адреси касе гап задан**.

АДУ//АДУВ(В) *а.* *عدو* *ниг.* **адӯ**.

АДӢ *а.* *عدو* душман, хасм.

АДӢБАНД *عدوبند* душманбанд, асиркунандаи душман; ғолиб.

АДӢСӢЗ *عدوسوز* несту нобудкунандаи душман, сӯзандаи душман.

АДӢШИКАН *عدوشکن* душманшикан, ғолиб, пирӯз.

АДӢХАМ *а.* *ادهم* *кит.* 1. тира, сиёҳ; сурхи чигариранг. 2. аспи сиёҳ. 3. *киноя аз шаб*.

АДӢБИЯ *а.* *ادعيه* *ч.* **дуо**; **адъияи мустачоба** *д.* дуоҳои қабулшаванда.

АДӢЮТАНТ *лот.* *اديوونت* *ҳ.* афсари ёрдамчии командир дар корҳои хизмати ҳарбӣ.

АӢ *ايا* *нидо* эй!

АӢҒ//АӢҚ *т.* *اياغ//اياق* *кит.* пиёла, қадаҳ, соғар.

АӢДАТ *а.* *عيادت* *гуфт.* (*шакли дурустаи иёдат*) хабаргирии бемор, пурсиши ҳоли бемор.

АӢЛ *а.* *عيال* [*аслаи иёл*] 1. ҳамсари мард, зан. 2. оила; зан ва фарзандон; **аҳлу аёл** оила, аҳли хона; зану фарзанд; хонавода.

АӢЛАТ *а.* *عيالت* *ниг.* **иёлат**.

АӢЛДОР *دار* *عيال* хонадор, соҳиби зан ва фарзандони хурдсол.

АӢЛМАНД *عيالمند* зану бачадор; каси серфарзанд.

АӢЛМАНДӢ *عيالمندى* серфарзандӣ; соҳиби зану фарзанд будан.

АӢН *а.* *عيان* маълум, ошкор, равшан, возех,

фаҳмо; **он чи аён аст, чӣ ҳочат ба баён.** (*зарб.*); **аён дидан** ошкоро дидан, аниқ дидан; **аён донистан** ба таври равшан донистан, возех донистан; **аён кардан** маълум кардан, аниқ кардан; нишон додан; **аён шудан (гаштан)** ошкор шудан, маълум шудан; машҳур гаштан.

АӢНАН *а.* *عياناً* ба таври возеху ошкор.

АӢНИЯТ *а.* *عيانيت* чизҳои аён; воситаҳои аёнии дарс.

АӢНӢ *عياني* 1. маълумӣ, равшанӣ, возехӣ. 2. намоён, барои намуна ва мисол намоиш додашаванда: **воситаҳои аёнӣ, омӯзиши аёнӣ**.

АӢНТАР *عيانتر* равшантар; возехтар: **торафт аёнтар шунида мешуд, торафт аёнтар чило меод.**

АӢР//ИӢР *а.* *ايار* санчидани дараҷаи холисияти тиллову нукра бо маҳак *ва г.*; **зар(р)и иёр** тиллои холис.

АӢРА *اياره* 1. ёра, дастбиранчан, дастпонаи тилло ва нукра. 2. *таър.* ҳисобу китоби дахлу харч.

АӢРИЧ *اياريج* *кит.* доруи мусҳил.

АӢС *اياس* ҳавои хунук; **ҳавои аёс** ҳавои сард, ҳавои хуноки шамолдор.

АӢҒАЛ *اژغل* :**ажғал-дажғал // ажғол-дажғол** майда-чӯйда, шикастаю рехта, лашу луш; латта-путта, кӯҳнапора.

АӢДАР *اژدر* мори калони афсонавӣ, ки тибқи ривоятҳо аз даҳонаш оташ мебарорад ва ҳама чизро фуру мекашад, аждаҳо: **аждари дусара; ба тариқи истиора аждари зулм.**

АӢДАРГУН *اژدرگون* *ниг.* **аждармонанд**.

АӢДАРНИҲОД *اژدرنهاده* 1. ниҳоди аждарӣ, аждархӯй. 2. *маҷ.* бадкор, бадкирдор.

АӢДАРҲО *اژدرها* 1. ҷонвари бадҳайбат ва хавфноки афсонавӣ ба шакли сусмор, ки ҳама чизро несту нобуд карда метавонад. 2. *ниг.* **аждар; аз мор аждар шудан** а) ривоятест, ки тибқи он мор калон шавад, ба аждаҳо мубаддал мегардад; б) *киноя аз* кувват гирифтани душмани хатарнок.

АӢДАҲО *اژدها* *ниг.* **аждарҳо**.

АӢДАҲОБОРА *اژدهاباره* *кит.* аждаҳокирдор,

- аждаҳоҳӯй.
- АЖДАҲОВАШ** *اژدهاوش* 1. *ниг.* аждаҳошонанд. 2. *мач.* аждаҳокирдор, бадкор, бадҳайбат.
- АЖДАҲОДҮШ** *аژدهادوش* *киноя аз* Заҳҳок – қаҳрамони афсонавии «Шохнома»-и Фирдавсӣ, ки аз китфонаш мор рӯидааст ва ўро Заҳҳоки морон меғуфтанд.
- АЖДАҲОК** *аژدهاک* номи қадимии Заҳҳок, Заҳҳоки морон, подшоҳи афсонавӣ, ки дар «Шохнома» тасвир шудааст.
- АЖДАҲОКЕШ** *аژدهاکیش* *ниг.* аждаҳоҳӯй.
- АЖДАҲОМОНАНД** *аژدهамананд* монанди аждаҳо, мисли аждаҳо.
- АЖДАҲОНАФС** *аژدهанфс* *мач.* баднафс, одами калоннафс.
- АЖДАҲОПАЙКАР** *аژدهапайкар* калончусса, кавитан.
- АЖДАҲОСАР** *аژدهасар* он чи ё он ки сари калони бадвоҳима дорад.
- АЖДАҲОФАШ** *аژدهафаш* *кит.* монанди аждаҳо, аждаҳошонанд, ҳайбатнок.
- АЖДАҲОХҲҮ(Й)** *аژدهахо(у)* 1. аждаҳокирдор, аждаҳотабъ, аждаҳосиришт. 2. *мач.* бадкирдор, бадтабиат.
- АЖДАҲОШАВАНДА** *аژدهашونده*: **асои аждаҳошавандаи Мӯсо** *киноя аз* асои Мӯсо пайғамбар, ки тибқи ривоятҳо ҳангоми ба замин партофтани он ба аждаҳо мубаддал гашта, молу амволи соҳиронро фурӯ бурдааст.
- АЖДАҲОШИКОР** *аژدهашикар* 1. шахсе, ки шикори аждаҳо мекунад. 2. *мач.* пурзӯр, тавоно, қавӣ.
- АЖДАҲОШИКОРӢ** *аژدهашикари* 1. шикори аждаҳо кардан, аждаҳогириӣ. 2. *мач.* пурзӯри, пурқувватӣ, тавоноӣ.
- АЖРИҚИЧАШМ** *аژرقى چشم* зебочашм.
- АЖРИҚӢ** *аژرقى*: **чашмони ажриқӣ** чашмони зебо.
- АЗ** *аз* *пешоянд* 1. *сарчашмаи амалу ҳаракатро* ифода мекунад; **ранчидан аз касе**, **тарсидан аз чизе...** 2. *аиёро мефаҳмонад*, ки дар иҷрои амал истифода мешавад ва саришави амал ва

объекти ҳаракат ба вай вобаста аст; дар ин маврид беитар бо феълҳои доштан, гирифтани меояд: аз даст касе доштан. 3. *барои ифодаи муносибатҳои сабаби рӯй додани ҳаракату амал истифода мешавад: аз гушнагӣ, аз мондагӣ.* 4. *ҷои зухури шахс ё чизи дигарро ифода мекунад: аз деҳаи..., аз шахри...* 5. *барои муқоисаи ду ё якчанд аиё истифода мешавад: аз касе (чизе) калонтар.* 6. *ба ҷузъи гурӯҳ, чизи том ё навъи чизҳо ишора мекунад: аз растаҳои...* 7. *аз як ҳолат баромадан ва ба ҳолати дигар баргаштанро ифода мекунад. баргаштан аз ақида, аз роҳ.* 8. *чизеро нишон медиҳад, ки чизи дигар аз он сохта шудааст: аз оҳану пӯлод.* 9. *ба манбаъ ва ҷои ҳосил шудан ва гирифта шудани чизе, ба ҳудуди доираи мавзӯ ва аиё ишора мекунад: аз ҳаёти..., аз саргузашти...* 10. *ба муносибатҳои замони (саришави ҳаракату амал ва ғ.) ишора мекунад, дар ин маврид беитар калимаҳои ифодакунандаи вақту замон (рӯз, аввал, сол, ҷавонӣ, саҳар, тобистон, фурсат ва ғ.) бо пешоянди «аз» кор фармуда мешаванд: аз тирамоҳи..., аз соли...* 11. *бо ҷонишинҳои шахсӣ ва ишоратӣ омада, мансубиятро ифода мекунад; аз ту, аз он, аз вай.* 12. *бо пешоянди то ва ба (аз... то..., аз... ба...) омада, фосилаи муайяни масоҳату вақт ва оғози чизеро ифода мекунад: аз сари шом то саҳар.* 13. *таркибҳои зарфӣ месозад: аз боло, аз нав, аз миён, аз поён, аз сари нав ва ғ.* 14. *ба воситаи бандани изофӣ аз калимаҳои дигар пешвандҳои номии изофӣ месозад: аз барои, аз баҳри, аз боиси, аз вачҳи, аз ғояти, аз даст, аз қабилӣ, аз қаъри, аз лаби, аз мобайни, аз роҳи, аз сабаби, аз сари, аз тарафи, аз хусуси, аз ҳузурӣ, аз ҷониби, аз ҷумлаи, аз шарофати ...* 15. *таркибҳои пешоянди номие месозад, ки худи пешоянди аз дар он ҷузъи дувумро ташиқ медиҳад: берун аз, қабл аз, мақсад аз ва ғ.* 16. *бо феъл омада навъи муайяни фразеологизмҳои феълро ташиқ медиҳад: аз даст баровардан, аз даст додан, аз назар гузаронидан, аз по афтодан, аз чашм мондан, аз чизе (ҷое) гузаштан; аз нав боз, дубора, такроран; аз бар кардан аз ёд кардан, ҳифз кардан.*

АЗАЛ *а.* *ازل* аввали аввалҳои замон, ибтидои даҳр; **аз азал** аз ибтидо, аз аввал, аз рӯзи аввал; **рӯзи азал** *д.* аввали офариниши ҷаҳон, рӯзи нахустини пайдоиши олам.

АЗАЛА *a.* عضله мушак, мушаки бадан.

АЗАЛӢ ازلى абадӣ, човидонӣ, ҳамешагӣ.

АЗАМАТ *a.* عظمت 1. бузургӣ, калонӣ; ҳашамат, шукӯҳ. 2. *мач.* баходур, далер, қаҳрамон, диловар.

АЗБ *a.* عذب *кит.* форам, бомаза, гуворо, хуштаъм; ширин.

АЗБАС ازبس *шакли кӯтоҳишудаи азбаски.*

АЗБАСКИ ازبسکه *пайвандак* зеро, зеро ки, аз сабаби он ки, дар натиҷаи он ки, чунки, бинобар, бинобар он ки.

АЗБҒӢ ازبغوى *кит.* ширинсухан, хушбаён.

АЗВОҚ *a.* اذواق *ч.* завқ.

АЗВОЧ *a.* ازواج *ч.* завч.

АЗДАСТДИХӢ از دست دهی *исми амали аз даст додан; бойдиҳӣ, зоеъ кардан, гум кардан.*

АЗДИГАРСОЗӢ ازديگرسازى *исми амали аз дигар сохтан; азнавсозӣ, аз нав ташкил кардан, аз нав барқарор кардан.*

АЗДОД *a.* اصدقاء 1. *ч.* зид(д). 2. *зби.* калимае, ки ду маънои зидди якдигар дорад (*мас., калимаи фароз дар адабиёти классикӣ ҳам ба маънои «кушод» ва ҳам ба маънои «баста» истеъмолишудааст*).

АЗДУСАР از دوسر ба ҳар ҳол, хоҳӣ нахоҳӣ, ҳатман.

АЗЕРО(К) ازيرا(ک) *кхн.* зеро, зеро ки, чунки, бинобар ин, аз ин сабаб, бинобар, аз ин ҷиҳат.

АЗЗАВАЧАЛ(Л) *a.* عظه و جل бузург, пурқудрат, кабир (*аз номҳои Худованд*).

АЗИЗ *a.* عزيز 1. гаронбаҳо, пурарзиш; гиромӣ, арҷманд. 2. мӯътабар; муқаддас. 3. меҳрубон, ғамхор, шафик; **азиз доштан** гиромӣ доштан, ҳурмат кардан. 4. порсо, диндор.

АЗИЗУЛВУЧУД عزيزالوجود ноёб, қимат, гаронқадр.

АЗИМ *a.* عظيم 1. калон, бузург, боазамат: **кӯҳи азим**. 2. васеъ, паҳновар, нопадоканор. 3. хеле бисёр, анбӯҳ: **сипоҳи азим, издиҳомӣ азим; балои азим** офати калон, ҳодисаи ногаҳонии пурдаҳшат; **савоби азим** кори басе хайр, некии зиёд.

АЗИМАТ *a.* عظيّم 1. қасд, хоҳиш, майл, ният. 2. майли сафар кардан ба ҷое, сафар. 3. сеҳр, афсун, ҷоду.

АЗИМАТГАР عزيزمگر *кит.* афсунгар, ҷодугар.

АЗИМӢ عظيمى азамат, калонӣ, бузургӣ.

АЗИМУТ ازيمت (*аз ассумут-и арабӣ*) кунҷи байни хати ҳаракати муайян ва самти шимол, ассамт: **аз рӯи азимут роҳ паймудан.**

АЗИМУШШАЪН *a.* عظيم الشأن олиқадр, баландмартаба.

АЗИЯТ *a.* اذيت озор, азобу алам, кулфат, ранҷ; **азият дидан, азият кашидан** азоб кашидан, азоб дидан.

АЗИЯТДИДА اذيت ديده азобкашида, ранҷида.

АЗИЯТДИХАНДА اذيت دهندة азобдиҳанда, ранҷрасон.

АЗИЯТДИХӢ اذيت دهى озор додан, ранҷу кулфат додан.

АЗИЯТКАШ اذيت كش азобкашанда, озорбинанда, чафокаш.

АЗИЯТОВАР اذيت آور азобовар.

АЗКИЁ(Ъ) *a.* از كياء *ч.* закӣ.

АЗКОР *a.* اذكار *ч.* зикр.

АЗКОРАФТОДА از كار افتاده корношоям, кӯҳна.

АЗКОРАФТОДАГӢ از كار افتادگى корношоямӣ, чизи бекора, кӯҳна.

АЗЛ *a.* عزل *кит.* аз кор холи кардан, бекор кардан, аз мансаб гирифтан.

АЗЛАМУЗЗОЛИМИН *a.* اظلم الظالمين *кит.* золимтарини золимон.

АЗМ I *a.* عزم ният, қасд, ирода; **азми росих** иродаи маҳкам (қавӣ); **азму саъй** кӯшишу ғайрат, чидду чаҳд; **азм кардан (намудан)** ният кардан, қасд кардан; **азмо чазм кардан** саҳт миён бастан барои иҷрои коре; **азми худро шикастан** аз қавли худ гаштан.

АЗМ II *a.* عظم *кит.* устухон; **азми рамим** устухони пӯсида, кӯҳна.

АЗМИНА *a.* ازمنه *ч.* замон.

АЗНАВСОЗӢ از نوسازى *исми амали аз сари нав сохтан; азнавсозии шабакаи обёрӣ, азнавсо-*

- зи хочагӣ, азнавсозии барномаи таълим.
- АЗНАЗАРГУЗАРОНӢ** از نظر گذرانی *исми амали аз назар гузаронидан*; санчиш, тафтиш, дида баромадан: **азназаргузаронии чумхуриявии ҳаваскорони санъат**.
- АЗНОБ** *a.* اذنب *ҷ.* занаб.
- АЗО** *a.* عزا сӯг, сӯгворӣ, мотам; маросими мотам: **либоси азо**; **азо гирифта** мотам гирифта; **азо доштан** маросими сӯгворӣ ба чо овардан, сӯгвор будан.
- АЗОБ** *a.* عذاب озор, дард, ранҷ, машаққат, укубат: **азоби ботинӣ**, **азоби рӯҳӣ**, **азоби вичдон**; **азоби гуруснагӣ** машаққати гуруснагӣ, гуруснагии бисёр сахт; **азоби гӯр** *a)* *д.* азобе, ки тибқи ривоятҳои динӣ ду фаришта – Мункару Накир ба одами гунаҳкор дар гӯр медиханд; *б)* *маҷ.* азоби сахт: **азоби зиндагӣ** ранҷу кулфати рӯзгор; **азоби марг** дарди чонканӣ, таҳлукаю талвосаи мурдан; **азоби охират** азоби дӯзах; **азоби ҷисмонӣ** лату кӯб, шаттаю шаллоқ, дарди бадан; **дар азоб будан** (рӯҳан ва ҷисман) азобу машаққат кашидан.
- АЗОБДИДА** عذاب دیده *сифати феълии замони гузашта аз азоб дидан*; азобкашида; абгору дардманд.
- АЗОБДИХАНДА** عذاب دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз азоб додан*; азиятдиҳанда, озоррасон.
- АЗОБДИХӢ** عذاب دهی *исми амал аз азоб додан*; озордиҳӣ, лату кӯб кардан.
- АЗОБКАДА** عذاب کده *кит.* ҷои азобдиҳӣ, хонаи шиканча.
- АЗОБКАШИДА** عذاب کشیده *сифати феълии замони гузашта аз азоб кашидан*; азобдида, ранҷкашида.
- АЗОБКАШӢ** عذاب کشی *исми амал аз азоб кашидан*; ба дарду ранҷ будан, ранҷбинӣ, дучоршавӣ ба машаққат.
- АЗОБНОҚ** عذاب ناک *дардноқ, ранҷовар*.
- АЗОБОВАР** عذاب آور *машаққатовар, азиятдиҳанда*.
- АЗОГИРӢ** عزایری *исми амал аз азо гирифта*; мотамгирӣ.
- АЗОДОР** عزادار *мотамдор, сӯгвор, мотамзада,*
- азогирифта.
- АЗОДОРӢ** عزاداری *исми амал аз азо доштан*; сӯгворӣ, азогирӣ: **азодорӣ кардан**.
- АЗОЗИЛ** *a.* عزازیل *номи шайтон, иблис*.
- АЗОИМ** *a.* عزائم//عزایم 1. *ҷ.* азимат. 2. *ҷ.* азм I. 3. афсун ва дуохое, ки ба беморон мехонанд, дуохонӣ.
- АЗОИМХОН** عزائم خوان *дуохон, афсунгар*.
- АЗОИМХОНӢ** عزائم خوانی *исми амал аз азоим хондан*; афсун хондан, дуо хондан.
- АЗОН** *a.* اذان *д.* бонги даъват ба намоз, даъвати муаззин барои хондани намоз; **азони бемаҳал** азоне, ки ба ақидаи хурофотпарастон барои дафъи бало хонда мешавад; **азон гуфта** // **азон хондан** даъват кардан ба намоз.
- АЗОНГӢ(Ӣ)** اذان گوئی *он ки азон мегӯяд, муаззин*.
- АЗОНГӢӢ** اذان گوئی *азон гуфта*.
- АЗОНИХУДӢ** از آن خودی *одами худӣ, одами наздик*.
- АЗОТ** *ю.* ازات *хим.* унсури химиявӣ, ки аз гази бибӯй ва беранг иборат аст.
- АЗОТӢ** ازاتی *мансуб ба азот*; аз азот ҳосилшуда: **нуриҳои азотӣ**.
- АЗОХОН** عزاخوان *навҳагар, шахсе, ки дар мотами касе навҳа ва гиряву нола мекунад*.
- АЗОХОНА** عزاخانه *ҷое, ки дар он касе мурдааст, мотамхона*.
- АЗОХОНӢ** عزاخوانی *исми амал аз азо хондан*; навҳагарӣ дар мотами касе.
- АЗПОАФТОДА** ازپافتاده *сифати феълии замони гузаштаи аз по афтодан*; базаминафтода; аз-помонда.
- АЗПОМОНДА** ازپامانده *сифати феълии замони гузаштаи аз по мондан*; маҳрум аз қобилияти роҳравӣ: **бемори азпомонда**.
- АЗРАҚ** *a.* ازرق *кит.* ранги кабуд, нилгун, осмониранг.
- АЗРАҚӢ** ازرقی *кит.* 1. *мансуб ба азрақ*. 2. нилгун, кабудранг
- АЗРАҚЛИБОС** ازرق لباس 1. кабудлибос, кабудпӯш. 2. киноя аз сӯфӣ, аҳли тасаввуф.

АЗРАҚПҶШ ازرق پوش шахси либосаш азрақӣ, кабудпӯш.

АЗРАҚФОМ ازرق فام кабудранг, осмониранг, нилгун.

АЗРАҚЧАШМ ازرق چشم кабудчашм; зоғчашм; гурбачашм.

АЗРО *a.* عذرا *кит.* духтар, дӯшиза; бокира, афифа.

АЗРОИЛ *a.* عزرائيل *д.* номи фариштаи марг, малакулмавт.

АЗРОР *a.* اضرار *ч.* зарар.

АЗУД *a.* عَضِد *кит.* 1. бозу. 2. маҷ. ёр, ҳамдам; мададгор, пушту паноҳ.

АЗУЛ *a.* عذول *кит.* 1. маломаткунанда, маломатгӯй. 2. ғайбаткунанда, ғайбатгӯй.

АЗФАР *a.* اذفر *кит.* тезбӯ; **мушки азфар** мушки бисёр хушбӯй, мушки холис.

АЗХУДКУНИӢ از خود كنى 1. *исми амали аз худ кардан*; азбаркунӣ, ёдкунӣ, ҳифзкунӣ; ёдгирӣ: **азхудкунӣ дарс**. 2. соҳибӣ кардан, ба даст даровардан. 3. ба кор даровардан: **азхудкунӣ саноат**, **азхудкунӣ заминҳои бе-корхобида**.

АЗХУДРАФТА از خودرفته 1. *сифати феълӣ замони гузаштаи аз худ рафтан*; худро фаромӯшкарда. 2. пуркибру ғурур.

АЗҲАР *a.* اهر 1. дурахшонтар, тобонтар, равшантар. 2. дурахшон, тобон, равшан.

АЗҲО *a.* اضحى *д.* иди қурбон, ки дар даҳуми моҳи зулҳичча барпо мегардад.

АИЗЗА *a.* اعزه *ч.* азиз; **аиззаи аҳбоб** азизони маҳбуб, ёрони боиззат.

АИЛЛАЙИЛ *t.* اييل *гуфт.* тасмаи маҳсусе, ки бо он тӯкумро ба ҳайвони саворӣ (*аспу хар*) мебанданд, пуштанг.

АИММА *a.* ائمه *ч.* имом.

АЙ *اى* *нидои* тааччуб, ҳайронӣ, таассуф *ва м. ин.*

АЙБ *a.* عيب 1. норасоӣ, нуқсон, камбудӣ: **ин мол ҳеч айб надорад**. 2. таъна, маломат, сарзаниш; **айба кӣ қунад? маиб** (*зарб.*). 3. нанг, ор, боиси шарм: **пурсидан айб нест, дар ин кор ҳеч ҷои айб нест**. 4. гуноҳ, ҷурм, амали нораво; **ба айби ... а)** бо гуноҳи ...; **бо хатои ...; б)**

ба сабаби ..., аз сабаби ..., бинобар он ки; ба касофати ...; **айби шаръӣ** нуқсони қонунӣ (*аз рӯи ҳукми шарият*); **айбу гуноҳ** нуқсон гуноҳ; **айбу нанг** шарму нанг, ору номус, нангу ор; **айбу нуқсон** камбудию иллат; **айб доништан** нанг ҳисоб кардан, нораво доништан; **айб ёфтан** ошкор сохтани нуқсоне, иллат ёфтан; эрод гирифтани; **айб мондан** ба касе ё ба чизе эрод гирифтани, касеро ё чизеро наҳ задани; **айб ҷустан** нуқсон гуноҳи норасоӣ кофтан; хӯрдагирӣ кардан; **айби касеро ба гарданаш мондан** камбудии касеро собит кардан; **айбро ба гардани касе мондан** касеро айбдор кардан, ба зиммаи касе гуноҳе бор кардан; **айб мадор** таъна назан, айбдор нақун.

АЙБА *a.* عيبه *кит.* 1. халта, саноч, ки аз чарм дӯхта мешавад; ҷомадон, тӯрбаи чармин. 2. ҷавшан.

АЙББИН عيب بين айбҷӯй, бадандеш, баднок.

АЙБГИР عيب گير *ниг.* айбҷӯй, айбгӯй(ӣ).

АЙБГИРӢ عيب گيري *ниг.* айбҷӯй, айбгӯй.

АЙБГУЗОРӢ عيب گذارى *исми амал аз айб гузоштан*; гуноҳеро ба гардани касе бор кардан; айбдоркунӣ.

АЙБГӢ(Ӣ) عيب گوى он ки ба рафтор ва гуфтори дигарон айб мемонад, нуқсонҷӯ, хурдагир.

АЙБГӢӢ عيب گوئي нуқсонҷӯй, хурдагирӣ, айбу эрод гирифтани аз касе, амал ва рафтори айбҷӯ.

АЙБДОН عيب دان хусусияти шахсе, ки айбро мешиносад ва ё аз айб огоҳ аст, донандаи айбу нуқсон.

АЙБДОР عيب دار 1. он ки аз ӯ камбудие сар задааст; гунаҳгор, мучрим: **айбдор кардан, айбдор шудан**. 2. иллатнок, нуқсондор.

АЙБДОРӢ عيب داري *исми амал аз айб доштан*.

АЙБДОРКУНАНДА عيب دار کننده *сифати феълӣ замони ҳозира аз айбдор кардан*; он ки касеро гунаҳгор мекунад; он ки айбу нуқсони касеро собит мекунад: **ҳуқ. айбдоркунандаи давлатӣ, айбдоркунандаи ҷамъиятӣ**.

АЙБДОРКУНИӢ عيب دار كنى *исми амал аз айбдор кардан*; гунаҳгор кардан.

АЙБДОРШАВАНДА عيب دار شونده *сифати феълӣ*

- замони ҳозира аз **айбдор шудан**; шахсе, ки ба гуноҳе айбдор карда мешавад.
- АЙБДОРШУДА** عیبدارشده сифати феълии замони гузашта аз **айбдор шудан**; гунаҳгоршуда, маҳкумшуда ба гуноҳ.
- АЙБМОНИ** عیب مانی исми амал аз **айб мондан**; айбдор кардан: ҳуқ. **айбмони обективӣ**.
- АЙБНОК** عیبناк айбдор; нуқсоннок, иллатнок.
- АЙБНОКӢ** عیبناکی айбдорӣ, айбнок будан, ҳолат ва вазъияти айбнок.
- АЙБНОМА** عیب نامه ҳуқ. ҳукми айбдоркунӣ, хуччати айбдоркунӣ, хулосаи ҳукми мурофиа.
- АЙБПӢШ** عیب پوش он ки ё он чи нуқсон ва гуноҳи касеро мепӯшонад.
- АЙБПӢШӢ** عیب پوشی исми амал аз **айби касе ё чизеро пӯшидан**; тарафгирӣ.
- АЙБЧӢ(Ӣ)** عیب چو(ی) бадгӯӣ, бадхоҳ, бадандеш, хӯрдагир.
- АЙБЧӢӢ** عیب چویی исми амал аз **айб чустан**; нуқсончӯӣ, хӯрдагирӣ, бадхоҳӣ.
- АЙБШУМОР** عیب شمار шуморандаи айбу нуқсонҳои дигарон; шахсе, ки айби дигаронро баршумурда баён мекунад.
- АЙВОН** ا. ايوان 1. пеши хона, ки болояш пӯшида ва тарафи пешаш кушода бошад; нишастгоҳ, суфаи баланди болопӯшида. 2. кит. коҳ, қаср.
- АЙВОНДОР** ايواندار хона ва биное, ки айвон дорад.
- АЙВОНЧА** ايوانچه 1. шакли тасғири **айвон**, айвони хурд. 2. соябони поядор; суфаи болопӯшида дар истгоҳи нақлиёти мусофиркашӣ (аз қабилӣ автобус, троллейбус ва ғ.).
- АЙҒИР** т. ايغیر гуфт. аспӣ нари зотӣ; муқоб. байтал.
- АЙҒОҚ** т. ايغاق гуфт. авбош, пархошчӯ, ҳангомачӯ, беодоб, шӯрапушт.
- АЙҒОҚӢ** т. ايغاقی гуфт. авбошӣ, ҷангарағӣ, ҳангоматалабӣ.
- АЙДУН** ايدون шакли дигари **эдун**. 1. акнун, ҳозир. 2. инчунин; ҳамин тариқа, ба ин тариқ.
- АЙӢМ** ا. ايام 1. ҷ. явм (рӯзҳо). 2. даврон, замон. 3. вақт, фасл, мавсим: **айӢми ачуз**, **айӢми гузашта**, **айӢми ид**, **айӢми наврӯз**, **айӢми обхезӣ**, **айӢми ҷавонӣ**, **айӢми барфу борон**, **айӢми собиқа**; **гардиши айӢм** гузашти рӯзгор.
- АЙӢР** ا. عيار зирак, чобук, маккор, хилагар, фиребгар; найрангбоз, фиребанда; ♠ **дилбари айӢр** дилбари шӯхи фаттон ва дилфиреб.
- АЙӢРӢ** عيارى айӢр будан, зиракӣ; маккорӣ, фиребгарӣ.
- АЙӢРНАМО** عيارنامа намои айӢрӣ доштан, монанди айӢр будан.
- АЙӢРОН** عياران таър. табақа ё гурӯҳи мардум дар даврони Аббосиён дар Хуросону Мовароуннаҳру Сиистон, ки ҷасуру силахшур ва ҷавонмард буда, аз бенавоён ва камбағалон ҳимоят мекарданд.
- АЙӢРОНА** عيارانه айӢрмонанд; ба таври айӢр амалкунанда: **чашмони айӢрона**, **айӢрона гап задан**, **айӢрона табассум кардан**, **айӢрона чашмакӣ задан**.
- АЙӢРПЕША** عيارپیشه маккор, фиребгар, дузд.
- АЙӢШ** ا. عياش ба айш додашуда, айшдӯст, айшпараст, айшунӯшкунанда.
- АЙӢШӢ** عياشی умр бо хушӣ гузарондан, ишратпарастӣ, айшпарастӣ.
- АЙӢШОНА** عياشانه монанди айӢш, ба тарзи айӢш.
- АЙЗАН** ا. ايضاً кит. дубора, бори дигар, такроран; боз; низ.
- АЙЛОҚ** т. ايلاق (шакли дигари **яйлоқ**) ҷои серобу алаф, ки дар тобистон ва қисман зимистон чорворо он ҷо мечаронанд ва парво мекунанд.
- АЙМАН** ا. ايمن кит. 1. рост, тарафи рост. 2. хучиста, муборак.
- АЙН** ا. عين 1. номи ҳарфи бисту якуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ (ع), ки дар ҳисоби абҷад ба адади 70 баробар аст; **айни мӯҳмала** ҳарфи айни бенуқта дар алифбои арабии тоҷикӣ; муқ. **ғайни мӯъчама** (ғайни нуқтадор). 2. кит. чашм, дида, басар. 3. кит. моҳият, асл, сарчашма; **айни** ... худи..., дар худи ...; **дар айни** ... дар худи ..., дар ҳамон вақти...; **дар айни замон** дар ҳамон вақт, дар худи ҳамон вақт;

ҳамзамон; дар **айни ҳол** дар ҳамин вақт, ҳоло.

АЙНАК عینک асбоб ва василаи дорои ду даста ва ду шиша, ки барои пурзӯр кардани биной, ҳимояи чашм аз нури хуршед ё инъикоси сафедии барф, пешгирӣ аз даромадани ашӯи беруна ба чашм истифода шуда, болои бинӣ гузошта мешавад: **айнаки ғаввосӣ**, **айнаки дудӣ**, **айнаки офтобӣ**, **айнаки чӯшкорӣ (кафшерӣ)**, **айнаки шиноварӣ**; ◊ **айнаки зону** устухони гирди рӯи зону, кулчаи зону, сари зону.

АЙНАКДОР دار عینک он ки ба чашм айнак гирифта бошад, айнакпӯш; ◊ **мори айнакдор** мори захрнок, ки гирди чашмонаш айнак барин ҳалқа дорад.

АЙНАКӢ عینکی ниг. айнакдор.

АЙНАКНОК عینک ناک ниг. айнакдор.

АЙНАКСОЗ عینک ساز он ки айнак месозад: **устои айнаксоз**.

АЙНАКСОЗӢ عینک سازی 1. амал ва шугли айнаксоз. 2. фурушгоҳ ё коргоҳе, ки дар он айнак месозанд ё таъмир мекунанд ва мефурушанд.

АЙНАКФУРӢШ عینک فروش фурушандаи айнак.

АЙНАКФУРӢШӢ عینک فروشی 1. маҳал ва ҷои фуруши айнак: **мағозаи айнакфурушӣ**. 2. амал ва шугли айнакфуруш.

АЙНАН а. عیناً монанд, назир; тамоман монанд, баробари асл, шабеҳи асл; **айнан нақл кардан** гуфтаи касеро бе каму зиёд овардан ва ё гуфтан.

АЙНИШИНОС عینى شناس он ки ба омӯзиш ва таҳқиқи ҳаёту фаъолияти Садриддин Айни машғул аст.

АЙНИШИНОСӢ عینى شناسى соҳаи махуси адабиётшиносӣ, ки ҳаёт ва фаъолияти илмию адабии Садриддин Айниро меомӯзад.

АЙНИЯТ а. عینیت 1. аслият, худӣ будан, зотӣ будан. 2. монандӣ, баробарӣ, яксонӣ.

АЙНӢ عینى 1. он чи ба чашм дида мешавад. 2. аслӣ, ҳақиқӣ, воқеӣ; мушаххас; *муқоб.* **зеҳнӣ**; **додари айнӣ** додари ҳақиқӣ, додари ҳамбатн. 3. таҳаллуси сардафтари адабиёти давраи нави тоҷик Садриддин Саидмуродзода Айнӣ

(1878-1954).

АЙНУЛАӢН а. عین العیان кит. бисёр возеҳ ва равшан.

АЙНУЛКАМОЛ а. عین الکمال чашмзаҳм, бадназарӣ, чашмрасӣ.

АЙНУЛҲАӢТ а. عین الحیات кит., ниг. **об (оби зиндагӣ)**.

АЙНУЛЯҚИН а. عین الیقین маълумоти аниқ, дониши дуруст, маълумоте, ки аз мушоҳида ва дарк намудани чизе пайдо шудааст.

АЙРОН т. ايران чурғоти беравған, дӯғ.

АЙСАР т. ایسر кит. чап, самти чап, тарафи чап.

АЙСБЕРГ англ. айсберг кӯҳи яҳини шиновар дар уқёнус, ки барои киштиҳо ва баҳрнавардон хеле хавфнок мебошад.

АЙТОМ а. ایتم ч. ятим.

АЙФУДА عینده кит. беҳуда; ёва, лофу газоф.

АЙФУДАСАРӢ عینده سرى кит. лофзанӣ, беҳудагӯӣ.

АЙШ а. عیش ҳаёти хушу хурсандона; кайфу сафо ва беғамӣ, хушгузаронӣ, ишрат: **зикри айш** – **нисфи айш** (*мақ.*); **айшу ишрат** // **айшу нишот** кайф, хузур ҳаловат; хурсандиву хушҳолӣ; **айш кардан** кайф кардан, роҳату хузур кардан; **ба айши касе халал расондан** кайфи касеро парондан, ба роҳати касе монё шудан; **айшу нуш маҷ.** хушгузаронӣ бо бодагусорӣ; **доди айш додан** айшу ишрат ва шодию бозиро ба дараҷаи олий расондан.

АЙШАФРӢЗ عیش افروز тарабангез, айш гармкунанда, нишотовар.

АЙШГОҲ عیش گاه маҳал ва макони хушгузаронӣ, ҷои айшу ишрат.

АЙШДӢСТ عیش دوست он ки хушгузарониро дӯст медорад, айшпараст, айёш.

АЙШДӢСТӢ عیش دوستى амал ва рафтори айшдӯст.

АЙШОБОД عیش آباد диёр ё маҳалли айш, ҷои маишат.

АЙШПАРАСТ عیش پرست ниг. айшдӯст.

АЙШПАРАСТӢ عیش پرستى ниг. айшдӯстӣ.

АЙШПАРВАР عیش پرور ниг. айшдӯст.

АЙШПАРВАРӢ *عیش پروری* *ниг.* айшдӯстӣ.

АЙШСОЗ *ساز عیش ساز* хушдишу шодмон ё хушгузарон, созмондихандаи айшу тараб.

АЙШСОЗӢ *عیش سازی* созмондиҳии амали айшу ишрат, хушгузаронӣ.

АЙШТАЛАБ *طلب عیش талабгори* хушгузаронӣ, он ки барои айшу ишрат кӯшиши тамом дорад, чӯёи кайфу сафо.

АЙШХОНА *عیش خانه* ҷои хушгузаронӣ бо бодагусориву созу суруду ракс.

АЙҶОҲАННОС *ا. ايها الناس* *кит.* калимаи хитоб: эй мардум!, эй ҷамоат!, мардум!

АЙҶОҲАССАЛОТ *ا. ايها الصلاة* *д.* эй намозгузарон! (даъвати мардум ба намоз).

АЙҶОҲАССОҚӢ *ا. ايها الساقى* *калимаи хитоб:* эй соқӣ!

АКА *ا. كه* 1. бародари калонӣ. 2. *калимаи мурочиат*, ки хурдон ба ҷавонону мардон аз худ калон аз рӯи иззату хурмат мегӯянд, ё ба номи онҳо ҳамроҳ мекунанд.

АКАДЕМИЗМ *ю. اكدمизم* *кхн.* пурра ба анъана дода шудан ё аз паси назария шуда, аз амалия дур гаштан дар соҳаи илм.

АКАДЕМИК *ю. اكدميك* узви пайвастаи (ҳақиқии) академияи илмҳо.

АКАДЕМИКӢ *ا. اكدميكى* *мансуб ба академик;* ба академик хос: **маоши академикӣ.**

АКАДЕМИЯ *ю. اكدميه* 1. муассисаи оли тадқиқи илм ё санъат: **академияи илмҳо, академияи кишоварзӣ, академияи илмҳои омӯзгорӣ.** 2. номи баъзе мактабҳои оли: **академияи муҳандисии ҳарбӣ.**

АКАДЕМИЯВӢ *ا. اكدميوى* *мансуб ба академия:* муассисаи академиявӣ.

АКАДЕМӢ *ا. اكدمى* 1. *мансуб ба академизм;* риоякунандаи анъанаҳои нек; **театри академӣ** номи фаҳрие, ки ба театрҳои беҳтарин аз тарафи ҳукумат дода мешавад. 2. таълимӣ: **соати академӣ, руҳсатии академӣ.**

АК-АК *ا. اكاك* *калимаи тақлиди овоз* барои ифодаи садои сағ, аккас: **ак-аки сағ.**

АКАМУЛЛО *ا. اكملا* *гуфт.* *калимаи мурочиат* эҳтиром ба марди аз худ калон.

АКБАР *а. اكبر* кабиртар; калонтар, бузургтар.

АКВАМАРИН *лот.* *ا. كومرين* як навъ санги қиматбаҳои шаффофи чилодор, ки осмониранг ё сабзтоб аст.

АКВАРЕЛ *фр. ا. اكوريل* 1. ранги обӣ, ранге, ки дар об ҳал мешавад. 2. сурате, ки бо ранги обӣ кашида шудааст.

АКВАРИУМ *лот.* *ا. اكوريوم* зарфи махсуси шишагӣ барои нигоҳ доштани ҷонварҳои обӣ, аз қабилҳои моҳӣ ё растаниҳои обӣ.

АКДАР *а. ا. اكدر* *кит.* тиратар, тира.

АКДИШ *т. ا. اكدش* *кит.* 1. омехта, имтизоҷефта. 2. омехтаи ду хун, дурага. 3. *мач.* аспидурага. 4. *д.* нафси инсонист, ки аз лохутӣ – раҳмонӣ ва носутӣ – инсонӣ имтизоҷ (таркиб) ҷефтааст. 5. маҳбуб, маҳбуба.

АКИД *а. ا. اكد* *кит.* маҳкам, сахт, устувор.

АКИДАН I *а. ا. اكد* қатъан, чиддан.

АКИДАН II *ا. ا. اكدن* ак-ак кардан, ҷакидани сағ.

АККА *ا. ا. اكة* *зоол.* номи парандаи думдароз аз чинси зоғ.

АККАС//АККОС *ا. ا. اكس//اكاس* *калимаи тақлиди овози сағ, садои сағ.*

АККОЛ I *ا. ا. اكال* *лаҳҷ.* бозиест, ки дар он бо калтаки начандон дароз чӯбчаи ду нӯгаш тарошидашудаеро зада мепарронанд, чилликдангал.

АККОЛ II *а. ا. اكال* 1. *кит.* пурхӯр, носерам. 2. моддаи моеи сӯзонанда ва хӯранда, ки мисли тезоб ба ҳар чӣ расад, сӯроҳ мекунад.

АККОЛБОЗӢ *ا. ا. اكالبازى* бозии аккол, чилликбозӣ, чилликдангал.

АККОЛДАСТА *ا. ا. اكالدسته* дангал, чӯбе, ки ба воситаи он чилликро мезананд.

АККОРД *ит. ا. اكارد* ҳамовозии чандин лаҳни мусиқие, ки нотаҳои онҳо аз якдигар дар фосилаҳои гуногун воқеъ шудаанд.

АККОРДЕОН *фр. ا. ا. اكارديان* *мус.* асбоби мусиқӣ аз навъи баян.

АККОС I *ا. ا. اكاس* *ниг.* **аккас;** **аккос задан** ав-ав кардан, ҷакидан.

АККОС II *а. ا. اكاس* *кит.* суратгир, аксбардор.

АККОСЗАНИ اگاسزنى چакидани саг: **саг ба аккосзанӣ даромад.**

АККОСИ عكاسى суратгирӣ; касби суратгир; **коғазӣ аккосӣ** коғазӣ махсус барои расм.

АККОСХОНА عكاسخانه аккосӣ, ҷои (хонаи) суратгирӣ.

АККРЕДИТИВ олм. اكرىديتو 1. мол. пешпардохт, ҳуччати пулӣ, ки ба намояндаи як муассисаи кредитӣ барои аз дигар муассисаи қарздиҳанда гирифтани пул дода мешавад, варақаи эътибор. 2. дипл. эътиборнома, ваколатномаи намояндаи як давлат дар давлати дигар.

АККУМУЛЯТОР лот. اكوملىتار асбоби ғункунии қувваи барқ (*аз қабилӣ батарея*), барқанбор.

АККУМУЛЯТОРИ اكوملىتارى мансуб ба аккумулятор: батареяи аккумуляторӣ.

АКЛ а. اكل кит. хӯрдан.

АКМАЛ а. اكمل комилтар, пурратар.

АКМАҲ а. اكمه кит. кӯри модарзод; муқоб. аъмо.

АКНОФ а. اكناف ҷ. канаф; гирду атроф; гӯшаву канораҳо.

АКНУН//КУНУН اكنون//كنون ҳоло, ҳозир, имрӯз, ин вақт, ҳамин дам, алҳол.

АКО اكا ниг. ака.

АКОБИР а. اكابر ҷ. кабир; калонон; бузургон; аъён.

АКОБИРЗОДА اكابرزاده калонзода, аъёнзода.

АКОСИРА اكاسيره ҷ. кисро (*муарраби Хусрав буда, ба забони арабӣ дар шакли Кисро дохил шуда, шакли чамъи он ба маънии шоҳон сохта шудааст, подшоҳони сосонӣ*).

АКР англ. اكر андозаи масоҳати замин дар Англия ва Америка, ки ба 4 ҳазору 47 метри мураббаъ баробар аст.

АКРАМ а. اكرم киромитар, бузургтар, баландтар.

АКРИХИН лот. اكرخين тиб. номи доруест, ки барои муолиҷаи табларза истифода мешавад.

АКРОБАТИКА ю. اكرابتىكه навъи варзиш, ки

гурӯҳи машқҳои гимнастикиро дар бар мегирад.

АКРОБАТИ اكرابتى мансуб ба акробатика.

АКС а. عكس 1. шакл ва намуди чизе, ки дар рӯи чизҳои шаффоф ва чилодор дида мешавад; инъикос. 2. сурати фотографӣ; **акс гирифта** аксбардорӣ қардан, сурат гирифта; нусха бардоштан; **акс ёфта** инъикоси як чиз дар чизи дигар. 3. муқобил, зид, муҳолиф, баръакс; **акси садо** ҷавоби овоз, баргашти садо (*мас., дар қӯҳ*); **авчу акс** мус. зеру бам; **акси гуфта** касеро қардан ба муқобили гуфтаи касе қор қардан. 4. ади. як навъ санъати шеърӣ, ки мисраи аввалро ба ду ҳисса тақсим ва ҷояшонро иваз қарда хонем, мисраи дуюм ҳосил мешавад.

АКСА عكسه шакли вайроншудаи атса.

АКСАНДОЗ عكسانداز инъикоскунанда; инъикосёбанда.

АКСАНДОЗИ عكساندازى инъикосёбӣ, аксшавӣ.

АКСАР а. اكثر қисми зиёд, бисёртар, бештар; **аксар вақт** бисёр вақт, бештар, қариб ҳама вақт.

АКСАРАН а. اكثرأ бисёртар, ба таври аксар, бештар.

АКСАРИЮН а. اكثرىيون таър. ҳизби болшевикҳо; болшевикҳо.

АКСАРИЯТ а. اكثرىت қисми бештар, қисми зиёдтар, бештар.

АКСБАРДОР عكس بردار суратбардор, суратгир.

АКСБАРДОРӢ عكس بردارى 1. расмгирӣ, суратгирӣ. 2. нусхабардорӣ, рӯбардорӣ.

АКСБАРОРӢ عكس برارى зохиркунии расм ба воситаи доруи химиявӣ, тасвири чизеро бар рӯи навори аксбардорӣ сабт қардан.

АКСГИР عكس گير он чи ки сурати чизеро инъикос мекунад; аксгиранда.

АКСГИРӢ عكس گيرى исми амал аз акс гирифта; суратгирӣ, расмгирӣ, аксбардорӣ: дастгоҳи аксгирӣ.

АКСДОР عكس دار дорои тасвир, сурат ё нақш, суратдор.

АКССОЗ عكس ساز созандаи акс, суратсоз.

- АКССОЗӢ** *عكس سازى* амали сохтани акс, суратсозӣ.
- АКСЕНТ** *лот. аксент* 1. збш. бо зарба талаффуз кардан. 2. тарзи талаффуз.
- АКСИЗ** *лот. аксиз* андози ғайри мустақим, ки бо роҳи баланд кардани нархи молҳои серистеъмол (*қанд, чой, тамоқу ва ғ.*) ба воситаи фурушандаҳои ин молҳо рӯёнида мешавад.
- АКСИЯ** *фр. аксие ниг. сахм.*
- АКСКУНАНДА** *عكس کننده* 1. инъикос кунанда. 2. тасвиркунанда.
- АКСКУНОНӢ** *عكس کنانی* инъикоскунӣ; мунъақис кардан; тасвир намудан.
- АКСУЛАМАЛ** *а. عكس العمل* вокуниш, акси амал; *муқоб.* амал зидди амал: **аксулаамал нишон додан.**
- АКСУЛИНҚИЛОБ** *а. عكس الانقلاب* зидди инқилоб; *муқоб.* инқилоб.
- АКСУЛИНҚИЛОБӢ** *عكس الانقلابى* он ки муқобили инқилоб мечангад, зидди инқилоб мечангад, зиддиинқилобӣ.
- АКСУЛҲАРАКАТ** *а. عكس الحركة* акси ҳаракат; иртиҷоъ.
- АКСУЛҲАРАКАТЧӢ** *عكس حرکتچى* иртиҷоӣ, муртаҷеъ.
- АКСУЛҲУЧУМ** *а. عكس الهجوم* ҳучуми ҷавобӣ: ба **аксулҳучум гузаштан.**
- АКТ** *лот. акт қхн., ниг. санад, хуччат.*
- АКТӢР** *фр. актиар* бозингари синамо, театр ва ё сирк, ҳунарпеша.
- АКТӢРӢ** *актиарӣ* касби актёр, ҳунарпешагӣ.
- АКТИВ** *лот. активо ҳисобд.* дороии (пул ё моли) мавҷуди ягон муассиса, ки бо фаъолияти бонк вобаста бошад.
- АКТИНИЙ** *ю. актиний хим.* унсури радиоактивӣ, ки дар конҳои уран ва торий вомахӯрад.
- АКТИНИЯ** *лот. актиния* ҷонвари баҳрӣ аз оилаи ҷонварони обии марҷонӣ, ки ҳалқашакли нармустухон мешавад.
- АКТИНОМИТСЕТҲО** *актинимитстета* занбӯруғакҳои шуъшакл, ки дар об, хок, ҳаво ва рӯи растаниҳо пайдо мешаванд, баъзеашон касалиоваранд, аз онҳо баъзе антибиотикҳо низ ҳосил мекунанд.
- АКУСТИКА** *ю. акустике* як соҳаи илми физика, ки дар бораи савт (садо) баҳс мекунад, савтшиносӣ.
- АКУСТИКӢ** *акустикӣ мансуб ба акустика;* савтӣ.
- АКУШЕР** *фр. акушер* момодоя, доя.
- АКУШЕРӢ** *акушерӣ* момодоягӣ, доягӣ.
- АҚАБА** *а. عقبه* гарданаи кӯҳ ва кӯтал, роҳи душворгузари кӯҳсор, ағба.
- АҚАЛ(Л)** *а. اقل* камтарин, қисми хеле хурд; *муқоб.* **аксар;** **ҳадди ақал(л)** камтарин миқдор, минимум.
- АҚАЛЛАН** *а. اقلًا* 1. камтар бошад ҳам, ба миқдори кам бошад ҳам, лоақал; *муқоб.* **аксаран.** 2. ҳатто.
- АҚАЛЛИЮН** *ақлийон таър.* чараёне дар ҳаракати сотсиал-демократияи Русия ва пайравони он, меншевикҳо.
- АҚАЛЛИЯТ** *а. اقلية* қисми кам, ҳиссаи хурд; *муқоб.* **аксарият.**
- АҚБА** *а. عقبه ниг. ағба.*
- АҚВОМ** *а. اقوام* ҷ. **қавм** (мардумон).
- АҚВОТ** *а. اقوات* ҷ. **қут;** хӯрок (**авқот** ба ин маънӣ шакли вайрони **аквот аст**).
- АҚД** *а. عقد* 1. аҳд, паймон, созиш. 2. никоҳ; **ақди никоҳ бастан** паймони занушӯӣ бастан, маросими издивоҷ ба ҷо овардан.
- АҚДАС** *а. اقدس кит.* муқаддастар; поктар (*тавсифи шоҳон ва рӯҳониён*); **зоти ақдас** зоти муқаддас.
- АҚДБАНДӢ** *عقدبندى* исми амал аз **ақд бастан.**
- АҚДКАРДА** *عقد کرده* сифати феълии замони гузашта аз **ақд кардан;** он ки ба ҳамсарии марде даромада ҳанӯз расман арӯсӣ (тӯй) накардааст.
- АҚДКАРДАГӢ** *عقد کردگی* шакли дигари сифати феълии **ақдкарда;** вазъ ва ҳолати ақдкарда.
- АҚДНОМА** *عقدنامه* шартнома, қарордод, ҳуҷҷате, ки дар он паймони издивоҷи зану мард бо тамоми хусусиятҳо сабт мешавад.

АҚИБ *а.* عقب 1. паси чизе, қафои чизе, тарафи пушти чизе. 2. пай, пас, дунбол. 3. охир, поён; **аз ақиб...** а) аз паси..., паси..., пушти...; **аз ақиб дар;** б) аз пайи..., аз дунболи...; **ба ақибаш** ба пасаш, ба қафояш; **пои ақиб** ду пои пас (*дар чорпоён*); **ақиб андохтан // ақиб кашидан** худро ба қафо гирифтан, ақиб рафтани; **ақиб афтодан** қафо мондан (*нисбат ба дигарон*); **ақиб гардондан** ба қафо гардондан, пас гардондан, баргардондан; **ақиб гаштан** ақибнишинӣ кардан, ба қафо гаштан; **ақиб гузоштан** қафо монондан, ба таъхир андохтан, сушт кардан (*пешрафти чизеро*); **ақиб кашидан** (*худро*) ақибравӣ кардан, ба қафо гирифтани; **ақиб мондан** а) қафо мондан, пас мондан; б) вақтро аз будаш кам нишон додан(-и соат); в) *киноя аз* пеш нарафтани, таракқӣ накардани; **ақиб нишастан** қафо рафтани, ақибнишинӣ кардан; **ақиб партофтан** а) ба қафо ҳаво додан (чизеро); б) дер монондан, ба таъхир андохтан (кореро); **ақиб рафтани** қафо гаштани, ақибнишинӣ кардан.

АҚИБАНДОЗ عقب‌انداز *гуфт.* пасандоз, захира.

АҚИБАФТОДА عقب افتاده *сифати феълӣи замони гузашта аз* ақиб афтодан; ақибмонда, хусусияти аз лиҳози фарҳангӣ ақиб мондани ҷомеа; кори ақибмонда.

АҚИБАФТОДАГӢ عقب‌افتادگی *шакли дигари сифати феълӣи* ақибфтода; ақибмондагӣ.

АҚИБГАРДӢ عقب‌گردӣ *ниг.* ақибнишинӣ.

АҚИБГОҲ عقب‌گاه *ақиб* хати ҷабҳа, ҷойҳое, ки дар паси хати ҷанг воқеъ шудаанд.

АҚИБКАШӢ عقب‌کشی *исми амал аз* ақиб кашидан; ба ақиб кашола кардан, аз пешравӣ боздоштан, паскашӣ.

АҚИБМОНДА عقب‌مانده *сифати феълӣи замони гузашта аз* ақиб мондан; қафомонда нисбат ба дигарон (*хоҳ дар кор, хоҳ дар масъалаҳои дигар*); **ақибмондагонро** пеш кашидан пасмондагонро пеш бурдан.

АҚИБМОНДАГӢ عقب‌ماندگی *шакли дигари сифати феълӣи* ақибмонда; ақибмонда будан, қафомондагӣ, пасмондагӣ.

АҚИБМОНӢ عقب‌مانی *исми амал аз* ақиб мондан; қафо мондан; қафомонӣ (*чи дар рафтор, чи дар корҳои дигар*): **аз ақибмонӣ баромадан.**

АҚИБНИШИНӢ عقب‌نشینی *исми амал аз* ақиб кашидан; ақиб нишастан, қафо рафтани, пас гаштани, ақибравӣ; **ақибнишинӣ кардан** а) ақиб рафтани, қафо гаштани (*мас., дар ҷанг*); б) *мач.* гузашт кардан.

АҚИБНОКӢ عقب‌ناکی *бо* ақиб, *бо* пушт, *пушт*-нокӣ: **ақибнокӣ афтидан;** **ақибнокӣ рафтани** пуштнокӣ рафтани, *бо* пушт рафтани.

АҚИБРАВӢ عقب‌روی 1. *исми амал аз* ақиб рафтани; ақибнишинӣ. 2. ақибмонӣ, қафомонӣ.

АҚИДА *а.* عقیده 1. эътиқод, боварӣ; *маслак;* **ақида доштан** бовар ва эътиқод доштан ба чизе ё касе. 2. фикр, мулоҳиза; **ба ақидаи...** назар ба фикри..., аз рӯи мулоҳизаи...; **назар ба ақидаи...** назар ба фикри..., аз рӯи фикри....

АҚИҚ *а.* عقیق 1. як навъ санги қиматбаҳо, ки сурхранг ва зарди норанҷӣ аст; **ақиқ шинондан** ба чизе бо ақиқ зинат додан. 2. *мач.* сурхранг, сурх; **лабони ақиқ** лабҳои сурх; **ақиқи Яман** (**яманӣ**) ақиқи сурхи машҳуре, ки аз Яман меоранд; **ҷоми ақиқ киноя аз** қадаҳи пур аз шароби сурх.

АҚИҚА *а.* عقیقه *қит.* зиёфати номгузорӣ, ки дар ҳафтрӯзагии кӯдак барпо мешавад; **ақиқа кардан** расми ақиқаро ба ҷо овардан.

АҚИҚИН عقیقین 1. аз ақиқ сохташуда. 2. сурхранг, қирмизӣ.

АҚИҚФОМ عقیق‌فام *монанди* ақиқ, ақиқмонанд, ба ранги ақиқ, сурх.

АҚИМ *а.* عقیم *қит.* 1. нозой, он ки аз насл мондааст. 2. *мач.* бесамар, бебаҳра, бемаҳсул.

АҚЛ *а.* عقل қобилияти дарки моҳияти чизҳо, қобилияти фаҳмиш, қувваи идрок ва дарёфти неку бад; зеҳн, фаҳм, хирад: **ақли баркамол,** **ақли расо,** **ақли солим,** **ақлу заковат,** **ақлу тамиз,** **ақлу фаросат,** **ақлу фаҳм,** **ақлу ҳуш;** **ақл ба чизе** (*қасе*) **банд шудан** дар фикри чизе (*қасе*) шудан; **ақро ба ҷояш мондан** хушёр шудан; **ақл бовар накардан** нодурустии чизеро фаҳмидан, ғайривоқеъ будани чизеро дарк кардан, шубҳа кардан; **ақл бой додан** мафтун шудан, шефтаи чизе шудан; **ақл гум кардан** парешонхотир гаштани; **аз ақл бегона шудан** девона шудан; **ақл даромадан** боақл шудан, неку бадро фарқ мекардагӣ шудан; **ақл дар ҷояш будан** қобилияти дарккунӣ

доштан, ақлнок будан, хушёр будан; **ақл доштан** боақл будан, соҳиби фахму шуур будан; бомулоҳиза будан дар корҳо: **ақл ме-дошт, ин корро намекард**; **ақл ёд додан, ақл омӯхтан ба дигарон** гӯё аз худ нодонтаронро кор (гап) ёд додан; **ақли худро хӯрдан** беақлона кор кардан, бефикр рафтор намудан; девона шудан; **ақли худро шинохтан** боақл шудан, ба воя расидан; **ақл(ро) кор фармудан** мулоҳиза кардан, андеша намудан; **ақли касеро рабудан** мафтун кардан; шефтаи худ намудан; **ақл нарасидан** фаҳмида натавоништан, қобили дарки чизе набудан; **ақлу хуш бурдан (дуздидан)** моту мабхут кардан; хайрон намудан, касеро мафтуну шефтаи худ кардан, **ақлу хуш аз сар паридан** беидрок гардидан, қобилияти идрокро гум кардан; **ақлу хуш чамъ кардан** барои дарёфти чизе тайёр шудан, фикри худро ба як чо чамъ намудан; **аз ақл берун** ғайри қобили дарк; ғайри боварибахш; ғайри қобили қиёс; бемаънӣ; **аз ақл дур** аз имкон дур, ғайривоқеӣ; **аз ақл бегона шудан** ақл гум кардан; девона шудан: **ақли нодон пас аз пешин ме-дарояд (мақ.)** дар ҳаққи касе гуфта мешавад, ки баъди кор аз кор гузаштан моҳияти масъаларо дарк мекунад ё кореро аз вақташ гузаронида, баъд ба иҷрояш кӯшиш мекунад; **ба ақл намеғунҷад (рост намеояд)** аз доираи ақл берун аст; **бо чашми ақл нигаристан** ақдро кор фармудан дар коре, муносибати мулоҳиза-қорона кардан; **бо ақли худ кор кардан** мувофиқи фикри худ мустақилан амал намудан; **одаму ақл** яъне одам бо ақлаш одам аст, ақл одамро одам кардааст.

АҚЛАН *a. عقلاً* мувофиқи ақл, аз рӯи ақл.

АҚЛАК *عقلک* *гуфт.* он ки худро нисбат ба дигарон боақлтар нишон медиҳад, маҳмаддоно.

АҚЛАКӢ *عقلکى* *гуфт.* донотарошӣ, маҳмаддоно.

АҚЛБАР *عقلبر* беҳушқунанда, аз хуш равонанда.

АҚЛГАРО *عقلگرا* *фалс.* хирадгаро, ба ақл тақияқунанда.

АҚЛГАРОӢ *عقلگرايى* *фалс.* хирадгароӣ, он ки тақия ба ақл мекунад.

АҚЛДУЗД *عقلدزد* дуздандаи ақл, моту мабхут-

қунанда, ба хайрат андозанда, хайронқунанда.

АҚЛӢ *عقلى* *мансуб ба ақл.*

АҚЛКӢТОӢ *عقل کتاه* *ниг.* кӯтоҳақл.

АҚЛМУХТАСАР *عقل مختسر* *кит.* бетамиз; кам-ақл, аҳмақ.

АҚЛНОК *عقلناک* боақл, соҳибақл.

АҚЛНОРАС *عقل نارس* дур аз ақл, берун аз ақл, берун аз доираи идрок.

АҚЛОЗМОӢ *عقل آزمای* ақлсанҷ, озмоёндаи хирад.

АҚЛОМ *a. اقلام* *ҷ.* қалам.

АҚЛОНӢ *عقلانى* *мансуб ба ақл*; марбут ба ақл, оқилона; **илмҳои (улуми) ақлонӣ** илмҳои назарӣ.

АҚЛПИСАНД *عقل پسند* мувофиқ ва мутобиқи ақл, писанди ақл.

АҚЛРАМИДА *عقل رمیده* *киноя аз* ақлгумқарда, девона.

АҚЛРАС *عقل رس* ба ақл рост оянда, қобили дарк.

АҚЛРАСО *عقل رسا* комилақл, он ки ақли расо дорад.

АҚЛСАНӢ *عقل سنج* ақлозмой, озмоёндаи ақл.

АҚЛХИРАҚУНАНДА *عقل خيره کننده* ошуфтақунандаи ақл.

АҚМИША *a. اقمشه* *ҷ.* қумош; **ақмишаву амтиа** матоъ ва чизҳои дигар.

АҚОИД *a. عقائد* *ҷ.* ақида(т).

АҚОҚИӢ *a. عقاقيا* *бот.* номи дарахтест, ки гули хӯшагии хушбӯи сафед дорад.

АҚОР *a. عقار* замину об, мулк; мулки ғайри манқул, асбобу анҷомҳое, ки аз як чо ба чои дигар кӯҷонида намешаванд.

АҚОРИБ *a. اقارب* 1. *ҷ.* ақраб. 2. наздикон, хешон, хешу табор.

АҚРАБ I *a. اقرب* *кит.* наздиктар.

АҚРАБ II *a. عقرب* 1. каждум. 2. бурҷи ҳаштум аз дувоздаҳ бурҷи осмон; номи моҳи ҳаштум аз солшумории шамсӣ, ки ба октябр ва ноябр рост меояд (*дар форсӣ обон аст*).

АҚРАБАК اقربك ҳар як аз милатирҳои борики филизии рӯи соат ва асбобҳои ченқунандаи дигар: **ақрабаки соат**, **ақрабаки суръатсанҷ**.

АҚРАБО *a.* اقربا *ч.* қариб (наздикон, хешон, хешовандон); **хешу ақрабо** наздикону хешовандон.

АҚРАБОӢ اقرباي хешӣ, хешовандӣ; **муносибати ақрабоӣ** муносибати хешовандӣ.

АҚРАН *a.* اقرن *кит.* шохдор.

АҚРОН *a.* اقران *ч.* қарин.

АҚСАР *a.* اقصر кӯтоҳтар, калтатар.

АҚСО *a.* اقصى *кит.* канорҳо, гӯшаю канорҳои дур; **Шарки Ақсо** Шарки Дур.

АҚСОМ *a.* اقسام *ч.* қисм; навъҳо, гунаҳо.

АҚСУМ اقسام тайёр будан ба ҳамла ё паридан ба ҷое (чизе); **ақсум шудан** а) ҳамлавар шудан; б) дар пайи касе шудан, дар таъкиби касе шудан; кинавар шудан.

АҚТАЪ *a.* اقطع дастбурида.

АҚЪАҚ *a.* عقق akka, алошақшаққа.

АЛАВ الو оташ, алов; $\diamond$ **алав гирифтани гӯши касе** тасфидани гӯш аз таъсири зарби ягон чиз ё гӯё аз суханҳое, ки дар ҳаққи ӯ мегӯянд; **алав афтодан ба дили касе** ниҳоят дар изтироб шудан аз ягон кори нохуш ё хабари нохуш.

АЛАВГИРӢ الوگيري *исми амал аз алав гирифтани ба алавгирӣ омадан*; дар вақти ба рафтани шитоб кардани касе гуфта мешавад.

АЛАВДОН الودان оташдон, дегдон.

АЛАВИГАРӢ علوىگرӣ мансубият додан ба хонадони ҳазрати Алӣ (р) ва бо он ифтихор кардан.

АЛАВИЯ *a.* علويه аз насли Алӣ (р); пайрави Алӣ (р).

АЛАВӢ علوى 1. авлоди Алӣ (р). 2. пайрав ва тарафдори Алӣ (р).

АЛАВКУШ الوكوش *гуфт.* хомӯшқунандаи сӯхтор; **мошинаи алавкуш** мошинаи махсуси сӯхторнишон.

АЛАВМОН الومان он ки дар оташдон ё оташхона алав дармегиринад.

АЛАВПОРА الوپاره 1. пораи алав, оташпора. 2.

мач. одами серҳаракат.

АЛАВПОШӢ الوپاشى оташзанӣ, оташпошӣ.

АЛАВХОНА الوخانه оташхона.

АЛАҒДА الغده *гуфт.* 1. дарҳаму барҳам, омехта, бетартиб. 2. алобуло, хол-хол.

АЛАДДАВОМ *a.* علىالدوام *кит.* ҳамеша, ҳамвора, бардавом.

АЛАЙК *a.* عليك 1. бар ту. 2. ҷавоби салом.

АЛАЙКАССАЛОМ *a.* عليكالسلام салом бар ту, дуруд бар ту.

АЛАЙКУМ *a.* عليكم 1. ба шумо, бар шумо. 2. ҷавоби салом.

АЛАЙҲИ... *a.* عليه *нешоянд, кит.* ба муқобили... **бар алайҳи...** бар хилофи...; бар муқобили..., зидди..., муқобили...

АЛАЙҲИССАЛОМ *a.* عليهالسلام осудагӣ бод бар вай.

АЛАЛФАВР *a.* علىالفور фавран, дарҳол, ба зудӣ; ҳозир, ба тезӣ, зуд.

АЛАЛХУСУС *a.* علىالخصوص хусусан, бахусус, бавосита.

АЛАЛҲОЛ *a.* علىالحال ҳозир, ҳамин вақт, ҳамин дам, ҳамин фурсат.

АЛАЛҶУМЛА *a.* علىالجملة мухтасар, хулоса.

АЛАМ I *a.* الم дард, ранҷ, озор, ғусса; **алам доштан** ғамгину аламнок будан, аламзада будан; **алам кардан** *гуфт.* таъсир кардан; саҳт муассир шудан (аз чизе).

АЛАМ II *a.* علم байрақ, ливо, парчам.

АЛАМАНГЕЗ المانگيز дарднок, ғамангез, ғуссаовар.

АЛАМАНГЕЗОНА المانگيزانه ба таври дарднок, ғуссаоварона.

АЛАМБАР المبر парчамдор, парчамбар, байрақдор, байрақбар.

АЛАМБАРОР المبرار ғамбарор, таскиндиҳанда.

АЛАМДИДА المديده ранчида, аламзада, ранчур, дардманд.

АЛАМДОР I المدار ғамнок, аламзада.

АЛАМДОР II علمدار байрақдор.

АЛАМЗАДА علم زده гуссанок, андӯҳгин, хафаю малул, аламкашида.

АЛАМЗАДАГӢ المزدگى ғамгинӣ, маҳзунӣ; дарднокӣ, ранчурӣ.

АЛАМКАШ علم كاش андӯҳнок, азобдида, касе, ки дарду ғами зиёд дорад.

АЛАМНОК الم ناك дарднок, маҳзун, пуралам.

АЛАМОВАР الم آوار дардовар, ғамангез, хузновар.

АЛАМОН المان 1. тохтутоз барои ғорат ва гирифтани асирон. 2. *гуфт*. ба шӯр омадани издиҳом барои ҷазо додан ба гунаҳгоре; издиҳоми башӯромада; **ба аламон бархостан** шӯриш бардоштан ба муқобили касе (гурӯхе).

АЛАМРАСИДА الم رسیده аламзада, ранчдида, гуссанок.

АЛАН//АЛАНӢ علن//علنى *кит.* ошкор, хувайдо; *муқоб.* махфӣ; **маҷлиси аланӣ** маҷлиси кушода.

АЛАНГА النگه забонаи оташ, шӯълаи оташ; шӯъла; **аланга задан** шӯълавар шуда сӯхтан.

АЛАНГАДОР النگه دار шӯълазан, фӯрӯзон.

АЛАНИЯТ ا. علنيت *кит.* ошкоро, кушода.

АЛАНӢ علنى *ниг.* алан.

АЛАС الس 1. навъи табобат ба воситаи аловгардонӣ, ки аз оини зардуштӣ боқӣ мондааст; **алас кардан** (*касоро*) алов гардондан касоро. 2. девона, беҳушу гӯш.

АЛАССАБОҲ ا. على الصباح *кит.* бомдодон, субҳгоҳон, пагоҳирӯзӣ, сахаргоҳон, хангоми субҳ.

АЛАССАВИЯ ا. على السويه *кит.* мусовӣ, баробар.

АЛАСТ ا. الست d. рӯзи ибтидои офариниш; рӯзи азал мутобиқи тафсири Куръон, замони оғозин, ки рӯхҳо (арвоҳ) офарида шуда буданд, вале ҷасадҳо (аҷсод) ханӯз офарида нашуда буданд.

АЛАТАРОҚ m. التراق *гуфт*. 1. матои алобуло. 2. як навъи касалии асп.

АЛАФ ا. علف номи умумии гурӯҳе аз гиёҳони бесоқи ғайриҷубии яксола ё чандсолаи худрӯи зироатӣ; гиёҳи тару хушки хӯроки

чорво (*аз қабил* юнучқа, печак...); **алафи бегона** растани алафии худрӯй, гиёҳи ғайри зироатӣ; **алафи ошӣ** тара, тарина, алафи хӯрданбоб; **алафи «саломалеӣк»** як навъ алафи бегона, ки баъди кандан ҳам аз решаи боқимондаш тез сабзидан мегирад; **алафи шӯра** алафе, ки дар шӯразор ва беҳи деворхою вайронаҳо мерӯяд ва таъми шӯр дорад; **алаф додан** хӯрок додан (*ба чорво*).

АЛАФГОҲ علف گاه *ниг.* алафзор.

АЛАФГУНДОР علف غندار воситаи чамъовари алаф: техникаи алафгундор.

АЛАФГУНДОРӢ علف غندارى чамъ овардани алаф, захира кардани алаф.

АЛАФДАРАВ علف درو 1. он ки алафро дарав мекунад. 2. вақти муайяни алафдаравӣ. 3. мошини алафдарав.

АЛАФДАРАВ(АК) علف درو//علف دروك асбоби алафдаравӣ: мошини алафдаравак.

АЛАФДАРАВӢ علف دروى *исми амал аз алаф даравидан*; дарав кардани алаф; алаф даравида чамъ кардани он.

АЛАФЗОР علف زار 1. чаман, ҷои сералаф, сабзаю себаргазор. 2. чарогоҳ.

АЛАФИН//АЛАФӢ علفين//علفى 1. мансуб ба алаф. 2. ҳар он чи аз алаф тайёр карда ва ё пухта шуда бошад: **санбӯсаи алафин**.

АЛАФКОРӢ علف كارى *исми амал аз алаф коридан*; коштани алафҳо аз қабил юнучқа ва ғ.

АЛАФМОЛКУНӢ علف مالكنى *таър.* муайян кардани худуди заминҳои алафзор барои гирифтани андоз.

АЛАФМОНАНД علف مانند растаниҳои монанди алаф.

АЛАФПОЯ علف پايه пояи алаф, танаи алаф.

АЛАФҲОР علف خوار *ниг.* алафхӯр.

АЛАФХӢР علف خور ҷонварҳое, ки алаф меҳӯранд; **хайвонҳои алафхӯр** *муқоб.* хайвонҳои гӯштхӯр.

АЛАФХӢРОНӢ علف خورانى чаронидан, алаф додан.

АЛАҲУШТАК علف هشتك *гуфт*. номи халқии як навъ парандаи даштӣ.

- АЛБАСТӢ** البستي чизи мавҳуми баднамо аз қабилӣ шайтон, чин; шабаҳи хавфнок.
- АЛБАТТА** а. البته ҳатмӣ, ҳатман, бегуфтуғӯ, ба таври яқин.
- АЛБИСА** а. البسه ч. либос.
- АЛБОҚӢ** а. الباقي кит. боқимонда; бақия.
- АЛБОМ** фр. البام 1. дафтари расмкашӣ. 2. китоб ва ё дафтари махсуси варақаҳояш мустаҳкам, ки барои часпондани суратҳо, маркаҳо ва ғ. кор фармуда мешавад.
- АЛВАҚТ** а. الوقت кит. ҳоло, ҳозир, алҳол, имрӯз.
- АЛВИДОӢ** а. الوداع хайрухуш, падруд (вақти аз ҳам ҷудо шудан гуфта мешавад).
- АЛВОН I** а. الوان ч. лавн (рангҳо); **неъматӣ алвон** хӯроқиҳои гуногун ва фаровон, неъматӣ фаровони ҳархела.
- АЛВОН II** а. الوان матои якранги сурх; **алвон барин сурх шудан** суп-сурх шудан; **алвон шудани чизе (касе)** сурх шудани чизе (касе), гулгун шудани чизе (касе).
- АЛВОНПӢШ** الوانپوش сурхпӯш, матои сурхпӯш: **мизи алвонпӯш**.
- АЛВОНЧ** الوانچ 1. **ниг. аргунчак**. 2. ҳаракатдиҳӣ, пасу пеш ҳаракат додан; дар ҳаво ин тарафу он тараф тоб хӯрдан; **алвонч додан** ҳой додан, бод додан, тоб додан; **алвонч хӯрдан** пасу пеш тоб хӯрда чунбидан.
- АЛВОНЧБОЗӢ** الوانچبازی ба алвонч нишаста ҳой рафтан.
- АЛВОНЧДИХӢ** الوانچدهی 1. **исми амал аз алвонч додан**; дар алвонч шинонда ҳой додан. 2. дар ҳаво чунбиш дода тоб хӯрондан.
- АЛВОНЧХӢРАНДА** الوانچخورنده 1. **сифати феъли замони ҳозира аз алвонч хӯрдан**; тобхӯранда, ларзанда, тоб хӯрда чунбанд. 2. суст, ноустувор, номустаҳкам.
- АЛВОНЧХӢРӢ** الوانچخوری 1. **исми амал аз алвонч хӯрдан**; дар алвонч (аргунчак) нишаста тоб хӯрдан. 2. дар ҳаво тоб хӯрда чунбидан: **алвончхӯрии лангари соат**.
- АЛВОНЧХӢРОН** الوانچخوران **феъли ҳол аз алвонч хӯрдан**; дар ҳолати алвонч хӯрдан.
- АЛГЕБРА** الگيبره (аз алҷабр-и арабӣ) як соҳаи илми риёзиёт, ки дар он амали бузургҳо бештар ба воситаи ҳарфҳо ифода мегардад.
- АЛГЕБРӢ** الگيبرى **мансуб ба алгебра**.
- АЛГОРИТМ** лот. الگارتيم **риёз.** (шакли лотинии Ал-Хоразмӣ) маҷмӯи амали риёзӣ, ки барои ҳалли масъалае истифода мешавад.
- АЛҒАВ** т. الغو :**алғав-далғав** **гуфт.** ғалоғула, ҷанҷол, ғавғо, бетартибӣ.
- АЛҒАРАЗ** а. الغرض **ниг. алқисса**.
- АЛҒАШ** т. الغش :**алғаш-далғаш** дарҳаму барҳам, аралаш.
- АЛҒИЁС** а. الغياث **кит. калимаи нидо** дод, фарёд; талаби ёрӣ.
- АЛҒОВ** т. الغاو **тағр.** барзаговҳоро ҷуфт баста, ба навбат замин шудгор қардани ду деҳқон, ки яктоғӣ барзагов доштанд; **алғов қардан** бо усули алғов замин шудгор қардан.
- АЛЕЙК** а. عليك **ниг. алайк**.
- АЛИЙЯ** а. عليّة **кит. баландмартаба, олимақом**.
- АЛИЛ** а. عليل **кит. касал, бемор, ночӯр; иллатнок**.
- АЛИЛӢ** عليلي беморӣ, касалӣ, ночӯрӣ.
- АЛИЛУЛМИЗОЧ** عليلالمزاج **дорои мизочи бемор, мизочи носолим**.
- АЛИМ I** а. اليم **дарднок, дарди шиддатнок; азоби алим** азоби саҳт, дарди шиддатнок.
- АЛИМ II** а. عليم **кит. олим, донишманд, доно, боҳабар, огоҳ**.
- АЛИМЕНТ** лот. المينت нафақае, ки як шахс аз рӯи қонун ба фарзандони ҷудо зиндагикунандаи худ ва ба волидайнӣ пиронсол медиҳад, нафақапулӣ.
- АЛИФ I** а. الف **номи ҳарфи якуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ (f), ки дар ҳисоби абҷад адади 1-ро ифода мекунад; алифро калтак (таёк) гуфтан** бесавод будан.
- АЛИФ II** а. اليف **кит. ҳамдам, ҳамнишин, дӯст**.
- АЛИФ III** اليف **як навъ равғани растанӣ, ки дар қорҳои гуногуни рангубор истифода мебаранд**.
- АЛИФБО** а. الفبا 1. маҷмӯи ҳарфҳо, ки системаи

хати ин ё он забонро ташкил мекунад. 2. китоби аввалини дарсӣ, ки таълими савод аз он сар мешавад; китоби суратдори синфи якум; **аз алифбо сар кардан** кореро аз ибтидояш сар кардан; ҳарфҳои алифбои ҳозираи забони тоҷикӣ, ки теъдоди онҳо 35-то аст; ҳарфҳои алифбо ғайр аз вазифаи саводомӯзӣ дар риёзиёт, ҳандаса ва дар гурӯҳбандӣ, табақабандӣ ва рақамгузорӣ низ ба кор мераванд (*мас.*, синфи якуми «А», аз нуктаи «Б» то «Д» *ва ғ.*).

АЛИФБОЙ الفبايى *мансуб ба алифбо.*

АЛИФБОНАВИС الفبانويس 1. навомӯзе, ки ба навиштани ҳарфҳо акнун шурӯъ кардааст. 2. муаллифи китоби алифбо.

АЛИФБОНАВИСӢ الفبانويسى *исми амал аз алифбо навиштан*; навиштани ҳарфҳо.

АЛИФБОХОНӢ الفباخوانى хондани китоби алифбо.

АЛИФВОР الفوار *ниг.* алифосо.

АЛИФЛОМ الفلام пайвастаи ду ҳарфи арабии «алиф» ва «лом» (ال); **(ду) даст алифлом кардан (намудан)** бо ишорати (ду) даст ифода кардани маъние.

АЛИФОСО الفآسا монанди алиф, рост.

АЛИФУЛҚАД ا. الفالقد *ростқомат, мавзунқад.*

АЛКАЛОИД а.-ю. الكلائد моддаҳои органикии азотдор, ки бештар аз растаниҳо ҳосил мешаванд.

АЛКАН а. الكن кундзабон, он ки забонаш лакнат дорад, он ки вақти гап задан забонаш мегирад.

АЛКИМИЁ а. الكيميا илми сеҳру ҷоду ба воситаи доруҳои кимиёвӣ дар асрҳои миёна.

АЛКУЛ الكول [*аз ал-куҳул-и арабӣ*] 1. *хим.* моеъ бо таъми тунду сӯзон, ки дар саноати пизишкӣ ва дар таҳияи машруботи алкулдор (спиртдор) ба кор меравад. 2. нӯшобаҳои омехта бо спирт.

АЛКУЛӢ الكولى 1. дорои алкул, нӯшобаи алкулдор 2. мӯътад ба нӯшидани алкул

АЛҚАЗО а. القضا иттифоқан, тасодуфан, ногоҳ.

АЛҚИССА а. القصة хулосаи калом, хулласи гап.

АЛҚОБ а. القاب *ҷ.* лақаб.

АЛҚУНДӢ القندى: **собуни алқундӣ** *гуфт.* қисми ками баъди шустушӯ боқимондаи собун, пасмондаи собун.

АЛЛА الله таронаи модарон барои хобонидани кӯдак; **алла гуфтан** суруди алларо хондан.

АЛЛАГӢ الله گويى 1. алла гуфтан. 2. суруди алла хондан.

АЛЛАКАӢ الكى кайҳо, кайҳо боз, дер боз, бисёр вақт инчониб.

АЛЛЕГРО *ит.* اليگرا *мус.* суръати тез дар мусиқӣ, бо суръати тез иҷро шудани асари мусиқӣ ё қисме аз он.

АЛЛЕРГИЯ ю. اليرگيه *тиб.* вокуниши бадан аз таъсири батакрори микробҳо ва баъзе сафедаҳои бегона, ҳассосият.

АЛЛОМ а. علام бисёр донанда, бисёр доно, олим.

АЛЛОМА а. علامه донишманди калон, олими олимон; сарвари аҳли илм.

АЛЛОҶДАН الاندن *гуфт.* фирефтан, фанд додан, фиреб кардан.

АЛЛОТРОПИЯ ю. الاتراپيه қобилияти вучуд дошта тавонистани баъзе унсурҳои химиявӣ дар якчанд шакл (*мас.*, *углерод дар шакли графит ва алмос*).

АЛЛОТРОПӢ الاتراپى *мансуб ба аллотропия.*

АЛЛОҶ а. علاف *қит.* 1. алаффуруш, коҳфуруш. 2. касе, ки орд, гандум, ҷав ва монанди ин чизҳоро харида мефурушад, ҳаннот.

АЛЛОҶӢ علافى 1. шугли аллоф. 2. дӯкони аллоф.

АЛЛОҶ а. الله Худо; **Аллоҳу Акбар** *д.* Худо бузург аст, **Аллоҳу аҳад** Худо яқтост.

АЛМОС الماس 1. санги маъдани қиматбаҳо, ки ҷиҳати дурахшонӣ, хушсифатӣ ва сахтӣ аз дигар сангҳои нодир болоӣ дорад. 2. *маҷ.* ҳар чизи тез ва пурчило. 3. асбоби шишабурӣ.

АЛМОСВОР الماسوار чун алмос, мисли алмос дурахшон.

АЛМОСГУН الماس گون алмосранг, алмосмонанд: **донаҳои ашки алмосгун.**

АЛМОСДОР الماس دار дорои алмос.

АЛМОСӢ الماسى *мансуб ба алмос*; ашён аз алмос сохта.

АЛМОСКОРӢ الماس كارى бо алмос оро додашуда: **ҳалқаи алмоскорӣ**.

АЛМОСМОНАНД الماسمانند ба алмос монанд, чун алмос.

АЛМОСПАЙКОН الماسپيكان тири пайконаш пӯлодии тез.

АЛМОСПОРА الماسپاره 1. пораи алмос. 2. ҳар чизи хурди дурахшон.

АЛМОСРАНГ الماسرنگ ба монанди алмос, ба ранги алмос, обгун.

АЛМОСТАРОШ الماستراش 1. он ки алмос метарошад. 2. асбоб ва олати алмостарошӣ.

АЛМОСТАРОШӢ الماستراشى 1. амал ва фаъолияти алмостарош. 2. ҷой ва коргоҳи алмостарошӣ.

АЛО I الا 1. ҳарранга, дуранга ва сиёҳу сафед. 2. ҳар ҳайвон ва парандаи аблақ (*аз қабилӣ асп, сағ, акка, гов ва ғ.*); **ало нигоҳ кардан** чашм песонда нигоҳ кардан, қач-қач нигоҳ кардан; **чашм ало кардан // ало-ало нигоҳ кардан** бо норизоӣ ва ҳашмгинӣ нигоҳ кардан, бо назари бад нигаристан.

АЛО II الا *нидо* ҳой!, эй!, *ҳангоми хитоб ё барои огоҳӣ додан ба касе гуфта мешавад*; огоҳ бош!

АЛОБУЛО الابل рангоранг, песа; сиёҳу сафед; **чашм алобуло шудан** чашм бечо шудан, тағйир ёфтани ҳолати чашм.

АЛОВ الو *ниг.* алав.

АЛОВБОЗӢ الوبازى бо алов бозӣ кардан; бо алов машқ кардан.

АЛОВГИРАК الواگيرك 1. асбоби махсус барои оташгири. 2. хокандоз.

АЛОВДОН الوادون *гуфт.* оташдон, дегдон.

АЛОВӢ الوى *мансуб ба алов.*

АЛОВМОН الوامان 1. он ки алов мегиронад; оташгирон. 2. *мач.* шӯрандоз, чангандоз.

АЛОВХОНА الواخانه оташхона.

АЛОЗОЛИК ا. علي ذالك *кит.* бинобар ин, мувофиқ бар ҳамин, ба ҳамин қарор.

АЛОИҚ ا. علائق *ҷ.* алоқа.

АЛОИМ ا. علائم *ҷ.* аломат.

АЛОӢ الاى ало (сафеду сиёҳ) будан; **гов мирад ҳам алоии чашмаш намеравад** (*мақ.*). 2. *гуфт.*; **алоӣ гуфтан** аз шиддати дард ё беморӣ ва ё девонагӣ суҳанҳои мафҳуму номафҳум гуфтан, ҳарзагӯӣ кардан, ҳазён гуфтан.

АЛОҚА ا. علاقه 1. муносибат, иртибот, рабт; рафтуомад; додугирифт: **алоқаи бавосита, алоқаи бевосита, алоқаи ғайрирасмӣ, алоқаи зич, алоқаи махфӣ, алоқаи мустақкам, алоқаи расмӣ, алоқаи хешӣ; алоқа бастан** муносибат барпо кардан; **алоқа доштан** муносибат доштан, иртибот доштан; **алоқа канда шудан** (*аз ҷое ва ё касе*) қатъ шудани муносибат. 2. робитаи байни гурӯҳҳои иҷтимоӣ, робитаи давлатӣ *ва ғ.*: **алоқаи дипломатӣ, алоқаи иқтисодӣ, алоқаи сиёсӣ**. 3. маҷмӯи муассисаҳои, ки бо васоили техникӣ барои робита ба масофаи дур хизмат мекунад: **вазорати алоқа, алоқаи телеграфӣ, алоқаи ҳавой.**

АЛОҚАГОҲ علاقه گاه маҳалли робита, ҷои вохӯри.

АЛОҚАДОР علاقه دار муносибатдор, тааллуқдор, марбут.

АЛОҚАДОРӢ علاقه داري *исми амал аз алоқа доштан*; алоқамандӣ, тааллуқмандӣ.

АЛОҚАДР ا. علي قدر :**алоқадри...** ба андозаи...; **алоқадри ҳол** ба қадри имкон, мувофиқи ҳолу аҳвол, ба қадри қудрат ва тавоноӣ.

АЛОҚАМАНД علاقه مند *ниг.* алоқадор; **алоқаманд кардан** вобаста кардан: **алоқаманд кардани таълим бо истехсолот.**

АЛОҚАМАНДӢ علاقه مندى *ниг.* алоқадорӣ.

АЛОҚАНОҚ علاقه ناک *ниг.* алоқадор.

АЛОҚАЧӢ علاقه چي 1. корманди почта, телеграф ва телефон. 2. аскарӣ махсуси алоқаи ҳарбӣ.

АЛОЛО ا. علا لا *кит.* бонг, ғавго, ғулгула, ғалогула.

АЛОМАТ ا. علامت 1. нишона, асари чизе; **сукут – аломати ризо** (*мақ.*). 2. ишора, қайди махсус дар хату китобат; **аломати савол** *грам.* аломате, ки дар охири ҷумлаҳои саволи гузошта мешавад. **аломати савол мондан** (*гузоштан*);

- аломатҳои ист;** *грам*; **аломати мусовӣ** *риёз.* аломати баробарӣ; **аломатҳои таваккуф** аз *қабил* нукта, вергул, дунукта, бисёрнукта *ва г.*; **аломатҳои роҳ** нишонаҳо дар роҳҳои автомобилгард ва поезд.
- АЛОМАТГУЗОРИ** *علامت‌گذاری* нишонамонӣ, нишона мондан.
- АЛОМУШАК** *الامشك* 1. номи чонварест аз оилаи мушҳо. 2. ҳар чизе, ки ба ранги ин чонвар бошад. 3. сафеду сиёҳ.
- АЛОНИЯ** *ا. علانية* *кит.* ошкор, рӯирост, ошкоро, ба таври аланӣ.
- АЛОҲИДА** *ا. عليه* *чудогона*; махсус, ба таври чудо ва хос; **алоҳида-алоҳида** чудо-чудо.
- АЛОҲОЗО** *ا. هذا* *бинобар ин*, ва инчунин, ба ҳамин тариқ, ҳамин тавр, ва ғайра, ва ҳоказо.
- АЛОЧА** *علاجه* матое, ки аз нахи пахта ё шохии рах-рахи рангоранг бофта мешавад; **алочаи жандагии кӯлобӣ** як хел алочаи бонакшу нигор, ки гулҳояш чун дарбеҳ ба назар менамояд ва он пеш асосан дар вилояти Кӯлоб бофта мешуд; **алочаи ресмони нуратой** навъе аз алоча, ки дар шаҳри Нурато бофта мешуд.
- АЛОЧАБОФ** *الاچه‌باف* он ки алочабофӣ пешани ӯст.
- АЛОЧАБОФӢ** *الاچه‌بافي* касб ва ҷои кори алочабоф: **корхонаи алочабофӣ.**
- АЛОЧАПӢШ** *الاچه‌پوش* он ки либоси алочагӣ дар бар дорад.
- АЛОЧАШМ** *الاجشم* он ки чашмони бардамида дорад, чашмало.
- АЛОЧИПОР** *الاجپار* *гуфт.* алобуло, хол-хол, дорои ранги сафеду сиёҳ *ва г.*
- АЛОШАҚШАҚА** *الاشقشقه* акка, зоғи ало.
- АЛПИНИЗМ** *лот. пинизим* *ниг.* кӯхнавардӣ.
- АЛСАҒ** *ا. النغ* *кит.* он ки дар забонаш вақти сухан сактагӣ меояд ва ё харфери ба ҷои харфи дигаре талаффуз мекунад.
- АЛТ** *ит.-лот. الت* *мус.* 1. овози пасти занона ё бачагона дар сурудхонӣ. 2. асбоби мусиқии калонтар аз скрипка.
- АЛТАФ** *ا. الطف* латифтар, нозуктар, нафистар.
- АЛТЕРНАТИВА** *фр.-лот. التيرنتيوه* зарурати ихтиёр кардани (хостани) яке аз ду ё якчанд имконияти мухталиф.
- АЛТЕРНАТИВӢ** *التيرنتيوى* *мансуб ба алтернатива: ба тариқи алтернативӣ.*
- АЛТОФ** *ا. الطاف* *ҷ.* лутф; меҳрубонӣ, хайрхоҳӣ; лутфу марҳамат.
- АЛФ** *ا. الف* *кит.* ҳазор.
- АЛФА** *ю. الف* 1. номи ҳарфи аввали алифбои юнонӣ. 2. аввали ягон чиз, оғози коре.
- АЛФА-ЗАРРАҲО** *الفه‌زرّها* ҳастаҳои атомии гелий, ки дар таркибашон 2 протон ва 2 нейтрон доранд.
- АЛФА-КОҲИШ** *الفه‌كاهش* навъи коҳиши радиоактивии ҳастаи атомӣ, ки дар натиҷаи хорич шудани алфа-зарраҳо ба вучуд меояд.
- АЛФАНЧИДАН** *الفنجيدن* *ниг.* алфахтан.
- АЛФАХТАН** *الفختن* *кит.* андӯхтан, чамъ кардан, зиёд кардан.
- АЛФИРОҚ** *ا. الفراق* *калимаи нидо* дар вақтҳои аз ҳам ҷудо шудан ва сӯзи ҳичрон гуфта мешавад.
- АЛФОЗ** *ا. الفاظ* *ҷ.* лафз (гапҳо, ҳарфҳо); сухан; **алфози қабех(а)** суханҳои аз одоб дур; суханҳои зишт ва таҳқиркунанда; **алфози китобӣ** гапҳои китобӣ, калимаҳои китобӣ; **алфози кӯчагӣ** гапҳои ҳарза, гапҳои аз одоб берун.
- АЛҲАЗАР** *ا. الحذر* эҳтиёт бош!, бохабар бош!
- АЛҲАҚ** *ا. الحق* ҳаққо ки..., ба ростӣ ки..., дар ҳақиқат.
- АЛҲАМД** *ا. الحمد* *д.* номи сураи аввалини Қуръон, ки хониш дар мактаби динӣ аз он сар мешавад.
- АЛҲАМДУЛИЛЛОҲ** *ا. الحمدلله* шукр Худоро, шукри Худо, ҳамду ситоиш барои Худованд аст.
- АЛҲОЛ** *ا. الحال* акнун, ҳозир, имрӯз, ин замон, ҳоло.
- АЛҲОН** *ا. الحان* *ҷ.* лаҳн; нағмаҳо, оҳангҳо, овозҳои мусиқӣ.
- АЛҶАБР** *ا. الجبر* *кҲн.* алгебра.
- АЛЪАМОН** *ا. الامان* *калимаи нидо* раҳм кунед!, мадад кунед! (*дар сахтӣ мушкӣ барои*

ёрмандӣ, паноҳчӯӣ ва додхоҳӣ гуфта мешавад).

АЛЪОН *а.* الآن ҳозир, ҳозиракак, холо, даррав, акнун, ҳамакнун; дар ин рӯзгор, ҳамин лаҳза.

АЛЮМИН *اليومين* *ниг.* **алюминий**.

АЛЮМИНИЙ *лот.* *اليوميني* филизи сабуки мулоим ва сафеди нукрамонанд.

АЛЮМИНӢ *اليوميني* аз алюминий сохташуда: **дегчаи алюминӣ**.

АМАД *а.* *عمد* василаи гузаштан ва боргузаронӣ аз дарё, ки аз чӯбҳои баҳамбаста ё аз чӯбҳою хикҳои дамкарда иборат аст, сал; **амади саночӣ** амади аз хикҳо сохташуда.

АМАДРОН *عمدران* барандаи амад, салчӣ.

АМАДЧӢ *عمدچی* *ниг.* **амадрон**.

АМАК *عمك* 1. бародари падар, аму. 2. *гуфт.* аз рӯи хурмату эҳтиром ба мардони аз худ калонтар гуфта мешавад.

АМАКБАЧА *عمك بچه* писари амак; фарзанди амак.

АМАКБОБО *عمك بابا* бародари падаркалон, амаки падар.

АМАКЗОДА *عمك زاده* амакбача.

АМАКӢ *عمكى* *ниг.* **амак**.

АМАКХОНД *عمك خواند* шахси ба сифати амак қабулшуда, шахси амакхонда.

АМАЛ *а.* *عمل* 1. кор, меҳнат, фаъолияти меҳнатӣ. 2. вазифа, мансаб, мартаба. 3. таъсир, асар; **амали дору** таъсири дору, фоидаи дору. 4. сабзиш; нашъунамо; **нағз амал қардан** тез сабзидан, дар нашъунамо шудан. 5. амалия, таҷриба; **илму амал** назарияю амалия; **дар амал** дар воқеъ, дар ҳақиқат, ҳақиқатан ҳам; **ба амал овардан** дар ҳаёт татбиқ қардан, иҷро қардани амале, коре; **дар амал нишон додан** дар ҳақиқати ҳаёт нишон додан, амалан собит қардан; **ба гуфт(а)и касе амал қардан** мувофиқи нишондод ва ақидаи касе кор қардан; **дар (ба) амал татбиқ қардани (намудани)** *чизе* амалан иҷро қардан, дар таҷриба нишон додан.

АМАЛАН *а.* *عملاً* ҳақиқатан, дар ҳақиқат, дар амал, воқеан.

АМАЛДОР *عملدار* мансабдор, маъмури давлат, соҳибмансаб.

АМАЛДОРӢ *عملدارى* мансабдорӣ, соҳибмансабӣ.

АМАЛИЁТ *عمليات* фаъолият, ҳаракат; иҷрои кор: **амалиёти ҳарбӣ**, **амалиёти ҷарроҳӣ**.

АМАЛИЯ *а.* *عمليه* *ниг.* **амалиёт**; *муқоб.* **назария**.

АМАЛӢ *عملى* 1. *мансуб ба амал*; ҳақиқӣ, воқеӣ, мушаххас: **чораҳои амалӣ**. 2. таҷрибавӣ, корӣ, вобастаи амал, татбиқӣ; *муқоб.* **назариявӣ**: **корҳои амалӣ**, **фанҳои амалӣ**, **фаъолияти амалӣ**.

АМАЛКАРД *عمل كرد* 1. амал. 2. воқуниш, аксуламал. 3. ҳосил ва натиҷаи кор. 4. фаъолият

АМАЛПАРАСТ *عمل پرست* мансабпараст, мансабдӯст.

АМАЛПАРАСТӢ *عمل پرستى* мансабдӯстӣ, ҷоҳу мансабпарастӣ.

АМАЛФАРМО *عمل فرما* корфармо, саркор; роҳнамо.

АМАЛХОНА *عمل خانه* маҳал ва ҷои амалдор, ҳоким ё коргузори ҳукумати, девонхона.

АМБУЛАТОРИЯ *лот.* *امبيلاتارىه* *ниг.* **дармонгоҳ**.

АМБУЛАТОРӢ *امبيلاتارى* *мансуб ба амбулатория*: **табобати амбулаторӣ**.

АМВОЛ *а.* *اموال* *ҷ.* **мол**; **амволу ашё** молу чиз, чизу чора, колои хона.

АМВОЧ *а.* *امواج* *ҷ.* **мавҷ**.

АМВОЧЗАНОН *امواج زنان* *ниг.* **мавҷзанон**.

АМД *а.* *عمد* *кит.* **ният**, қасд, мақсад.

АМДАН *а.* *عمداً* қасдан, бо нияти махсус.

АМЕРКОН//АМЕРКОНӢ *اميركان//اميركانى* [*аслаи америкӣ*] *гуфт.* 1. *мансуб ба Америка*. 2. локзада, аз чарми локӣ: **мӯзаи амеркон**, **кафши амерконӣ**.

АМӢБА *лот.* *اميباه* *зоол.* як навъ ҷонвари якхуҷайрагӣ, ки шакли муқаррарию муайяне надорад.

АМЗИЧА *а.* *امزجه* *ҷ.* **мизоч**.

АМЗОДА *عم زاده* амакзода, писари амак.

АМИД *а.* *عميد* сардори бузург, пешвои қадим.

- АМИК** *a.* عمیق чуқур, жарф.
- АМИҚЎ** عمیق чуқурӣ, амиқ будан.
- АМИҚУЛФИКР** *a.* عمیق الفکر соҳиби тасаввуроти пурра, дорои андешаҳои хаматарафа ва фикри расо.
- АМИМ** *a.* عمیم бар хама шомил, фарогиранда, умумӣ; фаровон.
- АМИН** *a.* امین 1. эътимоднок, одами росткор; ростқавл, мўътамад; **амин будан** бовар доштан, мутмаин будан. 2. *таър.* сардори ноҳия ва ё кишлоқ дар хонигарии Бухоро. 3. *таър.* маъмури андозгири бозор.
- АМИНОКИСЛОТА** *лот.* اميناكيسلته кислотани органикӣ, ки унсури асосии сохти сафедаҳои наботот ва ҳайвонот аст.
- АМИНОНА** امينانه *таър.* андозе, ки амин (*асосан аз савдои бозор*) мегирифт.
- АМИР** *a.* امير 1. амрдиханда, фармондиханда; ҳукмраво. 2. *таър.* лақаби ҳукмронони Осӣёи Миёна ва Афғонистон.
- АМИРЗОДА** اميرزاده фарзанди амир; валиаҳди амир.
- АМИРӢ** اميرى 1. мансуб ба **амир**. 2. аморат, мансаби амир. 3. номи яке аз навъҳои харбуза ва ангур.
- АМИРОХУР** امير آخور *ниг.* мирохур.
- АМИРУЛБАҲР** *a.* اميرالبحر *кит., ниг.* адмирал.
- АМИРУЛМУЪМИНИН** *a.* اميرالمؤمنين *таър.* лақабе, ки ба халифаҳо ва бисёр подшоҳони Шарқи исломӣ дода мешуд.
- АМИРУЛҲУҶҶОБ** *a.* اميرالحجاب *таър.* сардори ҳочибҳо, сардори дарбонҳо.
- АМИРУШШУАРО** *a.* اميرالشعرا *таър.* маликушшуаро, сарвари шоирони дарбор.
- АМИРШИНОС** اميرشناس касе, ки бо амир шиносӣ ва ба дарбори ӯ рафтуомад дорад.
- АМЛАС** *a.* املس *кит.* ҳамвор, суфта; бепастию баландӣ.
- АМЛАҲ** *a.* املح малехтар; бомалоҳат, намакин, бонамак.
- АМЛАҲУШШУАРО** *a.* املح الشعرا шоири малехсухан, ширинсухан, ширингуфтор, бехтарини суханварон.
- АМЛОК** *a.* املاک *ҷ.* мулк (мулкҳо, дороиҳо, сарватҳо); **амлоку амвол** молу мулк, дорой, чизу чора, сомони хона; **амлоку ускуна** хонаю хавлӣ, мулки ғайриманқула; **замини амлок таър.** мулки подшоҳӣ; замин, ки аз таъри амирону подшоҳон ба ивази хизмати харбӣ ба феодалҳо дода мешуд; *муқ.* **иктоъ**.
- АМЛОКДОР** املاکدار *таър.* 1. соҳиби замин, заминдори калон. 2. мансабдори андозгиранда аз амлок дар аморати Бухоро.
- АМЛОКДОРХОНА** املاکدارخانه *таър.* идораи амлокдор.
- АММ** *a.* عم *ниг.* амак.
- АММА** عمّه хоҳари падар (*хоҳ аз падар калон бошад, хоҳ хурд*).
- АММАБАЧА** عمه بچه писари амма, фарзанди амма.
- АММИАК** *ю.* اميئک гази берангу бадбӯ, ки аз омехтаи азоту водород ҳосил мешавад.
- АММО** اما *пайвандаки хилофӣ* лекин, вале; бо вучуди ин, бо вучуди он.
- АММОМА** *a.* عمّامه салла, дастор.
- АММОНАЛ** *лот.* امّانل омехтаи моддаҳои таркандаи гурӯҳи аммиакӣ - селитрӣ, ки барои тарқондани теппаҳо, шикастани сангҳои калон истифода мешавад.
- АММОНИЙ** *лот.* امّاني *хим.* моддаи таркибии намакҳои гуногун, ки дар техника ва кишоварзӣ истифода мешавад.
- АММОНИТ** *лот.* امّانیت *хим.* омехтаи таркандаи аммиаки селитрӣ, ки нитротаркибҳо ҷузъи ҳатмии он мебошанд.
- АММОР** *a.* امّار *кит.* бисёр амрдиханда, саҳт ҳукмқунанда, амрқунанда, фармоянда.
- АММОРА** *a.* امّاره *муаннаси аммор; нафси аммора* нафси барангезанда ба бадӣ; *муқоб.* **нафси хайр**.
- АММОФОС** *лот.* عمّافاس *хим.* нурии мураккаб, ки хока ва сафед мешавад.
- АМН** *a.* امن амонӣ, тинҷӣ, бехатарӣ, осоиштагӣ; **амну амон**.
- АМНИЯТ** *a.* امنيت осоиштагӣ, оромӣ, тинҷӣ, беҳавфӣ, бехатарӣ; **сулҳу амният**.

АМНИЯТӢ امنيتى *мансуб ба амният: нерӯҳои амниятӣ.*

АМНИЯТҲОҲ امنيت خواه сулҳдӯст, он ки тарафдори сулҳу амонӣ аст.

АМНИЯТҚҶӢ امنيت جوى сулҳқҷӯй, амният-парвар.

АМНОБОД امن آباد маҳалли осоишӣ ва фароғату ободӣ.

АМО *a.* عما 1. кӯрӣ, нобиной. 2. *мач.* гумроҳӣ.

АМОКИН *a.* اماکن *ҷ.* макон.

АМОН امن 1. тинҷӣ, осоиш, эминӣ, бехавфӣ; **амну амон** тинчию осоиштагӣ. 2. зинҳор, паноҳ, наҷот; **роҳи амон** роҳи халосӣ, роҳи наҷот, роҳи гурез ба ҷои бехавф; **хати амон** ҳуччати бахшоиши гуноҳ, афвнома; **амон бурдан** паноҳ бурдан (*ба ҷое*); **амон додан** ором гузоштан, тинҷ гузоштан; бахшидан, афв кардан; **амон ёфтан** наҷот ёфтан, халосӣ ёфтан; **амон надодан** раҳо накардан, ором нагузоштан. **амон талабидан // амон хостан** зинҳор хостан, паноҳ талабидан; афв пурсидан.

АМОНАТ *a.* امانت 1. он чи ба касе месупоранд, то онро ниғаҳдорӣ намояд ё онро ба дигаре бирасонад. 2. амин будан; ростӣ, дурусткорӣ; *муқоб.* хиёнат; чизи барои ниғаҳдорӣ муваққатан ба касе супурдашуда; **амонат гирифтан** муваққатан гирифтан; **амонатро хиёнат кардан (намудан)** боварии касеро ба ҷо наовардан, ба муқобили боварии касе рафтор кардан.

АМОНАТГУЗОР امانت گذار он ки чизи (пасандози) худро ба амонат мегузорад.

АМОНАТГУЗОРӢ امانت گذارى пулу чизи худро ба амонат гузоштан; **бонки амонатгузорӣ** муассисаи коғазҳои махсуси давлатӣ, ки пулу коғазҳои қиматдори аҳолиро барои нигоҳ доштан қабул мекунад.

АМОНАТДОР امانت دار он ки амонатеро муҳофизат мекунад ва нигоҳ медорад.

АМОНАТӢ امانتى он ки ба шахси амин ба амонат супурда мешавад, ҳар он чи, ки муваққатан ба касе дода мешавад.

АМОНАТКАССА امانت كسه *кҳн.* кассаи амонатгузорӣ, ки ҳоло ба бахшҳои бонки амонатгузорӣ табдили ном кардааст.

АМОНАТНИГОҲДОР امانت نگاهدار он ки амонаташро нигоҳ медорад; касе, ки амонат ба ӯ дода шудааст.

АМОНАТФУРӢШ امانت فروش он ки чиз ё колоро барои фурӯш ба амонат мегирад.

АМОНАТФУРӢШӢ امانت فروشى 1. касб ва шӯғли амонатфурӯш. 2. ҷой ва маконе, ки дар он молу чизҳо барои фурӯш ба амонат гузошта мешавад.

АМОНГОҲ امان گاه ҷои бехатар; паноҳгоҳ.

АМОНӢ امانى оромӣ, тинҷӣ, осоиштагӣ, сулҳ, бехатарӣ; **амонию арзонӣ** серию пурӣ, тинчию осудаҳолӣ; **вақти амонӣ** замони амну амонӣ; вақти тинчию осудагӣ.

АМОННОМА امان نامه нома ва ё ҳукмномае, ки барои эмин нигоҳ дошта шудани касе ба дастии ӯ дода мешавад.

АМОНОТ *a.* امانات 1. *ҷ.* амонат. 2. навъи хати кӯфӣ, ки дар навиштани ҳукму сана ва ҳуччатҳо ба кор мерафт (хушнависи).

АМОНПУЛӢ امان پولى *таър.* пули товони чанг, тазминоти ҳарбӣ.

АМОРАТ *a.* امارت 1. ҳукумати амирӣ; тарзи ҳукмронии амир. 2. амирӣ, мақоми амир.

АМОРАТПАНОҲ امارت پناه *таър.* яке аз лақабҳои амир ва ё вазири калони ӯ.

АМОРИДОР امارى دار *ниг.* аморикаш.

АМОРИКАШ امارى كش шутуркаше (ё филроне), ки бо аморӣ кирокашӣ мекунад, кирокаши аморӣ; барандаи маҳди маҳмил ё тахти равон.

АМОРИӢ امارى тахти равон ё қачоваи одамнишин, ки бар болои уштур ва ё фил баста, сафар мекарданд, хавдаҷ, иморӣ.

АМОРТИЗАТОР *фр.* امارت زتار қисми (абзори) махсус дар автомобил, ҳавопаймо ва ғ., ки ҳангоми ҳаракат шиддати таконро паст мекунад.

АМОРТИЗАТСИОНӢ امارت زتسيانى *мансуб ба амортизатсия.*

АМОРТИЗАТСИЯ *лот.* امارت زتسيه 1. рафта-рафта ба сабаби кӯҳнашавӣ арзиши худро кам кардани мошина, асбобу анҷом ва хонаву иморат, истехлок. 2. *тех.* суст ва нарм

- кардани шиддати зарба.
- АМОЧ** *амаж* *ниг.* **омоч.**
- АМПЕР** *фр.* *ампир* *физ.* воҳиди қувваи ҷараёни барқ (аз номи физики машҳури франсавӣ Ампер (1775-1836) гирифта шудааст).
- АМПЕРМЕТР** *ю.* *ампирмитр* *физ.* асбоби махсус, ки қувваи ҷараёни барқро чен мекунад.
- АМПЛИТУДА** *лот.* *амплитуде* *физ.* навасон, шиддати навасон, вусъати лаппиш (*мас., майлони ҳаракати раққосак*).
- АМПУЛА** *лот.* *ампуле* *тиб.* шишачаи сарбастаи доруҳои моеъ, найча.
- АМПУТАТСИЯ** *лот.* *ампутатсия* *тиб.* бо амали ҷарроҳӣ бурида партофтани узви бадани инсон (*даст, по*).
- АМР** *а.* *амр* 1. ҳукм, фармон, дастур, фармоиш; **амр кардан (фармудан)** фармон додан. 2. қор; ҳодиса *ва г.*; **амри маҳол // амри муҳол** қори бисе душвор, чизи ғайри мумкин, қори ношуданӣ; **амри хайр** а) қори нағз; б) *киноя аз тӯй*; **амру наҳй** *д.* фармонҳо ва қонуну қоидаҳои динӣ (*қоиз ва ноқоиз*); **амри маъруф** таблиғи қорҳои нек дар шарият.
- АМРАД** *а.* *амрад* 1. навҷавоне, ки ҳанӯз риш набаровардааст. 2. навҷавоне, ки мавриди бачабозӣ қарор гирифтааст.
- АМРАДБОЗӢ** *амрадбазӣ* бачабозӣ.
- АМРБАР** *амрбар* хидматгор, навқар, фармонбардор.
- АМРДИҲАНДА** *амрдеҳنده* фармондеҳ, дастурдеҳ, фармояндаи қоре.
- АМРДИҲӢ** *амрдеҳӣ* фармондеҳӣ, фармонфармоӣ, ҳукмфармоӣ.
- АМРӢ** *амрӣ* *мансуб ба амр*; **сиғаи амрӣ** *ниг.* **сиға.**
- АМРКУНАНДА** *амркунنده* *ниг.* **амрдиханда.**
- АМРОЗ** *а.* *амراض* *ҷ.* **мараз** (қасалиҳо, дардҳо).
- АМРУД** *амруд* як навъи нок, муруд.
- АМРУДБУН** *амрудбин* *кит.* дарахти амруд.
- АМРҲАТ** *амрхат* ҳуҷҷати расмӣ мазмуни фармон, амр ё супоришдошта (*мас., барои соҳиби хона шудан, барои кофтукӯви хона, барои ҳабс кардан ва г.*)
- АМСОЛ I** *а.* *амثال* *ҷ.* **масал.**
- АМСОЛ II** *а.* *امثال* *ҷ.* **мисл.**
- АМТИА** *а.* *امتعه* *ҷ.* **мағоъ.**
- АМУД** *а.* *عمود* 1. *риёз.* хате, ки бо хати дигар қунҷи навад дараҷа месозад. 2. *риёз.* хате, ки бо тамоми хатҳои як саҳифа қунҷи навад дараҷа месозад. 3. хати мустақим, хати рост. 4. *кит.* сутуни хайма, хона ва биноҳои дигар. 5. *кит.* гурз, кӯпол (*олати ҷанг*).
- АМУДАН** *а.* *عموداً* ба тарзи амудӣ.
- АМУДӢ** *عودى* 1. *мансуб ба амуд*; дорои ҳолати амуд. 2. рост истода, мустақим.
- АМФИБИЯ** *лот.* *амфибие* 1. ҳайвоноти сутунмӯҳрадор, ки ҳам дар об ва ҳам дар хушкӣ зиндагӣ мекунад (*монанди сангушт, қурбоққа ва г.*) обҳои. 2. навъи ҳавопаймо, танк ва баъзе мошинҳо, ки ҳам дар хушкӣ ва ҳам дар об ҳаракат карда метавонанд: **ҳавопаймои амфибия, танки амфибия.**
- АМФИТЕАТР** *ю.* *امفئاتر* 1. *таър.* дар Рими қадим тамошоғаҳи болокушодаи нишастгоҳаш гирда ё нимдоираи зина-зина. 2. қатори курсиҳои толори театрҳо аз портер ақибтар.
- АНА** *انه* *шорачонишин* инак, ин аст, мана: **ана он сӯй, ана он ҷо, ана он тараф, ана аз ҳамин сабаб, ана ин тавр, ана гап!, ана халос!, ана-мана; ана-мана нагуфта гуфт.** дар андак вақт, дар фурсати ниҳоят кам.
- АНАБАЗИС** *ю.* *انبازيس* *биол.* як навъ растании захрдор, ки аз он барои дафъи ҳашароти зарраррасон дору месозанд.
- АНАБИОЗ** *ю.* *انباز* *биол.* қатъи ҳаёти ҳуҷайраҳои зинда дар шароити номувофиқ ва барқарор гаштани ҳаёти онҳо баробари пайдо шудани шароити мувофиқ.
- АНАЛИЗАТОР** *ю.* *انليزاتر* 1. *физ.* асбоби оптикӣ санҷандаи қутби рӯшноӣ. 2. узвҳои одам ва ҳайвонҳои инкишофёфта, ки қобилияти таҳлил қардани таъсироти беруна ва дохилро доранд.
- АНАЛИТИКӢ** *анлитикӣ* таҳлилий; қиёсӣ; **забонҳои аналитикӣ** забонҳое, ки дар онҳо муносибати байни қалимаҳо ба воситаҳои унсурҳои ёрирасон ба амал меояд.
- АНАЛҲАҚ** *а.* *انالحق* *таър.* «ман ҳақиқат ҳастам, ман худо ҳастам» (*сухани Хусайн ибни Мансури Ҳаллоҷ, ки бо игвои муллоҳо ўро барои*

даъвои худой карданаи ба дор кашида буданд).

АНАНАС ю. اننس бот. 1. як навъ растани тропикӣ, ки меваи калони ширини сершира медиҳад. 2. меваи ин дарахт.

АНАРХИЗМ ю. انرخيزم чараёни сиёсии майдабуржуазӣ, ки нишонаи аслии он инкори ҳама гуна давлату ҳукумат аст; бесарӣ, худсарӣ, бесомонӣ, харчу марҷ.

АНАРХИСТ ю. انرخواست пайрави чараёни анархизм.

АНАРХИСТӢ انرخواستى мансуб ба анархизм.

АНАРХИЯ ю. انرخيه бедавлатӣ, беҳукуматӣ, харчу марҷ, бетартибӣ, бесарусомонӣ (дар системаи давлатдорӣ).

АНАРХОСИНДИКАЛИЗМ ю. انرخاسيندكليزم с. чараёне дар ҳаракати коргарӣ, ки бе муборизаи сиёсӣ, танҳо бо фаъолияти иттифоқҳои касаба аз капитализм халос шуданро тарғиб мекунад.

АНАТОМ ю. انتام мутахассис ва олими анатомия.

АНАТОМИЯ ю. انتاميه тиб. илми ташреҳ, илм дар бораи сохт ва инкишофи бадан: **анатомияи одам, анатомияи ҳайвонот, анатомияи растани**.

АНАТОМӢ انتامى мансуб ба анатомия.

АНАХРОНИЗМ ю. انخروانيزم 1. иштибоҳ дар нисбат додани воқеаҳои таърихӣ як давр ба даври дигар (монанди қасам хӯрдани Искандар ба салиб, дар сурате, ки Искандар ним аср пеш аз Исо ба дунё омадааст); дурӯғи таърихӣ. 2. урфу одатҳои замони кӯҳна, ки ба замони нав мувофиқ намеоянд.

АНБА а. عنبه бот. як навъ дарахти мевадори минтақаи ҳорра, мева.

АНБАР//АМБАР а. عنبر//عمير моддаи муммонанди хокистарранг, ки аз меъдаи моҳии анбар (кашалот) гирифта мешавад ва хеле хушбӯй буда, дар саноати атриёт истифода мешавад.

АНБАРАФШОН انبرافشان муаттар, хушбӯй.

АНБАРБЕЗ انبربيز ниг. анбарафшон: гесӯи анбарбез.

АНБАРБОР انبربار ниг. анбарафшон.

АНБАРБОРИС انبرباريس як навъ меваи буттаи кӯҳӣ, зирк.

АНБАРБӢ(Ӣ) انبربو(ى) ниг. анбарафшон.

АНБАРГА انبرگه ниг. анбарина.

АНБАРЗО(Ӣ) انبرز(اى) гови анбарзой, гови баҳрие, ки анбар аз он тавлид меёбад.

АНБАРИН انبرين анбарбӯ, мисли анбар хушбӯй; **насими анбарин**.

АНБАРИНА انبرينه 1. хушбӯие, ки аз мушку уду анбар месозанд. 2. асбоби зинати занон, ки онро аз анбар пур карда ба гардан меовезанд, анбарга.

АНБАРИНГЕСӢ(Ӣ) انبرين گيسو(ى) анбармӯ, анбарзулф, муаттаргесӯ.

АНБАРИНДОР انبرين دار дорандаи анбарин, шахсе, ки анбарин дорад.

АНБАРИНМӢ(Ӣ) انبرين مو(ى) 1. муаттармӯй. 2. киноя аз маҳбуба.

АНБАРӢ انبرى ниг. анбарин.

АНБАРМОӢӢ انبرماهى моҳии анбар (кашалот), моҳие, ки аз меъдаи он моддаи муаттари тираранг гирифта мешавад ва он дар саноати атриёт мавриди истифода қарор мегирад.

АНБАРМӢӢ انبرمو(ى) ниг. анбаринмӯ(ӣ).

АНБАРНИСОР انبرنثار анбарбор, атрпош.

АНБАРОГИН انبرآگين 1. пур аз анбар. 2. маҷ. бағоят хушбӯй.

АНБАРОИН انبرآئين кит. анбармонанд, сиёҳ ва хушбӯй.

АНБАРОЛУД انبرآلود ниг. анбаромез.

АНБАРОМЕЗ انبرآمиз омехта ба анбар, хушбӯ, атрнок, муаттар.

АНБАРОСО انبرآسا 1. монанди анбар, анбарсон. 2. маҷ. хушбӯй.

АНБАРПОШ انبرپاش пошандаи хушбӯй, анбарфишон.

АНБАРСИРИШТ انبرسرشت 1. бо анбар сиришта. 2. маҷ. ниҳоят хушбӯ; **абоҳон анбарсиришт** таомҳои лазизи хуштаъм ва хушбӯй.

АНБАРСИРИШТА انبرسرشته ниг. анбарсиришт.

АНБАРСО عنبرسا 1. сояндаи анбар, омехта бо анбар. 2. *мач.* муаттар, хушбӯй: **зулфи анбарсо**.

АНБАРСЎЗ عنبرسوز 1. сӯзонандаи анбар. 2. *мач.* муаттар ва муаттаркунанда, хушбӯ ва хушбӯкунанда.

АНБАРФИШОН عنبرفشان *ниг.* **анбарафшон**.

АНБАРФУРЎШ عنبرفروش фурӯшандаи анбар ва маводи хушбӯй, атрфурӯш.

АНБАРШИКАН عنبرشکن 1. бартар аз анбар. 2. *мач.* бениҳоят хушбӯй.

АНБАСТА *кит.* انبسته ғализ, сахт; $\diamond$ **хуни анба-ста** қатраҳои ғализи хунин.

АНБИЁ *а.* انبيا пайғамбарон, *ҷ.* **набӣ**.

АНБИҚ *а.* انبيق олате, ки чисмҳои моеъро ба қатраҳо бармегардонад.

анбоз انباز *асоси замони ҳозираи феъли анбоштан*.

АНБОЗ انباز 1. шарик, рафиқ, ҳамдаму ҳамроз; ҳамроҳ. 2. *мач.* ҳамто, монанд, назир, мисл.

АНБОЗӢ انبازى шарикӣ, ширкат; ҳамроҳӣ; ҳамдастӣ, ҳамкорӣ.

АНБОН انبان халтачаи чармини сафарӣ, саноч, кӯлвор.

АНБОНА انبانه *ниг.* **анбон**.

АНБОНЧА انبانچه анбони хурд.

АНБОР انبار ҷои анбоштан ва ниғаҳдории молу ашё, ғалладона *ва г.*; **анбор-анбор** бисёр, хеле фаровон; **аз анбори холӣ сад ман шолӣ** (*зарб.*); ваъдаи бисёри хушқу холӣ; **анбор кардан (намудан)** ғун кардан, чамъ кардан, захира намудан.

АНБОРБОН انباربان ниғаҳбони анбор, анбордор.

АНБОРДОР انباردار 1. шахси масъули анбор, мудири анбор. 2. *таър.* ханноте, ки ғалла ва озукаи дигарро бо нияти гарон фурӯхтан харида захира мекунад.

АНБОРДОРӢ انباردارى 1. амал ва шугли анбордор. 2. ҳазинаҳои ниғаҳдории колоҳо дар анбор, ки аз соҳиб ё харидори коло дарёфт мешавад.

АНБОРЗАДА انبارزده чизи хеле зиёд дар анбор

монда (*мас., лӯбиё, гандум ва г.*).

АНБОРИДАН انباريدن *ниг.* **анбоштан**.

АНБОРӢ انبارى 1. *марбут ё мансуб ба анбор*. 2. ниғаҳдоришуда ё қобили ниғаҳдорӣ дар анбор.

АНБОРКУНИ انباركنى *исми амал аз анбор кардан*; чамъ кардани молу ғалла дар анбор.

АНБОРХОНА انبارخانه бинои анбор, ҷое, ки ғаллаю дона ва дигар молу ашё чамъ оварда, нигоҳ дошта мешавад.

АНБОРЧӢ انبارچى мудири анбор, анбордор.

АНБОШТА انباشته *сифати феъли замони гузашта аз анбоштан*; **анбошта гаштан** пур гаштан.

АНБОШТАН انباشتن пур кардан; ғун кардан, чамъ намудан; захира кардан.

АНБУЗАН//АНБУДАН انبوذن//انبودن 1. *фалс.* моддаи аввалӣ, ки ҳама чиз аз он таркиб ёфтааст, офариниш. 2. *ниг.* **анбоштан**.

АНБУР//АНБӢР انبر//انبور 1. абзори оҳании душоха барои гирифтани оташ *ва г.* 2. олати мехкашӣ ва симпечонии дуредгарону челонгарон; **анбӯри кафшерӣ ё чӯшкорӣ** анбӯре, ки электроди чӯшкориро бо он мегиранд; **анбӯри қалогӣ** абзори дастӣ бо ду дастаи саркаҷ ва нӯлҳои мувозӣ ва қобили танзим дар чанд ҳолат; **анбӯри қандгирӣ** анбӯр барои гирифтани курси қанд; **анбӯри қуфлӣ** анбӯре, ки паҳнии фуқи он бо печ танзим мешавад.

АНБУРАК انبرك анбури хурди кӯчак.

АНБӢХ انبوه 1. бисёр, зиёд, пур, мамлӯ; **анбӯҳи мардум** зиёдии мардум, издиҳом. 2. зич, ҷафс; **дарахтони анбӯҳ**; **анбӯҳ-анбӯҳ** тӯб-тӯб; даста-даста; бисёр-бисёр.

АНБӢХӢ انبوهى зичӣ, ғафсӣ, ғулигӣ, бисёри; **анбӯҳии беша**.

АНВАР *а.* انور равшантар, нуронитар; **моҳи анвар** моҳи нурафшон, моҳи мунаввар; **субҳи анвар** субҳи пурнур, субҳи босафо.

АНВОР *а.* انوار *ҷ.* **нур**; **нашри анвор** нурпошӣ, нурборӣ; зиёбахшӣ.

АНВОРАФШОН انوارافشان *ниг.* **нурафшон**.

АНВОӢ *а.* انواع *ҷ.* **навъ**.

АНГ I انگ *кҗн.* кубурҳои сафолин, облӯлаҳо; гузаргоҳи зеризаминии об.

АНГ II انگ *кҗн.* нишон, тамға (*болои молҳои тиҷоратӣ*).

АНГАБИН انگبین *ниг.* **ангубин.**

АНГАК انگک *ниг.* **ангат.**

АНГАЛ انگل *зоол.* чондоре, ки дар сатҳи пӯст ё даруни бадани чонвари дигаре зиндагӣ мекунад ва аз ҳисоби он гизо гирифта инкишоф меёбад, паразит.

АНГАЛА انگله *ниг.* **ангула.**

АНГАЛЮН ю. انگليون 1. китоби Инчил. 2. порчаи абрешимии рангоранг, дар гузашта масеҳиёни Машрикзамин Инчилро дар лиффаи абрешимии рангоранг мелечониданд, ки аз ин рӯ маҷозан Инчилро низ ангалгоҳ номидаанд. 3. номи китоби Мониин наққош.

АНГАР фр. انگر *ҷойгоҳи рӯйпӯшида барои ист ва таъмири ҳавопаймоҳо.*

АНГАТ انگت *бот.* як навъ буттаи хорноки меваш хурди турунчиранг, ки бештар дар кӯҳистон мерӯяд ва шарбату равғанаш дар тиб истифода мешавад.

АНГАТЗОР انگتزار *ҷои бисёр рӯидани ангат, ҷангали ангат.*

АНГАФ انگف *сӯроҳӣ, тарқиш, ҷои кафидаи девор; рахҳои қабатҳои хишти девор.*

АНГАНБА انگشبه *кит.* деҳқони молдор, деҳқони некуаҳвол, ки бисёр коргар дорад.

ангез انگيز 1. *асоси замони ҳозира аз ангехтан.* 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои бавучудоранда:* **ҳайратангез, даҳшатангез, шӯрангез...**

АНГЕЗ انگيز *қасд, оҳанг; ангез кардан* қасд кардан; ҳамла кардан.

АНГЕЗА انگيزه *сабаб, боиси коре.*

АНГЕЗАНДА انگيزنده *сифати феълӣ замони ҳозира аз ангехтан;* таҳрикунанда, ба ҳаракат андозанда.

АНГЕЗИДАН انگيزيدن *ниг.* **ангехтан.**

АНГЕЗИШ انگيزش 1. *биол.* барангехтан, барангехта шудан. 2. ҳаракат, чунбиш, тохту тоз. 3. растохез, қиёмат.

АНГЕХТА انگيخته *сифати феълӣ замони гузашта аз ангехтан;* шӯрида, бархеста, барҷаста.

АНГЕЗОН انگيزان *шӯълавар, ангезонида.*

АНГЕЗОНИДАН انگيزانيدن *шакли бавоситаи ангехтан;* ба воситаи чизе ангехтан,

АНГЕХТАН انگيختن *аз ҷо ҳаракат додан; ба ҳаяҷон овардан, шӯрондан, бархезондан; муқ.* **барангехтан.**

АНГИДРИД ю. انگيدرد *хим.* пайвастаи ягон унсур бо оксиген.

АНГИНА лот. انگينه *тиб.* илтиҳоби қабати луобии ҳалқ, дарди гулӯ.

АНГИШТ انگشت *нимсӯхтаи ҷӯб, лахчаи хомӯшкардаи сиёҳ, ки бо мақсади чун сӯзишворӣ истифода бурдан таҳия мекунад, зугол; ангиштсанг.*

АНГИШТБАРОРӢ انگشتبرارى *ниг.* **ангиштканӣ.**

АНГИШТВОР انگشتوار *мисли ангишт, ангиштмонанд.*

АНГИШТГАР انگشتگر *он ки ҳезумро сӯзонда ангишт тайёр мекунад:* **кӯраи ангиштгар.**

АНГИШТКАН انگشتکن *он ки аз маъдан ангишт меканад, коргари кони ангишт.*

АНГИШТКАНӢ انگشتکنى *истихроҷи ангишт, ангиштбарорӣ; шуғли ангишткан.*

АНГИШТОЛ انگشتال *кит.* касал, бемор, дардманд.

АНГИШТПОРА انگشتپاره *пораи ангишт, ангиштпарча.*

АНГИШТПУЛӢ انگشتپولى *кҗн.* маблағе, ки шогирдон барои хароҷоти сӯзишворӣ медоданд, ҳезумпулӣ.

АНГИШТСАНГ انگشتسنگ *зуғолсанг, сӯзишвории маъданӣ, ки аз кон мекананд.*

АНГИШТФУРӢШ انگشتفروش *фурӯшандаи ангишт.*

АНГИШТФУРӢШӢ انگشتفروشى *фурӯши ангишт; шуғли фурӯшандаи ангишт.*

АНГИШТӢХОНА انگشتخانه *ҷой барои нигоҳ доштани ангишт; ҳезумхона.*

АНГЛИСЗАБОН انگلیس زبان 1. он ки забони модарияш англисӣ аст. 2. он ки танҳо бо англисӣ ҳарф мезанад.

АНГЛИСИЗАБОН انگلیسی زبان *ниг.* англисзабон.

АНГЛИСӢ انگلیسی 1. *марбут ба Англия*; кишваре дар шимолу ғарби Аврупо. 2. *ниг. англисӣ*; забони англисӣ забоне аз шоҳаи забонҳои германӣ, аз хонаводаи забонҳои хиндуаврупой, ки дар Инглистон, Иёлотҳои Муттаҳидаи Амрико, Канада, Австралия ва бархе аз кишварҳои дигар роиҷ аст.

АНГОЗ انگاز олат, афзор, асбоб, адот.

ангор انگار *асоси замони ҳозира аз ангоштан.*

АНГОР انگار майдони кишт, ки ҳосилашро гундошта, дар он ҷо чорво мечаронанд; замини қорам, киштзор.

АНГОРА انگاره 1. пиндор, фикру хаёл, тасаввур. 2. саргузашт, дoston, афсона. 3. *санъ.* ҳар чизи нотамом, суратгарӣ ва сангтарошии нотамом.

АНГОРАХАР انگاره خر *киноя аз толиби афсонаву қисса, моили саргузашту ҳикояҳои аҷибу ғариб.*

АНГОРИДАН انگاریدن *ниг.* ангоштан.

АНГОШТАН انگاشتن *кит.* пиндоштан, тасаввур кардан, гумон кардан.

АНГСТРЕМ швед. انگستريم *физ.* воҳиди ченаки масофа, ки мусовии як ҳиссаи садмиллионии сантиметр буда, барои чен кардани дарозии мавҷи рӯшноӣ *ва г.* истифода мешавад.

АНГУБИН انگبين 1. асал, шахд. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз қалмаҳои мураккаб ба маънии шахду ширин: сарангубин, газангубин...*

АНГУБИНА انگبينه 1. ҳалвое, ки бо орду асал мепазанд. 2. асал.

АНГУБИНДОР انگبيندار 1. асалдор. 2. *маҷ.* ширинидор.

АНГУБИНЛАБ انگبين لب *киноя аз ширинлаб (сифати маҳбуба).*

АНГУБИНХОНА انگبين خانه *ҷои занбӯрҳо, хонаи занбӯр, кандуи асал.*

АНГУДОН انگودان *бот.* гиёҳоне аз хонаводаи ҷаъфарӣ, ки алафӣ ва поядор буда ҳастанд ва

барги онҳо буридагии зиёде дорад.

АНГУЛА انگوله *кит.* халқае, ки тугмаро аз он мегузаронанд, тугмабанд.

АНГУР انگور меваи тоқ, ки иборат аз хӯшаҳост ва навъҳои гуногун дорад: **ангури бахтиёрӣ**, **ангури бихиштӣ**, **ангури васарға**, **ангури кишмиш**, **ангури обакӣ**, **ангури соҳибӣ**, **ангури тағобӣ**, **ангури тоифӣ**, **ангури дорой**, **ангури соҳибӣ**, **ангури чиллағӣ**, **ангури шибирғонӣ**, **ангури ҳусайнӣ**, **ангури ҷавз**; **ангури фаҳрӣ** а) хасангур, ангури ёбой; б) *бот.* як навъ буттаи ёбой, ки донаҳои кулӯлаи сиёҳ дорад ва боби хӯрдан нест, сагангур; **ангури хасак** як навъ ангури ёбой, ки хӯрданбоб нест; **ангур ангурро дида чашмак мезанад** // **ангур ангурро дида ранг мегирад маҷ.** таъсири мусбат ва ё манфӣ гирифтани касе аз каси дигар (*дар мавриди ба қоре ё чизе пайравӣ ё тақлид кардани касе гуфта мешавад*); **ангура хӯру боғаша напурс гуфт.**, маҷ. дар мавриди кунҷковии бемаврид ё пурсуҷӯи байсрори чизе мегӯянд.

АНГУРАЛО انگورالا *гуфт.* вақти нав ранг гирифтани ангур, арафаи ангурпазӣ.

АНГУРДОН انگوردان дастгоҳ ё ҷойгоҳе, ки дар он ангурро барои кашидани шароб мерезанд ва мефишоранд.

АНГУРЗОР انگورزار тоқзор, боғи ангур.

АНГУРӢ انگورى 1. ҳар он ҷӣ аз меваи ангур тайёр мешавад; **мураббон ангурӣ**, **шароби ангурӣ**, **ширинии ангурӣ** *ва г.* 2. ангурфурӯш. 3. соҳиби боғи ангур.

АНГУРПАЗ انگورپز 1. вақти пухтани ангур. 2. касе, ки аз шираи ангур ширинӣ тайёр мекунад.

АНГУРПАЗӢ انگورپزى *ниг.* ангурпазон.

АНГУРПАЗОН انگورپزان мавсими ангурпаз.

АНГУРПАРВАР انگورپرور шахсе ва ё хоҷагӣ, ки ба парвариши тоқзор машғул мебошад, тоқпарвар.

АНГУРПАРВАРӢ انگورپرورى тоқпарварӣ.

АНГУРФУРӢШ انگورفروش фурӯшандаи ангур, савдогари ангур.

АНГУРФУРӢШӢ انگورفروشى амали ангурфурӯш.

АНГУРЧИН انگورچين шахс ё коргари тоқзор, ки ба ғундоштани ангур машғул аст.

АНГУРЧИНИ انگورچيني амал ва корҳои чидани ангур.

АНГУШТ انگشت 1. қисми охирини мутаҳаррики даст ва пой одам, ки маъмулан панҷтоӣ мешаванд, чиллик, лелак. 2. воҳиди ченак, ки баробари паҳнои як ангушт аст: **чор ангушт**, **панҷ ангушт**; **ангушти беном** ангушти чорум, бинсир; **ангушти дароз** // **ангушти васат** ангушти сеюм, ангушти миёна; **ангушти зоида** ангушти шашум (*дар баъзе одамон*), ангушти баракат; **ангушти ишорат** (**ишоратӣ**) ангушти дувум баъд аз ангушти калон, ангушти саб-боба; **ангушти калон** нарангушт, ангушти ибҳом; **ангушти хурд** ангушти панҷум, ангушти хинсир; **ангушти шаҳодат** *ниг.* **ангушти ишорат**; $\diamond$ **ангушт дар даҳон** ҳайрон, дар таачҷуб монда; **ангушт (ба дандон) газидан** // **ангушти ҳайрат ба дандон газидан** ҳайрону вола шуда мондан; **ангушт бар лаб ниҳодан** барои хомӯш (чим) шиштан ва гап назадан ишора кардан; **ангушт бар чашм ниҳодан** итоат ва фармонбардорӣ кардан; **ба ангушт риш хилол кардан** бо панҷаҳо ришро шона задан; **бо пушти ангушт мӯйлаб молидан** изҳори кибру ғурур кардан; **панҷ ангушташ ҳунар** бисёр ҳунарманд, хеле кордон ва моҳир; **панҷ ангушт якбора ба даҳон андохта...** ҳарисона ва тамаъкорона чанд корро якбора карданӣ шуда (аммо кореро анҷом дода натавониста).

АНГУШТА انگشته панҷшоҳаи чӯбини хирманбодкунӣ, авшин, панҷшоҳа.

АНГУШТАК انگشتک 1. *шакли тасғир ва навозиши* ангушт. 2. як қисми хурди поршен, ки ангуштмонанд аст; $\diamond$ **ангуштак задан** вақти рақс ё шодӣ ангуштҳо ба ҳам зада садо баровардан, шикан-шикан кардан.

АНГУШТАР انگشتر *ниг.* **ангуштарӣ**.

АНГУШТАРИН انگشترين *ниг.* **ангуштарӣ**.

АНГУШТАРӢ انگشتری ҳалқаи маҳсуси зинатӣ, ки ба ангушт мегузаронанд (*нигиндор ва бенигин*), ангуштарин.

АНГУШТВОНА انگشتوان *ниг.* **ангуштпона**.

АНГУШТГАЗ انگشتگاز мавриди ҳайрат шудан, ҳайрати зиёд, ки сабабгори газидани ангушт

мешавад.

АНГУШТГАЗОН انگشتگزان *феъли ҳол аз ангушт газидан*, пушаймон, бо надомат.

АНГУШТМОНАНД انگشت مانند ба шакли ангушт, ангуштшакл: **барғҳои ангуштмонанд**.

АНГУШТНАМО انگشتنما машҳур, маъруф; ягона, барҷаста; **ангуштнамои мардум шудан** дар байни мардум машҳур шудан (*ба некӣ ё ба бадӣ*).

АНГУШТНАМОӢ انگشتنمائی ангуштнамо будан, машҳурӣ.

АНГУШТОНА انگشتانه *ниг.* **ангуштпона**.

АНГУШТПЕЧ انگشتپيچ дастовез, дастак, баҳона.

АНГУШТПОНА انگشتپانه асбоби филизии хурди хол-хол, ки дӯзандагон ба сари ангушт мепошанд, то ки ҳангоми дӯхтан сӯзан ба ангушт нахалад.

АНГУШТХОӢ انگشتخائی афсӯс хӯрдан, таассуф доштан, мутаассиф будан.

АНГУШТШУМОР انگشتشمار 1. бо ангуштҳо шумурдан; якта-якта шумурдан. 2. кам, ба қадри шумораи ангуштон.

АНД اند адади мубҳам ва номаълум, ки аз се то нӯхро нишон медиҳад: **хафтоду анд**, **саду анд ва ғ.**

АНДАК اندک миқдори кам, кам; *муқоб.* **зиёд**, **беш**; **андаке** каме, камтар; **дар андак муддат** дар муддати кӯтоҳ; **андак-андак** кам-кам, камтар-камтар.

АНДАКӢБ اندک ياب камёб, ноёб.

АНДАКМОЯ اندکمايه 1. кам, ночиз. 2. *маҷ.* дорои мол ё фаҳму дониши кам.

АНДАКМОЯӢ اندکمايگی нодонӣ, бесаводӣ.

АНДАК-МУНДАК اندکمندک *гуфт.* 1. камтар, чандон зиёд не. 2. осон, сахл; **кори андак-мундак набудан** кори чандон осон набудан.

АНДАКРИШ اندکريش камриш, кӯса.

АНДАКСИДАН اندکسیدن *кит.* паноҳ бурдан, паноҳгоҳ чустан.

АНДАКХИРАД اندکخرد камақл, камфаҳм.

АНДАКХОР اندکخوار *ниг.* **андакхӯр**.

АНДАКХҶҮР *اندک خور* он ки ғизояш кам аст, камхӯр, камхӯрок.

АНДАЛЕБ *ا. عنديلب* булбул, ҳазордастон.

АНДАЛЕБОҲАНГ *عنديلب آهنگ* булбуловоз, хушовоз, хушнаво, хушхон.

АНДАМА *اندمه* *кит.* ғамҳои гузашта,

АНДАР *اندر* 1. *шакли дигари пешванди дар*. 2. *дар миёни ду калима омада, маънои фаровонӣ ва бисёриро ифода мекунад: ғалат андар ғалат*. 3. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб, ки ифодагари маънои хешовандӣ ва хешутаборӣ мебошад: падарандар, модарандар*.

АНДАРАФТОДАН *اندرافتادن* 1. воқеъ шудан, иттифоқ афтодан. 2. афтодан, ғалтидан. 3. хучум кардан ба касе ё чизе.

АНДАРГОҲ *اندرگاه* *нуч.* панҷ рӯзе, ки дар қадим ба солшумории эронӣ дар моҳи обон илова мекарданд, ҳамсаи мустариқа.

АНДАРГУЗАШТАН *اندرگذشتن* 1. даргузарондан, убур додан. 2. *мач.* вафот кардан.

АНДАРЁФТ *اندريافت* *кит.* дарёфт, пай бурдан, сарфаҳм рафтан, дарк кардан.

АНДАРЗ *اندرز* панд, насиҳат.

АНДАРЗГҶҮ(Ӣ) *اندرزگو(ى)* панддиханда, насихаткунанда, носех.

АНДАРЗНОМА *اندرزنامه* панднома, насиҳатнома.

АНДАРЗХОНӢ *اندرزخوانى* пандгӯӣ, насиҳатгӯӣ.

АНДАРКАШИДАН *اندرکشیدن* 1. кашидан, баровардан. 2. густариш додан, густурдан. 3. ба як бор нӯшидан, якбора дам кашидан. 4. ҳаракат додан. 5. ҳаракат кардан, рафтан. 6. сипарӣ шудан, гузаштан.

АНДАРМОН *اندرمان* банд, машғул, гирифтори коре; **андармон кардан (намудан)** а) машғул кардан; б) банд кардан; **андармон шудан (гардидан)** а) банд шудан, машғул шуда мондан; б) печида банд шудан, печида дармондан.

АНДАРМОНДАН *اندرماندن* дармондан, очиз шудан.

АНДАРМОНӢ *اندرمانى* машғулӣ, банд будан (бо коре).

АНДАРОВАРДАН *اندرآوردن* 1. дохил кардан,

даровардан, ворид кардан. 2. шурӯъ кардан, сар кардан, оғоз кардан. 3. фуруд овардан, поин овардан.

АНДАРОВЕХТАН *اندرآويختن* 1. овезон шудан, муаллақ шудан. 2. овезон кардан, муаллақ кардан.

АНДАРОМАДАН *اندرآمدن* 1. омадан. 2. дохил шудан. 3. фуруд омадан, поин омадан, расидан. 4. ҳаракат кардан, чунбидан.

АНДАРРАСИДАН *اندررسیدن* расидан, омадан, ҳамон замон расидан.

АНДАРУН *اندرون* 1. дарун, мобайн, миён. 2. *мач.* дохил, ботин, замир.

АНДАРУНӢ *اندرونی* 1. дарунӣ, мобайнӣ. 2. дохилӣ, ботинӣ, қалбӣ.

АНДАРХҶҮР *اندرخور* шоиста, лоиқ, сазовор, муносиб.

АНДАРХҶҮРД *اندرخورد* *ниг.* андархур.

АНДАРХҶҮРДАН *اندرخوردن* шоиста будан, муносиб будан.

АНДАРШУДАН *اندرشدن* дохил шудан, даромадан.

АНДАРЯК *اندریک* ба ҳисоби миёна; ба тарзи умумӣ.

АНДЕ *اندى*: **анде ки.. а)** бувад ки..., бошад ки..., **б)** хоса ки..., махсусан ки... **в)** *кит.* барои он ки, чунки, зеро ки.

андеш *انديش* 1. *асоси замони ҳозира аз андешидан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маънои андешанда: бадандеш, хайрандеш, дурандеш...*

АНДЕША *انديشه* фикр, хаёл, тааммул; фикру хаёле, ки аз тарсу ваҳм пеш ояд; **аввал андеша в-он гаҳе гуфтор (зарб.)**; **фикру андеша** фикру хаёл; **андеша кардан (намудан)** фикр кардан, мулоҳиза намудан; **ба андеша фуру рафтан** ғарқи фикру хаёл гаштан; **дар (ба) андеша афтодан** фикр карда мондан, ғарқи хаёл гаштан.

АНДЕШАВАР *انديشه‌ور* *ниг.* андешаманд.

АНДЕШАВАРЗ *انديشه‌ورز* *ниг.* андешаманд.

АНДЕШАКОР *انديشه‌کار* дурандеш, мутафаккир, бо мулоҳиза.

АНДЕШАКОРӢ اندیشه کاری дурандешӣ, мутафаккир будан дар пешбинии коре, бомулоҳизагӣ.

АНДЕШАМАНД اندیشه مند фикркунанда; мулоҳизакор, нигарон.

АНДЕШАМАНДӢ اندیشه مندی мулоҳизакорӣ, бомулоҳизагӣ, нигаронӣ.

АНДЕШАМАНДОНА اندیشه مندانه хаёломезона; мутафаккирона.

АНДЕШАНОК اندیشه ناک *ниг.* андешаманд.

АНДЕШАНОКӢ اندیشه ناکى *ниг.* андешамандӣ.

АНДЕШАРОНӢ اندیشه رانى фикр ба кор бурдан; фикрронӣ.

АНДЕШАСАНЧ اندیشه سنج бомулоҳиза, окибатбин, дурандеш.

АНДЕШАСИГОЛ اندیشه سگال тааммулкор, некандеш.

АНДЕШАСӮЗ اندیشه سوز сӯзандаи фикр, аз байн барандаи фикру хаёл.

АНДЕШИДАН انديشيدن 1. андеша кардан, тааммул намудан, фикр кардан. 2. бим доштан аз коре.

АНДО I //АНДОӢ اندا//انداӣ каҳгил молидан, андова кардан.

АНДО II اندا *кит.* ғайбат, бадгӯӣ.

АНДОВА انداوه 1. асбоби махсуси гилкорӣ, ки аз чӯб ё оҳан сохта мешавад. 2. бо каҳгил, гачхок ё масолеҳи бетонӣ молида ҳамвор кардани девору бом *ва г.*; **андова кардан** андовидан, лой молидан, лойпӯш кардан.

АНДОВАГАР انداوه گر он ки ба корҳои андова (2) машғул аст.

АНДОВАКУНӢ انداوه کنى *исми амал аз андова кардан*; каҳгилмоӣ, лоймоӣ ва ҳамвору суфтакунии дару девор.

АНДОВАЧӢ انداوه چى *ниг.* андовагар.

АНДОВАЧӮБ انداوه چوب чӯби андова, асбоби махсус, ки бо он андова мекунад.

АНДОВАШУДА انداوه شده *сифати феълии замони гузашта аз андова шудан*; девор ё бом ва ё фарше, ки андова шудааст.

АНДОВИДАН انداويدن андова кардан, каҳгил

молидан.

андоз انداز 1. *асоси замони ҳозира аз андохтан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии иҷрокунандаи амал ё соҳиби касбу кор*: **сангандоз**, **тирандоз**...

АНДОЗ انداز пул ё моле, ки давлат аз даромади одамон ва корхонаҳо ё аз замину хона, чорво, нақлиёт *ва г.* ба таври ҳатмӣ меғундорад, хироч; **андози молӣ** андозе, ки дар шакли чиз, мол ё чорвои зинда гирифта мешуд; **андози нақда** андозии пулӣ; **андози мустақим** андозии доимӣ, андозии тағйирнаёбанда; **андози ноустувор** андозе, ки ҳамеша тағйир меёбад ва каму зиёд мешавад; **андоз гирифтани** андоз чамъ кардан, хироч гирифтани; **андоз додан** хироч додан, аз ҳисоби ҳосил ба миқдори муайян ба давлат чиз ё пул супурдан.

АНДОЗА اندازه 1. асбобест, ки дарозӣ ва паҳнии замин ва инчунин дигар чизҳои саҳту моеъро чен мекунад, паймона, ченак; **андозаи дарозӣ** ченаки дарозӣ, чадвал; **андозаи вазн** ченаки вазн; **ба андозаи...** ба ҳадди..., ба қадри..., ба дараҷаи... 2. микёс, миқдор, шумор; худуд, ҳад, дараҷа; **аз андоза берун** аз ҳад зиёд, беҳад, бешумор; **андозаи либосдӯзӣ** тасмаи махсуси рақамкашида, ки бо он қаду бари либосро чен карда мебуранд; **як андоза** як қадар, каме, андаке; **андоза гирифтани** чен кардан, қиёс гирифтани; **андоза доштани чизе** ҳадду канор доштани чизе; **андоза намудани (кардан)** чен кардан; **ҳадду андоза доштани чизе**, ҳадду канор, ҳадду ҳисоб доштани чизе; **андоза ниғаҳ дор**, **ки андоза нақӯст** (*зарб.*).

АНДОЗАГИР اندازه گیر ченкунанда, масоҳатгар, ўлчаккунанда.

АНДОЗАГИРӢ اندازه گیری *исми амал аз андоза гирифтани*; чен кардан.

АНДОЗАГУЗОРӢ اندازه گذاری таъйини масофа, дарозӣ, баландӣ, паҳно, жарфо бар рӯи нақша, таъйини микёс.

АНДОЗАШИНОС اندازه شناس донандаи мавқеъ, мавқеъшинос, он ки ҳадду андозаи хешро мешиносад.

АНДОЗДИҲАНДА اندازه دهنده *сифати феълии замони ҳозира аз андоз додан*; он ки андоз медиҳад.

АНДОЗПАРДОЗ اندازه پرداز молиятдеҳ, андоз-

- супоранда.
- АНДОЗСУПОР** اندازسپار *ниг.* андозпардоз.
- АНДОЗЧИНИЙ** اندازچيني андоз чамъ кардан; андозгирӣ.
- АНДОИДАН** اندائيدن *ниг.* андовидан.
- АНДОИШ** اندايش 1. молиш. 2. гилкорӣ, қаҳ-гилкорӣ, андова.
- АНДОИШГАР** اندايشگر *ниг.* андовагар.
- АНДОМ** اندام 1. бадан, тан. 2. қадду қомат; на-муди зоҳирии инсон; **андоми мавзун** қомати зебо; **афту андом** афту башара, шаклу шамо-ил.
- андохт** انداخت *асоси замони гузаштаи феъл аз андохтан;* тирандозӣ.
- АНДОХТ** انداخت гадбир, андеша, тарх, нақша.
- АНДОХТА** انداختе пасмонда, партофта.
- АНДОХТАН** انداختن 1. партофтан, ҳаво додан, партоб кардан. 2. паҳн кардан, густурдан: **тир андохтан, тир парондан дастархон андохтан, чой андохтан.** 3. даруни чизе гузоштан, дохили чизе кардан, чизеро ба чизе рехтан *ва г.* 4. даровардан; **ба кор андохтан** ба кор даровардан. 5. сохтан, бино кардан (*хона ва иморатро*): **иморат андохтан, хона андохтан.** 6. *ҳамчун феъли ёридиҳанда:* **мева андохтан; гӯш андохтан** гӯш кардан, гӯш додан.
- АНДОХТАНИЙ** انداختني *сифати феълии замони оянда аз андохтан;* лоиқи дур афкандан, қобили дур кардан, партофтани.
- андуд** اندود 1. *асоси замони гузашта аз андудан.* 2. *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои бо чизе андуда шудани рӯи чизе:* **зандрандуд, нукраандуд, гиландуд...**
- АНДУДАН** اندودن рӯкаш кардан, чизеро ба рӯи чизе молидан (*мас., гачро ба девор*).
- андӯз** اندوز *асоси замони ҳозира аз андӯхтан.*
- андӯхт** اندوخت *асоси замони гузашта аз андӯхтан.*
- АНДӮХТ** اندوخت андӯхтан, захира кардан; **андӯхти сармоя.**
- АНДӮХТА** اندوخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз андӯхтан.* 2. он чи гирдоварӣ ва ниғаҳдорӣ шудааст, чамъшуда; захирашуда, пасандоз. 3. *маҷ.* маълумот, таҷриба.
- АНДӮХТАН** اندوختن чамъ кардан, захира кардан, пасандоз намудан.
- АНДӮХ** اندوه ғам, ғусса, ҳузн; *муқоб.* **шодӣ;** **андӯҳи рӯзгор** ғами зиндагӣ; **дар андӯҳ афтодан (мондан)** ба ғаму ғусса гирифтор шудан.
- АНДӮХАНГЕЗ** اندوهانگيز он чи ки ғаму андӯҳ орад, ғамангез.
- АНДӮХГИН** اندوه گين ғамгин, хафа, малул; **андӯҳгин шудан (гардидан)** ғамгин шудан.
- АНДӮХГИНИЙ** اندوه گيني ғамгинӣ, хафагӣ.
- АНДӮХГИНОНА** اندوه گينانه ғамгинона.
- АНДӮХГУСОР** اندوه گسار он ки барои дигаре дилсӯзӣ мекунад, ғамгусор.
- АНДӮХГУСОРӢ** اندوه گساري ғамгусорӣ, дилсӯзӣ, меҳрубонӣ.
- АНДӮХЗАДА** اندوه زده ғамзада, ғамгин.
- АНДӮХКАШ** اندوه کش аз байн барандаи ғаму андӯҳ, ғамзудо.
- АНДӮХМАНД** اندوه مند ғамгин, афсурда, но-роҳат.
- АНДӮХНОК** اندوه ناک *ниг.* андӯҳгин.
- АНДӮХОВАР** اندوه آور ғаму андӯҳ оваранда.
- АНДӮХСАРОӢ** اندوه سراي ҷои пурғам; $\diamond$ **ин андухсарой** дунё.
- АНДӮХХЕЗ** اندوه خيز барангезандаи ғаму андӯҳ, он чи ки бо худ ғаму андӯҳ меоварад.
- АНДӮХХОР** اندوه خوار ғамхор, ғамгусор, он ки андӯҳу ғам кам мекунад.
- АНӢБ** *а.* انياب *ҷ.* **ноб** (дандонҳои ашқ).
- АНЗОР** *а.* انظار *ҷ.* **назар.**
- АНЗУР** انزور [*аслаи ансул*] *бот.* як навъ пиёзи кӯҳӣ: **пиёзи анзур.**
- АНЗУРАТ** انزورت 1. як навъ шилми талх, ки ба марҳамҳо ҳамроҳ мекунанд, анзарут. 2. як навъ гиёҳи шифой.
- АНИД** *а.* عنيد *кит.* саркаш, радкунанда, беито-ат, худраъӣ, инодкор.
- АНИҚ** *а.* انيق 1. рост, дуруст, муайян: **далелу рақамҳои аниқ.** 2. фаҳмо, равшан: **равшан ва аниқ нишон додан; аниқ кардан (намудан)** равшан гардонидан, маълум сохтан; **аниқ**

фаҳмидан равшан тасаввур кардан.

АНИҚӢ انيقى 1. дурустӣ, муайяни. 2. равшани, возехӣ.

АНИН *a.* انين *kit.* нола, зорӣ, оху вовайло; охи вазнин ва дарднок.

АНИС I *a.* انيس ёр, рафик, дӯст, ҳамдам, ҳамнафас, мусоҳиб; **анису мӯнис** ҳамдаму ғамхор; **анис будан** ҳамдам будан, ҳамнафас будан; **анис шудан** ҳамдам гардидан, ҳамнафас шудан.

АНИС II انيس *бот.* 1. растаниест аз оилаи соябонгулҳо, ки аз донааш равғани анис мегиранд. 2. як навъи себ: **себи анис**.

АНИФ *a.* عنيف *kit.* 1. сахт, дурушт. 2. золим, ситамгор; дилозор.

АНКАБУТ *a.* عنكبوت тортанак.

АНКЕТА *фр.* انكيتة *ниг.* пурсишнома.

АНҚАРИБ *a.* عنقريب ба қарибӣ, ба тезӣ, дар ояндаи наздик, ба ин наздикӣ.

АНҚО *a.* عنقا 1. мурғи афсонавие, ки гӯё дар паси кӯҳи Қоф зиндагӣ мекардааст, мурғи номаш машхури ҳудаш номавчуд. 2. *мач.* чизи ноёфт; **анқо будан** ноёфт будан; **тухми анқо** чизи ноёфт.

АННОТАТСИЯ *лот.* اناتتسيه *ниг.* фишурда.

АНО *a.* عنا *kit.* 1. ранҷ, сахтӣ, машаққат, заҳмат: **чавру ано**. 2. ғам, андӯх.

АНОД *ю.* اناد *физ.* электроди мусбати манбаи чараёни барқ.

АНОДИЛ *a.* عنادل *ч.* андалеб.

АНОӢ اناي *гуфт.* гӯл, сода, содалавҳ; **аной не!** гӯл не!, сода не!

АНОКИБ *a.* عناكب *ч.* анкабут.

АНОМ *a.* انام *kit.* халқ, махлук.

АНОМАЛИЯ *ю.* انامليه аз доираи меъери умумӣ ё қонуниятҳои умумӣ берун баромадан; нодурустӣ.

АНОНС *фр.* انانس эълони пешакӣ (*дар бораи концерт, филм ва ғ.*).

АНОР انار 1. номи дарахти мевадори маълум, ки дар мамлакатҳои гарм мерӯяд. 2. меваи ин

дарахт мазаи ширину турш дошта, пур аз донаҳои сурхи обдор аст; **мисли анор** ба ранги анор сурх, сурхранг; **чун анори фушурда** он ки мағзаш рафта, пӯсташ мондааст.

АНОРБУН انارين дарахти анор.

АНОРГУЛ انارگل гули дарахти анор.

АНОРДОНА اناردانه донаи анор.

АНОРДОНАК اناردانك анордонаи хушкшуда.

АНОРЗОР انارزار чое, ки дарахтони анори бисёр дорад.

АНОРИСТОН انارستان *ниг.* **анорзор**.

АНОРӢ اناري 1. *мансуб ба анор*; аз чӯби анор тарошидашуда. 2. ба ранги донаи анор, сурх.

АНОРРАНГ اناررنگ мисли ранги анор сурх, сурхранг.

АНОСИР *a.* عناصر *ч.* **унсур**; **аносири арбаа** чор унсур (*об, хок, бод, отаи*).

АНОФЕЛЕС *ю.* انافيليس *зоол.* пашшае, ки касалии табларза паҳн мекунад.

АНСАМБЛ *фр.* انسمبل 1. мувофиқат ва тартиби дурусти чузъҳои ягон чизи том. 2. ҳайати хунаропешагон (*хофизон, раққосон, созандагон ва ғ.*), ки ҳамчун як дастаи алоҳида кор мекунанд: **ансамбли хофизон**, **ансамбли навозандагон**, **ансамбли рақс ва тарона**.

АНСОБ انساب *ч.* **насаб**.

АНСОР انصار *ч.* **наср**.

АНСУЛ انسول *ниг.* **анзур**.

АНСУР انسور *ниг.* **анзур**.

АНТАГОНИЗМ *ю.* انتگانزم зиддияти оштинопазири гурӯҳҳо, табақаҳо, синфҳо *ва ғ.*; мухолифат; рақобат.

АНТЕННА *лот.* انتينه *ниг.* **мавҷгир**; сими лучи берунаи ба чизе (*мас., ба хода*) басташудаи радиоприёмник ё телевизор, ки барои қабули мавҷҳо хизмат мекунад; **антеннаи беруна** антеннае, ки берун аз хона ба чизе баста мешавад; **антеннаи хонагӣ** антеннае, ки дар дохили хона насб мешавад.

АНТИ- *ю.* انت *пешванд* зидди, муқобили: **антигезис**, **антифашистӣ...**

АНТИБИОТИКҲО انتبئاتكها *хим.* моддаҳои аз

- баъзе микроорганизмҳо тайёркарда, ки қобилияти барҳам додани бактерияву микробҳоро доранд ва дар тиб ҳамчун дору истифода бурда мешаванд.
- АНТИҚА** عنتيقه 1. кӯҳна, қадима; камёфт, нодир; муқ. **атиқа**. 2. бехтарин, баргузида.
- АНТИҚАФУРҶШ** عنتيقه فروش фурушандаи чизҳои нодира қадима; муқ. **антиқафурӯш**.
- АНТИҚАФУРҶШӢ** عنتيقه فروشي 1. касбу кори антиқафурӯш. 2. ҷой ва маҳалли фуруши ашёи бостонӣ; муқ. **атиқафурӯшӣ**.
- АНТИҚӢ** عنتيقي 1. кӯҳна, қадима; бостонӣ; муқ. **атиқӣ**. 2. маҷ. зебой, латофат.
- АНТИСЕПТИКА** ю. انتسيپتيكه тиб. 1. бо усулҳои химиявӣ ва биологӣ безарар гардонидани ҷароҳат ва асбобҳои муолиҷакунӣ. 2. воситаҳои (доруҳои) зидди уфунат ва пешгирии хавфи фасоди ҷароҳат.
- АНТИСИКЛОН** ю. انتسكلان обҳи. соҳаи фишори баланди атмосфера (ҳаво), ки дар маркази худ ҳавои паст дорад; ҳавои ором ва беабр, гарм ё хунуки доимӣ.
- АНТИТЕЗИС** ю. انتتيزس фалс. мулоҳизаи зидди тезис, афкори акси тезис.
- АНТИФАШИСТ** ю. انتفشتست тарафдори муборизаи зиддифашистӣ.
- АНТОНИМ** ю. انتانيم ниг. зидмаъно.
- АНТРОПОЛОГ** ю. انتراپالوگ мутахассис ва олими антропология.
- АНТРОПОЛОГИЯ** ю. انتراپالوگيه илмест, ки хусусиятҳои табиати биологии инсонро таҳқиқ мекунад.
- АНУД** انود ситезанда; инокдор; шӯриши ануд шӯриши ситезакорона.
- АНУДОНА** انودانه иноккорона, ситезакорона.
- АНӢША** انوشه хушҳол, шод, хурсанд, хушбахт, саодатманд.
- АНФ/УНФ** a. عنف кит. дуруштӣ, дағалий.
- АНФОС** انفاس ҷ. нафас.
- АНФУС** انفس ҷ. нафс; анфусу офок олами ботинӣ ва зоҳирӣ.
- АНӢОР** a. انهار 1. ҷ. наҳр. 2. дарё; ҷӯи калон; **анҳор-анҳор** дарё-дарё, хеле бисёр, хеле фаровон.
- АНЧА** انچه гуфт. хело, бисёр; **анча-мунча** андаке, қадре, ба андозае; **анча-мунча не!** кам не, андаке не!; ҳазл не!, шӯҳӣ не!
- АНЧАР** انچر дарахти заҳрдори гармсер аз чинси тут, ки дар мамлакатҳои Осиёи Ҷанубӣ мерӯяд.
- АНЧАРА** انجره бот. гиёҳи яксола аз хонаводаи наъноъ (пудина), ки хушбӯст ва саршоҳаҳои он дар саноати дорусозӣ истифода мешавад.
- АНЦИБАР** انجيب (муарраби **ангибор**) бот. растани буттагии гармихӯх, ки аз баргу пояи сабзи он рағани эфир мегиранд, геран: **анцибари гулобӣ**.
- АНЦИДА** انجيده 1. сифати феълӣи замони гузафта аз **анчидан**; реза-резашуда, пора-порашуда. 2. маҷ. захмин, маҷрӯх.
- АНЦИДАН** انجيدن реза-реза кардан, пора-пора кардан.
- АНЦИР** انجير 1. дарахти мевадори маъруф, ки дар мамлакатҳои гарм мерӯяд. 2. меваи ин дарахт, ки қулӯла ё қулҷамонанди дончадор ва ширин буда, ранги зард ва сиеҳи сурхчатоб дорад; **анцири хокӣ** анцири дар охири тирамоҳ зери хок кардашуда, ки ғӯра баста, пас аз кушодан ба тезӣ мепазад (*навъи анцири тезпазак*).
- АНЦИРБҶН** انجيرين дарахти анцир.
- АНЦИРЗОР** انجيرزار ҷое, ки дарахтҳои зиёди анцир дорад, боғи анцир.
- АНЦИРПАЗОН** انجيرپزان маҷ. замони гармон шадид, ки анцир мерасад.
- АНЦИРӢОР** انجير خوار ниг. заргулдор.
- АНЦИРӢӢР** انجير خور ниг. **анцирхор**.
- АНӢОМ I** انجام 1. охир, интиҳо, поён; муқоб. **оғоз**; охири ҳар қор; оқибат. 2. иҷро, адо; **анҷом додан** а) итмом кардан, ба охир расонидан, хотима додан; б) иҷро кардан; **анҷом ёфтан** (**анҷом пазируфтан**, **ба анҷом расидан**) а) хотима ёфтан, ба охир расидан; тамом шудан; б) иҷро шудан.
- АНӢОМ II** انجام асбоб, ашё, чизу чора; **асбобу анҷом** // **анҷому ашё** асбобу ускуна, чизу чора, асбобу олат.

АНЧОМА انجامه 1. он чи дар поёни китоб навишта мешавад, *мас.*, хангоми нусха кардани китоб аз рӯи кадом нусха ва ба хати кадом касе навишта шудааст, нишон дода мешавад. 2. *грам.* бандак.

АНЧОМБАХШ انجامبخش *ниг.* анчомпазир.

АНЧОМДИХАНДА انجامدهنده ба охир расонанда; ичрокунанда.

АНЧОМИДАН انجاميدن 1. ба охир расидан, хотима ёфтани, тамом шудан. 2. ичро шудан; **кор ба чое анчомид** кор ба чое расид, кор ба дараҷае расид; **ба дер анчомидан** дур кашидан, тӯл кашидан.

АНЧОМНОПАЗИР انجامناپزير нашудани, ғайри амалӣ: **кори анчомнопазир.**

АНЧОМПАЗИР انجامپزير амалӣ, ичрошаванда.

АНЧОМХОНА انجام خانه ҷой ва макони ниғахдории захира ва ашёи лозимии эҳтиётӣ ва ғ.

АНЧОМШУДАНИ انجام شدنى қобили ичро, ичропазир.

АНЧУДОН انجدان [*муарраби ангудон*] *ниг.* ангудон.

АНЧУМ *а.* انجام *ҷ.* начм (ситораҳо); **хайли (хели) анчум** гурӯҳи ситораҳо; **Ҳафт Анчум** Ҳафтдодарон.

АНЧУМАН انچمن 1. ҷои чамъомади мардум ё як гурӯҳи муайян. 2. маҷлис, машварат. 3. чамъомади мардуми бисёр барои машварате, конгресс; форум. 4. созмон ё гурӯҳе, ки бо ҳамфикрӣ ва машварат барои расидан ба ҳадаф ё мақсадҳои муайян ташкил ёфтааст: **анчумани хайрия.**

АНЧУМАНАФРҶЗ انچمنافروز афрӯзандаи анчуман, ба анчуман нурбахшанда, зеби чамъомад.

АНЧУМАНГОҲ انچمنگاه маҳалли анчуман, чамъомадгоҳ, маҷлисоғ.

АНЧУМАНОРО انچمنآرا ородиҳандаи анчуман, гармкунандаи маҷлис, равнақу ривочбахшандаи чамъомад, маҷлисо.

АНЧУМАНПИРО انچمنپيرا *ниг.* анчуманоро.

АНЧУМАНСОЗ انچمنساز *киноя аз* хирадманд, донишманд.

АНЧУМСИПОҲ انچمسيپاه он ки лашкари бисёр дорад.

АНЧУМШИНОС انچمشناس ситорашинос, мунаҷҷим.

АНЧУРА انچوره *ниг.* газна.

АНЧУХ انچوخ *кит.* чини пӯсти чеҳраву бадан.

АНЧУХИДАН انچوخيدن *кҳн.* чини ожанг пайдо кардани пӯсти рӯй ё тани одам.

АНЪАНА *а.* عنعنه 1. расму қоида, урфу одатҳои, ки аз як насл ба насли дигар мегузарад ё аз наслҳои гузашта мерос мондааст. 2. расму одат ва тартибу қоидаҳои мустаҳкамшуда дар тарзи зиндагӣ, афкор ва ғоя, суннат; **анъанаҳои динӣ** расму одатҳои мазҳабӣ ва динӣ; **анъанаҳои миллий** расму қоидаҳои хоси як миллат; **ба ҳукми анъана даромадан** анъанавӣ шудан, расм шудан.

АНЪАНАВӢ انعنوي *мансуб ба* анъана, суннатӣ, урфӣ: **меъмории анъанавӣ.**

АНЪАНАПАРАСТ انعنهپرست пайравии анъана, риоякунандаи анъана.

АНЪАНАПАРАСТӢ انعنهپرستي пайравӣ кардан ба анъанот.

АПА *апе гуфт.* 1. хоҳари калонӣ, ҳамшираи калонӣ. 2. *муроҷиати эҳтиромона нисбат ба зани бегона.*

АПАТИТ *ю.* اپتيت *маъд.* чинсе (минерале), ки аз он нуриҳои фосфатӣ тайёр мекунанд ё барои тайёр кардани суперфосфат ба кор меравад.

АПРЕЛ اپريل моҳи чоруми солшумории мелодӣ.

АПРЕЛӢ اپريلى *мансуб ба* апрел.

АР *ар кит., шакли қӯтоҳшудаи* агар.

АРАБ *а.* عرب 1. номи халқе, ки сокини якҷанд мамлақати Шарқи Наздик ва Африкаи Шимолист, забонаш ба гурӯҳи забонҳои семӣ (семитӣ) тааллуқ дорад; **алифбои араб** хати арабӣ. 2. сокини мамолики араб.

АРАБЗАБОН عربزبان он ки забони модариаш арабист.

АРАБЗОДА عربزاده зодаи араб, аз насли араб.

АРАБИЗМ عربيزم унсурҳои мансуб ба забони

- арабӣ, ки ба забони дигар дохил шудааст; кор фармудани калима ва ибораҳои арабӣ.
- АРАБӢ** عربى 1. мансуб ба араб. 2. забони халқи араб, забони тозӣ: **хуруфоти арабӣ**. 3. маъмул дар байни араб. 4. сохташуда ё баамаломата дар байни арабҳо.
- АРАБПАРВАРД** عرب پرورد он ки дар байни қабоили араб тарбия ёфтааст, парвардаи араб.
- АРАБШИНОС** عرب شناس мутахассиси илми арабшиносӣ.
- АРАБШИНОСӢ** عرب شناسى маҷмӯи илмҳои, ки забон, адабиёт ва маданияти арабҳоро меомӯзад.
- АРАЗ** *a.* عرض 1. *фалс.* аломати зоҳирии ашё, ки ба зоти худ қоним намебошад, *мас.*, ранг ва матоъ; *муқоб.* **гавҳар**. 2. беморие, ки дар натиҷаи бемории дигар рӯй медиҳад, беморӣ.
- АРАЗӢ** عرضى мансуб ба араз.
- АРАҚ I** *a.* عرق қатраҳои об, ки аз таъсири ҳарорат ва ҳаракати зиёд аз ғадудҳои зерӣ пӯсти бадан метаровад; **арақ кардан** аз таъсири ҳарорату ҳаракат аз бадан таровиш кардани қатраҳои об; аз таъсири шарму хичолат дар обу арақ шудан; **арақ рехтан** арақ ҷорӣ шудан; **арақ пахш кардан** зерӣ арақ мондан (аз шарм); **ба обу арақ ҷӯлидан** (ғӯтидан) арақшор шудан; **дар зерӣ обу арақ мондан** бисёр арақ кардан (аз хичолат); **арақи чабин рехтан // арақ аз пешонӣ жола кардан** бисёр кор кардан; меҳнати ҳалол кардан; **бо арақи чабин ёфтан** бо меҳнати саҳту ҳалол ба даст даровардани чизе.
- АРАҚ II** *a.* عرق 1. нӯшобаи масткунанда, ки дар натиҷаи таъсири шираи ангур ва меваҳо ҳосил мешавад, май, бода. 2. атр ва доруворие, ки дар натиҷаи тақтир ҳосил мешавад: **арақи пудина**.
- АРАҚГИРӢ** عرق گیرى 1. пок кардани бадан аз арақ. 2. арақшӣ.
- АРАКИН** عرقين арақнок, араққарда, арақолуд.
- АРАҚӢ** عرقى 1. мансуб ба арақ I. 2. бемории тиф.
- АРАҚКАШ** عرق کش 1. тайёркунандаи арақ, майкаш, бодакаш. 2. он ки арақ мерезад, майрез.
- АРАҚКАШӢ** عرق کشى арақтайёркунӣ, арақсозӣ.
- АРАҚНОК** عرق ناک арақолуд, ғарқи арақ(-и бадан).
- АРАҚНӢШ** عرق نوش арақхӯр, майнӯш; майпараст, майхора.
- АРАҚНӢШӢ** عرق نوشى майнӯшӣ; майпарастӣ, бодапарастӣ.
- АРАҚОБ** عرق آب оби арақ, арақ.
- АРАҚОВАР** عرق آور он чи арақ меоварад, арақоваранда, арақбарор.
- АРАҚОЛУД** عرق آلود *ниг.* арақнок.
- АРАҚРЕЗ** عرق ریز 1. арақрезанда, арақшор. 2. майрез, бодакаш.
- АРАҚРЕЗӢ** عرق ریزی майрезӣ, бодакашӣ.
- АРАҚРЕЗОН** عرق ریزان *феълӣ ҳол аз арақ рехтан*; дар ҳоли арақ рехтан бар асари кори бисёр.
- АРАҚСӢЗ** عرق سوز *тиб.* хусусияти хоси пӯст, ки бар асари илтиҳоби ғадудҳои зерӣ он аз арақ сурх шуда, сӯзиш мекунад.
- АРАҚСӢЗӢ** عرق سوزى *кит.* ҳолати арақсӯз, арақсӯз будан.
- АРАҚФУРӢШ** عرق فروش фурӯшандаи арақ, майфурӯш.
- АРАҚФУРӢШӢ** عرق فروشى *исми амал аз арақ фурӯштан*; майфурӯшӣ; ҷои майфурӯшӣ.
- АРАҚХӢР** عرق خور *ниг.* арақнӯш.
- АРАҚХӢРӢ** عرق خورى *ниг.* арақнӯшӣ.
- АРАҚЧИН** عرق چین 1. як навъ каллапӯше, ки аз матои тунук дӯхта мешавад ва бештар аз тағи кулоҳҳои дигар мепӯшанд. 2. як навъ афзори аз матои тунук дӯхташуда, ки аз тағи полони аспу хар партофта мешавад.
- АРАҚҶӢШ** عرق جوش тани одам, ки бар асари арақи бисёр кардан пур аз обилаҳои арақӣ шуда, сурх мешавад.
- АРАҚШОР** عرق شار пурарақ, арақрез, ба арақ ғӯтида, ғарқи обу арақ.

АРАЛ *т.* ارل 1. замини ихоташуда бо об, қазира. 2. номи баҳре дар қитъаи Осиё (дар шимолу ғарби ҷумҳуриҳои Ўзбекистон ва Қазоқистон).

АРАЛАШ *т.* ارلش *гуфт.* 1. омехта, дарҳам, дохили ҳамдигар. 2. дахл, даҳолат; **аралаш шудан** даҳолат кардан.

АРАНГ *т.* ارنگ *гуфт.* кам-кам, андак-андак, базӯр-базӯр.

АРАНГЕ *т.* ارنگи *гуфт.* каме, андаке; базӯр.

АР-АР *т.* ار ار 1. дарахте аз чинси сафедор; **ар-ари сафед** сафедори паҳншоҳ, ки пушти баргаш нарми патдор аст; **ар-ари сиёҳ** сафедори росткаде, ки пушти баргаш сабз аст. 2. *калимаи тақлиди* овози баланди хар, ҳангоси хар.

АР-АРӢ *т.* ار ارӣ монанди дарахти ар-ар баланд.

АР-АРКУНОН *т.* ار ارکنان 1. *феъли ҳол аз* **ар-ар кардан**; дар ҳоли ар-ар кардан. 2. дар ҳоли хашму ғазаб ё нолаву зорӣ ба овози баланд чизе гуфтан.

АРАСОТ *а.* عرصات 1. *ҷ.* **арса**. 2. *д.* саҳрои қиёмат, ҷои пурсиши савобу гуноҳи одамон, ки дар вақти ба охир расидани дунё барпо мешавад; **рӯзи арасот** рӯзи қиёмат, рӯзи растохез. 3. *мач.* шӯру ғавғо, ғалоғула, вазъи нобасомон.

АРАФА *а.* عرفه 1. *д.* номи рӯзи нӯҳуми моҳи зулҳиҷча, ки ҳоҷиён он рӯзро дар кӯҳи Арафот (назди Макка) мегузаронанд. 2. рӯзи пеш аз иди Қурбон; як рӯз ё чанд рӯзи пеш аз ҳар ид ё ягон маърака: **арафаи интиҳобот**, **арафаи ҷашни истиқлол**.

АРАШ *т.* ارش *кит.* воҳиди ченаки дарозӣ, ки аз сарангушт то оринҷ аст, аршин.

АРБАДА *а.* عربده 1. доду фарёд ва ҷанҷолу хархаша ҳамроҳ бо ситезаҷӯӣ ва парҳошгарӣ. 2. ҳолате, ки баъд аз шароби зиёд хӯрдан пеш меояд ва касро ба доду фарёд ва рафтори нораво вомедорад. 3. тундхӯӣ, бадхулқӣ, хархаша, ҷанҷол, ғавғо; ҷангарағӣ; **арбада кардан** ҷанҷол кардан, хархаша намудан.

АРБАДАКАШ *т.* عربده کش *ниг.* **арбадаҷӯ**.

АРБАДАКАШОН *т.* عربده کشان *феъли ҳол аз* **арбада кашидан**; дар ҳоли арбадакашӣ.

АРБАДАКОР *т.* عربده کار *ниг.* **арбадаҷӯ(ӣ)**.

АРБАДАКУНОН *т.* عربده کنان *ниг.* **арбадакашон**.

АРБАДАҶӢ(Ӣ) *т.* عربده جو(ى) ҷанҷоли, ҷангара, ситезаҷӯӣ.

АРБАДАҶӢӢ *т.* عربده جو(ى) ҷанҷӯёна, мочарочӯёна, бохархаша.

АРБАДАҶӢӢ ҷанҷӯӣ, мочарочӯӣ, ситезаҷӯӣ.

АРБИТРАЖ *фр.* اربيتريژ 1. суди ҳакамхо. 2. ҳуқуқмақома, ки баҳси молии байни ташкилоту муассисаҳоро дар микёси байналҳалқӣ ҳал менамояд; **арбитражи байналҳалқӣ** суди ҳаками байналҳалқӣ, ки баҳси ба ӯ воғузоршудаи байни давлатҳоро дида баромада ҳал менамояд, суди иқтисодӣ.

АРБОБ *а.* ارباب 1. *ҷ.* **рабб**. 2. ходими фаъоли ягон соҳаи маданият ё ҳукумат, корманди намоёни соҳаҳои гуногун: **арбоби адабиёт**, **арбоби давлат**, **арбоби илм**. 3. *таър.* калони деҳа ё ягон маҳаллаи шаҳру ноҳия; оқсақол; **арбоби деҳа** калони қишлоқ. 4. хӯҷаин, соҳиб, молик.

АРБОБЗОДА *а.* اربابزاده он ки фарзанд, набера ё бозмондаи заминдор, молик, корфармо ё сарватманде аст.

АРБОБИ *т.* اربابى 1. *марбут ба* **арбоб**; мутааллиқ ба арбоб. 2. арбоб будан, замон ё давраи арбобӣ.

АРБОБОНА *а.* اربابانه 1. ба шева ва лаҳни арбоб, омирона. 2. монанди раисон ва бузургон. 3. *таър.* андози молӣ, ки арбобон гӯё ба ивази хизматашон ба ғоиди худ меситонданд.

АРВАНД *т.* اروند *кит.* 1. иқтидор, қудрат, зӯр. 2. таҷриба. 3. фиреб, ҳила, ҷоду. 4. номи дарёи Даҷла, ки онро Арвандрӯд низ меноманд.

АРВОНА *а.* اروانه 1. шутури мода. 2. *бот.* гули арвона.

АРВОҲ *а.* ارواح *ҷ.* рӯҳ 1. чонҳо, равонҳо. 2. *д.* рӯҳҳои мурдагон; **арвоҳи пир** зиёфате, ки аҳли як касб ба хоҳири пири он пеша, ки аз рӯи эътиқод ривож ва касоди кори онон во-баста ба ризои хоҳири вай буд, барпо мекарданд; **арвоҳи касеро аз худ розӣ кунондан** *д.* рӯҳи каси мурдаро шод кардан (*бо хондани дуо ё бо кори нек дар ҳаққи ӯ*); **арвоҳи касеро шод кардан** касеро ёдоварӣ карда, рӯҳи ӯро аз худ розӣ кунондан; **ба арвоҳи касе (дуою) фотиҳа кардан (хондан)** а) *д.* каси мурдаро бо

дуо ёд кардан; б) *мач.* касеро мурда пиндоштан, касеро мурда ҳисоб кардан; **барои арвоҳи падарат (гузаштагонат)** ба хурмати хотири мурдагонат (*дар мавриди хоҳиши гуфта мешавад*). 3. дар санъати кимиёгарӣ гӯгирд, зарних, симоб ва навшодир, ки ба ақидаи қадимиён яке аз се қисми маъданиёт (арвоҳ, аҷсод (часадҳо) ва аҷҳор (сангҳо) аст ва аз он ҷиҳат онҳоро арвоҳ мегӯянд, ки чун оташ ба онҳо мерасад, мепазанд.

АРГ *арг* *ниг.* *арк.*

АРГО *фр.* *арга* *зби.* забони баъзе табақаҳои иҷтимоӣ, ки бо як қатор калимаҳову ибораҳои хоси дар байни ҳамин табақаҳо мустаъмал аз забони умумихалқӣ фарқ мекунад; *муқ.* **жаргон.**

АРГОН *ю.* *арган* *хим.* гази инертии берангу бӯй, ки дар таркиби ҳаво мавҷуд аст.

АРҒАМЧИН *арғамҷин* ресмони ғафс, ки бештар аз пахта, пашм, канаб тофта мешавад ва барои бастанӣ чизҳо истифода мекунад, расан, таноб, банд; **арғамчин кашидан** ресмонро кашидан бастан; **арғамчин тоб додан** ресмон тофтани, расан тофтани; **арғамчинро дароз партофта мондан** барои иҷрои коре ғарбӣ муносибро пойдан, ҳаракату амали номақбулро ба ҳоли худ мондан, барои қатъи он вақти муносибро мунтазир шудан.

АРҒАМЧИНБОФ *арғамҷин боф* он ки арғамчин мебофад.

АРҒАМЧИНБОҒИ *арғамҷин боғи* шуғл ва амали арғамчинбоф.

АРҒАМЧИНТОБИ *арғамҷин тоби* *исми амал аз арғамчин тофтан*; ресмон тофта арғамчин тайёр кардан.

АРҒАМЧИНФУРӯШ *арғамҷин فروش* он ки арғамчин мефурӯшад, фурӯшандаи банди арғамчин.

АРҒАМЧИНФУРӯШИ *арғамҷин فروشӣ* арғамчин фурӯштан, ба фурӯши арғамчин машғул шудан; амали арғамчинфурӯш.

АРҒАН *ю.* *арغن* *шакли қўтоҳишудаи арғунун.*

АРҒАНД//АРҒАНДА *арғанд//арғنده* *кит.* 1. хашмигин, ғазабнок; **шерии арғанд** шерии пурхашм. 2.

ҳарис, чашмгурусна.

АРҒАЧ//АРҒИЧ *арғҷ* *бот., кҳн.* номи гиёҳе, ки ба дарахт мепечад ва онро хушк мекунад, печак.

АРҒОМ *арғам* ҳақир кардан, хор кардан, ба хок андохтан.

АРҒУВОН//АРҒАВОН *арғуван* 1. гули сурхранги ба соқа часпида, ки пеш аз намоён шуданаш баргҳояш намудор мешаванд. 2. дарахти ин гул, ки баланд аст ва баргҳои гирд дорад ва дар саноати доруворӣ истифода мешавад. 3. *мач.* арғувонӣ, сурх. 4. *мач.* чехраи зебо ва гулгун.

АРҒУВОНИРАНГ *арғуванӣ ранг* сурхранг.

АРҒУВОНӢ *арғуванӣ* ба ранги арғувон, сурхи баланд, сурхи моил ба бунафш, суп-сурх; сурх; **маӣи арғувонӣ** шароби сурх; **(ба) ранги арғувонӣ** (ба) ранги сурх.

АРҒУМАК//АРҒУМОҚ *арғумак//арғумак* як навъ аспӣ чобук ва тезрави саворӣ аз зоти аспҳои Шарқ.

АРҒУН *арғун* 1. *ниг.* **арғунун.** 2. навъи аспӣ тундрараву тезрафтор.

АРҒУНУН//АРҒАНУН *ю.* *арғунун* *мус.* номи як навъ асбоби мусиқӣ, орган (*аз arganon-и юнонӣ*).

АРҒУНУНЗАН *арғунун зан* *ниг.* **арғунуннавоз.**

АРҒУНУНӢ *арғунунӣ* *марбут ба арғунун*; навои эҷодшуда ба василаи арғунун.

АРҒУНУННАВОЗ *арғунуннавоз* навозандаи арғунун.

АРҒУНУННАВОЗӢ *арғунуннавозӣ* навохтани арғунун.

АРҒУНУНСОЗ *арғунунсоз* созандаи арғунун, устои арғунун.

АРҒУНЧАК *арғунҷак* таноб ё арғамчине, ки ду сари онро ба шохи дарахт ва ё ҷое баланд баста, бачаҳо ба он савор шуда, пешу ақиб дар ҳаво ҳаракат мекунад, алвонч, бодпеч, бозпеч, ҳой.

АРҒУНЧАКБОЗӢ *арғунҷак боӣ* дар арғунчак, бо арғунчак алвонч хӯрда боӣ кардан.

АРҒУШТ//АРҒУШТАК *арғушт//арғуштк* рақсе, ки ба зону нишаста адо мекунад; **арғушт**

рафтан рақс кардан, рақсидан.

АРД ارد гоҳшумории бостон, рӯзи биступанҷуми ҳар моҳи шамсӣ дар Эрони қадим, ород.

АРДАМ اردم 1. ҳар як сураи китоби Занд. 2. кори нек, хунари хуб.

АРДОМ اردام *лахч.* ҳабсхона.

АРДОФ ارداف вазирон ва наздикони подшоҳ, бузургони дарбор.

АРЖАН ارژن дарахти бодоми кӯҳӣ аз хонаводаи гули сурх, ки дар минтақаҳои хушки кӯҳистон мерӯяд ва меваи талху чӯби сахту рост дорад, арчан.

АРЖАНГ//АРТАНГ//АРСАНГ

ارژنگ//ارتنگ//ارسنگ 1. номи китоби Монӣ, ки сурат ва нақшҳои зебо доштааст; **аржанги Монӣ**. 2. сурат, лавҳаи наққошӣ. 3. номи як паҳлавони тӯронӣ. 4. номи деве аз Мозандарон, ки бо дасти Рустам кушта шудааст.

арз ارز *асоси* замони ҳозира аз **арзидан**.

АРЗ I a. ارز замин, хок; **арзу само** заминую осмон; **кураи арз** кураи Замин.

АРЗ II a. عرض 1. баён, изҳор. 2. баёни аҳвол, гузориши аҳвол. 3. хоҳиш, талаб; **арзи ҳол** изҳори аҳвол, баёни ҳол; **арзу дод** шикоят; **арз доштан** а) майли гуфтани чизеро доштан; б) талаб доштан; **арз кардан**, изҳор намудан, гуфтан; **арз шудан** изҳор гардидан; маълум карда шудан; **арзи касеро шунидан** шикояти касеро шунидан; ҳочату талаби касеро гӯш кардан; **арзи муддао кардан** матлаби худро баён намудан; **арзи ташаккур намудан** сипосгузорӣ кардан, ташаккур гуфтан; **арзу дод кардан** шикоят намудан; **арзу доди касеро пурсидан** талаб ва шикояти касеро гӯш кардан; **ба арзу доди касе расидан** а) шикояти касеро гӯш кардан; б) хоҳишҳои касеро ба ҷо овардан; $\diamond$ **арзи ҳастӣ кардан** даъвои мавҷудият кардан; ба вучуд омадан.

АРЗ III a. عرض 1. паҳноӣ, бар; *муқоб.* тӯл; **арзу тӯл** паҳноӣ ва дарозӣ, бару қад; **дар арзи...** дар муддати... 2. фосилае, ки аз экватор ба тарафи шимол ва ҷануб дар хати меридиан ба воситаи дараҷаҳо ифода мегардад.

АРЗ IV ارز *ниг.* асьор.

АРЗА a. عرضه *ниг.* ариза.

АРЗАДОШТ عرضهداشت баёни аҳвол; шикоят аз ҳоли худ.

АРЗАН ارزن 1. навъе аз ғалладона, ки аксар ба парандагон медаханд ва аз орди он нон ҳам мепазанд. 2. гиёҳи арзан, ки аз хонаводаи гандумҳо мебошад, говрас; **аз гунчишк тарсӣ, арзан нақор** (*зарб.*); **арзан барин...** хеле кам...; ҳеч.

АРЗАНДА ارزنده 1. *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **арзидан**. 2. сазовор, шоиста, лоиқ, муносиб, меарзидагӣ. 3. қиматбаҳо, арзишнок; **гавҳари арзанда** дурри қиматбаҳо.

АРЗАНДАГӢ ارزندگى сазоворӣ, шоистагӣ, лоиқӣ.

АРЗАНЗОР ارزنزوار маҳалли кишти арзан, киштзори арзан.

АРЗАНӢ ارزنى *мансуб ба арзан*; аз арзан пухташуда; **нони арзанӣ** нони аз орди арзан пухташуда; **давои нони арзанӣ** – оби чӯш (*зарб.*).

АРЗАНКОРӢ ارزنكارى *исми амал аз арзан коридан*; кишти арзан.

АРЗАНХОРА ارزنخوار *кит., ниг.* арзанхӯр(ак).

АРЗАНХӢР(АК) ارزنخور(ك) *зоол.* як навъ парандаи хушхони даштӣ.

АРЗБАР ارزبر хусусияти барномаҳои иқтисодии ниёзманд ба арзҳои хориҷӣ дар кишварҳои камрушд ва рӯ ба тараққӣ.

АРЗБАРӢ ارزبرى мизони пардохтҳои арзӣ дар тавлиди молу коло нисбат ба арзиши умумии он.

АРЗӢБ ارزياب таъйинкунандаи арзиши чизе, баровардкунандаи қимат ва нарх.

АРЗӢБӢ ارزيابى 1. баррасии ҷанбаҳои мусбат ва манфии чизе. 2. муайян кардани арзиши чизе, баҳодихӣ; **арзӢбӣ кардан** баҳо додан; дар бораи арзишу аҳамияти чизе изҳори ақида кардан.

АРЗИДАН ارزيدن 1. қимат доштан, арзиш доштан, баҳо доштан; **ба як пули пучак намеарзад // ба як ҷав намеарзад** ҳеч қимат надорад, ба арзише соҳиб нест. 2. *мач.* сазовор будан, шоиста ва лоиқ будан; **ба таъриф меарзидагӣ** шоистаи таъриф.

АРЗИЗ ارزيز қалъагӣ (*ба маънои алюминий ис-*

теъмол шуданаиш галат аст).

АРЗИШ ارزش 1. қимат, баҳо, нарх; **арзиш доштан** арзидан. 2. *мач.* кадр, шоистагӣ, сазоворӣ. 3. *икт.* миқдори муайяни меҳнати хатмии чамбиятӣ, ки барои истехсоли мол сарф шуда, дар ҳуди ҳамин мол таҷассум ёфтааст: **арзиши асли**, **арзиши изофа**, **арзиши меҳнат**, **арзиши мубодилавӣ**.

АРЗИШГУЗОРӢ ارزش‌گذارى арзишбӯӣ, нархгузорӣ, қиматгузорӣ.

АРЗИШӢБӢ ارزش‌یابی муайян ва таъйин кардани арзиши чизе бар асоси қонунҳо ва муқаррароти хос.

АРЗИШМАНД ارزشمند 1. гаронбаҳо, пурқимат, нафис, пурарзиш. 2. арчманд, мӯхтарам, дорои кадрӯ эҳтиром: **инсонӣ арзишманд**.

АРЗИШНОҚ ارزشناк қиматдор, қиматноқ, баҳодошта.

АРЗӢ I عرضى арздошта, аризадор.

АРЗӢ II ارضى *мансуб ба арз*; заминӣ, худудӣ.

АРЗКУНАНДА عرض‌کننده *сифати феълии замони ҳозира аз арз кардан*; он ки арз мекунад, шикоятчӣ, шокӣ.

АРЗМАНД ارزشمند арзишманд, дорои арзиш, боарзиш.

АРЗНОМА عرض‌نامه номаи арз, номае, ки дар он арзу хоҳишу баёноти касе навишта шудааст.

АРЗОҚ ارزاق *ч. ризқ* (озуқа).

АРЗОЛ *а.* ارذال *ч. разил* (нокасон).

АРЗОН ارزان 1. камбаҳо, камқимат, камарзиш, зидди гарон; **арзон кардани арзиши асли** маҷмӯи қимати (арзиши) чизҳои ба тавлиди ягон мол сарфшавандаро камтар карда, он молро истехсол кардан. 2. аз нархи муқаррарӣ пасттар, на ба дараҷаи нархи муқаррарӣ, балки камтар аз он; **ба нархи арзон...** а) камтар аз арзиши худ, бо баҳои кам; ба нархи нозил; б) *мач.* ба осонӣ, бе саъю кӯшиши зиёд; **коргари арзон** коргаре, ки музди меҳнати ӯ нисбат ба музди меҳнати коргарони дигар барои корфармо камтар аст; **арзон афтидан** бо пул ё меҳнати андак ба даст даромадан, бо маблағи камтар ҳосил шудан; **арзон кардан** нархи чизеро аз пештара паст-

тар кардан, аз нархи муқаррарӣ пасттар кардани чизе; **арзон нарх кардан** нархи чизеро паст кардан, нархашро аз будаш кам кардан; **арзон рафтан** бо баҳои кам фурухта шудан; **арзон фуруختан** а) нисбат ба нархи муқаррарӣ камтар фуруختан, аз арзиши худ кам карда фуруختан; б) *киноя аз зоеъ* гардонидан, камқадр кардан; **ба нархи арзон рафтан** камтар аз нархи худ ба фуруш рафтан, бо баҳои кам фурухта шудан; **нарх арзон шудан** паст фуромадани баҳо; аз пештара поён фуромадани баҳо, поён фуромадани нархи пештара.

АРЗОНБАҲО ارزانبها он чи баҳои арзон дорад, камбаҳо, камарзиш.

АРЗОНӢ ارزانى 1. арзон будан, камбаҳои чизҳо, ба нархи арзон ёфт шудани ҳамаи чизҳо; *муқоб.* **қиматӣ ва гаронӣ**; *мач.* фаровонӣ. 2. *мач.* муносиб, сазовор, шоиста; **арзонӣ доштан** ато кардан, бахшидан.

АРЗОНФУРӢШ ارزانفروش фурушандаи молу чинсҳо бо нархи камтар аз ҳадди маъмул.

АРЗОНФУРӢШӢ ارزانفروشى фуруштани молу ашё бо қимати камтар аз ҳадди маъмул.

АРИЗА *а.* عريضة 1. номаи хоҳиш ва илтимос доир ба ягон кор ё аҳволи худ, ки ба қасони масъули дахлдор ё ба номи идораҳо навишта мешавад, арзи ҳол, номаи баёни ҳол. 2. арз, хоҳиш, илтимос, шикоятнома; **ариза додан** илтимоснома навишта супуридан.

АРИЗАБАР عريضة‌بر *таър.* он ки номаҳои хоҳиш, шикоят ва ғайраро ба марказ мерасонид.

АРИЗАБАРДОР عريضة‌بردار *таър.* шахси амалдори даргоҳи ҳокимон, ки илтимосномаҳои гуногун аз дасти ӯ мегузаштанд.

АРИЗАБАРӢ عريضة‌برى *таър.* вақти муайяни ариза қабул кардани ҳокимон аз амалдорони худ, ки дар даргоҳи онҳо барпо мегардид.

АРИЗАБОЗ عريضة‌باز он ки баҳудаю беҳуда ариза менависад, аризаи шикоятӣ навиштанро дӯст медорад.

АРИЗАБОЗӢ عريضة‌بازى баҳудаю беҳуда машғули аризанависӣ шудан.

АРИЗАДИҲАНДА عريضة‌دهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз ариза додан*. 2. он ки

ариза медихад (*барои ба кор қабул шудан ё аз кор рафтан ва м. ин*).

АРИЗАНАВИС *عریشه نویس* он ки ариза менависад, нависандаи ариза.

АРИЗАНАВИСӢ *عریشه نویسی* исми амал аз **ариза навиштан**; бо навиштани ариза машғул шудан.

АРИЗАХОН *عریشه خوان* таър. он ки дар хузури подшоҳ ё ҳоким аризахоро меҳонд.

АРИЗАЧӢ *عریشچی* 1. таър. амалдоре, ки вази-фааш аз пешниҳод намудани ариза, илти-моснома, шикоятномаҳои омада ба амир ва ҳоким иборат буд. 2. *гуфт*. аризадиҳанда, шикояткунанда.

АРИЗАЧӢӢ *عریشه چوب* таър. чӯби махсуси лӯлашакли дарунхолӣ, ки амалдорони амир дар даруни он ариза, талабнома ва илти-мосномаҳои аснонро андохта, ба даргоҳ мефи-ристонданд.

АРИКА *ю. اریکه* *кит.* тахт, тахти ораста.

АРИН *а. عرین* *кит.* беша, чангалзор, найзор; **шерии арин** шерии чангал.

АРИФМЕТИКА *ю. اریفمیتیکه* илм дар бораи ададҳо ва амалиёти доир ба онҳо, илми ҳисоб, илми шумор.

АРИФМЕТИКӢ *اریفمیتیکی* мансуб ба **ариф-метика**.

АРИФМОМЕТР *ю. اریفماتر* асбоби ҳисоб-барории рӯимизӣ.

АРИШ *а. عریش* 1. ду шоҳтири ароба, ки аспро ба миёни он мебанданд. 2. *кит.* коза, хайма, кулба.

АРИЯ *ит. арије* суруде, ки дар опера як кас бо мусиқӣ меҳонад.

АРИЕРГАРД *арӣергард* ҳ. як қисми лашкар, ки барои муҳофизати қувваҳои асосӣ аз паси он ҳаракат мекунад, ақибдор; *муқоб.* **чилавдор**.

АРК *арк* қалъаи амир, хон ё ҳокимнишин дар даруни ҳисори шаҳр, қалъаи хурд дар миёни қалъаи бузург.

АРКОН *а. ارکان* 1. *ҷ. рукн* (сутунҳо). 2. *мач.* узвҳои асосии бадан. 3. *мач.* бузургон, калонҳо, коргардонон; **аркони давлат** зи-

момдорони давлат, мансабдорони бузурги ҳукумат.

АРКТИКА *ю. ارکتیکه* минтақаи қутби шимолии кураи Замин.

АРКТИКӢ *ارکتیکی* мансуб ба **Арктика**: **экспедицияи арктикӣ**.

АРҚАМ *а. ارقم* *кит.*, *зоол.* мори сиёҳу сафед, мори алобуло ва чипор, мори захрнок.

АРҚОМ *а. ارقام* *ҷ. рақам*.

АРМАД *а. ارمد* 1. ранги хокистарӣ, хокистаргун, хокистарранг. 2. он ки дарду касалии чашм дорад, беморчашм.

АРМАЛ *а. ارمل* *кит.* 1. марди безан, мучаррад. 2. *мач.* марди бечора, мӯхтоҷ ва нотавон.

АРМАЛА *а. ارمله* *кит.* 1. зани бешавҳар, бевазан. 2. *мач.* зани бечора, мӯхтоҷу нотавон.

АРМАНДА *арменде* *кҳн.* ором, соқит, беҳаракат.

АРМАНИӢ *армени* 1. мансуб ба **Арманистон**; **забони арманӣ** забоне аз хонаводаи забонҳои хиндуаврупой, ки дар Арманистон, Туркия ва баъзе кишварҳои дигар ривоч дорад; **арманиҳо** халқи Арманистон, мардуми арман. 2. соқини Арманистон.

АРМАНИТАБОР *армени тар* арманинаҷод, мардуми арманиасл.

АРМАТУРА *лот. арматоре* 1. асбоб ва анҷомҳои ягон дастгоҳ, мошина ё таҷҳизоти барқӣ. 2. *сохт.* устухонбандии филизӣ, ки дар байни маснуоти бетонӣ мегузоранд (*барои мустаҳкам шудани он*), сихгул.

АРМАТУРБАНД *арматорбанд* он ки дар сохтмон ба бастании арматураҳо машғул аст.

АРМАТУРСОЗӢ *арматорسازی* муассиса ва корхонае, ки ба истеҳсоли арматура машғул аст.

АРМАТУРЧӢ *арматорچی* он ки устухонбандиҳои филизӣ месозад, коргари арматурсоз.

АРМОН *арман* орзу, ҳасрат; **аз ҷаҳон ба армон рафтан** орзуҳо амалӣ нагардида фавтидан, ноумед аз дунё гузаштан; **ба дил армон доштан** ҳасрате доштан; **дар дил армон намондан** ҳамаи орзуҳо амалӣ гардидан.

АРМУҶОН *армған* тӯхфае, ки мусофир аз сафар меоварад, ҳадя, савғот, раҳовард; **армуғон**

овардан тӯҳфа овардан.

АРМУҶОНӢ ارمنغانی тӯҳфашаванда, савғотӣ.

АРНАБ *a.* ارنب *кит.* харгӯш.

АРОБА араба воситаи нақлиёти чархдор, ки маъмулан аз чӯб сохта мешавад ва аз он барои боркашӣ ва саворӣ истифода баранд; **аробаи аспӣ** аробае, ки онро асп мекашад; **аробаи дучарха** аробае, ки ду чарх дорад; **аробаи каппадор** аробаи болопӯш; **аробаи кӯтак** аробаи худчарх; **аробаи рессордор** аробае, ки нишастгоҳи он дар рӯи рессор - пружина сохта шудааст; **аробаи чорчарха** аробае, ки чор чарх дорад; **аробаи кӯқандӣ** аробаи чарххояш калон, ки болопӯшида ҳам мешавад; **аробаи кашидан (рондан)** ба аробакашӣ машғул шудан; $\diamond$ **аробаи хушқу холиро гирифта гурехтан** моҳияти масъаларо нафаҳмида ғавғо бардоштан.

АРОБАГАРД арабаگرد: **роҳи аробагард** роҳе, ки аз он ароба мегардад, роҳи барои рафтуоии ароба мувофиқ.

АРОБАГУЗАР арабаگذر **чое**, ки бо ароба гузаштан мумкин аст: **роҳи аробагузар**.

АРОБАДАРО араба دارа **чое** ё даре, ки аз он даромада баромадани ароба мумкин аст.

АРОБАКАШ арабаکش он ки ароба меронад.

АРОБАКАШӢ арабаکشی *исми амал аз* **ароба кашидан**; шуғл ва касби аробакаш.

АРОБАРОН арабарان *ниг.* **аробакаш**.

АРОБАРОНӢ арабарانی *ниг.* **аробакашӣ**.

АРОБАСАВОР арабасوار **аробарон**, савори ароба, аробанишин.

АРОБАСАВОРӢ арабасواری **дар** ароба савор шуда сайру гашт кардан.

АРОБАСОЗ арабасاز он ки ароба месозад, устони созандаи ароба.

АРОБАСОЗӢ арабасازی **ароба сохтан**: **устохонаи аробасозӣ**.

АРОБАХОНА арабаخانه **ҳавлӣ** ё сарое, ки аробаҳо меистанд.

АРОБАЧА арабچه **аробаи хурд**; **аробачаи бачагона** аробаи хурд барои савор карда гаштани бачаҳои хурдсол.

АРОЗ ارز *гуфт.* ранчиш, ранчидан; ранчидан аз рӯи ноз; қаҳр кардани касе аз рӯи он, ки гӯё ба иззати нафсаш расида бошанд.

АРОЗИЛ *a.* ارزیل **арзал** (разилон, нокасон).

АРПАБОДИЁН арапبادیان *бот.* 1. гиёҳи якдусолае, ки тухмаш зирамонанди хушбӯи равғандор аст ва дар қаннодӣ, тиб ва атриёт ба кор бурда мешавад. 2. тухми бодиён, роziёна.

АРПАХОН//АРПАҶОН арапخان//арапخان *бот.* як навъ гиёҳи қадпаст, ки дар дашту адир мерӯяд.

АРПАШОЛӢ арапشالی *бот.* навъе аз шолӣ, ки хӯша ва донааш нисбатан дарозтар аст.

АРРА اره **абзори оҳанини дандонадори бодаста** ва камон, ки бо он чӯбу тахта ва филизот мебуранд; **арраи барқӣ** аррае, ки ба воситаи қувваи барқ ба ҳаракат дароварда мешавад; **арра кардан // арра кашидан** бо арра буридан; $\diamond$ **арраи пушт** мӯҳраҳои пушт; **арраи умр** одами бад, ки табъи касро хира кардан мегирад; «**дандон дорад**» **гуфта**, **арраро дар хона роҳ наодан** аз бадӣ хеле эҳтиёт кардан.

АРРАВОР ارهوار **аррамонанд**.

АРРАГӢ ارهگی 1. **мансуб ба арра**. 2. мисли дандони арра, дандонадор.

АРРАДОС ارهداس *ниг.* **бедабурак**.

АРРАЗАБОН ارهزبان 1. он чи ба дандонҳои арра монанд аст. 2. *мач.* теззабон, забондароз, бадзабон.

АРРАКАШ ارهکش он ки бо арра мебурад, аррақунанда.

АРРАКАШӢ ارهکشی *исми амал аз* **арра кашидан**; арра кардан, бо арра буридан; шуғли арракаш.

АРРАМАЙДА ارهميده **резаҳое**, ки дар вақти бо арра буридани чӯбу тахта ва филизот ҳосил мешавад.

АРРАМОНАНД ارهمانند **мисли дандонаи арра**, арравор.

АРРАМОҶӢ ارهمای *зоол.* навъи моҳӣ бо бадани дарозрӯя, ки фуки дарози он ба арра монанд аст.

АРРАМУЙ *арра* бо дандонаҳои бисёр резаи риштамонанд барои нозуку маҳин буридани чӯб ва гулбури дар чӯб.

АРРАПУШТ *ниг.* *артеш* *ниг.* *сутунмӯхра*.

АРРАПУШТДОР *аррапуштдор* *зоол.* ҳайвоноте, ки аррапушт доранд; ҳайвонҳое, ки пушти баданашон мисли арра дандонашакл аст.

АРРАС//АРРОС *арс* *ниг.* *ар-ар* 2. 2. доду фарёди баланд; наъраи гӯшхарош; **аррос задан** баланд фарёд кардан.

АРРОДА *а.* *арода* *кҳн.* олати ҷангии қадимии манҷаниқмонанд, ки бо он ба тарафи душман санг мепартофтанд.

АРС I *арс* *кҳн.* ашк, оби дида.

АРС II *а.* *арс* *кит.* чобуку боғайрат будан, часур будан.

АРСА *а.* *арса* 1. майдон, сахро; **арсаи кор** майдони меҳнат ва фаъолият; **арсаи корзор**, **арсаи мубориза** майдони мубориза; майдони ҷангу набард; **арсаи ҳаёт** зиндагӣ. 2. *мач.* микёс: **арсаи байналхалқӣ**; **арсаи шатранч** тахтаи шатранч.

АРСАГОҲ *а.* *арса* *кит.* майдон.

АРСАЛОН *т.* *арсалон* *кит.* 1. шер. 2. *мач.* шуҷоъ, далер.

АРСИНҲО *арсинҳо* *хим.* гурӯҳи таркибҳои органикии маргимуш, ки заҳролудкунанда мебошанд.

АРТЕЗИАНӢ *артезианӣ* *чохӣ* *артезианӣ* *чохӣ* чуқури пармашуда, ки обаш бо фишори худ берун мерезад.

АРТЕЛ *р.* *артел* *таър.* 1. ширкати як гурӯҳ одамони ягон ихтисос ё касб барои кори якҷоя дар асоси меҳнат ва ҷавобгарии умумӣ. 2. *кҳн.* шакли асосии сотсиалистии иттиҳодияи истеҳсолии меҳнаткашон, ки дар даврони шӯравӣ дар заминаи умумӣ будани воситаҳои истеҳсолот хоҷагии коллективно-наро ташкил карда буданд: **артели либосдӯзӣ**, **артели мӯзадӯзон**.

АРТЕРИОСКЛЕРОЗ *ю.* *артериосклероз* *тиб.* бемории рағҳои шараён.

АРТИКЛ *фр.* *артикул* *зби.* ҳиссачаест, ки дар баъзе забонҳо бо исми омада, ба он маъноҳои муайяни ё номуайяни, мансубият ба чинс ва г. медеҳад.

АРТИЛЛЕРИЯ *фр.* *артиллерия* *ҳ.* 1. маҷмӯи силоҳҳои калони оташфишони ҷангӣ (*аз қабилӣ тӯп*). 2. навъи артиш, ки аслиҳаи асосии он тӯпҳо мебошанд.

АРТИСТ *фр.* *артист* *таър.* он ки бо касбу кори хондани сурудҳо, навохтани оҳангҳои мусиқӣ ва иҷрои нақшҳо дар сахна машғул аст, хунарпеша: **артисти халқӣ**, **артисти шоистаи Тоҷикистон**; **артисти Халқии ИҶШС** унвони фахрие буд (*дар собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ*), ки ба хунарпешагон барои хизматҳои шоёнашон дода мешуд.

АРТИШ *артеш* *қувваҳои мусаллаҳи низомии давлат, армия; лашкар, кӯшун; артиш кашидан* *ниг.* *лашкар* (*лашкар кашидан*).

АРӮЗ *а.* *арӯз* *адш.* 1. илми вазни шеър ва қоидаҳои он; вазни шеър. 2. охири рӯки мисраи аввали ҳар байт.

АРӮЗӢ *арӯзӣ* 1. *мансуб ба арӯз; марбут ба арӯз.* 2. он ки аз илми арӯз огоҳ аст, олими арӯзшинос.

АРӮЗШИНОС *арӯзшинос* *коршиноси риштаи арӯз, вазни шеър.*

АРӮС *а.* *арӯс* 1. духтаре, ки нав шавҳар кардааст. 2. зан нисбат ба хонаводаи шавҳараш, келин; **арӯс овардан**, **арӯс фурувардан** хонадор кардани писар. 3. *мач.* ҳар чизи бисёр зебо ва марғуб; $\diamond$ **арӯси сол** фасли баҳор; **арӯси ховар** офтоб.

АРӮСАК *арӯсак* 1. *шакли тасғир ва навозишии арӯс;* арӯси хурду камсинну соли зебо. 2. лӯъбати кӯдакон (хусусан духтарчаҳо), ки ба шакли инсон сохта шудааст, лӯхтак, зоча. 3. *кҳн.* олати ҷангии қадимӣ, ки бо он ба тарафи душман санг меандоختанд, манҷаниқи хурд.

АРӮСАКАНДОЗ *арӯсакандоз* *кҳн.* он ки дар майдони ҷанг бо арӯсак (манҷаниқи хурд) ба тарафи душман сангу оташ меандохт.

АРӮСАКБОЗ *арӯсакбоз* *кӯдакон ва махсусан духтарчаҳое, ки бо арӯсак бозӣ мекунанд, лӯхтакбоз.*

- АРҶСАКБОЗӢ** *عروسک بازی* бозӣ кардан бо арӯсак, лӯхтакбозӣ.
- АРҶСБАРОН** *عروسک بران* маросими бурдани арӯс ба хонаи домод.
- АРҶСБИНОН//АРҶСБИНӢ** *عروسبيناں//عروسبيني* маросими аввалин бор ба дидани арӯс омадани хешон ва наздикон пас аз тӯйи никоҳ.
- АРҶСӢ** *عروسی* 1. *мансуб ба арӯс*; он чи ба арӯс хос аст: **либоси арӯсӣ, одоби арӯсӣ**. 2. чашни издивоч, никоҳ.
- АРҶСТАЛ(А)БОН** *عروس طلبان* маросими даъвати (омадани) арӯс ба хонаи волидайн.
- АРҶШАВАНДА** *عروس شونده* духтаре, ки барои арӯсӣ номзад шудааст, арӯси оянда.
- АРҶФА** *олм. ارفه мус.* як навъ асбоби мусикии чангмонанди калон, ки бо нохун навохта мешавад; уд.
- АРҶХАИЗМ** *ю. ارخيزم зби.* калима ё ибораи аз истеъмол баромада, кӯхнашуда.
- АРҶХАР** *зоол. ارخر* ҳайвони чуфтсум аз хонаводаи мешҳо.
- АРҶХЕЙ** *ю. ارخيي*: эраи **архей** қадимтарин давраи таърихи геологияи замин; эраи азой.
- АРҶХЕОЛОГ** *ю. ارخيا لاگ* *ниг. бостоншинос*.
- АРҶХЕОЛОГИЯ** *ю. ارخي آلاگيه* *ниг. бостоншиносӣ*.
- АРҶХИВ** *лот. ارخيو* *ниг. бойгонӣ*.
- АРҶХИТЕКТОР** *ю. ارخيتيكتار* *ниг. меъмор*.
- АРҶХИТЕКТУРА** *ю. ارخيتيكتوره* *ниг. меъмори (санъати меъмори)*.
- АРҶХАМ** *а. ارحم* раҳимтар, меҳрубонтар, бахшандатар.
- АРҶХАМАРРОҶИМИН** *а. ارحم الراحمين* *д.* раҳмдилтарини раҳмдилон, бисёр раҳмкунанда; бахшандатарини бахшандагон (*сифати Худод*).
- АРҶХОМ** *а. ارحام* *ч.* **раҳим II**: **арҳоми замин** таги замин, даруни замин.
- АРҶА** *арҷе* як навъ дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз, ки бештар дар кӯҳҳо мерӯяд; коч; **арҷаи солинавӣ** а) дарахти арҷаи барои пешвози соли нав оро додашуда; б) чашни шеър рақси одатан атфол барои истиқболи соли нав дар атрофи арҷаи бо бозичаҳо зинат додашуда.
- АРҶАЗОР** *арҷезар* чое, ки арҷаи бисёр дорад, чои серарҷа.
- АРҶАНД** *арҷанд* *шакли кӯтоҳшудаи агарчанд*.
- АРҶИ** *арҷе* *шакли кӯтоҳшудаи агарҷи*.
- АРҶ** *арҷ* кадр, қимат, эътибор; **арҷ гузоштан** баҳои сазовор додан; иззату ҳурмат кардан.
- АРҶАЛ** *арҷал* *кит.* 1. аспе, ки дар як пояш аломати сафедӣ бошад, аспе, ки як пояш сафед бошад. 2. *мач.* сафед.
- АРҶМАНД** *арҷманд* 1. боқадру қимат, соҳибқадр, иззатманд, гиромӣ, азизу мӯҳтарам; **арҷманд кардан** соҳиби қадру эътибор намудан, иззатманд гардонидан; **арҷманд шудан** соҳиби мартаба гаштан, қадру қимат пайдо намудан. 2. пурқимат, гаронбаҳо.
- АРҶМАНДӢ** *арҷмандӣ* соҳибэҳтиромӣ, иззатмандӣ, сазоворӣ, шоистагӣ, бузургворӣ, баландмақомӣ; **арҷмандӣ ёфтан** иззату эҳтиром пайдо кардан, арҷманд шудан.
- АРҶШ** *а. عرش* 1. тахт, сарир. 2. осмон; **арши аъло** осмони баланд; **аршу фарш** осмону замин; **ба арши аъло бардоштан** бисёр таъриф кардан, бисёр бардор-бардор кардан; **нола ба арш баровардан** саҳт нолидан; **худро дар арши аъло дидан** кибру ғурурро ба дараҷаи аъло расонидан, аз мартабаи худ хеле болидан.
- АРҶША** *а. عرشه* *кит.* 1. баландии саҳни киштӣ, ки аз он ҷо киштиро идора мекунанд. 2. айвон, пешайвон, шипанг.
- АРҶШАД** *а. ارشد* *кит.* калонтар, бузургтар.
- АРҶШИЁН** *арҷшиян* *д.* киноя аз фариштагон.
- АРҶШӢ** *арҷшӣ* *мансуб ба арш*.
- АРҶШНИШИН** *арҷшншин* *кит.* тахтнишин, подшоҳ.
- АРҶШПАЙМО** *арҷшпайма* паймояндаи арш, аршгард, осмонгард.
- АСАБ** *а. عصب* пай ё торҳои борик, ки аз мағзи сар ба тамоми узвҳои бадан паҳн шудааст ва хиссу ҳаракат дар аъзои бадан ба он вобаста аст; **системаи асаб** тамоми торҳои асаб, ки бо

мағзи сар пайваст мебошад; ◇ **асаб вайрон гардидан (шудан)** ба ҳаяҷон омадан, оташин шудан; **асаб ором гирифтан** вазъи мўътадил пайдо кардан, ором шудан, таскин ёфтан; **ба асаби касе расидан // ба торҳои асаби касе нохун задан** касеро асабонӣ кардан.

АСАБА *a. عصبه кит.* 1. *ниг.* **асаб.** 2. хешовандони мардина аз тарафи падар; фарзандони писарӣ.

АСАБДАРД *عصب درد тиб.* бемории асабҳои канорӣ, ки бо илтиҳобу омос ва неврит менамояд (невралгия).

АСАБИЁНА *عصبیانه* дар ҳолати асабонӣ, хашмгинона, оташинона.

АСАБИМИЗОЧ *عصبی مزاج* он ки мизочи ба андак сахтии рӯзгор тобнаоваранда дорад; он ки ба ҳар чиз зуд асабонӣ мешавад, зудранҷ; тундмизоч.

АСАБИНАМО *عصبی نما* монанд ба асабонӣ, асабонишуда, хашмгиншуда.

АСАБИЯТ *a. عصبیت* ҳолати асабӣ будан, хашмгинӣ; **асабият гирифтан** *ниг.* дар **асабият афтодан**; дар **асабият афтодан** асабонӣ шудан, хашмгин гардидан, дар ғазаб шудан.

АСАБӢ *عصبی* 1. зуд ба ҳаяҷон оянда, ноором, рӯҳан норухат. 2. хашмгин, ғазабнок; **асабӣ шудан** а) ба сустии асаб гирифтани шудан, ба касалии асаб дучор шудан; б) ба хашм омадан, ғазабнок гардидан.

АСАБКАШӢ *عصب کشی тиб.* дар дандонпишиқӣ маҷмӯи амалиётест оид ба гирифтани торҳои асаб ва тозаву зиддиуфунӣ кардани ҷои решаи дандон ва инчунин пур кардани он.

АСАБКУШӢ *عصب کشی тиб.* бо истифода аз усулҳои физикӣ ва химиявӣ аз байн бурдани бофтаҳои асаб барои таскини дард.

АСАБОНИЯТ *عصبانیت* асабият, хашмгинӣ, ғазабнокӣ.

АСАБОНӢ *عصبانی* асабӣ, хашмгин, ғазабнок; **асабонӣ кардан** ба хашм овардан, ғазабнок намудан; **асабонӣ шудан (гардидан)** хашмгин шудан, ғазабнок гардидан, ҳолати таодули мизочи худро аз даст додан.

АСАБШИНОСӢ *عصب شناسی тиб., биол.* гурӯҳи илмҳо дар бораи сохтор ва низоми қору табобати бемориҳои системаи асаб, неврология.

АСАВ *اسو* 1. як навъ касалии асп, ки аз камқуввати падидор мегардад. 2. аспӣ лоғар ва корношоям.

АСАД *a. اسد* 1. шер, шери даранда, шери беша. 2. номи моҳи панҷуми солшумории ҳичрии шамсӣ, ки дар форсӣ моҳи мурдод ном дорад ва он ба июл ва август рост меояд: **бурҷи Асад** *нуч.* номи яке аз дувоздаҳ бурҷи фалақӣ.

АСАЛ *a. عسل* моддаи шакарини ғафс, ки занбӯри асал аз шираи гулҳо ҳосил мекунад, шахд, ангубин; **гул хор дораду асал занбӯр (зарб.)**; **занбӯри асал** *ниг.* **занбӯр**; ◇ **аз даҳонаш асал мечакад (мерезад)** хеле хушғуфтор аст.

АСАЛАК *عسلک* 1. шакарак, ки дар барги растаниҳо аз шираи онҳо пайдо мешавад. 2. *гуфт.* ширинак, меҳрубонак: **асалаки бобо.**

АСАЛИН//АСАЛӢ *عسلین//عسلی* 1. *мансуб ба асал*; **асалдор.** 2. бисёр ширин: **қулҷан асалӣ.**

АСАЛПАРВАР *عسل پرور* он ки бо парвариши занбӯри асал машғул аст.

АСАЛПАРВАРӢ *عسل پروری* парвариши занбӯри асал.

АСАЛТАЪМ *عسل طعام* дорои таъми асал; бисёр ширин, хеле ширин.

АСАМ(М) *a. اسم кит.* он ки гӯшаш намешунавад, қар.

АСАН(Н) *a. اسن кит.* қалонсолтар, солхӯрдатар, мусин(н).

АСАР *a. اثر* 1. аломат, нишона; аломати боқимонда аз чизе; **асар ёфтан** *аз касе, чизе* дарак пайдо кардан, хабар ёфтан; **асари ҳаёт намондан** барҳам хӯрдани зиндагӣ; **асари ҳаёт (зиндагӣ) нишон додан** зинда будан, зинда будани худро нишон додан; **асар намондан** *аз чизе* аломате набудан, мавҷуд набудани он чиз. 2. нақш аз ҷои пой, пайи по, из. 3. таъсир; **асар гузоштан** чизе боқӣ мондан; нишон боқӣ гузоштан; **асар бахшидан** таъсир кардан; **асар дидан** таъсир ёфтан, таъсир гирифтани; нишонае дидан; **асар доштан** таъсир кардан; **асар кардан** таъсир бахшидан. 4. чи-

- зи навишташуда, чизи таълифгардида, чизи эчодкарда.
- АСАРБАХШ** اثريخش *ниг.* таъсирбахш.
- АСАРБАХШӢ** اثريخشي *ниг.* таъсирбахшӢ.
- АСАРГУЗОР** اثرگذار *кит.* пайгузор, асарбахш.
- АСАРГУЗОРӢ** اثرگذاري *кит.* асар гузоштан, таъсир, пайгузорӢ.
- АСАРДУЗД** اثر دزد он ки таълифи шахси дигарро тамоман ё қисман дуздида, аз они худ қаламдод мекунад.
- АСАРДУЗДӢ** اثر دزدی навиштаҷоти шахси дигарро дуздида, аз они худ вонамудан; сирқати адаби.
- АСАРКУНАНДА** اثرکننده *сифати феълии замони гузашта аз асар кардан*; он чи таъсир дорад, ботаъсир, таъсирбахш.
- АСАРНОК** اثرناк таъсирбахш, муассир.
- АСАРПАЗИР** اثرپذير таҳти таъсир қароргиранда, мутаассиршаванда.
- АСАРПАЗИРӢ** اثرپذيري асарпазир будан; вазъ ва ҳолати асарпазир.
- АСАС** *а.* عسس *таър.* сардори шабгардон, миршаб.
- АСАФ** *а.* اسف *кит.* ғам, андӯх, ҳасрат.
- АСБЕСТ** *ю.* اسبيست *маъд.* маъданест, ки ба оташ тоб оварда, гармиро намегузаронад ва дар техника бисёр кор фармуда мешавад, сангпахта.
- АСБОБ** *а.* اسباب 1. *ҷ.* сабаб. 2. васила, восита. 3. лавозимот, чизу чораи даркорӣ; **асбоби аёнӣ** олатҳои намоишӣ барои таълим; **асбоби деҳқонӣ** лавозимоти деҳқонӣ; **асбоби зиёфат** васоили тараб, масолеҳи меҳмондорӣ; **асбоби зироат** олати киштуқор; **асбоби истироҳат** васоили дамгирӣ; **асбоби китобат** // **асбоби хатнависӣ** лавозимоти хатнависӣ (*қалам, дафтар ва ғ.*); **асбоби маишат** васоили зиндагӣ; **асбоби мусиқӣ** соз, олати мусиқӣ (*дӯтор, най, рубоб ва ғ.*); **асбоби роҳ** чизҳои дарқорӣ сафар; **асбоби рӯзгор** чизҳои лозими зиндагӣ; **асбоби такфин** чизу чора барои дафни мурда; **асбоби тараб** васоили айш, василаҳои кайфу сафо; **асбобу абзол** олату
- афзор; **асбобу анҷом** чизу чораи рӯзгор; **асбобу ашӯ** // **асбобу ускуна** олату афзор, чизу чора.
- АСБОББОРОРӢ** اسباببراري *истехсоли воситаҳои қору зиндагӣ: саноати асбоббарорӣ.*
- АСБОБДОР** اسبابدار соҳиби лавозимот, соҳиби олату афзор; соҳиби молу мулк, доро, бадавлат.
- АСБОБСОЗ** اسبابساز созанда ва истеҳсолкунандаи абзору олоти рӯзгор.
- АСБОБСОЗӢ** اسبابسازي *истехсоли асбоб: дастгоҳи асбобсозӣ.*
- АСБОБХОНА** اسبابخانه *ҷои ниғаҳдории асбобу анҷоми қор.*
- АСБОСЕМЕНТ** *ю.* اسباسمينت *сементи бо асбест омехта.*
- АСГУДОР** اسگدار *қҳн.* қосид, чопар.
- АСҒАР** *а.* اصغر *кит.* хурдтар, майдатар.
- АСЕПТИКА** *ю.* اسپتيكه *тиб.* чорабиниҳои пешгирӣ аз фосид шудани хун дар вақти амалиёти ҷарроҳӣ ё муолиҷаи ҷароҳатҳо.
- АСЕТАТ** *лот.* اسيتت *хим.* намаки кислотаи сирко.
- АСЕТИЛЕН** *лот.* اسيتيلن *гази беранги захрдору бадбӯи сӯхтанӣ, ки дар кафшери филизот, ҳосил намудани каучуки синтетикӣ ва ғ. истифода мешавад.*
- АСИДА** *а.* عصيده *қҳн.*, *хӯр.* як навъ ҳалво, ҳалвои тар.
- АСИДОЗ** *лот.* اسيداز *биол.* беморие, ки аз бисёр шудани кислота дар хун ва дигар бофтаҳои бадан пайдо мегардад; хунукӣ гузаштан.
- АСИЛ** *а.* اصيل 1. покнаҷод, соҳибнасаб; начиб, дорои хислат ва хусусиятҳои хуб. 2. ҳақиқӣ, асли.
- АСИЛЗОДА** اصيلزاده 1. он ки насаби олий дорад. 2. одами ҳақиқӣ, соҳиби хусусиятҳои хуб.
- АСИЛЗОДАГӢ** اصيلزاده گي *асилзода будан, бонасаб будан, покнаҷодӣ.*
- АСИ(М)МЕТРИЯ** *ю.* اسيمتريه *вайронии таносуб, номутаносибӣ.*
- АСИНХРОНӢ** *ю.* اسينخرواني *:муҳаррики барқии*

асинхоронӣ муҳаррики чараёни тағйир-ёбандаи барқ.

АСИР *a.* اسپر 1. дастгиршуда дар ҷанг ё тохтутоз, бандӣ. 2. гирифтдор, побанд; мутеъ. 3. *мач.* ошиқ, дилдода, мафтун; **асири ишқ** гирифтори ишқ, дилдода; **асири ҳарбӣ** он ки дар ҷанг ба дасти душман афтодааст, бандӣ; **асир афтодан** бандӣ шудан; **асир гирифтдан** бандӣ кардан дар ҷанг; **асир кардан** а) гирифтдор намудан, побанд сохтан; б) *мач.* мафтун сохтан; **асир шудан** гирифтдор гаштан, бандӣ шудан. 4. мушқил, душвор, сахт. 5. шира, шираи ангур.

АСИРАК اسپرک 1. *шакли тасгири асир.* 2. порай харбузаю тарбуз, карч.

АСИРАФТОДА اسپرافتاده *сифати феълӣи замони гузашта аз асир афтодан;* он ки ба асорат афтодааст.

АСИРВОР اسپروار мисли асир, асирмонанд.

АСИРӢ اسپرى 1. асир будан, побандӣ, бандигӣ, муқайяд гаштан; **ба асирӣ гирифтдан** асир кардан, муқайяд сохтан. 2. гирифтдорӣ, побанди чизе будан.

АСКАР *a.* عسكر 1. хизматчи қатории қувваҳои мусаллаҳи давлат, сарбоз, ҷанговар, сипоҳӣ. 2. лашкар, сипоҳ; **аскари ихтиёрӣ** касе, ки бо ихтиёри худ ба сафи қувваҳои мусаллаҳ дохил шудааст, фидой; **аскари қаторӣ** хизматчи ҳарбии одӣ (бе рутба) дар қувваҳои мусаллаҳи давлат, ҷанговари одӣ; **аскари пиёда** ҷанговари кӯшунҳои пиёдагард; **аскари савора** сарбози кӯшунҳои аспсавор; **аскари сурх таър.** ҷанговари рутбаи хурди шӯравӣ то аввалҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ.

АСКАРБАЧА عسكربچه сарбози ҷавон, ҷанговари ҷавон.

АСКАРБОШӢ عسكرباشى *таър.* сардори лашкар, саркарда.

АСКАРГИРӢ عسكرگيرى даъват ба хизмат дар қувваҳои мусаллаҳи давлат, сафарбарӣ ба аскарӣ.

АСКАРИДА *ю.* اسكریده *зоол.* кирми паразити рӯдаи ҳайвоноти ширхор ва инсон, кичча.

АСКАРӢ عسكرى 1. *мансуб ба аскар;* хизмати ҳарбӣ; чун аскар хизмат кардан: **ба хизмати аскарӣ рафтдан.** 2. ҳарбӣ, низомӣ; **интизоми**

аскарӣ тартиб ва низоми ҳарбӣ; **либоси аскарӣ** либоси махсуси низомӣ, ки аскарҳо мепошанд.

АСКАРКАШӢ عسكركشى роҳбарӣ кардан ба лашкар, лашкаркашӣ; ҳучум, ҳамла бо лашкар.

АСКАРХОНА عسكرخانه *гуфт.* ҷои истиқомати аскарон, лашкаргоҳ, сарбозхона, казарма.

АСКИЯ اسكيه *t.* бо ҳазлу шӯҳӣ сухан гуфтдан, мутоиба; **аския гуфтдан (кардан)** мутоиба кардан.

АСКИЯБОЗ اسكيه باز аскиягӯӣ, бо ҳазлу шӯҳӣ сухангӯянда.

АСКИЯГӢ اسكيه گوئى *исми амал аз аския гуфтдан;* аскиягӯӣ кардан бо ҳамдигар бо ҳазлу шӯҳӣ сухан гуфтдан, мутоиба гуфтдан.

АСКИЯГӢ اسكيه گوى мутоибагӯӣ, хуштабъ, шӯх.

АСКИЯЧӢ عسكيچى *ниг.* аскиягӯӣ.

АСҚОЛ *a.* انتقال *ҷ.* сикл (чизҳои вазнин; вазниниҳо).

АСЛ *a.* اصل 1. реша, бех; асос, моҳият; **асли масъала** моҳияти масъала. 2. ҳақиқӣ, асил. 3. зот, насл, насаб, авлод, нажод; **аслу насаб** нажод, насл, зоту зурриёт; **аз асл ниг. дар асл;** **ба асли...** ба худӣ..., ба моҳияти...; **дар асли...** дар нухаи асли..., дар матни ҳақиқии...; **дар асл** а) аслан, аз ҷиҳати баромад; б) моҳиятан; дар ҳақиқат; **мисли асли қадим** монанди пештара, пештара барин.

АСЛАМ *a.* اسلام 1. *кит.* солимтар, тандурусттар, сихаттар; дурусттар.

АСЛАН *a.* اصلاً 1. асосан, ҳақиқатан, дар ҳақиқат. 2. дар асл, аз ҷиҳати насаб, аз ҷиҳати баромад. 3. *ниг.* асло.

АСЛАӢ *a.* اصلي *кит.* марде, ки мӯйҳои пеши сараш рехта бошад, одамсар.

АСЛИӢА *a.* اسلحه *ҷ.* силоҳ; 1. ҳама навъи силоҳ ё яроқи ҷангӣ (*шамшеру туфангу тӯп ва ғ.*); **анҷому аслиӢа** яроқи лавозимот; **бо зӯри аслиӢа** ба воситаи яроқ. 2. *мач.* восита.

АСЛИӢАДОР اسلحه دار 1. силоҳдор, босилоҳ, бояроқ, яроқнок. 2. масъули анбори аслиӢа, посбони анбори аслиӢа.

- АСЛИҲАДОРӢ** اسلحه‌دارى 1. силоҳ доштан, бо худ нигоҳ доштани силоҳ. 2. *ниг.* **аслиҳахона**.
- АСЛИҲАНОК** اسلحه‌نار ярокнок, силоҳдор; **аслиҳанок шудан** ярокдор шудан, мусаллаҳ шудан.
- АСЛИҲАНОКШАВӢ** اسلحه‌ناکشوى *исми амал аз аслиҳанок шудан*; ярокнок шудан, мусаллаҳшавӣ.
- АСЛИҲАПАРТОӢ** اسلحه‌پرتايى тарки аслиҳа кардан, ярокпартой, халғи силоҳ.
- АСЛИҲАСОЗ** اسلحه‌ساز яроксоz.
- АСЛИҲАСОЗӢ** اسلحه‌سازى аслиҳа сохтан, яроксоzӣ: **корхонаи аслиҳасоzӣ**.
- АСЛИҲАХОНА** اسلحه‌خانه ҷои нигоҳ доштани аслиҳа, анбори ярок, кӯрхона.
- АСЛИЯТ** *a.* اصليت *кит.* асл будан, асилӣ.
- АСЛӢ** اصلى асосӣ; ҳақиқӣ: **мақсади аслӣ**; **нусхаи аслӣ** дастнавис ё тасвире, ки аз рӯи он чоп мекунад ё нусхаҳои дигар мебардоранд.
- АСЛО** *a.* اصلا аслан, тамоман, ҳеч, ҳеч гоҳ, ҳаргиз.
- АСЛОФ** *a.* اسلاف *ҷ.* **салаф** (гузаштагон, пешинӣ).
- АСМАР** *a.* اسمر *кит.* гандумгун, сабзина.
- АСМО** *a.* اسما *ҷ.* **исм** (номҳо).
- АСНО** *a.* اثنا миёна, байн; **дар аснои** дар байни..., хангоми..., дар вақти...; **дар ин асно** дар ин вақт, дар ин хангом, дар ин байн.
- АСНОД** *a.* اسناد *ҷ.* **санад** (хуччатҳо); **идораи сабти аснод** идораи нотариалӣ.
- АСНОМ** *a.* اصنام *ҷ.* **санам**, (бутҳо).
- АСНОФ** *a.* اصناف *ҷ.* **синф**; **аснофи меҳнатӣ** // **аснофи муздур** синфҳои аҳли меҳнат.
- АСО** *a.* عَصا 1. чӯбе, ки барои тақия карда роҳ гаштан истифода мешавад, чӯбдаст, таёқ; **асои бағалӣ** *ниг.* **асобағал**; **асои Мӯсо** *d.* асои Мӯсо-пайғамбар, ки тибқи ривоятҳо ба замин мепартофт, аждаҳо мешуд; **асои пирии падарон** *киноя аз фарзандон*, ки дар пири мададгори падаронанд; **асои пир ба ҷои пир** (*зарб.*) дар мавриде гуфта мешавад, ки касе ҳозир набошаду шахси дигар ӯро иваз карда тавонад; **асо мегирифтагӣ шудан** пир шудан ё бемадор гаштан. 2. *маҷ.* тақягоҳ; мададгор; **асои касе будан (шудан)** мададгор ва тақягоҳи касе будан (шудан); **асои дасти касе шудан (гаштан)** тақягоҳу мададгори касе шудан.
- АСОБАҒАЛ** عصابغل асои махсусе, ки одамони ланг ё дарди по ба зери бағал гирифта тақякунон мегарданд.
- АСОБАДАСТ** عصابدست асодор: **одами асобадаст**.
- АСОЗАНОН** عصازنان *феълӣ ҳол аз асо задан*, ба асо тақякунон.
- АСОКАШ** عصاكش он ки аз дасти одами нобино дошта роҳнамоӣ мекунад, кӯркаш.
- АСОКИР** *a.* عساكر *кит.* 1. *ҷ.* **аскар**. 2. лашкар, сипоҳ.
- АСОЛАТ** *a.* اصالت асилӣ, наҷобат, асилзодагӣ.
- АСОМӢ** *a.* اسامى *ҷ.* **исм** (номҳо).
- АСОРАТ** *a.* اسارت асирӣ, гирифтӣ, бандагӣ; **ба асорат афтидан** // **гирифтӣ асорат шудан** ба асирӣ афтидан, асир гаштан.
- АСОРАТОВАР** اسارت‌آور асоратоваранда, ба асорат гирифтӣ кунанда.
- АСОС** *a.* اساس 1. поя, бунёд, таҳкурсии, замина; ниҳод, асл, бех; **ба асоси** // **дар асоси...** мувофиқи..., аз рӯи...; **асос гузоштан** бунёд ниҳодан, замина ҳозир кардан; **асос ёфтӣ** бунёд гардидан, барқарор шудан. 2. *маҷ.* қонун, қоида. 3. далел, сабаб; **асос доштан** далел доштан; **асос кардан** // **ба асос гирифтӣ** чизеро ба ҳисоб гирифтӣ, чизеро мадди назар доштан; ба далеле тақия кардан. 4. *грам.* қисми беванди калима, реша; **асосҳои феълӣ** *грам.* қисми беванди махсус сохтаи феълҳо, ки аз онҳо шаклҳои замони феълҳо сохта мешаванд: **асоси замони гузаштаи феъл**, **асоси замони ҳозираи феъл**.
- АСОСА** *a.* اثاثه *кит.* мол, ашё, матоъ; чизу чораи хона; **асосаву дабдаба** ҳашамат, шукӯҳ.
- АСОСАН** *a.* اساساً 1. аслан, ҳақиқатан, ба эътибори асос (асл). 2. умуман, моҳиятан. 3. бештар; аксаран.
- АСОСГУЗОР** اساس گذار асосгузоранда, он ки

бунёд, тахкурсий мениҳад, бунёдгузор, барпо-
кунанда.

АСОСГУЗОРАНДА اساس گزارنده *сифати феълии
замони ҳозира аз асос гузоштан; ниг. асогу-
зор.*

АСОСДОР اساس دار *ниг. асоснок.*

АСОСӢ اساسى 1. асли; ҳақиқӣ; умда. 2. муҳим,
аҳамиятнок: **кори асосӣ**, **мавзӯи асосӣ**; **аз
ҳама асосиаш** аз ҳама муҳимаш; **роҳи (кӯчаи)
асосӣ** роҳи калони сerraфтуой нисбат ба ди-
гар роҳҳо; **сохтмони асосӣ** сохтмони калон
ва муҳим нисбат ба дигар сохтмонҳо. 3.
доимӣ, ҳамешагӣ.

АСОСНОК اساس ناک он чи ки асос дорад, да-
лелнок; **асоснок кардан (намудан)** бо далелҳо
мустаҳкам кардан, мустанад кардан.

АСОСНОКӢ اساس ناکى асос доштан, далелдорӣ.

АСОСНОМА اساس نامه маҷмӯаи қоидаву қонун-
ҳо, ки дар он сохт ва тарзи фаъолияти ягон
созмон ё ҳизбе муқаррар карда шудааст,
оиннома.

АСОТИН *а. اساتين//اساطين ҷ. устувона* (сутунҳо;
баданаҳо); **асотини салотин** султонҳои бу-
зург.

АСОТИР *а. اساطير 1. ҷ. устура. 2. адш.* ривоят ва
қиссаву афсонаҳои қадимӣ дар бораи
худого, қаҳрамонҳо, деу арвоҳ *ва ғ.*

АСОТИРӢ اساطيرى *марбут ба асотир.*

АСОТИРШИНОС اساطير شناس олиме, ки ба
тахқиқи пайдоиши қисмҳо ва афсонаҳои
асотирӣ машғул аст, мифолог.

АСОТИРШИНОСӢ اساطير شناسى *адш.* илме, ки
пайдоиши ривояту қиссаҳо ва афсонаҳои
асотирӣ ва инъикоси ҳаётро дар онҳо
меомӯзад, мифология.

АСОФИЛ *а. اسافل ҷ. асфал* (поинтарҳо,
пасттарҳо); **асофили бадан** андоми ниҳонӣ,
шармгоҳ.

АСОЧӢБ اسوچوب асо, чӯбдаст, таёк.

АСП اسپ 1. чорпои хонагӣ, сумдори саворӣ ва
боркаш; **аспи бидав** аспӣ даванда; **аспи бод-
пой** аспӣ тезрав; **аспи боркаш** аспе, ки бо он
бор мекашанд; **аспи бузкашӣ // аспӣ**

кӯпкоригӣ аспӣ махсуси мусобикаи бузкашӣ;
аспи даврӣ аспе, ки дар муддати муайян са-
вор мешаванд; **аспи етакӣ** аспе, ки аз
лаҷомаш гирифта аз паси худ мебаранд; **аспи
лақай** як зоти асп аст, ки дар Тоҷикистони
марказӣ ва ҷанубӣ парвариш меёбад; **аспи
маст** аспӣ саркаш; **аспи раҳдор** аспӣ рафто-
раш мӯътадил, аспӣ хушрафтор; **аспи саманд**
а) аспӣ зардранг; б) аспӣ даванд; **аспи
сиёҳмушкин** аспӣ сиёҳранг; **аспи саворӣ** асп
барои саворшавӣ; **аспи тозӣ** а) аспӣ араби-
зот; б) аспӣ тезрав; **аспи тӯруқ** аспӣ
чигариранги хушсурат; **аспи харос** аспӣ
чувозкашӣ; **асп давонидан** асп тохтан, асп
рондан. 2. *варз.* мӯҳраи аспшакл дар бозии
шоҳмот. 3. паҳлуи чуқурчаноки бучул, ки
дар бучулбозӣ бурдро ифода мекунад; **аз
асп фурояд ҳам, аз узангу намефурояд** мавқеи
пештараашро аз даст дода бошад ҳам, кало-
нигариро тарк карданӣ нест; **ба аспӣ нағз як
қамчин, ба аспӣ бад сад қамчин** (*зарб.*) ба
одами нағз як даҳан гап кофӣ бошад, ба
одами бад гапи бисёр ҳам таъсир намекунад;
**ба асп наъл зананд, қурбоққа ҳам пояшро
бардоштааст** (*мақ.*) дар мавриди имконияти
худро ба ҳисоб нагирифта, кӯркӯрона тақлид
кардан гуфта мешавад.

АСПА اسپه *гуфт.* рост истодани бучул бо
тарафи асп ба боло, ки бурдро ифода
мекунад, олҷӣ.

АСПАК اسپک 1. *шакли тасғири асп*; аспча. 2.
аспӣ чӯбин, ки бачаҳо бозӣ мекунанд. 3. но-
ми ҷонварест мисли мӯрча, ки дар рӯи об ме-
тозад: **аспаки обӣ.**

АСПАКБОЗӢ اسپک بازی 1. бо бозичаҳои асп-
шакл бозӣ кардани бачагон. 2. як навъ ракс,
ки аспҳои сохтаи чӯбинро савор шуда иҷро
менамоянд.

АСПАКӢ اسپکى аспсавор, савори асп; **аспакӣ
рафтан** аспсавор рафтан.

АСПАНГЕЗ اسپ انگيز *ниг. маҳмез.*

АСПАРАҒМ//АСПАРҒАМ اسپرغم *ниг. ис-
парғам.*

АСПАФКАН اسپ افکن 1. он ки аспро аз пой
меафтанад. 2. *маҷ.* шуҷоъ, диловар, баҳодур.

АСПБАНДӢ اسپ بندى *исми амал аз асп бастан;*

- яккачилав аспро ба чое бастан; **яккамехҳои аспбандӣ** мехҳои калони оҳанин ё чӯбин, ки яккачилав аспро мебанданд.
- АСПБОЗ** اسپباز он ки асп пойида савор шуданро дӯст медорад, аспдӯст, ишқбози асп.
- АСПБӢЗӢ** اسپبازى дӯстдории асп, аспдориву аспсаворӣ.
- АСПБОН** اسپبان нигохубинкунандаи асп, саис.
- АСПБОНӢ** اسپبانى нигохубини асп, саисӣ.
- АСПВОР** اسپوار аспмонанд, мисли асп.
- АСПДАВОН** اسپدوان он ки аспро метозонад, асптоз, човандоз.
- АСПДАВОНӢ** اسپدوانى *исми амал аз асп давондан*; машқ ва мусобикаи асп тозондан.
- АСПДОР** اسپدار дорандаи асп, соҳиби асп; ниғаҳбон ва парваришкунандаи асп.
- АСПДОРӢ** اسپدارى ниғаҳбонӣ ва парвариши асп.
- АСПДУЗД** اسپدزد дузди асп, он ки қору бори ӯ дуздидани асп аст.
- АСПДУЗДӢ** اسپدزدى дуздидани асп, машғулиятҳои аспдузд.
- АСПДӢСТ** اسپدوست ишқбози асп, аспбоз.
- АСПИЛ** اسپيل *кҳн.*, *ниг.* аспдузд.
- АСПИРАНТ** *лот.* اسپرانت он ки ба донишҷӯи чизе меқӯшад; касе, ки дар аспирантураи донишҷӯаҳои олии ва муассисаҳои илмӣ тадқиқотӣ ба фаъолияти илмӣ тайёри мебинанд.
- АСПИРАНТӢ** اسپرانتى *мансуб ба аспирант: солҳои аспирантӣ.*
- АСПИРАНТУРА** *лот.* اسپرنتوره яке аз намудҳои тайёр кардани кадрҳои омӯзгорӣ ва илмӣ барои мактабҳои олии ва муассисаҳои илмӣ тадқиқотӣ.
- АСПИРИН** *лот.* اسپرين *тиб.* доруи пасткунандаи ҳарорат ва рафъи дард.
- АСПИСТ** اسپست *кҳн.*, *ниг.* **юнучка**.
- АСПӢ** اسپى *мансуб ба асп; чувози аспӢ* чувозе, ки онро асп мегардонад.
- АСПНАМАД** اسپ نمد *ниг.* **намадзин**.
- АСПОНА** اسپانه *таър.* навъе аз андоз, ки барои асп гирифта мешуд.
- АСППАРВАР** اسپپرور 1. парваришкунандаи асп. 2. аспдӯст, аспбоз.
- АСППАРВАРӢ** اسپپرورى 1. асп парваридан, асп парвариш кардан; нигохубин кардан ба асп. 2. соҳаи чорводорӣ, ки ба парвариш ва ба вучуд овардани зотҳои хубу нави аспҳо машғул аст: **фермаи асппарварӣ**.
- АСППОЙ** اسپ پاى *ниг.* **аспбон**.
- АСППОЙӢ** اسپ پائى *ниг.* **аспбонӣ**.
- АСПРЕЗ//АСПРЕС** اسپرئز//اسپرئس ҷои аспдавонӣ, майдони варзиши аспдавонӣ, ипподром.
- АСПРОМКУНӢ** اسپ رامكنى аспҳои ҳанӯз зинназадари барои саворӣ тайёр кардан.
- АСПСАВОР** اسپسوار 1. шахси савори асп, аспакӣ, савора: **аспсавор омадан**. 2. *киноя аз аспшинос; асппарвар*.
- АСПСАВОРӢ** اسپسوارى асп савор шудан, аспакӣ будан, савора будан, саворагӣ.
- АСПТОЗ** اسپ تاز аспсавори моҳир, човандоз.
- АСПТОЗӢ** اسپ تازى *исми амал аз асп тохтан*; асп давондан, аспдавонӣ.
- АСПХОНА** اسپخانه ҷое, ки дар он асп мебанданд ва нигоҳ медоранд, тавила, саисхона.
- АСПҶАЛЛОБ** اسپجلاب он ки асп харида бо нархи гарон мефурӯшад, ҷаллоби асп.
- АСПҶАЛЛОБӢ** اسپجلابى шуғли аспҷаллоб.
- АСР I а.** *عصر* 1. замоне, ки сад солро дар бар мегирад, сада, қарн. 2. замон, давр, аҳд; **асрҳои аср** якҷанд аср, замонҳои дароз; **асрҳои миёна** марҳалаи таърихи олам (охири а. 5 - миёнаи а. 17), ки баъди таърихи дунёи қадим ва пеш аз таърихи дунёи нав меояд.
- АСР II а.** *عصر* вақти байни пешину шом, вақти фурурагии офтоб, бегоҳ: **асру шом, намози аср**.
- АСР III а.** *عصر* *кит.* 1. фишурдан, фишурда шираи чизеро гирифтани. 2. *маҷ.* фишору шиканча.
- АСР IV а.** *اسر* *кит.* бандӣ кардан, асир кардан,

ба зиндон андохтан.

АСРАТ *a.* عشرت/عشرة *kit.* хато, гуноҳ.

АСРИМИЁНАГӢ عصرميانگي *мансуб ба асрҳои миёна: шароити истибдои феодалии асри-миёнагӣ.*

АСРИНА عسرينه *кӯҳан, қадимӣ; орзуи асрина орзуи дерина, орзуи қадима.*

АСРӢ عصرى *мансуб ба аср I.*

АСРОР *a.* اسرا *ч.* сирр; маҳрами асрор бохабар аз розҳои ниҳонӣ; шахси бозътимодде, ки аз розҳо хабар дорад ва ба вай асрори дил гуфтани мумкин аст; маҳрами роз; **сирру асрори пинҳонӣ** розҳои маҳфӣ ва пӯшида; **асрори касе ё чизеро кушодан // асрори касе ё чизеро фош кардан** сирҳои касе ё чизеро ошкор кардан; **аз асрори касе ё чизе воқиф будан** аз сирҳои касе ё чизе бохабар будан; **парда аз рӯи асрор бардоштан** сирҳоро кушодан, чизи ноаёнро ошкор намудан; **◇ асрори ғайб** сирҳои олами берун.

АСРОРАНГЕЗ اسرارانگيز *сирдор; мармуз; пурмуаммо.*

АСРОРАНГЕЗОНА اسرارانگيزانه *1. номаълумона, пинҳонӣ. 2. ҳайратоварона, ба тарзи аҷоиб.*

АСРОРНОК اسرارناк *асроромез; пурмуаммо.*

АСРОРОМЕЗ اسرارآمиз *омехта бо розҳо, пӯшида; пурмуаммо.*

АСРОРОМЕЗОНА اسرارآمیزانه *асрорнок; рамзнок.*

АССАЛО *a.* الصلاة *нидо барои даъват марҳамат!, марҳамат кунед!; ассало задан даъват кардан.*

АССАЛОМ *a.* السلام *салом, дуруд (ба шумо); ассалому алайкум салом ба шумо; осоиш меҳоҳам ба шумо.*

АССАМБЛЕЯ *фр.* اسمبليه *ниг. маҷмаъ.*

АССИМИЛЯТСИЯ *лот.* اسيميليتسيه *1. мувофиқ шудан, айният пайдо кардан ба чизе; дар натиҷаи аз худ намудани забон, урфу одат ва ғайраи як халқ ба он ҳамроҳ шуда рафтани халқи дигар. 2. збш. монандшавӣ, яъне ҳамгун шудани як овоз ба овози дигар дар вақти талаффуз (мисли **бадтар – баттар, шанбе – шамбе**), идғом.*

АССИСТЕНТ *лот.* اسيستنت *1. ёридоханда, ёвар, ёрирасони мутахассис (мас., ёвари профессор, чарроҳ ё имтиҳонгиранда). 2. вазифаи аввалине, ки ба муаллимони мактабҳои олии дода мешавад ва соҳиби ҳамин вазифа.*

АССОР *a.* عصار *kit.* равғанкаш, чувозкаш.

АССОТСИАТСИЯ *лот.* اساتستسيه *кҳн. иттиҳодияи одамон ё муассисаҳои гуногун барои расидан ба ягон мақсади умумӣ дар соҳаҳои иқтисодӣ, сиёсӣ, илмӣ, маданӣ ва ғ.; иттиҳодия, иттифок, анҷуман.*

АСТ است *грам.* бандаки хабарӣ (*шаҳси сеюми шумораи танҳо*), ки ҳиссае аз хабари ҷумла буда, барои бо хабар алоқаманд кардани мубтадо истеъмол мешавад.

АСТА I استه *кҳн. донаи мева (хурмо, шафтолу, зардолу ва ғ.).*

АСТА II استه *шакли гуфтугӯи оҳиста; аста-аста оҳиста-оҳиста.*

АСТАҒФИРУЛЛОҲ استغفرالله *д.* аз Худо омуриш меҳоҳам, бахшоиш металабам; тавба кардам.

АСТАР I استر *ниг. остар; муқоб. абра; чомаи абра-астар* чомае, ки фақат абраву астар дорад, чомаи бепахта; **◇ астару абраи чизе (касе)-ро кушода партофтан** тамоман фош кардан, пурра ошкор намудани айби касе ^{чизе}

АСТАР II استر *kit., ниг. хачир.*

АСТАРБОР استربار *гуфт., ниг. астарвор.*

АСТАРБОРӢ استربارى *гуфт., ниг. остарворӣ; лоиқи остар.*

АСТАРВАН استرون *kit.* зани нозой, зани безурёт, ақим.

АСТАРВОР استروار *матӯъ барои астар.*

АСТАРВОРӢ استروارى *ниг. остарворӣ.*

АСТАРДОР استردار *ниг. остардор.*

АСТАРШОҲӢ استرشاهى *ниг. остарӣ.*

АСТЕРОИДҲО استرائدها *1. нуч. сайёраҳои хурде, ки гирди Офтоб мегарданд. 2. зоол. ситораҳои баҳрӣ.*

АСТРОЛОГИЯ *ю.* استرالاگيه *таълимоти мавҳум,*

- ки тақдиру пешомад ва воқеаи ояндаро аз рӯи мавқеи ситораҳо ва дигар ҷирмҳои осмонӣ пешгӯӣ мекунад, илми нучум, ситорашиносӣ.
- АСТРОНАВТ** *ю.* استراناوت *ниг.* **кайҳоннавард.**
- АСТРОНАВТИКА** *ю.* استراناوتيکه *ниг.* **кайҳоннавардӣ.**
- АСТРОНОМИЯ** *ю.* استرانااميه *илм дар бораи сохт ва инкишофи ҷисмҳои осмонӣ, ситорашиносӣ, илми нучум.*
- АСТРОФИЗИКА** *ю.* استرافزيکه *як соҳаи астрономия, ки сохти ҷирмҳои осмонӣ ва хусусиятҳои физикии онҳоро меомӯзад.*
- АСФАЛАССОФИЛИН** *а.* اسفلالسافلين *1. кит.* дараҷаи пасттарин. *2. д.* табақаи пасттарин ва чуқуртарини (ҳафтумини) дӯзах; **♦ ба асфалассофилин фиристодан** куштан, нобуд кардан.
- АСФАЛТ** *ю.* اسفلت *омехтаи мум бо сангрезаҳо, ки барои фарши роҳ истифода мешавад.*
- АСФАЛТПҶҶШ** *асфалтпӯш* бо асфалт пӯшидашуда, асфалтфарш, мумфарш: **роҳи асфалтпӯш, асфалтпӯш кардан.**
- АСФАЛУССОФИЛИН** *а.* اسفلالسافلين *ниг.* **асфалассофилин.**
- АСФАР** *а.* اصفر *кит.* зард, зардранг.
- АСФО** *а.* اصفى *кит.* баргузидатар; холистар, софтар.
- АСҲАЛ** *а.* اسهل *кит.* осонтар, сабуктар, сахлтар.
- АСҲОБ** *а.* اصحاب *ҷ.* **соҳиб; асҳоби дониш** аҳли дониш, донишмандон; **асҳоби завқ** соҳибони истеъдоди адабӣ, наққошӣ, мусиқӣ *ва ғ.*; **асҳоби зулм** золимон, зулмкунандагон; **асҳоби қаҳ** *асот.* ҳафт нафаре, ки аз тарси Дақенус ном подшоҳи золим ба ғоре паноҳ бурда, дар он ҷо солҳои зиёде хобидаанд; **асҳоби қисас** ровиён, ривояткунандагон; қиссагӯйҳо; **асҳоби фил** пайравони Абраҳа ном подшоҳи Ҳабашистон, ки пеш аз ислом бо филҳои ҷангӣ барои хароб кардани хонаи Каъба ба шаҳри Макка ҳучум оварда буданд ва онҳоро қавми фил ҳам меноманд; **асҳоби ҳавоич** ҳочатмандон, соҳибони ҳочат.
- АСЪАБ** *а.* اصعب *кит.* мушкилтар, душвортар, сахттар, саъбтар.
- АСЪАД** *а.* اسعد *кит.* некбахтар, босаодаттар; **ахтари асъад** ситораи бахт.
- АСЪОР** *а.* اسعار *1. воҳиди пул, ки асоси сохтори пулии мамлакатеро ташкил медиҳад (мас., сомонӣ дар Тоҷикистон): асъори миллӣ. 2. пулҳои хоричӣ, ки дар ҳисобу китоби байни давлатҳо ба кор меравад (мас., доллари америкой), арз.*
- АТАВИЗМ** *лот.* اتويزم *дар аъзои бадан зохир шудани хусусият ва аломатҳои гузаштагони қадимтари онҳо.*
- АТБОЪ** *а.* اتباع *кит. ҷ.* **тобеъ.**
- АТВОР** *а.* اطوار *1. ҷ.* **тавр.** *2. роҳу равиш; ҳаракат, рафтор; атвору кирдор* роҳу равиш; **фелу атвор** қору кирдор, амалу рафтор; **хулку атвор** таъбу рафтор, майлу ҳаракат.
- АТИББО** *а.* اطبا *кит., ҷ.* **табиб.**
- АТИҚ** *а.* عتيق *1. кӯҳна, қадима, кӯҳан; аҳди атиқ* даври қадим. *2. баргузида, камёб.*
- АТИҚА** *а.* عتيقه *муаннаси* **атик; осори атиқа** ёдгориҳои қадима.
- АТИҚАФУРҶШ** *عتيقهفروش* *фурӯшандаи ашъи нодири қадима.*
- АТИҚАФУРҶШӢ** *عتيقهفروشي* *1. касбу шугли атиқафурӯш. 2. ҷое ё мағозае, ки ашъи нодири қадима мефурӯшанд.*
- АТИҚАШИНОС** *شناس عتيقه* *он ки ашъи қадимиро таҳхис медиҳад.*
- АТИҚӢ** *عتيقي* *кӯҳна, қадима; бостонӣ.*
- АТИЯ//АТИЯТ** *а.* عطيه//عطيت *кит.* бахшиш, тӯҳфа, ато, ҳада.
- АТЛАНТ** *ю.* اتلنت *асот.* дар асотири Юнони Қадим баҳодури қавиҳайкал, ки дар сар гунбади осмонро нигоҳ медоштааст.
- АТЛАС I** *اطلس* *як навъ матои абрешимӣ, ки як рӯи он барроқ аст, дебо: куртаи атлас, либоси атлас; атласи мулъам* атласи мумтоз ва олисифат, атласи баргузида; **атласи румӣ** матои абрешимии нафис, ки махсуси Рум будааст. *2. навъи матои сунъӣ, ки ба матои абрешимӣ монанд аст; ♦ (ин) атласи лочвард* осмони кабуд; **атласи сабз, атласи фирӯза** осмон.

АТЛАС II ю. اطلس 1. маҷмӯи харитаҳои ҷуғрофӣ, таърихӣ дар шакли албом ё китоб. 2. маҷмӯи сурат, ё чадвалҳо, ки ба шакли асбобҳои аёнӣ дар корҳои илмию омӯзгорӣ истифода мешавад. 3. *ниг.* **фалак(-и нӯҳум**, ки ба номи Гунбади Атлас маъруф аст).

АТЛАСБОФ اطلسباف он ки касбаш бофтани атлас аст.

АТЛАСБОҒИ اطلسبافی бофтани матои атлас, атлас бофтан.

АТЛАСИ اطلسی мансуб ба атлас; аз атлас дӯхташуда.

АТЛАСКУРТА اطلس کرتە куртаи атлас, пирони аз матои атлас дӯхташуда.

АТЛАСПӯШ اطلسپوش он ки дар бар куртаи атлас дорад.

АТМОСФЕРА ю. اتماسفیره 1. ҳаво – қабати газмонанде, ки атрофи Замин ва баъзе сайёраи дигарро иҳота кардааст. 2. *тех.* воҳиди қисмии фишори газҳо.

АТМОСФЕРИ اتماسفیری мансуб ба атмосфера: **боришҳои атмосферӣ, фишори атмосферӣ.**

АТО а. عطا бахшиш, инъом; аз хурдон хато, аз бузургон ато (*зарб.*); меҳмон атои худо, аспаш балои худо (*зарб.*); ато қардан бахшидан; атои ӯро ба ликои ӯ бахшидам дар мавриди гузаштан ҳам аз баҳри фоидаву ҳам аз дидори одами бад гуфта мешавад.

АТОБАК т. اتابک *кит.* 1. падари бузургвор; мураббӣ; тарбиятгари шоҳзодагон. 2. подшоҳе аз сулолаи Атобакон, ки дар асрҳои XII-XIII дар Эрон ҳукумат доштанд.

АТОБАКОН اتابکان таър. сулолаи шоҳони Атобак, ки дар асрҳои XII-XIII дар Эрони ҷануби ғарбӣ ҳукмронӣ мекарданд.

АТОБАХШ عطابخش сахӣ, кушодадаст, фароҳдаст.

АТОЛА اتاله таоми сабуке, ки бо роҳи ҷӯшонидани орди бирён дар об тайёр мекунад, ҳарира: **атола пухтан; атолаи явгон** атолаи бе равған пухташуда; $\diamond$ **атола қардани чизе** (*коре*) ба ҳам омехта вайрон қардани чизе ё коре.

АТОЛАПАЗИ اتاله پزی *исми амал аз атола пух-*

тан.

АТОЛАПО اتاله پا *гуфт.* очиз дар роҳ рафтан, каси аз роҳравӣ тез мондашаванда.

АТОЛАХҶР اتاله خور атолахӯранда; $\diamond$ **ошхӯр ошаша меҳӯраду атолахӯр атолаша** *гуфт.* ҳар кас ба қадри тавони худ амал мекунад.

АТОЛИҚ т. اتاليق таър. понздаҳумин дараҷаи мансаб дар хонигарии Бухоро, ки аз ҳама баланд ҳисоб мешуд.

АТОМ ю. اتم [маънои *ибтидоияш тақсими-нашаванда*] хурдтарин зарра-ҳиссаҷаи унсури химиявӣ, ки аз ҳастаи атомӣ ва электронҳо иборат аст; **таҷзияи атом** тақсимишавии атом.

АТОМИЗМ//АТОМИСТИКА ю. اتاميزم//اتامستيکه *фалс.* таълимоти фалсафии маънидоди табиат (*табиатро аз материя ва материяро аз хурдтарин зарраҳои тақсимишаванда иборат дониш*), ки аввал аз тарафи файласуфони Ҳинди Қадим ва баъд Юнони Қадим инкишоф дода шуда, минбаъд бо бозёфтҳои илм ва дар заминаи илмӣ тараққӣ кардааст.

АТОМИ اتمی мансуб ба атом; ҳастай; **бомбаи атомӣ** бомбае, ки таркиши он ба ҳаракати зарядҳои атом вобаста аст; **вазни атомӣ** вазни нисбии атоми ягон унсури химиявӣ, ки дар натиҷаи ҳамчун воҳид қабул шудани 1/16 ҳиссаи вазни атоми оксиген муқаррар шудааст; **қувваи атомӣ** қувваи ҳаракати мутақобилаи ҳиссаҳои ядрои атом.

АТОПЕША عطاپيشه он ки ато қарданро дӯст медорад, сахипеша.

АТОРУД а. عطار *аслаи Уторид*] сайёраи ба Оғтоб наздиктарин, Тир.

АТР а. عطر 1. хушбӯие, ки аз гулҳо ё чизҳои дигар ҳосил мекунад ва бештар дар шишаҳои нигоҳ медоранд; **атри яҳак** хушбӯии хушконидашуда, ки ба пахта молида ё ба чизе баста бо худ медоштанд; **атр задан** атр пошидан. 2. бӯи хуш, роиҳаи хуш.

АТРАФЗО عطرافزا афзояндаи хушбӯӣ, афзункунандаи атр.

АТРАФШОН عطرافشان атрпош, хушбӯйкунанда.

АТРАФШОНӢ عطرافشانی атрпошӣ, паҳн қардани бӯйҳои хуш.

- АТРБОР** *عطر بار* атрафшон, атрогин, атромез.
- АТРБЎ** *عطربو* хушбӯ, муаттар, атрафшон, атромез.
- АТРАГДОН** *عطرگردان* *кит.* пароканандаи атриёту хушбӯй, пахнкунандаи хушбӯй.
- АТРИГИР** *عطرگیری* амали таҳияи атр (*хусусан аз гиёҳҳо*).
- АТРУЛ** *عطر گل* гуле, ки бӯи атр дорад, садбарг.
- АТРОДОН** *عطردان* зарфе, ки дар он атр мегиранд.
- АТРИЁТ** *عطريات* чизҳои хушбӯй; атрҳо.
- АТРИ** *عطري* муаттар, хушбӯ; **шамъдони атри** анчибари хушбӯ.
- АТРОМЯ** *عطرمايه* моддае, ки таркиби асосии атриёт ва маводи хушбӯйкунандаро ташкил медиҳад, чавҳари атрҳо.
- АТРОГИН** *عطر آگین* муаттар, хушбӯй.
- АТРОК** *ا. اتراک* *кит.*, *ч.* **турк** (туркҳо, туркон).
- АТРОМЕЗ** *عطرآمیز* омехта ба атр, атрнок, муаттар: **боди атромез, насими атромез.**
- АТРОФ** *ا. اطراف* 1. *ч.* **тараф**. 2. гирд, гирдогирд, давр, пиромун. 3. гирду пеш; гӯшаву канор; **аз атроф** аз гирду пеш, аз гӯшаву канор; **ба атроф** ба гирду пеш, ба ҳар тараф; **ба атрофи..** а) гирди..., даври...; б) ба гирду пешии...; **гирду атроф** атрофу ҷониб, гирду пеш; **давру атроф** гирду атроф, гирду пеш; **дар атрофи...** а) дар гирди..., гирдогирди...; б) дар хусуси..., дар бораи...
- АТРОФИЁН** *اطرافیان* дар атроф будагон; наздикон, шиносон.
- АТРОПОШАК** *عطرپاشک* асбоби махсус, ки бо он ба сару рӯ атр мепошанд.
- АТРСО(Й)** *عطرسا* пахнкунандаи бӯи атр, атрафшон; хушбӯидиҳанда, муаттар.
- АТРСОЗ** *عطر ساز* он ки атриёт месозад, созанда ва таҳиякунандаи атриёт.
- АТРСОЗӢ** *عطر سازی* амали сохтани атрҳо: **коргоҳи атрсозӣ.**
- АТРСӮЗ** *عطر سوز* шамъ ё қандиле, ки дар он барои сӯзондан атрро ба кор мебаранд.
- АТРАЗО** *عطر فزا* *ниг.* **атрафзо.**
- АТРУРӮШ** *عطر فروش* он ки атр мефурӯшад, аттор.
- АТРУРӮШӢ** *عطر فروشی* 1. касб ва шугли атрурӯш. 2. ҷое, ки дар он атриёт мефурӯшанд.
- АТСА** *ا. عطسه* беихтиёр бо шиддат ва бо садо аз даҳон ва бинӣ баромадани ҳаво: **атса задан.**
- АТСаОВАР** *عطسه آور* чизе ё доруе, ки боиси атса мешавад.
- АТТАШЕ** *фр.* *اتشی* рутбаи дипломатӣ ва вазифаи штатӣ дар сафоратхонаҳо оид ба корҳои ҳарбӣ, савдо, матбуот *ва ғ.*: **атташеи ҳарбӣ, атташеи савдо.**
- АТТЕСТАТ** *лот.* *اتيستت* *күн.* гувоҳиномаи таҳсил, ки ба хатмкардаи мактаби ҳамагонӣ медиҳанд, номаи камол.
- АТТЕСТАТДИХӢ** *اتيستت دهی* муайян намудани хусусияти қор ва савияи ихтисоси корманди идорае аз тарафи комиссияи махсус.
- АТТЕСТАТСИОНӢ** *اتيستت سيانی* *мансуб ба аттестатсия*; оид ба аттестатсия; **комиссияи аттестатсионӣ** ҳайати махсус, ки барои гузаронидани аттестатсия ташкил дода шудааст.
- АТТЕСТАТСИЯ** *лот.* *اتيستتسيه* аз тарафи комиссияи махсус тарзи қор ва савияи кормандони идораеро аз назар гузаронида ба он баҳо додан.
- АТТОР** *ا. عطار* атрурӯш; доруфурӯш; **мушк он аст, ки худ бибӯяд, на он ки аттор бигӯяд.** (*мақ.*); $\diamond$ **аз (дар) қуттии аттор ҳам ёфт намешавад** тамоман ноёб аст, ҳеч пайдо нест.
- АТТОРӢ** *عطاری* касби аттор; атрурӯшӣ; доруворфурӯшӣ; **растан атторӣ** растае, ки дӯконҳои атторон ҷо гирифтааст.
- АТТРАКСИОН** *фр.* *اترکسيان* барномаи навбатии намоиши сирк ё бозиҳо.
- АТФ** *ا. عطف* *кит.* 1. бозгашт; **атф қардан** бозгаштан; **атфи инон қардан** сари аспро баргардонидан; ба тарафи дигар баргаштан. 2. майлу тавачҷӯх; шафқат; меҳрубонӣ. 3. порчае, ки дар ҳошияи либос дӯхта шудааст, зеҳ, шероза; **атфи доман** шероза ва зеҳи доман.
- АТФОЛ** *ا. اطفال* *ч.* **тифл**; **зану атфол** зану бача, бачаву кача.
- АТӢИМА** *اطعمه* *ч.* **таом.**

АУДИТ лот. *аудит* нав. экспертизаи мустақили фаъолияти молиявии муассисаҳо аз тарафи аудиторҳо – коршиносони баландихтисос.

АУДИТОР лот. *аудитор* нав. муфаттиши махсус, ки фаъолияти молиявии муассисаҳову ширкатҳоро тафтиш мекунад, бозраси молия.

АУДИТОРӢ *аудиторӣ* нав. мансуб ба аудитор: тафтишоти аудиторӣ, хизмати аудиторӣ.

АУЗУБИЛЛОҲ а. *اعوذ بالله* д. паноҳ бар Худо! Худо нигоҳ дорад! (*иборае, ки дар мавриди канораҷӯӣ қардан аз бадие, зиштие, тӯҳмате ва ғ. гуфта мешавад*).

АУКСИОН лот. *ауксион* ниг. музояда.

АФАНДИГӢ *афандигӣ* содагӣ, содалавҳӣ, гӯлӣ.

АФАНДӢ *афандӣ* 1. кҳн. калимаи эҳтиромиест дар туркии усмонӣ, ки вақти мурочиат ба бузургон истеъмол мешавад ва гоҳо ба охири номҳо илова мегардад; оғо, ҷаноб. 2. қаҳрамони латифаҳои халқӣ, ки ҳамчун шахси ҳозирчавоб, шӯҳ, ҳазлгӯӣ ва баъзан содалавҳу гӯл тасвир меёбад.

АФ-АФ *аф-аф* ниг. ав-ав.

АФВ а. *афв* бахшидан, гузаштан аз гуноҳ; **афви умумӣ** сабук қардани ҷазо ё озод намудани гунаҳкорони маҳкумшуда ё зерӣ тафтишот-буда бо қарори ҳукумат; **афв қардан** бахшидан, аз гуноҳи касе гузаштан.

АФВНОПАЗИР *афвнопазир* бахшиданошуданӣ, бахшиданашаванда.

АФВОТ а. *афот* 1. ҷ. **фавт**. 2. мурдагон.

АФВОҲ а. *афвах* ҷ. **фӯҳ** 1. даҳанҳо. 2. овозаҳои даҳонакӣ); **шӯҳраи афвоҳ шудан** вирди забон гаштан; машҳур гардидан.

АФВОҶ а. *афвоҷ* ҷ. **фавҷ** (гурӯҳҳо, тӯдаҳо).

АФВПАЗИРӢ *афвпазирӣ* афвпазир будан, бахшоёнда будан.

АФВТАЛАБОНА *афвталабона* бо афвталабӣ; узрхоҳона: **афвталабона суҳан гуфтан**.

АФГАНДАН *афгандан* ниг. **афкандан**.

АФГОНА *афғона* бачаи норасида таваллудшуда, бармаҳал аз шикам афтида, чала, норасид.

АФГОР *афғор* 1. маҷрӯҳ. 2. хаста, озурда;

ғамгин, андӯхгин; **фигор**, **абгор**; **афгор қардан** а) маҷрӯҳ ва захмдор намудан; б) хаставу беҳол қардан; **афгор шудан** захмӣ шудан, реш шудан.

АФҒОН I *афғон* зорӣ, нола, фарёд, **фигон**; **доду афғон** // **нолаву афғон** доду фарёд, шеван, оҳу нола; **афғон қашидан** **фигон қардан**, нола намудан; *муқ. фигон*.

АФҒОН II *афғон* 1. номи халқе, ки бахше аз сокинони кишварҳои Афғонистону Покистонро ташкил медиҳад: **мардуми (халқи) афғон**. 2. аҳли Афғонистон; сокини Афғонистон.

АФҒОНӢ *афғонӣ* 1. *мансуб ба афғон*. 2. воҳиди пули Афғонистон. 3. сохташуда ё баамаломада дар Афғонистон: **қолини афғонӣ**; **саллаи афғонӣ** дасторе, ки тарзи бастанаш махсуси афғонҳост; **боди (шамоли) афғонӣ** боди саҳти чангу ғубордоре, ки аксар хаворо фаро мегирад ва ба кас таъсири бад мебахшад.

АФДАР *афдар* кҳн. бародари падар, амак.

АФЗАЛ а. *афзал* 1. фозилтар, соҳибфазилаттар. 2. бартар; беҳтар; **афзал доништан (шуморидан)** беҳтар шуморидан, бартар ҳисоб қардан.

АФЗАЛИЯТ а. *афзалият* афзал будан, бартарӣ, беҳтарӣ; **афзалият доштан** бартарӣ доштан, ба имтиёзе соҳиб будан.

АФЗАЛӢ *афзалӣ* ниг. **афзалият**.

АФЗОИШ *афзоиш* *исми феълӣ аз афзудан*; афзун гардидан, бисёр шудан.

АФЗОИШНОК *афзоишнак* афзоёнда, бисёршаванда.

АФЗОР *афзор* 1. асбоб, олат, абзор. 2. *қит.* дорувории таом аз қабилӣ мурҷ, зира, қаланфур.

АФЗОРСОЗ *афзорсаз* ниг. **абзорсоз**.

АФЗОРСОЗӢ *афзорсазӣ* ниг. **абзорсозӣ**.

АФЗОЯНДА *афзоёнדה* *сифати феълӣ замони ҳозира аз афзудан*; афзункунанда, зиёдкунанда; афзоишбанда; рушдкунанда.

АФЗУДА *афзوده* *сифати феълӣ замони гузашта аз афзудан*; афзоишбета.

АФЗУДАГӢ *афзудагӣ* *шакли дигари сифати феълӣ замони гузаштаи афзуда*; афзунӣ, афзоиш.

АФЗУДАН افزودن 1. зиёд кардан, афзун гардонидан; изофа намудан. 2. зиёд шудан, афзун гаштан; аз ҳад афзудан аз ҳад бисёр кардан; аз ҳад зиёд афзудан хеле афзун гаштан, хеле бисёр шудан; беш аз пеш афзудан нисбат ба пештара афзунтар гардидан; суръат(ро) афзудан суръат(ро) тезонидан; яке бар даҳ афзудан даҳчанд зиёд шудан; борҳо фузун гаштан.

АФЗУДАНИ افزودنى сифати феълии замони оянда аз афзудан; он чи шоиста ва қобили афзудан аст.

АФЗУН افزون беш, зиёд, бисёр; аз ҳад афзун аз ҳад зиёд, хеле; афзун гардонидан (кардан) зиёд кардан; афзун шудан (гаштан) бисёр шудан; зиёд шудан.

АФЗУНГАРДОН افزونگردانى исми амал аз афзун гардонидан: афзунгардонии истехсоли мол.

АФЗУН افزونى бешӣ, бисёрӣ, зиёд будан; фаровонӣ.

АФИН а. عفن кит. гандида, бадбӯйшуда; вайроншуда.

АФИФ а. عفيف кит. покдоман, боиффат, парҳезгор.

АФИФА а. عفيفه муаннаси афиф; зани покдоман.

АФКАНАНДА افکننده 1. он ки ё он чизе, ки касе ё чизеро мепартояд. 2. мағлубкунанда (касеро).

АФКАНДА//АФГАНДА افکنده//افکنده сифати феълии замони гузашта аз афкандан // афгандан.

АФКАНДАГ افکندهگى 1. шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз афкандан вазъ ва ҳолати афканда. 2. фурӯтанӣ, хоксорӣ. 3. зиллату хорӣ.

АФКАНДАН//АФГАНДАН افکندن//افگندن 1. андохтан, партофтан; дур афкандан дур кардан, дур андохтан. 2. партофтан, паҳн кардан, густурдан; пошидан; партав афкандан нур пошидан; рӯшноӣ афкандан равшанӣ додан, нур пошидан; соя афкандан соя кардан, соя партофтан. 3. ғалтондан, аз по андохтан, ба замин задан. 4. поин кардан, ҳам кардан; сар ба зер афкандан сар ҳам кардан, сар поин

кардан; шармгинӣ зоҳир намудан; назар (нигоҳ) афкандан нигоҳ кардан.

АФКАНДАНИ//АФГАНДАНИ افکندنى//افگندنى сифати феълии замони оянда аз афкандан//афгандан; ҳар чизи қобили афкандан.

АФКОР а. افكار ҷ. фикр (фикрҳо, андешаҳо); ақида: афкори тарбиявию ахлоқӣ, афкори фалсафӣ, афкори чамъиятӣ; афкори пешқадам ғояҳои мутараққӣ; афкори умум // афкори омма фикри умумихалқӣ; мубодилаи афкор // табодули афкор бо ҳам иваз кардани фикру андешаҳо, фаҳмидани фикри якдигар; озодии афкор озод, бемонеа будани изхори фикру ақида, озодфикрӣ, озодандешӣ.

АФЛЕСУН افليسون меваи ситрусии хушмазаи хушбӯӣ, ки рангаш зард аст, пуртақол.

АФЛОК а. افلاك ҷ. фалак (осмонҳо); гардиши афлок гузашти рӯзгор, мурури замон; кӯҳҳои сар бар афлок кӯҳҳои ниҳоят баланд.

АФЛОК افلاكى кит. 1. мансуб ба афлок. 2. ғайримоддӣ, ғайризаминӣ; муқ. хокӣ. 3. маҷ. фаришта.

АФЛОКШИНОС افلاكشناس ситорашинос, ахтаршинос, мунаҷҷим.

АФЛОТУНИЯ افلاتونيه фалс. равияи идеалистӣ, ки аз таълимоти Афлотун (олами ирфонии идеяҳои ба олами воқеи ашӣ муқобил мегузошт) маншаъ мегирад, платонизм.

АФЛОТУН افلاتونى марбут ба Афлотун; ◇ ишқи афлотунӣ ишқе, ки мақсади он лаззати рӯҳӣ мебошад, ишқи ғайришаҳвонӣ.

АФОЗИЛ а. افاضل ҷ. афзал.

АФОРИЗМ ю. افاريزم сухани мӯъҷазӣ ҳикматноку пандомез аз қабилӣ мақол, зарбулмасал ва ғ.; амсол ва ҳикам.

АФРОД а. افراد ҷ. фард (ашхос, касон).

афроз افزاز асоси замони ҳозира аз афроҳтан. 2. ҷузъи насини калимаҳои мураккаб ба маънои баланд, боло: сарафроз, қадафроз...

АФРОЗ افزاز баландӣ: афрои қуллаҳо.

АФРОХТАҚОМАТ افراخته قامت қоматбаланд, баландқад.

АФРОХТАН افراختن баланд кардан, боло кардан, бардоштан; сар афроҳтан сар боло кар-

дан; баланд шудан; **кад (комат) афрохтан** кад баланд кардан, комат рост кардан.

АФРОШТАН افراشتن *ниг.* **афрохтан.**

афрӯз افروز 1. *асоси замони ҳозира аз афрӯхтан.* 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои афрӯзанда ва дигар маъноҳоро ифода мекунад: оташафрӯз, оламафрӯз, дилафрӯз...*

АФРҶЗИШ//ФУРҶЗИШ افروزش//فروزش *исми феълӣ аз афрӯхтан; тобиш, дурахш.*

АФРҶЗОН افروزان *кит., ниг.* **фурӯзон.**

АФРҶЗОН(И)ДАН افروزانیدن//افروزاندن *тарзи бавоситаи афрӯхтан.*

АФРҶХТА افروخته 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз афрӯхтан.* 2. даргирифта, фурӯзон: **шамъи афрӯхта** шамъи фурӯзон; **афрӯхта шудан** равшан шудан, шӯълавар шудан.

АФРҶХТАГӢ افروختگی 1. *шакли дигари сифати феълӣи замони гузашта аз афрӯхтан; вазъ ва ҳолати он чи дар ҳолати сӯхтан ва афрӯхтан аст.* 2. *сурх шудани рӯй ва монанди он.*

АФРҶХТАН افروختن 1. *даргирондан (оташиро, чароғро ва ғ.); оташ афрӯхтан* оташ задан. 2. *даргирифтани, сӯхтани.* 3. *равшан шудани, шӯълавар гардидани, тобон гаштани; ♦ оташи ғазаб афрӯхтан* бисёр ғазабнок шудани; **оташи шавқ афрӯхтан** хеле шавқманд гардонидани.

АФСАД a. *افسد* *кит.* *ниҳоят фосид, гандида; афсади мафосид* фосидтарини фосидҳо, бадтарини фосидҳо.

АФСАР I افسر *точ, кулоҳи подшоҳӣ.*

АФСАР II افسر *нав.* *соҳибмансаби кувваҳои мусаллаҳ, милитсия, политсия ва ғ., ки рутбаи аз лейтенанти хурд то полковник дорад, офитсер.*

АФСАРӢ افسرى 1. *мансуб ба мутааллиқ ба афсар II; афсар будани.*

АФСАРТИРОЗ افسر طراز *кит.* *точдор, подшоҳ.*

АФСАҲ a. *افصح* *кит.* *фасехтар, бофасоҳаттар.*

АФСАҲБАӢН افسح بيان *кит.* *фасехбаён, равшанбаён.*

АФСОНА افسانه 1. *яке аз жанрҳои насрии эҷодиёти шифоҳии халқ, ки асоси онро воқеаю саргузаштҳои бофтаю ҳаёли ташкил*

медихад; қисса, достон, ҳикоят, нақл. 2. *суханҳои бофта, ҳикояҳои беасл; афсона гардидан//афсона шудан* вирди забонҳо шудани, овоза шудани; **афсона гуфтан** а) *қиссаву ҳикоят нақл кардани;* б) *мач.* *дурӯғ гуфтан, сафсата хондани; афсона кардан* достон кардани; *машҳур сохтани; афсона хондан* қисса гуфтан; ♦ **афсонаро ба ҳақиқат табдил додан** корҳои бузурги дар орзуҳо бударо амали гардондани.

АФСОНАВӢ افسانوى 1. *мансуб ба афсона; дар афсонаҳо ҷойдошта: қахрамони афсонавӣ, чаннати афсонавӣ.* 2. *ҳаёли, бофта; беасос, бардурӯғ.*

АФСОНАВОР افسانوار *афсонамонанд; ба тарзи афсонавӣ, чунон ки дар афсона бошад: афсонавор таракӣ кардани.*

АФСОНАГӢ افسانگى *ниг.* **афсонавӣ.**

АФСОНАГӢӢ افسانه گوئى 1. *исми амал аз афсона гуфтан; қиссаву ҳикоят нақл намудани.* 2. *мач.* *дурӯғ гуфтан; гапҳои беасос гуфтан.*

АФСОНАГӢӢ افسانه گوى *гӯяндаи афсона, қиссахон, ҳикояткунанда.*

АФСОНАМОНАНД افسانه مانند *шабеҳи афсона, афсонавор; боварнакардани; бофта.*

АФСОНАПАРАСТ افسانه پرست *афсонаписанд, дӯстдори афсона.*

АФСОНАПАРДОЗ افسانه پرداز 1. *гӯяндаи афсона, он ки афсона меғӯяд, афсонагӯӣ.* 2. *он ки ҳангоми гуфтани воқеаҳо ба муболиға ва тахайюл роҳ дода, қисса мекунад.*

АФСОНАПАРДОЗӢ افسانه پردازى *амали афсонапардоз, қиссагӯӣ.*

АФСОНАСАРО افسانه سرا *ниг.* **афсонапардоз.**

АФСОНАСАРОӢ افسانه سرائى *ниг.* **афсонапардозӣ.**

АФСОНАСОЗ افسانه ساز *ниг.* **афсонапардоз.**

АФСОНАСОЗӢ افسانه سازى *ниг.* **афсонапардозӣ.**

АФСОНАХОН افسانه خوان *хонандаи афсона, афсонагӯӣ.*

АФСОНАХОНӢ افسانه خوانى *исми амал аз афсона хондани; афсонагӯӣ, қиссахонӣ.*

АФСОНАШУНАВӢ افسانه‌شنوی *исми амал аз афсона шундан*; афсона гӯш кардан.

АФСОР افسار тасма ва ресмоне, ки ба сару гардани аспу хар мебанданд, нӯхта, нӯхтабанд.

АФСОРГУСЕХТА افسارگسيخته 1. он чи афсораши бозу гусехта бошад. 2. *мач.* он чи ё он ки худро ниғаҳдорӣ ва назорат карда наметавонад; бенӯхта.

АФСУН *а.* افسون 1. дуҳои хурофотӣ, ки дуохон ва азоимхонҳо барои ром кардани чизе ё касе мехонданд. 2. сеҳр, чоду, ҳила, тазвир, найранг; **афсун кардан (намудан)** а) ҳила кардан, макр кардан; б) сеҳру чоду кардан; **афсун хондан** а) гапҳои дурӯғро гуфта ҳила ба кор бурдан; б) азоим хондан.

АФСУНГАР افسونگر сохир, чодугар; **чаши афсунгар** дидаи сеҳркунанда (*сифати чаши маъшук*).

АФСУНГАРӢ афсонگرӣ афсунгар будан, сохирӣ, чодугарӣ.

АФСУНКОР افسونكار *ниг.* афсунгар.

АФСУНСОЗ افسونساز 1. ҳилагар, афсунгар. 2. сеҳрангез.

АФСУНСОЗӢ афсонسازی ҳилагарӣ, дурӯғбофӣ, дурӯғгӯӣ.

АФСУНСУХАН افسونسخن *кит.* он ки гапаш таъсирбахшу диққатҷалбкунанда аст, чодусухан.

АФСУНХОН افسونخوان 1. афсунхонанда, азоимхон. 2. сохир, чодугар.

АФСУРДА افسرده 1. *сифати феълии замони гузашта аз афсурдан*; сармозада; яхкарда. 2. *мач.* ғамгин, андӯҳгин.

АФСУРДАГӢ افسردگی 1. дар ҳолати афсурда будан; пажмурдагӣ. 2. андӯҳгинӣ, зикӣ, ғамгинӣ.

АФСУРДАДИЛ افسردهدل пажмурдадил, дилсард, бешавку ҳавас, дилмурда.

АФСУРДАДИЛӢ афсردهدلى пажмурдадилӣ; дилсардӣ, дилмурдагӣ.

АФСУРДАН افسردن 1. сард шудан, хунук шудан. 2. пажмурда шудан. 3. *мач.* дилсард шудан; андӯҳгин шудан.

АФСУРДАРӢ(Ӣ) افسرده‌رو(ی) *кит.* пажмурда, ғамгин.

АФСУРДАХОТИР افسرده‌خاطر ошуфтахотир, гирифтахотир; ғамгин, андӯҳгин.

АФСУРДАХОТИРӢ افسرده‌خاطری ошуфтахотирӣ, гирифтахотирӣ; ғамгинӣ, андӯҳгинӣ.

АФСУРДАҶОН افسرده‌جان пажмурда, мурдадил.

АФСУРДАШУДА افسرده‌شده *сифати феълии замони гузашта аз афсурда шудан*; сардшуда, хунукхӯрда; пажмурда.

АФСӢС افسوس эҳсоси таассуф, ҳасрат, дарег, надомат, пушаймонӣ; дарег! хайфо! (*нидо барои ифодаи пушаймонӣ ва надомат*); **афсӢс, ки...** дарег, ки..., хайфо, ки...; **афсӢсу надомат** дарегу пушаймонӣ; **бо афсӢс** бо таассуф, мутаассифона; **афсӢс хӯрдан** ҳасрату надомат кардан, изхори таассуф кардан, пушаймонӣ баён кардан.

АФСӢСОМЕЗ افسوس‌آمیز боафсӢс, бодарег, ҳасратомез.

АФСӢСХӢРОНА افسوس‌خورانه дар ҳолати афсӢс гуфтан, афсӢсгӯён, бо афсӢсхӯрӣ.

афт افس *асоси замони ҳозира аз афтодан //афтидан*.

АФТ اфт рӯӣ, андом, киёфа; намуди зоҳирӣ (*умуман*); **афту андом** шаклу шамоил, намуди зоҳирӣ; **афту башара** афту андом, намуди зоҳирӣ, киёфа; **аз афташ** зоҳиран, маълум мешавад, ки ...; **аз афти кор** маълум мешавад, ки ...; зоҳиран; эҳтимол.

АФТАСӢ افسطسى *кит.* паҳнии бинӣ, пачақии бинӣ, пучукӣ.

АФТИДАН افتيدن *ниг.* афтодан.

АФТИДАМОНДА افتيده‌مانده *ниг.* афтодамонда.

АФТИШ افتش *исми феъли аз афтидан*; поин ғалтидан.

АФТОДА افتاده 1. *сифати феълии замони гузашта аз афтодан*; ғалтида, ғелида, азпомонда; **афтода мондан** *гуфт.* беихтиёр ё нохост ғалтидан. 2. гирифтор, муқайяд, побанд. 3. дармонда; ноилоҷмонда; бечора, нотавон, заиф.

АФТОДАГӢ افتادگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз афтодан*. 2. беҳолӣ,

бекувватӣ, сустӣ. 3. бечорагӣ; хорӣ.

АФТОДАМОНДА افتادهمانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз афтода мондан*; ғалтидамонда. 2. бехолшуда, аз ҳол рафта.

АФТОДАН//АФТИДАН افتادن//افتيدن 1. аз боло ба поин бо зарб омадан, ғалтидан; суқут кардан. 2. аз по даромадан, хобидан (*ба сабаби беморӣ, мондагӣ ва ғ.*). 3. поин шудан, овезон гаштан, кашол шудан. 4. рехтан, боридан. 5. *ҳамчун ҷузъи таркиби феълҳои таркибӣ омада, ба онҳо маъноҳои гирифтӣ* шудан, мондан, шудан, ғалтидан *ва ғ. медиҳад*: **ба бандагӣ афтодан**, **дар талаби чизе афтодан**, **дур афтодан**, **ба бало афтодан ва ғ.**; **аз пайи касе афтодан** таъкиб кардан, дунболагирӣ кардан; **ба ҳарос афтодан** ваҳмидан, тарсидан; **зарур афтодан** зарур шудан; **ба гардан афтодан** бор шудан, ба зимма қарор гирифтӣ; **ба (дар) андеша афтодан** ба фикр фуру рафтӣ; **ба дом афтодан** гирифтӣ шудан; **ба изтироб афтодан** ошуфта гардидан, ба ҳаяҷон омадан; **ба роҳ афтодан** рафтӣ, равона шудан, ба роҳ даромадан; **ба сӯзу гудоз афтодан** дар ғаму ғусса мондан; **ба такудав афтодан** дар ташвиш мондан, дар тараддуди чизе шудан; **ба талваса афтодан** беқарор шудан; **ба умед афтодан** умедвор шудан; **ба (дар) фикр афтодан** ба фикр фуру рафтӣ, фикр карда мондан, дар фикр шудан; **ба фикри чизе афтодан** аз пайи чизе шудан, чизеро мақсад кардан; **ба хаёл афтодан** ба хаёл фуру рафтӣ, фикр карда мондан; **ба шубҳа афтодан** шубҳа кардан; **ба ҷоё афтодан** ба ҷоё дохил шудан, дар ҷоё воқеъ шудан; **ба ҷустуҷӯ афтодан** кофтуков кардан; **гузор афтодан** роҳ рост омадан, воқеъ шудан дар ҷоё; **дам (нафас) ба дарун афтодан** нафас набаровардан; хомӯш шудан, тамоман дам шудан; **дар банд афтодан** гирифтӣ шудан; **дар гӯшаи нокомӣ афтодан** гирифтӣ номурадӣ шудан; бечора шудан; **дар миёна афтодан** воқеъ шудан; **дар пайи чизе афтодан** аз пайи чизе шудан, аз паси коре шудан; **дар таачҷуб афтодан** ҳайрон шудан, таачҷуб кардан; **дар тарс афтодан** тарсидан, ҳаросидан; **дар ташвиш афтодан** беқарор шудан; нотинҷ гаштан; **дар хашм афтодан** хашмгин шудан; **дар ҳайрат афтодан** мутаҳаййир шудан, ҳайрон шудан; **дар ҳаяҷон афтодан** ба изтироб омадан, безобита шудан; **зебанда афтодан** муно-

сиб омадан, мувофиқ воқеъ шудан; **маъқул афтодан** писандида шудан, писанд омадан; **мақбул афтодан** писанд омадан, мавриди қабул қарор гирифтӣ; **писандида афтодан** маъқул шудан, писанд омадан; **роҳ афтодан** гузор рост омадан, гузор воқеъ шудан; **чашм афтодан** нигаристан, нигоҳ кардан; **шинам афтодан** муносиб воқеъ шудан, мувофиқ омадан; **қимат афтодан** гарон воқеъ шудан, бо нархи баланд ба даст даромадан; **ба даст афтодан (афтидан)** гирифтӣ шудан, дастгир шудан; **ба дунбол афтодан** таъкиб кардан; **ба сар афтодани чизе (ходисае)** дучор шудани (омадани) чизе (ходисае); бор шудани чизе; **дар рӯзи саҳт афтодан** ба ҳолати бад дучор шудан, ба вазъияти ногувор гирифтӣ гаштан; **кор афтодан ба касе** мӯҳтоҷ шудан ба мадади касе, эҳтиёче воқеъ шудан ба касе; **латтаи касе ба (дар) об афтодан** пуч баромадани умеди касе; ноумед шудан.

АФТОДАОВОЗ افتاده آواز одами овозаш гирифта, хиррӣ.

АФТОДАРҶХ افتاده روح *ниг.* рӯхафтода.

АФТОДАҶОЛ افتاده حال 1. хастаҳол, бемадор. 2. фақир, бенаво.

афтон افتان *асоси замони ҳозира аз афтодан.*

АФТОН افتان *феъли ҳоли афтидан*; дар ҳолати афтидан, афтида-афтида, ғалтон; **афтону хезон** афтидаву хеста, хеставу ғалтида; лангон-лангон.

АФТОНДАН افتاندан *тарзи бавоситаи афтодан//афтидан*; ғалтондан; **ба замин афтондан**, **аз по афтондан** хобондан, ғалтондан; **аз чашм афтондан** ба чашм бад намоёндан (касиро); **ба даст афтондан** дастгир кардан, доштан; дастгир куноидан; **ба дом афтондан** гирифтӣ кардан, ба дом гирифтӣ.

АФТОНИДАН افتانيدن *ниг.* афтондан.

АФТУДАРАФТ افتودرفت гирудор, занозанӣ, задухӯрд, часпачаспӣ, ҷангу ҷидол; **афтударафт кардан** часпачаспӣ кардан, занозанӣ намудан.

АФТУХЕЗ افتوخيز 1. афтидану хестан; калавидану пешпо хӯрдан. 2. *мач.* часпу талош, задухӯрд.

АФФИКС *лот.* افيكس *ниг.* ванд.

АФХОМ *a.* افهام *ч.* фаҳм.

АФЧА افچه *kit.*, *ниг.* хӯса.

афшон افشان 1. *асоси замони ҳозира аз афшондан.* 2. *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* резанда, пошанда, афшонанда: **болафшон, нурафшон, зарафшон, оташафшон...**

АФШОН افشان 1. хол-хол нақшшуда, ҳар чо-ҳар чо нақшшуда; нақшу нигорест, ки дар коғаз ё ба девор ба воситаи пош додани рангҳо пайдо мешавад. 2. *kit.* ошуфта, парешон.

АФШОН(И)ДАН افشاندن//افشانيدن 1. пошидан, чошидан. 2. ларзон(и)дан, чунбон(и)дан; **пушт афшондан** пушт ларзондан, пушт чунбондан, пушт дарҳам кашидан. 3. барои чангу хоки чизеро равондан онро сахт тақон додан, шиппондан. 4. нисор кардан, рехтан. 5. нақшу нигор кардан, нақш ниҳодан; **бол афшондан** бол задан; **гулӯ афшондан** сулфидан; **даст афшондан** а) даст чунбондан (*барои хайрухуш кардан*); б) *мач.* изхори норизогӣ кардан, қаҳру ранчиш зоҳир намудан (*бо ҳаракати хоси даст*); **доман афшондан** а) доман шиппондан; б) *мач.* чизеро тарк карда рафтан, аз чизе умеди худро қанда рафтан; **кисаро афшондан** кисаро холӣ кардан; **◇ даст афшондану по кӯфтан** рақсидан.

АФШУРА افشوره 1. оби мева ва наботот, ки фушурда мегиранд, шарбат, шира: **афшураи ангат.** 2. туфола, усора.

АФШУРДА افشورده *сифати феълӣ замони гузашта аз афшурдан; лимӯи афшурда* лимӯи ғичим карда ё пахш карда обашро гирифта.

АФШУРДАГОМ افشورده گام *kit.* собитқадам, устувор.

АФШУРДАН افشوردن 1. бо зӯри даст пахш карда баровардани оби чизе, фушурдан, ғичим кардан. 2. *мач.* танг кардан, азоб додан.

АФЪЙ//АФЪО *a.* افعى навъе аз морҳои заҳрдор бо бадани ғафсу думи кӯтоҳ ва сари паҳни секунҷамонанд, ки намудҳои гуногун дорад.

АФЪОЛ *a.* افعال *ч.* феъл (корҳо, амалҳо); **афъоли бад** корҳои бад; **афъоли нек** рафтору кирдори хуб ва муносиб; **афъолу атвор** рафтору кирдор.

АФЮН افيون моддаи беҳушкунанда ва мастиоваре, ки аз шираи ғӯзаи кӯкнор ҳосил мекунад, тарёк.

АФЮНӢ افيونى 1. *мансуб ба афюн.* 2. тарёкӣ, нашъаманд, истеъмолкунандаи афюн.

АФЮНХӢР افيون خور тарёкӣ, нашъаманд.

АХ *a.* اخ *kit.* бародар, додар.

АХАВОН *a.* اخوان *ч.* ах.

АХБОР *a.* اخبار 1. *ч.* хабар; **арбоби ахбор** хабардиҳандагон, хабарнигорон; **воситаҳои ахбори умум** *ниг.* **восита; ахбор гирифтани** хабар гирифтани, бохабар шудани. 2. барномаи хабарҳои тоза дар бораи вазъияти рӯз, ки аз радио, телевизион ва дигар воситаҳо пахш ва нашр мегардад: **ахбори варзишӣ, ахбори рӯз, ахбори сиёсӣ; ахбор додан** а) хабар додан, бохабар кардан; б) шунавонидани хабарҳои тоза, пахши ахбор ба воситаи радио ва телевизион. 3. *д.* ҳадис ва ривоятҳои, ки аз Муҳаммади пайғамбар (с) ва саҳобаҳои ӯ нақл шудааст.

АХБОРДИҲАНДА اخباردهنده *сифати феълӣ замони ҳозира аз хабар додан; хабардиҳанда, маълумотдиҳанда.*

АХБОРДИҲӢ اخباردهى *исми феълӣ аз ахбор додан; хабар додан, маълумот додан.*

АХБОРНАВИС اخبارنويس хабардиҳандаи воқеаҳо, хабарнигор, мухбир.

АХБОРНАВИСӢ اخبارنويسى амал ва шугли ахборнавис, мухбирӣ, хабарнигорӣ.

АХБОРНОМА اخبارنامه навиштаҷоти махсус, ки аз ягон воқеаи муҳим хабар медиҳад.

АХГАР اخگر 1. пораи оташи афрӯхта, ангишти афрӯхта, оташпора, лахча. 2. шарора, оташпораи бисёр майдае, ки дар миёнаи шӯла сар зада, пош мехӯрад.

АХГАРВОР اخگروار мисли лахча, монанди оташпора.

АХГАРИСТОН اخگرستان *kit.* маҳалли ахгар, оташдон, манқал.

АХГАРОСО اخگر آسا *ниг.* ахгарвор.

АХГУЛ *اځگل* хасҳои сӯзанмонанди хӯшаҳои чав ва гандум, суки хӯшаи ғалла.

АХЁР *ا. اځيار ҷ.* **хайр** ва **хайир** (некон ва некӯкорон).

АХЗ *а. اخذ кит.* гирифтани, дарёфт, ба даст овардан; **ахз кардан** гирифтани, дарёфт кардан.

АХЗАР *а. اخضر кит.* кабуд, нилгун; **чархи ахзар** осмони нилгун.

АХЗАРӢ *ا. اخضرى* кабудтоб, нилгун.

АХИР *а. اخير кит.* **охир**.

АХИРАН *а. اخيراً* дар вақтҳои охир, ба наздикӣ.

АХЛОҚ *а. اخلاق ҷ.* **хулқ**. 1. қоидаҳои рафтору одоб, хислатҳои рӯҳиву маънавий ва фарҳангии пазируфта миёни мардум ва риояи онҳо аз тарафи ҳар як фарди ҷамъият; **ахлоқи нек** хулқу одоби писандида; **ахлоқу одоб** рафтор, тарзу равиш, хулқу атвор. 2. хислат, табъ; **илми ахлоқ** як соҳаи илми ғалсафа, ки бо омӯзишу таҳқиқи масъалаҳои ахлоқ машғул аст.

АХЛОҚАН *а. اخلاقاً* аз ҷиҳати ахлоқ, аз ҷиҳати одоб.

АХЛОҚИЁТ *ا. اخلاقيات* қули масъалаҳои ахлоқӣ.

АХЛОҚӢ *ا. اخلاقي مانсуб* ба **ахлоқ**; **савияи ахлоқӣ**.

АХЛОҚОМУӢ *ا. اخلاق آموزى* омӯхтани талабот ва қоидаҳои ахлоқ.

АХЛОТ *а. اخلات 1. ҷ.* **хилт**; **ахлоти арбаа** чаҳор унсур – хун, сафро, савдо ва балғам, ки ба ақидаи табибони қадим бемориҳо аз онҳо сар мезананд. 2. пору; хокрӯба, чизҳои пас партофташуда.

АХЛОТКАШОНӢ *ا. اخلات كشانى* кашондани ахлоту партовҳо.

АХЛОТПАРТОӢ *ا. اخلات پرتائى* 1. партофтани ё бурда ба ҷое рехтани ахлот. 2. ҷои партофтани ахлот ва хасу хокрӯбаҳо: **қутгии ахлотпартоӣ**, **зарфи ахлотпартоӣ**.

АХЛОТРЕӢ *ا. اخلات ريزى* 1. рехтани ахлот. 2. ҷои рехтани ахлот ва партову хокрӯбаҳо, ахлотпартоӣ.

АХЛОТТӢДА *ا. اخلات توده* тӯдаи ахлот, ҷамъшудаи ахлот.

АХЛОТХОНА *ا. اخلات خانه* ҷои ахлот, ҷои ахлотрезӣ, ахлотҷой.

АХЛОТҶОӢ *ا. اخلات جاي* ҷои ахлотрезӣ.

АХЛОФ *а. اخلاف ҷ.* **халаф** (фарзандон; пасояндагон).

АХРАБ *а. اځرب 1. кит.* харобтар, вайронтар. 2. *ади.* дар арӯз номи зихофест, ки дар натиҷаи партофта шудани ҳичои аввал ва кӯтоҳ шудани ҳичои охири рукни асосии баҳри ҳазаҷ – «мафойлун» шакли «фойлу» ба вучуд ояда ҳам, ба ҷои он рукни «мафъӯлу»-ро истифода мебаранд; вазни анъанавии рубоӣ шаҷараи ахраб ва шаҷараи ахрами баҳри ҳазаҷ ба ҳисоб меравад; *муқ.* **ахрам**.

АХРАМ *а. اځرم 1. кит.* он ки девораки биниаш бурида шудааст, ҷокбинӣ. 2. *кит.* буридашуда; *муқ.* **мураххам**. 3. *ади.* дар арӯз номи зихофест, ки дар асл «мафойлун» буда, дар натиҷаи исқоти ҳичои аввали он «фойлун» боқӣ монда бошад ҳам, ба ҷои он рукни «мафъӯлун»-ро кор мефармоянд; яке аз ду шаҷараи вазни рубоӣ ба ҳамин зихоф асос ёфта, шаҷараи ахрам ном дорад ва аз дувоздаҳ навъ иборат аст; *муқ.* **ахраб**.

АХТА *а. اځته* бехоя, ҳайвоне, ки хояшро гирифтаанд; **ахта кардан** барои боздошти ҷуфтшавии ҳайвонҳо қанда гирифтани хояро ҳайвонҳои нарина (*аз қабилӣ* асп, барзагов ва ғ).

АХТАКУНӢ *а. اځته كنى* исми амал аз **ахта кардан**; амалиёти ахта кардан.

АХТАР *а. اځتر 1.* ситора, кавкаб, наҷм; *ба тариқи истиора:* **ахтари бахт**, **ахтари толеъ**. 2. *мач.* бахт, иқбол, толеъ; **ахтари ситезасар** бахти қачрафтор ва носазовор; **ахтари дунболадор** *ниг.* ситораи думдор; **ахтари қутб** ситораи қутб; **ахтари сарсабз** ситораи бахт, сайёраи саъд; **ахтари шабгард** а) ситораи номусоид, ситораи наҳс; б) моҳ; **ахтари қовиён** парчами Фаридун, байрақи Коваи оҳангар; **ахтар шуморидан** (*ё шумурдан*) *ниг.* ситора (шумурдан); **бедор гаштани ахтари хуфта** омад кардани бахт.

АХТАРБИН *а. اځتر بين* *кхн.* ахтаршинос, ситора-

- шинос, муначчим.
- АХТАРГҮ(Й)** (اخترگو(ی) *кит.* муначчим, фолбин.
- АХТАРӢ** اختری 1. мансуб ба ахтар. 2. муначчим, ситорашинос.
- АХТАРНИГОРӢ** اخترنگاری *нав.* аксбардорӢ аз чирмҳои осмонӣ бо истифода аз дурбинҳои махсуси ситорашиносӣ.
- АХТАРСИПОҲ** اخترسپاه *маҷ.* серлашкар, бо сипохи бешумор.
- АХТАРСҮХТА** اخترسوخته *киноя аз* бадбахт, баргаштабахт.
- АХТАРШИНОС** اخترشناس *ниг.* ситорашинос.
- АХТАРШИНОСӢ** اخترشناسی *ниг.* ситорашиносӣ.
- АХТАРШУМОР** اخترشمار *ниг.* ситорашумор.
- АХТАРШУМОРӢ** اخترشماری *ниг.* ситорашуморӣ.
- АХТАХОНА** اخته خانه саисхона, тавила.
- АХТОР** *а.* اخطار 1. ҷ. хатар. 2. танбех; огоҳӣ.
- АХФАШ** اخفش *кит.* он ки мубтало ба бемории хафаш аст, яъне ба рӯшноӣ нигариста наметавонад; *муқоб.* шабқӯр; он ки чашмаш заиф ва камнур аст; $\diamond$ бузи ахфаш он ки гапери надониставу нафаҳмида тасдиқ мекунад.
- АХШ** اخش *кит.* арзиш, баҳо, қимат.
- АХШАМ** *а.* اخشم *кит.* он ки ҳисси бӯй - қувваи шомма надорад.
- АХШЕЧ** اخشيچ *кхн.* 1. зид, муҳолиф. 2. ҳар яке аз чор унсур.
- АХШЕЧОН** اخشيخان *ниг.* чор (унсур).
- АҲАД** *а.* احد *кит.* як; воҳид; фард, нафар.
- АҲАДИЯТ** *а.* احديت *кит.* ягонагӣ, беҳамтоӣ (*сифати Худо*).
- АҲАМ(М)** *а.* اهم *кит.* муҳимтар, заруртар, муҳимтарин, заруртарин.
- АҲАМИЯТ** *а.* اهميت муҳим будан, муҳим ва зарур шуморидани коре (чизе): аҳамияти таърихӣ, аҳамияти иҷтимоӣ; аҳамият додан
- эътибор додан, диққат кардан, таваҷҷӯҳ додан; аҳамият доштан ба эътибор соҳиб будан, муҳим будан; аз аҳамият холи набудан муҳим будан; манфиат доштан.
- АҲАМИЯТДОР** اهميتدار *ниг.* аҳамиятнок.
- АҲАМИЯТНОК** اهميتناک дорои аҳамият, соҳиби аҳамият, муҳим, эътиборнок.
- АҲАМИЯТНОКӢ** اهميتناکی аҳамият доштан, эътиборнокӣ.
- АҲБОБ** *а.* احباب ҷ. ҳабиб (дӯстон, дӯстдорон).
- АҲВАЛ** *а.* احوال *кит.* олус, чашмкаҷ, қачбин, дубин.
- АҲВАР** *а.* احور *кит.* дорои чашми сиёҳранги зебо, сиёҳчашм, оҳучашм.
- АҲВАТ** *а.* احوط *кит.* баэҳтиёттар, эҳтиёткорона.
- АҲВОЛ** *а.* احوال ҷ. ҳол; ҳолат; вазъ, вазъият; чигунагии ҳол, чигунагии мизоҷ (беморӣ, тандурустӣ); аҳволи бад вазъияти ногувор; аҳволи байналхалқӣ вазъияти муносибатҳои байниҳамдигарии халқҳо; аҳволи дарунӣ вазъияти дохилӣ; аҳволи рӯҳия кайфияти рӯҳӣ, ҳолати рӯҳӣ; аҳволи сикҳатӣ вазъи тандурустӣ; шарҳи аҳвол баёни вазъият; баёни қору ҳаёти шахсе; ҳолу аҳвол вазъияту ҳолат; арзи аҳвол қардан вазъиятро маълум қардан, ҳолатро баён намудан; аҳволи касе танг будан (шудан) вазъияти касе душвор будан (шудан), вазъи касе бад будан (шудан); аҳвол нағз шудан вазъият беҳтар гардидан; аҳвол пурсидан ҳолу аҳволи касеро пурсон шудан, вазъи қору касеро пурсон шудан; ба аҳволи касе хандидан ҳолати касеро масҳара қардан, ба вазъияти касе бо тамасхур нигоҳ қардан.
- АҲВОЛДОН** احوالدان донандаи аҳвол, ҳолдон.
- АҲВОЛПУРСӢ** احوال پرسى *исми феълӣ аз* аҳвол пурсидан; пурсидани аҳвол (-и якдигар), аз қору бор ва вазъияти зиндагӣ пурсон шудан, ҳолпурсӣ; аҳволпурсӣ қардан ҳоли якдигарро пурсидан, аз қору бору зиндагӣ пурсон шудан.
- АҲВОЛФАҲМӢ** احوال فهمی фаҳмидани аҳвол, донистани вазъият.
- АҲВОЛҚҮӢ** احوال جوئی *ниг.* аҳволпурсӣ.

АХД *a.* عهد 1. паймон, шарт, қарордод, муоҳида; ваъда; **аҳду вафо** паймону садоқат; қавл додан ва дар қавли худ устувор будан; **аҳду паймон** қавлу ваъда; **аҳд бастан** паймон қардан; **аҳд қардан** қавл додан; **аҳду паймон бастан** қарордод қардан, шарту паймон қардан; **аҳду паймон қардан** шарту қарордод намудан; **аҳд шикастан** қарордод вайрон қардан; ваъдахилофӣ намудан; **ба аҳд пойдор будан** ба ваъда устувор будан; **ба аҳд вафо қардан** мувофиқи қарордод амал қардан, ба паймон ва ваъда устувор будан. 2. замон, давр; **аҳди сиғар** давраи хурдсолӣ, замони кӯдакӣ; **аҳди шабоб** айёми ҷавонӣ, давраи ҷавонӣ; **аҳди қадим** замони гузашта, давраи кӯҳна; **аҳди гул** фасли баҳор.

АХДАБ *a.* احذب *kit.* кӯзапушт, букрӣ.

АХДБАНДӢ عهدبندى *исми амал аз аҳд бастан;* паймонбандӣ.

АХДНОМА عهدنامه шартнома, қарордод, паймоннома.

АХДОБ *a.* اهداب *kit.* мижгон.

АХДОС *a.* احداث 1. *ҷ.* ҳадас (чизҳои нав пайдошуда; ҳодисаҳои ногаҳонӣ...); **аҳдоси замона** ҳодисаҳои рӯзгор. 2. *таър.* маблағе, ки шаҳна ё миршаб барои нигоҳдорӣ ва посбонии бозор мегирифт.

АХДШИКАН عهدشکن он ки аз аҳд рӯй тофтааст, он ки ба қавлу паймон вафо накардааст, паймоншикан.

АХДШИКАНӢ عهدشکنى *исми амал аз аҳд шикастан;* ваъдахилофӣ.

АХДШИКАНОНА عهدشکنانه аҳдро шикаста, қарордодро вайронқунон, паймоншиканона.

АХӚН *a.* احیان *ҷ.* хин (вақтҳо, замон); **ахӚн-ахӚн** гоҳ-гоҳ, баъзан, ахӚнан.

АХӚНАН *a.* احياناً гоҳо, баъзе вақт, баъзан; иттифоқан.

АХКОМ *a.* احكام *ҷ.* ҳукм; қоидаву қонунҳо; **аҳкоми дин** *ниг.* аҳкоми шариат; **аҳкоми салтанат** қоидаву қонунҳои подшоҳӣ, ҳукмҳои подшоҳӣ; **аҳкоми шариат** (*ё шаръ*) *д.* қонунҳои шариат, фармудаҳои шариат; $\diamond$ **аҳкоми анҷум** *нуч.* хусусиятҳои гардиши

ситораҳо (*аз рӯи илми нучуми қадим гӯё вазъияти ситорагон тақдир ва сарнавишти одамонро муайян мекардааст*).

АХЛ *a.* اهل 1. зан, аёл; **аҳлу аёл** зану фарзандон, аъзои хонавода, ҳар яке аз афроди хонадон. 2. мардум, халқ; бошандагон, сокинон; **аҳли шаҳр** сокинони шаҳр. 3. лоиқ, сазовор, муносиб. 4. тифоқ, муттафиқ; **ёр аҳл аст, кор саҳл аст** (*зарб.*). 5. мансуб, мутааллиқ; **аҳли ҳар пеша;** **аҳли адаб** (*адабиёт*) адибон, нависандагону шоирон; **аҳли байт** зану фарзандон, аъзои оила, афроди хонавода; **аҳли басар//аҳли басират** дурандешон, одамони бофаросат, зирак, доно; **аҳли башорат** огоҳони ҳол, донандагони роз, маҳрамони асрор; **аҳли бедод** бедодгарон, золимон; **аҳли бидъат** эҷодқунанда ва тарафдорони унсуру қоидаҳои нав ва муҳолифи дин; **аҳли вафо** вафодорон, соҳибони қавл; **аҳли ваҳдат** *д.* касоне, ки ба ягонагии Худо эътиқод доранд; **аҳли тасаввуф**, сӯфиён; **аҳли ғадр** хиёнатгарон, фиребгарон, маккорон; **аҳли давлат** а) давлатмандон, сарватдорон; б) арбоби давлат, ҳукуматдорон; **аҳли дарбор** дарбориён, одамони дарбор, мансубон ба дарбор; **аҳли дард** а) дардманд(он); б) *киноя аз* ошиқ(он); **аҳли дил** аҳли сидқу сафо; соҳибдил, ориф, донишманд; **аҳли завқ** соҳибони истеъдоди адабӣ, наққошӣ, мусиқӣ *ва ғ.*; **аҳли замона** муосирон, ҳамасрон, ҳамаҳдон; **аҳли иқтоъ таър.** ба иқтоъ ноилшудагон, касоне, ки подшоҳ ба онҳо ба таври инъом ва мукофот замин, деҳ ва ё мулке додаст; **аҳли илм** олимон, касоне, ки бо илм машғуланд; **аҳли имон** *д.* мӯъминон, диндорон; **аҳли иродат** мухлисон ва пайравони тариқат; **аҳли ирфон** а) орифон, донишмандон, хирадмандон, одамони бомаърифат; б) сӯфиён; **аҳли исён** шӯришгарон, одамони исёнбардошта; **аҳли калом** суханварон, адибон; **аҳли камол** ба камол расидагон, аҳли фазлу дониш; **аҳли карам** саҳиён, ҷавонмардон, одамони босаховат, кушодадаст, олиҳиммат; **аҳли кимийе** а) кимийегарҳо, ононе, ки бо илми кимийе машғуланд; б) *маҷ.* фиребгарон, хилагарон, маккорон; **аҳли китоб** *д.* яҳудиён, исавиён ва мусулмонон, ки дини ҳар қадом дорои китоби муқаддас («Таврот», «Инҷил», «Забури», «Қуръон») мебошад; **аҳли кор** кормандон, меҳнаткашон; кордон, аз кор огоҳ; **аҳли қорвон** қорвониён, сафарқунандагон бо қорвон; **аҳли қалам** нависандагон, адибон; **аҳли қофила** қорвониён, ҳамсафарон; **аҳли қубур**

мурдагон, даргузаштагон; **аҳли малоҳат** малехон, зебоён, хушрӯён, соҳибчамолон; **аҳли маънӣ** соҳибони фаҳму фаросат, соҳибони маърифат; **аҳли маърифат** а) орифон, доноён, ҳакимон; б) сӯфиён; **аҳли меҳнат** аҳли кор, меҳнаткашон; **аҳли мурувват** чавонмардон, инсондӯстон; одамони олиҳиммат; **аҳли назар** мардумони бофаросат, одамони зирак; **аҳли ниёз** мӯҳтоҷон, эҳтиёҷмандон, бенавоён; **аҳли оила** аъзои хонавода, аъзои оила, аҳли байт; **аҳли олам** оламиён, ҷаҳониён; **аҳли пеша** ҳунармандон, косибон; **аҳли риё** риёкорон, қаллобон, одамони дурӯя, мунофиқ, сохтакор; **аҳли роз** маҳрамон, ҳамрозон, сирдонон; **аҳли роӣ** одамони донишманд, соҳибони ақлу тадбир; **аҳли савдо** савдогарон; машғулони кори савдо; **аҳли санъат** санъатварон, одамоне, ки бо санъат машғуланд; **аҳли сӯҳбат** мусоҳибон, ҳамсӯҳбатон; **аҳли такво** порсоён, худотарсон, парҳезгорон; **аҳли тамиз** одамони оқил, доно, хушёр; **аҳли тараб** хушу хурсандикунандагон; вақтхушкунандагон; **аҳли тариқат** д. зоҳидон, сӯфиён; **аҳли хилват** гӯшанишинон, ибодаткунандагон; **аҳли хирад** оқилон, хирадмандон; **аҳли хок** мурдагон, даргузаштагон; **аҳли ҳасад** одамони бахил, бадрашк, нотавонбин; **аҳли хирфа** ҳунармандон, санъаткорон, пешаварон; **аҳли ҳунар** ҳунармандон; эҷодкорон; **аҳли ҷамъият** аъзои ҷомеа; омма, мардум; **аҳли ҷаҳон** ҷаҳониён, халқҳо; **аҳли яқин** а) одамони ҳақиқатшинос, хирадмандон, муҳаққикон; б) д. порсоён, сӯфиён.

АҲЛИЯТ *a.* اهليت *kit.* 1. лаёқат, истеъдод. 2. шоистагӣ, сазоворӣ, арзандагӣ.

АҲЛӢ *kit.* унсгирифта, одаткарда; ромшуда, хонагӣ.

АҲЛОНА *a.* اهلا نه муттафик; муттафиқона, бо тифоқӣ; **меҳнати аҳлона** кори муттафиқона.

АҲМАҚ *a.* احمق аблах, нодон, гӯл, бефаҳм, беақл; **аҳмақ кардан** *касоро* фиреб додан, гӯл кардан; **аҳмақ шудан** фиреб хӯрдан, фирефта шудан.

АҲМАҚӢ *kit.* احمقى аблахӣ, ҳамоқат; **аҳмақӣ кардан** аблахӣ кардан, гӯлӣ намудан.

АҲМАҚНАМО *a.* احمق نما мисли аҳмақ, мушобех ба аблах.

АҲМАҚОНА *a.* احمقانه 1. шабеҳи аҳмақ, аҳмақвор, аблаҳона. 2. бемаъниёна; **кори аҳмақона** амалу рафтори аблаҳона; **ҳаракатҳои аҳмақона** рафтори бечо ва бемаънӣ.

АҲМАҚФИРЕБ *a.* احمق فريب фиребандаи аҳмақ; он чи ба аблах мақбул аст.

АҲМАР *a.* احمر сурх, сурхранг; **гули аҳмар** гули сурх; **ёқути аҳмар** ёқути сурх; **ливои аҳмар** байрақи сурх; **лолаи аҳмар** лолаи сурх.

АҲОДИС *a.* احاديث ҷ. ҳадис.

АҲОЛИНИШИН *a.* اهالي نشين маскан, ҷои истиқомати аҳоли, мардумнишин; **маркази аҳолинишин**.

АҲОЛӢ *a.* اهالي 1. ҷ. аҳл. 2. бошандагон, сокинони деҳа, шаҳр ё вилоят; **аҳолии меҳнатӣ** мардуми меҳнаткаш, одамони заҳматкаш; **аҳолии одӣ** мардуми одӣ, авом.

АҲОР *a.* اهار *ниг.* оҳор.

АҲРАМАН *a.* اهرمن *ниг.* аҳриман.

АҲРЕМАН *a.* اهريمن *ниг.* аҳриман.

АҲРИМАН *a.* اهريمن 1. қувва ва рӯҳи бадӣ дар дини зардуштӣ. 2. дев, шайтон, чин.

АҲРОМ *a.* اهرام ҷ. ҳарам; шакл ё қисми бисёррӯя, ки қисми поёнии он сегӯша буда, рӯйҳои секунҷаи паҳлуиаш як қуллаи умумӣ дорад; **аҳроми Миср** макбараҳои бузурги сангини фиръавнҳои Мисри қадим, ки ба мисли аҳром маҳрутшакланд.

АҲРОММОНАНД *a.* اهرام مانند аҳромшакл, аҳромнамуд; **қуллаҳои аҳроммонанд**.

АҲРОМШАКЛ *a.* اهرام شکل *ниг.* аҳроммонанд.

АҲРОР *a.* احرار ҷ. хурр (озодон, озодихоҳон).

АҲСАН *a.* احسن 1. беҳтар, аълотар; **ба вачҳи аҳсан** *ниг.* вачҳ. 2. *нидо* таҳсин, офарин; **аҳсан гуфтан** // **аҳсан хондан** офарин гуфтан, таҳсин кардан.

АҲСАНТ *a.* احسنت *ниг.* аҳсан 2.

АҲУРОМАЗДО *a.* اهورا مزدا дар дини зардуштӣ, ҳамчун худои қувваҳои неки ва рӯшноӣ парастии мекарданд, Хурмуз.

АЧАБ *a. عجب* 1. он чи сабаби ҳайронӣ мешавад, ҳайратовар, ҳайратангез, тааччубовар, шигифтовар. 2. *нидои ҳайрату тааччуб* воачабо, ачабо, тааччубовар аст, ки...; **чӣ ачаб!** чӣ чои тааччуб!; **эй ачаб** ачабо, тааччубовар аст, ки...; **ачаб доштан** ҳайрон будан, дар тааччуб будан; **ачаб кардан** а) тааччуб намудан, ҳайрон шудан; б) *мач.* кори хуб кардан; **дар ачаб мондан** ҳайрон шудан, мутаҳаййир гаштан; **дар ачаб шудан** ҳайрон шудан, тааччуб кардан; **ачаб не // ачаб нест, ки...** ЭХТИМОЛ, шояд, аз ЭХТИМОЛ дур нест, ки..., мумкин аст, ки ...

АЧАБО *عجبا* *нидои ҳайрату тааччуб* ҳайратовар аст, ки..., ҳайратангез аст, ки..., тааччубовар аст, ки...

АЧАЛ I *a. اجل* 1. *кит.* муддат, мӯҳлат; вақт, ҳангом. 2. ба охир расидани умр, марг; **дард дигар, ачал дигар** (*зарб.*); **ачали муаллақ** марги ногаҳонӣ; **ачал расидан** умр ба интиҳо расидан, марг наздик шудан; **агар ачал амон дихад** зиндагиву саломатӣ бошад, агар намурам...; **аз дасти ачал халос кардан** аз марг раҳо додан, аз марг вораҳонидан; **ба чанголи ачал афтидан** ба марг дучор шудан, ба мурдан расидан; **бе ачал куштан** пеш аз вақт куштан, бе марги табиӣ нобуд кардан; **бо ачали худ мурдан** бо марги табиӣ мурдан; **тухми ачал коштан** ҳамаро ба ҳалокат расонидан, қир кардан.

АЧАЛ III/АЧАЛЛ *a. اجل* *кит.* чалилтар, боҷалолтар, бузургвортар.

АЧАЛА *a. عجله* *кит.* шитоб, таъчил; **бо ачала** шитобон, саросемавор, шитобкорона.

АЧАЛГИЁҲ *اجل گياه* *бот.* як оилаи гиёҳҳои бисёрсолаи доруӣ ва ороишии захрнок, ки решаи картошкмонанд дорад, аконит.

АЧАЛРАСИДА *اجل رسیده* он ки марги ӯ наздик шуда бошад.

АЧАМ I *a. عجم* *кит.* чангал, беша.

АЧАМ II *a. عجم* 1. мардumi ғайриараб; қавми форсу тоҷикзабон. 2. сарзамини форсу тоҷикзабон. 3. *мус.* яке аз оҳангҳои мақоми панҷуми «Шашмақом» – «Сегоҳ», ки бо номҳои «Наврӯзи Ачам» ва «Баёти Ачам» машхур аст.

АЧАМИНАЖОД *عجمی نژاد* аз нажоди ғайриараб – форсу тоҷик; эрониасл.

АЧАМӢ *عجمی* *мансуб ба ачам II*; ачамнажод, эрониасл.

АЧДОД *a. اجداد* *ҷ. чадд* (бобоён, ниёгон, гузаштагон); **бобову ачдод** гузаштагон.

АЧДОДӢ *اجدادی* *мансуб ба ачдод*; авлодӣ, наслӣ.

АЧЗ *a. عجز* нотавонӣ, очизӣ, заъф, сустӣ; **ачзу нотавонӣ** заифиву сустӣ, очизӣ; **ачзу ниёз** нотавонии мӯҳтоҷӣ.

АЧЗО *a. اجزا* *ҷ. чузь*; қисмҳои таркибии чизе; воҳидҳои ҷудогонаи чизҳои муайян, ки воҳиди куллиро ташкил мекунанд.

АЧИБ *a. عجب* тааччубовар, ҳайратовар, ҳайратангез, ачаб, ғалатӣ; **ачибу ғариб** ҳайратовар, тааччубовар; ғалатӣ; **ачиб будан** тааччубовар будан, ҳайратангез будан; ғалатӣ будан.

АЧИБТАБИАТ *عجب طبيعت* соҳиби табиати ачиб, аҷоибхислат: **одами ачибтабиат**.

АЧИБУЛАХЛОҚ *a. عجب الاخلاق* дорои хулқ ва атвору рафтори ғайриодӣ.

АЧИНА *اجينه* мувофиқи ақидаи хурофотии кӯҳна қувваи ғайритабии номамоён, ки ба мардум зарар расониданаш мумкин будааст, ҷин; **ачина задан (асар кардан)** ачина осеб расондан (*ақидаи хурофӣ*).

АЧИНАБОДАК *اجينه بادک* *ғуфт.* гирдбоди хурд, ки бо печутоб боло мебарояд; *муқ.* **девбод**.

АЧИНАЗАДА *زده* *ажине* беморе, ки гӯё ба вай ачина асар кардааст; ҷиннӣ.

АЧИНАХОНА *اجينه خانه* ҷое, ки гӯё макони ачинаҳо аст.

АЧИР *a. اجير* *кит.* коргари дастмуздгир, муздур; **ачир кардан** ба муздурӣ гирифтани рӯзмузд ба кор гирифтани.

АЧИРИҚ *اجيرق* *бот.* алафи худрӯи паҳн, ки аз решаи хазандааш зиёд шуда меравад; **аз тухми ачирик ҳам бисёр** хеле зиёд, ниҳоят бисёр.

АЧИРИҚЗОР *اجيرقزار* ҷое, ки ачирик бисёр

- рӯидааст, чои пур аз ачирик: **замини ачирикзор**.
- АЧНАБӢ** اجنبى бегона, хоричӣ.
- АЧНОС** *a.* اجناس 1. *ч.* **чинс** (хелҳо, навъҳо). 2. мол, матоъ, чизҳои фурӯхташаванда.
- АЧОБАТ** عجابت 1. ачибӣ, хайратоварӣ, шигифтӣ; чои таачҷуб. 2. ғайриодӣ будан, ғайримуқаррарӣ будани ягон кор ё воқеа; **ачобат доштан** а) таачҷубовар будан; б) ғайриодӣ намудан, ғайримуқаррарӣ будан.
- АЧОБАТАНГЕЗ** عجابتانگيز хайратангез, таачҷубовар, шигифтангез.
- АЧОИБ** *a.* عجائب 1. ачиб, хайратовар, ачибу ғариб. 2. диққатчалбуқунанда, шавқовар; **ачоибу ғариб** ачибу ғариб, таачҷубовар, шигифтовар.
- АЧОИБЛИБОС** عجائبلباس либосаш ачоиб, ғайриодӣ.
- АЧОИБОТ** *a.* عجائب چ. **ачоиб**; чизҳои ачибу ғариб ва ғайриодӣ, чизҳои хайратовар; **ачоиботу ғарибот** ачибу ғарибҳо, чизҳои хайратовар.
- АЧОИБУЛМАХЛУҚОТ** *a.* اجائب المخلوقات махлуқҳои ғайриодӣ, махлуқоти аъҷуба; «**Ачоибул-махлуқот ва ғариб-ул-мавҷудот**» номи чанде аз асарҳои ба ачоиботу ғариботи олам бахшидаи олимону сайёҳони форсу тоҷик (асрҳои 12-13).
- АЧОИБХИЛҚАТ** عجائبخلقت ба тарзи ачоиб офаридашуда; ачоибсохт.
- АЧОИБХИСЛАТ** عجائب خصلت дорои хислати ачиб, соҳиби хусусияти ачоиб.
- АЧОИБХОНА** عجائب خانه 1. хонае, ки дар он чизҳои ачоиб намоиш дода мешавад, намоишгоҳи чизҳои ачоиб. 2. *кҳн.* осорхона, музей.
- АЧОИБШАКЛ** عجائبشكل аз чиҳати намуд ачибу хайратовар.
- АЧОЛАТ** *a.* عجالت шитобкорона, саросемагӣ; **бо ачолат рафтан** саросема рафтан, шитобон рафтан.
- АЧОНИБ** *a.* اجانب ч. **ачнабӣ**.
- АЧР** *a.* اجر *kit.* подош, музд, мукофот.
- АЧРИК** اجرىқ *ниг.* ачирик.
- АЧРОМ** *a.* اجرام ч. **чирм**; **ачроми осмонӣ** ситораҳо.
- АЧСОД** *a.* اجساد ч. **часад**.
- АЧСОМ** *a.* اجسام ч. **чисм**; **ачсоми майита** чисмҳои бечон.
- АЧУЗ//АЧУЗА** *a.* عجوزه//عجوز 1. пиру фартут; пиразан, кампир. 2. духтар; $\diamond$ **ачузи фартут** дунёи кӯҳна.
- АЧУЗКАМПИР** عجوزكمپير 1. зани пир, пиразан. 2. *гуфт.* номи нӯҳ рӯзи охир аз хунуктарин рӯзҳои зимистон; *муқ.* **айёми ачуз**.
- АЧУЛ** *a.* عجول *kit.* шитобкор, шитобанда, саросема.
- АЧУЛӢ** عجولى *kit.* шитобкорӣ, саросемагӣ.
- АЧУЛОНА** عجولانه *kit.* шитобкорона, бо ачала, бо саросемагӣ.
- АШАДД** *a.* اشد *kit.* шадидтар, сахттар.
- АШАДДӢ** اشدّى: **душмани ашаддӣ** душмани бадтарин, душмани қаттол ва хавфнок; **мухлиси ашаддӣ** мухлиси гузаро, аз ҳад зиёд дӯстдорандаи чизе: **мухлиси ашаддӣ** **шоҳмот**.
- АШАН I** اشن *кҳн.* чомаи чаппагардон.
- АШАН II** اشن *кҳн.* хом; харбузаи хом.
- АШАҚА** *a.* اشقه *kit.*, *ниг.* **ошиқпечон**.
- АШҒОЛ** *a.* اشغال ч. **шуғл**; қору бор; гирифторихо.
- АШӢ** *a.* اشيا(ء) ч. **шайъ** (чизҳо, чизу чора); **ашӢн нодир** чизҳои ноёб, чизу чораи камёб; **ашӢн хом** масолеҳи барои саноат зарур, чизҳои дар саноат қор кардашаванда; **амволу ашӢ**, **анчому ашӢ**, **асбобу ашӢ**, **молу ашӢ** молу матоъ, чизу чора.
- АШӢЪ** *a.* اشياء ч. **шиа**.
- АШИР** *a.* عشير *kit.* даҳяк; **ушри ашир** садяк.
- АШИРА(Т)** *a.* عشيرت//عشيرت *kit.* 1. хешу табор.

2. тоифа, қабила; қавм.

АШК I اشک 1. обе, ки аз гиря ва бо таъсири хиссиёти чисмӣ ё рӯҳӣ аз чашм фуру мерезад, сиришк, оби дида; қатраи оби чашм. 2. гиря; **ашки кабоб** қатраҳое, ки вақти пухтани кабоб ба рӯи оташ мечаканд; **ашки меғ** (ё **саҳоб**) киноя аз борон; борон; **ашки гарм** *ниг.* **ашки сӯзон**; **ашки лолагун** *ниг.* **ашки хунин**; **ашки равон** оби дидаи қорӣ, сиришки қатор; **ашки сӯзон**, **ашки талх**, **ашки хунин** гиряи чонсӯз, гиряи ғаму андӯх; **ашки шашкатор** рехтани ашки бисёр; **ашки шодӣ** гиря аз хурсандӣ; **ашки ятим** қатраҳои калон-калони оби чашм; **ашки ҳасрат** гиря аз ғаму андӯх; **донаҳои ашк** қатраҳои оби дида; **сели ашк** бисёрии оби чашм; **аз ашк доман пур шудан** киноя аз бисёр гиристан; **ашк боридан** гиря кардан; **ашк фишондан** ашк рехтан, гиря кардан; **ашки шодиёна рехтан** аз хурсандӣ гиристан; **ашк чарх задан//ашк ҳалқа задан** донаҳои ашк пайдо шудан (*дар чашм*); **ашк рехтан** гиря кардан; ◊ **ашки суроҳӣ**, **ашки ток шароб**, май.

АШК II اشک 1. чаҳор дандони калон, ки дутоӣ дар болою поини даҳони инсон дар байни дандонҳои пеш ва курсӣ воқеанд, дандони неш, анёб: **дандони ашк**. 2. ду дандони калон аз боло, ки дар баъзе ҳайвонҳо аз даҳон ба-ромада меистад (*мас., дандони фил*).

АШКАФШОН اشکافشان *ниг.* **ашкфишон**.

АШКАФШОНӢ اشکافشانی *ниг.* **ашкфишонӣ**.

АШКБОР اشکبار ашкрез, ашкфишон, гирён: **дидаи ашкбор**, **чашми ашкбор**.

АШКБОРӢ اشکباری *исми амал аз ашк боридан*; ашкрезӣ.

АШКОВАР اشک آور боиси рехтани ашк, ашко-варанда: **гази ашковар**.

АШКОЛ اشکال *ч.* **шакл**; **ашколи хандасӣ** шаклҳое, ки дар бораи онҳо баҳс мекунанд.

АШКОЛУД اشکالود тар аз ашк, пурашк, ашкдор, ашкбор: **дидагони (чашмони) ашколуд**.

АШКОНИЁН اشکانیان *таър.* номи сулолаи подшоҳоне, ки дар Порт байни солҳои 250 то мелод - 224 мелод ҳукмронӣ кардаанд.

АШКПАЙМО اشک پيما *ниг.* **ашкбор**.

АШКПОЛО اشک پالا ашколуд; ашкрезон.

АШКРЕЗ اشکريز ашкбор, гирён: **дидаи ашкрез**.

АШКРЕЗӢ اشکريزی *исми амал аз ашк рехтан*, ашкфишонӣ; гиря.

АШКРЕЗОН اشکريزان *феъли ҳол аз ашк рехтан*; дар ҳолати ашк рехтан, гирён.

АШКӢБ اشکوب *кҳн.* 1. сақфи хона. 2. ошёна, табақа, қабат.

АШКФИШОН اشکفشان ашкбор; ашкрезон, гирён.

АШКФИШОНӢ اشکفشانی *исми амал аз ашк фишондан*; ашкрезӣ.

АШҚАР *а.* اشقر 1. *кит.* сурхи ба зардӣ моил (*дар бораи асп*). 2. *кит.* асп; **ашқари бодной** аспи тезрав. 3. *лаҳҷ.* қаддароз, қомаббаланд.

АШНА اشنه *ниг.* **ушна**.

АШОИР *а.* عشائر *ч.* **ашира(т)**.

АШРАФ *а.* اشرف *кит.* шарифтар, бузургвортар; шарифтарин; муборактарин; ◊ **ашрафи махлуқот** инсон, одам.

АШРАФӢ اشرفی 1. *мансуб ба ашраф*. 2. *таър.* пули тилло, ки асрҳои XVII-XIX дар аморати Бухоро роиҷ буд.

АШРОР *а.* اشرار *ч.* **шарир** (бадон, бадкорон).

АШРОФ *а.* اشراف *ч.* **шариф**; аён, амалдорону мансабдорон; **ашроф ва аён (кибор)** калонҳо, бузургон, соҳибони чоҳу мансаб.

АШРОФЗОДА اشرافزاده бузургзода, фарзанди шахси калоншаванда.

АШРОФОНА اشرافانه монанди ашроф, ашрофвор; **зиндагии ашрофона** ҳаёти бодабдаба.

АШТАҚ *т.* اشتق зардолуи хушконидае, ки ба дарунаш мағзи донак чо карда шудааст.

АШТАҚӢ اشتقی навъе аз зардолу, ки аз он аштақ тайёр мекунанд.

АШӢЛА *т.* اشوله суруд, тарона: **ашӢлаи ошиқона**, **ашӢла хондан** (гуфтан).

АШЎЛАГУЎЙ اشوله گوئی *исми амал аз ашўла гуфтан*; сурудхонӣ, таронагӯӣ.

АШЎЛАХОН اشوله خوان сурудхон, сароянда, хофиз.

АШЎЛАХОНӢ اشوله خوانى *исми амал аз ашўла хондан*; сурудхонӣ, сурудгӯӣ.

АШЎЛАЧӢ اشوله چى *гуфт., ниг. ашўлаҳон.*

АШҲОС *а. اشخاص ч. шахс; ашҳоси бузург одамони бузург ва машхур.*

АШҲАБ *а. اشهب кит. 1. сиёҳу сафед; хокистарӣ, хокистарранг. 2. аспи хокистарранг, хинг.*

АШҲАЛ *а. اشهل кит. марди мешчашм; муқ. шаҳло.*

АШҲАР *а. اشهر кит. шахиртар, машхуртар; хеле маъруф.*

АШҶОР *а. اشجار ч. шачар (дарахтҳо).*

АШШОР *а. اشار таър. ғунқунандаи андозҳо; даҳякгир.*

АШЪОР اشعار *ч. шеър; ашъори латиф шеърҳои тару тоза; шеърҳои дилчасп; ашъори обдор шеърҳои латиф, шеърҳои фасеҳу равон; ашъори ошиқона шеърҳои лириқӣ; ашъори рангин шеърҳои бообу ранг, назми санъаткорона; ашъори ҳазин шеърҳои ғамангез; ашъор сароидан // ашъор сурудан а) шеър гуфтан; б) шеърро бо оҳанг хондан.*

АЪВАР *а. اعور кит. одами якчашма.*

АЪВОН *а. اعوان 1. ч. авн (ёриҳо, мададҳо). 2. мададгори, ёридаҳандагон.*

АЪДО *а. اعدا ч. адӯ.*

АЪДОД *а. اعداد ч. адал.*

АЪЁН *а. اعيان бузургон, ашроф; аъёну ашроф бузургон, саркардагон.*

АЪЗАМ *а. اعظم кит. азимтар, калонтар, бузургтар; вазири аъзам//садри аъзам сарвазир.*

АЪЗО *а. اعضا ч. узв. 1. узвҳои тани одам, қисмҳои бадан; аъзои бадан узвҳои тан, узвҳои бадан. 2. узви ягон гурӯҳ, созмон, ҳайат ва ҳар як фарди ин гурӯҳ, созмон,*

ҳайат ва г. (ба ин маъно, яъне исми танҳо истифода шудани исми ҷомеи аъзо галати ом аст): аъзои комиссия; аъзои оила ҳар яке аз афроди хонавода; узвҳои хонавода; аъзо шудан дар ягон созмон узви созмоне гардидан; ◊ аъзои ҷумла грам. калимаҳои мустақилмаъно ё ибораҳои ҷумла: аъзои пайрави ҷумла.

АЪЛАМ *а. اعلم кит. 1. олимтар, донишмандтар; олими калон: аълами уламо. 2. таър. дар аморати Бухоро мансаби расмие буд, ки ба калонтарини муллоҳо дода мешуд ва ӯ масъалаҳои низоъноки диниеро, ки дар байни муллоҳо рӯй меод, ҳал мекард; валлоҳу аълам д. Худо медонад (ибораест, ки вақти шакку тардид гуфта мешавад).*

АЪЛАМӢ اعلمى *мансуб ба аълам: мансаби аъламӣ.*

АЪЛО *а. اعلا//اعلى 1. баландтар, бартар, болотар. 2. хеле хуб, бисёр хуб; беҳтар аз чизҳои дигар, баландсифат, хубтар, нафис; олий; замини аъло, матои аъло. 3. баҳои баландтарин барои дониши мактабиён, ки ифодаи рақами он дар кишвари мо «панҷ» аст: мактабро бо баҳои аъло тамои кардан, баҳои аъло гирифтани аз фанне; навъи аъло навъи олий, навъи хеле баландсифат; хеле аъло бисёр нағз, ба дараҷаи хеле баланд; ҳосили аъло ҳосили баланд; ба авҷи аъло расидан (баромадан) хеле баланд шудан, хеле авҷ гирифтани; ба арши аъло баровардан хеле баланд бардоштан; дар таърифи чизе бисёр муқолиға кардан.*

АЪЛОДАРАҶА اعليدرجه *дараҷааш аъло, соҳиби дараҷаи аъло; хубтарин, беҳтарин.*

АЪЛОСИФАТ اعليصفت *дори сифати аъло, баландсифат; навъи беҳтарини чизе.*

АЪЛОМ اعلام *ч. алам (байракҳо, парчамҳо).*

АЪЛОХОН اعليخوان *талаба ё донишҷӯе, ки аз хама фанҳо баҳои «аъло» (5) мегирад, аълоҷӣ.*

АЪЛОХОНӢ اعليخوانى *бо баҳои аъло хондан, аълохон будан.*

АЪЛОҲАЗРАТ اعليحضرت *таър. ҷаноби олий, (қалмаи ҳурмат, ки пеш аз номи одамони олиммансаб, ҳусусан, подшоҳон, гуфта мешавад).*

АЪЛОЧӢ اعليچي 1. *ниг.* аълохон: аълочиёни хо-ниш. 2. коркуне, ки вазифаи худро ба таври аълову ба вачҳи аҳсан иҷро мекунад, пешқадам; **аълочии маорифи Тоҷикистон** нишони сарисинагӣ, ки коркунӣ бехтарини мактабҳо ва муассисаҳои дигари соҳаи маорифу илм бо он мукофотонида мешавад.

АЪМАШ *a.* اعمش *кит.* он ки ба сабаби беморӣ об аз чашмаш мерезад.

АЪМО *a.* اعمي *кит.* кӯр, нобино; **чашми аъмо** чашми нобино.

АЪМОҚ *a.* اعماق *ҷ.* умқ (чуқуриҳо); **аъмоқи замин** қабатҳои чуқури замин.

АЪМОЛ *a.* اعمال *ҷ.* амал (корҳо, кардаҳо, кирдорҳо); **аъмоли зиддиқонунӣ** қорҳои хилофи қонун; **номаи аъмол** *d.* китоби кирдору рафтори мусулмон дар назди Худованд; **гӯри худ, аъмоли худ//ҳар касу гӯру аъмолаш** (*мақ.*) ҳарчи мешавад, аз кори худаи мешавад, ҳар кас мувофиқи кардаи худ ҷазо мебинад.

АЪРОБ *a.* اعراب *ҷ.* аъробӣ.

АЪРОБӢ اعرابي *кит.* араби бодиянишин.

АЪРОФ *a.* اعراف *d.* маҳаллаи байни бихишту дӯзах, мавзеи миёни бихишту дузах.

АЪСОБ *a.* اعصاب *ҷ.* асаб.

АЪЧУБА *a.* اعجوبه [*аслаи ӯъчуба*] он чи ё он ки одамро ба таҷҷуб меоварад; фавкулода, аҷоиб, ниҳоят аҷиб, бисёр ҳайратовар: **махлуки аъчуба**.

АЪШОР *a.* اعشار *ҷ.* ушр (дахякҳо).

АЪШОРӢ اعشاري *мансуб ба аъшор; касри аъшорӣ риез.* касри даҳӣ, касри даҳ-даҳӣ.

АЭРОДИНАМИКА *лот.* اثراينميكه илми ҳаракати ҳаво ва газҳои дигар ва таъсири онҳо ба ҷизҳои муқобилаткунанда.

АЭРОДРОМ *ю.* اثرادرام *ҷ.* майдони нишаст ва парвози ҳавопаймо ва чархбол, фурудгоҳи муваққатӣ.

АЭРОЗОЛ *ю.* اثرازال заррачаҳои моеъ, ки дар газ пароканда шудаанд ё заррачаҳои сахт, ки дар таркиби дуд мавҷуданд.

АЭРОНАВИГАТСИЯ *ю.* اثرانويگتسيه илмест, ки ба воситаи асбобҳои маҳсус (*харита, радио ва ғ.*) муайян намудани роҳи парвози ҳавопаймоҳоро меомӯзад.

АЭРОНАВТИКА *ю.* اثرانوتيكه назария ва амалияи ба воситаҳои дастгоҳҳои асосан аз ҳаво сабук ҳаракат кардан дар ҳаво; *ниг.* **ҳавонавардӣ**.

АЭРОПЛАН *ю.* اثراپلان *кҳн.* ҳавопаймо.

АЭРОПОРТ *ю.* اثراپارت *ниг.* фурудгоҳ.

АЭРОСТАТ *ю.* اثراستат дастгоҳи парвоз, ки бо қувваи болокаши гази дар чилди он ҷо кардашуда баланд мешавад: **аэростати идоранашаванда** (*дирижабл*), **аэростати идорашаванда** (*мас., аэростати аргамчинбанд, балони ҳавоӣ, қураи ҳавоӣ*).

Б

Б ҳарфи дувуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи бо, бе (ب); дар ҳисоби абҷад ба адади 2 баробар аст; дар рақамбандии дарсҳои мактабӣ ва донишҷӯӣ намояндаи мартабаи дуҷум аст: 1 «б», 2 «б» ва г.; дар гурӯҳбандии мавзӯҳо ба ҷои шумораи 2 меояд: а) ва б).

БА به пешоянд 1. самти равона шудани амалро мефаҳмонад: **ба боло**, **ба поён**, **ба хона**; **ба пеши**... дар назди..., дар наздикии...: **ба пеши бародараш рафт**; **ба сари**... а) ба сӯи... ба тарафи...: **ба сари ҷӯй рафт**; б) ба болои...: **офтоб ба сари девор афтод**. 2. нисбат доштани чизеро бо чизе нишон медиҳад: **ин гап ба ӯ саҳт расид**. 3. ба дохили чизе равона шудани амалро мефаҳмонад: **ба хона даромад**. 4. ба ҷое ё чизе рафта расидан ва бархӯрдани чизеро мефаҳмонад: **қатраҳои борон ба рӯи ӯ зад**; **овозе ба гӯш расид**; **баландии он ба сад метр мерасад**. 5. ба сабаби..., бо мақсади..., барои...: **ман ба гуфтани ин гап омадам**; **ба хидмат омода шуд**. 6. ба дараҷаи..., ба ҳолати..., то ҳадди...; **куртааш ба даридан расидааст**. 7. дар таркиби пайвандҳои таркибии тобеъкунандаи миқдор ва дараҷа, тарзи амал ва ҳилофӣ меояд: **ба андозае ки...**, **ба ҳадде ки...**, **ба қадре ки...**, **ба ҷои он ки...**; **ба тарзи...** // **ба тариқи...** // **ба таври...**, **ҳамчун**, **чун**. 8. мувофиқи... мутобиқи...; **баробари...**, **мисли...**, **монанди...** 9. бо: **ба овози баланд гуфт**, **ба пой худ баромад...**; **ба мурури замон...** бо гузашти замон; **ба воситаи...** тавасути...; **ба туфайли...**, **ба сабаби...** 10. баробари..., бо баробари... 11. аз рӯи..., бино ба..., мутобиқи...: **ба гуфти директори мактаб...** 12. дар: **ин гап ба ёдам омадааст**. 13. баҳри..., барои... 14. *бо чанде аз калимаҳо омада, зарфҳои таркибӣ месозад*: **ба зудӣ** // **ба тезӣ** дар андак вақт, бе даранг; **ба таври очил**, **фавран**; **ба зӯрӣ** зӯран, маҷбуран; **ба осонӣ** бидуни сарфи қувваи зиёд, душворӣ

накашида, ба сухулат, осон; **ба хубӣ** а) хуб, нағз: **рӯзгораш ба хубӣ мегузашт**; б) равшан, аниқ; в) маҷ. ба нағзӣ, бе сухани зиёдӣ, бо маслиҳат. 15. аз такрори баъзе калимаҳо таркибҳои зарфӣ месозад: **дам ба дам ниг. дам**; **ранг ба ранг ниг. ранг**; **рӯ ба рӯ ниг. рӯ**; **сар ба сар ниг. сар**; **ба муносибати...** бо фаро расидани..., бо; **ба сабаби...** дар натиҷаи..., бино бар...; **ба ғайр аз ғайри...**, **ҷуз**, ба истиснои...; **нисбат ба назар ба** (дар мавриди муқоиса); **ба ном** расман, зоҳиран; **ба пеш!** амр барои пеш рафтан ва ҳучум; **ба саломат** солиман, солиму сихҳат; **ба ҳар ҳол** дар ҳар сурат, чи тавре ки набошад; **ба ҷашм** дар мавриди бо майлу рағбати том итоат кардан ба амр ё пазируфтани пешниҳоди касе истифода мебаранд; **ба ҷон** бо камоли майлу рағбат; **ба як бор** якбора, аз сидки дил, дафъатан; **ба ҳам дидан чизеро** ба таври шарикӣ ва якҷоя истифода кардан аз чизе; **ба ҳам омадан** а) рӯй додан, ба амал омадан; б) гӯшт гирифтани, беҳ шудани (-и ҷароҳат); **ба ҷо мондан** боқӣ мондан; **ба ҷо овардан** иҷро кардан, анҷом додан (*вазифа, хизмат, супоришу фармон, ваъдаву илтимос, иззату эҳтиром, расму одат* ва ғ. -ро).

БААМД بعهد амдан, қасдан.

БААҚЛ بعقل ниг. боақл.

БААҚЛӢ بعقلی ниг. боақлӣ.

БААНДЕША باندیشه ниг. боандеша.

БААНДЕШАГӢ باندیشگی ниг. боандешагӣ.

БААНДОМ باندادم хушандом, базеб, хубсурат, хушқадду баст.

БАБАРАКАТ ببرکت ниг. бобарака(т).

БАБАРАКАТӢ ببرکتی ниг. бобаракагӣ.

БАБАРДОШТ ببرداشت бақувват, бадошт, пурбардошт.

БАБР *بير* *зоол.* хайвони дарандаи гуштхӯр аз чинси гурбаҳо, ки болои пӯшташ наворҳои сиёҳранг дорад ва шабеҳи паланг аст.

БАБРАФКАН *بيرافکن* *мач.* зӯр, бокувват, қавӣ.

БАВВОБ *ا. بواب* *кит.* дарбон, ҳочиб, қаровули қаср, дарвозабон, ниғаҳбон.

БАВВОБӢ *بوآبӣ* дарбонӣ, қаровулӣ, ниғаҳбонӣ, амал ва шуғли баввоб.

БАВЕЖА//БАВИЖА *بويزه* махсусан, хусусан, алалхусус, билхосса.

БАВИЧДОН *بوجدان* *ниг.* бовичдон.

БАВИШ *بوش* *кҳн.* қазову қадар, қисмати азали.

БАВЛ *ا. بول* пешоб, мезак.

БАВЛИДАН *بوليدن* пешоб кардан, шошидан, мезидан.

БАВН *ا. بون* *кит., кҳн.* 1. ҳисса, баҳра; аз бавни... аз баҳри... 2. чудой, фосила, дурӣ (*байни ду чиз*).

БАВОДӢ *ا. بوادی* *ч.* бодия.

БАВОР *ا. بوار* *кит.* 1. нестӣ, нобудӣ, ҳалокат. 2. вайронӣ, харобӣ, талаф, марг.

БАВОРИД *ا. بوارد* 1. сардқунанда, чизҳое, ки сардӣ эҷод мекунад, монанди туршиҷот. 2. *мач.* нописанд, номатбуъ.

БАВОРИҚ *ا. بوارق* *кит. ч.* бориқ ва бориқа.

БАВОСИР *ا. بواسير* *тиб.* беморие, ки дар мақъад пайдо мешавад.

БАВОСИРӢ *بواسيرى* мубтало ба бемории бавосир, он ки бемории бавосир дорад.

БАВОСИТА *بواسطه* ашё ва амале, ки рост ва мустақим набуда ва рӯй надода, ба воситае ё ба амале вобаста аст; **пурқунандаи бавосита** *грам.* пурқунандае, ки таъсир ва ҳаракати хабари ҷумла ба воситае ба он мегузарад.

БАВОТИН *ا. بواطن* *ч.* ботин.

БАВОЧИБ *بواجب* *кит.* ба қадри даркорӣ, ҷунонки, бояду шояд, сазовор, лоиқ.

БАВУЧУДОВАРӢ *بهوجودآورى* *исми амал аз ба* вучуд овардан; бунёд кардан, офаридан.

БАВУЧУДОӢ *بوجودآيى* пайдоиш, ба вуқӯъ пайвастан.

вастан.

БАВУЧУДОРӢ *بوجودآرى* *ниг.* бавучудоварӣ.

БАВШ *بوش* *кит.* карруфар, худнамоӣ.

БАВШҚӢ *بوشجو* *кит.* толиби карруфар, худпараст.

БАГНӢ *بگنى* шаробе, ки аз биринҷ, чав, арзан ва ғ. омода созанд.

БАГОНА *بگانه* :багонаву бегона *гуфт.* худӣ, аз они худӣ ва ғайрихудӣ, худиву бегона.

БАГРАС *بگرس* болопӯш, чомаи боронӣ.

БАГТАР//БАКТАР *بگتر//بگتر* *таър.* чомаи оҳанӣ, ки чанговарони қадим дар вақти чанг мепӯшиданд.

БАҒАЙРАТ *بغيرت* *ниг.* боғайрат.

БАҒАЙРАТӢ *بغيرتى* *ниг.* боғайратӣ.

БАҒАЙРАТОНА *بغيرتانه* *ниг.* боғайратона.

БАҒАЛ *بغل* 1. зери пайвандгоҳи дасту китф, каш. 2. оғӯш, канор, бар, сина, дӯш; аз (зери) бағали касе гирифтан а) бозуи касеро даст гирифтан, аз зери каши касе гирифтан; б) *мач.* ба касе мадад расонидан, кӯмак кардан, дастгирӣ кардан (*дар дармондагӣ*); ба (дар) бағал гирифтан (кашидан) оғӯш кардан, дар канор кашидан. 3. *мач.* дарун, миён, байн, мобайн: бағали қӯҳ, бағали дара, бағали водию биёбон. 4. холигие, ки аз бастани миён дар ду тарафи чома (*болотар аз миён*) пайдо мешавад; кисаи бағал *ниг.* бағалкиса. 5. миқдори ҳезум, алаф ё чизи дигар, ки бо ду дасти калонкушода онро ба оғӯш гирифта бардоштан мумкин аст; $\diamond$ бағали касеро бо чормағзи пуч пур кардан бо ваъдаи хушқу холи фирефтан.

БАҒАЛАК *بغلک* 1. чароҳати доначашакл, ки дар зери бағали одам пайдо мешавад, пуччаки зери бағал. 2. *байт.* реш дар бағали аспу хар, ки аксаран боиси ҳалоки онҳо мешавад.

БАҒАЛАСО *بغلعصا* *ниг.* асобағал.

БАҒАЛБАНД *بغلبند* 1. тасма ё танобе, ки дар зери бағали асп мебанданд. 2. порчаи қуфлак, ки зери бағал ба остини либос медӯзанд, зеркаш, нимостарӣ.

БАҒАЛГОҲ بغل گاه 1. қисмати паҳлуи инсон. 2. бахше аз либос, ки қисмати бағалро мепӯшонад.

БАҒАЛӢ بغلى 1. мансуб ба бағал; кисаи бағалӣ *ниг.* бағалкиса. 2. қисми аз реша то шохҳои асосии танаи дарахт, ки одатан наждаву шохҳои наврустаи онро сари чанд вақт мебуранд. 3. канорӣ, паҳлуй; ◊ **дафтари бағалӣ** дафтари хурди кисагӣ.

БАҒАЛКАШ بغلكش :воҳӯрии (хайрбоди) бағалкаш ҳамдигарро ба оғӯш кашида, воҳӯрӣ ё хайрбод кардан.

БАҒАЛКАШӢ بغل كشي оғӯшкашӣ, воҳӯрии бағалкаш.

БАҒАЛКИСА بغل كيسه кисаи дарунии таги китфии либос, кисаи бағалӣ, кисабағал.

БАҒАЛПАНЧАРА بغل پنجره панҷараи паҳлуи зина ва нардбонҳо (*дар биноҳои бисёррошён ва иншооти дигар*).

БАҒАЛТОК بغل تاك токе, ки шохҳояш рӯи замин паҳн аст.

БАҒАЛТОҚ بغل تاق *кит.* 1. каллапӯш, кулоҳ. 2. чомаи абрешимӣ, қабо.

БАҒАЛШОХ بغل شاخ шоҳаи аз паҳлу рустаи ниҳол ё гулбутта.

БАҒБАҒА بغبغه *аслаш* ғабғаб.

БАҒДОДӢ بغدادى 1. *марбут ба* Бағдод: аҳли Бағдод. 2. шинохташуда, сохта ё баамаломата дар Бағдод. 3. оҳанге дар мусиқии эронӣ.

БАҒИЯТ a. بغيت *кит.* анчоми кори нораво дар ҳаққи касе, бадкорӣ.

БАҒӢ a. بغى *кит.* 1. нофармонӣ, беитоатӣ, саркашӣ. 2. бадкорӣ, фасод, ситамкорӣ. 3. зани зинокор, зани нопок.

БАҒЛ a. بغل *кҳн.* ҳаҷири нар, қотири нар.

БАҒЛОБА بغلابه навъи ҳалво, ки аз мағзи бодом бо шакар мепазанд.

БАҒОВАТ a. بغاوت *кит.* саркашӣ, беитоатӣ, гарданкашӣ.

БАҒОЗ بغاز *ниг.* фона.

БАҒОЧ بغاج *ниг.* бағоч.

БАҒОЧ بغاج чизу чорае, ки барои ба чое фири-стодан бо роҳи оҳан, ҳавопаймо *ва г.* баста месупоранд; **бағоч кардан** баста супоридани бор (*барои бо роҳи оҳан ё роҳи ҳавоӣ фири-стодан ба чое*).

БАҒОЧКАШОНӢ بغاج كشانى ҳамлу нақли бағоч: **аробачаи бағочкашонӣ.**

БАҒОЧМОНАК بغاج مانك чои махсус дар мошинҳо, ки одатан мусофирон борҳои худро дар он мегузоранд.

БАҒОЧХОНА بغاج خانه чои қабул ва нигоҳ доштани бори мусофирон дар истгоҳи роҳи оҳану фурудгоҳҳо, борхона.

БАҒОЯТ بغايت бениҳоят, аз ҳад зиёд, хеле зиёд, беандоза.

БАҒПУР بغپور 1. *кит.* фарзанди худо. 2. *асом.* форсиёни қадим подшоҳи худро бағпур ё фағфур меномиданд.

БАҒРО//БУҒРО t.-m. بغرا 1. *кҳн.* номи таоме, ки аз риштаҳои дароз-дарози хамир тайёр мекардаанд. 2. хӯриш барои палав, ки аз гӯшт, нахӯди куфта, равғану зардаи тухм *ва г.* тайёр мешавад.

БАД I بد 1. ноҳуб, ношоиста, нописандида, беадаб, бетарбия; *муқоб.* хуб, нек, нағз: **ахлоқи бад, кирдори бад, нияти бад, одами бад, қасди бад, баду нек; колои бад ба риши сохибаш** (*мақ.*). 2. зишт, ганда, нобоб, номақбул: **бо бад нишинӣ, бад шавӣ** (*мақ.*). 3. чихати манфии чизе, манфӣ: **таъсири бад, феъли бад; баҳои бад** баҳои манфӣ, баҳои ғайриқаноатбахш (*мас., дар имтиҳон*). 4. душвор, вазнин, сахт: **аҳволи бад, дарди бад, рӯзи бад, холи бад**. 5. ноҳуш, шум: **толеи бад, фоли бад, хабари бад**. 6. ногувор, нофорам: **бӯи бад, давои бад, таъми бад; дарди бад-давои бад** (*мақ.*). 7. бадӣ; **бад кардан** бадӣ кардан, кори ношоиста кардан; **обу ҳавои бад** обу ҳавои номусоид; **бад будан** бо касе хусумат доштан бо касе, носоз будан бо касе; **бад дидан касеро, чизеро** нафрат доштан ба касе чизе; **бад намудан** (*ба назари касе*) зишт, номақбул намоен шудан; **бад шудани кор** ё **холи касе** а) вазнин шудан, рӯ ба бадӣ овардани кор ё аҳволи касе; б) табоҳ шудан, чатоқ шудани кори касе; **бад набудан** зарар надоштан, аз фоида холӣ набудан: **бад-бад нигоҳ кардан** бо нияти бад ё ҳашмолудона

нигаристан ба касе, чизе; **чаши бад** чашме, ки гӯё нигоҳаш асари бад дорад, чашме, ки чашм- захм мезанад; **чаши бад расидан**; **гумони бад бурдан** бадгумон шудан; **дуои бад кардан** бадии касеро хостан, ба касе бадӣ хостан; **бад кардан касеро** касеро ганда карда нишон додан; ғайбат кардан касеро; **бо чаши бад нигоҳ кардан** нисбат ба касе тамаъ кардан; ба касе кинаву ғараз доштан.

БАД II *بد* *шакли дигари пешоянди* ба, ки бештар дар назм кор фармуда мешавад: **бад-ин**, **бад-он**, **бад-ӯ**.

БАДАВЗОЪ *بداوضاع* 1. он ки ҳолаташ хуб нест, бадҳолат. 2. бадният.

БАДАВИЯТ *ا. بدويت* саҳронишинӣ, бодиянишинӣ, биёбонӣ будан.

БАДАВӢ *بدوى* саҳронишин, бодиянишин, кӯчманчӣ, биёбонӣ.

БАДАВЛАТ *بدولت* давлатманд, доро.

БАДАЛ *ا. بدل* 1. ҳар чизе, ки ҷои чизи дигареро мегирад, иваз. 2. арзиш, қимат; **ба бадали...** а) ба ивази..., ба ҷои..., ба подоши...; б) ба нархи..., ба қимати...; **дар бадали...** а) ба ивази...; б) дар муддати..., дар давоми..., дар байни...; **бадал кардан** иваз кардан, ба ҷои чизе чизи дигаре додан; **бадал шудан** (**гардидан**, **гаштан**) табдил ёфттан, мубаддал шудан; **радду бадал шудан** а) аз даст ба дасти дигаре гузаштани чизе; б) *мач.* гуфта шудан; баҳсу мунозира ба амал омадан. 3. чизи камарзиш, ки ба ҷои чизи боарзише истифода шавад; тақаллуб, бадалкорӣ.

БАДАЛИСОЗӢ *بدلي سازى* сохтани чавохироту зеварҳои сохтаву сунъӣ.

БАДАЛИҶОТ *بدليجات* чавохирот ва гавҳарҳои сунъӣ.

БАДАЛӢ *بدلي* сохта, сунъӣ; чаълӣ, тақаллубӣ, қалбакӣ.

БАДАЛШАВАНДА *بدلشونده* *сифати феълии замони ҳозира аз бадал шудан*; қобили табдил, қобили иваз.

БАДАЛШАВАНДАГӢ *بدلشوندگى* хосияти табдил шудан, қобилияти ивазшавандагӣ.

БАДАЛШАВӢ *بدلشوى* *исми амал аз бадал шудан*; табдилёбӣ, ивазшавӣ.

БАДАМАЛ *بدعمل* 1. бадқирдор, бадрафтор. 2. саркаш, нофармон: **аспи бадамал**.

БАДАН *بدن* ҷисми ҳайвон, инсон ба ғайр аз дастҳо, поҳо ва сар; тан, андом.

БАДАНА *بدنه* *тех.* тана, пайкар; **баданаи киштӣ** танаи киштӣ.

БАДАНДАРӢ *بداندرون* бадтинат, бадсиришт, бадзот.

БАДАНДЕШ *بدانديش* 1. касе, ки дар ҳаққи дигарон нияти бад дорад, бадхоҳ, бадният. 2. бадбин, он ки дар ҳаққи дигарон гумони бад дорад, бадгумон. 3. *мач.* душман, хасм.

БАДАНДЕША *بدانديشه* *ниг.* бадандеш.

БАДАНДЕШӢ *بدانديشى* қасду нияти бад доштан, бадхоҳӣ.

БАДАНДОМ *بداندام* он ки қадду қомати нозебу номутаносиб дорад, бадшакл, безеб.

БАДАНИӢ *بدني* *мансуб ба бадан*: **ҳаракатҳои баданӣ** варзиши ҷисмонӣ, варзиши бадан.

БАДАНҶОМ *بدانجام* он чи оқибаташ хуб нест, бадокибат, бадфарҷом.

БАДАР *بدر* берун, хорич (*одатан дар таркиби феълҳо меояд*): **бадар андохтан** бароварда партофттан; **бадар бурдан** гирифта бурдан; раҳонидан, халос кардан (*мас., ҷонро*); **бадар рафттан** баромада рафттан; **аз сар бадар кардан** (*фикреро*) аз лавҳи хотир дур сохтан фикреро, дигар дар бораи чизе фикр накардан.

БАДАРАҶОТ *بدرجات* хеле зиёд, барзиёд.

БАДАРҒА *بدرغه* касеро ба тариқи ҷазо аз ҷои зисташ ба ҷои дигаре рондан, табъид; **бадарға кардан** рондани касе аз ҷое чун ҷазо: **бадарға шудан** маҳкум ба табъид гардидан.

БАДАРҒАГӢ *بدرغگى* *мансуб ба бадарға*; дар бадарға будан.

БАДАРҒАШУДА *بدرغه شده* *сифати феълии замони гузашта аз бадарға шудан*; маҳкуми бадарға.

БАДАРД *بدرد* дарднок; дардовар.

БАДАРДХӢРД *بدرد خورد* лозим, зарур.

БАДАСЛ *بداصل* бадзот, бадсиришт.

БАДАСТ *بدست* *ниг.* бадастуно.

БАДАСТА بدسته *гуфт.* бо дасти худ, мустақиман, бевосита.

БАДАСТУПО بدستوپا чолок, ўхдабаро, чобук.

БАДАСТУПОГӢ بدستوپاگى чолокӣ, ўхдабароӣ, чобукӣ.

БАДАФТ بدافت зиштрӯ, бадандом, безеб, баднамо, қарех.

БАДАФЪОЛ بدافعال он ки атвору кирдораш нописанд аст, бадкирдор, бадхӯ.

БАДАХЛОҚ بداخلاق 1. он ки ахлоқи зишт ва нописанд дорад, беодоб; *муқоб.* **хушахлоқ.** 2. бадзот, бадсиришт.

БАДАХЛОҚӢ بداخلاقي амали бадахлоқ, беодобӣ.

БАДАХТАР بداختر 1. дорои бахту иқболи бад, бадбахт. 2. шум, номуборак; бадтолеъ.

БАДАХТАРӢ بداختری бадахтар будан, бадбахтӣ.

БАДАХШӢ بدخشي *ниг.* бадахшонӣ.

БАДАХШОНӢ بدخشاني 1. мансуб ба Бадахшон. 2. аҳли Бадахшон; сокини Бадахшон.

БАДАХД بدعهد паймоншикан, аҳдшикан, ба қавли худ ноустувор; ваъдахилоф.

БАДАХДӢ بدعهدي бадахд будан; паймоншиканӣ, аҳдшиканӣ, бевафой.

БАДАЪМОЛ بداعمال *ниг.* бадамал.

БАДАЪМОЛӢ بداعمالي бадкорӣ, бадкирдорӣ.

БАДБАДРАҚА بدبدرقه мизбоне, ки ба меҳмон баъд аз муддате рӯи хуш нишон надиҳад.

БАДБАНДА بدبنده *кит.* он ки дар вазифаи бандагии хеш бадрафторӣ қардааст.

БАДБАНДАГӢ بدبنديگي *кит.* амал накардан ва ибодат накардан, иҷро накардани вазифаҳои динӣ.

БАДБАХТ بدبخت 1. бадтолеъ, шӯрбахт, сияҳбахт, тирарӯз; *муқоб.* **хушбахт.** 2. лаънатӣ, шум (*дар мавриди дашном қор мефармоянд*).

БАДБАХТӢ بدبختي бадтолей, бетолей, бадбахт будан, вазъ ва ҳолати бадбахт.

БАДБАХТОНА بدبختانه аз рӯи бадбахтӣ; мутаассифона; *муқоб.* **хушбахтона.**

БАДБАШАРА بدبشره *ниг.* бадафт.

БАДБИН بدبين 1. он ки ба қасон бо назари бадхоҳона менигарад, бадхоҳ. 2. қасе, ки ба ҳар рӯйдоди зиндагӣ ва ба оянда бо назари бад ва ноумедӣ менигарад ва дунёро пур аз бадбахтӣ, яъс медонад; *муқоб.* **хушбин;** маъюс, навмед.

БАДБИНӢ بدبيني 1. бад дидан ва напосандидан (*қасеро, чизеро*). 2. пессимизм; *муқоб.* **хушбинӣ.**

БАДБИНОНА بدبينانه дар ҳолати бадбинӣ, аз рӯи бадбинӣ.

БАДБОТИН بدباطن бадтинат, мунофик, баддил.

БАДБУНА بدبنه бадахвол, бадвазъ.

БАДБУНӢ بدبنيد 1. суштбунӢ, номустаҳкам, ноустувор (*иморат*). 2. маҷ. бадзот, ноасл.

БАДБУРИШ بدبرش 1. бадбуридашуда, вайрон буридашуда (*либос ва амсоли он*). 2. маҷ. баднамо, бадшакл.

БАДБУРУТ بدبروت 1. марди сермӯйлаб, мӯйлабдароз, қалонмӯйлаб. 2. маҷ. бадҳайбат, даҳшатвар (*доир ба одам*).

БАДБӢ(Ӣ) بدبوي 1. он чи бӯи бад дорад, бӯйнок; *муқоб.* **хушбӯй.** 2. маҷ. бад, зишт, қабех; **сухани бадбӯ** сухани қабех, носазо, фӯхш.

БАДБӢӢ بدبويي бадбӯ будан, бӯи бад доштан, бӯйнокӣ.

БАДБӢШУДА بدبوشده *сифати феъли* замони *гузафта* аз **бадбӯ шудан**; бӯйоварда, гандида, бӯйнок.

БАДВ I ا. بدو *кит.* ибтидо, оғоз.

БАДВ II ا. بدو *кит., ниг.* бадавиат.

БАДВАЗЪ بدوضع 1. бадшакл, зишт. 2. бадҳолат.

БАДВАЗЪӢ بدوضعي 1. бадшаклӣ, зиштӣ. 2. бадҳолатӣ.

БАДВОҲИМА بدواهمه даҳшатнок, мудҳиш, воҳиманок; хавфнок, хатарнок.

БАДГАВҲАР بدگوهر бадасл, бадзот.

БАДГАВҲАРӢ بدگوهری бадзотӣ, бадниҳодӣ, бадсириштӣ.

БАДГАП بدگپ сахтгап, дуруштгуфтор; тез-забон; дағал.

БАДГАПӢ بدگپي сахтгапӢ, дуруштгуфторӢ; дағалӢ.

БАДГАРД بدگرد 1. он ки роҳравиаш нохуб аст; бадрафтор: **аспи бадгард**. 2. *мач*. бадахлок, бераҳа.

БАДГАШТ بدگشت *ниг.* бадгард.

БАДГАШТӢ بدگشتي *мач.* бадахлокӢ, бераҳа-гардӢ.

БАДГИЛ بدگل зиштрӯ, бадрӯ, бадсиришт.

БАДГИЛӢ بدگلي бадсириштӢ, зиштрӯӢ, бадрӯӢ.

БАДГИР بدگير 1. газанда, нохост ҳамлақунанда (*мас., сағ*). 2. кинаварз, қасосгир.

БАДГИРӢ بدگيري кинаварзӢ, кинагирӢ; сахт-гирӢ, бадмуомилағӢ (*аз рӯи кина ва интиқому қасос*).

БАДГУВОР بدگوار бадҳазм, ногувор, нофорам, бемаза (*оид ба хӯрок*).

БАДГУЗАРОН بدگذران тангдаст ва камбағал, ки зиндагиаш бад мегузарад.

БАДГУЛӢ بدگلي пурхӯрӢ, носерӢ.

БАДГУМОН بدگمان гумони бад баранда, хаёли бад кунанда, шубҳақунанда, нобовар нисбат ба касе; **бадгумон будан** андешаи нодуруст доштан дар ҳаққи касе, дар бораи касе шубҳа доштан; **бадгумон шудан** аз касе хаёли бад кардан дар ҳаққи касе, аз касе гумони бад бурдан.

БАДГУМОНӢ بدگماني гумони бад бурдан, нобоварӢ, шубҳа кардан; **аз бадгумонӢ баровардан** шубҳаро бартараф кардан.

БАДГУФТОР بدگفتار носазогӯ, бадгӯй, бад-дахон.

БАДГУФТОРӢ بدگفتاري баддахонӢ, бадгӯй.

БАДГУҲАР بدگهر *ниг.* бадгавҳар.

БАДГӢ(Ӣ) بدگو(ي) носазогӯ, айбчӯ; ғайбатчӣ.

БАДГӢӢ بدگوئي носазогӯӢ, айбгӯӢ, тӯхмат; ғайбат; **бадгӯӢ кардан** сухани носазо гуфтан дар ҳаққи касе, касеро бад кардан.

БАДГӢШТ بدگوش 1. гӯшти талх. 2. он ки за-хми баданаш дер сихат мешавад.

БАДДАРУНӢ بددروني *ниг.* бадзотӢ.

БАДДАҲАН بددهن *ниг.* бадгап.

БАДДАҲАНӢ//БАДДАҲОНӢ بددهني//بددهاني 1. *ниг.* бадгапӢ. 2. *мач.* бе истиҳола ва бе андеша гап задан; шаттоҳӢ намудан.

БАДДИЛ بددل 1. бадгумон, гумонбар, шуб-ҳақунанда; **баддил шудан** гумонбар шудан аз касе, дар ҳаққи касе шубҳа кардан. 2. тар-сончак, тарсу, буздил.

БАДДИЛӢ بددلي 1. баддил будан, бадгумонӢ. 2. тарсончакӢ, буздилӢ.

БАДДИМОҒ بددماغ 1. ҳавобаланд, мутакаббир. 2. бадқаҳр, бадчаҳл.

БАДДИМОҒӢ بددماغي 1. баддимог будан; ҳаво-баландӢ, кибр, гурур. 2. бадчаҳлӢ, тундхӯӢ.

БАДДИН بددين бадмазҳаб, бадкеш, бадоин; бедин, бемазҳаб.

БАДДИНӢ بدديني бадмазҳабӢ, бадкешӢ; бединӢ, бемазҳабӢ.

БАДДӢЗӢ بددوزي ба тарзи номарғуб ва бесифат дӯхтан.

БАДДӢХТ بددوخت чизи бесифат дӯхташуда; матои дорои дӯхти бад.

БАДЕА ا. بديعه 1. *шакли муаннаси бадеъ*. 2. асари бадей; асари навпардозона.

БАДЕИЁТ ا. بديعيات *ади.* 1. маҷмӯи асарҳои бадей. 2. санъати бадей.

БАДЕИЯТ ا. بديعيت *ади.* яке аз хусусияти асосӣ ва фарққунандаи санъат ва асарҳои бадей аз асарҳои илмист, ки воқеиятро ба таври бадей инъикос мекунад; санъати бадей.

БАДЕӢ بديعي *мансуб ба бадеъ; адабиёти бадеӢ* *ади.* яке аз соҳаҳои санъат, ки ҳаёт ва ҳаёлот тавассути сухан ба тарзи образнок тасвир мешавад; **асари бадеӢ** *ади.* асаре, ки ба адабиёти бадеӢ мансуб аст; **шаби бадеӢ** шабнишиние, ки дар он шоирон шеърҳои кунанд; **ҳаваскори бадеӢ** иштирокдори дастаи ҳаваскорон, ки бо шеърхонию сурудҳои ва намоиш додани дигар навъҳои санъат машғул мешавад.

БАДЕУЛЧАМОЛ *a.* بديع الجمال бағоят хушрӯй, ниҳоят чамил ва зебочехра.

БАДЕҲА *a.* بديهه *адш.* 1. шеъре, ки бадохатан ва беомодагӣ, яъне фавран ва ҳозирчавобона гуфта шудааст. 2. суруде, ки аз тарафи зану мард сароида мешавад; **ба тарзи бадеха** *ниг.* бадехатан; **дар бадеха** фавран, хозирчавобона; бадехатан.

БАДЕҲАГҶҶ(Й) بديهه گويي *адш.* шоире, ки бадехатан, фавран ва бе тайёрии пешақӣ шеър мегӯяд.

БАДЕҲАГҶҶИ بديهه گويي 1. *адш.* бадехатан, фавран ва хозирчавобона шеър гуфтан. 2. сурудхонии ду нафар; **бадехагҶҶ кардан** суруд хондани ду нафар ба чавоби якдигар.

БАДЕҲАНАВОЗ بديهه نواز *ниг.* бадоханавоз.

БАДЕҲАНАВОЗӢ بديهه نوازي *ниг.* бадоханавозӣ.

БАДЕҲАТАН *a.* بديهتاً *адш.* ба таври бадеха, фавран, бе тааммул шеър гуфтан ё сурудан.

БАДЕҲАХОН بديهه خوان он ки бадеха мехонад, сарояндаи бадеха (2).

БАДЕХИЁТ *a.* بديهيات он чи барои донистани он хочати фикр кардан нест, он чи дар назари ақл ошкор ва равшан аст (*мас., ду карат ду - чор*).

БАДЕХӢ بديهى *ниг.* бадехиёт; бадехист ки... равшан аст, ки..., возеҳ аст, ки....

БАДЕЪ *a.* بديع ҳар чизи нав, тозабаромад; ачиб, хайратангез; **илми бадеъ** илме, ки дар он аз санъатҳои калом ва тарзи ифодаи зебо ва нафис сухан меравад; **каломи бадеъ** *адш.* суханҳои навоварона ва зебо.

БАДЗАБОН بد زبان бадгап, баддаҳан; носазогӯй.

БАДЗАБОНӢ بدزباني бадгапӣ; дашномдихӣ, носазогӯй, гуфтани суханони талх ва таънаомез.

БАДЗАҲР بد زهر дорои заҳри зиёд; заҳрдор, заҳрнок (*мас., заҳри занбӯр, пашиша*).

БАДЗАҲРА بد زهره *кит.* буздил, камчуръат, тарсу.

БАДЗАҲРӢ بد زهرى дорои заҳри зиёд будан; заҳрдорӣ, заҳрнокӣ.

БАДЗИН بد زين аспе, ки ба хубӣ ром намешавад, зуд зери зин намеравад.

БАДЗО بدزا он ки бо душворӣ ва сахтӣ мезояд.

БАДЗОТ بدذات 1. бадгавҳар, бадасл, ғайри асил. 2. *мач.* муфсид, разил, табаҳкор, паст, дун.

БАДИҚБОЛ بد اقبال *кит., ниг.* бадбахт 1.

БАДИҚБОЛӢ بد اقبالي *кит., ниг.* бадбахтӣ.

БАДИЛ بديل *кит., ниг.* бадал.

БАД-ИН بدين *шакли китоби ба ин:* бад-ин минвол, бад-ин шакл.

БАДИШТИҲО بد اشتها дорои иштиҳои кам, камхӯрок.

БАДӢ بدى 1. шарр, кори зишт; *муқоб.* некӣ. 2. нуксон, айб; хуб набудан. 3. нохушӣ; носозгорӣ: **аз бадии толеъ; бадӣ кардан** а) рафтори нодуруст кардан; муомилаи дурушт кардан; б) зарар расондан ба касе; **ба бадӣ ном баровардан** бадном шудан, шармандаву беобрӯ шудан.

БАДКАЛЛА بد كلة *гуфт.* мағзтиҳӣ, бекалла, бемағз.

БАДКАШ بد كاش аспӣ сустҳаракат, аспӣ саркаш, бадфеъл; **аспӣ бадкаш** – азоби аробакаш (*зарб.*).

БАДКЕШ بد كيش 1. баддин; бадмазҳаб, бедин, кофир. 2. *мач.* бешараф; бадният, бадқасд; бераҳм.

БАДКЕШӢ بد كيشي 1. баддинӣ, бадмазҳабӣ; бединӣ. 2. *мач.* бешарафӣ; бадниятӣ; бераҳмӣ.

БАДКИН//БАДКИНА بد كينه // بد كين кинавар, кинадор, соҳибкина; бадният, бадқасд: **душманни бадкин.**

БАДКИРДОР بد كردار бадкор, бадамал, бадрафтор, бадхулқ.

БАДКИРДОРӢ بد كردارى бадрафторӣ, бадахлоқӣ.

БАДКИРДОРОНА بد كردارانه рафтори бадкирдор, бадгавҳарона.

БАДКОМ بد كام *кит.* бадхоҳ, бадандеш; бадтинат, бадзот.

БАДКОМА بد كامه душман, ҳасуд, бадхоҳ.

БАДКОР بد كار *ниг.* бадамал.

БАДКОРА بد كاره руспӣ, бадкор, фоҳиша.

- БАДКОРАГИ** بدكارگى амали бадкор, бадкора.
- БАДКОРИ** بدكارى бадамалӣ; шарорат, бадкор будан.
- БАДКУНИШ** بدکنش *ниг.* бадкор.
- БАДКУНИШИ** بدکنشى *ниг.* бадкорӣ.
- БАДҚАВЛ** بدقول он ки дар қавлу ваъдаи худ ноустувор аст, бадахд.
- БАДҚАВЛИ** بدقولى ноустуворӣ дар сухан ва ваъдаи худ, бадахдӣ.
- БАДҚАВОҚ** بدقواق туршрӯ, абус; *муқоб.* кушодарӯ; тундмизоч, бадмизоч.
- БАДҚАВОҚИ** بدقواقى туршрӯӣ, абусӣ; *муқоб.* кушодарӯӣ.
- БАДҚАВОРА** بدقواره он ки намуди зоҳирии зебо надорад, бадрӯ, бадқиёфа.
- БАДҚАВОРАГИ** بدقوارگى зиштӣ ва безебии чизе ё касе ба сабаби ноҳамоҳангии чузъҳои баддан.
- БАДҚАДАМ** بدقدم он ки ба чое қадам гузоштанаширо сабаби мусибат ва бадбахтӣ медонанд, шумқадам, номуборак.
- БАДҚАДАМИ** بدقدمي бадқадам будан, шумқадаммӣ.
- БАДҚАЛБ** بدقلب баддил, бадниҳод, бадсиришт.
- БАДҚАЛБИ** بدقليى баддилӣ, бадниҳодӣ, бадсириштӣ.
- БАДҚАСД** بدقصد бадандеш, бадният; қасосгиранда.
- БАДҚАСДИ** بدقصدى бадандешӣ, бадхоҳӣ, бадниятӣ.
- БАДҚАСДОНА** بدقصدانه бо нияти бад, аз рӯи бадхоҳӣ, муғризна.
- БАДҚАХР** بدقهر пурхашм, ғазабнок; бадчаҳл; бадқаҳр шудан оташин шудан, хашмгин шудан, ба ғазаб омадан.
- БАДҚАХРИ** بدقهرى хашмгинӣ, оташинӣ.
- БАДҚАХРОНА** بدقهرانه дар ҳолати оташинӣ, бо хашму ғазаб.
- БАДҚИЁФА** بدقيافه *ниг.* бадафт.
- БАДҚИЁФАГИ** بدقيافگى бадқиёфа будан, зиштрӯӣ.
- БАДҚИЛИҚ** بدقليق он ки феълу атвораш нописанд аст, бадхӯ.
- БАДҚИЛИҚИ** بدقليقى рафтори носозгор ва нописанд.
- БАДҚИМОР** بدقمار каллоб дар киморбозӣ; ғирром.
- БАДҚИМОРИ** بدقمارى *исми амал аз* бадқимор будан; тақаллубкорӣ.
- БАДЛАГОМ** بدلگام *ниг.* бадлаҷом.
- БАДЛАГОМИ** بدلگامى *кит.* саркашӣ, тавсанӣ.
- БАДЛАХЧА** بدلچه он ки хуб сухан гуфта наметавонад, бадаҳон, бадзабон.
- БАДЛАҶОМ** بدلجام аспӣ саркаш, ромнашаванда.
- БАДМАЗА** بدمزه бадтаъм, ногувор, бадмазоқ.
- БАДМАЗАГИ** بدمزگى бадтаъм будан, мазаи ногувор доштан.
- БАДМАЗОҚ** بدمذاق *ниг.* бадмаза.
- БАДМАЗҲАБ** بدمذهب *ниг.* бадкеш.
- БАДМАЗҲАБИ** بدمذهبي *ниг.* бадкешӣ.
- БАДМАНЗАР** بدمنظر нозебо, бадшакл, баднамо, ситорахунук.
- БАДМАНЗАРИ** بدمنظري баднамоӣ, бадрӯӣ.
- БАДМАНИШ** بدمنش *кит.* 1. бадсиришт, бадниҳод. 2. *мач.* бадфикр, бадақида.
- БАДМАНСАБ** بدمنصب он ки бо мансабу мақоми худ мағрур бошад ва бо зердастон ва атрофиён тундхӯӣ ва бадрафторӣ кунад.
- БАДМАОШ** بدمعاش *кит.* 1. он ки маишати ӯ бад аст, зиндағониаш танг аст, рӯзгораш саҳт аст. 2. бадрафтор, фосик.
- БАДМАОШИ** بدمعاشي *кит.* 1. бадмаош будан, тангии рӯзгор. 2. бадрафторӣ, фосикӣ.
- БАДМАРД** بدمرد ночавонмард, номард, бадкор.
- БАДМАРДИ** بدمردى ночавонмардӣ, бадкорӣ.
- БАДМАСИР** بدمسير маҳалле, ки масири расидан бо он пурпечухам ва роҳҳои душворгузар дорад.
- БАДМАСТ** بدمست 1. касе, ки дар мастӣ ғавғо ва арбада мекунад, касе, ки хангоми мастӣ

- харза мегӯяд. 2. майзада.
- БАДМАСТӢ** *بدمستی* 1. амали бадмаст; мастигарии доимӣ, ғавфо ва чанчол хезондан дар ҳолати мастӣ. 2. майзадагӣ.
- БАДМАҲЗАР** *بدمحضر* *кит.* бадният, бадмизоч.
- БАДМЕХР** *بدمهر* *кит.* номехрубон, бемехр, бемуҳаббат.
- БАДМЕХРӢ** *بدمهری* *кит.* бемехрӣ, номехрубонӣ.
- БАДМИЗОЧ** *بدمزاج* тундхӯ, бадхулк.
- БАДМИНТОН** *англ. badminton* *варз.* бозие, ки ду кас бо ракетка тӯбчаи тӯрдор (волан)-ро ба тарафи якдигар аз болои тӯр ҳаво медиҳанд.
- БАДМИНТОНБОЗ** *بدمنتان باز* бозигари бадминтон: **мусобиқаи бадминтонбозон.**
- БАДМИНТОНБОЗӢ** *بدمنتان بازی* 1. бозии бадминтон. 2. *мансуб ба бозии бадминтон;* машғулияти бадминтонбозон.
- БАДМУОМИЛА** *بدمعامله* 1. касе, ки дар додугирифт рафтори нодуруст мекунад; фиребгар. 2. дағал, дурушт, бадрафтор.
- БАДМУОМИЛАГӢ** *بدمعاملگی* 1. нодурусткорӣ дар додугирифт ва савдо, чатоқкорӣ. 2. дағалӣ, дуруштӣ.
- БАДМУОШИРАТ** *بدمعاشرت* он ки усул ва одоби муоширатро риоя намекунад, безътино ба одоби рафтор.
- БАДМУР** *بدمر* саҳтҷон, ҷонсаҳт, касе ё чизе, ки ба саҳтӣ ҷон медиҳад.
- БАДНАЖОД** *بدنژاد* бадасл, бадзот.
- БАДНАЗАР** *بدنظر* *ниг.* бадҷашм.
- БАДНАҚШ** *بدنقش* дорои нақшу нигори безеб.
- БАДНАМО** *بدينا* безеб, бадафт, бадшакл, зишт, ситорахунук.
- БАДНАМОӢ** *بدينامی* безебӣ, бадафтӣ, зиштӣ, хунукбашарагӣ, бадшаклӣ.
- БАДНАМУД** *بدينمود* *ниг.* баднамо.
- БАДНАФАС** *بدينفس* *маҷ.* шахсе, ки нафаси хунук мекунад; шумпай, наҳсовар.
- БАДНАФС** *بدينفس* пурхӯр, носерам; чашм-гурусна, ҳарис.
- БАДНАФСӢ** *بدينفسی* пурхӯрӣ, носерамӣ; чашм-гуруснагӣ, ҳарисӣ.
- БАДНАӢЛ** *بدينعل* хайвони саркашиқунанда хангоми задани наӢл
- БАДНАӢЛӢ** *بدينعلی* саркашӣ кардани хайвони боркаш, аспу хар хангоми наӢлзани.
- БАДНИХОД** *بدينهاذ* бадасл, бадтинат, пастфитрат, бадзот.
- БАДНИХОДӢ** *بدينهاذی* бадасли, бадтинатӣ, пастфитратӣ, бадзотӣ.
- БАДНИЯТ** *بدينيات* бадқасд, бадандеш; бадхоҳ.
- БАДНОМ** *بدينام* ба бадӣ машхургардида; беобрӯ, расво, бешараф; **бадном кардан (намудан)** номи касеро ба бадӣ баровардан, беобрӯ (расво, беномус) кардан.
- БАДНОМӢ** *بدينامی* беобрӯӣ, расвоӣ, бешарафӣ.
- БАДНОМКУНӢ** *بدينام کنی* *исми амал аз бадном кардан;* номи касеро ба бадӣ баровардан.
- БАДО** *بدا* барои баёни таассуф ва дарег дар бораи шахсе, ки ба вазъи нохуш дучор шудааст, гуфта мешавад.
- БАДОАТ** *ا. بداعت* *ниг.* бидоят.
- БАДОБУҲАВО** *بدا بوهوا* ҷое, ки обу ҳавои хуб надорад; *муқоб.* хушобуҳаво.
- БАДОВАТ** *ا. بداوت* бидавӣ будан, саҳронишинӣ, биёбонгардӣ.
- БАДОВОЗ** *بداواز* он ки садои нофорам дорад, нохушовоз.
- БАДОҒ** *بداغ* *бот.* дарахтча ва бутгаи зинатӣ, ки дорои гулҳои хӯшагини хурду реза буда, мевай баъзеи онҳо хӯрданбоб аст.
- БАДОДАТ** *بديعات* *кит.* 1. он ки дорои одати зишт аст. 2. *маҷ.* инчик; эрка.
- БАДОЕЪ** *ا. بدایع* *ҷ.* бадеъ.
- БАДОИН** *بدايين* он ки рафтори шоиста надорад, гумроҳ, кофир, баддин.
- БАДОҒОЗ** *بداغاز* 1. он ки хилқаташ ё қисматаш гӯё аз ибтидо бад будааст, бадбахт, бадқисмат. 2. коре, ки аз ибтидо бад шурӯъ шуда бошад.
- БАДОМАД** *بداآمد* нохушоянд ва ногувор; *муқоб.*

- хушоянд.
- БАДОМЕЗ** باداميز он ки рафтору кирдори некро ба рафтору кирдори бад меомезад, бадзот.
- БАДОМУЗ** باداموز 1. он ки омӯхтаи корҳои бад аст, бадхӯ; шахси нодуруст тарбиятёфта. 2. ёддихандаи корҳои бад ва ношоиста.
- БАДОМУЗӢ** باداموزى омӯзиш додани корҳои бад ва ношоиста, рафтори нодуруст ва ғайриахлоқӣ.
- БАДОМУХТА** باداموخته 1. *ниг.* бадомӯз. 2. ба ягон чизи бад одаткарда.
- БАД-ОН** بدان *шакли китоби ба он.*
- БАДОРКАШӢ** بداركشى *исми амал аз ба дор кашидан, ба дор овехтан.*
- БАДОҲА** *a.* بداهه ба зехн омадани андеша, шеър ё унсури хунарӣ бе фикру омодагӣ ва ногаҳонӣ, бадеҳа.
- БАДОҲАНАВОЗ** بداهه نواز навозандаи ягон порчаи мусиқӣ бе андеша ва омодагии пешакӣ.
- БАДОҲАНАВОЗӢ** بداهه نوازی навохтани як порчаи мусиқӣ бе омодагии пешакӣ.
- БАДОҲАПАРДОЗ** بداهه پرداز дорои истеъдоди худодод, ки бе доштани дониши пешакӣ асарии хунарии хуберо ба вучуд меорад: **шоири бадоҳапардоз.**
- БАДОҲАСАРО** بداهه سرا шоире, ки бе омодагии пешакӣ шеъре эҷод мекунад.
- БАДОҲАСАРОӢ** بداهه سرايى сурудани шеър бе андеша ва омодагии пешакӣ.
- БАДОҲАСОЗ** بداهه ساز *ниг.* бадоҳапардоз.
- БАДОҲАТ** *a.* بداهت 1. *кит.* ногоҳ пайдо шудан. 2. бе андеша сухан гуфтан, бидуни тааммул гуфтан ва навиштан.
- БАДОҲАТАН** *a.* بداهتاً *ниг.* бадеҳатан.
- БАДОҲАХОН** بداهه خوان хонандаи ягон порчаи шеърӣ бе омодагӣ ва машки пешакӣ.
- БАДОҲАХОНӢ** بداهه خواني *исми амал аз бадоҳахон.*
- БАДОШТ** بداشت ҳар чизи зиёд умрбинанда, бобақо, дерпой, устувор, доштнок, бодавом: **магон бадашт.**
- БАДОШТӢ** بداشتي бадашт будан, доштнокӣ.
- БАДПАЙВАНД** بدپيوند он ки дар дӯстӣ ва муошират пайванду рағбати хуб надорад.
- БАДПАЙМОН** بدپيمان *ниг.* бадахл.
- БАДПИСАНД** بدپسند 1. мушкилписанд. 2. он ки барои дигарон бадӣ мецоҳад, писанднакунанда.
- БАДПӢШОК** بدپوشاك он ки сару либоси бад мепӯшад.
- БАДР** *a.* بدر 1. моҳи пурра, моҳи тамоm, моҳи чордах-понздаҳрӯза. 2. *маҷ.* рӯи зебо; **бадри мунир** а) моҳи пурраи тобон, моҳи мунаввар; б) *киноя аз* маҳбубаи соҳибчамол.
- БАДРА** *a.* بدره *кит.* халтаи пул, пулхалта, ҳамён (-и пули танга).
- БАДРАВ** بدرو 1. бадрафтор, бадрох: **чорпон бадрав.** 2. *маҷ.* номусоид, номувофик.
- БАДРАГ** بدرگ бадзот, ноасл; бадтинат, паст; **бадраги якраҳа** гарданшах, гапнодаро.
- БАДРАГӢ** بدرگي бадзотӣ, бадчинсӣ.
- БАДРАҚА** *a.* بدرقه 1. раҳнамо, роҳбалад (-и корвон). 2. мушоятқунанда дар сафар, ҳамроҳ, ҳамсафар. 3. посбон, ниғаҳбон, қаровул.
- БАДРАНГ** بدرنگ чизе, ки дорои ранги бад аст, баднамуд.
- БАДРАФТОР** بدرفتار он ки муомилаи нек надорад, дағал.
- БАДРАФТОРӢ** بدرفتاري бадмуомилагӣ; беодобӣ: **бадрафторӣ кардан.**
- БАДРАШК** بدرشك саҳт рашкбаранда, бисёр рашкнок.
- БАДРАШКӢ** بدرشكي саҳт рашкбаранда будан, ниҳоят рашкнок будан.
- БАДРАШКОНА** بدرشكانه аз рӯи бадрашкӣ, саҳт рашк бурда.
- БАДРАӢЙ//БАДРОӢ** بدرأى//بدرأى *ниг.* бадандеш.
- БАДРЕХТ** بدريخت бадқиёфа, дорои намуди зоҳирии нохушоянд.
- БАДРЕХТӢ** بدريختي зоҳир ва қиёфаи нохушоянд доштан, баднамуд.

БАДРЕША بدریشه он ки асл ва насаби дуруст надорад, бадасл, баднажод.

БАДРИКОБ بدرکاب *кит.* 1. он ки сахт савори асп мешавад. 2. чорпои бадрав.

БАДРИКОБӢ بدرکابی бадрикоб будан, саркаш будан.

БАДРОӢ بدرای *ниг.* бадандеш.

БАДРОӢӢ بدرایی бадандешӣ, бадхоҳӣ, душманӣ.

БАДРОМ بدرام ҳайвоне, ки ба осонӣ ром намешавад, саркаш.

БАДРОҲ بدراه 1. аспе, ки роҳгардиаш хуб нест, бадрав. 2. ба роҳи хато афтода; бадахлок, гандагард.

БАДРОҲӢ بدراهی дар роҳи хато рафтан; бадахлокӣ.

БАДРУД بدرود *ниг.* падруд.

БАДРӮ(Ӣ) بدروی он ки рӯи нозебу хунук дорад, бадафт, безеб, бадбашара; *муқоб.* хушрӯӣ.

БАДРӮЗ بدروز бадбахт, сиёҳбахт, бадтолеъ, бадрӯзгор.

БАДРӮЗГОР بدروزگار бадбахт, сиёҳбахт, тира-рӯз.

БАДРӮЗГОРӢ بدروزگاری бадрӯзӣ, бадбахтӣ, тирарӯзӣ.

БАДРӮЗӢ بدروزی бадбахтӣ, тирарӯзӣ, бад-рӯзгорӣ.

БАДРӮӢ بدروئی 1. бо дигарон бо зиштиву нописандӣ рафтор кардан, бадрафторӣ. 2. безебӣ, бадафтӣ; *муқоб.* хушрӯӣ.

БАДСАДО بد صدا дорои садо ва овози нофорам ва нохушоянд.

БАДСАЛИҚА بد سلیقه 1. бадтабиат, бадсиришт, пастсалиқа. 2. он ки дар коре салиқаи хуб надорад, бадзавқ; *муқоб.* хушсалиқа; **шоири бадсалиқа** шоири тарзи ифода ва услуби баёнаш бад.

БАДСАР بد سر бадрафтор, носозгор.

БАДСАРӢ بد سری бадрафторӣ, носозгорӣ.

БАДСИГОЛ بدسگال бадхоҳ, душман, бадандеш.

БАДСИГОЛӢ بدسگالی бадсигол будан, бадандешӣ, бадхоҳӣ; душманӣ.

БАДСИМО بدسیما *ниг.* бадқиёфа.

БАДСИРАТ بدسیرت бадтинат, бадкирдор.

БАДСИРАТӢ بدسیرتی бадтинатӣ, бадкирдорӣ.

БАДСИРИШТ بدسرشت бадтинат, бадниҳод, бадзот.

БАДСИРИШТӢ بدسرشتی бадзотӣ, бадниҳодӣ.

БАДСИФАТ بدصفت сифатан паст, пастсифат: **махсулоти бадсифат баровардан, бадсифат таъмир кардан.**

БАДСИФАТӢ بدصفتی бадсифат будан, пастсифатӣ.

БАДСИЯР بدسیر *ниг.* бадсират.

БАДСОБИҚА بدسابقه он ки пешинаи хуб надорад ва мардум ӯро ба бадӣ мешиносанд.

БАДСОЗ بدساز 1. носозгор, номувофиқ. 2. он ки бо ҳеч кас созгору мувофиқ нест, бадрафтор.

БАДСОЗӢ بدسازی бадсоз будан, бадрафторӣ, бадсулукӣ.

БАДСОХТ بدساخت аз чихати сохт баду безеб.

БАДСОХТАГӢ بدساختگی носозгорӣ.

БАДСУЛУК بدسلوک бадрафтор, гандагард.

БАДСУЛУКӢ بدسلوکی бадрафторӣ, бадкирдорӣ, беадабӣ.

БАДСУРАТ بدصورت бадшакл, бадафт, бадандом; нозеб, зиштрӯӣ.

БАДСУХАН بدسخن *ниг.* бадгап.

БАДТАН بدتن қабехчусса, бадандом.

БАДТАНӢ بدتنی бадандомӣ.

БАДТАЪМ بدطعم чизе, ки таъми нохуш дорад, ногувор, нофорам.

БАДТАЪМӢ بدطعمی ба таъм ногувор (нофорам) будан, бемазагӣ.

БАДТИНАТ بدطینت бадхӯ, бадзот, бадсиришт.

БАДТИНАТӢ بدطینتی бадзотӣ, бадсириштӣ.

БАДТОЛЕӢ بدطالعی бадбахтӣ, шӯрбахтӣ, бетолей.

БАДТОЛЕӢ بدطالع бадбахт, сияҳбахт, шӯрбахт,

бетолёь.

БАДФАРЧОМ بدفرجام он чи анҷом ва оқибаташ нек нест: **бахти бадфарҷом**.

БАДФЕЪЛ بدفعل бадхӯ; дуруштмуомила; бадқаҳр, бадхашм.

БАДФЕЪЛӢ بدفعلى бадхӯй, бадқаҳр, бадхашмӣ.

БАДФИКР بدفكر бадандеша; он ки дар бораи касе ё чизе фикру ақидаи бад дорад.

БАДФИТРАТ بدفطرت бадсират, бадсиришт, бадниҳод, пастфитрат.

БАДХАЁЛ بدخيال *ниг.* бадгумон.

БАДХАЁЛӢ بدخيالى *ниг.* бадгумонӣ.

БАДХАРЧ بدخرج исрофкор, он ки харчи зиёд мекунад, ғайрисарфаҷӯ.

БАДХАТ بدخط 1. он ки ҳусни хат надорад ва безеб менависад; *муқоб.* **хушхат**. 2. бо хати бад навишташуда, нохоно: **дастнависи бадхат**.

БАДХАТӢ بدخطى 1. бадхат будан, ҳусни хат надоштан. 2. бо хати баду нохоно навишта шудан.

БАДХАШМ بدخشم хашмгин, бадқаҳр, ғазабнок, оташин, ғазаболуд; **бадхашм шудан** хашмгин шудан, ба ғазаб омадан.

БАДХАШМӢ بدخشمى хашмгинӣ, бадқаҳрӣ, оташинӣ.

БАДХАШМОНА بدخشمانه аз рӯи бадхашмӣ, бадқаҳрона, хашмгинона, ғазаболудона.

БАДХИМ بدخم *кит.* дарде, ки дармони он душвор аст, бештар дар бораи бемориҳои саратонӣ гӯянд; *муқоб.* **хушхим**.

БАДХИСЛАТ بدخصلت *ниг.* бадхисол.

БАДХИСОЛ بدخصال бадхислат, бадтабиат; бадрафтор.

БАДХОБ بدخواب он ки хобаш нороҳат ва беҳаловат бошад, ё сабабе беҳобӣ мекашад; касе, ки хобҳои парешон мебинад.

БАДХОБӢ بدخوابى бадхоб будан, бадхоб шудан.

БАДХОН بدخوان 1. талабае, ки бо баҳои бад меҳонад. 2. хате, ки хондани он душвор аст: **хати бадхон**.

БАДХОНӢ بدخوانى 1. дар хондани матне ба иштибоҳ роҳ додан, ғалат хондан. 2. бадхон будан, нохоноӣ.

БАДХОҲ بدخواه он ки ба одамон бадӣ меҳоҳад (*аз рӯи хусумат, рақобат, ҳасад ва ғ.*), бадандеш; *муқоб.* **некхоҳ**.

БАДХОҲӢ بدخواهى бадандешӣ, душманӣ, адоват.

БАДХОҲОНА بدخواهانه ғайридӯстона, душманона, бадандешона.

БАДХУЛҚ بدخلق он ки хулқу одати бад дорад; бадрафтор, бадмуомила; дағал.

БАДХУЛҚӢ بدخلقى бадрафторӣ, бадмуомилагӣ; дағалиӣ.

БАДХӮ(Ӣ) بدخوى(ى) бадхулқ, тундмизоч; чангара, чанҷолий.

БАДХӮӢ بدخوىى феълу хӯи бад доштан, тундмизочӣ.

БАДХӮР بدخور бемаза, бадтаъм, ба хӯрдан ногувор.

БАДҲАВО بدخوا 1. ҷое, ки ҳавояш дам, вазнин ва вайрон аст: **хонаи бадҳаво**. 2. *мач.* ҳавобаланд, даҳанкалон, калонгир; ботакаб-бур.

БАДҲАВОӢ بدخواى 1. дамӣи ҳаво, ғализу вайрон будани ҳаво. 2. *мач.* ҳавобаландӣ, даҳанкалонӣ, калонгирӣ; мағрурӣ.

БАДҲАЗМ بدھضم хӯроке, ки ба душворӣ ҳазм мешавад.

БАДҲАЗМӢ بدھضمى ба душворӣ ҳазм кардани хӯрок, вайронии қувваи ҳозима.

БАДҲАЙАТ بدھيئت дорои намуди зоҳирии безебу номутаносиб.

БАДҲАЙБАТ بدھيبت даҳшатовар, ваҳмангез; воҳиманок.

БАДҲАЙБАТӢ بدھيبتى бадҳайбат будан; воҳиманокӣ, ваҳмангезӣ.

БАДҲАЙБАТОНА بدھيبتانه бо намуди бадҳайбат.

БАДҲИЧОБ بدحجاب он ки пӯшиши зоҳирии худро хуб нигоҳ намедорад.

БАДҲИЧОБӢ بدحجابى бадҳичоб будан, ҳичоб-

- ро риоя накардан.
- БАДХОЛ** بدحال 1. беҳол, аз ҳол рафта. 2. ба ҳолати бад афтода, афтодаҳол, бечора.
- БАДХОЛАТ** بدحالت 1. дорои намуди нохушо-янд, безеб. 2. бо вазъ ва ҳолати нохушо-янд.
- БАДЧАШМ** بدچشم 1. он ки гӯё чашми шум до-рад ва аз нигоҳи ӯ зиён мерасад. 2. *мач.* мар-де, ки ба занҳо бо назари шаҳвонӣ менига-рад.
- БАДЧАШМӢ** بدچشمی 1. бадчашм будан. 2. *мач.* чашми тамаъ доштан, тамаъкорӣ, аз рӯи шаҳват нигоҳ кардан.
- БАДЧАХЛ** بدجهل одами зуд оташиншаванда, бадқахр.
- БАДЧАХЛӢ** بدجهلی бадчахл будан, оташинӣ.
- БАДЧАХЛОНА** بدجهلانه бадқахрона, бо қахру газаб.
- БАДЧИЛАВ** بدجلو аспе, ки савор шудан наме-монад, бадфеъл, саркаш.
- БАДЧИНС** بدجنس бадзот, бадниҳод; паст, фурумоя, дун.
- БАДЧИНСӢ** بدجنسی бадзотӣ, бадниҳодӣ, пастӣ, фурумоягӣ.
- БАДШАКЛ** بدشکل бадафт, баднамуд, дорои сурати нозеб.
- БАДШАКЛӢ** بدشکلی бадафтӣ, зиштруӣ.
- БАДШИОР** بدشعار бадрасму оин, бадтабиат, бадсират.
- БАДШУГУН** بدشگون он ки ё он чи, ки дар оянда ҳодисаи номубораке ба вучуд меорад; шумном, бадгом, бадқадам, шумқадам.
- БАДШУГУНӢ** بدشگونی бадшугун будан, нахсӣ, шумӣ.
- БАӢЗ** *а.* بياض 1. сафедӣ; **баӢзи гардан** сафо ва сафедии гардан. 2. коғазӣ наонавишта, коғазӣ сафед. 3. *ади.* дафтаре, ки дар он шеърҳои тоза ва гузидаи як ё чанд шоир чамъ оварда шудааст; мачмӯаи ашъор.
- БАӢН** *а.* بيان 1. изҳор, гуфтор; **чизе, ки аӢн аст, чӣ хочат ба баӢн аст** (*зарб.*). 2. шарҳ, ташреҳ; **баӢни ахвол.** 3. сухани фасеҳ; каломи бадеъ; **аломати баӢн** *грам.* аломати китобат – ду нуктаи болои ҳам, ки пеш аз баӢни матлабе ё накли сухани касе гузошта мешавад; **тарзи баӢн** *ади.* тарикъ ва усули гуфтор ва навишти нависанда; **баӢн кардан (намудан)** изҳор кардан, гуфтан; накл кардан; **баӢн шудан (Ӣфтан)** гуфта шудан, зикр Ӣфтан, сухан рафтан.
- БАӢНИЯ** بيانیه 1. иттилоия, навишта ва хабари расмӣ; аз тарафи созмоне, идорае ё шахси масъуле. 2. *грам.* хели муайянкунанда, ки бо исмҳо ифода Ӣфта, муайяншавандаро аз ягон чихат эзоҳ медиҳад; **бобои Карим, Салими садқора; устод Айнӣ, Ҳасани аробакаш.**
- БАӢНКУНАНДА** بيانکننده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **баӢн кардан**; изҳоркунанда.
- БАӢННОМА** بياننامه варақа ё эълomiaе, ки дар он маром ва мақсади ҳизб ё ҳукумате шарҳ дода шудааст, изҳорнома, декларатсия.
- БАӢНОТ** *а.* بیانات 1. *ҷ.* **баӢн.** 2. изҳорот, ахбор; эзоҳот.
- БАӢТ I** بیات *мус.* номи яке аз шӯъбаҳои мақомҳои «Шашмақом».
- БАӢТ II** بیات :**нони баӢт** нони шабина; нони шабмондаи обаш гурехта.
- БАЖ//БУЖ** بز *кҳн.* гардана, ағба.
- БАЗ(З)** *а.* بز чома, қумош, катон ва матоъҳои ғайриабрешимӣ, газвор.
- БАЗА** *фр.* بزه *ниг.* **пойгоҳ.**
- БАЗАЛТ** *лот.* بزالت *геол.* чинси кӯҳии вулкони, ки ҳамчун ашӢ дар сохтмон кор фармуда мешавад.
- БАЗАРБА** بزره *ниг.* **бозарба.**
- БАЗАХ** بزه *кит., ниг.* **гуноҳ, хато.**
- БАЗАҲГАР** بزهگر *кит., ниг.* **гунаҳгор, хатокор.**
- БАЗАҲКОР** بزهكار *ниг.* **гунаҳгор, хатокор.**
- БАЗАҲКОРӢ** بزهکاری *ниг.* **гунаҳгорӣ, хатокорӣ.**
- БАЗЕБ** بزيب 1. зебо, хушрӯй. 2. зебанда; шинам; **базеб кардан (намудан)** зинат додан; зебо кардан.
- БАЗЕБӢ** بزيبی 1. зебой, хушрӯй. 2. зебандагӣ, шинамӣ.
- БАЗЗОЗ** *а.* بزّاز газворфурӯш, матоъфурӯш.
- БАЗЗОЗӢ** بزّازی *кит.* 1. шуғл ва амали баззоз. 2. **чоӣ газворфурӯшӣ; растаи баззозӣ.**

БАЗЗОЛ *a.* بَدَال *kit.* бисёр базлқунанда; бахшанда, сахй.

БАЗИН *بزين kit., nig.* вазон, вазанда.

БАЗИС *ю.* بزييس *nig.* зербино.

БАЗЛ *a.* بذل *kit.* бахшидан, додан; бахшиш, ато.

БАЗЛА *a.* بزله латифа, аския, ҳазлу шўхй.

БАЗЛАГҶ (Ҷ) *بزله گويي* латифагўй, аскиягўй; одами шўхтабў хушгап.

БАЗЛАГҶҶ *بزله گويي* латифагўй, аскиягўй.

БАЗЛАХОНҶ *بزله خواني* латифагўй, суханҳои шўхиомез гуфтан, аксиягўй.

БАЗМ *بزم* зиёфате, ки ба муносибати ягон воқеаи хурсандибахш (*тўй ва ғ.*) бо иштироки хофизон, раққосон ва созандагон ороста мешавад; маҷлиси айшу тараб; **базм қардан (оростан)** базм ташкил қардан; **базми дойрагӣ** базме, ки ба он ғайр аз одамони даъватӣ ҳар кас, ки садои дойраро шунавад, барои мусиқӣ шунидан омада метавонад; **базми кунҷорагӣ** базми бузург (*дар Бухорои пештара*); **базми хонагӣ** базме, ки барои доираи маҳдуд дар хонаи яке аз иштироккунандагони он ташкил мешавад; **базми хоса** базме, ки барои шахсони алоҳида ороста мешавад; маҷфили рақсу суруд, ки барои доираи танги ҳаводорон барпо мегардад; **базми ҷамоатӣ** базме, ки бо иштироки умум гузаронида мешавад; **базми ҷамшедӣ** базми бисёр пурдабабаву бошукӯх.

БАЗМА *بزمه* як гўшаи базмгоҳ.

БАЗМАК *بزمک* шакли *тасғири* базм.

БАЗМАФРҶЗ *بزم افروز* он ки бо зебӣ, хушсуханӣ ва дилрабоии худ маҷфили базмхоро орову зинат медиҳад.

БАЗМГАРД *بزم گرد* шахсе, ки тўй ба тўй, базм ба базм гаштанро дўст медорад.

БАЗМГАРДҶ *بزم گردی* дар базмҳо гаштан, ба базмҳо рафтан.

БАЗМГАХ//БАЗМГОХ *بزم گاه//بزم گاه* ҷои базм, маҳалли айшу нўш, зиёфатгоҳ.

БАЗМДҶСТ *بزم دوست* дўстдори базм, дўстдори айшу тараб.

БАЗМҶ *بزمی* базмгард, базмдўст.

БАЗМНИШИН *بزم نشين* дар базм ширкаткунанда, иштирокдори базм.

БАЗМОВАРД *بزم آورد* *x̄rp.* хўроке, ки аз гўшту тухми мурғ ва сабзӣ омода мешавад.

БАЗМОРО *بزم آرا* он ки базмро метафсонад; маҷфилоро.

БАЗМОРОҶ *بزم آرائی* маҷфилороӣ, базмро тафсондан.

БАЗМСОЗ *بزم ساز* 1. тайёркунандаи базм. 2. *мач.* шод, хурсанд, хушхол.

БАЗМТАЛАБ *بزم طلب* талабгори базм, хоҳони базм, базмдўст.

БАЗМХОНА *بزم خانه* хонае, ки дар он базм барпо мегардад, зиёфатхона.

БАЗОНА *بزانه* вазанда.

БАЗР *a.* بذر *kit.* тухм, дона.

БАЗРАФШОН *بذرافشان* 1. тухмафшон, донакор, тухмпаш. 2. *мач.* деҳқон.

БАЗРУЛБАНЧ *a.* بذرالبنج *kit., nig.* бангдона.

БАЗҶР *بزور* 1. бо азобу машаққат, ба душворӣ: **базҶр қадам задан.** 2. маҷбуран, аз рӯи маҷбури, аз рӯи ночорӣ; **базҶр-базҶр нолидан** ба азоб ва бо овози паст нола қардан.

БАЗҶРҶ *بزوری*: **базҶрҶ баста мондан** *гуфт.* як навъ қарда баста мондан, ба душворӣ баста мондан.

БАИБО *بهابا* 1. мулоҳизакор, эҳтиёткор. 2. шармгин, боҳаё.

БАИД *a.* بعيد *kit.* дур; муқоб. **наздик.**

БАИДУЛҶАВР *a.* بعيد الغور *kit.* чуқур, амиқ, жарф; чуқурии воҳиманок.

БАИДУЛҶИКР *a.* بعيد الفكر *kit.* дурандеш, пешбин; мулоҳизакор, боҳирад.

БАИЗЗАТ *بعزت* *nig.* боиззат.

БАИНСОФ *بهانصاف* *nig.* боинсоф.

БАЙ-БАЙ *بی بی* *nido* ваҳ-ваҳ, ҳай-ҳай (*бо аломати таҳсин ва тааҷҷуб*).

БАЙҶОРА *بيغاره* *kit.* маломат, нақўхиш, сар-

заниш, таъна, мазамат.

БАЙГУЛА *بيغوله* *кит.* 1. гӯша, кунҷ, канора. 2. бeрoҳa.

БАЙГУЛАНИШИН *بيغوله نشين* гӯшанишин, хa-рoбaнишин.

БАЙДАҚ *بيدق* *муарраби* *пиёда*, мӯҳрa дар бoзи шoҳмoт.

БАЙДО(Ъ) *ا. (ء) بيذا* *кит.* чӯл, биёбoн.

БАЙЁЪ *ا. بيع* байъкунaндa, дaллoл.

БАЙЗА *ا. بيضه* *кит.* 1. тухм; тухми мурғ. 2. кулoҳи чaнгӣ, кулoҳхӯд, тoскулoҳ.

БАЙЗАВӢ *بيضوى* *ниг.* байзaмoнaнд.

БАЙЗАҚ *ا. بيزق* *кит.* 1. *ниг.* байдaқ. 2. рoҳнaмo дар сaфaр, рoҳбaлaд.

БАЙЗАМОНАНД *بيضه مانند* бa шaкли тухм, тухмшaкл, тухммoнaнд.

БАЙЗАОСО *آسا بيضه* *ниг.* байзaмoнaнд.

БАЙЗАШАКЛ *بيضه شكل* *ниг.* байзaмoнaнд.

БАЙЗӢ *بيضى* якe аз шaклҳoи хaндасӣ, ки бa дoирaи дaрoзрӯя (яънe, тухми мурғ) мoнaнд aст, эллипс.

БАЙЗО *ا. بيضا* сaфeд(ӣ), сoф(ӣ); **байзoи офтoб** дурахш вa рaвшaнии офтoб; **яди байзo** *ниг.* яд.

БАЙИНА *ا. بينه* кҳн. пaйдo, хувaйдo; дaлeли вoзeҳ вa oшкoрo, хуччaти вoзeҳ; гувoҳи иc-бoти муддao.

БАЙЛАК *بيلاک* *ниг.* бeлaк.

БАЙН *ا. بين* миён, мoбaйн; вaсaт, миёнa; **байни...**
 a) миёни..., мoбaйни...: **муносибaти байни онҳo хуб нaбуд**; б) миёнaчoи..., мaркaзи...; в) фoсилaи..., мaсoфaи...; г) дaруни...; дoхил-и...; **аз байн(и)** a) аз миёни..., аз мoбaйни..., аз миёнaчoи...; б) аз дaруни..., аз дoхил-и...; в) аз он муддaт; г) аз чумлaи...; **дар байн** дар ми-ён; миёни худ; **дар байни...** a) мoбaйни..., дар миёни...; б) дар вaсaти..., дар миёнaчoи...; в) дар кaтoри..., аз чумлaи...; г) бa дaруни..., дар дoхил-и...: **дар байни дуду oтaш**; ф) дар муддaти...: **дар байни як ҳaфтa**; д) дар aс-нoи..., дар дaвoми...: **дар байни ин кoрҳo**; **дар байни худ** бo хaм, бo хaмдигaр; **дар ин байн** дар ин миён, дар ин муддaт; **байн-байн** бaйнo-

байн, дар миёна; **аз байн бурдан** нeстy нoбуд кaрдaн; бaртaрaф кaрдaн; **гап (дар) байни худaмoн мoнaд** сухaн аз дoирaи худaмoн бeрун нaбaрoяд, гaп дар дoирaи oдaмoни худӣ мoнaд.

БАЙНАЛАВОМ *ا. بين العوام* дар байни мaрдум, дар байни oммa, байни умум, бaйнaннoс.

БАЙНАЛМИЛАЛ *ا. بين الملل* 1. байни миллaтҳo, байни хaлқҳo. 2. *тaър.* иттixoдияи бaйнaлхaлқии кaлoн, интeрнaтcиoнaл: **бaйнaлмилaли сeюм** с. нoми дигaри Иттixoди хизбҳoи кoммунистии чaҳoн, ки сoлҳoи 1919-43 aмaл мeкaрд.

БАЙНАЛМИЛАЛӢ *بين المللى* *мансуб бa* **бaйнaл-милaл**; бaйнaлхaлқӣ; чaҳoнӣ; **кaлимaҳoи бaйнaлмилaлӣ** збш. кaлимaҳoe, ки бaрoи aк-сaри зaбoнҳoи миллии дунё умумиaнд.

БАЙНАЛОБИДИН *ا. بين الابدین* *кит.* миёни aзaл вa aбaд, байни aввaл вa oхири чaҳoн.

БАЙНАЛХАЛҚӢ *بين الخلقى* 1. *мансуб бa* сиёсaти хoриҷӣ вa бa рaвoбити байни хaлқҳo вa мaмлaкaтҳo: **сиёсaти бaйнaлхaлқӣ**, **вaзъияти бaйнaлхaлқӣ**. 2. он чи дар байни хaлқҳo чoрӣ вa мaвчуд aст: **ҳaмoвoзии бaйнaлхaлқии мeхнaткaшoн**; **иди бaйнaлхaлқии зaнoн** рӯзи 8-уми мaрт, ки бo қaрoри кoнфeрeнсияи зaнoни сoтcиaлист (сoли 1910 дар шaҳри Кoпeнгaгeни Дaниa) ҳaмчун рӯзи oзoдӣ вa бaрoбaрхуқуқии зaнoни тaмoми чaҳoн тaҷлил кaрдa мeшaвaд.

БАЙНАЛҲОЧИБАӢН *ا. بين الحاجبين* дар миёни aбрӯҳo.

БАЙНАННАХРАӢН *ا. بين النهرين* 1. байни ду нaхр, байни ду дaрё. 2. байни дaрёҳoи Дaчлa вa Фурoт дар Oсиёи Ғaрбӣ, ки ҳoлo қисми зиёди он хoки дaвлaти Ирoқ aст.

БАЙНАННОС *ا. بين الناس* байни мaрдум, дар миёнaи мaрдум, бaйнaлaвoм; байни хaлқ, дар байни хaлқ.

БАЙНИВАЗOРАТӢ *بين وزارتي* 1. дар байни вaзoрaтҳoи гунoгун бaамaлoмaдa ё тaшкил-ёфтa. 2. муттaхидкунaндaи фaъoлияти вaзoрaтҳoи гунoгун; муштaрaк дар байни чaнд вaзoрaт; **кoмиссияи бaйнивaзoрaтӣ** кoмиссияe, ки аз нaмoяндaи чaнд вaзoрaт мурaттaб шудaст.

БАЙНИВИЛОЯТӢ *بين ولايتي* 1. дар байни вилoятҳo бaамaлoмaдa ё тaъсисёфтa. 2. муш-

тарак ва умумӣ барои чанд вилоят: **роҳҳои автомобилгарди байнивилоятӣ**; **мачлиси машваратии байнивилоятӣ** чаласаи машваратии намояндагони чанд вилоят (*дар ягон соҳа*).

БАЙНИДАВЛАТӢ *بین‌دولتی* *марбут ба* равобити мобайни давлатҳо.

БАЙНИДАНДОНӢ *بین‌دندانی* *зби.* овозе, ки дар натиҷаи ба ҳам наздик кардан ва ё ба ҳам расонидани дандонҳои болову поён талаффуз мешавад.

БАЙНИДАРӢ *بین‌دری* тахтаи амудие, ки дар миёни ду табақаи дарҳои дутабақа зада мешавад.

БАЙНИЗАБОНӢ *بین‌زبانӣ* *зби.* дар байни забони халқҳои гуногун вучуддошта: **робитаҳои байнизабонӣ**.

БАЙНИИДОРАВӢ *بین‌اداری* *ниг.* **байниидорӣ**.

БАЙНИИДОРӢ *بین‌اداری* *марбут ба* ду ё чанд идораву муассиса.

БАЙНИКИТОБХОНАВӢ *بین‌کتابخانوی* дар байни китобхонаҳо мавҷуд; муштарак мобайни китобхонаҳо: **обунаи байникитобхонавӣ**.

БАЙНИКОРХОНАВӢ *بین‌کارخانوی* вобаста ба ду ё чанд корхона: қарордоди **байни корхонавӣ**.

БАЙНИҚАБИЛАВӢ *بین‌قبیلوی* *мансуб ба* байни қабилаҳо: **муносибатҳои байниқабилавӣ**.

БАЙНИҚАБУРҒАВӢ *بین‌قبرغوی* воқеъ дар байни қабурғаҳо: **мушакҳои байниқабурғавии одам**.

БАЙНИҚАТОРӢ *بین‌قطاری* *кишов.* *мансуб ба* байни қаторҳо (-и кишти пахта *ва г.*): **коркарди байниқатории пахта**.

БАЙНИҚИТӢАВӢ *بین‌قطعوی* мавҷуд ё ба вуқӯоянда дар байни қитъаҳо: **парвози байниқитъавии мушакҳои дурпарвоз**.

БАЙНИМАВСИМӢ *بین‌موسمی* фосилаи байни мавсимҳо; муддати замони байни фаслҳои сол (*ки барои қору фаъолияте мусоид аст*).

БАЙНИМИНТАҚАВӢ *بین‌منطقوی* вобаста ба ду ё чанд минтақаҳои гуногун, алоқадор ба ду ё чанд минтақа.

БАЙНИНОҲИЯВӢ *بین‌ناحیوی* 1. мавҷуд дар байни ноҳияҳои гуногун. 2. муштарак ва

умумӣ барои чанд ноҳия (*воҳиди маъмурию марзӣ дар ҳайати вилоят ё шаҳрҳои калон*): **роҳҳои автомобилгарди байниноҳиявӣ**.

БАЙНИПАРЛАМЕНТӢ//БАЙНИПАРЛУ-

МОНӢ *بین‌پرلمنتی//بین‌پرلمانی* 1. иборат аз намояндагони парламенти давлатҳои гуногун. 2. дахлдор ба равобити мобайни парламентҳо; **мубодилаи афкори байнипарламентӣ** мубодилаи афкор дар байни намояндагони парламентҳои давлатҳои гуногун.

БАЙНИСАЙӢРАВӢ *بین‌سیاروی* мавҷуд ё ба вуқӯоянда дар байни сайёраҳо: **мушаки байнисайёравӣ** мушаки дурпарвоз, ки дар байни сайёраҳо (*Зӯҳра, Миррих ва г.*) парвоз карда метавонад.

БАЙНИСИНФӢ *بین‌صنفی* *марбут ба* корҳои умумӣ ва таълимӣ, ки дар байни синфҳои мактабҳо сурат мегирад.

БАЙНИСИТОРАВӢ *بین‌ستاروی* мавҷуд ё ба вуқӯоянда дар байни ситораҳои осмонӣ.

БАЙНИСОҲАВӢ *بین‌ساحوی* мавҷуд ва бавуқӯоянда дар соҳаҳо.

БАЙНИФАКУЛТАВӢ *بین‌فکلتوی* муштарак ва умумӣ барои факултаҳои гуногуни мактаби олий; **кафедраи байнифакултавӣ** кафедрае, ки фанҳои дар факултаҳои гуногун таълим медиҳад.

БАЙНИХУДӢ *بین‌خودی* дар байни одамони худӣ мавҷуд ё ба вуқӯоянда.

БАЙНИҲАМДИГАРӢ *بین‌همدگری* *мансуб ба* равобити байни ҳамдигар: **ёрии иқтисодии байниҳамдигарӣ**.

БАЙНИҲУКУМАТӢ *بین‌حکومتی* оид ба равобити байни ҳукуматҳо; чорӣ ва амалкунанда дар мобайни давлатҳо.

БАЙНИҲУЧАЙРАВӢ *بین‌حجیروی* *биол.* дар байни ҳучайраҳои бофтаи ҳайвонот ва растаниҳо ҷойгирифта.

БАЙНИҲУЧРАВӢ *بین‌حجروی* 1. дар байни ҳучраҳо мавҷуд ё ба вуқӯоянда. 2. муштарак барои чанд ҳучра.

БАЙНИЧУМӢХУРИЯВӢ *بین‌جمهوریوی* *ниг.* **байничумхурӣ**.

БАЙНИЧУМӢХУРӢ *بین‌جمهوری* 1. дар байни чумхуриятҳо мавҷуд ё рӯйдиҳанда. 2. муштарак ва умумӣ барои якчанд чумхурӣ:

- мачлиси машваратии байниҷумҳурии роҳбарони ҷумҳуриҳо (-и Осиёи Марказӣ).**
- БАЙНИШАХРӢ** بين شهرى 1. дар байни шаҳрҳои гуногун мавҷуд ва амалкунанда. 2. муштарак ва умумӣ барои чанд шаҳр; **телефони байнишаҳрӣ** телефон барои алоқа (гуфтугӯ) бо шаҳрҳои дигар.
- БАЙНОБАЙН** بينابين дар миёна, байн-байн.
- БАЙРАҚ//БАЙРОҚ** *т.* بيرق//بيراق матои ранги муайян, ки ба ҷӯби борики дарозе насб мекунанд ва дар он аксаран сурати нишони давлат, миллат, ҷамъият, ташкилот ҳамчун рамзи мавҷудият кашида мешавад, парчам, ливо, алам: **байрақи давлатӣ, байрақи сурх, байрақи харбӣ.**
- БАЙРАҚБАР** بيرقبر барандаи байрақ., байрақбардор.
- БАЙРАҚБАРДОР** بيرقبردار 1. мутасаддии бардоштани байрақ (*дар намоишҳои қисмҳои харбӣ ва ғ.*). 2. он ки барои хизматҳои шоиста бо байрақ мукофотонида шудааст; пешқадам, пешбарандаи ягон кор ё ҳаракати иҷтимоӣ.
- БАЙРАҚДОР** بيرقدار дорандаи байрақ, бардорандаи байрақ, парчамдор.
- БАЙРАҚКАШ** كاش بيرق *ниг.* байрақбар.
- БАЙРАҚСИТОН** بيرقستان 1. гирандаи байрақ аз дасти душман, ситонандаи байрақ. 2. *мач.* ғолиб, музаффар. 3. васфи муболиғавие, ки дар ҳаққи паҳлавоне ва шахси пурқуввате мегӯянд.
- БАЙРАҚЧА** بيرقچه *шакли тасғири байрақ.*
- БАЙТ I** *а.* بيت 1. *адш.* хурдтарин воҳиди шеърӣ суннатӣ, ки аз ду мисраи ба ҳам пайваста иборат аст, ду мисраи шеър; **байт хондан** а) ду мисраъ шеъреро аз ғазале *ва ғ.* гуфтан; б) шеър хондан; суруд хондан. 2. *мач.* шеъри аз ду мисраъ зиёд, асосан рубой.
- БАЙТ II** *а.* بيت хона, хонаи иқоматӣ; **аҳли байт** аъзои оила, аҳли хонавода.
- БАЙТ III** *англ.* بيت *итт.* воҳиди маълуми компютерӣ.
- БАЙТАЛ** *т.* بيتل аспӣ мода, модӣён.
- БАЙТБАНДӢ** بيتبندى мисраъбандӣ.

- БАЙТБАРАК** بيتبرک бозист, ки яке аз ҳарифон як байтро аз ёд мегӯяд, ҳарифи дигар бояд дар ҷавоб байтро аз ёд хонад, ки аввали он бо ҳарфи охири байти гуфтаи ҳариф сар шавад.
- БАЙТБАРАКБОЗӢ** بيتبرکبازى *ниг.* байтбарак.
- БАЙТОР** *а.* بيطار табиби ҳайвонот, домпизишк.
- БАЙТОРӢ** بيطارى амали табиби ҳайвонот, домпизишкӣ.
- БАЙТУЛАДВИЯ** *а.* بيتالادويه дорухона, ҷои давоҳо.
- БАЙТУЛАМАЛ** *а.* بيتالعمل хонаи истехсоли чизе, коргоҳ, корхона.
- БАЙТУЛАРӢС** *а.* بيتالعروس хонаи арӯс.
- БАЙТУЛАСНОМ** *а.* بيتالاصنام бутқада, санамхона, бутхона.
- БАЙТУЛАХЗОН** *а.* بيتالاحزان *кит.* 1. хонаи хузн, хонаи андӯх, ғамхона; гӯшаи ҷудой ва фирок. 2. *киноя аз* хонаи Яъқуб мебошад, ки вақти ҷудой аз писараш Юсуф он ҷо азо мегирифтааст.
- БАЙТУЛҒАЗАЛ** *а.* بيتالغزل бехтарин байти ғазал.
- БАЙТУЛКАЪБА** *а.* بيتالكعبة хонаи Каъба.
- БАЙТУЛҚАСИДА** *а.* بيتالقصيدة 1. байте дар як қасида, ки аз байтҳои дигар зеботару дилпазиртар бошад; байти баргузидаи қасида; шохбайт. 2. байте дар қасида, ки мазмуни он пештар ба зехни шоир омада ва шакли шеърӣ гирифта ва байтҳои боқимонда бар пояи он гузошта шуда бошанд.
- БАЙТУЛЛАҲМ** *а.* بيتاللحم номи маҳалле дар наздикии Байтулмақаддас, ки Исо аз Марям дар ҳамин ҷо зоида шудааст.
- БАЙТУЛЛОҲ** *а.* بيتالله *ниг.* байтулҳарам.
- БАЙТУЛМАЪМУР** *а.* بيتالمعمور байти маъмур, ибодатхонае дар ҷои Каъба то тӯфони Нӯх, ки баъд гӯё дар осмони чорум дар муқобили Каъба қарор гирифта бошад.
- БАЙТУЛМОЛ** *а.* بيتالمال *кит.* ҳазинаи давлатӣ дар кишварҳои исломӣ барои нигоҳ доштани пул ва мол.
- БАЙТУЛМУЛК** *а.* بيتالملک *кин.* аз қасри шох, қасри воли.

- БАЙТУЛНАҲЛ** *a.* بيت النحل хонаи занбӯри асал.
- БАЙТУЛҲАЛО** *a.* بيت الخلا *кит.* обхона, мистароҳ, хочатхона.
- БАЙТУЛҲАЗАН** بيت الحزن *ниг.* байтулаҳзон.
- БАЙТУЛҲАРАМ//БАЙТУЛҲАРОМ** *a.* بيت الحرم//بيت الحرام хонаи Каъба дар Макка.
- БАЙТУЛҶУНУН** *a.* بيت الجنون девонахона, хонаи чинниён, бошишгоҳи девонагон.
- БАЙТУЛЭҲЗОН** *a.* بيت الاحزان *ниг.* байтулаҳзон.
- БАЙТУССАМАД** *a.* بيت الصمد хонаи Худо, ибодатгоҳ.
- БАЙТУССАНАМ** *a.* بيت الصنم бутхона, буткада, санамхона, нигорхона.
- БАЙТУШШАРАФ** *a.* بيت الشرف *кит.* 1. хонаи нек, хонаи бошарофат. 2. *нуч.* бурче, ки ба он дохил шудани ситораи муайяне аз ҳафт ситораи сайёр нек ва бошарофат шумурда мешавад, бурчи ҳамал, ки шарафи хуршед дар он аст.
- БАЙТХОНӢ** بيت خواني шеърхонӣ, сурудхонӣ.
- БАЙӢ** *a.* بيع созиш ва мувофиқат оид ба байӢ (*дар харидуфурӯш*), савдои пазондашуда; **байӢи шарӢи** савдое, ки дар хузури намояндаи шариат ба иҷро мерасид; **байӢ кардан** а) дар бораи байӢ ё кирои чизе ба як қарор омадан; б) *фурӯхтан*.
- БАЙӢАТ** *a.* بيعت *кит.* муоҳида, аҳду паймон, муоҳидаи дӯстӣ, паймон бастан барои фармонбардорӣ ва итоат аз касе, ки одатан бо даст додан анҷом меёфтааст; пешвой ё роҳбарии касеро пазируфтан.
- БАЙӢАТӢ** بيعتى *марбут ба байӢат*; бахшидашуда хангоми байӢат.
- БАЙӢАТНОМА** بيعت نامه навиштаи дорои байӢат, аҳднома, ки асосан ба подшоҳон ва амирон байӢат мекарданд.
- БАЙӢНОМА** بيع نامه санади харидуфурӯш.
- БАЙӢОНА** بيعانه як миқдор пуле, ки вақти муомила пешакӣ ба соҳиби мол медиҳанд, пешбаҳо, пешпардохт.
- БАЙӢПУЛӢ** بيع پولى *ниг.* байӢона.
- БАК I** *фр.* бак зарфест барои нигоҳ доштани сӯзишвории моеъ дар мошин, ҳавопаймо ва дигар воситаҳои техникӣ.
- БАК II** بك *мус.* яке аз зарбҳои мусиқӣ.
- БАКАБУМ** بكه يم *мус.* калимаи тақлиди овозӣ, ки аз садои доира ва нақора гирифта шудааст.
- БАКАВУЛ//БАКОВУЛ** *т.-м.* بكاول//بکول *таър.* 1. маъмури сариштадории лашкар, аз ҷумла пардохти музди сипоҳиён. 2. маъмури таҳияи хӯрду хӯрок барои шоҳон ва амирон, сардори ошпазҳо, калони ошпазҳо; **ба оши тайёр бакавул** (*мақ.*) муфтхӯр ва тайёрхӯр.
- БАКАВУЛӢ** بكولى амали бакавул, касбу кори бакавул, шуғли бакавул.
- БАКАЛАВР** *лот.* بكالور зинаи аввали таҳсилоти олии пеш аз магистр.
- БАКОРА** بكاره :бакораву **бекора** даркору нодаркор, лозиму нолозим.
- БАКОРАТ** *a.* بكارت 1. бикр будан, духтар будан, духтарӣ, дӯшиза. 2. пардаи бакорат. 3. *маҷ.* тозаю покизагӣ.
- БАКТАР** بکتر *ниг.* багтар.
- БАКТЕРИОЛОГИЯ** *ю.* بکترآلگيه илм дар бораи бактерияҳо, микробшиносӣ, ангалшиносӣ.
- БАКТЕРИОЛОГӢ** بکترآلگي *мансуб ба бактерия; чанги бактериологӢ* чанге, ки дар он микробҳои гуногунро дар шакли бомба ва ғ. ҳамчун воситаи қатли ом истифода мебаранд, чанги микробӣ.
- БАКТЕРИЯ** *ю.* بکتریه мавҷудоти хурдтарини ба назар нономоён, ки дар зери заррабин дида мешавад, микроб, ангал.
- БАКТЕРИЯШИНОСӢ** بکتریه شناسي соҳаи илм дар бораи бактерияҳо, микробшиносӣ, ангалшиносӣ.
- БАКУЛӢ** بکلى тамоман, батамом, ба таври кулӣ.
- БАКАДР** به قدر кадрнок, қиматнок, арзишманд, боэҳтиром, бақимат.
- БАК(Қ)АМ** *a.* بقم 1. дарахтест чӯбаш сурхранг, ки аз пӯсти он ранги сурх тайёр мекунанд, дарахти зардранги сурх. 2. *маҷ.* сурх.
- БАҚАР** *a.* بقر *кит.* гов; **соли бақар** соли дуҷуми силсилаи солшумории дувоздаҳгона бо номи ҳайвонот, соли гов.

БАҚАРРОС بقراس *калимаи тақлиди овози* чӯшиши сахти об ва дигар моеот, балаққос.

БАҚИМАТ بديمت *пурбаҳо, қиматнок, қиматбаҳо.*

БАҚИЯ *a.* بقية 1. монда, бозмонда; боқимонда, мобакӣ; **бақияи пул** зиёдати пул, пули боқимонда баъди хариди чизе; **бақияи умр** қисми боқимондаи умр. 2. думбола, идома.

БАҚИЯПУЛӢ بقيه پولى *ниг. бақия (-и пул).*

БАҚКОЛ *a.* بقال *дӯкандори озукафурӯш, фурӯшандаи озука (аз қабилӣ орд, сабзавот, равған биринч ва ғ.).*

БАҚКОЛӢ بقالى 1. *мансуб ба баққол;* амали баққол, қору қасби баққол. 2. *дӯкони озукафурӯшӣ, макони фурӯши хӯрокворӣ.*

БАҚЛ *a.* بقل *кит. нӯшгиёх, номи умумии гиёҳҳои хӯрокӣ (ҳамчун пудина, тарра);* кабудӣ, сабзавот.

БАҚО *a.* بقاء 1. боқӣ будан, абадият, ҷовидон; мондагор будан, бардавомӣ; **бақои умр** бардавомии умр, безаволии умр, дарозумрӣ; **бақои ҳаёт** дарозумрӣ. 2. *маҷ. пойдорӣ, устуворӣ, ҳастӣ, пояндагӣ.* 3. *физ. собит мондани миқдор ва каммияти физикӣ, монанди нерӯ ё вазн ҳангоми ба вуқӯъ омадани тағйироти физикӣ ё химиявӣ барои энергия; бақои чирм, қонуни бақо.*

БАҚОӢ بقايا *кит. 1. боқимондаҳо, чизҳои боқимонда. 2. бозмондагон, чузъҳои боқимондаи чизе. 3. асарҳо ва нишонаҳои барҷомонда.*

БАҚУВВАТ بقوت 1. *ниг. боқувват. 2. маҷ. сахт, маҳкам; доштнок; матои ғафси бақувват.*

БАҚУВВАТӢ بقوتى *ниг. боқувватӣ.*

БАҚУРБ بقرب *қурбнок, қиматнок, арзишнок; дорои қадру қимати зиёд.*

БАЛ بل *шакли қӯтоҳшудаи балки.*

БАЛАД I *a.* بلد 1. *шинос бо чизе; воқиф, огоҳ; роҳнамо; балад будан ба чизе* шинос будан бо чизе, огоҳӣ доштан аз (сирру асрори) чизе.

БАЛАД II *a.* بلد *ниг. балда.*

БАЛАДӢ بلدى 1. *марбут ба балад ва балда; шахрӣ. 2. балад будан, ошно будан, до-нистан.*

БАЛАЗЗАТ بلذت *ниг. болаззат.*

БАЛАҚ-БАЛАҚ بلق بلق *калимаи тақлиди овоз, ки садои чӯшидани чизи моеъро ифода мекунад.*

БАЛАҚҚАС//БАЛАҚҚОС بلقاس//بلقس *калимаи тақлиди овози сахт чӯшидани чизҳои обакӣ.*

БАЛАҚҚОСЗАНОН بلقاسزانان *феъли ҳол аз балаққос задан; дар ҳолати балаққос зада чӯшидан.*

БАЛАНД بلند 1. *афрошта, боло; муқоб. паст: девори баланд, қӯҳи баланд. 2. дароз, навча, муқоб. кӯтоҳ: қад баланд. 3. бисёр, зиёд, афзун: иқтидори баланд. 4. тез, гузаро, шунаво (oid ба садо, ханда): баланд-баланд хондан. 5. бисёр сахт, бошидат: оташи баланд, таби баланд. 6. ғализ, пурранг (нисбат ба ранг): кабуди баланд, сурхи баланд. 7. маҷ. хеле хуб, хориқулода, олий: маҳорати баланд, мазмуни баланд, сухани баланд, таъби баланд, истеъдоди баланд; нархи баланд қимати гарон; тамоқуи баланд тамоқуи тунду таъсирнок; баланд бардоштан а) боло кардан (мас., дастро); б) зиёд намудан, афзун намудан, бисёр кардан (мас., ҳосил ва ё иқтидорро); баланд гардидан // баланд гаштан *ниг. баланд шудан; баланд гирифтан а) якбора бо садои баланд шуруъ кардан (мас., дар сурудҳои, ки одатан оҳиста-оҳиста ба авҷ расонида мешавад); б) худро афзал донистан, худро беҳтар шумурдан; баланд кардан (намудан) а) боло кардан, бардоштан: сар баланд кардан; б) равшан кардан, пурқувват кардан (-и чароғ, оташ ва ғ.); в) сохтан, барпо намудан; баланд шудан а) боло баромадан; зоҳир шудан, намудор гаштан; б) боло шудан, бардошта шудан; в) зиёд шудан, афзудан (мас., обрӯ, шӯҳрат, рутба ва ғ.); г) қомат рост кардан, қад афрохтан; ғ) баромадан, шунида шудан, ба гӯш расидан (-и овоз); д) гапи баланду паст (ё пасту баланд) задан дурушту дағал гап задан, сухани бемаъниву беҳуда гуфтан, дурушт муомила кардан; нархи чизеро баланд кардан қимати чизеро гарон кардан, баҳои чизеро зиёд кардан; овоз баланд кардан дод задан, фарёд баровардан.**

БАЛАНДАХТАР بلنداختر 1. *толеъбаланд, неқбахт. 2. тавоно, нерӯманд, муқтадир.*

БАЛАНДАХТАРӢ بلنداخترى *неқбахтӣ, хушбахтӣ, саодат.*

- БАЛАНДБОЛО** بلندبالا *ниг.* болобаланд.
- БАЛАНДВОЛТ** بلندوالت дорои волти зиёд: хати барки баландволт.
- БАЛАНДГҮ** بلندگو 1. василае, ки шиддати садоро таквият медиҳад. 2. василае, ки ишораи баркро ба садо табдил медиҳад. 3. василаи расондани паём ё таблиғи чизе; карнаи радио.
- БАЛАНДГҮӢ** بلندگوڻي *мач.* даъвоҳои бечо ва лофу газоф задан.
- БАЛАНДГҮӢЯК** بلندگوڻيک *ниг.* баландгӯ.
- БАЛАНДҒОЯ** بلندغايه дорои ғояи баланд, аз чиҳати ғоявӣ дар дараҷаи ниҳой.
- БАЛАНДДЕВОР** بلندديوار дорои девори баланд (*мас., ҳавлӣ, сарой, қалъа*).
- БАЛАНДИӢР** بلنديار *кит.* дорои иёри баланд, комилиёр, холис.
- БАЛАНДИҚБОЛ** بلنداقبال толеъбаланд, некбахт, хушбахт.
- БАЛАНДИҚБОЛӢ** بلنداقبالي толеъбаландӣ, некбахтӣ, хушбахтӣ.
- БАЛАНДИН** بلندين болодарӣ, чӯби болоии дари хона, чорчӯби дар.
- БАЛАНДИРОДА** بلنداراده бо иродаи мустаҳкам, дорои иродаи матин.
- БАЛАНДИСАНЧ** بلنديسنج *сохт.* олати заминсанҷӣ барои муайян кардани андозаи баландӣ.
- БАЛАНДИХТИСОС** بلنداختصاص дорои ихтисоси баланд, донандаи хуби касбу кор.
- БАЛАНДӢ** بلندي 1. ҷои баланд, тепа; *муқоб.* **пастӣ**; **пастию** баландӣ а) шебу фароз; ноҳамворӣ; б) *киноя* аз неку бад; мушкилот (-и рӯзгор). 2. боло. 3. дарозӣ ба амуд, иртифоъ; қад; *муқоб.* **кӯтоҳӣ**; **баландӣ доштан** баланд будан, дорои иртифоъ будан; **баландӣ ёфтан** баланд шудан; рост шудан. 4. қулла; авҷ. 5. баланд будан, боло будан, олий (дараҷа) будан; бузургӣ, азамат. 6. *мач.* шиддат; афзунӣ, зиёдӣ; **толеи касе баландӣ кардан** бахти касе тофтан.
- БАЛАНДКҶҲ** بلندكوه 1. кӯҳи баланд. 2. воқеъ дар байни кӯҳҳои баланд: **деҳаи баландкӯҳ**.
- БАЛАНДҚАД** بلندقد *ниг.* қадбаланд.
- БАЛАНДҚОМАТ** بلندقامت *ниг.* қоматбаланд.
- БАЛАНДМАЗМУН** بلندمضمون дорои мазмуни баланд, пурмазмун.
- БАЛАНДМАҚОМ** بلندمقام *ниг.* баландмартаба.
- БАЛАНДМАРТАБА** بلندمرتبه дорои мақом ва дараҷаи баланд; воломақом, олимақом; олиқадр, баландпоя.
- БАЛАНДМАРТАБАГӢ** بلندمرتبي баландпоя будан, баландмартаба будан, воломақомӣ.
- БАЛАНДМАҲАК** بلندمهک *ниг.* баландиёр.
- БАЛАНДМАҲСУЛ** بلندمحصول он чи маҳсули зиёд медиҳад, сермаҳсул.
- БАЛАНДМАӢРИФАТ** بلندمعرفت соҳиби маърифати баланд; фозилу доно.
- БАЛАНДМАӢРИФАТӢ** بلندمعرفتي баландмаърифат будан; доноӣ, фозилӣ.
- БАЛАНДНАЗАР** بلندنظر он ки ба чизҳои майдачӯйда ва назарногир аҳамият намедиҳад, баландҳиммат.
- БАЛАНДНАЗАРӢ** بلندنظري баландназар будан.
- БАЛАНДНОМ** بلندنام баландовоза, машхур, некном.
- БАЛАНДОБРӢ** بلندآبروي соҳиби обрӯю эътибори баланд.
- БАЛАНДОВОЗ** بلندآواز садои баланд дошта.
- БАЛАНДОВОЗА** بلندآوازه овозадор, машхур, шӯҳратманд, номдор, маъруф.
- БАЛАНДОҲАНГ** بلندآهنگ *ниг.* баланд овоз.
- БАЛАНДОШӢНА** بلندآشيانه дорои ошонаи бисёр, чандтабақа.
- БАЛАНДПАРВОЗ** بلندپرواز 1. боло ва дур парвозкунанда: **парандаи баландпарвоз**. 2. *мач.* гӯяндаи фикрҳои баланд дар шеър.
- БАЛАНДПАРВОЗӢ** بلندپروازي баландпарвоз будан, парвози баланд доштан.
- БАЛАНДПОЯ** بلندپايه 1. дорои пояҳои дароз: **мизи баландпоя**. 2. *ниг.* баландмартаба.
- БАЛАНДПОЯГӢ** بلندپايگي 1. баландпоя будан, пояҳои дароз доштан. 2. *ниг.* баландмартабагӣ.

БАЛАНДРУТБА بلندرطبه дорои рутбаву мартабаи калон, олимақом: **афсари баландрутба**.

БАЛАНДСАДО بلندصدا *ниг.* **баландовоз**.

БАЛАНДСИФАТ بلندصفت дорои сифат ва навъи баланд, аълосифат.

БАЛАНДСИФАТӢ بلندصفتى баландсифат будан; аълосифатӣ.

БАЛАНДТАБЪ بلندطبع соҳиби табъи баланд, соҳибзавқ; шоири хушсалиқа.

БАЛАНДТОЛЕЪ بلندطالع некбахт, бахташ омадкарда.

БАЛАНДФИШОР بلندفشار дорои қувваи муқовимат ба фишори зиёд, тобовар ба фишори калон: **қубурҳои баландфишор**.

БАЛАНДҲАВО بلندهوا 1. *ниг.* **ҳавобаланд**. 2. ҳавобаландона, мағрурона.

БАЛАНДҲАРОРАТ بلندحرارت дорои ҳарорати баланд, гарм, тафсон.

БАЛАНДҲИММАТ بلندهمت *ниг.* **ҳимматбаланд**.

БАЛАНДҲИММАТӢ بلندهمتى *ниг.* **ҳимматбаландӣ**.

БАЛАНДҲОСИЛ بلندحاصل кишт ё замин, ки ҳосили зиёд медиҳад.

БАЛАНДШАВАНДА بلندشونده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **баланд шудан**; болобароянда, болошаванда.

БАЛАНДШИДДАТ بلندشدت дорои шиддати зиёд; *муқ.* **баландволт**: **хати баландшиддати қувваи барқ**.

БАЛАНС *фр.* *биланс* ҳисобд., *ниг.* **тавозун**.

БАЛАСОН *ю.* بلسان 1. дарахтест хордор, ки асосан дар Арабистон ва Ҳабашистон мерӯяд ва бо теғ задан аз он самғе (моддаи часпанда) давоӣ мебарояд. 2. самғи муаттаре, ки аз чанд гиёҳ, аз чумла аз самғи баласон ба даст меояд.

БАЛВО *а.* بلوا ғавғо, ошӯб, шӯриш, исён (*бо қасди табаддулоти давлатӣ*).

БАЛВОАНГЕЗ بلوانگيز *ниг.* **балвогар**.

БАЛВОГАР بلواگر ошӯбандоз; шӯришгар.

БАЛВОГАРӢ بلواگرى балво хезондан, ошӯбгарӣ, исёнгарӣ.

БАЛВОГАРОНА بلواگرانه 1. исёнкорона; ошӯбгарона: **балвогарона гап задан**. 2. дорои хусусияти ба ошӯбу исён даъваткунанда: **шиори балвогарона, суханони балвогарона**.

БАЛҒАМ *а.* بلغم мояи ғализе, ки бо сулфа аз гулӯ (-и бемор) чудо мешавад: **балғам партофтан**.

БАЛҒАМИМИЗОЧ بلغمىمزاج дорои табиати балғамӣ.

БАЛҒАМӢ بلغمى 1. беморе, ки аз гулӯяш бо сулфа балғам мебарояд. 2. ранги сабзи паст, сабзчаранг: **пиёлаи балғамӣ**.

БАЛҒАМОВАР بلغم آور бавучудоварандаи балғам, боиси балғампартоӣ шудан: **доруи балғамовар**.

БАЛҒАМПАРТОӢ بلغم پرتاى *исми амал аз балғам партофтан*.

БАЛҒУР بلغور донаи қӯбидашуда ва шикастаи ғалладона, монанди гандум ва чав, рез.

БАЛҒУРӢ بلغورى *мансуб ба балғур*; таҳияшуда аз балғур.

БАЛДА *а.* بلدة *кит.* маҳалли аҳолинишин; шаҳр.

БАЛДОҚ بلدق ҳалқаи доирашакле, ки занон барои зебу зинат ба бинӣ мекардаанд; гӯшвораи доирашакл.

БАЛЕ *а.* بلى 1. *ҳиссаҷаи тасдиқӣ* оре, ҳа, ҳо; **бале гуфтан** тасдиқ кардан; розӣ шудан. 2. *нидо* офарин, аҳсан; **бале-бале гуфтан** ба тасдиқи сухани касе «ҳа-ҳа» гуфтан.

БАЛЕГӢ (Ӣ) بلى گوى 1. *мач.* хушомадгӯ, лаббайгӯ, чоплус. 2. *кҳн.* ёридиҳандаи маддоҳон – хонандағони қиссаҳои ривоятӣ, ки дар вақти қиссаҳои бо нидои худ диққати сомонро ба тарафи қиссаҳон ҷалб менамуданд.

БАЛЕГӢӢ بلى گويى 1. *исми амал аз бале гуфтан*; тасдиқ кардан; изҳори ризомандӣ. 2. *мач.* хушомадгӯӣ, лаббайгӯӣ, чоплусӣ.

БАЛЕҒ *а.* بليغ *ниг.* **балиғ**.

БАЛЕТ *фр.* ballet 1. як навъи санъати рақс. 2. як намуди намоишҳои сахнаӣ иборат аз рақс ва имову ишорат таҳти оҳанги мусиқӣ.

БАЛЕТМЕЙСТЕР *олм.* بليت ميستر *басаҳнагузорандаи рақсҳои балет*.

БАЛИҒ//БАЛЕҒ *а.* بلغ 1. расо, комил; фасех, зебо (*сифати сухан*). 2. суханвар, забонвар, зебогуфтор.

БАЛИД *а.* بليد *кит.* кундфаҳм, кундзехн.

БАЛИҚ *т.* بليق моҳӣ; гӯшти шӯр ва андак хушк кардаи тахтапушти моҳихоӣ сурх.

БАЛИЛА *ю.-а.* بليه 1. меваи зардранг ва тухмшаклу дарозрӯя, ки донаи он хусусияти доругӣ дорад ва дар дорусозӣ истифода мешавад. 2. гиёҳи ин мева, ки дарахтчаест аз хонаводаи бодомӣ ҳиндӣ.

БАЛИСОН *ю.-а.* بليسان *ниг.* баласон.

БАЛИЯ(Т) *а.* بليت//بليه 1. *кит., ниг.* **бало**. 2. мусибат, бадбахтӣ, фақирӣ, мӯхтоҷӣ.

БАЛК بلك *шакли кӯтоҳишудаи балки*.

БАЛКАН بلكن *кҳн.* 1. сари девор. 2. *ниг.* **манчаник**.

БАЛКИ بلكه 1. *чӯзӣ пасини пайвандаки чӯфти хилофӣ:* **на танҳо..., балки; на фақат..., балки**. 2. *ҳиссаҷаи таъкидӣ* ҳатто. 3. баръакс.

БАЛЛ *фр.* بل 1. воҳиди ченаки дараҷа ё шиддати ҳодисаҳо (*аз қабилӣ бод, зилзила*). 2. баҳое, ки ба дараҷаи дониши талабагон дар мактабҳо ва ба маҳорати варзишгарон дар мусобиқаҳо дода мешавад, ҳол.

БАЛЛАДА *фр.* بلده *адш.* яке аз намудҳои назми лирикию ҳамосавист, ки аз шеърӣ начандон калони сюжетнок иборат буда, дар он лаҳзаӣ қаҳрамонӣ ва г. тасвир меёбад, қисса.

БАЛЛИСТИКА *ю.* بليستিকে *ҳ.* илм дар бораи қонуниятҳои парвози тиру мушакҳо.

БАЛЛИСТИКӢ بليستیکي **:мушаки баллистикӣ** мушаки худпар бо хати сайри ҷисми озодҳаракаткунанда.

БАЛЛОН *фр.* بلان 1. зарфи шишагӣ ё филизӣ барои кашондан ва нигоҳ доштани чизҳои моеъ ва газ. 2. чархи резинӣ, ки ба дарунаш ҳаво пур карда мешавад.

БАЛО *а.* بلا 1. офат, фалокат, бадбахтӣ; **балои ногаҳонӣ // балои осмонӣ** офати табиӣ (*аз қабилӣ тӯфон, жола, сел, раъду барқ*); **балои азим** а) офати ниҳоят калон; б) *мач.* ниҳоят шайтону маккор; **балову қазо барин** мисли офати ногаҳонӣ ва банохост дучоршаванда;

ба балои бад гирифтор шудан дучори мусибат гардидан, гирифтори бадбахтӣ шудан. 2. сахтӣ, машаққат, азоб. 3. осеб, зарар, зиён; **бало задан** а) осеб расидан, зарар дидан; дучори нохушӣ шудан; б) *мач.* расво ва бемаза шудани коре; **ҳеч бало карда натавонистан** ягон зарар расонида натавонистан. 4. *мач.* дарди сар, ташвиши сарзиёд; **ин қорро кунӣ ҳам, як бало, нақунӣ ҳам, як бало**. 5. *мач.* маккор, шайтон, айёр; шахси шуми ба ҳар кирдор қодир ва рӯйнагардонанда аз ҳеч чиз; **баду бало** одами ҳилагару айёр, ки аз ҳар гуна душворӣ ба осонӣ мебарояд; **балову бадтар // балою батар** а) офату бадбахтӣ; азобу машаққат; б) *киноя аз* ҳар гуна чизҳои дарқору нодарқор, лашу луш, чизҳои гуногун; **ба бало мондан** а) дучори мусибат шудан, гирифтори бадбахтӣ шудан; б) *мач.* ба худ дарди сар харидан, дар натиҷаи ягон амали худ ба ташвиш мондан; **чӣ бало** а) *ҳиссаҷаи таркибии ифодакунандаи ҳайрат ва тааҷҷуб* магар?; б) чӣ гап?, чӣ воқеа?; **боз чӣ балои дигар** ҳар навъ қорҳои дигар; **балои чон шудан (гардидан)** боиси ташвиш ва нороҳатӣ шудан, заҳмати сарзиёдӣ шудан; **аз бало ҳазар (мақ.)** аз бад дур будан беҳтар аст, бо бадӣ қордор нашудан хубтар аст; **бало ба пасаш** ҳар фалокате, ки бошад, ба ҳудаш шавад (*дар мавриди қордор нашудан, ба аҳволи худ воғузоштани касе, чизе гуфта мешавад*); **балоят (балояш) занад; балоятро (балота) гирам** тасаддуқат шавам, қурбонат гардам (*одатан дар мавриди навозиши гуфта мешавад*); **дили одатқарда – балои чон (мақ.)** тарки одат амри муҳол.

БАЛОАНГЕЗ بلاانگيز 1. офатовар; зарару хисороти бисёр оваранда. 2. шӯрангез, фитнаовар.

БАЛОГАРДОН بلاگردان 1. он чи ё он ки балоро аз кас дур мекунад; муҳофизаткунанда аз балову офат. 2. д. лақаби Баҳоваддини Нақшбанд, ки аҳли дину тариқат гӯё барои дур кардани бало ва офат ба рӯҳи ӯ назру садақа мекунанд.

БАЛОҒ *а.* بلاغ *кит.* 1. кифоят, басандагӣ; камол. 2. расонидан (*ба чизе, ба дараҷае*).

БАЛОҒАТ *а.* بلاغت 1. расидагӣ, пухтагӣ, камолот, булуғ; **балоғати ақлӣ** камолоти ақлӣ; **синни балоғат // ҳадди балоғат** синну сол, ки

- баробари пурра шудани он ҳар як шахс шахрванди комилхуқуқ ва камолёфта шинохта мешавад; **ба балоғат расидан** пурра шудани синну соли шахси чавон; ба ҳадди булуғ расидан, камол ёфтан. 2. ҳадди камолот дар суханварӣ.
- БАЛОҒӢ** بلاغى *марбут ба балоғат*: улуми балоғӣ.
- БАЛОДАТ** *а.* بلاد *кит.* кундзехнӣ, кундфаҳмӣ.
- БАЛОДИДА** بلاديده он ки ба бало дучор шудааст.
- БАЛОЗАДА** بلازده 1. бадбахт, берӯзӣ (*ҳамчун дашном ва таҳқир гуфта мешавад*). 2. бекура, корношоям.
- БАЛОЗАДАГӢ** بلازدگى дучор шудан ба балову мусибат, мусибатзадагӣ.
- БАЛОКАШ** بلاکش *кит.* гирифтори бадбахтӣ ва мусибат; мубтало ба сахтӣ ва машаққат; бадбахт, бечора.
- БАЛОКАШӢ** بلاکشى таҳаммули ҳар балову ранҷ, тоқат кардан ба ҳар балову бадбахтӣ.
- БАЛОЛАК** بالاک *ниг.* балорак.
- БАЛОН** *фр.* блан *ниг.* баллон.
- БАЛООВАР** بلاوار *ниг.* балоангез.
- БАЛОРАК** *ҳ.* بلارک *кҳн.* 1. шамшери ҳиндӣ, ки аз пӯлоди асл сохта мешавад. 2. чавҳари пӯлод. 3. фӯлоди чавҳардор.
- БАЛОРАСИДА** بلارسیده *ниг.* балозада.
- БАЛОРАЧ** بلارچ *кит.*, *ниг.* лаклак.
- БАЛОХЕЗ** بلاخيز маконе (ҷо), ки аз он мусибату бало бихезад.
- БАЛОХӢР** بلاخور 1. он ки аз ҳисоби дастранчи дигарон рӯз мегузаронад, муфтхӯр. 2. *таър.* сардори дастаи дуздони майда. 3. *таър.* шахсе, ки аввали таоми ашрофро чашида мидид; **балохӯрони бозор** *киноя аз* қаллобон, ханнотон ва савдогарон; **балохӯрони кишлок** *таър.* калонҳои деҳа (*арбоб ва ғ.*), ки одатан аз ҳисоби дигарон рӯз мегузарониданд; **нафси балохӯр** нафсе, ки ба чизи андак қонъ намешавад, нафси бад.
- БАЛОХӢРДА** بلاخورده ба ранҷу бало гирифтورشуда.
- БАЛОҲАТ** *а.* بلاهت *кит.* 1. аблахӣ, нодонӣ, бефаҳмӣ, гӯлӣ. 2. содадилӣ.
- БАЛОЧА** بلاچه *шакли тасгири бало* (*одатан дар вақти навозиши ба кӯдак гуфта мешавад*), шӯх, шайтон.
- БАЛОЧ** بلاچ *кҳн.* бӯрӯ, ҳасир.
- БАЛОЧӢ(Ӣ)** بلاچو(ى) 1. чӯяндаи бадбахтӣ ва мусибат. 2. *мач.* пархошчӯй, чангчӯй.
- БАЛОЯ** بلايه *кит.* қаҳба, руспӣ, фоҳиша, сабукпо.
- БАЛУТ** بلوت *ниг.* булут.
- БАЛУЧ** بلوچ номи халқе, ки як қисми аҳолии Эрон ва Покистонро ташкил мекунад.
- БАЛУЧӢ** بلوچى 1. *мансуб ба балучҳо*: забони балучӣ. 2. сокини Балучистон; аҳли Балучистон.
- БАЛХӢ** بلخي *мансуб ба Балх* (шаҳрест дар шимоли Афғонистони имрӯза); **тути балхӣ** як навъи беҳтарини тут.
- БАЛЧИК** بلچيق *гуфт.* лойқа, ваҳал, лаҷан, лойи часпаки тунук.
- БАЛЬ** *а.* بلع *балъидан*, фуру бурдан, нахоида курт кардан.
- БАЛЪИДАН** بلعيدن *кит.* фуру бурдан (*ба гулӯ*).
- БАМ** بم садои дурушт ва ғафс; овози баланд ва ғафси асбоби мусиқӣ; *муқоб.* зер.
- БАМАВРИД** بمورد он чи дар мавқеаш, яъне дар вақти матлуб иҷро мешавад; айни муддао.
- БАМАЗА** بمزه *ниг.* бомаза.
- БАМАЗАХӢРАК** بمزهخورک зуккахӯр.
- БАМАӢНӢ** بمعني 1. маънидор, пурмазмун; оқилона: **суханони бамаӢнӣ**. 2. баақл, ба одоб, ботамкин.
- БАМБУК** *фр.* بمبوک як навъ растании наймонанди минтақои хорра, хайзурон, найи ҳиндӣ.
- БАМӢ** بمى *вазъ ва ҳолати бам будан*, муқобили зерии садо.
- БАМУЛОҲИЗА** بهملاحظه *ниг.* боандеша.
- БАМУЛОҲИЗАГӢ** بهملاحظگى *ниг.* боандешагӣ.

БАНАВОРГИРӢ به‌نوار گيرى *исми амал аз ба навор гирифтган* (*мас., филмро*).

БАНАҚШАГИРӢ بنقشه گيرى *исми амал аз ба нақша гирифтган*; ба нақша дохил кардани коре ё чое.

БАНАН *исп. البن бот.* як навъ растании минтақаи гармсер, ки меваи лазиз дорад, мавз.

БАНАФШ بنفش *ниг. бунафш.*

БАНГ بنگ 1. гиёҳи яқсолаест, ки барои ҳосил кардани нашъа ва равған дар баъзе кишварҳои гарм парвариш мекунад. 2. моддаи сабзранги кайфовар, ки аз шираи банг ҳосил мешавад, нашъа, чарс; **банг кашидан** // **банг задан** банг истеъмол кардан; ◊ **банги девона бот.** як навъ гиёҳи захрнок ва бадбӯй, ки ҳамчун алафи бегона мерӯяд ва дар тиб аз он ҳамчун гиёҳи шифобахш истифода мебаранд.

БАНГДОНА بنگدانه 1. тухми банг, ки аз пӯсти он моддаи кайфовар тайёр мекунад. 2. *ниг. банг.*

БАНГИЁНА بنگيانه бангивор, мисли бангӣ: **хаёлҳои бангиёна.**

БАНГИХОНА بنگي خانه маҳалле, ки бангиён барои кашидани банг чамъ мешуданд.

БАНГӢ بنگي он ки мубталои банг кашидан аст, мӯътоди банг.

БАНГОЛӢ بنگالي 1. *мансуб ба* вилояти қадимаи Бангола, ки ҳоло ҷумҳурии Бангладешро ташкил медиҳад. 2. сокини Бангола.

банд بند 1. *асоси замони ҳозира аз бастан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои банданда (девбанд, нақшбанд, чашмбанд...)* ва басташаванда ба чое (*гулӯбанд, камарбанд...).*

БАНД بند 1. риштае, ки барои ба ҳам пайвастанӣ чизҳо ба кор меравад, канаб, ресмон *ва г.* 2. он чи пои бандӣ ва асирон, ё поҳои ҷонварони ваҳширо бо он мебанданд, занҷир, завлона *ва г.* 3. ҷои ба ҳам пайвастанӣ устухонҳои бадан, мафсил, буғум; умуман ҷои пайваст шудани чизҳо: **банди най.** 4. гиреҳ, уқда. 5. кайд, дом; ҳабс, зиндон; **ба банд гирифтган** ҳабс кардан. 6. машғул, саргарм, андармон. 7. девор, монеа дар пеши

ҷое, чизе. 8. садди пеши об, сарбанд, дарғот. 9. як микдор алаф, ҳезум *ва г.*, ки ба ҳам баста шудааст, дарза: **як банд алаф, як банд ҳезум.** 10. қисме (порчае) аз шеър, суруд ва навиштае. 11. ҳар як фасл ва моддаҳои қонун ва аҳдномаҳо; **банди даст** ҷои байни панча ва соид; **банди по** бучулаки по; **аз банди...** аз бе-хи..., аз таги...; **дар банди...** дар кайди...; гирифтори...; **банд будан** а) масдуд будан, баста будан (-и роҳ, равзан *ва г.*); б) саргарм будан, машғул ва андармон будан; **банд кардан** а) бастан, пайвастан, васл кардан; б) пеши роҳро гирифтган, масдуд кардан; танг кардани роҳе, дар роҳи чизе монеа ба вучуд овардан; в) ихота кардан, печонида гирифтган; г) гирифтган намудан, мубтало кардан; ғ) *мач.* касеро дар баҳс ё бозие мағлуб кардан, мот кардан; **банд шудан** а) баста шудан, масдуд шудани роҳе; б) ба монеа дучор шуда, бозистодани чизе, дармондани чизе дар ҷое; в) андармон (саргарм) шудан, машғул шудан бо коре; г) *мач.* мот шудан, мағлуб шудан (*дар бозӣ*); **сармоя (маблағ ё пул)-ро банд кардан** сармоя гузоштан ба чизе, гузоштани маблағе барои чизе; **фикр (хаёл) банд будан** дар бораи чизе пайваста фикр кардан; **чизеро ба чое банд кардан** насб кардан, часпондан, гузоштан; гузарондан; **чоеро банд кардан** ишғол кардани чое, нишастан ба чое; ◊ **бору банд** чизу чораи рӯзгор, асбобҳои хона; **кӯчу банд** чизу чораи рӯзгор, ки барои кӯчидан баста шудааст, бору буна; **банди дили касе кушодан** шод шудан, хурсанд шудани касе; **дасти касе банд будан** ба коре саҳт андармон будан, машғули коре будани касе; **касеро ба касе банд кардан** касеро хонадор кардан; **сари касе банд будан** номзад доштан (-и духтаре).

БАНДА بنده 1. гулом, абд, зархарид. 2. *мач.* навкар, фармонбардор, хизматгор, чокар. 3. *мач.* побанд, дилдодаи чизе; **бандаи нафсу шикам** *мач.* баднафс, пурхӯр, шикампараст; **бандаи шахват** *мач.* шахватпараст; ишратпараст. 4. камина, ман (*аз рӯи хоксорӣ шахси гӯянда худро меномад*). 5. *д.* одам, инсон, ки мувофиқи ақидаи динӣ халққарда ва ғуломи Худо ҳисоб меёбад; **бандаи хокӣ** инсон, одам; **бандаи Худо** а) абди Аллоҳ; б) *мач.* одами ҳақир, одами одӣ. 6. *гуфт.* киморбозе, ки дар кимор бой дода, то адо кардани қарзи худ мисли асир мутеи ҳарифи худ шуда мемонад.

БАНДАВОР بندهوار монанди банда, ба мисли гулом.

БАНДАГӢ بندگی 1. банда будан, гуломӣ; асо-рат. 2. чокарӣ, навкарӣ, хизматгорӣ. 3. итоат ва фармонбардории бечунучаро (*мутобиқи ақидаи динӣ*); $\diamond$ **бандагӣ кардан** // **бандагии худоро ба(р) чо овардан** мурдан, вафот кардан.

БАНДАЗОДА بندهزاده лақабе, ки волидон хангоми суҳбат кардан аз фарзанди худ ба-рои ибрози фурӯтанӣ ном мебаранд, фарзанди ман.

БАНДАК I بندک ҳар чизи ресмонмонанди кӯтоҳак, ки бо он ду чиз ва ё ду тарафи як чизро ба ҳам мебаранд.

БАНДАК II بندک *грам.* воситаи грамматикӣ, ки алоқаи байни калимаҳоро ифода мекунад; **бандаки изофӣ** бандаки «и» (-йи), ки калимаи муайянкунандаро бо муайяншаванда мебар-дад; **бандакҳои хабарӣ** воситаҳои грамматикӣ, ки бо хабарҳои ҷумла омада, шахс ва шумораро ифода намуда, алоқаи байни хабарро бо мубтадо таъмин мекунанд.

БАНДАКДОР بندکدار ресмондор, дорои бан-дак: **пойафзоли бандакдор.**

БАНДАКҶОНИШИН بندکجانشین *грам.* ҷони-шинҳои пайваста, ки бо исмҳо омада, соҳибият ва муносибатҳои мафъулиро ифода мекунанд: **китобам, китобат, китобаш; дода-маш** ба $\bar{u}$ додам; **хобондамаш** $\bar{u}$ ро хобонидам.

БАНДАНАВОЗ بندهنواز 1. *кҳн.* сифати шахси ба гуломону хизматгорон меҳрубон. 2. раҳмдил, меҳрубон.

БАНДАНАВОЗӢ بندهنوازی банданавоз будан; раҳмдилӣ, меҳрубонӣ.

БАНДАПАРВАР بندهپرور *ниг.* банданавоз.

БАНДАПАРВАРӢ بندهپروری *ниг.* банданавозӣ.

БАНДАР بندر ҷои маҳсус барои таваккуф, боргирӣ ва борфарории киштиҳо дар соҳили баҳр ва дарё, лангаргоҳ.

БАНДАРГОҲ بندرگاه 1. *кит.* бандар. 2. ҷои ба ҳам пайвастании чанд роҳе, чорраҳа.

БАНДАРӢ بندری *мансуб ба* бандар; воқеъ дар бандар.

БАНДАФУРӮШ بندهفروش фурӯшандаи гуло-мону асирон, наххос, гуломфурӯш.

БАНДАФУРӮШӢ بندهفروشی қору шугли банда-фурӯш, гуломфурӯшӣ.

БАНДАХОНА بندهخانه 1. хонаи гулом. 2. хонаи ман, хонаи камина (*шахси гӯянда аз рӯи хоксорӣ истеъмол мекунад*).

БАНДБОЗ بندباز 1. он ки бо банд бозӣ мекунад, дорбоз. 2. он ки дар лаҳзаҳои ҳассосу нозук тавоноии иҷроии кореро аз даст намедихад.

БАНДВАРҒ بندورغ *кҳн.* банди об, ҷои бастании об.

БАНДЕРОЛ *фр.* بندیرال китобу рӯзнома ва ди-гар чизҳои хурду сабук, ки барои бо почта фиристондан қоғазпеч карда мебаранд, фи-риста, баста.

БАНДИБОН بندیبان ниғаҳбони бандихо дар зиндон ва ҳабсхонаҳо.

БАНДИВОР بندیوار ба монанди бандӣ, шабеҳи бандиён.

БАНДИНА بندینه 1. воситаи бандбандӣ (*аз қабилӣ* канаб, навда, алаф). 2. ҳар чизе, ки онро мебаранд, яъне дарзаю бандча меку-нанд.

БАНДИХОНА بندیخانه ҷои нигоҳ доштани бандиён, ҳабсхона, зиндон.

БАНДӢ بندی асир; маҳбус; **бандӣ кардан** а) да-стгир кардан; б) ҳабс кардан; дар зиндон нигоҳ доштан; **бандӣ шудан** ҳабс шудан.

БАНДКАНА بندکنه марғ, як навъ алафи азрак-монанд.

БАНДКУШО//БАНДГУШО بندکشا//بندگشا 1. кушояндаи банд. 2. уқдакушо, гирехкушо; баргарафкунандаи монеа.

БАНДКУШОӢ بندکشایی 1. кушодани банд. 2. уқдакушӣ, гирехкушӣ; баргараф кардани монеа.

БАНДОНДАН بنداندن *тарзи бавоситаи бастан;* водор ба бастан кардан, масдуд кунондан.

БАНДСОЗӢ بندسازی сохтмони банд, дарғот; *ниг.* банд 8.

БАНДУБАСТ بندوبست 1. дар банд будан; қайд, гирифтӣ. 2. тартиб, низом. 3. *адш.* компо-

- зитсия, устухонбандии асар.
- БАНДЧА** باندچه шакли тасғири банд; банди хурд; як қабза чизе (кашнич, пиёзи кабуд *ва г.*) ки дар шакли дарзаи хурд баста шудааст: **як бандча кашнич.**
- БАНИЗ** بنيز *кит.* 1. инчунин, боз ҳам, низ. 2. ҳаргиз, қатъан, асло.
- БАНИ** *а.* بنى *ч.* **ибн (писар);** насл, авлод.
- БАНИ-БАШАР** بنى بشر *ниг.* **бани-одам.**
- БАНИ-ОДАМ** بنى آدم фарзандони одам, авлоди одам; мардумон, одамизод.
- БАНК** *фр.* بنك *ниг.* **бонк.**
- БАНКА** *р.* بنكه 1. зарфи устувонашакли шишагӣ, тунукагӣ *ва г.* барои нигоҳ доштани чизҳои обакӣ ва ордак; куттӣ: **банкаи консерва.** 2. *ниг.* **бодкаш** 2.
- БАНКИР** *олм.* بنكر соҳиби бонк ва саҳмдори калони ширкати бонк, бонкдор.
- БАНКОМАТ** *фр.* بنكامت нуқтаҳои худкори бонкӣ, ки ба воситаи қортҳои пластикӣ пули нақд мегиранд.
- БАНО** *а.* بنا *кит.* бинокор, бинокунанда; устои гилкор.
- БАНОГОҲ** بناگاه ногаҳон, банохост, тасодуфан, иттифоқо.
- БАНОГҶШ** بناگوش буни гӯш, нармаи гӯш.
- БАНОМУС** بناموس бошарму ҳаё, шаъну шарафи худро нигоҳдоранда, ориятнок.
- БАНОМУСӢ** بناموسى баномус будан, ору номус доштан, боҳаёӣ.
- БАНОН** *а.* بنان *кит.* сари ангуштон; ангуштон.
- БАНОРАС** بنارس як навъ матои шоҳии чомаворӣ майданақши дуранга.
- БАНОТ** *а.* بنات 1. *ч.* **бинт.** 2. *маҷ.* ҳамсохт, ҳамто, ҳамҳайат; $\diamond$ **баноти гардун** а) ситораҳои дар як саф қарордошта, галаситораҳо, Ҳафтдодарон; б) ҳамаи ситораҳои осмон.
- БАНОТУННАЪШ** *а.* بنات النعش *ниг.* **Ҳафтдодарон.**
- БАНОХОСТ** بناخواست *ниг.* **баногоҳ.**
- БАНОҲАҚ** بناحق на аз рӯи адлу инсоф, беинсофона; бардурӯғ.
- фона; бардурӯғ.
- БАНОЧОР** بناچار аз рӯи ночорӣ, аз рӯи ноилоҷӣ, ноилоҷ.
- БАНУР** بنور нурдор, равшан, нуронӣ.
- БАНУФУЗ** بنفوذ 1. бозътибор, зътибордор, обрӯманд. 2. ботаъсир, амру фармонаш иҷрошаванда.
- БАНЧ** بنج *муарраби* **банг.**
- БАОБРҶ(Ӣ)** بآبرو(ى) обрӯманд, бозътибор, бонуфуз.
- БАОБРҶӢ** بآبرويى обрӯмандӣ, бозътиборӣ.
- БАОВОЗМОНӢ** باوازماني *исми амал аз ба овоз мондан,* раъйгирӣ.
- БАОДОБ** باداب хушахлоқ, шахсе, ки дорои хулку атвори хуб аст, он ки одобу ахлоқро риоя мекунад.
- БАОДОБӢ** بادايى баодоб будан, хушахлоқӣ, хушфеълӣ.
- БАОДОБОНА** بادابانه 1. хушахлоқона, муаддабона. 2. бозхтиром, ботавозӯ.
- БАОҚИБАТ** بعاقبت вафодор, пойдор ва устувор дар дӯстӣ: **дӯстони баоқибат.**
- БАОС** بناس садои чорпоён, махсусан гову гӯсола, бузу гӯспанд *ва г.*
- БАПО** بپا *ниг.* **барпо.**
- БАПОИҚАДАМ** بپاى قدم бахтовар, хушқадам, он ки бо омаданаши муваффақияту шодмонӣ меорад.
- БАПОКУНАНДА** بپاکننده *ниг.* **барпокунанда.**
- бар** بر *асоси замони ҳозира аз бурдан.*
- бар-** بر *пешванд, ки дар аввали исмҳои омада, калимаҳои нав месозад: бардавом, барқарор, баръакс.*
- БАР I** بر *пешванд* 1. ба: **вой бар ҳоли ман.** 2. болои..., ба болои...; **бари...//дар бари...** назди..., пеши...; **аз бари...** а) аз пеши..., аз назди..., аз паҳлӯи...; б) аз чониби..., аз сӯи..., аз номи...; **бар болои ...** а) аз болои...; б) дар хусуси..., дар бораи...; **бар болои ин** ба замми ин, илова бар ин; **бар хилофи...** баръакси..., алорағми...; **як(е) бар ду ду баробар, ду бор зиёд; бар задан** боло кардан (-и остин, до-

ман); ◇ **бар бод додан** а) талаф гардонидан, зоеъ намудан; нобуд кардан; б) бархам задан, аз байн бурдан; в) вайрон кардан; **бар бод рафтан** зоеъ шудан, талаф гардидан; аз байн рафтан, нобуд шудан; **бар хазар будан** хазар кардан, пархез намудан, эхтиёт шудан.

БАР II بر 1. оғӯш, бағал; **ба бар кашидан** бағал кардан, дар оғӯш гирифтан; **дар бар гирифттан** фаро гирифттан, муштамил будан. 2. сина; сари сина. 3. тан, бадан; **ба бар кардан** пӯшидан.

БАР III بر пахной, арз, кундалангӣ; *муқоб.* **қад; дарозӣ.**

БАР IV بر 1. тараф, чониб, сӯй. 2. канор, гӯша, лаба; **бари чома** ду тарафи пеши ба ҳам расандаи чомаи пешкушода аз боло то поин; **бари роҳ** канори роҳ, паҳлуи роҳ; **бари рӯй** сафҳаи рӯй, он қисми рӯи инсон, ки дар байни гӯшу даҳон воқеъ аст, руҳ; ◇ **аз бар кардан** аз ёд (хифз) кардан, дар хотир нигоҳ доштан; **аз бар хондан** аз ёд гуфтан; **бараш ба бараш нарасида** қашшоқона, камбағалона.

БАР V бор, самара, ҳосил; меваи дарахт.

БАР(Р) *а.* بر хушкӣ, қитъа, замин; *муқоб.* **бахр; бахру бар** бахру хушкӣ; олам, дунё, ҷаҳон.

БАРА بره *ниг.* **барра.**

БАРАБАС برعبث бехуда, бекора, бефоида.

БАРАВНАҚ بروثق барорнок, баривоч.

БАРАК I برک *хӯр.* навъи хӯрок, ки хаамири тунуки чоркунчабуридаро бо гӯшти кима ва пиёзу равған дар об мепазанд; *ниг.* **тушбера.**

БАРАК II برک *шакли тасғири бар IV;* гӯшяк, канорча.

БАРАК III *р.* برک *гуфт.* бинои чӯбини муваққатӣ барои истиқомат.

БАРАКА I برکه 1. ангушти шашум, ки дар дасти баъзе қасон мешавад. 2. шахсе, ки дар яке аз дастҳояш шаш ангушт дорад. 3. ду дона мева ва ё сабзавоте, ки ба ҳам пайвастаанд, қӯша.

БАРАКА II//БАРАКАТ *а.* برکه//برکت 1. афзоиш, зиёдатӣ, фаровонӣ, файз, футӯҳ. 2. фоида, нафъ; **барака дихад** афзоиш ва фаровонӣ дихад (*ба тариқи дуо гуфта мешавад*); **барака ёфттан** а) нафъ ёфттан, фоидабардор шудан, хайри қореро дидан; б) *мач.* хушбахт (сао-

датманд) шудан; **хайру барака(т)** фаровонӣ (*одатан дар вақти харидуфурӯи мегӯянд, то ки моли харидааш ба харидор некиву хубӣ ва пули он ба фурӯшанда файзу фаровонӣ орад*); **харакату баракат** (*мақ.*) агар кӯшиш кунӣ, албатта натиҷаи матлуб ба даст меояд; **барака(т) надоштани коре** натиҷаи матлуб надодани коре, барор надоштани коре; **баракати чизеро парондан** ба фаровонии чизе ҳалал расондан, файзу футӯҳи чизеро равондан; **паридани (хайру) барака** нест шудани файз.

БАРАКАЛЛОҲ *а.* برک الله *аслаи* **боракаллоҳ.**

БАРАКА(Т)НОК برکتناк 1. бобарака, файзбахш. 2. бонатича, натиҷааш хуб.

БАРАКАТ *а.* برکت *ниг.* **барака.**

БАРАКАТНОК برکتناк *ниг.* **барака(т)нок.**

БАРАКГИРАК برک گیرک *хӯр.* кафгири махсус барои аз дег бардоштани барак ва амсоли он, чавлӣ, чӯлпӣ.

БАРАКӢ برکی ба як тараф, якпахлӯ; **барақӣ роҳ рафтан.**

БАРАКОТ *а.* برکات *ҷ.* **барака//баракат.**

БАРАКОТУЛАРЗ *а.* برکات العرض 1. баракатҳои замин. 2. *мач.* наботот.

БАРАКОТУССАМОӢ *а.* برکات السماء *мач.* баракоти осмон; барфу борон, абру нур *ва м. инҳо.*

БАРАЛО براعلا *гуфт., ниг.* **баръало.**

БАРАЛОИНА براعلايينه *гуфт.* ба таври ошқоро, аён.

БАРАНГЕЗАНДА برانگيزنده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **барангехтан**; бавучудоранда; боисшаванда: **барангезандаи беморӣ.**

БАРАНГЕЗИШ برانگيزش *исми феълӣ* аз **барангехтан**; шӯронидан, таҳрик, тезонидан (*мас., касеро бар муқобили касе*).

БАРАНГЕЗОНИДАН برانگيزانيدن *тарзи бавоситаи барангехтан.*

БАРАНГЕХТАН برانگيختن 1. шӯронидан, ба шӯр овардан, таҳрик кардан; ба чӯш овардан, тез кардан; ба по ҳезондан. 2. иғво андохтан, шӯр андохтан..

БАРАНГОШТАН برانگاشتن *кит.* ангоштан, пиндоштан, тасаввур кардан.

БАРАНДА I برنده 1. сифати феълӣи замони ҳозира аз бурдан; он ки чизеро аз чое ба чое мебарад. 2. он ки маҳфиле ё маҷлисера идора мекунад; **барандаи концерт** хунарпешае, ки дар концертҳо баромади хунарпешаҳоро эълон мекунад. 3. *варз.* он ки дар мусобикаҳо, бозиҳои варзишӣ, кимор *ва ғ.* пирӯз мешавад.

БАРАНДА II برنده сифати феълӣи замони ҳозира аз бурдан II; ғолиби озмун; касе, ки чоиза гирифтааст.

БАРАНДАГӢ برندگی 1. пирӯз шудан, дар мусобика ё киморбозӣ. 2. шуғли бурдани маҳфил ё чамъомад, ё концерт.

БАРАНДОЗ برانداز *кҳн.* харҷ, харочот, сарф, махориҷ.

БАРАНДОХТАН برانداختن 1. партофтан; ба канор андохтан, дур кардан; ҳаво додан; канда партофтан. 2. нест кардан, аз байн бурдан. 3. маҳв кардан, бекор кардан.

БАРАНДУДАН براندودن андова кардан, молидан.

БАРАС *а.* برص *ниг.* **пес 1;** **песӣ.**

БАРАСОТ *ҳ.* برسات *кҳн.* мавсими борон дар Ҳиндустон.

БАРАФЗУДАН برافزودن 1. афзудан, зиёд кардан. 2. афзуда шудан, изофа шудан.

БАРАФКАНДАН برافكندن партофтан, ҳаво додан, барандохтан; канда партофтан.

БАРАФРОХТАН برافراختن баланд кардан, боло бардоштан, афрохтан.

БАРАФРОШТА برافراشته сифати феълӣи замони гузашта аз **барафроштан**: барафрошта шудан.

БАРАФРОШТАН برافراشتن *ниг.* **барафрохтан.**

БАРАФРӢХТАГӢ برافروختگی 1. ҳолати сурху равшан шудан бар асари сӯхтани оташ ё чароғ. 2. ҳолати сурх шудани чеҳра бар асари гармо, хашм ё ҳаяҷон.

БАРАФРӢХТАН برافروختن 1. даргирондан; даргирифттан (-и чароғ *ва ғ.*). 2. сурх шудан аз таъсири гармо ё хашму ғазаб.

БАРАФШОНДАН برافشاندن рехтан, резондан, пошидан, нисор кардан.

БАРАҲМАН *санс.* برهمن рӯҳонии хиндувон; пайрави бараҳмания.

БАРАҲМАНИЯ *санс.* برهمنیه яке аз динҳои қадимтарини хиндуён.

БАРАҲМАНИ برهمنی *мансуб ба* **бараҳман.**

БАРАҲНА برهنه урён, лухт, луч; **шамшери бараҳна** шамшери аз ғилоф кашидашуда.

БАРАҲНАГӢ برهنگی бараҳна будан, лучӣ, урёнӣ.

БАРАҲНАПО(Ӣ) برهنه(پا)ی 1. пойлуч. 2. *маҷ.* фақир, бенаво, камбағал, бебизоат.

БАРАҲНАСАР برهنه سر сарлуч.

БАРАҲНАТАН برهنه تن танбараҳна, танлуч.

БАРАЪЛО براعلا *ниг.* **баръало.**

БАРБАНД بريند тасмае, ки бо он зинро ба синаи асп мебастанд.

БАРБАР(ҲО) بربر(ها) 1. гурӯҳи халқҳое, ки аҳолии асосии кишварҳои Африқои Шимолро ташкил медиҳанд. 2. қавмҳои берун аз тамаддуни Юнон, Рум ва Эрон.

БАРБАРИЗМ بربريزم *ниг.* **барбарият.**

БАРБАРИЯТ بربريت *таър.* давраи дуҷоми таърихи инсоният, ки баъд аз давраи ҷоҳилият ва пеш аз тамаддун воқеъ аст.

БАРБАРӢ بربری 1. *мансуб ба* **барбар(ҳо): забони барбарӣ.** 2. *маҷ.* ҷоҳилӣ; ваҳшигӣ; дағалӣ, нисбат ба юнониҳо ва румиён.

БАРБАСТ بر بست басташуда, чамъшуда; **бори барбаст** бори барои фиристондан омодашуда.

БАРБАСТА بر بسته 1. сифати феълӣи замони гузашта аз **барбастан**; басташуда, бандкардашуда. 2. аз нашъунамо монда, пажмурдаву афсурдашуда.

БАРБАСТАН بر بستن бо ҳам бастан, пайвастан, ба ҳам пайванд кардан; **камар барбастан** омода ва тайёр шудан (*ба коре*); **рахт барбастан** а) кӯчидан, ба сафар баромадан; б) рафттан.

БАРБАТ *ю.* بربط *мус.* асбоби қадимии танбӯрмонанд, ки дорои ҳашт тор буда, имрӯз ҳам дар байни хиндуҳо машҳур аст; уд.

БАРБАТЗАН بربط زن *ниг.* **барбатнавоз.**

БАРБАТНАВОЗ *بربط نواز* касе, ки барбат навозад, навозандаи барбат.

БАРБОДДЕХ *بربادده* *ниг.* барбоддиханда.

БАРБОДДИХАНДА *برباددهنده* *сифати феълии замони ҳозира аз бар бод додан*; зоеъкунанда, талафкунанда.

БАРБОДДИХӢ *برباددهي* *исми амал аз бар бод додан*.

БАРБОДРАВӢ *بربادروي* *исми амал аз бар бод рафтан*.

БАРБОДРАФТА *بربادرفته* *сифати феълии замони гузашта аз бар бод рафтан*; зоеъгашта, талафгашта; барҳамхӯрда, азбайнрафта: **умри барбодрафта, умеди барбодрафта**.

БАРБУРДАН *بربردن* *кит.* боло бурдан, боло бардоштан.

БАРВАЗИДАН *بروزیدن* *кит.* вазидан.

БАРВАҚТ *بروقت* пеш аз вақти муайян, қабл аз мӯхлати муайян, бармаҳал; **пагоҳии барвақт** // **сахарии барвақт** аввали сахар; **барвақт будан** (*барои коре*) фаро нарасидани вақти иҷрои коре.

БАРВАҚТАКАК *بروقتکک* барвақттар, бармаҳалтар.

БАРВАҚТӢ *بروقتي* 1. *гуфт.* сахаргоҳон, субҳи барвақт. 2. пешпазак: **тарбузи барвақтӢ**.

БАРГ *برگ* 1. узви аз ҳаво ва аз нури офтоб гизогирандаи дарахт ва растаниҳо. 2. порчаи хабири тунук кардашуда, ки ба он самбӯса, тушбера *ва г.* мепечонанд. 3. порча аз харбузаву тарбуз, ки баъд аз коса кардан аз кӯндалангаш бурида мешавад; **барги карам** а) варақи сабзранги карам; б) як навъи атлас, ки гулҳои калон-калони зангор дорад; **барги сабз** а) барги тару тоза; б) *мач.* тӯхфаи майда, ҳадяи ночиз; **ҳалқани барги марворидкорӣ** гӯшвораи марворидкорӣ, ки ба шакли барг сохта шудааст. 4. як навъ кабоб, ки аз гӯшти нарми гӯсола ё гӯсфанд парча парча таҳия мешавад, кабоби барг. 5. созунаво, нағма, оҳанг. 6. воҳиди шумориш; **як барг қоғаз**; **чун барги бед ларзидан** сахт ларзидан (*аз ваҳму ҳарос*); **чун барги хушк рехтан** якбора ва бисёр рехтан; нобуд шудан. ◊ **баргу зод** тӯшаву сомони сафар, зоди сафар.

БАРГА *برگه* 1. порчаи муайяни қоғаз, ки барои навиштани чизе истифода мешавад, фиш. 2. буришҳои баъзе аз меваҳо, ба монанди зардолуви шафтолу, ки онро хушк карда бошанд. 3. баргҳои майдаву хурд, ки дар ҷои пайвасти думчаҳои гул мебароянд. 4. порча ё қисми беҳаракати абзор ё дастгоҳ, ки ба шакли тега ё дастаи реза аст, забонак.

БАРГАДОН *برگه‌دان* қуттиҳои махсус, ки дар он баргаҳо нигоҳдорӣ мешаванд.

БАРГАК *برگک* 1. зардолуи дукафони бедонаки хушконидашуда. 2. як навъ асбоби баргшакли зинати занон, ки аз зар месозанд ва ба пешонӣ мебаранд.

БАРГАНАВИСӢ *برگه‌نویسی* 1. навиштани баргаҳо. 2. дар китобдорӣ навиштани мушаххасоти китоб рӯи баргаҳои махсуси китобхона.

БАРГАНЧИРӢ *برگ‌انچیری* гиёҳи ҳамешасабз бо баргҳои бисёр пахнӣ монанди барги анчир, ки пахноии онҳо гоҳе ба ним метр ва дарозии онҳо ба як метр мерасад.

БАРГАРДАНДА *برگردنده* *сифати феълии замони ҳозира аз баргаштан*, бозгарданда.

БАРГАРДИДАН *برگردیدن* *ниг.* баргаштан.

баргардон *برگردان* 1. *асоси замони ҳозира аз баргардонидан*. 2. тарҷума; табдили матне аз як хат ба хати дигар (*мас., аз хати арабӣ ба хати кириллӣ*).

БАРГАРДОН(И)ДА *برگرداننده//برگردانیده* *сифати феълии замони ҳозира аз баргардон(и)дан*; **баргардонда фиристодан** пас фиристодан, ақиб гардонидан.

БАРГАРДОН(И)ДАН *برگرداندن//برگردانیدن* 1. бозгардонидан, пас гардонидан, ақиб гардонидан. 2. чаппа кардан. 3. табдил намудан, мубаддал кардан; **ба ҳамдигар пушт баргардондан** а) аз ҳамдигар рӯй гардонидан, аз ҳамдигар рӯй тофтан; б) *мач.* қаҳрӣ шудан, ба ҳамдигар қаҳр кардан.

БАРГАШТ *برگشت* 1. бозгашт, ақиб омадан, пас омадан, пасомад. 2. гардиш, аломати такрор.

БАРГАШТА *برگشته* 1. *сифати феълии замони гузашта аз баргаштан*; баргардида, пасгардида; **баргашта додан** пас гардонда додан. 2. аз нав, аз сари нав; дубора; **гаштаю баргашта** такроран, такрор ба такрор; ◊ **толеи баргаш-**

та толеи бад, бахти носозгор, бахти вожгун.

БАРГАШТААЙЁМ برگشته ایام *ниг.* баргашта-бахт.

БАРГАШТААХТАР برگشته اختر *ниг.* баргашта-бахт.

БАРГАШТАБАХТ برگشته بخت *мач.* бадбахт, вожгунбахт, бетолеъ; берӯзӣ.

БАРГАШТАГӢ برگشتگی 1. қисмати баргаштагии чизе. 2. баргашта будан.

БАРГАШТАДАВЛАТ برگشته دولت *ниг.* баргашта-бахт.

БАРГАШТАМИЖГОН برگشته مژگان касе, ки миҷгонҳояш аз расоӣ ҳам шуда бошанд.

БАРГАШТАН//БАРГАРДИДАН

برگشتن//برگردیدن 1. бозгаштан, бозгашт намудан; пас гашта омадан. 2. пас рафтан, пас гашта рафтан, ақиб гаштан. 3. тоб хӯрдан, қач шудан; тағйир додани роҳу самт. 4. рӯ гардондан, рӯ тофтан (*аз чизе, касе*); даст кашидан аз чизе. 5. *мач.* амалӣ нагардидан, вайрон шудан (-и ягон муомила); **ба сари чизе баргаштан** дубора мавзӯи сӯҳбату баҳс қарор додани чизе, боз дар болои масъалае фикр кардан.

БАРГАШТАНӢ برگشتنی *сифати феълӣи замони оянда аз баргаштан*, баргаштанӣ шудан.

БАРГАШТАТОЛЕЪ برگشته طالع *ниг.* баргашта-бахт.

БАРГАШТНОПАЗИР برگشت ناپذیر барнагаштан, имкони баргашт надоштан.

БАРГАШТНОПАЗИРӢ برگشت ناپذیری баргаштнопазир будан.

БАРГАШТПАЗИР برگشت پذیر *ниг.* бозгарданда.

БАРГАШТПАЗИРӢ برگشت پذیری қобилияти бозгардандагӣ.

БАРГДОР برگ دار (шоҳу танаи) дорои барг, баргбароварда.

БАРГЗАН برگزن занандаи барг, бештар дар пилладорӣ ҳангоми задани баргҳои тут истифода мешавад.

БАРГЗАНӢ برگزنی амал ва кори баргзан.

БАРГИРИФТАН برگرفتن гирифтан, бардош-

тани чизе аз ҷое.

БАРГОШТАН برگداشتن *кҳн.*, *ниг.* баргардон-(и)дан.

БАРГПАЙВАНД برگ پیوند навъе аз пайванди дарахт (*аз ҷумлаи исканайванд, мугчапайванд ва ғ.*).

БАРГРЕЗ برگ ریز 1. хусусияти дарахтоне, ки баргҳои онҳо дар тирамоҳ мерезанд. 2. баргрезанда, дарахти баргрез. 3. *мач.* тирамоҳ, пойиз; **мавсими баргрез**.

БАРГРЕЗӢ برگریزی рехтани баргҳои дарахтон; **мавсими баргрезӣ** мавсими ҳазон; фасли тирамоҳ.

БАРГРЕЗОН برگریزان 1. мавсими рехтани барги дарахтон; фасли тирамоҳ, ҳазон. 2. рехтани баргҳо.

БАРГРЕЗОНӢ برگریزانی *амалиёти химиявӣи махсус барои ба таври сунъӣ резонидани баргҳои ғӯзапоӣ, дефолиатсия.*

БАРГУЗАРДАН برگزردن боло бурдан, боло гузоштан.

БАРГУЗАРОН(И)ДАН برگزاردن//برگزاردن *ниг.* гузарондан.

БАРГУЗАШТАН برگزاشتن гузашта рафтан, тай шудан, сипарӣ шудан, болотар рафтан, фаротар рафтан.

БАРГУЗИДА برگزیده *сифати феълӣи замони гузашта аз баргузидан*; сара, мақбул, писандида; интиҳобшуда, мунтахаб: **ашъори баргузида**.

БАРГУЗИДАГӢ برگزیدگی интиҳобшуда, баргузида будан.

БАРГУЗИДАН برگزیدن сара кардан, интиҳоб кардан, тарҷех додан, бартар шумурдан.

БАРГУЗИДАНӢ برگزیدنی шоистаи баргузидан, шоистаи интиҳоб, интиҳобшуданӣ.

БАРГУЗОР برگزار: **баргузор кардан (шудан)** барпо кардан (шудан): **мачлис дар чойхона баргузор шуд**.

БАРГУЗОРӢ برگزاری барпо кардан, баргузор кардан: **баргузори чашн**.

БАРГУЗОШТАН برگزاشتن анҷом додан; баргузоридан.

- БАРГУМОШТАН** برگماشتن маъмур (вакил) кардан, таъйин намудани касе ба коре.
- БАРГУСТУВОН** برگستوان *кҗн.* 1. пӯшиши зирехдори чанговарон. 2. болопӯши зирехдор барои мухофизати асп ё фил дар рӯзи чанг.
- БАРГУСТУВОНВАР** برگستوانور *ниг.* баргустувондор.
- БАРГУСТУВОНДОР** برگستوانдар дорои баргустувон, пӯшидашуда бо баргустувон.
- БАРГУФТАН** برگفتن гуфтан, гуфта додан.
- БАРГХҶҶРАК** برگخورک *зоол.* як навъ гамбуски зараррасон, ки барги растанихоро мехӯрад.
- БАРГЧА** برگچه *шакли тасгири барг.*
- БАРГШАКЛ** برگشکل шабеҳи барг, монанди барг (-и дарахт).
- БАРҒАЛАТ** برغلط саҳван, иштибоҳан, бархато; нодуруст.
- БАРД** *а.* برد *кит.* сармо, хунукӣ, сардӣ: **барди ачуз** *ниг.* айём (-и ачуз).
- БАРДА** برده *кит.* 1. асир, бандӣ. 2. ғулом, банда, каниз.
- БАРДАВИДА** بردويده боло давида; саркашида.
- БАРДАВОМ** بردوام 1. доим, мудом, ҳамеша. 2. давомнок, доимӣ, абадӣ, човид: **сулхи бардавом.**
- БАРДАГӢ** بردگي *кит.* 1. асирӣ, асорат. 2. ғуломӣ, бандагӣ.
- БАРДАДОР** بردهدار ғуломдор, соҳиби барда.
- БАРДАДОРӢ** بردهداری *кит.* ғуломдорӣ, нигоҳ доштани ғулом ба мақсади баҳрабардорӣ аз кори онҳо ва ё харидуфурӯши онҳо.
- БАРДАМ** بردم боқувват, зӯр; солим; **бардам-бардам кадам задан** боқувват ва устувор кадам монда, роҳ рафтан.
- БАРДАМА** بردمه *гуфт.* 1. пуроб, лабрес (*ҷӯй ва каналҳои обёриқунанда*). 2. банди об, дарғот; **обро бардама кардан** банд кардани пеши об.
- БАРДАМИДАН** بردميدان 1. сабзида баромадан, сабзидан; рӯидан, рустан. 2. зоҳир (намудор) шудан. 3. варам кардан, дамида баромадан, ҷӯшидан. 4. дамидан, пуф кардан.
- БАРДАМӢ** بردمي бардам будан, боқувватӣ; солимию тандурустӣ.
- лимию тандурустӣ.
- БАРДАМОНДАН** بردماندن 1. *тарзи бавоситаи феъли бардамидан.* 2. рӯёндан, дамандан.
- БАРДАФУРӮШ** بردهفروش ғуломфурӯш, фурӯшандаи барда.
- БАРДАФУРӮШӢ** بردهفروشي ғуломфурӯшӣ, кор ва амали бардафурӯш, фурӯхтани барда.
- БАРДИДАН** برديدن *кит.* аз роҳ канор гирифтани, гурехтан, дур шудан.
- БАРДӢ** بردي *бот.* гиёҳе аз чинси лух, ки дар об мерӯяд ва аз он коғаз месохтанд.
- БАРДОДАН** بردادن *кит.* 1. додан, супоридан. 2. сар додан, раҳо кардан. 3. шумурдан, як-як ном бурдан.
- бардор** بردار 1. *асоси замони ҳозира аз бардоштан; бардор-бардор кардан (касоро) маҷ.* бисёр таърифу тавсиф кардан; аз ҳад зиёд иззату хурмат намудан касоро. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои бардоранда, тобовар, оташбардор, оббардор.*
- БАРДОР I** بردار *таър.* ғаллае, ки дар вақти бардоштани ҳосил аз хирман бо ғалберҳо чен карда, ба давлат дода мешуд; **бардор карда гирифтани** аз сари хирман бо ғалбер андоза карда гирифтани ғалла.
- БАРДОР II** بردار бордор, мевадор, босамар, ҳосилдор.
- БАРДОРАНДА** بردارنده 1. он ки чизеро намебардорад, болобар, болобаранда, болоқунанда; ҳамлқунанда, ҳомил.
- БАРДОРОН(И)ДАН** بردارانيدن//بردارانيدن *тарзи бавоситаи феъли бардоштан.*
- БАРДОРУЗАН** برداروزن зарбу лат дар натиҷаи роҳ рафтани воситаи нақлиёт дар чойҳои ноҳамвор: **бардорузан кардан.**
- бардошт** برداشت *асоси замони гузашта аз бардоштан; дар як бардошт дар як дафъа бардоштан, яқу якбора.*
- БАРДОШТ** برداشت 1. сабр, тоқат, бурдборӣ, таҳаммул; **бардошт кардан** сабр (тоқат) кардан, тоб овардан, истодагарӣ кардан. 2. натиҷагирӣ, хулосабарорӣ.
- БАРДОШТА** برداشته *сифати феълии замони гузашта аз бардоштан; парваришшуда, ба*

мақоми баланд расида, мақомаш болорафта: **бардошта тавонистан.**

БАРДОШТАН برداشتن 1. боло (баланд) кардан (*чизеро аз замин*); **пардаро бардоштан** пардаро кушодан (боз кардан); **сар бардоштан** а) сар боло кардан; б) *маҷ.* ба по хестан, шӯридан, исён кардан. 2. нигоҳ доштан, қуввати нигоҳдорӣ доштан. 3. ба даст гирифтан; **байрақ бардоштан** байрақ ба даст гирифтан, байрақ афроштан. 4. бурдан; гирифта бурдан. 5. ғундоштан, чамъ овардан: **хирман (хосил) бардоштан.** 6. *маҷ.* хӯрдан, нӯшидан (*беиштар шаробро*); **қадах бардоштан** шароб нӯшидан, май хӯрдан. 7. *маҷ.* тоб овардан, тоқат кардан: **нози касеро бардоштан** ба инчиқии касе тоб овардан, нозу нузи касеро қабул кардан. 8. мувофиқи тобу тавон наомадан; номувофиқ омадан. 9. *маҷ.* гӯру чӯб кардан, дафн кардан. 10. *ҳамчун феъли ғридиҳанда бо исмҳо феълҳои таркибӣ сохта, ба маънои оғоз ёфтан, сар шудани амал истифода мешавад:* **гирия бардоштан, мағал бардоштан, нола бардоштан, фарёд бардоштан, ғавғо бардоштан; масъала бардоштан** масъала ба миён гузоштан, мавриди баҳс қарор додани масъала; **санг набардоштан** тарозузеркун набудан, вазн надоштан; **қарз бардоштан** қарз гирифтан; **об бардоштани биринч** обро ба худ кашидани биринч (*дар вақти палав пухтан*); **харочоти чизеро бардоштан** ба харочоти чизе басанда будан, масрафи кореро таъмин карда тавонистан; **дил бардоштан** майл доштан ба чизе, чизеро дил кашидан; **дили касеро бардоштан** таскин додан, тасалли додан ба касе; **қадам бардоштан** роҳ рафтан, ҳаракат кардан; **аз миён бардоштан** аз байн бурдан, маҳв кардан; **мушт бардоштан ба сари касе** таҳдид кардан; касеро бо мушт задан; **чоеро ба сар бардоштан** баланд садо баровардан; саҳт доду фарёд кардан, шӯру ғавғо кардан.

БАРДОШТАНӢ برداشتنӣ қобили бардоштан, доштани имконияти бардоштан.

БАРДОШТНОК برداشتناк тобовар, босабр, бурдбор.

БАРДОШТНОПАЗИР برداشت‌ناپذیر тоқатфарсо, берун аз қувваи таҳаммул.

БАРДОШТНОПАЗИРӢ برداشت‌ناپذیری тоқатфарсой, берун будан аз қувваи таҳаммул.

БАРДОШТГАЛАБ برداشت طلب коре, ки сабру тоқат талаб мекунад, тоқатталаб.

БАРДУРӢ بردوغ 1. аз ҳақиқат дур, ба асли воқеъ хилоф, бофта: **гапи бардурӢ, сухани бардурӢ, ҷавоби бардурӢ.** 2. сохтакорона, рӯякӣ; қалбакӣ: **санади бардурӢ, шохиди бардурӢ.**

БАРДӢХТАН بردوختن дӢхтан, баҳя кардан, васла кардан.

БАРЕЗАН//БАРЕҶАН بریزن//بريجن *кит.* танӯр, танӯри заминӣ.

БАРЕШИМ بريشم *шакли дигари абрешим.*

БАРЕШИМЗАН بريشم‌زن навозандаи созҳои торӣ, ки зеҳи онҳо абрешимист.

БАРЕШИМИН بريشمين *ниг.* абрешимӣ.

БАРЕШИМКАШӢ بريشم‌کشي *ниг.* абрешимкашӣ.

БАРЕШИМНАВОЗ بريشم‌نواز торнавоз, мутриб, навозанда.

БАРЗ برز *кит.* кишоварзӣ, кишт, зироат.

БАРЗАГАР برزگر *ниг.* барзгар.

БАРЗАГОВ برزگاو гови кории деҳқонӣ (*аз ҷинси нар*), гови чуфтӣ, варзгов.

БАРЗАДАН برزدن 1. боло кардан ва қатъ кардан (-и остини курта, домани чома); **доман барзадан** ду бари чомаро боло карда, ба камарбанд халонда мондан; **остин барзадан** а) остин боло кардан; б) *маҷ.* тайёр шудан, омода шудан (*барои иҷрои коре*). 2. барафроштан.

БАРЗАКОР برزگار *ниг.* барзгар.

БАРЗАН برزن *кит.* кӯча, гузар, маҳалла, майдони идғоҳи шаҳр.

БАРЗАНГӢ برزنگي 1. одами калонҷуссаи сиёҳи бадхайбат. 2. *фолк.* дев.

БАРЗАНДА برزنده амалкунанда ба коре.

БАРЗАХ برزخ *кҲн.* 1. чизе, ки дар миёни ду чизи ба ҳам муқобил воқеъ бошад; миёни ду чизи зидди якдигар. 2. *ниг.* гардана. 3. гарданаи миёни ду баҳр.

БАРЗГАР برزگر деҳқон, кишоварз, зироаткор.

БАРЗГАРӢ برزگري деҳқонӣ, кишоварзӣ, зи-

- роаткорӣ.
- БАРЗГОР** *برزگار* *ниг.* барзгар.
- БАРЗИГАР** *برزىگار* *ниг.* барзгар.
- БАРЗИГАРӢ** *برزىگارى* *ниг.* барзгарӣ.
- БАРЗИДАН** *برىدن* *кит.* амал кардан, анчом додан, кардан.
- БАРЗИЁД** *برىياد* 1. аз ҳадди даркорӣ зиёд, зиёдатӣ; **барзиёд мондан** зиёдатӣ кардан; боқӣ мондан. 2. нодаркор, беҳуда. 3. ба таври илова, иловатан, изофатан; **вакти барзиёд доштан** *мач.* фурсат доштан, вақти ҳолӣ аз кор доштан.
- БАРЗИЁДӢ** *برىيادى* *гуфт.* чизи зиёдӣ кардашуда; чизи зиёдатӣ.
- БАРЗИШ** *برىش* 1. аз феъли барзидан, кишт, зироат. 2. амал кардан.
- БАРЗКӢХ** *برىكوه* кӯҳи бузург, кӯҳи бисёр баланд.
- БАРИД** *ا. برىد* *кит.* қосид, пайк, номарасон, номабар, чопар; **бариди фалак** *киноя аз* Мох ва сайёраи Зухал.
- БАРИДӢ** *برىدى* *кит.* 1. шуғли барид, номабарӣ, номарасонӣ. 2. роҳбарии баридон, раёсати гурӯҳе, ки ба фиристондани номаҳои даркор машғул буданд.
- БАРИЗОФА** *برىزافه* изофатан, ба таври илова, иловатан.
- БАРИӢ** *лот.* *برى* унсури химиявӣ, ки аз як навъ филизи нарми нуқратоб иборат аст.
- БАРИҚ** *ا. برىق* *кит.* дурахшон, тобон.
- БАРИЛОВА** *برىلوه* *ниг.* баризофа.
- БАРИН I** *برىن* *пасоянд* 1. монанди..., мисли..., чун. 2. гӯё, мисли ин ки, монанди ин ки. 3. тахмин, қариб, наздик; **сағ барин чон додан** ба хориву зорӣ мурдан.
- БАРИН II** *برىن* *кит.* баланд, боло; бартар, баландтарин, болотарин; **чархи барин** осмони баланд.
- БАРИНАК** *برىنگ* *гуфт.*, *шакли хурдӣ ва навозиши барин I*, 1.
- БАРИСТОДАН** *برىستاندن* *кит.* қоим шудан, устуворӣ намудан, саҳт истодан.
- БАРИТОН** *ю. برىتان* *мус.* 1. овози миёнаи мардона (*байни тенор ва бас*); ҳофизи дорои чунин овоз. 2. сози нафасии лабгирдор.
- БАРӢ** *برى* *кит.* пок, ҳолӣ, дур аз чизе, орь; **барӣ аз айб будан** айб надоштан, беайб будан; **барӣ шудан аз чизе** пок шудан аз чизе.
- БАРКАМОЛ** *برىكمال* 1. бакамолрасида, бавоярасида. 2. комил, расо; мукаммал.
- БАРКАМОЛӢ** *برىكمالى* 1. дар ҳолати камол. 2. комил будан, мукаммалӣ.
- БАРКАНДА** *برىكنده* кандашуда, канда.
- БАРКАНДАН** *برىكندن* 1. кандан, гусастан; решақан кардан. 2. аз байн бурдан, нобуд кардан. 3. буридан, қатъ кардан. 4. баровардан: **либос баркандан**. 5. бардоштан ва берун кардан.
- БАРКАНОР** *برىكنار* 1. беалоқа, дур, бепайвастагӣ. 2. маъзул, сабукдӯш, озод шудан; **барканор кардан** дур кардан, сабукдӯш кардан.
- БАРКАНОРӢ** *برىكنارى* сабукдӯш шудан, озод шудан, маъзул шудан.
- БАРКАРДАН** *برىكردن* *кит.* 1. бардоштан, боло бардоштан. 2. баровардан, берун баровардан, ба боло баровардан. 3. аз бар кардан, аз ёд кардан, ҳифз кардан; **чароғ баркардан** чароғ равшан кардан, чароғ афрӯхтан.
- баркаш** *برىكش* *асоси замони ҳозира аз баркашидан*.
- БАРКАШ I** *برىكش* 1. баркашидан, вазн кардан. 2. миқдори як бор вазн кардан. 3. *мач.* вазн, эътибор.
- БАРКАШ II** *برىكش* рост кардани бинои чӯбкорӣ ё пойдеворе, ки ягон тарафаш фуру рафтааст ё қач шудааст.
- БАРКАШАНДА** *برىكشنده* болобаранда, кашанда; *мач.* тараққидиҳанда.
- БАРКАШИДА** *برىكشیده* 1. *сифати феълии замони гузашта аз баркашидан*; баркашида шудан. 2. болорафта, қадкашида, баланд. 3. аз ғилоф беруноварда, аз наём кашида.
- БАРКАШИДАН** *برىكشیدن* 1. вазн кардан бо таразу, баркаш кардан, санҷидан. 2. бо ягон зарф андоза кардан. 3. кашидан, нақш кардан. 4. берун овардан, хорич кардан, кашида

баровардан.

БАРКУШОДАН//БАРКУШУДАН

برکشودن//برکشودن кушодан, боз кардан; **дахон баркушодан (баркушудан)** маҷ. ба гап сар кардан, ба гуфтор шурӯъ кардан.

БАРКЎФТАН برکوفتن *ниг.* кӯфтан.

БАРҚ *а.* برق 1. ходисаи табиат, ки дар натиҷаи бархӯрдани зарядҳои мусбату манфии абрҳо бо дурахшиш ва таркиши босуръату пурқувват дар фазои Замин ба амал меояд, аловак, озарахш, соиқа: **барқ задан касеро (чизеро)** сӯзондан ва ё ҳалок кардани барқ чизе ё касеро. 2. нерӯи барқ, қувваи барқ; **ҳисобкунаки барқ** олати ҳисобкунандаи масрафи қувваи барқ, барқҳисобкунак. 3. *маҷ.* равшани, нур; дурахш, чило: **барқи маърифат; барқ задан** *маҷ.* дурахшидан, тобидан, чило додан.

БАРҚА برقه 1. *физ.* заряд. 2. дурахш, шарора.

БАРҚАД برقد 1. ба андозаи қад, мутобиқи андозаи қад; **кӯрпаи барқад** кӯрпаи мувофиқи қад. 2. дароз, қадбаланд: **чавони барқад**

БАРҚАДОР برقه دار *физ.* дорои заряд.

БАРҚАНДОЗ برق انداز 1. *кҳн.* паронандаи асбоби қадимии харбии даҳанпур (*монанди тӯп*), шамхолҷӣ. 2. тобон, рахшон, дурахшанда.

БАРҚАРОР برقرار *пойдор, устувор, побарҷо, барпо; барқарор будан* а) *пойдор будан, устувор будан;* б) *ҳукмфармо будан; барқарор кардан // барқарор намудан* а) *барпо намудан; ташкил кардан, таъсис намудан;* б) *аз нав ба вучуд овардан; барқарор мондан* *пойдор (устувор) мондан; ба қарори собиқ мондан; барқарор сохтан* *ниг.* **барқарор кардан; барқарор шудан (гардидан, гаштан)** а) *устувор шудан, пойдор гаштан;* б) *таъсис ёфтан, ташкил шудан; в) барпо (ҳукмфармо) шудан.*

БАРҚАРОРӢ برقرارى *барқарор будан; устуворӣ, пойдорӣ.*

БАРҚАРОРКУНАНДА برقرارکننده *сифати феълии замони ҳозира аз барқарор кардан.*

БАРҚАСД برقصه *ниг.* қасдан.

БАРҚАСДОНА برقصه انده *аз рӯи қасд, бомаксад.*

БАРҚАФШОН برق افشان *маҷ.* дурахшон, пурнур,

нурпош.

БАРҚАФШОНӢ برق افشانی *барқафшон будан, нурпошӣ; барқафшонӣ кардан.*

БАРҚВОР برق وار 1. *мисли барқ, барқмонанд, барқосо.* 2. *маҷ.* бисёр тез, тезу тунд, ниҳоят босуръат.

БАРҚГАРДОН برق گردان *нав.* милаи оҳани, ки дар болои бомҳои биноҳои баланд гузошта шуда, бо сим ё воситаи дигар ба замин васл мегардад, то ба воситаи ба замин гузарондани нерӯи барқу соиқа дар биноҳо сӯхтор ба амал наояд.

БАРҚГИР برق گیر *ниг.* барқгардон.

БАРҚГИРИФТА برق گرفته *барқзада, дучори барқгирифтагӣ шудан.*

БАРҚГИРИФТАГӢ برق گرفتگی *ҳолате, ки маъмулан баъд аз задани барқ ва ҷараён гирифтани барқ дар бадан пайдо мешавад ва таъсири зиёд ба асаб расонда, боиси сӯхтагӣ ва марг мегардад.*

БАРҚДАРМОНӢ برق درمانى *нав.* ҳар гуна табобат ва дармон ба воситаи ҷараёни барқ.

БАРҚДОР برق دار 1. дорои ҷараёни барқ. 2. дорои рӯшноӣ ва дурахшиш.

БАРҚДУЗДӢ برق دزدى *бе иҷозат истифода бурдан аз нерӯи барқ.*

БАРҚЗАБОН برق زبان *маҷ.* теззабон, тезкалом, оташинсухан.

БАРҚЗАДА برق زده *сифати феълии замони гузашта аз барқ задан; он ки мавриди задани ҷараёни барқ ё соиқа қарор гирифтааст.*

БАРҚЗАДАГӢ برق زدگی *он ки ё он чи (дарахт, сохтмон), ки дучори зарбаи соиқа, барқ шудааст.*

БАРҚЗАНАНДА برق زننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз барқ задан.* 2. *дурахшанда, тобон, пурнур.*

БАРҚЗАНИӢ برق زنى 1. *исми амал аз барқ задан; дурахшидани барқ.* 2. *маҷ.* дурахшандагӣ, тобандагӣ.

БАРҚЗАНОН برق زنان *феъли ҳоли замони ҳозира аз барқ задан.*

БАРҚИЯ برقيه *нав.* мактуби таъчилӣ, ки тавасути почта ба унвони касе ё ҷоe фиристода мешавад, телеграмма.

БАРҚӢ برقى *мансуб ба барқ; нерӯгоҳи барқӣ* муассисаи истеҳсолкунандаи қувваи барқ, стансияи электрикӣ (*кҳн.*); **чароғи барқӣ** чароғи аз қувваи барқ даргиранда.

БАРҚКОР برق کار он ки васоили барқиро насб ва тармим мекунад, электрик.

БАРҚКОРӢ برق کارى 1. насб ва таъмири васоили барқӣ. 2. амал ва шугли барқкор.

БАРҚМОНАНД برق مانند мисли барқ, барқосо.

БАРҚМОӢ برق ماهى *навъи моҳӣ, ки барои химояи худ ва муқобилият ба душман дар бадани худ нерӯи барқ тавлид мекунад, мормоҳиҳо ва суфрамоҳиҳо.*

БАРҚНАМО برق نما *нав.* асбоб барои таъхиси вучуд доштани барқ дар бадан ё ҷисм.

БАРҚНИГОӢ برق نگاه касе, ки нигоҳи тезу таъсирнок дорад, тезнигоҳ.

БАРҚНОК برق ناک дурахшанда, дурахшон, тобишноқ.

БАРҚОСО برق آسا монанди барқ, зуд, тез; шитобон.

БАРҚПАРВОЗ برق پرواز тезпарвоз, тездав.

БАРҚПОШ برق پاش дурахшанда, чилодиҳанда.

БАРҚРАВ برق رو *ниг.* барқрафтор.

БАРҚРАСОНӢ برق رسانی барқ расондан, ё таъмини барқ, эҷоди шабака барои таъмини барқ.

БАРҚРАФТОР برق رفتار тезрафтор, тезрав.

БАРҚСАНЧ برق سنج асбоби санчиш ва андозагирии барқ, электрометр.

БАРҚСИФАТ برق صفت *ниг.* барқосо.

БАРҚЧАВЛОН برق جولان тезрафтор; чувт, чоллок.

БАРЛОС т. برلاس номи яке аз қабилаҳои туркнажод.

БАРМ برم *кҳн.* оби кӯле, ки аз борон пайдо шудааст, толоб, истаҳр.

БАРМАЛО برملا ошкор, фош, равшан, возех.

БАРМАНИШ برمنش *кит.* худписанд, мағрур, мутақаббир.

БАРМАНИШӢ برمنشى худписандӣ, гурур, тақаббур.

БАРМАХИДАН برمخیدن *кит.* муҳолифат ва нофармонӣ кардан ба падару модар; оқ шудан, осӣ шудан.

БАРМАӢАЛ برمحل *ниг.* барвақт.

БАРМОЛИДАН برمالیدن *кит.* 1. молидан. 2. барзадан, боло кардани остин ва эзорпоча.

БАРНАВИШТАН//БАРНАБИШТАН برنويشتن//برنبيشتن *кит., ниг.* навиштан; остин **барнабиштан** киноя аз остин барзада ба коре омода шудан.

БАРНИГОРИДАН برنگاريدن нигоридан, навиштан.

БАРНИӢОДАН برنهادن 1. ниҳодан, гузоштани чизе ба болои чизе. 2. ба қароре омадан, азм кардан, тасмим гирифтан.

БАРНИШАСТАН برنشستن 1. нишастан. 2. савор шудан ба асп.

БАРНИШОНДАН برنشاندن 1. феъли *бавоситаи барнишастан*; шинондан, нишондан. 2. савор кардан.

БАРНО برنا чавон, навчавон; *муқоб.* **пир; пиру барно** пиру чавон, хурду калон; ҳама; $\diamond$ **бахти барно** бахти нек, хушбахтӣ.

БАРНОДИЛ برنادل калонсоли (кӯҳансоли) чавондил.

БАРНОӢ برنايي чавонӣ, навчавонӣ.

БАРНОМА برنامه 1. зикри номгӯи корҳое, ки бо ҳадафи муайян ба анҷом мерасанд: **барномаи дарозмуддат, барномаи миёнамӯҳлат, барномаи кӯтоҳмуддат; барнома сохтан, барнома тартиб додан.** 2. феҳристи мундариҷаи гуфторҳои радио, намоишҳои театр, кино ва телевизион, программа. 3. маҷмӯаи дастурҳое, ки дар компютер дода мешавад ва онро компютер бо тартиб иҷро мекунад. 4. он чи ки дар ибтидои китоб ё рисолае навишта мешавад; муқаддима, сарсухан *ва г.*

БАРНОМАВӢ برناموي *мансуб ба барнома*; аз рӯи барномаву нақша иҷрошаванда.

БАРНОМАГУЗОРӢ برنامه‌گذاری *ниг.* барнома-масозӣ.

БАРНОМАНАВИС برنامه‌نویس он ки барнома менависад ё таҳия мекунад: **барноманависи компютер.**

БАРНОМАНАВИСӢ برنامه‌نویسی амали навиштани барнома.

БАРНОМАРЕЗӢ برنامه‌ریزی *ниг.* барномасозӣ.

БАРНОМАСАНЧӢ برنامه‌سنجی баррасӣ ва санчиши барномаҳо пеш аз мавриди амал қарор гирифтан.

БАРНОМАСОЗ برنامه‌ساز созандаи барнома, таҳиякунанда ва тартибдиҳандаи барномаву нақшаи коре.

БАРНОМАСОЗӢ برنامه‌سازی *исми амал аз барнома сохтан;* таҳияи барнома, тартиб додани барнома.

БАРНОС برناس *кит.* ғофил, нодон.

БАРОАТ I *a.* برائت *кит.* 1. пок шудан аз айб ва тӯҳмат. 2. покӣ, бегуноҳӣ, беайбӣ.

БАРОАТ II *a.* براعت *кит.* фазилат, бартарӣ, маҳорат, кордонӣ; **бароати истехлол** *ади.* чанд лафзе ё иборае дар ибтидои китоб ё қасидаву маснавӣ, ки мақсад ва мароми шоирро маълум мегардонад.

БАРОАТУТТАЛАБ *a.* براعت‌الطلب *ади.* дар қасида талаб кардани чизе аз мадҳшаванда бо забони ширин ва ибораҳои дилпазир.

БАРОБАР برابر 1. як хел, якранг, яксон. 2. ҳамто, назир; мисл, монанд; наздик. 3. мусовӣ, муодил, мутобиқ. 4. рӯ ба рӯ, муқобил. 5. якҷоя, ҳамроҳ. 6. якбора, дар як вақт, дар айни замон; **баробари...** а) дар як вақт бо...; б) ҳамона, ҳамон замон; **дар баробари...** дар қатори...; **дар баробари ин // баробари ин (ҳамин)** дар айни замон; дар зимн, зимнан; **баробар будан ба касе (дар сол)** ҳамсинну ҳамсол будан бо касе; **баробар кардан** а) ҳамвазн гардонидан, ҳамсон намудан; б) ҳисоби додугирифтро яктарафа кардан; в) додан, пардохтан, адо кардан (*-и қарз*); **баробар кардани касе бо касе** дар як саф ҷой додан, дар як қатор гузоштани касе бо касе; **баробар омадан** мувофиқат кардан, дуруст (мувофик) омадан; **баробар омада натавони-стан** хариф шуда натавонистан, муқобилат

карда натавонистан; **баробар шудан бо касе** а) дар коре расида гирифтан ба касе, мусовӣ шудан, ҳамсон шудан; б) *маҷ.* муқобилият нишон додан ба касе; чангу ҷидол кардан бо касе; **ба (бо) ҷон баробар** азиз, гиромӣ; **бо ҳама баробар будан** бо ҳама як хел муносибат доштан; ҳамаро ба як чашм дидан; **дар ҳама ҷо хурӯс баробар ҷеғ мезанад (мақ.)** вазъият дар ҳама ҷо як хел аст; **об ба лаби ҷӯ(ӣ) баробар шудан** хуб анҷом ёфтани кор, рӯ ба бехбудӣ овардани кор.

БАРОБАРАНДОЗА برابراندازه аз ҷиҳати андоза якхела, аз ҷиҳати миқёсу миқдор якхела.

БАРОБАРВАЗН برابروزن аз ҷиҳати вазн мусовӣ, ҳамвазн.

БАРОБАРВАЗНӢ برابروزنی баробарвазн будан; ҳамвазнӣ.

БАРОБАРӢ برابری 1. ҳамвазнӣ, ҳамсонӣ, мутобиқат. 2. вазъияти мардум дар ҷамъият, ки дар ҳуқуқи сиёсӣ ва шахрвандӣ ҳама мусовӣ мебошанд, мусовот. 3. нисфӣ, нимӣ.

БАРОБАРКУНЧА برابرکنجه *ҳанд.* дорои кунҷҳои якхела.

БАРОБАРҚИМАТ برابرقيمت аз ҷиҳати қимат якхела, дорои баҳои ба ҳам монанд.

БАРОБАРҚУВВА برابرقوة дорои қувваи баробар, қувваи якхела дошта.

БАРОБАРМАӢНО برابرمعنی дорои маънои якхела, ҳаммаъно.

БАРОБАРМАӢНОӢ برابرمعنایی баробармаъно будан, якхелагии маъно, ҳаммаъноӣ.

БАРОБАРМИҚДОР برابرمقدار аз ҷиҳати миқдор мусовӣ, аз рӯи шумор фарқнадошта.

БАРОБАРНИҲОДА برابرنهادе *ниг.* баробарӣ, эквивалент.

БАРОБАРО برابرآ: **дар айни баробаро** ҳангоми баромадан, дар ҳини хорич шудан аз ҷое.

БАРОБАРПАҲЛУ برابرپهلوه *ҳанд.* дорои паҳлуҳои баробар аз ҷиҳати дарозӣ: **секунҷаи баробарпахлу.**

БАРОБАРСУРЪАТ برابرسرعت дорои суръати якхела, аз ҷиҳати суръат мусовӣ.

БАРОБАРТАРАФ برابرطرف *ҳанд.* дорои тарафҳои якхела аз ҷиҳати дарозӣ: **секунҷаи**

баробартараф.

БАРОБАРТАЪСИР برابرتأثير *физ.* дорои таъсири якхела.

БАРОБАРҲАЧМ برابر حجم аз чихати ҳаҷм яксон, ҳаҷми якхела дошта.

БАРОБАРҲУҚУҚ برابر حقوق дорои ҳуқуқи якхела, аз чихати ҳуқуқ яксон.

БАРОБАРҲУҚУҚӢ برابر حقوقى баробарҳуқуқ будан, дорои ҳуқуқи якхела будан, аз чихати ҳуқуқ яксон будан.

БАРОБАРШАВӢ برابرشوى *исми амал аз баробар шудан*; мусовӣ шудан.

БАРОВАР برآور *ниг.* боровар.

БАРОВАРАНДА برآورنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз баровардан*; хоричкунанда, берункунанда. 2. равонкунанда, иҷобаткунанда.

баровард برآورد *асоси замони гузашта аз баровардан.*

БАРОВАРД برآورد ҳисобу китоби пешакӣ, смета; $\diamond$ **бо бароварду фурувард** (*гап задан ё шеър хондан*) а) бо риояи задаҳо ва тақозои маънӣ баланду паст хондани шеър; б) муқаддимапардозии дуру дароз дар гуфтор.

БАРОВАРДА برآورده 1. *сифати феълии замони гузашта аз феъли баровардан.* 2. шахси ба мартабаи баланд расида, парваришёфта, тарбиятшуда. 3. бинои баланд, ҳисор, қалъа. 4. маҳсулот, моли истехсолшуда.

БАРОВАРДАН برآوردن 1. берун кардан, берун овардан; *муқоб.* даровардан; **овоз баровардан** садо додан, гап задан; **сар баровардан** а) сар берун кардан; б) пайдо шудан, намоён гардидан. 2. хорич намудан, бадар кардан; **аз кор баровардан** а) аз кор хорич кардан; б) *мач.* вайрон кардан, хароб кардан, ғайри қобили истифода сохтан. 3. боло бурдан, баланд кардан; бурдан; **ба кор баровардан** ба сари кор хозир кардан, ба кор сафарбар намудан. 4. истехсол кардан. 5. хонда ба маънояш сарфаҳм рафтан; хонда маънидод карда тавонистан. 6. нашр кардан: **рӯзнома баровардан** варақа баровардан; **духтар баровардан** духтарро бо тӯю сур ба шавҳар додан; **мондагиरो баровардан** осори хастагиро

бартараф кардан, мондагиро рафъ кардан, дам гирифтан; **мурда баровардан** мурдаро гӯрондан, дафн кардан, гӯру чӯб кардан; **нағзак баровардан** ба бемории нағзак дучор шудан; **об баровардан** чӯю канал канда, об чорӣ кунондан; **савод баровардан** саводнок кардан (шудан), сохиби савод кардан (шудан); **таб баровардан** баланд шудани ҳарорати бадан, таб кардан; **хулоса баровардан** ба хулосае омадан, натиҷа гирифтан; **хун баровардан** а) чорӣ ё резондани хун ба воситаи раг задан; б) *д.* чонвареро кушта, худой ё садақа кардан; **ҳочат баровардан** эҳтиёчи касеро рафъ кардан; **аз гумони бад баровардан** рафъи бадгумонӣ кардан, бадгумониро бартараф сохтан; **аз дил чизе баровардан** чизеро фикр карда ёфтан; чизеро аз худ бофтан; $\diamond$ **ном баровардан** машҳур шудан, шӯҳрат ёфтан, маъруф гардидан, овоза баровардан; **ғубори дил баровардан** кудуратро бартараф кардан; ғаму ғуссаро фаромӯш кардан, **қусури чизеро баровардан** товони чизеро гирифтан, талофӣ кардан, ба бадали коре (чизе) коре кардан, ки чои онро гирад; **ҷони касеро баровардан** а) ҳалок (нобуд) кардан; б) бисёр ба танг овардан; **аз роҳ баровардан** бераҳа кардан, аз роҳ задан; касеро гумроҳ кардан, ба корҳои бад талкин намудан; **аз хотир (ёд) баровардан** фаромӯш кардан; **гард аз чизе баровардан** несту нобуд кардан, маҳв кардан; **димор аз рӯзгори касе баровардан** касеро куштан, маҳв кардан, ҳалок намудан; **чизеро аз дили касе баровардан** а) ногуворӣ ва ё нохуширо фаромӯш кунондан; б) кинаро бартараф кунондан.

БАРОВАРДАНИӢ برآوردنى шоистаи баровардан, дархӯри баровардан.

БАРОВЕХТАН برآويختن 1. овехтан, овезон кардан. 2. ба ҳам дарафтодан, часпу чидол кардан, афтударафт кардан.

БАРОДАР برادر 1. писари як падару модар нисбат ба писару духтарони дигари он падару модар, додар; **бародари зоида** ду писари аз як модар зоидашуда, бародари модаряк; **ҷумҳурии бародар** ҷумҳурии муносибати дӯстии чун бародар дошта. 2. *мухотаб барои муроҷиати эҳтиромона нисбат ба мардон.*

БАРОДАРАНДАР برادراندر бародари падаряки

модарчудо, ё баръакс, бародари ўгай.

БАРОДАРВОР برادروار мисли бародар, бародарона.

БАРОДАРЗАН برادرزن *ниг.* додарарӯс.

БАРОДАРЗОДА برادرزاده фарзанди бародар, додарзода.

БАРОДАРИ برادری бародар будан; дӯст будан чун бародар; аз рӯи бародарӣ дӯстона, самимона.

БАРОДАРКУШ برادرکش кушандаи бародар; чанги бародаркуш.

БАРОДАРКУШӢ برادرکشی якдигарро куштани бародарҳо; чанги бародаркушӣ маҷ. чанги дохилии як халқ.

БАРОДАРОНА برادرانه 1. ба таври бародар, чун бародар, ба монанди бародар. 2. самимӣ, самимона, дӯстона; ёрии бародарона кумаки беғарази дӯстона.

БАРОДАРХОНД برادرخواند марде, ки аз тарафи дӯсте ба сифати бародар шинохта шудааст, додархонд.

БАРОДАРХОНДА برادرخوانده *ниг.* бародархонд.

БАРОДАРХОНДАГӢ برادرخواندگی бародархонда будан, вазъ ва ҳолати бародархонда.

БАРОДАРШАҲР برادرشهر *нав.* шаҳре, ки бо шаҳри дигаре аҳду паймони дӯстии бародарона бастааст.

БАРОДАРШӢ برادرشوی *ниг.* додаршӯ.

бароз براز *асоси* замони ҳозира аз барозидан.

БАРОЗ I براز *кит.* зебой, зинат ва некӯӣ, оростагӣ.

БАРОЗ II براز *кит.* чӯбе, ки дар кафшдӯзӣ миёни қолиби кафш ва г. мегузоранд; фона.

БАРОЗАНДА برازنده *кит.* сифати феълӣи замони ҳозира аз барозидан; зебанда; шоиста, сазовор.

БАРОЗАНДАГӢ برازندگی барозанда будан, шоистагӣ.

БАРОЗИДАН برازیدن *кит.* 1. хуб ва зебо кардан, оростан ва зинат додан. 2. сазовор будан, шоиста будан, зебанда будан.

БАРОИ برای *пешванд* 1. баҳри..., аз баҳри...; дар

роҳи...; бо мақсади...: **барои гирифтани ҷои якум мубориза бурдан; барои ту аз баҳри ту, ба хоҳири ту.** 2. ба; **барои чӣ?** аз чӣ сабаб?; **барои як сол** ба муддати як сол; **барои ҳамин** ба ин сабаб, бинобар ин; **барои ин ки...** *пайвандак* бо сабаби ин ки...; бо мақсади ин ки...

БАРОҚ *a.* براق *гуфт.* 1. ало, алобуло. 2. пахмоқ; сермӯӣ; **абрӯвони бароқ** абрӯвони сермӯи парешон.

БАРОҚАБРӢ براقابرو он ки абрӯвони бароқ дорад.

баромад برآمد *асоси* замони гузашта аз **баромадан; баромад-баромади офтоб** қариби вақти тулӯи офтоб.

БАРОМАД I برآمد 1. *гуфт.* баромадан ба минбар барои суханронӣ (*дар маҷлиси ҷамъомадҳо*); ворида сахна шудан барои сурудхонӣ, раққосӣ (*дар консерту намоишҳо*); **баромад кардан** сухан кардан ё суруд хондан дар маҷлис ё консертҳо. 2. сарф. харч; масориф, хароҷот; **даромаду баромад** дахлу харч. 3. мансубият ба табақаҳои ҷамъиятӣ (*аз рӯи касбу кори падару модар*): **баромади иҷтимоӣ.**

БАРОМАД II برآمد баромадгоҳ; дари баромад.

БАРОМАДА برآمده *сифати феълӣи* замони гузашта аз **баромадан** (*ки беиштар қалимаҳои мураккаб месозад*): **азистеъмолбаромада** истеъмолнашаванда, ғайри мустаъмал, аз доираи истеъмол беруншуда; **азқорбаромада** қобилияти қориашро гумкарда; заиф ва очизшуда: **ҷашмони азқорбаромада**).

БАРОМАДАГӢ برآمدگی *гуфт.* 1. *шакли дигари сифати феълӣи* замони гузашта аз **баромадан**. 2. дӯнг, дӯнгӣ, барҷастагӣ, баҳше аз як чиз, ки аз қисматҳои дигар болотар, барҷастатар аст.

БАРОМАДАН برآمدن 1. берун шудан, хориҷ гаштан, бадар рафтан; *муқоб.* **даромадан**. 2. боло шудан, баланд шудан (*бо зина, ба бом*). 3. *тиб.* аз ҷо бечо шудани устухони дасту пой ва г. 4. рафтан: **ба саёҳат баромадан, ба кӯча баромадан; ба қор баромадан** ба қор рафтан; ҳозир шудан ба сари қор; **ба пешвози касе баромадан** ба пешвози касе рафтан, касеро пешвоз гирифтан, истикбол кардан. 5. раси-

дан. 6. рӯидан, рустан; сабз шудан. 7. шунида шудан, ба гӯш расидан, баланд шудан (*мас.*, *садо*). 8. пайдо шудан, ёфт шудан. 9. намудор гаштан. 10. тулӯъ кардан: **офтоб баромадан**. 11. сар задан, ба вукуъ пайвастан. 12. содир шудан (*мас.*, *фармон*, *қарор*). 13. зухур кардан. 14. *бо сифати феълӣ омада, пуррагӣ ва тамомияти амалро ифода мекунад*: **дида баромадан**, **хонда баромадан**; **зӯр баромадан** ғолиб шудан, ғалаба кардан; **хеш баромадан** *бо касе* маълум шудани хешигарии ҳамдигар; **ғолиб баромадан** ғалаба кардан, нусрат ёфтани, музаффар гардидан; **аз гапи касе баромадан** мувофиқи гуфтаи касе амал накардан; нофармонӣ кардан; **аз даҳон баромадан** гуфта шудан, гуфтан; **аз ин мебарояд, ки...** аз ин маълум мешавад, ки...; аз ин ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки...; **аз кор баромадан** а) аз кор хорич шудан; б) *мач.* вайрон шудан, корношоям шудан; қобилияти кориро гум кардан; ба кор наомадани чизе; **аз хотир баромадан** фаромӯш шудан, аз ёд рафтан; **аз ўҳдан коре баромадан** лаёқати ичрои кореро доштан; кореро ичро карда тавоништан; **ба шавҳар баромадан** бо марде ақди никоҳ бастан, зани касе шудан; **гапи касе рост баромадан** тасдиқ шудани дурустии сухани касе; **гап аз як чо баромадан** як хел будани фикру андешаи чанд кас, ба ҳам мувофиқат кардани фикру гуфтори ду кас; **дуд аз чигар баромадан** саҳт андӯхгин шудан.

БАРОМАДАНГОҲ *брамден ғаҳ* *мач.* маҳалли тулӯъ, машрик, чои баромадани офтоб.

БАРОМАДГОҲ *брамден ғаҳ* чои баромад, маҳалли хорич шудан.

БАРОМЕТР *ю.* *браметр* *ниг.* **фишорсанч.**

БАРОМЕХТАН *брамихтан* 1. *ниг.* **омехтан**. 2. ба ҳамдигар дарафтдан, даст ба гиребон шудан, часпу талош кардан.

БАРОМУДАН *брамудан* *кит.* 1. омудан, пур шудан, саршор шудан; пур кардан, саршор кардан. 2. омехтан, омезиш додан, дарҳам кардан.

БАРОН *фр.* *бран* яке аз унвонҳои дворянӣ дар баъзе кишварҳои Аврупо.

БАРОНГОР *брангар* *кит.* самти рости лашкар.

БАРОНДАН *бранден* *тарзи бавоситаи феълӣ бурдан*; **хоби касеро барондан** касеро хобон-

дан; **хоби касеро барондан** касеро хобондан.

барор *бар* *асоси замони ҳозира аз баровардан*.

БАРОР *бар* пешрафт, муваффақият; омади кор; **авчу барор** нашъунамо; ривочу равнак; **барор гирифтани (кардани) кор** омад кардан, бо муваффақият анҷом ёфтани коре.

БАРОРАНДА *барранде* *ниг.* **бароваранда**; истехсолкунанда, тавлидкунанда.

БАРОРИШ *барарш* *исми феълӣ аз баровардан*; қисме аз ягон нашрия.

БАРОРНОК *барарнак* бобарор, бомуваффақият, муваффақиятомез; пешрав.

БАРОРНОКӢ *барарнаки* баробарӣ, бомуваффақиятӣ, муваффақиятнокӣ; пешравӣ.

БАРОРОСТА *барроста* *ниг.* **ороста, ороишдида.**

БАРОРОСТАН *барростан* *кит.*, *ниг.* **оростан.**

БАРОСУДАН *баросудан* осудан, дам гирифтани.

БАРОТ I *а.* *брот* *кит.* 1. хати озодӣ, ҳуччати авфи гуноҳ; бароти начот, раҳнома, хати озодӣ. 2. ҳуччате, ки дар асоси он пулу мол ба касе гузаронида мешавад, ҳавола.

БАРОТ II *брот* номи рӯзи 15-уми моҳи шаъбон – моҳи 8-уми солшумории хичрии қамарӣ.

БАРОҲАТ *бароҳат* 1. оромӣ осуда; бофароғат. 2. осудаҳолона, оромона; фориғболона.

БАРОҲИМА *а.* *браҳме* *ч.* **бараҳман.**

БАРОҲИН *а.* *браҳин* *ч.* **бурҳон.**

БАРОҲЕХТАН *браҳихтан* *кит.* аз ғилоф берун кашидан, баровардан (шамшерро).

БАРОШУФТАН *барашфтан* дар ғазаб омадан, хашмгин шудан, шӯридан; ба ҳаяҷон омадан.

БАРОЯНД *бароянд* хосияти таъсири омилҳои гуногун; **бароянди нерӯҳои сиёсӣ.**

БАРОЯНДА *бароянде* *сифати феълӣи замони ҳозира аз баромадан*: **марди аз хона бароянда, чавони ба дарахт бароянда.**

БАРПАРИДАН *барпрیدن* ба парвоз омадан, паридан, парвоз кардан.

БАРПО *барпа* 1. пойдор, барқарор; устувор. 2. барафрохта, қоим; **барпо кардан (намудан)** а) бунёд кардан, сохтан, бино кардан; таъсис

кардан; б) оростан (базм ё чашнеро); в) хезондан, бардоштан (*мас., фитна, ошӯб, гавго ва г.*); **барпо шудан** (**гардидан, гаштан**) а) сохта шудан, бунёд гардидан, бино шудан; қомат рост кардан; б) таъсис ёфтан, ташкил шудан; в) баргузор гардидан, доир шудан; г) рӯй додан, ба вуқӯъ омадан.

БАРПОКУНАНДА *برپاکننده* *сифати феълии замони ҳозира аз барпо кардан*; 1. созанда, бинокор; бунёдгар. 2. ташкилкунанда, муассис.

БАРР *а. بر* *ниг. бар(р)*.

БАР(Р)А *بره* 1. бачаи гӯсфанд; бачаи оху; **барраи ширмаст** барраи фарбеҳи ширхор. 2. *мач.* тару тоза, ботароват: **пиёзи барра, бодиринги барра**; $\diamond$ **бурчи барра** *ниг. хамал (бурчи хамал)*.

БАРРАБИРЁН *بره بريان* барраи бирён, гӯшти бирёнкардашудаи барра.

БАРРАГОВ *بره گاو* *кит. гӯсола*.

БАРРАЗОӢ *بره زائى* барра зоидаи меш.

БАРРАКАБОБ *بره كباب* кабоби аз гӯшти барраи дар буғ ва ё дар сих пухта.

БАРРАПИЁЗ *بره پياز* пиёзи кабудӣ тару тоза.

БАРРАСИДАН *بررسيدن* 1. расидан, даромадан. 2. тафтиш кардан, кофтуков кардан. 3. иттилоъ ҳосил кардан, хабар ёфтан, фаҳмидан.

БАРРАСӢ *برسى* таҳқиқ, омӯзиш, мутолиа: **баррасӣ кардан, баррасӣ шудан**.

БАРРАЧА *بره چه* 1. *шакли тасғири барра*. 2. *мач.* азиз, меҳрубон (*одатан ҳангоми навозиши ва дӯстдориши фарзанди хурдсол мегӯянд*).

БАРРЕЛ *англ. بريل* воҳиди паймоиши ҳисмҳои пошхӯранда ва моеъ дар баъзе мамлакатҳо (*мас., баррели нафт дар Амрико ба 159 л. баробар аст*).

БАРРӢ *برى* *мансуб ба бар(р)*; биёбонӣ, даштӣ.

БАРРОҚ *а. برآق* барқзананда, дурахшон, тобон; **барфи барроқ** барфи сафеди чилодиханда; **чашмони барроқ** чашмони оташбори пурнур.

БАРРУСТАН *بررستن* *кит.* рӯида боло гирифта, сабзида қад афроштан, қад баланд намудан.

БАРРӢИДАН *برروييدن* *кит.* рӯидан, рустан.

БАРС *برس* *гурсу барс гуфт.* тануманди боқувват.

БАРСАМ *برسم* *кхн.* химчаҳо ё шохчаҳо аз дарахти газ ё анор, ки рӯҳониёни зардуштӣ дар мавриди иҷрои маросими динӣ ба даст мегирифтанд.

БАРСОМ *برسام* *тиб.* варами шуш, зотулҷанб (плеврит).

БАРСОХТАН *برساختن* *кит.* сохтан, омода кардан, ҳозир гардонидан.

БАРТАН *برتن* *кит.* мағрур, мутақаббир; *муқоб. фурутан*.

БАРТАНГ *برتنگ* 1. тасмае, ки бо он зинро бар пушти асп мебанданд. 2. мавзее дар Бадахшони Тоҷикистон.

БАРТАНГӢ *برتنگى* 1. *мансуб ба Бартанг* (ноҳия). 2. сокини Бартанг.

БАРТАНИДАН *برتنيدن* *ниг. танидан*.

БАРТАНӢ *برتنى* мағрурӣ, такаббур, *муқоб. фурутанӣ*.

БАРТАР *برتر* 1. болотар, авлотар: **бартар доништан**. 2. баландтар; *муқоб. фурутар*. 3. онсӯтар, фаротар.

БАРТАРАФ *برطرف* **бартараф кардан (намудан)** барҳам додан, нест кардан, аз байн бурдан; рафъ кардан; дур кардан; **бартараф шудан (гардидан)** барҳам хӯрдан, нест шудан, аз байн рафта; яктарафа шудан.

БАРТАРАФКУНАНДА *برطرف کننده* *сифати феълии замони ҳозира аз бартараф кардан*; барҳамдиханда, несткунанда, азбайнбаранда, рафъкунанда.

БАРТАРАФШУДА *برطرف شده* *сифати феълии замони гузашта аз бартараф шудан*; барҳамхӯрда, нестшуда, рафъгардида.

БАРТАРИДОШТА *برترى داشته* *сифати феълии замони гузашта аз бартарӣ доштан*.

БАРТАРИН *برترين* 1. болотарин аз ҷиҳати мақом, синну сол *ва г.* 2. дорои болотарин макон, болотарин.

БАРТАРИЧӢӢ *برترى جويى* бартарӣ чустан дар мақоми корҳои дигар аз дигарон, худро аз

- дигарон баландтар донистан, авлавиятҷӯӣ.
- БАРТАРӢ** *برتري* 1. бартар будан, афзалият, фавқият; имтиёз; **бартарӣ доштан** афзалият доштан, фазилят доштан, беҳтар будан. 2. баландӣ, иртифоъ.
- БАРТЕР** *англ. برتير* мубодилаи бевоситаи молу чиз ё ягон хизмат дар байни муассисаҳо ву давлатҳо.
- БАРТОФТАН** *برتافتن* 1. тоб додан, тофтан. 2. баргардонидан, дур кардан.
- БАРӢХАТГИРӢ** *برويختگيري* *дурустаи рӯи-хатгирӣ*.
- БАРӢМАНД** *برومند* 1. нерӯи қавӣ, рашид. 2. боровар, мевадор. 3. ҳосилхез, обод. 4. комёб, комраво.
- БАРФ** *برف* резаҳои майдаи оби яхбаста, ки дар зимистони хунук меборад; **аз барф гурехта ба борон дучор шуд** (*зарб.*); **барфи лаклакӣ** барфе, ки порча-порча, паға-паға меборад; **барфи тар** барфе, ки вақти боридан аз мулоимии ҳаво ба замин расидан замон об шуда меравад; **барф барин сафед** а) ниҳоят сафед, тамоман сафед; б) *маҷ.* сафеду зебо; **барфи сар** мӯи сафеди сар.
- БАРФАК** *برفک* *шакли тасғири барф*. 1. зарраҳои яхӣ, ки бар асари дохил шудани об ба дохили яхкунаки яхдон дар канорҳои он пайдо мешавад. 2. духтари барфии афсонавӣ, ки гӯё бо омадани баҳор об шуда мерафтааст, набераи бобои барфӣ.
- БАРФАКТАРОШ** *برفک تراش* абзори пластикӣ, ки бо он барфақҳои яхдонро тоза мекунад.
- БАРФАНДОЗ** *برف انداز* 1. бориши шадиди барф. 2. ҷои партоби барф.
- БАРФАРОЗАНДА** *برفرازنده* болобар, болобаранда, баландкунанда.
- БАРФАРОЗИДАН** *برفرازیدن* *ниг. барафрохтан*.
- БАРФАРОХТАН** *برفراختن* *ниг. барафрохтан*.
- БАРФАРОШТА** *برفراشته* *ниг. барафрошта*.
- БАРФАРОШТАН** *برفراشتن* *ниг. барафроштан*.
- БАРФБЕЛКУНӢ** *برف بيلکني* аз барф тоза кардани рӯи ҳавлӣ, болои бом *ва г.* (*бо бели маҳсус*).
- сус*).
- БАРФБОЗӢ** *برفبازی* 1. бозиест, ки бачагон якдигарро шӯхикунон бо барф мезананд ва ё ба барф мегелонанд. 2. бозии парандагон, ки худро ба барф меҷулонанд ё барфро ба ҳар тараф мепошанд.
- БАРФГИР** *برفگیر* хусусияти замин, минтақа, кӯҳ ё ҳар чизе, ки бо сабаби сардӣ ё баландии зиёд ё соягӣ доимо ё вақти зиёде барфпӯш аст.
- БАРФГИРИФТА** *برفگرفته* пӯшида бо барф, барфпӯш.
- БАРФИКАНДАН** *برفکندن* *ниг. барафкандан*.
- БАРФИН** *برفين* 1. *ниг. барфӣ*. 2. барфдор, барфнок; пурбарф.
- БАРФИШОНДАН** *برفشاندن* *ниг. барафшондан*.
- БАРФӢ** *برفي* 1. аз барф сохташуда; **одами барфӣ** ҳайкале, ки бачаҳо бозикунон аз барф месозанд. 2. мактуби манзуме, ки дӯстон, одатан вақти боридани барфи аввал, номаълум ба якдигар месупоранд ва дар он мактуб оро-стани зиёфате бо зикри номҳои таом ва обу мева хоҳиш карда мешавад; агар ҳангоми супоридан соҳиби мактуб ба даст афтад, маҷбур аст, ки айнаи он зиёфатро худӣ ӯ ташкил кунад: **хати барфӣ**. 3. зиёфате, ки ба муносибати бохти хати барфӣ ораста мешавад; **бобои барфӣ** *ниг. бобо*.
- БАРФКӢБ** *برفکوب*: **боди барфкӯб** боди тунде, ки барфро ба дару девор меҷӯбад.
- БАРФКӢРӢ** *برف کوري* *тиб.* осеб дидани чашм бар асари рӯзҳои офтобӣ муддати зиёд нигоҳ кардан ба барф.
- БАРФНИГОҲДОРӢ** *برفنگاهداری* *қишов.* ба таври сунъӣ нигоҳ доштани барфҳои зимистон дар заминҳои кишт барои намӣ.
- БАРФОБ** *برف آب* 1. обе, ки дар натиҷаи об шудани барф ба вучуд меояд, оби барф. 2. обе, ки барои сарду хунук шудан микдоре барф ба он мепартоянд.
- БАРФОЛУД(А)** *برف آلود(ه)* ба барф олууда, бо барф омехта, барфаралаш: **боди барфолуд**, **борони барфолуд**, **тӯфони барфолуд**.

БАРФОМЕХТА برف آميخته махлут бо барф, барфолуд.

БАРФОСО برف آسا барфвор, монанди барф сафед, ниҳоят сафед.

БАРФПОК برف پاک *ниг.* **барфпоккун.**

БАРФПОККУН برف پاک کن василае барои тоза кардани шишаҳои пеш ва ақиби мошин аз барфу борон ва ғайра, барфпок.

БАРФПОРА برف پاره *ниг.* **барфреза.**

БАРФПҶШ برف پوش бо барф пӯшонидашуда.

БАРФРЕЗА برف ريزه зарраҳои барф, пораҳои барф.

БАРФРЕЗОН برف ريزان 1. ҳангоми резиши барф. 2. *мач.* зимистон.

БАРФРҶБ برف روب рӯбандаи барфҳои кӯчаву хиёбонҳо *ва г.*

БАРФРҶБА برف روبه *ниг.* **барфтӯда.**

БАРФРҶБӢ برف روبی рӯфтани барф, тоза кардани барфи кӯчаву роҳҳо; **мошини барфрӯбӣ** мошини махсус барои рӯфта чамъ карда бурдани барфҳои кӯчаву роҳҳо, майдонҳои фурудгоҳ *ва г.*

БАРФСАНЧ برف سنج асбоб барои муайян кардани ғафсии қабати барф.

БАРФТОЗАКУНАК برف تازه کنک тозакунандаи барфҳои пиёдароҳхову хиёбонҳо, поккунандаи барфҳо; мошини барфрӯбӣ.

БАРФТҶДА برف توده тӯдаи барф, анбӯҳи барф, ки аз бориши зиёд ба вучуд омада ва ё аз кӯҳҳо кӯчида афтада бошад.

БАРФТҶФОН برف طوفان тӯфони барфолуд.

БАРФУЗУДАН برف زودن афзудан, зиёд кардан.

БАРФУРҶЗОНДАН برف روزاندىن афрӯхтан, шӯълавар кардан.

БАРФУРҶХТАН برف روختن *ниг.* **барафрӯхтан.**

БАРХ برخ 1. бахш, қисмат. 2. баҳра, насиб.

БАРХАТО برخا сахван, иштибоҳан; ба ғайри қасд.

БАРХАФЧ برخ فنج *кит., ниг.* **кобус.**

БАРХЕ برخى 1. *ниг.* **баъзе.** 2. андаке; ҳиссае, қисме.

БАРХЕЗОН(И)ДАН برخيزاندىن//برخيزانيدن *тарзи бавоситаи бархестан;* 1. ба по хезондан, аз ҷо баланд кардан. 2. *мач.* ба шӯр овардан, шӯрондан.

БАРХЕСТАН//БАРХОСТАН برخاستن//برخيستن 1. ба по хестан, баланд шудан аз ҷо. 2. бедор шудан аз хоб, аз ҷои хоб хестан. 3. қиём кардан, исён бардоштан; **ба по бархостан** қиём кардан, исён бардоштан; **ба чанг бархостан** омодаи чанг шудан; **валвала бархестан** шӯру ошӯб барпо шудан; **чанг бархестан** чанг рӯй додан, харб сар шудан.

БАРХИЛОФ برخلاف хилофи чизе ё касе.

БАРХИРА برخيره *кит.* беақлона, бетамизона, беадабона.

БАРХӢ برخى *кит.* фидо, қурбонӣ, фидя.

БАРХОН برخان тепшаҳои кумӣ, ки бод дар баъзе биёбонҳо дуруст мекунад, ки аз ҷо ба ҷое мекӯчанд.

БАРХОСТ برخاست **:нишасту бархост** шиштухез; мусоҳибат.

БАРХОСТА برخاسته баландшуда, барҷаста.

БАРХОСТАН برخاستن *ниг.* **бархестан.**

БАРХУР برخور *ниг.* **бархӯр.**

БАРХУРАНДА برخوردارе норохаткунанда, саҳт расида, ҳақоратомез.

БАРХУРДА برخوردارе бо ҳам зада, тасодумкарда.

БАРХУРДОР برخوردار баҳраманд, баҳравар; комёб; **бархурдор шудан** баҳра бурдан аз чизе, баҳраманд гардидан.

БАРХУРДОРӢ بردارى бархурдор будан; баҳрамандӣ, баҳравардӣ.

БАРХУРҶШИДАН برخوشيدن *ниг.* хурӯшидан.

БАРХӢР برخور *кит.* 1. баробар, ҳамто. 2. *ниг.* **бархурдор.**

бархӯрд برخوردار *асоси замони гузашта* аз **бархӯрдан.**

БАРХӢРД برخوردار 1. ба ҳам расидани ду чиз; тасодум. 2. дучоршавӣ, ҳамдигарро дидан, мулоқот. 3. чигунагии рафтор, муносибат. 4. даргирӣ, муноқиша.

БАРХҶҮРДАН بر خوردن 1. ба ҳам расидан, ба чизе сахт расидан; задан. 2. дучор шудан, вохӯрдан; назар ба чизе бархӯрдан чашм ба чизе афтодан.

БАРХҶҮРДОР بر خوردار *ниг.* бархурдор.

БАРХҶҮРДОРӢ بر خوردارى *ниг.* бархурдорӣ.

БАРҶАВО بر هوا 1. баланду васеи хушҷаво. 2. маҷ. ҳамашунав, шунаво.

БАРҶАӢТ بر حیات дар қайди ҳаёт, зинда.

БАРҶАЗАР بر حذر 1. боэҳтиёт, хабардор. 2. *кит.* тарсу ҳароснок, хавфу бимнок.

БАРҶАҚ بر حق ҳаққонӣ, дуруст, ҳақдор.

БАРҶАМ بر هم: барҳам додан нест кардан, аз байн бурдан; барҳам задан вайрон кардан; несту нобуд кардан, маҳв кардан; барҳам хӯрдан аз байн рафтани, нест шудан.

БАРҶАМДИҲӢ بر هم دهى *исми амал аз барҳам додан*; нест кардан, аз байн бурдан; қатъ қундани фаъолияти ширкате ё созмоне.

БАРҶАМЗАН بر هم زن барҳамдиҳанда, несткунанда, азбайнбаранда.

БАРҶАМХҶҮРӢ بر هم خورى *исми амал аз барҳам хӯрдан*; нест шудан; азбайнравӣ; фаъолияти худро қатъ кардани созмоне.

БАРҶАМХҶҮРДАГӢ بر هم خوردگى ошuftагӣ, парешонӣ.

БАРЧ برج *ниг.* барш.

БАРЧА بر چه *бот.* андоми модинаи гул, ки дарунтарин бахши гул аст ва аз се бахш – гулола, хома ва тухмдон ташкил шудааст.

БАРЧАК بر چك *кҳн.* гулбанди дастаи найза ё шамшер.

БАРЧАСП بر چسپ тамғаи рӯи молҳои тичоратӣ, ки дар он ном ва нархи мол, корхонаи истехсолкарда ва г. зикр ёфтааст.

БАРЧИДА بر چيده *сифати феълӣи замони гузафта аз барчидан*; интиҳобшуда, баргузида.

БАРЧИДАГӢ بر چيدگى барчидани шудан; маҷ. аз байн рафтани коре, муассисае, низоми давлате ва г.

БАРЧИДАН بر چيدن *ниг.* чидан.

БАРЧАСТА برجسته 1. *сифати феълӣи замони гузафта аз барчастан*; чаҳида, барчаста хестан. 2. баромада, болобаромада, дӯнг. 3. маҷ. намоён, машҳур, бузург: олими барчаста, шоири барчаста.

БАРЧАСТАГӢ برجستگى 1. *сифати феълӣи замони гузафта аз барчастан*. 2. баромадагӣ, дӯнгӣ.

БАРЧАСТАДҶҶӢ برجسته دوزى навъи гулдӯзӣ ва эҷоди нақшу нигор бо шакли барчаста барӯи порчаҳо, матоъҳо ва монанди инҳо.

БАРЧАСТАКОР برجستكار он ки барчастакорӣ мекунад.

БАРЧАСТАКОРӢ برجستكارى амал ва кори барчастакор.

БАРЧАСТАН برجستن 1. чаҳидан, (боло) паридан. 2. бархестан, зуд хестан. 3. дамида баромадан.

БАРЧАСТАРУҶСОР برجسته رخسار он ки рухсораҳои бардамида дорад.

БАРЧАСТАТАБӢ برجسته طبع дорои табъи баланд, соҳиби завқӣ бадеӣ ва заковат.

БАРЧАСТАТАБӢӢ برجسته طبعى табъи баланд доштан, соҳиби табъи баланд будан.

БАРЧАСТАУСТУҶОН برجسته استخوان он ки устухонҳои бадани ӯ намоён аст.

БАРЧАҶИДАН برجھيدن *ниг.* барчастан.

БАРЧО برجا барқарор, пойдор; барчо мондан барқарор мондан, боқӣ мондан.

БАРЧОМОНДА بر جامانده 1. беморе, ки ба сабаби вазнинии касалиаш аз ҷо хеста наметавонад. 2. нотавон, заиф; **пири барчомонда** пири фаргут, дармонда; **барчомонда шудан** сусту бемадор шудан.

БАРЧОМОНДАГӢ بر جاماندگى нотавонӣ, сустӣ, заифӣ.

БАРЧҶШИДАН بر جوشيدن *кит.* 1. чӯшидан, чӯш задан. 2. маҷ. шӯридан, ошuftтан.

БАРШ//БАРЧ برش//برج маъҷунест кайфовар, ки афюн ва дорувории дигарро бо асал омехта мепазанд.

БАРШИКАСТА برشكسته шикастхӯрда, шикас-

та.

БАРШИКОФТАН برشكافتن *ниг.* шикофтан.

БАРШПАЗ برشپاز он ки барш тайёр мекунад, пазандаи барш.

БАРШУДА برشده *сифати феъли замони гузашта аз бар шудан.*

БАРШУДАН برشدн *кит.* боло шудан, боло баромадан, боло рафтан.

БАРШУКУФТАН برشكافتن *кит., ниг.* шукуфтан.

БАРШУМУРДАН برشمردن *кит., ниг.* шумурдан.

БАРШЎРИДАН برشورидن *кит.* шӯридан, ба шӯр омадан.

БАРЪАКС برعكس *вожгуна; билъакс, бархилоф; баръакси...* бар хилофи..., бар зидди..., алорағми...

БАРЪАЛО برعلا *ошкоро, рӯирост; аён, ба таври возех, равшан.*

БАРЪАЛОИНА برعلاينه *ба таври возех, равшан.*

БАС بس 1. басанда, кифоя, кофӣ. 2. басо, басе, бисёр, хеле. 3. фақат, танҳо. 4. чун, азбаски, баски; **зи (аз) бас** чунки, азбаски, аз сабаби ин ки; **бас набуд, ки...**, кифоя набуд, ки ...; **хаминаш намерасид, ки...**; **кам набуд, ки ...;** **бас кардан** қатъ кардан, бозистодан; тарки коре кардан.

БАСАБР بصبر *ниг.* босабр.

БАСАБРӢ بصبرى *ниг.* босабрӣ.

БАСАБРОНА بصبرانه *ниг.* босаброна.

БАСАВЛАТ بصولت *ниг.* босавлат.

БАСАҒДА بسغده *кит.* тайёр, омода, муҳайё.

БАСАЗО بسزا *чунон ки бояду шояд, сазовор.*

БАСАЛ *а.* بصل *кит., ниг.* пиёз.

БАСАЛИҚА بسليقه *ниг.* босалиқа.

БАСАНДА بسنده *кифоякунанда, кофӣ, кифоя.*

БАСАР *а.* بصر 1. чашм, дида. 2. биной, қувваи босира.

БАСАРИШТА بسرشته *ниг.* босаришта.

БАСАРФА به صرفه *сарфакор, эҳтиёткор дар харч.*

БАСАРФАГӢ بصرفگی *сарфакорӣ, эҳтиёткорӣ дар харч.*

БАСАФО بصفا *ниг.* босафо.

БАСАҲНАГУЗОРАНДА بسحنه گذارنده *роҳбари ба сахна гузоштани намоишҳои театри, таҳиягари намоишҳои сахнави.*

БАСЕ بسی 1. бисёр, зиёд; ниҳоят; басо. 2. бисёрҳо; борҳо.

БАСЕЧИДАН بسچيدن *кит.* 1. тайёрӣ дидан, омодагӣ гирифтан. 2. қасд кардан, ирода кардан.

БАСЕЧ بسچ *ниг.* басич.

БАСЕЧИДАН بسچيدن *ниг.* басечидан.

БАСИМ بسيم *кит.* хандонрӯ, шукуфтарӯй; он ки чеҳраи ӯ ҳамеша моил ба табассум аст.

БАСИР *а.* بصير 1. бино, бинанда. 2. *мач.* бофаросат, зирак, дурандеш, доно.

БАСИРАТ *а.* بصيرت 1. биной, биниш. 2. *мач.* фаросат, зиракӣ, хушфаҳмӣ.

БАСИТ *а.* بسيط *кит.* 1. чоӣ фарох, паҳновар ва васеъ. 2. сатҳи кураи Замин, рӯи Замин; **басити Замин** рӯи Замин. 3. сода, ғайри мураккаб: **адади басит.** 4. *адш.* номи баҳри шеърест дар вазни арӯз.

БАСИТЕЗА بستيزه *ситезакорона, бо хашму хусумат: сухани баситеза.*

БАСИЧ//БАСИЧ بسچ//بسچ 1. омодагии қувваҳои низомӣ; сафарбарии аҳоли ба сафи низомӣ. 2. чиҳоз, асбоб, васоил; **басич додан** васоили иҷроӣ кореро омода кардан.

БАСКЕТБОЛ انگل. بسكتبال *варз.* бозиест, ки тӯбро дар тарафи ҳариф ба тӯрсабади сари чӯб бо даст мепартоянд, то аз бозӣ хол гиранд.

БАСКЕТБОЛБОЗ بسكتبال باز *варз.* он ки дар бозии баскетбол иштирок мекунад, бозигари баскетбол: **дастаи баскетболбозон.**

БАСКЕТБОЛБОЗӢ بسكتبال بازى 1. бозии баскетбол. 2. машғулияти баскетболбозон.

БАСКИ بسكه *шакли кӯтоҳишудаи азбаски.*

БАСМАБАС بسمبس *шакли гуфтугӯии баҳс ба баҳс.*

БАСО بسا *ниг.* басе.

БАСОВАНДА بساونده *кит.* ламскунанда, молишкунанда.

БАСОВИДАН بساويدن *кит.* ламс кардан, молидан, дастмол кардан.

БАСОМАД بسآمد шумораи чизе, ки такрор мешавад: **басомади вожаҳо** андоза ва миқдори истифодаи вожаҳо, фаровонӣ.

БАСОМАДӢ بسآمدی *марбут ба басомад*; бар асоси басомад **фарҳанги басомадӢ**.

БАСОМОН بسامان мураттаб; муназзам; басаранҷом.

БАСОТИН а. بساتين ч. бӯстон.

БАСТ I بست 1. баста, банд. 2. як навбат қор, ки баъд аз он қоргарон иваз мешаванд; ҳайати қорӣ, штат, шумораи қормандон аз рӯи вазифаи қорӣ басти қормандони як муассиса. 3. $\diamond$ **қаду баст** а) қаду қома; б) *киноя аз ҷусса, тану тӯш*.

БАСТ II بست *кит.* 1. фарохӣ, вусъат. 2. баён, шарҳ, тафсилот.

БАСТА بسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз бастан*. 2. чизи дар банд кардашуда (*ботаноб, когаз ё матое*). 3. пӯшида, масдуд; *муқоб.* **кушода**: **дари баста**; **баста шудан** а) пӯшида шудан, маҳкам шудан; б) фаъолияти худро қатъ кардан, барҳам хӯрдан (-и идорае); **роҳи гурез баста будан** имконияти гурез намондан, мавҷуд набудани имкони фирор. 4. побанд, асир, гирифтӣ. 5. *маҷ.* вобаста, алоқадор. 6. сахтшуда, яхшуда (*аз ҳолати шуррутӣ*): **шири баста**, **хуни баста**; $\diamond$ **иштиҳо баста шудан** хоҳиши хӯрокхӯрӣ надоштан, иштиҳо надоштан.

БАСТАБАНД بستهбند он ки қораш бастабандӣ аст.

БАСТАБАНДӢ بستهبندى баста-баста қардан, печонда бастани моле (*мас., ба қуттиҳо, халтачаҳо*).

БАСТАГӢ I بستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз бастан*. 2. масдудӣ; банд будан: **бастагии роҳ**.

БАСТАГӢ II بستگی *кит., ниг.* вобастагӣ.

БАСТАГОН بستگان 1. қасоне, ки бо ҳамдигар

хешовандӣ доранд. 2. вобастагон ва атрофиёни шахс, мулозимон.

БАСТАДАМ بستهدم *кит.* лаббаста, даҳонбаста, хомӯш.

БАСТАДАСТ بستهدست 1. дастбаста. 2. *маҷ.* он ки имкони иҷрои ягон қорро надорад.

БАСТАДАҲОН بستهدهان даҳонбаста, гунг, забонбаста.

БАСТАДИЛ بستهدل дилтанг, озурдахотир.

БАСТАЗАБОН بستهزبان забонбаста, гунг, даҳонбаста.

БАСТАКОР بستهكار 1. *ниг.* оҳангсоз. 2. он ки ба бастабандӣ машғул аст.

БАСТАМИЁН بستهميان он ки доимо омодаи қорест, миёнбаста, омода, тайёр.

БАСТАН بستن 1. гиреҳ қарда пайвастан, нӯг ба нӯг васл қардан (*нӯги ду риштаро*). 2. чизеро ба чизе ё ба ҷое бо банд пайвастан (*аспро ба ароба, харро ба дарахт, барзаговро ба ҷуфт ва ғ.*); *муқоб.* **кушодан**. 3. печондан (*чизеро ба чизе*); **салла бастан** салларо ба гирди сар печонидан. 4. *тиб.* латтапеч қардан (*мас., ҷароҳатро*); ҷо ба ҷо монда печондан (*ҷои шикастаи устухонро*). 5. банд қардан, масдуд қардан (*мас., пеши обро бо банд*); **роҳи (пеши роҳи) касеро бастан** монеи қори касе шудан, ба касе имкони иҷрои қореро надодан. 6. пӯшондан (*дару тирезаро*); қулф зада маҳкам қардан; *муқоб.* **боз қардан**. 7. *маҷ.* маҷбур ба бозистодан қардан, қатъи фаъолият намудан (-и идора ё мағозае). 8. баровардан, мева пайдо қардани растание: **муғча бастан**, **ғӯра бастан**, **хӯша бастан**. 9. афсурдан, мунҷамид шудан: **ях бастан**, **қаймоқ бастан**. 10. мунъақид қардан, қабул қардан (*қарордод, шартнома ё аҳду паймони байни ду кас ё ду давлат*): **аҳднома бастан**, **шартнома бастан**. 11. *чун феъли ғридиҳанда бо баъзе қалимаҳо омада, феъли таркибӣ месозад*: **бор бастан**, **занҷир бастан**, **нақш бастан**, **рахт бастан**, **саф бастан**; **манаҳи касеро бастан** а) бо порчаи суфе сару манаҳи мурдаро печонда бастан (*то ҷогаи наафтад*); б) *маҷ.* касеро хомӯш қардан, аз гапи бисёр боздоштан; $\diamond$ **дил бастан** а) меҳр мондан, дӯст доштан; б) розӣ шудан, тан додан; **лаб (фуру) бастан** хомӯш (соқит) шудан, суқут қардан; **меҳр**

бастан дӯст доштан, нағз дидан, дил бастан; **умед бастан** дар умеди касе (чизе) шудан, чашм доштан; умедвор шудан; **чашм (дида) бастан** чашм пӯшидан, нанигаристан; **шеър бастан** шеър бофтан, шеър эҷод кардан; **бори сафар бастан** // **рахти сафар бастан** сафар кардан, мусофират кардан; рафтан; **дахони касеро бастан** касеро хомӯш кунондан, аз гуфтор боздоштан; **забони касеро бастан** касеро хомӯш кардан, касеро аз сухан бозмондан; **ба по хино бастан** *гуфт.* дар мавриди суғҳаракат кардани ягон воситаи нақлиёт ё дар иҷрои коре шитоб накардани касе гуфта мешавад; **сӯхбат қаймоқ бастан** тафсидани сӯхбат (авҷ гирифт).

БАСТАНИЙ بستنی 1. қобилияти бастан, басташаванда: **як бастанӣ ангур** *гуфт.* як хӯша ангури ба банд (ток) басташаванда. 2. яхмос, ширях.

БАСТАПО بسته‌پا побанд, гирифтгор.

БАСТАТ *а.* بسطت *кит.* вусъат, пахноӣ, кушодагӣ, фарохӣ.

БАСТАШАВАНДА بسته‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз баста шудан.*

БАСТАШУДА بسته‌شده *сифати феълии замони гузашта аз баста шудан.*

БАСУРЪАТ بسرعت *ниг.* босуръат.

БАТ *а.* بط *кит.* мурғобӣ.

БАТАДБИР بتدبير *ниг.* ботадбир.

БАТАДРИЧ بتدریج тадричан, дараҷа ба дараҷа, оҳиста-оҳиста; андак-андак.

БАТАКРОР بتکرار такроран, такрор, ба такрор, ба каррот.

БАТАЛ *а.* بطل *кит.* шуҷоъ, далер, диловар.

БАТАЛИОН *фр.* بتلیان *ҳ.* қисми низомӣ, ки аз се-чор рота ва взводҳои гуногун иборат буда, ба ҳайати полк дохил мешавад.

БАТАМКИН بتمکین *ниг.* ботамкин.

БАТАМОМ بتمام *ниг.* тамоман.

БАТАР بتر *шакли қӯтоҳшудаи бадгар; балову батар* *ниг.* бало.

БАТАРЕЯ I *фр.* بتريه *ҳ.* қисми артиллерия ё миномётҳо, ки аз якчанд тӯп ё миномёт иборат аст.

рат аст.

БАТАРЕЯ II *фр.* بتريه пайвастаи гурӯҳи олот, таҷҳизот *ва ғ.* барои амали якҷоя, барқанбор: **батареяи аккумуляторӣ, батареяи буғӣ, батареяи гармидиҳӣ.**

БАТАРОВАТ بطراوت *ниг.* ботароват.

БАТАРТИБ بترتیب *ниг.* ботартиб.

БАТАРТИБАНДОЗӢ بترتیب‌اندازی *исми амал аз ба тартиб андохтан ва ба тартиб овардан; ба тартиб даровардан, муназзам кардан.*

БАТАРТИБОВАРӢ بترتیب‌آوری *ниг.* батартибандозӣ.

БАТАФСИЛ بتفصیل *ниг.* ботафсил: маълумоти батафсил.

БАТБОТ بتبات *бот.* як навъ гиёҳи худрӯест аз оилаи торониҳо, ки дар чармгарӣ барои ранг кардан ба қор мебаранд.

БАТЕЪ *а.* بطی *кит.* суғҳаракат, оҳиста, суғ.

БАТИН *а.* بطین шикамқалон.

БАТИС(Т) *фр.* بتس//بتست навъи матои тунук аз нахи пахта ё зағирпоя.

БАТКӢБ بطکوب *кҲн.* як навъ хӯроке, ки аз чормағз, шир, мост ва шибит тайёр мекардаанд.

БАТЛОН *а.* بطلان [*аслаи бутлон*] 1. ботил шудан, зоеъ шудан. 2. лағв; **хати батлон** кашидан *ниг.* хат.

БАТН *а.* بطن шикам; дарун, андарун.

БАТНӢ بطنی *мансуб ба батн; шикамӣ; дарунӣ.*

БАТОБ بتاب обутоб додашуда: **пӯлоди батоб.**

БАТОЗ بتاز тозон, давон.

БАТОЛАТ *а.* بطالت танбалӣ, қоҳилӣ; бекоргардӣ, беҳудагардӣ.

БАТСИЛЛА *лот.* بتسیله *тиб.* як навъ бактерияи касалиовар, ки чӯбчашакл аст [бамзилла].

БАТТОЛ *а.* بطّال 1. *кит.* бекор, танбал. 2. *кит.* дурӯғгӯй, ботилгуфтор. 3. маккор, ҳилагар. 4. бадқирдор, беодоб, авбош, густох: **деви баттол, душмани баттол.**

БАТТОЛӢ بطّالی 1. *кит.* бекорӣ, танбалӣ,

- коҳилӣ. 2. *кит.* дурӯғгӯӣ. 3. маккорӣ, ҳилагарӣ. 4. бадкирдорӣ; беодобӣ.
- БАТШ** *а.* بطش *кит.* 1. ҳучум, ҳамла. 2. қувват, қудрат, зӯр.
- БАУМЕД** باميد *ниг.* боумед.
- БАФАЙЗ** بفيض *ниг.* бофайз.
- БАФАРОҒАТ** بفرغت *ниг.* бофароғат.
- БАФАҲМ** بفهم *ниг.* бофаҳм.
- БАФУРҶА** بفرجه *гүфт.* бафурсат; оромона, саросема нашуда.
- БАХАЙР** بخير *хуб,* нек; чӣ шуд?, тинчӣ аст? (*ба ин маънӣ беиштар ба тариқи савол гүфта мешавад*); **субх ба хайр** субҳи шумо бобарор бошад.
- БАХИДАН** بخيدن *күн.* ҳаллоҷӣ кардан, пашм ё пахтаро наддофӣ кардан.
- БАХИЁЗА** بخيازه *тӯхфае,* ки ба ивази муборақбодии чизи нав медиҳанд.
- БАХИЛ** بخيل 1. *кит.* хасис, мумсик. 2. он ки хушию барори кори дигаронро чашми дидан надорад, ҳасуд, нотавонбин.
- БАХИЛӢ** بخيلي 1. *кит.* хасосат, хасисӣ, мумсикӣ, бухл. 2. ҳасодат, нотавонбинӣ.
- БАХИЯ//БАХЯ** بخيه 1. як навъи дарздӯзӣ, ки дӯхти он аз рӯи шакл дида мешавад, кӯк, чок, дарз, чоӣ дӯхташуда. 2. як навъи нақшу нигордӯзӣ; **бахя (бахия) кардан // бахя (бахия) задан а)** кӯк кардан, дӯхтан; **б)** нақшу нигор дӯхтан. 3. *тиб.* ҳар як аз кӯкҳо ё гиреҳҳо бо истифода аз нахи маҳсус барои дӯхтани чойҳои бурида ё чудошудаи бадан, маҳсусан дар амали чарроҳӣ. 4. *тиб.* нахи маҳсус аз чинси абрешим, пластик, филиз ва монанди онҳо, ки дар амали чарроҳӣ барои дӯхтани чойҳои бурида истифода мешавад; **бахяи рӯи кор рафтан** ошкор гардидани сир, фош шудани роз; **бахя нахӯрдани гап** таъсир набахшидани гап, нагузаштани гап.
- БАХИЯДӢ//БАХЯДӢ** بخيهدوزى 1. бахя дӯхтан; амали бахядӯз. 2. нақшу нигори маҳсус, ки дусӯзана дӯхта мешавад; **мошинаи бахядӯзӣ** мошинае, ки амали бахиядӯзиро анҷом медиҳад.
- БАХМАЛ** بخمل *навъи матои патдори ғафс,* маҳмал.
- мал.
- БАХМАЛБАРГ** بخملبرگ *растани* кӯҳӣ, ки барғҳои баҳмалмонанди сурхи кушод дорад.
- БАХМАЛГУЛ** گل بخمل *ниг.* бӯстонафрӯз.
- БАХМАЛИН** بخملين 1. *мансуб ба баҳмал;* ҳар чизи аз баҳмал дӯхташуда. 2. *ниг.* баҳмалмонанд.
- БАХМАЛМОНАНД** بخملمانند 1. шабеҳи баҳмал, патдор. 2. нарму нозук (*чун баҳмал*).
- БАХНАВ** بخنو *кит.* раъд, тундар.
- БАХОСИЯТ** بخاصيت *дорои хосияти нек,* некиовар, нек; хушбин, хушпоикадам.
- БАХСИДАН** بخسيدن *кит.* 1. гудохтан, об кардани филизот. 2. пажмурда шудан, афсурда.
- БАХСОНИДАН** بخسانيدن *тарзи бавоситаи баҳсидан.*
- БАХТ** بخت *дар бовари мардум он чи ба ҳолати пешбиниашуда дар зиндагӣ рӯӣ медиҳад,* сарнавишт, иқбол, толеъ, қисмат, насиба, баҳра: **бахти бад,** **бахти баланд,** **бахти безавол;** **ба бахти...** ба толеи..., ба хушбахтии...; **бахти бадфарҷом** бахти бад, толеи паст; **бахти баргашта** бахти номусоид; **бахти фирӯз** иқболи баланд; **бахти шум** бадбахтӣ, толеи бад; **бахти бедор** толеи нек, иқболи баланд; **бахти сафед** толеи нек, бахти бедор; **бахти сиёҳ** қисмати бад, толеи паст; бадбахтӣ; **бахти хуфта** бахти номусоид, толеи мададнакунанда; **бахт тофтан** толеи касе баландӣ кардан; кори касе омад кардан; **бахт ёр будан** саодатманд будан, хушбахт будан, бахтиёр будан; **бахт сиёҳ будан** носозгор будани бахти касе, паст будани толеи касе; **бахт ба ком будан** бахти касе тофтан; кори касе омад кардан; **бахт ёрӣ надодан** толеъ пастӣ кардан; кор омад накардан; **бахт мададгорат шавад** бахтат ёрӣ диҳад, толеат баландӣ кунад; корат омад кунад; **бахтатро сафед кунад** бахтат кушода шавад, хушбахт шав (*хоҳиши хушбахтӣ*).
- БАХТА** بخته *зоол.* 1. гӯсфанди нари сесола ё чорсола; гӯсфанди нари ахтакарда. 2. пӯстканда, пӯстгирифта.
- БАХТБАРГАШТА** بختبرگشته *бетолеъ,* бадбахт.
- БАХТБАРГАШТАГӢ** بختبرگشتگى *бахтбаргашта* будан.

БАХТБАСТА *بخت بسته* он ки бахташ баста шуда бошад.

БАХТБЕДОР *بخت بيدار* *ниг.* бедорбахт.

БАХТВАР *بخت ور* бахтиёр, хушбахт.

БАХТЁР *بختيار* *ниг.* бахтиёр.

БАХТИЁР *بختيار* хушбахт, саодатманд; батолеъ, толеъбаланд.

БАХТИЁРӢ *بختيارى* 1. хушбахтӣ, саодатмандӣ. 2. навъи ангури тунукпӯст. 3. номи яке аз халқиятҳои эронӣ.

БАХТИЁРОНА *بختيارانه* хушбахтона, саодатмандона; толеъбаландона.

БАХТКУШО *بخت کشا* он ки он чи бахти касеро боз мекунад.

БАХТКУШОӢ *بخت کشايى* кушодани бахт, бахти касеро кушодан.

БАХТКӢР *بخت کور* бахтбаста, он ки пеши кораш баста бошад, шӯрбахт, кӯрбахт.

БАХТҚАРИНӢ *بخت قرينى* *ниг.* бахтиёр.

БАХТНОМА *بخت نامه* *кит., маҷ.* тӯмор, таъвиз, бозубанд.

БАХТОВАР *بخت آور* чизе (касе), ки бахту толеи нек меоварад, саодатбахш.

БАХТОЗМОӢ *بخت آزمايى* бахтро санчидан, толеъро озмудан; **бахтозмоӣ кардан** а) бахтро санчида дидан; б) таваккал кардан.

БАХТСАФЕД *بخت سفيد* сафедбахт, некбахт, хушбахт.

БАХТУР *بختور* *ниг.* бухтур.

БАХТФИРӢЗ *بخت فيروز* некбахт, толеъбаланд, саодатманд.

БАХТҚУНБОН *بخت جنبان* васила ва сабабгори кушода шудани бахт.

БАХТҚӢӢ *بخت جوى* чӯяндаи бахт, он ки дар чустуҷӯи хушбахтист.

БАХУР *بخور* *ниг.* бухур.

бахш *بخش* 1. асоси замони ҳозира аз бахшидан. 2. ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои бахшидашуда: **худобахш**, **гахворабахш...**

БАХШ *بخش* 1. ҳисса, қисм; шӯъба, боб; **бахш-бахш** қисм-қисм; пора-пора. 2. насиба,

қисмат; **бахши...** *гурфт.* аз барои..., барои...; **оши бахш** *хӯр.* палаве, ки сабзиву гӯшти онро ба тарзи махсус мепазанд.

БАХШАНДА *بخشنده* 1. сифати феълӣи замони ҳозира аз бахшидан. 2. сахӣ, дасткушода, атоқунанда, инъомқунанда.

БАХШАНДАГӢ *بخشندگى* бахшанда будан, бахшояндагӣ.

БАХШГОӢ *بخشگاه* *нав., ҷугр.* марзи байни ҳавзаи дарёҳо, ки аз он обҳои атмосферӣ ба тарафҳои гуногун тақсим шуда мераванд, обтақсимқунак.

БАХШИДА *بخشیده* 1. сифати феълӣи замони гузашта аз бахшидан. 2. маҷ. арӯсшаванда, номзадшуда ба шахсе.

БАХШИДАН *بخشیدن* 1. бе иваз додан, ато кардан, эҳсон намудан, тӯхфа кардан, тақдим намудан; додан. 2. таҳсис додан, вақф кардан. 3. афв кардан, аз гуноҳи касе гузаштан; маъзур доштан; **мебахшед...** *калимаи туфайлӣ* маъзур доред, авф кунед, узрро қабул намоед; **гуноҳи касеро бахшидан** аз гуноҳи касе гузаштан, афв кардан. 4. аз баҳри чизе гузаштан, аз чизе сарфи назар кардан. 5. *ҳамчун феълӣи ёридиҳанда дар таркиби ибораҳо омада, феълҳои додан, кардан, расондан ва гайраро иваз карда метавонад:* **илҳом бахшидан, натиҷа бахшидан, нур бахшидан, рӯҳ бахшидан, сабуқӣ бахшидан, таъсир бахшидан, шифо бахшидан, ҳаловат бахшидан ва ғ.; чон бахшидан** а) зинда кардан; чоннок кардан; б) чони худро фидо кардан, чони худро нисор сохтан (*барои касе ё чизе*).

БАХШИДАӢ *بخشيدنى* шоистаи атову бахшиш; шоистаи тақсим кардан.

БАХШИШ *بخشش* 1. исми феълӣ аз бахшидан; инъом, тӯхфа, ҳадя. 2. ҳуқ. молу мулки худро ройгон дар ихтиёри шахси дигар гузоштани ягон шахс. 3. садақа, хайр: **бахшиш додан, бахшиш гирифтан, бахшиш кардан.** **ҳисоб чав-чав, бахшиш лак-лак** (*зарб.*).

БАХШИШГИРӢ *بخشش گيرى* исми амал аз бахшиш гирифтан; инъомгирӣ, тӯхфагирӣ, ҳадягирӣ; садақагирӣ.

БАХШИШДИӢ *بخشش دهى* исми амал аз бахшиш додан; инъомдиҳӣ, тӯхфодиҳӣ, ҳадя-

- диҳӣ; садақадиҳӣ.
- БАҲШИШНОМА** بخششنامه 1. ҳуқ. номае, ки ба воситаи он чизе ба касе тӯҳфа мешавад. 2. навишта ё ҳукмномае, ки ба воситаи он гуноҳи касеро афв мекунад, барот.
- БАҲШИШНОПАЗИР** بخششناپذير ғайри қобили афв, гузаштнопазир.
- БАҲШИШСИТОНӢ** بخششستاني *ниг.* бахшиш-гирӣ.
- БАҲШӢ** بخشي 1. гӯянда, ҳофиз. 2. *д.* он ки сари беморон рафта, дуохонӣ ва азоимхонӣ мекунад; фолбин.
- БАҲШОИДАН** بخشائيدن *ниг.* бахшидан.
- БАҲШОИШ** بخشايش *ниг.* бахшиш.
- БАҲШОНАНДА** بخشاننده 1. *сифати феълӣи замонӣ ҳозира аз бахшидан.* 2. боиси афви гуноҳ шаванда.
- БАҲШОНДАН** بخشاندن *кит., тарзи бавоситаи бахшидан; хуни касеро бахшондан* восита шудан барои афви гуноҳи касе.
- БАҲШУДАН** بخشودن *ниг.* бахшидан.
- БАҲЯ** بخيه *ниг.* бахия.
- БАҲЯДӮЗӢ** بخيهدوزى *ниг.* бахиядӮзӣ.
- БАҲАБСГИРӢ** بحسبگيرى *исми амал аз ба ҳабс гирифтан; ҳабс кардан, бандӣ кардан.*
- БАҲАВО** بهوا *ниг.* барҳаво.
- БАҲАВСАЛА** بحوصله *ниг.* боҳавсала.
- БАҲАВСАЛАГӢ** بحوصلاگى *ниг.* боҳавсалагӣ.
- БАҲМАНГОН** بهمنگان *кит.* ҷашни эронӣни қадим ба муносибати як шудани номи рӯз бо номи моҳ дар рӯзи дуҷуми баҳман.
- БАҲАМЗИД** بهمزد *ниг.* боҳамзид.
- БАҲАМОМЕЗӢ** بهمآمیزی *исми амал аз ба ҳам омехтан; омезишқбӣ, омезиш ба якдигар, махлут шудан, омезиш ёфтани, пайванд гардидан, як шудан.*
- БАҲАРАКАТДАРОРӢ** بحرکتدارارى *исми амал аз ба ҳаракат даровардан; ба кор андохтан (мас., мотори автомобилро).*
- БАҲ-БАҲ** بهبه *нидои таҳайюр, тааҷҷуб ва таҳсин; ваҳ-ваҳ, паҳ-пах.*

БАҲИМА *а.* بهيمه *кит.* чорпо, ҳайвон (*аз қабилӣ гов, асп, шутур*).

БАҲИММАТ بههمت *ниг.* боҳиммат.

БАҲИСОБГИРӢ بحسابگيرى *исми амал аз ба ҳисоб гирифтани; рӯйхат кардан (ашёи корхона ё муассисаеро), ҳисобгирӣ.*

БАҲӢ *а.* بهى *кит.* дурахшон, тобон; некӯ, зебо.

БАҲЛА بهله *кит.* дасткаши чармин, ки шикорчиён бозу шоҳинро бо он даст меги-

БАҲЛАДӮЗ بهلهدوز *он ки баҳла медӮзад.*

БАҲМАН بهمن 1. моҳи ёздаҳуми соли шамсӣ (мутобиқи далв) аст, ки ба 21 январ – 19 феврал рост меояд. 2. гиёҳи дусолаи сабзранг бо гулҳои зардранг, ки решаи он хусусияти табобатӣ дорад; гули баҳман, ки бо номҳои бойчечак ва гули тағорашиканак дар байни мардум маълум аст. 3. рӯзи дуҷуми ҳар моҳ дар гоҳшумории Эрони қадим. 4. дар фарҳанги бостонӣ фариштаи мувакқал ба рӯз ва моҳи баҳман ва ниғаҳбони чорвои судманд аст.

БАҲМОН بهمان *кит.* ҷонишини номуайяни касе, шахсе: **баҳмону бостор, фалону баҳмон.**

БАҲМУТ بهموت *зоол.* ҳайвонест бисёр бузургҷуссаи обию хокӣ, аспӣ обӣ.

БАҲО بها 1. қимат, нарх, арзиш; **баҳои хун** чиз ё пуле, ки ба ивази хуни шахси кушташуда ба ворисони ӯ медоданд, хунбаҳо; **баҳо кардан** нарх таъйин кардан, қимат гузоштан, арзиши чизеро муқаррар кардан; **баҳо карда додан** а) нарх монда додан, қимати чизеро таъйин карда додан; б) ба бадали қарз, андоз, маош *ва ғ.* чизеро ҳисоб карда додан; **баҳо надорад** а) нархаш таъйин нашудааст, қиматаш муқаррар нашудааст; б) *киноя аз гаронбаҳо аст, пурқимат аст; азизу арҷманд аст.* 2. фикру мулоҳиза, ақида, андеша; **баҳо додан** изҳори ақида кардан, фикр баён кардан, арзёбӣ кардан; **баҳои баланд додан** хеле тақдир кардан; зиёд таърифу тавсиф кардан; **баҳои сазовор додан** ба таври шоиста тақдир кардан. 3. дараҷагузорӣ ба дониши талаба бо рақамҳо (*мас., 2, 3, 4 ва 5*) ё бо калимаҳои сифат (*бад, миёна, хуб, аъло*): **баҳо гузоштан, баҳо мондан; дар баҳои...** ба музди ...; ба ивази...; **ба баҳои ҷон харидан** ба нархи бисёр гарон харидан; ба даст овардан бо

қимати хеле баланд.

БАҲО(Ъ) *а.* بهاء//بها *қит.* 1. равшани, дурахшандагӣ; равнақ. 2. зебой, нақӯӣ.

БАҲОГУЗОР بهاگذار 1. шахсе, ки қимати чизеро муқаррар мекунад, нархгузор. 2. яке аз аъзои комиссияи имтиҳонот, ки ба дафтарчаи имтиҳонсупоранда баҳо мегузорад.

БАҲОГУЗОРӢ بهاگذارى 1. *исми амал аз баҳо гузоштан*; нархгузорӣ, муқаррар кардани қимати чизе. 2. чараён ва амали гузоштани баҳо ба дониши хонандагон.

БАҲОДИҲАНДА بهادهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз баҳо додан*. 2. он ки қимати чизеро муқаррар мекунад, нархгузор.

БАҲОДИҲӢ بهادى 1. *исми амал аз баҳо додан*; муқаррар кардани қимати чизе, нархгузорӣ, баҳогузорӣ. 2. баёни фикру ақида дар хусуси чизе; арзёбӣ; муайян намудани чихатҳои мусбат ва манфии чизе.

БАҲОДОР بهادار *ниг.* қиматнок.

БАҲОДУР بهادر далер, часур, шучоъ; пахлавон, зӯру тавоно; **баҳодурони меҳнат** қахрамонони майдони қор.

БАҲОДУРӢ بهادارى далерӣ, часурӣ; пахлавонӣ; қахрамонӣ.

БАҲОДУРОНА بهادرانه далерона, часурона, шучоатмандона; пахлавнона; **муборизаи баҳодуро** муборизаи часурона; **қадамҳои баҳодуро** қадамҳои қалон-қалон.

БАҲОИМ *а.* بهايم *ҷ.* баҳима.

БАҲОИЯ بهائيه *д.* таълимоти динӣ (асосгузораш Хусайн Алии Нурӣ мулаққаб ба Баҳоуллоҳ), ки дар миёнаи а. XIX дар Ироқ ва Эрон пайдо шуда, як навъ ислоҳоти ислом асоси онро ташкил медиҳад ва пайравонаш бо тарғиби ғояҳои мазҳабии бародарӣ ва забони ягонаи ҷаҳонӣ дини умумибашариро бунёд карданианд.

БАҲОӢ بهايى пайрави таълимоти исломии баҳоия.

БАҲОКУНАНДА بهاکننده *сифати феълии замони ҳозира аз баҳо кардан*; *ниг.* баҳодиханда.

БАҲОМОНИӢ بهامانى *ниг.* баҳогузорӣ.

БАҲОНА بهانه сабаби беасосу сохта, далели сохта, дастак; тақал (*барои накардани қор*): **баҳона ёфтан**, **баҳона кардан**, **баҳона чустан**; **ба (бо) андак баҳона** бо баҳонаи ночизе; бесабаб, беасос; **ба (бо) баҳонае** чизеро дастак карда, тақал карда; **бо (ба) баҳонаи чизе** чизеро бардурӯғ сабаб нишон дода, чизеро дастак карда; **бо (ба) ин баҳона** бо ин сабаб; ба ин далели беасос; **бо (ба) ҳар баҳона** бо ҳар гуна сабабҳои беасос.

БАҲОНАГИР بهانه گير он ки баҳона меҷӯяд, баҳонаҷӯ.

БАҲОНАКОВ بهانه کاو *ниг.* баҳонаҷӯ.

БАҲОНАКОВӢ بهانه کاوى *ниг.* баҳонаҷӯӣ.

БАҲОНАТАЛАБ بهانه طلب он ки барои сар кардани ягон ҷанҷолу хархаша сабаб меҷӯяд, мочароҷӯ.

БАҲОНАТАЛАБӢ بهانه طلبى баҳонаталаб будан; амали баҳонаталаб.

БАҲОНАТАРОШӢ بهانه تراشى узр ва далели бечо овардан бо қасди эрод гирифтани ё худдорӣ аз анҷоми қор.

БАҲОНАҶӢ(Ӣ) بهانه جو(ى) 1. шахсе, ки барои саркашӣ аз қор, наҳ задани чизе *ва ғ.* далелҳои сохтаву беасос меорад; хӯрдагир. 2. мочароҷӯ.

БАҲОНАҶӢӢ بهانه جوئى 1. сабабҳои сохтаву узри беасос овардан барои саркашӣ аз қор, наҳ задани чизе *ва ғ.*, хӯрдагирӣ. 2. мочароҷӯӣ кардан.

БАҲОР I بهار 1. яке аз ҷаҳор фасли сол, ки баъд аз зимистон меояд; **абри баҳор** абри фасли баҳор, ки барои зироат муфид аст; **аввали баҳор** ибтидои фасли баҳор, ки мавсими хеле мусоиди киштуқор аст. 2. *қиноя аз авҷи гулгулшуқӯӣ*; айни ривочу равнақи қор: **баҳори озодӣ**; **баҳори беҳазон** а) баҳори ҳамеша сабзу шуқӯфон; б) айёми гулгулшуқӯфии беохир, нашъунамои бардавом, ривочу равнақи ҷовид; $\diamond$ **баҳори умр // баҳори ҳаёт** солҳои гулгулшуқӯфии умр; даври ҷавонӣ.

БАҲОР II بهار бутхона, бутқада.

БАҲОРГОҲ بهار گاه *ниг.* баҳористон.

БАҲОРИЁТ بهارىات баҳорияҳо, шеърҳо дар

- васфи баҳор.
- БАҲОРИКОРӢ** بهارى كارى киштукори баҳорӣ, зироати баҳорӣ.
- БАҲОРИСТОН** بهارستان *мач.* чои пур аз гулу сабзаҳои рангоранг, боғи ниҳоят сабзу хурам; гулзор, гулистон, бўстон.
- БАҲОРИЯ** بهاريه *ади.* шеъре, ки ба тавсифи баҳор бахшида шудааст.
- БАҲОРӢ** بهارى 1. *мансуб ба баҳор:* **борони баҳорӣ, гул(хо)и баҳорӣ, абри баҳорӣ, насими баҳорӣ, хавои (форами) баҳорӣ.** 2. зироат ё галладонае, ки дар баҳор мекоранд ва тоби-стон ё тирамоҳи ҳамон сол мепазад: **гандуми баҳорӣ, чави баҳорӣ; кишти (киштукори) баҳорӣ** маъракаи киштукор, ки дар фасли баҳор сурат мегирад.
- БАҲОРОН** بهاران фасли баҳор; айёми баҳор, хангоми баҳор.
- БАҲОРОНА** بهارانه *мансуб ба фасли баҳор; ли-боси баҳорона* пӯшоки хоси фасли баҳор.
- БАҲОРРӢЯ** بهارويه наздики мавсими баҳор, қариби оғози фасли баҳор.
- БАҲОРХОБ** بهارخواب айвоне, ки ду ё се тарафи он боз аст ва дар фасли гармо дар он чо истироҳат мекунад ё мехобанд.
- БАҲОРХОНА** بهارخانه бутхона, буткада.
- БАҲР I** *а.* بحر дарёи бузурги шӯр, дарёе, ки бо як қисмаш ба укёнус пайванд буда, қисми дигарашро хушкӣ иҳота кардааст: **бахри Хазар, баҳри Миёназамин...**; **бахри мухит укёнус; баҳру бар** а) об ва хушкӣ; б) *мач.* олам, дунё, ҷаҳон. 2. *ади.* гурӯҳи вазни шеър дар арӯз, ки иборат аз 19-то аст: **бахри ҳазач, баҳри рачаз, баҳри рамал, баҳри мутақориб ва г.**; $\diamond$ **бахри дили касеро кушодан** касеро аз ғаму ғусса раҳонидан, фараҳманд кардан, табъи касеро хуш кардан.
- БАҲР II** بهر :**бахри...** барои... ба чиҳати...; **аз баҳри** аз барои...; $\diamond$ **аз баҳри чизе (қасе) гузаштан (баромадан)** аз чизе ё қасе даст кашидан, сарфи назар кардан, чизе ё қасеро тарк намудан.
- БАҲР III** بهر *ниг.* баҳра.
- БАҲРА** بهره 1. нафъ, суд, фоида. 2. ҳисса, бахш,
- қисме аз чизе: **баҳра бардоштан, баҳра бурдан, баҳра гирифтан; баҳра дидан** а) ҳисса гирифтан; нафъ дидан; б) лаззат (ҳаловат) бурдан.
- БАҲРААНДӢЗ** بهرهاندوز *кит.* баҳрамандшаванда; фоидабаранда.
- БАҲРААНДӢЗӢ** بهرهاندوزى *кит.* баҳрамандӣ, фоидабарӣ.
- БАҲРАБАР** بهرهبر *ниг.* баҳраманд.
- БАҲРАБАРДОР** بهرهبردار 1. баҳравар, баҳраманд, бархурдор. 2. мутахассис ё масъули баҳрабардорӣ 2.
- БАҲРАБАРДОРӢ** بهرهبردارى 1. *исми амал аз баҳра бардоштан.* 2. *нав.* истифодабарӣ, ба кор дароварда истифода бурдан (*аз корхона, фабрика, роҳу иморатҳо ва г.*).
- БАҲРАБАРӢ** بهرهبرى *ниг.* баҳрамандӣ.
- БАҲРАВАР** بهرهور *ниг.* баҳраманд.
- БАҲРАВАРӢ** بهرهورى *ниг.* баҳрамандӣ.
- БАҲРАӢБ** بهرهياب *ниг.* баҳраманд.
- БАҲРАӢБӢ** بهرهيابى *ниг.* баҳрамандӣ.
- БАҲРАӢН** *а.* بحرين 1. дугонаи баҳр. 2. номи кишвар дар халичи Форс, ки сарзaminaш нафтхез аст; $\diamond$ **баҳрайни чашм** ду чашми гирён ва ашкрез.
- БАҲРАӢНӢ** بحرينى 1. *мансуб ба Баҳраин,* кишваре дар халичи Форс, аҳли Баҳраин. 2. сохташуда ё баамаломата дар Баҳраин.
- БАҲРАМАНД** بهرهمند бархурдор, баҳравар; насибадор; манфиатёфта; **баҳраманд шудан** фоида бурдан, манфиат дидан.
- БАҲРАМАНДӢ** بهرهمندى баҳраманд будан, бархурдорӣ; манфиат дидан.
- БАҲРАМОН** بهرمان *кит.* 1. матои абрешимини ранга. 2. ёкути сурх.
- БАҲРГАРД** بهرگرد *ниг.* баҳрнавард.
- БАҲРГАРДӢ** بهرگردى *ниг.* баҳрнавардӣ.
- БАҲРДАСТ** بهردست *кит.* карим, сахӣ, ҷавонмард.
- БАҲРӢ** بهرى *мансуб ба баҳр:* **бо роҳи баҳрӣ, сарҳади баҳрӣ.**

БАҲРНАВАРД بحر نورд шинокунанда дар баҳрхо, дарёгард, баҳрпаймо.

БАҲРНАВАРДӢ بحر نوردى шугли баҳрнавард, дарёгардӣ, маллоҳӣ.

БАҲРНИГОР بحرنگار нав. расоме, ки манзараҳои баҳрро мекашад.

БАҲРОМ بهرام 1. номи тоҷикӣ - форсии сайёраи Миррих. 2. кит. номи рӯзи бистуми ҳар моҳи шамсӣ дар гоҳшумории форсиён. 3. дар асо-тири Эрони бостон, фариштаи муваккал ба мусофирон ва рӯзи Баҳром аст.

БАҲРОМА بهرامه кит. абрешим; **кирми баҳрома** кирми пилла.

БАҲРОСО بحر آسا монанди баҳр, ба мисли баҳр.

БАҲРПАЙМО بحر پيما ниг. баҳрнавард.

БАҲРПАЙМОӢ بحر پيمايى ниг. баҳрнавардӣ.

БАҲС а. بحث 1. гуфтугӯ дар атрофи масъалае, ки ҳар кас фикри худро гузарониданӣ мешавад, мубоҳиса, мунозира. 2. кашмакаши забонӣ, хархаша, муноқиша, низоъ: **бахсу мунозира**, **бахсу кашмакаш**, **бахсу мочаро**, **бахсу талош**; **бахс кардан (намудан)** дар хусуси чизе мубоҳиса намудан бо касе; дар хусуси чизе фикру ақидаи худро баён кардани ду тараф; $\diamond$ **бахс ба бахс** мусобиқақунон, тараф ба тараф.

БАҲСАНГЕЗ بحث انگيز мавриди баҳс, он чи, ки ихтилофи назар дорад.

БАҲСБРАНГЕЗ بحث بر انگيز ниг. баҳсангез.

БАҲСМАБАҲС بحث مباحث гуфт., аслаш **бахс ба бахс**.

БАҲСНОК بحثناк мубоҳисаталаб, ба баҳс эҳтиёҷдошта: **масъалаи баҳснок**.

БАҲСНОПАЗИР بحث ناپذير ба баҳс эҳтиёҷнадошта, мубоҳисанопазир; бешубҳа; бегуфтугӯ, эътирознопазир.

БАҲСНОТАЛАБ بحث ناطلب ниг. баҳснопазир.

БАҲСПАЗИР بحث پذير ниг. баҳснок.

БАҲСТАЛАБ بحث طلب ниг. баҳснок.

БАҲТ а. بحث кит. ноб, сода, холис, соф.

БАҲУДА بهوده :бахудаю бехуда даркору нодакор; бемавқеъ.

БАҲУЗУР بحضور бемалол, озодона, фориғ-болона, бароҳат; оромона: **бахузур хобидан**, **бахузур нишастан**, **бахузур зиндагонӣ кардан**, **бахузур хӯрок хӯрдан**.

БАҲУШ بهوش ниг. боҳуш.

БАҲҶАТ а. بهجت кит. шодӣ, сурур, шодмонӣ, масаррат.

БАЧА بچه 1. фарзанди одамизод, кӯдак, тифл. **боғчаи бачагон** муассисае, ки бачаҳо аз сесолагӣ то мактаб рафта дар он тарбия меёбанд, кӯдакестон; **хонаи бачаҳо** муассисае, ки дар он атфоли бепарастор ва ятим таълиму тарбия мегиранд; **бача партофта** исқоти ҳамл, тифли нав дар раҳм пайдошударо бо роҳи сунъӣ нобуд кардан. 2. *ҳамчун калимаи муҷриат ба хурдонии мардина аз тарафи калонсолон гуфта мешавад*: чавон, чавонмард. 3. насли ҳайвон: **бачаи шер**, **бачаи гург**; **бачаю кача** зану фарзанд, аҳли оила; **очаю бача** ду чизи якҷинсаи хурду калон, ки яке аз дигаре ҳаҷман тафовути зиёд дорад; **дар қади зане бача будан** хомила (бордор) будани зане; **бача дар камар**, **номаш Музаффар** (зарб.).

БАЧАБОЗ بچه باز марде, ки бо марди дигар алоқаи ҷинсӣ мекунад, амрадбоз.

БАЧАБОЗӢ بچه بازی амали бачабоз, алоқаи ҷинсии байни ду мард, амрадбозӣ.

БАЧАБОН بچه بان он ки тифлонро нигоҳубин ва парасторӣ мекунад, мураббӣ, бачапой.

БАЧАБОНӢ بچه باني нигоҳубин кардан ба бачаҳо, мураббигӣ; **бачабонӣ кардан** ба бачаҳо нигоҳубин кардан.

БАЧАГӢ بچگي овони хурдсолӣ, бача будан, кӯдакӣ, туфулият; **дар бачагӣ** дар айёми хурдсолӣ, дар овони бачагӣ; **бачагӣ кардан** ба монанди бачаҳои хурдсол рафтор кардан; шӯҳӣ кардан.

БАЧАГОНА بچه گانه 1. *мансуб ба бача*; **куртаи бачагона** куртае, ки барои пӯшидани бачагон дӯхта шудааст. 2. ба бачагон хосу ба шахсон калонсол номуносиб, ғайриҷиддӣ; **сабукии бачагона** сабукие, ки хоси бачагон аст. 3. монанди бача, мисли бача: **бачагона кор кардан**.

БАЧАҒАР *بچه غر* *гүфт.* харомзода, валадуззино (*калимаи даиниом*).

БАЧАДОН *بچه دان* *биол.* раҳм, захдон.

БАЧАДОР *бچه دار* фарзанддор; наслдор; **бачадор шудан** а) соҳиби фарзанд шудан (-и зан, мард); б) ҳомила шудан (-и зан).

БАЧАДОРӢ *бچه داري* бачадор будан, бача доштан, соҳиби фарзанд будан.

БАЧАДУЗД *بچه دزد* рабоянда ва дуздандаи кӯдакон ба хотири гаравгирӣ, фуруш *ва г.*

БАЧАДУЗДӢ *بچه دزدی* дуздидани бачаҳо.

БАЧАДӢСТ *بچه دوست* дӯстдорандаи бачаҳо; фарзанддӯст.

БАЧАЗО *بچه زاز* кӯдакзо, хосияти махлуке, ки чанинаш баъд аз бордор шудан дар шиками модар даруни раҳмдон рушд мекунад.

БАЧАЗОӢ *بچه زايی* *исми амал аз бача зоидан;* зоиш, таваллуд кардан.

БАЧАКУШ *بچه کش* 1. он ки аз камоли бераҳмию сангдилӣ ҳатто аз куштани кӯдаку бачаҳо худдорӣ намекунад, кушандаи бачаҳо. 2. ҳайвоне, ки насли худро мекушад.

БАЧАКУШАК *بچه کشک* :**офтоби бачакушак** офтобе, ки дар рӯзҳои сард (*хусусан зимистон*) мебарояд ва хеле банур бошад ҳам, гармӣ надорад.

БАЧАМАРД *بچه مرد* *гүфт.* шермард, бӯзбала; чавони пурзӯро боқувват.

БАЧАМАРДУМ *بچه مردم* *гүфт.* бачагон; наврасон; чавонон.

БАЧАМУР *بچه مور* 1. зане, ки фарзандони ӯ мемуранд. 2. ҳайвони модае, ки бачаҳои ӯ мемураанд.

БАЧАМУРДА *بچه مرده* 1. он ки бачааш мурдааст, ҳайвони модае, ки бачаҳои ӯ мемуранд. 2. *гүфт.*, *мач.* бадбахт.

БАЧАПАРТО *بچه پرتا* зане, ки дар натиҷаи касалие бачааш (чанинаш) ҳамеша дар шикамаш мурда меафтад.

БАЧАПАРТОӢ *بچه پرتايی* дар шиками модар мурда афтодани чанин; исқоти чанин; **бачапартоии сунӣ** бо мудохилаи тиббӣ пеш аз

вақт афтондани ҳамл, исқоти ҳамл.

БАЧАПО(Ӣ) (*بچه پاي*) *гүфт.*, *ниг.* бачабон.

БАЧАПОӢ *بچه پايی* *гүфт.*, *ниг.* бачабонӣ.

БАЧАХОР *بچه خوار* *ниг.* бачахӯр.

БАЧАХӢР *بچه خور* ҳайвоне, ки насли худро мехӯрад (*мас.*, *баъзе моҳиҳо*).

БАЧАХӢРАК *بچه خورک* меваи норасидаи обгирифта ба пухтан саркарда: **тути бачахӯрак;** **бачахӯрак шудан** обгирифта ба пухтан саркардани баъзе меваҳо.

БАЧАЧА *بچه چه* *ниг.* бачаяк; бачаи хурд.

БАЧАЯК *بچه یک* *шакли тасгир ва навозиши бача.*

БАЧИЛЛА *بچه* он ки ханӯз чиллааш набаромадааст: **арӯси бачилла, зани (навзондаи) бачилла.**

БАЧКАМ *بچه کم* хонаи тобистонӣ, хонае, ки гирдогирдаш панчара кашида шудааст, башкам.

БАЧКӢ *بچه کی* растании ҷуворӣ ё ҷуворимакка, ки зич мекоранд ва баъд аз баланд шудани қадаш ҳосилашро мунтазир нашуда, барои хӯроки чорво медараванд.

БАЧО *بچه* 1. бамаврид, бамавқеъ; мувофиқ, муносиб: **гапи бачо, хандаи бачо.** 2. хуб, нағз; дуруст; **бачо ҳастед?**; аҳволатон хуб аст?; **бачо кардан** *гүфт.* пинҳон кардан, руст кардан, коим кардан.

БАЧОНРАСОНАНДА *بچه نرساننده* *сифати феълии замони ҳозираи ба чон расондан;* бо исроркорӣ ва шилқинии худ безоркунанда, дилбазанкунанда.

БАЧООВАРАНДА *بچه آورنده* *сифати феълии замони ҳозираи ба чо овардан;* ичроқунанда, адоқунанда.

БАЧООВАРӢ *بچه آوری* *исми амал аз ба чо овардан;* ичро кардан, амалӣ кардан.

БАЧУРЪАТ *بچه رأت* *ниг.* бочуръат.

БАШ I *بش* банд, банди оҳанин, банде аз мис, нуқра ва монанди ин, ки дар баъзе ҷойҳои сандуқ ва ё дару дарвоза барои устуворӣ насб мекунанд.

БАШ II *بش* *кит.* ёл ё мӯи гардани асп.

БАШАВҚОМАДА *بشوق آمده* *сифати феълии за-*

мони гузаиттаи ба шавқ омадан.

БАШАР *a.* بشر инсон, одам; мардум, одамизод; **абнои башар** // **навъи башар** мардумон, одамизод, инсоният.

БАШАРА *a.* بشره афт, рӯй, намуди зоҳирии рӯи одамӣ; **афту башара** намуди зоҳирӣ, шаклу шамоил.

БАШАРДҶУСТ *a.* بشردوست инсондӯст, дӯстдори башарият.

БАШАРДҶУСТӢ *a.* بشردوستى инсондӯстӣ, гуманизм.

БАШАРДҶУСТОНА *a.* بشردوستانه инсондӯстона; аз рӯи дӯстдории одамон; **ёрии башардӯстона** кумак бо хӯрокворӣ ва молҳои саноатӣ, ки баъзе давлатҳо ба мамлакатҳои султараққикарда ва рӯбаинкишоф мерасонанд.

БАШАРИЯТ *a.* بشریت бани одам, авлоди башар; инсоният.

БАШАРӢ *a.* بشرى *мансуб ба башар*; инсонӣ, одамӣ.

БАШАСТ *a.* بشست 1. бошиддат; бо суръати башанд, зуд. 2. бо тамоми қувва.

БАШИДДАТ *a.* بشدت *ниг.* бошиддат.

БАШИР I *a.* بشير *кит.* башоратдиҳанда, муждарасон.

БАШИР II *a.* بشير 1. ширдор, ширнок; бо шир пухташуда: **нони башир**. 2. ширдиҳанда: **говӣ башир**.

БАШИТОБ *a.* بشتاب *ниг.* бошитоб.

БАШК I *a.* بشك *кит.* ишва, ғамза, ноз карашма; **башк задан** ноз кардан, карашма намудан.

БАШК II *a.* بشك *кит.*, *ниг.* шабнам.

БАШКАМ *a.* بشكم *ниг.* бачкам.

БАШЛИДАН *a.* بشليدن *кҲн.* ба ҳам часпидан, баровехтан, даровехтан.

БАШМ *a.* بشم *кит.* қирав, қатраҳои рези оби яхшуда.

БАШН *a.* بشن 1. *кит.* қад, қомат. 2. қисмати мукааби бино, ки болои он бештар гунбад меояд.

БАШОРАТ *a.* بشارت *мужда*, хабари хуш, хуш-

хабар: **башорат додан**.

БАШОРАТНОМА *a.* بشارتنامه пайки шодӣ, номае, ки дар он хабари хуш омада бошад.

БАШОШАТ *a.* بشاشت *кит.* хушӣ, хурсандӣ, шодӣ; кушодарӯй.

БАШУМОР//БАШУМУР *a.* بشمار//بشمر он чи имкони шумурдан дорад (*бинобар кам будани теъдод*), шуморааш маълум: **рӯзҳои башумор мондааст**.

БАШШОШ *a.* بشاش *кит.* кушодарӯй, хандонрӯй; шодмон.

БАЪД *a.* بعد 1. пас, сипас, сонӣ; пас аз он; *муқоб.* қабл; **баъд аз** // **баъди...** пас аз, аз қибали...; чанде пас аз; **баъд аз ин (он)** пас аз ин (он), пас аз ба вуқӯъ омадани...; **баъд аз он ки...** пас аз он ки...; **баъд аз пешин** // **баъди пешин** нимаи дуими рӯз; пас аз қиёми офтоб, пас аз зӯҳр. 2. баъдина, минбаъда; **аз ин баъд** минбаъд, дар оянда; **баъдҳо** минбаъд; пас аз мурури замон.

БАЪДАН *a.* بعداً пас, сипас; сониян; пас аз он.

БАЪДИИНҚИЛОБӢ *a.* بعدانقلابى баъд аз инқилоби Октябр бавуқӯъомада.

БАЪДИНА *a.* بعدينه минбаъда.

БАЪДИЧАНГӢ *a.* بعدچنگى замони баъди ҷанг; пас аз ҷанг воқеъгардида, асосан замони баъди Ҷанги Бузурги Ватанӣ (1941-1945) дар назар аст.

БАЪДӢ *a.* بعدى воқеъ дар марҳилаи баъдӣ.

БАЪЗАН *a.* بعضاً *гоҳе*, *гоҳо*, *гоҳ-гоҳ*.

БАЪЗЕ *a.* بعضى *чузъе* аз том, қисме аз кул; *порае*, *қадре*, *миқдоре*, *қисме*; чанде, якчанд; **баъзеашон** // **баъзеҳашон** қисме аз онҳо, чанде аз онҳо; **баъзе аз** қисме аз, чанде аз, як қисме...; **дар баъзе** дар қисме аз, дар якчанд.

БАЪС I *a.* بعث *кит.* 1. барангехтан, таҳрик кардан. 2. фиристодан. 3. *д.* рӯзи қиёмат, хашр, растохез.

БАЪС II//БОС *a.* باس//باس *кит.* 1. хавф, бим, тарс. 2. кудрат; далерӣ, бебоқӣ.

БАЭҲТИЁТ *a.* باحتياط *ниг.* боэҳтиёт.

БАЭЪТИБОР *a.* باعتبار *ниг.* боэътибор.

БАЮГОН *بيوگان* *kit.* арӯс.

БАЮСИДАН *بيوسيدان* *kit.* умедвор будан, интизор доштан.

БАЯКБОР *بيکبار* якбора, дафъатан.

БАЯН *р.* *بين* *мус.* навъи асбоби мусикии аз гармон калонтар.

БЕ I *بي* 1. *пешванди инкорӣ* бидуни...; ғайр аз, ғайри...; **бе ин (он) ҳам** бидуни ин (он) ҳам; **бе он ки...** *пайвандаки тобеъкунанда* ба чоин он ки..., ин корро накарда...; **бе ҳеч ташвиш** бидуни камтарин ташвиш, бемалол. 2. *пешв.* бо исм омада, сифат месозад, ки ба аломат ва хислате доро набудани предметро ифода мекунад: **безарар, бекор, бегубор** *ва г.* 3. *пешв.* бо як гурӯҳ исмҳо, инчунин бо баъзе феълҳо омада, зарф месозад: **беихтиёр, беибо, беист** *ва г.*

БЕ II *ب* *номи ҳарфи дуҷуми алифбои ҳозираи тоҷикии Б.*

БЕАБР *بيابر* аз абр холи, абрнадошта; **осмони беабр** осмони соф; **ҳавои беабр.**

БЕАБРӢ *بيابري* беабр будан, соф будани ҳаво.

БЕАБРӮ *بيابروي* абрунадошта, бекош.

БЕАВЗОН *بياوزان* *kit.*, *ниг.* **бевазн.**

БЕАВЛОД *بياولاد* бенасл, бепарзанд.

БЕАДАБ//БЕОДОБ *بيادب//بي آداب* тарбиятнодида, бадахлок, густох.

БЕАДАБӢ//БЕОДОБӢ *بيادبي//بي آدابي* густохӣ, дағали: **беадабӣ кардан.**

БЕАДАБОНА *بيادبانه* ғайримуаддабона, на аз рӯи одоб, густохона.

БЕАДАД *بي عدد* бешумор, аз ҳад зиёд.

БЕАДИЛ *بي عديل* *kit.* бемонанд, беҳамто, беназир.

БЕАДОЛАТ *بي عدالت* беинсоф, ноинсоф, ноодил.

БЕАДОЛАТӢ *بي عدالتي* ноинсофӣ, бедодгарӣ.

БЕАДОЛАТОНА *بي عدالتانه* ноинсофона, ғайриодилона, ноҳақ.

БЕАЗИЯТ *بي اذيت* беозор, беазоб.

БЕАЗ M *بي عزم* *ниг.* **беирода.**

БЕАЗМӢ *بي عزمي* беиродагӣ.

БЕАӢБ *بي عيب* 1. бенуқсон, беиллат. 2. бегуноҳ, маъсум.

БЕАӢБӢ *بي عيبي* бегуноҳӣ, гуноҳ (айб) надоштан.

БЕАҚИДА *بي عقيدة* бефикр, безътикод.

БЕАҚЛ *بي عقل* камақл, нодон; аҳмақ, аблаҳ.

БЕАҚЛӢ *بي عقلي* камақлӣ, беҳирадӣ; нодонӣ; аблаҳӣ, аҳмақӣ; **беақлӣ кардан** аз рӯи ақл амал накардан, беақлона рафтор кардан, аҳмақӣ кардан.

БЕАҚЛОНА *بي عقلا نه* на аз рӯи ақлу фаросат, ғайриоқилона; аҳмақона; аблаҳона: **бахси беақлона, ҳаракати беақлона, кори беақлона.**

БЕАЛАФ *بي علف* холи аз алаф, гиёҳу алаф надошта: **дашти беалаф.**

БЕАЛАФӢ *بي علفي* набудани алафу гиёҳ, қаҳтии хӯроки ҳайвонот.

БЕАЛКОГОЛ *بي الكاگال* машруботе, ки дар таркиби худ спирт надорад; беспирт; **нӯшокиҳои беалкогол.**

БЕАЛОИК *بي علايق* *ниг.* **беалоқа.**

БЕАЛОҚА *بي علاقه* 1. алоқанадошта, бемуносибат, беробита. 2. берабт, мазмунан ба ҳам вобастагӣ надошта: **ҷумлаҳои беалоқа.**

БЕАЛОҚАГӢ *بي علاقگي* надоштани алоқа, мавҷуд набудани муносибату робита.

БЕАМАЛ *بي عمل* он ки дониши андӯхтаи худро дар ҳаёт татбиқ намекунад ва мувофиқи дониши худ кор намебарад, ғайрифаъол; **олими беамал – занбӯри беасал** (*зарб.*).

БЕАМАЛӢ *بي عملي* беамал будан, ба гуфтаи худ амал накардан.

БЕАМЛОК *بي املاک* *кҳн.* мулкнадошта, он ки ҳамчун моли хусусӣ замин надорад, безамин.

БЕАМОН *بي امان* 1. бераҳм, сангдил, дилсаҳт: **марги беамон, ҳасми беамон, тири беамон.** 2. *мач.* шадид, саҳт: **чанги беамон, зарбаи беамон, муборизаи беамон.**

БЕАМОНАТ *بي امانت* он ки амонатро риоя намекунад.

БЕАМОНАТӢ *بی امانتی* беамонат будан, хиёнат кардан, хиёнаткор будан.

БЕАНБОЗ *بی انباز* берахнамо, ягона, бешарик.

БЕАНГУШТ *بی انگشت* ангуштнадошта; дасту пое, ки ангишт надорад.

БЕАНДЕША *بی اندیشه* 1. бемулоҳиза, ғайри-мулоҳизакор, кӯтоҳандеш; кӯтоҳназар, камақл. 2. он ки рӯихотирро намедонад, берӯихотир, густох. 3. бемулоҳизакорона, беақлона: **кори беандеша**.

БЕАНДЕШАГӢ *بی اندیشگی* беаклӣ, рафтори беақлона, рафтори ношоиста ва нодуруст: **беандешагӣ кардан**.

БЕАНДОЗ *بی انداز* бидуни андоз, бе андозбандӣ.

БЕАНДОЗА *بی اندازه* беҳадду бешумор, аз ҳад зиёд, беҳадду канор, бепоён: **хурсандии беандоза, меҳри беандоза**.

БЕАНДОМ *بی اندام* баднамо, бадафт, зиштсурат; *муқоб.* **баандом**.

БЕАНДОМӢ *بی اندامی* баднамоӣ, бадсуратӣ, номутаносибӣ.

БЕАНЧОМ I *بی انجام* беохир, охирнадошта, бапоённарасида, нотамом.

БЕАНЧОМ II *بی انجام* асбобу ускуна надошта, бедастгоҳ: **устои беанчом**.

БЕАНЧОМӢ I *بی انجامی* беохирӣ, интиҳо надоштан; нотамом.

БЕАНЧОМӢ II *بی انجامی* беанчом будан, надоштани (набудани) асбобу анчом.

БЕАРЗ *بی ارز* *нав.* бидуни асьор: **фурӯши беарз**.

БЕАРЗИШ *بی ارزش* қимату арзишнадошта, бекадр.

БЕАРМОН *بی ارمان* 1. ба орзу расида, ба муроду мақсадрасида. 2. бепушаймонӣ, беафсӯс, бенадомат, беҳасрат.

БЕАРЧ *بی ارچ* бекадр, беаҳтиром, хору забун.

БЕАСАЛ *بی غسل* асалнадиҳанда, асалнадошта: **занбӯри беасал**.

БЕАСАР *بی اثر* 1. бетаъсир, таъсирнадошта; бенатича; **беасар рафтн** таъсир (кор) накардан, муассир воқеъ нагаштан. 2. беному нишон, бедарак.

БЕАСБОБ *بی اسباب* беанчом, бидуни асбоб.

БЕАСЛ *بی اصل* 1. беасос, асоснадошта, нодуруст, пуч; **вахми беасл** ваҳми беҳуда, тарси беасос; беаслу насаб. 2. *мач.* номаълумасл; бадаслу баднасаб; паст, сифла.

БЕАСЛИҲА *بی اسلحه* *ниг.* **бесилоҳ**.

БЕАСОЛАТ *بی اصالت* бе аслу насаб, ғайриасил, нопок, аз асл бебаҳра.

БЕАСОС *بی اساس* асоснадошта, холӣ аз замина; бесабаб, бедалел; нодуруст; **беасос баромадан** нодуруст баромадан (-и умед, орзу, ваъда); **даъвои касеро беасос шумурдан** бино бар набудани далел даъвои касеро нодуруст ҳисоб кардан ва ғайри қобили қабул доништан.

БЕАСОСӢ *بی اساسی* асоси дуруст надоштан, нодуруст будан, замина надоштан; сабаб надоштан; далел надоштан.

БЕАСТАР *بی استر* аз дарун астар надошта; **либоси беастар, беастар будан**.

БЕАҲАМИЯТ *بی اهمیت* аҳамият надошта, ғайримухим, камаҳамият.

БЕАҲАМИЯТӢ *بی اهمیتی* 1. беаҳамият будан, аҳамият надоштан; муҳим набудан. 2. диққат надодан, тавачҷӯх зоҳир накардан; беаҳамиятӣ кардан.

БЕАҲД *بی عهد* он ки дар аҳди худ устувор нест, бевафо.

БЕАҲДӢ *بی عہدی* бевафой, дар аҳди худ устувор набудан.

БЕАҲОЛӢ *بی اهالی* аз аҳолӣ холӣ; ғайримаскун, беодам.

БЕБАДАЛ *بی بدل* 1. бадал надошта, бадалнашаванда, беиваз; беҳамто, беназир, бемислу монанд. 2. муфт, ройгон; **бебадал нагузоштан** ба ивази коре иҷро кардани коре; кусури чизеро баровардан.

БЕБАДӢ *بی بدی* бидуни бадӣ, дурӣ чустан аз бадӣ.

БЕБАҚО *بی بقا* 1. ғайриҷовид, кӯтоҳумр, ноустувор, нопойдор: **дунёи бебақо, умри бебақо**. 2. бедошт, камдошт: **матон бебақо**.

БЕБАҚОӢ *بی بقایی* 1. ҷовид (абадӣ) набудан, ноустуворӣ, нопойдорӣ. 2. камдоштӣ, дошт надоштан.

БЕБАНДУБОР *بی بندوبار* нобасомон, ошуфта, лоқайд, надоштани низоми тааххуд ба кор.

БЕБАНДУБОРӢ *بی بندوباری* нобасомонӣ, ошуфтагӣ, лоқайдӣ.

БЕБАР *بی بر* беҳосил, бесамар, бенатича.

БЕБАРАКА(Т) *بی برکه // بی برکت* 1. он чи зиёд ва ба қадри кофӣ нест; **бебаракат будани чизе** бекурб, ҳастаку нестак будани чизе (*мас., пули нав, ҳосили имсола ва ғ.*). 2. бефайз: **дасти бебаракат**.

БЕБАРАКАТӢ *بی برکتی* 1. фаровон набудан, зуд тамошудани чизе. 2. бефайзӣ; беҳосилӣ.

БЕБАРГ *بی برگ* 1. барг надошта: **дарахти бебаргу бор**. 2. *кит., маҷ.* бенаво, бечизу чора, фақир, камбағал.

БЕБАРГӢ *بی برگی* бенавой, фақирӣ, камбағалӣ, надоштани чизу чора.

БЕБАРӢ *بی بری* бесамарӣ, беҳосилӣ.

БЕБАРКАШ *بی برکش* 1. барнакашида; беҳисоб. 2. *маҷ.* насанчида; бемулоҳиза, беандеша.

БЕБАРҚ *بی برق* бе чараёни барқ.

БЕБАРОР *بی برار* бемуваффақият, омаднакарда: **шиқори бебарор**.

БЕБАРОРӢ *بی براری* бемуваффақиятӣ, пеш на-рафтани кор, ноомади кор.

БЕБАРФ *بی برف* барфнадошта; **зимистони бебарф** зимистоне, ки барф наборидааст.

БЕБАСАР *بی بصر* нобино, кӯр, аъмо.

БЕБАСАРӢ *بی بصری* нобиной, кӯрӣ.

БЕБАХТ *بی بخت* бадбахт, бетолеъ.

БЕБАХШ *بی بخش* бебахра; бенасиб.

БЕБАҲО *بی بها* гаронбаҳо, пурбаҳо, пурқимат, беҳамто, бемислу монанд, беназир (*дар гаронқиматӣ*): **дурри бебаҳо, тӯхфаи бебаҳо, ганчи бебаҳо, одами бебаҳо**.

БЕБАҲР *بی بهر* *ниг.* бебахра.

БЕБАҲРА *بی بهره* бенасиб, беҳисса, нобархурдор: **бебахра мондан** бенасиб мондан, баҳраманд нашуда мондан; маҳрум мондан аз чизе.

БЕБАҲС *بی بحث* баҳсноталаб, баҳснопазир: **ҳақиқати бебаҳс**.

БЕБАЧА *بی بچه* бефарзанд, бенасл.

БЕБАЧАГӢ *بی بچگی* бебача будан, бача надоштан, бефарзандӣ.

БЕБИЗОАТ *بی بضاعت* бемолу чиз; камбизоат, камбағал, тангдаст.

БЕБИЗОАТӢ *بی بضاعتی* молу чиз надоштан; камбизоатӣ, камбағалӣ, тангдастӣ.

БЕБИМ *بی بیم* нотарс, бебок; нотарсона, бебокона.

БЕБИНИ *بی بینی* бининадошта; пучук.

БЕБИСОТ *بی بساط* бемолу давлат, беасбобу ускуна; нодор, кашшоқ.

БЕБОД *بی باد* *ниг.* бешамол.

БЕБОДӢ *بی بادی* *ниг.* бешамолӣ.

БЕБОЗГАШТ *بی بازگشت* бозгаштнадошта, баргаштанаоянда, дубора намеомадагӣ: **талафоти бебозгашт, умри бебозгашт; бебозгашт додан** чизеро ба касе тамоман додан.

БЕБОК *بی باک* 1. нотарс, бочуръат; часур, далер; беибо, густох. 2. *ниг.* **бебокона**.

БЕБОКӢ *بی باکی* нотарсӣ; чуръатнокӣ, часурӣ, далерӣ; густохӣ.

БЕБОКОНА *بی باکانه* бетарсу бим, нахаросида, нотарсона; часуруна, далерона: **ҷавоби бебокона, саволи бебокона, қадами бебокона, рафтори бебокона**.

БЕБОКЧА *بی باکچه* *мус.* номи яке аз оҳангҳои машҳури тоҷикӣ.

БЕБОЛ *بی بال* 1. болу парнадошта. 2. *маҷ.* нота-вон, очиз.

БЕБОЛОБАНДӢ *بی بالابندی* бетаърифу тавсиф, обурангнадода; пӯстканда.

БЕБОР *بی بار* 1. бебар, беҳосил, бесамар: **дарахти бебор**. 2. борнадошта, холӣ: **мошини бебор, хари бебор**.

БЕБОРИШ *بی بارش* бебарфу борон: **ҳавои бебориш; ҳавои боришнадошта, ҳавои соф**.

БЕБОРИШӢ *بی بارشی* наборидани барфу борон, хушқолӣ.

БЕБОРОН *بی باران* бороннаборида, боронна-дошта; бебориш; **беборон омадани баҳорон** наборидани борон дар фасли баҳор.

БЕБОРОНӢ *بی بارانی* борон наборидан, наборидани борон; беборишӣ.

БЕБОХТ *بی باخت* бохтнадошта; бидуни бойдихӣ: лотереяи бебохт.

БЕБОЧ *بی باج* нав. аз пардохти боҷ озод, боҷи гумрукӣ напардохта: **молҳои бебоч воридшуда, бебоч ворид кардани амвол.**

БЕБУНӢД *بی بنیاد* 1. асоснадошта, бидуни асоси мустаҳкам, ноустувор, сустбунӢд. 2. *мач.* ноасл; пастфитрат, сифла.

БЕБУНӢДӢ *بی بنیادی* 1. надоштани асоси мустаҳкам, сустбунӢдӣ, ноустуворӣ. 2. *мач.* ноаслӣ; пастфитратӣ, сифлагӣ.

БЕБУРИШ *بی برش* ноӯҳдабаро, лаванд; бекатъият.

БЕБУРИШӢ *بی برشی* ноӯҳдабароӣ, лавандӣ; қатъият надоштан дар қорҳо.

БЕБУРУТ *بی بروت* бурутнадошта, бемӯйлаб; мӯйлабнабароварда.

БЕБӢ(Ӣ) *بی بوی* бӯйнадошта: гули бебӯӣ.

БЕВА *بیوه* 1. зани шавҳармурда Ӣ аз шавҳар ҷудошуда, бевазан. 2. марди безан Ӣ занмурда: **зани бева, беваи бекас, беваю бечораҳо; бева мондан, бева шудан.**

БЕВАГӢ *بیوگی* 1. бешавҳарӣ, бешавҳар мондани зани шавҳардида. 2. безанӣ, безан мондани марди зандида.

БЕВАЗАН *بیوه زن* *ниг.* **бева** 1.

БЕВАЗН *بی وزن* 1. бевазн будан, вазннадошта, бевазн, сабук; **шеъри бевазн** *адш.* шеъре, ки дар он қоидаи вазни арӯз риоя нашудааст. 2. *мач.* беаҳамият, камъятибор.

БЕВАЗНӢ *بی وزنی* 1. вазн надоштан, сабук будан. 2. ҳолате, ки ҳангоми берун шудан аз ҳудуди кашиши замин воқеъ мешавад.

БЕВАҚТ *بی وقت* бемаҳал, бемавқеъ, нобаҳангом; **бевақту соат** бемаҳал, бемавқеъ, нобаҳангом; **гаштирӯзии бевақт** хеле баъдтар аз гашти рӯз, охири вақти гаштирӯзӣ; **кирмаки бевақт** кирмаке, ки дар охири мавсими кирмақдорӣ парваронда мешавад; **бевақт мондан** дер кардан, ақиб мондан; аз вақти муайян ва муқаррарӣ гузарондан, ба таъхир афтодан; **бевақт шудан** дер шудан, аз вақти муайян гу-

заштан; **рӯз бевақт шудан** беғоҳ шудан, ба поён расида истодани рӯз.

БЕВАҚТИРӢЗӢ *بی وقت روزی* вақти ба охир расида истодани рӯз, охири рӯз, беғоҳирӯзӣ.

БЕВАҚТӢ *بی وقتی* 1. вақту замоне, ки аз шаб посе гузаштааст; посе аз шаб гузашта: **дар бевақтии шаб.** 2. дермонда аз вақти муқаррарӣ, нобаҳангом; **кишти бевақтӣ** зироате, ки баъд аз гузаштани мӯҳлати муқаррарӣ кошта шудааст: **пахтаи бевақтӣ.**

БЕВАҚФА *بی وقفه* *кит.* бидуни таваққуф, беист, бетанаффус, паёпай, пайдарҳам.

БЕВАМАРГ *بیومرگ* он ки дар ҳоли бевағӣ аз дунё мегузарад.

БЕВАМАРД *بیومرد* *ниг.* **бева** 2.

БЕВАПИР *بیوپیر* духтаре, ки солхӯрда бошад ҳам, ба шавҳар набаромадааст, пирдухтар.

БЕВАР *بیور* *кҳн.* даҳ ҳазор (10 000) (*ба забони паҳлавӣ*).

БЕВАТАН *بی وطن* 1. аз ватан ҷудошуда; бехонумон; ғариб, бекасу кӯӣ. 2. шахсе, ки нисбат ба ватани худ безътиной мекунад, манфиатҳои халқи худро химоя намекунад ва маданияти миллии хешро ба назари эътибор намегирад, космополит.

БЕВАТАНӢ *بی وطنی* беватан будан, ватан надоштан.

БЕВАФО *بی وفا* он ки ба қавлу ваъдаи худ устувор нест, он ки дар дӯстӣ содиқ нест, аҳдшикан, паймоншикан: **Ӣри бевафо, дунӢи бевафо, фалаки бевафо.**

БЕВАФӢ *بی وفایی* вафо накардан ба қавлу ваъдаи худ, устувору пойдор набудан дар аҳду паймони дӯстӣ: **бевафӢи кардан.**

БЕВАХМ *بیوهم*: **беваҳму тарс** нотарсона, бидуни биму ҳарос, наҳаросида.

БЕВАЧХ *بیوجه* бесабаб, беасос, бедалел; беҳуда.

БЕВИҚОР *بی وقار* он ки тамкину вазнинӣ дар хулку атвор надорад.

БЕВИЧДОН *بی وجدان* он ки барои рафтор ва кирдори худ масъулияте ҳис намекунад; ноинсоф.

БЕВИЧДОНӢ *بی وجدانی* бевичдон будан; ноинсофӣ.

БЕВИЧДОНОНА *بی وجدانانه* дар рафтору кирдори худ масъулиятро ба назар нагирифта; беинсофона.

БЕВОРА *بی واره* *kit.* 1. бекас, ғариб. 2. бекадр, безътибор.

БЕВОРИС *بی وارث* меросхӯрнадошта; аз меросхӯр маҳрумшуда.

БЕВОРИСӢ *بی وارثی* меросхӯр надоштан, маҳрум аз меросхӯр будан.

БЕВОСИТА *بی واسطه* 1. рост, бидуни он ки чизе ё касе дар байн воқеъ бошад. 2. *мач.* дафъатан, бидуни фосилаи вақт дар миён: **бевосита пас аз инқилоб**. 3. бе ёрдами беруна, бе иштироки шахси дуюм, бе мадади миёнҷӣ, мустақиман, шахсан; **даҳолати бевосита** даҳолати шахсӣ, мудохила бе иштироки миёнарав ё шахси дигар; **иштироки бевосита** шахсан иштирок кардан (доштан); **ҳамсоия бевосита** ҳамсоия девордармиён, ду ҳамсоия, ки мобайни онҳо хонаи ҳамсоия дигар воқеъ нагардидааст.

БЕВУЗӢ *بی وضوء* бетаҳорат, бидуни вузӯъ.

БЕВУҚУФ *بی وقوف* *kit.* ноогоҳ, нодон, дар холи беҳабарӣ, беҳабар.

БЕВУҚУД *بی وجود* 1. он ки вучудаш ба кор ё вазъият асаре надорад, ғайримуфид; беасар. 2. паст, фурӯмоя, ҳақир.

БЕВУҚУДӢ *بی وجودی* носудманд будан, беасар будан.

БЕГ *بیگ* *ниг.* бек.

БЕГАЗАНД *بی گزند* *kit.* безарар, беосеб.

БЕГАП *بی گپ* хомӯш, сокит; хомӯшона; $\diamond$ **бегап** *калоча* бегуфтугӯ; бечуну чаро; **бегап набудан** бесабаб набудан; иллату асос доштан (-и ходисае).

БЕГАХ *بیگه* *ниг.* бегоҳ; **гоху бегоҳ**.

БЕГАХӢ *بیگهی* *ниг.* бегоҳӣ.

БЕГАХХЕЗ *بیگه خیز* *ниг.* бегоҳхез.

БЕГИӢ *بی گیاه* гиёҳнадошта, аз гиёҳу алаф холи; **биёбони бегиӢ**, **дашти бегиӢ**, **кӯхи бегиӢ**.

БЕГИӢӢ *بی گیاهی* бегиӢ будан, гиёҳу алаф надоштан.

доштан.

БЕГИЛА *بی گله* бегиламандӣ, бидуни шикояту шиква.

БЕГИМ *بیگیم* 1. *таър.* зани амир; амирзодазан; лақаби занони аъёну ашроф ва занони мӯхтарам. 2. *барои ифодаи меҳру навозиш дар охири номҳои занона илова мешавад:* **Улфат-бегим, Анорбегим** ва ғ.

БЕГИЧОН *بیگی جان* 1. фарзанди бег, бегзода. 2. *дар мавриди навозиш ва ифодаи эҳтиром нисбат ба фарзандони аъён гуфта мешуд.*

БЕГӢ *بیگی* 1. *мансуб ба бег.* 2. *таър.* идора ва ҳукумати бек.

БЕГОНА *بیگانه* 1. ношинос; ноошно: **чавони бегона, зани бегона, марди бегона**. 2. бо риштаи хешу таборӣ пайванд набуда, ғайрихеш, ғайрихудӣ; **аз дӯсти дур бегонаи наздик хуб аст** (*мақ.*); **бегона шудан** шахси ғайрихудӣ шудан, дур шудан аз хешу дӯстон. 3. дигар, ғайр; хоричӣ, ачнабӣ: **лашқари бегона, сипоҳи бегона, синфи бегона**. 4. чое, ки зодгоҳ ё маҳалли иқомати доимии касе намебошад: **кишвари бегона, шаҳри бегона, деҳаи бегона**; $\diamond$ **алафи бегона** алафи худрӯи даруни киштзор; **дасти бегона** шахси ғайрихудӣ; шахси муҳолиф; **аз ақл бегона шудан** ақро гум кардан, девона шудан; **пулро бегона кардан** аз шахси ғайрихудӣ мол харидан.

БЕГОНАВОР *بیگانهوار* монанди бегонаҳо, мисли шахси ношиносу ноошно ё ғайри хешу табор.

БЕГОНАГӢ *بیگانگی* бегона будан; **бегонагӢ кардан** ҳамчун бегонаҳо рафтор кардан.

БЕГОНАЗАБОН *بیگانه زبان* *нав.* он ки бо забони дигар гап мезанад, он ки забони ӯ забони хоричист.

БЕГОНАЗАМИН *بیگانه زمین* чое, ки зодгоҳ ё манзили доимии касе нест, кишвари бегона, мулки бегона.

БЕГОНАПАРАСТ *بیگانه پرست* он ки бегонаро аз одамони худӣ бартар медонад ва бо бегонагон нишасту бархост ва сару кор дорад, бегонаписанд.

БЕГОНАПАРАСТӢ *بیگانه پرستی* бегонапараст будан, парастии бегонагон.

БЕГОНАПИСАНД *بيگانه پسنده* *ниг.* **бегонепараст.**

БЕГОНАРҮ *بيگانه رو* *ниг.* **бегона, ношинос.**

БЕГОР *بيگار* *таър.* кори маҷбурии бемузд, ки мардум дар заминҳои амир ва амалдорон ба чо меоварданд; кори маҷбури ва бемузд.

БЕГОРӢ *بيگارى* касеро маҷбуран ва бемузд кор фармудан.

БЕГОҲ *بيگاه* охири рӯз пеш аз фурӯ рафтани офтоб; аввали шаб; **аз пагоҳ то бегоҳ** тамоми рӯз, рӯзи дароз; **бегоҳи ҷумъа** охири рӯзи панҷшанбе, ки пас аз он ҷумъа меояд; **рӯз бегоҳ шудан** ба поён расидани рӯз, бевақт шудани рӯз; **рӯзро бегоҳ кардан** рӯзро ба поён расондан, тамоми рӯзро бо коре гузарондан; **◇ гоҳу бегоҳ // гаҳу бегаҳ** бамавриду бемаврид, вақту бевақт; **пагоҳ-бегоҳ** ба қарибӣ, дар рӯзҳои наздик.

БЕГОҲИРҮЗ(Ӣ) *بيگاهى روزى* охири рӯз (*асосан баъд аз нишастани офтоб то сар шудани шаб*).

БЕГОҲӢ *بيگاهى* 1. *ниг.* **бегоҳ; бегоҳии бевақт, бегоҳии рӯзи дигар.** 2. *мансуб ба бегоҳ; насими бегоҳӣ, хӯроки бегоҳӣ; синфҳои бегоҳӣ* синфҳои мактаби шабона.

БЕГОҲОН//БЕГОҲОНӢ *بيگاهان//بيگاهانى* *ниг.* **бегоҳ.**

БЕГОҲХЕЗ *بيگاه خيز* 1. он ки дер аз хоб мехезад. 2. саҳархез.

БЕГУЗАШТ *بي گذشت* гузаштнакунанда; яқрав.

БЕГУМОН *بي گمان* бешубҳа, бешак, яқинан, бидуни шакку тардид, он ки дар бораи касе ё чизе шак надорад.

БЕГУНАҲ//БЕГУНОҲ *بي گناه//بي گنه* он ки ҷурм надорад, гунаҳгор нест, беайб, маъсум; **◇ мусичаи бегуноҳ** он ки худро беайбу бечора нишон медиҳад.

БЕГУНОҲӢ *بي گناهي* бегуноҳ будан, гуноҳ надостан, беайбӣ.

БЕГУРДА *بي گرده* тарсу, буздил, бечуръат.

БЕГУРДАГӢ *بي گردگى* тарсончакӣ, буздилӣ, бечуръатӣ.

БЕГУФТУГӮ(Ӣ) *بي گفتوگوى* 1. бидуни сухани

барзиёд, бечуну чаро; бешарту шароит. 2. бешак, бешубҳа, албатта, ҳатман.

БЕГӮШ *بي گوش* он ки гӯш надорад; гӯшбурида.

БЕГӮШТ *بي گوشت* хӯроке, ки ба он гӯшт намеандозанд; гӯшнадошта: **хӯроки бегушт.**

БЕҒАВҒО *بي غوا* *ниг.* **беғалоғула.**

БЕҒАӢРАТ *بي غيرت* 1. он ки ғайрат надорад ва дар иҷрои корҳо саъю кӯшиш намекунад; танбал, коҳил. 2. *гуфт.* тарсончак, буздил, тарсу. 3. марди камқувват.

БЕҒАӢРАТӢ *بي غيرتى* 1. беғайрат будан, сайъу кӯшиш накардан дар иҷрои корҳо. 2. *гуфт.* тарсончакӣ, буздилӣ. 3. камқувватӣ, камғайратӣ (*оид ба* мард).

БЕҒАЛАТ *بي غلط* 1. холи аз ғалат, бехато. 2. ғалат накарда, ба саҳву хато роҳ надода.

БЕҒАЛОҒУЛА *بي غلاغوله* бемағал, беғавғо, шӯру ғавғо накарда.

БЕҒАМ *بي غم* он ки ғаму ғусса надорад, дур аз андӯх: **беғаму ғусса будан; ◇ дами беғам задан** а) аз ғаму ташвиш фориғ шуда, роҳат кардан, беғамона дам гирифтан; б) фориғболона умр ба сар бурдан, осуда зиндагонӣ кардан.

БЕҒАМӢ *بي غمى* беғам будан, ғам надостан; осудахотирӣ.

БЕҒАМОНА *بي غمانه* фориғ аз ғаму ғусса; бепарвоёна, фориғболона.

БЕҒАРАЗ *بي غرض* 1. он ки дар коре манфиати шахсии худро ба назар намегирад, бетамар; **дӯсти беғараз.** 2. *ниг.* **беғаразона.**

БЕҒАРАЗӢ *بي غرضى* беғараз будан, тамар надостан, бетамар.

БЕҒАРАЗОНА *بي غرضانه* на аз рӯи ғараз, холисона, бо нияти холис; бо дили соф; объективона, бетарафона: **дӯстии беғаразона, ёрии беғаразона, танкиди беғаразона.**

БЕҒАШ *بي غش* 1. олудаву омехтанашуда (*бо чизи камбаҳотар аз худ*), тилло ва нуқрае, ки бо филиз дигар омехта нашудааст, беомезиш; соф, холис, сара. 2. шароби бедурд, соф, ноб. 3. *маҷ.* бериё, бемакру ҳила; пок, беолоиш; бекудурат: **дили беғаш, дӯстии беғаш, муҳаббати беғаш.**

БЕҒИЛ *بي غل*: **беғилу ғаш** а) соф, покиза, ноолуда; б) бекинаву фиреб, бенайрангу адо-

- да; б) бекинаву фиреб, бенайрангу адоват.
- БЕГОЯ** *بی غایه* он чи гоя надорад, беидея; дорон гоџи паст (*дар борои асарҳои санъат*).
- БЕГУБОР** *بی غبار* он чи гарде рӯи онро нагирифтааст, ё бо гарду ғуборе олудава омехта нест, соф, шаффоф: **осмони бегубор, оинаи бегубор.**
- БЕГУРБАТ** *بی غربت* бечанчол, ором, тинч: **диёри бегурбат.**
- БЕГУЛА** *بی غوله* *ниг.* байгула.
- БЕГУЛАНИШИН** *بی غولہ نشین* *ниг.* байгуланишин.
- БЕД I** *بيد* дарахти бесамари соядор, ки шохҳои росту дароз дошта, бештар дар лаби ҷӯй ва ҷойҳои сернам мерӯяд ва навъҳои зерини он машхур аст: **мачнунбед, беди сурх (сурхбед), беди сиёх (сияхбед), зарбед, беди сафед ва ғ.**; **чун барги бед ларзидан // чун бед ларзидан мач.** сахт ларзидан (*одатан аз тарс*); **ман тут гӯям, шумо бед мегӯед (зарб.)** ба саволи касе ҷавоби номувофиқ додан; сухани мусохибро дуруст нафаҳмида, гапи номувофиқ ва бемавқеъ гуфтан.
- БЕД II** *بيد* *ниг.* кӯя.
- БЕДА** *بيده* алафи хушк; юнучка (умуман): **банди беда, ғарами беда; беда додан, беда партофтан; бедаи кабуд** юнучкаи хушке, ки дар натиҷаи дар соя хушк кардан ранги кабудии худро нигоҳ доштааст.
- БЕДАБУРАК** *بيدهبرک* олати оҳанини махсус барои бурида майда кардани алафу хошоки ҳайвонот, аррадос.
- БЕДАБУРӢ** *بيدهبرى* буридани беда, бурида майда кардани беда.
- БЕДАВЛАТ** *بي دولت* 1. он ки молу мулк надорад, нодор, тангдаст, камбағал. 2. *мач.* бетолё, шӯрбахт; бечора, бесоҳиб.
- БЕДАВЛАТӢ** *بي دولتي* 1. камбағалӣ, нодорӣ, фақирӣ. 2. *мач.* бадбахтӣ, беикқобилӣ, бетолёӣ.
- БЕДАВО** *بي دوا* 1. давонашаванда, бедармон, табобатнашаванд; сихатнашаванда, муолиҷанаёбанда, дармоннопазир, ноилоҷ. 2. *мач.* ислоҳнопазир, ғайри қобили ислоҳ, ислоҳнашаванда; **дарди бедаво** а) бемории сихатнашаванда, дарди муолиҷанопазир; б) *мач.* мушкиле, ки ҳалли он имконнопазир аст;
- вазъияти баде, ки аз он халосӣ муҳол аст.
- БЕДАВОМ** *بي دوام* давомнадошта, кӯтоҳмӯҳлат, кӯтоҳмуддат, кӯтоҳумр; нопойдор.
- БЕДАЛЕЛ** *بي دليل* беасос, исботнашаванда: **гапи бедалел.**
- БЕДАЛЕЛӢ** *بي دليلي* бедалел будан; исбот надостан.
- БЕДАМ** *بي دم* беҳаво, дамнакарда, холӣ.
- БЕДАНДОН** *بي دندان* он ки дандон надорад, дандоннадошта: **даҳони бедандон; бедандон шудан.**
- БЕДАНДОНӢ** *بي دندانى* бедандон будан, дандон надостан.
- БЕДАНЧИР** *بيدانشير* *бот.* растани алафӣ, ки аз тухми он равғани гарчак (канадона) мегиранд.
- БЕДАПОЯ//БЕДАПАЯ** *بيدهپايه//بيدهپيه* юнучқазоре, ки юнучқаш даравида шудааст (*одатан баъд аз дарав ба он ҳайвонотро сар медиҳанд то ки боқимонда ва ё резупошишудаи юнучқаро чида хӯрад*).
- БЕДАР** *بي در* хонае, ки барои даробаро ҷои дар гузошта шуда бошад ҳам, дар шинонда нашудааст: **хонаи бедару тиреза.**
- БЕДАРАК** *بي درک* 1. беасар, беному нишон; беҳабар; **бедарак шудан** а) беному нишон шудан, аз худ ҳабар надодан; б) номаълум ғайб задан, гум шуда рафтан. 2. бесабаб, беасос, беҳуда. 3. бидуни зарурат, бекор, бе қасди муайян; **бедарак нагуфтаанд, ки ... // бедарак нест, ки ...** бесабаб нест, ки ...
- БЕДАРАНГ** *بي درنگ* *кит.* бетаъхир, фавран, бетавакқуф.
- БЕДАРАНГӢ** *بي درنگي* *кит.* 1. бетаъхир амал кардан. 2. *мач.* ноустувор, бепоя.
- БЕДАРАХТ** *بي درخت* дарахтнарӯида, дарахтнадошта: **замини бедарахт.**
- БЕДАРАХТӢ** *بي درختي* луч будани замин, дарахтнадошта.
- БЕДАРВОЗА** *بي دروازه* муҳавватае (ҳаётае) аз қабилӣ ҳавлию сарой, ки дарвоза шинонда нашудааст; *муқ.* **бедар**; $\diamond$ **шаҳри бедарвоза** ҷои беназорат, ҷои бесоҳиб.
- БЕДАРД** *بي درد* 1. он ки дарду беморие надорад,

солим. 2. б еозор, дард накунонда. 3. *мач.* касе, ки ғаму алам надорад; беғаму бепарво; ◇ **бедарди миён** бидуни меҳнат, осонакак, муфт, ройгон (*мас., пули бедарди миён пули муфт бадастомада*).

БЕДАРДГАРДОНӢ *بي دردگرداني* рафъи хисси дард, карахт кардан (*ба воситаи дору*).

БЕДАРДИСАР *بي دردسر* беташвиш: **кори бедардисар**.

БЕДАРДӢ *بي دردی* 1. бедард будан, дард надоштан. 2. *мач.* беғамӣ, бепарвой.

БЕДАРЕҒ *بي دريغ* 1. бе хайфу афсӯс, бе пушаймонию надомат; раҳм накарда, бераҳмона. 2. бидуни музояка, дарег надошта, хасисӣ накарда, саховатмандона. 3. *мач.* чоннисорона, чонро дарег надошта.

БЕДАРМОН *بي درمان* 1. *ниг.* **бедаво**. 2. камқувват, беҳол, бемадор, нотавон.

БЕДАРМОНӢ *بي درماني* 1. бедармон будан, муолиҷанопазирӣ, сихатнашавандагӣ. 2. беҳолӣ, бемадорӣ; камқувватӣ, сустӣ.

БЕДАРОМАД *بي درامد* даромаднадошта, бидуни дахл; бефоида, бесуд; нафъ ва манфиат надошта: **харчи бедаромад**.

БЕДАСТ *بي دست* он ки даст надорад; ◇ **бедасту по** ноӯҳдабаро, бехунар, мӯҳмал.

БЕДАСТА *بي دسته* хар чизе, ки даста надорад (*аз қабилӣ кӯза, чойник, табар*).

БЕДАСТАР *بي دستر* *зоол.* чонвари ширхӯр аз хонаводаи хояндагон, ки ҷуссаи нисбатан калон ва пӯсти зебод дорад ва хуб шино мекунад.

БЕДАСТГОҲ *بي دستگاه* *кит.* дову дастгоҳ-надошта; бечизу чора: **дарвешӣ бедастгоҳ**.

БЕДАСТГОҲӢ *بي دستگاهي* бечизӣ, бенавой, факирӣ, камбағалӣ.

БЕДАСТӢ *بي دستيار* дастёрнадошта; бемададгор.

БЕДАСТӢРӢ//БЕДАСТИӢРӢ *بي دستياري* бедастёр будан, мададгору ёридиҳанда надоштан.

БЕДАҲЛ *بي دخل* *кит.* 1. бе даҳолати касе, бидуни мудохила. 2. *ниг.* **бедаромад**.

БЕДАҲОНА *بيده خانه* чой барои нигоҳ доштани

юнучкаву алафҳои дигари хушкондашуда, анбори беда.

БЕДАҲАН//БЕДАҲОН *بي دهان//بي دهن* баддаҳан, бадзабон, бадгап; сергап, лаққӣ.

БЕДБАРГ *بيدبرگ* 1. барги бед. 2. *кҳн.* пайкони тир, ки шаклаш ба барги бед монанд аст.

БЕДБУН *بيدين* *кит.* дарахти бед.

БЕДГУЛ *بيدگل* дарахти бутташакли ҳамешасабз, ки гулҳои сурх, сафед ва гулобиранг дорад.

БЕДГУН *بيدگون* бедранг, ба ранги бед, сабзу кабуд.

БЕДЕВОР *بي ديوار* 1. бино ва ё иморате, ки дар болои пояхо бе девор сохта шудааст. 2. ҳавлие, ки атрофаш бо девор ихота нашудааст.

БЕДЗОР *بيدزار* макони бисёрии бед, чое, ки дарахтони бед анбӯх рӯидаанд, бедистон.

БЕДИӢНАТ *بي ديانت* 1. он ки фармудаҳои дину мазҳабро риоя намекунад, бедин, бемазҳаб, мулҳид. 2. *мач.* ноинсоф, бевичдон, норосткор.

БЕДИӢНАТӢ *بي ديانتی* 1. бединӣ, ломазҳабӣ, мулҳидӣ. 2. *мач.* ноинсофӣ, бевичдонӣ

БЕДИҚҚАТ *بي دقت* он ки ба иҷрои коре нағз диққат намекунад, сарсарӣ, бепарво, бетаваҷҷӯх.

БЕДИҚҚАТӢ *بي دقتي* бедикқат будан, бепарвой, безътиной, бетаваҷҷӯхӣ.

БЕДИЛ *بيدل* 1. дилхунук, дилмонда, дилгир: **бедил шудан** *аз касе*. 2. *кит.* ошиқи дилбохта, ошиқи беқарор. 3. *мач.* тарсончак, буздил, бегурда. 4. таҳаллуси шоири бузурги форсу тоҷик Мирзо Абдулқодир (1644-1721).

БЕДИЛӢ *بيدلي* 1. дилхунукӣ, дилмондагӣ. 2. *мач.* тарсончакӣ, буздилӣ.

БЕДИЛОН *بي دلان*: **дилу бедилон** хоҳону нохоҳон, хоставу нахоста, дилаш кашидаю накашида; дилхунукона.

БЕДИЛҲОН *بيدلخوان* 1. он ки ашъори Бедилро аз девони ӯ азёд мекунад. 2. *таър.* талабаи синфҳои болоии мадрасаҳои пешин, ки дар марҳилаи охири таълими савод девони ғазалиёти Бедилро меҳонд ва шарҳ меод.

БЕДИЛХОНӢ *بيدلخواني* 1. хондани ашъори Бедил. 2. маҳфиле, ки аъзои он бо шарҳи ашъори Бедил машғул буданд.

БЕДИЛШИНОС *بيدل شناس* адабиётшиносе, ки мавзӯи омӯзиш ва тадқиқоти ӯ эҷодиёти Мирзо Абдулқодири Бедил мебошад.

БЕДИЛШИНОСӢ *بيدلشناسي* шоҳае дар адабиётшиносӣ, ки ба омӯзишу таҳқиқи ҳаёт ва фаъолияти адабии Мирзо Абдулқодири Бедил ва мактаби ӯ машғул аст.

БЕДИМОҒ *بي دماغ* димоғсӯхта, хафа, зик, хиратабъ.

БЕДИМОҒӢ *بي دماغي* димоғсӯхтагӣ, хафагӣ, зикӣ, хиратабъӣ.

БЕДИН *بي دين* он ки ба дин эътиқод надорад ва расму русуми шариатро риоя намекунад, бемазҳаб; аз дин рӯй гардонда, мулҳид.

БЕДИНӢ *بي ديني* бедин будан, эътиқод надоштан ба дину мазҳаб.

БЕДИСТОН *بيدستان* 1. *ниг.* бедзор. 2. *мач.* боғи бесамар.

БЕДМУШК *بيدمشک* дарахте аз чинси бед, ки гули зарди сабзтоби бисёр хушбӯӣ дорад; араки онро мегиранд, ки хеле хушбӯ буда, хосияти давой дорад.

БЕДОВ *بيداو*: бедову дастгоҳ *гуфт.* беасбобу ускуна; бечизу чора.

БЕДОҒ *بي داغ* 1. он ки дар рӯи пӯсташ доғ - нишонаҳои сиёҳчатоб надорад. 2. ҳар чизе, ки дар он лаккае нест, соф, пок, ғайри доғдор.

БЕДОД *بي داد* 1. беадолатӣ, зулм, ситам, чавр: бедоду ситам, зулму бедод; аҳли бедод золимон, ситамгарон, чафопешагон. 2. оху фиғон, нолаву зорӣ: доду бедод; доду бедод кардан.

БЕДОДГАР *بي دادگر* золим, ситамгар, чафопеша.

БЕДОДГАРӢ *بي دادگري* беадолатӣ, зулм, ситам: чавр, чафо, истибдод: бедодгарӣ кардан.

БЕДОДГАРОНА *بي دادگرانه* беадолатона, ноинсофона; золимона, ситамгарона.

БЕДОДӢ *بي دادی* *ниг.* бедодгарӣ.

БЕДОДПЕША *بي دادپيشه* *ниг.* бедодгар.

БЕДОЛ *بي دال*: бедолу дарахт маконе, ки ҳеч дарахт надорад (*дашт, биёбон, сахро ва ғ.*).

БЕДОНА I *بيدانه* парандаи сахроии хушовоз, ки аз гунчишк калонтар мебошад (*шавқмандон онро сайд карда, барои овози форам ё чангӣ буданаш дар хонаҳо нигоҳ медоранд*), вартиш, карак: бедонаи чегӣ, бедонаи чангӣ.

БЕДОНА II *بيدانه* мевае, ки донак надорад (*аз қабилӣ ангури кишмиш*): хурмои бедона.

БЕДОНАБОЗ *بيدانه باز* он ки бедонахоро барои чанг андохтан нигоҳ медорад.

БЕДОНАБОЗӢ *بيدانه بازي* бедона доштан ва чанги бедона ташкил кардан, амали бедонабоз.

БЕДОНАК *بيدانک* 1. растание, ки аз тухм намерӯяд (*аз қабилӣ сафедор, бед ва ғ.*). 2. *ниг.* бедона II.

БЕДОНИШ *بي دانش* беилм, бесавод, нодон, чоҳил.

БЕДОНИШӢ *بي دانشي* бедониш будан, бесаводӣ, нодонӣ, чоҳилӣ.

БЕДОР *بيدار* 1. он ки дар ҳолати хоб нест; *муқоб.* хуфта ва хобида: аз хоб бедор кардан, аз хоб бедор шудан; бедор мондан нахобидан, хоб нарафтан; шабро бедор гузаронидан шабзиндадорӣ кардан, бедорхобӣ кашидан. 2. *мач.* хушёр, огоҳ, бохабар; бедор кардан а) касеро аз хоб хезондан; б) *мач.* касеро аз чизе огоҳонидан; аз ҳолати ғафлат ва беҳабарӣ баровардан; бедор шудан а) аз хоб хестан; б) хушёр шудан, огоҳ шудан; бохабар шудан; в) *мач.* аз ғафлат баромадан, аз чаҳолат раҳой ёфтан; г) *мач.* дар аввали баҳор зинда шуда, ба муғчабарорӣ сар кардани дарахтон ва ба неш задан шуруъ кардани наботот; $\diamond$ бахти бедор // толеи бедор бахти мусоид ва мададгор, толеи омадкарда; аз хоби ғафлат бедор шудан аз нодонию чаҳолат баромадан, бохабар шудан (*аз воқеаву ҳодисаҳои рӯзгор*).

БЕДОРБАХТ *بيداربخت* *мач.* хушбахт, саодатманд, батолъ.

БЕДОРБОШ *بيدارباش* овоз ва садое, ки барои бедор шудани одамон дар сарбозхонаҳо ва муассисаҳои дигари низомиву қудратӣ монанди овози шайпур дар бошишгоҳҳои харбӣ садо медиҳад.

БЕДОРДИЛ بيداردل дилогоҳ, зиндадил, равшанзамир, бомаърифат; *муқоб.* **ҒОФИЛ**.

БЕДОРДИЛӢ بيداردلى бедордил будан, хушёрӣ, огоҳӣ.

БЕДОРӢ بيدارى 1. бедор будан, ҳолати ғайри хоб, дар хоб набудан, бехобӣ. 2. *мач.* хушёрӣ, огоҳӣ, хабардорӣ; маърифатнокӣ.

БЕДОРМАҒЗ بيدارمغز *киноя аз* оқилу хушёр ва огоҳ.

БЕДОРФИКР بيدارفكر *мач.* хушёру доно; хабардор, огоҳ, бомаърифат.

БЕДОРХОБ بيدارخواب азхобмонда, хобпарида; **бедорхоб будан** нахобидан; шабро бедор гузаронидан.

БЕДОРХОБӢ بيدارخوابى аз хоб мондан, нахобидан, ҳолати касе, ки шаб хоб карда натавонистааст; **бедорхобӣ** **кашидан** нахобида шабро рӯз кардан (*аз беморие*), шабзиндадорӣ кардан.

БЕДОРШУДА بيدارشده *сифати феълӣи замони гузашта аз* **бедор шудан**; 1. аз хоб бархоста. 2. огоҳшуда, хушёршуда.

БЕДОШТ بيداشت хар чизе, ки дошт надорад, бебако; *муқоб.* **бадошт**.

БЕДУД بيدود 1. дуднадошта, холи аз дуд; соф, фурузон; дуд намекардагӣ: **оташи бедуд**, **чароғи бедуд**, **шамъи бедуд**, **шўълаи бедуд**. 2. *мач.* хар чизе (одатан таоме), ки муфт, бе меҳнат ба даст меояд: **халвои бедуд**, **шўрбои бедуд**; **бедуд сўхтан** *киноя аз* номаълум ғам хўрдан, ба дигарон аён накарда, дар оташи ғаму андӯх сўхтан.

БЕДУДМОН بيدودمان *кит.* он ки хонаву хонавода надорад, бехонумон.

БЕДУМ بيدم думнадошта; думбурида: **хари бедум**.

БЕӢВАР بيداور он ки мададгору ёрирасоне надорад.

БЕӢВАРӢ بيداورى беӓвар будан, мададгору ёрирасон надоштан.

БЕӢД بيد *бехуш*, аз хуш рафта.

БЕӢР بيد *он ки ёру дўст надорад*, яккаву танҳо, бекасу бепаноҳ.

без *биз* *асоси замони ҳозира аз* **бехтан**.

БЕЗ I بيز 1. лўндачаи гўштии бо иллоте шах ва гирехшуда, ки аз даруни равған ё гўшт мебарояд, гудда, ғадуд. 2. *тиб.* яке аз узвҳои инсон ва ҳайвонот, ки барои хун моддаҳои ҳаётан зарур чудо мекунад ва моддаҳои нодаркоро чудо карда, берун меандозад: **бези таги гулӯ**.

БЕЗ II بيز *гуфт.* навъи матои пахтагини дурушт, хомсуф.

БЕЗАБОН بيزبان 1. он ки умуман қобилияти нутқ надорад, гунг, лол: **хайвони безабон**, **маҳлуқи безабон**. 2. он ки маҳорати баланди суҳанпардозӣ надорад, очиз дар нутқ. 3. *мач.* сокит, хомӯш. 4. *мач.* ҳайвон.

БЕЗАБОНӢ بيزبانى хомӯшӣ, сукут, сокитӣ, тавони суҳангӯӣ надоштан: **безабонӣ нишонаи марг аст** (*мақ.*).

БЕЗАВҚ بيزوق 1. он ки шавку завқ ва майлу рағбат ба чизе ё коре надорад. 2. шахсе, ки зебоиро ҳис намекунад ва аз он лаззат намебарад.

БЕЗАВҚӢ بيزوقى безавқ будан; бесалиқагӣ.

БЕЗАВОЛ بيزوال заволнопазир, ҳамешагӣ, човид, абадӣ; офатнопазир, намуранда: **бахти безавол**, **ишқи безавол**, **ҳусни безавол**.

БЕЗАВОЛӢ بيزوالى заволнопазир будан, абадӣ будан; абадият.

БЕЗАДА بيزده *хичои безада зби.* хичое, ки хангоми талаффуз ба он зада намеафтад.

БЕЗАМИН بيزمين он ки барои киштукор замини хусусӣ надорад: **деҳқони безамин**, **камбағали безамин**.

БЕЗАМИНА بيزمينه заминанадошта, беасос, бепоя, бибунёд.

БЕЗАМИНӢ بيزمينى безамин будан, замини кишт надоштан.

БЕЗАН بيزان марде, ки зан нагирифтааст, ё дар айни ҳол зан надорад, мучаррад.

БЕЗАНӢ بيزانى безан будан, зан надоштан (-и мард).

БЕЗАР بيزر *кит.* бепул; бибизоат, бенаво; нотавон, бечора.

БЕЗАРАР بيزور 1. чизе (коре), ки зиён ва нуқсон надорад, бенуқсон, беайб. 2. касе (чи-

- зе), ки аз вай ба касе (чизе) зиёне намерасад: **одами безарар, доруи безарар; безарар кардан** қобилияти зиёнрасонии чизе ё касеро аз байн бурдан; коре кардан, ки осебе расонда натавонад; **безарар мондан** осеб нарасида мондан, зарар надидан.
- БЕЗАРДА** *بی زرده* тарсончак, бечуръат; беору номус, беҳамият.
- БЕЗАРӢ** *بی زری* *кит.* бепулӣ; бибизоатӣ, бенавой, камбағалӣ.
- БЕЗАРФ** *بی ظرف* аз зарф истифода набурда, бидуни зарф: **безарф кашондани бор.**
- БЕЗАРФИЯТ** *بی ظرفیت* камчанба, он ки тоқати шунидани суханҳои дигаронро надорад ва безътиной зоҳир мекунад.
- БЕЗАРФИЯТӢ** *بی ظرفیتی* безарфият будан, камтаҳаммул будан.
- БЕЗАРФӢ** *بی ظرفی* холи будан, бетаҳаммул, худписандӣ, дурушті.
- БЕЗАҲМАТ** *بی زحمت* осон, барохат.
- БЕЗАҲРА** *بی زهره* бечуръат, тарсончак.
- БЕЗАҲРАГӢ** *بی زهرگی* бечуръатӣ, тарсончакӣ.
- БЕЗГАК** *بی زگک* *гүфт.* табларза, вараҷа; **безгак гирифтан** а) саршавии бемории безгак; б) *мач.* саҳт тарсида ларзидан.
- БЕЗЕБ** *بی زیب* нозеб, аз назокат дур, хунук: **рафтори безеб.**
- БЕЗЕБӢ** *بی زیبایی* безеб будан, аз ҳусну зебой дур будан.
- БЕЗИЁ** *بی ضیا* *кит.* бенур, бепартав, бедурахшиш: **безиё шудан.**
- БЕЗИЁН** *بی زیان* 1. *ниг.* **безарар.** 2. зарарнадида, бидуни офату осеб. 3. зарарноовар, хисоратнаоваранда: **моли безиён, савдои безиён.**
- БЕЗИЁНӢ** *بی زیانی* *بی* безиён будан, зарару зиён надоштан.
- БЕЗИНҲОР** *بی زینهار//بی زنهار* *кит.* беамон, берахм.
- БЕЗОБИТА** *بی ضابطه* 1. баташвишафтада, баташвишмонда, бесаранҷом: **безобита кардан, безобита шудан.** 2. парешон, мушаввашхавотир.
- БЕЗОБИТАГӢ** *بی ضابطگی* бесаранҷомӣ, парешонӣ, мушаввашӣ, дар хавотир будан, ба изтироб афтадан.
- БЕЗОВАР** *بی زاور* *кит.* беқувват, беқудрат, беиктидор.
- БЕЗОД** *بی زاد* бетӯша, бидуни тӯша.
- БЕЗОН** *بی زان* 1. *феъли ҳол аз бехтан;* дар холи бехтан. 2. безанда. 3. *чӯзъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои безанда,* ғирболкунанда: **атрбезон, гулбезон.**
- БЕЗОР** *بی زار* бемайл ва берағбат нисбат ба чизе, рӯғардоншуда, гурезон (*аз чизе ё касе*); мутанаффир; **аз бекор ҳама безор (зарб.); безор кардан касеро** бо ягон ҳаракат ё кори худ касеро ба ҷон расондан; **аз ҷон безор кардан (шудан)** аз ҷон сер кардан (шудан); ба ҷон расондан (расидан), ниҳоят танг кардан (шудан), дилгир кардан (шудан).
- БЕЗОРӢ** *بی زاری* *гүфт.* авбош, бекоргард, тарбиятнодида, вайронгари тартиботи ҷамъиятӣ.
- БЕЗОРКУНАНДА** *بیزارکننده* *сифати феълии замони ҳозира аз безор кардан;* нафратовар, дилбазан, дилгиркунанда.
- БЕЗОТ** *بی ذات* 1. зотнадошта, бадзот: **ҳайвони безот.** 2. *тахҷ.* беаслу насаб, ночинс.
- БЕЗУРӢТ//БЕЗУРИӢТ** *بی ذریات* он ки аз ӯ фарзанд намешавад, бенасл, беавлод.
- БЕЗУРӢТӢ//БЕЗУРИӢТӢ** *بی ذریاتی* безурӢт будан; надоштани қобилияти фарзанддоршавӣ, беавлодӣ.
- БЕИБО** *بی ابا* аз ҳеҷ чиз худдорӣ накарда, имтиноъ наварзида; беистихола, беҳаё.
- БЕИБОГӢ//БЕИБОӢ** *بی ابایی//بی ابایی* беибо будан, беистихолагӣ, беҳаёӣ.
- БЕИБОӢНА** *بی ابایانه* ибо накарда, истихола накарда; густохона.
- БЕИДЕЯ** *بی ادیه* *ниг.* **беғоя.**
- БЕИДРОК** *بی ادراک* бефаҳм, қобилияти дарк кардани чизеро надоштан.
- БЕИДРОКӢ** *بی ادراکی* бефаҳмӣ, қобилияти дарк кардани чизеро надоштан.
- БЕИӢР** *بی عیار* тамғаи иёрнадошта; бемаҳак: **тиллову нуқраи беиӢр.**

- БЕИЗЗАТ** *بی عزت* *ниг.* беҳурмат.
- БЕИЗЗАТИ** *بی عزتی* *ниг.* беҳурматӣ.
- БЕИҚТИДОР** *بی اقتدار* безӯр, беқудрат, беқувват.
- БЕИҚТИДОРӢ** *بی اقتداری* беиқтидор будан, безӯрӣ, беқувватӣ.
- БЕИЛЛАТ** *بی علت* иллатнадошта, бенуксон, беайбу камбудӣ; **узвҳои беиллати бадан** узвҳои сихати бадан.
- БЕИЛЛАТИ** *بی علتی* беиллат будан, айбу нуксон надоштан.
- БЕИЛМ** *بی علم* он ки илму дониш надорад, нохонда, таҳсили илм накарда, бесавод.
- БЕИЛМИ** *بی علمی* беилм будан, бедонишӣ, бесаводӣ.
- БЕИЛОЧ** *بی علاج* 1. шифонаёбанда, дармоннопазир, бедаво: дарди беилоч. 2. ноилоч, чоранадошта.
- БЕИЛОЧӢ** *بی علاجی* 1. беилоч будан, шифонаёбандагӣ, дармоннопазирӣ; бедаво будан. 2. ноилочӣ, чора надоштан.
- БЕИЛТИФОТ** *بی التفات* номехрубон, ҳусни тавачҷӯх надошта, белутфу марҳамат.
- БЕИЛТИФОТИ** *بی التفاتی* беилтифот будан, номехрубонӣ, безътиной.
- БЕИЛТИФОТОНА** *بی التفاتانه* номехрубона, бидуни ҳусни тавачҷӯх, ба ғайри лутф ва мехрубонӣ.
- БЕИМДОД** *بی امداد* бемадад, бекумак, беёрӣ.
- БЕИМДОДИ** *بی امدادی* бемадад будан, нотавонӣ.
- БЕИМЗО** *بی امضا* имзонадошта, беном; **мақтуби беимзо** номаи нависандааш номаълум.
- БЕИМОН** *بی ایمان* 1. бедин, бемазҳаб. 2. *тахқ.* он ки ба ҳеҷ чиз имону эътиқод надорад, безътиқод; бевичдон, ноинсоф.
- БЕИМОНӢ** *بی ایمانی* 1. беимон будан, бединӣ, бемазҳабӣ. 2. имону эътиқод ба ҳеҷ чиз надоштан; бевичдонӣ, беинсофӣ.
- БЕИМТИӢЗ** *بی امتیاز* бидуни бартарӣ, бебартарӣ.
- БЕИМТИҲОН** *بی امتحان* имтиҳон надода, имтиҳон насупорида.
- БЕИНСОФ** *بی انصاف* ноинсоф, ноодил, бедодгар, беадолат; бевичдон.
- БЕИНСОФИ** *بی انصافی* ноинсофӣ, бедодгарӣ, беадолатӣ; бевичдонӣ.
- БЕИНСОФОНА** *بی انصافانه* ноинсофона, ноодилона, беадолатона; бевичдонона.
- БЕИНТИЗОМ** *بی انتظام* он ки интизомро риоя намекунад, бетартиб.
- БЕИНТИЗОМИ** *بی انتظامی* беинтизом будан, бетартибӣ.
- БЕИНТИҲО** *بی انتها* 1. аз ҳад афзун, беҳад зиёд, ниҳоят бисёр: **муҳаббати беинтиҳо, хурсандии беинтиҳо**. 2. беохир, бепоён; беканор, нопадоканор, васеъ, фарох: **замини беинтиҳо, баҳри беинтиҳо; беинтиҳо будан** зиёд (бисёр) будан; аз ҳад зиёд будан, беҳад афзун будан.
- БЕИНТИҲОӢ** *بی انتهای* беинтиҳо будан; интиҳо надоштан; беохирӣ.
- БЕИРОДА** *بی اراده* он ки дар қавлу қарори худ устувор нест, ноустувор, беқатъият.
- БЕИРОДАГӢ** *بی ارادگی* ноустуворӣ, сустиродагӣ.
- БЕИСБОТ** *بی اثبات* бедалел, берақам.
- БЕИСМ** *بی اسم* 1. беном, номнадошта. 2. беимзо.
- БЕИСТ** *بی ایست* наистода, таваққуф накарда, якзайл, муттасил: **беист қор қардан, беист парвоз қардан, беист гап задан, беист тирпаронӣ қардан**.
- БЕИСТЕЪДОД** *بی استعداد* он ки қобилият ва лаёқати қорӣ надорад, беқобилият, белаёқат: **шогирди беистеъдод**.
- БЕИСТЕЪДОДИ** *بی استعدادی* беистеъдод будан, истеъдод надоштан, белаёқатӣ, беқобилиятӣ.
- БЕИСТИСНО** *بی استثنا* 1. истисно накарда, бидуни истисно, аз як сар. 2. истиснонадошта: **қоидаи беистисно**.
- БЕИСТИФОДА** *بی استفاده* истифода нашуда, мавриди истифода қарор нагирифта.
- БЕИСТИҲОЛА** *بی استحاله* беибо, берӯихотир; рӯихотир накарда.
- БЕИТМИНОН** *بی اطمینان* аз итминон дур, боварнадошта, мутмаиннабуда.

БЕИТМИНОНӢ *بی اطمنانی* итминон надоштан, бовар надоштан, мутмаин набудан.

БЕИТОАТ *بی اطاعت* итоат накарда, мутеъ нашуда.

БЕИТОАТӢ *بی اطاعتی* итоат накардан, нофармонӢ.

БЕИТТИЛОӢ *بی اطلاعی* беиттилоъ будан, иттилоъ надоштан, беҳабарӢ, ноогоӢ.

БЕИТТИЛОӢ *بی اطلاع* беҳабар, ноогоӢ, иттилоънадошта, новоқиф.

БЕИХЛОС *بی اخلاص* эътиқоднадошта, ғайриихлосманд.

БЕИХЛОСӢ *بی اخلاصی* беихлос будан, ақидан мустаҳкам надоштан ба чизе, эътиқод надоштан, ғайриихлосмандӢ, адами ихлос.

БЕИХТИЁР *بی اختیار* аз ғайри хоҳиш ва ирода, бешуурона, нохост.

БЕИХТИЁРОНА *بی اختیارانه* *ниг.* беихтиёр.

БЕИХТИЛОФ *بی اختلاف* бемуноқиша, бечангучидол.

БЕИХТИЛОФӢ *بی اختلافی* бечанчоӢ, беихтилоф будан.

БЕИШТИБОӢ *بی اشتباه* беғалат, бехато, сахв накарда, иштибоӢ накарда.

БЕИШТИХОӢ *بی اشتهاهی* иштихо надоштан, адами иштихо.

БЕИЧОЗАТ *بی اجازت* *ниг.* берухсат.

БЕК *ت. بیک* 1. *таър.* ҳокими шаҳру ноҳия, ки ба хон ё амир итоат мекард. 2. *таър.* унвони расмӣ ва ғажри ашроф, асилзода ва мансабдорони аморат, бег. 3. *барои ифодаи меҳрубонӣ ва навозиши дар охири номҳои мардона илова карда мешавад (мас., Чӯрабек, Атобек, Абдуллобек ва ғ.).*

БЕКАЙФ *بی کیف* бидуни лаззату хушӣ, белаззат.

БЕКАЛЛА *بی کله* 1. чудо аз калла, он ки калла надорад, сарбурида. 2. *маҷ.* беақл, каллава-рам, бемағз.

БЕКАМ *بی کم*: бекаму кост пурра, бе ҳеҷ камбудӣ ва нуқсон.

БЕКАМАР *بی کمر* 1. он ки камари мурассаъ надорад, ки дар гузашта аломати мансаб-

дорад, ки дар гузашта аломати мансабдорӣ ва подшоҳӣ буд. 2. *маҷ.* камқувват.

БЕКАМБУДӢ *بی کمبودی* камбудӣ надошта, бенуқсон.

БЕКАМУЗИЁД *بی کموزیاد* бе коҳишу афзоиш, аниқ, бетағйир.

БЕКАМУКОСТӢ *بی کموکاستی* бекаму кост будан, каму кост надоштан, бенуқсонӢ.

БЕКАНОР *بی کنار* бесоҳил, аз ҳад зиёд васеъ ва фарох, нопадоканор, бепоён, беинтиҳо, беохир: **бахри беканор, осмони беканор, фазои беканор, дашти беканор, мулки беканор.**

БЕКАНОРА *بی کناره* 1. *кит.* беканор. 2. канорнадошта; хошиянадошта, зехнадошта.

БЕКАНОРӢ *بی کناری* беканор будан, беинтиҳоӣ, ниҳоят васеъ ва фарох будан.

БЕКАРОН *بی کران* *ниг.* беканор.

БЕКАРОНА *بی کرانه* *ниг.* беканора.

БЕКАС *بی کس* 1. он ки ҳешу ақрабо ё ёру дӯсти наздик надорад; танҳо. 2. бечора, нотавон: **бекасу бечора, бекасу беёр, беваи бекас, ғарибу бекас; бекасу қўй // бекасу беқўй** бешу табор ва бехонаву чой; танҳою бехонумон: **яtimi бекасу қўй**. 3. *гуфт.* чои одамнадошта, холӣ аз одам, хилват: **хонаи бекас.**

БЕКАСӢ *بی کسی* 1. бекас будан, танҳоӣ, ғамхору мададгор надоштан, бедастиёрӣ. 2. бепушту паноҳ будан, химоятгар надоштан.

БЕКАФАН *بی کفن* 1. мурдае, ки кафан пӯшонда нашудааст; мурдае, ки кафан надорад. 2. *маҷ.* камбағал, бенаво.

БЕКАФАНӢ *بی کفنی* кафан надоштан, бисёр фақир, нодор ва дармонда будан.

БЕКЗОДА *بیگزاده* писар ё духтари бек, фарзанди бек; аз авлоди бекҳо.

БЕКЗОТӢ *بیگزادتی* навъи харбузаи миёнапазак.

БЕКИГАРӢ *بیگاری* *таър.* дар аморати Бухоро минтақаҳо ва ноҳияҳое, ки дар он бекҳо ҳоким буданд: **бекигарии Балҷувон.**

БЕКИНА *بی کینه* он ки кинаву адоват надорад, беадоват.

БЕКИНАГӢ *بی کینگی* бекина будан, кину адоват надоштан.

БЕКИРДОР *بی کردار* беамал, он чи ки паёмал надорад.

БЕКИТОБ *بی کتاب* 1. он ки пайрави ягон дине (сохибкитоб) нест. 2. бе китоб ба дарс рафт-тан: **донишчӯи бекитоб**.

БЕКИФОЯТ *بی کفایت* нолоик, он ки шоистагӣ ва лаёқати анчоми кореро надорад, безарфият.

БЕКИФОЯТӢ *بی کفایتی* нолоикӣ, белаёқатӣ, шоистагии анчоми кореро надостан.

БЕКИШТ *بی کشت* киштукорнашуда, нокорам.

БЕКӢ *بیکی* 1. *мансуб ба бек*. 2. *таър.* шаҳру ноҳияе, ки дар аморати Бухоро бек ҳокими он буд.

БЕКОМ *بی کام* ноком, номуваффақ, беафар.

БЕКОМӢ *بی کامی* нокомӣ, бидуни муваффақият, бепирӯзӣ.

БЕКОНКУРС *بی کانکرس* *ниг.* **беозмун**.

БЕКОР *بیکار* 1. он ки бо кори фойданок машғул нест; **аз бекор ҳама безор** (*зарб.*); **бекор нишастан** бо коре машғул набудан, кор накардан. 2. он ки бо кор ва моҳонаи барои рӯзгузаронӣ зарур таъмин намебошад. 3. аз қору амал дурқардашуда; аз вазифа сабуқдӯшшуда, аз мансаб рондашуда; **аз коре бекор қардан** касеро аз кор ҳолӣ қардан, ҳориҷ қардан, маъзул сохтан. 4. лағв, мансух, аз эътибор соқит, безътибор (*oid* ба фармон, ҳукм, ҳуқуқ ва ғ.). 5. *ниг.* **бекора**; **бекор мондан** бе истифода мондан; аз чизе фойда нагирифта мондан; **бекор хобидани чизе** мавриди истифода қарор нагирифтани чизе, фойда наовардани чизе; **бекор шудани чизе** нодаркор шудани чизе, мавриди истифода қарор нагирифтани чизе. 6. бефойда, нафънадошта; **◇ гапи бекор** гапи беасосу пуч; **бекор рафтан** бефойда (беҳуда) сарф шудан; натиҷа надодан; **ин омаданатон бекор** ин омаданатон ҳисоб не, берун аз ҳисоб аст.

БЕКОРА *بیکاره* 1. нодаркор, нолозим, бемасриф; ношоям. 2. беҳуда, бефойда.

БЕКОРАГАРД *بیکاره گرد* *ниг.* **бекоргард**.

БЕКОРАГӢ *بیکارگی* *ниг.* **бекорӣ**.

БЕКОРГАРД *بیکارگرد* беҳудагард, ҳарзагард, сарсаригард, бекорхӯча.

БЕКОРГАРДӢ *بیکارگردی* беҳудагардӣ, ҳарзагардӣ, сарсаригардӣ, бекорхӯчагӣ.

БЕКОРИСТӢ *بیکارایستی* қор накардан, беистифода будан, истифода нашудан: **бекористии трактор** (дастгоҳ, қорхона ва ғ.).

БЕКОРӢ *بیکاری* 1. бекор будан, машғул набудан бо кори ба ҷамъият фойдабахш; **бекор нишастан**, бешуғлӣ; **аз бекорӣ - кадуқорӣ** (*зарб.*) аз бекор нишастан бо кори қамаҳамият низ машғул шудан беҳтар ва фойдабахш аст. 2. таъмин набудани қоргар бо қору маоши барои рӯзгузаронӣ зарур. 3. *фориг* аз қор, *ҳолӣ* аз қор, *озод* аз қор (*муваққатан*): **вақти бекорӣ**, **соатҳои бекорӣ**; **дар бекорӣ** дар вақти *фориг* аз қор, *ҳангоми* аз қор *ҳолӣ* мондани даст.

БЕКОРМОНДА *بیکارمانده* *сифати феълии замони гузашта* аз **бекор мондан**; он ки барояш қор пайдо нашудааст, бо қор таъминнашуда.

БЕКОРМОНӢ *بیکارمانی* *исми амал* аз **бекор мондан**; бо сабаби набудани ҷои ҳолӣ қор накардан; бо қор таъмин набудан.

БЕКОРУБОР *بیکاروبار* бидуни қасбу қор, бекор.

БЕКОРХОБИДА *بیکارخوابیده* *сифати феълии замони гузашта* аз **бекор хобидан**; истифоданашуда; **замини бекорхобида** замини солҳои сол кишт нашуда; замини нокорам.

БЕКОРХОБӢ *بیکارخواهی* *исми амал* аз **бекор хобидан**; мавриди истифода воқеъ нашудан.

БЕКОРХӮЧА *بیکارخوجه* он ки бо кори ба ҷамъият фойданок машғул шудан намеҳад; лаванд, танбал, қоргурез.

БЕКОРХӮЧАГӢ *بیکارخوجگی* бекорхӯча будан, бо коре машғул нашуда гаштан; лавандӣ, танбалӣ; қоргурезӣ.

БЕКОРШУДА *بیکارشده* *сифати феълии замони гузашта* аз **бекор шудан**; 1. аз қору амал дурқардашуда, рондашуда аз мансаб. 2. соқитшуда аз эътибор, лағвшуда, мансух.

БЕКОСТ *بیکاست* *ниг.* **бекам(-у қост)**.

БЕКТОШӢ *بیکناشی* *бот.* як навъ буттаи қордор ва меваи он.

БЕКУДУРАТ *بی کدورت* 1. *қит.* қудуратнадошта; равшан, пок. 2. бедушманӣ, беадоват.

БЕКУЛОҲ *بی کلاه* 1. сари луч буда, сарлуч. 2.

- бемансаб, бевазифа.
- БЕКУЛОҲӢ** *بي كلاهي* мақом ва мансаб надоштан; *муқоб.* **кулохдорӣ.**
- БЕКӮ(Ӣ)** *بيكوي* *ниг.* **бекас(-у кӯй);** бекӯу бекафан, бехонаву бечизу чора.
- БЕҚАВЛ** *بي قول* бадқавл, ваъдабоз, дар қавл наистода, беаҳд.
- БЕҚАВЛӢ** *بي قولی* ваъдабозӣ, бар аҳд вафо накардан, беаҳдӣ.
- БЕҚАВОРА** *بي قواره* *ниг.* **бекиёфа.**
- БЕҚАДР** *بي قدر* 1. он чи арзишу қимат надорад, ба чизе намеарзад, камбаҳо, ночиз. 2. *мач.* беиззату эътибор; хору зор: **беқадр шуморидан, беқадр шудан.**
- БЕҚАДРӢ** *بي قدری* беқадр будан; безътиборӣ, хору зор будан.
- БЕҚАӢД** *بي قيد* 1. лоқайд, бепарво, безътино (*нисбат ба расму одатҳо ва тартиботи зиндагии иҷтимоӣ*). 2. қайднашуда, сабтнагардида; ба расмият надароварда: **никоҳи беқайд.**
- БЕҚАӢДӢ** *بي قیدی* беқайд будан, лоқайдӣ, ба ҳар чиз бепарво нигаристан ва муомила кардан, озод будан аз тааллуқоти дунё, лоуболи.
- БЕҚАӢДОНА** *بي قيدانه* лоқайдона, безътиноёна; бепарвоёна (*нисбат ба тааллуқоти дунё*).
- БЕҚАРИН** *بي قرين* *кит.* 1. (дӯсти) қарин надошта. 2. *мач.* бемисл, бемонанд, беназир.
- БЕҚАРОР** *بي قرار* 1. ноором, ҳамеша дар ҳаракату чунбиш: **рӯди беқарор, мавчи беқарор.** 2. музтариб, ба изтироб афтода, бетоқату беором: **ошиқи беқарор, дили беқарор; беқарор кардан, беқарор шудан.** 3. *ниг.* **беқаророна.**
- БЕҚАРОРӢ** *بي قراری* 1. беқарор будан, ором надоштан. 2. бетоқатӣ, бесабрӣ, бесаранҷомӣ.
- БЕҚАРОРОНА** *بي قرارانه* 1. нооромона, бетоқатона, дар ҳолати изтироб. 2. қарор нагирифта, ором нашуда, дам нагирифта, беист, якзайл.
- БЕҚАСАБ** *بيقصب* матои нимабрешимии раҳрах, ки аз он асосан чома медӯзанд: **чомаи беқасаб.**
- БЕҚАСАББОФ** *بيقصبباف* он ки беқасаб мебофад, бофандаи беқасаб.
- БЕҚАСАМ I** *بي قسم* бесавганд, қасам ёд накарда.
- БЕҚАСАМ II** *بيقسم* *гуфт.*, *ниг.* **беқасаб.**
- БЕҚАТӢЯТ** *بي قطعیت* бидуни қатъият, рафтори ғайриқатъӣ, беисрор.
- БЕҚАТӢЯТӢ** *بي قطعیتی* бесуботӣ, исрор накардан.
- БЕҚИЁС** *بي قياس* 1. беҳамто, беназир; ғайри қобили муқоиса, муқоисанашаванда. 2. бенадоза, аз ҳад зиёд: **бекиёс шод шудан.**
- БЕҚИЁФА** *بي قیافه* берӯ, қиёфа ё чеҳра надоштан, бечеҳра.
- БЕҚИЛТИҚ** *بي قلتق* 1. моҳие, ки гӯшти он устухонҳои майдаю борик надорад. 2. бесӯк, холи аз қилтиқ (*oid* ба ғалла: чав, гандум, шолӣ).
- БЕҚИЛУҚОЛ** *بي قيل وقال* бегуфтугӯ, бечунучаро: бешубҳа; албатта: **бекилу қол розӣ шудан.**
- БЕҚИМАТ** *بي قيمت* нархнадошта, беарзиш, беқадр.
- БЕҚОБИЛИЯТ** *بي قابليت* он ки қобилияти кореро надорад; беистеъдод; ноӯҳдабаро.
- БЕҚОБИЛИЯТӢ** *بي قابليتی* қобилият надоштан; беистеъдодӣ; ноӯҳдабароӣ.
- БЕҚОИДА** *بي قاعده* нодуруст, беасос, бе тартиби муайян.
- БЕҚОИДАГӢ** *بي قاعدگی* *гуфт.* нодуруст будан, бетартибӣ беасос будан.
- БЕҚОЛИБ** *بي قالب* он чи қолиби (шақли) муайян надорад, номуайяншақл.
- БЕҚОНУНӢ** *بي قانونی* на аз рӯи қонун будан; бенизомӣ, қонунро риоя накардан, ғайриқонунӣ.
- БЕҚОФИЯ** *بي قافیه* фоқиди қофия, шеъри қофия надошта.
- БЕҚОШ** *بي قاش* *ниг.* **беабрӯ.**
- БЕҚУВВАТ** *بي قوت* бемадор, беҳол, суст; камқувват, камзӯр: **беқувват будан, беқувват шудан.**
- БЕҚУВВАТӢ** *بي قوتی* бемадорӣ, сустӣ, заъф.
- БЕҚУРБ** *بي قرب* қурбнадошта, аз қурб маҳрум, арзиш ва қимат надошта: **беқурб шудани пул.**

БЕҚУРБШАВӢ *بيقر بشوى* арзиш ва қимати худро гум кардан; паст шудани қурби чизе: **беқурбшавии пул**.

БЕЛ *بيل* 1. абзори оҳанин ва ё чўбини паҳни дорои дастаи чўбин, ки навъҳои гуногуни онро дар деҳқонӣ, сохтмон ва корҳои рӯзгор (*барфпоққунӣ, хокандозӣ ва ғ.*) истифода мебаранд: **бели оҳанин, бели чўбин, бели нўгтез; бел кардан** а) ба воситаи бел нарм ё шудгор кардани замин; б) тоза кардани бом, рӯи ҳавлӣ *ва ғ.* аз барф. 2. хоҷаи чўбин ё аз филизи сабук сохташудаи нўгпахн, ки барои қаиқу заврақронӣ ба кор мебаранд: **бели заврақ, бели киштиронӣ, бел задан; ◇ на дар бел меиштад, на дар ғалбер** дар бораи гапи бисёр пучу бемаънӣ, дашноми дағал *ва ғ.* гуфта мешавад.

БЕЛАБ *بي لب* он ки лаб надорад; ◇ **белабу лахча** (**дахон**) аз ӯҳдаи гап набароянда, он ки гапашро ба таври бояду шояд гуфта наметавонад.

БЕЛАГАНДА *بي لگنده* лаганда нашуда: **кўрпаи белаганда**.

БЕЛАГОМ *بي لگام* *ниг.* **белачом**.

БЕЛАЁҚАТ *بي لياقت* беқобилият, беистеъдод.

БЕЛАЁҚАТӢ *بي لياقتى* белаёқат будан, лаёқат надоштан, беқобилиятӣ, беистеъдодӣ.

БЕЛАЗЗАТ *بي لذت* бемаза, фач, бадтаъм (*доир ба таом ва хўрданӣ*).

БЕЛАЗЗАТӢ *بي لذتى* белаззат будан, бадтаъмӣ.

БЕЛАК *بيلك* *биол.* шонаи китф, тағояк.

БЕЛАККА *بيلكه* лакканадошта, бедоғ.

БЕЛАҚАБ *بي لقب* лақабнадошта, тахаллуснадошта.

БЕЛАТОФАТ *بي لطافت* бебезб, нозебо, безарофат.

БЕЛАФЗ *بي لفظ* *мач.* ваъдахилоф, дар қавли худ ноустувор.

БЕЛАҶОМ *بي لجام* 1. аспе, ки лачом надорад. 2. *мач.* шахси даҳонаш бефаровез, бадзабон, бемулоҳиза.

БЕЛАҶОМӢ *بي لجامى* 1. лачомканда, лачомгусхта, лачом надоштан. 2. ҳарзагӯӣ, бадзабонӣ, бефаровезии даҳон.

БЕЛБИНӢ *بيل بينى* *зоол.* як чинси моҳии дарёӣ (*аз оилаи тосмоҳӣ*), ки фуқи белшакл ва думи дарози бо пулакчаҳои устухонӣ пӯшондашуда дорад.

БЕЛГАРДОН *بيل گردان*: **белгардон кардан** гардонидани замин бо бел, бел кардан.

БЕЛГИЯГӢ *بيلگيگى* 1. *мансуб ба* **Белгия** (мамлакат). 2. сокини Белгия.

БЕЛДАНДОН *بيل دندان* он ки дандонҳои болоии пешаш калони белшакл аст.

БЕЛДОР *بيل دار* 1. он ки бо бел кор мекунад, кишоварз. 2. *таър.* он ки кораш анҷом додани корҳои сохтмонӣ ба монанди сангар сохтан, кандани хандаку нақбҳо ва сохтани монеаҳо мебошад.

БЕЛЗАН *بيل زن* 1. он ки бо бел кор мекунад (*хусусан дар деҳқонӣ*). 2. *ниг.* **белкаш**.

БЕЛЗАНӢ *بيل زنى* *исми амал аз* **бел задан**; амали белзан (1).

БЕЛИНЧАК *بيلنچک* *лахч.* расани дуқат карда ба ду сутун баста, ки дар мобайни он барои кўдакон ҷои хоб сохта, ба ҳар сў алвонҷ медиханд, алвонҷак.

БЕЛКАШ *بيلكش* он ки бо бел қаиқу заврақ меронад, белзан, қаикрон, заврақрон.

БЕЛКАШӢ *بيلكشى* амали белкаш, белзанӣ.

БЕЛКОРӢ *بيلكارى* хоки заминро бо бел чаппа кардан.

БЕЛОНА *بي لانه* 1. паранда ё чаранда, ки лона надорад, беошён. 2. *мач.* бехонумон, бесарпаноҳ.

БЕЛОФ *بي لاف*: **белофу газоф** бидуни лофу худситоӣ, бетаърифуситоиш.

БЕЛПО(Ӣ) *بيل پاي* 1. панчае, ки ангуштонаш бо пардаҳо ба ҳамдигар пайваст мебошад. 2. *зоол.* **белпойҳо** номи гурӯҳи ширхўронӣ обӣ (*монанди морж, тюлен ва ғ.*), ки дасту пой онҳо шабеҳи боли моҳӣ буда, ба шиноварӣ мусоидат мекунад.

БЕЛУТФ *بي لطف* 1. белатофату зарофат. 2. беилтифоту меҳрубонӣ.

БЕЛУТФӢ *بي لطفى* лутфу меҳрубонӣ надоштан, номеҳрубонӣ.

БЕЛЧА بيلچه 1. бели хурд. 2. бели хурди хокандозмонанд, ки ғалладона, шакар ва озуқаҳои дигари резандаро бо он мегиранд.

БЕМАВКЕЪ بى موقع *ниг.* бемаврид.

БЕМАВРИД بى مورد кор ё гапи дар вақти зарурӣ карда ё гуфтанашуда, бемавкеъ, бечо, бемуносибат.

БЕМАҒЗ بى مغز 1. беақл, нодон; аблах, бетамиз. 2. донаки мева, ки мағз надорад, пуч, дарунхолой: **донаки бемағзи бодом, pistaи бемағз.**

БЕМАҒЗӢ بى مغزى беақлӣ, нодонӣ, аблахӣ, аҳмақӣ.

БЕМАДАНИЯТ بى مدنيت касе, ки дарачаи маданияташ паст аст, бефарҳанг; беодоб.

БЕМАДАНИЯТӢ بى مدنيتى бефарҳанг будан, маданияти паст доштан.

БЕМАДОР بى مدار беқувват, камқувват; беҳол, хаста; сушт, нотагон (*бештар ба сабаби дардмандӣ*): **беҳолу бемадор, сушту бемадор.**

БЕМАДОРӢ بى مدارى камқувватӣ, беҳолӣ, хастагӣ; суштӣ, нотагонӣ.

БЕМАДОРО بى مدارا носозгор, бегузашт, бераҳм.

БЕМАДОРОНА بى مدارانه дар ҳолати беқувватӣ, беҳолона, хастаҳола, афсурдаҳола.

БЕМАЗА بى مزه 1. хӯроке, ки таъми нохуш ва ногувор дорад, фач. 2. бемаънӣ, беобуранг; кабах: **асари бемаза, чавоби бемаза.** 3. *мач.* одами фач, гоч, нофорам; **бемаза будани забон (ё даҳон)** ҳолати ногувории забон ё даҳон дар натиҷаи беморие; **кор бемаза шудан** кор расво шудан; аҳвол бад шуд.

БЕМАЗАГӢ بى مزگى 1. бемаза будан, таъми дурӯст надоштани хӯрок, бадтаъмӣ, ногуворӣ. 2. *мач.* фачӣ, кабоҳат, аҳмақӣ; расвой.

БЕМАЗМУН بى مضمون мазмуни муайян надошта, бемаънӣ, пуч, фач.

БЕМАЗҲАБ بى مذهب *ниг.* бедин.

БЕМАЗҲАБӢ بى مذهبي *ниг.* бединӣ.

БЕМАЙЛ بى ميل на аз рӯи майлу рағбат, бемайлона, берағбатона; бо дили нохоҳам.

БЕМАЙЛӢ بى ميلى майлу рағбат надоштан,

берағбатӣ.

БЕМАЙЛОН بى ميلان 1. аз роҳи асосӣ берун на-рафта, качу килеб нашуда, рост, устуворона, собитқадамона. 2. якзайл, пайваста, мутта-силан.

БЕМАЙЛОНА بى ميلانه *ниг.* бемайл.

БЕМАЙНА بى مينه бемағз, бемиа, беақл.

БЕМАКОН بى مكان он ки манзил ё сарпаноҳи доимӣ надорад, беҳонумон, бекӯй, ломакон.

БЕМАКОНӢ بى مكاني бемакон будан, макон ва сарпаноҳ надоштан, беҳонумонӣ, бекӯй.

БЕМАКР بى مكر бефиреб, беҳила.

БЕМАҚСАД بى مقصد беҳадаф.

БЕМАЛОЛ بى ملال 1. беташвиш, бахузур, безобита нашуда; осуда, хотирчамъона, беҳалал: **бемалол зиндагонӣ кардан, бемалол зистан дар чое, бемалол нишастан, бемалол рафтан ба хонае, бемалол хобидан, бемалол сӯхбат карда нишастан.** 2. беминнат: **нони бемалол, кори бемалол.** 3. озод, озодона; осон, ба осонӣ, осонакак, ба хубӣ, бемамониат: **бемалол гап задан ба забоне, баромадан аз ӯҳдан коре, бемалол истифода бурдан аз чизе; агар бемалол бошад...** агар малол наояд; агар захмат ҳисоб накунед...

БЕМАМОНИАТ بى ممانعت бемонеа, бемалол.

БЕМАНЗИЛ بى منزل он ки манзилгоҳ надорад, бе чои истиқомат, беҳона, бемакон.

БЕМАНЗИЛӢ بى منزلى беманзил будан, беҳонагӣ.

БЕМАНТИҚ بى منطق мантиқнадошта, аз мантиқ дур, ғайримантиқӣ, на аз рӯи мантиқ: **суха-нони бемантиқ, чавоби бемантиқ.**

БЕМАНТИҚӢ بى منطقي бемантиқ будан, мантиқ надоштан.

БЕМАНФИАТ بى منفعت 1. он чи манфиат надо-рад, бенафъ, бефоида. 2. барабас, беҳуда.

БЕМАНФИАТӢ بى منفعتى манфиат надоштан; бенафъӣ, бефоидагӣ.

БЕМАОШ بى معاش бо маош таъминнашуда; он ки музди моҳона намегирад; **бемаош мондан** дар сари вақт моҳона нагирифтан.

- БЕМАРГ** *بی مرگ* човидон, абадӣ, безавол.
- БЕМАРГӢ** *بی مرگی* човидонӣ, абадият, безаволӣ.
- БЕМАРЗ** *بی مرز* бесарҳад, бидуни марз.
- БЕМАРОҚ** *بی مراق* бешавқу ҳавас, берағбат; бепарвоёна.
- БЕМАРОҚӢ** *بی مراقي* бешавқу ҳавас будан, берағбатӣ, бепарвоӣ.
- БЕМАРОҚОНА** *بی مراقانه* бидуни шавқу ҳавас; берағбат.
- БЕМАРҲАМАТ** *بی مرحمت* номехрубон, белуфт.
- БЕМАРҲАМАТӢ** *بی مرحمتی* номехрубонӣ, белуфтӣ.
- БЕМАСЛАК** *بی مسلک* бе роҳу равиши муайян; бесубот, беусул.
- БЕМАСЛАКӢ** *بی مسلکی* бемаслак будан, роҳу равиши муайян надоштан; бесуботӣ.
- БЕМАСЛИҲАТ** *بی مصلحت* на аз рӯи маслиҳату машварат, аз касе маслиҳат нагирифта, бо касе маслиҳат накарда.
- БЕМАСРАФ** *بی مصرف* беистифода, ғайриқобили истифода, нолозим, бидуни корбурд.
- БЕМАСЪУЛИЯТ** *بی مسئولیت* он ки ҳисси масъулият надорад ва ҷавобгариро намедонад, масъулиятношинос, бепарво.
- БЕМАСЪУЛИЯТӢ** *بی مسئولیتی* надоштани ҳисси масъулият; хунукназарӣ, бепарвоӣ.
- БЕМАСЪУЛИЯТОНА** *بی مسئولیتانه* бидуни ҳисси масъулият, ҷавобгарӣ ҳис накарда, хунукназарона, бепарвоёна.
- БЕМАТЛАБ** *بی مطلب* матлабу хости муайян надошта; бидуни мақсад.
- БЕМАҲАК** *بی محک* 1. *ниг.* бемеъёр. 2. *кит.* бекадру қимат, беарзиш.
- БЕМАҲАЛ** *بی محل* 1. бемаврид, бемавқеъ, нобахангом, бечо: **бонги бемаҳал**. 2. пеш аз вақти маълум, барвақт: **азони бемаҳал, марги бемаҳал**.
- БЕМАҲСУЛ** *بی محصول* беҳосил, бесамар, бенатича.
- БЕМАҲТОБ** *بی مهتاب* моҳ дар осмон на-
- баромада; моҳ дар паси абрҳо пинҳон, торик; **шаби бемаҳтоб** шаби бемоҳ; шаби торик.
- БЕМАҶОЛ** *بی مجال* бемадор, беҳол, беқувват: **бемачол шудан**.
- БЕМАШАҚҚАТ** *بی مشقت* беазоб, беаҳмад, бемеҳнат; осону саҳл.
- БЕМАЪНАВИЯТ** *بی معنویت* *нав.* он ки олами ботинии ӯ, қобилияти зеҳнии ӯ маҳдуд аст; он ки тарбияи маънавӣ надидааст.
- БЕМАЪНАВИЯТӢ** *بی معنویتی* бемаънавият будан, тарбияи маънавӣ надоштан.
- БЕМАЪНИГӢ** *بی معنیگی* кор ё сухани беақлона; ҳарзакорӣ; ёвағӯӣ; **бемаънигӣ кардан** беақлӣ (аҳмақӣ) кардан, кори беҳуда кардан.
- БЕМАЪНИГӢӢ** *بی معنی گویی* ҳарзағӯӣ, ёвағӯӣ, беҳудағӯӣ, сафсатағӯӣ.
- БЕМАЪНӢ** *بی معنی* 1. холӣ аз маънӣ, орӣ аз мундариҷа ва мазмуни муайяну саҳеҳ; беҳуда, пуч: **гуфтугӯӣ бемаънӣ, шеърӣ бемаънӣ, сухани бемаънӣ**. 2. беақл, бемаза; аҳмақ.
- БЕМАЪНО** *بی معنا* *ниг.* бемаънӣ 1.
- БЕМАЪРИФАТ** *بی معرفت* маърифатнадошта, аз илму дониш ва фаҳму фаросат дур.
- БЕМАЪРИФАТӢ** *بی معرفتی* бемаърифат будан, аз маърифат дур будан.
- БЕМЕВА** *بی میوه* дарахте, ки самар надорад, бесамар, бепар, беҳосил.
- БЕМЕҲНАТ** *بی محنت* муфт, ройгон: **нони бемеҳнат**.
- БЕМЕҲР** *بی مهر* номехрубон, меҳру муҳаббат надошта.
- БЕМЕҲРӢ** *بی مهری* номехрубонӣ, меҳру муҳаббат надоштан.
- БЕМИҚДОР** *بی مقدار* 1. бешумор, беҳисоб. 2. *кит.* бекадр, хор.
- БЕМИННАТ** *بی منت* бидуни миннат, аз ғайри миннатгузорӣ; **дастёри беминнат** мададгоре, ки хизматашро ба рӯ намеорад, он ки барои ёриаш миннатдорӣ наметалабад; **обу нони беминнат** ғизои бо меҳнати ҳалолу бевоситаи худ бадастомада, ки ба ивазаш ба касе

сипосгузорӣ кардан лозим нест.

БЕМИСЛ *بی مثل* ба худ монанд нашошта, беҳамто, беназир: **бемислу монанд, хусни бемисл, шӯҳрати бемисл, ғалабаи бемисл.**

БЕМИСОЛ *بی مثال* 1. аз мисол орӣ, мисол оварданашуда, бенамуна. 2. *ниг.* **бемисл.**

БЕМОДАР *بی مادر* он ки модар надорад, ятим: **бемодар мондан.**

БЕМОДАРӢ *بی مادری* бемодар мондан, модар нашоштан.

БЕМОЛ I *بی مال* нодор, бебизоат, камбағал.

БЕМОЛ II *فر* *بی مال* *мус.* аломате дар нотаҳо, ки ним парда паст кардани садоро ифода мекунад.

БЕМОНАНД *بی مانند* *ниг.* **бемисл:** хунарманди бемонанд, часорати бемонанд, бемонанд будан.

БЕМОНЕА *بی مانعه* *ниг.* **бемамониат.**

БЕМОР *بیمار* гирифтори дарде, нотоб, ранчур, касал, мариз: **бемори азпомонда, бемори барчомонда, бемори бистарӣ; бемор афтодан, бемор гардидан, бемор хобидан, бемор шудан; худро бемор сохтан** худро касал вонамуд кардан, худро ба беморӣ задан.

БЕМОРАК *بیمارک* 1. *шакли хурдӣ ва навозишии бемор.* 2. *бот.* ғӯрачаҳои ниҳоят хурди дарахтони мевадор (*аз қабилӣ зардолу, себ, олуҷа*), ки баробари аз гул баромадан ба иллате зард шуда меафтанд.

БЕМОРБИНИ *بیماربینی* рафтани ба дидан ва аҳволпурсии бемор, аёдат, касалбинӣ.

БЕМОРГУНА *بیمارگونه* 1. дорои ҳолати монанди беморон, ранчур, рангпарида.

БЕМОРДИЛ *بیماردل* 1. шахсе, ки ранчур аст, дили бемор. 2. *мач.* он ки дилаш нопок аст ва ҳақ наменпазирад.

БЕМОРДОР *بیماردار* он ки ба бемор нигоҳубин мекунад, парастори бемор.

БЕМОРДОРӢ *بیمارداری* нигоҳубини бемор, касалпой, парастории бемор.

БЕМОРӢБӢ *بیماریابی* *нав.* шиносӣ ва чустану ёфтани беморон дар ҷомеа.

БЕМОРИЗО *بیماریزا* хусусияти ҳар чизе, ки сабаби пайдоиши бемориҳо мешавад.

баби пайдоиши бемориҳо мешавад.

БЕМОРИСТОН *بیمارستان* *ниг.* **беморхона.**

БЕМОРӢ *بیماری* 1. касалӣ, ранчурӣ, нотобӣ; дард, мараз: **бемории варача, бемории сил, бемории рӯхӣ, бемории хориш, бемории қанд.** 2. *мач.* хислати бад, одати ношоиста; **бемории бахрӣ** ҳолати беҳузур шудани дил ва чарх задани сар дар натиҷаи талотуми баҳр ва бардоруданҳои дигар; **варақани беморӣ** ҳуччате, ки барои муддати муайян аз кор озод будан ва ба гирифтани ёрии моддӣ (музди моҳона) ҳақ доштани коргарону хизматчиёни беморшуда аз тарафи муассисаҳои тиббӣ дода мешавад; **худро ба беморӣ андохтан** худро бемор нишон додан, худро касал вонамуд кардан.

БЕМОРНАМО *بیمارنامه* он ки зоҳиран бемор менамояд; одами саломатиаш начандон хуб, касалнамо.

БЕМОРОНА *بیمارانه* 1. монанди бемор, мисли бемор. 2. ба бемор хос: **нафаси дарози беморона кашидан.**

БЕМОРПАРАСТ *بیمارپرست* бемордор, парастори бемор.

БЕМОРПАРАСТӢ *بیمارپرستی* парасторӣ аз бемор, бемордорӣ, нигоҳубини бемор.

БЕМОРПУРС *بیمارپرس* он ки барои хабаргирии бемор меояд, касалбин.

БЕМОРПУРСӢ *بیمارپرسی* аҳволпурсии бемор, хабаргирӣ аз ҳоли аҳволи бемор, аёдат.

БЕМОРПУРСОН *بیمارپرسان* *ниг.* **беморпурсӣ.**

БЕМОРСОН *بیمارسان* *шакли қӯтоҳшудаи бемористон.*

БЕМОРХЕЗ *بیمارخیز* касе, ки нав аз беморӣ хестааст ва ҳанӯз асари беморӣ аз вай дур нашудааст.

БЕМОРХОНА *بیمارخانه* ҷое, ки беморонро ҳобонда, дармон ва нигоҳубин мекунанд, касалхона, шифохона, бемористон: **беморхонаи шахрӣ, беморхонаи ҳарбӣ.**

БЕМОЯ *بی مایه* 1. бепулу мол, бемолу мулк, нодор, бенаво, фақир. 2. *мач.* фурӯмоя, паст, дун. 3. хамире, ки хамирмоя надорад, хаамири беҳамиртурш.

БЕМУБОЛИҒА *بی مبالغه* бидуни муболиға, бе-

муҳобот.

БЕМУБОҲИСА *بی مباحثه* *ниг.* бебахс.

БЕМУВАФФАҚИЯТ *بی موفقیت* бебарор, тав-фик наёфта, нокомона, натиҷаи матлуб надода.

БЕМУВАФФАҚИЯТӢ *بی موفقیتی* бебарорӣ, нокомӣ.

БЕМУДДАТ *بی مدت* *ниг.* бемӯҳлат.

БЕМУДОВО *بی مداوا* бедаво, бедармон: дарди бемудово.

БЕМУЗД *بی مزد* бепул, муфт, ройгон: **кори бемузд, меҳнати бемузди маҷбури, бемузд кор (хизмат) қардан, бемузд кор фармудан.**

БЕМУКОФОТ *بی مکافات* беподош, бечоиза.

БЕМУЛК *بی ملک* он ки дар тасарруфи худ замин ва дороии ғайриманқули дигар надорад.

БЕМУЛОҲИЗА *بی ملاحظه* 1. беандеша, ғайримулоҳизакор, кӯтоҳандеш, сабук; *муқоб. дурандеш.* 2. кӯтоҳандешона, ба таври бояду шояд мулоҳиза накарда: **бемулоҳиза кор қардан.**

БЕМУЛОҲИЗАГӢ *بی ملاحظگی* беандешагӣ, кӯтоҳандешӣ, сабуқӣ, рафтори ғайри мулоҳизакорона ва беибоёна.

БЕМУНОСИБАТ *بی مناسبت* 1. берабт, беалоқа. 2. бемаврид, бемавқеъ, бечо; номувофиқ, номуносиб.

БЕМУНТАҲО *بی منتها* беохир, бепоён, беанҷом.

БЕМУРОД *بی مراد* *кит., ниг.* номуруд.

БЕМУРОДӢ *بی مرادی* *кит., ниг.* номурудӣ.

БЕМУРУВВАТ *بی مروت* 1. ночавонмард, пастҳиммат; лутфу эҳсоннадошта. 2. бераҳм, дилсахт, бешафқат.

БЕМУРУВВАТӢ *بی مروتی* 1. ночавонмардӣ, пастҳимматӣ, лутфу эҳсон надоштан. 2. бераҳмӣ, дилсахтӣ, бешафқатӣ.

БЕМУРУР *بی مرور* *кит.* ғайри қобили убури, чое, ки гузар надорад.

БЕМУСТАСНО *بی مستثنا* *ниг.* бенстисно.

БЕМУТТАКО *بی متکا* 1. бепоя, муттақонадошта, таҷағҳнадошта. 2. маҷ. бепушту паноҳ, бе таҷағҳ.

БЕМУҲОБО(Т) *بی محابا(ت)* 1. *кит.* бебокона, ибо

ва гузашт накарда, бедареғ. 2. бидуни муболиға.

БЕМУҲОКИМА *بی محاکمه* муҳокима наронда, беандеша, мулоҳиза накарда; баҳс накарда, бемубоҳиса.

БЕМӢ *بی موی* мӯйнадошта, аз мӯй орий; **сари бемӢ** сари тос, сари кал.

БЕМӢЛАБ *بی مویلب* он ки мӯйлаб надорад.

БЕМӢНИС *بی مونس* он ки мӯнису ҳамдам надорад, яккаву танҳо.

БЕМӢҲЛАТ *بی مهلت* он чи мӯҳлати муайян надорад, бемуддат; **шиносномаи бемӯҳлат** шиносномае, ки мӯҳлати эътибораш яқумра аст.

БЕМӢҲРА *بی مهره* 1. *ниг.* бесутунмӯҳра. 2. он чи мӯҳра надорад.

БЕНАВБАТ *بی نوبت* берун аз навбат, ғайринавбат.

БЕНАВО I *بینوا* бетӯша, бечизу чора, нодор, фақир, камбағал, қашшоқ; бечора, мискин: **ятими бенаво, қашшоқу бенаво, фақиру бенаво; бенаво будан, бенаво шудан.**

БЕНАВО II *بینوا* *кит.* бесадо, хомӯш, соқит.

БЕНАВОӢНА *بی نوایانه* фақирона, камбағалона, мискинона: **зиндагии бенавоӢна.**

БЕНАВОӢ I *بی نوایی* нодорӣ, фақирӣ, камбағалӣ, қашшоқӣ, бетӯшагӣ; мискинӣ.

БЕНАВОӢ II *بی نوایی* *кит.* суқут, хомӯшӣ, беовозӣ.

БЕНАДИД *بی ندید* бемонанд, беназир, бемисл, беҳамто.

БЕНАӢМ *بی نیام* *ниг.* бениӢм.

БЕНАЗАРӢ *بی نظری* надоштани ақида ӯ фикри махсус; беандеша будан, беақида будан.

БЕНАЗИР *بی نظیر* бемислу монанд, беҳамто; мумтоз яғона: **бахори беназир, қувваи беназир, комӢбии беназир, ғамхории беназир, донишманди беназир, беназир будан.**

БЕНАЗМ *بی نظم* бетартиб, бесару сомон.

БЕНАЗМӢ *بی نظمی* бетартибӣ, бесарусомонӣ.

БЕНАЗОКАТ *بی نزاکت* 1. ғайрилатиф, нозеб. 2. беадаб, риоянақунандаи одоб дар рафтор ва гуфтор.

БЕНАЗОКАТӢ *بی نزاکتی* беназокат будан, риоя

- накардани одоб.
- БЕНАЗОРАТ** *بي نظارت* зери назар гирифта-нашуда, берун аз назорат, ба холи худ монда.
- БЕНАЗОРАТӢ** *بي نظارتى* беназорат будан, аз назорат берун мондан, ба холи худ мондан.
- БЕНАЙРАНГ** *بي نيرنگ* бефиребу ҳила, холи аз макр.
- БЕНАҚС** *بي نقص* *ниг.* **бенуқсон.**
- БЕНАҚША** *بي نقشه* 1. нақшанадошта. 2. на аз рӯи нақшаву реча, ба холи худ.
- БЕНАМАК** *بي نمک* 1. он чи намак надорад (*ويد ба хӯрокворӣ*). 2. *мач.* одами фач, шахси сӯхбаташ бемаънӣ ва хунук.
- БЕНАМАКӢ** *بي نمكى* 1. бенамак будан, намак надостан (-и хӯрокворӣ). 2. *мач.* фачӣ, бемазагӣ, ланчӣ, бемаънигӣ.
- БЕНАМОЗ** *بي نماز* 1. он ки бинобар сушт будан ё умуман надостани эътиқод ба расму оини дин намоз намехонад. 2. *д.* нопок, таҳоратшикаста. 3. ҳайздида, моҳдида, шайтонзада (*дар ин мавридҳо адои намоз ҷоиз намебошад*): **бенамоз кардан, бенамоз шудан.**
- БЕНАМОЗӢ** *بي نمازى* бенамоз будан, бетаҳорат будан, нопокӣ, нопок будан.
- БЕНАМУД** *بي نمود* 1. он чи намуди зоҳирӣ надорад, диданашаванда. 2. баднамо, назарногир, бенур.
- БЕНАМУДӢ** *بي نمودى* 1. бенамуд будан. 2. баднамоӣ, назарногирӣ, бенур будан.
- БЕНАНГ** *بي ننگ* беномус, беор, бешарм, беҳаё, бешараф: **душмани бенангу номус, бенангу ор.**
- БЕНАНГӢ** *بي ننگى* беномусӣ, бешармӣ, беҳаёӣ; бешарафӣ.
- БЕНАСАБ** *بي نسب* беасл, безот, он ки авлод ва хонаводаи асил надорад, асилзода набудан.
- БЕНАСИБ** *بي نصيب* аз чизе маҳрум, бебаҳра, дур (чудо) аз чизе: **бенасиб шудан, бенасиб мондан.**
- БЕНАСИБӢ** *بي نصيبى* бенасиб будан, бебаҳрагӣ.
- БЕНАСЛ** *بي نسل* безот, бефарзанд, безурёт.
- БЕНАСЛӢ** *بي نسلى* бенасл будан, бефарзандӣ,
- нозой, безурётӣ, безот будан.
- БЕНАТИЧА** *بي نتيجہ* беҳосил, бефоида, беоқибат, беҳуда, барабас: **кӯшишҳои бенатича, чидду чаҳди бенатича, бенатича мондан.**
- БЕНАФАС** *بي نفس* нафаснакашандаю нафаснабароранда, бедам, бечон.
- БЕНАФОСАТ** *بي نفاست* ғайринафис, орий аз латофату назокат.
- БЕНАФӢ** *بي نفع* бефоида, манфиатнадошта, суднадошта.
- БЕНАӢЛ** *بي نعل* наӢл надостан, бидуни наӢл.
- БЕНЗИН** *фр.* *بينزين* сӯзишворию моеъ, ки аз нафт ҳосил мешавад ва дар муҳаррикҳои дарунсӯз истифода мебаранд: **бензини автомобилӣ, бензини авиатсионӣ, баки бензин, чалаки бензин, бензин андохтан (ба...), бензин додан, бензин фурӯхтан.**
- БЕНЗИНАНДОЗАК** *بينزين اندازک* зарфи ченакдор барои аз бочка гирифта ба баки мошинаву трактор *ва ғ.* рехтани бензин.
- БЕНЗИНДИХӢ** *بينزين دهى* *исми амал аз бензин додан; калонкаи бензиндихӣ* дастгоҳи маҳсуси насосдор, ки дар нуқтаҳои барои ба автомобил ва техникаи дигар додани бензин насб карда мешавад.
- БЕНЗИНКАШ** *بينزين کش* *нав.* нақлиёт барои кашонидани бензин: **мошини бензинкаш.**
- БЕНЗИНФУРӢШ** *بينزين فروش* фурӯшандаи бензин.
- БЕНЗИНФУРӢШӢ** *بينزين فروشى* 1. *исми амал аз бензин фурӯхтан; касбу кори фурӯшандаи бензин.* 2. ҷои фурӯштани бензин: **нуқтаи бензинфурӯшӣ.**
- БЕНЗОЛ** *лот.* *بينزال* *хим.* моеи беранги зуддаргиранда, ки аз қири ангиштсанг ҳосил мекунад ва барои тайёр кардани рангубор, моддаҳои тарканда, дорувор *ва ғ.* ба кор мееравад.
- БЕНИГАҲБОН** *بي نگاهبان* бепарастор: **бенигаҳбон мондан.**
- БЕНИГОҲУБИН** *بي نگاهوبين* беназорат, нигоҳубин накарда.
- БЕНИЁЗ** *بي نياز* он ки эҳтиёҷ ба чизе надорад, беэҳтиёҷ, ғайримӯҳтоҷ, мустағнӣ, таъмин.

- БЕНИЁЗЙ** بى نيازى бениёз будан, бениёз шудан, беэhtiёчй, истиғно.
- БЕНИЁМ** بى نيام беғилоф, луч: **шамшери бениём**.
- БЕНИЗОЙ** بى نزاى бенизоъ будан, бемуноқиша будан.
- БЕНИЗОМ** بى نظام бетартиб, беназм, фориг аз тартибу низоми муайян.
- БЕНИЗОМЙ** بى نظامى бенизом будан, беназмй, бетартибй, номурааттабй.
- БЕНИЗОЪ** بى نزاى бемуноқиша, бидуни низоъ.
- БЕНИКОХ** بى نکاح зану шўе, ки бе қайди никоҳ зиндагонй мекунад.
- БЕНИКОБ** بى نقاب бепарда, берўпўш; бефаранчй ва чашмбанд.
- БЕНИХОЯТ** بى نهايت беинтиҳо, бепоён, беҳад, беандоза, аз ҳад зиёд: **бенихоят хурсанд шудан**.
- БЕНИШОН** بى نشان 1. беаломат; беасар. 2. *мач.* номаълум. гум, нопадид; гумном, бедарак; **беному (бе) бенишон шудан** а) номаълум шудан, гум (нопадид) шудан; б) *мач.* махв (нест) шудан.
- БЕНИШОНЙ** بى نشانى 1. бенишон будан, беаломатй, беасар будан. 2. *мач.* номаълумй, нопадидй; гумномй.
- БЕНОМ** بى نام 1. он ки ё он чи ном надорад, беисм. 2. он чи ном бурданаши дар назди баъзе касон чоиз нест ва ҳисси нафрати касеро меорад. 3. *мач.* номаълум, гумном, ғайримашхур, мачхул; **ангушти беном** ангушти чаҳорум дар панҷаи даст, ангушти бинсир; **сахми беном** сахме, ки нишондихандаи он соҳибаш ҳисоб меёбад; **беному нишон шудан** а) гум (нопадид) шудан, ғайб задан; б) несту нобуд шудан; **беному нишон аз чаҳон рафтани (гузаштани)** аз худ осоре нагузошта мурдан, кори неке накарда аз дунё гузаштан.
- БЕНОМУНАНГ** بى ناموننگ беобрў, бенанг, он ки обрўву эътибор надорад, беору беномус, бешарм.
- БЕНОМУС** بى ناموس бешараф, беҳамият, беору нанг, бешарм, беҳаё.
- БЕНОМУСЙ** بى ناموسى бешарафй, беҳамиятй,
- бешармй, беҳаёй.
- БЕНОМУСОНА** بى ناموسانه бидуни ҳисси номус, дар ҳоли беномусй.
- БЕНОН** بى نان ноннадошта; **бенону насиб** беризку рўзй.
- БЕНОХУН** بى ناخون 1. он ки ва ё он чи нохун надорад, бидуни нохун. 2. *мач.* беинсоф, бемурувват. 3. нотавон, дармонда.
- БЕНУҚС** بى نقص **аслаи беақс**.
- БЕНУҚСОН** بى نقصان бекамбудй; беиллат, беайб: **кори бенуқсон**.
- БЕНУР** بى نور 1. нурнадошта; норавшан, камнур, хира; рангпарида, рангқанда, бепартав. 2. *мач.* беҷозибат; бадафт, баднамо, хунук, беzeb.
- БЕНУРЙ** بى نورى 1. бенур будан, норавшанй, камнурй, хирагй. 2. *мач.* беҷозибатй; бадафт (баднамо) будан.
- БЕНУТҚ** بى نطق бесухан, гунг.
- БЕНУФУС** بى نفوس беодам, беаҳолий.
- БЕНЎГ** بى نوگ нўгнадошта, сари тез надошта: **қалами бенўг**.
- БЕНЎХТА** بى نوخته 1. нўхтанадошта, белаҷом. 2. *мач.* беқайд; сарқаш, худсар: **бенўхта шудан**.
- БЕОБ** بى آب чое, ки умуман об (дарёву чашма...) надорад ва ё об бароварда нашудааст, обнадошта; хушк: **дашти беобу гиёҳ, сахрои беоб; дехқони беобу замин** дехқоне, ки соҳибии замини хусусй нест; **беоб мондан** аз об таъмин нашудан; **обёрй** нашудан; **беобу нон** беризку рўзй, бехўрок, беозуқа; **беобу ранг** а) бетароват, белатофат; б) аз бадеият дур; **беобу тоб** бетароват, бедурахш.
- БЕОБГУРЕЗ** بى ابگريز беобраз, образ надошта.
- БЕОБИЙ** بى آبى беоб будан, об надоштан; **обёрй** нашудан.
- БЕОБРАВ** بى ابرو образ надошта.
- БЕОБУРАНГ** بى آبورنگ 1. бидуни зебоиву латофат, берангу рў. 2. якранг: **асари беобуранг**.
- БЕОБУРАНГЙ** بى آبورنگى беобуранг будан, обуранг надоштан.
- БЕОБРЎ(Й)** بى ابرو(ى) 1. бекадру эътибор. 2.

- бадном, бешараф.
- БЕОБРҮЙ** *بی آبروی* 1. безътиборй, бекадрй. 2. беобрӯ будан, шармандагй, расвой, бадномй, бешарафй.
- БЕОВОЗ** *بی آواز* бесадо, хомӯш, сокит; хомӯшона, чим: **беовоз хондан чизеро**.
- БЕОДАМ** *بی آدم* 1. аз одам холй; хилват: **кӯчаи беодам, хонаи беодам, беодам мондан**. 2. *мач*. нообод, ғайримаъмур.
- БЕОДАМӢ** *بی آدمی* беодам будан, холй аз одам будан; **беодамй кашидан** хомию мададгор надоштан, дасттанҳо будан, дастёр надоштан.
- БЕОДОБ** *بی آداب* *ниг.* беадаб.
- БЕОДОБӢ** *بی آدابی* *ниг.* беадабй; **беодобй кардан, беодобй содир шудан аз касе**.
- БЕОДОБОНА** *بی آدابانه* дар холи беодобй; **рафтори беодобона** беадабона рафтор кардан.
- БЕОЗАРМ** *بی آزم* *кит.* густох, бешарм, беҳаё.
- БЕОЗАРМӢ** *بی آزمی* *кит.* бешармй, беҳаёй, густохй.
- БЕОЗМУН** *بی آزمون* бидуни иштирок дар озмун, хорич аз озмун, беконкурс: **қабули беозмуни донишчӯён**.
- БЕОЗОР** *بی آزار* озорнарасонанда, азобнадиҳанда, безарар, безиён; **одами беозор** одами безарар; шахси халим.
- БЕОЗОРӢ** *بی آزاری* беозор будан, безарарй, безиёнй.
- БЕОИЛА** *بی عائله* оиланадошта, бехонавода, безану фарзанд.
- БЕОИЛАГӢ** *بی عائلیگی* бехонаводагй, безану фарзанд будан, муҷаррад будан, беоиладан.
- БЕОҚИБАТ** *بی عاقبت* 1. бенатича: **беоқибат мондан**. 2. *гуфт.* дар аҳди худ ноустувор, дар дӯстй нопойдор.
- БЕОҚИБАТӢ** *بی عاقبتی* 1. беоқибат будан, натича надодан, бенатичагй. 2. *гуфт.* ба аҳду паймони худ устувор набудан, бадахдй; бемехрй, нопойдорй дар дӯстй.
- БЕОЛОИШ** *بی آایش* 1. пок, покиза, омехтанашуда, холис. 2. софдил, покдил.
- БЕОЛОИШӢ** *بی آایشی* софу тозагй, берийй, бепироягй.
- БЕОР** *بی عار* 1. беҳаё, бешарм, беномус: **беору номус, беору нанг**. 2. растание, ки парастории махсус талаб намекунад, ҳарҷосабз: **дарахти беор**.
- БЕОРӢ** *بی عاری* беҳаёй, бешармй, беномусй; берӯй.
- БЕОРМОН** *بی آرمان* *ниг.* беармон.
- БЕОРОМ** *بی آرام* 1. беқарор, бетоқат, бесабр. 2. беист, қарор нагирифта, наистода, якзайл: **беором гап задан, беором гиристан; мавчи беором** мавчи ноором, мавчи муттасил.
- БЕОРОМӢ** *بی آرامی* беқарорй, бетоқатй, бесабрй.
- БЕОСЕБ** *بی آسیب* 1. беозор, аз ранчу дард дур. 2. беофат, осеб надида, зарар надида: **кишти кайҳонй беосеб ба замин фуромад**.
- БЕОСТИН** *بی آستین* курта ва ҳар либосе, ки остин надорад.
- БЕОФАТ** *بی آفت* безарар, беосеб, офату зарар нарасида.
- БЕОФТОБ** *بی آفتاب* *гуфт.* абрй, ҳавои камабри хира.
- БЕОХИР** *بی آخر* тамомнашаванда, беинтиҳо, бепоён: **роҳи беохир, сахрои беохир**.
- БЕОХИРӢ** *بی آخری* беинтиҳой, охир надоштан.
- БЕОҲАНГ** *بی آهنگ* *ниг.* бенаво 2.
- БЕПАДАР** *بی پدر* падарнадошта, сағира, ятим: **бепадару модар, бепадар мондан**.
- БЕПАЙВАНДАК** *بی پیوندک* *грам.* пайвандакнадошта: **ҷумлаи мураккаби бепайвандак**.
- БЕПАЙКОН** *بی پیکان* *кҳн.* 1. бесарак (*дар тири камон*). 2. ҳ. бе сараки ҷангй (*оид ба мушак*).
- БЕПАНОҲ** *بی پناه* 1. он ки пуштибон надорад, беҳомй, беҳимоятгар; бенигаҳбон, бепарастор. 2. он ки сарпаноҳ надорад, бепаноҳгоҳ.
- БЕПАНОҲӢ** *بی پناهی* 1. бепаноҳ будан, беҳимоятгарй; бенигаҳбонй, бепарасторй. 2. бепаноҳгоҳ будан, бехонумонй.
- БЕПАР** *بی پر* *ниг.* бебол.
- БЕПАРАСТОР** *بی پرستار* он ки парастор надорад, бенигаҳбон; **бачаи бепарастор** бачаи бе-

касу кӯй.

БЕПАРАСТОРИ *بی پرستاری* бенигахбон будан.

БЕПАРВО *بی پروا* 1. беғам, форигбол, холабеғам, мусоҳилакор; бемайлу рағбат, лоқайд. 2. безътино, безътибор; **бепарво будан** парво надостан, ташвиш накашидан, хотирчамъ будан, лоқайд будан.

БЕПАРВОЁНА *بی پروایانه* 1. форигболона, хунсардона. 2. безътиноёна, безътиборона, зътибор надода; аҳамият надода: **бепарвоёна гузашта рафтан**, **бепарвоёна ҷавоб додан**, **бепарвоёна гап задан**.

БЕПАРВОЙ *بی پروائی* 1. беғамӣ, форигболӣ, холабеғамӣ. 2. сахлгирӣ, бемасъулиятӣ (*дар иҷрои коре*): **бепарвой кардан**.

БЕПАРВОФАЛАК *بی پروافلک* *гуфт.* 1. беғам, форигбол, холабеғам. 2. танбал, коҳил, лаванд.

БЕПАРДА I *بی پرده* 1. дар ё тирезае, ки парда надорад. 2. *мач.* ошкоро, рӯирост, пӯстканд, кушода; **бепарда гап задан** бемулоҳиза гап задан, шарм надоста гап задан; **бепарда кардан** *касоро* бадном кардан, обрӯи касоро рехтан.

БЕПАРДА II *بی پرده* парданадошта: асбоби муסיқии бепарда.

БЕПАРДАГӢ *بی پردگی* 1. парда надостани дару тиреза. 2. *мач.* берӯй, беҳаёӣ. 3. *мач.* расвой, шармандагӣ, беобрӯй, кор ё рафтори бешармона, беҳаёёна, беодобона.

БЕПАРДАГӢЙ *بی پرده گویی* ошкоргӯй, ростгӯй.

БЕПАРДОЗ *بی پرداز* *ниг.* **берангубор**.

БЕПАРТОВ *بی پرتاو*: **истехсолоти бепартов**.

БЕПАРХЕЗ *بی پرهیز* 1. он ки пархез намекунад. 2. он ки аз ҳеч чиз ё коре рӯй наметобад.

БЕПАСОЯНД *بی پسایند* *грам.* бепасванд, пасоянднадошта.

БЕПАТ *بی پت* қолин ё матое, ки пат надорад.

БЕПЕШОЯНД *بی پیشایند* *грам.* бепешванд, пешоянднадошта: **ибораи бепешоянд**.

БЕПИР *بی پیر* 1. беустод, бемураббӣ. 2. бетарбия, беодоб.

БЕПИРОЯ *بی پرایه* зебу зинатдоданашуда, оро-

доданашуда, безевар; содаву самимӣ, беолоиш.

БЕПИРОЯГӢ *بی پرایگی* бепироя будан, беолоиш, покиву самимият.

БЕПО(Ӣ) (*بی پای*) пойнадоста, чудо аз по; **бепой шудан** а) чудо гаштан аз по; б) *мач.* саросема шудан, дасту по гум кардан, бесаранҷом шудан; **бепою кадам** беҳосият, шум.

БЕПОВУСАР *بی پاور* 1. бесарупо. 2. беинтиҳо, бекарон. 3. ошуфта, саросема.

БЕПОДОШ *بی پاداش* бечазо, бемукофот (*хоҳ барои кори нек ва хоҳ бад*).

БЕПОЁН *بی پایان* 1. беинтиҳо, беохир; беканор; беандоза, беҳад, аз ҳад афзун, ниҳоят, зиёд: **бахри бепоён**, **биёбони бепоён**, **фазои бепоён**, **муҳаббати бепоён**, **хурсандии бепоён**, **эҳтироми бепоён**. 2. бетаг, амиқ: **дараи бепоён**, **дарёи бепоён**.

БЕПОЁНӢ *بی پایانی* бепоён будан, беинтиҳой, беохирӣ; беканор будан, интиҳо надостан.

БЕПОСБОН *بی پاسبان* беқаровул, бенигахбон.

БЕПОШНА *بی پاشنه* 1. пойафзоле, ки пошна надорад: **кафши бепошна**. 2. *гуфт.*, *мач.* зани бадахлок.

БЕПОЯ *بی پایه* беасос, бебунёд.

БЕПОЯГӢ *بی پایگی* бепоя будан, сустӣ, пучӣ, беасос будан.

БЕПРИНСИП *بی پرنسپ* касе, ки ҳеч гуна принсипи муайяне надорад; шахси дар ақидаҳои худ ноустувор, беусул.

БЕПРИНСИПӢ *بی پرنسپی* бепринсип будан, ноустувор будан дар ақидаҳои худ, беусулӣ.

БЕПРИНСИПОНА *بی پرنسپانه* *ниг.* **бепринсип**.

БЕПУЛ *بی پول* 1. пулнадошта; камбағал, нодор; **бепуло чӣ парвои кисабур** (*зарб.*). 2. бемуздр, муфт, ройгон: **тамошон бепул**, **хизмати бепул**, **бепул будани чизе**.

БЕПУЛӢ *بی پولی* бепул будан, пул надостан.

БЕПУРСИШ *بی پرسش* напурсида; таҳқику тафтиш накарда.

БЕПУШТ *بی پشت* *ниг.* **бепаноҳ**.

БЕПУШТИБОН *بی پشتبان* беҳомӣ, беҳимоятгар,

- бепаноҳ, бекас.
- БЕПУШТУПАНОҲ** *بی پشت و پناه* беёру ёвар, он ки ҳимоягар ва паноҳгоҳе надорад.
- БЕПЎСТ** *بی پوست* пўстнадошта; пўстканда.
- БЕРАБТ** *بی ربط* ба ҳам (мантиқан) алоқанадошта, ба ҳамдигар муносибатнадошта, беробита, беалоқа: **суханони берабт, чумлаҳои берабт.**
- БЕРАБТӢ** *بی ربطی* берабт будан, рабт надоштан; **берабтӣ чумлаҳо** ба ҳам алоқаманд набудани чумлаҳо.
- БЕРАВҒАН** *بی روغن* он чи равған надорад, равғаннадошта; камравған: **гӯшти беравған, хӯроки беравған.**
- БЕРАВНАҚ** *بی رونق* бидуни равнақ, ривоч ва пешравӣ надошта.
- БЕРАҒБАТ** *بی رغبت* он ки ба чизе майлу рағбат надорад, беалоқа, бемайл.
- БЕРАҒБАТӢ** *بی رغبتی* берағбат будан, беалоқа будан, бемайлӣ, беҳавсалағӣ.
- БЕРАД** *بی رد* *kit.* 1. раднашаванда. 2. *мач.* нағз, некӯ.
- БЕРАМАҚ** *بی رمق* 1. он ки тавоноии анҷоми кореро надошта бошад, заиф, беҳол. 2. он чи ранг, намуд ва қуввати кофӣ надошта бошад, ночиз. 3. рақиқ ва обакӣ будани маводи физойӣ.
- БЕРАМАҚӢ** *بی رمقی* касе ё чизе камқуввату нотавон, заифӣ, нотавонӣ.
- БЕРАНГ** *بی رنگ* 1. он чи ранг надорад, оғӣ аз ранг, сода, соф. 2. бенур, рангпарид, бечило, бесафо, бетароват.
- БЕРАНГӢ** *بی رنگی* беранг будан, рангу гуна надоштан.
- БЕРАНГУБОР** *بی رنگوبار* рангнокарда; бепардоз, сайқал доданашуда.
- БЕРАНГУБӢ** *بی رنگوبو* он чи тару тозагӣ надорад; бетароват.
- БЕРАНЧ** *بی رنج* 1. он чи бе захмат ба даст омадааст ва ё меояд, муфт, ройгон. 2. осон, сахл.
- БЕРАҲ** *بی ره* *ниг.* **берох//бероҳа.**
- БЕРАҲА** *بی رهه* *ниг.* **берох // бероҳа.**
- БЕРАҲӢ** *بی رهی* *ниг.* **берохӣ.**
- БЕРАҲМ** *بی رحم* он ки нисбат ба дигарон раҳму шафқат надорад, дилсахт, сангдил.
- БЕРАҲМӢ** *بی رحمی* бераҳм будан, бешафқатӣ; сангдилӣ.
- БЕРАҲМАТ** *بی رحمت* *kit., ниг.* **бераҳм.**
- БЕРАҲМОНА** *بی رحمانه* раҳм накарда, бидуни тарахҳум, сангдилона; ноинсофона; беамон: **истисмори бераҳмона, чанги бераҳмона, муборизаи бераҳмона.**
- БЕРЕСМОН** *بی ريسمان* он чи ресмон надорад, беришта, ресмоннадошта: **сӯзани бересмон, ғалтаки бересмон; ◇ бересмон бастан** касеро аз рӯи мачбурият ё ҳурмат нисбат ба худ муддати зиёд интизор намудан; худ дер омада, боиси маътали зиёди касе шудан.
- БЕРЕЧА** *بی ریجه* *гӯфт.* речаи муайян надошта, ба нақша гирифтанишуда.
- БЕРЕША** *بی ریشه* беаслу насаб.
- БЕРЕШАГӢ** *بی ریشگی* беаслу насаб будан, надоштани аслу насаб.
- БЕРИВОЧ** *بی رواج* беравнақ, бепешрафт, бемуваффақиятӣ.
- БЕРИВОЧӢ** *بی رواجی* пешравию тараққӣ ва равнақ надоштани чизе, касодӣ.
- БЕРИЁ** *بی ریا* 1. ғайримунофикона, бе рӯйбинӣ. 2. бегараз, бетамаъ: **дӯсти берие; хайри берие** хайр қардан бе чашмдошти муқофоте, хайри холисона.
- БЕРИЁӢ** *بی ریائی* берие будан, як будани зохиру ботин, садоқат.
- БЕРИШ** *بی ریش* ришнабароварда, ришнадошта, содарух; амрад.
- БЕРОБИТА** *بی رابطه* беалоқа, бемуносибат.
- БЕРОҲА//БЕРАҲА** *بی راهه//بی رهه* сахрою биёбоне, ки дар он роҳе мавҷуд нест; роҳи ғайримаъмул; роҳи қач; ◇ **бераҳа қардан** касеро аз роҳ задан, гумроҳ қардан, ба роҳи ғалат бурдан касеро.
- БЕРОҲАГӢ** *بی راهگی* *мач.* бадрафторӣ, бадахлоқӣ.
- БЕРОҲАТ** *بی راحت* нороҳат, бешароит.

БЕРОҲАШУДА بیراهه شده аз роҳ беруншуда, худсар, бераҳашуда.

БЕРОҲӢ//БЕРАҲӢ بیراهی//بیراهی 1. роҳ надоштан; мавҷуд набудани роҳи обод. 2. *мач.* гумроҳӣ, качравӣ.

БЕРУН بیرون 1. хорич; *муқоб.* дарун: **беруни шаҳр**; **берун аз ҳудуди...** дар хоричи..., дур аз хоки... 2. хорича, кишвари беруна; **беруни дар (дарвоза)** пушти дар, паси дар, ақибӣ дар (дарвоза); **дари берун** дари баромади ҳавлӣ, дари тарафи кӯча; **ҳавлии берун** қисми ба кӯча наздики ҳавлӣ, ки он чо меҳмонхона, молхона ва хонаҳои дигари фаръӣ воқеанд; **аз андоза берун** аз ҳад зиёд, хеле; **аз одат берун** бар хилофи одат, ғайримуқаррарӣ, фавқулода; **берун аз ихтиёр** ғайри (бидуни) хоҳиш, на аз рӯи ирода; **машғулияти берун аз дарс** машғулияти, ки ғайри ҷадвали дарсӣ гузаронида мешавад; **қабули берун аз озмун (конкурс)** қабули донишҷӯ ба мактаб, ки бидуни иштирок дар озмун сурат мегирад; **берун баромадан** а) хорич шудан, баромадан аз ҷое; б) *киноя аз* ҳоҷатхона рафтан; **берун кардан** баровардан, дур кардан (*мас., гуссаро аз дил, касеро аз қатори чизе, фикреро аз сар*); **аз гуфтаи (фармони) касе берун баромадан** мувофиқи гапу фармони касе амал накардан; ба касе итоат накардан; **аз қонун берун баромадан** бар хилофи қонун кор кардан, мувофиқи қонун амал накардан; **берун намондан аз коре** дар канор намондан аз коре, иштирок кардан дар коре; **берун шудан аз гапи (харфи) касе** мувофиқи гуфтаи касе амал накардан, аз гапи касе баромадан.

БЕРУНА بیرونه 1. воқеъшуда дар берун, дар хоричи чизе буда: **болохонаи беруна, хонаи беруна**. 2. бегона, ғайрихудӣ.

БЕРУНИШАҲРӢ بیرون شهری дар беруни шаҳр воқеъшуда: **боғи берунишаҳрӣ**.

БЕРУНИӢ بیرونی 1. воқеъ дар тарафи берун, хорич аз бино (хона): **равоки берунии ҳучра, девори берунии хона**. 2. зоҳирӣ: **намуди берунӣ**. 3. *мансуб ба* алоқа бо давлатҳои хоричӣ; *муқоб.* дохилӣ: **савдои берунӣ, сиёсати берунӣ**. 4. таҳаллуси донишманди бузурги тоҷик Абурайҳони Берунӣ (973-1048).

БЕРУНМАРЗӢ بیرون مرزی *нав.* берун аз сарҳад; хорич аз кишвар; берун аз марз воқеъшуда:

маҳалҳои тоҷикнишини берунмарзӣ.

БЕРУҲСАТ بیرخصت беиҷозат, бидуни руҳсат.

БЕРӮЁНА بیرویانе бешармона, густохона.

БЕРӮЗӢ بیروزی 1. аз ризку рузӣ бенасиб, бенаво, бечора. 2. *мач.* бадбахт, бетолё.

БЕРӮӢ بیروی берӯ будан, бешармӣ, густохӣ, беҳаёӣ.

БЕРӮӢ بیروی//بیرو он ки айбу шармро намедонад, бешарму ҳаё, густох.

БЕРӮҲ بیروح бечон, равоннадошта; ғайри зинда, мурда.

БЕРӮҲӢ بیروحي берӯҳ будан, равон надоштан, бечон будан.

БЕСАБАБ بی سبب 1. бебоис, беасос, бехуда: **бесабаб оташин шудан, бесабаб нест, ки...** 2. бемавқеъ, бечо, бемуносибат: **шодии бесабаб, табассуми бесабаб**.

БЕСАБР بی صبر бетоқат, бетаҳаммул, ношикебо.

БЕСАБРӢ بی صبری бетоқатӣ, бетаҳаммулӣ, ношикебой.

БЕСАБРОНА بی صبرانه бидуни сабру тоқат, бетоқатона.

БЕСАВОД بی سواد он ки хонда ва навишта наметавонад, беилму дониш.

БЕСАВОДӢ بی سوادӣ хату савод надоштан, беилмудонишӣ: **маҳви бесаводӣ**.

БЕСАВОДОНА بی سوادانه чаласаводона, кӯрсаводона.

БЕСАДО بی صدا 1. беовоз, хомӯш. 2. хомӯшона, овоз набароварда, оромона; даму чим.

БЕСАДОҚАТ بی صداقت риёкор, бемеҳр, дуруғгӯ.

БЕСАДОҚАТӢ بی صداقتӣ риёкорӣ, дурӯғ-гӯӣ, бесадоқат будан.

БЕСАЗО بی سزا бечазо, чазонадида.

БЕСАЙҚАЛ بی صیقل бечило, сайқалнаёфта.

БЕСАЛАБ بی سلب *кит.* белибос, урён, бараҳна.

БЕСАЛИҚА بی سلیقه 1. қобилияти кореро надошта, белаёқат, ноӯҳдабаро. 2. безавқ. 3. безеб, дағал.

БЕСАЛИҚАГӢ بی سلیقگی 1. ноӯҳдабарой, беса-

- лика будан, 2. безавқ будан, безавқӣ.
- БЕСАЛОҲИЯТ** *بی صلاحیت* салоҳиятнадошта, шоистаи коре нашуда; белаёқат.
- БЕСАЛОҲИЯТӢ** *بی صلاحیتی* бесалоҳият будан, салоҳият надоштан, шоистагии кореро надоштан; белаёқатӣ.
- БЕСАМАР** *بی ثمر* 1. беҳосил, ғайриборвар: **дарахти бесамар**. 2. бенатиҷа, бефоида: **бесамар гузаштани чавонӣ**.
- БЕСАМАРА** *بی ثمره* *ниг.* бесамар.
- БЕСАМАРӢ** *بی ثمری* 1. бесамар будан, беҳосилӣ. 2. натиҷа надоштан, бефоида будан.
- БЕСАНГ** *بی سنگ* 1. чое, ки санг надорад; замини бесанг. 2. *маҷ.*, *кит.* сабук, кӯтоҳандеш. 3. *маҷ.*, *кит.* бетоқат, беқарор.
- БЕСАР** *بی سر* 1. сарбурида; кушташуда: **тани бесар**. 2. бесаробон, бепарастор; ба сари (ҳоли) худ монда; худсар, нофармонбардор; **бачаи бесар** бачаи ба сари худ монда; бачаи бетартиб (беинтизом); **бесару бар** бесаробон, бепарастор; бекас; $\diamond$ **бесару бепо** *ниг.* **бесару по**; **бесару бун** // **бесару нӯг** подархаво, мубҳам, муғлақ, сарбаста, бемаънӣ: **сухан(хо)и бесару нӯг**, **чавоби бесару нӯг**; **бесару по** урён, бараҳна; бечизу чора; **бесару сомон** а) бесаранҷом, парешонҳол; б) бетартиб, дархаму барҳам: **бесару сомон шудани кор**; **бесару тан** белибос; луч, урён, бараҳна; **бесар-бесар гаштан** худсарона овора гаштан.
- БЕСАРАНҶОМ** *بی سرانجام* ошуфта, мушавваш, парешон, изтиробнок; нотинч; беором, бетоқат: **бесаранҷом кардан**, **бесаранҷом шудан**.
- БЕСАРАНҶОМӢ** *بی سرانجامی* ошуфтагӣ, парешонхотирӣ; изтироб; бетоқатӣ; бетартибӣ.
- БЕСАРАНҶОМОНА** *بی سرانجامانه* ошуфтаҳола, парешонхотирона, изтиробнок, бетоқатона.
- БЕСАРИШТА** *بی سرشته* 1. саросема; бесаранҷом, мушаввашхотир, парешонҳол; **бесаришта кардан** саросема кардан; парешонҳол (мушавваш) кардан; ба ташвиш андохтан; **бесаришта шудан** ба ташвиш афтодан, парешонҳол шудан. 2. *гуфт.* бетартиб; ғайрисариштакор.
- БЕСАРИШТАГӢ** *بی سرشتهگی* 1. саросемагӣ; бесаранҷомӣ, парешонҳолӣ. 2. *гуфт.* бетартибӣ, бесарусомонӣ.
- БЕСАРӢ** *بی سری* *маҷ.* 1. худсарӣ, амал кардан ба ихтиёри худ. 2. бетартибӣ, беинтизомӣ.
- БЕСАРОБОН** *بی سرابان* бепарастор, бекас, бесарпаноҳ.
- БЕСАРОБОНӢ** *بی سرابانی* бесаробон будан, бепарасторӣ.
- БЕСАРПАНОҲ** *بی سرپناه* он ки паноҳгоҳ надорад, беҳонумон, бемакон.
- БЕСАРПАНОҲӢ** *بی سرپناهی* беҳонумонӣ, бемаконӣ.
- БЕСАРПАРАСТ** *بی سرپرست* беҳимоят, бeroҳбар, бесаробон.
- БЕСАРПАРАСТӢ** *بی سرپرستی* бесарпараст будан, бeroҳбар будан, бепарастор мондан.
- БЕСАРУНӢҲ** *بی سرونوگ* 1. бетартиб, дарҳамбарҳам. 2. чигил, печида, муғлақ: **чавоби бесарунӢг**.
- БЕСАРУНӢҲӢ** *بی سرونوگی* 1. бесарунӢг будан, бетартибӣ, бесарусомонӣ. 2. чигилӣ, печидагӣ, дарҳамбарҳамӣ.
- БЕСАРУПО(Ӣ)** *بی سروپا(ی)* 1. белибос, бетӯхфа аз тарафи домод ё арӯс. 2. *маҷ.* беназму тартиб, ошуфта.
- БЕСАРУПОӢ** *بی روپایی* белибосӣ, лучию бараҳнагӣ.
- БЕСАРУСАДО** *بی سروصدا* беҳаёхуй, ором, соқит.
- БЕСАРУСОМОН** *بی سروسامان* 1. он ки хонаву зиндагии доимӣ надорад, беҳонумон, дарбадар. 2. ошуфта, беназм, бетартиб. 3. ошуфтаҳол, парешонҳол.
- БЕСАРУСОМОНӢ** *بی سروسامانی* 1. бесаранҷомӣ, ошуфтагӣ; бетартибӣ, дарҳамбарҳамӣ; парокандагӣ. 2. *кҳн.* бенавой, камбағалӣ.
- БЕСАРФА** *بی صرفه* *кит.* 1. бефоида, бесуд, бенафъ. 2. он ки дар фикри фоидаву суд нест.
- БЕСАТР** *بی ستر* *кит.* бепарда, бепӯшиш, белибос.
- БЕСАТРӢ** *بی ستري* бепарда будан, белибосӣ.

- БЕСАФО** *بی صفا* 1. чое, ки дилпазир ва босафо нест; *муқоб.* **босафо**. 2. он ки бо дигарон муносибати соз ва якрӯ надорад.
- БЕСАҲВ** *بی سهو* бехато, беиштибоҳ.
- БЕСАҲН** *بی صحن* беайвон, бесаҳна.
- БЕСИЁСАТ** *بی سیاست* 1. он ки тафаккур ва салобати ба назар гирифтани тамоми паҳлуҳои корро надорад. 2. сиёсат надоштан.
- БЕСИЁСАТИ** *بی سیاستی* бесиёсат будан, беҳтиётӣ ва дар назар нагирифтани чанбаҳои кор.
- БЕСИККА** *بی سگه* 1. пуле, ки сикка надорад. 2. *мач.* бекадр, безътибор; номаълуму номашхур.
- БЕСИЛОҲ** *بی سلاح* беаслиҳа, беяроқ, ғайримусаллаҳ; **бесилоҳ гардонидан**.
- БЕСИМ I** *بی سیم* *кҳн.* бепул, нодор, бенаво; **мардуми бесиму зар**.
- БЕСИМ II** *بی سیم* дастгоҳи бе сими ноқил коркунанда: **телеграфи бесим, телефони бесим**.
- БЕСИМӢ** *بی سیمی* *кҳн.* бепулӣ, бесармоя будан, бесиму зар будан.
- БЕСИМО** *بی سима* симонадошта; симои хоси худро надошта.
- БЕСИНФ** *بی صنف* ба синфҳо ҷудо нашуда ё нашаванда: **чамъияти бесинф**.
- БЕСИПОС** *بی سپاس* *ниг.* носипос.
- БЕСИПОСӢ** *بی سپاسی* *ниг.* носипосӣ.
- БЕСИРАТ** *بی سیرت* 1. он ки сират, кирдор ва равиши шоиста надорад. 2. расво, беобрӯ.
- БЕСИРАТИ** *بی سیرتی* бесират будан, расвоӣ, беобрӯӣ.
- БЕСИРОЯТ** *بی سرایت* сироятнакарда, сироятнопазир.
- БЕСИТОРА** *بی ستاره* абрӣ, бидуни ситора: **осмони беситора**.
- БЕСИФАТ** *بی صفت* бадсифат, пастсифат: **молҳои бесифат**.
- БЕСИФАТИ** *بی صفتی* бесифат будан, бадсифатӣ, пастсифатӣ.
- БЕСОБИҚА** *بی سابقه* собиқанадошта, пеш аз ин
- вучуд надошта.
- БЕСОЗ** *بی ساز* *кит.* бесилоҳ, бебарг, он ки василае барои сафар, чанг ва ғайра надорад.
- БЕСОЗИШ** *بی سازش* номувофиқ, ба созиш наоянда, носозгор.
- БЕСОМОН** *بی سامان* 1. бетартиб, парешон, пароканда: **бесомон қардан, бесомон шудан**. 2. *мач.* он ки ба таври кофӣ воситаи рӯзгузаронӣ надорад, рӯзгораш ғайри муназзам аст; бечизу чора, бенаво, бехонумон.
- БЕСОМОНӢ** *بی سامانی* 1. бетартибӣ, парешонӣ, бесомон будан. 2. *мач.* камбағалӣ, бенавоӣ, бе чизу чора будан.
- БЕСОҲИБ** *بی صاحب* 1. он чи соҳиб (молик) надорад: **хонаи бесоҳиб, замини бесоҳиб**. 2. он ки ба сари худ, ба ихтиёри худ воғузошта шудааст, бекас, бехешу табор, беёру ёвар: **кӯдаки бесоҳиб, мурдаи бесоҳиб, бесоҳиб мондан; сағи бесоҳиб сағи дайду, сағи кӯчагард**.
- БЕСОҲИБӢ** *بی صاحبی* бесоҳиб будан, дар тасарруфи касе набудан.
- БЕСОҲИБМОНДА** *بی صاحب مانده* он ки соҳиб, сарпараст ва пушту паноҳ надорад, бепарастормонда.
- БЕСОҲИЛ** *بی ساحل* 1. соҳил надоштан. 2. *мач.* бечо, бехонумон, дархатарбуда.
- БЕСУБОТ** *بی ثبات* 1. ноустувор, нопойдор, номустаҳкам. 2. *мач.* беирода, сустирода.
- БЕСУБОТИ** *بی ثباتی* 1. ноустуворӣ, нопойдорӣ, номустаҳкамӣ. 2. *мач.* беиродагӣ, сустиродагӣ.
- БЕСУД** *بی سود* суднадошта, бефоида, нафънаоваранда.
- БЕСУККОН** *بی سگان* *кит.* 1. бечилав (чанбари киштӣ). 2. беодам, беаҳоли, бесокин.
- БЕСУКУН** *بی سکون* бекарору беором.
- БЕСУЛУҚ** *بی سلوق* белаҷом, лаҷомназада: **аспи бесулук**.
- БЕСУРАТ** *بی صورت* расмнадошта, суратнадошта: **китоби бесурат**.
- БЕСУТУН** *بی ستون* иморате, ки сутун надорад; **кӯҳи Бесутун** (*аслаи Бағастона*) номи кӯҳест

- дар наздикии ш. Кирмоншоҳ (Эрон), ки дар он катибаи қадимии форсӣ ба хати меҳӣ канда шудааст.
- БЕСУТУНМҶҲРА** بی ستون مهره *зоол.* қонваре, ки сутунмҶҲра надорад.
- БЕСУХАН** بی سخن бегап, хомӯш(она); **нақши бесухан** *санъ.* нақше, ки иҷроқунандаи он нутқ намеқунад.
- БЕСҶЗ** بی سوز бедарду алам: бесҶзу гудоз.
- БЕСҶК** بی سوک гандум ё ҷаве, ки сҶк надорад.
- БЕТААЗЗУР** بی تعذر *кит.* бесаҳтӣ, бе душворӣ; номумкинӣ.
- БЕТААЛЛУҚ** بی تعلق беалоқамандӣ, новобаста; бедилбастагӣ.
- БЕТААЛЛУҚӢ** بی تعلقӣ бетааллуқ будан, беқайдӣ.
- БЕТААММУЛ** بی تأمل беандеша, бемулоҳиза; мулоҳиза накарда.
- БЕТААММУЛӢ** بی تأملӣ беандешагӣ, бемулоҳидагӣ.
- БЕТА-АҶКАНИШ** بیته افکنش нурҳо ва шуҳоҷи бета.
- БЕТАВАҚҚУФ** بی توقف дар ҷое таваққуф накарда, беист, наистода; пайваста, доим.
- БЕТАВАҚҚҶБ** بی توقع бечашмдошт, интизори ҷизе нашуда; беҳошиш.
- БЕТАВАҚҚҶХ** بی توجه он ки ҳусни тавачқҶх надорад, ба ҷизе ё касе диққату эътибор намедихад; бепарво.
- БЕТАВАҚҚҶХӢ** بی توجهӣ бетаваққҶх будан, бедиққатӣ: **бетаваққҶхӣ қардан**, **бетаваққҶхӣ зоҳир қардан**.
- БЕТАВОН** بی توان *ниг.* нотавон.
- БЕТАВҶИҚ** بی توفیق 1. бадқор, бадахлоқ. 2. *д.* он ки худо мададғораш нест.
- БЕТАВҶИҚӢ** بی توفیقӣ 1. бадқирдорӣ, бад-ахлоқӣ. 2. *д.* аз таъйиду мадади илоҳӣ бена-сиб будан.
- БЕТАГ** بی تگ 1. он чи қисми поёнӣ (зерӣ) на-дорад, бетаҳ: **сатили бетаг**, **бочкаи бетаг**. 2. та-гаш номаълум, хеле чуқур, амик; **дарёи бетаг**.
3. *маҷ.* ниҳоят қалон, пурнашаванда: **қисаи бетаг**, **ҳамёни бетаг**. 4. *маҷ.* беасос; бардурӯғ; беҳуда.
- БЕТАҶӢР** بی تغییر дучори тағйир нағардида, бе дигарғунӣ, дигарғун нашуда, тағйир на-ёфта.
- БЕТАДБИР** بی تدبير он ки хуб андешида ва маслиҳати нағз дода наметавонад, шахси ноӯҳдабаро дар муносибат ва муомила бо одамон.
- БЕТАДБИРӢ** بی تدبيرӣ бетадбир будан, ҷора андешида ва маслиҳати нағз дода ната-вонистан ба одамон, ноӯҳдабароӣ.
- БЕТАЗАЛЗУЛ** بی تزلزل *кит.* босубот, устувор, ночунбон.
- БЕТА-ЗАРРАҶО** بیته زرّها электрон ва позитро-не, ки ҳастаи атом ҳангоми бета-қоҳиш ҷудо меқунад.
- БЕТАЗВИР** بی تزوير бемақру ҳила, самимӣ, бо-самимият.
- БЕТАКАЛЛУФ** بی تکلف ба одоби муоширати маълум побанд нашуда, бидуни иззатталабӣ, ба даъват ва «ғиред, ғиред»-ҳо мунтазир на-шуда; бемалол, беиҳо.
- БЕТАКАЛЛУФӢ** بی تکلفӣ бетакаллуф будан, побанди одоби муошират набудан, иззатта-лаб набудан.
- БЕТАКАЛЛУФОНА** بی تکلفانه бемалолона, озодона.
- БЕТА-ҚОҶИШ** بیته کاهش *ғиз.* пароканиши ра-диоактивии ҳастаи атом, ки дар натиҷаи он электрон ё позитрон ҷудо мешавад.
- БЕТАҚСИР** بی تقصير *кит.* беғуноҳ, беайб.
- БЕТАҚСИРӢ** بی تقصيرӣ бенуқсонӣ, беғуноҳӣ, беайбӣ.
- БЕТАЛАФ** بی تلف талаф накарда, ба нобуд шу-дан роҳ намода: **беталаф ҷида ғирифтани пахта**.
- БЕТАЛАФОТ** بی تلفات *ниг.* беталаф.
- БЕТАМАӢ** بی طمعӣ бетамаъ будан, тамаъ на-доштан.
- БЕТАМАЛЛУҚ** بی تملق хушомад назада, ҷоплуғӣ

накарда, бидуни лаганбардорӣ.

БЕТАМАЛЛУҚӢ *بی تملق* бетамаллуқ будан; хушомадназанӣ, чоплусӣ накардан.

БЕТАМАЪ *بی طمع* он ки аз рӯи ҳирс аз касе дар умеди рӯёнидани чизе нест, беғараз.

БЕТАМИЗ *بی تمیز* 1. он ки неку бадро аз ҳам фарқ карда наметавонад, нофаҳм, бефаросат. 2. беақл, аҳмақ, аблаҳ. 3. беҳамият, безарда, беору номус.

БЕТАМИЗӢ *بی تمیزی* 1. нофаҳмӣ, бефаросатӣ. 2. аҳмақӣ, номаъқулӣ. 3. беҳамиятӣ, безардагӣ, беоруномусӣ.

БЕТАНА *بی تنه* 1. бебадан, бетан. 2. *мач. сари бетана шудан* ҳайрон шудан, чӣ гуфтан ва чӣ кардани худро надонистан.

БЕТАНАФУС *بی تنفس* танафус накарда, дам нагирифта; пайваста, доим.

БЕТАНОСУБ *بی تناسب* таносубнадошта, номутаносиб.

БЕТАНОСУБӢ *بی تناسبی* бетаносуб будан, номутаносибӣ.

БЕТАОРУФ *بی تعارف* бетакаллуф, бегапу калоча, беодоб.

БЕТАРАФ *بی طرف* 1. он ки тарафкашӣ ва чо-нибдорӣ намекунад, холис. 2. кишвар ё давлате, ки ба гурӯҳбандиҳои сиёсии давлатҳо дохил нест; ғайри мутааҳҳид: **давлатҳои бетараф, кишварҳои бетараф**. 3. касе, ки вақти овоздиҳӣ (раъйдиҳӣ) аз овоз додан ба яке аз тарафҳо худдорӣ кардааст.

БЕТАРАФӢ *بی طرفی* бетараф (холис, беғараз) будан.

БЕТАРАФОНА *بی طرفانه* 1. холисона, беғаразона. 2. даҳолат накарда, мудохила накарда.

БЕТАРАХҲУМ *بی ترحم* 1. он ки раҳму шафқат надорад, бераҳм, сангдил, дилсаҳт: **марги бетарахҳум, фалаки бетарахҳум**. 2. бераҳмона, раҳм накарда: **бетарахҳум задан**.

БЕТАРАХҲУМӢ *بی ترحمی* бераҳмӣ, дилсаҳтӣ, сангдилӣ.

БЕТАРБИЯ(Т) *بی تربیه//بی تربیت* тарбиянадида; беодоб.

БЕТАРБИЯТӢ *بی تربیتی* бетарбият будан, тарбиятнадида будан.

БЕТАРДИД *بی تردید* дудила нашуда, бидуни дудилагӣ, бешак, бешубҳа.

БЕТАРОВАТ *بی طراوت* 1. он чи тару тозагии худро аз даст додааст; пажмурда, афсурда: **гули бетароват**. 2. *мач.* беобуранг; обшуста.

БЕТАРТИБ *بی ترتیب* 1. бесару сомон, он чи ва он чое, ки дар он тартибу интизоми муайян нест. 2. аз рӯи аломат ё мутобиқи ягон ҳислату ҳосият чо ба чо гузоштанишуда; бенизома, бетартибона: **бетартиб хобидани чизе, бетартиб навишта шудани рӯйҳат**. 3. *мач.* тартибу интизомро риоянақунанда; беинтизом, бадахлоқ.

БЕТАРТИБӢ *بی ترتیبی* 1. риоя накардани тартибу қоида, бетартиб будан, тартиб надоштан, беинтизомӣ. 2. бесарусомонӣ, ҳарчу марҷ, набудани низоми муайян дар коре ё чое. 3. вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ: **бетартибӣ кардан**.

БЕТАРТИБОНА *بی ترتیبانه* *ниг.* бетартиб 2.

БЕТАФОВУТ *بی تفاوت* бефарқ, бетафрика; фарқ накарда; ҷудо накарда.

БЕТАФОВУТӢ *بی تفاوتی* бетафовут будан; фарқ нагузоштан.

БЕТАХАЛЛУФ *بی تخلف* беҳилофкорӣ, бе вайрон кардани тартибот ё конунгузорӣ.

БЕТАХ *بی ته* *ниг.* бетаг.

БЕТАҲАММУЛ *بی تحمل* бетоқат, тоқатнопазир, тобнаоварда.

БЕТАҲАММУЛӢ *بی تحملی* бетоқатӣ, тобнаовардагӣ.

БЕТАҲАРРУК *بی تحرک* беҳаракат, ночунбон, бефаъолият.

БЕТАҲАРРУКӢ *بی تحرکی* ҳаракат ва фаъолият надоштан; беҳаракатӣ, ночунбонӣ, ночунбон будан.

БЕТАҲОРАТ *بی طهارت* шуштушӯи маҳсуси пеш аз намозро иҷронакарда, таҳорат–накарда; нопок.

БЕТАХОРАТӢ *بی طهارتی* бетаҳорат будан, таҳорат накарда, нопок.

БЕТАХОШӢ *بی تحاشی* *kit.* худдорӣ накарда, имтиноъ наварзида, парҳез накарда, бепарво, бемулоҳиза.

БЕТАХОШО *بی تحاشا* *ниг.* бетаҳошӣ.

БЕТАҶРИБА *بی تجربہ* он ки дар коре таҷриба надорад; он ки аз таҷрибаи рӯзгор бебаҳра аст, ноозмудакор, корнодида.

БЕТАҶРИБАГӢ *بی تجربگی* бетаҷриба будан, надоштани таҷриба, ноозмудакорӣ.

БЕТАШАББУС *بی تشبث* ташаббуснадошта, ибтиқори амал надошта, ғайрифаъол: **одами беташаббус**.

БЕТАШАББУСӢ *بی تشبثی* беташаббус будан; фаъол набудан.

БЕТАШВИШ *بی تشویش* 1. ташвишнадиҳанда, беаҳмаҷ; ором, осуда: **кори беташвиш** кори нисбатан ором, коре, ки давуғечи зиёд надорад. 2. ташвиш накашида, бемалол, хотирчамъона, оромона.

БЕТАШВИШӢ *بی تشویشی* беташвиш будан, оромӣ, осудагӣ.

БЕТАӢМИР *بی تعمیر* таъмирнашуда, тармимнаёфта, рӯи таъмирро надида: **хонаи бетаъмир**.

БЕТАӢРИХ *بی تاریخ* бесана, таъриҳ нагузошта.

БЕТАӢСИР *بی تأثیر* 1. таъсирнакунанда, таъсирнарасонанда, ғайримуассир; **бетаъсир намондан** таъсир расондан, аз худ осору нишона гузоштан; кори худро кардани чизе; **бетаъсир рафтан** асар накардан (-и чизе ба касе), фоида набахшидан. 2. сухане ё шеър, ки чозоба надорад, ҷаззобу чолиб нест, дар хотири шунаванда ё хонанда аз худ нишоне намегузорад.

БЕТАӢСИРӢ *بی تأثیری* бетаъсир будан, таъсир накардан, асар надоштан.

БЕТАӢХИР *بی تأخیر* бедаранг, дер намонда, бетаваққуф, ба таъхир наандохта; зуд, фавран.

БЕТИМОР *بی تیمار* *kit.* беандӯх, осуда.

БЕТИМОРӢ *بی تیماری* *kit.* беандӯхӣ, бетимор будан.

БЕТИМСОЛ *بی تمثال* бенақш, бесурат, берасм.

БЕТИР *بی تیر* тирнадошта, тираш тамомшуда: **таппончаи бетир**.

БЕТОАТ *بی طاعت* он ки тоату ибодат намекунад, беибодат.

БЕТОАТӢ *بی طاعتی* бетоат будан, беибодат будан.

БЕТОБ *بی تاب* 1. бемадор, камқувват; нотоб, бемор, касал. 2. *kit.* бесабр, бетоқат, бекарор: **бетоб шудан**; **бетобу тавон** хеле суст, бемадор, беҳол; бемору бемадор; **бетобу тоқат** хеле бетоқат, бесабр, бекарор.

БЕТОБӢ *بی تابی* 1. бемадорӣ, камқувватӣ, нотобӣ, беморӣ, касалӣ. 2. *kit.* бесабрӣ, бетоқатӣ, бекарорӣ.

БЕТОҚАТ *بی طاقت* он ки сабру тоқат надорад, бебардошт; бекарор, беором, ноором: **дили бетоқат**, **бетоқат шудан** (гаштан).

БЕТОҚАТӢ *بی طاقتی* бесабрӣ, ношикебой, бекарорӣ.

БЕТОҚАТОНА *بی طاقتانه* бесаброна, бетоқат шуда, бекарор шуда; дар ҳолати бетоқатӣ.

БЕТОЛЕӢ *بی طالعی* толеъ надоштан, бадбахт (сиёҳбахт) будан.

БЕТОЛЕӢ *بی طالع* он ки толеъ надорад, он ки кораш омад намекунад, бадбахт, сиёҳбахт.

БЕТОН *фр.* *بيتان* *тех.* бо об омехтаи (*хоҳ шахшуда ва хоҳ лоймонанди*) семент, рег, шағал ё сангреза, ки ҳамчун маводи бинокорӣ истифода мешавад: **бетон рехтан**, **бетон тайёр кардан**, **бетон хобондан**, **бетон кашондан**; **оҳану бетон** омехтаи бетон бо сихгулҳои оҳанӣ (ё пӯлодӣ), ки дар сохтмонҳо ба кор меравад; **бетон кардан** бетон рехта, чизе тайёр кардан; аз бетон рӯйкаш кардани чое (*мас., роҳ, канал ва ғ.*).

БЕТОНГАР *بی تانگر* *ниг.* бетонрез.

БЕТОНӢ *بی تانی* *мансуб ба бетон*; аз бетон сохташуда: **девори бетонӣ**.

БЕТОНПӢШ *بی تان پوش* бо бетон пӯшонидашуда, бетонӣ: **каналҳои бетонпӯш**, **роҳи бетонпӯш**.

БЕТОНПӢШӢ *بی تان پوشی* пӯшонда бо бетон, бетон кардан.

- БЕТОНРЕЗ** بیتانریز коргаре, ки бетон фарш мекунад; бинокоре, ки бетон рехта, маснуоти сохтмонӣ тайёр мекунад; **коргарони бетонрез**.
- БЕТОНРЕЗӢ** بیتانریزی *исми амал аз бетон рехтан*; амали бетонрез.
- БЕТОР** بی تار торнадошта: **асбобҳои мусикии бетор**.
- БЕТУХМ** بی تخم тухмнадошта: **растаниҳои бетухм** растаниҳое, ки тухм надоранд ва бо роҳи қаламчашинонӣ афзоиш меёбанд.
- БЕТӢШ** بی توش бекуват, безӯр, нотавон; **бетану бетӯш** *гуфт*. хурдҷусса.
- БЕТӢША** بی توشе он ки дар сафар бо худ хӯрдани ва нӯшидани надорад; бехӯрок.
- БЕУЛФАТ** بی الفت уснагиранда бо ҳам, хӯнагиранда бо одамон, ноулфат, одамгурез.
- БЕУЛФАТӢ** بی الفتی беулфат будан, одамгурезӣ.
- БЕУММАТ** بی اُمّت умматнадошта, пайравнадошта.
- БЕУСТУХОН** بی استخوان 1. устухоннадошта, холи аз устухон: **гӯшти беустухон**. 2. *мач*. мохир, усто дар коре.
- БЕФАӢЗ** بی فیض он ки нафъаш ба касе намерасад, бехайру баракат.
- БЕФАӢЗӢ** بی فیضی бехайру бебаракатӣ.
- БЕФАЗЛ** بی فضل бебахра аз фазлу доноӣ, бедониш.
- БЕФАЗЛӢ** بی فضلی бефазл будан, бедонишӣ.
- БЕФАНО** بی فنا бефарҷом, фанонопазир, абадӣ.
- БЕФАРАНЧӢ** بی فرنجی *таър*. он ки фаранҷӣ ба сар намегирад; он ки фаранҷиро партофтааст: **зани бефаранҷӣ, бефаранҷӣ шудан**.
- БЕФАРДО** بی فردа он чи ва он ки ба фардо намерасад, беоянда.
- БЕФАРӢД** بی فریاد 1. бесадо, ҳамӯш. 2. ситамгар.
- БЕФАРЗАНД** بی فرزند он ки фарзанд надорад, бебача, беавлод; безурёт.
- БЕФАРЗАНДӢ** بی فرزندی фарзанд надоштан, бебачагӣ; безурётӣ.
- БЕФАРҚ** بی فرق *ниг.* бетафовут.
- БЕФАРМОН** بی فرمان *ниг.* нофармон I.
- БЕФАРМОНӢ** بی فرمانی *ниг.* нофармонӣ.
- БЕФАРОВЕЗ** بی فراویز либосе, ки бе фаровез дӯхта шудааст; $\diamond$ **дахони бефаровез** лаққӣ, харзагӯӣ.
- БЕФАРОСАТ** بی فراست бефаҳм, кундзехн.
- БЕФАРОСАТӢ** بی فراستی бефаҳмӣ, кундзехнӣ.
- БЕФАРХАНГ** بی فرهنگ он ки дараҷаи маданияту маърифаташ паст аст; беодоб.
- БЕФАРХАНГӢ** بی فرهنگی бефарханг будан; бемаданиятӣ, беодобӣ.
- БЕФАРҶОМ** بی فرجام беоқибат, беохир, беанҷом, бехотима.
- БЕФАСОҶАТ** بی فصاحت ғайрифасех, хубсухангӯӣ набудан; *муқоб.* **бофасоҷат**.
- БЕФАҶМ** بی فهم нодон, камақл, каллаварам.
- БЕФАҶМӢ** بی فهمی бефаҳм будан, нодонӣ, камақлӣ.
- БЕФАӢОЛИЯТ** بی فعالیت беҳаракат, собит, ночунбон, ғайрифаӢол.
- БЕФАӢОЛИЯТӢ** بی فعالیتی бефаӢолият будан, беҳаракатӣ, ночунбонӣ.
- БЕФИҚР** بی فکر беандеша; касе, ки дурандеш нест.
- БЕФИҚРӢ** بی فکری бефиқр будан, беандешагӣ.
- БЕФОИДА** بی فائده 1. нафънадиҳанда, суднаоранда, фойданадиҳанда, бефоиз. 2. бехуда, барабас: **бахси бефоида, гапи бефоида, кори бефоида, ҷустуҷӯи бефоида, бефоида мондан**.
- БЕФОИЗ** بی فايظ ба ҳисоби фоиз нафънадиҳанда, бидуни фойдаи дарсад; **қарзи бефоиз** *ниг.* **ҳасана (қарзи ҳасана)**.
- БЕФОСИЛА** بی فاصله муттасил, пайваста, беист.
- БЕФУРӢҶ** بی فروغ бедурахш, бечило; бесафо, бенур.
- БЕФУРӢЗ** بی فروز *кит.* 1. хира, норавшан, беранг. 2. *мач*. нодон, бетарбия.
- БЕФУРӢШАНДА** بی فروشنده фурӯшанданадошта: **мағозаи бефурӯшанда**.
- БЕХ** بیخ 1. решаи асосии наботот. 2. маҳсули

танаи асосии сабзавоти бехмева: **беҳи сабзӣ**, **беҳи пиёз**; **беҳ бастан** ҳосил андохтан (-и сабзӣ, пиёз ва дигар сабзавот). 3. воҳиди ҳисоби ниҳолу растанӣ, дарахт. 4. *мач.* асос, асл, бунёд: **беҳу бунёд**, **аз беҳу бун**. 5. *бот.* решаи як навъ растанӣ, ки вақти дар об чӯшонда лакондан аз шираи он кафк ҳосил мешавад ва ин кафк дар ҳалвогарӣ (*мас.*, *нишаллопазӣ*) ба кор меравад; **беҳи бинӣ** тағӣ банӣ; **беҳи дандон** тағи дандон; **аз беҳаш** а) тамоман, комилан; б) аз манбааш; аз маншааш; **аз беҳ кандан чизеро** // **решаи чизеро аз беҳаш кандан** а) бо решааш кандан (*дарахтеро*); б) *мач.* чизеро аз асосаш нобуд кардан, тамоман маҳв кардан; **беҳу бунёди чизеро** (*касеро*) **кандан** тамоман несту нобуд кардан, аз байн бурдан чизеро ё касеро; **беҳи чизе** (*касе*)-ро **сӯхтан** // **оташ ба беҳи чизе задан** чизеро ё касеро несту нобуд кардан, тамоман аз байн бурдан.

БЕХАБАР *би خبر* 1. он ки аз чизе ё коре огоҳӣ надорад; беиттилоъ, ноогоҳ; ғофил, дар ғафлатмонда, ғафлатзада; **беҳабар мондан** ғофил мондан; нофаҳмида мондан, надоништа мондан; **беҳабар намондан** аз *касе* аз аҳволи *касе* воқиф будан, аҳволи *касера* хабар гирифта истодан. 2. бедаъват, даъватнашуда; **аз дунё** (**олам**) **беҳабар** фориғ аз воқеаҳои дунё; фориғбол, бепарво, лоубол; **аз худ беҳабар** беҳуд, мадҳуш.

БЕХАБАРӢ *би خبرӣ* 1. беҳабар будан, хабар надоштан, ғофил мондан. 2. *мач.* нодонӣ.

БЕХАВОТИР *би خواطر* хавотир нақашада, парешон нашуда; беҳавф; ором, осуда, тинч.

БЕХАВФ *би خوف* беҳатар, эмин аз хавф: **роҳи беҳавфу хатар**.

БЕХАВФӢ *би خوفӣ* беҳатарӣ, эминӣ.

БЕХАӢЛ *би خیال* *ниг.* беҳаӢлона.

БЕХАӢЛОНА *би خیالانه* беихтиёр, фикру ҳаёл накарда: **беҳаӢлона коре кардан**.

БЕХАЗОН *би خزان* ҳамеша шукуфон, ҳамешасабз: **баҳори беҳазон**, **боғи беҳазон**, **гулшани беҳазон**; **чавонии беҳазон** чавонии ҷовид, чавонии абадӣ.

БЕХАӢР *би خير* он ки хайру эҳсон надорад, хасис; **беҳайру маъзур** *гуфт.* хайрухуш накарда, бидуни худоҷоғизӣ, видоъ накарда.

БЕХАЛАЛ *би خلل* беозор, беташвиш; барохат, бемалол; **чои беҳалал** *мач.* чои хилват, хилватгоҳ.

БЕХАРЧ *би خرج* *ниг.* бесарфа.

БЕХАРЧӢ *би خرجӣ* он ки барои рӯзгузаронӣ пул надорад, бепулӣ.

БЕХАТ *би خط* 1. хатнадошта, халққое, ки забони онҳо хату алифбо надорад. 2. он ки навишта наметавонад; бесавод; **беҳату савод** он ки навишта ва хонда наметавонад.

БЕХАТАР *би خطر* ғайрихатарнок, эмин аз хавфу хатар, беҳавф: **роҳи беҳатар**, **беҳатар будан**, **беҳатар кардан**, **беҳатар мондан**, **беҳатар шудан**; **сафар беҳатар** (**бошад**, **шавад**)! **роҳи сафеду беҳатар!** (*ба шахси сафаррав ҳамчун хоҳишу орзу гуфта мешавад*).

БЕХАТАРӢ *би خطری* беҳатар будан, эмин будан аз хатар, таҳдид накардани хавфу хатар, беҳавфӣ, амният: **идораи беҳатарӣ**, **қумитани беҳатарӣ**; **беҳатарии давлатӣ** амну амонии кишвар; **техникаи беҳатарӣ** маҷмӯи қоидаҳо ва ҷорабиниҳо барои эминӣ аз хавфу хатар; **қоидаи беҳатарии ҳаракат** маҷмӯи тарзу усули ҳаракати нақлиёт ва роҳгардии пиёдаравҳо.

БЕХАТӢ *би خطی* 1. хату алифбо надоштан. 2. беҳат будан, хат навишта натавоништан; бесаводӣ.

БЕХАТО *би خطا* хатонадошта, бесаҳв, беғалат; бидуни хато, хато нахӯрда: **ҳисоби беҳато**, **беҳато навиштан**, **беҳато хондан**; **беҳато задан** рост ба ҳадаф задан.

БЕХАТУСАВОДӢ *би خطوسوادى* хату савод надоштан, хондаву навишта натавоништан, бесавод будан.

БЕХГӢШӢ *би بخگوشى*: **беҳгӯшӣ** ҳарф задан гӯшақӣ гап задан, пичир-пичир кардан.

БЕХЕШ *би خویش* 1. *ниг.* беҳешованд. 2. *ниг.* беҳештан.

БЕХЕШОВАНД *би خویشاوند* он ки хешу табор надорад.

БЕХЕШТАН *би خویشتن* *кит.* беҳуд, азҳолрафта.

БЕХЕШУТАБОР *би خویشوتبار* *ниг.* беҳешованд.

БЕХИРАД *би خرد* беақл, нодон, аҳмақ.

- БЕХИРАДӢ** *بی خریدی* бехирад будан, беаклӣ, нодонӣ; аҳмақӣ.
- БЕХИРОҶ** *بی خراج* аз хирочу андоз озод, хирочу андоз надода.
- БЕХӢ** *بیخی* лаҳҷ. сабзӣ, зардак.
- БЕХКАН** *بیخکن* аз бех кананда.
- БЕХКАНДА** *بیخکنده* решақаншуда; **бехканда шудан** *маҷ.* тамоман бархам хӯрдан.
- БЕХМЕВА** *بیخمیوه* *бот.* сабзавоте, ки ҳосили он дар реша аст (*аз қабил* сабзӣ, картошка, лаблабу).
- БЕХОБ** *بی خواب* он ки хобаш намеояд; бедорхоб: **чаши бехоб.**
- БЕХОБӢ** *بی خوابی* бехоб будан, дар вақташ набурдани хоб, хоб нарафтан, бедории давомдор (ба иллате): **дарди бехобӣ.**
- БЕХОНА** *بی خانه* он ки хонаву сарпаноҳ надорад, бемаскан: **бехонаю чой, бехонаю бенаво.**
- БЕХОНАВОДА** *بی خانواده* *ниг.* беоила.
- БЕХОНАДОН** *بی خاندان* он ки оила надорад, беоила; бе зану фарзанд ва хонаю чой.
- БЕХОНУМОН** *بی خانومان//بی خانمان* он ки ягон сарпаноҳ надорад, овора, бехонаю чой: **бехонумон кардан, бехонумон шудан.**
- БЕХОНУМОНӢ** *بی خانمانی//بی خانومانی* бехонумон будан, надоштани сарпаноҳ, бехонаю чой будан.
- БЕХОР** *بی خار* растание, ки хор надорад: **гули бехор.**
- БЕХОСИЯТ** *بی خاصیت* *маҷ.* бепою кадам, шум, наҳс.
- БЕХОСТ** *بی خواست* 1. *ниг.* **нохост.** 2. *лаҳҷ.* хотирчамъона, бепарвоёна.
- БЕХОСТА** *بی خواسته* *кит.* бесарват, бепулу мол.
- БЕХОТИРА** *بی خاطره* беёд, ёднадошта, хотираш заифбуда.
- БЕХПИЁЗ** *بیخپیاز* ҳосили решаи пиёз.
- БЕХТА** *بیخته* *сифати феъли* замони гузашта аз **бехтан**; бехташуда: **орди бехта.**
- БЕХТАН** *بیختن* 1. аз ғалбер (парвезан) ва элак гузаронида тоза кардан, элак кардан: **орд**
- бехтан, гандум бехтан.** 2. афшондан, пошидан.
- БЕХУД** *بیخود* 1. он ки ихтиёри идора кардани худро аз даст додааст, аз худ беҳабар, ниҳоят парешон ва ошуфта. 2. бехуш, мадхуш, бехол; **бехуд шудан** а) бехуш шудан, аз хуш рафтан, аз ҳол рафтан; парешонҳол ва ошуфта шудан; б) *маҷ.* аз худ рафтан, мағрур шудан.
- БЕХУДӢ** *بیخودی* 1. аз худ беҳабарӣ; шӯридагӣ, изтироб. 2. бехушӣ, мадхушӣ; бехоливу бемадорӣ.
- БЕХУДО** *بی خدا* худношинос, бедин, мул–хид.
- БЕХУДОВАНД** *بی خداوند* *кит.* бесоҳиб, бемолик.
- БЕХУДОНА** *بی خودانه* дар ҳолати бехушӣ, бехушона; беихтиёрона, бидуни ирода.
- БЕХУН** *بی خون* 1. хуннадошта; камхун; **лабҳон** **бехун** лабҳои рангпаридида. 2. *гуфт.* бераҳм, нотарс.
- БЕХУНӢ** *بی خونی* бехун будан, хун надоштан; камхунӣ.
- БЕХӮРОК** *بی خوراک* он ки аз хӯрок таъмин нест; **бехӯрок мондан** хӯрду хӯрок надоштан, аз хӯрок таъмин набудан.
- БЕХӮРОКӢ** *بی خوراکي* бехӯрок будан, бехӯрок мондан.
- БЕХЧАСТ** *بیخجست* нардҳое, ки аз решаи дарахт сабзидаанд; **ниҳоли бехчаст** дарахти аз кунда ё решае сабзида.
- БЕӲ I** *به* 1. хуб, нағз, некӯ, писандида. 2. сихат, тандуруст; **бех шудан** а) хуб шудан, нек шудан; б) шифо ёфттан, сихат ёфттан, саломат шудан. 3. *ниг.* **бехтар.**
- БЕӲ II** *به* *кит., ниг.* **биҳӣ.**
- БЕӲАВАС** *بی هوس* шавқу ҳаваснадошта, он ки нисбат ба чизе шавқу ҳавас надорад; *муқоб.* **ҳавасманд.**
- БЕӲАВАСӢ** *بی هوسی* бехавас будан, шавқу рағбат надоштан.

БЕҲАВО I *بي هوا* ҳавонадошта, холи аз ҳаво: фазои беҳаво.

БЕҲАВО II *بي هوا* *гӯфт.* равишу тарзи кор на-дошта; он ки низоми хуби кор надорад.

БЕҲАВСАЛА *بي حوصله* он ки ба иҷрои коре хошиш надорад, фориғбол; дилхунуқшуда аз коре: **беҳавсала шудан.**

БЕҲАВСАЛАГӢ *بي حوصلگي* ҳавсала ва майлу рағбат надоштан ба ягон кор; **бо беҳавсалагӢ** дилу бедилон, бо дили нохоҳам; хунсардона.

БЕҲАД(Д) *بي حد* 1. беохир, беинтиҳо, бепоён, беканор: **беҳадду канор, беҳадду бепоён.** 2. **беҳадду ҳисоб** беҳисоб, бешумор, зиёд, бисёр: **ғайрати беҳад.** 3. хеле; аз ҳад берун, беандоза: **роҳи беҳад вайрон, ҳавои беҳад дилнишин, беҳад меҳрубон будан, беҳад миннатдор будан, беҳад хурсанд шудан.**

БЕҲАДАФ *بي هدف* бемақсад, бе фикру барномаи муайян.

БЕҲАӢ *بي حيا* бешарм, берӯй, густох, беадаб.

БЕҲАӢГӢ *بي حياگي* бешармӣ, берӯй; густохӣ, беобрӯй: **беҳаӢгӢ кардан.**

БЕҲАӢӢ *بي حيايي* *ниг.* беҳаӢгӢ.

БЕҲАӢОНА *بي حيايانه* бешармона, беибоёна; густохона.

БЕҲАЙСИЯТ *بي حيثيت* бекадр, безътибор, беобрӯй.

БЕҲАЙСИЯТӢ *بي حيثيتي* бекадрию безътиборӣ, беобрӯй.

БЕҲАЛОВАТ *بي حلاوت* он чи лаззату ширинӣ надорад, ногувор, ғайриҳаловатбахш.

БЕҲАЛОВАТӢ *بي حلاوتي* беҳаловат будан, ҳаловатбахш набудан; ногуворӣ.

БЕҲАМИЯТ *بي حميت* он ки ору номус надорад; бешараф, нокас.

БЕҲАМИЯТӢ *بي حميتي* беорӣ, беномусӣ; бешарафӣ, нокасӣ.

БЕҲАМТО *بي همتا* беназир, бемислу монанд; ягона: **хусни беҳамто.**

БЕҲАНҶОР *بي هنجار* *кит.* ноҳанҷор, беусул, бериҳу равиши муайян.

БЕҲАНҶОРӢ *بي هنجاري* бериҳӣ, бетариқӣ.

БЕҲАРАКАТ *بي حرکت* ночунбон, ором, сокит; **беҳаракат хобидан** а) ором хобидан; ночунбида хобидан; б) *маҷ.* бекор истодан, дар ҳолати ноистифода истодан.

БЕҲАРАКАТӢ *بي حرکتي* 1. ночунбонӣ; оромӣ. 2. саъю кӯшиш накардан, бефаъолиятӣ.

БЕҲАРОС *بي هراس* нотарсона, бебокона, бетарсу бим.

БЕҲАФТОД *به افتاد* *кит.* салоҳ ва беҳбудӣ, хуш-холи.

БЕҲАЯҶОН *بي هيجان* бидуни ҳаяҷон, оромона, хотирчамъона.

БЕҲ-БЕҲ *به به* *калимаи тақлиди овози* барои ба назди худ хондани хару асп.

БЕҲБУД *به بود* 1. *ниг.* **беҳбудӣ.** 2. тандурустӣ, саломатӣ.

БЕҲБУДӢ *به بودي* 1. хубӣ, некӣ; беҳ шудан, нек шудан: **беҳбудии аҳволи халқ, беҳбудии кор.** 2. сихатёбӣ, шифоёбӣ; **беҳбудӣ ёфтан** а) рӯ ба беҳбудӣ овардан, беҳ (хуб) шудан (-и корҳо); б) сихат шудан, шифо ёфтан.

БЕҲГУЗИН *به گزين* *кит.* 1. беҳгузинанда, хуб ва некро интиҳобкунанда. 2. некикунанда; накӯкор.

БЕҲДОШТ *بهداشت* *нав.* соҳаи илми тиб, ки ҳифз ва беҳатарии тандурустии одамро дар алоқамандӣ бо муҳити беруна омӯхта, барои пешгирӣ аз касалиҳо ва нигоҳдории тандурустӣ чораҳо меандешад, гигиена: **беҳдошти мактабиён, беҳдошти меҳнат, беҳдошти шахсӣ.**

БЕҲДОШТӢ *بهداشتي* *мансуб ба беҳдошт:* назорати беҳдоштӣ.

БЕҲЗИСТӢ *بهزيستي* хушзиндагонӣ, осударӯзгорӣ; осудаҳоли.

БЕХЗОДӢ بهزادى *мансуб ба* Камолиддини Бехзод – рассоми асримиёнагии тоҷику форс: қалами тасвири бехзодӣ.

БЕХИКМАТ *аз ҳикмат дур; бемазмун.*

БЕХИЛА *бемакру бефиреб: бехилаву найранг.*

БЕХИММАТ *1. беғайрат ва бечасорат дар роҳи некӣ; он ки иродаи қавӣ надорад. 2. бесаховат, бечуд.*

БЕХИММАТӢ *беҳиммат будан; ҳиммату саховат надоштан; пастҳимматӣ, дунҳимматӣ.*

БЕХИММАТОНА *дар ҳолати беҳимматӣ.*

БЕХИМОЯТ *бепушту паноҳ, химоятнадошта, беҳомӣ.*

БЕХИН *беҳтарин, хубтарин, нағзтарин.*

БЕХИС(С) *1. он ки қобилияти ҳис надорад, беҳсос: беҳиссу ҳаракат истодан (хобидан). 2. он, ки ба нозуқиҳо сарфаҳм намеравад, назокатро фарқ намекунад; кундфаҳм; беҳис кардан ба воситаи дору қарахт кардан (ягон узви баданро).*

БЕХИСКУНАНДА *сифати феълии замони ҳозира аз беҳис кардан; тиб. қарахткунанда ва таскинбахш (оид ба дору).*

БЕХИСОБ *бешумор, бисёр, зиёд: ганчи беҳисоб, боигарии беҳисоб.*

БЕХИСОБӢ *бешуморӣ, бисёрӣ.*

БЕХИССӢ *1. беҳис будан; эҳсос накардан; беҳушӣ; қарахтӣ, беҳаракатӣ. 2. дарк накардани нозуқиҳо; кундфаҳмӣ.*

БЕХИФОЗ *аз роҳи ҳавову ҳавас худдорӣ нақунанда, беор, бебок.*

БЕХИЧОБ *бепарда, бечодир ва чашмбанд; рӯйкушода: духтари беҳичоб; беҳисобу китоб ҳисобу китоб накарда, ҳисобро баробар накарда.*

БЕХӢ *хубӣ, нағзӣ, некӣ; беҳбудӣ.*

БЕХМАДОН *ниг. фалон.*

БЕХНОНА *кулчаи сафед; нони равғанин.*

БЕХОКИМИЯТӢ *адами ҳокимияти давлатӣ ё маҳаллӣ.*

БЕХОЛ *беқувват, бемадор, хастаҳол, монда, шалпар: беҳол қардан, беҳол шудан; беҳол афтодан аз қувват монда афтодан; беҳуш афтодан.*

БЕХОЛӢ *беҳол будан, беқувватӣ, бемадорӣ, сустӣ; хастагӣ.*

БЕХОЛКУНАНДА *сифати феълии замони ҳозира аз беҳол қардан; мондакунанда, хастакунанда.*

БЕХОЛОНА *дар ҳолати заъф ва нотавонӣ, базӯр, бохастагӣ.*

БЕХОМӢ *бепушту паноҳ, бемададгор, беҳимоятгар, бетакягоҳ.*

БЕХОСИЛ *1. ҳосилнадиҳанда, бесамар, бебар, бемева: дарахти беҳосил, замини беҳосил. 2. бенатича, бефоида, беҳуда: мунозираи беҳосил, давидани беҳосил.*

БЕХОСИЛӢ *1. беҳосил будан, бесамарӣ. 2. бенатичагӣ, бефоидагӣ.*

БЕХРӮЗ *он ки зиндагиаш хуш мегузарад, некрӯз, хушбахт, саодатманд.*

БЕХРӮЗӢ *некрӯзӣ, хушбахтӣ, саодатмандӣ.*

БЕХТАР *1. сифати дараҷаи қиёсӣ аз беҳ; хубтар, нағзтар. 2. авлотар, афзалтар; чаве мушк беҳтар, ки як тӯда гил (зарб.); чизеро аз чизе беҳтар доништан (шуморидан) чизеро афзал шумурдан; беҳтар аст, ки авлотар аст, ки...; беҳтар шудан рӯ ба беҳбудӣ овардан; як дараҷа шифо ёфтан, сихат шудан.*

БЕХУВИЯТ *худбохта, аз худ бегона, он ки дорои рафтор, кирдор, тафаккур ва шахсияти мустақил набуда, ба дигарон тақлид ё пайравӣ мекунад.*

БЕХУДА *1. бефоида, барабас: зӯри беҳуда, кори беҳуда, беҳуда сарф қардан, беҳуда гузаштани вақт; зӯри беҳуда миён мешиканад (зарб.); зӯри беҳуда задан кӯшиши бефоида қардан, барабас талош қардан. 2. ноҳақ; бе-сабаб: беҳуда ранҷондан, беҳуда азоб додан. 3. бемавқеъ; нодаркор: нози беҳуда, қурбонии беҳуда, беҳуда ҳавотир шудан, беҳуда ҷон коҳондан; гапи беҳуда сухани бемаънӣ, ҳарфи пуч; беҳудаю беҳуда дарқору нодар-*

- кор, лозиму нолозим; **беҳуда нагуфтаанд** (намегӯянд), **ки** ... бедарак нагуфтаанд (намегӯянд), **ки...**; **беҳуда рафтан** зоеъ шудан, натиҷаи матлуб надодан (-и ғайрат, меҳнат, кофтуков *ва ғ.*).
- БЕҲУДАГАРД** *биеҳуде гурд* оворагард, сарсаригард.
- БЕҲУДАГАРДӢ** *биеҳуде гурди* оворагардӣ, сарсаригардӣ.
- БЕҲУДАГӢ** *биеҳуде гурди* бефоида будан, беҳуда будан.
- БЕҲУДАГӮ(Ӣ)** (*биеҳуде гурди*) он ки суханони пучу бемаънӣ ва бемаврид мегӯяд, ёвагӯ, сафсатагӯ.
- БЕҲУДАГӮӢ** *биеҳуде гурди* ёвагӯӣ, сафсатагӯӣ, бемаънигӯӣ.
- БЕҲУДУД** *биеҳуде гурди* беҳад, беканор, фарох, васеъ; бидуни сарҳад.
- БЕҲУЗУР** *биеҳуде гурди* беҳаловат; нороҳат, безобита; **беҳузур кардан касеро** а) нороҳат кардан касеро; б) *мач.* дилбазану безор кардан касеро; **беҳузур шудани дил** бечо шудани дил, худро ногувор ҳис кардан.
- БЕҲУЗУРӢ** *биеҳуде гурди* ҳисси нороҳатӣ, безобитагӣ; ноҳушии мизоч.
- БЕҲУҚУҚ** *биеҳуде гурди* аз ҳуқуқ маҳрум, ҳуқуқнадошта: **беҳуқуқ будан**.
- БЕҲУҚУҚӢ** *биеҳуде гурди* беҳуқуқ будан, маҳрум будан аз ҳуқуқ, ҳуқуқнадоштан.
- БЕҲУНАР** *биеҳуде гурди* 1. он ки касбу ҳунареро аз худ накардааст, пешаеро ёд нагирифтааст. 2. беистеъдод, беқобилият; бемаҳорат; ноӯҳдабаро.
- БЕҲУНАРӢ** *биеҳуде гурди* 1. беҳунар будан, соҳиби пешаю ҳирфае набудан. 2. беистеъдодӣ, беқобилиятӣ, белаёқатӣ; ноӯҳдабароӣ.
- БЕҲУНАРОНА** *биеҳуде гурди* беистеъдодона, белаёқатона; ноӯҳдабароёна.
- БЕҲУРМАТ** *биеҳуде гурди* беиззат, беэҳтиром, беобрӯ; беқадру безътибор; **беҳурмат кардан** обрӯи касеро резондан.
- БЕҲУРМАТӢ** *биеҳуде гурди* беэҳтиромӣ, беодобӣ, густохӣ (*дар ҳаққи касе ё чизе*).
- БЕҲУСН** *биеҳуде гурди* нозебо, безеб: **беҳусну чамол**.
- БЕҲУШ** *биеҳуде гурди* 1. азҳушрафта, мадҳуш, беҳис, беҳуд: **беҳуш афтодан**, **беҳуш хобидан**, **беҳуш шудан**. 2. *гуфт.* парешонхотир, фаромӯшхотир.
- БЕҲУШӢ** *биеҳуде гурди* 1. ҳолати аз ҳуш рафтан, беҳудӣ, беҳиссӣ. 2. *гуфт.* парешонхотирӣ, фаромӯшхотирӣ.
- БЕҲУШОНА** *биеҳуде гурди* дар ҳолати беҳушӣ, беҳудона; беихтиёрона; **беҳушона гап задан**, **беҳушона кардан** (*кореро*).
- БЕЧАШМ** *биеҳуде гурди* он ки ва ё он чи чашм надорад; нобино, кӯр, аъмо.
- БЕЧАШМӢ** *биеҳуде гурди* нобиноӣ, кӯрӣ, кӯр будан, нобино будан.
- БЕЧАШМУРӮ** *биеҳуде гурди* беҳаё, густох.
- БЕЧАШМУРӮӢ** *биеҳуде гурди* *мач.* густохӣ, беҳаёӣ.
- БЕЧИЗ** *биеҳуде гурди* 1. он ки молу чиз надорад, нодор: **бечизу чора**. 2. *гуфт.* беасос, бесабаб, беҳуда: **бечиз намегӯянд, ки...**, **бечиз нест, ки...**
- БЕЧИЗӢ** *биеҳуде гурди* бечиз будан, нодорӣ; камбағалӣ.
- БЕЧОРА** *биеҳуде гурди* 1. он ки барои беҳбудии кори худ чораю илоҷ надорад, дармонда; очиз. 2. камбағал, бенаво, фақир; бепушту паноҳ: **деҳқони бечора**, **қосиби бечора**, **бекасу бечора**, **бечораю бенаво**, **беваву бечора**. 3. бадбахт, бетолеъ, шӯрбахт (*беиштар ҳангоми гамхорӣ ва ё изҳори таассуф ба ҳоли касе мегӯянд*): **модари бечора**, **зани бечора**, **ошиқи бечора**; **бечора шудан** а) ноилоҷ (ночор) шудан, танг шудан (-и ҳоли касе); б) очизу дармонда шудан; камбағалу бенаво шудан; в) бадбахт (берӯзӣ) шудан.
- БЕЧОРАВОР** *биеҳуде гурди* мисли бечора, монанди бечора; камбағалона, фақирона.
- БЕЧОРАГӢ** *биеҳуде гурди* 1. ноҷорӣ, ноилоҷӣ. 2. камбағалӣ, тангдастӣ, бенавоӣ, фақр. 3. *гуфт.* касбу кори каммузду фақирона; машғулият ва зиндагии хоксорона; **бечорагӣ кардан** бо кори каммузд машғул будан; бо кори каммузд рӯз гузаронидан.
- БЕЧОРАПАРВАР** *биеҳуде гурди* он ки ба дар-

мондагону мӯхтоҷон лутфу эҳсон мекунад, дасти ёрӣ дароз карданро дӯст медорад; *муқ.* камбағалпарвар.

БЕЧОРАҲОЛ *بيچاره حال* 1. камбағал, тангдаст. 2. фақирона, камбағалона.

БЕЧУН *بيچون* 1. бемонанд, бемисл, беназир. 2. *д.* яке аз сифатҳои Худо; **бечуну чаро** бегуфтугӯ, бе шарту шароит; хатман, албатта: **бечуну чаро ичро кардан, бечуну чаро розӣ шудан.**

БЕЧУНӢ *بيچوني* беҳамтоӣ, бемонандӣ, беназирӣ.

БЕЧУНУЧАРО *بي چون و چرا* хатмӣ, бешак, он чиро, ки дар борааш шак намекунад.

БЕЧАВОБ *بي جواب* чавоб нагардонда, посух нагуфта; **бечавоб мондан** а) чавоб нагардондан (*ба савол, нома, мактуб ва ғ.*); номаи чавобӣ нанавиштан; б) ичро нашудан.

БЕЧАВҲАР *بي جوهر* беасл, белаёқат, бемағз; нотавон.

БЕЧАВҲАРӢ *بي جوهرى* белаёқатӣ, бемағзӣ; нотавонӣ, беаслӣ.

БЕЧАЗО *بي جزا* чазо надида, бидуни подош ба амали бад: **бечазо мондан, бечазо гузоштан.**

БЕЧАМОЛ *بي جمال* нозебо, зишт, беҳусн.

БЕЧАНҚОЛ *بي جنجال* чанқол накарда, бидуни низову кашмакаш; оромона; $\diamond$ **сари бечанқоли худро ба чанқол гузоштан** кореро, ки кардан ё ба он ҳамроҳ шудан нашояд, карда, худро ба ташвиш монондан.

БЕЧАРАНГ *بي جرنگ*: **хамсадоҳои бечаранг зби.** ҳамсадоҳое, ки бе иштироки садо ба вучуд меоянд (*аз қабилӣ к,п,с,т...*).

БЕЧИГАР *بي جگر* тарсончак, буздил, тарсу, бечуръат.

БЕЧИЛО *بي جلا* чилонадошта; сайқалнаёфта.

БЕЧИРМ *بي جرم* *гуфт.* он чи нақсе надорад, беиллат, беайб, ҳеҷ доғу лаккае надошта: **зардолуи бечирм, чехраи бечирм.**

БЕЧИХАТ *بي جهت* бесабаб, беҳуда, беасос.

БЕЧИХОЗ *بي جهاز* 1. бисоту афзорнадошта, беасбобу анҷом (*оид ба хона*). 2. бебисот, чихознадошта (*оид ба духтар*).

БЕЧО *بيجا* 1. он ки барои истиқомат ҷой (сарпаноҳ) надорад, беҳона, беманзил. 2. бемаврид, бемавқеъ: **хандаи бечо.** 3. беҳуда, барабас; бесабаб: **бечо набудани гапи касе, бечо набудани шубҳа ё гумони касе; чизеро аз ҷояш бечо кардан** чизеро аз ҷое ба ҷои дигар бурдан, ҷои чизеро тағйир додан, аз ҷояш ҷунбондан; $\diamond$ **бечо қадам мондан** кори нодуруст кардан, бемулоҳиза кор кардан; рафтори ношоиста кардан, аз роҳи дуруст баромадан; **авзон касе бечо шудан** тағйир ёфтани намуди зоҳирии касе; тағйир ёфтани ҳоли касе; **дили касе бечо шудан ниг.** **беҳузур** (**дили касе беҳузур шудан**); **дили касеро бечо кардан** дили касеро вайрон кардан, дили касеро беҳузур кардан; **чашми касе бечо будан** аз ҳоли табиӣ баромадани нигоҳи касе; аз ҳаракат ва рафтори касе зоҳир гаштани қасди бади он; **бечо не гуфт.** бад нест: **одами бечо не; хаёлаш бечо гуфт.** хаёлаш парешон, мушаввашхотир.

БЕЧОГАРД *بيجاگرد* гандагард, бетартиб, айёш.

БЕЧОГАРДӢ *بيجاگردي* гандагардӣ, айёшӣ.

БЕЧОДА I *بيجاده ماъд.* як навъ санги сурх ё зардранги ёқутмонанд, ки хосияти қаҳрабодорад.

БЕЧОДА II *بيجاده* берох, роҳ надошта.

БЕЧОДАГӢ *بيجادگي* берохӣ, роҳ надоштан.

БЕЧОДАГУН *بيجادهگون* *кит.* сурхранг, сурх, лаби сурхранг.

БЕЧОДАЛАБ *بيجادهلب* сурхлаб, лаби сурх.

БЕЧОДАРАНГ *بيجادهرنگ* *ниг.* бечодагун.

БЕЧОӢ *بيجاي* беҳонаву дар, бесарпаноҳ.

БЕЧОӢГОӢ *بيجاياگاه* *ниг.* бечоӢ.

БЕЧОН *بيجان* 1. мурда, ғайризинда; кушта: **часади бечон; бечон кардан (намудан)** куштан, қатл кардан. 2. *маҷ.* бемадор, беҳол, камқувват; *муқ.* **нимчон;** $\diamond$ **биёбони бечон** биёбони бегиёху бедарахти хомӯш ва беодам; **моли бечон** чизу чораи рӯзгор (ғайри ҳайвонот); *муқоб.* **моли чондор.**

БЕЧОНӢ *بيجانى* 1. бечон будан, рӯҳ надоштан, мурдагӣ. 2. *маҷ.* беҳолӣ, бемадорӣ, беқувватӣ.

БЕЧОХАРЧӢ *بيجاخرجي* харчи беҳуда кардан, харчи бемавқеъ; исрофкорӣ.

БЕЧУРМ *بی جرم* бегуноҳ, надоштани гуноҳ.

БЕЧУРЪАТ *بی جرئت* он ки чуръат надорад, буздил, тарсончак.

БЕЧУРЪАТӢ *بی جرئتی* бекатъиятӣ; буздилӣ, тарсончакӣ: **бечуръатӣ кардан**.

БЕЧУРЪАТОНА *بی جرئانه* чуръат накарда; дудила шуда, ба таври ғайриқатъӣ; буздилона.

БЕШ *بیش* бисёр, зиёд, афзун: **аз ҳама беш** зиёдтар аз дигарон: **аз ҳама беш пахта чидан**; **аз андоза (ҳад) беш** беандоза; бениҳоят зиёд; **беш аз беш** торафт бештар, рӯз аз рӯз афзун; **беш аз пеш** аз пештара зиёдтар; назар ба пештара бештар; **беш аз ҳисоб** беҳисоб, бешумор; бениҳоят зиёд; **каму беш** *ниг.* **кам (каму беш)**.

БЕШ//БИШ *بیش* гиёҳест, ки решаи он заҳри қотил аст, ҳалоҳил.

БЕША *بیشه* дарахтзори табиӣ ва худрӯ, чангал; майдони сердарахт; **беша бе шеру дарё** *моҳӣ намешавад (зарб.)*.

БЕШАБОҒ *بیشه باغ* боғи сердарахти ғулӣ.

БЕШАБОН *بیشه بان* он ки бешаро посбонӣ мекунад, посбони беша, чангалбон.

БЕШАБОНӢ *بیشه بانی* касбу кори бешабон; посбонии беша, чангалбонӣ.

БЕШАВҚ *بی شوق* *ниг.* **беҳавас**.

БЕШАВҲАР *بی شوهر* зане, ки шавҳар надорад, бешӯ, бевазан.

БЕШАВҲАРӢ *بی شوهری* бешавҳар будан, бевазанӣ.

БЕШАГӢ *بیشگی* *мансуб ба беша*; дар беша рӯида, чангалӣ: **гулҳои бешагӣ**.

БЕШАДАШТ *بیشه دشت* *чугр.* минтақаи даште, ки ҷо-ҷо бешаҳои хурд дорад, чангалдашт.

БЕШАДОР *بیشه دار* бешадошта, чангалдор; сербеша: **минтақаҳои бешадор**.

БЕШАДОРӢ *بیشه داری* *ниг.* **чангалпарварӣ**.

БЕШАДОШТА *بیشه داشته* *ниг.* **бешадор**.

БЕШАЗОР *بیشه زار* 1. *ниг.* **беша**. 2. ҷое, ки бешаҳои зиёд воқеъ аст.

БЕШАК(К) *بی شک* *ниг.* **бешубҳа**: **бешак(к)у**

шубҳа.

БЕШАКЛ *بی شکل* шакли муайян надошта.

БЕШАКЛӢ *بی شکلی* бешакл будан, надоштани шакли муайян.

БЕШАМОЛ *بی شمال* шамолнадошта, боднавазанда, бебод: **рӯзҳои бешамол**.

БЕШАМОЛӢ *بی شمالي* бешамол будан, навазидани бод, бебодӣ.

БЕШАРАФ *بی شرف* бевичдон, беору номус, бешарму ҳаё; беобрӯ, беиззат.

БЕШАРАФӢ *بی شرفی* бевичдонӣ, беномусӣ; беобрӯӣ, расвой: **бешарафӣ кардан**.

БЕШАРАФОНА *بی شرفانه* бо бевичдонӣ, беномусона; беобрӯёна.

БЕШАРИК *بی شریک* ҳамроҳнадошта, беҳамкор, беанбоз, танҳо.

БЕШАРМ *بی شرم* он ки шарму ҳаё надорад, беҳаё, беору номус; берӯ, густох.

БЕШАРМӢ *بی شرمی* беҳаёӣ, беномусӣ; берӯӣ, густоҳӣ: **бешармӣ кардан**.

БЕШАРМОНА *بی شرمانه* 1. беорона, беномусона, берӯёна, бевичдонона: **даъвои бешармона**, **дуруғи бешармона**. 2. бидуни шарм, ору номус накарда: **бешармона дуруғ гуфтан**.

БЕШАРОФАТ *بی شرافت* *ниг.* **бешараф**.

БЕШАРОФАТӢ *بی شرافتی* *ниг.* **бешарафӣ**.

БЕШАФҚАТ *بی شفقت* бераҳм, дилсахт, сангдил.

БЕШАФҚАТӢ *بی شفقتی* бераҳмӣ, сангдилӣ, дилсахтӣ.

БЕШАХС *بی شخص* *грам.* 1. бемубтадо, номаълуммубтадо; **ҷумлаи бешахс** ҷумлаи яктаркибае, ки танҳо аз як сараъзо – хабар иборат буда, шахсро ифода намекунад: **бойд кард**, **мебоист кард**. 2. феъле, ки дар шахси сеюми танҳо амалу ҳолати худ аз худ воқеъшавандаро мефаҳмонад: **шаб шуд**, **торик шуд**.

БЕШАХРӢ *بی شهری* аз шахру диёри худ ҷудо ва дур будан; дури аз ватан, ғарибӣ.

БЕШИКАСТ *بی شکست* шикастнопазир, мустаҳкам, қавӣ.

БЕШИКВА *بی شکوه* шикоят накарда, бидуни шикваву гила.

БЕШИНА *بيشینه* бештарин, ҳадди аксар.

БЕШИР *بيشير* ширнадиҳанда, ширдиҳиро қатъкарда: **гови бешир: гови бешир овози баланд дорад** (*зарб.*).

БЕШИТОБ *بيشتاب* бидуни шитоб, саросема нашуда, оромона.

БЕШӢ *بيشى* 1. афзунӣ, зиёдта, афзоиш. 2. *мач.* зиёдталлабӣ, истизодат.

БЕШОГИРД *بيشاگرد* касе, ки шогирд надорад: **устои бешогирд.**

БЕШОХ *بيشاخ* 1. он чи шох надорад (*хоҳ гов, буз, оҳу ва ғ. инҳо ва хоҳ ниҳолу дарахте, ки шоха набаровардааст ё шохааш шикастааст*): **гови бешох, дарахти бешоху барг.** 2. *гуфт., мач.* бетарбия, густох.

БЕШОҲА *بيشاخه* дарахти шохнабароварда ё шохаву навдааш шикаста.

БЕШТАР *بيشتر* 1. *сифати дараҷаи қиёсӣ аз беш;* зиёдтар, бисёртар, афзунтар: **бештар аз..., бештар аз ҳама.** 2. аксари вақт, аксаран; **бештари...** аксари..., қисми зиёди..., қисми асосии..., ағлаби...

БЕШТАРИН *بيشترين* *сифати дараҷаи олий аз бештар;* аксар, ағлаб, дорои миқдор ва кайфияти болотарин.

БЕШУБҲА *بيشبهه* бегумон, бешак, албатта; бегуфтуғу, бечуну чаро.

БЕШУМАР *بيشمر* *ниг.* бешумор.

БЕШУМОР *بيشمار* беҳисоб, беадад, аз ҳад афзун, бисёр зиёд: **даромади бешумор, сарвати бешумор, ранчи бешумор.**

БЕШУМУР *بيشمر* *ниг.* бешумор.

БЕШУУР *بيشعور* 1. он ки шуур надорад, бефаҳм, беақлу фаросат. 2. *ниг.* бешууруна.

БЕШУУРӢ *بيشعورى* шуур надоштан, бефаҳмӣ, беақлию бефаросатӣ.

БЕШУУРОНА *بيشعورانه* беҳушона, худ ба худ; беидрок, беҳитӣ.

БЕШӢ(Ӣ) *بيشوى* *ниг.* бешавҳар.

БЕШӢӢ *بيشويى* *ниг.* бешавҳарӣ.

БЕШӢӢӢ *بيشوخى* бидуни ҳазлу шӯҳӣ, ба таври чиддӣ.

БЕӢӢӢӢ *بياحتياط* 1. он ки дар иҷрои корҳо эҳтиётро риоя намекунад ва насанчида суҳанеро мегӯяд, ё кореро мекунад, ноэҳтиёткор. 2. *ниг.* **беӢӢӢӢтона.**

БЕӢӢӢӢӢ *بياحتياطي* беӢӢӢӢ будан, ноэҳтиёткорӣ; ғайри оқибатандешӣ: **беӢӢӢӢӢ кардан.**

БЕӢӢӢӢӢӢ *بياحتياطانه* 1. он чи на аз рӯи эҳтиёт карда ё гуфта шудааст, бемулоҳиза: **суҳани беӢӢӢӢӢтона, ҷавоби беӢӢӢӢӢтона.** 2. на аз рӯи эҳтиёт, эҳтиёт накарда, бепарвоёна.

БЕӢӢӢӢӢӢ *بياحتياج* бидуни эҳтиёт; ҳочатнадошта, бениёз, мӯҳточнабудан.

БЕӢӢӢӢӢӢӢ *بياحتياجي* беӢӢӢӢӢ будан, ниёзу эҳтиёт надоштан, мӯҳточ набудан.

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياحترام* он ки хурмату эҳтиром надорад, беобрӯ.

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياحترامانه* эҳтиром накарда, хурмату иззатро ба ҷо наоварда.

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياحترامي* эҳтиром накардан, беҳурматӣ, беиззатӣ; **беӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ кардан** иззату эҳтироми касеро ба ҷо наовардан, нисбат ба касе беҳурматӣ кардан.

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياعتبار* 1. он ки эътибор надорад, бекадрӣ кимат, беобрӯ: **беӢӢӢӢӢӢӢӢӢ кардан, беӢӢӢӢӢӢӢӢӢ шудан.** 2. аз эътибор соқит, аҳамияташро гумкарда, бекора, мансух (*дар бораи ҳуҷҷатҳо*): **беӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ доништан, беӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ хисоб кардан.**

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياعتباري* 1. эътибор надоштан; бекадрӣ, қадру кимат ва обрӯ надоштан. 2. соқит аз эътибор, эътибор ва аҳамияти худро гум кардан (-и ҳуҷҷат).

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياعتبارانه* эътибор надода, беаҳамиятона; назарногирона, нописандона: **беӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ даст афшондан.**

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياعتدال* аз дараҷаи миёна беруншуда, аз ҳарфи эътидол баромада, ғайримӯътадилӣ.

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياعتدالي* беӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ будан, аз дараҷаи миёна берун шудан, ғайримӯътадил.

БЕӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢӢ *بياعتقاد* 1. он ки ба чизе эътиқод надорад; нобовар, боварнакунанда. 2. бедин, бемазҳаб.

БЕЪТИҚОДӢ *بی اعتقادی* 1. безътиқод будан, муътақид набудан, бовар надостан ба чизе. 2. бединӣ, бемазҳабӣ.

БЕЪТИМОД *بی اعتماد* он ки қобили эътимод нест, ба он бовар кардан мумкин нест, номӯътамад.

БЕЪТИМОДӢ *بی اعتمادی* қобили эътимод набудан, номӯътамадӣ; нобоварӣ.

БЕЪТИНО *بی اعتنا* 1. бедикқат, безътибор, бетаваҷҷӯҳ; **безътино шудан**. 2. *ниг.* **безътиноёна**.

БЕЪТИНОЁНА *بی اعتنائانه* бедикқатона, аҳамият надода; писанд накарда, нописандона; **назари безътиноёна, безътиноёна гап задан, безътиноёна нигоҳ кардан; безътиноёна гӯш кардан**.

БЕЪТИНОӢ *بی اعتنائی* эътино накардан, эътибор надодан, тавачҷӯҳ зоҳир накардан, бетаваҷҷӯҳӣ; нописандӣ: **безътиноӢ кардан; бо безътиноӢ** безътиноёна, эътибор надода; нописандона.

БЕЪТИРОЗ *بی اعتراض* эътироз накарда, норозигӣ баён накарда, муқобилат нишон надода.

БЕЯРОҚ *بی یراق* *ниг.* **бесилоҳ**.

БЕЯРОҚӢ *بی یراقی* *ниг.* **бесилоҳӣ**.

БИАТЛОН *лот.* *بیئتلان* *варз.* навъи бозии зими-стона, ки аз лижаронию тирандозӣ иборат аст.

БИБИКАЙВОНӢ *بیبی کیوانی* зани одатан кӯҳансоле, ки дар маърақаҳои занон бо нону ошмонӣ машғул мешавад ва сардори маърақа дар дастархондорӣ ҳисоб меёбад, ходим, кайвонӣ.

БИБИКАЛОН *بیبی کلان* 1. модари бибӣ, модари модаркалон ва бобо. 2. *гуфт.* хонум, кадбону.

БИБИОТУН *بیبی آتون* *кҳн.* 1. мактабдори мактаби духтарона. 2. зани аз адабиёти динӣ бохабар, ки дар маърақаҳои занон дар ин бораҳо ваъзгӯӣ мекунад.

БИБИСЕШАНБЕ *بیبی سه شنبه* маъракаи занони хурофотпараст, ки рӯзҳои сешанбе бо нияту назре барпо мегардад ва дар он отунҳо аз

китобҳои динию ғайридинӣ порчаҳо мехонанд.

БИБИХАЛИФА *بیبی خلیفه* *кҳн.* мактабдори мактаби духтарона, бибиотун.

БИБИЧА *بیبیچه* 1. *шакли тасвири бибӣ*. 2. модар.

БИБИҶОН *بیبیجان* *шакли навозишии бибӣ*.

БИБӢ *بیبی* 1. модаркалон, модари падар ё модар. 2. *гуфт.* модар, волида. 3. калимаи мурочиати эҳтиромона ба занони калонсол. 4. *ҷузъи таркиби исми хоси занона:* Нурбибӣ, Зайнаббибӣ, Бибиоиша... (*муқ.* **бону, хонум**).

БИБЛИОГРАФИЯ *بیلیاگرفیه* 1. тасвири илмӣ чигунагии китобҳо ва тартиб додани феҳристи онҳо, китобиёт, китобнигорӣ. 2. илм дар бораи тарз ва усулҳои тасвири китобҳо ва тартибдихии феҳристи адабиёт.

БИБЛИОГРАФӢ *بیلیاگرفی* *мансуб ба библиография:* **шӯъбаи библиография**.

БИГЗОР *بیگذار* *шакли кӯтоҳшудаи бигузор*.

БИГИЗ *т.* *بیگز* *гуфт.*, *ниг.* **дирафш I**.

БИГМОЗ *т.* *بیگماز* *кит.* 1. шароб, май, бода. 2. *мач.* пиёлаи шароб.

БИГУЗОР *بیگذار* 1. *феъли фармоиш аз (би)гузоштан*. 2. *ҳиссаҳои модалӣ-уродавӣ* мон, мон, ки..., ҳамин тавр бояд шавад, ҳамин тавр шуданаш лозим.

БИДАВ *بدو*: **аспи бидав** аспӣ даванда, аспӣ тезрафтор.

БИДАСТ *بدست* як вачаб, бидист.

БИДИР-БИДИР *بدر بدر*: **бидир-бидир кардан** ба касе навбат надода, густохона ва беистихола гап задан; сергапӣ кардан.

БИДИРРОС *بدراس* *ниг.* **бидир-бидир; бидиррос задан** чолокона гап задан; сергапӣ кардан.

БИДОАТ *ا. بدائت* *ниг.* **бидоят**.

БИДОН I *بدان* 1. *феъли фармоиш аз (би)донистан*. 2. *таър.* «Бидон» - номи яке аз китобҳои таълими забони арабӣ, ки ба забони тоҷикӣ тартиб дода шуда буд ва дар мадрасаҳои қадим ҳамчун китоби дарсии ибтидоӣ истифода мебуданд (*аввали он китоб бо калимаи бидон шурӯъ мешуд*).

БИДОН II *بدان* зарфи нисбатан калони филизӣ (тунукагӣ) барои моеот.

БИДОЯТ *а.* *بدایت* *кит.* ибтидо, оғоз, шурӯъ, бадв.

БИДРУД *бдруд* *ниг.* падруд.

БИДУНИ *بدون* *пешоянд* бе, ғайр аз, аз ғайри..., ғайри...: **бидуни ин**, **бидуни хато**, **бидуни шубҳа**, **бидуни ҳисоб**.

БИДЪАТ *а.* *بدعت* *д.* 1. ақида ва қоидаҳои нав дар дин, ки муҳолифи таълимоти ҳукмрони дин мебошад; дар ислом ҳар унсур ва қоидаи нав, ки баъди Муҳаммад (с) пайдо мешуд, бидъат ном мегирифт. 2. риоя накардани расму одати маълум, берун рафтани аз расму одати маълум; **аҳли бидъат** онҳое, ки аз дин рӯ нагардонда бошанд ҳам, қоида ва ҳукми шариатро риоя намекунанд.

БИДЪАТКОР *بدعتکار* *д.* он ки аз дин рӯ нагардонда бошад ҳам, баъзе аз расму қоида ва ҳукми шариатро риоя намекунад ва бо роҳи наве рафтани мехоҳад.

БИЁ *بیا* 1. *феъли фармоиш аз (би)омадан*. 2. *ҳиссаҷаи модалӣ-иродавӣ, ки маънои хоҳиш ва даъват ба қореро ифода мекунад*: **биёед мехонем**, **биё мон...**

БИЁБОН *بیابان* саҳрои васеи беобу беалаф ва ё каму беш гиёҳҳои хурӯи ёбой дошта, чӯл, дашт, бодия; **биёбони мурда** *маҷ.* биёбони беобу алаф; **ғули биёбон** деви бадҳайбати афсонавие, ки ғӯе дар биёбон мезистааст.

БИЁБОНГАРД *بیابانگرد* тайқунандаи биёбон, биёбоннавард.

БИЁБОНГАРДӢ *بیابانگردی* биёбоннавардӣ; дар биёбон умр ба сар бурдан.

БИЁБОНЗУДОӢ *بیابانزدایی* *нав.* ободонии биёбон, табдили биёбон ба навоҳӣ ва минтақаҳои сарсабз бо василаи қорҳои обрасонӣ ва ниҳолшинонӣ.

БИЁБОНӢ *بیابانی* *мансуб ба биёбон*; **гули биёбонӣ** гули саҳроӣ.

БИЁБОНМАРГ *بیابانمرگ* *кит.* 1. дар биёбон мурда. 2. бе ному нишон, гумшуда.

БИЁБОННАВАРД *بیاباننورد* *ниг.* биёбонгард.

БИЁБОННАВАРДӢ *بیاباننوردی* *ниг.* биёбонгардӣ.

БИЁБОННИШИН *بیاباننشین* он ки дар биёбон зисту зиндагонӣ мекунад, сокини биёбон,

бодиянишин.

бизан *بزن* *феъли фармоиш аз (би)задан*; задухӯрд, даргирӣ.

БИЗАН *بزن* мохир, чусту чолок; гузаро.

БИЗАНГОҲ *بزنگاه* *кит.* қои хатарнок, маҳалли дуздон ва роҳзанон.

БИЗЗАРУРАТ *а.* *بالضورت* *кит.* аз рӯи зарурат, заруратан; ночор.

БИЗЗОТ *а.* *بالذات* *кит.* зотан, аслан; моҳиятан.

БИЗНЕС *англ.* *بزنیس* қору машғулияте, ки бо мақсади ба даст даровардани ғоида ва сарватманд шудан анҷом дода мешавад, қору машғулияти сердаромад; қорчаллонӣ, бозаргонӣ.

БИЗНЕСМЕН *англ.* *بزنیسмен* қорчаллон; бозаргон, савдогар, тоҷир; соҳиби муассисаи тичоратӣ ва саноатӣ.

БИЗОАТ *а.* *بضاعت* молу чиз, чизу чора, дорой; бисот.

БИЗОН *лот.* *بز* *зоол.* гови ёбоии амриқой.

БИЗЪ(А) *а.* *بضع* *кҳн.* 1. шумораҳои аз 3 то 9. 2. чанд, якчанд.

БИЙ *т.* *بی* *таър.* яке аз рутбаҳои олий дар аморати Бухоро.

БИКА *بکه* *гуфт.* хонум (дар Бухоро қонони соҳибэҳтиром ва давлатмандро чунин хитоб мекарданд); *муқ.* **бибӣ**, **хотун**, **бону**.

БИКР *а.* *بکر* 1. дӯшиза, афифа; духтар (-и ба шавҳар набаромада). 2. *маҷ.* қое, ки пой одамизодро надидааст ва ё дасти он нарасидааст (*мас., замин, биёбон, беша ва ғ.*). 3. *маҷ.* нав, тару тоза: **фикри бикр**, **мазмунӣ бикр**.

БИКРУЛАМАЛ *а.* *بکرا العمل* тозақор, навқор, дар фаъолияти қорӣ навадеш.

БИЛЕТ *фр.* *билет* 1. ҳуҷчат барои истифода аз нақлиёт (*қатора, ҳавопаймо, автобус ва ғ.*) ва ё барои дохил шудан ба тамошоғоҳ (*кино, театр ва ғ.*), ки ба ивази пул медиҳанд; пата (*барои қатора*), чипта: **билет гирифта**, **билет додан**, **билет харидан**. 2. ҳуҷчати расмӣ (*ода-тан ба шакли китобча ё дафтарча*), ки аз тааллуқ доштан ба ягон созмон, ҳизб ва ё аз ўҳдадор будан дар қоре шаҳодат медиҳад:

- билети хизбӣ, билети ҳарбӣ, билети донишҷӯӣ.** 3. варақае, ки дар он саволҳои имтихонӣ навишта шудааст: **билети имтихонӣ.**
- БИЛЕТФУРҶШ** *билит فروش* он ки билет мефурӯшад, фурӯшандаи билет, чиптафурӯш.
- БИЛЕТФУРҶШӢ** *билит فروشى* амали билетфурӯш; билет (1) фурӯхтан; чиптафурӯшӣ.
- БИЛКУЛЛ** *а. بالكل* ба таври куллӣ, ба куллӣ, куллан, тамоман.
- БИЛҚУВВА** *а. بالقوة* дар қувват ва имконият, ба ҳолати зуҳур ва вуқӯъ нопайваста, аз қувва ба феъл наомада.
- БИЛЛАХ** *а. بالله* *ниг.* биллоҳ.
- БИЛИЯРД** *фр. билيرд* навъи бозӣ бо гӯйҳо ва чӯби билиярдбозӣ (кий), ки дар рӯи мизи махсус сурат мегирад.
- БИЛИЯРДБОЗ** *билيرد باز* он ки билиярд бозӣ мекунад ва дар бозии билиярд малака ва маҳорат дорад.
- БИЛИЯРДБОЗӢ** *билيرد بازى* 1. *ниг.* билиярд. 2. *мансуб ба бозии билиярд: хонаи билиярдбозӣ.*
- БИЛИОН** *фр. بليون* адади муодили ҳазор миллион, миллиард.
- БИЛЛОҶ** *а. بالله* *калимаи қасам, ки барои бовар кунондани қасе ба чизе ё коре истифода мебаранд:* ба Худо ки, қасам ба Худо; *биллоҳ гуфт.* қасам ба Худо.
- БИЛМАРРА** *а. بالمرّة* *кит.* 1. якбора, дафъатан. 2. тамоман, ҳама.
- БИЛМУОЯНА** *а. بالمعينة* *кит.* 1. бо чашмони худ дида. 2. аён ва ошкоро.
- БИЛО** *а. بلا* *нешванди инкорӣ дар калима ва ибораҳои аз забони арабӣ иқтибосшуда;* бе, бидуни..., ғайри... (*мас., билловосита, биллоирода, биллоистисно*).
- БИЛОАМАЛ** *а. بلاعمل* *кит.* беамал: **илми биллоамал.**
- БИЛОД** *а. بلاد* *ҷ.* **балад (балда).**
- БИЛОИВАЗ** *а. بلاعوض* беиваз, бебадал; муфт, ройгон.
- БИЛОИРОДА** *а. بلااراده* *кит.* аз ғайри хоҳиш ва ихтиёр.
- БИЛОЛ** *а. بلال* *кит.* 1. об ва чизе, ки бо он гулӯро тар мекунад. 2. *таър.* номи муаззини ҳабашӣ, ки дар замони Муҳаммад (с) мезист.
- БИЛОНИҶОЯ** *а. بلانهايه* *кит.* бениҳоят, аз ҳад зиёд: **саломии билонихоя.**
- БИЛООХИР** *а. بلاآخر* беохир, беинтиҳо.
- БИЛОТАВАҚҚУФ** *а. بلاتوقف* *кит., ниг.* бетаваққуф.
- БИЛОТАЪХИР** *а. بلاتأخير* *кит., ниг.* бетаъхир.
- БИЛОХИРА** *а. بالآخرة* дар охир, ахиран; ниҳоят, дар ниҳояти қор.
- БИЛФАВР** *а. بالفور* фавран, дарҳол, даррав.
- БИЛФАРЗ** *а. بالفرض* фаразан, аз рӯи фарз, фарз қардем, ки...
- БИЛФЕЪЛ** *а. بالفعل* *кит.* дар амал, дар воқеъ, воқеан; дар ҳоли ҳозир, ҳоло, феълан.
- БИЛҶОС(С)А** *а. بالخاصه* хусусан, алаҳхусус, махсусан.
- БИЛҶУМЛА** *а. بالجمله* умуман, ҳулоса (тан), ҳуллас.
- БИЛӢАКС** *а. بالعكس* *ниг.* барӢакс.
- БИЛЯРД** *билيرد* *ниг.* билиярд.
- БИЛЯРДБОЗ** *билيرد باز* *ниг.* билиярд.
- БИЛЯРДБОЗӢ** *билيرد بازى* *ниг.* билиярдбозӣ.
- БИМ** *بيم* тарс, ҳарос; хавф, хатар: **бими гуруснагӣ, бими марг, биму ҳарос, аз бими он ки...; бим додан** тарсондан; **бим доштан** аз чизе (*қасе*) хавф доштан аз чизе (*қасе*); **дар бим афтодан** ба тарсу воҳима афтодан; **дар бим шудан** тарсидан, ба воҳима афтодан.
- БИМА** *بيمه* 1. қарордоде, ки миёни ду тараф (бимагузор ва бимагар) баста шуда, дар асоси он бимагар бо гирифтани маблағи муайян аз тарафи бимагузор ўҳдадор мешавад, то ўро ҳангоми дучор шудан ба хатарҳои эҳтимоли (*сўхтор, сел ва ғ.*) ҳимоя қарда, маблағи зиёни воридшударо ҷуброн намояд, суғурта. 2. ширкат ё созмон, ки қорҳои марбут ба бимаро анҷом медиҳад, ширкати суғурта. 3. қорон замонат ва масъулият ҳангоми рӯй додани хатар ё осеб дидан.
- БИМАГАР** *بيمه گر* шахси ҳуқуқӣ ё воқеӣ, ки ўҳдадор аст, то шахси бимагузорро дар мав-

риди дучор шудан ба хатари эҳтимолӣ ҳимоят ё зарари ўро чуброн кунад; суғуртакунанда.

БИМАГУЗОР بیمه گزار шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ, ки сармоя, амвол ва ҷони худро бима кардааст, суғурташаванда.

БИМАНОМА بیمه نامه нав. қарордоди бима, ки дар он шартҳо ва ҳуқуқҳои бимагузор ва бимагар зикр шудааст.

БИМАШУДА بیمه شده ниг. бимагузор.

БИМГОҲ بیمگاه ҷои хатарнок, маҳалли хавфу хатар.

БИМЗАДА بیم زده гирифтори хавф ва тарсу ваҳм; бимзада шудан ҳамеша дар ҳолати тарсу ҳарос қарор доштан.

БИМНОК بیمناک 1. тарсовар, даҳшатангез, воҳиманок. 2. тарсанда; он ки дар тарсу ҳарос аст.

БИМОЛУД بیم آلود олула ба тарс, ҳамроҳ бо тарсу ҳарос.

бин بن 1. асоси замони ҳозира ва феъли фармоиш аз дидан. 2. ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои бинанда: **борикбин**, **дакиқбин**, **заррабин**.

БИН بن ниг. ибн.

БИНАНДА بیننده 1. сифати феълии замони ҳозира аз дидан; тамошобин. 2. он ки дида метавонад, қобилияти биной дорад, бино, басир.

БИНИБОРИК بینیباریک ниг. **борикбинӣ**.

БИНИДАРӢ بینیدری зеҳтахта, ки дар як табақи дару дарвоза барои нигоҳ доштани табақи дуҷум парчин мекунамд.

БИНИДАРОЗ بینیدراز он ки бинии дароз дорад, дарозбинӣ.

БИНИДАРОЗАКҲО بینیدرازکها зоол. оилаи гамбускҳо, ки хартумчаҳои дароздоранд.

БИНИКАЛОН بینیکلان он, ки бинии калон дорад.

БИНИКАЧ بینیکچ он ки тегаи бинии ў ба иллате қач шудааст.

БИНИКАШӢ بینیکشی бо бинӣ кашидани ҳаво барои наҷақидани оби бинӣ.

БИНИПАЧАК بینیپچق ниг. **бинипучук**.

БИНИПУЧУҚ بینیپچق он ки қисми болоии (назди чашми) биниаш фурурафта мебошад.

БИНИСУРХ بینیسرخ он ки ранги пӯсти бинии ў ба иллате сурх аст.

БИНИШ بینش 1. исми феъли аз дидан; қобилияти дидан, биной: **нури биниш**, **чашмони аз биниш монда**. 2. басират, дид, назар.

БИНИШВАР بینشور кит. дорои биниш, дорои қобилияти дид, бино, бинанда.

БИНӢ بینی узви ҳисси шомаи инсон ва ҳайвон, димоғ: **бинии борик**, **бинии дароз**, **бинии уқобии нӯғхамида**, **парраи бинӣ**, **тегаи бинӣ**; **бинӣ афшондан** нафасро бошиддат аз бинӣ бароварда ҳолӣ кардани роҳи нафас аз оби бинӣ, **бинӣ кашидан** бо бинӣ ҳаворо саҳт ба дарун кашидан, то ин ки оби бинӣ наҷақад. 2. қисми пеши чизе: **бинии киштӣ**, **бинии кафш**; $\diamond$ **дар таги бинӣ** наздик; хеле наздик; **ду даст дар бинӣ** а) бо дасти хушқу ҳолӣ, бе дастовез; б) ба чизе соҳиб нашуда; ба мақсад нарасида; **бо бинӣ заминро хат кашидан** бо гардани ҳам, сархамона; **бинии касе бӯй бурдан** аз чизе пай бурдан, боҳабар шудан аз сирре; **биниро боло гирифтан** ҳавобаланд шудан, писанд накардан дигаронро; **аз бинии касе баровардан** (чизеро) ба нохушӣ гирифтани кардани касе дар ҷавоби кирдораш, ҷазои амали нодурусти касеро додан; қасди чизеро аз касе гирифтани; **аз бинии касе баромадан** бо нохушӣ анҷом ёфтани (-и коре, хурсандие); ҷазои амали нодурусти худро дидани; **аз бинӣ боло гап задан** ба касе гапи аз ҳадди муқаррарӣ саҳттар задани; ба касе дурушт муомила кардани; **биниашро гиред** (доред), **ҷонаш мебарояд** хеле лоғару нотавон аст.

БИНО I ا. بنا 1. иморат, хона: **бинои истиқоматӣ**, **бинои мактаб**. 2. асос, бунёд: **бинои умр**, **бинои ҷаҳон**; **бино ёфтани** сохта шудани; **бино кардани** (намудани, сохтани) а) сохтани, бунёд кардани; б) ба вучуд овардани, офаридани: барпо кардани; **бино шудани** // **бино гардидани** сохта шудани; $\diamond$ **бино ба...** назар ба..., аз рӯи...: **бино ба қавли...**, **бино ба хабари пешакӣ**, **бино ба эътирофи...**; **бино мондани** а) ниҳоят диққат додани, аҳамияти бисёр додани; б) бо ягон чиз ё каси худ фаҳр кардани; худситоӣ кардани; **бинои кореро** (чизеро) **гузоштан** ба коре шурӯъ кардани.

БИНО II *بيننا* бинанда, басир, соҳиби қобилияти дидан: **чашми бино**, **дидаи бино**; **қўр чӣ мехоҳад?** – ду **дидаи бино** (*зарб.*)

БИНОАН *а.* *بناء* бинобар ин, ба ин сабаб.

БИНОБАР *بنابر* *пайвандак* ба сабаби..., барои...; **бинобар ин (он)** аз ин сабаб, аз ин рӯ.

БИНОГАР *بناجر* *ниг.* **биносоз.**

БИНОДИЛ *بينادل* *кит.* равшанзамир, хирадманд, хушманд.

БИНОӢ I *بينائي* 1. яке аз қувваҳои ҳисси панҷгонаи инсон – қобилияти дидан, қувваи босира. 2. бино будан, дорои қобилияти бинандагӣ.

БИНОӢ II *بينائي* *суфт.* лоқи дидан, ба дидан арзанда, диданӣ; хуб, марғуб.

БИНОКОР *بناکار* 1. он ки бо кори сохтмон машғул аст; **устои бинокор** роҳбари як қисми сохтмон, ки якчанд бинокор таҳти назорати ӯ кор мекунад. 2. *мач.* бинокунанда, созанда, офаранда: **бинокори ҳаёти нав.**

БИНОКОРӢ *بناکاری* 1. сохтани бино, иморатсозӣ, сохтмон: **гурӯҳи бинокорӣ**, **муассисаи бинокорӣ**. 2. *мансуб ба* сохтани бино ва умуман сохтмон; **масолеҳи бинокорӣ** ашё, ки барои сохтмон сарф мешавад (*аз қабилӣ чӯб, рег, хишт, семент ва ғ.*).

БИНОКУНАНДА *بناکنده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **бино кардан**; созанда, бунёдкунанда, офаранда, эҷодкор.

БИНОСОЗ *بناساز* хонасоз, устое, ки иморат месозад.

БИНОСОЗӢ *بناسازی* иморатсозӣ, бинокорӣ, сохтмон.

БИНСИР *а.* *بنصر* ангушти чаҳорум, ки дар байни ангушти миёна ва хурд воқеъ аст, ангушти беном, ангушти зинҳор.

БИНТ I *а.* *بنت* *кит.* духтар.

БИНТ II *олм.* *بنت* *тиб.* докаи тасмашакл, ки барои бастанӣ чароҳат *ва ғ.* ба кор мебаранд, тасмадока: **бинт бастан**, **бинтро кушодан**, **бо бинт печонидан**.

БИНТПЕЧ *بنت‌پچ*: **бинтпеч кардан** бо бинт печондан, бастан (*чароҳатро, захмро*).

БИОЛОГ *ю.* *بئالاک* мутахассис ва олими соҳаи биология, ҳаётшинос.

БИОЛОГИЯ *ю.* *بيالاکيه* илмест, ки қонунияти пайдоиш ва тақомули табиати зиндаро меомӯзад, илми ҳаёт, ҳаётшиносӣ.

БИОЛОГӢ *بيالاکي* *мансуб ба* биология: **илмҳои биологӣ**, **экспедитсияи биологӣ**, **таҳқиқоти биологӣ**.

БИОНИКА *ю.* *بيآنکه* як соҳаи кибернетика, ки имконияти ҳалли масъалаҳои муҳандисиро дар асоси таҳлили сохт ва фаъолияти ҷисмҳои зинда меомӯзад.

БИОСЕНОЗ *ю.* *بيآسيناز* маҷмӯи растанӣ ва ҳайвонот, ки дар муҳити шароиташ якхела ҳамроҳ воқеъ шудаанд: **биосенози пахта**.

БИОСФЕРА *ю.* *بيآسفيره* минтақаи паҳн шудани ҳаёт дар кураи Замин (*дар рӯи замин, дар об ва дар қисми поёни атмосфера*): **муҳофизати биосфера**.

БИОФИЗИКА *ю.* *بيآفيزيکه* қисми биология, ки мувофиқи қонунҳои физика ва химия инкишоф ёфтани организмҳои зиндаро меомӯзад.

БИОФИЗИКӢ *بيآفيزيکي* *мансуб ба* биофизика.

БИОХИМИК *ю.* *بيآخيميک* мутахассис ва олими соҳаи биохимия.

БИОХИМИКӢ *بيآخيميکي* *мансуб ба* биохимия.

БИОХИМИЯ *ю.* *بيآخيمييه* химияи биологӣ – илме, ки равандҳои химиявии ҳоси организмҳои зиндаро меомӯзад.

БИР I *بير* *кит.* барқ, сойқа.

БИР II *а.* *بر* *ниг.* **бирр.**

БИРЕШИМ *بريشم* *шакли дигари абрешим*: **бирешими чортор**, **бирешими нарм**.

БИРЕШИМӢ *بريشمی* *ниг.* **абрешимӣ.**

БИРЕШИМНАВОЗ *بريشم‌نواز* *кит.* навозандаи соҳаи тордор; созанда, навозанда, мутриб.

БИРӢН *بريان* 1. чизи дар деги хушки тафсон ё дар рағғани доғ пухташуда, зирбондашуда; кабобшуда: **барраи бирӢн**, **гандуми бирӢн**, **гӯшти бирӢн**, **моҳии бирӢн**, **наҳӯди бирӢн**. 2. тафсон, сӯзон; доғ: **дашти бирӢн**, **чӯли бирӢн**; **бирӢн кардан** а) сурх карда пухтан (*дар*

равган ё бевосита дар оташ), таф додан; ка-
боб кардан; б) *мач.* азоб додан, обу адо кар-
дан; **бирён шудан** а) дар оташ кабоб шудан;
б) сӯхта нобуд шудан; хушк шудан (*аз камобӣ*
ё беобӣ); **парту бирён шудан** сӯхта нобуд шу-
дан; ◊ **гирёну бирён** дар ҳолати гиристан ва
ғамгинӣ; **бо дили бирён // бо чигари бирён**
оғушта ба ғаму дард, ниҳоят ғамгинона, хеле
андӯхгинона.

БИРЖА *лот.* *برژه* муассисаест барои бастанӣ
шартномаҳои молиявӣ ва тиҷоратӣ; **биржаи**
меҳнат муассисаест, ки байни коргарон ва
соҳибони корхонаҳо дар киро кардани
қувваи корӣ миёнаравӣ мекунад.

БИРИНЧ *برنج* навъе аз ғалладонаҳои хӯроқӣ,
ки дар кишварҳои гарми сернам мекоранд;
дони шолӣ, ки баъд аз чӯвоз кардан ҳосил
мешавад, гурунч: **биринчи девзира**, **биринчи**
лӯнда, **биринчи окпар**; **биринчи миёнколӣ** а)
биринчи оббардоре, ки вақти ош пухтан би-
сёр меёзад; б) *мач.* дар ҳаққи касе гуфта ме-
шавад, ки қад кашида ёзида истодааст; **мошу**
биринч а) як навъ шавлаи мошу биринчдор;
б) *мач.* ранги сиёҳу сафед: **риши мошу**
биринч; ◊ **биринчи касе об набардоштан**
зудранчу гапнобардор будани касе; нозук
будани табъи касе.

БИРИНЧДОР *برنج دار* дорои биринч, дар
таркибаш биринч (*оид ба хӯрок*), биринч.

БИРИНЧЗОР *برنج زار* *ниг.* шолизор.

БИРИНЧӢ I *برنجى I* *мансуб ба биринч*; аз биринч
тайёршуда.

БИРИНЧӢ II *برنجى II* 1. хӯлаи мис бо қалъагӣ,
алюминий ва баъзе филизоти дигар. 2. аз
хӯлаи биринчӣ сохташуда: **асбобу анҷоми**
биринчӣ, **хайкали биринчӣ**; **нишони (медали)**
биринчӣ нишони аз биринчӣ сохташуда, ки
одатан ба ишғолкунандагони ҷои сеюми
мусобиқаҳо дода мешавад.

БИРИНЧКОР *برنج کار* *ниг.* шоликор.

БИРИНЧКОРӢ *برنج کارى* *ниг.* шоликорӣ.

БИРИНЧОБА *برنج آبه* таоми обдоре, ки аз
биринч пухта мешавад.

БИРИНЧФУРӢШ *برنج فروش* фурӯшандаи би-
ринч.

БИРИНЧФУРӢШӢ *برنج فروشى* фурӯштани би-
ринч; шуғли фурӯшандаи биринч.

БИРИШТА *برشته* *кит.* 1. *сифати феълии замони*
гузашта аз бирештан. 2. обу тобёфта; гулгун.

БИРИШТАН *برشتن* *кит.* бирён кардан, таф
дода сурх кардан.

БИРКА *а.* *بركه* 1. сардоба, обанбори рӯпӯшида,
ки дар даруни шаҳр ва роҳҳои корвонгард
сохта мешуд ва онро бештар бо оби борон
пур мекарданд. 2. ҳавз, истаҳр.

БИРР *а.* *بر* *кит.* нақӯй; бахшиш, эҳсон.

БИСӢР *بسيار* 1. зиёд, беш, фаровон: **(бо)**
кӯшиши бисёр, **бисёр гиристан**, **бисёр гап за-**
дан. 2. хеле, басе, бениҳоят: **бисёр азиз**, **бисёр**
сахт, **бисёр хуб**, **бисёр ширин**. 3. аксар, акса-
рият. 4. дер, муддати дароз: **бисёр наистодан**
дар ҷое. 5. зуд-зуд; ҳамеша. 6. борҳо, якчанд
дафъа: **бисёр дидаам**, **бисёр шудааст**, **ки...**;
бисёрҳо борҳо, муқаррар. **бисёр шудан (-и**
ҳосили меҳнат) афзудан, зиёд гаштан (-и
ҳосили меҳнат); **(агар) бисёр равад...**
ниҳояташ; ҳамагӣ.

БИСӢРАСРА *بسيار عصره* таърихи якчанд ас-
рдошта, чандинасра: **адабиёти бисёрасра**, **ма-**
данияти бисёрасра.

БИСӢРДИДА *بسيار ديده* пурдида; чахонгашта:
одами бисёрдида.

БИСӢРЗАБОНӢ *بسيار زباني* *нав.* мавҷудияти
якчанд забони расмӣ дар давлат.

БИСӢРЗАНӢ *بسيار زنى* шакли никоҳе, ки як
мард дар айни вақт якчанд зан дошта мета-
вонад.

БИСӢРӢ *بسيارى* 1. бисёр будан; сершуморӣ,
касрат афзунӣ; *муқоб.* **камӣ**. 2. аксар, аксари-
ят, қисми зиёд: **бисёрии вақташро...**, **бисёрии**
коргарони ин истгоҳ; **бисёриҳо** аксарият,
қисми зиёд.

БИСӢРКУНЧА *بسيار كنجه* *ҳанд.* 1. шакли ҳанда-
сие, ки даври онро хати шикаста ташкил
медихад ва ҳар ҷузъи он зиёда аз чор кунҷ
дорад. 2. дорои кунҷи зиёд, серкунча,
бисёргӯша.

БИСӢРҚАБАТА *بسيار قبه* *ниг.* бисёррошона.

БИСӢРҚИМАТА *بسيار قيمته* *риёз.* дорои якчанд
қиматҳои ададӣ.

БИСЁРҚУТБА بسيارقطبه дорои якчанд кутб; **чахони бисёрқутба** чахоне, ки онро якбора якчанд давлатҳои абарқудрат идора меку-
нанд.

БИСЁРМАҒЗ بسيارمغز *кит., маҷ.* пурмағз, оқил, доно.

БИСЁРМАНЗИЛА بسيارمنزله *нав.* дорои ман-
зилҳои зиёд: **бинои бисёрманзила**.

БИСЁРМАР بسيارمر *кит.* сершумор.

БИСЁРНИКОҲӢ بسيارنكاحي дар як вақт бо
якчанд зан ақди никоҳ доштани мард,
бисёрзанӣ.

БИСЁРНУҚТА بسيارنقطه *ниг.* сернуқта.

БИСЁРОВОЗ بسيارآواز дорои овозҳои сершу-
мор.

БИСЁРОВОЗА بسيارآوازه :**музикии бисёровоза**
музикие, ки дар он якчанд овозу оҳангҳои
мустақил якҷоя садо медиҳанд.

БИСЁРОШЁНА بسيارآشيانه *биное*, ки якчанд
ошёна (табақа) дорад.

БИСЁРПАРДА بسيارپرده *санъ.* иборат аз якчанд
парда: **пиесаи бисёрпарда**.

БИСЁРПОЗА بسيارپازه *испоре*, ки позаҳои зиёд
дорад.

БИСЁРРӮЯ بسياررويّه *ҳанд.* шакли ҳандасии
дорои тарафҳои зиёди ҳамвор ё барҷаста.

БИСЁРСАРДОРӢ بسيارسرداري дорои роҳ-
барони сершумор.

БИСЁРСОЛА بسيارساله солиёни зиёд анҷомёфта
ё вучуддошта; *чандинсола*: **кори бисёрсола**,
анъанаи бисёрсола.

БИСЁРСОҲА بسيارساحه *ниг.* серсоҳа.

БИСЁРТАР بسيارتر *сифати дараҷаи қиёсӣ аз*
бисёр; зиёдтар, бештар.

БИСЁРТАРИН بسيارترين 1. *сифати дараҷаи олии*
аз бисёр; зиёдтарин, бештарин. 2. аксар, ак-
сарият.

БИСЁРТИРА I بسيارتيره *ҳ.* дорои тирҳои зиёд,
тири бисёрдошта: **автомати бисёртира**, **ту-**
фанги бисёртира.

БИСЁРТИРА II بسيارتيره дорои якчанд мехвар,

мехвари зиёддошта: **аробаи бисёртира**.

БИСЁРУЗВА بسيارعضوه дорои узвҳои сершумор.

БИСЁРФАН بسيارفن *кит.* донандаи тадбир ва
ҳилаҳои гуногун; пурфиреб, ҳилагар.

БИСЁРҲОР//БИСЁРҲОРА بسيارخوار//بيسارخواره
ниг. бисёрхӯр.

БИСЁРҲУДОӢ بسيارخدائي сохтори диние, ки
парастии худоҳои зиёдро эътироф мекунад.

БИСЁРХӮР بسيارخور пурхӯр, баднафс.

БИСЁРҲАРБА بسيارحربه *нав., варз.* навъи
қувваозмоии варзишгарон аз рӯи чанд
машқҳои ҷисмонӣ (*мас., давидан, ҷаҳидан,*
найзапартоӣ ва ғ.); мусобиқа дар чанд навъи
варзиш: **мусобиқаи бисёрҳарба**.

БИСЁРҲИЗБӢ بسيارحزبي *нав.* мавҷудияти
ҳизбҳои гуногуни расман иҷозатдор дар дав-
лате.

БИСЁРҲОКИМИЯТӢ بسيارحاکميتي *нав.* дар як
вақт мавҷуд будани якчанд ҳукумат дар
мамлакате.

БИСЁРҲУЧРА بسيارحجره *нав.* дорои ҳучраҳои
зиёд, утокҳои зиёддошта: **манзили бисёр-**
ҳучра.

БИСЁРЧЕНА بسيارچينه *андозагирии*
чандқарата.

БИСЁРҶОНИБА بسيارجانبه бо ҷонибҳои зиёд,
чандтарафа: **гуфтушунидҳои бисёрҷониба**.

БИСЁРШАВҲАРӢ بسيارشوهری шакли никоҳе,
ки як зан дар як вақт якчанд шавҳар дошта
метавонад (полиандрия), сершавҳарӣ.

БИСМАДОН بسمدان *ҷонишини номуайяни* чиз ё
кори номаълум: **фалону бисмадон**.

БИСМИЛ a. بسمل 1. сарбурида, гулӯбурида,
кушташуда: **мурғи бисмил**. 2. *маҷ.* қурбон-
шуда; **бисмил қардан** сар буридан, сар задан,
куштан.

БИСМИЛЛОҲ بسم الله 1. *д.* ба номи Худо, ба
исми Худо (*калмае, ки пеш аз сар қардан ба*
қоре ба забон меоранд). 2. *маҷ.* ибтидо, оғоз
(қоре).

БИСОТ a. بساط 1. ҳар чизе, ки дар зери по паҳн
карда мешавад, ҳар чизи густурданӣ (*аз*

қабилу гилем, палос). 2. асбобу анчом, чизу чора, сомон, бизоат; дорой, боигарӣ: **бисоти хона**; ◊ дар **бисотам** дар ихтиёрам, дар дастам; **бисоти адл ба(р)по намудан** адлу инсофро пойдор кардан; адолат чорӣ сохтан; **бисоти айш оростан** лавозими айшу ишратро мухайё кардан; айшу ишрат кардан.

БИСОТДОР بساطدار соҳиби чизу чора ва хонаву чой; доро.

БИСЕКТРИСА بسیکتریسە ҳанд. хати росте, ки кунҷро ба ду ҳиссаи баробар чудо мекунад.

БИСТ I بیست 1. шумораи миқдорӣ адади 20, миқдори ду даҳ. 2. маъракае, ки баъди гузаштани 20 рӯз аз марғи касе ба ёди ӯ барпо карда мешуд.

БИСТ II بیست *шақли қўтоҳшудаи биист феълии фармоиш аз (би) истодан*; ◊ **исту бисту касе** (чизе) тамоми ҳастии касе (чизе), буду шуди касе (чизе).

БИСТАР بستر раҳти хоб, чои хоб, чогаҳ; кўрпача; ◊ **бистари ноз** чои роҳат ва фароғат; **бистари касеро хушк кардан** касеро ба қатл расонидан; **дар бистари ноз парвариш ёфтан** эрқаву нозпарвар калон шудан.

БИСТАРИШУДА بستری شده беморшуда, касе, ки ба дарде гирифта шудааст.

БИСТАРӢ بستری 1. мансуб ба **бистар**. 2. баби-старафтада, барҷомонда; азпомонда; **бистарӣ шудан** дар бистар хобидан (*ба сабаби беморие*).

БИСТГОНӢ بیستگانی таър. маоши лашқариён ва ё навқарон.

БИСТСОЛА بیستساله бабистдаромада, бист солро пуркарда: **чавони бистсола**; **хизмати бистсола** хизмати дар муддати бист сол анҷомдода.

БИСТСОЛАГӢ بیست سالگی бистсола будан; аз **бистсолагӣ то имрӯз** аз он вақте ки бистро пур карда буд, то имрӯз.

БИСТУМ//БИСТУМИН بیستم//بیستمین шумораи тартибӣ аз **бист**; **чароғи бистум** як навъ чароғи (лампаи) равшани карасинӣ.

БИСТӢХ بستوه кит. хаста, дармонда дар ҳолати танг омада.

БИСТЯК یک بیست аз бист ҳисса як ҳисса, аз

бист чузъ як чузъ.

БИСУЛФАТ лот. بسلفت хим. намаки турши кислотаи сулфат, хидросулфат.

БИТНАТ а. بطنت кит. аз ҳад зиёд пур кардани шикам аз таом, шикампурӣ, пурхӯрӣ.

БИТОЛАТ بطالت кит. бекорӣ, муатталӣ.

БИТОНА(Т) а. بطانته//بطانت кит. 1. астар, остар (-и чома ва ғ.). 2. маҷ. наздикон; дӯстон.

БИТУМ лот. بتم номи моддаҳои саҳт, моеъ ё газшакли органикии табиӣ (*аз қабилу нафт, гудрон*); **битуми сунъӣ** он чи аз коркарди нафт, ангиштсанг ва торф ҳосил мешавад, қир.

БИФШТЕКС англ. بيفشتكس хӯр. навъе аз хӯрок, ки аз як парча гӯшти кима ва хӯрише иборат аст.

БИХРАД بخرد кит., ниг. хирадманд.

БИХРАДӢ بخردی кит., ниг. хирадмандӣ.

БИХИГИН بهیگین ниг. бихигӣ.

БИХИГӢ بهیگی мансуб ба **бихӣ**; аз бихӣ тайёршуда: **мураббои бихигӣ**.

БИХИЛ بهل 1. феъли фармоиш аз (**би**)ҳиштан. 2. ҳиссаҳои модалӣ-иродавӣ бигуздор, бимон, сардеҳ; **бихил кардан гуфт**. бахшидани гуноҳ, авф кардани гуноҳ.

БИХИШТ بهشت д. аз рӯи таълимоти ислом боғу бӯстони он дунё, ки мусулмонони неку беғуноҳ дар он чо зиндагиро давом медиханд, чаннат, фирдавс, худ; *муқоб.* **дӯзах** ва **чаҳаннам**; **бихишти рӯи замин** маҷ. бехтарин, ободтарин чои рӯи замин.

БИХИШТИРӢ بهشت روی зебо, хушрӯӣ.

БИХИШТӢ بهشتی 1. мансуб ба **бихишт**. 2. маҷ. беғуноҳ, пок; беозор. 3. навъи ангур.

БИХӢ بهی дараҳти мевадор, ки меваҳои он хушбӯӣ мисли себу нок аст, обӣ.

БИЧАК بچک гуфт. як навъи самбӯса: **бичаки танӯрӣ**, **бичаки дегӣ**.

БИЦИРРАС//БИЦИРРОС بجرّس//بجرّاس гуфт. 1. ҳисси рангорангӣ, алобулоӣ, алағдагӣ дар пеши чашм. 2. ҳисси дамидани мурғак дар бадану тахтапушт (*аз тарси дидан ё шунидани воқеаи даҳшатангез ва ё сухани ниҳоят*

- сахт*). 3. хисси ногувори дасту по, ки дар натиҷаи зер карда нишастани по ё якпахлу хобидан бо даст ба амал меояд: **бичиррас задан, бичиррас кардан**.
- БИШ** *بیش* *кит.*, *ниг.* ачалгиёҳ.
- БИШКУФА** *بشکفه* *кит.* 1. шукуфа ва гули дарахт. 2. шукуфтан ва гул кардани дарахт.
- БИШКҶЛИДАН** *بشکولیدن* *кит.* 1. чустию чолокӣ ва хушёрӣ намудан. 2. меҳнатдӯстӣ нишон додан.
- БИШҶЛИДА** *بشکولیده* *кит.* сифати феълӣ **бишҷлидан**; парешоншуда, мушавваш, парешон ва ошуфта.
- БИШҶЛИДАН** *بشکولیدن* *кит.* 1. барҳам задан, парешон кардан. 2. дармонда ва мутаҳайир нишастан.
- БИЯ** *بیہ* растаниест, ки бештар дар лаби дарёҳо мерӯяд, ширинбия.
- БЛОК I** *фр.* *блак* *ниг.* паймон, муоҳида; **блоки ҳарбӣ** иттифоқи ҳарбии байни давлатҳову гурӯҳҳо.
- БЛОК II** *англ.* *блак* 1. *сохт.* як навъ хишти калонҳачми аз сementу гач ва дигар мавод сохташуда. 2. чузве аз иморат; шўъбае аз иншоот. 3. *тех.* баданаи муҳаррики мошинҳо, ки чанд цилиндрро ба ҳам мепайвандад.
- БЛЮМИНГ** *англ.* *блיוمنگ* *тех.* дастгоҳи азими тайёр кардани фӯлоди тунук (*бо роҳи фишор*).
- БО I** *ба* *пешванд* 1. ҳамроҳ будан, якҷоя шудан ва иштирок карданро дар иҷрои ягон амал (*бо шахсе ё чизе*) ифода мекунад; ҳамроҳи..., дар якҷоягии..., ба иштироки...: **бо ҳам, бо ҳамдигар, бо ҳамроҳии, бо қасе гап (на) задан, бо қасе вохӯрдӣ кардан, бо қасе зиндагӣ кардан, бо қасе маслиҳат кардан, бо қасе нишастан, бо қасе сару кор (қору бор) доштан, бо қасе ҳамдаст будан, бо қасе хӯрдан (қазеро), бо ҳаёлотӣ худ банд будан, бо худ гирифттан (будан) қазе ё қасеро, бо худ овардан қазеро; меҳмон бо ризқаш меояд (зарб.); бо худӣ... шахсан бо ...; мустақиман бо ... 2. *воситаи иҷроӣ амалро ифода мекунад*; ба воситаи..., тавассути..., қазеро ба қору бурда; бо мадади..., ба ёрмандии...: **бо бинӣ нафас кашидан,****

бо дасти чап хӯрдан (ҳестан), бо китф тела додан, бо нӯги остин пок кардан, бо обпошак об пошидан, бо пахта об чакондан, бо санг зада шикастан, гуноҳи худро бо хизмат ва садоқат харида гирифттан. 3. *тарзи амал ва ҳолати ашёрро ифода мекунад*: **бо диққати тамом, бо рӯи қушод, бо рӯи хандон, бо сари ҳам, бо тарсу ваҳм, бо ҷашмони гириялуд, бо чехраи зард, бо иштиҳо(-и том) хӯрдан, бо мамнуният қабул кардан, бо нигоҳи пурҳашм ҷавоб додан, бо овози баланд суруд хондан.** 4. *замони амалеро, ки дар як вақт ё наси ҳам бо амали дигар иҷро мешавад, нишон медиҳад*; баробари...: **бо дидани ин ҳол, бо шунидани ин гап.** 5. *сабаби амалеро нишон медиҳад*: **бо ҳар баҳона дашном додан; бо баҳонае қорро ақиб партофттан, бо тўҳмат айбдор шудан; 6. аз рӯи...; мувофиқи...; ҳасби...: бо иҷозати..., бо руҳсати..., бо илтимоси қасе (қореро қардан), бо ишораи қасе (берун баромадан); бо навбат (суруд хондан, даст фишурдан), бо супориши қасе (қореро иҷро қардан), бо талаби ҳаёт (қореро қардан).** 7. *нисбат ба...*, дар ҳаққи...; **бо қасе бад будан** нисбат ба қасе хусумат доштан. 8. *сӯи қазеро, ки ба он амал равона шудааст, нишон медиҳад*, ба. 9. *аз қазе ташкил ёфттан ва ё бо қазе мусаллаҳ будани предметро нишон медиҳад*; аз: **бо қазе пур шудан, бо қазе мусаллаҳ будан; бо вучуди...** қатъи назар аз...; сарфи назар аз...; **бо вучуди ин (он)** сарфи назар аз ин (он); **бо гардани баста** бе майлу хоҳиш; аз рӯи маҷбурӣ; **бо дили пур** бо боварии том, мутмаинона, дилпуруна; **бо дилу қон** аз рӯи сидқ, самимона; **бо (ду) дасти адаб** ниҳоят боодобона, бо иззату эҳтироми зиёд; **бо ин ҳама** бо вучуди ин, сарфи назар аз ин; **бо қамоли...** дар ниҳояти..., ниҳоят; **бо назари суол** саволомез; **бо номи...** ба исми..., таҳти номи; **бо пои худ а)** ба ихтиёри худ; ба даъвату хабари қасе мунтазир нашуда; б) муфт, ройгон, бе меҳнат; **бо ҳамин ҳамин тавр**; дар ҳамин қо; **бо қон баробар** ниҳоят азиз; **бо роҳи қасе рафттан** аз пайи қасе рафттан, ба қасе пайравӣ қардан.

БО II *ба* *номи ҳарфи дуҷуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (ب).

БО III *ба* *кит.* оши обакӣ, оши моеъ.

БОАДАБ *بادب* *ниг.* боодоб.

БОАДАБӢ بادبى *ниг.* боодобӣ.

БОАДАБОНА بادبانه *ниг.* боодобона.

БОАДОЛАТ باعدالت боинсоф, одил.

БОАДОЛАТӢ باعدالتى боинсофӣ, одилӣ.

БОАДОЛАТОНА باعدالتانه боинсофона, одилона, аз рӯи инсофу адл.

БОАЗАМАТ باعظمت пуразамат; азим, бошукӯх; **бинои боазамат.**

БОАЗМ باعزم боният, бомақсад.

БОАҚЛ باعقل оқил, бофаҳм, бофаросат, пурдон; **чавони боақл.**

БОАҚЛАК باعقلک *шакли навозиши боақл.*

БОАҚЛӢ باعقلى оқилӣ, доноӣ, фаросатнокӣ, бофаҳмӣ; рафтори оқилона.

БОАҚЛОНА باعقلانه оқилона, маъқул, аз рӯи ақлу фаросат: **кори боақлона кардан, маслиҳати боақлона додан.**

БОАНДЕША بانديشه он ки пеш аз сар кардани коре фикр мекунад, мулоҳизакор, баандеша, бамулоҳиза.

БОАНДЕШАГӢ بانديشگى мулоҳизакорӣ, бо-мулоҳизагӣ, боандеша будан.

БОАНДОМ باندام мавзун, бо қомати зебо.

БОАСОС باساس бодалел, асосдошта, асоснок.

БОБ I باب шоиста, лоиқ, сазовор, муносиб, мувофиқ, дархӯр; соз, хуб: **шаронти боб, чавоби боб; боби дандон** нарм, мулоим, дандон мегузаштагӣ (*дар бораи хӯрок*); **боб кардан** а) ба тарзи шоиста ва хубу марғуб иҷро кардани кор, айни муддао кардан, соз кардан; б) *маҷ.* адаби касеро додан; расвои касеро баровардан; в) *маҷ.* фиреб додан, фирефтан; **боб шудан** чазои худро дидан, адаби худро дидан; **боби касе будани чизе** ба касе хеле мувофиқ ва зебанда будани чизе; **боб карда задан** саҳт задан.

БОБ II باب *кит.* падар; бобо.

БОБ III a. باب 1. *кит.* дар, дарвоза. 2. калонтарин қисми асари илмӣ ва адабӣ, ки дар навбати худ ба бахшу фаслҳо тақсим мешавад. 3. бобат, бора, хусус, чиҳат, вачҳ; **аз ин боб, аз ҳар боб, дар боби... , дар ин боб.**

БОБАК بابک *шакли тасғир ва навозиши боб.*

БОБАҚО بابقا *ниг.* бадошт; *муқоб.* бебақо 2.

БОБАРАКА(Т) بابركه//بابرکت 1. он ки аз ӯ хайру барака мерасад, пурфайз: **одами бобарака(т).** 2. зиёд, фаровон, бисёр; пурманфиат, пурсамар, сермахсул, серҳосил.

БОБАРАКАТӢ بابركتى 1. бобаракат будан, файзу баракат доштан. 2. пурсамарӣ, сермахсулӣ.

БОБАРДОШТ بابرداشت босабр, пуртоқат, бурдбор.

БОБАРОР بابرار барорнок, бомуваффақият; пешрав.

БОБАРОРӢ بابرارى бобарор будан, барорнокӣ, муваффақият.

БОБАТ بابت хусус, бора; чиҳат, вачҳ; **аз бобати...** дар бораи..., дар хусуси...; **аз ҳар бобат** аз ҳар чиҳат, аз ҳар вачҳ, аз ҳар хусус; **дар бобати...** дар хусуси..., дар бораи..., аз чиҳати...; **дар ин бобат** аз ин хусус; аз ин чиҳат, вобаста ба ин.

БОБЗАН بابزن *кҳн.* сих, сихи кабоб, махсусан сихи мурғкабоб.

БОБИЗОАТ بابضاعت молу чиздошта, молдор; осудаҳол.

БОБИЛ بابيل *шакли кӯтоҳшудаи аобил.*

БОБИЯ بابيه *д.* таълимоти динию сиёсие (асосгузораш Сайид Алӣ Муҳаммади Шерозӣ мулаққаб ба Боб), ки ҳамчун афкори ислоҳотталабии ислом ва ҷунбишҳои демократии Эрон (1848-1852) ба муқобили ҳукмронии шоҳ, инчунин даҳлати кишварҳои хориҷӣ шинохта шудааст.

БОБӢ بابى *д.* пайрави ҷараёни исломии бобия.

БОБО بابا 1. падари падар ё падари модар, ниё, ҷад: **бобои падарӣ, бобои модарӣ.** 2. *маҷ.* насли гузашта, аҷдод (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ – бобоён* ва *бобоҳо* меояд); гузаштагон; **падару бобо (-и мо)** гузаштагон (-и мо), аҷдод (-и мо). 3. *таър.* сардори ҷамъиятҳои косибону хунармандони замони пеш: **бобои кафшдӯзон, бобои машқобон, бобои сансҳо; бобои барфӣ** қаҳрамони афсонавии ҷашнҳои солинавӣ – рамзи сармо дар халқҳои Аврупо,

ки мўйсафеди рўсурхи ришу мўйлабдор буда, дар тан пўстину дар сар телпак дорад ва дар расми истиқболи соли нав дар атрофи арчаи солинавӣ ба бачаҳо тўҳфаҳо тақдим мекунад; **шери бобо // чони бобо** дар мавриди изҳори навозиш аз тарафи мўйсафедон ба бачагон гуфта мешавад.

БОБОЁНА بابايانه *таър.* ҳаққе, ки бобо – роҳбари пешаварон барои миёнаравӣ дар байни соҳибкорон ва хунармандон аз ҳар ду тараф мегирифт.

БОБОЙ بابائي 1. мансуб ба **бобо**; ба бобо тааллуқдошта; аз бобо монда: **омочи бобой**. 2. қадима, кўҳна; аз қадим монда. 3. навъи зардолуи калон-калон.

БОБОКАЛОН باباكلان падари бобо; нахуст-падари авлод.

БОБОПИРАК باباپيرك *бот.* як навъ алаф ва растании печон аз оилаи чинорақҳо, девток.

БОБОХОНА باباخانه *таър.* ҷои истиқомати бобо – роҳбари пешаварон ва пойкори ӯ, ки косибони бекормонда дар он ҷо истиқомат мекарданд.

БОБОҶОН باباجان калимаи мурочиати эҳтиромона ба бобо; азиз.

БОБУНА بابونه *бот.* гиёҳи хушбӯе, ки баргҳои канори гулаш сафед ва мобайни он зардранг аст.

БОВАР باور рост ва мувофиқи ҳақиқат пиндошта пазируфтани (-и қавли касе), яқин ҳосил намудан, эътимод кардан (бо сухани касе); **бовар кардан (намудан)** а) рост пиндоштан (*махсусан суханони касеро*), яқин ҳосил намудан; б) ба сидку дурустқорӣ касе эътимод доштан, эътиқод зоҳир кардан ба касе; аз касе дилшур будан.

БОВАРИБАХШ باورىبخش қобили эътимод.

БОВАРИНОК باوريناك эътимодноқ, қобили итминон: **шахси боваринок**.

БОВАРӢ باورى бовар доштан, бовар кардан; эътимод; эътиқод; **боварии комил (тамом, том)** бо итминони пурра; дилпуруна; бо чуръат, бо қатъият (*мас., гап задан*); **боварӣ доштан**, дилшур будан, итминон доштан; **боварии касе наомадан** ба коре бовар накардан, эътимод надоштан; **боварӣ кардан ба касе**

итминон доштан ба касе (*дар коре*).

БОВАРКУНАНДА باورکننده *сифати феълии замони ҳозира аз бовар кардан*; бовар мекардагӣ, қобили эътимод, боваринок.

БОВАРХАТ باورخط *гуфт.* ваколатнома.

БОВАФО باوفا вафодор; содик: **дўсти бовафо, ёри бовафо**.

БОВАФӢ باوفائي бовафо будан, вафодорӣ.

БОВИҚОР باوقار 1. ботамкин, вазнин (*дар муомила, гуфтор ва рафтор*): **марди бовиқор**. 2. *ниг.* **бовиқорона**.

БОВИҚОРӢ باوقارى бовиқор будан, ботамкинӣ; вазнинӣ.

БОВИҚОРОНА باوقارانه ботамкинона, вазнинона: **бовиқорона ба гап даромадан, бовиқорона роҳ рафтан**.

БОВИЧДОН باوجدان он ки аз рӯи вичдон амал мекунад; боинсоф; поквичдон, ҳалолкор.

БОВИЧДОНӢ باوجدانى бовичдон будан; боинсофӣ, поквичдонӣ, ҳалолкорӣ.

БОВИЧДОНОНА باوجدانانه боинсофона, ҳалолкорона, поквичдонона.

БОҒ باغ 1. қитъаи замини ихоташудае, ки дар он дарахтони мевадору бемева ва гулҳои гуногун шинонда, сабзу хуррам карда шудааст, ҳадиқа, равза, бўстон. 2. ҷои васеи сабзу хуррами сердолу дарахт ва гулу сабзаҳои зиёд, ки хиёбонҳои курсию ҳаракдор ва тамошогоҳҳо дорад ва маҳалли истироҳати мадания аҳолист, чорбоғ: **боғи (марказии) фарҳангу фароғат, боғи истироҳат, боғи шаҳрӣ; боғи ботаникӣ ниг. ботаникӣ; боғи ҳайвонот** муассисае, ки дар он ҳайвоноти гуногуни ҷаҳон барои тамошои мардум гузошта шудааст; **боғу роғ** боғ ва марғзор; **боғу бўстон шудан** обод ва сабзу хуррам шудан; **боғи ирам** а) боғи афсонавӣ, ки гӯё Шаддод ном подшоҳи асотирӣ онро ҳамчун бихишт сохта буд; б) *мач.* ҷои сабзу хуррам; **♦ яке аз боғу дигаре аз роғ** берабт, беробита, бемаврид.

БОҒАЙРАТ باغيريت 1. ғайратманд, ғаюр, саъйкунанда, кўшо; серҳаракат, чусту чолок: **ҷавони боғайрат**. 2. боору номус, боҳамият. 3. *ниг.* **боғайратона**.

БОҒАЙРАТӢ باغيرتى ғайратнокӣ, саъю кўшиш

доштан; серҳаракатӣ.

БОҒАЙРАТОНА باغیراتانه ғайратмандона, ғаюрона, бо саъю кӯшиш; ғаёлона; чолокона.

БОҒАРАЗ باغرض *ниг.* ғаразнок.

БОҒАРАЗОНА باغرضانه аз рӯи ғараз, бо нияти бад (*барои манфиати худ*), муғризона.

БОҒБАНД باغبند бунёди қитъаҳои боғ, қисматҳои боғ.

БОҒБОН باغبان он ки мутасаддии муҳофизати боғ ва нигоҳубину парвариши дарахтони мевадору гулҳои он аст, ниғаҳбони боғ.

БОҒБОНӢ باغبانى 1. амалу ҳунари боғбон: **боғбонӣ кардан**. 2. *ниг.* **боғдорӣ**.

БОҒДОР باغدار 1. соҳиби боғ. 2. мутахассиси боғдорӣ.

БОҒДОРӢ باغدارى нигоҳубин ва парвариши боғ ҳамчун як соҳаи растанипарварӣ, мевапарварӣ: **гурӯҳи боғдорӣ**, **муассисаи боғдорӣ**; **боғдорӣ кардан** бо нигоҳубин ва парвариши боғҳо машғул шудан.

БОҒИСТОН باغستان ҷое, ки боғҳои зиёд дорад, ҷои сербоғ.

БОҒӢ باغى 1. *мансуб ба боғ*. 2. набототе, ки кошта рӯёнида мешавад; *муқоб.* **худрӯ** ва **ёбой**: **пудинаи боғӣ**, **чормағзи боғӣ**.

БОҒКОР باغكار боғбон, нигоҳубин ва парваришкунандаи боғ.

БОҒКҮЧӢ باغکويچى кӯчидан ба боғ (*аз шаҳр дар мавсими тобистон*).

БОҒНИШИН باغنشين сокини боғ, истиқоматкунанда дар боғ.

БОҒОТ باغات 1. *ҷ.* **боғ**. 2. *мач.* маҳалу деҳоте, ки боғҳои зиёд дорад, боғистон.

БОҒПАРВАР باغپرور мутахассиси боғдорӣ, нигоҳубин ва парваришкунандаи боғҳои гулу мевадиханда.

БОҒПАРВАРӢ باغپرورى *ниг.* **боғдорӣ**.

БОҒПЕРО(Ӣ) باغپيرا(ى) *кит.* ораста ва перостақунандаи боғ, боғбон.

БОҒСОЗ باغساز *нав.* созандаи боғи фароғатӣ бо иншооти марбутатаи он.

БОҒСОЗӢ باغسازى *нав.* бунёд кардани боғҳои

фарҳангӣ дар шаҳру деҳот.

БОҒУЛҒУЛА باغلغله *ниг.* ғулғуладор.

БОҒУНДА باغنده *кит.* кулӯлаи пахтаи ҳаллоҷикарда барои риштан, поғунда.

БОҒУРУР باغورور мағрур, худписанд, ботакаббур.

БОҒЧА باغچه 1. *шакли тасғири боғ*; боғи хурди наздихавлигӣ: **боғчаи навсабз**, **боғчаи ҳавлӣ**. 2. муассисаи тарбиявию таълимии кӯдакони синни томактабӣ (*яъне аз 3 то 7 сола*): **боғчаи бачагон**, **боғчаю кӯдакистон**.

БОҒЧАДОР باغچهدار ҳавлии боғчадор, ҳавлие, ки одатан дар ҳаётааш боғи хурде дорад.

БОҒШАҲР باغشهر шаҳре, ки боғҳои зиёд, кӯча ва хиёбонҳои сабзу хуррам дорад.

БОД I باد 1. чараёни уфуқии ҳаво, вазиши ҳаво, шамол; яке аз чаҳор унсури ташкилдихандаи чаҳони ҳастӣ (*об, оташ, хок, бод*); **боди афгонӣ** шамоли саҳту гарми чанубӣ, ки аз тарафи Афғонистон бо чанги регомез мевазад, тафбод; **боди мувофиқ // боди мурод** шамоли матлуб, ки ба ҳаракати киштиҳои бодбонӣ мусоидат мекунад; **боди муҳолиф // боди муқобил** шамоли номатлубе, ки аз рӯ ба рӯй вазида, ба ҳаракати киштӣ монеъ мешавад; **боди сабо** насими форам; **боди шурга** шамоле, ки мувофиқи рафти киштӣ мевазад. 2. ҳаво, пуф, дам, нафх; **бод додан** а) ба муқобили бод гузоштани чизе; шамол додани чизе (*барои хушконидаи, хунук кардан ва ғ.*); б) *мач.* беҳуда сарф кардан (*пулро*), несту нобуд кардан; **бод кардан** а) шамол додан бо бодбезан ё чизи дигар (*барои хунук ё хушк кардани чизе*); б) пош додани ғалладонаи кӯфташуда барои тоза кардани он аз қоҳ ва гарду чанг; 3. боде, ки аз шикам мебарояд, боди шикам, тиз. 4. нафхе, ки ба эътиқоди қадимиён дар натиҷаи хӯрдани баъзе ғизоҳо дар бадан пайдо мешудааст; варам, омос. 5. *тиб.* дарде, ки дар натиҷаи тамоман шифо наёфта боқӣ мондани осори ягон беморӣ пайдо мешавад; асари дар бадан мондаи ягон касалӣ: **боди нағзак**; **бод кашидан** а) аз як зарф ба зарфи дигар ё дар худи ҳамон зарф бардошта рехтани моеъ, гардон-гардон кардан (*мас., чойро баъд аз дам кардан, шири дар дег ҷӯшидаистодаро барои надамидан бо кафлезе ё чумча кам-кам гирифта дубора ба*

дег рехтан); б) баромадагӣ ё варами узве аз бадан бар асари беморӣ (шамол хӯрдан) ва ё зарба; **боди фатқ** бемории дабба, чурра; **бар бод додан** а) бехуда сарф кардан, зоеъ намудан; б) аз байн бурдан, несту нобуд кардан; **бар бод рафтан** зоеъ шудан; нест шудан; **ба боди дашном гирифтан** маҷ. сахт дашном додан; **ба боди фано рафтан** нобуд шудан, нест гардидан; **коҳи кӯхнаро бод кардан (додан)** ягон кор ё воқеаи нохуши гузаштаре ба ёд овардан; ягон сухани гузаштаре ба хотир овардан; **нафасатро бод барад!** сухани бадат бо худат нест шавад (*таъбири дашном, ки дар мавриди гапи шуме задани қасе гуфта мешавад*).

БОД II باد *шакли кӯтоҳшудаи бошад (дар хитоб):* зинда бод!, нест бод!, **чо нам фидои ту (шумо) бод!**; **муборак бод!** табрик мекунам, табрик мегӯям; **ҳалолат бод офарин!**, аҳсан!; **ҳар чӣ бодо бод!** ҳар чӣ шудани бошад, шудан гирад! (*дар мавриди таваккалан ба қоре даст задан гуфта мешавад*).

БОДА باده май, шароб; **бодан гулгун** майи сурх, шароби лаългун; **бодан ноб** шароби соф, майи бедурд (беғаш, рақик); **бода кашидан** шаробнӯшӣ кардан, май нӯшидан.

БОДАБДАБА بادبده дабдабанок, пурдабдаба, баландовоза, бо шукӯҳу карруфар: **зиёфати бодабдаба, тӯйи бодабдаба.**

БОДАВЛАТ بادولт *ниг.* бадавлат.

БОДАГУСОР باده گسار боданӯш, майнӯш, шаробхӯр.

БОДАГУСОРӢ باده گسارى боданӯшӣ, майнӯшӣ, шаробнӯшӣ.

БОДАДЕХ باده ده *ниг.* бодакаш.

БОДАКАШ باده كش 1. соқӣ. 2. майнӯш, шаробхӯр.

БОДАКАШӢ باده كشي 1. бодакаш будан, сокигӣ кардан. 2. майнӯшӣ, шаробхӯрӣ.

БОДАНГЕЗ بادانگيز ангезандаи бод, бодовар.

БОДАНӢШ باده نوش майнӯш, майхӯр, шаробхӯр.

БОДАНӢШӢ باده نوشى бода нӯшидан, майнӯшӣ, шаробхӯрӣ.

БОДАПАЙМО باده پيما *ниг.* боданӯш.

БОДАПАЙМОӢ باده پيمايى *ниг.* боданӯшӣ.

БОДАПАРАСТ باده پرست майпараст, майзада, дӯстдори шаробнӯшӣ.

БОДАПАРАСТӢ باده پرستي майпарастӣ, муштоқи шаробнӯшӣ будан.

БОДАРАНГ باده رنگ ба ранги шароби сурх, сурхранг.

БОДАСТУПО باده ستوپا *ниг.* бадаст (бадаступо).

БОДАФРОҲ باده افراه *кит.* мучозот, чазо, подош.

БОДАФУРӢШ باده فروش фурӯшандаи бода, майфурӯш.

БОДАФУРӢШӢ باده فروشي амали майфурӯшӣ, май фурӯхтан.

БОДАҲОНА باده خانه майхона, хонаи шаробфурӯшӣ, майқада.

БОДАҲОР باده خوار *кит., ниг.* боданӯш.

БОДАҲОРӢ باده خواري *кит., ниг.* боданӯшӣ.

БОДАҲОҲ باده خواه бодачӯ, майталаб, шаробдӯст.

БОДАҲО باده ما соҳибаклу хуш, бозаковат.

БОДБАДАСТ باده دست *маҷ.* бенасиб, бебаҳра, бечиз, тихидаст.

БОДБАНД باده بند *кит.* қисми таквиятқунандаи деворҳои бино ба муқобили бод, заминчунбӣ ва ғ., ки аз чӯб ё оҳан сохта мешаванд.

БОДБАНДӢ باده بندي бодбанд кардан, таквияти сохтмонҳо бо чӯбу оҳану бетон.

БОДБАРАК باده برک чизест, ки бачагон аз қоғазу найи тунуктарошида ё чӯбҳои тунук ва ширеш сохта, ресмон баста, дар вақти вазидани бод ба ҳаво сар медиҳанд.

БОДБАРАКБОЗ باده برک باز бачагоне, ки бо бодбарак бозӣ мекунанд; бодбодакбозӣ.

БОДБАРАКБОЗӢ باده برک بازی бозии бачагон бо бодбарак: **бодбаракбозӣ кардан.**

БОДБАРАКПАРРОНӢ باده برک پراني сар додани бодбарак; бодбаракбозӣ: **бодбаракпарронӣ кардан.**

БОДБЕЗАК باده بيزک он чи вақти гармои ҳаво худро бо он шамол медиҳанд, мирваҳа.

БОДБЕЗАКМОНАНД باده بيزک مانند шабеҳи бодбезак, мисли бодбезак.

БОДБЕЗАКШАКЛ بادبیزک شکل монанди бодбезак, шаклан чун бодбезак.

БОДБЕЗАН بادبیزن *ниг.* бодбезак.

БОДБОН بادبان пардаи махсусест, ки дар киштиҳои бодӣ онро ба муқобили бод кашада, бо қуввати шамол киштиро ба ҳаракат меоваранд.

БОДБОНДОР بادباندار мучахҳаз бо бодбон: **киштии бодбондор**.

БОДБОНӢ بادبانی *мансуб ба бодбон; киштии бодбонӣ* киштие, ки ба воситаи бодбон ҳаракат мекунад.

БОДБУР بادبر :**доруи бодбур** доруе, ки боди шикаму меъдаро рафъ мекунад.

БОДВОР بادوار монанди бод, бод барин; тез, зуд, шитобон.

БОДГАР بادگر он ки ғаллаи дар хирман кӯфтаре ба ҳаво пош дода, аз гарду коҳ тоза мекунад.

БОДГАРДОН بادگردان *ниг.* **шамолгардон; дарахтзори бодгардон**, дарахтзоре, ки махсус барои гирифтани пеши роҳи шамолҳои харобиовар бунёд мекунанд.

БОДГАРӢ بادگرӣ амали бодгар; ба ҳаво пош додани гандум ва дигар ғалладона барои тоза кардан аз коху гард.

БОДГИР بادگیر 1. сӯрохе дар девор ё сакфи хонаҳо барои тоза кардани ҳавои хона; бодкашак. 2. ҳар чизе, ки пеши бодро бигирад.

БОДГИРИФТА بادگرفته *сифати феълии замони гузашта аз бод гирифтани*; варамкарда, омосида.

БОДҒАР//БОДҒАРД بادغر//بادغر *кҳн.* шамолчо, шамолгоҳ; ҷое, ки бод аз ҳар тараф ба он ҷо медарояд (*монанди хонаи тобистонӣ*).

БОДДАРО باددرا *ниг.* бодгир 1.

БОДДАСТ باددست он ки дар даст пул нигоҳ дошта наметавонад, исрофкор, бесарфа.

БОДДАСТӢ باددستی исрофкорӣ, бехудахарҷӣ.

БОДДИҲАК باددهک *кишов.* мошин барои шамол додани ғаллаи кӯфта ва ҷудо кардани дон.

БОДДИҲАНДА باددهنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз бод додан*. 2. бодгар.

БОДДОР باددار 1. ҳаводор, пур аз ҳаво. 2. бодгирифта; варамкарда, варамдор.

БОДИГАР بادگر *ниг.* бодгар.

БОДИГАРӢ بادگرӣ 1. *ниг.* бодгарӣ. 2. *гуфт.*, *ниг.* бодигӣ.

БОДИГӢ بادگӣ *гуфт.* кибр, ғурур, нахват; ҳавобаландӣ, калонигарӣ.

БОДИЁН بادبان *бот.* растании ҳамешасабз, ки тухми хушбӯ дорад ва дар тиб ва хӯрокворӣ истифода мебаранд.

БОДИЁНА بادبانه *ниг.* бодиён.

БОДИЁНАТ بادبانت диндор, такводор.

БОДИЁНӢ بادبانی *мансуб ба бодиён; ҳалвои бодиёнӣ* як навъ ҳалво, ки барои хушбӯӣ ба он донаҳои бодиён ҳамроҳ карда мешавад.

БОДИҚҚАТ بادقت 1. диққаткорона; тамоми диққатро ба як нуқта равона карда; ҳама тан чун гӯш шуда: **бодикқат мутолиа кардан, бодикқат аз назар гузарон(и)дан, бодикқат шунидан**. 2. дақиқкор, нозук; борикбин, нуктасанҷ.

БОДИҚҚАТӢ بادقتӣ бодикқат будан дар иҷрои корҳо, бодикқатона амал кардан, дақиқкорӣ.

БОДИЛ بادل пурдил, далер, шучоъ, бодилу чигар.

БОДИНОН بادعنان *мач.* аспӣ тезрав, бодпо.

БОДИНЧОН بادنجان як навъ сабзавоти хӯрокист, ки самари он ба шакли бодиринг, вале бунафш ё сиёхранг аст ва онро бирён карда ё дар намакоб хобонда мехӯранд; **бодинчон арзон, харчако (харчхо) дорад (зарб.)**.

БОДИРИНГ بادرنگ растании полизӣ бо ҳосили сабзранг ва борики дароз, хиёр; **бодиринги намакӣ // бодиринги шӯр** бодиринги дар намакоб хобондашуда.

БОДИЯ I بادیه дашти беобу алаф, биёбон, сахро, ҳомун.

БОДИЯ II *а.* بادیه *кит.*, *кҳн.* зарфи калони мисин; косаи калон.

БОДИЯГАРД باديه گرد 1. биёбонгард. 2. кӯчманҷӣ.

БОДИЯГАРДӢ باديه گردӣ 1. биёбонгардӣ. 2. кӯчманҷигӣ, кӯчигӣ.

БОДИЯНИШИН بادیه‌نشین 1. сокини бодия, биёбоннишин. 2. кӯчманчӣ, кӯчӣ, ғайри-муқим: **қабилаҳои бодиянишин**.

БОДИЯНИШИНӢ بادیه‌نشینى 1. бодиянишин будан. 2. тарзи ҳаёти кӯчманчиён, кӯчманчигӣ.

БОДИЯПАЙМО بادیه‌پیما *ниг.* бодиягард.

БОДӢ بادى 1. бо қувваи бод корқунанда, бо қувваи бод ҳаракатқунанда: **киштии бодӣ**, **осиёи бодӣ**, **таппонча ё туфанги бодӣ**. 2. *мансуб ба бод*; **бодӣ шудани гандум** майда гашта, қобили чош шудани гандум дар хирман. 3. *мач.* лофзан, мутаққабир, ҳавобаланд, қалонгир.

БОДКАРДА بادکرده 1. пуршуда аз ҳаво, ҳавогирифта. 2. варамкарда.

БОДКАШ بادکش 1. *ниг.* бодгир; **бодкаши чилим** сӯрохи ҳаводарои чилим (*ба андозае, ки бо нӯги ангушт нӯшонидан мумкин аст*). 2. *тиб.* зарфи шишагии махсусест, ки барои пӯсти баданро кашида, суръатнок кардани ҳаракати хун ба тахтапушти бадани бемори шамолхӯрда мегузоранд.

БОДКАШАК بادکشک даричаи ҳаводарои тиреза, бодгир.

БОДМОНАНД بادمانند ба монанди бод, шабеҳи бод.

БОДМӢРӢ بادمورى роҳи ҳавокашӣ дар девор.

БОДНАМО بادنامа олате, ки самти вазиши бодро нишон медиҳад.

БОДНОК بادناک боддор, дорои боду шамол.

БОДО بادا *ниг.* бод II: **ҳар чӣ бодо бод!**

БОДОБОД باداباد барои муборакбодӣ ва таҳсину офарин гуфта мешавад.

БОДОВАРД بادآورد 1. чизе, ки бод овардааст, он чи шамол ҳамроҳ овардааст. 2. *мач.* ҳар чизе, ки муфт ва бе меҳнат ба даст омадааст, ройгон: **бозёфти бодовард**, **фондаи бодовард**. 3. номи яке аз ганҷҳои Хусрави Парвиз.

БОДОВАРДА بادآورده бе ранчу азоб ба дастомада, муфту ройгон омада.

БОДОВАР بادآور хусусияти нӯшидани ё хӯрдани, ки истеъмоли онҳо барои баъзе касон

номувофик, яъне зарарнок буда, дами шикам меоварад.

БОДОМ بادام дарахте, ки аввали баҳор пеш аз дигар дарахтон гул мекунад ва мағзи донаки он бомаза ё талх аст, лавз: **бодоми заминӣ**, **бодоми қоғотӣ**, **бодоми кӯҳӣ**, **бодоми талх**, **бодоми шириндона**, мағзи бодом.

БОДОМАК بادامک *шакли тасғири бодом*; **бодомаки гулӯ** бофтаҳои лимфатикӣ, ки дар ҳалқ ба шакли донаи бодом чамъ шудааст, лавзатайн.

БОДОМГУЛ بادام گل *ниг.* бодомчагул.

БОДОМЗОР بادامزار чое, ки дарахтони зиёди бодом дорад, дарахтзори бодом.

БОДОМӢ بادامى 1. аз мағзи бодом тайёршуда; **ҳалвои бодомӣ**. 2. бодомшакл, монанд ба шакли донаки бодом: **чашм(он)и бодомӣ**.

БОДОМИСТОН بادامستان *ниг.* бодомзор.

БОДОМЧА بادامچه 1. *шакли тасғири бодом*. 2. як намуди бодоми худрӯй.

БОДОМЧАГУЛ بادامچه گل нақши бодомшакл (*дар тоқӣ ва ғ.*).

БОДОМЧАШМ بادامچشم дорои чашмони шабеҳи донаки бодом дарози кунҷҳояш борик: **духтари бодомчашм**.

БОДОМШАКЛ بادامشکل монанд ба донаки бодом: **чашми бодомшакл**.

БОДОМШИКАН(АК) بادامشکنк//بادامشکنк анбӯр барои шикаста мағзашро гирифтани донаки бодомро гирифтани.

БОДОСО بادآسا *мач.* тез, зуд; бошитоб: **бодосо рафтан**.

БОДПАЙМО(Ӣ) بادپيمایى 1. *ниг.* **бодрафтор**: **аспи бодпаймо**. 2. асп ё шутури тезрафтор. 3. *мач.* ҳарзагӯй ва беҳудакор; одами бодӣ, лофзан.

БОДПАЙМОӢ بادپيمائى 1. тезрафторӣ, бодрафторӣ. 2. *мач.* ҳарзагӯй ва беҳудакорӣ; бодигарӣ.

БОДПО(Ӣ) بادپاى 1. тезрав, тезрафтор, даванда: **аспи бодпо**. 2. *мач.* аспӣ тезрафтор.

БОДРАНГ I بادرننگ 1. турунч, навъе аз афлесун,

ки пӯсташ дурушт, зард ва хушбӯст. 2. бодиринг, хиёр.

БОДРАНГ II بادرننگ 1. бодмонанд, шабеҳи бод. 2. *мач.* аспӣ бодпо, даванд.

БОДРАНЧБҶҮЯ بادرنجبويه *кит.*, *бот.* як навъ гиёҳест, ки барои муолиҷаи тангии нафас ба кор мебарданд.

БОДРАФТОР بادرافتار тезрафтор, тезрав; чусту чолок.

БОДРЕЗ//БОДРЕЗАК بادريز//بادريزк меваи кирмзада ё пухтарасида, ки бо вазиши бод ба таги дарахт рехтааст.

БОДРЕСА بادريسه чӯб ё чарме, ки барои дар як ҷо печидани ресмон дар гирди гулӯи дуки чархи ресмонресӣ устувор карда мешавад.

БОДРУМ بادرم *кит.* беҳуда, табоҳ, абас.

БОДРУЧ بادروح навъи райҳони кӯҳӣ бо баргҳои хурду реза ва гулҳои сурхранг, ки донаи он тухми шарбатӣ номида мешавад.

БОДРҶЗА بادروزه *кхн.* чизҳои даркориҳои ҳаррӯза дар зиндагӣ, ҳамчун хӯрок, либос *ва г.*

БОДРҶЯ بادرويّه чои бисёр шамолдошта; бодхез, шамолрӯя.

БОДСАНЧ I بادسنج *обҳш.* олат барои санчидани қувваи вазиши бод.

БОДСАНЧ II بادسنج *мач.* ҳарзагӯй, ҳарзақор, беҳудақор; хомтамаъ.

БОДСАР بادسر пурғурур, мутақаббир, гарданшах

БОДСОР بادسار 1. сабук, бетамкину викор. 2. *мач.* сабуксайр, тезгард.

БОДСОРӢ بادسارى бодсор будан, ғуруру такаббур кардан.

БОДХЕЗ بادخيز шамолгоҳ, шамолчо, чои сершамол, бодрӯя: **дараи бодхез.**

БОДХОН بادخوان гузаргоҳи бод, сӯроҳ ва равзанаи бодгузар дар хона.

БОДХҶР بادخور 1. чое, ки дар он ҷо бод бисёр мевазад. 2. истироҳат ё танаффус дар миёни фаъолият ё кори хастакунанда.

БОДХҶРА بادخوره *тиб.* яке аз навъҳои сили

пӯст, ки бадани одамро хӯрда рафтан мегирад; *муқ.* **бодхӯрда** 2.

БОДХҶРАК بادخورک *зоол.* парандаест парастумонанд ва аз гунчишк калонтар, ки қариб ҳамеша дар парвоз аст.

БОДХҶРДА بادخورده 1. дар шамол хушкшуда. 2. гирифтор ба бемории бодхӯра, бо таъсири бемории бодхӯра нобудшуда (*одатан як қисми бинӣ, лаб ва г.*).

БОДШИКАН بادشکن *тиб.* дору ё хӯроке, ки бод ва варами шикамро аз байн мебарад.

БОЕЪ *а.* бай байъкунанда, фурӯшанда.

БОЁНА بايانه ба одамони бой хос, хоси давлатдорон.

БОЖ باژ *шакли дигари боч.*

БОЖГОҶ باژگاه *ниг.* бочгоҳ.

БОЖГУНА باژگونه *шакли дигари вожгуна.*

БОЖДОР باژدار *ниг.* бочдор.

БОЖСИТОН باژستان *ниг.* бочситон.

БОЗ باز 1. *асоси замони ҳозира* аз **бохтан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои машғулшаванда:* **бедонабоз, киморбоз, ҳуккабоз; созу боз** зебу зинат, ороиш. 3. *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ва феълҳо ба маънои дубора, аз нав рӯй додан, такрор ёфтани амал:* **бозгаштан, бозомадан, бозомӯзӣ.**

БОЗ I باز 1. бори дигар, аз нав;, мучаддадан, такроран, дубора: **боз такрор кардан, боз пурсидан, боз мурочиат кардан, боз фикр карда лидан; боз ҳам** а) ин дафъа ҳам; б) аз пештара зиёдтар, бештар аз собиқ. 2. илова бар ин, ба болои ин, ба замми ин, низ, ҳам, ғайр аз ин: **сабр кардан, боз 5-сентнерӣ ҳосил додан, боз ба кучо равам.** 3. *пасванд* давомнокии амалро ифода мекунад; дар муддати..., ин чониб: **ду рӯз боз, се ҳафта боз, чанд вақт боз, чандин сол боз, солҳо боз, кайҳо боз; аз бозе ки...** аз вақте ки..., аз он даме ки...; **аз қадим боз** аз замонҳои қадим сар карда то имрӯз...; **дер боз** хеле вақт мешавад, ки... 4. *ҳиссаҷаи таъкидӣ* мабодо.

БОЗ II باز кушода, яла, во; *муқоб.* **баста; боз кардан** кушодан, во кардан (*дару тиреза, занҷиру қулф ва г.*); **боз шудан** кушода шудан;

- ◇ **дари касе ба рӯи касе боз будан** ба пазиroy ва қабули касе тайёр будани касе; ба хизмати касе ҳозир будани касе; **даҳон боз кардан//лаб боз кардан** ба сухан даромадан, гап задан; **даҳонаш боз монд** ҳайрон шуд, мутаҳаййир шуд.
- БОЗ III** باز парандаи қавичанголи нӯлдароз, ки парандагон ва ҳайвоноти майдаро шикор мекунад, куш: **бози дастомӯз, бози шикорӣ.**
- БОЗ IV** باز *кит.*, *ниг.* **қулоч.**
- БОЗА** بازه *кҲн.* **чӯбдаст.**
- БОЗАВҚ** باذوق соҳиби завқ, завқманд: **мардуми бозавқ, хонандаи бозавқ.**
- БОЗАКОВАТ** باذکوات зақӣ, хуштабъ, боистеъдод.
- БОЗАНДА** بازنده *сифати феълии замони ҳозира аз бохтан*; бозидоранда (*мас.*, *дар қимор нули худро*); бозикунанда, бозигар.
- БОЗАНДЕШИДАН** بازاندیشیدن дубора андеша кардан, аз нав фикр кардан.
- БОЗАРБА** باضربه боқувват, саҳт; бошиддат.
- БОЗАРГОН//БОЗУРГОН** بازرگان савдогар, тоҷир.
- БОЗАРГОНӢ//БОЗУРГОНӢ** بازرگانی савдогарӣ, тичорат, харидуфурӯш.
- БОЗАРОФАТ** باظرافت 1. соҳиби зарофат, зариф. 2. зарифона, хуштабъона.
- БОЗАРОФАТӢ** باظرافتی бозарофат будан, зарофатнокӣ; хуштабъӣ.
- БОЗАФАР** باظفر зафарманд, соҳибзафар, ғолиб: **бозафар будан.**
- БОЗАФКАНДАН** بازافکندن 1. афкандан, густурдан ба рӯи замин, паҳн кардан. 2. ба ақиб партофтан, ба таъвиқ андохтан.
- БОЗБАСТА** بازبسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз бозбастан.* 2. хешу табор (*беитар дар шакли ҷамъ меояд*), вобастагон.
- БОЗБАСТАН** بازبستن 1. бастан, пайванд кардан; банд кардан. 2. дубора пайванд кардан.
- БОЗБИНӢ** بازبینی аз нав дида баромадан ва баррасӣ кардан.
- БОЗБОН** بازبان нигоҳдоранда ва парвариш-
- кунандаи боз, қушбон.
- бозгард** بازگرد *асоси замони ҳозира аз бозгаштан*; бозгарданда, пасгард: **дастгоҳи бозгарди мушаки кайхонӣ.**
- БОЗГАРДАНДА** بازگردنده *сифати феълии замони ҳозира аз бозгаштан*; *ниг.* **бозгард.**
- БОЗГАРДИДАН** بازگردیدن *ниг.* **бозгаштан.**
- БОЗГАРДОН(И)ДАН** بازگرداندن//базگردانیدن *тарзи бевоситаи бозгардидан*; пас гардондан, гашта додан.
- БОЗГАШТ** بازگشت баргаштан, гашта омадан, пас гаштан; **дар бозгашт** вақти баргаштан.
- БОЗГАШТА** بازگشته *сифати феълии замони гузашта аз бозгаштан*; баргашта, гардонда, пас: **бозгашта гирифтан, бозгашта додан.**
- БОЗГАШТАН** بازگشتن баргаштан, бозомадан, гашта омадан; гашта рафтан, ба ҷои пештара рафтан, раҷъат намудан; ба ҳоли пештара баргаштан: **аз саёҳат бозгаштан, аз шаҳр бозгаштан, ба ватан бозгаштан.**
- БОЗГАШТӢ** بازگشتی *ниг.* **бозгашт.**
- БОЗГАШТНОПАЗИР** بازگشتناپذیر бозгашт-надошта, бебозгашт, баргаштанопазир.
- БОЗГИРИФТАН** بازگرفتن пас гирифтан, аз нав гирифтан; гирифтан, қабул кардан; нигоҳ доштани касе ё чизе дар ҷое; боздошт кардан, тавқиф кардан; боздоштан, мутаваққиф кардан.
- БОЗГИРӢ** بازگیری азнавгирӣ, дубора гирифтан.
- БОЗГУЗАШТАН** بازگزشتن гузаштан, убур кардан.
- БОЗГУЗОШТАН** بازگذاشتن 1. раҳо кардан, даст кашидан аз коре ё чизе. 2. вогузоштан.
- БОЗГУНА** بازگونه *ниг.* **вожгуна.**
- БОЗГУСАСТАН** بازگسستن ҷудо кардан, кандан, қатъи робита кардан, буридани алоқа.
- БОЗГУСТУРДАН** بازگستردن паҳн кардан, густурдан.
- БОЗГУФТАН** بازگفتن такроран гуфтан; муфассал нақл кардан.
- бозгӯ(ӣ)** بازگو(ی) *асоси замони ҳозира аз бозгӯф-*

тан.

- БОЗГҮЙ** بازگوئی *исми амал аз бозгүфтан*; баён кардан.
- БОЗГҮЙ** بازگوی *гашта нақл кардани чизи хонда ё шунида; нақли муфассал кардан.*
- БОЗГҮКУНАНДА** بازگوکننده *баёнкунанда, шарҳдиханда, баёнгар.*
- БОЗДЕХ** بازده *даромаднокӣ; самаранокӣ, маҳсулнокӣ.*
- БОЗДЕХӢ** بازدهی *ниг. боздеҳ.*
- БОЗДИД** بازدید 1. *вохӯрӣ баъд аз чудой; дидорбинӣ, мулоқот.* 2. *сафари ҷавобии расмӣ: боздиди расмӣ, боздид кардан* ташриф овардан, мулоқот кардан; *диду боздид* мулоқот, дидорбинӣ; *зиёрат(-и дӯстон).*
- БОЗДИДКУНАНДА** بازدیدکننده *сифати феълии замони ҳозира аз боздид кардан; ташрифоваранда.*
- БОЗДОД** بازداد *ҳуқ. супурдани ҷинояткор аз тарафи давлате ба давлати дигар, ки ҷинояткор шаҳрванди он аст (барои ба ҷавобгарӣ кашидан ё ба иҷро расондани ҳукми судӣ), экстрадитсия.*
- БОЗДОДАН** باز دادن *пас додан, гардонда додан.*
- БОЗДОНИСТАН** بازدانستن 1. *фарқ гузоштан ё ташхис додани чизҳо.* 2. *шинохтан, бачооварӣ.*
- БОЗДОР** بازدار *сайёде, ки бо боз ё дигар мурғони шикорӣ сайд мекунад; ниг. бозбон.*
- БОЗДОРАНДА** بازدارنده *сифати феълии замони ҳозира аз боздоштан; он ки боздошт мекунад, ҷилавгир, пешгиранда.*
- БОЗДОРӢ** I بازدارى *исми амал аз боздоштан; боздошт, манъ кардан.*
- БОЗДОРӢ** II بازدارى *боздор будан, нигоҳ доштани боз ва парвариш кардани он.*
- БОЗДОШТ** بازداشت *нигоҳдошт, нигоҳдорӣ, манъ кардан; нигоҳ доштан аз чизе.*
- БОЗДОШТА** بازداشته *сифати феълии замони гузашта аз боздоштан; зиндонӣ, маҳбус.*
- БОЗДОШТАН** بازداشتن *нигоҳ доштан аз чизе, монёш шудан; манъ кардан; хобондан (коре-ро); пеши роҳи касеро гирифтани; ба истодан маҷбур кардан, нагузоштан: аз рафтан (роҳ)*

боздоштан, аз гиря (ханда) боздоштан, аз ҳучум (чанг) боздоштан.

- БОЗДОШТГОҲ** بازداشتگاه *ҷое, ки боздоштшудагонро нигоҳ медоранд, маҳалли боздоштагон.*
- БОЗДОШТШУДА** بازداشتشده *дастгиршуда.*
- БОЗЕҲН** باذهن *боҳушу боақл.*
- БОЗЁБӢ** بازیابی *дубора ёфтан ва пайдо кардани чизе.*
- БОЗЁФТ** بازیافت 1. *чизи тоза ба даст даромада, нав ёфтшуда; кашфиёт; шӯъбаи бозёфтҳо* шӯъбае, ки чизҳои гумкардаи одамон ёфта шаванд, он ҷо нигоҳ дошта мешаванд. 2. *фоида, нафъ; чизи бемехнат ба даст омада.*
- БОЗЁФТА** بازیافته *сифати феълии замони гузашта аз бозёфтан; дубора ба даст омада, аз нав пайдо шуда.*
- БОЗЁФТАН** بازیافتن *тоза ба даст даровардан, аз нав ёфтан; чизи аз даст рафтаре гашта ба даст даровардан.*
- БОЗИГАР** بازیگر 1. *бозикунанда, иштироккунандаи ягон бозӣ (футбол, билиярд, шоҳмот, қимор ва ғ.).* 2. *гуфт.* рақсунанда, раққос. 3. *ичроқунандаи ягон нақш дар филм, театр ва сирк.* 4. *маҷ. шӯҳ; серҳаракат, беором: бачаи бозигар, аспни бозигар, чашми бозигар.*
- БОЗИГАРДОН** بازیگردان 1. *бозигаре, ки ҳангоми бозӣ бозигарони вобастаи худро бо машварат ва амалҳои дигар идора мекунад.* 2. *он ки дар намоиш ва филмҳо лӯхтакҳоро ба ҳаракат оварда, онҳоро намоиш медиҳад.*
- БОЗИГАРДОНӢ** بازیگردانی *амали бозигардон.*
- БОЗИГАРӢ** بازیگری 1. *амали бозигар дар филму намоишҳо.* 2. *шӯғли бозигар.* 3. *найрангбозӣ, ҳуққабозӣ.*
- БОЗИГОҲ** بازیگاه *ҷои махсус барои бозӣ.*
- БОЗИГӢШ** بازیگوش *кит. бозидӯст; шӯҳу шанг, густох.*
- БОЗИДАН** بازییدن 1. *ниг. бохтан.* 2. *бо ягон бозӣ (футбол, шоҳмот ва ғ.) машғул будан, бозӣ кардан; нақш бозидан а) иҷро кардан ягон нақшро дар филм, театр ё сирк; б) бо асар ё фаъолияти худ дар ягон соҳа мақомеро ишғол кардан; в) маҷ. аҳамият доштани чизе*

дар коре.

БОЗИДЕХ بازی ده фиребдиханда, фиребгар.

БОЗИЛ а. باذل базлқунанда, бахшанда, сахй.

БОЗИН بازی бо ин, боз.

БОЗИНАТ بازینت бо зебу зинат, зебо ородода.

БОЗИНГАР بازینگر *ниг.* бозигар.

БОЗИСТОДАН بازیستان қатъ шудан ё қатъ кардан (-и ягон ҳаракат), таваққуф: **аз гардиш бозистодан, аз сухан бозистодан; бозистодани хун** аз ҷараён мондани хун, қатъ шудани резиши хун.

БОЗИЧА بازیچه 1. чизе, ки бо он бачагон бозӣ мекунанд, асбоби бозии кӯдакон (*аз қабилӣ зоча, мошинча, тракторча ва ғ.*). 2. кори ғайриҷиддӣ, кори сахл ва осон. 3. *мач.* олати дасти касе, чизи тобеи касе; **бозичаи дасти касе шудан** бо гуфтаи касе кор кардан, олати дасти касе шудан.

БОЗИЧАФУРҶШ بازیچهفروش фурӯшандаи бозичаҳои бачагон.

БОЗИЧАФУРҶШӢ بازیچهفروشی 1. ҷои фурӯштани бозичаҳои бачагон: **дӯкони бозичафурӯшӣ**. 2. амали бозичафурӯш; бозичафурӯш будан.

БОЗӢ بازی 1. машғулияти шавқу ҳавасангез ё амали дигар барои андармонӣ, дамгирӣ ва ё мусобиқа (*аз қабилӣ шоҳмотбозӣ, билиярдбозӣ, теннисбозӣ, лухтакбозии бачагон ва ғ.*); **бозии рафиқона** воҳӯрии ғайрирасмии ду ва зиёда аз тарафҳо дар ягон навъи бозӣ (*мас., футбол*). 2. иҷрои нақш дар филму театру сирк; ҳунарнамоӣ; **нақшero бозӣ кардан** а) иҷро кардани нақше дар филм, театр ва сирк; б) *мач.* мақом ва аҳамият доштани касе (чизе) дар коре. 3. *мач.* ҳаракат, чунбиш; **бозии бод** вазиши гарму форами бод; **бозии мавчи дарё** чунбиши мавҷҳои дарё. 4. *мач.* рақс, усул. 5. *мач.* ҳила, найранг; фиреб. 6. ҳазл, шӯҳӣ; **шӯҳию бозӣ, хандаю бозӣ**. 7. маълум кардан ва баровардани бурдҳо ба вомбарг ва лотерея (*ба воситаи қуръакашӣ ва ғ.*): **бозӣ-бозӣ** бозикунон; ҳазлкунон, шӯҳӣ ба шӯҳӣ; **бозӣ дорондан** а) *тарзи бавоситаи бозӣ доштан*; б) чунбондан, ба ҳаракат даровардан; **бозӣ доштан** а) саргарм кардан, андармон кардан (*бо машғулиятe, хусусан бачагонро*);

б) ба чунбиш овардан, ҳаракат додан; **бозӣ кардан** а) худро саргарм (банд, андармон) кардан, машғули бозие шудан; б) иҷро кардани нақше дар театр, филм ва сирк; в) рақсидан, усул кардан; г) оҳиста чунбидан, нарм-нарм ҳаракат кардан; ғ) навохтан; д) *мач.* намудор будан; чилвагарӣ кардан, дурахшидан (*мас., ашк дар чашим, табассум дар лаб, акси моҳ дар об*); **бо пул бозӣ кардан** а) дар қимори пулакӣ иштирок кардан; б) *мач.* ҳамеша серпул будан; пули зиёд доштан; **бозихои олимпӣ** мусобиқаҳои байналхалқии варзишгарон, ки аз соли 1896 дар ҳар чаҳор сол як бор гузаронида мешаванд, олимпиада; **бозӣ додан** фиреб додан, гӯл кардан касеро; **бозӣ кардани шамшер** (ё **тозиёна**) **дар сари касе** таҳдид кардан касеро, дар таҳти хавфу хатар нигоҳ доштан касеро; **ба доираи** (ё **нақораи**) **касе бозӣ кардан** аз рӯи нишондоди касе кор кардан, ба гуфтаи касе мутеона амал кардан; **бо сар бозӣ кардан** кори ниҳоят хавфнок кардан, бо коре, ки хавфи марг дорад, машғул шудан; **дили касе бозӣ кардан** ғайримӯътадил задани дил, берун аз ҳадди эътидол саҳт тапидани дил (*мас., аз ҳаяҷон*).

БОЗКАШИДАН بازکشیدن дурӣ чустан, парҳез кардан аз коре ё чизе.

БОЗҚУНАНДА بازکننده азбайнбарандаи монеа ё садде, ки дар роҳи ҳаракат ё мачро қарор дорад, кушоянда, бозгар.

БОЗҚҶШИДАН بازکوشیدن кӯшиш кардан, саъй кардан; чаҳд кардан.

БОЗМОНДА بازمانده 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз бозмондан*. 2. боқимонда; пасмонда: **бозмондаи масолеҳи бинокорӣ**. 3. *мач.* авлод, насл; ворис (*беитар дар шакли ҷамъ – бозмондагон истеъмол мешавад*).

БОЗМОНДАН بازماندن 1. ақиб мондан, қафо мондан. 2. аз кор мондан, таваққуф намудан, истодан: **аз кор бозмондани мошин, аз ҳаракат бозмондани чизе; аз мева додан бозмондани дарахт** ҳосилдихиро қатъ кардани дарахт; **аз ҳаракат бозмондани касе** аз по афтодани касе.

БОЗМОНОНДАН بازماناندан 1. *шакли бавоситаи бозмондан*. 2. нигоҳ доштан (*аз коре*).

БОЗНАМУДАН باز نمودن *кит.* кушодан; ошкор

кардан, баён кардан.

БОЗНИГАРӢ بازنگری аз нав дида баромадан; бозрасии дубора, таҷдиди назар.

БОЗНИШАСТА بازنشسته *ниг.* барҷомонда.

БОЗНОГАРД بازناگرد бозгаштнадошта, такрорнашаванда.

БОЗНОМА بازنامه *нав.* варакаи махсуси почтави барои мактуби боз ё табрикоат.

БОЗОМАДАН بازآمدن бозгаштан аз ҷое, гашта омадан.

БОЗОМУӢЗӢ بازآموزی *нав.* аз нав омӯхтани касбу ихтисосе; такмили донишҳо оид ба ихтисос.

БОЗОНДАН بازاندن *шакли бавоситаи* бозидан.

БОЗОР بازار 1. маҳалли махсуси харидуфурӯш, ки аз раставу дӯконҳои зиёде иборат аст: **бозори ғалла**, **бозори китоб**, **бозори болокушода**, **бозори болопӯшида**. 2. рӯзи муайяни харидуфурӯш, ки одатан ҳар ҳафта як ё ду бор барпо мегардад: **рӯзи бозор**; **бозори шаб** // **бозори шабона** бозоре, ки одатан дар шабҳои моҳи рамазон барпо мегардид; **шаби бозор** шаби бевоситаи баъди рӯзи бозор, яъне беғоҳи рӯзи душанбе (*ки одатан оши палав меназанд*). 3. фурӯш; савдо, харидуфурӯш: **барои бозор**, **ба бозор баровардани чизе**; **бозори калоба** а) ҷои фурӯши калоба б) *маҷ.* ҷои пурмағал, серғавго ва бетартиб; **бозори тез** савдои чакқон; серхаридорӣ; **бозор кушодан** бозор барпо кардан, ба фурӯш гузоштани молу чиз; **аз бозор мондан** ба фурӯш нарафтани; **бозори касе авҷ гирифтани** // **бозори касе барор ёфтани** а) зиёд шудани харидору талабгор ба чизи фурӯшии касе; б) ривочу равнақ ёфтани кори касе; **бозори чизе ё коре гарм шудан (тафсидан)** а) авҷ гирифтани савдо ва харидуфурӯши чизе; харидору талабгори зиёд пайдо шудан (*ба чизе ё коре*); б) равнақ ёфтани коре; **бозори чизе ё кореро гарм кардан** *киноя аз* ривочу равнақ додан, ба авҷаш расондан (*кореро*); **бозори чизе касод будан** набудани харидор (талабгор) аз чизе; сушт будани савдои чизе; **сухани (гапи) хона ба бозор рост намеояд (маҷ.)** дар мавриди мутобиқат накардан ё нодуруст баромадани маслиҳат ва мулоҳизаҳои пешакӣ ба сабаби тағйир ёфтани вазъият гуфта мешавад.

БОЗОРАКӢ بازارکی фурӯшанда ва харидор;

аҳли бозор.

БОЗОРГАРД بازارگرد 1. дӯстдорандаи гардиш дар бозор. 2. он ки корҳои харидуфурӯшро ба ӯҳда дорад, бозорӣ.

БОЗОРГАРДӢ بازارگردی бозоргард будан; дар бозор (беҳуда) гаштан.

БОЗОРГИР بازارگیر талабгору харидораш зиёд, серхаридор: **моли бозоргир**.

БОЗОРГОН بازارگان *ниг.* бозаргон.

БОЗОРГОНӢ بازارگانی *ниг.* бозаргонӣ.

БОЗОРГОҲ بازارگاه маҳалле ё майдоне, ки дар он ҷо бозор барпо мегардад, бозорҷо.

БОЗОРЕӢ بازارياب он ки кораш ёфтани бозори хуб барои фурӯши маҳсулот аст.

БОЗОРЕӢӢ بازاريابی шуғл ва амали бозорёб.

БОЗОРИДӢӢ بازارىدوز 1. дӯхташуда дар бозор аз тарафи дӯзандаи ношинос, ки одатан кайфияти хуб надорад ва кори дӯзанда пинҳонӣ аст. 2. дӯзандаи бозор, ки пинҳонӣ амал мекунад.

БОЗОРИДӢӢӢ بازارىدوزى дӯхтани чизе барои фурӯш дар бозору фурӯшгоҳҳо ба тариқи пинҳонӣ, молҳои беичозат дӯхташуда.

БОЗОРИЁНА بازارىبانه ба шеваи бозор–риён.

БОЗОРИЗОДА بازارىزاده фарзанди бозорӣ, бозорӣ.

БОЗОРИ بازارى 1. *мансуб ба бозор*; **нони бозорӣ** ноне, ки барои фурӯш пухта шудааст. 2. дар бозор буда, аҳли бозор.

БОЗОРНОГУЗАР بازارناگذر касмаҳар, касод, ба фурӯш нараванда, ғайрибозоргир: **моли бозорногузар**.

БОЗОРЧА بازارچه *шакли тасғири* бозор; бозори хурд.

БОЗОРЧӢ بازارچى *гуфт.* он ки корҳои харидуфурӯшро ба ӯҳда дорад (*мас., дар ягон оила*).

БОЗОРЧО(Ӣ) بازارچا(ى) *ниг.* бозоргоҳ.

БОЗОРШИНОС بازارشناس *нав.* мутахассиси маркетинг (бозоршиносӣ), маркетинголог.

БОЗОРШИНОСӢ بازارشناسى *нав.* амали бозоршинос, маркетинг.

БОЗПАЙВАСТАН بازپيوستن дубора ба ҳам омадан; аз нав пайванд шудан.

БОЗПАРВАРДАН بازپورдон парвариш додан, тарбия кардан.

БОЗПАРВАРӢ بازپوروى *нав.* 1. тарбия ва ислоҳи шахсони нашъаманд ё бемор ва омода кардани онҳо барои бозгашт ба чомеа. 2. аз нав барқарор кардани нерӯ ва қувва ба роҳи варзишкорӣ ва речаи хӯрок. 3. маҳалле, ки дар он ҷо нашъамандон барои тарки одатҳои бад ниғаҳдорӣ ва табобат мешаванд.

БОЗПАРДОХТ بازپرداخت *икт.* пас додани қарз ба бонк ё муассисаи дигари молиявӣ.

БОЗПАРДОХТАН بازپرداختن *икт.* қарзро баргардондан, пардохт кардан.

БОЗПАС بازپس қафо; ақиб; **бозпас додан** баргардонидан, гардонда додан; **бозпас мондан** ақиб мондан, қафо мондан.

БОЗПАСГИРӢ بازپس گيرى дубора ба даст овардани он чи ки дар ихтиёри дигаре буд.

БОЗПАСИН بازپسين вопасин, охири.

БОЗПЕЧ بازپچ *кит.* 1. шаддаи мӯҳра, ки барои бозии тифл аз ҷӯби гахвора овезон карда мемонанд. 2. алвонч, аргунчак.

БОЗПИРОӢ بازپيرائى ораста ва зебо кардан, пироиш кардан.

БОЗПУРС بازپرس *ниг.* муфаттиш, истинтоқгар, пурсанда.

БОЗПУРСИДАН بازپرسيدن 1. пурсидан, тафтиш кардан. 2. аҳволпурсӣ кардан.

БОЗПУРСӢ بازپرسى *нав.* пурсиш; таҳқиқ; истинтоқ.

БОЗПУХТ بازپخت *нав.* коркарди ҳароратии филиз ва шиша, гармӣ додан ва сипас хунук кардани мавод барои нарма кардани онҳо ё тағйир додани сифати онҳо.

БОЗРАС بازرس *нав.* он ки дар идораи бозрасӣ кор мекунад, нозир.

БОЗРАСӢ بازرسى *нав.* низом ва идора – системаи назорат аз болои дуруст иҷро шудани қонун ва қарорҳои ягон соҳа, нозирот; инспексия; **бозрасии давлатии автомобилӣ** мақоми давлатӣ оид ба таъмини тартиботи

истифодабарии нақлиёти автомобилӣ ва ҳаракат дар роҳҳо ва инчунин назорат бар онҳо.

БОЗРАСТАН بازرستن *кит.* наҷот ёфтан, раҳо шудан.

БОЗРАФТАН بازرفتن *кит.* рафтан; рафта расидан, восил шудан.

БОЗСОЗӢ بازسازى 1. навсозӣ, дигаргунсозӣ, ислоҳот. 2. *таър.* ислоҳоти кулӣ ва ҳамачонибаи ҷамъияти шӯравӣ, ки ҳукумати шӯравии собиқ соли 1985 эълон намуда буд.

БОЗУ بازو 1. қисми болои даст аз китф то оринҷ; **бозувони қавӣ**, **банди бозу**; **бокитфу бозу** тануманд; боқувват. 2. *мач.* зӯр, қувват, иқтидор; **бо зӯри бозу** ба воситаи зӯри, бо ёрии қувва.

БОЗУБАНД بازوبند 1. асбоби зинати бозу, дастпона. 2. *д.* тӯморе, ки ба бозу мебанданд.

БОЗУДАРОЗ بازودراز 1. дастдароз. 2. *кин.* қавидаст, зӯрманд, тавоно.

БОЗӮ بازو *ниг.* бозу.

БОЗХАРИД بازخرید *ниг.* бозхаридан.

БОЗХАРИДАН بازخریدن 1. дубора ва аз нав харидани чизе, ки қаблан фурухта ё бахшида шуда ё касе зӯран соҳибӣ кардааст. 2. харида озод кардани асир ё гулом.

БОЗХОНД بازخواند *исми феълӣ аз бозхондан*; пас даъват карда гирифтан, ҷеғ зада гирифтан (*фиристода, гумошта ё интиҳобкардаи худро*): **бозхонди намоянда**.

БОЗХОНДА بازخوانده *сифати феълӣи замони гузашта аз бозхондан*; ҷеғзадагирифта, баргаштагирифта (*аз мансабе*).

БОЗХОНДАН بازخواندن пас даъват карда гирифтан, ҷеғ зада гирифтан (*фиристода, таъйинкарда ё интиҳобнамудаи хешро*).

БОЗХОНӢ بازخوانى 1. дубора хондани навишта ё матн. 2. хондани асари қадима барои таҳқиқи пажӯҳиш.

БОЗХОСТ بازخواست 1. пурсиш, пурсуҷӯ, пурсукови сабаби гуноҳ ё рафтори касе, таҳқиқ, тафтиш. 2. итоб; чазо; **бозхост кардан (намудан)** а) пурсуков кардани сабаби гуноҳ ё рафтори касе, таҳқиқи тафтиш кардан; б) ба

- чавобгарӣ кашидан; чазо додан; ◇ рӯзи бозхост рӯзи қиёмат, охират, рӯзи растохез.
- БОЗХОСТАН** بازخواستن баргашта талаб кардан, пас талабидан.
- БОЗХОҶ** بازخواه хоҳанда, талабқунанда.
- БОЗЧУСТАН** بازچستن тафтиш кардан, таҳқиқ кардан.
- БОЗЧҶҮӢ** بازجوی тафтиш, таҳқиқ.
- БОЗШУМОРӢ** بازشماری нав. аз нав шумурдан, дубора ҳисоб кардан.
- БОИДРОК** باادراك соҳибидрок, бофаҳму фаросат, хушфаҳм, зирак.
- БОИЗЗАТ** باعزت иззатманд, арҷманд, азиз.
- БОИЗТИРОБ** بااضطراب боҳавф, дорои изтиробу хавфу хотир.
- БОИҚИДОР** بااقتدار муқтадир, тавоно, қавӣ, боқувват.
- БОИЛТИФОТ** بالتفات 1. он ки лутфу илтифот дорад; меҳрубон. 2. аз рӯи лутфу марҳамат, илтифотқорона.
- БОИЛТИФОТӢ** بالتفاتی боилтифот будан; лутфу марҳамат нишон додан; меҳрубонӣ.
- БОИМОН** باایمان имондошта, мӯъмин.
- БОИМТИӢЗ** بامتمياز имтиёзманд, бартаридор, афзалиятнок: **табақаҳои боимтиёз**.
- БОИМҶОН** باایمجان *ниг.* бодинҷон.
- БОИН** *а.* باين//باين *кит.* чудо, чудошуда; **се талоқи боин** *д.* се талоқи чудоқунанда (*зану шавҳарро*).
- БОИНСОФ** بانصاف он ки аз рӯи адлу инсоф амал мекунад, инсофдор, одил: **дузд бошу боинсоф бош** (*мақ.*).
- БОИНСОФӢ** بانصافی боинсоф будан; инсоф доштан, одилӣ.
- БОИНСОФОНА** بانصافانه аз рӯи адлу инсоф.
- БОИНТИЗОМ** بانتظام он ки интизом дорад, ботартиб.
- БОИНТИЗОМӢ** بانتظامی боинтизом будан, тартибу интизом доштан, интизомнокӣ.
- БОИРОДА** باراده соҳибирода; дорои иродаи мустаҳкам.
- БОИС** باعث сабаб, мӯҷиб; **аз боиси...** а) аз сабаби ..., ба сабаби...; б) барои ..., ба хотири...; **боиси чизе гардидан (шудан)** сабабгори чизе шудан.
- БОИСМАТ** باعصمت покдоман, бегуноҳ.
- БОИСМАТӢ** باعصمتی боисмат будан, поку бегуноҳ будан.
- БОИСРОР** بااصرار истодагарона, исрорқорона.
- БОИСТ** بايست лозим, зарур, вочиб; бояд.
- БОИСТА** بايسته лозим, зарурӣ, сазовор, шоиста, муносиб.
- БОИСТАГӢ** بايستگی зарурат, лозимӣ, боиста будан; шоистагӣ, лаёқатмандӣ.
- БОИСТАН** بايستن лозим будан, зарур будан, даркор будан.
- БОИСТАНӢ** بايستنӣ *сифати феълӣ замони оянда* аз **боистан**; коре, ки иҷро шуданаш лозим ва зарур аст.
- БОИСТЕҲҚОҚ** باستحقاق *кит.* сазовор, шоиста, ҳақдор.
- БОИСТЕӢДОД** باستعداد соҳибистеъдод, истеъдоднок; қобилиятнок, болаёқат: **шоири боистеъдод, ҷавони боистеъдод**.
- БОИСТЕӢДОДӢ** باستعدادی боистеъдод будан, истеъдоднокӣ; қобилиятнокӣ, лаёқатмандӣ.
- БОИФТИХОР** باافتخار бофаҳр, бовикор.
- БОИФФАТ** باعفت аз шаҳват парҳезқунанда, парҳезгор, покдоман.
- БОИФФАТӢ** باعفتی покдоманӣ, парҳезгорӣ.
- БОИХТИСОС** باختصاص ихтисоснок, соҳибихтисос; аз рӯи таҳассусе таълимдида: **муаллими боихтисос**.
- БОИХТИСОСӢ** باختصاصی ихтисоснокӣ, соҳибихтисосӣ, мутаҳассис будан.
- БОӢ** *l m.* باى сарватманд, давлатманд, молдор, ғанӣ, доро; ғайримӯҳтоҷ, таъмин; **забони бой** забони захираи луғавиаш зиёд ва соҳти грамматикаш мукамал; **бой шудан (гардидан)** давлати фаровон ёфтан, соҳиби пулу моли зиёд шудан, сарватманд гардидан; **аз чизе бой будан** чизеро фаровон доштан, ба миқдори номаҳлуд соҳиб будан ба чизе.

БОЙ II **بای**: **бой додан** а) бохтан, мағлуб шудан, таслим гаштан, банд шудан (*дар ягон бозӣ, мусобиқа, гарав, мубоҳиса ва ғ.*); б) аз чизе маҳрум шудан, аз даст додан (*мас., пулро дар қимор*); **д** **дили худро бой додан** а) тарсидан, ҳаросидан; б) ба касе ошиқ шудан, ба ишқи касе гирифтор шудан; **корро бой додан** имкониятро аз даст додан, дар коре шикаст ёфтан; **сир бой надодан** замири дили худро пинҳон доштан; ҳолати ботинии худро махфӣ нигоҳ доштан; **худро бой додан** а) аз тарсу ҳарос чӣ кор кардани худро надониста мондан; б) харобу лоғар шудан (*муқ. худро гирондан*); в) худро аз даст додан; аз ҳол рафтан; **ҳеч чиз бой надодан** ягон зарар наديدан; чизеро гум накардан.

БОЙБАЧА **байбچه** 1. писари бой, фарзанди бой. 2. *мач.* калонхарч (*аз пули бедарди миён*).

БОЙБАЧАГӢ **байбچهگي** 1. бойбача будан. 2. *мач.* калонхарчӣ (*аз пули муфт*); **бойбачагӣ кардан** калонхарчӣ кардан.

БОЙБАЧЧА **байбچه** *гуфт.*, *ниг.* **бойбача**.

БОЙБИКА **байбике** *кҳн.* бойзан, хӯчаинзан.

БОЙБОБО **байبابа** калимаест, ки одатан зердастон дар мурочиат ба шахси сарватманд ба кор мебаранд.

БОЙГОН **байган** он ки кораш чо ба чо кардани маводи бойгонӣ аст.

БОЙГОНӢ **байгани** 1. муассисае, ки он чо ҳуҷчатҳои кӯҳнаю қадима ва ёдгориҳои хаттӣ нигоҳ дошта мешаванд; шӯъбае дар муассиса, ки дар он ҳуҷчатҳои кӯҳнаи он муассиса маҳфуз дошта мешаванд. 2. *мачмӯи* дастнависҳо, мактубҳо ва дигар асноди *марбут ба* фаъолияти шахсе, архив: **бойгонии нависанда**.

БОЙДИХАНДА **байدهنده** *сифати феълии* замони *ҳозира аз бой додан*.

БОЙДОДА **байداده** *сифати феълии* замони *гузашта аз бой додан*; шахси бозиро бохта, мағлуб дар қимор ва ё мусобиқае.

БОЙДУХТАР **байдохتر** 1. духтари шахси бой. 2. духтари молу чиздор, духтари бадавлат.

БОЙЗАН **бай зан** 1. зани бой. 2. зани бадавлат; хӯчаинзан, хӯчаинзанак.

БОЙИГАРӢ **байگری** *мачмӯи* чизҳои қиматдошта

(*хоҳ молу хоҳ канданиҳои ғойданок*); сарват, дороӣ, давлат: **бойгариҳои зеризаминӣ, бойгариҳои табиӣ**.

БОЙИМЧОН **байимجان** *ниг.* бодинчон.

БОЙӢ **бай** 1. *мансуб ба бой(ҳо)*. 2. боигарӣ, давлатмандӣ, бой будан.

БОЙЧА **байچه** *шакли тасғири бой*: бойи начандон калон; шахси нав пулу чизро дида.

БОЙЧЕЧАК **байچهچک** *бот.* гиёҳи гули зарду сафедчадор, ки дар кӯҳу саҳро баъди тамом шудани барфҳо мерӯяд ва муждарасони баҳор шумурда мешавад, гули баҳман, нарғис.

БОЙШАВӢ **باشوي** *исми амал аз бой шудан*; сарватандӯзӣ, давлатғундорӣ.

БОК **бак** тарс, хавф, бим; **бок надоштан** тарс надоштан, парво надоштан (*аз касе ё чизе*); **боке нест // ҳеч боке не** воқеаи баде рӯй надодааст, кори ганда нашудааст; зарар надорад; ҳеч гап не.

БОКАЛЛА **бакле** боакл, бохуш, дорои огоҳӣ ва қудрати андеша.

БОКАРРУФАР **бакروفар** ботакаббур, олуфта, боғурур.

БОКИРА *а.* **бакре** духтари ба шавҳар набаромада, шавҳарнадида, дӯшиза.

БОКИРАГӢ **бакргӣ** бокира будан, вазъ ва ҳолати бокира.

БОКИФОЯТ **бакфайт** дорои кифоят, кордонӣ, ботақдир.

БОКӢ *а.* **баки** *кит.* гиряқунанда, гирянда.

БОКС *англ.* **бакс** *варз.* навъи бозии варзишгарон, ки иборат аст аз муштзанӣ (*бо дастпӯшакҳои махсус*) дар байни ду каси ҳамвазн бо риояи қоидаҳои муайян.

БОКСИТ *фр.* **баксит** *маъд.* чинси кӯҳӣ, ки дар таркибаш асосан оксиди алюминий ва оҳан мавҷуд аст ва беҳтарин навъи алюминийро аз он мегиранд.

БОКСИТДОР **бакситдар** дорои боксит.

БОКСЧӢ **баксчи** варзишгаре, ки бо бок машғул аст, муштзан (боксер).

БОКУРА *а.* **бакуре** *кит.* 1. меваи пешпазак, меваи наврас. 2. мевае, ки ҳанӯз нағз напухта-

аст, меваи нимпухта, меваи нимдунбул.

БОКУРРА *a.* باکوره байтали бачадор, моди-ёни дорои курра; *мач.* зани бачадор.

БОҚИДОР باقىدار он ки қарз ё воми худро пурра пардохт накарда, як қисмаш боқӣ мондааст.

БОҚИМОНДА باقىمانده 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз боқӣ мондан.* 2. бозмонда, мобақия, бақия; бакорнарафта; пасмонда; зиёдатӣ: пули боқимонда, боқимондаи хӯрок. 3. ҳиссаи барҳамнахӯрдаи чизе; қисми аз-байннарафтаи гурӯҳе: боқимондаҳои давраи гузашта.

БОҚӢ *a.* باقى 1. поянда, пойдор, устувор, барқарор: то даме ки нафас боқист, то ҷаҳон боқист. 2. бақия, мобақӣ; бозмонда, пасмонда; зиёдӣ кардамонда; қисми дигари чизе, ҳиссаи дигари чизе. 3. *риёз.* ҳосили тарҳи як адад аз адади дигар; **боқӣ мондан** а) пойдор (барқарор) мондан; махфуз мондан, нигоҳ дошта шудан; б) ба ҷо мондан, пас мондан аз касе (чизе), сарф нашуда мондан; в) барта-раф нашудан, барҳам нахӯрдан; нест нашудан; **аз худ боқӣ гузоштан** монда рафтан, ба ёдгор мондан; **аз чизе асаре боқӣ намондан** тамоман аз байн рафтан, ба кулӣ маҳв шудани чизе.

БОҚУВВАТ باقوت 1. зӯр, тавоно, қавӣ, бақувват; тануманд; солиму бардам. 2. қувватдиҳанда; серғизо, ғизобаҳш: **хӯроки боқувват.** 3. маҳкам, мустаҳкам, саҳт: **иморати боқувват.**

БОҚУВВАТӢ باقوتى боқувват будан, зӯрӣ, тавоноӣ.

БОҚУДРАТ باقدرت боиктидор, боқувват, муқтадирӣ, қавӣ.

БОҚУДРАТӢ باقدرتى қудратнокӣ, боқувватӣ, муқтадир, тавоноӣ.

бол بال *асоси замони ҳозираи болидан.*

БОЛ I بال 1. узве, ки парандаҳо ва баъзе ҳашарот ба воситаи он парвоз мекунанд, қанот. 2. қисми ба ду тараф паҳншудаи ҳавопаймо; **болу пар** а) қанот; б) *мач.* қувва(т), иқтидор, тавон; в) *мач.* тақягоҳ, пушту паноҳ; **болу пар бароварда...** киноя аз шитобон, бо майлу рағбати зиёд (*мас.*, *омадан*, *рафтан*

ба ҷое); **бол афшондан** // **бол задан** // **бол кушодан** паридан, парвоз кардан; **боли касеро кандан** киноя аз касеро очизу нотавон кардан (*мисли мурғи беболу пар*); **болу пар бахшидан** қуввату тавоноӣ додан; ба воя расондан, ба камол расондан; **болу пар задан дар талаби чизе** (*мас.*, *илму дониш*) саъю кӯшиш кардан барои ба даст даровардани чизе; **болу пар шикастан** аз болу пар ҷудо шудан; қобилияти парвозро гум кардан; **аз болу пар ҷудо шудан** *мач.* бекасу бепаноҳ шудан.

БОЛ II بال *кит.* дил, қалб; хотир; **ба фароғи бол** фориғболона, хотирчамъона, бо хотири чамъ.

БОЛАЁҚАТ بالايقت лаёқатнок, қобилиятнок; боистеъдод: **шогирди болаёқат, ҷавони болаёқат.**

БОЛАЁҚАТӢ بالايقتى лаёқатнокӣ, қобилиятнокӣ.

БОЛАЗЗАТ بالذت лаззатнок, лазиз, хуштаъм, бомаза, гуворо: **таоми болаззат, хӯроки болаззат.**

БОЛАЗЗАТӢ بالذتى лаззатнокӣ, лазизӣ, хуштаъмӣ: болаззат будан.

БОЛАНДА بالنده *сифати феълӣи замони ҳозира аз болидан.*

БОЛАТОФАТ بالطافت латофатдошта, латиф.

БОЛАФШОН بالفشان болҷунбон; дар ҳолати парвоз, паридан; **болафшон шудан** а) дар парвоз шудан, паридан; б) *мач.* ракс кардан, ба ракс омадан.

БОЛАФШОНӢ بالفشانى *исми амал аз бол афшондан.*

БОЛВОЯ بالوايه *кит.*, *ниг.* фароштурук.

БОЛҒА بالغه путк, хоиск, чаккуш.

БОЛҒАЧА بالغچه путки хурд.

БОЛДОР بالدار дорои бол, қанотдор (*асосан сифати парандагон*).

БОЛЗАНОН بالزنان дар ҳоли ба ҳам задани болҳо.

БОЛИҒ *a.* بالغ 1. *кит.* расида; расо; **болиғ ба...** дар ҳудуди...; тақрибан: **болиғ ба як тонна.** 2. ба балоғат расида; ҷавон; **болиғ шудан** ба синни балоғат расидан, ба ҳадди камол ра-

сидан.

БОЛИҒДАВЛАТ بالغدولت *кит. киноя аз давлат-манд.*

БОЛИҒДИЛ بالغدول *кит. равшанзамир, доно.*

БОЛИҒНАЗАР بالغنظر *кит. соҳибназар; дурандеш.*

БОЛИД ю. باليد *нуч. шихоби калони дурахшон.*

БОЛИДА باليده 1. *сифати феъли замони гузашта аз болидан.* 2. *мач. сарфарозона, сарбаландона; ифтихормандона; таъби болида* а) таъби баланд; б) таъби хуш.

БОЛИДАН باليدان 1. *рӯидан; нумӯ кардан.* 2. *сар афрохтан; фаҳр кардан, нозидан.* 3. *мач. хушвақт шудан, хушҳол гаштан; рӯҳбаланд шудан; ба худ болидан фаҳр кардан бо ягон чиз ё хислати худ; мағрур шудан; таъби касе болидан* а) кушода шудани таъби касе; хушҳол шудан; б) *мач. ба завку илҳом омадан.*

БОЛИН بالين *ниг. болиш; чои сар мондан дар вақти хоб: болини беморӣ, болини марг; ба (бар) сари болини касе дар назди чои хоби касе, ба пеши бистари касе (рафтани, нишастани); дар як болини сар мондан бо касе ҳамхоба шудан; зану шӯ шудан.*

БОЛИШ بالش *исми феъли аз болидан; сабзиш, рӯиш, нашъунамо.*

БОЛИШ(Т) بالش//بالشت он чи вақти хоб зери сар мегуздоранд, болини; така: **болишти пар.**

БОЛИШТАК بالشتك 1. *шакли тасгири болиш(т).* 2. *тех. такагоҳ дар механизмҳои гуногун; асоси иморат.*

БОЛИШТЧА بالشتچه болишти хурд.

БОЛО I بالا 1. қисми баланди ҳар чиз, забар, фавк; *муқоб. поён, зер: хучраи болои дарвоза, иморати болои арк.* 2. *рӯй; рӯи чизе; муқоб. таг (тах): болои дастархон, болои кат (хобидан), болои миз, болои майсаву сабза.* 3. *сар, тор, фарқи сари чизе: болои душман бомба партофтан, аз болои теппаҳо гузаштан, болои қуллаҳои баландро абр пӯшондааст.* 4. *баландӣ, теппа; рӯ ба боло рӯ ба сӯи осмон; рӯйноқӣ.* 5. *дар мавқеи баланд воқеъгардида (нисбат ба дигаре), болой: хонаи боло, деҳани боло, боғи боло.* 6. *кит. дароз: қадди боло.* 7.

мач. қад, қомат (мас., болобаланд, қадбаланд).

8. *баланд: ҳавопаймо боз болотар парид.* 9. *гуфт., мач. тарафи болоии хона, пешгоҳ; аз боло гузаред, ба боло марҳамат кунед.* 10. *мач. марказ, ҳукумати марказӣ; идораю муассисаҳои роҳбарикунанда нисбат ба тобеъ: аз боло фармон гирифтани (омадан); болои роҳ сари роҳ, қадди роҳ; ҳавли болои роҳ; болои сар* а) *тори сар; б) тарафи осмон, сӯи ҳаво; болои ҳам // боло-болои ҳам* а) *яке аз фавқи ё паси дигаре: болои ҳам чидани қанори пахта; б) яке аз рӯи дигар, якеро ба рӯи дигар: чанд қабат чомаро боло-болои ҳам пӯшидан; в) мач. паси ҳам, пайи ҳам; пайваста, муттасил: боло-болои ҳам борон борид; аз болои... а) аз фавқи..., аз тори...; б) аз тарафи болоии...; в) аз мавзӯи..., аз масъалаи...; г) аз вачҳи..., аз ҳисоби...; ғ) аз пушти..., аз паси...; д) баъд аз, баъди..., пас аз; ё) аз хусуси..., дар бораи...: аз болои касе шикоят кардан; ба болои... а) ба сари касе (мас., худро партофтан); б) дар назди..., дар пеши...; в) дар бораи..., дар хусуси..., аз бобати..., аз барои... (чизе ё касе талош кардан, гапгузаронӣ кардан бо касе); ба (бар) болои ин ба замми ин, илова бар ин; ғайр аз ин; дар болои... // бар болои а) дар фавқи..., дар сари... (девор, тал, роҳрав, дарвоза); б) дар бораи..., дар хусуси..., аз бобати..., дар атрофи..., дар мавзӯи...: дар болои масъалае мунозира кардан, суҳан дар (бар) болои чизе ме-рафт, шӯру ғавғо бар болои чизе буд...; в) дар аснои..., ҳангоми...; болою поён // боло-поин а) баланду паст (чунбондан, рафтани чизе); б) қабати болоию поёнии бино; аз... боло аз... зиёд, зиёдтар аз ...; марди синнаш аз 40 боло; аз боло ба поён аз фароз ба нишеб; боло бардоштан а) ба ҳаво бардоштан чизеро; б) *мач. таърифи беҳад кардан; в) касеро пешбарӣ кардан ба коре; боло гирифтани* авч гирифтани, ба дараҷаи аъло расидан (мас., оташ, овоз, садо); боло кардан (намудан) а) бардоштан, рост кардан (-и сар, чашм, гиребони палто ва ғ.); барафрохтан (байрақро); б) барзадан (мас., остинро); в) ба сар бардоштан, ба ҳаво бардоштан (мас., қамчинро); боло рафтани а) зиёд шудан, афзудан(-и шавқ, завқ); б) авч гирифтани, барор гирифтани коре; аз болои касе дарро бастан аз берун дарро баста (занҷир карда, қулф карда) касеро банд кардан; аз болои сар омадан (рост шудан)-и оф-*

тоб ба қиём расидани офтоб; **дар (ба) болои сари касе** **рост истодан** дар назди шахси нишаста чизеро мунтазир шуда ё талаб карда истодан; **болои дида** дар мавриди ниҳоят хушнудона қабул кардани меҳмоне гуфта мешавад; **муқ. нури дида, тоҷи сар; болои чашм** дар мавриди итоат ба фармони касе гуфта мешавад; **ба чашм; ид болои ид, тӯй болои тӯй** хурсандие тамом нашуда дигаре сар мешавад; **ба болои кор рафтан** дар айни чӯшу хурӯши коре ҳозир шудан (*ба чое*); **ба болои коре мондан** касеро ба коре вазифадор кардан; касеро роҳбари коре таъйин кардан, роҳбарии кореро ба зиммаи касе вогузоштан; **болои чизеро пӯшондан** чизеро пинҳон кардан (*мас., гаперо*), аз паҳн шудан нигоҳ доштан (кореро); **ба болояш даромадан** дар айни содир шудани амале ба чое даромада мондан; **кор бар болои чизе омадан** расидани навбати чизе дар коре; **рӯҳи касеро боло бардоштан** таъби касеро хуш кардан, рӯҳбаланд кардан; **болои сӯхта намақоб** (*мақ.*) ба замми як мусибат омадани мусибати дигар; ба як азобу укубати вазнин илова шудани азобу машаққати дигар.

БОЛО III БОЛОЙ بالاي/بالاي *кхн.* аспи кутал, аспи етакӣ, чанибат; асп.

БОЛОБАЛАНД بالابند қаддароз, қоматбаланд; мавзунқомат, хушқаду қомат.

БОЛОБАЛАНДӢ بالابندي хушқадӣ, мавзунқоматӣ.

БОЛОБАР بالابر 1. василае барои боло бурдани масолеҳи сохтмонӣ, ки бо барқ кор мекунад. 2. лифт, осонбар. 3. абзоре дар автомобил барои болову поин кардани шиша.

БОЛОБАРДОР بالابردار ба боло бардоранда, ба чоӣ баланд бурда расонанда (*мас., кран, лифт, мошин*); **болобардор кардан** аз ҳад зиёд таърифу тавсиф кардан касеро.

БОЛОБАРДОРӢ بالابرداري 1. зиёд кардани қимат, баланд кардани нарх. 2. *маҷ.* таъриф, тавсиф, бардор-бардор кардан (*бештар бо мақсади хушомад*).

БОЛОБАРОӢ بالابرائي *исми амал аз боло баромадан*; баромадан ба болои чизе (*мас., қӯҳ*).

БОЛОГАРАВ بالاگرو гарав бастанӣ тамошобинони ягон мусобиқа дар байни худ (*мас., дар бедонабозӣ ба гайр аз гараве, ки ду*

бедонабозӣ ба гайр аз гараве, ки ду бедонабоз бо ҳам бастаанд, тамошобинон ҳам аз болои бедонаҳои онон байни худ гарав мебаранд).

БОЛОГУЗАР بالاگذر: **меҳмони бологузар** *гуфт.* меҳмони азиз, меҳмони боиззат.

БОЛОДАРАЧА بالادرجه дорои дараҷаи баланд, олидараҷа.

БОЛОД بلاد *кит., ниг.* боло II.

БОЛОДАРӢ بالادري тарафи болои чорчӯбаи дару дарвоза.

БОЛОДАРОЗ بالادراز *кит., ниг.* болобаланд.

БОЛОДАСТ بالادست *кит.* забардаст, тавоно, голиб, дастболо.

БОЛОДАСТӢ بالادستي забардастӣ, тавоноӣ; голибӣ, дастболоӣ.

БОЛОДОР بالادار дорои қади баланд, қадбаланд, баландқомат.

БОЛОИҚУТБӢ بالائي قطبي: **парвози болоиқутбӣ** парвоз дар фазои қутбҳои кураи Замин.

БОЛОИҲАМ بالاي هم рӯбарӯ, қабат-қабат.

БОЛОӢ I بالاي 1. воқеъ дар боло; *муқоб.* поёнӣ; **қисми болои бино, айвони болоӣ, лаби болоӣ.** 2. *мансуб ба боло* (марказ): **идораҳои болоӣ, ташкилотҳои болоӣ.**

БОЛОӢ II بالاي гарав, замонат (*хусусан дар қимор*).

БОЛОӢ بالاي *ниг.* боло II.

БОЛОКОРӢ بالاكاري: **ба болокорӣ** *гуфт.* ба замми..., илова бар..., гайр аз...

БОЛОКУШОД(A) بالاكشاده) рӯкушода, болонопӯшида; бешифт: **мошини болокушода, вағони болокушода.**

БОЛОКУЧА بالاكوچه кӯчаи дар боло воқеъшуда.

БОЛОН I بالان 1. феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозираи **болидан.** 2. мутаҳаррик, чунбон.

БОЛОН II بالان *кхн., ниг.* долон.

БОЛОНИШИН بالانشين 1. он ки дар чое (*маъракае, маҷлисе, нишасте*) аз ҳама боло менишинад, шахси афзалиятдошта, баргузи-

- шинад, шахси афзалиятдошта, баргузида. 2. *мач.* садрнишин, мансабдор; ◇ **камхарчи болонишин** чизи арзон, вале хубу хушсифат.
- БОЛОНИШИНӢ** بالانشينى 1. нисбат ба дигарон дар ҷои баландтаре нишастан. 2. *мач.* баланд артаба будан, болонишин будан.
- БОЛООБ** بالاآب наздик ба ҷои саршавии об, сари об: **болооби дарё**.
- БОЛОПУР** بالاپر *кҳн.* тўпу туфанг, ки тир аз даҳони милаш бо сунба ҷой карда мешуд: **милтики болопур**.
- БОЛОПҶШ** بالاپوش 1. *ниг.* **болопӯшида**. 2. ҳар чизе, ки барои болоро пӯшида хобидан ба кор мебаранд; кампал: **кўрпай болопӯш**. 2. либоси рӯ, либосе, ки аз болои либосҳои дигар мепӯшанд (*аз қабилӣ ҷома, палто*).
- БОЛОПҶШАК** بالاپوشک 1. сарпӯшак, сарпӯш. 2. *ниг.* **болопӯш 2**.
- БОЛОПҶШИДА** بالاپوشيده ҳар чизе, ки боляш пӯшидааст; *муқоб.* **болокушод(а): долони болопӯшида, растан болопӯшида, аробаи болопӯшида** аробаи каппанок.
- БОЛОР** بالاړ чўби дарози ғафс, ки вақти пӯшонидани сақф нўгҳояшро ба ду синчи девор монда, ба боляш васса ё тахта мезананд.
- БОЛОРАВӢ** بالاړوى 1. *исми амал аз боло рафтан*. 2. афзоиш, зиёд шудан; густариш; пешравӣ, тараққиёт: **болоравии ҳудогоҳии миллӣ, болоравии шуури иҷтимоӣ: дар болоравӣ будан** дар айни авҷири ва чўшу хурўш будан.
- БОЛОРИ** بالاړى чўби болор, чўбе, ки барои болор истифода мешавад, рав.
- БОЛОСАНГ** بالاسنگ санги фавқонии осие; *муқоб.* **таксанг, зерсанг**.
- БОЛОСОХТ** بالاساخت 1. ба болои чизе бино сохтан, баландтар кардани биное ё иншооте, болохона. 2. *фалс.* ҳар чизи моддӣ ё андешае, ки дар болои поя (базис) устувор мешавад.
- БОЛОХОНА** بالاخانه хонае, ки бар болои биное сохта шудааст, ошёнаи дуюм дар биноҳои дукабата; *муқоб.* **таххона**.

БОЛОХОНАДОР بالاخانهدار 1. болохонадошта, дорои болохона: **биноӣ болохонадор**. 2. *мач.* бодабадаба, дабдабанок (*мас., номи шахс, номи идораю ташиқлот ва ғ.*); **дашноӣ болохонадор** дашноӣ бениҳоят қабеху сахт; **таърифи болохонадор** таърифи аз ҳад зиёд суханпардозона; таърифу тавсифи муболиғаомез.

БОЛСУРХ بال سرخ дорои болҳои сурхранг.

БОЛУ I بالو *кит.* озах.

БОЛУ II بالو *кҳн.* бародаре, ки аз як падару модар таваллуд шудааст (*нисбат ба бародар ва ё хоҳари дигар*), бародари ҳамхун, бародари ҳамтан.

БОЛУА а. بالوعه чоҳи сартанг дар хона ё дар рӯи ҳавлӣ, ки дар он обҳои мустаъмал ва барзиёдро мерезанд, обрез.

БОЛУҒ بالغ *кҳн.* шоҳи дарунҳолии гов ё чўби миёнҳолий, ки бо он шароб менӯшанд; паймонаи шароб.

БОЛШЕВИЗМ р. بالشويزم *таър.* чараёни марксистии инқилобии афкори сиёсии корғарии рус ва байналхалқии асри XX, ки минбаъд асоси назария ва амалияи ҳизби болшевикӣ қарор гирифтааст.

БОЛШЕВИК р. بالشويک *таър.* узви ҳизби болшевикон, тарафдори болшевизм; *ниг.* **коммунист**.

БОЛШЕВИКӢ بالشويکى *таър.* **мансуб ба болшевик: ҳизби болшевикӣ**.

БОЛШИКАСТА بالشکسته 1. болҳояш шикаста, аз болу пар ҷудошуда. 2. *мач.* ба рӯзи сахт афтада, очиз.

БОМ I بام пӯшиши бино, болои хона; тарафи берунии шифти хона: **боми пастак, боми тунукағӣ, боми хаспӯш; номи баланд беҳ аз боми баланд (зарб.);** ◇ **боми фалак** осмон; **боми чаҳон** *кин.* минтақаи баландкӯҳи Помир (Бадахшон); **бому дар II дару бом** *кин.* хонаю ҷой; манзил; **як бому ду ҳаво** дар мавриди дар айни як шароит ҷой доштани ду фикри мухталиф гуфта мешавад.

- БОМ II** *шакли кӯтоҳшудаи бомдод; аз бом то шом* аз пагоҳӣ то бегоҳӣ; тамоми рӯз.
- БОМАҒЗ** *بامغز* 1. хирадманд, оқил. 2. хирадмандона, оқилона, маъқул.
- БОМАДАНИЯТ** *بامدنيّت* соҳиби маданият, бофарҳанг, маданӣ.
- БОМАДАНИЯТӢ** *بامدنيّتي* бомаданият будан, маданиятнокӣ, бофарҳангӣ.
- БОМАЗА** *بامزه* дорои таъми фораму гуворо, лазиз, хуштаъм: **хӯроки бомаза**.
- БОМАЛОҲАТ** *باملاحت* малех, зебо, зеборӯ, ситорагарми хушрӯ.
- БОМАНИШ** *بامنش* хирадманд, бобасират, некниҳод, хушманиш; дорои хислатҳои неки инсонӣ.
- БОМАНТИҚ** *بامنطق* мантиқдор, дорои мантиқ.
- БОМАСЛАК** *بامسلك* маслакдор, соҳибмаслак, соҳибтариқат, он ки роҳу равиши муайяни сиёсӣ дорад, дорои ҷаҳонбинӣ ва мафкураи муайян; *муқ.* **бемаслак**.
- БОМАСЛИҲАТ** *بامصلحت* аз рӯи маслиҳат, коре, ки бо маслиҳат ва мулоҳиза анҷом ёфтааст: **ҷомаи бомаслиҳат кӯтоҳ намеояд** (*зарб.*).
- БОМАТОНАТ** *باماتانت* матин, суботкор, собитқадам, устувор.
- БОМАҲОРАТ** *بامهارت* моҳир, усто дар коре: **рассоми бомаҳорат**.
- БОМАШАҚҚАТ** *بامشقتّ* бо азобу душворӣ, бо мушкилӣ.
- БОМАШАҚҚАТӢ** *بامشقتّي* вазъи бомашаққат, душворӣ кашидан.
- БОМАЪЛУМОТ** *بامعلومات* *ниг.* **соҳибмаълумот**.
- БОМАЪНӢ** *بامعني* 1. дорои маънӣ ё мафхуми мантиқӣ. 2. шахси бомаънӣ, боодоб, ботарбия.
- БОМАЪРИФАТ** *بامعرفت* соҳибмаърифат, маърифатнок; воқиф, огоҳ: **шахси бомаърифат**.
- БОМАЪРИФАТӢ** *بامعرفتي* маърифатнок будан, соҳибмаърифат будан.
- БОМБ** *фр.* *бамб* *гүфт.*, *ниг.* **бомба**.
- БОМБА** *фр.* *бамбе* навъи лавозимоти ҷангӣ, ки бо моддаҳои тарканда, сӯзанда *ва г.* пур карда шудааст ва маъмулан аз ҳавопаймои бомбаандоз барои маҳви душман партофта мешавад: **бомбаи атомӣ, бомбаи оташафрӯз, бомбаи зиддтанкӣ, таркиши бомба, бомба партофтан**.
- БОМБААНДОЗ** *بامبهانداز* *ҳ.* ҳавопаймои махсус барои партофтани бомба: **ҳавопаймои бомбаандоз**.
- БОМБААНДОЗӢ** *بامبهاندازي* амали ҳавопаймои бомбаандоз, бомбапартоӣ.
- БОМБАБОРОН** *بامبهباران* якбора аз ҳавопаймоҳои бисёр рехтани бомба: **бомбаборон кардан**.
- БОМБАПАРТО** *بامبهپرta* *ниг.* **бомбаандоз**.
- БОМБАПАРТОӢ** *بامبهپرتابي* *исми амал аз бомба партофтан*; бомбаандозӣ.
- БОМГОҲ** *بامگاه* *ниг.* **бомдод**.
- БОМГӢША** *بامگوشه* 1. гӯшаи бом, кунҷи бом; бом. 2. *маҷ.* хона: **бомгӯшаи падар**.
- БОМДОД** *بامداد* субҳ, пагоҳӣ; сахар: **вакти бомдод, насими бомдод, намози бомдод**; муддати замон аз соати дувоздаҳи шаб (24) то соати дувоздаҳи рӯз; муддати замон аз ҳангоми равшан шудани ҳаво то тулӯи офтоб ва як то ду соати баъд аз он.
- БОМДОДӢ** *بامدادي* *мансуб ба* **бомдод**; сахарӣ: **ситораҳои бомдодӣ**.
- БОМДОДОН** *بامدادان* ҳангоми бомдод, вақти сахар, субҳгоҳон.
- БОМДОР** *بامدار* дорои бом, бомпӯш.
- БОМЗАД** *بامزد* табл ё нақорае, ки одатан ҳангоми фаро расидани субҳ навохта мешавад.
- БОМЕҲР** *بامهر* бо муҳаббат, бо меҳрубонӣ.
- БОМКӢБА(К)** *بامكوبه/بامكوبك* асбоби шабеҳи ўғурдаста, ки бо он хоку гили бомро зада, саҳту ҳамвор мекунад.
- БОМПӢШ** *بامپوش* он ки бо корҳои пӯшонидани бомҳо машғул аст: **устои бомпӯш**. 2. пӯшише, ки аз он барои пӯшонидани болои хонаҳо, чашмаҳо, чоҳҳо истифода мешавад.
- БОМПӢШӢ** *بامپوشي* кор ва амали бомпӯш;
- БОМУВАФФАҚИЯТ** *باموفقيت* ба таври муваф-

- факиятнок, бобарор: **анчоми бомуваффакияти кор.**
- БОМУЗД** بامزد музднок, пулакй: **кори бомузд.**
- БОМУЛОҲИЗА** باملاحظه 1. мулоҳизакор, эҳтиёткор; дурандеш: **одами бомулоҳиза.** 2. мулоҳизакорона, эҳтиёткорона; дурандешона: **чавоби бомулоҳиза.**
- БОМУЛОҲИЗАГӢ** باملاحظگي мулоҳизакорӣ, эҳтиёткорӣ, дурандешӣ.
- БОМУҲАББАТ** بامحبت меҳрубону самимӣ ва дӯстдори дигарон, бомеҳр.
- БОМЧА** بامچه *шакли тасгири бом:* **боми хурду пастак.**
- БОН I** بان дарахти мавзуне, ки баргҳои нозуку хушбӯӣ дорад ва аз донаҳои пистамонанди он рағғани хушбӯӣ мегиранд, хуббулбон.
- БОН II** بان *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои* ниғаҳбон, ҳифзқунанда, доранда, варзанда: **боғбон, шугурбон, ниғаҳбон, сарҳадбон, посбон, меҳрубон.**
- БОНАВО** بانوا он ки хӯроку пӯшок ва дигар чизҳои барои зиндагӣ зарурро дорад, тавонгар, давлатманд, некӯаҳвол; *муқоб.* **бенаво.**
- БОНАЗОКАТ** بانزاکت хушмуомила, боодоб; зариф, нозуктабъ; **рафтори боназокат** рафтори нарму боодобона.
- БОНАЗОКАТӢ** بانزاکتي хушмуомилагӣ, боодобӣ; зарифӣ, нозуктабъӣ; *муқоб.* **беназокатӣ.**
- БОНАФОСАТ** بانفاست нафосатдошта, нафис, нозуку латиф.
- БОНГ** بانگ 1. овози баланд, фарёд. 2. садои чеғи ҳайвонот: **бонги хурӯс; бонги намоз** даъват ба намоз, азон; **бонги нӯш** садои «бинӯш» ҳангоми шаробнӯшӣ, «нӯш бод!» гуфтан; **бонги хатар** садои баланди дурударози огоҳқунанда аз ягон хатар: **бонги хатар задан; бонг задан** а) фарёд кардан, дод задан, бо овози баланд гап задан бо касе, чеғ задан; б) наъра кашидан, аррос кардан.
- БОНЕЪМАТ** بانعمت соҳибнеъмат, давлатманд.
- БОНИЗОМ** بانظام дорои тартибу низом, ботартиб, тартибноқ.
- БОНИШОТ** بانشاط зиндадил, шодмон, хурсанд, масрур.
- БОНӢ I** باني биноқунанда, созанда; бунёдгузор.
- БОНӢ II** باني 1. нигоҳубинқунанда, парастор. 2. посбон, муҳофиз; **бонӣ кардан** а) нигоҳубин кардан, парасторӣ намудан; б) муҳофизат намудан, посбонӣ кардан (*мас., ватанро*).
- БОНК** بانک 1. муассисаи молиқу иқтисодии махсусест, ки муомилаҳои мухталифи пулӣ ба воситаи он иҷро мешавад: **бонки давлатӣ, бонки миллӣ, бонки тичоратӣ.** 2. биное, ки дар он ин муассиса ҷойгир шудааст.
- БОНКА** بانکه *гуфт., ниг.* **банка.**
- БОНКДОР** بانکدار соҳиб ё сахмдори асосии бонк.
- БОНКДОРӢ** بانکداري фаъолият барои идора кардани бонкҳо ё ҳар чизе, ки ба бонк иртибот дорад: **риштаи бонкдорӣ, корманди бонкдорӣ.**
- БОНКӢ** بانگي *марбут ба* **бонк;** дорои эътибор дар бонк: **чеки бонкӣ; ҳисоби бонкӣ.**
- БОНУ** بانو 1. соҳибхоназан, соҳибхитиёри хона. 2. хонум, бегим: **дар хона ҳафт бону, хокаш то ба зону** (*зарб.*).
- БОНУФУЗ** بانفوذ вазну таъсирдошта, он ки ҳукму гапаш гузаранда аст, эътиборноқ, обрӯманд: **шаҳси бонуфуз, созмони бонуфуз.**
- БООБРӢ(Ӣ)** باآبرو(ي) *ниг.* **баобрӯ(ӣ).**
- БООДОБ** باآداب адабомӯхта, тарбиядида; хушхулқ: **духтари боодоб, чавони боодоб.**
- БООДОБӢ** باآدابي боодоб будан, тарбиядидагӣ; хушхулқӣ, хушмуомилагӣ.
- БООДОБОНА** باآدابانه аз рӯи одоб, ба таври хушхулқӣ.
- бор** بار 1. *асоси замони ҳозира аз боридан.* 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* боранда, резанда, пошанда *ва маънои* зиёдии чизе: **мушқбор, нурбор, ашқбор, рӯдбор, дарёбор, ҷӯйбор** *ва ғ.*
- БОР I** بار 1. он чи ба дӯш ё пушти инсон, чорпо ё болои мошин ниҳода, аз ҷое ба ҷое мебаранд; моли кашондашаванда; чизу чораи басташуда барои ҳамлу нақл; **бори қач ба манзил намерасад** (*зарб.*); **гапи бисёр ба хар бор** (*зарб.*). 2. вазнинӣ, гаронӣ; **бори рӯзгор //**

бори зиндагӣ ташвиш ва корҳои рӯзмараи оила. 3. ҳамли занон, бачае, ки дар батни модар аст, чанин. 4. *маҷ.* чизи барзиёд, чизи нодаркор; **бори гарон** // **бори вазнин** а) чизи сарзиёду номатлуб, дарди сар; б) *маҷ.* хизмати вазнину пурмашаққат, ташвиши рӯзгор; **бор кардан** чизеро ба болои нақлиёт, чорпо ё пушти касе гузоштан (*барои бурдан ба ҷое*); **бор кашондан** // **бор кашидан** чизеро нақл кардан, аз ҷое ба ҷое бурдан (овардан); **бор фурувардан** // **бор ҳолӣ кардан** чизеро аз болои нақлиёт ё аспу хар гирифта, ба поён гузоштан; ◊ **бори зиёдати** // **бори барзиёд** чизи нодаркор; ташвиши беҳуда, дарди сар; **бори наков** а) чизҳои шишагӣ, чинивор ва зарфҳои сафолӣ, ки бечо даст расонида шавад, мешикананд; б) *маҷ.* шахсе, ки ба ӯ гап занед ё кордор шавед, ягон зарар мебинед, шахсе, ки ба андак гап шӯрида, оташин мешавад; **бору буна** // **бору буд** тамоми чизу чора, ҳамаи дорой; **кору бор** машғулият, шуғл, фаъолият, корҳои гуногун; **бор (бар)бастан** омодаи сафар шудан, ба рафтан тайёри дидан; рафтан; **бор кушодан ба ҷое маҷ.** ҷоеро манзил қарор додан, ҷо гирифтани дар маконе; **ба гардани касе бор кардан** иҷрои кореро ба зиммаи касе гузоштан, касеро ба иҷрои коре вазифадор кардан; **ба гардани касе бор шудани чизе ё коре** ба зиммаи касе афтодани иҷрои коре ё масъулияти чизе; **бори касеро бардоштан** корҳои мушкили касеро иҷро кардан; аз барои касе азобу машаққат кашидан; **бори худро ба гардани касе андохтан (партофтан)** ташвиши худро ба сари дигарон партофтан; таъминоти рӯзмарраи худро ба ӯҳдаи касе гузоштан; **дар зери бори таъна (сарзаниш) мондан** мавриди таъна (сарзаниш) қарор гирифтани.

БОР II بار бар, мева, самар, ҳосили дарахт; **бор овардан** // **бор додан** а) мева додан, ҳосил кардан; б) натиҷа бахшидан, **ба бор омадан** ҳосил бастан, ба ҳосил даромадан.

БОР III بار дафъа, қарат, мартаба: **аввалин бор, чанд бор; боре** а) як дафъа, як бор; б) рӯзе, замоне; **борҳо** якчанд дафъа, чандин бор; **бори дигар** дафъаи дигар, боз, минбаъд; **ягон бор** ҳеч гоҳ, ҳеч, ҳаргиз; **як бор - ним бор** гоҳо, баъзан.

БОР IV بار *кит.* рухсат, иҷозат барои даромадан ба ҷое; **бор додан** касеро пазироӣ кар-

дан, роҳ додан, **бор ёфтан** иҷозати дохилшавӣ гирифтани; ба ҳузури касе (*мас., шоҳ*) расидан.

БОР V *лот.* بار *хим.* унсури химиявии душворгудоз, ки аз ҷиҳати сахтӣ ба алмос наздик аст.

БОРА I باره бобат, хусус; **дар бораи...** дар хусуси..., дар ҳаққи..., дар бобати..., вобаста ба..., марбут ба...; **дар ин бора** дар ин хусус, дар ин бобат, аз ин хусус.

БОРА II باره дафъа, қарат (**бора ба ин маънӣ бештар ба адад ҳамроҳ меояд: якбора, дубора, себора**).

БОРА III باره *кит.* асп, фарас.

БОРА IV باره *кит.* девори қалъа, хисор; хоктеппаи баланд дар гирдогирди шаҳр,

БОРАГИ بارگی *ниг.* бора III.

БОРАҒБАТ بارغبت рағбатнок, рағбатдошта, роғиб.

БОРАК a. بارک *кит.* кӯтоҳшудаи боракаллоҳ.

БОРАКАЛЛОҲ a. بارک الله *нидо* Худо ба ту баракат диҳад!, офарин!, аҳсант!

БОРАНДА بارنده 1. *сифати феълӣи замони ҷозира аз боридан*. 2. он чи меборад.

БОРАНДАГИ بارندگی боридани барфу борон ё жола, бориш.

БОРАНДОЗ بارانداز ҷое дар сохил ё бандар, ки киштиҳо бори худро рӯи он мефуроранд; **борандоз кардан** ист кардан, таваккуф кардан, манзил гирифтани.

БОРАНДОЗӢ باراندازی 1. борфурорӣ. 2. ҷой ва маҳалли исти киштӣ барои борфурорӣ.

БОРАҒКАНИ بارافکنی *кит.* вазъи ҳамл, зоидан, омадани вақт ва замони зоидан.

БОРАҒТИДА بارافتیده 1. чорпое, ки бораш афтида бошад; 2. соҳибӣ бор, ки бораш афтода бошад; 3. он ки дар зиндагӣ ба душворӣ афтида бошад, зиёндида.

БОРАҲМ بارحم *ниг.* раҳмдил.

БОРАШК بارشک рашкнок, рашкбаранда; ғаюр; *муҷ.* бадрашк.

БОРБАНД *барбند* 1. он ки бо бастану чой кардани чизҳои кашондашаванда машғул аст. 2. банд барои баста аз чое ба чое бурдани кӯрпаю чома ва дигар борҳо.

БОРБАНДАК *барбندк* *ниг.* борбанд 2.

БОРБАНДӢ *барбندی* 1. *исми амал аз бор бастан*; бор печондан. 2. амали борбанд 1.

БОРБАР *барбар* барандаи бор, боркаш: **хари борбар**.

БОРБАРДОР *барбардор* 1. бардорандаи бор: **крани борбардор, ғаргараи борбардор, олати борбардор**. 2. боркаш: **аспи борбардор**. 3. ҳаммол, бардорандаи бор. 4. *мач.* бурдбор, пуртоқат.

БОРБАРДОРӢ *барбардари* 1. бардоштани бор; болою поён бурдани бор: **қобилияти борбардорӣ, қувваи борбардорӣ**. 2. ҳаммолӣ. 3. иқтидори бардоштану кашондани бор.

БОРВАР *барвор* *ниг.* боровар.

БОРВАРӢ *барвори* тавоноии мавҷуди зинда барои тавлиди насл; суддихӣ, фоидадихӣ.

БОРВАРСОЗӢ *барворسازی* 1. бо роҳи гардафшонӣ борвар кардани дарахтон. 2. бордор кардани қонварон бо роҳи маснӯӣ. 3. амали ҳосилхез кардани замин бо роҳи пошидани доруву поруву нуриҳои маъданӣ.

БОРВОР *барвар* ба мисли бори пуштора кардашуда, монанди бор.

БОРГАҲ *баргә* *ниг.* боргоҳ.

БОРГИН *баргин* *кит.* 1. обгир, кӯл, хавз, ки дар миёни шаҳр ё деҳ қойгир аст. 2. обпартоби ҳаммом ва ошхона.

БОРГИР *баргир* 1. гирандаи бор. 2. ҳайвони боркаш ва саворӣ ҳамчун асп, шутур *ва г.*

БОРГИРАНДА *баргирنده* гирандаи бор, он ки борро қабул мекунад (*мас.*, *барои ҳамл ба чое*).

БОРГИРӢ *баргирӣ* гирифтани бор барои кашондан, қабули молу чизи кашондашаванда.

БОРГОҲ *баргә* 1. *кит.* қабулгоҳи подшоҳон ва амирон; қаср ё хаймаи махсуси подшоҳон. 2. қаср, кох: **боргоҳи илму маданият**.

БОРГУЗОРӢ *баргзари* бор гузоштан, таъйин ва муайян кардани вазни ба бино ё сохтмон

боршуда, вазни умумии бино ё иншоот.

БОРДЕҲ *барде* бордиханда, мевадиханда, ҳосилдиханда.

БОРДИХӢ *бардеҳӣ* бороварӣ, ҳосилдихӣ.

БОРДОН *бардан* 1. хӯрчин, чувол; сабад барои меваи хушк; халтача, сабадча *ва г.*, ки чизҳои харидашударо ба он мегузоранд, чогаҳ. 2. чои махсус дар нақлиёт барои гузоштани бори мусофирон.

БОРДОР *бардар* 1. он ки бо худ бор дорад; ҳомил, бор кардашуда: **мошини бордор, уштури бордор**. 2. ҳомила, обистан; **бордор кардан (намудан)** а) обистан кардан; б) гарди наринаи гулро ба модина гузоштан, ҳосилдор кардан; **бордор шудан** ҳомила шудан.

БОРДОРӢ *бардари* обистанӣ, ҳомиладорӣ, ҳосилдорӣ.

БОРЕША *бареше* 1. дорои реша. 2. *мач.* соҳиби хонаводаи маъруфу машҳур, боаслу насаб.

БОРЕЪ *а.* *баръ* *кит.* некӯ, писандида, фоик; дар фазилат ё чамол бартарӣ дошта.

БОРӢБ *барйаб* *кит.* ба қабули касе мушаррафшаванда, хузурёбанда.

БОРИД *а.* *бард* *кит.* 1. хунук, сард. 2. хунуктабиат, дорои мизочи сард.

БОРИДАН *баридан* 1. фуру рехтан, фуруд омадани қатраҳои борон, барф *ва г.* аз абр. 2. рехтан, рехта шудан: **ашк боридан; тир боридан** пайи ҳам ва беист рехтан ё андохта шудани тир. 3. пошидан, афкандан; шӯълапошӣ кардан (-и нур, зиё, рӯшноӣ); **нур боридан аз рӯи касе** нуронӣ будан, рӯи базеб доштан; аз зоҳири касе аён шуда истодани хислати неки ӯ; **оғаш боридан аз чашми касе** барқ задани чашми касе аз шиддати хашму ғазаб, мастӣ *ва г.*; **санги маломат боридан ба сари касе** мавриди маломату сарзаниши зиёд воқеъ гаштани касе; (**аз осмон**) **санг борад ҳам...** бо вучуди ниҳоят бад будани обу ҳаво, сарфи назар аз номусоидии обу ҳаво; дар ҳар сурат.

БОРИЗ *а.* *барз* *кит.* 1. ошкор, намоён. 2. бурузқунанда, зоҳиршаванда, пайдошаванда.

БОРИК *барик* 1. камбар, танг; *муқоб.* **сербар: пайраҳаи борик, пули борик, чӯи борик**. 2. камкутр; *муқоб.* **ғафс: ангушти борик, миёни**

борик, ресмони борик, сими борик; абрӯвони борик абрӯвони нозуку базеб; **лабони борик** лабони тунук. 3. *мач.* дақиқ, нозук, мушкилфаҳм (*оид ба нукта ё сухан*); **то нуктаҳои борик** *мач.* то ҳамаи чузъиёт, муфассалан, то хурдтарин масъалаҳо. 4. лоғар, хароб; *муқоб.* **фарбех: марди борик** дароз; **борик шудан (гардидан)** лоғар гаштан, хушку хароб шудан. 5. баланд, тез (*оид ба овоз*).

БОРИКАНДЕШ *барикандиш* дақиқназару нозукбин.

БОРИКАНДЕШӢ *барикандиши* дақиқназарӣ, нозукбинӣ, андешаву тафаккур кардан дар бораи чузъиёт.

БОРИКАНДОМ *барикандам* дорои андоми борику лоғар.

БОРИКБАДАН *барикбодан* лоғарбадан, лоғарандом, нозукбадан.

БОРИКБИН *барикбин* нуктасанҷ, дақиқназар; зирак, хушёр.

БОРИКБИНӢ I *барикбини* он ки биниаш камбари нӯгтез аст, биниборик.

БОРИКБИНӢ II *барикбини* нуктасанҷӣ, дақиқназарӣ.

БОРИКГИР *барикгир* сахтгир, хурдагир.

БОРИКӢ *барикӣ* борик будан.

БОРИКМИЁН *барикмиан* камарборик, дорои камари борик, химчамииён.

БОРИКСАНҶ *бариксанҷ* *ниг.* **борикбин.**

БОРИКХАЁЛ *барикхиял* нозукхаёл, нуктасанҷ, мӯшикоф.

БОРИҚ *а.* *барқ* *кит.* барқзананда, дурахшанда, тобон.

БОРИҚА *а.* *барқе* *муаннаси* **борик**; тобиш, дурахш.

БОРИШ *барш* 1. *исми амал аз боридан.* 2. борон, барф: **дар вақти бориш, бориш сар шуд, дар зери боду бориш.**

БОРИШНОК *баршнак* борондор, боранда; боронӣ: **боришнок будан.**

БОРИШОТ *баршот* *обҳи.* боронгарӣ, барфу борон, бориш: **боришоти солона.**

БОРӢ *а.* *барӣ* офаринанда, холиқ (*аз номҳои Худованд*).

БОРӢ-ТАОЛО *а.* *барӣтаъалӣ* *кит.* Худои мутаол.

БОРКАШ *барکش* 1. кашонандаи бор, борбар: **автомобили боркаш, қатори боркаш, кишти боркаш, хари боркаш.** 2. коргари борбардор дар фурудгоҳу саристгоҳи роҳи оҳан, ҳаммол.

БОРКАШӢ *баркши* *ниг.* **боркашонӣ; олати боркашӣ** олати кашондани бор.

БОРКАШОН *баркшан* *ниг.* **боркаш.**

БОРКАШОНӢ *баркшани* *исми амал аз бор кашондан;* кашондани бор аз чое ба чое, бурдану овардани бор, ҳамлу нақли бор.

БОРКУНАК *баркнк* *гӯфт.* олати механикии бор кардану бор фурувардан: **боркунаки худкор.**

БОРКУНАНДА *баркнنده* *сифати феълӣи замони ҳозира аз бор кардан;* **мошини боркунанда** мошини махсус барои ба нақлиёт бор кардани амвол.

БОРМОНАК *барманак* ҷои махсус дар мошин, мотосикл ва ё велосипед барои гузоштани чизҳои майда-ҷӯйда; бордон.

БОРНОМА I *барнаме* 1. *кҳн.* рухсатнома барои бор ёфтан ба ҳузури шоҳу амирон. 2. *мач.* воқеаи тафохур, асбоби ҳашамат ва бузургӣ.

БОРНОМА II *барнаме* ҳуҷҷате, ки дар он навъи моли аз чое ба ҷои дигар фиристодашаванда, вазн ва миқдори он қайд шудааст, борхат.

БОРОВАР *барآور* мевадор, босамар; ҳосилдиҳанда: **боровар шудан.**

БОРОВАРӢ *барآوری* амал ва қобилияти ҳосил додан, самароварӣ, босамарӣ.

БОРОН *баран* 1. қатраҳои об, ки аз абр фуру мерезанд: **борони майда, борони найсон, борони аввали баҳор.** 2. *мач.* бисёрӣ, зиёдӣ, афзунӣ (-и чизе): **борони савол, борони тир, борони ғам;** $\diamond$ **аз борон гурехта, ба новдон дучор гардидан** аз як азобу уқубат ё балову нохушӣ раҳой ёфта, ба дигари бадтар аз он гирифтор шудан; **ба зери борони чизе мондан** ба чизе дучор шудан (*мас., ҳақорат, маломат*); **аз қавақаш барфу борон меборад** а) хеле туршрӯ аст, саҳт хиратабъ аст; б) ниҳоят

- хиратабъ аст; б) ниҳоят хашмгин аст, хеле бадқахр аст.
- БОРОНАК** بارانک *шакли тасғири борон*; 1. борони қатраҳояш майда, ки бардавом ва ором меборад, резаборон. 2. гиёҳи дорои соки хордор, шоҳаҳои ба ранги бунафш, меваи хӯрданбоб, ки дар дорусозӣ истифода мешавад.
- БОРОНГАРӢ** بارانگرӣ 1. мавсими бориш. 2. боришҳо, боришот; рӯзҳои **боронгарӣ** рӯзҳои серборон.
- БОРОНГИР** بارانگیر баромадагии пеши бино, ки асосан барои нарасидани борон сохта мешавад; собот.
- БОРОНГУЗАР** بارانگذر борону намиро аз худ гузаронанда: **матои боронгузар**.
- БОРОНДИДА** بارانديده *сифати феълии замони гузашта аз борон дидан*; ◇ **гурги борондида** а) неку бади рӯзгорро чашида, ботачриба, пухта; б) маккор, хилагар.
- БОРОНЗО** بارانزا хусусияти абре, ки метавонад борон биёрад, абри сиёҳи боронӣ, абри борон.
- БОРОНИДАН** بارانيدن *тарзи бавоситаи бори-дан*; **оташ боронидан** аз ҳар тараф ва пайи ҳам тир андохтан, тирборон кардан.
- БОРОНӢ** بارانى 1. чомаи сабуки боронногузар, ки дар рӯзҳои борон мепӯшанд. 2. боронбор, бороновар, борандаи борон: **абрҳои боронӣ**, **ҳавои боронӣ**; **кирми боронӣ** кирми сурхчаранге, ки хангоми борон пайдо мешавад.
- БОРОННОГУЗАР** بارانناگذر намиро нагузаронанда, тарию намиро ба худ нагиранда.
- БОРОНРАСИДА** بارانرسيده дар зери борон монда, таршуда.
- БОРОНСАНЧ** بارانسنج *обҳи*. асбоб барои ба ҳисоб гирифтани миқдори бороне, ки дар муддати муайян боридааст.
- БОРОНСАНЧӢ** بارانسنجى андозагирии миқдори бориши борон дар як муддати муайян дар як минтақаи мушаххас.
- БОРОНХӢРДА** بارانخورده *ниг. борондида*.
- БОРСАНЧ** بارسنج *р.оҳ.* тарозу(ҳо)и махсус, ки вазни бори вагон ё автомобилхоро муайян мекунад.
- БОРСОЛОР** بارسالار *таър.* 1. соҳиби бор, хӯчаини бор дар корвонҳо. 2. он ки дар дарборҳои подшоҳон корҳои ташрифиро барӯҳда дошт; раиси боргоҳ.
- БОРТ** олм. بارت девораи паҳлӯии киштӣ; девораи кузови автомобили боркаш.
- БОРТМЕХАНИК** олм. بارتميخنيک яке аз сарнишинони ҳавопаймо, ки иҷроқунандаи корҳои механикии ҳавопаймо.
- БОРТРАДИСТ** олм. بارترديست яке аз сарнишинони ҳавопаймо, ки масъули алоқаи радиои ҳавопаймо мебошад.
- БОРУ** بارو *ниг. бора IV*.
- БОРУБУНА** باروبونه молу манол, сарват, амвол.
- БОРУТ** باروت моддаи тарканда, ки барои тайёр кардани тиру гулӯла ва мушакҳо ба кор меравад, доруи милтик.
- БОРУТДОН** باروتدان халта ё зарфи махсус барои нигоҳ доштани борут.
- БОРУТӢ** باروتى *мансуб ба борут*.
- БОРУТКӢБ** باروتكوب он ки кораш кӯбидани борут аст.
- БОРУТКӢБӢ** باروتكوبي 1. кӯбидан ва омода кардани борут барои истифода. 2. коргоҳ ё корхонаи кӯбидани борут.
- БОРУТСОЗ** باروتساز шахсе, ки шуғлу кори ӯ таҳия ва сохтани борут аст.
- БОРУТСОЗӢ** باروتسازى 1. амал ва шуғли борутсоз. 2. ҷое, ки дар он борут таҳия мешавад: **корхонаи борутсозӣ**.
- БОРУТӢХОНА** باروتخانه ҷои нигоҳ доштани борут, анбори борут.
- БОРФИРИСТАНДА** بارفريستنده шахсе, ки бореро ба почта ё ба муассисаи нақлиётӣ барои равон кардан ба ҷое месупорад, фиристонандаи бор.
- БОРФИРИСТОНАНДА** بارفريستاننده *ниг. борфистанда*.
- БОРФИРИСТОНӢ** بارفريستانى *исми амал аз борфистондан*; амали борфистонанда.
- БОРФУРОР** بارفزار фурорандаи бор; он ки ба ҳоли кардани бори чизе машғул аст.

БОРФУРОРӢ بارفروارى фурувардан ё холи кардани бори чизе; **шӯъбаи боркунио борфурорӣ** шӯъбаи холи кардану бор кардани вагонҳо дар истгоҳҳои роҳи оҳан.

БОРФУРӢШӢ بارفروشӣ 1. амал ва шугли касе, ки бор мефурӯшад. 2. чое, ки дар он чо мевачот ва сабзичот фурӯхта мешавад.

БОРХАЛТА بارخلته халтаи махсус барои баста пуштора кардани чизу чора дар сафару саёҳат; кӯлбор.

БОРХАТ بارخط *ниг.* борнома.

БОРХЕЗ بارخيز шоҳаҳои мевадихандаи дарахт.

БОРХЕЗӢ بارخيزى қобилияти мевадихии дарахт.

БОРХОНА بارخانه ҷои нигоҳ доштани борҳо, бағочҳо; анбори маҳсулоти тайёр (*дар корхонаҳо*): **бор дар борхона азиз** (*зарб.*).

БОРХОҶ بارخواه *кит.* дархосткунандаи иҷозаи вуруд (*маҳсусан ба даргоҳи шоҳон*).

БОРХУДО بارخدا *кит.* 1. Худо. 2. подшоҳи бузург.

БОРҶОМА بارجامه маводи борпечонӣ ва борбандӣ; ҷувол; хӯрчин.

БОСАБОТ باثبات суботкор, устувор, матин.

БОСАБОТӢ باثباتى суботкорӣ, устуворӣ, матонат.

БОСАБР باصبر пуртоқат, шикейбанда, бурдбор, собир.

БОСАБРӢ باصبرى пуртоқатӣ, шикейбандагӣ, бурдборӣ, собирӣ.

БОСАБРОНА باصبرانه собирона, пуртоқатона, бурдборона: **босаброна гӯш андохтан**, **босаброна шунидан**.

БОСАВЛАТ باصولت 1. боҳайбат, салобатнок; бошукӯҳ; сатанг: **марди босавлат**, **ҷавони босавлат**. 2. босавлатона, босалобатона; мутакаббирона: **босавлат нишастан**, **босавлат роҳ рафтан**.

БОСАВОД باسواد дорои хату савод, саводнок; касе, ки саводаш пухта ва пурра аст: **муаллими босавод**.

БОСАВОДӢ باسوادى соҳиби хату савод будан, саводнокӣ.

БОСАВОДОНА باسوادانه тавре ки ба шахси саводнок мебояд, саводнокона: **босаводона навиштан**, **босаводона тартиб додан**, **босаводона хондан чизеро**.

БОСАДОҚАТ باصداقت 1. садоқатманд, содик, вафодор. 2. содикона, сидқан, аз таҳти дил: **босадоқат меҳнат кардан**.

БОСАЛИҚА باسليقه 1. соҳибзавқ, хушсалиқа. 2. ба тарзи писандида, хушоянҷ.

БОСАЛОБАТ باصلايت *ниг.* босавлат 1.

БОСАЛОБАТӢ باصلايتى босалобат будан; салобатнокӣ, савлат доштан.

БОСАМАР//БОСАМАРА باثمر//باثمره 1. мевадор, борвар; ҳосилдиханда: **дарахти босамар**. 2. самарабахш; пурмаҳсул.

БОСАОДАТ باسعادت саодатманд, хушбахт: **ҷавони босаодат**, **халқи босаодат**.

БОСАОДАТӢ باسعادتى саодатмандӣ, хушбахтӣ.

БОСАРВАТ باثروت *ниг.* сарватманд.

БОСАРИШТА باسرشته сариштакор; сарфакор.

БОСАРИШТАГӢ باسرشتگى сариштакорӣ; сарфакорӣ.

БОСАРФА باصرفه сарфакор, сарфаҷӯ.

БОСАФО باصفا 1. соф, пок; равшан; беғаш, беғубор. 2. сафобахш; хуррамибахш, ҳаловатбахш, фараҳбахш: **даврони босафо**, **зиндагии босафо**, **манзараи босафо**, **рӯзи босафо**, **субҳи босафо**.

БОСАҶО باسجا *ниг.* босаховат.

БОСАҶОВАТ باسجاوت сахӣ, саховатпеша, дасткушод: **замини босаховат**, **марди босаховат**.

БОСИЁСАТ باسياست *ниг.* сиёсатмадор.

БОСИҚ *а.* باسق дароз ва баланд.

БОСИР *а.* باصر *кит.* бинанда, бино.

БОСИРА *а.* باصره қувваи биниш, биной: **қувваи босира**.

БОСИФАТ باصفت сифатнок; хушсифат: **маҳсулоти босифат**, **босифат иҷро шудани коре**.

БОСҚОҚ *т.-м.* باسقاق *таър.* 1. маъмури андоз дар давраи ҳукмронии муғулҳо. 2. воли, ҳукуматдори ҳамин давра.

БОСҚОН *т.* باسقان *тех.* болғаи калону вазнин барои шикастани санг *ва г.*

БОСЛИҚ *ю.* باسليق *кит., биол.* шоҳраги даст, ки аз он хун мегиранд.

БОСМА *басме* матои аз пашми дағал ба воситаи кӯфтани задан (*гайри бофтан*) тайёр кардашуда, матои намадӣ: **чакмани босма**.

БОСМАЧИГАРӢ *басмичигри* *ниг.* босмачигӣ.

БОСМАЧИГӢ *басмичиги* *таър., с.* ҳаракати ақсулинкилобӣ ва озодихоҳона, ки дар солҳои аввали баъди ғалабаи Инқилоби Октябр дар Осиеи Миёна бо ташаббуси амалдорони соҳти амирӣ ва рӯҳониён барои муборизаи мусаллаҳона бурдан бар зидди Ҳокимияти Шӯравӣ ба вучуд омада буд.

БОСМАЧӢ *басмичи* 1. *таър., с.* он ки дар ҳаракати босмачигӣ иштирок кардааст.

БОСТОН *бастан* қадим, гузаштаи дур.

БОСТОНГАРОӢ *бастанграи* эҳё ва аз нав зинда кардан ва истифода бурдани расму анъана ва вожагони қадим.

БОСТОНӢ *бастанӣ* қадимӣ, қадима, дерина; дорои таърихи қадимӣ: **сарзамини бостонӣ**.

БОСТОНШИНОС *бастаншнас* таърихшиносе, ки ба омӯхтани таърихи қадим машғул аст; археолог.

БОСТОНШИНОСӢ *бастаншнасӣ* 1. илмест, ки тарзи зиндагонӣ, урфу одат ва маданияти қадимро аз рӯи осори маданияти моддӣ меомӯзад, археология. 2. *мансуб ба* **илми бостоншиносӣ**, археологӣ: **ковишҳои бостоншиносӣ**.

БОСТУРМА *т.* باسترمه *лаҳҷ.* ҷои маҳсуси мисли хавозаи ток, ки рӯи он алафу ҳезум мечинанд, собот.

БОСУБОТ *бабот* *гуфт., ниг.* босабот.

БОСУБОТӢ *баботӣ* *гуфт.* босаботӣ.

БОСУР *а.* باسور *ниг.* бавосир.

БОСУРЪАТ *басуръат* суръатнок, бошитоб, тез, зуд; бошиддат: **чараёни босуръати об** (дарё), **босуръат тоҳтан**, **босуръат пеш рафтани коре**.

БОТААЧҚУБ *батеҷб* таачқубомез, боҳайрат.

БОТАДБИР *батдибир* 1. он ки тадбиру илоҷи ҳалли ҳар масъала ё корро медонад, чорасоз; кордон. 2. соҳибмаслиҳат; пурдон, оқил; **на ҳар кас, ки пир аст, ботадбир аст** (*мақ.*).

БОТАДБИРӢ *батдибирӣ* 1. ботадбир будан; чорасоз будан. 2. соҳибмаслиҳатӣ: **хирадмандию ботадбирӣ**.

БОТАДРИЧ *батдриҷ* оҳиста-оҳиста, тадричан.

БОТАКАЛЛУФ *баткалф* 1. пуртакаллуф, сертакаллуф; иззатгалаб. 2. пуртакаллуфона, иззатгалабона; **муносибаташ ботакаллуф буд** муносибаташ пуртакаллуфона буд **дастархонаш хеле ботакаллуф буд** дастархонаш хеле пурнозу неъмат ва ораста буд.

БОТАКАЛЛУФӢ *баткалфӣ* ботакаллуф будан; пуртакаллуфӣ; *муқоб.* бетакаллуфӣ.

БОТАКАЛЛУФОНА *баткалфана* *ниг.* ботакаллуф 2.

БОТАЛОТУМ *баталатум* *ниг.* пурталотум.

БОТАМИЗ *батмиз* он ки фарқи неку бадро мефаҳмад; боақл, бофаросат; *муқоб.* **бетамиз: чавони ботамиз**.

БОТАМИЗӢ *батмизӣ* ботамиз будан, бофаросатӣ; *муқоб.* бетамизӣ.

БОТАМКИН *батмакин* 1. бурдбор, вазнин, бовиқор. 2. ба оромӣ; вазнинона, бовиқорона.

БОТАМКИНӢ *батмакинӣ* 1. бурдборӣ, вазнинӣ, бовиқорӣ. 2. оромӣ, хунсардӣ.

БОТАМКИНОНА *батмакинана* 1. бурдборона, вазнинона; бовиқорона. 2. хунсардона; оромона.

БОТАНИК *ю.* باتنيك мутахассис ва олими ботаника, гиёҳшинос.

БОТАНИКА *ю.* باتنيكه илмест, ки масъалаҳои инкишоф, афзоишу густариш ва таснифоти растаниҳоро меомӯзад, набототшиносӣ, гиёҳшиносӣ.

БОТАНИКӢ *батаникӣ* *мансуб ба* ботаника; **боғи ботаникӣ** боғе, ки дар он намунаи растанию гиёҳҳои гуногун барои омӯхтан ва таҳқиқоти илмӣ бурдан сабзонида ва парвариш карда мешавад.

БОТАНТАНА *бапантене* бокарруфар, бошукӯҳ, бодабада, тантананок: **маросими ботантана**.

БОТАРАҲҲУМ *батарҳъм* бораҳму шафқат, меҳ-

- рубон.
- БОТАРА** باتره *kit.* доира, даф.
- БОТАРОВАТ** باطراوت тару тоза, тароватнок; сабзу хуррам.
- БОТАРТИБ** باترتيب 1. аз рӯи тартибу низоми муайян, бо риояи қоидаву тартиб. 2. риоякунандаи тартибу қоида, боинтизом, батартиб. 3. аз як сар, бо навбат.
- БОТАРТИБӢ** باترتيبى ботартиб будан, батартибӣ; боинтизомӣ.
- БОТАФСИЛ** باتفصيل муфассалан, батафсил, пурра; мукаммал, бо тамоми чузъиёташ, нукта ба нукта: **накли ботафсили вокеа**.
- БОТАҲАММУЛ** باتحمل токатнок, сабур, бо-сабр; пуртокат, бурдбор.
- БОТАЧРИБА** باتجربه таҷрибадор, соҳибтаҷриба, озмудақор, кордида: **деҳқони ботаҷриба, муаллими ботаҷриба**.
- БОТАШАББУС** باتشيب *ниг.* ташаббусқор.
- БОТАЪСИР** باتاثير муассир, таъсирнок, таъсиркунанда, таъсирбахш.
- БОТАЪЧИЛ** باتعجيل таъчилан; саросемавор, шитобон.
- БОТИЛ** *a.* باطل беҳуда, бекора, ночиз; **хаёли ботил** хаёли хом, андешаи пуч; **ботил кардан** а) бекор кардан, лағв намудан, безътибор кардан, аз эътибор соқит кардан; б) ҳеч кардан; нест кардан, аз байн бурдан; **ботил шудан** а) лағв гаштан, бекор шудан, безътибор гардидан; б) зоеъ шудан, ҳеч шудан; бекораву нодарқор шудан.
- БОТИН** *a.* باطن 1. даруни чизе, дохили ҳар чиз. 2. олами дарунӣ, рӯҳӣ ва қалбии инсон, дил, замир; **дар ботин** а) ботинан, дарунакӣ; б) дар асл, дар ҳақиқат; **зоҳиру ботин** аёну ноаён, ошқор ниҳон; **зоҳири касе бо ботинаш мувофиқ будан** (мувофиқат кардан) яқранг будани намуди беруни (афту андом, сару либос) ва олами маънавии касе.
- БОТИНАН** *a.* باطناً 1. дар ботин, қалбан, замиран, дар тағи дил. 2. аслан, дар асл, дар ҳақиқат; моҳиятан; **зоҳиран ва ботинан** ҳам дар намуд ва ҳам дар асл; ҳаматарафа.
- БОТИНБИН** باطنبين он ки дар дарки олами рӯҳӣ қобилияти зиёд дорад; *муқоб.* **зоҳирбин**.
- БОТИНӢ** باطني 1. *мансуб ба ботин*; дарунӣ, қалбӣ: **изтироби ботинӣ, азоби рӯҳию ботинӣ, хаяҷони ботинӣ**. 2. аслӣ, ҳақиқӣ, воқеӣ.
- БОТИНСИЁҲ** باطنسيه дилсиёҳ, баддил, бадандеш.
- БОТИНХАРОБ** باطنخواب бадзот, дарунсиёҳ.
- БОТИНШИНОС** باطنشناس бохабар аз олами дарунӣ, рӯҳӣ ва қалбии инсон, донандаи рӯҳу замири инсон: **пири ботиншинос**.
- БОТИЯ** *a.* باطيه *kit.* 1. зарфи сафолӣ барои нигоҳ доштани шароб.
- БОТЛОҚ** باتلاق замини серлою гили душворгузари дорои обҳои истода ва бадбӯй: **ботлоқи касногузар, ботлоқи қамишзор**; $\diamond$ **ба ботлоқи чизе ғӯтидан** ба умқи чизе фуру рафтани, дар ихотаи чизе мондан.
- БОТЛОҚЗАМИН** باتلاقزمين *ниг.* **ботлоқзор**.
- БОТЛОҚЗОР** باتلاقزار замин, ки аз ботлоқҳои зиёд иборат аст; ҷои ботлоқӣ; ҷои серлою гил.
- БОТЛОҚӢ** باتلاقي *мансуб ба ботлоқ*; **замини ботлоқӣ** ботлоқзор.
- БОТУР** باتور *лахҷ.* баҳодур, далер, часур.
- БОУМЕД** باميد умедвор, интизор.
- боф** باف 1. *асоси замони ҳозира аз бофтан*. 2. *чузъи пасини қалимаҳои мураккаб ба маънии бофанда*: **бӯрӯбоф, шоҳибоф, карбосбоф...**
- БОФА** بافه мӯйҳои баланду дарози бо ҳам бофташуда.
- БОФАЗИЛАТ** بافضيلت фозил, соҳибмаърифат.
- БОФАЗЛ** بافضل соҳиби фазлу камол, фозил; дорои хислатҳои начибу сифатҳои нек.
- БОФАӢЗ** بافيض файзбахш, бобаракат; маҳсулаш зиёд; натиҷааш хуб.
- БОФАНДА** بافنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз бофтан*. 2. коргар ё устод, ки дар дастгоҳҳо аз ресмон матоъ мебофад, чулоҳ, насоч: **устои бофанда, чун (монанди) моқуи бофанда зуд рафтуо кардан**.
- БОФАНДАӢ** بافندگی 1. тайёр кардани матоъ аз ресмон, чулоҳӣ, насочӣ: **дастгоҳи бофандаӢ, корхонаи бофандаӢ, саноати бофандаӢ**. 2. касб ва шуғли бофанда: **касби**

- бофандагӣ.**
- БОФАР(Р)** بافر дорои фар(р), бошукӯх, шукӯх-манд.
- БОФАРОҒАТ** بافراغت осуда, ором, бо роҳату ҳаловат: **зиндагии бофароғат.**
- БОФАРОСАТ** بافراست бофаҳм; хушзеҳн: **бачаи бофаросат.**
- БОФАРОСАТӢ** بافراستی фаросатмандӣ; бофаҳмӣ.
- БОФАРҲАНГ** بافرهنگ *кит.* боилму дониш; ба-одоб, бомаданият, шахси фарҳангӣ
- БОФАРҲАНГӢ** بافرهنگи соҳиби илму дониш будан, бофарҳанг будан, бомаданиятӣ, соҳиби маданият будан.
- БОФАСОҲАТ** بافصاحت ба таври фасех, равшан, буро.
- БОФАТОНАТ** بافطانت зирак, хушёр, бохуш, хушманд.
- БОФАҲМ** بافهم тезфаҳм, зирак, хушёр, боакл, боидрок, шуурнок: **бофаҳу фаросат, бофаҳму идрок.**
- БОФБАНД//БОФТБАНД** бафбанд//бафтбанд *боф.* он ки тору пудро баста, дӯконро барои бофтани матоъ тайёр мекунад.
- БОФБАНДӢ//БОФТБАНДӢ** бафбандӣ//бафтбандӣ *боф.* тору пудро баста, тайёр кардани дӯкон барои бофтани матоъ.
- БОФДУМ** بافدم *кит.* оқибат, охир.
- БОФЗАН** بافرن *боф.* коргаре, ки пуди абрешимро аз калоба ба чархак мезанад (*мепечонад*).
- БОФИДАН** بافيدن *ниг.* **бофтан**
- бофт** بافت *асоси замони гузашта аз бофт.*
- БОФТ** بافت 1. бофташуда, мансуч: **атласи бофти Душанбе.** 2. микдори матоъ: **як бофт алоча.**
- БОФТА I** بافته 1. *сифати феълии замони гузашта аз бофтан;* бофтагӣ: **мӯи бофта, сабади бофта.** 2. матоъ, газвор. 3. *мач.* фикр карда бароварда, хаёлий, ғайривоқеъ. 4. *мач.* сохта, дурӯғ, беасос: **гапи бофта.**
- БОФТА II** بافته :**бофтаҳо** *биол.* низоми алоқаманди ҳуҷайраҳои ҳайвонот ва растаниҳо.

БОФТАН بافتن 1. пуди ресмонҳои наҳӣ ё риштаҳои мӯиро андар қабати ҳам карда, матоъ, гилем *ва г.* ба вучуд овардан, наху торхоро ба ҳам пайваста танидан: **бӯрӯ бофтан, карбос бофтан, шохӣ бофтан, қолин бофтан; мӯй бофтан** якчанд тори мӯйро ба таври махсус ба ҳам карда, ду милла ё ба кокулҳои зиёд чудо кардан; **сабад бофтан** лух ё навдаҳои борику дарозро ба таври хос печонда сабад сохтан. 2. *мач.* фикр карда баровардан, аз худ баровардан (*мас., шеър, гап ё бӯҳтонеро*); **аз худ бофтан** а) хаёл баровардан, аз худ баровардан; б) *мач.* дурӯғ гуфтан.

БОФТАНӢ بافتنی *сифати феълии замони оянда аз бофтан;* ҳар чизи муносиби бофтан.

БОФТАШИНОС بافته‌شناس *тиб.* мутахассис ва олими бофташиносӣ.

БОФТАШИНОСӢ بافته‌شناسӣ *тиб.* илмест, ки бофтаҳои ҷондорон ва набототро мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор медиҳад, гистология.

БОФТБАНД бафтбанд *ниг.* **бофбанд.**

БОФТБАНДӢ бафтбандӣ *ниг.* **бофбандӣ.**

БОФТБАРДОРӢ بافت‌برداری *тиб.* ҳуҷайрабардорӣ, намунабардории ҳуҷайраҳо ва бофтаҳо.

БОФТШИНОСӢ بافته‌شناسӣ *ниг.* **бофташиносӣ.**

БОХА باخه *кит.* сангпушт.

БОХАБАР باخبر огоҳ, хабардор, воқиф: **бохабар кардан; бохабар будан** а) огоҳ будан, хабар доштан; доништан, фаҳмидан; б) эҳтиёт шудан, хушёр будан; **бохабар шудан;** а) огоҳ шудан, хабар ёфтан, воқиф шудан; доништан, фаҳмидан; б) аҳволи касеро пурсида истодан, аз аҳволи касе хабар гирифтан; **аз худ бохабар будан (шудан)** аз вазъи (аҳволи) худ хушёр шудан, эҳтиёт кардан.

БОХАТ باخط дорои хат, соҳибхат; **бохату савод** саводнок, таълимдида, маълумотнок.

БОХИРАД باخرد *ниг.* **хирадманд.**

БОХИРАДӢ باخردӣ *ниг.* **хирадмандӣ.**

бохт باخت *асоси замони гузашта аз бохтан.*

БОХТА باخته *сифати феълии замони гузашта аз бохтан;* бойдода, бохткарда.

БОХТАН باختن 1. бой додан, аз даст додан; мағлуб шудан, шикаст хўрдан (*аз ҳариф дар қимор ё бозие*); муқоб. **бурдан**: **бозиро бохтан**. 2. *кит.* бозӣ кардан, бо бозие машғул шудан (*шоҳмот, футбол ва ғ.*); **дил бохтан** ба ишқи касе (ё коре) гирифтор шудан, дўст доштан, ошиқ шудан ба касе (ё кору касбе); **чон бохтан** чони худро дар коре нисор кардан; фидокорӣ кардан; **сари худро бохтан** чони худро қурбон кардан, чон додан (*дар роҳи мақсаде*); **ақлу хушро бохтан** аз ақлу хуш чудо шудан; девона шудан.

БОХТАР اختر 1. ғарб, мағриб. 2. *кит.* шарқ, ховар, машрик. 3. *таър.* номи қадимии минтақаи Балх, ки имрӯз номи яке аз вилоятҳои маъмурии Давлати Исломии Афғонистон аст. Афғонистони Шимолӣ, Тоҷикистони ҷанубиву марказӣ, Узбекистони ҷанубӣ, Марви Туркменистон чузви ин сарзамин таъриҳӣ буд.

БОХТАРЗАМИН باخترزمين 1. кишварҳои ғарбӣ, мағрибзамин, Аврупо ва Амрико. 2. *таър.* сарзамини Бохтар, кишвари Бохтар.

БОХТАРӢ اخترى 1. *мансуб ба бохтар*. 2. сокини сарзамини Бохтар.

БОХТХЕЗ باختخيز :**бохтхез бозӣ кардан** мувофиқи шартӣ пешакӣ бозӣ кардан, касе, ки дар навбати худ бозиро бой диҳад, аз бозӣ баромада ҳисоб меёбад.

БОҲ *а.* باه *кит.* шаҳват, қувваи шахвонӣ, қувваи ҷимӯъ.

БОҲАВО باهوا васеъ, фарох; муқ. **бархаво**.

БОҲАВСАЛА باحوصله он ки корхоро бо чузъи-ёташ аз сидқи дил ба ҷо меорад; баҳавсала; босабру тоқат, бурдбор, борағбат.

БОҲАВСАЛАГӢ باحوصلگي боҳавсала будан; рағбатнокӣ; босабрӣ.

БОҲАДАФ باهدف бомақсад, дорои ҳадаф ва мақсади муайян, ҳадафдор.

БОҲАӢ باحيا шармгин; бонангу номус: **чавони шармгин ва боҳаӢ**.

БОҲАӢӢ باحيائي шармгинӣ, ҳаӢ доштан, ору номус доштан; муқоб. **беҳаӢӢ**.

БОҲАЙБАТ باهيبت ҳайбатнок, бадвоҳима: **овози боҳайбат**.

БОҲАЛОВАТ باحلاوت бахузур, бароҳат: **хоби**

боҳаловат.

БОҲАМЗИД//БАҲАМЗИД باهمزد ба якдигар муқобил, муҳолифи якдигар амалқунанда: **гурӯхҳои боҳамзид**.

БОҲАРОРАТ باحرارات 1. дорои гармои саҳт, ҳарорати баланд. 2. *мач.* дорои шӯру шавки бисёр, пурҷӯшу хурӯш: **боҳарорат сухан гуфтан**.

БОҲАШАМАТ باحشمت бошукӯҳ, боазамат, бузург, дабдабанок.

БОҲИММАТ باهمت 1. саховатманд, дасткушод, олиҳиммат, ҳимматбаланд, баҳиммат. 2. соҳиби азму иродаи мустаҳкам дар иҷрои корҳои бузург: **Ӣрони боҳиммат**.

БОҲИММАТӢ باهمتي саховатмандӣ, дасткушодӣ; ҳимматбаландӣ.

БОҲИР *а.* باهر *кит.* равшан, ошкор, возех, сарех.

БОҲИҶОБ باحجاب ҳиҷобдор, мастур, бопарда (*хусусан оид ба занону духтарони дорои нӯшиши исломӣ*); фаранҷидор.

БОҲТУР//БАҲТУР باهتور зоол. як навъи мори безахри зард.

БОҲУ باهو *кит.* 1. *ниг.* бозу. 2. чӯбдаст, чӯби чӯпону шутурбонон, говрон.

БОҲУНАР باهنر *кит.* хунарманд.

БОҲУР *а.* باحور *ниг.* боҳуро.

БОҲУРӢ باحورى *марбут ба боҳур*, бисёр гарм.

БОҲУРМАТ باحرمت соҳибэҳтиром, мӯҳтарам, боиззат, киромӣ: **шаҳси боҳурмат**.

БОҲУРО *а.* باحورا *кит.* шиддати гармои тоби-стон.

БОҲУШ باهوش хушёр, зирак.

БОҲУШӢ باهوشي вазъ ва ҳолати боҳуш, хушёрӣ, бедорӣ.

БОҶКА *р.* باچکه зарфи чубӣ ё оҳании устуво-нашақли шикамдор барои нигоҳ доштани чизҳои обакӣ; чалак: **бочкаи об**, **бочкаи карасин**.

БОҶКАМОНАНД باچکهمانند шақлан шабеҳи бочка: **духули бочкамонанд**.

БОҶКАСОЗ باچکهساز усто ва коргари соҳибхтисос, ки бочка месозад; **дуредгари**

- бочкасоз.**
- БОЧ** باج 1. таър. пулу чизе, ки подшоҳони бузург аз подшоҳони зердаст ё аз раият мегирифтан, хироч, андоз, молиёт. 2. андози пули давлатӣ, ки хангоми аз сарҳади мамлакат гузаронидани молҳои тичоратӣ гирифта мешавад: **бочи гумрук**, **бочи воридот**, **боч гирифтани (ситондан)**, **боч додан**.
- БОЧА** بچه ду марде, ки ду хоҳарро ба занӣ гирифтаанд, нисбат ба ҳамдигар боча ҳисоб мешаванд.
- БОЧАВҲАР** باجوهر дорои асолат ва истеъдод, чавҳардор.
- БОЧГИР** باجگیر гирандаи боч, ситонандаи боч, бочситон.
- БОЧГИРӢ** باجگیری исми амал аз **боч гирифтани**; гирифтани боч, бочситонӣ.
- БОЧГОҲ** باجگاه *ниг.* **бочхона**.
- БОЧГУЗОР** باجگذار бочсупор, хирочгузор.
- БОЧГУЗОРӢ** باجگذارى пардохти боч, гузордани боч, хирочгузорӣ.
- БОЧДЕҲ** باده бочдиҳанда, шахси супорандаи боч.
- БОЧДОВ** باجداو *ниг.* **бочгир**.
- БОЧПУЛӢ** باجپولى маблағе, ки ҳамчун боч гирифта мешавад.
- БОЧСИТОН** باجستان *ниг.* **бочгир**.
- БОЧСИТОНӢ** باجستاني *ниг.* **бочгирӣ**.
- БОЧУРЪАТ** باجرات 1. чуръатнок, далер, шуҷоъ: **одамони бочуръат**, **бочуръат будан**. 2. далерона, нотарсона.
- БОЧУРЪАТӢ** باجراتى чуръатнокӣ; нотарсӣ; часорат, далерӣ.
- БОЧУРЪАТОНА** باجراتانه нотарсона, чуръат карда, часуруна.
- БОЧХОНА** باجخانه муассисаи гумрукие, ки ба гузаронидани молҳо аз сарҳад назорат карда, андозҳои (бочи) муқарраршударо мегирад, гумрук.
- БОЧХОҲ** باجخواه *ниг.* **бочгир**.
- бош** باش 1. асоси замони ҳозира ва феъли амр аз **будан**. 2. ҷузъи пасини қалимаҳои мураккаб ба маънии бошанда: **шодбош**, **хушбош**, **омодабош**.

- БОШ** باش нидое, ки вақти чуфтронӣ барои шитоб накардани барзаговҳо ба кор мебаранд.
- БОША I** باشе парандаи шикории аз боз хурдтар.
- БОША II** باشе меъ. қисми куббадори сари сутун.
- БОШАВКАТ** باشوكت боҳашамат, бошукӯх, мӯхташам; азим: **кишвари бошавкат**, **лашқари бошавкат**.
- БОШАВҚ** باشوق боҳавас, бо шавқмандӣ.
- БОШАД** باشد 1. шакли аористи **будан** дар шахси сеюми танҳо. 2. пайвандаки хилофӣ аммо, вале; **бошад ҳам** сарфи назар аз он, ки ҳарчанд, гарчанде ки ...: **ӯ пир бошад ҳам, хеле боқувват аст**. 3. ҳиссаҳои тасдиқӣ хуб, майлаш; **ҳар чӣ бошад а)** ба ҳар ҳол, дар ҳар сурат; **б)** хайрият, хуб шуд, ки...
- БОШАНГ** باشنگ *кит.* хӯшаи ангур, хӯшаи овезони ангур, пошанг.
- БОШАНДА** باشنده 1. сифати феълии замони ҳозира аз **будан**. 2. он ки дар ҷое зиндагонӣ дорад, сокин, иқоматкунанда, истиқоматкунанда; **бошандагони деҳа** сокинони деҳа, аҳолии деҳа, мардуми қишлоқ.
- БОШАРАФ** باشرف 1. шарафнок, шарафманд, пуршаъну ифтихорнок: **вазифаи бошараф**, **касби бошараф**, **номи бошараф**, **роҳи бошарафро тай кардан**. 2. бовичдон; боору номус, асил, начиб, шариф: **фарзанди бошарафи халқ**.
- БОШАРАФӢ** باشرفى 1. шарофатнокӣ; бошаъну ифтихорнок будан. 2. бовичдонӣ, ору номус доштан.
- БОШАРАФОНА** باشرفانه шарафмандона, ифтихормандона; сарбаландона, бо камоли сарбаландӣ: **бошарафона иҷро кардан**.
- БОШАРОФАТ** باشرافت 1. баҳосият, некқадам, пою қадамаш нек. 2. поквичдон; боору номус; шариф, асил, начиб.
- БОШАФҚАТ** باشفقت мушфиқ, шариф, меҳрубон, ғамхор: **зани бошафқат**.
- БОШАҲОМАТ** باشهامت 1. бошукӯх, боҳашамат, мӯхташам. 2. далер, бебок, шуҷоъ: **марди бошаҳомат**.
- БОШГАҲ//БОШГОҲ** باشگاه//باشگه бошишгоҳ, манзил, макон, истиқоматгоҳ.

БОШГОҲӢ باشگاهӣ *марбут ба бошгоҳ.*

БОШИДА باشيده муқим, сокин, бошанда.

БОШИДАН باشيدن будан; иқомат кардан.

БОШИДДАТ باشدت 1. шиддатнок, сахт, босуръат, тез: **борони бошиддат, сели бошиддат, нафаскашии бошиддат.** 2. баланд, шунаво (*доир ба овоз*).

БОШИТОБ باشتاب шитобон, босуръат, тез, зуд: **кори бошитоб, бошитоб роҳ гаштан.**

БОШИШ باشش *исми феълӣ аз будан*; истиқомат, сукунат.

БОШИШГАҲ//БОШИШГОҲ باششگاهе//باششگاه 1. маҳалли зист, истиқоматгоҳ, маскан, манзил, хавлию чой; қароргоҳ. 2. айвоне, ки дар саҳро барои дамгирӣ ва хӯрокхӯрӣ сохта шудааст, шипанг: **бошишгаҳи саҳрой; бошишгаҳи тобистонаи мактабиён** чои маҳсус барои дар тобистон истироҳат кардани мактаббачагон.

БОШҚИРД باشقرد номи халқи сокини Ҷумҳурии Бошқирдистон (дар ҳайати Федератсияи Руссия).

БОШҚИРДӢ باشقردى *мансуб ба бошқирд*: забони бошқирдӣ.

БОШУКӢҲ باشكوه 1. дорои шукӯҳу шавкат, боҳашамат, ҳашаматнок, мӯҳташам: **бинои бошукӯҳ, манзараи бошукӯҳ.** 2. дабдабанок, тантананок: **мачлиси бошукӯҳ, зиёфати бошукӯҳ.**

БОШУУР باشعور он ки ҳодисаҳои воқеъшавандаро дуруст фаҳмида, ҳулосаҳои даркорӣ бароварда метавонад: бофаҳм, бофаросат: **одами бошуур.**

БОШУУРӢ باشعورى бошуур будан; шуурноқӣ.

БОШУУРОНА باشعورانه аз рӯи ақлу шуур, фаҳмида, дарк карда; пурмаънӣ; бомақсаду бомаром: **интизоми бошууруна; ҳаёти бошууруна** ҳаёт ва зиндагии пурмуборизаи бо мақсаду мароми муайян ба нафъи ҷамъият.

БОШУҶОАТ باشجاعت *ниг. шучоатнок.*

БОЭҲТИЁТ بااحتياط 1. эҳтиёткор; *муқоб. бе-эҳтиёт.* 2. мулоҳизакор, боандеша.

БОЭҲТИЁТӢ بااحتياطي боэҳтиёт будан, эҳтиёт-

корӣ.

БОЭҲТИМОМ بااهتمام *кит.* бо саъйу кӯшиш, бо заҳмат.

БОЭҲТИРОМ بااحترام дорои ҳурмату эҳтиром.

БОЭЪТИБОР باعتبار соҳибэътибор, мӯътабар, обрӯманд.

БОЭЪТИДОЛ بااعتدال дар ҳадди эътидол, мӯътадил.

БОЭЪТИҚОД بااعتقاد эътиқодманд, мӯътақид, боварқунанда ба чизе.

БОЭЪТИМОД بااعتماد он ки ба вай эътимод ва бовар кардан мумкин аст, сазовори боварӣ, боваринок, боварибахш, дилпуршаванда: **дӯсти боэътимод, посбони боэътимод.**

БОЯД بايد 1. *шакли аористи боистан дар шахси сеюми танҳо.* 2. *ҳамчун калимаи модалӣ дар таркиби феълҳо ба маънои шояд, эҳтимол, мумкин меояд; бо феълӣ асосӣ омада, феълӣ бешаҳс месозад: чӣ бояд кард? бояд қайд кард, ки...; бояду шояд ба дараҷаи лозимӣ; пурра, комилан.*

БОЯРОҚ بايراق яроқнок, босилоҳ, мусаллаҳ(она); *муқоб. беяроқ.*

БРАК p. برک *қҳн.* маҳсулоте, ки ягон иллат дорад, моли нуқсондор; **брак баровардан** бо ягон нуқсон маҳсулот истехсол кардан, маҳсулоти иллатдор баровардан; **брак кардан** маҳсулотро ба сабаби ягон нуқсон нобоб дониста, қабул накардан.

БРЕЗЕНТ ҳол. بريزنت матои дурушту ғафси обногузар, ки аз он бодбони киштӣ, пӯшиши мошинҳо, чодарҳои гуногун *ва ғ.* месозанд.

БРЕЗЕНТӢ بريزنتى *мансуб ба брезент*; аз брезент сохташуда: **мӯзаи брезентӣ, хаймаи брезентӣ, чодари брезентӣ.**

БРЕЗЕНТПӢШ بريزنتپوش бо брезент пӯшидашуда: **мошини боркаши боляш брезентпӯш.**

БРИКЕТ фр. брикит чизҳои хишт ё тахташакли бо фишори мангана сохта хушк кардашуда (*аз хокаи ангиштсанг, хошоки чорво ва ғ.*): **брикет сохтан, брикет тайёр кардан.**

БРИЛЛИАНТ фр. بريلىنت алмоси тарошида ва сайқал додашуда.

БРОЙЛЕР *англ. برايلىر* 1. мурғ ё чўчаи барои гўшт парваришѐфта. 2. мурғхонае, ки дар он барои гўшт мурғпарварӣ мекунад.

БРОКЕР *англ. براکير* восита, миѐнарав дар харидуфурӯши ягон хел мол ё муомилаи мушаххаси дигар.

БРОМ *ю. برم* унсури химиявӣ, ки моддаи моеъи чигарианг буда, дорои бӯи тези нохуш аст ва дар саноат ва тиб истифода мешавад.

БРОН *р. بران* 1. пешакӣ ба номи касе банд карда мондани ҷое (ҳучрае) дар меҳмонхона, чипта барои ҳавопаймо ва роҳи оҳан ё ягон чизи дигар: **bron кардан**. 2. ҳуччате, ки банд карда шудани ҷо дар меҳмонхона, билет барои нақлиёт, озод карда шудан аз хизмати ҳарбӣ (*дар солҳои ҷанг*) ё барои касе нигоҳ доштани чизеро тасдиқ мекунад: **bron додан**.

БРОНХИТ *ю. برانخيٚت* тиб. илтиҳоби пардаҳои луобии шоҳаҳои нойи нафаскашии шуш.

БРОНХХО *برانخها* тиб. шоҳаҳои нойи нафаскашии шуш.

БРУТСЕЛЛЁЗ *англ. بروٚتسيلياز* тиб. касалии сироятии ҳайвонот, ки аз бактерияҳо ба вучуд меояд ва ба одам низ гузаштани мумкин аст.

БУБ *بوب* *кит.* палос, фарш.

БУБУ *ببو* *кит.* худхуд, шонасарак.

БУВА *بوه* *лаҳҷ.* бибӣ.

БУВАД *بود* *шакли қадимии аористи будан дар шахси сеюми танҳо*; бошад.

БУВИШ *بوش* *кит.* бошиш, ҳастӣ, зисту ҳаёт.

БУГОН *بوگان* *кхн.* бачадон, раҳм.

БУҒ I *بوغ* бухор; хавр; **буғ додан** дар бухори оби чӯш чизеро нигоҳ доштан (*барои нарм кардан, мас., тилла, ҷавдор ва ғ.-ро*).

БУҒ II *بوغ* [*аслаш бук*] 1. олати дарози дарунковоки устухонӣ, сафолӣ ё филизӣ, ки бо даҳон ба он бод медаманд ва садо медиҳад; собиқ дар осиеб ва ҳаммомҳо сар шудани корро ба воситаи буғ хабар медоданд; шайпур. 2. бонг, хуштак, ки корхонаҳо соатҳои оғозу анҷоми кор ва вақти танаффусро хабар медиҳанд; бонги паровоз ва киштӣ ҳангоми расидан ба истгоҳ ва равона шудан аз он, гудок: **буғ кашидан**.

БУҒ III *بوغ* *ниг.* буғӣ II.

БУҒАНБОР *بوغانبار* *тех.* ҷои ҷамъ шудани буғ.

БУҒГАРД *بوغگرد* восилае, ки ба воситаи буғ кор мекунад: **осиеби буғгард**.

БУҒГАРДОНӢ *بوغگردانى* *ниг.* табхир.

БУҒГАРМКУНАК *بوغگرمنك* *тех.* дастгоҳ барои гарм кардани бухори хунукшуда.

БУҒДИХӢ *بوغدهى* *исми амал аз буғ додан*; бухордиҳӣ.

БУҒДОДА *بوغداده* *сифати феълии замони гузашта аз буғ додан*; ба воситаи буғ нармашуда.

БУҒЗ *ا. بغض* 1. *кит.* кина, адоват, душманӣ: **буғзу адоват**. 2. *маҷ.* зикӣ, гирифтагии хотир, бухс (*гуфт.*), кудурат; **буғзи дилро баровардан** (**кафондан, холӣ кардан**) хафагириро баровардан, ғамгиниро аз худ дур кардан; дил холӣ кардан, ҳасрат карда тасалло ёфтан; **дил буғз кардан** зик шудан, дилтанг шудан.

БУҒИКУНАНДА *بوغىکننده* *сифати феълии замони ҳозира аз буғӣ кардан*; хафакунанда.

БУҒӢ I *بوغى* *мансуб ба буғ*; **батареяи буғӣ** батареяе, ки ба воситаи буғ гарм карда мешавад.

БУҒӢ II *بوغى*: **буғӣ кардан** а) бо даст ё ресмон гулуи ҷондорро фишор дода, роҳи нафаси ўро банд кардан (*барои куштан*), хафа карда куштан; нафасгардон кардан; б) *кин.* аз танг кардан, фишор овардан; **танқидро буғӣ кардан** *кин.* фишор овардан ба танқид; роҳ на- додан ба танқид.

БУҒКАШӢ *بوغكشى* хуштаккашӣ; бонг, гудок: **садои буғкашии паровоз**.

БУҒКУНАК *بوغکنك* *тех.* дастгоҳ барои ба буғ табдил додани моеъҳо.

БУҒМА I *بوغمه* *бот.* гиёҳи лўндабеҳи бисёрсола, ки бештар ҳамчун гиёҳи шифобахш машхур аст.

БУҒМА II *بوغمه* *лаҳҷ.* гулўзиндонак.

БУҒРАНҶ *بوغرنج* чигил, печ дар печ.

БУҒРОНАК *بوغرانك* *ниг.* буғкунак.

БУҒРОНӢ *بوغرانى* буғ рондан, гузарондани буғ.

БУҒСАРДКУНАК *بوغسردکنك* *тех.* асбоб барои танзими ҳарорати бухор.

БУҒТАҚСИМКУНАК *بوغ تقسیم کنک* *тех.* дастгоҳи тақсимкунандаи буғ ба кубурҳо.

БУҒТОБ *بوغ تاب*: **буғтоб** кардан дар буғ пазондани матоъ барои беҳтар шудани сифати он.

БУҒТОБШУДА *بوغ تابشده* матоъ ё порчае, ки буғтоб шудааст.

БУҒУМ *بغوم* 1. *биол.* ҷои пайванд шудани устухонҳои бадан, пайванд, банд: **буғуми пой**, **дарди буғум**. 2. қисми соқай растании ҷуворӣ, ҷуворимакка, наздаи тоқ ва монанди ин, ки дар байни ду пайванд воқеъ аст.

БУҒУМАК *بغومک* *ниг.* чилбуғум.

БУҒУМДАРД *بغومدرد* дарди буғум, ревматизм.

БУҒУМПОЙҲО *بغوم پایها* гурӯҳи олии ҷондорҳои бесутунмӯҳра (*харчанг* ва *дигар хазандаҳо*), ки бадани онҳо аз буғумҳо иборат аст.

БУҒҶЗ *بغوز* *гуфт.* бордор, ҳомила: **буғҷз шудан**.

БУҒҶЗАК *بغوزک* *шакли тасғир* ва *навозишии буғҷз*; $\diamond$ **буғҷзак** шудани муғҷаҳои дарахтон об гирифтани муғҷаҳои дарахтон.

БУҒҶЗӢ *بغوزی* *гуфт.* буғҷз будан; ҳолати бордор будан (-и *мас.*, *хайвонот*).

БУҒҲОНА *بوغخانه* *ниг.* бухорхона.

БУҒҶА *بغچه* *ниг.* бӯғҷа.

БУҒШАВАНДАГӢ *بوغشوندگی* *ниг.* буғшавӣ.

БУҒШАВӢ *بوغشوی* қобилияти ба буғ табдил ёфтани ҷисмҳо, бухор шудан.

БУҒҶОМА *بغجامه* 1. матои калони чоркунҷа барои баста мондани кӯрпаву болишт; *муқ.* бӯғҷа. 2. чодар, матои калони чоркунҷа барои афшонда гирифтани тут, зардолу ва ғ.

буд *بود* *асоси замони гузашта аз будан*.

БУД *بود* 1. он чи мавҷуд аст, мавҷуд: **аз будаш зиёд карда нишон додан**, **буди қор хамин**; **буд кардан** иҷро кардан, пур кардан, ба итмом расонидан (*мас.*, *қореро*); **буд шудан** иҷро шудан, пур шудан, итмом пазируфтани. 2. дорой, сарват, сарватнокӣ; **буд набуд** таъбири оғози анъанавии афсонаҳои тоҷикӣ, сарафсона; **буду набуд** ҳамаи чизу чора, молу мулк, дорой; **буду шуд** а) асл, ҳақ, ҳақиқат: **буду шуди гап**, **буду шуди воқеа**; б) тамоми чизи дар ихтиёр дошта, ҳамаи дорой.

БУДА *بوده* 1. *феъли ҳол* ва *сифати феълии замони гузашта аз будан*; **маълум буда бошад**, **ки...** маълум гардад, **ки...**, маълум бод, **ки...** 2.

ҳозир, ҳузурдошта, мавҷудбуда (*ба ин маъно одатан дар шакли ҷамъ меояд*).

БУДАГӢ *بودگی* 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз будан*. 2. ҳузурдошта, мавҷуд, он чи ҳаст.

БУДАН *بودن* 1. вучуд доштан; мавҷудият, ҳастӣ; **кӣ будан** чӣ гуна феълу хӯй доштан; чӣ мақсад доштан. 2. ҳузур доштан; ҳозирӣ; воқеъ гаштан. 3. истиқомат доштан, қарор гирифтани; истодан. 4. банд шудан. 5. *ҳамҷун феъли ёридиханда феълҳои таркибии номӣ мезодад*: **дузд будан**, **қимат будан**, **озод будан**; **дузд бошу баинсоф бош** (*мақ.*); $\diamond$ **то будан** то вақти зинда мондан.

БУДАНИ *بدنی* *сифати феълии замони оянда аз будан*; он чи қобили будан аст, мешудани.

БУДГОР *بودگار* будани (*дар сарогози афсонаҳо*).

БУДДИЗМ *санс.* *بدزم* *ниг.* буддоия.

БУДДОИЯ *بدائییه* яке аз қадимтарин динҳои ҷаҳонӣ, ки муассиси он Буддо (асрҳои 6-5 то м.) мебошад ва буддоия дар Ҳиндустон, Хитой, Япония, Ҳиндухитой ва дигар мамлакатҳои шарқи Осиё паҳн шудааст.

БУДДОӢ *بدائی* 1. пайрави дини буддоия. 2. ҳар чизи ба буддоия мансуб.

БУДОҒ *بداغ* *бот.* як навъ растании бутта ё дарахтчаи ҳамешасабз, ки дар Тоҷикистон ҷун растании ороишӣ маъмул аст, калина.

БУДУБОШ *بودوباش* бошиш, истиқомат, зиндагонӣ: **маҳалли будубош**.

БУДҶА//БУДҶЕТ *фр.* *بدجه//بدجیت* *ниг.* **бучет**.

БУЗ *بز* ҳайвони ҷуфтсуми алафхӯри хонагӣ аз ҷинси гӯсфанд, ки дорой шох, риши дароз ва думи кӯтоҳ аст ва барои гӯшт, пашм ва шир парвариш мекунад; **бузи кӯҳӣ** як зоти бузи шабеҳи оху, ки дар кӯҳҳои Тоҷикистон мавҷуд аст.

БУЗАК *بزک* 1. *шакли тасғир* ва *навозишии буз*; бузгола. 2. бозичаи ҷӯбини ба шакли буз, ки ба воситаи ресмонҳо ба ҳаракат дароварда мешавад.

БУЗБОЗӢ *بزبازی* масҳара, масҳарабозӣ; найрангбозӣ, найрангу фиреб.

БУЗВОР *بزوار* монанди буз, ба мисли буз: **бузвор ҷаҳидан** (**тоҳтан**); **риши бузвор** риши борикӣ ба мисли риши буз, ки танҳо дар манаҳ рӯида бошад.

БУЗҶОЛА *بزغاله* бачаи буз, бузича.

БУЗДИЛ بزدل *киноя аз* одами тарсончак, тарсу, бечуръат.

БУЗДИЛИ بزدلی тарсончакӣ, бечуръатӣ.

БУЗДИЛОНА بزدلانه бо тарс, тарсида, бечуръатона.

БУЗИЧА بزيچه *ниг.* бузгола.

БУЗКАШ بزکش иштироккунандаи бузкашӣ, човандоз, кӯбкоритоз.

БУЗКАШАК بزکشک *гуфт.*, *ниг.* бузкашӣ.

БУЗКАШИ بزکشی навъи варзиши миллӣ, ки бузкашҳо аспсавор барои буз ё гӯсолаи сарбуридаро аз ҷои муайян гирифта ба марра бурда расонидан мусобиқа мекунанд, кӯбкорӣ; **бузкашӣ кардан** иштирок кардан дар бозии бузкашӣ.

БУЗПАРВАРИ بزپرورى соҳаи чорводорӣ, ки бо парвариши бузҳо барои ширу гӯшт ва пашм машғул аст: **фермаи бузпарварӣ, хочагии бузпарварӣ.**

БУЗРАҲА بزړه *гуфт.* пайраҳаи танги кӯҳӣ, ки одатан чорпоёни майда роҳ гашта метавонанд.

БУЗРИШ بزريش он ки монанди буз фақат дар манаҳ риш дорад.

БУЗУРГ بزرگ 1. калон; *муқоб.* хурд; азим, кабир; мӯхташам, боҳашамат: **иморати бузург, оббанди бузург.** 2. паҳновар, васеъ, фарох: **дарёи бузург, кишвари бузург.** 3. калонсол, дорои синну соли зиёд, зиёд умрида нисбат ба касе: **бародари бузург, хурду бузург; фарзанди бузург** фарзанди аз ҳама пеш ба дунё омада, фарзанди нахустин. 4. шахси соҳибъятибор, мӯхтарам; соҳибфазилат. 5. калоншаванда, роҳбар, сардор; олимақом; **бузургони давлат** ҳукуматдорон, аркони давлат; **гуноҳи бузург** гуноҳи азим, чурми калон; **давлати бузург** давлати тавоно, пуриқтидор; давлате, ки дар арсаи байналхалқӣ яке аз давлатҳои асосӣ ба шумор меравад; **муваффақияти бузург** муваффақияти шоён, муваффақияти ба назар намоён; **халқи бузург** халқи сернуфуси дорои таъриху анъанаи ганӣ; **қисми бузург** қисми бисёр, бахши аъзам; аксар(ият); **бузург шудан (гардидан)** а) калон шудан; ҳаҷман афзудан; б) калонсол шудан; ба воя расидан. б. мақоме аз мусикии классикии тоҷикии «Шашмақом», ки бо номи «Бузрук» ҳам ёд мешавад.

БУЗУРГВОР بزرگوار 1. шариф, начиб, оли-

чаноб. 2. шахси табаррук, мӯътабар; соҳибъятибор: **пири бузургвор.** 3. *кҳн.* авлиё, валӣ.

БУЗУРГВОРОНА بزرگوارانه дархӯри бузургворон, лоиқи бузургворон: **фикри бузургворона.**

БУЗУРГДИЛ بزرگدل шучоъ, диловар, часур, далер.

БУЗУРГДИЛИ بزرگدلی диловарӣ, шучоатмандӣ, часурӣ, далерӣ.

БУЗУРГДОШТ بزرگداشت таҷлил, эҳтиром; **мачлиси бузургдошт** чамъомаде, ки ба ёдбуди шахси бузург барпо мегардад.

БУЗУРГЗОДА بزرگزاده *кит.* начиб, шариф (*аз ҷиҳати баромад*); асилзода.

БУЗУРГЗОДАГИ بزرگزادگی асолати хонаводагӣ доштан, начибзодагӣ, асилзода будан.

БУЗУРГӢ بزرگی 1. калонӣ; азамат, шукӯҳ, ҳашамат; азимҷуссагӣ. 2. паҳноварӣ, вусъат. 3. андоза, ҳаҷм. 4. *риёз.* он чи имкони андозагирӣ ва ҳисоб кардан дорад: **бузургҳои доимӣ ва тағйирёбанда.**

БУЗУРГМАНИШ بزرگمنش *кит.* 1. олитабиат, ниҳоди бузург дошта; олиҳиммат. 2. он ки аз ҷиҳати баромад асилу начиб аст; асилзода, ашроф. 3. номи форсии галаситораи Ҷаббор.

БУЗУРГМАНИШИ بزرگمنشی *кит.* 1. бузургманиш будан; олитабиатӣ; олиҳимматӣ. 2. асилзодагӣ, ашрофзодагӣ.

БУЗУРГМАНИШОНА بزرگمنشانه бо шева ва рафтори бузургманиш, бузургманиш.

БУЗУРГМАРД بزرگمرد абармард, марди барҷаста ва бузург, бузургвор.

БУЗУРГМАРДИ بزرگمردى бузургворӣ, азамат, шарофат.

БУЗУРГОНА بزرگانه монанди бузургон, бо равиш ва рафтори бузургон.

БУЗУРГСОЛ بزرگسال он ки давраи кӯдакӣ ва ҷавониро гузаронидааст, дорои синну соли калонтар аз ба балоғат расида; *муқоб.* хурдсол.

БУЗУРГСОЛИ بزرگسالى бузургсол будан, пиронсолӣ.

БУЗУРГҲАҶМ بزرگحجم калонҳаҷм, ҳаҷман бузург.

БУЗУРГҶУССА بزرگچته калонҷусса, азимҷусса, тануманд.

- БУККАК** *بوگگ* *гуйт.* хамидақомат: **кампири буккак.**
- БУКО** *а.* *بكا* *кит.* гиристан; гирия.
- БУКРЙ** *بوكرى* пуштхамида, кӯзапушт.
- БУКСИР** *голл.* *бксийр* 1. *ниг.* **ядак (таноби ядак); ба буксир гирифтан** бо симтаноб ё арғамчин баста кашидани киштӣ, автомобил *ва г.* 2. *ниг.* **ядаккиштӣ.**
- БУКТЕРХАЛТА** *بو كتر خلته* борхалтаи мусофири савора.
- БУҚАЛАМУН** *بو قلمون* *ниг.* **бӯқаламун.**
- БУҚҚА** *т.* *بقه* гови нари ахтанокарда.
- БУҚОҚ** *т.* *بقاق* *лахҷ.* чоғар, гуррӣ.
- БУҚЪА** *а.* *بقعه* *кит.* 1. қитъаи замин, ки аз заминҳои дигар ҷудо карда шудааст. 2. хона, ҳавлӣ, сарой; мусофирхона.
- БУЛАЧАБ** *а.* *بلعجب* тааччубовар, хайратангез; ачиб, ғалатӣ.
- БУЛБУЛ** *بلبل* парандаи хушовоз ба андозаи гунчишк бо пушти қаҳвай ва шиками хокистарӣ, андалеб, ҳазордастон: **булбули кӯҳӣ, булбули сармаст, булбули хушилхон;** ◊ **чашии булбул** навъи нақшу нигор, ки дар матоъ партофта мешавад; **булбули Шероз** Хоча Ҳофиз; **булбули шӯрида** ошиқ.
- БУЛБУЛА** *بلبله* кӯзаи лӯладор, ки дар он шароб мерехтанд.
- БУЛБУЛАГАРДОН** *بلبله گردان* гардонандаи кӯзаи шароб дар базму маҳфилҳо.
- БУЛБУЛАГАРДОНӢ** *بلبله گردانى* гардондани кӯзаи шароб дар базму маҳфилҳо.
- БУЛБУЛАК** *بلبلک* 1. *шакли тасғир ва навозишии булбул.* 2. хуштакчаи гилии бачагона, ки ба он об пур карда кашанд, мисли хониши булбул садо медиҳад.
- БУЛБУЛВОР** *بلبلوار* монанди булбул, ба мисли булбул.
- БУЛБУЛЗАБОН** *بلبل زبان* ширинсухан, хушсухан.
- БУЛБУЛЗАБОНӢ** *بلبل زبانى* ширинсуханӣ, хушсуханӣ.
- БУЛБУЛИСТОН** *بلبلستان* ҷое, ки дар он булбул зиёд аст, макони булбулон.
- БУЛБУЛНАВО** *بلبلنوا* дорони овози булбулмонанд; хушовоз.
- БУЛБУЛСИТОН** *بلبلستان* *ниг.* **булбулистон.**
- БУЛВАФО** *а.* *بوالوفا* вафодор, бовафо.
- БУЛҒА** *а.* *بلغه* *кит.* 1. кифоят, хӯроки якрӯза. 2. ўҳдабаро, моҳир.
- БУЛҒОК** *т.* *بلغاک* *кит.* фитна, шӯр ва ғавғои бисёр.
- БУЛҒОР I** *بلغار* номи халқе аз славянҳо, ки аҳолии асосии мамлакати Булғористонро ташкил медиҳанд.
- БУЛҒОР II** *بلغار* як навъ чарми хушранг; **кафши булғор** *ниг.* **булғорӣ.**
- БУЛҒОРӢ I** *بلغارى* 1. *мансуб ба булғор:* **забони булғорӣ, либоси булғорӣ; қаланфури булғорӣ** навъи қаланфури калони ғайри тунди хӯроқӣ, қаланфури дӯлма. 2. сокини Булғористон.
- БУЛҒОРӢ II** *بلغارى* аз чарми булғор дӯхташуда: **кафши булғорӣ.**
- БУЛҒУР** *بلغور* *кит.* 1. ҳар чизи кӯфта дарҳамомехта. 2. ярмаи гандуми нимпухта. 3. таоме, ки аз ин ярмаи гандум мепазанд.
- БУЛДОЗЕР** *англ.* *بلدازير* тракторе, ки дар пеши он бели калони махсус барои ҳамвор кардани замин ва ба ҷои дигар тела дода бурдани хок пайваस्त карда шудааст.
- БУЛДОЗЕРЧӢ** *بلدازيرچى* ронандаи булдозер.
- БУЛКАНҶАК** *بلکنجک* *кҳн.* ачиб, ачоиб, турфа.
- БУЛКАРАМ** *а.* *بوالکرم* *кит.* соҳибкарам, соҳиби бахшиш, саховатманд.
- БУЛКАФД** *а.* *بلکفد* *кит.* пора, ришва.
- БУЛУҒ** *بلوغ* *кит.* расиш ба балоғат, расидан ба синни рушд: **ҳадди булуғ.**
- БУЛУК** *т.* *بلوک* *тағр.* ноҳияе, ки аз якчанд деҳа иборат аст.
- БУЛУҚ** *а.* *بلق* садои оби аз замин бароянда; **булуқ-булуқ кардан** аз замин захида баромадани об.
- БУЛУТ I** *بلوط* дарахти зебои сербаргу азимчусса, ки ҷӯби саҳт дорад, балут.
- БУЛУТ II** *بلوت* *гуйт.* абр, меғ.
- БУЛУТЗОР** *بلوطزار* ҷангали дарахтони булут, ҷое, ки дарахтони булут зиёд аст.
- БУЛУТӢ** *بلوطى* аз ҷӯби дарахти булут сохташуда.
- БУЛӢР** *ю.* *بلور* 1. шишаи аълосифати шаффофе, ки дар рӯшноӣ тобиш ва ҷилои зебое медиҳад. 2. ҷисми якҷинсаи сахтест, ки атом, ион ва молекулаҳо дар шакли панҷараи

- фазой мураттаб чойгир шудаанд ва дар табиат дар шакли бисёрқирра вомехӯрад; кристалл; **булӯри кӯҳӣ** навъи шаффофи кварц, ки дар оптика ва дар сохтани маснуоти заргарӣ ба кор меравад.
- БУЛҶҶВОР** بلوروار монанди булӯр, ба мисли булӯр софу шаффоф; **оби булӯрвор** оби соф.
- БУЛҶҶРГАРДӢ** بلورگردӣ ба булӯр табдилёбӣ; хосияти ба булӯр табдил гаштан.
- БУЛҶҶРИН** بلورين 1. аз булӯр сохташуда: **кандили булӯрин**, **чоми булӯрин**. 2. *мач.* соф, шаффоф; **дасти булӯрин** дасти сап-сафеду зебо ва нозук (-и маъшуқа).
- БУЛҶҶРИНА** بلورينه булӯрӣ; он чи аз чинси булӯр аст.
- БУЛҶҶРӢ** بلورى *ниг.* булӯрин.
- БУЛҶҶРШАКЛ** بلورشكل шаклан монанди булӯр.
- БУЛҶҶРШИНОСӢ** بلورشناسى шохае аз илми физика, ки ба баррасиву пажӯҳиши сохтор ва хусусиятҳои булӯрҳо машғул аст.
- БУЛҶҶУЗУЛ** *а.* بوالفضول *кит.* пургӯй, сергап, маҳмаддоно; донотарош.
- БУЛҶҶАВАС** *а.* بالهوس 1. побанди ҳавою ҳавас, серҳавас; ошики ҳардамхаёл. 2. *мач.* ҳаваскор, ҳавасманд.
- БУЛҶҶАВАСӢ** بالهوسى булҳавас будан, ҳардамхаёлӣ; ишқи ғайричиддӣ.
- БУЛҶҶАВАСОНА** بالهوسانه аз рӯи ҳавою ҳавас; ҳардамхаёлона; ҳаваскорона, аз рӯи орзую ҳавас ичро кардашуда: **шеъри булҳавасона**.
- БУМ I** *а.* بوم парандаи чанголдори шабпарӣ аз чуғз калонтар, ки байни мардум шум ва бехосият шумурда мешавад, хугӯяк: **буми шум**; **лони бум** *мач.* вайрона, харобазор.
- БУМ II** بوم хок, замин (-и *нокорам*); сарзамин, кишвар, мамлакат: **марзу бум**.
- БУМАЗӢ** *р.* بومزى 1. матои пахтагии рӯяш патдор [*аслаш бумазея*]. 2. либос ё чизи дигари аз матои мазкур сохташуда: **куртаи бумазӣ**.
- БУМӢ** بومى маҳаллӣ, таҳҷой, сокини аслии маконе.
- БУМҶҶАН** بومهن *кит.* заминчунбӣ, зилзила.
- БУН** بن//بون 1. бех, реша, асос, бунёд; **буни мӯ** беҳи мӯ. 2. қисми зерини ҳар чиз, поён, таг: **буни девор**, **буни тал**, **буни чоҳ**; **буни гардан** паси гардан; пушти сар; **буни гӯш** таги гӯш, зери гӯш; баногӯш; **буни дандон** милки дандон, вора; **буни кӯх** домани кӯх; **буни ғор** дохили ғор; **аз бун (бар)кандан** а) аз решааш кандан, решакан кардан (*дарахтро*); б) *мач.* тамоман маҳв кардан, несту нобуд кардан (*чизеро, касеро*); **аз бун II аз беху бун** тамоман, саросар, ба кулӣ (*мас., аз бун хушк шудан, аз бун канда шудани решаи зулм*); **бесару бун** беаввалу охир, парешон, бетартиб (*мас., суханҳои бесару бун, ҳаёлотҳои бесару бун*).
- БУНА I** بنه 1. асбобу анҷом, молу чиз; лоқу пари хона. 2. асбоби сафар, зод, тӯша: **бору буна** асбобу анҷом, молу чиз; **касера буна карда...** *лаҳҷ.* ба умеди касе шуда..., ба касе умеди зиёд баста... 3. хона, манзил, ошона.
- БУНА II** بنه 1. асл, реша, бун. 2. бутта, дарахти кадқӯтоҳ.
- БУНАДОР** بنهدار *лаҳҷ.* хонадор, масъули ниғаҳбонӣ ва мутасаддии буна.
- БУНАК** بنک маблағе, ки барои коре ё ҳосили кишти пешакӣ дода мешуд; маблағе, ки умуман барои иҷрои коре пешакӣ мегирифт (*мас., барои сафари хизматӣ, барои дӯхтану сохтани чизе ва ғ.*), пешмузд, пешпардохт: **бунак гирифтан**, **бунак додан**.
- БУНАКДИҶӢ** بنکدهى *исми амал аз бунак додан*; пардохти бунак.
- БУНАҚДОР** بنکدار он ки аз болои кори ояндааш аз соҳиби корхона пешакӣ маблағ мегирифт.
- БУНАФШ** بنفش ранги кабудӣ моил ба ранги гули бунафша, нилуфарӣ, нофармон, нилгун.
- БУНАФША** بنفشه гиёҳе, ки гулҳои майдаю сархами кабудранги хушбӯй дорад ва дар баҳор пеш аз гулҳои дигар мешукуфад.
- БУНАФШАГУН** بنفشه گون *ниг.* бунафшаранг.
- БУНАФШАЗОР** بنفشه زار ҷое, ки бунафшаи бисёр мерӯяд.
- БУНАФШАРАНГ** بنفشه رنگ монанд ба ранги гули бунафша.
- БУНАХЕЗ** بنه خيز хонахез, ботамом кӯч бастан, бо тамоми хонавор кӯчидан.
- БУНБАСТ** بنبست 1. сарбаста (*дар бораи кӯча*). 2. кори душворе, ки роҳи ҳал надорад.
- БУНГОҶ//БУНГАҶ** بنگاه//بنگه 1. қҳн. анбор, маҳзан. 2. муассиса ё марказе, ки барои иҷрои ягон хизмат махсус гардонида шудааст: **бунгоҳи тиббӣ**.
- БУНГОҶӢ** بنگاهى *мансуб ба бунгоҳ*.

БУНДОР بندار *кит.* 1. решадор. 2. хамёндор; сохиби молу манзил, хонаю молдошта. 3. кассе, ки молро арзон харида қимат мефурушад, чаллоб, ханнот.

БУНДУҚ I بندق гулӯла, гирд, лӯнда, ғелак.

БУНДУҚ II بندوق *кхн.* туфанг, милтиқ.

БУНДУҚДОР بندقدار *кхн.* туфангдор, милтиқдор.

БУНЁД بنياد 1. пойдевор, таҳкурсӣ, поя; **бунёд кардан (ниходан)** сохтан, барпо кардан, ба вучуд овардан (*мас., хона, бог, шахр, иншоот ва ғайраро*); **бунёд шудан (гардидан, ёфтан)** сохта шудан, ба вучуд омадан. 2. *мач.* асос, асл; ниход, сиришт; **бунёди чизеро сӯхтан (кандан)** чизеро маҳв кардан, нест кардан.

БУНЁДГАР بنيادگر *ниг.* бунёдкор.

БУНЁДГАРО بنيادگرا *нав.* пайрави чараёни бунёдгарой.

БУНЁДГАРОӢ بنيادگرایی *нав.* чараёни динӣ, ки тарафдорони он ба танқиди аҳкоми дин ва шак овардан ба он муқобиланд.

БУНЁДГУЗОР بنيادگذار асосгузор, созанда, бинокунанда.

БУНЁДГУЗОРӢ بنيادگذاري гузоштани асоси чизе; барпокунӣ, таъсис.

БУНЁДӢ بنيادي асосӣ, аслӣ, бунёнӣ.

БУНЁДКАН بنيادکن нобудкунанда, харобкунанда, аз реша несткунанда.

БУНЁДКОР بنيادكار созанда, барпокунанда, бинокор.

БУНЁДКОРӢ بنيادكاري бунёд кардан; созандагӣ, барпо кардан, таъсис.

БУНЁДКОРОНА بنيادكارانه мисли бунёдкор; ба сохтан равона кардашуда: **мехнати бунёдкорона.**

БУНЁДКУНАНДА بنيادکننده *сифати феълии замони ҳозира аз бунёд кардан;* бунёдкор.

БУНЁН بنيان 1. бунёд, поя, асос. 2. *кит.* сохти хона, сохти иморат.

БУНЁНГУЗОР بنيانگذار *ниг.* бунёдгузор.

БУНЁНГУЗОРӢ بنيانگذاري *ниг.* бунёдгузорӣ.

БУНЁНӢ بنياني *ниг.* бунёдӣ.

БУНЁНКАН بنيانکن харобкунанда, вайронкунандаи бунёди чизе; харобиовар.

БУНЁНФИКАН بنيانفکن 1. *ниг.* бунёнкан. 2. *мач.* хонумонсӯз, хонасӯз.

БУНИГАРДАНИ بنيگردني зарбе, ки ба паси сару пушти гардан мезананд.

БУНИЯ ا. بنيه ниҳод, фитрат, сиришт; вучуд.

БУНЛОД بنلاد *кит.* бунёд, таҳкурсӣ, пойдевор.

БУНМОЯ بنمايه мояи асосӣ, сириштмоя, мавзӯ ё мӯхтавои асосии як асари бадеӣ ё хунари, ки дигар мавзӯҳо дар алоқамандӣ ба он матраҳ мешаванд.

БУНОГӢШ بناگوش *ниг.* баногӯш.

БУНСОЛА بن ساله кӯҳан, кӯҳансол, солхӯрда, пир.

БУНЧА بنچه решаю танаи хурду борики гиёҳу алафҳои навруста.

БУНЯ ا. بنيه *ниг.* буния.

бур بر 1. *асоси замони ҳозира аз буридан.* 2. *чӯзӣ пасини калимаҳои мураккаб ба маънои буранда:* **токбур, кисабур** ва ғ.

БУР(Р) ا. بر *кит.* гандум.

БУРАНДА برنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз буридан.* 2. тез, гузаро; бурро: **теги буранда.** 3. хайёте, ки бо чен карда буридани матоъ (*барои либос дӯхтан*) машғул аст, чокбур; **бурандаю даранда** касе, ки гапаш пуртаъсир аст, гапдон; **бурандаю дӯзанда** зани кордон.

БУРАНДАГӢ برندگي 1. амали буранда. 2. коргоҳи либосдӯзӣ, ки дар он матоъро барои либос мебуранд, коргоҳи чокбурӣ.

БУРГАН برگن *бот.* алафи хурдӯи биёбонии танааш ғафс (*аз ҷинси шибоғ*).

БУРГУТ т. برگوت *зоол.* парандаи калонҷуссаи чанголдор аз ойлаи бозҳои шикорӣ.

БУРГУТБИНӢ برگوتبيني он ки бинии миёнаш дӯнгу нӯгаш хамида дорад: **чавони бургутбинӣ.**

БУРҒУ т. برغو шоҳи дарунхолӣ, ки монанди буғ менавозанд, шайпур, буғ.

бурд برد *асоси замони гузашта аз бурдан.*

БУРД I برد 1. он чи дар бозии лотерея, вомбарг ва ғ. ба даст мебарояд; он чи дар қимор мебуранд; *муқоб.* **бохт:** пули бурд. 2. нафъ, фоида, суд; **бурду бало** суду зиён; **бурду бохт** ғолибият ва мағлубият; бурдан ва бой додан; **бурд кардан** ғалаба кардан, ғолиб шудан.

БУРД II برد навъе аз матои катонии рах-рах, ки беҳтарини он бурди яманӣ ҳисоб мешуд.

БУРДА I برده *сифати феълии замони гузашта аз*

бурдан: бурда мондан, бурда расондан.

БУРДА II برده пора, тикка, буридае, қисме аз хӯрок: **як бурда нон, як бурда гӯшт; бурда-бурда** порчаҳои зиёд, пора-пора.

БУРДАГӢ بردگی сифати феълии замони гузаштаи шакли дуҷум аз **бурдан II**; **тарафи бурдагӣ** сӯи ғолиб, чониби дастболо.

БУРДАН I بردن 1. аз ҷое ба ҷое интиқол додан (*хоҳ бардошта, хоҳ кашида ва хоҳ ба пои худ*), муқоб. **овардан**. 2. гузоштан, дароз карда расондан (*мас., дастро ба китф, гӯшаки телефонро ба гӯи ва г.*). 3. гунчидан, гунҷоиш додан. 4. шунавондан, хабар додан, расондан: **паём бурдан, хабар бурдан**. 5. ситондан, рабудан, кашида гирифтани. 6. *феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ва феълӣ:* **бахра бурдан, гирифта бурдан, гумон бурдан, истифода бурдан, мубориза бурдан, ном бурдан, пай бурдан, паноҳ бурдан, рашк бурдан, ҳасад бурдан; ◇ ақлу хуши касеро бурдан** а) касеро аз ақл бегона кардан, девона кардан; б) касеро мафтунӣ худ гардондан, шефта сохтан; **дили касеро бурдан** шефта кардан, мафтун сохтан; **ошиқ гардондан; сабқат аз касе бурдан // гӯйи сабқат бурдан** пешдастӣ доштан, бартарӣ доштан (*аз касе дар коре*); **умр ба сар бурдан** зистан; **чашми касеро бурдан** аз шиддати равшанӣ ва дурахшонии чизе пеши чашми касе тира шудан, чашмро хира кардани чизе; **ба кор бурдан** истифода кардан, кор фармудан; **ба сар бурдан** аз сар гузарондан, паси сар кардан; **ба тороч бурдан** ғорат кардан, ба яғмо бурдан, тороч кардан.

БУРДАН II بردن 1. ғолиб омадан, барор ёфтан, омад кардан дар ягон бозӣ, муқоб. **бохтан; мусобиқаро бурдан** ғолиб омадан дар мусобиқа. 2. нафъ дидан, фоида ёфтан: **харидӣ – бурдӣ, фурӯхтӣ – мурдӣ** (*зарб.*).

БУРДБОР بردبار босабру тоқат, тоқатовар.

БУРДБОРӢ بردبارӣ сабру таҳаммул, бардошт, тоқат; **бурдборӣ кардан** сабру таҳаммул кардан, тоқат овардан.

БУРДНОК بردناк бурд дошта, дорои бурд; ҳаққи иштирок дошта дар бозиҳои барои бурдани пул ташкилбанда: **вомбарги бурднок, пасандози бурднок**.

БУРДУОВАРД بردآورд муовиза, муомила; додану гирифтани тӯҳфа ва молу чиз дар тӯйҳо; **бурдуовард кардан** а) доду гирифт кардан; б)

мач., гуфт. баҳсу мунозира кардан.

БУРЖУАЗИЯ фр. буржуазия синфи ҳукмрони чамъияти сармоядорӣ, ки воситаи истеҳсолот дар моликияти хусусии ӯ мебошад ва аз ҳисоби даромади меҳнати кироя умр ба сар мебарад; **буржуазияи майда** табақае дар чамъияти сармоядорӣ, ки воситаи маҳдуди истеҳсолот моликияти хусусии он буда, аз меҳнати кироя кам истифода мебарад ва ё тамоман истифода намебарад, майдабуржуазия.

БУРЖУАЗӢ буржуазӣ мансуб ба буржуазия: **давлати буржуазӣ, мафкураи буржуазӣ**.

БУРЗ برز кит. 1. боло, баландӣ. 2. қад, қомат; **бурзу боло** қадду қомати расо, баланд.

БУРИДА بریده 1. сифати феълии замони гузашта аз **буридан**. 2. чизи буридашуда, қатъгардида; **мӯи бурида** мӯи кӯтоҳшуда; **либоси бурида (бурида монда)** матои ба андоми касе чен карда қайчида, ки ханӯз дӯхта нашудааст; **бурида гаштан** аз болои ҷое гузаштан (*мас., роҳе роҳи дигарро*); ҷоеро миёнабур карда гузаштан, убур кардан аз мавзее; **бурида шудан** а) қатъ ёфтан; хомӯш шудан (-и гуфтугузор, тирпарронӣ); б) якбора тамом шудан, дафъатан хотима ёфтани чизе ё коре; ◇ **оши бурида** оши угро; **бурида-бурида** канда-канда, бо фосила; **бурида гардидани пои рафтуомад** қатъ гардидани рафтуомад; канда шудани робита.

БУРИДАН بریدن 1. чизеро бо ягон олотӣ тезу буранда ба ду ҳисса ё зиёда аз он чудо кардан; пора кардан, қатъ кардан; чок кардан, тилим кардан; **гул буридан** а) гул кандан; б) нақшу нигор баровардан (*дар рӯи чизе*); в) *тиб.* амалиёти маҳсули тиббӣ барои пешгирии саросарии бемории нағзак, ки асосан кӯдакон ба он гирифтӣ мешаванд; **обро буридан** а) буридани об хангоми шиноварӣ бо дасту по; б) *киноя* аз шиноварӣ кардан; **сар буридан** сар аз тан чудо кардан; касеро куштан; **ток буридан** дар аввали баҳор буридани нарҳҳои зиёдати ва хушкшудаи ток. 2. аз рӯи андозае қайчӣ кардани матоъ. 3. чен карда, зиёдатиашро гирифтани, кам кардан: **замини касеро бурида, ба касе додан, обро аз касе бурида, ба касе додан**. 4. ҷароҳат пайдо кардан, тилим-тилим гаштан (-и рӯи забон аз шиддати туршӣ ё ширинӣ, даст аз оҳак ва г.). 5. турш шудани шир; ◇ **муносибатро буридан**

муносибатро кандан, қатъи робита кардан, тарки алоқа кардан; **ошноиро буридан** аз касе қатъи ошноӣ кардан, хотима додан ба дӯстӣ; **миёни чизеро буридан** чизеро ба давом додан нагузоштан, давоми чизеро қатъ кардан (*мас., сухан, чанҷол, машқ, сӯҳбатро*); **пои худро аз чое буридан** рафтуоро ба чое тарк кардан; **сухани касеро буридан** касеро аз су-ханаш боздоштан, сухани касеро қатъ кардан, ба мобайни гапи касе даромадан.

БУРИШ *برش* 1. *исми феълӣ аз буридан*. 2. ли-босбури, чокбури; тарзу шакли буридану дӯхтани либос.

БУРИШГОҲ *برشگاه* чои ҳамдигарро бурида гузаштан: **буришгоҳи роҳ**.

БУРҚАЪ *а. برقع* кит. сарбанди занон; чашм-банд, пардаи рӯйпӯши занон, рӯбанд, никоб.

БУРМА *برمه* *лаҳҷ.* чин, очинг, қат (*мас., дар либос*); **бурма-бурма** пурчин; қату пат; ноҳамвор; **бурма шудан** а) чиндор шудан; б) ноҳамвор шудан, уреб шудан ва кашида исто-дани либос; **дахонро бурма кардани чизе** даҳони инсонро хушк кардан ва афшурдани чизҳои турш ё бо таъми хос (*аз қабилӣ пӯсти анор, баъзе навъи хурмо ва ғ.*); **рӯй (лаб, лунҷ)-ро бурма кардан** рӯй турш кардан (*чун изҳори норизоӣ*).

БУРНУС *ю. برنوس* 1. *кит.* либосе шабеҳи боронӣ, ки қулоҳи он пайванд бо либос аст ва бештар рӯҳониёни масеҳӣ мепӯшиданд. 2. навъи қулоҳи баланд, ки бештар дарвешон ё масеҳиён мепӯшиданд.

БУРОҚ *а. براق* 1. номи аспи Муҳаммади пайғамбар (с), ки дар шаби меъроҷ савори он аз Макка то ба Байтулмуқаддас ва аз он чо ба осмон рафтааст. 2. *мач.* асп.

БУРРО *برا* 1. буррон, бур(р)анда, тез, қотё: аслиҳаи буро: **теги бурро**. 2. *мач.* фасеҳ, фаҳмо, возеҳ, аниқ; гӯё: **забони бурро, нутқи бурро, бурро гап задан, бурро ва бегалат хондан; бурро-бурро** якта-якта, фаҳмо (*хондан, гап задан*); **шоҳиди бурро** шоҳиди гапдон, гувоҳи гапаш пухтаю асоснок.

БУРРОГӢ *براگي* *ниг.* бурроӣ.

БУРРОӢ *برايي* 1. тезӣ, қобилияти буридан доштан, бурро будан. 2. фасеҳӣ, возеҳӣ; гӯёӣ; фаҳмо гап задан.

БУРРОН *بران* *ниг.* бурро 1.

БУРС *برس* *бот.* арча.

БУРУДАТ *а. برودت* *кит.* сармо, хунукӣ, сардӣ.

БУРУДУЗ *برودوز* 1. буридан ва дӯхтани либос. 2. аз сари нав дӯхтани либос.

БУРУЗ *а. بروز* *кит.* зухур, зоҳир шудан, па-дидой, ошкор гаштан; **буруз кардан** зоҳир шудан, намоён гаштан.

БУРУН *برون* *шакли дигари берун*.

БУРУНА *برونه* *ниг.* беруна.

БУРУНАФКАНӢ *برونافكني* *ниг.* берунафканӣ.

БУРУНӢ *بروني* *ниг.* берунӣ.

БУРУНМАРЗӢ *برونمرزي* *ниг.* берунмарзӣ.

БУРУНРЕЗ *برونريز* *биол.* хусусияту вежагии гадуе, ки баровардаҳои худро берун мере-зад; *муқоб.* дарунрез.

БУРУНСӢ *برونسو* сатҳ ё баҳши хориҷии чизе; *муқоб.* дарунсӢ.

БУРУНШАХРӢ *برونشهری* *ниг.* беруншаҳрӣ.

БУРУТ *بروت* мӯйлаб, сибил: **бурути сиёҳ, бурут мондан, бурут тоб додан (тофтан)**; $\diamond$ **боди бурут** ҳавобаландӣ; **имои бурут** ишорати ноаё-ну мағрурона, супориш бо имову ишора; **бу-руташро табар намебурад** мағрур, ҳавобаланд аст.

БУРУТӢ *بروتي* мӯйлабдор, сибилӣ.

БУРУФА *بروفه* *кит.* фӯта; рӯймоли миён.

БУРУҶ *а. بروج* *ҷ.* бурҷ.

БУРҶОН *برهان* далел; хуччат, санад, далели қотё; **амри бадехиро хочати бурҷон нест** (*мақ.*) коре, ки худ аз худ равшан аст, ба ис-бот хочат надорад; **бурҷони қотё** а) далел ва санади қатъӣ, далели раднашаванда; б) «**Бурҷони қотё**» номи луғати маъруфи тафсири, ки Муҳаммад Хусайн ибни Халафи Табрезӣ мутахаллис ба Бурҷон дар соли 1652 таълиф кардааст.

БУРҶАК *т. برچک* *гуфт.* кунҷ, кунҷак [*аслаш бурҷак*]: **бурҷаки сандалӣ, бурҷаки хона**.

БУРҶ *а. برج* 1. бинои манорашакле, ки барои дидбонӣ ва ё ҳамчун нишони махсуси роҳ (-и киштигардӣ) месозанд; бинои манорамонан-ди мустаҳкам, ки дар гӯшаҳои қалъа ва ҳисор сохта мешуд: **бурҷи қалъа, соати бурҷи Кремл; бурҷи фонус** манораи фонусҳои лаби дарёву баҳр, ки ҳамчун роҳнамо хизмат ме-кунад. 2. кунҷ, гӯша: **бурҷи девор, бурҷи хона, бурҷи ҳавлӣ**. 3. *нуч.* ҳар як аз дувоздаҳ галаситораҳои осмонӣ, ки офтоб дар тӯли як

- сол дар атрофи онҳо давр мезанад ва соли таквими шамсӣ мутобиқи онҳо ба моҳҳо тақсим мешавад (Ҳамал, Савр, Ҷавзо *ва ғ.*).
- БУРҶСОЗӢ** برج‌سازی сохтани бурҷ, бунёди бурҷҳои баланд дар шаҳрҳо.
- БУРЯТ** بریت 1. номи халқе, ки аксари аҳолии Бурятиястон (дар ҳайати Русия)-ро ташкил медиҳад. 2. нафаре аз аҳолии Бурятиястон.
- БУРЯТӢ** بریتی мансуб ба бурятҳо: забони бурятӣ.
- БУССАД** а. بسد кит. марҷон; ду буссад киноя аз ду лаби маҳбуба.
- БУССАДИН** بسدین кит., мансуб ба буссад; марҷонӣ, аз марҷон сохташуда.
- БУСТОН** بستان ниг. бӯстон.
- БУТ** بت 1. ҳайкали филизӣ ё аз ҷӯбу санг тарошидаи инсон ё ҳайвон, ки бутпарастон ба он ибодат мекунад, санам. 2. маҷ. маъшуқаи соҳибҷамол, нигори нозанин: **бути нозанин, бути соҳибҷамол.**
- БУТАЛА** بوتله шутурча, шутурбача.
- БУТАФОРИЯ** ut. بوتفاريه ашқ ва асбобу анҷомҳои сохтае, ки барои сахнае дар театр ва ташкили витринаи мағоза истифода мебаранд.
- БУТАФОРӢ** بوتفاري мансуб ба бутафория.
- БУТГАР** بتگر он ки аз филиз ё сангу ҷӯб ҳайкали санам мерехт ё метарошид, бутсоз.
- БУТГАРӢ** بتگری амал ва шуғли бутгар.
- БУТЕМОР** بوتيمار ниг. бутимор.
- БУТЕРБРОД** англ. بوتيربراد хӯр. бурдаи нон, ки ба рӯяш ҳасиб ё панир дорад ва ё рағғани маска молида шудааст.
- БУТИМОР** بوتيمار кит. як хел мурғи сафедранги лаклакмонанди моҳихӯр, ки дар канори об зиндагӣ мекунад.
- БУТКАДА** بتکده ниг. бутхона.
- БУТЛОН** а. بطلان ниг. батлон.
- БУТПАРАСТ** بتپرست парастишкунандаи бутҳо, санампараст.
- БУТПАРАСТӢ** بتپرستی ақидаи диние, ки пайравони он ба бутҳо ҳамчун таҷассуми худоҳо ибодат мекунад, парастиши бутҳо.
- БУТПАРАСТОНА** بتپرستانе ба шева ва рафтори бутпарастон.
- БУТСОЗ** 1. ниг. буттарош. 2. он ки ба хотири аз хад зиёд дӯст доштан ё парастидани чизе ё касе онро дар зехни худ ба як мавҷуди парастиданӣ табдил медиҳад.
- БУТТА** بتّه 1. растани сершоҳу барги кӯтоҳпоя, ки қариб аз наздики решааш шох меронад. 2. поя, бех; нумератив дар шумури растаниҳои қадпаст: **буттаи гул, буттаи хор.**
- БУТТАБУР** بتّه‌بور нав. қайҷии маҳсус барои бурида кӯтоҳ кардани буттаҳо (-и ороишӣ), қайҷии ороиши буттаҳо.
- БУТТАГӢ** بتگي мансуб ба бутта.
- БУТТАДЕВОР** بتّه‌ديوار нав. қатори зичи бутта ё дарахтони баландиашон якхела, ки вазифаи деворро иҷро мекунад.
- БУТТАЗОР** بتّه‌زار ҷои сербутта, макони рӯидани буттаҳои бисёр.
- БУТТАРОШ** بت‌تراش бутсоз, он ки қораш сохтани бутҳои ҷӯбӣ, филизӣ, сангӣ *ва ғ* аст.
- БУТТАРОШӢ** بت‌تراشي амали буттарош; бутсоз.
- БУТУН I** m. بتون 1. том, комил; нони бутун нони нашикаста; тухми бутун тухми дуруст, тухми солим; **як рӯзи бутун** тамоми рӯз, рӯзи дароз; **бутун будан** дуруст будан, бенуқсон будан. 2. тамоман, комилан, пурра; $\diamond$ **адади бутун рӯз.** адади ба ҳиссаҳо тақсимнашуда, адади яклухт (чун 1, 7, 20).
- БУТУН II** بطون ҷ. батн.
- БУТУН III** بطون кит. пӯшида; пӯшидагӣ, нуҳуфтагӣ; **зуҳур ва бутун** зоҳир шудан ва пинҳон шудан.
- БУТХОНА** بتخانه ибодатхонаи бутпарастон, буткада.
- БУТШИКАН** بتشکن 1. он ки бут мешиканад. 2. маҷ. риоятнақунанда ба расму русум ва анъанаҳо.
- БУФЕР** англ. بوفير қисмҳои маҳсуси зарбагир дар пешу паси вагон, автомобил *ва ғ.*, ки вақти тасодум шиддати зарба ё таконро кам мекунад.
- БУФЕТ** фр. buffet ҷои фурӯши хӯрокҳои сабук ва нӯшобаҳо дар мактабу идораҳо ва ҷойҳои чамъиятӣ; шӯъбаи фурӯши машрубот ва газакҳо (*дар ошхонаву ресторанҳо*): **буфети истгоҳи роҳи оҳан, буфети мактаб.**
- БУФЕТЧӢ** بفيته‌جي гуфт. фурӯшанда-қорманди буфет.
- БУХГАЛТЕР** олм. بڭگلتير ниг. ҳисобдор.

БУХГАЛТЕРИЯ *олм. بخگلتيه* *ниг. хисобдорӣ.*
БУХГАЛТЕРИЙ *بخگلتيه* *мансуб ба бухгалтер* ва бухгалтерия.
БУХЛ *а. بخل* 1. *кит. бахилӣ, хасисӣ, мумсикӣ.* 2. хасудӣ, нотавонбинӣ.
БУХОР *а. بخار* заррачаҳои об дар шакли газ, ки бо таъсири гармӣ аз об, замини нам, дарахтон, бадани инсону ҳайвон *ва г.* чудо мешаванд; буғ, хавр; **бухори чизе баромадан.**
БУХОРИГӢ *بخاريگي* *мансуб ба бухорӣ II*; хоси сокини Бухоро: **ширинсухани бухоригӣ.**
БУХОРИДӢХТ *بخاري دوخت* ба тарзи хоси бухороиҳо дӢхташуда, тарзи буришу дӢхтанаш ба бухороиҳо хос: **мӯзаи амрико-нии бухоридӢхти пошнабаланд, телпаки бухоридӢхт.**
БУХОРИСОЗ *بخاري ساز* он ки ба сохтани бухорӣ машғул аст, устои бухорӣ.
БУХОРИСОЗӢ *بخاري سازي* 1. амал ва шуғли бухорисоз. 2. ҷои бухорисозӣ.
БУХОРӢ I *بخاري I* 1. *мансуб ба бухор*; ба воситаи буғ коркунанда, буғӣ: **мошини бухорӣ, киштии бухорӣ.** 2. оташдони рӯкушодаи мӯридор, ки мисли тоқча дар девори хона барои гарм кардани он месозанд, манқал.
БУХОРӢ II *بخاري II* *ниг. бухорой.*
БУХОРКУНАК *بخارکنک* *ниг. бугкунак.*
БУХОРМОНАНД *بخارمانند* шабеҳи бухор, ба буғ монанд, мисли ҳавр.
БУХОРОӢ *بخاراي* *мансуб ба Бухоро*; аҳли Бухоро; **тангаи бухорой таър.** тангаи зарби Бухоро.
БУХОРОЛУД *بخارآلود* бухордор, омехта бо бухор.
БУХОРПАЗ *بخارپز* 1. абзори барқӣ барои пухтани хӯрок ба воситаи бухор. 2. таоми дар бухор пухташуда.
БУХОРХОНА *بخارخانه* 1. бино, хона, ё қисме аз мошинҳо, ки дегҳои бухор дар он ҷо гирифтаанд. 2. хонаи гарми маҳсус дар ҳаммом, ки одамон худашонро буғ медиханд. 3. шӯъбаи маҳсус дар корхонаҳо барои ба воситаи буғ хушконидаи маҳсулот (*мас., маснуоти оҳану бетонӣ дар комбинати хонасозӣ ва г.*).
БУХОРХУДОТ *بخارخداات* [*соҳиби Бухоро*], таър. унвони ҳокимони давлати Бухоро дар асрҳои 7-8.

БУХС *بخس* *гуфт., аслаш буғз.*
БУХТӢ *بختي* шутури дукӯхонаи пашмаш сурхтоб.
БУХТУР *بختور* *кит. раъд, тундар, бахтур.*
БУХУР *а. بخور* моддаҳои самғии дудашон хушбӯӣ (*аз қабилӣ* уд, мушк, анбар, лодан *ва г.*); **бухур кардан** моддаи хушбӯеро сӯзонда, дуди онро баровардан.
БУХУРДОН *بخوردان* зарфи филизӣ барои дуд кардани хушбӯиҳо дар ибодатхонаҳои насронӣ, мичмар.
БУХАЙРА *а. بحيره* *кит. кӯл.*
БУХУР *а. بحور* *ч. баҳр I.*
БУЧА *بچه* *лаҳҷ. хоҳари калонӣ [аслаш бибича].*
БУЧЧА *بچه* :гӯши бурида, гӯшҳои кӯтоҳкардашуда.
БУЧЕТ *фр. بوجيت* рӯйхати даромад ва хароҷоти давлат ё муассисае барои муддати муайян; маҷмӯи дахлу харчи шахсии ягон кас, будча, бюджет: **бучети давлатӣ, бучети маҳаллӣ.**
БУЧЕТӢ *بوجيتي* *мансуб ба бучет*; **гурӯҳи бучетӣ** гурӯҳе, ки хароҷоти таҳсили донишҷӯёни он аз ҳисоби бучети давлатӣ пардохта мешавад.
БУЧӢ *بوجي* *гуфт.* чизи ҳаёлии бадҳайбат, ки барои тарсондани кӯдакон номи онро мегиранд, алобучӣ.
БУЧУЛ *بجول* 1. *ниг. бучулак.* 2. устухони суфтаи лӯндаи соқи гӯсфанд ё буз, ки бо он қимор мебозанд; **бучул задан** бучулбозӣ кардан; **бучули касе олчи хестан** муваффақият пайдо кардан, барор ёфтани кори (*одатан ношоиста ва ҳаром*) касе; бахти касе тофтан.
БУЧУЛАК *بجولک* *тиб.* устухони банди байни соқу пой, шитолинг: **бучулаки пой.**
БУЧУЛБОЗ *بجلباز* он ки дар бучулбозӣ иштирок мекунад; қиморбоз.
БУЧУЛБОЗӢ *بجلبازي* бозии қимор, ки дар он бучулро ҳамчун мӯҳра истифода мебаранд.
БУЧЧАК *بجک* *гуфт.* пажмурда; фарсуда, фартут: **кампири уччаку буччак.**
БУШ *بش* *кит.* мӯи гардани асп, ёл.
БУШОЛ *بشال* *бот.* растании буттагӣ ё печон, ки гулчаҳои хушбӯӣ дорад.
БӢ//БӢӢ *بوي* *бо//бӯи* бухори нонамоёне, ки аз чиз ва моддаҳои гуногун чудо шуда, дар ҳаво паҳн мегардад ва ба воситаи бинӣ - қувваи шомма хис мешавад, роиҳа: **бӯи бад, бӯи гул, бӯи**

тунд, бўи ғализ; бўй гирифтан бадбўй шудан, бўи бад пайдо кардан (*дар натиҷаи нӯсиши ва г.*); **бӯ гирондан** паҳн кардани бўи бад дар чое; **бўй кардан** а) бо қувваи шомма эҳсос кардан, бўидан; б) нӯсида бўй пайдо кардан, гандида бўйнок шудан; **бӯ(й) кашидан** бўидан, шамидан, бўй кардан; **бӯ гирифтани саг** изи чизеро аз рӯи бӯ дарёфтани саги пайгир; **бӯ рангу бӯ(й)** тароват, тару тозагӣ; сарсабзӣ, зебой; **бўй бурдан** (*аз чизе ё чизеро*) чизеро пай бурдан; аз ягон сирри ниҳонӣ андаке огоҳӣ ёфтани; **бӯи пилта баромадан** ошкор шудан, фош гардидани сирре; **бӯи тафт кардан (баровардан)** *гуфт.* а) чизе пухтан; б) чизе пухта худой кардан; **бӯи чизе омадан** (*аз чизе ё касе*) зоҳир шудан, маълум шуда истодан (-и нишону аломати чизе ё коре аз чизе, касе); **бӯи чизеро баровардан** ошкор кардан (*сирреро*); маълум кардан (*кореро*); **бӯи шир омадан аз даҳони касе** ханӯз бача будан; **аввал гиребонатонро бўй кунед...** аввал вазъ ва чигунагии худро санҷед... (*дар мавриди айбгирӣ ба айбгир гуфта мешавад*); **бӯи умед ҳафт** ба иҷро шудани коре андак умед ҳафт.

БҮБҮРД *борд кит.* булбул, андалеб.

БҮГАН *богн ниг.* бугон.

БҮГАНД *богнд* бўи бисёр бад, бўи гандида.

БҮГИН *богин* *гуфт.* бўйнок, бадбўй.

БҮГИР *богир* дорои бўйфаҳмии хос; **саги бўгир** а) саги хизмати низомӣ, ки барои бо бўй дарёфтани пайи касе ё чизе таълим дода шудааст, саги пайгир; б) *маҷ.* қосус, хабаркаш.

БҮГИРИФТА *богирфта ниг.* бўйгирифта.

БҮҒУРСОҚ *т. بوغرساق* *гуфт.* ҳамирлӯндаҳои ширу тухмдори дар равшан бирёнкарда, ки ҳамчун хӯрдани маросимӣ дар иду тӯйҳо истеъмол мекунанд, орзук.

БҮҒЧА *боғچه* чизҳои ба чодар басташуда (*хусусан либосҳо*), банд, баста, тугунча; **як бўғча** як банд; **бугча кардан** ба чодар бастан, дар чодар баста мондан (*бо мақсади гун кардани либосу либосворӣ*); **сарфа кунам, сагон баранд, бўғча кунам, мушон хӯранд** (*зарб.*); **бугчаи худро бардоштан** чизу чораи худро бардошта рафтан.

БҮҒЧАБАНДӢ *боғچهبندی* ба бугчома бастанӣ чизу чора, бўғча кардан.

БҮҒЧАБАРДОР *боغچهبردار* он ки бардошта гаштан ё бурдану овардани бўғчаҳо ба зим-

маи ӯ мебошад (*дар маросимҳо*).

БҮҒЧАДОР *بوغچهدار* ниғаҳбони либосҳои ба ҳаммом дохилшудагон.

БҮҒЧАЗАДА *بوغچهزده* матоъ ё либосе ки дар натиҷаи ҳамчун бисот дар бўғча бисёр нигоҳ доштан кӯҳна ва изи қатҳояш намерафтагӣ шудааст.

БҮҒЧАПЕЧ *بوغچهپيچ* порчаи матои чоркунча барои бўғча карда бастанӣ либосҳо, бугчома.

БҮДИҲАНДА *بودهنده* он чи, ки бўй (-и нохуш) ба атроф паҳн мекунад; бўйдор; бўйгирифта.

БҮДОР *بودار ниг.* бўйдор.

БҮЁ *بویا* бўйдиханда; хушбӯ, муаттар.

БҮЗА *بوزه* шаробе, ки аз шираи резаҳои биринҷ, арзан ва ё чав дастӣ тайёр карда мешавад; **бӯза хӯрдан.**

БҮЗАХОНА *بوزهخانه* чое, ки дар он бӯза тайёр мекарданд.

БҮЗАХҶҮР *بوزهخور* он ки бӯза менӯшад, истеъмолкунандаи бӯза.

БҮЗАХҶҮРӢ *بوزهخوری* *исми амал аз бӯза хӯрдан;* истеъмоли бӯза.

БҮЗБАЛА *т. بزبله* *гуфт.* 1. марди тануманд, чавони хузабр, паҳлавони далеру бебок. 2. олуфта, чавонмард.

БҮЗИНА *بوزينه* маймун, ҳамдуна.

БҮЗИНАГӢ *بوزينگی* *мансуб ба бӯзина;* ба бӯзина хос; **дӯстии бӯзина кардан** кореро ба нафъи касе гумон бурда, иҷро кардан, ки дар асл бар зарари ӯст; *муқ.* хизмати хирсона.

БҮӢДАН *بوئیدن* ба воситаи қувваи шомма бўй хис кардан, бўй кардан, шамидан, бўй кашидан.

БҮӢ *بوی* *ниг.* бӯ.

БҮӢБАР *بوی بر* *нав.* модда ё асбоб барои нест кардани бўи бад.

БҮӢБАРӢ *بویبری* аз байн бурдани бўи чизе (*ба воситаи маводи бўйбар*).

БҮӢГИР *بویگیر* *ниг.* бўгир.

БҮӢГИРИФТА *بویگیرفته* *сифати феълии замони гузашта аз бӯ(й) гирифтани;* бадбӯйгардида, бўи бад пайдокарда (*аз нӯсиши ва г.*): **гӯшти бўйгирифта, моҳии бўйгирифта.**

БҮӢДОР *بويدار* бўйдиханда; хушбӯ, муаттар.

БҮӢКАШӢ *بویکشی* *исми амал аз бӯ* **кашидан;**

бӯидан, бӯида дидан.

БҮЙМОДАРОН بويمادران *бот.* гиёҳи соқабаланде, ки гулҳои хӯшагии сафед дорад ва дар тиб ба кор меравад.

БҮЙНОК بويناك 1. *ниг.* бӯйдор. 2. бадбӯй, дорои бӯи нохуш: **ботлоки бӯйнок.**

БҮҚ بوق 1. аз соҳои бодӣ, ки навъи қадимии он аз шох буда, овози шахсро баланд мекардааст. 2. шайпури шикориён.

БҮҚӢ بوقى 1. он ки бӯку шайпур менавозад, шайпурзан. 2. ба шакли бӯқ, монанди бӯқ. 3. гули шайпурӣ.

БҮҚАЛАМУН بوقلمون 1. яке аз оилаҳои хазандағони сусмормонанди кишварҳои гарм, ки ранги пӯсташонро вобаста ба муҳит тағйир медиҳанд. 2. *маҷ.* рангоранг; **мурғи бӯқаламун** мурғи марҷон. 3. *маҷ.* шахси ноустувор, фикру қарори худро зуд тағйирдиҳанда.

БҮҚАЛАМУНӢ بوقلمونى *мансуб ба бӯқаламун;* монанди бӯқаламун.

БҮҚАЛАМУНСИФАТ بوقلمونصفت ба монанди бӯқаламун; сифату ҳолати бӯқаламунро дошта.

БҮҚАЛАМУНСИФАТӢ بوقلمونصفتى амал ва рафтори шахсе, ки фикру қарори худро ҳар лаҳза дигар мекунад.

БҮЛАК *т.* بولك *гуфт.* пора, бурда; қисм, қитъа; **бӯлаки замин** қитъаи замини ҳамвор; **бӯлак-бӯлак кардан** пора-пора кардан, ба порчаҳои хурд ҷудо кардан, майда кардан, реза кардан; **ду бӯлак кардан** ба ду қисм ҷудо кардан, ба ду ҳисса тақсим кардан.

БҮР I بور порчаи оҳаксанги нарм, ки дар мактабҳо барои дар тахтаи синф навиштан ба кор мебаранд, табошир.

БҮР II بور ранги сурхи сиёҳтоб; қаҳвай; **аспи бӯр** аспӣ тӯруқ.

БҮРА بوره *хим.* моддаи намакмонанд, ки дар тиб ва саноат ба кор мебаранд; танакор.

БҮРАБРАШ بورابرش *кит.* аспӣ сурх, ки нуктаҳои муҳолифи ранги асосии худро дорад, тӯруқи холдор, аспӣ аблақ.

БҮРАК بورك *кит.* 1. мағори нон, пӯпанак. 2. самбӯса.

БҮРДОҚӢ *т.* برداقى *гӯсфанди махсус барои гӯшту равған парво ва фарбеҳшуда; чорпои парвой; бӯрдоқӣ кардан* парвариш кардан,

фарбеҳ кунондан.

БҮРӢ بوريا мафраше, ки аз найи кӯфта бофта шудааст ва одатан барои нагузаронидани намай аз таги палос паҳн мекунад, ҳасир; **қаждumi таги бӯрӢ** душмани маккори пинҳонӣ.

БҮРӢБОФ بورياباف бофандаи бӯрӢ, бӯрӢсоз.

БҮРӢБОФӢ بوريابافى касбу шуғли бӯрӢбоф, бофтани сохтани бӯрӢ.

БҮРӢӢ بورياى аз бӯрӢ сохташуда; бӯрӢпеч.

БҮРӢКҮБОН بورياكوبان зиёфате, ки ба шарафи кӯчидан ба хонаи нав ба дӯстон медиҳанд: **бӯрӢкӯбон кардан.**

БҮРӢПЕЧ بورياپچ бо бӯрӢ печондашуда; **хонакӯчу бӯрӢпеч** бо тамоми чизу чораи хона, ҳамаи ашёи хонаро ҳамроҳ гирифта.

БҮРӢПУЛӢ بورياپولى *таър.* пуле, ки дар мактабҳои кӯҳна аз падару модари талабагон барои харидани бӯрӢву палоси дарсхона мегирифтанд.

БҮРӢПҮШ بريابوش *кин.* одами ниҳоят камбағал.

БҮРӢЧА بورياچه бӯрӢи хурд.

БҮРИКАЛЛА بوريكله навъи харбузаи кулӯла ва алобулои пешпазак.

БҮРОН بوران тундбоди барфу борон омехта (*одатан дар дашту биёбон*); **оромии пеш аз бӯрон** оромие, ки пас аз он талотуми фавқулодае рӯй додана аз эҳтимол дур нест.

БҮРОНӢ بورانى *мансуб ба бӯрон;* ба бӯрон хос; **абри бӯронӣ** абри сиёҳи бӯроновар.

БҮРОНОВАР بورانآور: **абри бӯроновар** абри сиёҳе, ки боиси хестани бӯрон мегардад, абри бӯронӣ.

БҮРРАНГ بوررنگ ба ранги бӯр, сурхи сиёҳтоб.

бӯс بوس 1. *асоси замони ҳозира аз бӯсидан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои бӯсанда: дастбӯс, заминбӯс, остонбӯс ва ғ.*

Бӯс بوس: **бӯсу канор** ба оғӯш кашидану бӯсидан.

Бӯса بوسه расонидани лаб ба рухсора, лаб ё дасти касе ё ба чизе ба нишонаи изҳори муҳаббат, эҳтиром ё навозиш: **бӯсаи гарм, бӯсаи ширин, бӯса гирифтани (додан, кардан); бӯса фиристодан** дастро ба лаб расонда, аз

дур ба бӯса ишора кардан ба касе.

БҮСААФШОН بوسه افشان *кит.* касе, ки бисёр бӯса мекунад.

БҮСАБОЗӢ بوسه بازی бӯсидани якдигар ҳангоми ишқбозӣ.

БҮСАБОРОН بوسه باران бисёр бӯсидан касеро.

БҮСАГИР بوسه گیر гирандаи бӯса, бӯсарабо.

БҮСАГОҲ بوسه گاه *кит.* чои бӯсидан ҳамчун лаб, рӯй *ва г.*

БҮСАРАБО بوسه ربا *кит.* бӯсаситон, бӯсагир.

БҮСАСИТОН بوسه ستان он ки бӯса меситонад, бӯсарабо.

БҮСАФИРЕБ بوسه فريب касе ё чизе, ки аз лиҳози бисёр зебо будан диққатчалбқунанда буда, бӯса талаб мекунад.

БҮСАЧИН بوسه چين бӯсақунанда, он ки бӯса мекунад.

БҮСАҶОӢ بوسه جاي *ниг.* бӯсагоҳ.

БҮСИДАН بوسيدن бӯса кардан, муччӣ кардан; ◇ **замин бӯсидан** *кит.* таъзим кардан.

БҮСОБҮС بوسا بوس бӯса кардани зиёд, бисёр бӯса кардан.

БҮСОБҮСӢ بوسا بوسى бӯсиданҳо, бӯса карданҳо; **бӯсобӯсӣ кардан** бисёр бӯса кардан, зиёд муччӣ кардан (*хусусан якҷанд кас*).

БҮСТОН بوستان 1. боғе, ки дорои меваю гулҳои фаровон ва сабзавоту полиз аст; боғи сабзу хуррам; гулистон, гулзор. 2. «Бӯстон»- номи китоби манзуми шайх Саъдии Шерозӣ (1184-1292).

БҮСТОНАФРӮЗ بوستان افروز як навъ гиёҳи ороишӣ, ки хӯшагули чорӯбакии мисли гули тоҷихурӯс арғувониранг дорад, баҳмалгул.

БҮСТОНӢ بوستانى *мансуб ба бӯстон*; дар бӯстон рӯида; боғӣ.

БҮСТОНСАРО(Ӣ) بوستان سرا(ى) хонае, ки рӯи ҳавлиаш мисли боғу бӯстон сабзу хуррам аст, хонаи боғчадор; **бӯстонсарои ҳукумати** кӯшкӣ боҳашамати боғу роғдор, ки қароргоҳи ҳукумат мебошад.

БҮТА بوته зарфи аз гилбӯта сохташуда, ки дар он нукра, тилло *ва г.* об мекунанд.

БҮТАБАНД بته بند устои бӯтабандӣ.

БҮТАБАНДӢ بته بندى *тех.* рӯкаш кардани андаруни бӯта *ва г.* бо маводи оташбардор, аз ҷиҳати химиявӣ устувор ё гармоногузар.

БҮТАҚОЛИБ بته قالب *тех.* қолиби бӯтарезӣ.

БҮТАНА بوتنه :**лойи бӯтана** *лаҳҷ.* лойи шуррут.

БҮТАСОЗ بوته ساز созандаи бӯта, тайёрқунандаи бӯта.

БҮТАХИШТ بوته خشت *тех.* навъи хишти оташбардор, ки дар сохтани бӯта ба кор мебаранд.

БҮҲЧА بوخچه *гуфт.*, *ниг.* бӯғча.

БҮҲРОН a. بحران 1. *тиб.* лаҳзаи тағйири қатъӣ дар ҳолати бемор. 2. *с.*, *икт.* аз дараҷаи талабот зиёд истехсол кардани мол дар мамлакат, ки боиси вайрон шудани ҳаёти иқтисодӣ, кам шудани музди кор ва ба амал омадани бекорӣ мегардад: **бӯҳрони иқтисодӣ**; **бӯҳрони сиёсӣ** ошуфтагӣ, норозигӣ ва қаҳру ғазаби оммавӣ дар мамлакат; ҳолатест, ки «боло» дигар ба идора кардан ба тарзи кӯҳна қодир несту «поёниҳо» ба таври пештара зиндагӣ кардан наметавонанд ва тағйир додани тарзи идора карданро талаб мекунанд; **бӯҳрони ҳукумати** қисман ё тамоман ба истеъфо баромадани ҳукумат аз сабаби шикаст хӯрдани сиёсати он ё муҳолифати ҳизбу гурӯҳҳои ҳукмрон ва ё зиддияти байни аъзои ҳукумат.

БҮҲРОНӢ بهراني *мансуб ба бӯҳрон*; **вазъияти бӯҳронӣ**.

БҮҲТОН a. بهتان сухани бади ноҳақ дар бораи касе, тӯҳмат, ифтиро; **бӯҳтон гуфтан дар ҳаққи касе** қасдан паҳн кардани хабари бардурӯғ бо мақсади беобрӯ кардани шахсе; **бӯҳтон задан ба касе** айби набудаи касеро ба вай нисбат додан.

БҮҲТОНГӢ بهتان گويى *исми амал аз бӯҳтон гуфтан*; тӯҳмат задан.

БҮҲТОНГӢ بهتان گوى он ки дар бораи касе сухани бади ноҳақ мегӯяд, тӯҳматқунанда.

БҮҲТОНЗАН بهتان زن он ки ба касе бӯҳтон мезанад; тӯҳматчӣ.

БҮҲТОНОМЕЗ بهتان آميز бо бӯҳтон омезишдошта; тӯҳматомез(она): **сухани бӯҳтономез**.

БҮШАХРӢ بوشهرى *бот.* авлоди бутта ва дарахтҳои қадпасти ҳамешасабз, ки чун растании ороишӣ ва доруй парвариш мекунанд (рододендрон).

БҮШИНОС بوشناس фарқ ва ҷудоқунандаи бӯйҳо; мутахассиси истехсолоти атриёт ба муайян кардани бӯйҳо.

БҮЪД *а.* بعد *кир.* дурй; фосила, андоза; **се бӯди олам** тӯл, арз, умқ *киноя аз* тамоми чаҳон, сар то сари дунё.

БҮЯ I *бир.* بويه *кир.* орзумандй; талаб, дархост.

БҮЯ II *бир.* بويه :**оли Бӯя таър.** номи сулолаи подшоҳони қадими Дайлам (а. X).

БҮЯНДА *бир.* بوينده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз бӯидан;* бӯйкунанда. 2. *кир.* бӯйдиханда, бӯйдор; бӯи хуш диханда.

БЮЛЛЕТЕН *ит.* бюллетин 1. ахбори мухтасари расмӣ дар бораи воқеаҳое, ки аҳамияти ҷамъиятӣ доранд. 2. нашрияи даврии ягон соҳаи илм, ҷамъият *ва ғ.*; хабарнома.

БЮРО *фир.* بيورا 1. мақоми дастаҷамъии роҳбарикунандаи баъзе созмонҳо: **бюрои**

сиёсӣ, бюрои хизб. 2. номи баъзе идора ва марказҳо: **бюрои обу хавосанҷӣ, бюрои тарроҳӣ.**

БЮРОКРАТ *фир.* بيوراکرت он ки ба хогири расмиятҳои ғайримухим ба моҳияти кор бепарвоӣ мекунад, расмиятгар, расмиятпараст.

БЮРОКРАТИЗМ *фир.* بيوراکرتيزم расмияти аз ҳад зиёд ва бемаврид дар иҷрои корҳои давлатию ҷамъиятӣ, расмиятпарастӣ.

БЮРОКРАТИЯ *фир.* بيوراکرتيه 1. *ниг.* бюрократизм. 2. *с.* амалдорони расмиятпараст.

БЮРОКРАТӢ *бир.* بيوراکرتى *мансуб ба* бюрократ **ва бюрократизм;** расмиятпарастӣ; **муносибати бюрократӣ** муносибат аз рӯи бюрократизм.

В

В ҳарфи сеюми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи вов (و); дар ҳисоби абҷад ба адади 6 баробар аст.

ВА *و* пайвандаки пайвасткунанда **ва агар, ва аммо, ва ё**; дар сурати паихам омадани калимаҳои бо ҳамсадо тамомшаванда «ва» ба «-у» ва агар онҳо бо садонок тамом шаванд, ба «-ву» ё «-ю» табдил меёбад (*мас.*, **молу ҳол, хонаву чо, орзую умед**); **ва ғайра // ва ҳоказо // ва монанди инҳо** таркиби ифодакунандаи ихтисор дар охири зикри номҳо, мисолҳо ва мавридҳои дигар; **ва алайкум ассалом!** ба шумо ҳам оромӣ меҳоям! (*таъбири ҷавоби салом*).

ВАБАР *وبر* 1. *кит.* пашми шутур. 2. *мач.* чодаре, ки аз пашми шутур тайёр мекарданд.

ВАБО *ا. وبا* 1. бемории сироятии ҳалокатовари меъда ва рӯда, ки боиси дарунравӣ, қай ва умуман вайроншавии мубодилаи обу намаки бадани инсон мегардад, холера. 2. густариши бемории сироятии ҳалокатовари оммавӣ ба воситаи микробҳо, эпидемия; муromурӣ. 3. *мач.* офат, бало: **вабои умумӣ, вабо омадан.**

ВАБОГИРИФТА *وباگرفته* *ниг.* вабозада.

ВАБОЗАДА *وبازده* дучори бемории вабо, мубталои вабо, вабогирифта.

ВАБОӢ *وبائي* *мансуб ба вабо*; гирифтори бемории вабо.

ВАБОЛ *ا. وبال* [*гӯфт. убол.*] 1. гуноҳ. 2. *мач.* зарар, зиён; азоб. 3. аз рӯи ақидаи муначчимон номуборак ва наҳс будани вазъияти сайёраҳою ситораҳо.

ВАБОХОНА *وباخانه* ҷое, ки дар он чо вабо

пахн шудааст.

ВА-ГАР//В-АГАР *واگر//واگر* шакли қўтоҳшудаи **ва агар**.

ВАГАРНА//В-АРНА *واگرنه//اورنه* шакли қўтоҳшудаи пайвандаки шартии **ва агар на**; дар акси ҳол, набошад.

ВАГОН *англ. واگان* воситаи маҳсуси хонамонанд барои кашонидани бор ва мусофирон дар роҳи оҳан, ки ба қатора васл карда мешавад: **вағони боркаш, вағони мусофирбар, вағони нармҷой, вағони сахтҷой; вағони ресторан** вағоне, ки дар он ресторан чо гирифтааст; **вағони умумӣ** вағони мусофирбаре, ки фақат ҷои нишаст дорад; **кор як вагон гӯфт.**, *киноя аз* кори ниҳоят зиёд.

ВАГОНСОЗӢ *واگانسازى* соҳаи саноат, ки барои роҳи оҳан вагон месозад: **корхонаи вагонсозӣ.**

ВАГОНЧА *واگانچه* вағони хурд, вагонетка, вагончаи боркашонӣ дар корхонаҳо.

ВАҒАР-ВАҒАР *واغروغر* 1. *калимаи тақлиди* овози хурӯшидани гурбаю сағ (*ҳангоми чанг*). 2. *мач.* мағал, ғалоғула: **вағар – вағар кардан.**

ВАҒАР-ВУҒУР *واغروغور* *ниг.* вағар-вағар.

ВАҒАСТАН *واغستن* ошкор кардан, зохир кардан.

ВАҒ-ВАҒ *واغوغ* *гӯфт.* доду фарёд, чанчол, дўғу пўписа.

ВАҒҒАС *واغس* *гӯфт.* 1. якбора даргирифтани оташ, башиддат сўхтан. 2. *мач.* овози саҳти инсон ё чизи дигар.

BAFFI **وغى**: вағғи даргирифтан *гуфт.* якбора даргирифтани оташ, гўгирд.

BAFESH **وغيش** *кит.* бисёр, анбӯх.

BAFNICH **وغنيچ** буттаест аз чинси настанранҳо мевааш монанд ба олуца, аммо хурд.

BAFO **وغا** *кит.* 1. чанг, мухориба. 2. ғалоғула, ғавғо, мағал.

BAFAA *а.* **ودعه** *кит.* навои садое; садое.

BAFANGAN **ودونگ** *гуфт.* дар авч, бобарор; **кораш вадаванг** дар авчу барор будани кори касе.

BAFIA//BAFIAT *а.* **وديعه//وديعت** *кит.* чизе, ки ба касе барои нигоҳдорӣ дода шудааст, амонат супурдашуда ё гузошташуда, амонат.

BAFOD//BAFOD *а.* **وداد** *кит.* дӯстӣ, муҳаббат.

BAFOE *а.* **ودايچ** *ч.* **вадиа//вадиат.**

BAFO *а.* **وداع** *ниг.* **видоъ.**

BAFUD *а.* **ودود** *кит.* бисёр меҳрубон, дӯст, муҳиб.

BAFJI **وژى**: **важжи кардан** мисли эҳсоси барқ задан дар бадан (*аз тарс, якбора мутаҳаййир шудан аз хабари ногаҳонӣ ва ғ.*).

BAFJOS **وژاس** *ниг.* **вижжас.**

BAFZ **وز** *шакли кӯтоҳшудаи ва аз.*

BAFA **وزغ** навъе аз қурбоққа, ғук.

BAFAK **وزك** *бот.* маҷнунбед, бед.

BAFELIN *фр.* **وزيلين** равғани молидание, ки дар тиб, косметика ва техника ба кор мееравад.

BAFE *а.* **وضيع** *кит.* 1. мақому мартабаи паст, дараҷаи поёнӣ. 2. *маҷ.* фурумоя, нокас.

BAFIA *а.* **وضيعه** *кит.* 1. зарари моддӣ, осеб, зиён. 2. андоз, хироч.

BAFIDAN **وزيدن** 1. ҳаракат кардани бод, ба ҷунбиш омадани шамол. 2. ба машом расидан, омадан(-и бӯй).

BAFIMA *а.* **وضيمه** таомдихӣ, оши худой додан пас аз марги наздикон.

BAFIR *а.* **وزير** 1. узви ҳайати ҳукумат, ки сарвари вазоратеро ба ўҳда дорад: **вазири**

вари вазоратеро ба ўҳда дорад: **вазири адлия, вазири корҳои хориҷӣ, вазири маориф, вазири молия.** 2. *таър.* мансабдори олимаком, ки баъд аз шоҳ (ё султону амир) мақоми баландро ишғол менамуд ва тамоми корҳои дохилӣ ва хориҷии мамлакатро идора мекард: **вазири дасти рост** а) вазири аввал, вазири содиқ ва боэътимод; б) *маҷ.* мададгори наздиктарин, ёрирасони содиктарин.

BAFIRAK **وزيرك** *бот.* растании ду ё бисёрсола аз хонаводаи чиллиқгулҳо, ки хусусияти дармонӣ дорад.

BAFIRZODA **وزيرزاده** фарзанди вазир, аз хонаводаи вазир.

BAFIRI **وزيرى** амал ва шуғли вазир, вазир будан; мақоми вазир, вазорат.

BAFIRONA **وزيرانه** монанди вазир, ба сони вазир.

BAFIFA *а.* **وظيفه** 1. кори муайяне, ки иҷрояш ба ўҳдаи касе воғузур шудааст; коре, ки кас ба иҷрои он ўҳдадор аст, кори ҳаррӯза, ўҳдадорӣ, хизмат, амал: **вазифаи инсонӣ, вазифаи муқаддас, вазифаи фахрӣ; вазифаи хонагӣ** машқ, масъала ва умуман сабак, ки барои дар хона тайёр кардан ба талаба супурда мешавад, супориш барои иҷро кардан дар хона. 2. шуғли расмӣ, мансаб: **аз вазифае озод кардан, ба вазифае таъйин намудан; иҷрокунандаи вазифаи директор** оне, ки муваққатан мансаби директориро ишғол намудааст ва ё дар набудани директор вазифаи ўро иҷро менамояд; **вазифаеро адо кардани чизе** кори чизеро ба ҷо овардани як чизи дигар. 3. *таър.* музди кор, маош; нафақа.

BAFIFAGIR **وظيفه گير** вазифаталаб, вазифахоҳ

BAFIFADOR **وظيفه دار** ўҳдадор, муваззаф; **вазифадор будан** иҷрои вазифаеро дар зимма доштан; **вазифадор кардан** иҷрои кореро ба зиммаи касе гузоштан.

BAFIFATALAB **وظيفه طلب** мансабхоҳ, мансабталаб.

BAFIFAXOH **وظيفه خواه** вазифаталаб, вазифагир.

ВАЗИФАХЎР *وظیفه خور* таър. касе, ки ба ӯ маоше таъйин шуда бошад; *ниг.* **вазифа** 3.

ВАЗИФАШИНОС *وظیفه شناس* он ки кори су-пурдашуда ё ўхдадории ба зимма гирифта-ашро бо ҳисси масъулият ва аз рӯи виҷдон иҷро мекунад; масъулиятшинос.

ВАЗИФАШИНОСӢ *وظیفه شناسی* вазифашинос будан, бо камоли ҳисси масъулият ва аз рӯи виҷдон иҷро кардани вазифа; боинти-зомӣ, масъулиятшиносӣ.

ВАЗИШ *وزش* *исми маънӣ аз вазидан:* **вазиши бод.**

ВАЗН *а.* *وزن* 1. вазнинии чизе, ки дар тарозу баркашида ва ё аз рӯи ҳаҷмаш муайян карда мешавад, сикл, гаронӣ, сангинӣ: **вазни сабук, вазни гарон.** 2. *адш.* андоза, ченаки шеър: **вазни арӯз, вазни ҳичо; бар вазни...** а) ба оҳанги..., ба зарби...; б) му-вофиқи усули ...; в) дар қолиби сохт ва та-лаффузи ..., ҳамвазни... (*истилоҳи лугатшиносӣ*). 3. *мач.* эътибор; қадр, қимат: **вазн доштан; вазни хос** // **вазни қиёсӣ** *физ.* таносуби вазни ҷисм ба вазни обе, ки дар ҳаҷм якхела аст (*дар ҳарорати 4 селсий*).

ВАЗНА *а.* *وزنه* 1. ҷисми филизӣ ё сангӣ ба вазни муайян, ки барои санчидани вазни ашё дар тарозу истифода мешавад. 2. ҷис-ми филизӣ, ки барои эҷоди баробарвазний дар васоили техникӣ *ва г.* истифода меша-вад. 3. *варз.* гӯйи филизӣ бо вазнҳои мух-талиф.

ВАЗНАБАРДОР *وزن بردار* варзишгаре, ки вазна мебардорад.

ВАЗНАБАРДОРӢ *وزن برداری* навъи варзиш, ки иштирокдорони он дар бардоштани вазна мусобика мекунанд, штангабардорӣ.

ВАЗНАН *а.* *وزناً* аз рӯи вазн, бо кашидани вазн.

ВАЗНДОР *وزن دار* 1. дорои вазн, вазндошта. 2. *мач.* бозътибор; қонёқунанда; **сухани вазндор** сухани бозътибор. 3. *адш.* бо рио-яи қоидаи вазн иншошуда (*оид ба шеър*).

ВАЗНДОРӢ *وزن داری* вазндор будан; дорои вазн будан.

ВАЗНИН *وزنين* 1. дорои вазни зиёд, гарон, сангин, сақил; *муқоб.* **сабук.** 2. душвор, мушқил; саҳт, зӯрталаб: **кори вазнин.** 3. *мач.* ботамкин, ботахаммул, бурдбор: **ваз-нин шудан, худро вазнин нигоҳ доштан.** 4. *мач.* дучон, ҳомила: **бемории вазнин** касалии саҳт ва хавфнок; **бори вазнин** а) боре, ки дорои вазни зиёд аст; б) *мач.* кори душ-вор, вазифаи мушқил; в) *мач.* ташвиш, за-ҳмати зиёдатеъ, боиси дарди сар, бори га-рон; **роҳи вазнин** роҳи душворгузар, роҳи пуразоб; роҳи пурхатар; **хӯроки вазнин** хӯроки душворҳазм; **ҳавои вазнин** а) ҳавои ғализ, вайрон, дам; б) муҳити баду ногу-вор; *барои касе вазнин будани коре* барои касе душвор будани иҷрои коре; аз ўҳдаи иҷрои коре баромада натавонистани касе; **вазнин шудани аҳвол** а) шиддат гирифтани вазъ(-и бемории касе); б) бад, танг ва тоқатфарсо шудани шароити зиндагии касе; **вазнин - вазнин нафас кашидан (гирифт-тан)** бо душворӣ нафас гирифтани, дароз-дароз нафас кашидан; **вазнин-вазнин қадам мондан** душвор ва хеле оҳиста роҳ гаштан; **гӯши вазнин** костагии қобилияти шунавоӣ, дуруст нашунидани гӯш; **саноати вазнин** маҷмӯи соҳаҳои саноат, ки таҷҳизоту дастгоҳи мошинҳо ва маҳсулоти саноати вазнин истехсол мекунад; **вазнин будани хоки ҷое** дар мавриди ба ҷое омада аз он ҷо рафта натавонистан ва муқимӣ шудани касе гуфта мешавад; **ҷинояти касе вазнин шудан** зиёд шудани гуноҳи касе.

ВАЗНИНАК *وزنينک* *шакли тасғир ва навозиши вазнин.*

ВАЗНИНАКАК *وزنينکک* *ниг.* **вазнинак.**

ВАЗНИНБОР *وزنين بار* дорои бори вазнин; нақлиёте, ки бори вазнин дорад: **қиштии вазнинбор, қаторайи вазнинбор, мошини вазнинбор.**

ВАЗНИНӢ *وزنينی* 1. вазни зиёд доштан, га-ронӣ, сангинӣ; **вазнинӣ доштан** (-и мисраи шеъре) *адш.* аз рӯи қоидаи вазни арӯз до-рои ҳичоӣ зиёдатеъ будан, нуқсондор буда-ни мисраи шеъре. 2. душворӣ, мушқилӣ, саҳтӣ: **вазнинӣ кардан** а) душвор будан; б) *мач.* азобу ташвиш пеш овардан, бори га-рон шудан. 3. *мач.* ботамкинӣ, бовиқорӣ;

бардошт, сабру тоқат; **вазнинӣ кардан** дар иҷрои коре сабру тамкин зоҳир кардан; $\diamond$ **вазнинӣ дар гардани касе будан** дар зиммаи касе будани қисми мушқил ва саҳти коре.

ВАЗНИНҚАДАМ وزنبن قدم 1. вазнин ё ботамкин қадам мондани касе, вазнин-вазнин роҳ гаштан (*нисбат ба одамони тануманд гӯянд*). 2. *мач.* он ки бо омаданаши ягон воқеаи нохуш рӯй медиҳад.

ВАЗНИННАВО وزنبن نوا суруди нохуш, суруди нофорам.

ВАЗНИНОВОЗ وزنبن آواز садои нохуш, садои нофорам.

ВАЗНИНОНА وزنبنانه ботамкин, бовикорона, оромона, оҳиста: **вазнинона гап задан, вазнинона қадам партофтан**.

ВАЗНИНОҲАНГ وزنبن آهنگ оҳанги ҳазин, оҳанги ғамгин.

ВАЗНИНТАБИАТ وزنبن طبيعت бо хӯю хислати вазнин.

ВАЗНИНТАН وزنبن تن бузургчусса, қавипайкар.

ВАЗНИНЧУССА وزنبن چته *ниг.* бузургчусса.

ВАЗНКАШӢ وزن كشي 1. муайян кардани вазни бор ва чизи дигар. 2. *варз.* муайян кардани вазни варзишгарон дар варзишҳои ба монанди муштзанӣ, гӯштин, вазнбардорӣ барои гурӯҳбандии онҳо аз рӯи вазн дар мусобиқаҳо.

ВАЗННОКӢ وزن ناکي вазннок будан, вазндорӣ, дорои вазн.

ВАЗОАТ *а.* وضاعت *кит.* хубӣ, покӣ.

ВАЗОН وزن *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз* **вазидан**; дар ҳолати вазиш; вазанда; **вазон шудан** вазидан.

ВАЗОН(И)ДАН وزنبن // وزانیدن *тарзи бавоситтаи* **вазидан**.

ВАЗОРАТ *а.* وزارت 1. муассисаи марказии ҳукумати, ки идора кардани соҳае ба он вогузор шудааст. 2. биное, ки ин муассиса ҷой гирифтааст, вазоратхона: **вазорати адлия, вазорати маориф, вазорати молия, вазорати корҳои дохилӣ, вазорати корҳои хо-**

риҷӣ. 3. *кҳн.* амалу мансаби вазир, вазирӣ.

ВАЗОРАТӢ وزارتى *марбут ба* **вазорат**; он ки дар вазорат кор мекунад.

ВАЗОРАТПАНОҲ وزارت پناه *таър.* лақаби вазири аввал дар собиқ аморати Бухоро.

ВАЗОРАТҲОНА وزارت خانه бинои марказии вазорат, сохтмони марказии вазорат; вазорат; ҷои вазорат.

ВАЗОҲАТ *а.* وضاحت *вазехӣ, равшанӣ.*

ВАЗӢ *а.* وضع 1. гузоштан, ниҳодан; гузориш. 2. вазъият, ҳол, ҳолат: **вазъи ҳамл** ҳолати дучонӣ, ҳомилагӣ; зоидан; **вазъ кардан (намудан)** а) ба вучуд овардан; баровардан: **қонуни тозае вазъ кардан**; б) муқаррар кардан, таъйин кардан.

ВАЗӢАН *а.* وضعاً мувофиқ ба шароит; вобаста ба вазъият, ҳолат, аҳвол.

ВАЗӢИЯТ *а.* وضعيت 1. ҳолат, аҳвол, шароит: **вазъияти кор, вазъияти ҳозираи касе; дар вазъияте, ки...** ба тарзе ки..., дар ҳолате ки..., **дар вазъияти ноқулай (ноҳинҷор, бад) мондан** ба ҳолати нобоб дучор шудан. 2. маҷмӯи муносибатҳои ҷамъиятию сиёсӣ: **вазъияти байналхалқӣ, вазъияти дохилии сиёсии мамлакат; вазъияти сиёсӣ ва иҷтимоӣ.** 3. тартибот ва шароити муқарраркардаи ҳукумат дар ҳаёти ҷамъиятӣ: **вазъияти ҳарбӣ эълон кардан** ҳолати ҳарбӣ ҷорӣ кардан. 4. намуди зоҳирӣ, авзоъ, қиёфа; **вазъияти салом** ҳолати дар мавриди саломии низомӣ муқарраршударо гирифтани аскарон; **вазъияти табиӣи кишвар** мавқеи табиӣи кишвар; **вазъияти ҷуғрофӣи мамлакат** ҷой ва мавқеи ҷуғрофӣи мамлакат: **дар вазъияти ғайрирасмӣ** дар ҳолати берун аз расмият; **дар вазъияти самимӣ** дар муҳити дӯстии самимона.

ВАЗӢӢ وضعى *лаҳҷ.* девонатабъ, девонамизоч; ҳаёли.

ВАИД *а.* وعيد *кит.* таҳдид, ваъдаи ҷазои бад, қавл додан ба касе дар бораи иҷрои ягон кори бад (*ҷазодиҳӣ, интиқомгирӣ ва ғ.*); *муқоб.* **ваъда.**

ВАИЛЛО *а.* والا *кит., пайвандаки* **хилофӣ** вагарна, дар акси ҳол.

ВАЙ *وى* 1. *ҷонишини шахси танҳо* ӯ. 2. *ҷонишини ишоратӣ* он, ӯ.

ВАЙЛ I *ا. ويل* *kit.* 1. бадбахтӣ, мусибат, ғаму кулфат; **вайлу субур** фалокат ва ҳалокат. 2. *вой!*, *хайфо!*, *дареғо!* 3. *д.* номи яке аз водихои дӯзах: **чохи вайл**.

ВАЙЛ II *ا. ويل* *kit.* вақт, фурсат: **вайл ёфтан**, **фурсат пайдо кардан**.

ВАЙЛА *а. ويله* *kit.* нолаву фарёд, шӯру вовайло: **вайла кардан (намудан)**.

ВАЙРОН *ا. ويران* 1. шикаста, табоҳ, аз кор баромада; хароб; *муқоб.* **обод: роҳи вайрон, хонаи вайрон**. 2. *ниг.* **вайрона**. 3. нодуруст, тахрифшуда; ғалат, нуқсондор; **забони вайрон** забони носуфта ва олоишёфта; **чумлаи вайрон** чумлаи ғалат, чумлаи хилофи қоидаҳои забон сохташуда. 4. фосид, ганда; **вайрон кардан (намудан)** а) шикастан, хароб кардан, аз кор баровардан; аз байн бурдан, нест кардан; ғалтонидан (*бино, ишшоот, шаҳру деҳот ва ғ.*); б) чизеро зоеъ кардан (*дар тайёр кардани он*), ғайри қобили истифода кардани чизе (*аз ўҳдаи сохтан, дўхтан, истифода ё таъмири чизе набаромадан*); в) *маҷ.* бекор (безътибор) кардан, лағв кардан (*хучҷатеро*); г) *маҷ.* риоя накардан (*мас., расму оини пешиниёнро ё қонуни ҷоеро*); бар хилофи чизе кор кардан; **вайрон будан тарзи бевоситаи вайрон кардан; вайрон шудани асаб** асабонӣ шудан, худро боздошта натавонистан; **вайрон шудани меъда** қобилияти ҳозимаашро гум кардани меъда, номўътадил кор кардани меъда; **вайрон шудани хун** фосид гаштани хун; **вайрон будани ахлоқ** бадахлоқ, бадқирдор, фосик; **вайрон шудани муносибати байни ду кас** рӯй додани дилхунукӣ (ноҳушӣ), қанда шудани алоқа ва муносибати байни ду кас; **вайрон шудани касе** а) бераҳа шудани касе, аз роҳи дуруст баромадани касе; б) бадрафтор (бадахлоқ) шудани касе; **интизомро вайрон кардан** риоя накардан ба интизом, беинтизомӣ кардан; мувофиқи тартибу қоидаи муқарраршуда рафтор накардан; **пинаки худро вайрон накардан** парво накардан, эътибор надодан ба ҳодисае; **савдоро вайрон кардан** барҳам додани созише дар ху-

суи харидуфурӯхти чизе; **сукут (хомӯшӣ)-ро вайрон кардан** хомӯширо халадор кардан, хомӯширо аз байн бурдан.

ВАЙРОНА *ا. ويرانه* бинои харобшуда ва фатарот; хароба, димна, ҷои нообод, харобазор; **вайрона кардан** хароб (валангор) кардан, ба хароба табдил додан; **вайрона шудан тарзи бевоситаи вайрон кардан; ганҷ дар вайрона (зарб.)**.

ВАЙРОНАГӢ *ا. ويرانگي* ноободӣ, харобӣ; парокандагӣ, парешонӣ.

ВАЙРОНАЗОР *ا. ويرانهزار* ҷое, ки харобаҳои зиёд дорад, харобазор.

ВАЙРОНГАР *ا. ويرانگر* вайронқунанда, боиси вайронӣ, вайронкор.

ВАЙРОНГАРӢ *ا. ويرانگري* вайронгар будан, вайронқунандагӣ, вайронкорӣ.

ВАЙРОНЗОТ *ا. ويرانذات* *гӯфт.* он ки насабаш хуб нест, бадзот.

ВАЙРОНӢ *ا. ويراني* 1. харобӣ; харобшавӣ; нобудшавӣ; шикаст. 2. нақс, иллат; нодурустӣ; **вайронии ҳаво** номусоидии ҳаво, бад будани обу ҳаво.

ВАЙРОНКОР *ا. ويرانكار* 1. харобкор, вайронқунанда; *муқоб.* **ободқунанда**. 2. зарарасон; халалрасонанда; ихтилофандозанда (*дар байни ду кас*). 3. он ки кореро бо нуқсон иҷро мекунад; барорандаи маҳсулоти иллатнок.

ВАЙРОНКОРӢ *ا. ويرانكاري* 1. зиёнкорӣ, харобкорӣ. 2. бо нуқсон иҷро кардани коре, маҳсулоти иллатнок баровардан. 3. риоя накардани қоидаву қонун, қонуншиканӣ.

ВАЙРОНҚУНАНДА *ا. ويرانکننده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз вайрон кардан*. 2. *ниг.* **вайронкор**. 3. риоянақунанда (-и тартибот, қоида, интизом...); **вайронқунандаи сарҳад** он ки бе иҷозати расмӣ аз сарҳади давлате гузаштааст.

ВАЙРОННАШАВАНДА *ا. ويراننشونده* шикастнопазир, халалнопазир; мустаҳкам: **дӯстии вайроннашавандаи халқҳо**.

ВАЙРОННОПАЗИР *ا. ويرانناپذير* харобнашаванда, вайроннашаванда; пойдор, устувор;

безавол.

ВАЙРОНШАВӢ *ويران شوى* *исми амал аз вайрон шудан*; 1. харобшавӣ, табохшавӣ. 2. пӯсидан (*доир ба мева, сабзавот, гӯшт ва ғ.*); **вайроншавии хун** фосид шудани хун.

ВАЙРОНШУДА *ويران شده* 1. *сифати феълии замони гузашта аз вайрон шудан*. 2. харобгардида, аз кор баромада: **ҳавлии танги вайроншуда**. 3. пӯсида, фосидгашта, гандида, бӯйоварда (*доир ба гӯшт, мева ва сабзавот*); **ҳавои вайроншудаи хона** ҳавои ғализу дами хона. 4. бериҳашуда, аз роҳи дуруст баромада; бадрафтор; бадахлок.

ВАЙҲАК *а. ويحک* *кит.* вой бар ту!, вой бар ҳолат!

ВАКИЛ *а. وكيل* 1. он ки ичрои коре аз тарафи касе, муассиса ё ҷамъияте ба ӯ супурда шудааст, намоянда; гумошта, фиристода: **вакили анҷуман, вакили мӯътамад, ҳайати вакилони ҳукумати; вакили мухтор таър.** намояндаи соҳибхитиёри давлати марказӣ дар вилояте (*дар солҳои аввали инқилоби Бухоро*); **вакили никоҳ** ду нафаре, ки вақти ақди никоҳ аз тарафи домод ва арӯс ҳозир шуда, онҳоро таъйид мекарданд; **вакили озуқа таър.** маъмури ҷамъ кардани озуқа дар солҳои аввали инқилоби Бухоро; **вакили сиёсӣ таър.** гумоштаи ҳукумати подшоҳии Русия дар Бухорои амирӣ, ки ба корҳои аморат назорат мекард; **вакили харҷ** мутасаддии расмӣ шахсе, муассисае ё созмоне дар хароҷот. 2. намояндаи интихоби дар парламент, маҷлис, депутат; **вакили баҳор** муждарасони баҳор.

ВАКИЛӢ *килий* *ниг.* ваколат; **вакили кардан** намояндагӣ намудан, вакил будан, пешкор будан.

ВАКИЛКУНАНДА *واكيل كننده* *сифати феълии замони ҳозира аз вакил кардан*; он ки аз тарафи худ касеро вакил таъйин мекунад.

ВАКОЛАТ *а. كالت* вакилӣ, гумоштагӣ; ҳуқуқ ва вазифаи вакил, **хати ваколат** *ниг.* **ваколатнома**; **ваколат гирифтани** ҳуқуқи вакилӣ гирифтани; **ваколат додан** ҳуқуқ додан ба касе барои иҷрои коре; расман ба касе ихтиёри вакилӣ додан; **ваколат доштан** ба иҷрои коре маъмур будан; ихтиёри иҷрои

кореро доштан.

ВАКОЛАТДИҲАНДА *وكالت دهنده* *сифати феълии замони ҳозира аз ваколат додан*; он ки ба касе ихтиёри вакилӣ медиҳад.

ВАКОЛАТДОР *وكالت دار* вакил, намоянда, вакилшуда; **мақомоти ваколатдор** созмон ва идораҳои дорои ҳуқуқи даҳолат ба коре.

ВАКОЛАТӢ *وكالتى* *мансуб ба ваколат*; муомилае, ки бо ваколат анҷом мешавад, аз тариқи ваколат: **хариду фурӯши ваколатӣ; ваколатӣ анҷом додани** *чизе* аз тариқи ваколат анҷом додани *чизе*.

ВАКОЛАТНОМА *وكالت نامه* шаҳодатномаи вакилӣ дар бораи ҳуқуқ доштан ба коре; эътимоднома, эътиборнома.

ВАКОЛАТХОНА *وكالت خانه* идораи вакил.

ВАҚР *а. وكر* *кит.* ошёна, лона, хонаи паранда.

ВАКСИНА *лот. و كسينه* доруе, ки барои пешгирӣ аз касалиҳои гузаранда ба хуни одам ё ҳайвон мегузаронанд.

ВАКУУМ *лот. و كئوم* *физ., тех.* 1. ҳолати беҳавоӣ дар даруни ягон зарфи сарбаста. 2. фазои холи; беҳавоӣ, холигӣ, хало.

ВАКУУМСАНЧ *و كئوم سنج* асбоб барои ҷен кардани тунукии газҳо, халосанч.

ВАҚАР-ВАҚАР *و قر و قر* *ниг.* вақ-вақ.

ВАҚ-ВАҚ *و قوق* 1. *калмаи тақлиди овози қурбоққа*. 2. *маҷ.* сафсата, гапи беҳуда; беҳудагӯӣ, лаққигӣ; **вақ-вақ кардан** а) овози хос баровардани қурбоққа; б) *маҷ.* лаққидан, сафсата гуфтан, ҳарзагӯӣ кардан.

ВАҚЗАДА *و قزده* аз ҳадақа баромада (*чаим*); чаҳанда.

ВАҚЕҲ *а. و قيج* *кит.* бешарм, беҳаё, берӯй.

ВАҚЕҲАХӢЙ *و قيجه خوى* бадахлок, бешарму ҳаё.

ВАҚИД *а. و قيد* сӯзишворӣ (*аз қабилӣ хасу хошок*); параҳаҳои хушке, ки барои даргирондани оташ ба кор мебаранд; пешдаргирон.

ВАҚҚОД *а. و قَاد* *кит.* 1. кӯрасӯз, оташафрӯз, алавмон. 2. фурузон, бисёр равшан, дурах-

шон (*oid ба ситора*). 3. *мач.* расо, тез, равшан, мунаввар (*oid ба табъ, фикр ва зехн*).

ВАҚҚОС *а.* وقّاس و قاس чангчӯ, чангара.

ВАҚОЕЪ *а.* وقايع و ق. вокеа.

ВАҚОЕЪНАВИС وقايع نويس вокеанавис, таърихнавис; мухбир.

ВАҚОЕЪНАВИСӢ وقايع نويسى *ниг.* вокеанависӢ.

ВАҚОЕЪНИГОРӢ وقايع ننگارى *ниг.* вокеанигорӢ.

ВАҚОЕЪНОМА وقايع نامه шарҳи чигунагии ходисаҳои таъриҳӣ бо калами вокеанавис, тасвири ходисаҳо.

ВАҚОҲАТ *а.* وقاحت *кит.* бешармӣ, беҳаёӣ; беадабӣ.

ВАҚТ *а.* وقت 1. гоҳ, ҳангом, ҳиссае аз замон, соатҳои муайяни шабу рӯз: **вақти говгум, вақти пешин, вақти шом, вақти ғуруби офтоб.** 2. фурсат ва муддати одатан муқарраршудаи коре; мӯҳлат: **вақти мувофиқ (муносиб), вақти имтиҳон, вақти хуфтан, боз чанд вақт, чанд вақт боз.** 3. фасл, мавсим: **вақти баҳор, вақти гул, вақти майса, вақти тутпаз(ӣ), дар ин вақти сол.** 4. қарат, навбат: **панҷ вақт намоз.** 5. аҳд, давр замон; **ҳокими вақт** ҳукмрони онвақта; **ба вақти...** ҳангоми фаро расидани мӯҳлати коре: **ба вақти дарав, ба вақти сахар, ба вақти ваъдагӣ...**; **баъзе вақт** гоҳо, гоҳ-гоҳ, баъзан; **вақте ки...** *пайвандаки замон* ҳангоме ки..., хине ки ..., замоне ки...; **вақти холи** фурсат, соату дақиқаҳои фориғ аз кор; **вақти шаб** шабонгоҳ; **вақт-вақт** гоҳ-гоҳ, баъзан; **вақту бевақт** ҳар замон, гоҳо, бармаҳалу бемаҳал; **вақту соат** замон; фурсати мувофиқ, вақти даркорӣ барои иҷрои коре; **дар андак вақт** дар муддати кӯтоҳ; ба зудӣ, ба тезӣ; **дар вақти...** а) ҳангоми..., дар ҳини..., дар аснои...; б) дар айёми..., дар овони...; дар солҳои...: **вақти пиронсолӣ, вақти муллобачагӣ, вақти донишчӯӣ;** в) дар фасли..., дар мавсими... (*боронгарӣ, дарав, ғунҷини ҳосил, сармои саҳт, тайёрӣ ба киштукор...*); **дар вақте ки // дар вақтҳои охири** дар рӯзҳои охири;

замонҳои охири; **дар вақтҳои наздик** ба қарибӣ..., дар рӯзҳои наздик; **ин вақт** а) ин лаҳза, ин дам, ин замон; б) имрӯз, ҳоло, кунун (*ба ин маънӣ бештар дар шакли ҷамъ меояд: ин вақтҳо*); **кадом вақт** а) қай?, дар кадом замон?; б) рӯзе, бор; **тангии вақт** кам будани фурсат; **то ин вақт** то ин замон; то ин рӯз; то кунун, то ҳол; **то он вақт** то он замон, то он рӯз; **то хеле вақт** муддати зиёд; то дергоҳ; **ягон вақт** а) ягон бор; ягон рӯз; фурсат ёфта...; б) ҳеч гоҳ; **ҳеч вақт** ҳаргиз (*бештар бо феъли инкорӣ меояд*); **як вақт** а) муддате; замоне; б) як маҳал, ногаҳон, дар ҳолате; в) чанде пеш аз ин; дар гузашта (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ меояд: як вақтҳо*); **якчанд вақт** муддати чанде; **ҳама вақт** ҳамеша, доимо; **вақти чизе нагузаштан** фурсат аз даст на рафтани, дер нашудани барои иҷрои коре; **вақт доштан** фурсати аз корҳо озод будан, вақти холи доштан; **вақт ёфтани** вақти холи ва ё фурсати мусоид пайдо кардан барои иҷрои коре; **вақтро нагузарондан** фурсатро аз даст надодан, дер нашуда коре кардан; **вақти коре расидани** муҳайё шудани фурсату мавриди мусоиди иҷрои коре, фаро расидани пайти иҷрои коре; **зиёд вақт гирифтани** вақти зиёде талаб кардан, ба мӯҳлати зиёд эҳтиёҷ доштан; **агар вақт шавад** агар фурсат бошад, агар вақт мусоид бошад; **вақт беғоҳ шуда...** рӯз ба поён расида...; **вақте мерасад, ки...** // **як вақт меояд, ки...** замоне мерасад, ки...; рӯзе мешавад, ки...; **вақт танг (аст)** фурсат кам (аст); **дар вақт-вақташ** *ниг.* **дар сари вақт; дар сари вақт // сари вақт** а) дар вақту соати даркорӣ; дар мавридаш; дар вақти муқарраршуда; б) таъхир накарда; **вақти касеро гирифтани** касеро бо гапу кори бемаврид андармон кардан, касеро аз кор мондан; **вақти касе хуш будан** хурсанд будан, хушнуд будани касе; **вақту бевақт нагуфта...** рӯзу шаб нагуфта...; вақти худро дарег надошта...; **вақту соаташ ки расид...**

ВАҚТБАЙӢ وقت بيج музде, ки аз рӯи вақти ба ягон кор сарфшуда пардохта мешавад, соатбайъ.

ВАҚТГИР وقت گير :**кори вақтгир** коре, ки барои анҷом додани он вақти зиёде лозим

аст.

ВАҚТГУЗАРОНӢ وقت گذرانی бо коре андармон шуда вақтро осон гузарондан; вақт кӯр кардан.

ВАҚТӢ وقتى 1. марбут ба вақт. 2. зудгузар, лаҳзавӣ.

ВАҚТКАШӢ وقت كشي ба дарозӣ кашидани вақт, масалан дар бозиҳои варзишӣ барои нигоҳ доштани вазъияти барои даста мувофиқ.

ВАҚТХУШ وقت خوش хушҳол, хурсанд.

ВАҚТХУШӢ وقت خوشى хушҳолӣ; хурсандӣ, шодмонӣ: вақтхушӣ кардан.

ВАҚТЧОҚ وقت چاق хурсанд, димоғчок; хуштабиат.

ВАҚТЧОҚӢ وقت چاقى хурсандӣ, димоғчокӣ.

ВАҚТШИНОС وقت شناس донандаи қадру қимати вақт, вақтро ғанимат донанда, ибнулвақт.

ВАҚТШИНОСӢ وقت شناسى ҳолат ва амали вақтшинос.

ВАҚТШУМОР وقت شمار 1. вижагии соате, ки сари ҳар вақт (мас., ҳар ним соат) занг ме-занад. 2. нигарон, музтариб.

ВАҚУД а. وقود ниг. вақид.

ВАҚФ а. وقف таър. 1. мулк (замин, бино ва ғ.), ки соҳибаш онро барои масрафи мадраса ё масҷиде бахшида ё васият кардааст. 2. кит. таваққуф, истодан (мас., вақти хондани Қуръон дар миёни оят истодан, вақф кардан).

ВАҚФА а. وقفه 1. ист, даранг, таваққуф; вақфа кардан истодан, даранг намудан. 2. фосилаи замоне мавқуф ва кӯтоҳ; вақти кӯтоҳ; вақфа додан ист додан, бо мавқеъ нафас кашидан (хусусан дар вақти хондани Қуръон).

ВАҚФИЯ а. وقفیه таър. вақфнома, васиқаи вақф, хуччати вақф шудани мулк (замин, бог ва ғ.).

ВАҚФКОР وقف كار таър. он ки дар заминҳои вақф кор мекард: деҳқони вақфкор.

ВАҚФНОМА وقف نامه таър. хуччати вақф шудани мулк (замини қорам, ҷӯй, бино ва ғ.); васиқаи вақф, ки дар он ба чи мақсад сарф шудани даромади вақф зикр мегардид.

ВАҚФХӢР وقف خور таър. гирандаи маош аз даромади мулки вақф (мас., имом, муаззин, мударрис).

ВАҚФХӢРӢ وقف خورى фоидабинӣ аз молу амволи вақф.

ВАҚЪ а. وقع кит. 1. ҷои баланд, баландӣ. 2. аҳамият; эътибор, арзиш: вақъ гузоштан аҳамият додан, эътибор додан; вақъ додан; ниг. вақъ гузоштан; вақъ доштан арзиш ва эътибор доштан.

ВАЛАВ а. ولو 1. лоақал, ақаллан, ҳеч набошад. 2. агарчӣ, ҳатто; ҳатто агар.

ВАЛАД а. ولد кит. зода, фарзанд; писар: Точиддин валади Файзиддин.

ВАЛАДУЗЗИНО а. ولد الزنا бачае, ки аз падару модари беникоҳ зоида шудааст, ҳаромзода, ҳаромӣ.

ВАЛАНГИДАН و ننگیدن кит. бадгӯй кардан, бетартибӣ кардан.

ВАЛАНГОР و ننگار 1. вайрона, хароба, фатаротгашта; бинои валангор, ҳавлии валангор; валангор кардан, вайрону валангор шудан. 2. бетартиб, бевандубор.

ВАЛАНГОРӢ و ننگارى 1. вайронӣ, харобӣ, валангор будан. 2. бетартибӣ, бевандуборӣ, ҳарзагӣ.

ВАЛАНГОРШУДА و ننگار شده харобшуда, вайроншуда.

ВАЛАЪ а. و لع кит. ҳавову ҳавас; эҳтирос, ҳирс.

ВАЛВАЛА و لوله шӯру ғавфо, ғулғула, доду фарёд; ошӯб, мағал, хархаша: валвала бардоштан, валвала бархостан; валвала андохтан шӯру ошӯб барпо кардан.

ВАЛЕ و لى пайвандаки хилофӣ аммо, лекин.

ВАЛЕК و ليک шакли кӯтоҳшудаи валекин.

ВАЛЕКИН و ليکين ниг. вале.

ВАЛЕНТНОКӢ *ولينتناكى* *хим.* қобилияти пайвастанавии банди химиявӣ ва ҳосил кардани унсурҳои дигари химиявӣ.

ВАЛИАХД *а. ولي عهد* *таър.* писари подшоҳ ё ягон шахси наздики *ӯ*, ки дар вақти барҳаёт будани *ӯ* вориси тоҷу тахт таъйин мешуд, ҷойнишини шоҳ.

ВАЛИАХДӢ *ولي عهدى* 1. мансуб ба **валиахд**. 2. шуғлу мақоми **валиахд**, **валиахд** будан, ҷойнишин будан.

ВАЛИГӢ *وليگى* *д.* **вали** будан, соҳибкаромӣ, авлиғӣ.

ВАЛИМА *وليمه* *кит.* зиёфате, ки ба муносибати ягон воқеаи хурсандибахш дода мешавад, зиёфат, меҳмондорӣ; базми арӯсӣ.

ВАЛИНЕЪМАТ *а. ولي نعمت* 1. олиҳиммат, соҳибэҳсон, сахӣ. 2. неъматдиханда, хӯчаин; тарбиятгар, сарпараст.

ВАЛИНЕЪМАТӢ *ولي نعمتى* 1. олиҳимматӣ, саховатмандӣ. 2. неъматдихандагӣ; сарпарастӣ.

ВАЛИТАРОШӢ *ولي تراشى* даъвои **валигӣ** кардан, худро **вали** ба қалам додан.

ВАЛИУЛЛОҲ *а. ولي الله* *д.* муқарраби Худо, ба Худо наздик; одами муқаддас ва пок.

ВАЛИШИНОС *ولي شناس* донандаи қадру қимати ёру дӯстон кадршинос; бузургшинос, он ки эҳтироми авлиё ва бузургонро ба ҷо меорад.

ВАЛӢ *а. ولي* 1. *кит.* дӯст, дӯстдор; ёвар, мададгор. 2. *д.* дорандаи болотарин мақом дар дин пас аз пайғамбар. 3. соҳибкаромот, авлиё, ғайбгӯ, ғайбдон (*яке аз лақабҳои Алӣ (р.)*).

ВАЛЛАМАТ *ولمت* *гуфт.* *аслаи* **валинеъмат**.

ВАЛЛОҲ *а. والله* қасам ба Худо, ба Худо ки..., аз барои Худо ки ...

ВАЛОДАТ *а. ولادت* таваллуд, зода шудан; рӯзи валодат, чашни валодат.

ВАЛОДАТГОҲ *ولادت گاه* *кит.* ҷои таваллуд, зодгоҳ.

ВАЛОДАТНОМА *ولادت نامه* шаҳодатномаи та-

валлуд, зоднома.

ВАЛОКИН *ولاكين* *валекин*, *лекин*, *аммо*.

ВАЛС *фр. والس* навъи рақси аврупоии дукаса, ки раққосон мавзунона чарх мезананд (ва мусикии ин рақс).

ВАЛУД *а. ولود* бисёр зоянда, зиёд таваллудкунанда.

ВАЛӢЪ *а. ولوع* ҳарис, озманд.

ВАНАНГ *واننگ* 1. навдаи буридаи ток, ки вақти баҳор чанд рӯз обрав мешавад. 2. то-ри ангуровезӣ (*барои хушкондан*), ованг.

ВАНГ *وانگ* 1. тихидаст, муфлис, камбағал. 2. гадо. 3. *гуфт.* хеле хуб, бисёр нағз: **кор ванг будан (шудан)**.

ВАНГАС *وانگس* *гуфт.* 1. қалимаи тақлиди овози гирия давомдор бо садои баланд хунг–хунг, хунгас; **вангас зада гирия кардан** бо садои баланд гиристан, хунгос зада гиристан. 2. садои гурба, сағ (*махсусан бачаи гурба*).

ВАНГ-ВАНГ *وانگ گونگ* *гуфт.* 1. қалимаи тақлиди овози гирия бо овози баланд, вангас. 2. садои тези ягон чизи вазнину ларзонанда: **мошинҳо ванг-ванг гузашта мерафтанд**.

ВАНГОС *وانگاس* *ниг.* **вангас**.

ВАНД *وند* 1. *грам.* ҷузъи *пайвандии баъзе қалимаҳои мураккаб ба маънои узв, вобаста: пасванд, пешванд, миёнванд...* 2. ҷузъи *пасини баъзе қалимаҳои мураккаб ба маънои мансуб, доро, соҳиб: пӯлодванд, Худованд, давлатманд...*

ВАНДАЛ *лот. وندل* 1. яке аз қабилаҳои қадимии олмонӣ, ки бо ҷангҳои шадид як қисми императории Римро забт ва сарватҳои маданияти онро ғорат ва хароб карда, шаҳри Римро ба оташ кашида буд. 2. *мач.* бераҳмона харобкунандаи осори маданият; ҷоҳили гузаро.

ВАНДАЛИЗМ *лот. وندليزم* бераҳмона несту нобуд ва хароб кардани осори пурқимати маданият ва санъат; ҷоҳилӣ; ваҳшоният.

В-АНДАР *واندر* *шакли қўтоҳишудаи* **ва андар**.

ВАНИЛ *фр.* *ваниль* самари ғўзаҷаҳои хушбӯи гиёҳи минтақайи гармсер, ки дар саноати қаннодӣ ва атриёт истифода мебаранд.

ВАНИЛДОР *дар* *ванильдор* он чи дар худ ванил дорад, дорои ванил.

ВАНИЛИН *фр.* *ванилин* моддаи хушбӯе, ки аз меваи ванил тайёр мекунад.

ВАННА *лот.* *ванна* зарфи тағорамонанди калони дарозрӯя барои шустушӯи бадан ва ё муолиҷа.

ВАННАХОНА *хона* *хона* хонаи алоҳидае дар манзил ё ҳаммом, ки дар он ванна гузошта шудааст, хона барои шустушӯ ва оббозӣ.

ВАНОҒ *ришта* *ришта* хом ё камтоб, ки аз нӯги дук то пилтаи дасти ресанда дарозӣ дорад ва хеле ба осонӣ қанда мешавад.

ВАНОНА *кҳн.* нони гирдаи ғафс.

ВАНЧ *кҳн.* гунчишк.

ВАНЧАНАК *кит.* райҳон, нозбӯ.

ВАОР *а.* *ваор* замин ё роҳе, ки пастию баландии бисёр дорад, ҷои ноҳамвор.

В-АР *ор* *шакли кӯтоҳшудаи ва агар.*

-вар *ор* *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои доранда:* **бахравар, хунарвар, тоҷвар, номвар...**

ВАРАЗМ *кит.* оташ.

ВАРАҚ *а.* *وراق* 1. барг; гулбарг; **варақи гул** барги гул. 2. порчайи қоғаз ба шакли ду саҳифаи пушту рӯ буридашуда; варақайи дурӯяи китоб, дафтаре *ва г.*; **варақ-варақ** а) варақҳои зиёд; б) зиёд, хеле бисёр (*доир ба қоғаз*); **варақ задан** а) гардондани варақ (*китобу дафтаре*); б) *мач.* ҳар як варақро ҷудо-ҷудо аз назар гузарондан; сатҳи мутолиа қардан.

ВАРАҚА *а.* *ورقه* 1. сафҳаи қоғазӣ калоне, ки дар он ягон масъалаи муҳими сиёсӣ баён ёфтааст; баённома. 2. пурсишнома, барга; сарбарг; **варақайи узвият, варақайи ҳисобгирӣ; варақайи беморӣ** ҳуҷҷате, ки муваққатан корношоямии шахси беморро тасдиқ қарда, ба ӯ ҳуқуқ медиҳад, ки дар ин муддат қор нақарда, музди қор гирад;

варақайи имтиҳонот ҳуҷҷате, ки баҳои аз имтиҳонҳо гирифтаи дохилшавандаи мактаби олий ва ё миёнаи махсус ба он гузошта мешавад.

ВАРАҚАСОЗ *وراقساز* он ки варақа тайёр мекунад.

ВАРАҚЗАНИ *ورقزنى* 1. *исми амал аз варақ задан;* варақ гардондан, гардонидани иваз қардани як сафҳа бо сафҳаи дигаре. 2. *мач.* мутолиаи сатҳӣ, аз назар гузаронидан, ошноӣ бо китобе.

ВАРАҚИН *ورقین* иборат аз чанд варақ – қабат; самбӯса ё фатире, ки хаамири он аз қабатҳои зиёди рағфайи иборат аст: **самбӯсаи варақин, фатиреи варақин.**

ВАРАҚПОРА *ورقپاره* 1. порчайи қоғаз, порчае аз қоғаз. 2. ҳуҷҷати беарзиш.

ВАРАҚСАНГ *ورقسنگ* *геол.* чинси қӯҳӣ, ки маъданҳои таркиби онҳо варақ-варақ ҷойгир шудаанд.

ВАРАМ *а.* *ورم* ҷои дамида баромадаи бадан ё ягон узви он, омос; умуман дамидагӣ дар рӯи ҷизе; **варами шуш тиб.** бемории шуш ба сабаби шамол хӯрдан, ки дар натиҷаи он шуши бемор сурх ва ҳаҷман қалон шуда, дар вай таб пайдо мешавад, зотуррия; **варама қардан** а) дамида баромадан, омосидан, пайдо шудани варама дар ягон узви бадан; б) дам қардани шикам; в) *мач.* болидан; гӯшт гирифтани (*аз шодӣ, фахр ва г.*).

ВАРАМИДА *ورمیده* *сифати феълӣ* замони гузафта аз **варамадан**; варамақарда, дамида, омосдор; **бо ҷашмони варамида** бо ҷашмони варамақарда; **ҷои варамидаи дасту пой** ҷои омосдори дасту пой.

ВАРАМИДАН *ورمیدن* дамида баромадан, варама қардан, омосидан, пайдо шудани варама дар ягон узви бадан; дам қардани шикам.

ВАРАМАҚАРДА *ورم کرده* *сифати феълӣ* замони гузафта аз **варама қардан**.

ВАРАНДОЗ *ورانداز* барандоз.

ВАРАНДОХТАН *ورانداختن* барандохтан; аз миён бурдан, дур андохтан.

ВАРАНЧ ورنج зишт, нозебо, паст, фурӯмоя, камарзиш, бемиқдор.

ВАРАНЧӢ ورنجӣ зиштӣ, фурӯмоягӣ, пастӣ; беарзиш будан, бемиқдор будан.

ВАРАСА *a.* ورثه *ч.* ворис.

ВАРАФТОДАН ورافتادن нобуд шудан, аз миён рафтан, дур афтодан, аз мадди назар афтодан.

ВАРАҶА ورجه беморие, ки гирифтори он хунук хӯрда, таб мебарорад, табларза: **вараҷа гирифтани, вараҷа шудани.**

ВАРАҶАГИРИФТА ورجه گرفتن *сифати феълии замони гузашта аз вараҷа гирифтани;* мубталои бемории вараҷа, он ки дар ҳолати табу ларз аст.

ВАРАҶАҲОНА ورجه خانه чое, ки манбаи бемории вараҷа аст, ҷои ботлоқзор ва обҳои чиркин.

ВАРАШОН ورشان *кит.* кабутари ёбоии тираанг, ки болои думаш сафед аст, қумрӣ.

ВАРАӢ *a.* ورع *кит.* пархезгорӣ, порсой, зӯҳд, такво.

ВАРБАСТАН وربستن бастан.

ВАРВАР *ю.* وور *1. ниг. барбар.* 2. аз назари юнониҳо ва римиҳои қадим – одами мамлакати дигар, бегона, аҷнабӣ. 3. *мач.* одами чоҳил; ваҳшӣ, дағал.

ВАРВАРИЗМ *ю.* ووريزم *збш.* калима ва ибораҳои забони хоричӣ, ки дар гуфтугӯи халқе истифода шаванд ҳам, ба меъёр ва қоидаву қонуни забони адабӣ надаромада ва мувофиқат накардаанд.

ВАРҒ ورج банди об, ки дар пеши ҷӯй ва дарё аз ҷӯбу хас ё хоку санг сохта мешавад, дарғот, банд, сатт.

ВАРҒБАНД ورجبند *ниг. варғ.*

ВАРД ورد *кит.* гули садбарг, гули сурх, гул.

ВАРДАНА وردنه навард, милаи мудаввари гирд, ки ду сари он барои бо даст гирифтани бориктар тарошида шуда, барои паҳн, ҳамвор ва тунук кардани хамир *ва г.* ба кор меравад.

ВАРДАРИДА ودرديده дарида.

ВАРДАСТ وردست *мач.* дастёр, ёвар.

ВАРДОШТАН ورداشتن *гуфт.* бардоштан; бо худ бардошта бурдан; пур кардан, фаро гирифтани; тоб овардан, таҳаммул кардан.

варз ورز *1. асоси замони ҳозира аз варзидани.* 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии варзанда:* кишоварз, обварз, ишқварз.

ВАРЗ ورز *кит.* кишт, зироат; тухм.

ВАРЗА ورزه *кит.* зироаткунанда, деҳқон, кишоварз, барзгар; **гови варза** барзагов, ки онро дар гузашта варзагов ҳам мегуфтанд.

ВАРЗГАР ورزگر *кит.* барзгар.

ВАРЗИДА ورزيده *1. сифати феъли ва феъли ҳоли замони гузашта аз варзидани.* 2. машқдида, ботачриба, моҳиршуда (*дар коре, санъате ва г.*).

ВАРЗИДАН ورزیدن *1. машғул шудан, кореро паёпай кардан; варзиш кардан.* 2. *ҳамчун феъли ёридиҳанда дар феълҳои таркибии номӣ ба маънои кардан, намудан меояд:* ширкат варзидани; дӯстӣ варзидани; ишқ варзидани ишқбозӣ кардан.

ВАРЗИШ ورزش *1. маҷмӯи машғулият ва машқҳои ҷисмонӣ барои тарбияи бадан; бозӣҳои варзишӣ, ки кас бо мақсади мустаҳкам кардани саломатӣ ва инкишофи бадан машғул мешавад; гимнастика; атлетика; варзиш кардан бо тарбияи бадан машғул шудан; машқҳои гимнастикӣ кардан.* 2. машғулият; машқ, тамрин: **риёзиёт варзиши фикр аст.**

ВАРЗИШГАР ورزشگر он ки бо бозию машқҳои варзишӣ машғул аст.

ВАРЗИШГОҲ ورزشگاه ҷои варзиш, толор ва биноҳои дигар барои машқҳои варзишӣ, майдони варзиш; ҷое, ки дар он мусобақаҳои варзишӣ барпо мешавад.

ВАРЗИШДАРМОНӢ ورزشدرمانی *тиб.* дармон ва табобати баъзе дардҳо (*мас., дарди бандҳои бадан ба воситаи варзиши*).

ВАРЗИШӢ ورزشی *мансуб ба варзиш:* либосҳои варзишӣ.

ВАРЗИШНАВИС ورزشنويس нависандаи ха-

бару гузоришҳои варзишӣ дар рӯзномаву маҷаллаҳо ва радиову телевизион.

ВАРЗИШХОНА ورزشخانه маҳал ва ҷои варзиш; ҷои машқ.

ВАРЗӢ ورزشӣ кҳн. кишоварз.

ВАРЗО ورزش кҳн. гови нар, ки бо он заминро шудгор мекунад, барзагов.

ВАРИАНТ лот. *вариант* 1. навъ ё намуди дигари чизе, гуна, қарина. 2. нусхаҳои аз ҳамдигар фарқдори як асар, таҳрири дигари як асар, ду намуди як лоиха; тафовути ду ё чанд таҳриру навишта.

ВАРИАНТНОКӢ *вариантноки* дорои вариант будан; чанд нусхаи аз ҳамдигар фарқноки асаре, гунанокӣ.

ВАРИД *варид* 1. рағ. 2. рағи гардан.

ВАРКОК *варкак* кҳн. парандаи мурдорхоре аз қабили каргас.

ВАРҚО *варқа* кабӯтари хокистарранг, фохта

ВАРҚОНӢ *варқани* лаҳҷ. тарзи чӯякашии киштҳои палакӣ, ки ба замини тухмкошташуда чӯя накашида, як дафъа об мемонанд ва баъд аз хишова ва таноб партофтани палаки харбузаву тарбуз *ва г.* дар он чӯя мекашанд.

ВАРНА *варне* шакли кӯтоҳшудаи вагарна.

ВАРО *вара* шакли кӯтоҳшудаи вайро.

ВАРО(Ъ) *варо(а)* кит. пас, ақиб, он сӯ; **аз варои...** а) ғайр аз...; б) болотар аз, бартар аз, бештар аз; в) дар ғайби; **аз варои** аз он сӯи.

ВАРОВАРДАН *варовардан* баровардан, кандан.

ВАРОМ *варам* ҳар чизи сабук ва камвазн.

ВАРОМАДАН *варамдан* 1. канда шудан, баромадан, аз ҷо даромадан. 2. омода шудани чизе барои ягон коре, **варомадани хамир** омода шудани хамир барои пухтан.

ВАРОСАТ *варосат* ворисӣ, меросхӯрӣ, меросбарӣ, меросгирӣ; **ба варосат** аз рӯи ворисӣ, ба ҳукми ворисӣ.

ВАРОСУДАН *варосудан* осудан.

ВАРПАРИДАН *варпирیدن* маҷ. ба таври ногаҳонӣ мурдан, ногаҳон гузаштан.

ВАРРАСИДА *варрасیدن* баррасидан, баррасӣ кардан, пурсидан.

ВАРРАФОН *варран* кит. он ки авфи гуноҳи ягон гунаҳгорро аз касе илтимос мекунад, шафъ, шафоаткунанда.

ВАРРАФТАН *варрафтн* рафтан; пардохтан ва машғул шудан ба чизе; саргарми чизе шудан.

ВАРРОҚ *варрақ* 1. кит. он ки пеш аз пайдоиши саноати чопгарӣ китобхоро нусхабардорӣ ва саҳифабандӣ карда мефурӯхт ва бо супоришу фармоиш ин корро анҷом медод. 2. кит. хатнавис; китобнавис, китобаткунанда.

ВАРСОҚИГӢ *варсақи گوئی* гуфт. ҳарзагӯӣ, гуфтани гапи бемаънӣ ва бемаврид.

ВАРСОҚИХОНӢ *варсақи خوانی* сергапӣ, беҳудагӯӣ, сафсатагӯӣ, лофзанӣ.

ВАРСОҚӢ *варсақи* суханҳои беҳудаю бемаврид, сафсата, лофу газоф; **варсоқӣ хондан (гуфтан)** сафсата гуфтан, сергапӣ кардан, пургӯӣ кардан.

ВАРТА *варта* 1. ҷои пурхатар, маҳалли ҳалокатовар (*аз қабили* чарӣ, партгоҳ). 2. маҷ. гирдоб, ҷои хатарноки оби дарё, баҳр *ва г.*; *ба тариқи истиора:* **вартаи ҳалокат**, **вартаи фалокат**; **вартаи ҳаёт** гирдоби зиндагонӣ.

ВАРТИШ *вартиш* ниг. бедона.

ВАРТИШБОЗ *вартишбаз* бедонабоз.

ВАРТИШБОЗӢ *вартишбазӣ* бедонабозӣ.

ВАРТОВИСТАН *вартаостн* кҳн. тоб доштан, тобовар будан, тоб овардан, таҳаммул кардан.

ВАРТОҶ *вартаҷ* кит. офтобпараст (*растанӣ*).

ВАРХЕЗИДАН *вархизیدن* бархостан, баланд шудан.

ВАРЧИДАН *варҷидн* барчидан, чамъ кардан.

ВАРҶ *варҷ* арз, арзиш, қадр, мартаба.

ВАРҶМАНД *варҷمند* арҷманд, дорои қадр, мартаба, бообрӯ, боэҳтиром.

ВАРШИКАСТ ورشکست *кит.* шикаст, шикастхӯрӣ (*дар тиҷорат*); муфлисӣ, хонасалот шудан бо сабаби зиёд будани қарз (нисбат ба дороӣ).

ВАРШИКАСТА ورشکسته дучори варшикастшудагӣ, шикастхӯрда, муфлисшуда.

ВАРШИКАСТАГӢ ورشکستگی вазъияти варшикастхӯрда, ки аз додани қарз очиз аст.

ВАРШИКАСТАН ورشکستن 1. дучори шикаст шудан, шикаст хӯрдан. 2. *мач.* муфлис шудан, хонахароб гаштан, хонасалот шудан.

ВАРШУДАН ورشدن боло рафтан, барафрӯхта шудан, фурузон шудан.

ВАСАН I *а.* وثن *кит.* бут, санам.

ВАСАН II *а.* وسن *кит.* хоби сабук, пинак, ганаб.

ВАСАРҒА و سرغه навъи ангури хуштаъми донаҳояш лӯнда.

ВАСАТ *а.* وسط миёна; мобайн, миёначо: **дар васати баҳр, васати сахна.**

ВАСАТӢ وسطی *кит.*, мансуб ба **васат**; мобайнӣ.

ВАСАТУССАМОӢ *а.* وسطالسماع *нуч.* миёнаи осмон, баландтарин нуктае дар осмон, ки Офтоб дар вақти ҳаракати худ дар нисфи рӯз ба он мерасад.

ВАСАХ *а.* وسخ *кит.* чирк, рим, ки аз реш барояд.

ВАСВАСА *а.* وسوسه 1. фикру хаёле, ки ба роҳи бад мебарад, андешае, ки ба бадӣ мебарад, нияту андешаи бад. 2. игво, фитна, шӯрангезӣ, ташвиқ ба ягон кори бад, таҳриқоти бад. 3. шакку шубҳа; гумони бад; **васваса кардан (намудан)** ба кори бад таҳрик кардан, ба роҳи бад андохтан; шӯрондан; баддил кардан касеро; **ба (дар) васваса афтодан** а) ғалаба кардани андешаҳои бад; ба фикру хаёлҳои бад афтодан; б) воҳима зер кардан; **ба васваса андохтан тарзи бавоситаи ба (дар) васваса афтодан**; **васвасаи шайтонӣ** талқини фикру андешаҳои фитнаангез; андешаи бад, бадгумонӣ.

ВАСВАСААНГЕЗ وسوسه‌انگيز ба васваса андозанда, ба фикри бад баранда: **фикри**

васвасаангез.

ВАСВАСАБОЗ وسوسه‌باز *ниг.* **васвасақор.**

ВАСВАСАГАР وسوسه‌گر *ниг.* **васвасаангез.**

ВАСВАСАҚОР وسوسه‌كار он ки васваса меандозад, васвасабоз.

ВАСВАСАМАНД وسوسه‌مند дорои васваса, дорои хаёлҳои мубҳам.

ВАСВОС *а.* وسواس 1. ҳолати каси ба васваса гирифтор, хаёлотӣ (*одатан ҳамчун бемории рӯҳӣ*). 2. бадгумонӣ; ваҳму харос.

ВАСВОСӢ *а.* وسواسى *марбут ба* **васвос**; мубтало ба васвос, дудила; гирифтори бемории васвос (*ваҳмакӣ, бадгумонӣ ва нобоварӣ*), хаёлотӣ: **васвосӣ шудан.**

ВАСВОСОМЕЗ وسواس‌آمیز ҳамроҳ ба васвос, дорои васвос.

ВАСЕӢ وسيعى 1. вусъат, фарохӣ, паҳноварӣ. 2. бар, муқоб. қад (ё дарозӣ); **ба васеӢ** ба бар.

ВАСЕӢ *а.* وسيع 1. кушод, фарох, паҳновар; *муқоб.* **танг**; паҳн; сербар; **васеӢ-васеӢ** фарох-фарох, кушод-кушод; **биебони васеӢ** дашти паҳновар; **остини васеӢ** остини фароҳу кушод; **пешонаи васеӢ** пешонаи фарох, пешонаи калон; **роҳи васеӢ** роҳи калон, роҳи сербар; **ҳавлии васеӢ** ҳавлии кушод, ҳавлии калон; **ҷомаи васеӢ** ҷомаи бараш аз андоза калон. 2. фарогирандаи бисёр ҷиҳатҳои соҳае; **дониши васеӢ** дониши зиёд, маълумоти ҳаматарафа; **мачлиси васеи раёсат** мачлисе, ки ба он ғайр аз аъзои раёсат касони дигари ба масъала дахлдор низ даъват мешаванд; **оммаи васеи меҳнаткашон** ҳамаи табақаҳои аҳли меҳнат, кулли меҳнаткашон; **табақаҳои васеи аҳолӣ** ҳамаи аҳолӣ, умуми аҳолӣ; **қарори васеӢ (қабул кардан)** қарори ҳамаи масъалаҳоро фарогиранда ва муфассал (қабул кардан); **васеӢ кардан** а) сербар кардан; калон кардан (*роҳеро, ҷоеро*); б) зиёд кардан; дар ҳаҷм, масоҳат ё миқдор афзудан (*мас., кореро майдони киштро*); **васеӢ шудан (гардидан)** а) *тарзи бевоситаи васеӢ кардан*; б) вусъат (инкишоф) ёфтан; **ҷаҳонбинӣ васеӢ шудан//доираи назар васеӢ шудан** зиёд, амиқ ва ҳаматарафа гаштани тасаввурот,

дониш ва шавку мароқи касе; ◇ **дилро васеъ кардан** парво накардан, ғам нахӯрдан.

ВАСЕЪПЕШОНӢ وسیع پیشانی 1. он ки пешониаш фарох аст. 2. *мач.* серризқ.

ВАСЕЪЧӢЯК وسیع جویک *кишов.* дорон чӢяк-ҳои васеъ (*oid ба* кишт).

ВАСЕЪШАВӢ وسیع شوی *исми амал аз* **васеъ шудан**; вусъат пайдо кардан; **васеъшавии истехсолот**; **васеъшавӢ аз гармӢ физ.** тағйир ёфтан, яъне бузург шудани ҳаҷми ҷисм дар натиҷаи гарм кардан.

ВАСИГӢ وسیگی 1. васӢ будан; амали васӢ, васоят. 2. *мач.* парасторӢ.

ВАСИҚ *а.* وثیق *кит.* устувор, маҳкам.

ВАСИҚА *а.* وثیقه 1. *кит.* аҳду паймони устувор; аҳднома. 2. *таър.* хуччате, ки дар он ҳуқуқи моликияти касе ба чизе (*хусусан молу мулки ғайриманқул*) қайд шудааст: **васиқаи замин**, **васиқаи хавлӢ**; **васиқа кардан**.

ВАСИЛА *а.* وسیله 1. воситаи ба даст овардани чизе, воситаи иҷрои коре, роҳи расидан ба мақсаде, восита: **василаи рӯзгузаронӢ**, **ба василаи...;** **ба ин васила** ба ин восита, ба ин роҳ. 2. сабаб, баҳона: **ба ҳар васила** ба ҳар роҳ.

ВАСИЛАСОЗ وسیله ساز 1. фароҳамоварандаи имконот ва шароити лозим барои расидан ба ҳадафе ё барои ҳалли мушкилот; чорасоз. 2. баҳоначӯӣ, баҳонаталаб.

ВАСИЛАСОЗӢ وسیله سازی баҳоначӯӣ, баҳонаталабӣ.

ВАСИЛАЧӢӢ وسیله جویی *ниг.* **василасозӢ.**

ВАСИЛАЧӢӢ وسیله جوی *ниг.* **василасоз.**

ВАСИМ *а.* وسیم *кит.* зебо, хубрӯӣ, дорон нишони зебой.

ВАСИЯТ *а.* وصیت супориши пеш аз марг ё ба сафарравандаи шахс ба бозмондагони худ, орзую хоҳиш ё насиҳате, ки шахс қабл аз мурдан изҳор мекунад: **васият кардан (намудан)**, **васияти касеро иҷро кардан**.

ВАСИЯТГАР وصیت گر меросдиҳанда, супоришдиҳанда; насиҳатгар.

ВАСИЯТКУНАНДА وصیت کننده он ки васият медиҳад; насиҳаткунанда.

ВАСИЯТНОМА وصیت نامه варақае, ки васияти касе ҳамчун хуччат дар он навишта шудааст.

ВАСӢ *а.* وصی ҳуқ. он ки ба ӯ коре васият карда шудааст, саробони фарзандони ноболиғ (*то расидан ба балогат*) ва молу мулки шахсе аз рӯи васият, иҷрокунандаи васият.

ВАСКОРА وسکاره *кит.* деги калон.

ВАСЛ *а.* وصل 1. пайваст, пайванд, часпондан ё часпидани чизе бо чизе. 2. ба ҳам расидан, ба дидори ҳамдигар расидани ошиқу маъшук, висол: **шаби васл**, **айёми васл**; **васл кардан** а) пайванд кардани чизе ба чизе, часпондан, бастан; б) *тех.* насб кардан, маҳкам карда шинондан, ба ҷое гузоштани ягон дастгоҳ; **васл шудан** пайванд (пайваст) шудан; якҷоя шудан.

ВАСЛА I *а.* وصله *кит.* порчаи матоъ ва чарме, ки ба ҷои дарида ё кандашудаи либос, пойафзол медӯзанд ё мечаспонанд, ямоқ, пина, дарбеҳ.

ВАСЛА II *а.* وصله *зби.* аломате дар имлои арабӣ ба шакли **أ**, ки дар болои ҳарфи алиф гузошта шавад, ба якҷоя хондани ду калима ишора мекунад.

ВАСЛАДОР وصله دار дарбеҳдор, поргидор.

ВАСЛАК وصلک *нав.* воситаи пайваст ё қатъ кардани ҷараёни барқи таҷҳизоти барқӣ (*асбобҳои рӯшноӣ, бухорӣ, дарзмол, радиову телевизор ва ғ.*).

ВАСЛГАР وصل گر васлқунанда, пайвандгар.

ВАСЛГАРӢ وصل گری пайваст кардан, васл кардан; амали васлгар.

ВАСЛӢ وصلی *мансуб ба* **васл**; васлшуда, пайвандӣ.

ВАСЛКУНАНДА وصل کننده *ниг.* **васлгар.**

ВАСЛХОӢ وصل خواه *ниг.* **васлчӯӣ.**

ВАСЛЧӢӢ وصل جو талабгори висол, чӯяндаи дидори ёр, чӯеи висол.

ВАСЛШАВАНДА وصل شونده *сифати феълии замони ҳозира аз* **васл шудан**; пайванд-

- шаванда, баҳамрасанда, часпанда.
- ВАСЛШУДА** *وصل شده* сифати феълии замони гузашта аз **васл шудан**; ба ҳам пайваста, ба ҳам пайванд.
- ВАСМА** *ا. اسمه* гиёҳест, ки занону духтарон баргҳои онро фишурда, оби сабзи нилгунашро ба абрӯвони худ мемоланд; ўсма, вусма.
- ВАСМАТ** *ا. وصمت* *кит.* 1. айб, нуқсон. 2. доғи нанг, шармандагӣ.
- ВАСНӢ** *ا. وسنى* ду зани як шавҳар нисбат ба ҳамдигар; палонч, кундош, бохчун.
- ВАСНОД** *ا. وسناد* *кит.* бисёр, хеле, хеле зиёд.
- ВАСОВИС** *ا. وساوس* *ч.* **васваса**.
- ВАСОӢ** *ا. وصايا* *ч.* **васият**.
- ВАСОӢНОМА** *ا. وصايانامه* *кит.* андарзнома, насихатнома.
- ВАСОИҚ** *ا. وثائق* *ч.* **васика**.
- ВАСОИЛ** *ا. وسائل* *ч.* **васила**; **васои**ли зиндагӣ воситаҳои рӯзгузаронӣ; **васои**ли ҳамлу нақл воситаҳои нақлиёт, воситаҳои боркашонӣ ва мусофиркашӣ.
- ВАСОИТ** *ا. وسائل* *ч.* **восита**.
- ВАСОҚАТ** *ا. وثاقت* устуворӣ, пойдорӣ.
- ВАСОТАТ** *ا. وساطت* восита шудан, миёнаравӣ, миёнчигарӣ.
- ВАСОЯТ** *ا. وصايت* 1. **васият**, супориши васӣ. 2. **васигӣ**; **вазифа** ва кори васӣ; **ба васояти** худ **гирифтан** парасторӣ ва назорати касеро (*бачаи ноболиг, бемори рӯҳӣ ва ғ.*) ба ўхдаи худ гирифтан.
- ВАСОЯТАН** *ا. وصايتاً* *кит.* ҳамчун васӣ, ба сифати иҷрокунандаи **васияти** касе.
- ВАССА** *ا. وسه* чӯбҳои борику кӯтоҳе, ки байни болорҳои сақфи хона кӯндаланг чида мешаванд; $\diamond$ **васса шумурдан** а) хомӯш истодан; б) бекор будан, бо коре машғул набудан.
- ВАССАБӢРӢ** *ا. وسه بوريا* сақфе, ки ба ҷои **васса** ходачаҳои роғ-роғ гузошта, бо бӯрӢ Ӣ камиш мепӯшонанд.
- ВАССАЛ** *фр. وسل* 1. *таър.* феодали асрҳои миёнаи Аврупои Ғарбӣ, ки ба заминдори аз худ калонтар тобеъ буд ва ба ӯ бочу хироч меод. 2. шахс Ӣ давлате, ки ба шахс Ӣ давлати дигар тобеъ аст, зердаст, мутеъ.
- ВАССАЛОМ** *ا. والسلام* ҳамин асту бас, тамом, тамом шуд, гап ҳамин (*дар мавриди ба охир расидани кор Ӣ хоҳише, маҳдуд гардондани талабе гуфта мешавад*): **нома тамом (кор тамом) вассалом**.
- ВАССАҚУФТ** *ا. وسه جفت* сақфе, ки аз болои болорҳояш зич **васса** чида шудааст.
- ВАССОФ** *ا. وصاف* **васф**кунанда, **васфӣ**, таърифу тавсифгар, тасвиркунанда; **вассофи** гул киноя аз булбул.
- ВАССОФӢ** *ا. وصافي* **васфгарӣ**, **санохонӣ**, **мадхгӯӣ**.
- ВАСТӢ** *ا. وستى* *кит.* шарҳ, тафсир (*аз номи Авасто*).
- ВАСФ** *ا. وصف* 1. баёни чигунагии чизе, тасвири ҳол, сифату шарҳи ҳоли касе. 2. таъриф, тавсиф; **мадх**; **дар (бар) васфи...** // **ба васфи...** а) дар баёни..., дар зикри..., дар хусуси..., бахшида ба... б) дар таърифи..., бахшида ба тавсифи..., дар мадҳи...; **васф кардан (намудан)** а) тасвир кардан; б) таърифу тавсиф кардан, хислатҳои хуби касе Ӣ чизеро баён кардан (*мас., дар шеър*). 3. хосият, сифат, хислат.
- ВАСФИЯ** *ا. وصفيه* *адш.* шеъри дар **васфу** мадҳи касе гуфташуда.
- ВАТАН** *ا. وطن* 1. ҷои таваллуд ва нашъунамо (*мас., деҳа, шаҳр, мамлакат*), зодгоҳ, меҳан; ҷои баромаду пайдоиши чизе. 2. ҷои истиқомат, манзил, макон, маскан; **ватан кардан** ҷои истиқомат ихтиёр кардан, манзил гирифтан. 3. диёр, сарзамин, кишвар, мамлакат; **дар роҳи ватан** // **барои ватан** дар ҳифзи диёру кишвари худ; **ҷалои ватан кардан** маҷбуран Ӣ аз рӯи ноилоҷӣ тарки диёр кардан.
- ВАТАНБЕЗОР** *ا. وطن بيزار* он ки аз шароити ватан норозӣ шуда, илоҷи аз он дур шуданро мекунад; он ки ба ватан муҳаббат надорад.
- ВАТАНГАДО** *ا. وطن گدا* он ки дар орзуи ватан

дар ғарибӣ умр ба сар мебарад; овора, ғариб.

ВАТАНГУРЕЗ وطن گریز *гурезанда аз ватан; тарки ватанкарда.*

ВАТАНДОР وطن دار *сохиби ватан, сохиби макону ҷой.*

ВАТАНДҶУСТ وطن دوست *дӯстдорандаи зодгоҳи худ; содиқ ба халқу ватани худ, ба халқу ватани худ меҳру муҳаббат дошта, меҳанпараст, ватанпараст, ватанпарвар.*

ВАТАНДҶУСТӢ وطن دوستى *меҳру муҳаббат ба ватан, дилбастагӣ ба ватан, хубби ватан, меҳандӯстӣ.*

ВАТАНДҶУСТОНА وطن دوستانه *аз рӯи дӯстдоштани ватани худ, меҳанпарастона.*

ВАТАНӢ وطنى *мансуб ба ватан; дар диёри худ сохташуда; дар мамлакати худ ба вучуд омада, худӣ, меҳанӣ: маҳсулоти ватанӣ, ҷанги ватанӣ* ҷанг бо истилогарони аҷнабӣ барои озодӣ ва истиқлолияти ватан.

ВАТАНПАРАСТ وطن پرست *ниг. ватандӯст.*

ВАТАНПАРАСТӢ وطن پرستى *ниг. ватандӯстӣ.*

ВАТАНПАРАСТОНА وطن پرستانه *ниг. ватан дӯстона.*

ВАТАНПАРВАР وطن پرور *ниг. ватандӯст.*

ВАТАНПАРВАРӢ وطن پرورى *ниг. ватандӯстӣ.*

ВАТАНФУРҶУШ وطن فروش *хоини ватан, хиёнаткори халқу ватан.*

ВАТАНФУРҶУШӢ وطن فروشى *хиёнат ба ватан, хоинӣ ба халқу ватан.*

ВАТАНХОҶ وطن خواه *ниг. ватандӯст.*

ВАТАНХОҶӢ وطن خواهى *ниг. ватандӯстӣ.*

ВАТАР *a. وتر кит. 1. риёз. хати рост, ки ду нуктаи ягон хати қачро ба ҳам пайваст мекунад, хорда; ватар* *зовия риёз. хати рости секунча, ки дар муқобили кунчи рост воқеъ аст, гипотенуза. 2. тори асбоби мусиқӣ. 3. зеҳи камон, ресмони камон.*

ВАТВОТ *a. وطواط 1. кит. кӯршапарак, хафшош. 2. маҷ. зайфчусса, хурд ва лоғар.*

ВАТЕРПОЛО *англ. واترپالا варз. тўббозии рӯи*

об.

ВАТИРА *a. وتيره кит. роҳу равиш, тарз, тариқа.*

ВАТО *a. وطا кит. густурданӣ фарш, палос; вато кардан* густурдан, паҳн кардан, андохтан.

ВАТТ *англ. واتт физ. воҳиди ченаки иқтидори ҷараёни барқ.*

ВАТТ-СОАТ واتت ساعت *физ. воҳиди қиёсии ченаки қувваи барқ, ки ба кори дар як соат бо иқтидори як ватт иҷрошаванда баробар аст.*

ВАФД *a. وفد кит. 1. расулӣ, рисолат, пайғом бурдан назди касе. 2. ҳайати сафорат, ҳайати элчиён, вакилон, намояндагон, фириастодагон.*

ВАФӢ *a. وفى ниг. вафодор.*

ВАФӢ *олм. وفلى гуфт. навъи нони қандии тунук, ки дар рӯяш нақшҳои чорхона дорад.*

ВАФО *a. وفا ба ҷо овардани қавлу ваъда; пойдорӣ дар аҳду паймон, садоқат дар дӯстию муҳаббат, сидқ: меҳру вафо, сидқу вафо; вафо доштан* садоқат доштан; содиқ будан, дар аҳди худ устувор будан; **вафо кардан (намудан)** ба аҳд (паймон, ваъда ва қавли худ) устувор истодан, садоқат нишон додан, иҷро кардани аҳду паймон ва қавлу ваъдаи худ; $\diamond$ **агар умр вафо кунад...** агар умр боқӣ бошад..., агар зинда бошем...

ВАФОАНДЕШ وفاندیش *вафопарвард, вафопарварда.*

ВАФОГАР وفاگر *ниг. вафодор.*

ВАФОДОР وفادار *1. устувор дар дӯстию муҳаббат, бовафо, содиқ: дӯсти вафодор, ёри вафодор. 2. ҳақшинос, қадршинос, сипосгузор: фарзанди вафодор, шогирди вафодор.*

ВАФОДОРӢ وفادارى *1. содиқ ва устувор будан дар муҳаббат ва дӯстӣ, бовафой, садоқат. 2. ҳақшиносӣ, қадршиносӣ, сипосгузорӣ: вафодорӣ кардан, вафодорӣ нишон додан.*

ВАФОКЕШ وفاكيش *kit.* он ки сидку вафоро оини худ кардааст, вафодор.

ВАФОНОМА وفانامه ахдномаи дӯстиву вафодорӣ.

ВАФОПАРВАРДА وفاپورده *kit.* вафодор, бовафо, садоқатманд.

ВАФОПЕША وفاپیشه вафодор, бовафо, содик.

ВАФОТ *a.* وفات марг, фавт: **рӯзи вафот, соли вафот, бад аз вафоти...**; **вафот ёфтан** (**кардан**) мурдан, фавтидан.

ВАФОЦҶӢ وفاجوی чӯяндаи вафо, толиби вафо.

ВАХИМ *a.* وخيم *kit.* ногувор; носозгор; душвор, сахт; хатарнок, бад: **окибати вахим доштан.**

ВАХОМАТ *a.* وخامت *kit.* носозгорӣ; душворӣ, сахтӣ; хавфнокӣ, хатарнокӣ.

ВАХОМАТОМЕЗ وخامتآمиз хатарнок, омехта ба хатар.

ВАХОНӢ وхани 1. *мансуб ба Вахон; забони вахонӣ.* 2. зода ва сокини Вахон.

ВАХШ وخش 1. *kit.* ибтидо, оғоз. 2. номи илоҳаи обу обёрест дар тасавури бохтариёни қадим. 3. номи водиест дар қисми чанубу ғарбии Тоҷикистони ҳозира, ки дар чараёни дарёи Вахш (*яке аз шохобҳои Амударё*) воқеъ гардидааст.

ВАХШИЧ وخشيج *бот.* гиёҳи буттагии худрӯ, ки баргу гулҳои он хушбӯӣ аст ва ҳамчун доруворӣ истифода мешавад.

ВАХШУР وخور *kit.* пайғамбар, расул.

ВАҲ وه 1. *нидои таачҷуб ва таҳсин* ачаб!, ачабо!, чӣ хуш!; **ваҳ-ваҳ** нидое, ки таачҷуби зиёд ва аз чизе ба вачд омаданро ифода мекунад. 2. *нидо* бонге, ки барои нохост тарсондани касе ба тариқи шӯҳӣ мебароранд.

ВАҲАБ *a.* وهب *ниг.* ваҳб.

ВАҲАҚ *a.* وحق *ниг.* ваҳқ.

ВАҲАЛ *a.* وهل *kit.* лой, гил; лойдон; ботлок.

ВАҲАНГ وهنگ *kit.* ҳалқаи чӯбин, ки бар

сари ресмон банд карда, дар вақти бастанӣ бор сари дигари ресмонро аз он ҳалқа гузаронда борро маҳкам баста устувор мекунад.

ВАҲБ//ВАҲАБ *a.* وهب бахшидан, ато кардан; бахшиш, ато.

ВАҲБӢ وهبي *мансуб ба ваҳб.*

ВАҲДАТ *a.* وحدت 1. ягонагӣ; сарчамъӣ, муттаҳидӣ; **ваҳдати маънавӣ** ягонагӣ аз ҷиҳати фикру ақида, як будани мафкура. 2. *д.* эътиқод ба ягонагии Худо.

ВАҲДАТИСТОН وحدتستان *kit.* ҷой ва макони ваҳдат.

ВАҲДАТОБОД وحدتآباد 1. *kit.* дунё, олам. 2. *маҷ.* ҷой ва макони ваҳдат.

ВАҲДАТСАРО وحدتسرا *ниг.* ваҳдатобод.

ВАҲДОНИЯТ *a.* وحدانيت *д., фалс.* ягонагӣ, яктоии Худо.

ВАҲДОНӢ وحدانى *kit.* ягона, якто.

ВАҲИД *a.* وحيد якка, танҳо; ягона, якто.

ВАҲИДАН *a.* وحيداً *kit.* ба танҳой; **фардан-вахидан** яккаву танҳо, бе ҳамроҳ.

ВАҲИШ *a.* وحش *kit.* бад, зишт, хунук.

ВАҲӢ *a.* وحى *д.* паёми Худованд ба пайғамбар; нидои илоҳӣ.

ВАҲҚ//ВАҲАҚ *a.* وحق *kit.* каманд, таноб, гарданбанди ҳайвонот.

ВАҲЛ *a.* وهل *ниг.* ваҳал.

ВАҲЛА *a.* وهله *kit.* 1. фурсати як миҷазанӣ, лаҳза, дам, он. 2. навбат, карат; **дар ваҳлаи аввал** дар навбати аввал.

ВАҲЛАТАН *a.* وهلتاً *kit.* дафъатан, даррав, якбора.

ВАҲМ *a.* وهم 1. тарс, бим, хавф, ҳарос (*бештар беасос*); **вахму ҳарос, тарсу ваҳм; ваҳми ҷон** тарси ҷон, хавли ҷон; **вахм кардан** тарсидан, ҳаросидан. 2. *kit.* хаёл, тасаввур, гумон; **вахми беасл** хаёли хом, гумони беасос; **вахм гирифтан** воҳима пахш кардан; **вахм зер кардан** ба воҳима афтодан, ҳисси тарсу бим фаро гирифтани касе (*мас., аз танҳой, торикӣ*).

ВАҲМАК//ВАҲМАКӢ وهمک//وهمکی *гуфт.* тарсу, тарсончак, касе, ки ба осонӣ ва беасос ба тарсу ҳарос меафтад.

ВАҲМАНГЕЗ وهم انگيز *воҳиманок,* даҳшатнок, бадвоҳима.

ВАҲМГИРИФТА وهم گرفته *ниг.* ваҳшатзада.

ВАҲМИДАН وهميدان тарсидан, ҳаросидан, ба ваҳм афтодан.

ВАҲМӢ وهمی *ниг.* ваҳмак.

ВАҲМНОК وهم ناک хавфнок, даҳшатнок, бадвоҳима.

ВАҲҲОБ *а.* وهاب *кит.* бисёр бахшанда, бо-саховат.

ВАҲҲОБИЯ *а.* وهابيه *д.*, чараёни динию сиёсии равияи суннии ислом, ки бозгашт ба исломи асили муҳаммадӣ, тавҳид ва тарки авлиёпарастиро тарғиб намуда, иҷрои баъзе фаризаҳои дини исломро ҳатмӣ ҳисоб намекунад (*асосгузориш Муҳаммад ибни Абдулваҳҳоб (а. 18) мебошад*).

ВАҲҲОБИӢ وهابي *пайрави чараёни ваҳҳобия.*

ВАҲҲОЧ *а.* وهاج *кит.* бисёр дурахшон, дурахшон, тобон, фурузон: **чароғи ваҳҳоч,** **шамъи ваҳҳоч.**

ВАҲШ *а.* وحش *кит.* 1. ваҳшӣ, ёбой, даштӣ. 2. *исми чомеъ* ҳайвоноти ваҳшӣ; **ваҳшу тайр** ҳайвоноти парандагони ваҳшӣ.

ВАҲШАТ *а.* وحشت 1. рамандагӣ, рамидан, худро ба канор кашидан. 2. тарс, бим, хавф, воҳима, даҳшат. 3. ваҳшигӣ, ваҳшоният, дарандагӣ. 4. *мач.* бедодгарӣ, чабру зулми беандоза; **дар ваҳшат//ба ваҳшат** ҳаросон, ба воҳима афтода; **ваҳшат кардан** саҳт тарсидан, ба даҳшат омадан; **ба ваҳшат андохтан** саҳт тарсидан; **ба ваҳшат афтодан** саҳт тарсидан, ба воҳима афтодан.

ВАҲШАТАНГЕЗ وحشت انگيز *даҳшатовар,* ваҳмангез, бадвоҳима: **манзараи ваҳшатангез.**

ВАҲШАТАФЗО وحشت افزا боиси тарсу бими зиёд, афзояндаи тарсу ваҳм.

ВАҲШАТГОҲ وحشت گاه *ниг.* ваҳшаткада.

ВАҲШАТЗАДА وحشت زده 1. ба воҳима афтода, ба даҳшат афтода. 2. раманда, одамгурез, ваҳшӣ.

ВАҲШАТЗАДАГӢ وحشت زدگی ба ҳарос афтодагӣ, даҳшатзадагӣ, ҳаросонӣ.

ВАҲШАТЗО وحشت زنا ҳавлангез, бимнок, даҳшатовар.

ВАҲШАТКАДА وحشت كده 1. чои пурваҳшат, ваҳшатхона. 2. *мач.* дунё.

ВАҲШАТНОК وحشت ناک даҳшатнок, воҳиманок, махуф.

ВАҲШАТОБОД وحشت آباد *мач.* дунё, чахон.

ВАҲШАТОВАР وحشت آور *ваҳшатангез:* харобазори ваҳшатовар.

ВАҲШАТСАРО وحشت سرا *ниг.* ваҳшатовод.

ВАҲШАТФИЗО(Ӣ) وحشت فزاي *ниг.* ваҳшат-афзо.

ВАҲШИВОР وحشى وار *ниг.* ваҳшиёна.

ВАҲШИГАРӢ وحشى گرى *ниг.* ваҳшигӣ.

ВАҲШИГӢ وحشى گى 1. рамандагӣ; одамгурезӣ. 2. кирдори ба ҳайвони ваҳшӣ хос, дарандагӣ, бераҳмӣ.

ВАҲШИЁНА وحشيانه 1. рамида, рам карда; мисли одами ёбой (гурехтан). 2. мисли ҳайвони ваҳшӣ; ба ҳайвони ваҳшӣ хос; дарандавор; бераҳмона; зулму бедодгарии ваҳшиёна; муомилаи наъраи ваҳшиёна, ваҳшиёна нигоҳ кардан.

ВАҲШИМИЗОЧ وحشى مزاج *ниг.* ваҳшисиришт.

ВАҲШИСИРИШТ وحشى سرشت *ваҳшитабиат,* дарандаҳӯ; бераҳм.

ВАҲШИСИФАТ وحشى صفت 1. одамгурез; раманда. 2. ваҳшимонанд, ваҳшитабиат.

ВАҲШИТАБИАТ وحشى طبيعت *ниг.* ваҳшисиришт.

ВАҲШИТАБӢ وحشى طبع *ниг.* ваҳшитабиат.

ВАҲШИЯТ *а.* وحشيت *ниг.* ваҳшоният.

ВАҲШӢ وحشى 1. ёбой, даштӣ; *муқоб.* хонагӣ (*оид ба* ҳайвонот ва парандагон): **мурғи ваҳшӣ,** **оҳуи ваҳшӣ,** **хуки ваҳшӣ.** 2. дар

- холати табиӣ воқеъгардида; ба одам ром нашуда; саркаш: **дарёи ваҳшӣ, рӯди ваҳшӣ**. 3. дар холати чамъияти ибтидоӣ воқеъгардида, ғайри мутамаддин: **қабиларои ваҳшӣ, қавмҳои ваҳшӣ**. 4. раманда, одамгурез, ваҳшитабъ. 5. *мач.* бераҳм, золим, бедодгар, барбар.
- ВАҲШОНИЯТ** وحشانيت 1. ваҳшигӣ, дарандагӣ; бераҳмӣ, зулму бедодгарии беандоза; **бо камоли ваҳшоният** ниҳоят бераҳмона. 2. *мач.* ҷаҳолат, беҳабарӣ аз маданияти инсонӣ.
- ВАҲШОНӢ** وحشاني *ниг.* ваҳшиёна.
- ВАЧ** *бот.* وج шамшергиёҳ.
- ВАЧАБ** وجب 1. панҷаи даст дар ҳолати тамом кушода будани ангуштҳо. 2. масофае, ки ба панҷаи даст дар ҳолати калон кушода шудани ангуштон баробар аст; **об, ки аз сар гузашт, ҷӣ як вачаб, ҷӣ сад вачаб** (*зарб.*) **як вачаб замин** андак замин; **вачаб ба вачаб // вачаб-вачаб** ҳеч чоро намонда, аз як сар, тамоман; **як вачаб буд, ки ...** бисёр хурд буд, ки..., аз хурдиаш...
- ВАЧАЛ** *а.* وجل *кит.* тарсу бим, ҳарос, хавф.
- ВАЧАНОТ** *а.* وجنات 1. *ҷ.* **вачна//вачна(т)**. 2. *мач.* намуди берунӣ, зоҳирӣ.
- ВАЧАУЛБАТН** *а.* وجع البطن *кит., тиб.* шикамдард, дарди шикам.
- ВАЧЦАРОС** وجراس *калимаи тақлиди овоз,* ки ҳолати ларзидани бадани инсонро аз таъсири сухани ниҳоят нохуш ё дидани ягон чизи даҳшатангез ифода мекунад.
- ВАЧАЪ** *а.* وجع *кит.* дард, ранҷ; беморӣ.
- ВАЧД** *а.* وجد *бехудӣ* аз хурсандӣ, ғояти шавку шодӣ, завқ; **бо вачди тамом** бо шавку завқи бениҳоят, бо эҳсосоти баланд; **ба вачд омадан** худро гум кардан аз ғояти шавку завқ, ба ҳаяҷон омадан, рӯҳбаланд шудан.
- ВАЧДАФЗО** وجدافزا *афзункунандаи шодӣ, шодиафзо.*
- ВАЧДОМЕЗ** وجدآمیز *кит.* хурсандона, шодидёна.
- ВАЧЕҲ** *а.* وجيه *кит.* 1. мӯътабар, мӯхтарам,

- баобрӯ. 2. хушрӯ, хушсурат, хушнамул.
- ВАЧЕЪ** *а.* وجيع *кит.* дарднок, пурдарду алам.
- ВАЧИЗ** *а.* وجيز *мухтасар, мӯҷаз, кӯтоҳ.*
- ВАЧНА(Т)** *а.* وجنت *кит.* рухсора, рух, бари рӯй.
- ВАҶОЗАТ** *а.* وجازت *ихтисор, мухтасарӣ (дар нутқ).*
- ВАҶОҲАТ** *а.* وجاهت *қиёфа, чеҳра, намуди зоҳирӣ; авзоъ: аз вачоҳати ӯ маълум буд, ки ..., аломати шодӣ аз вачоҳаташ хувайдо буд.*
- ВАЧҲ** وجه 1. сабаб, далел, асос; **аз ин вачҳ** а) аз ин сабаб, аз ин рӯ, аз ин чиҳат; бинобар ин; б) аз ин хусус, дар ин бора; **бе ҳеч вачҳ** бесабаб, беҳуда, бе ягон асос; **вачҳ гуфтан** а) сабаб нишон додан; далел овардан; баҳона кардан; б) *мач.* ҳисоби кардан, (қарзро пардохта) ҳисобро баробар кардан. 2. тавр, тарз, тариқа, тартиб; **ба вачҳе ки...** чи тавре ки..., тавре ки...; **бар вачҳи зайл** ба тариқи зайл, ба тартиби зерин; чунин. 3. *кит.* пул, маблағ; **вачҳи маош** маблағ барои таъмини зиндагонии рӯзмарра, воситаи рӯзгузаронӣ. 4. *кит.* сӯй, чониб тараф. 5. рӯй, симо, чеҳра; **вачҳи тамсия** зби. пайдоиш ва баромади калима, сабаби чунин номида шудани чизе; решашиносӣ; **вачҳи шаръӣ** *кҳн.* далели қонунӣ аз рӯи шариат; **аз вачҳи** а) аз хусуси ..., аз бобати..., дар бораи..., аз чиҳати...; б) барои..., ба хотири...; в) ба ивази..., ба бадали...; **аз ҳар вачҳ** аз ҳар чиҳат, ҳарҷониба, ҳаматарафа; **ба ҳеч вачҳ** ҳаргиз, асло.
- ВАЧҲАН** *а.* وجهاً *кит.* бо ягон вачҳ, ба сабаби..., ба сабабе.
- ВАШ I** وش *мачмӯи донаҳои пахта ва ғозҳои он ки аз ғӯза берун мекашанд.*
- ВАШ II** وش *сара, хуб; хуш ваш кардан* сара кардан.
- ВАШ III** وش *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънии шабех, монанд: моҳваш, париваш.*
- ВАШАҚ** وشق *зоол.* 1. ҳайвони ваҳшии рӯбоҳмонанди аз паланг хурдтар, ки аз пӯсти он пӯстину дасткаш медӯзанд. 2. пӯсти вашақ, пӯстин аз вашақ.

ВАШАНГ وشنگ 1. милаи оҳанӣ, ки бо он пунбаро аз пунбадона чудо мекунад. 2. лаҳҷ. тӯдаи харбузаю тарбуз *ва м. инҳо; вашанг-вашанг* тӯб-тӯб, хеле зиёд.

ВАШИБОФ وشى بوف бофандаи вашӣ (*навъи порчаи қимат, ки дар Ваш (Вашгирд) таҳия мешудааст*).

ВАШИВОР وشى وار 1. монанди вашӣ. 2. сурхранг, гулгун.

ВАШИК وشى كит. пайки тезрафтор, қосиди тезрав.

ВАШИНА وشينه كهن. чавшан, зирех.

ВАШ(Ш)ИРАЗ وشى راز ранги разӣ (*ангурӣ*), ки ба чомаҳо ранги сурх меодааст.

ВАШИФОМ وشى فام сурхранг.

ВАШӢ وشى 1. тағр. мансуб ба **Ваш**; шаҳри қадимие дар Осиеи Миёна дар минтақаи Файзободи Тоҷикистон. 2. як навъ матои абрешимии гулдор: **атласи вашӣ**. 3. *кит.* сурх, сурхранг.

ВАШКАРДА وشكرده пешкор, коргузор.

ВАШКАРИДАН وشكریدن хуб кардан, корҳоро ба хубӣ анҷом додан.

ВАШМ I وشم *кит.* дуд; бухор.

ВАШМ II a. وشم *кит.* нақше, ки дар бадан бо сӯзанзанӣ ва нилпошӣ кашида мешавад, нақши холкӯбӣ.

ВАШМКАРДА وشم كرده нақши холкӯбӣ карда, холкӯбишуда.

ВАШО وشا *бот.* гиёҳи буттагӣ ва чандсола, ки аз соқаҳои он моддаи сақичмонанде ба даст меояд, ки дар ҳаво зуд сахт мешавад, бӯи хос ва масрафи доругӣ дорад.

ВАШОНӢ وشانى *кит.* як намуди сиккаи тило, ки пастмаҳак будааст (*дар Хуросони қадим*).

ВАШТ وشت *кит.* хуб, хуш, некӯ.

ВАШТАН وشتن рақсидан, бозӣ кардан, хушӣ кардан.

ВАӢДА a. وعده қавлу қарор оид ба иҷрои коре (*махсусан дар кори нек*): **ваъдаи дидор**, **ваъдаи қатъӣ**, мувофиқи ваъда; (ба) рӯзи

ваъда (дар) рӯзи таъйиншуда; **ваъдаи ҳавой** // **ваъдаи подарҳаво** қавли иҷроношуданӣ; **ваъда додан** // **ваъда кардан** (**намудан**) қавл додан барои иҷрои коре; умедвор кардан ба чизе; таъйин кардани мӯҳлат ва ҳаҷми кори иҷро мекардагии худ; **ба ваъда гирифтан** *чизеро* чизеро аз касе барои мӯҳлати муайяне гирифтани, чизеро аз касе гирифта пардохти маблағашро дар мӯҳлати маълуме ӯҳдадор шудан; **ваъда гирифтани аз касе** қавлу қарор гирифтани аз касе барои коре.

ВАӢДАБОЗ وعده باز он ки ваъда медиҳаду иҷро намекунад, ваъдахилоф.

ВАӢДАБОЗӢ وعده بازى ваъда додану иҷро накардан, мувофиқи қавли худ амал накардан, ваъдахилофӣ.

ВАӢДАГӢ وعده گى ваъда шуда; таъйин шуда: **чизи ваъдагири талаб кардан, вақти ваъдагӣ омадан**.

ВАӢДАГОӢ وعده گاه ҷои иҷрои ваъда; ҷои боздид, маҳалли мулоқот.

ВАӢДАДОР وعده دار 1. муддатдор, дорои таърихи иҷро дар оянда. 2. *гуфт.* он ки ба касе барои иҷрои коре қавл додааст.

ВАӢДАКАЖ وعده كز ваъдахилоф, бадқавл.

ВАӢДАНОМА وعده نامه ваъдае, ки ба тариқи хаттӣ навишта мешавад.

ВАӢДАХИЛОФ وعده خلاف он ки ба ваъдаи худ амал намекунад, қавл дода онро ба ҷо намеорад, ваъдашикан.

ВАӢДАХИЛОФӢ وعده خلافى хилофи ваъда амал кардан, қавлу қарори худро иҷро накардан; ваъдашикани: **ваъдахилофӣ кардан**.

ВАӢДАШИКАН وعده شکن *ниг.* ваъдахилоф.

ВАӢДАШИКАНӢ وعده شکنى *ниг.* ваъдахилофӣ

ВАӢЗ a. وعظ 1. *д.* гуфтори воиз ё касе аз аҳли дин доир ба корҳои савобу вабол ё ягон мавзӯи динӣ. 2. насиҳат, панд: **ваъз гуфтан**; а) *д.* суҳан рондан дар мавзӯи динӣ ё савобу убол (*одатан ба тариқи панду насиҳат*); б) *киноя аз* нутқ кардан, суҳан рондан.

ВАӢЗГӢӢ وعظ گوئى *исми амал аз* **ваъз гуфтан**; суҳанони пандомез гуфтан, насиҳатгӯӣ.

ВАЪЗГҮЙ وعظ گوی 1. *ниг.* **воиз.** 2. *мач.* нотик.

ВАЪЗОМЕЗ وعظ آمیز пандомез, ҳамроҳ ба ваъда.

ВАЪР *а.* وعر *кит.* пасту баланд, ноҳамвор, мушкилгузар (*оид ба роҳ*).

ВЕГЕТАТИВӢ ويگيتتوي *биол.* физогиранда ва таъминкунандаи сабзишу афзоиши организмҳои ҳайвонот ва наботот; узвҳои физогиранда ва таъминкунандаи сабзишу афзоиши растаниҳо (*реша, тана, барг*); **нашъунамои вегетативӣ** нашъунамои ғайричинсии растаниҳо (*мас., ба роҳи шинондаи қаламча, дар об реша сабзонда ба ҷои дигар кӯчат қардани шохчаи гулҳо*).

ВЕГЕТАЦИОНӢ ويگيتتوي *мансуб ба вегетатсия; давраи вегетационӣ* давраи сабзишу расиши растани.

ВЕГЕТАЦИЯ *лот.* ويگيتتسيه *биол.* сабзиш ва расиши растани, фаъолияти ҳаётии растаниҳо.

ВЕЖА ويژه *ниг.* **вижа.**

ВЕКСЕЛ *олм.* ويكسيل *мол.* санади қарз; ҳуҷҷати расмӣ, ки дар он маблағи қарз ва мӯҳлати пардохти он нишон дода шудааст.

ВЕКТОР *лот.* ويكتور *риёз.* порчаи хати рост, ки самти муайян дорад, хати самтдор.

ВЕКТОРӢ ويكتورى *мансуб ба вектор: бузургии векторӣ* қимате, ки на танҳо ба микдор, балки ба самт ҳам ифода меёбад.

ВЕЛ ويل *кит.* раҳо, озод, ба сари худ; **вел кардан** раҳо кардан, вогузоштан; тарк кардан, як сӯ мондан.

ВЕЛГАРД ويلگرد *кит.* оворагард, беҳудагард.

ВЕЛГАРДӢ ويلگردى *кит.* оворагардӣ, ҳарзагардӣ.

ВЕЛОСИПЕД *фр.* ويلاسپيد *воситаи нақлиёти ду ё сечарҳае, ки бо фишори по ба фишангҳои он ҳаракат мекунад, ниг.* **дучарҳа.**

ВЕЛОСИПЕДРОН ويلاسپيدران *ниг.* **дучарҳарон;** варзишгар дар велосипедронӣ

ВЕЛОСИПЕДРОНӢ ويلاسپيدرانى *ниг.* **дучарҳаронӣ;** навъи варзиш, ки иштирокдорони он дар рондани велосипед байни ҳам мусобиқа мекунад.

ВЕЛОСИПЕДСАВОР ويلاسپيدسوار *ниг.* **дучарҳасавор;** савори велосипед; велосипедрон

ВЕНЕРИКӢ وينيركى *тиб.* бемории олати таносул, бемории чимой.

ВЕНЕРОЛОГ *лот.* وينيرالوگ *тиб.* мутахассиси бемориҳои таносулӣ.

ВЕНЕРОЛОГИЯ *лот.* وينيرالوگيه *тиб.* соҳаи илм, ки касалиҳои олати таносулро (*сӯзок, сифлис ва ғ.*) меомӯзад ва роҳҳои муолиҷаи онро муайян мекунад.

ВЕНЕРОЛОГӢ وينيرالوگى *мансуб ба венерология.*

ВЕНТИЛ *олм.* وينتيل *тех.* даҳонпӯши печдори ғулбаҳо ва дигар асбобҳои найчашакл барои қатъ ё танзим қардани чараёни об, буғ, ҳаво *ва ғ.*

ВЕНТИЛЯТОР *лот.* وينتيلتار *асбоби барқии ба вучуд овардани чараёни тези бод (бо мақсади тоза қардани ҳавои хона, хунук қардани ҷое ва ғ.), ҳавотозакунак; ғуборкаш; бодбезани барқӣ.*

ВЕНТИЛЯТСИЯ *лот.* وينتيلتسيه 1. тоза қардани ҳавои хона, шамолдихии хона ба воситаи вентилятор, таҳвия, тасфийи ҳаво. 2. дастгоҳи тозакунандаи ҳаво ё шамолдихӣ дар хонаҳо, дастгоҳи таҳвия.

ВЕРГУЛ *фр.* ويرگول *грам.* аломати фосила (*дар китобат*), ки калимаю ибораҳо ва ё ҷумлаҳо аз якдигар ҷудо мекунад(,).

ВЕРТОЛЁТ *р.* ويرتاليات *ниг.* **чархбол.**

ВЕТЕРИНАРИЯ *лот.* ويتيرنريه *илм дар бораи нигоҳубини ҳайвонот, ташҳис ва муолиҷаи касалии онҳо; байторӣ.*

ВЕТНАМӢ *ويطنمى* 1. *мансуб ба Ветнам; забони ветнамӣ.* 2. зода ва сокини Ветнам.

ВЕТО *лот.* ويتا *ҳуқуқи боздоштан, манъ ё бекор қардани қарори ягон идораи қонунбарор.*

ВЗВОД *р.* وزواد *ҳ.* 1. қисми на чандон калони аскарӣ иборат аз се отделения (*гурӯҳ*), ки ҷузъи рота, эскадрон ё батарея ҳисоб мешавад. 2. чарҳаки дандонадори кулангдон ва ё даруни кулфи куланги милтиқ.

ВИБРАТОР лот. *вибратор* тех. олати ба вучуд-орандаи ларзиш (*барои беҳтар шибба ё зич карда рехтани бетон ва ғ.*), навасонгар.

ВИБРАТСИЯ лот. *виртсия* ларзиш, навасон.

ВИБРИОН фр. *вибрион* бактерияи вергулшакл, ки бештари бемориҳо ба воситаи онҳо ба одам мегузаранд: **вибриони вабо**.

ВИГОН англ. *виган* 1. зоол. ҳайвони ширхӯри Амрикои Чанубӣ аз чинси лама, ки дорои пашми маҳин мебошад. 2. боф. ресмони аз пашми вигон ва ё пахтаю пашм тофташуда; газвори аз ин ресмон бофташуда.

ВИГНА *вигна* ниг. юган.

ВИДЕО- лот. *видео* ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои дидан: **видеомагнитофон, видеофилм, видеотелефон** ва ғ.

ВИДЕОМАГНИТОФОН лот. *видеомагнитофон* дастгоҳи намоиши сабти тасвир ва садо.

ВИДЕОНАВОР *видео* навор барои дастгоҳҳои видеоӣ.

ВИДЕОСИДӢ *видео* ниг. **висидӢ**.

ВИДЕОТОЛОР *видео* толор ё умуман ҷои баргузори намоиши видеоӣ.

ВИДЕОФИЛМ *видео* филм, концерт ва маърақаҳои сабти навори махсус, ки ба воситаи видеомагнитофон дар телевизор намоиш дода мешавад.

ВИДОД а. *वाद* ниг. **вадод**.

ВИДОӢ *видео* мансуб ба **видоӢ**; хайрбодӣ.

ВИДОӢ а. *वाद* 1. хайрухуш, хушбошӣ, падруд: **видои вопасин, видои охирин, вақти видоӢ; видоӢ кардан (намудан)**. 2. *видо* ал-видоӢ!, хайр! хуш бош!, **видоӢ кардан бо чизе киноя аз чизеро тарк гуфтан**; аз чизе тамоман ҷудо шудан; **зиндагиро видоӢ кардан киноя аз мурдан, вафот кардан**.

ВИДОӢНОМА *видео* номаи хайрбод.

ВИЖА *вижа* 1. соф, холис. 2. хоса, баргузида; хос, махсус; **ба вижа** хусусан, махсусан.

ВИЖАГӢ *вижа* хосият, хислат; хусусият,

чигунагӣ.

ВИЖЖАС/ВИЖЖОС *вижа* калимаи тақлиди овоз. 1. ниг. **вижжас/вижжос**. 2. овози ибтидои ба ҷӯш омадани об, шир ва ғ. (*дар канори дег*); садои баромадани газ аз обҳои маъданӣ.

ВИЗА лот. *виза* ниг. **раводид**.

ВИЗ-ВИЗ *виз* калимаи тақлиди овози занбӯр вақти парвоз.

ВИЗВИЗАК *виз* зоол. як навъи гамбӯс.

ВИЗЗАС/ВИЗЗОС *виззас* калимаи тақлиди овоз. 1. садои парвози занбӯр, магас ва ғ.; садои ҳаворо бурида гузаштани тир, тозиёна ва ғ.; садои хуштаккашон вазидани шамоли сахту сард. 2. калимае, ки ҳолати аз дарди сӯзишноке ларзида рафтани баданро ифода мекунад: **вижжос задан (ба ҳар ду маънӣ меояд)**.

ВИЗР а. *وزير* 1. кит. бори вазнин, бори гарон; вазнинӣ, гаронӣ. 2. маҷ. гуноҳ, ҷурм, айб.

ВИҚОР а. *واقار* тамкин, бурдборӣ, вазнинӣ; савлат, ҳайбат; **бо (камоли) виқору тамкин** ниҳоят бурдборона, хеле ботамкинона.

ВИҚОӢ а. *واقاع* амали чинсӣ, чимоӢ.

ВИҚОЯ а. *واقايه* кит. ҳифозат, ҳимоят, ниғаҳбонӣ, муҳофизати касе (*аз бадӣ ва офат*); «**Мухтасари виқоя**» таър. номи китоби дарсӣ доир ба фикҳ дар мадрасаҳои кӯҳна.

ВИЛЛА лот. *вилла* ниг. **кӯшк**.

ВИЛОДАТ а. *ولادت* ниг. **валодат**.

ВИЛОЯТ I а. *ولاية* 1. минтақаи муайяне, ки аз якчанд шаҳру ноҳия иборат буда, яке аз воҳидҳои маъмурии марказӣ ҳисоб меёбад: **вилояти Суғд, вилояти Хатлон; вилояти мухтори Кӯҳистони Бадахшон; маркази вилоят шаҳре, ки дар он идораҳои роҳбарикунанда ва муассисаҳои дигари вилоятӣ ҷойгир шудаанд**. 2. кӯн. диёр, кишвар, мамлакат, сарзамин, хитта. 3. кит. волӣ будан, волигӣ, ҳокимӣ; мақоми ҷонишинӣ.

ВИЛОЯТ II а. *ولاية* амр, фармон.

ВИЛОЯТГИР ولايت گير *кхн.* кишваркушо.

ВИЛОЯТГИРӢ ولايت گيرى *кхн.* кишваркушоӣ.

ВИЛОЯТДОРӢ ولايت دارى 1. идора кардани вилоят, раҳбарӣ кардан ба қорҳои вилоят. 2. ҳукуматдорӣ, ҳукмронӣ.

ВИЛОЯТӢ ولايتى 1. мансуб ба вилоят; китобхонаи вилоятӣ, театри вилоятӣ. 2. сокини вилоят, вилоятнишин.

ВИЛОЯТКУШО ولايت کشا *кит.* кишваркушо, фатҳкунандаи вилоят.

ВИЛОЯТСИТОН ولايتستان *кит.* тасхиркунандаи кишвару вилоят

ВИЛТ *англ.* *ولت* як навъи бемории растаниҳо, маҳсусан ниҳоли пахта.

В-ИН وين *шакли қўтоҳшудаи ва ин.*

ВИНГОС ونگاس *қалимаи тақлиди* овози пасти парвози занбӯр, мағас *ва ғ.*: **вингос задан.**

ВИОЛОНЧЕЛ *ит.* *виолончел* *мус.* як навъ гиччаки калони чорторӣ.

ВИОЛОНЧЕЛНАВОЗ *он* *ки* *виолончел* *менавазад,* *навозандаи виолончел.*

ВИР وير *ёд,* хофиза; зехн, хуш.

ВИРД *а.* ورد 1. пай дар пай такрор кардани сухане ё коре; **вирд кардан** такрор кардан. 2. *д.* зикр, дуо, дуохонии пай дар пай (*гайри намоз*); **вирди забон** дар сари забонҳо, дар даҳони хама; **вирди забон шудан** (**гаштан**) дар сари забони хама будан, мавриди гуфтугӯи умум гаштани номи касе ё чизе; машхур шудан.

ВИРО ورا *ёдгирандаи хушёр,* омӯзандаи хушзехн.

ВИРУС *лот.* *вирус* *микробҳои хурдтарини тавлидкунандаи бемориҳои гузаранда:* **вируси зуком.**

ВИРУСДОР *дар* *вирусдар* *он* *чизе,* *ки* *вирусро* *кабул* *кардааст.*

ВИРУСӢ *виросӣ* *мансуб ба вирус.*

ВИРУСНОК *вироснак* *ниг.* **вирусдор.**

ВИРУСШИНОС *виросшинос* *он* *ки* *вирусҳо* *ва* *бемориҳои* *аз* *онҳо* *ба* *вучудомадаро* *таҳқиқ* *мекунад.*

ВИРУСШИНОСӢ *виросшиносии* *як қисми* *илми* *микробиология,* *ки* *бо* *таҳқиқи* *вирусҳо* *ва* *бемориҳои* *аз* *онҳо* *сарзананда* *машғул* *аст,* *вирусология.*

ВИСИДӢ (ВӢ.СӢ.ДӢ) *وسد* [VCD: Video Compact Disk] 1. навъи диски фишурда, ки тасвир ва садо бар рӯи вай қобили сабт ва намоиш аст, видеосидӣ. 2. дастгоҳи пахши чунин намуди дискҳо.

ВИСКИ *англ.* *ويسكى* араке, ки дар Инглистон ва Иёлоти Муттаҳидаи Амрико аз шираи чав ё чуворимакка тайёр мекунанд.

ВИСОДА *а.* *وساده* *кхн.* болишт, болин.

ВИСОЛ *а.* *وصال* ба ҳам расидан, мулоқоти ошиқу маъшук, дидор: пайванд; *муқоб.* **фирок:** орзӯи висол, умеди висол; **ба висол расидан** ба ҳам пайвастан, ба ҳам расидан, ба дидори якдигар ноил шудани ошиқу маъшук.

ВИСОҚ *а.* *وثاق* *кит.* 1. банд, қайд, ресмон. 2. хона, манзил.

ВИТАМИН *лот.* *ويتمين* 1. моддаи органикӣ, ки барои фаъолияти мӯътадили организм зарур аст ва бештар дар таркиби меваю сабзавот ва гӯшту рағани ҳайвонот вучуд дорад. 2. доруҳои витаминдор, ки дар мавриди нокифоя истеъмол кардани навъи витамине дар инсон сустӣ, нохушӣ ё беморие рӯй диҳад, истифодаи онро тавсия мекунанд.

ВИТАМИНДОР *дар* *ويتميندار* *дурои витамин:* **растаниҳои витаминдор.**

ВИТАМИНӢ *ويتمينى* *ниг.* **витаминдор.**

ВИФҚ *а.* *وفق* *кит.* мувофиқат, созгорӣ, ҳамоҳангии миёни ду чиз; **бар вифқи ...** мувофиқи ..., мутобиқи..., тибқи ..., аз рӯи...

ВИФОҚ *а.* *وفاق* *кит.* мувофиқат, созгорӣ, созиш.

ВИФОҚАТ *а.* *وفاقت* мувофиқат, созиш, созгорӣ.

ВИЧДОН *а.* *وجدان* 1. он чи кас дар натиҷаи муҳокимаҳои ақлӣ дармеёбад; ҳисси масъулияти ахлоқӣ барои рафтор ва кирдори

худ; қувваи ботиние, ки касро аз хубию бадии кирдори ӯ огоҳ мекунад; шуур. 2. *мач.* ҳисси садоқат, вафодорӣ ва самимият ба коре; **вичдони ватандӯстӣ** ҳисси садоқат ба Ватан, ҳисси ватандӯстӣ; **аз рӯи вичдон** боинсофона, бо камоли садоқат (*ичро кардани коре*); **вичдон доштан** а) дар рафтор ва кирдори худ масъулият ҳис кардан; б) инсоф доштан; **вичдони пок** холӣ аз ғаразу кина, (бо) самимияти комил; **қасам ба вичдонам // ба ҳурмати вичдон** таъбири қасам, ки дар мавриди изҳори садоқат ва дурустии гуфтору рафтори худ гуфта мешавад.

ВИЧДОНАН а. وجداناً аз рӯи вичдон, аз рӯи сидқ, аз рӯи инсоф, покдилона; **вичдонан азоб кашидан** рӯҳан азоб кашидан, маънан азоб кашидан.

ВИЧДОНӢ وجدانى мансуб ба вичдон: **қарзи вичдонӣ**; **азоби вичдонӣ кашидан** ниг. **вичдонан** (азоб кашидан).

ВИЧДОННОК وجدانناк бовичдон, боинсоф; бошараф.

ВИЧДОНФУРӢШ وجدانفروش бевичдон, он ки вичдону имон надорад.

ВИЧДОНФУРӢШӢ وجدانفروشى бевичдонӣ, беимонӣ.

ВИЧИРРОС وجرّاس ниг. **бичиррос**.

ВИЦОР а. وچار кит. лонаи ҳайвоноти ваҳшӣ.

ВИШОҲ а. وشاه кит. 1. камарбанди мурас-саъ, камарбанди бо чавоҳирот зинат додашуда. 2. гарданбанд, шоли гардан.

ВО I وا боз, кушода, яла: **во кардан** кушодан, яла кардан (*мас., дару тирезаро*); **во шудан** (**гаштан, гардидан**) а) кушода (боз, яла) шудан; б) *киноя* аз таъсис ёфтан, бунёд гардидан; **дахон во будан** ҳайрон будан, дар таачҷуб будан; **лаб во кардан** гап задан, сухан кардан; **чашм во кардан** нигоҳ кардан, нигаристан; **чашми касеро во кардан** касеро аз ҳақиқати чизе бохабар кардан; (ногаҳон) аз асли чизе воқиф кардан; **чашми касе во шудан** боилму маърифат шудан, босавод шудан; огоҳ шудан аз сирру асрори чаҳон; **чашми рӯз во шуд** субх дамид, рӯз шуд.

ВО II وا *шакли кӯтоҳшудаи вой*; **во ачаб!**, **во ачабо!** нидое, ки ҳангоми таачҷуби сахт мегӯянд; **во дарего!** нидо эй дарег!, вой афсӯс!; **во чигарам!** вой чигарбандам! (*нидои таассуф, ки дар мотами фарзанд ва хешу табори наздик мегӯянд*).

ВО III وا бо баъзе феълҳо пайваста, маънои «пас»-ро медиҳад: **вогирифтан** пас гирифттан, гашта гирифттан; **вомондан** ақиб мондан; гоҳо ба маънии «дубора» ва «боз» меояд: **вогуфтан** боз гуфтан.

ВОАФТОДАН وافتادن рӯболо афтодан, пуштнокӣ афтодан.

ВОБАНД وابند маҳал ва чои пайвасти ду девор.

ВОБАСТА وابسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз вобастан, ки ҳоло аз истеъмол баромадааст*; марбут, алоқаманд, мансуб; **вобаста ба ин** алоқамандона ба ин, дар робита бо ин. 2. гирифтор, баста, побанд, муқайяд; **вобаста кардан** а) алоқаманд кардан, марбут кардан; пайвастан; б) мутасаддӣ кардан, вазифадор кардан (*барои ёри расонидан ба касе ё чое*); **узви вобаста** яке аз ду унвоне, ки ба олимони тибқи оинномаи Академияи илмҳо интихобгардида дода мешавад; **вобастаи хаёле будан** бо хаёле банд будан, дар банди хаёле будан.

ВОБАСТАГӢ وابستگى тобеъ будан, истиқлол надоштан; **дар вобастагии...** дар алоқамандии..., алоқамандона ба...; **алоқаи вобастагӣ** грам. навъи алоқаи тобеияти байни калимаҳо (*мас., пурқунанда ва ҳол ба хабари феълӣ аз рӯи алоқаи вобастагӣ тобеият доранд*).

ВОБАСТАН وابستن кит. вобаста кардан, марбут кардан, алоқаманд кардан, пайвастан.

ВОБИЛ а. وابل кит. сахт, бошиддат (*сифати борон*).

ВОБУРИДАН وابريدن 1. буридан. 2. *мач.* боздоштан, чудо кардан.

ВОБӢСИДАН وابوسيدن 1. бўсидан; бўса кардан. 2. *мач.* рӯзгардон шудан, бекор шудан; бўсидаву канор гузоштан.

ВОВ واو номи ҳарфи сиёми алифбои арабиасоси тоҷикӣ (و), ки гоҳе мисли «в»-и ҳозира ва дар баъзе ҳолатҳо монанди «у» ё «ӯ» талаффуз карда мешавад; дар ҳисоби абҷад адади 6-ро ифода мекунад.

ВОВАЙЛО واويلا 1. *нидои таассуф* э (й) вой, дод, во дарего, во ҳасрато. 2. нолаю афгон, гиряву зорӣ, навҳа; **худкардаро даво нест, вовайлои пинхонӣ** (*зарб.*); **вовайло бархостан** шӯру валвала бархостан, доду фарёд баланд шудан; **вовайло кардан** навҳа кардан, оху фиғон бардоштан. 3. *мач.* надомат, афсӯсхӯрӣ.

ВОГАРДИДАН واگردیدن *кит.* баргаштан, пасгаштан, бозгаштан.

ВОГАРОИДАН واگرائیدن тафриқ шудан, пароканда шудан.

ВОГАРОӢ واگرایی 1. тафриқ, парокандагӣ; *муқоб.* **ҳамгирой**. 2. ҳосият ва ҳолати вога-ро.

ВОГАШТ واگشتن *кит.* бозгашт, гашта омадан.

ВОГИР واگیر *тиб.* сирояткунанда, сорӣ, гузаранда.

ВОГИРДОР واگردار уфунатдор, сироятдор.

ВОГИРИФТАН واگیرفتن пас гирифтани, гашта гирифтани; гирифтани.

ВОГИРӢ واگیری *тиб.* сироятӣ, сироятдор.

ВОГУЗАР واگذر даргузар, гузаранда.

вогузор واگذار *асоси замони ҳозира аз вогузоштан.*

ВОГУЗОР واگذار **:вогузор кардан (намудан)** супурдан, ҳавола кардан, кореро ба ихтиёри касе мондан.

ВОГУЗОШТАН وا گذاشتن 1. ба ихтиёри касе мондан (кореро ё чизеро), супурдан, ҳавола кардан. 2. канор гузоштан, дур андохтан, партофта мондан; **ба ҳоли худ вогузоштан** ба сари худ мондан, кордор нашудан ба касе.

ВОГУРЕХТАН واگریختن гурехтан, гурехта рафтан.

ВОГУФТАН واگفتن 1. бозгуфтан, ошкоро

гуфтан, гуфта додан, баён кардан. 2. сухани худро гардонда гирифтани.

ВОДЕВИЛ *фр.* *واديويل* *санъ.* намоишномаи мазҳакавие, ки ғайр аз муколама рақсу суруд ва мусикӣ ҳам дорад.

ВОДИДАН وادیدن боз дидан, аз нав дида баромадан, тачдиди назар кардан.

ВОДИНИШИН وادی نشین сокини водӣ, истиқоматкунанда дар водӣ.

ВОДӢ وادی 1. сарзамини фарохи байни силсилаи кӯҳсор ё ду канори ҳамвори нахру дарёҳо: **водии Вахш, водии Ҳисор, водии зарҳез**. 2. *кит.* дашт, биёбон, саҳро; *ба тариқи истиора:* **водии зиндагӣ, водии ишқ, водии нокомӣ.**

ВОДОДАН وادادن бозпас додан, баргашта додан, баргардондан.

водор وادار *асоси замони ҳозира аз водоштан.*

ВОДОР وادار мачбур, ўхдадор, вазифадор; **водор кардан (намудан)** мачбур кардан.

ВОДОШТАН واداشتن 1. водор кардан, мачбур кардан. 2. боздоштан, нигоҳ доштан.

ВОӢФТАН وایافتن бозёфтани, аз нав ёфтани, пайдо кардан (*чиз ё каси гумишударо*).

ВОЖА واژه калима, луғат.

ВОЖАГОН واژه گان феҳрасти мачмӯаи вожаҳо, вожаҳои калимаҳои як мавзӯ ё як китоб; лексика.

ВОЖАГОННИГОР واژه گان نگار фарҳангнавис, луғатнигор, фарҳангнигор, луғатнавис, лексикограф.

ВОЖАГОННИГОРӢ واژه گان نگاری фарҳангнависӣ, фарҳангнигорӣ, луғатнигорӣ, луғатнависӣ, лексикография.

ВОЖАГОНШИНОС واژه گان شناس мутахассис ва коршиноси вожагон, луғатнигор, лексиколог, лексикограф.

ВОЖАГОНШИНОСӢ واژه گان شناسی луғатнигорӣ, фарҳангнигорӣ лексикология, лексикография.

ВОЖАНОМА واژه نامه луғатнома, китоби вожаҳо ва истилоҳоти як риштаи муайян

бо муодили онҳо ба ягон забони дигар ба тартиби алифбой.

ВОЖАПАРДОЗ واژه‌پرداز *итт.* нармафзоре барои кор кардан бо матн ва анҷом додани корҳои эҷодӣ, веросторӣ, қолаббандӣ ва чопи матн ва инчунин бо имкониятҳои галатёбии имлоӣ ва дастурӣ.

ВОЖАПАРДОЗӢ واژه‌پردازى *итт.* кор ва амали вожапардоз; кор кардан бо вожапардоз.

ВОЖАСОЗӢ واژه‌سازی калимасозӣ.

ВОЖАТАРОШӢ واژه‌تراشى вожасозии ғайриилмӣ, вожасозии сунъӣ.

ВОЖАШИНОС واژه‌شناس мутахассис дар вожашиносӣ, лексиколог.

ВОЖАШИНОСӢ واژه‌شناسى баҳше дар забоншиносӣ, ки ба омӯхтани таркиби калима ва роҳҳои калимасозӣ машғул аст, лексикология.

ВОЖГУН(А) واژگون//واژگونه 1. сарнагун, сарозер, чаппа; **вожгун кардан (намудан)** сарнагун сохтан, чаппа кардан; аз байн бурдан; **вожгун шудан (гардидан)** тарзи бевоситаи **вожгун кардан**. 2. *мач.* носозгор, муҳолиф, акси муроди инсон; шум, нахс: **бахти вожгун, толеи вожгун**.

ВОЖГУНБАХТ واژگون‌بخت бахтбаргашта, бадбахт, бетолё.

ВОЖГУНБАХТӢ واژگون‌بختى бетолей, бадбахтӣ, баргаштабахтӣ.

ВОЖГУНӢ واژگونى вазъ ва ҳолати вожгун, вожгун будан.

ВОЖИДАН واژیدن гуфтан, сухан кардан.

ВОЖУН(А) واژون//واژونه *ниг.* **вожгун**.

ВОЗ واز *ниг.* во I.

ВОЗЕҲ *а.* واضح равшан, кушоду равшан, пайдо, ҳувайдо, ошкоро; бурро, фаҳмо; **возеҳ аст, ки...** равшан аст, ки..., ҳувайдост, ки ..., маълум аст, ки...

ВОЗЕҲИЯТ *а.* واضحیت кушоду равшанӣ, возеҳу равшан будан; фаҳмидашавандагӣ.

ВОЗЕҲӢ واضحى *ниг.* **возеҳият**.

ВОЗЕЪ I *а.* واضح *кит.* 1. вазъкунанда; муқарраркунанда. 2. асосгузор, муассис.

ВОЗЕЪ II *а.* وازع *кит.* боздоранда, монё, халалрасон.

ВОЗИР *а.* وازر *кит.* 1. борбардор, боркаш, ҳаммол. 2. *мач.* гунаҳгор, ҷинояткор.

ВОЗИЧ واذیح *кит.* хавозаи тоқ, воиш.

ВОИЗ *а.* واعظ *д.* ваъзгӯ, насихатгар, носех (*доир ба масъалаҳои динӣ*).

ВОИЗӢ واعظى *д.* ваъзгӯӣ, насихатгӯӣ.

ВОИСТОДАН واستادن *кит.* 1. бозистодан, истодан, таваққуф кардан. 2. *мач.* истодагарӣ кардан

ВОИШ وائش чӯбҳои бар сари сутунҳо баста, ки токи ангур болои онҳо шоҳу навда паҳн мекунад, хавоза.

ВОӢ وای *нидое*, ки барои изҳори таассуф, гаму андӯҳ, мусибат ё шиддати дард ба кор мебаранд; оҳ!, воҳ!; **эй вой!, вой дод!** *нидое*, ки дар мавриди имдоду инсофталабӣ гуфта мешавад, ал-амон!; **вой гуфтан** а) оху воҳ кардан, нолаю афғон бардоштан; б) *гуфт*. тан додан, иқрор кардан ба ғиромӣ, муттаҳамӣ ва очизии худ; **вой бар ман!** хок бар сари ман!, марг ба ман! (*дар мавриди ба ҳоли бад афтодан нисбат ба худ меғӯянд*); **вой бар холи касе!** дарег, афсӯс ба холи бади касе!; **оҳу вой киноя аз** нолаю фиғон (*ҳамчун изҳори эътироз*).

ВОЙЗАН وایزن *во*йгӯянда, навҳагар.

ВОКАРДА واکرده кушода, яла; **чабҳан** **вокарда** пешонии кушода.

ВОКАФИДАН واکفیدن кафидан, пора шудан, шикаста шудан.

ВОКАШИДАН واکشیدن берун кашидан; ба зӯр ё ба фиреб чизеро аз касе пурсидан ё гирифтан; дароз кашидан, ба тарафи худ кашидан.

ВОКЗАЛ واکزل (*маънои аслиаш сайргоҳ*) бинои калон барои мусофирон дар истоғоҳи роҳи оҳан ё бандаргоҳ; *ниг.* **истгоҳ, саристгоҳ**.

ВОКУНИШ واکنش амале, ки дар ҷавоби коре мекунад, аксуламал, акси амал.

ВОКУНИШГАР واکنشگر нишондихандаи аксуламал; хусусияти моддаҳои кимиявӣ, ки барои ангезонидани дигар моддаҳои химиявӣ ба хогири андозагирӣ, шиносӣ, таҷриба ва монанди онҳо истифода мешавад.

ВОКУШОДАН واكشادن кушодан; кушода шудан.

ВОКУШУДАН واكشودن *ниг.* вокушодан.

ВОҚЕА *а.* واقعه ҳодиса, пешомад, рӯйдод: воқеаҳои байналхалқӣ, воқеаи таърихӣ, аз воқеа хабар ёфтган, ба сари воқеа расида омадан; илочи воқеа қабл аз вуқӯъ бояд кард (*зарб.*) ҳеч воқеа не (нест) а) ягон ҳодисаи фавқулода рӯй надодааст; б) ҳеч боқе не; зарар надорад.

ВОҚЕАГАР(Ӣ) واقعه‌گر(ی) 1. таваҷҷӯхкунанда ва пайрави воқеият ва парҳезкунанда аз довариҳои ғайривоқеӣ ва ғайримантиқӣ. 2. *фалс.* воқеъгаро, тарафдори назарияи воқеъгароӣ.

ВОҚЕАДИДА واقعه‌ديده ботаҷриба дар ҷанг, ҷангдида.

ВОҚЕАН *а.* واقعا дар ҳақиқат, ҳақиқатан, ба ростӣ, яқинан; дар воқеъ.

ВОҚЕАНАВИС واقعه‌نويس 1. шоҳид ва нави-сандаи тафсилоти воқеае, таърихнавис. 2. *таър.* маъмури аморати Бухоро, ки дар байни аҳоли гашта, мушоҳидаҳои худро пинҳонӣ ба амир мерасонд, ҷосуси амир.

ВОҚЕАНАВИСӢ واقعه‌نويسی воқеанавис будан, таърихнависӣ.

ВОҚЕАНИГОР واقعه‌نگار корманди рӯзнома, радио ё телевизион, ки аз маҳалли воқеа хабару мақолаҳо менависад, хабарнавис, муҳбир; воқеанигори сиёсӣ шарҳдихандаи вазъияти байналхалқӣ дар матбуот, шорехи сиёсӣ, муфассири сиёсӣ.

ВОҚЕАНИГОРӢ واقعه‌نگاری амали воқеанигор; хабарнависӣ.

ВОҚЕАТАЛАБ واقعه‌طلب 1. низоъандозанда дар байни мардум. 2. дӯстдорандаи

ҷанҷолу хархашаҳои байни одамон; ҷангоматалаб, мочарочӯӣ.

ВОҚЕАЧӢ واقعه‌جو мочарочӯ, ҷангоматалаб.

ВОҚЕИЯТ *а.* واقعيет олами объективӣ бо ҳамаи гуногуноҳои ҳодисоти он, ҳаёти воқеӣ; ҳақиқати ҳаёт; олами воқеият олами айнӣ, олами объективӣ.

ВОҚЕӢ واقعی ҳақиқӣ, айнӣ; аз ҳаёт гирифташуда: ҳикояти воқеӣ, аз ҳаёти воқеӣ гирифташуда.

ВОҚЕОТ *а.* واقعات *ҷ.* воқеа.

ВОҚЕЪ *а.* واقع 1. ҳодис, ба вуқӯъомада, рӯйдода. 2. ҷойгиршуда, қароргирифта; воқеъ дар... дар ... ҷойгирфта: шаҳри воқеъ дар водӣ, хавличаи воқеъ дар таги тал; воқеъ будан ҷойгир будан, ҷо гирифта; воқеъ шудан (гаштан) а) рӯй додан, ба вуқӯъ омадан, ба амал омадан: гоҳо ҷанги тан ба тан воқеъ мешуд; ин гуна ҷамъомад бисёр кам воқеъ мешуд; б) иттифоқ афтодан, рост омадан: баъзан ҷунин воқеъ мешавад, ки ...; в) ҷойгир шудан; амри воқеъ он чи ба вуқӯъ омадааст; дар воқеъ воқеан, дар ҳақиқат, ҳақиқатан, дар амал.

ВОҚЕЪБИН واقعه‌بين он ки ҳақиқати ҳолро ба эътибор мегирад.

ВОҚЕЪБИНӢ واقعه‌بینی воқеъбин будан; ҳақиқати ҳолро ба назари эътибор гирифта; парҳез аз ҳаёлпардозӣ.

ВОҚЕЪБИНОНА واقعه‌بینانه бо назардошти ҳақиқати воқеӣ.

ВОҚЕЪГАРО(Ӣ) واقعه‌گرا(ی) 1. таваҷҷӯхкунанда ва пайрави воқеият ва парҳезкунанда аз довариҳои ғайривоқеӣ ва ғайримантиқӣ. 2. *фалс.* воқеъгаро, тарафдори назарияи воқеъгароӣ.

ВОҚЕЪГАРОӢНА واقعه‌گرایانه *ниг.* воқеъбинона.

ВОҚЕЪГАРОӢ واقعه‌گرایی 1. амал ва кори воқеъгаро. 2. ҳунари достоннависӣ дар пояи ҳодисаҳои воқеӣ ва таваҷҷӯҳ ба сабабҳои онҳо; реализм. 3. *фалс.* назарияи моддигароӣ, ки мувофиқи он ҳар чиз, ки инсон дарк мекунад, дар берун аз зехни ӯ воқеият

дорад, реализм.

ВОҚЕЪГҮ واقعو ҳақиқатнигор, он ки воқеиятро меғӯяд.

ВОҚЕЪНАМО واقعنما нишондихандаи воқеият, ҳақиқатнигор

ВОҚЕЪНАМОӢ واقعنمائى воқеънамо будан, ҳақиқатнигорӣ.

ВОҚЕЪНИГОР واقعنگار ҳақиқатнавис; воқеанавис; мухбир.

ВОҚЕЪНИГОРӢ واقعنгарى *ниг.* воқеъгароӣ.

ВОҚИФ *a.* واقف 1. огоҳ, бохабар, хабардор, ҳолдон, донандаи чизе: **воқиф будан** аз холи *касе*, **воқиф шудан (гаштан)** аз *нияти кесе*, аз **ахволи чахон**, аз **сирру асрори кесе**... 2. *кит.* вақфқунанда.

ВОЛ I وال *кит.* 1. навъе аз моҳиёни пулакчадор. 2. наҳанг, кит.

ВОЛ II ҳ. وال *кит.* навъе порчаи ҳарири нозук ва марғуб.

ВОЛА I *a.* واله [аслаш **волах**] гирифтори савдои ишқи кесе, шефта, мафтун, шайдо; ҳайрон, сарсон (*аз ишқ*); **вола кардан** мафтунӣ худ кардан, ба қайди муҳаббати худ даровардан.

ВОЛА II واله суроб, шабах.

ВОЛАМИДАН والميدان *кит.* лам кардан, дароз кардан, кашидан.

ВОЛҒУНА//ВОЛГУНА والغونه//والگونه *кит.* гулғунча, ғоза, сурхӣ.

ВОЛЕЙБОЛ *англ.* واليبال *варз.* як навъ туббозии дастӣ, ки дар байни ду гурӯҳи бозигарон барои ба тарафи ҳариф аз болои тӯри махсус задани тӯби волейбол барпо мегардад.

ВОЛЕЙБОЛБОЗ واليبال باز *варз.* бозигари волейбол: **дастан волейболбозон.**

ВОЛЕЙБОЛБОЗӢ واليبال بازى *варз.* 1. волейбол бозӣ кардан. 2. *мансуб ба волейбол;* **майдончаи волейболбозӣ** ҷои мучаҳҳаз бо тӯри махсус барои бозии волейбол.

ВОЛЕХ *a.* واله *ниг.* вола.

ВОЛИГАРӢ والى گرى воли будан; дар мансаби

воли будан.

ВОЛИД *a.* والد соҳиби фарзанд, падар, додо.

ВОЛИДА *a.* والده *муаннаси волид;* оча, модар.

ВОЛИДАӢН *a.* والدين падару модар, волидон.

ВОЛӢ *a.* والى *таър.* он ки ба идораи вилояте таъйин мешуд, ҳокими вилоят.

ВОЛО I *a.* والا 1. боло, баланд. 2. оли, олиқадр, олимартаба; ҳиммати баланд, ҳиммати оли 3. *мач.* қиматбаҳо, пурбаҳо, оли.

ВОЛО II ҳ. والا 1. вол, волотар. 2. дирафш, парчам, байрақ.

ВОЛОБОФ والاباف бофандаи вол, воло, бофандаи порчаи ҳарири нозуку марғуб.

ВОЛОГАВҲАР//ВОЛОГУҲАР

والا گوهر//والا گهر *кит.* олинажод, олинасаб.

ВОЛОД والاد 1. сақф, боми хона. 2. қолиби тоқ ва гумбаз, ки аз тахта ва гил сохта, баъд аз он бо хишт ва гач худи онро месозанд.

ВОЛОИШ والانش баландназарӣ, болоназарӣ.

ВОЛОИЯТ *a.* والايه воло будан, авлавиат, бартарӣ, тақаддум; **волоияти қонун** авлавиати қонун.

ВОЛОӢ والائى бузургӣ, баландӣ.

ВОЛОҚАДР والاقدر *кит.* олиқадр, баландмақом.

ВОЛОМАҚОМ والامقام соҳиби манзалат, мартабаи баланд, баландмартаба.

ВОЛОМАНИШ والامنش дорои табъи баланд.

ВОЛОМАРТАБА *a.* والامرته *ниг.* воломақом.

ВОЛОН والان *биол.* розиёна, испанд, исфанд; як навъи растани хушбӯй ва зиддиуфунӣ, ки бӯи хӯш дорад.

ВОЛОНАЖОД والانژاد волотабор, аз насл ва зоти мӯътабар, покнажод.

ВОЛОНАЗАР والانظر назарбаланд, олиҳиммат.

ВОЛОТАБОР والاتبار *кит.* олинажод, олинасаб, олитабор.

ВОЛОТАБОРӢ والاتبارى дорои насаби оли будан, олинажодӣ, олинасабӣ.

ВОЛОХИРАД والاخرد он ки ақлаш расост,

- хирадманд.
- ВОЛОҲАЗРАТ** والاحضرت *таър.* 1. унвони шоҳзодаҳо ва чонишини салтанат. 2. баландмартаба, дорои мақоми баланд.
- ВОЛОҲИММАТ** والاهمت дорои ҳиммати баланд, ҳимматбаланд.
- ВОЛОҲИММАТӢ** والاهمتӣ дорои ҳиммати баланд будан, ҳимматбаландӣ.
- ВОЛОҶАНОБ** والاجناب воломақом.
- ВОЛОҶОҲ** والاجاه *ниг.* воломақом.
- ВОЛТ** *ит.* والт *физ.* воҳиди асосии андозгирии шиддати чараёни барк (*аз номи физики италиявӣ Александр Волта (1745 - 1827) гирифта шудааст*).
- ВОЛТМЕТР** والتمتر *ниг.* волтсанҷ.
- ВОЛТСАНҶ** والتسنج *физ.* асбоби андозагирии шиддати қувваи барк.
- ВОЛФРАМ** *лот.* والفрум унсури химиявӣ, ки як хел филизи нукрананги саҳти душворғудоз аст.
- вом** *пам* пасванде, ки маънои ранг, гунаро ифода мекунад ва шаклҳои -фом, -пом ҳам дорад: **СИЯҲВОМ**.
- ВОМ** *пам* қарз: **вом додан, вом гирифтан.**
- ВОМБАРГ** وامبرگ як шакли маблағ чамъ кардан ба бучети давлатӣ бо роҳи қарзгирӣ аз аҳоли; қоғазе (варақае), ки мисли пули қоғазӣ арзиш дорад, облигатсия.
- ВОМВОЖА** وامواژه *нав.* вожаҳои иқтибосӣ аз забонҳои дигар, калимаҳои хориҷии ба дигар забон дохилшуда.
- ВОМГИР** وامگیر *кит.* қарзгиранда.
- ВОМГИРАНДА** وامگیرنده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **вом гирифтан**; он ки қарз мегирад.
- ВОМГИРӢ** وامگیری *исми амал* аз **вом гирифтан**; қарзгирӣ.
- ВОМГУЗОР** وامگذار қарздор, бидехкор; иддаоқунанда.
- ВОМДОР** وامدار қарздор.
- ВОМДОРӢ** وامداری вомдор будан, қарздорӣ.
- ВОМИК** وامق *кит.* 1. дӯстдоранда. 2. номи қаҳрамони достони «Вомику Азро».
- ВОМӢ** وامی *марбут ба вом.*
- ВОМОЛИДАН** وامالیدن дастмол кардан, ламс кардан, молидани батақро, даст задан.
- ВОМОНДА** وامانده 1. *сифати феълӣ* замони гузашта аз **вомондан**. 2. маҷ. пасмондаи (боқимондаи) хӯрок, саркут.
- ВОМОНДАГӢ** واماندهگی *шакли дигари сифати феълӣ* замони гузашта аз **вомондан**; дармондагӣ, очизӣ.
- ВОМОНДАН** واماندن 1. кушода мондан, яла шуда мондан (*мас., даҳони касе*). 2. ақиб (пас, қафо) мондан аз дигарон.
- В-ОН** *пам* *шакли кӯтоҳшудаи ва он.*
- ВОН** وان зарфи бузурге аз цинси чинӣ ё сафолӣ ё филизӣ, ки дар ҳаммом барои шустушӯ ба кор меравад.
- ВОНАВИС** وانويس ёддошт, навишта; бознавис.
- ВОНАМУД** وانمود: **вонамуд кардан** а) нишон додан, зоҳир (намоён) кардан; б) чизеро аз будаш зиёдтар (ё саҳттар) карда нишон додан.
- ВОНАМУДАН** وانمودن **вонамуд кардан**, нишон додан, намоён кардан, зоҳир кардан; **бемор вонамудан** дар ҳолати тандурустӣ худро бемор нишон додан, худро ба касали задан.
- ВОНИГАРИСТАН** وانگریستن **нигаристан**, нигоҳ кардан, дидан, назар андохтан.
- ВОНИҲОДАН** وانهادن **воғузур кардан**, гузоштан, ба замони дигар мондан.
- ВОНИШАСТАН** وانشستن **нишастан**, бознишастан, дубора нишастан.
- ВОНИШОНДАН** وانشاندن **хомӯш кардан**; аз миён бурдан, фуру нишондан.
- ВОПАРДОХТАН** واپرداختن **холӣ кардан**, тахлия кардан, фароғат ёфтан.
- ВОПАРИДАН** واپريدن **паридан**, бозпаридан, дубора паридан.
- ВОПАС** واپس **ақиб**, қафо, пас; **вопас нишастан** ақибнишинӣ кардан; **вопас рафтан** а) ақиб (қафо) рафтан; б) ақибнишинӣ кардан (*дар майдони ҷанг*).
- ВОПАСГАРО** واپسگرا он ки дар баробари дигаргунҳо ва навовариҳо ва пешрафтҳои иҷтимоӣ муқовимат мекунад ва барои ҳифзи афкори фарсуда ва кӯҳна мекӯшад; муҳофизакор, муртаҷеъ; ир-

тичой.

ВОПАСГАРОЁНА واپس گرايانه муҳофизако-рона, иртичоёна.

ВОПАСГАРОЙ واپس گرائي тарафдорӣ аз ни-зомҳо ва сиёсати собиқ дар баробари пеш-рафтҳо ва дигаргуниҳои иҷтимоӣ; Ир-тичоъ.

ВОПАСИН واپسين охирин: **видои вопасин**, **дақиқаҳои вопасин**, **сухани вопасин**; **дами (нафаси) вопасин** дами пеш аз марг, нафа-си охирин; **вопасин будан** ақибмонда бу-дан, қафомонда будан.

ВОПАСӢ واپسي *ниг.* вопасин; вопасмондагӣ.

ВОПАСМОНДА واپس مانده ақибмондаи зехнӣ, ақибмонда аз ҳамроҳон.

ВОПАСМОНДАГӢ واپس ماندگي ақибмондагӣ, пасмондагӣ; ҳолати ақибмонӣ аз ҳам-роҳон.

ВОПАСРАВ واپس رو ақибраванда, пасра-ванда.

ВОПЕЧИДАН واپس چيدن печонидан, печидан.

ВОПУРСИДАН واپسريدن боз пурсидан, ош-кор пурсидан, пурсидан.

ВОПӢШИДАН واپوشيدن пинҳон кардан.

-вор واز *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои монанд, мисл (одамвор, мар-двор), лоик, арзанда ба чизе (сазовор, бу-зургвор, шохвор), микдори ягон чиз, ки аз он чизе сохта шавад (ҷомавор мас., як чо-мавор чит), дорандаи чизе (умедвор, сӯгвор).*

ВОР I وار расм, одат, суннат.

ВОР II وار *кит.* фасл, мавсим.

ВОРА واره 1. милки дандон, буни дандон. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои монанд ва назир (сангвора, мохвора), муносиб, шоиста (гӯшвора, со-звора, пуштвора), доранда ва ҳомил (бод-вора, номвора).* 3. *кҳн.* навбат.

ВОРАМИДАН وازميدن дур шудан, гурехтан.

ВОРАН وارن *кит.* оринч, бандгоҳи соид ва бозу.

ВОРАНГ وارنگ ранг, рангоранг.

ВОРАНГӢ وارنگي инъикоси ранг.

ВОРАСИДАН وارسيدن 1. рафта расидан, ра-сидан ба ҷое. 2. аз наздик дидан, санҷида

дидан, тафтиш кардан.

ВОРАСӢ وارسي баррасӣ, таҳқиқ.

ВОРАСОНДАН وارساندن расондан, бозра-сондан.

ВОРАСТА وارسته *сифати феълӣи замони гу-зашта аз* **ворастан**; раҳоефта, халосшуда; *фориғ, озод*; **вораства шудан (гаштан)** халос шудан, аз қайде раҳой ёфта, озод шудан.

ВОРАСТАГӢ وارستگي *шакли дигари сифати феълӣи замони гузаштаи* **вораства**; халосӣ, озодӣ; фориғболӣ.

ВОРАСТАН وارستن раҳой ёфта, халос шу-дан, озод шудан.

ВОРАФТА وارفته азхудрафта; шефтаву шай-дошуда.

ВОРАФТАГӢ وارفتگي аз худ рафтагӣ, шефтаву шайдой.

ВОРАФТАН وارفتن баргаштан, бозгаштан, гашта рафтан, беҳол шудан, суст шудан, ҷудо шудан.

ВОРАҲИДАН وارهيدن *ниг.* ворастан.

ВОРАҲОН(И)ДАН وارهاندين//وارهاندين *тарзи бавоситаи* **ворастан**; раҳо кардан, халос кардан, начот додан.

ВОРЕЗ وارين рехтан; фуру рехтан, хароб шу-дан.

ВОРЕХТА واريخته *мач.* ворафта; бо ҳам рехта, ошуфта, парешон.

ВОРЕХТАГӢ واريختگي бо ҳам рехтагӣ; аз ҳам пошидагӣ.

ВОРЕХТАН واريختن хароб шудан, вайрон шудан, рехтан, муталошӣ шудан.

ВОРИД وازد *а.* дароянда, дохилшаванда; **во-рид кардан** а) дохил кардан; б) аз мамлака-ти хориҷа овардани мол; *муқоб.* **содир кар-дан; ворид шудан (гардидан)** даромадан, дохил гардидан (*ба ҷое*); **хасорат ворид гардидан** *кит.* зиён расидан, зарар овар-дан.

ВОРИДА وازده *а.* муаннаси **ворид; хасорати вориди** зарари воридшуда, зиёни расида.

ВОРИДГАР وازدگر дохилкунанда, ки аз берун меорад; воридкунанда.

ВОРИДКУНАНДА وازدکننده *ниг.* воридгар.

ВОРИДОТ وازدات *а.* 1. *ниг.* даромад. 2. молҳои аз берун овардашаванда; *муқоб.*

- содирот.** 3. аз хорича овардани мол барои фурӯш.
- ВОРИДОТӢ** وارداتی *мансуб ба воридот;* молҳои аз берун овардашуда, воридшуда.
- ВОРИС** *a.* وارث 1. он ки ба гирифтани мерос ҳақ дорад ва ё мероси касе ба ӯ расидааст, меросхӯр. 2. *мач.* азхудкунанда, давомдиҳандаи қор, роҳ ва хислати касе ё чизе: **вориси фарҳанги қадим.**
- ВОРИСИЯТ** *a.* وارثیت ворис будан: **ворисияти таъриҳӣ аз мероси гузашта.**
- ВОРИСӢ** وارثи *мансуб ба ворис;* ирсӣ.
- ВОРУН** وارون *ниг.* **вожгун.**
- ВОРУНА** وارونه *ниг.* **вожгуна.**
- ВОРУНАГУӢ** وارونه‌گوи дурӯғгӯӣ, гуфтани матлаб ба сурати ғайривоқеӣ ва баръакси ҳақиқат.
- ВОРУНӢ** وارونی 1. ворун будан. 2. *мач.* бадбахтӣ, тирарӯзӣ.
- ВОСЕЪ** *a.* واسع *васеъ,* фарох, паҳновар.
- ВОСИҚ** *a.* واثق *кит.* бовардошта, мутмаин, дилпур.
- ВОСИЛ** *a.* واصل *пайвастшаванда,* васлшаванда; васлшуда, пайваста; ба васл расида; **восилшудан (гаштан)** а) ба васли дӯстдошта расидан; б) расидан ба чизе, чизеро ба даст даровардан, ноил шудан ба чизе ё ба мақсади худ.
- ВОСИЛА** *a.* واصله *муаннаси* **восил.**
- ВОСИТ** *a.* واسط *ниг.* **восита** 1.
- ВОСИТА** *a.* واسطه 1. он ки дар байни ду кас барои ҳалли матлабе миёнчигӣ мекунад, миёнарав, миёнчӣ. 2. васила, роҳ, чора; сабаб, боис; **воситаҳои истехсолот** *икт.* маҷмӯи ашё аз қабилӣ асбобу олот, замину биноҳо, ки одамон дар чараёни истехсоли неъматҳои моддӣ истифода мебаранд; **воситаи нақлиёт** чизе, ки ба он савор шуда ба ҷое мераванд ва ё чизеро бор карда ба ҷое мебаранд ё аз ҷое меоранд, василаи ҳамла нақл; **ба воситаи...** а) бо миёнаравии...; бо ёрдами..., бо мадади...; б) аз чизе истифода бурда, чизеро ба қор бурда, ба василаи..., тавассути...; в) бо даҳлати... (*мас., ба воситаи суд гирифтани товони чизе*); г) аз васати..., аз байни...; **ба ин восита** ба ин тариқ, бо ин роҳ, ба ин васила; **ба ҳар восита** бо ҳар роҳ; ба василаҳои гуногун; **в**
- СИТАЮ ВАСОИТ** ҳар гуна воситаҳо, василаҳои гуногун; **восита будан** дар васат воқеъ гардидан, дар миёна будан; **восита кардан** миёнарав кардан; **восита шудан** миёнаравӣ кардан, дар байни ду кас барои ҳалли матлабе миёнчигӣ кардан.
- ВОСИТАГАР** واسطه‌گر *ниг.* **восита;** миёнчӣ, даллол.
- ВОСИТАГАРӢ** واسطه‌گری *кит.* миёнравӣ; миёнчигарӣ.
- ВОСИТАЧӢ** واسطچي *миёнарав,* миёнчӣ, воситашаванда; *муқ.* **восита.**
- ВОСИТАШАВАНДА** واسطه‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз восита шудан;* миёнарав.
- ВОСИТО(Н)ДАН** واستادن//واستادن *кит.* бозгирифтани, пасгирифтани, гашта гирифтани.
- ВОСИТАЧӢӢ** واسطه‌جوی *касоро ба унвони миёнарав қарор додан, миёнарав ҷустан.*
- ВОСИФ** *a.* واصف *кит.* васфкунанда, тавсифкунанда, ситоишкунанда.
- ВОСУПОРӢ** واسپاری *супоридан, таҳвил, кардан.*
- восӢХТ** واسوخت *асоси замони гузашта аз восӢхтан.*
- ВОСӢХТ** واسوخت *ади.* яке аз навъҳои шеъри лирикии пурсӯзу гудоз, ки дар он ошиқ аз бевафоии маъшуқааш шикоят карда, бо алам изҳори тарқи ишқи ӯ мекунад.
- ВОСӢХТА** واسوخته 1. сӯхта ва сиёхшуда бар асари ҳарорат, сӯхта тамоми шуда. 2. дорой миҷаҳои рехта ё кӯтоҳ ва ҳолати бемори (-и чашм ва пилки чашм). 3. хушкшуда ё аз тароват афтада бар асари беобӣ (*мас., да-рахт*).
- ВОСӢХТАГӢ** واسوختگی 1. ҳолати чашмиҳои восӢхта. 2. *ади.* ҳолати шоире, ки ба шеваи восӢхт мепардозад.
- ВОСӢХТАН** واسوختن *кит.* 1. тамоми сӯхтан, сӯхта тамоми шудан; сӯзондан, сӯхта тамоми кардан. 2. рӯ гардонидан, безор шудан (*аз маъшуқа*).
- ВОСӢХТАНӢ** واسوختنی *ҳолати ранҷиш, эърози ошиқ ва маъшуқ, восӢхт.*
- ВОТ** I وات *пуштае,* ки дар атрофи замини кишт барои муайян кардани сарҳад, осон обёрӣ кардани киштзор ва барои рафтҳои одамон мебардоранд, марза, рош, ҳад.

ВОТ II وات *kit.* пўстин.

ВОТАКОНИДАН واتکانیدن дубора такон додан, такондан.

ВОТКАШ وات کش он ки дар атрофи замини кишт вот мебардорад; марзакаш.

ВОТКАШӢ وات کشی *исми амал аз вот кашидан*; марзакашӢ.

ВОФИД *a.* وافد *kit.* намоянда, вакил, фиристода.

ВОФИР *a.* وافر бисёр, афзун, фаровон; **неъмат**и вофир.

ВОФИРИСТОДАН وافرستان дубора фиристодан, бозфиристодан, пасфиристодан.

ВОФӢ *a.* وافى 1. кифоя, кофӣ, басанда. 2. вафоқунанда, бовафо, содиқ ба аҳд. 3. комил, тамом.

ВОФУР وافر василае, ки аз як дастаи чӯбии дарунхоли ва як ҳуққа иборат буда, барои дуд кардани тарёк истифода мешавад.

ВОФУРӢ وافورى *мансуб ба вофур*; тарёккаш.

ВОФУРКАШ وافرکش дудқунандаи тарёк бо вофур.

ВОФУРКАШӢ وافرکشى амали вофуркаш.

ВОФУРХОНА وافرخانه *кҳн.* маҳал ва ҷои кашидани тарёк.

ВОФУРӢШ وافروش он ки аз қосибу ҳунармандон чизҳои дӯхтаю сохтаи онҳоро яклухт ва бо нархи арзон харида, бо нархи қимат мефурӯшад, чаллоб, харидафурӯш.

ВОФУРӢШӢ وافروشى амали вофурӯш, чаллобӣ, харидафурӯшӣ.

ВОХ واخ *нидо* вой!, вох!, ох!

ВОХАЗИДАН واخزیدن хазидан, хaziда даромадан.

ВОХАРИДАН واخریدن харида гирифтан, бозхаридадан, дубора харидадан.

ВОХИДА واخیده ҳаллочишуда, пахтаи задашуда.

ВОХИДАН واخیدن пахта задан, ҳаллоҷӣ кардан.

ВОХОНДАН واخواندن дубора хондан, такроран хондан.

ВОХОСТ واخواست бозхост; муҳосиба, ҳисобгирӣ, ҳисобу китоб.

ВОХОСТА واخواستہ вежагии амри мавриди эътироз, бозхоста.

ВОХОСТАН واخواستن хостан, бозхостан, дубора хостан.

ВОХОҲ واخواه он ки дархост мекунад; он ки дар додгоҳ шикоят мекунад.

ВОХОҲӢ واخواهى эътирози шахси ғоиб дар додрасӣ, эътироз ба ҳукми ғоибии додгоҳ.

ВОХӢРДАН واخوردن 1. дучор шудан, дучор омадан; рӯ ба рӯ шудани ду кас ба таври ногаҳонӣ; мулоқот кардан; ҳамдигарро дидан. 2. *мач.* мусобиқа кардан: **дирӯз дастаи «Помир» бо дастаи «Динамо» вохӢрд.** 3. дида шудан, ба назар расидан; пайдо шудан; **ба (бо) касе вохӢрдани чизе а)** дучор шудани касе бо чизе; б) ба назари касе расидани чизе, чизеро дида мондани касе; **бо (ба) касе вохӢрдани касе а)** бо касе дучор шудани касе; б) *мач.* ба қайди касе афтодан, гирифтор шудан; **ба назар вохӢрдан** ба назар расидан, дида шудан, намудор будан; **ба чашм вохӢрдан** ба назари касе расидан, чизеро нохост дида мондани касе.

ВОХӢРДӢ واخوردى салом кардан, саломдихӣ (*хусусан бо иҷрои одади дастфушурӣ*): **вохӢрдӢ кардан, ба оғӯш кашидани вохӢрдӢ кардан, даст додани вохӢрдӢ кардан, барои вохӢрдӢ даст дароз кардан.**

ВОХӢРӢ واخورى 1. дучоршавӣ, рӯбарӯшавӣ; дидани ҳамдигар, дидорбинӣ. 2. дар як ҷо ҳозир шудани гурӯҳи одамон, боздид, мулоқот (*барои суҳбатҳои расмӣ*): **вохӢрии шоирон бо талабагон, вохӢрии собиқадорони Ҷанги Бузурги Ватанӣ, вохӢрии дӯстони давраи бачагӣ.** 3. мусобиқа (*дар бозиҳои варзишӣ*).

ВОҲ واه *нидо* вой!, ваҳ!, оҳ!: оҳу воҳ; **воҳ гуфтан а)** «воҳ» гӯён фарёд кашидан; б) *киноя аз шикоят* кардан.

ВОҲА *a.* واحه ободӣ дар миёни дашту сахро, қитъаи замини сабз дар биёбон.

ВОҲИБ *a.* واهب *kit.* бахшанда, инъомқунанда.

ВОҲИД *a.* واحد 1. якка, якто, танҳо; **сари воҳид** сари танҳо. 2. меъёре, ки барои андоза кардани чизҳои ҳамчинс қабул шудааст, андоза: **воҳиди андоза (метр), воҳиди вазн (кило), воҳиди қувваи барқ (ампер); ҳар воҳид ҳар ҷузъи мустақил; ◇ дар он**и воҳид дар як лаҳза (он), дар як дам.

ВОХИЛИДАН واهلیدن *kit.* 1. вогузоштан, вогузор кардан, тарк кардан. 2. раҳо кардан, сар додан.

ВОХИМА *a.* واهمه 1. тарс, бим, дахшат, ҳарос, ҳавл. 2. як хосияти инсон, ки дар назари кас ягон чизи набудаи мавҳум ё мудҳишро намудор карда, мӯчиби тарсу ваҳм мегардад, тасавури беасоси дахшатнок, ҳаёли мудҳиш; **воҳима гирифтан (зер кардан)** тарсидан, ҳаросидан; **воҳима кардан а)** тарсидан, ҳаросидан; б) *маҷ.* хавфу хатари чизеро аз будаш зиёд карда нишон додан, дахшат ангехтан, муҳобот кардан (*барои тарсондани касе*); **ба (дар) воҳима андохтан** ҳаросон кардан, ба тарс андохтан; **ба (дар) воҳима афтодан** тарсидан, ҳаросидан; **ба дили касе воҳима андохтан** тарсондан, ҳаросон кардан касеро.

ВОХИМААНГЕЗ واهمه‌انگيز дахшатангез, ҳавлноқ.

ВОХИМААНДОЗ واهمه‌انداز ба воҳима андозанда, ваҳмангез, тарсовар.

ВОХИМАГАР واهمه‌گر *ниг.* воҳимаандоз.

ВОХИМАДОР واهمه‌دار *ниг.* воҳиманок; ҳаёли воҳимадор.

ВОХИМАДОРӢ واهمه‌داري дахшатнокӣ, ҳавлангезӣ, воҳимадор будан.

ВОХИМАЗАДА واهمه‌زده тарсон, ваҳмзеркарда.

ВОХИМАНОК واهمه‌ناک воҳимаангез, бимнок, дахшатнок, дахшатовар, мудҳиш; бадвоҳима: **овози воҳиманок, хабари воҳиманок.**

ВОХИМАОВАР واهمه‌آور *ниг.* воҳимаангез.

ВОХИМАЧӢ واهمچي *гуфт.* он ки чизеро аз будаш зиёд воҳиманок тасаввур мекунад; он ки дар байни мардум овозаҳои беасоси воҳиманок паҳн карда, бесарусомонӣ ба вучуд меорад, воҳимаандоз.

ВОХИШТАН واهشتن *ниг.* воҳилидан.

ВОХӢ *a.* واهي *kit.* беасл, беасос, пуч, бемаъно (*мас., сухан*).

ВОЧИДАН وачیدن *kit.* чидан, чамъ кардан, ғун кардан.

ВОҶ I واج 1. *зби.* овозҳои фарқкунандаи маънӣ дар забон ба монанди «б» ва «п» дар калимаҳои «бар» ва «пир». 2. калима, вожа.

ВОҶ II واج хайрон, саргардон: **хоҷу воҷ.**

ВОЧИБ *a.* واجب ҳар коре, ки ба ҷо овардани он ҳатмист; бисёр лозим, зарурӣ; **амри воҷиб** кори иҷрояш ҳатмӣ ва зарур; **воҷиб шуморидани коре** иҷрои кореро ҳатмӣ ва зарур ҳисоб кардан.

ВОЧИБӢ واجبي воҷиб будан, лозим ва зарур будан, ҳатмӣ ва ногузир будан.

ВОЧИБОТ *a.* واجبات 1. *ҷ.* **воҷиб.** 2. *д.* он фармудаҳои шариат, ки иҷрояш ҳатмӣ ва тарки онҳо гуноҳ ҳисоб меёбад.

ВОЧИБУДДАФӢ *a.* واجب‌الذفع *kit.* чизе, ки аз миён бардоштан ва дур карданаш ҳатмӣ мебошад; *муқ.* **воҷибулманъ.**

ВОЧИБУЛВУҶУД *a.* واجب‌الوجود он ки вучуди ӯ ба зоти худӣ ӯ вобаста аст ва мӯхтоҷи ғайр нест, Худо.

ВОЧИБУЛИЗӢОН *a.* واجب‌الاذعان *kit.* фармоне, ки итоат кардан ба он зарур ва ногузир аст.

ВОЧИБУЛҚАТЛ *a.* واجب‌القتل он ки сазояш қатл аст, воҷиби қатл.

ВОЧИБУЛМАНӢ *a.* واجب‌المنع он чи манъ ва боздоштанаши ҳатмӣ ва зарур аст; *муқ.* **воҷибуддафъ.**

ВОЧИД *a.* واجد *kit.* доранда, доро; **воҷиди шароити...** дорои шароити..., ба шароите доробуда.

ВОҶУСТ واجست бозхост.

ВОҶУСТАН واجستن бозхостан.

ВОША واهه *ниг.* боша.

ВОШАВАНДА واشونده *сифати феълии замони ҳозира аз вошудан;* кушодашаванда.

ВОШГУНА واشگونه *ниг.* вожгуна.

ВОШИКОФТАН واشکافتن шикофтан, сӯроҳ кардан.

ВОШИНОХТАН واشناختن бозшинохтан, ташхис додан.

ВОШӢ واهي суханчин.

ВОШУДАН واشدن *kit.* кушода шудан, боз шудан.

ВОШУКУФТАН واشکافتن *kit.* шукуфта шудан.

ВОШУМУРДАН واشمردن як ба як шумурдан, аз як сар шумурдан.

ВОШУНИДАН واشنيدن шунидан, бозшунидан.

ВОШУСТАН واشستن бозшустан, дубора шустан.

ВОЯ I وايه камол, рушд; **ба воя расидан** а) бузург шудан, калон шудан; ба камол расидан; б) сабзидан, нашъунамо ёфтан, сабзиш кардан (*доир ба растанӣ*).

ВОЯ II وايه микдори муайяне аз чизҳои нашъадиханда, ки гирифтронии вай ҳар рӯз он микдорро меҳӯранд ё мекашанд; як хӯрдани, як кашидани.

ВОЯ III وايه *кит.* ҳочат, мурод.

ВОЯКАШ وايه كاش он ки аз дигарон тамоку ё кӯкнор талабида мекашад.

ВОЯСОЗӢ وايه سازى *нав.* аз рӯи микдор ва тартиби муайян ба ҳиссаҳо тақсим кардани хӯроки рӯзонаи як нафар.

ВУБОЛ *а.* وبال *ниг.* вабол.

ВУЗАРО *а.* وزرا *ч.* вазир.

ВУЗӢ *а.* وضو *д.* шустушӯи пеш аз намоз, таҳорат: **вӯзӣ кардан**.

ВУЗӢӢ *а.* وضوح *кит.* возеҳӣ, равшанӣ, аёнӣ.

ВУКАЛО *а.* وكلا *кит.* *ч.* вакил.

ВУҚУФ *а.* وقوف 1. ист, таваққуф, вақф. 2. огоҳӣ, хабардорӣ, бохабарӣ; **вӯқуф доштан** огоҳӣ доштан, иттилоъ доштан, хабар доштан, воқиф будан.

ВУҚӢ *а.* وقوع воқеъ шудан, рӯйдихӣ, содиршавӣ; **ба вӯқӣ омадан (пайвастан)** воқеъ шудан, рӯй додан, сар задан.

ВУҚӢӢГОӢ وقوع گاه чои воқеъ шудан, рӯй додани воқеа.

ВУЛГАРИЗМ *лот.* ولگريزم *зби.* калима ва ибораҳои дағал ва дурушти омиёна, ки дар забони адабии истифода мешаванд (*мас., сакалту, дайду ва ғ.*).

ВУЛГАРӢ ولگرى аз ҳад зиёд сода карда, ниҳоят содаю мухтасар кардашуда (*то ба дараҷаи вайрон шудани мазмун*): **иктисодиёти сиёсии вулгарӣ, материализми вулгарӣ**.

ВУЛКАН *лот.* ولكن кӯҳи оташфишон, вулқон: **вулканҳои амалқунанда, вулканҳои хомӯш**.

ВУЛКАНИЗАТСИЯ *лот.* ولکنيزتسيه 1. бо сул-

фур ё моддаи дигар тафсонда пайваст кардани маводи каучукӣ ва резинӣ ба тарзе ки хосияти ёзандагиашро гум накунад. 2. чой ва маҳалли иҷрои ин кор, устохонае, ки бо ин кор машғул аст.

ВУЛКАНӢ ولکنى *мансуб ба вулкан:* **зилзилаҳои вулканӣ, оташфишонии вулканӣ**.

ВУЛКАНШИНОС ولکنشناس он ки таҳқиқот оид ба вулкан мекунад; муҳаққиқи вулқон.

ВУЛКАНШИНОСӢ ولکنشناسى илми пайдоиш, сохт, чараёни фаъолият ва дигар қонуниятҳои вулқонҳо.

ВУЛҚОН ولقان *ниг.* вулкан.

ВУЛОТ *а.* ولات *ч.* волӣ

ВУЛӢ *а.* ولوع *кит.* иштиёқ, хоҳиши зиёд.

ВУРЕБ ورب *ниг.* уреб.

ВУРУД *а.* ورود ворид шудан, дохил шудан, даромадан ба ҷое: **вӯруди сармоя**.

ВУРУДӢ ورودى *мансуб ба вӯруд;* **дари вӯрудӣ** дари даромад, дари дохил шудан.

ВУСЛАТ *а.* وصلت 1. васл, пайванд. 2. ба ҳам пайвастан; дидор.

ВУСМА//ВАСМА وسمه 1. *бот.* гурӯҳе аз гиёҳҳои алафии яқсола ё чандсола ки гулҳои баъзеи онҳо хосияти табобативу дармонӣ дорад. 2. моддаи рангие, ки аз ин гиёҳ ба даст меояд ва занҳо дар ранг кардани абрӯҳои худ истифода мебаранд.

ВУСМАДОН وسمه دان зарфи вусма, қуттичае, ки дар он вусма нигоҳдорӣ мешавад.

ВУСМАКАШИДА وسمه كشيده вусмамолида, оғӯшта ба вусма.

ВУСМАКАШӢ وسمه كشي امали вусмакаш.

ВУСУҚ *а.* وثوق *кит.* эътимод, бовар, итминон.

ВУСТО *а.* وسطا *кит.* 1. *муаннаси авсат* (миёна); **куруни вусто** асрҳои миёна. 2. ангушти миёна.

ВУСУЛ *а.* وصول васл шудан, ба ҳам пайвастан, ба ҳам расидан.

ВУСЪАТ *а.* وسعت 1. васеӣ, фароҳӣ, пахноварӣ. 2. масоҳат; **вусъат гирифтани а)** *ниг.* **вусъат ёфтан;** б) афзудан, зиёд шудан, паҳн шудан; **вусъат ёфтан а)** васеъ шудан, фарох гаштан, аз чихати масоҳат калон шудан; б) инкишоф ёфтан, равнаку ривоч ёфтан; авҷ гирифтани: **вусъат ёфтани сохт-мони биноҳои истиқоматӣ**.

ВУСЪАТГИРӢ وسعت گيرى *исми амал аз вусъат гирифтан.*

ВУСЪАТДИХӢ وسعت دهى *исми амал аз вусъат додан; инкишоф додан, равнақ додан.*

ВУСЪАТӢБӢ وسعت يابى *исми амал аз вусъат ёфтан; ривочу равнақ, густариш, инкишоф: вусъатӢбии корҳои сохтмон.*

ВУСЪАТНОК وسعت ناک *васеъ, фарох.*

ВУСЪАТОБОД وسعت آباد *кит. арсаи васеъ, майдони пахновар.*

ВУФУР *а. وفور кит. вофир будан, бисёрӣ, фаровонӣ, серобӣ.*

ВУҲУШ *а. وحوش ҷ. ваҳш 2.*

ВУҲУШПАРВАР وحوش پرور *кит. он ки ҳайвонҳои ваҳширо парвариш ва нигоҳубин мекунад.*

ВУҲУШПАРВАРӢ وحوش پرورى *парвариши ҳайвонҳои ваҳшии сермӯ (барои нӯст).*

ВУЧУД *а. وجود 1. ҳастӣ, мавҷудият; муқоб.*

нестӣ, адам; вучуд доштан будан, мавҷуд будан; ба вучуд овардан пайдо кунондан; офаридан, сохтан, ба миён овардан; ба вучуд омадан; а) пайдо шудан; сохта шудан, бино ёфтан (-и мас., асар, шахр, бог, обанбор); б) ба дунё омадан, таваллуд ёфтан. 2. маҷ. бадан, ҷисм, пайкар, ҷусса; вучуди инсон бадани инсон; бо вучуди... қатъи назар аз..., сарфи назар аз..., ба... нигоҳ накарда; бо вучуди ин (он) // бо вучуди... қатъи назар аз ин (он), сарфи назар аз ин (он), ба ин (он) нигоҳ накарда, бо ҳамаи ин...; бо тамоми вучудаш бо тамоми ҳастияш, тамоми қувваташро ҷамъ карда; аз дилу ҷон.

ВУҶӢҲ *а. وجوه ҷ. вачҳ.*

ВУҶӢҲУЛАЙН *а. وجوه العين кит. пул ва моли мавҷуда, нақдина.*

ВУШМ *кит. бедона, вартиш.*

ВУШОҚ *т. وشاق кит. ғулумбача, писарбачаи хизматгор; канизақ.*

Г

Г ҳарфи чаҳоруми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи гоф (گ); дар ҳисоби абҷад ҳарфи «гоф» монанди «коф» ба адади 20 баробар аст.

ГАБАР I گبر *кит.* санге, ки аз он дегу табак ва дигар асбобу анчоми ошпазхона метарошиданд.

ГАБАР II گبر *кит.* хаймаи якустуна.

ГАБЗ گبز *кит.* қавӣ; ситабр, ғафс.

ГАБЗӢ گبزى *кит.* ситабрӣ; қавӣ будан, ғафсӣ, дуруштӣ.

ГАБР I گبر пайрави дини оташпарастӣ, пайрави дини Зардушт, оташпараст.

ГАБР II گبر *кит.* як навъ либоси чангӣ, ки бо пахта ва абрешим пур ва лаганда шудааст; хафтон, қазоганд.

ГАБРӢ گبرى 1. мансуб ба **габр**. 2. габр будан, оташпараст будан, оташпарастӣ.

ГАВ گو 1. *ниг.* **гов**. 2. тануманд, бузургчусса; паҳлавон. 3. *мач.* лақаби баъзе одамони тануманди бақувват.

ГАВАЗН گوزن ҳайвони говмонанди кӯҳӣ, ки шохҳои панҷадори дароз дорад.

ГАВАЗНБАР(Р)А گوزنبره бараи гавазн, бачаи гавазн.

ГАВАЗНБАЧА گوزنبنچه *ниг.* гавазнбар(р)а.

ГАВАЗНПАРВАР گوزنپرور парварандаи гавазн, он ки кораш парвариши гавазн аст.

ГАВАЗНПАРВАРӢ گوزنپرورى парвариши гавазн, ки соҳаи махсуси чорводорист.

ГАВАК گوک :**гавак** **кашидан** бо зону ва оринҷ ҳаракат карда роҳ гаштан, ҳазида рафтан.

ГАВАККАШӢ گوک کشى *исми амал аз гавак* **кашидан**; гавак рафтан, ҳазида роҳ рафтан.

ГАВАККАШОН گوک کشان *феъли ҳол аз гавак* **кашидан**; гавак кашада, дар ҳолати ҳазидан.

ГАВБОЗ گوباز *ниг.* **говбоз**.

ГАВГУМ گوگم *ниг.* **говгум**.

ГАВҒАЛТАК گوغلتنک *гуфт.* 1. аробачаи махсуси сечарҳаи дастадор, ки кӯдак онро дошта роҳравиро ёд мегирад. 2. занбарғалтак.

ГАВД گود *кит.* чуқурӣ, мағок; амик, жарф, фурӯрафта.

ГАВДА گوده 1. тан, пайкар, бадан, чусса. 2. ҳаргуна зарфи чуқур дар саноат, бак, махзан.

ГАВДАДОР گوده دار тануманд, калончусса.

ГАВДАКАЛОН گوده کلان калончусса, қави-ҳайкал, паҳлавончусса.

ГАВДАР(А) گودر(ه) *зоол.* навъе аз мурғобӣ.

ГАВДАҲАРОМ گوده حرام он ки аз моли ҳаром тани худро мебарварад; танбал, ҳаромхӯр.

ГАВДБАРДОРӢ گودبردارى *сохт.* қанда гавдкардани ҷое барои сохтани пойдевори бино.

ГАВДӢ گودى ҷои фурӯрафта ва гавдшуда, чуқурӣ.

ГАВДНИШАСТ گودنشست *ниг.* гавдрафта.

ГАВДНИШИН گودنشين он ки ё он чи дар замини паст, гавд ва ғор зиндагӣ мекунад,

горнишин.

ГАВДОБ گودآب *ниг.* гавдоб.

ГАВДОЛ//ГУДОЛ گودال чое, ки фурӯрафта ва чукур бошад, чуқурӣ.

ГАВДРАФТА گودرفته фурӯрафта, чуқуршуда, горшуда.

ГАВДҶУША گودوشه *ниг.* говдӯша.

ГАВЗ گوز *кҳн.* чавз, чормағз; $\diamond$ **гавз бар гумбаз афшондан** кори бефоида кардан; **гавз дар гунбаз мондан** ба кори номумкин ва ношуданӣ даст задан.

ГАВЗБОЗ گوزباز *кҳн.* чавзбоз, чормағзбоз, он ки чормағзбозӣ мекунад.

ГАВЗБУН گوزبن *кҳн.* дарахти чормағз.

ГАВЗОБ گوزاب *кит.*, *кҳн.* оше, ки аз гӯшт, чормағз, нахӯд ва биринҷ тайёр мешавад.

ГАВЗОДА گوزاده паҳлавонзода, қаҳрамонзода, он ки аз наҷоди паҳлавонону қаҳрамонон аст.

ГАВЛЕС گوليس *мач.* паҳн; ҳамвор; **гавлес карда бастан** ҳамвор карда бастан.

ГАВЛОҚ گولاق *гуфт.* гӯл, аҳмак; ландахур.

ГАВМЕШ گوميش *ниг.* говмеш.

ГАВМИЖА گوميژه *гуфт.*, *ниг.* гулмижа.

ГАВОЖА گواژه *кит.* 1. таъна, сарзаниш. 2. мазох, масҳара; **гавожа задан** таъна задан; масҳара ва мазох кардан.

ГАВОЗ//ГУВОЗ گواز *кит.* чӯбдаст; халаҷӯби говрон; таёке, ки бо он гов, хар ва дигар чорпоро меронанд.

ГАВОЛИДАН گواليدن *ниг.* гуволидан.

ГАВОНПАХЛАВОН گوانپهلوان *кит.* паҳлавони гавон, паҳлавони паҳлавонон, паҳлавони бузург.

ГАВОНҶӢ گوانجى *кит.* далер, паҳлавон, сардори паҳлавонон, сипаҳсолор.

ГАВОРА گواره *кҳн.* сабади мевагирӣ, сабади ангишткашонӣ; *муқ.* **кавора** 1.

ГАВПОРА گوپاره гала, галаи гову говмеш *ва г.*

ГАВРОН گوران *ниг.* говрон.

ГАВРОНА گورانه *ниг.* говрона.

ГАВХОНА گوخانه *ниг.* говхона.

ГАВҶАР گوهر 1. ба ақидаи қадимиён дуррест, ки гӯё аз қатраи борони дар даҳони садаф афтада тадричан ба вучуд меомадааст, марворид, умуман санги қиматбаҳо, гуҳар, чавҳар. 2. *фалс.* асл, зот, асли ҳар чиз, чавҳар. 3. *мач.* фарзанд: **гавҳари шох**; **гавҳари ғалтон** дурри фелон, дурри мудаввар; **гавҳари қимат(баҳо)** а) дурри ноёб; б) *киноя* аз чизи ниҳоят пурарзиш; **гавҳари ноёб** а) дурри нодир; б) *киноя* аз чизи ниҳоят пурқимат, ки ба осонӣ ба даст намерояд (*аз қабилӣ* хирад, маҳбуба, ашъори тару тоза); **гавҳари пок // гавҳари рахшон // гавҳари тобон** дурри рахшанда; **гавҳари чашм (дида)** а) гавҳараки чашм, мардумак; б) *киноя* аз чизи пурқимат ва азиз; в) *мач.* фарзанд; **гавҳари шабчароғ** а) гавҳари афсонавиест, ки гӯё дар ториқӣ равшанӣ медиҳад; б) *мач.* чизи ниҳоят қиматбаҳо; **гавҳари якдона (якто)** гавҳари беҳамто, дурри беназир; **дур(р)у гавҳар** а) чавохирот; б) *мач.* чизи қиматбаҳо; **гавҳар афшондан** а) дурр пошидан; б) *мач.* ашк рехтан; $\diamond$ **гавҳари ашк донаи ашк**, қатраи оби дида; **гавҳари мақсуд ёфтан // гавҳари у(м)мед ба даст омадан** ба мақсад расидан; ба орзу ноил гаштан; **гавҳар суфтан** сухани фасеҳ гуфтан.

ГАВҶАРАК گوهرک 1. гавҳари хурд. 2. *тиб.* сиёҳие дар маркази чашм, ки ба воситаи он равшанӣ вориди чашм мешавад, мардумак; $\diamond$ **монанди гавҳараки чашм ниғаҳбонӣ намудан (муҳофизат кардан)** хеле эҳтиёт кардан.

ГАВҶАРАҶШОН گوهرافشان 1. афшонандаи гавҳар, гуҳарпош, гуҳаррез. 2. *мач.* борандаи чизи пурарзиш ва муҳим (*аз қабилӣ* ашк, борони баҳор *ва г.*).

ГАВҶАРАҶШОНӢ گوهرافشاني амали афшондани гавҳар, нисор кардани гавҳар.

ГАВҶАРБОР گوهربار *ниг.* гавҳарафшон; **табъи гавҳарбор** истеъдоди баланди шоирона; **чашми гавҳарбор** чашми гирёни маҳбуба.

ГАВҶАРГАР گوهرگر гавҳарсоз, созандаи чавохирот.

ГАВҲАРГИН گوهرگين огандаи гавхар, гавхар-корӣ шуда, бо гавхар ородода.

ГАВҲАРДОР گوهردار 1. гавхардошта, соҳиб-гавхар. 2. аз гавхар сохташуда.

ГАВҲАРЗО گوهرزا *ниг.* гавхарзод.

ГАВҲАРЗОД گوهرزاد зодаи гавхар, аз гавхар рӯида; **ганчи гавхарзод** ганчи гавхардеҳ, бахшандаи чизҳои пурариш.

ГАВҲАРИН گوهرين аз гавхар сохташуда; он чи бо гавхар ораста ва гавхаркорӣ шудааст.

ГАВҲАРӢ گوهرى 1. мансуб ба гавхар. 2. гавхаршинос; гавхарфурӯш.

ГАВҲАРКАШ گوهرکش 1. кашандаи гавхар, ба худ барандаи гавхар; гирандаи гавхар, ғаввоси гавхаргир. 2. дастпона; **лаъли гавхаркаш** лаби ширинсухану латифсухан.

ГАВҲАРМОЯ گوهرمايه асил, асолатдор, покнажод.

ГАВҲАРНАЖОД گوهرنژاد покнажод; олинасаб, аз авлоди асил.

ГАВҲАРНИГИН گوهرنگين нигинаш аз гавхар: **ангустарини гавхарнигин**.

ГАВҲАРНИГОР گوهرنگار бо ҷавохирот орошташуда, бо гавхар ородода, гавхарнишон.

ГАВҲАРНИШОН گوهرنشان 1. он чи дар он гавхар шинонда шудааст, мурассаъ. 2. маҷ. дорои дандонҳои сафеди дурахшон.

ГАВҲАРПОРА گوهرپاره пораи гавхар; ҳар чизи қиматбаҳо.

ГАВҲАРПОШ گوهرپاش *ниг.* гавҳарафшон.

ГАВҲАРРЕЗ گوهرريز *ниг.* гавхарбор.

ГАВҲАРСАНҶ گوهرسنج он ки гавхар ва сангҳои дигари қиматро санчида, арзиши онҳоро муайян мекунад.

ГАВҲАРФИШОН گوهرفشان *ниг.* гавҳарафшон.

ГАВҲАРФУРӢШ گوهرفروش фурӯшандаи гавхар, фурӯшандаи ҷавохирот.

ГАВҲАРФУРӢШӢ گوهرفروشى 1. шуғл ва кори гавхарфурӯш. 2. ҷой ва маҳалли фурӯши гавхар.

ГАВҲАРХЕЗ گوهرخيز *ниг.* гавхарбор; **замини гавхархез** замини серҳосил, замини ҳосилхез.

ГАВҲАРЧИН گوهرچين ҷамъоварандаи гавхар; **гавхарчин шудан** сухани дилнишин ва латиф гуфтан ё шунидан.

ГАВҲАРШИНОС گوهرشناس коршинос ва му-тахассиси гавхаршиносӣ.

ГАВҲАРШИНОСӢ گوهرشناسى амали гавхаршинос; таҳқиқ ва муайян кардани сифати гавхар ва сангҳои қимат.

ГАВҲАРШУМОР گوهرشمار *ниг.* гавхаршинос.

ГАВҶИГАР گوچگر *ниг.* говҷигар.

ГАДАК گدک хӯроки ҳасибмонанд, ки дар пораҳои шиканбаи гӯсфанд биринҷу гӯшт пур карда медӯзанд ва мепазанд.

ГАДИК گديک: гӯсфанди гадик зоти гӯсфанди думдори бедунба.

ГАДО//ГАДОӢ گداى//گداى 1. он ки ба сабаби нодорӣ аз дигарон садақа талабида рӯз мегузаронад, соил, дарюзагар; **гадои бекасу кӯӣ** садақахӯри танҳову бесарпаноҳ. 2. нодор, бенаво, камбағал; *муқоб.* доро. 3. мӯхтоҷ, ҳочатманд. 4. бечора, мискин, бекадр: **гадо кардан** камбағалу эҳтиёчманд гардонидан касеро. 5. маҷ. дилдода, дилбохта, ошиқ; **гадо бор ёфту чоғах не (ё борчома наёфт)** (*зарб.*) дар мавриди ҳеч омад накардани кори камбағале гуфта мешавад; **гадо душмани гадост** (*зарб.*) хангоме гуфта мешавад, ки ягон кас муваффақияти ҳамвазн, ҳамкасб ё ҳамкори худро дида наметавонад.

ГАДОБАЧА گدابچه писари гадо, гадоча; гадои хурдсол.

ГАДОБОЗӢ گدابازى беш аз андоза сарфаҷӯӣ кардан дар харч, ҳасисӣ нишон додан, ҳасис будан.

ГАДОГУРУСНА گداگرسنه маҷ. гадогушна, пасту фақир.

ГАДОГУШНА گداگشنه *ниг.* гадогурусна.

ГАДОДУХТАР گدادختر 1. духтари гадо; духтаре, ки гадоӣ мекунад, духтари гадои-кунанда. 2. духтари фақир, бенаво, нодор.

ГАДОЁНА گدايانه 1. дар ҳолати гадоӣ. 2. камбағалона, фақирона, бенавоёна; **гадоёна зиндагонӣ кардан** фақирона умр ба сар бурдан.

ГАДОЗАН گدازن зани шахси гадо; зане, ки гадоӣ мекунад.

ГАДОЗОДА گدازاده фарзанди гадо.

ГАДОЗОДАГӢ گدازادگي вазъ ва ҳолати гадозода, гадозода будан.

ГАДОӢ گدائي 1. садақа талабидан аз дигарон барои рӯзгузаронӣ; гадо будан, садақа пурсидан, бахшишталабӣ. 2. бенавой, бечорагӣ, очизӣ, нотавонӣ; **гадоӣ кардан** бахшиш талабидан, садақа пурсидан; **ба гадоӣ афтодан** гадо шудан, очиз ва нотавон гардидан.

ГАДОӢ گدای *ниг.* гадо.

ГАДОӢБАЧА گدای بچه *ниг.* гадобача.

ГАДОКУШ گداکش кушандаи гадо.

ГАДОМАНИШ گدامنش гадотабъ, табъи хасисӣ доштан, гадосифат.

ГАДОМОНАНД گدامانند мисли гадо бечораву бенаво; нодор, фақир.

ГАДОПЕША گداپیشه *ниг.* гадо.

ГАДОРАФТОР گدارفتار *ниг.* гадосифат.

ГАДОРӢ(Ӣ) گدارو(ی) 1. гадосимо. 2. маҷ. гадохулк, гадорафтор; берӯӣ, бешарм.

ГАДОСИМО گداسيما *ниг.* гадорӯ(ӣ).

ГАДОСИФАТ گداصفت гадохислат, гадорафтор.

ГАДОСИФАТӢ گداصفتی гадохислатӣ, гадоӣ, тарзи рафтори гадоёна.

ГАДОТАБЪ گداطبع 1. он ки табъан гадо аст, ҳарис, чашмгурусна. 2. маҷ. берӯӣ.

ГАДОХИСЛАТ گداخصلت *ниг.* гадосифат.

ГАДОХИСЛАТӢ گداخصلتی *ниг.* гадосифатӣ.

ГАДОҲОНА گداخانه ҷой барои сукунати гадоён, навонхона.

ГАДОХУЛҚ گداخلق *ниг.* гадорӯ(ӣ).

ГАДОҲИММАТ گداهمت хасис, он ки дар харҷ хасисӣ мекунад; муқоб. олиҳиммат.

ГАДОЧАШМ گداچشم чашмгурусна, ҳарис, пастназар, нолида, он ки ба моли дигарон чашм медӯзад.

ГАДОЧАШМӢ گداچشمی чашмгуруснагӣ, ҳарисӣ, пастнигар, нолидагӣ, ба моли дигарон чашм дӯхтан, ҳарис будан ба моли дигарон.

ГАДЯ گديه *ниг.* гидя.

ГАДЯПАРАСТ گديه پرست *ниг.* гидяпарааст.

ГАЖ گز *ниг.* кач.

ГАЖДУМ گزدم шакли дигари **каждум**.

ГАЖДУМА گزدمه *тиб.* як навъ бемории нохунҳо.

ГАЖДУМАК گزدمک *ниг.* каждумак.

ГАЖДУМВОР گزدم وار *ниг.* каждумвор.

газ گز *асоси замони ҳозира аз газидан.*

ГАЗ I گز 1. воҳиди андозагирии дарозӣ, ки дар давлатҳои Осиёи Миёна пеш аз гузаштан ба системаи метрӣ барои масофа ба 106,68 см ва барои матоъ ба 61 см баробар буд. 2. олати ҷӯби ё филизӣ барои паймоиш, ки ба дарозии як газ буд; **газ кардан** чен кардан андоза гирифтан; $\diamond$ **гази чизеро кӯтоҳ кардан** а) ба чизе хотима додан, чизеро зуд анҷом додан; б) чизеро қатъ кардан; пеши чизеро гирифтан; дами чизеро гардонида суст кардан.

ГАЗ II گز *бот.* авлоди растаниҳои асосан буттагии хурӯи сурхҷӯби саҳт, ки дар ҷангалҳои соҳили дарё, заминҳои шӯру санглоҳ ва кӯҳу биёбон мерӯянд.

ГАЗ III گز 1. *хим.* ҳолати ҳавомонанди модда, ки ҳаҷм ва шакли муайяне надорад ва дар фазо мисли бухор паҳн мешавад. 2. сӯзишвории газмонанд, ки барои сӯхтан, равшан ва гарм кардан *ва г.* истифода бурда мешавад; **гази табиӣ** гази аз кон истихроҷшуда. 3. *хим.* моддаи захролудкунанда, ки дар ҷанглоҳ барои нобуд кардани аскарони душман истифода мекунад ва он навъҳои гуногун дорад: **гази атсаовар**, **гази ашқовар**, **гази буғиқунанда**, **гази захрнок** *ва г.*; **газ додан** // **газро зер кардан** миқдори гардиши муҳарриқро

афзуда, суръати рафти автомашинаро тезонидан.

ГАЗ IV *گاز* боф. навъи матои абрешимии тунук, харир: **рӯймол(ча)-и газ.**

ГАЗА *گزه* гуфт. гузаргоҳи кӯҳӣ.

ГАЗАК I *گازک* он чи баъд аз нӯшидани шароб барои фуру нишондани тезиву талхии он хӯрда мешавад (*аз қабилӣ хӯрдани намакӣ*); **газак кардан** баъд аз нӯшидани шароб чизе хӯрдан.

ГАЗАК II *گازک* бо таъсири расидани ҳавои хунук ё об бадтар шудан ё варам кардани ҷароҳат, захм ё ягон иллати дигар, илтиҳоб; **ба газаки касе даво (на)шудан** фоида (на)доштан, даркор (на)шудан, ба дарди касе (на)хӯрдан.

ГАЗАК III *گازک* 1. фурсат, мавқеият. 2. навбати об дар зироат.

ГАЗАКВОРӢ *گازکوارى* хӯрдани, ки газак шуда метавонад.

ГАЗАН *گازن* дар пойафзолдӯзӣ василаи оҳанӣ бо дами тез барои буридан ва тарошидани чарм.

ГАЗАНГУБИН *گازانگبين* 1. моддаи ширин, ки аз широбаи гиёҳи газ гирифта мешавад, дар истеҳсолоти қаннодӣ ва ширинисозӣ ба кор меравад. 2. дарахти ин гиёҳ, ки газангубин аз он гирифта мешавад.

ГАЗАНД I *گازند* зарар, зиён, осеб.

ГАЗАНД II *گازند* корди мӯзадӯзон.

ГАЗАНДА *گازنده* 1. сифати феълии замони ҳозира аз **газидан**. 2. ҳар ҷонваре, ки мегазад ё неш мезанад: **мори газанда, саги газанда**. 3. маҷ. одаме, ки бо гапи худ (*бо игво ва бадгӯӣ*) ба касон зарар мерасонад.

ГАЗАНДАГӢ *گازندگى* амали газанда, газиш.

ГАЗАНДРАСОН *گازندراسان* зараррасон, осебрасон, зиёнрасон.

ГАЗАР *گازر* сабзӣ, бехӣ, зардак; **ҳалвои газар** ҳалвои сабзӣ.

ГАЗВОР *گوار* чизҳои бофтае, ки бо газ ё метр андоза карда харидуфуруш менамоянд (*аз қабилӣ чит, сатин ва ғ.*), матоъ, порча,

кумош: **газвор бофтан, газвор фуруҳтан.**

ГАЗВОРБОФ *گوارباف* он ки газвор мебофад, бофандаи газвор.

ГАЗВОРБОФӢ *گواربافى* *исми амал аз газвор бофтан*; истеҳсоли газвор; касбу кори газворбоф.

ГАЗВОРӢ *گوارى* он чи аз матоъҳои газвор омода мешавад.

ГАЗВОРФУРӢШ *گوارفروش* он ки порчаҳои газворӣ мефурушад (*аз қабилӣ чит, сатин ва ғ.*).

ГАЗВОРФУРӢШӢ *گوارفروشى* *исми амал аз газвор фуруҳтан*; касби газворфуруш; дӯкон ё мағозаи фурушандаи газвор, баззозӣ.

ГАЗ-ГАЗ *گازگاز* :газ-газ шудани дандон, *лаҳҷ.* ниҳоят ба хашму газаб омадани касе.

ГАЗГУЗАР *گازگذر* :кубури газгузар лӯлае, ки ба воситаи он газ мегузарад (*ё мегузаронанд*).

ГАЗГУЗАРОН *گازگزران* он ки ба хонаҳо ва биноҳо ё дигар иншоот газ мегузаронад, устои газ.

ГАЗГУЗАРОНӢ *گازگزرانى* *исми амал аз газ гузаронидан*; бо гази сӯзанда таъмин кардани хонаҳо, корхонаҳо *ва ғ.*, газрасонӣ.

ГАЗГУН *گازگون* газмонанд: **моддаи газгун, ҳолати газгун.**

ГАЗГУНӢ *گازگونى* газмонандӣ: **газгунии модда.**

ГАЗГӢШ *گازگوش* гӯшдароз, сихгӯш.

ГАЗГӢШТ *گازگوشت* камгӯшт, қоқина; лоғар, хароб.

ГАЗГӢШТӢ *گازگوشتى* газгӯшт будан, камгӯштӣ, қоқинагӣ; лоғарӣ, харобӣ.

ГАЗДОР *گازدار* газнок; **оби газдор** оби газнок, оби газноккарда.

ГАЗДУМ *گازدم* *ниг.* **каждум.**

ГАЗЕТА *گازيته* *кҳн.*, *ниг.* **рӯзнома.**

ГАЗИД//ГАЗИТ *گازيد//گازيت* *кҳн.* 1. бочу хироч, андоз. 2. *ниг.* **чизя.**

ГАЗИДА *گازيده* *сифати феълии замони гузашта*

- аз газидан; газида гирифтан аз чизе бо дандон канда гирифтан аз чизе.*
- ГАЗИДАН** گزیدن 1. дандон задани инсон ва ё хайвон ба чизе, чизеро сахт ба дандон гирифтан. 2. неш задани чонварон ва ё ҳашарот; **лаб газидан** а) лабро ба таҳи дандон гирифтан (*барои ба ин воситаи рамз ҳайрат ва таассуфро фаҳмондан ё ба чизе шора кардан ва ғ.*); б) *мач.* хомӯш шудан, лаб фуру бастан.
- ГАЗИНА** گزینه болғаи дастадарози мисгарон, ки бо он дохили зарфҳои мисинро фароҳ мекунад.
- ГАЗИР** گزير доруға, асас, посбони шаб.
- ГАЗИСТОН** گزيستان чое, ки дар он дарахти газ фаровон аст.
- ГАЗИШ** گزish *исми амал аз газидан;* неш задан.
- ГАЗКАФШЕР** گزكفشير ба воситаи газ кафшершуда (ё шаванда); асбоб ва абзори кафшери газӣ.
- ГАЗКАФШЕРГАР** گزكفشيرگر устои челонгар, ки бо газ кафшер мекунад.
- ГАЗЛАК** گزلك *кит.* корд, нохунгир.
- ГАЗМ** گزم *ниг.* газ.
- ГАЗМА** *т.* گزمه посбони гашти шабона.
- ГАЗМОЛ** گزمال *гуфт.* дарзмол, утғӣ.
- ГАЗМОНАНД** گزمانند *ниг.* газгун.
- ГАЗИНА** گزینه *ниг.* газна.
- ГАЗНА** گزنه *бот.* гиёҳи алафӣ ва худрӯй, ки дар пояҳои барг ва соқаи он моддаи сӯзонандае вучуд дорад, ки хангоми расидан боиси сӯзиши саҳти бадан мешавад.
- ГАЗНАЗОР** گزندزار чое, ки газна зиёд мерӯяд.
- ГАЗНОГУЗАР** گزناگزر газнагузаронанда; **матои газногузар** матое, ки аз вай газ намегузарад.
- ГАЗНОК** گزناک *ниг.* газдор.
- ГАЗОБ** گزاب оби газнок, оби газдоркарда.
- ГАЗОБЕТОН** *р.* گزايبتان *сохт.* навъе аз бетони сабуки ковок, ки бо роҳи ба хамираи сементу оҳак дамидани ҳаво ё омехтани моддаҳои газдиҳанда рехта мешавад ва дар сохтмон ба кор меравад.
- ГАЗОБЕТОНӢ** گزايبتانى *сохт.* мансуб ба **газобетон;** аз газобетон сохташуда: **блокҳои газобетонӣ.**
- ГАЗОВАНГОН** گزوانگان *кит.* бо шитоб, таъчилан; **газовангон рафтан** бо шитоб рафтан.
- ГАЗОГЕНЕРАТОР** *лот.* گزاگنرتار *нав., тех.* дастгоҳе, ки сӯзишвории саҳтро ба гази сӯзанда табдил медиҳад.
- газо(ӣ)** (گزای) 1. *асоси замони ҳозира аз* **газоидан.** 2. *ҷузъи насини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии газандрасон ва газанда:* **чонгазо, мардумгазо...**
- ГАЗОИДАН** گزايدن *кит.* 1. *ниг.* **газидан.** 2. *мач.* газанд расондан, озор додан, ранҷондан, осеб расондан.
- ГАЗОЛИН** *лот.* گزالين *тех.* сӯзишвории моеъ, ки дар натиҷаи соф кардани нафт аз қисматҳои сабуки таркиботи он ҳосил мешавад ва аз он барои мошину ҳавопаймо ва ғ. бензин тайёр мекунад.
- ГАЗОЛУД** گزآلود олудашуда бо газ: **ҳавои газолуд.**
- ГАЗОЛУДАГӢ** گزآلودگی олудашавӣ бо газ: **газолудагии муҳит.**
- ГАЗОЛУДӢ** گزآلودی *ниг.* газолудагӣ.
- ГАЗОН** گزان *феъли ҳол аз газидан;* дар ҳоли газидан, газанда.
- ГАЗОНДАН** گزاندن *шакли бавоситаи газидан;* 1. чизеро ба чизе маҳкам кардан, чизеро ба чизе мисли ин ки ба дандон мегазонда бошанд, устувор кардан; маҳкам гузоштан. 2. *мач.* чо гирондан, чо кардан; капондан.
- ГАЗОПРОВОД** *р.* گزاپراواد кубури газгузаронӣ, газлӯла.
- ГАЗОФ//ГИЗОФ** گزاف беҳуда, харза, беасос дурӯғ; **лофу газоф** суханони дурӯғу беҳуда, сафсата.
- ГАЗОФА//ГИЗОФА** گزافه *кит.* 1. аз ҳадду андоза берун, беҳад, беҳисоб. 2. беҳуда,

- харза.
- ГАЗОФГҮ(Ӣ)** گزافگو(ی) бехудагӯй, харзагӯй.
- ГАЗОФГҮӢ** گزافگوئی бехудагӯй, харзагӯй.
- ГАЗОФКОР** گزافکار он ки дар корҳо ифроту муболиға кунад, бехудакор.
- ГАЗОФКОРӢ** گزافکاری 1. ифрот, муболиға. 2. амали бехуда.
- ГАЗОЯНДА** گزاینده 1. озордиҳанда. 2. кайфардиҳанда, чазодиҳанда. 3. зананда, кӯбанда.
- ГАЗПОШАК** گزپاشک ҳ. аслиҳаи газпошӣ.
- ГАЗСАНЧ** گزسنج ниг. газченкунак.
- ГАЗСИФАТ** گزصفت газмонанд, дорои сифати газ.
- ГАЗТАҚСИМКУНӢ** گز تقسیمکنی тақсими газ: коргоҳи газтақсимкунӣ.
- ГАЗТАНВИР** گز تنویر ниг. газчароғ.
- ГАЗТОЗАКУНАК** گز تازه کنک асбоби тозакунандаи газ аз дигар омехтаҳо, дастгоҳи махсус барои тасфияи газ.
- ГАЗТОЗАКУНӢ** گز تازه کنی тоза кардани газ: нуқтаи газтозакунӣ.
- ГАЗХЕЗ** گز خیز чои сергаз, минтақаи газхез, чое, ки газ зиёд дорад.
- ГАЗХОНА** گز خانه 1. чои нигоҳ доштани газ; газголдер. 2. *гуфт.* ошпазхонаи алоҳидае, ки бо уҷоқи (плитаи) газ мучаҳҳаз аст.
- ГАЗҲОСИЛКУНӢ** گز حاصل کنی ҳосил кардани газ, истехсоли газ.
- ГАЗЧАРОҒ** گز چراغ чароғе, ки ба воситаи газ равшан мешавад.
- ГАЗЧЕНКУН** گز چنکن *тех.* асбоби андозагирии газ, ченкунаки газ, газсанҷ.
- ГАЗЧҮБ** گز چوب чӯби чоррахи суфтаи гилкорон, ки дар вақти андова кардан бо вай дар ҳамгашти девор ва пеши дарҳо раҳ мебароранд.
- ГАЙКА** *р.* گيکه ҳалқай аз дарун печдору рӯяш бисёрпахлу, ки ба мурват тоб дода, қисмҳои
- мошину дастгоҳоро бо ҳам пайваст мекунад.
- ГАЙКАТОБ** گيکه تاب тобдиҳандаи гайка; **калиди гайкатоб** асбобе, ки ба воситаи он гайкаро тоб дода, сахт ё суст мекунад.
- ГАЙҲОН//ГЕҲОН** گيهان *кит.* дунё, ҷаҳон, олам.
- ГАЙҲОНХИДЕВ//ГЕҲОНХИДЕВ** گيهانخديو *кит.* Худованд, Офаридгор, молики олам.
- ГАЛА//ГАЛЛА** گله 1. гурӯҳе аз чорпоён; рама: **галаи асп**, **галаи оху**; **галаи бесар** тӯдаи бераҳнамун, рамаи ба сари худ. 2. гурӯҳе аз чизҳои ҳамчинс (*ба ин маъно асосан дар таркиби калимаҳои мураккаби галаосиё, галачазира... меояд*); **гала-гала** галаҳои бисёр; **як гала** як тӯда, бисёр, миқдоран зиёд; **гала шудан** тӯда шудан, чамъ гаштан.
- ГАЛ(Л)АБАҲОДУР** گله بهادر *таър.* 1. сарвари гурӯҳи сипоҳиён. 2. сипоҳии шуҷоъ ва нотарс; часур, бебок, далер.
- ГАЛ(Л)АБОН** گله بان нигаҳбони рамаи чорпоён (*махсусан галаи аспон*); подабон, чӯпон.
- ГАЛ(Л)АБОНӢ** گله بانی бонӣ кардани гала; шуғли галабон; чӯпонӣ: **галабонӣ кардан**.
- ГАЛ(Л)АГОВ** گله گاو 1. якчанд гови аз гардан ба ҳам баста, ки дар хирманкӯбӣ ба кор мебаранд. 2. *мач.* бетартибӣ, тӯпаланг, ҳарчу марҷ; **галагов кардан** а) говҳоро ба ҳам баста хирман кӯфтан; б) *мач.* талотӯб кардан, мағалу тӯпаланг барпо кардан.
- ГАЛ(Л)АДОР** گله دار дорандаи гала, соҳиби гала.
- ГАЛ(Л)АДОРӢ** گله داری дорои гала будан ва парвариши он, асппарварӣ.
- ГАЛАКТИКА** *ю.* گلکتیکه *нуч.* системаи бузурги ситораҳо, ки Офтоб бо тамоми сайёраҳои ба он дохил мешавад, олами афлӯкӣ, низоми Роҳи Қаҳқашон.
- ГАЛ(Л)АОСИЁ** گله آسیا 1. якчанд осии наздики ҳам воқеъшуда. 2. номи мавзее, ки дар он осиибҳо зиёданд (*мас., Галаосиё дар Самарқанд*).
- ГАЛ(Л)АРАВ** گله ارو чорвое, ки ба ҳадди ба гала ҳамроҳ кардан расидааст; $\diamond$ **мардуми галарав** шахсе, ки ба мардум ҳамроҳ шуда,

- баробарӣ карда ва улфат шуда метавонад.
- ГАЛ(Л)АСИТОРА** گلهستاره *ниг. бурҷ* 3.
- ГАЛ(Л)АСОХИБӢ** گله صاحبى *соҳиб ва молики гала будан, бадавлатӣ.*
- ГАЛ(Л)АЧАЗИРА** گله جزيره *гурӯҳи чазираҳое, ки наздик ба ҳам воқеъ шудаанд, маҷмаулҷазоир, архипелаг.*
- ГАЛВАНИЗАТСИЯ** *ит. галонизтсия* 1. *физ.* истифодаи ҷараёни доимии ниҳоят сусти барқ барои муолиҷа. 2. *физ.* ба воситаи электролиз бо филизе рӯкаш кардани ягон чиз.
- ГАЛВАНИӢ** گلوني *физ.* ба воситаи галванизатсия пайдошаванда; **ҷараёни галваниӣ барқ** ҷараёни ниҳоят сусти доимии барқ.
- ГАЛВАНОМЕТР** *ит. галванометр* *физ.* асбобест барои андоза кардани ҷараёни хеле сусти барқ.
- ГАЛЕРЕЯ** *фр. گلريه* 1. толори дарозрӯя, ки як тарафи қади онро ба ҷои девор поя ва сутунҳо ташкил медиҳанд. 2. роҳрави болопӯшидаи дарозии бино, ки қисматҳои ҷудоғонаи онро ба ҳам мепайвандад, долон. 3. намоишгоҳи ашёи ҳунарий.
- ГАЛИФЕ** *фр. گليفه* шими дӯхти маҳсус барои пӯшидан бо мӯза, ки аз зону боляш хеле васеъ аст.
- ГАЛЛА** گله *ниг. гала.*
- ГАЛЛОН** *англ. گلان* ченаки чисмҳои моеъ ва резон дар баъзе мамлакатҳо (*мас., дар Инглистон ба 4,546 л баробар аст*).
- ГАЛОГЕН(ҲО)** *ю. گلاگن(ها)* гурӯҳи унсурҳои химиявӣ, ки аз фтор, хлор, бром, йод ва астат иборат буда, дар ҷадвали химиявӣ зергурӯҳи алоҳидаро ташкил медиҳанд.
- ГАЛОГЕНӢ** گلاگني *мансуб ба галогенҳо; ҷароғҳои галогенӣ* ҷароғҳои ниҳоят равшани баъзе воситаҳои нақлиёт, ки дар таркиби газҳои онҳо газҳои аз галоген ҳосилшуда (*одатан аз йод ё бром*) низ ҳастанд.
- ГАМАСТ** گمست *як навъ санги камарзиш; чизи беарзиш, ҷамаст.*
- ГАМБИТ** *фр. گمبيت* *варз.* усули бозии шатранҷ, ки дар аввали бозӣ бо мақсади зудтар ба ҳуҷум гузаштан ягон доноро муфт қурбон мекунад.
- ГАМБУСАК** گمبسک *шакли тасғири гамбуск; гамбуски хурд, гамбускча.*
- ГАМБУСК** گمبسک 1. номи калонтарин гурӯҳи ҳашароти маъруф аст; **гамбуски саргингелон** чинсе аз ҳашароти сиёҳи лӯндашакл, ки болҳояш аз рӯй чилд (парда) доранд, чуал. 2. *киноя аз одами мисли гамбуск зишти зараррасони дар гирди чизе ҷамъшуда ва ба он часпида гирифта.*
- ГАМБУСКВОР** گمبسکوار *мисли гамбуск, гамбускмонанд.*
- ГАМӢ** گمي *заврақ, кема, як навъ киштӣ.*
- ГАММА I** *ю. گمه* *мус.* қаторовоз, қатори овозҳои пай дар паю мутаносиби пардаҳо (*байни авҷ ва акс*).
- ГАММА II** *ю. گمه* *номи ҳарфи сеюми алифбои юнонӣ; усули гамма* *ҷугр.* усули геофизикии ҷустуҷӯи маъдан аз рӯи нурафкании радиоактивии чинсҳои кӯҳӣ.
- ГАММА-ШУОӢ** گمه شعاعها *физ.* нурафкании электромагнитии кӯтоҳмавҷ, ки дар натиҷаи коҳиши ядроҳои радиоактив ва зарраҳои элементарӣ ҳангоми амалиёти якҷояи зарраҳои заряддор ба вуқӯъ меояд; *муқ. алфа-шуоъ, бета-шуоъ.*
- ГАНГ I** گنگ *гуфт.* тахтакана.
- ГАНГ II** گنگ 1. *кит.* қач, хамида. 2. номи дарё дар Ҳиндустон.
- ГАНГ III** گنگ *кхн., тиб.* беморие, ки дар он буни мӯ мехорад ва то мӯйро накашанд, бемор ором намешавад.
- ГАНГБОР** گنگبار *чанд ҷазира дар канори ҳамдигар.*
- ГАНГОР** گنگار *мори пӯстпартофта, море, ки пӯсташро иваз кардааст.*
- ГАНГСТЕР** *англ. گنگستر* иштирокдори дастаи роҳзану ғоратгарон дар баъзе мамлакатҳо.
- ГАНГСТЕРИЗМ** *англ. گنگستريزم* роҳзанию ғоратгарии муташаккилона дар баъзе мамлакатҳо.

ГАНД *گند* *кит., ниг.* ганда 1.

ГАНДА *گنده* 1. гандида, буйгирифта, бадбуй, вайроншуда. 2. бад, зишт; **одами чахлаш** ганда одами бадчахл, шахси зудхашм, тез оташиншаванда; **ганда дидан касеро** бад дидан, нафрат доштан (*аз касе, чизе*); **ганда кардан** (*касе ё чизеро*) бад карда нишон додан (*касе ё чизеро*), бадгуй кардан дар ҳаққи касе; **ганда шудан** бад шудан, вайрон шудан; **кори ганда кардан** кори бад кардан; ◊ **дилатон ганда нашавад** хафа нашавед, ғамгин нашавед; ҳамдардии маро қабул намоед, сабри чамил меҳоҳам (*дар мавриди таъзия ба наздикони марҳум гуфта мешавад*).

ГАНДАБАР *گندهبر* дарави аввал ва маҳсули он; **ришқан (юнучқан) гандабар** бедаи дарави аввали юнучқа.

ГАНДАБУР *گندهبر* шохчае, ки баъд аз пиростани дарахт боқӣ мондааст ва ба сабзиши шохҳои дигар ҳалал мерасонад.

ГАНДАБУРИД *گندهبريد* *лаҳҷ.* шохи ноҳамвор буридашуда, ки нағз намесабазд; *муқ.* **гандабур**.

ГАНДАБУЙ *گندهبوي* бӯи ганда диханда, бадбуй, буйнок.

ГАНДАГАП *گندهگپ* гапаш нофорам, дағал-гуфтор, бадгуй, бадгап.

ГАНДАГАПӢ *گندهگپي* бадгапӣ, гандагуй.

ГАНДАГАРД *گندهگرد* бадрафтор, бадахлок.

ГАНДАГАШТ *گندهگشت* *ниг.* гандагард.

ГАНДАГӢ *گندگي* бадӣ; бадкорӣ, разилӣ, пастӣ; **гандагӣ кардан** кори бад ва номаъқул кардан; бадӣ кардан дар ҳаққи касе.

ГАНДАГӮ *گندهگو* *ниг.* гандагап.

ГАНДАГӮӢ *گندهگوئي* гандагӯ будан, гандагапӣ.

ГАНДАДАРАВ *گندهدرو* *ниг.* гандабар.

ГАНДАДАҲОН *گندهدهان* 1. он ки даҳонаш бӯи бад дорад. 2. *мач.* одами бадгап.

ГАНДАДИМОҒ *گندهدماغ* бо димоғи бад, зуд хафашаванда.

ГАНДАДИМОҒӢ *گندهدماغي* худхоҳӣ, мағрурӣ.

ГАНДАКОР *گندهكار* 1. он ки сифати кораш паст аст, кораш сарсарӣ аст. 2. зиштор, фасодкор, ҳаромкор.

ГАНДАКОРӢ *گندهكاري* 1. кори бесифат, кори номақбул. 2. кори паст ва зишт кардан; ҳаромкорӣ.

ГАНДАМАҒЗ *گندهمغز* *кит.* 1. бадхулқ; качбахс. 2. саркаш, мутакаббир, мағрур.

ГАНДАМАҒЗӢ *گندهمغزي* 1. ҳарзагуй. 2. дуруштӣ, бадхулқӣ; качбахсӣ. 3. саркашӣ, мутакаббирӣ, мағрурӣ.

ГАНДАНАВИС *گندهنويس* он ки ҳусни хати бад дорад; *муқоб.* **хушнавис**.

ГАНДАНАВИСӢ *گندهنويسی* баднависӣ, ҳусни хати хуб надоштан.

ГАНДАНО *گندنا* *бот.* сабзаест аз чинси пиёз ва сир.

ГАНДАПАРОН *گندهپران* он ки суҳанонаш носанчида, боло аз ҳад ва ҳамроҳ бо ҳақорату бадгапӣ аст.

ГАНДАПАРОНӢ *گندهپرانی* суҳанони носанчида, подарҳаво ва ҳавой гуфтан.

ГАНДАПИР *گندهپير* 1. пири фартуту бадафт. 2. пири бадхислат ва бадатвор; пирсаг; **гандапир шудан** дар овони пири хислатҳои бад пайдо кардан.

ГАНДАХИШТАК *گندهخشتک* *таҳқ.* одами бадрафтор, айёш, занбоз, занакбоз.

ГАНДБОЛ *گندبال* *англ.* *варз.* навъи тӯббозӣ, ки дар он тӯбро бо даст ба дарвозаи ҳариф мепартоянд.

ГАНДБОЛБОЗ *گندبالباز* *варз.* бозигари гандбол.

ГАНДАҲОН *گندهدهان* дорои даҳони бадбӯ.

ГАНДДИМОҒ *گنددماغ* *ниг.* гандадимоғ.

ГАНДЗАДА *گندزده* буйгирифта, бӯи бад дошта.

ГАНДЗАДАГӢ *گندزدگي* фосидшуда, бӯи бад доштагӣ, бадбуй шудан.

ГАНДЗУДО *گندزدا* *тиб.* моддаҳои химиявие

- монанди алкул (спиртӣ) *ва г.*, ки микробҳоро нобуд месозанд, зидди уфунат.
- ГАНДЗУДОЙ** *گندزدائی* истифода аз маводи гандзудо барои аз байн бурдани микробу бактерияҳо.
- ГАНДИДА** *گنديده* сифати феълии замони *гузашта* аз **гандидан**; вайроншуда, бӯйгирифта, бадбӯйшуда: **гӯшти гандида**.
- ГАНДИДАГӢ** *گنديدگی* шакли дигари сифати феълии замони *гузашта* аз **гандидан**; фосидшуда, бӯйгирифта, пӯсида.
- ГАНДИДАН** *گنديدن* вайрон шуда бӯи бад овардани чизе, фосид шудан.
- ГАНДӢ** *گندی* белаёқатӣ, фурӯмоягӣ, бадбӯӣ.
- ГАНДО** *گندا* 1. бӯи бад диҳанда, бадбӯӣ. 2. *маҷ.* нафратовар, нафратангез.
- ГАНДОБ** *گندآب* 1. оби олуда ва бадбӯӣ, оби ганда. 2. ботлок.
- ГАНДОБРАВ** *گندآبرو* ҷои ҷорӣ шудани оби бад ва олуда, ҷои ҷорӣ шудани обрезаҳо.
- ГАНДОНДАН** *گنداندن* фосид ва ифлос кардан, бадбӯ кардан.
- ГАНДПИР** *گندپير* *ниг.* гандапир.
- ГАНДУМ** *گندم* навъе аз ғалладона, ки аз орди он нон ва хӯрокҳои дигар мепазанд ва ҳамчун ғизои асосии инсон истеъмол мешавад; **гандуми баҳорӣ** гандуме, ки дар аввали баҳор кишта мешавад; **гандуми тирамоҳӣ** гандуме, ки дар тирамоҳ мекоранд ва зимистон дар зерин барф мехобад; **гандуми тухмӣ** гандуме, ки барои кишт ҷудо карда мешавад; **гандуми хол киноя аз** холи гандуммонанди маҳбуба; **тухми гандум** гандуми тухмӣ; **гандум аз гандум бирӯяд, чав зи чав** (*зарб.*) барои таъкиди ба аслаш кашидани ҳар чиз гуфта мешавад; **гандум ҳама ҷо, пазанда ҷо-ҷо** (*зарб.*) ба ҳар қор мутахассис лозим аст.
- ГАНДУМАК** *گندمک* *бот.* алафи гандуммонанд, ки аввали баҳор мерӯяд.
- ГАНДУМБАРДОРӢ** *گندم برداری* гирифтани ҳосили гандум, ҷамъоварии ҳосили гандум.
- ГАНДУМБИРӢН** *گندم بريان* гандуми дар дега бирӯнкарда, ки ҳамчун хӯрдани хушк
- мехӯранд ё аз он талқон тайёр мекунанд.
- ГАНДУМБО** *گندم با* оши гандумӣ, шӯрбои гандумӣ, ҳалим.
- ГАНДУМГУН** *گندم گون* ранги шабеҳ ба ранги гандум, гандумранг, сабзина.
- ГАНДУМГУНА** *گندم گونه* *ниг.* гандумгун.
- ГАНДУМГУНӢ** *گندم گونی* гандумгун будан.
- ГАНДУМДАРАВА** *گندم درو* *ниг.* гандумдаравӣ.
- ГАНДУМДАРАВӢ** *گندم دروی* даравидани гандум; мавсими даравида гирифтани гандум.
- ГАНДУМЗОР** *گندم زار* ҷои кишти гандум, замини саросар гандум кошташуда: **замини гандумзор**.
- ГАНДУМИӢН** *گندميان* хонаводаи бузурге аз гиёҳҳои яқсола бо баргҳои дароз ва решаҳои афшон, ки дар ҳама ҷо ёфт мешавад.
- ГАНДУМИН** *گندمين* *ниг.* гандумӣ.
- ГАНДУМӢ** *گندمی* *мансуб ба* гандум; аз гандум тайёршуда; **нони гандумӣ** нони аз орди гандум пухта; **ё нони гандумӣ ё забони мардумӣ** (*мақ.*) инсон бояд ё дасти сахӣ ва ё забони ширин дошта бошад.
- ГАНДУМКОР** *گندم کار* он ки ба кишти гандум машғул аст, ғаллакор.
- ГАНДУМКОРӢ** *گندم کاری* кишти гандум, кишт кардани гандум, ғаллакорӣ.
- ГАНДУМКӢБ(А)** *گندم کوبه* // *گندم کوبه* василае, ки бо он гандум мекубанд.
- ГАНДУМКӢБӢ** *گندم کوبی* кӯфтани гандум, кори кӯфта аз қоҳ ҷудо кардани донаи гандум, хирманкӯбӣ.
- ГАНДУМКӢЧА** *گندم کوچه* як навъ таоми мисли шавла, ки аз гандуми кӯфта (бо иловаи лӯбиё, нахӯд ва гоҳе калла-поча) пухта мешавад.
- ГАНДУМНАМО** *گندم نما* монанд ба гандум; **гандумнамои чавфурӯш** он ки чизи сифатан бадро хуб карда нишон дода, одамро фиреб медиҳад; фиребгар, қаллоб.
- ГАНДУМНАМОӢ** *گندم نمائی* гандумнамо бу-

дан, амали гандумнамо.

ГАНДУМПАЗ(Ӣ) گندم پزى // گندم پزى вақти пухта ба дарав расидани гандум.

ГАНДУМПОЯ گندم پايه 1. пояи гандум. 2. гандумзор, замини гандум кошта; замини гандумаш даравидашуда.

ГАНДУМРАНГ گندم رنگ *ниг.* гандумгун; гандумранг шудан гандумгун шудан, сабзина гаштан.

ГАНДУМФУРӢШ گندم فروش он ки гандум мефурӯшад.

ГАНДУМФУРӢШӢ گندم فروشى амал ва шуғли гандумфурӯш; гандумфурӯшӣ кардан.

ГАНДУМХЕЗ گندم خيز замин, ки ҳосили фаровони гандум медиҳад, ҷои ҳосили баланди гандум.

ГАНДУМЧӢШ گندم جوش хӯроке, ки аз гандуми нимпаз пухта мешавад.

ГАНДУМЧӢШАК گندم جوشك *ниг.* гандумчӯш.

ГАНДУМШӢРАК گندم شورک гандуми дар об пухтаи шӯрак.

ГАНТЕЛ *олм.* گنتيل *варз.* асбоби махсуси иборат аз ду кураи чӯянии ба дастаи кӯтоҳ пайваст, ки барои инкишофи мушакҳои дасту бозу бо он машқ мекунад.

ГАНЧ گنج 1. тиллову нукра ва ҷавохироти мавҷуд ё дар зерӣ хок пинҳонкарда. 2. хазина, маҳзан, ганчина; **ганчи ниҳон** хазинаи маҳфӣ, дафина; **ганчи ноёб** дурру гавҳари нодир; **панч ганч киноя аз «Хамса»**-и Низомии Ганҷавӣ; **ганч кушодан** боигарӣ кашф кардан; **дари ганч кушодан киноя аз соҳиби ганч шудан**, ганч ба даст овардан; **аз сухан ганчу гуҳар рехтан** пурмаънӣ сухан кардан; **ганчи Қорун** хазинаи пурсарвати афсонавӣ, ки ба Қорун тааллуқ дошта, бинобар хасисиаши ӯро замин бо ганҷаш фуру бурдааст; **ганч дар вайрона** а) симу зар ва чизи хубу гаронбаҳо дар ҷои назарногир ҳам буда метавонад; б) одамони донову зебо аз хонадони бечораву бенаво ҳам мебароянд.

ГАНЧА گنجه қафасаи дардор барои гузоштани либос ва дигар лавозимоти хона, ҷевон; сандуқи оҳанӣ барои гузоштани дорой.

ГАНЧАВӢ گنجوى مانسوب ба шаҳри Ганча (Озарбойҷон); **Ҳакими Ганҷавӣ** лақаби шоири бузург Низомии Ганҷавӣ.

ГАНЧАФШОНӢ گنج افشاني нисор кардани ганчу мол, афшондани ганчу мол, ганҷбахшӣ.

ГАНЧБАХШ گنج بخش бахшандаи ганч, ганч-деҳ, бахшандаи неъмату сарват.

ГАНЧБАХШӢ گنج بخشى амали ганҷбахш; саховатмандӣ.

ГАНЧБОН گنج بان хазинабон, ниғаҳбони хазина.

ГАНЧДОН گنج دان ганҷгоҳ, ҷои нигоҳ доштани ганч.

ГАНЧӢБ گنج ياب 1. ёбандаи ганч. 2. *мач.* фоидабардор, баҳравар.

ГАНЧИНА گنجينه 1. ҷои ганҷдихӣ, ҷои ниғаҳдошти нукраву тилло ва ҷавохироти дигар, маҳзан, хазина, дафина. 2. *мач.* кони чизҳои қиматбаҳо; боигарӣ, сарват; **дари ганчинаи чизеро кушодан** ганҷи бисёр ба даст овардан; ба истифода расонидан ё дастрас намудани чизҳои пурарзиш. 3. хоначае дар пешгоҳи хона барои нигоҳ доштани китоб ва чизҳои қиматнок.

ГАНЧИНАДОР گنجينه دار ниғаҳдорандаи ганчина, хазинадор, хазиначӣ.

ГАНЧИНАСАНЧ گنجينه سنج *кҳн.* хазинадор, хазинабон, мутасаддӣ нигоҳдошти хазина; он ки зару ҷавохирро санҷида, ба хазина қабул мекунад.

ГАНЧӢ گنجى 1. *марбут ба ганч*; шоистаи ниғаҳдорӣ дар ганч, ниғаҳдоришуда дар ганч. 2. *мач.* арзишманд.

ГАНЧКОВ گنج کاو чӯяндаи ганч, кобандаи боигарӣ.

ГАНЧКОВӢ گنج کاوى ганҷчӯӣ, амали ганҷков.

ГАНЧНОМА گنج نامه *кит.* коғаз ё чизи дигар, ки дар он ҷой пинҳон кардани ганч ва миқдори чизҳои қиматбаҳои он нишон дода шудааст.

ГАНЧОГАН گنج آگن *кит.* он ки ганч меандӯзад, он ки молу сарват ҷамъ мекунад.

ГАНЧПАРДОЗ گنج پرداز бахшандаи ганч, сарфкунандаи сарват.

ГАНЧРЕЗ گنج ريز ганчбахш, гуҳарбор.

ГАНЧСАНЧ گنج سنج он ки ганчро мешиносад ва қиматашро таъйин карда метавонад, санчандаи ганч.

ГАНЧУР گنجور *kit.* мутасаддии нигоҳдошти ганчина, ҳазинадор, хизонадор.

ГАНЧУРА گنجوره 1. ҳазина, ҷои ганчҳо. 2. анбор, ҷои нигоҳдории ашёи қимат.

ГАНЧУРӢ گنجوري амал ва шуғли ганчур, ҳазинадорӣ.

ГАНЧХОНА گنج خانه ҷои нигоҳдории ганч, ҳазинахона, маҳзан.

ГАНЧХУДО گنج خدا *kit.* соҳиб ва молики ганч.

ГАНЧҚӢ گنج جوي *ниг.* ганчқовӣ.

ГАНЧҚӢ گنج جوي *ниг.* ганчқов.

ГАП گپ 1. суҳан, калом, гуфтор; гуфтугӯ. 2. суҳани беасос, лоф. 3. *мач.*, *лаҳҷ.* гаштак; **гап-гап** а) гуфтугӯ, чақ-чақ, сӯҳбат; б) гапҳои беҳуда, овозаҳои ҳархела, миш-миш дар ҳаққи касе (чизе); **гапи беҳуда** суҳани пуч, гапи бемаънӣ; **гапи бечо** ҳарфи бемаврид; суҳани ноҳақ; **гапи бофта** суҳани беасос; **гапи дағал** суҳани дурушт; **гапи дурӯғ** суҳани норост, гапи аз ҳақиқат дур; **гапи дурӯғ по надорад** (*зарб.*); **гапи духӯра** суҳани думаънидор, гапе, ки ду хел – мусбат ва манфӣ фаҳмида мешавад; **гап(ҳо)-и кадучадор** суҳанҳои пичингдор, ҳарфи кинояомез; **гапҳои қўчагӣ** а) суҳанҳои беасос, дурӯғ; овозаи дурӯғ ва беасос; б) суҳанҳои беадабона ва носазо; **гап(ҳо)-и майда-чӯйда** суҳанҳои беҳуда ва камасос, суҳанҳои беаҳамият ва камарзиш; **гапи муҳим** суҳани зарур, гапи дарқорӣ; **гапи нав** // **гапи тоза** суҳани тоза; хабари тоза; **гап(ҳо)-и набуда(гӣ)** суҳанҳои беҳуда ва беасос; **гап(ҳо)--и пасту баланд** суҳанҳои тезу тунд; суҳанҳои ноҳамвори дағали дар вақти хашму ғазаб гуфтушуда; **гапи пухта** суҳани эътимоднок, гуфтори боварибахш; **гапи рост** суҳани ҳақ; **гапи саҳт** суҳани дағал, ҳарфи дурушт; **гапи тоза** *ниг.* **гапи нав**; **гап(ҳо)и умумӣ** суҳанҳои ба ҳама маълум, суҳанҳои обшуста; **гап(ҳо)-и фачу**

бемаза суҳанҳои бемаънӣ, гуфтори пучу беасос; **гапи хунук** суҳани нофорам, ки шунидани ба кас ҳиссиёти бад мебахшад; **гапи хушк** суҳани пуч ва бемаънӣ; суҳани беамал; **гапи ширин** // **суҳани ширин** суҳани нарм ва гуворо, гапи форам, муомилаи ҳалимона; **мор ба гапи ширин аз хонааш баромадааст** (*мақ.*); **гап(ҳо)-и ғалатӣ** суҳанҳои аҷоиб; **гапи ҳақ** суҳани рост; **гапу калоча** суҳани майда-чӯйда, суҳанҳои бисёри саргуми беҳуда; **асли гап** моҳияти ҳаққи гап; моҳияти фикри масъала; **дар рафти гап** ҳангоми сӯҳбат, вақти муколама; **дар омади гап** дар ҷараёни суҳан, зимнан; дар мавриди муносибати суҳан; **таги гап** асли матлаб, моҳияти масъала; **хулласи гап** хулласи калом, хулоса; **бе ҳеч гап** лом нагуфта, бидуни эътироз; **як даҳан гап** суҳани ниҳоят кам, як-ду ҳарф; **гап баромадан** ҳар гуна овоза ё миш-мишҳо пайдо шудан; **гап бофта** суҳанҳои беҳуда гуфта, гапи беасос гуфта; **гап гирифта** аз *касе* а) қавл гирифта аз касе, ўҳдадор кардан касеро; б) аз гуфтаҳои касе сирру асрорро фаҳмида гирифта; суҳанчинӣ кардан; **гап гузаронидан** фикри худро маъқул кунонидан, раъйи худро тасдиқ кунонидан; **гап додан** а) бисёр гап задан, пургӯй кардан; б) лаққидан, гап фуруҳтан; в) *мач.*, *лаҳҷ.* дар навбати худ зиёфати гаштакро додан; **гап доштан** чизеро гуфтани будан, хоҳиши изҳор кардани чизе ба касе; **гап ёд додан** ба касе суҳан омӯхтан, гуфтани чизеро омӯзондан, суҳанеро ба касе талқин кардан, ки дар фикри худи он шахс набошад; **гап задан** а) суҳан гуфта, ҳарф задан; гуфтугӯ кардан, мубодилаи афкор намудан; аз чизе суҳан кардан, фикр баён намудан дар хусуси чизе; б) бо касе гуфтугӯ кардан барои розӣ кунондани он ба коре; **гап зада гап гирифта** а) гуфтугӯ кардан, сӯҳбат намудан, мубодилаи афкор кардан; б) ҳарфе зада ҷавоби сазовор гирифта, ба касе гапе гуфта баъд ба бало мондан; **гап занондан тарзи бавоситаи гап задан**; ба суҳан даровардан, ба гуфтугӯ водор кардан; **гапи касеро буридан** // **суҳани касеро буридан** гуфтори касеро қатъ кардан; ба гапзании касе ҳалал расондан; **гапи касеро гардондан** // **суҳани касеро гардондан** суҳани касеро рад кардан; **гапи саҳт задан** суҳани дағал гуфта; маломат кардан, муомилаи дурушт кардан бо касе; **гап кардан чизе ё касеро** овозаи бад паҳн кардан дар бораи чизе ё касе; бадном кардан касеро; **гап-гап кардан** гуфтугӯ кардан, сӯҳбат намудан, гап задан;

гап кофтан касеро гап занондан барои фаҳмида гирифтани чизе; кунҷковӣ кардан, тагпурсӣ кардан; **гап қушодан** гап сар кардан, суҳан оғоз кардан (*дар бораи касе, коре*); бо мақсаде гапери ба миён овардан; **гап маъқул кардан (қунондан)** суҳан фаҳмондан, гап фаҳмонда розӣ кардан касеро; **гап наёфта** аз гуфтани ҷавобе очиз мондан; чизе гуфта натавоништан; **гап омадан** фавран ба гуфтани чизе эҳтиёҷ пайдо шудан; забон боз шудан; фаро расидани мавқеи суҳан гуфтан; **гап парондан ба касе** ягон суҳани кинояомез ба касе расонда гуфтан, суҳани ба асаби касе расандаро ба ӯ гуфтан; **гап паргофтан** а) бо мақсади ба гуфтугӯ даровардани касе суҳане гуфтан; ба духтарҳои ношинос суҳан гуфтани касони беадаб; б) дар хусуси чизе суҳан сар карда, раъйи касеро дар бораи он чиз фаҳмиданӣ шудан; луқма додан; **гап расидан ба касе** мавриди маломат гардидани касе аз боиси коре; **гап расондан ба касе** а) хабардор кардани касе аз чизе; б) ба маломату сарзаниш дучор кардан касеро; **гап сар кардан (намудан)** суҳан оғоз намудан, ба суҳанронӣ шурӯъ кардан; **гап(на)форидан** майли суҳаншунавӣ (на)будан, майли гап гӯш кардан (на)доштан; **гап фуруҳтан** гапҳои беҳударо бисёр гуфтан, лаққидан, сафсата гуфтан; **гап чала мондан** *гуфт.* суҳан нотаом мондан; хотима наёфта қатъ шудани баҳсе; **гап чидан** гап гӯш карда сирро фаҳмидан, суҳанчинӣ кардан; **гап-гап шудан** гуфтугӯ шудан, суҳан рафтан; баҳс шудан; **гапу гапча шудан** овоза шудан, ба даҳони мардум афтодан; **гап шунидан** а) суҳан гӯш кардан; б) мавриди маломат ва сарзаниш қарор гирифтани; **гап яла кардан** *гуфт.* гап сар кардан, суҳан оғоз кардан; **гап аз як чо баромадан** ҳамфикр будан, мувофиқу муттафиқ будан (*доир ба чизе ё иҷрои коре*); **гапро ба болои чизе ё касе овардан** суҳанро ба касе ё чизе оид қунондан, дар аснои гуфтугӯ ба касе ё ба масъалае дахл кардан; **гапро ба худ гирифтани** суҳанеро ба худ дахлдор доништа мутаассир шудан, ранҷидан аз суҳане; **гапро ба шӯҳӣ гардондан** ба гуфторе оҳанги шӯҳӣ додан, ба гапи чиддӣ ранги шӯҳӣ додан; **гапро ба (дар) як чо мондан** ба як қарор омадан; масъаларо пухта кардан; **гапро бисёр кардан** бисёр гап задан, лаққидан; **гапро гум кардан** чӣ гуфтани худро надоништа мондан, риштаи суҳанро гум кардан; **гапи касе дар замин намондан** суҳани касе бетаъсир намондан, беэтибор

намондани ҳарфи касе; **гап дар (сари) чизе будан** суҳан рафтан дар бораи чизе; ба чизе вобаста будани масъалае; **гапро дароз кардан** суҳанро кашол додан, бисёр гап задан; **гапро дигар кардан** а) мавзӯи суҳанро дигар кардан, гуфтугӯро тағйир додан; б) *маҷ.* аз раъй баргаштан, аз қарордод гаштан; **гапро доништа задан (гуфтан)** бо мулоҳиза суҳан гуфтан, масъалаеро дуруст фаҳмида, дар бораи он чизе гуфтан; **гапро кашол додан** пургӯй кардан, гапро бисёр кардан; **гапро кӯтоҳ кардан** суҳанро мухтасар кардан; суҳанро қатъ кардан, аз гап бозистодан; **гапро харида гирифтани** гапе гуфта дар маломат мондан, боиси гапҳои зиёдате шудан; **гапро як кардан** гапро пазондан, ба як қарор омадан, гапро ба як чо мондан; **гапро ба чояш хӯрондан** муносиби мавриду мақом гап задан, суҳани хеле бамавқеъ гуфтан; **аз бинӣ боло гап задан** *ниг. бинӣ*; **аз гапи касе набаромадан** мувофиқи раъйи касе кор кардан, мувофиқи гуфтаи касе амал кардан; **аз гапи худ гаштан** ваъдаилофӣ кардан, ба қавлу қарордоди пешинаи худ пойдор набудан; **аз гап камӣ надоштан** гапдон будан, дар суҳангӯӣ моҳир будан; **аз даҳони касе гапашро гирифтани** а) суҳани касеро буридан; б) *маҷ.* касеро забонкӯтоҳ кардан; **аз касе гап намондан** аз масъала хабардор будан, ҳамаро доништан; **ба гап андохтан** ба гуфтугӯ даровардан, ҳарф занондан; **ба гап гирифтани касеро** ба гап андармон кардан касеро, ба гап андохта боздоштан касеро; **ба гап гӯш кардан** суҳан шунавидан; мувофиқи гуфтаи касе амал кардан, розӣ шудан ба гуфтаи касе; **ба гапи касе гӯш андохтан** суҳани касеро шунидан; мувофиқи гуфтаи касе амал кардан, суҳани касеро ба эътибор гирифтани; **ба гап даровардан** розӣ қунондан; розӣ қунонда ба роҳи худ андохтан; **ба гап даромадан** суҳан сар кардан, ба суҳанронӣ шурӯъ кардан; **ба гапи касе даромадан** а) ба гуфтаи касе эътибор додан, мувофиқи гуфтаи касе амал кардан; б) бовар кардан ба гапи касе; **ба гап рафтан** бо касе пасту баланд гап задан, тезу тунд шудан бо касе; **ба гап усто будан** гапдон будан, дар суҳанронӣ маҳорат доштан; **ба гап ҳамроҳ (қатӣ) шудан** ба гуфтугӯи дигарон ҳамроҳ шудан, ба сӯҳбат шарик шудан; **ба гап чома пӯшондан** а) доди суҳан додан, бо обу ранг суҳан кардан; б) аз ҳад зиёд таъриф карда суҳан гуфтан; **таги гапро фаҳмидан** ҳақиқати ҳолро доништан, моҳияти масъаларо дарк кардан; **таноби гап канда шудан** риштаи суҳан бурида шудан,

катъ гардидани гуфтор; (**як**) **гапи касеро** ду **накардан** итоаткор будан, фармудаи касеро бегуфтугӯ ичро кардан; **гап дар ин (он) ки...** масъала дар ин ҷост, ки ...; **гап ҳамин...** ҳамин тавр...; **бехтараш ҳамин...**; **боз як гапе буд** афвпазир буд, бахшидашаванда буд, дарди бахайр буд; **ин гапи дигар...** ин бехтар аст (*таъбири изҳори розигӣ ва қаноатмандӣ аз коре ё сухане*); **ин чӣ гап, ки...** аз рӯи кадом қоида..., кай дида шудааст, ки...; **рости гап** ҳақиқатан, дар ҳақиқат; дурустгараши; **хуб гап** хуб мешуд, хуб буд; қаноатманд шудан мумкин аст; **чӣ гап?** чӣ воқеа рӯй дод?, чӣ ходиса шуд?, чӣ шуд?; **гап кашол (аст)** ҳалли коре ё масъалае дар таъхир будан, ҳоло нарасидани фурсати ичрои коре; **рости гапро гуфтан** ҳақиқати ҳолро баён кардан, асли воқеаро гуфтан...; **гаги гапро напурсида** ҳақиқати ҳолро нафаҳмида, ба масъала сарфаҳм нарафта; **таҳти гапро пурсидан...** аз моҳияти масъала хабардор шудан, ҳақиқати ҳолро фаҳмидан хоҳӣ...; **хеле гап ҳаст** гап кашол, гап бисёр; вақти зиёде лозим аст; **ҳеч гап нашудан** ходисае рӯй надодан, осебе нарасидан; **чои гап набудан** худ аз худ равшан будан; бешакку шубҳа; **гап аз гап баромадан** як гап сабаби гуфтани гапи дигар шудан, аз як гап гапи дигар сар задан; **гап нагузаштан** эътибор надодани сухан; **гап гурахтан** хусни тафохум аз байн рафтан; муносибат вайрон шудан; **гап (на)пухтан** ба як қарор (на)омадан, созиш карда натавоништан; **гап дар байн (дар ҳамин ҷо) мондан** аз ин сухан ҳеч касро хабардор накардан, ин сухан ба берун набаровардан; **дар байн гап гузаштан** аз якдигар ранҷидан, муносибат каме бад шудан; **гапи бисёр ба хар бор (зарб.)** сухани зиёдати зарар меоварад, фоида надоштани пургӯй; **гапи хона ба бозор (ба кӯча) рост намеояд (зарб.)** шароити хар чоро ба назар гирифта; **нонро (нона) калон газу гапро (гапа) калон назан (зарб.)** бештар будани зарари калонгапию манманӣ нисбат ба зарари пурхӯрӣ (*дар мавриди насиҳат гуфта мешавад*); **як гап сию ду (шасту чор, сесаду шаст) паҳлу дорад (зарб.)** (*дар мавриди таъкиди зарурати андеша карда гап задан гуфта мешавад*); хар сухан маънои зиёде дорад; **гап-гап** овоза, гапу калоча; **гап-гап аст, ки...** овоза аст, ки; **гапи калон** кори шоёни таҳсин; **хуб аст, бисёр хуб мешавад**; **хуб гап** (*дар мавриди изҳори қаноатмандӣ аз коре гуфта мешавад*); **гап якто!** қарор қатъист, дигар хел намешавад!;

ГАПБАРДОР گپ بردار он ки ба гапи саҳт ё танбеҳ тоб меоварад, аз гап ё танқид намеранҷад; итоаткор.

ГАПБОЗ گپ باز хушчакчак; гапдон; аскиягӯӣ, ҳазлгӯӣ.

ГАПБОЗӢ گپ بازی духӯра ва кинояомез гап задан, суханбозӣ.

ГАПБОФ گپ باف он ки суханҳои беасос мегӯяд; аз худ гап мебофад; дурӯггӯӣ.

ГАПБОФӢ گپ بافی суханҳои бисёри беасос гуфтан, дурӯггӯӣ.

ГАПГАРДОНӢ گپ گردانی *исми амал аз гап гардондан*; эътироз, гапро набардошта зуд ҷавоби рад додан.

ГАПГИР گپ گیر *ниг. гапдаро*.

ГАПГИРӢ گپ گیری *исми амал аз гап гирифта*; касеро ба гап андохта гап гирифта, аз рӯи гуфтори касе бохабар шудан аз сирру асрори ӯ.

ГАПГУЗАРОНАК گپ گزرانک баҳс, мунозира; гапгузаронӣ кардан, зӯр зада гапи худро маъкул кунонданӣ шудан, муноқиша.

ГАПГУЗАРОНӢ گپ گزرانی *исми амал аз гап гузарондан*; гапгузаронӣ кардан гапи худро ба касе бо исрор маъкул кунониданӣ шудан.

ГАПДАРО گپ درا ба гап гӯшдиҳанда, фармонбардор, итоаткор, гаправ: **бачаи гапдаро**.

ГАПДОН گپ دان сухандон, моҳир дар гапзанӣ.

ГАПДОНӢ گپ دانی ба гап усто будан, маҳорат дар нутқ, суханронӣ.

ГАПДУЗД گپ دزد касе, ки дар ҷамъомадҳо гап намезанад, аммо гапҳои ба ҳудаш даркориро чида мегирад, гапгир; гапчин.

ГАПДӢСТ گپ دوست дӯстдори хар гуна сӯхбатҳо; сергап, пургӯӣ.

ГАПЗАНИӢ گپ زنی *исми амал аз гап задан*; сухангӯӣ, гуфтор; гуфтугӯ.

ГАПЗАНОН گپ زنان *феъли ҳол аз гап задан* дар ҳолати гап задан, дар аснои сухангӯӣ; маслиҳат кардан бо касе; **гапзанон кардан** а) бо ҳам сӯхбат кардан; б) маслиҳат кардан, ба қароре омадан.

ГАПӢ گپي *гупт.* ошно будан, шинос будан, ошті будан; **гапӢ набудан** ошно набудан; б) ошті набудан.

ГАПКАЛОН گپ کلان *ниг.* калонгап.

ГАПКОВ گپ کاو гап пурсида хабар чамъ-кунанда, гапчӯй; кунчков.

ГАПКОВӢ گپ کاوی *исми амал аз гап кофтан;* барои дониستاني чизе касеро бо пурсиш ба гап водор кардан; кунчковӢ.

ГАПНАБАРДОР گپ نبردار *ниг.* гапнобардор.

ГАПНАБАРДОРӢ گپ نبرداري ба танбеҳ ва гапи сахт тоб наовардан, гапбардор набудан.

ГАПНОБАРДОР گپ نابردار ба танқиду сарзаниш тобнаоварда; *муқоб.* гапбардор; зудранч.

ГАПНОГИР گپ ناگیر *ниг.* гапнодаро.

ГАПНОДАРО گپ نادرا гапношунав; якрав, гарданшах: **одами гапнодаро, бачаи гапнодаро.**

ГАПНОФАҲМ گپ نافهم бефаҳм, бефаросат, кундзехн.

ГАПНОШУНАВ گپ ناشنو гапнодаро, гарданшах, якрав.

ГАППАРОНӢ گپ پراني *исми амал аз гап парондан;* бо кинаву пичинг ҳарф задан, ба касе расонида гап задан.

ГАППУРСӢ گپ پرسى барои фаҳмидани чизе касеро ба гап андохтан.

ГАПРАВ گپ روا гапдаро, итоаткор.

ГАПФАҲМ گپ فهم бофаросат, бофаҳм, зирак.

ГАПФУРӢШ گپ فروش *маҷ.* он ки бисёр гап мезанаду дар амал коре намекунад; пургӯй, лакқӣ, сафсатафурӯш.

ГАПФУРӢШӢ گپ فروشى *маҷ.* бисёр гап зада амалан коре накардан; сафсатагӯй; **гапфурӯшӣ кардан** гапи хушку холии бисёр гуфтан; сафсата гуфтан.

ГАПХӢР گپ خور *маҷ.* 1. шахси гапбардор, хомӯш. 2. *лаҳҷ.* иштироккунандаи гаштак, гаштакӣ.

ГАПХӢРӢ گپ خوري *лаҳҷ., маҷ.* иштирок кардан дар гаштак.

ГАПЧА گپچه **:гапу гапча** а) гапи майда-чӯйда; б) овозаҳои росту дурӯғ, миш-мишҳо.

ГАПЧИН گپچين *маҷ.* он ки сухани шахсеро ба дигаре мерасонад, хабаркаш, суханчин.

ГАПЧИНӢ گپچيني *исми амал аз гап чидан;* хабаркашӣ, суханчинӣ.

-гар گر *пасванди калимасоз, ки бо калимаҳо ҳамроҳ омада, маъноҳои зеринро медиҳад:* 1. кунанда, дорандаи касбу шуғле: **коргар, барзгар, ситамгар.** 2. созандаи чизе: **заргар, дуредгар, оҳангар.** 3. соҳиб, дорандаи чизе: **тавонгар.**

ГАР I گر 1. *шакли кӯтоҳшудаи агар.* 2. ҳарчанд, гарчанд, гарчанде ки..., бо вучуди он ки...

ГАР II گر *кит.* хориш, реш, кӯтур (*дард*).

ГАРАВ گرو 1. он чи дар назди касе гузошта, дар ҳудуди арзиши он пул қарз мегиранд (*ба шарте, ки он чиз баъд аз адои қарз ба соҳибаи бозгардониди мешавад*), раҳн; **гарав кардан (мондан)** чизеро ба гарав гузоштан, васиқа; **гарав шудан** ба гарав гузошта шудан; **ба гарав гирифтан** ба касе пуле дода, дар иваз мулк ё моли вайро амонатан гирифтан; **ба гарав додан** ба гарав мондан. 2. чизе, ки барои коре шарт бастаанд; **гарав бастан** шарт бастан дар бораи коре (чизе); **гарав бохтан** бо касе шарт баста, мағлуб шудан; **гарав бурдан** шартӣ бо касе бастаро бурдан; дар коре ғолиб омадан; дар мусобиқа ғалаба кардан. 3. кафил, зомин; **чон гарав, чома гарав (зарб.)** бо ҳар роҳе, ки бошад.

ГАРАВБАНДӢ گروبندي *исми амал аз гарав бастан;* бастанӣ гарав, шарт бастан.

ГАРАВГИР گروگیر он ки чизеро дар бадали чизе ба гарав гирифтааст.

ГАРАВГИРӢ گروگیری *ниг.* гаравкашӣ; гарав гирифтан.

ГАРАВГОН گروگان 1. он ки бо мақсади аз тарафи одамони манфиатдори ӯ иҷро гардидани талаботи гаравгирифтагон ғайриқонунӣ дастгир шудааст. 2. *ниг.* **гаравӣ.**

ГАРАВГОНГИРӢ گروگانگیری касе ё чизеро

- барои ба даст овардани ҳадафҳои гуногун ба гарав гирифтани (*ба тасарруф даровардан*).
- ГАРАВГУЗОР** *گروگذار* он ки амвол ё ашёи қимати худро ба гарав мегузорад.
- ГАРАВГУЗОРӢ** *گروگذارى* амали гаравгузор; маҳал ё ҷои ба гарав гузоштан.
- ГАРАВДЕХ** *گروده* *ниг.* гаравдиханда.
- ГАРАВДИХАНДА** *گرودهنده* он ки чизеро дар бадали чизе ба гарав мондааст.
- ГАРАВДОР** *گرودار* *ниг.* гаравгиранда.
- ГАРАВИДАН** *گرويدن* 1. бовар кардан, мӯътақид шудан ба касе; имон овардан. 2. моил шудан, майл кардан ба касе, гароидан.
- ГАРАВИШ** *گروش* *исми феълӣ аз гаравидан;* имон, эътиқод; гаравидан.
- ГАРАВИӢ** *گروى* 1. чизи ба гарав мондашаванда, мархун, раҳин. 2. он ки барои коре ҳамчун гарав нигоҳ дошта шудааст, гаравгон.
- ГАРАВКАШӢ** *گروکشى* чизеро ба тасарруфи худ ба хоители баргардонидани мол ё чизи дигар даровардан, то молик ва соҳиби он маҷбур ба баргардонидани қарз шавад.
- ГАРАВМОН** *گرومان* *ниг.* гаравдиханда.
- ГАРАВНОМА** *گرونامه* *ниг.* гаравхат.
- ГАРАВОНДАН** *گرواندن* *шакли бавоситаи гаравидан;* ба гаравидан водоштан, ба гаравидан маҷбур кардан.
- ГАРАВПУЛӢ** *گروپولى* маблағе, ки аз ҳисоби ба гарав мондани чизе ба даст омадааст.
- ГАРАВХАТ** *گروخط* хати гарав, ҳуччате, ки барои чизи ба гарав мондашуда дода мешавад.
- ГАРАВХОНА** *گروخانه* ҷое, ки чизҳоро ба мӯҳлати муайян гарав монда, пул қарз мегиранд, ломбард.
- ГАРАЖ** *фр.* *гарж* бино барои нигоҳдорӣ, таъмири ҷорӣ ва бо сӯзишворӣ таъмин кардани автомобилу тракторҳо *ва ғ.*
- ГАРАМ** *گرم* *шакли ихтисоршудаи агарам (агар маро).*
- ГАРАНГ** *گرنگ* 1. камхуш, сустфаҳм, кундзехн. 2. хайрон, саргум; **гаранг-гаранг** саргарангона, беҳудона; **гаранг кардан** хайрон кардан, саргум кардан; **гаранг шудан (гаштан)** гич шудан, худро гум кардан, чӣ қор кардани худро надониста мондан, хайрон шудан.
- ГАРАНГӢ** *گرنگى* камфаҳмӣ, кундзехнӣ.
- ГАРАНГНАМО** *گرنگ نما* он ки ба назари кас кундзехну бефаҳм менамояд, мисли гаранг.
- ГАРАНГШУДА** *گرنگ شده* *сифати феълӣи замони гузашта аз гаранг шудан;* дар ҳоли гарангӣ қарор гирифтани, гаранг шудани.
- ГАРГИН** *گرگين* *кит.* 1. бемории хоришдор, гирифтори дарди гар. 2. чиркин, ифлос.
- гард** *گرد* 1. *асоси замони ҳозира аз гардидан ва гаштан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои аз ҷое ба ҷое раванда,* гарданда: **дарёгард,** **шабгард,** **роҳи мошингард.** 3. гардиш, гардиш кардан. 4. *маҷ.* чарх, осмон, рӯзгор.
- ГАРД** *گرد* 1. чангу ғубор, хокреза; зарраҳои майдаи ҳар чиз, ки ба шакли чангу ғубор даромадааст (*мас., гарди орд*). 2. *маҷ.* чизи ночиз, чизи беарзиш; **гардҳои барф** зарраҳои барф; **гарди гул (растаниҳо)** маҳсули шукуфаи гули растаниҳои тухмдор; **гарду чанг // чангу гард** чангу ғубор; **гарду ғубор** чангу хок; **гард ангеҳтан** чанг баровардан; **гард-гард кардан** а) майда-майда кардан, реза-реза кардан; б) *маҷ.* ба хок яксон кардан, гард аз чизе баровардан; **гард-гард шудан** майда-майда шудан, реза-реза шудан; шикаста пора-пора шудан; **гарди ғам** нишонаи ғам, асари андӯх; **гарди ҷоеро хӯрдан** ба шароити ҳолати ҷое ё чизе нағз шинос шудан; воқиф шудан аз қоидаву қонун ва сирру асрори ҷое; **гард аз чизе баровардан** тамоман поймол карда нобуд сохтан, несту нобуд кардан; **ба домани касе гарде нишастан** айбдор (доғдор) шудани касе, халал расидан ба обрӯю эътибори касе; **гардаш ҳам наместонд** ба кулӣ нобуд мешуд; ҳеч чиз наместонд.
- ГАРДА** *گرده* 1. хока; хокаи сиёҳи ангишт, ки наққошон ба қор мебаранд. 2. як навъ қолиби наққошӣ, ки бо сӯзанзанӣ рӯи қоғаз таҳти чизе қашида мешавад ва онро бо сӯзанакҳо ба тахтае часпонда, ба рӯи он хокаи ангишти ҷӯбро мепошанд, то ки

тарҳи нақш ба он чиз гузарад, яъне нусха мегиранд.

ГАРДАК گردک 1. тухми шабушк, ришк. 2. *бот.* гарди наринаи шукуфаи гулҳо, гардбарг.

ГАРДАН گردن 1. қисме аз бадан, ки байни сар ва танай одам, ҳайвонот, парандагону ҳазандагон *ва м.ин.* воқеъ аст. 2. ҷои танги байни даҳон ва шиками зарфҳо, гардани зарфҳо ва асбобҳои дигар: **гардани кӯза**, **гардани шиша**; **ба гардани...** ба зиммаи..., ба ўҳдаи...; **бо гардани баста** бо дили ноҳолам, маҷбуран; **бо гардани қач** бо аҷзу нотавонӣ; фармонбардорона, мутеона; **гардан буридан** куштан; **гардан додан** а) тан додан; тобеъ шудан; б) розӣ шудан ба коре; **гардан задан** сар бурида куштан; **гардани касеро** (*чизеро*) **ба банд овардан** касеро (*чизеро*) ба қайди худ даровардан, мутеи худ кардан; **гардани касеро** (*чизеро*) **шикастан** касе ё чизеро мағлуб кардан; нобуд кардан; **гардани шахро мулоим кардан** одами якравро ба ифока овардан; **гардан кашидан** нофармонӣ кардан, аз итоат сар тофтан; **гардан ниҳодан** (*ба касе, коре*) таслим шудан; фармонбардорӣ ва итоат кардан; розӣ шудан ба душворие; **гардан тофтан** саркашӣ намудан; **гардан фурувардан** тобеъ шудан, итоат кардан; розӣ шудан, тан додан (*ба коре*); **гардан ёрӣ надодан** хуши касе наомадан, ба коре майл накардан; **гардан қач кардан** (*дар пеши касе*) изҳори аҷзу нотавонӣ кардан ба касе, зорию илтимос кардан аз касе; **гардан ҳам намудан** таслим шудан, итоат кардан; **аз гардан соқит кардан** аз зиммаи худ дур кардан, масъулияти кореро ба ўҳда нагирифтан; аз сар соқит кардан; **ба гардан гирифтан** а) қабул кардан, ба зимма гирифтан, ўҳдадор шудан; б) иқрор шудан ба гуноҳе; **ба гардани касе афтодани чизе** ба зиммаи касе бор шудани масъулияти чизе; **ба гардани касе бори гарон шудан** ба зиммаи касе бор шудан, боиси дарди сари касе гаштан; **ба гардани касе бор кардани чизе** а) зўран ё бо фиреб ба зиммаи касе гузошта шудани чизе, касеро маҷбуран ба ягон чиз мутасаддӣ кардан; б) ба зиммаи касе вогузоштан чизеро, ўҳдадор кардан касеро ба коре; **айбро ба гардани касе мондан** гуноҳи худро ба дигаре бор кардан; гуноҳе карда, худро ба канор гирифтан; **бори худро ба гардани касе андохтан** вазнинии худро ба дӯши касе гузоштан, мушкили худро ба зиммаи касе гузоштан; **як сару гардан баланд будан** аз

касе а) имтиёз доштан бар касе, бехтар будан нисбат ба каси дигар; б) қадбаланд будан нисбат ба каси дигар; **гуноҳ ба гардана**ш айби худаш, худ гунаҳкор аст; **гардани хамро шамшер намебурад** (*зарб.*) итоаткор аз нохушиҳо эмин аст; шахси хоксор ҳамеша осуда аст.

ГАРДАНА گردنه 1. воситаи пайвастандан ду қисми ягон чиз, асбоб *ва г.*; ҷои борик ва танги ягон чиз, асбоб *ва г.* 2. роҳи борику пурпечу хамаи байни кӯҳҳо, гузаргоҳи кӯҳӣ. 3. *ҷугр.* ҷои борики ду хушкии воқеъ дар об, ки онҳоро ба ҳам мепайвандад, барзах.

ГАРДАНАГИР گردنه گیر дузд, роҳзан; дузди сари гардана.

ГАРДАНАФРОЗ گردن افراز *ниг.* гарданфароз.

ГАРДАНАФРОХТА گردن افراخته 1. *мач.* сарбаланд, боифтихор. 2. рушду нумувкунанда, сабзанда.

ГАРДАНБАНД گردن بند 1. ҳар чизе аз матоъ, ки ба гардан баста ё печонда мешавад (*мас., шарф, галстук ва г.*). 2. асбоби зинат, ки занон ба гардан мебанданд, гулубанд, гафабанд, тавк. 3. афзоре аз чарм ё чизи дигар, ки ба гардани асп, хар, сағ баста мешавад, килода.

ГАРДАНБОРИК گردن باریک 1. он ки (ё он чи) гардани борик дорад, борикгардан. 2. *мач.* шишаи арақ.

ГАРДАНБУРИДА گردن بریده *ниг.* гарданканнда.

ГАРДАНГИР گردن گیر гиребонгир; он ки гардан мегирад.

ГАРДАНГОҲ گردن گاه *ниг.* гардана.

ГАРДАНҒАФС گردن غفس 1. он ки гардани ғафс дорад, гарданаиш пургушти фарбеҳ аст; **шикамкалони гарданғафс**. 2. *мач.* гарданшах, якрав, гапнодаро.

ГАРДАНҒАФСӢ گردن غفسي гарданшахӣ, якраҳағӣ, гапнодарой.

ГАРДАНДА گردنده 1. *сифати феълии замони ҳозира* аз гардидан. 2. гирдгарданда, чархзананда; **гарданда гардун киноя** аз осмон. 3. кӯчанда, он ки аз ҷое ба ҷое меравад. 4. нопойдор, мутағаййир.

ГАРДАНДАГӢ گردندگی *шакли дигари сифати*

- феъли* замони ҳозираи **гарданда**; дигаргунӣ, тағйир, таҳаввул.
- ГАРДАНДАРОЗ** گردن دراز он ки (ё он чи) гардани дароз дорад, дарозгардан.
- ГАРДАНДАРОЗӢ** گردن درازی сарбаландӣ, сарафрозӣ; бартарӣ.
- ГАРДАНДОДАГӢ** گردن دادگی сарсупурдагӣ, фармонбардорӣ, мутей.
- ГАРДАНЗАН** گردن زن бурандаи сар; чаллод.
- ГАРДАНИӢ** گردنی 1. чарми нарме, ки зери кучан мегузоранд. 2. шаллоқи паси гардан, зарбае, ки ба паси гардани гунаҳкор ба даст зада мешавад, бунигардани: **гардани задан**.
- ГАРДАНКАНДА** گردن کنده таҳқ. *калимаи дашном ба маънои мурдан бех, нобакор, разил, бадкирдор; гарданшикаста.*
- ГАРДАНКАЧ** گردن کچ 1. он ки (ё он чи) гарданаш қач аст. 2. *мач.* бечора, нотавон, дасткӯтоҳ.
- ГАРДАНКАШ** گردن کش саркаш, фармоннобардор, худдонам, гапногир, якраҳа.
- ГАРДАНКАШӢ** گردن کشی 1. саркашӣ, нофармонӣ, беитоатӣ: **гарданкашӣ кардан**. 2. исёнгарӣ, исён, балвогарӣ.
- ГАРДАНКӢУТОӢ** گردن کوتاه он ки гардани кӯтоҳ дорад, кӯтоҳгардан.
- ГАРДАНО** گردنا *кит.* 1. сихкабоб, кабоби сихӣ, навъи кабоби гӯшт. 2. *мач.* мусиқӣ, навои паст.
- ГАРДАНОВАР** گردن آور *кит.* қавӣ ва далер, часуру паҳлавон.
- ГАРДАНОН** گردنان *кит.* сарварон, бузургон, соҳибқудратон.
- ГАРДАНПЕЧ** گردن پیچ 1. порчае, ки барои ниғаҳдорӣ аз сармо ё аз гарду хок ба гардан мепечонанд, *ба монанди шарф; муқ.* **гарданбанд** 1. 2. *варз.* яке аз тарзҳои гӯштингирӣ.
- ГАРДАНПЕЧОНАК** گردن پیچانک *ниг.* гарданпеч.
- ГАРДАНТОБӢ** گردن تابی саркашӣ, аз кори фармуда сар тофтан; **гардантобӣ кардан** сарпечӣ кардан, итоат накардан.
- ГАРДАНФАРОЗ** گردن فراز сарбаланд, ифтихорманд.
- ГАРДАНФАРОЗӢ** گردن فرازی сарбаландӣ, ифтихормандӣ.
- ГАРДАНШАХ** گردن شخ якрав, гапнодаро, қайсар.
- ГАРДАНШАХӢ** گردن شخی якравӣ, қайсарӣ.
- ГАРДАНШИКАСТА** گردن شکسته 1. *сифати феъли* замони гузашта аз **гардан шикастан**; он ки (ё он чи) гарданаш шикастааст. 2. *таҳқ.* нобакор, гарданбурида.
- ГАРДАР** گدر *кит.* замини ноҳамвор ва дорои пастиву баландихо.
- ГАРДАФШОНӢ** گردافشانی гардолуд кардан.
- ГАРДБАРГ//ГАРДАНБАРГ** گردبرگ//گردن برگ *ниг.* **гардак** 2.
- ГАРДГИР** گردگیر ғилофи резинӣ, ки рӯи пайванди ду чиз мепӯшонанд, то монеи нуфуз ё гузаштани чангу ғубор шавад.
- ГАРДГИРАК** گردگیرک *бот.* узви растанӣ, ки хангоми гардолудшавӣ барои қабули гард хизмат мекунад.
- ГАРДГИРИФТА** گردگرفته *сифати феъли* замони гузашта аз **гард гирифтан**; чизе, ки онро гарду ғубор пӯшондааст, чангзада.
- ГАРДГИРӢ** گردگیری амали пок кардани хоку ғубор аз рӯи чизе.
- ГАРДДОН** گردان *бот.* қисми болоии наринаи гул, ки дар он гардак (2) ҳосил мешавад.
- ГАРДДОРШАВӢ** گرددارشوی *ниг.* гардолудшавӣ.
- ГАРДЕРОБ** گرداب *фр.* чои қашида мондан ва нигоҳ доштани либосҳои рӯй дар биноҳои чамъиятӣ, либосхона, чойлибос.
- ГАРДИДАН** گردیدن 1. давр задан, чархидан. 2. гаштан, роҳ рафтан; гардиш кардан, аз ҷое ба ҷое рафтан. 3. аз ҳоле ба ҳоле даромадан, тағйир ёфтан. 4. шудан; **роҳӣ гардидан** ба роҳ даромадан, равона шудан; **гардидани фалак ба коми касе киноя аз омад кардани кори касе; гард!** равона шав! биё, рафтем!: **гард, хамроҳ меравем!**; **гардам // аз сарат**

гардам фидоят шавам, садкаат шавам (*навозиш ва эҳтиром ба касе*).

ГАРДИНА گردینه резаҳои хурдтарин ё чанг, ки аз кӯфтан ё саҳт совида гард-гард кардани чизҳо ба вучуд меояд.

ГАРДИШ گردش 1. гирдгардӣ, чархзанӣ, даврзанӣ: **чарх ба гардиш даромад**. 2. сайру гашти кӯтоҳмуддат, сайру тамошо, тамошо карда роҳ рафтани. 3. рафтор, ҳаракат. 4. чанбари чизҳои доирашакл: **гардиши доира, гардиши ғалбер**. 5. *мач.* тағйирот, дигаргунӣ, таҳаввулот. 6. ҷои ба тарафи дигар баргаштани роҳ, хамгашти роҳ, гардишгоҳ; **гардиши сар** гирд гаштани сар, сарчархзанӣ (*аз беморӣ*); **гардиши фалак** а) чархи фалак; даври замон; б) *мач.* тақдир, қисмат; **бо гардиши фалак** а) бо гузашти рӯзгор; б) *мач.* бо хости тақдир; **гардиш додан шакли бавоситаи гардиш кардан; гардиш кардан** а) чарх задан, давр задан; б) роҳ рафтани барои тафарруч, сайру гашт кардан; в) тоб хӯрдан, ба тарафи дигар гаштан; **дар гардиш будан** чарх задан, дар ҳолати даврзанӣ будан; **дар гардиш даромадан** давр задан, чарх задан; дар давра даст ба даст гузаштан: **ҷоми май дар гардиш даромад**.

ГАРДИШБОБ گردشباب мувофиқ ба сайру гардиш, боби гардиш.

ГАРДИШГАР گردشگر сайёҳ, саёҳатгар, чаҳонгард.

ГАРДИШГАРӢ گردشگری сайёҳӣ, чаҳонгардӣ, сайру саёҳат.

ГАРДИШГОҲ گردشگاه 1. ҷои ба тарафе баргаштани роҳ, хамгашти роҳ. 2. сайргоҳ, ҷои гардиш.

ГАРДИШДОР گردشدار гардишноқ; **телпаки гардишдор** телпаки гирдаи чанбардор.

ГАРДИШКУНОН گردشکنان *феъли ҳол аз гардиш кардан* дар ҳоли гардиш, гардиш карда истодан.

ГАРДӢ گردی 1. як навъ матои пахтагии гулдори тунуқ, ки аз он бештар рӯймол ва баъзан курта медӯзанд: **рӯймоли гардӣ**. 2. *варз.* огоҳ кардани фарзани ҳариф аз маҳвашавӣ дар бозӣ.

ГАРДКАМ گردکم *гуфт.* нидое, ки қиморбозон

вакти ба бозӣ партофтани бучул ва бозӣ кардани ҳамаи сарқимор мегӯянд; **гардкам задан** а) қиморбозӣ кардан; б) бозӣ кардан ба тамоми сарқимор. 2. *мач.* то охир, бебаргашт.

ГАРДКАШАК گردکشک *тех.* асбоби гарду чангро ба худ кашанда, ки барои тоза кардани ҳавои хона истифода бурда мешавад.

ГАРДНОГУЗАР گردناگذر чангногузар; чизе, ки хосияти нагузаронидани чангу гардро дорад.

ГАРДНУРӢ گردنوری нурии хока, поруи реза-реза.

ГАРДО گردа он чи мегардад, гарданда, гардон.

ГАРДОБА گردآبه гардсӯз, ки аз орду об ва равшану шир тайёр карда мешавад.

ГАРДОГАРД گرداگرد гарданда, он чи мегардад.

ГАРДОЛУД گردآلود олуда ба гард, гарднок, ба чанг олуда ва ғӯтида; **гардолуд шудан бот.** ба воситаи гард бордор шудан (-и гул).

ГАРДОЛУДА گردآلوده *ниг.* гардолуд.

ГАРДОЛУДШАВӢ گردآلودشوی *бот.* аз гарддон ба гардгирак ё ба ҳуҷайратухм рехтани гард, ки боиси бордори мегардад.

гардон گردان 1. *асоси замони ҳозира аз гардон(и)дан.* 2. *ҷузъи насини калимаҳои мураккаб ба маънои гардонанда, даврзананда: балогардон, обгардон, саргардон...*

ГАРДОН گردان *сифати феълии замони ҳозира ва феъли ҳол аз гардидан;* чизи дар сайру ҳаракати мусалсал буда, чизи даврзананда; чархзананда; **гардуни гардон** фалаки гарданда; **гардон шудан** чарх задан, ба чархзанӣ даромадан; **гардон-гардон кардан (ҷойро) гуфт.** барои серранг ва бомаза шудани ҷойи навамкарда онро ба пиёлае гирифта, боз баргашта ба ҷойник рехтан (*қабл аз ҷойкашӣ*), ба такрор гардондан; **гардон-гардон пурсидан гуфт.** гаштаю баргашта пурсидан, такрор ба такрор пурсидан.

ГАРДОНА گردانه *тех.* сарчарх, чархи калони гардонанда, ки чархҳои дигари таҷҳизотро мегардонад.

ГАРДОНАНДА گرداننده 1. *тарзи баво–ситтаи гарданда*; ба ҳаракат дароранда, чархонанда. 2. идорақунанда. 3. *маҷ.* тағйирдиҳанда, дигаргунқунанда.

ГАРДОН(И)ДАН گردانیدن//گردانیدن *тарзи баво–ситтаи гардидан*. 1. чарх занондан, давр занондан, гардиш додан, ба ҳаракат овардан. 2. тофтан, ба тарафи дигар ҳамондан, қач қардан. 3. табдил додан; мубаддал сохтан, аз ҳоле ба ҳоле бадал қардан. 4. ақиб партофтан, зада ақиб андохтан, дур қардан, рондан. 5. бозовардан, пас овардан, баргардонидан. 6. рад қардан; пас фиристодан. 7. қат қардан, тоб додан. 8. чаппа қардан. 9. пиёлро пур аз чой қарда, баргашта ба чойник рехтан: гардон–гардон қардан: **чойро гардондан**. 10. *ҳамчун феълӣ ғридиханда дар феълҳои таркибии номӣ ба маънои қардан, намудан меояд: душман гардондан, дӯст гардондан, танг гардонидан, гардондан аз чизе боздоштан аз чизе; тағйир додани роҳи ҳаракати чизе; варақ гардондан* варақ задан; *дами чизеро гардондан* суръати ҳаракати чизеро паст қардан; *суст қардани шиддати чизе; заминро гардондан* замини киштро рӯгардон (побел) қардан; шудгор қардан; **раӣи касеро гардондан** фикри касеро тағйир додан; **рӯй гардондан аз касе ё чизе** а) ба тарафи дигар гаштан; рӯй тофтан аз касе ё чизе; б) даст кашидан, сарфи назар қардан аз касе ё чизе; **рӯй гардондан ба касе ё чизе** ба касе ё чизе нигоҳ қардан, ба тарафи касе ё чизе нигаристан, рӯ овардан; **тасбеҳ гардондан** д. донаҳои тасбеҳро дар ришта ангушт зада, зикри Худо қарда («субҳоналлоҳ»), паси ҳам гузаронидан; **аз роҳ гардондан** ба рафтани касе монё шудан; аз рафтан боздоштан касеро; аз роҳи рафта пас овардан касеро.

ГАРДПОШ گردپاش гардпошак, абзоре барои пошидани гард ё моддаҳои захрдор барои рафӣи офатҳои гиёҳӣ ва ғ.

ГАРДПОШАК گردپاشک *қишов.* мошини махсус ё дастгоҳе, ки ба воситаи он ба растаниҳо чанги доруҳо пошида мешавад.

ГАРДУН گردون 1. чарх, ароба. 2. фалак, сипехр, осмон. 3. рӯзгор; дунё, даҳр; **гарданда гардун** осмони даввор, фалаки гардон; **то ба гардун бурдан** ба осмон расондан; хеле баланд қардан.

ГАРДУНА گردونه *қит.* ароба, навъе аз ароба барои кашидани борҳои вазнин ва тӯпҳо.

ГАРДУНГУЗОР گردون گزار 1. гузоранда ва сайркунандаи осмон; гузаранда аз осмон. 2. *маҷ.* тезрав, тезраванда ва асарқунанда.

ГАРДУНКАШ گردون کش он чи гардун (ароба)–ро мекашад, кашандаи гардун.

ГАРДУНКУЛОҲ گردون کلاه сарбаланд, иззатманд, бузургвор.

ГАРДУННАВАРД گردون نورد фалак–паймо, осмонгард; $\diamond$ **нолаи гардуннавард** оху нолаи ниҳоят баланд.

ГАРДУНСАВОР گردون سوار *маҷ.* тезрав, тундрав, тезтак; **рахши гардунсавор** аспӣ тезрав, аспӣ даванд.

ГАРДУНШУКӮҲ گردون شکوه баландмар–таба, бо шаъну шавкат; пуриқтидор.

ГАРДУҲОКӢ گردو خاکی олудашуда ба гарду хок.

ГАРДФИШОН گردفشان гарду ғубор аф–шонанда; хокистарафшон.

ГАРДЧЕНКУНАК گردچکنک гардсанҷ, андозагири гарду ғубор.

ГАРДЧИН گردچین резачин, чмаъқунандаи хурду резаҳои ҳар қиз.

ГАРЕВА//ГИРЕВА گریوه//گیریه *қит.* пушта, тал, теппа; **гарева навардидан** баландиву пастиро тай қардан, кӯху кӯталхоро гузаштан; $\diamond$ **ин гареваи саҳт** дунё.

ГАРЗА//ГУРЗА گزه навъе аз мори калони захрдор.

ГАРЗАН گرزн тоҷи махсуси подшоҳони қадимӣ будааст, ки бо занҷири тилло бар болои тахт дар ростои сари подшоҳ меовехтаанд ва гӯё ороишфта бо сад дона марвориди ҳар қадам ба андозаи тухми гунчишк будааст.

ГАРМ گرم 1. дорои дамои бештар аз дамои бадани инсон ё дамои муҳити атроф; боҳарорат, ҳароратдор; *муқоб.* **сард, хунук** (*мас., оби гарм, ҳавои гарм*); доғ, тафсон: **оши гарм, бӯи хуши нони гарм; дами гарм** а) нафаси ҳароратдор; б) *маҷ.* хӯроқи гарми обдор, таоми одии обакӣ. 2. ҳароратдиҳанда: **либоси гарм; на сарду на гарм** мӯътадил (*оид ба об, ҳаво*); **гарм омадан** (-и ҳаво) аз меъёр зиёд будани

гармии ҳаво (-и фасле). 3. *мач.* пурчӯшу хурӯш, самимӣ: **сӯҳбатамон хеле гарм буд**; **гарму сӯзон (чӯшон)** хеле боҳарорат, бо самимият; 4. *мач.* бомеҳр, бомуҳаббат, дилкаш: **нигоҳи гарм, чехраи гарм; гарм кардан** а) ҳарорат додан (*мас., об, ош, хонаро*), тафсондан; б) *киноя* аз барангехтани меҳри касе ба касе; рағбат пайдо кунондан (ба коре); **дили касеро (ба коре) гарм кардан** майлу рағбати касеро ба коре бедор кардан; **гарм шудан** а) тафсидан, ҳароратнок шудан; б) *мач.* пурчӯшу хурӯш гаштан, авч гирифтани, равнақ ёфтани; **ситорааш гарм** одами дилкашу дилпазир; **тани гарм** тани зинда; одами зинда; **гарм будан** ба коре бо рағбати тамом машғул будан бо коре; **гарми чизе будан (шудан)** саҳт ба коре машғул будан, саргарми коре будан; **гарм тофтан** а) хуб писанд афтодан; б) шинос намудан, аз ин пеш гӯё шинос будан; **гарму сардро дидан** неку бад ва сабукию саҳтии зиндагиро аз сар гузарондан; **гарму хунук кардан** а) ҳарорати чизеро муътадил гардондан (*мас., обро*); б) *мач.* бо дуову чоду нисбат ба касе меҳру муҳаббат ё баръакс нафрату карохат барангехтан; **бозори чизеро гарм кардан** ривочу равнақ додан чизеро, авч гирондан кореро; **бозори чизе гарм шудан** ривочу равнақ доштан; серхаридор будани чизе; **даст ба оби хунук (гарму хунук) назадан** кореро ичро накардан; меҳнат накардан; эркағӣ карда бекор гаштан; **як об гарм кунанд...** ягон маърака гузаронанд, ягон маросим барпо намоянд.

ГАРМА گرمه меваи пешпазак.

ГАРМАК گرمک 1. бокилаи дар об чӯшонидашуда. 2. навъе аз харбузаи дарунсурхи хушбӯ, ки барвақт мепазад, ҳандалак.

ГАРМАКФУРҶШ گرمک فروش фурӯшандаи гармак.

ГАРМАЛАФ گرم علف *бот.* як навъ алафи ботлоқӣ бо гулҳои зард.

ГАРМБҶСӢ گرم بوسى бӯсидан аз рӯи меҳру самимият.

ГАРМГОҲ گرم گاه *кит.* 1. ҷои гарм, макони гарм. 2. вақти нимрӯзӣ, вақти гармии ҳаво дар нисфирӯз, пешин.

ГАРМДИЛ گرم دل 1. *ниг.* дилгарм. 2. *мач.* ошик, дилдода, дилбаста.

ГАРМДИМОҶ گرم دماغ *мач.* маст, арбадакеш; сармаст, сархуш, мағрур.

ГАРМДИМОҶӢ گرم دماغى *мач.* сармастӣ, ғурур.

ГАРМДОР گرم دار ба шавк оваранда, гарм доштани чизе (*мас., маҳфил*); ба шӯру шавк оваранда.

ГАРМДОРУ گرم دارو *ниг.* занчабил.

ГАРМИБАР گرمى بر *тех.* баранда ва гузаронандаи гармӣ.

ГАРМИБАРДОР گرمى بردار *ниг.* гармитобовар.

ГАРМИБАРДОРӢ گرمى بردارى гармибардор будан, гармитобовар будан.

ГАРМИБАХШ گرمى بخش *ниг.* гармидиҳанда.

ГАРМИГУЗАРОН گرمى گزران *ниг.* гармибар.

ГАРМИГУЗАРОНӢ گرمى گزрани интиқоли гармӣ; хосияти интиқоли ҳарорат дар чисмҳо.

ГАРМИҶУНҶОИШ گرمى غنجايش зарфияти гармӣ дошта, тоқати гармӣ доштан.

ГАРМИДИҲАНДА گرمى دهنده он чи гармӣ медиҳад, гармидех.

ГАРМИДОР گرمى دار он ки таб ва ҳарорати бадан дорад, аз сабаби гармии мичоз, на аз сабаби беморӣ, гарммизоч.

ГАРМИДӢСТ گرمى دوست *ниг.* гармихоҳ; руста-ниҳои гармидӢст.

ГАРМИЁН گرميان як навъи кишмиш.

ГАРМИИВАЗКУНАК گرمى عوض کنک *тех.* абзори таъвици гармӣ.

ГАРМИИВАЗКУНӢ گرمى عوض کنى *тех.* мубодилаи гармӣ, таъвици гармӣ.

ГАРМИНИГОҲДОР گرمى نگاهدار қобилияти гармиро нигоҳдоранда, гарминогузарон.

ГАРМИНИГОҲДОРӢ گرمى نگاهدارى нигоҳдорандаи гармӣ, гарминогузаронӣ.

ГАРМИНОГУЗАР گرمى ناگزور василае, ки гармиро намегузаронад, оиқи гарминогузарон.

ГАРМИПАЗИР گرمى پذير гармопазир, қабул-кунандаи ҳарорат, гузаронандаи гармӣ,

- хароратгиранда.
- ГАРМИСАНЧ** گرمیسنج андозагири гармо.
- ГАРМИТОБОВАР** گرمیتاب آور ба гармо тобоваранда, дорои хосияти вайроннашавӣ ё зарарнабинӣ аз ҳарорати баланд.
- ГАРМИХОҶ** گرمیخواه киште, ки ба нашъунамояш гармӣ бештар лозим аст, гармидӯст.
- ГАРМИЧА** گرمیچه бемории пӯст, ки ба сабаби аз гармӣ зиёд арақ кардани инсон дар шакли доначаҳои хурд дар рӯй ва бадан пайдо мешавад.
- ГАРМӢ** گرمی 1. гарм будан, ҳарорат, тафс; муқоб. сардӣ, хунукӣ: гармии бадан, гармии офтоб, гармии ҳаво. 2. маҷ. чӯшу хӯруш, ривочу равнақ, авчу барор: гармии бозӣ, гармии бозор, гармии қор, гармии тамошо. 3. маҷ. самимият, меҳрубонӣ. 4. маҷ. хашмгинӣ, оташинӣ, ғазабнокӣ; ҳолати тезу тундӣ; гармӣ додан ба чизе гарм кардан чизеро; ♦ гармию сардии рӯзгорро дидан (чашидан) неку бади ҳаётро аз саргузарондан; чашмо гармӣ бурдан андак ба ганаб рафтан.
- ГАРМКИНӢ** گرم کینی кит. душманӣ ва бадбинии саҳт.
- ГАРМКУНАК** گرم کнк гуфт. абзор барои гарм кардани хона дар фаслҳои хунуки сол: гармкунаки баркӣ.
- ГАРМКУНАНДА** گرم کننده он чи гармӣ меорад, абзори гармкунак.
- ГАРМКУНӢ** گرم کنی исми амал аз гарм кардан.
- ГАРМҚОҚ** گرم قاق нони тунуки дар танӯр пухташуда; умуман нони дар мангана хушконидашуда.
- ГАРММИЗОЧ** گرم مزاج 1. он ки мизоч – табиаташ гарм аст; муқоб. хунукмизоч. 2. серғайрат, серҳаракат; оташмизоч, тундхӯ, хунгарм.
- ГАРМНАФАС** گرم نفس хушсӯхбат; хушмуомила.
- ГАРМНИГОҶ** گرم نگاه он ки нигоҳи гарм дорад, нигоҳаш самимӣ ва меҳрубонона аст.
- ГАРМО** گرما ҳавои гарм, гармии ҳаво; рӯзҳои
- баландии ҳарорати ҳаво; муқоб. сармо: дар гармои тобистон, гармову сармо; мавсими гармо тобистон.
- ГАРМОБА** گرمابه ҷои шустушӯ, ки оби гарм дорад, ҳаммом.
- ГАРМОБАБОН** گرمابه بان ҳаммомӣ, мутасаддӣ ва сарқори ҳаммом, ҳаммомчӣ.
- ГАРМОБАДОР** گرمابه دار соҳиби гармоба, ҳаммомӣ, дорои ҳаммом.
- ГАРМОГАРМ** گرما گرم дар ҳолати гарм будан, дар вақти гармиаш, хунук нашуда.
- ГАРМОГАРМӢ** گرما گرمی :дар гармогармӣ а) дар вақти гарм будан; б) дар ҳолати мувофиқ ва мусоид, дар вақташ, дар айни вақташ, дар айни чӯшу хурӯши қоре.
- ГАРМОДАРМОНӢ** گرمادرمانی истифода аз гармо барои табобат ва афзоиши ҷараёни хун; термотерапия.
- ГАРМОЗАДА** گرمزده сифати феълии замони гузашта аз гармо задан; он ки аз гармои саҳти тобистон бемор шудааст, офтобзада.
- ГАРМОЗАДАГӢ** گرمزده گی шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз гармозада; беморие, ки бо сабаби дар зери гармии саҳт ва дамои баланд мондан пайдо шуда, боиси сустиву заифӣ, партофт ва тундии набзи бадан мешавад, офтобзадагӣ.
- ГАРМОИШ** گرمایش амали гарм кардани биноҳо бо об ё ҳавои гарм аз тариқи муассисаҳои махсус (маркази гармодихӣ ва ғ.).
- ГАРМОИШӢ** گرمایشی тех. мансуб ба гармоиш; дорои хусусият ё амалқарди гармкунадагӣ.
- ГАРМОӢ** گرمائی 1. мансуб ба гармо. 2. он ки зуд эҳсоси гармӣ кунад ва дар баробари гармо камтоқат бошад.
- ГАРМОН** ю. گرمان мус. асбоби мусиқии тугмачадори маъруф, ки ба воситаи дамсадо мебарорад; муқ. аккордеон ва баян.
- ГАРМОНИЯ** ю. گرمانیه 1. бо ҳам (хеле) дар мувофиқат будани қисмҳои як чизи бутун, мутаносибии ҷузъ ва қулл, ҳамоҳангӣ, мавзунӣ. 2. мус. як соҳаи назарияи мусиқӣ, ки таълимоти дуруст ҷӯр кардани овозхоро дар оҳангсозӣ дар бар мегирад. 3. мус. номи

аккордҳои чудагона.

ГАРМОННАВОЗ گرمانواز он ки гармон менавозад, навозандаи гармон.

ГАРМОСАНЧ گرماسنج *ниг.* хароратсанч.

ГАРМОТАШХИС گرماتشخيص *нав.* ташхиси бемориҳо ба воситаи гармо, термо-диагностика.

ГАРМОҲАНГ گرم آهنگ 1. гуворо, хуш-гувор, дилпазир, дилнишин. 2. *ниг.* гармрафтор.

ГАРМПУРСӢ گرم پرسی *пурсопурсии гарму чӯшон, ахволпурсии самимона.*

ГАРМРАВ گرم رو *кит.* 1. тундрав, тезрав; чусту чолок. 2. *мач.* машгул, саргарм. 3. дар тасаввуф – солиқ, роҳрави роҳи тариқат.

ГАРМРАФТОР گرم رفتار 1. тундрав, тезрафтор. 2. чусту чолок, чобук; серҳаракат.

ГАРМРУҲСОР گرم رخسار *гармрӯй, хуш-чехра, дилпазир.*

ГАРМРӢ(Ӣ) گرم روي (ي) *соҳиби рӯи зебо, хушрӯ; ситорагарм, дилкаш.*

ГАРМСАӢР گرم سير *ниг.* гармрав 1.

ГАРМСАРӢ گرم سري 1. муҳаббат, меҳрубонӣ. 2. мастиву сархушӣ, арбадакашиву чанчоли.

ГАРМСЕЛ گرم سيل *боди гарми хушк, ки ба набототу ҳайвонот зарар мерасонад, боди сӯзон.*

ГАРМСЕЛЗАДА گرم سيل زده *мевае, ки аз гармсел осеб дидааст.*

ГАРМСЕР گرم سير *минтақае, ки дар бештарин фаслҳои сол ҳавояш гарм мешавад, минтақаи хорра.*

ГАРМСЕРӢ گرم سيری *мансуб ба гармсер.*

ГАРМСӢХБАТ گرم صحبت *он ки сӯхбаташ форамаст, хушсӯхбат.*

ГАРМТАБӢ گرم طبع *ниг.* гарммизоч.

ГАРМТАК گرم تک *кит.* 1. тезтак, тездав, тундрав. 2. тундрон, тезрон.

ГАРМТОЗ گرم تاز *бо шитоб даванда, тундрав, тезрав.*

ГАРМХЕЗ گرم خيز *зудхез, тезрав, чусту чолок.*

ГАРМХЕЗӢ گرم خيزی *мач.* тундравӣ, чобукӣ, тезӣ, тундрав будан.

ГАРМХОНА گرم خانه 1. хона(ча)и гарм-тарини ҳаммом ва гармоба, бухорхона. 2. бинои оинабандӣ барои парвариши кӯчатҳо ва зироаткорӣ дар ҳамаи фаслҳои сол; хонаи махсус, ки дар он растаниҳои гармиталаб парвариш карда мешаванд.

ГАРМХУН گرم خون 1. одами боғайрату серҳаракат; чакқон. 2. тундмизоч, тез, дилтанги зудоташиншав.

ГАРМХУНӢ گرم خونی 1. боғайратӣ, чобукӣ, чусту чолок. 2. тундмизочӣ, тезӣ.

ГАРМХУШК گرم خشک *ниг.* гармқок.

ГАРМХӢ گرم خو *мач.* хушхулқ, хушахлоқ.

ГАРМХӢӢ گرم خوئی *мач.* хушхӯй ва хуштабъӣ, меҳрубонӣ.

ГАРМЧАШМА گرم چشمه *чашмаҳои дорои обҳои гарми табобатӣ.*

ГАРМЧЕХРА گرم چهره *ниг.* гармрӯ.

ГАРМЧӢШӢ گرم جوشي *сӯхбат ва гуфтугӯи гарму самимӣ.*

ГАРМШАВӢ گرم شوی 1. *исми амал аз гарм шудан;* хароратгирӣ. 2. барангехтан, оташин шудан; *гармшавии сӯхбат* авҷ гирифтани тафсидани сӯхбат.

ГАРМШИКАМӢ گرم شکمی *кит.* оз, хирс, тамаъкорӣ.

ГАРНА گرمه *шакли қӯтоҳшудаи агарна.*

ГАРНИЗОН *фр.* گرميزان *қисмҳои ҳарбӣ, ки дар шаҳр, қалъа ё истеҳкоми мудофиавӣ ҷойгир шудаанд, бошгоҳи ҳарбӣ, подгон.*

ГАРНИЗОНӢ گرميزانی *мансуб ба гарни-зон; хизмати гарнизонӣ* хизмати ҳарбӣ дар гарнизон, хизмати подгонӣ.

ГАРНИТУР *фр.* گرميتور *мачмӯи ягон чиз, ки барои истифодаи соҳаи муайян таъйин шудааст; гарнитури мебели хонаи исти-қоматӣ* мизу курсиҳо, кат ва г., ки ҳама якранг буда, махсус барои эҳтиёҷи манзил сохта шудааст; *гарнитури харфҳо* мачмӯи

- харфҳои якхелаи гуногунандозаи чопӣ.
- ГАРОИДАН** گرايدن майл ва рағбат намудан ба чизе; рӯй овардан ба чизе, гаравидан.
- ГАРОИШ//ГИРОИШ** گرايش исми амал аз гароидан; майлу рағбат, қасд, ният, азм.
- ГАРОН//ГИРОН** گران 1. вазнин, сангин, сақил; муқоб. сабук: бори гарон, гурзи гарон. 2. маҷ. сахт, бад; гарон омадан а) вазнинӣ кардан, душворӣ намудан; б) маҷ. боиси малол, ранҷ ва ташвиш шудан. 3. нархаш баланд, пурбаҳо, қимат; муқоб. арзон; гарон кардан баҳои чизеро зиёд кардан; кӯҳи гарон кӯҳи бузург, кӯҳи азим; хоби гарон хоби сахт ва дарозмуддат; хомӯшии гарон хомӯшии ногувор, сукути ноҳинҷор; арзону гарон ба ҳар нархе, ки бошад; ба дил гарон гирифтаи чизеро дида хафа шудан, малул шудан аз чизе.
- ГАРОНБАҲО** گران بها қиматбаҳо, пурар–зиш, дорои нархи баланд.
- ГАРОНБОР//ГИРОНБОР** گران بار 1. инсон ва ҳайвоне, ки бар худ бори вазнин дорад, пурбору сангин; дарахти гаронбор дарахти пурмева. 2. маҷ. одами вазнин, пуртоқат, ботамкин.
- ГАРОНБОРӢ** گران باری гаронбор будан, сангинӣ, сангин будан.
- ГАРОНБОРОНА** گران بارانه вазнинона, ботамкин.
- ГАРОНГӢШ** گرانگوش дорои шунавоии заиф, қар.
- ГАРОНГӢШӢ** گرانگوشӣ гаронгӯш будан, қарӣ.
- ГАРОНДАСТ** گران دست он ки қорро бо тааммул ва дер иҷро мекунад; муқоб. сабукдаст.
- ГАРОНДАСТӢ** گران دستى ботааммул будан; ба кундиву сустӣ, оҳиста-оҳиста анҷом додани қор; муқоб. сабукдастӣ.
- ГАРОНИШ** گرانش нав., физ. нерӯи қозибар.
- ГАРОНИШӢ** گرانشى марбут ба гарониш; нерӯи гаронишӣ.
- ГАРОНӢ** گراني 1. вазнинӣ сангинӣ, сақилӣ. 2. душворӣ, мушкилӣ, сахтӣ. 3. ногуворӣ, ҳолати бад; гаронӣ кардан а) вазнинӣ кардан; б) сахт ва ногувор омадан, боиси малол будан. 4. пурқиматӣ, баланднархӣ; муқоб. арзонӣ.
- ГАРОНҚАДР** گران قدر дорои арзиш ва мартабаи баланд, боқадру қимат, боэҳтиром, бузург.
- ГАРОНҚИМАТ** گران قيمت ниг. гаронбаҳо.
- ГАРОНМОЯ** گرانمايه 1. гаронбаҳо, пурқимат. 2. арҷманд, олиқадр.
- ГАРОНМОЯГӢ** گرانمايگی гаронмоя будан, арҷмандӣ.
- ГАРОННАРХ** گران نرخ дорои арзиши зиёд, гаронбаҳо, қиматбаҳо.
- ГАРОНПОЯ** گران پايه маҷ. баландмар–таба, олиқадр.
- ГАРОНРАВ** گران رو он ки ё он чи оҳиста ва суст ҳаракат мекунад, кундрав.
- ГАРОНРИКОБ** گران ركب кит., маҷ. ботамкин, собитқадам.
- ГАРОНРИКОБӢ** گران ركابي кит., маҷ. амали гаронрикоб, ботамкинӣ, собитқадамӣ.
- ГАРОНСАӢР** گران سير кит. оҳистарав, суфрафтор, кундсайр.
- ГАРОНСАНГ** گران سنگ 1. вазнин, дорои вазни зиёд. 2. маҷ. ботамкин, бовиқор; устувор, матин.
- ГАРОНСАНГӢ** گران سنگی вазнинӣ, сангинӣ, сангин будан.
- ГАРОНСАР** گران سر мағрур, ботақабур; маст, махмур.
- ГАРОНСОЯ** گران سايه олиқадр, дорои мақом ва мартабаи баланд.
- ГАРОНТАМКИН** گران تمكين пуртамкин, бовиқор.
- ГАРОНФУРӢШ** گران فروش он ки молашро қимат мефурӯшад, қиматфурӯш.
- ГАРОНФУРӢШӢ** گران فروشى амали гаронфурӯш, бо қимати зиёд фурӯхтан, қиматфурӯшӣ.
- ГАРОНХЕЗ** گران خيز он ки бо кундӣ ва дер аз

чо бармехезад, суфрафтор.

ГАРОНХОБ گران خواب сахтхоб; баҳти гаронхоб
баҳти сиёҳ.

ГАРОНХОР گران خوار *кит.* 1. он чи хӯрда–наш
бисёр ногувор аст. 2. *маҷ.* пурхӯр.

ГАРОНҶОН گران جان 1. сусткар, коҳил, танбал.
2. бадхулк, бадрафтор. 3. сахтҷон, ҷонсахт.

ГАРОНҶОНӢ گران جانی *кит.* 1. вазъ ва ҳолати
гаронҷон, коҳилӣ, танбалӣ, сустӣ. 2.
бадхулқӣ, бадрафторӣ, номатбӯӣ.

ГАРОЯНДА گراینده майлу рағбаткунан-да,
қасд ва оҳангкунанда: **гароянда кардан**
равона кардан, фиристондан; **гароянда шудан**
майл кардан, қасду оҳанг кардан.

ГАРЧАНД گرچند *шакли кӯтоҳшудаи агарчанд;*
ҳарчанд ки..., ҳар қадар ки..., бо вучуди он
ки...; **гарчанде ки...** ҳарчанд ки..., бо вучуди
он ки...

ГАРЧИ گرچه *шакли кӯтоҳшудаи агарчи.*

ГАСТРИТ ю. گستريت *тиб.* илтиҳоби пардаи
луобии меъда, газаки меъда.

ГАСТРОЭНТЕРОЛОГИЯ ю. گستراانترالاجيه
тиб. як соҳаи тиб, ки бемориҳои узвҳои
ҳозима ва усулҳои табобати онро меомӯзад,
ҳозимашиносӣ.

ГАҲ گه *ниг.* гоҳ.

ГАҲАНБОР گهنبار *ниг.* гоҳанбор.

ГАҲБУД گهبد *кит.* хазинадор.

ГАҲВОРА گهواره 1. ҷойҳои ҷунбондашаван-
даи кӯдак то якуним-дусолағӣ, ки дасту
пояшро баста, дар он мехобонанд, маҳд. 2.
маҷ. ҷои ба вучуд омадан ва нашъунамои
чизе: **гаҳвораи тамаддуни башар;** ◊ **аз**
гаҳвора то лаҳад (тобут) тамоми умр,
тамоми давраи зиндагӣ.

ГАҲВОРАБАНДОН گهواره بندان маросими авва-
лин бор ба гаҳвора бастанӣ тифли навзод.

ГАҲВОРАБАХШ گهواره بخش одати аз тарафи
падару модарон ба ҳам номзад кардани
писару духтари навзод, ки баъди ба балоғат
расидан бояд ба издивоҷи ҳамдигар
дароянд.

ГАҲВОРАПҶШ گهواره پوش *ниг.* гаҳворапӯшак.

ГАҲВОРАПҶШАК گهواره پوشک рӯпӯши муно-
сиби ҳаҷми гаҳвора дӯхташуда, ки гаҳво-
раро бо он мепӯшонанд, пӯши болои
гаҳвора, ки ба шаклу намуди гаҳвора дӯхта
шудааст.

ГАҲВОРАСОЗ گهواره ساز он ки аз ҷӯб гаҳвора
месозад: **устои гаҳвора.**

ГАҲВОРАҶУНБОН گهواره جنبان 1. он ки гаҳво-
раро ҷунбонда, кӯдакро мехобонад,
ҷунбонандаи гаҳвора. 2. *зоол.* ҳашараи
сабзу зардранги пойҳояш дарози борик, ки
вақти таҳдиди хатар бо пойҳои пеш рост
шуда, худро ҷун гаҳвора алвонҷ медиҳад.

ГАҲВОРАҶУНБОНӢ گهواره جنبانی амали гаҳ-
ворачунбон.

ГАҲГИР گه گیر 1. аспе, ки имкони саворӣ
намедиҳад. 2. *маҷ.* саркаш.

ГАҲГИРӢ گه گیری саркашӣ, амали гаҳгир.

ГАЧ گچ моддаи сафеди шабеҳи оҳак, ки дар
натиҷаи сӯзондани гачсанг ба даст меояд ва
дар сохтмон (гачкорӣ), ҳайкалтарошӣ, тиб
(гачбандӣ) ба кор меравад.

ГАЧА گچه *гуфт.* ангуштарини бенигин, шаба ё
чизи дигар, ки дар гачабозӣ истифода
мекунанд.

ГАЧАБОЗӢ گچه بازی *гуфт.* бозии бачагона аст,
ки асоси онро ёфтани гачаи дар мушти
дастҳо пинҳонкардаи яке аз иштирок-
кунандагони он ташкил медиҳад.

ГАЧБАНДӢ گچبندی *ниг.* гачбандӣ.

ГАЧКОРӢ گچکاری *ниг.* **гачкорӣ:** хонаи
гачкорӣ.

ГАЧЧА گچه *лаҳҷ.* он ки дар сухан гуфтан
забонаш мегирад, лакнатдор, алкан, сақав:
бачаи гачча.

ГАЧ گچ *ниг.* гач.

ГАЧАНДУД گچ اندود андуда бо гач, гачкори-
шуда.

ГАЧБАНДӢ گچبندی *тиб.* бо гач бастанӣ узви
шикастаи бадан.

ГАЧБУР گچبر бинокоре, ки ба буридан ва

- омода кардани гачҳои ороишӣ ва тазйинӣ машғул аст.
- ГАЧБУРӢ** گچبرى сохтан ва таҳия кардани гач барои сақфу деворҳои бино; буридани нақшҳои гачӣ.
- ГАЧГАР** گچگر *ниг.* гачкор.
- ГАЧГАРӢ** گچگرى *ниг.* гачкорӣ.
- ГАЧДӢСТ** گچدوست *бот.* гурӯҳе аз гиёҳони бутгааш яксола ё чандсола аз хонаводаи маҳакҳо.
- ГАЧИН** گچين *ниг.* гачӣ.
- ГАЧИР** گچير *гуфт.* 1. ғализ, носуфта, дағал. 2. бадхулк; яқрав: **одами гачир**.
- ГАЧӢ** گچى 1. аз гач сохташуда. 2. гачдор.
- ГАЧКОР** گچ کار устои бо гач андовақунанда ва нақшу ниғорбароранда.
- ГАЧКОРӢ** گچكارى 1. шуғл ва касби гачкор. 2. аз гач сохта ё бо гач андова кардашуда. 3. намуди маъруфи санъати амалии ороишӣ бо истифодаи гач (*дар иморатҳо*).
- ГАЧКӢБ** گچ کوب 1. он ки гач мекӯбад, гачро кӯфта майдақунанда. 2. абзоре, ки ба василаи он гачро кӯфта майда меқунанд.
- ГАЧКӢБӢ** گچکوبي қору амали гачкӯб; кӯфтани гач, гачро кӯфта майда кардан (*пас аз пухтан*).
- ГАЧПАЗ** گچ پز он ки гач мепазад, коргари дар кӯра гачпазанда.
- ГАЧПАЗӢ** گچ پزى 1. амал ва шуғли гачпаз. 2. ҷое, ки дар он сангу гачро пухта, барои истифода омода меқунанд.
- ГАЧСАНГ** گچ سنگ санге, ки аз он гач мепазанд.
- ГАЧСОЗ** گچ ساز *сохт.* он ки гачро барои сафед кардани бино омода месозад.
- ГАЧСОЗӢ** گچ سازى амал ва кори гачсоз.
- ГАЧХОК** گچ خاک омехтаи гач бо хок, ки дар бинокорӣ барои андोваи девор ё сафед кардани он истифода мебаранд.
- ГАШ** گش *кит., ниг.* каш.
- ГАШАН** گشن *кит., кхн.* анбӯх, пур, тануманд, фарбеҳ.
- ГАШАНСОР** گشن سار он чи дорои анбӯҳӣ аст, анбӯх, фаровон, бисёр.
- ГАШНИЗ** گشنيز *бот.* гиёҳи алафӣ, яксола ва коштанӣ аз хонаводаи чаъфарӣ, ки баргҳо ва саршоҳаҳои он хӯроқӣ ва нӯшбӯӣ аст ва донҳои он хосияти дорӯӣ дорад, гашниҷ, гашниҷ, кашниҷ.
- ГАШНИЗА** گشنيزه ғӯраи ангур.
- ГАШНИЗӢ** گشنيزى *марбут ба гашниҷ* ё таҳияшуда аз он; монанди гашниҷ.
- ГАШНИЧ//ГАШНИЧ** گشنيج//گشنيج *ниг.* кашниҷ.
- ГАШНИЧАК** گشنيجک навъи гулдӯзии шерозаи либос.
- гашт** گشت 1. *асоси замони гузашта аз гаштан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии гардиш:* **хамгашт, гулгашт...**
- ГАШТ** گشت 1. гаштан, гардиш, ҳаракат: **гашти мошин, гашти қатора, гашти соат.** 2. сайру саёҳат, гардиш, тафарруҷ: **сайру гашт.** 3. рафтор, тарзи роҳгардӣ. 4. баргашт, бозгашт, ричъат; **гашти бозор** вақти ба охир расидани савдо дар бозор; **гашти пешин** баъди пешин, баъд аз зӯҳр; **гашти рӯз** нимаи дуюми рӯз, вақти тамомшавии рӯз; **рӯз гашт** қард рӯз аз нима гузашт; **ба гашту гадоӣ баромадан** дар ба дар гашта талбандагӣ қардан. 5. дигаргунагӣ, гардидан, тағйиру таҳаввул.
- ГАШТА** گشته 1. *сифати феълӣ аз гаштан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои шуда:* **гумгашта, хамгашта** ва ғ.; **гашта-гашта** а) бисёр гашта, хеле роҳ рафта; бисёр сафар қарда; б) такрор ба такрор, такроран; **гаштаю баргашта** такрор ба такрор, такроран, пайваста; **гашта баромадан** давр задан ҷоеро; **гашта гирифтан** гардонда гирифтан, баргардонда гирифтан; **гашта омадан** баргаштан, бозгаштан, авдат қардан; **гашта пурсидан** такроран пурсидан, дубора савол қардан; **гашта рафтан** бозгаштан, пас гашта рафтан.
- ГАШТАК** گشتک чамъомад ё шабнишинӣ ба хотири зиёфат ва сӯҳбат, ки одатан бо навбат дар хонаи яке аз иштироккунандагон

гузаронида мешавад, гап, гапхӯрӣ.

ГАШТАН گشتن 1. чархидан, давр задан. 2. давр зада баромадан, ҷустуҷӯ кардан. 3. роҳ рафтан, ҳаракат кардан; гардиш кардан, сайру гашт кардан. 4. баргаштан, ричъат кардан, қафо рафтан. 5. маҷ. хамидан, поин фуромадан, ба нишастан сар кардан. 6. тағйир ёфтан, аз ҳоле ба ҳоле даромадан; тағйир додан, дигар кардан. 7. шудан, гардидан. 8. дар феълҳои таркибӣ омада, маънои давоми амалро медиҳад: **бозӣ карда гаштан**, **давида гаштан** ва ғ.; **гашта гирифтан** дар чое, коре давом додан ба коре; **нафас гаштан** дам ба дарун афтодан, нафаскашӣ душвор шудан; **пас гаштан** баргаштан, ақиб гаштан, ба ҷои омада пас рафтан; **дар пайи чизе гаштан** аз паси чизе шудан; ба ҷустуҷӯи чизе машғул шудан; **забон (на)гаштан** ба чизе изҳор карда (на)тавонистан чизеро (аз рӯи мулоҳиза, истиҳола ё андешае); **бо касе гаштан** бо касе ишқбозӣ кардан.

ГАШТАНӢ گشتنى баргаштанӣ, нияти гашта омадан доштан.

ГАШТАСАР گشتهسر саргашта, саргардон.

ГАШТЗАНИ گشتزنى гардиш, гашт задан.

ГАШТИРӮЗӢ گشتروزي аввали нимаи дуюми рӯз; нимаи дуюми рӯз: **кори гаштирӯзӣ**.

ГАШТӢ گشتى марбут ба гашт; ниғаҳбон ё посбон, ки дар минтақаи муайян гашт мезанад, маъмури гашт.

ГАШТОГАШТ گشتاگشت гардишқунон, гаштугузор.

ГАШТОР گشتار гаштугузор, сайр, чарх задан.

ГАШТОРӢ گشتارى марбут ба гаштор; таъвилӣ.

ГАШТУГУЗОР گشتوگزار 1. гардиш, сайру тамошо. 2. давр зада гаштан, қадамзанӣ дар посбонӣ.

ГВАРДИЯ фр. گوردیه 1. аскарони хоса барои муҳофизати сардори давлат ва сарлашқарҳо; қисмҳои баргузида ва имтиёзноки лашқар, горд: **гвардияи миллӣ**. 2. таър. дар Армияи Шӯравӣ ба қисму қўшунҳое, ки корнамоиҳои аълои ҷангӣ, интизом ва муташаккилӣ нишон медоданд, номи қисму қўшуни гвардия дода мешуд.

ГЕВА گیوه кҳн. навъи пойафзоли бепошнае, ки

тагаш аз чарм ё латтаҳои ба ҳам часпонидашуда ва рӯяш аз ресмони бофта иборат аст, чева.

ГЕВАКАШ گیوه کش косибе, ки гева месозад; пойафзолдӯз.

ГЕЙЗЕР исп. گيزير чашмаи вулконики оби гарм, ки вақт ба вақт обаш фаввора зада мебарояд.

ГЕКТАР ю. گکتر воҳиди андозаи масоҳати замин, ки ба даҳ ҳазор метри мураббаъ баробар аст.

ГЕКТО ю. گکتا ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои сад, сад карат: **гектоватт** сад ватт, **гектолитр** сад литр, **гектометр** сад метр ва ғ.

ГЕКТОВАТТ گیکتاوت ю. сад ватт.

ГЕКТОЛИТР گیکتانتر ю. сад метр.

ГЕКТОМЕТР گیکتامتر ю. сад метр.

ГЕЛИЙ лот. گلی унсуре химиявӣ аз гурӯҳи газҳои инертӣ, ки бинобар сабукӣ ва дарнагирандагиаш дар ҳавопаймой ба кор бурда мешавад.

ГЕЛИО ю. گلیа ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб, ба маънои Офтоб ва нерӯи вай: **гелиодастгоҳ**, **гелиотехника**...

ГЕЛИОГРАФИЯ ю. گلیاگرفیه нуч. соҳаи астрономие, ки ба таҳқиқи Офтоб машғул аст.

ГЕЛИОДАСТГОҲ گلیادستگاه абзоре, ки ба воситаи нерӯи нурҳои Офтоб амал мекунад.

ГЕЛИОМАРКАЗӢ گلیامرکزی :**низоми гелио-марказии олам** нуч. таълимоте, ки Офтобро маркази ҳаракати сайёраҳо ҳисоб мекунад.

ГЕЛИОМЕТР ю. گلیامتر нуч. асбоби оптикӣ барои чен кардани қутрҳои ба назар намоёни ҷирмҳои осмонӣ.

ГЕЛИОТЕХНИКА ю. گلیاتخنیکه тех. соҳаи техника, ки роҳҳои истифодаи нерӯи Офтобро меомӯзад.

ГЕЛОС گیللاس меваест аз ҷинси олуболу: **гелоси зард**, **гелоси сурх**, **гелоси саврӣ**.

ГЕЛОСӢ گیللاسى мансуб ба гелос; мураббон

- гелосӣ** мураббои аз гелос пухташуда.
- ГЕМАТОЛОГИЯ** *ю.* **گمتالاگيه** *тиб.* соҳаи илми тиб, ки таркиб ва хусусиятҳои хун, бемориҳои хун ва роҳҳои муолиҷаи онҳоро меомӯзад, хуншиносӣ.
- ГЕМОГЛОБИН** *ю.* **گмаглабин** *биол.* моддаи сурхранги хун; қисми таркибии пулакчаҳои сурхи хун.
- ГЕН** *ю.* **گن** *биол.* одитарин омили таъмини ирсият аз насл ба насл дигар; сиришт. 2. *чӯзӣ пасини калимаҳои мураккаб ба маънои асл ва мабдаи пайдоиш ва ҳосилшавии чизе:* **гидроген, оксиген ва ғ.**
- ГЕНДЕР** **گندر** *нав.* чинс, чинсият (мард ва зан).
- ГЕНДЕРӢ** **گندرى** *нав., мансуб ба гендер;* чинсӣ: **аз нуқтаи назари гендерӣ (асосан дар мавриди ҳифозати ҳуқуқи занон кор фармуда мешавад).**
- ГЕНЕЗИС** *ю.* **گنзيس** *фалс.* пайдоиш, асл ва ҷараёни ташаккули ҳодисаҳои инкишофёбанда, усули таквин.
- ГЕНЕРАЛ** *лот.* **گنرل** *ҳ.* 1. унвони олии ҳарбӣ ва рутбаи шахсони роҳбарикунандаи қувваҳои мусаллаҳ; **генерали армия** (артиш) унвони олии генералӣ. 2. қисми аввали унвон ва рутбаҳои ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон: **генерал-майор, генерал-лейтенант, генерал-полковник.**
- ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОР** *лот.* **گنرل گوبرتار** *таър.* ҳокими ягон кишвар ё вилоят дар Русияи подшоҳӣ ва баъзе мамлакатҳо, ки ҳокимияти ҳарбии маъмури ба дасти ӯ супорида шудааст: **генерал-губернатори кишвари Туркистон.**
- ГЕНЕРАЛИССИМУС** *лот.* **گنرلسيموس** *оли-*тарин рутбаи ҳарбӣ, ки ба сардорони лашкар барои хизматҳои бисёр барҷастаи ҳарбӣ дода мешавад; шахсе, ки ин рутбаро дорад.
- ГЕНЕРАЛИТЕТ** *лот.* **گنرلتيت** ҳайати фармондеҳии олии артиш, ҳайати қумандонҳои олии қувваҳои мусаллаҳ.
- ГЕНЕРАЛӢ** **گنرلى** *мансуб ба генерал:* **мансаби генералӣ, рутбаи генералӣ; нақшаи генералӣ** нақшаи асосӣ ва умумии дарбаргирандаи ҷорабиниҳои муҳим; **ситоди генералӣ** мақоми олии идоракунӣ ба кори тамоми сохторҳои ҳарбии мамлакат.
- ГЕНЕРАТОР** *лот.* **گنرتار** *тех.* ҷихоз, олат ё мошине, ки нерӯи механикиро ба нерӯи барқӣ табдил медиҳад, табдилдиҳандаи барқ.
- ГЕНЕРАТОРӢ** **گنرتارى** *мансуб ба генератор;* **гази генераторӣ** газе, ки дар генератори газ ҳосил карда мешавад.
- ГЕНЕТИКА** *ю.* **گنتيکه** *биол.* як соҳаи илми биология, ки ирсият, пайдоиш ва тағйирёбии онро меомӯзад, наслшиносӣ.
- ГЕНЕТИКӢ** **گنتيکى** *мансуб ба генетика.*
- ГЕНОТСИД** *ю.* **گناتسيد** сиёсати аз рӯи аломатҳои наҷодӣ, миллӣ, қавмӣ ё динӣ несту нобуд кардани гурӯҳи алоҳидаи аҳоли.
- ГЕНОФОНД** *ю.* **گنфاند** *биол.* сириштмоя, муҳандисии генӣ, бахши беҳтарин ва хушзоти чизе; **генофонди миллат** сириштмояи миллат, беҳтарин намояндаҳои миллат.
- ГЕНСОЗӢ** **گنسازی** бахши илми биология дар бораи пажӯҳиш ва таҳқиқи ирсият ва пайдоишу тағйирёбии ҳуҷайраҳо ва усули истифодаи онҳо.
- ГЕОБОТАНИКА** *ю.* **گياباتنيکه** соҳаи ботаника, ки сохт, таркиб, инкишоф ва паҳншавии гурӯҳҳои растаниро дар алоқамандӣ бо ҳок, обу ҳаво ва омилҳои дигар меомӯзад.
- ГЕОГРАФИЯ** *ю.* **گياگرفيه** *ниг.* **ҷуғрофия.**
- ГЕОДЕЗИЯ** *ю.* **گيادزيه** илме, ки шакл, андоза ва майдони ҷозибай Заминро омӯхта, қитъаҳои гуногуни рӯи Заминро харита мекашад ва ба нақша мегирад, заминсанҷӣ.
- ГЕОДЕЗӢ** **گيادزى** *мансуб ба геодезия.*
- ГЕОЛОГИЯ** *ю.* **گيالاگيه** илме, ки сохт, таркиб, қонунҳои инкишоф ва таърихи кишри Замин ва тарзҳои ҷустуҷӯи маъданҳоро меомӯзад, заминшиносӣ, илми замин.
- ГЕОМЕТРИЯ** *ю.* **گيامتريه** *ниг.* **ҳандаса.**
- ГЕОСЕНТРИЗМ** *ю.* **گياسنتريزم** *нуч.* таълимоти юнониёни қадим дар бораи Замин, ки гӯё Замин маркази беҳаракати коинот буда,

Офтоб ва сайёраҳои дигар дар атрофи он давр мезадаанд. Ин таълимот баъди ба вучуд омадани низоми гелиомакрази Коперник илман рад шудааст.

ГЕОФИЗИКА *ю.* *گیا فیزیکه* маҷмӯи илмҳои, ки хосияти физикии кураи Замин, сохти дохилӣ, ҳодисаҳои физикии дар қабатҳои саҳти Замин рӯйдихандаро меомӯзад.

ГЕОФИЗИКӢ *گیا فیزیکی* *мансуб ба геофизика:* усули геофизикӣ.

ГЕОХИМИЯ *ю.* *گیا خیمیه* илме, ки тар-кибҳои химиявии Замин ва дар қишри Замин паҳн ва ҷойгир шудани унсурҳои химиявиرو меомӯзад.

ГЕПАТИТ *ю.* *گیبیتیت* номи умумии бемориҳои илтиҳоби чигар.

ГЕПО//ГИПО *گیپا* *кит.* таомест, ки гӯшти кима, биринҷ, пиёз *ва ғ.* ба шиканбаи гӯсфанд печонда, мурч ё қаламфур пошида мепазанд.

ГЕРАН *ю.* *گرن* *ниг.* **анчибар.**

ГЕРБ *олм.* *گرب* аломати шартии фарқкунандаи ягон давлат, шаҳр ё қавм, ки дар байрақ, мӯҳр ва пулҳо нақш меёбад, нишон, нишони миллий.

ГЕРБАРИЙ *лот.* *گربریی* *бот.* маҷмӯаи баргу гиёҳҳои хушқарда, барои таҳқиқи биологӣ.

ГЕРБИТСИД *лот.* *گریتсид* моддаҳои химиявӣ барои нест кардани алафҳои бегона.

ГЕРМАНИЙ *олм.* *گرمنیی* унсури химиявие, ки аз моддаи саҳти нукратоби қалъа-гимонанд иборат буда, дар радиотехника ва шишасозӣ истифода мешавад.

ГЕРМАНИ *گرمنی* *мансуб ба Германия* (Олмон): забонҳои германӣ.

ГЕРОИН *лот.* *گراین* навъи маводи муҳаддири саҳтгаъсир.

ГЕРОНТОЛОГИЯ *ю.* *گرانتالогیه* *тиб.* илм дар бораи пир шудани мавҷудоти зинда, ба шумули одам ва омӯзиши сабабҳои дарозумрӣ.

ГЕС *گیس* *шакли қўтоҳшудаи гесу.*

ГЕСБОФ *گیسباف* 1. амали бофтани риштаҳои

қолин. 2. ба шакли гесу бофташуда.

ГЕСБОФӢ *گیسبافی* амали бофтани гесу.

ГЕСТАПО *олм.* *گستاپا* *таър.* политсияи махфии давлатӣ дар Олмони фашистӣ, ки яке аз муассисаҳои асосии террористии фашизм маҳсуб мегардад.

ГЕСУ//ГЕСӢ *گیسو* мӯи дарози занон, мӯи бофтаи занон, печа, милла; **гесуи мушкин** мӯи сиёҳи муаттар; **гесуи тобдода** мӯи бофта; $\diamond$ **гесуи чанг** торҳои чанг.

ГЕСУБАНД *گیسوبند* 1. навори абрешимӣ барои бастании гесу. 2. асбоби зинат барои халонида мондан бар мӯй.

ГЕСУБУРИДА *گیسوبریده* *кҳн., таҳқ., маҷ.* зани бадахлоқ, беҳаё.

ГЕСУДОР *گیسودار* мӯйдор, кокулдор.

ГЕТИАФРӢЗ *گیتی افروز* оламтоб, равшанкунандаи ҷаҳон, ҷаҳонафрӯз; $\diamond$ **шамъи гетиафрӯз** Офтоб.

ГЕТИБОН *گیتی بان* *кит.* ҷаҳонбон, пуштибони ҷаҳон.

ГЕТИДОР *گیتی دار* *кит.* ҷаҳондор, соҳиби дунё, худованди олам.

ГЕТИКУШО(Ӣ) *گیتی کشای* ҷаҳонкушо, ҷаҳонгир, оламгир.

ГЕТИНАВАРД *گیتی نورد* ҷаҳонгард, сайркундаи ҷаҳон, сайёҳ.

ГЕТИНАМО(Ӣ) *گیتی نماای* ҷаҳоннамо; **оинаи гетинамо(Ӣ)** *ниг.* **оина (-и ҷаҳоннамо).**

ГЕТИНИГОР *گیتی نگار* ҷаҳоноро, зинатдиҳандаи дунё.

ГЕТИОРО *گیتی آرا* ҷаҳоноро, зинатдиҳандаи дунё.

ГЕТИПАЖӢХ *گیتی پژوه* ҷаҳонҷӯй, ҷаҳонпажӯх.

ГЕТИПАЙМО *گیتی پیما* ҷаҳонпаймо, ҷаҳонсард.

ГЕТИПАНОӢ *گیتی پناه* 1. *кит.* ҷаҳонпаноҳ, пуштибони олам. 2. *маҷ.* подшоҳи тавоно ва қудратманд.

ГЕТИСИТОН گيتىستان чаҳонгир, чаҳонкушо.

ГЕТИФУРҶЗ گيتى فروز *ниг.* гетиафрӯз.

ГЕТИШИНОС گيتى شناس дунёшинос, чаҳон-
шинос, чаҳондида.

ГЕТИ گيتى чаҳон, дунё, олам.

ГЕТТО *ит.* гитта дар баъзе мамлакатҳо маҳал-
лаи махсус, ки гурӯҳи муайяни аҳолии аз
чизати ирқ ӯ дин фарқдоштаро зӯран ба он
ҷо мекӯчонанд.

ГЕҲОН گهان *кит.* гайҳон, дунё, чаҳон, олам.

ГЕҲОНХИДЕВ گهان خديو *ниг.* гайҳонхидев.

ГИГАБАЙТ *ю.* гигабит *итт.* дар иттило-
отшиносӣ воҳиди ченаки ҳаҷми ҳофизаи
компютер аст, ки ба 2^{30} (10) байт баробар
аст.

ГИГИЕНА *ю.* гиғинна *ниг.* бехдошт.

ГИГИЕНӢ гиғинни *ниг.* бехдоштӣ.

ГИГРО- *ю.* гиғра *чузъи пешини калима–ҳои*
мураккаб ба маънои намӣ, рутубат:
гигрометр, гигроскоп...

ГИГРОМЕТР گيگرامتر *асбоби ченкунии* намии
(рутубат) ҳаво.

ГИГРОСКОП *ю.* гиғраскап *асбобе,* ки
тағйирёбии намии ҳаворо нишон медиҳад,
рутубатнигор.

ГИГРОСКОПӢ гиғраскапи намиро ба худ
мекашидагӣ, намкаш; **пахтаи гигроскопӣ**
пахтаи тозаи намкаш, ки дар тиб ба кор
меравад.

ГИДРА *ю.* гидре 1. дар асотири Юнони Қадим
мори (аждаҳои) чандсара, ки агар як
сарашро буранд, гӯё ба ҷои он ду сари нав
пайдо мешудааст. 2. *зоол.* маҳлуқи бемӯҳраи
обӣ.

ГИДРАТ *ю.* гидрат *хим.* маҳсули пайвастшавии
об бо моддаҳои органикӣ ва
гайриорганикӣ.

ГИДРО- *ю.* гидра *чузъи пешини калимаҳои*
мураккаб ба маънои об ва обӣ:
гидрогенератор, гидрогеология ва ғ.

ГИДРОАГРЕГАТ *ю.* гидраагригат гид–ротур-

бина ва гидрогенератори бо наварди умумӣ
пайваста.

ГИДРОГЕН *ю.* гидраген *унсури химиявиест*
ибораат аз гази берангу бӯи сабук, ки бо
оксиген пайваст шуда, обро ташкил
медиҳад, обзо.

ГИДРОГЕНЕРАТОР *ю.* гидрагенератор *генераторе,*
ки нерӯи обро ба нерӯи барқ табдил
медиҳад, муваллиди барқи обӣ.

ГИДРОГЕОЛОГИЯ *ю.* гидрагеология *омӯзиши*
обҳои зерзаминӣ.

ГИДРОДИНАМИКА *ю.* гидрадинмика *қисми*
гидромеханика, ки қонунҳои ҳаракати
моёот ва таъсири мутақобили онҳоро ба
ҷисмҳои саҳт меомӯзад.

ГИДРОДИНАМИКӢ гидрадинмики *мансуб ба*
гидродинамика.

ГИДРОЛИЗ *ю.* гидрализ *хим.* аз ҳам ҷудо
шудани химиявии моддаҳои мураккаб бо
таъсири об.

ГИДРОЛОГИЯ *ю.* гидралагӣ *илми омӯзиши*
обҳои рӯзаминӣ (дарё, қӯл, ботлоқ,
обанборҳо ва ғ.).

ГИДРОМЕЛИОРАТИВӢ гидраамли Артевий *мансуб*
ба гидромелиоратсия: факултаи гидро-
мелиоративӣ.

ГИДРОМЕЛИОРАТСИЯ *ю.* гидраамли Артевие
илми обёрӣ кардани замин.

ГИДРОТЕХНИКА *ю.* гидратехниқе *тех.* фанни
истифода аз обҳои табиӣ.

ГИДРОТУРБИНА *ю.* гидратурбинна *муҳаррике,*
ки ба воситаи қувваи об навардро ба
ҳаракат медарорад.

ГИДЯ//ГАДЯ гдиде гадоӣ, гадоӣ кардан.

ГИДЯПАРАСТ//ГАДЯПАРАСТ гдиде прст он
ки дар ҳирси гадоист, дӯстдорандаи гадоӣ,
гадоӣ ҳарис ва шилқин.

ГИЁ гдиде *ниг.* гдиде.

ГИЁБУН гдиде буттаи гдиде.

ГИЁҒ гдиде шакли дигари гдиде.

ГИЁДОРУ гдиде дару гдиде доруӣ.

ГИЁЗОР گیازار *ниг.* алафзор.

ГИЁОСО گیآسا гиёхмонанд, ба шакли гиёх.

ГИЁХОК گیاخاک хоки тираранги ҳосилхез, ки аз пӯсидани гиёхҳо ва ғайра пайдо мешавад.

ГИЁХОР گیاخوار *ниг.* гиёххор.

ГИЁҲ گیاه алаф, наботот, растаниҳои ғайричӯбӣ; **гиёҳи баҳорӣ** алафи аввали баҳор; **гиёҳи бегона** *ниг.* бегона (алафи бегона); **гиёҳи худрӯй** алафе, ки нокошта худ рӯидааст.

ГИЁҲАК گیاهک *шакли тасғири* гиёҳ.

ГИЁҲДАРМОНӢ گیاهدرماني *нав.* табобат аз роҳи истифодаи гиёхҳои дармонбахшу табобатӣ.

ГИЁҲЗОР گیاهزار алафзор, марғзор.

ГИЁҲӢ گیاهی *марбут ба* гиёҳ; сохташуда аз гиёҳ, алафӣ.

ГИЁҲМАНД گیاهمند *гуфт.* кӯкнорӣ, бангӣ.

ГИЁҲНОМА گیاهنامه китоб дар бораи гиёхҳо ва алафҳои гуногун, махсусан гиёхҳои табобатӣ.

ГИЁҲОБА گیاهآبه шарбати алафӣ, шар-бати гиёҳӣ.

ГИЁҲОН گیاهان *бот.* дастае аз мавҷудоти зинда, ки таҳриқпазиранд, вале ҳаракати худ ба худ надоранд ва дар ҷояшон нашъу нумӯъ мекунад.

ГИЁҲПИЗИШК گیاهپزشک *нав.* пизишке, ки бо гиёҳ беморонро табобат мекунад.

ГИЁҲПИЗИШКӢ گیاهپزشکی амалу шуғ-ли гиёҳпизишк, бахши илмии тиб, ки ба табобати беморон ба воситаи гиёхҳо ва таҳқиқи хусусиятҳои дармонии гиёхҳо машғул аст.

ГИЁҲХОР گیاهخوار *зоол.* алафхӯр, ҳайвоне, ки бештар ӯ фақат хӯроки он алаф аст.

ГИЁҲХОРИӢ گیاهخواری гиёххор будан, алафхӯр будан.

ГИЁҲХӢРД گیاهخورد *ниг.* гиёххор.

ГИЁҲШИНОС گیاهشناس он ки ба омӯзишу пажӯҳиши гиёхону растаниҳо машғул аст, мутахассис ва коршиноси гиёҳшиносӣ, набототшинос.

ГИЁҲШИНОСӢ گیاهشناسی шоҳае аз илми ҳаётшиносӣ, ки ба шиносоӣ, радабандӣ ва пажӯҳиши гиёхҳо иртибот дорад, набототшиносӣ.

ГИЗ گیز :дандон гиз кардан *гуфт.* а) дандон нишон додан; б) хандонлаб, кушодчехра.

ГИЗОФ گزاف *ниг.* газоф.

ГИЗОФА گزافه *ниг.* газофа.

ГИЗОҒӢ گزافگوی беҳудагӯ, сергап, ҳарзагӯӣ.

ГИЗОҒКОР گزافکار беҳудақор.

ГИЛ گل 1. ҳоке, ки бо об омехта шудааст, лой; хоки саҳт ва хушк; **гили ба оташ тобовар** *ниг.* гилмоя; **кори гил** корҳои марбут ба хок (*аз қабил* хандақ кандану хок кандан, лой кардан *ва ғ.*); **гил задан** бо лой маҳкам кардан; **гил кардан** лой тайёр кардан. 2. *мач.* хоку туроб, турбат; **гили арманӣ** // **гили сурх** гиле, ки барои шустушӯ мисли собун истифода мебаранд; **гил** **одам** ҳоке, ки *тибқи* ривоятҳои динӣ Одам аз он сохта шудааст.

ГИЛА گله шиква, шикоят, норизогӣ аз муносибати каси шинос ӯ наздик; **гила доштан** шикваву шикоят доштан, норозӣ будан; **гила кардан** шикваву шикоят изҳор намудан.

ГИЛАГУЗОРИӢ گله‌گزارى шикваву ши-коят, изҳори норозигӣ аз ягон амалу муносибат.

ГИЛАКУНОН گله‌کنان *феъли ҳол аз* **гила кардан**; шикояткунон, дар ҳолати гила кардан.

ГИЛАМАНД گله‌مند шиквақунонда; шикояткунонда: **гиламанд шудан** *аз касе* шикваву шикоят кардан аз касе, изҳори норозигӣ кардан аз касе.

ГИЛАМАНДОНА گله‌مندانе бо гиламандӣ, шикоятмандона, гила изҳор карда: **гиламандона гап задан**.

ГИЛАНДУД گل‌اندود бо гилу лой андовашуда, бо гил пӯшида.

- ГИЛАОМЕЗ** گله آميزه шикоятomez, бо оҳанги гила ва шиква.
- ГИЛАОМЕЗОНА** گله آميزانه *ниг.* гила–мандона.
- ГИЛБЎТА** گل بوته гили ба оташ тобовар, ки аз он барои гудозиши филизот бўта месозанд.
- ГИЛГАР** گل گر *ниг.* гилкор.
- ГИЛГИР** گل گير *тех.* порчай пластикӣ ё оҳанӣ, ки дар пушти чархҳои автомобилҳо ва дигар васоити нақлиёт барои пешгирии аз пошидани лою гил васл мешавад.
- ГИЛГИН** گلگين *ниг.* гилӣ; сохташуда аз гил.
- ГИЛҒИЛМОН** گلغلمان *зүфт.* лойолуд, оғуштаи гилу лой.
- ГИЛДОР** گلدار дорои лойю гил, лойдор.
- ГИЛЗА** олм. گيلزه 1. найи махсуси филизи барои тири милтиқ, тўп ва ғ., ки ба даруни он борут меандозанд ва дар бунаш барои даргирондан пистонак мегузоранд: **гилзаи тир.** 2. найчай папирос, ки дар нўгаш тамоку дорад: **гилзаи папирос, коғази гилза.**
- ГИЛЕМ** گلیم навъе аз палоси пашмин ё нимпашмин, ки ба фарши хона, кат, суфа ва ғ. густурда, бар рўяш менишинанд, қолини бепат; қолин.
- ГИЛЕМБОФ** گلیم باف он ки гилем мебофад, бофандаи гилем; қолинбоф.
- ГИЛЕМБОФӢ** گلیم بافی амали бофтани гилем.
- ГИЛЕМПОРА** گلیم پاره пораи гилем, гилеми даридаи кўҳна.
- ГИЛЕМФУРӢШ** گلیم فروش он ки гилем мефурӯшад, фурӯшандаи гилем.
- ГИЛЕМФУРӢШӢ** گلیم فروشی фурӯхтани гилем, гилем савдо қардан.
- ГИЛЕМЧА** گلیمچه гилеми хурд.
- ГИЛИН** گلین 1. гилдор, гилолуд. 2. аз гил сохташуда, хокӣ: **қулбаи гилин, хонаи гилин.**
- ГИЛӢ** گلی *ниг.* гилин.
- ГИЛКАШ** گلکش 1. коргари сохтмон, ки лойю гилро ба ҷои кори устоҳои андовагару лойгар ҳамл мекунад. 2. зарфи ҷубӣ ё оҳанӣ, ки дар он лойю қум мешӯранд.
- ГИЛКАШӢ** گلکشی амали бурдану овардани гил, кори гилкаш.
- ГИЛКОР** گلکار коргари бинокор ва устое, ки дар сохтану таъмири биноҳо бо гилу лойю хишт қор мекунад, банно.
- ГИЛКОРӢ** گلکاری 1. шуғл ва касби гилкор. 2. қорҳои андова қардан, лой қардану девор задан ва хишт мондан дар бинокорӣ.
- ГИЛМОЛА** گلماه *ниг.* андова.
- ГИЛМОЛӢ** گلماي амали молидани гил ба чизе барои покиза ва тоза қардани чизе ё пӯшондан ва рӯпӯш қардани девор, андова қардан.
- ГИЛМОЯ** گلمايه гили оташбардор, гили ба оташ тобовар.
- ГИЛМӢХРА** گل مهره 1. қҳн. мӯҳраи гилин; қулӯлаи гилӣ, ки бо ҷуби дарози найчамонанд барои шикори гунчишк ва парандаҳои шабеҳи он меандохтанд. 2. *қит.*, *қиноя аз* қисми одамизод, ки гӯё аз дусад мӯҳра ё порчай устухон иборат аст.
- ГИЛНОК** گلناک олудаи гил, лойнок, лойолуд.
- ГИЛОБА** گلابه хоки обомехта, лойоба.
- ГИЛОЛУД** گل آلود олуда ба гил, лойолуд; гилнок: **оби гилолуд.**
- ГИЛОЛУДА** گل آلوده *ниг.* гилолуд.
- ГИЛОЯ** گلایه *қит.*, *ниг.* гила.
- ГИЛОЯКУНОН** گلایه کنان *қит.*, *ниг.* гилақунон.
- ГИЛОЯОМЕЗ** گلایه آميز *қит.*, *ниг.* гилаomez.
- ГИЛТОБӢ** گلتابي пухтани гил, аз гили хом тайёр қардани хишти пухта.
- ГИЛФАРШ** گلفر фаршаш аз гил, фаршаш хокӣ, заминӣ.
- ГИЛХОК** گلخاک *қим.* оксиди алюминий, ки як навъ моддаи сафеди кристаллӣ аст.
- ГИЛХОРА** گلخاره *қит.* қирми лойхӯрак.
- ГИМНАЗИЯ** ۱۰. گیمنازیه мактаби таҳсилоти

умумии миёна бо таълимоти амиқи баъзе фанҳо (*одатан фанҳои башарӣ*).

ГИМНАСТИКА *ю.* *гимнастикә* маҷмӯи машқҳои махсуси ҷисмонӣ барои тарбияи бадан, варзиши бадан; **гимнастикаи муолиҷавӣ** варзиш бо мақсади муолиҷаи ягон беморӣ.

ГИМНАСТИКӢ *гимнастикӣ* мансуб ба гимнастика: **асбобҳои гимнастикӣ**.

ГИНЕКОЛОГИЯ *ю.* *гиникалагия* тиб. илми бемориҳои занона.

ГИНЕКОЛОГӢ *гиникалагӣ* мансуб ба гинекология.

ГИПЕРБОЛА *ю.* *гипербала* *риёз.* хати қачи мусаттаҳ, ки иборат аз шоҳаҳои номаҳдуд аст; қатъи зоида.

ГИПЕРТРОФИЯ *ю.* *гипертрофия* 1. тиб. аз ҳад зиёд калон шудани ягон узви бадан дар натиҷаи касалии ё кори вазнин, ё машқи аз ҳад зиёд (*мас., дар варзишгарон*); бешин-арушдӣ, рушди беш аз ҳад. 2. аз ҳадди эътидол гузашта хеле калон шуда рафтани чизе.

ГИПНОЗ *ю.* *гипноз* 1. ҳолати махсуси ба ҳоб наздики одам ва ҳайвоноти олий, ки ба таври сунъӣ бо роҳи талқин ба вучуд оварда мешавад. 2. қувваи талқин, тариқи хобравонӣ бо роҳи талқин, бо талқин иродаи касеро ба худ итоат кунонидан: **бо гипноз муолиҷа кардан** усули гипнозро ба кор бурда, муолиҷа кардан.

ГИПНОЗГАР *гипнозгар* *ниг.* гипнозкунанда.

ГИПНОЗКУНАНДА *гипнозкунанда* 1. *сифати феълӣ* замони ҳозира аз гипноз кардан. 2. он ки гипноз мекунад, гипнозгар.

ГИПНОТИЗМ *ю.* *гипнотизм* 1. таълимот дар бораи ҳодисаҳои гипноз. 2. маҷмӯи ҳодисаҳои оид ба гипноз.

ГИПО *гипо* *ниг.* гепо.

ГИПОТЕНУЗА *ю.* *гипотенуза* *риёз.* тарафи муқобили кунҷи рост воқеъгардидаи секунҷаи росткунҷа, ватари зовияи қоима.

ГИПС *ю.* *гипс* маъд. маъдане, ки онро тафсонда, гачи пухта ва ғ. ҳосил мекунад ва дар истехсолоти чинию шиша ва дар шикастабандии ягон узви бадан, яъне гачбандӣ

истифода мебаранд, гачсанг, гулгач; **гипс кардан** *гуфт.* гачбандӣ кардан.

гир *گیر* 1. *асоси замони ҳозира аз гирифтан*. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои* гиранда, азхудкунанда, ахзкунанда: **дастгир, моҳигир, ҷаҳонгир...**

ГИРАНДА *گیرنده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **гирифтан**; азхудкунанда азкунанда; ситонанда; **сағи гиранда** сағи газанда.

ГИРГИРАК *گیرگیرک* бозичаи аз қоғаз сохта ба нӯги ҷӯб шинонда, ки вақти ба пеш ҳаракат додан чарх мезанад.

ГИРГИРАКБОЗӢ *گیرگیرکبازی* 1. бозии бачагон бо гиргирак. 2. бозии бачагона, ки ҳамчун қоида як нафар аз иштироккунандагони он барои даст расондан аз паси дигарон медавад ва бачаи даст расондашуда ҳамин амалро бо дигарон давом медиҳад.

ГИРД I *گرد* 1. доирашакл, мудаввар. 2. атроф, давр, пиромун; **гирди...** // **ба гирди...** дар атрофи..., пиромуни..., ба даври...; **аз гирди...** аз атрофи..., гирдогирди...; **гирд-гирди...** атрофи..., давродаври...; **гирду атроф** // **гирду канор** // **гирду пеш** давродавр, ҳама ҷониби маҳалле, атроф; **гирд гаштан** давр задан; **гирди чизе гаштан** дар атрофи чизе чарх задан, давродаври чизе гаштан; **гирд гардондан** чарх занондан, тоб додан; **гирд нишастан** доира нишастан, давра зада нишастан; **гирд овардан** чамъ кардан, ғун кардан; **гирд омадан** чамъ шудан, ғун шудан; **гирди номи касе гаштан** аз паси касе болидан, обрӯи каси дигарро паноҳгоҳи худ қарор додан: **гирду ғун кардан** ба тартиб андохтан, ба тартиб овардани чизе.

-**гирд** *گرد* *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои* шаҳри аз ҷониби касе бунёдшуда: **Доробгирд, Сиёвахшгирд.**

ГИРДА *گرده* 1. доирашакл, мудаввар. 2. *варз.* чизи паҳни доирашакл барои ҳаво додан ба дурӣ; **гирдаи Моҳ** курси Моҳ.

ГИРДАК *گردک* 1. чизи мудаввари хурд. 2. *маҷ.* хайма, хиргоҳ.

ГИРДАКОН *گردکان* *кит.* чормағз, ҷавз.

ГИРДАПАЗ *گرده‌پز* нонвое, ки нони гирда мепазад.

ГИРДАПАРТОЙ *گرده پرتای* *варз.* навъи бози-
ҳои варзишӣ аз рӯи ба дурӣ ҳаво додани
гирда.

ГИРДАРӮ *گردەرو* дорои рӯи гирда, кулӯларӯй,
кулчарӯй.

ГИРДАСӮӮХОН *گردهسوهان* сӯҳони мудаввар,
сӯҳони гирд.

ГИРДБАГИРДОН *گردبگردان* атрофиён, дар
атрофи касе қарор доштагон, мулозимон.

ГИРДБОД *گردباد* боди саҳт ва тезу тунде, ки
чангу хок ва хасу хошокро печонда,
сутунвор ба ҳаво мебарорад; $\diamond$ **гирдбоди**
ҳаводис тӯфони ҳодисаҳо, печутоби
ҳодисаҳо.

ГИРДБОДА *گردباده* *ниг.* гирдбод.

ГИРДБОДМОНАНД *گردبادمانند* ба монанди
гирдбод, ба сони гирдбод, гирдбодвор,
пурпечутоб.

ГИРДБОДОСО *گردبادآسا* *ниг.* гирдбод–монанд.

ГИРДБОЛИШ *گردبالش* болишти гирду хурд, ки
хангоми хоб зери сар мегузоранд.

ГИРДБОН *گردبان* кӯҳони шутур.

ГИРДБОФ *گردباف* вежагии он чи ки гирд ё ба
шакли ҳалқамонанд бофта шудааст.

ГИРДБУР *گردبر* *тех.* арраи устувонай барои
сӯроҳ кардани чӯбу оҳан.

ГИРДГАРД *گردگرد* он чи ба шакли доира
ҳаракат мекунад, гирдгардон, гирдгардан-
да; доиравор.

ГИРДГАРДАНДА *گردگردنده* *сифати феълии*
замони ҳозира аз гирд гаштан; чархзананда,
гирдгардон, печутобхӯранда.

ГИРДГАРДОН *گردگردان* *феъли ҳол аз гирд*
гаштан; гирдгарданда, чархзананда.

ГИРДГОҲ *گردگاه* *кит.* камар, миён.

ГИРДДАНДОН *گرددندان* дандонгирд, он ки
дандонҳои гирду мудаввар дорад.

ГИРДИҲАМОЙ *گردهم آبی* *нав.* чамъомади
оммавӣ барои муҳокимаи озоди ягон масс-
ъалаи сиёсӣ ё мавзӯи муҳимми дигар,
митинг.

ГИРДӢ *گردی* *кит.* доирашаклӣ, мудавварӣ,
лӯндагӣ.

ГИРДНО *گردنا* *ниг.* гардано.

ГИРДМОН *گردمان* 1. моҳи шаби чордах, моҳи
пурра. 2. *мач.* зеборӯ, чехраи зебо.

ГИРДОБ *گردآب* 1. ҷои давр зада-давр зада
фуру рафтани оби равон дар наҳр, дарё ё
бахр. 2. *мач.* ҷои хатарнок, ҷои ҳало-
катовар; *ба тариқи истиора:* **гирдоби ан-**
деша, гирдоби фикру хаёл, гирдоби фалокат,
гирдоби фано *ва ғ.*

ГИРДОБВАШ *گردابوش* гирдобмонанд, ба худ
печандаи фурураванда.

ГИРДОВАРАНДА *گردآورنده* 1. он ки чизҳоеро
чамъоварӣ мекунад. 2. он ки хабарҳо, шиор,
маталиб ва осори илмӣ чамъ меорад,
мураттиб.

ГИРДОВАРӢ *گردآوری* *исми амал аз гирд*
овардан; чамъоварӣ; андӯхтан.

ГИРДОГИРД *گرداگرد* атроф, пиромун, ҳама
тарафҳои чизе.

ГИРДОМАДА *گردآمده* *сифати феълии замони*
гузашта аз гирд омадан; чамъомада,
чамъшуда, гуншуда дар як ҷой, фароҳам-
омада дар ҷое.

ГИРДПЕЧ *گردپیچ* муҳосира, давродавр печо-
нида гирифтани.

ГИРДПОЙ *گردپای* *кит.* атрофи тахт, гир-
догирди тахт, нишастгоҳ, пиромуни нишас-
тгоҳ.

ГИРДРОН *گردران* қисмати пургӯшти рони гӯс-
фанд, гов ва монанди онҳо.

ГИРДРӮӢ *گردروی* *ниг.* гирдарӯ.

ГИРДСӮЗ *گردسوز*: **чароғи гирдсӯз** чароғе, ки
пилтааш ба таври мудаввар ҷойгир
шудааст.

ГИРДУ *گردو* *ниг.* гирдакон.

ГИРДУБОЗӢ *گردوبازی* *ниг.* чормағзбозӣ.

ГИРДХОН *گردخان* 1. суфра ва дастархони
гирду мудаввар. 2. *мач.* осмон.

ГИРЕБОН *گريبان* он қисми либос, ки аз сари

сина сар шуда, атрофи гарданро фаро мегирад, яқа, яха; **гиребон даридан (пора кардан, чок намудан)** ба дод омадан, изҳори бетоқатӣ кардан (*дар марги касе ё аз афсӯсу пушаймонӣ*); **гиребони худро гирифтани** (доштан) ба аломати ҳайронӣ аз гиребони либоси худ доштан, изҳори ҳайрат кардан, ҳайрон шудан; **гиребони худро ҳалос (раҳо) кардан** худро аз қайде раҳо кардан, аз чанги касе озод шудан; **аз гиребони касе гирифтани** ба касе дарафтдан; ба касе даъво кардан, муддаӣ шудан; **аз як гиребон сар баровардан (кашидан)** муттаҳид шудан, ҳамфикру ҳамақида шудан дар иҷрои коре; **ба гиребони касе часпидан** даъвогар шудан аз касе; **♦ даст ба гиребон шудан** ба касе дарафтдан; дар чангу ҷидол будан; **аввал гиребони худро бӯй кун!** аввал айб ва камбудии худро бидон (баъд ба дигарон айб гир).

ГИРЕБОНБАНД *گریبان بند* ресмоне, ки бо он гиребонро мебанданд, банди гиребон.

ГИРЕБОНГИР *گریبان گیر* ба гиребон часпанда; домангир, муддаӣ; **гиребонгири касе шудан (гардидан)** *мач.* гирифтorkунандаи касе шудан; ба касе даъвогар шудан.

ГИРЕБОНГИРӢ *گریبان گیری* амал ва кори гиребонгир, банди гиребон гирифтани.

ГИРЕБОНДАРИДА *گریبان دریده* 1. *сифати феълӣ замони гузашта аз гиребон даридан*; он ки гиребони либосаш даридааст. 2. *мач.* ҷабрдида, азобкашида.

ГИРЕБОНӢ *گریبانی* *марбут ва мансуб ба гиребон*; беостин, либоси махсуси мардонаи беостин.

ГИРЕБОНКУШОД *گریبان کشاد* бо тугмаҳои боз, дорои гиребони яла, гиребонкушода.

ГИРЕБОНКУШОДА *گریبان کشاده* *ниг.* гиребонкушод.

ГИРЕБОНЧОК *گریبان چاک* 1. дорои гиребони дарида. 2. *мач.* ҳарҷогард, беҳудагард. 3. *мач.* бо ғаму андӯх, ғамбор.

ГИРЕБОНЯЛА *گریبان یله* гиребонкушода: куртаи гиребоняла.

ГИРЕВА *گریوه* *ниг.* гарева.

ГИРЕВОЗ *گریواز* *кит.* гарданбанд; марворид,

лаъл ва дигар санғҳои зинативу қиматбаҳои ба ришта кашидашуда.

ГИРЕХ *گره* 1. банд, уқда, ки дар натиҷаи бастани чизе пайдо мешавад: **гирех бастан, гирехро кушодан**. 2. кулӯлача ва лӯндачаҳое, ки дар решаи дарахтон пайдо мешавад. 3. банд ва уқдаҳое, ки дар узви инсон ва ҳайвон мавҷуд аст; мафсил. 4. чин, оҷинги пешонӣ: **гирехи абрӯ, гирехи пешонӣ; абрӯ гирех кардан** хашму ғазаб изҳор кардан, қавоқ андохтан. 5. *мач.* мушкилӣ, душворӣ; печдарпечӣ, бесарунӯғӣ; монеа; **гирех боз кардан** масъалаеро ҳал кардан, мушкилиеро осон намудан; **гирех во гардидан** кушода шудани уқда, ҳал шудани масъала, иҷро шудани коре; **бартараф шудани душворӣ; гирехи чизеро кушодан** масъалаи мушкили чизеро ҳал намудан; мушкилеро осон гардонидан; **гирех кушода шудан** масъала ҳал гардидан; монеа бартараф гаштан; **мушт гирех кардан (намудан)** мушт фушурдан; **сари гирех ёфт шуд** роҳи бартараф кардани душворӣ пайдо шуд.

ГИРЕХБАНД *گره بند* банди ресмоне, ки бо он як бари либос бо бари дигараш баста мешавад; тугмабанд, ангула.

ГИРЕХБАСТА *گره بسته* 1. вежагии он чи ки гирех зада бошанд. 2. *мач.* пӯшида, мубҳам, номаълум.

ГИРЕХБУР *گره بر* *кит.* кисабур; дузд, таррор.

ГИРЕХГИР *گره گیر* *кит.* 1. гирехдор, гирехнок; **абрӯи гирехгир** абрӯи хамида; абрӯи пурчин. 2. *мач.* печутобдор; чингила: **зулфи гирехгир**.

ГИРЕХГОҲ *گره گاه* ҷои гирех, ҷое, ки дар он ҷо гирех зада мешавад.

ГИРЕХДОР *گره دار* 1. богирех, гирехнок. 2. пурчин, пурожанг: **рӯи (чехраи) гирехдор**.

ГИРЕХЗАДА *گره زده* гирехнок, пурчин.

ГИРЕХЗАНИ *گره زنی* амали гирех задан.

ГИРЕХКУШО *گره کشا* *мач.* мушкилкушо, мушкилосонкун, ҳалкунандаи ягон масъала, бартарафкунандаи душворӣ.

ГИРЕХКУШО(Ӣ) (*گره کشای*) *ниг.* гирехкушо.

ГИРЕХКУШОӢ *گره کشایی* мушкилкушоӣ, осон кардани мушкили касон.

ГИРЕХМҮ(Й) (گره موی) он ки мӯйҳои пурпеч дорад, чингиламӯй.

ГИРЕХПЕЧ گره پيچ гирех бар гирех, печ дар печ, печ-печ, печида (дарҳам).

ГИРЕХПЕШОНӢ گره پيشانی маҷ. бадкаҳр, абус, тундхӯ.

ГИРӢН گريان 1. феъли ҳоли замони ҳозира аз **гиристан**; **гирӢн-гирӢн** дар ҳолати гиристан, ашкрезон; **гирӢну бирӢн** // **гирӢну нолон** ашкрезон, сӯхтаву пухта; **гирӢн шудан** гирия кардан. 2. сифати феъли замони ҳозира аз **гиристан**; гириянда, ашкрез, ашкбор.

ГИРӢН(И)ДАН گرياندن//گرينانیدن тарзи бавоситаи **гиристан**; гирия кунондан, водор намудан ба гириякунӣ.

ГИРӢНЧАК گريانچک гуфт. бисёр гириякунанда, сергирия; **бачаи гирӢнчак** бачаи инчики сергирия.

ГИРӢНЧАКӢ گريانچکي бисёр гириякунӣ, сергирия будан.

ГИРИМ//ГИРУМ گيرم гуфт. гириянда, толиб, талабгор.

ГИРИСТАН گريستن гирия кардан, ашк рехтан, оби дида чорӣ кардан; **зор-зор гиристан**, **хой-хой гиристан**; **филик-филик (фих-фих) гиристан** бо овози паст гирия кардан; **хун гиристан** гирияи чонсӯз кардан; **хиққосзанон гиристан** хиқ-хиқ карда гиристан, саҳт гирия кардан; **хунгосзанон гиристан** бо овози баланд гирия кардан, овоз бароварда гирия кардан; **гиристани абр** боридани борон; **гиристани шамъ** об шудани шамъ хангоми сӯхтан; **ҳар кас барои мурдаи худ мегирияд (зарб.)** ҳар кас дар ғами худ мебошад.

гирифт گرفت *асоси замони гузашта аз гирифтган.*

ГИРИФТ گرفت гирифтани Моҳу Офтоб, хусуфу кусуф; **гирифт кардан** ҳалал пайдо кардан, иллат ёфтан; банд шудан.

ГИРИФТА گرفته 1. сифати феъли замони гузашта аз **гирифтган**; **гирифта бурдан** чизеро бо худ аз ҷое ба ҷои дигар бурдан. 2. ҳалалдор, бечо, хира: **табъи гирифта** бедимоғӣ; кайфпаридагӣ. 3. хаста, хиррӣ: **овози гирифта**. 4. тира; абрнок; дим; **забони гирифта** забони лакнатдор; **сари**

худро гирифта рафтан худро ҳалос карда рафтан; ба танҳой ҷоеро тарк кардан.

ГИРИФТАГӢ گرفتن 1. тарзи дигари сифати феъли замони гузашта аз **гирифтган**; лакнатдорӣ, гирифтазабонӣ. 2. чин доштани пешониву абрӯ, дарҳам кашидашуда, абус, туршрӯ.

ГИРИФТАЗАБОН گرفته زبان он ки хангоми гуфтор забонаш дармемонад, алкан, лакнатзабон.

ГИРИФТАЛАБ گرفته لب 1. лаббаста. 2. маҷ. хомӯш.

ГИРИФТАН گرفتن 1. чизеро аз ҷое бо даст бардоштан: **қаламро гирифтган**, **телнакро аз сар гирифтган**, **чодир аз рӯй гирифтган**. 2. доштан бо даст, қапидан; **даст гирифтган** а) доштан, ба қабза даровардан; б) маҷ. дастгир кардан. 3. қабул кардан, пазируфтган: **ин шайх мурид намегирифт**; **ҳеч касро шарик нагирам ҳам, туро мегирам**. 4. ишғол кардан, забт кардан; соҳиб шудан, ба даст даровардан: **мактуб гирифтган**, **кина дар дил гирифтган**, **аз хондан завқ гирифтган**; **розигии касеро гирифтган** розигии касеро ба даст овардан. 5. рӯндан, ба даст овардан, бардоштан; аз худ кардан, дарёфтган **ҳосил гирифтган**. 6. банд кардан, садд шудан, бастан пеши чизеро: **дахонро маҳкам гирифтган** дахонро маҳкам пӯшондан. 7. ситондан, зӯран рӯндан, рабудан; **товон гирифтган**, **ҷарима гирифтган** зарари чизе ё касеро расидан ё пардохтан. 8. ба нумув даромадан, нумув кардан, сабзидан, амал кардан **нихол гирифт**. 9. тарошидан, буридан: **мӯйсар гирифтган**, **нохун гирифтган**, **риш гирифтган**; **сар гирифтган** сар буридан. 10. сакта пайдо кардан, лакнат пайдо намудан; **забонаш гирифт** забонаш дармонд; **овозаш гирифт** овозаш хаста шуд. 11. сайд кардан, шикор кардан, доштан: **моҳӣ гирифтган**; **дар шикор ду оҳу гирифт**. 12. воқеъ шудани кусуфу хусуфи Офтобу Моҳ. 13. маҷ. зан кардан, ба издивоҷ даровардан. 14. маҷ. хӯрдан, тановул кардан; нӯшидан: **нон гирифтган**, **ош гирифтган**, **қадах гирифтган**. 15. фарз кардан, тасаввур кардан; **гирем... фарз кунем...; тасаввур кунем...; ба пеши чашм гирифтган** пеши назар овардан, тасаввур кардан. 16. *бо масдарҳо якҷоя омада, сар шудан ва давом доштани амалро мефаҳмонад.* 17. *дар таркибҳои феълӣ омада, барои худи шахс иҷро карда шудани амалро мефаҳмонад:* **кашида гирифтган**, **навишта**

гирифтан, **харида гирифтан**. 18. *ҳамчун феъли ёридиҳанда феълҳои таркибӣ месозад*: **пешвоз гирифтан**, **авҷ гирифтан**, **барор гирифтан**, **дам гирифтан**, **нишон гирифтан**, **ором гирифтан**, **рухсат гирифтан**, **фаро гирифтан**; **гирифтани вақт** гузаронидани вақт; **нафас гирифтан** нафас кашидан; **ном гирифтан** *ниг.* **ном**; **оташ гирифтан** а) шўълавар шудан, даргирифтан, сўхтан; б) *маҷ.* хашмгин шудан, оташин шудан; **печонда гирифтан** ихота кардан, даври касе ё чизеро ихота кардан; **унс гирифтан** одат кардан; **қарин** шудан; **фаро гирифтан** *ниг.* **фаро**; **хун гирифтан** *касоро* аз хуни ноҳақ рехтааш дар талвосаи ҷон мондани касе; аз хуни ноҳақ рехташуда бо ягон тариқ ҷазо дидани касе; **қарор гирифтан** ором шудан, таскин ёфтан; **акси чизеро гирифтан** мунъакис гардонидан; сурати чизеро бардоштан; **зери назар гирифтан** назорат кардан; дар мадди назар қарор додан; **зери по гирифтан** ба тағи по андохтан; **роҳеро пеш гирифтан** ба роҳе рафтан; ба воситае амал кардан; **тарафи касеро гирифтан** касеро ғимоя кардан, аз касе тарафғирӣ кардан, касеро ҷонибдорӣ кардан; **худро ба даст гирифтан** худро доштан ва идора кардан (*мас.*, *дар вақти хашм*); **шакли чизеро гирифтан** ба шакли чизе даромадан, ба сурате зоҳир шудан; **аз дасти касе гирифтан** ба касе мадад расондан; **аз пой касе гирифтан** ба касе часпидан, ба касе ноҳақ муддаӣ шудан; **ба гап гирифтан** ба гап андохта боздоштан, ба гап андармон кардан; **ба назар гирифтан** эътибор додан, аҳамият додан; **ба ҳисоб гирифтан** а) дар назар доштан; б) ҳисоб кардан; **чонро ба каф гирифта...** бо тамоми қувва..., бо ҷидду ҷаҳди тамом...; худро ба хатар андохта...

ГИРИФТАНИ *گرفتني* *сифати феълӣи замони оянда аз гирифтан*; лоиқи гирифтан; он чи бояд гирифта шавад; **гирифтани шудан** *чизеро* майл ва қасди гирифтан кардан, гирифтан хоستان чизеро; **хабар гирифтани** хабар гирифтан хоستان, нияти хабарғирӣ доштан.

ГИРИФТАХОТИР *گرفته خاطر* ғамгин, андӯхгин, маъюс, хафа.

ГИРИФТОР *گرفتار* 1. ба банду қайди чизе афтида, побанд, асир: **гирифторони ситам**. 2. саргарм, машғул. 3. *маҷ.* ошиқ, дилдода; **гирифтор гардидан** (гаштан) // **гирифтор омадан** // **гирифтор шудан** а) ба банду қайд

афтодан, ба даст афтодан; б) дучор шудан; в) *маҷ.* мафтун шудан, ошиқ шудан; **гирифтори дарде будан** ба дарде мубтало будан, дардманд будан; **гирифтори чизе кардан** ба чизе дучор гардонидан, мубтало кардан.

ГИРИФТОРӢ *گرفتاري* 1. ваъз ва ҳолати бисёр саҳт ва озордиҳанда, вобастагӣ, тааллуқ доштан. 2. ба қайд афтодан, дар банд будан; асирӣ, асорат; аз даст додани озодӣ ё оромиши хотир. 3. *маҷ.* ошиқӣ, мафтунӣ.

ГИРИФТУГИР *گرفتوگير* *ниг.* **гирудор** 1.

ГИРИФТУМОН *گرفتومان* *ниг.* **гирумон**.

ГИРИҲА *گرهه* *зоол.* кана, канаи шутур.

ГИРКИШ *گرگيش* *ғуфт.* ба воситаи сағ касеро пеш кардан, сағро ба касе ҳамлавар сохтан, сағро киш-киш додан.

ГИРО *گيرا* 1. гиранда; чизеро саҳт гиранда, маҳкам доранда; **дасти giro** саҳтгиранда; дасти пурзӯр. 2. асбоби оҳанинест дар оҳангарӣ барои фушурда нигоҳ доштани чизҳои дигар (*мас.*, *дар вақти сўҳонкорӣ*). 3. қапқон, дом.

ГИРОГИР *گيراگير* 1. дорудор, доругир, гирифтугир, ҳабскунӣ. 2. кашокаш, гирудор, задухӯрд. 3. пайғирона, дунбола-ғирона; қариб баробари ҳам.

ГИРОИДАН *گرايدن* *ниг.* **гароидан**.

ГИРОИШ *گرايش* *ниг.* **гароиш**.

ГИРОӢ *گرايي* 1. қуввати гирандагӣ, giro будан. 2. таъсиргузаронӣ.

ГИРОМӢ *گرامي* киромӣ, арҷманд, азиз, мӯҳ-тарам, муқаррам; **гиромӣ доштан** иззат кардан, эҳтиром намудан.

ГИРОНДАН *گراندن* 1. *тарзи бавоситаи гирифтан*. 2. даргирондан, афрӯхтан: **оташ гирондан**, **чароғ гирондан**; **худашро гирондааст** хароб (лоғар) шудааст; хаставу беҳол гаштааст.

ГИРУДОР *گرودار* 1. афтударафт, дастбағи-ребонӣ, пархош, хархаша, кашмакаш. 2. ҳабсу дастғиркунӣ, шиканчадихӣ, таъқиб. 3. *маҷ.* рафтор, муомила.

ГИРУМОН *گرومان* такопӯ, даводав; ҳаракату

кӯшиши зиёд дар ичрои коре.

ГИРЯ *گریه* ҳолати аз чашм ашк рехтан, ки аз ғаму андӯҳ ё таассуроти сахт пайдо мешавад; **гирия гулӯгир** гирия саҳти нафасгир; **гирия ниҳонӣ** ашкрезии пинҳонӣ, дарун-дарун гиристан; **гираву зорӣ** ашк рехта зорӣ қардан; **гираву нола** доду фиғон бо ашкрезӣ; **гирия қардан** ашк рехтан, гиристан, гирён шудан; **гирия омадан** ҳолати пайдо шудани ашк аз шиддати ғам, ба гирия моил шудан; **гирия бардоштан** сахт гирия қардан, овоз бароварда гиристан; **гирия сар додан** якбора гиристан; **ба гирия даромадан** гиристан, гирия сар қардан; **бо хой-хой гирия қардан** бо доду фиғон гиристан; ◊ **гирия абр** борон.

ГИРЯАНГЕЗ *گریه‌انگیز* *ниг.* **гириявар.**

ГИРЯНДА *گرینده* *сифати феълии замони ҳозира аз гиристан*; гирияқунанда, гирён, ашкрез, ашқбор.

ГИРЯОВАР *گریه‌آور* ашқовар; ба дараҷае (таъсирбахш), ки гирия меоварад; хузновар, хузнангез.

ГИРЯОЛУД *گریه‌آلود* ашқолуд, осори гирия дар чашму рӯ.

ГИРЯОМЕЗ *گریه‌آمیز* омехта бо гирия, гирия-олуд; **овози гирияomez.**

ГИСТОЛОГИЯ *ю.* *گيستلاگيه* *ниг.* **бофташиносӣ.**

ГИТАРА *лот.* *گيتره* навъи асбоби тордори мусиқӣ.

ГИТАРАНАВОЗ *گيتره‌نواز* он ки гитара менавозад, навозандаи гитара.

ГИТАРАНАВОЗӢ *گيتره‌نوازی* амал ва шугли гитаранавоз.

ГИЧ *گچ* хайратзада, саргаранг; **бо майнаи гич** бо сари гаранг; **сари (майнаи) касеро гич қардан** касеро гаранг қардан; **сар (майна) гич шудан** гаранг шудан, ҳеч чизро нафаҳмидан.

ГИЧЧА *گيجه* *ниг.* **кичча.**

ГЛИТСЕРИН *ю.* *گليسيرين* моёи шарбатмонанди ғализ, ки бо усули химиявӣ аз равған ҳосил қарда, дар тиб ва техника истифода мебаранд.

ГЛОБАЛИЗАТСИЯ *фр.* *گلوبليزتسيه* *нав.* 1. фарогирии тамоми рӯи Замин; ҷаҳонишавӣ, ҷаҳонигароӣ. 2. *с.* сиёсати хориҷии давлате, ки он ба мудохила ба қорҳои дохилии мамлакатҳои дигар ва бо зӯрӣ бор қардани иродаи худ ба дигарон асос ёфтааст; тамоюли ҳукмрони тамоми ҷаҳон шудан.

ГЛОБУС *лот.* *گلابوس* қураи Замин, қураи ҷуғрофӣ, ки ба пояи амудӣ насб гардида, дар меҳвари худ давр мезанад.

ГЛЮКОЗА *ю.* *گليوكازه* моддаи ширин, ки дар таркиби аксари меваҳо (*маҳсусан ангур, анҷир, олу*) мавҷуд аст ва дар саноат бо гидролизи крахмал ҳосил мекунад (*дар қаннодӣ, машруботсозӣ ва тиб истифода мешавад*).

ГНОСЕОЛОГИЯ *ю.* *گناسيالآگيه* *фалс.* назарияи маърифат – таълимот роҷеъ ба имконияти оламо дар қардани инсон, меъёри ҳақиқат ва дурустии маърифат.

ГНОСЕОЛОГӢ *ю.* *گناسيالآگي* *фалс.* **мансуб ба гносеология.**

ГНОСТИЦИЗМ *ю.* *گناستيسيزم* *фалс.* ҷараёни динии фалсафии насронӣ, ки мувофиқи таълимоти он дониши инсон гӯё на аз таъсири ашё ва ҳодисаҳои олами моддӣ, балки дар натиҷаи илҳоми илоҳӣ пайдо шудааст.

ГОВ *گو* 1. чорпои шоҳу сумдори ширдеҳи маъруф, гав; **аз гови шохзан оғили холӣ бех** (*зарб*); **гови дӯшой // гови ҷӯшой** модагови ширдеҳ; **гови Замин** гови афсонавӣ, ки гӯё Замин дар шохҳои он, худи гов болои моҳӣ ва моҳӣ ба рӯи об қарор гирифта будааст; **гови қорӣ** гове, ки бо он заминро шудгор мекунад, барзагов, наргов. 2. қадаҳ, суроҳӣ, чом, зарфи шароб, ки ба шакли гов сохта шудааст; **гови зарин** чомии тиллоӣ, ки ба сурати гов сохта шудааст. 3. *мач.* паҳлавон, мубориз, далер. 4. *мач.* бузург, қалон, мӯътабар. 5. *мач.* нодон, аблаҳ, аҳмак; ◊ **гови анбарзой** (ё анбар) ҳайвони баҳрӣ, ки аз он анбар мегиранд; **гови баҳрӣ** (ё дарё) *ниг.* **гови анбарзой**; **гови кӯҳӣ** гавазн; **гови нар дӯшидан** қори бехуда қардан; **гов бар ганҷ рондан** давлатманд ва тавонгар шудан, соҳиби сарват гардидан (*шиора ба афсонае, ки деҳқоне дар вақти шудгор ганҷ ёфта будааст*); **гов дар хирман қардан** касеро қори касеро помол қардан, расво қардан, қори касеро табоҳ сохтан; **бурчи**

Гов // бурчи Савр ё Гови сипехр аз рӯи таквими қадим номи бурчи дуом аз дувоздаҳ бурчи фалакӣ; **соли гов** *ниг.* **бақар**.

ГОВАРС *гаурс* *бот.* арзани манчурӣ, ки монанди чойчуворӣ буда, баландиаш то 4 метр мешавад ва ҳамчун хӯроки чорво истифода мегардад.

ГОВАРСА *гаурсе* 1. *ниг.* **говарс**. 2. донаи реза ба андозаи як арзан, ки аз тило ва нуқра месохтанд; **говарсаи нуқрагин киноя** аз гавҳари теғ, обу тоби шамшер, ки аз тобиши мавҷҳои шамшер иборат аст.

ГОВБАНД *гаобнд* банди калон, дарзаи бузург (-и алаф *ва г.*).

ГОВБАНДӢ *гаобндӣ* бастанӣ гов: **ҳавлии (чоӣ) говбандӣ**.

ГОВБОЗ *гаобаз* 1. паҳлавоне, ки говро мебардорад. 2. *варз.* он ки пиёда ё савора бо гов мечангад. 3. он ки парвариш ё хариду фурӯши гов шуғли дӯстдоштаи ӯст.

ГОВБОЗӢ *гаобазӣ* амали говбоз, говро ба бозӣ гирифтани ва бо он мубориза кардан, бозии миллии мардуми Испания.

ГОВБОН *гаобан* нигоҳубинкунандаи гов; парвокунандаи гов; подабон.

ГОВБОНӢ *гаобанӣ* амал ва шуғли говбон, подабонӣ.

ГОВБОРА *гаобаре* *ниг.* **говбон**.

ГОВГАДАНГ *гаогднг* *гуфт.* мисли гов қӯпал, калонҷуссаи бефаҳм, лаванд.

ГОВГОҲ *гаога* чоҳи амиқу чуқур ва васеъ.

ГОВГУМ *гаогум* нимторикии беғоҳирӯзӣ, ки дида шинохтани чизҳо душвор мегардад, шомгоҳ.

ГОВГУН *гаогун* *ниг.* **говгум**.

ГОВГҶШ *гаогҷш* аспе, ки параҳои гӯшаш ба тарафи рӯи гӯш хобида бошад.

ГОВДИЛ *гаодил* 1. нотарс, часур. 2. *кит.* аҳмақ, нодон.

ГОВДОР *гаодар* он ки ба парвариш ва нигоҳбонии гов машғул аст.

ГОВДОРӢ *гаодарӣ* 1. амал ва шуғли говдор. 2. чое, ки дар он чо барои истеҳсоли шири гӯшт ва фурӯши маҳсулоти ширию гӯшти гов парвариш мекунад.

ГОВДУМ *гаодум* *кит.* асбоби мусиқии карнай-монанд, карнайи хурд.

ГОВДҶШ *гаодҷш* 1. он ки дӯшидани говҳо шуғли ӯст (*дар чорводорӣ*), говҷӯш. 2. *кит.* зарфи саркушод ва тагаш танг, ки маъмулан бо он шир мечӯшанд.

ГОВДҶША *гаодҷше* зарфи сафолони дугӯшаи маҳсули ширдӯшӣ, хурма.

ГОВДҶШӢ *гаодҷше* дӯшидани гов, ширҷӯшӣ, говҷӯшӣ.

ГОВЁЛ *гаоил* *зоол.* навъи тимсоҳ, ки беш аз шаш метр дарозӣ дошта, дар манотиқи Хинд ва Укёнусия зиндагӣ мекунад.

ГОВЗАБОН *гаозбан* *бот.* гиёҳе, ки барги он ба забони гов монанд аст ва гули онро дар тибби халқӣ ҳамчун даво истифода мегаранд.

ГОВЗАНБҶР *гаознбор* *зоол.* як чинси занбӯри калон.

ГОВЗАҲРА *гаозҳре* 1. моддаи сангмонанде, ки дар захираи гов пайдо мешавад ва дар тибби халқӣ ҳамчун даво истифода мекунад. 2. *мач.* нотарс, шучоъ, далер.

ГОВЗҶР *гаозор* он ки ниҳоят қавӣ аст; одами зӯр; он ки бе таълиму машқ дар гӯштингирӣ моҳир аст.

ГОВЗҶРӢ *гаозорӣ* *гуфт.*, *мач.* ниҳояти зӯрӣ, боқуввати аз ҳад зиёд; **говзӯрӣ кардан** а) зӯри зиёд нишон додан; б) *мач.* зулму ситам кардан.

ГОВИГАРӢ *гаоигарӣ* беадабӣ; бефаҳмӣ, бефаросатӣ.

ГОВИЗАНА *гаоизне* номи навое аз мусиқӣ.

ГОВӢ *гаоӣ* 1. *марбут ба гов.* 2. таҳияшуда ё бадастомада аз гов. 3. *мач.* нодонӣ, аблаҳӣ, беҳирадӣ.

ГОВКАШ *гаокаш* бардорандаи гов, пурзӯр, боқувват.

ГОВКИСА *гаокисе* гове, ки дорои лакҳои

- сафеду сиёҳ аст; $\diamond$ **говкиса ба чарм андар будан** оқибати кор маълум набудан.
- ГОВЛАНД(Ӣ)** گولند(ی) *гуфт.* мисли гов калону бешуур; беақл, лаванд.
- ГОВМАЛАХ** گوملخ *зоол.* як чинси малахи калон.
- ГОВМАРГӢ** گاومرگی *тиб.* вабои гов, говмири.
- ГОВМЕШ** گاو میش *зоол.* чорпоест аз чинси гов, ки тани бузург, гардани ғафси кӯтоҳ ва шохҳои калони хамида дорад.
- ГОВМИРӢ** گاو میری *ниг.* **говмаргӢ.**
- ГОВМОНАНД** گاو مانند *монанди гов, ба сони гов, шабеҳи гов.*
- ГОВМОҲӢ** گاو ماهی *зоол.* делфин.
- ГОВОРА I** گواره *шакли кӯтоҳшудаи гоҳвора II гаҳвора.*
- ГОВОРА II** گواره *кит.* галаи гов, подаи гов.
- ГОВОҲАН** گاو آهن *кишов.* олати оҳанинест, ки ба нӯги испор (омоч) насб карда, заминро шудгор мекунад, поза, оҳани омоч, оҳани чуфт.
- ГОВПАЙКАР** گاو پیکر *одами кавихайкал, бузургчусса, говҳайат; гурзи говпайкар ниг. говсар (гурзи говсар).*
- ГОВПАРАСТ** گاو پرست *он ки говро маъбудӣ худ қарор дода, парастииш мекунад.*
- ГОВПАРАСТӢ** گاو پرستی *амали говпараст (говпарастӣ ва муқаддас шумурдани он барои гурӯҳе аз мардуми Ҳинд хос аст).*
- ГОВПОӢ** گاو پای *чаронидани говҳо; нигоҳубини гов, говбонӣ, подабонӣ.*
- ГОВПОӢ** گاو پای *парвоқунандаи гов, говбон.*
- ГОВПӢСТ** گاو پوست *1. пӯсти гов, ки дар он зар мерехтанд. 2. маҷ. воҳиди андозагирии вазн, кинтор (воҳиди андозагирии вазн, ки ба 57-59 кг баробар будааст).*
- ГОВРАВҒАН** گاوروغن *равғане, ки аз маскаи гов таҳия мешавад, равғани зард.*
- ГОВРАНГ** گاورنگ *говмонанд; гурзи говранг ниг. говсар (гурзи говсар).*
- ГОВРИШ** گاوریش *1. гуфт.* он ки риши дарози ғули дорад. *2. маҷ.* одами ғул, аҳмақ, аблаҳ, бефаҳм.
- ГОВРОН** گاوران *ронандаи говҳо дар вақти чуфтронӣ ё бурдан ба чарогоҳ.*
- ГОВРОНА** گاورانه *калтаки говронӣ, чӯбдасти говрон.*
- ГОВРОНӢ** گاورانی *рондани говҳо ба чарогоҳ ва ғ.*
- ГОВРӢӢ** گاوروی *он ки рӯяш монанди гов аст, говчеҳра, говшакл.*
- ГОВСАНДУҚ** گاو صندوق *сандуқи калони оҳанӣ барои нигоҳдории пул ва ашёи қимат.*
- ГОВСАР** گاو سر *1. чӯбе, ки дар болои чодар ё хайма насб мекунад. 2. ниг. говсор: гурзи говсар. 3. аз айбҳои асп.*
- ГОВСОР** گاو سار *ба шакли сари гов, говмонанд, говшакл; гурзи говсор таър.* гурзе, ки сараш монанди сари гов ва шохдор будааст.
- ГОВТАБӢӢ** گاو طبعی *кит., маҷ.* аблаҳӣ, нодонӣ, беҳирадӣ.
- ГОВТОЗ** گاو تاز *киноя аз касе, ки лофи зӯрмандӣ ва паҳлавонӣ мезанад ва худро ба душман ғолиб нишон медиҳад.*
- ГОВТОЗӢ** گاو تازی *киноя аз таҳдид, тарсонидан.*
- ГОВХАЛТА** گاو خلته *халтаи калон.*
- ГОВҲОНА** گاو خانه *биное барои баста нигоҳ доштани говҳо; оғил.*
- ГОВХӢР** گاو خور *маҷ.* пурхӢр, бисӢрхӢр.
- ГОВЧАРОН** گاو چران *он ки говонро ба чаро мебарад, чаронандаи гов, говпой, говбон.*
- ГОВЧАРОНӢ** گاو چرانی *говпой, говбонӣ.*
- ГОВЧАШМ** گاو چشم *1. он ки чашмаш мисли чашми гов калон аст, чашмқалон, фарохчашм. 2. бот.* бобуна, номи гули берунсафеди дарунзард.
- ГОВЧЕҲР** گاو چهر *кит.* говсурат, говрӯй, говшакл; **гурзай говчеҳр ниг. говсор, гурзи говсор.**
- ГОВЧАЛЛОБ** گاو جلاب *он ки чорпоро харида,*

бо фоидааш мефурӯшад, савдогари чорпои калон, молчаллоб.

ГОВЧАЛЛОБӢ گاوچلابي амал ва шуғли говчаллобӣ, молчаллобӣ.

ГОВЦИГАР گاوچگر маҷ. нотарс, далер, часур.

ГОВЧУССА گاوچته говпайкар, одами тануманд.

ГОВЧӢШ گاوچوش ниг. говдӢш.

ГОВЧӢШӢ گاوچوشى ниг. говдӢшӢ.

ГОВШИР گاوشير бот. гиёҳи алафӣ аз хонаводаи чаъфарӣ, ки шираи он хосияти давоӣ дорад.

ГОЗ I گاز 1. газиш, газидан бо дандон. 2. анбӯри мехкашӣ; анбӯр. 3. қайчии тоқбури.

ГОЗ II گاز кит. дарахти қоч, санавбар.

ГОЗ III گاز ниг. газ.

ГОЗА گازه ниг. коза.

ГОЗУР گازور кит. либосшӯӣ, чомашӯӣ, шустагар, козур.

ГОЗУРГОҲ گازورگاه ҷои гозурӣ, ҷои чомашӯӣ.

ГОЛ I گال кит. 1. гурезиш, гурехтан. 2. овози баланд.

ГОЛ II انگل. گال варз. холи бурд, ки дар бозии футбол, чавгон, хоккей ва ғ. баъди аз дарвоза гузаронидани тӯб ҳисоб мешавад.

ГОЛИДАН گاليدن кит. 1. овози баланд баровардан, фарёд қардан. 2. гурехтан, дур шудан, канора гирифтан.

ГОЛЛАНДӢ گالندى 1. мансуб ба давлати Голландия. 2. намояндаи миллати голландӣ.

ГОМ گام кит. фосилаи байни ду пой дар вақти рафтан, қадам.

ГОМОФОНИЯ ю. گامافانيه мус. навъе аз мусикии бисёровоза, ки дар он як овоз мавқеи муҳим дошта, овозҳои дигар ба он ҷӯр мешаванд.

ГОМШУМОР گامشمار :ба гомшумор роҳ рафтан кит. бо эҳтиёт роҳ рафтан.

ГОРД фр. گارد ниг. гвардия.

ГОРИЛЛА انگل. گاريله зоол. маймуни калони одамшакл, ки дар Африқои Марказӣ зиндагӣ мекунад.

ГОРМОН ю. گارمان биол. моддаи аз ҷиҳати биологӣ фаъол, ки онро ғадудҳои дарунӣ ҷудо намуда, бевосита ба таркиби хун дохил мекунанд.

ГОСПИТАЛ ю. گاسپيتل беморхонаи ҳарбӣ.

ГОТИКА фр. گاتيکه услуби махсуси санъати меъмории Аврупои Ғарбӣ дар асрҳои XII - XV.

ГОТИКӢ گاتيكي мансуб ба готика; ҳуруфи готикӣ хати махсуси ҳарфҳои гушадор.

ГОФ گاف номи ҳарфи бисту шашуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад мисли ҳарфи «коф» ба адади 20 баробар аст.

ГОҲ گاه 1. ҷой, макон (ба ин маъно бештар ҳамчун ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб меояд: коргоҳ, хобгоҳ, ҷарогоҳ). 2. вақт, замон. 3. баъзан, баъзе вақт: гоҳ..., гоҳ(е)...; гоҳе баъзан, баъзе вақт; он гоҳ он вақт; баъд аз он; чанд гоҳ чанд вақт, муддате; ҳар сари чанд гоҳ ҳар сари чанд вақт, ҳар замон; баъзан, гоҳо; ҳар гоҳ ҳар вақт, вақте, мавриде; ҳеч гоҳ ҳеч вақт, ҳаргиз; гоҳ-гоҳ баъзан, аҳёнан, баъзе вақт; гоҳ-ногоҳ // гоҳу беғоҳ ҳар вақт, ҳар замон; баъзан; вақту бевақт. 4. тахт, авранг, сарир, тоҷу тахт.

ГОҲАНБОР گاهنبار мувофиқи ақидаи динӣ шаш рӯз ё шаш гоҳро (замонро) меғӯянд, ки дар ин муддат Худо дунёро офаридааст; масалан, бино ба китоби Зардушт дунё дар шаш гоҳ (замон) офарида шудааст: дар гоҳи аввал дар муддати чил рӯз – осмонҳо, дар гоҳи дуюм дар муддати шаст рӯз – обҳо, дар гоҳи сеюм дар муддати ҳафтоду панҷ рӯз – замин, дар гоҳи чорум дар муддати сӣ рӯз – растанӣ ва гиёҳҳо, дар гоҳи панҷум дар муддати ҳаштод рӯз – ҳайвонот ва дар гоҳи шашум дар муддати ҳафтоду панҷ рӯз – одам; ҳар яке аз ин гоҳҳо номи махсусе дорад.

ГОҲАНГОН گاهنگان нуч. Роҳи Каҳкашон.

ГОҲБОР گاهبار ниг. гоҳанбор.

ГОҲВОР گاهوار ниг. гоҳвора.

ГОҲВОРА گاهواره ниг. гаҳвора.

ГОҲГИР *گاه گیر* он ки дар корҳо чиддӣ нест ва фақат гоҳ-гоҳ аз худ чиддияту серталабӣ зоҳир мекунад; он чи, ки хеле ба нудрат пайдо мешавад.

ГОҲӢ *گاهی* *kit.* 1. мансуб ба гоҳ. 2. тахтнишин, подшоҳ.

ГОҲО *گاهها* гоҳе, баъзан, баъзе вақт, гоҳ-гоҳ.

ГОҲНОМА *گاهنامه* тақвим, чадвали солу моҳу рӯз бо сония, дақиқа ва соат.

ГОҲЧӢӢ *گاهجوی* *kit.* чӯяндаи тахти подшоҳӣ.

ГОҲШУМОРӢ *گاهشماری* нигоҳ доштани ҳисоби солу моҳу рӯз; тақвим, солшуморӣ.

ГОҶ *گاج* аҳмак, аблаҳ; каллакаду: **одами гоҷ; гоҷ кардан** *касера* аҳмак кардан, фанд додан, фиреб додан касеро.

ГОЧИГАРӢ *گاجی گری* *ниг.* **гоҷӣ.**

ГОҶӢ *گاجی* аҳмақӣ, аблаҳӣ; бефаросатӣ; **гоҷигарӣ кардан** рафтору гуфтору номакбул кардан (*аз қабилӣ сабуқӣ, беадабӣ, худситоӣ ва ғ.*).

ГОШТАН *گاشتن* 1. гардондан, гардонидан (*сарро, рӯйро*). 2. давр занондан.

ГРАЖДАНИН *گرژدнин* *ниг.* **шаҳрванд;** табаа, фукаро.

ГРАЖДАНӢ *گرژدنی* 1. *ниг.* **шаҳрвандӣ:** ҳуқуқи граждани. 2. ғайриҳарбӣ, ғайринизомӣ: **авиатсия (ҳавонаймоии) граждани;** **мудофияи граждани** *ниг.* **мудофия;** **никоҳи граждани** қайди никоҳ дар идораи давлатӣ (*бе риояи расму русуми анъанавӣ ва динӣ*); **чанги граждани** муборизаи мусаллаҳона байни синфҳо ва гурӯҳҳои иҷтимоии дохили як давлат, чанги шаҳрвандӣ, чанги дохилӣ.

ГРАММ *фр.* *грам* воҳиди ченаки вазн дар системаи метрӣ, ки аз ҳазор як ҳиссаи килограмм буда, ба вазни як мукааб сантиметр об баробар аст.

ГРАММАТИКА *ю.* *грамматика* 1. *збш.* қисми забоншиносӣ, ки қоидаҳои сохтан, тағйир дода истифода бурдани калимаву ибораҳо ва хелҳои ҷумла, яъне морфология ва синтаксисро дар бар мегирад, сарфу наҳв. 2. китобе, ки дар он қоидаҳои сарфу наҳв баён ёфтааст, дастури забон.

ГРАММАТИКӢ *گرامتیکي* *мансуб ба грамматика:* хатои (ғалати) грамматикӣ.

ГРАНАТА *олм.* *گرنته* *х.* норинҷак, як навъ лавозимоти чангӣ барои нобуд кардани қувваҳои зинда ва техникаи чангии душман, ки ба воситаи тӯп ва ё дастӣ ба нишон мепартоянд.

ГРАНАТААНДОЗ *گرنته انداز* 1. сарбозе, ки аз силоҳи гарнатапартоб истифода мекунад. 2. силоҳи гарнатапартоӣ, гранатамёт.

ГРАНТ *گرت* шакли маблағгузори иловагӣ барои корҳои тадқиқотии илмӣ, ки ба тарзи озмун пешниҳод карда мешавад.

ГРАФ *ю.* *گرف* унвони ашрофӣ ва соҳиби ин унвон.

ГРАФИКА *گرافیکه* 1. навъи санъати тасвирӣ, ки расмҳои ба воситаи хату рахҳои сиёҳ (*бе истифодаи рангҳои гуногун*) мекашанд; асарҳои ин навъи санъати тасвирӣ, сиёҳқалам. 2. *збш.* маҷмӯи воситаи хати забон, таҳқиқи таносуби хат ва ово дар забон.

ГРЕЙДЕР *англ.* *گریدر* *тех.* мошини ҳамворкунандаи сатҳи роҳҳо пеш аз сангфарш кардан ва асфалт пӯшонидан.

ГРИМ *фр.* *грим* ранг ва ҳамираҳои махсусе, ки актёрон намуди зоҳирии худро дигар мекунанд.

ГРИПП *фр.* *грипп* *тиб.* касалии вазнини сирояткунанда ва тез паҳншавандаи роҳҳои нафасгирии инсон, ки табу ларза, дарди сару мушакҳо, сулфаю зуком аз аломатҳои он ҳисоб мешаванд, зуком.

ГРОССМЕЙСТЕР *олм.* *гроссmeister* 1. унвони олии варзишӣ оид ба шохмот ва шашка. 2. устои шохмот ё шашка, ки ба ин унвон сарфароз гардидааст.

ГУВОЖА *گوژه* шӯҳӣ, мазох, масҳара; **гувожа задан** масҳара кардан, сарзаниш кардан, таъна задан.

ГУВОЛИДАН *گواییدن* андӯхтан, анбор кардан, анбоштан; болидан, нумӯъ кардан.

ГУВОР *گوار* 1. гуворо, созгор, форум; хушнуру хушзеҳн, ширин, лаззатнок. 2. *ҷузъи насими баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои гуворанда, гуворишшаванда, ҳазмшаванда:*

хушгувор, бадгувор, осонгувор.

ГУВОРАНДА گوارنده *сифати феълии замони ҳозира аз гуворидан*; гуворо, ҳазмшаванда.

ГУВОРАНДАГӢ گوارندگی *шакли дигари сифати феълии замони ҳозира аз гуворидан*; хушгуворӣ, гуворо будан, дилчаспӣ.

ГУВОРИДАН گواریدن *кит.* 1. ҳазм шудан. 2. хушу форам омадан, форидаан (*дар бораи хӯрданиҳо*).

ГУВОРИШ گواریش *кит.* 1. *исми феълӣ аз гуворидан*; ҳазм, ҳазмкунӣ. 2. *тиб.* маъҷуне ё таркибе, ки барои зуд ҳазм кардани хӯрок меҳӯранд.

ГУВОРО گوارا *хушмаза, хуштаъм, хушҳазм; мувофиқи табъ ва завқ, матбӯъ, форам; гуворо омадан* форам будан; писанд афтодан.

ГУВОРОӢ گوارایی *гуворо будан, форамӣ, матбӯъ будан.*

ГУВОРОН گواران *ниг.* гуворо.

ГУВОҲ گواه *шоҳид, шаҳодатдиханда; гувоҳ нишон додан // гувоҳ овардан* касеро ё чизеро барои тасдиқи амале шоҳид қарор додан; **гувоҳ шудан** шоҳид шудан.

ГУВОҲИНОМА گواهنامه *ниг.* гувоҳнома.

ГУВОҲӢ گواهی *шоҳидӣ, шаҳодат, гувоҳ будан (шудан); гувоҳӣ додан* шаҳодат додан, далели чизе будан; **дил гувоҳӣ додан** боварӣ доштан; яқинан доништан.

ГУВОҲНОМА گواهنامه *ниг.* шаҳодатнома.

ГУВОШТАН گواشتن *гуворидан.*

гудоз گداز 1. *асоси замони ҳозира аз гудохтан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои гудозанда: ҷӯянгудоз, пӯлодгудоз, ҷонгудоз...*

ГУДОЗ گداز 1. гудозиш, обшавӣ, гудохташавӣ. 2. *мач.* сӯзиш, дард, алам; **сӯзу гудоз** азоб, машаққат; алам, ғаму андӯхи бисёр.

ГУДОЗА گدازه *моддаҳои сӯзон, ки аз кӯҳҳои оташфишон берун мерезанд, гудохта, тафта.*

ГУДОЗАНДА گدازنده *қобили завб, гудозпазир, оҳан ё филизи дигар, ки обшаванда аст.*

ГУДОЗВАР گدازور *танакор.*

ГУДОЗГАР//ГУДОЗИШГАР گدازگر//گدازشگر *он ки филизотро мегудозад, гудозанда.*

ГУДОЗИДА گدازیده *сифати феълии замони гузашта аз гудохтан*; обшуда, завбшуда, гудохташуда.

ГУДОЗИДАН گدازیدن *тарзи бавоситаи гудохтан*; об кардан.

ГУДОЗИШ گدازش *исми феълӣ аз гудохтан*; аз ҳолати сахтӣ ба ҳолати моеъ гузаштани модда бо таъсири гармӣ, завб.

ГУДОЗИШГАР گدازشگر *ниг.* гудозгар.

гудохт گداخت *асоси замони гузашта аз гудохтан.*

ГУДОХТА گداخته *сифати феълии замони гузашта аз гудохтан*; гудоза; **гудохта шудан** об карда шудан, завб шудан.

ГУДОХТАН گداختن 1. моддаи сахтро ба воситаи гармои баланд моеъ гардонидан, об кардан. 2. об шудан, завб шудан. 3. *мач.* азоби бисёр кашидан, дар азоб сӯхтан; ниҳоят ғам хӯрдан.

ГУДОХТАНӢ گداختنی 1. *сифати феълии замони оянда аз гудохтан.* 2. гудохта–шаванда, қобили гудозиш; он чи бояд гудохта шавад.

ГУДРОН فر. گودران *моддаи аз партови нафт ҳосилшуда, ки ҳамчун сӯзишворӣ, маводи оикқорӣ дар симҳои барқ ва барои фарши роҳҳо истифода мешавад, қатрон, қир.*

ГУЖОР گژار *кит.* сангдони мурғ, ҷиғилдони мурғ, чинадони мурғ.

гузар گزر 1. *асоси замони ҳозира аз гузаштан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои гузаранда: тезгузар, зудгузар.*

ГУЗАР گزر 1. гузаштан, гузариш; **роҳи гузар** гузаргоҳ, роҳи равуо. 2. ҷои убур, гузаргоҳ; роҳи рафтумад. 3. сероҳа ё чорроҳаи шаҳру деҳот, ки дар он мағозаву дӯконҳои гуногун, ҷойхонаву сартарошхона ва ғ. воқеъ аст. 4. *таър.* воҳиди ҳудудии маъмури дар шаҳру деҳоти Осиёи Миёна то инкилоби Октябр (*мас., гузари Сӯзангарон дар Бухоро, гузари Чинор дар Кӯлоб ва ғ.*), маҳалла; **гузар афтодан** ба ҷое иттифоқан аз ҷое гузаштан, тасодуфан аз ҷое убур

кардан; **гузар доштан** а) гузаштан, убур кардан аз чое ё рохе; б) рафтан ба сӯе, омадан ба назди касе; **гузар кардан** а) гузаштан, гузашта рафтан; б) *киноя аз* вафот кардан.

ГУЗРАНДА گذرنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз гузаштан*. 2. гузашта раванда, раҳгузар: **диққати гузарандаро ба худ чалб мекард**. 3. сирояткунанда: **касалиҳои гузаранда; феъли гузаранда** *грам.* феъле, ки амали он ба мафъул (пуркунанда) мегузарад, феъли мутааддӣ; *муқоб.* **монда** (*аз қабил* дидан, овардан, хӯрдан).

ГУЗАРГАХ گذرگاه *ниг.* гузаргоҳ.

ГУЗАРГОҲ گذرگاه *ҷои* гузаштан, маъбар, убургоҳ; **гузаргоҳи об** *ҷои* равон шудани об, чараёнгоҳи об, маҷро.

ГУЗАРИШ گذرش *исми феълӣ аз гузаштан*; гузаштан аз як ҷой ба ҷои дигар; **давраи гузариш** замони табдили як ҳолат ба ҳолати дигар.

ГУЗАРӢ گذرى гузаранда, убуркунанда.

ГУЗАРО گذرا 1. гузаранда, гузашта, нопойдор, раванда; **гузарои роҳ** гузарандаи роҳ, роҳгузар. 2. *маҷ.* ҳар чиз ё касе, ки аз ягон ҷиҳат ё сифат аз ҳад гузаштааст ва ё бартариӣ зиёде дорад: **аҳмаки гузаро, донои гузаро, хушхати гузаро; ноинсофии гузаро киноя аз** камоли ноинсофӣ, ноинсофии аз ҳад зиёд. 3. *маҷ.* бурро, тез.

ГУЗАРОН گذران *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз гузаштан*; 1. гузаранда; **гузарони роҳ** роҳгузар. 2. *маҷ.* бебақо, нопойдор, фонӣ: **умри гузарон, дунёи гузарон**.

ГУЗАРОНАНДА گذراننده *сифати феълии замони ҳозира аз гузарон(и)дан*.

ГУЗАРОН(И)ДАН گذرانیدن//گذرانیدن *тарзи бавоси-таи гузаштан*. 1. чизеро аз даруни чизе убур додан (*мас.*, *риштаро аз сӯрохи сӯзан*); чизеро ба воситаи чизе интиқол додан. 2. касеро ё чизеро аз чое ба ҷои дигар бурдан; тағйир додани ҷои касе ё чизе; **аз дарё гузаронидан** ба он тарафи дарё убур додан, ба он тарафи дарё гирифта гузаштан. 3. гирифта бурдан, убур кунондан, гирифта гузаштан. 4. ба сар бурдан, тай кардан; **рӯз(ро) гузаронидан** умр ба сар бурдан,

зиндагӣ кардан; **умр гузаронидан** умр ба сар бурдан, зиндагӣ кардан. 5. анҷом додан, ба охир расондан. 6. рӯнавис кардан, аз рӯи матне бардошта навиштан, нақл кардан. 7. ташкил кардан, барпо намудан: **мачлис гузаронидан, намоиш гузаронидан**; **аз дами шамшер гузаронидан** куштан, қатл кардан; **аз дил гузаронидан** фикр кардан, хаёл кардан; **аз назар гузаронидан** а) дида баромадан, баррасӣ кардан; б) муоина намудан; тамошо кардан; **аз сар гузаронидан** паси сар кардан, ба сар бурдан, дидан, сипарӣ кардан; **аз ҳад гузаронидан** аз доираи эътидол берун баромадан, аз андоза таҷовуз кардан, ифрот кардан; **нафас нагузаронида** беист, таваққуф накарда, дам нагирифта (*мас.*, гап задан).

гузашт گذشت *асоси замони гузашта аз гузаштан*.

ГУЗАШТ گذشت 1. гузариш, мурур, гузашта рафтан: **гузашти айём**. 2. *маҷ.* даст кашидан аз нафъи худ ба нафъи каси дигар; **гузашт кардан** бахшидан, ба манфиати каси дигар аз баҳри чизе баромадан; аз қимати аслиаш кам кардан.

ГУЗАШТА گذشته 1. *сифати феълии замони гузашта аз гузаштан*. 2. он ки ё он чи аз чое гузашта рафтааст, рафта, убуркарда. 3. пеш, пешин, пешина, собиқ. 4. вақти пеш, пештар, собиқ. 5. он чи аз сар гузаштааст, саргузашт; **замони гузашта** а) давраи пеш; б) *грам.* яке аз се замони асосии феъл, ки амалу ҳолати пеш аз замони нутқи гуянда воқеъшуда ё амали ба охир расидаеро ифода мекунад, мозӣ; **дере нагузашта...** пас аз андаке вақт, баъди андаке, баъд аз фурсате; **гузашта рафтан** наистода рафтан, таваққуф накарда роҳи худро давом додан; **аз рӯи касе гузашта натавонистан** хоҳиши касеро рад карда натавонистан.

ГУЗАШТАГАРОӢ گذشته گرايي *гароиш доштан* ва бартарӣ додан ба ҳодисаҳои гузашта, парастии қору бори гузаштагон.

ГУЗАШТАГОН گذشتگان *ҷ.* **гузашта**; 1. пешиниён, қадимиҳо. 2. падару бобоҳои раҳматкарда.

ГУЗАШТАН گذشتن 1. гузар кардан, убур кардан аз чое, раҳгузар шудан аз чое ё аз пешии касе; аз чое ба чое рафтан. 2. дохил шудан, даромадан; нуфуз кардан (*аз байн ё даруни чизе ба чое*). 3. ҷорӣ шудан, равон

гаштан (*мас., об аз банд*). 4. мурур кардан, сипарӣ шудан, тай шудан; **мавсими чизе гузаштан** мавсими чизе паси сар шудан, мавсими чизе тамом шудан; **синнаш аз панҷоҳ гузаштааст** синнаш аз панҷоҳ зиёд аст. 5. интиқол ёфтан аз ҳолате ба ҳолате, табдил ёфтан, тағйир ёфтан: **гузаштани тағйироти микдорӣ ба сифатӣ**. 6. *мач.* вафот кардан, мурдан, фавтидан, даргузаштан. 7. пеш рафтани, пешсаф шудан: **Аҳмад дар мусобиқа аз ҳама гузашт**. 8. *мач.* зикр шудан, қайд гаштан. 9. аз даъво ё ҳаққи худ сарфи назар кардан; аз баҳри чизе гузаштан, талаб накардан (*қарзро*). 10. *гуфт.* пардохтан, машғул шудан; **дарси нав гузаштан** мавзӯи дарси навро мавриди омӯзиш қарор додан. 11. *дар таркибҳои феълӣ омада, маънои қаблан анҷом ёфтани амалро ифода мекунад:* **гуфта гузаштан, маълумот дода гузаштан; истода гузаштан** таваккуф намудан (*барои шарҳу баён*); **аз баҳри чизе гузаштан** сарфи назар кардан, даст кашидан, тарк кардан; **аз гуноҳи касе гузаштан** гуноҳи касеро бахшидан; **аз дунё гузаштан** вафот кардан, мурдан; **аз имтиҳон гузаштан** а) санҷида шудан; б) комёб шудан дар имтиҳон, баҳои мусбат гирифтани дар имтиҳон; **аз касе камбудие гузаштан** *гуфт.* аз касе сар задани камбудие, ба вуқӯъ пайвастании нуқсоне аз тарафи касе; **аз пеши касе гузаштан** а) *ниг.* **пеш (аз пеши касе гузаштан)**; б) аз имтиҳони касе гузаштан; кӣ будан ва ба чӣ қодир будани худро ба касе нишон додан; **аз сари касе гузаштани чизе** бо касе рӯй додани ҳодисае (воқеае); **аз ҳад гузаштан** аз андоза берун шудан; ба дараҷаи ниҳой расидан; **ба (дар) дил гузаштан** фикр кардан, ҳаёл намудан; **ба тарафи касе гузаштан** пайрави касе шудан, дар паноҳи касе шудан; аз касе тарафдорӣ кардан; **дар (ба) хотир гузаштан** ба ёд расидан, ба хотир омадан; **чашми касе нагузаштан** дида ё хонда натавоништан ба иллати заифии чашм.

ГУЗАШТАНИ *گذشتنی* 1. *сифати феълӣи замони оянда аз гузаштан*; барои гузаштан қулай, гузаштанбоб: **чоӣ гузаштани**. 2. гузаштан хоستان: **гузаштани будан, гузаштани шудан**.

ГУЗАШТКУНАНДА *گذشت کننده* гузаранда, бахшоянда, шахси боандеша.

ГУЗИДА *گزیده* 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз гузидан*; интиҳобшуда. 2. мунтахаб, мумтоз; бех, беҳтарин.

ГУЗИДАН *گزیدن* баргузидан, интиҳоб намудан, чудо карда гирифтани, чида гирифтани; **хуш кардан, писандидан; канора гузидан** канорагирӣ кардан, дур шудан; **манзил гузидан** чоеро барои истиқомат интиҳоб кардан, сокин шудан; **машғули гузидан** машғул шудан, шуғл доштан.

гузин *گزين* 1. *асоси замони ҳозира аз гузидан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии гузинанда:* **хилватгузин, вожагузин**.

ГУЗИН *گزين* 1. гузида, интиҳобшуда; хоста-шуда: **гузин кардан** интиҳоб кардан, баргузидан. 2. *мач.* сазовор, муносиб, лоик.

ГУЗИР *گزين* раҳой, халосӣ; чора, илоҷ; **гузир надоштан** илоҷ надоштан; **гузир нест** (қоре, ки) накарданиш мумкин нест, лоилоҷ бояд карда шавад, ногузир аст.

гузор *گزار* 1. *асоси замони ҳозира аз гузоштан ва гузор(и)дан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии а) вазъкунанда, чорикунанда: конунгузор, бидъатгузор; б) озодкунанда, барпокунанда: бунёдгузор, поягузор; в) таъминкунанда: сиёсатгузор, коргузор; г) гузаранда, убурунанда, дарёгузор, раҳгузор*.

ГУЗОР *گزار* 1. гузаштан, гузариш; **гузори касе ба чое афтодан** гузаштани касе аз чое; иттифоқан рафтани касе ба чое. 2. амали гузаштан, убурун, гузар. 3. гузаргоҳ, чоӣ гузар. 4. *мач.* буриш, амали буридан.

ГУЗОРА I *گزاره* гузор, гузариш, убурун; **гузора шудан** убурун кардан, гузаштан, сӯроҳ карда гузаштан аз чизе.

ГУЗОРА II *گزاره* аз ҳад гузаранда, аз ҳад зиёд, бисёр.

ГУЗОРАНДА *گزارنده* 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз гузоштан*. 2. ба сахнагузоранда, таҳиягар: **гузорандаи намоиш**. 3. сӯроҳкунанда, шикофанда.

ГУЗОРД *گزارد* амали гузарондан ва убурун додан.

ГУЗОРАН *گزاردن* *ниг.* гузоштан.

ГУЗОРИДАН *گزاريدن* 1. адо кардан, ба чо овардан. 2. *мач.* арз кардан, гуфтани; **шукр гузорида** шукр кардан.

ГУЗОРИШ *گزارش* 1. гузоштан, мондан,

вогузор кардан, супоридан; **гузориши масъала** масъалагузорӣ, гузоштани масъала. 2. баён, шарҳ; **гузориши ахвол** баёни ҳол; **гузориши илмӣ** суханронии мухтасар доир ба мавзӯи баҳс дар маҳфили илмӣ. 3. нав. навъи хабар бо сӯхбат ва намоиш аз ҷои воқеа дар бораи рӯйдодҳои рӯз (*дар матбуот, радио, телевизион*). 4. дархост; ҳисобот.

ГУЗОРИШГАР گزارشگر 1. баёнгар, шарҳу эзоҳдиҳанда, баёнқунанда. 2. шарҳи рӯйдодҳои рӯз (*дар матбуот, телевизион ва радио*). 3. маҷ. суратгар, наққош.

ГУЗОРИШДИХӢ گزارشدهӣ хабардиҳӣ; суханронӣ, ҳисоботдиҳӣ.

ГУЗОРИШНОМА گزارشنامه баённома, иттилооти хаттӣ (*дар бораи воқеа*).

ГУЗОРИ گزارى *марбут ба гузор*; гузаранда.

ГУЗОШТАН گزاشتن 1. мондан, ниҳодан: **болои ҳам (ба замин)** гузоштан, **ба киса** гузоштан. 2. тарк кардан, раҳо кардан. 3. боқӣ гузоштан, аз худ ба ёдгӯр мондан, асар (нишона) мондан. 4. мавкуф кардан, мондан; ба таъхир андохтан: **ба вақти дигар гузоштан**. 5. роҳ додан, имкон додан (*ба коре, чизе*); **ба истироҳат гузоштан** ба истироҳат сар додан. 6. ба коре мондан, таъйин кардан; **имзо гузоштан** имзо кардан, даст мондан; **лона гузоштан** лона мондан, ошён сохтан; **қадам гузоштан // по гузоштан** шурӯъ ба рафтан кардан; роҳ рафтан; **ном гузоштан** номидан, ном мондан; **осуда гузоштан** ба ихтиёри худ мондан, ба ҳоли худ мондан; **сахм гузоштан // ҳисса гузоштан** ба коре ё чизе сахми худро ҳамроҳ кардан; **ба майли (ҳоли) худ гузоштан** ба ихтиёри худ мондан; **ба номи касе гузоштан** ба исми касе номидан, мавсум ба номи касе кардан (*чизе ё ҷоеро*); ба номи касе номгузорӣ кардан.

ГУЛ گل 1. гунча ва ё муғчаи вошудаи гиёҳон ва дарахтон, барғҳои рангини ба ҳам пайваста, ки баъзе гиёҳон ва дарахтон дар шоҳаҳои худ ҳосил мекунанд ва аз он тадричан тухм ё мева пайдо мешавад, шукуфаи гиёҳон ва дарахтон. 2. гиёҳное, ки барои гулҳои рангоранг ва хушбӯяшон мекоранд; **гули даштӣ** гули сахроии худрӯй; **гули навруста** гули аввали баҳор; гули навшукуфта; **гули наврӯзӣ** гули аввали баҳор; **гули намозишом** гуле, ки вақти

нишастии офтоб кушода мешавад, гули шомӣ; **гули нор** гули анор; гули ба сурҳӣ моил, гули сурх; **гули ошиқи печон** гуле, ки шоҳаи он ба ҳар чизи ба вай наздик печида боло меравад; **гули пажмурда** гули афсурда; **гули садбарг** гули сурх, сафед ё гулобии калон-калони сербарг, вард; **гули хайрӣ** растание, ки гулҳои сафед, сурх ё бунафш дорад ва дар тибби халқӣ истифода мешавад, тугмачагул; **гули хандон** а) гули шукуфта; б) маҷ. ҷавони шоду хандон; **гули ҳамешабахор** а) гули доимсабз, гули ҳамешашукуфон; б) маҷ. рӯи маҳбуба; **айёми гул // мавсими гул** вақти шукуфтани гул; мавсими баҳор; **иди гул** иди баҳор; вақти нашъунамои гулҳо; **фасли гул** а) мавсими шукуфтани гул; б) кино аз баҳор. 3. маҷ. бехтарин чиз, зубдаи ҳар чиз. 4. маҷ. ҳар чизи нозук ва латиф ё ҳар шахси азиз ва маҳбуб; *ба таври истиора*: **гули орзу**, **гули рухсор**, **гули боғи умед**. 5. нақшу нигоре, ки ба шакли гул дар деворҳо кашида ё ба матоъҳо бофта мешавад; **гул андохтан // гул партофтан** ба чизе нақшу нигор кашидан, ҳар хел тасвир даровардан ба чизе; **гул дӯхтан** ба рӯи матоъ бо сӯзану ришта тасвир даровардан, гулдӯзӣ кардани матоъ. 6. маҷ. сурхакон (*бемориҳои хавфнок*): **гул баровардан; гул кардан** а) шукуфта шудан, шукуфтани дарахтҳои мева ва растаниҳо; б) маҷ. боло рафтан, авҷ гирифтани чизе ё коре: **гул кардани санъати чумхурӣ**; в) маҷ. масрур гаштан, шоду хандон шудан; завқу шавқ пайдо кардан; **гул партофтан** а) аз гул баромадан; б) ҳосил набаста рехтани гули растаниҳо; **гул пошидан // гул фишондан (афшондан)** ба роҳи касе ё ба рӯи чизе гул партофта, муҳаббату самимият изҳор кардан; **аз гул баромадан** гул партофта ба ҳосил даромадан; **гули сари сабад** чизи бехтарин, писандидатарин, одами азизтар ва бақадртар дар байни як гурӯҳ, зинатбахши маҳфилҳо; **гули чашм** як навъ доғи сафед, ки дар чашми одам пайдо мешавад; **гули шамъ** (чароғ) сари нимсӯхтаи пилтаи чароғу фатилаи шамъ; **гул буридан** дар коре маҳорати аз андоза берун нишон додан; **гул буридан дар гап задан; гул-гул шукуфтан** а) аз ҳад зиёд хурсанд шудан; болидан; б) нашвунамо кардан, ривочу равнақ ёфтан, тараққӣ кардан; **гули мақсад чидан** ба мақсад расидан; **гули умеди касе шукуфтан** ба орзу расидан; **аз гул нозук будан** хеле нафис будан; бисёр нозук будан; **аз сад гул якҷаш нашукуфтан** ҳоло ҳама чиз дар пеш будан; акнун зоҳир шудани қувваю

равнак, ханӯз чавон будан; **гул бе хор намешавад** (*мақ.*) // **гул хор дораду асал – ору** (*зарб.*) а) ҳар чизи хуб чихати баде ҳам дорад; б) ганҷ бе ранҷ муяссар намешавад: **одамӣ аз гул нозуку аз санг – сахт** (*мақ.*)

ГУЛА گله афзори кори бофандагист, ки вақти кор торхоро боло-поин бурда, дар байни онҳо барои пуд роҳ мекушояд: **гулаи ресмонӣ**.

ГУЛАК گلک 1. *шакли тасгир ва навозишии гул.* 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа. 3. *маҷ.* бача, фарзанд.

ГУЛАКДҶҶ گلک دوزى *ниг.* гулдӯзӣ.

ГУЛАНГДОН گلنگدان ҳ. милаи филизии саркаче, ки бо ҳаракати рафтуомад фишангро ба даруни хизонаи туфанг мебаррад ва пукаи фишангро берун меандозад.

ГУЛАНГУБИН گلانگبین гулқанди асалӣ, ки аз гулу асал тайёр карда мешавад.

ГУЛАНДОЗ گل انداز *сохт.* намое, ки дар бинокорӣ аз хишти пухта ба шакли гул сохта мешавад.

ГУЛАНДОМ گل اندام нозукбадан, латифпайкар: **духтари гуландом**.

ГУЛАНДОХТА گل انداخته 1. растанӣ ва ё дарахте, ки гул андохтааст. 2. *маҷ.* афрӯхта ва сурх.

ГУЛАНОР گل انار 1. ҳар чизе, ки ба ранги гули анор бошад. 2. навъи матоъ, ки гулҳояш сурхи баланд мешавад: **куртаи гуланор, чити гуланор**.

ГУЛАФСОР گل افسار нӯхтаи нозуки бандаш чармин, ки аз болои лаҷом ба сари асп андохта, аспро ба чое мебанданд.

ГУЛАФШОН گل افشان 1. гулпош, гулрез, гулнисор. 2. *тиб.* бемории гузарандаи пӯст аст, ки дар бадан, бештар дар рӯи одам пайдо мешавад.

ГУЛАФШОНӢ گل افشاني *исми амал аз гул афшондан;* гулпошӣ, гулрезӣ; **гулафшонӣ кардан** а) гул нисор кардан, гул пошидан; б) *маҷ.* хунарнамой кардан дар санъати суҳан ва ғ.

ГУЛБАДАН گلبدن *ниг.* гуландом.

ГУЛБАЗМ گل بزم маҳфили шеърхонӣ, ки хонанда гул дар даст байт ё порчаи шеърро бо номи гул қироат карда, сипас гулро ба каси дилхоҳаш месупорад. Он кас шеърхониро бо номи гул давом дода, ин амалро такрор мекунад ва ҳамин тариқ гул давр хӯрдан мегирад (*ин кор одатан дар ҷашнҳои арусӣ сурат мегирад.*)

ГУЛБАНД گل بند 1. банди оханини корд, ки дар пайвандгоҳи теғ ва дастаи он устувор карда мешавад. 2. *маҷ.* боғбон.

ГУЛБАНДӢ گلبندى *мансуб ба гулбанд;* дорои тасвири гул, бо гул ороишфта.

ГУЛБАРГ گلبرگ 1. барги гул, варақи гул. 2. *маҷ.* рӯи зебо; $\diamond$ **гулбарги хандон** а) барги гули навшукуфта; б) маъшуқай соҳибҷамол.

ГУЛБАРГРӢ گلبرگ روى гулрӯӣ, хушрӯӣ, зебо.

ГУЛБАСАР گل بسر гулпӯш, шукуфон: **дарахти гулбасар;** **бодиринги гулбасар** бодиринги наврасида, ки ханӯз гули сарашро напартофтааст.

ГУЛБАХМАЛ گل بخمل *ниг.* гулмаҳмал.

ГУЛБАХМАЛПӢШ گل بخمل پوش *ниг.* гулмаҳмалпӯш.

ГУЛБАХОР گل بهار гули баҳорӣ, гули тару тоза.

ГУЛБЕЗ گل بيز гулпош, гулрез, гулафшон; хушбӯӣ: **боди гулбез**.

ГУЛБИХӢ گل بهي рангҳои таркибии гули биҳӣ ё шукуфай гули биҳӣ, ки ранги норанҷӣ дорад.

ГУЛБОҒ گل باغ боғе, ки гулҳои бисёр дорад, боғи гул, гулзор; *ба таври истиора:* **гулбоғи зиндагонӣ**.

ГУЛБОД گل باد боди гулбез, боди мушкбез.

ГУЛБОДОМ گل بادام 1. гули бодом. 2. нақшу нигор ба шакли гули бодом; **аспи гулбодом** аспӣ сафедчаранге, ки сар то пой баданаш холҳои бодомшакли сиёҳчаи сурхтоб дорад.

ГУЛБОЗ گل باز дӯстдори гул; гулпарвар.

ГУЛБОМ گل بام *кит.* овоз ва садои баланд, гулбонг.

ГУЛБОН گل بان ниғаҳбони гул, боғбон.

- ГУЛБОНГ** گلبنگ 1. садои баланд, бонг, фар-ёд. 2. овози хуш, навои форам (*мисли хониши булбул*); хониш ва суруди чандкаса бо шодмонӣ ва хурӯш. 3. садои асбоби мусиқӣ.
- ГУЛБОР** гулбор гулпош, гулрез, гулафшон.
- ГУЛБОРОН** гулборон кардан гул нисор кардан, фаровон гул рехтан.
- ГУЛБОФТ** гулбофт бо ороиш ва нақшу нигор бофташуда.
- ГУЛБУН** гулбун буттаи гул; буттаи гули садбарг; $\diamond$ гулбуни навруста фарзанди чавон.
- ГУЛБУР** гулбур 1. он ки аз қоғаз ё ягон чизи дигар гул месозад; касе, ки бар рӯи чизҳо нақши гул меандозад: **устои гулбур**. 2. *мач*. устои забардаст дар ҳунари худ.
- ГУЛБУРӢ** гулбури 1. гул сохтан аз қоғаз ё чизи дигар; ба рӯи чизҳо гул андохта зинат додан. 2. нақшунигоршуда, зинатдода бо нақшу нигор.
- ГУЛБУТТА** гулбутта буттаи гул, ниҳоли гул; буттаи гулҳои бӯиданӣ (*мисли садбарг, атргул ва ғ.*), гулбун.
- ГУЛБӮ(Ӣ)** гулбуи он чи бӯи гул дорад; хушбӯӣ, муаттар.
- ГУЛВОЖА** гулвожа вожаи зебо, калимаи зебо.
- ГУЛВОМ** гулвом 1. гулфом, гулранг. 2. *мач*. сурхранг.
- ГУЛГАРДОН** гулгардон касе, ки дар маросими гулгардонӣ гулро ба даст гирифта мегардонад.
- ГУЛГАРДОНӢ** гулгардони маросиме, ки дар он бачагон ё чавонон гули аввали баҳорро ба даст гирифта, барои муборакбодӣ хона ба хонаи мардум мегарданд ва аз онҳо ҳар гуна тӯхфа мегиранд.
- ГУЛГАЧ** гулгач 1. гачи бисёр сафеди нарм, ки бо вай хонаҳоро гачкорӣ мекунанд. 2. девораи бо гулгач андовашуда.
- ГУЛГАШТ** гулгашт 1. сайру гашт дар гулзор ва ҷойҳои дилкушо. 2. гулзор ё боғҳои гул (*ҷои сайру гашти мардум*).
- ГУЛГИРАК** гулгирак қайчии махсус барои буридани сари нимсӯхтаи шамъ ё пилтаи чароғ.
- ГУЛГУЗОРИ** гулгузари гулдаста гузоштан ба пояи ҳайкал ё мазори шахсони таърихӣ.
- ГУЛГУЛ** гулгул 1. гул-гул шукуфтан, пурра шукуфтан, ба тамоми шукуфтан, шукуфон ва хандон. 2. дорои доғҳои сурхи гулмонанд.
- ГУЛГУН** гулгун 1. гулранг, ба ранги гули сурх, сурхранг; сурх: **бодаи гулгун, чехраи гулгун; гулгун кардан** сурхранг гардонидан, сурх намудан; **гулгун гаштан (шудан)** ранги сурх гирифтани, сурх шудан. 2. монанди гул тару тоза ва зебо.
- ГУЛГУНА** гулгуна 1. гулгун, сурхранг. 2. сурхӣ, ки занҳо ба рӯи мемоланд, сурхӣ. 3. *мач*. рухсора, чехра, рӯи зебо.
- ГУЛГУНӢ** гулгуни 1. сурхрангӣ, сурхӣ. 2. *мач*. зебой, хушрӯӣ: **гулгунии ҳаёт**.
- ГУЛГУНКАФАН** гулгункафан *мач*. шахид, он ки чабран кушта шудааст, қурбонии чанг ё ягон ҳодисаи дигари мусаллаҳона; чабран кушташуда.
- ГУЛГУНҚАБО** гулгунқабо 1. сурхпӯш, пӯшандаи қабои сурх. 2. *мач*. зебо хушрӯӣ.
- ГУЛГУНРУХ** гулгунрух *ниг*. **гулгунрухсор**.
- ГУЛГУНРУХСОР** гулгунрухсор сурхрӯӣ, хушрӯӣ, гулрухсор.
- ГУЛГУНСАВОР** гулгунсавор савори аспӣ сурх, аспсавор, савора.
- ГУЛҒАНДА** гулғанда пахтаи ҳаллочишудаи қулӯла, ки барои риштан тайёр мекунанд.
- ГУЛҒАР** гулғар *кит*. пашми нарме, ки аз буни мӯи буз бо шона мегиранд ва аз он шол ва чизҳои дигар мебофанд.
- ГУЛҒУНЧА** гулғунча 1. гунчаи гул, гули ношукуфта. 2. *киноя аз махбуба*.
- ГУЛДАСТ** гулдаст моҳир, санъаткор, ҳунарманд: **устои гулдаст, наққоши гулдаст**.
- ГУЛДАСТА I** гулдаста гулҳои чида якҷоя басташуда, дастаи гул, дастагул.
- ГУЛДАСТА II** гулдаста 1. манораи ду тарафи даромадгоҳи пештоқдори масҷиду мадраса

ва қалбаҳо. 2. ҷои дастагузори теша ва каланд, ки аз рӯи онҳо кадре баланд местида.

ГУЛДОМ گندام доми хурд; дом.

ГУЛДОН گلدان 1. зарфи махсус, ки ба он об андохта, гулҳои чидашударо мегузоранд. 2. тубаки гул.

ГУЛДОР گدار бо нақши гул зинатёфта, гул андохташуда; ҳар чизе, ки нақшу нигор дорад: **косаи гулдор**, **махмали гулдор**, **қолини гулдор**.

ГУЛДУРОС//ГУЛДУРРОС گلدوراس *калимаи тақлиди* овози баланди раъду барқ ё тарқиши давомдори тири тӯп ва мисли ин; **гулдурос задан** садо баровардани раъду барқ, овози ниҳоят баланд баровардан.

ГУЛДУРРОСЗАНОН گلدوراسزنان *феъли ҳол аз гулдуррос задан*.

ГУЛДҶЗ گلدوز он ки ба рӯи матоъҳо нақш медӯзад; касе, ки касбаш ба рӯи матоъҳо гул дӯхтан аст.

ГУЛДҶЗӢ گلدوزى 1. дӯхтани нақши гул ба рӯи матоъ; **гулдӯзӣ кардан** нақши гул дӯхтан бар чизе. 2. гул дӯхташуда, бо нақшу нигор ороишёфта.

ГУЛДҶСТ گلدوست дӯстдори гул, гулбоз; гулпарвар.

ГУЛЗОР گلزار ҷое, ки гулҳои бисёр рӯидааст; гулистон, гулшан, гулбоғ.

ГУЛЗОРБОН گلزاربان ниғаҳбони гулзор, побони гулзор, боғбон.

ГУЛИСТОН گلستان 1. маҳалли рӯидан ва парвариш ёфтани гулҳо, боғи гул, гулбоғ; гулзор. 2. *мач.* ҷои ободу сарсабз; **олам гулистон** ҳама чиз мувофиқи табъ; ҳама чиз хуб ва ба ҷои худ; бисёр хуб, хеле нағз.

ГУЛӢ گلى як навъ матои одии гулдор.

ГУЛКАРАМ گلكرم *бот.* навъи карам, ки гулҳои онро пухта мехӯранд.

ГУЛКАРДА گل کرده 1. *сифати феълии замони гузафта аз гул кардан*; шукуфта, шукуфон (*оид ба дарахт*). 2. *мач.* боравнақ, обод.

ГУЛКОР گلکار 1. гулпарвар. 2. устои гулпарто.

ГУЛКОРӢ گلکاری 1. гул коштан, гулпарварӣ. 2. гул партофтан ба дару девори хонаю бинохӯ, нақшу нигор, мунаққаш кардан, кашидан.

ГУЛҚАНД گلقد маъҷунест, ки барги гули садбарги ҷойдориро бо қанд ё асал соида, дар офтоб монда ба воя мерасонанд, гулшакар, гулангубин.

ГУЛМАХМАЛ گل مخمل бахмали гулдор, бахмали гулдӯзишуда, гулбахмал.

ГУЛМАХМАЛПҶШ گل مخمل پوش он ки либоси гулмаҳмали ба бар дорад.

ГУЛМЕХ گل ميخ меҳи чорқираи оҳанини қуббадор.

ГУЛМИЖА گل مژه *тиб.* варами ғадудҳои рағғани канори пилки чашм, ки то пухта баромадани решаш одамро азоб медахад, гавмижа.

ГУЛМОҶӢ گلماهي моҳии на он қадар қалон, ки дар рӯи баданаш ҳолҳои сурху сиёҳтоб дорад ва гӯшташ хеле болаззат аст, ҳолмоҳӣ.

ГУЛНАҚШ گل نقش нақшу ороиш бо гул, бо тасвири гул орододашуда.

ГУЛНАМ گل نام намнок, намгирифта, камтар таршуда; **гулнам кардан** намнок кардан, каме тар кардан.

ГУЛНАСАБ گل نسب *кит.* киноя аз хушрӯ, зебо.

ГУЛНИСОР گلنثار гулпош, гулафшон.

ГУЛНОР گلنار 1. гули анори одии мевадор ва инчунин гули анори садбарги наринаи бесамар, ки рангаш сурх аст ва онро гулнори фарт низ мегӯянд, гули анор. 2. *мач.* сурхранг, сурх.

ГУЛНОРГУН گلنارگون гулнорранг, монанди гулнор сурх, сурхфом.

ГУЛНОРӢ گلناری *мансуб ба гулнор*; ба ранги гули анор; сурхранг, сурх.

ГУЛНҶШ گلنوش яке аз лаҳнҳои мусиқии бостонӣ.

ГУЛОБ گلاب 1. оби хушбӯи гули садбарг, ки ба воситаи асбоби махсус кашада мешавад ва ҳамчун атриёт, давои қуввати дил ва

- шифобахшандаи бемориҳо ба кор мебаранд. 2. киноя аз шароб, бода. 3. киноя аз ашк, оби дида.
- ГУЛОБГАР** گلابگر *ниг.* гулобгир.
- ГУЛОБГИР** گلابگیر он ки аз гул гулоб мегирад, гулобгар.
- ГУЛОБГИРӢ** گلابگیری амал ва шуғли гулобгир; гирифтани гулоб.
- ГУЛОБДОН** گلابدان зарфи гулоб, ки ба шакли машрабаи гарданборик аст.
- ГУЛОБЗАН** گلابزن афшонандаи гулоб, гулоб-пош.
- ГУЛОБИРАНГ** گلابی رنگ ба ранги гулоб, гулобӣ.
- ГУЛОБИТОБ** گلابی تاب моил ба ранги гулобӣ, гулобиранг.
- ГУЛОБИӢ** گلابی ба ранги гули сурх, гулгун.
- ГУЛОБПОШ** گلابی پاش зарфи дастадори гарданборик ва лӯладор, ки хангоми азодорӣ бо он гулоб мепошиданд.
- ГУЛОБТУН** گلابتون 1. риштаҳои нозуки тилло ва нукра, ки ҳамроҳи тори абрешим дар зарбофӣ ба кор меравад. 2. гулҳои барҷаста аз риштаҳои зарин ва нукрагӣ, ки рӯи парчаҳо медӯзанд. 3. бофтаи абрешимӣ ба ранги мӯ, ки бо кокулон якҷоя мебофанд.
- ГУЛОВЕЗ** گلاويز гулбуттаи дорои барғҳои байзашакл, гули бунафш, нилгун, сурхи овезон ё хамида, меваи донаш ангурмонанд, бештар дар гулпарварӣ барои ороиши хонаву ҳавлиҳо истифода мешавад.
- ГУЛОЛА** گلاه *кит.* мӯи печида, зулф, кокул.
- ГУЛОН** گلان нони орди мулоиму маҳини дубез, ки дар равған бирён карда мешавад.
- ГУЛОҶ** گلاج 1. навъе аз ҳалво. 2. нони тунук, ки аз нишоставу тухми мурғ пухта мешавад.
- ГУЛПАР** گلپر *бот.* 1. донаи хушбӯй ва зардранги хурд, ки дорӯй аст ва кӯбидаи он ба сурати чошнӣ барои баъзе хӯрокиҳо истифода мешавад. 2. гиёҳи ин дона, ки алафи яқсола ё чандсола, худрӯй ё коштанӣ аст.
- ГУЛПАРАСТ** گل پرست дӯстдори гул, он ки гулҳоро парастидан мекунад.
- ГУЛПАРАСТӢ** گل پرستی амали гулпарасти, дӯст доштани гул, парастидани гул.
- ГУЛПАРВАР** گل پرور он ки бо парвариши гулҳо машғул аст, парварандаи гул; гулдӯст.
- ГУЛПАРВАРӢ** گل پروری парваридани гул, нигоҳубини гул; соҳаи боғдорӣ, ки бо парвариши растаниҳои ороишӣ машғул аст (*барои бунёд намудани, сабзазор, гулзор ва ғ.*).
- ГУЛПАРТОӢ** گل پرتایی *исми амал аз гул партофтан*; нақши гулҳоро кашидан ё партофтан ба рӯи чизе ё дар матое, нақшу нигор кашидан, мунаққаш кардан.
- ГУЛПЕРАҲАН//ГУЛПИРАҲАН** گلپيرهن 1. он ки пирохонаш гулранг ва чун гул нозуку зебост. 2. *маҷ.* латифандом, нозукбадан, зебо, хушрӯ.
- ГУЛПЕЧАК** گل پیچک *бот.* гули печон.
- ГУЛПОШ** گلپاش пошанда ва нисоркунан-даи гул.
- ГУЛПОШӢ** گلپاشی *исми амал аз гул пошидан*; ба зери қадами шахси азиз ва олиқадр гул пошида, изҳори миннатдорӣ ва муборакбод намудан.
- ГУЛПӢШ** گلپوش 1. пӯшида бо гул, ороста бо гул, бо гул ихоташуда; **гулпӯш кардан** бо гул пӯшидан, бо гул оростан; **гулпӯш шудан** бо гул пӯшида гардидан; шукуфтан. 2. *маҷ* шукуфон, шукуфта: **дарахтони гулпӯш**.
- ГУЛРАНГ** گل رنگ ба ранги гул, гулобӣ, гулгун; **майи гулранг** майи арғувонӣ, шароби сурх.
- ГУЛРЕЗ** گل ريز 1. пошандаи гул, гулпош, гулафшон. 2. навъе аз оташбозӣ, ки дар вақти оташ додан шарораҳои гуногунранг ба атроф пош меҳӯрад.
- ГУЛРЕЗА** گل ريزه гули хурд, гули майда, майдагул.
- ГУЛРЕЗОН** گل ريزان *сифати феъли ва феъли ҳол аз гул рехтан*; дар ҳоли гулрезӣ, гулрез шудан.
- ГУЛРУХ** گل رخ *ниг.* гулрӯ(й).

ГУЛРУХСОР گلرخسار *ниг.* гулрӯ(й).

ГУЛРҮ(Й) (گلروى) он ки рӯяш мисли гул латифу дилкаш аст; хушрӯ, зебо.

ГУЛСАНГ گل سنگ *бот.* гиёҳи сабзи занбӯруғ ва обсабзмонанд, ки дар рӯи санг пайдо мешавад.

ГУЛСАНГШИНОСӢ گل سنگ شناسى баҳши гиёҳшиносӣ, ки ба шинохт ва пажӯҳиши растаниҳои болои санг машғул аст.

ГУЛСИТОН گلستان *кит.* 1. *ниг.* гулистон. 2. *маҷ.* маҳбубаи зеборух.

ГУЛСИФАТ گل صفت ба мисли гул латифу нозук, гулмонанд.

ГУЛҮ گلو 1. роҳи хӯрок ва нафас, ки дар қисми пеши гардан воқеъ буда, даҳонро бо сурхрӯда ва шушҳо мепайвандад, ҳалқ, ҳалқум. 2. гардан; **гулӯи касеро гирия гирифтан** аз шиддати гирия нафастанг гаштан; **гулӯи касеро фушурдан** роҳи нафаси касеро танг кардан; касеро буғӣ кардан; $\diamond$ **гулӯ афшондан** оҳиста сулфа кардан; **гулӯи касеро равған кардан** ба касе пора додан, ришва додан; **гулӯ хоридан** ишора ба ришва талаб кардан; бо анҷом додани коре аз касе чизе тамаъ кардан; **аз гулӯ чизе нагузаштан** иштиҳо надоштан, майли хӯрдан надоштан; чизе хӯрда натавонистан (*ба сабаби нохушии, ҳаяҷон ё интизории касе*); (**пардаи**) **гулӯро даронда дод задан** саҳт дод гуфтан, баланд фарёд задан, аррос задан.

ГУЛҮАФШОНӢ گلو افشاني *исми амал аз гулӯ афшондан*; сулфаи оҳиста (*барои тоза кардани роҳи нафас*).

ГУЛҮБАНД گلوبند *ниг.* гарданбанд 2.

ГУЛҮБАНДА گلوبنده *маҷ.* шикамбора, чашм-гурӯсна.

ГУЛҮБАНДАГӢ گلوبندگى шикамборагӣ, аз ҳад зиёд ба хӯрок майл доштан.

ГУЛҮГИР گلو گير 1. гулӯгиранда, хафаку-нанда, бандкунандаи роҳи гулӯ; **гирия гулӯгир** гирия саҳт, ки гулӯи касро гирифта, ба гап задан ва нафас гирифтани намемонад; **гулӯгир кардан** гулӯ танг кардан, роҳи нафасро танг кардан; **гулӯгир шудан** аз чизе роҳи нафас танг шудан аз чизе. 2. *маҷ.* нофорам, ногувор; ғамовар.

ГУЛҮГИРИФТА گلو گرفته хиррӣ, хаста, хафа, гирифта: **садон гулӯгирифта**.

ГУЛҮГИРИФТАГӢ گلو گرفتن овозги-рифта, он ки овозаш ба сабаби дарди гулӯ гирифтааст.

ГУЛҮГОҲ گلو گاه 1. маҷрои убури ғизо дар ҳалқ, гузаргоҳи гулӯ, ҳалқум. 2. *ҷугр.* оби борики байни ду қитъаи хушкӣ, ки баҳру уқёнус ё кӯлро ба ҳам мепайвандад.

ГУЛҮДАРД گلودرد *тиб.* илтиҳоби пардаҳои луобии ҳалқ дар натиҷаи шамолкашӣ, дарди гулӯ.

ГУЛҮЗИНДОНАК گلو زندان *тиб.* бемории шадиди сирояткунандаи гулӯ дар кӯдакон, хунок.

ГУЛҮЛА گلوله 1. ҳар чизи гирд ва лӯнда (*ба ин маънӣ беиштар кулӯла машҳур аст*): **гулӯлаи барф**, **гулӯлаи ресмон**. 2. тири тӯп ва аслиҳаи калони чангӣ; **гулӯлаи варзиш** кураи филизӣ, ки барои иҷрои машқҳои варзиши сабук истифода мебаранд: **гулӯла андохтан**, **гулӯла партофтан**.

ГУЛҮЛААНДОЗӢ گلوله اندازى *исми амал аз гулӯла андохтан*; оташфишонии тӯп, тирпаронӣ аз тӯп.

ГУЛҮЛАБОРОН گلوله باران партоб ё боридани гулӯлаҳои бисёр ва паёпай бар ҷое ва ё чизе.

ГУЛҮЛАЗАНӢ گلوله زنى *ниг.* гулӯлаандозӣ.

ГУЛҮЛАКАМОН گلوله کمان камони гулӯла-андозӣ.

ГУЛҮЛАПАРОНӢ گلوله پرانى *ниг.* гулӯлаандозӣ.

ГУЛҮЛАПОРА گلوله پاره пораи тири тӯп, норинҷак ва монанди онҳо.

ГУЛҮЛАРЕЗ گلوله ريز он ки бо завби филизҳо гулӯла мерезад.

ГУЛҮСҮЗ گلوسوز 1. гулӯро сӯзонанда (*чизе бисёр гарм ё тунду тез*). 2. *кит., маҷ.* бисёр ширин, аз ҳад зиёд ширин, вале дилкаш.

ГУЛҮФИШОР گلو فشار 1. фишорандаи гулӯ, банд шудани гулӯ. 2. *маҷ.* хафагӣ, зикӣ.

ГУЛҮФАҲШАНГ گلفهشنگ *кит.* обе, ки дар вақти аз баландӣ рехтан ях карда, шӯша

- мебандад.
- ГУЛФИШОН** گلفشان *ниг.* гулафшон 1.
- ГУЛФИШОНӢ** گلفشانی *ниг.* гулафшонӣ.
- ГУЛФОМ** گلفام ранги гул, гулранг, гулгун, сурхранг; **маий гулфом** шароби сурх; **рухи гулфом** рӯи гулгун; рӯи зебо.
- ГУЛФУРӮШ** گلفروش он ки гул мефурӯшад, фурӯшандаи гул.
- ГУЛФУРӮШӢ** گلفروشی 1. фурӯхтани гул; касбу кори гулфурӯш. 2. чое, ки гул мефурӯшанд: **дӯкони гулфурӯшӣ**.
- ГУЛХАН** گلخن 1. чои махсус, ки дар он оташ гиронда, гарм мешаванд; оташи афрӯхта; **гулхан афрӯхта** оташ афрӯхта. 2. чое дар ҳаммомҳои қадима, ки оташ афрӯхта, ҳаммомро гарм мекунанд, гӯлах.
- ГУЛХАНАФРӮЗ** گلخن افروز даргиронандаи гулхан, оташгирон.
- ГУЛХАНГИРОНӢ** گلخن گرانی даргирон–дани гулхан, афрӯхтани гулхан.
- ГУЛХАНӢ** گلخنی алавмони гулхан; оташ–мони гӯлахи ҳаммом, гӯлахӣ.
- ГУЛХАННИШИН** گلخن نشین нишинандаи гирди гулхан.
- ГУЛХАННИШИНИ** گلخن نشینی нишастан дар гирди гулхан.
- ГУЛХАНДА** گل خنده 1. шукуфтани гул, кушода шудани гул. 2. *мач.* хандаи зебо, хандаи дилкаш.
- ГУЛХАНТОБ** گلخن تاب *ниг.* гулханӣ.
- ГУЛХАТ** گلخط ороиш додани ду тарафи роҳҳо, гулбоғҳо, гулгаштҳо бо шинондани гулҳои ороишӣ.
- ГУЛХЕЗ** گلخیز *киноя аз* сафобахш, кайфиятбахш.
- ГУЛХОНА** گلخانه хонаи оинабандӣ, ки дар чои офтобрӯя барои дар зимистон нигоҳ доштан ва парваридани гулу растаниҳо сохта мешавад, гармхона барои гулҳо.
- ГУЛХӮРАК** گلخورک *зоол.* як навъ ҳашароти гулхӯр.
- ГУЛЧАНБАР** گل چنبر чанбари гул, гулдастаи доирашакл, иклили гул.
- ГУЛЧЕХР** گلچهر *ниг.* гулчеҳра.
- ГУЛЧЕХРА** گلچهره чеҳрааш мисли гул латиф, нозук, рӯяш мисли гул зебо, гулрӯ, гулрухсор.
- ГУЛЧИН I** گلچین 1. он ки гулро интихоб карда мечинад ва даста мекунад, чинандаи гул, гулчинанда. 2. *мач.* мунтахаб, гузида; **гулчини ашъор** гузидаи ашъор, шеърҳои мунтахаб; **гулчин кардан** интихоб кардан, баргузидан, яккачин кардан, хоста гирифтани.
- ГУЛЧИН II** گلچین порчаи чарм, ки ҳамчун дастак ба ақибии маҳси дӯхта мешавад.
- ГУЛЧИНДОР** گلچین دار маҳсие, ки гулчин монда дӯхта шудааст.
- ГУЛЧИНӢ** گلچینی *исми амал аз* гул чидан; чидани гул, гӯл кандан.
- ГУЛЧОЙ** گلچای чойи аз барги садбарг дамкарда.
- ГУЛЧОМ** گل جام 1. қадаҳи зебои сурхи гулдор, чоми нақшҳои сурх. 2. шишаи рангин, ки дар иморати хона ба дару равзан насб мекунанд.
- ГУЛЧӮШ** گلچوش шукуфон; зебо; **оразии гулчӯш** рӯи сурхи дилкаш.
- ГУЛШАКАР** گلشکر *ниг.* гулқанд.
- ГУЛШАН** گلشن чои фаровонии гулҳо, гулзор, гулистон; боғе, ки гулҳои гуногунранги зиёд дорад; *ба тарзи истиора:* **гулшани адаб**, **гулшани ирфон**, **гулшани ҷавонӣ**; **гулшани кардан (намудан)** обод гардондан чоеро.
- ГУЛШАНИ** گلشنӣ *мансуб ба* гулшан; ҳар чизи мавҷуд дар гулшан; **гулшаниён** аҳли гулшан, гулшаннишинон.
- ГУЛШАНОРО** گلشن آرا 1. ороишдихандаи гулшан; боғбон. 2. *мач.* хеле зебо, пуртароват (*сифати ҳусни маҳбуба*).
- ГУЛШАНСАРО** گلشن سرا боғсаро, бӯстонсаро, ҳавлии боғчадор.
- ГУЛЪИЗОР** گلزار *ниг.* гулӯзор.

ГУЛЪУЗОР گلزار рӯяш мисли гул, нозуку зебо, гулрӯй, гулрухсор, гулчехра.

ГУМ I گم 1. нопадид, бедарак, ғоиб, мафқуд, нономаён, азбайнрафта; **гум гаштан** ниг. **гум шудан**; **гум кардан** а) чизеро аз даст додан; мафқуд кардан: **соати худро гум кардан, қалами худро гум кардан**; б) ягон сифат ё хосияти худро аз даст додан: **сиҳатии худро гум кардан, қобилияти (қувваи) худро гум кардан**; в) надидан касеро, аз назар ғоиб будани касе; **гум шудан** а) фоқид гаштан, нест шудан, талаф гаштан, нобуд шудан; б) аз байн рафтан, барҳам хӯрдан; в) ғайб задан, ғоиб шудан, бедарак шудан, нопадид шудан; **гум шав!** дафъ шав!, аз назарам дур шав! (*таъбири дашином*); **ақл гум кардан** ниг. **ақл**; **гапро гум кардан** чӣ гуфтанро надониста мондан; давоми сухани худро фаромӯш кардан; **дасту по гум кардан** ниг. **даст**; **роҳ гум кардан** бераҳа шудан, аз роҳи рост баромадан, роҳгум задан; **худро гум кардан** инони ихтиёрро аз даст додан, саросема шудан (*аз гояти шарм, ҳаяҷон ва ғ.*).

ГУМ II گم :дил гум задан ниг. дил.

ГУМ III گم чуқур, чоҳи бетаг, чоҳи тагаш нопаддо.

ГУМАНИЗМ лот. гуманизм ниг. **башардӯстӣ**.

ГУМАНИТАРӢ гумнитари марбут ба инсон ва ҳастиву шуури чамъиятии он; ниг. **башардӯстӣ**.

ГУМБУДА گم بوده 1. гумшуда, мафқуд, нопадид. 2. маҷ. ҳайрон, саргардон; аздастрафта, табоҳшуда.

ГУМБУДАГӢ گم بودگی вазъ ва ҳолати гумбуда, гумроҳӣ; саргардонӣ, ҳайронӣ, ҳайрат.

ГУМБУРОС//ГУМБУРРОС گميراس калимаи тақлиди овози бардавоми саҳт афтидани чизи вазнин, таркидан ё ба ҳаракат даромадани ягон чиз; **гумбурос задан** овози саҳт баровардан (*бо афтидан, таркидан ё ҳаракати шадиди чизе*).

ГУМГАШТА گمگشته 1. сифати феълии замони гузашта аз **гум гаштан**. 2. маҷ. саргашта, сарсон, саргардон, овора.

ГУМГАШТАГӢ گمگشتگی шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз **гум**

гаштан; вазъ ва ҳолати гумгашта, гумгашта будан.

ГУМ-ГУМ گم گم калимаи тақлиди овози пайи ҳам ба чизе бархӯрдани чизе, бо мушт задани девор *ва ғ.*

ГУМГУРС گم گرس :гумгурс афтодан бехуд шуда, якбора афтодан (*аз беморӣ ё беҳолӣ*).

ГУМЗАДАРОҲ گمزه راه гуфт. роҳгумкарда роҳгумзада, гумкардароҳ.

ГУМИЗ گمиз кит. пешоб, шоша, меза.

ГУМИЗДОН گمیزدان кит. пешобдон, шошадон, мезадон, масона.

ГУМКАРДА گمکرده сифати феълии замони гузашта аз **гум кардан**; аздастрафта, мафқудгашта; гумшуда.

ГУМКАРДАДИЛ گمکرده دل кит. дилгумкарда, дилдода, мафтун, шефта.

ГУМКАРДАПАӢ گمکرده پی ниг. гумкардароҳ; изи пой гумкарда.

ГУМКАРДАРОҲ گم کرده راه гумроҳ, роҳгумкарда, роҳгумзада.

ГУМНОМ گمنام беному нишон, номаълум, номашхур, бедарак: **гумном будан, гумном кардан, гумном шудан; гумном шав!** таҳқ. нест шав!, дур шав!

ГУМНОМӢ گمنامӣ беномунишонӣ, номаълумӣ, номашхурӣ.

ГУМОН گمان тасаввур, фарз, пиндошт, ҳадс, занн, хаёл. 2. шак, шубҳа; муқоб. **яқин**; **гумону яқин** шубҳаву ростӣ, тахмину ҳақиқат; **ба гумонам (-ат, -аш)** ба фикрам, ба хаёлам; **ба гумони...** ба пиндошти...; ба ақидаи..., ба фикри...; **гумон бурдан** фикр кардан, пиндоштан; тахмин кардан; **гумони бад бурдан** бадгумон шудан аз касе, шубҳа кардан аз касе; **гумон доштан** ниг. **гумон кардан**; **гумон кардан** а) пиндоштан, тасаввур кардан; фикр кардан; б) фарз кардан; тахмин намудан; **ба гумон афтодан** а) ба фикру хаёл мондан; б) ба шубҳа мондан, шубҳа кардан; **гумон буд, ки...** мумкин набуд, ки..., аз эҳтимол дур буд, ки...; **гумон мерафт (меравад), ки...** а) тасаввур мешуд, ки..., фикре пайдо мегашт, ки...; б) тахмин кардан мумкин буд, ки..., эҳтимол.

ГУМОНА گمانه 1. *кит.* гумон, шак, шубҳа. 2. чоҳи озмоиш барои фаҳмидани будан ё набудани об дар зери замин.

ГУМОНАЗАНӢ گمانه‌زنى 1. чоҳканӣ, кандани гумона барои озмоиши қабати замин. 2. пешбинӣ, дурнамониғарӣ, тахмин бо доштани ҳисоби пешакӣ.

ГУМОНБАР گمان‌بر он ки барои дуздидани чизе ё чинояти дигаре дар ҳаққаш шубҳа пайдо шудааст; **гумонбар шудан аз касе** бадгумон шудан аз касе.

ГУМОНБАРӢ گمان‌برى гумон бурдан, шубҳа кардан.

ГУМОНДОР گمان‌دار 1. *ниг.* **гумонбар**. 2. он ки дар ҳаққи касе гумони бад мекунад.

ГУМОНЗАД گمان‌زد *кит.* гумон кардашуда, хаёл ва тасаввур карда; **гумонзад шудан** дар тасаввур умедвор шудан.

ГУМОНЗАДА گمان‌زده машқук, гумондор, шубҳақунанда.

ГУМОНИДАН گمانيدن гумон кардан, фарз кардан, пиндоштан.

ГУМОНМАНД گمانمند шубҳадор, тардидқунанда, гумонбар.

ГУМОНМАНДӢ گمانمندی шак(к), шаккокият, шубҳа, тардид.

ГУМОНОМЕЗ گمان‌آمиз бо шакку шубҳа, шубҳаомез.

ГУМОНПАЗИР گمان‌پذير қобили фикру андеша ва хаёл; **гумонпазир шудан** дар фикру андеша ва хаёл афтодан.

гумор گمار *асоси замони ҳозира аз гуморидан* ва **гумоштан**.

ГУМОРАНДА گمان‌رنده анҷом додани кори водоршуда, маъмурқунанда; вазифадиҳанда, супоришдиҳанда, фармоишдиҳанда.

ГУМОР(И)ДАН گماريدن//گماردن *ниг.* **гумоштан**.

ГУМОШТА گماشته 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз гумоштан*; маъмуршуда аз тарафи касе, таъйиншуда ба иҷроӣ амал ё вазифае аз тарафи касе ё идорае: **гумоштағони ширкат**. 2. фиристода.

ГУМОШТАН گماشتن касеро ба иҷроӣ коре маъмур кардан; касеро бар сари коре гузоштан, таъйин кардан; **◇ дилу чон гумоштан** тамоми ҳастиро додан ба коре; худро фидои коре кардан; **дил бигумор!** дилат гумоштаи ту бошад!; **таваччӯх намо!**, **бовар кун!**

ГУМРАҲ گمره *ниг.* **гумроҳ**.

ГУМРАҲӢ گمره‌ي *ниг.* **гумроҳӣ**.

ГУМРОҲ گمراه 1. гумкардароҳ, саргар–дон, овора. 2. *мач.* аз роҳи дуруст баромада, ба роҳи хато рафта; мунҳарифгашта; **гумроҳ кардан** касеро аз роҳи дуруст баровардан, бераҳа кардан.

ГУМРОҲӢ گمراهي роҳи дурустро гум карда, ба роҳи нодуруст (хато) рафтан, гумроҳ будан.

ГУМРОҲШУДА گمراه‌شده *сифати феълӣи замони гузашта аз гумроҳ шудан*; бераҳа-шуда, ба роҳи хато рафта.

ГУМРУК ت. گمرک идорае, ки воридоту содироти молҳоро аз як давлат ба давлати дигар назорат мекунад ва ҳаққи гумрукӣ меситонад: **идораи гумрук**, **нозири гумрук**.

ГУМРУКӢ گمرکي *мансуб ба гумрук*: **назорати гумрукӣ**, **ҳаққи гумрукӣ**.

ГУМРУКҲОНА گمرکخانه биноӣ гумрук; боҷ-хона.

ГУМУГӢР گم‌وگور *гуфт.* гум, гумном, тамоман нопадидшуда.

ГУМУС گموس *бот.* қисми таркибии хок, ки аз пӯсиши растаниҳо пайдо шудааст.

ГУМЧӢӢ گم‌جویي гумшударо чустан; **ба гумчӢӢ даромадан** чустуҷӯ кардани чиз ё каси гум ё бедаракшуда ва ё ғайбзада.

ГУМШУДА گم‌شده *сифати феълӣи замони гузашта аз гум шудан*; нопадидшуда, бедаракшуда, мафқудгашта.

-гун گون *пасванди сифатсоз, ки маъноӣ ҳамрангӣ ва монандиро ифода мекунад*: **нилгун**, **лолагун**, **гандумгун**.

ГУН گون *кит.* 1. ранг, лавн. 2. навъ, хел, тарз.

ГУНА گونه 1. ранг, лавн. 2. хел, навъ; тарз, равиш, тавр; **гуна-гуна** гуногун, ҳар хел;

ҳархела; **ин гуна** а) ин хел, ин навъ; б) ин тавр, ин тарз; **ҳар гуна** ҳар хел, ҳар навъ; ҳар қадар; **ҳеч гуна** ҳеч навъ, ҳеч хел; **чӣ гуна** а) чӣ хел, чӣ навъ; б) чӣ тарз, чӣ тавр, чӣ тарик; в) чӣ хел, чӣ қадар, то кадом даража. 3. рӯй, рухсора, ораз, чеҳра. 4. ранги чеҳра. 5. моддае, ки бо он зарро сайқал медиҳанд, моддаи сайқалӣ.

ГУНАҲ گنه *ниг.* гуноҳ.

ГУНАҲГОР گنهگار 1. гуноҳ содиркарда, мучрим; он ки кори бад кардааст, айбдор. 2. *мач.* сабабгор, боис; **гунаҳгор кардан** айбдор шуморидан касеро; **гунаҳгор шудан** айбдор гардидан барои коре ё чизе; **худро гунаҳгор доништан** айби худро ба гардан гирифтан, худро айбдор ҳисоб кардан.

ГУНАҲГОРӢ گنهگارى гуноҳ доштан, айбдор будан.

ГУНАҲГОРОНА گنهگارانه айбдорона, бо гунаҳкорӣ; чун гунаҳкор, тақсиромез.

ГУНАҲКОР گنه کار *ниг.* гунаҳгор.

ГУНАҲКОРӢ گنه کاری *ниг.* гунаҳгорӣ.

ГУНАҲКОРОНА گنه کارانه *ниг.* гунаҳгорона.

ГУНАҲОМУРЗ گنه آموز *ниг.* гуноҳомурз.

ГУНАҲСӮЗ گنه سوز нобудкунандаи гуноҳ, сӯзонандаи гуноҳ.

ГУНБАД گنبد 1. *ниг.* гунбаз; гунбади даввор *ниг.* гунбаз; гунбади афлок (азрак, ахзар, воло, лочвард, мино, мину, муҳит) киноя аз фалак, осмон; осмони кабуд, нилгун, зумуррадгун; гунбади гардун дунё, ҷаҳон. 2. ҷастухез, чорхези ҳайвонот ҳамчун асп, оҳу, гӯр *ва г.*; гунбад задан хез задан, ҷастухез кардан, чорхез задан.

ГУНБАДӢ گنبدى *марбут ба* гунбад.

ГУНБАДМОНАНД گنبدمانند *ниг.* гунбазмонанд.

ГУНБАДСАРОӢ گنبدسرای сарои гунбаздор, дархонае, ки сақфаш гунбазшакл бошад.

ГУНБАДХОНА گنبدخانه бино ва хонаи гунбаддор, бинои богунбад.

ГУНБАЗ گنيز 1. сақфу боми куббашакли иморат, қисми болоии куббашакли бинои

масҷид, оромгоҳ *ва г.*; биное, ки сақфу бомаш куббашакл сохта шудааст; $\diamond$ **гунбази об** хубоб; **гунбази даввор** фалаки гарданда; осмон; **гунбази лочвардӣ** (нилӣ) осмон.

ГУНБАЗДОР گنيزدار гунбазнок: **бинои гунбаздор**.

ГУНБАЗӢ گنيزى гунбазмонанд, гунбаз–шакл; гунбаздор.

ГУНБАЗМОНАНД گنيزمانند шабеҳи гунбаз, гунбазшакл: **сақфи гунбазмонанд**.

ГУНБАЗЧА گنيزچه гунбази хурд.

ГУНБАЗШАКЛ گنيزشکل *ниг.* гунбаз–монанд.

ГУНГ گنگ он ки забони гӯё надорад ва бо имову ишора мақсадашро ифода мекунад, лол, безабон, абкам; **кару гунг будан** а) шунида ва гуфта натавоништан; б) *мач.* хомӯш будан.

ГУНГӢ گنگي гунг будан, надоштани забони гӯё, безабонӣ.

ГУНГОР گنگار мори ба тозагӣ пӯстпартофта.

ГУНДА گنده *кит.* 1. ғафс. 2. гӯшти қимаи бо дигар масолах омехтаи кулӯла, ки дар палав, шӯла *ва г.* ба кор мебаранд, кӯфта, гелак. 3. заволаи хамир ба андозаи як нон.

ГУНДӢ گندى *лаҳҷ.* ноне, ки зери хокистар пухта мешавад; нони сабӯсин, ки барои сағ мепазанд.

ГУНДО گندا *кит.* файласуф, доно, ҳаким, олим.

ГУНДОВАР گندآور 1. далер, шуҷоъ, паҳлавон, ҷасур. 2. донишманд, доно.

ГУНДОВАРӢ گندآورى 1. далерӣ, шуҷоат, ҷасурӣ. 2. доноӣ, донишмандӣ.

ГУНӢ گنيا *ниг.* гуниё.

ГУНИӢ گنيا асбоби ҷандасӣ, ки бо он дуредгарону бинокорон ростиву қачии девори бино ва дару тирезаҳоро (*дар вақти сохтан*) муайян мекунанд.

ГУНӢ گوني *кит.* қанор, ҷувол, ҳалта, линга.

ГУНОГУН گوناگون навъ ба навъ, хел ба хел, мухталиф, ҳархела, мутафаррик; ранг ба

- ранг.
- ГУНОГУНАНДЕШИЙ** گوناگون اندیشی *нав.*, с. бе монеа изҳор кардани фикру андешаҳои ба ҳам зид, чандандешӣ (плюрализм).
- ГУНОГУНБАРГ** گوناگون برگ *дорои баргҳои зиёди гуногуннавъ.*
- ГУНОГУНВАҚТ** گوناگون وقت *дар замон–ҳои гуногун, ҳар вақт такроршаванда.*
- ГУНОГУНЖАНР** گوناگون ژنр *дорои жанрҳои гуногун, аз ҷиҳати жанраш ҳархела: асарҳои гуногунжанр.*
- ГУНОГУНЗАБОН** گوناگون زبان *дорои забонҳои гуногун, бо лаҳҷаҳо ва забонҳои гуногун.*
- ГУНОГУНЗАБОНӢ** گوناگون زبانی *гуногунзабон будан, забонҳои мухталиф доштан.*
- ГУНОГУНЗОТ** گوناگون ذات *бо зотҳои мухталиф, дорои зотҳои гуногун.*
- ГУНОГУНИХТИСОС** گوناگون اختصاص *дорои ихтисосҳои гуногун, соҳиби ихтисосҳои ҳархела, гуногункасб.*
- ГУНОГУНӢ** گوناگونی *гуногун будан; рангорангӣ, ҳархелагӣ.*
- ГУНОГУНКАСБ** گوناگون کسب *соҳиби касбҳои гуногун, гуногуниҳтисос.*
- ГУНОГУНҚАД** گوناگون قد *аз ҷиҳати қад гуногун, қадашон пасту баланд.*
- ГУНОГУНЛАҒЗ** گوناگون لفظ *ниг. гуногунзабон.*
- ГУНОГУНМАВЗӢ** گوناگون موضوع *дорои мавзӯҳои гуногун, мухталифмавзӯ.*
- ГУНОГУНМАЗМУН** گوناگون مضمون *аз ҷиҳати мазмун гуногун, мухталифмазмун.*
- ГУНОГУНМАӢНО** گوناگون معنا *дорои маъноҳои гуногун, мухталифмаъно.*
- ГУНОГУНМИЛ** گوناگون ميل *бо мил ва қутрҳои мухталиф, дорои милҳои ҳархела.*
- ГУНОГУНМИЛЛАТ** گوناگون ملت *иборат аз миллатҳои гуногун; мамлақати гуногунмиллат кишваре, ки аҳолии онро миллатҳои гуногун ташкил медиҳанд, мамлақати сермиллат.*
- ГУНОГУННАСЛ** گوناگون نسل *дорои наслҳои гуногун, бо наслҳои мухталиф.*
- ГУНОГУННОМ** گوناگون نام *дорои номҳои гуногун, гуногунисм.*
- ГУНОГУНОВОЗ** گوناگون آواز *дорои лаҳну овозҳои мухталиф, гуногуноҳанг.*
- ГУНОГУНОВОЗӢ** گوناگون آوازی *дорои лаҳну овозҳои мухталиф будан, оҳангӣ.*
- ГУНОГУНОҲАНГ** گوناگون آهنگ *ниг. гуногун-овоз.*
- ГУНОГУНОҲАНГӢ** گوناگون آهنگی *дорои навоҳои мухталиф будан, оҳангҳои ҳархела доштан.*
- ГУНОГУНПАҲЛУ** گوناگون پهلو *риёз. дорои паҳлуҳои гуногун, дорои тарафҳои ҳархела: секунҷаи гуногунпаҳлу.*
- ГУНОГУНРАНГ** گوناگون رنگ *дорои рангҳои гуногун, рангоранг, ранг ба ранг: гуногунранг будан, гуногунранг тофтан.*
- ГУНОГУНРУТБА** گوناگون رتبه *соҳиби рутбаҳои мухталиф: ҳарбиёни гуногунрутба.*
- ГУНОГУНСАВИЯ** گوناگون سويه *дорои савияҳои гуногун.*
- ГУНОГУНСИМО** گوناگون سيما *бо гунаҳои мухталиф, дорои гунаҳои ҳархела.*
- ГУНОГУНСОЛ** گوناگون سال *аз ҷиҳати сол гуногун; синну солаш гуногун.*
- ГУНОГУНСОХТ** گوناگون ساخت *аз ҷиҳати сохт гуногун, мухталифсохт; гуногуннавъ, гуногунтамға.*
- ГУНОГУНСОҲА** گوناگون ساحه *марбут ба соҳаҳои гуногун; бисёрсоҳа, мухталифсоҳа.*
- ГУНОГУНТАБАҚА** گوناگون طبقه *дорои табақа ва зинаҳои мухталиф.*
- ГУНОГУНТАБИЯТ** گوناگون طبیعت *табиатан гуногун; аз ҷиҳати феълӣ одат мухталиф.*
- ГУНОГУНТАМҒА** گوناگون تمغه *бо тамғаҳои гуногун, тамғаояш ҳархела; гуногун–навъ, гуногунсохт.*
- ГУНОГУНТАСРИФ** گوناگون تسريف *дорои тасрифҳои мухталиф.*

ГУНОГУНТОИФА گوناگون طایفه дорои халку тоифаҳои мухталиф, бо тоифаҳои ҳархела.

ГУНОГУНТУХМ گوناگون تخم тухмашон гуногун, аз тухмҳои гуногун рӯида.

ГУНОГУНХОЛ گوناگون خال дорои холҳои ҳархела, хелҳои мухталифи холҳо.

ГУНОГУНҲАЧМ گوناگون حجم дорои ҳаҷмҳои гуногун.

ГУНОГУНЧИНС گوناگون جنس аз чихати чинс гуногун, марбут ба чинсҳои гуногун, мухталифчинс.

ГУНОГУНЧИНСА گوناگون جنسه *бот.* растани дорои чинсҳои гуногун.

ГУНОГУНШАКЛ گوناگون شکل дорои шакли гунаҳои мухталиф, бо намудҳои гуногун.

ГУНОҲ//ГУНАҲ گناه//گنه 1. кори бад, амали зишт; хато, тақсир: аз хурдон гуноҳ – аз бузургон ато (*зарб.*). 2. ҷиноят, ҷурм, айб. 3. д. маъсият, кори номашрӯъ, кори хилофи шаръ; вубол; гуноҳ доштан гунаҳгор будан, ҷурму айбе доштан; гуноҳи касеро бахшидан *ниг.* аз гуноҳи касе гузаштан; гуноҳро ба гардан гирифтани худро гунаҳгор шумурдан, ба айби худ иқрор кардан; гуноҳро ба касе бор кардан касеро гунаҳгор доништан, касеро айбдор кардан; айби худро ба гардани каси дигар андохтан; аз гуноҳи касе гузаштан бахшидан ҷурми касеро, авф кардан касеро; аз гуноҳ пок шудан бегуноҳ шудан, пок шудан аз гуноҳ; ҳар ки хезад, гуноҳаш резад (*мақ.*) дар охири нишаст, вақти хеста рафтани меғунд.

ГУНОҲБАХШ گناه بخش бахшандаи гуноҳ; нармдил, бомарҳамат.

ГУНОҲГОРӢ گناه گاری *ниг.* гунаҳкорӣ.

ГУНОҲГОРОНА گناه گارانه *ниг.* гунаҳкорона.

ГУНОҲКОР گناه کار он ки ҷурме содир карда ба гуноҳе муртакиб шудааст, гунаҳгор, мучрим, айбдор, содиркунандаи гуноҳ.

ГУНОҲКОРӢ گناه کاری гунаҳкор будан, айбу гуноҳ ё ҷурме кардан, гунаҳгорӣ.

ГУНОҲКОРОНА گناه کارانه аз рӯи гуноҳкорӣ, намуди гуноҳкорро доштан, бо рафтор ва кирдори гунаҳгор.

ГУНОҲОЛУД گناه آلود олуда ба гуноҳ, ҳамроҳ бо гуноҳ.

ГУНОҲОМУРЗ گناه آموزز 1. он ки гуноҳи дигаронро мебахшад, бахшандаи гуноҳ. 2. омурзандаи гуноҳ (*сифати Худо*).

ГУНЧИДАН گنجیدن (*дар истеъмол гунчидан*) ҷо гирифтани ҷизе ё касе дар ҷое, ҷойгир шудан.

ГУНЧИШК گنجشک парандаи хурди маъруф, ҷумҷук; гунчишкро кӣ кушад? – қассоб (*мақ.*) ба ҷо овардани ҳар кор ба аҳли он муносиб аст, корро бояд кордон иҷро кунад; аз гунчишк тарсӣ, арзан накор (*мақ.*) агар азми иҷрои кореро кардӣ, аз мушкilotи он натарс; ба ҳар кор суботу ирода лозим аст.

ГУНЧИШКАК گنجشکک шакли тасғири гунчишк; гунчишкча.

ГУНЧИШКӢ گنجشکی мансуб ба гунчишк.

ГУНЧИШКРӢЗӢ گنجشک روزی дорои рӯзӣ ва даромади андак, камрӯзӣ, каммоя.

ГУНҶО گنجا гунҷанда; гунҷоиш.

ГУНҶОИШ گنجایش ҷойгиршавӣ, қобили-яти гунҷонидан, зарфият.

ГУНҶОИШДОР گنجایش دار дорои гун-ҷоиш, бо доштани қобилияти гунҷонидан, зарфиятдор.

ГУНҶОӢ گنجایی гунҷоиш, гунҷоиш, қобили-яти ҷойгиршавӣ, вусъат ва ҳаҷми гунчиш.

ГУНҶОН(И)ДАН گنجاندن//گنجانیدن *тарзи бавоси-таи гунчидан*; ҷойгир кардан, ҷой додан, ҷой гирондан дар ҷое.

ГУНҶУЛА گنجوله дарҳамфишурда, ғичим, фишурда.

ГУПОЛ گوپال *ниг.* кӯпол.

ГУППИДАСТА گویی دسته *ниг.* гуппичӯб.

ГУППИЗАНИ گویی زنی *исми амал аз гуппӣ задан.*

ГУППИЧА گوپیچه нимтанаи абра-астардори серпахтаи кӯтоҳ.

ГУППИЧӢБ گوپی چوب чӯбдасте, ки бо он

- гуппӣ мезананд, чахчӯб.
- ГУППӢ I** گویی либоси пахтаноки лаганда карда: **чомаи гуппӣ**.
- ГУППӢ II** зарфи чӯбин ё сафолини дароз, ки дар вай чурғот андохта, бо чӯби парадор лат дода, маска чудо мекунанд; **гуппӣ задан** гуппӣ зада равған кашидан.
- ГУПСАР** گوسر машк ё хике, ки дарунашро пурбод карда, бар вай савор шуда, аз об мегузаранд, саноч.
- ГУПСАРСАВОР** گوپرسوار он ки савори гупсар аз об мегузарад, гупсарнишин.
- ГУПЧАК** گوچک қисми мобайнии чарх (*мас., чархи осие*), ки параҳояш ба он пайваст мешавад ва барои гузаронидани тир сӯроҳӣ дорад.
- ГУРБА** گربه чонвари маъруф аз чинси ширхӯрҳои даранда, пишак: **гурбаи ваҳшӣ**, **гурбаи ёбой**, **гурбаи хонагӣ**; $\diamond$ аз **мобайн гурбаи ало (сиёх)** гузаштан вайрон шудани муносибат, қаҳрӣ шудан.
- ГУРБАБЕД** گربه بيد *бот.* мушкбед, як навъ бедаи пашмдор, ки баргҳояш ба панҷаи гурба монанд аст.
- ГУРБАВОР** گربه وار мисли гурба, гурба-монанд. гурбасон.
- ГУРБАГӢ** گربگی *мач.* гурбавор рафтор кардан.
- ГУРБАГУН** گربه گون 1. гурбасон, монанди гурба. 2. *мач.* маккор, хилагар, фиребанда.
- ГУРБАДАВ** گربه دو *ниг.* гурбадавак.
- ГУРБАДАВАК** گربه دوک чорчӯбаи қисми поёнии сандалӣ, ки пойро рӯи он монда менишинанд.
- ГУРБАЛИҚО** گربه لقا *кит.* 1. гурбарӯй. 2. *мач.* баднамо, баднамуд.
- ГУРБАМОНАНД** گربه مانند монанди гурба, гурбасон, гурбавор.
- ГУРБАМОҲӢ** گربه ماهی *зоол.* навъи моҳӣ, ки мӯйлаби монанди гурба дорад.
- ГУРБАРАВ** گربه رو 1. маҷрои борике, ки аз хишт дар байни фосилаи сохтмон ва замин сохта мешавад, то аз гузаштани намӣ ба девори бино пешгири шавад. 2. чӯйчаи кӯчаке дар ҳавлиҳо барои рафтани об.
- ГУРБАРӮӢ** گربه روی *мач.* носипос, ҳақношинос.
- ГУРБАСОН** گربه سان *ниг.* гурбавор.
- ГУРБАСОНОН** گربه سانان *зоол.* чонварони гӯштхору даранда монанди шер, паланг, гурба, ки барои шикор истеъдод ва маҳорат дошта, ба гурба монандӣ доранд.
- ГУРБАЧА** گربه چه *шакли тасғири гурба*; гурбаи хурд, пишакча.
- ГУРБАЧАШМ** گربه چشم он ки чашмони мисли чашмони гурба симобирангу доирашакл дорад.
- ГУРБАЧАШМӢ** گربه چشمی чашми монанд ба чашми гурба доштан.
- ГУРБАШӮ(Ӣ)** گربه شو(ی) *шустушӯи саросемавор ва нотамом (мисли гурба, ки рӯяшро бо оби даҳонаи мешӯяд).*
- ГУРБУЗ** گربز *кит.* 1. зирак, доно, оқил. 2. хилавар, маккор. 3. далер, шуҷоъ.
- ГУРБУЗӢ** گربزی 1. хилагарӣ, маккорӣ. 2. дар ҳикмати қадим чихати ифротро меғӯянд, ки муқобили чихати тафрит мебошад; ифрот дар оқилӣ, оқилии бемавқеъ. 3. далерӣ, шуҷоат.
- ГУРГ** گرگ ҳайвони дарандае аз оилаи сагшаклҳо, зиёб, зайб: **гурги ало**, **гурги одамхӯр**; $\diamond$ **гурги борондида** одами озмудақор, ки барои ҳар эҳтимол пешақӣ чора мебинад ва аз ҳар таҳлука худро халос мекунад; шахси гармию сардии рӯзгорро чашида ва маккор; **гурғони дуно** дуздон, ғоратгарон.
- ГУРГАК** گرگک 1. *шакли тасғири гурғ (одатан дар бораи гурғи дар шикор номувофиқ).* 2. навъе аз харбузаи кулӯлаи ширин.
- ГУРГБАНД** گرگ بند асир, гирифта; **гурғбанд кардан** асир кардан; забун кардан; мағлуб сохтан.
- ГУРГБАЧА** گربه چه бачаи гурғ.
- ГУРГВОР** گرگوار мисли гурғ, гурғ барин.
- ГУРГДАВ** گرگ دو гурғвор давидан, бо суръат

- рафтан, пӯяравӣ.
- ГУРГДАНДОН** گرگدندان дандонаш мисли дандони гург тез.
- ГУРГЗОДА** گرگزاده аз насли гург, бачаи гург: **окибат гургзода гург шавад** (зарб.)
- ГУРГИН** گرگин хунхор, даранда, бадхашм.
- ГУРГИНА** گرگينه пӯстин аз пӯсти гург.
- ГУРГИНАДӮЗ** گرگينهدوز дӯзандаи пӯстин аз чарми гург.
- ГУРГИНАЧАРМ** گرگينهچرم чарме, ки аз пӯсти гург тайёр шудааст.
- ГУРГӢ** گرگي 1. мансуб ба гург. 2. даран–дагӢ, хунхорӣ.
- ГУРГКИРДОР** گرگ کردار гургхислат; бад–кирдор; хунхори бераҳм.
- ГУРГМАНИШ** گرگمنيش *ниг.* гургсират.
- ГУРГМАСТ** گرگمست 1. *кит.* озордиханда, чафокор. 2. *мач.* маъшуқаи чафопеша, ситамгар.
- ГУРГМИЗОЧ** گرگمزاج *ниг.* гургсират.
- ГУРГМОНАНД** گرگمانند монанд ба гург, мисли гург, гургвор.
- ГУРГОВ** گرگاو *кҗн.* навъе аз пойафзор, ки барои пиёдаравӣ муносиб аст.
- ГУРГОНА** گرگانه гургмонанд, гургвор.
- ГУРГОШНОЙ** گرگ آشنایی ошноӣ аз рӯи макру ҳила, дӯстӣ аз рӯи нифоқ; *муқ.* **гургоштӣ**.
- ГУРГОШТӢ** گرگ آشتي сулҳи рӯякии аз рӯи макру фиреб, оштии риёкорона.
- ГУРГПО** گرگپا *бот.* навъи растанӣ, ки онро панҷаи гург ҳам мегӯянд.
- ГУРГРАБОӢ** گرگربايي *мач.* ғоратгарӣ, зулму тааддӣи бешумор, ғорат, тороч.
- ГУРГСАГ** گرگسگ саге, ки аз насли гург ё монанди гург аст.
- ГУРГСИРАТ** گرگسیرت 1. гургхислат, гург–мизоч, гургтабъ, дарандахислат. 2. *мач.* бераҳм; ғаддор, ситамгор.
- ГУРГСИФАТ** گرگصفت *ниг.* гургмонанд.
- ГУРГСОР** گرگسار 1. монанди гург, мисли гург. 2. *мач.* даранда, маккор.
- ГУРГТАБИАТ** گرگطبیعت *ниг.* гургсират 1.
- ГУРГТИНАТ** گرگ تینت *ниг.* гургсират 1.
- ГУРГХОНА** گرگخانه 1. хонаи гург, чой ва макони гург. 2. *мач.* чои чамъомади одамони бадкор, дузду авбош.
- ГУРД** گرد *кит.* паҳлавон, баҳодур; шучоъ.
- ГУРДА** گرده яке аз узвҳои даруни бадан, ки пешоб аз он таровиш карда, дар пешобдон чамъ мешавад, кулия; **дилу гурда** *мач.* часорат, чуръат; **дилу гурда доштан** часур будан, часорат доштан; **гурдаи касеро кафондан** касеро саҳт тарсондан.
- ГУРДАГОҲ** گردهگاه 1. чои гурда дар бадани одам ва ҳайвон. 2. *мач.* камар, миён.
- ГУРДАДОР** گردهدار *мач.* часур, нотарс, шучоъ.
- ГУРДАК** گردک *шакли тасғир ва навозишии гурд.*
- ГУРДАКАФ** گردهکف :**гурдакаф кардан** саҳт тарсонидан касеро; **гурдакаф шудан** саҳт тарсидан.
- ГУРДАОЛУ** گردهآلو навъе аз олуи калон, ки рангаш бештар сурхи сиёҳтоб аст.
- ГУРДАФКАН** گردافکن *кит.* мағлубкунандаи паҳлавонон, афканандаи гурдҳо.
- ГУРДГИР** گردگیر *кит.* паҳлавонгир, ба банд оварандаи паҳлавонон, шучоъ, диловар, баҳодур.
- ГУРДЗОД** گردزاد зодаи паҳлавон, паҳлавон–писар.
- ГУРДӢ** گردی паҳлавонӣ, далерӣ.
- ГУРДОС** گرداس *кит.* ситамгар, золим.
- гурез** گریز 1. *асоси замони ҳозира аз гурехтан; гурез!* феъли фармоиши дур шав!, худро ба канор гир!, роҳ деҳ!. 2. *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои гурезанда: коргурез, одамгурез...*
- ГУРЕЗ** گریز 1. гурехтан, фирор, гурезиш; **гурез-**

гурез гурезагӣ, дар ҳолати гурезанда будан; гурезогурез; **роҳи гурез баста будан** имконияти гурехтан набудан; **роҳи гурез кушода будан** барои гурехтан имконият будан; **роҳи гурез наёфтан** гурехта натавоништан; **роҳи гурез пеш гирифтани // рӯ ба гурез ниҳодан** гурехтан, фирор кардан. 2. ягон муносибате ёфта, аз мавзӯе ба мавзӯи дигар гузаштан; **гурез кардан** дар вақти гап задан ё навиштан аз матлабе ба матлаби дигар гузаштан. 3. *адш.* дар қасиданависӣ гузаштан аз ташбиб ва ё насиб ба таърифи мадҳшаванда, ки ба воситаи мисрае, як ё чанд байте ифода меёбад.

ГУРЕЗА *گریزه* аз чое ё аз назди касе гурехта, гурезоншуда, фирорӣ (*хоҳ аз таъқибу фишор ва хоҳ аз иҷрои коре*): **бандиёни гуреза, одами гуреза, аскарӣ гуреза, гурезагон, гуреза шудан.**

ГУРЕЗАГӢ *گریزگی* 1. гурехта гаштан, гурезон будан, дар ҳолати гурезонӣ будан. 2. маҳфӣ, пинҳонӣ; ғайриқонунӣ; **бо роҳи гурезагӣ** ба таври пинҳонӣ, ба таври қочоқ. 3. *мансуб ба гурез* 3: **байти гурезагӣ.**

ГУРЕЗАНДА *گریزنده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз гурехтан*; гурезон, дар ҳолати фирор. 2. гуреза; гурехта, фироришуда.

ГУРЕЗГОҲ *گریزگاه* 1. маҳалли гурез, чои фирор; паноҳгоҳ, чои паноҳ бурдан. 2. чои гузариш аз як мавзӯ ба мавзӯи дигар дар назм ё наср; *ниг. гурез* 2, 3.

ГУРЕЗГАҲ *گریزگه* *ниг. гурезгоҳ.*

ГУРЕЗИШ *گریزش* гурез, фирор, гурехтан; дурӣ.

ГУРЕЗОГУРЕЗ *گریزاگریز* гурезиши бетартибона, гурехтани басуръат, гурехтан ба таври оммавӣ ва бесаранҷомона.

ГУРЕЗОН *گریزان* 1. *феъли ҳол аз гурехтан*; дар ҳолати гурехтан будан, дар гурез. 2. *сифати феълии замони ҳозира аз гурехтан*; фирорӣ, гуреза; **гурезон шудан** гурехтан, фирор кардан, фирорӣ шудан.

ГУРЕЗОНА *گریزانه* *феъли ҳол аз гурехтан*; дар холи гурехтан.

ГУРЕЗОН(И)ДАН *گریزانیدن//گریزاندن* *тарзи бавоситаи гурехтан.* 1. имконияти фирор фароҳам овардан барои касе, фирор додан

касоро. 2. аз даст додан, гум кардан; **гапро гурезондан** гапро дигар кардан, мавзӯи суханро тағйир додан; **аз чашм нагурезондан** доим дар мадди назар нигоҳ доштан; аз пеши назар дур накардан; надида намондан; **ба як нул зада гурезондан** ба осонӣ мағлуб кардан; ба осонӣ голиб омада, ба фирор маҷбур кардан.

ГУРЕЗОНӢ *گریزانی* гурезон будан; фирор, фирорӣ будан.

ГУРЕЗПО(Ӣ) *گریزپا(ی)* 1. гуреза, гурезанда, фирорӣ. 2. он ки ҳамеша баҳонае ёфта ё бо хилае аз кор мегурезад, бесубот; **тифли гурезпой** кӯдаки мактабгурез.

ГУРЕХТА *گریخته* *сифати феълии замони гузашта ва феъли ҳол аз гурехтан*; **гурехта омадан** гурезон омадан; гуреза шуда омадан.

ГУРЕХТАГӢ *گریختگی* *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз гурехтан*; гурезоншуда, гурехтарафта; **аз таги дор гурехтагӣ** корчаллон, қаллоб ва ҳилагар.

ГУРЕХТАН *گریختن* 1. шитобон дур шудан аз назди касе ё аз чизе, давида (тохта) рафтани аз чое, босуръат дур шудан; барои халос шудан аз таъқибу қайди касе ё чизе аз чое ба чои дигар бошитоб рафтани, фирор кардани. 2. дур шудан, канор чустан, худро дур гирифтани: **аз касе гурехтан.** 3. рӯй пинҳон кардани, аз марди бегона рӯй панаҳ кардани зан: **духтар аз вай намегурехт.** 4. рафтани: **хаёли касе гурехтан; аз коре гурехтан** худро аз иҷрои коре ба канор гирифтани, аз коре сар тофтани: **аз хизмати аскарӣ гурехтан; аз чое гурехтан** бошитоб тарк кардани чоеро, фирор кардани аз чое; **аробаи холиро гирифта гурехтан** а) моҳияти масъаларо нафаҳмида, шӯру валвала ё талош кардани; б) бе асос воҳима кардани; **гапаш гурехт** муносибаташ вайрон шуд, бо касе тезутунд шуд; **думашро хода карда гурехт** шармандавор гурехт, расво шуда фирор кард.

ГУРЕХТАНГОҲ *گریختن گاه* *ниг. гурезгоҳ.*

ГУРЕХТАНӢ *گریختنی* *сифати феълии замони оянда аз гурехтан*; гурехтан хостан, қасди гурез кардани.

ГУРЗ *گوز* як навъ олати ҷангии пешинаи дастадори саркулӯла, ки барҷастагӣҳои

мехчамонанд дорад, кӯпол, амуди оҳанин.

ГУРЗА گرزه як навъ мори захрдор аз чинси афъй, ки сараш ба гурз монанд аст.

ГУРЗБОН گرزبان *кит.*, *кҳн.* гурздор, чанговари гурздор.

ГУРЗДОР گرزدار *кҳн.* дорандаи гурз; дорои гурз: **чанговари гурздор**.

ГУРӢ گورى *кит.* нишот, ишрат, хурсандӣ.

ГУРМ I گرم захми чӯшидабаромадаи танаи дарахт, ғурм.

ГУРМ II گرم *кит.* ғам, андӯх, хафагӣ.

ГУРМДОР گرمدار 1. дорои гурм I. 2. ғамдор, дорои ғаму андӯх, ғамгин, ғуссадор.

ГУРМЧА گرمچه гурми хурди танаи дарахт.

ГУРОЗ I گراز хуки ёбой, хуки даштӣ.

ГУРОЗ II گراز *кит.* хиромон, чилвагар.

ГУРОЗ III گراز *кҳн.* кӯзаи даҳонтанг, ки мусофирон бо худ гирифта мегаштанд, куроз.

ГУРОЗА گزاه *ниг.* гуроз I.

ГУРОЗДАНДОН گرازدندان ҳайвоне, ки дандонҳои дарози монанди дандони гуроз дорад.

ГУРОЗИДАН گرازيدن *кит.* хиромидан, ба нозу ишва роҳ рафтани.

ГУРОЗОН گرازان *кит.* феъли ҳол аз **гурозонидан**; хиромон, чилвакунон.

ГУРОЗСУМ گرازسم ҳайвоне, ки суми вай монанди суми гуроз аст.

ГУРРОС گراس *калимаи тақлиди овоз*, ки садои ҳаракати якбораи ягон гурӯҳ ё овози якбораи ногаҳониеро ифода мекунад: **гуррос** *зада аз чой хестан*.

ГУРС گرس 1. *калимаи тақлиди овози қадаммонии сахт-сахт* ё бо шиддат кӯфтани ягон чиз; **гурс-гурс** такрори садои баланди қадаммонӣ, афтодан ё задани чизе. 2. гуруснагӣ.

ГУРСИНА گرسينه *ниг.* гурусна.

ГУРУНЧ گرنج *ниг.* биринч.

ГУРУСНА گرسنه 1. он ки эҳтиёҷ ба хӯрок дорад, гушна; *муқоб.* **сер**. 2. дар ҳолати гуруснагӣ: гурусна кор кардан. 3. оғуҷи хӯрдани чизе надорад, бенаво, камбағал: **гадон гурусна: гурусна мондан** а) толиб шудан ба хӯрдан, тақозои ғизо кардани меъда; б) бе хӯрдани мондан, бе хӯрок мондан, бе озуқа мондан; **гурусна шудан** гурусна мондан, пайдо шудани майл ба хӯрдан.

ГУРУСНАГӢ گرسنگي 1. гурусна будан, холи ва ба хӯрдан ниҳоят толиб будани меъда, гушнагӣ, чӯъ, *муқоб.* **серӣ**. 2. мӯҳтоҷӣ ба хӯрок; қашшоқӣ, бенавоӣ; **гуруснагӣ кашидан** дар мӯҳтоҷӣ ба ғизо умр ба сар бурдан, гушнагиро аз сар гузарондан; **гуруснагӣ эълон кардан** *ниг.* **гуруснанишинӣ**; **шикам аз гуруснагӣ танбӯр навохтан** ниҳоят гурусна будан.

ГУРУСНАМАРГӢ گرسنه مرگӣ аз гуруснагӣ фавтидан.

ГУРУСНАНИШИНИӢ گرسنه نشيني аз хӯрок рӯ гардондан ба аломати эътироз, эътисоби ғизо; **гуруснанишинӣ кардан** гуруснанишинӣ эълон кардан.

ГУРУСНАЧАШМ گرسنه چشم ҳарис, тамаъкор; хасис, мумсик.

ГУРУСНАЧАШМӢ گرسنه چشمي ҳарисӣ, тамаъкорӣ; мумсикӣ, хасисӣ.

ГУРӢХ گروه 1. тӯдае аз мардум, иддае аз мардум; даста. 2. ҷамоат ё тӯдае аз мардум, ки аз рӯи ягон мақсад муттаҳид шудаанд; тоифа, фирқа; табақаи иҷтимоӣ; **гурӯҳ-гурӯҳ** тӯда-тӯда, даста-даста; гурӯҳ аз паси гурӯҳ.

ГУРӢХАК گروهک хизб ё созмони сиёсӣ, ки беаҳамият ва камшумор аст.

ГУРӢХБАНДӢ گروهبندی ба гурӯҳҳо ҷудо кардан; гурӯҳ-гурӯҳ шудан, даста-даста шудан: **гурӯҳбандӣ кардан**.

ГУРӢХБОЗ گروه باز он ки манфиати худ ва гурӯҳи ҳамакидаашро аз манфиатҳои умум пештар гузошта, хилофи тақозои ҷамъият амал мекунад, ҷудоиандоз.

ГУРӢХБОЗӢ گروهبازي манфиати гурӯҳи худро аз манфиатҳои умум болотар гузоштан; гурӯҳбоз будан.

ГУРҶҲОН گروه بان роҳбари гурӯҳ, сарпарастии гурӯҳ.

ГУРҶҲӢ گروهى мансуб ба гурӯҳ; машғулияти гурӯҳӣ машғулияте, ки бо ҳайати як гурӯҳ (мас., гурӯҳи донишҷӯён) гузаронида мешавад.

ГУРҶҲОГУРҶҲ گروه‌ها-гروه даста-даста, гурӯҳ-гурӯҳ, тӯда-тӯда.

ГУРҶҲОН گروهان 1. чамъ, чамъомад, гурӯҳ. 2. тоифаҳо, қабилаҳо.

ГУРҶӢ گرجى мансуб ба гурҷӣ: забони гурҷӣ, сокини Гурҷистон, чойи гурҷӣ.

ГУСАСТА//ГУСИСТА گسته сифати феълии замони гузашта аз гусастан; аз ҳам гусаства гардидан аз ҳам канда шудан, пора шудан, ҷудо шудан.

ГУСАСТАӢ گستگى шакли дигари сифати феълий аз гусастан; гусаства будан, вазъ ва ҳолати гусаства, инқитоъ.

ГУСАСТАДАМ گسته‌دم мубтало ба тангии нафас, нафастанг, банд омадани нафас.

ГУСАСТАДИЛ گسته‌دل шикастадил, афсурдадил, озурдадил, дилтанг, дилреш.

ГУСАСТАИНОН گسته‌عنان ниг. гусасталичом.

ГУСАСТАЛИЧОМ گسته‌لجام 1. лаҷомканда, бенӯхта. 2. маҷ. саркаш, худраъй, бекайд, афсоргусехта; муқ. гусастамихор.

ГУСАСТАН//ГУСИСТАН گستن 1. пора шудан, аз ҳам ҷудо шудан, канда шудан, бурида шудан (мас., ресмон). 2. кандан, пора кардан; афсор гусастан а) лаҷом кандан; бенӯхта шудан; б) маҷ. саркаш ва бекайд шудан.

ГУСАСТАНОПАЗИР گسته‌ناپذير кандана-шаванда; мустаҳкам.

ГУСАСТАРАВОН گسته‌روان маҷ. афсурда, мутаассир.

ГУСАСТАРАГ گسته‌رگ 1. буридапай. 2. маҷ. суст, беҳаракат, нотавон, очиз.

ГУСАСТАУМЕД//ГУСИСТАУМЕД گسته‌اميد кит. умедканда, ноумед: гусастаумед шудан.

ГУСАСТАХИРАД گسته‌خرد нофаҳм, камақл,

нодон.

ГУСЕЛ گسيل 1. рухсати рафтани додан; равон кардан ба ҷое. 2. хайру маъзур бо касе вақти ба сафар рафтани ӯ, падруд, видоъ; гусел кардан а) фиристодан, равона кардан; б) хайрухушқунон бо меҳмон масофае рафтани, мушоият кардан.

ГУСЕЛКУНАНДА گسيل‌کننده сифати феълии замони ҳозира аз гусел кардан; он ки гусел мекунад, гуселонанда.

ГУСЕЛОН(И)ДАН گسيلانیدن//گسيلاندن гусел кардан, хайрухуш кардан вақти сафар.

ГУСЕХТА گسيخته сифати феълии замони гузашта аз гусехтан; гусаства.

ГУСЕХТАН گسيختن кандан, пора кардан, буридан; канда шудан, пора шудан; аз ҳам гусехтан аз ҳам канда шудан; аз ҳам пора кардан.

ГУСИЛИДАН گسليدن 1. шикастан, кандан, буридан, пора кардан. 2. кашидан, ҷудо ва дур кардан аз ҷое. 3. канда шудан, пора шудан.

ГУСИЛОНИДАН گسلانیدن 1. кит. шикастан, кандан, буридан, пора кардан. 2. маҷ. ҷудо кардан, дафъ кардан аз чизе. 3. кашида гирифтани.

ГУСИСТАМИХОР گسته‌مهيار 1. кит. миҳорканда, бенӯхта (оид ба чорпо). 2. маҷ. бекайд, саркаш (оид ба одам).

ГУСИСТАН گستن ниг. гусастан.

гусор گسار 1. асоси замони ҳозира аз гусоридан. 2. ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои нӯшанда, хӯранда: майгусор, ғамгусор.

ГУСОРАНДА گسارنده сифати феълии замони ҳозира аз гусоридан; гусорандаи май; хӯрандаи май; соқӣ.

ГУСОР(И)ДАН گساریدن//گساردن нӯшидан, хӯрдан; ғам гусоридан ғам хӯрдан, ғам дидан.

густар گستر 1. асоси замони ҳозира аз густурдан. 2. ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои густаранда, чорӣ ва паҳнкунанда: додгустар, адлгустар.

ГУСТАРА گستره *риёз.* боз кардани ҳисоб, кушоиш.

ГУСТАРАК گسترک *бот.* зағирпояи хобида.

ГУСТАР(И)ДАН گستریدن//گسترندن *ниг.* густурдан.

ГУСТАРДАНИ گسترдени *ниг.* густурдани.

ГУСТАРИН گسترين *кит.* бистар, бисот, фарш, палос.

ГУСТАРИШ گستریش *исми феълӣ аз густар(и)дан;* паҳн шудан.

ГУСТАРОН(И)ДАН گسترانیدن//گستراندن *тарзи бавоси–таи густар(и)дан;* паҳн кардан.

ГУСТОХ گستاخ 1. бетакаллуф, беибо; берӯй, бешарм. 2. бебок, нотарс, часур; **густох будан** ба касе беибо будан дар рафтор бо касе, озодона гап зада тавонистан назди касе.

ГУСТОХВОР گستاخوار 1. густохона, бетакаллуффона. 2. нотарсона, далерона, часурина.

ГУСТОХДАСТ گستاخ دست чобук, чолок, чаққон, тезкор.

ГУСТОХӢ گستاخي 1. бетакаллуфӣ, беадабӣ, бешармӣ. 2. бебоқӣ, часорат; **густохӣ кардан** беибо рафтор кардан.

ГУСТОХКОРӢ گستاخکاری бешармӣ, беҳаёӣ, беадабӣ.

ГУСТОХОНА گستاخانه 1. бетакаллуффона, беибо. 2. нотарсона, бебокона.

ГУСТУВОН گستوان *кит., ҳ.* болопӯши зирехдори асп ва фил.

ГУСТУРДА گسترده *сифати феълӣи замони гузашта аз густурдан; густурда шудан* паҳн карда шудан, партофта шудан.

ГУСТУРДАН گستردن паҳн кардан, партофтан, андохтан: **дастархон густурдан, қолин густурдан; дом густурдан** а) дом гузоштан; б) *мач.* барои ба қайди худ даровардан тадбире андешидан.

ГУСТУРДАНИ گسترдени *сифати феълӣи замони оянда аз густурдан;* ҳар чизи қобили густурдан; фарш; бистар, бисот, гилем.

гуфт گفت *асоси замони гузашта аз гуфтан.*

ГУФТ I گفت *сухан, гап, гуфтор; назар ба гуфти... ба қавли..., мувофиқи сухани...; аз гуфти касе баромадан* ба фармуда ё насиҳати касе амал накардан.

ГУФТ II گفت *навъи порча ва матои резбофи гафс.*

ГУФТА گفته 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз гуфтан.* 2. гапи гуфташуда, гуфтор, сухан, калом. 3. қавл, нақл; баён, тақрир. 4. суруда, ашъор, шеър; **аз рӯи гуфтаи... // назар ба гуфтаи... // ба гуфтаи...** мувофиқи гуфтаи..., аз рӯи сухани..., ба қавли...; **гуфта додан** баён кардан, нақл намудан; **гуфта мондан** а) чизеро нохост ба забон овардан, дар аснои сӯҳбат берун аз мавзӯ чизеро ногаҳон баён кардан; б) дар бораи чизе пешакӣ гап задан; огоҳ кардан, хабардор сохтан; **гуфта тавонистан** аз ӯҳдаи гуфтан баромадан, гап зада тавонистан; изҳори эътироз кардан; **аз гуфтаи касе набаромадан (сар натофтан)** мувофиқи гапи касе амал кардан; **ба гуфтаи касе амал кардан** мувофиқи раъйи касе кор кардан, аз рӯи нишондоди касе кор кардан; **гуфтаи касе шудан** кор мувофиқи раъйи касе шудан, мувофиқи фармудаи касе шудан; *чизе гуфта... // чизе ё касеро гуфта...* барои чизе ё касе шуда..., ба хотири чизе ё касе: **дӯст гуфта, рафиқ гуфта...**

ГУФТАН گفتن 1. гап задан, ҳарф задан, сухан кардан; ба забон овардан; изҳор кардан, баён намудан. 2. нақл кардан, ҳикоят кардан; ривоят кардан: **мегуфтанд, ки...** 3. номидан, ном бурдан. 4. ба назм даровардан, сароидан: **шеър гуфтан.** 5. ният кардан, ирода кардан: **рафта гуфтан.** 6. шуморидан, ҳисоб кардан: **касеро девона гуфтан.** 7. фармудан, амр кардан: **ҳар ки гӯяд...; гуфтани шунидан** сӯҳбат кардан, гуфтугӯй кардан; муколама; **дарс гуфтан** омӯзондан; таълим додан, илм омӯзондан; **зери лаб гуфтан** охиста гап задан, нашунавонда гап задан; **не гуфтан** розӣ нашудан, рад кардан; **носазо гуфтан** сухани нораво гуфтан; дашном додан; **рост гуфтан** гапи ҳақро задан, ҳақиқатро баён кардан; **хушомад гуфтан** тамаллуқомез гап задан; хушомад кардан; **чизе (ҳеч) нагуфтан** ҷавоб надодан; хомӯш будан; **чӣ гуфтанро надонистан** гап зада натавонистан; ҷавоб гуфта натавонистан; **ақл мегуфт, ки...** ақл талкин мекард, ки..., хирад илқо менамуд, ки...

ГУФТАНБОБ گفتن باب сазовори гуфтан, гуф-

танӣ.

ГУФТАНИ گفتنی *сифати феълии замони оянда аз гуфтан*; он чи гуфта шуданаш лозим аст, лоики гуфтан; чизи гуфта мешудагӣ; **гуфтани шудан** гуфтан хостан.

ГУФТОР گفتار 1. сухан, калом, гап. 2. сухангӯӣ, нутқ. 3. сӯҳбат, гуфтугӯ; **гуфтори бечо** сухани бемавқеъ; гапи бехуда; **лаб ба гуфтор кушодан** сухан сар кардан, гап задан.

ГУФТОРДАРМОНӢ گفتарدرمانی *тиб.* 1. истифода аз равиш ва усулҳои тавонбахшӣ барои ислоҳи душворӣ дар гуфтугӯ ва забон. 2. табобати бемориҳои равонӣ бо роҳи гуфтугӯ ва сӯҳбати пизишку бемор.

ГУФТОРӢ گفتاری 1. *марбут ба гуфтор*. 2. он ки танҳо бо гуфтор амал мекунад, ҳарзагӯӣ, калонгап.

ГУФТОРФУРӢШ گفتارفروش *кит.* суханфурӯш, гапфурӯш, сергап.

ГУФТУГУЗОР گفتوگزار 1. *ниг.* гуфтушунид. 2. баҳс, мубоҳиса, мунозира; **гуфтугузор доштан** а) аз ҳар тараф сӯҳбат кардан, сӯҳбат доштан; б) баҳс кардан; **гуфтугузор кардан** а) гапзанон кардан, сӯҳбат кардан; б) баҳс кардан; **гуфтугузор рафтан** гуфтугӯ давом кардан, идома доштани гуфтушунид.

ГУФТУГӢ(Ӣ) گفتوگو(ی) 1. гуфтугузор, гуфтушунид, муколама, мусоҳиба, сӯҳбат. 2. гап-гап, овоза, гапҳои рости дурӯғ: **боз ҳар гуна гуфтугӯҳо нашавад...**; **забони гуфтугӯ** забоне, ки ба воситаи он мубодилаи афкори ҳалқе сурат мегирад, забони муошират, забони муҳовара; **гуфтугӯ доштан** а) музокира кардан, дар гуфтугузор будан; б) гап задан хостан; **гуфтугӯ кардан** гуфтушунид кардан, ба ҳамдигар гап задан; **гуфтугӯ шудан** сухан рафтан, сӯҳбат шудан (*аз чизе, дар бораи чизе*); **ба сари гуфтугӯи чизе баргаштан** дар бораи чизе сӯҳбатро (гапро) идома додан; **гарми гуфтугӯ шудан** ба гап дода шудан.

ГУФТУГӢӢ گفتوگویی *мансуб ба гуфтугӯ; услуби гуфтугӯӣ зби.* яке аз ду услуби асосии забон (*дигаре услуби хаттист*), ки меъёрҳои хоси забони муоширатро дар бар мегирад.

ГУФТУШУНИД گفتوشنید ба ҳам гап задани

чанд кас, гуфтугӯ, гуфтугузор; сӯҳбат, мусоҳиба; **гуфтушунид кардан** сӯҳбат кардан, гуфтугӯ намудан, музокира кардан дар бораи чизе.

ГУФТУШУНУФТ گفتوشنفت *ниг.* гуфтушунид.

ГУҲАР گهر *ниг.* гавҳар; **тавки гуҳар** шаддаи марворид; **гуҳар боридани абр боридани борони пурфайз**; **аз сухан ганчу гуҳар рехтан** хеле ширин ва пурмазмун будани сухани касе.

ГУҲАРАФШОН گهرافشان *ниг.* гавҳарафшон.

ГУҲАРАФШОНӢ گهرافشانی 1. гуҳаррезӣ, гуҳарпошӣ. 2. *мач.* гиря, ашкрезӣ.

ГУҲАРБАХШ گهربخش 1. баҳшандаи гавҳар, нисоркунандаи гавҳар. 2. *мач.* баҳшандаи сахӣ, саховатпеша.

ГУҲАРБЕЗ گهربیز 1. безандаи гавҳар, барандаи гавҳар. 2. *мач.* ашкрез.

ГУҲАРБОР گهربار *ниг.* гавҳарбор.

ГУҲАРДОР گهردار дорандаи гавҳар, соҳиби гавҳар.

ГУҲАРЗО گهرزا *ниг.* гавҳарзод.

ГУҲАРЗОД گهرزاد асилзода, покнажод, болонасаб.

ГУҲАРӢ گهري асли, нажодӣ, зотӣ.

ГУҲАРКАШ گهرکش кашандаи гуҳар, гавҳаргир, ғаввоси гавҳаргир.

ГАВҲАРНАЖОД گوهرنژاد *ниг.* гуҳарзод.

ГУҲАРНАМО(Ӣ) گهرنامه(ی) гавҳарнамо, монанди марворид.

ГУҲАРНИСОР گهرنثار *ниг.* гавҳарбор.

ГУҲАРПАРВАР گهрپرور парварандаи гавҳар, бавучудоварандаи гавҳар.

ГУҲАРПОК گهрپاک *ниг.* гавҳарнажод.

ГУҲАРПОШ گهрپاش *ниг.* гавҳарафшон.

ГУҲАРПӢШ گهربوش *киноя аз хомӯш, сокит.*

ГУҲАРРЕЗ گهرریز *ниг.* гавҳарбор: **абри гуҳаррез.**

ГУҲАРСАНЧ گهرسنج 1. гавҳарсанч, озмоишкунандаи гавҳар, гавҳаршинос. 2. маҷ. суҳансанч, суҳандони санчидагӯй, нуктадон.

ГУҲАРФИШОН گهرفشان *ниг.* гавҳарафшон.

ГУҲАРФУРҶШ گهر فروش *ниг.* гавҳарфурӯш.

ГУҲАРХЕЗ گهر خيز *ниг.* гавҳархез.

ГУЧУМ گچم дарахти сершоҳубарги соядиҳанда, ки сада як навъи он аст, норван; **тахтан гучум** тахтае, ки аз чӯби гучум сохта шудааст; **гучуми чинӣ** навъе аз гучум, қарағоч.

ГУШН گشن нар, нарина; **ба гушн омадан** нарталаб шудани ҳайвони мода, тақозои насл қардани ҳайвонот; **гушн овардан** *ниг.* **ба гушн омадан**.

ГУШНА گشنه 1. *ниг.* гурусна; **гушна ба шер мезанад** (*мақ.*); **гушнаву ташна** бе обу нон, бе хӯрок. 2. *маҷ.* ҳарис, тамаъкор; ҳасис, мумсик, гурусначашм; **чашми гушна** чашми ҳарис, чашми тамаъкор; **гушна бинад, сер мешавад** хеле дилкаш, ниҳоят дилпазир, хеле ҷозибанок.

ГУШНАГАДО گشنه گدا 1. гадои гурусна; бенаво. 2. *таҳқ.* ҳасис, мумсик.

ГУШНАГӢ گشنه گي *ниг.* гуруснагӢ.

ГУШНАМАСТ گشنه مست *таҳқ.* он ки ба вучуди камбағалию нодорӣ мастию арбадачӯй мекунад.

ГУШНАМУРДА گشنه مرده бисёр ҳарису тамаъкор; гурусначашм.

ГУШНАПУРЗӢР گشنه پرزور *таҳқ.*, киноя аз бенавои исёнкор.

ГУШНАЧАШМ گشنه چشم *ниг.* гурусначашм.

ГУШНАЧАШМӢ گشنه چشمي *ниг.* гурусначашмӢ.

ГУШНГИРӢ گشنه گيري чуфтгирӣ, интиҳоб ва гирифтани чуфти муносиб.

ГУШНИДАН گشنه ديدن бо ҳам чуфт шудани ҳайвони нару мода.

ГУШНӢ گشنه چي чуфтшавии ҳайвони нар бо мода: **гушнӢ шудан**.

ГУШОСБ گشاسب 1. *қит.* хоб. 2. *шакли дигари Гуштосп* (*надари Исфандиёри Рӯинтан*).

ГУШТО(Ӣ) گشتاي *бихишт, чаннат.*

ГӢ گو *ниг.* гӯй.

ГӢГИРД گوگرد 1. моддаи сӯзандаи маъдани зардранг, олтингӯгирд, кибрит. 2. чӯбчаҳои ба сарашон гӯгирдануда, ки дар қуттичаҳо ҷо дода, барои оташ даргирондан ба кор бурда мешаванд: **қуттии гӯгирд; гӯгирд задан** гӯгирд даргирондан.

ГӢГИРДДОР گوگرددار он чи дар таркибаш гӯгирд дорад, дорои моддаи гӯгирд.

ГӢГИРДЗАНИ گوگردزني *исми амал аз гӯгирд задан; даргирондани гӯгирд.*

ГӢГИРДӢ گوگردى 1. *мансуб ба гӯгирд.* 2. гӯгирддор, дорои моддаи гӯгирд.

ГӢГИРДҚУТТИ گوگرد قطي қуттии гӯгирд.

ГӢГИРДЧӢБ گوگردچوب гӯгирд, чӯбчаи гӯгирд.

ГӢӢ I گوياء 1. дорои қобилияти нутқ, гӯянда, суҳангӯ: **гутии гӯӢ; забони гӯӢ** забони суҳанвар; нутқи равшан; **гӯӢ шудан** суҳанвар гаштан, суҳангӯ шудан; доно шудан. 2. *маҷ.* равшан, возех: **накши гӯӢ, хати гӯӢ.**

ГӢӢ II گوياء мисли ин ки..., монанди ин ки... чунин тасаввур мешавад, ки..., гӯйӢ; зоҳиран; **гӯӢ ки...** мисли ин ки..., монанди ин ки...

ГӢӢӢ گوياءى гӯяндагӣ, суҳангӯӣ, суҳанварӣ; қувваи нотика.

ГӢӢНДАН گوياءندن *шакли бавоситаи гуфтан;* ба гуфтан водор қардан.

ГӢӢӢ گوياء *ниг.* гӯӢ II.

ГӢӢШ گوياء *нав.* 1. (тарзи) гуфтор. 2. *ниг.* лаҳча.

ГӢӢ گوياء *қалимаи модалӣ аз гуфтан;* тасаввур кунӣ..., пиндорӣ...; монанди ин ки..., мисли ин ки..., гӯӢ; **ту гӯӢ** ту пиндорӣ, тасаввур кунӣ.

гӯӢ/гӢ گوياء *1. асоси замони ҳозираи феъли фармоиш аз гуфтан; гӯӢ! // бигӯӢ!* гап зан! 2. *ҷузъи пасини қалимаҳои мураккаб ба маънои*

гӯянда: **азонгӯй, бадгӯ, насихатгӯй, сухангӯ.**

ГҶЙ گوى 1. кулӯлаи аз ресмон ё чӯб сохташуда, ки бо чавгон бозӣ мекунад, тӯби чавгон; тӯб. 2. ҳар чизи кулӯла; **гӯйи гиребон** тугмаи гиребон; **гӯй бурдан** дар мусобика голиб шудан.

ГҶЙБОЗӢ گوى بازى *ниг.* чавгонбозӣ.

ГҶЙВОР گويوار гӯймонанд, монанди гӯй, кулӯлашакл, кулӯламонанд.

ГҶЙИШ گويش *ниг.* гӯиш.

ГҶЛ گول *гӯфт.* содалахв, нодон; **худро гӯл нишон додан** худро содалавҳ вонамуд кардан; **гӯл додан** фиреб додан; **гӯл хӯрдан** фирефта шудан, фиреб хӯрдан.

ГҶЛА گوله *шакли кӯтоҳшудаи* гулӯла.

ГҶЛАХ گولخ оташхонаи ҳаммом, гулхани ҳаммом: **гӯлахи ҳаммом**; **аз гӯлаҳ баромадагӣ барин** хеле чиркин, олуда ба гарду дуд; **ба сад гӯлаҳ оташ задагӣ** хеле фиребгар, ниҳоят қаллоб.

ГҶЛАХӢ گولخي 1. мансуб ба **гӯлаҳ**. 2. аловмони гӯлахи ҳаммом.

ГҶЛГАРД گولگرد он ки беҳудаву бефоида ҳар сӯ мегардад, беҳудагард.

ГҶЛГИР گولگير он ки аблаҳу аҳмакро ба иштибоҳ меандозад.

ГҶЛГИРӢ گولگيري амали гӯлгир, гӯлгир будан.

ГҶЛЗАН گولزن *ниг.* фиребгар.

ГҶЛӢ گولي нодонӣ, аҳмақӣ, содалавҳӣ; **худро ба гӯлӣ задан** худро содалавҳ нишон додан, муғамбирӣ кардан.

ГҶЛНАМО گولنما ба гӯл монанд.

ГҶЛХӶР گولخور *ниг.* фиребхӯранда.

ГҶЛХӶРДА گولخورده *ниг.* фиребхӯрда.

ГҶПОЛ گوپال *ниг.* кӯпол.

ГҶПОН//ГҶППОН گويان 1. говбон, чӯпон. 2. маҷ. одами тануманди пурзӯр.

ГҶР I گور чое, ки мурдаи одамро дафн

мекунад, дахма, сағона, қабр, марқад, мадфан, турбат; **гӯру қафан** воситаҳои зарурии маросими дафн; **гӯру чӯб** *ниг.* **гӯру қафан**; **гӯру чӯб кардан** *ниг.* **гӯр кардан**; **гӯру қиёмат** *д.* тарси азоби гӯр ва ҷазои рӯзи қиёмат; **гӯр кардан** а) дафн намудан, ба хок супурдан, гӯронидан (*мурдаро*); б) зери хок (*ё зери чизи хокае*) пинҳон кардан, рӯи чизеро пӯшондан; **гӯр ба сари...** *ниг.* **гӯр ба чизе**; бало ба паси... **гӯр ба чизе** лаънат ба чизе, марг ба чизе (*таъбири дашном, изҳори норозигӣ ва нафрат аз чизе*); **гӯр кандан** ба *касе* // **гӯр кофтан** *барои* *касе* васоили ҳалокати касеро омода сохтан, барои марги *касе* кӯшидан; **гӯр шудан** а) дар зери чизе нопадид шудан, худро дар таги чизе пинҳон кардан: **дар қум гӯр шудан**; б) пур шудани чӯй, ҳавз ва *м. инҳо* бо гилу хок ва *г.*; **гӯру қафан наёбад!** хору зор бимирад!, қафангадо шавад! (*таъбири дашном*); **гӯри кӯхнаро кофтан** воқеаи гузаштаре ба ёд овардан (*хусуматҷӯёна ё даъвоталабона*); **назири коҳи кӯхнаро бод додан**; **аз кадом гӯр пайдо шуд?** аз кучо омад?, чи тавр пайдо шуд?; **ба гӯри худ гирифта намебарам** ҳеч ҷо бурданӣ нестам, ҳеч ҷо бурда наметавонам; (**ба**) **ҳеч гӯр намеравад** ҷои рафтан надорад, ба ҳеч кучо намеравад; **дар гӯраш осуда бихобад** ба поси хотираш зараре нарасад, кас ӯро (*нас аз марг*) ба бадӣ ёд накунад.

ГҶР II گور *ниг.* гӯрхар.

ГҶРАСП گورسپ ҳайвоне, ки ба монанди гӯр аст, зебр.

ГҶРАФГАНИ گورافگني *ниг.* гӯрафкани.

ГҶРАФКАН گورافکن 1. афканандаи гӯр, аз по ғалтонанадаи гӯр II. 2. маҷ. зӯр, қавӣ.

ГҶРАФКАНИ گورافکني афкандани гӯр, аз по ғалтондани гӯр II.

ГҶРБОН گوربان посбони гӯр; нигоҳубинкунандаи қабристон.

ГҶРГАХ I گورگه 1. чое, ки гӯр бисёр аст. 2. гӯристон, қабристон.

ГҶРГАХ II گورگه *кит.* макони гӯрхархо.

ГҶРГИЁХ گورگياه *бот.* гиёҳи алафӣ ва поё, ки дар ботлокзорҳо рӯида, барои чорво хӯроки хуб аст.

ГҶРГИР گورگير сайёди гӯрхар, шикор-

кунандаи гӯр.

ГҮРГИРӢ گورگيرى шикори гӯр, сайди гӯрхар.

ГҮРГОҲ گورگاه *ниг.* гӯргах.

ГҮРҒУЛӢ گورغلى *ниг.* гӯрғуль.

ГҮРЗО گورزا кӯдаке, ки баъд аз марги модар ба дунё меояд.

ГҮРЗОД گورزاد *ниг.* гӯрзо.

ГҮРИДА گوریده ошuftаву парешон, дарҳам рафта, дарҳам гиреххӯрда.

ГҮРИДАН گوريدن дарҳам рафтан, гирех хӯрдан, тобида шудан.

ГҮРИСТОН گورستان ҷои қабрҳо, қабристон; **гӯристон кардан** *киноя аз хароб гардонидан, харобазор кардан ҷоеро.*

ГҮРӢ گورى *мансуб ба гӯр I.*

ГҮРКАН گوركن *ниг.* гӯрков.

ГҮРКАНӢ گركنى *ниг.* гӯрковӢ.

ГҮРКОВ گوركاو он ки барои дафн кардани мурдаҳо гӯр меконад, гӯркан.

ГҮРКОВАК گوركاوك *зоол.* лошахӯр, ҳайвони мурдахӯр, ки қабри навро меконад.

ГҮРКОВӢ گوركاوى амали гӯрков, гӯр кофтан, гӯрканӢ.

ГҮРМОНАНД گورمانند монанди гӯр; мисли гӯр тангу торик.

ГҮРОБ گوراب 1. *ниг.* гӯроба. 2. сароб.

ГҮРОБА گورابه *кит.* 1. гунбазе, ки дар сари қабрҳо месозанд. 2. номи даҳмаи падару бобоҳои Рустам.

ГҮРОГҮР گوراگور босуръат, тунд, тез.

ГҮРОН(И)ДАН گورانندن//گورانيدين 1. дафн кардан, ба хок супурдан, гӯр кардан (*мурдаро*). 2. бо чизе пӯшондан, зери хок кардан; бо чизе пур кардан (*чуқуриеро, гореро, шикоферо*).

ГҮРПУШТА گورپشته пуштае, ки дар болои гӯр мекунамд.

ГҮРСУМ گورسم 1. ҳайвоне, ки сумаш монанди

суми гӯрхар аст. 2. *мач.* тездав, даванд.

ГҮРСҶҲТА گورسخته *тахқ.* нобакор, лаънатӣ (*дар мавриди изҳори норозигӣ аз касе дар ҳаққи ӯ чун дашином гуфта мешавад*).

ГҮРХАР گورخر *зоол.* ҳайвони тоқасум аз хонаводаи аспзотҳо, ки дар қадим шикор карда, гӯшташро меҳӯрдаанд, хари ёбой, кулон.

ГҮРХОНА گورخانه қабр, мақбара, сағона; даҳма.

ГҮРҶҒЛИСАРО گوروغلى سرا *ниг.* гӯрҶҒлихон.

ГҮРҶҒЛИХОН گوروغلى خوان сарояндаи суруду достонҳои ҳамосии халқии «ГӯрҶҒли».

ГҮРҶҒЛӢ گوروغلى достони ҳамосии халқӣ.

ГҮРЧАШМ گورچشم *дорои* чашмҳои калони монанди чашмҳои гӯр.

ГҮРШИКАН گورشكن он ки гӯр мекушоад ва дудӣ мекунад, гӯрков.

ГҶСОЛА گوساله 1. бачаи гов, насли то шашмоҳаи гов. 2. *мач.* бачаи нодон, бефаросат; **каллаи гӯсола** *ниг.* калла; **гӯсолаи шуданӣ аз пояш маълум** (*зарб.*) ояндаи одами ҷавон аз рафтор ва саъю кӯшишаш зоҳир мегардад; **гӯсолаи мо пир шуду гов нашуд** (*мақ.*) дар ҳаққи шахси ба синну сол калон, вале ноӯҳдабарову ношуд гуфта мешавад; **гӯсолаҳо гов шаванд, чигарҳо хун шаванд** (*зарб.*) тарбияи бача кори осон нест (*дар мавриди таъкид кардани душвории тарбияи ҷавонон мегӯянд*); **гов ки омад, гӯсола аз ҷояш меҳезад** (*мақ.*) калонсолонро ҳурмат кардан лозим аст.

ГҶСОЛАБОН گوساله بان он ки гӯсола мепояд, гӯсолапой.

ГҶСОЛАБОНӢ گوساله بانى нигоҳубини гӯсолаҳо, гӯсолапойӣ.

ГҶСОЛАМИЗОҶ گوساله مزاج *мач.* камфаҳм, бефаросат.

ГҶСОЛАПАРАСТ گوساله پرست говпараст, касе, ки оини гӯсолапарастист.

ГҶСОЛАПАРАСТӢ گوساله پرستى говпарастӣ, амали гӯсолапарастӣ.

ГҶСОЛАЧАШМ گوساله چشم он ки чашмаш

- мисли чашми гӯсола барчааста ва калон аст.
- ГҶСПАНД** *گوسپند* *ниг.* гӯсфанд.
- ГҶСПАНДКУШОН** *گوسپندکشان* *кит.* иди кур-бон, иди азҳо.
- ГҶСФАНД** *گوسفند* ҳайвони алафхӯри хонагии мансуби чуфтсумҳо, ки барои гӯшт, равған, пӯст, пашм ва шир парвариш мекунад; **гӯсфанди бӯрдоқӣ** гӯсфанди фарбеҳ, гӯсфанди парворӣ; **гӯсфанди карокӯлӣ** гӯсфанди зоти дурушпашм, ки пӯсти барраи он арзиши зиёд дорад; **гӯсфанди хисорӣ** зоти маҳаллии гӯсфанди калони думбадор; **гӯсфанди чорӣ** гӯсфанди чорсола; **соли гӯсфанд** номи соли ҳаштуми силсилаи солгардонии мӯлчар; **гӯсфанди ба пой худ омада** чизи муфт ва бемехнат ба даст даромада.
- ГҶСФАНДБОН** *گوسفندبان* он ки гӯсфанд бонӣ мекунад, гӯсфандпой, касе, ки ба бонӣ қардан ва чаронидани гӯсфандон машғул аст, рамабон.
- ГҶСФАНДБОНӢ** *گوسفندبانی* амали гӯсфандбон, рамабонӣ.
- ГҶСФАНДВОР** *گوسفندوار* 1. мисли гӯсфанд, монанди гӯсфанд. 2. *мач.* ҳалиму гапдари.
- ГҶСФАНДДОР** *گوسفنددار* *ниг.* гӯсфандпарвар.
- ГҶСФАНДДОРӢ** *گوسفندداری* *ниг.* гӯсфандпарварӣ.
- ГҶСФАНДӢ** *گوسفندی* мансуб ба гӯсфанд; **пӯстини гӯсфандӣ** пӯстини аз пӯсти гӯсфанд дӯхташуда.
- ГҶСФАНДПАРВАР** *گوسفندپرور* парва–ришкунандаи гӯсфанд, коргар ва мутахас–сиси гӯсфандпарварӣ.
- ГҶСФАНДПАРВАРӢ** *گوسفندپروری* соҳаи чорводорӣ, ки бо парвариши гӯсфандон машғул аст.
- ГҶСФАНДТАРОШ** *گوسفندتراش* он ки пашми гӯсфандро метарошад.
- ГҶСФАНДТАРОШӢ** *گوسفندتراشی* тарошидани пашми гӯсфанд, кори тарошидани пашми гӯсфанд; **қайчии гӯсфандтарошӣ**.
- ГҶСФАНДХОНА** *گوسفندخانه* ҷои нигоҳ доштани гӯсфанд, огили гӯсфанд.

ГҶСФАНДЧАРОНӢ *گوسفندچرانی* чаронидани гӯсфанд, ба чаро бурдани гӯсфанд, ҷӯпонӣ.

ГҶСФАНДЧАЛЛОБ *گوسفندجلاب* касе, ки ба нархи арзон гӯсфанд харида, қимат мефурӯшад.

ГҶСФАНДЧАЛЛОБӢ *گوسفندجلابی* амал ва шуғли гӯсфандчаллоб.

ГҶШ I *گوش* узви шунавоии инсон ва ҳайвон, узви ҳисси сомеа, ки дар сар воқеъ аст; **гӯш кар шудан** қор нақардани узви шунавой, шунида натавонистан; **гӯш андохтан** а) сухан шунидан; ба гапи касе диққат додан; б) *ниг.* **гӯш додан**; **гӯш вазнин шудан** суст шудани қувваи шунавой, андак қар шудан; **гӯш додан // гӯш қардан** а) шунидан, истимоъ намудан, гӯш андохтан ба гапи касе; б) гуфта ва фармудаи касеро қабул қардан, ба гапи касе даромадан, аз рӯи гуфтаи касе амал қардан; **гӯш доштан** гапи касеро шунидан, ба сухани касе тавачҷӯх намудан; **гӯш сих қардан** вақти пай бурдани ҳавфе гӯшҳои худро ҷун сих рост қардани ҳайвонот (*мас.*, *хар*); бимеро хис қарда хушёр истодан; **гӯш сих шудан** *тарзи мафъули* **гӯш сих қардан**; **гӯш тасфидан** сурх ва гарм шудани гӯшҳои касе, ки гӯё аз ғайбат қардани *ӯ* ё зикри номи *ӯ* рӯй меодааст; **гӯш ба даҳони касе дӯхтан** сухани касеро бодикқат шунидан; **гӯш ба тарафе рост қардан** омодаи шунидани сухане шудан; **гӯш ба фармони касе будан** ба шунидани ҳарфи касе тайёр будан; ба иҷрои фармони касе омода будан, мутеъ будан; **гӯш ба кимор будан** бесаброна мунтазири шунидани хабаре будан; **гӯши касеро тофтан** а) танбеҳ додан, гӯшмол додан; б) касеро барои фош қардани сирре ё нагуфтани сухане таъкид қардан; **гӯши касе ҷеғ задан** дар гӯши касе худ аз худ шунида шудани садое; **гӯшу майнаи касеро осуда мондан** касеро бо гапи бисёр гаранг нақардан; **гӯшу чашми касе шудан** ба ҷои касе қоре ё чизеро назорат қарда истодан; **гӯшу хуш ба касе будан** ниҳоят бо диққат шунидани ҳарфи касе; **аз гӯш набаровардан** аз ёд набаровадан, фаромӯш нақардан; **аз ин гӯш даромада аз он гӯш баромада рафтан** сухани шунидаро дар ёд нигоҳ надоштан, зуд фаромӯш қардан (*хусусан панду насихатро*); **ба гӯш гирифтан** дар хотир нигоҳ доштан, фаромӯш нақардан; **ба гӯш расидан** шунида шудани хабаре, овозае; **ба гӯши касе расондан** *тарзи бавоситаи* **ба гӯш расидан**; шунаводан,

чизеро хабар додан ба касе; **ба гӯши касе гуфтан** гӯшакӣ гап задан бо касе; **ба гӯши касе хондан** а) ба касе хабар додан, касеро огоҳонидан аз чизе; б) ба касе чизеро талқин кардан; **ба гӯши худ бовар накардан** ба шунидани худ эътимод накардан; аз сухани касе ҳайрон шудан; **гап ба гӯш надаромадан** ба гапи касе гӯш наандохтан; ба панду насихати касе эътино накардан; **дар гӯш доштан** фаромӯш накардан, аз ёд набаровардан (*сухане ё пандеро*); **саропо (сар то по) гӯш шудан // хама тан гӯш гардидан** бо диққати тамоm шунидан (*сухани касеро*); **девор муш дорад, муш-гӯш (зарб.)** эҳтиёт шуда гап задан лозим аст, ки касе нашунавад.

ГҶШ II **گوش** номи рӯзи чордахуми ҳар моҳи шамсӣ, ки эронӣни қадим онро чашн мегирифтанд.

ГҶША **گوشه** 1. кунҷ, зовия; канор, канора, нӯги чое ё чизе: **гӯшаи биёбон, гӯшаи хона, гӯшаи холӣ; гӯшаи чашм** а) кунҷ ё қирраи чашм; б) *киноя аз* нигоҳи номаълумона; **гӯшаву канор** ҳама тараф, ҳама чо; чоҳои дуру наздик. 2. чои хилват, чои аз назари мардум дур; **гӯша гирифтан** гӯшанишин шудан, хилват гузидан, худро ба канор гирифтан 3. гӯшпӯшонаки телпак, гӯшак; **гӯшаи саломат** чои аз бало дури осуда, чои амн; **ба гӯшаи нокомӣ афтодан** бекасу танҳо дар яъсу навмедӣ ва маҳрумият зиндагӣ кардан.

ГҶШАГИР **گوشه گير** *ниг.* гӯшанишин.

ГҶШАГИРӢ **گوشه گيري** *ниг.* гӯшанишинӣ.

ГҶШАГӢ **گوشگي** *марбут ба* гӯша, канорӣ.

ГҶШАДОР **گوشه دار** дорои гӯша, соҳиби гӯша, богӯша.

ГҶШАК **گوشک** 1. дастаи ягон зарф ё асбоб барои дошта бардоштан ё ба ҳаракат даровардани онҳо; гӯшаки радио. 2. *мус.* ҷузъи асбоби мусиқии торист, ки дар сари дастаи он воқеъ буда, тор ба он печонида мешавад: **гӯшаки дутор, гӯшаки танбӯр**. 3. қисми олате, ки ба гӯш монда, садоро мешунавад: **гӯшаки телефон**. 4. гӯшпӯшонаки телпак.

ГҶШАКАШ **گوشه کش** 1. кашандаи зех, зехкаш, камонкаш. 2. *мач.* нишонгир, тирандоз.

ГҶШАКАШӢ **گوشه کشي** 1. зехкашӣ, камонкашӣ. 2. *мач.* нишонгирӣ, тирандозӣ.

ГҶШАҚДОР **گوشکدار** гӯшақдошта, дорои гӯшак: **зарфҳои гӯшақдор, телпаки гӯшақдор**.

ГҶШАҚӢ **گوشکي**: **суханони гӯшақӣ** суханҳои оҳиста ба касе нашунавонида гуфташуда; гапҳои пинҳонӣ гуфташуда; **гӯшақӣ гап задан // гӯшақӣ кардан** оҳиста ба гӯши якдигар сухан гуфтан, ба дигарон нашунавонида гап задан, пичир-пичир кардан.

ГҶШАНИШИН **گوشه نشين** аз одамон дуршуда, узлатгузин, хилватнишин.

ГҶШАНИШИНӢ **گوشه نشيني** дур гаштан аз одамон, кунҷнишинӣ, хилватнишинӣ, канорагирӣ.

ГҶШАПАЙМО **گوشه پيما** *ниг.* зовиясанҷ.

ГҶШБАҚИМОР **گوشه بقمار** интизори шунидани хабаре; боэҳтиёт, хушёр; гӯшбақимор нишастан.

ГҶШБАНД **گوشيند** 1. василае, ки ба гӯш мебаранд, ё бо он гӯшро маҳкам мекунанд, то хунук нахӯрад. 2. он чи ба гӯш меовезанд.

ГҶШБИСТАР **گوش بستر** 1. *кит.* гӯшқалон. 2. номи шахси афсонавие аз Бобул, ки гӯшҳои қалон дошта, як гӯшашро бистар, дигареро кӯрпа карда мехобидааст ва гӯё дар вақти гирифтани Бобул Искандар бо ӯ вохӯрдааст.

ГҶШБУР **گوش بر** *мач.* фиребгар, қаллоб.

ГҶШБУРИДА **گوش بریده** (ҳайвони) гӯшаш буридашуда: **саги гӯшбурида**.

ГҶШБУРӢ **گوش بري** *мач.* амали гӯшбур, фиребгарӣ, қаллобӣ.

ГҶШВАЗНИН **گوشه وزنين** он ки гӯшаш хуб намешунавад, дорои заъфи шунавоӣ; кар.

ГҶШВАЗНИНӢ **گوشه وزنيني** кам шудани ҳисси шунавоӣ, ки дар натиҷаи он дарки нутқ душвор мегардад, карӣ.

ГҶШВОН **گوشه وان** *мач.* ниғаҳдоранда, муҳофиз, посдор, ниғаҳбон.

ГҶШВОНӢ **گوشه واني** *мач.* ниғаҳбонӣ, посдорӣ.

- ГҶШВОР** گوشوار *ниг.* гҶшвора.
- ГҶШВОРА** گوشواره асбоби зинат, ки ба гҶш меовезанд, ҳалқа, овеза.
- ГҶШВОРАК** گوشوارک *ниг.* гҶшвора.
- ГҶШГАРОН** گوش گران *ниг.* гҶшвазнин.
- ГҶШГАРОНИ** گوش گرانی *ниг.* гҶшвазнини.
- ГҶШГИР** گوش گیر *маҷ.* озордиҳанда ва азияткунанда.
- ГҶШГУЗОР** گوش گذار ба гҶш расонанда; гҶшрас; гҶшгузор овардан гҶшрас овардан, гҶшрас кардан.
- ГҶШДАРД** گوش درد дарди гҶш; бемории гҶш.
- ГҶШДАРОЗ** گوش دراز 1. дорои гҶши дароз. 2. *маҷ.* хар, дарозгҶш.
- ГҶШДАРОЯК** گوش درایک кирми ҳазорпо, гҶшхазак.
- ГҶШДИҲАНДА** گوش دهنده *сифати феъли* замони ҳозира аз гҶш додан; он ки мешунавад, шунаванда.
- ГҶШДОР** گوش دار 1. он ки гҶш дорад, дорои гҶш. 2. гҶшдиҳанда, шунаванда, мустамеъ. 3. мухофиз, посбон.
- ГҶШЗАД** گوش زد ёдоварӣ, гҶшрас, хотирнишон, хотиррасон; тазаккур; гҶшзад кардан гҶшрас кардан, хотиррасон намудан, тазаккур додан; огоҳ кардан бо сухан.
- ГҶШИДА** گوشیده *сифати феъли* замони гузашта аз гҶшидан; маҳфуз, ҳифзшуда.
- ГҶШИДАН** گوشیدن 1. *кит.* шунидан, гҶш кардан. 2. ҳифз кардан, нигоҳ доштан.
- ГҶШИ** گوشи *ниг.* гҶшак.
- ГҶШКАЛОН** گوش کلان он ки гҶшаш калон аст; *ниг.* гҶшбистар.
- ГҶШКАР** گوش کر кар, ношунаво, гҶшвазнин.
- ГҶШКАРКУНАНДА** گوش کر کننده *сифати феъли* замони ҳозира аз гҶш кардан; садои бисёр баланди ба гҶш нофорам.
- ГҶШКАШАК** گوش کشک гҶшро кашида азият додан, гҶшкашӣ.
- ГҶШКАШӢ** گوش کشی гҶш кашидан, гҶшкашак кардан.
- ГҶШКАШОН** گوش کشان *феъли ҳол аз гҶш* кашидан дар ҳоли кашида шудани гҶш.
- ГҶШКОВАК** گوش کاوک 1. чӯбчаи маҳсуси ба нӯғаш пахтапечонида барои тоза кардани гҶш, гҶштозакунак. 2. *тиб.* милачаи филизӣ барои тоза кардани гҶш аз чирк.
- ГҶШМОЛ** گوش مال 1. гҶшро печутоб додан, гҶш молидан. 2. танбех, ҷазо, таъдиб; гҶшмол додан танбех кардан, ҷазо додан.
- ГҶШМОЛАК** گوش مالک *ниг.* гҶштобак.
- ГҶШМОЛӢ** گوش مالی 1. молиш додани гҶш. 2. *маҷ.* ҷазо, танбех.
- ГҶШМОНАК** گوش مانک ба гҶш дошта мешудагӣ, ба гҶш гузошташаванда (*барои шунидан*): гҶшмонаки радио.
- ГҶШМОҲӢ** گوش ماهی 1. пӯшиши сипармонанди як навъ ҷонвари бесутунмӯҳраи обӣ, ғилофи садаф. 2. садаф. 3. *кҳн.* пиёлаи майкашӣ.
- ГҶШНАВОЗ** گوش نواز форам ва дилнишин, хушоҳанг: овози гҶшнавоз, садои гҶшнавоз.
- ГҶШНОШУНИД** گوش ناشنید *ниг.* гҶшношунда.
- ГҶШНОШУНИДА** گوش ناشنیده ба гҶш нарасида, шуниданашуда; ғайриодӣ, ғайримуқаррарӣ: кори гҶшношунда.
- ГҶШОВЕЗ** گوش آویز *ниг.* гҶшвора.
- ГҶШОГҶШ** گوشا گوش гҶш ба даҳон, гҶшакӣ кардан.
- ГҶШОНА** گوشانه 1. *кит.* гҶша, канор. 2. *гуфт.*, *маҷ.* таъна, маломат; гҶшона задан таъна кардан касеро барои коре.
- ГҶШОҲАНГ** گوش آهنگ *ниг.* ҳазорпо.
- ГҶШПАЙВАНД** گوش پیوند форам, хушоҳанг, дилнишин.
- ГҶШПАҲН** گوش بهن дорои гҶшҳои паҳн.
- ГҶШПЕЧ** I گوش پیچ рӯймоле, ки барои мухофизати гҶш аз сармо ба сар мепечонанд.

ГҶШПЕЧ II *گوش پيچ* *кит., ниг. гҶшмол.*

ГҶШРАС *گوش رس* *ниг. гҶшзад; гҶшрас кардан*
ба ёди касе овардан; огоҳонидан.

ГҶШРҶЗ *گوش روز* *ниг. гҶш II.*

ГҶШСИХ *گوش سيخ* гҶшбақимор, омода,
омодаи шикор.

ГҶШТ *گوش* 1. чисми мулоими сурхранги рӯи
устухонҳо ва зери пӯсти инсон, ҳайвонот ва
парандагон: **гҶшти гов,** **гҶшти гӯсфанд,**
гҶшти гӯсола, **гҶшт гирифтн,** **гҶшт**
фурӯхтан, **гҶшт хӯрдн;** **гҶшти бирён** гҶшти
дар равшн бирёншуда; **гҶшти лаҳм** гҶшти
беустухони мулоим; **гҶшти саҳт** гҶшти
пайдори саҳт; **гҶшти яхнӣ** гҶшти пухтаи
сардшуда. 2. ҷои мулоими мева ва
растаниҳои полизӣ мисли харбуза ва тарбуз;
◊ **гҶшт пайдо кардан** тани касе гҶшт
гирифтн, андаке фарбеҳ шудн; **аз гҶшт**
фуромадан, **гҶшти бадани худро бой додан**
лоғар шудн; **курта-курта гҶшт гирифтн**
ниҳоят хурсанд шудн, ба худ болидан;
гҶшти хару дандони сағ дар мавриди ба ҳам
дарафтодани ду одами бад меғӯянд;
монанди гҶшту устухон (нохун) ба ҳам хеле
наздиқ ва қарин.

ГҶШТБИРЁН *گوش بريان* гҶшти дар равшн
бирёнкарда, қабоб.

ГҶШТБҶРДА *گوشت برده* *ниг. гҶштпора.*

ГҶШТДОР *گوشت دار* гҶштдошта, гҶштнок, *ниг.*
гҶштин II.

ГҶШТДОРӢ *گوشت داري* гҶштнокӣ, фарбеҳӣ:
гҶштдори бадан.

ГҶШТЕЗ *گوش تيز* дорои шунавоии қавӣ,
гҶшсих.

ГҶШТЕЗӢ *گوش تيزي* гҶштез будан, қудрати
шунавоии хуб доштан.

ГҶШТИГИР *گوشتي گير* *ниг. гҶштингир.*

ГҶШТИГИРӢ *گوشتي گيري* *ниг. гҶштингирӣ.*

ГҶШТИН I *گوشتين* *ниг. гҶштингирӣ:* гҶштин
гирифтн.

ГҶШТИН II *گوشتين* 1. гҶштнок, гҶштдор, аз
гҶшт пухташуда: **хӯроки гҶштин.** 2. сергӯшт,
фарбеҳ: **бадани гҶштин.**

ГҶШТИНГИР *گوشتين گير* он ки гҶштин
мегирад; варзишгар дар бозии гҶштингирӣ,
пахлавон.

ГҶШТИНГИРӢ *گوشتين گيري* *варз.* навъи вар-
зиш, ки иборат аз зӯрозмоии ду ҳариф
барои ғалтонидани якдигар аст, гҶштӣ:
гҶштингирии тарзи миллӣ, **гҶштингирии**
тарзи озод, **мусобиқаи гҶштингирӣ.**

ГҶШТИОДАМХҶР *گوشت آدم خور* 1. хунхӯр,
вахшӣ. 2. *мач.* одамхӯр.

ГҶШТӢ I *گوشتي* *ниг. гҶштин I* ва *гҶштингирӣ.*

ГҶШТӢ II *گوشتي* *ниг. гҶштин II.*

ГҶШТКҶБ *گوشت كوب* *ниг. гҶшткӯбак.*

ГҶШТКҶБӢ II *گوشت كوبي* кӯфтани гҶшт;
майда кардани гҶшт.

ГҶШТКҶБАК *گوشت كوبك* кӯбаи ҷубин барои
кӯфта мулоим кардани гҶшт пеш аз пухтан.

ГҶШТҚИМА *گوشت قيمه* гҶшти қима, гҶшти
кӯфта, қима, ғелак.

ГҶШТҚИМАКУНАК *گوشت قيمه كنك* асбоби
махсус барои қима кардани гҶшт: **гҶшт-**
қимакунаки барқӣ, **гҶштқимакунаки дастӣ.**

ГҶШТНОК *گوشتناك* *ниг. гҶштин II.*

ГҶШТОБ *گوشتاب* оби гҶшти ҷӯшонидашуда,
обгӯшт; оби шӯрбо.

ГҶШТОБА *گوشتابه* *ниг. гҶштоб.*

ГҶШТОБАК *گوش تابك* бозии бачаҳо, ки дар
он гӯши бачаи бозибохтаро гирифта
мекашанд.

ГҶШТОВАР *گوشت آور* *мач.* фарбеҳ, гҶштдор.

ГҶШТОЛУД *گوشت آلود* гҶштӣ: **лабҳои гҶштолуд.**

ГҶШТПОРА *گوشت پاره* пораи гҶшт, бурдаи
гҶшт.

ГҶШТФУРҶШ *گوشت فروش* он ки гҶшт
мефурӯшад, қассоб.

ГҶШТФУРҶШӢ *گوشت فروشي* 1. қасбу кори
гҶштфурӯш, қассобӣ. 2. ҷои фурӯши гҶшт,
дӯкони қассобӣ.

ГҶШТХОР *گوشت خوار* 1. *ниг. гҶштхӯр.* 2.

- хайвонҳои дарандае, ки барои бақои насли худ қонварони дигарро шикор карда меҳӯранд.
- ГҶШТХОРҶ** گوشتخواری *ниг.* гӯштхӯр.
- ГҶШТХҶР** گوشتخور гӯштхӯранда, бисёр истеъмолкунандаи гӯшт; он ки гӯшт хӯрданро дӯст медорад.
- ГҶШТХҶРҶ** گوشتخوری *исми амал аз гӯшт хӯрдан*; бо иштиёқ истеъмол кардани гӯшт.
- ГҶШФИЛ** گوشفیل *бот.* гиёҳи алафӣ, поё ва ороиштиву зинатӣ аз хонаводаи шайпурӣ, ки гули қаҳва ё бунафшранг дорад.
- ГҶШХАЗАК** گوش خزک *ниг.* гӯшдарояк.
- ГҶШХАРОШ** گوش خراش овозе, ки боиси озори гӯш мешавад, садои нофорам.
- ГҶШХЕЗ** گوش خیز *ниг.* гӯшхезак.
- ГҶШХЕЗАК** گوش خیزک *зоол.* хашароти хурде бо танай гафсу нарм ва пӯсти сахт, ки дар обу ҳавои намноку гарм зиндагӣ мекунад.
- ГҶШХОНА** گوشخانه *биол.* мавзеи қойгир шудани гӯш, суфраи гӯш.
- ГҶШХОР** گوشخار абзоре, ки ба василаи он гӯшро мехоранд.
- ГҶШШҶЙ** گوش شویی *тиб.* шуста тоза кардани гӯш.
- ГҶШШҶЙ** گوش شوی *тиб.* василае дар тиб, ки ба воситаи он пизишкон даруни гӯшро шустушӯ ва тоза мекунанд.
- ГҶЯНДА** گوینده *сифати феълии замони ҳозира аз гуфтан.* 1. суханкунанда, сухангӯй, гапзананда; наттоқ. 2. қиссагӯй, афсонагӯй, нақлкунанда, ривояткунанда, ровӣ. 3. сароянда, хофиз. 4. *мач.* зане, ки дар азоҳо овоз меандозад, навҳагар.

Ғ

Ғ ҳарфи панҷуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи ғайн (غ); дар ҳисоби абҷад ба адади 1000 баробар аст.

ҒАБҒАБ *a.* غبغب гӯшти барҷастаи зери манаҳ, бағбаға.

ҒАБҒАБА *a.* غبغبه *ниг.* ғабғаб.

ҒАБҒАБДОР غبغبدار 1. дорои ғабғаб. 2. маҷ. худписанд, мутаққабир.

ҒАБИН *a.* غبين *кит.* фиребхӯрда дар харидуфурӯш, мағбун.

ҒАБӢ *a.* غبى *кит.* кундзехн, бефаҳм, аҳмақ, нодон.

ҒАБН *a.* غبن *кит.* 1. зарару зиён (дар харидуфурӯш). 2. афсӯс, дарег.

ҒАБОВАТ *a.* غباوت *кит.* кундзехнӣ; гӯлӣ, нодонӣ, сафоҳат.

ҒАБОЗА غبازه 1. *ниг.* говрона. 2. навда ё химчаи дароз.

ҒАБРО(Ъ) *a.* غبرا(ء) 1. замин. 2. *кит.* муаннаси ағбар (ғуборолуд, гардолуд).

ҒАБРОӢ غبرائى хокӣ, хокранг, хоколуд.

ҒАБУҚ *a.* غبوق шароби шомгоҳӣ; муқоб. сабӯҳ.

ҒАВ//ҒОВ I غاو//غو чӯб ё оҳани дароз, ки барои бастанӣ сари роҳи рафтуомад ё даромадгоҳи ҷоё насб карда шудааст, шлагбаум; **ҒАВИ СИМҲОРӢ** ғаве, ки аз симҳор сохта шудааст; **ҒАВ ПАРТОҒТАН** ғав сохтан.

ҒАВ II غو *кит.* овози бисёр баланд, наъра, бонги саҳт.

ҒАВБАНДӢ غوبندى 1. ғав бастан, ғав партофтан. 2. маҷ. монёш шудан, роҳи чизеро бастан; **ҒАВБАНДӢ КАРДАН** сари роҳи чизеро гирифтдан.

ҒАВВОС *a.* غواص 1. ғӯтазананда ба зерӣ об (барои баровардани садаф, марворид ва ғ.); оббозе, ки дар зерӣ об кореро иҷро мекунад; **ҒАВВОС ФУРОВАРДАН** ба об даровардани ғаввос барои кофтукови чизе. 2. парандае шабеҳи мурғобӣ бо болҳои кӯтоҳ, пари нарм, ангуштони дароз ва думи бисёр кӯтоҳ, ки дар об шино мекунад ва ғӯта мезанад; **МУРҒИ ҒАВВОС**.

ҒАВВОСӢ غواصى ғаввос будан; амали ғаввос; **ҒАВВОСӢ КАРДАН** шуғлу амали ғаввосро иҷро кардан.

ҒАВВОСОНА غواصانه монанди ғаввос, ғаввосвор.

ҒАВҒО غوغا 1. садоҳои баланди издиҳомӣ мардум; сару садо, ҳаёҳу, фарёду фиғон; ғалоғула, мағал. 2. фитна; мочаро, **ҒАВҒОИ ДУРӢ** сару садои бардурӯғ; **ШӢРУ ҒАВҒО** ошӯбу ҳаяҷон; доду фарёд; **ҒАВҒО БАРДОШТАН** а) доду фарёд кардан, чанҷол кардан; б) балво барпо кардан; **ҒАВҒО КАРДАН** доду фарёд кардан, мағал бардоштан; **ШӢРУ ҒАВҒО БАРДОШТАН** а) доду фарёд кардан; чангу чидол кардан; б) ошӯбу балво барпо кардан; **ШӢРУ ҒАВҒО КАРДАН** *ниг.* **ШӢРУ ҒАВҒО БАРДОШТАН**; дар **ШӢРУ ҒАВҒО ШУДАН** доду фарёд бардоштан; чангу чанҷол кардан; **◇ БА САР ҒАВҒОҲО АҒТОДАН (ФИТОДАН)** дучори мочароҳо шудан; мусибатҳоро аз сар гузаронидан.

- ҒАВҒОГАР** غوغاگر ошўбгар, балвогар, ғавғо-кунанда.
- ҒАВҒОСОЛОРҲ** غوغاسالارى вазъе, ки дар он бо сабабҳои таблиғотӣ дар бораи чизе ғавғо ва сару садои дурӯғин барпо мекунанд, то ҳақиқатро аз аҳли чомеа пинҳон намоянд.
- ҒАВҒОТАЛАБ** غوغاطلب ошўбгар, балвогар, ғавғогар.
- ҒАВҲ** ا. غوى кит. гумроҳ, навмед.
- ҒАВОДӢ** غوادى кит., ҷ. **ғадият**, абрҳои бомдодӣ.
- ҒАВОМИЗ** а. غوامض кит. 1. ҷ. **ғомиз**, **ғомиза**. 2. суханҳои печида ва мушқил, нуктаҳои борики пӯшидамаъно.
- ҒАВОЯТ** а. غوايت кит. гумроҳӣ; навмедӣ.
- ҒАВР** а. غور 1. диққат, тааммул; мулоҳиза, андеша; баррасӣ. 2. кит. чуқурӣ, умқ, қаъри ҳар чиз. 3. маҷ. умқ ва чуқурии маъноӣ чизе; ҳақиқат ва моҳияти чизе; **ғаври ашқол** моҳият ва ҷӣ будани шаклҳо, суратҳо; **ғавру ғоят** ҳақиқат ва моҳияти ҳар чиз.
- ҒАВС I** а. غوث кит. он ки дасти ёрӣ дароз мекунад, дастгир, фарёдрас.
- ҒАВС II** а. غوص кит. 1. ғӯта задан дар об, фуру рафтани дар об. 2. маҷ. амиқ андеша рондан, ба фикр фуру рафтани, тааммуқ кардан.
- ҒАВЧӢБ** غوچوب ғаве, ки аз ҷӯб сохта шудааст; муқ. **ғав**.
- ҒАВШОД** غوشاد қҲн. ҷои шабгузаронии чорпоён, ки чор тарафаш ихота карда шудааст; қӯтан.
- ҒАД** а. غد кит. фардо, пагоҳ.
- ҒАДАҲГ** غدنگ кит. кундзехн, аҳмак, нодон.
- ҒАДВ** а. غدو кит. субҳ, бомдод.
- ҒАДДОР** а. غدار 1. ниҳоят ғадркунанда, бевафо, паймоншикан, хиёнаткор. 2. маккор, хилагар: **дузди ғаддор**, **душмани ғаддор**.
- ҒАДДОРӢ** غدارى 1. хиёнаткорӣ, аҳдшиканӣ. 2. маккорӣ, хилагарӣ.
- ҒАДДОРОНА** غدارانه 1. хиёнаткорона, аҳдшиканона. 2. маккорона, хилагарона.
- ҒАДИР** а. غدیر кит. толоби оби борону сел; қӯл.
- ҒАДОИР** а. غداير кит., ҷ. **ғадир**. 1. обгирҳо 2. мӯҳои бофта, гесувон.
- ҒАДР** а. غدر кит. 1. бевафой, аҳдшиканӣ; хиёнат, чафо. 2. хила, макр, фиреб; **қасди ғадр кардан** нияти хиёнат кардан. 2. хила, тазвир, фиреб, макр.
- ҒАДУД** а. غدود биол. узвҳои ҳайвонот ва одам, ки моддаҳои махсуси ҷудокардашон (*гармонҳо, луоб, арақ ва ғ.*) дар фаъолиятҳои гуногуни физиологӣ ва ҷараёнҳои биохимиявии бадан иштирок мекунанд; ғудда: **ғадуди зери меъда**, **ғадудҳои тарашшӯхи дохилӣ**; **аз гов ғадуд** (мақ.) ҳиссаи хеле кам ва ночиз аз чизи калоне, аз бисёр андаке; муқ. **аз хирс мӯе**.
- ҒАДУДДОР** غدوددار ғадуддошта, дорои ғадуд; **бофтаҳои ғадуддор** бофтаҳое, ки дорои ғадуданд.
- ҒАДУДӢ** غدودى мансуб ба ғадуд.
- ҒАДУДЧА** غدودچه ғадуди хурд, ғуддача.
- ҒАЖ** غز кит. гавак кашидан, хазидан бо зӯри дасту зону.
- ҒАЖГОВ** غزگاو ниг. **қутос**.
- ҒАЖ-ҒАЖ** غزغز *қалимаи тақлиди* овози буридан ё пайваста ба ҳам расидани чизе; садои кушода-пӯшида шудани дари кӯҳна.
- ҒАЖД** غزد *гуфт*. чирк, ифлосӣ; касиф, олуда.
- ҒАЖЖАС** غزس ниг. **ғаж - ғаж**.
- ҒАЖИДАН** غزیدن гежидан, хазидан, гавак кашидан.
- ҒАЗАБ** а. غضب хашм, қаҳр, оташинӣ: **аз ғазаб**, **аз шиддати ғазаб**, **аз ғояти ғазаб**; **бо ғазаб** хашмгинона, ғазаболуд; **ғазабӣ халқ** // **қаҳру ғазабӣ халқ** хашму эътирози халқ; **ғазабӣ касеро овардан ниг. ба ғазаб овардан**; **ғазабӣ касе омадан ниг. ба ғазаб омадан**; **аз ғазаб дандон хоидан** аз шиддати хашму ғазаб дандонхоро ба ҳам соиш дода садо баровардан, дар ниҳояти хашму ғазаб будан; **аз ғазаб фуромадан** хашмро фуру нишондан, ғазабӣ худро таскин додан; **ба ғазаб овардан** хашмгин кардан, ғазабнок кардан; **ба ғазаб**

омадан // дар ғазаб шудан ғазабнок шудан, хашмгин шудан, қаҳри касе омадан; оташин шудан; ◇ оташи ғазоби касеро паст кардан (фуру нишондан) касеро аз ғазаб фурувардан, хашми касеро бартараф кардан; оташи ғазоби касе паст шудан аз ғазаб фуромадан, бартараф шудани хашми касе; аз ғазоби Худо тарсидан аз бими бозхост андешидан, аз андешаи охират тарсидан; ба ғазоби Худо гирифтор шудан ба кайфар расидан, ба чазои Худо гирифтор шудан.

ҒАЗАБАНГЕЗ غضبانگيز *ниг.* ғазабовар.

ҒАЗАББОР غضببار :нигоҳи ғазаббор нигоҳе, ки аз он асари хашму ғазаб пайдост.

ҒАЗАБНОК غضبناк хашмгин, оташин; нигоҳи ғазабнок нигоҳи хашмолуд; ғазабнок кардан ба хашму ғазаб овардан; ғазабнок шудан ба хашму ғазаб омадан, хашмгин шудан.

ҒАЗАБНОКӢ غضبناكى хашмгинӣ, қаҳролудӣ, оташинӣ.

ҒАЗАБОВАР غضبآور он чи боиси хашмгинӣ мешавад, хашмовар.

ҒАЗАБОЛУД غضبآلود 1. ғазабнок, хашмогин, қаҳролуд. 2. бо ғазаб, хашмгинона, дар ҳолати хашмгинӣ.

ҒАЗАБОМЕЗ غضبآمиз хашмгинона: ғазабомез гап задан.

ҒАЗАВОТ *a.* غزوات *ҷ.* ғазо.

ҒАЗАЛ *a.* غزل 1. *адш.* яке аз навъҳои машҳури шеърест, ки маъмулан аз 5-12 байти дар як вазну қофия омада (*аа, ба, ва, га...*) иборат буда, мавзӯи асосии онро васфи ишқу чавонӣ, васлу ҳичрон *ва г.* ташкил медиҳад. 2. таронаи ошиқона, чома; ғазал гуфтан ғазал навиштан; ғазал хондан // ғазал сурудан таронаи ошиқона хондан; ◇ байту ғазал *гуфт.* гап-гап; қиссаи чизе.

ҒАЗАЛГӢӢ غزل گویی *исми амал аз ғазал гуфтан;* ғазалнависӣ, ғазалсарой.

ҒАЗАЛГӢӢ غزل گوی *гӯяндаи ғазал, ғазалнавис,* ғазалсаро.

ҒАЗАЛИЁТ *a.* غزليات 1. *ҷ.* ғазал. 2. маҷмӯаи ғазалҳои шоир.

ҒАЗАЛНАВИС غزل نويس *ниг.* ғазалгӯӣ.

ҒАЗАЛНАВИСӢ غزل نويسى *ниг.* ғазалгӯӣ.

ҒАЗАЛСАРО غزل سرا *ниг.* ғазалгӯӣ.

ҒАЗАЛСАРОӢ غزل سرايي *ниг.* ғазалгӯӣ.

ҒАЗАЛХОН غزل خوان 1. хонандаи ғазал; сарояндаи ғазал, сурудхон. 2. *ниг.* ғазал-хонон.

ҒАЗАЛХОНӢ غزل خواني *исми амал аз ғазал хондан;* сурудхонӣ, сурудгӯӣ; ғазалхонӣ кардан сурудхонӣ кардан, суруд хондан.

ҒАЗАЛХОНОН غزل خوانان *феъли ҳол аз ғазал хондан;* ғазалхонда равон; сурудгӯён.

ҒАЗАНФАР *a.* غضنفر *кит.* 1. шер, асад. 2. *маҷ.* часур, шучоъ.

ҒАЗБОН *a.* غضبان *кит.* ғазабнок, хашмгин.

ҒАЗВ(А) *a.* غزو(ه) *ниг.* ғазо.

ҒАЗО *a.* غزا *д.* чанг дар роҳи дин, чиҳод.

ҒАЗОЗАТ *a.* غضاضت *кит.* 1. забунӣ, пастӣ, расвой. 2. зарар.

ҒАЗОЛ *a.* غزال *кит., ниг.* ғизол.

ҒАЗОЛА *a.* غزاله *кит.* 1. охубараи мода. 2. *маҷ.* офтоб; ◇ ғазолаи фалак офтоб.

ҒАЗОРАТ *a.* غزارت *кит.* фаровонӣ, бисёрӣ.

ҒАЗОТАЛАБ غزاطلب *д.* толиби ғазо, талабгори ғазо; ғазоқунанда.

ҒАЙБ *a.* غيب 1. нопаддо, нопадид; нопадидӣ, ғойбӣ; дар ғайби касе // дар ғайбаш вақти набудани касе, аз пушти касе. 2. *д.* макон ва олами барои инсон номаълум, ки аз он ҷо ба фариштаҳо ва паямбарон ваҳй ва пайғом меомадааст (*ба ин маънӣ* «олами ғайб» ҳам мегӯянд); аз ғайб а) аз олами ғайб; б) *маҷ.* аз ҷои номаълум ва асрорангез; илми ғайб дониш оид ба ғайбдонӣ; ғайбдонӣ; хизонаи ғайб хазинаи ниҳонӣ; ғайб задан ногаҳон аз назар нопадид шудан; номаълум ғойб шудан, нест шуда рафтан.

ҒАЙБА *a.* غيبه *кит., кҲн.* 1. пулакҳои оҳану пӯлод, ки бар чавшан устувор мекарданд. 2. тиркаш; чаъба.

ҒАЙБАТ I *a.* غيبت [*аслаш ғийбат*] айби касеро дар ғайби ӯ гуфтан, бадгӯӣ дар ҳаққи шахси ғойб; *ба тариқи истиора:* деги ғайбат дар чӯш буд; ғайбат кардан дар набудани касе

- дар ҳаққи *ӯ* бадгӯй кардан.
- ГАЙБАТ** II *а.* *غيبت* ҳозир набудан; ҳузур на-
доштан, ғоиб будан; **дар ғайбати *ӯ*** дар вақти
набудани *ӯ*, дар ғайби *ӯ*.
- ГАЙБАТГАР** *غر* *غيبت* *ниг.* ғайбатқунанда.
- ГАЙБАТГОҲ** *گاه* *غيبت* 1. макони ғайбат; ғай-
батхона. 2. ҷои ғоиб шудан.
- ГАЙБАТГҶ (Ӯ)** *(ي) غيبت* *ниг.* ғайбатқунанда.
- ГАЙБАТГҶӮӢ** *گويي* *غيبت* амали ғайбатгӯ; бадгӯй
кардан дар ғайби касе.
- ГАЙБАТДӮСТ** *دوست* *غيبت* он ки ғайбат кар-
данро дӯст медорад, дӯстдори ғайбат.
- ГАЙБАТКУНАНДА** *كننده* *غيبت* *сифати феълии*
замони ҳозира аз ғайбат кардан; он ки дар
набудани касе дар бораи *ӯ* бадгӯй мекунад,
ғайбатчи.
- ГАЙБАТХОНА** *خانه* *غيبت* ҷое, ки мардуми
ғайбатгӯй ҷамъ шуда бошанд.
- ГАЙБАТЧӢ** *چي* *غيبت* *ниг.* ғайбатқунанда.
- ГАЙББИН** *بين* *غيبت* он ки ғайбро мебинад.
- ГАЙБГӮ (Ӯ)** *(ي) غيب* *ниг.* ғайбдон.
- ГАЙБГӮӢ** *گويي* *غيبت* *ниг.* ғайбдонӣ.
- ГАЙБДОН** *دان* *غيبت* донандаи асрори олами
ғайб; соҳибқаромат; пешгӯикунанда.
- ГАЙБДОНӢ** *داني* *غيبت* дониستاني асрори олами
ғайб; пешгӯй.
- ГАЙБЗАДА** *زده* *غيبت* *сифати феълии замони гу-*
зашта аз ғайб задан; нопадидшуда, гумшу-
да.
- ГАЙБӢ** *بيي* 1. *мансуб ба ғайб*; **атои ғайбӣ** чизи
аз ғайб – ҷои номаълум омада. 2. *гуфт.* чизи
барои шахси ғоиб нигоҳ дошташуда: **як**
табақ оши ғайбӣ.
- ГАЙБНАМО (Ӯ)** *(ي) غيب* *нит.* он ки асрори
ғайб ба *ӯ* зоҳир мегардад; **оинаи ғайбнамо**
оинае, ки гӯё тамоми асрори ғайбӣ дар он
намоён аст; *муқ.* **оинаи ҷаҳоннамо.**
- ГАЙЗ** I *а.* *غيض* *нит.* 1. бачаи бемаҳал
зоидашуда, афғона. 2. *маҷ.* бебаҳо шудан,
камбаҳо шудан.
- ГАЙЗ** II *а.* *غيظ* *нит.* хашм, қаҳр, ғазаб,

оташинӣ.

- ГАЙМ** *а.* *غيم* абр, саҳоб; меғ, туман.
- ГАЙН** *а.* *غين* *номи ҳарфи бисту дуюми алифбои*
арабиасоси тоҷикӣ (غ), ки дар алифбои
кирилласоси тоҷикӣ муодили ҳарфи F аст;
қимати ададияш дар ҳисоби абҷад 1000 ме-
бошад.
- ГАЙР** *а.* *غير* бегона, аҷнабӣ, ноошно; номаҳ-
рам; ағёр, рақиб; **мулки ғайр** мулки бегона;
кишвари дигар; **ғайри...** а) *пешванди инкорӣ*
ба ҷуз, ғайр аз, сивои...; б) *ҷузъи пешини*
баъзе калимаҳои мураккаб, ки ба калима
маънои муҳолиф ва муқобилро медиҳад:
ғайриқаноатбахш, ғайриодӣ, ғайримукар-
рарӣ, ғайриқонунӣ...; в) *пешоянди изҳорӣ ба*
маънои нашуданӣ, нашаванда, нопазир,
нопазируфтани: **ғайри қобили иҷро, ғайри**
қобили нуфуз; ғайри ихтиёри худ бар хило-
фи майлу хоҳиши худ; маҷбуран; ғайри
ҷашмдошти касе баръакси умедвории касе;
дар сурати интизор набудани касе; **рӯзҳои**
ғайри бозор рӯзҳое, ки бозор барпо намеша-
вад, рӯзҳои бебозор; **ғайр аз...** ҷуз, ба ҷуз,
сивои...; **ғайр аз ин** а) ба ҷуз ин, дигар аз ин;
б) ба замми ин, илова бар ин; **аз ғайри...** а)
ғайр аз, ба ҷуз, сивои...; б) бе, бидуни...; **ба**
ғайри... // ба ғайр аз ба ҷуз, ғайр аз, сивои...;
аз ғайри ҷашмдошти касе *ниг.* **ғайри ҷаш-**
мдошти касе.
- ГАЙРА** *а.* *غيره* **ва ғайра** ва монанди инҳо, аз
ҳамин қабил; ва дигарон.
- ГАЙРАТ** *а.* *غيرت* 1. *нит.* рашк; ғаюрӣ; ҳамият.
2. саъю кӯшиши бисёр, ҳаракати зиёд;
чуръат, ҷасорат: **ғайрату қобилият, ғайрату**
ҳиммат, қувват ва ғайрат; ба тариқи истио-
ра: деги **ғайрати касе аз ҷӯш мондан, миёни**
ғайрати худ бастан, хуни ғайрату ҳамияти
касе ба ҷӯш омадан; бо ғайрат бо саъю
кӯшиш, ғайратмандона; **бо ғайрати...** бо
саъю кӯшиши..., бо ҷидду ҷаҳди...; бо
ҳаракату ҷуръати...: **бо ғайрати дучанд (та-**
мом, фавқулода) кор кардан; ғайрат афзудан
(физоидан) саъю кӯшиши зиёд кардан, бисёр
ҳаракату ҷаҳд кардан; **ғайрат кардан**
кӯшишу ҳаракат кардан, ҷидду ҷаҳд наму-
дан; **ғайрат нишон додан** *ниг.* **ғайрат кардан;**
ғайрат овардан *ниг.* **ғайрат кардан; ба ғайрат**
овардан тарзи бавоситаи ба ғайрат омадан;

ҒАЙ

касоро ба кӯшишу ҳаракат даровардан, ба коре роғибу ҳавасманд кардан; **ба ғайрат омадан** ба саъю кӯшиш даромадан; боҳаракату бочасорат шудан дар иҷрои коре.

ҒАЙРАТБАХШ *غیرت بخش* он ки рӯҳияи касоро баланд бардошта, ба ӯ қувват мебахшад; қувватбахш.

ҒАЙРАТДОР *غیرت دار* *ниг.* ғайратманд.

ҒАЙРАТӢ *غیرتی مانسوب* ба ғайрат; дорои ғайрат, ғайратманд.

ҒАЙРАТКАШ *غیرت کش* *ниг.* ғайратманд.

ҒАЙРАТКАШӢ *غیرت کشی* *ниг.* ғайратмандӣ.

ҒАЙРАТМАНД *غیرت مند* 1. боғайрат, серғайрат, серҳаракат. 2. *кит.* боҳақмият, ориятталаб.

ҒАЙРАТМАНДӢ *غیرت مندی* ғайратманд будан, ғайратнокӣ, серҳаракатӣ.

ҒАЙРАТМАНДОНА *غیرت مندانه* бо ғайрати зиёд, бо саъю кӯшиш: **ғайратмандона кор кардан**.

ҒАЙРАТНОК *غیرت ناک* *ниг.* ғайратманд.

ҒАЙРАТНОКӢ *غیرت ناکي* *ниг.* ғайратмандӣ.

ҒАЙРИАДАБӢ *غیري ادبی* 1. берун аз адабиёт: **доираҳои ғайриадабӣ**. 2. лаҳҷавӣ, шевагӣ: **калимаҳои ғайриадабӣ**.

ҒАЙРИАМАЛӢ *غیر عملی* 1. амалинашаванда, дур аз амал, амалан иҷронашаванда, татбиқнашаванда. 2. амалнақунанда, беҳаракат.

ҒАЙРИАНДОЗӢ *غیر اندازی* андоз ситонданашаванда, аз андоз озод: **даромадҳои ғайриандозӣ**.

ҒАЙРИАСЛӢ *غیر اصلي* 1. сохта, қалбақӣ. 2. *ниг.* ғайриасосӣ.

ҒАЙРИАСОСӢ *غیر اساسی* асосӣ набуда, фаръӣ, дуҷумдараҷа: **образҳои ғайриасосии роман**.

ҒАЙРИБЕҲДОШТӢ *غیر بهداشتی* он чи ва он чо, ки дар он беҳдошт ва усулҳои он риоя намешавад.

ҒАЙРИВОҶЕӢ *غیر واقعی* ба вуқӯъ наомада, воқеънағашта; аз воқеият дур, ба вуқӯъ наоянда.

ҒАЙРИВОҶИБ *غیر واجب* он чи анҷомаш ҳатмӣ нест, ғайризарур, ғайримухим.

ҒАЙРИДАВЛАТӢ *غیر دولتی* *ниг.* ғайриҳуқуматӣ.

ҒАЙРИДЕМОКРАТӢ *غیر دما کرتی* аз демократия дур, тахти фишор қарордошта: **интиҳоботи ғайридемократӣ**.

ҒАЙРИДИНӢ *غیر دینی* дининабуда, аз дин дур; дунявӣ: **адабиёти ғайридинӣ**.

ҒАЙРИЗАМИНӢ *غیر زمینی* дар замин набуда, осмонӣ: **тамаддуни ғайризаминӣ**.

ҒАЙРИЗАРУРӢ *غیر ضروری* зарурӣ набудани иҷрои амале ё коре, зарур набуда, нолозим, нозарур.

ҒАЙРИИЛМӢ *غیر علمی* илминабуда, аз илм дур, асоси илмӣ надошта.

ҒАЙРИИМКОН *غیر امکان* имкониятнадошта, аз имкон берун, номумкин, имконнопазир.

ҒАЙРИИНСОНӢ *غیر انسانی* 1. дур аз рафтори инсонӣ, ба инсон номуносиб. 2. берун аз қувваи инсон.

ҒАЙРИИНТИЗОРӢ *غیر انتظاری* ғайриҷашмдошт; тасодуфӣ, ноҳост.

ҒАЙРИИХТИЁРӢ *غیر اختیاری* аз ихтиёр берун, бар хилофи майлу хоҳиш; маҷбурӣ; **ҳаракати ғайриихтиёрӣ** ҳаракати беихтиёрона, рафтори бешуурона.

ҒАЙРИКАПИТАЛИСТӢ *غیر کپیتلستی* ба сармоядорӣ ҳоснабуда, ғайрисармоядорӣ; берун аз (роҳи) капиталистӣ: **роҳи ғайрикапиталистии тараққиёт**.

ҒАЙРИКАСБӢ *غیر کسبی* ҳаваскор, касбӣ набуда.

ҒАЙРИКОМИЛ *غیر کامل* нопурра, ноқис, номукамал.

ҒАЙРИКОРӢ *غیر کاری* берун аз (вақти) кор (-и расмӣ).

ҒАЙРИКОФӢ *غیر کافی* он чи басанда нест, нокифоя.

ҒАЙРИҚАНОАТБАХШ *غیر قناعت بخش* 1. қонеънақунанда; ғайрикофӣ, нокифоя; **кори ғайриқаноатбахш** кори ба талаб ҷавобнадиҳанда; кори бад. 2. баҳое, ки барои ма-

- води таълимиро аз худ накардани мактаби-ён гузошта мешавад ва ифодаи рақами он «2» аст.
- ҒАЙРИҚАТОРӢ** غيرقطارى *мансуб ба қисмҳои ҳарбӣ, ки ба амалиёти ҷангӣ бевосита робита надоранд, берун аз ҳайати қувва (қӯшун)-ҳои амалкунанда: хизмати ғайриқаторӣ.*
- ҒАЙРИҚОНУНӢ** غيرقانونى *хилофи қонун; бидуни риояи қонун, қонунро риоя накарда: кори ғайриқонунӣ, роҳи ғайриқонунӣ, ғайриқонунӣ шуморидан.*
- ҒАЙРИМАДАНИӢ** غيرمدنى *бе маданият, берун аз одоб.*
- ҒАЙРИМАКТАБӢ** غيرمكتبى *берун аз мактаб, ба мактаб дахлнадошта: либоси ғайримактабӣ.*
- ҒАЙРИМАНКУҲА** غيرمنكوحه *кит. (зани) бе ақди никоҳ, ғайриникоҳӣ.*
- ҒАЙРИМАНҚУЛ(А)** غيرمنقول//غيرمنقوله *кит. аз ҷое ба ҷое бурданашаванда, кӯчонида-нашаванда; мол (-у мулк)-и ғайриманқула моле, ки онро аз ҷое ба ҷое бурдан мумкин нест (мисли замин, ҳавлӣ, иморат ва ғ.).*
- ҒАЙРИМАНТИҚӢ** غيرمنطقى *бемантик, хилофи мантик.*
- ҒАЙРИМАСКУН** غيرمسكون *ҷое, ки маҳалли сукунати одамон қарор нагирифтааст; ҷазираи ғайримаскун ҷазирае, ки одамон дар он зисту зиндагонӣ намекунанд, ҷазираи беодам.*
- ҒАЙРИМАСКУНӢ** غيرمسكونى *маҳалле ё ҷое, ки қобили сукунат нест.*
- ҒАЙРИМАСЪУЛ** غيرمسئول *он ки дар иҷрои коре масъулият надорад, ғайрирасмӣ.*
- ҒАЙРИМАТЛУБ** غيرمطلوب *номатлуб, номувофик: кори ғайриматлуб.*
- ҒАЙРИМАҶБУРӢ** غيرمجبورى *на бо роҳи иҷборӣ, ихтиёрӣ.*
- ҒАЙРИМАҶОЗӢ** غيرمجازى *дур аз маҷоз; аслӣ; маънии ғайримажозӣ маънии аслӣ.*
- ҒАЙРИМАШРӮЪ** غيرمشروع *ғайришаръӣ, нораво, макрӯҳ, ҳаром.*
- ҒАЙРИМАЪЗУР** غيرمعدور *коре, ки дар он узру*
- бахона пазируфта намешавад, беузр, номуваҷҷаҳ: сабаби ғайримазур.*
- ҒАЙРИМАЪМУЛ** غيرمعمول *маъмулнагардида, номаъмул, расму одатнашуда; ғайриодӣ.*
- ҒАЙРИМАЪРУФ** غيرمعروف *номаъруф, номашхур.*
- ҒАЙРИМОДДӢ** غيرمادى *фалс. ғаришайъӣ, моддинабуда, ба модда тааллуқнадошта.*
- ҒАЙРИМУҚАРРАРӢ** غيرمقررى *берун аз одат, ғайриодӣ, номуқаррарӣ.*
- ҒАЙРИМУҚИМӢ** غيرمقيمى *ғайримаскунӣ, ҷои истиқомати доимӣ надошта; кӯчманчӣ.*
- ҒАЙРИМУМКИН** غيرممکن *берун аз имкон, номумкин; нораво, ноҷоиз.*
- ҒАЙРИМУНАЗЗАМ** غيرمنظم *ниг. ғайримунтазам.*
- ҒАЙРИМУНСАРИФ** غيرمنصرف *грам. тасрифнашаванда, ғайритасрифӣ; ниг. ғайритасрифӣ.*
- ҒАЙРИМУНТАЗАМ** غيرمنتظم *номунтазам, номураттаб, номуназзам.*
- ҒАЙРИМУНТАЗИР(А)** غيرمنتظر(ه) *он чи интизор намерафт; тасодуфӣ, ногаҳонӣ.*
- ҒАЙРИМУНТАШИР** غيرمنتشر *нашрнашуда, ҷопнашуда.*
- ҒАЙРИМУСТАҚИЛ** غيرمستقل *номустақил; тобеъ: мамлақати ғайримустақил.*
- ҒАЙРИМУСТАҚИМ** غيرمستقيم *1. норост, қач: роҳи ғайримустақим. 2. маҷ. бавосита: далелҳои ғайримустақим.*
- ҒАЙРИМУТАШАККИЛ** غيرمتشکل *номута-шаккил, ташкил доданашуда; бетартиб.*
- ҒАЙРИМУҲИМ** غيرمهم *беаҳамият; камаҳамият, камарзиш.*
- ҒАЙРИМУЪТАДИЛ** غيرمعتدل *номӯътадил, дур аз эътидол.*
- ҒАЙРИНАВБАТӢ** غيرنوبتى *берун аз навбат, бе навбат: иҷлосияи ғайринавбатии Маҷлиси Олӣ.*
- ҒАЙРИНИЗОМӢ** غيرنظامى *ба низомӣ мансуб набуда, ғайриҳарбӣ; шаҳрвандӣ: либоси ғайринизомӣ, мудофияи ғайринизомӣ.*

ҒАЙ

ҒАЙРИНОҚИЛ غير ناقل *физ.* қобилияти гузаронидани чараёни барқро нашошта.

ҒАЙРИНОФИЗ غير نافذ *кит.* 1. таъсир нашошта, беасар, бетаъсир. 2. ғайритабий, қалбақӣ, сохта (*мас., ҳуччат*): **ҳуччати ғайринофиз.**

ҒАЙРИОДИЛОНА غير عادلانه ноодиллона, беинсофона, бар хилофи адолат.

ҒАЙРИОДӢ غير عادى он чи одӣ нест, ғайримуқаррарӣ; аз одат берун; аз ин пеш маълумнабуда ё диданашуда: **маҳлуки ғайриодӣ, маҷлиси ғайриодӣ, номҳои ғайриодӣ.**

ҒАЙРИОРГАНИКӢ غير آرگنيكى *мансуб ба табиати бечон, ноорганикӣ; химияи ғайриорганикӣ* илмест, ки унсурҳои химиявӣ ва пайвастаҳои онҳоро меомӯзад; *муқоб.* **химияи органикӣ.**

ҒАЙРИРАСМӢ غير رسمى 1. эътибори расмӣ нашошта: **алоқаи ғайрирасмӣ, гуфтугӯи ғайрирасмӣ, маълумоти ғайрирасмӣ.** 2. аз расмият дур; риёкорона.

ҒАЙРИСАМИМӢ غير صميمى аз самимият дур, аз садоқат дур: **суханҳои ғайрисамимӣ.**

ҒАЙРИСАНИТАРӢ غير سنيترى *ниг.* ғайрибеҳдоштӣ.

ҒАЙРИСАРЕҲ غير صريح *кит.* норавшан, носарех, номаълум, пӯшида (*мас., нутқ, сухан*); нохоно (*мас., хат*).

ҒАЙРИСИНФӢ غير صنفى 1. бесинфӣ: **ҷамъияти ғайрисинфӣ.** 2. берун аз синф, хорич аз дарс: **машғулиятҳои ғайрисинфӣ.**

ҒАЙРИСТАНДАРТӢ غير استاندارد ба стандарт ҷавобнадиҳанда, берун аз стандарт; яққолиба набуда: **таҷҳизоти ғайристандартӣ.**

ҒАЙРИСУНӢ غير صنعى сунъинабуда; табиӣ, аслӣ.

ҒАЙРИТАБИӢ غير طبيعى 1. табиинабуда, хуссияти табиинашошта; дур аз ҳолати табиӣ; сохта, сунъӣ: **табассуми ғайритабиӣ.** 2. ғайримуқаррарӣ, ғайриодӣ; **қувваҳои ғайритабиӣ** қувваҳои берун аз табиат.

ҒАЙРИТАМОСӢ غير تماسى бе васлшавӣ, бидуни пайваст шудан; **алоқаи ғайритамосӣ.**

ҒАЙРИТАСРИФӢ غير تصرفى *грам.* тасрифнашаванда: **шакли ғайритасрифии феъл.**

ҒАЙРИТАЪЧИЛӢ غير تعجيلى он чи ичрояш таъчилӣ нест, бешитоб.

ҒАЙРИТИҶОРАТӢ غير تجارتي берун аз тичорат, тичоратнашаванда.

ҒАЙРИФАӢОЛ غير فعال фаъолнабуда, бефаъолият; сусткор; кам амалқунанда.

ҒАЙРИХОЛИС غير خالص холиснабуда, омехта; нопок; **вазни ғайрихолис** вазни мол бо зарф (вазни брутто).

ҒАЙРИҲАӢТӢ غير حياتى аз ҳаёт дур, ғайривоқеъ: **ғояи ғайриҳаётӣ.**

ҒАЙРИҲАҚИҚӢ غير حقيقى аз ҳақиқат дур; сохта, қалбақӣ.

ҒАЙРИҲАРБӢ غير حربى *ниг.* ғайринизомӣ.

ҒАЙРИҲИЗБӢ غير حزبى бе ҳизб, ба ягон ҳизб тааллуқнашошта: **созмони ғайриҳизбӣ.**

ҒАЙРИҲИРФАӢ غير حرفه اى ғайрикасбӣ, ҳаваскор.

ҒАЙРИҲУКУМАТӢ غير حكومتي ба ҳукумат тобеънабуда, озод амалқунанда (*дар доираи қонун*): **муассисаи ғайриҳукуматӣ.**

ҒАЙРИҶАШМДОШТ غير چشم داشت баръакси ҷашмдошт, ғайримунтазира, тасодуфӣ, ногаҳонӣ: **ходисаи ғайриҷашмдошт.**

ҒАЙРИҶИДДӢ غير جدّى ночиддӣ, чиддинабуда; ҳазломез: **суханҳои ғайриҷиддӣ.**

ҒАЙРИШАРӢ غير شرعى ба шаръ номувофик, хилофи оину қонуни дини ислом.

ҒАЙРИШАФФОФ غير شفاف 1. шаффофнабуда, ношаффоф, хира, тира, бечило; диданашаванда. 2. *маҷ.* озодона набуда, ғайридемократӣ: **интиҳоботи ғайришаффоф.**

ҒАЙРИШТАТӢ غير شتتى ба штат дохилнагардида, берун аз штат: **қорманди ғайриштатӣ.**

ҒАЙРИЯТ غير يات *фалс.* будани яке аз ду унсур, ки хилофи якдигаранд; *муқоб.* **айният.**

ҒАЙРӢ غيرى 1. шакли дигар, дигарӣ. 2. ғайрбудан, бегона будан, аз ҷои дигар будан.

ҒАЙРПАРАСТ غيرپرست *ниг.* бегонапараст.

ҒАЙРПАРАСТӢ غيرپرستی *ниг.* бегонапарастӢ.

ҒАЛАБА *а.* غلبه 1. зафар, нусрат, пирӯзӣ, фатҳ, голибият; дастболоӣ, пешдастии бузург дар коре: **ғалабаи қатъӣ**; **байрақи ғалаба** байраке, ки ба шарафи ғалаба афрошта мешавад; **рӯзи ғалаба** иди расмии мамлакатҳои дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ ба Олмони фашистӣ ғалабанамуда, ки ҳар сол рӯзи 9-уми май ҷашн гирифта мешавад; **ғалаба кардан** // **ғалаба ба даст овардан** зафар кардан, нусрат ёфтан, пирӯз гаштан (*дар ҷанг, мубориза ва ғ.*); голиб гардидан, дастболо шудан, зӯр баромадан (*дар мусобиқа, зӯрозмоӣ ва ғ.*); $\diamond$ **хоб ғалаба кардан** хоб зер кардан, хоб зӯр баромадан. 2. *кит.* мағал, ғавғо, ғирев.

ҒАЛАБАОВАР غلبه آور *пирӯзӣ*овар, нусратовар.

ҒАЛАБАНОПАЗИР غلبه ناپذير *ниг.* мағлубнашаванда.

ҒАЛАӢН *а.* غليان 1. чӯшиш, чӯш. 2. *мач.* чӯшу хурӯш, туғён, талотум; *ба тариқи истиора:* **ғалаӢни хун**, **ғалаӢни ҳиссиёт...**; **аз ғалаӢни...**; а) аз чӯшиши...; б) *киноя аз аз* шиддати ..., аз зӯрии...; **ғалаӢн кардан (намудан)** ба хурӯш омадан, туғён кардан (-и оби баҳр, бӯрон...); $\diamond$ **хуни ҷавонӣ дар ғалаӢн омадан** хуни ҷавонии касе ба чӯш омадан; шавку рағбати ҷавонӣ ғалаба кардан; **ба ғалаӢни рашк дода шудан** ошуфтаи рашк шудан; ҳисси рашк боло гирифтан.

ҒАЛАӢНОМЕЗ غليان آميز боҳаяҷон, мушавваш, ошуфтаомез.

ҒАЛАҚА *а.* غلقه 1. чӯбест, ки ба воситаи он дару дарвоза аз ақиб баста мешавад, лӯкидон, калиддон. 2. *нав.* қуфлаки филизӣ барои баставу кушодани роҳи моеоту газ дар лӯлаҳо.

ҒАЛАҚАДАРО غلقه درا *гуфт.* одами зуд унсгиранда, хушмуомила; дидадаро.

ҒАЛАМУС *а.* غلموس *кит.*, *ниг.* ғалламус.

ҒАЛАТ *а.* غلط 1. хатое, ки нафаҳмида содир шудааст; хато, сахв, иштибоҳ. 2. нодуруст; **ғалати чопӣ** хатои чопӣ, хатое, ки дар нашр рӯй додааст; **ғалат гирифтан** сахех (дуруст)

кардани хатое, тасхех кардани навишта ё гуфтаи касе; *муқ.* **ғалатгирӣ**; **ғалат гуфтан** хато гуфтан; нодуруст гуфтан; **ғалат ёфтан** хато ёфтан, сахви чизе ё касеро пайдо кардан; **ғалат кардан** хато кардан, иштибоҳ кардан; **ғалат хондан** хато хондан; нодуруст хондан (*матнеро*); **ғалат таъбир кардан** // **ғалат тафсир кардан** нодуруст маънидод кардан; **ғалат фаҳмидан** нодуруст фаҳмидан, дуруст дарк накардан; **ғалат фаҳмондан тарзи бавоситаи ғалат фаҳмидан**; **ғалат шумурдан** а) дар шумор ба иштибоҳ роҳ додан, хато кардан дар ҳисоб; б) нодуруст ҳисоб кардан, хато доништан (*чизеро*); $\diamond$ **ба роҳи ғалат андохтан** бераҳа кардан, фиреб додан.

ҒАЛАТАНДОЗ غلط انداز 1. дар ҳоли иштибоҳ ё ғалат афкандани касе. 2. чизе ё касе, ки иштибоҳан дар зеҳни шахси дигар падидор мешавад.

ҒАЛАТАНДОЗӢ غلط اندازی иштибоҳ кардан, иштибоҳ.

ҒАЛАТАФШОН غلط افشان *ниг.* ғалатандоз.

ҒАЛАТБИН غلط بين хатобин, хатокор.

ҒАЛАТБИНӢ غلط بينی хатобинӣ, чизи дурустро носахех тасаввур кардан; хатокорӣ, иштибоҳкорӣ.

ҒАЛАТГИР غلط گير 1. *ниг.* мусаххех. 2. *итт.* барномаи компютерӣ, ки ба таври худкор иштибоҳ ва ғалатҳои матнро меёбад.

ҒАЛАТГИРӢ غلط گيرى *исми амал аз ғалат гирифтани*; тасхехи навиштае; *муқ.* тасхех.

ҒАЛАТӢБ *итт.* غلط ياب ёбандаи ғалат, хатогир.

ҒАЛАТӢ غلطى 1. тааччубовар, шигифтовар, хайратангез; диққатҷалбкунанда: **ғапи ғалатӣ**, **кори ғалатӣ**, **ходисаи ғалатӣ**. 2. аҷоиб, аҷиб, аҷибу ғариб; **ғалатӣ-ғалатӣ** тааччубоварона; **зоти ғалатӣ** а) насли аҷоиб; б) *киноя аз* шахси аҷиби ғайриодӣ, турфа одаме; **одами ғалатӣ** шахси рафтору ҳисла-таш хеле хайратовар.

ҒАЛАТКОРӢ غلط كارى иштибоҳкорӣ, хатокорӣ: **ба ғалаткорӣ роҳ додан**.

ҒАЛАТНАВИСӢ غلط نويسى ғалат навиштан,

ҒАЛ

хато навиштан, дар навиштан шитобкорӣ кардан.

ҒАЛАТНОМА غلطنامه рӯйхати ғалатҳо (-и чопӣ, ки маъмулан дар охири китоб оварда мешавад).

ҒАЛАТФАҲМӢ غلطفهمӣ сахв кардан дар фаҳмиш; нодуруст фаҳмидан, нодурустфаҳмӣ.

ҒАЛАТФАҲМОНӢ غلطفهمانى ғалат фаҳмондан, нодуруст маънидод кардан чизеро ба касе.

ҒАЛАТХОНӢ غلطخوانӣ ғалат хондан, нодуруст ва хато хондан.

ҒАЛБАКАН غلبكن *кит.* панчара, ки дар паси дарҳо шинонда мешавад; даре, ки аз навда ва ё най мебофанд ва дар даромадгоҳи боғ мешинонанд.

ҒАЛБЕР غلبير 1. парвезани (элаки) сӯроххояш калон, ки бо он ғалларо бехта тоза мекунанд, ғирбол; **ғалбер кардан** аз ғалбер гузарондан, бо ғалбер бехтан; **ғалбер барин кардан** сӯрох-сӯрох кардан; тамоман фарсуда кардан (*мас., пойафзолро*); **ғалберро аз об бардоштан** натиҷаи кореро дидан; кореро чамъбаст кардан; **аз ғалбер гузарондан** дақиқона тафтиш кардан; бодикқат аз назар гузаронидан; **бо ғалбер об кашидан** кори бефоида кардан; **кафш ғалбер шудан** (**гардидан**) а) бисёр роҳ гаштан; б) чизе ё касеро зиёд чустучӯ кардан; **на дар бел меистаду на дар ғалбер** чизи тамоман номувофиқ; сухани комилан бемантику беасос.

ҒАЛБЕРБОФ غلبيرباف он ки касбаш бофтани ғалбер аст, ғалберсоз.

ҒАЛБЕРБОФӢ غلبيربافӣ касби (машғулияти) ғалбербоф.

ҒАЛБЕРВОР غلبيروار мисли ғалбер; сӯрох-сӯрох.

ҒАЛҒАЛ غلغل *ниг.* калкал.

ҒАЛЕВОҶ غليواج *ниг.* каргас.

ҒАЛӢН *а.* غليان *ниг.* ғалаён.

ҒАЛИЗ *а.* غليظ 1. ғафс; **абри ғализ** абри ғафси сиёҳ; **дуди ғализ** дуди ниҳоят ғафсу тира; **торикии ғализ** пардаи ғафси торикӣ; **хуни**

ғализ хуни ғилзаташ аз меъёр зиёд, хуни ғафс; **чанги ғализ** чанги ниҳоят тираву вазнин; **қандчойи ғализ** чойи аз ҳад зиёд ширин. 2. *мач.* дурушт, дағал; **овози ғализ** садои дурушту дағал, овози ғафси нофорам; **ғализ кардан** (**намудан**) ғафс кардан; **торикиро ғализтар кардан** торикиро боз ҳам зиёдтар кардан; **бӯи ғализ** бӯи бад, бӯи нофорам; **мазаи ғализ** мазаи нофорам, мазаи ногувор; **хӯроки ғализ** хӯроки бадмаза, ғизои бадтаъм; **забони ғализ** забони услубан носуфта; **иборати ғализ** баёни муғлақ ва душворфаҳм; **ҳаворо ғализ намудан** ҳаворо вазнину бадбӯ кардан.

ҒАЛИЗӢ غليظӣ ғилзат, ғафсӣ.

ҒАЛИЗУЛҚАЛБ *а.* غليظالقلب *мач.* сангдил, бераҳм.

ҒАЛЛА *а.* غلّه ҳосили киштҳои донадор аз қабили гандум, чав, чуворӣ *ва ғ.*; кишти ғалла, зироати ғалладона: **анбори ғалла**, **дарави ғалла**, **зироати ғалла**; **ғаллаву дона** *ниг.* ғалладона; **ғалла бардоштан** ҳосили кишти ғалларо ғундоштан.

ҒАЛЛАБЕЗАК غللهبيزك мошине, ки ғаллаи кӯфташударо бод медихад.

ҒАЛЛАБУМ غللهبوم ҷое ё минтақае, ки маҳсулоти асосии он ғалла аст.

ҒАЛЛАҒӢ غللهگي аз ғалладона тайёршуда: **маҳсулоти ғаллағӣ**.

ҒАЛЛАҒУНДОР غللهغندار дараванда ва ғундорандаи ғалла: **комбайни ғаллағундор**.

ҒАЛЛАҒУНДОРӢ غللهغندارى чамъоварӣ; мавсими ғундоштани ғалладона.

ҒАЛЛАДАРАВӢ غللهدروى *исми амал аз ғалла даравидан*; даравидани ғалла: **мавсими ғалладаравӣ**.

ҒАЛЛАДОН I غللهدان 1. ҷои нигоҳ доштани ғалла. 2. қуттии тоқҳои ҷевон, дохили мизҳо *ва ғ.* 3. қуттии маҳсус ё қуттичаи паси пештахтаи дӯконҳо, ки фурӯшандагон пулро дар он мегузоранд.

ҒАЛЛАДОН II غللهدان *ниг.* ғалладона.

ҒАЛЛАДОНА غللهدانه растанӣҳои хӯшадор аз

- қабилли гандум, чав *ва г.*; ғалла: **киштхон ғалладона, чамъоварии ғалладона.**
- ҒАЛЛАДОҶАҚОР** *غلله دانه کار* *ниг.* ғаллақор.
- ҒАЛЛАЗОР** *غلله زار* майдони ғалла, киштзори ғалла.
- ҒАЛЛАҚАШОНӢ** *غلله کشانی* *исми амал аз ғалла қашондан*; қашондани ғалла: **нақлиёти ғаллақашонӢ.**
- ҒАЛЛАҚОР** *غلله کار* киштқунандаи ғалла, қорандаи ғалла, барзгар, донапош: **деҳқони ғаллақор.**
- ҒАЛЛАҚОРӢ** *غلله کاری* 1. ғалла кишт қардан; соҳаи кишоварзӣ, ки бо киштқори ғалла машғул аст. 2. қои кишти ғалла: **замини ғаллақорӢ.**
- ҒАЛЛАҚӢБАҚ** *غلله کوبک* олати дастӢ барои қӢфта, қудо қардани дона аз хӢша, сӢта ва сари ғалладона.
- ҒАЛЛАҚӢБӢ** *غلله کوبی* 1. қӢфтани ғалла, хирманқӢбӢ. 2. ғаллақӢбанда: **мошини ғаллақӢбӢ.**
- ҒАЛЛАМУС** *غلله موس* 1. *ниг.* **мигта.** 2. *мач.* шахси тасодуфии зараррасон.
- ҒАЛЛАПОЯ** *غلله پایه* 1. пояқои пас аз дарав боқимондаи ғалла. 2. замини ғаллааш даравидашуда.
- ҒАЛЛАСУПОРИӢ** *غلله سپاری* *исми амал аз ғалла супоридан.*
- ҒАЛЛАФУРӢШ** *غلله فروش* он ки гандуму чав ва дигар ғалладона мефурӢшад, фурӢшандаи ғалла.
- ҒАЛЛАФУРӢШӢ** *غلله فروشی* *исми амал аз ғалла фурӢштан*; фурӢши ғалла.
- ҒАЛЛАХЕЗ** *غلله خیز* замин, ки ҳосили фаровони ғалла медиҳад.
- ҒАЛЛАХУШҚҚУНАҚ** *غلله خشک کنک* ҳонаи мучаҳҳаз бо дастқоҳи маҳсус барои хушқонидани ғалла.
- ҒАЛЛАХУШҚОНАҚ** *غلله خشکانک* *ниг.* ғалла-хушққунақ.
- ҒАЛЛАҚАЛЛОБ** *غلله جلاب* он ки ғалларо арзон харида, гарон мефурӢшад, ҳаннот.
- ҒАЛЛАҚАЛЛОБӢ** *غلله جلابی* он ки машғули арзон харида гарон фурӢштани ғалла аст.
- ҒАЛМАҒАЛ** *غلغل* *ниг.* ғалоғула.
- ҒАЛО** *ا. غلا* *қит.* гаронии нархи ғалла ва дигар қизқои хӢроқӢ; **қаҳту ғало** қаҳтӢ ва қиматӢ.
- ҒАЛОҒУЛ** *ا. غلاغل* *ниг.* ғалоғула.
- ҒАЛОҒУЛА** *ا. غلاغله* бо овози баланд қанқол қардани як ё қанд қас, мағал, ғавғо; талотӢб; **ғалоғула бардоштан // ғалоғула қардан** ғавғо барпо қардан, мағал бардоштан.
- ҒАЛОҒУЛАНОҚ** *غللاغله ناک* сершавқун, ғавғодор: **қӢчаи ғалоғуланок.**
- ҒАЛСАМА** *ا. غلسمه* аъзои нафасқашии қонварони обӢ (*аз қабилли моҳӢ, харчанғқои обӢ ва г.*).
- ҒАЛСАМАҒӢ** *غلسمگی* *ниг.* ғалсамадор.
- ҒАЛСАМАДОР** *غلسمه دار* қонвари обӢ, ки ғалсама дорад.
- ҒАЛТ** *ا. غلت* ҳаракати аз як паҳлу ба паҳлуи дигар тоб хӢрдан, ғалтиш; **ғалт задан // ғалт хӢрдан** аз як паҳлу ба паҳлуи дигар қарх задан (*дар рӢи замини ҳона*).
- ҒАЛТАҚ** *ا. غلتک* 1. қархе, ки ба пои занбар-ғалтақ, сепояи тифлон *ва г.* мешинонанд, ғилдирак. 2. лӢлаи аз ягон маводи саҳт соҳтаи ду тарафаш деворадор ва ё зағӢтачае, ки ба он ресмони дарздӢзӢ, тори нейлон ва симқои гуногунро мепечонанд; зағӢтаи қалони қӢбин барои печондани сими барқ *ва г.* 3. *тех.* оҳани устуванашақли вазнин барои ҳамвор ва шибба қардани роҳқо.
- ҒАЛТАҚАРОБА** *ا. غلتک ارايه* аробачае, ки ба рӢи як ғалтақ ё якқанд ғалтақ шинонда шудааст; *муқ.* **занбарғалтақ.**
- ҒАЛТАҚДОР** *ا. غلتک دار* дорои ғалтақ, ғилдиракдор.
- ҒАЛТАҚӢ** *ا. غلتکی* *ниг.* ғалтақдор.
- ҒАЛТҚОХ** *ا. غلتگاه* қои ғалт хӢрдан.
- ҒАЛТЗАНОН** *ا. غلت زنان* *феълли ҳол аз ғалт задан*; ғелзанон (*ба рӢи қизе*).

ҒАЛ

ҒАЛТИДА غلتيده *сифати феълии замони гузашта аз ғалтидан; ғалтидаю хеста ниг. ғалтону хезон; ғалтида рафтан* афтида рафтан, сарозер шудан.

ҒАЛТИДАН غلتيدن 1. аз боло ба поин шудан, афтидан, афтодан: аз **дарахт ғалтидан, аз асп ғалтидан, пушт ба замин ғалтидан; ғалтидани девор** фурӯ рафтани девор; **хона ғалтидан** хона афтидан; хона хароб шудан; вайрон шудани хона. 2. аз по мондан, дар бистари беморӣ хобидан, бистарӣ шудан. 3. мағлуб шудан (*дар мусобиқа, гӯштин*). 4. ғелидан, ғелида чорӣ шудан; равон шудан; **ба даст ғалтидан** ба даст афтодан, дастгир шудан; **ба чое ғалтидан** ба чое омадан; гузари касе ба чое афтидан; аз **имтиҳон ғалтидан** аз имтиҳон нагузаштан, ноком шудан дар имтиҳон; **кори касе ба касе ғалтидан** дар ичрои коре ба ёрии касе мӯхтоҷ шудан; ◊ **чои сӯзанпартоӣ набудан**; дар мавриди дар ягон чо хеле бисёр будани одамон гуфта мешавад.

ҒАЛТИШ غلتش *исми амал аз ғалтидан, афтидан.*

ҒАЛТОН غلتان 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз ғалтидан; ғелон, ғеланда; аз боло ба поин ғалт зада резанда (мас., об).* 2. чӯлон, дар ҳолати чӯлидагӣ; **ғалтон шудан** а) ғелон шудан, ғелида афтидан; б) ба чизе олуда шудан, оғушта шудан. 3. гирд, мудаввар: **гавҳари ғалтон, марвориди ғалтон; дурри ғалтон** марвориди суфтаи мудаввар; **ғалтону хезон** афтидаву хеста, бо азоби зиёд, ба зӯр (*роҳравӣ*).

ҒАЛТОН(И)ДАН غلتانیدن//غلتيانیدن *феъли бавосита аз ғалтидан.* 1. афтондан, ба замин фикандан: **дарахтро ғалтондан, хонаро ғалтондан.** 2. мағлуб кардан (*дар гӯштин*); **зада ғалтондан** садама расонда аз по даровардан.

ҒАЛЧА غلچه *гуфт.* одами кӯтоҳқади фарбех.

ҒАЛЧ غلج *гиреҳе, ки ба осонӣ кушода намешавад, кӯргиреҳ.*

ҒАМ *а.* غم 1. дилгирифтагии сахт, ки аз алами дарунӣ пайдо мешавад, ғусса, андӯх, хафагӣ, хузн: **ғаму алам, ғаму андӯх, ғаму кулфат, ғаму ғусса; бори ғам** вазнинии

андӯх. 2. ташвиш. 3. *маҷ.* фикр, хаёл; **ғам додан** а) андӯхгин кардан; б) ба ташвиш монондан, ташвиш додан; **ғам доштан** а) андӯхгин будан; б) парво доштан, ташвиш доштан; **ғами касеро доштан** дар фикри касе будан, ғами каси дигарро хӯрдан; **дар ғами касе (чизе) будан** а) дар бораи беҳбудии касе дилсӯзона фикр кардан; б) дар ташвиши чизе будан, дар пайи (пайдо кардани) чизе будан; **ғам хӯрдан** андӯхгин шудан, ғамгин гаштан; оқибати чизеро фикр карда хафа (*зик*) шудан; **ғами касеро хӯрдан** дар бораи некӯахлолии касе фикр кардан, ғамхорӣ кардан дар ҳаққи касе; **ғами чизеро хӯрдан** а) дар бораи чизе пешакӣ фикр кардан; б) барои чизе чорабинӣ кардан, чораи чизеро дидан; **дар ғам афтодан** андӯхгин шудан, ғуссадор шудан; **дар ғами касе афтодан** дар фикри касе шудан; ба ғамхории касе банд шудан; **кам не, ғам не гуфт.** андак-мундак не, начандон кам; хеле зиёд; **чӣ ғам дорам** ташвише надорам, ҳеч парвое надорам; шодам; **буз дар ғами чон, қассоб дар ғами чарбу (зарб.)** ҳар кас дар ғами худ, барои ҳар кас манфиати худаш манзур; **шикамхо сер шуд, ғамхо дур шуд (мақ.)** пас аз сер шудан аз таом дар мавриди шукрона гуфта мешавад; **чон хонаи мардум, на ғами обу на ғами хезум (мақ.)** дар бораи касе гуфта мешавад, ки зиёд ба меҳмонӣ меравад.

ҒАМАК غمک *гуфт.* хонаи пасти хурд; чоитанги камҳаво; *муқоб.* барҳаво.

ҒАМАНГЕЗ غمانگيز *ғамовар, андӯховар, хузн-овар; аламовар: воқеаи ғамангез, оҳанги ғамангез, суруди ғамангез.*

ҒАМАНДЕШ غمانديش *кит.* ғамнок, ғамгин.

ҒАМАНДҶҶ غماندوز *маҷ.* пурандӯх, пурғусса, ғамзада, ғамандӯхта.

ҒАМАНЧОМ غمانجام *кит.* бартараф шудани ғам, ба охир расидани ғаму ғусса, ғамзудо.

ҒАМАФЗО غمافزا *афзояндаи ғам, ғамфизо.*

ҒАМБАРДОР غمباردار *тахаммулкунандаи ғам, ба ғаму андӯх тоқаткунанда, ғамтобовар.*

ҒАМБАРОР غمبار *ниг.* ғамгусор.

ҒАМБЕМОР غمبيمار *ниг.* ғамбода.

- ҒАМБОДА** غم بادە беморие, ки аз бисёр ғаму ғусса хӯрдан пайдо мешавад.
- ҒАМБОР** غم بار ғамовар, ғамангез.
- ҒАМГИН** غمگين андӯхгин, ғамнок, ғамдида, маҳзун; **ғамгин кардан (намудан)** андӯхгин кардан, ба ғаму андӯх гирифтор кардан (*касеро*); **ғамгин шудан** андӯхгин гаштан.
- ҒАМГИНИӢ** غمگينى андӯхгинӣ, ғамнокӣ, хафагӣ, маҳзунӣ.
- ҒАМГИНОНА** غمگينانه андӯхгинона, маҳзунона: **овози ғамгинона, ҳолати ғамгинона, ғамгинона гуфтан, ғамгинона нигоҳ кардан.**
- ҒАМГИРИФТА** غم گرفته *ниг.* ғамзада.
- ҒАМГУСОР** غم گسار ғамбарор, ғамхор, ғамзудо, ғамбаранда; мунис, ҳамдам.
- ҒАМГУСОРӢ** غم گسارى ғамхорӣ, меҳрубонӣ.
- ҒАМГУСОРОНА** غم گسارانه ғамхорона, меҳрубона.
- ҒАМДИДА** غم ديده *ниг.* ғамзада.
- ҒАМДОР** غم دار *ниг.* ғамзада.
- ҒАМЗ** *a.* غمز *кит.* 1. *ниг.* ғамза. 2. хабаркашӣ, суханчинӣ, ғаммозӣ.
- ҒАМЗА** *a.* غمزه имову ишорат ба чашму абрӯ; ноз, карашма; **ғамза кардан** бо имову ишораи чашм нозу карашма кардан.
- ҒАМЗАГАР** غمزه گر ғамзақунанда, нозу карашмақунанда, ғамзазан, ғамзақор.
- ҒАМЗАДА** غمزده он ки ғаму андӯх ўро афғор кардааст, ғамдида, андӯхдида; **дили ғамзада** дили ғамгин.
- ҒАМЗАДАГӢ** غمزده گى ғамгинӣ, андӯхгинӣ.
- ҒАМЗАДОР** غمزده دار боғамза, бо нозу ишва.
- ҒАМЗАЗАН** غمزه زن *ниг.* ғамзагар.
- ҒАМЗАҚУНАНДА** غمزه كننده *ниг.* ғамзагар.
- ҒАМЗАҚОР** غمزه كار *ниг.* ғамзагар.
- ҒАМЗУДО(Ӣ)** غمزده (ى) *кит., ниг.* ғамгусор.
- ҒАМИДА** غميده ғамзада, ғамолуд.
- ҒАМИДАДИЛ** غميده دل дилношод, дилтанг, малул.
- ҒАМИН** غمين *ниг.* ғамгин.
- ҒАМӢ** غمى *ниг.* ғамгин.
- ҒАМКАДА** غمكده ғамхона, кулбаи эҳзон.
- ҒАМКОҲ** غم كاه ғамқандаи ғам, қоҳишдиҳандаи ғам.
- ҒАММОЗ** *a.* غمّاز 1. ғамзақунанда, ғамзагар. 2. *мач.* суханчин, хабаркаш.
- ҒАММОЗАК** غمّازك 1. қаровулаки шасти моҳигирӣ. 2. аломати шиноқунандаи лангардор барои нишондиҳии қойҳои чуқури дарё.
- ҒАММОЗӢ** غمّازى 1. ғамзагарӣ; бисёр нозу карашма кардан. 2. суханчинӣ, хабаркашӣ.
- ҒАМНОК** غمناك 1. *ниг.* ғамгин. 2. ғамовар, хузнангез: **ҳикояҳои ғамнок.**
- ҒАМНОКӢ** غمناكى *ниг.* ғамгинӣ.
- ҒАМНОМА** غمنامه дафтар ва китобе, ки дар он ғаму андӯх қасе зикр шудааст, номаи ғам.
- ҒАМОБОД** غم آباد 1. қои ғаму андӯх. 2. *мач.* дунё, қаҳон.
- ҒАМОВАР** غم آور ғамангез, хузновар.
- ҒАМОЛУД** غم آلود ғамгин, андӯхгин.
- ҒАМОЛУДА** غم آلوده *ниг.* ғамолуд.
- ҒАМОМЕЗ** غم آميز ғамомехта бо ғам, ғамолуд.
- ҒАМОШОМ** غم آشام он ки зиёд ғам меҳӯрад, ғамхӯранда.
- ҒАМПАРАСТ** غم پرست он ки аз рӯи хусусиятҳои равониву рӯҳӣ ғам хӯрданро дӯст медорад.
- ҒАМПАРВАР** غم پرور дар ғам парваришёфта, ҳамеша ғамгин.
- ҒАМРАСИДА** غم رسیده андӯхзада, ғамзада.
- ҒАМРӢЗӢ** غم روزى он ки дар зиндагӣ фақат ғаму кулфат дидааст.
- ҒАМСАРО** غم سرا *ниг.* ғамкада.
- ҒАМСӢЗ** غم سوز он ки ё он чи ғамро нобуд мекунад, ғамзудо, ғамбардор.
- ҒАМУС** غمس *кит.* дурӯғин, савганди дурӯғин.
- ҒАМФАРСО** غم فرسا *ниг.* ғамзудо.

ҒАМ

ҒАМФАРСУДА غم فرسوده касе, ки аз ғами зиёд фарсуда шудааст, фарсудаи ғам, ғамзада.

ҒАМФИЗО غم فرا *ниг.* ғамафзо.

ҒАМХОНА غمخانه хонае, ки дар он ғам ҳукмфармоист, ғамкада, кулбаи эҳзон.

ҒАМХОР غمخور он ки ғами касеро меҳӯрад, дилсӯз, мушфиқ, меҳрубон: **зани ғамхору меҳрубон, модари ғамхору дилсӯз, мураббияи ғамхору мушфиқ, роҳбари саҳтгиру ғамхор, хоҳари меҳрубону ғамхор, мӯнису ғамхор будан.**

ҒАМХОРА غمخواره *ниг.* ғамхор.

ҒАМХОРАҒӢ غمخوارگی ғамхорӣ, дилсӯзӣ, ғамхӯрандагӣ.

ҒАМХОРИ غمخواری ғами касеро хӯрдан; дилсӯзӣ, меҳрубонӣ; навозишгарӣ (*ба касе*); **ғамхорӣ кардан** ғами касе ё чизеро хӯрдан; фикр ё коре кардан барои некӯаҳволӣ ва беҳбудии касе; меҳрубонӣ кардан.

ҒАМХОРОНА غمخورانه дилсӯзона, меҳрубона; бо дилсӯзӣ, бо меҳрубонӣ: **муносибати ғамхорона.**

ҒАМХӢР غمخور *ниг.* ғамхор.

ҒАМХӢРИ غمخوری *ниг.* ғамхорӣ.

ҒАМШАРИК غمشريک шарикӣ ғами касе; дӯсти ғамгусор, ҳамдард.

ҒАН غن *ниг.* ғанг II.

ҒАНАБ غنб хоби андак, хоби сабук; аввали хоб, пинак, ғанав; **ғанаб бурдан** андак ба хоб рафтани, пинак рафтани; **ғанаб кардан** *ниг.* ғанаб бурдан.

ҒАНАВ غنو 1. *асоси замони ҳозира аз ғунудан.* 2. *ниг.* ғанаб.

ҒАНАВИДАН غنويدن *ниг.* ғунудан.

ҒАНАК غنک *лаҳҷ.* ғарами гандум ё чави даравида; **ғанак задан** бандҳои (дарзаҳои) ғалларо ғарам карда чидан.

ҒАНАМ *а.* غنم *кит.* 1. гӯсфанд. 2. гӯсфандон, рамаи гӯсфандон.

ҒАНГ I غنگ *кит.* овози баланд.

ҒАНГ II غنگ *кҳн.* тири чувоз; санги ба тири

чувоз басташуда.

ҒАНГ III غنگ навдаҳои хушкшудаи тут, ки кирмак баргҳояшро хӯрда дар он пилла та-нидааст.

ҒАНИМ *а.* غنيم душман, ҳасм, рақиб.

ҒАНИМАТ *а.* غنيمت 1. моли дар чанг аз душмани мағлуб гирифташуда; **ғанيمات афтодан** ба даст даромадани моле ба ғанيمات; **ғанيمات гирифтани** ба даст даровардани моле ба ғанيمات; **ба ғанيمات афтодан** моли ғанيماتгирифтаи касе шудан, моли ғанимати касе шудан. 2. *киноя аз ҳар чизи бе меҳнат ва ба осонӣ ба даст даромада.* 3. *маҷ.* ҳар чиз ва фурсати ба кас мусоид, ки дар он дам дастрас буда, вале зуд аз даст рафтани мумкин аст: **дам ғанيمات, фурсат ғанيمات, дуои падар ғанيمات аст; ғанيمات донистан** лаҳзаи мувофиқ шумурдан; **фоида бурдан аз чизе ва даме, ки муяссар аст: ғанيمات шумурдан** аз имконият истифода кардан; **лаҳзаи мувофиқро аз даст надодан; фурсатро ғанيمات шумурдан // фурсатро ғанيمات донистан** мавқеъро мусоид шумурдан; аз вақти мусоид истифода бурдан; **ҷони худро ғанيمات шумурдан** ба зинда мондани худ шукр кардан ва аз он истифода намудан; **элак баҳона, дидор ғанيمات (мақ.)** дар мавриди чизеро баҳона карда, ба дидор расидани касе меғӯянд.

ҒАНИМАТИ غنيمتي *мансуб ба ғанيمات; чизи ғанимати* ҳар чизи ба таври ғанيمات ба даст даромада.

ҒАНӢ *а.* غنى бой, давлатманд, доро, тавонгар, сарватманд; дорои ҳама чиз, бениёз; **синфи ғанӣ** синфи доро, синфи тавонгар; **ғанӣ кардан** бой гардонидан; **ғанӣ шудан** доро гаштан.

ҒАНО *а.* غنا *кит.* давлатмандӣ, боигарӣ, тавонгарӣ; **арбоби ғано** аҳли сарват, давлатмандон.

ҒАНОВАТ *а.* غناوت *нав.* боигарӣ, давлатмандӣ, сарватмандӣ.

ҒАНОИМ *а.* غنائم *кит., ҷ.* ғанيمات 1.

ҒАНҶ غنج *кит.* чувол.

ҒАНҶОЛ غنجال *кит.* 1. меваи норасидаи турш-

- таъм (*ангур, анор, себ ва з*). 2. хаббулмулук (*як навъи меваи турш*).
- ҒАНҚОР** غنچار *кит.* гулгуна ва ғоза, ки занон барои зебой ба рӯй мемоланд.
- ҒАР** غر 1. зани бадахлоқ, зани сабукпо. 2. марди фосиқ, занбоз. 3. *кит.* одами бад, бадкор.
- ҒАРАЗ** ا. غرض 1. матлаб, мурод, мақсад, манзур; **ғараз аз тушбера гӯшт хӯрдан аст** (*зарб.*). 2. қасд, оҳанг, иштиёқ. 3. нияти ниҳонии бад ба зиёни касеву ба манфиати худ; **ғарази шахсӣ** а) нафъи худро дар назар доштан; б) кинаварзӣ бо касе; **ғараз доштан** а) қасде доштан; б) суди худу зиёни дигареро чустан; в) кина доштан ба касе. 4. хулоса, алқисса.
- ҒАРАЗВАРЗӢ** غرضورزی доштани қасде ба зиёни дигаре, душманӣ, кинаварзӣ.
- ҒАРАЗГӢӢ** غرضگوӣ он ки дар бораи касе бад меғӯяд, бадгӯӣ.
- ҒАРАЗДОР** غرضدار он ки ба касе қасди бад дорад, бадқасд; душман.
- ҒАРАЗӢ** غرضى *мансуб ба ғараз*; ғаразолуд.
- ҒАРАЗКОР** غرضكار бо ғарази шахсӣ коркунанда; бадқасд, бадният.
- ҒАРАЗКОРӢ** غرضكارى бо ғараз анҷом додани кор; бадқасдӣ, бадниятӣ.
- ҒАРАЗКОРОНА** غرضكارانه бо нияти бад, бадқасдона; барои манфиати шахсии худ.
- ҒАРАЗНОК** غرضناك 1. ғараздор, бадният, бадқасд; **одами ғаразнок**. 2. бадхоҳона, муғризона.
- ҒАРАЗНОКӢ** غرضناكى ғаразнок будан; бадниятӣ.
- ҒАРАЗОЛУД** غرضآلود ғаразомез, душманона.
- ҒАРАЗОМЕЗ** غرضآمیز *ниг.* ғаразолуд.
- ҒАРАМ** غرم тӯдаи ба як чо чамъовардаи растаниҳо ва чизҳои дигар: **ғарами беда, ғарами гандум, ғарами ҳезум; ғарами пахта** пахтаи дар як чо баланд рехташуда; **ғарам-ғарам** ғарамҳои бисёр; **ғарам қардан** дар як чо чамъ оварда теппа қардан, тӯда қардан (*растаниҳои даравидаро*); болои ҳам ба як чо гузошта тӯб қардани чизҳои гуногун.
- ҒАРАМЗОР** غرمزار 1. майдончае, ки дар он ғаллаи даравидашударо ғарам мекунанд. 2. қитъаи он замин, ки дар он чо шоҳаҳо ва наваҳои дарахтонро ғун мекунанд.
- ҒАРАНГ** غرنگ *кит.* садои гирия; садое, ки дар вақти гирия қардан дар гулӯ мепечад, садои гирияи гулӯгир; нолаву зорӣ дар ҳолати гирия, гирён.
- ҒАРБ** ا. غرب 1. яке аз чор самти уфук, ки чои фуру нишастани офтоб аст; *муқоб.* **шарқ**. 2. сарзамине, ки дар ғарб воқеъ шудааст (*мас., Аврупо нисбат ба Осиё*), мағрибзамин; **мамлакатҳои Ғарб**.
- ҒАРБӢ** غربى 1. *мансуб ба ғарб*; *муқоб.* **шарқӣ**: **самти ғарбӣ, тарафи ғарбӣ**. 2. соқини мамлақати Ғарб, мағрибӣ; аврупоӣ; **ғарбӣ-шимолӣ** самти воқеъ дар байни ғарб ва шимол: **боди ғарбӣ-шимолӣ; ғарбӣ-ҷанубӣ** самти воқеъ дар байни ғарб ва ҷануб.
- ҒАРБПАРАСТ** غربپرست он ки таҳти таъсири тафаккур, фарҳанг ва тамаддуни кишварҳои ғарбӣ қарор гирифтааст, парастикунандаи Ғарб.
- ҒАРБПАРАСТӢ** غربپرستى парастии Ғарб.
- ҒАРВ** غرو *кит.* най, қамиш.
- ҒАРҒАР** ا. غرغر *кит.* гулӯ.
- ҒАРҒАРА I** ا. غرغره 1. гардонидани об дар гулӯ, тоза қардани ҳалқ ва гулӯ. 2. *қалимаи тақлиди овози даҳоншӯӣ*; **ғарғара қардан** ба даҳон об гирифта, чайқонида партофтан (*барои пок шудани гулӯ ва даҳону дандон*).
- ҒАРҒАРА II** ا. غرغره *тех.* асбоби ғалтакмонанди ҷубин ё оҳанин, ки ба вай аргамчин, симтаноб ё занҷир гузаронида чизҳои вазнинро мебардоранд.
- ҒАРИБ** ا. غريب 1. аҷиб, бадеъ, ғалатӣ; чизи нав ва нодир; **аҷибу ғариб** шигифтовар, аҷоиб. 2. мусофир; дурафтода аз ватан, аз хонумон чудо, бе ёру диёр. 3. *маҷ.* бекас; бечора; **шомӣ ғарибон** а) *кит.* аввалин шаби мотам баъди дафн; б) шаби пурғаму андӯҳи хичрон ва танҳои; **ба хона шеру ба майдон ғариб будан** *ниг.* **хонашер (-и майдонғариб)**.

ҒАР

ҒАРИБА *a.* غريبه муаннаси **ғариб**.

ҒАРИБАК غريبک *шакли тасғир ва навозишии ғариб*.

ҒАРИБГҶР غريب گور он ки дар ғурбат мемирад ва дафн мешавад, мусофирхок.

ҒАРИБДҶСТ غريب دوست он ки ба касони ғарибу бенаво ёрӣ медиҳад, мусофирпарвар, ғарибнавоз.

ҒАРИБДҶСТӢ غريب دوستى мусофирпарварӣ, ғарибпарварӣ.

ҒАРИБЗОДА غريبزاده 1. он ки аз ғариб зода шудааст. 2. *мач.* ҳаромзода.

ҒАРИБИСТОН غريبستان 1. макони ғарибон. 2. *мач.* гӯристон.

ҒАРИБӢ غريبى 1. ғариб будан, зиндагии дур аз ватан, дурӣ аз ватан, мусофири, ғурбат; **дар ғарибӣ** дур аз ватан, дар ғурбат. 2. бекаси, танҳой; **ғарибӣ кашидан** мусофириро аз сар гузаронидан; азоби дурӣ аз ватан ва бекасиро дидан; **дар ғарибӣ афтодан** аз ватан дур афтодан. 3. *кит.* **ғарбат**.

ҒАРИБКУШ غريب کش одами бераҳм ва сангдил; *муқоб.* **ғарибдӯст**.

ҒАРИБМАРГ غريب مرگ :**ғарибмарг** шудан дар ғарибӣ чон додан.

ҒАРИБНАВОЗ غريب نواز *ниг.* **ғарибдӯст**.

ҒАРИБНАВОЗӢ غريب نوازی *ниг.* **ғарибдӯстӣ**.

ҒАРИБОНА غريبانه *мансуб ба ғариб*; муносиби ғариб; ба тарзи ғарибон: **нолаи ғарибона**; **шомӣ ғарибона** *ниг.* **ғариб (шомӣ ғарибон)**.

ҒАРИБПАРВАР غريب پرور *ниг.* **ғарибдӯст**.

ҒАРИБПАРВАРӢ غريب پرورى *ниг.* **ғарибдӯстӣ**.

ҒАРИБХОНА غريب خانه хонаи ғарибон, мусофирхона; хонаи хароб ва бечизу чора.

ҒАРИЗ غريز *кит.* хилм, бурдборӣ; сабру тоқат, нармдилӣ, лутфу меҳрубонӣ.

ҒАРИЗА *a.* غريزه 1. сиришт, табиат, табъ. 2. *биол.* истеъдоди фитрӣ; завқи табиӣ, хислати модарзоди ҷонварон.

ҒАРИЗАГАРОӢ غريزه گرايى *нав.* мактаби равоншиносӣ, ки асоси фаъолияти инсонро бар

пояи ғаризӣ марбут медонад.

ҒАРИЗӢ غريزى 1. *мансуб ба ғариза*. 2. табиӣ, зотӣ, ҷибиллӣ; **ҳарорати ғаризӣ** гармии табиӣи бадан.

ҒАРИҚ *a.* غريق 1. ғарқшуда, ғӯтида, фурӯрафта дар об. 2. *мач.* ғӯтаваршуда ба чизе, бандшуда ба чизе; тамоман дар ихотаи чизе монда; **ғарқи ғусса** ғамгин, андӯҳгин; **ғарқи баҳри навмедӣ** тамоман ноумедшуда.

ҒАРИМ *a.* غريم *кит.* 1. қарздор, вомдор, мадюн. 2. қарздода, вомдода.

ҒАРИН غرين *кит.* ғуранда (*сифати шер*); **шерӣ ғарин** шерӣ ғуранда, шерӣ жиён.

ҒАРӢ غرى ғар будан; бадахлоқӣ, фосиқӣ, фоҳишагӣ; **ҳам ғариву ҳам пешхезӣ** дар мавриде гуфта мешавад, ки шахсе кори баде карда, баъд пешхезӣ мекунад ё худ кори ношоистае карда, аз дигарон даъвогар мешавад.

ҒАРҚ *a.* غرق 1. ғӯтавар шудан дар об, фурӯ рафтан ба об; зерӣ об монда нобуд шудан; **ғарқ кардан** дар об ғӯтондан, ба об фурӯ равонда нобуд кардан; **ғарқ шудан** ба об ғӯтидан, фурӯ рафтан дар об; зерӣ об монда нобуд шудан. 2. *мач.* саросар фарогирифта бо чизе; ғӯтида дар чизе: **ғарқи гул**, **ғарқи нур**, **ғарқи обу арақ**, **ба дурру марворид ғарқ шудан...**; **ғарқи табассум** пур аз табассум, пуртабассум; **ғарқи хун** // **ғарқ дар хун** оғушта ба хун, ба хун олуда; хуншоршуда; **ғарқи хусну ҷамоли** худ шефтаву ғарра ба зебоии худ; **ғарқ пухтан** тамоман пухтан, яксара пухта расидани мева; **ғарқи чизе ё коре будан** а) тамоман фарогирифта будан бо чизе; пур аз чизе будан (*мас., нур, торикӣ...*); б) саргарми чизе будан, саҳт банд будан бо чизе ё коре (*мас., сӯҳбат, тамошо, фикру хаёл...*); в) тамоман додашуда будан ба коре; **ғарқи чизе кардан** фаро гиридан бо чизе; пур аз чизе кардан; **ғарқи чизе ё коре шудан** а) саросар фарогирифта шудан, тамоман пӯшида шудан бо чизе; б) саргарми чизе шудан, саҳт банд шудан бо коре (*мас., мутолиа, сӯҳбат, тамошо, фикру хаёл...*); в) тамоман дода шудан ба коре; **ғарқи дарёи муруқиба будан** *кит.* бо фикру зикри Худо банд шудан; **ғарқи обу арақ шу-**

дан (гаштан) //ба обу арақ ғарқ шудан дар зери обу арақ мондан, сахт арақ кардан; **ҒАРКИ ХОБ БУДАН** дар хоби сахт будан, сахт дар хоб будан; **ҒАРКИ ХУН БУДАН** бо хун оғушта будан, қатлу куштор ҳукмфармо будан; **ҒАРКИ ХУН ШУДАН** оғушта ба хун шудан; кушта шудан; **БА (ДАР) БАҲРИ ЧИЗЕ ҒАРҚ БУДАН** *ниг.* **ҒАРКИ ЧИЗЕ Ё КОРЕ БУДАН; БА (ДАР) ДАРӢИ ЧИЗЕ (КОРЕ) ҒАРҚ ШУДАН** *ниг.* **ҒАРКИ ЧИЗЕ Ё КОРЕ ШУДАН** ғарқи тамошо шудан; **БА ХОБ ҒАРҚ КАРДАН** сахт хобонидан, сахт хоби касеро барондан; **БА (ДАР) ЧИЗЕ ҒАРҚ КАРДАН** *ниг.* **ҒАРКИ ЧИЗЕ КАРДАН; БА (ДАР) ЧИЗЕ ҒАРҚ ШУДАН** *ниг.* **ҒАРКИ ЧИЗЕ ШУДАН; БА ХУН ҒАРҚ ШУДАН** *ниг.* **ҒАРКИ ХУН ШУДАН.**

ҒАРҚА *a.* غرقه 1. ғарқшуда, ғарик, ғӯтида. 2. *мач.* ғарра, мағрур; **ҒАРҚА ДАР ХУН ОҒУШТА** ба хун, ғарқи хун; **ҒАРҚА ШУДАН (ГАШТАН)** а) ғӯтидан, фурӯ рафтани дар об; б) *мач.* саргарми чизе шудан, сахт банд шудан бо коре.

ҒАРҚАГОҲ غرقه گاه маҳалли ғарқ шудан.

ҒАРҚОБ غرقاب чои чуқури об, ки касро ғарқ мекунад; гирдоб.

ҒАРҚОБА غرقابه *ниг.* **ҒАРҚОБ**

ҒАРҚПУХТА غرق پخته *сифати феълии замони гузашта аз ғарқ пухтан;* тамоман пухта, пурра пухта расида: **зардолуи ғарқпукта.**

ҒАРҚШАВАНДА غرق شونده *сифати феълии замони ҳозира аз ғарқ шудан;* он ки дар ҳолати фурӯ рафтани ба об аст.

ҒАРҚШУДА غرق شده *сифати феълии замони гузашта аз ғарқ шудан;* ғӯтида, ғарик, фурӯрафта ба об: **киштии ғарқшуда, ғарқшудагон.**

ҒАРОБА غرابه *кит.* обдон, зарфи обгирӣ, бидон.

ҒАРОБАТ *a.* غرابت *кит.* ачибу ғариб ва бадеъу нодир будан, қолибӣ.

ҒАРОИБ *a.* غرايب 1. *ч.* ғариб. 2. ачиб, диққатчалбқунанда: **афсонаи ғароиб, достони ғароиб; ғароибии табиат** ҳодисаҳои тааҷҷубовари табиат; **ачоибу ғароиб** чизҳои тааҷҷубовар, чизҳои ачиб ва нодир: **намоишҳои ачибу ғароиб, хобҳои ачибу ғароиб,**

саргузаштҳои ачибу ғароиб.

ҒАРОИБОТ *a.* غرايبات *ч.* **ғароиб; ачиботу ғароибот//ачоибот ва ғароибот** чизҳои ачибу ғароиб.

ҒАРОМАТ *a.* غرامت *кит.* 1. он чи пардохтани он лозим бошад, товон; товондихӣ. 2. хасрату надомат, пушаймонӣ.

ҒАРОРА غراره *кит., ниг.* **ғарғара.**

ғарош غراش *асоси замони ҳозираи ғарошидан.*

ҒАРОШ غراش *кит.* 1. чароҳате, ки аз хорошидан пайдо мешавад, хорош. 2. *мач.* қаҳру ғазаб, хашм. 3. *мач.* андӯху ғам.

ҒАРОШИДАН غراشيدن *кит.* 1. хорошидан. 2. *мач.* хашмгин ва қаҳролуд шудан.

ҒАРРА *a.* غره густох; мағрур, мутакаббир; фирефтаи молу мансаб ва зӯри худ; **ғарра шудан** фирефта шудан; ба чизи ботил мағрур шудан.

ҒАРРАС//ҒАРРОС غراس//غراس *калимаи тақлиди овози мотори мошин ва г.: ғаррас задан (-и мошин).*

ҒАРРАСУТУН غرهستون *сутуни нақшу нигордор; сутуни ҳашаматнок.*

ҒАРРО *a.* غرا *кит.* 1. сафеду равшан; тобон, дурахшон. 2. олій, барҷаста: **байти ғарро, қасидаи ғарро.**

ҒАРРОС غراس *ниг.* **ғаррас.**

ҒАРС *a.* غرس *кит.* 1. дарахт шинондан, дарахтшинонӣ. 2. дарахти нав шинондашуда, ниҳол.

ҒАРФ *a.* غرف *кит.* паймона, зарфи паймона барои чен кардани гандум, орд *ва г.*

ҒАРЧ غرچ 1. порчаи чарми реза-реза, ки барои садо баровардан дар тағи пойафзор гузошта медӯзанд. 2. пойафзоре, ки дар вақти роҳгардӣ садои ғарч-ғарч мебарорад: **мӯзаи ғарч, туфлии ғарч.**

ҒАРЧА غرچه *кит.* нодон, бефаҳм, аблаҳ.

ҒАРЧ-ҒАРЧ غرچ غرچ *калимаи тақлиди овози пойафзор дар вақти роҳгардӣ болои барф ва м.ин.*

ҒАСАӢН *a.* غثيان *кит., тиб.* беҳузурии меъда.

ҒАС

ҒАСАҚ *a.* غسق *кит.* шом, торикии аввали шаб.

ҒАСБ *a.* غصب чизи каси дигарро бо зӯрӣ кашида гирифтан; **ғасб қардан (намудан)** бо зӯр чизеро кашида гирифтан.

ҒАСБАН *a.* غصباً ба зӯрӣ (зӯран) гирифтан чизи касеро.

ҒАСБӢ غصبى *мансуб ба ғасб;* чизи зӯран гирифташуда.

ҒАСӢН *a.* غثيان *ниг.* ғасаён.

ҒАССОЛ *a.* غسال покшӯй, мурдашӯй.

ҒАССОЛҲОНА غسالخانه хонае (ҷое), ки барои шустани майит омода месозанд.

ҒАСУЛ *a.* غسل *кит.* шӯянда ва поккунанда, обе, ки ба он шустушӯ мекунанд.

ҒАФАБАНД غفەبند гулӯбанди аз тилло ё нуқра сохташуда, ки занон барои зинат ба гардан меовезанд.

ҒАФИР *a.* غفير *кит.* бисёр, анбӯҳ.

ҒАФЛАТ *a.* غفلت 1. беҳабарӣ, фаромӯшӣ, ғофилӣ; бепарвой. 2. нодонӣ, ҷаҳолат; **дар ғафлат будан** беҳабар будан, ғофил мондан; **дар ғафлат мондан** беҳабар мондан, ғофил мондан; **дар (ба) ғафлат мондан** а) *шакли бавоситаи дар ғафлат мондан;* б) аз беҳабарии касе истифода бурдан, касеро ғофилгир қардан; **◇ хоби ғафлат** ниҳояти беҳабарӣ ва ҷаҳолату нодонӣ; *ба тариқи истиора:* **аз хоби ғафлат бедор қардан, аз хоби ғафлат бедор шудан; дар ғафлат ёфтан** аз беҳабарии касе истифода қардан; ғофилгир қардан; **чашии касеро ғафлат бурдан** хоби касе бурда мондан, касеро ғайричашмдошт хоб бурдан.

ҒАФЛАТАН *a.* غفلتاً//غفلتاً дар ғафлат монда, беҳабарона; ногаҳон, банохост.

ҒАФЛАТАНДЕШ غفلتاندیش 1. ҷоҳил, ақибмонда. 2. кӯҳнапараст, мутаассиб.

ҒАФЛАТБУРДА غفلتبرده *ниг.* ғафлатзада.

ҒАФЛАТВАРЗ غفلتورز *ниг.* ғафлатпеша.

ҒАФЛАТЗАДА غفلتزده ғофил, беҳабар, нодон, дар ҷаҳолатмонда.

ҒАФЛАТӢ غفلتى дар ғафлатмонда, беҳабар;

бепарво, бепарвофалак.

ҒАФЛАТКОР غفلتكار *ниг.* ғофил.

ҒАФЛАТКОРӢ غفلتكارى *ниг.* ғофилӣ.

ҒАФЛАТОБОД غفلتآباد *кит., маҷ.* коинот, олам.

ҒАФЛАТПАРАСТ غفلتپرست *ниг.* ғафлатан-деш.

ҒАФЛАТПЕША غفلتپیشه 1. он ки доим дар ғафлат мемонад, беҳабар, ғофил; нодон. 2. бепарво.

ҒАФС غفس 1. ҳар чизи ҷуссааш пурра ва қавӣ, ситабр, кулуфт; фарбех, тановар; **ғафсу ғӯла** фарбеху қадпаст. 2. калон дар қутр; *муқоб.* **борик:** арғамчини ғафс, ғӯлаи ғафс, занчири ғафс, сими ғафс, сутуни ғафс, химчайи ғафс. 3. калон дар заҳомат, заҳим; сермағз, серқабат; *муқоб.* **тунук:** девори ғафс, қоғазии ғафс, нони ғафс, чарми ғафс, шишаи ғафси ношикан. 4. зич, ҷафс: **абри ғафс, дуди ғафс, чанги ғафс, қабати ғафси атмосфера; барфи ғафс** барфи зиёди ба рӯи замин борида; **китоби ғафс** китоби дорои варақҳои зиёд; **китоби ҳаҷман** калон; **пардаи ғафс** пардаи аз матои зичбофта. 5. ғализ: **қаймоқи ғафс, шири ғафс.** 6. гулӣ, сермӯй: **абрӯвони ғафс, бурути ғафс.** 7. *маҷ.* дурушт, дағал, хаши; овози бам: **овози ғафс, садои ғафс; гардани ғафс** гардани кулуфт, гардани фарбех; *муқ.* **гарданғафс; лаби ғафс** лаби сергӯшт; *муқ.* **лабғафс (лабдӯл); сояи ғафс** сояе, ки ягон ҷои нургузар надорад, сояи пурра; **хати ғафс** хати бо қалами калон кашидашуда; **ғафс қардан** а) сермағзу серқабат қардан; б) ғализ қардан; **ғафс шудан** а) ситабру фарбех шудан; б) ғализ шудан; **◇ хамёни ғафс** хамёни серпул.

ҒАФСБАДАН غفسبدان фарбехтан, бузургтана, кулӯлатан.

ҒАФСӢ غفسى 1. заҳомат дар қутр ва дар қабат; ғафс будан, пурҷуссагӣ; *муқоб.* **борикӣ ва тунукӣ:** ғафсии арғамчин, ғафсии танайи дарахт, ғафсии нон, ғафсии барф, ғафсии қишри замин. 2. зичӣ, ҷафсӣ. 3. ғализӣ, ғилзат: ғафсии чизҳои обакӣ.

ҒАФСОВОЗ غفسآواز он ки овозаш ғафс аст; дағаловоз.

ҒАФСПЎСТ غفس پوست *ниг.* пўстҒафс.

ҒАФССАДО غفس صدا садояш Ғафс: **асбоби мусикии Ғафссудо.**

ҒАФСТАНА غفس تانه танааш Ғафс, пуррачусса.

ҒАФУР *а.* غفور *кит.* бахшандаи гуноҳ, афвкунанда, омурзанда (*сифати Худо*).

ҒАФФА غفه *кит.* пўстини бисёр мулоим аз бараи чингиламӯ.

ҒАФФОР *а.* غفار *кит.* он ки аз гуноҳҳо дармегузарад, бисёр афвкунанда, бахшоянда, омурзишкунанда (*сифати Худо*).

ҒАФФОРӢ غفارى бахшояндагӣ, афвкунандагӣ.

ҒАҶАР-ҒАҶАР غجر غجر *калимаи тақлиди* овози дағали соиш хӯрдани ду чизи сахт.

ҒАҶАРРОС غجر آس *ниг.* Ғаҷар-Ғаҷар.

ҒАШ I *а.* غش 1. беҳушӣ; беҳуд шудан аз шиддати хашм, асабоният; **Ғаш кардан** аз хуш рафтан; **Ғаш карда гиристан** сахт ва беист гиристан кӯдак. 2. хиратабъӣ, гирифтагии хотир; парешон, хавотир: **дили касе Ғаш будан**; **◇ Ғаши касе омадан** аз суҳан ё кори касе асабонӣ ва хашмгин шудан, ба танг омадан; **Ғаши касеро овардан** тарзи *бавоситаи Ғаши касе омадан*; бо Ғапе ё амале касеро нороҳат кардан, касеро ба танг овардан, касеро тачанг ва бадқаҳр кардан; **ба Ғаши касе расидан** асаби касеро вайрон кардан хоستان; **дили касе Ғаш кардан** нороҳат ва хавотир шудан; **дили касеро Ғаш кардан** касеро нороҳат ва хавотир кардан.

ҒАШ II *а.* غش нопокӣ, олоиш; омезиши чизи паст бо чизи гаронбаҳо; **Ғилу Ғаш** *ниг.* Ғил.

ҒАШ(Ш) غش тазвир, макр, риёкорӣ, хиёнат.

ҒАШАМШАМ غشمشم диловез, бебок.

ҒАШГИР غشگير василаи филизӣ ё чӯбӣ ё монанди инҳо бо сурати амуд барои бо ҳам нигоҳ доштани радифи китобҳо ва пешгирӣ аз афтидани онҳо.

ҒАШҒОВ غش غاو 1. Ғажгов, гови кӯҳӣ, қутос. 2. мангулае, ки аз мӯи думи ин гов месохтанд ва дар сари найзаҳо мебардоштанд.

ҒАШДОР I غش دار шахси беҳудшаванда, зиёндор, чунундор, саръзада.

ҒАШДОР II غش دار омехта бо чизе, нопок.

ҒАШӢН *а.* غشيان нороҳатӣ, гирифтагии хотир; **ҒашӢни дил а)** дилбеҳузурӣ, дилбечошавӣ; **б)** беҳуд шудан аз шиддати хашму Ғазаб.

ҒАШӢ *а.* غشى беҳушӣ; **ҒашӢ кардан** беҳуш шудан, аз худ рафтан, дил беҳуд шудан.

ҒАШМ *а.* غشم зулм, ситам.

ҒАШНОК غش ناک *ниг.* Ғашдор I; **гирияи Ғашнок** гирияи сахт ва беист.

ҒАШОВА *а.* غشاه *ниг.* Ғишова.

ҒАШОВАР غش آور дилбечокунанда, нороҳаткунанда; нофорам.

ҒАШУМ *а.* غشوم ситамкор, золим.

ҒАЮР *а.* غيور 1. боғайрат, серғайрат; далер ва шуҷоъ, боҳамият. 2. рашкдор, рашкин, ҳасуд.

ҒАЮРӢ غيورى 1. ғайрат; серғайратӣ; далерӣ, шуҷоат. 2. рашк, ҳасад.

ҒАЮРОНА غيورانه боғайратона, бо ғайрату кӯшиши зиёд; далерона, шуҷоатмандона.

ҒЕВ غيو садои баланд, бонг; **Ғеву Ғирев** шӯру Ғавфо.

ҒЕЖИДАН غيژيدن *ниг.* Ғечидан.

ҒЕЖОН(И)ДАН غيژاندين//غيژانيدن *ниг.* Ғечон(и)-дан.

Ғел غيل *асоси замони ҳозира аз Ғелидан.*

ҒЕЛ غيل :Ғел задан а) аз паҳлу ба паҳлу гаштан, Ғелидан; б) болои чизе дароз кашида хобидан; ба чизе жӯлида хобидан.

ҒЕЛАК غيلک 1. чизи гирдаи Ғелон: **санги Ғелак.** 2. гӯшти кӯфта кулӯла кардашуда, ки дар уғро ва баъзе таомҳои дигар андохта мепазанд; **хамирро Ғелак кардан** аз хамир лӯндачаҳо сохтан.

ҒЕЛАККАБОБ غيلک کباب кабоб аз гӯшти кӯфта.

ҒЕЛАКШӢРБО غيلک شوربا шӯрбое, ки дар он гӯшти Ғелак андохта мепазанд.

ҒЕЛАНДА غيلنده *сифати феълӣи замони ҳозира аз Ғелидан*; Ғелон, Ғелзананда.

ҒЕЛ

ҒЕЛҒЕЛАК غيلغليک 1. *гуфт.* гелогел, гелон-гелон. 2. як навъ бозии бачагон, ки гелида-гелида бозӣ мекунанд.

ҒЕЛҒЕЛОН غيلغليان *ниг.* гелон-гелон.

ҒЕЛИДА غيلديه *сифати феълии замони ҳозира аз гелидан; гелида-гелида* дар ҳолати гелидан, гелон: *гелида-гелида поин афтидан; гелидаву чӯлида* гел задаву олуида (ба регу хок); *гелида гирифтган* аз фурсат истифода бурда дароз кашидан, хобидан дар рӯи чизе, гел задан; *гелида омадан* гелон омадан; *гелида рафтган* нохост тоб хӯрдаву чарх зада ғалтидан.

ҒЕЛИДАН غيليدن 1. аз паҳлу ба паҳлу гирд гаштан, гел задан. 2. тоб хӯрдаву чарх зада ғалтидан, афтидан. 3. чӯлида хобидан. 4. хобидан, дароз кашидан (*рӯи чизе*), гел задан. 5. *маҷ.* ғалт зада чорӣ шудан; $\diamond$ **аз табақ гелидан** а) аз худ рафтган, ёзидан; б) аз ҳад гузарондан.

ҒЕЛИШ غيلش *исми феълӣ аз гелидан; гелон афтидан, паиҳам гелида рафтган.*

ҒЕЛОҒЕЛ غيلاغيل дар ҳолати гелидан, гелон-гелон; гелида-гелида.

гелон غيلان *асоси замони ҳозира аз гелондан.*

ҒЕЛОН I غيلان *феъли ҳол ва сифати феълии замони ҳозира аз гелидан; геланда, чарх задараванда: сангҳои гелон; гелон-гелон* а) дар ҳолати гелидан; паиҳам гелида: **гелон-гелон рафтган**; б) *ниг.* **ғелғелақ** 2.

ҒЕЛОН II غيلان навъе аз буттаи хордор, хори мағелон.

ҒЕЛОН(И)ДАН غيلاندن//غيلانيدن *феъли бавосита аз гелидан.* 1. гелон кардан, аз паҳлу ба паҳлу гардонда бурдан (*ё овардан*). 2. гел занондан; ғалтондан.

ҒЕЧИДА غيجيده *сифати феълии замони гузашта аз гечидан; гечидида-гечидида, гечон-гечон, лағжида-лағжида; хазида-хазида; гечидида рафтган* якбора лағжидан, ногаҳон лағжидан.

ҒЕЧИДАН غيجيدن 1. *ниг.* **лағжидан**; лағжида афтодан. 2. дар ҳолати нишастагӣ (аз чо барнахоста) бо ёрии дасту по роҳ рафтган (-и

кӯдакон ва одамони шал).

ҒЕЧОН غيجان *асоси замони ҳозира аз гечондан.*

ҒЕЧОН غيجان 1. *феъли ҳол аз гечидан; гечон-гечон* *ниг.* **гечидида-гечидида.** 2. гечонақ, лағжонақ.

ҒЕЧОНАҚ غيجانك чое, ки пой намеистад ва гечидида меравад; лағжонақ: **барфи гечонақ, яхи гечонақ.**

ҒЕЧОН(И)ДАН غيجانيدن//غيجانندن *тарзи бавоситаи гечидан; лағжонидан; лағжонда бурдан, аз чо набардошта ба чои дигар бурдани чизе.*

ҒЕША غيشه *бот.* як навъ алафи чандинсолаи ботлоқӣ, ки баргҳои борики дароз дорад, қиёқ.

ҒИБТА ا. غبטה *кит.* орзу кардан барои расидан ба чиз ё сифати хуби касе (*бо ҳисси нек*), ҳавас, таманно.

ҒИД-ҒИД غدغ *гуфт.* бо майдагапии бисёр шилқинӣ кардан, бисёр гап зада чакидан; хурдагирӣ.

ҒИДӢ-ҒИДӢ غدى غدى *гуфт., ниг.* **ғид-ғид.**

ҒИЁБ ا. غياب *кит., ниг.* **ғоиб.**

ҒИЁС ا. غياث *кит.* 1. фарёдрас. 2. фарёдрасӣ.

ҒИЖАҚ غيژك *асбоби тордори мусиқӣ, ки бо камонча навохта мешавад.*

ҒИЖ-ҒИЖ غيژ غيژ *қалимаи тақлиди овози расиши камонча ба тори ғижжақ, соиши чархи ароба, тофтани ресмон дар чархресӣ ва ғ.*

ҒИЖЖАҚ غيژك *ниг.* **ғижақ.**

ҒИЖЖАС//ҒИЖЖОС غيژاس//غيژاس *ниг.* **ғиж-ғиж:** **ғижжас** задан.

ҒИЖИРРОС غيژراس *ниг.* **ғичиррос.**

ҒИЗЗАС غيژاس *қалимаи тақлиди овоз, ки садои ҳаворо бо суръати баланд бурида рафтани чизе ё садои вазиши саҳти бодро ифода мекунад: ғиззаси тир, ғиззаси шамол, ғиззас задан.*

ҒИЗО ا. غذا *чизе, ки хӯрда мешавад ва ба тан қувват медиҳад, хӯрданӣ, хӯрок, таом, қут; ғизо гирифтган* маводи барои мавҷудияти худ зарурро истифода кардан; **ғизо додан** а)

- хӯрок додан; б) чизи барои парвариши растанӣ заруриро (*аз қабилӣ нурию пору*) ба замини кишт додан; ◇ **ҒИЗОИ МАЪНАВӢ** маводи қонёқунандаи эҳтиёчи маънавии одам, чизи зарурии фаъолият ва рушди олами ботинии инсон; **ҒИЗОИ РӢХӢ** *ниг.* **ҒИЗОИ МАЪНАВӢ**.
- ҒИЗОБАХШ** *غذابخش* ғизодиҳанда: **нуриҳон ғизобахш**.
- ҒИЗОБАХШӢ** *غذابخشى* ғизодиҳандагӣ, ғизо бахшидан.
- ҒИЗОГИРӢ** *غذاگیرى* ғизо гирифтани; ғизо: **ғизогирӣ растанӣҳо**.
- ҒИЗОДИҲАНДА** *غذادهنده* *сифати феълии замони ҳозира аз ғизо додан*; он чи ғизо медиҳад; ғизобахш; серғизо: **моддаҳои ғизодиҳанда**.
- ҒИЗОДИҲӢ** *غذاهى* *исми амал аз ғизо додан*; бо ғизо таъмин кардан.
- ҒИЗОДОР** *غذادار* он чи барои рушди ҳисм моддаи зарурӣ дорад; серғизо.
- ҒИЗОӢ** *غذائى* *мансуб ба ғизо*; хӯрдани: **ғиёхҳои ғизоӣ**.
- ҒИЗОКАШ** *غذاکش* хусусияти растанӣҳое, ки ғизоро аз замин ба худ ҷазб мекунад.
- ҒИЗОЛ** *ا. غزال* 1. оҳу; оҳубара. 2. *мач.* маҳбуба, маъшука.
- ҒИЗОЛА** *ا. غزاله* 1. оҳубараи мода. 2. *мач.* офтоб.
- ҒИЗОЛОНА** *غزالانه* монанд ба ғизол, ғизолвор: **ҷашмони ғизолони**.
- ҒИЗОНОК** *غذاناك* *ниг.* **ғизодор**.
- ҒИЗОНОКӢ** *غذاناكى* доро будани ба моддаҳои зарурии ғизоӣ.
- ҒИЗОХӢР** *غذاخور* хӯрандаи ғизо, истемолкунандаи ғизо.
- ҒИЗОХӢРӢ** *غذاخورى* 1. хӯрдани ғизо. 2. макон ва ҷои умумии ғизо хӯрдани, аз қабилӣ таомхонаву ошхона *ва г.*
- ҒИЛ** *غل* :**ғилу ғаш** нопокӣ, олудагӣ; норасоӣ, камбудӣ.
- ҒИЛДИРАК** *غلدرک* *гуфт.* чарх, ғалтак: **ғилдираки ароба, ғилдираки трактор**.
- ҒИЛДИРАКДОР** *غلدرکدار* дорои ғилдирак, ба воситаи ғилдирак ҳаракаткунанда: **аробии ғилдиракдор**.
- ҒИЛДИРАКСОЗ** *غلدرکساز* *гуфт.* устои чарх-соз, ғалтаксоз.
- ҒИЛЗАТ** *ا. غلظت* *ниг.* **ғализӣ**.
- ҒИЛЗАТСАНЧ** *غلظتسنج* *физ.* асбоб барои муайян кардани ғафсии моеъ.
- ҒИЛЛ** *ا. غل* 1. *кит.* кина. 2. *тиб.* парешонхотирӣ, бадҳолӣ.
- ҒИЛМАК** *غلماک* *лаҳҷ.* 1. норасида, хом, нопахта: **зардолуи ғилмак**. 2. ханӯз устухонаш шаҳнашуда; хурдсол: **бачаи ғилмак, ғилмаку шилмак**.
- ҒИЛМОН I** *ا. غلمان* 1. *ҷ.* ғулом. 2. *д.* ҷавон-писари хизматгӯзор дар ҷаннат.
- ҒИЛМОН II** *ا. غلمان* *лаҳҷ.* гӯштбирёни саридастӣ пухташуда.
- ҒИЛОФ** *ا. غلاف* пӯшиши аз чарм дӯхташуда, ё аз чизҳои дигар сохташуда, ки дар онҳо корд, шамшер, айнак, соат ва монанди инҳоро нигоҳ медоранд: **ғилофи айнак, ғилофи соат, ғилофи таппонча, кордро аз ғилоф баровардан, шамшерро аз ғилоф кашидан; муқ. **ниём**.**
- ҒИЛОФАК** *ا. غلافک* 1. *шакли тасғири ғилоф*. 2. ғӯзаи лӯбиёву нахӯд, ки ҳосил дар доҳили онҳо ҷо гирифтааст.
- ҒИЛОФБАНД** *ا. غلافبند* миёнбанде, ки ба он ғилофи шамшер ё корд овехта мешавад.
- ҒИЛОФДОР** *ا. غلافدار* чизи дамтез ё чизҳои дигар, ки ғилоф доранд: **корди ғилофдор, ханҷари ғилофдор**.
- ҒИЛОФӢ** *ا. غلافى* :**ғилофӣ кардан** дӯхтани мағзӣ (лаблӯла) ба канори абраву астари кӯрпаву кӯрпача.
- ҒИЛЧ** *ا. غلچ* гиреҳи душворкушо, кӯргиреҳ.
- ҒИНГ//ҒИНГӢ** *ا. غنگى//غنگى* :**ғингӣ гуфта натавонистан** ба гапи (эроди) касе ҷавобе ёфта натавонистан.
- ҒИНГАС//ҒИНГОС** *ا. غنگاس//غنگاس* *ниг.* **ғинг-ғинг; ғингас задан (кардан)** ғинг-ғинг карда овоз баровардани мағас *ва г.*

ҒИН

ҒИНГ-ҒИНГ غنگ غنگ *калимаи тақлиди овоз.*

1. садои пасти баъзе ҳашарот монанди пашша, занбӯр *ва г.*; ғингас (ғингос) кардани ҳашарот. 2. бо садои паст гап задани беморон ва пастовозон; **ғинг-ғинг кардан** бо майдагапӣ касеро безор кардан.

ҒИНО *а.* غنا *кит.* сурудхонӣ, суруд; нағма, оҳанг.

ҒИНОГАР غناگر *сурудхон, сароянда, нағмагар.*

ҒИНОӢ غنايى *кит., мансуб ба ғино; шеъри ғиноӣ* шеъри лирикӣ.

ҒИРБОЛ غربال *ниг. ғалбер.*

ҒИР-ҒИР غرغر *:ғир-ғир гаштан* тез чарх задан, бо суръати зиёд гирд гаштан.

ҒИРҒИРАК غرغرک *бозичае, ки аз як чӯбчаи ба нӯгаш тӯбча овехташуда иборат аст ва дар вақти гирд гардондан ғир-ғир карда овоз мебарорад.*

ҒИРҒИРАКБОЗӢ غرغرک بازی *бозӣ бо ғирғирак.*

ҒИРЕВ غرغو *доду фарёд, гираву зорӣ, фиғон, шӯру ғавғо; ғирев бардоштан* доду фарёд кардан, ғулғула андохтан.

ҒИРЕВИДАН غرغويدن *фарёд кардан, доду фарёд кардан; шӯру ғавғо бардоштан.*

ҒИРЕВОН غرغويان *феъли ҳол аз ғиревидан; фарёдкунон, наъразанон.*

ҒИРИНГ-ҒИРИНГ غرنگ غرنگ *калимаи тақлиди овоз, ки садои пасти мунтазам барояндаи нохушро ифода мекунад; ниқ-ниқ, нолиш: ғиринг-ғиринг кардан.*

ҒИРИНГОС غرنگاس *ниг. ғиринг-ғиринг.*

ҒИРОМ غرام *он ки ҳаромбозӣ мекунад, фиребгар, қаллоб (дар қартабозӣ ва г.).*

ҒИРОМӢ غرامى *ҳаромбозӣ, қаллобӣ, бозии ҳаром кардан.*

ҒИРР *а.* غر *кит.* 1. ҷавони ноозмудакор, бетачриба. 2. фиребхӯранда, фиребхӯрда.

ҒИРОР(А) *а.* غراره *кит.* чувол, қанор, халта, ки аз пашми буз мебофанд.

ҒИРРИ غرى *калимаи тақлиди овози тез чарх*

задани ягон чиз дар чои худ.

ҒИРЧ-ҒИРЧ غرچ غرچ *калимаи тақлиди овоз, ки садои соиши дандонхоро ифода мекунад.*

ҒИТО(Ъ) *а.* غطا *кит.* парда, пӯшиш.

ҒИЧ غيچ *:ғич кардани дандонҳо* сахт ба ҳам фушурдани дандонҳо.

ҒИЧИРРОС غچراس *ниг. ғичиррос.*

ҒИЧИМ غچيم 1. фишурда ва пачақу пахшшуда; **ғичим кардан** а) фишурда пачақ кардан, маҷақ кардан (*коғаз ё ягон чизи дигарро*); б) сахт ба ҳам фишурдан ва дар ҳам омехтан (*барои сириштан ва ё оби чизеро гирифтани*); **ғичим шудан тарзи мафъули ғичим кардан**; а) фишурда шудан, маҷақ шудан; б) сахт ба ҳам фишурда ва омехта шудан. 2. миқдори чизе, ки дар кафи даст фишурданаш мумкин аст; **як ғичим // ғичими...** як қабза. 3. матои рӯяш ноҳамвори мулоим ва ё нақшҳои барҷаста дошта; инчунин либоси аз он матоъ дӯхташуда: **махмали ғичим, рӯймоли ғичим.**

ҒИЧИМШУДА غچيم شده *сифати феълии замони гузашта аз ғичим шудан; фишурдашуда, пахшу пачақшуда: коғазии ғичимшуда, либоси ғичимшуда.*

ҒИЧИН غچين *гуфт.* таъсири бади чизе, ғаш; нафрат; ногуворӣ.

ҒИЧИР-ҒИЧИР غچير غچير *калимаи тақлиди овози ба ҳам расидани чизҳои филизӣ ё чунбидан дар кати симини зангзада ва ё ба дандон задани рег ва г.*

ҒИЧИРРОС غچيراس *калимаи тақлиди овози якбора ба ҳам задани чизҳои филизӣ.*

ҒИЧЧАК غچک *ниг. ғичак.*

ҒИЧЧАКНАВОЗ غچک نواز *он ки ғичак менавозад, хунарманди навозандаи ғичак, ғичакӣ.*

ҒИЧЧИ غچي *:ғиччи кушода шудан* *калимаи тақлиди* садои тези кушода шудани дар ё даричае.

ҒИШО(Ъ) *а.* غشا/غشاء *тиб.* парда; пӯсти тунуки баъзе узвҳои дарунии одам ва ҳайвон.

ҒИШША غشه *гуфт.* 1. як навъ алафи бегонаи худрӯй. 2. навдаи дарахти тут.

ҒОБ I غاب 1. *кхн.* гапи бехуда, сухани бемаънӣ; сафсата. 2. табоҳ, гандида.

ҒОБ II غاب *кит.* хӯроки шабмонда.

ҒОБА *а.* غابه *кит.* беша, чангал; сахро.

ҒОВ غاو *ниг.* ғав.

ҒОВӢ غاوى *кит.* гумроҳ.

ҒОВШАНГ غاوشنگ *кит.* чӯбе, ки бо он гов меронанд, говроначӯб, *ниг.* халачӯб.

ҒОВШУ غاوشو *кит.* бодиринге, ки барои тухм нигоҳ медоранд, бодиринги тухмӣ.

ҒОДИР *а.* غادر *кит.* ғадркунанда, ғаддор, хоин, хиёнаткор.

ҒОДИЯ *а.* غاديه *кит.* 1. абри бомдодӣ. 2. *мач.* сахаргоҳ, субҳ, бомдод.

ҒОЗ I غاز *ниг.* қоз: **ғози ёбой**, **ғози хонагӣ**; **ғоз барин гардан дароз кардан** а) гарданро ниҳоят дароз кардан; б) *мач.* саҳт ба худ бolidан.

ҒОЗ II غاز наҳи борики баъзе растаниҳо, ки аз он ресмон мересанд ва чизҳои дигар низ мебофанд; **ғози пахта** наҳи атрофи ҳар як пунбадона; **ғоз-ғоз кардан** тит ва тор-тор карда тайёр кардан (-и пахтаву пашм барои риштан); **ғоз-ғоз шудан** пора-пора шудан, батамом даридан (-и либос); **ғоз додани чизе** кашол шудан, дароз шудани чизе; канда нашуда рехтан (-и *мас.*, қиём); **гапро ғоз додан** гапро кашол додан, сергапӣ кардан; **тити ғоз кардан**, **тити ғози чизеро баровардан** *ниг.* тит.

ҒОЗА غازه сурҳие, ки занон барои ороиш ба рӯй мемоланд, гулгуна, сурҳоб.

ҒОЗГАРДАН غازگردن гардандароз: **марди ғозгардан.**

ҒОЗИДАН غازيدن 1. ғоз додан (*мас.*, пашмо). 2. кашида гирифтани наҳи пахта.

ҒОЗИПЕША غازي پيشه *ниг.* ғозӣ.

ҒОЗИЯ *а.* غازيه 1. *муаннаси* ғозӣ II. 2. ғизоҳалкунанда; **қувваи ғозия** қувваи ғизоро дар бадан ҳалкунанда.

ҒОЗӢ I *а.* غازي *д.* сипоҳе, ки дар роҳи дини ислом, бар зидди ғайримусулмонон мечангад, ғазокунанда, чиҳодкунанда.

ғазокунанда, чиҳодкунанда.

ҒОЗӢ II *а.* غاذي *кит.* ғизодиханда, ғизобахш; қувватбахш.

ҒОЗСӢХТА غازسوخته 1. наҳи ғозаш сӢхта: **риштаи ғозсӢхта.** 2. *мач.* суст, камқувват.

ҒОИБ *а.* غايب он чи ё он ки аз назар пинҳон аст; *муқоб.* **ҳозир**; чизе ё одаме, ки дар кучо буданаш маълум нест; **дар ғойби...** дар ғайби..., дар вақти ҳозир набудани...; **ҳозир** **ғойб** ҳозир будан ё набудани шахсони номашон дар рӯйхатбударо тафтиш кардан (*мас.*, *дар вақти дарс*); **ғойб шудан** а) аз пеши назар ниҳон шудан, нопадид шудан, ба чашм нанамудан; б) гурехта рафтан, ғайб задан; **ғойб шуда рафтан** тамоман бедарак шудан, ғайб задан; гум шуда рафтан; **аз назар ғойб шудан** ба чашм нанамудан; нопадид шудан; **ғойб ғойб** оше, ки барои ягон шахси ҳозирнабуда аз рӯи эҳтиёт нигоҳ дошта мешавад ва ё ба хонааш фиристода мешавад.

ҒОИББОЗ غائبباز шатранҷбозе, ки бо ҳарифи ғойб ба воситаи хат ё компютер бозӣ мекунад.

ҒОИБӢ غايبي 1. ғойб будан, ҳузур надоштан, ҳозир набудан. 2. нопадидӣ, ноаёнӣ.

ҒОИБНАМО غائبنامа нономаён; ноён.

ҒОИБОНА غايبانه 1. нодида, шахсан вонахӯрда. 2. дар набудани касе, дар ғайби касе; **муҳаббати ғойбона** касеро нодида дӯст доштан; муҳаббати пинҳонӣ; **саломии ғойбона** саломе, ки ба шахси аз назар дур расонида мешавад. 3. аз кор ҷудо нашуда таҳсил кардан: **ғойбона хондан**; **таҳсили ғойбона** яке аз усулҳои тайёр кардани мутахассисони дорой маълумоти олий ва миёнаи махсус, ки таълим аз кор ҷудо нашуда, асосан ба тариқи омӯзиши мустақилона сурат мегирад. 4. таълимгоҳе, ки дар он донишҷӯён аз кор ҷудо нашуда таҳсил мекунанд: **шӯъбаи ғойбона.**

ҒОИБҲОН غايبخوان он ки дар таълимгоҳи ғойбона таҳсил мекунад: **донишҷӯи ғойбон.**

ҒОИЛА *а.* غايله *кит.* 1. бадӣ, шар. 2. офат, фалокат; балои ногаҳонӣ.

ҒОӢ

ҒОӢ *غائى* *kit.* 1. мансуб ба **ҒОЯТ**. 2. *мач.* аслӣ ва асосӣ.

ҒОЛ *غال* *kit.* 1. ғор, шикофи кӯҳ. 2. оғили гӯсфанд дар кӯҳ ё тал.

ҒОЛА *غاله* *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб, ба маънои хурд: бузғола, досғола.*

ҒОЛИБ *ا. غالب* 1. ғалабақунанда, чира, музаффар, пирӯз (*дар муборизаву ҷанг*). 2. болодаст, пешрав: **ғолиби мусобиқа, ғолиби озмун; ғолиб баромадан // ғолиб омадан // ғолиб шудан** а) ғалаба қардан, зафар ёфтан; б) болодаст шудан; муваффақият ба даст овардан; **ғолиб будан** ғалабақунанда будан, он ки бар касе ё чизе ғалаба мекунад. 3. *kit.* бисёр, зиёда, бештар, аксар, ағлаб; гумони беш; **гумони ғолиб** эҳтимоли қавӣ. 4. *таър.* маъмури дарбори амир, ки ба ҳофизону навозандагон ва раққосон сардорӣ мекард.

ҒОЛИБАН *ا. غالباً* 1. эҳтимол, шояд. 2. бештар, дар аксари мавридҳо, аксаран, ағлаб.

ҒОЛИБИЯТ *ا. غالبيت* 1. ғалаба, фатху нусрат; пирӯзӣ, ғолибӣ, музаффарият. 2. болодастӣ; бартарӣ.

ҒОЛИБӢ *غالبى* ғолиб шудан, ғалаба қардан; музаффарият, ғолибият.

ҒОЛИБОНА *غالبانه* 1. ғалабаовар, зафаровар, зафарёб: **чанги ғолибона**. 2. музаффарона, зафармандона; ҳамчун ғолиб ва музаффар: **бо оҳанги ғолибона, ғолибона баргаштан аз ҷанг.**

ҒОЛИДАН *غاليدن* *ниг.* ғелидан.

ҒОЛИТ *ا. غالط* *kit.* ғалатқунанда, хатоқунанда, иштибоҳқунанда.

ҒОЛИЯ *ا. غاليه* 1. таркиби сиёҳранг, ки аз хушбӯиҳои гуногун, монанди мушк, анбар ва ғ. тайёр қарда мешавад ва асосан барои сиёҳ қардани мӯй ба кор мебаранд. 2. *мач.* хушбӯй, муаттар.

ҒОЛИЯБОР *غاليه بار* хушбӯй, муаттар.

ҒОЛИЯБӢ *غاليه بوى* бӯи ғолия дошта; хушбӯй, муаттар.

ҒОЛИЯГУН *غاليه گون* *kit.* ғолияранг, сиёҳранг.

ҒОЛИЯДОН *غاليه دان* 1. зарфе, ки дар он ғолия

нигоҳдорӣ мешавад, қуттии ғолия. 2. *мач.* даҳон ва ё занакдони маҳбуба.

ҒОЛИЯЗУЛҒ *غاليه زلف* *kit.* он ки зулфаш сиёҳу хушбӯй аст, мушкинзулф, зулфи мушкин.

ҒОЛИЯМӢ *غاليه موى* он ки мӯяш мисли ғолия сиёҳ ва хушбӯй аст, анбаринмӯй, мӯи муаттар.

ҒОЛИЯСО(Ӣ) *غاليه ساي* *kit.* ғолиясоянда, ғолиясоз, хушбӯйсоз.

ҒОЛИЯФОМ *غاليه فام* ғолияранг, ба ранги ғолия, сиёҳранг.

ҒОМИЗ *ا. غامض* *kit.* дарки маънояш душворфаҳм, мушкилмаъно, мубҳам, печида; *муқоб.* **возеҳ.**

ҒОН *غان* *kit.* тӯс, дарахти тӯс.

ҒОНИМ *ا. غانم* *kit.* 1. ғаниматгиранда; ғаниматгирифта. 2. ғоратгар.

ҒОР I *ا. غار* сӯроҳии табиӣ ё қанда дар кӯҳу талҳо, мағора, қаҳф, мағок.

ҒОР II *غار* *бот.* растании ҳамешасабзест, ки барги онро барои хуштаъму хушбӯй қардани таом истифода мекунанд: **барги ғор.**

ҒОРАТ *ا. غارت* моли касе ё ҷоеро бо дуддӣ ё зӯрӣ аз онӣ худ қардан, тороч, яғмо, толон; **ғорат қардан (намудан)** талаву тороч қардан, ба яғмо бурдан; **ғорат шудан (гардидан)** тарзи мафъули **ғорат қардан**; тороч қарда шудани моли касе ё ҷое; **ба ғорат рафтани** тороч шудан; **ғорати ҷон** ҷонситонӣ, куштани.

ҒОРАТГАР *غارت گر* он ки моли мардумро ғорат мекунад, торочгар, яғмогар: **дудди ғоратгар.**

ҒОРАТГАРӢ *غارت گرى* шугли ғоратгар; ғорат қардан, торочгарӣ, яғмогарӣ.

ҒОРАТГАРОНА *غارت گرانه* 1. бо ғоратгарӣ, бо роҳи ғорат. 2. бо мақсади ғоратгарӣ, мақсади ғорату тороч дошта: **тохтутозҳои ғоратгарона, ҷангҳои ғоратгарона.**

ҒОРАТДИДА *غارت ديده* *ниг.* ғоратшуда.

ҒОРАТЗАДА *غارت زده* *ниг.* ғоратшуда.

ҒОРАТЗАДАГӢ *غارت زدگى* вазъ ва ҳолати

- горатзада, горатшудагӣ.
- ГОРАТӢ** غارتي *мансуб ба ғорат*. 1. ғоратгар. 2. рабудашуда, бағоратрафта.
- ГОРАТПЕША** غارت پيشه он ки касбу қораш торочу ғорат аст, ғоратгар.
- ГОРАТШУДА** غارت شده *сифати феълии замони гузашта аз ғорат шудан*; он ки чизу чорааш ғорат шудааст, ғоратдида, торочшуда.
- ГОРАТШУДАГӢ** غارت شدگی *ниг. ғоратзадагӣ*.
- ГОРИБ** *a. غارب кит.* ғурубқунанда.
- ГОРИҚ** *a. غارق кит.* ғарқшаванда.
- ГОРИСТОН** غارستان *ҷое, ки ғорҳои зиёд воқеъ шудаанд, макони ғорҳо.*
- ГОРНИШИН** غارنشین 1. инсонҳои аввалине, ки дар ғорҳо зиндагӣ мекарданд: **инсонӣ ғорнишин**. 2. он ки дар ғор зиндагӣ дорад.
- ГОРНИШИНӢ** غارنشینی ғорнишин будан, дар ғор зиндагӣ қардан.
- ГОРШИНОСӢ** غارشناسӣ илмест, ки пайдоиши ғорҳо, обу наботот, ҳайвонот ва боқимондаҳои маданияти моддӣ ва дигар масъалаҳои дохили онҳоро меомӯзад.
- ГОСИБ** *a. غاصب* он ки молу мулки дигаронро бо зӯрӣ қашада мегирад (ғасб мекунад), бо зулму ситам ситонандаи чизу чораи дигарон.
- ГОСИБӢ** غاصبي амал ва қори ғосиб; ситондан бо зӯрӣ; торочгарӣ.
- ГОСИБОНА** غاصبانه ба монанди ғосиб; торочгарона, бо зӯрӣ ситондани чизе.
- ГОСИҚ** *a. غاسق* тираву торик, говгум.
- ГОФИЛ** *a. غافل* 1. он ки ғафлат мекунад, дар ғафлатмонда, беҳабар; **гофил аз он, ки...** беҳабар аз он ки... 2. бепарво, беаҳамият; **гофил мондан** беҳабар мондан, дар ғафлат мондан; **гофил шудан** дар ғафлат мондан.
- ГОФИЛГИР** غافل گیر он ки беҳабар ва ногаҳонӣ ба қаси дигар ҳамла мекунад; **гофилгир қардан** баногоҳ, ба таври ғайриинтизорӣ ба назди қасе омадан; зер қарда даромадан.
- ГОФИЛӢ** غافلي 1. ғафлат, беҳабарӣ. 2. бепар-
- вой, бедикқатӣ. 3. нодонӣ, нофаҳмӣ; **худо ба гофилӣ задан** худо ба нодонӣ задан, тағофул қардан.
- ГОФИЛОНА** غافلانه 1. дар ғафлат монда, беҳабарона. 2. бепарвоёна, бедикқатона.
- ГОФИР** *a. غافر кит.* афқунанда, бахшандаи гуноҳ (*сифати Худо*).
- ГОШ** غاش *кит.* он ки дар ошиқӣ ба дараҷаи ифрот расидааст, шефта; **ошиқи гош** ошиқи шайдо.
- ГОШИЯ** *a. غاشيه* матои маъмулан гаронбаҳо, ки рӯи зини аспӣ бузургон мекашиданд, то гарду ғубор ба он нашинад, зинпӯш.
- ГОШИЯБАРДОР** غاشيه بردار *таър.* саис, рикобдор.
- ГОЯ** *a. غايه* 1. мақсади ниҳой ва асосӣ аз қардани қоре; мурад, ормон. 2. *фалс.* шакли ҷаҳонфаҳмӣ ва ҷаҳонбинии инсонҳо; ақида, фикр. 3. *адш.* мақсади асосии ягон асар, ки мундариҷаи онро муайян мекунад; **дар го-яи...** *ниг. дар гояти...*
- ГОЯВӢ** غايوى *мансуб ба гоя*: мазмуни **гоявӣ**, **ҷиҳати гоявӣ**, **тарбияи гоявӣ-сиёсӣ**.
- ГОЯДОР** غايه دار *дорои гояи муайян.*
- ГОЯНОКӢ** غايه ناکى *дорои гояи муайян будан.*
- ГОЯТ** *a. غايت* 1. ниҳоят, интиҳо, охир, поён. 2. хеле, бисёр. 3. андоза, ҳад; **аз гояти...** аз бисёрии...; аз зӯрии...; **дар гояти...** а) дар қамолӣ..., дар ниҳояти...; б) аз ҳад зиёд, хеле; **гояш ин (аст,) ки...** ниҳояташ ин ки..., ҳулоса ҳамин ки...; **то (ба) гоят кит.** то ба ҳол, то ҳол.
- ГУБАЙРО** *a. غبيرا* 1. *бот.* мева ва дарахти ғубайро, санҷид. 2. *кит.* шаробе, ки аз гандум ё арзан мегирифтанд.
- ГУБОР** *a. غبار* 1. гард, чанг; ҳокаи чизе; чангу гарди ба ҳаво печида: **гард (-у ғубор)-и роҳ**, **чангу ғубори ҳаво**; **ғубори гул** гарди шуқфаи растаниҳо; **рӯи чизеро ғубор гирифтанд** дар рӯи чизе пайдо шудани пардаи тунуки чанг. 2. гази (дуди) ғализи баъзе чизҳо, ки нафасгардон аст; **ғубори ангишт** гази хафқунанда, ки аз пурра насӯхтани ангишт пайдо мешавад. 3. бухор, ҳавр. 4. асари чи-

ҒУБ

зе, нақши чизе; **ғубори (узвҳои) бадан** боқимондаи дарде дар бадан; дарду иллоти ба беморӣ табдилёфтаи узвҳои бадан; **ғубори ғам, ғубори кинаву кудурат, гарду ғубори ғам; ғубори дил** ғами дил; ғаму андӯх; **ғубори хотир** малоли хотир; хотирозурдагӣ; **ғубори дилро баровардан тарзи бавоситаи ғубори дил баромадан**; а) ғаму ғуссаро аз дил дур кардан, рафъи хафагию нохушӣ кардан; б) дилро холӣ кардан, хасрат кардан; **ғубори дил баромадан** аз ғаму андӯх фориғ шудан; рафъ гардидани хафагию нохушии касе.

ҒУБОРГИРИФТА *غبارگرفته* *сифати феълии замони гузашта аз ғубор гирифта*; он чи рӯи онро гарду ғубор пахш кардааст.

ҒУБОРДОР *غباردار* *ниг. ғуборнок.*

ҒУБОРЗУДОӢ *غبارزدائی* пок кардани гарду ғубор аз рӯи ягон чиз.

ҒУБОРӢ *غبارى* *ниг. ғуборнок.*

ҒУБОРКАШ *غباركش* таҷҳизотест, ки аз хонаҳо гарду ғубор ва бӯи баду ҳавои захролудро кашида тоза мекунад.

ҒУБОРНОК *غبارناк* 1. бо ғубор фаро гирифташуда, бо чангу гард пӯшидашуда, боғубор: **гармсели ғуборнок, ҳавои ғуборнок.** 2. чизе, ки ғубор дорад, ғубордор.

ҒУБОРОЛУД(А) *غبارآلود(ه)* 1. ғуборнок, гард-олуд; пӯшида бо гарду ғубор; пурчангу ғубор. 2. дуди омехта бо газ, ки ғализи нафасгардон аст: **дуди ғуборолуди саксавул.**

ҒУБОРРӢБӢ *غبارروبي* пок кардани гарду хок ва ғубор аз рӯи чизе, махсусан аз рӯи санги қабру оромгоҳҳо.

ҒУВВАС//ҒУВВОС *غوّس//غوّاس* *ниг. ғув-ғув;* **ғуввос задан** ғув-ғув кардан; **ғӯш ғуввос задан** ба сабаби беморие пайдо шудани садо дар ғӯш.

ҒУВВАСЗАӢ *غوّسزنى* ғуввас задан, ғув-ғув кардан.

ҒУВ-ҒУВ *غوغو* *калимаи тақлиди овози вазидани бод, кори мотори мошин ва ғ.*

ҒУД-ҒУД *غدغد* *гуфт.* ҳамчун аломати норозигӣ худ ба худ зери лаб гап задани касе: **ғуд-ғуд кардан.**

ҒУДДА *غده* порчаи гӯштии сахтест, ки ба иллоте дар байни пӯст ва гӯшт пайдо мешавад, без, ғадуд.

ҒУЖБ *غزب* *кит.* донаи ангур, донаи аз хӯша кандашудаи ангур.

ҒУЖМ I *غزم* *кит.* пӯсти донаи ангур.

ҒУЖМ II *غزم* *кит.* 1. хашм қаҳр. 2. ҳамла.

ҒУЗРУФ *ا. غضروف* тағояк.

ҒУК *غوك* *зоол.* қурбоқкаи чӯлӣ (сахроӣ), вазағ.

ҒУКЧАШМ *غوكچشم* чашмонаш монанди чашми ғук ба пеш дамида.

ҒУЛ//ҒУЛЛ *ا. غلّ* занҷиру тавқи оҳанин, ки ба дасту гардани зиндонӣ мезаданд.

ҒУЛБА I *غلبه* лӯла, ки аз оҳан, чӯб, сафол ва монанди инҳо месозанд ва ба воситаи он об ва моёти дигар гузаронида мешавад, қубур.

ҒУЛБА III//ҒУЛПА *غلبه//غلبه* *кит.* акка, аккаи ало.

ҒУЛБАЧА *غلبچه* *тех.* шохачаи қубури асосӣ.

ҒУЛБАШАКЛ *غلبهشکل* ба монанди ғулба, лӯлашакл.

ҒУЛҒУЛ *غلغل* 1. овози баланди ҳархела; шӯру ғавго, ҳамҳама, валвала. 2. чаҳ-чаҳи мурғони чаман, хусусан хониши булбул.

ҒУЛҒУЛА *غلغله* 1. овозҳои баланди баҳам-печида (монанди садои чандин нақораи дар як ҷо ва дар як вақт навохташуда); бонгу хурӯш, ҳаёҳуй, ғалоғула. 2. шӯру ошӯб; изтироб, талотӯб; **ғулғулаи мавҷҳои баҳр** талотум карда хурӯшидани мавҷҳои баҳр; **ғулғулаи танк** ғурроси танк; **ғулғулаи ханда** гулдурӯси ханда; **ғулғулаи чапак** гулдурӯси чапакзанӣ, мавҷи кафқӯбӣ; **ғулғула андохтан** а) шӯру ғавго хезондан, ошӯб барпо кардан; б) бо доду фарёд ҷоеро ба ларза даровардан, ҷоеро ба сар бардоштан; в) *мач.* дар ҷое овоза шудан, васеъ паҳн шудан (-и ҳодисае); **ғулғула бардоштан** мағал бардоштан, ғавго кардан; **ба ғулғула даромадан** шӯру ғавго сар шудан; талотӯб барпо шудан; **ба дили касе ғулғула андохтан** а) касеро ба ҳаяҷон овардан, ба изтироб овардан; б) касеро ҳавотир кардан; **ба дили касе**

- ҒУЛҒУЛА АФТОДАН** ба изтироб омадан; хавотир шудани касе.
- ҒУЛҒУЛААНГЕЗ** غلغله انگيز *ниг.* Ғулғулаандоз.
- ҒУЛҒУЛААНДОЗ** غلغله انداز ошўбхезонанда; ба чўшу хурўшоваранда: **ҒУЛҒУЛААНДОЗ БУДАН**, **ҒУЛҒУЛААНДОЗ ШУДАН**.
- ҒУЛҒУЛААФКАН** غلغله افكن *ниг.* Ғулғулаандоз.
- ҒУЛҒУЛАДОР** غلغله دار пурхурўш, Ғулғуланок; баландовоз, баландсадо: **ХАНДАИ ҒУЛҒУЛАДОР**, **ҚАРСАКИ ҒУЛҒУЛАДОР**.
- ҒУЛҒУЛАНОК** غلغله ناک *ниг.* Ғулғуладор.
- ҒУЛҒУЛАФИКАН** غلغله فكن *ниг.* Ғулғулаандоз.
- ҒУЛДУР-ҒУЛДУР** غلدر غلدر *калимаи тақлиди овоз*, ки нофаҳмо гап задани як ё чанд касро ифода мекунад.
- ҒУЛ(Л)Ў** غولي анбўҳӣ, зичӣ, дар як чо ба ҳам зич ва ҷафс воқеъ шудани ниҳолҳо, ба ҳам зич пайвастанӣ буттаҳо; анбўҳии дарахтон; **ПАТТАЗОРИ ҒУЛЎ** буттазори зичи ба ҳам пещида; **РИШИ ҒУЛЎ** риши сермўй; **ҒУЛЎ ШУДАН** дар як чо ҷамъ шудан, тўб шудан.
- ҒУЛОБЧА** غلابچه *лаҳҷ.* обила, қублае, ки аз қор қардан ва роҳ рафтани дар дасту по пайдо мешавад.
- ҒУЛОМ** *а.* غلام 1. *таър.* одами давраи ғуломдорӣ, ки аз ҳуқуқи иҷтимоӣ ва сиёсӣ маҳрум буда, моли соҳиби худ ба шумор мерафт; банда, барда, абд; бандаи зарҳариди мардина. 2. *маҷ.* хизматгори мутеъ ва фармонбардор; навқар, чоқар; **ҒУЛОМИ ЗАРҲАРИД** бандаи харидашуда; **ҒУЛОМИ ХОНАЗОД** фарзанди ғуломи ҳамон хонавода; **ҒУЛОМИ ХАЛҚАБАРҒУШ** а) *таър.* он ки ҳамчун нишоннаи ғуломӣ ба ғушаш ҳалқа овезон қардаанд; б) *маҷ.* шахси фармонбардор; хизматгори садоқатманд ва итоаткор; **ҒУЛОМ ҚАРДАН** (**ГАРДОНИДАН**) навқари худ гардонидан; мутеъ ва фармонбардор гардонидан касеро; **ҒУЛОМ ШУДАН** (**ГАШТАН**) бандаи касе шудан; асири касе гаштан; **ҒУЛОМИ КАСЕ БУДАН** мутеъ ва фармонбардори касе будан; **ҒУЛОМИ НАФС** мутеи нафси худ; он ки барои манфиати худ аз ҳеч қори бад ва ғайриқонунӣ ҳазар намекунад; баднафс; **ҒУЛОМАТ МАН** фармонбардорат ман, қурбонат шавам.
- ҒУЛОМАК** غلامک *шакли тасғир ва навозишии ғулом*; ғуломи хурдсол.
- ҒУЛОМБАЧА** غلامبچه хизматгори ҷавони дарбор.
- ҒУЛОМВОР** غلاموار *ниг.* Ғуломона.
- ҒУЛОМВОРОНА** غلاموارانه *ниг.* Ғуломвор.
- ҒУЛОМГАРД** غلامگرد *ниг.* Ғуломгардиш.
- ҒУЛОМГАРДИШ** غلامگردش *таър.* девор ё долони миёнаи ҳавлии дарун ва берун, ки хизматгори ва шахсони номаҳрам аз он чо барои ба дарунтар рафтани ҳақ надоштанд.
- ҒУЛОМДОР** غلامدار *кҳн.* он ки ғулом дорад, соҳиби ғулом.
- ҒУЛОМДОРӢ** غلامدارى *кҳн.* 1. ғуломдор будан; ғулом нигоҳ доштан, аз қувваи ғулом истифода қардан. 2. *таър.* сохти ҷамъияти, ки дар он ғуломон моликияти хусусии ғуломдорон ҳисоб мешуданд: **ДАВРАИ ҒУЛОМДОРӢ**, **СОХТИ ҒУЛОМДОРӢ**.
- ҒУЛОМЗОДА** غلامزاده *зодаи ғулом*; писари ғулом, насли (авлоди) ғулом.
- ҒУЛОМӢ** غلامى ғулом будан; бандагӣ; бардагӣ; мутеъ будан ба касе; **ҒУЛОМӢ ҚАРДАН** ғуломвор хизмат қардан; **АЗ ҒУЛОМӢ ОЗОД ШУДАН** аз бандагӣ раҳой ёфтани; **БА ҒУЛОМӢ АФТОДАН** ғулом шудан.
- ҒУЛОМОНА** غلامانه 1. монанди ғулом, ғуломвор: **ҒУЛОМОНА МЕХНАТ ҚАРДАН**, **ҒУЛОМОНА РАФТОР ҚАРДАН**. 2. *мансуб ба ғулом*: **МЕХНАТИ ҒУЛОМОНА**, **САДОҚАТИ ҒУЛОМОНА**.
- ҒУЛОМТОЗӢ** غلامتازى *таър.* барои ғулом қардан ба ҷойҳои дигар тохтан, асир гирифта ғулом қардан.
- ҒУЛОМФУРӢШ** غلامفروش *таър.* он ки ба хариду фурӯши ғулом машғул буд, наххос; ғуломчаллоб.
- ҒУЛОМФУРӢШӢ** غلامفروشى *таър.* хариду фурӯши ғулом: **БОЗОРИ ҒУЛОМФУРӢШӢ**.
- ҒУЛОМХОНА** غلامخانه *таър.* хонае (ҷое), ки дар он ғуломон зиндагӣ мекарданд.
- ҒУЛОМҶАЛЛОБ** غلامجلاب *ниг.* ғуломфурӯш.
- ҒУЛОМҶАЛЛОБӢ** غلامجلابى *ниг.* ғуломфурӯш.

ҒУЛ

шй.

ҒУЛУВ *a. غلو кит.* 1. аз ҳад гузаштан, ифрот дар коре; муболиға. 2. саркашӣ, инод.

ҒУЛУЛ *a. غلول кит.* хиёнат.

ҒУЛҲОНА *غولخانه//غلخانه кит.* девхона; макони девон, девлох.

ҒУМОЙ *غمای бот.* як навъ алафи худрӯй, ки решааш печдарпечи гирехдор буда, ғулӣ мерӯяд.

ҒУМОЙЗОР *غمایزار* замини серғумой, ҷои зиёдрӯидаи ғумой.

ҒУМУМ *a. غموم кит., ҷ. ғам.*

ҒУН *غن* чамъшуда, гирдомада; **ғун кардан** а) чамъ кардан, дар як ҷо тӯб кардан; б) чамъ овардан, дар як ҷо гирд кардан(-и одамон...); в) ғундоштан, ғунучин кардан, чамъоварӣ кардан(-и ҳосили чизе); **ғун шудан тарзи мафъулиш ғун кардан**; чамъ омадан, гирдиҳам омадан; **гирду ғун кардан ниг. гирд**; чизҳои парокандаро чамъ карда, ҷоеро ба тартиб овардан (*мас., хонаро*); умуман ба тартиб даровардан; **пул ғун кардан** пул чамъ кардан, пул ғундоштан (*мас., аз тамошобинон ва ғ.*); б) пул андӯхтан, пул захира кардан; **таҷриба ғун кардан** таҷрибаи зиёд ба даст овардан, таҷриба андӯхтан дар коре.

ҒУНАН *غنن* той, тойча (*астӣ ҷавони то ду-сесола*).

ҒУНГАС//ҒУНГОС *غنگاس//غنگاس ниг.* ғунг-ғунг; ғунгас (ғунгос) задан садои ғунг-ғунг баровардани магас, занбӯр *ва ғ.*

ҒУНГ-ҒУНГ *غننگ* *калимаи тақлиди овоз*, ки садои пасту якхелаи чизе ё худ ба худ бо овози паст гап задани касеро ифода мекунад.

ҒУНД *غند ниг.* ғун. 1. ҳар чизи гирд ва тӯбмонанд. 2. чамъшуда, фароҳамомада.

ҒУНДА *غنده зоол.* як навъ хашароти тортанакмонанди заҳрдори газанда, карокурт; **Ҷабонатро ғунда ғазад таъбири дашном**, ки дар вақти гапи номаъқул задани касе гуфта мешавад.

ғундор *غندار асоси замони ҳозира аз ғундоштан*;

чамъ кардан; **ғундор-ғундор** тез ғундоштан, чамъоварии босуръат.

ҒУНДОРАНДА *غندارنده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз ғундоштан*. 2. чамъкунанда, гирдоваранда.

ҒУНДОШТА *غنداشته* *сифати феълии замони гузашта аз ғундоштан*; чамъкарда, андӯхта; **ғундошта гирифтани** чамъ овардан, чида гирифтани; **ғундошта мондан** ба як сӯ гузоштан (*чизеро*); қатъ кардан, бас кардан (*кореро*), хотима додан ба коре; **лабро ғундошта натавонистан** аз табассум бозистода натавонистан, аз ханда худдорӣ карда натавонистан; **худро ғундошта гирифтани** худро ба даст гирифтани; ба худ омадан, ба хуш омадан.

ҒУНДОШТАН *غنداشتن* 1. чамъ кардан, гирд овардан; **бору бунаро ғундоштан** чизу чораро тӯб карда баста мондан (*бо мақсади тайёрӣ ба кӯчидан*); **дастархонро ғундоштан** суффаро чамъ карда бурдан; **маълумот ғундоштан** сарчашмаҳоро ҷустуҷӯ карда маълумот гирд овардан; **ҷогаҳро ғундоштан** бистару болини раҳти хобро чамъ карда бурдан; раҳти хобро ба тартиб андохтан. 2. (*даравида, канда ё чида*) чамъоварӣ кардан, ғунучин кардан; **ғалла(ро) ғундоштан, пахта(ро) ғундоштан, ҳосил(ро) ғундоштан, мавсими ғундоштани ҳосилот буд**. 3. гирифта ё қабул карда дар як ҷо чамъ кардан, ғун кардан, тӯб кардан (-и чизе); андӯхтан: **пул ғундоштан, ҳаққи узвият ғундоштан, фитри рӯзаро ғундоштан**. 4. *маҷ.* тамом кардан, қатъ кардан *кореро*; ба як сӯ гузоштан; **дӯконро ғундоштан** хотима додан ба кор дар дӯкон; дӯкандориро бас кардан; **♦ тахтаю тиракро ғундошта** *кореро* бас кардан, аз коре даст кашидан; **ҳавоси худро ғундоштан** хушу ҳаёли худро ба ҷояш мондан, худро ба даст гирифтани, ҳавоси худро чамъ кардан; **даҳонро ғундоштан** гапро бас кардан, налақидан.

ҒУННА *a. غنه кит.* овозе, ки дар вақти сурудхонӣ аз димоғ мебарояд; оҳанги димоғӣ.

ҒУНОҶИН *غناجين* ғӯсолаи модаи ду солро пуркарда.

ҒУНУВИДА *غنويده ниг.* ғунуда.

ҒУНУДА *غنوده* хобида, ба хоб рафта, дар ҳоли

- хоб.
- ҒУНУДАГӢ** غنودگي вазъ ва ҳолати ғунуда, хобида.
- ҒУНУДАН** غنودн 1. хоб кардан; ғанаб кардан. 2. осудан, орамидан.
- ҒУНУЧИН** غنوچين 1. чамъоварӣ, гирдоварӣ: ғунучини мева, ғунучини пахта, ғунучини ҳосил. 2. ба тартиб андохтан, рӯбучин.
- ҒУНЧА** غنچه гули ханӯз кушоданашуда, гули ношукуфта, пунбаки гул: ғунчаи гул, ғунчаи нимшукуфта, ғунчаи ношукуфта; ба таври истиора ва киноя: ғунчаи бахти касе хандидан, ғунчаи мехре шукуфтан, ғунчаи ум(м)ед ба рӯи касе хандон кардан, эй ғунчаи ишқ, хандае кун; ғунча шудан а) ба ҳам фушурда шудан; ба худ кашида шудан; б) пойҳоро ба зери худ чамъ кардан; ғунча кардан а) гирд кардан (лабҳоро); б) чамъ кардан (пойҳоро).
- ҒУНЧАГӢ** غنچهگي ғунча будан, вазъ ва ҳолати ғунча.
- ҒУНЧАДАҲОН** غنچهدهان нозанине, ки даҳони ӯ монанди гулғунча зебост.
- ҒУНЧАМОНАНД** غنچهمانند монанди ғунча, зебо.
- ҒУНЧАСОН** غنچهسان ниг. ғунчамонанд.
- ҒУНЧАХУСБ** غنچهخسب он ки хангоми хоб дасту пойҳои худро чамъ мекунад.
- ҒУНЧ I** غنچ гирд, бо ҳам омада, лӯнда.
- ҒУНЧ II** а. غنچ кит. нозу карашма, ишва.
- ҒУНЧИДАН** غنچيدن ниг. гунчидан; ба дилам намеғунчад ниг. дил; ба куртааш намеғунчид (аз шодӣ) ниг. курта; ба пӯсташ нағунчидан (аз хурсандӣ) ниг. пӯст; нози касе ба касе ғунчидан пеши касе эътибор доштани касе, гапи касе ба касе гузаштан.
- ҒУНҶОИШ** غنچايش ниг. гунҷоиш.
- ҒУНҶОН(И)ДАН** غنچاندين//غنچاندين 1. ниг. гунчон(и)дан. 2. маҷ. рӯи хуш додан; хуш қабул кардан.
- ҒУНШАВАНДА** غنشونده сифати феълии замони ҳозира аз ғун шудан; чамъшаванда, гирдо-янда.
- ҒУНШАВӢ** غنشوي исми амал аз ғун шудан; гирд омадан даври ҳам, чамъомад.
- ҒУНШУДА** غنشوده сифати феълии замони гузашта аз ғун шудан; чамъшуда, гирдомада; маълумоти ғуншуда маълумоти чамъшуда.
- ҒУРА//ҒӢРА** غوره ангури норасидаи турш ва дигар меваҳои нопахта.
- ҒУР(Р)А** غره садои баланди боҳайбат, наъраи хавлангез; ғурриш.
- ҒУРАК** غرك гуфт. як навъ парандаи кабутармонанд.
- ҒУР(Р)АНДА** غرنده сифати феълии замони ҳозира аз ғурридан; ғурришкунанда; ғуррасзананда; хурӯшанда; гулдуросзананда: абри ғурранда, боди ғурранда, шери ғурранда (дар ҳолати хаши).
- ҒУР(Р)АС** غرس калимаи тақлиди овози вазидани шамол ё ҳаракати босуръати чизе: ғурраси мошин, ғурраси шамол, ғуррас задан.
- ҒУРБАТ** а. غربت 1. ҷудой аз ватан, дурӣ аз ёру диёр, ғарибӣ, мусофирӣ; ғурбат ихтиёр кардан тарки ватан кардан. 2. он ҷо, ки ватани кас нест, ҷои дур аз хонумон; дар ғурбат дар дурӣ аз ватан, дар мусофирӣ; диёри ғурбат ҷое, ки кас дар он ғарибу мусофир аст; ғарибӣ. 2. гуфт., маҷ. ҷанҷол, хархаша; ғурбат кардан ҷанҷол кардан, мағал бардоштан; сари беғурбати худро ба ғурбат мондан ба коре иқдом карда, худро ба ташвиш андохтан, ба коре ҳамроҳ шуда худро гирифтори дарди сар кардан.
- ҒУРБАТДИДА** غربتديده ниг. ғурбатзада.
- ҒУРБАТЗАДА** غربتزده ғариб, овора, беҳонумон.
- ҒУРБАТСАРО** غربتسرا кит., ниг. ғурбатхона.
- ҒУРБАТХОНА** غربتخانه 1. ҷои ҷанҷолу хархаша. 2. маҷ. олам, ҷаҳон.
- ҒУРВОША** غرواشه кит. гиёҳест, ки аз он лиф месозанд.
- ҒУР-ҒУР** غرغر калимаи тақлиди овоз 1. садои пасти ғурриши ҳайвонҳо (сағ, гург ва ғ.); ғурриш, ғуррос (-и мошинҳои бузургу экскаватор ва ғ.). 2. овози пасти хашмигнонаи касе, ки чӣ гуфтаниш маълум нест; ғур-ғур

ҒУР

кардан зери лаб нимғурма чизе гуфтан.

ҒУРҒУРКУНОН غرغرکنان *феъли ҳол аз ғур-ғур кардан*. 1. паст-паст ғуррида (*мас., сағ*). 2. дар ҳолати ғур-ғур кардан, нимғурма худ ба худ чизе гуфтан.

ҒУР(Р)ИДАН غريدان 1. ғурриш кардан, наъра кашидан, хурӯшидан (*аз хашим ва газаб*): **ғурридани шер, ғурридани раъд, ғурридани бод**. 2. *маҷ.* сахт бонг задан, гулӯ даррондан, аррос задан.

ҒУР(Р)ИШ غررش *исми феълӣ аз ғур(р)идан*; хурӯш; овози бадвоҳимаи ҳайвони даранда (*дар вақти хашму газаб*); ғуррос задан, ғуррида сахт овоз баровардан (-и боду бўрон, раъд, тӯпу ҳавопаймо, мавҷҳои оби дарё).

ҒУРМ I غرم *ниг. гурм*.

ҒУРМ II غرم *гӯсфанди кӯҳӣ; меши кӯҳӣ*.

ҒУРМ III *а. غوم кит.* 1. товон, ғаромат. 2. зиён, зарар.

ҒУРМАҒАС غورمگس *зоол.* як навъ магаси ба занбӯри асал монанд, ки ҳайвонотро сахт мегазад, хармагас, харпашша.

ҒУРМАҶ غرمج *кит., бот.* гиёҳе, ки донаи чун зира хушбӯе дорад.

ҒУРМАҶОБ غرمجاب *кит.* шӯрбое, ки аз ғурмаҷ пухта мешавад.

ҒУРМДОР غرمدار *ниг. гурмдор*.

ҒУРОБ *а. غراب кит.* зоғ; зоғи сиёҳ.

ҒУРОБРАНГ غرابرنگ *сиёхранг, тира*.

ҒУР(Р)ОН غران 1. *сифати феълӣи замони ҳозира ва феълӣи ҳол аз ғурридан*. 1. ғурришқунанда, ғурранда, хурӯшанда, овози ҳайбатнок бароваранда. 2. дар ҳолати ғуррандагӣ, хурӯшон.

ҒУР(Р)ОНДАН غراندن *гуфт.* дур партофтан, ҳаво додан, андохтан: **санг ғуррондан ба та-рафи касе, тоқии худро ба осмон ғуррондан**.

ҒУР(Р)ОС غراس *калимаи тақлиди овоз* 1. садои ифодакунандаи хашму ғзаби баъзе ҳайвонҳо; ғурриш; наъра: **ғурроси ваҳшиёнаи сағҳо, ғурроси гурбаҳои чангара**. 2. овози гулдурӯсии чизе: **ғурроси дастгоҳҳо,**

ғурроси нофорами мошинҳо; ғуррос задан а) ғуррида садо баровардан; наъра задан (-и ҳайвонҳо); б) ғурриш кардан, гулдурӯс кардан.

ҒУР(Р)ОСЗАНОН غراسزنان *феълӣи ҳол аз ғуррос задан*; дар ҳолати ғуррос задан.

ҒУРР غر *кит. ғурру ғафс* а) захиму ситабр, кулуфт: **арғамчини ғурру ғафс**; б) дурушту баланд: **овози ғурру ғафс**.

ҒУРРА I *а. غره кит.* аввали моҳ; рӯзи аввали моҳ.

ҒУРРА II *а. غره кит.* сафедии пешонаи асп, қашқа.

ҒУРРИДОР غرّيدار он ки дар тағи манаҳаш ғурри дорад, чоғардор.

ҒУРРИНОК غرّيناك *ниг. гурридор*.

ҒУРРИПЕШОНА غرّیپيشانه он ки дар пешонааш ғурри дорад, он ки дар пешонааш дамидагии кулӯла дорад.

ҒУРРИ غرّی 1. як навъ варами ғуддай, ки дар тағи манаҳ пайдо мешавад, чоғар. 2. ҷушиши кулӯла ё баромадагӣ дар ягон ҷои бадан.

ҒУРУБ *а. غروب* 1. ғурӯ рафтани офтоб; *муқоб.* тулӯъ. 2. хангоми ғуруби офтоб, ғурубгоҳ; **ғуруби офтоб, баъди ғуруби офтоб, вақти ғуруби офтоб, то ғуруби офтоб; офтоб ғуруб кардан** офтоб нишастан, ғурӯ рафтани офтоб; $\diamond$ **ба ғуруб наздик расидани офтоби чизе** наздик шудани заволу инқирози чизе.

ҒУРУБГОҲ غروبگاه *ҷои нишастии офтоб*.

ҒУРУБИДАН غروبیدن *ғурӯ рафтан, нишастан, ғуруб кардан (-и офтоб)*.

ҒУРУНҒАС غرونگس *ниг. гурунғос*.

ҒУРУНҒ-ҒУРУНҒ غرونگغرونگ *калимаи тақлиди овози зери лаб паст-паст гап задани як кас ё чанд кас; овози оҳиста гапзании чанд кас*.

ҒУРУНҒИДАН غرونگیدن *гуфт.* ғур-ғур кардан, зери лаб чизе гуфтан.

ҒУРУНҒОС//ҒУРУНҒАС غرونگاس//غرونگس *ғур-унг-ғурунғ; гурунғос* задан оҳиста зери лаб нафаҳмонда чизе гуфтан.

ҒУРУР *a.* غرور 1. мағрурӣ, ҳавобаландӣ, та-каббур, нахват; *ба тариқи истиора:* боди **ғурур**, **чоми ғурур**, **сармаст аз майи ғурур**, **пеши чашми касеро гирифтани пардаи абри ғурур**; **кибру ғурур** такаббуру мағрурӣ; **ғурур доштан** мағрур будан, ҳавобаланд будан. 2. фахр, тафоҳур, болидан ба худ: **ғурури мардонагӣ**, **ғурури модарӣ**, **нозу ғурур**, **фахру ғурур...**; **ғурури миллӣ** бо миллати худ фахр кардан, ифтихори миллӣ; **ғурури чавонӣ** а) худписандию мағрурии хоси чавонон; б) *киноя аз* саргармии чавонӣ; чӯшу хурӯши чавонӣ; **бо ғурур** а) мағрурона, мутакаббиро-рона, калонгирона; б) ифтихормандона, фахр карда, ба худ болида; **аз рӯи ғурури модарӣ** бо модар будани худ фахр карда; **бо ғурури ғиждувонигӣ** ба ғиждувонӣ (ва умуман аҳли маҳалле) будани худ фахр карда; **ғурури пуч** мағрурии беҳуда; бодигӣ; **ғурури хусн доштан** бо хусни худ болидан, фирефтаи зебоии худ будан.

ҒУРУРНОК غوروناک 1. мағрур, мутакаббир, ҳавобаланд. 2. ифтихорманд, фахрнок.

ҒУРҶША غروشه *ғуфт.* донаи шабеҳи мошӯ нахӯд; ҳар чизи лӯндашакл; чизи резай кулӯла; **нурии ғурӯша** нурии дона-дона.

ҒУРҶШОНИДАН غروشانيدين ғурӯша тайёр кардан, лӯндашакл кардан: **ғурӯшонидани хӯроки чорво.**

ҒУРҶА *a.* غرغه 1. *кит.* болохона. 2. *кит.* дарича. 3. дӯкон, дӯконча: **ғурҶаи рӯзномағурӯшӣ.**

ҒУСЛ *a.* غسل шустушӯи тамоми бадан, оббозӣ; **ғусл кардан** шустушӯӣ кардан, оббозӣ кардан; **ғусли таъмид** маросими динии аҳли насоро, ки дар оби муқаддаси калисо кӯдакон ё калонсолонро барои ба дини худ даровардан шустушӯ мекунанд.

ҒУСЛҶОҶ غسلگاه *ниг.* ғуслхона.

ҒУСЛҶОНА غسلخانه хонаи махсус барои шустушӯӣ кардан; гармоба, ҳаммом.

ҒУСН *a.* غصن *кит.* шоҳи дарахт, шоҳаи дарахт.

ҒУССА *a.* غصّه андӯҳи гулӯгир, ки зоҳир намекунанд; ғами ниҳонӣ: **аз ғусса**, **ғаму ғусса**; **аз ғуссаи...** аз ғами..., аз алами...; **ғусса хӯрдан** сахт ғам хӯрдан, ғам дидан,

андӯҳгин гаштан; **дар ғусса афтодан** сахт ғамгин шудан; **ғаму ғусса боридан аз афту андоми касе** сахт ғамгин шудани касе; **аз банди ғаму ғусса озод шудан** аз ғаму андӯҳ раҳо ёфтан.

ҒУССААНГЕЗ غصّهانگيز *ниг.* ғуссаовар.

ҒУССАДОР غصّهدار *ниг.* ғамдор.

ҒУССАМАНД غصّهمند андӯҳгин, ғамгин, маҳзун.

ҒУССАМАРГ غصّهمرگ :**ғуссамарг кардан** касеро сахт ғам дода, ҳалок кардан; **ғуссамарг шудан (гаштан)** аз ғусса мурдан, аз сахтии андӯҳ ҳалок гаштан.

ҒУССАОВАР غصّه آور ғамангез, ҳузновар.

ҒУССАҶОНА غصّه خانه *ниг.* ғамхона.

ҒУССАҶҶР غصّه خور *ниг.* ғамхӯр.

ҒУТ-ҒУТ غت غت *ғуфт.*, *ниг.* ғуд-ғуд.

ҒУФ(Ф)А//ҒУҶА غفه *кҶн.* пӯстин.

ҒУҶРОН *a.* غفران бахшидани гуноҳ, афви чурм, бахшиш ва омурзиш.

ҒУЧ غوج *ғуфт.* дар як чо бисёр ва тӯб-тӯб воқеъшуда, зич, андӯҳ; **ғуч-ғуч** тӯб-тӯб дар ҳар чо.

ҒУЧУМ غجوم 1. хӯшачаи аз хӯшаи калон кандашудаи ангур, шингил. 2. тӯдаи дар як чо чамъшудаи чизе: **як ғучум кирм (мӯрча ва ғ.);** **як ғучум ситора.**

ҒҶЗА غوزه 1. пахтаи чойдорӣ, ки собиқ кишта мешуд. 2. ғилофи тамоман ношукуфтаи пахта, ки пахта аз он чудо карда гирифта на-шудааст; *муқ.* **кӯрак**; **ғӯза кашидан** аз ғӯза чудо карда гирифтани пахта; **обро бину мӯза каш**, **ҳаворо бину ғӯза каш (зарб.).** 3. ғилофи болои баъзе набототи дигар, ки дона дар даруни он мепазад: **ғӯзаи кӯкнор**; **дарди кампир ғӯза (мақ.)** ҳар кас мақсаде дорад.

ҒҶЗАКАШӢ غوزه كشي аз ғӯза бо даст чудо карда гирифтани пахта; **ман омадам ба дилхушӣ**, **аз пеш баромад ғӯзакашӣ (зарб.).**

ҒҶЗАКОР غوزه كار *кҶн.* он ки ғӯза кишт мекунад.

ҒҮЗ

- ҒҮЗАКОРӢ** غوزه‌کاری *кҗи.* ғўза кишт кардан, кишти ғўза.
- ҒҮЗАМОЛ** غوزه‌مال *таър.* андоз аз деҳқони пахтакор.
- ҒҮЗАОБИЛА** غوزه‌آبله *обилаи калон-калон.*
- ҒҮЗАПОЯ** غوزه‌پايه 1. ниҳоли пахта, беҳи ғўза. 2. пояҳои ғўза (пахта), ки ҳосилаш ғундошта шудааст, пунбачўб: **ғўзапоя қандан**, **ғўзапоя ғундоштан**.
- ҒҮЗАПОЯҒУНДОРӢ** غوزه‌پايه‌غنداري *исми амал аз ғўзапоя ғундоштан*; чамъ карда гирифтани пояҳои ғўзаи ҳосилаш ғундошташуда.
- ҒҮЗАЧАШМ** غوزه‌چشم *гуфт.* он ки чашмонаш аз косахона берун чаҳида бошад.
- ҒҮЗАЧИНӢ** غوزه‌چيني *исми амал аз ғўза чидан*; чида гирифтани ғўзаҳои пахта барои баъдан кашидани пахтаи онҳо, ғўза-ғундорӣ.
- ҒҮЗАҶАЛЛОБ** غوزه‌جلاب *таър.* он ки ба хариду фурӯши пахта машғул буд, пахтаҷаллоб.
- ҒҮЛ I** غول 1. махлуқи қавихайкалу бадвоҳимаи хурофӣ – афсонавӣ, ки гӯё дар кӯҳу биёбон маскан дорад; дев, иблис. 2. *маҷ.* марди бузургҷуссаи бадҳайбат; одами девсирату бадқирдор; **ғўли биёбон(ӣ)** а) махлуқи афсонавии биёбонӣ б) *маҷ.* одами ваҳшитабиату дуруштандому аблаҳ.
- ҒҮЛ II** غول *кит.* бошишгоҳи шабонаи чорпоён дар дашту сахро; кӯра; *муқ.* **оғил**.
- ҒҮЛ III** غول *ниг.* ғўла 3.
- ҒҮЛА I** غوله 1. чўби (кундаҳои) кўтоҳ-кўтоҳ буридашудаи дарахт. 2. гудохта ба қолибҳои махсус рехтаи филизот: **ғўлаи оҳан**, **ғўлаи пўлод**, **ғўлаи чўян**. 3. *маҷ.* одами кўтоҳқади ғафс, шахси пастаки фарбех.
- ҒҮЛА II** غوله *кит.* қои нигоҳдории ғалла, анбори ғалла.
- ҒҮЛАБУР** غوله‌بر *арраи дудастандор*, ки бо он ғўла мебуранд, арраи ғўлабурӣ.
- ҒҮЛАБУРӢ** غوله‌بري *амали чўббурӣ*, кундабурӣ.
- ҒҮЛАДИНГ** غوله‌دنگ *гуфт.* 1. одами кўтоҳқади ғафси бадафт. 2. *маҷ.* аблаҳ, аҳмақ.

- ҒҮЛАК I** غولک *шакли тасвири ғўл.*
- ҒҮЛАК II** غولک 1. душоҳаи чўбини резинкабаста, ки бачагон бо он сангча меандозанд; *муқ.* **камонғўлак**. 2. гулўлачаи гилин, ки онро аз ғўлак меандозанд: **тири ғўлак**.
- ҒҮЛАКАНДОЗ** غولک‌انداز 1. он ки аз ғўлак, фалахмон, камон *ва ғ.* санг меандозад. 2. чое, ки ғўлак (II. 2) меандохтанд.
- ҒҮЛАМОНАНД** غوله‌مانند *монанди ғўла (I,1) ғўлашакл.*
- ҒҮЛАФАРШ** غوله‌فرش *роҳе*, ки дар замини он ғўлачаҳои сементӣ рост-рост чида шудааст: **роҳи ғўлафарш**.
- ҒҮЛАЧА** غولچه *шакли тасвири ғўла.*
- ҒҮЛАЧҮБ** غوله‌چوب *чўби ғўла*, қисмати кўтоҳ буридашудаи танаи дарахт, ғўлаи чўб, кунда.
- ҒҮЛБАК** غولبک *гуфт.*, *ниг.* ғўла 3.
- ҒҮЛИНГ** غولينگ *зардолуи хушк.*
- ҒҮЛИНГӢ** غولينگ‌آب *обе*, ки дар он ғўлинг чўшонда бошанд, зардолуоб.
- ҒҮЛИНГХОӢ** غولينگ‌خايي 1. *исми амал аз ғўлинг хоидан*. 2. *маҷ.* гапро хоидан, ҷавоби дуруст гуфта натавонистан.
- ҒҮЛӢ** غولي *ниг.* ғўлӣ; **ғўлӣ карда киштан** зич ва чафс карда кишт кардан.
- ҒҮЛУНГ** غولنگ *ниг.* ғўлинг.
- ҒҮЛУНГӢ** غولنگ‌آب *ниг.* ғўлингӢ.
- ҒҮЛОСО** غول‌آسا *ниг.* ғўлпайкар.
- ҒҮЛПАЙКАР** غول‌پيکر *қавихайкал*, тануманд.
- ҒҮРА//ҒУРА** غوره *ангури хоми турш ва ҳосили норасидаи дарахтони мева*; *муқ.* **сабча**; **сабр кунӣ**, аз ғўра ҳалво мепазад (*мақ.*); **ғўра бастан** ғўра андохтан, ба ғўра бастан даромадан.
- ҒҮРАБАНДӢ** غوره‌بندی *исми амал аз ғўра бастан*; ғўра кардан.
- ҒҮРАГИЛ** غوره‌گل *каҳгили норасида*, ки бо он пеш аз андова девор ё бомро панҷакаш (гандаандова) мекунанд.

ҒҮРАМАРГ غوره مرگ чавонмарг, чавони фавтида ё халокшуда.

ҒҮРАОБ غوره آب обе, ки аз ғураи ангур фишурда мегиранд ва дар офтоб муддате гузошта, тайёр мекунад ва бо хӯрок истеъмол мекунад.

ҒҮРИЁН غوريان таър. сулолаи султонҳои вилояти Ғур (дар наздикии шаҳрҳои Ғазна ва Ҳироти Афғонистони ҳозира), ки дар солҳои 1148-1206 ҳукмронӣ кардааст.

ҒҮРӢ غورى мансуб ба минтақаи Ғур (дар Афғонистон).

ҒҮТ غوت 1. ниг. фалахмон. 2. ниг. ғӯта.

ҒҮТА غوطه//غوته: ғӯта задан//ғӯта хӯрдан фуру рафтан дар об, сар ба об фуру бурдан; **◇ ба дарёи чизе ғӯта задан // ба (дар) дарёи чизе ғӯта хӯрдан** а) дар ихотаи чизе мондан, саросар фаро гирифта шудан бо чизе; ғарқи чизе шудан; б) ба чизе тамоман дода шудан: **ба дарёи муҳаббат ғӯта задан (хӯрдан); ба чизе (қоре) ғӯта задан // ба (дар) чизе ғӯта хӯрдан** а) ниг. **ба дарёи чизе ғӯта задан...**; дар зери чизе мондан; б) бо чизе саҳт саргарм шудан, ба чизе (қоре) тамоман банд шуда мондан: **ба қорҳои илмӣ ғӯта хӯрдан, ба фикру ҳаёл ғӯта хӯрдан (задан).**

ҒҮТАВАР غوته ور//غوطه ور фурурафта дар об; фаро гирифташуда бо чизе, ғарик: **ғӯтавар ба фикру андешаҳо.**

ҒҮТАВАРӢ غوته وري//غوطه وري 1. ғӯтавар шудан, ҳолати фуруравӣ ба чизе, 2. ба қоре тамоман дода шудан.

ҒҮТАХҮРӢ غوطه خوري//غوته خوري исми амал аз ғӯта хӯрдан; ғӯтидан, ба таги об рафтан.

ҒҮТИДА غوتیده сифати феълии замони гузашта аз ғӯтидан; **дар лой ғӯтида-ғӯтида** ҳар замон ба лой дармонда: **ба дарё ғӯтида рафтан** ғарқ шудан дар дарё; **дар лой ғӯтида мондан** дар гилу лой банд шудан, дар лой дармондан.

ҒҮТИДАН غوتيدن 1. дар об фуру рафтан, дар об шудан: **дар об ғӯтидан.** 2. фуру рафтан ба даруни чизе: **ба лой ғӯтидан; ба обу арақ ғӯтидан** а) ғарқи арақ шудан, саҳт арақ қардан; б) *мач.* шарманда шудан; **ба ҳоқу қанг ғӯтидан** зери ҳоқу қанг мондан; **◇ ба қарз ғӯтидан** ба таги қарз мондан, бисёр қарздор шудан; **дандони қасе ғӯтидан** ба чизе барои хусули чизе зӯри қасе расидан; барои аз худ қардани чизе худро ҳақдор ҳисоб қардан; **нони қасе ба равған ғӯтидан** қори қасе омад қардан; зиндагии қасе рӯ ба беҳбудӣ ниҳодан.

ҒҮТОН غوتان//غوظان феъли ҳол аз ғӯтидан; дар ҳолати ғӯтидан; **ғӯтон шудан** ғӯта хӯрдан.

ҒҮТОН(И)ДАН غوتانيدن//غوتانيدن//غوتانيدن тарзи бавоситаи ғӯтидан; дар об фуру равондан, ба об андохтан: **ба об ғӯтонида, нонро ба шинӣ ғӯтонида хӯрдан.**

ҒҮШ غوش кит. чӯби саҳти ҳаданг, ки дар соҳтани баъзе намуди силоҳу асбоби мусиқӣ ба қор мерафтааст.

ҒҮША غوشه кит. хӯшаи ангур; сарақҳои чаву гандум, ки дар вақти дарав ба замин афтодааст; **ғӯша-ғӯша** хӯшаҳои зиёд.

Д

Д *ҳарфи шашуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи дол (د); дар ҳисоби абҷад ба адади 4 баробар аст.*

ДАБ د **даб кардан** а) пошна задан ба асп барои давондан; б) ба касе дӯғ задан; таҳдид ба задан кардан (*бо ишораи даст ва ғ.*).

ДАБАНГ دبنگ 1. *ниг.* даванг. 2. он ки рафтору кирдори номӯътадил дорад; аҳмак, нодон.

ДАБАРА دبره :дӯғу дабара *лаҳҷ.* дӯғу пӯписа.

ДАБАРДҶҶҶ دبردوڅي носуфта, дағал, ноҳинҷор.

ДАБАРОН а. دبران *нуч.* дурахшонтарин ситора дар сурати фалакии Савр.

ДАББА I а. دبه 1. *тиб.* варами хоя, боди фатқ, чурра. 2. инсон ё ҳайвони гирифтори ин дард; **дабба-дабба роҳ гаштан** байни ду пойро фароҳ карда, мурғобивор роҳ рафтан.

ДАББА II دبه 1. *ғуфт.* ҳар чизи бозоркасоҷ, беравнақ, харидорнадошта. 2. моле, ки харидор онро бо айбе ба фурушанда баргардонда бошад: **моли дабба; дабба кардан** моли харидаро ба фурушандааш баргардондан. 3. *мач.* бадахдӣ, бадқавлӣ, вафо накардан ба аҳд дар муомила.

ДАББА III دبه зарфи дарунхолӣ аз чинси филиз, сафол, пластик ё чарм барои гирифтани моеот, аз қабилӣ равған: **дабба - дӯлча киноя** аз асбоби нодаркори рӯзгор.

ДАББОҶ а. دباغ ошдихандаи пӯст, пироишдихандаи пӯст, чармгар.

ДАББОҶӢ دباغي 1. ош додани пӯст, дибоғат, чармгарӣ. 2. касбу амали даббоғ. 3. чой ва маҳалли ош додани пӯст, корхонаи чармгарӣ.

ДАББОҶХОНА دباغخانه корхонаи ош додани пӯст, чармгарӣ.

ДАБДАБА а. ددبه 1. хашамат, карруфар, шукӯх. 2. намоиш додани чоҳу чалоли худ; **дабдаба карда гаштан** савлат карда гаштан, калониғарии худро намоиш додан.

ДАБДАБАДОР ددبهدار *ниг.* дабдабанок.

ДАБДАБАНОК ددبهناک 1. ботантана, мутантан, бошукӯх, пурхашамат: **зиёфати дабдабанок, тӯйи дабдабанок, қасри дабдабанок.** 2. *мач.* бо пардозу ороиши аз ҳад зиёд; аз ҳад зиёд иборапардозона, тумтароқ (сухан гуфтан).

ДАБДАЛА ددله *ғуфт.* дабдала **кардан** а) тамоман вайрон кардан, ба дарачае шикастану хароб кардан, ки дигар таъмир нашавад; **дабдалаи касеро баровардан** расвоии касеро баровардан, касеро шарманда кардан; **кори касе дабдала шудан** кори касе ниҳоят бад шудан; расвоии касе баромадан.

ДАБИҚӢ دبيقي як навъ матои абрешими нафис, ки ба Дабиқ ном шаҳри Миср нисбат медиханд.

ДАБИЛА دبيله *тиб.* варами калон, ки асосан беранг буда, маддаи он дар бофтаҳои чуқуртари тағи пӯст чамъ мешавад.

ДАБИР **دبير** 1. нависанда ва тахриркунанда мактубу хуччатҳои давлатӣ, мирзо, муншӣ, котиб. 2. муаллим, мактабдор, омӯзгор. 3. котиби созмони иҷтимоӣ, ҳизбӣ *ва ғ.*: **дабири кулли Созмони Милали Муттаҳид.**

ДАБИРВОР **دبيروار** *ниг.* **дабирона.**

ДАБИРИСТОН **دبيريستان** 1. мактаби миёна. 2. *ниг.* **дабирхона.**

ДАБИРИСТОНӢ **دبيريستاني** *марбут ба дабиристон*; он ки дар дабиристон таҳсил мекунад ё кор мекунад.

ДАБИРӢ **دبيرى** амал ва шугли дабир; *марбут ба мансуб ба дабирӣ*: **либоси дабирӣ.**

ДАБИРОНА **دبيرانه** бо шева ва сабку услуби дабирон, монанди дабирон.

ДАБИРПЕША **دبيرپيشه** он ки шугли дабирӣ дорад, дабир.

ДАБИРХОНА **دبيرخانه** идорае, ки дар як созмон вазифаи қабул кардан ё фиристодани номаҳои расмиро ба ўҳда дорад; дафтархона.

ДАБИСТОН **دبستان** мактаби ибтидоӣ, ки маъмулан синфҳои як то чорро дар бар мегирад.

ДАБИСТОНӢ **دبستاني** 1. *марбут ба дабистон.* 2. он ки дар дабистон дарс мегирад; он ки дар дабистон дарс мекунад.

ДАБОҒАТ *a.* **دباغت** *ниг.* **дибоғат.**

ДАБУР *a.* **دبور** 1. бод, ки аз тарафи ғарб меварад; *муқоб.* **боди сабо.** 2. *маҷ.* ғарб, мағриб.

ДАБ(Б)УС *a.* **دبوس** *кит.* гурз, чӯбдаст.

дав **دو** *асоси замони ҳозира аз давидан.*

ДАВ **دو** 1. давиш, тохт; **мусобиқаи дав** мусобиқае, ки байни давандаҳо баргузор мешавад; **дави асп.** 2. *маҷ., гуфт.* гап, сухан; **дави касе гузаштан** гапи касе гузаштан.

ДАВАК **دوک** 1. лӯкидон, ғалакаи дар. 2. худ аз худ гечид, гечон (*мас., дар таркиби ҳалқадавак*): **гурбадавак.**

ДАВАНГ **دونگ** фарбеҳи бадафт; бузургчуссаи бебезб: **одами даванг, уштури калони даванг.**

ДАВАНД **دوند** тезрафтор, тезгард, бодпо, бидав: **аспи даванд.**

ДАВАНДА **دونده** 1. *сифати феълӣ замони ҳозира*

аз давидан. 2. тездав, дар давидан чусту чолок. 3. касе, ки давидан дорад.

ДАВАНДАГӢ **دوندگى** *шакли дигари сифати феълӣ замони ҳозира аз давидан*; амали даванда, қобилияти тез давидан доштан; тездавӣ.

ДАВАРОН *a.* **دوران** гардиш, даврзанӣ, чархиш, гирдгардӣ (*мас., ҳаракати чарх*); **даварон кардан** гирд гаштан.

ДАВАРОНӢ **دوراني**: **даваронӣ кардан** давр задан, гирд гаштан.

ДАВВОР *a.* **دوار** *кит.* даврзананда, гирдгарданда, чархзананда; гарданда; $\diamond$ **гунбади даввор** осмон, фалак.

ДАВ-ДАВАК **دودوک** *гуфт.* 1. даводав, давидани бисёр. 2. пешгузарӣ аз якдигар (*дар бози баҷагон*); **дав-давак кардан** дар давидан мусобиқа кардан; дар роҳи ҳосили мақсад бисёр саъй кардан, давуғеч кардан.

ДАВ-ДАВАКБОЗӢ **دودوکبازى** *ниг.* **дав-давак.**

ДАВ-ДАВОН **دودوان** тозон, давида, тохта; бо-суръат, тез.

ДАВИДА **دويده** *сифати феълӣ замони гузашта аз давидан*; тозон, тохта: **давида баромадан, давида рафтан, давида омадан, давида-давида дав-давон**; якзайл тохта; **давида хестан (бархостан)** чусту чолокона, зуд аз ҷо хестан.

ДАВИДАН **دويدن** 1. тохтан, тозон рафтан; бо-суръат рафтан; **давидани гӯсола то каҳдон (мақ.).** 2. *маҷ.* давуғеч кардан, давутоз кардан, бисёр рафтуой кардан; кӯшиш кардан (*барои ба даст даровардани чизе*): **ба ҳар тараф давидан.** 3. *маҷ.* пайдо шудан, намоён шудан, ҳувайдо гаштан (*хусусан якбора*): **ба рӯи касе сурхӣ давидан, ба лаби (ё рӯи) касе табассум давидан**; $\diamond$ **аз дунболи (пайи, қафои) касе давидан** а) касеро таъқиб кардан; аз пайи касе гаштан; б) дар чустуҷӯи чизе овора шудан, дар кофтукови чизе саргардон шудан; **ба рӯи касе давидан** шарм надошта ба рӯи касе ягон гапи беадабона гуфтан; эҳтироми касеро ба назар нагирифта бо ӯ густохона гап задан; **ба сар давидан** бо майлу рағбат иҷро кардан кореро, ба коре аз дилу қон часпидан; **аз дӯст як ишорат, аз мо ба сар давидан (мақ.); ба сари касе давидан** ба касе ҳамла кардан, ба касе ҳучум намудан.

ДАВИДАРАВОН دويدهروان дар ҳолати давидан.

ДАВИШ دوش *исми феълӣ аз давидан*; дав, тохт; **майдони давиш** майдони мусобиқаи давидан.

ДАВЛАТ *a.* دولت 1. молу мулк, бойигарӣ, дорой, сарват: **давлати дунё**, **молу давлат**, **давлатат зиёда шавад** (*таъбири дуои нек*); **давлату ҳашамат** сарват ва ҷоҳу ҷалол, молу мулк; **давлати касе кам нашудан** ба молу мулки касе зарар нарасидан. 2. ташкилоти сиёсии як ҷомеа, ки созмонҳояш умури онро идора менамояд; мамлакате, ки ба чунин ташкилот соҳиб аст: **давлати марказиятёфта** (**мутамакказ**), **давлати мустақил**. 3. *маҷ.* бахт, саодат, иқбол; **давлати пирӣ** хушбахтӣ ва осудаҳолии айёми пирӣ; **давлати бузург будан** бахти ниҳоят баланд будан, толеи баланд будан, боиси хушбахтӣ шудан; **аз давлати... // аз сояи давлати...** ба шарофати...; ба воситаи...; аз ҳисоби...; **аз давлати шолӣ курмак об мехӯрад** (*мақ.*); **дар сояи давлати...** а) дар паноҳи...; дар ҳимояи...; б) ба шарофати...; аз пушти...

ДАВЛАТДОРӢ دولت‌داری идора кардани давлат; ҳукмронӣ.

ДАВЛАТӢР دولت‌يار бахтёр, хушбахт; соҳибзафар, музаффар.

ДАВЛАТӢРӢ دولت‌ياری *маҷ.* хушбахтӣ, саодатмандӣ, некбахтӣ.

ДАВЛАТӢ دولتي *мансуб ба давлат*: **вазифаи давлатӣ**, **бонки давлатӣ**, **идораи давлатӣ**; **имтиҳони давлатӣ** имтиҳони хатми мактабҳои миёна ва олий; **мукофоти давлатӣ** ҷоизаи махсус таъсискардаи ҳукумат барои ихтироъ ва кашфиёт, беҳтарин асарҳои адабӣ, илмӣ, санъат *ва ғ.*, ки одатан сола ё муддате як бор дода мешавад; **сирри давлатӣ** сирри амнияти мамлакату ҳукумат, ки фош кардани он ҷиноят аст; **ҳуччати давлатӣ** ҳуччате, ки аз тарафи ҳукумат қабул шудааст; ҳуччати расмӣ.

ДАВЛАТМАНД دولت‌مند 1. соҳибсарват, доро. 2. бахтиёр, хушбахт, саодатманд.

ДАВЛАТМАНДӢ دولت‌مندی давлат доштан, сарватманд будан, соҳиби молу мулк будан.

ДАВЛАТПАНОӢ دولت‌پناه 1. *кит.* бахтовар, саодатбахш; паноҳгоҳи саодат ва хушбахтӣ. 2. *маҷ.* некбахт ва муктадир.

ДАВЛАТСАРО دولت‌سرا *ниг.* давлатхона.

ДАВЛАТХОНА دولت‌خانه *таър.* қароргоҳи амиру ҳоким, арк, боргоҳ; қаср, сарой, пойтахт.

ДАВЛАТХОӢ دولت‌خواه хоҳони хушбахтии касе, хайрхоҳ, некхоҳ.

ДАВЛАТХОӢӢ دولت‌خواهي некӯхоҳӣ, хайрхоҳӣ, талаби хушбахтӣ барои касе.

ДАВЛАТХОӢОНА دولت‌خواهانه аз рӯи хайрхоҳӣ, некхоҳона.

ДАВЛАТШАӢР دولت‌شهر *таър.* давлати муस्ताқиле, ки дар як шаҳр ва ноҳияҳои атрофи он ташкил мегардид: **давлатшаҳрҳои Юнони бостон**.

ДАВО *a.* دوا 1. он чи беморро бо он муолиҷа мекунанд, дору, дармон; **даво кардан** табобат кардан, муолиҷа намудан. 2. *маҷ.* чора, илоҷ; **ба дарде даво шудан** ҳочати касеро баровардан, сабаби бартараф шудани мушкил ё камбудии касе гардидан; **давои қурут оби ҷӯш** (**гарм**) (*зарб.*).

ДАВОБ(Б) *a.* دواب *кит.*, *ҷ.* **добба**; чаҳорпоён, махусан чаҳорпоёни саворӣ ва ҷонварон.

ДАВОБАӢШ دوابخش дармонбахш, шифобахш, шифодиханда.

ДАВОБДОР دوابدار *кит.* саис, аспбон.

ДАВОВИН *a.* دواوين *кит.*, *ҷ.* **девон**.

ДАВОГАР دواگر давокунанда, табиб.

ДАВОДАВ دوا‌دو давиш, тозиш; беист давидан ба ҳар тараф, давутоз, давуғеч.

ДАВОДАВӢ دوا‌دوی *ниг.* даводав.

ДАВОИР *a.* دوائر *кит.*, *ҷ.* **доира I** (доираҳо).

ДАВОӢ دوائی давошаванда; он чи ҳосияти доруй дорад, шифобахш: **гиёҳҳои давоӢ**.

ДАВОКУНАНДА دواکننده табобаткунанда; дорои хусусияти дармонӣ.

ДАВОЛ دوال 1. тасмаи чармин (*барои борбандӣ, миёнбанди узанғуи асп, тасмаи рикоб*). 2. тасмаи ғафси чармин барои нақоразанӣ.

ДАВОЛА دواله *кит.* навъи моддаи хушбӯ.

ДАВОЛБОЗ دوالباز *кит.* 1. он ки даволбозӣ мекунад; тасмабоз. 2. *маҷ.* ҳилагар, маккор.

ДАВОЛБОЗӢ دوال بازی 1. навъи бозии қимор, ки бо тасмаи чармӣ ва ҳалқа анҷом мегирад. 2. маҷ. ҳилагарӣ, маккорӣ.

ДАВОЛӢ دوالӣ 1. тасмабоз, найрангбоз, ҳилагар. 2. тиб. навъи беморӣ, ки ба сабаби печу хам гардидани рағҳои хунгард, махсусан сурхраг ва сиёхраг рӯй додааст.

ДАВОМ а. دوام 1. ҳамеша будан, мондагорӣ, пойдорӣ; бақо, сабот. 2. қисми боқимонда, бақияи чизе, ҳиссаи нотамоми чизе, идома, дунбола: **давоми сухан**, **давоми ҳикоя (қисса)**; **давоми умр** бақои умр, пояндагии умр; **дар давоми...** а) дар зарфи..., дар тӯли..., дар муддати...: **дар давоми ду моҳ**; б) дар рафти..., дар чараёни...; дар аснои...: **дар давоми сухани худ**, **дар давоми сӯҳбат...**; **давом додан** идома додан; то ба охир расидани коре аз пайи он будан; **давом доштан** чараён доштан, дар чараён будан, идома доштан, нотамом будан; **давом кардан (намудан)** а) чараён доштан, тӯл кашидан; б) идома додан (*мас., сухани худро*); в) ҳозир шудан, муддате рафтуомадро давом додан; **давом кунон(и)дан** идома додан: **сухани (ҳикояи) худро давом кунон(и)дан**; **ба коре давом кардан (намудан)** а) кореро идома додан; кореро қатъ накардан; дар коре иштирок кардан, ба чое (коре) ҳозир шудан (*мас., ба дарс, ба мактаб, ба кофтукови касе*).

ДАВОМАТ а. دوامت 1. иштирок, ҳузур: **давмати талабагон ба дарсҳо**; **давоят кардан** ҳозир шудан, доимо давом додани коре; **давоят кунон(и)дан** идома (давом) додан. 2. муддати кор ва фаъолият (-и даста ё гурӯҳе ба машғулияте).

ДАВОМДЕҲ دوامده *ниг.* давомдиҳанда; идомадиҳанда.

ДАВОМДИҲАНДА دوامدهنده *сифати феълӣи замони ҳозира аз давом додан.*

ДАВОМДОР دوامدار зиёд давомкунанда, кашолёбанда, тӯлонӣ; **гурӯҳи машғулияти давомдор** гурӯҳи талабағони хурдсол, ки дар мактаб баъд аз соатҳои дарс ҳам як муддат машғулиятшон давом мекунад.

ДАВОМДОРӢ دوامدارӣ давомдор будан; идома доштан.

ДАВОМИЯТ а. دواميت *ниг.* давооят.

ДАВОМКУНАНДА دوامکننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз давом кардан*; иштироккунанда.

ДАВОМНОК دوامناк 1. *ниг.* давомдор. 2. дунболадор; қисм-қисм чопшаванда (*дар рӯзнома ва маҷалла*): **ҳикояи давомнок**.

ДАВОМНОКӢ دوامناکی давомнок будан, идома доштан.

ДАВОМОТ а. دوامات *ниг.* давооят.

ДАВОМПАЗИР دوامپذير давомёбанда, бардавом.

ДАВОН I دوان *феълӣ ҳол аз давидан*; тозон, тохта, давида, дар ҳолати давидан: **давон омадан**, **давон рафтан**; **давон-давон** босуръат тохта, тез давида; **давон шудан** давидан; давида рафтан; равон, чорӣ.

ДАВОН II دوان ағба, кӯтал.

ДАВОНА دوانه дар ҳоли давидан, давон, давида истода.

ДАВОНАНДА دواننده водоркунанда ба давидан, барои давидан маҷбур кардан.

ДАВОН(И)ДАН دواندن//دوانيدن 1. *тарзи бавоситан давидан*; ба давидан водор кардан, тозондан; **асп давондан** а) асп тозондан, машғули аспдавонӣ шудан; аспро давонда рафтан; б) аспакӣ хучум кардан, савора ҳамла овардан. 2. андудан, ҳалқорӣ кардан (*бо оби тилло, нуқра ва ғ.*): **зарҳал (оби тилло) давондан**. 3. *гуфт.* касали дарунрав кардан. 4. *маҷ.* овораю саргардон кардан (*бо ваъда анҷом додани коре*); **ақл давондан** ақро ба кор андохтан, фикру андеша кардан; **реша давондан** а) реша паҳн кардан; нашғунамо кардан (-и растанӣ); б) мустаҳкам ҷойгир шудан; мавқеи худро мустаҳкам кардан; **чашм давондан** назар афкандан, нигоҳ кардан; тез аз назар гузаронидан; **пӯсти нав давондан** пӯсти нав баровардан, пӯст пайдо шудан (*дар рӯи чароҳат*).

ДАВОНОПАЗИР دواناپذير илоҷнопазир, табобатнашаванда, бедармон, муоличанашаванда.

ДАВОПАЗИР دواپذير табобатшаванда, илоҷпазир, муолиҷашуданӣ.

ДАВОСОЗ دواساز *ниг.* дорусоз.

ДАВОСОЗӢ دواسازی *ниг. дорусозӣ.*

ДАВОТ *a.* دوات 1. зарфи хурди дорои ранг, ки қаламро барои навиштан бар он фуру мебаранд; рангдон, сиёҳидон. 2. чаъба ё кутгие, ки дар он қалам ва дигар абзори навиштро мегузоранд; қаламдон.

ДАВОТГАР دواتگر *ниг. давоотсоз.*

ДАВОТГАРӢ دواتگری *ниг. давоотсозӣ.*

ДАВОТДОР دواتدار *таър.* сиёҳидонбардор, қаламдонбардор, шахси маъмури дарбори шоҳону ҳокимон, ки вазифааш давоот бардошта гаштан буд.

ДАВОТӢ دواتی *марбут ба давоот;* давоотдор.

ДАВОТСОЗ دواتساز *кит.* созандаи давоот, он ки давоот месозад.

ДАВОТСОЗӢ دواتسازی *давоотгарӣ, амал ва кори давоотсоз.*

ДАВОТҲОНА دواتخانه *таър.* идораи муншиён, мирзохона.

ДАВОУЛМИСК *a.* دواالمسک *кит., тиб.* доруе, ки барои бакуват кардани дил аз чанд даво месохтанд ва қисмати бештари онро мушк ташкил мекард.

ДАВОЧ دواج 1. болопӯш, рӯйчо, чойпӯш. 2. кӯрпа, бистар, чойхоб. 3. қабо, чомаи васеъ, ки тамоми баданро пӯшонад.

ДАВОШАВАНДА دواشونده *табобатшаванда, муолиҷашаванда.*

ДАВР *a.* دور 1. гардиш, чархиш, ҳаракат дар гирди чизе; **даври фалак** гардиши фалак, чархи фалак; замона, рӯзгор. 2. навбат (*дар бозӣ, овоздиҳӣ дар интихобот ва ғ.*); **даври чом** гардиши бонавбати чоми май дар давраи аҳли сӯҳбат. 3. айём, ҳангом; вақт, замон: **даври пеш (қадим), дар ҳар давру замон; даври чавонӣ** айёми чавонӣ, вақти чавонӣ; **даври коре расидан** фаро расидани вақти коре. 4. *маҷ.* вақти ҳукмронӣ, аҳди салтанат; **даври касе омадан** навбати ҳукмронии касе расидан; ҳукми касе раво гардидан. 5. гирд, гирдогирд, атроф, давра, доира: **даври сар, даври хирман, ба даври мизи касе чамъ омадан, даври чизеро печонида гирифтани; давру пеш** гирду атроф, гӯшаву канор; қарибиҳо, наздикиҳо; **давр задан** а) гирд гаштан, чарх

задан дар атрофи чизе (*мас., киштии кайҳонӣ дар атрофи Замин*); б) аз гирди чизе гузаштан; атрофи ҷоеро тай карда рафтани (*роҳи ростро монда*); в) *маҷ.* сайру гашт кардан, гардиш кардан (*барои тамошо ва ҳавохӯрӣ*); **давр зада баромадан** а) гирд гаштан, гашта баромадан ҷоеро (*мас., барои аз назар гузаронидан*); б) паймудан атрофи ҷоеро; **давр рондан** а) ҳукм рондан, ҳукмронӣ кардан; б) *маҷ.* бо айшу ишрат рӯз гузаронидан, хушвақтӣ кардан, бо карру фар рӯз гузаронидан; **даври гул** фасли шукуфтани гулҳо, мавсими гул; **давр–даври касе (будан)** а) ҳукмрони замон будани касе; б) ҳукми касе раво будан, гапи касе гап будан; **давру даврон** а) замона, рӯзгор; б) айшу ишрат, хушию хуррамӣ, рӯзи хуш.

ДАВРА *a.* دوره 1. чизи мудаввар, гирд, доирашакл: **мизи давра, оинаи давра, ҳавзи давра; чароғи давра** *ниг. даврапилта.* 2. давр, гардиш, навбат. 3. гурӯҳи ҳалқа зада ба як ҷо гирдомадаи одамон, маърака, чамъомад (*мас., давраи чавонон*). 4. вақту замони муайяни инкишофи чизе ё фаъолияти касе; давр, замон, вақт, айём; ошон: **давраи бачагӣ (кӯдакӣ), давраи имтиҳонот, давраи нави муносибатҳои байналхалқӣ, давраи ислоҳоти замин; давраи ҳисоботӣ** муддати фаъолияти ягон ҳайати интихобӣ, ки дар бораи он ҳисобот дода мешавад. 5. як қисми муддате, ки барои бозие ҷудо карда шудааст, давр; **аҳли давра** дар давра ҳозирбудагон, чамъомадагон, аҳли маҳфил; **дар давраи дӯстон** дар ихотаи дӯстон, дар байни дӯстон; **давра гирифтани (давра гирифта нишастан)** гирд омадан, ҳалқа зада нишастан, ҳалқавор атрофи чизеро печонидан; **давра кардан** *д.* маросиме, ки барои муайян кардани синну соли шахси фавтида ва шустани гуноҳи ӯ гузаронида мешавад; **давра шудани** *ниг. давра гирифтани.*

ДАВРАГАРД دورهگرد 1. ба таври доиравӣ чархзананда, чархзананда дар атрофи чизе. 2. *маҷ.* он ки ҷои муайян ва собитӣ ҷои қору сукунат надорад; ҳарҷоғард.

ДАВРАГАРДӢ دورهگردی *маҷ.* бекору беҳуда гаштан; беҳудагардӣ.

ДАВРАГӢ دورگی *ниг. даврӣ* 4.

ДАВРАИЧАНГӢ دورهچنگی *мансуб ба замони*

- чанг; **ашъори давраичангӣ** шеърҳои дар замони чанг эҷодшуда.
- ДАВРАПИЛТА** دوره‌پلته **:чароғи даврапилта** чароғи карасинии пилтааш доирашакл.
- ДАВРГАРД** دورگرد гирдгарданда дар атрофи чизе, тавофкунанда.
- ДАВРГИР** دورگیر *кит.* 1. боданӯш, касе, ки дар даври шароб чоми навбатӣ ба ӯ мерасад. 2. *мач.* подшоҳ, ҳукмрон.
- ДАВРЗАНАНДА** دورزننده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз давр задан.* 2. гарданда, чархзананда (*дар гирди меҳвари худ*): **кӯраи даврзанандаи заводи семент.**
- ДАВРЗАНИ** دورزنی *исми амал аз давр задан;* чархзанӣ, чархиш; дар атрофи чизе ё касе чарх задан.
- ДАВРИЯТ** *а.* دوریت давра ба давра.
- ДАВРӢ** دورى 1. доирашакл, мудаввар, давра. 2. табақи калони ошхӯрӣ. 3. навъи чул, сағрипӯши маркаб. 4. мансуб ба давру замони муайян; ҳар ҳодисаи дар вақту замони муайян такроршаванда. 5. пардаи гулдӯзии арӯсӣ, ки гулҳояш одатан гирд-гирд дӯхта мешавад; **матбуоти даврӣ // адабиёти даврӣ** нашрияҳои, ки дар муддатҳои муайян ба таври мусалсал бароварда мешаванд (*аз қабилӣ рӯзнома, ҳафтанома, мачалла ва ғ.*).
- ДАВРОДАВР** دورادور гирдогирд, атроф: **сайёхати давродаври кураи Замин.**
- ДАВРОН** دوران 1. давр, рӯзгор, даҳр, замона; вақт, ҳангом, айём: **даврони бачагӣ (чавонӣ, пирӣ).** 2. замони ҳукмронӣ, аҳди ҳукмронӣ; **нодираи даврон** беназир дар замони худ, мумтоз, беҳамто; **ягонаи даврон** беназир, беҳамто, бемислу монанд; **давру даврон** *ниг.* давр (давру даврон).
- ДАВРОНДИДА** دوران‌ديده *мач.* дунёдида, ҷаҳондида, ҷаҳонгашта.
- ДАВРСАНЧ** دورسنج *тех.* абзоре барои санчиши шумораи чархиши даврзании дастгоҳи гарданда.
- ДАВРУБАР** دوروبر *гуфт.* атрофу акноф, гирду гӯша.
- ДАВУҒЕЧ** دووغیچ *чунбучӯл (барои саришта кардани коре),* ташвиш, тараддуд.
- ДАВУТОЗ** دووتاز 1. даводавӣ кардан (*дар талоши чизе*), ташвиш кашидан, тараддуд кардан, заҳмат кашидан, даступо кардан. 2. шафоат (мадад) кардан.
- ДАВҲА** *а.* دوحه 1. дарахти бузург. 2. *киноя аз фарзанд, зода.*
- ДАВЧА** دوچه *гуфт.* зардолуи хом, ғӯраи зардолу; **давча нашуда ғӯлинг шудан** давраи чавониро аз сар нагузаронда пир шудан.
- ДАҒ** دغ *кит.* замини беҳосил, хоки беалаф.
- ДАҒАЛ** *а.* دغل 1. ҳар чизи дурушт, ки ба даст ё ягон узви бадан саҳт мерасад, шахшӯл; ноҳамвор; носуфта: **матои дағал; муомилаи дағал** рафтор ва муносибати густохона бо дигарон; **сухани дағал** сухани дурушт. 2. он ки бо касе дурушт, беодобона муомила мекунад, бадмуомила, дуруштхӯ, саҳтгап; густох. 3. *кит.* маккор, ҳилагар. 4. *кит.* носара, сақат, қалб (*оид ба симу зар*).
- ДАҒАЛБОЗ** دغلباز *кит.* ҳилагар, найрангбоз, ҳаромбоз.
- ДАҒАЛБОЗӢ** دغلبازی *кит.* ҳилагарӣ, найрангбозӣ, ҳаромбозӣ.
- ДАҒАЛБОФТ** دغل‌بافت бофташ дурушт, аз ҷиҳати бофт бадсифат (*оид ба матоъ*).
- ДАҒАЛӢ** دغلی 1. бадмуомилагӣ, дурушті, бемаданиятӣ дар муомила; саҳтгапӣ, густохсуханӣ: **дағали кардан.** 2. шахшӯлӣ, ноҳамворӣ; **бо дағали** дағалона.
- ДАҒАЛКОРӢ** دغل‌کاری *ниг.* дағалбозӣ.
- ДАҒАЛМИЗОЧ** دغل‌مزاج *ниг.* дағалтабиат.
- ДАҒАЛМУОМИЛА** دغل‌معامله *ниг.* дағал
- ДАҒАЛМУОМИЛАГӢ** دغل‌معاملگی *ниг.* дағали 1.
- ДАҒАЛМУӢ** دغل‌موی он ки мӯи ғафси дурушт дорад, он чи мӯяш дурушт аст.
- ДАҒАЛОНА** دغلانه ба таври дағал, бо дағали, бо дурушті: **дағалона гап задан, дағалона ҷавоб додан.**
- ДАҒАЛПАШМ** دغل‌پشم он чи пашми дурушту саҳт дорад; *муқоб.* маҳинпашм.
- ДАҒАЛТАБИАТ** دغل‌طبیعت одами табиаташ дурушт, феълу хӯяш бад, тундмизоч.
- ДАҒАР-БУҒУР** دغربغر *гуфт.* ноҳамвор, носуф-

та; шахшӯл: **санги дағар-буғур, роҳи дағар-буғур.**

ДАҒ-ДАҒ دغ دغ *калимаи тақлиди овоз*, ки ҳолати ларзиши саҳти аъзои баданро аз тарс ё сармои шадид ифода мекунад: **дағ-дағ ларзидан.**

ДАҒДАҒА *а.* دغدغه 1. тарс, бим; воҳима; **дағдағ кардан** таҳдид кардан; дӯғу пӯписа кардан. 2. *кит.* майлу хоҳиш, орзу, ҳавас; даъвои коре. 3. лофи зӯрӣ; калонгарӣ, ҳавобаландӣ; **тарки дағдағаи зиндагонӣ кардан** *мач.* вафот кардан, мурдан.

ДАҒДАҒАДОР دغدغدار 1. *гуфт.* воҳиманок; бадвоҳима. 2. лофзан; ҳавобаланд, худписанд, худсито.

ДАҒДАҒАК دغدغک *бот.* гиёҳе аз чинси нахӯд, ки гулҳои зард дорад, дағдағон.

ДАҒДАҒОН دغدغان *ниг.* **дағдағак.**

ДАҒЕЧ دغچ *лаҳҷ.* занони бародарон нисбат ба якдигар, авсун.

ДАҒО دغا 1. макру фиреб, ҳила. 2. *мач.* одами қачбоз, қаллоб, фиребгар; **дӯғу дағо** таҳдид, дӯғу пӯписа.

ДАҒОБОЗ دغاباز фиребгар, ҳилагар, қаллоб.

ДАҒОБОЗӢ دغابازی амали дағобоз; фиребгарӣ, ҳилагарӣ.

ДАҒОПЕША دغاپیشه *кит., ниг.* **дағобоз.**

ДАД دد *кит.* ҳайвони ваҳшӣ аз даранда ва ғайридаранда (*аз қабил* шер, паланг, гург ва ғ.); *муқоб.* **дом:** **дому дад.**

ДАДА I دده *ниг.* **дадо.**

ДАДА II دده *ниг.* **дад.**

ДАДӢ ددی дарандагӣ, дад будан.

ДАДМАНИШ ددمنش дарандаҳӯй, дорои хислати даранда.

ДАДМАНИШОНА ددمنشانه аз рӯи дарандаҳӯй ва ваҳшоният, ваҳшиёна.

ДАДО ددا *гуфт.* падар, додо, дада: **гадо бошад, дадо бошад** (*мақ.*).

ДАЖҒИМ دژغيم *ниг.* **дижхим.**

ДАЖҒОЛ دژغال 1. омехтаи сангмайдаю хишт-пораҳои партови сохтмон, ки ҳангоми сементкорӣ истифода мебаранд. 2. боқимон-

даҳои ангиштсанг баъд аз сӯхтани он.

ДАЖҒОЛБЕТОН دژغالبيتان бетони сангресадор.

ДАӢ دی *нуч.* 1. моҳи даҳуми соли шамсӣ пас аз озар ва пеш аз баҳман (мутобиқ ба моҳи ҳади тақвими бурҷӣ) аст, ки ба 22 декабр - 21 январ рост меояд ва мавсими шиддати сармои зимистон ҳисоб мешавад. 2. рӯзи ҳаштум, понздаҳум ва бисту сеюми ҳар моҳи шамсӣ дар солшумории форсиёни қадим. 3. зимистон.

ДАӢДУ ديدو сақалту, ҳарзагард; оврагард: **ҷавони дайду, боди дайду.**

ДАӢДУГӢ ديدوگی ҳарзагардӣ, ҳарчогардӣ, оврагӣ.

ДАӢДУЗАН ديدوزن зани дайду, зани ҳарзагард; зани дӯстдорандаи дарбадаргардӣ.

ДАӢӢН *а.* ديان *д.* мукофотдиҳанда; ҳазодиҳанда; қаҳркунанда; ҳисобгир (*сифати Худо*).

ДАӢӢР I *а.* ديار *кит.* 1. аҳли диёр; бошанда, сокин, истиқоматкунанда. 2. ҳар мавҷуди зинда, бавежа инсон, кас, шахс; касе.

ДАӢӢР II *а.* ديار *кит.* дайрнишин, сокини дайр, роҳиб.

ДАӢМАХ//ДАӢМОӢ ديمه//ديماه моҳи дай; зимистон, сармо.

ДАӢМОӢӢ ديماهي *мансуб ба даймоҳ;* зимистонӣ; хунук, сард.

ДАӢН *а.* دين 1. қарзе, ки мӯҳлати адои он муайян аст, қарзи мӯҳлатнок; қарз, вом. 2. *мач.* ҳар вазифае, ки адои он ҳатмист; **дайни шудан** собит шудан, исбот шудан (-и ягон кори нораво.).

ДАӢР *а.* دير *таър.* ҷои иқомат ва ибодати роҳибон, ибодатгоҳи оташпарастон ва насронӣён, савмаа; *ба истиллоҳ* олами инсонист; **дайри муғон** а) ибодатхонаи оташпарастон; оташқада; б) маҷлиси урафо ва авлиё (*дар тасаввуф*); в) *мач.* ҷои майнӯшӣ.

ДАӢРНИШИН ديرنشين муқими дайр, дайёр; роҳиб, зоҳид.

ДАӢӢИМ ديهيم *кит.* тоҷ, афсар; қулоҳи мурассаъ.

ДАӢӢИМДОР ديهيمدار *кит.* 1. тоҷдор. 2. *мач.* подшоҳ.

ДАЙЧУР *a.* ديجور *kit.* торикӣ, сиёҳӣ, зулмат; **шаби дайчур** шаби ниҳоят торик.

ДАЙЮС دىوس *ниг.* даюс.

ДАКАДАНГ دكدنگ *гуфт.* 1. калимаи тақлиди овози мунтазам ба ҷое задан ё расидани чизҳо; дак-дак. 2. *маҷ.* боҳашамат, бошукӯҳ, дабдабанок: **иморати дакаданг, гунбази дакаданг.**

ДАКАНГ دكدنگ 1. як навъ турна, ки овози баланди бадвоҳима дорад. 2. ҷангӣ; ҷангара: **мурғи даканг, хурӯси даканг.**

ДАКАР-ДУКУР دكر دكر *ниг.* дукурдукур.

ДАК-ДАК دكدك *калимаи тақлиди* овози ҷарху галтаки қатораву ароба хангоми гардиш дар ҷоҳои ноҳамвор.

ДАККА دكه зарба, садама, лат; **дакка хӯрдан** а) ба ҳам задани ду чиз, бархӯрдан ба чизе дар вақти ҳаракат; расидан ба ҷое; б) дармондан (дар вақти хондан), забон гирифтан; в) *маҷ.* пешпо хӯрдан; ба ҳолати ногуворе афтодан; **◇ ба осмон (фалак) дакка задан** ба авҷи аъло расидан, ниҳоят баланд шудан (*-и овоз, дуд, ҷангу губор ва ғ.*).

ДАҚ دق садои бархӯрдани ду ҷисм, тақ; **дақ-дақ** садои такрории задани чизе.

ДАҚ(К) I *a.* دق 1. кӯфтан, кӯбидан: **кӯфтани охангар.** 2. *маҷ.* садақаталабӣ, гадоӣ. 3. сарзаниш, маломат. 4. навъи матои нафиси румӣ ва мисрӣ, ки дар гузашта бисёр машхур будааст.

ДАҚ(К) II دق *гуфт.* сӯзон, тафсон, ниҳоят гарм: **офтоби дақ; дақи офтоб** айни шиддати гармои офтоб.

ДАҚЁНУС *ю.* دقيانوس 1. кӯтоҳшудаи номи ҳокими Рум Дақлатиёнус – Дизклетян (284-305), ки ба қатлу озори масеҳиён шӯҳрат ёфта буд. 2. *маҷ.* золим, ситамкор. 3. *маҷ.* кӯҳна, кӯҳнақолои аз қадим монда.

ДАҚЁНУСӢ دقيانوسى 1. ситамкорӣ, золимӣ. 2. кӯҳна, кӯҳнақолои аз давраҳои пешин монда.

ДАҚИҚ *a.* دقيق 1. нозук, борик: **маъниҳои фалсафии дақиқ, фикрҳои дақиқ, мулоҳизаҳои дақиқ.** 2. аниқ, саҳеҳ, дуруст, беҳато: **тарозуи дақиқ.** 3. борикбин, нуктасанҷ; дақиқгар, бодикқат: **хонандаи дақиқ, нигоҳи дақиқ, на-**

зари дақиқ, ҷашми дақиқ; илмҳои дақиқ илмҳои, ки асоси риёзӣ доранд.

ДАҚИҚА I *a.* دقيقه 1. воҳиди вақт, ки шастяки соатро ташкил медиҳад ва баробари шаст сония аст. 2. *нуч.* воҳиди паймоиши кунҷи ҳамвор, ки ба шастяки дараҷа, яъне аз шаст як ҳиссаи дараҷа баробар мебошад; **дақиқа ба дақиқа** бо мурури ҳар дақиқа; торафт.

ДАҚИҚА II *a.* دقيقه *kit.* нуктаи борик, сухани пӯшидамаъноӣ нозук.

ДАҚИҚАГАРД دقيقه گرد ақрабаки соат, ки дақиқаро нишон медиҳад.

ДАҚИҚАГӢ دقيقگى яклаҳзагӣ, баробари як дақиқа.

ДАҚИҚАДОН دقيقهدان *kit.* борикбин, нозукфаҳм, донишманд.

ДАҚИҚАЁБ دقيقه ياب *kit.* нуктасанҷ, борикбин.

ДАҚИҚАЁБӢ دقيقه يابى *kit.* борикбинӣ, нуктасанҷӣ.

ДАҚИҚАН *a.* دقيقاً ба таври дақиқ, борикбинона.

ДАҚИҚАСАНЧ دقيقه سنج *kit.* борикбин, зирак, доно, нуктасанҷ.

ДАҚИҚАХӢ(Ӣ) دقيقه خو(ى) *kit.* нозуктабъ.

ДАҚИҚАШИНОС دقيقه شناس *kit.* он ки маврид ва тариқи иҷрои корро хуб медонад; нуктасанҷ, нозукфаҳм.

ДАҚИҚАШУМОР دقيقه شمار 1. ақрабаки соат, ки дақиқаро нишон медиҳад. 2. *маҷ.* интизорӣ саҳт будан.

ДАҚИҚАШУМОРӢ دقيقه شمارى *kit.* муштоқона интизорӣ кашидан, интизории муштоқона.

ДАҚИҚБИН دقيق بين борикбин, зирак, доно.

ДАҚИҚӢ دقيقى 1. дақиқ будан, аниқӣ, саҳеҳӣ. 2. дақиқкорӣ, диққаткорӣ, бодикқатӣ.

ДАҚИҚКОР دقيق کار он ки дар иҷрои кор ба ҷузъиёт диққат медиҳад.

ДАҚИҚКОРӢ دقيق كارى дақиқкор будан; диққат ба ҷузъиёти корҳо.

ДАҚИҚКОРОНА دقيق كارانه бо диққат, бо дақиқназарӣ, борикбинона, мӯшикофона.

ДАҚИҚНАЗАР دقيق نظر бодикқат, борикбин.

ДАҚИҚНАЗАРОНА دقیق نظرانه аз рӯи дақиқназарӣ.

ДАҚИҚОНА دقیقانه аз рӯи бодикқатӣ, дақиқбинона, дақиқназарона.

ДАҚҚОҚ *a.* دقاق *kit.* рахтшӯӣ, чомашӯӣ.

ДАҚҚОҚӢ دقاقӣ амал ва шуғли даққоқ, чомашӯӣ, рахтшӯӣ.

ДАҚОИҚ *a.* دقاق *ч.* дақиқа; дақоик рондан нозукбаёни кардан.

ДАЛА I دله *kit.* ҳайвони ваҳшии гурбашаклест, ки аз пӯсти он пӯстин медӯзанд, қоқум.

ДАЛА II دله *ниг.* далла.

ДАЛВ *a.* دلو 1. зарфи чармӣ ё филизӣ, ки бо он аз чоҳ об ё хок мекашанд, дӯл; сатил; муқ. дӯлча. 2. *нуч.* номи бурчи ёздаҳум аз дувоздаҳ бурчи фалак. 3. моҳи ёздаҳум дар солшумории ҳичрии шамсӣ, ки вақти аз ин бурҷ гузаштани Офтобро ташкил медиҳад ва он ба 21 январ - 20 феврал рост меояд (*дар форсӣ ин моҳро баҳман мегӯянд*).

ДАЛЕЛ I *a.* دليل 1. ҳуччат барои исботи чизе, бурҳон; асос: далели мантиқӣ, далели равшан. 2. чизе, ки ба чизе далолат мекунад, нишона, аломат; далели фанӣ бурҳоне, ки аз рӯи илму фан асоснок карда шудааст; далели шайъӣ ашъи ба ҷиноят алоқадор, ки барои исботи ҷиноят кумак мерасонад.

ДАЛЕЛ II *a.* دليل *kit.* раҳнамо, роҳнишондиҳанда, роҳбалад, роҳнамо.

ДАЛЕЛӢ دليلӣ 1. марбут ба далел; ҳуччат будан, далел будан. 2. *мач.* раҳнамоӣ.

ДАЛЕЛНОК دليل ناک он чи далел дорад, бодалел, асоснок.

ДАЛЕР دلير диловар, шуҷоъ, часур, шердил, нотарс; бочуръат; далер кардан касеро шердил кардан касеро, қуввати дил додан ба касе; далер шудан бебок шудан, чуръат пайдо кардан; худро далер гирифтан тарсеро ба худ роҳ надодан; худро ба даст гирифтан.

ДАЛЕРВОР دليروار *мач.* густохона, бетарсу ваҳм.

ДАЛЕРӢ دليرӣ диловарӣ, шуҷоат, часорат; мардонагӣ, нотарсӣ, чуръат: далерию мардонагӣ нишон додан; далерӣ кардан (на-

мудан) а) шуҷоату мардонагӣ нишон додан; б) чуръат кардан ба коре.

ДАЛЕРОНА دليرانه 1. шуҷоатмандона, часурона, нотарсона: далерона қадам гузоштан (задан), далерона ҷавоб додан, далерона ҷангидан. 2. хоси далерон, мардона: дасти далерона, рафтори далерона.

ДАЛҚ *a.* دلقي 1. *kit.* хирқа, либоси пашмини дарвешон, либоси қаландарӣ. 2. *kit.* либоси кӯҳна ва жанда.

ДАЛҚПҶШ دلقي پوش *kit.* 1. хирқапӯш, он ки ба тан далқ пӯшидааст. 2. *мач.* суфӣ.

ДАЛЛА دله зани даллол; зани макқору хилагаре, ки занони дигарро ба роҳи бад далолат мекунад; миёнарави робитаи мардону занон.

ДАЛЛАГӢ دلگى шуғл ва амали далла; даллагӣ кардан занонро ба роҳи бад далолат кардан, дар байни занону мардон миёнаравӣ кардан.

ДАЛЛОҚ *a.* دلاک *kit.* 1. ходим дар ҳаммом, кисакаш. 2. устои сартарош.

ДАЛЛОҚӢ دلاکى амал ва шуғли даллоқ.

ДАЛЛОЛ *a.* دلال 1. восита дар байни фурушанда ва харидор (*асосан дар бозори мол*). 2. *kit.* роҳнамо.

ДАЛЛОЛА *a.* دلالة 1. зани миёнарав, хостгор. 2. зани макқоре, ки занони дигарро ба роҳи бад меандозад, далла.

ДАЛЛОЛАГӢ دلالة گى шуғлу амали даллола.

ДАЛЛОЛӢ دلالى мансуб ба даллол; шуғлу амали даллол, миёнаравӣ дар байни фурушанда ва харидор.

ДАЛЛОЛОНА دلالانه ҳаққи хизмати даллол, ки ҳам харидор ва ҳам фурушанда медиҳанд, ширинкомаи даллолӣ.

ДАЛОИЛ *a.* دلائل *ч.* далел I.

ДАЛОЛ *a.* دلال 1. нозу карашма. 2. *дар тасаввуф* ҳолати беқарорӣ, ки аз шавқи бисёр солиқ ҳарчи дар дил дорад, ифшо мекунад.

ДАЛОЛАТ *a.* دلالت 1. роҳ нишон додан, роҳнамоӣ. 2. нишона, аломат; шаҳодат, гувоҳӣ; далолат кардан (намудан) а) роҳнамоӣ кардан, роҳ нишон додан; ташвиқ кардан (ба коре); б) шаҳодат (гувоҳӣ) додан (аз чизе), далел шудан (ба чизе).

ДАЛФИН ю. دلفين *ниг.* делфин.

дам د *асоси замони ҳозира аз дамидан.*

ДАМ I د 1. нафас; **дами касе гаштан (гардидан)** нафаси касе ба дарун афтидан; нафас гирифта натавонистан. 2. ҳаво, бод; пуф; **дами чизеро холӣ кардан** боди чизеро баровардан, ҳавои чизеро сар додан; **дами шикам** боди шикам, варами шикам. 3. фурсати як нафаскашӣ; фурсати андак, лаҳза, он; **дами вопасин (марг)** нафаси охирин, лаҳзаи пеш аз марг; **як дам** андак вақт, лаҳзае. 4. чуръа, култ. 5. тафс, гармӣ. 6. вақт, замон, ҳангом, гоҳ; **аз ҳамон дам** аз ҳамон вақт, аз ҳамон замон, он ҳангом, он гоҳ; **дар ин дам то ин дам; дами пирӣ** айёми пирӣ, даври пирӣ. 7. садо, овоз. 8. дамгаҳ, назд, наздик, канор ё паҳлӯи чизе: **дар дами дар (дарвоза), то дами дар гуселонидан; дар дами...** дар қисми пеши...; дар пеши...; **дами обро гирифтани** пеши обро банд кардан. 9. *мач.* афсун, сеҳр; куфу суф; эму алас: **даму афсун, даму нафас, эму дам (кардан); дам андохтан** д. афсун хондан, куфу суф кардан. 10. *мач.* хомӯш, сокит; ором; хап, чим; **дам истодан** хомӯш истодан; орому беҳаракат истодан, начунбида истодан; **дам нишастан** *ниг.* **дам истодан; дам шудан** ором (хомӯш, чим) шудан; **даме ки...** ҳангоме ки..., вақте ки...; **дар як дам** дар як он, дар як лаҳза; фавран, дарҳол, ҳамин замон; **бо як дам кашидан** ба як хӯрт кашидан, якбора нӯшидан (*мас.*, як пиёла чойро); **дам дамидан** а) бод додан (-и *ангишт*) барои шукуфондан (*дар кӯраи оҳангарӣ*); пуф кардан (*барои даргирондан ё хомӯш кардани оташу чароғ*); б) ҳаво пур кардан, даруни чизеро аз бод пур кардан; **дам кардан** а) ҳаво пур кардан, даруни чизеро аз бод пур кардан (пуф кардан); б) варами кардан, бод овардан (-и шикам); в) банд кардан, гирифтани пеши роҳи обро; г) болои оши палавро пас аз обкаш кардани биринҷ бо зарфе пӯшида муддате рӯи ҳарорати паст нигоҳ доштан (*барои дар буги худ пухтани он*); д) **дами гарм** хӯроки гарми обакӣ; **дами дарун** а) хомӯш, сокит; хап, чим; б) *гуфт.* дамдузд, хапак; камгап; **дами сард киноя** аз оҳи пурдарди навмедона; **дами субҳ** аввали субҳ, сахаргоҳ, субҳидам; **дам ба дам** а) ҳар замон; дамодам, пайихам, беист; зуд-зуд, тез-тез; б) торафт, дақиқа ба дақиқа, соат ба соат; **дам гирифтани** истироҳат кардан

дар байни кор, мондагии худро баровардан; танаффус кардан; **дам даркашидан** *ниг.* **дам кашидан; дам додан** а) нафасро гардондан, нафасгириро мушкил кардан, хафақунанда шудан (-и ҳаво); б) истироҳат кунондан, танаффус додан, ором гузоштан (*мас.*, *ҳайвонро аз кор, заминро аз кишти наёнай*); в) фиреб додан, фирефтани; **дам задан // дам аз чизе задан** сухан рондан, гап задан (*аз хусуси чизе*); **дам кашидан** фурӯ бурдан, фурӯ додан; ҳарисона нӯшидан; **дам овардани гӯшт** андак бӯи бад пайдо кардани гӯшт (*дар натиҷаи вайрон шудан*); **дам(ро) рост кардан** нафасгириро мӯътадил кардан, мӯътадил нафас гирифтани; андак дам гирифтани; **дам хӯрдан** а) пухта тайёр шудани ош (*баъди дам кардан*); б) мувофиқи табъ шудани чой баъди ба чойник рехта муддате дар назди ё рӯи оташ болояшро пӯшида нигоҳ доштани он; **дам шудани об** (чамъ шуда) бардошта шудани сатҳи об; **дам хот кардан** *лаҳҷ.*, *ниг.* **дам рост кардан; дами беғам задан** лаҳзае аз ғаму ташвиши зиндагӣ осуда будан; хушвақтӣ кардан, вақтчоқӣ намудан; **дами касеро паст кардан** *мач.* шасти касеро гардондан; **дами касе ба дарун афтодан (задан)** ба эроди касе чизе гуфта натавонистан; хомӯш шуда мондан; **дами шамол гаштан** шиддати вазиши бод паст шудан; **чой дам кардан** оби чӯшро болои чойи хушк ба зарфе рехта чой тайёр кардан; **ҳаво дам шудан** хафақунанда шудани ҳаво (*ба сабаби гармии зиёд, навазидани бод ва пайдо шудани губор*); **дам ғанимат донистан** ба қадри вақт расидан, вақтро ғанимат шумурдан.

ДАМ II د анбони чармине, ки оҳангарон ба воситаи он барои шукуфонидани ангишт ба кӯра бод мефиристанд: **дами оҳангарӣ.**

ДАМ III د қисми тези ҳар асбоби буранда: **дами корд (каланд, теғ, шамшер); корди дамаш баргашта** корди кунд; **аз дами теғ (ё шамшер) гузарондан** куштан, нобуд кардан бо теғ ё шамшер; **дами табарро пахта гирифтани** дар баробари хашму ғазаб мулоим будан, бо гардани ҳам зӯриро таҳаммул кардан.

ДАМ IV а. د *кит.*, *ниг.* хун.

ДАМА I دме лабаи корд, теғ ё шамшер.

ДАМА II دме *ниг.* дам II.

ДАМ

ДАМА III *دمه* шамоли сахт ва хунуки барфомехта, бўрон.

ДАМАВИМИЗОЧ *دمويمزاج* он ки мизочаш гарм аст, гарммизоч.

ДАМАВӢ *а. دموى* мансуб ба дам IV; хунӣ; мизочи гарм, ки дар он хун дар мизоч бартарӣ дорад.

ДАМАН *دمن* доманаи кӯх, кӯхдоман: **дашту даман, кӯху даман.**

ДАМАНДА *دمنده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз дамидан.* 2. *ниг. дамон* 2, 3.

ДАМБАЛ *دمبل* *лахч.* фарбеҳ; лаванд; **аз дамбали кундрав лоғари даванд беҳтар аст (зарб.).**

ДАМБАЛӢ *دمبلى* *лахч.* фарбеҳӣ; лавандӣ.

ДАМБАР-ДАМБУР *دمبردمبر* *калимаи тақлиди* овози беист ва бетартибона задани нақорау доира ё кӯфтани дару дарвоза *ва г.*

ДАМБАСТА *دمبسته* 1. хомӯш, сокит. 2. *мач.* хайрон, саргардон; дармонда.

ДАМБУК *دمبوق* *лахч.* фарбеҳи безеб.

ДАМГАР *دمگر* коргаре, ки дамро пахш карда, кӯраи оҳангариро дармегиринад.

ДАМГАҲ *دمگه* 1. назд, наздик, пеш; канор ва паҳлӯи чизе: **дар дамгаҳи дар (дарвоза), дар дамгаҳи заминкан; дамгаҳи кӯча** ҷои саршавии кӯча, сари кӯча. 2. чуқурчае, ки дар сари дилу поёни қабурғаҳо воқеъ аст.

ДАМГИР *دمگير* 1. гирандаи роҳи нафас, душворкунандаи нафаскашӣ; **ҳавои дамгир** ҳавои гарми нафасгиранда. 2. дастмоле, ки бо он болои ошро вақти дам кардан мепӯшонанд: **дамгири дег.**

ДАМГИРИФТА *دمگرفته* *гуфт.* истироҳаткарда; **шаҳси дамгирифта** шаҳси аз дамгирӣ омада, истироҳаткарда.

ДАМГИРӢ *دمگيرى* танаффус дар қору машғулият; истироҳат: **вақти дамгирӣ; рӯзи дамгирӣ** рӯзи фориг аз қору машғулият, рӯзи таътил, рӯзи истироҳат.

ДАМГОҲ *دمگاه* *кит.* 1. ҷои дамидани ҳаво ё ҷои нафаскашӣ. 2. оташгоҳ, кӯра.

ДАМДАМА I *دمدمه* 1. макру фиреб, ҳила. 2. овози ғулғулаи духул ва нақора. 3. овоза, гапу калоча.

калоча.

ДАМДАМА II *دمدمه* *кит.* 1. хашм, ғазаб, қаҳр. 2. изтироб, воҳима.

ДАМДАМАКӢ *دمدمكى* *гуфт.* 1. дам гирифта-дам гирифта, бо навбат. 2. хомӯшона; бе овоза, махфиёна.

ДАМДОР *دمدار* 1. дорой ҳавои дам, гарм; **таххонаи дамдор** таххонаи ҳавояш даму гарм. 2. дорой тавоноии зиёд нигоҳ доштани нафас дар зер об.

ДАМДУЗД *دمدزد* камгап, дами дарун, хапак; одами доное, ки ҳангоми гуфтугӯи қасон рамузгириона хомӯш мешинад, шахси сокит.

ДАМДУЗДӢ *دمدزدى* камгапӣ, хапак будан, хомӯшӣ.

ДАМДУЗДОНА *دمدزدانه* аз рӯи камгапӣ, хомӯшона.

ДАМИДА *دميده* *сифати феълии замони гузаита аз дамидан* I, II.

ДАМИДАГӢ *دميدگى* 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузаита аз дамидан* I, II. 2. варам, бод, ғуррӣ. 3. ҳар чизи ба рӯю бадан баромада (*аз қабил* гармича).

ДАМИДАН I *دميدن* 1. вазидан. 2. бод фирис-тодан бо нафаси худ (*мас., ба най*), пуф кардан; бод додан бо дами оҳангарӣ. 3. варам кардан. 4. *д.* дам андохтан, афсун хондан, куфу суф кардан.

ДАМИДАН II *دميدن* 1. сабзидан, рӯидан, якбора ва саросар аз замин баромадан (-и сабза, лoла *ва г.*). 2. баланд шудани ҳар чиз аз ҳолати аслиаш: **дамидани об, дамидани хамир, дамидани шир** (*вақти ба ҷӯи омадан*). 3. зада баромадан, дар рӯю бадан пайдо шудан(-и гармбод, мурғак, сурҳакон *ва г.*). 4. баромадан, тулӯъ кардан (-и офтоб); пайдо шудан, намудор гаштан: **дамидани сурҳӣ ба рӯӣ, дамидани мурғак дар бадани касе; сапеда дамидан // субҳ дамидан** сафед шудани рӯз, расидани саҳар; **рӯҳ дамидан** рӯҳ бахшидан, ҷон бахшидан; **ҷон дамидан** а) ҷон бахшидан; қувваи тоза бахшидан; б) ҷон даромадан; аломати ҳаёт зоҳир шудан.

ДАМИШ *دمش* *исми феълӣ аз дамидан;* 1. вазиш: **дамиши бод.** 2. варам; баланд шудан; **дамиши шикам, дамиши об.**

ДАМКАРДА دم کرده 1. сифати феълии замони гузашта аз дам кардан; дамкарда, чизе, ки дам карда шудааст. 2. чое, ки бар асари харорати баланди ҳаво ва бухори об он чо нафасгирӣ мушқил аст.

ДАМКАРДАГӢ دم کردگی шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи дамкарда.

ДАМКАРДАНИӢ دم کردنی сифати феълии замони оянда аз дам кардан; он чи бо роҳи дам кардан омода мешавад, қобили дам кардан, дампазир.

ДАМКАШ دم کش кит. ҳамсуруд, он ки дар суруд хондан ба хонандаи дигаре ҳамовозӣ мекунад; хофиз, сароянда.

ДАМЛАМА دلممه таоми дампухт, ки аз гӯшти равғандор ва сабзавоту кабудихо тайёр карда шудааст.

ДАМОБА دم آبه оби дар банди чӯй ё дарё чамъомада, ки бо кушодани дами об чӯш зада поён меравад.

ДАМОДАМ دمادم дам ба дам, ҳар замон; пай дар пай, паёпай, беист.

ДАМОЛУДА دم آلوده кит. хунолуд, оғушта ба хун, хунин.

ДАМОМА دممامه кит. 1. нақора, духул. 2. карнайи хурд, нафир.

дамон دمان феъли ҳол ва сифати феъли аз дамидан I, II.

ДАМОН دمان 1. вазон, вазанда: боди дамон. 2. пурчӯшу хурӯш, хурӯшон, пуртуғён: баҳри дамон. 3. маҷ. гуранда, наъразананда, маст: пили дамон.

ДАМОНДАН دماندن тарзи бавоситаи дамидан; сабзондан, рӯендан, баровардан.

ДАМОСАТ ا. دماتت кит. нармхӯй, мулоимтабиатӣ.

ДАМПАЗ دمپز ғизое, ки рӯи оташи паст дар буғи худ пухта мешавад: гӯшти дампаз.

ДАМПУХТ دمپخت ниг. дампаз.

ДАМПУХТА دمپخته ниг. дампаз.

ДАМПУХТАГӢ دمپختگی дампухта будан, дар буғ пухташуда.

ДАМСАРД دم سرد 1. дорои ҳавои сард; сард-

мизоч. 2. маҷ. он ки гуфтору рафтори хунук ва нохушоянд дорад.

ДАМСОЗ دم ساز 1. ҳамдам, мӯнис; рафиқи ҳамроз; рафиқи дамсоз рафиқи шафик, ёри чонӣ. 2. мувофиқ, мусоид. 3. кит. он ки дар сурудхонӣ ба дигаре ҳамроҳ мешавад, ҳамовоз, дамкаш.

ДАМСОЗӢ دم سازی 1. ҳамдамӣ, мӯнисӣ; ҳамсӯхбатӣ. 2. мувофиқат, мусоидат. 3. кит. ҳамовозӣ.

ДАМТАБАҚ دمطبق табақ барои дам кардани оши палав.

ДАМТЕЗ دم تيز нӯгтез, буранда.

ДАМХӢР دمخور 1. он ки ба эрод ё пичинги одамон эътироз намекунад. 2. маҷ. ҳамнишин ва ҳамсӯхбат.

ДАМХӢРДА دمخورده сифати феълии замони гузашта аз дам хӯрдан; чойи дамхӯрда чойе, ки дар натиҷаи муддате гарм нигоҳ доштан (пас аз дам кардан) рангу мазааш баромадааст; замини дамхӯрда замини киштнокарда, замини барои қувват гирифтани як-ду сол нокиштамонда.

ДАМҲОТКАРДА دم هات کرده лаҳҷ., сифати феълии замони гузашта аз дам хот кардан; дамгирифта.

ДАМЪ ا. دمع кит. 1. оби дида, ашк, сиришк. 2. тиб. бемории обравии чашм.

ДАН(Н) ا. دن кит. хуми дарози борик.

ДАНА دنه кит. шодиву нишот; хушҳолӣ.

ДАНГ I دنگ кит. 1. гич, саргашта, гаранг, беҳуш; ҳайрон. 2. аблаҳ, аҳмақ. 3. танбал.

ДАНГ II دنگ садо ва овози таниндор, ки аз бархӯрдани ду чизи сахти оҳанӣ ва ғ. бо ҳамдигар пайдо мешавад.

ДАНГ III دنگ василае барои кӯбидани шолӣ барои чудо кардани биринҷ, абзори шолӣкӯб.

ДАНГАЛ دنگل ниг. калтак.

ДАНГАР-ДАНГАР دنگردنگر калимаи тақлиди овози пайихам бархӯрдани чизҳои филизӣ (аз қабилӣ табаку тағора).

ДАНГ-ДАНГ دنگدنگ калимаи тақлиди овози

ДАН

пайиҳами занги соат, зангӯла.

ДАНГИЛ دنگل *kit.* аҳмақ, аблах, нодон.

ДАНГӢ دنگي *kit.* беҳабарӣ, беҳушӣ; нодонӣ.

ДАНГОНА دنگانه гаштак, ҳарифона, донгона.

ДАНГОСА دنگاسه *лаҳҷ.* танбал, бекору беор, лаванд, коҳил.

ДАНГОСАГӢ دنگاسگي *лаҳҷ.* танбалӣ, лавандӣ, коҳилӣ.

ДАНД I دند *kit.* 1. аҳмақ, аблах, нодон. 2. дузд. 3. чизе, ки даҳани инсонро хушк мекунад ва меафшурад; дандонбар (*аз қабилӣ* хурмои хом, санчид...).

ДАНД II دند *kit.* донаи меваи беданчири чинӣ, ки монанди писта буда, хусусияти дармонӣ дорад.

ДАНДА I دنده *kit.* устухони қабурға.

ДАНДА II دنده 1. дандона. 2. ҳар як аз дувоздаҳ чуфти устухони баланд ва қавсшакли сутунмӯҳраи мӯҳрадорон. 3. ҳар як аз дандонаҳои чархзананда дар қисмати муҳаррики мошин, ки ба он суръати муносиб медеҳад.

ДАНДАНА ا. دندنه *kit.* оҳиста ва зерӣ лаб суҳан гуфтан.

ДАНДОН دندان 1. узви устухонӣ дар даҳони инсон ва ҳайвонот, ки вазифаи хойида хӯрдани хӯрок ва газиданро иҷро мекунад: **дандони ашк**, **дандони курсӣ**, **дандони сунъӣ**, **дандони тилло**; дар ноомади қор шиша сандон **шиканад**, **атола дандон** (*зарб.*). 2. *ниг.* **дандона**; **дандони ширӣ** дандони инсон (20 адад), ки дар ҳафтсолағӣ ба тадриҷ меафтад ва ба ҷои он 32 дандони дигар мебарояд; **боби дандон** а) дандонгузар; б) *маҷ.* безӯр, камқувват; ба осонӣ ҷавидашаванда; **дандон задан** а) газидан бо дандон; б) *маҷ.* сухани нештардор гуфтан; маломат кардан; **дандон хойидан** // **дандон сойидан** дандонҳоро ба ҳам сойидан, дандонҳоро ба ҳам сойиш дода садо баровардан (*аз гояти хаиму газаб*); ♦ **дандон доштан** ба касе душманӣ доштан, ғараз доштан ба касе; **дандони касе газ-газ шудан** саҳт хашмгин шудан, ниҳоят ба ғазаб омадан; **дандон гиз кардан** *лаҳҷ.* дандон нишон додан, ғазаб зоҳир намудан; тамасхур кардан; **дандон тез кардан** а) дандон ба газидан омода намудан; кина варзидан; б)

да намудан; кина варзидан; б) тамаъ кардан; **дандон ба дандон мондан** (**ниҳодан**, **гузоштан**) тоб овардан ба саҳтие, сабр кардан, бардошт кардан; **бо дандону нохун ҷангидан** то охири имконияту қувва ҷангидан.

ДАНДОНА دندانه 1. қисми қатори дандонмонанди баъзе асбобҳо: **дандонаи арра**, **дандонаи мола**, **дандонаи шона**. 2. қисми болоии дандоншакли деворҳои қалъа ва қаср, кунгура. 3. қисми кунгурашакли баъзе ҳарфҳои алифбои арабӣ.

ДАНДОНАБУРӢ دندانه بري буридани дандонаҳо дар ҷӯб ё филиз ба воситаи абзорҳои устакорӣ ё дастгоҳҳои дандонабури.

ДАНДОНАДОР دندانه دار 1. дорои **дандона** 1; **ҷарҳи дандонадор** *тех.* ҷарҳи дорои дандонаҳои давродавр, ки барои ба гардиш овардани ҷарҳ, тир ё ягон қисми дигари олотии механикӣ хизмат мекунад. 2. кунгурадор: **девори дандонадор**.

ДАНДОНАКАШӢ دندانه كشي :**дандонакашӣ кардан** *ниг.* **дандонамола кардан**.

ДАНДОНАМОЛА دندانه ماله сихмола; **дандонамола кардан** сихмола ронда шикастани кулӯҳҳо ва нарму ҳамвор кардани замини шудгоршуда пеш аз кишт.

ДАНДОНБАР دندان بر 1. дандон кундкунанда (*оид ба* чизҳои турш); данд, зумухт. 2. *маҷ.* қасддор; **дандонбар шудан** қасддор шудан ба касе.

ДАНДОНГИР دندان گير 1. он чи ба дандон меояд. 2. *маҷ.* боарзиш, қимат, гаронбаҳо. 3. газанда (*аз қабилӣ* хар ва сағ).

ДАНДОНГУЗАР دندان گذر ҳар чизи мулоим, ки зӯри дандон ба он мерасад (*барои хоидану газидан*).

ДАНДОНДАРД دندان درد дарди дандон, беморӣҳои дандони инсон.

ДАНДОНДАРОЗ دندان دراز 1. дорои дандонҳои дароз. 2. *kit.*, *маҷ.* ҳарис, чашмгурусна.

ДАНДОНДОР دندان دار дорои дандон, дандондошта.

ДАНДОНЗАД دندان زد чизи дандони касе расида; саркут.

ДАНДОНЗАӢ دندان زني 1. *исми амал аз* дандон

задан. 2. *мач.* якдигарро хоидан, нештар расонидан.

ДАНДОНӢ دندانی 1. *марбут ба дандон.* 2. **овози дандонӣ** овозе, ки бо қарор гирифтани нӯги забон дар пушти дандонҳои пеш пайдо мешавад, монанди «т» ва «д».

ДАНДОНКАН دندان کن *мач.* он ки шуғли ӯ кандани дандони иллатӣ аст: **духтури дандонкан.**

ДАНДОНКОВ(АК) دندان کاو // دندان کاوک *ниг.* **дандонхилол.**

ДАНДОНМОЛА دندان ماله *ниг.* **дандонамола.**

ДАНДОННАМО دندان نما 1. дандонро намоёнкунанда, дандонро нишондиҳанда; **табассуми дандоннамо** тавре табассум кардан, ки дандонҳо намоён шаванд. 2. *мач.* хашмгин.

ДАНДОННОГУЗАР دندان ناگذر 1. саҳт, зӯри дандон намерасидагӣ. 2. *мач.* душворфаҳм; *муқ.* **дандоншикан** 3.

ДАНДОНПИЗИШК دندان پزشکی *нав.* духтури дандон.

ДАНДОНПИЗИШКӢ دندان پزشکی 1. *тиб.* яке аз риштаҳои илми тиб, ки ба таҳқиқ, дармон ва пешгирии бемориҳои дандон машғул аст. 2. *марбут ба корҳое,* ки дандонпизишк анҷом медиҳад. 3. *ҷой ва маҳалли кори дандонпизишк.*

ДАНДОНРЕХТА دندان ریخته он ки дандонҳояш рехта бошад, бедандон.

ДАНДОНСАДАФ دندان صدف *ниг.* **садафдандон.**

ДАНДОНСАФЕД دندان سفید 1. он ки дандонҳои ӯ бисёр сафед аст. 2. *мач.* хандон, хушҳол.

ДАНДОНСОЗ دندان ساز он ки дандони ориятӣ месозад, созандаи дандонҳои сунъӣ: **духтури дандонсоз, техники дандонсоз.**

ДАНДОНСОЗӢ دندان سازی 1. сохтани дандонҳои сунъӣ. 2. шуғлу амали дандонсоз.

ДАНДОНТИЛ(Л)О دندان طلا дорои дандони тил(л)о.

ДАНДОНХИЛОЛ دندان خلال *ҷӯбчаи махсус* барои кофта тоза кардани байни дандонҳо, дандонхилол.

ДАНДОНХОӢ دندان خای он чи ё он ки дандон-

хояшро аз ғояти хашм ба ҳам месояд.

ДАНДОНХОЯК دندان خایк чизе, ки дар вақти дандон баровардани кӯдак барои хойидан ба вай медиҳанд.

ДАНДОНШИКАН دندان شکن 1. бисёр саҳт, маҳкам, қоқ (*дар бораи хӯрок*). 2. *мач.* бисёр сард, хеле хунук (*доир ба об ва нӯшокиҳои дигар*): **оби хунуки дандоншикан; майи дандоншикан** шароби таъсираш зиёд, майи олисифат, бодаи дараҷаи олий. 3. *мач.* душвор, мушқил; душворфаҳм: **муаммои дандоншикан.** 4. бисёр қимат, гарон (*оид ба нарх*).

ДАНДОНШӢӢ دندان شوئی шустани дандон.

ДАНДОНШӢӢЯК دندان شویک мисвок барои шустани ва покиза кардани дандонҳо.

ДАНИДАН دندین *кит.* хиромидан, хушҳолона қадам задан, шодона давидан.

ДАНИ ا. دنی *кит.* нокас, фурӯмоя, дун, паст, сифла, разил: **дунёи данӣ, хасми данӣ.**

ДАНОН دنان *кит.* 1. *феъли ҳол аз данидан.* 2. хушҳол шудан.

ДАОВӢ ا. دعاوی *ҷ.* **даъво.**

дар در *асоси замони ҳозира аз даридан.*

дар- در *пешианд,* ки бо мақсади ифодаи тобишҳои маъноӣ дар аввали баъзе феълҳо меояд: **даркашидан, даргузаштан, даррабудан ва ғ.**

ДАР I در 1. табақи аз тахта, оҳан ва ғ. сохташуда барои пӯшондани даромадгоҳи хона, ҳавлӣ, хайма, кабинаи автомобил, ҳавопаймо ва ғ.; қисми кушодаю пӯшидашавандаи сандуқ, ҷевон ва ғ.: **дари баромад, дари даромад, дари дутабақа (ё яктабақа).** 2. даргоҳ, хонаи одамони баобрӯ ва эътиборнок; **сағи дари хона** сағи даргоҳ. 3. *нум.* дар шумораи хонаю ҳавлӣ: **як дар хона, даҳ дар хучра...** 4. боб, бобат, хусус; **аз ҳар дар** аз ҳар боб, аз ҳар хусус; **дари ид** рӯзҳои пеш аз ид; арафаи ид; **дар ба дар** аз ин дар ба он дар (гаштан); аз ин хонадон ба он хонадон (гаштан); *муқ.* **дарбадар; дару бом // бому дар киноя** аз манзилҳо, хонаҳо; **дару девор** ҳама ҷои иморат; ҳамаи биноҳо; $\diamond$ **дар бастан ба (бар) рӯи касе** ба касе рӯи хуш надодан; *пеши роҳи касеро гирифтани;* **дари касеро қўфтан** ба хонадони касе омадан (*бо илтимосе ё эҳтиёче*); **хоки дари ҷоеро рўфтан** хизмати ҷоеро иҷро

кардан; дар хизмати чое (касе) будан; **дар гӯй**, **девор мегӯяд** одами бефаҳму фаросат аст; **дара (дарро) задам**, **девор кафид** *гуфт*. хангоми чавоби номувофику бемавқеъ додани касе ё акси кореро кардани касе мегӯянд; **агар бемор дуруст шудани бошад**, **табиб ба дари хона меояд** (*зарб.*) дар мавриди нохост омада мондан ё пайдо шудани шахс ё ягон чизи ба он саҳт эҳтиёҷдошта *гуфта* мешавад; **як дари баста**, **сад дари кушода** (*зарб.*) ин чо набошад, чои дигар; ин кас набошад, каси дигар (*дар мавриди дар чое ё аз касе ҳосил нашудани мақсад ва ба чой ё шахси дигар умедворӣ доштан гуфта* мешавад).

ДАР II در пешоянд 1. чои воқеъ шудани ашъ (*дар даруни ё ҳудуди мавзее*) ва маҳалли ба вуқӯъ пайвастанӣ амалро нишон медиҳад, андар: **дар лаби чӯй**, **дар паҳлуи миз**, **дар рӯи миз**. 2. сӯи равона шудани амалро ифода мекунад, ба. 3. замон ва хангоми ба вуқӯъ омадани амалро ифода мекунад: **дар аснои (сӯхбат)**, **дар айёми (чавонӣ)**, **дар вақти (зиндагии касе)**, **дар бачагӣ**, **дар пиронсолӣ**, **дар охири моҳ**, **дар рӯзҳои тобистон**; **дар оянда** минбаъд; **дар як дақиқа** а) дар зарфи як дақиқа; б) зуд, ба тезӣ; 4. *дар ҳолате воқеъ будан ё дар вазъияте гузаштани ҳодисаеро ифода мекунад*: **дар хоб...**, **дар азобу роҳат шарикӣ касе будан**. 5. соҳаи фаъолият ва машғулияти шахсро нишон медиҳад. 6. *пеш аз баъзе феълҳо (хусусан масдарҳо) омада, давомнокии амал ё дар айни ҳол воқеъ гаштани амалро нишон медиҳад*: **дар шоҳмотбозӣ ҳамто надошт**. 6. *пеш аз баъзе феълҳо (хусусан масдарҳо) омада, давомнокии амал ё дар айни ҳол воқеъ гаштани амалро нишон медиҳад*: **гулҳо дар шукуфтан аст...** 7. *дар ҳаياتи як гурӯҳ феълҳои таркибӣ меояд*: **дар воҳима мондан**, **дар ғазаб шудан (омадан)**, **дар ларза андохтан**, **дар ҳайрат гузоштан**, **дар ҳайрат монданд**, **дар ташвиш мондан**: **дар ҳичолат мондан**; **дар бадали...** дар ивази..., ба ивази...; **дар болои...** а) дар хусуси..., дар бораи...; б) дар айни..., дар хангоми..., дар аснои..., дар ҳини...; **дар масофаи...//дар масофати...** ба фосилаи..., ба дурии...; **дар назди...**, **дар пеши...** **дар қарибии...**; **дар пайи...** бо нияти..., дар садади...; **дар сари...** а) дар болои..., болои...; **дар сари кӯҳ**; б) назди..., канори...; **дар сари чашма**; в) дар роҳбарии..., дар роҳбарияти...; **дар сурати...** а) ба шакли...;

хамчун...; б) ба мавриди...; **дар ғояти...** ба дараҷаи баланди...; дар ғояти зебой; **дар қатори...** баробари...; мисли..., монанди...; **дар ҳаққи...** а) дар бораи..., дар хусуси..., оид ба...; б) баҳшида ба...; ба ифтихори...; **дар амал** амалан, ҳақиқатан; **дар воқеъ** ҳақиқатан, воқеан; **дар бар гирифтани** а) дар худ доштан, иборат будан, шомил будан, ҳовии чизе будан; б) фаро гирифтани.

ДАРА I دره водии танги воқеъ дар байни ду кӯҳҳо ё силсилаи кӯҳҳо: **дараи Варзоб**, **дараи Пули Сангин**, **дараи Ниҳон**, **дараи Рашт**.

ДАРА II دره *кит.* шикамбаи чорпоёни хонагӣ.

дарав درو *асоси феъли замони ҳозира аз даравидан.*

ДАРАВ درو бо дос ё мошин буридани алаф, пояи чаву гандум *ва г.* аз киштзор ва марғзор: **вақти дарав**, **дарави дуҷоми юнучқа**, **дарав кардан**, **ба дарав даромадан**; **мошини дарав** механизми махсуси даравкунандаи алаф, чаву гандум *ва г.*

ДАРАВГАР دروگر он ки бо дос ё мошин алаф ва ғалла медаравад, даравкунанда.

ДАРАВГАРӢ دروگرӣ дарав кардан, даравидан; амали даравгар.

ДАРАВИДАН درويدن аз бех буридани алафу ғалла бо досу мошин аз киштзор, дарав кардан; **аз болои шутур алаф даравидан** *гуфт*. манманӣ кардан, лоф задан дар иҷрои коре (*беҳабар аз душвории он*).

ДАРАК I درك 1. хабар, огоҳӣ; **дарак надоштан** аз чизе беҳабар будан аз чизе. 2. *мач.* нишона, асари чизе; **дарак додан** аз чизе, *касе //дараки чизе ё касеро додан* хабар додан аз чои чизе ё касе; **дарак ёфтани** аз чизе, *касе //дараки чизе ё касеро ёфтани* а) аз (дар) кучо будани чизе ё касе огоҳ шудан б) нишонаи чизе ё касеро пайдо кардан; **дарак нашудани** аз *касе, чизе* бедарак шудан, беному нишон шудани касе ё чизе; **аз ҳар дарак** аз ҳар хусус, дар бораи ҳар чиз; **беному дарак шудани** беному нишон шудан; **номаълум ғоиб шудани**, **нест шудани** рафтани; **дарак кардани** чустучӯ кардан, суроғ кардан; пурсидан.

ДАРАК II درك *ниг.* дарча.

ДАРАК III a. درك 1. д. яке аз табақаҳои қаҳан-

- нам; поинтарин табакаи чаҳаннам. 2. *мач*.
чои бисёр нохушоянд.
- ДАРАҚ-ДАРАҚ** درق درق: **дарақ-дарақ ларзидан** *гуфт*. бо тамоми бадан ларзидан, сахт ларзидан (*аз шиддати сармо, вараҷа, ҳаяҷон ва ғ.*).
- ДАРАҚҚОС** درقاس: **дараққос зада ларзидан** *ниг.* **дарақ-дарақ (дарақ-дарақ ларзидан)**.
- ДАРАНГ I** درنگ 1. ист, таваккуф; таъхир, дермонӣ. 2. сустӣ, охистагӣ; *муқоб.* **шитоб; даранг кардан** а) таъхир кардан, дер мондан; б) сустӣ (коҳилӣ) кардан.
- ДАРАНГ II** درنگ *лаҳҷ.*, *ниг.* **дӯғ (дӯғу даранг)**.
- ДАРАНГАС//ДАРАНГОС** درنگس//درنگاس *ниг.* **даранг-даранг; дарангас-дарангас задан** садои дарангдаранг баровардан.
- ДАРАНГ-ДАРАНГ** درنگ درنگ *калимаи тақлиди* овози ба ҳам задани чизҳои калони филизӣ; садои тори соз ва нақора.
- ДАРАНГИДАРАНГ** درنگ درنگ садо ва овози пайдарпайи даранг.
- ДАРАНГӢ** درنگي 1. *кит.* побарҷо, устувор, бо сабот. 2. *мач.* танбалӣ, сусткорӣ.
- ДАРАНГПЕША** درنگ پيشه *кит.* охистакор; *муқоб.* **шитобкор**.
- ДАРАНДА** درنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз даридан; даронанда; бурандаю даранда бо-тадбир, гапдон, кордон (*оид ба зан*). 2. *мач.* ҳайвони ваҳшии хунхор; **даррандаю чаранда** ҳайвоноти ваҳшии хунхор ва алафхор.*
- ДАРАНДАВОР** درنده وار *мисли* даранда, дарандасон, ваҳшиёна.
- ДАРАНДАГӢ** درندگي кирдору рафтори хоси даранда, ваҳшигӣ, ваҳшигарӣ, ваҳшоният.
- ДАРАНДОХТАН** درانداختن 1. сохтан, бунёд кардан. 2. ба миён гузоштан, матраҳ кардан; **аз по(й) дарандохтан** ғалтондан, афтондан, сарнагун кардан.
- ДАРАНДУДАН** دراندودن *кит.* молидан, андовидан, андова кардан.
- ДАРАФЗУДАН** درافزودن 1. афзудан, афзун шудан, зиёд гаштан. 2. афзун намудан, зиёд кардан.
- ДАРАФКАНДАН** درافکندن 1. андохтан; рехтан. 2. берун кардан; афшондан; пошидан.
- ДАРАФРӢХТАН** درافروختن барафрӯхтан, афрӯхтан.
- ДАРАФТОДАН//ДАРАФТИДАН** درافتادن//درافتيدن 1. афтидан, ғалтидан; **ба чанголи касе дарафтодан** ба дасти касе гирифтор шудан, ба дасти касе афтодан. 2. чангу чидол кардан бо касе, даст ба гиребон шудан; часпидан ба касе, часпу талош кардан: **ба касе дарафтодан, бо ҳам дарафтодан**.
- ДАРАФШ** درفش *ниг.* **дирафш**.
- ДАРАФШОНДАН** درافشاندن афшондан.
- ДАРАХТ** درخت растани дарозумре, ки дорои реша, тана, шоҳу барг ва гоҳо мева аст, шачар: **дарахти мевадор, дарахти бесамар (сояафкан), дарахти себ, дарахти тут; долу дарахт** *ниг.* дол; **дарахт дар як чо месабзад (мақ.)** ҳар як кор сабру таҳаммул ва устувориро талаб мекунад; **то шамол набошад, шохи дарахт намечунбад (мақ.)** ҳеч чиз бе сабаб намешавад, ҳар як кор сабабе дорад.
- ДАРАХТАК** درختک *кит.* дарахти хурд, дарахти майда.
- ДАРАХТБУР** درخت بر он ки бо буридану афтондани дарахт машғул аст.
- ДАРАХТБУРӢ** درخت بري буридану афтондани дарахт; амали дарахтбур.
- ДАРАХТДОР** درختدار дорои дарахт: **чои дарахтдор**.
- ДАРАХТЗОР** درختزار чои сердарахт, макони анбӯҳи дарахтон.
- ДАРАХТИСТОН** درختستان дарахтзор, чои сердарахт.
- ДАРАХТСУНБА** درخت سنبه *кит.* 1. эзорсурхак, парандае, ки бо нӯлаш танаи дарахтонро шикоф мекунад. 2. занбӯри сиёҳи калон, ки чӯби хушкро сӯрох мекунад.
- ДАРАХТШИНОӢ** درخت شنائي шинондани дарахт, ниҳолшиноӢ.
- ДАРАЧА** درجه 1. поя, зина; сатҳ, савия: **дараҷаи тараккиёт**. 2. мартаба, рутба; мансаб, мақом. 3. пояи маҳорати хунарманди ягон соҳа; пояи илмӣ: **харроти дараҷаи ша-**

шум, челонгари дараҷаи панҷум, ронандаи дараҷаи якум; дараҷаи номзади (доктори) илм. 4. *риёз.* ҳар яке аз сесаду шаст ҳиссаи доира. 5. *ҷугр.* воҳиди миқёси тӯлу арзи кураи Замин. 6. гуруҳ ё мавқеъ, ки барои баъзе соҳаҳо муқаррар шудааст: **дипломи дараҷаи якум, нишони дараҷаи сеюм, дараҷаи таҳсилот (ибтидоӣ, миёна, олий).** 7. ҳар як ҳиссаи тақсмоти асбобҳои андозгирӣ, мисли ҳароратсанҷ, фишорсанҷ *ва ғ.*: **дараҷаи ҳарорат, дараҷаи хунукии ҳаво, дараҷаи фишори хун.** 8. воҳиди ченаки зичии моеот, баландии спирт ва машруботи спиртӣ. 9. мартаба, бор, дафъа, карат; **як дараҷа** а) як бор, як дараҷа; б) ба ҳар ҳол. 10. *грам.* мафҳуми грамматикӣ хоси ҳиссаҳои сифату зарф, ки вобаста ба доштан ё надоштани пасвандҳои –тар ва –тарин *ва ғ.* аз ҳам фарқ мекунанд: **сифати дараҷаи олий, сифати дараҷаи қиёсӣ, сифати дараҷаи олий; ба дараҷае** а) ба ҳадде; чунон. б) як андоза, андаке, каме; **ба дараҷаи...** ба ҳадди..., то ба ҳадди..., то; **ба дараҷаи даркорӣ** ба қадри кофӣ, ба андозаи зарурат; **ба ин дараҷа** ба ин андоза, ин қадар; чунин; **дараҷа ба дараҷа** тадричан, охира-охира; **ба дараҷаи...** расидан а) ба рутбае расидан; б) ба ҳадде расидан.

ДАРАҶАБАНДӢ *درجه‌بندی* *нав.* ба дараҷаҳо ҷудо кардан, аз рӯи дараҷа ба гуруҳҳо тақсим кардани чизе: **дараҷа кардан.**

ДАРАҶАДОР *درجه‌دار* соҳиби дараҷа, дорони унвони ҳарбӣ.

ДАРАҶАДОРӢ *درجه‌داری* соҳиби мартаба будан, соҳиби унвон будан.

ДАРӢ *а. درب* *кит.* дарвоза; дарвозаи шаҳр ва қалъа; дар.

ДАРБАДАР *دربدر* овора, сарсону саргардон; бехонумон; **ятими дарбадар** ятими бехонумон.

ДАРБАДАРГАРДӢ *دربدرگردی* оворагардӣ, сарсонӣ, бехонумонӣ.

ДАРБАДАРӢ *дербدرӣ* оворагӣ, оворагардӣ, сарсонӣ, саргардонӣ; бехонумонӣ.

ДАРБАДЕВОР *дербдиوار* *ниг.* деворбадевор.

ДАРБАНД *дербнд* 1. танбаи дару дарвоза; лӯкидон, ғалака. 2. роҳи тангу борики душворгузар дар кӯҳҳо, тангно.

ДАРБАНДОН *دربندان* *кит.* 1. муҳосира: **дарбандон кардан** муҳосира; кардан. 2. баста, дарбаста, маҳкам. 3. *маҷ.* сарҳад, худуд.

ДАРБАРГИРАНДА *дербгирنده* *сифати феълии замони ҳозира аз дар бар гирифтани фарогиранда.*

ДАРБАСТА *дербسته* 1. *сифати феълии замони гузашта аз дар бастан;* он чи дараҷаи пӯшида (маҳкам) аст; қуфлзада: **сандуқи дарбаста.** 2. дар паси дари баста, аз назари дигарон ниҳон; **дарбаста мондан** *киноя аз* беодам мондан, бе истиқоматкунанда мондани хоначаю ҷой.

ДАРБАСТАН *дербستن* маҳкам кардан, пӯшидан, бастан: **дида дарбастан.**

ДАРБАЧА *дербچه* дарича, дари хурд.

ДАРБЕӢ *дربه* пина, васла, поргӣ, ямок; **дарбеӢ кардан** ба ҷои даридаи либос ё чизи дигар дӯхтан ё часпондани порае, пина дӯхтан; **дарбеӢи ночаспон** чизи номуносиб, ҳар чизи ноҷӯр.

ДАРБЕӢДОР *дربه‌دار* *ниг.* дарбеӢнок.

ДАРБЕӢНОК *дربه‌ناک* пинадор, ямоқӣ, поргидор.

ДАРБОИСТ *дربايست* *кит.* 1. зарур, лозим, даркор: **дарбоист шудан.** 2. мувофиқ, муносиб, сазовор.

ДАРБОИСТА *дربايسته* *ниг.* дарбоист.

ДАРБОН *دربان* ниғаҳбони дар, дарвозабон, ҳочиб.

ДАРБОНӢ *дербانی* амал ва шуғли дарбон; ҳочибӣ; дарбон будан; **дарбонӣ кардан** дар вазифаи муҳофизи дару дарвозаи ҷое будан; қаровули кардан.

ДАРБОНӢХОНА *дербан‌خانه* ҷое, ки дарбон менишинад.

ДАРБОР *دربار* 1. қасри подшоҳӣ, даргоҳ, боргоҳ. 2. идораи коргузори шоҳу амир, девони салтанат; **вазири дарбор** мутасадди идораи дарбор.

ДАРБОРӢ *дербарӣ* 1. *мансуб ба дарбор:* адабиёти дарборӣ. 2. *таър.* мулозим ва ходими дарбори подшоҳ, аҳли дарбор (*ба ин маъно асосан дар шакли чамъ – дарбориён меояд*).

ДАРБОФТАН درباختن дарҳам танидан, дарҳам пайвастан ва васл кардан.

ДАРБОХТАН درباختن 1. бозӣ кардан, бозидан. 2. бохтан, бой додан. 3. *мач.* сарф кардан, харч кардан; **умр дарбохтан** умр сарф кардан; беҳуда умр гузаронидан.

ДАРВЕЗА درويزه *кит., ниг.* дарюза.

ДАРВЕЗАГАРӢ درويزه گرى *кит. ниг.* дарюзагарӣ.

ДАРВЕШ درويش 1. пайрави тасаввуф ва фирқаҳои он. 2. нодор, бенаво; қашшоқ, фақир; тихидаст, фурутан. 3. *кҳн.* қаландар, сӯфӣ, зоҳид, гӯшанишин: **то шаҳре насӯзад, кабоби дарвеше напазад** (*зарб.*).

ДАРВЕШДӢСТ درويش دوست *ниг.* дарвешнавоз.

ДАРВЕШӢ درويشى 1. *мансуб ба дарвеш.* 2. камбағалӣ, фақирӣ, бенавоӣ. 3. қаландарӣ: **либоси дарвешӣ, сӯтаи дарвешӣ, хиркаи дарвешӣ.**

ДАРВЕШНАВОЗ درويش نواز он ки ба фақирон, нодорон ва бенавоён ғамхориву меҳрубонӣ зоҳир мекунад.

ДАРВЕШНАВОЗӢ درويش نوازي меҳрубонӣ ва ғамхорӣ нисбат ба бенавоён.

ДАРВЕШНАМО درويش نما он ки намуди зоҳирии монанди дарвеш дорад, он ки худро дарвеш вонамуд месозад.

ДАРВЕШОНА درويشانه ба монанди дарвеш, мисли дарвеш; фақирона, ҳақирона, камбағалона: **кулбаи дарвешона.**

ДАРВЕШПАРВАР درويش پرور *ниг.* дарвешнавоз.

ДАРВЕШСИРАТ درويش سيرت бо сират ва сифати дарвешӣ, дарвешсифат.

ДАРВЕШСИФАТ درويش صفت дорои ахлоқ ва тинати дарвешӣ, дарвешсифат.

ДАРВЕШСИФАТӢ درويش صفتي дарвешсифат будан.

ДАРВОЗА دروازه 1. дари калони ҳавлӣ, сарой, қалъа, шаҳр *ва г.* (*одатан дутабақа*). 2. банди тахтагини об дар наҳрҳои калон ва каналҳо, тахтavarғ. 3. *варз.* ду паҳлӯчӯбу як болочӯби тӯрбаста барои зада даровардани тӯб дар бозиҳои футбол, гандбол *ва г.* 4. *мач.* даромадгоҳ; гузаргоҳ; **овозаю дарвоза** ҳангома, гулгула; шоеа; **овозаю дарвоза кардан**

ҳангома (гулгула) андохтан; машҳур кардан, ба ҳама маълум кардан; **дарвоза ба рӯи касе кушодан** роҳи саодатро ба рӯи касе боз кардан.

ДАРВОЗАБОН دروازه بان 1. посбони дарвоза, қаровули дарвоза. 2. *варз.* бозигаре, ки дар футбол, хоккей *ва г.* дарвозаро муҳофизат мекунад.

ДАРВОЗАБОНӢ دروازه باني *варз.* кор ва амали дарвозабон, дарвозабон будан.

ДАРВОЗАДОР دروازه دار дорои дарвоза; дарвозабон.

ДАРВОЗАХОНА دروازه خانه долони паси дарвозаи ҳавлиҳои бузург ва қалъаҳо, қисми болаш пӯшидаи паси дарвоза.

ДАРВОЗӢ دروازي 1. *мансуб ба Дарвоз.* 2. сокини ноҳияи Дарвоз, аҳли Дарвоз.

ДАРВОИСТ دروايست *ниг.* дарбоист.

ДАРВОИСТАН دروايستن *ниг.* дарбоистан.

ДАРВОХ درواخ *кит.* 1. ҳолати беҳбудии баъд аз беморӣ, сихат ёфтани, беҳ шудан; тандуруст, сихат. 2. *мач.* маҳкам, мазбут; далер, шучоъ.

ДАРГАҲ در گه *ниг.* даргоҳ.

ДАРГАҲӢ در گهي *ниг.* даргоҳӣ.

ДАРГАШТА در گشته аз байн рафта, зеру забаршуда, харобшуда.

ДАРГАШТАН در گشتن 1. дигаргун шудан, тағйир ёфтани. 2. ғалтидан, фуру ғалтидан.

ДАРГИР در گير гирифтдор, машғул; **даргир шудани сӯҳбат** гарм шудани сӯҳбат, авҷ гирифтани сӯҳбат; **тарафҳои даргир** тарафҳои муқобили ҳам.

ДАРГИРАНДА در گيرنده *сифати феълии замони ҳозира аз даргирифтани;* оташ гиранда, оташзо; сӯзанда, оташ.

ДАРГИРИФТА در گرفته *сифати феълии замони гузашта аз даргирифтани.*

ДАРГИРИФТАН در گرفتن 1. афрӯхтан, шӯълавар шудан, фурузон шудан (-и оташ, чароғи барқӣ); сӯхтан, аланга гирифтани; **даргирифтани равған** аз шиддати оташи зери дег ба сӯхтан сар кардани равған (*дар вақти доғ кардан*). 2. *мач.* оташин шудан, шӯрида раф-

- тан, якбора дар қаҳр шудан. 3. *мач.* мувофик омадан, тасфидан, авч гирифтан (-и сӯҳбат).
- ДАРГИРӢ** *درگیری* 1. *исми амал аз даргирифтан*; гирифтор ва машғул будан. 2. гирифторӣ. 3. *нав.* задухӯрд, афтударафт. 4. ихтиллофи назар ва мушочара.
- ДАРГИРОНДАН** *درگراندن* *тарзи бавоситаи даргирифтан*: гулхан даргирондан, чароғ даргирондан, сигор даргирондан; оташ даргирондан оташ афрӯхтан.
- ДАРГИРОНИДАН** *درگرانیدن* *ниг.* даргирондан.
- ДАРГОҲ//ДАРГАҲ** *درگاه//درگه* 1. дамғахи дар; остона. 2. *ниг.* дарбор. 3. хонаи одамони бузургу обрӯманд, ҳавлии калон: **хизмати даргоҳи касеро кардан**.
- ДАРГОҲӢ** *درگاهی* *марбут ба даргоҳ*.
- ДАРГОҲНИШИН** *درگاه‌نشین* 1. *кит.* остонашин. 2. *мач.* ҳақир, хоксор.
- ДАРГУЗАР** *درگذر* гузаранда, гузарон; зудгузар: **абри даргузар, борони даргузар**.
- ДАРГУЗАРОНИДАН** *درگذرانیدن* даргузарондан, гузаронидан.
- даргузашт** *درگذشت* *асоси замони гузашта аз даргузаштан*.
- ДАРГУЗАШТ** *درگذشت* марг, вафот, фавт, мурдан.
- ДАРГУЗАШТА** *درگذشته* *мач.* он ки аз дунё гузаштааст, фавтида, вафоткарда.
- ДАРГУЗАШТАН** *درگذشتن* 1. *ниг.* гузаштан; **аз даъво даргузаштан** аз даъво даст кашидан, аз баҳри даъво баромадан. 2. *мач.* аз олам гузаштан, вафот кардан, мурдан.
- ДАРГУСЕХТАН** *درگسیختن* пора шудан, гу-сехтан.
- ДАРҒ** *درغ* *ниг.* дарғот.
- ДАРҒАЗАБ** *درغضب* ғазабнок, хашмгин, қаҳролуд.
- ДАРҒОТ** *درغات* банди об, банди пеши оби дарё, наҳр ё чӯйҳои калон; дарвозаи обпарто, садди даричадор; **дарғот сохтан** бастании пеши оби дарё.
- ДАРҒОТПУЛӢ** *درغاتپولی* *таър.* маблағе, ки барои истифодаи оби ба воситаи дарғот

чоришуда пардохт мегардид.

ДАРҒОТСОЗӢ *درغات‌سازی* сохтмон ва бунёди банди об.

ДАРД *درد* 1. хисси нохушии ягон узв, ранҷ, озор, азият: **дарди чонгудоз, дарди чонкоҳ, ба дард даромадан, ба дард тоқат кардан**. 2. беморӣ, касалӣ, мараз: **дарди гулӯ, дарди дандон, дарди чашм; дард дигар, ачал дигар** (*зарб.*); **дард гирифтан** сар шудани дард (*мас., таваллуд*); **дард кардан** ба дард омадан (-и узве); **дард кашидан** азоб кашидан, гирифтори азият будан (*дар натиҷаи беморие*). 3. *мач.* азоби рӯҳӣ, алам, ғаму ғусса; фикру ёди аламноки касе ё чизе. 4. мушкилот; дармондағӣ, эҳтиёҷ; **дарди бахайр** а) беморие, ки илочу дармон дорад, касали бехатар; б) ҳодиса ё ҳолати ногуворе, ки чора дорад, *муқоб.* **дарди бедаво; дарди бедаво** а) беморие, ки бо даво сиҳат намеебад, касалии дармоннопазир; б) *киноя аз* ҳодисаи ноилоҷ, ҳолати ногуворе, ки аз он чораи халосӣ нест; **дарди дил** а) бемории дил; б) *мач.* ғаму ғусса, ҳасрат; **дарди сар** а) хисси озори сар аз ягон иллат ё таъсир, судоъ; б) *киноя аз* ташвиш, заҳмат; чиз ё ҳодисае, ки боиси ташвишу саргардонӣ мешавад; **дарди ҳарина** *ниг.* **дарди бедаво; дарди бадро давои бад** (*зарб.*) мукофоти амали бад бадӣ аст; бо бадон бояд рафтори бад кард; *муқ.* **давои қурут – оби чӯш; дарди кампир – ғуза** (*зарб.*) ҳар касе мувофиқи ҳоли худ эҳтиёче дорад; **дард кам, дарди сар кам** (*зарб.*) дар мавриди халос шудан аз ягон кор ё чизи ташвишноқ гуфта мешавад; **дарди дарунӣ** ғаму андӯҳи ботинӣ; **дарди ишқ** савдои ишқ; ғаму ташвиши ошиқӣ; **ба дарди касе даво** (**дармон, марҳам**) шудан ҳоҷати касеро баровардан, эҳтиёҷи касеро бартараф кардан; **ба дарди касе хӯрдани чизе** ба эҳтиёҷи касе даркор шудани чизе; **дарди дил кардан** ҳасрат кардан, ғаму ғуссаи худро изҳор кардан; дил холи кардан; рози дил гуфтан; **дарди сар додан касеро** касеро ташвиш додан, бесаранҷом кардан

ДАРДАМ *دردم* дарҳол, даррав; ҳамин дам, ҳамин ҳоло.

ДАРДАМИДА *دردمیده* дамида, пуфкарда, ва-рамкарда.

ДАРДАМИДАН *دردمیدن* *кит.* пуф кардан; дамидан (-и бод), вазидан.

ДАРДАНГЕЗ دردانگيز ангезандаи дард, дарднок, дорои дард.

ДАРДАРАК دردرک коғазии тунуки борике, ки ба ресмон кашида барои садо додан ба сари бодбарак таранг мебаранд.

ДАРДАФЗО دردافزا афзункуандаи дарду ғам.

ДАРДБОР دردبار маҷ. бисёр ғамангез ва дарднок, ғамбор.

ДАРДЗАДА دردزده пурдард, ба дарди бисёр гирифторм шуда.

ДАРДКАШ دردکش 1. дардманд, ранҷур. 2. ба дарду беморӣ тобовар.

ДАРДКАШИДА دردکشیده он ки дарду ранҷу азобҳои бисёр дидааст.

ДАРДКАШИ دردکشی 1. исми амал аз дард кашидан; дардмандӣ, беморӣ. 2. ранҷурӣ, азобкашӣ.

ДАРДМАНД دردمند 1. гирифтори дард, бемор, касал; серкасал, иллатӣ. 2. маҷ. ғамгин, андӯхгин, ғамзада, аламнок; **дили дардманд** а) дили иллатнок, қалби бемор; б) маҷ. дили ғамзада, дили пурдарду алам; **дардманди ишқ** гирифтори ишқ, мубталои ишқ, ба савдои ишқ гирифторм шуда.

ДАРДМАНДӢ دردمندی дардманд будан, дард доштан; беморӣ, касалӣ, ранҷурӣ.

ДАРДМАНДОНА دردمندانه 1. ба ҳолати дардманд, дардманднамо. 2. маҷ. маҳзунона, ғамгинона.

ДАРДНОК دردناк 1. ба дард гирифторм, дардолод, бодард. 2. пурдарду алам, аламнок; **охи дарднок** охи пурсӯзу гудоз.

ДАРДНОКАРДАНӢ دردناکردنى озорнопазир, озорро ҳис накунонда.

ДАРДО دردا *нидо* афсӯс!, дарего!, ҳайфо!

ДАРДОВАР دردآور 1. озордиҳанда, азобдиҳанда, касалиовар: **микробҳои дардовар**. 2. аламнок, хузнангез; пурсӯзу гудоз; рикқатовар.

ДАРДОДАН دردادن *ниг.* додан; **тан дардодан** таслим шудан.

ДАРДОЛУД دردآلود дарднок, аламнок.

ДАРДОМЕЗ دردآمیز дарднок, омехта бо дард.

ДАРДОР دردار он чи дари даромад ё баромад дорад, дорои дар.

ДАРДОШНО دردآشنا он ки дарду аламро аз сар гузаронидааст, ранҷида, дардкашида.

ДАРДПАРВАР دردپرور *кит.* афғор, дилафғор; ғамгин, ранҷур.

ДАРДХАНД دردخند *кит.* хандаи зӯрбазӯракии маҳзунона.

ДАРДЧИН دردچين *маҷ.* бартарафкунондаи дард, муноси ғамхор.

ДАРДШИНОС دردشناس *нав.* он ки дарду иллатро ташҳис дода метавонад.

ДАРЕВОС دريواص *кҳн.* 1. чорчӯбаи дар (болодарӣ, ду паҳлӯдарӣ ва остона). 2. танба, чӯбе, ки барои бастании дар ба пушти он монанд.

ДАРЕҒ دريغ 1. хайф, афсӯс. 2. афсӯсхӯрӣ, пушаймонӣ, надомат. 3. *нидо* хайфо!, эҳ афсӯс! (*изҳори таассуф ва тараҳҳум*): э (**х**) **дарег!**, **хай дарег!**, **сад дарег!**; **дарег доштан** хайф шумурда худдорӣ қардан аз додан ё сарф намудани чизе (*чӯзъи феълӣ беиштар дар шакли инқорӣ меояд*); **дарег қардан** *ниг.* **дарег доштан**; **ҷонро дарег надоштан** ҷони худро эҳтиёт нақардан; аз баҳри ҷон гузаштан (*дар роҳи чизе*).

ДАРЕҒГӢ دريغگويى афсӯсхӯрӣ; ҳасрат.

ДАРЕҒО دريغا *нидо* хайфо!, хай дарег!, эҳ афсӯс!; **во дарего!** во ҳасрато!, э вой!

ДАРЕҒОГӢ (Ӣ) دريغگويى *кит.* афсӯсхӯранда, ҳасрату надоматкунонда.

ДАРЕ دريا 1. оби қалони равоне, ки маҷрои табиӣ дошта, манбаи асосиаш боришот аст, рӯд, наҳр: **дарёи Варзоб**, **дарёи Вахш**, **дарёи Сир**. 2. *кҳн.* баҳр; **дарёи Хазар** баҳри Каспий; **аз дарё қатра баҳшидан** аз бисёре каме додан (*аз гояти мумсикӣ ва хасисӣ*); **ба лаби дарё ташна бурда**, **ташна овардан** ниҳоят пухтаю зирак будан, дар пухтақорӣ беназир будан; **ба дарёи хаёл ғарқ шудан** (**ғӯтидан**, **фуру рафтан**) // **ғарқи дарёи хаёл гардидан** бо хаёлу андешаи бисёр банд шудан.

дарёб درياب *асоси замони ҳозира ва сигаи амр* аз дарёфттан; **дарёб қардан** дарёфттан.

ДАРЕБАНДА دريابنده дорои тавоноии дарку

- фаҳмиш, бохуш, бофаросат.
- ДАРЁБАНДАГӢ** *дарёбандگی* дорои тавоноии дарёфтан, бохушӣ, бофаросат будан.
- ДАРЁБОД** *дарёباد* *кит.* заминҳои канори дарё, ки хангоми обхезӣ зеро об мемонанд.
- ДАРЁБОР** *дарёбар* *кит.* 1. канори дарё, сохил, лаби дарё. 2. бандар, шаҳри канори дарё. 3. *мач.* бисёр боранда.
- ДАРЁВАШ** *дарёваш* *кит.* дарёмонанд, ба сони дарё, монанди дарё.
- ДАРЁГАРД** *дарёгард* *ниг.* дарёнавард.
- ДАРЁГАРДӢ** *дарёгарدی* *ниг.* дарёнавардӣ.
- ДАРЁДАМКАШ** *дарёдамکش* 1. дар афсонаҳо паҳлавоне, ки дарёро бо як нафас дам кашада мехушконад. 2. *мач.* бисёрнӯшандаи шароб, шаробхӯри гузаро; он ки зиёд нӯшида, дер маст мешавад.
- ДАРЁДАРКАШ** *дарёдарکش* *ниг.* дарёдамкаш.
- ДАРЁДИЛ** *дарёдил* 1. *киноя аз* ҳимматбаланд, ҷавонмард, олиҳиммат. 2. *мач.* он ки ҳар гуна ғаму андӯхро ба дили худ роҳ намендихад; он ки аз чизҳои майдаю камарзиш ғамгин намешавад.
- ДАРЁДИЛӢ** *дарёдилӣ* ҳимматбаландӣ, олиҳимматӣ, ҷавонмардӣ.
- ДАРЁДИЛОНА** *дарёдилانه* ҷавонмардона, олиҳимматона.
- ДАРЁӢ** *дарёӣ* *мансуб ба* дарё; дуздони дарёӣ дуздони дарёгард.
- ДАРЁКАШ** *дарёкаш* *кит. ниг.* дарёдамкаш 2.
- ДАРЁНАВАРД** *дарёнавард* баҳрпаймо, маллоҳ.
- ДАРЁНАВАРДӢ** *дарёнаварدی* баҳрпаймоӣ, маллоҳӣ.
- дарёфт** *дарёфт* *асоси замони гузашта аз дарёфтан.*
- ДАРЁФТ** *дарёфт* 1. фаҳмиш, фаҳм, дарк, кашф, сарфаҳм рафтани, аз чизе пай бурдан; **назар ба дарёфти...** аз рӯи фаҳмиши... 2. бозёфт; гирифтани, пайдо кардани, ба даст даровардани чизе; **дарёфти маблаге; дарёфт кардан** *ниг.* дарёфтан.
- ДАРЁФТАН** *дарёфтан* 1. ёфтан, пайдо кардан, ба даст овардан. 2. пай бурдан, дарк кардан,

фаҳмидан чизеро. 3. *мач.* расидан ба чизе: **дарёфтани базме, сӯхбати касеро дарёфтан, дарёфтани савоби коре.** 4. дучор омадан, дидан, рӯ ба рӯ шудан (*бо касе дар ҳолате*).

ДАРЁЧА *дарёچه* дарёи хурд, рӯди хурд: **дарёчан шӯхи кӯҳӣ.**

ДАРЁШИНОС *дарёшинос* *нав.* он ки дарёву баҳрхоро таҳқиқ мекунад, баҳршинос.

ДАРЁШУКӢ *дарёшкوه* *кит.* босалобат, пуршукӯх.

ДАРЗ *дарз* 1. ҷои ба ҳам дӯхтаи қисмҳои либос, ҷоки дӯхташудаи либос ва дигар чизҳо; ҷои пайванди ду чиз. 2. шикоф, роғ, сӯроҳ; ҷок, тарқиш, кафидагӣ (*дар чизе*); **дарзу дӯз** либосдӯзӣ, ҷокдӯзӣ; **дарз дӯхтан** либос дӯхтан, ҷок дӯхтан. 3. *тиб.* ҷои пайванди устухонҳои косохонаи сар ба сурати хати борик.

ДАРЗА *дарзе* банди алафу пояҳои ғалладонаи даравқарда, ҳезум, беда *ва ғ.*, даст, қабза: **як дарза беда, дарза бастан.**

ДАРЗАБАНД *дарзебند* он ки бо дарза бастан машғул аст, шахсе ки дарза мебандад.

ДАРЗАДАН *дарзदन* *ниг.* задан; оташ дарзадан оташ афрӯхтан; сӯзондан, оташ задан.

ДАРЗДӢ *дарздوز* *ниг.* дӯзанда.

ДАРЗДӢ *дарздوزӣ* 1. *исми амал аз дарз дӯхтан;* либосдӯзӣ, ҷокдӯзӣ, дӯзандагӣ: **мошинаи дарздӯзӣ.** 2. касб ва амали дарздӯз; **дарздӯзӣ касона** дӯхтани либоси дигарон (*ба музд*); **дарздӯзӣ қардан** бо дӯзандагӣ машғул шудан, либосдӯзӣ қардан.

ДАРЗИГӢ *дарзигӣ* *кит.* дӯзандагӣ.

ДАРЗӢ *дарзі* *кит.* дӯзанда.

ДАРЗМОЛ *дарзмал* абзори дарзмол қардани либос, утӣ: **дарзмол қардан.**

ДАРИДА *дариде* *сифати феълӣ* замони гузашта аз даридан; порашуда, қандагӣ, ҷокшуда: **кафши дарида, либоси дарида.**

ДАРИДАГӢ *даридگی* *шакли дигари сифати феълӣ* замони гузашта аз даридан.

ДАРИДАДАҲАН *даридهدهن* *кит.* киноя аз одаме, ки даҳонаш бефаровез аст, бадгап, беандеша гапзананда.

ДАРИДАДАҲОН دریدهدهان *ниг.* даҳандарида.

ДАРИДАЛИБОС دریدهلباس *ниг.* даридачома.

ДАРИДАН دریدن 1. пора шудан, чок шудан. 2. пора кардан, чок кардан, дарондан: **даридани кафш**, **даридани либос**; **то даридани пардаҳои гулӯ** то аз овоз мондан, то хирри шудан.

ДАРИДАЧОМА دریدهجامه он ки чомаи дарида дар бар дорад; даридалибос, жандапӯш.

ДАРИЗАБОН دری زبان он ки забонаш дарист, форсизабон, тоҷикзабон.

ДАРИХОНА دریخانه *таър.* маросими тантананоки қабул (бо ҷазодиҳиҳои намоишкоронаш) дар дарбори амири Бухоро, ки амир дар ин вақт дар пеши остонаи дари саломхонаи арк менишастааст.

ДАРИЧА دریچه 1. *шакли тасғири дар:* **даричаи кафас**. 2. тирезачаи хонаҳои қадимӣ, ки бо табақаҳои тахтагӣ пӯшонида мешуд ва рӯзона кушода мемонданд, ки вазиғаи тирезаро адо мекард; тирезаи хурд, равзана; **аз дар даромада**, **аз дарича баромадан** // **аз дар омада**, **аз дарича рафтани киноя аз зуд омада рафтани**; пайдо шуда зуд нест шудан.

ДАРИЧАДОР دریچهدار дорои дарича, равзанадор.

ДАРИ I دری *мансуб ба дара;* **кабки дарӣ** навъе аз чинси кабки хушхон.

ДАРИ II دری забони форсию тоҷикии адабӣ, ки аз асрҳои VIII-IX сар карда дар Мовароуннахр ва Хуросон нашъунамо ёфт ва дар давраҳои баъд ба дигар сарзаминҳо паҳн шуда, асос ва намунаи забони адабии тоҷикӣ гардид; беҳтарин намунаҳои ин забон асарҳои адибони асрҳои X-XI, ҳамчун Рӯдакӣ, Дакикӣ, Фирдавсӣ, Балғамӣ, Берунӣ, Ибни Сино ва дигарон ҳисоб шуда, дар давраҳои баъдина устодони каломи бадеъ, монанди Саъдӣ, Ҳофиз, Камол, Ҷомӣ ва дигарон низ забони осори худро забони дарӣ номидаанд ва ба такмил ва ғанӣ гардонидани он кӯшидаанд; имрӯз яке аз ду забони расмии Давлати Ислонии Афғонистон забони дарӣ номида мешавад.

ДАРК *a.* درك фаҳмиш, дарёфт; **дарки дониш** аз худ кардани дониш; **дарк кардан (намудан)**

дарёфтани, фаҳмидани, сарфаҳм рафтани, доништан.

ДАРКАРДАН در کردن *кит.* даровардан, ҷой гиридан, дохил кардан.

ДАРКАШИДАН در کشیدن 1. якбора нӯшидан, бо як дам нӯшидан, тамоман нӯшидан, дам кашидани: **ҷойники ҷойро даркашидан**. 2. чизеро ба чизе кашидани ё пӯшонидани: **даркашидани пӯст ба доира ё нақора**, **даркашидани тӯр ба элак ва ғ.**; **сар аз итоат даркашидан** аз итоат сар тофтани, нофармонбардорӣ кардани.

ДАРКОР در کار 1. лозим, зарур; **даркору но-даркор** лозиму нолозим, бозарурату безарурат; бомавриду бемаврид. 2. *ҳамчун калимаи модальӣ баъд аз феъл (аорист) омада*, ба он тобиши эҳтимолият ва тахминиро илова мекунад: **ҳозир омадан даркор**.

ДАРКОРӢ در کاری 1. зарурӣ, лозима: **китоби даркорӣ**, **одами даркорӣ**. 2. чизи даркорӣ, чизи зарур ба коре, лавозимот; **ба кадри (дарачаи) даркорӣ** ба кадри кифоя, ба дараҷаи кофӣ.

ДАРКУШО در کشا 1. бозкунандаи дар. 2. *маҷ.* мушқилкушо.

ДАРКУШОДА در کشاده ҷои дараши барои даробаро кушода, ҷои даробарояш бемалолу номаҳдуд, *муқоб.* **дарбаста**.

ДАРКУШОӢ در کشائی 1. боз кардани дари баста. 2. *маҷ.* мушқилкушоӣ, аз байн бурдани саҳтиҳо.

ДАРКӢБӢ در کوبی *исми амал аз дар* **кӯфтани**; кӯфтани дар, тақ-тақи дар.

ДАРКӢШИДАН در کوشیدن кӯшидан, талош кардан, саъй кардан.

ДАРКШАВАНДА درکشونده *фалс.* қобили дарк, фаҳмидашаванда.

ДАРКШАВАНДАГӢ درکشوندگی *фалс.* қобили дарк, фаҳмидашаванда будани: **даркшавандагии қонунҳои табиат**.

ДАРМАНА درمنه *бот.* навъи гиёҳи худрӯй, ки аз он барои нест кардани кирми меъдаву рӯда ва табобати домана, безгак *ва ғ.* дору тайёр мекунанд.

ДАРМИЁН درمیان он ки восита шуда, аз касе ба касе пул қарз гирифта медиҳад; миёнарав,

миёнҷӣ, восита: **дармиён шудан**.

ДАРМИЁНИ *درميانی* миёнаравӣ, воситаҷигӣ, миёнҷигӣ.

ДАРМОН *درمان* 1. дору, даво: **дорую дармон**; **дармон ёфтан** шифо ёфтан, сиҳат шудан. 2. *мач.* чора, илоч, тадбир. 3. *гуфт.* қувват, мадор, тобу тавон; **дармон (на) доштан** тобу тавон (на)доштан.

ДАРМОНБАХШ *درمانبخش* шифобахш.

ДАРМОНГАР *درمانگر* 1. он ки ё он чи ки ба бемориҳо дармону даво аст. 2. *мач.* мушкилкушо, бартарафқунандаи душвориҳо мушкилиҳо.

ДАРМОНГАРӢ *درمانگری* табобат, муолича, амал ва кори дармонгар.

ДАРМОНГОҲ *درمانگاه* шифохона, табобатгоҳ.

ДАРМОНГОҲӢ *درمانگاهی* *марбут ба дармонгоҳ.*

ДАРМОНДА *درمانده* 1. *сифати феълии замони гузашта аз дармондан.* 2. *мач.* ноилоҷмонда; очиз, нотавон; мӯхтоҷ, бечора фурӯмонда.

ДАРМОНДАГӢ *درماندگی* 1. *шакли сифати феълии замони гузашта аз дармондан.* 2. *мач.* ҳолати ба танг афтодагӣ, гирифторӣ ба ҳоли бад, ноилоҷӣ; очизӣ, нотавонӣ; мӯхтоҷӣ, бечорагӣ.

ДАРМОНДАН *درماندن* 1. банд шудан, андармон шудани чизе ба чизе ё дар ҷо; гирифтор шудан: **дармондани мошин дар лой, дармондани моҳӣ дар тӯр.** 2. *мач.* ночор мондан, дар ҳолати ноилоҷӣ мондан. 3. *мач.* дар баёни матлабе ё додани ҷавоби муносибе очиз мондан, музтар шудан; **гап дар гулӯ дармондан**, якбора аз гап бозистодан.

ДАРМОНӢ *درمانی* *марбут ба дармон*; табобатӣ.

ДАРМОННОПАЗИР *درمانناپذیر* давонопазир, бедаво, бедармон: **дарди дармоннопазир.**

ДАРМОНОНДАН *درماناندن* 1. *тарзи бавоситаи дармондан.* 2. очиз кардан (*дар коре*); гирифтор кардан (*ба ҳоли бад*).

ДАРМОНПАЗИР *درمانپذیر* давопазир, муоличашаванда, шифоёбанда.

ДАРНАВАРДИДАН *درنوردیدن* *кит.* 1. печидан, лӯлапеч кардан (*коғазро*); печонда мондан

(*палосро*). 2. тай карда гузаштан (*роҳро*). 3. *мач.* ба сар бурдан, ба охир расидан; тамом кардан.

ДАРНАВАШТАН *درنواستن* *ниг.* дарнавардидан.

ДАРНАГИРАНДА *درنگیرنده* носӯз, насӯзанда.

ДАРНАМУДАН *درنمودن* *кит.* зоҳир намудан, намудор кардан, нишон додан.

ДАРНИГАРИСТАН *درنگرستان* нигаристан, нигоҳ кардан, бо диққат нигоҳ кардан.

ДАРНИҲОДАН *درنهادن* ниҳодан, гузоштан.

ДАРНИШАСТАН *درنشستن* нишастан; фурӯ рафтан.

ДАРНИШОНДАН *درنشاندن* нишондан, шинондан.

ДАРНОГИР *درناگیر* носӯз, насӯзанда.

ДАРНОГИРӢ *درناگیری* насӯзандагӣ, носӯзӣ;

даро *در* *асоси замони ҳозира ва сиами амр аз даромадан*;

ДАРО(Ӣ) *در(ای)* *кит.* зангӯлаи шутур, ҷарас, занг.

ДАРОБАРО *درا برا* даромадану баромаданҳои зиёд; рафтуо, омадурафт: **даробаро доштан, даробаро кардан.**

ДАРОВАРДАН *درآوردن* 1. дохил кардан, дарун кардан, ворид сохтан, *муқоб.* **баровардан**; **чуфт даровардан** чуфтро ба замини кишт дохил кардан. 2. *ҳамчун феъли ёридиханда дар таркиби ибораҳои мухталиф омада, маъноҳои овардан ва андохтанро медиҳад:* **ба кор даровардан, ба ларза даровардан, ба роҳ даровардан, ба тартиб даровардан; аз по даровардан** афтондан, ғалтондан; **ба итоати худ даровардан** мутеъ кардан, тобеъ қунонидан; **сар даровардан** даромадан, дохил шудан (*хусусан бе иҷозат*).

ДАРОВЕХТА *درآویخته* *сифати феълии замони гузашта аз даровехтан*; овезоншуда; часпида; доругиркарда.

ДАРОВЕХТАН *درآویختن* бо даст часпидан ба касе ё чизе, доругир кардан.

ДАРОГАНДА *درآگنده* *сифати феълии замони гузашта аз дарогандан*; пур, анбошта, саршор.

ДАРОГАНДАН *درآگندن* *кит.* огандан, чизеро бо

чизе пур кардан, дарокандан.

ДАРОДАРО داردارا *гуфт.* назди даромадгоҳ, қарибии даромадгоҳ: **дародарои деҳа.** 2. саршавӣ, оғоз, аввалҳо (*доир ба фасли сол, моҳ ва ғ.*): **дародарои зимистон.**

ДАРОЗ دراز 1. дорои тӯл ва ё баландии зиёд; тавил, муқоб. **кӯтоҳ:** **куртаи дароз, мӯи дароз, риши дароз, остини дароз.** 2. баланд: **қад(д)и дароз.** 3. қадбаланд, қоматбаланд, навча. 4. тӯлонӣ, давомнок, зиёд (*оид ба вақт*): **умри дароз; умри дароз дидан** солҳои зиёд зинда будан; **умри дароз хостан** ба касе дер зинда мондани касеро орзу кардан. 5. кашада, кашолёфта; маддор: **садоноки дароз, дароз талаффуз кардани овоз, ҳичо ва ғ.** 6. *мач.* тамом, пурра: **зимистони дароз, рӯзи дароз, соли дароз, шаби дароз; роҳи дароз** роҳи дур; **дуру дароз** а) фосилааш зиёд: **роҳи дуру дароз;** б) давомнок, бардавом, тӯлонӣ, кашолёфта, дарозмуддат; муддати зиёд: **бемории дуру дароз, дуру дароз сӯхбат кардан, дуру дароз ба як нукта нигоҳ карда мондан; дароз кардан** а) зиёд кардан (*мӯҳлатро*), тамдид кардан; б) кашол додан, тӯл кашондан (*гапро*); в) гирифта додан, чизеро ба касе додан; **дароз кашидан** а) тӯл кашидан, кашол ёфтан; б) ёзида хобидан; **дароз шудан** а) ба сӯи чизе ёзидан: **дароз шуда, китобро аз рӯи миз гирифтан;** б) давом кардан, кашол ёфтани қорре; в) тӯл кашидан (*ба дарозӣ*), кашада шудан; **дасти ёрӣ дароз кардан** ёрӣ додан, мадад расондан; **нафаси дароз кашидан** нафаси чуқур кашидан, сандуқи синаро пур карда нафас гирифтан; **дарозро монун кӯтоҳро бур** (*зарб.*) дар мавриди ба ҷои гунаҳгор бегуноҳро ҷазо додан, қори нуқсондорро як сӯ монда, бенуқсонро бад гуфтан *ва ғ.* гуфта мешавад.

ДАРОЗАК درازک каме дароз, андаке кашолёфта (*ба тӯл*), дарозшакл.

ДАРОЗБИНИ درازبینی *ниг.* бинидароз.

ДАРОЗБОЛО درازبالا *қит.* қоматбаланд, қаддароз, дарозқад.

ДАРОЗГАПӢ درازگپی гапу суханро дароз кардан, дарозгӯӣ.

ДАРОЗГАРДАН درازگردن *ниг.* гардандароз.

ДАРОЗГӢӢ درازگوئی матлаб ва мақсадро бо тафсил ва ҷузъиёташ баён кардан,

дарозгапӣ.

ДАРОЗГӢӢШ درازگوش 1. дорои гӯши дароз. 2. *мач.* хар, маркаб. 3. *мач.* харгӯш.

ДАРОЗДАСТ درازدست 1. *ниг.* дастдароз. 2. *мач.* бодавлат, пулдор; тавоно, кодир.

ДАРОЗДАСТА درازدسته *ниг.* дастадароз.

ДАРОЗДАСТӢ درازدستی 1. тавоноӣ, қудрат. 2. зулм, тааддӣ (*дар ҳаққи қасон*) дастдарозӣ; даст дароз кардан ба мол ё номуси дигарон.

ДАРОЗДОМАН درازدامن дорои домани дароз.

ДАРОЗДУМ درازدم *ниг.* думдароз.

ДАРОЗӢ درازی 1. дароз будан; *муқоб.* **кӯтоҳӣ.** 2. тӯл, қад: **ба дарозии як оршин; ба дарозии роҳ** қад-қадӣ роҳ. 3. тӯлонӣ будан; бардавомӣ, дарозмуддатӣ: **дарозии умр, дарозии шаби хичрон; рӯзҳо ба ниҳоятӣ дарозӣ расида буданд.**

ДАРОЗКАШИДА درازکشیده *сифати феълии замони гузашта аз дароз кашидан;* хобида, дар ҳолати дарозкашида, ҳолати хобида.

ДАРОЗҚАД درازقد дорои қадӣ дароз, қоматбаланд; *муқоб.* **қаддароз.**

ДАРОЗМАВЧ درازموج бо мавҷҳои дароз, дар мавҷҳои электромагнитии дароз коркунанда: **пойгоҳи радиои дарозмавҷ.**

ДАРОЗМИЛ درازمیل аслиҳае, ки милаш дароз аст; *муқоб.* **милкӯтоҳ.**

ДАРОЗМУДДАТ درازمدت 1. дорои замон ва вақти тӯлонӣ; *муқоб.* **кӯтоҳмуддат.** 2. дарозмӯҳлат, тӯлонимуддат; **қарзи дарозмуддат** қарзе, ки мӯҳлати адои он тӯлонӣ аст, қарзи тӯлонимуддат; **созиши дарозмуддат** созиш дар бораи он чи мӯҳлати иҷрояш тӯлонӣ аст.

ДАРОЗМӢӢ(Ӣ) درازموئی он ки мӯи дароз дорад, мӯйдароз.

ДАРОЗМӢӢЛАТ درازمهلت *ниг.* дарозмуддат.

ДАРОЗНАВИС درازنویس 1. он ки матлаб ва мақсади худро бисёр ботафсил ва бо зикри ҷузъиёти беҳуда менависад. 2. *таър.* муншиён ва дабирону ҳисобдороне, ки матлаби ҳисобҳои худро дар қоғазҳои дарози тӯмормонанд менавиштанд, тӯморнавис.

ДАРОЗНАВИСӢ درازنویسی 1. навиштани матлабу мақсад бо тафсили чузъиёти зиёдати. 2. таър. тўморнависӣ, амал ва кори дарознавис.

ДАРОЗНАХ درازنخ он чи дорои нахи дароз аст: пахтаи дарознах.

ДАРОЗНО درازنا *ниг.* дарозо.

ДАРОЗНӢЛ درازنول он чи нӯли дароз дорад, нӯлдароз

ДАРОЗО درازا *кит.* дарозӣ; ба дарозо кашидан тўлонӣ шудан, тўл кашидан.

ДАРОЗОХАНГ درازآهنگ *кит.* дорои масофа ва тўли зиёд; дорои замони тўлонӣ.

ДАРОЗПАНЧА درازپنجه дорои панҷаи дароз, ангуштони дароз дошта: дастони дарозпанча.

ДАРОЗПО(Ӣ) درازپای *(и)* дорои поҳои дароз, по-дароз: лаклаки дарозпо.

ДАРОЗПОЯ درازپایه он чи пояҳои дароз дорад: мизи дарозпоя.

ДАРОЗРИШ درازریش *ниг.* ришдароз.

ДАРОЗРӢ(Ӣ) درازروی *(и)* он ки ё он чи дорои рӯи дароз аст, рӯидароз.

ДАРОЗРӢЯ درازرویه дарозшакл, камбар, вале ба қад дароз: мизи дарозрӯя, суфай дарозрӯя, хонаи дарозрӯя.

ДАРОЗУМР درازعمر 1. он ки умри зиёд мебинад. 2. бобақо, давомнок.

ДАРОЗУМРӢ درازعمری дарозии умр, зиёд умр дидан, дорои умри дароз.

ДАРОЗШАКЛ درازشکل дорои шакл ва намуди берунаи дароз.

ДАРОЗШАКЛӢ درازشکلی дарозшакл будан.

ДАРОЗШИР درازشیر муддати зиёд ширдиҳанда (*оид ба чорпои дӯшоӣ*).

ДАРОӢ درای *ниг.* даро(ӣ).

даромад درآمد *асоси замони гузашта аз даромадан.*

ДАРОМАД درآمد 1. пул ё чизе, ки ҳамчун маҳсули ягон фаъолият ба даст мебарояд, дахл, воридот, оидот: даромади асосӣ, даромади иловагӣ, даромади миллӣ, даромади ҳолис; даромад қардан пул ё чизе ба даст овар-

дан (*дар натиҷаи фаъолият ё адои қоре*). 2. аввал, оғоз: даромади тобистон. 3. *гуфт.* даромадгоҳ, ҷои дохилшавӣ ба маҳалле: даромади шаҳр, даромади деҳа; дари даромад дари вуруд; дарвоза; даромад-баромад даробаро, даромадан ва баромадан; даромади суҳан муқаддима, пешгуфтор сарсуҳан; аз дур даромад қарда аз ҳар ҷо гап зада, аз масъалаҳои дигар сар қарда (*баъд ба сари матлаби асосӣ омадан*).

ДАРОМАДА درآمده *сифати феълӣи замони гузашта аз даромадан.*

ДАРОМАДАН درآمدن 1. ба дарун омадан, дохил шудан, ворид шудан: ба хона даромадан, ба шаҳр даромадан, ба деҳа даромадан. 2. қабул шудан, таъйин шудан (*ба ягон қор*): ба хизмат даромадан; ба қор даромадан а) қабул шудан ба қоре, таъйин шудан ба ягон вазифа; б) қор қардан, ба амалиёти худ шурӯъ қардан (-и ягон дастгоҳ): қорхонаи чинисозӣ ба қор даромад; ба хизбе (созмоне) даромадан *гуфт.* қабул шудан, узви созмоне шудан. 3. сар қардан, шурӯъ қардан; ба қоре иқдом қардан; даромади шаб фаро расидани шаб, шаб шудан; ба гап даромадан гап сар қардан; ба дард даромадан ба дард сар қардани ягон узв, дард қардан; ба тухм даромадан ба тухм қардан шурӯъ қардан (-и мурғ); ба ҳосил даромадан ба ҳосил додан шурӯъ қардан, бор овардан (-и дарахт); ақли қасе даромадан боақлу фаросат шудан, оқилу мефаҳмидагӣ шудани қасе; ба гапи қасе даромадан мувофиқи гуфтаи қасе амал қардан; насихати қасеро ба эътибор гирифтани; ба гӯши қасе надаромадани чизе майли шунидани чизеро надоштани қасе; ба қиса даромадан моли қасе шудан, ба дасти қасе гузаштани пул; ба мобайни (миёни) қасе даромадан а) даҳолат қардан ба қорҳои қасе; б) восита шудан, миёнҷӣ шудан; ба никоҳи қасе даромадан ба шавҳар расидан, бо қасе издивоҷ қардани зане; ба роҳ даромадан, қатора ба роҳ даромад; ба синни... даромадан ба синни... расидан; ба ҳоби қасе даромадан қасеро дар ҳоб дидан, қасеро ҳоб дидан; ба қиёфаи қасе даромадан шаклу шамоили қасеро ба худ гирифтани, худро ба намуди қасе тағйир додан; қайқ даромадан ба либоси қасе бесаранҷом шудан, ба изтироб афтодани қасе; пеш даромадан пеш гузаштан, ба пеш ҷой гирифтани,

- сабқат гирифтан.
- ДАРОМАДГОҲ** *дарамдگاه* ҷои даромад, вурӯдгоҳ, мадхал: **даромадгоҳи боғ**, **даромадгоҳи театр**; **даромадгоҳи шаҳр** дамғаҳи шаҳр, остонаи шаҳр; **даромадгоҳи қасида** *ади.* қисми аввали қасида; ташбиб.
- ДАРОМАДДИҲАНДА** *дарамдدهنده* даромаднок, манфиатовар, ғоидадиҳанда.
- ДАРОМАДДИҲӢ** *дарамدمه* судоварӣ, манфиатоварӣ, ғоидадиҳӣ.
- ДАРОМАДНОК** *дарамدناک* сердаромад, судовар, ғоидаовар.
- ДАРОМАДНОКӢ** *дарамدناکي* даромаднок будан, судоварӣ, манфиатнокӣ, коре, ки аз он ғоидае ба даст меояд: **даромаднокӣи хоҷагӣ**.
- ДАРОМЕХТА** *дарамехته* омехта, дарҳам омехта.
- ДАРОМЕХТАГӢ** *дарамехتگی* омехтагӣ, омехта будан.
- ДАРОМЕХТАН** *ниг. дарамехتن* *ниг. омехтан*; махлут шудан, махлут кардан.
- ДАРОМӢХТАН** *дарамохتن* *ниг. омӢхтан*; таълим додан.
- ДАРОН(И)ДАН** *дараниدن* 1. *тарзи бевоситаи даридан*; пора кардан, ҷоқ кардан: **либосро дарондан**, **коғазро дарондан**. 2. *маҷ.* нобуд кардан; **пардаи касеро дарондан** *киноя аз* сирри касеро ғош карда шарманда намудан.
- ДАРОШУФТАН** *дарашفتن* ошuftан, ба ғазаб омадан, ба ҳаяҷон омадан.
- ДАРОЯНДА** *дарайنده* *сифати феълии замони ҳозира аз даромадан*; дохилшаванда, воридшаванда.
- ДАРПАЗИР** *дарпаذير* *кит.* пазиранда, қабулкунанда.
- ДАРПАРДА** *дарپرده* пардаи дар, парда.
- ДАРПЕЧИДАН** *дарپيچیدن* *ниг. печидан*; **сар дарпечидан** *аз коре* сарпечӣ кардан, саркашӣ кардан аз коре.
- ДАРРА I** *дарره* *ниг. дара I*.
- ДАРРА II** *а. дарره* *тағр.* тасмаи чармии маҳсус, ки бо он гунаҳгоронро мезаданд, тозиёна, қамчин, дурра.
- ДАРРАБУДАН** *дарбудن* рабудан, кашида гирифтан; чизеро зӯран аз касе гирифта бурдан; ба тороч бурдан; **аз дасти касе чизеро даррабудан** чизеро аз дасти касе кашида гирифтан.
- ДАРРАВ** *дарو* дарҳол, зуд, филфавр, фавран.
- ДАРРАДАСТ** *дарهدست* *тағр.* он ки ҷазои бо дарра задани маҳкумшудагонро ба ҷо меовард.
- ДАРРАЗАН** *дарهزن* *ниг. даррадаст*.
- ДАРРАЗАНӢ** *дарهزنی* *исми амал аз дарра задан*.
- ДАРРАСИДАН** *даррсیدن* *тарзи бавоситаи феъли даррасидан*; расидан, фаро расидан.
- ДАРРАСОНДАН** *даррсاندن* *тарзи бавоситаи феъли даррасидан*; расондан, бурда расондан.
- ДАРРАФТАН** *дарرفتن* 1. даромадан, дохил шудан. 2. фуру рафтани, ғӯтидан. 3. баромадан, берун шудан. 4. расидан, гушрас шудан.
- ДАРРОК** *а. дарاک* *кит.* бисёр дарккунанда; зудфаҳм, хушфаҳм, зирак.
- ДАРС** *а. درس* 1. машғулияте, ки ҳамчун шакли асосии ташкили кори таълиму тарбияи мактабӣ аз тарафи омӯзгор дар синф бо хонандагон аз рӯи ҷадвали дарсҳо гузаронида мешавад: **дарси аввалин**, **дарси адабиёт**, **дарси забони модарӣ**, **ба дарс ҳозир шудан**. 2. он ки муаллим аз рӯи барнома ва китоби муайян ба шогирдон меомӯзонад, сабақ; қисме аз китоби дарсӣ, ки барои омӯхтан дар як ё чанд машғулият дар назар дошта шудааст; **дарс гирифтани** ба таври хусусӣ сабақ гирифтани аз касе; **дарс додан** // **дарс гуфтани** таълим додан, илму дониш омӯзондан; **дарс хондан** таълим гирифтани, илму дониш омӯхтани; таҳсил кардан; **аз дарс қафо мондан** а) ба машғулият дер омадан; б) *киноя аз* дарсро аз худ карда натавонистани, ғайри қаноатбахш таҳсил кардан. 3. *гуфт.* супориш, вазифае, ки барои хондан ё азёд кардан ба талаба дода мешавад: **дарс (ро) тайёр кардан**, **дарсро аз ёд кардан**. 4. *маҷ.* қору кирдоре, ки аз он барои оянда хулоса мебароранд, ибрат; **дарси ибрат** намунаи ибрат шаванда; **дарс шудани** сабақ шудани (*барои минбаъд такрор накардани коре*).
- ДАРСГОҲ** *дарсگاه* ҷои дарсхонӣ; мактаб; мадраса.
- ДАРСГУЗАРОНӢ** *дарс گذرانی* *ниг. дарсгӯӣ*.

ДАРСГҶЙ *درس گويي* *исми амал аз дарс гуфтан*; муаллимӣ, мударрисӣ: **дарсгӯй кардан**.

ДАРСГҶЙ *درس گوي* он ки дарс медиҳад, муаллим, омӯзгор; мударрис (*беитар дар мадрасаҳо*).

ДАРСДИХӢ *درس دهی* *исми амал аз дарс додан*; таълимдиҳӣ, муаллимӣ, омӯзгорӣ.

ДАРСӢ *درسی* *мансуб ба дарс*: китоби дарсӣ.

ДАРСОАТ *در ساعت* ҳозир, ҳамин дам, фавран, зуд.

ДАРСОЗ *درساز* дуредгаре, ки дару дарвоза месозад: **дуредгари дарсоз, устон дарсоз**.

ДАРСОМӢЗ *درس آموز* 1. омӯзанда, таълимгиранда, талаба. 2. таълимдиҳанда, муаллим, омӯзгор.

ДАРСОМӢЗӢ *درس آموزی* 1. дарс омӯхтан; таълимгириӣ, таҳсил, хониш. 2. таълимдиҳӣ, омӯзгорӣ, муаллимӣ, дарсдиҳӣ.

ДАРСОХТАН *در ساختن* 1. созиш кардан, мувофиқат кардан, муросо кардан. 2. соз кардан, чӯр кардан, ҳамоханг шудан (*дар мусиқӣ ва сурӯд*).

ДАРСФАХМӢ *درس فهمی* аз худ кардани дарсҳо, фаҳмида гирифтани мавзӯи дарсҳо.

ДАРСҶОН *درس خوان* мактабхон, хонанда, талаба.

ДАРСҶОНА *درس خانه* бино ё хонаи гузаронидани дарсҳо; мактаб; мадраса.

ДАРСҶОНӢ *درس خوانی* *исми амал аз дарс хондан*; таҳсил, хониш.

ДАРТОЗ *در تاز* тозон, шитобон, бошитоб, зуд.

ДАРУН *درون* 1. дохил, андарун; *муқоб.* **берун**: **даруни хона**, **даруни сандук**. 2. *мач.* ботин, замир, дил; **даруни гӯш** сӯрохии гӯш; **даруни сина** дар дил; **ҳавлии дарун** а) қисми дохилии ҳавлӣ; б) *кҳн.* қисми маҳрамаи ҳавлӣ, ки ба он чо даромадани мардони бегона манъ буд; *муқоб.* **ҳавлии берун**; **дарун ба дарун** яке дар дохили дигаре; **дарун-дарун** дарунакӣ, ботинан; пинҳонӣ: **дарун-дарун сӯхтан**, **дарун-дарун хандидан**, **дарун-дарун гиря кардан**; **аз дарун** а) аз дохил (*мас.*, **дарро аз дарун бастан**); б) *киноя* аз ботинан, дарунакӣ; **аз даруни...** а) аз байни..., аз миёни...; б) аз

катори..., аз доираи...; **ба даруни...** а) ба дохили..., андаруни...; б) дар байни..., дар миёни..., дар қабати...; **дарун рафтан** а) *фурӯ рафтан*, (ба) таҳ рафтан, чуқур шудан, ба қаър кашидан (*мас.*, *чаши*); б) *гуфт.* ба дарди исҳол дучор шудан, дарунрав шудан; $\diamond$ **даруни касе сӯхтан** дили касе абгор шудан, дар ғаму ғусса сӯхтан; **даруни касе хор-хор кардан** дили касе реш-реш шудан (*дар орзуи чизе*); **даруни худро хӯрдан** азоби рӯҳӣ кашидан, ғам хӯрдан; **дамаш дар дарунаш** хомӯш, сокит; **нафас ба дарун афтодан** а) нафас гаштан, дам ба дарун задан; б) якбора хомӯш шудан; тамоман сокит шудан.

ДАРУНА *درونه* *кит.* 1. олати камоншакл; абзори ҳаллоҷӣ, камони наддофӣ. 2. тирукамон, рангинкамон, тироза, қавси кузаҳ. 3. *гуфт.*, *ниг.* **дарунӣ**.

ДАРУНАКӢ *درونکی* *ниг.* **даруннокӣ**; **дарунакӣ ох кашидан**, **дарунакӣ хурсанд шудан**.

ДАРУНАФРӢЗ *درون افروز* дилафрӯз, фарахбахш.

ДАРУНАЧ *درونچ* (*муарраб аз форсии дарунак*, **даруна**) *бот.* гиёҳи чандсолаи дорои баргҳои пахнӣ хордор, ки решаи он дар тиб мавриди истифода аст.

ДАРУНБАР *درون بر* бахши гӯштии мева, ки даври донакро печонидааст.

ДАРУНБИН *درون بین* *кит.* он ки бештар ба дарун ва ботини инсон таваҷҷӯҳ дорад.

ДАРУНБИНӢ *درون بینی* таваҷҷӯҳ доштан ба дарун ва ботини инсон.

ДАРУНГАРО *درون گرا* *нав.* хусусияти шахсе, ки бештар ба дарун ва ботини ҳеш гароиш дошта, аз робитаҳои иҷтимоӣ дурӣ мечӯяд; *муқоб.* **бурунгаро**.

ДАРУНГАРОӢ *درون گرای* *нав.* дарунгаро будан, ба дарун ва ботини худ гароиш доштан ва аз ҷомеа дурӣ чустан.

ДАРУНДОР *درون دار* 1. *мач.* дамдузд; камгап. 2. *мач.* кинадор; бадкина; дилсиёҳ.

ДАРУНЗО *درونزا* 1. вежагии чизе, ки дорои тавоноии зотӣ ва рушду такомули дарунӣ дорад. 2. *биол.* вежагии ҷонзоде, ки аз даруни бадани худ нашъа гирифта, бе физогирии беруна такомул меёбад.

ДАРУНӢ درونى 1. мансуб ба дарун; дохилӣ, муқоб. берунӣ. 2. ботинӣ, рӯҳӣ: ҳолати дарунӣ, ҳаяҷони дарунӣ; душмани дарунӣ душмани аз байни худ баромада, душмани дохилӣ; касалиҳои дарунӣ бемориҳои дохили бадан.

ДАРУНКОВОК درون کاواک байнҳоли, миёнсӯрох, миёнтиҳӣ: найчаи дарунковок, дарахти дарунковок.

ДАРУНМАРЗӢ درون مرزى нав. марбут ба дохили кишвар; муқоб. бурунмарзӣ.

ДАРУНМОЯ درون مایه мазмун ва моҳияти аслии асар ё чизи дигар.

ДАРУННИГАРӢ درون نگری ниг. дарунбинӣ.

ДАРУННИГОРӢ درون نگاری тиб., нав. ба воситаи абзори тибӣ ва ғ. муоина кардани узвҳои дохили бадан.

ДАРУННОКӢ درون ناکى гуфт. ботинан, дар дил, дар замир; даруннокӣ хандидан, даруннокӣ хурсанд шудан, даруннокӣ ғам хӯрдан.

ДАРУНПАРВАР درون پرور 1. маҷ. он ки бештар дарун ва ботини худро парвариш медиҳад. 2. Худованд, ки парваришдиҳандаи ботини инсонхост.

ДАРУНРАВ درون رو гирифтори бемории исҳол: дарунрав шудан.

ДАРУНРАВӢ درون روی исми амал аз дарун рафтган; бемории исҳол; вайрон шудани фаъолияти меъда.

ДАРУНРОНӢ درون رانى тоза кардани меъда (дар вақти вайрон шудан ё қабзият); доруи дарунронӣ доруи нармкунандаи меъда.

ДАРУНСИЁҲ درون سیاه бадандеш, бадтинат, дилсиёҳ; бадкина.

ДАРУНСОФ درون صاف софдил, росткор.

ДАРУНСӮЗ درون سوز :муҳаррики дарунсӯз тех. муҳаррике, бо усули дар дохили он сӯзондани сӯзишворӣ кор мекунад.

ДАРУНСӮЗӢ درون سوزى 1. ҳисси сӯзиши дарун; таби дарун. 2. маҷ. ботинан ғаму ғусса хӯрдан; азоби рӯҳӣ.

ДАРУНСӮХТА درون سوخته кит. дилафгор, ғамзада, дилсӯхта.

ДАРУНТИҲӢ درون تهی ниг. дарунҳоли.

ДАРУНХОЛӢ درون خالی ниг. дарунковок.

ДАРУНШАҲРӢ درون شهری дохилишаҳрӣ; муқоб. берунишаҳрӣ.

ДАРУФТОДАН درافتان ниг. дарафтодан.

ДАРФАНҶАК در فنجک кит. кобус, сиёҳӣ зер кардан дар хоб, дар хоб дидани ҳодисаҳои мудҳиш.

ДАРФИТОДАН درفتان ниг. дарафтодан.

ДАРФУЗУДАН در فزودن ниг. дарафзудан.

ДАРҲАЗИДАН در خزیدن кит. ҳазидан даромадан ба ҷое; панаҳ шудан, руст шудан.

ДАРҲЕСТАН در خيستن ниг. дархостан II.

ДАРХИРОМИДАН در خرامیدن хиромон даромадан.

ДАРҲОСТ در خواست 1. хоҳиш, талаб, илтимос, дархост кардан // дархост намудан талаб кардан, хоҳиш кардан. 2. нав. хоҳиши хаттӣ бо тақозои чизе, номаи расмӣ бо талаби чизе.

ДАРҲОСТАН I در خواستن ниг. хостан (хоҳиш кардан).

ДАРҲОСТАН II در خواستن кит. хестан, бархестан.

ДАРҲОСТКУНАНДА در خواست کننده он ки дархост ба амал меорад.

ДАРХУР//ДАРХӮР در خور кит. лоик, шоиста, сазовор, муносиб.

ДАРХӮРД در خورد ниг. дархур.

ДАРХӮРДАН در خوردن лоику муносиб будан, дархур будан.

ДАРҲАМ درهم 1. ба ҳам печида, печутобхӯрда, ба ҳам омехта. 2. ошуфта, парешон. 3. маҷ. чигил, печдарпеч, бесару нӯг; дарҳаму барҳам а) чигил, печдарпеч; бесару нӯг; муғлақ, мубҳам: фикрҳояш дарҳаму барҳам буданд; дарҳам-барҳамӣ а) чигилӣ, бесару-нӯгӣ, печдарпечӣ; муғлақӣ, мубҳамӣ; б) бетартибӣ, ҳарчу марҷ; дарҳам кардан омехтан, махлут кардан; ◇ абрӯ дарҳам кашидан қавокро овезон кардан; рӯй турш кардан (ҳамчун аломати норизоятӣ, хашиму газаб ва ғ.); китф дарҳам кашидан китфро ба тарзи хос боло кардану афшурдан (ҳамчун алома-

ти ҳайронӣ ё надониستاني чизе).

ДАРҲАМЗАДА درهم زده 1. пурпечутоб, дарҳам-рехта. 2. маҷ. пур аз душвориву мушкилот.

ДАРҲАМӢ درهمی 1. печидагӣ, мураккабӣ, бесомонӣ. 2. маҷ. ғам, андӯх.

ДАРҲАМКАШИДА درهم کشیده :абрувони дарҳамкашида қавоқи овезон, абрувони пурчин: гирифтагии хотир, бедимоғӣ.

ДАРҲАМОМЕЗА درهم آمیزه кит. бо ҳам омехташуда, ба ҳам пайваста.

ДАРҲАМОМЕЗӢ درهم آمیزی омехтани чанд чиз бо ҳамдигар.

ДАРҲАМОМЕХТА درهم آميخته сифати феълии замони гузаита аз дарҳам омехтан; омехта, бо ҳам печида, мухталит.

ДАРҲАМОМЕХТАГӢ درهم آميختگی шакли дигари сифати феълии замони гузаитаи дарҳамомехта; омехтагӣ, печидагӣ, мухталит будан.

ДАРҲАМПЕЧИДА درهم پیچیده печдарпеч, ба ҳамдигар печидарафта: навадою шоххон дарҳампечидаи дарахтон.

ДАРҲАМРАФТА درهم رفته сифати феълии замони гузаита аз дарҳам рехтан; дарҳампечида, бо ҳамдигар фурӯрафта.

ДАРҲАМРЕХТА درهم ريخته сифати феълии замони гузаита аз дарҳам рехтан; ошуфта, бетартиб, парешон.

ДАРҲАМШИКАСТА درهم شکسته 1. сифати феълии замони гузаита аз дарҳам шикастан; шикаста, хароб. 2. маҷ. нотавон, зор, залил, шикастаҳол.

ДАРҲАМШИКАСТАГӢ درهم شکستگی шакли дигари сифати феълии замони гузаитаи дарҳамшикаста; шикаста будан, харобу нотавон будан; шикастагӣ, нотавонӣ.

ДАРҲОЛ در حال зуд, бегаъхир, ба тезӣ, даррав, фавран: дарҳол дошта гирифтан, дарҳол фаҳмидан, дарҳол ҷавоб додан.

ДАРЧА درچه дари хурд, дариҷа.

ДАРЧИДАН درچیدن барчидан, ғундоштан; ◇ доман дарчидан аз чизе даст кашидан чизеро тарк кардан.

ДАРЧ а. درج 1. дохил кардан, ҷойгир кардан. 2. гуфт. чоп, нашр: пас аз дарчи мақола; дарч кардан а) ҷо додан, дохил кардан, ғунҷондан, ҷойгир кардан, сабт кардан, навиштани матлабе дар рӯзнома ё китоб; б) гуфт. чоп кардан, нашр намудан; дарч шудан // дарч ёфтан ҷо дода шудани матлабе дар асар; чоп шудан.

ДАРЧШУДА درج شده 1. сифати феълии замони гузаита аз дарч шудан; ҷой додашуда, даровардашуда, дохилшуда. 2. гуфт. чопшуда, нашршуда.

ДАРШИКАСТАН درشکستن кит. 1. зада шикастан, шикаста аз кор баровардан. 2. вайрон кардан, хароб кардан; нобуд кардан.

ДАРШУДАН در شدن кит. 1. даромадан, дохил шудан, ворид шудан. 2. баромадан; берун омадан.

ДАРЮЗА دريوزه кит. 1. гадоӣ, садақаталабӣ, соилӣ. 2. гадо, соил.

ДАРЮЗАГАР دريوزه گر кит. гадо, соил.

ДАСИСА а. دسيسه макру ҳилаи пинҳонӣ, фиребу найранг; фитна.

ДАСИСАБОЗ دسيسه باز он ки барои ба даст овардани мақсад аз дасисаву найранг истифода мебарад; найрангбоз, фитнагар, маккор, ҳилагар, ҳуққабоз.

ДАСИСАБОЗӢ دسيسه بازی ба кор бурдани дасиса ва ҳилаву найранг барои амалӣ кардани мақсаду ниятҳои хеш; найрангбозӣ, ҳилагарӣ, маккорӣ, ҳуққабозӣ, фитнагарӣ.

ДАСИСАКОР دسيسه کار ниг. дасисабоз.

ДАСИСАКОРӢ دسيسه کاری ниг. дасисабозӣ.

ДАСИСАКОРОНА دسيسه کارانه аз рӯи дасисаву фитна, бо ҳилаву найранг.

ДАСТ دست 1. узви бадани инсон аз шона то нӯги ангуштон; каф ва панҷаи даст, яд. 2. маҷ. ҷавр, бедод, тааддӣ: аз дасти замона. 3. сӯй, тараф, ҷониб: дасти рост, дасти чап. 4. дафъа, қарат, бор; навбат (дар қиморбозӣ). 5. нум. маҷмӯи чизҳои якҷинса, ки барои ягон эҳтиёҷ ба кор меравад; як даст либос як сару по либос (аз каллапӯи то пойафзол); ◇ дасти кӯтоҳ кӯтоҳдастӣ, нотавонӣ, очизӣ; ба зери дасти... а) дар тобеияти..., дар итоати...; б)

бо роҳбарии...; **даст афшондан** рад кардан (*бо шиораи даст*); аз баҳри чизе гузаштан, сарфи назар кардан; ба эътибор нагирифтан; **даст бардоштан аз касе** ё чизе ба ҳоли худ мондан касеро ё чизеро, ба касе кордор нашудан; *муқ.* **даст кашидан**; **даст бардоштан ба сари касе** даст боло кардан ба сари касе бо нияти задан; касеро задан; **даст бурдан ба коре** шурӯъ кардан ба коре; машғул шудан ба коре; **даст гирифтан** а) *киноя аз* дастгир кардан, гирифтор кардан; б) ёрӣ расондан, мадад кардан ба касе; **даст дароз кардан (намудан)** а) даст ёзондан, дастро пеш бурдан; даст додан ба касе; б) даст расондан, даст задан (*бо мақсади хӯрдан*); **даст дароз кардан ба касе** зӯрӣ кардан; чабр кардан; таарруз (*таҷовуз*) кардан ба касе; **даст додан ба касе** а) вохӯрдӣ кардан, ба аломати ризоият дасти якдигарро фишурдан; б) бо пайдо шудани имконият ба чизе муяссар шудан; **агар фурсат даст диҳад** агар вақти мусоиди коре пайдо шавад, агар фурсат барои иҷрои коре фароҳам ояд; **даст доштани касе дар коре** а) маҳорат доштан дар коре, аз қору касбе огоҳ будан; б) даҳолат доштани касе дар коре; **даст ёфтан ба касе** ё чизе а) ба даст даровардан касе ё чизеро; б) зафар ёфтан, ғолиб омадан бар касе ё чизе: тасаллут ёфтан; **даст задан** а) даст расондан ба чизе; б) машғул шудан бо коре; аз пайи коре шудан; **даст кашидан** а) тарк кардан, рӯй гардонидан аз чизе, худро боздоштан аз коре; б) касеро ба ҳоли худ мондан, ба касе кордор нашудан; **даст кофтан** а) даст расондан, даст задан; б) кордор шудан, мудохила кардан (*ба кори касе*); **даст мондан** имзо кардан; **даст расидан** вақт доштан, фурсат ёфтан барои иҷрои коре: **ба сар хоридан ҳам даст намерасад**; **дасти бегона ба миён даромадан** даҳолат кардани шахси бегона ба кори касе, ниҳонӣ ҳалал расонидани шахсе ба коре; **дасти ёрӣ додан (дароз кардан)** ба имдоди касе омадан, ёрӣ расондан ба касе; **дасти касе сабук будан** қорҳои мекардагии касе ҳамеша ба хайр анҷомидан; устои касби худ будан, дар касби худ маҳорат доштан; **дасти касе қалб будан** а) одати дуздӣ доштан; б) қаллоб, ҳаромкор будани касе; **дасти тамаъ дароз кардан** тамаъкорӣ кардан, аз рӯи ҳирсу оз муносибат кардан бо касе; **дасту дил шустан** дилхунук шудан аз чизе ё касе, майлу рағбат ё меҳру дилбастагиро гум

кардан нисбат ба чизе ё касе; **дасту по гум кардан** чӣ қор карданро надоништа мондан, саросема шудан, инони ихтиёрро аз даст додан, худро гум кардан (*аз гояти хиҷолат, шодӣ, ҳаяҷон ва ғ.*); **даст-даст карда...** даст расонда, даст зада, палмосида, ламс карда; **даст ба даст карда...** дастчамъона, якҷоя, ахлона (*ичро кардани коре*); **даст ба гиребон шудан** бо ҳам дарафтодан; чанҷолу муноқиша кардан; **даст ба хок кардан** қазои ҳочат кардан; **аз даст додан** гум кардан, маҳрум шудан аз чизе; **аз даст омадан** аз ўҳдаи иҷрои коре баромадан; имконият доштан, тавонистан; **аз даст рафтан** аз тасарруфу ихтиёри касе баромадани чизе; маҳрум гардидан аз чизе; **ба даст афтидан (афтодан)** а) ба даст даромадан, ба тасарруфи касе даромадан, дастраси касе шудани чизе; б) дар аснои иҷрои коре ё чинояте дастгир шудан; **ба даст гирифтан** ба тасарруфи худ даровардан; ба итоати худ даровардан; **ба даст даровардан (овардан)** ба тасарруфи худ даровардан, соҳиб шудан; **ба даст даромадан (омадан)** ба тасарруфи касе даромадан, ба ихтиёри касе даромадан; **ба дасти касе нигоҳ карда мондан** мӯҳтоҷи касе шудан (*хусусан дар таъминот*); **ба дасти касе супурдан** ба ихтиёри касе супурдан, ба касе гузоштан чизеро; **дар дасти касе калон шудан** дар тарбия ва парастории касе ба воя расидан; **худро (ба) даст гирифтан** ба худ тасаллут ёфтан, худдорӣ кардан, худро нигоҳ доштан (*аз хашму газаб, гиря ва ғ.*).

ДАСТА دستة 1. он қисми абзори асбобу анҷом, ки бо даст гирифта мешавад: **дастай дос**, **дастай каланд**, **дастай корд**, **дастай кӯза**, **дастай теша**, **дастай чойник**, **дастай қамчин**. 2. бастай гулу райҳон, гулдаста; як қабза хор, шибоғ, химча *ва ғ.* ки якҷоя баста шудааст; дарза барои пилла танидани кирмак; **даста бастан** як миқдор гулро якҷоя карда банд бастан, гулдаста тайёр кардан. 3. миқдори нисбатан зиёди чизҳои якҷинса, ки дар як чо меистанд ё якҷоя карда шудаанд; қабза, тӯб: **як даста китоб**, **як даста қоғаз**; **як даста мӯ** як қабза мӯ. 4. маҷмӯи чизҳои якҷинса; *муқ.* **даст** 5. 5. гурӯҳ, тӯда, ҷамоати мардум; қисм: **даста(ҳо)и аскарӣ**, **дастай посбонон**, **дастай сарбозони пиёда**, **дастай созандагону навозандагон**, **дастай мусиқии миллӣ**; **дастай ихтиёриён** гурӯҳе, ки аъзои он барои иҷрои ко-

- ре ихтиёран чамъ омадаанд; **дастаи хаваскорон** гуруҳи аъзои маҳфили хаваскорони санъати бадеӣ; **даста-даста** а) бастаҳои зиёд; тӯб-тӯб; б) гуруҳ-гуруҳ; **даста кардан** а) *ниг.* **даста бастан**; б) дар як чо чамъ кардан, як қабза кардан; в) ба тартиб ва миқдори муайян печида таҳ кардан (*мас. пулҳои когазиро*).
- ДАСТАБАНДӢ** دستهبندی 1. *исми амал аз даста бастан*; ба дастаҳо чудо кардан.
- ДАСТАБИРИНЧӢ** دسته‌برنجی 1. ҳар чизи дастааш аз биринҷӣ сохташуда. 2. *мач.* саҳт, дағал; **дашноми дастабиринҷӣ** дашноми хеле дағал ва қабех.
- ДАСТАВВАЛ** دست‌اول пеш аз ҳама, аз ҳама пештар, аввалан.
- ДАСТАГУЛ** دسته گل гулдаста, бастаи гул.
- ДАСТАДАРОЗ** دسته‌دراز он чи дастааш дароз аст, дорои дастаи дароз: **бели дастадароз, доси дастадароз**.
- ДАСТАК** دستک 1. *шакли тасғири даст*. 2. даст-гирак: **дастаки гахвора, дастаки дар, дастаки дастгоҳ**. 3. танба барои аз афтодан нигоҳ доштани девору хавоза *ва ғ.* 4. *мач.* далеле, ки ба он така карда, кореро иҷро мекунанд ё онро ба сифати асос ва баҳона нишон медиҳанд: *касери ё чизери дастак кардан (намудан), дастак шудани касе ба чизе*. 5. қисми ақиби пойафзол, ки пошнаи поро мепӯшонад. 6. *таър.* рӯйхати номгӯи андозҳои подшоҳ, ки ба қоғазӣ дароз навишта, онро лӯлашакл печонда мемондаанд. 7. дастпӯш.
- ДАСТАКДОР** دستکدار *ниг.* дастадор.
- ДАСТАКДӢЗӢ** دستک‌دوزی дӯхта тайёр кардани дастаки пойафзол.
- ДАСТАКЗАН** دستک‌زن кафзан, он ки каф мезанад, қарсақзан.
- ДАСТАКЗАНОН** دستک‌زنان *феълӣ ҳол аз дастак задан*; дар ҳоли каф задан, дар ҳоли қарсақ задан.
- ДАСТАКИФУРӢШ** دستک‌فروش он ки чизҳои майда-чуйдаро ба қуттӣ ё чизи дигар андохта, роҳравон фурухта мегардад.
- ДАСТАКИФУРӢШӢ** دستک‌فروشی қору касби дастакифуруш, фуруши дастакӣ.

- ДАСТАКӢ** دستکى *гуфт.*, *ниг.* **дастӣ**; **фуруши дастакӣ** ба сари даст гирифта гашта фуруштани чизҳо, дастакифуруши: **қандфуруши дастакӣ, дастакӣ китобфуруши кардан**.
- ДАСТАКӢТОҲ** دسته‌کوتاه он чи дастааш кӯтоҳ аст, дорои дастаи кӯтоҳ: **доси дастакӯтоҳ, корди дастакӯтоҳ**.
- ДАСТАНБӢ(Ӣ)** داستان‌بوی 1. навъи зомучае (ҳандалаке), ки ба андозаи себ буда, фақат барои бӯидан ба кор меравад. 2. ҳар чизи хушбӯӣ, ки барои бӯидан дар даст гирифта мегарданд.
- ДАСТАНБӢЯ** داستان‌بویه *ниг.* **дастанбӯ(ӣ)**.
- ДАСТАНДОЗ** دست‌انداز *кит.*, *мач.* ғорат, тороч.
- ДАСТАНДОЗӢ** دست‌اندازی 1. даст задан, чанг задан ба чизе. 2. *мач.* тааддӣ, таарруз, дастдарозӣ. 3. *кит.*, *мач.* ғоратгарӣ, тороч.
- ДАСТАНУҚРА** دسته‌نقره он чи дастааш аз нуқра аст, дастааш нуқрагин.
- ДАСТАРРА** دستاره арраи хурд, ки як кас бо як даст кор мефармояд, арраи дастӣ.
- ДАСТАРҲОН** دسترخوان 1. суфра, ки дар рӯи он таом меҳӯранд, моида, дасторхон, хон: **дастархон андохтан, дастархон паҳн кардан (густурдан)**. 2. *мач.* нону кулчаю қанд, қатламаю фатир *ва ғ.*, ки занҳо бо худ ба тӯю меҳмонӣ мебаранд; **сари дастархон** атрофи суфраи зиёфат, гирди суфраи меҳмондорӣ; **дастархон кардан** а) ба назди касе дастархон кушода, хӯрок гузоштан; касери зиёфат кардан; б) тайёр кардани нону қанд *ва ғ.* барои ҳамчун дастовез бурдан ба ҷое; **дастархони кушода доштан** меҳмоннавоз будан, дасткушод будан, боҳиммат будан (*дар меҳмондорӣ*).
- ДАСТАРҲОНДОР** دسترخوان‌دار дасткушод, меҳмоннавоз, боҳиммат.
- ДАСТАРҲОНДОРӢ** دسترخوان‌داری дасткушодӣ, олиҳимматӣ, меҳмоннавозӣ.
- ДАСТАРҲОНЧӢ** دسترخوانچی 1. он ки дар тӯю маърақаҳо мутасадди нону ошмонӣ ба назди меҳмонон аст, ходим. 2. *таър.* ходими дарбори амирону ҳокимон, ки ба ташкили зиёфатҳо – тарзи оро додани хон, сифати хӯрокҳо *ва ғ.* назорат мекард.

ДАСТАСАДАФ دسته صدف он чи дастааш садаф аст: **корди дастасадаф**.

ДАСТАСОЗӢ دسته سازی гурӯҳбандӣ, даста ё гурӯҳ ташкил кардан; даста сохтан барои обзорҳои гуногун.

ДАСТАФЗОР دست افزار асбобу олоти дасти косибу хунармандон (*аз қабилӣ арра, теша, қайчӣ, поку*).

ДАСТАФШОН دست افشان феъли ҳол аз **даст афшондан**; *мач.* рақскунон, рақсон; **дастафшону покӯбон** дар ҳолати рақс.

ДАСТАФШОР دست افشار *кит.* мевае, ки бо даст фушурда, обашро мегиранд; $\diamond$ **тиллои даст-афшор** зари холис.

ДАСТАЧАМӢӢ دسته جمعی якҷоя, муттафиқан, муттаҳидона, сарҷамъона: **амнияти дастачамӢӢ**.

ДАСТАЧАМӢОНА دسته جمعانه сарҷамъона, якҷоя, бо иттифок.

ДАСТБАГИРЕБОН دست بگریبان :**дастбагиребон шудан** ба ҳам дарафтодан, занозанӣ кардан.

ДАСТБАГИРЕБОНӢ دست بگریبانی занозанӣ, афтудафт; чангу чидол; **чангу чидоли дастбагиребонӣ** занозанӣ; ҳамдигарро задан.

ДАСТБАДАСТ دست بدست дасти ҳамдигарро гирифтан, кореро якҷоя анҷом додан.

ДАСТБАКОР دست بکار *мач.* кордон, чашми корро медонистагӣ, моҳир.

ДАСТБАНД دست بند 1. *ниг.* дастпона. 2. порчаи тасмашакли дарози лагандаю бахиязада, ки бо он дастҳои кӯдакро ба гаҳвора мебанданд.

ДАСТБАСТА دست بسته 1. он ки дастҳояш баста аст. 2. *кит., мач.* мутеъ, фармонбардор.

ДАСТБАХОК دست بخاک *гуфт., мач.* қазои ҳочат.

ДАСТБОЗӢ دست بازی зӯрозмоӣ бо даст.

ДАСТБОЛО دست بالا ғолиб, зафарманд, болодаст.

ДАСТБОФТ دست بافت дасти бофташуда; бофти дастгоҳи хонагӣ: **матои дастбофт**.

ДАСТБУРД دست برد 1. чизи дар қимор ё гарав бурдашуда, бурд; ғанимат. 2. тороч, ғорат,

яғмо. 3. *кит.* ғалаба, зафар.

ДАСТБӢС دست بوس *мач.* чоплус, тамаллуққор; фармонбардор.

ДАСТБӢСӢ دست بوسی *исми амал аз даст бӢсидан; бӢсидани касе дасти дигареро дар вақти мулоқот (*барои изҳори эҳтиром ё дӯстдорӣ ва ё чоплусӣ*); **маросими дастбӢсӢ** маросими махсуси бӢсидани дасти касе хангоми мулоқот (*барои эҳтиром, итоат ва фармонбарӣ*).*

ДАСТВОР(А) دست وار(ه) *кит.* 1. асо, чӯбдаст; дастбанд, ёра. 2. ба монанди даст. 3. *мач.* кам, андак.

ДАСТГАРМӢ دست گرمی 1. *мач.* машку тамрини пешакӣ барои омода шудан, омодагӣ гирифтани, тайёр шудан.

ДАСТГАРОӢ دست گرایی *мач.* бо таҷриба таъя кардан, таҷриба, озмудашуда.

ДАСТГАРОӢ دست گرای 1. *мач.* он чи бо даст озмуда шудааст, таҷрибашуда бо даст. 2. мағлуб, мутеъ.

ДАСТГАҲ دست گاه *ниг.* дастгоҳ.

ДАСТГИР I دست گیر *дастгиршуда*, ба даст афтода, гирифтورشуда; асир, бандӣ; **дастгир кардан (намудан)** доштан, ба банд гирифтани, асир кардан, бандӣ кардан; **дастгир шудан (гардидан)** ба даст афтодан, ба банду қайд гирифтори шудан; асир шудан.

ДАСТГИР II دست گیر *мададгор, ёвар, ёридиҳанда*; **дастгирӣ касе шудан (гаштан)** касеро дастгирӣ кардан, мададгор шудан.

ДАСТГИР III دست گیر 1. порчаи аз латта дӯхташуда барои гирумони дег, чойчӯш ва ғ., дастгирак. 2. *ниг.* даста 1.

ДАСТГИРАК دست گیرک 1. даста (*хусусан* дастан дару чевон ва ғ.). 2. чӯб ё оҳане, ки барои даст гирифтани дар канори зина ба дарозии он месозанд, панҷараи зина, парда, қаторак.

ДАСТГИРӢ I دست گیری 1. *исми амал аз даст гирифтани*. 2. ёрӣ, мадад, кумак, имдод; **дастгирӣ кардан (намудан)** а) мадад расондан, ёрӣ додан, ба имдоди касе расидан; б) *мач.* маъқул дониста пайравӣ кардан ба коре, ҷонибдорӣ кардан касеро.

ДАСТГИРӢ II دست گیری *дастгирак* будан, ҳам-

чун даста вокеъ шудан.

ДАСТГИРШУДА دستگیرشده *сифати феълии замони гузаита аз дастгир шудан*; ба даст афтада, тавқишуда, ба ҳабс гирифта.

ДАСТГОҲ دستگاه 1. асбобу олат ё мошин барои сохтани чизе ё ба иҷро расонидани коре: **дастгоҳи автоматӣ**, **дастгоҳи бетонрезӣ**, **дастгоҳи бофандагӣ**, **дастгоҳи пармагарӣ**, **дастгоҳи харротӣ**; **дастгоҳи аккосӣ** олати суратгирӣ. 2. нав. идораи иҷроияи марказӣ; мақомоти идоракунандаи марказӣ: **дастгоҳи вазорат**. 3. чоҳу ҷалол; ҳашамат; **дову дастгоҳ ниг. дов.**

ДАСТГОҲСОЗ دستگاهساز он ки дастгоҳ месозад, коргари созандаи дастгоҳ.

ДАСТГОҲСОЗӢ دستگاهسازى истеҳсоли дастгоҳ; **саноати дастгоҳсозӣ** соҳаи махсуси созандаи дастгоҳҳои гуногун.

ДАСТДАРОЗ دستدراز 1. он ки дастҳои дароз дорад, дароздаст. 2. *мач.* забардаст, болодаст, тавоно, дастро ба моли дигарон дароз кардан.

ДАСТДАРОЗӢ دستدرازی тааддӣ, таарруз, таҷовуз: **дастдарозӣ кардан**.

ДАСТДИҲӢ دستدهی *исми амал аз даст додан*; ба ҳамдигар даст додан, даст дароз кардан (*барои воҳӯрӣ*).

ДАСТӢБ دستياب зафарёфта, ғолиб, фирӯз; **дастӢб шудан (гардидан)** а) ғолиб омадан, дастболо шудан; б) муваффақ шудан ба коре.

ДАСТӢР دستيار мададгор, ғридиҳанда; хизматгор; **дастӢри беминнат** ғрирасони беминнат; **дастӢр шудан** мададгор шудан, ғридиҳанда шудан; хизматгор шудан.

ДАСТӢРӢ دستياری ғрӣ, ғрдам, хизматгорӣ; **бо (ба) дастӢри...** а) ба ғрдами..., бо кумаки..., бо мадади..., б) ба воситаи..., ба василаи...; **дастӢрӣ кардан** ғрӣ расондан, мадад кардан, ғрдам кардан; **дастгирӣ кардан**.

ДАСТЗАД دستزد *кит.* дастрас, имконият.

ДАСТЗАН دستزن *кит.* 1. даст ба ҳам зананда; раққос. 2. *мач.* ходим, пешхизмат: **дастзану позан**.

ДАСТИНА دستينه *кит.* 1. *ниг.* **дастпона**. 2. дасттаи корд ва созҳои мусиқӣ (*аз қабилӣ* рубобу

танбӯр). 3. *кит.* ҳукми мӯҳру имзошуда, фармон.

ДАСТИСОХТ دستىساخت он чи бо даст сохта шудааст; дастакӣ тайёршуда, дастсоз.

ДАСТӢ دستى 1. *мансуб ба даст*; он чи бо қуввати дасти одам сурат мегирад ё ба вучуд омадааст; он чи (*аз қабилӣ* асбоб, дастгоҳ ё корхона) бо сарфи меҳнати ҷисмонӣ кор мекунад (*ғайри механикӣ ё автоматӣ*): **асбоби дастӣ**, **кори дастӣ**; **кишти дастӣ** киште, ки на ба воситаи олати механикӣ, балки дастакӣ анҷом дода шудааст. 2. он чи бо дасти худ, бо диққат ва бо муруоти тамоми ҷузъиёт тайёр карда шудааст (*беитар оид ба хӯрок*): **майӣ дастӣ**, **оши палави дастӣ**, **сихкабоби дастӣ**. 3. ҳар чизи барои бастан ё гирифта гаштан дар даст сохташуда: **соати дастӣ**, **ҷомадонҷаи дастӣ**; **дастӣ парво кардан** бо дасти худ парвариш кардан (*мас., чорпои хонагиرو*).

ДАСТКАФОН دست كفان :**боди тунди дасткафон** шамоли сарду тозае, ки пӯсти дастро мекафонад.

ДАСТКАҶ دست كچ 1. он ки дасти вай қач аст, қачдаст. 2. *мач.* шахси дасташ қалб, ҳаромкор; дузд.

ДАСТКАҶӢ دست كجى дуздӣ, ғоратгарӣ; қаллобӣ.

ДАСТКАШ I دستكش :**дасткаш кардан** а) молиш додан чизеро; б) бо даст кашида гирифтан (-и алафҳои бегона ё чизе аз замини кишт), хишова.

ДАСТКАШ II دستكش дастпӯше, ки ба шаклу андозаи алоҳида нарангушт ва чор ангушти якҷояи даст алоҳида дӯхта ё бофта шудааст, дастак; *муқ.* **дастпӯшак**.

ДАСТКАШИДА دست كشيده *сифати феълии замони гузаита аз даст кашидан*; аз коре ё шугле даст кашида, сарфи назар карда, парҳезкарда.

ДАСТКАШӢ دست كشى даст кашидан аз анҷом додани коре.

ДАСТКИШТ دست كشت бо даст кишташуда.

ДАСТКОЛА دست كاله корди махсуси калону вазнини аксар досшакл, ки барои тоқбури ва буридани навдаи тут (*барои кирмак*) ва г. истифода мешавад, доскалла.

ДАСТКОМ دستکام *кит.* хушбахт, комёб.

ДАСТКОР دستکار *кит.* 1. кори дастӣ. 2. устон хунарманд; мохир, чобукдаст. 3. *мач.* дастёр, мададгор, ёридоханда. 4. *кҳн.* чаррох.

ДАСТКОРӢ دستکاری 1. хунармандӣ; коре, ки ба воситаи даст анҷом мегирад. 2. *кҳн.* чарроҳӣ.

ДАСТКУШОД(А) دستکشاده *мач.* касе, ки ҳар чи ёбад, харҷ мекунад, кушодадаст, чавонмард, босаховат.

ДАСТКУШОДӢ دستکشادی *мач.* саховатмандӣ, ҳимматбаландӣ, чавонмардӣ.

ДАСТКӮТОӊ دست کوتاه 1. он ки дастҳояш кӯтоҳ аст. 2. *мач.* очиз, нотапон, кӯтоҳдаст.

ДАСТКӮТОӊӢ دست کوتاهی 1. кӯтоҳ будани даст, дасткӯтоҳ будан. 2. *мач.* очизӣ, нотапонӣ, кӯтоҳдастӣ; **дасткӯтоҳӣ кашидан** мӯҳтоҷ будан, аз чихати моддӣ танқисӣ кашидан.

ДАСТЛОФ دستلاف [аслаи дастфол] савдои аввалин (ки гӯё барори савдо ба он вобаста аст), байъи аввал; аввали ҳар кор; шугун.

ДАСТМОЛ دستمال 1. порча барои пок кардани даст дар вақти пухту паз, дастпоқкуни сари дег; порчаи матоъ барои шустани дег: **дастмоли дегшӯӣ**; **дастмоли коғазӣ** навъи дастмол, ки аз коғаз сохта шуда, танҳо барои як бор истифода мешавад. 2. молиш бо даст, бо фишор кашидани даст дар рӯи чизе; **дастмол кардан а)** пок кардан, тоза кардан (*одатан нас аз шустани табақу чойник ва ғ.*); б) бо даст молиш додан, фишор додан бо даст.

ДАСТМОЛӢ دستمالӣ бо даст молидани чизе, ламскорӣ, молиш ба воситаи даст.

ДАСТМОЛКАДУ دستمال کدو *бот.* растании полизии тухм ва палакаш кадумонанд, ки ҳосили бодирингшакли дарунаш лифмонанд дорад ва онро хушк карда, ҳамчун дастмоли дегу табақшӯӣ, лифи шустушӯӣ бадан ва ғ. ба кор мебаранд.

ДАСТМОЯ دستمایه 1. пулу моле, ки бо он асоси савдогарӣ ё касбу касибиро мегузоранд; сармоия андаки аввалия. 2. захираи илмӣ ва адабии касе.

ДАСТМУЗД دستمزد музде, ки ба ивази заҳмат ба

касе медиҳанд, музди кор, ҳаққи кор, дастранҷ, учрат: **дастмузд гирифтан**, **дастмузд додан**.

ДАСТМУӊЗА دستموزه *кит.* 1. армуғон, тӯҳфа, дастовез. 2. *мач.* васила, восита.

ДАСТНАВИС دستنویس 1. ҳар чизи бо дасти муаллиф навишташуда. 2. ҳар чизи бо хати дастӣ навишташуда, дастхат; *муқоб.* **чопӣ: китоби дастнавис, аризаи дастнавис; захираи дастнависҳо, шӯъбаи дастнависҳо** китобхона ё шӯъбаи он, ки дар он ҷо китобҳои қаламӣ, яъне ғайричопӣ, нигоҳ дошта мешаванд.

ДАСТНАВИШТ دستنویشت *ниг.* дастнавишта.

ДАСТНАВИШТА دستنویشته он чи бо даст навишта шудааст; навиштаи дастӣ.

ДАСТНАХӊРДА دست نخورده 1. он чи то ҳол мавриди истифода қарор нагирифтааст. 2. *мач.* бикр, дӯшиза, дастнорасида.

ДАСТНИГАР دستنگر мӯҳтоҷ, вобаста, мутеъ аз чихати моддӣ: **дастнигари касе шудан**.

ДАСТНИГАРӢ دستنگری мӯҳтоҷӣ, вобастагии эҳтиёҷмандона ба касе.

ДАСТНИГОР دستنگار бо даст нигошта, дастхат, дастнавис.

ДАСТНИӊОЛ دست نهال 1. ниҳоли бо дасти худ шинонда. 2. *мач.* тарбиядида аз тарафи касе, шогирд.

ДАСТНИШИН دست نشین 1. бо даст тарбияшуда, дастомӯз. 2. *мач.* ҳамнишин.

ДАСТНИШОН دست نشان 1. бо даст нишондашуда. 2. *мач.* гумошта; мутеъ, фармонбардор.

ДАСТНИШОНДА دست نشانده он ки шахси дигар ўро ба коре ё мақома гумоштааст; **дастнишондаи касе шудан** мутеи касе шудан, фармонбардори касе шудан (*одатан дар натиҷаи бо ҳимояи ў расидан ба мансабе*).

ДАСТНОРАС دست نارس 1. аз қади одам баланд; ниҳоят баланд: **баландии дастнорас, тоқи дастнорас**. 2. он чи расидан ба он имконпазир нест, чизи ба он даст ёфтани мушқил; *муқоб.* **дастрас**.

ДАСТОВАРД دست آورد муваффақият, комёбӣ.

ДАСТОВЕЗ دست آویز 1. он чи меҳмон чун тӯҳфа

- ба мизбон меорад, тӯхфа, ҳада, армуғон. 2. чизе ё касе, ки ба вай истинод (такя) карда кореро буд мекунад. 3. *мач.* васила, восита; **дастовез кардан** а) ба сифати тӯхфа бо худ бурдани чизе ба чое (*хусусан ба меҳмонӣ, тӯю маърака ва ғ.*); б) баҳона кардан (*чизеро дар исботи дурусти амале*); санад ва далел қарор додан (*чизеро*).
- ДАСТОДАСТ** دستادست даст ба даст; (савдои) нақд.
- ДАСТОЗМОЙ** دست‌آزمایی кувваозмоӣ, зӯрозмоӣ, имтиҳон.
- ДАСТОМУЗ** دست‌آموز 1. (мурғи) ба даст омӯхташуда, ки дар сурати сар додан боз ба даст омада менишинад; мурғи аҳлӣ. 2. (хайвонҳои) ромшуда.
- ДАСТОН** داستان 1. *ниг.* **достон**. 2. найранг, ҳила, тазвир.
- ДАСТОНГҶ** دستان‌گو *ниг.* **достонгӯ**.
- ДАСТОННАВОЗ** داستان‌نواز *кит.* дастонсаро, нағмасаро; мурғи **дастоннавоз** мурғи хушхон.
- ДАСТОННАВОЗӢ** داستان‌نوازی нағмасароӣ, нағмапардозӣ.
- ДАСТОНСАРО(Ӣ)** داستان‌سرای 1. гӯянда ва нақлқунандаи достон. 2. нағмасаро, хушхон.
- ДАСТОНСОЗ** داستان‌ساز *кит.* 1. навозанда, музикнавоз; хонанда, хофиз. 2. *мач.* фиребгар, афсунгар, ҳилагар.
- ДАСТОР** دستار 1. порчаи матоъ, ки онро ба гирди сар мепечонанд; салла, аммома. 2. дастархон; порчае, ки бо он рӯи таомхоро мепӯшонанд.
- ДАСТОРАК** دستارک *ниг.* **дасторча**.
- ДАСТОРДОР** دستاردار *кит.* мутасадди дастархон, моида; **дастордори хон** мутасадди дастархон ва суфра.
- ДАСТОРДОРӢ** دستاردارى *кит.* амал ва шуғли дастордор.
- ДАСТОРОН** دستاران *кит.* музде, ки пеш аз ичрои қор ба муздур медиханд, харҷӣ; муждагонӣ.
- ДАСТОРҶОН** دستارخوان *ниг.* **дастархон**.
- ДАСТОРЧА** دستارچه *шакли тасғири дастор;* саллача, дастори хурде, ки ба сар

лача, дастори хурде, ки ба сар мепечонанд; дастмоли хурд, рӯймолча, дастмолча.

ДАСТОС دست‌آس осиечае, ки бо даст гардонида мешавад, осиеи дастӣ; **дастос кардан** орд кардан дар осиеи дастӣ.

ДАСТПАЙМОН دست‌پیمان 1. *кит.* пулу моле, ки хангоми ақди никоҳ ба зиммаи домод гузошта мешавад; махр, қобин, қалин. 2. *кит.* дастовез ва ҳадае, ки домод пеш аз издивоҷ ва арӯсӣ ба хонаи арӯс мефиристонад.

ДАСТПАРВАР دست‌پرور 1. он ки ўро шахси дигар, хизбу созмоне дар ҳимоя ва назорати худ гирифта тарбия кардааст; касе, ки зери дасти шахси дигар парвариш ёфтааст; тарбиятгирифта аз мактабе, парваришёфта. 2. дасти парваришёфта; ғайрихудрӯӣ, ғайриёбой; кошта ва шинондашуда; **растаниҳои дастпарвар**.

ДАСТПАРВАРД دست‌پرورد *ниг.* **дастпарвар**.

ДАСТПАРВАРДА دست‌پرورده *ниг.* **дастпарвар**.

ДАСТПЕЧ دست‌پیچ 1. порча ва матои наворшаклу паҳн барои бастанӣ дасти навоз дар гаҳвора. 2. *варз.* яке аз тарзҳои гӯштингирӣ, ки ҳариф дасти ҳаммасобиқаи худро печонда гирифта, ўро меғалтонад. 3. *кит.* дастовез; восита; баҳона.

ДАСТПОК دست‌پاک 1. *ниг.* **дастпоккун, дастмол**. 2. *мач.* он ки ба мол ва сарвати дигарон таҷовуз намекунад ва дар амонат хиёнат намекунад, покдаст.

ДАСТПОКӢ دست‌پاکى *мач.* покдастӣ, хиёнат накардан дар амонатдорӣ.

ДАСТПОККУН دست‌پاک‌کن порчае, ки бо он дастро баъд аз шустан пок мекунад; сачоқ, дастурӯпоккун.

ДАСТПОНА دست‌پانه асбоби зинати дасти занон, ки ҳалқашакл буда, аз тилло ё нуқра сохта мешавад, дастбанд, дастина.

ДАСТПОЧА دست‌پاچه саросема, ба изтироб афтада; **дастпача шудан** саросема шудан.

ДАСТПУХТ دست‌پخت таоме, ки хӯранда бо дасти худ пухтааст; таоми дастӣ, таоми хонагӣ.

ДАСТПҶШАК دست‌پوشک чизи аз матоъ ё чарм ба шакл ва андозаи дасти инсон бо ангуштонии алоҳида дӯхта ё бофташуда, ки барои

- нигоҳдорӣ аз сармо ё аз ягон чизи дурушт (ҳангоми кор) ба даст мепошанд; муқ. **даст-каш**.
- ДАСТРАНЧ** دسترنج 1. коре, ки бо даст ичро карда мешавад, меҳнати дастӣ; касбу кор; меҳнат. 2. музди кор, ҳаққи меҳнат, даст-музд.
- ДАСТРАС** دسترس 1. он чи даст ба он бирасад, чизе, ки ба даст даровардан ё аз худ кардани он мумкин ва осон аст; чизи бадастдаромада, чизи муяссар; **дастрас кардан** ба даст овардан, пайдо намудан, дарёфт кардан. 2. ба фoсила ё баландии дасти одам, ба андозаи дарозии даст; **дастрас шудан//дастрас гардидан (гаштан)** а) ба даст даромадан, дар ихтиёри касе воқеъ шудани чизе; б) имконпазир шудани хусули чизе, имкони ба даст даровардани чизе мавҷуд будан.
- ДАСТРАСӢ** دسترسی он чи дар имконият ва тавоноии касе қарор дорад, дар ихтиёр доштан, мавриди истифода қарор доштан.
- ДАСТРАСО** دست رسа доро, бадавлат; осудаҳол, ба худ тинҷ (*аз ҷиҳати таъминоти моддӣ*); **дастрасо шудан** соҳиби чизу чора шудан, ба худ тинҷ шудан; имконияти моддӣ пайдо кардан (*ба иҷрои коре*).
- ДАСТРОМ** دست رام дастомӯз, ромшуда; ғайри чарс; **дастром шудан** ром шудан, ба даст омӯхта шудан.
- ДАСТРӢМОЛ** دسترويمال *ниг.* **дастрӯмол**.
- ДАСТРӢМОЛ** دسترومال рӯмолча барои пок кардани оби бинӣ, ашк *ва г.*, рӯмолчаи кисагӣ.
- ДАСТСОЗ** دست ساز 1. он чи бо даст сохта шудааст. 2. *мач.* сохта, пардохта.
- ДАСТСОӢ** دستسای *киноя аз хор, забун.*
- ДАСТСОХТ** دست ساخت *ниг.* **дастсоз**.
- ДАСТСӢЗ** دستسوز дастро сӯзонанда, хеле гарм; **нонҳои гарми дастсӯз**.
- ДАСТТАНГӢ** دست تنگی тангдастӣ, мӯхтоҷӣ, камбизоатӣ.
- ДАСТТАНҲО** دست تنها он ки дар иҷрои коре дастёру мададгоре надорад, якка, танҳо.
- ДАСТТАНҲОӢ** دست تنهايى бе дастёру мададгор
- мондани кас; **дасттанҳои кашидан** танҳо монда, ба ёрдами касе мӯхтоҷ шудани кас.
- ДАСТТЕША** دست پيشه тешаи хурди дасткӯтоҳ; муқ. **пойтеша**.
- ДАСТТИХӢ** دست تهی 1. *ниг.* **дастхолоӣ**. 2. *мач.* тихидаст, нодор, фақир, камбағал.
- ДАСТУПАНЧАДОР** دست و پنجه دار *мач.* боҳунар, дорои истеъдоду маҳорат дар иҷрои кор.
- ДАСТУПОБАСТА** دست و پابسته *мач.* гирифтгор, нотавон, беихтиёр, мутеъ.
- ДАСТУПОДОР** دست و پادار *мач.* лоиқ, хушёр, зирак, он ки аз ӯҳдаи иҷрои корҳо ба чолоқӣ мебарояд.
- ДАСТУПОЗАНИ** دست و پازنی 1. дасту пой худро ба ҳар тараф ҳаракат додан ё ҳаво додани кӯдак. 2. *мач.* даводавӣ, талош; кӯшишу чадал.
- ДАСТУР** دستور 1. роҳнамо, нишондод; барномаи амалиёт, дастуруламал; супориш, фармоиш; фармон, амр; **дастур додан** а) роҳ нишон додан барои иҷрои коре, омӯхтан; б) супориш додан, фармудан. 2. маҷмӯаи қонуну қоида ва тавсияҳо оид ба тарзи омӯзиши ягон фанни дарсӣ: **дастури таълимӣ**; **дастури методӣ** маҷмӯаи нишондод ё маслиҳату тавсияҳои методӣ оид ба тарзу усули гузаронидани дарсҳо аз фанне; **дастури забони форсӣ** китоби таълими сарфу наҳви забони форсӣ. 3. *кит.* рухсат, иҷозат. 4. *таър.* вазир, вазири соҳибмаснад.
- ДАСТУРАМАЛ** دستور عمل раҳнамо, нишондод; дастури иҷрои коре, маҷмӯи қоидаҳои кор бо чизе, дастуруламал.
- ДАСТУРДИҲАНДА** دستوردهنده фармоишдиҳанда, супоришгар.
- ДАСТУРДИҲӢ** دستوردهی *исми амал аз дастур* додан; нишон додани роҳу равиши коре.
- ДАСТУРЗОДА** دستورزاده *кит.* вазирзода, фарзанди вазир.
- ДАСТУРӢ** دستوری *кит.* мансуб ба дастур; он чи ҷанбаи дастуру фармон дорад; рухсат, иҷозат.
- ДАСТУРУЛАМАЛ** دستور العمل *ниг.* **дастурамал**.
- ДАСТУРӢШӢ** دست و روشویی шустушӯи дасту

рӯ.

ДАСТУРҶШҶЯК دست وروشويک *ниг.* дастшӯяк.

ДАСТУРҶОН دسترخوان *ниг.* дастархон.

ДАСТФОЛ دستفال *ниг.* дастлоф.

ДАСТФИШОРӢ دستفشارى *исми амал аз даст фишурдан; вохӯрдӣ.*

ДАСТФИШУРӢ دستفشورى *ниг.* дастфишорӣ.

ДАСТФУРҶШ دستفروش *мач.* он ки моли худро бо гардиш дар кӯчаю бозор мефурӯшад ва нуктаи фурӯш надорад; *муқ.* дастакифурӯш.

ДАСТФУРҶШӢ دست فروشى *дастфурӯш будан; амал ва шуғли дастфурӯш; муқ.* дастакифурӯшӣ.

ДАСТҶАТ دستخط 1. *ниг.* дастнавис; ба дастхати... ба хати бо даст навиштаи..., бо калами... 2. нома, рукъа, мактубча; **дастхат гирифтан аз касе** забонхат гирифтан аз касе; **дастхат кардан** нома навиштан; хатча навишта фиристодан.

ДАСТҶОЛӢ دستخالى *бо дасти холи, бе ягон чиз; бе дастовез.*

ДАСТҶУШ دستخوش *он ки шахсе ўро мавриди масхараю ханда қарор медиҳад, бозичаи дастигар; мутеъ, зердаст.*

ДАСТҶУШК دستخشک 1. *ниг.* дастхоли. 2. *мач.* он ки аз вай ба ҳеҷ кас нафъе намерасад; хасис, бахил.

ДАСТҶУШКӢ دستخشكى *хасисӣ, бахилӣ.*

ДАСТҶҶРДА دستخورده *дар натиҷаи истифодаи зиёд кӯҳнашуда, кӯҳна, фарсуда.*

ДАСТҶИН دستچين *:дастчин кардан* а) бо як даст як-як чидани мева аз дарахт ё ҳосили чизе, то ки зараре набинад; б) *мач.* яккачин кардан, сарчин кардан, баргузидан.

ДАСТҶАМБӢ دستجمعى *ниг.* дастачамбӣ, дастачамбона.

ДАСТҶУНБОНӢ دستجنبانى *даст чунбондан, ҳаракат додани даст; болою поин кардани даст барои ишорае.*

ДАСТШИКАСТА دستشکسته *он ки дасти ў шикастааст, каси дасташ шикаста: одами дастшикаста.*

ДАСТШИНОН دستشنان *:дастшинон кардан* як-як бо даст шинондан.

ДАСТШИНОНДА دستشنانده *ниг.* дастнишонда.

ДАСТШҶ//ДАСТШҶЯ دستشو//دستشوييه зарфи махуси филизӣ, ки барои дар ҷои нишаст шустани даст ҳамроҳи офтоба ба назди меҳмон оварда мешавад.

ДАСТШҶЯК دستشويک 1. зарфи оби ба ҷое шинондашуда барои шустани дасту рӯй. 2. тоси махсус барои шустани дасту рӯй, ки дар болои он мили лӯлаи об шинонда шудааст.

ДАФ دف *мус.* асбоби зарбӣ, ки ба дойраи хурд монанд ва гоҳе ҳар ду рӯ пӯст кашида шуда, зангӯла, ҳалқаву шилшилаҳои филизӣ дорад ва бо ангушту кафи даст менавозанд; дойра.

ДАФГАРДОН دفگردان *кит.* он ки ҳамзамон бо задани даф онро дар маҳфил мегардонду чарх мезад ва маъмулан ба ин васила пул чамъ мекард.

ДАФЗАН دف زن *ниг.* дафнавоз.

ДАФЗАНОН دفزنان *феъли ҳол аз даф задан; дар холи задани даф, дар холи дойразанӣ.*

ДАФИН ا. دفين 1. пинҳонкарда, русткарда. 2. дафнкарда, гӯронда: **дафин кардан.**

ДАФИНА ا. دفينه *пулу ҷавохироти дар зери хок пинҳонкарда, ганҷи ниҳон; ганҷина.*

ДАФӢ دفى *марбут ба даф; навозандаи даф.*

ДАФН ا. دفن *гӯрондан, ба хок супурдан: ма-росими дафн, рӯзи дафн, дафн кардан.*

ДАФНАВОЗ دفنواز *он ки даф менавозад, на-возандаи даф; дафзан; дойразан; дойрадаст.*

ДАФНУК دفنوك *кит.* зинпӯши асп, ғошия.

ДАФТАР I دفتر *абзори шонамонанди бофандагон.*

ДАФТАР II دفتر [*муарраб аз юнонӣ*] 1. варақҳои қоғази сафедаи сахҳои ва чилдшуда (*барои навиштан*): **дафтари мактабӣ, дафтари хотирот, дафтари қайд(ҳо)** 2. он чи дар он дахлу харҷ ҳисоб ё асомии қасон қайд карда мешавад: **дафтари синф.** 3. китоб; маҷмӯа; асари навишташуда, таълифот: **дафтари ашъор; дафтари бағалӣ** дафтарчаи қисагӣ (*барои қайдҳо*); **дафтари шикаҷот ва пешниҳод** дафтари махсусе, ки дар он харидорону мушта-

- риён фикру мулоҳиза ва пешниҳодҳои худро роҷеъ ба тарзи кори мағозаву корхонаҳо ва коргоҳҳои хизматрасонӣ баён менамоянд; **дафтари ҳавли** дафтари махсус дар идораи хонаю ҳавлиҳо барои ба қайд гирифтани истиқоматкунандагон; **дафтари аъмол**. *д.* ҳисоби қору кирдорҳо. 4. ҷое, ки дар он ба корҳои дафтарнависӣ машғул мешаванд; **дафтари кор** утоқи корӣ.
- ДАФТАРДОР** دفتردار *кҳн.* 1. ҳисобдор, муҳосиб. 2. котиб, коргузор, мирзо.
- ДАФТАРДОРӢ** دفتردارى шуғл ва амали дафтардор; коргузори, котибӣ, мирзой.
- ДАФТАРӢ** دفترى *кит.* мансуб ба дафтар; идорӣ; идоранишин.
- ДАФТАРХОНА** دفترخانه 1. *кҳн.* идорае, ки он ҷо дафтари ҳисобдорӣ нигоҳ дошта мешуд. 2. шӯъбаи коргузории муассисаҳои калон; идора.
- ДАФТАРЧА** دفترچه 1. *шакли тасгири дафтар;* дафтарчаи хурд (-и одатан қисагӣ барои қайдҳои шахсӣ); **дафтарчаи ёддошт(ҳо), дафтарчаи хотирот, дафтарчаи қисагӣ.** 2. хуччат ба шакли китобча: **дафтарчаи имтиҳон(от), дафтарчаи амонатгузори, дафтарчаи узвият; дафтарчаи меҳнатӣ** хуччатест, ки фаъолияти меҳнати коргарон ва хизматчиён дар он нишон дода мешавад ва барои муқаррар кардани собиқаи корӣ санади асосӣ мебошад.
- ДАФФОФ** *а.* دقّاف *кит.* 1. устои дафсоз. 2. дафнавоз, дойразан, дойрадаст.
- ДАФӢ** *а.* دفع 1. дур кардан, рад кардан, рондан; рафъ кардан; нест кардан: **дафъи бало, дафъи вабо, дафъи душман, дафъи захм.** 2. боздоштан, гардондан: **дафъи ҳучуми душман; дафъ кардан (намудан)** дур кардан, рондан; рафъ кардан, бартараф намудан; **дафъ шудан** дур шудан; нест шудан; гум шуда рафтан; $\diamond$ **дафъи хумор** шикасти хумор, хуморшиканӣ.
- ДАФӢА** *а.* دفعه бор, карат, мартаба, маротиба: **дафъаи аввал, дафъаи оянда, чандин дафъа, ҳар дафъа.**
- ДАФӢАТАН** *а.* دفعتا якбора, дарҳол, фавран: **дафъатан ҷавоб додан.**
- ДАФӢНОПАЗИР** دفعناپذير 1. дафъ нашуданӣ,
- бартарафнашаванда. 2. боздоштанашаванда: **офати дафънопазир.**
- ДАФӢУЛВАҚТ** *а.* دفع الوقت *кит.* ба таъхир андохтан, кашолдиҳӣ, имрӯз – фардо кардан, эҳтимол.
- ДАХИЛ** *а.* داخل 1. он ки ба қори дигарон дахл дорад; даҳолаткунанда. 2. *мач.* шарик, ҳамроҳ; **ҳарфи дахил** *ади.* ҳарфи ҳамсадое, ки дар мобайни ҳарфҳои калимаи қофияшаванда воқеъ аст.
- ДАХЛ** *а.* دخل 1. даромад, воридот; *муқоб.* **ҳарҷ.** 2. алоқа, рабт, муносибат: **дахл доштан** (-и коре ё чизе ба касе).
- ДАХЛДОР** دخلدار алоқадор, алоқаманд, рабтдошта, марбут, муносибатдошта; **идораи дахлдор, созмони дахлдор, одамони ба илму адабиёт дахлдор; дахлдор будани касе ба коре** а) алоқаманд будани касе ба коре; б) кордору шарик будани касе ба коре.
- ДАХМА** دخمه *кит.* хонаи зеризаминӣ барои гузоштани ҷасади мурдагон, гӯрхона, сардоба; ҷои тангу торик.
- ДАХМАБОН** دخمهبان *кит.* ниғаҳбон ва муҳофизи дахма.
- ДАХМАБОНӢ** دخمهباني *кит.* амал ва қори дахмабон.
- ДАХМАГОҲ** دخمه گاه *кит.* ҷой ва маҳалле, ки дахма дар он ҷо воқеъ шудааст.
- ДАХМАСА** دخمه سه *гуфт.* ташвиш; дарди сар, ташвиши зиёдатӣ; *муқ.* махмаса.
- ДАХОЛАТ** *а.* دخالت дахл кардан, мудохила: **дахолати бевосита, даҳолати фаъолона.**
- ДАХОЛАТНОПАЗИР** دخالتناپذير надоштани имкон ва тавони мудохила.
- ДАХОЛАТНОПАЗИРӢ** دخالتناپذيري даҳолатнопазир будан.
- ДАХШ** دخش *кит.* 1. оғози муомила ва кор бо ягон кас, оғози кор. 2. тира, торик.
- ДАӲ** ده *шумораи миқдорӣ* (10) ададе, ки пас аз нӯҳ ва пеш аз ёздаҳ воқеъ аст; **даӲхо** а) адади номуайяне, ки аз чандин даӲ (то сад) иборат аст; б) *мач.* бисёр зиёд; **даӲ-даӲ** даӲнафарӣ; **аз даӲ як ҳисса** аз даӲ ҳиссаи чизе; **як бар даӲ** даӲ баробар зиёд; $\diamond$ **даӲ ангушт бар даӲон**

ниходан (андохтан) аз рӯи ҳирси пулѐбӣ як-бора ба якчанд кор даст задан.

ДАҲА *دهه* 1. ҳар як баҳши даҳгонаи вақт монанди даҳ рӯзи як моҳ ӛ тақсими вақт ба даҳрӯзӣ. 2. гурӯҳи даҳгона ӛ даҳнафарӣ.

ДАҲАН *دهن* *ниг.* даҳон.

ДАҲАНАКӢ *دهنکي* бо даҳон; рӯйнокӣ, парӯ.

ДАҲАНБАСТА *دهن بسته* 1. чизи даҳонаш маҳкам кардашуда (*аз қабилӣ* халтаю чувол). 2. *гуфт.* ба хомӯш шудан маҷбур кардашуда; хомӯш. 3. *гуфт.* рӯзадор, рӯзагирифта; *муқоб.* даҳанбоз, даҳанвоз.

ДАҲАНБИН *دهن بين* *мач.* он ки таҳти таъсири сухану ақидаҳои дигарон аст ва фикру ақидаи мустақил надорад.

ДАҲАНБОЗ *دهن باز* *ниг.* даҳаняла.

ДАҲАНВАСЕЪ *دهن وسيع* *ниг.* даҳандарида; чизи даҳонаш калон (*асосан оид ба зарф*).

ДАҲАНДАРИДА *دهن دريده* 1. он ки даҳанаш дарида аст. 2. *мач.* лакқӣ, сергап, ҳарзагӯӣ; каси бадгап, носазогӯӣ, шаттоҳ.

ДАҲАНДӢЗ *دهن دوز* *гуфт., мач.* то даҳонаш пур, даҳанбаста; **чуволӣ** даҳандӢз чуволӣ пур (*мас., аз гандум*).

ДАҲАНДӢХТА *دهن دوخته* *ниг.* даҳанбаста.

ДАҲАНЗАДА *دهن زده* *ниг.* даҳонзада.

ДАҲАНКАЛОН *دهن کلان* 1. он чи даҳони калон дорад, калондаҳон. 2. *мач.* он ки бо калонгапӣ ва гапдонӣ мардумро ба итоати худ даровардааст, гапкалон; ҳавобаланд.

ДАҲАНКАЛОНӢ *دهن کلانی* ҳавобаландӣ, манманӣ; даҳанкалонӣ кардан гапҳои калон задан; манманӣ кардан.

ДАҲАНМАРД *دهن مرد* *ниг.* даҳанкалон 2.

ДАҲАНСӢЗ *دهن سوز* *ниг.* даҳонсӢз.

ДАҲАНСӢХТА *دهن سوخته* *мач.* таҷрибаи талхро аз сар гузаронида; танбеҳдида.

ДАҲАНФАРОХ *دهن فراخ* *кит., ниг.* даҳанкалон.

ДАҲАНШИРИНӢ *دهن شیرینی* он чи бо он даҳонро ширин мекунанд; даҳанширинӣ кардан ба муносибати хурсандие ширавор хӯрдан.

ДАҲАНЯЛА//ДАҲОНЯЛА *دهان يله//دهن يله* 1. он

ки бо тамошое ӛ хаёле банд шуда монда, хушѐриро аз даст медиҳад, он ки аз рӯи содалавҳӣ ӛ бепарвой сирреро ошкор мекунад. 2. *мач.* лакқӣ, сергап.

ДАҲАНЯЛАГӢ *دهن يلگی* даҳаняла будан.

ДАҲОНЯЛАГӢ *دهان يلگی* *ниг.* даҳанялагӢ.

ДАҲБОШӢ *دهباشی* *таър.* саркардаи даҳ сипоҳӣ ӛ шабгард (*дар аморати Бухоро*).

ДАҲГАЗА *ده گزه* даҳ газ дарозидошта, ба дарозии даҳ газ: **қолини даҳгаза**.

ДАҲДАҲӢ *دهدهمی* :зари даҳдаҳӣ тиллои холис (беғаш, комилиѐр, сара).

ДАҲДИЛ(А) *دهدله* 1. мунофиқ, дурӯя; булҳавас. 2. *киноя* аз далер, диловар, шучоъ.

ДАҲЗАБОН *ده زبان* *мач.* пургӯӣ, сергап, серчоғ, лакқӣ.

ДАҲӢ *دهمی* 1. мансуб ба даҳ. 2. асосѐфта ба ҳисоби даҳ-даҳ; мартабаи дувуми ададҳо. 3. *гуфт.* пули даҳ сомонӣ; **касри даҳӣ** *ниг.* **каср**.

ДАҲКАРАТА *ده کрте* даҳ баробар; даҳ бор; **кахрамони даҳкарата** он ки даҳ бор номи кахрамониро соҳиб шудааст; (*мас., дар мусобиқаҳои варзишӣ*).

ДАҲЛЕЗ *دهلیز* 1. хонаи хурде, ки дар он одатан пойғаху обрез воқеъ аст ва ба воситаи он ба хонаи асосӣ медароянд: **хонаи даҳболори даҳлезу мадондор**. 2. роҳрави сарпӯшида, долон.

ДАҲЛЕЗӢ *دهلیزی* :*кит.* сухани даҳлезӣ *киноя* аз сухани беҳуда, гапи беасос.

ДАҲМАНӢ *دهمنی* *гуфт.* он чи гунҷоиши даҳ манро дорад; **деги даҳманӣ** деги калон.

ДАҲМАРДА *دهمرده* *лаҳч.* чӯпон, подабон; **чоми даҳмарда** *киноя* аз чоми калон.

ДАҲМАРДАГӢ *دهمرده گوی* *кит.* киноя аз сергап, пургӯӣ.

ДАҲО *ا. ده* ақлу заковат, зиракӣ, доной; қобилияти фавқулодаи эҷодӣ ва заковатмандии шахс дар соҳаи илму адабиѐт: **даҳон адабиѐт**.

ДАҲОЖ *دهاژ* *кит., ниг.* даҳоз.

ДАҲОЗ *دهاز* *кит.* бонг, фарѐд, наъра.

ДАҲОҚИН *a. دهاقين 4. дехқон (муарраби деҳгон).*

ДАҲОН//ДАҲАН *دهن//دهان* 1. узви инсон ва хайвон, ки забон ва дандонҳо дар он чойгир аст. 2. қисми саркушодаи зарф, тўп, шиша *ва г.*; чои даробарои баъзе чизҳои миёнковок, мадхал: **даҳони ғор**. 3. *гуфт., маҷ.* калима: **як-ду даҳон гап задан; як даҳон... гуфтан гуфт.** як калима... гуфтан; як бор... гуфтан; **дар даҳани...** дар даромадгоҳи..., дар чои саршавии.... (*дара, кўча, ҷўи об ва г.*); **як даҳон нон** як лукма нон; **як бурда нон**, пораи нон; **аз даҳон монда**, **аз даҳон афтада** кўхнашуда, аз истеъмол баромада; **обшуста; даҳон ба даҳон** ба таври даҳонакӣ, ба тариқи шифохӣ; аз даҳан ба даҳан гузашта; **даҳон андохтан**, **даҳон расондан** *ба касе ғ чизе ниг.* **даҳон задан; даҳон бастан** худдорӣ кардан аз гуфтани чизе; хомӯш шудан; **даҳони бефаровез доштан** а) лаққӣ (сергап) будан; б) дар сухан беибо будан, шуртакгӯӣ будан; **даҳон задан** *ба касе ғ чизе а)* талабидан, пурсидан чизеро аз касе; б) ба духтаре талабгор шудан; розигии касеро хоштан (*дар бораи номзад кардани духтаре*); **даҳон кушодан (боз кардан)** гап задан, сухан кардан; гап кушодан дар бораи чизе; **даҳони касеро бастан** касеро аз гуфтани чизе боздоштан, касеро ба хомӯш шудан маҷбур кардан (*бо ягон қор, хусусан бо ришва забонқўтоҳ кардан*); **даҳони касеро хорондан** ба нафси касе расида, ўро ба гуфтани чизе ғ ба муноқиша водор кардан; **даҳонро пўшидан** хомӯш (чим) шудан; **даҳон инч кардан** *гуфт.* табассуми зўрақӣ кардан, лабханд задан; **даҳони касе маҳкам будан** сир нигоҳ дошта тавонистани касе; **даҳони касе мўй баровардан** аз бисёр гуфтани чизе хаста шудан, зиёд гап зада дилгир шудан; **даҳони касе об кушодан**, **оби даҳони касе рафтан (рехтан, шоридан)** ҳаваси касе рафтан ба чизе; саҳт муштоқ шудан ба чизе; **даҳон ширин кардан** а) аз чизи ширину бомаза каме хўрда ҳаловат бурдан; б) касеро бо ваъдаи хуш, бо ришва ғ бо ягон воситаи дигар розию хурсанд кардан; **шири модар ба даҳон омадан** дар тарбияву таълими касе ғ иҷрои коре саҳт азоб кашидан; **аз даҳон баровардан** гуфтан; тасодуфан гуфта мондан, лаққида мондан; **аз даҳон баромадан** гуфта шудан, изҳор гардидан; баноҳост гуфта шудани гапе; **аз даҳони касе бўи шир омадан** *киноя аз* хурд будани касе; **ноболиғ** будани касе; **ба даҳон гириф-**

тан чашидан, хўрдан, нўшидан; **ба даҳони касе задан** сухани касеро буридан, ба сухангўии касе ҳалал расондан; касеро аз гап боздоштан (*бо ҷавоби тезу тунд ғ луқмапартой*); **ба даҳони касе мўхри хомўшӣ задан** хомўш кардан касеро, лаби касеро бастан; *ниг.* **даҳони касеро бастан; ба даҳон об гирифтан** хомўш истодан, лаб накушодан, гап назадан; **дар даҳони касе гап наистодан** сирро нигоҳ дошта натавонистан; **дар (ба) даҳон мондани гапи касе** қатъ шуда мондани сухани касе, бурида нотамом мондани сухани касе; **даҳонро калўши кўхна кардан** адаби касеро додан, ҷазои касеро додан.

ДАҲОНА *دهانه* даромад ва мадхали ҳар чой, чиз *ва г.*, даҳана.

ДАҲОНАКӢ *دهانکي* ба воситаи даҳон, шифохӣ.

ДАҲОНБАНД *دهان بند* василае, ки бо он даҳонро мебанданд, пўзабанд, фукбанд.

ДАҲОНБАНДӢ *دهان بندی* маҷ. хомўшӣ, сукут.

ДАҲОНБЕФАРОВЕЗ *دهان بيفراويز* он ки беибо ва бемулоҳиза ҳар гапро меғўяд, шуртакигӯӣ.

ДАҲОНЗАДА *دهان زده* истифодашуда, ба даҳон расида.

ДАҲОНӢ *دهاني* 1. *мансуб* ба даҳон. 2. *ниг.* **даҳонакӣ: чанги даҳонӣ.**

ДАҲОНКАЛОН *دهان کلان* *ниг.* даҳанкалон.

ДАҲОНКУШОӢ *دهان کشايي* *исми амал аз* даҳон кушодан; гуфтани сухане; гап задан.

ДАҲОНПИЗИШК *دهان پزشک* *нав.* духтури даҳону дандон.

ДАҲОНПИЗИШКӢ *دهان پزشکي* 1. соҳаи илми тиб, ки ба таҳқиқи дармон ва пешгирии бемориҳои даҳону дандон машғул аст. 2. чойи кори даҳонпизишк.

ДАҲОНСӢЗ *دهان سوز* бисёр доғ ва сўзандаи даҳон.

ДАҲОНСӢХТА *دهان سوخته* *ниг.* даҳансўхта.

ДАҲОНТАНГ *دهان تنگ* *маҷ.* тангдаҳон, ғунчадаҳон; зебо, хушрӯӣ.

ДАҲОР *دهار* *қит.* ғор; дара; шикофи кўх.

ДАҲПАНЧӢ *ده پنچي* тиллову нукраи қалб ва

- носара, тиллову нукрае, ки ними он филизи дигарест.
- ДАХР** *a.* دهر 1. дунё, олам, ҷаҳон. 2. рӯзгор, замона, давр. 3. *мач.* тақдир, қисмат, қазову қадар.
- ДАХРА** *a.* دهره *kit.* навъе аз шамшери дудама; қачқорди ғалладаравӣ, дос.
- ДАХРИГӢ** دهريگى дахрӣ будан; бединӣ.
- ДАХРИЁНА** دهريانه чун дахрӣ, ба монанди дахрӣ: **фикри дахриёна.**
- ДАХРӢ** دهري он ки оламро моддӣ мешуморад ва ба офариниши олам бовар намекунад, моддигаро; бедин, мулҳид.
- ДАХРӢЗА** دهروزه 1. ба муддати даҳ рӯз: **дахрӯза ба сафари хидматӣ рафтн.** 2. ҳар коре, ки дар даҳ рӯз иҷро шудааст ё мешавад: **кори дахрӯза, хисоботи дахрӯза.** 3. ҳар чизе ки аз ба вучуд омадани он даҳ рӯз гузаштааст; **моҳи дахрӯза** моҳе, ки аз баромадани он даҳ рӯз гузаштааст, моҳе, ки даҳ рӯзро пур кардааст. 4. даҳа: **дахрӯзаи адабиёт ва санъати халқи тоҷик дар Маскав.**
- ДАХРӢЗАГӢ** دهروزگى дахрӯза будан: **дар (вақти) дахрӯзагии моҳ.**
- ДАХРӢЯ** دهرويه *ҳанд.* даҳсӯя.
- ДАҲСОЛА** ده ساله 1. даҳ сол дошта(гӣ); синнаш ба даҳ даромада: **бачаи даҳсола; мактаби даҳсола** мактаби миёна, ки муддати таҳсил дар он даҳ сол буд. 2. ба муддати даҳ сол: **меҳнати даҳсола.**
- ДАҲСОЛАГӢ** دهسالگى даҳсола будан, даҳ сол доштан.
- ДАҲТОӢ** ده تاي даҳ-даҳ; аз ҳисоби ба ҳар кас даҳто.
- ДАҲУМ** دهم шумораи тартибӣ аз адади даҳ: **синфи даҳум; ҷароғи даҳум** навъи ҷароғи равшани карасинӣ.
- ДАҲЧАНД** دهچند даҳ баробар (зиёд): **дахчанд шудан.**
- ДАҲЧОР** دهچار аз даҳ чор ҳиссаи чизе; 40 фоизи чизе.
- ДАҲШАТ** *a.* دهشت 1. ваҳм, воҳима, ваҳшат: тарс, бим: **ба (дар) даҳшат афтодан, ба (дар) даҳшат андохтан, ба дили касе даҳшат афто-**

дан (андохтан); даҳшат хӯрдан ба таҳлука афтодан; **аз даҳшати...** аз тарси...; аз воҳимаи...; аз хавфи... 2. *гуфт.* дӯғу пӯписа, сиёсат; чангу чидол; **дахшат кардан** дӯғу пӯписа кардан, сиёсат кардан. 3. нидоест, ки барои ифодаи изтироб ва ҳаяҷон аз ягон воқеаи ниҳоят мудҳиш ба кор мебаранд: **ин чӣ даҳшат!**

ДАҲШАТАНГЕЗ دهشتانگيز он чи одамро ба воҳима ва тарсу бим меандозад, ҳавлангез, мудҳиш: **манзараи даҳшатангез, овози даҳшатангез.**

ДАҲШАТАНГЕЗӢ دهشتانگيزى ба тарсу воҳима андохтан, ҳавлангезӣ, тарсангезӣ.

ДАҲШАТАНГЕЗОНА دهشتانگيزانه аз рӯи даҳшат ва тарсу ваҳм.

ДАҲШАТАФЗО دهشتافزا он чи тарсу бими касро зиёд мекунад; ҳавлангез.

ДАҲШАТАФЗОӢ دهشتافزاي даҳшат ва тарсу ваҳмро зиёд кардан.

ДАҲШАТАФКАН دهشتافکن *ниг.* даҳшатангез.

ДАҲШАТБОР دهشت بار *ниг.* даҳшатнок.

ДАҲШАТЗАДА دهشتزده ба воҳима афтода, тарсу ваҳм фарогирифта; ба таҳлука афтода.

ДАҲШАТЗАДАГӢ دهشتزدهگى ба ваҳм афтодагӣ; ҳайратзадагӣ; саргаштагӣ, саросемагӣ.

ДАҲШАТЗО دهشت زا ба даҳшат ва тарсу ваҳм андозанда, даҳшатнок.

ДАҲШАТНОК دهشتناک даҳшатангез, воҳима-нок, мудҳиш; пурдахшат, бадвоҳима: **воқеаи даҳшатнок, манзараи даҳшатнок, наъраи даҳшатнок.**

ДАҲШАТОВАР دهشت آور *ниг.* даҳшантангез.

ДАҲШАТОЛУДА دهشتآلودе тарснок, бимнок; ба воҳима афтода; тарсида.

ДАҲЯК ده يك 1. аз даҳ як ҳиссаи чизе; *киноя аз* андак чизе, қисми ками чизе. 2. *таър.* хироче, ки аз ҳисоби аз даҳ ҳиссаи ҳосил ба манфиати ҳазинаи подшоҳӣ аз аҳолӣ гирифта мешуд, хирочи ушр. 3. *таър.* ёрдампулии солона, ки дар аморати Бухоро ба муллобачагони пешқадами мадраса ҳамчун мукофоти илмӣ таъйин карда мешуд.

ДАҲЯКГИР دهيك گير *таър.* муллобачае, ки ёр-

дампулии даҳяк мегирифт.

ДАХЯКХҶ *ده یک خور* *ниг.* даҳякгир.

ДАХЯКЧӢ *ده یکچی* *таър.* маъмура, ки хирочи даҳякро аз аҳоли меғундошт.

ДАҶЛА *а.* *دجله* 1. дарёи равону сероб; ба монанди дарё. 2. номи дарёе дар Ироқ;

ДАЧҚОЛ *а.* *دجال* 1. *д.* лақаби шахси каззоби мавхумӣ, ки тибқи ривоятҳои динӣ дар охири замон харсавор пайдо шуда, мардумро бо фиребу найранг аз паси худ ба дӯзах мебарад. 2. *мач.* одами каззоб, бисёр дурӯғгӯ, фиребгар.

ДАШНА *دشنه* навъи корди нӯгтез, ханҷар.

ДАШНОМ *دشنام* сухани қабех, ҳақорат, фахш, носазо, хорӣ: **дашноми кӯчагӣ**, **дашноми қабех**, **дашноми болохонадор**; **дашном додан** носазо гуфтан ба касе, ҳақорат кардан касеро.

ДАШТ *دشت* замини ҳамвори паҳновар (*асосан нообод*), биёбон, сахро, чӯл: **дашти беоб**, **дашти бирён**, **дашти бепоён**, **дашти лабташна**.

ДАШТБОЗОР *دشت بازار* бозоре, ки дар дашт барпо мешавад (*чунин бозор одатан муваққатӣ ҳисоб меёбад*).

ДАШТБОН *دشتبان* посбоникунандаи дашт; посбони киштзор, муҳофизи зироатгоҳ.

ДАШТӢ *دشتی* 1. *мансуб ба дашт*; воқеъ дар дашт: **роҳи даштӣ**, **пайраҳаи даштӣ**. 2. рӯида дар дашт, худрӯй: **лолаи даштӣ**, **гули даштӣ**, **гиёҳи даштӣ**. 3. ёбой; *муқоб.* **хонагӣ**: **мурғи даштӣ**, **парандаи даштӣ**.

ДАШТНАВАРД *دشت نورد* *ниг.* даштпаймо.

ДАШТНИШИН *دشت نشین* *кит.* сокини дашту биёбон, саҳронишин.

ДАШТПАЙМО *دشت پيما* *кит.* он ки дашту дамано мепаймояд, биёбонгард, даштнавард.

ДАШТРӢЯ *دشت رویه* ҷои васеи ҳамвор, даштгоҳ, сахро.

ДАЪБ *а.* *دأب* *кит.* одат, расм; хӯ, хислат.

ДАЪВАТ *а.* *دعوت* 1. ҷеғ задан, таклиф, хондан ба меҳмонӣ; хабар ба тӯю зиёфат. 2. навбат (дафъа) дар интихобот: **вакили даъвати дуоми Мачлиси Олии Тоҷикистон**. 3. *ҳ.* талаби

ҳозир шудан ба хизмати низомӣ: **мавсими даъват**. 4. *д.* дуо; талаб, хоҳиш (*аз Худо*); **даъват кардан** а) ҷеғ задан, таклиф кардан, хондан ба меҳмонӣ; б) ташвиқ кардан ба коре: **ба мусобиқа даъват кардан**, **ба иттиҳод даъват кардан**; **даъват шудан** а) *тарзи мафъули даъват кардан*; б) сафарбар шудан ба хизмати аскарӣ.

ДАЪВАТГАР *گر دعوت* он ки касеро барои коре меҳонад ва фаро меҳонад, даъваткунанда.

ДАЪВАТГАҲ *گه دعوت* *кит.* ҷойи даъват, маҳалли фаро хондан.

ДАЪВАТӢ *دعوتی* даъватшуда, хондашуда.

ДАЪВАТНОМА *دعوت نامه* мактубчае, ки мундариҷаи онро даъват ба мачлис, шабнишинӣ, тӯй ва зиёфат ташкил медиҳад; нома барои ворид шудан ба мачлис, ҷашн *ва ғ.*; санади даъват ба сафи қувваҳои мусаллаҳ.

ДАЪВАТШАВАНДА *دعوت شونده* 1. *сифати феъли замони ҳозира аз даъват шудан*. 2. сафарбаршаванда барои адои хизмати ҳарбӣ; **ба синни даъватшаванда(гӣ) расидан** ба синни барои хизмати ҳарбӣ мувофиқ расидани ҷавонмардон.

ДАЪВАТШУДА *دعوت شده* 1. *сифати феъли замони гузашта аз даъват шудан*; хондашуда, ҷеғзадашуда; хабаршуда, хабарӣ. 2. сафарбаршуда ба хизмати ҳарбӣ.

ДАЪВӢ *а.* *دعوی* *ниг.* даъво.

ДАЪВО *а.* *دعوا* 1. *ҳуқ.* арз ба мақомоти судӣ барои муҳофизати ҳуқуқи поймолшуда ё манфиат; чизе ё ҳаққе, ки ба воситаи додгоҳ (мақомоти судӣ) аз касе талаб мешавад, додхоҳӣ, талаби ҳақ. 2. иддао, талаб, тақозо: **даъвои ҳаққонӣ**. 3. фикру ақидае, ки оид ба ягон масъалаи илмӣ ё адабӣ баён шудааст ва мӯҳтоҷи далелу исбот аст; **даъво доштан** а) даъвогар будан; талабгори чизе будан, хостгор будан ба чизе; б) иддаои донишҷӯи чизе ё тавонистани кореро доштан; **даъво кардан** а) чизеро талаб кардан, даъвогар шудан ба чизе; б) иддаои донишҷӯи чизе ё тавонистани коре: **даъвои валигӣ кардан**, **даъвои шоирӣ кардан**; **аз даъво гузаштан** // **аз қулли даъво гузаштан** аз талабу иддаои ба касе доштаи худ пурра даст кашидан; **даъвои дӯстӣ кардан** изҳори дӯстӣ кардан дар ҳолате, ки дӯст

- нест; аз даъвои чизе (дар) гузаштан аз баҳри чизе баромадан; ◇ даъвои нони қок иддаои асос надоста, даъвои беасос.
- ДАЪВОГАР** دعاگر 1. ҳуқ. он ки ба воситаи мақомоти судӣ химояи ҳуқуқи худро талаб мекунад; муддаӣ, додхоҳ. 2. талабгор, хостгори чизе; довталаб.
- ДАЪВОГАРӢ** دعاگرӣ даъвогар будан, талабгорӣ, чизеро хостгор шудан.
- ДАЪВОӢ** دعوائى 1. додхоҳӣ, барои мудофиан ҳуқуқ ба маҳкамаву додгоҳ муроҷиат намудан; чанҷол, низоъ. 2. иддао, талаби нодуруст, талаби ноҳақ.
- ДАӢОС** а. ديوت марде, ки нисбат ба покдомани занӣ худ бепарвост, беномус, беорият, қалтабон; разил.
- ДЕБЕТ** лот. ديبيت ҳисобд. ҳисоби даромад ва харчу қарзҳои ягон идора, ки дар тарафи чапи сурати ҳисоб навишта мешавад, муқоб. кредит.
- ДЕБИТ** фр. ديبيت тех. миқдори моеъ (аз қабилӣ об, нафт ё газ), ки аз чоҳу кон дар воҳиди муайяни вақт мебарояд.
- ДЕБО** ديба матои нафиси абрешимии ранга, ҳарири ранга.
- ДЕБОРУХ** ديبارخ киноя аз хушрӯӣ.
- ДЕБОЧА** ديباچه сарсухан, муқаддима, пешгуфтор (-и китоб).
- ДЕБОЧАНАВИС** ديپاچه نويس 1. муқаддиманавис. 2. маҷ. асосгузор, сардафтар.
- ДЕБӢОТ** фр. ديبيوت 1. нахустин ҳунарнамоӣ дар сахна; умуман аввалин ҳунарнамоӣ ё озмоиши қувва дар кори эҷодӣ. 2. варз. ибтидои бозӣ.
- ДЕВ** ديو 1. маҳлуқи ҳаёлий ва афсонавӣ (ба монанди албасти, парӣ, шайтон, ғул, ифрит ва ғ.), ки ниҳоят азимчусса, зӯр, бадҳайбат ва думу шохдор тасвир мешавад ва ғӯё ба одам зарар мерасондааст. 2. маҷ. одами зишту бадқирдор.
- ДЕВА** ديوه кит. кирм, кирмак; кирми пиллаи абрешим.
- ДЕВАК** ديوك кит. кирми чӯбхӯр.
- ДЕВАЛВАТСИЯ** лот. ديولوتسيه иқт. расман паст

кардани арзиши воҳидҳои пулӣ; беқурбшавии пул: девалватсияи васеъ ислоҳоти пулӣ, ки аз бекор кардани пулҳои беқурбшудаи дар муомилотбуда ва иваз кардани онҳо бо пулҳои қурбашон мустаҳкам иборат аст.

ДЕВАХТАР ديواختر кит., киноя аз бадбахт, шумтолеъ.

ДЕВБАНД ديوبند аз рӯи ақидаи афсонавӣ он ки ғӯё девро мағлуб сохта (ба афсуну азоим ё бо зӯри худ) дар банд медаровардааст, афсунгар; Таҳмураспи девбанд аз рӯи афсона ин лақабро ба Таҳмурасп барои шайтонро марқаби худ сохтанаш дода буданд.

ДЕВБАНДӢ ديوبندی девбанд будан, тасхир ва ром кардани деви афсонавӣ бо афсуну азоим.

ДЕВБАЧА ديوبچه бачаи дев; деви хурд.

ДЕВБАШАРА ديوبشره девсурат, девсимо бадҳайбат, бадафт.

ДЕВБОД ديوباد ниг. девбода.

ДЕВБОДА ديوباده гирдоб; боди тунду тез; шамоли саҳти чанголуд.

ДЕВГОҲ ديوگاه ниг. девлоҳ 1; ◇ ин девгоҳ дунё, олам.

ДЕВДИЛ ديودل маҷ. нотарс, диловар, далер, часур.

ДЕВДИЛӢ ديودلى маҷ. нотарсӣ, диловарӣ, часурӣ.

ДЕВДОР ديودار ниг. девзада; аспӣ девдор аспӣ қавиҷуссаи саркаш ва нофармон; дарахти девдор навъе аз дарахти сарв.

ДЕВЗАДА ديوزده чинзада, девонамизоч; чиннӣ, девона.

ДЕВЗИРА ديوزيره навъи биринҷи олидараҷа.

ДЕВЗОД ديوزاد 1. девнаҷод; бадзот. 2. маҷ. қавиҷайқал ва тезрав: аспӣ девзод.

ДЕВКАДА ديوكده кит., ниг. девлоҳ 1.

ДЕВКИРДОР ديوكردار бадқирдор; бадфеъл; нобакор.

ДЕВКОР ديوكار маҷ. он ки монда шуданро надониста, зиёд ва тез кор мекунад.

ДЕВКОРӢ ديوكارى маҷ. тезкорӣ; пуркорӣ.

ДЕВЛОХ دیولاخ 1. макони зисти девҳо, маскани девҳо. 2. *мач.* сахрои нообод; дашти дурдасти ҳавлноқ.

ДЕВМАРД دیومرد *гуфт.* марди бақувват.

ДЕВМАРДУМ دیومرد *мит.* мардumi девсират, бадкирдор, фитнагар.

ДЕВМОНАНД دیومانند 1. ба дев шабоҳатдошта. 2. *мач.* зишту бадкирдор.

ДЕВМОР دیومар *мит.* аждаҳо, махлуки аждаҳомонанди афсонавӣ.

ДЕВОЛ دیوال *гуфт.*, *ниг.* девор.

ДЕВОН دیوان 1. маҷмӯаи ашъори як шоир, ки ба шакли китоб дароварда шудааст: **девони Соиб**, **девони Ҳофиз**, **девони ғазалиёти Ҷомӣ**. 2. *таър.* вазоратхона; **девони қозӣ** маҳкама. 3. идораи давлатӣ, **девони вазирон** ҳайати ҳукумат.

ДЕВОНА دیوانе 1. бемори рӯҳии аз ақлу хуш бегона; чиннӣ, маҷнун; **сағи девона** сағи ҳор. 2. *мач.* шефта, мубтало шайдои касе ё чизе: **ошиқи девона**, **дили девона**; **девонаи шакка** девонаи сахт, девонаи гузаро; **девона кардан** а) шефтаю мубтало кардан касеро; б) асабонӣ кардан; қаҳри касеро овардан; ошуфта кардан; **девона шудан (гуфтан)** а) аз ақл бегона шудан, чиннӣ шудан; б) шефтаи касе ё чизе шудан; **девонаи ба кори худ хушёр** содадил (девонавазъ) намояд ҳам, манфиату пешрафти кори худро нағз медонад.

ДЕВОНААВЗОЪ دیوانه اوضاع *ниг.* девонанамо.

ДЕВОНАВОР دیوانه وار 1. ба мисли девона, девонасифат. 2. *мач.* ниҳоят бошиддат, аз ҳад зиёд тез (*оид ба вазиши бод, давидани асп, суръати ҷорӣ шудани об ва ғ.*).

ДЕВОНАҒӢ دیوانگی 1. аз ақлу хуш бегона будан (*ба сабаби бемории рӯҳӣ*); чиннигӣ; **ба фикру хаёли девонагии худ банд шудан**. 2. *мач.* кори девонавор; **коре**, **ки ба сулҳ дарнаёяд**, **девонагие дар он бибояд** (*зарб.*); **девонагӣ кардан** мисли девонаҳо рафтор кардан; беақлӣ кардан; беандешагӣ кардан; аҳмақӣ кардан; **худро ба девонагӣ задан** худро девона нишон додан, чиннӣ вонамуд кардан.

ДЕВОНАМИЗОҶ دیوانه مزاج девонасират, девонахӯ, девонафеъл, соҳиби хулқу хислати

номӯтадил.

ДЕВОНАМОНАНД دیوانه مانند *ниг.* девонанамо.

ДЕВОНАНАМО دیوانه نما он ки дар гуфтору кирдораши аломати девонагӣ мавҷуд аст, девонасурат, девонаавзоъ.

ДЕВОНАСИФАТ دیوانه صفت *ниг.* девонамонанд.

ДЕВОНАТАБИАТ دیوانه طبیعت *ниг.* девонафеъл.

ДЕВОНАФЕЪЛ دیوانه فعل бадхӯ, бадфеъл; бадчаҳл; телба.

ДЕВОНАФЕЪЛӢ دیوانه فعلی бадхӯӣ, бадфеълӣ, девонафеъл будан.

ДЕВОНАХОНА دیوانه خانه ҷое, ки девонаҳоро он чо нигоҳ медоранд.

ДЕВОНБЕГӢ دیوان بیگی *таър.* сардори девон 2; мутасаддии харчу даҳли дарбори амири Бухоро, ки яке аз мансабдорони олирутба ҳисоб меёфт.

ДЕВОНБОН دیوان گ *мит.* коргузор ва мутасаддии девон.

ДЕВОНӢ دیوانی 1. *таър.* мансуб ба девон, корманди девон. 2. як навъи хати душворхони арабиасл.

ДЕВОНСОЛОР دیوان سالار он ки тарафдори саҳти риояи муқаррароти идорӣ аст.

ДЕВОНСОЛОРӢ دیوان سالاری низом ва сохтори идораи давлатӣ, ки дар он талаботи идорӣ хеле сахт ва аз ҳад зиёд риоя мегардад ва ҳатто аз он сӯиистифода мешавад.

ДЕВОНХОНА دیوان خانه *мит.* ҷои иҷрои корҳои давлатӣ дар боргоҳи подшоҳони асрҳои миёна.

ДЕВОР دیوار 1. иҳотае, ки аз лой, хишт, санг ва ғ. дар гирдогирди ҷое ё байни ҷое барои чудо кардани он месозанд; унсурӣ асосии бино барои нигоҳ доштани бом ва муҳофизати бино аз таъсири барфу борон: **девори боғ**, **девори қалъа**, **девори хона**, **девори шаҳр** (*дар замони қадим*), **девор задан**, **девор кашидан**, **девор сохтан**, **бо девор иҳота кардан**, **девор кардан**; **девори поҳса** деворе, ки бе сангу хишт танҳо аз лой сохта шудааст; **девори чӯбкорӣ** деворе, ки байни устухонбандии чӯбии он бо лою хишт ё кулӯх пур карда шудааст. 2. *ниг.* девора; **девори нам-**

- каш** он ки ҳар сухани гуфташударо дар ҳаққи худ гумон карда меранҷад; зудранҷ; бадгумон; **девори пастак** *гуфт.* хору забун; очиз, нотавон; **сар ба девор задан** нолаву зорӣ кардан; навҳасароӣ кардан; **сурати девор шудан** шах (карахт) шудан, дар ҳайрат афтодан; моту мабхут шудан; **девор муш дорад**, **муш гӯш дорад** (*зарб.*) вақти гуфтани сирре ниҳоят эҳтиёткор шудан даркор аст (*ҳарчанд ҷойи хилват бошад*).
- ДЕВОРА** دیواره 1. ҳар чизи девормонанд, ки вазифаи ихотаро иҷро мекунад. 2. қисми паҳлӯӣ, канори боло бардошташудаи ҳар чиз: **девори сатил**, **девори суфа**, **девори чох**; **девори кӯҳ** қисми девормонанди кӯҳ, қисми паҳлуии кӯҳ; танаи кӯҳ.
- ДЕВОРАФКАН** دیوارافکن вайронкунандаи девор; харобкунандаи девор.
- ДЕВОРБАДЕВОР** دیواربدیوار :хамсои деворбадевор паҳлу ба паҳлу; *гуфт.* ҳамсоҳое, ки хонаҳояшон бевосита паҳлуи ҳам қарор доранд; ҳамсои наздик.
- ДЕВОРБАЛАНД** دیواربلند 1. дорои девори баланд, девори баланддошта: **бинои деворбаланд**. 2. *маҷ.* молдор, давлатманд.
- ДЕВОРБАНД** دیوار بند *ниг.* деворбаст.
- ДЕВОРБАСТ** دیواربست ҷое, ки атрофи он бо деворҳо ихота шудааст; $\diamond$ **ганҷи деворбаст** ганҷе, ки дар мағзи девор пинҳон кардаанд.
- ДЕВОРБУТТА** دیواربته буттаҳое, ки ба шакли девор шинонда ва пироста шудаанд, буттадевор.
- ДЕВОРГАР** دیوارگر *ниг.* деворзан.
- ДЕВОРГАРӢ** دیوارگری *ниг.* деворзанӣ.
- ДЕВОРДАРМИӢН** دیواردرمیان ду ҷое, ки дар байнашон деворе воқеъ аст, бо девор ҷудошуда: **хамсои девордармиӢн** *ниг.* ҳамсои деворбадевор.
- ДЕВОРДОР** دیواردار ҷое, ки атрофаш бо девор ихота шудааст, дорои девор.
- ДЕВОРЗАН** دیوارزن он ки девор месозад (*хусусан деворҳои поҳсағӣ*) гилкор: **устои деворзан**, **мардикори деворзан**.
- ДЕВОРЗАНӢ** دیوارزنی *исми амал аз девор задан*; сохтани девор, касбу кори деворзан.

- ДЕВОРӢ** دیواری *мансуб ба девор*; он чи ба девор меовезанд; **рӯзномаи деворӣ**, **соати деворӣ**.
- ДЕВОРКАН** دیوارکن *кит.* василаи ҷанғӣ, ки бо он деворҳоро вайрону хароб мекарданд.
- ДЕВОРКАШӢ** دیوارکشی бо девор ихота кардани қисмате аз замин, девор кашидан.
- ДЕВОРКӢБ** دیوارکوب ҳар чизе, ки (*қолинча, гилемча, парда ва ғ.*) ба девор насб мекунад; як навъ ҷароғ, ки дар девор насб карда мешавад.
- ДЕВОРНАВИШТА** دیوارنوشته матолиб ва шиорҳое, ки дар деворҳо менависанд.
- ДЕВОРНИГОРА** دیوارنگاره суратгарӣ ва расомӣ дар деворҳо, суратҳое, ки дар деворҳо мекашанд.
- ДЕВОРНИГОРӢ** دیوارنگاری навиштан ё суратгарӣ кардан дар деворҳо.
- ДЕВОРПАСТ** دیوارپست дорои девори паст: **хавли (хо)-и деворпаст**.
- ДЕВОРХИШТ** دیوارخشت *кит.* девори хиштин, хиштдевор.
- ДЕВОРШИКАН** دیوارشکن *ниг.* деворкан.
- ДЕВПО** دیوپا *ниг.* девпой.
- ДЕВПОӢ** دیوپای 1. тезрафтор, тундрав (*оид ба асп, одам ва ғ.*). 2. *кит.* тортанак, анкабут.
- ДЕВСАВОР** دیوسوار *кит.* киноя аз чобуксавор, савори тундрав.
- ДЕВСИМО** دیوسیما *киноя аз* зиштрӯ, бадафт.
- ДЕВСИРАТ** دیوسیرت *киноя аз* одами бадхӯ, зишттабиат, бадқирдор.
- ДЕВСИРИШТ** دیوسرشت *ниг.* девсират.
- ДЕВСИЯР** دیوسیر 1. *ниг.* девсират. 2. бадафт, зиштрӯ, хунукбашара.
- ДЕВСОР** دیوسار *ниг.* девмонанд.
- ДЕВСУРАТ** دیوصورت *киноя аз* бадафт, зиштрӯ.
- ДЕВТАБӢ** دیوطبع *ниг.* девсират.
- ДЕВТИНАТ** دیوطینت *ниг.* девсират.
- ДЕВХОНА** دیوخانه 1. макон ва ҷои девон. 2. *маҷ.* ҷои торіку воҳимадор.
- ДЕВЧА** دیوچه 1. як навъ қирм, ки дар паш-

минаҳо пайдо мешавад ва онро хӯрда хароб мекунад, куя. 2. золу, шуллуқ.

ДЕВЧАВҲАР ديو جواهر девнажд, девзод; бадкирдор.

ДЕВШАКЛ ديوشکل баднамуд, бадшакл, симонмонанди дев.

ДЕГ ديگ зарфи филизӣ, ки дар он асосан таом мепазанд: **деги мис**; **деги манту**, **деги чӯян**, **деги якманӣ**; **деги буғ** *тех.* дег барои ҳосил кардани буғ ва оби гарм; **дегу табак** а) асбобу анҷоми ошпазхона (*аз қабилӣ* дег, табак, коса, кафлес *ва г.*) зарфҳо, чизу чораи таомпазӣ ва хӯрокхӯрӣ; б) *мач.* корҳои оид ба пухтупаз, таомпазӣ; **дег рехтан** сохтани дег ба тарзи рехтагарӣ (*мас., аз чӯян*); **деги касе чӯшидан** (*аз паси чизе*) аз ҳисоби чизе ё касе рӯз гузаронидан; **аз деги касе равғанӣ шудани нони касе** аз ҳисоби касе хуш гузаштани рӯзи касе; **ба деги ғазаби касе оби сард рехтан** хашму ғазаби касеро фуру нишондан; **бо касе як будани дегу табақи касе** як будани рӯзгори ду оила, якҷоя зиндагонӣ доштани оилае бо оилаи дигар, ҳамхарҷ будан; **деги ғайбат дар чӯш будан** ғайбат авҷ гирифтани; **он чи дар дег аст, ба кафлес меояд** (*зарб.*) агар дар бисот бошад, ба рӯй мебарояд.

ДЕГАЗАТСИЯ лот. *дегизтсия* ҳ. тоза кардани ҷо аз моддаҳои захрнок, дур кардани моддаҳои захрнок аз яроқи аслиҳа, аз бадан ва сару либос (*бо шустушӯ ва г.*), газзудой.

ДЕГГАРДИШ ديش گريدش *ниг.* дегмонак.

ДЕГГИРАК ديگ گيرک порчаи махсус ё дастпӯш барои гирумони дег.

ДЕГДОН ديگدان 1. *ниг.* оташдон. 2. *ниг.* дегмонак.

ДЕГӢ ديگӣ 1. *мансуб ба дег.* 2. ҳар чизи дар дег пухташуда: **нони дегӣ**, **самбӯсаи дегӣ**.

ДЕГЛЕС ديگليس 1. он ки дег мелесад. 2. *мач.* чоплус, хушомадгӯ, косалес.

ДЕГЛЕСӢ ديگليسى 1. бо ангуштон лесида пок кардани дег баъд аз гирифтани ғизои он. 2. *мач.* чоплӯсӣ, хушомадгӯӣ, косалесӣ, лаганбардорӣ.

ДЕГМОНАК ديگمانک чизи мудаввар ё секунчае, ки дегро аз оташдон гирифта болои он мегузоранд (то ки қоим истад) саллаи дег, дегпоя.

ДЕГПОЯ ديگ پايه 1. *ниг.* дегмонак. 2. Айюқ, пурнуртарин ситорае дар бурҷи фалакии Мумсикулинон дар нимкураи шимолии осмон.

ДЕГПҶШАК ديگ پوشک 1. сарпӯши дег. 2. порчае, ки вақти дам карда пухтани чизе аз болои сарпӯши дег мепӯшанд.

ДЕГРЕЗ ديگ ريز рехтагаре, ки дег месозад, устои дегсоз.

ДЕГРЕЗӢ ديگ ريزى *исми амал аз дег рехтан*; сохтани дег ба тарзи рехтагарӣ, дегсозӣ, касбу кори дегрез: **корхонаи дегрезӣ**, **дегресӣ кардан**.

ДЕГСАЛЛА ديگ سله *ниг.* дегмонак.

ДЕГХОНА ديگ خانه хонае, ки дар он деги буғ шинонда шудааст (*беитар барои аз як марказ бо бухор гарм кардани хонаҳо*).

ДЕГЧА ديگچه деги хурд.

ДЕГЧҶШ ديگچوش *ниг.* дам (-и гарм); **дегчӯши харрӯза** дами гарми харрӯза; ғизои харрӯза; **дегчӯш кардан** дами гарм пухтан, таоми одии обдор тайёр кардан.

ДЕГШАКЛ ديگ شکل монанди дег, дегмонанд.

ДЕГШҶ ديگشو 1. оби чиркине, ки бо он дег шуста шудааст, чарғундӣ, юндӣ. 2. дег шустани, шуста тоза кардани деги чиркин: **дастмоли дегшӯ**.

ДЕГШҶӢ ديگشوى дастмоли хурди махсус барои шустани дег.

ДЕДУКСИЯ лот. *дедуксия* *мант.* яке аз шаклҳои асосии муҳокимаронӣ ва усули тадқиқот, ки дар натиҷаи муносибати ҳамдигарии фикрҳои пешина хулосаи нав ҳосил мешавад, тарзи фикрронӣ аз кулл ба чузъ; *муқоб.* **индуксия**.

ДЕЗА ديزه *кит.* 1. ранг, лавн, махсусан ранги сиёҳ ё хокистарӣ. 2. хокистарранги моил ба сиёҳӣ (*доир ба чорпоён*). 3. *мач.* аспӣ хокистарранги сиёҳтоб, аспӣ тезрав.

ДЕЗИНФЕКЦИЯ лот. *дезинфексия* нест ва безарар кардани микробҳои сирояткунанда ва ҳашароти зараровар бо моддаҳо ва воситаҳои махсуси химиявӣ, уфунатзудой.

ДЕЗӢ ديزى дегчаи сафолӣ ё сангӣ барои шӯр-

бопазй.

ДЕИЗМ лот. *деизм* фалс. таълимоти динию фалсафй, ки Худоро ҳамчун офаринандаи олам эътироф карда, даҳолати онро дар тараққиёти минбаъдаи табиату ҷамъият инкор мекард.

ДЕКАБР лот. *дикибр* моҳи дувоздахуми солшумории милодӣ.

ДЕКАБРӢ *дикибры* мансуб ба (моҳи) декабр; дар моҳи декабр рӯйдода.

ДЕКАЛИТР лот. *дикилтр* меъёри баркаши моеот баробар ба даҳ литр, 10 л.

ДЕКАН лот. *дикин* сардори факултет дар мактабҳои олий.

ДЕКАНАТ лот. *дикинт* идораи маъмурию таълимии факултет, ки декан роҳбари он аст.

ДЕКАТОННА лот. *дикитане* воҳиди ченаки вазн даҳ тонна.

ДЕКЛАМАТСИЯ лот. *дикилметсия* санъ. санъати бурро ва таъсирнок карда хондани асарҳои бадеӣ.

ДЕКРЕТ лот. *дикирит* қарорҳои муҳими давлатӣ (махусан дар солҳои аввали Ҷумҳурии Шӯравӣ), ки эътибори қонунро доранд, маншур.

ДЕЛФИН ю. *дифин* ҳайвони ширхори баҳрӣ аз ҷинси ҳайвонҳои наҳангмонанд, далфин, дулфин, ромуз.

ДЕМОГРАФИЯ ю. *димагрфия* соҳаи илм, ки таркиб, миқдор ва камузиёд шудани аҳолиро меомӯзад.

ДЕМОГРАФИӢ *димагрфи* марбут ба демография; вазъи демография.

ДЕМОКРАТ ю. *димакрат* 1. пайрав ва тарафдори демократия. 2. узви ҳизби демократ.

ДЕМОКРАТИЯ ю. *димакратия* 1. шакли идораи сиёсии ҷамъият, ки ба эътирофи аз он халқ будани ҳокимият (яъне ҳуқуқи иштирок доштани мардум дар идораи давлат ва таъмини ҳуқуқи сиёсӣ ва озодии шаҳрвандони кишвар) асос ёфтааст. 2. усули ташкили фаъолияти дастаҷамъие, ки иштироки фаъолона ва баробарҳуқуқи ҳайати коркунон таъмин карда мешавад.

ДЕМОКРАТИӢ *димакратии* мансуб ба демократия; дар асоси демократия сохташуда: сохти демократӣ, ҷумҳурии демократӣ.

ДЕМПИНГ *англ. димпинг* иқт. фурӯши молҳо бо нархҳои ба таври сунъӣ арзоншуда дар бозори хориҷӣ бо мақсади шикаст додани рақибон ва ба даст овардани бозорҳои хориҷӣ.

ДЕНАТУРАТ лот. *динтурот* спирти заҳролуд ё спирти ғайринӯшоқӣ, ки дар техника истифода мешавад.

ДЕПАРТАМЕНТ *фр. департемент* шӯъбаи вазорат ё идораи олии ягон муассисаи ҳукумати, мудирият; департаменти давлатӣ вазорати корҳои хориҷӣ дар баъзе мамлакатҳо.

ДЕПО *фр. депю* корхонае, ки дар он вагон ва локомотивҳои роҳи оҳан, троллейбусу трамвай ва мошинҳои оташнишон таъмир мешавад.

ДЕР 1. бо диранг, таъхир, бо таъхир, муқоб. зуд: дер расидани ёрӣ, дер кардан ба кор. 2. муддати дароз, вақти бисёр, муддати тӯлонӣ: дер назар кардан ба чизе, дер фикр кардан, шодии ӯ дер давом накард; дертар а) бевақттар, бо таъхир (*назар ба ҳарвақта*); б) баъдтар, баъди гузаштани андак фурсат; дер боз бисёр вақт боз, хеле вақт ин ҷониб, кайҳо боз; дер гоҳ хело вақт, вақти зиёд; аз ҳама дер аз ҳама ақиб, пас аз ҳама; дер ё зуд дер аст ё зуд а) ягон вақт; вақташ ояд; б) дар ҳар сурат; дер истодан муддати зиёд қарор гирифтани; бисёр таваққуф кардан дар ҷое; дер кардан таъхир кардан дар коре; ақиб мондан; дер кашидан муддати зиёд давом кардан, тӯл кашидан: гуфтугузор бисёр дер кашид, интизорӣ дер накашид, маҷлис дер нахоҳад кашид, хурсандии ӯ дер накашид; дер мондан а) таъхир кардан, ҳаял кардан; б) муддати зиёд истодан дар ҷое; дер напайдан бисёр давом накардан, умри зиёд надидан (-и чизе); дер омадан таъхир карда омадан, ақиб монда омадан (*назар ба вақти муқаррарӣ*); дер шудан, вақт рафтани; бевақт шудани; гузаштани фурсати муносиби коре; дер поидан вақти зиёд пойдор будани, умри дароз дидани; дере нагузашта муддате нагузашта, фурсате нагузашта; пас аз андаке; ба зудӣ; дер-дер гоҳ-гоҳ, бо гузаштани вақти зиёд: дер-дер хабар гирифтани; дер ояд, шер ояд (*зарб.*) бо

- таъхир ичро шавад ҳам, хуб ичро шавад.
- ДЕРАНД** *ديرند* *кит.* 1. дарозмуддат, бардавом. 2. даҳр, дунё; замон, рӯзгор.
- ДЕРБОВАР** *ديرباور* он ки ба ҳар чи дер эътимоду бовар мекунад, *муқоб.* **зудбовар.**
- ДЕРБОЗ** *ديرباز* кайҳо, ким-кайҳо.
- ДЕРГОҲ** *ديرگاه* дербоз, муддати дароз, замони тӯлонӣ.
- ДЕРГУДОЗ** *ديرگداز* дер обшаванда, филизе, ки дер гудохта мешавад.
- ДЕРГУЗАР** *ديرگذر* он чи дер ва ба оҳистагӣ гузарад.
- ДЕРЗӢ** *ديرزي* 1. дер зистан, муддати зиёде вучуд доштан. 2. он ки муддати дароз зиндагӣ мекунад, дарозумр, саҳтҷон.
- ДЕРИН** *ديرين* қадимӣ, кӯҳна, пешина: **дӯсти дерин, ёри дерин, муҳаббати дерин, расми дерин, ғами дерин, ба орзӯи дерини худ расидан.**
- ДЕРИНА** *ديرينه* *ниг.* дерин.
- ДЕРИНАБУНӢД** *ديرينه بنياد* он чи бунёдаш қадим аст; $\diamond$ **ин деринабунӢд** ҷаҳони қадим, дунёи куҳан.
- ДЕРИНАГӢ** *ديرينگي* дерина будан, кӯҳнагӣ.
- ДЕРИНАРӢЗ** *ديرينه روز* солҳӯрда, пир.
- ДЕРИНАСОЛ** *ديرينه سال* куҳансол, солҳӯрда.
- ДЕРИНАСОС** *ديرين اساس* он чи бунёдаш қадим аст; **ҷархи деринасос** дунёи кӯҳна.
- ДЕРӢ** *ديري* кашолёбӣ, дер мондан.
- ДЕРКАРД** *دير کرد* дер кардан, таъхир, дер анҷом додани коре, таъвиқ.
- ДЕРМАТОЛОГИЯ** *يوديرمتالاجيه* *тиб.* соҳаи илми тиб, ки сохти пӯст, бемориҳои он ва усули муолиҷаи ин бемориҳоро меомӯзад.
- ДЕРМОН** *ديرمان* давомдор; поянда, пойдор, бобақо.
- ДЕРМОНДА** *ديرمانده* *сифати феълӣи замони гузашта аз дер мондан;* ақибмонда, таъхиркарда ба ҷо.
- ДЕРМОНӢ** *ديرمانی* *исми амал аз дер мондан;* ақибмонӣ, таъхир кардан, бевақт омадан.
- ДЕРМУДДАТ** *ديرمدت* *ниг.* дарозмуддат.
- ДЕРМУР** *ديمر* он ки ба осонӣ ҷон намедихад, ҷонсаҳт.
- ДЕРОДЕР** *ديرادير* дер, дер ба дер, замони тӯлонӣ.
- ДЕРОМУӢЗ** *ديرآموز* он ки матлаб ё чизи дигарро дер аз худ мекунад, дерҳазм.
- ДЕРОРОМ** *ديرآرام* *кит.* сокин, ботамкин, вазнин.
- ДЕРОШНО** *ديرآشنا* ошнои дерина, дӯсти дерина.
- ДЕРПАЗ** *ديرپز* мева ва баъзе аз зироатҳо, ки назар ба навъҳои дигарашон дертар мепазанд.
- ДЕРПАЗАК** *ديرپزک* *ниг.* дерпаз.
- ДЕРПО(Ӣ)** *ديرپای* муддати зиёд пойдор мондан, бодошт; бобақо; дарозумр.
- ДЕРРАСИДА** *ديررسیده* деромада, ақибмонда; дерпухта.
- ДЕРСОЗ** *ديرساز* *кит.* носозгор, номувофик.
- ДЕРСОЛ** *ديرسال* бисёрсола; кӯҳна.
- ДЕРСОЛА** *ديرساله* *ниг.* дерсол.
- ДЕРСУӢЗ** *ديرسوز* он чи дер ва тӯлонӣ сӯхта гармои бештар медиҳад.
- ДЕРФАҲМ** *ديرفهم* он ки дер чизро дарк мекунад, кундфаҳм.
- ДЕРФАҲМӢ** *ديرفهمی* кундзеҳнӣ, камзеҳнӣ, чизро хеле дер дарк кардан.
- ДЕРХЕЗ** *ديرخيز* он ки хеле дер бедор мешавад; *муқоб.* **зудхез.**
- ДЕРХУФТА** *ديرخفته* он ки то дер мехобад, он ки дар хоби гарон аст.
- ДЕРҲАЗМ** *ديرھضم* дер ҳазмшаванда, он чи дер таҳлил ва ҳал мешавад.
- ДЕРҶУНБ** *ديرجنب* ба таври оҳиста ҳаракаткунанда, сустҳаракат.
- ДЕСАНТ** *فرديسنت* *ҳ.* нерӯҳои ҳарбии махсусе, ки ба мавқеи ишғолшуда ё ба ақибгоҳи душман барои бурдани амалиёти ҷангӣ фароварда мешаванд (*аз кишти ё ҳавопаймо*); нерӯҳои ҳавобурд.
- ДЕСАНТӢ** *ديسنتی* *мансуб ба десант:* кӯшунҳои десантӣ, нерӯҳои ҳавобурд.

ДЕСАНТЧӢ *ديسنٽچي* ҳ. аскарӣ кӯшунҳои десантӣ, сарбози нерӯҳои ҳавобурд.

ДЕТЕКТИВ *англ. дитектив* 1. мутахассис оид ба таҳқиқ ва тафтиши ҷиноятҳо (*асосан корманди ин ё он бюрои инфиродии таҳқиқ*). 2. асари бадеӣ ё филме, ки дар он саргузашти пурмочароӣ ҷосусон, фош кардани сирри онҳо ва ғ. тасвир ёфтааст.

ДЕТСИМЕТР *лот. дитсиметр* ченаки дарозӣ баробар ба даҳяки метр, 10 см.

ДЕФИС *лот. дефис* хатчаи аз тире кӯтоҳест (-), ки ҳамчун аломати аз сатр ба сатр кӯчондан, ба ҳам пайвастанӣ баъзе калимаҳои ҷуфт ва ғ. хизмат мекунад, нимтире.

деҳ *де* асосӣ замони ҳозира аз додан; бидеҳ.

ДЕХ *де* кишлок, қаря, русто; **деҳи боло**, **деҳи поин**, **шӯрои деҳ**; **аҳли деҳ** деҳанишинон, аҳолии деҳа, деҳотиён; **деҳ кучову дарахтон кучо** (*зарб.*) дар мавриди берабт ва бемуносибат будани чизи гуфташуда истеъмол мешавад.

ДЕҲА *дех* *ниг.* **деҳ.**

ДЕҲАГӢ *дехгӣ* мансуб ба деҳа; дар деҳабуда; кишлоқӣ: **хонаи деҳагӣ**.

ДЕҲАНИШИН *деханишин* *ниг.* **деҳанишин.**

ДЕҲИСТОН *деҳистон* кишлоқҷой, деҳаҳо, деҳот.

ДЕҲКАДА *деҳкада* 1. *кит.* хонае, ки дар деҳа воқеъ аст, хонаи деҳагӣ. 2. деҳи хурд; деҳа, кишлоқ.

ДЕҲҚОН *деҳқон* 1. кишоварз, барзгар, киш-туқоркунанда. 2. *таър.* арбоби деҳа, соҳиби деҳа, кадхудо, деҳхудо; заминдори калон.

ДЕҲҚОНБАЧА *деҳқонбача* *ниг.* **деҳқонзода.**

ДЕҲҚОНЗОДА *деҳқонзода* фарзанди деҳқон, деҳқонбача.

ДЕҲҚОНӢ *деҳқони* шугли деҳқон, қору бори деҳқон (1), кишту қор, зироат кишоварзӣ; **қорҳои деҳқонӣ** қорҳои оид ба киштуқор, қорҳои саҳроӣ; машғулияти деҳқон; **деҳқонӣ қардан** бо зироат машғул шудан.

ДЕҲҚОНПИСАР *деҳқонпесар* *ниг.* **деҳқонзода.**

ДЕҲНИШИН *деханишин* он ки дар деҳа зиндагонӣ мекунад, деҳотӣ, кишлоқӣ, рустой.

ДЕҲОТ *деҳот* *ҷ.* **деҳ**, деҳа; кишлоқҷой.

ДЕҲОТӢ *деҳоти* сокини деҳа; истиқоматкунандаи кишлок, кишлоқӣ, рустой, деҳнишин.

ДЕҲХУДО *деҳхудо* *кит.* арбоби деҳа; соҳиби деҳа, кадхудо.

ДЕҲШӢРО *деҳшӯра* *де* мақоми давлатии ҳокимият дар деҳа, шӯрои деҳот.

ДЗЮДО *яп. дзюдод* *варз.* навъи гӯштингирии японӣ (*бо усули озод*).

ДИАБЕТ *ю. дебет* *тиб.* бемориёе, ки бо ифроти зиёди шоша давом мекунад; **диабети қанд** беморие, ки ба сабаби зиёдии моддаи қанд дар хун пайдо мешавад, бемории қанд.

ДИАГРАММА *ю. деграмме* намудор, чадвал-тасвири графикаест, ки таносуби байни бузургҳои гуногунро (*мас., ягон афзоиш ё кам шуданро*) бо шаклҳои ҳандасӣ аён намояд: **диаграммаи афзоиши истеҳсоли молҳои саноатӣ.**

ДИАЛЕКТИЗМ *ю. деликтезм* *зби.* калима ва ибораҳои хоси лаҳҷаи ягон маҳал, ки дар забони адабӣ истеъмол мешаванд.

ДИАЛЕКТИКА *ю. деликтика* *фалс.* таълимот дар бораи қонунҳои умумии ҳаракат ва тараққиёти табиат, ҷамъият ва тафаккур, назария ва методи маърифати воқеият, *муқоб. метафизика.*

ДИАЛЕКТИКӢ *деликтики* ба диалектика асос ёфта, бо татбиқи диалектика сохташуда: **тафаккури диалектикӣ, усули диалектикӣ, фалсафаи диалектикӣ.**

ДИАЛОГ *ю. делаг* *адш.* гуфтугӯ байни ду ё чанд нафар аз иштироккунандагони асари бадеӣ; муқолама, муҳовара.

ДИАФРАГМА *ю. дефрагме* 1. *биол.* пардаи байни қавокии қафаси сина ва шикам. 2. пардаи ҳочиз.

ДИБОҶАТ *д. дебагет* *ниг.* **даббоғӣ** 2.

ДИВИЗИОН *фр. дивизион* *ҷ.* воҳиди ҳарбӣ дар қисмҳои тӯпандозӣ, савора ва зирехпӯш.

ДИВИЗИЯ *лот. дивизия* *ҷ.* қисми ҳарбие, ки аз чанд полк ё бригада иборат мебошад: **дивизияи тирандозӣ, дивизияи зирехпӯш.**

ДИГАР *دیگر//دیگر* 1. соир, ғайр, дуомӣ: даромади дигар, мавзӯи дигар, хонаи дигар, чораи дигар: хушбахтии дигар хушбахтии нав; рӯзи дигар рӯзи дуом; рӯзи оянда. 2. бегона, ғайр; бачаҳои дигар соири бачаҳо; бачаҳои боқимонда; мулки дигар мулки бегона, кишвари ғайр; аз меҳнати дигарон аз ранҷ ё кори одамони бегона. 3. ғайр аз ин, ба чуз ин; сониян. 4. бори дуом, дуомбора, мукаррар; баъд аз ин, минбаъд, боз: дигар пинҳон карда натавонистан, дигар худдорӣ карда натавонистан, дигар бас аст фирефта шудан!; аз дигар аз нав, аз сари нав, дубора: хатро аз дигар навишт; бори дигар дафъаи дуом, дубора, боз; канори дигар // соҳили дигар канори тарафи муқобил, соҳили рӯ ба рӯ; дигар хел // дигар гуна на ба тавре ки мебоист, ба таври дигар, дигар хел муомила кардан бо касе, дигар хел ҷавоб додан, сухани касеро дигар хел фаҳмидан ва ғ.; аз тарафи дигар аз дигар ҷиҳат, аз тарафи дуом: чанд соли дигар боз чанд сол; чанд қадами дигар боз чанд қадам (*мас., пеш рафтани*); дигар будан фарқ доштан; дигар кардан тағйир додан; ҷои худро дигар кардан тағйири макон (кардан); дигар шудан тағйир ёфтан, дучори тағйирот гардидан (*дар бораи тартибу қоидае, муомилаю рафтори касе ва ғ.*); ба кори дигар гузаштан ҷои корро тағйир додан; ин гапи дигар а) ин мавзӯи ҷудогона аст, ин масъалаи алоҳида аст; б) ин айни муддаост; номи худро дигар кардан (мондан) номи худро тағйир додан (*дар мавриди қасам хӯрдан ё ваъдаи қатъӣ додан гуфта мешавад*).

ДИГАРАНДЕШ *دیگراندیش* нав. он ки аз ҷиҳати мафкура аз дигарон фарқ мекунад.

ДИГАРАНДЕШӢ *دیگراندیشی* дигарандеш будан, ақидаи дигар доштан.

ДИГАРБОР *دیگر بار* *ниг.* дигарбора.

ДИГАРБОРА *دیگر باره* дубора, бори дигар; мучаддадан, боз: дигарбора телефон кардан, дигарбора аз даст додан.

ДИГАРГУН *دیگرگون* таври дигар, ба ранги дигар, тағйирёфта; дигаргун кардан а) тағйир додан; б) аз нав сохтан; ислоҳ даровардан (*мас., табиятро дигаргун кардан*); дигаргун шудан (*гаштан, гардидан*) тағйир ёфтан, рӯ ба тағйирот овардан, дучори таҳаввул гардидан (*оид ба аҳвол, авзоъ, хулқу атвор,*

ваҷоҳат, ранги рӯй, симои шахру деҳот ва ғ.).

ДИГАРГУНА *دیگرگونه* 1. ба таври дигар, ба тариқи ҷудогона. 2. тағйир; тағйирёфта; дигаргуна кардан тағйир додан; дигаргуна шудан аз ҳоле ба ҳоле гардидан, тағйир ёфтан.

ДИГАРГУНӢ *دیگرگونى* дигаргун шудан, тағйирот, таҳаввулот: дигаргунӣ дар ҳайати ҳуқумат, дигаргунӣ калон дар ҳаёти мактабҳои ҷумҳурӣ.

ДИГАРГУНСОЗӢ *دیگرگونسازی* тағйирдихӣ; бозсозӣ.

ДИГАРГУНШАВАНДА *دیگرگونشونده* *сифати феълӣи замони ҳозира аз дигаргун шудан;* тағйирёбандагӣ.

ДИГАРГУНШАВАНДАГӢ *دیگرگونشوندگی* *шакли дигари сифати феълӣи замони ҳозира аз дигаргун шудан;* дигаргуншаванда будан, тағйирёбандагӣ.

ДИГАРӢ *دیگری* ҳар шахс ё ҳар мавзӯи дигар ғайр аз масъала ё шахси ишорашуда; шахс ё ҷизи навбатӣ, баъдӣ.

ДИГАРСАРО(Ӣ) *دیگر سرا(ی)* *кит.* ҷаҳони дигар, дунёи охират.

ДИГАРСОН *دیگرسان* ба гунаи дигар, ба шакли дигар, дигаргун.

ДИГАРХЕЛ *دیگر خیل* *ниг.* дигархела.

ДИГАРХЕЛА *دیگر خيله* навъи дигар, аз ҷинси дигар; дигаргун.

ДИД 1. *асоси замони гузаштаи дидан.* 2. *шакли кӯтоҳи масдари дидан.*

ДИД 1. назар, нигоҳ; диду боздид *ниг.* боздид. 2. таҳмин дидан; нуқтаи назар, дидгоҳ; аз рӯи диди... ба диди... ба таҳмини..., ба назари..

ДИДА I *دیده* *сифати феълӣи замони гузаштаи дидан:* аз дидаю шунида нақл кардан; дидаву дониста а) хуб фаҳмида истода; б) қасдан, амдан; аз чизе дида *гуфт.* назар ба чизе; дида баромадан аз назар гузаронидан, муоина кардан; дида мондан а) дида гирифтани; як назар дидан; б) ногаҳон ба ҷашми касе афтодан, ноҳост ба назар намудор шудан; дида натавонистан а) ба ҷашм нанамудан; ба назар намудор нашудан, хеле дур ё чуқур будан; б) ҳисси нафрат доштан ба касе, ҷашми

дидан надоштан касеро, бад дидани касеро; в) бо назари нотавонбинӣ ва ҳасад муносибат кардан бо касе.

ДИДА II **ديده** чашм: **дидаи бино**, **дидаи гирён**; **ақл агар кӯр бошад, аз дидаи бино ҷӣ гила!** (*зарб.*); **дидаи бедор** чашми бино; чашми хушёру тезбин; **дидаи рӯз** сапедадам; равшани рӯз; **дидаи хунбор** чашми ашкбор, чашми гирён; **борони дида киноя аз ашки бисёр**; **нури дида** а) равшани чашм; б) *мач.* фарзанди азиз; **оби дида киноя аз ашк, сиришк**; **оби дида кардан** гиристан, гиря кардан, ашк рехтан; **бо (ба) дидаи...** бо назари...; аз рӯи..., аз нуқтаи назари...; **бо дидаи ибрат бин!** ба дидаи инсоф бин!; **аз дида рафта** аз назар дур шуда; аз назар рафта; **дида дӯхтан** а) нигоҳ кардан, назар кардан; б) *мач.* чашм пӯшидан, нигоҳ накардан, қатъи назар намудан; **дида кушодан (во кардан)** нигоҳ кардан, назар андохтан; **дида сафед шудан** бенур шудани чашм (*дар интизорӣ*); **дида ба дидор расидан** муяссар шудани мулоқоти яқдигар; **дида дар роҳи касе доштан** касеро интизорӣ кашидан; **қабул ба дида ниҳодан** бо тамоми рағбат қабул кардан; **дар дида ҷо доштан** хеле азизу боқадр будан; **нури дида, тоҷи сар!** дар мавриди азизу гиромӣ доштани мақдами касе гуфта мешавад; **ҳар қадам монед, болои дида!** дар мавриди пазироии меҳмони азизу мӯхтарам баробари таъбири “хуш омадед, марҳамат” гуфта мешавад; **кӯр ҷӣ мехоҳад?** – **ду дидаи бино** (*зарб.*) ҳар кас муддао ва матраби худро мехоҳад.

ДИДААФРҶЗ **ديدهافروز** *кит.* равшанибахш, нурфизо.

ДИДАБОЗ **باز ديده** *кит.* 1. чашмкушода. 2. назарбоз, бонозу карашма.

ДИДАБҶСӢ **ديدهبوسى** аз рӯи дӯстдориву меҳрубонӣ бӯса ба дидаҳо задан.

ДИДАВАР **ديدهور** *кит.* 1. бинанда, соҳиби чашми бино, басир. 2. *мач.* тезбин, нозукбин; хирадманд, доно.

ДИДАВАРӢ **ديدهورى** *кит.* дидавар будан; соҳибназарӣ; хирадмандӣ.

ДИДАГИРӢН **ديدهگريان** ба чашми гирён, ба чашми ашкбор.

ДИДАГӢ **ديدگى** *шакли дигари сифати феълӣ*

замони гузашта аз дидан.

ДИДАГОҶ **گاه ديده** *кит.* дидгоҳ.

ДИДАДАРО **ديدهدرا** хушмуомила, часпон; чехракушода, кушодарӯй: **дидадаро шав, ба дида ҷо шав** (*зарб.*).

ДИДАДАРОӢ **ديدهدارائي** хушмуомилагӣ, часпонӣ (*дар муомила*); чехракушодӣ, кушодарӯй.

ДИДАДАРОР **ديدهدار** 1. *ниг.* дидавар. 2. *кит.* ҷосус.

ДИДАДӶЗ **ديدهدوز** бо диққат нигаранда, пайваста нигаранда.

ДИДАКАШ **ديدهكش** *кит.* тиракунанда, хиракунанда.

ДИДАКТИКА *ю.* **ديدكتيكه** соҳаи илми омӯзгорӣ, ки дар бораи назарияи таълиму тарбия, шаклу усулҳои онҳо, ҷудонопазирии ҷараёни таълим аз тарбия *ва г.* баҳс мекунад.

ДИДАКТИКӢ **ديدكتيكى** пандомез, насихатомез; омӯзишӣ, ахлоқӣ; **асарҳои дидактикӣ** асарҳои, ки мавзӯи асосии онҳоро панду насихат ташкил медиҳад.

ДИДАН **ديدن** 1. қобилияти биноӣ доштан, нигоҳ кардан, нигаристан. 2. дучор омадан бо касе ё чизе, вохӯрдан. 3. зиёрат, аёдат, хабаргирӣ аз аҳволи касе; мулоқот, дидорбинӣ: **барои дидани касе рафтан**. 4. дарёфтан, дарк кардан, фаҳмидан, доништан. 5. ҳисоб кардан, шумурдан: **муносиб дидан, раво дидан, ҷоиз (на) дидан**. 6. *мач.* аз сар гузаронидан; **азоб дидан** азобро аз сар гузаронидан, азият кашидан. 7. *ҳамчун феълӣ ёридиханда дар таркибҳои феълӣ омада, маънои* мушоҳида кардан, санчидан, озмудан, аз назар гузаронидан, иҷро шудани амалеро *мефаҳмонад*: **варақ зада дидан, кофта дидан, чашида дидан**. 8. *бо чанд калима ҳамроҳ омада, таркиби феълӣ монда месозад*: **зарар дидан, ҷазо дидан, ҷабр дидан; ба дидан** ба назар..., ба намуд...; **ба (бо) як дидан** а) бо як бор нигоҳ кардан, ба як назар; б) дар як лаҳза, зуд; **то дидан** то боздид; **бад дидан // ганда дидан** ҳисси нафрат доштан нисбат ба касе; **маслиҳат дидан** раво дидан, ҷоиз доништан, салоҳ дидан; машварат додан дар бораи коре ба касе; **нағз дидан** дӯст доштан, меҳр доштан нисбат ба касе ё чизе; **рӯз дидан // умр дидан** умр ба сар бурдан, зистан; **тайёрӣ дидан** тайёр шудан, омода шудан; **ҷора дидан**

чорачӯй кардан, чора чустан; **бо (ба) хам дидан** ҳамроҳ хӯрдан, якҷоя бо касе истеъмол кардан; шарикӣ тақсим кардан; **рӯи чизеро ё касеро дидан** расидан ба чизе, соҳиб шудан ба чизе; муяссар шудани чизе ба касе (*мас., рӯи фарзандро дидани касе*); **ту дидӣ, ман надидам** дидаву дониста чизеро ё кореро пинҳон кардан; **фикри худро дидан** ғами худро хӯрдан; дар пайи кори худ шудан; **чашии дидан** надоштан нафрат доштан; **дидӣ, ки нашуд, монаш, ки равад** (*зарб.*) кӯшиш кардӣ, ки натиҷа набахшид, ба ҳолаш бигзор (*дар мавриди насиҳатро қабул накардани касе ё ҳосил нашудан аз коре гуфта мешавад*).

ДИДАНАШУДА دیدنه بنه‌نازیر, хориқулода: мислаш диданашуда.

ДИДАНБОБ دیدن‌باب ба дидан арзанда, кири дидан, боби дидан.

ДИДАНИ دیدنی 1. *сифати феълии замони оянда аз дидан*. 2. шоистаи дидан, дархури дидан, тамошобоб, лоиқи дидан. 3. *мач.* пешомад; тақдир; рӯзи сахт.

ДИДАТАР دیده‌تر *кит.* гирён; гириякунанда.

ДИДАХОНА دیده‌خانه *кит.* чашмхона.

ДИДАШАВАНДА دیده‌شونده *сифати феълии замони ҳозира аз дида шудан*; ба назар намоён, ба чашм менамудагӣ: **масофаи дидашаванда**.

ДИДБОН دیدبان 1. посбоне, ки дар бурчи қалъаву сарҳадҳо, болои киштиҳо ва дар ҷойҳои баланд истода, атрофро наззора мекунад (*барои хабар додан аз ҳаракати душман ё хатари ҳуҷуми он*). 2. *кит.* ҷосус; пӯянда, таъқибкунанда; он ки рафтори касеро таҳти назорати доимӣ мегирад.

ДИДБОНГОҲ دیدبان‌گاه ҷое, ки аз он дидбонӣ мекунад, бурчи дидбонӣ.

ДИДБОНӢ دیدبانی 1. амали дидбон; ниғаҳбонӣ, посбонӣ, қаровулӣ, назорат. 2. *ҳ.* яке аз восиҷаҳои ҷамъоварии маълумот дар бораи душман, мавқеъ, амалиёти ҷарбӣ ва хусусияти мавзеъ.

ДИДГОҲ دیدگاه 1. масоҳате, ки бо чашм ҳамаи онро дидан мумкин аст, чашмандоз. 2. *ҳ.* ҷои махсуси таҷҳизонидашуда, ки аз он ҷо амалиёти душман, инчунин ҳаракат ва дигар амалҳои ҷарбиро назорат мекунад. 3. *кит.*

нуктаи назар, ақида, фикр.

ДИДОР دیدار 1. дидан; дидани рӯи касе; мулоқот, вохӯрӣ: **аз дидори касе сер нашудан, ба дидори касе мушток будан**; элак баҳона, **дидор ғанимат** (*зарб.*). 2. рӯй, чехра; **дидор намудан** рӯй нишон додан; **ба дидори ҳамдигар расидан** баъд аз ҷудой ҳамдигарро дидан.

ДИДОРБИНӢ دیداربینی мулоқот, вохӯрӣ.

ДИДОРӢ دیداری 1. *марбут ба дидор*; қобили дидор, диданӣ. 2. *мач.* хушсимо.

ДИӢНАТ ا. دیانت 1. *кит.* диндорӣ. 2. *мач.* бовичдонӣ, росткорӣ, ҳалолкорӣ.

ДИӢР а. دیار 1. *кит., ҷ.* дор (хонаҳо). 2. кишвар, мамлакат, сарзамин: **диӢри бегона, диӢри дурдаст, диӢри озод, диӢри пурсафо**. 3. *мач.* ватан, меҳан; **аз Ӣру диӢр ҷудо кардан** аз хешу ақрабо ва ватан ҷудо кардан.

ДИЖ دژ *кҳн.* қалъа, ҳисор.

ДИЖАМ دژم *кит.* 1. андӯхгин, ғамгин. 2. хашмгин, ғазабнок. 3. *мач.* парешон, ошуфта.

ДИЖАМРӢӢ دژم‌روی *кит.* тирарӯй, чехрагирифта, туршрӯй.

ДИЖАН دژن *кҳн.* тундмаза.

ДИЖБОН دژبان *кҳн.* ниғаҳбони қалъа, кутвол.

ДИЖДОР دژدار *кҳн.* сардори қалъа, ҳокими қалъа.

ДИЖОГОҲ دژآگاه *кит.* хашмнок, бадқаҳр; бадандеш.

ДИЖОЛУД دژآلود *ниг.* диҷогоҳ.

ДИЖОҲАНГ دژآهنگ *кит.* бадандеш, бадқасд; тунду тез.

ДИЖХИМ دژخیم *кит.* 1. бадхӯ, зишттабиат, бадхислат. 2. чаллод. 3. *мач.* душман, хасм.

ДИЗЕЛ олм. дизил номи ихтироъкори олмонӣ, ки муҳаррики дизелиро ихтироъ кардааст; муҳаррики дарунсӯз, ки бо сӯзишвории дизелӣ кор мекунад.

ДИЗЕЛӢ дизیلی *мансуб ба дизел*; сӯзишвории дизелӣ навъи сӯзишвории моеъ, ки дар натиҷаи ҷолоиши нафт ҳосил шуда, муҳаррикҳои дизелӣ бо он кор мекунад.

ДИЗЕНТЕРИЯ ю. *دیزینتیریہ* *тиб.* бемории ша-
диди гузарандае, ки исҳоли хунин ва дарди
сахти шикам аз аломатҳои он аст.

ДИККАК *دکک*: **диккак нишастан** *гуфт.* сари ду
по нишастан.

ДИКТА *лот.* *دیگته* 1. бурро ва ягон-ягон
хондани матн барои нависондан ба дигарон
(*мас., ба талабагони мактаб*), имло. 2. *мач.*
амр, дастур, талқини иродаи худ ба касе;
дикта кардан а) оҳиста ва равшану бурро
хондани матн барои навиштани касе; б)
талқини майлу иродаи худ ба касе, касеро ба
коре водор кардан; ба касе роҳ нишон додан
(*зӯран*).

ДИКТАНТ *лот.* *دیگنت* намуди кори хаттӣ, ки
аз рӯи диктаи муаллим навишта мешавад (*бо
мақсади санҷиши ва мустаҳкам кардани дони-
ши талабаҳо дар имло ва китобат*).

ДИКТАТОР *лот.* *دیگتار* ҳокиме, ки дар идора
кардани давлат ҳокимияти номаҳдуд дошта,
афқору ақоиди худро ба дигарон бо зӯр
тахмил мекунад, мустабид.

ДИКТАТУРА *лот.* *دیگتوره* ҳокимияти дикта-
тор; сохтор ва тарзи татбиқи ҳокимияти
номаҳдуд; низоми истибдодӣ.

ДИКТОФОН *лот.* *دیگتافان* дастгоҳ барои сабт
ва шунавондани овоз.

ДИЛ *دل* 1. узви марказии низоми гардиши хуни
одам ва ҳайвон, ки ҳаракати хунро идора
мекунад, қалб; **дили бемор** дили касал, дили
дардманд. 2. *мач.* марказ, васат, миён, дарун:
дили мамлакат, **дили кӯҳ**; **дили санг** мағзи
санг, миёни санг; **дили шаб** ними шаб, нисфи
шаб; бевақтии шаб. 3. *мач.* замир; хотир бо-
тин; **барои (бахри) хушнудии дили..** барои
хурсандии хотири... барои шод кардани
табъи... 4. *мач.* майл, хоҳиш ҳавас; азму иро-
да, ният; **дили касеро фаҳмидан** майлу
хоҳиши касеро донистан; аз нияти касе огоҳ
шудан. 5. *кит., мач.* чуръат; далерӣ, часорат;
дил доштан часорат доштан; **дили афғор** ди-
ли озурда; рӯҳафтодагӣ; **дили беғам** осудахо-
тир, хотирчамъ; **дили кафтар** яке аз навъҳои
беҳтарини ангур; **дили пурдард** дили
пурҳасрат, қалби ғамгин; **дили сангин** дили
бераҳму шафқат, дили саҳт; сангиндилӣ,
бераҳмӣ; **дили сиёҳ** дили одами бадкор, бад-
ният; **дили танг** дили бесабру қарор,
бетоқатӣ; **дили хунин** дили ғамгин, қалби

пурдарду алам; **дили шикаста** дили озурда,
қалби ранҷида; **рози дил** сирри ниҳонӣ; таги
дил; **таги дил // таҳи дил** замир, ботин; асли
мақсад; **дилу бедилон** бе шавқу рағбат, бе
майлу ҳавас, бо дили нохоҳам: **дилу бедилон
кореро кардан**, **дилу бедилон розӣ шудан**, **ди-
лу бедилон гап задан**; **дилу гурда** далерӣ,
часорат, чуръат; **дилу димоғ** ҳавою ҳавас,
майлу рағбат, ҳавсала; **дилаш қалб** ботинаш
вайрон, қачдил; **дар (ба) дил** дар ботин, хаё-
лан; даруннокӣ: **дар дил гуфтан**, **дар дил
дашном додан**, **дар дил хандидан**, **дар дил
хурсанд шудан**, **дар дил хондан**; **аз дилу чон**
бо камоли майлу рағбат, бо шавқу ҳаваси
том; бо тамоми ҳастӣ; аз рӯи сидқу вафо: **аз
дилу чон кӯшидан**, **аз дилу чон табрик кар-
дан**, **аз дилу чон дӯст доштан**; **аз рӯи дил**
бесадоқат; бесидқона, мунофиқона; **аз таҳи
(тахти) дил** самимона, сидқан, аз рӯи сидқ; **ба
дили наҳор** ношто накарда, субҳона нахӯрда;
бо дили кашол дил нақанда (*аз чизе*), бо
дилкашолӣ; **бо дили нохоҳам** бе майлу
рағбат: **бо дили нохоҳам баромада рафт**; **бо
дили пур** бо боварии том; дилпурона; **бо дили
сиёҳ (сип-сиёҳ)** ғамгинона, хафа, бо дили
пурдарду алам; **бо (аз) дили соф** софдилона,
беғаразона; **бо дили хуш хушу хурсандона**;
дил андохтан пазмон шудан; кас ё чизи
дӯстдоштаро ба ёд оварда, ғусса хӯрдан аз
набуданаш, интизор ва чашм ба роҳ будан;
дил бардоштан (хӯрокеро) майли хӯрдани чи-
зеро доштан, дил хостан; **дил бардоштан аз
коре тарки коре кардан**, даст кашидан аз ко-
ре; **дили касеро бардоштан** а) ба касе тасаллӣ
додан, касеро дилдорӣ кардан; б) рӯҳбаланд
кардан касеро; чуръат бахшидан ба касе; **дил
бастан** а) меҳр бастан ба касе; ишқ мондан ба
чизе ё коре; б) хоҳише пайдо карда, розӣ шу-
дан ба коре, майл пайдо кардан ба коре; **дил
бохтан** а) дӯст доштан, ошиқ шудан, дил до-
дан; б) саҳт тарсидан, ҳаросидан; **дили касеро
бурдан** дили касеро тасхир кардан, дили ка-
серо рабудан; **дил додан** меҳр бастан ба касе,
касеро дӯст доштан, ошиқ шудан; **дил кандан
аз касе ё чизе** тарк кардан касе ё чизеро, даст
кашидан, сарфи назар кардан аз чизе; **дил
кардан** майл кардан, саҳт хостан; **агар дил
кунӣ, олама гул кунӣ (зарб.)**; **дил кашидан** а)
майл доштан, хостан; б) майли хӯрдан кар-
дан, иштиҳо омадан; в) мувофиқи табъ воқеъ
шудани чизе ё касе; **дил мондан аз касе ё чизе**

дилхунук шудан аз касе ё чизе, дилмонда шудан; **дил мондан** ба касе ё чизе майлу рағбат зоҳир кардан, меҳр бастан ба касе ё чизе; **дил рафтан** ба чизе майл пайдо кардан, сахт хоҳони чизе шудан; **дил сӯхтан** ба касе ё чизе тарахҳум кардан, шафқат кардан ба касе; **дил тапидан** дар изтироб будан; ҳаросон будан; **дил хостан** майлу хоҳиш доштан; матлуб будан, хуш омадан; **дил беҳузур шудан** а) ба ҳолати қай кардан расидан; б) нафрат пайдо шудан ба чизи ногуворе; **дил буғз кардан** зиқ шудан, малул шудан, дилтанг шудан; **дил гувоҳӣ додан** ҳис кардан; ҳисси қабл аз вукӯъ доштан нисбат ба чизе; **дил гум задан** а) тез-тез ва сахт задани дил, бозӣ кардани дил; б) ниҳоят моил шудан ба чизе, зиёд иштиёқманду хоҳони чизе шудан; **дил кашол будан** моил будан, майлу ҳавас доштан ба чизе, касе, чое; **дил нарм шудан** а) аз хашм фуромадан; б) бедор шудани ҳисси раҳм дар касе; **дил пур шудан** ба касе бовар кардан, эътимод пайдо кардан ба касе; **дили касе пур шудан** аз ниҳояти ғамгинӣ ба дараҷаи гиря расидан; ба рикқат омадан аз ҳоли бади худ ё каси дигар; **дил танг шудан** зиқ шудан, малул гаштан, дилгир шудан; бетоқат шудан; озурда шудан; **дил таҳ кашидан** ба воҳима афтодан, воҳима зер кардан; сахт тарсидан; **дил таҳ кашидан** чизеро сахт хостан; дар орзую ҳаваси чизе пазмон шудан; **дил торс кафидан** беҳад зиқ шудан, сахт озурда шудан, ниҳоят асабонӣ шудан, бисёр ба танг омадан; **дил холи кардан** а) дарду алами худро ба касе гуфтан, ҳасрат кардан; рози дил гуфтан; б) аз ғаму ғусса фориғ шудан, хафагии худро баровардан; **дили касе ба чизе ё коре шудан** а) розӣ шудан, майлу хоҳиш доштан ба коре, чизе; б) ҳайфи касе наомадан; **дили касеро ба даст овардан** дили касеро ба даст гирифта, дили касеро ёфта, касеро шефтаю мафтунӣ худ кардан; бо коре касеро ба худ моил кардан (*мас., ба воситаи гапи нағз, муомилаи хуб ва ғ.*); **дили касеро гургӯҳо пора (тала) кардан** ба изтироб афтодан, беқарор шудан, хавотир шудан, бетоқат гардидани касе; **дили касеро ёфта** мавриди писанди касе шудан, ба касе хуш омадан; мавриди тавачҷӯҳи касе қарор гирифта, касеро ба худ моил кардан; **дили касеро об (обу адо) кардан** азобу азият додан (*рӯҳан*); ғамгин кардан; касеро сахт мутаассир кардан; **дили**

касеро рабудан, дил аз касе рабудан *ниг. дил бурдан; дили касеро харошидан* касеро ба ҳаяҷон овардан, мутаассир кардан; бесаранҷом кардан; **дили касеро шикастан** а) ранҷонидан, озурда кардан касеро; б) маъюсу ноумед кардан, рӯҳафтода кардан касеро; **дили худро хӯрдан** сахт ғусса хӯрдан, сахт дилтанг шудан; **дил ба касе пур будан** ба касе боварӣ доштан, аз касе эмин будан; хотирҷамъ будан; **дил ба марг ниҳодан** ба марг тан додан, ба мурдан розӣ шудан; **аз дил баровардан** а) аз худ фикр карда баровардан, аз ҳаёли худ бофта баровардан; б) фаромӯш кунондан, аз хотири касе дур кардани ягон ногуворӣ, шубҳа *ва ғ.*; **аз дил гузаронидан** фикр кардан, ҳаёл кардан; ба хотир овардан; **ба дил гарон гирифта** сахт ранҷидан, ниҳоят хафа шудан; **ба дил гирифта** ба чизе аҳамият дода хафа шудан, ранҷидан; мутаассир шудан; **ба дил задан** безор шудан, дилгир шудан аз чизе; ҳисси нафрат пайдо шудан нисбат ба чизе ё касе; **ба дили касе оташ (алав) афтодан** бесаранҷом шудан, беқарор гаштан; ошуфта шудан; **ба дили сӯхтаи касе намақоб задан** ғаму дарди касеро афзун гардондан, азобу машаққати касеро зиёд кардан бо амале; **ба дил роҳ додан** дар бораи чизе фикр кардан; чизеро аз дил гузарондан (*мас., ваҳму ҳарос ё хавфу хатарро ба дил роҳ (на) додан*); **ба дил сахт расидан** сахт ранҷидан, озурда шудан, ба дил гарон гирифта; **ба дили касе рафта...** ба хотири касе, барои хушнуд кардани касе; **дил – дили Зайнаб** (*мақ.*), *муқ.* **ихтиёр дар дасти бахтёр** (*зарб.*) ҳар кас соҳибихтиёр аст, ихтиёри ҳар кас дар дасти худа аст; **дили мондаю чони баромада баробар** (*зарб.*) одам ки аз касе ранҷад ё дилхунук шавад, дубора ўро хурсанд кардан ё дилгарм намудан ниҳоят кори мушқил аст; **дили нохоҳам – узри бисёр** (*зарб.*) агар хоҳиш набошад, баҳона ёфт мешавад.

ДИЛАК دىك *шакли тасгири дил; хонакам коза бошад, дилакам тоза бошад* (*зарб.*).

ДИЛАНГЕЗ دلانگيز *дилкаш, матлуб, марғуб; ба ҳаяҷон оварандаи дил, ҳаяҷонбахш.*

ДИЛАФГОР دلافگار *дилозурда, дилреш, ғамзада, ғамгин, маҳзун.*

ДИЛАФГОРӢ دلافگارى *дилреш будан, хаста-*

- дилӣ, ғамзадағӣ, маҳзунӣ, дилозурдағӣ.
- ДИЛАФРҶЗ** دلافروز 1. фараҳбахш, фараҳафзо, дилкушо: **бахори дилафрӯз, боғи дилафрӯз, чашни дилафрӯз; умедвори дилафрӯз** умедвори фараҳбахш. 2. дилрабо, мафтункунанда: **ниғори дилафрӯз, табассуми дилафрӯз, хусни дилафрӯз**. 3. *мач.* маҳбуба, маъшуқа. 4. *бот.* яке аз чинсҳои хуби нок.
- ДИЛАФСУРДА** دل افسرده мурдадил, берӯх, беҳиссу ҳаракат.
- ДИЛАФТОДА** دل افتاده маҳзун, андӯхгин; маъюс; рӯҳафтада.
- ДИЛБАЗАН** دل بزن *гуфт.* дилгиркунанда; безоркунанда; **дилбазан шудан** безор шудан; зик шудан.
- ДИЛБАНД** دل بند 1. он ки ё он чи касро ба худ мафтун мекунад, дилрабо, дилкаш, ҷозиб. 2. *мач.* маҳбуб, ҳабиб, дӯстдор; азиз, меҳрубон. 3. *мач.* фарзанд, чигаргӯша.
- ДИЛБАР** دلبر 1. он ки ё он чи бо хусну латофати худ дил мебарад, дилрабо, зебо; нозанин. 2. *мач.* маҳбуба, ёр.
- ДИЛБАРАК** دلبرک *шакли навозиши дилбар.*
- ДИЛБАРДОР** دل بردار 1. тасаллодиханда, тасаллибахш; рӯҳбаландкунанда. 2. *мач.* ғамгусор, ғамбарор.
- ДИЛБАРДОРӢ** دل بردارى *исми амал аз дил бардоштан; тасалло додан; рӯҳбаланд кардан; дилнавозӣ; дилбардорӣ кардан (намудан) тасалли додан; рӯҳбаланд кардан.*
- ДИЛБАРӢ** دلبرى 1. дилрабой, дилфиребӣ, мафтунсозӣ. 2. зебой, хушрӯй, раъноӣ.
- ДИЛБАРОНА** دلبرانه аз рӯи дилбарӣ.
- ДИЛБАСТА** دل بسته *сифати феълии замони гузашта аз дил бастан; ошиқ, дӯстдор, меҳрбаста; дилбастагон хешу табор, ақрабо.*
- ДИЛБАСТАГӢ** دل بستگى *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз дил бастан; меҳру муҳаббат, дӯстдорӣ; дилбастагӣ доштан алоқаи маънавий саҳт доштан ба касе; дилкашолӣ доштан.*
- ДИЛБЕҲУЗУРӢ** دل بي حضورى ҳолати беҳузуршудани дил.
- ДИЛБЕҲУЗУРКУНАНДА** دل بي حضور کننده дили
- касро беҳузуркунанда, дилбечокунанда, қайовар.
- ДИЛБЕЧОКУНАНДА** دل بي جاکننده *ниғ.* дилбеҳузуркунанда; **буи дилбечокунанда** буи нофорами беҳузуркунандаи дил.
- ДИЛБОЗ** دل باز 1. *кит.* дилбохта. 2. *мач.* дилкушо, васеъ, босафо.
- ДИЛБОЗӢ** دل بازى *кит.* ошиқӣ, ишқ варзидан.
- ДИЛБОХТА** دل باختنه *сифати феълии замони гузашта аз дил бохтан; ошиқ, шефта, шайдо; чавони дилбохта.*
- ДИЛБОХТАГӢ** دل باختگى *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз дил бохтан; саҳт гирифтор будан ба ишқи касе ё чизе, ошиқӣ.*
- ДИЛБУРДА** دل برده дил дар қайду банди худ гирифта; ёр, маъшуқа.
- ДИЛБУРДАГӢ** دل بردگى дилрафтагӣ, дилдодагӣ, ишқу муҳаббат.
- ДИЛВАСЕӢ** دل وسيع *бепарво, форигбол, беғам; муқоб. дилтанг.*
- ДИЛГАРМ** دل گرم дилбаста, моил, иштиёқманд; *муқоб. дилсард.*
- ДИЛГАРМӢ** دل گرمى дилбастагӣ, майл, рағбат; хусни таваҷҷӯҳ.
- ДИЛГАРОН** دل گران ранчидахотир, озурда, малул.
- ДИЛГИР** دل گير 1. ранчида, озурдахотир. 2. зик, дилтанг; ғамгин, маҳзун; **дилгир кардан (намудан)** озурдахотир кардан, малул кардан; ғамгин кардан; **дилгир шудан** а) зик (дилтанг) шудан; б) рӯй гардонидан аз коре ба сабаби маъқул набудани он, безор шудан.
- ДИЛГИРӢ** دل گيرى 1. дилтангӣ, зикӣ, кароҳат, нафрат. 2. озурдагӣ, ранчиш.
- ДИЛГИРКУНАНДА** دل گير کننده *сифати феълии замони ҳозира аз дилгир кардан; кор ё чизи ба дил зананда, нофорам, ногувор; зиккунанда, хафақунанда; манзараи дилгиркунанда, бозии дилгиркунанда.*
- ДИЛГИРОНА** دل گيرانه дилгиркунанда: **гапи дилгирона, кори дилгирона, дилгирона будан.**
- ДИЛГУДОЗ** دل گداز дилхарош, ғуссаовар, ҷонсӯз, рикқатовар.

ДИЛГУДОХТА دل گداخته *ниг.* дилгудоз.

ДИЛГУРУСНА دل گرسنه *гуфт.* шикамгурусна.

ДИЛДОДА دلدادе ошиқ, дилбаста, шефтаву шайдо: **чавони дилдода.**

ДИЛДОДАГӢ دلدادگی дилбастагӢ, шайдой, ошиқӢ.

ДИЛДОР دلدار 1. маъшуқа, махбуба; ёр. 2. далер, бочурат, диловар.

ДИЛДОРӢ دلدارى 1. тасалло, дилбардорӢ. 2. гамхорӢ; навозиш; **дилдорӢ кардан** гамхорӢ кардан; мехрубонӢ намудан.

ДИЛДУЗД دل دزد дилрабо, дилфиреб.

ДИЛДӢЗ دلدوز *кит.* 1. то ба мағзи дил фурураванда. 2. *маҷ.* нуфузқунанда, таъсирнок; дилхарош.

ДИЛЕР *англ.* *дилер* ширкат ё шахсе, ки вазифан миёнарави байни харидору фурушандаро иҷро мекунад; *муқ.* даллол.

ДИЛЕРӢ ديليرى *мансуб ба дилер:* ширкати дилерӢ.

ДИЛӢБ دلياب моилқунанда, шахсе, ки бо ҳар васила (дили) одамонро ба худ моил мекунад.

ДИЛӢБӢ دليابى дил ёфтан, ба худ моил кардан, хурсанд кардан.

ДИЛЗАИФ دل ضعيف он ки дилаш беқувват аст, заифдил.

ДИЛЗАНИӢ دلزنى 1. задани дил, тапиши дил. 2. *маҷ.* шикаоят аз касе.

ДИЛЗИНДА دلزنده *кит., ниг.* зиндадил; бедордил, чолок, фаъол.

ДИЛКАНДА دل كنده чудошуда, тарки касе ё чизе карда.

ДИЛКАФ دلکف :дилкаф кардан касеро сахт тарсонда ба дараҷаи марғ расонидан; **дилкаф шудан** а) аз таъсири хабари нохуши ногаҳонӢ, воҳима, ғами зиёд *ва г.* якбора аз қор бозмондани дил; захракаф (гурдакаф) шудан; б) *маҷ.* сахт тарсидан.

ДИЛКАШ دلکش марғуб, дилрабо, дилпазир, хушоянд, дилписанд, дилнишин; ҷаззоб: **чеҳраи дилкаш**, духтари дилкаш, боғи дилкаш, бӯи хуши дилкаш.

ДИЛКАШОЛ دل كشال моил, толиб, иштиёқманд.

ДИЛКАШОЛӢ دل كشالى дилбастагӢ ба чизе; майлу хоҳиши зиёд ба чизе.

ДИЛКУШО دلکشا фараҳбахш, фараҳангез, рӯхафзо, ҳаловатбахш: **бахори дилкушо**, боғи дилкушо.

ДИЛКУШОД دل كشاد он ки дар дил ғараз, кинаю кудурат надорад, софдил; хуштабиат, кушодадил.

ДИЛКУШОӢ دلکشائى фараҳбахшӢ; дилхушӢ, хушнудӢ; **дилкушоӢ кардан** дилхушӢ кардан, хушнудӢ кардан.

ДИЛКӢР دل كور *кит.* 1. маҳрум аз ҳиссиёти қалбӢ, беҳис. 2. *маҷ.* ғофил, бебасират, қачфаҳм.

ДИЛМОНДА دل مانده *сифати феълии замони гузашта аз дил мондан;* дилхунукшуда, майлу рағбатро нисбат ба чизе ё касе гумкарда: **дилмонда кардан**, **дилмонда шудан.**

ДИЛМОНДАГӢ دل ماندگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз дил мондан;* дилхунукӢ, дилмонда будан.

ДИЛМУРДА دل مرده афсурдадил, ба зиндагӢ бешавқу завқ будан; *муқоб.* зиндадил; **дилмурда шудан** дилхунук шудан аз зиндагӢ.

ДИЛМУРДАГӢ دل مردگی шавқу завқ надоштан ба ҳаёт, бепарво будан ба лаззати зиндагӢ, афсурдагӢ.

ДИЛНАВОЗ دلنواز 1. навозишқор; дилором; мехрубон, мушфиқ; **ёри дилнавоз** ёри мехрубон, ёри дилписанд. 2. фараҳбахш, дилкушо, дилхушқунанда; ҳаловатбахш: **насимии дилнавоз**, **оҳанги дилнавози мусиқӢ**, **овози дилнавози мурғон**, **табассуми ширини дилнавоз.** 3. *маҷ.* махбуба, маъшуқа.

ДИЛНАВОЗӢ دلنوازی навозишқорӢ; мехрубонӢ, лутфу марҳамат.

ДИЛНАРМ دلنرم он ки дили нарм дорад, нармдил; мехрубон, раҳмгин.

ДИЛНАРМӢ دلنرمى мехрубонӢ, раҳмдилӢ, нармдилӢ.

ДИЛНИГАРОН دل نگران *кит.* мунтазир; умедвор; дилкашол.

ДИЛНИГАРОНӢ دل نگرانى *кит.* умедворӢ, ин-

- тизор, чашмдорӣ ба роҳи касе.
- ДИЛНИШИН** دلنشین дилкаш, марғуб, дилчасп, дилписанд, мақбул: **навои дилнишин**.
- ДИЛНИШОН** دلنشان *ниг.* дилнишин.
- ДИЛНОЗУК** دل نازک он ки дилаш аз камтарин сухан ё рафтори бечо меранҷад, ҳассос, зудранҷ, нозукдил.
- ДИЛНОЗУКӢ** دل نازکӣ дилнозук будан, зудранҷу ҳассос будан.
- ДИЛНОКАШ** دل ناکش кареҳманзар, безеб, хунукбашара; *муқоб.* **дилкаш**; **хӯроки дилнокаш** хӯроки бетаъму ногувор.
- ДИЛНОХОҲОНА** دل ناخواهانه бо дили нохоҳам, ғайри хоҳиш.
- ДИЛНОХУШ** دل ناخوش норохат, ношод; *муқоб.* **дилхуш**.
- ДИЛНОХУШӢ** دل ناخوشӣ норохатӣ, нохушнудӣ; *муқоб.* **дилхушӣ**.
- ДИЛОБКУНАНДА** دل آبکننده *гуфт.* ғамгинкунанда, аламовар, хузнангез.
- ДИЛОБХӢР** دل آبخور дилпуршаванда, боъти-мод; **чои дилобхӯр** чои амн.
- ДИЛОВАР** دلوار шуҷоъ, далер, часур, баҳодур: **мардуми диловар**.
- ДИЛОВАРӢ** دلواری далерӣ, шуҷоат, часурӣ: **диловарӣ кардан (намудан), диловарӣ нишон додан**.
- ДИЛОВАРОНА** دلوارانه монанди диловарон, далерона: **диловарона қор кардан**.
- ДИЛОВЕЗ** دلویز марғуб, дилкаш, дилнишин, дилписанд: **ашъори диловез, созу навои дил-вез**.
- ДИЛОВЕЗӢ** دلویزی марғубӣ, дилписандӣ, дилкаш будан.
- ДИЛОГОҲ** دلگاه 1. он ки аз ғаму асрори дигарон бохабар аст; дилёб, ғамхор. 2. доно, хушёр, донодил.
- ДИЛОГОҲӢ** دلگاهӣ хушёрӣ, доно будан, дилогоҳ будан.
- ДИЛОЗОР** دل آزار он ки ё он чи боиси ранчиши хотир мешавад, ситамгар, чафокор.
- ДИЛОЗОРӢ** دل آزاری озордихӣ; ситамгарӣ,
- бераҳмӣ, чафокорӣ.
- ДИЛОЗУРДА** دل آزرده *сифати феълии замони гузашта аз дил озурдан*; озордида, ранчида, хафашуда, озурдахотир.
- ДИЛОЗУРДАГӢ** دل آزردگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз дил озурдан*; андӯхгинӣ, дилозурда будан, озурдагии хотир, норохатӣ.
- ДИЛОМ I** دلام *кит., таър.* найзаи хурд, жӯпин (*аз олотӣ чангиш қадима*).
- ДИЛОМ II** دلام *кит.* ҳила, фиреб.
- ДИЛОРО** دلارا дилхушкунанда, дилкушо, дилписанд, дилкаш, нишотбахш: **боғи дилоро, мулки дилоро, хусни дилоро**. 2. *маҷ.* маҳбуба, маъшуқа.
- ДИЛОРОӢ** دل آرائӣ дилписандӣ, дилкашӣ, зебой, дилоро будан.
- ДИЛОРОМ** دل آرام 1. он ки ба дил оромӣ мебахшад; оромбахш, соҳибчамол: **маҳбубан дилором**. 2. маъшук, маҳбуб; маъшуқа, маҳбуба.
- ДИЛОСО** دل آسا он ки ва ё он чи ба дил осоиш мебахшад; фараҳбахш, зебо, дилписанд: **боғи дилосо, ҳавои дилосо**.
- ДИЛОСОӢ** دل آسائی оромбахшӣ; ғамхорӣ; дилбардорӣ.
- ДИЛОСУДА** دل آسوده осудадил, хотирчамъ, осудаҳол: **дилосуда гаштан, дилосуда нишастан**.
- ДИЛОШНО** دل آشنا меҳрубон, самимӣ, ҳамдил.
- ДИЛОШУФТА** دل آشفته ошуфтадил, парешон, шайдо.
- ДИЛОШӢБ** دل آشوب фаттон, дилрабо; ҳаяҷон-овар: **чашмони шаҳло ва дилошӢб, назми дилошӢб, навою нағмаи дилошӢб**.
- ДИЛПАЗИР** دل پذیر дилхушоянд, мақбул, дилхоҳ, дилкаш, дилнишин, дилписанд; *форам:* **манзараи дилпазир, хуну таровати дилпазир, рафиқи дилпазир**.
- ДИЛПАЗИРӢ** دل پذیرӣ дилписандӣ, хушояндӣ, мақбулӣ, дилкашӣ.
- ДИЛПИСАНД** دل پسند писандида, хушоянд, мақбул, дилхоҳ; хубу зебо: **боғи дилписанд, диёри дилписанд, манзараи дилписанд, суру-**

- ди дилписанд.
- ДИЛПИСАНДӢ** دلپسندی писандидагӢ, хушояндӢ, зебой.
- ДИЛПОК** دل پاک покдил, содиқ ва самимӢ, орӢ аз сифатҳои нописанд.
- ДИЛПОКӢ** دل پاکي киноя аз ҳалолкорӢ, покдоманӢ, покизагӢ, бекинагӢ.
- ДИЛПОРА** دلپاره ғамгин, озурда, ошуфтадил.
- ДИЛПУР** دلپر боваридошта, итминондошта, мутмаин; **дилпур будан** боварӢ доштан, итминон доштан, мутмаин будан; **дилпур шудан** боварӢ пайдо кардан, итминон ҳосил кардан, мутмаин шудан.
- ДИЛПУРӢ** دلپري боварӢ, итминон, эътимод ба касе ӯ чизе; **бо дилпурӢ** дилпуруна; **дилпурӢ доштан** боварӢ доштан, итминон доштан.
- ДИЛПУРОНА** دلپرانه бо эътимод; хотирчамъона.
- ДИЛПУРСӢ** دلپرسی ахволпурсӢ, хабаргири; тасаллидиҳӢ.
- ДИЛПУРШАВАНДА** دلپر شونده сифати феълӣи замони ҳозира аз **дилпур шудан** (ба касе); боваринок, эътимоднок: **одами дилпуршаванда**.
- ДИЛРАБО** دلرба 1. дилбар, мафтункунанда, дилкаш; зебо, хушрӯ: **бахори дилрабо**, **водни дилрабо**, **манзараи дилрабо**, **чамоли дилрабо**. 2. *мач.* маъшуқаи зебо, нигори нозанин.
- ДИЛРАБОӢНА** دلربايانه аз рӯи дилрабоӢ, нозанинона, дилбарона.
- ДИЛРАБОӢ** دلربائي дилрабо будан, дилбарӢ, фаттонӢ; зебой.
- ДИЛРАБОЯНДА** دلرباينده мафтункунанда, дилфиребанда.
- ДИЛРЕШ** دلریش маҳзун, ғамгин, дилафгор, хастадил; озурда, ранчур (*аз ғами шиқ ӯ нокомӣ*).
- ДИЛСАРД** دلسرد бешавқ, берағбат, бемайл, дилхунукшуда; бепарво ба касе ӯ чизе; **дилсард шудан** аз касе ӯ коре рӯй гардонидан аз касе ӯ коре; маъюсу ноумед шудан.
- ДИЛСАРДӢ** دل سردى *ниг.* дилхунукӢ.
- ДИЛСАРДОНА** دل سردانه бе майлу рағбат, бо дили ноҳоҳам: **дилсардона пешвоз гирифтан**,
- дилсардона кор кардан.**
- ДИЛСАФЕД** دل سفيد дилсоф, некандеш, хушдил; *муқоб.* дилсиёҳ.
- ДИЛСАХТ** دل سخت бераҳму шафқат, сангдил.
- ДИЛСАХТӢ** دل سختي бераҳмӢ, сангдилӢ.
- ДИЛСИЁӢ** دل سياه бадният, бадандеш, баддил; *муқоб.* дилсафед.
- ДИЛСИЁӢӢ** دل سياهي нохушӢ, хафагӢ, ғамгинӢ.
- ДИЛСИТОН** دلستان *ниг.* дилрабо.
- ДИЛСОФ** دل صاف дилсафед, поктинат, поквичдон, беғараз.
- ДИЛСОФӢ** دل صافي дилсафедӢ, поктинатӢ, поквичдонӢ, беғаразӢ.
- ДИЛСОФОНА** دل صافانه *ниг.* софдилона; аз рӯи дилсофӢ.
- ДИЛСӢЗ** دل سوز он ки дилаш ба ҳоли дигарон месӢзад, раҳмдил, ғамхор, меҳрубон, мушфик: **модари дилсӢз**, **ёри дилсӢз**, **дилсӢзи халқ**.
- ДИЛСӢЗӢ** دل سوزي раҳмхӢрӢ, тараҳхум, шафқат, меҳрубонӢ, ғамхорӢ; **дилсӢзӢ кардан** тараҳхум кардан; ғамхорӢ зоҳир кардан.
- ДИЛСӢЗОНА** دل سوزانه 1. ғамхорона, аз рӯи меҳрубонӢ, бо ҳисси тараҳхум: **дилсӢзона маслиҳат додан**, **дилсӢзона маслиҳат кардан**. 2. ба таври қонгудоз, ба таври ҳузновар; таъсирбахш.
- ДИЛСӢӢХТА** دل سوخته ғамгин, аламзада; озурдадил, дилшикаста: **модари дилсӢӢхта**, **ошиқи дилсӢӢхта**.
- ДИЛТАНГ** دل تنگ 1. зиқ, хафа, ғамгин. 2. он ки аз риоя нашудани тартиб ӯ бад иҷро шудани коре ба танг меояд ва дар ташвиш аст; *муқоб.* дилвасеъ; аз ҳад зиёд дақиқкор; инчик; **дилтанг шудан** а) зиқ шудан, хафа шудан, ғамгин шудан; б) ба танг омадан.
- ДИЛТАНГӢ** دل تنگي дилтанг шудан, зиқӢ, хафагӢ, ғамгинӢ.
- ДИЛФАРОӢ** دل فراخ дилвасеъ; *муқоб.* дилтанг.
- ДИЛФИГОР** دل فگار *ниг.* дилафгор.
- ДИЛФИРЕБ** دل فريب фиребанда, дилрабо; мақбул, хушнамад: **манзараи дилфиреб**, **нигоҳи дилфиреб**, **оҳанги дилфиреб**.

ДИЛФИРЕБӢ دلفريبي мафтункунандагӢ, фаттонӣ, дилрабой.

ДИЛФИРЕБОНА دلفريبانه аз рӯи дилфиребӣ, дилрабоёна.

ДИЛХАРОБ دلخواب дилафгор, дилозурда, маҳзун, дилреш.

ДИЛХАРОБӢ دلخوابي дилозурдагӢ, дилрешӣ, дилафгорӣ.

ДИЛХАРОШ دلخراش чонкоҳ, чонгудоз, пурсӯзу гудоз, рикқатангез: **нолаи дилхарош, оҳанги дилхарош.**

ДИЛХАСТА دلخسته хастадил, дилафгор, дилреш, ғамгин; ранчидахотир.

ДИЛХАСТАГӢ دلخستگي хастадили, дилрешӣ, ранчидахотирӣ, дилафгорӣ.

ДИЛХИЧИЛ دلخجل он ки аз кору рафтори худ дар хичолат аст, хичолатманд.

ДИЛХИЧИЛӢ دلخجلى хичолатмандӣ; ташвиш; хавотирӣ.

ДИЛХОСТ دلخواست *ниг.* дилхоҳ.

ДИЛХОСТА دلخواسته *ниг.* дилхоҳ.

ДИЛХОҲ دلخواه 1. он чи хости дил аст, мувофиқи табъи дил; чизи дилчӯю дилкаш: **арӯси дилхоҳ, дӯсти дилхоҳ, ба таври дилхоҳ, ба кадри дилхоҳ; натиҷаи дилхоҳ** натиҷаи хубу матлуб; **бо дилхоҳи худ** ба ихтиёри худ, бо майлу хоҳиши худ. 2. *мач.* маҳбуба, маъшуқа.

ДИЛХУН دلخون саҳт ғамгин, ниҳоят андӯҳгин; дилхаста, озурдадил: **дилхун будан; дилхун шудан // дилхун гаштан (гардидан)** а) саҳт хафа (зик) шудан; азоб кашидан (*асосан рӯҳан*); б) ғаму ғусса хӯрдан.

ДИЛХУНУК دلخنک *ниг.* дилсард; **дилхунук шудан аз касе ё чизе** нисбат ба касе ё чизе берағбат, беҳавсала ё бепарво шудан; сард шудани меҳри касе ба касе ё чизе, дилсард шудан.

ДИЛХУНУКӢ دلخنکي дилхунук будан; дилхунук шудан; дилмондагӢ, дилсардӣ; нохуши, ки сабаби тарки алоқа шудааст.

ДИЛХУШ دلخوش хурсанд, хушнуд, хушқол, шодмон: **дилхуш кардан, дилхуш шудан.**

ДИЛХУШӢ دلخوشي 1. хурсандӣ, хушнудӣ, вақт-

хушӣ: **дилхушӣ кардан.** 2. мояи дилхушӣ; он чи кас ба он дилбастагӣ дорад; **бо дилхушӣ // ба дилхушӣ** хушнудона, хушӣ ба хушӣ, ризомандона.

ДИЛХУШКУНАНДА دلخوشکننده *сифати феъли замони ҳозира аз дилхуш кардан;* фараҳбахш, хурсандибашш, хушнудкунанда.

ДИЛҲАЗИН دلحزين ғамгин, андӯҳгин, дилхичил.

ДИЛЧАСП دلچسپ дилнишин, дилпазир, хушоянд, мақбул, марғуб; форам, дилкаш; қозибадор: **ашъори дилчасп, ташбеҳи дилчасп, услуби дилчасп, суруди дилчасп, садон дилчасп.**

ДИЛЧАСПӢ دلچسپي дилнишинӣ, дилпазирӣ, дилчасп будан.

ДИЛЧОК دلچاک *ниг.* дилафгор.

ДИЛЧАВОН دلچوان пири рӯҳан чавон, барнодил; *муқоб.* дилмурда: **пири дилчавон, мӯйсафеди дилчавон.**

ДИЛЧАЗИР دل جزير *лаҳҷ.* дилафгор, дилхароб.

ДИЛЧАМЪ دلجمع *гуфт.* хотирчамъ, осудахотир: **дилчамъ будан аз чизе.**

ДИЛЧАМЪӢ دلجمعی *гуфт.* осуда будани хотир; тасаллои дил.

ДИЛЧАМЪОНА دلجمعانه *гуфт.* хотирчамъона, осудахотирона.

ДИЛЧӢ(Ӣ) دلجو(ی) 1. дилкаш, дилхоҳ, дилчасп, хубу марғуб: **бахори дилчӯ, оҳанги дилчӯ, савти дилчӯ, ёри дилчӯ.** 2. тасаллобахш, дилбардор.

ДИЛЧӢӢ دلجویانه меҳрубона, навозишкорона.

ДИЛЧӢӢ دلجوئی дилбардорӣ; меҳрубонӣ, навозиш; тасаллодиҳӣ; **дилчӯӣ кардан (намудан)** дилбардорӣ кардан, тасалло бахшидан; меҳрубонӣ (навозиш) кардан.

ДИЛШИКАН دلشکن *кит.* ғамангез, нохушиовар, номатбӯъ.

ДИЛШИКАСТА دل شکسته дилозурда, маъюс, навмедшуда, рӯҳафтада; ғамгин.

ДИЛШИКАСТАГӢ دل شکستگی дилозурдагӢ, маъюсӣ; ғамгинӣ.

ДИЛШИКОР دل شكار *мач.* дилрабо, дилфиреб, мафтункунанда.

ДИЛШИКОРӢ دلشكارى *мач.* дилрабой, дилфиреби.

ДИЛШОД دلشاد 1. дилхуш, хушҳол, хушнуд, хурсанд, шодмон, хуррам: **дилшод кардан**, **дилшод шудан**. 2. хушнудона, хурсандона, хуррамона.

ДИЛШОДӢ دلشادى хурсандӢ, хушнудӢ: **айёми дилшодӢ**.

ДИЛШОДКУНАНДА دلشادکننده шодиовар, хурсандкунанда.

ДИЛШОДОНА دلشادانه хушнудона, фараҳманнона.

ДИЛШУДА دلشده *мач.* дилбохта, дилдода, ошиқ.

ДИМ دم ҳавое, ки нафаскаширо душвор мекунад, ҳавои нафастангкунанда: **шаби гарм ва дими тобистон**; **дим нишастан** *гуфт.* хомӯш нишастан; *муқ.* **дам нишастан**.

ДИМНА *а.* دمنه *кҳн.* 1. боқимондаи осори қадима, осори зисти мардум; харобаи биноҳои қадим, вайрона. 2. порутӯда, тӯдаи сангин, ахлоттеппа.

ДИМОҒ I *а.* دماغ бинӣ, машом: **ба димоғ гап задан**, **бӯи чизе ба димоғ расидан (задан)**.

ДИМОҒ II *а.* دماغ 1. мағз, мағзи сар. 2. *мач.* кайфият, ҳавсала; хоҳиш, табъ; **димоғи чоқ** *гуфт.* табъи хуш; **дилу димоғ** майлу хоҳиш, ҳавсала. 3. *гуфт.* такаббур, ғурур, каттагӣ; **бо димоғи сӯхта** бо табъи хира, бо дили хафа, ғамгинона; **димоғ кардан** ба касе қахру ғазаб кардан, ба касе хашмгин шудан; **димоғи касе сӯхтан** табъи касе хира шудан, хафа шудан, зиқ шудан, кайфи касе паридан; **димоғи касе-ро сӯзондан** табъи касе ро хира кардан; **димоғи касе чоқ будан** хурсанд будан, хушвақт будани касе; **аз димоғ баромадан** аз хотирҳо дур шудан, аз ёд баромадан; **аз димоғ баровардан** аз ёд баровардан, фаромӯш кунонидан (*мас.*, машаққатеро); **ба димоғи касе ҳалал расидан** аз ақл бегона шудан, чиннӣ шудан.

ДИМОҒА *а.* دماغه *ҷугр.* қисми ба даруни баҳр ё кӯл даромадарафтаи хушкӣ.

ДИМОҒБАЛАНД دماغبلند ҳавобаланд, мутақаббир, калонгир.

ДИМОҒӢ دماغى 1. *мансуб ба димоғ*. 2. *кит.* фикрӣ, ақлӣ; **ҳамсадои димоғӣ зби.** овози ҳамсадо, ки бо иштироки холигии бинӣ ҳосил мешавад (*мас.*, *н*).

ДИМОҒОШУФТА دماغآشفته парешонхотир, девонаавзоъ.

ДИМОҒПАРВАР دماغپرور тарбияткунандаи рӯху равон, таъминкунандаи осоиши рӯх.

ДИМОҒСӢЗ دماغسوز сӯзонандаи димоғ: **дуди димоғсӢз**.

ДИМОҒСӢЗӢ دماغسوزى хафагӣ, зиқӣ.

ДИМОҒСӢХТА دماغسوخته хафа, зиқ, ғамгин, бедимоғ, хиратабъ.

ДИМОҒСӢХТАГӢ دماغسوختگى хафагӣ, ғамгинӣ, бедимоғӣ, кайфпаридан будан.

ДИМОҒЧОҚ دماغچاق хурсанд, шодмон, дилхуш.

ДИМОҒЧОҚӢ دماغچاقى хурсандӢ, шодмонӢ, дилхушӢ: **димоғчоқӣ кардан**.

ДИМОР *а.* دمار *кит.* 1. ҳалок, несту нобуд, маҳв. 2. дуд; **Д** **димор аз рӯзгори касе баровардан** чазои касе ро додан; ҳалок кардан, куштан.

ДИН *а.* دين 1. эътиқод ба мавҷудияти қувваҳои фавқуттабиаи идоракунандаи олам, кеш, мазҳаб. 2. тариқ, роҳ; ойин, маслак.

ДИНА دينه рӯзи гузашта, дирӯз: **дина бегоҳӣ**, **дина пагоҳӣ**, **дина нисфишабӣ**.

ДИНАКАК//ДИНАЯКАК دينکک//دينکک худи дина; чанд рӯзе пеш аз ин, андаке қабл аз ин.

ДИНАМИКА *ю.* دينميكه *физ.* соҳаи механика, ки қонуни ҳаракати ҷисмҳоро вобаста ба қувваҳои ба онҳо таъсиркунанда меомӯзад.

ДИНАМИКӢ دينميكى *марбут ба динамика*; пайваста, ба таври мутадовим.

ДИНАМИТ *ю.* دينميت моддаи тарканд.

ДИНАМО *ю.* دينما 1. дастгоҳи табдили нерӯи барқ ба нерӯи механикӣ ё баръакс. 2. *ҷузъи пешини баъзе калмаҳои мураккаб ба маънои* қувва: **динамометр**, **динамомошин**.

ДИНАМОМЕТР *ю.* دينماميتر *тех.* асбоби андо-

загирии кувваи механикӣ, куввасанҷ.

ДИНАРҶ روز دینه дирӯз.

ДИНАШАБ شب دینه дишаб, шаби гузашта.

ДИНАЯК یک دینه *ниг.* динакак.

ДИНБОВАР دین باور диндор, мӯъмин, мутадайн.

ДИНБОВАРӢ دین باوری диндорӣ, диёнат.

ДИНГИЛА دنگيله *дингила задан гуфт.* частухез кардан ва лагад андохтани асп ва ё хар бо хар ду пои акиб, чуфтак задан.

ДИНДОР دیندار он ки ба дин эътиқод дорад ва ба аҳқому усули он пайравӣ мекунад, мӯъмин, мутадайн.

ДИНДОРӢ دینداری диндор будан, эътиқод ба дин, худопарастӣ; тақводорӣ, порсой.

ДИНДОРОНА دیندارانه аз рӯи диндорӣ; дорон хусусияти динӣ, мувофиқ ба дин.

ДИНИЯ دینی *ниг.* динӣ: заруриёти диния.

ДИНӢ دینی *мансуб ба дин:* маросими динӣ.

ДИНОАТ ا. دنائت *кит.* пастӣ, нокаси, сифлагӣ, пастфитратӣ.

ДИНОВАР دین آور *кит.* оварандаи дин, паёмбар.

ДИНОЗАВР ю. دنازور *биол.* қонвари хазандаи калонҷуссаи сусмормонанди давраи қадим.

ДИНОР ю. دینار 1. воҳиди пули баъзе кишварҳои арабӣ; пули майдаи Эрон, ки ба садяки риёл баробар аст. 2. *таър.* сиккаи тилло ё нукра, ки дар замонҳои гуногун арзиши мухталиф дошт.

ДИНОРБАХШ دیناربخش *кит.* 1. бахшандаи динор, атоқунандаи динор, яъне пулу сарват. 2. *мач.* саховатпеша, фарохдаст.

ДИНОРБОР دیناربار *кит.* боранда ва нисорқунандаи динор.

ДИНОРГОН دینارگان *кит.* ба арзиши динор; гаронбаҳо.

ДИНОРГУН دینارگون *кит.* тиллоранг, зардчаранг, ба ранги динор.

ДИНОРӢ دیناری *марбут ба динор,* диноргун.

ДИНОРСАНҶ دینارسنج диноршумур; зарсанҷ,

сарроф; заршинос, иёрғир.

ДИНПАЗИР دین پذیر *пазирандаи дин,* қабулқунандаи дин.

ДИНПАРАСТ دین پرست *ниг.* диндор.

ДИНПАРВАР دین پرور пуштибони дин, ривочдиҳандаи дин.

ДИНПАРВАРӢ دین پروری пуштибонӣ аз дин, ҳимоя аз дин, ривоч додани дин.

ДИНФУРӢШ دین فروش он ки аз дини худ рӯгардондааст; хиёнаткарда ба дини хеш.

ДИНФУРӢШӢ دین فروشی амали динфурӯш.

ДИПЛОМ *фр.* دپلام 1. шаҳодатномаи расмӣ дар бораи тамои қардани мактаби олий ё миёнаи махсус; ҳуҷҷати расмӣ оид ба додани унвоне ё ягон дараҷаи илмӣ: **ДИПЛОМИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИӢ,** **ДИПЛОМИ НОМЗАДИ ИЛМИ ТИБ.** 2. ҳуҷҷати расмӣ (шаҳодатнома) иборат аз се дараҷа, ки ба ғолибони мусобиқаҳо, озмунҳо, намоишҳо ва ғ. дар бораи ишғол қардани се ҷои аввал дода мешавад: **ДИПЛОМИ ДАРАҶАИ ЯКУМИ ФЕСТИВАЛ.**

ДИПЛОМАТИЯ *фр.* دپلامتیه фаъолият ва усули қорбарии ҳукумат тавассути сардори давлат ва идораҳои махсуси робитаҳои хоричӣ дар қорӣ қардани сиёсати беруна ва байналхалқии давлат, инчунин ҳимояи манфиатҳои вай дар хоричи кишвар.

ДИПЛОМАТӢ دپلامتی *мансуб ба дипломатия;* **КОРПУСИ ДИПЛОМАТӢ** ҳайати намоёндагии дипломатҳои муқими кишваре.

ДИПЛОМДОР دپلامدار дорандаи диплом, соҳиби диплом: **МУТАХАССИСИ ДИПЛОМДОР.**

ДИПЛОМӢ دپلامی *мансуб ба диплом;* **КОРИ ДИПЛОМӢ** рисолаи таҳқиқотӣ, ки хатмқунандаи мактаби олий дар мавзӯи марбут ба ихтисоси худ таълиф мекунад.

ДИПЛОМНАВИС دپلامنویس донишҷӯе, ки рисолаи дипломӣ менависад.

ДИПЛОМНАВИСӢ دپلامنویسی амал ва кори дипломнавис.

ДИРА دیره *кит.* манзил, хона.

ДИРАМ ю. درم 1. тангаи нуқрагии қадим, сиккаи нуқра; пули танга; пул; **ЗИ МОҲӢ НАШОЯД ДИРАМ ХОСТАН** (*зарб.*). 2. воҳиди пул дар

- Чумхурии Тоҷикистон, ки ба садаки сомонӣ баробар аст. 3. *кҳн.* воҳиди вазн, ки баробари 3,12 г. будааст.
- ДИРАМДОР** *дармдар* *кит.* пулдор; бадавлат.
- ДИРАМДЎСТ** *дармдӯст* *кит.* пулпараст; хасис, мумсик.
- ДИРАМЗАН** *дарм зан* *кит.* он ки пул сикка мезанад, саккок.
- ДИРАМРЕЗ** *дармрез* *маҷ.* дасткушод, фароҳдаст, инъомгар, эхсонкунанда, сахӣ.
- ДИРАМХАРИД** *дармхарида* *кит.* гулом ё канизи ба пул харида, зархарид.
- ДИРАФШ I** *дарфаш* олати нўгтези дастадоре, ки бештар мўзадўзон барои сўроҳ кардани чарм ва гузаронидани сўзан ба кор мебаранд, дарафш.
- ДИРАФШ II** *дарфаш* *кит.* парчам, ливо, байрақ; **дирафши ковиёнӣ**, **дирафши сурх**.
- ДИРАФШ III** *дарфаш* *кит.* дурахш, дурахшидан, тобандагӣ, дурахшиш.
- ДИРАФШИДАН** *дарфшидн* 1. дурахшидан, барқ задан, тобидан. 2. ларзидан; алвонч хўрдани порчаи матоъ аз бод.
- ДИРАФШОН** *дарфашон* дурахшон, равшан.
- ДИР-ДИР** *дирдир* *калимаи тақлиди* овоз, ки як навъ ларзиши тезу пайиҳами баданро аз сармо, тарс ё беморие ифода мекунад: **дирдир** ларзидан.
- ДИРЕКТОР** *лот.* *директар* сардори муассиса, идора ё мактаб, мудир, сарвар.
- ДИРЕКТОРӢ** *директары* 1. *мансуб ба директор:* **маоши директорӣ**. 2. вазифа ва амали директор: **директорӣ кардан**.
- ДИРИЖАБЛ** *фр.* *дирижабл* дастгоҳи парвозкунанда, ки дарунаш аз газ пур карда шуда, бо муҳаррик мучаҳҳаз мебошад.
- ДИРИЖЁР** *фр.* *дирижёр* он ки дирижёрӣ мекунад; роҳбари оркестр ё дастаи хор.
- ДИРИЖЁРӢ** *дирижёри* 1. роҳбарӣ кардан ба оркестр, ба дастаи хор, ансамбл *ва ғ.* ҳангоми таҳия ва иҷрои асари мусиқӣ. 2. *мансуб ба дирижёр;* вазифа ва амали дирижёр: **дирижёрӣ кардан**.
- ДИРИНГ-ДИРИНГ** *диринг диринг* *калимаи тақлиди* овоз, ки садои ночўри асбобҳои мусиқии торино ифода мекунад.
- ДИРОСАТ** *а.* *дираст* *кит.* 1. тадрис; таълим; сабақ додан ва сабақ гирифтани. 2. доноӣ.
- ДИРОЯТ** *а.* *дирайт* *кит.* ақлу дониш; зиракӣ.
- ДИРРОС** *дирос* *ниг.* **дир-дир;** **диррос задан** (**кардан**) ларзидан аз хунуқӣ, тарс ё беморӣ.
- ДИРЎЗ** *диروز* 1. рўзи гузашта, дина: **дирўз беғоҳӣ**, **дирўз (пағоҳӣ)**. 2. гузаштаи наздик; **дирўз боз** аз **дирўз** сар карда, аз **дирўз** ин ҷониб, аз **дирўз** то ҳол; **дирўзи озод** тамоми рўзи гузашта, як рўзи дароз.
- ДИРЎЗА** *диروزе* 1. *мансуб ба дирўз;* рўзи гузашта рўйдода: **борони дирўза**, **мачлиси дирўза**, **мулоқоти дирўза**, **ходисаи дирўза**. 2. *маҷ.* собиқ, пештара: **бандаи дирўза**, **тифли дирўза**; **нисбат ба дирўза** назар ба рўзи гузашта, дар муқоиса бо рўзи гузашта.
- ДИРЎЗАКАК** *диروزкак* *гуфт.* худи дирўз; чанд рўз пеш аз ин, андаке қабл аз ин.
- ДИРЎЗИНА** *дирузине* *мансуб ба дирўз;* дирўз рўйдода, дирўз воқеъшуда.
- ДИРЎЗӢ** *дирузӣ* *ниг.* **дирўза** 1.
- ДИРҲАМ** *ю.* *дирхам* *ниг.* **дирам**.
- ДИРЪ** *а.* *дир* *кит.* зирех, ҷавшан.
- ДИРЪПЎШ** *дирпӯш* *кит.* зирехпӯш.
- ДИСК** *ю.* *диск* 1. қурси тунук. 2. *варз.* қурси чўбӣ, ки гирди он бо оҳан печонида шудааст ва ҳамчун асбоби ҳаво додан ба дури ба кор меарад.
- ДИСКОТЕКА** *ю.* *дискотека* 1. клуб ё тарабхонаи ҷавонони мусиқидўст. 2. маҷмӯи қарта ва наворҳои мусиқӣ.
- ДИСОР** *а.* *дир* *кит.* либоси рӯ; чома.
- ДИСПАНСЕР** *фр.* *диспансер* *тиб.* муассисаи махсуси тиббӣ барои табобат ва пешгирии кардани баъзе бемориҳо бо роҳи муоинаи доимӣ: **диспансери бемориҳои пӯст**, **диспансери бемории сил**.
- ДИССЕРТАТСИЯ** *лот.* *диссертация* рисолаи илмӣ, ки барои гирифтани дараҷаи илмӣ таълиф шудааст: **диссертатсияи докторӣ**.

ДИССИМИЛЯТСИЯ *ديسيميليتسيه* лот. 1. тағйироте, ки монандии чизҳоро аз байн мебарад; фарқ пайдо кардан. 2. *зби.* як навъи тағйир ёфтани овозҳо хангоми нутқ, ки аз ду овози монанд ва ё якхелаи калима яке ба овози дигар бадал мешавад (*мас., анбор – амбор*).

ДИСТИЛЛЯТСИЯ *ديستيليتسيه* лот., ниг. **тактир**.

ДИФЛО *а. دافلا//دافلى* кит., бот. гиёҳи захрдоре, ки барои ҳайвонот марговар аст, харзаҳра.

ДИФОЪ *а. دفاع* мудофия, ҳимоя: **дифои ватан, дифоъ кардан, рисолаи номзадӣ дифоъ кардан**.

ДИФТОНГ *ю. ديفتانگ* *зби.* ба ҳам пайваста омадани ду садонок дар як хичо.

ДИФФЕРЕНСИАЛ лот. *ديفيرينсئل* 1. *риёз.* асоситарин қисми хаттии афзоиши бузургии тағйирёбанда (функсия). 2. *тех.* механизми автомобил, трактор *ва ғ.*, ки ба воситаи он ду чархи ба як тир пайвасташуда бо суръатҳои гуногун гирд гашта метавонанд.

ДИФФЕРЕНСИАЛӢ *ديفيرينсئل* 1. *риёз.* мансуб ба дифференциал. 2. вобаста ба шароит фарқкунанда.

ДИФФУЗИЯ лот. *ديفوزيه* физ. ба ҳам омехта шудани молекулаи як модда ба моддаи дигар дар натиҷаи ҳаракат бо таъсири гармӣ.

ДИХАНДА *دهنده* 1. сифати феълӣи замони ҳозира аз додан. 2. супоранда, тақдимкунанда.

ДИХИШ *دهش* 1. *исми феълӣ* аз додан. 2. кит. бахшиш, ато: **доду дихиш**.

ДИШАБ *ديشب* шаби гузашта, дина шаб.

ДИШАБА *ديشبه* *гуфт.* мансуб ба **дишаб**; **дишаб** рӯйдода: **воқеаи дишаба, сӯҳбати дишаба**.

ДИЯТ *а. ديت* кит. хунбаҳо, товони хун.

ДИЯТСИТОН *ديت ستان* диятгир; қасосгир.

ДӢ *دى* кит. дина, дирӯз, рӯзи гузашта.

ДОББА *а. داڤه* кит. ҳайвони (чорпои) саворӣ ва боркаш; ҳайвон: **доббаи баҳрӣ**.

ДОВ *داو* 1. навбати гашт дар бозии шоҳмот ва нард; навбати бозӣ дар қимор. 2. зиёд кардани пули ба қимор мондашуда (сарқимор). 3. кит. даъво; иddaо; **дову дастгоҳ** *гуфт.* а)

асбобу анҷом, абзор, асбобу ускуна; б) *мач.* хонаву дар, чизу чора.

ДОВАР *داور* 1. кит. он ки одилона ҳукм мекунад, соҳиби адлу дод. 2. сифати Худо. 3. ҳакам дар бозихои варзишӣ; **хайати доварон** гуруҳи ҳакамон, ки дар мусобикаҳо голибонро муайян мекунанд.

ДОВАРГОҲ *داورگاه* маҳал ва ҷои довариву муҳокима.

ДОВАРӢ *داورى* 1. кит. одилона ҳукм кардан. 2. амалу вазифаи ҳакам. 3. *мач.* душманӣ, хусумат, низоъ.

ДОВТАЛАБ *داوطلب* талабгори гирифтани унвон ва мақома дар мусобикаю озмунҳо; бо майлу иродаи худ анҷоми кореро ба ўҳда гирифта.

ДОВТАЛАБӢ *داوطلبى* талабгорӣ, довталаб будан.

ДОВТАЛАБОНА *داوطلبانه* ҳамчун довталаб, ба сифати талабгор, бо хоҳиш ва иродаи худ.

ДОГМА *ю. داگمه* таълимот ё ақидае, ки бидуни таҳқиқ аз рӯи эътиқоди кӯр-кӯрона барои ҳамаи замон ва шароити таърихӣ ҳамчун ҳақиқати бебаҳсу тағйирнопазир қабул карда мешавад.

ДОГМАТИЗМ *ю. داگمئيزم* тарзи фикр ва муҳокимаронии ғайританқидӣ дар асоси догма.

ДОГМАТИКӢ *داگمئيكى* мансуб ба догматизм: **тафаккури догматикӣ**.

ДОҒ *داغ* 1. саҳт тафсонидашуда, гудохта; сӯзон, хеле гарм: **равғани доғ**. 2. нишона ва лаккае, ки дар ҷое ё чизе мондааст (*мас., нишонаҳои захм ва ҷароҳат дар бадан, лаккаи равған ё чирк дар либос ва ғ.*), асар, нақш; **доғи бадномӣ** асари бадномӣ, нишонаи шармандагӣ. 3. ҷои тамға, ки бо оҳани тафсон ба рони чорпоёни гала зада шудааст; тамғае, ки дар қадим ба даст, пешонӣ ё тахтапушти бандиёну ғуломон зада мешуд. 4. *мач.* ғаму андӯх, аламу ҳасрати саҳт ва азоби қалбӣ, ки аз марги фарзанд ё волидайн, ҳичрону фироқ ё рашки касе пеш меояд: **доғи фарзанд, доғи модар, доғи фироқ, доғи ҳаҷр, доғи ҳичрон**; **дарду доғ** дидан ҳасрати саҳт кашидан, алами фироқ ё марги каси наздики худро аз сар гузаронидан; **доғи касеро тоза кардан** ғаму ҳасрати фаромӯшшудаи касеро

боз ба хотир овардан. 5. *мач.* бадномӣ, айб; нанг. 6. *тиб.* нишонаҳои гуногунранг дар рӯи пӯсти инсон, ки бо иллоте пайдо мешавад; **ДОҒИ КУНЧИТАК** *ниг.* **КУНЧИТАК**; **ДОҒИ НАҒЗАК** *ниг.* **НАҒЗАК**; **ДОҒИ ОБИЛА** *ниг.* **ОБИЛА**; **ДОҒИ НАҒЗАКДОР** обиларӯй; **ДОҒ КАРДАН** а) лаккадор кардан; чиркин кардан; б) тафсондан, гудохтан (равғанро); **ДОҒ ШУДАН** а) гудохта шудан, тафсонда шудан; б) аз шиддати дард сӯхтан (*маҳсусан аз дарди шиқ ё орзуи висол*); ғусса хӯрдан (*аз ҳасаду рашк*). 7. он чи таваҷҷӯҳ ва диққати ҳамагонро ҷалб намуда, боиси баҳсу мунозираҳои шадид мегардад.

ДОҒГАР داغر он ки ба ҳайвонот ва асирон тамға мезанад, тамғагузоранда, тамғазан.

ДОҒГАХ داغگه *ниг.* **ДОҒГОХ**.

ДОҒГИРИФТА داغگرفته доғдор, дорои доғу нишонаҳои гуногун, ки болои чизе пайдо мешавад, лаккадор.

ДОҒГОХ داغگاه чое, ки ба аспу шутур *ва ғ.* тамға мезананд.

ДОҒДИДА داغديده ғамдида, ғамзада, андӯхгин.

ДОҒДИЛ داغدل *мач.* дилафгор, дилреш; ғамгин, андӯхгин.

ДОҒДОҒ داغ داغ 1. сӯзон будан, дар ҳоли доғ будан, ҳарорати зиёд доштан. 2. худнамоӣ кардан, чизеро бо ҳавас нишон додан.

ДОҒДОР داغدار 1. дорои доғ. 2. *мач.* бо ғаму андӯх, он ки ба бадбахтии гирифтोर шудааст.

ДОҒЗАН داغزن *ниг.* **ДОҒГАР**.

ДОҒӢ داغي 1. доғ будан, дорои гармии зиёд; нишондор, доғдор. 2. *ниг.* **СӢХТАӢӢ**.

ДОҒКАРДА داغكرده 1. дорои нишони доғ. 2. *мач.* гулом, банда.

ДОҒОБ داغآب хате, ки баландтарин сатҳи обро дар ҷӯю дарё, обгир, кӯлу бандҳои об нишон медиҳад.

ДОҒОҲАН داغآهن оҳани доғ, оҳане, ки ба василаи он доғ мегузорад.

ДОД داد *асоси замони гузашта аз додан.*

ДОД I داد 1. бахшиш, ато; инъом. 2. адл, инсоф, адолат; **ДОД ГУСТУРДАН** адлу инсоф пойдор кардан, адолат ба кор бурдан; **ДОД ДОДАН**

катъи низоъ кардан; адолат ба кор бурдан, ҳукм ба тарафи ҳақ кардан; **ДОДИ КАСЕРО ДОДАН** шафқат намудан ба касе, адлу инсоф ба кор бурдан нисбат ба касе; **ДОД ЁФТАН** аз адлу инсоф баҳравар шудан; **ДОД КАРДАН** адлу адолат кардан, инсоф кардан; **ДОД ПАРВАРДАН** адл кардан, адолат кардан; **ДОД ХОСТАН** додхоӣ кардан, додрасӣ талаб кардан; инсоф талабидан. 3. ростӣ; ҳақиқат; $\diamond$ **ДОДУ ДИХИШ** бахшиш; саховат, ҳайру эҳсон; **ДОДУ СИТАД** доду гирифт; **ДОД ГИРИФТАН** *ниг.* **ДОД СИТОНДАН**; **ДОДИ ЧИЗЕ ДОДАН** а) ба чизе аҳамияти маҳсус додан, бисёр машғул шудан бо чизе; дар коре аз ҳад гузаштан, кореро аз ҳад гузарондан; кореро ба ниҳояти дараҷа расондан; б) насиба додан, баҳрабар кардан; **ДОДИ СУХАН (СУХАНВАРӢ)** додан беҳтарин каломи бадеӣ офаридан; **СУХАНВАРӢ** кардан, дар калом ғасоҳату балоғат ба кор бурдан; **ДОД СИТОНДАН** интиқом гирифтани, қасос гирифтани; **ДОДИ СУХАН ЧУСТАН** дар суҳанронӣ маҳорат нишон додан, суҳанварӣ талаб кардан, дар суҳан маҳорат талаб намудан.

ДОД II داد 1. фиғон, нола; шикоят. 2. арзи касеро шунидан; **БА ДОД ОВАРДАН КАСЕРО** ба танг овардан; касеро саҳт азоб додан; **БА ДОД ОМАДАН** аз дасти касе (аз ҷаври касе) ба танг омадан; аз зулму бедодгарии касе ба ҷон сер шудан. 3. *калмаи нидо* вой! фарёд! (*изҳори таассуф*); **ДОДУ ФАРӢД** фиғону нолаи шикоятomez; **ДОД ГУФТАН (ЗАДАН)** фарёд кардан; **БА ДОДИ КАСЕ РАСИДАН** шикояти касеро ба эътибор гирифтани.

ДОДА داده *сифати феълии замони гузашта аз додан:* **ДОДА ШУДАН** ба чизе мафтун шудан; мубтало (гирифтोर) шудан.

ДОДАГӢ دادگي *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз додан:* **ОДАМИ ХАБАР ДОДАГӢ.**

ДОДАН دادن 1. ба ихтиёри касе вогузоштан, супурдан; **БА МАКТАБ ДОДАН**, **БА ДАСТИ КАСЕ ДОДАН** (*чизеро*); бахшидан, ато кардан; **ЗИНДАГӢ ДОДАН**, **ХАӢТ ДОДАН**, **ШИФО ДОДАН**. 2. *мач.* ба шавҳар додан, ба қайди никоҳи касе даровардан (-и духтаре). 3. *мач.* гуфтан: **САЛОМ ДОДАН**, **ДАШНОМ ДОДАН**, **ҲАҚОРАТ ДОДАН**. 4. ниҳодан, гузоштан; соҳиб кардан: **ЛАҚАБ ДОДАН**, **НОМ ДОДАН**, **УНВОҢ ДОДАН**. 5. баровардан: **САДО ДОДАН (-и ДОЙРА)**, **ОВОЗ ДОДАН** а) садо баровардан (*мас., барои худро маълум кардан*

- дар торикӣ); б) раъйи худро баён намудан вақти интихобот, раъйпурсӣ ё ба овоз мондани масъалае, раъй додан. б. барпо кардан, оростан: **зиёфат додан**, **тӯй додан**. 7. чун феъли ёридиханда таркибҳои гуногуни феъли месозад: **анҷом додан**, **бой додан**, **ваъда додан**, **сар додан**, **тан додан**, **чо додан** ва ғ. 8. ҳамчун феъли ёридиханда дар таркибҳои феълиҳолӣ маънои барои шахси дигар иҷро шудани амалро ифода мекунад: **фаҳмонда додан**, **хонда додан**, **заҳр додан**; **маъно додан** маъноеро ифода кардан, маъноеро фаҳмондан; **розигӣ додан** изҳори розигӣ кардан; **ҷон додан** а) ҷон нисор кардан, ҷонро фидо кардан; б) ҷон супурдан, мурдан: **бемор дар нисфи шаб ҷон дод**; в) киноя аз ҷон бахшидан, зинда кардан: **каналли нав ба заминҳои мурда ҷон дод**.
- ДОДАНИ** دادنى сифати феълии замони оянда аз додан; додан хостан; он чи бояд дода шавад.
- ДОДАР** دار 1. писари як падару модар нисбат ба писару духтари дигари онҳо, бародар; бародари хурдӣ, уқо; **додари айни** // **додари зоида** // **додари ҳамхун** // **додари ҳамтан** бародари аз як падару модар рӯида нисбат ба дигаре, бародари модаряк; **додари сабабӣ** додархонд. 2. маҷ. дӯст, ҷӯра, рафиқи наздик (*ода-тан ҳамчун мухотаб дар муроҷиат ба марди бегона ба қор мебаранд*); **додари киёматӣ** додархонди якумрӣ; дӯсти ниҳоят наздик.
- ДОДАРАК** دارک шакли тасғир ва навозиши додар.
- ДОДАРАРҶС** دادرعوس додари арҷс ё зан нисбат ба хешони домод ё шавҳар.
- ДОДАРЗОДА** دادرزاده фарзанди бародар, бародарзода.
- ДОДАРИ** دارى 1. мансуб ба додар; бародарӣ. 2. маҷ. меҳрубонӣ, самимият.
- ДОДАРОНА** دادرانه ба мисли додар, ҳамчун додар, бародарона, бародарвор.
- ДОДАРХОНД(А)** دادرخوانده//دادرخوانده марде, ки аз тарафи дӯсте ба бародарӣ баргузида шудааст, он ки бародар хонда шудааст, бародархонд.
- ДОДАРШҶЙ** دادرشوى додари шавҳар нисбат ба зан, бародаршҶй.
- ДОДБАХШ** دادبخش кит. 1. додгар, оди. 2. сифати Худо.

ти Худо.

- ДОДБАХШӢ** دادبخشى боадолатӣ, адолатпешагӣ, рафтори одилона.
- ДОДБЕГӢ** دادبيگى таър. амалдоре, ки ҳаллу ҷайсалаи муроғии мардум ба ӯ воғузур карда мешуд.
- ДОДВАР** داور кит. додрас, одил.
- ДОДГАР** دادگر 1. кит. одил, адолатпеша. 2. сифати Худо. 3. қҳн. қозӣ.
- ДОДГАРӢ** دادگرى 1. мансуб ба додгар; адлу инсоф кардан. 2. одилӣ, адолатпешагӣ.
- ДОДГОҲ** دادگاه ниг. суд; додгоҳи ҳарбӣ суди ҳарбӣ.
- ДОДГОҲӢ** دادگاهى мансуб ба додгоҳ; қор ё чизе, ки ба додгоҳ тааллуқ дорад.
- ДОДГУСТАР** دادگستر одил, адолатпеша, адолатпарвар, додгар.
- ДОДГУСТАРӢ** دادگستري 1. ниг. додгарӣ. 2. ниг. адлия.
- ДОДГҶ** دادگو 1. фарёдқунанда, ба ёрӣ даъватқунанда. 2. кит. адолатқоҳ, додҷӯ.
- ДОДГҶӢ** دادگوئي 1. доду фарёд. 2. адолатҷӯӣ, додқоҳӣ, додҷӯӣ.
- ДОДЗАНАНДА** دادزننده ниг. додгӯ.
- ДОДЗАНӢ** دادزنى ниг. додгӯӣ.
- ДОДНОМА** دادنامه 1. ҳалномаи суд, қарори маҳқама ва додгоҳ. 2. шикоят, шикоятнома. 3. қонуннома.
- ДОДО** دادا ниг. дадо.
- ДОДОР** دادر кит. адолатпеша, одил (*сифати Худо*).
- ДОДОФАРИД** دادآفريد 1. кит. яке аз лаҳнҳои мусиқии қадими эронӣ. 2. маҷ. овози хуш.
- ДОДОФАРИН** دادآفرين парварандаи адолат (*сифати Худо*).
- ДОДПАНОҲ** دادپناه адолатпаноҳ, пуштибони адолат (*сифати Худо*).
- ДОДПАРАСТ** دادپرست адолатпараст, хоҳони додгустарӣ, пуштибони адолат.
- ДОДПАРВАР** دادپرور ниг. додвар.

ДОДПАРВАРӢ دادپوروى додпарвар будан, адолатпарварӣ, одил будан.

ДОДПОК دادپاک одили комил, он ки адолатро пурра ва комилан риоя мекунад.

ДОДРАС دادرس фарёдрас; дастгири мазлумон, мададгори чабрдидагон.

ДОДРАСӢ دادرسى ба фарёди касе расидан, фарёдрасӣ; амали додрас.

ДОДСАРО(Ӣ) دادرسي Кит. додистон, маҳалли иҷрои адолат, ҷои доварӣ.

ДОДСИТОН دادستان *ниг.* прокурор.

ДОДСИТОНӢ دادستاني *ниг.* прокуратура.

ДОДУГИРИФТ دادوگرفت мубодила; муомила; харидуфурӯш, савдо: **додугирифт доштан бо касе, додугирифт кардан.**

ДОДУСИТАД دادوستد *ниг.* додугирифт.

ДОДХОҲ دادخواه 1. адолатхоҳ, адолатталаб; шикояткунанда аз зулм. 2. одил, додрас, фарёдрас. 3. *тажр.* амалдори аморати Бухоро, ки вазифааш ба амир расонидани арзу шикояти додхоҳон ва ба онҳо расонидани ҷавоби амир буд.

ДОДХОҲӢ دادخواهى адолатхоҳӣ, адолатталабӣ, инсофҷӯӣ; шикоят аз зулм; **аризаи додхоҳӣ** аризаи шикоятӣ аз зулму ҷавре; **додхоҳӣ кардан** шикоят кардан барои дафъи зулм.

ДОДЧӢ دادجو *ниг.* додхоҳ 1.

ДОИМ *a.* دائم ҳамеша, мудом, ҳама вақт, ҷовидон.

ДОИМАН *a.* دائماً ба таври доимӣ, ҷовид, ба таври абадӣ.

ДОИМБАҲОР دائم بهار *ниг.* ҳамешабахор.

ДОИМИЯТ *a.* دائميت ҷовидӣ, пойдорӣ.

ДОИМӢ دائمي 1. ҳамешагӣ; *муқоб.* муваққатӣ: **кори доимӣ, назорати доимӣ, манзили доимӣ.** 2. ивазнашаванда, тағйирнаёбанда; **узви доимӣ** узви тағйирнаёбанда, узви ҳамеша; **намояндаи доимӣ** шахси расмие, ки бо маъмурияте барои муддати тӯлонӣ ба ҷое фиристода мешавад ва муқими он ҷо мегардад. 3. ба таври ҳамешагӣ, доиман; **ба таври (тарики) доимӣ** ба таври ҳамешагӣ; умрбод, абадӣ; **бузургии доимӣ** андозае, ки дар рафти

ягон ҷараёни техникӣ қимати худро собит нигоҳ медорад; *муқоб.* **бузургии тағйирёбанда; ҷараёни барки доимӣ физ.** ҷараёни барки тағйирнаёбанда, ҷараёни барки собит.

ДОИМО دائما ҳамеша, ҳама вақт.

ДОИР *a.* دائر 1. даврзананда, гардон, чархзананда. 2. вобаста, мутааллиқ; оид; **доир ба...** вобаста ба..., мутааллиқ ба...; дар бораи..., оид ба...; **доир кардан** а) ба ҳаракат даровардан, ба кор андохтан; фаёл кардан; б) барпо кардан, шурӯъ ба кор кардан, ба фаёлият оғоз кардан.

ДОИРА I *a.* دائره 1. хати гирде, ки бо паргор кашида мешавад. 2. сатҳе, ки хати гирд онро ихота кардааст. 3. ҳалқа, давра; маҳфил. 4. *мач.* гурӯҳи одамоне, ки манфиат ва касбу корашон як аст: **доираҳои расмӣ, доираҳои тичоратӣ, доираҳои харбӣ, доираҳои ҳолдон.** 5. ҳад, ҳудуд: **дар доираи шаҳр будани корхона, аз доираи вазифа берун будани коре.** 6. *дар ибораҳои истиоравӣ ба маънои* дараҷаи фарогирӣ, андозаи дарбаргирии чизе *истеъмол мешавад:* **доираи фаёлият, доираи дониш, доираи фаҳмиш, танг будани доираи фаёлияти касе; доираи адабӣ** муҳити адабӣ; **доираи одоб** ҳадди риояти одоб; **доираи назар** дараҷаи ихотаи дониш, савияи фаҳм, ҷаҳонбинӣ; **аз доирае баромадан** аз қатори... баромадан; аз муҳите хорич шудан; **ба доирае даромадан** ба гурӯҳе дохил шудан, ба маҳфиле даромадан.

ДОИРА II *a.* دائره *ниг.* дойра.

ДОИРАВОР دائرهوار *ниг.* дойравор.

ДОИРАГӢ دائره گي *ниг.* дойрагӣ.

ДОИРАЗАН دائره زن навозандаи доира.

ДОИРАКАШ دائره کش *ниг.* дойракаш.

ДОИРАМОНАНД دائره مانند доирашакл.

ДОИРАНАВОЗ دائره نواز *ниг.* дойразан, дойрадаст.

ДОИРАНАВОЗӢ دائره نوازي *ниг.* дойразанӣ, дойрадастӣ.

ДОИРАТУЛМАОРИФ *a.* دائر التعارف *ниг.* до-нишнома.

ДОИРАШАКЛ دائره شکل гирд, гирда, мудаввар; ҳалқамонанд.

ДОИЯ *a.* داعيه *кит.* 1. хоҳиш, ирода; қасду оҳанг. 2. даъво, иддао. 3. сабаб, боис, мӯчиб.

ДОЙ I *a.* داعى 1. *кит.* дуогӯй, дуокунанда. 2. *кҳн.* он ки дар байни пайравони дину оини дигар таблиғоти динӣ мебарад (*ба нафъи дину мазҳаби худ*), он ки дигаронро ба дину оини худ даъват мекунад. 3. *мач.* камина, банда, ман (*одатан муаллиф барои изҳори хоксори худ менависад*).

ДОЙ II *д.* دايى *кит.* 1. *ниг.* доя. 2. тағо, додари модар.

ДОЙРА *a.* ديره асбоби мусикии зарбӣ, ки ба як тарафи чанбари чӯбин пӯсти пашмаш тарошидаро таранг мекашанд ва менавозанд, даф; $\diamond$ **ба дойраи касе бозӣ кардан (раксидан)** аз рӯи нишондоди касе қору рафтор кардан; зери таъсири касе будан.

ДОЙРАБАЗМ *бзм* ديره *ниг.* базм (-и дойрагӣ).

ДОЙРАВОР دايروار ба монанди дойра, мисли дойра.

ДОЙРАГӢ داييرگى мансуб ба дойра: **базми дойрагӣ.**

ДОЙРАДАСТ داييره دست он ки дойра мезанад, навозандаи дойра.

ДОЙРАДАСТӢ داييره دستى хунар ва шуғли дойрадаст; навохтани дойра.

ДОЙРАЗАН داييره زن *ниг.* дойрадаст.

ДОЙРАЗАНӢ داييره زنى *ниг.* дойрадастӣ.

ДОЙРАКАШ داييره کش устое, ки ба дойра пӯст мекашад.

ДОЙРАНАВОЗ داييره نواز *ниг.* дойрадаст.

ДОЙРАНАВОЗӢ داييره نوازي *ниг.* дойрадастӣ.

ДОЙРАХАБАР داييره خبر 1. он ки ба базму тӯйҳо садои мусикиро шунида, барои тамошои рақсу суруд меравад: **тамошобини дойрахабар.** 2. он ки ба базму тӯй ва г. бе даъват меравад: **меҳмони дойрахабар.**

ДОКА داکе навъи матои тунуки нафис, ки аз нахи пахта бофта мешавад: **дока барин сафед, рӯмоли (қарси) дока.**

ДОКАГӢ داکگى аз дока дӯхташуда, аз дока тайёр шуда: **дахонбанди докагӣ.**

ДОКАПЕЧ داکه پيچ бо дока печонида, бо тасмаи

докагӣ печонида: **докапеч кардан.**

ДОКТОР *лот.* داکتار 1. *ниг.* духтур. 2. дараҷаи олии илмӣ, ки ба шахси дифоъкардаи рисолаи докторӣ дода мешавад; он ки соҳиби дараҷаи докторӣ аст: **доктори илми филология, доктори илми таърих.**

ДОКТОРАНТ *лот.* داکتارانت он ки барои тайёр кардани рисолаи докторӣ ба муассисаи илмие вобаста карда шудааст (*ба мӯҳлати муайян*).

ДОКТОРАНТУРА *лот.* داکتارنتوره тартиби муайяни тайёр кардани докторҳои илм дар назди муассисаҳои илмӣ ва таълимӣ.

ДОКТОРӢ داکتارى мансуб ба доктор; **рисолаи докторӣ** асари илмӣ, ки барои гирифтани дараҷаи доктори илм таълиф шудааст.

ДОКӢНУС//ДОҚӢӢНУС داقيانوس *ниг.* дакӢнус.

ДОКӢНУСӢ داقيانوسى *ниг.* дакӢнусӣ.

ДОЛ I دال 1. *ҳарфи даҳуми алифбои арабии тоҷикӣ, ки дар алифбои кириллии тоҷикӣ муодили «д» аст; доли абҷад* ҳарфи чоруми каллимаи абҷад; **доли мӯҳмала** (*ё ғайри манқута*) доли бенуқта – номи ҳарфи د дар алифбои арабии тоҷикӣ, ки агар ба болои он як нуқта гузошта шавад, ҳарфи ذ (*зол*) ҳосил мешавад. 2. *киноя аз* хамидагӣ, қачии қад; **ду дол киноя аз** зулфони хамидаи маъшуқа; **дол шудан** хамидан, хамидақомат шудан.

ДОЛ II دال :долу дарахт растанӣ, наботот.

ДОЛ III دال :долу зарб чӯшу хурӯш, авчи коре: **дар айни долу зарби кор.**

ДОЛ(Л) *a.* دال *кит.* далолаткунанда; раҳнамо, ходӣ.

ДОЛАК دالک *ниг.* дорак.

ДОЛЛАР *англ.* دائر воҳиди пули Иёлоти Муттаҳидаи Амрико ва баъзе давлатҳои дигар, ки ба сад сент тақсим мешавад.

ДОЛОН دالان роҳрави болопӯшида; гузаргоҳи болопӯшида; даҳлез.

ДОМ I دام 1. олате, ки бо он қонваронро сайд мекунад *аз қабили* қапқон, каманд, тӯр ва г.: **доми бедона, дом гузоштан.** 2. банд, қайд; *ба тариқи истиора:* **доми бало, доми ғафлат, доми тазвир, доми фитна; ба дом афтодан** ба

банд афтодан; дастгир шудан; **□ ба (дар) доми касе афтодан** мутеи касе шудан; ба таъсири касе мондан (*аз макру фиреби ӯ дар гафлат монда*); фиреби касеро хӯрдан; **ба доми худ кашидан // ба доми худ даровардан** касеро мутеи худ кардан, ба зери таъсири худ даровардан (*бо фиребу найранг*).

ДОМ II دام :дому дарак *гуфт.* хабар, огоҳӣ; *муқ.* бедому дарак шудан.

ДОМ III دام ҳайвони ваҳшии алафхӯри ғайри даранда (*мисли оҳу, гавази, бузи кӯҳӣ ва ғ.*), чонвари хонагӣ *монанди гов, гӯсфанд, буз, асп ва ғ.*); дому داد.

ДОМАН دامن 1. қисми поёнии либос: **домани курта, домани пӯстин, домани чома: офтобро бо доман пӯшида намешавад** (*мақ.*). 2. миқдори чизе, ки дар доман мегунҷад; **доман-доман** хеле зиёд, ниҳоят бисёр. 3. канору хошияи ҳар чиз; қисми охири ҳар чиз, домана: **домани биёбон, домани гулзор, домани дашту сахро; домани кӯҳ ниг. домана; домани осмон // домани уфуқ** чашмраси уфуку осмон, ки ба назари бинанда канори онҳо барин менамояд; **дар домани водӣ** дар қисми охири водӣ, дар баромадгоҳи водӣ; **то домани баҳр** то лаби баҳр, то канори баҳр; **доман паҳн кардан** чой гирифтани, фаро гирифтани, воқеъ гаштани; **домани касе ё чизеро раҳо насохтан // домани касе ё чизеро сар надодан** тарки алоқа накардан аз касе; аз баҳри чизе нагузаштани; чудо нашудан аз касе ё чизе; **домани касеро гирифтани** а) аз паси касе рафтани, пайравӣ кардани ба касе; ба касе илтиҷо бурдани; б) даъвогар шудани, муддаӣ будани; касеро гунаҳгор шумурдани; **домани касе тар будан** фосиқ, фочир будани; бадном будани; **домани касеро бо чормағзи пуч пур кардан** касеро фиреб додани бо ваъдаи хушқу холи ё гапҳои дигар; **домани чизе васеъ(тар) гардидан** вусъат пайдо кардани, инкишоф ёфтани; **домани ҳиммат барзадан** камари ҳиммат бастанани, чаҳд кардани, бо кӯшишу ғайрат ба коре сар кардани; **оташи чизеро доман задан** ҳисси чизеро дар касе бедор кардани; касеро ба коре таҳрик кардани; **аз домани касе ё чизе даст кашидан (бардоштан)** тарк кардани, аз баҳри чизе ё касе гузаштани; **ба доман парвардан (парварондан)** бо меҳр парваридани; **чанг ба домани чизе задан** аз пайи чизе шудани; ба коре часпидани; **дасти ману домани ту** (*мақ.*) дар

мавриди ба исрор ёрию мадад ё паноҳ талабидани ё узри гуноҳ хостани аз касе гуфта мешавад.

ДОМАНА I دامنه он чи монанди доман аст, канора, хошия: **доманаи дашт, доманаи беша; доманаи кӯҳ** қисми поёни кӯҳ, ки то замини тахт тӯл мекашад, кӯҳдоман.

ДОМАНА II دامنه *тиб.* бемории гузарандани арақӣ, ҳасба, тиф.

ДОМАНАДОР دامنه‌دار 1. васеъ, фарох. 2. *маҷ.* думболадор, давомдор; тӯлонӣ: **барномаи доманадор, баҳси доманадор.**

ДОМАНАФШОНӢ دامن‌افشانی *маҷ.* аз коре ё чизе канора гирифтани, канораҷӯӣ.

ДОМАНБАСАР دامن‌بسر *маҷ.* берӯ, бешарм, беҳаё.

ДОМАНГИР دامن‌گیر 1. *маҷ.* монё, боздоранда аз коре, мамониаткунанда дар коре. 2. *маҷ.* даъвогар, муддаӣ аз касе барои чизе: **домангир шудан.** 3. *маҷ.* хурдсол, дар доман парварӣшфта: **тифли домангири ман охир гиребонгир шуд** (*мақ.*).

ДОМАНДАРОЗ دامن‌دراز либосе, ки домани он кашолу дароз аст.

ДОМАНКАШ دامن‌کش раҳсипор, раванда; **доманкаш шудан** роҳ рафтани бо нозу такаббур; равон шудани, раҳсипор шудани, азми сафар намудани.

ДОМАНКАШОН دامن‌کشان *қит.* хиромон, бо нозу карашма: **доманкашон рафтани.**

ДОМАНОЛУДА دامن‌آلودе *маҷ.* фосиқ, бадахлоқ, бадном, тардоман, олудадоман, бадкор, гунаҳкор.

ДОМАНОЛУДАГӢ دامن‌آلودگی *маҷ.* фосиқӣ, бадахлоқӣ, бадномӣ, бадкорӣ.

ДОМАНРАС دامن‌رس :доманрас шудани бо касе ҳамхоба шудани; дар мубошират будани бо касе.

ДОМАНТАР دامن‌تر *маҷ.* тардоман, фосиқ, фочир; бадном.

ДОМАНФАРОХ دامن‌فراخ доманаш васеъ, фарохдоман; паҳновар, кушоду васеъ: **водии доманфарох, майдони доманфарох.**

ДОМГОҲ دامگاه 1. чое, ки дар он барои шикор

- ва дастгир кардани чизе ё касе дом мегузоранд. 2. *мач*. дунё, ҷаҳон.
- ДОМИНО** *фр.* دامينا бисту ҳашт адад хиштҷаҳон як тарафи рӯяшон холдор барои як навъ бозии рӯимизӣ.
- ДОМИНОБОЗ** داميناباز он ки бо домино бозӣ мекунад, бозигари домино.
- ДОМИНОБОЗӢ** دامينابازӣ бозӣ кардан бо домино.
- ДОМКРАТ** *олм.* دامكرت *тех.* олати механикӣ, ки ба воситаи он чизҳои вазнинро аз замин як дараҷа боло мебардоранд (*мас., автомобилро бардошта, чархи онро иваз мекунанд ва ғ.*).
- ДОМОД** داماد 1. номзади духтар. 2. марди ҷавони нав хонадоршуда, ҷавонмарди тоза зангирифта. 3. шавҳари духтар нисбат ба хешовандони вай; **домод шудан** а) шавҳар шудан ба духтаре; б) хонадор шудан ба духтаре.
- ДОМОДБАРОРӢ** دامادبرارى маросими бо тантана ба хонаи арӯс бурдани домод дар шаби тӯйи никоҳ.
- ДОМОДБАРОРОН** دامادبران маросими бори аввал аз хона баромадани ҷавонмарди нав хонадоршуда баъд аз чанд рӯзи никоҳ.
- ДОМОДБОБ** دامادباب ба домод шудан сазовор, муносиби домод шудан; он ки вақти зангириаш фаро расидааст: **домодбоб шудан**.
- ДОМОДДАРОРОН** داماداران ба хонаи арӯс даровардани домод дар шаби тӯйи никоҳ.
- ДОМОДДОР** داماددار мард ё зане, ки духтарашро ба шавҳар дода, соҳиби домод шудааст, соҳиби домод.
- ДОМОДӢ** دامادى 1. *мансуб* ва *хос* ба **домод**: **либоси домодӣ, ҷомаи домодӣ**. 2. домод шудани касе; домод кардан касеро.
- ДОМОДТАЛАБОН** دامادطلبان маросиме, ки падару модари арӯс пас аз чанд рӯзи тӯйи арӯсӣ домодро ба хонашон ба зиёфат даъват мекунанд ва баъд аз ин маросим домод ба ин хона бемалол рафтуомад карда метавонад.
- ДОМОДТӢРА//ДОМОДҲОҶА** دامادتوره // دامادخواجه *гуфт.*, *шакли навозиш,*

эҳтиром ва *гоҳ* тамасхуромези **домод**, ки одатан ҷангоми муроҷиат ба кор мебаранд.

ДОМОДШАВАНДА دامادشونده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **домод шудан**; он ки ба домодӣ номзад шудааст, он ки домод мешавад.

ДОМОН دامان *ниг.* **доман**.

ДОМУЛЛО داملا 1. *таър.* омӯзгори мактабҳои кӯҳна; **домуллои кунҷакӣ** *таър.* муаллими дараҷаи дуоми мадраса, ки шогирдон аввал дарсашонро пеши ӯ хонда тайёр мекарданд ва баъд ба дарсхона рафта, дар пеши мудариси калон ҳамон дарсро мехонданд; **домуллои дарсхонагӣ** *таър.* дарсгӯй дар мадраса, ки дараҷааш аз мударрис пастртар будааст; **домуллои сархат** *таър.* муаллими ҳусни хат дар мактабҳои кӯҳна. 2. *ниг.* **мулло**. 3. *гуфт.* хитоб ба мардони мӯхтарами пурдон.

ДОМУЛЛОНАМО داملائنامо ранги домулло, ба домулло монанд (*бо намуди зоҳирияш*).

ДОМУЛЛОТАРОШ داملائتراش он ки худро домулло вонамуд мекунад; он ки худро доно метарошад.

дон دان 1. *асоси замони ҳозира* ва *сигаи амр* аз **донистан**. 2. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб* ба маънои донанда: **хисобдон, коидадон, забондон, суҳандон, қадрдон**.

-дон *дан пасванди исмсоз, ки ба калимаҳо ҳамроҳ шуда, маънои макон* ва зарфиятро *ифода мекунанд*: **намакдон, нондон, оташдон, ғалладон** ва ғ.

ДОН دان 1. *шакли қўтоҳшудаи дона*; ҳосили зироати ғалладона ва лӯбиёиҳо, ғалла. 2. ғалладонае, ки асосан хӯроки мурғон ҳисоб мешавад: **дон додан, обу дон додан ба мурғон; дон кардан** чудо кардани донаҳои чуворимаккаю чуворӣ, лӯбиёю мош ё амсоли ин аз сӯтаю сарак.

ДОНА دانه 1. тухми ғалла, базр; ғалла (исми ҷомеъ); **осиёб болои дона** мегардад (*зарб.*); **ғаллаву дона** ғаллаҳо (*исми ҷомеъ*); **дона бастан** пайдо шудани ҳосили ғалла дар хӯшаю саракҳои ҷаву гандум, чуворимакка ва ғ.; **дона бастан** саракҳо, **шира гирифтани донаҳо**. 2. *нум.* воҳиди чизҳои ғелак ва гирд, ки ягон-ягон шуморидани онҳо мумкин аст; адад: **донаи ангур, донаи гавҳар, донаи марворид, до-**

наи чав, дах дона тухм, як дона харбуза, як дона гул. 3. мӯхраи шоҳмот (хусусан пиёда) ва дигар чизҳо (*чӯт, тасбеҳ ва ғ.*). 4. *мач.* қатра, чакра: **дона(ҳо)и ашк, дона(ҳо)и борон, дона(ҳо)и шабнам; дона-дона** а) якто-якто; як-як; б) донабайъ (*дар фуруши*); в) чида-чида, фаҳмо, бурро (сухан гуфтан).

ДОНААФШОН دانه افشان *ниг.* донапош.

ДОНАБАЙЪ دانه بيع аз рӯи адад фурухтани чизе, фуруши дона-дона (-и тухми мурғ, харбуза ва ғ.)

ДОНАБАРКАШ دانه برکش дона-дона (якто-якто) дар тарозу баркашида (*фурухтани чизе*).

ДОНАГӢ دانگي 1. аз ғалла тайёркарда, дондор (*доир ба таом*). 2. дона-дона, донабайъ: **фуруши донагии тухми мурғ.**

ДОНАДОР دانه دار 1. сифати ангуру аноре, ки дар дили меваи он донаки сахте хаст; *муқоб.* **бедона (анори бедона): ангури донадор.** 2. сифати палави хубе, ки биринчи он дона-дона пухта ба ҳам начаспидааст: **палави донадор.**

ДОНАК دانک тухми дарахтони мевадор, мисли бодом, зардолу, хурмо ва шафтолу, ки мағзи онро пӯчоқи сахт пӯшидааст, ҳаста.

ДОНАКБОЗӢ دانک بازی навъи бозии бачагон, ки дар он донаки зардолу бурду бохт мешавад.

ДОНАКДОР دانک دار сифати меваҳое, ки донак доранд.

ДОНАКШӢРАК دانک شورک донаки зардолуи дар намақоб хобонида, дар хокистари тафсон бирёнкарда, ки як навъ хӯриш ҳисоб мешавад.

ДОНАМОНАНД دانه مانند ба шакли дона, донашакл, монанди дона.

ДОНАНДА دانه دار 1. *сифати феълии замони ҳозира аз донистан.* 2. доно, огоҳ, хабардор; усто, мутахассис.

ДОНАПОШ دانه پاش ғаллакор; деҳқон.

ДОНАСӢЗ دانه سوز сӯзандаи дона, ба ҳадар диҳандаи дона, талафдиҳандаи дона.

ДОНАФУРӢШӢ دانه فروشي фуруши дона-дона, донабайъ; чаканафурушӣ; *муқоб.* **яклухт-фурушӣ.**

ДОНАХӢР دانه خور мурғу чонвароне, ки ғалла-дона мехӯранд, донаخور.

ДОНАХӢРАК دانه خورک зарф ва ё чизи дигари зарфмонанд, ки дар он ба парандаҳои қафасӣ дон медиҳанд; донкоса; **донахӯрак кардан** ба дон хӯрдан одат кунондан; ром кардан (парандаҳоро).

ДОНАЧА دانه چاه 1. *шакли тасгири дона;* донаи хурд. 2. гармича.

ДОНАШАКЛ دانه شکل шабеҳи дона, ба дона монанд.

ДОНАШӢРАК دانه شورک *ниг.* донакшӯрак.

ДОНГ دانگ *кит.* 1. ҳисса, сахм. 2. шашяки чизе. 3. воҳиди вазн, ки дар кишвар ва маҳалҳои гуногун мутафовит буд.

ДОНГОНА دانگانه *кит.* 1. пуле, ки дар вақти сайругашт барои хӯрокворӣ чамъ мекунамд. 2. як донг; пули сиёҳ, миқдори ками пул.

ДОНГСАНГ دانگ سنگ *таър.* воҳиди андозагирии вазн ба андозаи як донг.

ДОНИСТА دانسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз донистан.* 2. он чи мавриди огоҳӣ аст; маълум; **дидаю дониста** а) ба хубӣ фаҳмида истода; б) қасдан, амдан; **дониста гап зан** фикр карда гап зан; он чиро, ки дурӯст намедонӣ, нагӯӣ; **дониста монед, ки...** бовар дошта бошед, ки...

ДОНИСТАГӢ دانستگي 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз донистан.* 2. фаҳмиш: **мувофиқи донистагии худ.**

ДОНИСТАКОР دانسته کار таҷрибадида, кордон, пухтакор.

ДОНИСТАН دانستن 1. фаҳмидан, огоҳ шудан; доно шудан, омӯхтан, дарк кардан; огоҳӣ доштан аз коре ё чизе. 2. шинохтан; ташхис додан. 3. пиндоштан, ангоштан, гумон кардан; ҳисобидан, шумурдан; **лозим донистан** зарур ҳисоб кардан; **ба худ муносиб донистан** муносиб дидани коре ба худ, нисбат ба худ сазовор ҳисоб кардани коре; **маъқул донистан** писандидан; **аз ёд донистан** аз бар дони-стани чизе.

ДОНИСТАНӢ دانستني *сифати феълии замони оянда аз донистан;* он чи донистан лозим аст, муносиби донистан.

ДОНИШ دانش *исми феълӣ аз доништан*. 1. илм, маърифат, фарҳанг; маҷмӯи огоҳӣ ё иттилоот дар бораи чизе: **илму дониш, дониш омӯхтан; ҷамъияти паҳнкунандаи донишҳои илмӣ ва сиёсӣ** ҷамъияте, ки ба воситаи тарғибгарон навигариҳои илму сиёсатро ба аҳоли фаҳмонда медиҳад. 2. маълумот, савод; **соҳиби дониш** донишманд; **ба кадри дониши худ** ба андозаи фаҳмиши худ.

ДОНИШАЛФАНЧ دانش الفنج *кит., ниг. дониш-андӯхта*.

ДОНИШАНДӮЗ دانش اندوز *донишомӯз, фарогирандаи дониш*.

ДОНИШАНДӮЗӢ دانش اندوزى *аз худ кардани дониш, фаро гирифтани дониш, донишомӯзӣ*.

ДОНИШАНДӮХТА دانش اندوخته *сифати феълӣ замони гузашта аз дониш андӯхтан; донишманд, бисёр доно*.

ДОНИШАФРӮЗ دانش افروز *маҷ. олим, доно*.

ДОНИШВАР دانش ور *донишманд, олим; оқил, доно*.

ДОНИШВАРӢ دانش ورى *илмомӯзӣ; донишманндӣ, доноӣ*.

ДОНИШГОҲ دانشگاه *муассисаи таълимӣ ва илмӣ дар сохтори таҳсилоти олий, ки дар он аз рӯи маҷмӯи илмҳои асосӣ ба таълиму тарбияи мутахассисон ва таҳқиқоти илмӣ машғуланд*.

ДОНИШГОҲӢ دانشگاهى *1. мансуб ба донишгоҳ. 2. он ки барои кор ё таҳсил ба донишгоҳ меравад*.

ДОНИШГУСТАР دانش گستر *паҳнкунанда ва таблиғгари дониш, густаришдиҳандаи илму маърифат*.

ДОНИШДӮСТ دانش دوست *дӯстдорандаи илму маърифат, илмдӯст, донишпарвар*.

ДОНИШДӮСТӢ دانش دوستى *донишпарварӣ, донишпажӯхӣ, донишпарастӣ*.

ДОНИШӢ دانشى *марбут ба дониш; донишманд, хирадманд, оқил; бар асоси дониш*.

ДОНИШКАДА دانشکده *1. маҳал ва ҷои гирифтани дониш. 2. муассисаи таълимӣ – мактаби олий, ки барои яке аз соҳаҳои илму фан ва*

фарҳанг мутахассисони олидарача тайёр мекунад, институт: **донишкадаи санъат**.

ДОНИШҚАРИН دانش قرين *донишдӯст, донишпараст*.

ДОНИШМАНД دانشمند *1. соҳиби илму дониш, олим, фозил. 2. доно, оқил, пурдон, хирадманд*.

ДОНИШМАНДӢ دانشمندی *1. донишманд будан, олимӣ. 2. доноӣ, оқилӣ, пурдонӣ, хирадмандӣ*.

ДОНИШМАНДОНА دانشمندانه *оқилона, хирадмандона*.

ДОНИШНОМА دانشنامه *доиратулмаориф, китобе дар бораи маҷмӯаи донишу илмҳои мухталиф, осор ва аҳволи шоирон, вазъияти сиёсӣ ва ҷуғрофии кишвар ва ғ.*

ДОНИШОМӮЗ دانش آموز *1. муаллим, омӯзгор, хирадомӯз. 2. илмомӯзанда; хонандаи мактаби таҳсилоти умумӣ ва махсус, талаба*.

ДОНИШОМӮЗӢ دانش آموزى *илмомӯзӣ, донишчӯӣ, фаро гирифтани илму дониш*.

ДОНИШОМӮХТА دانش آموخته *он ки дониш фаро гирифтааст, донишандӯхта, фориғуттаҳсил*.

ДОНИШПАЖӮХ دانش پژوه *кит. 1. толиби илм, доништалаб. 2. пажӯҳандаи илму дониш; муҳаққиқ, корманди илмӣ*.

ДОНИШПАЖӮХӢ دانش پژوهى *алоқамандӣ ва рағбат доштан ба таҳқиқи пажӯҳиши илмҳои гуногун, илмомӯзӣ*.

ДОНИШПАЗИР دانش پذیر *пазиранда ва хоҳони дониш, донишфарогиранда, аҳли донишу хирад*.

ДОНИШПАРАСТ دانش پرست *илмдӯст, хирадманд*.

ДОНИШПАРВАР دانش پرور *ниг. донишпараст*.

ДОНИШПАРВАРӢ دانش پرورى *донишдӯстӣ, доништалабӣ*.

ДОНИШТАЛАБ دانش طلب *толиби илму маърифат, кӯшишу ғайраткунанда дар роҳи илмомӯзӣ; илмдӯст, кунҷков*.

ДОНИШТАЛАБӢ دانش طلبى *доништалаб будан, илмдӯстӣ*.

ДОНИШФУРҶ دانش فروز *ниг.* донишафрӯз.

ДОНИШЧҶӢ دانش جوئی 1. марбут ба донишчӯ. 2. донишчӯ будан: **солҳои донишчӯӣ**.

ДОНИШЧҶӢ دانش جوئی 1. толиби илму маърифат, чӯяндаи илму дониш. 2. он ки дар мактаби олий таҳсили илм мекунад.

ДОНКОСА دان کاسه *ниг.* **донахӯрак**.

ДОНО دانا донанда; пурдон, бисёр донанда; оқил, хирадманд, *муқоб.* **коно**; **донои кор** кордон, пухтакор, аҳли кор; **душмани доно** беҳ аз дӯсти нодон (*зарб.*).

ДОНОДИЛ دانادل *кит.* дилогоҳ; соҳибфаросат; хирадманд.

ДОНӢ دانائی пурдонӣ, оқилӣ, боақлӣ, хирадмандӣ.

ДОНОТАРОШ داناتراش он ки худро доно вонамуд мекунад; он ки даъвои доноӣ дорад.

ДОНОТАРОШӢ داناتراشی худро доно нишон додан, худро доно вонамуд кардан.

ДОНПОШӢ دان پاشی пошидани дон, пошидани гандуму ғалладона.

ДОНХӢР دان خور *ниг.* **донахӯр**.

ДОНЧА دانچه *кит., кишов.* наск, адас.

дор دار 1. асоси замони ҳозира ва сиаи амр аз доштан; **дор-дор** шавкуну овози баланди пайхам барои даст гирифтани касе. 2. *чузӣ насини калимаҳои мураккаб ба маънои соҳибият ва ё доро будан ба аломату хосият: мевадор, кӯдакдор, пулдор, хонадор...*

ДОР I دار 1. *кит.* дарахт; танаи дарахт. 2. сутуни баланди ба замин нишондашуда, ки гунаҳқорони ба қатл маҳкумшударо бо таноуб аз гардан овехта мекуштанд; **ба дор овехтан (кашидан)** қатл кардан ба воситаи дор. 3. иншооти махсус, ки аргамчинҳои ғафсро ба сари чӯбҳои ба замин нишондашуда таранг баста, дорбозҳо ба болои он баромада, ҳунарнамоӣ мекунанд; **аз таги дор гурехтагӣ** қаллоби гузаро, фиребгари ашадӣ.

ДОР II ا. دار *кит.* хона, бино; макон (*беитар ҳамчун чузӣ аввали калимаҳои мураккаби арабисохт ба қор бурда мешавад: дорулахлоқ, дорулфунун, дорушифо.*

ДОРАК دارک 1. яке аз чаҳор пистони гов ва ғ.; сари пистон, долак (*гуфт*). 2. эмизак, пистонак, чоч.

ДОРАМ دارم доро, сарватманд.

ДОРАМӢ دارمی соҳиби молу мулк будан, сарватмандӣ.

ДОРАНДА دارنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз доштан.* 2. соҳиб, молик: **дорандан ин мактуб**.

ДОРАНДАГӢ دارندگی дорой, давлатмандӣ.

ДОРАФЗИН دارافزين ҳар чизи аз чӯбу санг сохташуда, ки одам ба он тақия мекунад; тақиягоҳ.

ДОРБАСТ داربست шабака ва василаи муваққате, ки аз чӯб ё лӯлаҳои оҳан барои кор дар баландихо месозанд.

ДОРБОЗ دارباز касе, ки дар болои дор бозӣ ва ҳунарнамоӣ мекунад, расанбоз.

ДОРБОЗӢ داربازی 1. ҳунарнамоӣ дар болои дор; **дорбозӣ кардан** роҳ рафтан ва ҳунарнамоӣ кардан дар болои дор. 2. *мач.* кори пурхатар кардан, қонбозӣ.

ДОРБОМ داربام болоре, ки ба дарозии хона гузошта, аз ду тараф дастақҳо чида, бомро мепошанд, шохпул, шохтир, харӣ.

ДОРБӢӢ داربوی *кит.* чӯби уд, ки барои хушбӯӣ месӯзанд.

ДОРКАДУ داركدو *кит.* чӯби баланд, ки болои он кадуе аз нукра ё тилло овозон мекарданд ва тирандозон аз болои асп дар ҳоли тохт ба он тир меандохтанд ва ҳар кас ба ҳадаф мерасид, соҳиби қоиза мегардид.

ДОРО دارا 1. доранда, тавонгар, соҳиб, молик; **дорой хату савод** соҳиби савод, босавод; **дорой чизе будан** чизеро фарогиранда будан, ҳовии чизе будан. 2. сарватманд, бодавлат: **одами доро, синфи доро**.

ДОРӢ I دارائی давлатмандӣ, тавонгарӣ; боигарӣ, сарват, чизу чора, молу мулк.

ДОРӢ II دارائی: **ангури дорой** ангури пешпазаки сафеду сурхчаранги пӯшташ тунук.

ДОРПАРНИЁН دارپرنیان *кит.* чӯби бақам, ки барои сохтани ранг аз он истифода мекарданд.

ДОРУ دارو он чи барои дафъи беморӣ, рафъи чароҳат ва таскини дард истеъмол мекунанд, даво, дармон: **доруи дарди сар**, **доруи обакӣ**, **дору молидан**, **дору хӯрдан**; **доруи беҳушӣ** // **доруи мадхушӣ** моддаи беҳискунандаи бадан; **доруи мушқушак** маргимуш; **доруи дармон кардан** табобат кардан бо доруҳо; **дору задан (пошидан)** моддаҳои химиявӣ пошидан барои нест кардани ҳашароти зараррасон; **Д** **доруи дарди дандон** чизи хеле зарур, айни муддао (*барои рафъи ҳоҷате*); **дору шудан** айни муддао шудани чизе барои коре.

ДОРУБАРД داروبرد *кит.* карру фар, дабдаба, гирудор.

ДОРУВОР دارووار 1. давою дармон, ҳар навъ давоҳо; доруҳо: **сандукҷаи дорувор**. 2. чизҳои хушбӯи тез, ки ба таом меандозанд (*аз қабилӣ каланфур, мурч, зира, дорчин ва ғ.*).

ДОРУВОРӢ دارووارى *васоили табобатӣ, дармонӣ.*

ДОРУГИР داروگير 1. кашмакш, чангу чанҷол, задухӯрд. 2. *мач.* гирудор; калонгирӣ, худнамой, ҳашамат, дабдаба.

ДОРУГӢ داروگى 1. *мансуб ба дору*. 2. дору (шифобахш) будан, даво шудан; **барои доругӣ хам ёфт нашудан** хеле камёб будан.

ДОРУГУЗАРОНӢ داروگذرانى *тиб.* ба бадан гузаронидани дору барои пешгирӣ ё сабук гузаштани ягон дард.

ДОРУҒА *м.* داروغه 1. *кҳн.* посбони шаҳр; сардори посбонони шаҳр. 2. *таър.* дар замони аморати Бухоро шахсе, ки то тайёр шудан, бардоштани хирман ва ҷудо карда гирифтани ҳаққи амлокдор, подшоҳ ё вақф хирмани иҷорадор ва дигаронро посбонӣ мекард.

ДОРУҒАГӢ داروغگى 1. *кҳн.* *мансуб ба доруға*: **ҳаққи доруғагӣ**. 2. амал ва мансаби доруға.

ДОРУДОН دارودان зарфи дору.

ДОРУДОР دارودار доруолуд, дорудошта.

ДОРУЗАНӢ داروزنى дору кардани ҷое ё чизе.

ДОРУЗАРБ *а.* دارالضرب *кҳн.* хонаи сикка задани пул, зарробхона, зарбхона, сиккахона.

ДОРУЗИЁФАТ *а.* دارالضيافت *кит.* меҳмонхона, меҳмонсаро, мусофирхона.

ДОРУКАДА داروكده *ниг.* **дорухона**.

ДОРУКӢБАК داروكوبك *тиб.* ҳовани хурд барои кӯфта майда кардани дору, уғурча.

ДОРУҚУТТӢ داروقطى *кит.* қуттӣ ё сандукҷае, ки дар он як миқдор доруи асбобҳои тиббии барои ёрии аввалия зарур нигоҳ дошта мешавад: **доруқуттии хонагӣ**.

ДОРУЛАМОН *а.* دارالامان *кит.* ҷои беҳавфу ҳатар, макони амният.

ДОРУЛАМОРА(Т) *а.* دارالامارات *кҳн.* қасри аморат; маркази аморат, пойтахт.

ДОРУЛАХЛОҚ *а.* دارالاخلاق *муассисаи ислоҳкунандаи ахлоқ (аз қабилӣ ҳабсхона, хушёрхона ва ғ.).*

ДОРУЛБАВОР *а.* دارالبوار *д.* дӯзах, чаҳаннам; **Д** **ба дорулбавор рафтан** мурдан; **ба дорулбавор фиристодан** куштан, ҳалок гардондан (*дар ҳаққи одами бад*).

ДОРУЛБАЙӢ *а.* دارالبيع *кит.* бозор.

ДОРУЛБАҚО *а.* دارالبقا *кит., мач.* он дунё, абадият.

ДОРУЛИСЛОМ *а.* دارالاسلام *кит.* кишвар ё сарзамини исломӣ; мамлакате, ки бар пояи аҳкоми дини ислом идора мешавад.

ДОРУЛКУТУБ *а.* دارالكتب *кит.* китобхона.

ДОРУЛҚАЗО *а.* دارالقضا *кҳн.* қозихона, хонаи муурофия ва фойсалдиҳии даъвоҳо аз тарафи қозӣ.

ДОРУЛҚИРОАТ *а.* دارالقراعت *кит.* ҷои китобхонӣ.

ДОРУЛМУАЛЛИМИН *а.* دارالمعلمين *кҳн.* мактаби олии омӯзгорӣ, донишкадаи муаллимӣ.

ДОРУЛМУЛК *а.* دارالملك *ниг.* **дор II**.

ДОРУЛФАНО *а.* دارالفنا *кҳн.* дунёи фонӣ, ин дунё.

ДОРУЛФУНУН *а.* دارالفنون *кит.* донишгоҳ.

ДОРУЛҲИЛОФАТ *а.* دارالخلافه *таър.* маркази хилофат; пойтахти хилофат.

ДОРУПАЗ داروپاز *кит.* дорусоз, созанда ва тайёркунандаи дору.

ДОРУПОШАК داروپاشك *кишов.* асбоб барои пошидани моддаҳои химиявӣ (*хоҳ обакӣ ва*

- хоҳ ордак*) ба растаниҳо.
- ДОРУПОШӢ** داروپاشی *кишов.* 1. пошидани дору ба рӯи растаниҳо барои несту нобуд кардани хашароти зараррасон ва кассалиҳои зироат. 2. дорупошанда, пошдиҳандаи дору: **асбоби дасти дорупошӣ, дастгоҳи дорупошӣ, мошини дорупошӣ.**
- ДОРУСОЗ** داروساز *тиб.* он ки дар дорухона ба тайёр кардани даво машғул аст, доругар.
- ДОРУСОЗӢ** داروسازی *тиб.* сохтани дору, тайёр кардани даво: **коргоҳи дорусозӣ.**
- ДОРУССАЛТАНА** ا. دارالسلطنة *таър.* маркази салтанат; пойтахт.
- ДОРУССУРУР** ا. دارالسرور *киноя аз бихишт.*
- ДОРУФУРӢШ** داروفروش *тиб.* фурӯшандаи дору (*одатан дар дорухона*).
- ДОРУФУРӢШӢ** داروفروشی *тиб.* 1. фурӯхтани дору, фурӯши доруҳо. 2. чой ва маҳалли доруфурӯшӣ.
- ДОРУХОНА** داروخانه *тиб.* чои таҳия ва фурӯши дору, доруфурӯшӣ.
- ДОРУЧАКОНАК** داروچکانک *тиб.* асбоби махсус барои башумор чакондани дору, чакрарез, қатрачакон, қатрарез.
- ДОРУШИНОС** داروشناس *тиб., нав.* мутахассиси дорушиносӣ.
- ДОРУШИНОСӢ** داروشناسی *тиб., нав.* соҳаи илми тиб ва биология, ки доруҳо ва таъсири онҳоро ба одаму ҳайвонот меомӯзад, фармакология.
- ДОРУШШИФО** ا. دارالشفّا *кит.* табобатхона; беморхона.
- ДОРЧИН** دارچین *бот.* растани ҳамешасабз, ки ба вачҳи хуштаъмӣ ва хушбӯиаш баргу гул ва пӯсту меваи онро истифода менамоянд.
- ДОРЧИНӢ** دارچینی *ниг.* дорчинранг.
- ДОРЧИНРАНГ** دارچینرنگ *монанд ба ранги дорчин, хурмоиранг, қаҳваранг.*
- ДОС** داس *кишов.* олати оҳани бештар ҳилолшакли дамаш тез ва дастааш чӯбӣ аст, ки бо он гандум, чав, алаф ва монанди инҳоро медараванд: **дос ва болға; доси дароз** навъи дос, ки дастаи дароз дорад ва бо он
- рост истода дарав кардан мумкин аст.
- ДОСАК** داسک 1. бодхӯрак, абобил. 2. фароштурук, парасту.
- ДОСАРРА** داساره *кишов.* абзори дандонадор барои реза кардани беда, аррадос.
- ДОСКАЛЛА** داسکله *гуфт., ниг.* доскола.
- ДОСКОЛА** داسکاله 1. корди калон ва вазнин, ки бо он навдаҳои тутро барои кирмак мебуранд, инчунин танайи чуворию маккаро реза карда, ба ҳайвонот медиҳанд. 2. навъе аз доси қачқордмонанд барои пиростани дарахтон, дасткола.
- ДОСРАНДА** داسرنده *асбоби оҳани досшакл, ки аз ду тарафаш дошта, пӯстлохи ғӯлачӯбро метарошанд.*
- ДОСТАК** داستک *гуфт., ниг.* досак 2.
- ДОСТОН** داستان 1. қисса, хикоя, афсона: **достони муҳаббат, достони ҳаёт, достони қаҳрамонӣ.** 2. саргузашт, воқеа; **достон гуфтан** қисса нақл кардан; саргузашт ё воқеаро хикоя кардан. 3. *ади.* яке аз намудҳои асари манзум, ки дар он воқеаи калоне ё қиссае тасвир меёбад: **достони фалсафӣ, достони халқӣ; достон кардан киноя аз овоза (машҳур) кардан; достон шудан киноя аз ба забонҳо афтодан, шӯҳрат ёфтан.**
- ДОСТОНГӢ(Ӣ)** داستانگوئی *гӯяндаи достон, қиссагӯӣ, нақлқунандаи воқеа.*
- ДОСТОНГӢӢ** داستانگوئی *қиссагӯӣ, нақли достон.*
- ДОСТОНЗЕБ** داستان زیب *зеби достон, зебандаи достон.*
- ДОСТОНӢ** داستانی 1. афсонавӣ, достонзеб. 2. *мансуб ба достон* 3.
- ДОСТОННАВИС** داستاننویس *он ки достону шеър эҷод мекунад, шоир, достонсаро.*
- ДОСТОННАВИСӢ** داستاننویسی *достоннависӣ, шоирӣ.*
- ДОСТОНСАРО(Ӣ)** داستانسرائی *хонанда ё сарояндаи достон; офаринандаи достон.*
- ДОСТОНСАРОӢ** داستانسرائی *хониши достон, сурудани достон; офаридани достон: достонсароӣ кардан (намудан).*

ДОСТОНСОЗ *داستان ساز* *ниг. достоннавис.*

ДОСТОНСОЗӢ *داستان سازی* *ниг. достоннависӣ.*

ДОСТОНХОН *داستان خوان* *ниг. достонсарой.*

ДОСТОНХОНӢ *داستان خوانی* *ниг. достонсарой.*

ДОТСЕНТ *лот. датсидент* унвони илми муаллими мактаби олий (*мобайни профессор ва муаллими калон*), ки ба номзадҳои илм ва муаллимони мустақилона дарсгӯянда дода мешавад.

ДОТСЕНТӢ *датсидентӣ* амал ва вазифаи дотсент.

ДОУССАЪЛАБ *а. داع الثعلب* *тиб.* бемории рӯбоҳ, беморие, ки дар натиҷаи он мӯи кас мерезад.

ДОФЕЪ *а. دافع* *кит.* 1. дафъкунанда, дуркунанда. 2. мудофиакунанда, дифоъкунанда, химоякунанда.

ДОХИЛ *а. داخل* 1. дарун, муқоб. **хориҷ; дохили...** // **дар дохили** ...даруни..., дар даруни... (*пешоянди изофӣ*). 2. даромада, воридгардида; **дохил кардан** ворид сохтан, даровардан: **ба ариза дохил кардан, ба қатори ... дохил кардан; дохил шудан** а) даромадан, ворид гаштан (*ба хона, деҳа, шаҳр*); б) узви ташкилот ё ҷамъияте шудан; **ба рӯйхат дохил шудан** дар рӯйхат ҷой гирифтани, ба рӯйхат дароварда шудан; **ба савоб дохил шудан** ба савоб шарик (ҳамроҳ) шудан; савоб ёфтани.

ДОХИЛА *а. داخله* 1. муаннаси дохил 2. қисми дарунии чизе; мансуб ва марбут ба дохили кишвар, дохилӣ; муқоб. **хориҷа.**

ДОХИЛӢ *داخلى* 1. мансуб ба дохил; дарунӣ. 2. мансуб ва марбут ба ҳаёт ва фаъолияти дохилии як давлат, ташкилот ё ҷамъият; муқоб. **хориҷӣ; сиёсати дохилӣ, вазорати қорҳон дохилӣ; бозори дохилӣ** бозори дохили мамлакат, бозори милли; **душмани дохилӣ** душман аз байни худ.

ДОХИЛШАВАНДА *داخل شونده* 1. сифати феълӣи замони ҳозира аз дохил шудан. 2. он ки ба нияти таҳсил ба мактаби олий ё миёнаи маҳсус ҳуҷҷат месупорад.

ДОХИЛШАВӢ *داخل شوى* *исми амал аз дохил шудан; имтиҳони дохилшавӣ* имтиҳони қаб

ДОХИЛШУДА *داخل شده* *сифати феълӣи замони гузашта аз дохил шудан.*

ДОХУЛ *داخل* *кит.* нишастгоҳ ва ё суфаи даромадгоҳи дарбори подшоҳон ва амалдорон, ки аз ҷубу санг месохтанд; чилавхона; дарвозахона.

ДОХУНДА *داخنده* (*иақли тағйирёфтаи додархонда*) *лаҳҷ.* 1. фақиру пойбараҳнаи рустой. 2. лақаби қаҳрамони асосии романи «Дохунда»-и С.Айнӣ – Ёдгор.

ДОХИГӢ *даҳиғӣ* доҳӣ будан, пешвой, сарворӣ.

ДОХИЁНА *даҳияне* 1. доҳивор, мисли доҳӣ. 2. заковатмандона, бо қамоли заковат.

ДОХИЯ I *а. داھيه* *кит. муаннаси доҳӣ.*

ДОХИЯ II *а. داھيه* *кит.* мусибат, бадбахтӣ; доҳияи кубро мусибати азим.

ДОХӢ *а. داهى* 1. фавқулода, зирак, доно; донишманд, нобиға. 2. пешво.

ДОХУЛ *داهل* *кит.* хӯса, нишонаи одамшакл барои рамондани парандагон.

ДОЧ *داج* *кит.* 1. торикӣ. 2. торик, тира; **шаби доч** шаби тираву торик, шаби зулмонӣ.

ДОШ *داش* *кит.* оташдони калон барои пухтани хишт, сафол *ва г.*, кӯра, хумдон.

ДОШАН *داشن* *кит.* 1. инъом, ато, бахшиш. 2. музд, подош, учр.

ДОШӢ *داشى* *кит. марбут ба дош;* он чи дар кӯра ё оташдон пухта мешавад.

ДОШОД *داشاد* *кит., ниг. дошан.*

дошт *داشت* *асоси замони гузашта аз доштан.*

ДОШТ *داشت* тобоварӣ, бардошт; бақувватӣ (-и либос, пойафзол *ва г.*); **дошт додан** а) тоб овардан, поистан, бардошт кардан; б) бодост будан, бобақо будан (*оид ба либос, пойафзол ва г.*).

ДОШТА *داشته* 1. сифати феълӣи замони гузашта аз доштан. 2. ҳар чизи (*хусусан чизу чораи хонагии*) кӯҳна, дар истеъмол буда.

ДОШТАН *داشتن* 1. доро (молик, соҳиб) будан ба чизе, дар тасарруфи қасе будани чизе: **хона доштан, чанд писар доштан, чанд сар гӯсфанд доштан, қурб доштан, ёри меҳрубон доштан, адоват доштан, қобилият доштан, қувват доштан, хунар доштан; даромад доштан** даҳл (оидот) доштан; **фоида гирифтани, навъ ба**

даст омадан; **савод доштан** босавод будан, саводнок будан. 2. гирифтан, қапидан: **аз доманам дошт, аз гиребонаш дошт**. 3. сайд кардан, ба даст даровардан: **бедона доштан, моҳӣ доштан**. 4. дастгир намудан, банд кардан. 5. аз ҳаракат боздоштан (аспро, мошинро). 6. нигоҳ доштан, хифз кардан. 7. *гуфт*. ба кор бурдан, истифода бурдан (*мас.*, чизу чораи хона ва асбоби рӯзгорро). 8. *чун феъли ёридиҳанда таркибҳои гуногуни феъли месозад*: **бозӣ доштан, гап доштан, нигоҳ доштан, ном доштан, фоида доштан, чашм доштан, ҳад доштан, ҳақ доштан, чой доштан...** 9. *ҳамчун феъли ёридиҳанда бо масдарҳо омада, феъле месозад, ки муродифи замони ҳозира ва гузашта мебошад*: **шукуфтан дорад, сабзидан дошт...**; **масхара доштан** масхара пиндоштан, масхара ҳисобидан; **худро доштан** худдорӣ кардан; **қимат доштан** арзидан, арзиш доштан, баҳо доштан; **баҳо надоштан** бебаҳо будан, гаронбаҳо будан; **ёд доштан...** дар хотир доштан...; **то чон доштан** то зинда будан.

ДОШТАНИ *داشتنى* сифати феъли замони оянда аз доштан; шоистаи доштан ва ниғадорӣ.

ДОШТДОР *داشت دار* *ниг.* доштнок.

ДОШТНОК *داشتناک* бадашт, бодавом, бобақо (*дар бораи либос ва пойафзол*).

ДОШТНОКӢ *داشتناکى* доштнок будан, бадаштӣ, бақодорӣ.

ДОШХОНА *داشخانه* *кит.* оташдон, хумдон, кӯра.

ДОЯ *دايه* 1. он ки ҳангоми зоида ба занон нигоҳубин мекунад, момодоя, қобила. 2. зане, ки тифлонро дар оила парасторӣ мекунад. **модарро дил месӯзад, дояро доман (зарб.)**.

ДОЯГӢ *دايگى* 1. нигоҳубин ва парасторӣ ба занон дар вақти зоида, момодоягӣ. 2. амал ва машғулияти зане, ки тифлонро дар оила парасторӣ мекунад; нигоҳубин кардан ба кӯдак; бачабардорӣ кардан.

ДРАМА *ю.* *درمه* асари бадеӣ, ки барои дар сахнаи театр гузоштан навишта мешавад, намоишнома.

ДРАМАВӢ *درموى* мансуб ба драма; маҳфили драмавӣ маҳфили ҳаваскорони театр, ки

драмахоро ба сахна мегузоранд; **театри драмавӣ** театре, ки дар он драма ба сахна гузошта мешавад.

ДРАМАНАВИС *درمه نويس* нависандае, ки навиштани асарҳои драмавӣ соҳаи асосӣ ӯ яке аз соҳаҳои муҳимми эҷодиёти бадеии ӯст, намоишноманавис, драматург.

ДРАМАНАВИСӢ *درمه‌نويسى* шуғлу амали драманавис; намоишноманависӣ.

ДРАМАТИЗМ *ю.* *درماتيزم* чиддияти ҳаракат ва шиддати вазъият, ки ба драма хос аст.

ДРАМАТУРГ *ю.* *درمترگ* *ниг.* драманавис.

ДРАМАТУРГИЯ *ю.* *درمترگيه* 1. адабиёти драмавӣ; назария дар бораи сохт, принцип ва усулҳои осори драмавӣ. 2. маҷмӯи асарҳои драмавии ягон нависанда: **драматургияи С. Улуғзода**.

ДРАМАТУРГӢ *ю.* *درمترگى* 1. мансуб ба драматургия. 2. амал ва шуғли драматург: **маҳорати драматургӣ, фаъолияти драматургӣ**.

ДРАП *фр.* *дрэп* моҳути ғафс, матои ғафси мӯина, ки аз он асосан палто медӯзанд.

ДУ *до шумораи миқдорӣ* адади 2: **ду баробар, ду кас, ҳар ду, ду-се сол, як-ду кило; ду-ду дунафарӣ, дукаси; ду ним кардан // ду тақсим кардан** ба ду ҳисса чудо кардан (*одатан баробар*); **аз ду сар** дар ҳар сурат, албатта, ҳатман; **ду пули пучак** маблағи ниҳоят кам, пули ночиз; **ду пойро ба як мӯза карда** исрор-корона, бо исрор; **бо ду дасти адаб** бо камоли эҳтиром, иззату ҳурматро ба ҷо оварда; **дили касеро ду ним кардан** *ниг.* **дил; ду чашмро чор кардан** (*дар роҳи касе*) саҳт интизор шудан (*омадани касеро*), чашм ба роҳи касе будан.

ДУАЛИЗМ *лот.* *дуализм* *фалс.* таълимоте, ки пайравони он модда ва рӯхро ду ибтидои мустақилу ба якдигар новобаста мешуморанд; *муқоб.* **монизм**.

ДУАЛИСТ *лот.* *дуалист* *фалс.* пайрави дуализм.

ДУАЛИСТӢ *дуалистى* мансуб ба дуализм.

ДУАНДЕШ *дуандеш* дудила, калаванда.

ДУАНДЕШӢ *дуандешى* дудилагӣ, калавандагӣ.

ДУАРРАГӢ *дууаргى* ду арра дошта (*оид ба дастгоҳи тахтабурӣ*).

ДУАСПА دواسپه 1. ба воситаи ду асп каши-
дашаванда: **аробай дуаспа, фойтуни дуаспа**. 2.
мач. шитобон, тез, босуръат: **дуаспа рафтан**.

ДУБАЙТА دوبيته *ади., ниг.* **дубайтӣ**.

ДУБАЙТӢ دوبيتي шеъре, ки ба мисли рубой аз
ду байт иборат буда, мисраъҳои аввал, дуюм
ва чоруми он ҳамқофия ҳастанд; тафовут
фақат дар он аст, ки рубой дар вазни махсуси
худ, дубайтӣ дар баҳри ҳазачи мусаддаси
маҳзӯф ё мақсур гуфта мешавад.

ДУБАРА I دوبره 1. дуто бар дошта, дутаҳӣ: **ма-
тои дубара**.

ДУБАРА II دوبره 1. ду бор ҳосилдиҳанда,
дуҳосила. 2. ҳосили дуюм (одатан хасак ме-
шавад): **себи дубара**.

ДУБАРГА دوبرگه ниҳоли наврастаи дорои ду
барг ё ду гулбарг.

ДУБАРГӢ دوبرگي дубарга; ҳолати нав рӯидани
ниҳол, ки нахуст ду барги он аз ҳам чудо
мешавад.

ДУБАСТА دوبسته *нав.* дар ду навбат; **дубаста
кор кардан** дар ду навбат (баст) кор кардан.

ДУБАСТӢ دوبستي *ниг.* **дубаста**.

ДУБАХТА دوبخته 1. зани ду бор шавҳаркарда.
2. *мач.* дорои имкониятҳои баробари
муваффақият ва шикаст.

ДУБАҲРА دوبهره 1. хонаи аз ҷануб ва аз шимол
дардошта, ки ҳам боби зимистон асту ҳам
боби тобистон. 2. аз ду шароити ба ҳам зид
бахрабар; **ҳайвони дубаҳра** *зоол.* ҳайвоне, ки
ҳам дар об зиндагӣ мекунад ва ҳам дар хок
(*мас., қурбоққа*), обҳои хо, хоқубиҳо.

ДУББ *а.* دب *кит.* **хирс**; **Дубби Акбар** Хирси ка-
лон, **Дубби Асгар** Хирси хурд, номҳои ду
гурӯҳи ситораҳо, ки дар гуфтугӯ инчунин
Ҳафтдодарони калон ва **Ҳафтдодарони хурд**
мегӯянд.

ДУБЕЗА دوبيزه ду бор бехташуда (*oid* ба *ord*):
кулчаи ширмоли дубеза.

ДУБЕЛА دوبيله ду бел дошта (*oid* ба *қайиқу
заврақ*); **дубела рондан** (*киштиро*), бо ду бел
рондан (*киштиро*).

ДУБИН دوبين *кит.* олус, аҳвал.

ДУБИНӢ دوبيني 1. дубин будан; олусӣ. 2. *мач.*

таваччӯҳ ба ду чиз ё ду мабдаъ, санавият.

ДУБОЛА دوباله дорои ду бол, дуқанота.

ДУБОЛАҲО دوبالها *зоол.* гурӯҳи ҳашароти дорои
ду бол, яъне як ҷуфт қанот дошта (*аз қабил
пашша, малах, ору*).

ДУБОЛО دوبالا ду чандон, ду баробар, ба ан-
дозаи ду баробар.

ДУБОРА دوباره бори дуюм, дафъаи дигар, ду-
юмбора, дуқарата; **кишти дубора, кори дубо-
ра, умри дубора, дубора барқарор кардан**.

ДУБОРАДӢ دوبارهدوزي дӯхтани такрорӣ; ду
бор дӯхтани либос барои мустаҳкам шудани
дӯхти он.

ДУБОРАКОРӢ دوباره کاری барои иҷрои коре ду
чандон вақт сарф кардан; кореро, ки дар як
бор иҷро кардан мумкин аст, дар дафъаи
дуом ба анҷом расонидан: **дуборакорӣ кар-
дан**.

ДУБОРАПАЗ دوباره پز он чи ду бор пухта шавад;
пухтупази такрорӣ.

ДУБОРӢ دوباري ҳар қадам ду бор, думаро-
тибай.

ДУБУРЧА دوبرجه 1. парандае, ки ду ошён дорад
ва дар як ҷо намононад. 2. *мач.* шахсе, ки ба
корҳои мухталиф гироиш дорад.

ДУБУРЧӢ دوبرجي *ниг.* **дубурча**.

ДУВАЛ دول *кит., ч.* давлат.

ДУВИСТ دويست *кит.* **шақли қадимаи дусад**.

ДУВОЗДАҲ دوازده шумораи миқдорӣ адади 12.

ДУВОЗДАҲАНГУШТА دوازده انگشته рӯдае, ки
дарозии он ба дувоздаҳ ангушт баробар аст.

ДУВОЗДАҲАНГУШТӢ دوازده انگشتي *ниг.* **дувоз-
даҳангушта**.

ДУВОЗДАҲБУРЧ دوازده برج *нурч.* бурҷҳои дувоз-
даҳгона, ки ба онҳо Ҳамал, Савр, Ҷавзо, Са-
ратон, Асад, Сунбула, Мизон, Ақраб, Қавс,
Ҷадӣ, Далв ва Ҳут дохиланд.

ДУВОЗДАҲГИРЕҲ دوازده گره номи нақше, ки
дар ҷӯб канда мешавад.

ДУВОЗДАҲГОНА دوازده گانه иборат аз дувоздаҳ
қисмат: **бурҷҳои дувоздаҳгона**.

ДУВОЗДАҲИМОМА دوازده امامه *мансуб* ба маз-

хаби шиаи дувоздахимомӣ.

ДУВОЗДАҲҚАБАТА دوازده قبطه *ниг.* дувоздах-ошёна.

ДУВОЗДАҲҚАТОРА دوازده قطاره дорои дувоздах қатор.

ДУВОЗДАҲМАҚОМ دوازده مقام *мус.* маҷмӯаи тарона ва оҳангҳои мусиқии мардуми тоҷику форсизабон, ки аз дувоздах парда иборат аст.

ДУВОЗДАҲОШЁНА دوازده آشيانه дорои дувоздах ошёна: **бинои дувоздахошёна**.

ДУВОЗДАҲПАРДА دوازده پرده *мус., ниг.* дувоздахмақом.

ДУВОЗДАҲРҶЗА دوازده روزه 1. аз рӯи дувоздах рӯз; ба мӯҳлати дувоздах рӯз: **сафари дувоздахрӯза**.

ДУВОЗДАҲСОАТА دوازده ساعته 1. аз рӯи дувоздах соат. 2. ба мӯҳлати дувоздах соат.

ДУВОЗДАҲСОАТӢ دوازده ساعتی *ниг.* дувоздахсоата.

ДУВОЗДАҲСОЛА دوازده ساله 1. дорои синну соли дувоздах. 2. ба мӯҳлати дувоздах сол: **ҳабси дувоздахсола**.

ДУВОЗДАҲТИРА دوازده تيره дувоздах тир дошта; **милтиқи дувоздахтира** милтике, ки дувоздах тир дар тирдонаш қой мегирад.

ДУВОЗДАҲУМ دوازدهم дорои шуморӣ ё рутбаи дувоздахум; шумораи тартибӣ аз адади 12.

ДУВУМ دوم *шумораи тартибии ду.*

ДУВУМДАРАҶА درجه دوم *мансуб ба дарачаи дуум; ғайри асосӣ, фаръӣ.*

ДУВУМИН دومين *ниг.* дувум.

ДУГ دوگ (*аслаи дук*): **дуги чайра** хори дукмонанди бадани чайра.

ДУГАЗА دو گزه *кҳн.* пояи милтиқи пилтағӣ.

ДУГАЗӢ دو گزی *ду газ дарозӣ дошта.*

ДУГБИНӢ دو گبینی *ниг.* дукбинӣ.

ДУГЕСӢ دو گيسو *дузулф.*

ДУГЕТӢ دو گیتی *ду ҷаҳон, ду олам, ду дунё; дунёи ҳастӣ ва дунёи фанӣ.*

ДУГОНА دو گانه 1. аз ҳам фарқкунанда, ноҳам-

гун, мухталиф; дорои ду чинси мухталиф. 2. дуто, ҷуфт; кӯша; **дугона кардан** аз чанд бех растаниҳои дар як ҷо ва ба ҳам зич баромада, ду беҳи хубтаринашро гузоштан. 3. ду мағзи дар як дона рӯидаи зардолу, бодом, шафтолу *ва ғ.* 4. *маҷ.* ду духтар ва ё зани бо ҳам дӯсти наздик: **дугонаи ҷонӣ, дугонаи ҷоноҷон.**

ДУГОНАБОЗ دو گانه باز он ки дугонаҳои худро бениҳоят дӯст медорад ва ба онҳо бисёр аҳамият медиҳад; он ки дугонаҳои зиёд дорад.

ДУГОНАБОЗӢ دو گانه بازی 1. бозии духтарчаҳои хурд, ки дар он нақши дугонахоро иҷро мекунанд. 2. бо дугонабозӣ вақтро гузарондан: **дугонабозӣ кардан** (*ба ҳар ду маъно меояд*).

ДУГОНАГӢ دو گانگی дӯстӣ дар байни занону духтарон: **муносибати дугонагӣ, дугонагӣ доштан ба касе.**

ДУГОНАПАРАСТ دو گانه پرست *д.* 1. ноҳамгунӣ, носозгорӣ, ихтилоф. 2. санавӣ, парастикунандаи ду маъбуд.

ДУГОНАПАРАСТӢ دو گانه پرستی *ду маъбудро парастидан, санавият.*

ДУГОНАСӢЗ دو گانه سوز *тех.* муҳаррике, ки бо ду навъ сӯзишворӣ (*бензин ва газ*) кор мекунад.

ДУГОНИК دو گانک 1. тавъамон, ду ҳамзод. 2. яке аз ду бачае, ки ҳамроҳ таваллуд ёфтааст.

ДУГОНӢ دو گانی *дутой, ҷуфт.*

ДУГОҲ دو گاه *мус.* яке аз мақомҳои мусиқии классикии тоҷикии «Шашмақом».

ДУГПУШТ دو گ پشت *ниг.* **чайра**.

ДУГУМОНА دو گمانه *гуфт.* аз ду эҳтимол яке; **ярадори дугумона** маҷрӯҳе, ки сиҳат шуданаш дар гумон аст.

ДУГУРӢҲӢ دو گروهی *дудастигӣ, ба ду гурӯҳ ҷудо шуда.*

ДУГӢӢ دو گوئی **дугӢӣ кардан** дуй ҷустан, ба як фикр наистодан, ду хел гап задан; дурӯягӣ кардан.

ДУГӢША دو گوشه дорои ду гӯшак; дорои ду даста: **кӯзаи дугӯша**.

ДУҒДОҒ دو غداغ *зоол.* мурғи даштии калон-

чуссаи гардандароз аз катори турнашаклҳо.

ДУҒИЛДИРАКА که دوغلدرکه *гуфт.* дучарха: **аро-баи дуғилдирака.**

ДУД دود 1. моддаи тираранги абру бухормонанд, ки аз сӯхтани чизе пайдо шуда, ба ҳаво мебарояд: **дуди борут, дуди паровоз, дуди сиёҳ (сафед, хокистарранг, ғализи бадбӯ), дуду ғубор.** 2. *мач.* оҳ; оҳу нола, фиғон; **дуди дил** оҳу фиғон; сӯзу гудози ботинӣ. 3. *мач.* ба маънои сиёҳӣ, тирагии ғамангез *ва г.* истеъмоли мешавад: **дуди алам, дуди оҳ, дуди ситам; дуд додан** сигарет кашидан; **дар дуд хушк кардан** барои хӯрдан тайёр кардан (-и моҳӣ, гӯшт *ва г.*); **дуд кардан** а) дуд баровардан (*ба ин маънӣ ҳамчун таркиби феълии монда ва гузаранда кор фармуда мешавад*); б) сӯзонда дуди чизеро баровардан; даргирондан (*мас., сигарет ё исфандро*); **дуд ба дуд кашидан** пайиҳам, дуд болои дуд кашидан (*чилиму сигаретро*); **дар байни дуду оташ** дар байни тирборон; **дуди касе баромадан** фиғони касе баромадан; сахт ғаму ғусса хӯрдан; **дуд аз димори касе баромадан** (баровардан) димор аз рӯзгори касе баромадан (баровардан); нобуд кардан, азият кашидан, зиндагӣ ба ӯ тира гардидан; **дуд аз чигар баромадан** а) оҳу фиғон кардан, сӯзу гудоз кардан; б) ғаму ғусса хӯрдан; сахт ғамгин шудан; **дуд аз чони касе баровардан** касеро ба ҳалокат расонидан, несту нобуд сохтан; *муқ.* **димор аз чони касе баровардан; дегу дуд кунонидан** хӯрок пазондан, ба хӯрокпазӣ водор сохтан; **дуд ба димоғ задан** а) ниҳоят хафа шудан, бисёр ғамгин шудан; б) сахт оташин шудан, ғазабнок шудан.

ДУДА I دوده моддаи сиёҳе, ки дар натиҷаи муддати зиёд дуд кардан дар мӯрӣ, таги дег *ва г.* пайдо мешавад, сиёҳӣ.

ДУДА II دوده *ниг.* дудмон.

ДУДАМ دودم *ниг.* дудама.

ДУДАМА دودمه ҳар ду тарафаш буранда: **корди дудама, теги дудама.**

ДУДАНГЕЗ دودانگيز дудзо, барорандаи дуд.

ДУДАНДУД دوداندود дудолуд, андуда бо дуд.

ДУДАР دودر *киноя аз* дунё, олам.

ДУДАРА دودره дорои ду дар, ду дар дошта;

даромадгоҳу баромадгоҳ дошта.

ДУДАСТА دودسته 1. бо ду даст: **дудаства вохӯрӣ кардан, дудаства пахта чидан.** 2. ду даста дошта, дорои ду дастгир: **арраи дудаства, кӯзайи дудаства.**

ДУДАФКАН دودافکن 1. афканандаи дуд, барорандаи дуд. 2. чодугар, соҳир.

ДУДАФКАНӢ دودافکنی *мач.* чодугарӣ, соҳирӣ.

ДУДАХАРД دودهخورد *ниг.* дудахӯрд; **ин матбахи дудахард** дунё, олам.

ДУДАХӮРД دودهخورد аз дуд сиёҳшуда.

ДУДБАРО دودبرا роҳи баромадани дуд (*дар оташдон*); дудкаш.

ДУДБАРОӢ دودبرائی баромадани дуд, хорич шудани дуд.

ДУДГИРИФТА دودگرفته *сифати феълии замони гузашта аз* дуд гирифта; аз дуд сиёҳшуда: **деворҳои дудгирифта.**

ДУДГОҲ دودگاه *ниг.* дудкаш.

ДУДФӮЛА دودغوله пайдо шудани дуди зиёд бар асари сухтор, кӯрдуд, дуди сиёҳ, пурдуд.

ДУДДИХӢ دوددهی *исми амал аз* дуд додан; ба воситаи дуд хушк кардани моҳӣ, гӯшт *ва г.*

ДУДДОДА دودداده *сифати феълии замони гузашта аз* дуд додан; дудӣ.

ДУДДОР دوددار дорои дуд, омехта бо дуд, ҳамроҳ бо дуд.

ДУДЗАДА دودزده *сифати феълии замони гузашта аз* дуд задан; бӯи дуд гирифта, дудхӯрда.

ДУДЗАДАГӢ دودزدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи* дудзада; дудзада будан.

ДУДИЛА دودله он ки дар иҷро кардан ё накардани коре ба қарори қатъӣ наомадааст; калаванда дар миёни ду фикр, мутараддид.

ДУДИЛАГӢ دودلگی қатъӣ набудан дар иҷрои коре, калавандагӣ дар байни ду фикр; шакку тардид; **бе ҳеч дудилагӣ** бо қатъият, ба ягон шубҳа роҳ надода; **дудилагӣ кардан** беқатъиятӣ зоҳир кардан (*дар иҷрои коре*).

ДУДИЛОНА دودلانه бечуръатона, ғайриқатъӣ;

- шубҳаангезона.
- ДУДӢ** دودى 1. мансуб ба дуд; пардаи дудӣ парда аз дуд. 2. дуд додашуда: моҳии дудӣ.
- ДУДКАШ** دودکش роҳи махсус барои баромадани дуд, мӯрӣ, дудбаро: дудкаши кӯраи оҳангарон, дудкаши самовор, мӯрии дудкаш.
- ДУДМОН** دودمان *кит.* хонадон, хонавода; авлод, оила; қабила.
- ДУДМОНАНД** دودمانند монанди дуд, ба дуд монанд; шабеҳи дуд: ғубори тунуки дудмонанд.
- ДУДНОК** دودناк дудолуд, бо дуд омехта, дуддор.
- ДУДОЛУД** دودآلود олуда бо дуд, ба дуд омехта; дуд нишастамонда: хонаи сиёҳи дудолуд.
- ДУДОСО** دودآسا ба мисли дуд, дудмонанд.
- ДУДОҲАНГ** دودآهنگ *кит.* 1. зарфи сафолӣ, ки дар он дудаи чароғ ва ғ. барои сохтани сиёҳӣ чамъ карда мешавад. 2. дудкаш, дудбаро, мӯрӣ.
- ДУДПУЛӢ** دودپولى *таър.* андозе, ки дар замони аморат аз ҳар як ҳавлӣ ситонида мешуд.
- ДУДРАНГ** دودرنگ сиёхчатоб, тира, торик, тираранг.
- ДУДСИФАТ** دودصفت *ниг.* дудмонанд.
- ДУДҲОНА** دودخانه 1. ҷое, ки дар он чармгарон пӯстро дуд медиҳанд; ҳонае, ки дар он ҷо моҳию гӯштро дуд медиҳанд, ҳонаи дуддихӣ. 2. ҳонаи пурдуд.
- ДУДҲӮРДА** دودخورده бӯи дуд зада, дудолуда; бемаза.
- ДУЖХИМ** دژخيم *ниг.* дижхим.
- ДУЗАБАР** دوزبر *грам., кит.* танвин.
- ДУЗАБОН** دوزبان *мач.* дурӯя, мунофиқ, риёкор.
- ДУЗАБОНА** دوزبانه 1. донандаи ду забон, ду забонро хуб медонистагӣ, зуллисонайн. 2. ба ду забон таълифгардида: лугати дузабона.
- ДУЗАБОНӢ** دوزبانى 1. ба хубӣ донистани ду забон. 2. *мач.* дурӯягӣ, мунофиқӣ.
- ДУЗАНА** دوزنه он ки ду зан дорад, соҳиби ду зан.
- ДУЗАНАГӢ** دوزنگى дузана будан, ду зан дош-
- тан.
- ДУЗАРДА** دوزرده тухми дорои ду зарда: тухми дузарда.
- ДУЗД** دزد он ки моли касеро пинҳонӣ мебарад ё ғорат мекунад, роҳзан; дузди адабӣ он ки асари адиберо аз они худ ба қалам медиҳад, асардузд; *чизеро* дузд задан ба тариқи пинҳонӣ тасарруф намудани чизе, чизеро гирифта бурдани дузд; дузд бошу боинсоф бош (*мақ.*) дар ҳамаи корҳо адлу инсофро набояд фаромӯш кард; дузд ро каракҷӣ задан (*мақ.*) чизе, ки бо роҳи ҳаром ба даст омадааст, ҳамин тавр аз даст меравад.
- ДУЗДАНДА** دزدنده *сифати феълии замони гузашта аз дуздидан;* дузд, роҳзан.
- ДУЗДАФШОН** دزدافشان *кит.* он ки молҳои дуздиро фурӯхта медиҳад; ҳанноте, ки молҳои дуздиро арзон харида, ба дигарон кимат мефурӯшад.
- ДУЗДАФШОНӢ** دزدافشاني ҳаннотӣ, фурӯхтани моли дуздӣ.
- ДУЗДАФШОР** دزدافشار *кит.* 1. *ниг.* дуздафшон. 2. роздон, шарик ва ёрирасони дузд. 3. дузде, ки аз ғояти ҷаққонӣ моли дузди дигарро мебарад.
- ДУЗДБАШАРА** دزدبشره монанд ба дузд, бо киёфаи дузд.
- ДУЗДБОЗОР** دزدبازار 1. *мач.* бозоре, ки дар он ҷо дузд зиёд аст. 2. фурӯшгоҳ ё бозоре, ки дар он ҷо нархҳо хеле гарон аст.
- ДУЗДБӮРДА** دزدبرده он чи дузд бурдааст, моли дуздӣ.
- ДУЗДВОР** دزدوار *ниг.* дуздоно.
- ДУЗДГОҲ** دزدگاه *ниг.* дуздхона.
- ДУЗДЗАДА** دزدزده *сифати феълии замони гузашта аз дузд задан;* касе ё ҷое, ки дузд задааст, ғоратшуда.
- ДУЗДИДА** دزدیده 1. *сифати феълии замони гузашта аз дуздидан:* дуздида бурдан, дуздида тавонистан, дуздида рафтан. 2. *мач.* пинҳонӣ, махфиёна, рустӣ: нигоҳҳои дуздида, дуздида нигоҳ кардан ба сӯи касе.
- ДУЗДИДАН** دزدیدن пул ва моли касеро пинҳонӣ аз худ кардан, дуздӣ кардан, ба сирқат бур-

- дан; касеро аз ғайри ихтиёри *ӯ* ё падару модараш ва ё парастораш бо худ гирифта бурдан; **дили касеро дуздидан** дили касеро рабудан, касеро ба худ моил кардан.
- ДУЗДӢ** *دزدى* 1. ба тариқи пинҳонӣ аз они худ кардани молу мулки дигарон, сирқат; **дуздӢ кардан** дуздидан. 2. амал ва шуғли дузд, дузд будан. 3. ба роҳи дуздидан ба даст омада; бо роҳи ғайриқонунӣ ё макру фиреб ба даст овардашуда; дуздидашуда: **моли дуздӢ, пули дуздӢ, дуздию гургӢ** дуздидан ва хиёнат кардан.
- ДУЗДОДУЗДӢ** *دزدادزدى* дуздии бисёр, бисёр рӯй додани ҳодисаи дуздӢ.
- ДУЗДОНА** *دزدانه* мисли дузд, ҳамчун дузд; пинҳонӣ, махфиёна.
- ДУЗДОНДАН** *دزدانندن* тарзи бавоситаи **дуздидан**; ба дузд додан (*беҳаққиётӣ карда ё ба сабаби дуруст ниғаҳбонӣ карда натавонистан*).
- ДУЗДПЕША** *دزدپیشه* он ки қору шуғлаш дуздиву роҳзанӣ аст; дузд, роҳзан.
- ДУЗДСИФАТ** *دزدصفت* *ниг.* **дуздо**на.
- ДУЗДХОНА** *دزدخانه* макони дуздон, маскани дуздон.
- ДУЗИСТ** *دوزيست* *биол.* чонваре, ки ҳам дар об ва ҳам дар хушкӣ зиндагӣ дорад; ҳайвони мутааллиқ ба обхокӣ.
- ДУЗИСТӢ** *دوزيستی* *мансуб ба дузист*; дорои хусусиятҳои дузистӣ, обхокӣ будан.
- ДУЗОНУ** *دوزانو*: **дузону нишастан** ҳар ду зонухоро ба пеш, ба замин зада, пойхоро ба ақиб гузошта нишастан; **дузону шудан** ба сари ҳар ду зону така карда истодан.
- ДУИЯТ** *دوئيت* *кит.* аз ду қисм иборат будан; ба ду ҷудо шудан, дуто будан.
- ДУӢ** *دوئى* 1. дуто будан. 2. ду чихат доштан, ихтилоф мавҷуд будан. 3. *кит.* дуруӣ, мунофиқӣ, риё.
- ДУК** *دوک* ҷӯби махсус тарошидашудаи дарозшакли нӯкборик, ки вайро ба чарх гузошта, бо он ресмон мересанд; **дуки чайра** *ниг.* дуг.
- ДУКА** *دوکه* *кит.* зиндон, маҳбас.
- ДУКАРАТА** *دوکرته* ду баробар зиёд, дучанд; *ниг.* дубора.

ДУКАРАТӢ *دوکرته* *ниг.* дуборӣ.

ДУКАСА *دوکسه* 1. ду кас шуда, ду нафар якҷоя шуда; **бозии дукаса** бозие, ки дар он аз ҳар ду тараф ду нафар баромад мекунанд; **дукаса шуда** ду кас якҷоя шуда (*барои иҷрои қоре*). 2. барои дукаса ҷой дошта, махсус барои ҷойгир шудани ду нафар: **кати дукаса, хучраи дукаса**.

ДУКАСӢ *دوکسى* *ниг.* **дукаса**; дунафарӣ: **ба асп дукасӣ савор шудан**.

ДУКАФА *دوکفه* *гуфт.* ду кафи дастро якҷоя карда: **дукафа об нӯшидан**.

ДУКАФОН *دوکفان* аз миёна баробар ба ду ҳисса тақсим шуда: **дукафон кардан, дукафон шудан**; **♦ як себи дукафон** бисёр монанд.

ДУКБИНӢ *دوکبینى* дорои бинии дарозу нӯгборик.

ДУК-ДУК *دوکدوک* *калимаи тақлиди* овозе, ки дар натиҷаи пайи ҳам ба ҳам задани чизҳои ҷӯбӣ *ва г.* ҳосил мешавад; **дук-дуки дил** тапиши тез-тези дил.

ДУККА *ا. دوگه* *кит., ниг.* **дӯкон** 1.

ДУКДОН *دوكدان* *кит.* ҷаъбае, ки дар он дукхоро ҷо мекарданд.

ДУКӢ *دوکی* *мансуб ба дук*; монанди дук, борику махрутшакл.

ДУККОН *دوگان* *кит., ниг.* **дӯкон** 1

ДУКОРА *دوکاره* дорои ду корбурд, шахсе, ки ду кор дорад.

ДУКОРДА *دوکارده* қайчии махсус барои тарошидани пашми бузу гӯсфанд; қайчии калон.

ДУКРЕС *دوکریس* *кит.* он ки бо дук нах мересад.

ДУКТАРОШ *دوکتراش* *кит.* устои дуктарош, устое, ки ба тарошидан ва сохтани дук машғул аст.

ДУКТАРОШӢ *دوکتراشى* *кит.* тарошидан ва сохтани дук.

ДУКУР-ДУКУР *دکردکرد* *калимаи тақлидӣ* садои поймонии тойча, бузича, баррача *ва г.* дар вақти давидан.

ДУКӢҲА *دوکوهه* *ниг.* **дукӯҳона**.

ДУКЎҲОНА دو كوهانه дорои ду кӯҳон, дукӯҳондор: **шутури дукӯҳона**.

ДУКШАКЛ دو كشكل монанди дук, ба сони дук.

ДУҚАБАТА دو قبطه 1. иборат аз ду қабат, рӯи ҳам ё болои ҳам гузошташуда: **дари дуқабата, тирезаи дуқабата; дуқабата паҳн кардан** рӯи ҳам гузошта паҳн кардан. 2. *гуфт*. дуошёна, дутабақа: **бинои дуқабата**.

ДУҚАБАТӢ دو قبطى *ниг.* дуқабата.

ДУҚАВЛА دو قوله дурӯя, мунофик, ноҳамгун.

ДУҚАНОТА دو قناته 1. ду бол дошта: **ҳавопаймои дуқанота**. 2. *ниг.* дуболаҳо.

ДУҚАТ دو قات :**дуқат кардан** чизеро аз ду нӯги канораш дошта қат (қабат) кардан; **дуқат шудан** а) ҳам шуда ба ҳам расидани ду кано-ри ягон чиз; б) ниҳоят ҳам шуда (*мас., барои таъзим ба касе*).

ДУҚАТОРА دو قطاره 1. дар ду қатор; ду радаи паҳлӯи ҳам: **дуқатора хишт чидан**. 2. аз ду қатор иборатбуда.

ДУҚУТБА دو ققطبه дорои ду қутб.

ДУЛАБӢ دو لبى *збиш.* овозҳое, ки бо истифодаи ду лаб, ба монанди овозҳои «п» ва «б» пайдо мешаванд.

ДУЛДУЛ دو دلدل 1. *кит.* ҳаҷири савории Алӣ – домоди Муҳаммади пайғамбар (с). 2. *маҷ.* ҳаҷир ва маркаби тездав.

ДУЛМУЛ دو دمل *ниг.* дунбул.

ДУЛУНҶА دو لوجه ду лунҷро пур карда, бо луқмаҳои калон даҳонро пур карда: **дулунҷа хӯрок хӯрдан**.

ДУЛФИН دو دلفين *ниг.* делфин.

ДУМ دم 1. қисми ақибии бадани ҷонварон, дунболаи ҷонварон, дунб: **думи гов, думи гурба, думи каждум, дум ликкондан, дум чунбондан (-и сағ)**. 2. қисми борик ё тангшудаи охири чизе; қисми охири чизе, дунбол: **думи бодбарақ, думи киштӣ, думи ҳавопаймо**. 3. *маҷ.* пайрави касе дар қорҳои номақбул ва ғайримусбат; **думи касе ё чизе қанда шудан** қатъ шудани рафтуомади касе ё чизе; **думи гурбаат қач гуфтан** баҳоначӯй кардан; **думро хода карда гурехтан** шитобон гурехтан, саросема ва шармандавор фирор кардан; **ду-**

маш дар (ба) хӯрчин // думи қор дар хӯрчин қори нимқора аст; қори бе сару нӯг, қори мучмал; **то қоре иҷро мешавад, ки думи шутур ба замин мерасад** а) қор ниҳоят дер ба анҷом мерасад; б) иҷрои қоре амри муҳол аст.

ДУМАҒЗ دو مغز донаки думағздошта, дорои ду мағз: **бодомии думағз**.

ДУМАҒЗА دو مغزه *ниг.* думағз.

ДУМАӢНИДОР دو معني دار дорои ду маъно, думмаънодошта; духӯра: **суханҳои думмаънидор**.

ДУМАӢНОДОР دو معنادار *ниг.* думмаънидор.

ДУМАӢНОӢ دو معنائى ду маъно доштан, думмаънодор будан; духӯра будан.

ДУМБА دو مبه *ниг.* дунба.

ДУМБАДОР دو مبه دار *ниг.* дунбадор.

ДУМБАК دو مبيك *ниг.* дунбак.

ДУМБАЛ دو مبل *тиб.* пучак (*аслаш думмал*).

ДУМБАРДОР دو م بردار хушомадгӯ, лаганбардор, тамаллуққор, чоплюс.

ДУМБАРДОРӢ دو م بردارى хушомадгӯӣ, хурмати риёӣ, тамаллуқ: **думбардорӣ кардан**.

ДУМБОЛ دو مبال *ниг.* дунбол.

ДУМБУЛ دو مبل *ниг.* дунбул.

ДУМБУРА دو مبره *ниг.* дунбура.

ДУМБУРАК دو مبرك *ниг.* дунбурак.

ДУМБУР-ДУМБУР دو مبردمبر *қалимаи тақлиди* овози даранг-дурунг (-и нақора), садои рез.

ДУМБУРИДА دو م بريده 1. бедум; думкалта, думкӯтоҳ; **ҳари думбурида**. 2. *маҷ.* ноқис, нозеб.

ДУМҒОЗА دو مغازه *биол.* 1. ҷои ба устухон часпидаи думи ҳайвонот ва парандагон, беҳи дум. 2. қисми охири устухони сутунмӯҳраи одам.

ДУМДАРОЗ دو م دراز ҷонвари думаш дароз: **аккаи думдароз, рӯбоҳи думдароз**.

ДУМДОР دو م دار 1. дорои дум, думнок. 2. *маҷ.* дароз, бисёр тӯлкашида (*оид ба қор*): **абрӯвони думдор** абрӯвони охираш борикшударафта; **ситораи думдор** *нуч.* зузанаб.

ДУМЕҲВАРА دو م حوره *нав.* дорои ду меҳвар, ду меҳвар дошта: **автомобили думеҳвара**.

ДУМ

ДУМИЛА *دوميله* милтики шикории дорои ду мил.

ДУМКАЛТА *دوم کلته* *ниг.* думкӯтоҳ.

ДУМКҶҶТОҲ *دوم کوتاه* думаш кӯтоҳ, калтадум; *муқоб.* думдароз: **гови думкӯтоҳ.**

ДУМЛИККОНӢ *دوم لککاني* *исми амал аз дум лик-* кондан; *ниг.* думчунбонӣ.

ДУММАЛ *دومل* *ниг.* думбал.

ДУМОДУМ *دومادم* 1. пайихам, пушти сари ҳам, пайваста; ба таври пайваста ва пайихам. 2. *мач.* дар пайи, аз ақиби, ба дунболи.

ДУМОТОРА *دوماتاره* дорои ду мотор: **хавонаймои думотора.**

ДУМОҲА *دوماهه* 1. мӯхлати ду мохро пур кардагӣ: **кӯдаки думоҳа.** 2. ба муддати ду моҳ: **кори думоҳа; курси думоҳа** мактабе, ки тахсил дар он ба муддати ду моҳ пешбинӣ шудааст; **маоши думоҳа** маош барои ду моҳ.

ДУМРАВ *دوم رو* пайрав ва тарафдори ягон кас, гурӯҳ ё ташкилот (*сифати манфӣ*).

ДУМРАВӢ *دومروي* пайравӣ, тарафдорӣ ба касе ё гурӯҳе: **думравӣ кардан.**

ДУМУҲРА *دومهره* 1. ду мӯҳр пахшкарда, ду мӯҳр зада.

ДУМЧА *دومچه* 1. *шакли тасгири дум.* 2. қисми охири чизе; канораи борики чизе. 3. *бот.* чои бо танаи растани пайвандшавии мева, банд: **думчаи ангур (ё мавиз), думчаи харбуза; думча додан** тамом пухтани харбуза ё тарбуз, ки бо андак даст расондан аз палак ҷудо мешавад, банд додан; **думчааш об гирифтан** а) ба пухтан наздик расидан (*оид ба мева*); б) *киноя аз худро андак боқувват ҳис карда, аз худ рафтани; мавқеи худро андак беҳтар дида, ба фикри саркашӣ афтодани касе.*

ДУМЧАДОР *دومچه دار* 1. дорои думча, думчадошта. 2. *мач.* киноядор, дорои маънои дигари иловагӣ: **сухани думчадор.**

ДУМЧАЧИН *دومچه چين*: **думчачин кардан** як-як қанда партофтани думча (*мас., думчаи мавизро*).

ДУМЧУНБОН *دوم چنبان* 1. дар ҳоли чунбондани дум. 2. *гуфт., зоол.* чархресак, сангобдавак.

ДУМЧУНБОНӢ *دوم چنباني* 1. *исми амал аз дум*

чунбондан; чунбонидани дум. 2. *мач.* хушомадгӯӣ, тамаллук; **думчунбонӣ кардан.**

ДҶМ-ДҶМ *دوم دوم* *калимаи тақлидӣ* садои нақораи калон.

ДУН *ا. دون* *кит.* 1. паст, зер, поин. 2. сифла, фурумоя, разил, паст (*сифати манфӣи одам*).

ДУНАЖОДА *دونژاده* *ниг.* дурага.

ДУНАН *دنن* аспи чавони ханӯз саворинашуда, той.

ДУНАФАРӢ *دونفري* 1. дукаса, дукасдукас, дуду: **дунафарӣ ништастан дар паси миз.** 2. иборат аз ду кас, ду нафарро фарогиранда: **гурӯҳҳои дунафарӣ.**

ДУНБ *دنب* *ниг.* дум.

ДУНБА *دنبه* 1. думба, узве аз бадани гӯсфанд, ки дар охири танаи ӯ овезон ба чои думи ӯст ва он бештар аз равғани карт иборат мебошад: **равғани дунба.** 2. *мач.* сурини инсон.

ДУНБАГУДОЗ *دنبه گداز* навъи сеҳру ҷоду, ки дар он ҷодугарон ба номи шаҳсе ба дунбаи гӯсфанд сӯзан мезананд ва афсуне бар он меҳонанд ва ҷароғе ё шамъе зери он равшан мекунанд ва дар гӯри кӯҳнае мегуздоранд, то он шаҳс низ чун дунба обу лоғар шуда, саранҷом бимирад.

ДУНБАДОР *دنبه دار* думбадор, дорои дунба, дунбамонда: **гӯсфанди дунбадор.**

ДУНБАКАЛОН *دنبه کلان* дорои думбаи калон: **гӯсфанди дунбакалон.**

ДУНБОЛ *دنبال* думбол, ақиб, пас; **дунболи...** аз паси...; **аз дунболи ...** а) аз паси..., аз қафои..., аз ақиби...; б) дар пайравии..., дар пайгирии (касе); **дунболи ҳамдигар** паси ҳам; **дунболи касеро гирифтани** а) аз ақиби касе рафтани; ба касе пайравӣ; б) касеро таъқиб кардани, касеро поида гаштани, аз паси касе афтодани; **аз дунболи касе рафтани** а) аз паси касе рафтани; б) ба касе пайравӣ кардани; **ба (аз) дунболи касе афтодани** а) аз паси касе шудани, касеро таъқиб кардани; б) пайравӣ кардани ба кори касе; тақлид кардани ба касе дар коре; **касеро ба дунболи касе гузоштани** касеро барои таъқиби касе вазифадор кардани.

ДУНБОЛА *دنباله* 1. *ниг.* дунбол. 2. охири чизе; қисми охири чизе.

ДУНБОЛАГИР *دنباله گير* аз паси касе раванда, аз ақиби касе афтода (*бо нияти назорат ё таъқиб*); таъқибкунанда.

ДУНБОЛАГИРӢ *дنباله گیری* таъқиб, аз паси касе афтодан: *дунболагирӣ кардан касеро*.

ДУНБОЛАДОР *дنباله دار* дароз, тавил, кашол; думдор: *абруи дунболадор; фикру андешаи дунболадор* фикру хаёли беохир, андешаҳои давомдор.

ДУНБОЛАПУР *دنباله پر*: *милтики дунболапур* *кхн.* милтике, ки аз кафояш тир пур карда мешавад.

ДУНБОЛБУРИДА *دنبال بریده* *кит., ниг.* думбурида.

ДУНБОЛГИРӢ *дنبال گیری* *ниг.* дунболагирӣ.

ДУНБОЛГИР *дنبال گیر* *ниг.* дунболагир.

ДУНБОЛЧА *دنبالچه* *биол.* устухони резае дар интиҳои сутунмӯҳраи инсон, ки онро бозмондаи дум дар инсон медонанд.

ДУНБУЛ *دنبل* ғаллаи ҳанӯз комилан нопухта (*аслаи думул*).

ДУНБУЛБИРӢН *دنبل بریان* ғалладонаи нимхоми бирёнкардашуда.

ДУНБУРА *دنبره* *мус.* навъи асбоби мусикӣ, ки тамбурмонанди дасткӯтоҳ аст (*дар гуфтугӯ думбура ва думбурак низ мегӯянд*).

ДУНБУРАНАВОЗ *دنبره نواز* *мус.* он ки дунбура менавозад, навозандаи дунбура.

ДУНБУРАНАВОЗӢ *دنبره نوازی* амали думбуранавоз, навохтани дунбура.

ДУНӢ *a.* *دنیا* 1. олами мавҷудот; ҷаҳон, гетӣ: дунёи кӯҳна, дунёи қадим. 2. *мач.* сарват, давлат, мол; аз дунё *чашм пӯшидан* даргузаштан, мурдан; *ба дунё омадан* таваллуд ёфтан.

ДУНӢБЕЗОР *دنیا بيزار* он ки аз молу ҳол ва зиндагии индунёи мегурезад, хилватнишин.

ДУНӢБЕЗОРӢ *دنیا بيزاری* бемайли ва танаффур аз зиндагӣ.

ДУНӢБИН *دنیا بین* он ки бештар ба молу сарват ва корҳои ин дунё тавачҷӯх дорад, дунёпараст.

ДУНӢВӢ *دنیاوی* *ниг.* дунявӣ.

ДУНӢГАРДӢ *دنیاگردی* ҷаҳонгардӣ, сайру саёхати дунё.

ДУНӢГИР *دنیاگیر* ҷаҳонгир, оламгир, ҷаҳонӣ.

ДУНӢДИДА *دنیا دیده* ҷаҳонгашта; гарму сарди зиндагири чашида; пурдидаю тачрибакор.

ДУНӢДИДАГӢ *دنیا دیدگی* тачрибадорӣ ва кордонӣ.

ДУНӢДОР *دنیا دار* *мач.* тавонгар, соҳиби молу давлат.

ДУНӢДУШМАН *دنیا دشمن* *кит., мач.* муҳолиф ва гурезони дунёи моддӣ, парҳезгор, хилватнишин.

ДУНӢДӢСТ *دنیا دوست* дунёталаб, дунёпараст.

ДУНӢӢ *دنیا ئی* *ниг.* дунявӣ.

ДУНӢПАРАСТ *دنیا پرست* он ки молу пулро дӯст медорад, молпараст, ба ҳирси моли дунё монда.

ДУНӢПАРАСТӢ *دنیا پرستی* молпарастӣ, параситдан ва ҳарис будан ба молу лаззати дунё.

ДУНӢТАЛАБ *دنیا طلب* хостори лаззати дунёи моддӣ, толиби дунё.

ДУНӢЧӢӢ *دنیاجوی* он ки аз пайи молу мулк медавад, моландӯз.

ДУНИМ *دونیم* ба ду ҳиссаи баробар ҷудошуда, ду нисфшуда, дупора.

ДУНИМА *دونیمه* *ниг.* дуним.

ДУНПАРАСТ *دون پرست* *ниг.* дунпарвар.

ДУНПАРВАР *دون پرور* он ки фурӯмоя ва пастфитратонро ҳимоя мекунад, сифлапарвар: дунёи дунпарвар.

ДУНПАРВАРӢ *دون پروری* парвариши мардуми паст ва фурӯмоя.

ДУНПОЯ *دون پایه* дорои мақом ва дараҷаи пасту камаҳамият, беасос.

ДУНУҚТА *دونقطه* *грам.* аломати китобатӣ дар шакли ду нуқтаи болои ҳам гузошта (:), аломати баён.

ДУНҲИММАТ *دون همت* пастҳиммат, фурӯмоя; хасис.

ДУНҲИММАТӢ *دون همتی* пастҳимматӣ, фурӯмоягӣ; хасисӣ, хасосат.

ДУНЯВӢ دنیوی 1. мансуб ба дунё; чахонӣ. 2. ба моддӣ будани чахон эътиқод дошта, ин-чахонӣ; **давлати дунявӣ** давлате, ки дар асоси қонунҳои умумибашарӣ поягузори шуда аз дин ҷудо аст.

ДУО а. دعا d. дархост аз Худо, ниёиш; **дуои хайр** аз Худо хостани хайрият ва некии касе; **дуо кардан касеро** хайру баракати касеро аз Худо талаб кардан; **дуои касеро гирифта** ба касе хизмате ё некие карда, мавриди ситоиш ва дуюталабии вай шудан.

ДУОБА دوآبه ҷои бо ҳам як шудани ду рӯд ё ду шоҳоби ду дарё.

ДУОГАР دعاگر дуогӯй, ситоишгар, ҳамду санохон.

ДУОГӢЁН دعاگوиан дар холи дуогӯй, хангоми дуо хондан.

ДУОГӢӢ دعاگوئی талаб кардани хайру неки аз Худованд, дуохонӣ.

ДУОГӢӢ دعاگوӣ дуокунанда; хайрхоҳ, неқхоҳ.

ДУОНАВИС دعانویس он ки ба ивази пулу мол барои дигарон дуову тӯмор менависад, тӯморнавис.

ДУОТАША دوآتشه кит. ду маротиба тақтир-шуда: **араки дуоташа**.

ДУОХОН دعاخوان 1. азоимхон, афсунхон; бо дуову афсун табобаткунанда. 2. он ки дар зиёратгоҳҳо ва ғӯристонҳо дуо мехонад; дуогӯй.

ДУОХОНӢ دعاخوانی кор ва амали дуохон, азоимхонӣ, афсунхонӣ.

ДУОҲАНА دوآهنة ниг. дупозагӣ.

ДУОШӢНА دوآشيانه дуқабата, дорои ду табақа: **бинои дуошӢна**.

ДУПАЙКАР دوپيکر кит., ниг. чавзо.

ДУПАЛЛА دوپله дорои ду палла; **тарозуи дупалла**.

ДУПО دوپا дорои ду по; **гурги дупо киноя** аз одами дузду ғоратгар.

ДУПОЗАГӢ دوپازگی дупозадор, дорои ду поза: **испори дупозагӣ**.

ДУПОРА دوپاره дунима, духисса, дуқисм, дунимшуда, ду пораи як чиз.

ДУПОЯ دوپايه дупо; бо ду по: **дупоя лагад задан**.

ДУППА-ДУРУСТ دپه درست аз ҳар чихат солим, тандуруст: **одами дуппа-дуруст**.

ДУПУЛА دوپوله *гӯфт*. ба қадри ду пули сиёҳ арзишнадошта, беарзиш; **дупула нафъ нарасидан** ҳеч нафъе нарасидан.

ДУПУШТА دوپشته :**нони дупушта** ноне, ки ду маротиба, яъне аз ду тараф ба танӯр часпонда пухтаанд (*ба иллати нопухта афтиданиш*), ноне, ки рӯй надорад.

ДУПӢСТА دوپوسته 1. ғафс, гирифта (*оид ба овоз*). 2. маҷ. духӯра.

ДУР دور чизе, ки дар фосилаи зиёди замони ё макони воқеъ аст; *муқоб.* **наздик**; **муддати дуру дароз** вақти ниҳоят зиёд, мӯҳлати бисёр тӯлонӣ; **роҳи дуру дароз** роҳи хеле тӯлонӣ, роҳи дурдаст; **хомӯшии дуру дароз** сукути бардавом, хомӯшии кашолёфта; **дур будан** фосилаи зиёд доштан; **дур кардан** ба фосилаи дур фиристондан; рондан; ғоиб кардан, **дур дидан** фаромӯш кардан, аз ёд баровардан.

ДУР(Р) а. در марворид, гавҳар: **дурри носуфта**, **дурри якдона**, **дурри ягона**, **дурри якто**, **дурри ятим**; **дурр суфта** а) сӯроҳ кардани марворид барои ба ришта кашидан; б) *киноя* аз сухани балеғи бикр гуфта, каломи наву тоза гуфта.

ДУРАГА دورگه зоти нави аз ду зоти гуногун ба вучуд овардашуда; **дурага кардан** аз ду зот ба вучуд омадани зоти нав.

ДУРАНГ دورنگ 1. дорои ду ранги гуногун. 2. кит., маҷ. дурӯя, мунофик; ноустувор. 3. *варз.* ҳисоби баробар.

ДУРАНГА دورنگه ниг. **дуранг** 1.

ДУРАНГӢ دورنگی 1. **дуранг** будан, ду ранги гуногун доштани чизе. 2. кит., маҷ. дурӯягӣ, мунофиқӣ; ноустуворӣ.

ДУРАНДЕШ دورانديش он ки ояндаи кореро меандешад, оқибатандеш, мулоҳизакор, охирибин.

ДУРАНДЕШӢ دورانديشی **дурандеш** будан, дурбинӣ, мулоҳизакорӣ, охирибинӣ.

ДУРАНДЕШОНА دورانديشانه дурбинона, бомулоҳиза, аз рӯи дурандешӣ.

- ДУРАНДОЗ** دورانداز дурафкан: **тӯпи дурандоз**.
- ДУРАФКАН** دورافکن он ки ё он чи чизеро дур мепартояд, дурандоз.
- ДУРАФТОДА** دورافتاده дар чои дур воқеъшуда, дар чои дур зиндагикунанда: **дурафтода аз ватан, дӯсти дурафтода**.
- ДУРАФТОДАГӢ** دورافتادگی *шакли дигари сифати феълии дурафтода*; дурафтода будан, дастрас набудан.
- ДУРАФШ** درفش *ниг. дирафш*.
- ДУРАФШОН//ДУРФИШОН** درافشان//درفشان гавхарфишон, марворидпош; $\diamond$ **абри дурафшон** абри борон, абри бороновар.
- ДУРАХШ** درخش тобиш, фурӯғ, партави чашмбаранда.
- ДУРАХШИДАН** درخشیدن партав афкандан, барқ задан, тофтан.
- ДУРАХШОН** درخشان дурахшанда, тобанда, равшан.
- ДУРАХШОНӢ** درخشانی тобонӣ, фурӯғ, тобиш, дурахш.
- ДУРАҲА** دوره *ниг. дуруха*.
- ДУРБИН** دربين 1. он ки чашмаш дурро нағз мебинад; он ки дурро беҳтар аз наздик мебинад. 2. *мач.* одами дурандеш, мулоҳизакор. 3. асбоби шишагӣ, ки дурро наздик ва калон карда нишон медиҳад.
- ДУРБИНӢ** دوربینی дурандешӣ, оқибатандешӣ, мулоҳизакорӣ.
- ДУРБИНОНА** دوربینانه дурандешона, бо пешбинии оянда, ояндаи дурро ба назар гирифта.
- ДУРБОШ** دورباش *таър.* найзаи душоха, ки шотирон (маъракагирон) ва пешхизматҳо ба даст гирифта, пеш-пешӣ подшоҳ рафта «дур бош!» гӯён роҳ мекушоданд.
- ДУРБУРД** دوربرد *нав.* дорои тавоноӣ ва имкониятҳои партоб ба фосилаи зиёд: **мушакҳои дурбурд**.
- ДУРГАРД** دورگرد 1. он ки ё он чи ба фосилаи дур мегардад. 2. *мач.* бегона, ноошно.
- ДУРДА** درده он чи аз мӯсоот баъд аз чӯшондан таҳшин мешавад, лойқаи таҳшиншудаи ша-
- роб, сирко *ва г.*
- ДУРДАСТ** دور دست чои дур, чои воқеъ дар фосилаи тӯлонӣ, дуродур, дастнорас.
- ДУРДИКАШ** دردی کش *кит.* боданӯши гузаро, арақхӯри ашаддӣ.
- ДУРДИНӢШ** دردی نوش *ниг. дурдикаш*.
- ДУРДИОМЕЗ** دردی آمیز бо дурд омехта, ғайри соф, ғашнок, лойолуд (*сифати май*).
- ДУРДИОШОМ** دردی آشام *ниг. дурдикаш*.
- ДУРДИХОР** دردی خوار *ниг. дурдикаш*.
- ДУРДОЛУДА** درد آلودе *ниг. дурдиомез*.
- ДУРДОНА** دردانه 1. як дона дурр, дурри якто. 2. *мач.* фарзанди якто, фарзанди азиз, нури дода; $\diamond$ **дурдонаҳои назм** намунаҳои беҳтарини назм, шоҳасарҳои шоирон.
- ДУРЕДГАР** دریدگر устои чӯбтарош, наччор.
- ДУРЕДГАРӢ** دریدگری касбу кори дуредгар, наччорӣ.
- ДУРЗАН** دورزن *ҳ.* ба дур расанда, аз масофаи зиёд зарбазананда (*тиру тӯн*): **тӯпи дурзан**.
- ДУРЗАНИ** دورزنی тавоноӣ ва имконияти дур задан.
- ДУРӢ** دوری 1. дур будан аз ҷиҳати масофа; **дурӣ доштан** дур будан, фосила доштан. 2. чудоӣ, маҳчурӣ; **дурӣ гузидан // дурӣ чустан** канора гирифтан, дур шудан.
- ДУРМАДАРОЗ** دورمدراز дар фосилаи зиёд, тӯлонӣ, дер давом кардан.
- ДУРМОНДА** دورمانده чудо, аз дигарон дурафтода.
- ДУРМОНДАГӢ** دورماندگی чудоӣ, фирок, дур-афтодагӣ.
- ДУРНАВИС** دورنویس *нав.* ба чои дур фирис-танда, факс.
- ДУРНАЗАР** دورنظر *ниг. дурандеш*.
- ДУРНАЗАРӢ** دورنظری *ниг. дурандешӣ*.
- ДУРНАМО** دورنما 1. манзара, чашмандоз; на-муд аз дур. 2. лавҳаи рассомӣ ё сурати табиат, ки манзарае аз дур дар он тасвир ёфтааст. 3. *мач.* ояндабинӣ (-и рушду тараққиёт).
- ДУРНАМОСОЗ** دورنماساز *нав.* он ки нақшаҳои

- ояндаро тартиб медиҳад.
- ДУРНИГАР** *دورنگر* доштани тавоноии дур нигаристан, оянданигар, дурбин.
- ДУРНИГАРӢ** *دورنگرى* тавоноии дур нигаристан, шинохтан ва дарёфтани рӯйдодҳои оянда, дурбинӣ.
- ДУРНИГОР** *دورنگار* *нав.* ба ҷои дур фирис-танда, факс.
- ДУРНИГОРӢ** *دورنگارى* *нав.* фиристанда ба ҷои дур, факс кардан.
- ДУРОДУР** *دورادور* хеле ҷои дур; дури дур, фосилаи зиёд.
- ДУРОҶА** *دوراهه* 1. ҷои ба ду роҳ тақсим шудани як роҳ ё ҷои пайвасти шудани ду роҳ. 2. дорои ду роҳ; *истиоратан:* **дар ду роҳаи ҳаёт истодан.**
- ДУРОҶӢ** *دوراهى* ҷое, ки аз он ду роҳ сар мешавад.
- ДУРПАРВОЗ** *دورپرواز* *нав.* парвозкунанда ба масофаи дур, дорои тавоноӣ ва имконияти парвоз ба фосилаи зиёд.
- ДУРРАВ** *دوررو* *нав.* ба масофаи дур раванда; равона ба ҷои дур: **катораи дуррав.**
- ДУРРОА** *ا. درّاعه* *кит.* 1. як навъ либоси чангӣ. 2. либоси рӯпӯши сӯфиёну шайхон.
- ДУРРОҶ** *а. درّاج* парандаи хушнамуде аз чинси кабк, дарроҷ.
- ДУРУД I** *دروود* 1. салом, таҳният. 2. сано, ситоиш; **дуруду паём гуфтан** салом гуфтани хабар додан; **дуруду таҳният гуфтан** табрик кардан.
- ДУРУД II** *دروود* *кит., ниг.* **дарав;** **кишту дуруд** коштан ва даравидан; зироаткорӣ.
- ДУРУДАН** *دروودن* *кит., ниг.* **даравидан.**
- ДУРУДАРОЗ** *دورودراز* хеле дур, вақти зиёд, фосилаи зиёдро гирифтани мутадовим.
- ДУРУКНА** *دوركنه* дорои ду рукн, дорои ду қисмат.
- ДУРУСТ** *درست* 1. тандуруст, хуб, солим, сиҳат; *муқоб.* **бемор.** 2. рост, саҳеҳ; беайб, беғалат; *муқоб.* **ғалат:** **ҳалли дурусти масъала, роҳи дурустро ёфтан.** 3. тамом, комил; *муқоб.* **ноқис;** **дуруст шудан а)** беҳ шудан (*аз беморӣ*); **б)** ислоҳ ёфтан, бенақс гардидан. 4. ҳалолкор, амин: **одами дуруст.**
- ДУРУСТАНДЕШ** *درست‌اندیش* дорои андешаи дуруст, росткор, ростқавл.
- ДУРУСТӢ** *درستى* саҳеҳӣ, ростӣ; ҳалолӣ, дуруст будан.
- ДУРУСТКОР** *درست‌کار* он ки корҳои худро ба ростии дурустӣ ба ҷо меорад, ҳалолкор.
- ДУРУСТКОРӢ** *درست‌كاري* дурусткор будан; ҳалолкорӣ, покӣ.
- ДУРУСТНАВИСӢ** *درست‌نويسى* беғалат ва беҳато навиштан, риояи ойини нигориш ва дастури забон дар навиштан; *муқоб.* **ғалатнависӣ.**
- ДУРУСТПАЙМОН** *درست‌پيمان* ба ваъдаи худ содиқ, дар паймони худ устувор.
- ДУРУСТРАФТОР** *درست‌رفتار* дорои рафтори дуруст, дурусткор.
- ДУРУСТШУДАНИӢ** *درست‌شدنى* *сифати феъли* *замони оянда аз дуруст шудан;* ислоҳпазир, қобили таълиму тарбия; қобили таъмиру тармим, созшудани.
- ДУРУШТ** *درشت* 1. ноҳамвор, дағал: **матон дурушт.** 2. дағал, бадрафтор; **орди дурушт** орди ғайри маҳин.
- ДУРУШТБОФ** *درشت‌باف* бофтани, ки бофтаҳои дурушт ва фосилаҳои бофти он зиёд аст.
- ДУРУШТБОФТ** *درشت‌بافت* *ниг.* **дуруштбоф.**
- ДУРУШТГӢӢ** *درشت‌گوئي* суханҳои носазо гуфтан, тунд ва бечо сухан гуфтан.
- ДУРУШТГӢӢ** *درشت‌گوي* носазогӢӣ, он ки суханони ношоиста мегӯяд.
- ДУРУШТӢ** *درشتى* дурушт будан; дағалӣ, зишти, бадрафторӣ.
- ДУРУШТМУОМИЛА** *درشت‌معامله* дағал, бадрафтор, тундмичоз: **одами дуруштмуомила.**
- ДУРУШТМУОМИЛАГӢ** *درشت‌معاملگي* дуруштмуомила будан, дағалӣ, бадрафторӣ, тундмичозӣ.
- ДУРУШТПАШМ** *درشت‌پشم* он чи пашми дурушт дорад (*ғайри нарм*): **гӯсфанди дуруштпашм.**

ДУРУШТРҶӢ درشتروئى бадрӯй, зиштрӯй, бадкавоқӣ.

ДУРУШТРҶӢ درشتروى бадрӯй, бадкавоқ, зиштрӯ.

ДУРУШТХӢ درشتخو бадхулқ, зиштсират, бадрафтор.

ДУРӢ دورو 1. он чи ду рӯй дорад; матоъ ё чизи дигар, ки нақшу ранги пушту рӯи он аз ҳам фарқ дорад. 2. мунофиқ, риёкор.

ДУРӢҒ دروغ сухани норост ва ноҳақ, кизб; муқоб. **рост**: **дурӯғ гуфтан**; **умри дурӯғ кӯтоҳ аст** (мақ.); **дурӯғи маҳз** тамоман дурӯғ, ба куллий норост; **ваъдаҳои дурӯғ** ваъдаҳои иҷронашаванда; **гапи дурӯғ** сухани норост ва ноҳақ.

ДУРӢҒАКӢ دروغكى бардурӯғ, аз рӯи фанду фиреб.

ДУРӢҒБОҒ دروغ باف *ниг.* дурӯғгӯ(ӣ).

ДУРӢҒБОҒӢ دروغ بافى *ниг.* дурӯғгӯӣ.

ДУРӢҒГӢ(Ӣ) دروغ گوى он ки гапи дурӯғ мегӯяд, дурӯғгӯянда, козиб.

ДУРӢҒГӢӢ دروغ گوئى амали дуруғгӯ, дурӯғ гуфтан, каззобӣ; бӯхтон задан.

ДУРӢҒЗАН دروغ زن *ниг.* дурӯғгӯ(ӣ).

ДУРӢҒИН دروغين *ниг.* дурӯғӣ.

ДУРӢҒӢ دروغى дурӯғ будан, норостии сухан, дурӯғин.

ДУРӢҒОМЕЗ دروغ آميز دروغ омехта бо фиребу дурӯғ, фандомез.

ДУРӢҒПАРДОЗ دروغ پرداز *ниг.* дурӯғбоф.

ДУРӢҒПАРДОЗӢ دروغ پردازى *ниг.* дурӯғбофӣ.

ДУРӢҒПАРОКАНӢ دروغ پراكنى *ниг.* дурӯғбофӣ.

ДУРӢЗА دوروزه 1. муддати ду рӯз, ду рӯзро фарогиранда ё дар ду рӯз иҷрошаванда. 2. маҷ. кӯтоҳ, зудгузар: **дунёи дурӯза**, **умри дурӯза**.

ДУРӢӢ دوروئى *ниг.* дурӯяғӣ; **дурӯӣ кардан** мунофиқӣ кардан, риёкорӣ кардан.

ДУРӢЯ دورويه *ниг.* дурӯ.

ДУРӢЯҒӢ دورويگى мунофиқӣ, риёкорӣ.

ДУРФИШОН درفشان *ниг.* дурафшон.

ДУРҶ *а.* درج *кит.* сандуқча барои нигоҳ доштани ҷавохирот ва зару зевар, ҳуққа; **дурҷи акиқ** (ё **гавҳар**) даҳони маъшуқа.

ДУСАД دوصد шумораи миқдорӣ ду бор сад, дуто садӣ, адади 200.

ДУСАДӢ دوصدى дуто садӣ, ду бор садтой.

ДУСАДУМ دوصدم шумораи тартибӣ аз дусад.

ДУСАМТА دوسمته аз ду самт, аз ҳар ду тараф.

ДУСАР دوسر дорои ду сар, ду сар дошта; **арраи дусар** арраи дудасти ғӯлабӯр; **деви дусар** деви афсонавие, ки гӯё ду сар доштааст.

ДУСАРА دوسره *ниг.* дусар.

ДУСОАТА دوساعته муддати ду соат, ду соатро фарогиранда: **сӯҳбати дусоата**.

ДУСОАТИНА دوساعتينه *гуфт.*, *ниг.* дусоата: **кори дусоатина**.

ДУСОАТӢ دوساعتي *ниг.* дусоата.

ДУСОЛА دوساله 1. ду солро пуркарда, ба синни ду расида: **кӯдаки дусола**. 2. муддати ду солро фарогиранда: **руҳсатии дусола**.

ДУСОЛАҒӢ دوسالگى дусола будан; давраи дусола.

ДУСТ انگل. دوست моддаи хокамонанд барои маҳви ҳашароти зараррасон.

ДУСУТУНА دوستونه дорои ду сутун, аз ду сутун иборатбуда.

ДУТАБАИЯТӢ دوتبعيتى *ниг.* душаҳравандӣ.

ДУТАБАҚА دوطبقه **дари дутабақа** дари ду табақа дошта.

ДУТАРАҒА دوطرفه аз ду тараф; мутақобил; **алоқайи дутараға** робитаи мутақобил.

ДУТЕҒА دوتیغه дорои ду теғ, дудама; саре, ки ду бор тарошида бошанд.

ДУТО دوتا 1. ду адад, ду дона. 2. маҷ. хам, дуқат, хамида; **қадӣ дуто** қомати хам; **сарӣ касеро дуто кардан** касеро зандор ё шавҳардор кардан, оиладор кардан.

ДУТОӢ دوتائى дуто-дуто, ду дона ба ҳар як: **дутоӣ тақсим кардан** *чизеро*.

ДУТОР دوتار *мус.* асбоби мусиқӣ, ки шабеҳи думбура, вале дароздаста буда, аз ду тор

- иборат мебошад.
- ДУТОРӢ** دوتارى он ки бо дутор менавозад, дуторнавоз.
- ДУТОРНАВОЗ** دوتارنواز он ки дутор менавозад, навозандаи дутор.
- ДУТОРНАВОЗӢ** دوتارنوازی навохтани дутор, амали дуторнавоз.
- ДУТУХМА** دوتخمه биол. дорои ду навъи тухмӣ; дорои ду тухм.
- ДУХЕЗ** دوخيز навъе аз ҳаракати чорпоён: **духез задан**.
- ДУХЕЛА** دوخيله иборат аз ду навъ; омехтаи ду хел: **биринчи духела**.
- ДУХН** ا. دخن кит. арзан.
- ДУХНА** а. دخنه кит. доруи хушбӯӣ, ки дар хона дуд медиҳанд, хушбӯӣ.
- ДУХОБА** دوخوابه ба ду тараф моилбуда (*oid ба пати махмал ё матоъҳои дигари патдор*).
- ДУХОН I** а. دخان кит. дуд.
- ДУХОН II** دوخوان *гуфт.* хонандаи мактаб, ки аз дарсҳо баҳои «2» (ғайриқаноатбахш) мегирад, талабаи бадхон, талабаи ақибмонда.
- ДУХТ** دخت *шакли кӯтоҳишудаи духтар* 1.
- ДУХТАР** دختر 1. фарзанди модинаи инсон; *муқоб.* **писар**. 2. дӯшиза, бокира.
- ДУХТАРАК** دخترک *шакли тасғир ва навозишии духтар*; духтарча, духтари хурдсол; духтари наврас.
- ДУХТАРАМАК** دخترعمک духтари бародари падар; *дар муошират* мурочиат ба духтари ношинос.
- ДУХТАРАММА** دخترعمّه духтари хоҳари падар; *дар муошират* мурочиат ба духтари ношинос.
- ДУХТАРАНДАР** دختراندر духтаре, ки аз шавҳар ё зани дигар аст, духтари ӯгаӣ.
- ДУХТАРБАРОРӢ** دختربرارى бароварадани духтар, ба шавҳар додани духтар.
- ДУХТАРБАЧА** دخترچه *гуфт.* духтарча, духтарак.
- ДУХТАРБИНӢ** دختربينى расми дида шинос шудани домод ва хешони ӯ бо арусшаванда.
- ДУХТАРБИНОН** دختربينان *ниг.* **духтарбинӣ**.
- ДУХТАРБОЗ** دخترباز он ки бо духтарон ишқварзӣ мекунад, занбоз.
- ДУХТАРБОЗӢ** دختربازى ишқварзӣ бо духтарон, занбозӣ.
- ДУХТАРДОР** دختردار он ки фарзанди духтар дорад.
- ДУХТАРДУЗД** دختردزد он ки духтареро гурезонда, ба худ зан кардааст.
- ДУХТАРЗО** دخترزا зане, ки фақат духтар мезояд.
- ДУХТАРЗОДА** دخترزاده фарзанди духтар (*хоҳ писар бошад ё духтар*).
- ДУХТАРӢ** دخترى 1. давраи духтар будан. 2. бакорат, дӯшизагӣ. 3. **мансуб ба духтар: набераи духтарӣ**.
- ДУХТАРОНА** دخترانه 1. **мансуб ба духтарон**; он чи ба духтарон марбут ва хос аст: **либоси духтарона, шарми духтарона**. 2. монанди духтарон. 3. ба шеваи духтарон, ба тарзи духтарон.
- ДУХТАРХОЛА** دخترخاله *гуфт.* духтари хоҳари модар; *дар муошират* мурочиат ба духтари бегона.
- ДУХТАРХОНА** دخترخانه 1. *таър.* каниз, канизак. 2. хизматгор. 3. *гуфт.* ҷойи рақсу бозии духтарон дар чашни арусӣ.
- ДУХТАРХОНД** دخترخواند фарзанди духтари ягон шахси дигар, ки касе ӯро ба фарзандӣ қабул кардааст.
- ДУХТАРХОНДА** دخترخوانده *ниг.* **духтархонд**.
- ДУХТАРЧА** دخترچه *ниг.* **духтарак**.
- ДУХТУР** لوت. دختر *гуфт.* (*аслаи доктор*) он ки дар соҳаи тиб соҳибихтисос буда, муолиҷаи беморон шуғли ӯст, табиб, пизишк.
- ДУХТУРӢ** دخترورى *гуфт.* 1. **мансуб ба духтур**. 2. касбу кори духтур, табибӣ, пизишкӣ.
- ДУХТУРХОНА** دخترورخانه *гуфт.* шифохона, дармонгоҳ.

ДУХУЛ *a.* دخول дохил шудан, даромадан; муқоб. хуруч.

ДУХЎРА دوخوره думаънидор, дорои ду маънӣ; сухани духӯра сухани думаънидор; сухане, ки дар зимн маънии киноявӣ дорад.

ДУҲАФТАӢ دو هفته‌ای ду ҳафтаро фаро гиранда, чордахрӯза.

ДУҲИЧОӢ دو هجائی вожае, ки аз ду хичо иборат аст.

ДУҲУЛ دهل табл, нақора; ◇ духул даридан фош кардан; шармандаву расво кардан.

ДУҲУЛДАРИДА دهل دریده киноя аз расвошуда, шармандашуда.

ДУҲУЛЗАН دهل زن таблзан, нақорачӣ.

ДУЧАНД دوچند ду баробар, ду бор: дучанд афзудан, дучанд зиёд кардан, дучанд кам кардан.

ДУЧАНДОН دوچندان *ниг.* дучанд.

ДУЧАРҲА دو چرخе 1. дорои ду чарх, ду чарх дошта; арбаи дучарха велосипед.

ДУЧАРҲАСАВОР دو چرخه سوار он ки ба дучарха савор аст, он ки дучарха меронад.

ДУЧАРҲАСАВОРӢ دو چرخه سواری амали дучархасавор; ба дучарха савор шудан ва рондани он.

ДУЧОР دچار бархӯрди ногаҳонӣ ба касе ё ходисае, банохост вохӯрдан; дучор омадан бо касе вохӯрдан, рӯ ба рӯ шудан бо касе; дучор шудан а) вохӯрдан бо касе; б) киноя аз гирифтор шудан, мубтало шудан (*мас., ба беморие*).

ДУЧОРОМАДА دچار آمده сифати феълии замони гузашта аз дучор омадан; бархӯрда, ба чизе ё касе бархӯрда.

ДУЧИНСА دوچنسه 1. биол. насли аз омезиши ду чинс ба вучуд омада; дурага. 2. ду чизи омехта, ду чизи бо ҳам омезишфта, махлут. 3. дорои ду чинс, нармода.

ДУЧИНСӢ دوچنسی биол. гиёҳ ё чонваре, ки ҳам андомҳои чинсии нарина ва ҳам модина дошта бошад, нарумод.

ДУЧО *a.* دجا//دجى 1. торикӣ. 2. маҷ. кудурат;

ғамгинӣ.

ДУЧОН دوچان ҳомила, обистан, бордор: дучон шудан.

ДУЧОНИБА دوچانبه дутарафа: зулму истисмори дучониба.

ДУЧОНӢ دوچانی ҳомила будан, ҳомилагӣ: даврани дучонӣ.

ДУЧОЯ دوچايه ду чо дошта; дар ду маҳал чо иқомат дошта: дучоя будан, дучоя шудан.

ДУЧОЯГӢ دوچايگی дар ду чо будан, дучоя будан; истиқомати дучоягӣ истиқомат кардан дар ду манзил.

ДУШАБАКА دوشبکه дорои ду шабака.

ДУШАКЛА دوشکله дорои ду шакл; харфҳои душакла харфҳои алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ду шакл ё тарзи навишт доранд, яъне дар алоҳидагӣ шакли пурра ва хангоми бо харфҳои дигар пайваст шудан дар шакли но-пурра навишта мешаванд.

ДУШАНБЕ دوشنبه 1. номи рӯзи аввали ҳафта (*дар маънии ҳозира*). 2. номи пойтахти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ДУШАНБЕГӢ دوشنبگی аҳли Душанбе; сокини шаҳри Душанбе.

ДУШАҲРВАНДӢ دوشهر وندی *нав.* дар як вақт шаҳрванд (табаа)-и ду кишвар будан, дутабаиятӣ.

ДУШВОР دشوار мушкил, саъб, коре, ки карданаш саҳт ё масъалае, ки фаҳмиданаш мушкил аст; муқоб. осон: кори душвор, масъалаи душвор; душвор омадан мушкилӣ кардани коре ба касе; гарон омадан.

ДУШВОРБАРО دشوار برا чое, ки баромадан ба он душвор аст.

ДУШВОРГАРД دشوارگرد чой ё маҳалле, ки гаштан дар он чо душвор аст, душворгузар.

ДУШВОРГУДОЗ دشوارگداز филизе, ки гудохтану об кардани он душвор аст.

ДУШВОРГУЗАР دشوارگذر роҳе, ки гузаштан аз он саҳту заҳматовар аст, роҳи саъбуллубур.

ДУШВОРӢ دشوارياب он чи ёфтаниаш душвор аст, ноёб.

ДУШ

ДУШВОРӢ دشواری сахтӣ, мушкилӣ, ишқол; муқоб. осон; **бо душворӣ** бо азобу машаққат; **душворӣ қардан** гарон омадан, сахтӣ қардан; мушкил будан.

ДУШВОРПИСАНД دشوارپسند он чи фаҳмидану писандидани он мушкил аст; мушкилписанд.

ДУШВОРТАЛАФФУЗ دشوارتلفظ калимаҳое, ки ба осонӣ талаффуз карда намешаванд.

ДУШВОРФАҲМ دشوارفهم он чи фаҳмиданаш сахт аст, мушкилфаҳм.

ДУШВОРФАҲМӢ دشوارفهمӣ душворфаҳм будан, мушкилфаҳмӣ.

ДУШВОРҲОР دشوارخوار он чи хӯрданаш душвор аст; ногувор, нофорам.

ДУШМАН دشمن ҳасм, адӯ, бадҳоҳ, муҳолиф: **душмани ашаддӣ**, **душмани баттол**, **душмани беамон**, **душмани қаттол**, **душмани маккор**; $\diamond$ **душмани ҷонӣ** ҳасме, ки қасди ҷонро дорад; **душманро бо шақар қуштан** бо муомилаи нарм мағлуб қардани душман.

ДУШМАНАФКАН دشمنافکن мағлубкунандаи душман, ба ҳалокат расонандаи ҳасм.

ДУШМАНАФКАНӢ دشمنافکنӣ душманфисканӣ, мағлуб қардани душман.

ДУШМАНВОР دشمنوار монанди душман, ба шеваи душманона.

ДУШМАНГУДОЗ دشمنگداز ба душман амон надиханда, несту нобудкунандаи ҳасм: **душмангудозу дӯстнавоз**.

ДУШМАНДОР دشمندار он ки душман дорад ё ҳар қасро ба худ душман мешуморад; муқоб. дӯстдор.

ДУШМАНӢ دشمنӣ ҳисси адоват, хусумат, бадҳоҳӣ; бадбинӣ; **душманӣ афтодан** (дар байни ду нафар), **душманӣ доштан** бо қасе.

ДУШМАНКУШ دشمنکش кушандаи душман, душманафкан.

ДУШМАНКУШӢ دشمنکشӣ куштани душман, маҳви адӯ.

ДУШМАНКӢБӢ دشمنکوبӣ ниг. душманкушӣ.

ДУШМАНОНА دشمنانه аз рӯи хусумат, ба тариқи душманӣ: муносибати душманона, тӯх-

мати душманона; муқоб. дӯстона.

ДУШМАНСӢЗ دشمنسوز маҷ. нобудкунандаи душман.

ДУШМАНТАРОШӢ دشمنتراشی қасеро ба худ душман ангоридан.

ДУШМАНФИКАН دشمنفکن ниг. душманафкан.

ДУШОҲА دوشاخه 1. ҳар чизе, ки ду шох ё ду тараф дорад (*хусусан ҷои ба ду тараф тақсимишудаи дарахт*). 2. ҷӯби нӯғаш ду шохдошта, ки бо он дастаҳои хор ва монанди инро мебардоранд ё ғун мекунанд.

ДУШОҲДОР دوشاخدار ду шох дошта, дорои ду шох.

ДУШХ(В)ОР دشخوار кит., ниг. душвор.

ДУЮМ دويم шумораи тартибӣ аз ду; дувум: синфи дуюм, соли дуюм.

ДУЮМБОРА دويمباره бори дуюм, дафъаи дигар, дубора.

ДУЮМИН دويمين ниг. дуюм; он ки ва он чи дуюм аст.

ДӢҒ I دوغ чурғоти равғанаши гирифташуда, мости беравған; **ҳеҷ қас намеғӯяд, ки дӢғи ман турш аст** (зарб.).

ДӢҒ II دوغ пӯписа, таҳдид, суханҳои барои тарсонидани қасе гуфтани: **дӢғу пӯписа**; **дӢғ задан** бо сухан ба тарс андохтан қасеро; таҳдид қардан.

ДӢҒЗАНИ دوغ زنى дӢғ задан; таҳдид қардан.

ДӢҒОБ دوغ آب 1. мости шуррут, ки пас аз гуппӣ зада қашидани равғани чурғот боқӣ мемонад. 2. нӯшокии аз дӢғу об тайёр кардашуда, чалоб.

ДӢҒОБӢ دوغ آبی қосаи қалон.

дӢз دوز 1. асоси замони ҳозира аз **дӢхтан**. 2. ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъни дӢзанда: **қашфдӢз**, **либосдӢз**, **пироҳандӢз**, **куртадӢз**.

ДӢЗА دوزه бот. гиёҳе, ки меваи хордори он дар вақти қаридани ғусфандон ба пашми онҳо сахт мечаспад.

ДӢЗАНДА دوزنده 1. сифати феълии замони

- ҳозира аз дӯхтан*; он ки чизе медӯзад. 2. либосдӯз, дарзӣ, хайёт, чевар.
- ДҶЗАНДАГӢ** دوزندگى касбу кори дӯзанда; либосдӯзӣ, хайётӣ: **устохонаи дӯзандагӣ**, **корхонаи дӯзандагӣ**.
- ДҶЗАНДАЗАН** دوزنده зане, ки касбу амали ӯ дӯзандагӣ аст.
- ДҶЗАХ** دوزخ *д.* чои гунаҳгорон дар он дунё, ки тибқи ривоятҳои динӣ бисёр сӯзон аст, ҷаҳаннам; *д.* **дӯзахи ҷанг** чои пуроташу даҳшатовари ҷанг; **ба дӯзах афтодан** ба азоби ниҳоят саҳт дучор шудан.
- ДҶЗАХИРӮ** دوزخى رو *кит., маҷ.* дорои чеҳраи зишту сиёҳи монанди аҳли дӯзах ва ҷаҳаннам; *муқоб.* **биҳиштирӯ**.
- ДҶЗАХӢ** دوزخى 1. *мансуб ба дӯзах*. 2. сазовори рафтан ба дӯзах; ҷаҳаннамӣ, *муқоб.* **биҳишти**.
- ДҶЗАХОШОМ** دوزخ آشام *кит., маҷ.* он ки тавон ва тоқати азобу ранчу балоро дорад, балокаш.
- ДҶЗАХОШОМӢ** دوزخ آشامى *кит., маҷ.* балокашӣ, тавонмандии тоқати ранчу балоҳо.
- ДҶЗАХСАРО(Ӣ)** دوزخ سراى 1. чой ё хонае, ки монанди ҷаҳаннам пур аз ранчу азоб аст. 2. *маҷ.* дунё.
- ДҶЗОНДАН** دوزاندى *тарзи бавоситаи дӯхтан*.
- ДҶКОН** دوکان хонача ё ҷоe шабеҳи он дар каноори кӯчаву хиёбон барои фурӯши молу чиз, мағозаи хурд: **дӯкони бакқоли**, **дӯкони гулфурӯшӣ**, **дӯкони доруфурӯшӣ**.
- ДҶКОНБОФӢ** دوکان بافى бофандагӣ.
- ДҶКОНДОР** دوکاندار соҳиби дӯкон; фурӯшандаи мағозаи на чандон калон; савдогари соҳибдӯкон.
- ДҶКОНДОРӢ** دوى دارى касбу кори дӯкандор; соҳибдӯконӣ.
- ДҶКОНХОНА** دوکانخانه 1. хонае, ки дар он дӯкони бофандагӣ гузошта шудааст, коргоҳи бофандагӣ. 2. корхона, устохона: **дӯконхонаи заргар**.
- ДҶКОНЧА** دوکانچه *шакли тасғири дӯкон*: дӯ-
- кони хурд, нуқтаи хурди савдо: **дӯкончаи китобфурӯшӣ**, **дӯкончаи рӯзномафурӯшӣ**.
- ДҶӮЛ I** دول 1. *шакли дигари далв*. 2. куттии ҷӯбини мураббаъ ва махрутишакл, ки аз сӯрохи поёнии он ғалла оҳиста-оҳиста ба сӯрохи санги осӣe рехта, орд мешавад.
- ДҶӮЛ II** دول *ниғ.* **духул**; **дӯлу валвала** шӯру ғавғо, хангомаю мағали одамони бисёр.
- ДҶӮЛ III** دول жола, яхча: **дӯл боридан**, **дӯл задан**.
- ДҶӮЛ IV** دول *кит.* 1. паст, фурӯмоя. 2. ҳез, муханнас.
- ДҶӮЛӢ** دولى маккорӣ, хилагарӣ; шаттоҳӣ, беҳаёӣ.
- ДҶӮЛМА** *т.* دولمه *хӯр.* таоми дампухт, ки аз гӯшти кӯфтаи дар барги карам ё барги тоқ печонда ва ё ба даруни қаламфури булғорӣ андохташуда тайёр карда мешавад.
- ДҶӮЛО** دولا *кҳн.* кӯзаи об.
- ДҶӮЛОБ** دولا ب 1. чарх ё ғарғараи обкашӣ аз чоҳу ҷӯй, ҷиғир. 2. *маҷ.* серғавғою пурмағал, пурғалоғула; серҳаракату сердаробаро. 3. бетартиб, бесару сомон; чигил: **корро дӯлоб кардан**, **кор дӯлоб шудан**, **кори касе дӯлоб будан**.
- ДҶӮЛОБӢ** دولا بى бетартибӣ, бесарусомонӣ, ҳарчу марҷ.
- ДҶӮЛОБКОР** دولا بكار он ки корҳои ӯ бесару бун ва бетартиб аст; он ки кори муомилаҳои дурӯстро вайрон мекунад, одами ҷатокқор ва найрангбоз.
- ДҶӮЛОБКОРӢ** دولا بكارى дӯлобкор будан.
- ДҶӮЛОНА** دولا نه *бот.* дарахте, ки бештар дар кӯҳҳо мерӯяд ва меваи зарду сурхранги туршу ширин дорад.
- ДҶӮЛЧА** دولچه 1. *кҳн.* зарфи чармине, ки машқобҳо бо вай ба машқ об мерехтанд. 2. зарфи дастадор барои гирифтани об аз сатил ва ғ., обгардон.
- ДҶӮНГ** دونگ барҷастагӣ, баромадагӣ; **пешонии дӯнг** пешонии барҷаста.
- ДҶӮНГӢ** دونگى 1. чои нисбат ба атрофаш қадре баромадаи замин, пушта, теппа, тали хурд. 2. дӯнг будан, барҷастагӣ, баромадагӣ: **мӯйҳо-**

яш ба пеш афтода, дўнгии пешонаашро номаълум карда буданд.

ДҶНГПЕШОНӢ *دوڼگ پيشاني* пешониаш баромадагӣ, чабинаш андак васею барҷаста.

ДҶСИДАН *دوسيدن* *ниг.* часпидан; пайваст шудани чизе ба чизе.

ДҶСТ *دوست* 1. ёр, ошно, некхоҳи касе, чӯра; *муқоб.* душман: дўсти азиз, дўсти дерина, дўсти меҳрубон, дўсти наздик, дўсти самимӣ. 2. дўстдоранда, дўстдор, ошиқ, муҳиб; иштиёқманди чизе ё коре (*ба ин маъно бештар ҳамчун ҷузви насими калимаҳои мураккаб меояд: меҳнатдўст, сулҳдўст ва ғ.*); **дўст доштан** а) ба касе бо ҳисси муҳаббат муносибат кардан, ошиқ будан ба касе, нағз дидан касеро; б) иштиёқманди чизе будан, дўстдори чизе будан, ошиқи чизе будан; **дўсти нонӣ** он ки бо касе барои нону неъматаш дўстӣ меварзад; **дўсти боғараз**; **дўсти чонӣ**, **дўсти самимӣ**; **дўст ба сар нигоҳ мекунад**, **душман ба по** (*зарб.*) дўст ақли дўстро ба эътибор мегирад, душман сару либосро; **дўст гирёнда гап мезанаду душман хандона** (*зарб.*) дўст талх бошад ҳам, ҳақиқатро мегӯяду душман рӯбинона суханҳои ширин мегӯяд.

ДҶСТАНГЕЗ *دوستانگيز* барангезандаи дўстиву меҳрубонии дигарон; меҳрубон.

ДҶСТБОЗ *دوست باز* он ки дўстони зиёде дошта, вақти бештари худро бо онҳо мегузаронад, ошнобоз, чӯрабоз.

ДҶСТБОЗӢ *دوست بازی* ошнобозӣ, чӯрабозӣ.

ДҶСТВОР *دوست وار* *ниг.* дўстона.

ДҶСТГОН *دوستگان* *кит.* маъшуқа, маҳбуба; ёри меҳрубон.

ДҶСТГОНӢ *دوستگاني* *кит.* қадаҳи пуршаробе, ки касе дар навбати худ нанӯшида, ба нишонани муҳаббату эҳтиром ба дигаре медиҳад; май хӯрдан ба ёди ёру дўстон.

ДҶСТДОР *دوستدار* 1. дўстдоранда, муҳиб, ошиқ. 2. он ки ба коре ҳавасу иштиёқи зиёд дорад, ишқбоз, муҳлис: **дўстдори адабиёт**, **дўстдори мусиқӣ**, **дўстдорони китоб**.

ДҶСТДОРӢ *دوستداري* *исми амал аз* дўст доштан; муҳаббат; меҳрубонӣ; **дўстдорӣ кардан** (**намудан**) меҳрубонӣ (навозиш) кардан.

ДҶСТДОРОНА *دوستدارانه* ба таври дўстдорӣ, ҳамчун дўстдор, аз рӯи дўстдорӣ; **зиндагии дўстдорона** зиндагоние, ки бо меҳру муҳаббат асос ёфтааст.

ДҶСТДОШТА *دوستداشته* *сифати феълии замони гузашта аз* дўст доштан; маҳбуб; писандида, дилхоҳ: **зани дўстдошта**, **касби дўстдошта**, **нависандаи дўстдошта**, **китоби дўстдошта**.

ДҶСТДОШТАНӢ *دوستداشتني* *сифати феълии замони оянда аз* дўст доштан; дилхоҳ, бисёр писандида, шоистаи дўст доштан, мақбул.

ДҶСТӢ *دوستي* муносибати байни одамон, ки ба некхоҳӣ, наздикӣ ва умумияти манфиати тарафҳо асос ёфтааст, рафоқати самимӣ, ошноӣ, чӯрагӣ: **дўстӣ доштан** *бо касе*.

ДҶСТКОМ *دوست کام* *кит.* он ки дўстонаш аз кор ё хушбахтии ӯ хурсанданд; ёри меҳрубон.

ДҶСТКОМӢ *دوست کامي* *кит.* 1. мувофиқи хоҳиши дўстон ба мақсад расидан; хушбахтӣ, саодатмандӣ. 2. *ниг.* дўстгонӣ.

ДҶСТНАВОЗ *دوست نواز* он ки дўстони худро навозиш мекунад, он ки ба дўстони худ меҳрубонии зиёд мекунад, дўстпарвар.

ДҶСТОНА *دوستانه* 1. аз рӯи дўстӣ (гирифта ё карда): **маслиҳати дўстона**, **муомилаи дўстона**. 2. ҳамчун дўст, мисли ёру дўст: **дўстона зиндагӣ кардан**, **дўстона вохӯрдӣ кардан**.

ДҶСТПАРВАР *دوست پرور* *ниг.* дўстнавоз.

ДҶСТРӮ(Ӣ) *دوست روي (ي)* он ки ҳама ӯро дўст медорад, ситорагарм, дилкаш.

ДҶСТРӮӢ *دوست رويي* дўстрӯ будан; ситорагармӣ, дилкашӣ.

ДҶСТРӮЯК *دوست رويک* *шакли тасғир ва навозишии дўстрӯ(ӣ).*

ДҶХТ *دوخت* *асоси замони гузашта аз* дўхтан.

ДҶХТ *دوخت* 1. дўхтан, либосдӯзӣ: **музди дўхт**. 2. тарзи буриш ва дўхтани либос.

ДҶХТАН *دوختن* ба ҳам васл кардани ду порчаи матоъ *ва ғ.* бо ресмону сӯзан, чокдӯзӣ кардан, дарздӯзӣ кардан: **курта дўхтан**; **чашм дўхтан** ба чое ё чизе бодикқат нигаристан.

ДҶХТУДҶЗ دوحت و دوز *ниг.* дӯхтан.

дӯш دوش *асоси* замони ҳозира ва сиаи амр аз дӯшидан.

ДҶШ I دوش *кит.* шаби гузашта, дишаб, динашаб.

ДҶШ II دوش *китф,* шона; тахтапушт.

ДҶШИДАН دوشيدن чӯшидани шир аз нӯги пистони гову гӯсфанд, буз *ва г.* бо роҳи молдан ва фишор додани он.

ДҶШИЗА دوشيزه духтари бакадрасидаи бикр, чавондухтари шавҳарнакарда, бокирадухтар.

ДҶШИЗАГӢ دوشيزگي дӯшиза будан, духтарӣ, бокирагӣ, бакорат.

ДҶШИН//ДҶШИНА دوشين//دوشينه *мансуб ба* дӯш I; шаби гузашта, дишаб.

ДҶШИШ دوشش *исми феълӣ аз* дӯшидан; ширчӯшӣ.

ДҶШО دوشа *кит.* хайвоне (*гов, гӯсфанд, буз г.*), ки шири онро мечӯшанд, чӯшо.

ДҶШОБ دوشاب шира ва шарбати ангур, шир чӯшонидашудаи хурмо *ва г.*; шиннӣ.

ДҶШОДҶШ دوشادوش *ниг.* дӯш III (*дӯш ба дӯ* дар канори хам, хамроҳ.

ДҶШОӢ دوشائي ширдиҳанда, ширдеҳ; *го* дӯшой.

ДҶЙМ دويم *ҳол.* воҳиди ченаки дарозӣ, баробари 2,54 см аст.

ДҶРАЛҶОМИНИЙ ديوراليوميني *лот.* хӯл алюминий бо мис, магний ва силитсий, хеле мустаҳкам ва сабук буда, дар сохта ҳавопаймо истифода мешавад.

Е

Е ҳарфи ҳафтуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар мобайн ва охири калимаҳо «э» талаффуз мешавад (мас., мева, шанбе) дар аввал, мобайн ва охири калимаҳо пас аз садонокҳо ояд, ҳамчун ҳарфи йотбарсар «йэ» талаффуз мешавад: елим, оед, олуе; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ беитар бо алиф (ا) ва ё (ي) ифода мешавад.

ЕВРО ايورا воҳиди пули Иттиҳоди Аврупо.

ЕВРООСИЁИ اورآسيایى *ниг.* авросиёи.

ЕВРОПАГӢ اورپاگى *ниг.* аврупоӣ.

ЕВРОПАЗОД اوراپهزاد *ниг.* аврупозод.

ЕВРОПОӢ اوراپايى *ниг.* аврупоӣ.

ЕЛИМ *т.* ايليم моддаи часпанда, ки барои ба ҳамдигар часпонидани чизҳо истифода мешавад, сиреш, ширеш; **елими дарахт** моддаи часпандае, ки аз танаи дарахт шорида, саҳт шуда мемонад, шилм, самғ; **елими резинӣ** елим барои часпондани чизҳои резинӣ; **елим кардан** бо елим часпонидан, ширеш кардан.

ЕЛИМДОР ايليمدار сирешдор, ширешдор; **ранги елимдор** ранге, ки дар таркибаш елим ҳамроҳ карда шудааст.

ЕЛИМКОРӢ ايليمكارى бо елим часпонидан, елим кардан.

ЕЛИМНОК ايليمناک *ниг.* елимдор.

ЕЛИМПАЗ ايليمپز он ки елим мепазад, тайёркунандаи елим.

ЕЛИМПАЗӢ ايليمپزى пухтани елим, тайёр кардани елим; амалиёти пухтан ва ба кор омода кардани елим.

ЕЛКА *т.* ايلکه *лаҳҷ.* ҷои аз гардан пойин ва аз китф болои бадан; дӯш; **елка карда гаштан** ба касе қаҳр карда гаштан аз касе; пинҳон

шуда гаштан аз касе.

ЕМ *т.* ييم хӯроки ғалладонагӣ ва равғанноки ҳайвоноти хонагӣ; **ему алаф** // **ему хошок** хӯроқвории ҳайвонот монанди ҷав, беда, алаф ва ғ.; **аз охури баланд ем хӯрдан** олимақомона зиндагӣ кардан, ҳаёти ашрофона ба сар бурдан.

ЕМВОРӢ ييموارى чизҳои ем шуданӣ; хӯроки чорпои хонагӣ.

ЕМХӮР ييمخور ба ем одаткарда, емхӯршуда (*асп* ва *дигар ҳайвоноти хонагӣ*).

ЕМХӮРАК ييمخورک :**емхӯрак кардан (намудан)** ба ем хӯрдан одат кунондан (*асп ё ягон ҳайвони дигари хонагиро*).

ЕМХӮРӢ ييمخورى хӯрдани ем; **тӯрбаи емхӯрӣ** ҳалтаи махсус, ки дар он ем андохта барои хӯрдан ба сари асп ё хар меовезанд.

ЕТАК ايتک *ғуфт.* аз лаҷоми асп ё нӯхтаи хар ё чорпои дигар гирифта аз паси худ бурдан; *муқ.* **ядак**; **аспи етак** аспе, ки барои эҳтиёт аз пас бурда мешавад, аспе, ки савор аз лаҷоми он гирифта аз паси худ мебарад; **дар етак гирифтани** аз паси худ кашида бурдани савора асп ё харро; **етак кардан** аз лаҷом ё ресмонаш гирифта аз паси худ бурдан (*асп ё харро*).

ЕТАКӢ ايتکى *мансуб ба етак*; **аспи етакӣ** *ниг.* етак (*аспи етак*).

ЕФРЕЙТОР олм. ايفريتار *ҳ.* дар баъзе кишварҳо унвони дуюми ҳарбӣ баъд аз аскарӣ каторист, ки ба аскарони беҳтарин дода мешавад; шахсе, ки ин унвонро дорад.

ЕФРЕЙТОРӢ ايفريتارى *мансуб ба ефрейтор*: **поғони ефрейторӣ**.

Ё

Ё ҳарфи ҳаштуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ, ки ҳарфи йотбарсар буда, «йо» талаффуз карда мешавад; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ номи ҳарфи йо (ی) буда, он дар ҳисоби абҷад ба адади «10» баробар аст.

Ё I يا пайвандаки ҷудой маъноҳои ихтиёр, имтиёз ва инчунин тардиди мобайни ду чиз ё зиёда аз онро ифода менамояд; дар ҷумла як бор ё такроран зикр меёбад: **ё ки, ё ин ки, ва ё: пиёда ё савора; ё... ва ё... ё ин ки ...; ё... ё ё ин ки..., ва ё ин ки...; ё ин ки... ва ё...; ё ин ки ...; ё он ки... ва ё...; ва ё ин ки... ё, ва ё.**

Ё II يا нидо эй!, аё!, ҳой!: **ё аллоҳ!, ё бахт!, ё рабб!, ё пирам!, ё ҳасрато!**

ё ҳақ такаюғи мардуми мусулмон, махсусан дарвешону паҳлавонон хангоми оғози қор, худохофизӣ ва гайра.

ёб ياب 1. асоси замони ҳозира аз **ёфтан**. 2. ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои «ёбанда» «ёфтани» ва «ёфташуда»: комёб, дилёб, ноёб.

ЁБ ياب кит. ёва, ёвагӯй.

ЁБАНДА يابنده сифати феълии замони ҳозира аз **ёфтан**; пайдоқунанда, дарёфтқунанда; **ҷўянда ёбанда аст** (зарб.).

ЁБАНДАГӢ يابندگي ёбанда будан, амали ёбанда; ёфтани.

ЁБИДАН يابيدن кит. ёфтан, ёвидан.

ЁБОӢ ياباي 1. даштӣ, сахроӣ; худрӯй; парваришнаёфта: **ангури ёбой, гули ёбой; ёбой шудан** ба сари худ мондан, бе парвариш мондан. 2. ваҳшӣ, ғайрихонагӣ, ромнашуда: **кафтари ёбой, ҳайвоноти ёбой.**

ЁБОН يابان 1. дашт, биёбон, ҷои бедолу дарахт. 2. замини киштуқор, майдони зироат.

ЁБОНӢ ياباني мансуб ба **ёбон**; даштӣ, сахроӣ, ёвонӣ.

ЁБУ يابو кит. аспӣ боркаш.

ЁБУСАВОР يابوسوار савори аспӣ боркаш; асп-савор.

ЁВА ياو гапи беҳуда, сухани бемаънӣ, ҳарза; **ёва гуфтан** сухани беҳуда ва пуч гуфтан.

ЁВАБОФ ياوہباف ниг. ёвагӯй.

ЁВАБОФӢ ياوہبافي ниг. ёвагӯй.

ЁВАГАРД ياوہگرد кит. беҳудагард, оворагард, ҳарзагард.

ЁВАГАРДӢ ياوہگردى кит. беҳудагардӣ, оворагардӣ, ҳарзагардӣ.

ЁВАГӢ ياوہگويي беҳудагӯй, ҳарзагӯй, лаққидан.

ЁВАГӢ ياوہگوي беҳудагӯй, ҳарзагӯй, лаққӣ.

ЁВАР ياور 1. ёридиханда, мададгор, ёрирасон; **ёвари вазир**. 2. дӯсти мувофиқ (*дар ҳама қор, соҳа*); ҳамкор: **ёру ёвар; ёвар гаштан (шудан)** мададгор (ёрирасон) шудан; **ёвар гаштан**.

ЁВАРӢ ياورى ёрӣ, мададгорӣ.

ЁВИДАН ياويدن гуфт., ниг. ёбидан.

ЁВОН ياوان гуфт., ниг. ёбон.

ЁВОНӢ ياوانى гуфт., ниг. ёбонӣ.

ЁҒИГАРӢ ياغيگري саркашӣ, нофармонӣ; исёнгарӣ: **ёғигарӣ кардан**.

ЁҒИГӢ ياغيگي кит. саркашӣ, нофармонӣ, ёғигарӣ: **ёғигӣ кардан**.

ЁҒИЁНА ياغيانه аз рӯи ёғигарӣ, бо нофармонӣ, дар ҳоли гарданшаҳӣ ва ёғигарӣ.

ЁҒӢ т.-м. ياغي ба ҳукумати қонунӣ исёнкарда, саркаш, исёнгар, нофармон.

ЁҒЛОҒУ *т.-м.* ياغلاغو зарфест филизии дастадор, ки дар он равған доғ карда, ба рӯи баъзе анвои хӯрок, аз чумла, ширбиринҷ, қурутоб *ва ғ.* меандозанд, яғлоғу: **ба ёғлоғу равған андохтан.**

ЁД ياد 1. хотир, хофиза. 2. ба хотир овардан, ёд кардан. 3. ёдбуд, хотира; ёди касро кардан, ба некӣ ба ёд овардани касе. 4. *мач.* орзу; хаёл, ба ёди рӯи (касе); **ёд гирифтан** а) омӯхтан, аз худ кардан, фаро гирифтан, таълим гирифтан; б) дарк кардан, дониста гирифтан; **ёд додан** омӯзондан, омӯхтани коре ба касе, таълим додан; **ёд доштан** дар хотир доштан; **ёд кардан** а) ёдовар шудан, ёдоварӣ кардан, ба хотир овардан; зикр кардан; б) аз бар кардан, ҳифз намудан; в) *мач.* пазмон шудан; **ёди чизе, касеро кардан** а) чизе, касеро ба хотир овардан, аз чизе, касе ёдовар шудан; б) *мач.* чизе, касеро пазмон шудан; в) *мач.* фикри чизе ё касеро кардан; ғами чизе ё касеро хӯрдан; **ёд намудан** *ниг.* **ёд кардан, ёд овардан** ба хотир овардан; **аз ёд баровардан** фаромӯш кардан; **аз ёд баромадан** фаромӯш шудан; **аз ёд бурдан** фаромӯш кардан, аз хотир баровардан; **аз ёд донистан** ёдакӣ донистан, дар ҳифз доштан; **аз ёд кардан** ҳифз намудан, ёдакӣ кардан, ба хофиза супоридан, аз бар кардан; **аз ёд рафтан** фаромӯш шудан; **аз ёд хондан** ёдакӣ гуфтан, аз ҳифз гуфтан; *аз касе ёд кардан* касеро ба хотир овардан; фикри касеро кардан; **ба ёд доштан** а) дар хотир доштан; б) фаромӯш накардан; **ба ёд мондан** *ниг.* **дар ёд мондан; ба ёд овардан** ба хотир овардан; **ба ёди касе овардан** хотиррасон кардан; **ба ёд омадан** ба хотир расидан, ба хотир омадан; **ба ёд расидан** ба хотир омадан; **дар ёд будан** дар хотир маҳфуз будан; **дар ёд доштан** *ниг.* **ба ёд доштан; дар ёд мондан** дар хотир будан, дар ҳифз будан, дар хотир мондан; **♦ ёдат ба хайр!** офарин! (*ибораест, ки ба тариқи лутф ва навозиши гуфта мешавад*); **ёдаш ба хайр!** ибораест, ки дар мавриди ёдбуди касе гуфта мешавад; **савганд (қасам) ёд кардан (намудан)** расман ва бо тантана аҳд кардан ва ваъда додан барои иҷрои коре (*мас., ҳарбиён барои ҷимояи Ватан*).

ЁДАКӢ يادکي *гуфт.* аз ёд, аз бар, аз ҳифз, ҳифзан; **ёдакӣ кардан** аз ёд кардан, ҳифз кардан; **ёдакӣ хондан** аз ёд гуфтан, матн ё шеърӣ ҳифзкардари қироат намудан.

ЁДБУД يادبود ба хотир овардан, ёдоварӣ; маросиме, ки ба ёди касе баргузор мешавад; **рӯзи ёдбуд** рӯзи бузургдошти касе.

ЁДВОРА يادواره чорабинӣ ё маросиме, ки ба ёди касе ё чизе баргузор мешавад.

ЁДГИР يادگير он, ки ёд ва хофизаи хуб дорад, он ки ҳама чизро зуд ёд мегирад.

ЁДГИРӢ يادگيري *исми амал* аз ёд гирифтан.

ЁДГОР يادگار 1. нишонаи аз касе бозмонда, ки сабаби ёдоварии вай мешавад. 2. ҳадяи ёдгорӣ, чизи барои хотира додашуда; **ёдгор гузоштан** нишонае боқӣ гузоштан, хотира гузоштан, асар мондан; **ёдгор мондан** нишона мондан, хотира боқӣ гузоштан; **ёдгор навиштан** хотира боқӣ мондан, асар гузоштан.

ЁДГОРӢ يادگاري 1. хотира, ёдоварӣ. 2. тӯҳфа, ҳадя, ки барои хотира дода мешавад; **хайкалли ёдгорӣ** хайкал ба ёд (хотира)-и касе ё воқеае; **ба ёдгорӣ гузоштан** ҳамчун хотира боқӣ мондан; **ба ёдгорӣ додан** ҳамчун хотира тақдим кардан.

ЁДДОШТ يادداشت 1. навишта ё қайде барои аз ёд нарафтани матлабе; **дафтарчаи ёддошт** дафтарчае (*одатан кисағӣ*), ки дар он баъзе чизҳоро барои фаромӯш нашуданаш навишта мемонанд; **ёддошт кардан** матлаберо навишта мондан барои ёдоварӣ (*мас., дар дафтарчаи худ*). 2. хотира, ҳар чизи дар хотир нигоҳ дошташуда ё ба хотир монда (*аз саргузашти худ ё дигар воқеаҳои дида*). 3. *ади.* асаре, ки дар он саргузаштҳои худи муаллиф ва ё воқеаҳои, ки худи ӯ шоҳиди онҳо будааст, тасвир ёфтаанд (*дар адабиёти тоҷик асарҳои С.Айнӣ – «Ёддоштҳо», С. Улугзода – «Субҳи ҷавони мо» дар ҳамин жанр эҷод шудаанд*), асари ёддоштӣ.

ЁДДОШТӢ يادداشتي *мансуб ба ёддошт*; хотиранивисӣ.

ЁДДОШТНАВИС يادداشتنويس он ки хотироти

- худро менависад; нависандае, ки дар жанри ёддошт асар менависад.
- ЁДДОШТНАВИСӢ** یادداشت‌نویسی 1. навиштани ёддошт, хотиранависӣ. 2. *ади.* жанри адабиёт, ки асарҳои аз рӯи хотираву ёддоштҳо ва дар асоси тарҷумаи ҳол ва сафарҳо эҷодшударо дар бар мегирад.
- ЁДДОШТНИГОРӢ** یادداشت‌نگاری *ниг.* ёддошт-нависӣ.
- ЁДКАРД** یادکرد *кит.* ёд, зикр, ном бурдан; хотира.
- ЁДМОН** یادمان он чи барои бузургдошти ёду хотираи касе ё чизе боқӣ мемонад ё карда мешавад.
- ЁДНОМА** یادنامه китоб, маҷмӯа ё мақолае, ки барои бузургдошти ёд ё хотираи касе ё чизе таҳия ва нашр мешавад.
- ЁДОВАР** یادآور :ёдовар шудан ба ёд овардан, тазақкур додан.
- ЁДОВАРД** یادآورد 1. *ниг.* ёдгор. 2. тӯҳфаи хотиравӣ, ёдгорӣ.
- ЁДОВАРӢ** یادآوری 1. ба хотир овардан, тазақкур. 2. хотира, ёдбуд; **ёдоварӣ кардан** а) ба хотир овардан, зикр кардан, қайд намудан; б) ба ёд расонидан.
- ЁДРАС** یادرس :ёдрас кардан ба ёд расонидан, хотиррасон кардан, тазақкур додан.
- ЁДРӮЗ** یادروز рӯзи ёдбуд, рӯзи хотира, рӯзи бузургдошт.
- ЁДСУПОРӢ** یادسپاری ба ёд супурдан; дар хотира ва ҳофиза нигоҳ доштан.
- ЁДШУДА** یادشده номбурда, зикршуда, мазкур, он ки ё он чи ки зикраш рафтааст.
- ЁЗ** یاز 1. *асоси* замони ҳозира аз **ёзидан**. 2. *ҷузъи насини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои дарозқунанда (дастёз) ва «кашанда» (дерёз).*
- ЁЗ** یاز *кҳн.* воҳиди ченаки дарозӣ (*аз сарангушти даст то оринҷ*).
- ЁЗАНДА** یازنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз ёзидан*. 2. дарозшаванда, кашишёбанда; паҳншаванда.
- ЁЗАНДАСАР** یازنده‌سر *кит.* сарбаланд, сарфароз.
- ЁЗДАХ** یازده *шумораи миқдорӣ* адади даҳ бо иловаи адади як, 11.
- ЁЗДАХБОЛОР** یازده‌بالار :хонаи ёздаҳболор хонае, ки шифташ рӯи ёздаҳ болор қарор гирифтааст.
- ЁЗДАХМОҲА** یازده‌ماه 1. ҳар чизи мансуб ба ёздаҳ моҳ, ёздаҳ моҳро пуркарда, ёздаҳ моҳро аз сар гузаронида: **кӯдаки ёздаҳмоҳа**. 2. ҳар коре, ки дар муддати ёздаҳ моҳ иҷро шудааст ё мешавад: **кори ёздаҳмоҳа**.
- ЁЗДАХУМ** یازدهم *шумораи тартибӣ аз ёздаҳ*; 11-ум.
- ЁЗИДА** یازیده *сифати феълӣи замони гузашта аз ёзидан*; **ёзида нишастан** бемалол (озод) нишастан, роҳат карда нишастан; **ёзида хобидан** дароз кашида хобидан.
- ЁЗИДАН** یازیدن 1. дароз кашидан, дароз кашида хобидан. 2. дароз шудан, қад кашидан; дароз шуда беҳис афтодан. 3. *маҷ.* роҳат кардан, худро дам додан, хастагиро баровардан, ин тарафу он тараф гашта дам гирифтан; қазои ҳочат кардан. 4. *маҷ.* ба худ болидан, фахр кардан, аз худ рафтан; **биринч барин ёзидан** мисли биринчи пухтаву обгирифта дарозу тановар шудан; фарбех шудан.
- ЁЗИШ** یازش *исми амал аз ёзидан*; қасд, ирода, майл, тамоюл.
- ЁЗОН** یازان 1. *кит.* хоҳон, мутамоил; иродақунанда, қасдқунанда. 2. нумӯёқунанда, рушдқунанда, боланда; дар ҳоли хиромидан, хиромидан, бо нозу карашма рафтан.
- ЁЗОН(И)ДАН** یازانیدن//یازاندن *тарзи бавоситаи ёзидан*; 1. дароз кардан; **даст ёзонидан** ба чизе даст дароз кардан, даст бурдан ба сӯи чизе; **қомат ёзонидан** қад афрохтан, қаддароз шудан. 2. давондан, паҳн кардан: **реша ёзонидан**. 3. *маҷ.* болондан, фахр қунондан, аз худ равондан
- ЁҚУТ I** یاقوت санги қиматбаҳои конӣ, ки ба рангҳои сурх, зард, қабуд ва сафед во-

мехӯрад ва дар оташ нобуд намешавад; **ёқути сурх** навъи сурхранг ва шаффофи ёқут, ки баъд аз алмос беҳтарин санги қиматбаҳо ҳисоб мешавад ва дар заргарӣ мавриди истифода қарор мегирад; $\diamond$ **гули ёқут** *бот.* як навъ гул, ки соқаҳои дароз ва гулҳои зебои рангоранг дорад, гладиолус.

ЁҚУТ II *яқоти* халқи асосии кишвари Ёқутистон, сокини Ёқутистон.

ЁҚУТБОР *яқоти бар* 1. *кит. маҷ.* резандаи ашки хунин. 2. *кит.* резандаи шароби сурх.

ЁҚУТВОР *яқоти вар* монанди ёқут, ёқутмонанд; $\diamond$ **оби ёқутвор** шароби сурх.

ЁҚУТГУН *яқоти гун* монанди ёқут, шабеҳи ёқут; сурхранг, лаългун.

ЁҚУТИН *яқотин* *ниг.* ёқутӣ I: **чоми ёқутӣ.**

ЁҚУТӢ I *яқоти* 1. *мансуб ба ёқут.* 2. ёқутмонанд; сурхранг; сурх

ЁҚУТӢ II *яқоти мансуб ба кишвари Ёқут- (истон); забони ёқутӣ.*

ЁҚУТЛАБ *яқоти лб* сурхлаб: **дилбари ёқутлаб.**

ЁҚУТМИҒФАР *яқоти мғфр* *кит.* дорои кулоҳи чангии сурх.

ЁҚУТМОНАНД *яқоти мананд* *ниг.* ёқутвор.

ЁҚУТНИГИН *яқоти нгин* ангуштарини нигинаш аз ёқут.

ЁҚУТРАНГ *яқоти ранг* ба ранги ёқути сурх, лаълранг.

ЁҚУТСАНГ *яқоти санг* санги ёқут.

ЁҚУТСОЗ *яқоти ساز* *кит.* ёқутӣ, аз ёқут сохташуда.

ЁҚУТФОМ *яқоти фам* *ниг.* ёқутранг.

ЁҚУТЧАШМ *яқоти чшм* он ки чашми мисли ёқут сурхранг дорад.

ЁЛ I *ял* 1. мӯи гардани баъзе ҳайвонот монанди аспу хар, шер. 2. китф, беҳи китф, ёлу кӯпол тану тӯш, бурзу бозу, андом, ҳайкал.

ЁЛ II *ял* *ғуфт., ниг.* ёла; ёли болои теппа пастхамии теппа.

ЁЛА *яла* нишебӣ, ёна.

ЁЛДАРОЗ *ял дароз* дорои ёли дароз, ҳайвоне, ки ёлаш дароз аст.

ЁЛДОР *ял дар* он чи ёл дорад; ёлдароз.

ЁЛКҶТОҲ *ял кута* дорои ёли кӯтоҳ, асп ё харе, ки ёлаш кӯтоҳ аст.

ЁЛПҶШ *ял پوش* абзоре, ки болои ёл пӯшида мешавад, чул.

ЁЛСАФЕД *ял сфид* асп ё хари дорои ёли сафедранг.

ЁЛСИЁХ *ял сиях* асп ё хари дорои ёли сиёх.

ЁМ I *ям* хуми калони даҳонфарох: **ёми сафолин, ёми мисин.**

ЁМ II *т. ям* *кит.* дар давраи муғул истгоҳи пайкҳо, чопорхона. 2. асп чопор. 3. андозе, ки дар ин давра барои чопорхонаҳо ва аспони чопор мегирифтанд.

ЁМХОНА *ям хона* чопорхона.

ЁМЧӢ *ямҷи* *кит.* дар давраи муғул масъули чопорхона ва меҳтари аспони чопорхона.

ЁН *ян* *кит.* ҳазён, сафсата.

ЁНА *яна* нишеб, нишебӣ, пастхамӣ: **ёнаи кӯх.**

ёр *асоси замони ҳозира аз ёрастан.*

ЁР 1. рафиқ, дӯст, чӯра: **ёри озмуда, ёри чонӣ, ёру дӯстон, ёру бародар шудан.** 2. маҳбуба, маъшуқа: **ёр дар хонаву мо гирди ҷаҳон ме-гардем (мақ.); ёр будан** а) ҳамроҳ будан; б) мувофиқ будан; розӣ (*ҳамфикр, ҳамрағӣ*) будан. 3. *варз.* ҳар як аз бозингарони як даста ё гурӯҳе дар бозии гурӯҳӣ. 4. ҳамдаст, ҳамкор. 5. *ҷузъи пасини баъзе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои «доранда»:* **давлатёр, хушёр;** анҷомдиханда, ёрирасон, ёридиханда: (**дас-тёр, обёр, додёр**). 6. ҳамнишин, мӯнис, ҳамдам.

ЁРА I *яра* *кит.* дастпона, дастбанд.

ЁРА II *яра* *кит.* қудрат, қувват, тавоноӣ.

ЁРА III *яра* *кит.* таркибе аз доруҳо, ки барои ҳал қардани хӯроки сахт ва ҳазмнашуда ё ҳамчун мусҳил истифода мешудааст.

ЁРАК يارک *шакли тасғири ёр*; ёр, ёри зебо, ёри азиз.

ЁРАСТАН يارستان *ниг. ёристан.*

ЁРВАР يارور *кит. ёридриҳанда, ёрирасон, ёвар, мададгор.*

ЁРГИР يارگير 1. *варз.* касе, ки аз байни бозингарон барои дастаи худ бозингар интиҳоб мекунад. 2. *кит., маҷ.* рафиқбоз, фосик, дўстбоз.

ЁРҒУ يارغو *кит. маҳкама, қозихона.*

ЁРҒУШУДА يارغو شده *кҗн. гирифтори ҷазои ёрғу.*

ЁРДАМ ياردم ёрӣ, ёрмандӣ, кумак, мадад, имдод, ионат, дастгирӣ: **ёрдами давлатӣ**, **ёрдами моддӣ**, **ёрдами пулӣ**, **ёрдам додан**, **ёрдам кардан**, **ёрдам расонидан**.

ЁРДАМДИХӢ ياردمدى *гуфт. исми амал аз ёрдам додан; ёрӣ додан, кумак расондан.*

ЁРДАМПУЛӢ ياردمپولى пули барои кумак додашуда ба касе, ёрмандии пулӣ, кумакпулӣ: **ёрдампулии давлатӣ**.

ЁРДАМЧӢ ياردمچى *гуфт. мададгор, ёрирасон, дастёр; ёвар.*

ЁР-ЁР يار يار суруде, ки дар тӯй вақти ба хонаи домод овардани арӯс мехонанд: **суруди ёр-ёр хондан**, **ёр-ёр гуфтан**.

ЁРИГАР يارگر ёридриҳанда, ёрирасон.

ЁРИДИХАНДА يارى دهنده *сифати феълӣи замони ҳозира аз ёрӣ додан; он ки ёрӣ медиҳад, ёрирасон, ёвар, мададгор; феълҳои ёридриҳанда збш. феълҳое, ки маънои луғавии худро ба андозае гум карда, дар сохтани шаклҳо ва таркибҳои феълӣ иштирок мекунанд (мас., «кардан» дар таркиби феълӣи бор кардан, «шудан» дар сурх шудан, «гирифтан» дар зада гирифтан).*

ЁРИРАС يارى رس ёрирасон, мададгор.

ЁРИРАСОН يارى رسان 1. он ки ёрӣ мерасонад, ёридриҳ. 2. мададгори чизи асосӣ, иловагӣ: **ҳочагии ёрирасон**.

ЁРИСТАН//ЁРАСТАН يارستان *кит. тавонис-*

тан, аз ӯҳда баромадан, ёроӣ доштан, қудрат доштан, чуръат доштан.

ЁРИХОҲ يارى خواه ёриталаб, кумакталаб, имдодхоҳ.

ЁРӢ يارى ёрмандӣ, мадад, кумак, дастгирӣ; **ёрӣ додан** ёрмандӣ кардан, мадад расондан; **ёрӣ расонидан** мадад кардан, ёрмандӣ намудан; **гардан ёрӣ надодан** *ниг. гардан.*

ЁРКАД ياركد чои сарчамъии ёрон, маҳфили ёру дўстон.

ЁРМАНД يارمند ёридриҳанда, ёридриҳ, кумакрасон.

ЁРМАНДӢ يارمندى ёрӣ, мадад, кумак: **ёрмандӣ додан**.

ЁРО I يارا 1. қудрат, тавоноӣ; чуръат, заҳра, ёра: **ёроӣ сухан гуфтан надоштан**. 2. имкон, маҷол: **ёроӣ чашм во кардан, надоштан**.

ЁРО II يارا эй ёр!

ЁРОӢ يارى تавоноӣ, ёро будан, қудрату тавоноӣ доштан.

ЁРОНА يارانه ҳамчу ёр, ёрмонанд; дўстона, рафиқона.

ЁРПУРСӢ يارپرسى холпурсӣ, аҳволпурсӣ, холи якдигарро пурсидан.

ЁРҚӢӢ يارچوى чўяндаи дўст, пурсандаи дўст, чўеи дўсту мўнис.

ЁРҒУРӢШӢ يارغووشى *маҷ. таърифу тамчид ва мадҳи ёр.*

ЁС ياس *бот. гулбуттаи дорои хўшагули муаттар, ки бо ранғҳои сурх, сафед, зард ва бунафш дар аввали баҳор мешукуфад, шакли кўтоҳшудаи ёсуман.*

ЁСА *т.-м. ياسه* *кит.* 1. расм, оин, қонун. 2. орзу, иштиёқ.

ЁСАМИН ياسمين *ниг. ёсуман.*

ЁСАМИНБӢ (Ӣ) ياسمين بوى *кит. хушбӯӣ, муаттар.*

ЁСАМИНРӢ (Ӣ) ياسمين روى *кит. хушрӯӣ, зебо.*

ЁСАМИНСИМО ياسمين سيما *кит. сафедчеҳра.*

ЁСИН *a. ياسين d. сураи сию шашуми Қуръони Шариф, ки маъмулан бар сари болини бемори вазнин ва ё ба рӯхонияти шахси фавтида хонда мешавад: ёсин хондан.*

ЁСИНХОНӢ *ياسين خوانى исми амал аз ёсин хондан.*

ЁСО *м. ياسا 1. кит. хукм, фармон; қонунномаи подшоҳ; қонун ё муқаррароте, ки Чингиз дар айёми ҳукмронии хеш вазъ карда буд. 2. таър. ҷазои қатл (дар сиёсати истиллогарони мугул); ба ёсо расонидан ба қатл расонидан, қатл кардан.*

ЁСОВ *ياساو аслаш ёсо.*

ЁСУМАН *ياسمن бот. гулбуттае, ки гули сафеду кабуд ва зарди хушбӯй дорад, суман.*

ЁФА *يافه ниг. ёва.*

ЁФАДАРО(Ӣ) *(يافه دراي) кит. харзагӯй, ёвасаро, бемаънигӯй, сафсатагӯй.*

ЁФАКОРӢ *يافه كاري кит. беҳудакорӣ, абаскорӣ.*

ёфт *يافت асоси замони гузашта аз ёфтан; ёфт шудан* пайдо гаштан, ба даст даромадан, дарёфтан.

ЁФТ *بافت ёфту тофт* ҳама чизе, дар бисот ҳаст, чизу чора, ки ҳаст; **ёфт кардан** пайдо намудан; **ёфт шудан** пайдо шудан.

ЁФТА *يافته сифати феълии замони гузашта аз ёфтан; ҳосилкарда, пайдокарда, бадаст-оварда; ёфтаву тофта* пулу чизи ба даст даровардашуда; чизу чора.

ЁФТАГӢ *يافتگى шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз ёфтан.*

ЁФТАН *يافتن 1. пайдо кардан; ба даст овардан, ҳосил кардан, гирифтан: камол ёфтан, тарбия ёфтан. 2. дидан, дучор кардан. 3. чун феъли ғридиҳанда таркибҳои гуногуни феъли месо-зад: роҳ ёфтан, тасвир ёфтан, шиддат ёфтан, шифо ёфтан; ба дарде даво ёфтан* илоҷи чизе-ро пайдо кардан; **имкон ёфтан ниг. имкон; обутоб ёфтан** мустаҳкам гаштан, пухта шудан; **табдил ёфтан** мубаддал гаштан; **тағйир ёфтан** дигар шудан; **тасалли ёфтан** ором шудан.

ЁФТАНӢ *يافتنى сифати феълии замони оянда аз ёфтан; ёфтанӣ шудан* ёфтан хоستان, пайдо кардан, хоستان.

ЁХТАН *ياختن кит. 1. берун кашидан, теғро аз ғилоф баровардан. 2. андохтан, задан; даст ёхтан* даст дароз кардан ба сӯи касе, чизе.

ЁХУ *ياهو 1. навъи кабутар, ки садои «ёху» мебарорад. 2. қҳн. калимаест, ки дарвешону қаландарон ба кор мебарданд ва мақсадашон «худованд» гуфтан буд (аз калимаҳои арабии «ё хува»)*

ЁШ *ت. ياش гуфт. ҷавон, барно.*

ЁШӢ *ياشى гуфт. ҷавонӣ, барноӣ; айёми шабоб; муқоб. пирӣ.*

ЁЪЧУЧ *ياچوج ибр. аз рӯи ривояти «Қуръон» ва «Таврот» номи яке аз ду қавме, ки Зулқарнайн (Искандари Зулқарнайн) дар муқобили онҳо садде сохт: ёъчучу маъчуч*

Ж

Ж ҳарфи нӯҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи «же» (ژ); дар ҳисоби абҷад монанди ҳарфи «з» адади ҳафтро ифода мекунад.

ЖАВ//ЗАВ ژو//ژو *кит.* баҳр.

ЖАВОГОР//ЖАВОҒОР//ЖАВОГАР

ژواгар//ژоагар//ژоаگر *кит.* 1. номи ҷашни машҳури оташпарастон. 2. номи яке аз рӯҳониёни оташпарастон.

ЖАВРАК ژورک *кит.* парандаест хурди сурх-ранг, онро сурхоб ҳам мегӯянд.

ЖАГОРА ژگار *ниг.* жағола; зағора.

ЖАГҶР//ЖАКҶР ژکور//жогор *кит.* хасис, мумсик.

ЖАҒ-ЖАҒ ژғ-ғ садои ба ҳам расидани ду чизи саҳт ба монанди дандон, чормағз, бодом *ва ғ.*

ЖАҒАНД ژғнд *кит.* садои баланд ва ҳавлноки ҳайвони ваҳшӣ, ки ба дом гирифтормешавад, зағзанд.

ЖАҒОЛА ژғاله *нони* аз арзан пухташуда, зағора.

ЖАҒОР I ژغار *кит.* 1. доду фарёд, бонги баланд, гирев. 2. саҳтӣ, шиддат.

ЖАҒОР II ژغار *як навъ* гиёҳе, ки бо он матоъро ранг мекунад, гиёҳи рангдиханда.

ЖАҒОРА I ژغاره *нони* арзан, зағора.

ЖАҒОРА II ژغاره *кит.* ғоза, сурхӣ, ки ба рӯй мемоланд.

ЖАҒОРА III ژغاره *кит.* нофи ҳайвон, махсусан нофи гов.

ЖАҒОРА IV ژغاره *ниг.* жағор I.

ЖАЁН ژيان 1. хашмгин, ғазабнок. 2. даранда: **шерӣ жаён.**

ЖАК I ژک *кит.* сухани қаҳру ғазаб, ки зери лаб гуфта мешавад, ғур-ғур, ё овози ғамнок.

ЖАК II ژک *кит.* гирди даҳон, атрофи даҳон.

ЖАКЕТ *фр.* ژکيت 1. як навъ камзӯли тугмаҳояш яктарафаи мардона. 2. либоси кӯтоҳи рӯпӯши занона (*одатан камартанг*).

ЖАКИДАН ژکيدن *кит.* бо овози паст (зери лаб) худ ба худ гап задан аз рӯи хашму ғазаб; ғур-ғур қардан; *муқоб.* **ҷаккидан.**

ЖАКОН ژکان *кит.* дар ҳоли жакидан, қаҳру ғазаб қардан, оҳиста ба зери лаб гуфтан, дар ҳоли ғурунғидан.

ЖАКОРА ژکاره *кхн.* ситезақор; лаҷуҷ, якраву гарданшах; кинавар.

ЖАКУР ژکور *кит.* пасту фурумоя, зақур.

ЖАНА ژنه 1. неши ҷонварони газанда монанди пашша ва занбӯр. 2. нӯги **сӯзан**

ЖАНГ I ژنگ 1. *кит.* занг, зангор. 2. *шакли кӯтоҳшудаи ожанг*; очинг.

ЖАНГ II ژنگ *шакли кӯтоҳшудаи Аржанг.*

ЖАНГДОН ژنگدان *занг, зангӯла.*

ЖАНД I ژند *ниг.* **занд.**

ЖАНД II ژند *шакли кӯтоҳшудаи жанда* 1; **жанд-жанд** пора-пора, жанда-жанда, ҷанда-ҷанда.

ЖАНДА I ژنده 1. либоси кӯҳнаи дарида. 2. *кхн.* либоси дарвешон.

ЖАНДА II ژنده *бузург, азим.*

ЖАНДАҒИ ژندهگي 1. дар ҳолати жанда будан, вазъ ва ҳолати жанда. 2. навъи матои алоча.

ЖАНДАКАФШ ژندهكفش *кит.* 1. он ки кафшаш кӯҳна ё дарида бошад, кӯҳна-кафш, даридакафш. 2. кафши кӯҳна.

- ЖАНДАҚАБО** ژندهقبا *кит., ниг.* жанда-пероҳан.
- ЖАНДАПЕРОҲАН** ژندهپيراهن *кит.* он ки пероҳани дарида ба тан дорад, даридалибос.
- ЖАНДАПИЛ** ژندهپيل 1. *кит.* фили бузург, фили калони ҳайбатнок. 2. *маҷ.* паҳлавон, диловар.
- ЖАНДАПИРОҲАН** ژندهپيراهن *ниг.* жандапероҳан.
- ЖАНДАПҶШ** ژندهپوش 1. либосаш пора-порашуда; либосаш дарида лах-лахшуда. 2. *ғуфт.* қаландар, дарвеш.
- ЖАНДАПҶШӢ** ژندهپوشي жандапҶш будан, вазъ ва ҳолати жандапҶш.
- ЖАНДАРМ** *фр.* ژندرم мансаби касе, ки дар жан-дармерия кор мекунад.
- ЖАНДАРМЕРИЯ** *фр.* ژندرميريه номи ташкилоти ҳарбии политсиягӣ дар баъзе давлатҳо, ки сиёсати ҳамон давлатро муҳофизат мекунад.
- ЖАНДАШЕР** ژندهشير *кит.* шери калонҷуссаи бадҳайбат.
- ЖАНР** *фр.* ژنр гурӯҳбандӣ ва таснифи дохилии намудҳои таърихан суратёфтаи адабиёт ва санъат: **жанри ҳамосӣ**, **жанри лирикӣ**, **жанри драма** (*дар адабиёти бадеӣ*), **жанри сураткашӣ** (*дар рассомӣ*).
- ЖАНРӢ** ژنرى мансуб ба жанр.
- ЖАРД** ژرد *кхн.* пурхӯрӣ, бисёрхӯрӣ, шикампарастӣ.
- ЖАРОҒАН//ЖАРОҒАНГ** ژراغن//ژراغن *кит.* регистон, регзор, замини регдор; замини шӯр, шӯразор; замини саҳт, шах; *муқоб.* **зароған**.
- ЖАРФ** ژرف 1. *кит.* чуқур, амик; бузургу васеъ, паҳн: андешаи жарф. 2. қар, умқ; **жарфи дарё**. 3. *маҷ.* бо диққат, дақиқона: **жарф нигаристан**.
- ЖАРФАНДЕШ** ژرفاندیش 1. дурандеш, дурбин; оқил, доно. 2. нозукбин.
- ЖАРФАНДЕШӢ** ژرفاندیشи жарфандеш будан, вазъ ва ҳолати жарфандеш, дурандешӣ, дурбинӣ.
- ЖАРФБИН** ژرفبين *ниг.* жарфандеш.
- ЖАРФБИНӢ** ژرفبينى *ниг.* жарфандешӣ.
- ЖАРФӢ** ژرفи чуқурӣ, умқ; **ба жарфӣ** дидан *кит.* чуқур мулоҳиза кардан, бориқбинӣ кардан, дурандешӣ кардан.
- ЖАРФНИГАР** ژرفنگر *ниг.* жарфбин.
- ЖАРФНИГАРӢ** ژرفنگرى *ниг.* жарфбинӣ.
- ЖАРФНИГОҲ** ژرفنگاه *ниг.* жарфбин.
- ЖАРФО** ژرفа *ниг.* жарфӣ.
- ЖАРФОСАНҶ** ژرفاسنج *нав.* асбоб барои муайян кардани умқ.
- ЖАФ** ژف *кит.* тар, рутубатнок, намнок.
- ЖАФИДАН** ژفيدن тар шудан, обро ба худ кашидан, мартуб шудан, намнок шудан.
- ЖАФК** ژفک *кит.* хилде, ки дар канори чашм падида меояд.
- ЖАФКӢ** ژفكى *кит.* мансуб ба **жафк**; хилмолуд.
- ЖАФКОБ** ژفکاب *кит. ниг.* **жафк**.
- ЖАФТ** ژفت *кит.* фарбеҳ, калонҷусса.
- ЖАХ//ЗАХ** زخ//زخ нолаи зор ва хазин; бонг, садои баланд.
- ЖАХШ** زخش *кит.* 1. барқ, дурахш. 2. рангинкамон, қавси қузах.
- ЖЕ** ژى номи ҳарфи нӯҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ – *ж* ва номи ҳарфи чордаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар шакли (*ж*) навишта мешавад.
- ЖЕВА** ژيوه *ниг.* **чева**.
- ЖЕЛАТИН** *фр.* ژيلتين моддаи шаффофи часпаке, ки одатан аз устухон ва пӯсти ҳайвон ҳосил мешавад.
- ЖИВА** ژيوه *хим., кит.* **чива**.
- ЖИДА** ژيده *кит.* 1. сифати феълии замони гузашта аз **жидан**. 2. халонида, сӯзанзада.
- ЖИДАН** ژيدن *кит.* шакли қўтоҳшудаи замони гузашта аз **ожидан**; халонидан.
- ЖИЁН** ژيان *кит., ниг.* **жаён**.
- ЖИЛЕТ** *фр.* ژليت камзӯлчаи кўтоҳи беостину бегиребон.
- ЖИНГ** ژنگ *кит.* қатраи борон.
- ЖИХОР** ژخار 1. *кит.* бонг, наъра, фарёд. 2. *маҷ.* саҳтӣ, шиддат.
- ЖӢ** ژى *кит.* обгир, обдон; кӯл, толоб; ҳавз,

- истахр.
- ЖОВИДАН** ژاويدن *хоидан, чавидан; нишхор кардан, кавша кардан.*
- ЖОҒАР** ژاغر *ниг. чоғар.*
- ЖОЖ** ژاژ *кит. 1. гиёҳи ниҳоят сафеди бемаза, ки шутур онро дар сурати хоидан ҳам фуру бурда наметавонад. 2. маҷ. гапи беҳуда, сухани ҳарза, ёва; жож хоидан ҳарза гуфтан, ёвагӯй кардан.*
- ЖОЖАК** ژاژк *кит. лӯбиё.*
- ЖОЖГҶ(Ӣ)** (ژаҷго) *кит., ниг. жожхо(Ӣ).*
- ЖОЖДАРО(Ӣ)** (ژаҷдра) *кит., ниг. жожхой.*
- ЖОЖИДАН** ژاژидн *кит. 1. ниг. жовидан. 2. маҷ. жож хоидан, ҳарза гуфтан, беҳудагӯй кардан.*
- ЖОЖТАБЪ** ژاҷطيع *кит. беҳудагӯй, ёвагӯй; бадтинат.*
- ЖОЖУК** ژаҷوک *кит. 1. лӯбиё. 2. ёва, сухани беҳуда.*
- ЖОЖХО(Ӣ)** (ژаҷха) *кит. ёвагӯй, он ки беҳуда сухан мегӯяд.*
- ЖОЖХОӢ** (ژаҷхаӢ) *кит. ҳарзагӯй, гуфтани суханҳои бемаънӣ ва беҳуда.*
- ЖОЛА** ژاله *қатраҳои борон, ки бар асари сардии ҳаво ба яхча табдил ёфта, аз ҳаво меборад, дӯл, тагарг, чола.*
- ЖОЛАБАРФАК** ژالهبرفک *барфи жоламонанд, мисли жола дона-дона, чолабарфак.*
- ЖОЛАБОРОН** ژالهбарان *борони жола, борони саҳти жоларез.*
- ЖОЛАГУН** ژالهگون *ниг. жоласон.*
- ЖОЛАМОНАНД** ژالههمانند *ниг. жоласон.*
- ЖОЛАРЕЗ** ژالهريز *резандаи жола, оварандаи борони жола: абри жоларез.*
- ЖОЛАСОН** ژالهسان *мисли жола, тагаргмонанд.*
- ЖУПИН** ژوپين *ниг. зӯпин.*
- ЖУРНАЛИСТ** ژورنلست *ниг. рӯзноманигор.*
- ЖУРНАЛИСТИКА** ژورنلستکه *ниг. рӯзноманигорӣ.*
- ЖҶБИН** ژوبين *ниг. зӯпин.*
- ЖҶБИНВОР//ЖҶПИНВОР** *кит. найзавор.*
- ЖҶБИНЗАН//ЖҶПИНЗАН** *кит. найзазан, жӯбинафкан.*
- ЖҶБИНКАШ//ЖҶПИНКАШ** *кит. найзабардор, найзадор.*
- ЖҶЖ** ژوژ *кит. 1. чайра. 2. хорпушт.*
- ЖҶЛИДА** ژولیده *сифати феълии замони гузашта аз жӯлидан; парешон, пароканда; печхӯрда, дарҳамомехта, чӯлида: мӯйҳои жӯлида.*
- ЖҶЛИДАГӢ** *жӯлида будан, парешонӣ, печхӯрдагӣ, вазъ ва ҳолати жӯлида.*
- ЖҶЛИДАЗУЛФ** ژولیدهزلف *кит. 1. парешонзулф. 2. киноя аз маҳбуба.*
- ЖҶЛИДАМУ(Ӣ)** (ژولیدهمو) *он ки мӯйҳои парешону пароканда аст, чӯлидамуӣ.*
- ЖҶЛИДАН** *жӯлидан; дарҳам омехтан, чӯлидан.*
- ЖҶПИН** *ниг. зӯпин.*
- ЖҶХИДАН** ژوهيدن *кит. чакидани борон аз шифти ҳона, қатра-қатра чакидан.*

З

З ҳарфи даҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои **зол** ز, **зе** ز, **зод** ض ва **зо** (ё **изғӣ**) ۛ ифода меёбад; дар ҳисоби абҷад қимати адабии ҳарфҳои **зол** ба 700, **зе** ба 7, **зод** ба 800 ва **зо** (ё **изғӣ**) ба 900 баробар аст.

З кӯтоҳшудаи пешоянди **аз**, ки асосан пеш аз овозҳои садонок истеъмол мешавад: **з-инн**, **з-он**, **з-ӯ** ва ғ.

ЗАБ/ЗАП زب//زپ ҳиссаҷа аҷиб, ҳайратовар; хуб, хуб ҳам; бисёр, хеле (барои ифодаи ҳайрат ва тааҷҷуб аз кори ниҳоят хуб ё бад).

ЗАБАР زبر 1. боло, фавк, рӯи чизе; муқоб. **зер**; **зеру забар кардан (намудан)** ниг. **зер**; **зеру забар шудан (гардидан)** ниг. **зер**. 2. зби. аломатест дар алифбои арабии тоҷикӣ ('), ки дар болои ҳарфи ҳамсадо гузошта шуда, пас аз он талаффуз шудани овози «а» ва ё дар болои «алиф» гузошта шуда бошад, «а» талаффуз кардани онро нишон мебахад, фатҳа.

ЗАБАРДАСТ زبردست 1. зӯр, зӯрманд, соҳибқидор, тавоно; голиб; муқоб. **зердаст**. 2. моҳир, соҳибхунара, устои кори худ.

ЗАБАРДАСТӢ زبردستی 1. зӯрӣ, зӯрмандӣ; иқтидор, тавоноӣ. 2. маҳорат, соҳибхунараӣ; **забардастӣ кардан** голиб баромадан, дастболо шудан.

ЗАБАРПӢШ زبرپوش ниг. **болопӯш**.

ЗАБАРРАВ زبررو болори (чӯби) асосии боми хона, ки болорҳои дигар ба болои он гузошта мешаванд.

ЗАБАРТАНГ زبرتنگ тасмаи паҳни маҳсусест, ки аз рӯи чул ва зини аспу полони хар ва ғ. гузаронида мебаранд, пуштанг; **зертангу забартанг кардан (намудан)** ба воситаи зертангу забартанг чул ва ё зинро устувору маҳкам кардан.

ЗАБАРҶАД а. زبرجد маъд. навъе аз сангҳои қиматбаҳо, ки ранги сабзи моил ба зардӣ дорад.

ЗАБЕҲ а. ذبيح кит. гулӯбурида; қурбоншуда; ҳайвони лоиқи қурбонӣ.

ЗАБ-ЗАРД زبزرد гуфт. ниҳоят зард, зарди баланд; **рӯи заб-зард** рӯи аз касалия ё хастагӣ ниҳоят рангпариди ва пажмурда.

ЗАБИБ زبيب кит., ниг. **мавиз**.

ЗАБОБ а. ضباب ғубор ва тумани тунуке, ки рӯи заминро фаро мегирад. 2. маҷ. парда, рӯйпӯш.

ЗАБОН زبان 1. узви дохили даҳон, ки барои ба гулӯ фуру додани ғизо, дониستاني таъм ва инчунин дар инсон барои нутқ хизмат мекунад. 2. маҷмӯи воситаҳои овозӣ ва луғавию дастурӣ, ки натиҷаи кори тафаккурро инъикос намуда, алоқа ва мубодилаи афкори одамнро таъмин мекунад. 3. суҳангӯии (тақаллуми) хоси ҳар миллат ва тоифа, лисон, лаҳҷа. 4. гуфтор, нутқ; таҳрир, баён; **забони адабӣ** забони китобатии умумихалқӣ, ки меъёрҳои муайян дорад; **забони бегона** забони халқи дигар, забони ғайримодарӣ, забони хориҷӣ. 5. маҷ. аскари душман, ки барои огоҳ шудан аз сирри душман асир гирифта мешавад; **забони бурро** гуфтори фасеҳу ботаъсир; **забони вайрон** баёне, ки берун аз қоидаву қонунҳои муайяни умумӣ аст, забони ғайриадабӣ; **забони давлатӣ** забоне, ки чун қоида мутобиқи қонуни асосии мамлакате ҳамаи қорҳои давлатию маъмурӣ, фарҳангу маориф ва

г. ба он бурда мешавад; **забони модарӣ** забоне, ки инсон аз кӯдакӣ ба модару атрофиёнаш тақлид карда, ёд гирифтааст; **забони ноби тоҷикӣ** забони фасеҳ ва ширини форсии тоҷикӣ; **забони порсии дарӣ** забони тоҷикии адабии аввалҳои асри миёна; **забони тоҷикӣ** забони умумии халқи тоҷик; **забони форсии тоҷикӣ** *ниг.* **забони тоҷикӣ**; **забони хуш** тарзи гуфтори нарм; мулоимсуханӣ; **аз забони касе** аз қавли касе, бевосита аз шахсе; **дар забон** дар гуфтор, дар суҳан; **забон баровардан** а) ба гапзанӣ сар кардан, суҳангӯиро ёд гирифтани кӯдак; б) *мач.* чуръати гапзанӣ пайдо намудан; **аҳли забон** соҳибони забон; забондон; **забони ҳол** авзоъ ва кайфияти зоҳирии инсон, ки андешаву ният ва аҳволи ботинии вайро маълум месозад; **забон бастан** аз гап бозистодан, хомӯш шудан; **забони касеро бастан** хомӯш гардонидан, аз гапзанӣ боздоштан касеро; **забон (на)гаштан** ба *чизе* барои гуфтани *чизе* чуръат (на)доштан, изҳор карда (на)тавоништан *чизеро* (ба *сабаби истиҳола ё бо андешае*); **забони касе гирифтани** дуруст гап зада натавоништан; лакнат доштани забони касе; **забон дароз кардан** забондарозӣ кардан; бо густохӣ ва чуръат гап задан; **забони касе дароз шудан** ба гуфтани *чизе* часорат пайдо кардан, дар гап чуръатнок шудан; **забон нигоҳ доштан** аз гуфтани *чизе* худро боз доштан; хомӯш шудан; **забон расонидан** ба *чизе*, *касе* бади *чизе* ё *касеро* гуфтан, эрод гирифтани ба *касе*, *чизе*; **забони касе тез будан** саҳт-гап будан, гапҳои талху тунд задан; **забон хоида мондан** нимгурма гап задан; *чизеро* изҳор карда натавоништа хомӯш мондан; **забон хориш кардан** майли зиёди гапзанӣ доштан; аз изҳори *чизе* худдорӣ карда натавоништан; **забони касеро хорондан** касеро ба гап даровардан, ба гуфтани *чизе* водор кардан; **забони хуш кардан** суҳани хуш гуфтан, бо мулоимат суҳан гуфтан; муомилаи хуб кардан; **забон як кардан** бо ҳам аҳду паймон кардан, қавл додан, шарт бастан бар зидди касе; **аз забон афтодан** фаромӯш шудан; **аз забон мондан** қобилияти суҳангӯиро гум кардан (*аз беморӣ ё беҳолӣ*); **аз забон хат додан** забонхат додан, қавле (*ӯҳдадорие*)-ро бо дастхат таъкид кардан; **ба забон гирифтани** гуфтан, зикр кардан, ном бурдан касеро, *чизеро*; **ба забон овардан** а) баён кардан, гуфтан; б) ба забон гирифтани; ёд кардан, ба хотир овардан; **ба забон омадан** ба гапзанӣ сар кардан, ба гуфтугӯ даромадан; **бар забон рондан** гуфтан, талаффуз намудан (*беиштар суҳани зишт ва носазоро*); **бо нӯги забон гап за-**

дан рӯякӣ суҳан гуфтан, ғайри самимона харф задан; **вирди забон шудан** а) *ниг.* **вирд**; б) азёд шудан; **забони мурғонро мурғон медонанд** (*мақ.*) шахсони ба ҳам наздику ҳамфикр матлабу мақсади якдигарро ба осонӣ ва дуруст мефаҳманд; **забони сурх сари сабз** **медихад бар бод** (*зарб.*) суҳани беандешаву бемаврид фалокате бар меоварад; **ба (дар) забонатон садқа!** аз забонатон гардам! (*таъбири навозиши барои суҳани хубе*).

ЗАБОНА زبان 1. шӯълаи оташ, чароғ ва г; **забона задан** // **забона кашидан** шӯълавар шудан, фурузон гардида баланд шудан (-и оташ). 2. қаровулаки миёни шохини тарозу, ки агар рост шавад, баробарии ҳарду палларо нишон медиҳад.

ЗАБОНАДОР زباندار он чи шӯълавар шудааст, оташгирифта.

ЗАБОНАК زبانک 1. қисми миламонанди қуфл, ки калид ба он медарояд; **забонаки занг** овезаи забончамонанди мобайни занг, ки бо ҷунбонидани он занг садо медиҳад; **забонаки калид** қисми дандонадори калид, ки бо он қуфлро баста мекушо-янд. 2. *ниг.* **забонча**.

ЗАБОНБАНД زبانبند афсун, чодуе, ки гӯё барои бастании забони душманон ва бадгӯён ба қор бурда мешуд; **забонбанди хирад** шаробу май ва г., ки ақдро тира созад.

ЗАБОНБАСТА زبان بسته 1. *сифати феълии замони гузашта аз забон бастан*. 2. *мач.* хомӯш, сокит; гунг. 3. *мач.* ҳайвон.

ЗАБОНБАСТАГӢ زبان بستگی 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи забонбаста*; вазъ ва ҳолати забонбаста. 2. *мач.* роздорӣ, розро пинҳон нигоҳ доштан, хомӯшӣ.

ЗАБОНБОЗ زبان باز 1. суҳанбоз; лофзан; сергап. 2. *мач.* мунофиқ; хушомадгӯӣ, чоплус.

ЗАБОНБОЗӢ زبان بازی тамаллук, хушомадгӯӣ, чоплусӣ; **забонбозӣ кардан** суҳанпардозӣ кардан; чарбзабонӣ кардан барои гузарондани матлаби худ.

ЗАБОНБУРИДА زبان بریده 1. *касе*, ки забон

нашро буридаанд (*барои он ки хомӯш бошад*); безабон. 2. *мач.* сокит, бесадо, хомӯш.

ЗАБОНВАР زبانور *ниг.* забоновар.

ЗАБОНГИР زبانگیر 1. гирифтани забон, тутила, лакнат; **забонгир шудан** гап зада натавонистан, тутила шуда мондан, забон гирифтани. 2. чосусе, ки аз мачлисҳо ва гуфтугузорҳои аҳолии як давлат гапҳои ба худаш даркориро чида мегирад. 3. чанговаре, ки барои огоҳ шудан аз сирри душман аскарӣ душманро дастгир карда меорад; *муқ.* **забон** 5.

ЗАБОНГИРӢ I زبانگیری I дармондани забон ҳангоми гуфтор, лакнат.

ЗАБОНГИРӢ II زبانگیری II ба даст овардани забон, асир гирифта овардани чанговари душман бо мақсади огоҳӣ аз сирри лашкари душман.

ЗАБОНГИРИФТА زبانگرفته 1. он ки забонаш мегирад. 2. *мач.* сокиту хомӯш.

ЗАБОНДАРОЗ زباندراز 1. даҳанкалон; калонгап. 2. он ки дар масъалае ҳақ будани худро доништа, беибо ва густохона гап мезанад; *муқоб.* **забонкӯтоҳ**.

ЗАБОНДАРОЗӢ زباندرازی сифат ва амали шахси забондароз; даҳанкалонӣ; гапкалонӣ: **забондарозӣ қардан**.

ЗАБОНДОН زباندان 1. он ки қоида ва қонунҳои забонро ба ҳубӣ азхуд кардааст; аҳли забон; фасеҳбаён, хушгуфтор. 2. он ки ба ғайр аз забони модарии худ як ё чанд забони дигарро медонад; **забондон шудан** гапдон шудан.

ЗАБОНДОНӢ زباندانی 1. забондон будан; фасеҳбаёнӣ, хушзабонӣ. 2. дониستاني забонҳои дигар ғайр аз забони модарӣ.

ЗАБОНЗАД زبانزد вирди забон гардида, бисёр паҳну машхур (*оид ба* хабаре ё воқеае); он чи бар сари забонҳо афтадааст.

ЗАБОНЗАДА زبانزده бар сари забонҳо афтада, машхуршуда, овозашуда; $\diamond$ **ифодаҳои забонзада** ифодаҳои аз даҳон монда, ифодаҳои обшуста.

ЗАБОНӢ زبانی 1. *мансуб ба* забон; **захираи забонӣ** *ниг.* **захира**. 2. шифоҳӣ, даҳонакӣ; **баҳсу чидали забонӣ** баҳсу мунозираи даҳонакӣ; $\diamond$ **дӯсти забонӣ** дӯсти ғайрисамимӣ, дӯсти бесадоқат.

ЗАБОНКӢТОҲ زبان کوتاه он ки бо айбе ё гуноҳе ба гап задан чурбат надорад; *муқоб.* **забондароз**;

муттаҳам.

ЗАБОНКӢТОҲӢ زبان کوتاهی забонкӯтоҳ будан; муттаҳамӣ.

ЗАБОНОВАР زبان آور суханвар; хушбаён, фасеҳзабон.

ЗАБОНОВАРӢ زبان آوری суханварӣ; хушбаёнӣ, хушгапӣ.

ЗАБОНОМӢЗ زبان آموز 1. он ки ягон забонро бо истифода аз воситаҳои гуногуни таълим меомӯзад. 2. китоб, навори овозӣ ё тасвирӣ, ки ба воситаи онҳо забон меомӯзанд.

ЗАБОНОМӢЗӢ زبان آموزی амал ва чараёни омӯхтани забон, махсусан ягон забони хоричӣ.

ЗАБОНРАСОНӢ زبان رسانی :**забонрасонӣ қардан** эрод гирифтани, айбгирӣ қардан, забон расонидан.

ЗАБОНРОН زبان ران 1. он ки забонаш фасеҳу балеғ бошад, нотик. 2. сергап, лаққӣ. 3. *мач.* қиссагӯӣ, афсонагӯӣ.

ЗАБОНСӢХТА زبان سوخته 1. он ки забонаш сӯхтааст. 2. *мач.* он ки гармию сардии рӯзгор чашада; таҷрибаи сахте аз сар гузаронида, танбеҳдида.

ЗАБОНТЕЗ زبان تیز он ки забони бурро ва тунд дорад, теззабон, тундзабон; ҳозирчабов.

ЗАБОНФАҲМ زبان فهم донандаи забон, забондон; гапфаҳм, бофаросат.

ЗАБОНФУРӢШ زبان فروش сергап, пургӯӣ.

ЗАБОНХАТ زبان خط санаде, ки касе дар он чизеро ба зимма гирифтааст (*мас., адои қарзеро*).

ЗАБОНХОӢ زبان خائی :**забонхой қардан** возеҳу равшан изҳор накардан (*фикреро*), нимғурма гап задан; аз гуфтани чизе худдорӣ қардан.

ЗАБОНЧА زبانچه 1. *шакли тасғири* забон; забони хурд. 2. *тиб.* узве, ки дар даромади роҳи гулӯ аз боло овезон аст.

ЗАБОНЧАРБ زبان چرب хушзабон, ширинзабон, чарбзабон.

ЗАБОНШИНОС زبان‌شناس мутахассис ва олими илми забон.

ЗАБОНШИНОСИ زبان‌شناسи илм дар бораи қоидаву қонунҳои забон.

ЗАБТ *a.* ضبط 1. ҳифз кардан, нигоҳ доштан; **забту нақл** навишта нигоҳ доштан ва бозгӯй кардани чизе. 2. гирифтани, ба даст даровардан, тасарруф; **забт кардан (намудан)** а) ба даст даровардан, соҳиб шудан; истило (тасарруф, ишғол) кардан; б) навиштан, қайд кардан, сабт намудан; **забт шудан** а) ба тасарруф даромадан, гирифта (ишғол) шудан; б) қайд ва сабт ёфтан.

ЗАБТГАРДИДА ضبط‌گرديده *сифати феълии замони гузашта аз забт гардидан*; ғасбгардида; бо зӯри гирифташуда, аз худ шуда, кашида гирифташуда, тасарруфшуда.

ЗАБТКУНАНДА ضبط‌کننده 1. ишғолгар, тасарруфкунанда. 2. сабткунанда.

ЗАБТШУДА ضبط‌شده *сифати феълии замони гузашта аз забт шудан*; ғасбшуда, бо зӯри гирифташуда, тасарруфшуда.

ЗАБУДА زبوده хушконида, кӯфта ва бехтаи кабудихоӣ гуногун (*мас., шибит, пудина, наъно ва ғ.*).

ЗАБУН زبون 1. нотавон, очиз, дармонда, бечора; ҳақир, хору залил; **бахти забун** толеи паст, бахти бад; **ҳоли забун** ҳоли табоҳ, вазъи бад. 2. мағлуб, шикастхӯрда; **забун гаштан (гардидан, шудан)** а) очизу нотавон мондан; хору зор шудан; б) мағлуб шудан, шикаст хӯрдан; **забун кардан (сохтан)** сарпаст ва мутеъ намудан; мағлуб гардонидан; зердасту асир кардан.

ЗАБУНГИР زبون‌گیر он ки зердастонро озор медиҳад, озордиҳандаи нотавонон ва очизон.

ЗАБУНГИРИ زبون‌گیری касеро очизу нотавон шумурдан, амали забунгир.

ЗАБУНИ زبونی заифӣ, нотавонӣ, очизӣ, хорӣ; зердастӣ.

ЗАБУНКУШ زبون‌کش кушандаи нотавонон ва бечорагон, очизкуш; қотили бераҳм, ҷаллод.

ЗАБУР *a.* زبور 1. *д.* китобе, ки онро ба яке аз пайғамбарон – Довуд нисбат медиҳанд. 2. *кит.* китоб, навишта.

ЗАБУРҲОН زبورخان он ки Забур хонад.

ЗАБҲ *a.* ذبح *кит.* сар буридани гов ва гӯсфанд ва

монанди онҳо, бисмил кардан.

ЗАВАБОН *a.* ذوبان обшавӣ, моеъ шудан, гудохта шудан.

ЗАВАНЧ زونج *кит.* рӯдаҳои гӯсфанд ё гов, ки бо гӯшту равшан пур ва қоқ карда нигоҳ медоранд, навъе аз ҳасиб.

ЗАВБ *a.* ذوب *кит.* об кардан, гудохтан; гудо-зиш, об кардани филизот.

ЗАВВОР *a.* زوار *кит.* зиёраткунанда.

ЗАВҚ *a.* ذوق 1. *кит.* чошнӣ. 2. маза, лаззат, ҳаловат; нишоти беҳад, хушҳолии зиёд; ваҷд. 3. табъ, салиқа; **завқи бадеӣ** фаҳмиши нозуқиҳои осори бадеӣ, дигар чизҳо ва лаззатёбӣ аз онҳо; **шавқу завқ** майл ва рағбат; **завқ бахшидан** лаззат бахшидан; фараҳу шодӣ овардани чизе ба касе; **завқ бурдан** лаззат бурдан, лаззатёб шудан; ниҳоят хушҳол шудан; **завқ додан** ҳаловат бахшидан; **завқ кардан** ниҳоят хушҳол шудан; ба шавқ омадан; **завқи касе омадан** ҳаваси касе омадан, ба ваҷд омадан; *д* **аҳли завқ** онҳое, ки завқи бадеӣ доранд, соҳибзавқон; ашхоси хушсалиқа; **ба завқ // бо завқи том** бо майлу ҳаваси том, бо иштиҳои том, нӯши ҷон бод (*таъбири хоҳиши нек, ки дар мавриди хӯрок хӯрда истодани касе мегӯянд*).

ЗАВҚАНГЕЗ ذوق‌انگيز лаззатбахш; ба завқ ва нишот оваранда, нишотовар.

ЗАВҚБАХШ ذوق‌بخش завқовар; хурсандибахш.

ЗАВҚЁБ ذوق‌ياب : **завқёб шудан** лаззат бурдан.

ЗАВҚМАНД ذوق‌مند ҳавасманд, иштиёқманд.

ЗАВҚОВАР ذوق‌آور хурсандибахш, хушҳолкунанда; аҷибу ғариб.

ЗАВЛОНА زولانه банди оҳани иборат аз занҷиру ҳалқа, ки бар пой ва гардани чорпоён ё зиндониён мебастанд, ишкел, кишан.

ЗАВОД *p.* زواد *ниг.* **корхона.**

ЗАВОДА زواده *кит.* тӯшай роҳ, харчи роҳ.

ЗАВОЛ *a.* زوال 1. аз байн рафтан, нест шудан, нобуд гаштан: **қадри неъмат баъд аз**

завол (*мақ.*). 2. шикаст, нуқсон; **заволи шамс** майл кардани офтоб ба ғуруб; ғуруб кардани офтоб; **завол дидан** ба шикасту харобӣ дучор шудан; **завол ёфтан** нест шудан, фано гаштан, барҳам хӯрдан; **завол овардан** шикаст расондан, ба ҳалокат дучор намудан; **завол омадан** шикаст расидан, харобӣ рӯй додан; **ба хуршеди умр завол омадан** ба охир расидани умр.

ЗАВОЛА زواله лӯндаи хамир, ки барои як нон ҷудо карда мешавад; **завола гирифтан** хамирро ба заволаҳо ҷудо кардан, аз хамир завола сохтан.

ЗАВОЛЁФТА زوال يافته фаношуда, нестшуда; харобгардида.

ЗАВОЛНОПАЗИР زوال ناپذير фанонашаванда; ҷо-вид, пойдор.

ЗАВОЛПАЗИР زوال پذير фанопазир, нопойдор.

ЗАВОЛПАЗИРӢ زوال پذيري фанопазирӣ, фаношавандагӣ.

ЗАВОР زوار *кит.* нигоҳубинкунанда ба бемор, парастори беморон ё зиндонийн.

ЗАВОШ زواش *кит.* номи сайёраи Муштарӣ.

ЗАВРАҚ ا. زورق киштии хурд, қаик.

ЗАВРАҚКАШ زورق کش он ки заврақ мекашад, киштирон, қаикрон, заврақрон.

ЗАВРАҚРОН زورق ران он ки заврақ меронад.

ЗАВРАҚРОНӢ زورق راني 1. рондани заврақ; амали заврақрон. 2. *варз.* навъи варзиш, ки ҳадафи он нишон додани маҳорат дар рондани заврақҳои белкаш, бодбонӣ ё мотордор дар обҳои дарё, кӯл ва баҳр мебошад.

ЗАВЧИГӢ زوچيگي *гуфт.* хостгорӣ.

ЗАВЧӢ زوچي *гуфт.* хостгор.

ЗАВЧ ا. زوج 1. ҷуфт; *муқоб.* тоқ. 2. шавҳар, шӯй.

ЗАВЦА ا. زوجة *муаннаси завч;* зан, ҳамсар; *муқоб.* шӯй.

ЗАВЦАЙН ا. زوجين зану шавҳар.

ЗАВЦИЯТ ا. زوجيت заношӯй, ҳамсарӣ, ҳамхонагӣ.

ЗАВЪ ا. روضه рӯшноӣ, партав, нур, дурахш, ҷило.

ЗАҒАН زغن парандае аз чинси калоғ, вале андаке хурдтар аз он, ғалевоҷ.

ЗАҒИР زغير растани алафие, ки аз донаҳои он

равған мекашанд ва аз нахҳои пояи он матои катон мебофанд; **равғани зағир** равғани аз тухми зағир гирифта.

ЗАҒИРДАРАВИ زغيردروى дарави зағир.

ЗАҒИРКОР زغيركار он ки зағир мекорад.

ЗАҒИРКӢ زغيركوبي кӯбидани зағир ба мақсади ҷудо кардани коҳу донаи он.

ЗАҒИРПАРВАР زغيرپرور *ниг.* зағиркор.

ЗАҒИРПОЯ زغيرپايه 1. замини кишти зағир. 2. пояи зағир, ки аз он ресмон метобанд.

ЗАҒОМА زغامه куттии гирдаи ҷӯбин ва дар зераш пӯст кашидашудае, ки дар он ҳар чиз меандозанд ва ба сифати паллаи таразу низ кор мефармоянд.

ЗАҒОМАРӢ زغامهروي рӯяш ба шакли зағома, пахрӯй, гирдӯй.

ЗАҒОР زغار 1. навъе аз таоми саҳт, ки аз

орди ҷуворимаққа ё арзан мепазанд (*мисли атолаи кочӣ*). 2. замини намнок, шӯразагин.

ЗАҒОРА I زغاره нон аз орди ҷуворӣ ё арзан.

ЗАҒОРА II زغاره *кит.* 1. ангишти афрӯхта, ангишти сӯхта сурхшуда, ахтар, лаҳча. 2. сурхие, ки занон барои ороиш ба рӯй меполанд.

ЗАҒОРАМОҲӢ زغاره ماهي навъи моҳии зардранг ва пулакчадори обҳои ширин.

ЗАҒТ ا. ضغط *кит.* фишор; **зағти қалб** фишори дил.

ЗАҒӢТА زغوته 1. ҷӯби миёнсӯрохи лабдори ғалтакмонанд, ки ба вай ресмони ришта-ро мепечонанд; найчаи бофандагӣ. 2. ресмони дар чунин ҷӯб печонда.

ЗАДА زده 1. *сифати феълии замони гузаита аз задан.* 2. *зби.* дар вақти талаффуз бо қувваи овоз ё бо оҳанги талаффуз таъкид карда шудани яке аз ҳичоҳо дар калима ва ё яке аз калимаҳо дар ҷумла; **аломати зада** аломате, ки ба ҳичои заданок ишора мекунад ('); **зада баромадан** бо суръат берун шудан, шитобон хориҷ шудан аз ҷое; **зада гирифтан** зӯран гирифтани, кашида гирифтани; **зада даромадан** бошиддат ва яқбора дохил шудан ба ҷое; **зада куштан**

зарба зада ба қатл расондан; то ба дараҷаи мурдан мушту лагадкӯб кардан касеро; **зада шудан** а) зарба хӯрдан; зарар дидан; б) *мач.* нузул ёфттан, ронда шудан аз коре.

ЗАДАГӢ زدگی *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз задан; задашуда; об задагӢ барин хомӯш, ором.*

ЗАДАН زدن 1. кӯфтан, чизеро ба чизе сахт расондан; осеб расондан (*бо даст ё чизи дигар*). 2. зарба расонидан; саркӯб кардан. 3. кӯбидан, тақ-тақ кардан (*мас., дарро*). 4. бархӯрдан, расидан; ба ҳам бархӯрдан. 5. тапидан, зарабон (-и дил), ҳаракат кардан. 6. андохтан, худро ба ҷое ворид кардан; **худро ба ҳар тараф задан** ба таҳлука афта ба ҳар сӯ давутоз кардан, бисёр нотинҷ шудан, ба талвоса афтадан. 7. *мач.* хӯрдан, ошомидан. 8. пошидан, рехтан: **намак задан, об задан**. 9. парондан; шикор кардан. 10. дуздидан; ғорат кардан; **дузд задан** дузд рабудан, дуздада бурдан; ба сирқат рафтан; **хонаи касеро задан** хонаи касеро ғорат кардан, чизҳои хонаи касеро дуздада бурдан. 11. буридан, қатъ кардан: **гардан задан, шохани дарахтро задан; сар задан** а) сар буридан, қуштан; б) *мач.* оғоз ёфттан, шурӯъ шудан. 12. даргирондан, афрӯхтан; **оташ задан** сӯхтан, сӯзондан. 13. молидан, соидан: **покуро ба санг задан**. 14. шинондан, устувор кардан, насб кардан: **хайма задан, байрақ задан**. 15. пахш кардан; нақш монондан; **мӯҳр задан** мӯҳр пахш кардан, мӯҳр мондан; **сикка задан** тангаи филизӣ баровардан. 16. монанд шудан, мушобеҳ шудан: **ранги чизе ба чизе задан**. 17. бастан: **гирех задан, занҷир задан; қулф задан** қулф кардан, бастан. 18. *киноя аз овехтан*, овезон кардан, часпондан: **сурат ё рӯзномаро ба девор задан**. 19. навохтан, соз задан: **дойра задан, дутор задан, таблақ задан**. 20. *мач.* машғул шудан, саргарм шудан. 21. *мач.* гуфтан; **гап задан // ҳарф задан** сухан кардан, гуфтан; **дам задан** *ниг. дам; дод задан* бо овози баланд гап задан; фарёд кардан; **лоф задан** гапи беҳуда гуфтан; худро таъриф кардан; **таъна задан** сарзаниш кардан, маломат намудан; **хушомад задан** хушомад гуфтан, чоплусӣ кардан; тамаллуқ кардан (*мас., барои дили касеро ба даст даровардан*). 22. гардидан, гаштан; **давр задан** а) гирд гаштан дар атрофи чизе; б) *мач.* гардиш кардан, сайр кардан, чарх задан; **чарх задан** а) давр гаштани (-и сар аз беморӣ); б) сайр кардан, гардиш намудан. 23. *ҳамчун феъли ёридиҳанда таркибҳои зиёди феълӣ месозад: барқ за-*

дан, бол задан, бўса задан, ғел задан, мижа задан, неш задан, пар задан, пошна задан, хез задан, чашмак задан, чавлон задан, ҷӯш задан; паҳлу задан а) аз як паҳлу ба паҳлуи дигар гаштан (*аз беҳобӣ*); б) якпаҳлу дароз кашида роҳат кардан; **фаввора задан** ҷӯшида баромадани об ё нафт (*аз чашма ё аз қон*); **хала задан** сих зада дард кардани шушу паҳлуи одам аз сармохӯрии сахт; **ҷег задан** а) фарёд кардан; б) *мач.* даъват намудан; **зӯр задан** *ниг. зӯр; лаб задан* а) *ниг. лаб*; б) саршор шудан, рехтан; **панча задан** *ниг. панча; рақам задан* навиштан, иншо кардан; **хунук задан** *касеро ё чизеро* а) аз сармо касал шудан, аз таъсири сармо бемор ё чароҳатнок шудан; б) дар асари сардии шадид нобуд шудани чизе; **ғайб задан** ғойб шудан, нопадид гаштан, гум шудан; **аз роҳ задан** а) аз роҳ баровардан, бераҳа кардан; б) гумроҳ кардан; **ба замин задан // бар хок задан** чизеро беқадр гардонидан, беобрӯ намудан, хор кардан; **касеро ба рӯзнома задан** дар рӯзнома навиштан дар бораи касе; дар рӯзнома танқид кардан касеро; **ба (бо) як нӯл задан** а) касеро ба осонӣ мағлуб кардан (*дар мусобиқае*); б) аз касе тавонотару моҳиртар будан дар коре; **мӯҳри хомӯши бар даҳони касе задан** хомӯш сохтан, ба хомӯши маҷбур кардан касеро; **худро ба мастӣ задан** худро маст вонамуд кардан, маст нишон додан; **худро ба нодонӣ (ё нофаҳмӣ) задан** худро нодон ва нодида вонамуд кардан; худро қасдан нофаҳм нишон додан; **бало зад** офат расид; кор табоҳ шуд; **бало задан** а) ба тариқи дашном хитобан ба касе, ки ўро ба ҳоли худ воғузур мекунанд, гуфта мешавад; б) *бало ба пасаш!* (*дар мавриди таскани гаму андӯҳи офате ба касе мегӯянд*).

ЗАДАНИӢ زدنی *сифати феълии замони оянда аз задан; сазовор ба задан; гапи заданӣ* гапи лоиқи гуфтан; *касе гап заданӣ* касе сухан гуфтан меҳаҳад; **заданӣ шудан** задан хоستان.

ЗАДАШУДА زده شده 1. *сифати феълии замони гузашта аз зада шудан; кӯфташуда; расондашуда; бархӯрда*. 2. аз кор (*ё мансаб*) рондашуда, нузулӯфта.

ЗАДУХҶҮРД زدوخورد 1. чанг, чангидан, ҳарбу зарб, муҳориба. 2. афтударафт, даст ба гиребон шудан; **задухҷурдҳои дохилӣ** чангҳои дохилии мамлакат.

ЗАИФ *a.* ضعیف 1. суст, камзӯр нотавон; *муқоб.* **қавӣ**, **зӯр**. 2. очиз, дармонда, бечора, мустаъзаф; **нури заиф** нури хира, рӯшноии андак; **садои заиф** садои паст, овози нарм; **заиф шудани ақл** кунд ва паст шудани фаъолияти ақлонӣ. 3. *мач.* зан.

ЗАИФА *a.* ضعیفه 1. *муаннаси заиф*. 2. зан, аврат.

ЗАИФАНДОМ ضعیفاندام лоғарандом, наҳиф.

ЗАИФБАДАН ضعیفبدن *ниг.* **заифандом**.

ЗАИФБУНЁД ضعیفبنیاد сустбунёд; камзӯру камқувват, лоғар.

ЗАИФДИЛ ضعیفدل *мач.* тарсончак, тарсу, буздил.

ЗАИФДИЛӢ ضعیفدلی *мач.* тарсончакӣ, тарсуй, буздилӣ.

ЗАИФӢ ضعیفی сустӣ, нотавонӣ, ачз.

ЗАИФКОЛБҮД ضعیفکالبд *кит.* заифтан, нотавон.

ЗАИФНОЛӢ ضعیفناالی суханҳои тараҳхумхоҳона гуфтан; зориву тавалло кардан, изҳори ачз намудан.

ЗАИФОВОЗ ضعیفآواز он ки овози пасту нарм дорад.

ЗАИФОНА ضعیفانه 1. очизона. 2. *мач.* занона.

ЗАИФТАН ضعیفتن *ниг.* **заифандом**.

ЗАИФҚУССА ضعیفجسته *ниг.* **заифандом**.

ЗАЙБАҚ *a.* زیبق симоб, чева.

ЗАЙҒАМ *a.* ضیغم шер, шери беша, шери даранда.

ЗАЙД *a.* زید *мач.* фалонӣ, фалон кас.

ЗАЙЛ *a.* ذیل 1. *кит.* доман, домани ҳар чиз. 2. дунбола, давоми чизе; поён; **дар зайл** дар поён, дар зер. 3. тарз, тавр, ранг; **ҳамин зайл** ба ҳамин тарик; **як зайл** а) як хел; б) муттасил, пайваста. 4. *кит.* доманаи кӯҳ.

ЗАЙМАРОН *a.* ضیمران райҳони ёбой, як навъ гиёҳи хушбӯй, шоҳисфарам.

ЗАЙН *a.* زین *кит.* 1. зинат, зевар, ороиш. 2. *мач.* хубӣ, некӯӣ.

ЗАЙТУН *a.* زيتون дарахти ҳамешасабз (*дар кишварҳои гарм*), ки меваи онро дар намак хо-

бонда меҳӯранд; аз меваи он равған мегиранд, ки дар саноати хӯрокворӣ ва тиб истифода мешавад.

ЗАЙТУНӢ زيتونی ранги сурхи ба зардӣ мовил; **ранги зайтунӣ**.

ЗАЙҶ *a.* ضیف 1. меҳмон. 2. мусофир.

ЗАЙӢАТ I *a.* ضیعت нобуд шудан, барбод шудан.

ЗАЙӢАТ II *a.* ضیعت *кит.* обу замин, мулк, замини зироатӣ.

ЗАҚАР *a.* ذکر *кит.* 1. нар, нарина, мард. 2. олати таносули мард.

ЗАКИТАБӢ *a.* ذکی طبع *ниг.* **зақӣ**.

ЗАҚӢ *a.* ذکی заковатманд, тезфаҳм, хушёр.

ЗАҚО *a.* ذکا теззеҳнӣ, зирақӣ.

ЗАҚОВАТ *a.* ذکاوت тезии фаҳм ва идрок, зирақӣ, хушмандӣ.

ЗАҚОВАТМАНД ذکاوتمند хушзеҳн, зирақ.

ЗАҚОВАТНОҚ ذکاوتناк *ниг.* **заковатманд**.

ЗАҚОТ *a.* زکات 1. *кит.* покӣ, покизағӣ. 2. *д.* ҳиссаи маълуме, ки ҳар як мусулмон мувофиқи фармудаи шарият аз даромад ва дороии худ бояд ҳар сол ба фақирон ва мӯҳтоҷон бидиҳад.

ЗАҚОТЧӢ زکاتچی *таър.* чамъкунандаи зақот дар аморати Бухоро; шахсе, ки аз роҳгузарон, корвониён *ва ғ.* андоз ва ҳаққи роҳ мегирифт, омили зақот, чамъкунандаи зақот.

ЗАҚАН *a.* ذقн манаҳ, занаҳ, занаҳдон.

ЗАҚҚУМ *a.* زقوم 1. як навъ дарахти заҳршира; мувофиқи ақидаи динӣ, дарахти талхмевае дар дӯзах, ки хӯроки дӯзахиён мешудааст. 2. *мач.* ҳар чизи талху заҳрдор ва кушанда: **заҳру заққум**.

ЗАЛ زل *ниг.* **толор**; хона барои пазироии меҳмонон.

ЗАЛАЛ *a.* زلل 1. лағзиш. 2. хато, ғалат, нуқсон.

ЗАЛИЛ *a.* ذلیل хор, ҳақир, забун.

ЗАЛИЛӢ ذلیلی хорӣ, ҳақирӣ, забунӣ.

ЗАЛИЛОНА ذلیلانه ҳақирона; мутеона.

ЗАЛЛА I *a.* زَلَّة 1. таом ё хӯрданиҳое, ки дар зиёфат ё тўйҳо ба меҳмон барои бо худ гирифта бурдан медиҳанд. 2. таоми нигоҳдошта, пасмондаи хӯрок, сарқут.

ЗАЛЛА II زَلَّة ҳашараи малахмонанд, чирчирак.

ЗАЛЛАБАНД زَلَبَنَد рӯмоле, ки дар он заллаи аз ҷое гирифтаи худро мебанданд.

ЗАЛОЗИЛ *a.* زَلَزِل ҷ. зилзила.

ЗАЛОЛ *a.* ضَلال *kit.* баромадан аз роҳи рост, гумроҳ шудан, гумроҳӣ.

ЗАЛОЛАТ I *a.* ضالّат хорӣ, залилӣ, зиллат, забунӣ.

ЗАЛОЛАТ II *a.* ضالّات *kit.* қачравӣ аз роҳи рост, гумроҳӣ.

ЗАМ I زَم *kit.* 1. сардӣ. 2. боди сард.

ЗАМ II زَم *kit.* ҷоғ, фаққ.

ЗАМ(М) I *a.* ضم пайвастанӣ чизе ба чизи дигар, илова; **ба (бар) замми ин...** ба болои ин..., илова бар ин..., ба ғайр аз ин; **зам кардан (намудан)** илова намудан, ҳамроҳ кардан; **зам шудан (гаштан)** ҳамроҳ шудан, илова гаштан; **харад – зам кун, нахарад – кам кун (мақ.).**

ЗАМ(М) II *a.* ذَم *kit.* 1. нақӯҳиш, маломат. 2. бадгӯӣ, ҳаҷв, мазаммат.

ЗАМАН *a.* زَمَن *kit.* шакли дигари **замон** (1).

ЗАМБҶҶҶҶ زَمَبُورُغ *ниг.* занбӯруғ.

ЗАМБҶҶҶҶБИРЁН زَمَبُورُغَبِيرِيان занбӯруғи дар равшан бирёншуда.

ЗАМБҶҶҶҶЗОР زَمَبُورُغَزَار ҷои зиёд рӯидани занбӯруғ.

ЗАМЗАМ I *a.* زَمَزَم номи хоҳест дар Макка (*наздики Каъба*).

ЗАМЗАМ II زَمَزَم фасли Занд (*ҷордахуми китоби муқаддаси*) зардуштиён.

ЗАМЗАМА زَمَزَمе хониш ва суруд бо овози паст; нағма ва суруде, ки зери лаб оҳиста хонда мешавад; **замзама кардан (намудан)** зери лаб, оҳиста сурудан, тараннум кардан.

ЗАМИМ *a.* ذَمِيم нописандида, зишт, бад.

ЗАМИМА *a.* ذَمِيمе чизе, ки ба чизе зам карда мешавад, илова: **зимиаи мактуб.**

ЗАМИН I زَمِين 1. хок. 2. масоҳате, ки ба қитъаҳо

ҷудо карда, дар он киштукор мекунанд, киштзор, мазраа; **ислоҳоти замин** *ниг.* **ислоҳот; замини вақф** *таър.* заmine, ки аз тарафи касе ба масҷид, мадраса *ва г.* бахшида мешуд, ба шартӣ истифодаи даромади он ба таъмири ин биноҳо ва таъмини талаба, мударрис ва ходимони онҳо; **замини дарёбод** замини беоби соҳилҳои дарё; **замини кишт** киштзор, мазраа; **замини мурда** заmine, ки дар натиҷаи солҳо кишт накардан ғайри қобили зироат шудааст; **замини обӣ** киштзори обёришаванда, ғайри лалмӣ; **замини обҷакорӣ** қитъае, ки дар он сабзаот кишта шудааст; **замини пахта** пахтазор; **замини фарбеҳ** замини ҳосилхез. 3. тағи ҳар чиз: **замини ҳавз, замини хона** *ва г.* 4. кураи арз, яке аз сайёраҳои, ки мо, инсонҳо, дар он ҳаёт ба сар мебарем. 5. мамлакат, кишвар; **замину замон** тамоми дунё; ҷаҳон; **ба замин задан** а) ба замин андохтан, ба хок яқсон кардан чизе ё касеро; б) мағлуб кардан; **ба замин задани сухани касе** гапи касеро ба эътибор нагирифтани; хоҳиши касеро иҷро накардан; **замин кафид(а), одам баромад** одам ниҳоят бисёр буд, мардум хеле зиёд буд; **замин накафид, ки дароям** бисёр шарм доштам, саҳт хичолат кашидам; **замин саҳту осмон баланд** ҳеҷ илоҷ нест, ҳеҷ чора нест; дар ҷое ба доди касе намерасанд; **фарқ аз замин то осмон аст** дар байни ду чиз тафовут ниҳоят калон аст.

ЗАМИН II *a.* زَمِين *kit.* барҷомонда, он ки ба сабаби беморӣ аз ҷой ҷунбида наметавонад ё бо пой рафта наметавонад.

ЗАМИН III *a.* زَمِين *kit.* гарав, қавл.

ЗАМИНА زَمِينе 1. асос; таҳкурса, поя; **дар заминаи...** дар асоси...; **замина тайёр кардан** шароити мусоид ба вучуд овардан барои иҷрои коре. 2. тарҳи нақша; асли матоъ ё лавҳа, ки рӯи он нақшу гулҳои рангоранг кашида мешавад.

ЗАМИНБҶҶС زَمِينَبُوس 1. он ки замини адаб бӯсад, хокро бӯсида таъзим кунад. 2. таъзимкунанда, мутеъ, фармонбардор.

ЗАМИНБҶҶСӢ زَمِينَبُوسӣ бӯсидани замини адаб, бӯсидани хок барои таъзим.

ЗАМИНВАСЛА زمین واصله ба замин васл шудани сими барқ ба мақсади барқрезон

ЗАМИНГИР زمین گیر 1. он ки хохиши ба даст овардани заминро дорад. 2. он ки аз чояш хеста наметавонад, азпомонда, барчомонда (*ба сабаби тирӣ ё беморӣ*).

ЗАМИНДОР زمین دار он ки замини кишти хусусӣ дорад, соҳиби замин; мулкдор.

ЗАМИНДОРӢ زمین داری соҳиби замин будан, заминдор будан.

ЗАМИНДӮЗӢ زمین دوزی навъи зардӯзӣ, ки тамоми рӯи порча бо зар ё абрешим дӯхта мешавад.

ЗАМИНӢ زمینی *мансуб ба замин*; ҳар чизе, ки дар замин аст; *муқоб.* **осмонӣ**.

ЗАМИНКАН زمین کن 1. хонаи зеризаминӣ; иқоматҷои тағизаминӣ (*дар майдони чанг*). 2. коргаре, ки замин меканад: **дастаи заминканҳо**.

ЗАМИНКАНӢ زمین کنی амали коргари заминкан; кандани замин.

ЗАМИНКОВ زمین کاو *ниг.* **заминкан 2: коргарони заминкови роҳи оҳан**.

ЗАМИНКУШО زمین کشا он ки заминҳои ноқорам ва бекорхобидаро қобили кишт мегардонад.

ЗАМИНКУШОӢ زمین کشائی қобили кишт гардонидани заминҳои бекорхобида.

ЗАМИНКӮБ زمین کوب 1. кас ё ҳайвоне, ки ба замин по мекубад. 2. *киноя аз* асп. 3. чизе, ки бо он замин мекубад.

ЗАМИНЛАРЗА زمین لرزه *ниг.* **зилзила**.

ЗАМИНПАЙМО زمین پیمما *кит.* 1. сафаркунанда, сайёҳ. 2. паймоишгари замин, масоҳатсанҷ, танобчӣ, танобкаш.

ЗАМИНРОН زمین ران деҳқоне, ки заминро шудгор мекунад.

ЗАМИНРОНӢ زمین رانی замин шудгор кардан.

ЗАМИНСОЗӢ زمین سازی *ниг.* **заминкушоӣ**.

ЗАМИНХЕЗ زمین خیز *кит.* он чи аз замин ҳосил мешавад, ҳосил, маҳсул.

ЗАМИНЧУНБӢ زمین چنبی *ниг.* **зилзила**.

ЗАМИР I ضمیر *a.* 1. қалб; даруни дил, ботини инсон. 2. он чи аз дил мегузарад, андеша. 3. сир,

рози ниҳонӣ; **замири дил киноя аз** рози ниҳонӣ.

ЗАМИР II ضمیر *кхн., зби.* ҷонишин.

ЗАМИСТОН زمینستان *ниг.* **зимистон**.

ЗАМӢ زمی *шакли кӯтоҳшудаи замин I*.

ЗАММА *a.* ضمه *зби.* аломатест дар алифбои арабии тоҷикӣ (؁), ки барои ифодаи садоноки «у» дар болои ҳарфҳои ҳамсадо ва ҳарфи алиф гузошта мешавад, пеш.

ЗАМОН *a.* زمان 1. вақт, ҳангом, айём; давр, аҳд; **ба (бо) мурури замон** бо гузашти вақт; **дар айни замон** дар як вақт; бо ба-робари ин; **дар замони** дар вақти; дар даври. 2. ҳамоно, ба маҳзи... (*ба ин маъно танҳо ҳамоҷи феълҳо меояд: омадан замон, даромадан замон, истодан замон ва ғ.*); **ҳамин замон** ҳамин асно, ҳозир, ҳамин ҳоло. 3. *зби.* категорияи дастурии хоси феълҳо, ки муносибати гӯяндаро ба вақти амалу ҳолат ифода мекунад: **замони гузашта, замони ҳозира-оянда**.

ЗАМОНА زمانه 1. *ниг.* **замон** 1. 2. гардиши замон; рӯзгор. 3. *маҷ.* олам, дунё, ҷаҳон; **аз дасти замона** аз ҷабри рӯзгор; аз азобу машаққати дунё; **гарму сарди замонаро аз сар гузаронидан** неку бади рӯзгорро дидан; таҷрибадор шудан.

ЗАМОНАСОЗ زمانه ساز он ки мувофиқи шароит ва тақозои замона (*бар хилофи ақидаи худ*) рафтор мекунад, касе, ки ба замона созгор шудан меҳаҳад, ибнулвақт.

ЗАМОНАСОЗӢ زمانه سازی мувофиқи шароит ва тақозои замона рафтор кардан, бо замона созгор шудан; дурӯягӣ: **замонасозӣ кардан**.

ЗАМОНАТ *a.* زمانت кафилӣ, зоминӣ, кафолат.

ЗАМОНБАНДӢ زمان بندی муайян кардани вақт ва замони муайян барои иҷрои коре, мӯҳлатбандӣ.

ЗАМОНГИРӢ زمان گیری соҳиби замон шудан.

ЗАМОНИЧАНГӢ زمان جنگی *мансуб ба замони чанг*; он чи дар давраи чанг ба вукӯъ омадааст: **ҳикояҳои замоничангӣ**.

омадааст: **ХИКОЯҲОИ ЗАМОНИЧАНҒӢ**.

ЗАМОНӢ//ЗАМОНАВӢ زمانى//زمانوى *мансуб ба замон*; улуми **замонӢ** илмҳое, ки дар давраи муайян роиҷ ва машҳуранд, илмҳои замонавӣ.

ЗАМОРУҒ زماړوغ *ниг. занбӯруғ*.

ЗАМҲАРИР زمهرير 1. сармои бисёр сахт, шиддати сармо. 2. чои бисёр сард; **сармои замҳарир**.

зан زن 1. *асоси замони ҳозира – оянда аз задан*. 2. *чӯзъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои зананда*: **шохзан, зарбазан, роҳзан, торзан, муштзан**.

ЗАН زن 1. чинси модинаи инсон, чинси муқобили мард. 2. завҷа, аёл, ҳамсари мард; **зани бева** зани бешавҳар, бевазан; **зани меҳнатӣ** зани меҳнатдӯст, зани серғайрат; **зани муштипар** зани нотавон, очиза, заифа; **зан гирифта** духтареро ба ақди никоҳи худ даровардан, издивоҷ кардан, хонадор шудан; **зан додан касеро** зандор кардан, хонадор намудан касеро; **зан шудан ба касе** ба шавҳар баромадан, бо марде издивоҷ кардан, ба қайди никоҳи марде даромадан.

ЗАНАБ ا. ذنب 1. дум, дунб. 2. тарафи дунболаи галаситораи Аждаҳо (*тарафи дигариши Раъс номида мешавад*).

ЗНАК زنک *шакли тасғири зан*; хитобан нисбат ба занон гуфта мешавад (*дар забони омма*).

ЗНАКА زنک *ниг. занак*.

ЗНАКАБОЗ زنکه باز *ниг. занбоз*.

ЗНАКАБОЗӢ زنکه بازى *ниг. занбозӣ*.

ЗНАКБОЗ زنک باز *ниг. занбоз*.

ЗНАНДА زننده *сифати феълии замони ҳозира аз задан*; зарбазананда, кӯбанда, латқунанда.

ЗНАХ زنخ манах, зақан, чо́на; **занах задан** бисёр гап задан, лаққидан; лоф задан.

ЗНАХДОН زنخدان *ниг. занах*.

ЗАНБ ا. ذنب *кит. гуноҳ, чурм, айб*.

ЗАНБАҚ ا. زنبق навъе аз савсан, ки гули сафеди хушбӯ дорад.

ЗАНБАМУЗД زننده марде, ки аз номуси зани худ бепарво бошад, дайюс.

ЗАНБАР زنبړ сабади байни ду чӯб бофташуда ё тахтаи дар ду чӯб задашуда, ки бо он хоку хишт

ва дигар чизҳоро дукаса мекашонанд.

ЗАНБАРАК//ЗАНБӢРАК زنبړک//زنبورک *кҳн. тӯпи хурде, ки дар замонҳои пеш ба шу-тур бор мекарданд*.

ЗАНБАРҒАЛТАК زنبړغلتيк аробачае, ки дар тарафи пеши он як ғалтак шинонда шу-даасту ду дастаи тарафи дигари онро ба даст гирифта хоку хишт *ва г.* мекашонанд.

ЗАНБАРКАШ زنبړکش он ки дар занбар бор мекашонанд.

ЗАНБАРМИЁН زنبړميان чорпой миёнаш ҳам (*хусусан аспу хар*).

ЗАНБАШАРА زنبړشره занмонанд, бо афту андоми занона.

ЗАНБЕЗОР زنبړزار он ки нисбат ба занҳо нафрат дорад, мутанаффир аз зан.

ЗАНБИЛ زنبيل сабади аз химчаҳо бофтаи дудааста.

ЗАНБИЛБОҒ زنبيلباف касе, ки сабад мебофад, сабадбоф.

ЗАНБИЛБОҒӢ زنبيلبافى сабадбофӣ.

ЗАНБОЗ زنباز марди айёше, ки аз дунболи занон мегардад, занпараст, зандӯст.

ЗАНБОЗӢ زنبازى амали марди занбоз.

ЗАНБОРА زنباره *ниг. занбоз*.

ЗАНБӢРУҒ زنبوروغ навъе аз растанист, ки фақат аз тана иборат буда, реша, барг ва гул надорад, дар баҳорон дар чойҳои сернам мерӯяд, (*як қисми онҳо хӯрданбоб, қисми дигаришон захр-ноканд*) саморуғ, қорҷ, чағора, чора.

ЗАНБӢР زنبور навъи ҳашароти парандаи хурди нешзан, ки хелҳои гуногун дорад, ору, кабт; **занбӯри асал** занбӯре, ки асал медиҳад; **занбӯри чиззак** занбӯри зардак, занбӯри ғингак (бингак).

ЗАНБӢРАК زنبورک 1. *шакли тасғири занбӯр*; занбӯри хурд. 2. *ниг. занбарак*.

ЗАНБӢРБОН زنبوربان нигоҳубинқунандаи занбӯрҳои асал.

ЗАНБӢРПАРВАРӢ زنبورپرورى парвариши занбӯри асал.

ЗАНБЎРХОНА زنبورخانه 1. хонаи занбӯр, лонаи занбӯр; кандуи оруи асал. 2. маҷ. чои серғавғою мағал.

ЗАНГ I زنگ 1. ғуборе, ки дар рӯи филизоти дар чои нам истода ба вучуд омада, онро оҳиста-оҳиста нобуд мегардонад; **занг задан (бастан)** зангор гирифтани рӯи филизот, мурёна. 2. маҷ. ғубор, кудурат; **занги дил** ғубори дил; ғаму андӯх. 3. танай ғафси ток.

ЗАНГ II زنگ 1. олати қуббашакли филизии дарунхолие, ки овезаи дар дарунаш буда вақти чунбондан ба девораҳо расида, садо мебарорад, зангӯла, чарас: **занги дар (дарвоза), занги соат, занги мактаб, занги телефон, соат занги нӯхро зад**. 2. зангӯлачаҳое, ки раққосагон ба дасту пой худ мебанданд ва дар вақти даст чунбондан ва по кӯфтан садо медиҳанд; **занги нӯш** садои ба ҳам задани чомҳо дар базми шароб.

ЗАНГБАСТА زنگبسته сифати феълии замони гузашта аз **занг бастан**; зангирифта, зангпайдокарда.

ЗАНГДОР زنگدار зангӯладошта, зангнок; **соати зангдор** а) соате, ки дар ҳар як соат ё ним соат занги он садо медиҳад; б) соати рӯимизие, ки дар вақти матлуб занги он садо дода метавонад.

ЗАНГЗАДА زنگزده сифати феълии замони гузашта аз **занг задан**; зангбаста, зангдоршуда, занг пайдокарда.

ЗАНГЗАН زنگزن :зангзани калисо ба садо дароварандаи ноқушо дар калисо.

ЗАНГИЁНА زنگيانه кит. беолоиш, сода.

ЗАНГИЛА زنگله тиб. беморие, ки аз норасоии витаминҳо сар зада, одамро беҳол месозад ва ҳатто дандонҳоро мерезонад.

ЗАНГИМИЗОЧ زنگي مزاج кит., киноя аз одами хурсандухушҳол.

ЗАНГИР زنگير зангиранда, зандоршаванда, хонадоршаванда.

ЗАНГИРӢ زنگيري зан гирифтани, хонадор шудани.

ЗАНГӢ زنگي одами сиёхпӯст, ҳабаш.

ЗАНГНОГИР زنگناگير филизе, ки занг пайдо намекунад: **пӯлоди зангногир**.

ЗАНГОР زنگار 1. занги филиз, оина ва ғ. 2. ранге, ки онро аз занги мис тайёр мекунанд. 3. ранги

сабзи баланд. 4. маҷ. гирифтори ба ғаму андӯхи сахт; **зангор кардан** ба ғаму андӯх гирифтани сохтан.

ЗАНГОРӢ زنگاري ба ранги зангор, сабзранг.

ЗАНГОРБАСТА زنگاربسته 1. сифати феълии замони гузашта аз **зангор бастан**; зангбаста, зангнокшуда. 2. маҷ. ниҳоят зикшуда, андӯхнок.

ЗАНГОРРАНГ زنگاررنگ ба ранги зангор, зангорӣ, сабзи баланд.

ЗАНГОРТОБ زنگارتاب зангормонанд, ранги моил ба зангорӣ; сабз.

ЗАНГОРХӮРДА زنگارخورده зангзада, занггирифта.

ЗАНГӮЛА زنگوله занги хурд, чарас (хусусан зангӯлае, ки ба гардани бузу ғӯсфанд ва шутур мебанданд).

ЗАНГӮЛАДОР زنگوله دار 1. дорои зангӯла. 2. чарангосӣ, марғуладор: **овози зангӯладор**.

ЗАНГӮЛАЧА زنگوله چه зангӯлаи хурд.

ЗАНҒАР زنگر дашном ба марде, ки ба сабукпоии занаш беаҳамият аст, дайюс, қалтабон.

ЗАНД زند номи китоби тарҷума ва тафсири Авесто ба забони паҳлавӣ.

ЗАНДОР زندار марде, ки зан дорад, марди оиладор; **муқоб. безан; зандор шудан** хонадор шудани, зан гирифтани.

ЗАНДОРӢ زنداري зан доштан, оиладор будани; хонадорӣ.

ЗАНДӮСТ زندوست 1. марде, ки зани худро бисёр дӯст медорад ва эҳтиром мекунад. 2. занбоз, занпараст.

ЗАНДӮСТӢ زندوستي амали марди зандӯст; занпарастӣ.

ЗАНИШ زنش исми амал аз феъли **зидан**.

ЗАНИӢ زني ба сифати зан; ҳамсарӣ, завҷагӣ; **ба зани қабул кардан (гирифтани)** издивоҷ кардани, ба никоҳи худ даровардани; **ба зани додан** ба шавҳар додани.

ЗАНМИЗОЧ زنگ مزاج марде, ки табиат ва феълу атвораш занона аст.

ЗАНМУРДА زن مرده марде, ки занаш мурдааст.

ЗАНН *a.* ظن гумон, пиндошт, хадс; *муқоб.* **яқин**; **занни бад** гумони бад; **занни ғолиб** гумони ба ҳақиқат наздик, эҳтимоли қавӣ.

ЗАНОЗАНИ زناني ҳамдигарро задану кӯфтани ду шахс ва ё ду тарафи муҳолиф, даст ба гиребон шудан, ҷангу ҷидол, задухӯрд.

ЗАНОН زنان *феълӣ ҳол аз* **задан**; **занон-занон бурдан** зада-зада, кӯфта-кӯфта бурдан.

ЗАНОНА زنانه *мансуб ба* **зан**; ҳар чизи хос ба занҳо: **кафши занона**, **либоси занона**.

ЗАНОНДАН//ЗАНОНИДАН زناندن//زنانيدن *тарзи бавоситаи* **задан**; касеро барои задани шахсе водор ва мачбур кардан.

ЗАНОШҶӢ زناشوئى зану шавҳар шудан, издивоч.

ЗАНПАРАСТ زن پرست *ниг.* **зандӯст**.

ЗАНПАРАСТӢ زن پرستى *ниг.* **зандӯстӣ**.

ЗАНСЕТАЛОҚ زن سه تلاق он ки занашро се талоқ кардааст (*оҳанги таҳқирӣ дорад*).

ЗАНТАБИАТ زن طبيعت 1. дорои табиати латифу нозуки занона; нозуктабъ. 2. *ниг.* **занмизоч**.

ЗАНТАЛОҚ زن تلاق марде, ки аз рӯи шариат аз занаш чудо шудааст ё чудошуда ҳисоб меёбад.

ЗАНТАЛОҚӢ زن تلاقى занталоқ кардан, аз зан чудо шудан; аз **занталоқӣ қасам хӯрдан** дар сурати шикастани қасам зани худро талоқшуда эълон кардан.

ЗАНЧАБИЛ زن جبيل гиёҳе, ки асосан дар Ҷиндустон мерӯяд ва дар решааш ғуддаҳои тундмазаи хушбӯӣ пайдо мешавад, чун дорувор ба таом ҳамроҳ мекунад ва дар тиб низ ба кор меравад, қаранфул.

ЗАНЧАЛАБ زن جلب *ниг.* **зангар**.

ЗАНЧАЛЛОБ زن جلاب *гуфт.* марде, ки хариду-фуруши занон шуғли ӯ бошад; зуд-зуд зан гирифта, талоқ медиҳад.

ЗАНЧИР زنچير 1. ҳалқаҳои ба ҳам гузарондашудаи филизӣ ба шакли ришта ё таноб, силсила. 2. *таър.* занчири махсусе, ки барои нагурехтани мучримон ва девонагон ба дасту пой ва ба гардану миёни онҳо мебастанд, завлона; **занчири дар** ё **дарвоза** олати филизии махсус барои баста маҳкам кардани дару дарвоза; **занчир бастан**

(**задан**) банд кардан ба воситаи занчир; **занчир кардан** ба занчир бастан дару дарвоза. 3. адад дар саршумории филҳо.

ЗАНЦИРА زنچيره 1. ҳар чизи монанд ба занчир: **занчираи тиллоии соат**. 2. нақши занчирмонанд дар гирдогирди тасвир ва каннадакориҳо.

ЗАНЦИРБАНД زنچير بند бо занчир баста; **занчирбанд кардан** бо занчир бастан; занчир задан; бандӣ кардан; **роҳро занчирбанд кардан** пеши роҳро бо занчир бастан, умуман роҳро банд кардан.

ЗАНЦИРВОР زنچيروار монанди занчир, занчир барин.

ЗАНЦИРГОҲ زنچير گاه *кит.* лангаргоҳ, истоғоҳи киштиҳо.

ЗАНЦИРГУСИСТА زنچير گسسته он ки ва он чи банд ва занчирро кандааст; аз банд раҳошуда: **шерӣ занчиргусиста**.

ЗАНЦИРДОР زنچير دار дорои занчир, занчирдошта.

ЗАНЦИРӢ زنچيرى 1. *мансуб ба* **занчир**; занчирбандшуда. 2. *мач.* девона; бандӣ.

ЗАНЦИРМӢӢ زنچير موى он ки мӯи чингила дорад, мӯи ҳалқа-ҳалқа.

ЗАНЦИРЧА زنچير چه *шакли тасғири* **занчир**; занчири хурду борик.

ЗАНЦИРШАКЛ زنچير شکل занчирмонанд, монанди силсилаи занчир.

ЗАНШАВАНДА زن شونده *сифати феълӣи замони ҳозира аз* **зан шудан**; духтаре, ки ба занӣ касе номзад шудааст, арӯс.

ЗАП زن پ *гуфт.*, *ҳиссаҷа* аҷаб, ҳайратовар, заб: **зап кор кардед**.

ЗАР زر 1. филизи зарди қиматбаҳо, тилло, заҳаб. 2. тиллоӣ маскук; пул; сарват; **зари дағал // зари қалб** тиллоӣ носара, ғайри холис; **зари комилъиёр // зари ноб** тиллоӣ асил, беғаш, холис, аъло; **зари сафед** а) нукра, сим; б) *киноя аз* пахта, тиллоӣ сафед; **зари сурх** тиллоӣ сурхранги аъло; **зари тилло** тиллоӣ нарми аъло; **хати зар** хате, ки бо зарҳал навишта шудааст.

ЗАРАБОН زن ضربان тапиши дил, задани дил.

ЗАРАНГ زرنگ 1. номи дарахти кӯҳии чӯбаш хеле сахт. 2. замини сахтхок. 3. зирак, хушёр, доно.

ЗАРАНГӢ زرنگي 1. мансуб ба заранг; калтаки зарангӣ чӯбдасти сахту маҳкам (*барои ҷазодиҳӣ*), ки аз дарахти заранг бурида тайёр кардаанд. 2. хушёрӣ, зиракӣ.

ЗРАНДУД زرندود он чи ба рӯи он оби тилло давонда шудааст, зарҳалкоришуда, зарнигор.

ЗРАНДӮЗ زراندوز 1. он ки тилло ҷамъ орад. 2. он ки молу сарват гирд оварад.

ЗРАНДӮЗӢ زراندوزي амали зарандӯз.

ЗАРАР *a.* ضرر зиён, хисорат; газанд, осеб; зарар дидан (*кашидан*) зиён бурдан.

ЗАРАРДИДА ضررديده *сифати феъли замони гузашта аз зарар дидан*; он ки осебе ё зиёну хисорате дидааст, озоррасида.

ЗАРАРКУНАНДА ضررکننده *сифати феъли замони ҳозира аз зарар кардан*; зараррасон; зиёнкор.

ЗАРАРНОК ضررناк зараровар, осебрасонанда.

ЗАРАРОВАР ضررآور зиёновар, осебрасон.

ЗАРАРРАСОН ضرررسان *ниг.* зараровар: ҳашароти зараррасон.

ЗАРАРРАСОНӢ ضرررسانی расонидани зарар, ворид кардани зарар.

ЗАРАФШОН زرفشان 1. нисоркунандаи зар, зарпош. 2. номи дарёи машхур дар Осӣи Миёна.

ЗАРБ *a.* ضرب 1. задан, заниш, зарбат, осеб. зарбу лат а) шатта, шаллоқ, калтак; б) *мач.* талхӣ, нокомӣ: зарбу лати ҳаётро бисёр дидааст; зарб хӯрдан лат хӯрдан, осеб дидан, зарар дидан. 2. *мач.* зӯр, қувва; зарби шатта зӯри шатта. 3. садои мавзуну хушоянди созҳои зарбӣ (*аз қабилӣ* доира ва нақора), ки созҳои дигар ба мисли тору танбӯр *ва г.* ба он нағмаҳои худро чӯр мекунанд; усули мусикӣ, ки ба тартиби муайян ва пайдарҳам омадани овозҳо асос меёбад. 4. сикка, сикказада, маскука (*оид ба танга, пул*). 5. *риёз.* яке аз чор амали асосии илми ҳисоб, ки аз мукарранан зам кардани як адад бо миқдори воҳидҳои адади дигар иборат мебошад (*мас., 3 зарби 4, яъне адади 3 чор мартаба тақрор карда шавад, аз ҳосили зарби он адади 12 ба даст меояд*); зарб задан // зарб кардан амали зарбро иҷро кардан; $\diamond$ зарби масал эроди масал, масал овардан; аз зарби... аз зӯрии, аз шиддати... ба зарб

сахт, бо шиддат, бо зӯри тамои; долу зарб чӯшу хурӯш, авчи коре, ҳарбу зарб занозанӣ; ҷанг, муҳориба, мубориза; хирс мулло мешавад аз зарби чӯб (*зарб.*).

ЗАРБА *a.* ضربه 1. *ниг.* зарб 1; садама, латма; зарбаи дил задани қалб, тапиши дил; зарбаи ҷонкоҳ зарбаи бисёр сахт. 2. сахт задан, бархӯрди сахт ва ноғаҳонии ҷизе ба ҷизе, тақони якбора ва сахт; зарбаи ҷавобӣ ҳуҷуме, ки дар муқобили ҳамлаи касе карда мешавад; зарбаи қатъӣ ҳамлаи шадид, ҳуҷуми қотеона; бо як зарба ба як зӯр задан; бо як ҳамла: $\bar{y}$ бо як зарба дарро кушода берун рафт; зарба задан задан, кӯфтан; лат додан; зарба хӯрдан а) осеб дидан, лат хӯрдан; б) шикаст хӯрдан; зарба шинондан задан (*бо даст, шаллоқ ва г.*)

ЗАРБАГИР ضربهگیر он чи зарбаро ба худ мегирад.

ЗАРБАДОР ضربهدار 1. *ниг.* зарбдор. 2. бошиддат, босуръат.

ЗАРБАТ *a.* ضربت *ниг.* зарба.

ЗАРБАФТ//ЗАРБАФТА زربفت//زربفته *ниг.* зарбофт.

ЗАРБАХӮРДА ضربهخورده *ниг.* зарбхӯрда.

ЗАРБАХШ زربخش 1. *кит.* он ки зар мебахшад, саховатпеша. 2. *ниг.* зарҳез.

ЗАРББАРДОР ضرببردار *ниг.* зарбагир.

ЗАРБЕД زربيد навъе аз дарахти бед.

ЗАРБДОР ضربدار коргар ё гурӯҳи коргароне, ки корро бо шиддат ва ғайрат пеш бурда, бо сифату маҳсулнокии меҳнат ба дигарон намунаи ибрат мешаванд, пешқадами кор: зарбдори меҳнат, гурӯҳи зарбдор.

ЗАРБДОРОНА ضربدارانه бо ҷидду ҷаҳди тамои, бо зарба кор кардан.

ЗАРБӢ ضربي 1. мансуб ба зарб 3; созҳои зарбӣ асбобҳои мусикӣ, ки ба воситаи задан навохта мешаванд. 2. мансуб ба амали зарб (5) дар илми ҳисоб.

ЗАРБОФТ زربافت матое, ки аз торҳои зарпеч бофта шудааст; зардӯзи кардашуда.

ЗАРБОФТӢ زربافتی *ниг.* зарбофт.

ЗАРБСАНЧ ضرب سنج олати андозагири зарб 3.

ЗАРБУЛМАСАЛ *a.* ضرب المثل сухани хикматноки пандомӯз ва вирди забонгашта, ки дар нутк хамчун мисол оварда мешавад.

ЗАРБХОНА ضرب خانه чое, ки танга сикка мезананд, зарробхона, сиккахона.

ЗАРБХҶҶҶҶ ضرب خورده осебдида, садамадида.

ЗАРВАРАҚ زورق варақаи ҳалли тилло давондашуда.

ЗАРГАР زرگر хунарманде, ки аз зару нуқра асбобу олоту зебу зинат *ва г.* месозад.

ЗАРГАРӢ زرگری 1. касби заргар; хунари истехсоли маснуоти бадеи аз филизоту чавохирот *ва г.* 2. *мансуб ба заргар.* 3. дӯкон ва растаи заргарон дар бозор.

ЗАРГАРОНА زرگرانه 1. мисли заргар, ба монанди кори заргар. 2. *мач.* хеле резакорона.

ЗАРГУДОЗ زرگداز гудозандаи зару нуқра.

ЗАРГУЗОР زرگذار касе, ки пулро харч накарда, нигоҳ медорад, ҳарис.

ЗАРГУЛДОР زرگدار як намуди парандаи гунчишкмонанд, ки баъзе чойҳои баданаш зарду сабзранг аст, зарғилдоқ, зардак, гунчишки зардинапар.

ЗАРГУН زرگون ба ранги зар, тиллоранг.

ЗАРГӢШ زرگوش *ниг.* харгӢш.

ЗАРГӢШПАРВАРӢ زرگوشپروى *ниг.* харгӢшпарварӢ.

ЗАРҒИЛДОҚ زرغلداق 1. *кит.* кишт, зироат. 2. *ниг.* заргулдор.

ЗАРД زر рангест монанди ранги зар, заъфарон ё зардии тухми мурғ, лимӯранг; **равгани зард** равгане, ки аз шири гов мегиранд.

ЗАРДА زرده 1. *ниг.* заҳра. 2. қисмати зардранги даруни тухми мурғ. 3. *мач.* дӯғу пӯписа; хашмгинӣ; **заҳраву зарда** чуръат, часорат; **зарда кардан** *гуфт.* хашму ғазаб ё эътирози худро бо пичингу суханҳои дурушт изҳор кардан.

ЗАРДАК زردک 1. ранги ба зардӣ моил, зардча, зардтоб. 2. сабзӣ, беҳӣ. 3. *ниг.* заргулдор.

ЗАРДАЧӢШ زردهجوش эҳсоси сӯзише дар сурхрӯда.

ЗАРДГУН زرگون зардранг, зардфом.

ЗАРДГУНА زرديگونه зардчехра, зардрӯ.

ЗАРДИНА زردينه ба зардӣ моил, зардтоб, зардак.

ЗАРДӢ زردى 1. дорои ранги зард будан; ранги зард. 2. моддаи зардранги даруни тухми мурғ.

ЗАРДОБ زرداب 1. оби зардранги чурғот. 2. чирки зардранг, ки баъд аз пухта расидани реш аз он мебарояд, фасод, рим, мадда; **зардоб шудан** *киноя аз* бисёр ғаму кулфат кашидан.

ЗАРДОЛУ زردآلو 1. дарахти мевадори маъруф аз чинси олу. 2. меваи ширину дондори байзашаклу мудаввар ё дарозрӯяи ин дарахт, ки ҳам тару ҳам хушк карда меҳӯранд, ғӯлинг; навъҳои машҳури зардолу: **аҳрорӣ, бобой, искодарӣ, кафак, қандак, лучак, мирсанчалӣ, маҳтобӣ, ниёзӣ, обак, пайвандӣ, пешпазак ё чавпазак, сафедак, хурмой, ширпайванд** *ва г.*

ЗАРДОЛУАФШОНӢ زردالوافشانى ларзондан ё бо чӯб задани шоҳаҳои дарахти зардолу барои ба тағаш резондану чидани меваҳои пухтаи он.

ЗАРДОЛУЗОР زردالوزار чое, ки дарахтони зиёди зардолу дорад, боғи дарахтҳои зардолу.

ЗАРДОЛУОБ زردالوآب шарбати аз зардолуи хушк тайёр карда, ғӯлингоб.

ЗАРДОЛУПАЗ//ЗАРДОЛУПАЗӢ

زردالوپاز//زردالوپزӣ мавсими пухтани зардолу, ки ба охири баҳору аввали тобистон рост меояд.

ЗАРДОЛУЧИН زردالوجين он ки маҳсули зардолуро аз дарахт мечинад.

ЗАРДОЛУЧИНӢ زردالوجينى амали зардолучин.

ЗАРДОР زردار пулдор, сарватманд, давлатманд.

ЗАРДПАРМА زردپرمة *ниг.* зардча (2).

ЗАРДПӢСТ زردپوست дорои пӯсти зард: **нажоди зардпӯст** нажоди туркиву муғули ва чиной.

ЗАРДРӢ زردرو 1. он ки чехрааш зард аст. 2.

мач. кулфатрасида, ғамдида.

ЗАРДРҮЙ زردروئی паридагии ранг, кулфатрасидагӣ.

ЗАРДТОБ زردتاب зардча, моил ба зардӣ.

ЗАРДУШТ زردشت асосгузори дини зардуштӣ, ки тахминан дар байни асрҳои 7-ум ва 6-уми то мелод зистааст.

ЗАРДУШТИЯ زردشتيه *ниг.* зардуштӣ (кеши зардуштӣ).

ЗАРДУШТӢ زردشتى 1. мансуб ба Зардушт. 2. пайрави дини Зардушт; кешии зардуштӣ мазҳабе, ки Зардушт, пайғамбари бостонӣ дар асри 7-уми пеш аз мелод асос гузоштааст ва то истиллои араб ва паҳн шудани ислом дини расмии халқҳои Эронзамин ҳисоб мешуд, кешии онҳо бо номи оташпарастӣ низ машҳур аст, зардуштия.

ЗАРДӮЗ زردوز хунарманде, ки бо торҳои зарину симин дар матоъҳо нақшу ниғор медӯзад.

ЗАРДӮЗӢ زردوزى 1. пешаи зардӯз; навъе аз хунармандист, ки аҳли он бо торҳои симу зар дар порчаҳо гулу нақшҳои гуногун медӯзанд. 2. бо торҳои зарину нукрагин нақшу ниғор дӯхташуда, зардӯзишуда: **тоқии зардӯзӣ**.

ЗАРДХОК زردخاک хоки зард, хоки зардча.

ЗАРДЧА زردچه 1. зардтоб, моил ба зардӣ; малларанг: **рангии ҳамаи онҳо зардча метобид**. 2. *тиб.* бемориест, ки дар натиҷаи дарди чигар ва зиёд шудани захра дар хун чашму бадани одамро зардӣ зер мекунад, ярақон, зардпарма, заъфарма.

ЗАРДЧАШМ زردچشم он ки чашмаш зард аст.

ЗАРДЧӮБА//ЗАРЧӮБА زردچوبه//زرچوبه *бот.* гиёҳест аз цинси занҷабилӣҳо, ки дар кишварҳои гарм (*Ҳиндустон, Африқо ва ғ.*) ҳамчун гиёҳи ғизоӣ ва дорувор парвариш карда мешавад ва решаи онро кӯфта, барои хуштаъм кардан ба хӯрок меандозанд.

ЗАРЕА//ЗАРЕАТ *а.* ذريعه *кит.* восита, васила.

ЗАРИБА *а.* ضريبه *кит.* андоз, хироч, бочу хироч.

ЗАРИМ *а.* زرم *кит.* 1. он ки дар ҷое қарор намегирад. 2. *мач.* паст, фурӯмоя.

ЗАРИН زرین 1. аз зар сохташуда; тиллоӣ; зарҳал давондашуда. 2. ба ранги зар, зард.

ЗАРИНКАМАР زرین کمر 1. камарбанди тилло. 2. он

ки камарбанди тиллоӣ ба миён бастааст.

ЗАРИНТОБ زرین تاب моил ба ранги зар, тиллоранг.

ЗАРИР *а.* ضير *кит.* нобино, кӯр.

ЗАРИФ *а.* ظريف 1. зирак, доно; хушёр; дарёбандаи суханҳои хубу нуктаҳои нозук; хуштабъ; шӯхтабъ, базлагӯ, латифагӯ. 2. нозук, латиф, зебо, хушандом.

ЗАРИФӢ ظريفى бозарофат будан, зарофатнокӣ; латофат, назокат.

ЗАРИФОНА ظرفانه бозарофат, болатофат; боназокат, нозуктабӯна.

ЗАРИҲ *а.* ضريح *кит.* қабр, гӯр, даври гӯр.

ЗАРӢ زرى 1. мансуб ба зар (1). 2. порчаи зардӯзӣ.

ЗАРКАФИЛ زركفيل касе, ки дар байни қарздиханда ва қарзгиранда миёнаравӣ мекунад, кафил ва ўҳдадори пардохти он қарз мешавад.

ЗАРКАШ زركش 1. он ки торҳои зар ба порча кашад. 2. навъе аз матои зарин.

ЗАРКАШИДА زركشیده чизи бо зар дӯхташуда, зарбофт.

ЗАРКОР زركار 1. касе, ки бо оби тилло наққошӣ мекунад; устое, ки пешаи ӯ заркӯбию заркашӣ мебошад. 2. *мач.* устои мохир, устои кори худ.

ЗАРКӮБ زركوب 1. он ки пешаи ӯ тиллокори кардан аст, устои заркор. 2. он чи бо зару нукра оро дода шудааст, ҳар чизи заркӯбшуда.

ЗАРҚ *а.* زرق *кит.* дурӯягӣ, риёкорӣ, тазвир.

ЗАРМ *а.* زرم *кит.* ашк, оби дида.

ЗАРМОҲӢ زرمهه نامуди ороишии зардмоҳии тиллоранг, ки дар аквариум нигоҳ медоранд.

ЗАРНАРД زرنرد тиллоӣ, аз тилло сохташуда.

ЗАРНИГОР زرنگار мунаққаш бо зар, бо зару нукра зинатдода, тиллокоришуда; тиллоӣ.

ЗАРНИСОР زرنشار зарбахш, зарпош, зарафшон.

ЗАРНИХ زرنیخ гӯгирди бо маргимуш омех-

- та.
- ЗАРОБ** زراب 1. оби зар, зарҳал, ки дар наққошӣ ба кор баранд. 2. *мач.* шароб, шароби зард.
- ЗАРОГИН** زراگين зарин, пурзар.
- ЗАРОҒАН//ЗАРОҒАНГ** زراغن//زراغننگ замини саҳти регнок, замини серсанг.
- ЗАРОЛУ** زرالو навъи олуи зардранг.
- ЗАРОФАТ** ظرافت 1. зиракӣ, доноӣ; хуштабъӣ, нуктасанҷӣ. 2. зарифӣ, назокат, латофат; зебой. 3. ҳазлу шӯҳӣ бо лутф ва суханони ширин; базла, латифа.
- ЗАРОФАТГҶӢ** ظرافت گوی хушсухан, нозукбаён.
- ЗАРПАЙКАР** زربیکر аз тилло сохташуда, тиллоӣ.
- ЗАРПАРАСТ** زرپرست дӯстдорандаи тилло ва нуқра; пулпараст.
- ЗАРПЕЧАК** زربچک *ниг.* захрпечак.
- ЗАРПОШ** زرباش 1. зарфишон, зарпошанда. 2. *мач.* нурафшон, партавафкан.
- ЗАРПОШӢ** زرباشی 1. зар пошидан. 2. *мач.* нурпошӣ, нурафшонӣ.
- ЗАРПӢШ** زربوش 1. зарандуд, зарҳал давондашуда. 2. либоси зарбафту зардӯзи пӯшида.
- ЗАРР** *а.* زر *ниг.* зарра.
- ЗАРРА** *а.* ذره чизҳои бисёр хурд ва борик, ки вақти даромадани нури офтоб аз равшанӣ ба назар менамоянд, ҳар як ҷузъи ғуборе, ки дар шуои офтоб дида мешавад; хурдтарин ҳиссаи чизе (*ҳамчун атом*); ҳар чизи бисёр хурд; миқдори ниҳоят кам, андак; **заррае** *мач.* ҳеч.
- ЗАРРАБИН** ذرهبين асбоби махсусе, ки чизҳои ниҳоят майда ва ба чашм нономаёнро калон карда нишон медиҳад.
- ЗАРРАСОН** ذرهسان монанди зарра.
- ЗАРРЕЗ** زرريز 1. резандаи зар, пошандаи зар. 2. *мач.* босаховат, саҳӣ.
- ЗАРРИН** زرّين *ниг.* зарин.
- ЗАРРОБ** *а.* ضربا касе, ки пул сикка мезанад, сикказан.
- ЗАРРОБХОНА** ضربابخانه ҷои сикка задани пул, сиккахона.
- ЗАРРОТ** *а.* ذرات *ҷ.* зарра.

ЗАРРОФА *а.* زرافه ҳайвони ширхӯри жовандаи бузургҷусса (*ба монанди шутур*), ки гардандароз аст ва пойҳои пешаш баланд мешавад ва дар баданаш мисли паланг холҳои сиёҳу сафед дорад, шутурговпаланг (*ҷои зистаи асосан саҳроҳои Африқо мебошад*).

ЗАРУД زرود *кит.* биёбон, саҳро.

ЗАРУР ضرور *а.* лозим, даркор, вочиб: **зарур будан, зарур доништан, зарур шумурдан, зарур ҳисоб кардан; кори зарур** кори муҳим, кори карданаши лозим; **зарур афтодан** лозим шудан.

ЗАРУРАТ *а.* ضرورت эҳтиёҷ, лузум, ҳоҷат, ниёз; **аз рӯи зарурат** бинобар эҳтиёҷ.

ЗАРУРӢ ضروری зарур будан; лозима, даркорӣ.

ЗАРФ *а.* ظرف 1. ҷогаҳ барои гузоштани чизҳои гуногун (*аз қабилӣ косаву табақ, шишаву ҷом, сатил ва ғ.*); ованд, ҷогаҳ: **зарфи тунукагӣ, зарфи сафолӣ, зарфи чинӣ.** 2. *грам.* ҳиссаи тағйирнаёбандаи нутқ, ки аломати амал ва ҳолатро аз рӯи миқдору сифат, замон, макон, сабаб, мақсад, тарзи вуқӯъ ва ғ. эзоҳ медиҳад: **зарфи замон, зарфи макон, зарфи мақсад, зарфи сабаб, зарфи тарзи амал.**

ЗАРФИШОН زرفشان *ниг.* зарафшон.

ЗАРФИЯТ ظرفيت қобилияти дар худ ҷойдихӣ, гунҷоиш.

ЗАРФОМ زرفام ба ранги зар: **зулфи зарфом.**

ЗАРФШӢ(Ӣ) طرفشوی он ки амалаш шустушӯи зарфҳост, косашуй.

ЗАРФШӢӢ ظرفشویی шустушӯи зарфҳо: **зарфшӯӣ кардан.**

ЗАРХАРИД زرخريد *таър.* ба пул харидашуда, ғулом ё канизаки харидашуда; **хучраи зархарид** *таър.* хучраи кироя, хучраи мадрасаҳои Бухоро, ки одамони пулдор харида, ба талабағони беҳучра ба иҷора меоданд.

ЗАРХЕЗ زرخبز 1. замин, ки дорои кони тилло аст; коне, ки маъдани тилло дорад. 2. *мач.* замин, ки ҳосили зиёд медиҳад, замини серҳосил; **води зархез** водие, ки

заминҳои он ҳосили бисёр медиҳанд.

ЗАРХОК زرخاک 1. хоки тиллодор. 2. замини серҳосил, зархез.

ЗАРҲАЛ زرحل хокаи тиллоранги дар об ҳалкарда, ки барои нақшу нигор ҳамчун ранг ба кор мебаранд, оби тилло.

ЗАРҲАЛӢ زرحلی *ниг.* зарҳалкорӣ 2.

ЗАРҲАЛКОРӢ زرحلکاری 1. бо зарҳал зеб ва оро додани чизҳо. 2. бо зарҳал ороишдода.

ЗАРҲАЛПЕЧ زرحلپیچ ба коғази тиллоранг печондашуда.

ЗАРЧӢБА زرچوبه *ниг.* зардчӯба.

ЗАРЧӢ زرچو чӯяндаи зар.

ЗАРШИНОС زرشناس он ки зари сараро аз қалб чудо карда метавонад; мутахассис оид ба муайян кардани сара ва сақати зару сим, наққод.

ЗАРШӢӢ زرشویی амали заршӯӣ.

ЗАРШӢӢ زرشوی он ки реги дарёҳои зардорро ба таври махсус шушта, зарро чудо карда мегирад.

ЗАРЬ I *a.* زرع *кит.* кишт, зироат.

ЗАРЬ II *a.* زرع *кхн.* воҳиди ченак, ки тақрибан ба 107 см баробар аст.

ЗАРЯД *p.* زريد *физ.* миқдори қувваи барқ дар ягон ҷисм, барқа; **заряд додан.**

ЗАРЯДДОР زريدار дорои заряд, барқадор; **аккумулятори заряддор.**

ЗАФАР *a.* ظفر 1. ғалаба, фирӯзӣ бар душман дар ҷанг; фатҳ, пирӯзмандӣ. 2. муваффақият, комёбӣ; **зафар ёфтан (кардан)** фатҳ кардан, ғолиб шудан (омадан).

ЗАФАРАНГЕЗ ظفرانگيز *ниг.* зафарбахш.

ЗАФАРБАХШ ظفربخش ғалабаовар, фирӯзивар.

ЗАФАРӢБ ظفرياب зафаркунанда, сохибзафар, ғолиб.

ЗАФАРМАНД ظفرمند пирӯз, ғолиб, музаффар, фотех.

ЗАФАРМАНДОНА ظفرمندانه ғолибона, фотехона, бо зафару нусрат.

ЗАФАРНОМА ظفرنامه номаи нусрату пирӯзӣ.

ЗАФАРОВАР ظفرآور *ниг.* зафарбахш.

ЗАФАРОИН ظفرآئين *ниг.* зафарманд.

ЗАФТ زفت ғафс, фарбех, кулуфт; дурушт.

ЗАХИМ *a.* ضميم *кит.* ситабр, ғафс, кулуфт; калон, калончусса.

ЗАХИРА *a.* ذخيره 1. чизҳои барои зарурати оянда нигоҳ дошташуда; он чи барои оянда тайёр мекунад, то ки дар вақти эҳтиёҷ пайдо шудан аз он истифода баранд, пасандоз, андӯхта; **захираи дахлнопазир** захирае, ки фақат дар ҳолати бисёр ҷиддӣ (*ҷанг, обхезӣ, заминларза...*) истифода мешавад; **захира кардан (намудан)** ғун кардани мол ё озуқа барои эҳтиёт; пасандоз кардан. 2. ин ё он миқдори мавҷудаи чизе, ки метавонад мавриди истифода қарор гирад: **захира(ҳо)и ашён хом, захираи тилло, аз захираву имкониятҳо истифода бурдан; захираи забонӣ** маҷмӯи калимаҳои мавриди истифода қарордодаи нависандае ё шахсе; вусъати маълумоти касе аз забон.

ЗАХИРАДОР ذخيرهدار дорои захира.

ЗАХМ زخم 1. ҷароҳате, ки дар бадан аз зарби олатҳои буранда ва халанда (*аз қабилӣ* тир, шамшер *ва ғ.*) пайдо мешавад: **захми корд, захми тир.** 2. реш, ҷароҳат, ки дар бадан пайдо мешавад ва агар илоҷ накунад, боиси ҳалокати бемор мегардад. 3. пӯсиши талхе, ки дар ҷо-ҷои харбузаҳо пайдо мешавад; **захми корӣ** ҷароҳати сахт, захми ҳалокатовар; **захми ҷонкоҳ** ҷароҳати мӯҳлик ва марговар; **захм задан** ҷароҳатнок кардан (*бо теғу шамшер ва ғ.*); **захм хӯрдан** захмдор шудан, маҷрӯҳ гаштан; **захми забон** сухани сахту баде, ки боиси ранчишу дилозурдагии касе мешавад, неши забон; **захми ҷашм** зарару офате, ки гӯё аз ҷашми бад мерасад, ҷашмзахм; **захми ҷашм расидан** зарар расидан аз ҷашми бад, офат расидан ба касе ё чизе (*гӯё ба сабаби ҷашми ҳасад дӯхтани касе*); **захму зиён** бало, офат, зарари калон ва ногаҳонӣ; **захму неш дидан** захру талхӣ ҳаётро чашидан; азобу укубати рӯзгорро аз сар гузаронидан.

ЗАХМА زخمه олати хурди филизӣ ё аз устухон сохтае, ки бо он асбобҳои ториро менавозанд, мизроб, нохунак.

ЗАХМБАНД زخم بند мавод барои пӯшонидани рӯи чароҳат ва бастании он (*аз қабилӣ* доқа, пахта ва ғ.).

ЗАХМБАНДӢ زخم بندى тадбири амалии табобатӣ, ки чароҳатро муолиҷа карда, рӯи онро мепӯшонанд ва мебанданд.

ЗАХМГОҲ زخم گاه чое, ки захм хӯрдааст, чои захмшуда.

ЗАХМДОР زخم دار маҷрӯҳ.

ЗАХМДОРШАВӢ زخم دارشوى *исми амал аз захмдоршудан*; чароҳат бардоштан.

ЗАХМИДА زخمیده захмхӯрда, захмдоршуда, маҷрӯҳгашта.

ЗАХМӢ زخمى захмдор, маҷрӯҳ; **захмӣ шудан** маҷрӯҳ гардидан.

ЗАХМХӮРДА زخم خورده *сифати феълӣи замони гузашта аз захм хӯрдан*; захмдоршуда, маҷрӯҳ, ярадор.

ЗАХОМАТ *а.* ضحامت ғафсӣ, кулуфтӣ, ситабрӣ.

ЗАҲ زه 1. наме, ки аз замин таровида мебарояд, намӣ, рутубат; **оби заҳ** *ниг.* **заҳоб**. 2. намнок, намгирифта, мартуб.

ЗАҲАБ *а.* ذهب тилло, зар.

ЗАҲАМОТ *а.* زحمات *ч.* заҳмат.

ЗАҲБУР زهبر чӯи махсусе, ки барои шустани шӯрии замин, хушконидаи заминҳои намнок ва ботлоқӣ *ва ғ.* аз атроф ё аз мобайни он заминҳо мекананд, заҳбарор, заҳқаш. (*дар баъзе лаҳҷаҳо ба ин маънӣ заҳқан ҳам меояд*).

ЗАҲБУРКАНӢ زهبر کنى қандани заҳбурҳо барои қобили зироат гардонидани замин.

ЗАҲДОН زهدان бачадон, нутфагоҳ; **заҳдон ниҳодан** очиз шудан дар ҷанг ва мубоҳиса; иқрор шудан ба сустӣ ва камфаҳмии худ.

ЗАҲДОР زهدار дорои заҳ, рутубат.

ЗАҲЗАМИН زه زمين замин, ки намнокиаш зиёд аст, замини заҳ.

ЗАҲИДАН زهيدان таровидан, таровиши об аз ҷойҳои намнок.

ЗАҲИН *а.* زهين *кит.* хушфаҳм, зирак.

ЗАҲИР *а.* زهير *а.* 1. *кит.* ранҷ, азоб, озурдагӣ. 2. озурда, малул. 3. *гуфт.* зардии ранги рӯи одам

дар натиҷаи беморӣ; **чехраи заҳир** рӯи зард.

ЗАҲИР *а.* ظهير *кит.* 1. ёридоханда, пуштибон, ҳамроҳ, шарик. 2. он ки дарди тахтапушт дорад.

ЗАҲИРАНДОМ زهيراندام хароб, лоғар.

ЗАҲКАШ زه کش *ниг.* заҳбур.

ЗАҲКАШИДА زهکشیده намгирифта, рутубат пайдокарда.

ЗАҲМАТ *а.* زحمت 1. ранҷ, машаққат, меҳнат; азият, озор, азоб. 2. ташвиш, дарди сар, тасдеъ; **аҳли заҳмат** заҳматкашон, меҳнаткашон; **насли заҳмат** ранҷбарзодагон, авлоди меҳнаткашон; **заҳмат додан** ташвиш додан, боиси нороҳатӣ шудан; халал расонидан; **заҳмат кашидан** ранҷ бурдан, машаққат кашидан; нороҳат шудан; **заҳмати беҳуда кашидан** беҳуда ранҷ бурдан, меҳнати бефоида кардан.

ЗАҲМАТ *а.* زحمت *гуфт.* бало, зиён, зарар, ки гӯё аз деғу чин мерасад; **зиёну заҳмат** балову ранҷ аз қувваҳои мавҳум; **зиёну заҳмат расондан** *ниг.* **зиён** (**зиёну заҳмат расондан**).

ЗАҲМАТКАШ زحمت کش ранҷбар, меҳнаткаш.

ЗАҲМАТГАЛАБ زحمت طلب *кор.* ки ба осонӣ иҷро намешавад ва иҷрои он меҳнат талаб мекунад.

ЗАҲНОК زه ناک нам, рутубатдор, мартуб.

ЗАҲОБ زهاب 1. обе, ки аз тағи замин баромада, ҷорӣ мешавад. 2. ҷои заҳнок ва ботлоқӣ.

ЗАҲОР//ЗИҲОР زهار поинтари шикам, шармгоҳ.

ЗАҲР *а.* زهر 1. модда ё доруи кушанда, самм; моддаи марговаре, ки дар неши баъзе ҷонварони заҳрдор (*аз қабилӣ* мор, қаждум *ва ғ.*) мавҷуд аст; **заҳри қотил** (**қаттол**) заҳри кушанда, заҳри марговар; **заҳри ҳалоҳил** заҳри тез кушанда; **заҳр додан** заҳр хӯронидан ба касе; **заҳр задан** а) газида заҳри худро рехтан (-и ҳайвони заҳрдор); б) *киноя аз* неши забон задан,

сухани озордиҳанда гуфтан; ◇ **заҳри марг чашондан** заҳр хӯрондан барои куштан; **заҳри марг кардан** чизеро бо роҳи нодуруст ба даст оварда хӯрдан ё аз худ кардан; **заҳри ҳаво шикаст** шиддати сармо фуру нишаст; **заҳр рехтан ба коми касе** орзуи касеро тамоман барбод додан; рӯзгори касеро талх кардан.

ЗАХР II *a.* زهر гул, шукуфа.

ЗАХРА زهره 1. моеи талхи сабзтоб, ки дар чигар пайдо мешавад, зарда, талха, сафро. 2. *мач.* шуҷоат, далерӣ, нотарсӣ: **заҳраву зарда** далерӣ, мардонагӣ; ◇ **заҳрааш кафид** саҳт тарсид.

ЗАХРАДОН زهره‌دان узви халтачашакли ҳайвоноти мӯҳрадор ва одам, ки ба чигар часпида меистад ва дар он заҳра ҷамъ мешавад.

ЗАХРАДОР زهره‌دار бочуръат, далер.

ЗАХРАКАФ زهره‌كف талхакаф; **заҳракаф кардан** *мач.* саҳт тарсондан; **заҳракаф шудан** *мач.* саҳт тарсидан.

ЗАХРБЕЗ زهره‌بیز *ниг.* заҳрдор (1).

ЗАХРБО زهره‌با *мач.* таоме, ки ба он заҳр андохта шудааст.

ЗАХРДОР زهره‌دار 1. ҳар чизе, ки заҳр дорад, заҳрнок, масмум. 2. *мач.* талх, тунду тез; **гапи заҳрдор** сухани талх, ҳарфи нешдор.

ЗАХРЗАН زهره‌زن 1. заҳрзананда, нешзананда. 2. заҳрдор; **одами заҳрзан** одами заҳрдор, одами нешзабон.

ЗАХРКАШ زهره‌كش он чи заҳрро мекашад, аз бадан кашида берун мекунад.

ЗАХРНОК زهره‌ناк *ниг.* заҳрдор; **табассуми заҳрнок** хандаи ситезаомез, заҳрханда.

ЗАХРО *a.* زهرا 1. *муаннаси азҳар*; дурахшон, тобон, равшан, сафед. 2. зани сафедрӯи зебо. 3. лақаби Фотима–яке аз духтарони Муҳаммади пайгамбар (с), ҳамсари ҳазрати Алӣ (р).

ЗАХРОБ زهره‌اب *ниг.* заҳроба.

ЗАХРОБА زهره‌ابه оби заҳрдор, оби заҳролуд.

ЗАХРОГИН زهره‌اگين заҳролуд, заҳрдор.

ЗАХРОЛУД زهره‌آلود 1. олуда ба заҳр, заҳромехта, масмум, заҳрдор, заҳрнок. 2. *мач.* талх, хеле ногувор; **гапҳои заҳролуд** суханҳои талх, ҳарфҳои нешдор; **хандаи заҳролуд** хандаи мачбурӣ,

заҳрханда; **заҳролуд кардан** а) ба заҳр олуда гардонидан; б) *мач.* талху ногувор гардонидан; **фикри касеро заҳролуд кардан** *мач.* ба майнаи касе фикрҳои хатову нодурусти худро ҷо кардан; фикру ақидаи касеро вайрон кардан.

ЗАХРОЛУДШАВӢ زهره‌آلودشوي бо заҳр олуда шудан, заҳрдор шудан.

ЗАХРОМЕЗ زهره‌آمیز *ниг.* заҳролуд 1.

ЗАХРПЕЧАК زهره‌پيچك алафи бегонаи береша, ки ба растаниҳои дигар печида, шираи онҳоро мемакад ва ба кишт зарар мерасонад.

ЗАХРХАНД(А) زهره‌خنده хандаи мачбурӣ, ханда аз рӯи ситеза ё хашм; писханд.

ЗАҶР *a.* زجر *кит.* 1. манъ. боздорӣ. 2. сарзаниш; ҷабру ситам, зулм.

ЗАҶҚОҶ *a.* زجاج *кит.* 1. шишасоз, обгинасоз. 2. шишафуруш, обгинафуруш.

ЗАӢМ *a.* زعم гумон, занн; **ба заӢми ман** ба гумони ман, бинобар тасавури ман.

ЗАӢН *a.* ظعن *кит.* аз ҷое ба ҷое сафар кардан; рафтан.

ЗАӢФ *a.* ضعف сустӣ, бекуватӣ; нотавонӣ; **заӢфи дил** сустии дил; **заӢфи пири** бекуватии пиронсолагӣ; **дили касе заӢф кард** касе беҳол шуд, аз хуш рафт:

ЗАӢФАР *a.* زعفران *ниг.* заӢфарон.

ЗАӢФАРМА *a.* زعفران *ниг.* зардча 2.

ЗАӢФАРОН *a.* زعفران гиёҳест, ки гулҳои зарди сурхчатоби хушбӯӣ дорад ва дар тиб ва хӯрокворӣ ба кор меравад; **ранги заӢфарон** ранги зард ва фасурда.

ЗАӢФАРОНӢ زعفران *мансуб ба заӢфарон*; ба ранги заӢфарон.

ЗЕ ز *номи ҳарфи сездеҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба адади 7 баробар аст.*

ЗЕБ زيب 1. зинат, ороиш. 2. ҳусн, зебоӣ, соҳибҷамолӣ; **зебу зинат** зебоӣ, ороштагӣ; хушнамоӣ; **зеб додан** зинат додан, ҳусн бахшидан; **зеби чизе будан** ҳусну зебоӣ бахшидан ба чизе, оро додан чизеро.

ЗЕБАНДА زيبنده 1. сифати феълини замони ҳозира аз зебидан. 2. барозанда, муносиб, сазовор, лоиқ.

ЗЕБДЕХ زيبدە зебдиханда, ородиханда, зинатдиханда.

ЗЕБИДАН زيبيدن 1. барозидан, хуб ва зебо намудан, ниҳоят муносиби касе воқеъ гардидани чизе (мас., либос ба тан ва ғ.). 2. шоистан, шоиста будан, лоиқ будан.

ЗЕБИШ زيبيش *ниг.* зебидан.

ЗЕБО زيبا 1. хушрӯ, сохибчамол, хушгил. 2. зебанда, шоиста, сазовор; **манзараи зебо** манзараи хушнамо, намуди дилпазир; **қиёфаи зебо** андоми ба зеб, қиёфаи дилкаш.

ЗЕБОАНДОМ زيباندام хубсурат, хушқаду қомат, зебопайкар.

ЗЕБОДУХТАР زيبادختر духтари зебо.

ЗЕБОИПАРАСТ زيبايپرست парастандаи зебой.

ЗЕБОИШИНОС زيبايشناس он ки зебоиро мешиносад.

ЗЕБОӢ زيباي 1. хушрӯӣ, хусн, чамол; таносуби аъзои бадан. 2. хушнамуӣ.

ЗЕБОШИНОСӢ زيبايشناسи шинохтани зебой.

ЗЕБОМАНЗАР زيبامنظر ҷое, ки намуди зебои дилкаш дорад, хушманзара.

ЗЕБОПАЙКАР زيباپيكر *ниг.* зебоандом.

ЗЕБОРӢ زيباروي хушрӯӣ.

ЗЕБОСАНАМ زيباصنم санами зебо, бути нозанин.

ЗЕБОСИМО زيباسيما *ниг.* зебоандом.

ЗЕБОСУРАТ زيباصورت *ниг.* зеботалъат.

ЗЕБОТАЛЪАТ زيباطلعت хушрӯӣ, хушсурат, хушнамуӣ.

ЗЕБОТИНАТ زيباطينت хуштабиат, хушхулқ.

ЗЕБОЧАШМ زيباچشم он ки чашмони зебо дорад.

ЗЕВАР زيور чизи зинатбахшанда, чизи ороишдиханда, он чи ба воситаи он чизеро оро медиҳанд; **зевари сару рӯ** воситаҳои ороиши сару рӯӣ (*аз қабил*и гӯшвора, ҳалқа, дастпона ва ғ.).

ЗЕР زير 1. таги ҳар чиз, таҳт, поён; *муқоб.* **боло**; **зери...** поёни..., таги...; **аз зери...** аз таги... 2. қисмати поёнии чизе, поин: **дар зер**, **дар зери варақ**, **дар зери расм**; **ба зери...** а) ба таги...; дар по-

ини...; б) дар дами...; **дар зери...** а) дар таги...; дар поини...; б) дар минтақаи амал ё таъсири...: **дар зери барфу борон**, **дар зери офтоби сӯзон**, **дар зери калтак (шаллок)**; **дар зери девор** а) дар таги девор; б) назди девор, наздик ба девор. 3. *ниг.* **касра**; **либоси зер** либоси таг, либоси зерпӯш. 4. *мус.* садои баланду борик, овози нозуку маҳин; *муқоб.* **бам**; **зеру бам** пастию баландии овоз дар мусиқӣ; **зер кардан** а) фишор додан, пахш кардан (*мас., тугмаи зангро*); б) ба таги худ гирифтани пахш кардан; в) ҳучум карда гирифтани зӯран ишғол кардан. **зер кардани чизе ҷоеро** дар ҷое зиёд шудани чизе; ҷоеро тамоман фаро гирифтани чизе; **зер карда гирифтани** пахш карда ба даст даровардан; бо зӯрӣ ишғол намудан ҷоеро; **зер карда даромадан** ба ҷое ногаҳон ва нохост даромадан; ҳучум карда даромадан; **зери лаб гуфтан** оҳиста гап задан, бо овози паст ҳарф задан; **зери лаб хандидан** бесадо ва номаълум хандидан; тамасхур кардан; **зери по будан** хору зор ва беқадру безътибор будан; **зери по шудан** поймол шудан; беқадру беарзиш гардидан; **зери хок шудан** дафн гардидан; мурдан; **зери чашм кардан // ба зери чашм гирифтани** таги чашм кардан, дар назар доштан (*бо мақсаде*); **зеру забар кардан (намудан)** тагу рӯӣ кардан, дарҳаму барҳам задан; несту нобуд кардан, аз байн бурдан; **зеру забар шудан (гардидан)** тагу рӯӣ шудан; вайрон шудан, хароб гаштан, барбод рафтан; **зеру рӯ кардан** чаппаю роста кардан, дарҳаму барҳам задан, тагу рӯ кардан; **аз зери забон забон баровардан** моҳирона ва суханпардозона гап задан; **аз (бо) зери чашм нигаристан** ноаён нигоҳ кардан, дуздида нигаристан; **ба зери даст гирифтани** ба итоат даровардан, тобеъ кардан; **ба зери мушту лагад гирифтани** бо мушту лагад задан, лагадқӯб кардан; **ба зери обу арақ мондан** ба обу арақ ғӯтидан, саҳт арақ кардан; **ба зери чашм гирифтани** *ниг.* **зери чашм кардан**; **дар зери дасти касе кор кардан** таҳти назорат ва роҳбарии касе кор кардан; дар тобеияти касе кор кардан.

ЗЕРАНДОЗ زيرانداز палосча ё порчае, ки зери қолин, гилем меандозанд.

ЗЕРАФКАН(Д) زیرافکن// زیرافکنند 1. кӯрпа, бистар. 2. *мус.* номи оҳанге, ки онро «кӯчак» низ мегӯянд.

ЗЕРБАНД زیربند банди фаръӣ; банди дохили банди асосӣ (*мас., дар китоби қонунҳо*).

ЗЕРБИНО زیربنا 1. асос, поя, замина. 2. *фалс.* базис, поя.

ЗЕРБОБ زیرباب зерфасл, бахш; боби дохили боби асосӣ.

ЗЕРГОҲ زیرگاه *таър.* курсии поёнтар аз тахти шох; курсӣ, сандалӣ.

ЗЕРГУЗАР زیرگذر *нав.* гузаргоҳи зеризаминӣ.

ЗЕРГУРҶХ زیرгурӯҳе гурӯҳи фаръӣ, гурӯҳи хурд дар гурӯҳи асосӣ, гурӯҳча.

ЗЕРДАСТ زیردست фармонбардор, мутеъ, тобеъ; мағлуб; *муқоб.* забардаст 1; зердаст кардан мутеъ сохтан, тобеъ намудан; мағлуб кардан; **зердаст шудан** мутеъ гардидан, тобеъ шудан; мағлуб шудан.

ЗЕРДАСТӢ زیردستی фармонбардорӣ, мутеъ, тобеият.

ЗЕРИБАҒАЛӢ زیربغلى *мансуб ба зери бағал.*

ЗЕРИЗАМИНӢ زیرزمینی воқеъ дар зери замин, тагизаминӣ: **обҳои зеризаминӣ, роҳи оҳани зеризаминӣ; сарватҳои зеризаминӣ** маъданҳои табиӣ, ки дар қишри замин воқеъ мебошанд.

ЗЕРИКҶХӢ زیرکوهи воқеъ дар назди кӯҳ; **боғу сабзазор** зерикӯҳи боғу сабзазор дар доманаи кӯҳҳо.

ЗЕРИЛАБӢ زیرلبӣ: **зерилабӣ кардан** *гуфт.* худ ба худ ё бо каси дигар паст-паст гап задан.

ЗЕРИН زیرин 1. *мансуб ба зер;* поёнӣ, он чи дар поин воқеъ аст; **қайди зерин** эроди зайл; **хабар**и **зерин** хабаре, ки дар зер баён мегардад, хабари зайл. 2. таҳ, таг; **либоси зерин** либоси таг, зерпӯш.

ЗЕРИОБӢ زیرآبی воқеъ дар зери об, дар таги об буда; **киштии зериобӣ** ҳ. киштии қангие, ки ҳам дар рӯи об ва ҳам дар зери обҳои баҳру уқёнус мегардад.

ЗЕРИПҶСТӢ زیرپوستӣ воқеъ дар таги пӯст, дар дохили пӯсти бадан чоғирифта: **варами зерипӯстӣ.**

ЗЕРИСАНГӢ زیرسنگӣ дар таги санг буда, тагисангӣ.

ЗЕРИЧАШМӢ زیرچشمی : **нигоҳи зеричашмӣ** нигоҳи маҳфиёна, номаълум нигоҳ кардан.

ЗЕРКУНДА زیرکننده кундаи зер, кундаи поёнӣ: **зеркундаи чувоз.**

ЗЕРНИШИН زیرنشین дар поин нишинанда; сокини маҳаллаи воқеъ дар пастхамӣ; ◊ **зернишин кардан** тақвият бахшидан, мустаҳкам кардан.

ЗЕРО زیرا *пайвандаки сабаб* аз ин чиҳат, ба ин сабаб, барои ин ки; чунки; **зероки** чунки.

ЗЕРПИРОҲАН زیرپیراهن *ниг.* зерпӯш.

ЗЕРПҶШ زیرپوش либоси таг, тагпӯш; *муқоб.* болопӯш.

ЗЕРРАВ زیررو *сохт.* болори (рави) асосии пешдолони хона, ки болорҳои дигар болои он гузошта мешаванд.

ЗЕРСУТУН زیرستون санг, кунда ва он чи ки дар зери сутун гузошта, сутунро болои он устувор мекунад.

ЗЕРТАНГ زیرتنگ камарбанди шиками ҳайвони саворӣ, айил; *муқоб.* забартанг.

ЗЕРФУН زیرفون *бот.* дарахтест ба санҷид монанд, вале бесамар ва гули хушбӯи асалбор дорад.

ЗЕРҶОМА زیرجامه тагпероҳан; эзор.

ЗЕҲ I زه 1. шероза, зеҳак, ки дар канор ва ё даври чома, тӯппӣ *ва г.* дӯхта мешавад; мағзии кӯрпа; канора, ҳошия. 2. ресмони камон, чиллаи камон; **камон зеҳ кардан** а) торро ба камон бастан; б) омода кардани камон ба тирандозӣ.

ЗЕҲ II زه *кит.* зоиш, зоидан; **дарди зеҳ** дарди вазъи ҳамл.

ЗЕҲ III زه *кит.* нидо аҳсант!, офарин!

ЗЕҲАК زهک шероза, чияк; **зеҳаки пойчома** тироз ва ороиши навормонанде, ки ба почай эзори занон медӯзанд, чияки эзор.

ЗЕҲАҚДОР زهکدار либос ё матое, ки дар ҳошияаш зеҳ дорад; чияқдор.

ЗЕҲБОРИК زهکباریک дорои зеҳи борик.

ЗЕХБОФӢ زهبافی шерозабофӣ, чиякбофӣ.

ЗЕХГИР زهگیر абзори махсусе, ки онро дар лаҳзаи тирандозӣ ҳамчун ангуштпона ба ангушт мепӯшиданд.

ЗЕХДОН زهدان *ниг.* захдон.

ЗЕХДОР زهدار зех дӯхташуда, чиякдор, шерозадор.

ЗЕХК *a.* زحك *кит.* ханда, хандаи тамасхуромез.

ЗЕХН *a.* ذهن 1. фаҳм, ҳуш, идрок; зиракӣ. 2. хофиза, ёд; **зехни касе кунд будан** кундфаҳм будан, дар омӯхтани илму ҳунар камқобилият будан; **зехни касе тез будан** хушзехну зирак будан; **зехн мондан** диққат кардан, аҳамият додан; **зехн монда дидан (нигоҳ кардан)** *гуфт.* бодикқат дидан, бо таваҷҷӯҳи махсус нигоҳ кардан ба чизе ё касе.

ЗЕХНАН *a.* ذهنًا аз рӯи зехн, аз рӯи идрок.

ЗЕХНӢ ذهني *мансуб ба зехн.*

ЗЕХНМОНӢ ذهنماني *исми амал аз зехн мондан.*

ЗЕХНТЕЗ ذهن تيز зудфаҳм, зирак.

ЗИ ز *шакли дигари пешоянди аз (одатан дар назм мувофиқи талаби вази кор фармуда мешавад).*

ЗИБР *a.* زبر *кит.* дурушт, дағал.

ЗИБХ *a.* ذبح *кит.* буридани гулӯи ҳайвони ҳалолгӯшт; қурбонӣ.

ЗИҒ زيغ *кит.* бӯрё.

ЗИҒБОФ زيغباف *кит.* бӯрёбоф.

ЗИҒОЛ زيغال *кит.* қадах, чом, пиёлаи калон, коса; ◊ **зиғол шигуфонидан** бо майи сурх пур кардани қадах.

ЗИД(Д) *a.* ضد 1. мухолиф, хилоф, акс; муқобил. 2. душман, адӯ, бадхоҳ; **зиди...** а) муқобили... , алайҳи... б) *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб ба маънои муқобил; зид(д) медиҳад: зиддавлатӣ, зиддинӣ, зидифашистӣ, зидичангӣ, мудофиан зидихавой; ба (бар) зиди... пешоянди таркибӣ ба муқобили...; ба ҳам зид ду чизи мухолифи якдигар, носозгор; зиду нақиз муқобили ҳамдигар, ба ҳам мухолиф.*

ЗИДИАХЛОҚӢ ضد اخلاقي хилофи ахлоқ буда.

ЗИДИБАШАРӢ ضد بشري ба муқобили инсоният равонашуда.

ЗИДИДАВЛАТӢ ضد دولتي ба муқобили давлат ра-

вонашуда, зиди сиёсати давлат буда.

ЗИДДИДЕМОКРАТӢ ضد ديموکرتي муқобили демократия равонашуда.

ЗИДДИДИНӢ ضد ديني ба муқобили дин равонашуда, зиди дин буда.

ЗИДДИИЛМӢ ضد علمي бар зиди илм, дар муқобили илм қарордошта.

ЗИДДИИСЛОМӢ ضد اسلامي ба муқобили дини ислом равонашуда, зиди ислом буда.

ЗИДДИҚОНУНӢ ضد قانوني хилофи қонун буда.

ЗИДДИМАЗҲАБӢ ضد مذهبي хилофи мазҳаб буда.

ЗИДДИМИЛЛӢ ضد ملي хилофи манфиатҳои миллӣ равонашуда.

ЗИДДИХАЛҚӢ ضد خلقي ба муқобили мақсаду мароми халқ равонашуда.

ЗИДДИҲУКУМАТӢ ضد حکومتي ба муқобили ҳукумат равонашуда.

ЗИДДИЧАМЪБИЯТӢ ضد جمعيتي ба муқобили чамъият, бар алайҳи ҷомеа равона шуда.

ЗИДДИЧАНГӢ ضد جنگي ба муқобили ҷанг равонашуда.

ЗИДДИЧОСУСӢ ضد جاسوسي идорае, ки вазифаи он баргараф кардани амалиёти ҷосусии давлатҳои дигар аст.

ЗИДДИЯТ *a.* ضديت 1. муҳолифат, муқобилат; **зидият нишон додан** муқобилият нишон додан, муқобил баромадан, муҳолифат кардан. 2. *фалс.* яке аз категорияҳои фалсафист, ки мутобиқи он ҳар як ҳодиса ва ашёи олам ҷиҳатҳои ба ҳам зид ва дар айни замон ба ҳам алоқаманд дорад; муқобил будани як фикр, ақида, равия, ҷараён, синф *ва ғ.* ба дигаре, ихтилофот.

ЗИДДИЯТНОҚ ضد يت ناک ихтилофноқ, таъоддошта, ба ҳам зид.

ЗИДУДАН زدودن *ниг.* зудудан.

ЗИЁ *a.* ضيا нур, рӯшноӣ, равшанӣ.

ЗИЁБАХШ ضيا بخش нурдиҳанда, рӯшноибархш.

ЗИЁГУСТАР ضياگستر рӯшноибашш, нурпош.

ЗИЁД *a.* زياد бисёр, афзун, фаровон, беш; **солҳои зиёд** солҳои бисёр, солҳои дароз; **зиёд кардан** а) афзун кардан, афзудан, бисёр кардан; б) илова кардан, зам кардан; в) дароз кардан, тӯлонӣ намудан.

ЗИЁДА زياده 1. *ниг.* **зиёд.** 2. бештар, зиёдтар, афзунтар, бисёртар. 3. беш аз ин.

ЗИЁДАСАР زيادهسر 1. *маҷ.* он ки қувваи худро аз будаш бештар шумурда, ба коре, ки аз ӯҳдаи он намебарояд, даст мезанад. 2. *маҷ.* мағрур; саркаш.

ЗИЁДАТ *a.* زيادت афзунӣ, бешӣ, бисёрӣ.

ЗИЁДАТАЛАБӢ زيادهطلبى аз ҳад зиёд чиз талаб кардан, хоҳиши чизи зиёдро кардан; **зиёдаталабӣ кардан.**

ЗИЁДАТӢ زيادتى 1. чизи барзиёд, беш аз даркорӣ; нодаркор. 2. бақия, боқимонда, пасмонда; **зиёд-датӣ кардан** боқӣ мондан; **зиёд-датӣ кунондан тарзи бавоситаи зиёд-датӣ кардан;** маҷбур кардан ба боқӣ гузоштан; пасандоз кардан; **дарди сари зиёд-датӣ** ташвиши нодаркор, захмати бехуда; **зиёд-датӣ доштан** аз касе нисбат ба касе афзалият (баргарӣ) доштан.

ЗИЁДӢ زيادى 1. афзунӣ, бисёрӣ, фаровонӣ. 2. зиёд-датӣ, барзиёд, иловагӣ.

ЗИЁӢ ضيائى 1. *мансуб ба зиё;* дурахшанда, тобон. 2. корманди соҳаи фаъолияти фикрӣ; шахси огоҳ аз илму фарҳанг, равшанфикр, бомаданияту соҳибмаърифат.

ЗИЁН زيان 1. зарар, хисорат; *муқоб.* **нафъ, суд.** 2. балову осебе, ки гӯё аз чину парӣ ба одамон мерасида бошад; **зиёну захмат расондан** зарару осеб расондан, ташвишу норухатӣ овардан (-и деу чин), чин задан; **зиён кардан** а) зарар дидан, хасорат кашидан; нуқсон дидан; б) таъсири бад расонидани хӯроке ба кори меъда, масмум шудан; **зиён кашидан** зарар кашидан, хисорат дидан; **зиён расонидан (овардан)** зарар расонидан, зарар овардан.

ЗИЁНГИРИФТА زيانگرفته гирифтори бемории саръ, саръӣ.

ЗИЁНДОР زياندار 1. зарарнок, зараровар, хисоратоваранда, музир. 2. чунундор, ғашдор, зиёнзада; гирифтори бемории саръ.

ЗИЁНЗАДА زيانزده *ниг.* **зиёндор** 2.

ЗИЁНКОР زيانكار он ки ба коре ё чизе зарару нуқсон мерасонад, зараррасон.

ЗИЁНКОРӢ زيانكارى зараррасонӣ, вайронкорӣ, осебрасонӣ.

ЗИЁНОВАР زيانآور зараровар, зарарнок.

ЗИЁНПАРВАРӢ زيانپرورى *кит.* зарароварӣ, зарарнокӣ.

ЗИЁНРАСОНӢ زيانرسانى *ниг.* **зиёноварӣ.**

ЗИЁРАТ *a.* زيارت 1. дидор, мулоқот (*бо бузургон*), шарафёбӣ. 2. рафтани ба чоҳони муқаддас ва табаррук, боздиди мазору мақбарае; **зиёрат кардан (намудан) касе-ро, чоеро** ба дидори касе рафтани; ба дидани касе ё чое мушарраф гардидани; **зиёрат қабул!** ба шахси тоза аз сафар омада мегӯянд ва ӯ дар ҷавоб «мурод ҳосил!» мегӯяд; **ҳам зиёрат, ҳам тичорат (зарб.)** бо баҳонаи коре ба иҷро овардани кори дигаре.

ЗИЁРАТГОҲ زيارتگاه маҳалли зиёрат, ҷои муқаддас, ки ба диданаш меоянд (*аз қабил* мазор, мақбара ва ғ.).

ЗИЁФАТ *a.* ضيافت меҳмонӣ, меҳмондорӣ, пазироии меҳмонон; **зиёфати барфӣ** зиёфате, ки ба муносибати бой додан дар бозии хати барфӣ ҳангоми боридани барфи аввал барпо карда мешавад; **зиёфат кардан (додан)** меҳмон кардан; меҳмондорӣ намудан; **зиёфат пои пас ҳам дорад (зарб.)**.

ЗИЁФАТГОҲ ضيافتگاه ҷои зиёфат.

ЗИЁФАТДИХӢ ضيافتدهى зиёфат додан.

ЗИЁФАТДОР ضيافتدار дорои зиёфат.

ЗИЁФАТХӢР ضيافتخور ба зиёфат даъват шуда, меҳмон; он ки дар зиёфатҳо ғаштанро дӯст медорад.

ЗИҚР *a.* ذكر 1. ёд кардан, ёдоварӣ, баён; **зиқри аҳвол** баёни ҳол, шарҳи аҳвол; **зиқри хайр** ба некӣ ёд кардан; ситоиши корҳои неки касе баъд аз вафот; **фиқру зиқр** фиқру хаёл; тамоми диққат; **зиқр ёфтагӣ // зиқр шудан** баён гардидани, нақл гардидани; навишта шудани, ном бурдани

- шудан; **зикр кардан (намудан)** баён кардан, нақл кардан, ба забон овардан; номбар кардан. 2. *д.* дуое, ки сӯфиҳо бо овози баланд мехонданд, вирд; **зикри Худо** ба забон овардани номи Худо; муноҷот.
- ЗИКРЁФТА** ذکریافته *сифати феълии замони гузашта аз зикр ёфтан*; зикршуда, баёнгардида.
- ЗИКРШУДА** ذکرشده *сифати феълии замони гузашта аз зикр шудан*; баёнгардида, номбаршуда.
- ЗИҚ** *а.* ضيق дилтанг; **зиқ шудан** дилтанг шудан; андӯхгин гаштан; **зиққи нафас тиб.** танг шудани нафас, нафастангӣ.
- ЗИҚӢ** ضيقی дилтангӣ; хафагӣ.
- ЗИЛЗИЛА** *а.* زلزله чунбиш ва ларзиши қишри кураи Замин, ки дар вақти шиддатнок рӯй доданаши боиси харобии биноҳо ва ҳалокати одамон мешавад, заминчунбӣ, заминларза.
- ЗИЛЗИЛАБАРДОР** زلزلهبردار ба зилзила тоб оваранда, он чи ки заминчунбӣ онро вайрон карда наметавонад: **сохтмони зилзилабардор.**
- ЗИЛЗИЛАБАРДОРӢ** زلزلهبردارى ба зилзила тобоварӣ: **қобилияти зилзилабардории бино.**
- ЗИЛЗИЛАСАНЧ** زلزلهسنج дастгоҳи санчандаи қувва, вусъат ва қайду сабти дигар ҷиҳатҳои зилзила.
- ЗИЛЗИЛАСАНЧӢ** زلزلهسنجى санчидаи қувваи зилзила тавассути асбоби махсус.
- ЗИЛЗИЛАХЕЗ** زلزلهخيز чое, ки бисёр зилзила рух медиҳад: **замини зилзилахез.**
- ЗИЛЛ** *а.* ظل 1. соя. 2. *мач.* паноҳ, ҳимоят; **зилли Худо** сояи Худо (*сифати подшоҳ*).
- ЗИЛЛАТ** *а.* ذلت хорӣ, забунӣ; *муқоб.* **иззат.**
- ЗИЛОЛ** *а.* ظلال *ҷ.* **зилл.**
- ЗИЛУ** زيلى *кҳн.* қолин, қолинча, гилем, палос.
- ЗИЛЪ** *а.* ضلع *кит.* 1. *тиб.* қабурға, данда; устухони паҳлу. 2. *риёз.* тараф, паҳлуи сегӯша *ва ғ.*
- ЗИМ** زم : **зим ғоиб шудан** *лаҳҷ.* якбора ғоиб шудан, баноҳост нопадид гаштан.
- ЗИМИСТОН** زمستان *фасли чаҳоруми сол, ки мавсими сармоист; муқоб.* **тобистон.**
- ЗИМИСТОНА** زمستانه *ниг.* **зимистонӣ; таътили зимистона** таътили зимистонии мактаббаҷагон.
- ЗИМИСТОНГУЗАРОНӢ** زمستان گذرانی *гузарондани зимистон, паси сар кардани мавсими зимистон.*
- ЗИМИСТОНӢ** زمستانى *мансуб ба фасли зимистон; либоси зимистонӣ* либоси хоси **фасли зимистон.**
- ЗИММА** *а.* ذمه *ӯҳда, ӯҳдадорӣ; ба (дар) зимма гирифта* ӯҳдадор шудан, вазифадор шудан; иҷрои кореро ба ӯҳда гирифта; **ба зиммаи касе гузоштан (мондан)** касеро ӯҳдадор кардан, вазифадор кардан ба иҷрои коре; *д* **аҳли зимма таър.** яҳудиён, насронийён ва зардуштийён, ки иҷрои шартҳои муайянеро ба ӯҳда гирифта, дар мамлакатҳои исломӣ зиндагонӣ мекарданд ва онҳоро зиммӣ ё зинҳорӣ низ меномиданд.
- ЗИММӢ** ذمى *ниг.* **зимма (аҳли зимма).**
- ЗИМН** *а.* ضمن *андарун, дарун, дохил; байн, миён; дар зимни...* а) дар дохили...; дар байни...; б) дар айни замон бо..., дар баробари...: **дар зимни кори адабӣ; дар зимни гап** дар аснои гап задан, дар мобайни гуфтор; дар омади гап; **дар ин зимн** дар ин миён, дар ин вақт.
- ЗИМНАН** *а.* ضمناً *дар зимни..., дар байни...; дар баробари ин, дар айни замон, дар омади гап: зимнан инро ҳам бояд қайд кард.*
- ЗИМОД** *а.* ضما *он чи ки бо он чароҳатро банданд, он чи, ки бар чароҳат ниҳанд, марҳам.*
- ЗИМОМ** *а.* زمام 1. *лаҷом, инон, миҳор; ба тариқи истиора: зимомии ихтиёр.* 2. *мач.* ихтиёр, ирода.
- ЗИМОМДОР** زمامدار 1. *дастгирандаи лаҷом.* 2. *мач.* ҳоким; он ки идораи коре дар ихтиёри ӯст; мансабдор.
- ЗИМОМДОРӢ** زمامدارى *амал ва шуғли зимомдор, ҳукуматдорӣ, ҳукмфармоӣ.*
- ЗИН** زين *афзоре, ки барои нишастан ба пушти асп (ва ё дигар чорпои саворӣ) мебанданд; сари зин* болои зин, рӯи зин; **зин кардан (задан)** гузоштан ва бастанӣ

кардан (задан) гузоштан ва бастани зин бар пушти асп.

3-ИН زین *шакли кӯтоҳшудаи зи ин ва аз ин.*

ЗИНА زينه 1. ҳар як аз пояи нардбон ё роҳрави байни табақаҳои поину болои иморатҳо, палакон, фағона. 2. нардбони хиштин, сангин ё чӯбин ва роҳрав барои баромадан ба болохона ё ба қабатҳои болоии биноҳои серошона, зинапоя. 3. *мач.* дараҷа, мартаба; **зинаи тараққиёти иқтисодӣ** поя ва дараҷаи тараққиёти иқтисодӣ; давраи муайяни пешрафти иқтисодиёт.

ЗИНАБОҒ زينهباغ боғе, ки дар нишебию ёнаҳои ба суфаҳо ҷудокардаи кӯҳсор ва талу теппаҳо бунёд карда шудааст.

ЗИНАПОЯ زينهپايه *ниг.* зина (1, 2).

ЗИНАТ *a.* زينت чизҳои ороишӣ, он чи бо он ҷое ё касеро ороиш медиҳанд, зевар, пероя; **зебу зинат** *ниг.* зеб (зебу зинат); **зинат** додан ороиш додан, оростан.

ЗИНАТБАХШ زينتبخش ороишдиҳанда, зебдиҳанда.

ЗИНАТДЕХ زينتده *ниг.* зинатбахш.

ЗИНБАРДОР زينبردار *таър.* ходими саисхонаи аморат, ки аспро зин карда, ба саворӣ омода ме-

ЗИНДА زنده 1. инсон ё ҳайвоне, ки дар бадан ҷон дорад, ҷондори дар ҳаёт буда, барҳаёт; *муқоб.* **мурда**. 2. ҳар он чи амал мекунад, дар воқеъ мавҷуд аст; **вазни зинда** вазни ҳайвон дар ҳолати зинда будан; **забони зинда** забони дар истеъмол буда, забоне, ки миллате, қавме ё қабилае бо он гуфтугӯ мекунад; *муқоб.* **забони матрук**; **зинда ба зинда** дар ҳолати зинда будан: **зинда ба зинда гӯрондан**; **зинда кардан** ҳаёт бахшидан; эҳё кардан; **зинда шудан** ҷон пайдо кардан; эҳё гардидан; $\diamond$ **шоҳиди зинда** шоҳиде, ки воқеаро бо чашмони худ дидааст; **зинда дар гӯр будан** бо азобу машаққат зиндагонӣ кардан; азобу машаққати саҳт кашидан; **зинда бод!** поянда бод!, бигзор ҷовид монад! (*хитоб, ки умри дароз, муваффақият ва равнақи тоза хоستانро ба касе ё чизе ифода мекунад*): **зинда бод дӯстӣ!** ...

ЗИНДАГӢ زندگي ҳаёт, умр, ҳастӣ; **асбоби зиндагӣ** васоили даркорӣ барои рӯзгор (*аз қабилӣ хӯрок ва пӯшок*); **пайдоиши зиндагӣ** ба вучуд омадани ҳаёт дар рӯи замин; **роҳи зиндагӣ** роҳи ҳаёт, тар-

зи зиндагӣ; **ташвиши зиндагӣ** қору бори ҳаррӯза; **бо деҳқонӣ зиндагӣ кардан** аз даромади деҳқонӣ хӯроку пӯшоки худро таъмин кардан; $\diamond$ **гарму сарди зиндагиро дидан (чашидан)** а) пастиву баландӣ ва азобу роҳати зиндагиро аз сар гузарондан; б) таҷрибадор шудан.

ЗИНДАГОНӢ زندگاني 1. зиндагӣ, зинда будан, ҳаёт. 2. истиқомат, бошиш; **зиндагонӣ кардан (доштан)** а) зистан, умр ба сар бурдан; б) истиқомат кардан, сукунат доштан.

ЗИНДАДИЛ زندهدل ҳаётдӯст, равшанзамир; хушдил; шӯхтабиат; *муқоб.* **афсурдадил.**

ЗИНДАДИЛӢ زندهدلي ҳаётдӯстӣ, равшанзамирӣ; хушдилӣ.

ЗИНДАДИЛОНА زندهدلانه ҳаётдӯстона, равшанзамирона; хушдилона.

ЗИНДАДОР زندهدار зиндадоранда, зиндакунанда.

ЗИНДАЁД زندهياد *ниг.* шодравон.

ЗИНДАЗОӢ زندهزاي *биол.* тарзи дар батн калон карда таваллуд кардани насл; *муқоб.* **тухмзоӣ.**

ЗИНДАСАҒИР زندهصغير *гуфт., ниг.* **зиндаятим.**

ЗИНДАҶУДО زندهجدا дар зиндагӣ аз ҳамдигар ҷудошуда.

ЗИНДАҶУДОӢ زندهجداي зиндаҷудо будан, ҳанӯз дар вақти барҳаёт будани шахси наздике аз ӯ ҷудо будан; ҷудоии иҷборӣ.

ЗИНДАЯТИМ زندهيتيم фарзанди инсон, ки падару модар дошта бошад ҳам, бепарастор ва танҳо мондааст.

ЗИНДИҚ *a.* زنديق бедин, аз дин баргашта, мулҳид, даҳрӣ.

ЗИНДОН زندان бандихона, ҳабсхона, маҳбас; **зиндони абадӣ** ҳабси доимӣ, ҳабси яқумрӣ.

ЗИНДОНБОН زندانبان посбони ҳабсхона ва маҳбусон.

ЗИНДОНИ زنداني маҳбус, бандӣ.

ЗИНДОНХОНА زندانخانه *ниг.* **зиндон.**

ЗИНДОНШИКАН زندانشکن *зиндонии* гуреза, касе, ки аз зиндон гурехтааст.

ЗИНДОР زيندار *дорои* зин.

ЗИНО *a.* زنا хуфтухоби беникоҳи зану мард: **зино** кардан.

ЗИНОГАР زناگر *ниг.* **зинокор.**

ЗИНОГАРӢ زناگر *ниг.* **зинокорӢ.**

ЗИНОКОР زناكار он ки зино мекунад.

ЗИНОКОРӢ زناكارى амали зинокор.

ЗИНПӢШ زينپوش он чи зинро бо он пӯшанд.

ЗИНСОЗ زينساز он ки зин месозад.

ЗИНСОЗӢ زينسازى амалу шуғли зинсоз.

ЗИНХОНА زينخانه 1. хонаи зин, болои зин, рӯи зин. 2. хоначаи махсус дар саисхона барои нигоҳдории зин, ки дар замони амири асирони муваққатро дар он чо нигоҳ медоштанд.

ЗИНХОР زينهار 1. паноҳ, амон: **зинхор додан**, **зинхор хостан**; ба **зинхори касе омадан** амон пурсида омадан ба назди касе. 2. ҳаргиз, асло: **зинхор наравед!**

ЗИНХОРДОР زينهاردار *кит.* амондиханда; он ки аҳду паймон мебандад.

ЗИРА زيره 1. растани алафии кӯҳӣ. 2. тухми реза ва хушбӯи растани алафӣ, ки дар кӯхистон мерӯяд ва онро ба хӯрок меандозанд ва дар тиб истифода мебаранд.

ЗИРАБО زيرهبا *x̄p.* шӯрбои гӯштӣ бо зира.

ЗИРАГӢ زيرگى : **беқасаби зирагӢ** навъи беқасаби майдарахи сабзранг.

ЗИРАК زيرك бофаросат, бохуш, хушёрӣ тезфаҳм.

ЗИРАКӢ زيركى хушёрӣ, тезфаҳмӣ, хушзехнӣ.

ЗИРАКОНА زيركانه хушёрона, бо зиракӣ.

ЗИРАКМАНИШ زيركمنش зирактабиат, фаросатнок.

ЗИРАКТАБИАТ زيركطبيعت *ниг.* **зиракманиш.**

ЗИРАЧОӢ زيرهچاى чойе, ки дар он зира андохта шудааст.

ЗИРБАК زيربك марҳалае дар пухтани оши палав, ки

ба болои гӯшту пиёз ва сабзии дар равғани доғ сурх кардашуда об рехта, бо зираву зирк муддате то андохтани биринҷ маҳин мечӯшонанд.

ЗИРБИДАН زيربينдн *бирён* шудан.

ЗИРБОН(И)ДАН زيرباندين//زيرباندين *бирён* кардан; *бирён* карда пухтан.

ЗИРВА *a.* ذروه *кит.* 1. қуллаи кӯҳ, сари кӯҳ. 2. баландӣ, чой ва мақоми баланд.

ЗИРЕБА زيربه хор ё парахачаи чӯбе, ки ба даст ва ё по мехалад.

ЗИРЕХ زره 1. *таър.* либоси чангии аз халқаҳои оҳанӣ бофта, ки ҳамчун воситаи худмуҳофизатӣ вақти чанг мепӯшиданд, чавшан. 2. *ҳ.* пӯшиши оҳанини киштӣ, қатора ва мошинҳои чангӣ.

ЗИРЕХГАР زرهگر *таър.* чавшансоз, устои созандаи либоси чангӣ.

ЗИРЕХДОР زرهدار *ниг.* **зирехпӯш.**

ЗИРЕХЗАН زرهزن *ҳ.* тӯпи зирехшикани махсус, ки тирҳои он зирехи воситаҳои чангиро зада шикоф карда метавонад: **тӯпи зирехзан.**

ЗИРЕХПӢШ زرهپوش 1. *ҳ.* он ки зирех пӯшидааст, зирехпӯшида; чавшанпӯш. 2. восита ва нақлиёти чангии зирехпӯшондашуда: **мошини зирехпӯш**, **киштии зирехпӯш**, **қаторай зирехпӯш.**

ЗИРЕХШИКАН زرهشکن *ниг.* **зирехзан.**

ЗИРИҚ-ЗИРИҚ زريقزريق : **зирик-зирик** дард кардан *гуфт.* оҳиста ва гоҳ-гоҳ дард кардан; сим-сим дард кардан (-и дандон, камар ва дигар узвҳои инсон).

ЗИРИШК زيرشك *ниг.* **зирк.**

ЗИРК زرك растани, ки меваи он ба қадри донаи анор буда, сурхранг мешавад, онро дар ош меандозад, анбарборис, зиришк.

ЗИРНИХ زرنیخ *чисми* маъданиест мураккаб аз гӯгирд ва маргимуш, ки омехтаи онро бо оҳак барои равондани (сутурдани) мӯи бадан кор мефармоянд, зарних.

ЗИРОАТ *a.* زراعت киштукор, деҳқонӣ; **илми**

зи́роат илми кишоварзӣ.

ЗИРОАТКОР کار زراعت кишоварз, деҳқон, барзгар, зореъ.

ЗИРОАТКОРӢ کاری زراعت кишоварзӣ, деҳқонӣ; киштукор.

ЗИРОАТӢ زراعتی мансуб ба **зи́роат**; **ноҳияи зироатӣ** ноҳияе, ки аҳолии он асосан бо деҳқонӣ машғул аст.

ЗИРОӢ ذراع *kit.* 1. газ, воҳид, ченак, аз оринҷ то нӯги ангушти миёна (*тахминан 48 см*). 2. андоза кардан, чен кардан.

ЗИРӢХ *a.* ذیروح *kit.* он ки рӯҳ дорад, зинда.

ЗИРФУН زیرفون *ниг.* зерфун.

ЗИСТ زیست зиндагӣ, ҳаёт: **зисту зиндагонии мардум**, муҳити **зист**.

ЗИСТАН زیستن 1. зиндагӣ кардан, умр дидан. 2. зиндагонӣ кардан, истиқомат кардан: **онҳо дар хиёбони марказӣ мезистанд**.

ЗИСТКУРА زیستکوره минтақаи кураи замин, ки дар он ҳаёт вучуд дорад, биосфера.

ЗИСТШИНОСӢ زیستشناسی илм дар бораи муҳити зист.

ЗИФОФ *a.* زفاف *kit.* фиристодани арӯс ба хонаи домод; шаби арӯсӣ; тӯи никоҳ.

ЗИФТ *a.* زفت 1. моддаи сиёҳи ғализ, ки дар сохтмон ва роҳсозӣ кор мефармоянд, қатрон, қир. 2. самғи дарахти санавбар.

ЗИХНА زخنه хасис, мумсик; ҳарис.

ЗИХНАГӢ زخنگی зихна будан, хасисӣ, мумсикӣ.

ЗИХӢ زهی *нидо* офарин!, хушо!, чӣ хуш!: **зиҳӣ саодат!**

ЗИҲОФ *a.* زهاف *адш.* афтодани ҳарфе дар рукни шеър.

ЗИЧ زیچ ду ё чанд чизи сахт ба ҳам часпида ва ё бисёр ба ҳам наздик, чафс; **алокаи зич** робитаи наздик; робитаи мустаҳкам; **зич кардан** ниҳоят наздик овардани чизе ба чизи дигар, чафс кардан; **зич нишастан** ба ҳам тамоман наздик ва часпида нишастан; **дарро зич пӯшондан** дарро чунон маҳкам пӯшондан, ки ягон роғе намонад, дарро чафс пӯшондан.

чафс пӯшондан.

ЗИЧИСАНЧ زیچیسنج асбоби андозагири зичии ҷисм.

ЗИЧӢ زیچی чафсӣ; анбӯҳӣ: **зичии аҳоли**.

ЗИЧ زیچ *нуч.* чадвале, ки аз рӯи он ҳаракат ва вазъияти ситора ва сайёраҳо меомӯзанд.

ЗИШТ زشت 1. баднамо, бадафт; *муқоб.* **зебо**. 2. бад, нописанд, қабех; **кори (амали) зишт**, **рафтори зишт**.

ЗИШТАНДОМ زشتاندام *ниг.* **зиштрӯ**.

ЗИШТӢ زشتی бадӣ, қабоҳат.

ЗИШТКОР زشتکار он ки кори зишт мекунад, бадкор, табоҳкор.

ЗИШТРӢ زشترو баднамо, бадафт, хунук-башара.

ЗИШТТИНАТ زشتتینت бадсират; бадхулк.

ЗИШТХӢ زشتخو бадхӯ, бадхулк.

ЗӢ *a.* ذی *ниг.* зу.

ЗОБ I زاب *kit.* 1. хосият, сифат. 2. чашм; чашма.

ЗОБ II *a.* ضاب *kit.* дарахти талхи заҳрдор, аз қабили ҳанзал ва заққум.

ЗОБГАР زابگر *kit.* зарбае, ки ба даҳани пурбод мезананд, то бод аз он бо садо хорич шавад.

ЗОБГУР زابغر *ниг.* **зобгар**.

ЗОБИТ *a.* ضابط *kit.* забткунанда; маҳкам нигоҳдоранда; идорақунанда, ҳоким.

ЗОБИТА *a.* ضابطه қоида, қонун, дастур.

ЗОВ I زاو *kit.* дара, шикофии байни кӯҳҳо, гузаргоҳи танг дар кӯҳҳо.

ЗОВ II زاو *kit.* бинокор, меъмор.

ЗОВАР I زاور *kit.*, *нуч.* номи сайёраи Зӯҳра.

ЗОВАР II زاور *kit.*, нерӯ, қувват, қудрат, иқтидор.

ЗОВАР III زاور *kit.* 1. маркаб, шутури боркаш. 2. ходим, хидматгор.

ЗОВИЯ *a.* زاویه 1. ҳанд. кунҷ, гӯша. 2. кулба,

- гӯша.
- ЗОВИЯНИШИН** زوويه نشين *ниг* гӯшанишин.
- ЗОВИЯНИШИНӢ** زوويه نشيني *ниг*. гӯшанишинӣ.
- ЗОВИЯСАНЧ** زاويه سنج асбоби паймоиши дараҷаи зовия.
- ЗОҒ** زاغ як навъ парандаи сиёҳранги калон, ғуроб; **зоғи ало** навъи зоғи рангаш алобуло, калоғ; **нест зоғе бе доғе** (*зарб.*) ҳеч чиз бе айб намешавад.
- ЗОҒА** زاغه *кит.* 1. чордеворе, ки дар он бештар фақирон ва кӯчманчиён зиндагӣ мекарданд. 2. оғил, ғоре, ки дар он чорпоёнро чо мекарданд.
- ЗОҒНӢЛ** زاغونول олати оҳанини дусара, ки бо он замин мекананд ва санг мешикананд, чок.
- ЗОҒСАР** زاغسر як навъ гунчишк, ки сараш монанди сари зоғ сиёҳ аст.
- ЗОҒСОР** زاغسار *кит.* 1. зоғмонанд. 2. *маҷ.* сабукмағз, камақлу хуш.
- ЗОҒЧА** زاغچه *зоол.* як навъ зоғи сиёҳи хурд.
- ЗОҒЧАШМ** زاغ چشم дорои чашми сабзу обӣ, он ки чашмонаш ба чашмони зоғ монанд аст.
- ЗОҒЧЕҲР** زاغ چهر *кит., маҷ.* дорои чеҳраи зишт, сиёҳрӯ.
- зод** زاد *асоси замони гузашта аз зодан; ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои зода, зоида: одамизод, паризод.*
- ЗОД I** *a.* زاد тӯша, хӯроке, ки дар сафар бо худ мегиранд; **зоди сафар** тӯшаи роҳ.
- ЗОД II** ضاد *номи ҳарфи ҳажждаҳуми алифбои арабии тоҷикӣ, ки дар ҳисоби ҷумалу абҷад ба 800 баробар аст.*
- зода** زاده 1. *асоси замони ҳозира аз зодан;* зоидашуда, таваллудёфта; фарзанд, авлод; **зодан хотир** натиҷаи кори фикрӣ. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои аз касе ё насл таваллудшуда: Боқизода, деҳқонзода; ашрофзода.*
- ЗОДАГОН** زادگان *кит.* шакли кӯтоҳшудаи асилзодагон.
- ЗОДАН** زادن зоидан; таваллуд кардан, фарзанд ба дунё овардан.
- ЗОДБУМ** زادبوم *ниг.* зодгоҳ.
- ЗОДГОҲ** زادگاه *чоӣ* таваллуд, маҳалли таваллуд,
- ватан.
- ЗОДНОМА** زادنامه *ҳуқ.* ҳуҷҷатест, ки ба кӯдаки навзод дода мешавад ва шахсияти ӯро то гирифтани шиноснома муайян мекунад, шаҳодатномаи таваллуд.
- ЗОДРӢЗ** زادروز рӯзи таваллуд.
- ЗОДСАРВ** زادسرو *киноя аз* одами озод.
- ЗОДСОЛ** زادسال соли таваллуд.
- ЗОДУБУД** زادوبود *кит.* сармоя ва асбобу анҷоми зиндагӣ, будушуд.
- ЗОЕЪ** *a.* ضايع 1. талаф, нобуд; талафшуда, нобудгардида. 2. беҳуда, бефоида; беқора; **зоеъ гардидан (шудан)** талаф шудан, барбод рафтани; бефоида гузаштан; **вақти касе зоеъ гардидан, меҳнати касе зоеъ шудан.**
- ЗОЁ** زايا 1. дорои тавоноӣ ва имконияти зоидан. 2. *маҷ.* афзуншаванда, густаришбанда.
- ЗОЁНДАН** زاياندن *тарзи бавоситаи зоидан;* таваллуд кунонидан, вақти таваллуд ёри додан.
- ЗОИД** *a.* زائد зиёдшаванда; зиёда, бисёр.
- ЗОИДА** زائده 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз зоидан;* бача таваллудкарда, он зан, ки зоидааст. 2. таваллудшуда, мутаваллид; **бародарони зоида** додарони ҳампадару ҳаммодар; **зоида шудан** таваллуд ёфтани, ба дунё омадан.
- ЗОИДАН** زائدن 1. бача овардан, вазъи ҳамл кардан; сабук шудан (*нисбат ба зан*). 2. тухм кардан, тухм овардан (*нисбат ба мурғ*); **ханӯз модараш назоидааст** дар мавриди мислу монанд надоштани касе мегӯянд.
- ЗОИҚА** *a.* ذايقه яке аз панҷ ҳисси инсон, ки кас бо он мазаи чизҳоро мефаҳмад, ҳисси чашой.
- ЗОИЛ** *a.* زائل *кит.* нобуд, маҳв, фонӣ; ҳалок; **зоил шудан.**
- ЗОИР** *a.* زائر *кит.* зиёраткунанда, ба дидорбинӣ раванда.
- ЗОИЧА** زائچه *нуч.* 1. он чи ки мунаҷҷимон

баъд аз муайян кардани мавқеи ситораҳо дар бораи вуқӯи ҳодисае пешгӯӣ мекарданд. 2. қадвали нучум, ки мунаҷҷимони қадим дар вақти таваллуди касе барои пешгӯӣ кардани толеи вай тартиб меоданд.

ЗОИШ زائش *ниг.* зодан.

ЗОИШГОҲ زائشگاه муассисаи тиббӣ, ки дар он занҳои ҳомила барои табобат, нигоҳдорӣ ва зоидакни қӯдак мераванд, ҷои таваллуд кардан, таваллудхона.

ЗОК/ЗОГ زاک//زاگ ҷисми маъданиест намакмонанд, ки дар суратгирӣ, чармгарӣ, рангрезӣ ва тиб ба кор мебаранд, даҳани фаранг.

ЗОКИР *а.* ذاکر 1. зикркунанда, ёдоваранда. 2. *кит.* ситоишкунанда, зикркунанда (-и Худо).

ЗОКОБ زاکاب зоки бо об омехта, ки дар рангрезӣ ба кор мерафт.

ЗОЛ I ذال *номи ҳарфи нӯҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар ҳисоби абҷад ба 800 баробар аст.*

ЗОЛ II زال 1. пир, мӯйсафед; пири ҳилагар. 2. номи падари Рустам – қаҳрамони афсонавии «Шоҳнома», ки сурхрӯю сафедмӯй зоида шуда буд ва бинобар ин ўро Золи Зар меномиданд.

ЗОЛИМ *а.* ظالم ситамгар, зулмкунанда, бедодгар.

ЗОЛИМӢ ظالمى ситам, зулм, бедодгарӣ.

ЗОЛИМОНА ظالمانه ситамгорона, бедодгарона; бераҳмона, ваҳшиёна.

ЗОЛУ زالو *ниг.* зулу.

ЗОМАҲРОН زامهران *кит., тиб.* доруи зидди захр, подзахр.

ЗОМИЁД زامیاد 1. *кит.* номи рӯзи 27-уми моҳи шамсӣ дар солшумории қадимии форсӣ, ки ҳар як рӯзи моҳ номи махсусе доштааст. 2. номи фариштаи муваққали ин рӯз.

ЗОМИН *а.* ضامن замонатдиханда, кафил.

ЗОМУ زامو *кит.* дастанбӯӣ.

ЗОМУЧА زاموچه харбузаи лӯндаи тезпазаки хушбӯӣ, хандалак, толибӣ.

ЗОМҲАРОН زامهران *ниг.* зомаҳрон.

З-ОН زان *шакли қӯтоҳшудаи зи он ва аз он.*

ЗОНИЯ *а.* زانیе зани зинокор, зани бадахлок,

фоҳиша.

ЗОНӢ *а.* زانى *ниг.* зинокор.

ЗОНУ زانو банде, ки устухони сонро бо соқи по мепайвандад ва косаи зонуро ба вучуд меорад; **зону задан** а) ба рӯи зону нишастан, сари зону нишастан дар пеши касе барои таъзим ё зорию илтиҷо; б) *маҷ.* таслим шудан ба касе; **зону зада нишастан** сари зону нишастан; **ба зону афтодан** *ниг.* **зону задан.**

ЗОНУБАНД زانوبند чарме, ки савораҳо ба рӯи зону мебастанд.

ЗОНУКАШОН زانوكشان *феъли ҳол аз зону кашидан;* бо сари зону ҳаракаткунон, бо сари зону раванда.

ЗОНУНИШИН زانونشين 1. ба сари зону нишаства. 2. *маҷ.* шикастхӯрда, мағлуб.

ЗООЛОГИЯ *ю.* زالاجيه *ниг.* **ҷонваршиносӣ, ҳайвонотшиносӣ.**

ЗООТЕХНИКА *ю.* زاتخنيکه илм оид ба парвариш ва нигоҳдории чорво ва парандагон барои истехсоли гӯшт, шир, тухм, пашм, пӯст *ва ғ.*

-зор زار *пасванди калимасоз, ки ҷои бисёрӣ ва анбӯҳии чизе ва ё майдони кишти чизеро ифода мекунад:* **алафзор, регзор, гулзор, ғаллазор, пахтазор.**

ЗОР I زار 1. нотавон, заиф; очиз, бечора; хор, забун, беқадру қимат; **ошиқи зор, зиндаву зор, зору мискин, зору низор, хору зор; холи зор** а) аҳволи ниҳоят бад, ҳолати рикқатовар; б) *маҷ.* бадбахтӣ, шӯрбахтӣ. 2. бисёр; баланд, саҳт: **нолаи зор; зор гиристан** бо нолаву фиғон гиристан, бо сӯзу гудоз гирия кардан. 3. саҳт мӯҳтоҷ, эҳтиёҷманд; **зор будан** ба чизе а) ниҳоят мӯҳтоҷ будан ба чизе; б) саҳт муштоқ будан ба чизе; **зор мондан** бекасу бечора дар роҳ мондан; **очаи (модари) зори касеро нишон додан** адаби касеро додан, ба ҷазои сазояш расондан (*дар мавриди таҳдид меғӯянд*); **зор-зор гиристан** бо тамоми овоз ё бо ғаму андӯҳ ва гиреву фиғон нолидану гиристан.

ЗОР//ЗОРР II زار//زار *кит.* зиёновар, зарар-

- расон.
- ЗОРА** زاره *гуфт.* зорй, илтичо, тавалло: **зора кардан.**
- ЗОРАНДА** زارنده зорикунанда, таваллокунанда.
- ЗОРЕЪ** *а.* زارع *кит.* зироаткунанда, дехкон.
- ЗОРИБ** *а.* ضارب 1. он ки мезанад, зананда. 2. зарбзананда, сикказананда.
- ЗОРИДАН** زاريدن зорй кардан, нолидан.
- ЗОРИКУНОН** زارى كنان *феъли ҳол аз зорй кардан;* гириякунон, таваллокунон, дар ҳоли зориву лоба.
- ЗОРИЪ** زارى 1. нола, фарёду фиғон; **гираву зорй** гираву нола; **зорй кардан** нолидан, нолиш кардан. 2. илтичо, тавалло, тазаррӯъ. 3. хорй, бекадрй, забунй: **хорию зорй ё ба зорй, ё ба зӯрй, ё ба зар** (*мақ.*)
- ЗОРМОНДА** زارمانده *сифати феълии замони гузашта аз зор мондан;* чизи нодаркор, чизи безътибор; бекадру қимат; сабилмонда.
- ЗОРО** زارا *гуфт.* эҳтимол, шояд ки..., мумкин аст, ки...
- ЗОРОН** زاران *феъли ҳол аз зоридан;* зорикунон, дар ҳоли зорй кардан.
- ЗОРА** زاره *муаннаси зорр;* ҳайвоноти ваҳшии даранда.
- ЗОТ I** ذات *а.* 1. *кҳн., фалс.* асл, моҳият, ҳастӣ ва ҳақиқати ҳар чиз. 2. асл, насаб (*нисбат ба инсон*); зот надоштан аслу насаб надоштан; бадзот будан, бадасл будан. 3. насл, ҷинс (*нисбат ба ҳайвон*): гӯсфанди зоти ҳисорй. 4. шахсият, вучуд: зоти пок, зоти шариф, зоти ҳумоюн; зоту зурриёт *гуфт.* насл, авлод.
- ЗОТ II** ذات *гуфт.* ҳеч, ҳаргиз, асло.
- ЗОТАН** *а.* ذاتاً дар асл, аслан; табиатан, моҳиятан.
- ЗОТИЯ** *а.* ذاتيه аслй, табиӣ.
- ЗОТӢ** ذاتي 1. аслй, табиӣ, фитрй. 2. наслдор, зотдор; дорой зоти хуб: **гови зотӣ, саги зотиин чӯпонӣ.**
- ЗОТПАРВАРӢ** ذاتپرورى *чорв.* маҷмӯи чорабиниҳои чорводорй, ки барои беҳтар кардани сифатҳои ирсии ҳайвонот ва баланд бардоштани хусусиятҳои зотию маҳсулнокии онҳо нигаронида шудааст; **фермаи зотпарварӣ** фермае, ки бо парвариши чорвои зотӣ машғул аст.
- ЗОТУЛБАЙН** *а.* ذاتالبين муносибат ва робитаи байни ду кас ё ду қавм.
- ЗОТУЛБУРУЧ** *а.* ذاتالبروج *нуч.* фалаки ҳаштум, ки бурҷҳои дувоздахгона доштааст.
- ЗОТУЛКАБАД** *а.* ذاتالكبد *тиб.* газаки (варами) чигар.
- ЗОФА** زافه *кит.* 1. гиёҳест заҳрноқ, ки ба сири пиёзи кӯҳӣ монанд аст. 2. хорпушт, хорпуштак.
- ЗОҲИД** *а.* زاهد тарки дунё карда, порсо, парҳезгор.
- ЗОҲИДӢ** زاهدى парҳезгорӣ, зухд, порсой, диндорӣ.
- ЗОҲИК** *а.* ضاحك *кит.* хандон.
- ЗОҲИР** *а.* ظاهر 1. қисми ба назар намоёни ҳар чиз, рӯи чизе; намуди берунӣ, ҳолати берунӣ. 2. ошкор, возеҳ, равшан, аён, маълум; **ба (дар) зоҳир** зоҳиран, дар намуд, ба намуд; **зоҳиру ботин** намуди берунӣ ва ҳолати дарунӣ; ошқору пинҳон; **зоҳир гаштан а)** намоён (падидор) шудан; **б)** маълум шудан, аён гаштан; **зоҳир кардан (намудан)** нишон додан, намудор кардан; падида овардан; **зоҳир шудан а)** намоён шудан, ҳувайдо гаштан; **б)** падида омадан, рӯй додан, сар задан.
- ЗОҲИРАН** *а.* ظاهراً 1. ба зоҳир, дар зоҳир, ба намуд; *муқоб.* **ботинан; зоҳиран ва ботинан** дар зоҳиру дар ботин. 2. эҳтимол, аз афташ, гӯё.
- ЗОҲИРБИН** ظاهرбин он ки ба чихати берунии чиз ва ҳодисаҳо нигариста, ба ботинаш аҳамият намедихад, сатҳӣ назарандозанда.
- ЗОҲИРБИНИ** ظاهريني дидан ва эътибор додан фақат ба намуди берунӣ ва ҳолати зоҳирии чизҳо ва одамон.
- ЗОҲИРӢ** ظاهرى берунӣ; *муқоб.* **ботинӣ: намуди зоҳирӣ.**
- ЗОҲИРПАРАСТ** ظاهرپرست *ниг.* зоҳирбин.
- ЗОҲИРПАРАСТӢ** ظاهرپرستى *ниг.* зоҳирбинӣ.
- ЗОЧА** زاجه 1. зане, ки нав кӯдак зоидааст. 2. *ниг.* лӯхтак.

ЗОЧАБОЗӢ زاچه بازى *ниг.* лӯхтакбозӣ.

ЗОЧ زاج *кит.* зани навзоида (*то ҳафт рӯз*).

ЗОЯНДА زاینده *сифати феълии замони ҳозира аз зоида*; таваллудкунанда, тавлидкунанда.

ЗУӢЗӢ *а.* ذو//ذی 1. *кит.* соҳиб, доранда, дорои чизе. 2. *дар аввали баъзе калимаҳо омада, ба онҳо маънои ба сифате доро буданро медиҳад: зуфунун, зулфикор, зулхумор, зикимат.*

ЗУБДА *а.* زبده 1. *кит.* саршир, қаймоқ. 2. *мач.* қисми бехтарини ягон чиз, баргузидаи чизе, саракарда, яккачин.

ЗУБОБ *а.* ذباب *кит.* пашша, мағас.

ЗУБОЛА *а.* ذبالة *кит.* хокрӯба, ахлот, партов.

ЗУВОЛА ذواله *ниг.* завола.

ЗУҶОЛ زغال *ангишт; зимистон рафту рӯсияҳӣ ба зуғол монд (зарб)* сахтию душвориҳои рӯзгор рафт, вале шармандагии бадкор монд.

ЗУҶОЛСАНГ زغالسنگ *ангиштсанг.*

ЗУҶ زوج *кит.* 1. дарё, нахр, рӯдхона. 2. зардоб.

ЗУД زود 1. тез, тунд, босуръат, бошитоб. 2. даррав, дарҳол, фавран; **зуд-зуд** тез-тез; пайихам, муттасил; беист: **зуд-зуд ба чое рафтан**, **зуд-зуд об хӯрдан...**; **дер ё зуд а)** бевакту барвакт; **б)** ниҳоят; дар ҳар сурат; **зуд хобидан** дарҳол хоб кардан; барвакт хуфтан; **зуд бош!** шитоб кун!

ЗУДАМАЛ زودعمل ба таври фаврӣ амалкунанда; **гурӯҳи зудамал** гурӯҳи фаврӣ.

ЗУДБАДАЛ زودبدل ба зудӣ бадалшаванда.

ЗУДБОВАР زودباور тезбоваркунанда; содалавҳ, содалил.

ЗУДБОВАРӢ زودباوری содадилӣ, содалавҳӣ.

ЗУДГУДОЗ زودگداز ба зудӣ гудохташаванда.

ЗУДГУЗАР زودگذر тезгузаранда; тез ба охир расанда, дар муддати кӯтоҳ хотимаёбанда; **борони зудгузар.**

ЗУДӢ زودى тезӣ, суръат; таъчил, шитоб; **ба зудӣ а)** ба тезӣ, тез; **б)** дарҳол; **ба ин зудӣ** ин қадар барвакт.

ЗУДҚАҲР زودقهر он ки зуд ба ғазаб меояд.

ЗУДНАВИС زودنویس он ки тез менависад (*мас.,*

суратмаҷлисро).

ЗУДНАВИСӢ زودنویسی амал ва шуғли зуднавис.

ЗУДОӢЗИДО زدا *чӯзъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънии пок кардан, барҳам задан ё зудудани чизе: ғамзудо, зангзудо...*

ЗУДПАЗ زودپز хусусияти хӯроке ё мевае, ки зуд мепазад.

ЗУДПАЗАК زودپزک *ғуфт.* ҳосили баъзе дарахтон, сабзичот ва растаниҳое, ки зуд мепазанд.

ЗУДПАРВОЗ زودپرواز он чи тезпар ва зудпар аст, зуд парвозкунанда.

ЗУДРАВ زودرو зуд раванда, бошитоб раванда.

ЗУДРАНЧ زودرنج он ки тез ва бо андак баҳона озурда мешавад ва меранҷад.

ЗУДРАС زودرس тезпазанда, пешпазак (*нисбат ба мева ва зироатҳо*).

ЗУДТАР زودتر *сифати дараҷаи қиёсӣ аз зуд;* тезтар; барвақтар.

ЗУДУДАН زودون пок кардан, равондани занг ё губор аз рӯи чизе; дур кардани ғам аз дил.

ЗУДФАҲМ زودفهم тезфаҳм, баҳуш.

ЗУДҲЕЗ زودخیز он ки аз хоб зуд мехезад.

ЗУДҲАЗМ زودهمضم ба зудӣ ҳазмшаванда; **хӯроки зудҳазм.**

ЗУДҲАРАКАТ زودحرکت зуд ҳаракаткунанда.

ЗУДШИКАН زودشکن ба зудӣ шикананда.

ЗУЗАНАБ *а.* ذوذنб *нуч.* ситораи думдор.

ЗУККА زوگه *ғуфт.* лукмаи бехтарин, хӯроки бехтарин.

ЗУККАХӢР زگهخور *ғуфт.* он ки хӯрдани чизҳои бомазаро дӯст медорад, бамазахӯрак, хушхӯрак.

ЗУКОМ زکام *тиб.* касалии димоғ, ки дар натиҷаи илтиҳоби пардаи луобии бинӣ рӯй медиҳад ва обравӣ аз бинӣ ва

- атсазанӣ аз нишонаҳои асосии ин беморист, тимок.
- ЗУКОМШУДА** زکام شده гирифтори зуком.
- ЗУЛБИЁ//ЗУЛИБИЁ** ذولبیا хӯр. ҳалвое, ки аз орд, шакар ва равғани кунчид ё равғани зард тайёр мекунамд.
- ЗУЛҚАРНАЙН** а. ذوالقرنين 1. дорои ду шох, душоха. 2. асот. лақабе, ки ба Искандари Мақдунӣ ва Тахмураспи девбанд нисбат медиҳанд.
- ЗУЛҚАЪДА** а. ذوالقعدة номи моҳи ёздаҳуми соли қамарӣ.
- ЗУЛЛИСОНАЙН** а. ذوالسانين он ки ду забонро ба хубӣ медонад, донандаи ду забон, дузабона.
- ЗУЛМ** а. ظلم ситам, чабр, чафо; бедодӣ, ситамгарӣ; беадолатӣ; **чавру зулм** чабру чафо, зӯрию ситам; **зулм кардан** ситам кардан, тааддӣ намудан, зӯрварӣ кардан.
- ЗУЛМАТ** а. ظلمت торикӣ, сиёҳӣ.
- ЗУЛМАТКАДА** ظلمت كده 1. хонаи торик. 2. маҷ. ҷои азобу андӯх; *киноя аз олам.*
- ЗУЛМАТСАРО** ظلمت سرا *ниг.* зулматкада.
- ЗУЛМДИДА** ظلم دیده ситамдида, чафокаш, чабрдида.
- ЗУЛМКЕШ** ظلم كيش золим, чафопеша, ситамгар.
- ЗУЛМОБОД** ظلم آباد ҷое, ки дар он зулму ситам ҳукмфармоӣ, макони зулм.
- ЗУЛМОНӢ** ظلمانی торик; бисёр торик.
- ЗУЛМОТ** а. ظلمات ҷ. зулмат.
- ЗУЛМПЕША** ظلم پيشه золим, ситамгар.
- ЗУЛОЛ** а. زلال оби бисёр соф.
- ЗУЛУ//ЗУЛУК** زلو//زلوك кирми сиёҳрангест, ки дар об зиндагӣ мекунад ва агар ба бадани одам часпонанд, аз он ҷо хуни фосидро мемакад, шуллуқ, золу.
- ЗУЛФ** زلف 1. дастаи борики мӯи сар, ки занон ба баногӯш оварда, тоб дода ё қач карда, худро оро медиҳанд, гесӯ: **зулфи дароз**, **зулфи сиёҳ**, **сари зулфи ёр**; **зулфи мушқин** гесӯи сиёҳ ва муаттар. 2. халқаҳои филизий ороиши ҷилави асп.
- ЗУЛФАК** زلفك 1. *шакли тасғири зулф.* 2. *ниг.* зулфин.
- ЗУЛФИҚОР** а. ذوالفقار 1. асот. номи шамшери Алӣ (р), ки Муҳаммад (с) ба ӯ бахшида будааст.
- ЗУЛФИН** زلفين ҳалқаи занҷири дари хона, сандуқ *ва г.*, ки дар вақти бастани онҳо занҷирро ба вай меандозанд; **зулфини дарро андохтан.**
- ЗУЛФОШУФТА** زلف آشفته он ки зулфаш парешон аст.
- ЗУЛФЧАВГОН** زلف چوگان дорои зулфи қачи чавгонмонанд, қачзулф.
- ЗУЛҲИЧЧА** а. ذوالحجّة номи моҳи дувоздаҳуми соли қамарӣ.
- ЗУЛЧАЛОЛ** а. ذوالجلال соҳиби ҷоҳу ҷалол; бузургвор.
- ЗУМ** زم садое, ки бачагон ҳангоми давдавакбозӣ нафасашонро нақанда, давом медиҳанд ва бачае, ки бо як «зум» гуфтан аз ҳама дуртар давидааст, ғолиби мусобиқа ҳисоб меёбад; **дар як зум** дар як дам, дар давоми як нафасгирии дароз; **як зум** лаҳзае.
- ЗУМРА** а. زمرة гурӯҳи мардум, тӯда, ҷамоат, даста: **зумраи амалдорон.**
- ЗУМРАД** ю. زمرد *шакли кӯтоҳшудаи зумуррад.*
- ЗУМУРРАД** ю. زمرد навъи санги қиматбаҳои сабзранг, ки аз он нигини ангуштарин, гӯшвора *ва г.* месозанд; **фарши зумуррад** маҷ. сабззор.
- ЗУМУРРАДГУН** زمردگون *ниг.* зумуррадранг.
- ЗУМУРРАДИН//ЗУМУРРАДӢ** زمردين//زمردى 1. *мансуб ба зумуррад*; аз санги зумуррад сохташуда. 2. ба ранги зумуррад, сабзранг: **ранги сабзи зумуррадини алафзор.**
- ЗУМУРРАДӢ** زمردى *ниг.* зумуррадин.
- ЗУМУРРАДРАНГ** زمرد رنگ ба ранги зумуррад, сабзранг, зумуррадгун.
- ЗУМУРРАДФОМ** زمرد فام *ниг.* зумуррадранг.
- ЗУМУХТ** زمخت ҳар чизе, ки лабу даҳонро чамъ (бурма) мекунад (*монанди нӯсти анор ва баъзе аз навъҳои хурмо*).
- ЗУННОР** а. زنار *таър.* 1. риштае, ки ғайримусулмонон дар мамлакатҳои

исломӣ бояд аз болои либос ба камар мебастанд. 2. занчира ё риштае, ки бо он салибро ба гардан меовезанд.

ЗУРВА(Т) *a.* ذروه *kit.* 1. баландӣ, авҷ; қисмати болоии ҳар чиз; ҷои баландтарин (*монанди қуллаи кӯҳ*). 2. моли бисёр, сарват.

ЗУРВОНӢ *زوواني мансуб ва марбут ба Зурвон*; худои замони бепоён дар Эрони бостон.

ЗУРРИЁТ *a.* ذريات *ч.* зуррият; зоту зурриёт наслу авлод.

ЗУРРИЯТ *a.* ذريت насл, авлод, фарзанд.

ЗУРУФ *a.* ظروف *ч.* зарф.

ЗУФ *ف* *бот.* номи як навъ нимбуттаи хушбӯӣ, ки ҳамчун гиёҳи шифойӣ дар тиб ба кор мебарданд.

ЗУФТ *فت* *kit.* 1. хасис, мумсик. 2. туршрӯӣ, бадхашм. 3. *ниг.* зумухт.

ЗУФУНУН *a.* ذوفنون донандаи чандин илму фан, соҳибу илму фазилатҳо; пурдон, аллома.

ЗУҲАЛ *a.* زحل *нуч.* яке аз сайёраҳои калони низоми Офтоб, ки онро ба форсӣ Кайвон мегӯянд ва мунаҷҷимон онро наҳс ҳисоб мекарданд.

ЗУҲУР *a.* ظهور зоҳир шудан, пайдоиш, падидаӣ, намоён шудан, ошкор шудан; **ба зухур омадан** зоҳир шудан, пайдо гаштан.

ЗУҲУРОТ *a.* ظهورات 1. *ч.* зухур. 2. падида, ҳодиса.

ЗУЧОЧ *a.* زجاج *kit.* шиша, обгина.

ЗУЧОЧИЯ *زجاجيه kit., биол.* зучоҷаи чашм.

ЗУЧОҶӢ *زجاجي kit. мансуб ба зучоҷ*; шишагӣ.

ЗУЧОҶСОЗ *زجاجساز* шишасоз, обгинасоз.

ЗӮБИН *زوبين* *ниг.* зӯпин.

ЗӮПИН *زوپين kit.* найзаи кӯтоҳи нӯгтез, жӯпин.

ЗӮР *زور* 1. қувва, қудрат, тавоноӣ, иқтидор. 2. боқувват, қувватнок, зӯрманд, қавӣ; **зӯр баромадан** ғолиб омадан, ғалаба кардан (*мас., дар гӯштингирӣ*). 3. бузург, забардаст. 4. *мач.* вазнин, душвор, сахт. 5. *мач.* хуб, аъло; **аз зӯри...** аз шиддати...; аз сахтии...; **ба зӯр а)** аз ҷихати қувва, дар қувва, аз бобати қудратнокӣ; б) бо машаққат, бо душворӣ, ба азоб; в) зӯран, мачбуран, бо фишор; г) хоҳам-нахоҳам, дилу бедилон; **бо як зӯр** бо як зӯрзанӣ, бо як кӯшиш; **зӯр задан** чидду чаҳд намудан, кӯшиш кардан; **зӯр**

кардан а) боқувват кардан, тавоно намудан (*касе, чизеро*); б) *kit.* мачбур кардан, зӯрӣ намудан (*барои иҷрои коре*); **зӯр овардан а)** мачбур кардан; фишор овардан; б) душворӣ кардан, зӯрӣ кардани коре ба касе; **зӯр омадан а)** мачбур шудан; ноилоҷ мондан; б) *киноя аз вазнинӣ* кардан, таъсири бад расидан ба узве (*аз бардоштани чизи вазнин, иҷрои ягон кори сахт ва ғ.*); **зӯри касе ба касе расидан** кофӣ будани қуввату қудрати касе барои ғолиб омадан бар касе, касеро мағлуб карда тавоништан; **зӯри касе ба коре расидан а)** аз ўҳдаи иҷрои коре баромадан, барои анҷом додани коре қодир будани касе; б) ноилоҷ ба коре машғул шудан; **зӯри беҳуда миён мешиканад (мақ.)** кӯшиши бемавқеъ зарарнок аст, қувваро ғайриоқилона сарф кардан натиҷаи манфӣ медиҳад.

ЗӮРАКӢ *زوركي* мачбуран, зӯран, бо фишору зӯрӣ.

ЗӮРАН *زورا* бо зӯрӣ, иҷборан, мачбуран.

ЗӮРБАЗӮРАКӢ *زوربه زوركي* *гуфт.* зӯран, мачбуран; хоҳам-нахоҳам.

ЗӮРГӢӢ *زورگويي* бо зӯру фишор гапи худро гузарондан.

ЗӮРЗАНИӢ *زورزني* саъю кӯшиш, чидду чаҳд, кӯшишу ғайрат, кӯшиши зиёд.

ЗӮРИГАРӢ *زوريگري* *гуфт.* чабру фишор, ситамгарӣ.

ЗӮРӢ *زوري* 1. қувват, қудрат, иқтидор, тавоноӣ. 2. иҷбор, мачбури; **ба зӯрӣ** мачбуран, иҷборан, зӯран. 3. сахтӣ, шиддат: **зӯрии дард**; **зӯрӣ кардани дард** шиддат ёфтани дард. 4. *с.* тарзи бо истифодаи чораҳои мухталифи мачбури, яъне зӯроварӣ ба даст овардан ё нигоҳ доштани ҳукмронии иқтисодӣ ва сиёсӣ; **ба касе зӯрӣ мекардагӣ** ҷуръати бо касе зӯрӣ карданро дошта; ба муқобили касе мебаромадагӣ; **зӯрӣ кардан** ғолиб омадан, ғалаба кардан; **зӯрӣ кардани коре ба касе** барои касе душворӣ кардани коре; аз ўҳдаи иҷрои коре баромада натавоништанӣ касе; **зӯрӣ кардани хӯроке ба касе** ғизоеро ҳазм карда натавоништанӣ меъда, ба

- мизочи касе мувофиқ наомадани хӯроке; **зӯрӣ** **надоштан** нияти маҷбур кардан надоштан; касе-ро барои иҷрои коре водор накардан.
- ЗҮРМАНД** زورمند боқувват, қавӣ, тавоно, нерӯ-манд.
- ЗҮРМАНДӢ** زورمندی зӯру бақувват будан; қудрат, тавоноӣ.
- ЗҮРОВАР** زورآور 1. боқувват, қавӣ, тавоно, пурзӯр. 2. солим, зулмпеша, ситамгар.
- ЗҮРОВАРӢ** زورآوری 1. зӯрӣ ба кор бурдан ба касе, фишор овардани касе ба дигаре. 2. паҳлавонӣ, далерӣ, часурӣ.
- ЗҮРОЗМО** زورآزما 1. он ки қувваи худро меозмояд; касе, ки ба ҳар кори саҳту вазнин даст зада, қуввати худро намоиш медиҳад. 2. паҳлавон, гӯштингир.
- ЗҮРОЗМОӢ** زورآزمائی санчиши қудрат, қувваозмоӣ (мас., дар мусобиқаи гӯштингирӣ ва ғ.)
- ЗҮРТАЛАБ** زورطلب коре, ки иҷрои он қувваи зиёд ва кӯшиши бисёр талаб мекунад, кори душвор.
- ЗҮРХОНА** زورخانه макони варзишиё, ки дар он варзишгарон ба варзиши бостони эронӣ машғул мешаванд.
- ЗҮФУНУН** *а.* ذوفنون *ниг.* зуфунун.
- ЗҮҲД** *а.* زهد парҳезгорӣ, безътиной ба ҳавову ҳавас, зоҳидӣ, порсой.
- ЗҮҲДПЕША** زهدپیشه *ниг.* зоҳид.
- ЗҮҲДФУРӢШ** زهدفروش порсои сохта; мунофик, риёкор.
- ЗҮҲР** *а.* ظهر нимрӯзӣ, нисфирӯзӣ, миёнаи рӯз, пешин: **пеш аз зӯҳр**, **баъд аз зӯҳр**.
- ЗҮҲРА** *а.* زهره *пуч.* сайёраи ба Замин наздиктарини низоми Офтоб, ки бо номҳои «Ноҳид», «ситораи сахарӣ» ва «ситораи субҳ» машҳур аст; шоирон онро «мутриби фалак» меномиданд ва юнониёни қадим онро «илоҳаи ишқу зебой» мешумориданд.
- ЗҮҲРАҶАБИН** زهره جبین *мач.* хубрӯй, хушрӯ, зебо.
- ЗҮЪМ** *а.* زعم *гуфт.* якраҳа, якрав, гарданшах.
- ЗҮЪМӢ** زعمی *гуфт.* якраҳагӣ, якравӣ, гарданшаҳӣ.

И

И ҳарфи ёздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар баъзе калимаҳо (аз қабилӣ **дирӯз**, **тир**) нисбатан шунаво ва дароз, дар баъзеи дигар (аз қабилӣ **писар**, **дил**) садонокӣ хеле кӯтоҳ аст; дар қисме аз вожаҳо пас аз садонокҳо ҳамчун ҳарфи йотбарсар «йи» хонда мешавад: **оина** (**ойина**), **барои** (**баройи**), **зебой** (**зебойӣ**)» ва ғ.; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфҳои «алиф» (ا) ва айн (ع) ифода мешавад.

ИБДО *a.* ابدأ *kit.* 1. шурӯъ, оғоз, ибтидо. 2. ошкор кардан.

ИБДОЛ *a.* ابدال *kit.* бадал кардан, иваз намудан, табдили чизе бо чизи дигар.

ИБДОЪ *a.* ابداع *kit.* паид овардани чизи нав, ихтироъ кардан, эҷод кардан, ба вучуд овардан; навоарӣ.

ИБИЛ *a.* ابل *kit.* шутур; шутурон.

ИБҚО *a.* ابقاء *kit.* 1. зинда гузоштан. 2. тараҳхум кардан.

ИБЛИС *a.* ابليس 1. шайтон, аҳриман, сардори девҳо. 2. *мач.* одами ҳилагар, бадтинат.

ИБЛИСӢ ابليسӣ шайтонӣ, аҳриманӣ.

ИБЛИСОҶА ابليسانه 1. монанди иблис. 2. *мач.* айёрона, ҳилагарона.

ИБЛОҒ *a.* ابلاغ *kit.* хабар додан, расонидани паём ба касе.

ИБН *a.* ابن фарзанди мардина, писар; $\diamond$ **ибни субҳ** офтоб.

ИБНУЛВАҚТ *a.* ابن الوقت *kit.* замонасоз, созишкор, муросоқор.

ИБНУССАБИЛ *a.* ابن السبيل *kit.* роҳгузар, мусофир.

ИБО I *a.* ابا 1. *kit.* худдорӣ, имтиноъ, боздоштани худ аз коре (аз тарсу ваҳм ё андешаву мулоҳизае), тааммул. 2. шарм, изо; **ибо кардан** а) худдорӣ кардан, аз иҷрои коре худро боздоштан; б) шарм доштан.

ИБО II ابا *ниг.* або.

ИБОД *a.* عباد *kit.* 1. ч. **абд.** 2. *мач.* бандагон, одамон.

ИБОДАТ *a.* عبادت парастии Худо; ба ҷо овардани фароизи дину шариат.

ИБОДАТГОҶ عبادتگاه *ниг.* ибодатхона.

ИБОДАТКУНАНДА عبادتکننده машғули тоату ибодат; намозгузор.

ИБОДАТХОНА عبادتخانه парастиишгоҳ; массҷид, макони ба ҷо овардани ибодат.

ИБОРА *a.* عبارة 1. *ниг.* иборат; ба ибори дигар *ниг.* иборат (ба иборати дигар). 2. *зби.* ду ва ё зиёда калимаҳои мустақили бо ҳам алоқаманд: **ибораҳои исмӣ**, **ибораҳои озод**, **ибораҳои рехта**, **ибораҳои устувор**, **ибораҳои феълӣ** ва ғ.

ИБОРАОРО عبارةآرا *ниг.* иборанардоз 1.

ИБОРАОРОӢ عبارةآرائى *ниг.* иборанардозӣ 1.

ИБОРАПАРДОЗ عبارتپرداز 1. хушғуфтор, ширинбаён. 2. суханбоз, гапфурӯш.

ИБОРАПАРДОЗӢ عبارتپردازى 1. ороиш додани сухан, ҷумлаорой. 2. бо ҷумлаҳои пуртакаллуф навиштан ё гап задан.

ИБОРАТ *a.* عبارت ифода, баён, тарзи баён; чанд ҷумлаи ба ҳам пайваста, ҷумла(ҳо); **иборати дарс** чанд ҷумлаи мавриди таълим ва баҳс дар як дарси мадрасаи кӯхна; **ба иборати ди-**

гар бо ифодаи дигар, ба тарзи баёни дигар; **ибора** аз... мураккаб аз..., ба вучуд омада аз..., ташкилѐфта аз..., шомил аз...; **ибора** **будан аз...** мураккаб будан аз чизе; дар бар доштан, дар зимни худ доштан (чизеро).

ИБОРАТОРОЙ عبارت آرائی *ниг.* **иборапардозӣ** 1.

ИБРАТ *a.* عبرت панд, сабақе, ки аз мушоҳидаи ахволи нек ё бади дигарон гирифта мешавад, киёс аз чизе барои кардан ё накардани он; **дарси ибрат** он чи ки кас аз мушоҳидаи ҳоли дигарон барои худ сармашқ қарор медиҳад; **ибрат гирифтан** сабақ омӯхтан, панд ба даст овардан; **ибрат шудан** намуна шудан (*дар некӣ ё бадӣ*); **бо чашми ибрат дидан** // **бо дидан ибрат нигаристан** бо назари сабақгирӣ нигоҳ кардан ба чизе; панд омӯхтан аз чизе.

ИБРАТАНГЕЗ عبرت انگيز он чи ки касро ба панду сабақгирӣ водор мекунад; он чи ки аз он метавон панд гирифт.

ИБРАТБАХШ عبرت بخش он чи ки аз он панд ва сабақ гирифтани мумкин аст, ибратшаванда, ибратомӯз.

ИБРАТБАХШӢ عبرت بخشی намуна будан, ибратбахш будан.

ИБРАТБИН عبرت بين пандгиранда; **чашми ибратбин** касе, ки ба воқеаҳо бо дидаи сабақ ва пандгирӣ менигарад.

ИБРАТОМЕЗ عبرت آموز он чи мӯчиби пандгирӣ ва танбеҳ мебошад, пандомез.

ИБРАТОМӢЗ عبرت آموز *ниг.* **ибратбахш.**

ИБРАТОМӢЗӢ عبرت آموزی пайрави намуна будан, ибратомӯз будан.

ИБРАТХОНА عبرت خانه *мач.* дунё, зиндагӣ, ки ҷои ибратомӯзӣ аст.

ИБРИЗ *a.* ابريز *кит.* тиллои холис.

ИБРИҚ ابريق [*муарраби* **обрез**] зарфи сафолии ҷумаку дастадор барои обу шароб, кӯзача; офтоба.

ИБРИШИНОСӢ عبری شناسی яҳудишиносӣ.

ИБРӢ *a.* عبری *кит.* яҳудӣ; **забони ибрӣ** забони қадими яҳудӣ.

ИБРО *a.* ابراء *кит.* ба покӣ овардану сафед кардани касе аз гуноҳе; аз баҳри қарзи додаи худ

гузаштани қарздиҳанда; **хати ибро** ҳуччати аз муҳокима ва қарз сафед ва халос шудан.

ИБРОЗ *a.* ابراز *кит.* буруз додан, ошкор сохтан, зоҳир кардан; **иброз кардан** баён кардан, изҳор намудан.

ИБРОМ *a.* ابرام *кит.* исрор, пофишорӣ дар талабе; танг кардан, безор намудан, ба сутӯҳ овардан касеро.

ИБРОНӢ *a.* عبرانی *ниг.* **ибрӣ.**

ИБСОР *a.* ابصار дидан, мушоҳида кардан, нигоҳ кардан ба чизе.

ИБСОС *a.* ابساس бо касе роз дар миён ниҳодан, бар касе рози хешро ошкор кардан; фош кардан хабареро; ҳол ва андӯҳи худ ба касе гуфтан.

ИБТИҒО *a.* ابتغاء талаб, дархост, хоҳиш; ҷустуҷӯ, кофтуков; талаб кардан, хоҳиш кардан; ҷустуҷӯ кардан.

ИБТИДО *a.* ابتدا аввал, оғоз, шурӯъ; *муқоб.* **интихо**; аввали ҳар қор ва ҳар чиз: **нуқтаи ибтидо**, **аз ибтидо**, **дар ибтидо**, **ибтидо ѐфтан**, **ибтидо кардан.**

ИБТИДОӢ ابتدائی 1. *мансуб ба ибтидо*; нахустин, аввалин, муқаддамотӣ; **дарсҳои ибтидоӣ** дарсҳои муқаддамотӣ дар мадраса; **мактаби ибтидоӣ** муассисаи таълимие, ки ҳамчун зинаи аввали саводомӯзӣ ба талабагон маълумот медиҳад, дабистон. 2. *мансуб ба давраи қабл аз таърих*; **давраи ибтидоӣ** давраи қадимтарин, яъне қабл аз таърихи сохти ҷамъиятӣ; **ҷамъияти ибтидоӣ** *таър.* зинаи аввали тараққиёти ҷамъияти инсонӣ, ки пеш аз гуломдорӣ буд.

ИБТИДОӢ *a.* ابتداء *кит.* чизи нав ба вучуд овардан, ихтироъ кардан, навоарӣ.

ИБТИЁӢ *a.* ابتياع *кит.* хариду фурӯш; харидан, харидорӣ кардан; харид.

ИБТИЗОЛ *a.* ابتذال *кит.* 1. сарфшавӣ, аз бисёр қор фармудан кӯҳна шудан; фарсудагӣ. 2. безътиборӣ, беқадрӣ, хорӣ.

ИБТИКОР *a.* ابتكار *кит.* ба ҷо овардани қори бесобиқа; шурӯъ намудан ба қоре ё чизе, ки пеш аз ин касе ба он даст назадааст, ташаббус, ташаббускорӣ.

ИБТИЛЛО *a.* ابتلا *kit.* 1. мубталой, гирифторӣ; дучор шудан ба бало. 2. озмоиш, имтиҳон.

ИБТИЛЛОЪ *a.* ابتلاع *kit.* фуру бурдан, балъидан; **ибтиллоъ кардан** фуру бурдан, балъидан.

ИБТИНО *a.* ابتنا *kit.* 1. бино кардан. 2. асос ниҳодан бар чизе, така кардан бар чизе.

ИБТИСОМ *a.* ابتسام *kit.* 1. табассум, лабханд. 2. маҷ. шукуфтан.

ИБТИХОЛ *a.* ابتهاال *kit.* зорӣ, илтичо, дуову зорӣ; зорӣ кардан.

ИБТИХОЧ *a.* ابتهاج *kit.* шодӣ, хурсандӣ, ма-саррат.

ИБТИШОР *a.* ابتشار *kit.* хурсандӣ, шодмонӣ хушхолӣ; хурсанд ва хушхол шудан.

ИБТО *a.* ابطاء *kit.* таъхир, сустӣ, таъхир кардан, даранг кардан, дар коре сустӣ кардан.

ИБТОЛ *a.* ابطال *kit.* ботил кардан, бекор кардан, маҳв намудан.

ИБХОР *a.* ابخار *kit.* бадбӯй гардонидани чизе чизеро.

ИБХОМ I *a.* ايهام 1. *kit.* сухани мубҳам, он чи маънояш сарбаста ва норавшан аст; гапи духӯра. 2. *адш.* кор фармудани калима ва таъбири, ки дар айни замон маънои ба ҳам зид дорад.

ИБХОМ II *a.* ايهام *kit.* нарангушт, ангушти калони даст.

ИБХОР *a.* ابچار 1. шӯр шудани об. 2. дар баҳр нишастан; сафари баҳр кардан.

ИБЪОД *a.* ابعاد дур кардан.

ИВАЗ *a.* عوض *kit.* чизе, ки ба ҷои чизе гузошта ё дода мешавад, бадал; **ба ивази, дар ивази...** ба ҷои... дар бадали...; **иваз кардан** а) мубодила кардан, муовиза намудан; б) дигар кардан, тағйир додан; **иваз шудан (гардидан)** а) бадал шудан, ба ҷои чизе қарор гирифтани; б) дигаргун шудан, тағйир ёфтан.

ИВАЗКУНАНДА *a.* عوض کننده *kit.* сифати феълии замони ҳозира аз **иваз кардан**; он ки чизе ё касеро иваз мекунад; он ки ё он чи ҷои чизе ё касеро мегирад.

ИВАЗНАШАВАНДА *a.* عوض نشونده *kit.* шакли инкории сифати феълии замони ҳозира аз **иваз нашудан**; бадалнашаванда.

ИВАЗШАВАНДА *a.* عوض شونده *kit.* сифати феълии замони ҳозира аз **иваз шудан**; бадалшаванда.

ИВАЧ *a.* عوج *kit.* хамидагӣ, печидагӣ, қачӣ.

ИВОР *a.* عوار *kit.* айб, нуқсон.

ИГРЕК *a.* اگریک *riež.* аломати Y, ки одатан барои ифодаи бузургии дувуми номаълум ё бузургии тағйирёбандаи тобеъ (функсия) истифода мешавад.

ИҒВО *a.* اغوا аз роҳ баровардан, гумроҳ кардан; фирефтан; дасиса, фитнаандозӣ: **ба иғвои...** ба фиреби..., ба ҳилаву дасисаи...; **бо роҳи иғво** бо фиреб, ба тариқи фитна ва дасисакорӣ; **иғво андохтан** фитна ба кор бурдан; таҳрик кардан, шӯронидан; **иғво бардоштан** дасиса барпо намудан, бо фитна ва дасиса касонро шӯрондан (*бо қасди вайронкорӣ*); **ба иғво паридан** ба дасисае бо-вар кардан, ба фитнаангезии касе дода шудан.

ИҒВОАНГЕЗ *a.* اغوا انگيز он чи боиси фитна ва иғво мебошад, фитнаангез.

ИҒВОГАР *a.* اغواگر он ки бо дасиса ва фитнагарӣ одамонро гумроҳ мекунад, фитнагар.

ИҒВОГАРӢ *a.* اغواگری фитнагарӣ, фитнаангезӣ, бо фитнаву дасиса аз роҳ задани касе.

ИҒВОГАРОНА *a.* اغواگرانه бо роҳи иғво, фитнагарона: **кирдорҳои иғвогарона.**

ИҒВОПЕША *a.* اغواپیشه *ing.* иғвогар.

ИҒЛОҚ *a.* اغلاق *kit.* 1. бастан, пӯшидан (*мас., дарро*). 2. душворӣ, мушкилӣ, дарҳампечидагӣ, муғлақӣ.

ИҒМОЗ I *a.* اغماز *kit.* тӯҳмат кардан, ғаммозӣ кардан; бадзабонӣ, бадгӯӣ.

ИҒМОЗ II *a.* اغماض чашмпӯшӣ кардан, худро ба нодонӣ задан, тағофул кардан; бепарвой варзидан.

ИҒМОЗКОРӢ I *a.* اغماز کاری тӯҳматгарӣ, ғаммозӣ; бадзабонӣ кардан.

ИҒМОЗКОРӢ II *a.* اغماض کاری чашмпӯшӣ кардан, худро ба нодонӣ задан; тағофул ва бепарвой

- зохир кардан.
- ИФОСАТ** *a.* اغاثت *kit.* ба фарёди касе расидан; фарёдрасй.
- ИҒРО** *a.* اغرا *kit.* барангехтан, таҳрик кардан, шўрондан; таҳрик, барангезиш.
- ИҒРОҚ** *a.* اغراق *kit.* муболиғай аз ҳад зиёд, аз ҳад гузарондани таърифу тавсиф ё коҳиши касе.
- ИҒТИМОМ** *a.* اغتمام *kit.* андӯҳгин шудан, ғамгин шудан.
- ИҒТИНОМ** *a.* اغتمام *kit.* ғанимат шумурдан, ғанимат доништан.
- ИҒТИРОБ** *a.* اغتراب *kit.* аз диёри худ дур шудан, ғарибу мусофир шудан.
- ИҒТИСОЛ** *a.* اغتسال *kit.* ғусл кардан, шустушӯ кардан, оббозй кардан; ғусл; шустушӯ, оббозй.
- ИҒТИФОР** *a.* اغتفار *kit.* мағфират, бахшоиш, омурзиш.
- ИҒТИШОШ** *a.* اغتشاش *kit.* мағшуш шудан, ошуфтагй; фитна, балво.
- ИҒФОЛ** *a.* اغفال *kit.* ғофил кардан, ба ғафлат андохтан; фиреб додан.
- ИД** *a.* عيد 1. чашн, рӯзи чашн, рӯзи хурсандй ва тантана ба муносибати ягон ҳодисаи мубораки таърихй ё миллий. 2. *умуман* шодй ва хурсандй; **иди Истиклол** чашне, ки ба муносибати соҳибхитиёр эълон шудани кишвар гирифта мешавад; **иди Зафар** *ниг.* **иди Ғалаба**; **иди Май** чашни якуми май; **иди Наврӯз** иди миллии соли нави тоҷикон ва дигар халқҳои эронинавод, ки мутобиқи соли шамсӣ дар аввали фарвардин чашн гирифта мешавад; **иди Рамазон** идест, ки мусулмонон ба муносибати тамом шудани рӯзагирии сирӯзаи моҳи рамазон дар рӯзи якуми моҳи шавволи соли ҳиҷрии қамарӣ баргузор мекунанд, иди Сиём, иди Фитр; **иди саиди фитр** *ниг.* **иди Рамазон**; **иди Соли Нав** иди соли нави милодӣ, ки ҳамасола дар оғози соли нави милодӣ – якуми январ баргузор мегардад; **иди Ғалаба** 9-уми май, ки рӯзи ғалаба бар Олмони фашистӣ дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ аст; **иди Қурбон** а) рӯзи даҳуми моҳи зилҳиҷҷаи ҳиҷрии қамарӣ, ки мувофиқи маросими исломӣ хоҷиён дар Макка ғусфанд ва ё шу-тур қурбонӣ мекунанд, иди Азҳо; б) иди динии мусулмонон, ки ҳар сол дар ин рӯз қайд мекунанд.
- ИДБОР** *a.* ادبار *kit.* рӯ гардондани бахт, бахт-баргаштагй, сиёҳрӯзӣ, бадбахтӣ; *муқоб.* **икбол.**
- ИДГАРДАК** عيدگردى маросиме, ки тибқи он мардумон дар рӯзҳои иди Рамазон ва иди Қурбон ба манзили наздикони хеш баҳри табрику аёдат мераванд ва дуову фотиҳа ме-хонанд.
- ИДГАРДӢ** عيدگردى сайру гашт ба муносибати ид.
- ИДГАХ//ИДГОХ** عيدگاه//عيدگاه *kit.* чои барпо шудани сайру тамошои идона, чои идгузаронӣ, идчой.
- ИДФОМ** *a.* ادغام *kit.* 1. даровардан, дохил кардани чизе дар чизи дигар. 2. *грам., ниг.* **ассимилятсия.**
- ИДДА** *a.* عده гурӯҳ, даста, ҷамоа; **як идда** як гурӯҳ.
- ИДДАО** *a.* ادّعا [*аслаи идио*]; 1. даъво, талаб, даъвогарӣ. 2. даъвои бартарӣ аз ягон чихат, манманӣ, ҳавобаландӣ, фаҳри муддаиёна; **иддао кардан** даъво кардан, муддаӣ будан.
- ИДДАТ** *a.* عدت *d.* муддати муайяне, яъне чор моҳу даҳ рӯз, ки зани талокшуда ё шавҳармурда аз нав шавҳар карда наметавонад.
- ИДДИО** *a.* ادعا *ниг.* **иддао.**
- ИДЕАЛ** *фр.* ايديئال он чи дар ниҳояти камолот ва бартарист; камоли матлуб, олитарин мартабаи орзу, муроду мақсади олии инсон.
- ИДЕАЛИЗАТСИЯ** *фр.* ايديئاليزتسيه аз будаш ва аз моҳияти ҳақиқиаш зиёдтару болотар ба қалам додани чизе; тасвири воқеият бо образҳои аз ҳад зиёд.
- ИДЕАЛИЗМ** *фр.* ايديئاليزم равияе дар фалсафа, ки бар хилофи материализм ғоя, рӯҳ ва шуурро сароғоз ва табиат, модда, ҳастиро дар чои дувум, яъне маҳсули рӯҳ медонад.
- ИДЕАЛИСТ** *фр.* ايديئاليست пайрави ақидаи идеализм.
- ИДЕАЛИСТӢ** ايديئاليستى *мансуб ба идеализм*; хос ба идеализм.

- ИДЕАЛӢ** اديئلى 1. мансуб ба идея; тасаввурӣ, хаёлий, он чи дар воқеият вучуд надорад. 2. мувофиқи идеал, комил, олий.
- ИДЕОГРАММА** ю. ايدياگرمة збш., ниг. ҳузворииш.
- ИДЕЯ** ю. ايديه ғоя, фикр.
- ИДЕЯВӢ** ايديوى мансуб ба идея; ғоявӣ.
- ИДЕЯНОКӢ** ايديهناكى дорои идея (ғоя) будан.
- ИДИОМА** ю. ايديامه збш. ибораи рехта.
- ИДИШ** ايديش забони гуфтугӯи яхудӣ.
- ИДИЯ** а. عيديه кит. табрикномаи манзуми идона.
- ИДӢ** عيدى 1. мансуб ба ид; идона. 2. он чиз ё пуле, ки ба муносибати ид ба касе дода мешавад, бахшиш, тӯхфаи идона; **номаи идӢ** табрикнома ба муносибати ид.
- ИДМОН** а. ادمان кит. ба таври доимӣ машғул шудан бо коре, кореро ҳамеша кардан; машқ, варзиш, тамрин.
- ИДОД** а. عداد шумор, шумора, адад; **дар идои...** дар шумори..., дар қатори...
- ИДОМА//ИДОМАТ** а. ادامت//ادامه давом додан, давом куноидан, қатъ ва тарк нашудани дунболаи коре.
- ИДОМАДИХАНДА** ادامدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз идома додан*, давомдиханда.
- ИДОНА** عيدانه 1. мансуб ба ид; **либоси идона**, **намоиши идона**. 2. чун рӯзи ид: **идона ороиш додани шахр**. 3. ниг. идӢ 2.
- ИДОРА** а. اداره 1. низом додан, назму насақ додан; роҳбарии роҳнамоӣ кардан, саришта намудани кори мамлакате ё муассисае; **идораи мамлакат (давлат)** назму тартиби мамлакат; ҳукуматдорӣ, сариштаи корҳои мамлакат; **усули идора** тарзи ҳукуматдорӣ, қоидаву тартиботи саришта кардани кори мамлакат; тариқи роҳбарӣ; **идора кардан (намудан)** а) ба назму тартиб даровардан, тартиботи ҳукуматдориро анҷом додан; роҳбарӣ кардан ба фаъолияти муассисае; б) саришта кардани амалиёте, назорат ва роҳнамоӣ кардан аз болои кори автомобил ва дигар дастгоҳҳо. 2. чое, ки дар он корҳои давлатӣ ё ҷамъиятӣ анҷом дода мешаванд, муассиса; умуман номи қисми маъмурию коргузории муассисаю корхонаҳо: **идораи молия**, **идораи рӯзнома**, **идораи сохтмон**.
- ИДОРАВӢ//ИДОРӢ** ادارى//اداروى 1. мансуб ба идора; вобаста ба идора; **коркунони идорӣ**. 2. идорақунандагӣ, роҳбарӣ; **қобилияти идорӣ** қобилияти саришта кардани коре.
- ИДОРАҚУНАНДА** ادارهکننده *сифати феълии замони ҳозира аз идора кардан*; роҳбар, роҳбарикунанда; сариштақунанда, ба низом андозанда.
- ИДОРАҲОНА** ادارهخانه *биное, ки дар он муассиса ё созмон ва ё қисми маъмурию коргузории онҳо ҷойгир шудааст*.
- ИДОРАШАВАНДА** ادارهشونده *сифати феълии замони ҳозира аз идора шудан*.
- ИДОРАШАВАНДАГӢ** ادارهشوندگى *шакли дигари сифати феълии замони ҳозираи идора шаванда*; қобили танзиму роҳбарӣ, сариштапазирӣ.
- ИДОРӢ** ادارى ниг. **идоравӣ**.
- ИДРИС** а. ادریس d. номи яке аз пайғамбарон аст, ки сарпарастии хунари дӯзандагӣ ва хайёти доништа мешавад.
- ИДРОК** а. ادراك 1. дарк кардан, дарёфттан, фаҳмидан; фаҳм, хуш, шуур. 2. қобилияти дарк кардан, фарқ куноидан ва фаҳмидани ашё ва ҳодисаҳои олами беруна; **ақлу идрок** хирад ва хуш, ақл ва қувваи дарёфт; **идрок доштан** соҳиби фаҳму фаросат будан; **идрок кардан** дарёфттан, фаҳмидан.
- ИДРОКНОРАС** ادراكنارس ғайри қобили дарк ва дарёфт.
- ИДРОР I** а. ادارا кит. бахшиши пайдарпай; маоши моҳона ё солона, вачҳи рӯзгузаронӣ, танҳо, ротиба.
- ИДРОР II** а. ادارا кит. пешоб, мезак, бавл.
- ИДРОРНОМА** ادارانامه кит. номае, ки шоҳон ва амирон барои таъйин кардани маош ба касе медоданд.
- ИДРОРПУЛӢ** ادارپولى нав. ротибаи моҳонаи донишҷӯ, аспирант ё докторант, стипендия.
- ИДРОҶ** а. ادراج кит. дарҷ, дарҷ кардан.
- ИДХОЛ** а. ادخال кит. дохил кардан, ба дарун

даровардан.

ИДЧО(Й) (اییدجای) *ниг.* идгоҳ.

ИЕРАРХИЯ айирхия тартиботи тобеият аз рӯи дараҷаи мансабҳо; силсилаи рутба ва мансабҳо, силсилаи маротиба.

ИЕРОГЛИФ ю. айирагиф яке аз қадимтарин аломатҳои тасвирию рамзии хати Мисри Қадим, Хитой ва ғ.

ИЕРОГЛИФӢ айирагифи мансуб ба иероглиф.

ИЁБ а. айаб бозгашт, баргашт, бозгаштан, баргаштан.

ИЁДАТ а. айадат беморбинӣ рафтани ва ҳолпурсии бемор, хабаргирии бемор (*дар гуфтугӯ аёдат ҳам мегӯянд*).

ИЁЛАТ а. айалат 1. кит. ҳукмронӣ, фармонравой. 2. як қисми калони кишвар, ки чанд ноҳия ва вилоятро дар бар мегирад.

ИЁЛОТ а. айалат ҷ. иёлат: Иёлоти Муттаҳидани Амрико.

ИЁР а. айар дараҷаи софӣ ва ҳолисии тилло ва нуқра.

ИЁРГИР айаргир он ки дараҷаи софӣ ва ҳолисии тилло ё нуқраро муайян мекунад.

ИЗ айз пай, асар, нақши чизе дар замин ё рӯи чизе: **изи по**, **изи чархи ароба**.

ИЗ(З) а. иззатмандӣ, азизӣ, арҷмандӣ.

ИЗАД айзид *ниг.* эзид.

ИЗАДӢ айзидӣ *ниг.* эзидӣ.

ИЗАДПАРАСТ айзидпараст *ниг.* эзидпараст.

ИЗАДШИНОС айзидшинос *ниг.* эзидшинос.

ИЗАМ/УЗМ а. изъм кит. бузургӣ, калонӣ, бузургии кадр, оликадрӣ.

ИЗГИР айзгир пайгир.

ИЗГИРӢ айзгирӣ пайгирӣ.

ИЗГИЧ азғич *бот.* растани чармпӯсти часпанда, ки печида боло меравад ва дар минтақаҳои ҷануб парвариш меёбад.

ИЗӢ азғи номи ҳарфи бистуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ҳарфи «зо» ҳам меноманд; дар ҳисоби абҷад ба 900 баробар аст; дар

алифбои кириллии тоҷикӣ муодили ҳарфи З мебошад.

ИЗДИВОЧ а. издоҷ зану шӯй шудан, занушӯй; хонадор шудан; **издивоч кардан** хонадор шудан, шавҳар кардан ё зан гирифтани.

ИЗДИЁД а. издиёд зиёд шудан, афзоиш.

ИЗДИҲОМ а. издиҳам ҷамъомади мардуми зиёде дар як ҷо, зич (анбӯҳ) шуда истодани одамон, анбӯҳӣ.

ИЗЗАТ а. иззат азиз шудан, арҷманд гардидан, сазовори эҳтиром гардидан; ҳурмат, арҷмандӣ, азизӣ: **иззату эҳтиром**; **ба иззати** ... аз рӯи эҳтиром, барои изҳори ҳурмат: **ҳама ба иззати арӯс аз ҷо хестанд**; **иззату обрӯ** қадру мартаба, барозандагӣ ва шоистагӣ; **иззат кардан** нисбат ба касе эҳтиром нишон додан, азиз доштан касеро; **иззати худро нигоҳ доштан** қадру манзалати худро нигоҳ доштан, мувофиқи мақому мартабаи худ рафтор кардан; **иззату обрӯӣ кардан** ҳурмату бузургдошти касеро ба ҷо овардан; **иззати нафс** хисси қадру эътибори шахсӣ, бузурворӣ ва азамати маънавӣ, ҳайсиёт, шоистагӣ ва барозандагӣ; **ба иззати нафси касе расидан** шахсият ва қадру эътибори касеро ҳалалдор кардан, нисбат ба касе беҳурматӣ кардан.

ИЗЗАТДОРӢ иззатдори риояи эҳтиром ва бузургдошт, ҳурмат кардан, ба ҷо овардани бузургдошти касе.

ИЗЗАТМАНД иззатманд дорои ҳурмат, сазовори иззату эҳтиром, азиз, арҷманд.

ИЗЗАТМАНДӢ иззатмандӣ дорои иззат будан, арҷманду гиромӣ будан.

ИЗЗАТПИСАНД иззатпосанд кит. посдори иззату ҳурмати касе.

ИЗЗАТТАЛАБ иззатталаб он ки хоҳони бузургдошт ва ҳурмат аст; эҳтиромдӯст; бузургипараст, ҷоҳталаб.

ИЗЗАТТАЛАБӢ иззатталабӣ талаб кардани иззату эҳтиром нисбат ба худ.

ИЗЗАТХОҲ иззатхоҳ он ки хоҳони ҳурмату эҳтиром аст, иззатталаб.

ИЗЗАТХОҲӢ иззатхоҳӣ хоҳани иззату эҳтиром нисбат ба худ, иззатталабӣ.

ИЗЛОЛ I *a.* اذلال хору залил пиндоштан касеро, касеро хор доштан.

ИЗЛОЛ II *a.* ازلال *kit.* лағжонидан.

ИЗЛОЛ III *a.* اضلال *kit.* гумроҳ кардан, аз роҳи дуруст берун бурдан.

ИЗМИХЛОЛ *a.* اضمحلال *kit.* нест шудан, нобуд шудан; нобудӣ.

ИЗМОН *a.* ازمان *kit.* кӯҳна гаштан, дерина шудан.

ИЗМОР *a.* اضمار 1. дар замир нигоҳ доштан, дар дил пинҳон кардан. 2. пӯшида сухан гуфтан, бо киноя ва маҷоз сухан гуфтан.

ИЗН *a.* اذن иҷозат, рухсат; **изн гирифтан** барои иҷрои коре рухсат пурсидан; **изн додан** рухсат додан.

ИЗО I *a.* ايدا/اذا 1. ранҷ, озор, азият; озордиҳӣ. 2. шарм, хичолат; **аз изо мурдан** зери шарму изои сахт мондан; **изо додан** шарм дорондан, дар хичолат монондан; **изо кашидан** шарм доштан, хичолат кашидан.

ИЗО II *a.* ازا *kit.* муқобил, баробар, рӯ ба рӯ; **ба изои...** ба ивази..., ба бадали...

ИЗОАТ I *a.* اذاعت//اذاعه паҳн кардан, шоеъ гардонидан, ошкор кардан.

ИЗОАТ II *a.* اضاائه//اضائه *kit.* равшан кардан, рӯшноӣ додан; нур, рӯшноӣ.

ИЗОАТ III *a.* اضااعت *kit.* зоеъ гардонидан, нобуд кардан.

ИЗОБАТ *a.* اذابت *kit.* гудозиш, гудохтан, об кардан.

ИЗОДА *a.* عضاده *kit.* паҳлударӣ, бозуи дар.

ИЗОЛАТ *a.* ازاله *kit.* зоилгардонӣ, дафъ кардан, махв кардан; **изолати низоъ** рафъи низоъ.

ИЗОЛЯТОР *фр.* ازاليتار 1. моддаи изолятсиякунанда ё ҷиҳози дигар, ки ҷараёни барқро намегузаронад. 2. хонаи алоҳида дар беморхонаҳо ва маҳбасҳо барои беморони касалиҳои гузаранда, девонагон ва маҳбусон, такхона.

ИЗОЛЯТСИЯ *фр.* ازاليتسيه 1. чудо кардан; чудо шудан. 2. *тех.* пешгирӣ кардани тамоси мустақими ҷараёни барқ ба воситаи маводи

оикӣ ва таҷҳизоти барқнагузаронанда ва гармибардору намбардор.

ИЗОМ I *a.* عظام *ҷ.* **азм**; устухонҳо.

ИЗОМ II *a.* عظام *ҷ.* **азим**; бузургон.

ИЗОМЕРҶО ايزاميرها *хим.* пайвастагиҳое, ки таркиби химиявӣ ва вазни молекулаҳояшон як буда, аммо сохт ва хусусияти физикӣ ва химиявиашон гуногун аст.

ИЗОН ايزان номи рӯзи сиёми ҳар моҳи шамсӣ.

ИЗОР I ازار 1. *ниг.* эзор. 2. *маҷ.*, *kit.* парда. 3. либоси тағ, зерчома. 4. шалвор.

ИЗОР II *a.* عذار рухсора, гуна (*беиштар дар шакли узор мустаъмал аст.*)

ИЗОРА ازاره 1. тахта ё фанери тунук, ки байни ягон чорҷӯба гузошта мешавад: **изораи дар.** 2. хати борики ранга, ки одатан (дар девор) байни рангҳои гуногун гузошта мешавад.

ИЗОТЕРМИЯ ю. ازاتيرميه *биол.*, *хим.* доимияти ҳарорати ҷисми ҳайвоноти гармхун, ки ба танзими физикиву химиявӣ ҳарорат таъмин мегардад.

ИЗОТЕРМӢ ازاتيرمي *физ.* дорои ҳарорати доимӣ.

ИЗОТОПҶО ايزاتاپها *хим.* атомҳои ҳамон як моддаи химиявӣ, ки ядроҳояшон дорои миқдори якхелаи протонҳо, вале миқдори гуногуни нейтронҳо мебошанд ва вазни атомиашон гуногун аст.

ИЗОФА//ИЗОФАТ *a.* اضافة//اضافت 1. афзудан, зиёд кардан; афзоиш, афзунӣ; **арзиши изофа** *икт.* арзишест, ки истехсолкунанда зиёда аз арзиши қувваи кор ба вучуд меорад ва он манбаи даромади софи сармоядорро ташкил медиҳад; **изофа кардан (намудан)** афзудан, зиёд кардан; илова кардан, зам намудан; **изофа шудан (гардидан)** зиёд шудан, афзунӣ ёфтан; илова шудан, зам гардидан. 2. *зби.* бандаки изофии «и», ки муайяншавандаро бо муайянкунанда мепайвандад: **китоби Аҳмад, хонаи нав.**

ИЗОФАГӢ اضافگي *ниг.* **изофӣ.**

ИЗОФАКОРӢ اضافة كاري *коре,* ки зиёда аз вақти муқаррарӣ бо амри маъмурият иҷро карда мешавад.

ИЗОФАМАОШ اضافہ معاش *нав.* маоши иловағӣ бар ивази ичрои кори аз нақша зиёд (*дар корхона*).

ИЗОФАНАВИСӢ اضافہ نویسی қасдан зиёд нишон додани натиҷаҳои истехсоли ё ичрои нақшаи кор *ва ғ.*

ИЗОФАПАРДОХТ اضافہ پرداخت *нав.* пардохти иловағӣ; пуле, ки бештар аз меъёри муқаррарӣ дода мешавад.

ИЗОФАТ اضافت *ниг.* **изофа**.

ИЗОФӢ اضافی барзиёд, барилова, иловағӣ, изофағӣ.

ИЗРОР *а.* اضرار 1. зарар ва зиён расонидан, ганд расондан. 2. *маҷ.* ба болои зани аввал зани дуҷум гирифта ва ба ин роҳ ба зани аввал озору зиён расонидан.

ИЗТИРОБ *а.* اضطراب ҳаяҷони саҳт, беқарорӣ, ошуфтағӣ; **бо изтироб** дар ҳолати ҳаяҷон, мушавваш; **изтироб доштан** парешонхотир будан, саросема ва ошуфта будан; **ба (дар) изтироб андохтан** мушавваш қардан, ба ҳаяҷон овардан; **дар изтироб будан** дар ташвиш будан; **ба (дар) изтироб афтодан (омадан)** мушавваш шудан, саросема гардидан; **дар изтироб мондан** ба ташвиш афтодан, ошуфта шудан; **дар изтироб шудан** беқарор ва ошуфта гардидан; **кори изтироб гуфт.** кори таъҷилӣ, кори бошитоб.

ИЗТИРОБАНГЕЗ اضطراب انگیز *ниг.* **изтиробовар**.

ИЗТИРОБНОК اضطراب ناک ҳаяҷоннок, изтиробовар.

ИЗТИРОБОВАР اضطراب آور ҳаяҷонангез, мушаввашкунанда, ба изтироб андозанда.

ИЗТИРОБОМЕЗ اضطراب آمیز ҳаяҷоннок, мушавваш: **садои изтиробомез**.

ИЗТИРОР *а.* اضطرار *кит.* дармондағӣ, ночорӣ, бечорағӣ; тангдастӣ; **ба изтирор** ноилоч, ноҷор; иҷборан.

ИЗҲОР *а.* اظهار 1. зоҳир қардан, ошкор қардан. 2. баён, ифода, фаҳмондани чизе; **изҳори ихлос** баёни дӯстӣ ва самимият; **изҳори матраб** баёни мақсад, ифодаи маром; **изҳор қардан** маълум қардан, ошкор қардан; баён қардан, гуфтан.

ИЗҲОРГАҲ اظهار گه *кит.* ҷои зоҳиршавӣ, ҷои ошкорсозӣ, ҷои падида омадан.

ИЗҲОРКУНАНДА اظهار کننده *сифати феълии замони ҳозира аз* **изҳор қардан**; ошкоркунанда; баёнкунанда, ифодакунанда.

ИЗҲОРНОМА اظهار نامه *нав.* санаде, ки дар он матраби мушаххас баён гардидааст: **изҳорномаи гумрукӣ**.

ИЗҲОРОТ اظهارات *ҷ.* **изҳор**; баёнот, ифодаи маром; баёни фикр (*аз тарафи ягон шахси расмӣ ё кишвар*).

ИЗШИНОС ايزشناس мутахассиси соҳаи пайшиносӣ; *муқ.* **пайшинос**.

ИЗШИНОСӢ ايزشناسي 1. пайшиносӣ, омӯзиши из. 2. ҳуқ. пайшиносӣ, таълимот дар бораи пай (из)-и ҷиноят, ки як қисми ҷиноятшиносӣ ба ҳисоб меравад; *муқ.* **пайшиносӣ**.

ИЗЪОН *а.* اذعان *кит.* итоат; эътироф; **изъон қардан** итоат қардан, гардан фурувардан (*ба амри касе*).

ИЗЪОФ *а.* اضعاف дучанд гардонидан.

ИКЛИЛ *а.* اكليل *кит.* 1. тоҷ, афсар. 2. гулчанбар.

ИКМОЛ *а.* اكمال *кит.* пурра қардан, такмил додан, ба камол расондан; ба камол расидан; такмилдиҳӣ.

ИКОНА *ю.* ايكانه сурати муқаддас дар исавиён, ки вақти ибодат ба он рӯ меоранд, тимсоли муқаддас.

ИКРОМ *а.* اكرام киромӣ доштан, иззат қардан, мавриди лутфу навозиш қарор додан; ҳурмат, эҳтиром, иззат.

ИКРОҲ *а.* اكراه 1. касеро маҷбуран ба коре водор қардан. 2. карохат, нафрат.

ИКС *лот.* اڪس *риёз.* аломати X, ки маъмулан барои ифодаи бузургии якуми номуайян, ё бузургии мустақили тағйирёбанда (аргумент) истифода мешавад.

ИКСИР *а.* اڪسير *кит.* 1. моддаи афсонавӣ – кимиё, ки ба ақидаи пешиниён гӯё мисро ба тилло ва симобро ба нукра мубаддал мекардааст. 2. *маҷ.* доруи бисёр фоиданок ва камёб.

ИКСИРГАР *اکسیرگر* *kit.* кимиёгар.

ИКТИСОБ *а. اکتساب* *kit.* касб кардан, ба даст даровардани чизе бо кӯшиши худ: **иктисоби илму дониш.**

ИКТИФО *а. اکتفا* кофӣ шумурдан, басанда доништан, қонеъ шудан; кофӣ будан; **иктифо намудан (кардан)** қонеъ шудан.

ИКТИШОФ *а. اکتشاف* 1. кашф кардан, падида овардан. 2. ба даст овардани маълумот дар бораи душман.

ИКТИХОЛ *а. اکتحال* *kit.* ба чашм сурма кашидан.

ИҚБОЛ *а. اقبال* *рӯ* овардани бахт, давлат ва комёбӣ ба кас; бахт, толеъ; *муқоб.* **идбор; субҳи иқбол тофтан** хушбахтӣ *рӯ* овардан (*ба касе*).

ИҚБОЛБАЛАНД *اقبال بلند* он ки бахташ тофтааст, толеъбаланд, соҳибқибол.

ИҚБОЛНОК *اقبال ناک* хушбахт, саодатманд.

ИҚД *а. عقد* шадда, ҳамел, гарданбанд, тавқ, риштаи марворид ва дигар санғҳои қиматбаҳо; **иқди Сурайё** галаситораи Парвин.

ИҚДОМ *а. اقدام* қадам гузоштан дар коре, сар кардани коре, пеш гирифтани кореро; ташаббус; **иқдом кардан** ба коре сар кардан, ба иҷрои коре шурӯъ намудан.

ИҚЛИМ *ю. اقليم* 1. обу ҳаво ва авзои табиат. 2. *kit.* кишвар, мамлакат; **ҳафт иқлим** *kit.* а) *ниг.* ♦ **ҳафт иқлим**; тамоми дунё.

ИҚЛИМГИР *اقليم گير* *kit.* кишваргир, ҷаҳонгир, ҷаҳонситон.

ИҚЛИМГИРӢ *اقليم گيرى* *kit.* кишваргирӣ, ҷаҳонгирӣ, ҷаҳонситонӣ.

ИҚЛИМИЁ *а. اقليميا* хока ва резае, ки баъди ғудохтани симу зар дар тағи зарф менад.

ИҚЛИМӢ *اقلیمی* *мансуб ба иқлим* 1.

ИҚЛИМШИНОС *اقليم شناس* обуҳавошинос, мутахассиси иқлим.

ИҚЛИМШИНОСӢ *اقليم شناسی* илм дар бораи иқлим.

ИҚНОӢ *а. افتناع* *kit.* қаноат намудан; қонеъ

кардан, қаноат кунонидан.

ИҚОБ *а. عقاب* *kit.* азоб, шиканча, озор; укубат, муҷозот.

ИҚОЛА *а. اقاله* *kit.* барҳам задани байъ ва муомила, молро гардонда пулро пас гирифтани, савдуро вайрон кардан.

ИҚОМАТ *а. اقامت* дар ҷое мондан, манзил доштан, истиқомат кардан; **иқомат доштан** сукунат доштан, сокин (муқимӣ) будан; **иқомат кардан** сокин шудан (дар ҷое), ҷой гирифта муқимӣ шудан, зистан, манзил кардан.

ИҚОМАТГОҲ *اقامت گاه* ҷои зист, маскан.

ИҚОМАТКАДА *اقامت كده* *ниг.* **иқоматгоҳ.**

ИҚОН *а. ايقان* *kit.* бовар, яқин; яқин кардан, бовар ҳосил намудан.

ИҚОР *а. عقار* *kit.* обу замин, мулк, молу мулк, мулки ғайриманқул.

ИҚРОР *а. اقرار* эътироф кардан, ошкоро тасдиқ кардан дурустӣ ва ростии чизеро; **иқрор кардан (будан)** ба гардан гирифтани, эътироф кардан (*кори кардаи худро*); **иқрор кунондан** ба эътироф водор кардан; **иқрор шудан** эътироф кардан, кори карда ё сухани гуфтаи худро бо қавли худ тасдиқ ва таъкид намудан.

ИҚРОРӢ *اقرارى*: **ҳати иқрорӣ** коғазе, ки дар он эътирофи шахсии касе навишта ва имзо карда шудааст, эътирофнома.

ИҚРОРШАВӢ *اقرارشوى* *исми амал аз иқрор шудан*; эътироф кардан, тасдиқ намудан.

ИҚТИБОС *а. اقتباس* 1. гирифтани, аҳз кардан. 2. гирифта нақл кардани порчае аз нутқ ё навиштаи касе бо ишора ба маъҳаз; гирифтани калимае аз забоне ё мавзӯе аз адабиёте. 3. порчаи дахлдор ба идора ё шахсе аз қарори ҷаласа, фармон ё дастуре (беруннавис); **иқтибос овардан** сухани касеро барои исботи муддао ё тақвияти фикри худ чун далел нақл кардан, аз навиштае истинод овардан.

ИҚТИБОСӢ *اقتباسی* *мансуб ба иқтибос*; калима (ё ифодаи) аз дигар забон (шахс) воридшуда: **калимаҳои иқтибосӣ, истиллоҳоти иқтибосӣ.**

ИҚТИДО *а. اقتدا* *kit.* 1. пайравӣ; тақлид. 2. *д.* дар паси имом истода намози ҷамоа ба ҷо овардан: **иқтидо кардан.**

ИҚТИДОР *a.* اقتدار кудрат, тавоной; **иктидори истехсолӣ** қобилияти дар шароити комилан ба кор андохтани корхона ва воҳидҳои дигари истехсолот маҳсулот тавлид кардан, имконияти истехсолӣ; **иктидори ҳарбӣ** кудрати ҷангӣ, қобилият ва тобоварӣ дар ҷанг; **иктидор доштан** соҳиби кудрат будан, дар иҷрои коре ба тавоноии ҳаматарафа соҳиб будан; **ба қабзаи иқтидор даровардан** ба дастии худ гирифтан, ба итоати худ даровардан.

ИҚТИЗО *a.* اقتضا тақозо, хоҳиш, дархост, талаб; **ба иқтизои...** бо талаби...

ИҚТИНО *a.* اقتنا *kit.* фароҳам овардан, ба даст даровардан, захира кардан.

ИҚТИРОБ *a.* اقتراب *kit.* наздик омадан, ба ҳамдигар наздик шудан; наздикӣ.

ИҚТИРОЗ *a.* اقتراض *kit.* қарз гирифтан аз касе, амонат гирифтани чизеро.

ИҚТИРОН *a.* اقتران *kit.* 1. қарин шудан, ёру дӯст гаштан. 2. *нуч.* наздик шудани ситорае ба ситораи дигар.

ИҚТИРОҲ *a.* اقتراح *kit.* хоستان, талаб кардан; тақозо кардан; талаб, тақозо.

ИҚТИРОӢ *a.* اقتراع қуръа партофтан, ба тариқи қуръапартоӣ муайян кардани навбат, ҷой ва ё ҳаққи касе (ҷонибе).

ИҚТИСОД *a.* اقتصاد 1. *ниг.* иқтисодиёт. 2. дар харчу сарфи чизе ҳадди миёнаро нигоҳ доштан, сарфачӯӣ; **иқтисод кардан** сарфачӯӣ кардан, дар харҷ исрофкорӣ накардан; **иқтисоди сиёсӣ** *икт.* илме, ки қонунҳои иқтисодии идорақунандаи истехсолот ва тақсими неъматҳои моддиро дар пояҳои гуногуни инкишофи ҷамъияти инсонӣ меомӯзад.

ИҚТИСОДДОН اقتصاددان донандаи иқтисод, мутахассиси соҳаи иқтисодиёт.

ИҚТИСОДИЁТ اقتصاديات 1. маҷмӯи муносибатҳои истехсолӣ, ки ба пояи маълуми тараққи қувваҳои истехсолии ҷамъият мувофиқат доранд. 2. риштаи илм оид ба омӯзиши фаъолияти ин ё он соҳаи хоҷагӣ: **иқтисодиёти савдо**, **иқтисодиёти саноат**, **иқтисодиёти кишоварзӣ**. 3. маҷмӯи шароити хоҷагӣ ва молию пулии муассисае.

ИҚТИСОДИ اقتصادى *мансуб ба иқтисод*; вазъи иқтисодӣ, вазъияти молию пулӣ.

ИҚТИСОДЧӢ اقتصادچى *гуфт.*, *ниг.* иқтисоддон.

ИҚТИСОДШИНОС اقتصادشناس *ниг.* иқтисоддон, олими соҳаи иқтисодиёт.

ИҚТИСОР اقتصار 1. кӯтоҳ кардан, кам кардан. 2. *мач.* иктифо кардан.

ИҚТИФО *a.* اقتفا *kit.* аз қафои касе рафтани, пайравӣ кардан; пайравӣ.

ИҚТИҲОМ *a.* اقتحام *kit.* андеша накардан, кӯр-кӯрона ба кори пурмашаққат пардохтан.

ИҚТОӢ *a.* اقتاع *таър.* китъаи замин, ки аз тарафи давлат ё шахси амир ба моликияти шахсии касе дода мешуд, то даромади онро соҳиб шавад.

ИҚТОӢДОР اقتاعدار касе, ки соҳиби иқтоӢ аст.

ИЛЛАЛ *a.* علل *ч.* иллат.

ИЛҒАӢ *m.* ايلغى *ниг.* ирғай.

ИЛҒОР *m.* ايلغار//الغار 1. *kit.* хучум, ҳамла, тохтутоз 2. *кҳн.* дастаи қаровулони ҳарбӣ; **илғор гузоштан** дар ҷое барои посбонӣ тӯдаи аскар нигоҳ доштан.

ИЛЗОМ *a.* الزام *kit.* 1. лозим гардондан. 2. дар мувоҳиса ба ҳарифи худ ғолиб омадан.

ИЛИК *m.* اليك *гуфт.* 1. мағзи устухон. 2. устухони мағздор; **илики касе хушк шудан** заифу нотавон шудан, харобу лоғар шудан.

ИЛҚО *a.* القا ҷо қунондани чизе дар фикри касе, талқини фикре ба касе; **илқо кардан** талқин намудан; фаҳмонидан, расонидан.

ИЛЛАТ I *a.* علت 1. сабаб, боис. 2. айб, нуқсон, камбудӣ; **арзон бе иллат не, гарон бе ҳикмат** (*зарб.*). 3. дард, беморӣ; **иллат пайдо кардан** айбнок шудан; дардманд гардидан; **иллат ё дар ош аст, ё дар мош** (*мақ.*) дар ҷӣ будани айби коре ё чизе маълум нест, сабаби нуқсоне номаълум аст.

ИЛЛАТ II *a.* علت *гуфт.* норозигии таънаомез, хашму пӯписа; **бо иллат хашмгинона**, бо хитобу пӯписа; **миннату иллат** норозигӣ ва пӯписа.

ИЛЛАТГИН علتگين *kit.* нотоб, касалманд.

ИЛЛАТДОР *عَلتَدَار* *ниг.* иллатнок.

ИЛЛАТӢ *عَلتِي* *гүфт., ниг.* иллатнок.

ИЛЛАТНОК *عَلتناك* нуксондор; айбдор; касалманд, дардманд.

ИЛЛАТНОКӢ *عَلتناكي* дорои иллат будан, нуксон доштан, айбнокӢ.

ИЛЛИЙИН//ИЛЛИЙОН *ا. عليين//عليون* *д.* арши аълои бихишт.

ИЛЛО *а.* *الا* ба чуз, ғайр аз, магар, магар ин ки; **ва илло** агар не, вагар на; **илло ту** ғайр аз ту.

ИЛЛЮЗИОНИЗМ *фр.* *ايليوزيانيزم* 1. *фалс.* таълимоти фалсафӣ, ки тибқи он олами атроф фиреби назар ва фиреби эҳсосот асту бас. 2. намуди хунар дар санъати сирк ва эстрада, ки ба қобилияти назарфиребии «мӯъчизамонанд» асос ёфтааст.

ИЛЛЮЗИОНИСТ *фр.* *ايليوزيانيست* 1. пайрави таълимоти иллюзионизм. 2. хунарманди сирк, ки санъати иллюзионизмро соҳиб аст.

ИЛЛЮЗИЯ *лот.* *ايليوزيه* 1. тасавури таҳрифшудаи воқеият. 2. умед ва орзуҳои амалиношуданӣ.

ИЛЛЮМИНАТОР *лот.* *ايليومинтار* тирезаҳои мудаввар ё мураббаи обногузар дар паҳлуҳои кишти ва ҳавопаймо.

ИЛМ *а.* *علم* маърифат, дониш, маҷмуи маълумот оид ба ягон соҳа; **илм додан ба касе** савод омӯхтан ба касе, касеро таълим додан; **илм доштан** соҳиби маълумот будан, савод доштан, саводнок будан; **илм омӯхтан** таҳсили илм кардан, дарс хондан; соҳиби илму дониш шудан; **аҳли илм** олимон, донишмандон.

ИЛМДОР *علمدار* соҳиби дониш, донанда, олим; босавод.

ИЛМДӢСТ *علمدوست* дӯстдорандаи дониш; хайрхоҳи дониш.

ИЛМДӢСТӢ *علمدوستي* муҳаббат ба дониш, хайрхоҳӣ нисбат ба дониш.

ИЛМИНАМО *علمينما* зоҳиран дорои хусусиятҳои илмӣ: **мақолаи илминамо**.

ИЛМИЯТ *а.* *علميت* илмӣ будан; ба муқаррароти илмӣ ҷавобгӯӣ будан.

ИЛМӢ *علمي* *мансуб ба илм*; аз рӯи усулу асосҳои илм иҷрошуда; ба талаботи илм ҷавобдиҳанда: **асари илмӣ**, **мақолаи илмӣ**, **маърузаи илмӣ**, **рисолаи илмӣ**, **роҳбари илмӣ**; **кори илмӣ** а) фаъолият дар соҳаи таҳқиқи илм; б) асари таҳқиқотӣ дар ягон риштаи илм, таълиф(от)и илмӣ; **унвони илмӣ** номи расмие, ки барои расидан ба зинае дар фаъолияти таълимию илмӣ дода мешавад: **унвони илмӣ дотсент**, **унвони илмӣ профессор**; **ходими илмӣ** номи вазифаи корманди муассисаи таълимӣ ва таҳқиқоти илмӣ: **ходими калони илмӣ**, **ходими пешбари илмӣ**, **ходими хурди илмӣ**.

ИЛМНОК *علمناك* бодониш, соҳибмаълумот, босавод; *муқ.* **илмдор**.

ИЛМОМӢЗӢ *علمآموزي* фарогирии дониш, аз худ кардани илм; саводомӯзӣ.

ИЛМУЛЯКИН *а.* *علماليقين* *д.*, *фалс.* донишдони моҳияти коре ё чизе бе шакку тардид.

ИЛМЧӢ *علمجو* толиби дониш, чӯяндаи донишу маърифат.

ИЛМЧӢӢ *علمجوئي* талаби дониш, ҷустани донишу маърифат.

ИЛМШИНОСӢ *علمشناسي* соҳаи таҳқиқот роҷеъ ба илм.

ИЛОВА *а.* *علاوه* он чи ба чизе зам мешавад, изофа; **ба иловаи ин** ба замми ин; **ба таври илова** изофатан, зиёда аз меъёри муайян; **илова ба (бар) ин (он)** ба замми ин (он), зиёда бар ин (он), изофа бар ин (он); **илова кардан (намудан)** зам кардан, афзудан; ҳамроҳ кардан; **илова шудан (гаштан, гардидан)** зам шудан.

ИЛОВАГӢ *علاوگي* замшуда, афзудашуда, изофагӣ, барзиёд, он чи ба аслию асосӣ зам карда шудааст: **вақти иловагӣ**; **машғулиятҳои иловагӣ**; **даромади иловагӣ** даромад аз манбае, ки касбу кори асосии кас набошад, даромади изофӣ.

ИЛОҲ *а.* *الله* *д.* Худо.

ИЛОҲИЁТ *الهيات* илмҳои оид ба аҳкоми дин; фикҳ, худошиносӣ.

ИЛОҲӢ *الهي* 1. *д.* *мансуб ба илоҳ*; **дини илоҳӣ** дини аз тарафи Худо фиришодашуда. 2.

кошкӣ; Худо кунад, ки..., аз Худо металабам, ки...

ИЛОҲО *اله* *ниг.* **илоҳӣ** 2.

ИЛОҶ *а.* *علاج* 1. даво, дармон; муолича, мудавво. 2. чора, тадбир; **илоҷ ёфта** а) дармон пайдо кардан; б) чора ёфта; **илоҷи кореро дидан** роҳе ёфта, чорае ҷустуҷӯ кардан; **илоҷ кардан** чора андешидан, роҳ ёфта, тадбире дидан; **илоҷ надоштан** чорае надоштан, роҳе барои расидан ба мақсаде надоштан; **илоҷе карда...** роҳе ёфта, ба ҳар тариқ, ки бошад..., тадбире ба кор бурда...; **чи илоҷ?** чӣ чора?, чӣ метавон кард?

ИЛОҶНОПАЗИР *علاج ناپذير* 1. давонашаванда, илоҷ ношуданӣ, сихат наёбанда, бедаво: **дарди илоҷнопазир**. 2. дарде ё мушките, ки чораву тадбире надорад, чоранопазир.

ИЛОҶПАЗИР *علاج پذير* қобили муолича, давошаванда.

ИЛСОҚ *а.* *الصاق* *кит.* часпониш, часпонидан; пайваст кардан: **маҳалли илсоқи расм**.

ИЛТИБОС *а.* *التباس* *кит.* дарҳамомехтагӣ, печдарпечӣ, дарҳамбарҳамӣ.

ИЛТИВО *а.* *التواء* *кит.* ба ҳам печидан; печидагӣ, хамидагӣ.

ИЛТИЁМ *а.* *التيام* *кит.* ба якдигар пайваста шудан, ба ҳам омадан, беҳ шудани захм.

ИЛТИЗОЗ *а.* *التذاز* *кит.* лаззат бурдан, лаззатгирӣ.

ИЛТИЗОМ *а.* *التزام* *кит.* ба худ лозим гардонидани коре, ба зимма гирифта, ўҳдадор шудан; пеш гирифта.

ИЛТИЗОМНОМА *а.* *التزام نامه* нома дар бораи ба зимма гирифтани коре, хати ўҳдадорӣ.

ИЛТИҚО *а.* *التقاء* *кит.* рӯ ба рӯ омадан, вохӯрдан, мулоқот кардан.

ИЛТИҚОМ *а.* *التقام* *кит.* фурӯ бурдан, ҳамчун як лукма якбора фурӯ бурдан, балъидан.

ИЛТИҚОТ *а.* *التقاط* *кит.* ёфта чидан, барчидан.

ИЛТИМОС *а.* *التماس* хоҳиш, истидъо, дархост; махсусан хоҳиши илтиҷоомез; **илтимосу илтиҷо** тазарруъ ва тавалло; **илтимос доштан** хоҳиш изҳор кардан; бо исрору ибром дар-

хостан; **илтимос кардан** хоҳиш кардан, хостан; **илтимоси чизе кардан** аз касе чизе талабидан бо зорию илтиҷо; **ба илтимос даромадан** илтимосу илтиҷо кардан, илтиҷову пурсиш оғоз кардан.

ИЛТИМОСӢ *التماسي* *мансуб ба илтимос;* хоҳишмандона; **хати илтимосӣ** номае, ки дорои хоҳише мебошад, мактубе, ки ҳовии арзу ниёзе аст.

ИЛТИМОСКУНАНДА *التماس كنده* *сифати феълӣи замони ҳозира аз илтимос кардан.*

ИЛТИМОСНОМА *التماس نامه* хате, ки дар он арзу ниёзе чо дода шудааст; ариза.

ИЛТИСОҚ *а.* *التصاق* *кит.* ба ҳам часпидан, пайвастани чизе ба чизе, пайвастагӣ.

ИЛТИФОТ *а.* *التفات* 1. *кит.* бо гӯшаи чашм нигаристан; ба касе рӯ овардан. 2. лутф, меҳрубонӣ; таваҷҷӯҳ; эътино; **илтифот кардан** а) меҳрубонӣ кардан, таваҷҷӯҳ зоҳир кардан, эътибор додан; б) лутф намудан.

ИЛТИФОТКОРӢ *التفات كاري* меҳрубонӣ, таваҷҷӯҳнокӣ.

ИЛТИФОТКОРОНА *التفات كارانه* аз рӯи таваҷҷӯҳ ва меҳрубонӣ.

ИЛТИФОТОМЕЗ *التفات آميز* бо таваҷҷӯҳ ва лутф, меҳрубонона: **нигоҳи илтифотомез**.

ИЛТИҲОБ *а.* *التهاب* 1. шӯълавар шудани оташ, афрӯзиш. 2. *тиб.* варам; газак; **илтиҳоби шуш** варамии шуш ба сабаби сармохӯрдагӣ.

ИЛТИҲОҚ *а.* *التحاق* *кит.* пайвастагӣ, ба ҳам расидан, мулҳақ шудан; *муқ.* **илҳоқ**.

ИЛТИҲОМ *а.* *التحام* *кит.* пайвастагӣ, беҳбудии захм; *муқ.* илтиём.

ИЛТИҶО *а.* *التجا* 1. *кит.* паноҳ бурдан, паноҳанда шудан; паноҳ хостан, зинҳор талабидан. 2. илтимос, хоҳиш бо зорию фурӯтанӣ, тазарруъ: **илтимосу илтиҷо**, **бо нигоҳи илтиҷо нигаристан**; **илтиҷо бурдан ба касе** паноҳ хоста рафта ба назди касе, паноҳанда шудан ба касе; **илтиҷо кардан** зорӣ кардан, тавалло намудан.

ИЛТИҶООМЕЗ *التجا آميز* бо оҳанги паноҳталабона; бо зорию илтиҷо; **нигоҳи илтиҷоомез** нигоҳи имдодталабона.

ИЛТИЧОЧ *a.* التجاج 1. *kit.* чўшу хурўши дарё ё баҳр, мавҷ задани дарё ё баҳр. 2. *мач.* ситеза кардан, якравӣ кардан.

ИЛФ *a.* الف 1. дўст, улфат. 2. дўстӣ, улфат; хў, унс гирифтан.

ИЛҲОД *a.* الحاد *kit.* аз дин баргаштан, бединӣ, мулҳидӣ; сарпечӣ кардан аз фармудаҳои динӣ.

ИЛҲОҚ *a.* الحاق *kit.* чизеро ба (охири) чизе пайвастан, ҳамроҳ кардан (шудан); пайванд додан; **илҳоқ шудан** пайвастан; ҳамроҳ карда шудан, мулҳақ шудан.

ИЛҲОМ *a.* الهام дар дил афтодани фикри коре, рағбати иҷрои коре, ки ба дили кас илқо мешавад; талқин ва ангезае, ки боиси гуфтани шеър мешавад; **илҳом бахшидан** боиси пайдоиши фикри коре шудан, фикри иҷрои кореро талқин кардан; шавқи касеро овардан ба коре; **илҳом гирифтан** фикри нав пайдо кардан аз таъсири чизе; рўҳбаланд шудан аз чизе.

ИЛҲОМБАХШ الهامبخش илқокунандаи фикре, барангезанда ва рўҳбаландкунанда ба коре.

ИЛҲОМДЕҲ الهامده *ниг.* илҳомбахш.

ИЛҲОН *a.* الحان хониш, сароидан; охангу овозҳои хушу дилкаш; **илҳон кардан** сурудан, нағмасароӣ кардан.

ИЛҲОҲ *a.* الحاح *kit.* дархост кардани чизе бо зорию илтичо, тазаррўъ.

ИМДОД *a.* امداد ёрӣ додан, мадад расондан; ёрӣ, мадад, кумак; **имдод кардан** ёрӣ расондан; **имдод талабидан** ёрӣ пурсидан, кумак хостан; **ба имдод омадан** ба кумаку мадади касе расидан.

ИМДОДГАР امدادگر мададрасонанда; хомӣ, мудофиакунанда.

ИМДОДӢ امدادی *мансуб ба имдод.*

ИМДОДТАЛАБ امدادطلب он ки аз касе ёрӣ металабад; касе ки аз Худо имдод металабад.

ИМДОДТАЛАБӢ امدادطلبӣ ёрӣ пурсидан аз касе; имдод хостан аз Худо.

ИМДОДТАЛАБОНА امدادطلبانه ба тариқ ё оҳанги имдодпурсӣ: **имдодталабона нигоҳ кардан.**

ИМЗО *a.* امضا 1. *kit.* гузаронидан, равон кардан, чори кардан, иҷро кардан, иҷро; **ба имзо расондан** а) иҷро кардан ба амал гузаронидан; б) даст мондан, барои иҷрои коре бо роҳи имзои санади ҳуқуқӣ роз шудан. 2. *kit.* нишон, аломат, ки дар поён ё пушти фармон ё ҳуҷҷате барои иҷро мегузоранд. 3. ном ё номи хонаводагӣ, ки дар поёни мактуб ё ҳуҷҷате бо дасти худ навишта мешавад, дастина; **имзои мустаор** номе, ки муаллиф ба ҷои ному номи хонаводагии воқеии худ дар зер навиштаҳояш мегузорад, имзои ориятӣ, имзои пўшида; **имзо кардан (мондан)** даст мондан, номи худро ба тасдиқи навиштае дар зер он сабт кардан.

ИМЗОДОР امضادار нома ё мақолае, ки нависанда имзо кардааст, ба он даст монда номи худро навиштааст.

ИМЗОНОМА امضانامه *kit.* санад, ҳуҷҷати бо-имзо.

ИМКОН *a.* امکان қудрат, тавоноӣ ба коре; муяссар будани коре бар касе; **ба қадри имкон** ба андозае, ки иҷро карданаш дастрас мебошад, ба ҳадди имкон; **ба ҳадди имкон // то ҳадди имкон** ба қадре, ки мумкин аст, то ҷое, ки кардан муяссар аст; **имкон додан** иҷрои кореро мумкин гардонидан; осон кардани коре; **имкон доштан** мумкин будан, имконпазир будан; **имкон ёфтан** а) қодир шудан; тавонистан; б) фурсат ва мавқеи муносиб пайдо кардан.

ИМКОНИЯТ *a.* امکانيت имкон, шароити мусоид ба иҷро ё вуқӯи коре; мумкин будани коре; қудрат, тавоноӣ; **имкониат додан** мумкин гардонидан, қобили иҷро гардонидан; мусоидат кардан; **имкониат доштан** дастрас будани шароити мувофиқ ба иҷрои коре; **имкониат ёфтан** шароити мусоид пайдо кардан.

ИМКОННОПАЗИР امکانناپذير он чи вуқӯаш хориҷ аз имкон аст, ғайри мумкин.

ИМКОННОПАЗИРӢ امکانناپذيري номумкин будан, қобили иҷро набудан.

ИМКОНПАЗИР امکانپذير мумкин, қобили иҷро, муяссар.

ИМКОНПАЗИРӢ امکانپذيري мумкин будан, қобили иҷро будан.

ИМЛО *a.* املاء 1. *зби.* маҷмӯи қоидаҳо оид ба дуруст навиштани калимаҳо, аз сатр ба сатр кӯчонидани онҳо, истифодаи ҳарфҳои калону хурд, дефис *ва г.* дар навишт: **фарҳанги имло**. 2. *кит.* пур кардан. 3. *кит.* навишта пур кардан; гуфтан ва такрор кардан ба касе, то ки вай нависад; **имло кардан (кунонидан)** гуфтан (дикта кардан) то касе нависад.

ИМЛОӢ املائي *мансуб ба имло; хатон имлоӢ* галати хилофи қоидаҳои имло.

ИММУНИТЕТ *лот.* ايمنونيتيت *ниг.* масуният.

ИМО *a.* ايما ишора, фаҳмондани матлабе бо ҳаракати сар, чашму абру *ва г.*, ба тариқе, ки дигарон нафаҳманд: **бо имову ишора**; **имон бурот** ишора бо чунбонидани мӯйлаб; ишораи андак, ишораи хеле нозук; **имои чашм** ишора бо ҳаракати чашм; ишораи хеле нозук; **имо кардан** ишора кардан, бо ҳаракате матлаберо фаҳмондани шудан.

ИМОД *a.* عماد *кит.* чизе, ки ба он така мекунанд, такагоҳ, сутун.

ИМОКУНАНДА ايماکننده *сифати феълии замони гузашта аз имо кардан*; он ки бо ҳаракати чашм ё ягон узви дигар матлаберо ба касе фаҳмондани аст.

ИМОЛА I *a.* اماله 1. майл додан, моил гардонидани чизе ба сӯе. 2. *зби.* вақти хондан ва навиштани калимаҳо ба «е» табдил додани «о», *мас.*, **китоб-китеб, рикоб-рикеб** *ва г.* (*беитар бо талаби вазни шеър*).

ИМОЛА II اماله *тиб.* 1. ба воситаи олати махсус аз мақбад ба рӯдаи рост фиристодани доруи моеъ, ҳукна кардан. 2. олати махсус барои ба рӯдаи рост фиристодани доруи моеъ, ҳукна.

ИМОМ *a.* امام 1. *кит.* пешво, пешрав, роҳбар. 2. *д.* пешво ва асосгузори ҳар як аз мазҳабҳои расмии ислом; *умуман* пешвои дин. 3. *д.* пешвои ҷамоаи намозгузори масҷидҳо; касе, ки намозхонҳо ҳангоми намоз ба вай иқтидо карда намоз мегузоранд; **имом шудан** пешгузаштан (-и шахсе дар намози ҷамоат).

ИМОМА *a.* عمامه салла, дастор.

ИМОМАТ *a.* امامت пешвоӣ, роҳбарӣ, имомӣ.

ИМОМАТӢ امامتي 1. вазифа ва амали имом, имомгарӣ, имомӣ. 2. ҳақ ва музде, ки ба

имом дар мавридҳои гуногун барои имомгарӣ дода мешавад.

ИМОМЗОДА امامزاده фарзанди имом (пешвои мазҳабӣ), аз авлоди имом.

ИМОМИЯ *a.* اماميه *д.* номи умумии фирқаҳои шиа, ки аз Алӣ сар карда ба дувоздаҳ имом эътиқоддоранд.

ИМОМХАТИБ امامخطيب сарвари масҷиди ҷомеъ.

ИМОН *a.* ايمان эътиқод, боварӣ ба чизе; **имони комил доштан** *ба чизе* боварии пурра доштан ба чизе; **имон овардан** а) гаравидан, ба касе ё чизе эътиқод пайдо кардан (*беитар дар борай дин*); б) калимаи шаҳодатро бар забон овардан, расман мусулмониро қабул кардан; **имон рафтани** *д.* ба қуфру кофирӣ пардохта, номусулмон мурда рафтани; **имон фуруҳтан** хиёнат кардан ба дину ақоиди худ.

ИМОНФУРӢШ ايمانفروش он ки барои коре ё чизе аз имону эътиқоди худ даст мекашад; беимон.

ИМОРАТ I *a.* امارت *ниг.* аморат.

ИМОРАТ II امارت 1. *кит.* таъмир, тармим, дуруст кардан. 2. бино, хона. 3. сохтмон, бинокорӣ; **иморат андохтан** бино сохтан; **иморат кардан** бино сохтан, бунёд намудан, сохтан. 4. ободӣ, ободонӣ.

ИМОРАТБОБ امارتباب шоистаи иморат; **ҷои иморатбоб, ҷӯби иморатбоб**.

ИМОРАТГАР امارتگر *ниг.* иморатсоз.

ИМОРАТСОЗ امارتساز бинокор, банно, хонасоз.

ИМОРАТСОЗӢ امارتسازي бинокорӣ, сохтмон, хонасозӣ.

ИМОРИ اماري *ниг.* аморӣ.

ИМОРОТ امارات *ҷ.* иморат; биноҳо; ободихо.

ИМПЕРАТИВ *лот.* ايمپرتيو *зби.* сиғаи амрии феъл.

ИМПЕРАТОР امپرتار унвони ҳукмронони салтанатҳои хеле бузург, ҳукмрон, подшоҳи бузург, шоханшоҳ.

ИМПЕРАТОРИ امپرتاري 1. *мансуб ба император*: ҳукумати императорӣ. 2. империя: императо-

рии шӯравӣ.

ИМПЕРИАЛИЗМ *фр.* амперилизм зинаи капитализм, ки ҳукмронии монополияҳои калон дар тамоми соҳаҳои ҳаёт, муборизаи давлатҳои сармоядорӣ барои соҳиб шудан ба манбаъҳои моли хом ва бозори ҷаҳонии харидуфурӯш *ва ғ.* аз нишонаҳои асосии он мебошанд.

ИМПЕРИАЛИСТ *фр.* амперилист сармоядори калон ё сиёсатмадори олами сармоядорӣ, ки сиёсати империалистӣ мебарад.

ИМПЕРИАЛИСТӢ *амперилисти мансуб ба империализм: ҷанги империалистӣ.*

ИМПЕРИЯ *лот.* амперие 1. давлати яккасолорӣ, ки дар сари он император меистад. 2. давлати дорои мустамлика. 3. давлате, ки чанд мамлакатро ба худ расман тобеъ кардааст.

ИМПИРОТУР *амператор ниг.* император.

ИМПИРОТУРӢ *амператорӣ ниг.* императорӣ.

ИМРОР *а.* амрар *кит.* мурур кунондан, гузаронидан; **имрори вақт** вақт гузаронидан; **имрори маош** зиндагонӣ кардан, умр гузаронидан; рӯзгузаронӣ кардан.

ИМРӮЗ *ин* амруз *ин* рӯз, ҳамин рӯз, рӯзи чорӣ, рӯзе, ки давом дорад; ҳоло, ҳозир, кунун; **то ба имрӯз** то ба ҳол, то ин дам, то кунун.

ИМРӮЗА *амروزе он чи ба рӯзи чорӣ (ба ҳамин рӯз) тааллуқ дорад, ҳолия; ҳозира, ин замон.*

ИМРӮЗИНА *амروزينه гуфт., мансуб ба имрӯз; имрӯзӣ; имрӯза.*

ИМРӮЗӢ *амрузӣ мансуб ба имрӯз.*

ИМРӮЗ-ПАГОҲ *амروزپگاه дар рӯзҳои наздик, ба қарибӣ.*

ИМРӮЗҶО *амروزها дар ин айём, ин замон.*

ИМСОК *а.* амсак *кит.* 1. худдорӣ аз хӯрдани таом, худро аз хӯрок боздоштан. 2. мумсикӣ, хасисӣ.

ИМСОЛ *а.* амсал *ин* сол, ҳамин сол, соли чорӣ, соли, ки ҳанӯз давом дорад.

ИМСОЛА *амсале мансуб ба ҳамин соли чорӣ.*

ИМТИДОД *а.* امتداد 1. кашида шудан, кашол ёфтан. 2. дарозӣ, тӯл: **имтидоди замон** тӯли

замон; **имтидод ёфтан (пазируфтан)** тӯл кашидан, кашол ёфтан.

ИМТИЁЗ *а.* امتياز 1. бартарӣ (мазият) доштан нисбат ба чизе; бартарӣ, афзалият. 2. иҷозате, ки давлат барои сохтани корхона, истихроҷи маъдани кон ё интишори рӯзнома *ва ғ.* ба шахсе ё муассисае медиҳад.

ИМТИЁЗДОР *امتيازدار ниг.* имтиёзнок.

ИМТИЁЗНОК *امتيازناک имтиёздор, дорои имтиёз.*

ИМТИЁЗНОКӢ *امتيازناکی дорои имтиёз будан.*

ИМТИЗОҶ *а.* امتزاج *кит.* 1. омехта шудани чизе бо чизи дигар, омезиш, ба ҳам омехта шудан. 2. наздикӣ, ҳамнишинӣ, ҳамсӯҳбатӣ.

ИМТИЛЛО *а.* امتلا *кит.* 1. сер шудан, пур шудани шикам, бисёр сер шудан. 2. пурӣ, бисёрӣ, мамлу будан; **имтиллои хилоф** пур аз ихтиллоф.

ИМТИНОН *а.* امتنان *кит.* 1. миннат доштан, миннатдорӣ. 2. лутфу марҳамат, бахшиш.

ИМТИНОӢ *а.* امتناع *кит.* қабул накардан, рад кардан; худдорӣ аз қабули коре: **имтиноӢ кардан, саркашӣ кардан.**

ИМТИСОЛ *а.* امثال *кит.* итоат кардан, фармон бурдан.

ИМТИҲОН *а.* امتحان озмудан, озмоиш кардан, санҷидан; озмоиш, санҷиш; дар муассисаҳои таълимӣ шакли санҷидани дараҷаи донишро аз худ кардани талаба; **имтиҳон гирифтан** озмуда дидан, санҷидан; **имтиҳон додан** мавриди озмоиш қарор гирифтан; аз санҷиш гузаштан; **имтиҳон кардан** санҷидан, озмудан; таҷриба кардан.

ИМТИҲОНГИРАНДА *امتحان گیرنده сифати феълӣ замони ҳозира аз имтиҳон гирифтан; санҷанда, озмоянда (донии касро): ҳайати имтиҳонгиранда.*

ИМТИҲОНГИРӢ *امتحان گیری санҷиш, озмоиш.*

ИМТИҲОНДИҲАНДА *امتحان دهنده сифати феълӣ замони ҳозира аз имтиҳон додан; он ки имтиҳон медиҳад.*

ИМТИҲОНӢ *امتحانی мансуб ба имтиҳон, озмоишӣ; барои таҷриба, таҷрибавӣ: варақан имтиҳонӣ.*

ИМТИҲОНОТ *a.* امتحانات *ч.* имтихон: давраи имтихонот.

ИМТИҲОНСУПОРАНДА *امتحان سپارنده* сифати феълӣи замони ҳозира аз имтихон супоридан; имтихондиҳанда.

ИМҲОҚ *a.* امحاق *кит.* маҳв кардан, нобуд сохтан.

ИМҲОЛ *a.* امهال *кит.* мӯҳлат додан, мӯҳлатдихӣ; ба таъхир андохтан.

ИМШАБ امشب шаби чорӣ, ин шаб.

ИМШАБА امشبه мутааллиқ ба имшаб, он чи хамин шаб рӯ додаст.

ИМЪОН *a.* ايمان *кит.* диққат ва зиракӣ дар коре; **имъони назар** зиракона нигоҳ кардан, дақиқназарӣ, умқи назар.

ИН *این* ҷонишини шиоратӣ, ки ба кас ё чизи дар наздик буда шиора мекунад; муқоб. **он** (ки ба чизи дур шиора мекунад); **ин бор** хамин дафъа; **ин вақт** дар хамин дам, дар ин байн; **ин гуна** ин тавр, ин навъ; **ин ё он** аз ҳар ду яке, яке аз ду; **ин зайл** *ниг.* **ин тавр**; **ин навъ** *ниг.* **ин гуна**; **ин сон** ба ин тариқ, ба хамин навъ; **ин тавр** чунин; ба ин тариқ; **ину он** ҳар ки, одамони гуногун; **ин қадар** ба ин миқдор, хамин қадар; бисёр зиёд; **ин ҳама** ин қадар, ин андоза; бисёр, баса; **ин чо** маҳалле, ки сухан дар бораи он меравад, хамин чо: **аз ин чо, ба ин чо, то ин чо**; **ин ҷониб** *ишиоӣ* ман; **ё ин ки** ва ё, ё худ; яъне, ба таври дигар; **на ину на он** ҳеҷ як, ҳеҷ қадом; **ин аст, ки...** бинобар ин, ба хамин сабаб; **ин тавр бошад...** дар ин сурат, дар ин ҳол.

ИНАБ *a.* اناب *кит.* ангур, меваи тару тозаи ток.

ИНАБИЯ *a.* انبييه *биол.* номи табакаи севум аз ҳафт табакаи чашм аст, ранги он мухталиф мебошад (*сиёҳ, қаҳвай, обӣ ва ғ.*) ва дар васати он мардумак қарор дорад.

ИНАБӢ I انبى 1. мансуб ба **инаб** (ангур). 2. ангурфурӯш.

ИНАБӢ II انبى *биол.* мансуб ба **инабия**: зовияи **инабӣ**, пардаи **инабӣ**.

ИНАБӢ III انبى як навъи марворид.

ИНАК اينک 1. ана, мана; ба ин тариқ. 2. акнун, ҳоло.

ИНБИСОТ *a.* انبساط 1. *кит.* кушода шудан; паҳн шудан. 2. *мач.* кушодарӯй; хушии табъ, хуррамай; шодӣ ва хушӣ.

ИНВАЛИД *лот.* اينولىد *ниг.* маъҷуб, маъҷул.

ИНГАЛЯТСИЯ *лот.* اينگليتسيه *тиб.* усули бо дамкашӣ ба бадан чорӣ намудани моеоти бухоршаванда ба мақсади муолиҷа, дамкашӣ, истиншоқ.

ИНДЕКС *лот.* ايندكس 1. рӯйхат, номгӯй, феҳрист. 2. аломати шартии рақамӣ ё ҳарфӣ, ки ба чизе дода шудааст; намоя: **индекси шӯъбаи алоқа, индекси рӯзнома ё маҷалла**.

ИНДИКАТОР *лот.* اينديكتار *физ.* асбоб барои андозагирӣ, сабт ва муайян кардани сифат ва миқдори объекти мушоҳида.

ИНДИРОС *a.* اندراس *кит.* 1. кӯҳна шудан, кӯҳнагӣ. 2. *мач.* безътибор шудан.

ИНДУКСИЯ *лот.* ايندوكسيه тарзи фикрронии мантиқӣ, ки аз рӯи чузъ доир ба кулл ҳулоса мебарорад.

ИНЕРСИЯ *лот.* انيرسيه 1. *физ.* хусусияти ҳолати оромӣ ё ҳаракати худро нигоҳ дошта тавонистани ҷисмҳо то аз тарафи қувваи берунӣ тағйир дода шудани ин ҳолат: **аз рӯи инерсия ҳаракат кардан**. 2. *мач.* бефаъолиятӣ, беташаббусӣ.

ИНЗИБОТ *a.* انضباط *кит.* назму тартиб, интизом.

ИНЗИВО *a.* انزوا *кит.* гӯшагирӣ, канораҷӯӣ аз мардум; гӯшанишинӣ.

ИНЗИМОМ *a.* انضمام *замима*, илова; илова ба ин, ба иловаи..., иловатан.

ИНЗОЛ *a.* انزال 1. сар додани чизе, фурувардани ягон чиз. 2. *биол.* чудо гардидани тухма, баромадани (хориҷ шудани) нутфа.

ИНЗОР *a.* انزا 1. огоҳӣ; огоҳ кардан. 2. тарсонидан; **инзор кардан** а) огоҳ кардан; б) тарсонидан, бим додан.

ИНКВИЗИТСИЯ *лот.* اينكويزيسيّه *таър.* дар асрҳои миёна маҳкамаи истинтоққунанда ва ҷазодиханда дар калисои католикии Аврупо ва Амрико, ки душманони динро саҳт таъқиб ва бераҳмона ҷазо меод.

ИНКИСОР انكسار *физ.* интикос; шиканиш: **ин-**

кисори нур.

ИНКИШОФ انكشاف 1. *кит.* кашф шудан, ошкор шудан. 2. *мач.* ба воя расида, пахн шуда, пеш рафтани ҳар чиз, рушд, пешрафт, тараққӣ; **инкишоф додан** тараққӣ додан, пеш бурдан; **инкишоф ёфтан** тараққӣ кардан, пеш рафтан.

ИНКИШОФЁБАНДА انكشاف يابنده рӯ ба инкишоф, рӯ ба тараққӣ, густаришёбанда, рушдёбанда.

ИНКИШОФЁБӢ انكشاف يابى рушд, пешрафт, тараққӣ.

ИНКОР *a.* انكار қабул накардан, рад кардан, эътироф накардан; *муқоб.* **икрор**; **инкор кардан** рад кардан, эътироф накардан, мункир шудан.

ИНКОРНОПАЗИР انكارناپذير ғайри қобили инкор, раднашаванда: **далели инкорнопазир**.

ИНКУБАТОР *лот.* اينكوباتر дастгоҳе, ки бо роҳи сунъӣ аз тухм чӯча мебарорад, дастгоҳи чӯчабарорӣ.

ИНКУБАТОРӢ اينكوباترى *мансуб ба инкубатор.*

ИНҚИЁД *a.* انقياد *кит.* итоат кардан, гардан фурувардан, мутеъ шудан, ром шудан; фармонбардорӣ кардан.

ИНҚИЗО *a.* انقضا охир, хотима, анҷом; ба охир расидан; **инқизои мӯҳлат** ба охир расидани мӯҳлат.

ИНҚИЛОБ *a.* انقلاب 1. якбора баргаштан аз ҳоле ба ҳоли дигар, дигаргунии қатъӣ. 2. тағйироти амиқи сифатӣ дар тараққии ягон ҳодисаи табиат ва ҷамъият ё маърифат: **инқилоби илмию техникӣ**, **инқилоби Октябр**; **инқилоби сурх киноя аз инқилоби Октябр**; **инқилоби фикрӣ** дигаргунии кулӣ дар ақида; табаддулоти зехнӣ. 3. *нуч.* мавқеи гардиши Офтоб: **инқилоби тобистонии (зимистонии) Офтоб**.

ИНҚИЛОБИЮН انقلابيون *кит.*, *ҷ.* **инқилобӣ**.

ИНҚИЛОБӢ انقلابى 1. *мансуб ба инқилоб*: **ҳаракати инқилобӣ**. 2. иштирокдори инқилоб.

ИНҚИЛОБЧӢ انقلابچى иштирокдор ва тарафдори ҳаракати инқилобӣ.

ИНҚИРОЗ *a.* انقراض аз байн рафтан, нобуд шудан; **инқирози олам** *д.* тамоман несту

дан; **инқирози олам** *д.* тамоман несту нобуд шудани олам пеш аз қиёмат.

ИНҚИСОМ *a.* انقسام *кит.* 1. қисм-қисм шудан, тақсим шудан; ба қисмҳо ҷудо шудан. 2. *мач.* парокандагӣ, парешонӣ.

ИНҚИТОӢ *a.* انقطاع *кит.* 1. қатъ шудан, канда шудан; аз ҳамдигар ҷудо шудани чизе. 2. танхой, ҷудой, дурӣ аз мардум.

ИННИН *a.* عنين марде, ки аз мубошират бо занон очиз аст; номард, он ки хоҳиши зан надорад; хез.

ИНО *a.* انا *кит.* зарф, ованд.

ИНОБАТ *a.* انايت 1. тавба кардан; тавба, пушаймонӣ. 2. ба эътибор гирифтани узр ва тавбаи касе; **ба инобат гирифтан** қабул кардан, ба эътибор гирифтан.

ИНОД *a.* عناد *кит.* саркашӣ, гарданшаҳӣ, яккраҳагӣ; ситеза; **инод кардан** яккраҳагӣ кардан; ситеза кардан.

ИНОДКОР عنادكار саркаш, яккраҳа, исроркунанда (*дар сухан ва кори худ*); ситезагор.

ИНОДКОРӢ عنادكارى саркашӣ, яккраҳагӣ; ситеза.

ИНОДКОРОНА عنادكارانه бо яккраҳагӣ; бо ситеза.

ИНОДПЕША عنادپيشه *ниг.* **инодкор**.

ИНОҚ *м.-т.* ايناق//اناق *таър.* яке аз мансабҳои олӣ — рутбаи ёздаҳум аз понздаҳ рутбаи мансабдорон дар аморати Бухоро.

ИНОН *a.* عنان лачом, чилав, афсор; $\diamond$ **инони ихтиёр аз даст рафтан** сабру тоқатро аз даст додан; мувозинати худро аз даст додан; чӣ қор карда истодани худро надониста мондан; **нони ихтиёри худро ба дасти касе додан** ҳалли тақдири худро ба каси дигаре супоридан.

ИНОНГИР عنانگير 1. гирандаи лачоми аспӣ касе. 2. *мач.* касе, ки ба рафтани каси дигар монез мешавад.

ИНОНДОР عناندار савор, савори мохир.

ИНОНКАШ عنانكش 1. касе, ки инони аспро мекашад, чилавдор. 2. *мач.* он ки ихтиёр дар дасти ўст; раҳбар. 3. он ки лачом кашида ас-

- про нигоҳ медорад; **инонкаш кардан** истодан, таваққуф кардан.
- ИНОНПЕЧ** *عنان پيچ* 1. касе, ки инони аспро печонда мегардонад. 2. *маҷ.* савори моҳир; касе, ки дар хунари саворӣ маҳорат дорад.
- ИНОРАТ** *ا. انارت* *кит.* даргирондан, афрӯхтан, равшан кардан.
- ИНОЯТ** *а. عنایت* мададгорӣ, дастгирӣ, ёрӣ; илтифот, меҳрубонӣ.
- ИНС** *а. انس* мардум, одамиён.
- ИНСИБОБ** *а. انصباب* *кит.* рехта шудани об ва моеоти дигар.
- ИНСИДОД** *а. انسداد* *кит.* баста шудан, банд гардидан, гирифтор шудан.
- ИНСИКОБ** *انسكاب* рехта шудан, резиши об *ва ғ.*
- ИНСИРОМ** *а. انصرام* *кит.* бурида шудан, қатъ шудан, мунқатеъ шудан.
- ИНСИРОФ** *а. انصراف* баргаштан, бозгаштан, мурочиат.
- ИНСӢ** *انسى* мансуб ба **инс**.
- ИНСОН** *انسان* одам, одамӣ, башар.
- ИНСОНБАДБИНӢ** *انسان بدبینی* бад дидан инсонро, ҳисси бадбинӣ нисбат ба одам(он).
- ИНСОНБАДБИНОНА** *انسان بدبینانه* бо ҳисси бадбинӣ нисбат ба инсон.
- ИНСОНВОР** *انسان وار* ба монанди инсон рафтор кардан, ба сони одам, одамвор муносибат кардан.
- ИНСОНДӢСТ** *انسان دوست* он ки одамро дӯст медорад; он ки ба одамиён аз рӯи хайрхоҳӣ, ғамхорӣ ва мувофиқи шарафу хайсияти онҳо рафтор мекунад, башардӯст.
- ИНСОНДӢСТӢ** *انسان دوستی* инсондӯст будан, башардӯстӣ, одамдӯстӣ.
- ИНСОНДӢСТОНА** *انسان دوستانه* бо ҳисси меҳру муҳаббат нисбат ба инсон.
- ИНСОНИЯТ** *а. انسانیت* 1. башарият, навъи инсон, мардум, одамон. 2. мардумӣ, одамият, одамгарӣ, муносибати лоиқи инсонӣ бар ҳама чиз, хушрафтории хоси инсон; **олами инсоният** дунёе, ки инсонҳо дар он зиндагӣ доранд, дунёи маскун бо одамон.
- ИНСОНИЯТДӢСТ** *انسانیت دوست* *ниг.* **инсондӯст**.
- ИНСОНИЯТПАРВАР** *انسانیت پرور* *ниг.* **инсонпарвар**.
- ИНСОНӢ** *а. انسانی* 1. мансуб ба **инсон**; мардумӣ, одамият; **қарзи инсонӣ**. 2. инсоният, башарият.
- ИНСОННАВОЗ** *انسان نواز* он ки ба инсонҳо аз рӯи меҳрубонӣ ва навозиш рафтор мекунад, инсондӯст.
- ИНСОНПАРВАР** *انسان پرور* он ки башарро дӯст медорад ва ҳурмат мекунад, одамдӯст, халқпарвар.
- ИНСОНШИНОСӢ** *انسان شناسی* таҳқиқи ҳислат ва рӯҳияи инсон, мардумшиносӣ.
- ИНСОФ** *а. انصاف* 1. *кит.* нисф кардан, ба ду нимаи баробар тақсим кардан. 2. аз рӯи баробарӣ ва ростӣ муомила кардан; адолат, адлу дод; ростӣ, росткорӣ; **инсофу мурувват** росткорӣ ва одамгарӣ; **аз рӯи инсоф** боинсофона, мувофиқи ҳаққоният ва росткорӣ; **инсоф додан** аз рӯи адолат амал кардан, аз рӯи ҳақиқат ҳукм кардан; **инсоф кардан** аз рӯи ҳаққоният ва адолат рафтор кардан; **ба инсоф омадан** аз рӯи ҳақ ва ростӣ муомила кардан, одилона рафтор кардан.
- ИНСОФЧӢӢ** *انصاف جوی* он ки роҳи адолат ва ҳақиқатро чӢӢест.
- ИНСТИТУТ** *лот. انستیتوت* 1. номи мактабҳои олий, муассисаҳои илмӣ таҳқиқотӣ ва такмили ихтисос, донишкада; маркази таҳқиқоти илмӣ – пажӯҳишгоҳ. 2. мақом(от) дар ҷомеа.
- ИНТЕГРАЛ** *лот. اینتگرال* *риёз.* бузургие, ки дар натиҷаи амали дифференциатсияи муқобил ҳосил мешавад.
- ИНТЕРМЕДИЯ** *лот. اینترمدیه* *санъ.* асари хурди одатан ҳаҷвӣ ва ё саҳнаҷаи мусиқӣ.
- ИНТЕРНАТ** *лот. اینترنت* 1. иқоматгоҳи умумӣ дар назди мактаб барои хонандагон, хобгоҳ. 2. *ниг.* **мактаб-интернат**.
- ИНТЕРНАТСИОНАЛ** *лот. اینترنسیانل* *ниг.* **байналмилал**.
- ИНТЕРНАТСИОНАЛИЗМ** *лот. اینترنسیانلیزم* яке аз усулҳои асосии сиёсӣ ғоявии синфи коргар, ки иттиҳоди синфӣ ва ҳамраҳӣи

байналхалкии меҳнаткашони тамоми мамлакатҳо дар мубориза ба муқобили истеъмори мазмуни онро ташкил медиҳад.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТ лот. *айнтернтсианлис* тарафдори интернационализм, пайрави интернационализм.

ИНТЕРНАЦИОНАЛӢ *айнтернтсианли* байналхалқӣ, байналмилалӣ.

ИНТЕРНЕТ англ. *антинет* шабакаи ҷаҳонии компютерӣ.

ИНТИБОҚ а. *антбақ* мувофиқ шудан, баробар шудан, ба якдигар мутобиқ шудан.

ИНТИБОҲ а. *антбаҳ* бедор шудан, огоҳ шудан; огоҳӣ, бедорӣ.

ИНТИВО а. *антвӯ* бар ҳам печидагӣ, печидан, навардида шудан.

ИНТИЗОМ а. *антзам* 1. низом, тартиб, тартибот, сомон. 2. иттиҳоти ҳатмии ҳамаи аъзои ҳайат ба муқаррарот ва тартиботи ҷорӣ: **интизоми меҳнат** риояти тартиботу шароити кор; **интизоми ҳарбӣ** риояти қоида ва талаботи ҳарбӣ.

ИНТИЗОМДӢСТ *антзамдӯст* он ки тартиботу қоидаҳоро қомилан риоя мекунад.

ИНТИЗОМӢ *антзамӣ* **марбут ба интизом**; **нерӯҳои интизомӣ** нерӯҳои ниғаҳбони тартибу интизом.

ИНТИЗОМНОК *антзамнак* дорои рафтор ва кирдори боодобона, ботартиб, бонизом, боинтизом.

ИНТИЗОМНОКӢ *антзамнакӣ* риояи тартибу назм вақти иҷрои кор ё супорише, боинтизомӣ, ботартибӣ.

ИНТИЗОР а. *антзор* 1. чашм ба роҳ будан, чизеро чашм доштан, чашмдошт; нигаронии бесабронаву муштоқона ба омадани касе ё ба вукӯи чизе. 2. он ки чашм ба роҳ аст, чашм ба роҳ, мунтазир; **интизор будан** чашм ба роҳ доштан, мунтазир ва нигарон будан; **интизор бурдан** чашм ба роҳ будан, нигарон будан ба омадани касе ё вукӯи ҳодисае, мунтазир будан; **интизор кардан** мунтазир намудан, нигарон ва умедвор кардан касеро: **интизор шудан** мунтазир шудан, чашм доштан, нигарон будан.

ИНТИЗОРБАРАНДА *антзорбаранда* *сифати феълии замони ҳозира аз интизор бурдан*; мунтазир, умедвор.

ИНТИЗОРӢ *антзорӣ* чашм ба роҳ будан, чашмдорӣ, нигаронӣ, мунтазирӣ, умедворӣ; **интизорӣ бурдан** мунтазир будан, чашм ба роҳ будан; **интизорӣ доштан** мунтазир будан, умедвор будан; **интизорӣ кашидан** мунтазир будан, нигарон будан, дар интизорӣ вақт гузаронидан; **дар интизорӣ гузоштан** мунтазир монондан, чашм ба роҳ кардан касеро; **интизорӣ бадтар аз марг аст** (*мақ.*) азоби чашмбароҳӣ ниҳоят сахт аст.

ИНТИЗОӢ а. *антзор* *кит.* кашида баровардан, канда баровардан, аз ҷо берун овардан, баркандан; кашида гирифтан.

ИНТИКОС а. *антқас* *кит.* сарнагун шудан; сарнагунӣ, вожгунӣ.

ИНТИҚОД а. *антқад* танқид; танқид кардан.

ИНТИҚОДӢ а. *антқадӣ* танқидӣ: **матни интиқодӣ**.

ИНТИҚОЛ а. *антқал* аз ҷое ба ҷои дигар бурдан, нақли макон кардан, ҷой иваз кардан, кӯчидан; **интиқоли маблағ** *икт.* аз ҷое ба ҷои дигар фиристодани пул.

ИНТИҚОЛДИҲАНДА а. *антқалдеҳنده* ҳамлқунанда, аз як ҷой ба ҷои дигар баранда, ноқил.

ИНТИҚОЛНОПАЗИР *антқалнапзир* ғайри қобили ҳамл, ба ҳамлу нақл номувофиқ.

ИНТИҚОЛНОПАЗИРӢ *антқалнапзирӣ* ғайри қобили ҳамлу нақл будан.

ИНТИҚОЛПАЗИР *антқалпзир* қобили ҳамлу нақл, ба интиқол мувофиқ.

ИНТИҚОЛПАЗИРӢ *антқалпзирӣ* қобили ҳамлу нақл будан, ба интиқол мувофиқ будан.

ИНТИҚОМ а. *антқам* қасд гирифтан аз касе; қасос, кин, ниқор: **фурсати интиқом расид**; **интиқом гирифтан** қасос гирифтан, қасди худро аз касе гирифтан.

ИНТИҚОМГИР *антқамگیر* он ки қасос меситонад, ниқоргиранда.

ИНТИҚОМГИРӢ *антқамگیرӣ* ниқорситонӣ, ниқорگیرӣ.

ИНТИҚОМСИТОНӢ انتقامستانى *ниг.* **ниқорғирӣ.**

ИНТИҚОМХОҲ انتقام خواه он ки қасос гирифтани мехоҳад, интиқомчӯ, ниқорталаб.

ИНТИҚОМХОҲӢ انتقام خواهى *ниг.* интиқомчӯӣ, ниқорталабӣ.

ИНТИҚОМЧӢ انتقام جو *ниг.* **интиқомхоҳ.**

ИНТИҚОМЧӢӢ انتقام جوئى *ниқорғирӣ,* қасосғирӣ.

ИНТИҚОС *a.* انتقاص *кит.* кам шудан, коста шудан.

ИНТИҚОШ *a.* انتقاش *кит.* нақш бастан, нигошта шудан.

ИНТИМО *a.* انتما *кит.* ба касе нисбат ёфтани чизе; нисбат, тааллуқ.

ИНТИМОС *a.* انطماس *кит.* нопадид шудан, аз байн рафтан.

ИНТИОШ *a.* انتعاش *кит.* 1. аз чой бархостан, баланд шудан. 2. *маҷ.* аз беморӣ хестан, сиҳат шудан. 3. айшу ишрат; нишот, шодмонӣ.

ИНТИСОБ I *a.* انتساب *кит.* нисбат доштан; нисбат, хешӣ: **интисоб доштан, интисоб қардан.**

ИНТИСОБ II *a.* انتصاب *кит.* насб шудан, чойғир шудан, барқарор шудан.

ИНТИСОҚ *a.* انتساق *кит.* ба тартиб даромадан, низом пайдо қардан.

ИНТИСОР *a.* انتصار *кит.* нусрат ёфтан, пирӯзӣ ба даст овардан.

ИНТИСОФ *a.* انتصاف *кит.* адлу дод, додгарӣ.

ИНТИСОҲ *a.* انتساح *кит.* 1. нусха бардоштан, нусхабардорӣ. 2. бекор қардан, маҳв қардан, нобуд қардан, мансӯх гардондан.

ИНТИСОҲ *a.* انتصاح *кит.* насиҳат қабул қардан, андарз гирифтани.

ИНТИФО *a.* انظفا *кит.* хомӯш шудани оташ ё чароғ.

ИНТИФОӢ *a.* انتفاع *кит.* нафъ гирифтани, фоида бурдан; нафъ, суд, фоида, хосил.

ИНТИХОБ *a.* انتخاب *чудо* қарда гирифтани, хоста гирифтани, барғузидани чизе ё касе аз байни чизҳо ва қасос; **интиҳоб қардан (намудан)** хоста гирифтани, чида гирифтани, барғузидани қасеро ба қасос; **интиҳоб шудан**

қасеро ба қасос; **интиҳоб шудан** барғузидани шудани, писандидани шудани.

ИНТИХОБӢ انتخابى *мансӯб ба интиҳоб;* интиҳобшуда; он ки ба қасос овоздиҳӣ ба қасос гумошта шудааст; **вазифаи интиҳобӣ** мансабе, ки иҷроқунандаи он ба тариқи интиҳоб муайян қарда мешавад.

ИНТИХОБКУНАНДА انتخاب کننده *сифати феълӣ* замонӣ ҳозира аз **интиҳоб қардан;** он ки қасос ё қасеро хоста меғирад.

ИНТИХОБОТ انتخابات 1. *ҷ.* **интиҳоб.** 2. маъракаи сиёсӣ, ки дар он ба қасос оғӣ ва маҳаллии ҳокимият намояндагон барғузидани мешаванд: **маъракаи интиҳобот, қонуни интиҳобот.**

ИНТИХОБОТӢ انتخاباتى *мансӯб ба интиҳобот:* ҳуқуқи интиҳоботӣ, ҳавзаи интиҳоботӣ.

ИНТИҲО *a.* انتها *ба ниҳоят* расидани; поён, анҷом, охири; *муқоб.* **ибтидо;** **ба интиҳо расидани** тамом шудани, хотима ёфтани.

ИНТИШОР *a.* انتشار 1. паҳн шудани, пароканда шудани, шурӯъ ёфтани; **интишор ёфтан** паҳн шудани; овоза шудани, шоеъ шудани. 2. нашр, чоп.

ИНТИШОРОТ *a.* انتشارا *ҷ.* **интишор;** нашриёт.

ИНФИКОҚ *a.* انفكاك *кит.* аз ҳам ҷудо шудани, ҷудо шуда дур шудани; ҷудой, озодӣ.

ИНФИОЛ *a.* انفعال шармсори, шармандагӣ, хиҷолат: **инфиол қашидани** шарм доштан, хиҷил гаштан.

ИНФИРОД *a.* افراد *кит.* фард шудани, танҳо шудани; танҳой.

ИНФИРОДӢ افرادى *мансӯб ба инфирод* (фард, шахси танҳо); **хоҷагии инфиродӣ** хоҷагии фарди ҷудогона.

ИНФИРОЗ *a.* انفراز *кит.* ба ҳелҳо ҷудо шудани, навъ ба навъ шудани.

ИНФИСОЛ *a.* انفصال *кит.* аз ҳам гусастан, аз ҳам ҷудо шудани; ҷудой.

ИНФИСОҲ *a.* انفساح *кит.* 1. қушодагӣ, вусъат. 2. *маҷ.* хушӣ.

ИНФИТОР *a.* انفطار *кит.* шикофта шудани, тарқидани; тарқиш.

- ИНФИТОҲ** *a.* انفتاح кушода шудан, боз шудан.
- ИНФИҶОР** *a.* انفجار *kit.* 1. таркидан, таркиш. 2. равон шудан, ҷорӣ шудан, равон гаштан (-и об аз чашма).
- ИНФОЗ** *a.* انفاذ *kit.* иҷро кардан, ба ҷо овардани ҳукму фармон.
- ИНФОҚ** *a.* انفاق *kit.* харҷ кардан, сарф кардан; нафақа додан, маош додан; нафақа, бахшиш.
- ИНФРАСАДО** اينفرهصدا ларзишҳои зудиашон кам, ки инсон ба гӯш онҳоро эҳсос карда наметавонад.
- ИНФРАСОХТОР** اينفرهساختار қисмҳои таркибии сохтори умумии ҳаёти иқтисодӣ ё сиёсӣ, ки хусусияти тобеъ ё иловагиро доро буда, умуман фаъолияти мӯътадили низоми иқтисодӣ ё сиёсиро таъмин менамоянд.
- ИНФРАСУРХ** اينفرهسرخ *физ.* шуъҳои инфра-сурх, нурпошии инфрасурх нурпошии электромагнитие, ки ба чашм ноаён буда, дарозии мавҷояш тақрибан аз 0,74 мкм то 1-2 мм мебошад.
- ИНФУЗОРИЯ** *лот.* اينفوزاريه *зоол.* синфи бештар инкишофёфтаи ҷонварони содатарини якхучайраи ба чашм ноаён, ки дар обҳои ширину шӯр, дар хоки мартуб (намнок) зиндагӣ мекунанд.
- ИНХИЗОЛ** *a.* انخزال *kit.* бечора, очиз шудан; бечорагӣ, очизӣ.
- ИНХИЛОЪ** *a.* انخلاع барканда шудан, дур шудан, барканор шудан, халъ.
- ИНХИФОЗ** *a.* انخفاض *kit.* ба пастӣ афтодан; нишебӣ, пастӣ.
- ИНҲИДОМ** *a.* انهدام *kit.* вайрон шудан, хароб шудан; вайронӣ, харобӣ.
- ИНҲИДОР** *a.* انحدار *kit.* ба нишеб фуру омадан, сарозер шудан.
- ИНҲИЗОМ** *a.* انهدام *kit.* шикаст хӯрдан, пароканда шудани лашкар, ҳазимат гирифтани.
- ИНҲИЛОЛ** *a.* انحلال 1. ҳал шудан, маҳлул гардидан. 2. аз ҳам ҷудо шудан, пароканда шудан; фосид шудан, нобуд шудан.
- ИНҲИНО** *a.* انحناء 1. қач шудан, ҳам шудан; ҳамӣ, хамидагӣ, дутой; мунҳанӣ. 2. маҷ. пас-тию баландӣ.
- ИНҲИРОФ** *a.* انحراف *kit.* қач рафтани, ба тарафе майл кардани, мунҳариф шудани; қачравӣ, кебиш.
- ИНҲИСОР** *a.* انحصار 1. ихота шудани, ба даруни чизе ғунҷонда шудани, мунҳасир ба чизе шудани. 2. махсус будани коре ба касе ё ба идорае, мунҳасир будани.
- ИНҲИТОТ** *a.* انحطاط *kit.* 1. фуруд омадани, паст шудани; таназзул. 2. маҷ. коста шудани.
- ИНҲИФОЗ** *a.* انحفاظ *kit.* муҳофизат, ниғаҳдорӣ.
- ИНҶУНИН** اينچنين 1. ба ин тариқ, ба ҳамин тарз, ҳамин ҳел. 2. ва, низ, ҳам.
- ИНҶ** اينچ: **бо даҳони (лаби) инҷ гуфт.** лабу даҳонро ба табассуми одатан бемаврид ё писханд моил карда, дандонҳои пеши худро андак намоён кардани.
- ИНҶАҲОНӢ** اينجهاني *мансуб ба ин ҷаҳон; мансуб ба ин дунё.*
- ИНҶИЗОБ** *a.* انجذاب *чазб* шудани, кашида шудани; *чазб*.
- ИНҶИҚ** *t.* اينجيق *гуфт.* сернозунузи зудранҷ, нозуктабиати дилтанг.
- ИНҶИҚӢ** اينجيقى *гуфт.* нозунуз; дилтангӣ.
- ИНҶИЛ** *a.* انجيل *номи китоби муқаддаси исавиён, ки як қисми Библияро ташкил медиҳад.*
- ИНҶИЛО** *a.* انجلا *kit.* равшани шудани, ҷило ёфтани; ошкор шудани, ҳувайдо шудани.
- ИНҶОБИЗАН** اين جايزن *маҷ.* касе, ки худ кор накарда, ба дигарон кор ёд медиҳад; **мардикор як танга, инҷобизан сад танга (зарб.)** одаме, ки худ кор накарда ба дигарон кор ёд медиҳад; нисбат ба роҳбар, усто, ки маоши зиёдтар аз дигарон дорад.
- ИНҶОЗ** *a.* انجاز *kit.* ба ҷо овардани ниёзи касе, раво кардани ҳоҷат; вафо кардани ба қавлу ваъда.
- ИНҶОӢ** اينچائي *мансуб ба ин ҷо; бошанда дар ин маҳал.*
- ИНҶОҲ** *a.* انجاح *раво шудани ҳоҷат, ба ҷо омадани ниёз, муваффақ шудани.*

ИНЧУ *m.* اينجو 1. марворид. 2. салтанат, мулки зери дасти подшоҳ.

ИНШИҚОҚ *a.* انشقاق шикофта шудан, таркидан, кафидан.

ИНШИОБ *a.* انشعاب *kit.* ба шӯъбаҳо ҷудо шудан, шоха-шоха шудан.

ИНШИРОҲ *a.* انشراح 1. кушода шудан, кушодагӣ. 2. *мач.* шодӣ ва хурсандӣ.

ИНШО *a.* انشا 1. эҷод кардан, офаридан, сохтан. 2. навиштан. 3. *кҳн.* суханпардозӣ ва навиштани фасеҳу балеғ; навиштаҳои суханпардозонаи девонӣ (*дар замони пеш*); **иншо кардан (намудан)** эҷод кардан, навиштан. 4. навъи кори хаттии мактабӣ, ки талаба дар мавзӯи аз тарафи муаллим додашуда менависад.

ИНШОАЛЛОҲ *a.* انشاءالله *д.* Худо агар хоҳад.

ИНШОД *a.* انشاد *kit.* шеър гуфтан; хондан шеъри касеро.

ИНШОНАВИС انشانويس 1. нависандаи иншо. 2. нависандаи нома ва рукъаҳо бо услуби ибораорию суханпардозона, муншӣ.

ИНШОНАВИСӢ انشانويسى 1. иншо навиштан. 2. навиштани муқотиботи расмии маҳкамаҳо (*дар замони пеш*).

ИНШООТ *a.* انشاءات сохтмонҳо, биноҳо.

ИНЪИДОМ *a.* انعدام *kit.* нест шудан, нобуд шудан; нестӣ, нобудӣ.

ИНЪИКОС انعكاس акс ёфтан, мунъакис гардидан, намудор шудани шакли чизе дар ҷисми шаффоф, об, оина *ва г.*; **инъикос ёфтан** зоҳир шудани акси чизе дар чизи дигар.

ИНЪИКОСКУНАНДА انعكاس كننده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз инъикос кардан.* 2. аломат ё асбобе, ки нур ва гармиро инъикос мекунад.

ИНЪИҚОД *a.* انعقاد 1. баста шудан; мунъақид гардидан: **инъиқоди аҳду паймон, инъиқоди қарордод.** 2. *kit.* фароҳам омадан, ҷамъ омадан (-и одамон барои қарор додан ба коре).

ИНЪИТОФ *a.* انعطاف 1. ҳам шудан, дуқат шудан, дуто шудан. 2. баргаштан, бозгаштан.

ИНЪОМ *a.* انعام чизеро ба касе бе бадал бахшидан, бахшиш, ато, ҳадя; **инъом додан**

дан, бахшиш, ато, ҳадя; **инъом додан** бахшиш додан; муқофот додан, **инъом кардан** бахшидан, пешкаш намудан.

ИНЪОМБАХШӢ انعام بخشي *ниг.* **инъомдихӣ.**

ИНЪОМДИХӢ انعام دهى *tūx*фа додан, муқофот додан; инъом бахшидан ба касе.

ИНЪОМӢ انعامى 1. *мансуб ба инъом;* ба тариқи инъом гирифташуда, тўхфашуда. 2. силоҳ, соат ва ғ. асбоби дигаре, ки ба касе бо номнавис шудан тўхфа гардидааст.

ИОДА(Т) *a.* اعاده//اعادت 1. бозгашт, рӯҷӯъ. 2. бозгуфтан, дубора гуфтан, такроран гуфтан. 3. эҳё шудан, бори дигар зинда шудан.

ИОН *ю.* ايان *физ.* зарраҳои заряднок; атом ё гурӯҳи атомҳо, ки заряди барқӣ доранд.

ИОНА *a.* اعانه *kit.* маблағе, ки ба тариқи ёрию дастгирӣ ба касе дода мешавад: **иона ҷамъ кардан.**

ИОНАТ *a.* اعانت *kit.* ёрӣ кардан, дастгирӣ намудан, ёрмандӣ, кумак.

ИОНИЗАТСИЯ *ю.* ايانزتسيه ҳодисаи ба ионҳо табдил ёфтани ҳаста ва молекулаҳо бо таъсири ҷараёнҳои химиявӣ *ва г.*

ИОНОСФЕРА *ю.* اياناسفره қабаати болоии ҳавои атрофи Замин, ки дар он ион ва электронҳо зиёд аст.

ИПОТЕКА *ю.* ايباتيكه *икт.* гавари амволи ғайриманкул бо мақсади гирифтани қарз (*гавари қарздиҳанда дар ихтиёри қарздор боқӣ мемонад*).

ИППОДРОМ *ю.* ايبادرام *ниг.* **аспрес.**

ИРАМ *a.* ارام: **боғи Ирам** *kit.* боғи бошукӯҳи афсонавӣ, ки гӯё Шаддод ном подшоҳ дар Яман бунёд кардааст.

ИРВО *a.* اروا *kit.* обёрӣ кардан, сероб кардан.

ИРҒАЙ *m.* ايرغى *бот.* номи гиёҳ ва меваи он, ки қизил низ номида мешавад.

ИРҒОБ *a.* ارغاب *kit.* рағбати касеро бедор кардан, шавқу ҳаваси касеро ба коре бедор кардан.

ИРД ارد *rūzi* биступанҷуми ҳар моҳи шамсӣ, ард.

ИРЗ *a.* عرض *kit.* обрӯ, шараф, номус.

ИРИМ *t.* ایریم *guf.* маросими хурофӣ барои дафъи зиёну зарар: **ириму чирим**.

ИРИМЧӢ ایرимҷӣ 1. он ки маросими хурофӣ анҷом медиҳад. 2. шахсе, ки ба ҳар гуна зиёну зарар аз ғайр бовар дорад.

ИРИС *лот.* اريس *guf.* навъи конфет, ки бӯи гули савсан дорад.

ИРҚ *a.* عرق 1. *kit.* раг. 2. асл, насаб; қавмият, ҳешутаборӣ.

ИРҚУННИСО *a.* عرق النساء 1. номи раге, ки аз суриин сар шуда, то бучулаки пой мерасад; асаби суриин. 2. *тиб.* дарди раги суриин.

ИРЛАНДӢ ایرландӣ *мансуб ба Ирландия; забони ирландӣ* забони мардуми Ирландия.

ИРМОН I ایرман *kit.* меҳмони ноҳонда, туфайлӣ; меҳмоне, ки беҳабар, ногоҳ омадааст.

ИРМОН II ایرман//арман он чи ба тариқи қарз ё амонат ба касе дода мешавад; орият.

ИРМОНСАРОӢ (ایرمان سراي) 1. меҳмонхона. 2. сарои ориятӣ; хонае, ки ориятӣ бошад. 3. *мач.* дунё.

ИРО *a.* عرا мӯхрае, ки дар шоҳмот байни шоҳи худ ва руҳи ҳариф меистад.

ИРОДА *a.* اراده хост, майл, қасд; шавқ ва қасди шиддатнок барои иҷрои коре: **иродаи оҳанин, иродаи устувор, иродаи қавӣ; азму ирода** майлу хоҳиши чиддӣ ва қатъӣ; **ирода кардан** ба иҷрои коре камар бастан, қасд кардан кореро.

ИРОДАТ *a.* ارادت 1. *ниг.* **ирода: омадан бо иродат, рафтан бо иҷозат (мақ.).** 2. ихлос, эътиқод, дилбастагӣ; **дасти иродат бар сина ниҳодан** ихлос ва дилбастагии худро изҳор кардан; **иродат доштан** ихлос доштан ба касе, ба чизе.

ИРОДАТГАРОӢ ارادت گرائى *фалс.* чараёни фалсафӣ, ки иродаро ба сифати усули олии ҳастӣ арзёбӣ мекунад.

ИРОДАТГАРОӢ ارادت گرای *пайрави иродатгарой.*

ИРОДАТМАНД ارادت مند он ки ба касе ихлосу

эътиқод дорад, мухлис.

ИРОДАТМАНДӢ ارادت مندى ба касе ихлосу эътиқод доштан, иродатманд будан.

ИРОҚ *a.* عراق 1. номи яке аз давлатҳои араб, ки дар Шарқи Наздик, дар Байнаннаҳрайн воқеъ аст. 2. *мус.* мақоми шашум аз силсилаи мақомҳои мусиқии классикии тоҷик – «Шашмақом».

ИРОҚИДӢЗӢ عراقى دوزى гулдӢзии хос бо риштаи абрешимӣ.

ИРОҚӢ عراقى 1. *мансуб ба Ироқ; тӯппии ироқӣ* тӯппии хоси абрешимдӯхт; **собуни ироқӣ** собуни дастурӯшӯӣ, собуни мушқин. 2. сокини Ироқ.

ИРРАТСИОНАЛИЗМ *лот.* ایرتسيانليزم *фалс.* равияи фалсафӣ, ки қувваи ақдро дар чараёни маърифат инкор мекунад ё маҳдуд ҳисоб мекунад; *муқоб.* **ратсионализм**.

ИРС *a.* ارث молу мулке, ки баъди мурдани касе ба ворисон боқӣ мемонад, мерос.

ИРСИЯТ *a.* ارثيت меросӣ будан; маҷмӯи хосиятҳои табиӣи организм, ки аз гузаштагон ба бозмондагон ба тариқи мерос мерасад, меросӣ, маврусӣ.

ИРСӢ ارثى меросӣ, ба мерос монда.

ИРСОЛ *a.* ارسال фиристодан, равон кардан.

ИРСОЛКУНАНДА ارسال کننده *сифати феълии замони ҳозира аз ирсол кардан; фиристанда.*

ИРТИБОТ *a.* ارتباط робита, алоқа: **иртибот доштан.**

ИРТИЁЗ *a.* ارتياض *kit.* 1. риёзат, азобу уқубат кашидан. 2. *мач.* ром шудан.

ИРТИЁШ *a.* ارتياش *kit.* некӯаҳволӣ, хушҳолӣ.

ИРТИЗО ارتضا *kit.* 1. розӣ шудан. 2. хушнуд (хурсанд) шудан.

ИРТИЗОҚ *a.* ارتزاق *kit.* рӯзӣ ёфттан, касби ризку рӯзӣ кардан.

ИРТИЗОӢ *a.* ارتضاع *kit.* хӯрдани шир, макидани шир.

ИРТИКОБ *a.* ارتكاب *kit.* ба коре шурӯъ кардан, машғул шудан, коре ва амалеро пеш гирифттан.

ИРТИҚО *a.* ارتقا *kit.* 1. боло рафтан; боравӣ. 2. *мач.* ба мартабаи баланд расидан.

ИРТИОД *a.* ارتعاد *kit.* аз тарс ларзидан; ларзиш, беоромӣ ва ҳавлу ҳарос.

ИРТИОШ *a.* ارتعاش *kit.* ларзидан: ларзиш, ларза; **иртиоши савт** ларзиши овоз.

ИРТИСОМ *a.* ارتسام *kit.* 1. ба фармон итоат кардан, расму фармон ба чо овардан. 2. нақш бастан, нақш гирифтан; аломат, нишон, тамға: **иртисом ёфтан** нақш бастан.

ИРТИФОҚ *a.* ارتفاق *kit.* 1. бар оринч така кардан. 2. рафоқат намудан. 3. истифода.

ИРТИФОҲ *a.* ارتفاه рафоҳият, хушӣ.

ИРТИФОЪ *a.* ارتفاع баланд шудан, боло шудан; баландӣ, фароз; рифъат.

ИРТИФОЪШИНОС ارتفاعشناس *кҳн.* ситорашинос, муначчим.

ИРТИҲОЛ *a.* ارتحال 1. *kit.* реҳлат кардан, кӯч бастан, сафар, ба чое рафтан; тағйири макон. 2. *мач.* аз олам реҳлат кардан, даргузаштан, вафот кардан, фавтидан, мурдан.

ИРТИҶОИЮН *a.* ارتجاعيون *ч.* **иртиҷой**; тарафдорони иртиҷоъ (2).

ИРТИҶОИЯТ *a.* ارتجاعيت иртиҷоъпарасти.

ИРТИҶОӢ ارتجاعى *мансуб ба иртиҷоъ*; иртиҷоъпараст.

ИРТИҶОЛ *a.* ارتجال *kit.* ба таври бадеха бидуни фикру андеша сухан гуфтан, ҳозирчавобона гап задан ё шеър гуфтан.

ИРТИҶОЪ *a.* ارتجاع 1. *kit.* баргаштан, бозгаштан, ба ҳоли аввал гаштан. 2. муқобилияти сиёсӣ, иқтисодӣ ва ғоявӣ кӯхнапарастон ба муқобили пешрафту тағйироти навоарона.

ИРТИҶОЪПАРАСТ ارتجاعپرست тарафдори иртиҷоъ.

ИРФОН *a.* عرفان 1. дониш, маърифат. 2. чараёни динию фалсафии тасаввуф аст, ки ба воситаи кашфу шуҳуд (*бе иштироки ақлу идрок*) ба ҳақиқат расиданро тарғиб мекунад.

ИРФОНӢ عرفانى *мансуб ба ирфон*; тасаввуфӣ; **адабиёти ирфонӣ** адабиёте, ки аз тасаввуф баҳс мекунад ва дар он афкори тасаввуфӣ

баён ёфтааст.

ИРФОЪ *a.* ارفاع баланд кардан; боло рафтан, баланд баромадан.

ИРҲО *a.* ارخا *kit.* суст кардан, сустӣ; нарм гардонидан; фуру ҳиштан; фуруҳиштагӣ; ◊ **ирҳои инон** аз чизе бетааммул гузаштан.

ИРШОД *a.* ارشاد нишон додани роҳи рост, ҳидоят кардан ба роҳи ҳақ; раҳнамой, ҳидоят; **хати иршод кҳн.** хуччате, ки шайхони бузург ба шогирдони худ меоданд ва дорандаи чунин хат вакили комилҳуқуқи шайхи бузург ба шумор мерафт ва ҳаққи муридгирӣ пайдо мекард.

ИСАВӢ عيسوى *мансуб ба Исо*; ки пайғамбари насронӣ аст; парастикунанда, эътиқодманд ба дини насронӣ: **дини исавӣ**.

ИСБАӢ *a.* اصبع *kit.* 1. ангушт. 2. *кҳн.* ченаки дарозӣ ба микдори 3, 125 см.

ИСБОҒ *a.* اسباغ *kit.* 1. ба касе неъмат беқиёс додан. 2. пурра ва комилан адо кардани коре; **исбоғи вузӯ** вузӯи пурра ба чо овардан.

ИСБОТ *a.* اثبات собит кардан, тасбит намудан; далелу бурҳон оварда чизеро тасдиқ кундан; **барои исботи...** барои нишон додани дурустӣ ва ҳаққонияти чизе; **исбот ёфтан** собит шудан, муҳаққак гардидан; **исбот кардан** бо хуччат ва далел дурустӣ ва ҳаққонияти фикри худро нишон додан, ба субут расонидан; **ба исбот расидан** бо далелу хуччат собит шудан (-и гапе ё коре), муҳаққак шудан.

ИСБОТКУНАНДА اثباتکننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз исбот кардан*; касе, ки бо далелу бурҳон дурустии фикрро исбот мекунад.

ИСБОТНОПАЗИР اثباتناپذير чизе, ки исбот карданаш (шуданаш) номумкин аст.

ИСБОТНОПАЗИРӢ اثباتناپذيري исботнопазир будан, имкон надоштани исботи фикре ё коре.

ИСБОТПАЗИР اثباتپذير қобили исбот будани фикре; имконияти бо далелу хуччат исбот кардани чизе.

ИСБОТПАЗИРӢ اثباتپذيري исботпазир будан, мавҷуд будани имконият барои исбот кардани чизе.

ИСБОТШАВАНДА اثبات شونده *сифати феъли* замони ҳозира аз **исбот шудан**.

ИСЁН *a. عصيا* 1. саркашӣ, сарпечӣ аз итоат. 2. қиём бар муқобили қувва ё мафкураи ҳокима, балво; шӯриш; **исён кардан** шӯридан, аз итоат гарданкашӣ кардан, бар зидди ҳокимият бархостан.

ИСЁНГАР *عصيان گر* он ки нофармонбардорӣ мекунад; шӯришқунанда, шӯришгар.

ИСЁНГАРӢ *عصيان گرى* сарпечӣ аз итоат ва фармонбардорӣ; шӯриш.

ИСЁНГАРОНА *عصيان گرانه* дар холи сарпечӣ, шӯришгарона.

ИСЁНКОР *عصيان كار* *ниг. исёнгар*.

ИСЁНКОРӢ *عصيان كارى* *ниг. исёнгарӣ*.

ИСЁНКОРОНА *عصيان كارانه* *ниг. исёнгарона*.

ИСКАНА *اسكنه* олати фӯлодии дуредгарӣ барои кофтан ва сӯроҳ кардани чӯб ва нақш буридан дар он.

ИСКАНАҚАЛАМ *اسكنه قلم* олати оҳанини исканашакл барои кандани нақшу нигор дар чӯб ва филиз.

ИСКАНАПАЙВАНД *اسكنه پيوند* *кишов.* яке аз навъҳои пайванд кардани дарахт, ки шоха ё танаи дарахтро шикофта, навдаи пайвандшавандаро дар он мешинонд.

ИСКАНДАР *ю.-a. اسکندر* 1. сир, саримсоқ. 2. номи яке аз подшоҳони Юнони қадим, Искандари Мақдунӣ, маъруф ба Искандари Зулқарнайн.

ИСКАНЧА *اسكنجه* *шакли дигари ишканча*.

ИСКАНЧАБИН *اسكنجىبن* *муарраби сиканчабин*.

ИСКУДОР *اسكدار* *кит.* қосид, чопар. пайк, номарасон.

ИСҚО *a. اسقا* *кит.* 1. шикастани ташнагӣ; рафъ намудани ташнагӣ. 2. обёрии заминҳо.

ИСҚОТ *a. اسقاط* 1. партофтан, андохтан, афкандан. 2. *тиб.* бача партофтан, пеш аз ҳафт моҳ бачаи норасид зоидан. 3. *тиб.* ба таври сунъӣ гирифтани ҳамли зан. 4. *мач.* ҳар чизи кӯҳнашуда, бекор ва бефоида; **аспи исқот** асп аз кор монда.

ИСЛИҚ *т. اسليق* *гуфт.* 1. чиркин, олуда, нопок. 2. *мач.* сусти бемадор, беқувват; барҷомонда.

ИСЛИҚӢ *اسليقى* *гуфт.* 1. чиркинӣ, олудагӣ, нопокӣ. 2. *мач.* бемадорӣ, аз пой афтодагӣ, пӯсту устухон шуда: **чорвои ислиқӣ**.

ИСЛИМӢ *اسليمى* яке аз навъҳои нақшу нигор дар кандакории чӯбу гач, ки иборат аз гирех ва печу хамҳои занҷирмонанди шабеҳ ба унсурҳои табиат аст.

ИСЛОМ *a. اسلام* яке аз динҳои яккаҳудоии ҷаҳонӣ, ки дар асри VII дар Арабистон пайдо шудааст ва бунёдгузораш Муҳаммади пайғамбар (с) аст; **дини ислом** дини мусулмонӣ; **олами ислом** маҷмӯи ҷой ва мамлакатҳои, ки пайравони дини ислом зиндагӣ мекунанд, маҷмӯи ҷойҳои мусулмоннишин; **ислом овардан** ба дини ислом гаравидан, имон овардан, мусулмон шудан.

ИСЛОМИЯТ *a. اسلاميت* 1. мусулмонӣ. 2. дини ислом, оин ва аҳкоми исломӣ.

ИСЛОМӢ *اسلامى* *мансуб ба ислом*; мусулмонӣ; **Шарқи исломӣ** мамлакатҳои мусулмоннишини Шарқ.

ИСЛОҲ *a. اصلاح* 1. беҳ (дуруст) кардан; тасҳеҳ, беайбу нақс кардан. 2. *кит.* сулҳу оштӣ, созиш кардан; **ислоҳ кардан (намудан)** дуруст кардан, камбудихоро бартараф намудан; **ислоҳ шудан** а) беҳ (дуруст) шудан; б) созиш кардан; ба ифоқа омадан.

ИСЛОҲКОР *كار اصلاح* он ки ба миёна даромада, тарафайнро оштӣ ё созиш медихад, оштидиханда.

ИСЛОҲНАШАВАНДА *اصلاح نشونده* *ниг. ислоҳнопазир*.

ИСЛОҲНОПАЗИР *اصلاح ناپزير* дурустношуданӣ, ғайри қобили ислоҳ.

ИСЛОҲОТ *a. اصلاحات* 1. *ҷ.* **ислоҳ**; тасҳеҳҳо. 2. тағйир додан ва навсозии шароит ва тарзи кори ягон соҳаи ҳаёти ҷамъиятӣ барои беҳбуди он: **ислоҳоти мактаб**.

ИСЛОҲОТПАРВАРӢ *اصلاحات پرورى* ҳаракати ислоҳотҳои.

ИСЛОҲОТТАЛАБ *اصلاحات طلب* ислоҳотхоҳ; талабгори ислоҳот.

ИСЛОҲОТТАЛАБӢ اصلاحات طلبي талаби ислохот кардан: **ҳаракати ислохотталабӣ**.

ИСЛОҲОТХОҲ اصلاحات خواه тарафдори сиёсати ислохотхоҳӣ.

ИСЛОҲОТХОҲӢ اصلاحات خواهي яке аз чараёнҳои сиёсист, ки ба ҷои муборизаи инқилобӣ ислохоти ҷузъиро тарғиб мекунад.

ИСЛОҲПАЗИР اصلاح پذير коре, ки дуруст шуданаш мумкин аст.

ИСЛОҲТАЛАБ اصلاح طلب чизе ё коре, ки ба ислох (тасҳех, дуруст) кардан эҳтиёҷ дорад.

ИСЛОҲШАВАНДА اصلاح شونده *сифати феълӣи замони ҳозира аз ислох шудан*; ислохпазир.

ИСМ I اسم *кит.* гуноҳ, айб; хато.

ИСМ II *а.* اسم 1. ном. 2. *збш.* ҳиссаи мустақили нутқ, ки калимаҳои ифодакунандаи номи ашъу шаҳс ва ғайраро дар бар мегирад: **исми танҳо**, **исми чамъ**, **исми хос**, **исми чинс**; $\diamond$ **исми аъзам** *д.* дуое, ки хондан ё навишта бо худ гирифта гаштани он гӯё касро аз офату балоҳо нигоҳ медорад; **исми шаб** калима ё ибораи шартӣ, ки ҳарбиён ё пинҳонкорон барои (дар шаб) шиносондани посбонон меғӯянд, номи шаб.

ИСМАН *а.* اسماً ба ном, фақат барои расмияти зоҳирӣ.

ИСМАТ *а.* عصمت 1. покдоманӣ, бегуноҳӣ. 2. иффат, бакорат; **пардаи исмат** пардаи бакорат, пардаи шарм.

ИСМОИЛДАВОН اسماعيل دوان: **исмоилдавон** кардан *гуфт.* кореро рӯякӣ ва бо ҳила анҷом додан.

ИСМОИЛИЯ *а.* اسماعيليه *д.* фирқаи равияи шиа дар ислом, ки асосгузори он Исмоил ибни Ҷаъфари Содик (асри VIII милодӣ) мебошад.

ИСМОИЛӢ اسماعيلي *д.* пайрави фирқаи исмоилия.

ИСНОД *а.* اسناد 1. нисбат додани чизе ё гапе ба касе; таъя кардан ба манбае барои исботи муддао. 2. *гуфт.* коре, ки боиси хичолат ва бадномии касе шуда метавонад; **иснод овардан** *гуфт.* боиси бадномӣ ва мазаммати касе гардидан; **иснод расидан** мавриди бадномӣ воқеъ гардидан.

ИСО *а.* عيسى *д.* пайғамбар ва бунёдгузори дини насронӣ, ки тақвими кунунии милодӣ аз тававаллуди ӯ ибтидо мегирад, Исои Масех, Исои Марям, Масехо.

ИСОА(Т) *а.* اسائه//اسائت бадӣ кардан; бадӣ, кори бад.

ИСОБА *а.* عصابه рӯймоле, ки ба сар ё пешона мебанданд, пешонабанд, сарбанд; дастор.

ИСОБАТ *а.* اصابت 1. *кит.* расидан, дуруст расидан, рост омадан: **исобати қуръа ба номи қасе**. 2. ба ҳадаф расидан, ба нишон расидан (-и тир).

ИСОДАМ عيسى دم 1. он ки таъсири нафаси Исои пайғамбарро дорад, ки аз рӯи ривоятҳо, бо як дами нафас Исои Масех гӯё мурдари зинда мекард. 2. *мач.* ҷонбахш, рӯхпарвар (*сифати маъшуқа*).

ИСОРА *а.* ايثار *кит.* аз барои нафъи дигарон аз манфиати худ гузаштан; ато кардан, бахшидан.

ИСПАНД اسپند *бот.* номи гиёҳи худрӯй, ки дуд кардани он касро гӯё аз захми чашми бад хифз мекунад, ҳазориспанд.

ИСПАНДОН اسپندان *бот.* тухми хардал.

ИСПАНДОНА اسپنددانه *бот.* тухми испанд, донаи испанд.

ИСПАНДОРМУЗ//ИСФАНДОРМУЗ

اسپندارمذ//اسفندارمذ 1. номи рӯзи панҷуми ҳармоҳи соли шамсӣ. 2. номи моҳи дувоздахуми соли шамсӣ.

ИСПАНӢ اسپني *мансуб ба Испания*: **забони испанӣ**, **ракси испанӣ**.

ИСПАНОҚ اسپناق *бот.* навъи растании хӯроқӣ.

ИСПАНОҲ اسپناه *ниг.* **испанок**.

ИСПАНОЧ اسپناچ *ниг.* **исфаноч//испанок**.

ИСПАРАГ اسپرگ *бот.* як навъ гиёҳи ёбоист, ки аз он ранги зард тайёр мекунанд.

ИСПАРАК اسپرک *ниг.* **испараг**.

ИСПАРҶАМ اسپرغم *райҳон*, нозбӯ.

ИСПАРЛУС اسپرلوس *кит.* сарой, қасри подшоҳӣ.

ИСПАРМА اسپر مه донача ё доғҳои хурд, ки аз баъзе касалиҳо ба бадан медамад.

ИСПАҲСОЛОР اسپهسالار *кит. шакли дигари сипахсолор.*

ИСПЕД اسپيد *шакли дигари сапед.*

ИСПИЧ اسپچ гили оташбардор, гили ба оташ тобовар.

ИСПОР اسپار 1. асбоби заминронии чӯбӣ, ки ба юғи чуфти гов мебанданд, омоч, сипор. 2. зарфе ё ҳавзчае, ки дар он ангурро фишурда шираашро мегиранд, чархушт.

ИСПОҲ اسپاه *кит. шакли дигари сипоҳ.*

ИСПУРЧ اسپرچ *ниг. сипурз.*

ИСРО اسرا *кит. сафари шабона, шабравӣ.*

ИСРОИЛӢ اسرائيلى *мансуб ба Исроил (давлат);* сокини Исроил, яҳудӣ.

ИСРОР اسرار *а.* пофишорӣ, истодагарӣ (дар ақидае ё хоҳише); **исрор кардан (намудан)** пофишорӣ кардан, саҳт истодан (*дар коре ё дар сари матлабе*).

ИСРОРАН اسراراً *а.* бо исрор, бо таъкид, исроркорона.

ИСРОРКОРӢ اسراركارى *а.* пофишорӣ, истодагарӣ.

ИСРОРКОРОНА اسراركارانه *а.* бо исрор, бо таъкид, бо истодагарӣ (*дар гап ё талаби худ*).

ИСРОФ اسراف *а.* зиёда аз ҳочат харч кардан, харчи зиёда аз ҳадду андоза, беҳуда ва барзиёд сарф кардани чизе, зиёдравӣ дар харч; **исроф кардан** бечо ва зиёда сарфу харч кардани чизе; **исроф шудан** беҳуда ва аз ҳад зиёд сарф шудан.

ИСРОФКОР اسرافكار *а.* он ки чизеро бечо ва аз ҳад зиёд сарф мекунад, носарфакор.

ИСРОФКОРӢ اسرافكارى *а.* исрофкор будан; сарфи бечо, беҳудахарчӣ, носарфакорӣ.

ИСРОФКОРОНА اسرافكارانه *а.* бечо ва аз ҳад зиёд сарф кардан.

ист ايست *асоси замони ҳозира аз истодан.*

ИСТ ايست қароргири, таваққуф; **бе ист** наистода, таваққуф накарда; **чои ист** маҳалли исто-

дани чизе, чои таваққуф; **ист кардан** истодан, таваққуф кардан, бозистодан; **аломатҳои ист збш.** вергул ва нукта, ки ҷузъи аломатҳои китобатӣ ҳисоб мешаванд; **исту бист** *гуфт.* тамоми ҳастӣ, буду шудаш.

ИСТАБЛ *ю.-а.* اصطلب//استطبل *а.* чои бошиши аспон, тавила, аспхона, оғилхона, саисхона; чои бастанӣ чорпоён.

ИСТАБР استبر *кит., шакли дигари ситабр.*

ИСТАБРАК // ИСТАБРАҚ

استبرک//استبرق *а.* дебо, ҳарир, шохӣ, абрешими ғафс.

ИСТАМ I استم *а.* доштнок, бардавом, дерпо.

ИСТАМ II ايستم *шакли дигари ситам.*

ИСТАМГАР استمگر *ниг. ситамгар.*

ИСТАХР اصطرخر//استخر *кит.* ҳавз; обгир, толоб; номи пойтахти Эрони бостонии давраи Ҳахоманишин, Пасаргод, Персеполис.

ИСТГОҲ ايستگاه 1. чои исти (таваққуфи) воситаҳои нақлиёт: **истгоҳи автобус**, **истгоҳи роҳи оҳан**. 2. бошишгоҳ, қароргоҳ.

ИСТЕЗА استيزه *шакли дигари ситеза; зардаву* **истеза** хашму ғазаб.

ИСТЕҲЗО استهزا *а.* 1. масҳара кардан. 2. ришханд кардан; ришханд, тамасхур, лабханди масҳараомез; **истеҳзо кардан** ришханд кардан, писханд задан.

ИСТЕҲЗОКОР استهزاکار *а.* ришхандкунанда, писхандзананда; мазохкунанда.

ИСТЕҲЗОКОРОНА استهزاکارانه *а.* хандомез, писхандомез.

ИСТЕҲЗООМЕЗ استهزاآمیز *а.* дорои оҳанги тамасхур, писхандомез.

ИСТЕҲЗООМЕЗОНА استهزاآمیزانه *а.* бо истеҳзо, бо ришханд, тамасхуркунон.

ИСТЕҲЗОР استحضار *кит.* 1. ҳузури касеро хостан, ҳозир шудани касеро талаб кардан. 2. ба ёд овардан, хотирнишон кардан; огоҳӣ, иттилоъ.

ИСТЕҲКОМ استحکام 1. маҳкам шудан; мусстаҳкамӣ, устуворӣ; **истеҳком додан** устувор ва мустаҳкам кардан; **истеҳком ёфтан**

- мустаҳкам шудан. 2. ҳ. иншооти махсус (*аз қабилӣ нуқтаҳои отаишионӣ, калъа, хандақ, бурҷҳои дидбонӣ ва ғ.*), ки бо мақсади садди роҳи душман шудан ва мустаҳкам кардани мавқеи худ месозанд: **истехкоми мудофиавӣ**.
- ИСТЕҲҚОҚ** *a. استحقاқ кит.* лаёқату қобилият, шоистагӣ; ҳақ доштан, соҳиби ҳақ будан.
- ИСТЕҲҚОҚӢ** *استحقاقӣ кит.* сазовор ва соҳиби ҳақ аз рӯи маълумот ва чихатҳои дигар.
- ИСТЕҲСОЛ** *a. استحصال* ҳосил кардан, ба вучуд овардан; амалиёте, ки инсонҳо ба воситаи он ашё ва қувваҳои табиатро ба кор бурда маҳсулоти барои зисту зиндагонӣ ва тараққиёти ҷамъият даркориро тавлид мекунад: **истехсоли фӯлод, истехсоли ғалла; истехсол кардан** тавлид кардан, ҳосил намудан, ба даст овардан.
- ИСТЕҲСОЛӢ** *استحصالی мансуб ба истехсол ва истехсолот: нуносибатҳои истехсолӣ.*
- ИСТЕҲСОЛКУНАНДА** *استحصالкунنده сифати феълӣ замони ҳозира аз истехсол кардан; тавлидкунанда, ҳосилкунанда, қувваҳои истехсолкунанда.*
- ИСТЕҲСОЛОТ** *a. استحصالات 1. ҷ. истехсол: воситаҳои истехсолот иқт.* маҷмӯи олот ва меҳнати мавриди зарурати истехсоли неъматҳои моддӣ: **раванди истехсолот.** 2. *иқт.* чараёни истехсоли маҳсулот; он соҳаи саноат, ки дар он бевосита амалиёти истехсол ба вучуд меояд.
- ИСТЕҲСОН** *a. استحسان кит.* писандидан, сугудан, мақбул доништан.
- ИСТЕЪБОД** *a. استبعاد кит.* банда кардан, ба бандагӣ гирифтан, асир кардан.
- ИСТЕЪДОД** *a. استعداد 1.* тавоноӣ дар коре, қобилият, лаёқат; **истеъдод доштан** соҳиби қобилият будан, лаёқат доштан. 2. соҳиби истеъдод, лаёқатманд.
- ИСТЕЪДОДНОК** *استعدادناк* боистеъдод, болаёқат.
- ИСТЕЪЛО** *a. استعلا кит.* бартарӣ чустан; фазилат.
- ИСТЕЪЛОМ** *a. استعلام кит.* пурсидан дар бораи чизе, огоҳӣ хостан аз чизе; пурсиш.
- ИСТЕЪЛОҶ** *a. استعلاج кит.* илоҷ хостан, дармон кардан.
- ИСТЕЪМОЛ** *a. استعمال* ба кор бурдан, кор фармудан, истифода кардан; сарф кардан (шудан); **истеъмол кардан** кор фармудан; **аз истеъмол баромадан** ғайри қобили истифода шудан.
- ИСТЕЪМОЛӢ** *استعمالی* мавриди истеъмол, *мансуб ба истеъмол;* ба кор раванд: **арзиши истеъмолӣ, қарзи истеъмолӣ.**
- ИСТЕЪМОЛКУНАНДА** *استعمالкунنده сифати феълӣ замони ҳозира аз истеъмол кардан;* он ки истеъмол мекунад, ё истифода мебарад, бакорбаранда, корфармоянда; сарфкунанда.
- ИСТЕЪМОЛОТ** *a. استعمالات* соҳаи истеъмол ва матлубот.
- ИСТЕЪМОЛШАВАНДА** *استعمالشونده сифати феълӣ замони ҳозира аз истеъмол шудан;* он чи ки истеъмол мешавад; коршоям.
- ИСТЕЪМОР** *a. استعمار с.* истиқлолияти сиёсии кишвари ақибмондаеро поймол карда, онро мутеи худ кардани мамлақати пурқудрате бо мақсади истифодаи сарватҳои табиӣ ва қувваҳои арзони инсонии он кишвар (*бо баҳонаи обод кардан ва тараққӣ додан*): **истеъмор кардан, истеъмор шудан.**
- ИСТЕЪМОРГАР** *استعمارگر с.* мамлақате, ки кишвари дигареро истеъмор мекунад.
- ИСТЕЪФО** *a. استعفا* аз кор ё хизмат озод карда шудани худро хостан; **аризаи истеъфо додан** аз коре озод карда шудани худро хоста, ба идора ё шахси дар боло истода ариза додан; **ба истеъфо баромадан** кор ё хизматеро бо ихтиёри худ гузоштан; **истеъфо додан** аз кор ё хизмате талаби озодшавӣ кардан.
- ИСТЕЪҶОЛ** *a. استعجال кит.* шитоб, таъҷил, шитобкорӣ.
- ИСТИБДОД** *a. استبداد 1.* танҳо ба сари худ кор кардан, майл ва хости дигаронро ба эътибор нагирифта кор кардан; худроӣ, худкомӣ, худсарӣ. 2. тарзи ҳукуматдорие, ки фармонравоён ҳар корро ба сари худ мекунад ва тобеи қонун нестанд. 3. зулм, бедодгарӣ; **арбоби истибдод** истибдодпешагон, онҳое, ки қору борашон ҷабру зулм ва худсарӣ аст; **ко-**

хи истибдод *киноя аз* дастгоҳи идораи ҳокимияти мутлақа.

ИСТИБДОЛ *a. استبدال кит.* бадал гирифтани, чизеро бар ивази чизе гирифтани; иваз, бадал.

ИСТИБОР *a. اصطبار кит.* сабр кардан, тоқат овардан, таҳаммул намудан; сабр, тоқат, таҳаммул.

ИСТИБСОР *a. استبصار кит.* басират, доноӣ; **аҳли истибсор** арбоби фаҳму фазилат.

ИСТИБЪОД *a. استبعاد кит.* 1. дурӣ чустан, дур шудан; дурӣ. 2. аз эҳтимол дур доништан.

ИСТИВО *a. استواء* баробарӣ, эътидол, баробар шудан; **истивоӣ лайлу наҳор** баробар шудани шабу рӯз; **хати иство** хате, ки аз маркази Замин гузашта, онро ба нимкураи шимолӣ ва нимкураи ҷанубӣ ҷудо мекунад.

ИСТИҒНО *a. استغنا 1. кит.* ба чизе эҳтиёҷ надоштан, бадавлат будан. 2. *мач.* безътиной; нозу такаббур барои нишон додани бениёзӣ-ву безътиёҷии худ ба ягон чиз; **истиғно кардан** нозу такаббур намудан.

ИСТИҒОСА(Т) *a. استغاثه/استغاثت кит.* ёрӣ хоستان, додхоҳӣ кардан, имдод чустан.

ИСТИҒРОҚ *a. استغراق кит.* 1. ҳамаро фаро гирифтани, ҳамаро дар бар гирифтани. 2. тамом ба коре машғул шудан; ғарқи коре гардидан

ИСТИҒФОР *a. استغفار d.* талаби авф ва омуриш кардан (аз Худо), мағфират хоستان, тавба кардан.

ИСТИДЛОЛ *a. استدلال кит.* далел овардан; далел, бурҳон, ҳуҷҷат.

ИСТИДОМАТ *a. استدامت кит.* 1. давоми чизеро хоستان; ҳамеша чизеро хоستان. 2. ҳамешагӣ, давомдорӣ, пойдорӣ.

ИСТИДРОК *a. استدراك кит.* 1. дарк кардан, дарёфтани; барои фаҳмидани кӯшиш кардан. 2. *ади.* санъатест, ки мисраи аввали байти шеър ба назар ҳаҷву мазаммат менамояд, аммо аз мисраи дувум маълум мегардад, ки мадҳу саност.

ИСТИДЪО *a. استدعا кит.* илтимос кардан, хоҳиш кардан, дархоштан; дархости шахси хурд аз бузург; илтимос, хоҳиш бо фурутанӣ.

ИСТИЁД *a. اصطیاد кит.* сайд кардан, шикор кардан; шикор, сайд.

ИСТИЗҲОР *a. استظهار 1.* ёрӣ ва паноҳ хоستان аз касе, тақя кардан ба ёрии касе; **истизҳор кардан** ёрӣ хоستان, паноҳ бурдан. 2. пуштибонӣ, пушту паноҳ. 3. тасдиқ кардан, таъкид кардан, тасдиқ, таъкид, баён.

ИСТИКБОР *a. استکبار кит.* такаббур намудан, бузургманишӣ кардан, калонигарӣ кардан.

ИСТИКМОЛ *a. استكمال кит.* комил кардан, такмил намудан.

ИСТИКШОФ *a. استكشاف 1.* ҷустуҷӯ, кофтуков, таҳқиқ. 2. кашф.

ИСТИҚБОЛ *a. استقبال 1.* пешвозгирӣ, баромадан ба пешвози касе ё чизе; **ба истиқболи...** а) ба пешвози..., барои пешвоз гирифтани... б) *ади.* ба татаббӯи..., дар пайравии...; **ба истиқбол баромадан** пешвоз гирифтани; **истиқбол кардан** пешвоз гирифтани. 2. *кит.* оянда; замони оянда. 3. *кит.* моҳи пурра, моҳи шаби чаҳордаҳ.

ИСТИҚЛОЛ *a. استقلال* мустақилиӣ, соҳибхитиёри; озодӣ ва комилҳуқуқи кишвар дар идораи сиёсӣ иқтисодӣ ва фарҳангии худ; **ҷашни истиқлол** ҷашне, ки ба муносибати истиқлолият ба даст овардани кишвар таҷлил мегардад.

ИСТИҚЛОЛИЯТ *a. استقلالیت ниг.* **истиқлол;** **истиқлолияти миллӣ** соҳибхитиёрии миллӣ.

ИСТИҚОМАТ *a. استقامت 1.* *кит.* истодагӣ, истодагарӣ, побарҷой, сабот. 2. *кит.* рост истодан, рост шудан; ростӣ, дурустӣ. 3. иқомат кардан, манзил кардан, муқим шудан (*дар чое*); **чоӣ истиқомат** чоӣ зист, маҳалли сукунат, манзилгоҳ, маскан; **истиқомат гузидан** чоӣ гирифтани, чоӣгир шуда зистани (*дар чое*); **истиқомат доштан** муқим будани, зистани, дар чое зиндагӣ кардани.

ИСТИҚОМАТГОҲ *a. استقامت گاه* маҳалли иқомат, чоӣ зист, манзил.

ИСТИҚОМАТӢ *a. استقامتی 1.* *мансуб* ба **истиқомат**. 2. чоӣ муносиби зист ва манзил кардани: **ҳуҷраи истиқоматӣ**. 3. *таър.* дар дарбори амирони манғитии Бухоро амалдори маъзул, ки то ба мансаби нав таъйин шуд.

- данаш, дар сафарҳои амир ӯро ҳамроҳӣ мекард.
- ИСТИҚОМАТЧОЙ** *استقامت جای* *ниг.* **истиқо-матгоҳ.**
- ИСТИҚРО** *а.* *استقرا* *кит.* татаббӯъ, тафаҳхус; пайравӣ кардан.
- ИСТИҚРОБ** *а.* *استقراب* *кит.* кӯшиш кардан ба рои наздикӣ ба касе; тақарруб.
- ИСТИҚРОР** *а.* *استقرار* 1. қарор гирифтани, ором шудани. собит шудани. 2. пойдорӣ, устуворӣ,
- ИСТИЛЛО** *а.* *استيلا* забт, ишғол, тобеъ кардан (*бо зӯрӣ*); **истилло кардан** а) тобеъ ва зери даст гардонидани (*мамлакатеро*); б) пахш кардан; фаро гирифтани.
- ИСТИЛЛОГАР** *استلاگر* забткунанда, ишғолгар, госиб, тобеъкунанда.
- ИСТИЛЛОГАРӢ** *استيلاگری* амали истиллогар, забт кардан, ишғол кардан (*бо зӯрӣ*).
- ИСТИЛЛОГАРОНА** *استيلاگرانه* ба тариқи истилло, ишғолгарона, госибона.
- ИСТИЛЛОҲ** *а.* *اصطلاح* калима ё иборас, ки дар ҳавзаи амалкарди ягон соҳаи илму фан маънои мушаххасро ифода мекунад; (**ба**) **дар истиллоҳи...** ба ифодаи..., аз рӯи гуфти..., ба иборани...
- ИСТИЛЛОҲӢ** *اصطلاحی* *мансуб ба* **истиллоҳ:** маънои истиллоҳии калима.
- ИСТИЛЛОҲОТ** *اصطلاحات* 1. *ҷ.* **истиллоҳ.** 2. маҷмӯи истиллоҳҳои хоси ягон соҳаи илму фан: **истиллоҳоти забоншиносӣ, истиллоҳоти фалсафа.**
- ИСТИЛЛОҲШИНОС** *اصطلاح شناس* забоншиносе, ки ба пажӯҳиши истиллоҳот машғул аст.
- ИСТИЛЛОҲШИНОСӢ** *اصطلاح شناسی* соҳаи забоншиносӣ оид ба таҳқиқи омӯзиши истиллоҳ.
- ИСТИМДОД** *а.* *استمداد* *кит.* ёрӣ пурсидани, мадад талабидани; мададталабӣ, кумакхоҳӣ.
- ИСТИМЗОЧ** *а.* *استمزاج* *кит.* мизоч пурсидани, сихатии касеро пурсидани; фикру андешаи касеро гирифтани.
- ИСТИМЛОК** *а.* *استملاک* *кит.* гирифтани чизе ба моликияти худ, тасарруф кардан.
- ИСТИМНО** *а.* *استمنا* берун кардани манӣ бидуни мучомиат, чалқ задани, кафакӣ кардан; чалқзанӣ.
- ИСТИМОЛАТ** *а.* *استمالت* *кит.* ба сӯи худ моил кунонидани касеро; дилчӯӣ ва навозиш кардан.
- ИСТИМОӢ** *а.* *استماع* шунидани, гӯш кардан.
- ИСТИМРОР** *а.* *استمرار* *кит.* бо як равиш рафтани, якзайл гузаштани чизе, ҳамешагӣ, пайвастагӣ, пайваста дар қор будани чизе; **ба таври истимрор** ҳамеша, доимо; **истимрор додан** давом кунонидани, идома додани; **истимрор доштан** боқӣ будани; **истимрор ёфтани** давом ёфтани, бардавом шудани.
- ИСТИМСОК** *а.* *استمساک* *кит.* худдорӣ кардани, худро дар истифодаи (истеъмоли) чизе маҳдуд кардан.
- ИСТИМТОӢ** *а.* *استمتاع* фоида бурдани, баҳра ва манфиат чустан.
- ИСТИНБОТ** *а.* *استنباط* 1. истихроҷ, берун баровардани чизе (*мас., об аз чоҳ*). 2. *маҷ.* ошқор кардани чизе, ки пинҳон бошад; дарёфтани, дарк кардани, хулоса баровардани.
- ИСТИНКОР** *а.* *استنکار* 1. инкор кардани, мункир шудани; қабул накардани. 2. зишт шуморидани, напосандидани.
- ИСТИНКОФ** *а.* *استنکاف* *кит.* 1. нангу ор доштан, ибодат кардан. 2. худдорӣ кардани; сарпечӣ кардани, имтиноъ кардани; рад кардани; рад, худдорӣ, имтиноъ.
- ИСТИНОД** *а.* *استناد* 1. таъя кардани, пушт ниҳодани ба чизе; **истинод кардан** таъя намудан (додани). 2. санад нишон додани, далел овардани; санад, далел.
- ИСТИНОС** *а.* *استناس* *кит.* унс гирифтани, хӯ гирифтани.
- ИСТИНОХ** *а.* *استنساخ* *кит.* нусха бардоштан, рӯйнавис кардани.
- ИСТИНТОҚ** *а.* *استنطاق* касеро ба нутқ даровардани, касеро ба сухангӯӣ водор кардани; гап пурсидани; бозпурсӣ; **истинтоқ кардан.**
- ИСТИНФОР** *а.* *استنفار* нафрат кардани; дур шу-

дан, раמידан, рам.

ИСТИНЧО *a.* استنجا худро аз начосат ва палидӣ пок кардан (*баъд аз қазои ҳоҷат*); **санги истинчо** кулӯхе, ки дар халочо истифода мебаранд.

ИСТИНШОҚ *a.* استنشاق 1. об ё ҳаво ба бинии худ кашидан. 2. *д.* об ба бинӣ кашидан дар вақти таҳорат.

ИСТИОЗА(Т) *a.* استعاذة//استعادت *д.* паноҳ бурдан ба Худо аз бадии чизе, талаби паноҳ кардан.

ИСТИОНАТ *a.* استعانت ионат хостан, ёрмандӣ талабидан, мадад пурсидан; **истионат бурдан** ба чизе талаби ёрӣ кардан; **такия кардан** ба чизе; **истионат кардан (намудан)** ионат хостан, ёрӣ талабидан.

ИСТИОРА *a.* استعارة 1. *кит.* ба орият хостани чизе, амонат гирифтани чизе. 2. *ади.* кор фармудани калима дар ғайри маънии аслии худаш барои зебой ва пуртаъсир шудани суҳан.

ИСТИОРАВИЙ استعاروی мансуб ба **истиора**; иборат аз истиора.

ИСТИОРАОМЕЗ استعاره‌آمیز бо истиора; бо киноя ва маҷоз.

ИСТИРДОД *a.* استرداد *кит.* чизи додаро боз хостан; талаби пас додани чизеро кардан.

ИСТИРЗО *a.* استرضا *кит.* ризоят хостан, хушнудӣ хостан; ризоят, хушнудӣ.

ИСТИРОҲАТ *a.* استراحت осудан, орамидан; роҳат кардан; аз кор даст кашида дам гирифтани, дамгирӣ; **рӯзи истироҳат** рӯзи дамгирии ҳафтаина; рӯзи таътили кор; **хонаи истироҳат** а) хонае, ки дар он фориғ аз кор дам мегиранд; б) муассисаи хоси дамгирии умумӣ, осоишгоҳ; **истироҳат додан** имконияти дамгирӣ фароҳам овардан (*ба касе*); **истироҳат кардан** дам гирифтани, осудани; аз кор даст кашида нафаси осуда гирифтани.

ИСТИРОҲАТГОҲ استراحت‌گاه 1. ҷои дамгирӣ, ҷои роҳат ва фароғат. 2. *ниг.* **хонаи истироҳат**.

ИСТИСҚО *a.* استسقا *тиб.* чамъ шудани об дар шикам ва дигар аъзои бадан, ки бемор бисёр обталаб мешавад, бемории обхӯра.

ИСТИСҚОЙ استسقائي мубтало ба бемории истисқо.

ИСТИСМОР *a.* استثمار фоида бурдан аз маҳсули меҳнати каси дигар; аз тарафи касоне, ки воситаҳои истеҳсолотро дар даст доранд, аз худ карда шудани маҳсули меҳнати дигарон; **аҳли истисмор** истисморқунандагон, ононе, ки аз меҳнати дигарон фоида мебардоранд; **истисмор кардан** аз дастрасии касе баҳра бурдан, касеро ба нафъи худ ба кор водоштан; **истисмор шудан** аз тарафи касе ба кор водошта шудан, барои нафъи каси дигар иҷборан кор кардан.

ИСТИСМОРГАР استثمارگر *ниг.* истисморқунанда

ИСТИСМОРҚУНАНДА استثمارکننده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **истисмор кардан**; он ки аз меҳнати дигарон фоида мегирад, истисморгар.

ИСТИСМОРШАВАНДА استثمارشونده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **истисмор шудан**; он ки дигарон аз меҳнаташ истифода мебаранд.

ИСТИСНО *a.* استثنا аз байни чизи зиёде ҷудо карда гирифтани яке, аз маҷмӯи чизҳо чизеро баровардан: **ба таври истисно**, **ба тариқи истисно**, **ба истисноӣ ...**; **бе истисно**// **бидуни истисно** истисно накарда, аз як сар; **истисно кардан** аз ҷумлаи чизҳо якеро баровардан мондан ё ба ҳисоб нагирифтани, мустасно кардан.

ИСТИСНОЙ استثنائي 1. мустасно, истиснокардашуда. 2. хос, фарқнок.

ИСТИТОАТ *a.* استطاعت қувват, қудрат, тавоноӣ; иқтидор доштан.

ИСТИТРОД *a.* استطراد 1. *х.*, *кит.* фирефтани душман бо баҳонаи ақибнишинӣ. 2. *ади.* услуби бадеӣ дар наср, ки нависанда аз матлаб дур шуда, боз ба он бармегардад.

ИСТИФОДА *a.* استفاده фоидагирӣ, фоидабарӣ, баҳраҷӯӣ; **истифода бурдан** а) баҳравар шудан, фоида гирифтани; б) *гуфт.* кор фармудан, ба кор бурдан; **истифода кардан (намудан)** баҳра бурдан, фоидаманд шудан; **аз фурсат истифода бурдан** аз вақти мусоид фоида бурдан, фурсатро ғанимат шумурдан; **ба истифода додан** ба кор андохта фоида ги-

- рифтан (*аз корхонаву муассисаҳо, биноҳо ва ғ.*); **қобили истифода будан** сазовори баҳрагирӣ будан; қобили кор будан.
- ИСТИФОДАБАРАНДА** *استفاده‌برنده* сифати феълӣ замони ҳозира аз **истифода бурдан**; он ки аз чизе истифода мебарад, фоидабардоранда.
- ИСТИФОДАБАРӢ** *استفاده‌بری* истифода бурдан, фоидабардорӣ, баҳрабардорӣ.
- ИСТИФОЗА(Т)** *استفاضه//استفاضت* талаби файз кардан, ато хостан, файз гирифтан.
- ИСТИФРОҒ** *استفراغ* *кит.* аз роҳи гулӯ чизхон хӯрдари берун андохтан, қай кардан.
- ИСТИФСОР** *استفسار* тафсиру эзоҳ талаб кардан, пурсидан, пурсиш.
- ИСТИФҲОМ** *استفهام* фаҳмидан хостан; пурсидан, савол кардан; пурсиш; **аломати истифҳом** *грам.* аломати савол.
- ИСТИХБОР** *استخبار* *кит.* хабар пурсидан, ахбор гирифтан, ахбор хостан.
- ИСТИХДОМ** *استخدام* *кит.* талаби хидмат кардан, хидмат чустан.
- ИСТИХЛОС** *استخلاص* *кит.* раҳой чустан, халос кардан; раҳой, халосӣ.
- ИСТИХОРА** *استخاره* *кит.* 1. хоҳиши ба хайр анҷомидани кореро кардан, некӣ хостан. 2. барои иҷро кардан ё накардани коре фол дидан; фол; **дар кори хайр хочати истихора нест** (*зарб.*).
- ИСТИХРОҶ** *استخراج* хорич кардан, берун баровардан; канда баровардани маъдан аз кон; **истихроҷи маъдан; истихроҷи нафт.**
- ИСТИХФО** *استخفا* *кит.* талаботи пинҳон кардани чизе ё касе; пинҳон кардан, пинҳон шудан.
- ИСТИХФОФ** *استخفاف* 1. *кит.* сабук ё кам шуморидан чизеро, касеро; беқадр ё камқадр доништан. 2. таҳқир кардан, ҳақир шуморидан; ночиз доништан; ҳақорат.
- ИСТИҲОЛА** *استحالة* 1. *кит.* муҳол будан, номумкин будан, имконнопазирӣ. 2. худдорӣ, ибӯ; **истихола кардан** худдорӣ кардан, ибӯ намудан.
- ИСТИҲОЛАТ** *استهانات* *ниг.* ихонат.
- ИСТИҶЛО** *استجلاء* *кит.* муҷалло сохтан, чилдор кардан; равшан кардан.
- ИСТИҶЛОБ** *استجلاب* *кит.* ба худ ҷалб кардан, ба сӯи худ кашидан.
- ИСТИҶОЗА** *استجازة* *кит.* иҷозат хостан, рухсат талабидан.
- ИСТИШМОМ** *استشمام* *кит.* бӯй бурдан, бӯй хис кардан.
- ИСТИШОРА(Т)** *استشارة//استشارات* машварат хостан, маслиҳат кардан.
- ИСТИШҲОД** *استشهاد* 1. *кит.* гувоҳӣ хостан; далел овардан. 2. *ади.* дар шеър овардани исму лақаб худ аз ҷониби шоир.
- ИСТОДА** *استاده//ايستاده* сифати феълӣ замони гузашта аз **истодан**; дар як чо монда, беҳаракат; *муқоб.* **равон: оби истода; истода–истода** бисёр истода, пас аз таваққуфи зиёд; бисёр мунтазир шуда.
- ИСТОДАГАРӢ** *گري ايستاده* сабот, пойдорӣ, устуворӣ; муқовимат.
- ИСТОДАГӢ** *ايستادگي* 1. шакли дигари сифати феълӣ замони гузашта аз **истодан**. 2. *ниг.* **истодагарӣ; истодагӣ кардан** а) истодагарӣ кардан, пойфишорӣ кардан; б) муқовимат нишон додан.
- ИСТОДАН** *ايستادن* 1. ба по будан; *муқоб.* **нишастан**. 2. иқомат доштан, зистан, будан. 3. таваққуф кардан; ист кардан; қарор гирифтан, ором шудан; **як дам истодан // як нафас истодан** андак тавваққуф кардан, каме сабр кардан. 4. барчо (қоим) будан; воқеъ гаштан. 5. истодагарӣ кардан, устувор будан, пойдор будан: **дар фикри пештараи худ истодан, дар қавл истодан**. 6. *ҳамчун феъли ёридиҳанда ба феълҳои асосӣ ҳамроҳ шуда, давомнокии амалу ҳолатро ифода мекунад: то омадани касе кор карда истодан*. 7. *ҳамчун феъли ёридиҳанда шаклҳои замони ҳозираи муайян ва замони гузаштаи дур месозад: хонда истодан, хонда истода будан...; муқобил истодан* муқовимат кардан, зиддият нишон додан; **пойдор истодан** собитқадам будан; **♦ як тараф истодан** сарфи назар кардан..., ба як сӯ гузошта мондан...
- ИСТОӢНДАН** *ايستاياندن* *тарзи бавоситаи истодан*; мутаваққиф кардан, аз рафтор

дан; мутавакқиф кардан, аз рафтор боздоштан.

ИСТОР ю. استار *кҗн.* воҳиди вазн, ки бо чоруним мисқол (21 грамм) баробар буд.

ИСТОРА استاره *шакли дигари ситора.*

ИСФАНД I اسفند *ниг. испанд.*

ИСФАНД II اسفند моҳи дувоздахуми соли ҳичрии шамсӣ (мутобиқи **ҳут**) аст, ки ба 21 феврал-21 март рост меояд.

ИСФАНОХ اسفناخ *ниг. испанок.*

ИСФАНОЧ اسفناج *ниг. испанок.*

ИСФАНЧ ю. اسفنج як навъ чонвари баҳрии одии серҳучайраи беҳаракат, ки баданаш фаххук буда, барои шустишӯ ва дар тиб истифода мегардид, абри мурда; лиф.

ИСҶОБ а. اسحاب *кит.* бисёр гап задан, сергап будан; лаккидан; сергапӣ, пургӯй, лакқиғӣ.

ИСҶОЛ а. اسهال *тиб.* шикамравӣ, дарунравӣ: **исҳоли хунин.**

ИСҶОЛОВАР اسهال آور *доруе, ки қабзи шикамро бартараф месозад, доруи исҳол.*

ИТАЛИЯВӢ ايتاليوي *мансуб ба Италия; забони италиявӣ, соҳти италиявӣ, мардуми италиявӣ.*

ИТҚӢ اطقى *номи ҳарфи нуздаҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ҳарфи «то» (ط) ҳам меноманд; дар ҳисоби абҷад ба 9 баробар аст.*

ИТЛОҚ а. اطلاق *кит.* 1. раҳой, озодӣ. 2. истеъмол, истифодаи калимае ба ягон маъно; **итлоқи номе** ба касе номеро ба касе нисбат додани касе.

ИТМИНОН а. اطمنان *боварӣ, дилпурӣ, эътимод; хотирчамъӣ; итминон доштан* боварӣ ҳосил кардан; хотирчамъ будан.

ИТМИНОНБАХШ اطمنانبخش *боварибахш: суҳанҳои итминонбахш.*

ИТМОМ а. اتمام *тамом кардан, ба анҷом расондан, буд кардан; тамом шудан, анҷом ёфтан; охир, анҷом, поён; итмом ёфтан* тамом шудан, ба охир расидан; **ба итмом расидан** тамом шудан, анҷом пазируфтан; **ба итмом расонидан** тамом кардан, ба поён расонидан.

ИТНОБ а. اطناب *кит.* дароз кардани сухан; татвили калом.

ИТОАТ а. اطاعت *фармон бурдан, гардан ниҳодан, тобеъ шудан; фармонбардорӣ; мутеъ; итоат кардан* ба фармони касе сар фурувардан; **аз итоат баровардан** нофармонбардор гардонидан; **ба итоат даровардан** мутеъ гардонидан, фармонбардор кардан; **сар ба чанбари итоат даровардан** киноя аз мутеу фармонбардор шудан.

ИТОАТГАРӢ اطاعت گرى *ниг. итоаткорӣ.*

ИТОАТКЕШ اطاعت كيش *итоаткор, фармонбардор.*

ИТОАТКОР اطاعت كار *фармонбардор, итоаткунанда.*

ИТОАТКОРӢ اطاعت كاري *фармонбарӣ, фармонбардорӣ; итоатгарӣ.*

ИТОАТКОРОНА اطاعت كارانه *фармонбардорона, мутеона.*

ИТОБ а. عتاب *маломат, коҳишу сарзаниш, суҳани хашмолуд; қаҳр, ғазаб.*

ИТОБКРОНА عتاب كارانه *маломатомез, бо қаҳру ғазаб.*

ИТОБОМЕЗ عتاب آميز *бо хашму маломат.*

ИТОЛА(Т) а. اطاله//اطالت *дароз кардан, тӯл додан; итолаи калом* дароз кардани сухан; сергапӣ.

ИТТИБОӢ а. اتباع *аз пай рафтан, пайравӣ кардан.*

ИТТИКО а. اتكا *кит.* така кардан, эътимод кардан ба чизе: **иттико кардан.**

ИТТИЛЛОИЯ اطلاعيه *хабари иттиллоотӣ, маълумот тавассути расонаҳои хабарӣ.*

ИТТИЛЛООТ اطلاعات 1. *ҷ. иттиллоъ.* 2. *ниг. ахбор.*

ИТТИЛЛООТӢ اطلاعاتي *мансуб ба иттиллоот: маркази иттиллоотӣ.*

ИТТИЛЛОӢ а. اطلاع *хабардор шудан, огоҳ гардидан; хабар, огоҳӣ.*

ИТТИСОЛ а. اتصال 1. *муттасил шудан, пайвастагӣ.* 2. *маҷ. наздикӣ ба ҳамдигар, висол.*

ИТТИСОМ *a.* اتسام *kit.* доғ задан ва нишон мондан, тамға задан ба ҳайвон ё одам; тамғаву нишон карда шудан; **иттисом ёфтан** а) нишон (тамға) аз чизе пайдо кардан, нақшбанд шудан, нақш бастан; б) *маҷ.* мавсуф шудан ба чизе, ном гирифтан.

ИТТИСОФ *a.* اتصاف 1. сифат гирифтан, дорон сифате шудан; **иттисоф доштан** машхур будан. 2. сутуда шудан; сифати чизе ё касеро баён кардан; тавсиф.

ИТТИСОЪ *a.* اتساع *kit.* фарох шудан, васеъ гардидан; васеъ, фарохӣ, кушодӣ; $\diamond$ **иттисои меъда тиб.** варами меъда; **иттисои урук тиб.** варами рағҳо; **иттисои ҳадақа** кушодагии чашм беш аз ҳадди табиӣ.

ИТТИФОҚ *a.* اتفاق 1. бо ҳам як шудан, муттафиқ шудан; иттиҳод, як шудан, муттаҳид шудан (*мас., синфҳо, ҷамъиятҳо, давлатҳо, ҷумҳуриҳо*): **иттифоқи коргару дехқон**, **иттифоқи ҷавонон ва г.**; **бо (ба) иттифоқ** муттафиқона, якдилона, якҷоя; **иттифоқ кардан** як шудан, муттаҳид шудан; **иттифоқ шудан** як шудан, муттаҳид гардидан. 2. созмон, муассиса ё ягон воҳиди ба он монанди дар асосҳои ихтиёрӣ муттаҳидшудаи ҷамъиятӣ: **иттифоқи касаба**, **иттифоқи нависандагон**, **иттифоқи оҳангсозон**, **иттифоқи рассомон**, **иттифоқи рӯзноманигорон ва г.**; **иттифоқи камбағалон таър.** ташкилоти оммавии сиёсии дехқонон дар Осиёи Миёна (1918-1920); **Иттифоқи Советӣ ниг.** Иттиҳоди Шӯравӣ. 3. ходиса, воқеа, пешомад, тасодуф; **иттифоқ афтодан** рӯй додан, тасодуф шудан (*ғайри чашидошт*).

ИТТИФОҚАН *a.* اتفاقاً тасодуфан, ногоҳ, нохост, аз казо.

ИТТИФОҚӢ اتفاقي *мансуб ба иттифоқ*; иттифоқшуда, муттафиқшуда; муттаҳид ба як давлат: **ҷумҳуриҳои иттифоқӣ (таър).**

ИТТИФОҚНОМА اتفاقنامه нома ё ҳуҷҷате, ки аз номи умум баён меёбад.

ИТТИФОҚО اتفاقاً *ниг.* иттифоқан.

ИТТИФОҚЧӢ اتفاقي 1. яке аз чанд нафаре, ки бо ҳам барои расидан ба мақсаде иттифоқ бастаанд. 2. хар як аз давлатҳои бо ҳам якшуда дар асоси созиш ё аҳду паймон (*дар*

вақти чанг).

ИТТИХОЗ *a.* اتخاز *kit.* аҳз кардан, гирифтан.

ИТТИХОД *a.* اتحاد як шудан, ягонагӣ, якдилӣ; ҳамдастӣ: **Иттиҳоди Шӯравӣ таър.** Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ; **Иттиҳоди Давлатҳои Муствақил.**

ИТТИХОДИЯ *a.* اتحاديه ҷамъияте, ки барои химояи манфиатҳои ташкил карда мешавад; **иттиҳодияи истехсолӣ** муассисае, ки якҷанд корхонаи як соҳаи иқтисодиётро муттаҳид намудааст.

ИТТИХОМ *a.* اتهام *kit.* тӯҳмат задан ба касе; тӯҳмат, бӯҳтон.

ИТФО *a.* اطفا *kit.* фурӯ нишондани оташ, хомӯш кардани оташ.

ИФЛОС *a.* افلاس 1. *kit.* муфлис шудан; қашшоқӣ, нодорӣ. 2. *гуфт.* олуда, нопок, чиркин; **ифлос шудан** олудан, чиркин шудан.

ИФЛОСГАРӢ افلاسگرӣ ифлоскорӣ, корҳои нопоку зишт; рафтори ношоиста.

ИФЛОСӢ افلاسى чиркинӣ, олудагӣ, палидӣ.

ИФЛОСКОРӢ افلاسكارӣ роҳ додан ба корҳои зишт, анҷом додани корҳои нопок; ифлосгарӣ.

ИФЛОСКУНАНДА افلاسکننده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **ифлос кардан**; ифлосгар; **ифлоскунандаи ҳаво.**

ИФЛОҲ *a.* افلاح *kit.* комёбӣ, муваффақият; осудаҳолӣ, хушбахтӣ.

ИФНО *a.* افنا *kit.* фано кардан, несту нобуд кардан.

ИФО *a.* ايفا 1. иҷро кардани ваъда, вафо кардан ба аҳду паймон. 2. додани ҳаққи касе; **ифои вазифа** ягон вазифаро иҷро кардан; **накшери ифо кардан** накшери иҷро кардан, бозӣ кардан дар накше.

ИФОДА *a.* افاده 1. баён, тарзи баён; **ифодаи маъром** баёни мақсад, тарзи изхори матлаб. 2. иборат, таъбир. 3. аломати нишондиҳандаи ҳолати рӯҳӣ ё ягон ҳиссиёти дигар; **ифода ёфтан** баён шудан; **ифода кардан (намудан)** баён кардан, фаҳмондан.

ИФОДАНОК افادناک *маҷ.* маънидорона, ба таври таъсирбахш, бо ҳиссиёт ва пурмазмун;

ри таъсирбахш, бо ҳиссиёт ва пурмазмун; **хониши ифоданок** тарзи хондани матн бо риояи маъно, мазмун ва оҳанги калом.

ИФОЗА(Т) *a.* افاضه//افاضت 1. *kit.* файз расондан, баҳра додан; файзу хайр. 2. *мач.* чорӣ кардан, паҳн кардан, амалӣ кардан, тафвиз кардан.

ИФОҚА *a.* افقه ислоҳ шудан (*аз ягон сифати бад*), рӯ ба беҳбудӣ овардан; **ба ифоқа омадан** дуруст шудан, беҳ шудан, рӯ ба некӣ овардан.

ИФРИТ *a.* عفريت 1. махлуки мавҳуми зишту воҳиманок; дев. 2. *мач.* зишт, баднамо.

ИФРОЗ *a.* افراز *kit.* чудо кардани чизе аз чизҳои дигар: **ифрози зиёди пешоб.**

ИФРОТ *a.* افراط аз ҳад (андоза) гузаштан дар коре; **ифрот кардан (намудан)** аз ҳадди эътидол гузаштан (гузарондан), дар коре зиёдаравӣ кардан.

ИФРОТГАРОӢ افراطگرايى *ниг.* **ифроткорӣ**; экстремизм.

ИФРОТӢ افراطى 1. *мансуб ба ифрот:* **унсурҳои ифротӣ.** 2. он ки дар корҳо зиёдаравӣ мекунад; экстремист.

ИФРОТКОРӢ افراط كارى аз ҳадду меъёр гузаштан дар коре, ифрот кардан.

ИФРОТКОРОНА افراط كارانه ба тариқи ифрот, ифротгарона.

ИФСОД *a.* افساد *kit.* вайронкорӣ, табоҳкорӣ, фасод.

ИФТИЗОӢ *a.* افتضاح *kit.* расво шудан; расвоӣ, беобрӯӣ, шармандагӣ, фазиҳат, фазоҳат.

ИФТИКОР *a.* افتكار фикр кардан, андешидан, андеша намудан.

ИФТИРО *a.* افتراء *kit.* тӯҳмат, бӯҳтон.

ИФТИРОҚ *a.* افتراق чудо шудан, аз ҳамдигар чудо шудан, пароканда шудан; чудой, фирок.

ИФТИТОӢ *a.* افتتاح кушодан, боз кардан; оғоз ёфтан; **санай ифтитоҳ** замони сар шудан; **маросими ифтитоҳ** маросими боз кардан; **ифтитоҳ кардан** кушодан, оғоз намудан.

ИФТИТОӢӢ افتتاحى *марбут ба ифтитоҳ*; **сухани**

ифтитоҳӣ сухани муқаддимавӣ.

ИФТИТОӢОНА افتتاحه *таър.* зиёфат, пешкаш ё пули нақд, ки ба муносибати шурӯъ шудани дарс дар аввали таҳсил ба домуллои дарсгӯӣ дода мешуд.

ИФТИХОР *a.* افتخار 1. болидан, фаҳр кардан; фаҳр, сарафрозӣ, сарбаландӣ. 2. боиси фаҳр; он чи бар он фаҳр карда мешавад; **ифтихор доштан** фаҳр кардан (*бо чизе*); **ифтихор кардан (намудан)** фаҳр кардан, болидан, нозидан, мубоҳот кардан (*ба чизе*).

ИФТИХОРӢ افتخارى фаҳрӣ: **узви ифтихорӣ.**

ИФТИХОРМАНД افتخارمند ба чизе фаҳркунанда; сарафроз.

ИФТИХОРМАНДӢ افتخارمندی фаҳр, мубоҳот.

ИФТИХОРМАНДОНА افتخارمندانه аз рӯи фаҳр ва мубоҳот, бо сарбаландӣ.

ИФТИХОРНОМА افتخارنامه ҳуҷҷати хаттӣ, ки ҳамчун як навъи муқофот барои хизматҳои махсус ба шахрвандон, корхонаҳо ва созмонҳо дода мешавад.

ИФТИХОРОМЕЗ افتخارآمیز бо фаҳр, бо мубоҳот.

ИФТОР *a.* افطار *д.* 1. рӯза кушодан, рӯзакушоӣ. 2. хӯроке, ки вақти рӯзакушоӣ меҳӯранд.

ИФТОРӢ افطاري *мансуб ба ифтор:* **дастарҳони ифторӣ.**

ИФФАТ *a.* عفت покӣ, покдоманӣ, порсой, парҳезгорӣ; **домани иффарат** ҳамаи он чи ки ба покдоманӣ ва покии ахлоқ дахл дорад.

ИФФАТНОКӢ افتناكى покдоман будан, боиффарат будан.

ИФШО *a.* افشا фош кардан (*сирреро*), ошкор сохтан; **ифшо кардан** фош кардан, маълуму аён кардан, роз ё сирреро кушодан.

ИФШОГАР افشاگر фошкунанда, ошкоркунанда.

ИХВОН *a.* اخوان *ҷ.* **ах** (бародарон).

ИХЛОЛ *a.* اخلال халал расондан, зиён расондан.

ИХЛОС *a.* اخلاص иродат ва дӯстии холисона; эътиқод, боварӣ; **бо ихлос** бо иродат; аз рӯи эътиқод ва боварӣ; **ихлос бастан** иродат пайдо кардан, эътиқод доштан; **ихлос гаштан** рӯ

гардондан аз касе, ки як вақтҳо мавриди иродат, эътиқод ва боварӣ будааст, бовари худро нисбат ба касе гум кардан; **ихлос доштан** эътиқод доштан; **ихлос кардан** бовар кардан, эътиқод кардан; ◊ **ихлосу халос** яке аз дастурҳои сӯфиёни нақшбандӣ, ки эътиқод ва бовариро мӯчиби халосӣ ва шифо аз саҳтыву бемориҳо медонистанд.

ИХЛОСМАНД اخلاصمند он ки ба чизе ё касе эътиқод ва боварӣ дорад, мухлис, иродатманд.

ИХЛОСМАНДӢ اخلاصمندى ихлосманд будан; эътиқод, эътимод, боварӣ.

ИХЛОСМАНДОНА اخلاصمندانه бо эътиқод ва эътимоди зиёд, бо боварӣ.

ИХРОҶ *a.* اخراج хориҷ кардан, баровардан; **ихроҷ кардан** а) хориҷ кардан, берун кардан аз ҷое; б) дур кардан аз вазифае, аз кор хориҷ кардан; ◊ **ихроҷи балад** *кит.* бадарға кардан аз шаҳр.

ИХТИЁР *a.* اختيار 1. баргузидан, интихоб кардани чизе аз чизҳо; **ихтиёр кардан** баргузидан, интихоб кардан, хоستان (*чизеро*). 2. майл ва ирода дар анҷом додани коре, озодии амал; *муқоб.* **ичбор**. 3. ҳаққи идора ва саришта кардани коре; **ба ихтиёри...** ба майли..., ба хоҳиши...; ба савобдиди...; **ба ихтиёри худ** бо майл ва савобдиди худ; ба сари худ; **дар ихтиёри худ** ба дасти худ, дар тасарруфи худ; **ихтиёр доштан** ҳақ доштан ба иҷрои коре, соҳибихтиёр будан; **ба ихтиёри касе мондан** ҳалли масъаларо ба савобдиди касе ҳавола кардан; **ба ихтиёри худ будан** дар рафтор ва кирдор озод ва мухтор будан, ба сари худ будан; **ба ихтиёри касе гузаштан** ба тасарруфи касе даромадан, ба тобеияти касе даромадан; **ихтиёр(ро) аз даст додан** лаҷоми идора кардани худро аз даст додан; худро гум кардан; **ихтиёр ба дасти бахтиёр** (*зарб.*) ҳар кас дар кори худ, дар ҳалли тақдираш мустақил ва озод аст.

ИХТИЁРАН اختياراً ба ихтиёри худ, бо майлу хоҳиши худ, довталабона, бидуни маҷбурият.

ИХТИЁРДОРӢ اختياردارى чизи дилхостаро кардан; дар иҷрои амале соҳибихтиёр будан; ҳуқуқи интихоби чизе ё амалеро доштан.

ИХТИЁРӢ اختيارى 1. бо хоҳиш ва иродаи худ, бо майли худ, ғайри маҷбури ва зӯри. 2. аскаре, ки бо хоҳиши худ, яъне довталабона ба хизмати ҳарбӣ омадааст (*ба ин маънӣ асосан дар шакли ҷамъ меояд*); **дастаи ихтиёриён** дастаи ҳарбие, ки афроди он бо майлу хоҳиши худ ба хидмат даромадаанд.

ИХТИЁРОНА اختيارانه бо ихтиёр, бо хоҳиши худ.

ИХТИЛЛОЛ *a.* اختلال 1. *кит.* ошуфтагӣ, паршонӣ, дарҳамию барҳамӣ, бетартибӣ, бесарусомонӣ. 2. *мач.* ошуфтагии фикр, нуқсонӣ ақл.

ИХТИЛЛОТ *a.* اختلاط 1. *кит.* омезиш, бо ҳам омехта шудан. 2. *кит.* наздикӣ, ҳамнишинӣ, алоқаи наздик.

ИХТИЛЛОФ *a.* اختلاف муҳолифат, носозгорӣ, номувофиқатӣ; низоъ, кашмакаш; **ихтиллоф афтодан** муҳолифат ва носозгорӣ пайдо шудан (*дар байни ду тараф*).

ИХТИЛЛОФАНДОЗӢ اختلاف اندازى *ниг.* ихтиллофкорӣ.

ИХТИЛЛОФКОР اختلاف كار чӯдоандоз, низоъкор, дасисакор.

ИХТИЛЛОФКОРӢ اختلاف كارى чӯдоандозӣ, низоъкорӣ, дасисакорӣ.

ИХТИЛЛОФНОК اختلافناك дорои носозгорӣ ва номувофиқатӣ; дорои зиддият.

ИХТИЛЛОҶ اختلاج ҳаракати мушаки ягон узви бадан (*мас., чаши*) бе иродаи шахс; ларзиш, ҷунбиш, паридани ягон узв.

ИХТИНОҚ *a.* اختناق *кит.* гирифторӣ ба дарди хуноқ; гулӯгирӣ, хафагӣ.

ИХТИОЛОГ *ю.* اختلالاگ *ниг.* моҳишинос.

ИХТИОЛОГИЯ *ю.* اختلالاگيه *ниг.* моҳишиносӣ.

ИХТИРОӢ *a.* اختراع ба вучуд овардан ва ё сохтани чизи то ин дам номаълум, навоарӣ кардан; эҷод кардан; **ихтироъ кардан (намудан)** чизи нав ва бесобиқае офаридан, ибдоъ кардан.

ИХТИРОӢГАР اختراعگر он ки чизеро ихтироъ кардааст, падидоварандаи чизи нав; навоар: **ихтироъгари шоиста.**

ИХТИРОЪКОР اختراعكار *ниг.* ихтироъгар.

ИХТИРОЪКОРӢ اختراعكارى ихтироъ кардан, навоарӣ намудан.

ИХТИРОЪЧӢ اختراعچى *гуфт.* ихтироъгар.

ИХТИСОР *а.* اختصار мухтасар кардан, кӯтоҳ кардан (*gap ӛ чизи навиштаеро*).

ИХТИСОРА *а.* اختصاره *зби.* 1. калимаи мураккаби ихтисоршуда, ки аз ҳарфҳои аввал ӛ унсурҳои аввали калимаҳои таркиби ибора сохта шудааст, *мас., АИҶТ* – Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2. шакли ихтисоршудаи калима; **ихтисораҳои шартӣ** *мас., зби.* забоншиносӣ; *ади.* адабиётшиносӣ.

ИХТИСОРОТ *а.* اختصارات 1. *ҷ.* ихтисор. 2. *зби.* калимаҳои мураккаби ба таври ихтисор сохташуда: **рӯйхати ихтисороти шартӣ**.

ИХТИСОРШАВӢ اختصارشوى *риёз.* ихтисоршудан: **ихтисоршавии каср**.

ИХТИСОС *а.* اختصاص 1. *кит.* хос гардонидан ба чизе ӛ ба касе, махсуси чизе ӛ касе намудан, вижаи чизе ӛ касе кардан; хусусият пайдо кардан. 2. касб ва шугле, ки кас дар он дониш, маҳорат ва малака ба даст овардааст, таҳассус, пеша; соҳаи махсуси кор ӛ илму дониш.

ИХТИСОСМАНД اختصاصمند он ки соҳиби ихтисос аст, ихтисоснок, соҳибихтисос.

ИХТИСОСНОК اختصاصناк *ниг.* ихтисосманд.

ИХТИСОСОМУӢЗӢ اختصاصآموزى омӯхтани касб, таҳассус пайдо кардан дар ягон соҳа.

ИХТИСОСТАЛАБ اختصاص طلب шахсе, ки ҷӯи ихтисос аст, он ки дар талаби ихтисосе мебошад.

ИХТИТОМ *а.* احتتام *кит.* хотима ӛфтан, хатм шудан, ба поён расидан; хотима, поён, охир; *муқоб.* **ифтитоҳ**.

ИХТИФО *а.* اختفا *кит.* пинҳон шудан, ниҳон гардидан, махфӣ шудан.

ИХТОР *а.* اختار *кит.* хотиррасон кардани чизе ба касе, огоҳ кардани касе, огоҳонӣ, огоҳӣ.

ИХФО *а.* اخفا *кит.* махфӣ нигоҳ доштан, пинҳон кардан.

ИХЧАМ ايخچم *гуфт.* 1. чакқон, чолок. 2. кӯтоҳ, мухтасар, мӯчаз.

ИҶОМ ايهام 1. дар шакку шубҳа монондан, ба гумон афкандан. 2. *ади.* яке аз санъатҳои шеърест, ки дар он калима ӛ ибораи ду ӛ зиёда маъно истифода мешавад ва маънои дури онҳо мақсади аслии шоир аст.

ИҶОНАТ *а.* اهانت *кит.* хору ҳақир кардан, паст задан; тавҳин, таҳқир; **иҷонат расондан** таҳқир кардан, сухани таҳқиромез гуфтан ба касе.

ИҶОТА *а.* احاطه гирифтани гирдогирди чизе, печонда гирифтани даври чизе; он чи атрофаш печонда гирифта шудааст; **дар даруни иҷота** дар ҷои бо девор печондашуда, дар муҳаввата; **иҷота кардан (намудан)** печонда гирифтани атрофи чизеро (ҷоеро); **иҷота шудан** печонда гирифта шудан; **аз иҷота баромадан** аз муҳосира халос шудан.

ИҶОТАГИР احاطه گير он ки даври чизеро печонда гирифтааст, касе, ки атрофи чизе ӛ ҷоеро печонда гирифтааст.

ИҶБОР *а.* اجبار ба зӯр водор кардан ба коре, маҷбур кардан; ҷабру зӯр.

ИҶБОРАН *а.* اجباراً ба таври маҷбурӣ, ғайриихтиёрӣ, маҷбуран, зӯран.

ИҶБОРӢ اجبارى ба таври маҷбурӣ, ғайриихтиёрӣ; маҷбуран, зӯран.

ИҶЛОЛ *а.* اجلال *кит.* бузург доштан, гиромӣ доштан; таҷлил, бузургдошт, эҳтиром.

ИҶЛОС *а.* اجلاس *кит.* нишастан бо ҳам; маҷлис, ҷамъомад, ҷаласа.

ИҶЛОСИЯ اجلاسيه *нав.* мансуб ба **иҷлос**; давраи муайяне, ки дар он муассисае ҷаласаҳои худро ташкил медиҳад; **иҷлосияи навбатии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон**.

ИҶМОЛ *а.* اجمال *кит.* мухтасар (кӯтоҳ) баён кардан, ба таври хулоса (мӯчаз) гуфтан; *муқоб.* **тафсил**.

ИҶМОЛАН *а.* اجمالاً ба таври хулоса, мухтасаран.

ИҶМОЛӢ اجمالى мухтасар, кӯтоҳ баёншуда.

ИҶМОӢ *а.* اجماع *кит.* гирд овардан, ҷамъ шу-

- дан; гирд омадан, чамъ омадан.
- ИЧОБАТ** *a.* اجابت қабул кардан, пазируфтан, чавоб додан, посух додан.
- ИЧОЗАТ** *a.* اجازت рухсат додан, рухсат, изн; **омадан ба иродат, рафтан ба ичозат** (*мақ.*); **ичозат гирифтан** рухсат хостан ба ичрои коре ё рафтан ба чое; рухсати касеро ба даст овардан барои ичрои коре; **ичозат додан** рухсат додан, раво доништан; **ичозат хостан** рухсат пурсидан, изн пурсидан ба кардани коре ё рафтан ба чое; **ичозат шудан** рухсат дода шудан, раво дониста шудани коре.
- ИЧОЗАТНОМА** اجازتنامه хуччате, ки ба коре ичозат дода шуданро нишон медиҳад; хуччате, ки ба соҳиби он ҳаққи вуруд ба чоеро медиҳад, рухсатнома.
- ИЧОРА** *a.* اجاره додани чое ё чизе барои истифодаи мувакқат ба касе дар бадали музди муайян; киро; **хонаи ичора, хавли ичора; ичора кардан** ба музд гирифтани хона, мулк ё чизе барои истифодаи мувакқат; **ба ичора гирифтани** киро кардан; **ба ичора мондан** (додан) вогузор кардани хона, мол ё чизе ба касе дар бадали маблаге.
- ИЧОРАВӢ** اجاروى *мансуб ба ичора;* ба тариқи киро, ичора гирифтани.
- ИЧОРАГИР** اجاره‌گیر он ки чизе ё чоеро ба киро мегирад.
- ИЧОРАГИРӢ** اجاره‌گیری ба ичора гирифтани чизе ё чое дар бадали маблаге барои истифодаи мувакқат.
- ИЧОРАДЕХ** اجاره‌ده он ки моликиятро ба ичора медиҳад, соҳиби чизи ба ичора додасишуда.
- ИЧОРАДИХӢ** اجاره‌دهى ба ичора додан чизеро, ба киро додан чизеро.
- ИЧОРАДОР** اجاره‌دار он ки мулкеро барои истифода ба киро гирифтааст ва аз ин кор манфиат мебарад.
- ИЧОРАКОР** اجاره‌كار он ки заминеро бо шарту шароити маълум ба ичора гирифта, кишукор мекунад.
- ИЧОРАМОНӢ** اجاره‌مانى ба киро додани чое ба касе.

- ИЧОРАНИШИН** اجاره‌نشين он ки чоеро ба киро гирифта, дар он икомат мекунад.
- ИЧОРАПУЛӢ** اجاره‌پولى музди киро, маблағи ичораи чое ё чизе.
- ИЧОРАХӢР** اجاره‌خور касе, ки моликиятро ба ичора дода, аз маблағи он зиндагӣ мекунад.
- ИЧРО** *a.* اجرا ба чо овардан, ба амал овардан, амалӣ кардан; **ичро кардан (намудан)** а) ба чо овардан, адо кардан (*вазифаеро*), пурра ба чо овардан нақшаро, ба амал овардан; б) ифо кардан, офаридани нақше дар сахна; навохтан ё сурудани асари мусиқие; **ичро шудан** ба амал омадан, ба амал оварда шудан.
- ИЧРОГАР** اجراگر *ниг.* ичрокунанда.
- ИЧРОИЯ** اجرائيه дар амал чорикунанда, амаликунанда, ичрой; **кумитаи ичроия.**
- ИЧРОКУНАНДА** اجراکننده 1. *сифати феълӣ замони ҳозира аз ичро кардан;* бачооваранда, амаликунанда, дар амал чорикунанда. 2. офарандаи нақше; навозанда, сароянда, мутриб.
- ИЧРОШАВАНДА** اجراشونده *сифати феълӣ замони ҳозира аз ичро шудан;* он чи қобили ичрост, он чи дар ҳадди имкони амалӣ шудан аст.
- ИЧТИБО** *a.* اجتبا *кит.* баргузидан, интиҳоб кардан; гирифтани; интиҳоб.
- ИЧТИЗОБ** *a.* اجتذاب *казб* кардан, ба тарафи худ кашидан, ба худ кашидан.
- ИЧТИЛЛОБ** *a.* اجتلاب *кашидан, кашидан аз чое ба чое; кашонидан, кӯчонидан.*
- ИЧТИМОИӢОН** *a.* اجتماعييون *кҳн.* онҳое, ки тарафдори сотсиализм буданд, сотсиалистон.
- ИЧТИМОИЯТ** *a.* اجتماعيت *аҳли чамбият; чамбият.*
- ИЧТИМОӢ** اجتماعي 1. *мансуб ба ичтимоеъ.* 2. марбут ба ҳаёти одамон ва муносибати онҳо дар чамбият; чамбиятӣ; **аҳволи ичтимоеъ** мавқеъ ва вазъи шахс дар чома, гурӯҳ ё оила; **баромади ичтимоеъ** мансубият ба ягон синф ё табақа (*аз рӯи таваллуд*); **бимаи ичтимоеъ** суғурта барои таъмин будан дар пиронсолӣ, дар ҳолатҳои рӯй додани корношоямӣ, ҳодисаҳои тасодуфӣ *ва ғ.*

ИЧТИМООНА اجتماعانه кҗн. чамъомад- базму зиёфатҳои талабагони мадрасаҳои Бухоро (бо пули шариқӣ).

ИЧТИМОЪ а. اجتماع 1. гирд омадан, чамъ шудани одамон барои иҷрои коре. 2. гурӯҳи чамъомадагон, дастаи гирдиҳамомадаи одамон. 3. чамъият, ҷомаа.

ИЧТИНО а. إجتنا кит. чидан, мева чидан аз дарахт.

ИЧТИНОБ а. اجتناب кит. худро канор гирифтани, худдорӣ, канорагирӣ, ҳазар кардан аз коре; **ичтиноб кардан** канорагирӣ кардан, дурӣ кардан аз коре.

ИЧТИХОД а. اجتهاد кит. 1. кӯшиш кардан, чидду чаҳд кардан; кӯшиш, саъй, чидду чаҳд. 2. дарёфтани, дарк кардани масъалаҳои шаръӣ дар муқоиса бо Куръон, ҳадис ва ривоятҳо; дар бар гирифтани илми фикҳ, мучтаҳид шудан.

ИЧҶОФ а. اجحاف кит. зиёдравӣ кардан, аз ҳадди эътидол гузаштан; ситам кардан, зулм кардан; зулм, зӯрӣ, ситам.

ИШВА а. عشوه рафтори дилрабоёнаи маъшуқа барои ҷазби дили ошиқ, карашма, ноз, ғамза.

ИШВАБОЗ عشوه باز ниг. ишвагар.

ИШВАБОЗӢ عشوه بازی ниг. ишвагарӣ.

ИШВАБОЗОНА عشوه بازانه ниг. ишвакорона.

ИШВАГАР عشوه گر пурноз, ишвакунанда, карашмакунанда.

ИШВАГАРӢ عشوه گری нозу карашма кардан; дилфиребӣ бо нозу ғамза, ишвакорӣ.

ИШВАГАРОНА عشوه گرانه аз рӯи ноз, бо карашма, нозу карашма ба кор бурда.

ИШВАДЕХ عشوه ده ниг. ишвагар.

ИШВАКОР عشوه کار ниг. ишвагар.

ИШВАКОРӢ عشوه کاری ниг. ишвагарӣ.

ИШВАКОРОНА عشوه کارانه ниг. ишвагарона.

ИШВАОМЕЗ عشوه آمیز бо нозу ғамза, бо карашма.

ИШВАСОЗ عشوه ساز 1. ишвагар. 2. маҷ. дилфиреб, дилрабо.

ИШВАФУРӢШ عشوه فروش ниг. ишвагар.

ИШВАФУРӢШӢ عشوه فروشی ниг. ишвагарӣ.

ИШВАФУРӢШОНА عشوه فروشانه ниг. ишвагарона.

ИШҶОЛ а. اشغال гирифтани, тасарруф кардан; аскар даровардан ба шаҳр ё мамлакате ба қасди тасарруф кардани муваққат ё доимии он, забт кардан: **ишғол кардан**, **ишғол шудан**.

ИШҶОЛГАР اشغال گر тасарруфкунанда, забткунанда.

ИШҶОЛГАРОНА اشغال گرانه ба таври тасарруф забт кардан.

ИШҶОЛӢ اشغالی ишғолшуда, дар тахти тасарруф: **минтақаи ишғолӣ**.

ИШҶОЛШУДА اشغال شده сифати феълии замони гузашта аз **ишғол шудан**; тасарруфшуда, забтшуда.

ИШКАМ اشکم шакли дигари **шикам**; **ишкамсерро чӣ парвои ишкамгурусна** (зарб.) сер аз холи гурусна хабар надорад; давлатманд ғами нодоронро намехӯрад.

ИШКАМБА اشکمبه ҳалтаи захираи хӯроки хӯрдашуда дар меъдаи ҳайвоноти алафхӯр, шикамба.

ИШКАМКАЛОН اشکم کلان он ки шиками калон ва ба пеш дамида дорад.

ИШКАНҶА а. اشکنجه 1. шакли дигари **шиканҷа**; азоб додани гунаҳкор бо абзори маҳсус барои водор кардани вай ба иқрори гуноҳ; **умуман** ранҷ, озор; **шиканҷа кардан** азоб додан. 2. асбобест, ки саҳҳофон варақхоро дар байни он гузошта мебуранд ва китоб месозанд, мангана.

ИШКЕЛ اشکیل 1. он чи ба пой аспу хар ва низ ба пову дасти зиндонӣ мебастанд, завлона, банд; **ишкел андохтан** ниг. **ишкел задан**; **ба ишкел бастан** ба пой касе банд задан; **ишкел задан** пой маҳбус ё аспро бо банди маҳсусе бастан, пойбанду дастбанд аз занҷири оханӣ, банди чармӣ ва ғ.; **ишкел кардан** ниг. **ишкел задан**. 2. (имолаи **ишқол**) мушқилӣ, душворӣ.

ИШКЕЛАК اشکیلیک гуфт. пойпечак; **ишкелак андохтан** пойпечак додан (дар **гӯшти**).

ИШКЕЛБАНД اشکیل بند бо ишкел ба ҳам бас-

ташуда: **аспи ишкелбанд**.

ИШКЕЛБОҒӢ اشكيل باغى *таър.* маблағе, ки дар аморати Бухоро вақти аз зиндон озод шудани маҳбус бояд ба зиндонбон пардохта мешуд; **ишкелбоғӣ** додан пардохтани маблағе ба зиндонбон вақти озод шудани бандӣ.

ИШКЕЛДОР اشكيلدار 1. он ки дар пой ишкел дорад. 2. *маҷ.* кори печида, мураккаб ва душвор.

ИШКОШИМӢ اشكاشيمي *мансуб ба Ишқошим:* забони ишқошимӣ.

ИШКОЛ *а.* اشكال *кит.* 1. мушкилӣ, душворӣ, сахтӣ. 2. *ниг.* ишкел 1.

ИШҚ *а.* عشق хиссиёти меҳру дилбастагии аз ҳад зиёд ба касе ё чизе, дӯст доштани бо эҳтирос, муҳаббати том; **ишқи инсонӣ** муҳаббати ҳақиқӣ; **ишқи ҳайвонӣ** ишқе, ки ба икнои хисси шахвонӣ асос ёфтааст; **ишқ варзидан** ишқбозӣ кардан, саргарм шудан ба ишқ.

ИШҚАНГЕЗ عشق انگيز чизе, ки меҳру муҳаббат ва шефтагиро меангезад, чизе, ки оташи ишқро фурузон месозад.

ИШҚАНДАРПЕЧОН عشق اندر پيچان *бот.* гиёҳест, ки соқаи бориқаш ба дарахт ё ба таноб печида боло меравад ва гулҳои карнайшақл дорад, ошиқипечон.

ИШҚБОЗ عشق باز он ки ба чизе ишқ меварзад, он ки ба коре ҳавас ва рағбати зиёд дорад; ошиқпеша.

ИШҚБОЗӢ عشق بازی амали ишқбоз, ишқварзӣ, ошиқпешагӣ.

ИШҚВАРЗӢ عشق ورزى ишқбозӣ кардан, дар ҳавову ҳаваси касе (ё чизе) будан; ишқ варзидан.

ИШҚИЯ عشقيه шеърӣ ишқӣ, назми саршори муҳаббат.

ИШҚӢ عشقى *мансуб ба ишқ;* пур аз ишқ; ба мавзӯи ишқу муҳаббат бахшидашуда: **қиссаи ишқӣ, ғазали ишқӣ.**

ИШҚОР اشقار *ниг.* ишқор.

ИШҚОРДОР اشقاردار дорои ишқор, омехта бо ишқор.

ИШҚОРӢ اشقارى *мансуб ба ишқор;* дар тар-

кибаш ишқор дошта; вобаста ба ишқор: **маҳлули ишқорӣ.**

ИШҚОРНОКӢ اشقارناكى дараҷаи бо ишқор омехта будан, дараҷаи мавҷудияти ишқор дар таркиби чизе: **ишқорнокии хок.**

ИШҚОРОБ اشقارآب маҳлули тези ишқор, ки дар ҷомашӯй ва шустани чизҳои дигар истифода мебаранд.

ИШҚОРРОНӢ اشقارراني аз ишқор тоза кардани чизе, аз таркиби чизе (моддаи) дигаре баровардани ишқор.

ИШҚСАРО عشق سرا *кит.* ҷои ишқбозӣ, хилватгоҳи ошиқон.

ИШОРА//ИШОРАТ *а.* اشاره//اشارت 1. бо ҷунбондани даст, чашм ё абру фаҳмондани матлабе, имо; рамз; **аз дӯст як ишора, аз мо ба сар давидан** (*зарб.*); дӯст ҳар чӣ фармояд, мо ба иҷрои он тайёрем. 2. нишона, аломат, қайд: **ишора кардан, ишора мондан; ангушти ишора** ангушти дуҷуми даст, ангушти шаҳодат, саббоба; **ишорат кардан** имо кардан.

ИШОРАТӢ اشارتى *мансуб ба ишорат;* **ҷонишинҳои ишоратӣ** *грам.* ҷонишинҳои **ин, он, ҳамин, ҳамон** *ва ғ.*, ки ба шахс, ашё ё хусусияте ишора мекунад.

ИШОРАҲАТ اشاره خط хатҳои ишоратӣ (*мас., дар саҳифаҳои китоб*).

ИШОРАЧӢ اشاره چوب чӯбдасти борике барои нишон додани чизе (*мас., мавзее дар харита*).

ИШРАТ *а.* عشرت айш, кайфу сафо; **айшу ишрат** кайфу сафо; **асбоби ишрат** лавозими кайфу сафо.

ИШРАТӢ عشرتى *ниг.* ишратпараст.

ИШРАТГОҲ//ИШРАТГАҲ عشرتگاه//عشرتنگه ҷои ишрат, ҷои кайфу сафо, ишратхона.

ИШРАТДӢ عشرت دوست *ниг.* ишратпараст.

ИШРАТПАРАСТ عشرت پرست он ки айшу ишратро дӯст медорад, дӯстдори хушгузаронии айём.

ИШРАТПАРАСТӢ عشرت پرستى 1. парастии айшу ишрат, ишратхоҳӣ. 2. *фалс.* таълимоте, ки айшу ишратро мақсади зиндагӣ медонад.

- ИШРАТСАРО** عشرت سرا *ниг.* ишратхона.
- ИШРАТХОНА** عشرت خانه *ниг.* ишратгоҳ.
- ИШРАТХОҲ** عشرت خواه *ниг.* ишратпараст.
- ИШРОК** *a.* اشراك 1. шарик кардан касеро дар коре. 2. *д.* ба Худо ширк овардан, Худоро шарикдор пиндоштан; ширк.
- ИШРОҚ** *a.* اشراق *кит.* тобидан, дурахшидан, тобон гаштан; бомдод, сафед шудани рӯз; **намози ишроқ** намози иловагие, ки баъди баромадани офтоб мехонанд.
- ИШРОФ** *a.* اشراف 1. боло шудан; аз боло ба поён нигаристан. 2. мушарраф кардан, сардор кардан; рутбаи олий, сардорӣ.
- ИШТИБОЗ** اشتى باز он ки бо ишти (гӯйи оҳанӣ) бозӣ мекунад.
- ИШТИБОЗӢ** اشتى بازی бозӣ бо ишти; шуғли иштибоз.
- ИШТИБОҲ** *a.* اشتباه 1. шак, шубҳа. 2. хато, сахв, ғалат; **иштибоҳ кардан** хато кардан; **ба иштибоҳ андохтан** ба хато андохтан, боиси ғалатфаҳмӣ шудан; **аз иштибоҳ баровардан** шакку шубҳаи касеро бартараф кардан. 3. монанд шудани ду чиз ба якдигар; шабоҳат, монандӣ.
- ИШТИҒОЛ** *a.* اشتغال *кит.* шуғл варзидан, машғул будан; машғули.
- ИШТИДОД** *a.* اشتداد *кит.* шиддат, тундӣ, сахтӣ.
- ИШТИЁК** *a.* اشتياق шавку майли зиёд, ниҳояти орзумандӣ: **иштиёки дидани дидор**; **ба иштиёк** бо шавк, бо майлу хоҳиши тамои; **иштиёк доштан** сахт хоҳон ва орзуманд будан.
- ИШТИЁКМАНД** اشتياقمند хоҳон, моил, талабгори сахт.
- ИШТИҚОҚ** *a.* اشتقاق 1. *грам.* сохтани калимае аз калимаи дигар, калимасозӣ. 2. *адш.* яке аз санъатҳои бадеии лафзиест, ки шоир ё нависанда якчанд калимаро зикр мекунад, ки аз як реша ба миён омадаанд. 3. *мач.* баромадан, ҳосил шудан.
- ИШТИРО** *a.* اشترا *кит.* хариду фурӯш, байъу ишро.
- ИШТИРОК** *a.* اشتراك ширкат кардан, шарикӣ кардан, ҳамкор шудан; шарикӣ, ҳамроҳӣ; **иштирок доштан (кардан)** ширкат кардан, ҳамроҳӣ намудан, дар коре шарик будан.
- ИШТИРОҚДОР** اشتراكدار касе, ки дар коре ширкат меварзад.

ИШТИРОҚДОРӢ اشتراكدارӣ ширкат дар коре, ширкат кардан дар коре.

ИШТИРОКИҶОН اشتراكچون *таър.* коммунистон; (*дар истиллоҳи аввали инқилоби Октябр*) коммунистӣ; **фиркаи иштирокиҷон** ҳизби коммунист.

ИШТИРОҚКУНАНДА اشتراك کننده *сифати феълии замони ҳозира аз иштирок кардан*; он ки дар иҷрои коре ширкат мекунад ва ҳамроҳ аст.

ИШТИРОҚЧӢ اشتراكچى *ниг.* иштирокдор.

ИШТИХОНА اشتى خانه *гуфт.*, *варз.* чуқурчаҳое, ки аз якдигар ба фосилаи муайян мекананд ва дар вақти иштибозӣ иштии ҳарифро зада ба он медароранд.

ИШТИҲО *a.* اشتها майл ба хӯрок, хоҳон шудани дил ба хӯрокхӯрӣ; **бо иштиҳо** бо майлу рағбат (*нисбат ба гизо*); **иштиҳо омадан** ба тановули таом майл пайдо шудан; **бастани иштиҳо** гум шудани майл ба гизо; **кушодани иштиҳо** пайдо шудани майлу рағбат ба хӯрок, хоҳони таом шудан; **иштиҳоро кӯр кардан** боиси аз байн рафтани майл ба хӯрок шудан; **аз иштиҳо мондан** ба сабаби беморӣ ё боиси дигар майл ба хӯрок надоштан; **ба иштиҳо омадан** баъди беморӣ ва чанде майли хӯрок надоштан ба он майл пайдо шудан; **иштиҳои қозгир** майли сахт ба хӯрок; **иштиҳояш карнай шуд** сахт иштиҳо пайдо кард.

ИШТИҲОАНГЕЗ اشتهاانگيز иштиҳоовар.

ИШТИҲОКУШО اشتهاکشا он чи боиси пайдоиши майл ба гизо мешавад.

ИШТИҲООВАР اشتهاآور *ниг.* иштиҳоқушо.

ИШТИҲОР *a.* اشتها *кит.* машхур шудан, шӯҳрат ёфтан, маъруф гардидан, овоза пайдо кардан; **иштиҳор доштан** шӯҳратманд будан, маъруф будан.

ИШТӢ اشتى гӯй, сакқоча, ки аз санг ё оҳан баъд бозии маҳсус бачагон месохтанд.

ИШХОР//ИШҚОР اشخار//اشقار 1. хокистари баъзе гиёҳҳо, ки дар чомашӯй, рангрэй, собунгарӣ *ва г.* ба кор меравад. 2. *хим.* пайвастиҳои аносири химиявии дар об бо хубӣ ҳалшавандаи филизот.

ИЮЛ ايول моҳи ҳафтуми солшумории мелодӣ.

ИЮЛӢ ايولى *мансуб ба* (моҳи) июл.

ИЮН ايون моҳи шашуми солшумории мелодӣ.

ИЮНӢ ايونى *мансуб ба* (моҳи) июн.

Й

Й ҳарфи сздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ, ки дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфи «йо» ( ) ифода меёфт.

ЙИГИТ *т.* ئىگيت 1. чавонписар, чавони ба кадрасида; чавони бӯзбала. 2. *таър.* номе, ки ба афроди дастаҳои босмаҷӣ дода мешуд.

ЙИГИТӢ ئىگيتى мансуб ба **йигит**; йигит будан.

ЙИГИТЧА ئىگيتچه *шакли тасғир ва навозиши йигит*; навчавон.

ЙИЛТИР-ЙИЛТИР *т.* ئىلتيرئىلتير тобиши канда-канда ва заифи чизе; дурахши андак ва базӯри чизҳои ҷилодор.

ЙИЛТ-ЙИЛТ *т.* ئىلت ئىلت ба зӯр ва гоҳ-гоҳ намудор шудани нуре.

ЙИЛТИРОС *т.* ئىلتيراس *ниг.* **йилтир-йилтир**; **йилтирос** *зада* канда-канда нур афганда ё ҷило дода.

ЙИРТИШ *т.* ئيرتيش порчаи суф ё чит, ки хангоми дафнии мурда ба одамони сари қабромада ё ба чанозаомада дода мешавад, ертиш.

ЙИРТИШВОРӢ ئيرتيش وار суф ё рӯмолчаи чит, ки дар вақти дафн ё чаноза чун йиртиш ба кор меравад.

ЙО يا номи ҳарфи сиву дуҷуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар шакли (ى) навишта мешавад.

ЙОГ *санс.* يಾಗ 1. пайрави таълимоти йога. 2. он ки бо машқҳои йога варзиш мекунад.

ЙОГА *санс.* يಾಗه 1. қисми тартибии таълимоти

динию фалсафӣ дар Ҳиндустон, ки ба одам имкон медиҳад, то рӯҳу равони худро идора кунад. 2. силсилаи машқҳои ҷисмоние, ки пайравони таълимоти мазкур ба вучуд овардаанд.

ЙОГУРТ *т.* ياکورت як навъ чурғоти хуштаъм, ки ба он пораҳои мева илова карда шудааст.

ЙОД *ю.* ياد унсурҳои химиявии сиёҳу бунафшаранг, ки маҳлули спиртии онро дар тиб истифода мебаранд: **йод молидан** маҳлули йодро кашидан ба рӯи чароҳат ё ҷои буридаи бадан.

ЙОДМОЛӢ يادمالى исми амал аз **йод молидан**.

ЙОДНОК يادناک ҳар чизи дар тартиби худ йоддошта: **намаки йоднок**.

ЙОТБАРСАР يات برسر *зби.* ҳарфе, ки бо ҳамсадои «й» (номи юнониаш «йот») дар як шакл-яққоя навишта ва хонда мешавад (чун «ё», «ю», «я»).

ЙӮРҒА يورغه тарзи бо қадамҳои майда тез рафтани аспу хар; **аспи йӯрға** аспе, ки ба тарзи йӯрға роҳ меравад; б) *мач.* зуд рафтан; бо шитоб рафтан; **йӯрға баровардан** қилику нағма баровардан; фиребу найрангро сар кардан.

ЙӮРМА *т.* يورمه услуби гулдузӣ ва кашидадӯзии гирех андар гирех (ҳалқа андар ҳалқа).

ЙӮРМАДӮЗ يورمه دوز устои бо услуби йӯрма дӯзанда.

ЙӮРМАДӮЗӢ يورمه دوزى 1. бо услуби йӯрма дӯхтан. 2. ҳунару кори йӯрмадӯз.

К

К ҳарфи дувоздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи коф (ک); дар ҳисоби абҷад ба адади 20 баробар аст.

К *к* шакли кӯтоҳи пайвандаки **ки**, ки одатан якҷоя бо пешвандҳову чонишинҳо дар назм кор фармуда мешавад: **к-аз, к-андар, к-ин, к-он...**

КАБА *кит.* *каба* шох, каду ё шишаи хунгирӣ, куба.

КАБАР *кит.*, *ниг.* *кавар*.

КАБАСТ *кит.* *кабаст* 1. растании кадумонанди талх, ханзал. 2. *мач.* талх.

КАБЕЛ *ҳол.* *кабел* сими рӯкашдори герметикии барқӣ ва телефонӣ барои хатҳои зеризаминӣ ва зериобӣ ва монанди инҳо; **кабел гузаронидан** кашидани хати кабелии барқу телефон.

КАБЕЛӢ *кит.* *кабел* мансуб ба **кабел**.

КАБЕЛТОВ *ҳол.* *кабелтов* воҳиди паймоиши баҳрӣ, ки баробар ба 185,2 м аст.

КАБЗАФУРҶМОН *кит.* *кабзафурӯмон* яке аз нақшҳои кандакорӣ: **сақфи кабзафурӯмон**.

КАБИД *а.* *кабид* *кит.*, *ниг.* *чигар*.

КАБИНА *фр.* *кабина* хоначаи нишастии ронанда дар кишти, ҳавопаймо, мошин ва ғ.

КАБИНЕТ *фр.* *кабинет* 1. *ниг.* *утоқ (-и корӣ)*. 2. дарсхонаи махсуси фанҳои алоҳида дар мактабҳои таҳсилоти умумӣ.

КАБИР *а.* *кабир* бузург, калон, азим, муаззам; **сағиру кабир** хурду калон: *муқоб.* **сағир**.

КАБИРА *а.* *кабир* гуноҳи бузург: **гуноҳи кабира**.

КАБИСА *а.* *кабиса* соли пуррае, ки ба 366 рӯз баробар буда, моҳи феввали он 29 рӯз мешавад.

КАБК *кит.* *кабак* парандае аз оилаи тазарввҳо, каклик; **кабки дарӣ** яке аз чинсҳои кабак, ки дар дараҳо зиндагӣ мекунад ва овози хуб дорад; **кабки ҳилол** кабки ёбӣ.

КАБ-КАБУД *кит.* *каб-кабуд* 1. ниҳоят кабуд, кабудӣ баланд. 2. сабзу сарзабз; чойи кабудӣ баланд, чойи сабзи баланд; **дарахтони каб-кабуд** дарахтони сарсабз.

КАБКАНЧИР *кит.* *кабканҷир* парандаи кабакмонанд, дурроҷ.

КАБКӢ *кит.* *кабак* мансуб ба **кабак**; монанди кабак.

КАБКРАФТОР *кит.* *кабкрафтор* он ки рафтори хиромон дорад, хушрафтор (*нисбат ба зан*).

КАБКХИРОМ *кит.* *кабкрафтор*.

КАБКЧҶА *кит.* *кабҷа* чӯчаи кабак.

КАБОБ *кит.* *кабоб* гӯшти бирён кардашуда (*ба сик гузаронида дар отаи ё дар дег дар равгани доғ*), гӯштбирён; **кабоби дегӣ** гӯштбирёни дар дег пухта; **кабоби тоқӣ** гӯшти қимаи ба барғҳои ҷавони тоқ печондашуда, ки алоҳида ё дар оши палав мепазанд; **кабоби танӯрӣ** гӯште, ки дар танӯр мепазанд; **кабоб кардан** а) гӯштбирён кардан; б) *мач.* сӯзондан, ба дарду алам мубтало намудан, саҳт азоб додан; **кабоб будани дил** сӯхтан, ғам хӯрдан, азоб кашидан; **кабоб шудан (ғаштан)** сӯхтан, азоб кашидан (*аз ишқ, аз аламу ғам*); **на сик сӯзад на кабоб** (*зарб.*) на ин зарар бинад, на он.

КАБОБҒЕЛАК *кит.* *кабобғлак* хӯрокест аз гӯшти

- кӯфтаи лӯлашакл, ки дар равған мепазанд, лӯлакабоб.
- КАБОБӢ** کبابی 1. *марбут ва мансуб ба кабоб*. 2. он ки кабоб мепазад, кабобпаз. 3. чой ва маҳалле, ки дар он чо кабоб мепазанд ва ме-фурушанд.
- КАБОБПАЗ** کبابپز он ки касбаш пухтану фурухтани кабоб аст, кабобӣ.
- КАБОБПАЗӢ** کبابپزی 1. амали кабобпаз; чараёни пухтани кабоб. 2. чое, ки кабоб пухта мешавад; кабобпазхона.
- КАБ(Б)ОДА** کباده *кит.* камони машқу тамрин, камоне, ки онро аз чанд чой шикоф мекарданд, то нарм ва барои тирандозӣ муносиб шавад.
- КАБУД** کبود 1. ранге, ки ба ранги растани нил монанд аст, нилгун. 2. сабз, ранги сабз (*ба ин маънӣ галати ом аст*); **пиёзи кабуд** пиёзи сабз; **чойи кабуд** чойи сабз; **кабуд шудан** а) сабз шудан, сабзидани растаниҳо; б) нилгун шудани чои зарбхӯрбаи бадан; **каб-кабуд** кабуди кабуд, ниҳоят кабуд.
- КАБУДА** کبوده номи умумии дарахтоне аз хонаводаи бед, ки пӯсти кабуд ё сафед доранд, барғҳои думборику дароз дошта, дар саноати чӯбкорӣ чӯби онҳо истифода мешавад.
- КАБУДАР** کبودر *зоол.* кирми хурди обӣ, ки моҳӣ онро мехӯрад.
- КАБУДБАР** کبودبر 1. меваи хом. 2. *мач.* одами камтачриба, одами хом.
- КАБУДБОЛ** کبودبال парандае, ки болаш кабуд аст, кабудқанот.
- КАБУДГАР** کبودگر рангресе, ки матоъҳо-ро ранги нилобӣ медиҳад.
- КАБУДИЗОР** کبودیزار сабззор.
- КАБУДИКОРӢ** کبودی کاری коштан ва парваронидани сабзавот (*аз қабилӣ пиёзбарг кашнич ва м. ин.*).
- КАБУДИФУРӢШ** کبودی فروش он ки ба фурухтани кабудӣ (*пиёз, кашнич ва ғ.*) машғул аст.
- КАБУДИФУРӢШӢ** کبودی فروشی амал ва шуғли кабудифуруш.
- КАБУДӢ** کبودی 1. ранги кабуд ё сабз дошта; нилгунӣ. 2. сабза, алафи навруста; сабзавот (*аз қабилӣ пиёзбарг, кашнич ва ғ.*).
- КАБУДПӢШ** کبودپوش 1. шахси либоси кабуд пӯшида. 2. шахси либоси мотамӣ дарбаркарда; азодор.
- КАБУДПӢШӢ** کبودپوشی пӯшидани либосҳои кабудранг (одиёна) дар азодорӣ.
- КАБУДРАНГ** کبودرنگ осмониранг, нилгун.
- КАБУДТОБ** کبودتاب ба кабудӣ моил, нилобиранг.
- КАБУДЧА** کبودچه *ниг.* кабудтоб.
- КАБУДЧАНБАР** کبودچنبر чанбари кабуд, *киноя аз осмон.*
- КАБУДЧАРАНГ** کبودچهرنگ *ниг.* кабудранг.
- КАБУДЧАТОБ** کبودچهتاب *ниг.* кабудтоб.
- КАБУДЧАШМ** کبودچشم он ки чашмони кабудранг ё моил ба сабз дорад, дорои чашмони кабуд.
- КАБУДЧОМА** کبودجامه *ниг.* кабудпӯш.
- КАБӢТАР** کبودتر парандаи зебои гуногунхел, ки ба одам зуд ром мешавад, кафтар; **кабӯтари ёбой** кафтари ромнашуда; **кабӯтари номабар** кафтари дастомӯзе, ки мактуби ба пояш бастаро ба чое, ки лозим аст, мерасонад; **кабӯтари парпо** як чинси кафтар, ки дар पोҳояш пар дорад; **кабӯтар бо кабӯтар, боз бо боз** (*зарб.*) ҳар кас бо ҳамчинси худ унс ва улфат мегирад.
- КАБӢТАРБОЗ** کبودتر باز *ниг.* кафтарбоз.
- КАБӢТАРБОЗӢ** کبودتر بازی парвариши кафтар ва шуғли кабӯтарбоз.
- КАБӢТАРӢ** کبودتری 1. кабӯтар будан; *мансуб ба кабӯтар*. 2. *мач.* номарасон ва қосид будан.
- КАБӢТАРХОНА** کبودترخانه катаки махсуси кабӯтарҳо, ошёнӣ кабӯтарон, кафтархона.
- КАВАЛ** کول *кит.* пӯстин аз пӯсти гӯсфанд.
- КАВАР** کور як навъ растани туршмаза ва худрӯст, ки мевааш қобили хӯрдан аст.
- КАВАРАК** کورک *ниг.* кавар.

КАВАРЗОР کورزار чои бисёр рӯидани кавар.

КАВДАН کودن *кит.* 1. аспӣ ёбу (боркаш). 2. *маҷ.* одами кундфаҳм, ноқисулақл.

КАВИР کوير биёбон, замини беобу алаф; **замини кавир** замини беобу алаф, шӯразор.

КАВКАБ *а.* کوب *кит.* ситора.

КАВКАБА *а.* کوكبه 1. гурӯҳи одамон, чамоат; дастаи мушояаткунандаи шоҳону бузургон, аҳли рикоб. 2. *маҷ.* ҳашамат, шукӯху шавкат, дабдаба.

КАВКАБАДОР کوكبهدار *кит.* боҳашамат, мӯхташам.

КАВКАБШИНОС کوكبشناس ситорашинос, муначчим.

КАВКАЗӢ كوكزي 1. *мансуб ба Кавказ*; аҳли Кавказ, кафқозӣ. 2. *таър.* номи яке аз дастаҳои аскарӣ дар аморати Бухоро, ки либосашон монанди либосҳои мардуми Кавказ дӯхта шуда буд.

КАВН *а.* كون 1. ҳастӣ. 2. дунё, олам; **кавну макон** олами мавҷудот, ҳастӣ; ҷаҳон.

КАВНАӢН *а.* كونين 1. *кит.*, *шакли дугонаи кавн.* 2. *д.* ду ҷаҳон, ду олам, ду дунё; ин дунё ва он дунё (охират).

КАВОКИБ *а.* كواكب *ҷ.* **кавкаб.**

КАВОРА I كواره растани сафедпӯсти сустпояи камбарг, ки бӯи баде дорад ва дар регзорҳо мерӯяд.

КАВОРА II كواره 1. як навъ сабади дуста ба рои меваю сабзавот, қачова. 2. лонаи занбӯр, қуттиҳои махсус барои парвариши занбӯри асал, канду.

КАВОРАҶО كوارجا хонаи махсуси гарм, ки дар фасли зимистон дар он кавора (*кандуи занбӯри асал*) нигоҳдорӣ мешавад.

КАВСАН كوسن *ниг.* **кафсан.**

КАВСАР *а.* كوتر 1. фаровон, анбӯх дар бихишт; **ҳавзи кавсар** номи чашмаи бихишт. 2. номи сураи 108-уми Қуръон.

КАВСАРӢ كوترى *кит.* 1. *мансуб ба кавсар.* 2. гуворо, хуш.

КАВША گوشه тарзи хӯрокхазмкунии гурӯҳе аз ҳайвонот; хӯрокро гашта ба даҳон оварда хоидани чорво; нишхӯр; нӯшхор: **кавша кардан.**

КАД I *а.* كد 1. *кит.* талош, ҷидду ҷаҳд, кӯшиш. 2. ранҷ кашидан дар коре.

КАД II كد 1. хона, манзил. 2. деҳ, деҳа, деҳқада (*ин калима ҳоло дар таркиби калимаҳои кадбону, кадхудо, ё дар шакли кат дар номҳои ҷугрофӣ Панҷакат, Хушикат... вомехӯрад*).

КАД III كد *англ.* - *ит.* (**CAD - Computer Aided Design**) маҷмӯаи барномаҳои компютерӣ, ки барои барномарезӣ ва тарроҳӣ дар риштаҳои мухталифи лоихакашӣ муҳандисӣ истифода мешавад.

КАД(Д) *а.* كد *кит.* талош, саъю кӯшиш; кӯшиш кардан, талош варзидан.

КАДА كده 1. *ниг.* **кад II**. 2. *ҷузъи пасини бархе аз калимаҳои мураккаб ба маънои* ҷой, маҳал: **бутқада, майқада, донишкада.**

КАДАР I كدر гиёҳи хушбӯи давоӣ, кодӣ.

КАДАР II كدر 1. тирагӣ, хирагӣ, кудурат. 2. ғам, андӯх, ғусса. 3. *маҷ.* нороҳат, парешон; дилгир.

КАДБОНУ كدبانو 1. соҳибхоназан, бонуи хона. 2. зане, ки маъмури пухтупаз аст, сардори занони ошпаз; пазанда, ошпаз.

КАДБОНУӢ كدبانوى 1. хонадорӣ; анҷом додани корҳои хона. 2. *маҷ.* сарфакорӣ.

КАДВОДА كدواده бунёд, таҳкурсӣ; асос.

КАДЕВАР كديور *кит.* 1. соҳиби хона, кадхудой. 2. деҳқон; боғбон.

КАДЕВАРӢ كديورى амали кадевар, соҳибӣ, кадхудой.

КАДИР *а.* كدير *кит.* 1. тира, хира. 2. дилгир, ғамангез; нороҳат, парешон.

КАДОМ کدام *ҷонишини саволи* чӣ?, кӣ?, чӣ гуна?, чӣ хел?; *барои пурсиши дар мавриди интиҳоби байни ду ё чанд чиз, шахс ё макон ба кор меравад.* **кадом вақт** а) кай?, чӣ вақт? б) боре, рӯзе; **кадом рӯзе, ки** ҳар рӯзе, ки; ҳар гоҳ, ки; **аз кадом...** шахс ё ҷои номуайяно ифода мекунад, аз кадом ҷое; **кадоме//ким-кадоме** ка-

се, яке, шахсе, кадом яке; **аз кадом тараф** (сӯ) аз чӣ тараф, аз кучо; **ҳеч кадом** ҳеч як; **ба кадом сабаб** ба чӣ сабаб; барои чӣ; **бо кадом рӯй** чӣ хел карда, чӣ тавр шарм надошта; **ҳар кадоми мо** ҳар яки мо, ҳар кас аз мо.

КАДОМИН کدامين *ниг.* кадом; кадом як.

КАДОМӢ کدامي *ниг.* кадом; кадом як.

КАДР I کدر ҳайати коркунони ягон соҳа; коркуни ихтисосноки соҳае; **шӯъбаи кадрҳо** шӯъбае дар муассисаю корхонаҳо, ки хуччатҳои шахсии коркунонро мураттаб ва ниғаҳдорӣ мекунад.

КАДР II کدر расм ё акси ҷудоғонае дар филм; сахнае дар навори кинофилм.

КАДУ کدو 1. навъе аз растаниҳои палакии полизӣ, ки ҳосили он ошқаду ва палавқаду аз намудҳои маъмули хӯрдани он мебошанд. 2. зарф барои нигоҳ доштани об, шир ва дигар моеъҳо, ки аз ҷӯбаду тайёр карда мешавад; **кадуи хушк** киноя аз каллаи бемағз.

КАДУБИНИ کدوبيني он ки биниаш калони нӯғғафс аст, биникалон.

КАДУБИЧАК کدوبچک *ниг., маҷ.* кадусанбӯса.

КАДУБО کدوبا *ниг.* кадушӯрбо.

КАДУГИН کدوگين бо каду тайёр кардашуда: санбӯсаи кадугин.

КАДУГӢ کدوگي *ниг.* кадугин.

КАДУДОНА کدودانه тухми каду; **кирми кадудона** зоол. навъи кирми дарози бугумбугум дар рӯдаи инсон.

КАДУӢ کدوئي *мансуб ба каду*; шабеҳи каду.

КАДУКОРӢ کدوکاری киштани каду; **аз бекорӣ кадукорӣ** (маҷ.) дар мавриде гуфта мешавад, ки кас аз бекорӣ ба як кори камаҳамият машғул мешавад.

КАДУКӢЗА کدوکوزه зарфи об аз кадуи калони дарунхолоӣ, ҷӯбаду.

КАДУНИМА کدونيمه *кит.* зарфи шароб.

КАДУСАНБӢСА کدوسنبوسه санбӯсаи бо каду пухташуда, санбӯсаи кадугӣ.

КАДУСАР کدوسر тоссар, кал.

КАДУЧА کدوچه 1. кадуи хурд. 2. ҷӯбадуи хурди сарбурида, ки дар баъзе ҷойҳо ҳамчун паймона барои баркашидани равған ва чизҳои дигари обакӣ истифода мебаранд.

КАДУЧАГӢ کدوچگي аз ҷӯбадуи хурд сохташуда.

КАДУЧАДОР کدوچهدار *маҷ.* гапи каду-чадор сухани бо киноя ва пичинг гуфташуда, сухани тағдор.

КАДУШАВЛА کدوشوله шавлае ки дар он ба ҷои гӯшт каду меандозанд, шӯрбои кадугӣ.

КАДУШӢРБО کدوشوربا шӯрбои аз каду тайёршуда.

КАДӢХ کدوخ *кит.* ҳаммом, гармоба.

КАДХУДО(Ӣ) کدخدای 1. *таър.* сардори деҳа, арбоб, калонтари деҳа, деҳхудо. 2. марди зандор, хонадор; **кадхудо шудан** зан гирифтани.

КАДХУДОӢ کدخدایي амали кадхудо, соҳибӣ, кадхудоӣ.

КАӢН کيان *ҷ.* **кай II**; унвони подшоҳони Эрони қадим (саромадашон Кайкубод), ки тибқи маълумоти «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ баъди Пешлодиён (*ба ақидае дар ҳудуди асрҳои IX-VIII то м.*) ҳукм рондаанд.

КАӢНӢ کیانی *мансуб ба Каён.*

КАЖ کژ *ниг.* кач.

КАЖДУМ کژدم *ҷонвари нешзани заҳрдор, акраб;* ◇ **каждуми тағи бӯрӣ** душмани хавфноки ба назар нонамоён; шахси фурсатҷӯ барои зараррасонӣ.

КАЖДУМА کژدمه *тиб.* варами ангушти даст; нохунхӯрак (*касалии нохун*).

КАЖДУМАК کژدمک 1. *шакли тасғири* **каждум**. 2. наъл, оҳанчае, ки ба пошнаи пойафзорҳо зада мешавад.

КАЖДУМВОР کژدموار мисли **каждум**; **мӯйлаби думи** **каждумвор** мӯйлаби тофтаи монанди думи **каждум** кач.

КАЖДУМГАЗИДА کژدمگزيده он ки ўро **каждум** неш задаст.

КАЖДУМЗАДА کژدمزده *ниг.* **каждумгазида**.

КАЖДУМӢ کژدمی *мансуб ба* **каждум**; амали **каждум**; **каждумӣ кардан** *мач.* бадхӯй кардан.

КАЖИН کژين 1. чомае, ки аз абрешими хом ва пунба медӯхтанд; қазоганд. 2. либоси ҷангӣ.

КАЖНИГАР کژنگر *ниг.* **каҷбин**.

КАЖТАРОЗУ کژترازو *киноя аз* фиребгар, қаллоб.

КАЗАР كزر он ки зеҳнаш кунд аст, камақл.

КАЗАРМА *ит.* كزومه *ниг.* **сарбозхона**.

КАЗАРМАНИШИН كزومه‌نشين он ки дар казарма ҷой гирифтааст, бошандаи казарма.

КАЗЗОБ *а.* كذاب *дурӯғгӯи* гузаро.

КАЗИНО *фр.* كازينو *ҷои* бозиҳои гуногуни пулакӣ, қиморхона.

КАЗМ *а.* كظم *паст* кардани хашму ғазаб, аз ғазаб фуромадан, фуру нишондани хашм.

КАЗОӢ كزائى 1. ғайриҳақиқӣ, сохта. 2. чизи нохушоянд ва номатлуб. 3. *мач.* арзанда, лоиқ, сазовор; **ақли казоӣ надоштан** чандон ақл надоштан, камақл.

КАӢ I كى *ҷонишини саволӣ* ҷӣ вақт, ҷӣ замон?, кадом вақт?, **то кай II то ба кай** то кадом вақт?, то ҷӣ муддат?, **ман кай медонам!?** ман ҷӣ донам!?

КАӢ II كى *таър.* шоханшоҳ, шоҳи бузург (*лақабӣ чанде аз подшоҳони Эрони қадим, ҳамчун Кайқубод, Кайхусрав...*).

КАӢБОНУ كيبانو *кадбону*, зани ҳамакора ва хушёру чаққон, ходимпеша, ошпаз.

КАӢВОН كيوان *ниг.* зуҳал.

КАӢВОНӢ I كيوانى *гӯфт.* кайбону, кадбону, зане, ки дар тӯй ва дигар маросимҳои занонаи маҳаллаву гузар ё деҳа хизмат мекунад, ходим; пазанда, ошпаз; **кайвонӣ бисёр шуд**, дегу **табақ мурдор шуд** (*зарб.*).

КАӢВОНӢ II كيوانى 1. *мансуб ба* **кайвон**. 2. сиёҳтоб.

КАӢВОНМИСОЛ كيوان‌مثال *мач.* **баланд**: кӯҳи **кайвонмисол**.

КАӢК كيك *зоол.* ҳашароти шабушмонанди сурхранги чаҳанда, ки хуни баданро мема-

кад; **кайк афтодан** (**даромадан**) **ба пӯстини (қуртаи)** *касе киноя аз* беқарору бесаранҷом шудани касе аз хавфи рӯйдоди воқеаи зарароваре.

КАӢМОК كيماك *кит., ниг.* **каймок**.

КАӢСАНА كيسنه *кит.* ресмоне, ки ҳангоми риштани нах бар дуки бофандагӣ мепечонанд.

КАӢФ *а.* كيف *лаззат*, нашьа; сархушӣ; **кайфу сафо** *лаззату роҳат*; мастию табъчоқӣ; айшу ишрат; **кайф бахшидан** нашьа бахшидан, лаззат додан; **кайф доштан** *лаззатовар* будан; қобилияти масткунандагӣ доштан; маст будан, сархуш будан; **кайф кардан** *лаззат* бурдан, завқ бурдан; сархуш, маст шудан; **кайф боло гирифтан** *сахт* маст шудан; ба авҷ расидани хурсандию димоғчоқӣ; **кайф гурехтан**; **кайф паридан** *халалдор* шудани ҳолати табъчоқию хурсандии касе; аз тарс ё ягон ҳодисаи ногаҳонӣ хушёр шудан аз мастӣ; **кайфи касеро парондан** *касеро аз мастӣ* хушёр кардан; ба айши касе халал расондан; димоғи касеро сӯзондан; **кайфи касе чоқ шудан** *гӯфт.* *масту сархуш* шудан, табъи касе чоқ шудан.

КАӢФАН *а.* كيفاً *сифатан*, аз ҷиҳати кайфӣ ва ҷигунагӣ.

КАӢФАР I كيفر *кит.* ҷазои кори бад, сазои кори нек, подоши амал, мукофоти амал (*хоҳ нек бошад, хоҳ бад*); сазо, ҷазо; **кайфар ситондан** *интиқом* (ниқор) гирифтан.

КАӢФАР II كيفر *кит.* зарфе, ки ба он ширу ҷурғот мерезанд; хурмача.

КАӢФАРХОСТ كيفرخواست *кит.* даъвонома.

КАӢФАРШИНОС كيفرشناس *мутахассиси соҳаи таҳқиқи далелҳои судӣ.*

КАӢФАРШИНОСӢ كيفرشناسى *илм дар бораи таҳқиқи далелҳои судӣ.*

КАӢФИЯТ *а.* كيفيت 1. ҷигунагӣ; ҳолат, вазъият, сифати чизҳо; **кайфият ва камият** *фалс.* сифат ва миқдор. 2. аҳволи рӯҳия. 3. завқмандӣ, лаззатбахшӣ, лаззат, нашьа; **кайфияти бадеӣ** завқи бадеӣ.

КАӢФӢ كيفى *гӯфт.* хуморӣ, пурхумор; *муқоб.*

- камӣ.**
- КАЙФНОК** کيفناک лаззатнок, лаззатбахш, ҳамроҳ бо кайф.
- КАЙФОВАР** كيفآور лаззатбахш, он чи барои инсон ва махлуқот лаззату кайф мебахшад.
- КАЙФЧОҚ** كيفچاق *гуфт.* табъчоқ, хурсанд; ширакайф, сархуш.
- КАЙФЧОҚӢ** كيفچاقى *гуфт.* кайфчоқ будан, табъчоқӣ, сархушӣ, мастӣ.
- КАЙӢА** كيهه *бот.* навъи растани мевадор, малина.
- КАЙӢАЗОР** كيهزار чои бисёр рӯидани кайӢа.
- КАЙӢО** كيهه барвақт, дер боз; хеле вақт, хеле боз; **кайӢо боз** дер боз, хеле боз, муддатхост, ки...
- КАЙӢОН** كيهان 1. ҷаҳон, олам, дунё. 2. коинот.
- КАЙӢОНӢ** كيهانى *мансуб ба кайӢон.*
- КАЙӢОННАВАРД** كيهاننورد мутахассисе, ки тайёрии тиббию биологӣ ва техниро гузашта, ба кайӢон парвоз кардааст (космонавт).
- КАЙӢОННАВАРДӢ** كيهاننوردى 1. парвоз кардан дар фазои кайӢон бо дастгоҳи парвозкунандаи хос. 2. маҷмӯи соҳаҳои илму техникаи таҳқиқкунандаи коинот ва ҳаводиси кайӢонӣ.
- КАЙӢОНШИНОСӢ** كيهانشناسى илм дар бораи шинохти олам, космология.
- КАКАО** исп. كاكا 1. *бот.* дарахти ҳамешасабзи хӯдрӯй, ки дар кишварҳои гармсёр парвариш карда мешавад. 2. гарди (хокаи) баргу донаи дарахти какао, ки барои тайёр намудани шакалод ва қаҳва истифода бурда мешавад. 3. навъи нушокӣ.
- КАКАНА** ككنه *ниг.* халилихӯрак.
- КАКТУС** ю. ككتوس растани бисёрсолаи хордор, гули ханҷарӣ.
- КАЛ** كل 1. сари бемӯ; **сарам калу дилам нозук** (*мақ.*). 2. он ки мӯи сараш дар натиҷаи беморие рехтааст, качал; **кал агар табиб будӣ, сари худ даво намудӣ** (*зарб.*); **кали айёр** (**зирак**) қаҳрамони мусбати афсонаҳои халқӣ, ки тезхуш, хилагар ва зирак аст; **кал кардан** // **калак кардан** шоху баргҳои дарахтро буридан; **кал додари кӯр** (*мақ.*) дар ҳислатҳои бад баробар будани ду нафар.
- КАЛАВАНДА** كلونده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **калавидан**; ба ҳар тараф майлкунанда, ноустувор; мутараддид.
- КАЛАВИДА** كلويده *сифати феълӣ* замони гузашта аз **калавидан**; **калавиди-калавиди** ба ду тараф майлкунон, алвончӯрон.
- КАЛАВИДАН** كلويدن дар роҳ гаштан мувозинати худро нигоҳ дошта натавоништан, ба ҳар сӯ майл кардан; ноустувор будан; мутараддид будан; **калавиди рафтн** мувозинати худро гум кардан.
- КАЛАВИШ** كلوش *исми феълӣ* аз **калавидан**; катъӣ набудан дар ақидае, дудилагӣ, тардид.
- КАЛАК I** كلك *шакли тасвир* ва *навозишии кал*; хушёр, зирак; номуборақ, шум.
- КАЛАК II** كلك *қит.* неши рагзан, нештар.
- КАЛАЛ** كلل ороиши аз пар сохташудаи кулоҳ ё афзори асп; туғи каллапӯш, чеға, паре, ки дар маҳфил ё чанг подшоҳон, чанговарон ё ҷавонон болои кулоҳ мечаспонданд.
- КАЛАНД** كلند олати чоркунча ё доирашакли дамтези оҳанини дастадор барои кандани замин ва анҷом додани корҳои дигари деҳқонӣ; **каланд задан** бо каланд кор кардан; гардонидани замин бо каланд; **каланд кардан** заминро рӯгардон ва нарм кардан; **каланди дуҷум** бори дуҷум нарм ва рӯйгардон кардани кишти ниҳоли пахта *ва ғ.*
- КАЛАНДА** كلنده чӯби майдае, ки як сари онро ба дӯли осие баста, сари дигарашро ба болои санги осие мегузоранд ва бо чунбиши он дона аз дӯл кам-кам ба сӯроҳи санги осие мерезад, ликлика, шогирдақ.
- КАЛАНДГАРДОН** كلندگردان гардондани замин бо каланд; **каландгардон кардан** рӯйгардон кардани замин.
- КАЛАНДГАРДОНӢ** كلندگردانى *исми амал* аз **каланд гардондан**; рӯгардон кардани замин бо каланд.
- КАЛАНДАСТА** كلنددسته дастаи каланд, чӯби

ирғай ё чўби махсус тарошидашуда, ки каландро ба он мегузаронанд ва аз он дошта кор мекунад.

КАЛАНДЗАН کلندزن он, ки бо каланд кор мекунад; **каландзан шудан** бо каланд кор кардан, бо кори одии деҳқонӣ машғул шудан.

КАЛАНДЗАНИ کلندزنی каланд задан, кор кардан бо каланд.

КАЛАНДКАШ کلندکش: **каландкаш кардан** рўйгардон кардани замин бо каланд.

КАЛАНДКОРӢ کلندکاری *ниг.* каландзанӣ.

КАЛАНДКУНИ کلندکني *исми амал аз* каланд кардан.

КАЛАНДРАВ کلندرو: **ғўза каландрав, чуворӣ уштурдав** (*зарб.*) чигитро тавре бояд кишт, ки дар байни беҳҳои вай каланд ба осонӣ гунҷад, аз мобайни чуворипояҳо бошад, шу-тур гузашта тавонад.

КАЛАНДРИШ کلندريش он ки риши паҳни калон дорад.

КАЛАНДЧА کلندچه каланди хурд.

КАЛАФ *а.* کلف доғҳои сиёҳи сурхчатоб дар рӯи одам, доғи кунчидак; доғ.

КАЛБ کلب *кит., ниг. сағ.*

КАЛБОҒ کلباغ боғе, ки дарахти мевадораш кам бошад ё набошад.

КАЛБУЗ کلبز бузи кал, бузи бешох.

КАЛГОВ کلگاو гови бешох, гови кал.

КАЛЗОҒ کلزاغ навъе аз зоғ, ки рангаш сиёҳи хокистартоб мешавад.

КАЛИД کلید 1. олате, ки бо он кулфро мекушоянд ва мебанданд, мифтоҳ; **калиди барк** олати бастан ва кушодани чараёни барк, васлак. 2. *мач.* воситаи кушоиши мушките; **куфлу калид кардан** а) бо кулф бастан дари чизеро; б) *д., мач.* ба воситаи дуою ҳоду бастан (*бахти касеро*).

КАЛИДДОН کلیددان навъи куфли махсуси дандонадори чўбин барои бастану кушодани дар, лўкидон, ғалақа.

КАЛИДДОР کلیددار *таър.* шахси мансабдори

дарбор, ки нигоҳдорандаи калидҳо буд.

КАЛИЛ *а.* کلیل 1. кунд, нотез (*мас., шамшер*). 2. он ки забонаш мегирад, забонгир; гунг.

КАЛИМ *а.* کلیم сухангӯ, гўянда, ҳамсўхбат.

КАЛИМА *а.* کلمه воҳиди нутқ, ки як мафхумро ифода мекунад, вожа; сухан, лафз; дар дастури (грамматикаи) забон воҳиди мустақили забон, ки аз як ё якчанд таквожа (морфема) сохта мешавад ва дар занчири гуфтор нақши маъноӣ ва дастури дорад: **калимаи мураккаб, калимаи сода, калимаи сохта, калимаи тавҳид** (*тасдиқи ягонагии Худо*), **калимаи туйфайлӣ, калимаи тақлиди овоз; калимаи гувоҳӣ таър.** таъбири махсус барои гувоҳӣ додан дар ҳузури қозии шариат; **калимаи шаҳодат** *д.* таъбири махсуси арабӣ, ки гуфтан ва иқрор доштан ба он шартӣ асоси мусулмонӣ аст; **калима гуфтан** *д.* ба забон овардани калимаи шаҳодат, ки зикри он барои мусулмон шудан шарт шуморида мешавад.

КАЛИМАБОЗ کلمه باز он ки бо кинояву маҷоз гап мезанад.

КАЛИМАБОЗӢ کلمه بازی бозӣ додани калимаҳо, суханпардозӣ кардан.

КАЛИМАСОЗ کلمه ساز *збш.* чузъе, ки ба калимае илова шуда, ба он маъноӣ нав мебахсад: **пасванди калимасоз, унсури калимасоз.**

КАЛИМАСОЗӢ کلمه سازی *збш.* бо илова кардани чузъҳо ба пасу пеши калима сохтани калимаи нав.

КАЛИМӢ کلیمی *мансуб ба* Калимуллоҳ (*лақаби ҳазрати Мӯсо – пайғамбар*); пайрави дини Мӯсо – пайғамбар, яҳудӣ.

КАЛИМОТ کلمات *ч.* калима.

КАЛИМУЛЛОҲ *а.* کلیم الله 1. он ки бо Худо сухан гуфтааст. 2. лақаби Мӯсо (*а*).

КАЛИСО *ю.* کلیسا ибодатхонаи исавиён: **калисон Модархудои Париж.**

КАЛИТАК کلیتک *ниг.* қаламча.

КАЛӢ کلي кал будан, тоссарӣ.

КАЛКА *р.* کلکه 1. *збш.* калима ва ибораҳои аз

забони дигар ба забони модарӣ айнан тарҷумашуда (*аз қабилӣ худтанқидкунӣ, яхшикан, роҳи оҳан, ки тарҷумаи таҳтуллафзии калимаҳою иборати русии «само-критика», «ледокол» ва «железная дорога» мебошанд*), чартабардорӣ. 2. коғази тунуки шаффофи хушсифат, ки аз пушти он нақшу нигор дида мешавад ва ба воситаи он аз нақшаҳо нусха мебардоранд.

КАЛ-КАЛ *کل کل* *гӯфт.* беҳудагӯӣ, ҳарзагӯӣ; пургӯӣ, сергапӣ; **кал-кал кардан** а) беҳудагӯӣ кардан; сергапӣ кардан; б) касеро миёнагир карда таънаю маломат ва сарзаниш кардани якчанд кас.

КАЛКУЛЯТОР *лот. калкулитар* 1. мутахассиси калкулятсия, нархгузор. 2. *тех.* абзори ҳисоб.

КАЛКУЛЯТСИЯ *лот. калкулитсия* ҳисоб, аз рӯи ҳисобу китоб муайян кардани нархи мол; ҳисоб кардани миқдори маблағи харчшуда барои моли истехсолшуда, хизматрасонӣ ва ғ.

КАЛЛА *кә* сари одам ва чорпоён, каллаҳонаи сар; **калла-калла** тӯб-тӯб ва паҳлӯи ҳам; **як калла кунчора** як лӯнда кунчораи чувоз; **калла доштан** ақл доштан, муҳокима ронда тавонистан; **калла ба калла задан** а) каллаи якеро ба каллаи дигаре задан; б) *мач.* бо касе даъвои баробарӣ кардан; бо касе сар ба сар шудан; **каллаи гӯсола** *зоол.* тортанаки рангаш ба зардӣ моили сараш ба каллаи гӯсола монанди безахр (*дар бораи ин ҳашираи шугунҳои мардумӣ зиёд аст*); **аз каллаи азон (сахар)** сахари барвакт, хеле барвакт; **як каллаю (сару) ду гӯш (мақ.)** дар ҳаққи одами яккаю танҳо гӯфта мешавад; **як каллаю сад хаёл (мақ.)** одам фикру андешаҳои зиёд дорад; **каллаи (сари) кафида зери тоқӣ (зарб.)** инсон то имкон аст, бояд сиррашро нигоҳ дорад; **аз ҳар калла як садо (зарб.)** агар одам зиёд бошад, гап ҳам зиёд мешавад; дар ҷое, ки якчанд кас аст, ҳамфикрӣ кам воқеъ мешавад;

КАЛЛАБУР *кәбр* *гӯфт.* одамкуш.

КАЛЛАВАРАМ *кәворм* *мач.* бефаҳм, бефасоҳат.

КАЛЛАВАРАМӢ *кәворми* *мач.* бефаҳмӣ, бефасоҳатӣ.

расоҳатӣ.

КАЛЛАДОР *кәдар* *гӯфт.* 1. боақлу идрок, пурдон. 2. чизҳои дона-дона, ки донаҳояш калон аст: **сабзии калладор, харбузаи калладор, шалғами калладор.**

КАЛЛАЗАН *кәзан* он ки дар ҷангҳои тан ба тан калла мезанад.

КАЛЛАЗАНӢ *кәзани* каллачанг; низоъ, кашмакаш.

КАЛЛАК *кәк* *бот.* 1. дарахти шоҳаҳояш бурида; **каллак кардан** бурида партофтани шоҳаҳои дарахт. 2. навӣи гандум.

КАЛЛАКАДУ *кәкдо* *ниг.* каллаварам.

КАЛЛАКАЛОН *кәклан* он ки каллааш аз эътидол калон аст, саркалон.

КАЛЛАКАН *кәкн* *кит.* он ки шахси ба қатл маҳкумшударо бо роҳи аз тан ҷудо кардани сар қатл мекард; **каллакан кардан** *гӯфт.* нӯги ниҳолҳои наврустаро қанда партофтан.

КАЛЛАКАРАМ *кәкром* *ниг.* карам II.

КАЛЛАКӢБАК *кәкӯбк* **:каллакӢбак кардан** *гӯфт.* аз чанд тараф касеро бо калла задан.

КАЛЛАҚАНД *кәқанд* қанди сафеди бо қолиби маҳрутишакл рехташуда.

КАЛЛАҚАНДӢ *кәқандӣ* *марбут ба каллақанд,* маҳруташакл ба монанди каллақанд.

КАЛЛАМАНОРА *кәманара* *таър.* манорае, ки золимон ҳангоми қатли ом сарҳои аз тан ҷудокардари болои ҳам ҷида месохтанд.

КАЛЛАМЕХ *кәмеиҳ* меҳи ҷӯбӣ ё оҳании саркулӯла барои бастани аспҳо.

КАЛЛАМУШ *кәмош* *зоол.* ҷинси муши калон аз оилаи мушмонандҳо.

КАЛЛАМУШГИРАК *кәмошгирик* дом барои дастгир кардани калламушҳо, мушгираки калон.

КАЛЛАПАЗ *кәпз* он ки каллаву почай гову гӯсфандро пухта мефурӯшад.

КАЛЛАПАЗӢ *кәпзӣ* 1. шуғл ва амали каллапаз. 2. ошхонае, ки дар он каллаву почай гову гӯсфандро пухта мефурӯхтанд.

- КАЛЛАПО** کله پاپا 1. сарнагун, воруна, сар ба нишеб: **каллапо афтодан**. 2. сарнагун шудан, шикаст хӯрдан.
- КАЛЛАПОЧА** کله پاپچه 1. калла ва почай гов ё гӯсфанд. 2. хӯроке, ки аз калла ва поча бо шикамба тайёр карда мешавад; **каллапоча кардан** а) чизеро ба қисмҳо чудо карда партофтан; б) куштан, ҳалок кардан; **каллапоча шудан** саросема шудан.
- КАЛЛАПҶШ** کله پوش пӯшиши сар; тоқӣ, тӯппӣ; **каллапӯши зардӯзӣ** тӯппии бо риштаи заррин гулдӯзишуда; **каллапӯши кундал** тӯппии аз кундал дӯхташуда; **кал-лапӯши тос** тӯппии занонаи дӯхти махсуси доирашакл аз матои чилодори тос.
- КАЛЛАПҶШФУРҶШ** کله پوش فروش он ки тӯппихои гуногун мефурӯшад, токифурӯш.
- КАЛЛАПҶШФУРҶШӢ** کله پوش فروشى 1. амал ва кори каллапӯфурӯш. 2. чое, ки дар он тоқӣ ва тӯппихои гуногун фурӯхта мешавад.
- КАЛЛАХУШК** کله خشک *гуфт., маҷ.* бемағз, беақл.
- КАЛЛАҶАНГ** کله جنگ чанги калла ба калла.
- КАЛЛАҶУНБОН** کله جنبان 1. он ки бо сарчунбонӣ ишора мекунад. 2. *маҷ.* калоншаванда ва обрӯманди деҳаву гузар. 3. *маҷ.* он ки аз рӯи хушомад ба гапи қасон бо ишораи сар «бале-бале» мегӯяд; хушомадгӯй.
- КАЛЛАҶУНБОНӢ** کله جنبانى 1. сарчунбонӣ. 2. *маҷ.* хушомадгӯёна бо ишораи сар тасдиқ кардани сухани касе.
- КАЛЛАШҶРБО** کله شوربا як навъи шӯрбо аз каллапоча ва шикамбаи гӯсфанду гов.
- КАЛМАСҶИД** کله مسجد масҷиди хурди назарногир.
- КАЛМУРҶ** کله مرغ мурғи мурдахӯр аз чинси каргас, ки сараш мӯй надорад.
- КАЛОБА** کله پابه риштаи аз дук ба чарха печонда дастакарда; калоф, тӯбчай ресмон; **ба чарху калобаи касе нигоҳ карда мондан** мӯхтоҷ будан ба даромади ночизи касе; **сари калобаи худро гум кардан** чӣ қор кардани худро надонистан (*аз пешомади ногаҳонӣ ё шодӣ*); **сари калобаи кори худро ёфтан** сарриштаи кори худро пайдо намудан; чӣ қор кардани худро донистан.
- КАЛОБАРЕС** کله پابه ريس қорғари ресандаи калоба.
- КАЛОБАРЕСӢ** کله پابه ريسى *исми амал аз калоба ресидан.*
- КАЛОБАТУН** کله پاتن риштаи хеле борик аз тилло ва нуқра барои зардӯзӣ.
- КАЛОБАТУНӢ** کله پاتنى аз калобатун дӯхташуда.
- КАЛОВА** کله واه *ниг.* калоба.
- КАЛОҶ** کله واه *ниг.* парандае бо минқори нисбатан баланду қавӣ, поҳо ва болҳои нерӯманд, дурпарвоз ва бо пару боли сиёҳ.
- КАЛОЖА I** کله واه *кит., ниг.* акка.
- КАЛОЖА II** کله واه *кит.* қачқашм, аҳвал, орус.
- КАЛОЛ I** کله واه фарқи сар, тораки сар.
- КАЛОЛ II** *а.* کله واه хастагӣ, мондагӣ, шалпарӣ.
- КАЛОЛАТ** کله واه 1. *ниг.* калом II. 2. норавшани нутқ.
- КАЛОМ** *а.* کلام 1. сухан, гап, гуфтор. 2. илме, ки дар он аз эътиқодҳои динӣ баҳс карда мешуд; **каломи мачид**, **каломи шариф** *д.* Қуръон; **хулласи (хулосаи) калом** кӯтоҳи гап, мухтасари гап, қисса кӯтоҳ, алқисса.
- КАЛОМӢ** کلامى *кит.* 1. *мансуб ва марбут ба калом.* 2. доно, донишманди баҳши калом.
- КАЛОМУЛЛОҶ** کلام الله сухани Худованд, Қуръон.
- КАЛОН** کله واه 1. ҳаҷман ва миқдоран бузург, азим: **калони калон**, **ҷӯи калон ...**; **маблағи калон** пули зиёд; **роҳи калон** роҳи васеъ (-и одатан мошингард); **калон-калон қадам мондан** васеъ-васеъ қадам мондан; тез роҳ рафтани. 2. ба синни балоғат расида, ба воя расида; калонсол, солхӯрда: **одами калон**, **писари калон**; **калону хурд**, **хурду калон** бузургу майда, ҳама; ҳар хел, ҳар гуна: **калону хурд чамъ шуданд**. 3. *гуфт.* сардор, мансабдор (*ба ин маънӣ асосан дар шакли чамъ калонҳо ба қор бурда мешавад*). 4. аз рӯи вазифа, рутба ва унвон нисбат ба дигарон болотар: **лейте-**

- нанти калон, муаллими калон, муҳандиси калон, ходими калони илмӣ; вазифи калон** амалу мансаби муҳим (масъул); **калон кардан** ба воя расонидан; тарбия кардан; **калон шудан** а) ба воя расидан; б) ба мансаб расидан, сардор шудан; **кори калон!** бисёр олий!, бисёр нағз!, айни муддао! (*дар мавриди таҳсин гуфта мешавад*); **калон кушодани чашм** дар тааччуб афтодан, ҳайрон шуда мондан; **нафсро калон кардан** бисёр тамаъкор шудан.
- КАЛОНВОРОНА** کلانوارانه ба мисли калонҳо, калонҳо барин; бовиқор, босавлат.
- КАЛОНГАП** کلان گپ он ки гапро калон мезанад, лофзан, даҳанкалон.
- КАЛОНГАПӢ** کلان گپي лофзанӣ, даҳанкалонӣ; худситой.
- КАЛОНГИР** کلان گیر он ки худаширо калон метарошад, ҳавобаланд, мағрур.
- КАЛОНГИРӢ** کلان گیری мағрурӣ, ҳавобаландӣ.
- КАЛОНГИРОНА** کلان گیرانه мағрурона, ҳавобаландона.
- КАЛОНЗОДА** کلان زاده фарзанди одами олимартаба; ашрофзода.
- КАЛОНИГАРӢ** کلانی گری мағрурӣ, худписндӣ, манманӣ; калонигарӣ кардан.
- КАЛОНИӢ** کلانی 1. вазъ ва ҳолати калон, калон будан; калонсол будан, калонсолӣ. 2. сардорӣ, мансабдорӣ: **калонӣ кардан** а) ғуруру худнамоӣ кардан, худро калон гирифтан, савлату эътибори худро намоиш додан; б) васеъ ё дароз будан (-и либосе ба тани касе).
- КАЛОНКОР** کلان کار хурдсоле, ки чун калонсолон кор мекунад.
- КАЛОНПОӢ** کلان پای 1. он ки пояш калон аст. 2. маҷ. мансабдор; калонзода.
- КАЛОНСАР** کلان سر ниг. каллакалон.
- КАЛОНСОЛ** کلان سال ба сол бузург, солдида, бисёр умрдида (*нисбат ба касе*).
- КАЛОНСОЛӢ** کلان سالی калонсол будан, синни зиёд доштан.
- КАЛОНТАР** کلانتر 1. *дараҷаи қиёсии калон*. 2.
- кит.* раиси маҳалла; сардор.
- КАЛОНТАРОШӢ** کلان تراشی ниг. кало-нигарӣ.
- КАЛОНХАРҶ** کلان خرج он ки исрофкорона харочот мекунад.
- КАЛОНХАҶМ** کلان حجم он чи ки ҳаҷмаш калон бошад, бузургҳаҷм.
- КАЛОНҶУССА** کلان جته тануманд, бузургҷусса, кавихайкал, дорои пайкари калон.
- КАЛОНҶУССАГӢ** کلان جتگی танумандӣ, бузургҷуссагӣ.
- КАЛОНШАВАНДА** کلان شونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз калон шудан*. 2. шахси обрӯманд, мӯътабар; сардор, мансабдор.
- КАЛОНШАВӢ** کلان شوی (вақти) калон шудан, (айёми) ба воя расидан.
- КАЛОПЕСА** کلایسه без шудани (сафедии) чашм бо сабаби тарс ё хиссиёти дигар.
- КАЛОРИЯ** лот. کلاریه воҳиди миқдори гармӣ.
- КАЛОРИЯНОК** کلاریه ناک дорои миқдори зиёди калория, бокалория.
- КАЛОРИЯНОКӢ** کلاریه ناکي миқдори калорияҳо дар ягон моддаи ғизоӣ, ки мавҷудоти зинда аз истеъмоли он қувват мегирад, ғизонокӣ.
- КАЛОФ(А)** کلایه *кит.*, ниг. калоба.
- КАЛОФКАШӢ** کلایه کشي танобкашӣ, ҷои сохтмонро ба калоф кашида ихота кардан.
- КАЛОФПЕЧ** کلایه پیچ чун калова ба худ печида (*мас., мор*).
- КАЛОЧА** کلایه :гапу калоча гапу хабари зиёдатӣ; муқ. гапу гапча; гапу калоча кардан овоза кардан; мавриди гуфтугузор қарор додан.
- КАЛПАТРА** کلپتره 1. беҳуда, бемаънӣ. 2. гапи беҳуда, ҳарза, сафсата, ёва. 3. бетартиб, бесару сомон.
- КАЛПЕСА** کلپسه ниг. калтакалос.
- КАЛСИЙ** лот. کلسی филизи нарми нукратоб (*унсури химиявӣ*); оҳак.
- КАЛТА** کلته кӯтоҳ, думкӯтоҳ, думбурида; **калта**

кардан кӯтоҳ кардан, буридан; мухтасар кардан.

КАЛТАДУМ کلتهدم думкӯтоҳ, думбурида.

КАЛТАЗАБОН کلته زبان он ки забонаш мегирад, тутила.

КАЛТАК کلتک чӯбдаст, таёқ; **калтак хӯрдан** бо калтак зада шудан; шаллоқ хӯрдан; **алифро аз калтак фарқ карда натавонистан** (зарб.) тамоман бесавод будан; нодони маҳз будан.

КАЛТАКАЛОС کلته کلاس зоол. навъе аз чонвари хазандаи борику дарозтанаи думдор, калпеса, чалпоса; сусмори хурд.

КАЛТАКБАДАСТ کلتک بدس *ниг.* калтакдор.

КАЛТАКБОЗӢ کلتک بازی 1. як намуди рақси қадимии тоҷикӣ. 2. бозии бачагона.

КАЛТАКДОР کلتک دار он ки калтак ба даст дорад, таёқбадаст.

КАЛТАКИРО کلته کرا ба кироя додани чорпоёни саворӣ барои сафар ё боркашӣ ба масофаи кӯтоҳ; **калтакиро кардан** чорпои саворӣ ё боркашро муваққатан ба киро гирифтан.

КАЛТАККОРӢ کلتک کارى :калтаккорӣ кардан задан ва чазо додан бо калтаккалтакқӯб.

КАЛТАККӢБ کلتک کوب *ниг.* калтаккорӣ.

КАЛТАКХӢРӢ کلتک خورى *исми амал аз* калтак хӯрдан; зада шудан бо калтак, шаллоқхӯрӣ.

КАЛТАКЧА کلتکچه калтаки хурд.

КАЛТАМИЛ کلته ميل милтиқи кӯтоҳмил.

КАЛТАПО(Ӣ) کلته پاي (и) он ки пойҳои кӯтоҳ дорад.

КАЛТАПОЯ کلته پايه он чи пояҳои кӯтоҳ дорад; мизи калтапоя.

КАЛТАПӢСТИН کلته پوستين пӯстини кӯтоҳ.

КАЛТАРИШ کلته ريش он ки риши кӯтоҳ дорад.

КАЛТАФАХМ کلته فهم он ки ақли расо надорад, кундфаҳм, кундзехн.

КАЛТАЧА کلته چه либоси болопӯши занона аз бахмал ва дигар порчаҳои зарбофт (*нешкушодаи дарозиаш то зону*).

КАЛӢШ p. کوش пойафзори бепешнаи резинии

занона ё мардона, ки одатан бо маҳсӣ, мӯза ва г. мепӯшанд.

КАЛӢШКӢХНА کوش کوهنه калӯши кӯхнаи дарида; **калӯшкӯхна барин яла шуда мондани даҳан** хайрон шуда чӣ гуфтанаширо надони-стани касе.

КАЛХОТ کلخات зоол. парандаи ваҳшии чанголдор аз оилаи лочин, чӯчабарак.

КАМ کم 1. андак; *муқоб.* зиёд, бисёр. 2. ба нудрат, гоҳо, баъзан, гоҳ-гоҳ; кам омадан, кам ёфт шудан; **камаш** на камтар аз...; ақаллан, ҳадди ақалл, ҳеч набошад; **кам-кам** а) андак-андак; як каме, камтар; **кам-кам хӯр, ҳар дам хӯр** (зарб.); б) баъзан, гоҳо; ба нудрат; в) рафта-рафта, ба тадрич, оҳиста-оҳиста; **кам дар кам** хеле кам, ниҳоят кам (*миқдоран*); **каму беш** а) як каме, як миқдор; б) то андозае, то ҳадде, қисман; **каму кост** камбудӣ, норасоӣ; **кам баромадан** ба вазн, меъёр ва шумораи асли нарасидан; **кам будан** норасо будан; ба дараҷаи пурра набудан; **кам дида шудан** чандон ба назар намоеён набудан, зиёд вонахӯрдан; **кам додан** пурра надодан (*мас. музди касеро*); **кам задан** а) фурутанӣ кардан, хоксорӣ кардан, худро ҳақир шумурдан; б) *ниг.* кам шумурдан; **кам кардан** костан; **кам мондан** андак боқӣ мондан, зиёд набудан; **кам шудан** (гаштан) костан, нуқсон пайдо кардан; **кам шумурдан** назарногириона нигоҳ кардан, ҳақир шумурдан касеро, ба дараҷаи даркорӣ баҳо ва эътибор надодан; **дах дақиқа кам дувоздаҳ** ба дувоздаҳ даҳ дақиқа намерасад (*оид ба вақту соат*); **ду кам ҳафтод** ба ҳафтод ду намерасад, яъне шасту ҳашт (*одатан дар бораи синну сол мегӯянд*); **кам гирифтан** (*касера*) *ниг.* кам шумурдан; **кам монда буд, ки...**, қариб ки..., қариб буд, ки...; **магар кам буд, ки...** ин ҳама кофӣ набуд магар...

КАМАБР کم ابر осмони ҷо-ҷо абрдори бебориш.

КАМАДАД کم عدد камшумор, ночиз.

КАМАКАК کمکک камтар, каме, андаке.

КАМАҚЛ کم عقل кӯтоҳақл, бефаросат, нодон, аблаҳ.

КАМАҚЛӢ کم عقلی кӯтоҳақлӣ, кутоҳандешӣ, бефаросатӣ; нодонӣ, аблаҳӣ.

КАМАНД *کمند* 1. аргамчини дарози як нӯгаш халқадавакдор барои гирифтани сайд. 2. *мач.* дом; **дар каманд овардан** ба дом афтондан; ба даст даровардан. 3. *киноя аз* зулфи маҳбуба.

КАМАНДАФКАН *кمندافکن* 1. он ки барои гирифтани сайд ё душман каманд меандозад. 2. *мач.* дилбар, маҳбуба.

КАМАНДИДА *кمنددیده* 1. ба дом афтода. 2. *мач.* озмудшуда, таҷрибадор.

КАМАНДЕША *камандیشه* кӯтоҳфикр, хом.

КАМАНДЕШАГӢ *камандیشگی* кӯтоҳ- фикрӣ, хомӣ.

КАМАР *کمر* 1. миён. 2. миёни кӯҳ, тангнои кӯҳ. 3. нишебӣ, нишебии талу теппа, хамгашт. 4. хар чуқурие, ки дар миёни ягон чиз ба вучуд омадааст; **камари рӯд** (чӯи об) чуқурие, ки оби рӯд ё наҳр дар мачрои худ кофтааст; **камар бастан** а) миёнбанд ба миён бастан; б) омода шудан ба иҷрои коре; азм кардан, қасди кореро кардан; **камари ҳиммат ба миён бастан** *киноя аз* саҳт азму ирода кардан ба коре, дар коре эътимом намудан.

КАМАРБАНД *кمر بند* тасмае, ки ба миён мебанданд, миёнбанд, яккабанд; **камарбанди ҳиммат ба миён бастан** *ниг.* **камари ҳиммат ба миён бастан.**

КАМАРБАСТА *кمر بسته* 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз* **камар бастан**. 2. *мач.* омода, тайёр; азмкарда ба иҷрои коре.

КАМАРБОРИК *кمرباریک* миёнборик, нозук-миён (*сифати маҳбуба*).

КАМАРВОР *کمر وار* 1. чун камар гирди (миёни) чизеро печонда гирифтани. 2. чун камари рӯд ё чӯи об; ғор барин.

КАМАРГАҲ *кمر گه* *ниг.* **камаргоҳ.**

КАМАРГОҲ *кمر گاه* 1. чое, ки камар баста мешавад, чои бастан миёнбанд. 2. камари кӯҳ, миёни кӯҳ. 3. нишебии талу теппа.

КАМАРЗИШ *کمرارزش* арзонбаҳо; *муқоб.* **гаронбаҳо**; камқадр, камаҳамият.

КАМАРӢ *کمری* *мансуб ба* **камар**; муносиби камар, чойгиранда дар гирди камар: **аслиҳаи камарӣ.**

КАМАРЧА *کمرچه* бандчаҳои кӯтоҳ дар чома ва куртаҳои қадима барои ба ҳам бастан ду тарафи (бари) чома, яқтак *ва г.*

КАМАРШИКАН *کمرشکن* *мач.* кори саҳти берун аз тавоноӣ; кор ё масъалаи бисёр душвор; миёншикан.

КАМАҲАМИЯТ *کماهمیت* он чи аҳамият ва арзиши чандон надорад.

КАМАҲОЛӢ *کماهالی* худуди ҷуғрофии аҳолии кам; камодам.

КАМБАҒАЛ *کمبغل* нодор, бенаво, фақир, камбизоат; қашшок; *муқоб.* **давлатманд**; **камбағалро аз болои уштур сағ мезада.** (*зарб.*); **иттифоқи камбағалон** *таър.* ташкилоти сиёсии меҳнатқашони деҳот дар давраи ислохоти замин дар Осиёи Миёна (1918-1920).

КАМБАҒАЛБАЧА *کمبغل بچه* фарзанди одами камбағал ва қашшок.

КАМБАҒАЛЗОДА *کمبغلزاده* *ниг.* **камба-ғалба-ча.**

КАМБАҒАЛӢ *کمبغلی* бенавоӣ, нодорӣ, фақирӣ, эҳтиҷмандӣ; эҳтиҷ.

КАМБАҒАЛНИШИН *کمبغل نشین* чое, ки камбағалон манзил ва иқоматдоранд; **маҳаллаи камбағалнишин** қисми камбағалнишини шаҳр.

КАМБАҒАЛОНА *کمبغلانه* фақирона, монанди бенавоёну қашшоқон, камбағалона зиндагӣ кардан.

КАМБАҒАЛПАРВАР *کمبغل پرور* дастгир, хайрхоҳ ва ҳомии камбағалон.

КАМБАҒАЛШАВӢ *کمبغل شوی* бечора шудан, бенавоӣ фақир гаштан.

КАМБАР *کمبر* он чи бараш зиёд нест, паҳноияш кам аст; танг, борик; *муқоб.* **сербар**; **роҳи оҳани камбар** роҳи оҳане, ки фосилаи байни релсҳо тангтар аз маъмулист.

КАМБАХТ *کم بخت* бетолеъ, он ки кораш кам омад мекунад.

КАМБАҲО *کم بها* *ниг.* **камарзиш.**

КАМБИЗОАТ *کم بضاعت* он ки молу асбобе ба қадри кифоя надорад, камбағал.

КАМБИЗОАТИ *камбизоат* *будан, камбағалӣ.* *камбизоат* *будан, камбағалӣ.*

КАМБИН *камбин* *дорои биноии суст, он ки би-ниши заиф дорад, сустбин.*

КАМБИНӢ *камбинӣ* *сусту заиф будани биноӣ, сустбинӣ.*

КАМБОВАР *камбовар* *он ки бовариаш ба одамон кам аст.*

КАМБОД *камбод* *чое ё чизе, ки боди кам дорад, камшамол.*

КАМБОР *камбар* *1. дорои бори андак. 2. дорои ҳосили андак: дарахти камбор.*

КАМБОРИШ *камбориш* *аз маъмул кам боридани барфу борон, кам будани миқдори боришҳо: соли камбориш.*

КАМБОРОН *камбарон* *соле, фасле ё моҳе, ки дар он борон кам меборад.*

КАМБОРОНӢ *камбаронӣ* *мансуб ба камборон.*

КАМБУД *камбуд* *1. нуқс, нуқсон. 2. ниг. камомад, камӣ.*

КАМБУДӢ *камбудӣ* *нуқсон, норасоӣ.*

КАМБУРД *камбурд* *дорои бурди кам, дорои ма-софаи кам, абзор ё таҷҳизоти техникие, ки тӯли парвозаш кам аст.*

КАМБӮӢ *камбуӣ* *он чи ки бӯяш кам аст.*

КАМВАЗН *камвазн* *ҷисме, ки вазни он сабук аст.*

КАМВАЗНӢ *камвазнӣ* *мансуб ба камвазн; сабуқӣ.*

КАМГАП *камгап* *он ки кам гап мезанад, кам-сухан, камгӯӣ; муқоб. сергап, пургӯӣ.*

КАМГАПӢ *камгапӣ* *мансуб ба камгап.*

КАМГУНҶОИШ *камгунҷоиш* *камҳачм, гунҷо-ишаш кам (мас., зарф).*

КАМГӮӢ *камгӯӣ* *ниг. камгап.*

КАМГӮШТ *камгӯшт* *он ки чандон фарбеҳ нест, газгӯшт; лоғар.*

КАМГӮШТӢ *камгӯшти* *лоғарӣ, газгӯшти.*

КАМҒАЙРАТ *камғайрат* *1. он ки кӯшиши бисёр намекунад. 2. суст нашъунамо кардан (нис-*

бати растаниҳо).

КАМҒАЙРАТӢ *камғайратӣ* *камкӯшишӣ, сустӣ, камҳавсалағӣ.*

КАМҒИЗО *камғизо* *1. камхӯрок. 2. он чизе ё хӯрокие, ки маводи ғизоияш кам аст.*

КАМДАРАХТ *камдарахт* *чое, ки дарахти зиёд надорад.*

КАМДАРОМАД *камдаромад* *кор ё чизе, ки даромад ва фоидааш кам аст, даромадаш андак.*

КАМДАСТМОЯ *камдастмоя* *он ки сармояи чан-доне надорад.*

КАМДАХЛ *камдахл* *ниг. камдаромад.*

КАМДИДОР *камдидор* *ниг. камнамо.*

КАМДИДАКОР *камдидакор* *корноозмуда, нопах-такор, камтаҷриба.*

КАМДИЛ *камдил* *маҷ. камчуръат, тарсу.*

КАМДОН *камдон* *1. ниг. камдониш. 2. он ки аз воқеаву рӯйдодҳо кам хабардор аст.*

КАМДОНИШ *камдониш* *он ки дониши хуб на-дорад, камдон.*

КАМДОНИШӢ *камдонишӣ* *надоштани дониши хуб, камдонӣ.*

КАМДОНӢ *камдонӣ* *мансуб ба камдон.*

КАМДОШТ *камдошт* *доштнокӣаш начан-дон зиёд (пӯшок), пастсифат, сифаташ бад (ма-тоъ).*

КАМЕ *камӣ* *андаке, як қадре; камтар.*

КАМЕРА *оли. камера* *1. хоначаи хурди махсус барои коре, ҳучра. 2. қисми дарунии дастгоҳи суратгирӣ, ки ба он пластинка ё плёнка мегузоранд; камераи киногирӣ дастгоҳи хоси навор гирифтани филмҳо, дастгоҳи филмбардорӣ. 3. резини чархи мошин, велосипед ё тӯби футбол, ки ба он ҳаво пур карда мешавад.*

КАМЕРАВӢ *камеравӣ* *:мусикии камераӣ* *асари мусикӣ (аз қабилӣ дуэт, трио, соната, романс) барои дастаи хурди навозандагону ҳофизон; оркестри камераӣ* *дастаи начандон зиёди навозандагон ва ҳофизон, ки дар он иҷроӣ ҳар қисм ба яке аз онҳо супорида мешавад.*

КАМЕРТОН *олм.* *کمرتان* *мус.* асбоби филизии душоҳашакле, ки хангоми чӯр кардани со-зҳои мусиқӣ меъёри баландии садоро муайян мекунад.

КАМЁБ *کمياب* *ниг.* камчин.

КАМЁБӢ *کميابي* *ниг.* камчинӣ.

КАМЁФТ *کم يافت* *ниг.* камчин.

КАМЗАБОН *کم زبان* 1. *ниг.* хомӯш. 2. мутеъ, фармонбардор.

КАМЗАДА *کم زده* *кит., маҷ.* аз дин баргашта, аз роҳи дин мунҳарифшуда, гумроҳ.

КАМЗАМИН *کم زمين* деҳконе ё маконе, ки за-мини қорами кам дорад.

КАМЗАМИНӢ *کم زميني* мансуб ба камзамин.

КАМЗАН *کم زن* *кит.* 1. он ки дар қимор ҳамеша бой медиҳад, бебурд. 2. *маҷ.* камбаҳт.

КАМЗАРФ *کم ظرف* камзарфият, ҷои камро иш-ғолкунанда, камгунҷоиш, камгиро.

КАМЗАРФИЯТ *کم ظرفيت* камгунҷоиш, дорои гунҷоиши кам; *маҷ.* қасе, ки қобилият ва та-воноии шундан ва қабул кардани суханони дигаронро надорад.

КАМЗАРФИЯТӢ *کم ظرفيتي* камзарфият будан.

КАМЗАРФӢ *کم ظرفي* камзарфиятӣ, камгун-ҷоишӣ.

КАМЗӮЛ *کم زول* як навъи либоси (*беиштар мар-донаи*) рӯпӯши гиребондор ва ду бараш туг-мабанд.

КАМЗӮЛЧА *کم زولچه* 1. камзӯли беостини кӯтоҳ (*беиштар занона*). 2. дӯз. қисми аз сина болои пирохани занон, ки алоҳида дӯхта мечаспо-нанд, куртача.

КАМЗӮР *کم زور* камқувват, заиф, нотавон.

КАМИҚТИДОР *کم اقتدار* камқувват, қудраташ кам; иқтидораш паст: **трансформатори ка-миктидор**.

КАМИҚТИДОРӢ *کم اقتداري* камқувватӣ, кам-қудратӣ.

КАМИЛМ *کم علم* он ки ба қадри кофӣ дониш надорад, саводаш кам аст.

КАМИЛТИФОТ *کم التفات* он ки нисбат ба қасе эътино ё муҳаббат надорад.

КАМИЛТИФОТӢ *کم التفاتي* камилтифот будан, бемехрӣ.

КАМИН I *کمين* *кит.* 1. кам, андак. 2. *ниг.* камина.

КАМИН II *ا. کمين* пинҳонгоҳе, ки дар он ба қасди ҳучум ё дастгир кардани душман ё сайд паноҳ шуда мешинанд; **камин гирифта** паноҳ шуда истодан дар интизори дастгир кардани чизе ё қасе; шинак гирифта.

КАМИНА *کمينه* шахси гӯянда дар мавриди изхори хоксорӣ нисбат ба худ мегӯяд; банда, ин ҷониб; фурутан, хоксор; **каминаи камта-рин** ниҳояти хоксорӣ нисбат ба худ.

КАМИНГАҲ *کمين گه* *ниг.* камингоҳ.

КАМИНГОҲ *کمين گاه* ҷое, ки камин гирифта менишинанд.

КАМИНВАР *کمين ور* он ки дар камин нишас-тааст, камингир.

КАМИНӢ *کميني* *марбут ба камин.*

КАМИСТЕЪДОД *کم استعداد* он ки қобилияташ суст аст, маҳорати паст дорад, каммаҳорат, камзаковат.

КАМИСТЕЪМОЛ *کم استعمال* он чи чандон ро-ичу мустаъмал нест, доираи истифодааш маҳдуд аст.

КАМИЯТ *ا. كميت* андозае, ки метавон онро кам ё зиёд кард; андоза; миқдор; шумора; теъдод; *муқ.* **кайфият**.

КАМӢ *کمي* 1. кам будани чизе; *муқоб.* **зиёдӣ**, **бисёрӣ**; **камии об**. 2. камбудӣ, нуқсон; **камӣ доштан** а) нуқсон доштан, норасоӣ доштан; б) эҳтиёҷ доштан; **камӣ қардан** нарасидан, кам будан, басанда ва кофӣ набудан; **камӣ қашидан** камбуд доштан, эҳтиёҷ доштан; **дар ғояти камӣ будан** ниҳоят кам будан, хеле но-дир будан.

КАМКОР *کم کار* он ки қору машғулиятташ кам аст; *муқоб.* **серкор**; он ки маҳсули қораш ан-дак мебошад.

КАМКОРӢ *کم کاری* камкор будан, кам маҳсулӣ; *муқоб.* **серкорӣ**.

КАМҚАДР *кам қадр* қимати паст доштан, обрӯи кам доштан; камбаҳо.

КАМҚУВВАТ *кам қувват* он чи зӯру тавоноиаш зиёд нест; *муқоб.* **пурқувват**.

КАМҚУВВАТӢ *кам қуввати* камзӯри, нотавонӣ, сустӣ.

КАММАДАНИЯТ *кам маданият* он ки савияи маданияташ баланд нест.

КАММАЗМУН *кам мазмун* он чи мазмуну мундариҷааш норасо аст ё амиқ нест: **асари каммазмун**, **ҳикояи каммазмун**.

КАММАНФИАТ *кам манфиат* камфоида, камнафъ.

КАММАОШ *кам маош* *ниг.* **каммузд**.

КАММАСРИФ *кам масриф* камсарф, камистеъмол.

КАММАҲОРАТ *кам маҳорат* камхунар, камистеъдод.

КАММАҲСУЛ *кам маҳсул* камҳосил, камфоида, камкор.

КАММАӢРИФАТ *кам маърифат* камдон, камсавод, камдониш.

КАММЕВА *кам мева* мева ё ҳосилаш кам (*олу ва дарахт, фасли сол ва ғ.*).

КАММЕӢР *кам меҳр* дилсард, дилхунук, он ки нисбат ба касе меҳри зиёд надорад.

КАММИҚДОР *кам миқдор* *ниг.* **камшумор**.

КАММОЯ *кам мӯя* дорои сармояи андак, камбаҳо, камарзиш, фурӯмоя.

КАММУЗД *кам музд* кори ҳаққи заҳматаш кам, каммаош.

КАММУӢ *кам муӣ* он ки муӣ сараш чандон зиёд нест; *муқоб.* **сермуӣ**.

КАМНАЗИР *кам назир* он ки шабеҳ ва монандаш кам дучор мешавад; бемисл.

КАМНАМАК *кам намак* хӯроки намакаш кам, ширнамак.

КАМНАМО *кам нама* он ки ба чое кам меояд; он ки кам вомахӯрад: **камнамо будан (шудан)** дар чое кам зохир шудан, ба чое кам рафтуой

доштан; бедарак шудан.

КАМНАМОӢ *кам намамо* камнамо будан.

КАМНАФӢ *кам нафъ* *ниг.* **камфоида**.

КАМНУР *кам нуру* камрӯшани; хира; қувваи биноияш суст (*оид ба чашм*).

КАМОБ *кам об* чӯй ё рӯде, ки оби он зиёд нест; мавзее, ки дар он оби равон кам мебошад, маҳалле, ки аз об танқисӣ мекашад. 2. мевае, ки об (шира)-аш кам аст.

КАМОБӢ *кам оби* камии об, кам будани об; нарасидани об.

КАМОБШАВӢ *кам обшӯй* кам шудани об, нарасидан, танқисии об.

КАМОВОЗ *кам овоз* он ки ё он чи овозаш пасту ношунаво аст.

КАМОДАМ *кам дам* чое, ки нуфуси он кам аст, *муқоб.* **сернуфус**; чое, ки рафтуомади одамон кам аст.

КАМОЗОР *кам озор* он ки ба дигарон озоре нарасонад, раҳмдил.

КАМОЗОРӢ *кам озоӣ* камозор будан.

КАМОЛ I *камал* 1. пуррагӣ, тамомият, мукамал. 2. нашъунамо, рушд; тараққӣ; **аз камолли...** аз ниҳояти..., аз ғояти...; **бо камоли эҳтиром** бо эҳтироми тамом, бо ниҳояти эҳтиром; **камол ёфтан** ба воя расидан; мукаммал шудан, комил шудан; **ба камол расидан** ба воя расидан; соҳиби фазлу одоб шудан, комил шудан; **номаи камол** ҳуччати расмӣ дар бораи хатми мактаби миёна, аттестат.

КАМОЛ II *камал* *бот.* растании худрӯи кӯҳӣ, ки аз шираи пояи он дору тайёр мекунанд.

КАМОЛНОМА *камалнома* *ниг.* **нома(-и камол)**.

КАМОЛОТ *камалот* *ч.* **камол I**.

КАМОМАД *кам амд* миқдоре, ки аз баркаш ё миқдори аслии чиз кам омада бошад (*асосан пул*): **камомад қардан**.

КАМОМАДА *кам амде* он чи дар вақти ҳисоб кам баромадааст.

КАМОН *каман* 1. яроқи қадимаи тирандозӣ, ки

- аз чӯби хамидаи ду нӯгаш бо зеҳ тарангбаста иборат мебошад; **камони абрӯ** хама абрӯ, токи абрӯ; **камони Рустам** қавси қузаҳ, тирӯ камон. 2. *нуч.* бурчи Қавс.
- КАМОНА** **کمانه** 1. ҳар чизи ба камон монанд. 2. олати камонмонанди дуредгарон, харротон ва наддофон, ки дар касби худ кор мефармо-янд.
- КАМОНАБРҮ** **کمانابرو** он ки абрӯи хамидаи камоншакли зебо дорад (*сифати маҳбуба*).
- КАМОНАК** **کمانک** 1. камони хурд. 2. киноя аз қади хамида.
- КАМОНАНДОЗ** **کمانانداز** *ниг.* **камонвар**.
- КАМОНАНДОЗӢ** **کماناندازی** *ниг.* **камонварӣ**.
- КАМОНБИНӢ** **کمانبینی** он ки бинии калони кӯхондор дорад.
- КАМОНВАР** **کمانور** тирандоз аз камон, камондор, камонандоз.
- КАМОНВАРӢ** **کمانوری** тирандозӣ аз камон, камонандозӣ, камонкашӣ.
- КАМОНВОР** **کمانوار** чун камон, ба монанди камон; хамидашакл, кач.
- КАМОНГАР** **کمانگر** *ниг.* **камонсоз**.
- КАМОНГАРӢ** **کمانگری** *ниг.* **камонсозӣ**.
- КАМОНГИР** **کمانگیر** 1. камондори бомахорат, тирандози моҳир. 2. лақаби Ораш ном паҳлавони Эрони қадим, ки мувофиқи афсона тири аз Омул партофтааш ба Марв расидааст.
- КАМОНГУРҮҲА** **کمان گروهه** *кит.* 1. камоне, ки бо он гулӯлаҳои гили ва ё санг мепартофта-анд. 2. гулӯла ё мӯҳраҳои гилин, ки барои андохтан аз камонгурӯҳа истифода мегардид.
- КАМОНГҮША** **کمان گوشه** 1. гӯшаи камон. 2. гӯшаи камонмонанди чизе.
- КАМОНҒҮЛАК** **کمانغولک** 1. *кит.* камони калоне, ки дар ҷангҳои қадим бо он ба тарафи душман санг меандохтанд. 2. *гуфт.* **камон-кашаки резиндори бачагона**.
- КАМОНДОР** **کماندار** он ки дар даст камон дорад, мусаллаҳ бо камон.
- КАМОНӢ** **کمانی** чун камон, камонвор; камоншакл.
- КАМОНКАШ** **کمانکش** *ниг.* **камонвар**.
- КАМОНКАШӢ** **کمانکشی** *ниг.* **камонварӣ**.
- КАМОНМҮҲРА** **کمانمهره** *ниг.* **камонгурӯҳа**.
- КАМОНПОӢ** **کمانپای** *ниг.* **качпой**.
- КАМОНСОЗ** **کمانساز** *кит.* он ки камон месозад, созандаи камон, устои созандаи камон.
- КАМОНСОЗӢ** **کمانسازی** амал ва кори камонсоз; ҷой ва маҳали камонсозӣ.
- КАМОНҲОНА** **کمانخانه** *кит.* ҷои ниғахдории камон, ғилофи камон, камонгӯша.
- КАМОНЧА** **کمانچه** 1. *шакли тасғири камон*; камони хурд. 2. олати камоншакл барои навохтани ғижжак, ки ба ду нӯгаш мӯйҳои думи асп таранг қашида шудааст. 3. *мус.* асбоби тории аз ғижжак хурдтар.
- КАМОНҶҮЛА** **کمانجوله** ҷое, ки дар он камон гузоранд, ғилофи камон.
- КАМОНШАКЛ** **کمانشکل** ба монанди камон, ба шакли камон; хамидашакл.
- КАМОС** **کماس** *кит.* кӯзаи гардандарози сафолини шикампаҳн.
- КАМОСА** **کماسه** *ниг.* **камос**.
- КАМПАЛ** **کمپل** матои мӯинаи маҳсус *ва ғ.*, ки ҳамчун ҷойпӯш, кӯрпа ё палос кор фармуда мешавад: **кампали мӯина**, **кампали ресмонӣ**.
- КАМПАХТА** **کمپخته** он чи пахтаи зиёд надорад: **кӯрпаи кампахта**.
- КАМПАШМ** **کمپشم** он чи пашми андаке дорад: **гӯсфанди кампашм**.
- КАМПИР** **کمپير** пиразан, зани солхӯрда ва фартут: **чолу кампир** пирмарду пиразан.
- КАМПИРГУЛАК** **کمپيرگلک** *ниг.* **марвак**, **мар-марак**.
- КАМПИРОНА** **کمپيرانه** монанди кампир, рафтор ва қору кирдори ба сони солхӯрдагон.
- КАМПУЛ** **کمپول** он ки ба қадри кифоя пул надорад, тангдаст, камбизоат.
- КАМПУЛӢ** **کمپولی** кампул будан, тангдастӣ,

нодорамӣ, камбизоатӣ.

КАМРАВҒАН *кам роغن* он чи равғанаш ба қадри кифоя набошад: **оши камравған**.

КАМРАВУОЙ *кам роуоӣ* чое, ки дар он рафтуомад зиёд нест: **роҳи пиёдагарди камравуоӣ**.

КАМРАҒБАТ *кам рағбат* он ки майлу хоҳиши кам дорад, камшавқ.

КАМРАҒБАТӢ *кам рағбатӣ* майлу хоҳиши кам доштан, камшавқӣ.

КАМРАНГ *кам ранг* он чӣ рангаш бенур аст, он чи рангаш баланд намебошад.

КАМРИШ *кам рӣш* он ки риши кам дорад; *муқоб. серриш*.

КАМСАБРӢ *кам сабрӣ* камтоқатӣ.

КАМСАВОД *кам савод* он ки саводи казоӣ надорад, чаласавод.

КАМСАВОДӢ *кам саводӣ* саводи казоӣ надоштан, чалласавод.

КАМСАМАР *кам самар* камҳосил, камфоида.

КАМСИН(Н) *кам син* *ниг. камсол*.

КАМСИН(Н)УСОЛ *кам син усол* *ниг. камсол*.

КАМСОЛ *кам сол* камсин, хурдсол, дорои синну соли кам.

КАМСОЛӢ *кам солӣ* хурдсол будан, камсинӣ.

КАМСОН *кам сон* *кит.* навъи матоъ ва порчаи абрешими сабзранг.

КАМСУХАН *кам суҳан* *ниг. камгап*.

КАМСУХАНӢ *кам суҳанӣ* *мансуб ба камсуҳан*.

КАМТАЛАБ *кам талаб* ба чизи андак қонеъ будан, талаби зиёд надоштан.

КАМТАР *кам тар* 1. *дараҷаи қиёсии кам*; каме, андаке: **дар ҳамин чо камтар шинем**. 2. ҳақир, назарногир; **душманат гар пашша бошад, камтар аз филаш мадон** (*зарб*).

КАМТАРАДДУД *кам тардӯд* 1. *кит.* чое, ки дар он рафтуомад кам аст, ҷои камҳаракат (*мас. кӯча*). 2. он ки дар пайи чизе кам саъй мекунад, камташвиш.

КАМТАРИН *кам тарин* 1. *дараҷаи олии кам*; чизи бисёр кам нисбат ба чизҳои дигар, андактарин. 2. камқадр, камъятибор (*дар мавриди изҳори шикасти нафс шахси гӯянда дар ҳаққи худ мегӯянд*); *ниг. камина (-и камтарин)*.

КАМТАҶРИБА *кам таҷриба* он ки таҷрибаи казоӣ надорад.

КАМТАҶРИБАӢ *кам таҷрибаӣ* камтаҷриба будан, дар коре малакаи лозимма надоштани кас.

КАМТАШВИШ *кам ташвиш* он чи ташвишу заҳматаш зиёд нест.

КАМТАЪСИР *кам таъсир* он чи таъсири зиёд надорад.

КАМУБЕШ *кам убеш* каме, андаке, камутум.

КАМУКОСТ *кам кокаст* костагиҳо.

КАМУМР *кам умр* кӯтоҳумр, бебако.

КАМУТУМ *кам тум* *гуфт.* каму беш: **камутум бохабар будан**.

КАМФАРЗАНД *кам фарзанд* он ки фарзанди кам дорад.

КАМФАРОСАТ *кам фаросат* камфаҳм, камақл.

КАМФАҲМ *кам фаҳм* камақл, камшуур, бефаросат.

КАМФОИДА *кам фоида* он чи суди чандоне надорад.

КАМҲАРЧ *кам харҷ* 1. он чи хароҷот ва массрафи зиёд наметалабад. 2. он ки сарфаҷӯёна кор мекунад; **камхарчи болонишин** чизи арзони нағз.

КАМХИРАД *кам хирд* камақл; камтаҷриба, камдониш.

КАМХИРАДӢ *кам хирдӣ* камхирад будан, камдонишӣ, камақлӣ.

КАМХОБ *кам хоб* он ки хобаш зиёд нест, он ки зиёд хоб намекунад.

КАМХОБӢ *кам хобӣ* камхоб будан; бехобӣ; **камхобӣ кашидан** зиёд хобида натавоништан, аз хоб сер нашудан.

КАМХОР *кам хӯар* *кит., ниг. камхӯр*.

КАМХОРА *кам хӯара* *кит., ниг. камхӯрок*.

КАМХОРАГӢ کم خوارگى *ниг.* камхӯрӣ.

КАМХУН کم خون он ки хун дар баданаш аз миқдори муайян кам аст.

КАМХУНӢ کم خونى ҳолати беморӣ ба сабаби кам шудани миқдори хун дар бадан, ки дар натиҷаи нарасидани эритроцит ва гемоглобин дар хун ва бо таъсири бемориҳои дигар рӯй медиҳад.

КАМХӮР کم خور камхора, он ки гизои кам меҳӯрад, камхӯрок.

КАМХӮРӢ کم خورى камхӯроқӣ, хӯроки кам хӯрдан, бо хӯроки андак иктифо кардан.

КАМХӮРОК کم خوراك он ки бо андак хӯрок сер мешавад, камхӯр; *муқоб.* пурхӯр.

КАМХӮРОҚӢ کم خوراكى камхӯрӣ, камхорагӣ.

КАМҲАВОС کم حواس фаромӯшкор.

КАМҲАВОСӢ کم حواسى камҳавос будан, фаромӯшкорӣ.

КАМҲАВСАЛА کم حوصله он ки ба кор майлу хоҳишаш кам аст; он ки зуд аз кор дилгир мешавад; камрағбат; бетоқат, беқарор, камтаҳаммул, бесабр.

КАМҲАВСАЛАГӢ کم حوصلگى камҳавсала будан; майлу хоҳиши кам доштан; бетоқатӣ, беқарорӣ, бесабрӣ, камрағбатӣ.

КАМҲАРАКАТ کم حرکت 1. он чи кам ҳаракат мекунад, сустҳаракат; *муқоб.* серҳаракат. 2. *мач.* кам кӯшиш кардан; камрағбат, камҳавсала.

КАМҲАРАКАТӢ کم حرکتى 1. кам ҳаракат кардан, сустҳаракатӣ. 2. *мач.* камҳавсалагӣ, камғайратӣ, камрағбатӣ.

КАМҲАРОРАТ کم حرارت дорои гармо ва дамои кам.

КАМҲИММАТ کم همت ҳиммати кам нишон додан дар иҷрои коре, камирода.

КАМҲИММАТӢ کم همتى камҳиммат будан; ба андозаи лозимӣ кӯшиш накардан.

КАМҲИС(С) کم حس ҳиссиёти кам доштан.

КАМҲОСИЛ کم حاصل он чи ҳосилаш зиёд нест; замини камҳосил, зироати камҳосил.

КАМҲОСИЛӢ کم حاصلى ҳосили кам (*oid* ба замини зироат, мева).

КАМҲОФИЗА کم حافظه он ки қувваи ҳофизааш суст аст ва ҳар матолибро дар хотир гирифта наметавонад ё зуд фаромӯш мекунад.

КАМҲУНАР کم هنر камистеъдод, дорои ҳунари кам.

КАМЧИЗ کم چيز *ниг.* камбизоат.

КАМЧИН کم چين ба осонӣ ёфтнашаванда.

КАМЧИНӢ کم چينى кам ёфт шудани чизе, фаровон ё дастрас набудани чизе, нодир будани чизе.

КАМҶИЛО کم جلا он чи сайқал ва пардозаш кам аст, камдӯрахш.

КАМҶУРЪАТ کم جرأت камчасорат, тарсончак, тарсу.

КАМШАВӢ کم شوى кам шудани андоза, ҳаҷм ва шумораи чизе: камшавии об.

КАМШИР کم شير шири кам дошта (*мас., гов*).

КАМШИРА کم شيره мевае, ки ширааш ба дараҷаи кофӣ нест.

КАМШУМОР کم شمار ададан кам, миқдоран начандон зиёд, каммиқдор, камистеъмол, камистеъдод.

КАМШУМОРӢ کم شمارى 1. кам будани миқдори чизе, ададан зиёд набудани чизе. 2. кам шумурдан, ба назари эътибор нагирифтани, ҳақир шуморидан касеро.

КАМШУУР کم شعور он ки шууру фаросаташ кофӣ нест, камақл, камидрок.

КАМЪИЁР کم عيار камарзиш, камбаҳо, бисёр кам (*oid* ба *филизоти қиматбаҳо*).

КАМЪТИБОР کم اعتبار 1. касе ё чизе, ки ба он эътибор ё аҳамияти кам медиҳанд. 2. он ки ба касе ё чизе кам таваҷҷӯҳ мекунад.

КАМЪТИБОРӢ کم اعتبارى 1. камқадрӣ. 2. беаҳамиятӣ.

КАМЪТИҚОД کم اعتقاد 1. он ки эътиқод ё бовариаши нисбати чизе ё касе андак аст. 2. он ки ба дину оин боварии кам дорад.

КАМЪТИНО کم اعتنا он ки ба чизе ё касе кам

таваччӯҳ мекунад; камаҳамият нисбат ба чизе ӯ касе.

КАМЭЪТИНОӢ کماعتنائى андак таваҷҷӯҳ кардан; аҳамияти кам додан, ба касе ӯ чизе.

кан کن 1. *асоси замони ҳозира аз масдари феъли кандан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъноҳои кананда: хоркан, чоҳкан, қабркан, маҳал ва ҷои баровардани чизе: рахткан, чомакан, кафшкан, кандашуда: решакан, сангкан.*

КАНА كنه *зоол.* ҳашарае, ки бо макидани хуни ҳайвонот, парандагон ва шираи растаниҳо зиндагонӣ мекунад, баъзе намуди он барои инсон ҳам хавфнок аст; **кана задан** пур шудани бадан (-и ҳайвон ӯ паранда) аз кана; **кана барин часпидан маҷ.** ба чизе саҳт часпидан; бо коре саҳт андармон шудан.

КАНАБ كنب 1. *бот.* гиёҳи бангдона, ки аз торҳои танаи он ресмон мебофанд ва коғаз месозанд. 2. таноби аз тори канаб бофташуда.

КАНАБӢ كنبى риштаи аз тори канаб бофташуда.

КАНАДОНА كنهدانه *бот.* растани, ки аз донаҳои он равғани гарчак (карчак) ҳосил мешавад, беданҷир, канақунҷид: **равғани канадона**.

КАНАЗАДА كنهزده *сифати феълии асоси замони гузашта аз кана задан; ниг. кана (каназада).*

КАНАКУНҶИД كنه كنجيد *ниг. канадона.*

КАНАЛ лот. كنل 1. *оброҳаи сунъӣ барои равои сохтани об бо мақсади обёрӣ, тавлиди нерӯи барқ, киштигардӣ ва ғ.* 2. *хати робита ва муҳобира: канали якуми телевизиони Душанбе.*

КАНАЛИЗАТСИОНӢ كنليزتسيانى *мансуб ба канализатсия: кубурҳои канализатсионӣ.*

КАНАЛИЗАТСИЯ лот. كنليزتسيه шабакаи лӯлаҳои зеризаминӣ ва таҷҳизоти дигар барои гузаронидани обҳои ифлоси маҳалҳои маскунӣ.

КАНАЛКОБӢ كنل كابي қандани замин барои канал сохта ҷорӣ кардани об.

КАНАЛКОВ كنل كاو он ки барои сохтани канал

заминро меканад.

КАНАМОНАНД كنه مانند *мисли кана, канавор, шабеҳи кана.*

КАНАХОНА كنه خانه *таър.* яке аз зиндонҳои торику рутубатнок дар аморати Бухоро.

КАНАШТУ(К) كنشتو(ك) *кит., бот.* гиёҳе, ки бо беҳи он чомашӯӣ мекарданд, ушнон.

КАНБУР(А) كنبور(ه) *кит.* ҳила, макр, фиреб.

КАНДА كنده 1. *сифати феълии замони гузашта аз кандан; канда-канда а) бурида-бурида, қатъ карда-қатъ карда; б) фосилатор: овози канда-кандаи ӯ...; канда-канда гирифтаи чудо карда гирифтаи; канда партофтаи чизеро аз беҳ баровардан, кашида партофтаи; канда шудан а) кофта шудан (-и чоҳ, ҷӯй); б) қатъ шудан, бурида шудан, канда шудани риштаи дӯстӣ.* 2. *чуқурии дастӣ кофташуда, хандақ; канда набудани даст аз кор ҳама вақт машғули кор будан; қўки чашми касе канда шудан бисёр интизор шудан, саҳт интизорӣ кашидан; пой мардум канда шуд рафтуоӣ мардум кам ӯ қатъ шуд.*

КАНДАГӢ كندگى *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз кандан; ◇ кандагию гирифтагӣ гуфт.* тамоман монанд (будан) ба касе ӯ чизе.

КАНДАК كندك *ниг. канда 2.*

КАНДАКОР كندكار *наққоше, ки ҷўб, санг, оҳан ва дигар чизҳои саҳтро канда ӯ кофта дар онҳо нақш мебарорад, ҳаққок.*

КАНДАКОРӢ كندكارى *наққошӣ дар ҷўбу санг, гачу устухон ва ғ., ҳаққокӣ; дари кандакорӣ даре, ки дар он нақшу нигорҳо канда шудааст.*

КАНДАН كندن 1. *кофтаи, ҳафр кардан, кофта чуқур ӯ ковок кардан; кофта гирифтаи (мас. заминро); чоҳ кандан а) заминро кофта чуқур кардан барои баровардани об; б) киноя аз қасди бад кардан.* 2. *чудо кардан; чида гирифтаи (мас., ҳосили дарахтеро): гул кандан, харбуза кандан, ангур кандан, себ кандан.* 3. *чизи дӯхташударо аз чокаш чудо кардан.* 4. *гусехтан, пора кардан: гов арғамчинро канд.* 5. *кофта ӯ тарошида нақш баровардан дар рӯи санг, оҳан, ҷўб ва ғ., ҳақ кардан.* 6. *харо-*

шидан, ханчол кардан; **ангишт кандан** кофта баровардани ангиштсанг аз кон, истихроци ангиштсанг; **дандон кандан** аз вора берун овардани дандон, дандон кашидан; **пӯст кандан** а) чудо кардани пӯсти бадани гову гӯсфанди кушташуда; б) бо корд ё чизи дигари дамтез гирифта партофтани пардаи берунии чизе, пок кардани пӯчоқи чизе (*мас., пӣзу картошка, себу шафтолу ва ғ.*); **алоқаро кандан** қатъи робита кардан, алоқаро буридан аз касе; **дил кандан** *ниг. дил*; **ранги касе кандан** якбора тағйир ёфтани ранги рӯи касе, ранги рӯи касе паридан; **умедро кандан** ноумед шудан, қатъи тавакқӯъ кардан; **чон кандан** а) дар талвосаи пеш аз марг будан, дар ҳолати назъ будан; б) *мач.* аз ҳад зиёд меҳнат кардан, зиёд кӯшиш кардан (*барои анҷоми коре*); **аз бун кандан** *чизеро* тамоман несту нобуд кардан, решакан намудан; **қӯх бо нохун кандан** кори басо душвореро ба чо овардан; **чоҳ (чаҳ) ба сари роҳи касе кандан** дар сари роҳи касе офату хатаре ба вучуд овардан; қасди бад кардан; **хуш кандан** дар мавриди саҳт ба ҳайрат афтодан, чӣ кор кардани худро надониста мондан гуфта мешавад.

КАНДАНИ *кандنی* сифати феълӣи замони оянда аз кандан; **канданиҳои фойданок** моддаҳои ғайриорганикӣ (*аз қабилӣи сангҳои қиматбаҳо, филизот, нафт, газ*), ки аз конҳо кофта бароварда мешаванд.

К-АНДАР *кندر* шакли кӯтоҳшудаи **ки андар**.

КАНДИР *кندیر* 1. *бот.* як намуди растани нахдор, ки бештар дар соҳили дарёҳо ва канори чашмаҳо мерӯяд. 2. матои дуруште, ки аз ресмони ин растани бофта шудааст.

КАНДИРӢ *кندیری* аз ресмони кандир бофташуда: **пешгираки кандирӣ**.

КАНДУ *کندو* 1. куттии аз тахта сохташуда барои парвариши занбӯри асал. 2. зарфи калони хуммонанд барои нигоҳ доштани ғалладона ва орд.

КАНДУК *کندوک* *лаҳҷ.*, *ниг. канду*.

КАНДУКӢ *کندوکوب* киноя аз ташвишу беқарорӣ.

КАНДУРА *کندره* суфра, дастархон; суфраи чар-

мӣ.

КАНДУРӢ *کندری* *ниг.* кандура.

КАНЗ *کنز* *кит.* муарраби ганҷ, хазина.

КАНИЗ *کنیز* *кҳн.* зан ё духтари барои хизмат харидашуда (зархарид); хизматгорзан.

КАНИЗАК *کنیزک* шакли тасғири **каниз**; хизматгордухтар, ғуломдухтар.

КАНИЗӢ *کنیزی* **каниз** шудан; хизматгорӣ (*оид ба зан*); **ба канизӣ қабул кардан** киноя аз касеро ба занӣ гирифтан.

КАНИСА *ا. کنیسه* *кит.* ибодатхонаи насронӣён ва махсусан яҳудиён.

КАНИФОЛ *лот. کنیفال* моддаи шишамонанди зарди сурхчатоби зудшикан, ки аз шилми дарахтони сӯзанбарг мегиранд.

КАНӢ *کنی* *гуфт.* 1. *пурсишҷонишини* кучо?, чӣ шуд?, **канӣ, бародарат кучост?** 2. ҳиссача (-и ифодакунандаи хоҳишмандӣ ва водор кардан ба коре), қу.

КАННОС *ا. کتاس* *кҳн.* 1. он ки хасу хошоки хавлию кӯчаҳоро рӯфта мекашонд, рӯбанда, ахлоткаш. 2. *мач.* чаллод, қотил.

КАНОНДАН *کناندن* тарзи бевоситаи **кандан**; ковондан: **чӯй канондан**.

КАНОР *کنار* 1. соҳил, лаби об. 2. паҳлу; гӯшаи ҳар чиз; тараф, қониб; сарҳади ягон ҷой; **гӯшаю канор** нуктаҳои дури ҷое, ҷойҳои дурафтада ва дурдаст; **канор доштан** интиҳо доштан: **муҳаббати ӯ канор надошт**; **канор будан** дур будан, дар гӯшаи ҷое будан; **канор баромадан** а) ба соҳил баромадан; б) ба хориҷи ҷое баромадан; аз доираи чизе (коре) берун шудан; **худро ба канор кашидан** дур шудан, дурӣ гузидан. 3. бар, бағал, оғӯш; **канор кушодан** оғӯш кушодан; **ба канор бардоштан** ба бағал гирифтан; **ба канор гирифтан** *касеро* ба оғӯш гирифтан; ба истиқболи касе баромадан.

КАНОРА *کناره* 1. *ниг.* **канор** 1,2. 2. бофтаи тасмамонанд, ки ба хошияи либосҳо меҳӯзанд.

КАНОРАГИР *کنارهگیر* 1. он ки аз ҷанҷолу ғалоғула худро ба як сӯ мекашад. 2. он ки аз коре даст кашада, гӯшанишинӣ мекунад;

гӯшанишин.

КАНОРАГИРӢ *کناره گیری* канора (ихтиёр) кардан, гӯшанишин шудан, гӯшанишинӣ.

КАНОРАДОР *کناره دار* канора доштани чизе; хошиядор.

КАНОРАНГ *کنارنگ* 1. ҳаким, валӣ. 2. маъмури сарҳад, марзбон.

КАНОРАҚӢ *کناره جوئی* *ниг.* **канорагирӣ.**

КАНОРАҚӢ *کناره جوی* *ниг.* **канорагир.**

КАНОРӢ *کناری* он чи дар канори (*дар сарҳади*) ягон ҷой воқеъ аст.

КАНСЛЕР *олм.* *کنسلر* унвони сарвазир дар баъзе мамлакатҳои Ғарб.

КАНТАТА *ит.* *контте* *мус.* суруди умумии пуртантана бо ҳамовозии оркестр.

КАНУР I *کنور* *кит.* хуми калон барои ниғаҳдории ғалла.

КАНУР II *کنور* *кит.* фиреб, макр, найранг.

КАНУРИДАН *کنوریدن* *кит.* фиреб кардан, каллобӣ кардан.

кап *کپ* *асоси замони ҳозира аз капидан.*

КАПА *کپک* 1. навъи ҳосе аз пӯпанак, ки бештар болои нону дигар навъҳои хӯ-рокиҳои ҳаммиро зер мекунад, мағор. 2. беарзиш, паст.

КАПАКЗАДА *کپک زده* пӯпанакзада, мағоргирифта; **нони капакзада** нони мағоргирифта.

КАПАНАК *کپنک* *кхн.* либоси пашмини кӯтоҳи беостини дарвешон ва ҷӯпонон; гупшича.

КАПАНАКПӢШ *کپنک پوش* он ки либоси намандӣ ба тан дорад.

КАПАР *گپر* *кит.* каппа, хонаи аз наю қамиш сохташуда.

КАПЕЛЛА *лот.* *кпелле* 1. ибодатхонаи хурди католикҳо. 2. хори сарояндагон; дастаи муттаҳидаи ҳофизон ва навозандагон дар баъзе кишварҳо.

КАПИДАН *کپیدن* 1. рабудан, дуздидан. 2. капидан.

КАПИЛЛЯР *лот.* *кпилер* 1. найи сӯроҳтанг. 2. *биол.* раги бориктарини мағзи бофтаҳои одаму ҳайвонот, мӯйраг.

КАПИЛЛЯРӢ *кпилерӣ* *мансуб ба капилляр;* раги **капиллярӣ** раги бориктарини хунгузар.

КАПИТАЛ *фр.* *кпител* *ниг.* **сармоя.**

КАПИТАЛИЗМ *фр.* *кпителиз* сохти ҷамъиятӣ, ки дар он воситаҳои истеҳсолот моликияти сармоядорон аст ва аз ин рӯ меҳнати кироия истисмор карда мешавад; *ниг.* **сармоядорӣ.**

КАПИТАЛИСТ *фр.* *кпителист* *ниг.* **сармоядор.**

КАПИТАЛИСТӢ *кпителисти* *ниг.* **сармоядорӣ.**

КАПИТАН *фр.* *кпитен* 1. яке аз рутбаҳои афсарӣ дар артиш. 2. сардори киштиронон, ноҳудои киштӣ. 3. сардори дастаи варзишгарон: **капитани дастаи яккачини Тоҷикистон**

КАП-КАБУД *کپ کبود* *гуфт.*, *ниг.* **каб-кабуд.**

КАППА I *کپه* хаймаи муваққатии аз латта ё бӯр сохташуда дар сари кишт, чайла, коза; **каппаи касе сӯхтан** (дуд кардан, дар гирифтани) буду нобуди касе аз даст рафтани, ба бодифано рафтани тамоми чизу чораи касе; хонаи касе сӯхтан.

КАППА II *کپه* як андоза аз чизи кӯфташуда, ки барои ба даҳон партофтан ба каф мегиранд; **каппа кардан** чизи кӯфтаеро ба каф гирифта ба даҳон партофтан.

КАППАДОР *کپه دار* болопӯшида, соябондор; **аробаи каппадор** аробаи болопӯшида.

КАППА-КАЛОН *کپه کلان* *гуфт.* хеле калон.

КАППАНОК *کپه ناک* *ниг.* **каппадор.**

КАППАПӢШ *کپه پوش* *ниг.* **каппадор.**

КАППӢ *کپی* *кит.* 1. маймун, бӯзина, маймуни сиёҳ. 2. номи як аждаҳои афсонавӣ.

КАППОН *کپان* 1. тарозуи калони овезаи якпаллаи барои баркашидани борҳои вазни ғалла *ва г.* 2. бозори болопӯшида ё растаи махсус барои фурӯхтани навъҳои муайяни ғалладона.

КАПРОН *р.* *кпран* навъи нахи сунъӣ ва матои аз он бофташуда.

КАПЧА کپچه *ниг.* кафча.

КАР کر он ки гӯшаш намешунавад, гӯшаш вазнин; **кар шудан** ношунаво шудан (-и гӯш).

КАР(Р) کر зӯр, қувва; $\diamond$ **карру фар** ҳашамат; дабдаба.

КАРА کره *ниг.* карра I.

КАРАБИН فر. کرбин *ҳ.* милтиқи кӯтоҳ.

КАРАВОТ كروات навъи кати поядори хобравӣ, ки аз ду тараф така дошта, бо тушак ё кӯрпача мучаҳҳаз аст.

КАРАМ I ا. كرم марҳамат, иноят; саховат, ҳиммат, кушоодастӣ, чавонмардӣ; **лутфу карам** меҳрубонӣ ва мурувват.

КАРАМ II كرم *бот.* сабзавоти хӯрокии намуди машҳураш лӯнда, ки аз баргҳои паҳни ба ҳам печида иборат аст ва **каллакарам, гулкарам, баргкарам, карамшалғам...** аз намудҳои он аст.

КАРАМГУСТАР كرم گستر *кит.* бахшоянда, сахӣ, карим.

КАРАМӢ كرمى хӯроки аз карам тайёршуда, карамдор.

КАРАМПЕША كرم پيشه *кит.* саховатманд, бахшанда, бомурувват.

КАРАМХӮРАК كرم خوراك *зоол.* навъи шапа-лаки зараррасон, ки кирми он баргу решаи карамро хӯрда, боиси аз сабзиш мондани растанӣ мешавад.

КАРАМШАЛҒАМ كرم شلغم *бот., ниг.* карам II; навъи карам, ки пояи ғафс дорад.

КАРАМШӮРБО كرم شوربا шӯрбое, ки ба он барги карам андохтаанд.

КАРАНТИН *ит.* كورنتين 1. чорачӯиҳои маъмури ва тиббию беҳдоштӣ барои пешгирии паҳншавии касалиҳои сироятӣ ва барҳам додани манбаи онҳо. 2. ҷои махсус барои муддати муайян нигоҳ доштани одамон, молҳо ва ҳайвоноте, ки аз ҷоҳои касалии сироятӣ паҳншуда омадаанд (*бо мақсади боварӣ ҳосил кардан ба он, ки онҳо паҳнкунандаи беморӣ нестанд*).

КАРАНҶУ كرن جو хоби даҳшатнок, кобус.

КАРАСИН *р.-англ.* كرسين маҳсуле аз нафт, ки моддаи обакии сӯзишворист.

КАРАСИНДОН كرسين دان зарф барои андохтани карасин, човак, карасин.

КАРАСИНӢ كرسيني бо карасин коркунанда; бо карасин сӯзанда; **чароғи карасинӣ** чароғе, ки дар пилтааш карасин сӯхта равшани ме-дихад.

КАРАСИНЛАМПА كرسين لمپه чароғи карасинӣ.

КАРАСТУН كرسون *кҳн.* тарозуи якпалла.

КАРАТ ا. كرت бор, дафъа; *муқ.* **карра(т); ду карат ду-чор** ҳосили зарби ду бар ду чор мешавад.

КАРАТӢ كرتي *мансуб ба карат;* маротиба.

КАРАТӢ *яп.* كرته *варз.* навъи гӯштин, ки ба усули бе силоҳ бо дасту пой муҳофизат кардани худ асос ёфтааст.

КАРАФС كرفس *бот.* гиёҳест аз оилаи чатр-гулҳо, ки аз он хӯриш тайёр мекунанд ва дар тибби халқ гиёҳи давоӣ ҳисоб меёбад.

КАРАХТ كراخت 1. саҳт; шахшуда. 2. беҳисшавии баъзе аъзои бадан ё тамоми он аз сармо ё ба ягон иллоти дигар, хобрафтагии дасту пой, хадар. 3. *маҷ.* одами камхуши га-ранги сусткор.

КАРАХТА كراخته *тиб.* як навъи бемории асаб, ки гирифтори он карахт мешавад.

КАРАХТӢ كراختي ҳолати карахт будан.

КАРАХТКУНАНДА كراخت كننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз карахт кардан;* беҳискунанда, беҳушкунанда.

КАРАХТШАВӢ كراخت شوي *исми амал аз карахт шудан;* беҳисшавӣ.

КАРАХТШУДА كراخت شده *сифати феълӣи замони гузашта аз карахт шудан;* беҳисшуда, беҳушшуда.

КАРАХШ كراخش 1. пардаи хушке, ки бар рӯи реш ва чароҳат вақти ба ҳам омадани он пайдо мешавад. 2. оби часпаке, ки аз шиддати ҳарорати бадан дар даҳони хушкида пайдо мешавад. 3. хокаи сафолмонанди шахшудаи об дар таги зарфҳои обҷӯшонӣю

хӯрокпазӣ; **карахш бастан** а) хушкидани реш ва чарохат; б) хушкидани даҳон аз шиддати ҳарорат; в) мисли сахт шудани хокаи таҳшиншудаи об.

КАРАШМА کرشمه нозу ишва; ишора бо чашм ва абрӯ.

КАРАШМАДОР کرشمه‌دار он ки нозу ишва мекунад.

КАРБАСА کربسه зоол. калпесаи захрдор.

КАРБАШ کربش ниг. **карбас(а)**.

КАРБИД ю. كربيد моддаи химиявӣ иборат аз омезиши филиз бо карбон; **чароғи карбид** чароғе, ки бо карбид месӯзад.

КАРБОН лот. کربان унсурҳои химиявӣ, ки чузъи муҳимтарини тамоми моддаҳои органикиро дар табиат медиҳад.

КАРБОС ҳ. کرباس матои сафеди дурушти аз нах дар дӯкони дастӣ бофташуда.

КАРБОСА کرباسه кит. калпеса, калтакалос.

КАРБОСБОФ کرباس‌باف бофанда ё нассоҷе, ки карбос мебофад.

КАРБОСБОҒИ کرباس‌بافی бофтани карбос; амал ва шуғли карбосбоф.

КАРБОСИ کرباسی аз карбос дӯхташуда.

КАРБИЮРАТОР فر. کربورتر *тех.* абзоре дар муҳаррики дарунсӯз, ки сӯзишвориро ба омехтаи газнок мубаддал карда, ба цилиндр мегузаронад.

КАРВ(А) کرو(ه) кит. (дандони) ковок, (дандони) пӯсида.

КАРВИЁ كرويا тухми як навъ гиёҳест, ки ба рӯи нон мепошанд, зираи румӣ.

КАРГАС كرگس зоол. чинси парандаи калони чанголдори лошахӯр.

КАРДА كرده *сифати феълӣ замони гузашта аз кардан*; кори карда: **аз карда пушаймон**.

КАРДАКОР كرده‌كار ботачриба; кордон, корчалон.

КАРДАН كردن 1. ба ҷо овардан, анҷом додан (*кореро*). 2. сохтан, бино кардан. 3. *ҳамчун феълӣ ёридиҳанда феълҳои таркибии номӣ ме-*

созад: **кор кардан**, **нигоҳ кардан**, **пайдо кардан**, **саъй кардан**, **тасдиқ кардан**, **тез кардан**, **хизмат кардан**, **чанг кардан** *ва ғ.*; **аз худ кардан** ёд гирифтани, омӯхтан; **аҳд кардан** паймон бастан; ваъда додан; **муборакбод кардан** табрик намудан; **парво кардан** а) парвариш (нигоҳубин) кардан; б) фикр кардан, ҳаёл намудан; **сарулибос кардан** сарулибос дар бар кардан, либос пӯшидан; **сер кардан** *касера* аз ғизо қонеъ намудан касеро; **сухан кардан** гап задан, сухан рондан; **сухан кардан нуқра бошад**, **хомӯшӣ тиллост** (*зарб.*); *дар мавридиҳои ба маънои* изҳор кардан ё нишон додани чизе *омадани феълҳои таркибии ёридиҳандаи кардан*-ро бо **намудан** ҳамчун муродиф иваз кардан мумкин аст: **изҳор кардан // изҳор намудан**, **баён кардан // баён намудан**, **марҳамат кардан // марҳамат намудан**, **чилва кардан // чилва намудан** *ва ғ.*

КАРДАНИ كردنى *сифати феълӣ замони оянда аз кардан*; он чи бояд карда шавад.

КАРДАР كردر кит. дара, кӯху дара.

КАРДИОГРАММА ю. كردياگره тасвири чадвалии кори дил.

КАРДИОГРАФИЯ ю. كردياگريفه сабти тапиши дил ба воситаи дастгоҳи кардиографӣ; маҷмӯи усулҳои ба қайд гирифтани набзи дил.

КАРДИОЛОГИЯ ю. كرديالوگيه соҳаи тиб оид ба тадқиқи омӯзиши касалиҳои дил.

КАРДИОЛОҒИ كرديالوگى *мансуб ба кардиология*; **маркази кардиолоғӣ** маркази муолиҷаи касалиҳои дил.

КАРЕҲ а. كرية зишт, бадандом; нофорам, карохатангез.

КАРЕҲМАНЗАР كرية‌منظر зиштрӯй, бадафт, бадқиёфа.

КАРЕҲУЛМАНЗАР كرية‌المنظر ниг. **карехманзар**.

КАРИКАТУРА ит. كاريكاتوره расме, ки дар он ягон чихати манфии ашхос ё чизи дигар ё рӯйдод бо мақсади ҳаҷв ва ришханд аз будаш зиёд ва мазҳакаомез тасвир шудааст, тасвири музҳик, тасвири ҳаҷвӣ.

КАРИКАТУРИ كاريكاتورى ҳаҷвӣ, музҳик.

КАРИМ *а.* **كريم** 1. босаховат; чавонмард, соҳиб-эҳсон. 2. *д.* бахшандаи гуноҳ (*сифати Худо*).

КАРИМА *а.* **كريمه** 1. *кит.* муаннаси **карим**. 2. духтар.

КАРИМӢ **كريمى** *мансуб ба карим*.

КАРИМОНА **كريمانه** бо нармдилӣ, ҳалимӣ, шафқат рафтор кардан; нармдилона, олиҳимматона.

КАРӢ **كرى** ношунавоии гӯш; **худро ба карӢ андохтан (задан)** *киноя аз худро ба нодонӣ задан (дар масъалае)*; дар ҳолати ношунуда худро вонамуд кардан.

КАРК **كرك** *ниг.* **каркадан**.

КАРКАДАН **كركدن** ҳайвони ширхори говмешмонанди бузургҷуссаи пурзӯр, ки дар болои биниаш як шох дорад ва бештар дар Ҳиндустон ва Африко зиндагӣ мекунад.

КАРКАМ **كركم** *кит.* рангинкамон, тирукамон, кавси кузах, тироза.

КАРКУНАНДА **كركننده** *сифати замони ҳозира аз кар кардан*; овоз ё садои баланд (-и гӯшкаркунанда).

КАРМАНД **كرمند** *кит.*, *кҳн.* шитобкор, шитобкунанда, саросема.

КАРНАВАЛ *фр.* **كارنول** як навъ чашни умумихалқӣ, ки мардум либосҳои музҳик пӯшида, бо ниқоб дар кӯчаҳо сайр мекунанд; **карнавали солинавӣ**.

КАРНАӢ **كرنى** *мус.* асбоби нафасии баландовоз, ки аз биринҷӣ сохта шуда, танааш борики дароз ва қисми даҳанааш махрутишакл мебошад ва дар маросимҳои тантанавӣ ва тӯйҳо менавозанд; **карнаӢи радио** асбоб ба рои ба садо табдил додани мавҷҳои бо сими радио фиристодашуда, баландгӯи радио; **карнаӢ навохтан** воқеаеро овозаю дарвоза кардан; **иштиҳо карнаӢ шудан** саҳт гурусна ва толиби хӯрок будан.

КАРНАӢГУЛ **كرنى گل** *бот.* як навъ гул, ки рангҳои сурх, аргувонӣ, норинҷӣ ё гулобӣ дорад.

КАРНАӢНаВОЗ **كرنى نواز** он ки карнаӢ менавозад, мутриби навозандаи карнаӢ.

КАРНАӢНаВОЗӢ **كرنى نوازى** амал ва шугли карнаӢнавоз, карнаӢ навохтан.

КАРНАӢЧА **كرنىچه** карнаӢи хурд.

КАРНАӢЧӢ **كرنىچى** *гӯфт.*, *ниг.* **карнаӢнавоз**; **аз карнаӢчӢ як пуф** кори таваккал кардан; *назири шавад обӣ, нашавад лалмӣ*.

КАРНАМО **كرنما** монанди кар будани *касе*, ҳамчун кар будани *касе*.

КАРНОӢ **كرنائى** *ниг.* **карнаӢ**.

КАРОБОДИН *ю.* **كراپادين** *тиб.*, *ниг.* **қарободин**.

КАРОК **كراك** парандаи думдароз аз қабили саъва.

КАРОМАТ *а.* **كرامت** 1. каримӣ, карам, саховат, олиҳимматӣ. 2. *д.* гайбдонӣ; амали фавқул-одае, ки аз авлиё содир мешавад; *муқ.* **мӯъчи-за** (*ки аз анбиё содир мешавад*).

КАРОМОТ *а.* **كرامات** *ҷ.* **каромат**; **каромот нишон додан** *д.* мӯъчизае аз худ нишон додан.

КАРОН **كران** 1. канори чизе, канора. 2. интиҳо, поён.

КАРОНА **كرانه** *ниг.* **карон**.

КАРОНАЧӢ(Ӣ) **كرانه جو(ى)** гӯшанишин, узлатнишин.

КАРОНАЧӢӢ **كرانه جوئى** гӯшанишинӣ, хилватнишинӣ, узлатнишинӣ.

КАРОҲАТ *а.* **كراهت** дилнокашӣ, нафратангезӣ; нафрат.

КАРОҲАТАНГЕЗ **كراهت انگيز** нафратангез.

КАРОҲАТБОР **كراهت بار** нафратовар.

КАРОҲАТНОК **كراهت ناك** *ниг.* **кароҳатангез**.

КАРОҲАТОВАР **كراهت آور** *ниг.* **кароҳатангез**.

КАРОҲИЯТ *а.* **كراهيت** *ниг.* **кароҳат**.

КАРОШИДА **كراشیده** 1. *кит.* *сифати феъли замони гузашта аз карошидан*; парешоншуда, парокандашуда.

КАРОШИДАН **كراشيدن** *кит.* ошуфта кардан, парешон кардан.

КАРРА(Т) *а.* **كرت** // **кӯр** *ниг.* **карат**.

КАРРА **كوره** мағор, пӯпанак.

КАРРУК *کرۆک* риштаи аз пахтаи паст ва дағал тофташуда.

КАРРУКӢ *کرۆکی* мансуб ба каррук: карбосу қаламии дағали каррукӣ.

КАРРУФАР *کروفر* 1. хашамат, дабдаба. 2. олуфтағӣ, худорой.

КАРСОН *کوسان* ниг. корсон.

КАРТ *کرت*: равғани карт равғани дунбаи обнакардаи бешалха ва гӯшт.

КАРТОГРАФИЯ *фр. картаграфия* илми таҳияи харитаҳои чуғрофӣ, илми харитасозӣ.

КАРТОГРАФИӢ *کرتاگرافي* мансуб ба картография; аломатҳои картографӣ аломатҳое, ки барои сохтани харитаҳо истифода мебаранд.

КАРТОН *лот. картан* коғази ғафси сахт, коғази муқова.

КАРТОНӢ *کرتانی* аз картон сохташуда: қуттии картонӣ.

КАРТОТЕКА *کرتاتکه* кхн., ниг. баргадон; маҷмӯи варақа-карточкаҳои бо тартиби алифбо пайиҳам чидашуда; **картотекаи китобхона** баргадони китобҳо, феҳристи китобҳо дар варақаҳо.

КАРТОШКА *олм. کرتاشکه* 1. растании бехмеваи полизии маъруф. 2. ҳосили ин растани.

КАРТОШКАБИРӢН *کرتاشکه بريان* хӯроки аз картошкаи дар равған бирён кардашуда.

КАРТОШКАГУЛ *کرتاشکه گل* навъи гул, ки ба гули картошка монанд аст.

КАРТОШКАҒУНДОРАК *کرتاشکه غندارک* кишов. мошинаи махсуси картошкағундорӣ.

КАРТОШКАҒУНДОРӢ *کرتاشکه غنداری* ниг. картошкагири.

КАРТОШКАКОР *کرتاشکه کار* кишов. деҳқоне, ки бо киштукори картошка машғул аст.

КАРТОШКАКОРӢ *کرتاشکه کاری* кишов. соҳаи зироат, ки бо киштукори картошка машғул аст.

КАРТОШКАЧИНӢ *کرتاشکه چینی* амалиёти чидаани маҳсули зироати картошка.

КАРТОШКАШИНОНАК *کرتاشکه شنانک* кишов.

мошинае, ки бо он картошка мешинонад.

КАРТОШКАШИНОНӢ *کرتاشکه شنانی* амалиёти шинондани картошка.

КАРТРИЧ *англ. картридж* ит. зарфе, ки дар он сиёҳӣ гузошта, даруни принтер ҷойгир мекунад; сиёҳидони принтер.

КАРТСЕР *лот. картсер* ҳуҷраи яккаса дар ҳабс-хонаҳо барои ниғаҳдории муваққатии маҳбусони тартиботро риоянакарда ё норизо, такхона.

КАРҲАН *а. کرهآ* кит. ба икроҳ, маҷбуран, зӯран, бо дили ноҳоҳам: **тавған ва карҳан** хоҳу ноҳоҳ.

КАРЧ *کرج* порчаи камоншакл буридашудаи харбуза ва тарбуз, қош.

КАС *کس* 1. фард, шахс, одам; нафар: **дах кас омад**. 2. ёр, рафиқ; мададгор; **касу нокас** одами хубу бад; **кас доштан** мададгор доштан; **кас мондан** касеро барои коре ба назди касе фиристодан; **кас монда овардан** касеро касеро ба воситаи касе овардан; **касе нест, ки..**; ягон кас ёфта намешавад, ки...

КАСАБА *қ. کسبه* қ. қосиб; қосибон, пешаварон, аҳли ҳунар; **иттифокҳои касаб** кхн. созмонҳои оммавии коргарону кормандон дар муассисаву корхонаҳо барои ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои онон.

КАСАБАВӢ *کسبوی* мансуб ба касаб: **ташкilotи касабавӣ**.

КАСАВ *т. کسو* чӯб барои кофтани оташи танӯр, оташко; **касаи сари танӯр** киноя аз одами игвоандоз.

КАСАК *ниг. کسک* акка, аккаи думдароз.

КАСАЛ *а. کسل* бемор, мариз, нотоб: **касал шудан**.

КАСАЛБИНӢ *کسل بینی* аёдати бемор, ба дидани бемор рафтан, ба аҳволпурсии бемор рафтан.

КАСАЛБОН *кисл بان* он ки одами касалро ниғаҳбонӣ мекунад.

КАСАЛБОНӢ *کسل بانی* парастории бемор.

КАСАЛИОВАР *کسلی آور* он чи ё он ки баранге-

зандаи беморӣ аст.

КАСАЛӢ كسلى беморӣ, нотобӣ.

КАСАЛМАНД كسلمند дардманд, нотоб.

КАСАЛНАМО كسلنما касалманд, дар назар сихату дар асл касал.

КАСАЛПОӢ كسلپاڻى *ниг.* касалбонӣ.

КАСАЛХОНА كسلخانه беморхона, бемористон.

КАСАНДАР كسندر нокас, ноакл, номард, фу-
рӯмоя, паст.

КАСБ *а.* كسب 1. бо кӯшишу меҳнат ба даст овардани чизе, ихтисос, шуғл; **касби илм** до-
ниш омӯхтан, илмомӯзӣ. 2. *маҷ.* пеша, ҳунар, хирфа; **касбу қор** пеша ва шуғл; **касб қарда гирифтан** ба худ пеша қарор додан (*шуғлеро*); **касби камол қардан** илму дониш андӯхтан, комил шудан дар илму дониш ва одобу ахлоқ. 3. намуди асосии шуғл, ки бо ҳуччат (ба таҳсилот) тасдиқ мегардад; ихтисос.

КАСБӢ كسبى *мансуб ба касб.* 2. ҳунар, санъат ва умуман ихтисосе, ки одам ба воситаи таҳсил ба даст овардааст, хирфай.

КАСБОМУӢ كسبآموز он ки дар мактаб ё пеши устод касб меомӯзад.

КАСБОМУӢӢ كسبآموزى ҳунар ва пешаеро ёд гирифтани, ҳунаромӯзӣ.

КАСДОН كسدان :**касдону касмадон** ошқору ниҳон, аёну пинҳон; махфиёна.

КАСЕ كسى кадоме, ким-касе.

КАСИР I *а.* كثير *кит.* бисёр, зиёд, фаровон.

КАСИР II *а.* كثير *кит.* шикаста, шикасташуда.

КАСИРУЛАВЛОД *а.* كثيرالاولاد серфарзанд.

КАСИРУЛАДАД كثيرالعدد фаровон, бисёр, до-
рои шумораи зиёд.

КАСИРУЛМИЛЛАТ *а.* كثيرالملّت *кит.* сермил-
лат.

КАСИФ *а.* كئيف 1. ғафс; анбӯҳ. 2. чиркин, но-
пок, ифлос.

КАСКАДӢР *фр.* كسكديار 1. иҷроқунандаи бар-
номае дар сирк, ки одатан ба афтухезҳои
хандаовар асос ёфтааст. 2. шахсе, ки дар

филмҳо ҳамчун ивазқунандаи иҷроқунандаи
нақше амалиёти мураккаб ва хавфнокро
анҷом медиҳад.

КАСМАГАРД كسمگرد :**роҳи касмагард** роҳи
партов, роҳи хилват.

КАСМАДОН كسمدان пинҳон, муқоб. **касон.**

КАСМАӢБ كسمياب 1. ҷое, ки касе онро ёфта
наметавонад: **ба ягон ҷои касмаӢб руст меку-
нам.** 2. камӢб, камчин; **касмахару касмадон**
чизи камчини беқадр.

КАСМАХАР كسمخر моли касод, ба фуруш на-
раванда.

КАСНОГУЗАР كسناگذر ҷое, ки одам аз он на-
мегузарад ё гузашта наметавонад: **биёбони
сӯзони касногузар, чангали касногузар.**

КАСНОФАҲМ كسنافهم он чи одам дар дарки
он очиз аст, фаҳмиданаш номумкин.

КАСНОШУНИД كسناشنيد садо ё овозе, ки
шунда намешавад.

КАСОД *а.* كساد 1. беривочӣ ва беҳаридории
чизе, беравнак, бемуштарӣ. 2. бозоре, ки дар
он ба матое харидор кам аст ё ҳеч аст; **моли
касо** моли касмахар; **касо** шудани **бозори
чизе** пайдо нашудани харидор ба ягон мол.

КАСОДӢ كسادى беравнақӣ, набудани харидор,
беривочии бозор.

КАСОДШАВӢ كسادشوى *исми амал аз касод*
шудан; беравнақ шудан (-и бозор).

КАСОДШУДА كسادشده *сифати феълии замони*
гузашта аз касод шудан; аз равнаку ривоч
боз мондан.

КАСОЛАТ *а.* كسالت сусти, беҳолӣ; мондагӣ,
хастагӣ; ранҷурӣ, беморӣ, касалӣ.

КАСОНА كسانه сарикасӣ; аз они кас; **китобҳои
касона** китобҳои аз одамон гирифташуда;
ҷуфти гови касона барзагови ба кироя ги-
рифташуда.

КАСОФАТ كئافت 1. чиркинӣ, нопокӣ. 2. *маҷ.*
наҳсӣ, шумӣ; **ба касофати...** ба айби, бо гу-
ноҳи...; **касофати касе ба касе** (*чизе ба чизе*)
расидан ба айби (наҳсии) касе ба ноҳушии
гирифтани шудани шахсе.

КАСОФАТБОР *кит. кит. катифат бар* *ниг.* **касофатовар.**

КАСОФАТӢ *кит. катифати* таҳқир, наҳсӣ, шумӣ, мурдорӣ (*доир ба инсон*).

КАСОФАТОВАР *кит. катифат-вор* он чи ё он ки нохушӣ ва бадбахтӣ меоварад; наҳсовар.

КАСР I *а.* **каср** 1. шикаст, зарар, зиён; **касри шаън** шикаст расидан ба шаъну эътибори касе; **касри бучет** *икт.* зиёдии харочот назар ба даромад дар миқёси давлат ё ягон соҳаи хоҷагӣ, дефитсити бучет. 2. *риёз.* адади камтар аз воҳиди пурра; **касри даҳӣ** касре, ки ба ҳисоби даҳтоӣ бароварда мешавад: **даҳяк, саяк; касри одӣ** касре, ки ба ҳисоби гайридаҳтоӣ бароварда мешавад: **аз се як, аз панҷ чор.**

КАСР II *кит.* **касра**; ба касри алиф бо алифи «и» ё «э» хондашаванда.

КАСРА *кит.* **касра** *збш.* аломатест дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки ба зерӣ ҳарфи ҳамсадо гузошта шуда, баъд аз он ҳарф талаффуз кардани овози садоноки кӯтоҳи «-и» ва гоҳо «э»-ро нишон медиҳад, зер.

КАСРАТ *кит.* **касрат** касирӣ; бисёрӣ, зиёдӣ; бисёршавӣ, зиёдшавӣ.

КАСРДОР *кит.* **касрдор** 1. шикастдор, зарардошта. 2. *ниг.* **касрӣ.**

КАСРӢ *кит.* **касри** *риёз.* ададе, ки дар натиҷаи бо бақия тақсим шудани сурати каср ба махраҷ ба вучуд омадааст.

КАСРУФ *бот.* **касруф** гиёҳи бисёрсолаи худрӯест мансуб ба чатргулҳо, ки дар тамоми умри худ як маротиба гулу мева карда, пас тамоман нобуд мешавад.

КАССАТСИЯ *лот.* **кассатсия** 1. бекор кардан ё аз нав дида баромадани ҳукми суди поёнӣ аз тарафи суди болоӣ. 2. шикоят аз ҳукми суд.

КАССЕТА *ит.* **кассета** ғилоф барои навори музикӣ, филм ё дастгоҳи суратгирӣ ва ғ.

КАССЕТӢ *ит.* **кассети** мансуб ба **кассета.**

КАСТА *порт.* **каста** табақаи ҷамъиятӣ бо имтиёзҳои махсус; **кастаи бараҳманҳо.**

КАТ *кит.* 1. чорпояи калон барои нишастану хобидан: **кати симин, кати тахтагӣ.** 2. тахт,

тахти подшоҳӣ.

КАТАК *кит.* 1. хонача барои мурғону кабӯтарон; хонаи хурд. 2. хонача-хонача, чорхона: **дафтари катак, чити катак.**

КАТАЛОГ *ю.* **каталог** *ниг.* **фехрист.**

КАТАР *тиб.* **катар** газаки пардаҳои луобии ягон узви бадан (*бинӣ, гулӯ, меъда ва ғ.*).

КАТЕГОРИЯ *ю.* **категория** 1. *филс.* маф-ҳумҳои асосие, ки хусусиятҳои умумӣ, муҳим, муносибати ҳодисаҳои воқеӣ ва маърифатро инъикос мекунанд: **категорияҳои вақту фазо, зиддияту сабабият, ҳаракат ва ғ.** 2. *збш.* маҷмӯи мафҳумҳои умумии ба гурӯҳи муайяне хос: **категорияи грамматикӣ, категорияи исм, категорияи шахсу шумора.**

КАТЕР *англ.* **катер** киштии хурди одатан тезгарди бодбонӣ ё моторӣ, қайқ, заврақ.

КАТИБА *а.* **катиба** хати дар девори биноҳо ва рӯи сангҳо барои ёдгорӣ навишта ё кандашуда, сангнабишта; *муқ.* **китоба.**

КАТИБАШИНОС *исп.* **катибашинос** он ки хати қадимӣ (*рӯи девор ва сангҳо*)-ро меҳонад; олими забоншинос.

КАТИБАШИНОСӢ *исп.* **катибашиносии** соҳаи илм доир ба шинохт ва таҳқиқи катибаҳо.

КАТИР *кит.* **катир** шӯразамин дар саҳро, ки аз дур чун об менамояд; сароб.

КАТӢ *кит.* **кати** *гуфт.*, *пасоянди* **ҳамроҳӣ ва восита** бо ҳамроҳии...; бо: **ман катӣ ҳазлбозӣ нақун, роҳи лаби соӣ катӣ рафтанд; муқ.** **қатӣ.**

КАТО *физ.* **катод** *физ.* электроди манфӣ; *муқоб.* **анод.**

КАТОДӢ *кит.* **катодӣ** мансуб ба **катод.**

КАТОЛИК *ю.* **католик** пайрави мазҳаби католиқӣ дар дини исавӣ.

КАТОЛИКӢ *кит.* **католиқӣ** мансуб ба **католик.**

КАТОН *ак.* **катон** гиёҳест аз тугмачагулҳо, ки аз танай он нах ҳосил мекунанд ва рағани тухми онро дар техника истифода мебаранд; матои аз нахи ин гиёҳ ё зағирпоя бофташуда.

КАТОНБОФ *кит.* **катанбоф** он ки аз ресмони катон чизҳои лозимма мебофад.

КАТОНБОФӢ کتان بافی амали катонбоф.

КАТОНӢ کتانی *мансуб ба катон; суфи катон* суфи аз ресмони катон ӯ зағирпоя бофташуда.

КАТТАГӢ کتگی *суфт*. калонигарӣ, бодигӣ.

КАТЧА کتچه кати хурд, каравоти майда.

КАУЧУК *англ.* کئوچوک гурӯҳи полимерҳои растанигӣ ва синтезӣ, ки аз он резин месозанд.

каф کф *асоси замони ҳозира аз кафидан.*

КАФ I *а.* کف 1. рӯи даст, тарафи дарунии панҷаи даст: **кафи даст; кафи кафш** таги кафш; **кафи по** таги по, таги панҷаи по. 2. як мушт чизе ба андозаи гунҷоиши рӯи як даст: **кафи хокистар** а) як мушт хок; б) *мач.* инсон ӯ чисми инсон. 3. даст; **каф задан** қарсақ задан, чапак задан (*ба аломати таҳсин ӯ тасдиқи фикре*); **ба каф ниҳодан** ба дасти касе додан, супурдан; **аз каф додан** аз даст додан; **аз каф рафтан** аз даст рафтан; **ба каф овардан** ба даст овардан.

КАФ II کف *ниг.* кафк.

КАФАКӢ I کفکی тагчарми кафш, мӯза *ва г.*

КАФАКӢ II کفکی ба тарзи сунъӣ қонё кунондани нафси шаҳвонӣ, истимноъ.

КАФАЛ *а.* کفل суринаи одам ва ҳайвонот, рон.

КАФАН *а.* کفن порчаи матои сафед, ки мурдари баъди шустан ба он печонда гӯр мекунад; **кафан кардан** баъди мурдан шуста ба кафан печондан; **кафан дӯхтан** пеш аз шустани мурда матои сафедро мувофиқи қаду басти вай бурида тайёр кардан; **аз мурда кафан рабудан** аз баҳри ғоидае аз ҳеҷ чиз худдорӣ накардан; **кафан пӯшидан** омода шудан ба коре, ки мумкин аст ба хубӣ анҷом наёбад.

КАФАНГАДО کفن گدا ниҳоят бенаво, ки баъди мурдан ҳатто маблағи як кафанвориро ҳам надорад; **кафангадо шудан** тамоман мӯхточу нодор шудан.

КАФАНДУЗД کفن دوزد он ки гӯрро кушода кафани мурдахоро мебарад; дузди пагназар.

КАФАНДУЗДӢ کفن دوزدى амал ва шуғли кафандузд.

КАФАНДӢЗ کفن دوز он ки барои мурдагон кафан медӯзад.

КАФАНДӢЗӢ کفن دوزى амали кафандӯз, кафан дӯхтан.

КАФАНӢ کفنى матое, ки барои кафан дӯхтан тайёр мекунад; **гӯрию кафанӢ** матоъ ва маблағе, ки барои рӯзи мабодо тайёр мекунад.

КАФАНПЕЧ کفن پيچ :**кафанпеч кардан** мурдари дар кафан печондан.

КАФАНПУЛӢ کفن پولى маблағ барои хариди кафан баҳри дафни мурдаи одами хеле мӯхточу нодор.

КАФАНФУРӢШӢ کفن فروشى *кҳн.* матои кафанбобро дар назди худ тайёр нигоҳ дошта, вақти дармондагии қасон фурухта ғоида бурдан, ки қори қабех ҳисоб меёфт.

КАФБАСТА کف بسته *кит., мач.* ҳасис, мумсик.

КАФБИН کف بين он ки аз рӯи хатҳои қафи дасти шахсе гузаштаву ояндаи ӯро гуфта медиҳад.

КАФБИӢ کف بينى амали кафбин: хатҳои қафи дасти қасери барои гузаштаву ояндааш гуфтан; хиромантия.

КАФГИР کف گير *асбоби паҳни филизии сӯрох-сӯрохи дастадор, ки барои гирифтани асосан қафи ошҳои обакӣ ва умуман барои гардондан ва гирифтани таомҳои ғайриобакӣ аз дег истифода мешавад; як кафгир* ба миқдори гунҷоиши як кафгир; каме, андаке.

КАФГИРЗАН کف گير زن *мач.* хушомадгӯй, лаганбардор.

КАФГИРЗАӢ کف گير زنى *мач.* хушомадгӯй, лаганбардорӣ.

КАФЕДРА ю. کف دره 1. минбар, курсӣ. 2. дар мактаби олий воҳиди маъмурии илмию таълимии як ӯ якҷанд соҳаи ба ҳам наздики илм; хона ӯ бинои қойгиршавии чунин воҳиди маъмурий.

КАФЗАН کفن زن *мач.* дузд.

КАФЗАНӢ کفن زنى 1. молиш додан бо даст, муштмолий. 2. *ниг.* **кафқубӣ**. 3. *мач.* дузд.

КАФИДА کف يده *сифати феълии замони гузашта*

аз **кафидан**; таркида, шикоф пайдокарда; таркиш пайдокарда. 2. *геол.* чойҳои таркиш пайдокардаи замин.

КАФИДАГӢ *کفیدگی* *шакли дигари сифати феълии замони гузаштаи кафида*. 1. шикофта, таркида. 2. чоҳои таркида, шикоф пайдокарда, таркиш пайдокарда: **кафидагиҳои девор**.

КАФИДАН *کفیدن* таркидан, шикофта шудан, шикоф пайдо кардан, аз ҳам чудо шудан; **дил кафидан** хеле дилтанг будан; **ба кафидан расидани дил** дар мавриди рӯй додани хавотирӣ ва тарси бениҳоят зиёд гуфта мешавад; **замин кафида одам баромадан // замин кафида одам рӯидан** одам хеле зиёд аст (буд), издиҳомии зиёд будан; **замин накафид, ки дароям** дар мавриди ифодаи ниҳояти хичолатзадагӣ ва шармандагӣ гуфта мешавад; $\diamond$ **кафидани чашми рӯз** дамидани субҳ, сапедадам;

КАФИЛ *а. کفیل* 1. он ки дар вақти талаб кардан ёфта додани чизе ё касеро ба зимма гирифтааст, кафолатдиҳанда, зомин. 2. он ки иҷрои коре ё вазифаеро ба ҷои касе ба зиммаи худ гирифтааст; **кафил шудан** замонат додан; пардохти чизе ё иҷрои кореро ба ҷои касе ба зимма гирифтани; ба гардан гирифтани ҷавобгарӣ барои кирдори касе.

КАФИЛӢ *کفیلی* кафилшавӣ, кафолат, замонат; **кафилии касеро гирифтани** а) ба ивази касе иҷрои кореро ба зимма гирифтани; б) *гуфт.* сарпарастии касеро ба ўҳда гирифтани; **ба кафилӣ гирифтани** зомин шудан; пардохти чизе ё иҷрои кореро ба ивази касе ба зимма гирифтани.

КАФК *کفک* хубобчаҳои сафеде, ки вақти бо обу собун шустани бадан ё матоъ пайдо мешавад; хубобчаҳое, ки вақти ҷӯшидани об, моеъҳо ва ҳаракати тези онҳо бар рӯяшон мебарояд; **кафки даҳон, кафки собун; кафк кардан** пайдо шудани хубобчаҳои сафед аз собун ё дар вақти ҷӯшидани моеъҳо; **кафк паридан** пош хӯрдани кафки чизе ба атроф.

КАФКДОР *کفکدار* кафкдошта, кафккунанда.

КАФКОЗӢ *کفکازی* *ниг. кавказӣ*.

КАФКОЛУД *کفکآلود* омехта бо кафк; кафкдор: **оби кафколуд**.

КАФКӢБӢ *کف کوبی* чапакзанӣ, қарсақзанӣ.

КАФЛЕЗ *کفلیز* қошуқи (чумчаи) калони дастадароз, ки бо он ошҳои обакиро аз дег мекашанд; **он чи дар дег аст, ба кафлез мебарояд** (*зарб.*).

КАФЛЕЗА *کفلیزه* *зоол.* бачаи курбокқа, ки ба шакли кафлез думдор аст.

КАФЛЕЗАК *کفلیزک* *ниг. кафлеза*.

КАФЛЕС *کفلیس* *ниг. кафлеза*.

КАФМОЛ *کفمال*: **кафмол кардан** ба ҳам со

идани ду чиз дар каф: **кафмол кардани чойҳои**

сахт чиркини либос дар вақти шустани.

КАФН *а. کفن* *кит.* кафан пӯшондан ба мурда, амалиёти ба кафан печондани мурда; **кафн кардан** пӯшондани ҷасад бо кафан; **кафну дафн** пӯшонидани кафан ба мурда ва дафн кардани ў дар гӯр.

КАФОЛАТ *а. کفالت* кафил шудан ба касе; ба зимма гирифтани чизе ба ҷои касе, замонат.

КАФОЛАТДИХАНДА *کفالتدهنده* он ки ба касе ё чизе кафолат медиҳад; бар ўҳда гирандаи коре ё чизе.

КАФОЛАТНОМА *کفالتنامه* хати ка- филшавӣ, замонатнома.

КАФОНДАН *کفاندن* 1. *тарзи бавоситаи кафидан*; тарконидан, шикоф кардан; пора кардан, шикастан (*мас., ҳезумро*). 2. чок кардан; $\diamond$ **кафондани маддаи дил** он чи гуфтани аст, ҳамаро кушода гуфтани; дил холӣ кардан; **дили (заҳраи) касеро кафондан** касеро сахт тарсондан.

КАФОНИДАН *کفانیدن* *ниг. кафондан*.

КАФ(Ф)ОРА(Т) *а. کفاره // کفارة* *д.* 1. ҳар амале, ки барои ҷуброни гуноҳе шариатан анҷом медиҳанд (*мас., додани садақа, гирифтани рӯза ва ғ.*); фидя. 2. натиҷаи ҳар амали нораво, ки шахс ба он дучор мегардад; *мач.* ҷуброн; **каффорат додан** садақа додан ё анҷом додани амале барои пок кардани гуноҳ.

КАФСАН *کفسن* *таър.* ҳаққе, ки ба ғайри андозии подшоҳӣ дар сари хирман барои одамони амлокдор ё иҷорадор гирифта мешуд.

КАФТАР *کفتار* *гүфт.*, *ниг.* **кабӯтар**; **кафтари дубома** а) кабӯтаре, ки дар ду бом лона мегузорад; б) *мач.* он ки ба ду чизи мухталиф дил баста бошад.

КАФТАРБОЗ *کفترباز* *гүфт.* он ки ба парваришу парвози кабӯтарон шавқу ҳавас дорад, дӯстдори кабӯтарон; кабӯтарбоз.

КАФТАРБОЗӢ *کفتربازی* амали кафтاربоз; бозӣ бо кабӯтар.

КАФТАРХОНА *کفترخانه* *ниг.* **кабӯтархона**.

КАФТОР *کفتار* *зоол.* ҳайвони ваҳшии лошакхӯрест, ки ба сағ монанд аст ва пӯсти дурушти хол-хол ва баъзе рах-рах дорад.

КАФФА *کفه* *кит.* 1. паллаи тарозу. 2. сатҳи ҳамвор. 3. кафи даст.

КАФЧА *کفچه* белча: **кафчаи ҳалвогарон**.

КАФШ *کفش* 1. пойафзор. 2. навъи попӯши чармии чойдорист, ки бесоқ ва бебанд аст; **кафши булғор** кафше, ки аз чарми хуби хушбӯй дӯхта мешуд; **кафши олак** кафши бепошнаи нӯгтези шиппакмонанд; **кафши сарипой** кафше, ки бе масҳӣ ба пои бараҳна мепӯшанд; **кафши касеро пеш мондан** ишора бар он ки соҳибхона баромада рафтани меҳмонро хоҳон аст; касеро рондан, пеш кардан аз ҷое; **кафшро монда, патакро пӯшидан** шитобкорона, саросемавор (рафтани ба ҷое ё гурехтан аз ҷое).

КАФШБАРДОР *کفش بردار* 1. *таър.* хизматгори хоси аъён ва соҳибмансабони Бухоро, ки дар рикоби онҳо пиёда ба ҳар ҷо мерафтааст. 2. *мач.* хизматгор.

КАФШБАРДОРӢ *کفش برداری* *мач.* хизматгорӣ.

КАФШДӢЗ *کفش دوز* устое, ки кафш медӯзад.

КАФШДӢЗӢ *کفش دوزی* касбу шуғли кафшдӯз.

КАФСЕР *کفشیر* гудохта ва ё ба роҳи дигар ба ҳам пайваст кардани филизот, *муқ.* **лаҳим**: **кафшер кардан**; **кафшери гап (сӯхбат)** *киноя* аз воситаи тафсондани сӯхбат (аз қабилӣ чойнӯшӣ).

КАФСЕРГАР *کفشیرگر* он ки касбу шуғли ӯ ба тариқи кафшер пайваст кардани филизот ва банд кардани шикоф дар филизот аст, каф-

шеркунанда.

КАФСЕРГАРӢ *کفشیرگری* амали кафшергар; ба воситаи кафшер пайваст кардан; кафшеркунӣ.

КАФСЕРКАШ *کفشیرکش* олате, ки бо он кафшер ва лаҳимкорӣ мекунанд.

КАФСЕРКОРӢ *کفشیرکاری* *ниг.* **кафшергарӣ**.

КАФСЕРКУНӢ *کفشیرکنی* ба ҳам пайванддихӣ ва бандкунии шикоф ва сӯроҳи филизот бо роҳи кафшер ва ё бо навшодир ва қалъагӣ; лаҳимкорӣ.

КАФСҚАН *کفشکن* даҳлез, ҷое, ки кафшро бароварда, сипас дохили хона мешаванд.

КАҲ *که* *муҳаффафи коҳ*.

КАҲГИЛ *کهگیل* *ниг.* **коҳгил**.

КАҲДАРЗА *که درزه* дарзаи коҳ, банди коҳ, ки махсус аз алафзорҳо даравида барои кашондан ва нигоҳ доштан тайёр карда шудааст.

КАҲДОН *که دان* *ниг.* **коҳдон**.

КАҲДУД *که دود* *ниг.* **коҳдуд**.

КАҲИЛ *ا.* *کهیل* сурма кашидашуда.

КАҲИР *کهیر* *кит.*, *тиб.* крапвиница.

КАҲҚАШОН *کهکشان* *нуч.* маҷмӯи ситораҳои беҳисоб, ки гирди як меҳвари умумӣ давр мезананд; Роҳи Қаҳқашон.

КАҲЛ *ا.* *کهل* марди миёнасол (*байни сӣ ва панҷоҳ*).

КАҲЛА *کهله* резаҳои зар, нуқра, курғошим *ва ғ.*, ки дар натиҷаи соидан ё арра кардан ба вучуд меоянд.

КАҲМАЙДА *کهמידه* *ниг.* **коҳмайда**.

КАҲРАБО *کهربا* самғи ба санг мубаддалшудаи шаффоф ва нимшаффофи асосан зардранг, ки ба чарм суда ба коҳ наздик оранд, онро ба тарафи худ мекашад.

КАҲРАБОӢ *کهربائی* *ниг.* **каҳраборанг**.

КАҲРАБОРАНГ *کهربارنگ* ранги зардча, зардранг.

КАҲРЕЗА *کهریزه* *ниг.* **коҳреза**.

КАҲТОБ *кит.* كهتاب 1. дуде, ки аз оташ додани коҳ ҳосил мешавад. 2. ҷӯшондаи гиёҳӣ барои таскини дард ва варамидоғӣ (*дар ҷои дард-манд мебастанд*).

КАҲТӮДА كهتوده тӯдаи коҳ.

КАҲХОНА كهخانه анбори махсус барои нигоҳ доштани коҳ, хошок *ва ғ.*, каҳдон.

КАЧА كچه *кит.*, *кҳн.* ангуштарини бенигин.

КАЧАБОЗӢ كچهبازى *ниг.* гачабозӣ.

КАЧАЛ I كچل кал, тоссар, кадусар.

КАЧАЛ II كچل качпо, шахси пояш кач; **качал-качал қадам ниҳодан** ба монанди качпоҳо лангида роҳ рафтан.

КАЧАЛИДАН كچليدن лангидан, лангида роҳ рафтан.

КАЧАЛПО كچلپا *гуфт.* пояш кач; **качалпо шудан**.

КАЧКӮЛ كچكول *ниг.* кашкӯл.

КАЧ كچ хамдор, хамида; хам, уреб; *муқоб.* **рост:** меҳи кач, роҳи кач, хати кач, кач кардан, кач шудан; зулфи кач зулфи тобдодаи бари рӯ; качу килеб роҳ ё чизи дигари пурпечу хам; қадами кач гузоштан *киноя аз* ба роҳи хато рафтан; **кач-кач нигоҳ кардан** бо назари ғайри хайрхоҳона нигаристан, бад-бад нигоҳ кардан.

КАЧАБРӮ كچابرو 1. он ки қошу абрӯвони хамида дорад. 2. *мач.* хӯшрӯй.

КАЧАК *т.* كچك 1. мӯе, ки занон барои ороиш аз пеши гӯш ба рухсора фуруварда нӯгашро кач мебуранд. 2. *кит.* чангчаи филбонон, ки бо вай фил меронанд. 3. чангаки қассобӣ, қуллоб. 4. *гуфт.* зонукулчаи филизӣ барои пайвастанӣ кунҷи лӯлаҳои дудкаш.

КАЧАЛА(К) كچله // كچلك *гуфт.* кач.

КАЧАНДЕШ كچاندیش 1. шахсе, ки дар ҳаққи касе нодуруст фикр мекунад, бадгумон; бад-фикр, хатоандеш. 2. *мач.* душман, хасм.

КАЧБАҲС كچباحت он ки дар баҳс ба дурустии фикри нодурусти худ исрор мекунад; он ки дар баҳсу мунозира моҳияти фикри мусоҳибро муғризона нодуруст маънидод ме-

кунад.

КАЧБАҲСӢ كچباحتى качбаҳс будан, дар баҳс ба фикри нодурусти худ исрор кардан.

КАЧБИН كچبين 1. олус, аҳвал. 2. *мач.* он ки назари нодурусту ғаразнок дорад; бадхоҳ, бадандеш.

КАЧБИНӢ كچبيني 1. он ки бинии кач дорад. 2. *мансуб ба качбин;* нисбат ба касе фикри нодуруст доштан; бадхоҳӣ, бадандешӣ.

КАЧГАРДАН كچگردن он ки гарданаш бештар ба як тараф тоб меҳӯрад. 2. *мач.* гадо, тал-банда.

КАЧДАСТ كچدست 1. он ки дасташ кач аст. 2. *мач.* қалбдаст, дузд.

КАЧДАСТӢ كچدستى 1. кач будани даст. 2. *мач.* харомкорӣ, қалбдастӣ.

КАЧДАҲОН كچدهان он ки даҳонаш кач аст.

КАЧДИЛ كچدل дилсиёҳ, ботинаш вайрон, бад-дил; *муқоб.* софдил.

КАЧДУМ كچدم 1. он чи думаш кач аст. 2. *ниг.* каждум.

КАЧӢ كچى 1. кач будан 2. норостӣ, хамидагӣ; **качии чашм** олусӣ; **качӣ кардан (намудан)** дурӯғ гуфтан; кори нораво анҷом додан.

КАЧКОР كچكار қаллоб; *муқоб.* **росткор.**

КАЧКОРД كچكارد корди хоси хамидашакл барои буридани шоҳаҳои дарахтон.

КАЧКОРӢ كچكاري *мач.* қаллобӣ; **качкорӣ кардан** қаллобӣ кардан.

КАЧКУЛОҲ كچكلاه 1. он ки кулоҳро якшоҳа мепӯшад; олуфта, худпардоз. 2. *мач.* мағрур, мутакаббир.

КАЧКУНҶ(А) كچكنجه :секунҷаи качкунҷа (*ри-ёз.*).

КАЧКӮЛ كچكول *ниг.* кашкӯл.

КАЧМАКАЧ كچمكچ кач андар кач, качу килеб: **качмакачи кӯтал.**

КАЧНИҲОД كچنهاد бадсиришт, бадниҳод, бад-тинат.

КАЧНӮГ كچنوگ он чи охираш кач аст.

КАЧОВА كچاوه сабад ё куттие, ки барои кашондани бор (*асосан мева*) бо як банд аз ду пахлуи асп, хар ё шутур овезон карда мешавад.

КАЧОВАДОР كچاوهدار дорои качова, качова басташуда: **шутурҳои качовадор**.

КАЧОВАШИКАМ كچاوهشکم он ки шикамаш калону овезон аст.

КАЧПАХЛУ كچپهلو: **качпахлу задан гуфт**. ёнбош кардан, ба як пахлу така карда нишастан ё дароз кашидан.

КАЧПО(Ў) كچپاوى кас ё чизи пояш кач, качалпо: **хирси качпо**.

КАЧРАВ كچرو 1. он ки бо роҳи рост намеравад, мунҳариф. 2. *мач*. бадрах, бадрафтор.

КАЧРАВӢ كچروى 1. баромадан аз роҳи рост, инхироф. 2. *мач*. бадрафторӣ, бадроҳагӣ.

КАЧРАФТОР كچرفتار *ниг.* **качрав**; **чархи качрафтор киноя аз фалак, дунё**.

КАЧРАФТОРӢ كچرفتارى *ниг.* **качравӣ**.

КАЧТАБЪ كچطبع он ки завқ ва тавоноии дарки зебой ва атроф надорад; кундфаҳм, бефаҳм.

КАЧУКИЛЕБ كچوكليب ноҳамвор, норост.

КАЧУКИЛЕБӢ كچوكليبي ноҳамворӣ.

КАЧФАҲМ كچفهم он ки гапро нодуруст фаҳмида ба он маъноӣ ғалат медиҳад; он ки матлаберо аз рӯи ғараз нодуруст мепиндорад.

КАЧФАҲМӢ كچفهمي качфаҳм будан; ғалат фаҳмидани матлабе, ғалатфаҳмӣ.

КАЧФИКР كچفكر он ки фикри ғалат дорад; дорои фикри нодуруст.

КАЧФИКРӢ كچفكري андешаи нодуруст, фикри нодуруст.

КАЧХАТА كچخطه качрах, рахаш кач, хати кач, хати мунҳанӣ.

КАЧЧАШМ كچچشم 1. олус. 2. *мач*. он ки ба чизу чораи касон бо чашми тамаъ нигоҳ мекунад.

КАЧШОХ كچشاخ ҳайвони шохаш кач.

каш كاش 1. *асоси замони ҳозира ва сиаи амр аз кашидан*. 2. *ҷузъи пасини бархе аз калимаҳои мураккаб ба маъноҳои баранда, ҳамлқунанда: аробакаш, боркаш, донакаш...*, кашанда, таҳаммулқунанда: **балокаш, захматкаш, меҳнаткаш**, дудқунанда, кашанда: **сигоркаш, носкаш**, тарсимқунанда: **расмкаш, лоиҳакаш, сураткаш, нақшакаш**, истехсолгар, тавлидқунанда, истихроҷқунанда: **равғанкаш**, ҳаракатдиҳанда, пайвастрқунанда: **лашкаркаш, симкаш, лӯлакаш ва ғ.**

КАШ I كاش оғӯш, бар, сина, бағал.

КАШ II كاش *кит.* зебо, дилрабо; ба хушӣ, ба хурраиӣ.

КАШ III كاش 1. навор ё тасмаи дорои риштаҳои нозуки резинӣ, ки баъд аз кашидани шудан ба ҳолати пешина бармегардад: **каши чуроб**. 2. навъе аз порча ва матоъ, ки хусусияти кашандагӣ дошта, дар таркибаш нахҳои чандири дорад.

КАШАК كاشك 1. чӯби дарози ҳамдор, ки аз чангақҳои ду нӯгаш сатили пуроб ё бори дигареро овехта, ба дӯш бардошта мебаранд. 2. *гуфт*. ғалладони чевон.

КАШАМ كاشم *нав.* ба миқдори як бор кашидан, як кашиданӣ (*оид ба нос, тамоку*).

КАШАНДА كاشنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз кашидан*. 2. қазб ва ҷалбқунанда; **қувваи кашанда** қувваи ҷозибача. 3. истифодақунанда, истеъмолқунанда (*доир ба нос, тамоку ва ғ.*).

КАШАНДАГӢ كاشندگي қолибӣ, қаззобият, ҷозибача.

КАШАФ كاشف *кит.* сангпушт, локпушт.

КАШБАР كاشبر *кит.* хушқаду қомат, зебо.

КАШБОФӢ كاشبافي *ниг.* **кешбофӣ**.

КАШБОФТ كاشبافت *ниг.* **кешбофт**.

КАШИДА كاشيده 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони гузашта аз кашидан*. 2. чизе, ки онро баркашида бошанд. 3. дароз, баланд. 4. кори дасти сӯзандӯзӣ ё мошинӣ, ки нақшхоро аввал ба рӯи матоъ кашидани, баъд бо нахҳои рангоранг медӯзанд; матои гулдӯзӣ кардашуда; сӯзанӣ; **кашидаву қушода** саҳт, бо зар-

би тамом, бо тамоми қувва (шаппотӣ задан ва г.); **кашида гирифта**н бо зӯрӣ рабудан.

КАШИДАДҶҶ كشیدهدوز *дӯзандаи кашида, сӯзанидӯз.*

КАШИДАДҶҶҶ كشیدهدوزى 1. амали кашидадӯз, гулдӯзӣ. 2. нақшу нигори бо сӯзан ба матоъ дӯхташуда.

КАШИДАН كشیدن 1. ба тарафи худ овардан, ба худ наздик кардан; кашондан. 2. чалб (чазб) кардан, моил сохтан; тарафдори худ кардан. 3. аз чое ба чое овардан ё бурдан, гузарондан, интиқол додан: **хати телеграф кашидан**, **роҳи оҳан кашидан**. 4. аз поён ба боло баровардан (*мас., обро аз чоҳ, нафтро аз кон, лойро бо сатил ба бом*). 5. рехтан, андохтан (*чойро аз чойник ба пиёла, ошро аз дег ба табақ*). 6. берун кардан, баровардан (*мас., шамшер ва кордро аз гилоф*). 7. нақш кардан, наққошӣ кардан (*суратеро ба когаз, нақштеро ба девор*). 8. аз сар гузарондан; тоб овардан: **дард кашидан**, **заҳмат кашидан**. 9. афрохтан, дароз кардан ба боло: **қад кашидан**. 10. кашола кардан. 11. истеъмол кардан: **нос кашидан**, **сигор кашидан**, **чилиим кашидан**, **банг кашидан**. 12. аз тан баровардан: **либосро кашидан**, **кафшро кашидан**. 13. молидан (*сурмаро ба чаим, ўсмаро ба абрӯ*). 14. ҳосил кардан бо роҳи тактир: **арақ кашидан**, **гулоб кашидан**. 15. *кит.* анҷомидан, расидан (-и кори касе): **кор то чое кашидан**. 16. чабида (макида) гирифта, ба худ гирифта: **обро ба худ кашидан**; **арра кашидан** бо арра буридан (*чӯбро*); **бӯ кашидан** бӯ кардан, бӯидан; **зарар кашидан** зиён дидан; **карнай кашидан** карнай навохтан; **лашкар кашидан** бо лашкар ба чое ба қасди ҷанг равона шудан; **наъра кашидан** баланд бонг задан; **саф кашидан** саф бастан, қатор шуда мураттаб истодан; **ташвиш кашидан** худро ба заҳмат мондан; **тор кашидан** таноберо байни ду нуқта кашол карда бастан; **уллос кашидан** нула кашидан; **хат кашидан** а) хат задан, ботил кардан (*навиштаеро*); б) бо хати рост ишора мондан (*ба зери навиштае*); **ба канор кашидан** а) канорачӯӣ кардан, худро ба як сӯ гирифта; дур шудан; **дар (ба) бар кашидан** оғӯш кардан, ба оғӯш гирифта, ба канор кашидан; **сар кашидан** а) сар боло кардан, қад кашидан; сабз шуда

(*рӯида*) сарак пайдо кардан; б) *киноя аз сар тофта*н аз чизе, сар нафуровардан ба чизе; **абрӯ дарҳам кашидан** чин бар абрӯ афкандан, рӯ турш кардан, қавоқи худро овезон кардан; **ба (риштаи) назм кашидан** ба шакли шеърӣ даровардан; шеър гуфта; **расвои касеро кашидан** касеро шармандаву беобрӯ кардан.

КАШИШ I كَشَش 1. *исми феълӣ* аз **кашидан**. 2. чозоба; **қувваи кашииш** қувваи чозоба.

КАШИШ II كَشِيش рӯҳонии насронӣён (*исавиён*).

КАШИШДОР كَشَشدار кашидашаванда, дарозшаванда, дорои ёзандагӣ; дароз; **овози (садои) кашиишдор** овози (ҳарфи) дар талаффуз дарозтар аз маъмулӣ.

КАШӢ كَشِي *кит.* хушӣ, хушҳолӣ, тандурустӣ, зебоӣ.

КАШК كَشَك 1. хӯр. қурут. 2. *ниг.* **кашқоб**; оши кашк. 3. орди чав.

КАШКАК كَشَكَك устухони бадани инсон, ки дар пеши зону қарор дорад.

КАШКАЛА كَشَكَلَه *кит.* навъи пойафзол ва кафш.

КАШ-КАШ كَش_كَش кашокаш, кашмакаш; ◊ каш-каши қозихона муруфиаи қозихонагӣ.

КАШКАШАК كَش_كَشَك камонғӯлаки бачагона.

КАШ-КАШОН كَش_كَشَان кашолақунон, кашон-кашон.

КАШКИН كَشَكِيَن 1. *ниг.* **кашқӣ**. 2. ҷавин; **нони кашкин** нони ҷавин.

КАШКӢ كَشَكِي *мансуб ба кашк*; таҳияшуда аз кашк.

КАШКОБ كَشَكَاب таоми обақӣ, ки аз ярмаи чав ё ҷуворӣ пухта, бо чурғот ё бо қурутоба меҳӯранд.

КАШКОС كَشَك_آس *кҳн.* осиебе, ки бо ёрии гову хар ба кор мебаромад.

КАШКӢЛ كَشَكُول *таър.* 1. норгили дарёӣ ва баҳрӣ. 2. каду ё косаи заврақшакл, ки қаландарон ба китф ё ба оринҷи дасти худ овехта мегаштанд ва чизҳои гадоӣ кардашонро ба он меандохтанд ва он дар қадим аз мевай

кашкӯл сохта мешуд.

КАШКҶҶЛА كشكوله *kit.* ғӯзаи пахта.

КАШМАКАШ كشمكش талош ва ҷанҷоли чанд кас бар болои чизе, ё масъалае, кашокаш, муноқиша; **кашмакаш кардан** муноқиша (*бахсу ҷидол*) кардан.

КАШМАКАШӢ كشمكشي *ниг.* кашмакаш.

КАШМИРӢ كشميرى *мансуб ба* вилояти Кашмир; **шоли кашмирӢ** шoли мулоим, ки дар Кашмир бофта мешавад.

КАШНИЗ كشنيز *ниг.* кашнич.

КАШНИЧ كشنيج *гиёҳи* ғизоии хушбӯест, ки хому пухтаи он хӯрда мешавад.

КАШОВАРЗ كشاورز *ниг.* кишоварз.

КАШОВАРЗӢ كشاورزى *ниг.* кишоварзӢ.

КАШОКАШ كشاكش *ниг.* кашмакаш.

КАШОКАШӢ كشاكشي *ниг.* кашмакашӢ.

КАШОЛ كшал давомдор, дароз; **кашол додан** дароз кардан, тӯл кашондан; ба таъхир андохтан, ба қафо партофтани иҷрои коре (*одатан қасдан*); **кашол ёфтан** дароз кашидан, хеле вақт давом кардан, ба тӯл анҷомидан; дароз кашида шудан; **кашол кардан** *ниг.* кашол додан; **кашол шудан** тӯл кашидан; **гапро кашол додан** гапро дароз кардан, муддати зиёд гап задан; **бо дили кашол** умедворона, бо умед; **дил кашол будан** моил будан, хеле рағбат доштан (*ба коре, чизе*); **дил кашол шудан** хостан; ба чизе орзуманд шудан.

КАШОЛА كشاله *гуфт.* як навъ одами либосҳояш ҳамеша овезону камтартиб ва худаш сусткору ноӯҳдабаро; **кашола кардан** а) чизеро бо зӯр ба сӯи (*ё аз пайи*) худ кашида бурдан; **ба замин расонда кашида бурдан**; б) кашол додан, тӯл кашондан; **кашола шуда гаштан** аз пайи чизе гаштан (*маҷбуран ё хира шуда*); **кашола шуда рафтан** бе майлу хоҳиши худ рафтан ба сӯе; аз дунболи касе рафтан.

КАШОЛАКОР كشاله كار *ниг.* кашолкор.

КАШОЛАКОРӢ كشاله كارى *ниг.* кашолкорӢ.

КАШОЛАКУНОН كشاله كنان *феъли ҳол аз* кашола кардан; бо зӯрӣ кашида, кашола кар-

ла кардан; бо зӯрӣ кашида, кашола карда.

КАШОЛДИҲӢ كشالدهى ба қафо андохтан кореро, имрӯзу фардо кардан дар иҷрои коре.

КАШОЛДОР كشالدار давомдор, дунболааш дароз.

КАШОЛӢБӢ كشاليابى *сифати феълии замони гузашта аз* кашол ёфтан; батаъхирмонда.

КАШОЛКОР كشالكار он ки иҷрои кор-хоро ҳамеша ба таъхир меандозад, дар ҳалли масъалаҳо сусткорӣ мекунад.

КАШОЛКОРӢ كشالكارى кашолкор будан, кашол додани иҷрои корҳо ё ҳалли масъалаҳо, сусткорӣ.

КАШОЛПО كشالپا одами сустҳаракату ноӯҳдабаро, лаванд.

КАШОН كشان *феъли ҳол аз* кашидан; кашола карда, кашолакунон; **кашон-кашон** а) кашола карда, кашолакунон, бо зӯр ва маҷбуран (*бурдан*); **кашон-кашон бурдан** кашола карда бурдан; б) кӯчкашонии зиёд.

КАШОНДАН كشاندين *тарзи бавоситаи феъли кашидан*. 1. чизеро бардошта ё ба чорпо ва ё ба ягон нақлиёт бор карда аз ҷое ба ҷое нақл кардан; **об кашондан бо ғалбер киноя аз** кори бенатиҷа ва беҳуда кардан. 2. маҷбур кардан касеро ба кашидани чизе (*мас., нос, папирос ва ғ.*); **бӯ кашондан** ба димоғи касе чизи бӯдореро нигоҳ доштан, то ки вай бӯӣ кунад, бӯёнидан. 3. ғалладонаро аз осиеб гузаронидан орд кардан.

КАШОНИДАН كشانيدن *ниг.* кашондан.

КАШТАЛ كشتل *лаҳҷ.* гиребон, яқа, яха.

КАШФ كشف 1. ошкор кардан, кушодани парда аз болои чизе, иктишоф. 2. чизи то ҳол номаълум ва ниҳонеро ёфтан ва ба асоси илмӣ ба субут расонидани он; **кашфи асрор** кушодани сирҳо, дарёфтани розҳои ниҳонӣ; **кашфи каромот** д. кушодани асрори ғайб ё пешакӣ хабар додан аз ягон ҳодисаи рӯӣ надода, ки шайху авлиё ба худ нисбат меоданд; **кашфи кони нафт** пайдо кардани кони нафт дар натиҷаи ҷустуҷӯи геологӣ.

КАШФИӢТ كشفيات 1. *ҷ.* кашфӣ//кашфия. 2. *ниг.* кашф 2.

КАШФӢ *کشفی* *кит. мансуб ба кашф.*

КАШША *کشه* сабад ё тӯрбаи махсуси аз кас бофташуда барои ба хар бор карда кашондани ахлоту хокрӯба.

КАШШОФ *ا. کشف* 1. кашфкунанда. 2. пешоҳанг (*истиллоҳи солҳои аввали баъди инқилоб*).

КАЪБ *ا. كعب* 1. *кит.* устухони банди пой ва соқ, бучулаки по. 2. устухон ё чизи ба он монанди шашпахлуи мураббаи аз як то шаш холдошта, ки бо он дар нард бозӣ мекунад. 3. қисми аз берун поёни пиёла, коса, табақ *ва ғ.* 4. *риёз.* решаи сеюм, ададе, ки агар ду бор дар ҳудаш зарб зананд, решаи сеюми он пайдо мешавад, $2 \times 2 \times 2 = 8$ каъби 8 баробари 2 аст.

КАЪБА *ا. كعبه* 1. *д.* хонаи Худо, хонаи чоркунчае дар шаҳри Макка (*Арабистони Саудӣ*), ки мусулмонон вақти намоз ба сӯи он рӯ меоранд (*кибла*) ва дар тӯли зиндагӣ агар қудрат ва тавоноӣ бошанд, як бор онро зиёрат (*ҳач*) кардан аз фарзҳои ислом аст, Байтулҳарам. 2. *кит.* ҷои азиз ва мавриди эҳтирому муҳаббат.

КВАДРАТ *лот. کودرت* 1. *ҳанд.* росткунҷаи баробартараф, мураббаъ. 2. *риёз.* ҳосили зарби як адади ба худ он адад зарбшуда.

КВАДРАТӢ *کودرتی* *мансуб ба квадрат:* муодилаи квадратӣ.

КВАНТ *олм. کونت* *физ.* миқдори аз ҳама хурди ягон кувва.

КВАНТӢ *کونتی* *:мансуб ба квант:* назарияи квантӣ.

КВАРТЕТ *ит. کورت* *мус.* асари муסיқавӣ барои чаҳор овоз ё чаҳор гуна соз.

КВАРТС *олм. کورتس* *маъд.* яке аз маъданҳои кӯҳӣ, ки шаффоф ва нимшаффоф буда, дар саноати оптикӣ ва радиотехникӣ низ аз он истифода мебаранд.

КВАС *р. کوس* нӯшобаи туршмазаи ғайриалкоголӣ, ки бо роҳи туршонидани нон дар об ҳосил мешавад.

КВОРУМ *лот. کوارم* миқдори иштироккунандагони ҷаласа, ки барои қонунӣ шудани он зарур мебошад, ҳадди нисоб.

КВОТА *лот. کواته* ҳисса, сахм; $\diamond$ **квотаи президенти** имтиёзе, ки аз ҷониби Президент ҷихати дохил шудан дар мактабҳои олии ҷумҳурӣ барои ҷавондухтарону ҷавонписарони водихои дурдаст дода мешавад.

КЕБИДАН *کبيدن* 1. *кит.* аз роҳи рост баромадан, қач рафтан. 2. ибто кардан; ҳусидан, тарсидан.

КЕГЛ *олм. کيگل* калонтарин дараҷаи ҳарфҳо дар матбаа.

КЕК *کيک* *кит.* мардумаки чашм.

КЕКС *англ. ککس* навъи нони кандини мавиздор ё мағздор ва ё бидуни он ки одатан дар шакли нони хиштӣ ё гирда мепазанд.

КЕЛИН *т. کلين* *ғуфт.* арӯс; **келин кардан**, **келин фурувардан** арӯс кардан, арӯс овардан.

КЕЛИНБИБӢ *کلين بيبي* *ғуфт.* мурочиати эҳтиромона ба арӯс.

КЕЛИНБИЁРОН *کلين بياران* *ниг.* арӯсбиёрон.

КЕЛИНБИНИ *کلين بيني* *ғуфт.* маросими аввалин бор ба дидани арӯс ҷамъ шудани хешовандони домод.

КЕЛИНПОШШО *کلين پاشا* *ғуфт.* мурочиати иззатмандона ба арӯс.

КЕЛИНТАЛ(А)БОН *کلين طلبان* *ниг.* арӯстал(а)-бон.

КЕЛИНФУРОРӢ *کلين فراری* *ғуфт.* тӯйи арӯсӣ, ба хонаи худ овардани арӯс.

КЕЛИНЧАК *کلين چک* *ғуфт.* наварӯс, арӯси нав ба хонаи шавҳар омада.

КЕЛИНШАВАНДА *کلين شونده* *ниг.* арӯсшаванда.

КЕМА *کيمه* *ғуфт.* киштӣ, паром.

КЕМУХТ *کمخت* чарми донадор, ки аз пӯсти сағрии аспу хар месозанд.

КЕМУХТГАР *کمخت گر* чармгар.

КЕМУХТӢ *کمختی* *мансуб ба кемухт;* аз кемухт дӯхта ё сохташуда.

КЕНГУРУ *англ. کنگرو* *зоол.* ҳайвони алафхор, ки бачаи навзоди худро дар ҳалтачаи табиие, ки зери шикам дорад, гирифта мегардад ва дар он ҷо аз пистонаш шир медиҳад (*асосан*

- дар Австралия зиндагӣ мекунад).
- КЕНЧА** *т.* *کنجه* гуфт. фарзанди охирин дар оилаи як падару модар.
- КЕҲ** *к.* *که* *кит.* хурд, майда, нисбат ба (одам), *муқоб.* *мех.*
- КЕҲИН** *к.* *کهين* хурдтарин, майдатарин; *муқоб.* *мехин.*
- КЕҲТАР** *к.* *کهتر* хурдтар, майдатар; *муқоб.* *мехтар.*
- КЕҲТАРӢ** *к.* *کهتری* 1. хурдӣ, майдагӣ. 2. хизматгор.
- КЕШ I** *к.* *کيش* 1. дин, мазҳаб, оин. 2. расму одат, атвор.
- КЕШ II** *к.* *کيش* тирдон, тиркаш.
- КЕШ III** *к.* *کيش* *варз.* 1. ҳолате дар шатранч, ки дар он шоҳ ба яке аз донаҳои ҳариф таҳдид шавад. 2. дар шатранч ҳангоми кеш додан ба ҳариф гуфта мешавад.
- КЕШ IV** *к.* *کيش* навъе аз порчаи катонӣ.
- КЕШБОФӢ** *к.* *کيشبافی* амали аз кеш тайёр кардани матоъ.
- КЕШБОФТ** *к.* *کيشبافت* аз кеш бофташуда.
- КИ** *к.* *که* 1. *пайвандаки тобеъқунанда, ки ҷумлаҳои пайравро ба сарҷумла мепайвандад. 2. бо пайвандак ва калимаҳои дигар омада, пайвандакҳои таркибӣ месозад: ё ки, вақте ки, зеро ки, гарчанде ки ва ғ.*
- КИБЕРНЕТИКА** *ю.* *کيبرنتيکه* илм дар бораи қонунҳои умумии ҷараёни идорақунӣ ва робита дар системаҳои муташаккил.
- КИБЕРНЕТИКӢ** *к.* *کيبرنتيکی* мансуб ба кибернетика.
- КИБОР** *а.* *کبار* 1. ҷ. *кабир.* 2. аъён, ашроф.
- КИБОРЗОДА** *а.* *کبارزاده* фарзанди хонаводаи аъён, ашрофзода.
- КИБР** *а.* *کبر* калонгирӣ, такаббур, мағрурӣ: *кибру ғурур.*
- КИБРИӢ** *а.* *کبريا* *кит.* 1. азамат, бузургӣ (*сифати Худо*). 2. ғурур, мағрурӣ.
- КИБРИТ** *а.* *کبريت* гӯгирд; ҷӯбчаи борике, ки дар нӯгаш барои даргирондани ҷароғ ва ғ. олтингӯгирд дорад.
- КИӢ** *к.* *کيا* *кит.* 1. соҳиб, ҳоким; подшоҳ. 2. паҳлавон, диловар.
- КИӢНО** *к.* *کيانا* яке аз чор унсур, (об, оташ, хок, бод) ки гӯё олам аз онҳо таркиб ёфтааст; асли ҳар чиз.
- КИӢР** *к.* *کيار* *кит.* лавандӣ, танбалӣ, қоҳилӣ.
- КИӢСАТ** *а.* *کياست* зиракӣ, ҳушёрӣ, басират.
- КИЗБ** *а.* *کذب* *кит.* дурӯғ, фиреб.
- КИЛЕБ** *к.* *کليب* қач, уреб, норост, хам; **қачу килеб** вайрон.
- КИЛИК** *к.* *کليک* *кит.* ангушти хурди по ва даст.
- КИЛК** *к.* *کلک* 1. най, қамиш. 2. найқалам; қалам; **қаламу дафтар** қаламу қоғаз.
- КИЛЛА** *к.* *کله* *кит.* 1. парда, чодире, ки сақф мепӯшанд. 2. сақф, шифт.
- КИЛО I** *к.* *کلا* *кхн.* қӯза.
- КИЛО II** *фр.* *کیلا* *чузӣи пешини калимаҳои мураккаб дар таркиби калимаҳои ифодақунандаи ченаку андоза ба маънои ҳазор: киловатт, километр.*
- КИЛО III** *к.* *کیلا* *гуфт., ниг.* килограмм.
- КИЛОБАЙТ** *итт.* *کیلابیت* воҳиди ченаки ҳаҷми иттилоот дар хотираи компютер, ки ба 10²⁴ байт баробар аст.
- КИЛОВАТТ** *ю.* *کیلاوت* воҳиди ченқунии қувваи ҷараёни барқ, ки ба 1000 ватт баробар аст, воҳиди тавоноӣ, иқтидор (*ифодаи ихтисориаш* кВт).
- КИЛОВАТТ-СОАТ** *ю.* *کیلاوت ساعت* воҳиди андозаи нерӯ ё қор, ки асосан дар электротехника истифода шуда, бо аломати кВт/С. (1 кВт.) ишора мегардад.
- КИЛОВОЛТ** *ю.* *کیلاولت* воҳиди ченаки шиддати ҷараёни барқ.
- КИЛОГРАММ** *ю.* *کیلاگرم* ченаки вазн, ки ба 100 грамм баробар аст, кило (*ифодаи ихтисориаш* кг).
- КИЛОМЕТР** *ю.* *کیلامتر* ченаки дарозӣ, ки баробар ба 1000 метр аст (*ифодаи ихтисориаш* км);

воҳиди дарозӣ.

КИЛОТОННА کیلاتانه воҳиди шартии қувваи заряди ҳастай, ки ба нерӯи таркиши 1000 тонна тратил баробар аст.

КИЛЧ کلچ *кит.* чин, шикани зулф, хамаи зулф.

КИМ کیم *гуфт.* ҳиссаҷае, ки бо пурсиш-ҷонишинҳо ва зарфҳо омада, номуайяниро ифода мекунад: **ким-қадом**, **ким-қучо**, **ким-қай**, **ким-қӣ**, **ким-қӣ**.

КИМИЁ ю. کیمیا 1. *таър.* илми бардурӯғ дар бораи ба тиллову нуқра мубаддал гардонидани филизҳои одӣ ба воситаи иксир-ҷавҳари афсонавӣ дар асрҳои миёна, алхимия. 2. *маҷ.* чизи камёб, нодир. 3. *маҷ.* макру ҳила; фикр ва мулоҳизаи нозукбинона. 4. *ниг.* химия.

КИМИЁГАР کیمیاگر *таър.* он ки даъвои пучи аз филизҳои одӣ, аз қабил мис ва қалъагӣ, тиллову нуқра сохтан мекард.

КИМИЁГАРӢ کیمیاگری 1. шуғли кимиёгар. 2. *маҷ.* кори каммеҳнати пурфоида; фиребгарӣ.

КИМИЁӢ کیمیائی 1. мансуб ба кимиё. 2. кимиёгар.

КИМОЛ کیمال *кит.*, *зоол.* ҷонвари кабудранге, ки аз пӯсти он пӯстин медӯзанд, савсар.

КИМХО(Б) کیمخاب) навъи матои абрешимии нафиси рангоранг: **камзӯли кимхо**.

КИН کين душманӣ ва бугз, ки касе дар дил нигоҳ медорад, адоват, кина; **кину адоват** душманӣ ва нафрату бадҳоҳии дарунӣ; **кину ҳасад** душманӣ ва нотавонбинӣ.

К-ИН کين *шакли қӯтоҳшудаи ки ин.*

КИНА کينه 1. *ниг.* **кин**; **кина гирифтан** (доштан) дар дили худ нисбат ба касе адоват парваридан. 2. *д.* чашмзаҳм, чашмрасӣ, сук; **кина кардан** аз касе гӯё зарару зиёни чашмзаҳмро бароварданӣ шуда, амали афшону такон, бо нон силақунӣ ва дуохониро иҷро кардан.

КИНАВАР کينهوار *ниг.* **кинадор**.

КИНАГАР کينهگر *ниг.* **кинадор**.

КИНАДОР کينهدار он ки дар дилаш нисбат ба касе душманию бадҳоҳӣ дорад; бадкина.

КИНАДОРӢ کينهدارى кинадор будан, бадкинагӣ; бугз; душманӣ, адоват.

КИНАКАШ کينهکش *ниг.* **кинахоҳ**.

КИНАТӮЗ کينهتوز *кит.*, *ниг.* **кинаҷӯ**.

КИНАТӮЗӢ کينهتوزى *ниг.* **кинаҷӯӣ**.

КИНАХОӢ کينهخواه адоватпарвар, бадҳоҳ.

КИНАХОӢӢ کينهخواهى дар дил адоват парвардан; ба қасос фурсат чустан.

КИНАЧӢ کينهچى *д.* он ки гӯё бо дуою амал аз одамони чашми бад расида зарари чашмзаҳмро дур мекунад.

КИНАЧӮ(Ӣ) (کينهجوای) *ниг.* **кинахоҳ**.

КИНАЧӮӢ کينهجوئى *ниг.* **кинахоҳӣ**.

КИНГ کنگ амради беҳаё, шаттоҳ, амрад.

КИНДОР کيندار *ниг.* **кинадор**.

КИНЕМАТОГРАФИСТ ю. کينمتاگريفست филм-соз, филмбардор, синамогар.

КИНЕМАТОГРАФИЯ ю. کينمتاگريفه синамогарӣ, соҳаи фарҳанг, ки бо истехсоли кинофилмҳо ва намоиши онҳо машғул аст.

КИНЕСКОП ю. کينسکاپ абзори лӯлашакли қабулкунандаи навори видео барои аз навпадид овардани тасвир дар оинаи телевизион ва г.

КИНЕТИКА ю. کينتيکه қисми асосии механика, ки ҳаракатро вобаста ба сабабҳои асосии он меомӯзад, яъне динамика ва статикаро дар бар мегирад: **кинетикаи физикӣ**, **кинетикаи химиявӣ**.

КИНЕТИКӢ کينتيكى *мансуб ба кинетика:* хусусияти кинетикӣ.

КИНО ю. کينا *ниг.* **синамо**.

КИНОВАР کينآور интиқомҷӯ, интиқомгир; чанговар.

КИНОВАРӢ کينآورى чангҷӯӣ, интиқомҷӯӣ.

КИНОКОМЕДИЯ کيناکامديه *ниг.* **филм** (-и мазҳақавӣ).

КИНОСТУДИЯ ю. کيناستوديه муассисае, ки филмҳои кино истехсол мекунад.

КИНОТЕАТР *ю.* **کيناتيتر** бинои махсус барои ба омма нишон додани кинофилмҳо.

КИНОФЕСТИВАЛ *ю.* **کينافستول** намоиши оммавии филмҳо бо мақсади муайян кардани беҳтарини онҳо, фестивали филмҳо.

КИНОФИЛМ *ю.* **کينافيلم** асари санъати кино, филми бадеӣ; **кинофилми мустанад** филми хуччатӣ.

КИНОШИНОС **کيناشناس** мутахассис ва мунаққиди санъати кино.

КИНОШИНОСӢ **کيناشناسي** илм дар бораи санъати кино.

КИНОЯ *а.* **کنايه** 1. *адш.* навъи санъати сухан аст, ки нависанда ё гуянда калимаву ибораеро ғайр аз маънои аслиаш ба маънои маҷозии дигари мантиқан ва ташбеҳан бо он наздик қор мефармояд. 2. сухане, ки дар он мақсади асли пинҳон бошад; рамз, ишора; **киноя задан (кардан)** сухани кинояомез гуфтани; пичинг задан.

КИНОЯВӢ **کنايه‌وي** *мансуб ба киноя; маънои киноявӣ* маънои бо истифодаи санъати киноя ифодаёфта дар калимаву ибораҳо.

КИНОЯДОР **کنايه‌دار** *ниг.* кинояомез.

КИНОЯОМЕЗ **کنايه‌آمیز** пичингдор, духӯра.

КИНЧ **کنچ** *кит.* бузургчусса, қавихайкал; **пилони кинч** филҳои қавичуссаи чангӣ.

КИРДИГОР **کردگار** *д.* офаринанда, офаридгор, холиқ (*сифати Худо*).

КИРДОР **کردار** рафтор; қор, амал; **кирдори ношоиста** қор ва рафтори ношоам; **қору кирдор** қору рафтор.

КИРӢ **کیريا** *ниг.* кирётахта.

КИРӢТАХТА **کيرياتخته** тахтапорчаи оҳанӣ, ки сӯрохиҳои калону хурди зиёде дорад ва заргарон симҳои тиллову нуқрагини ғафсрехтаро аз даруни он сӯрохҳо кашида гузаронда, ба шакли симҳои борик мефароранд.

КИРМ **کرم** ҳашароти хазандаи баданаш нарму дарози беустухон, ки дар оби лойқа, дар меваҳо ва гӯшт пайдо мешавад; **кирми лойхӯрак**, **кирми себ**; **кирми пилла** *ниг.* кирмак; **кирми шабтоб** кирми хурде, ки моддаи фос-

фори рӯи баданаш дар торикӣ аз худ рӯшноӣ медиҳад.

КИРМАК **کرمک** кирми шапалаки абрешими тут, ки баъди гирифтани пилла ва абрешим аз он парвариш мекунад, кирми пилла, кирми абрешим; **кирмак барин хӯро** боиштихо, пурхӯр (*ишора ба давраи бедоршавӣ ва бисёр барги тут хӯрдани кирми пилла*).

КИРМАКДОР **کرمک‌دار** *ниг.* кирмакпарвар.

КИРМАКДОРӢ **کرمک‌داری** *ниг.* кирмакпарварӣ.

КИРМАКПАРВАР **کرمک‌پرور** он ки машғули парвариши кирмак аст; мутахассиси соҳаи кирмакпарварӣ.

КИРМАКПАРВАРӢ **کرمک‌پروری** соҳаи кишоварзӣ, ки ба парвариши кирми пилла ихтисос дода шудааст, кирмакдорӣ; шӯғли кирмакпарвар.

КИРМЗАДА **کرم‌زده** чизе, ки дар он кирм пайдо шудааст, кирмхӯрда: **талқон ва қурутҳои кирмзада**, зардолуи кирмзада.

КИРМКАРДА **کرم‌کرده** *ниг.* кирмзада.

КИРМХӢРДА **کرم‌خورده** он чи ба он кирм даромада нобуд кардааст; **дандони кирмхӯрда** дандони аз дарун пӯсида ва иллат пайдокарда.

КИРМЧА **کرم‌چه** кирми хурд.

КИРМШАКЛ **کرم‌شکل** ҳамчун кирм, ба кирм монанд.

КИРО *а.* **کرا** 1. иҷорагирии хона, замин, қорпо ё чизи дигар барои муддати маълуме дар бадали маблағе, иҷора. 2. маблағе, ки ба ивази иҷорагирии чизе, қое, қорпое ба соҳиби он пардохта мешавад, пули иҷора; **киро қардан** (*қое, чизе ё қорпоеро*) ба иҷора гирифтани; **ба киро гирифтани** (*чизеро*) ба иҷора гирифтани; **ба киро додан** ба иҷора додан (*чизеро*); **кирои чизе қардан (нақардан)** арзидани (наарзидани), сазовор будани (набудани) ба чизе: **кирои гап задани намекунади** ҳатто ба гап задани ҳам намеарзад.

КИРОӢ **کرائي** 1. кирошуда, ба киро гирифташуда: **аробаи кироӣ**, **мошини кироӣ**. 2. арзишдор; **кироӣ набудани** намеарзад; қазой набудани, арзандани набудани; **одами кироӣ** одами

ба чизе арзанда, сазовор, лоик.

КИРОКАШ کراکش 1. он ки чорпо ё воситаи нақлиёти худро ба касе ба киро (ичора) ме-диҳад. 2. он ки ба воситаи нақлиёти худ ба ивази маблағе мусофиркашонӣ ё боркашонӣ мекунад.

КИРОКАШӢ کراکشӣ шуғл ва амали кирокаш, ба киро додани чорпо, ароба, мошин *ва г.*

КИРОКАШХОНА کراکشخانه ҷои исти воситаҳои нақлиёти кироӣ.

КИРОКУНАНДА کراکننده *сифати феълӣ замони ҳозира аз киро кардан*; он ки чизеро ба киро гирифтанист.

КИРОКУНӢ کراکунӣ киро кардан, ба киро гирифтани.

КИРОМ I *а.* کرام *ҷ.* карим.

КИРОМ II کرام *ниг.* киромӣ.

КИРОМӢ کرامӣ *ниг.* гиромӣ; киромӣ доштан азиз доштан, ҳурмат кардан.

КИРОПУЛӢ کراپولӣ маблағе, ки дар бадали кироӣ чизе пардохта мешавад.

КИРОШУДА کراشده *сифати феълӣ замони гузашта аз киро шудан*; чизе, ки ба киро гирифта шудааст.

КИРОЯ کرایه 1. *ниг.* киро. 2. кирошуда, кироӣ; аскарӣ кироя аскаре, ки ба ивази музде адои хизмат мекунад; коркуни кироя қувваи кории ба киро гирифташуда; саворӣ кироя чорпои ба ичора (киро) гирифташуда.

КИРОЯНИШИН کرایه‌نشین *ниг.* ичоранишин.

КИСА *а.* کیسه 1. ҷои халтачашакл дӯхташуда дар либос барои гузоштани пул ва чизҳои майдаи сабук, чайб; кисаи бағалӣ *ниг.* кисабағал. 2. халтачаи пул, ҳамён. 3. халтачае аз матои дурушт, ки дар ҳаммом бо он баданро молида мешӯянд; ба кисаи касе рафтани ба дасти касе афтодани пули касе; дар киса тугун карда мондан пасандоз кардан (маблағеро); даст ба киса задан даст ба чайб андохта, пул баровардани шудан; кисаи касеро афшонда гирифтани тамоми пули дар чайб доштаи касеро гирифтани; $\diamond$ кисаро бо чормағи пуч пур кардан ба касе ваъдаи хушку

холӣ додан; тағи киса кам шудан кам шудани сармоя ё маблағи ғункардаи касе зарар дидан аз муомилае.

КИСАБАҒАЛ کیسه‌بغل *ниг.* бағалкиса.

КИСАБУР کیسه‌بر дузде, ки дар бозор ва дигар ҷойҳои серодам пули мардумро аз кисаи онҳо мерабояд.

КИСАБУРӢ کیسه‌بری дуздидани пули касон аз кисаи онҳо; амали дузди кисабур.

КИСАҒӢ کیسه‌گی ба киса гузошташаванда, чайбӣ; ҳар чизи хурд, ки дар киса ғунчиданаш мумкин аст: дафтарчаи кисағӣ, китобчаи кисағӣ, соати кисағӣ.

КИСАДОР کیسه‌دار 1. либосе, ки киса дорад ё чизе, ки шабеҳи кисаро дорад. 2. *кит.* хазинадор; хазиначӣ. 3. *киноя аз* одамони пулдор, бой; он ки дар вақти арзонӣ чизҳоро харид мекунад ва дар вақти камчинию қиматӣ онҳоро мефурӯшад; ханнот, чаллоб.

КИСАКАМАР کیسه‌کمر ҳамён, халтачае, ки одатан шахсони савора аз ду паҳлу ба камар мебанданд.

КИСАКАСАЛ کیسه‌کسل *гуфт.*, *мач.* он ки дар кисааш пул надорад, кисатиҳӣ, кисахолӣ, бепул.

КИСАКОВӢ کیسه‌کاوی кофтани киса; даст андохтан ба киса барои баровардани пул.

КИСАМОЛ کیسه‌مال он ки дар ҳаммом тани одамнро тоза мекунад; халтакаш, даллок, ходимчӣ.

КИСАТИХӢ کیسه‌تهی *ниг.* кисахолӣ.

КИСАХАРҶӢ کیسه‌خرجه маблағи андаке, ки барои хароҷоти майда бо худ мегиранд.

КИСАХОЛӢ کیسه‌خالی он ки дар киса пуле надорад, бепул, тихикиса.

КИСВАТ *а.* کسوت *кит.* либос, пӯшок.

КИСВАТГАРӢ کسوت‌گری *кит.* 1. либоспӯшӣ; кисватгарӣ кардан. 2. ба либоси дигар даровардан. 3. *киноя аз* тарҷума кардан.

КИСЛОТА کیسلاته *хим.* моддаи (пайвасти) химиявӣ, ки дар таркибаш гидроген дошта, ба ионҳо ҷудо шуда, мазаи туршӣ дорад, те-

- зоб: **кислотаи нитрат, кислотаи сулфат, кислотаи карбон.**
- КИСРО** کسرى 1. *шакли арабишудаи* Хисрав. 2. лақаби Хисрави Анӯшервон. 3. *таър.* лақаби подшоҳони Сосониён баъд аз Хисрави Анӯшервон.
- КИТМОН** *а.* کتمان махфӣ доштан, пинҳон кардан.
- КИТОБ** *а.* کتاب варақҳои таълифии дастнавис ё чопӣ, ки чилд шуда бошад: **китоби хониш, китоби алифбо; китоби дарсӣ** китобе, ки дар мактабҳо аз рӯи он дарс мехонанд; **китоби луғат** китобе, ки дар он маҷмӯи калима ва ибораҳои забоне бо шарҳу тафсир ё тарҷумааш гирд оварда шудааст (*бо риояи тартиби алифбо*), фарҳанг, луғатнома; **бозори китоб** растаи китобфурӯшон; **ҳисобу китоб кардан** дахлу харҷро баррасӣ кардан, ба ҳисоб гирифтани; ҳисобро баробар кардан; **як китоб маънӣ доштан** пурмаънӣ будани сухане.
- КИТОБА** *а.* كتابه матне, ки бо хати чалӣ бар девори масҷидҳо, болои дарвозаҳо ва ё санги мақбараҳо қанда ё навишта шудааст; *муқ.* **катиба II.**
- КИТОБАТ** *а.* كتابت навиштан; нусха-бардорӣ аз рӯи навиштае; **китобат кардан** навиштан; рӯбардор кардан, нусха бардоштан (*аз навиштае*).
- КИТОБАТӢ** كتابتӣ: **аломатҳои китобатӣ** *грам.* маҷмӯи аломатҳо дар забони хатӣ (*аз қабилу нукта, вергул, нуктавергул, аломатҳои суол, хитоб, баён ва ғ.*), ки барои дуруст дарк кардани мазмуни матн ва бе ғалат хондани он хизмат мекунад; **забони китобатӣ** забони бо хат сабтшудаи услубҳои бадеӣ, илмӣ, публицистӣ ва коргузориҳои расмӣ, забони хатӣ.
- КИТОББОРОӢ** كتاببرارى *нашри* китоб.
- КИТОБДОН** كتابدان *гуфт.* китобандозак, киф.
- КИТОБДОР** كتابدار *корманди* китобхона, барои ниғадории китоб.
- КИТОБДОРӢ** كتابدارى 1. *вазифа* ва *шугли* китобдор. 2. *усул* ва *қоидаву тартиботи* ниғадории китобҳо дар китобхона.
- КИТОБДӢ** كتابدوست он ки китобро дӯст медорад; *чамъкунандаи* китобҳои камёб ва нодир: **чамъияти китобдӯстони шаҳр.**
- КИТОБДӢ** كتابدوستى *шугли* китобдӯст, дӯст доштани китоб.
- КИТОБИЁТ** *а.* كتابيات *тасвири* илмӣ чигунагии шаклу мазмуни китобҳо ва тартиб додани феҳристи онҳо; **танқид ва китобиёт** боби махсус дар рӯзномаю маҷаллаҳо, ки ба тавсиф, шиносондан ва нишон додани камбудии китобҳои нав бахшида мешавад.
- КИТОБИӢ** كتابى 1. *мансуб ба* китоб. 2. он чи дар асоси китоб гуфта ё навишта шудааст; **номи китобӣ** номи шахс, ки бо истинод ба китоб (*хусусан динӣ*) гузошта шудааст; **забони китобӣ** *ниг.* **китобатӣ** (**забони китобатӣ**).
- КИТОБМОНАК** كتابمانك *лавҳи* китобгузорӣ барои ба хондан мувофиқ ҷой гирифтани он, раҳл.
- КИТОБНАВИС** كتابنويس *он ки* китоб таълиф кардааст, нависанда.
- КИТОБНАВИСӢ** كتابنويسى *исми амал аз* китоб **навиштан**; навиштани китоб, иншои китоб.
- КИТОБНОМА** كتابنامه *феҳрист* ва *номгӯи* маводу маъхаз ва сарчашмаҳо, ки дар таҳияи асаре истифода шудааст ва он ё дар поварақ ё дар охири китоб оварда мешавад.
- КИТОБОРОӢ** كتابآرائى *ороиши* китоб, маҷмӯи корҳои чун хушнависӣ, чилдсозӣ, ороиш, суратгирӣ, ки барои зебо кардани китоб истифода мешавад.
- КИТОБПАРАСТ** كتابپرست *он ки* китоб барои вай муқаддас аст, ошиқи китоб.
- КИТОБПАРАСТӢ** كتابپرستى *шугли* китобпараст, муқаддас донишҷуи китоб.
- КИТОБСОЗӢ** كتابسازى 1. *маҷмӯи* корҳои таҳия, чилдсозӣ, ороиш, саҳифабандӣ ва муқовабандии асаре. 2. *маҷ.* барои дигарон чамъ овардани матн ва таҳияи китоб.
- КИТОБФУРӢ** كتابفروش *фурӯшандаи* китобҳо, он ки ба савдои китоб машғул аст.
- КИТОБФУРӢ** كتابفروشى 1. *шугл* ва *амали* китобфурӯш. 2. *ҷое*, ки дар он китоб фурӯхта

мешавад: **дӯкони китобфурӯшӣ**.

КИТОБХОН کتابخوان 1. мутолиакунандаи китоб, хонандаи китоб; китобдӯст. 2. он ки чун узви расмии китобхонае аз китобҳои он истифода мебарад.

КИТОБХОНА کتابخانه 1. ҷое, ки ҳама гуна китобҳо чамъ ва нигоҳдорӣ карда мешаванд: **китобхонаи шахсӣ**. 2. муассисае, ки ҳама гуна китобхоро барои истифодаи умум чамъ мекунад ва нигоҳ медорад; **китобхонаи сайёр** китобхонае, ки тавассути нақлиёт аз ҷое ба ҷое интиқол дода мешавад.

КИТОБХОНДА کتابخوانده босавод, таҳсилкарда.

КИТОБХОНӢ کتابخوانی 1. хондани китоб, мутолиа. 2. китоб хонда шунавонидан ба дигарон; **китобхонӣ кардан** чамъ шуда китоб хондан, ки дар қадим ва ҳоло дар деҳоти дурдаст яке аз тарзҳои вақтгузаронии маданӣ буд.

КИТОБЧА کتابچه китоби ҳаҷман хурд, рисола.

КИТОБШИНОС کتابشناس мутахассиси китобшиносӣ.

КИТОБШИНОСӢ کتابشناسی илм дар бораи китоб ҳамчун падидаи фарҳангӣ ва маҳсули истеҳсолот.

КИТФ *a.* کتف сари шонаи бадан, шона, дӯш: **китф дарҳам кашидан** аз коре ҳайрат ва тааҷҷуб кардан; дар масъалае изҳори беҳабарӣ кардан.

КИТФВАСЕЪ کتفوسیع фароҳдӯш, шонапахн.

КИТФТАНГ کتفتنگ либоси китфаш танг.

КИФОЛ *a.* کیفال *кит.* авбош, беҳудагард.

КИФОЛАГӢ کیفالگی авбошӣ, беҳудагардӣ.

КИФОФ *a.* کفاف он қадар даромад ё маош, ки ба хароҷот кифоя мекунад; миқдори хӯроке, ки барои зиндагӣ басӣ мекунад.

КИФОЯ(Т) *a.* کفایه//کفایت басанда, кофӣ; **ба қадри кифоя** ба андозаи қонеъкунанда, басанда; **кифоя будан** басанда будан, кофӣ будан, расидан.

КИФОЯТКУНАНДА کفایتکننده *сифати феълӣ*

замони ҳозира аз кифоят кардан; басанда.

КИФТ کفت *шакли ҷойивазкардаи китф.*

КИҲОНАТ *a.* کهنات *кит.* коҳинӣ, ғайбгӯӣ, пешгӯӣ.

КИЧИРӢ کچیری *хӯр.* оше аз мошу биринҷ, ки мисли шӯла ғафс мешавад.

КИЧҶА کيجه кирмчаҳои паразитӣ, ки дар рӯдаю меъдаи инсон ва ҳайвони ширхор пайдо мешаванд, гичча, кирми меъда (*аскарида, глист*).

КИШ I کيش *нидои рондани мурғону парандагони хонагӣ; киш-киш додан касеро* ба муқобили касе шӯрондан, тез кардан.

КИШ II کيش *варз.* дар бозии шатранҷ ҳолате, ки шоҳро яке аз мӯҳраҳои ҳариф таҳдид мекунад.

КИШАН کيشن 1. занҷир ё банди махсусе, ки барои нагурехтани асп ба ду пойи пеши он (*ба воситаи қуфли вазндор*) мебанданд. 2. занҷири махсус, ки ба пою дасту гардани маҳбусон зада қуфл мекунад, завлона, ишкел; **кишан шудан** монеаи боздорандаи чизе шудан.

КИШВАР کشور 1. сарзамин, мамлакат, давлат. 2. воҳиди маъмурию ҳудудӣ.

КИШВАРӢ کشوری *мансуб ба кишвар; саросарӣ.*

КИШВАРКУШО(Ӣ) کشورکشای 1. кашфкунандаи кишвари нав. 2. фотех, ҷаҳонгир; истиллогар.

КИШВАРКУШОӢ کشورکشائی 1. кашфи кишвар, сарзамини нав. 2. фатҳ кардан, мутеъ сохтани кишварҳо.

КИШВАРСИТОН کشورستان *ниг.* **киш-варкушо.**

КИШВАРХУДОӢ کشورخدای *кит.* подшоҳ, соҳиби сарзамин ё кишвар.

КИШВАРШИНОС کشورشناس мутахассиси илми кишваршиносӣ.

КИШВАРШИНОСӢ کشورشناسی маҷмӯи тадқиқот ва донишҳо оид ба табиат, инсон, иқтисод, таърих, урфу одат, анъанаҳои кишвар; **осорхонаи кишваршиносӣ** осорхонае, ки дар он мавод ва ашёи оид ба шиносонидани

мамлакате чамъ оварда шудааст.

КИШМИШ کشمش навъи ангури майдаи бедонак; мавизи ин ангур: **кишмиши зард**, **кишмиши сиёх**.

КИШМИШӢ کشمشی *марбут ба кишмиш*; бо истифода аз кишмиш таҳия шудани чизе.

КИШОВАРЗ کشاورز деҳкон, зорё, барзгар.

КИШОВАРЗӢ کشاورزی деҳконӣ, зироаткорӣ, барзгарӣ.

кишт کشت *асоси замони гузашта аз киштан*.

КИШТ I کشت 1. коштан, коридан; киштукор, зироат. 2. замини коридашуда, киштзор. 3. он чизи коридашуда, ки аз замин сабзида баромадааст; **кишти барвактӣ** киштукор пеш аз вақти муқаррарӣ; **кишти баҳорӣ** *ниг. баҳорӣ*; **кишти дастӣ** зироати бо қувваи бевоситаи даст, яъне бо побел (*бе иштироқи техника*) кишташуда, зироати ғайримошинӣ; **кишти тирамоҳӣ** зироати фасли тирамоҳ; **кишт кардан** а) шинондан, дона пошидан; б) киштукор кардан, замин рондан, чуфт рондан.

КИШТ II کشت *варз.* донаронӣ ба сӯи шоҳи хариф; **кишт хӯрдан** *мач.* дучори таъқиб гардидан (*аз тарафи касе ё ҳукумат*).

КИШТА کشته *сифати феълии замони гузашта аз киштан*; он чи кишта шудааст.

КИШТАЗОР کشتهزار *кит., ниг. киштзор.*

КИШТАН کشتن тухм пошидан, коридан, коштан.

КИШТБОБ کشتباب барои киштукор мувофиқ; замини киштбоб.

КИШТБОЗӢ کشتبازی *варз.* **киштбозии рух** ба воситаи рух «кишт» гуфтан ба шоҳ.

КИШТГАРДОН کشتگردан дар як қитъаи замин бо навбат коштани зироатҳо (*мавсим ба мавсим*).

КИШТГОҲ کشتگاه ҷои кишт, замини коридашаванда ё коридашуда; киштзор.

КИШТЗОР کشتزار замини кишт, майдони кишт, мазраа.

КИШТИБАНДӢ کشتی‌بندی баста нигоҳ доштани киштиҳо дар бандар.

КИШТИБАНДОН کشتی‌بندان ҷое, ки киштиҳоро мебанданд, бандар.

КИШТИБОН کشتی‌بان ронандаи киштӣ, киштирон, ноҳудо.

КИШТИГАРД کشتی‌گرد мусоид ба гаштани (рафтуои) киштӣ; **дарёи киштигард** дарёе, ки дар он киштӣ рафтуо карда метавонад.

КИШТИГОҲ کشتی‌گاه *кит.* 1. ҷое, ки киштӣ лангар меандозад, бандар. 2. соҳил, канор.

КИШТИКАШ کشتی‌کش 1. кашандаи киштӣ, киштие, ки амад ва киштиҳои дигарро кашола мекунад. 2. коргаре, ки киштиро бо аргамчин муқобили ҷараён кашида мебарад ё ба соҳили баҳру дарё кашида меорад.

КИШТИКАШӢ کشتی‌کشی кашидани киштӣ; шуғл ва амали киштикаш.

КИШТИНИШИН کشتی‌نشین он ки дар киштӣ сафар мекунад, киштисавор.

КИШТИРОН کشتی‌ران ронандаи киштӣ, маллоҳ.

КИШТИРОНӢ کشتی‌رانی 1. шуғли ронандаи киштӣ, маллоҳӣ. 2. рафтуои киштӣ.

КИШТИСАВОР کشتی‌سوار *ниг. киштинишин.*

КИШТИСОЗ کشتی‌ساز он ки киштӣ месозад, созандаи киштӣ.

КИШТИСОЗӢ کشتی‌سازی сохтани киштиҳо: **саноати киштисозӣ.**

КИШТИШИКАСТАГОН کشتی‌شکستگان ҷ. **киштишикаста**; 1. онҳое, ки киштиашон шикаста ё ғарқ шудааст. 2. *мач.* навмедшудагон, маъюсон.

КИШТӢ کشتی воситаи нақлиёте, ки дар рӯи об ҳаракат мекунад, кема, сафина; **киштии бодбонӣ (бодӣ)** киштии бодбондор, ки бо қувваи бод ҳаракат мекунад; **киштии бухорӣ** киштие, ки бо қувваи бухор (буғ) ҳаракат мекунад; **киштии зирехпӯш** кемаи чангии баданааш бо филизи тирногузар пӯшондашуда; **киштии зеробӣ** киштие, ки зери об мегардад; **киштии нафтқашонӣ** киштии боркаши махсус барои кашондани нафт; **киштии яхшикан** киштии махсус таҷҳизонидашуда барои гузаштан аз обҳои яхбаста; **киштии ҳа-**

вой киноя аз ҳавопаймо.

КИШТУКОР *کشت و کار* деҳқонӣ, корҳои саҳроӣ; кишт; **киштукори баҳорӣ** киштукор дар мавсими баҳор; **киштукори обӣ** зироате, ки бо воситаҳои сунъӣ (ҷўйборҳо) обёрӣ мешавад.

КӢ *کي* ҷонишини *саволӣ* кадом кас?, чӣ касе?, кист?, киҳо? **ҳар кӢ** ҷонишини *таъйинӣ* ҳар кас, ки; **кӢ будан** чӣ хел одам будан, соҳиби чӣ касбу кор будан: **кӢ будани ӯро пурсидам**.

КЛАПАН *лот. کلپن* 1. сарпӯш(ак). 2. *тех.* қисми (детали) мотори мошинҳо, ки ҷараёни газ ё сӯзишвории моёро ҳамчун монеае танзим карда мегузаронад.

КЛАРНЕТ *фр. کلرنت* асбоби мусиқии дамӣ аз навъи сурнай.

КЛАССИК *лот. کلاسیک* арбоби пешқадам, барҷаста ва мақбули ом гардидаи соҳаи илм, адабиёт ва санъат, ки осораш намуна ва сармашки дигарон шудааст, саромад; **шоири классик** шоири баргузидаи эътирофшуда (*бештар нисбат ба шуарои бузурги гузашта кор фармуда мешавад*).

КЛАССИКӢ *کلاسیکی* он чи ба классикон нисбат дорад, он чи классикҳо ба вучуд овардаанд: **адабиёти классикӣ**.

КЛАССИКОНА *کلاسیکانه* 1. ба тарзи устодони барҷаста; классикӣ. 2. *мач.* олій, бо санъати баланд.

КЛАССИТСИЗМ *лот. کلاسیتسیزم* ҷараёне дар санъату адабиёти асрҳои 17 – ибтидои асри 19-уми Аврупо, ки дар тақлид ва намунаҳои антиқӣ ва истифодаи мавзӯҳои он асос ёфтааст.

КЛИНИКА *ю. کلینیکه* беморхонае, ки дар он ба ғайр аз табобати муқаррарӣ таҷрибагузаронии донишҷӯён ва корҳои тадқиқотии илмӣ низ бурда мешавад; *муқ.* **дармонгоҳ**.

КЛИРИНГ *англ. کلیرنگ* *икт.* муомилот бидуни пули нақд (*асосан дар савдои беруни*).

КОБАЛТ *олм. کابلت* *хим.* 1. унсури химиявӣ. 2. номи ранги кабудӣ баланд.

КОБИДАН *کابیدن* *ниг.* **ковидан**.

КОБИН *کابین* пул ё мулки манкул ва ғайриманкуле, ки дар вақти никоҳ домод пардохтани онро ба арӯс ба зимма мегирад ва дар сурати занро талоқ додани шавҳар ё мурдани шавҳар бояд ба зан дода шавад: *ниг.* **махр**.

КОБИНА *کابنه* *кҳн.* чашм, дида.

КОБРА *کابره* *зоол.* навъе аз мори захрдор, мори айнакдор.

КОБУК *کابوک* *кит.* сабаде, ки ба шифт меовезанд, то ки кабутар дар он лона созад, кафтархона; лона, ошёна.

КОБУС *а. کابوس* хоби дахшатангез, пахш кардани сиёҳӣ дар хоб, каранҷу.

ков *کاو* 1. *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз кофтан*; **ков-ков** кофтуков, чустучӯ, тафтиш. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои кованда*: **оташков, гӯрков, кунҷков**.

КОВАК *کاوک* *гуфт.* кофтуков, чустучӯ; **ковак кардан** чустучӯ кардан; тафтиш кардан.

КОВИДАН *کاویدن* *кит., ниг.* **кофтан**.

КОВИЁН//КОВИЁНӢ *کاوایان//کاوایانی* *мансуб ба Кова*: **дирафши ковиён** байрақи Кова.

КОВИШ *کاویش* кандани замин дар чустучӯи осори атиқа ё конҳо, чустучӯ, тафаххус.

КОВИШГАР *کاویشگر* чустучӯкунанда, шахсе, ки барои ёфтани осори атиқа бар асоси усулҳои илмӣ ковиш мегузаронад.

КОВИШГАРӢ *کاویشگری* амал ва шуғли ковишгар.

КОВ-КОВ *کاوکاو* кофтукови ҷойҳои гуногун барои ёфтани чизе; чустучӯ; тафтиш.

КОВОК *کاواک* 1. дарунхолоӣ, миёнтиҳӣ; **чормағзи ковок** чормағзи пуч; **одами ковок** *мач.*

каси беҳунар, нодон. 2. нарм, мулоим; **замини ковок** замини нарму мулоим.

КОВОКӢ *کاواکي* 1. ҷои холӣ, сӯроҳӣ; **ковокии дарахт** холигӣ дар танаи дарахт. 2. нармӣ, мулоимӣ.

КОВОНДАН *کاواندن* *тарзи бавоситаи ковидан*; ба касе фармуда, ковидани ҷое.

КОФ I *کاغ* *кит.* 1. кавша, кавша кардан. 2. бонги

- калзоғ.
- КОҒ II** *кағ* *кит.* оташ.
- КОҒАЗ** *хит.* *кағз* 1. варақи нозуки аз хамираи набототи гуногун ва чӯбу латта сохташудае, ки асосан барои навиштан ва чоп кардан ба рӯи он истифода бурда мешавад, қиртос. 2. мактуб, нома, хат; хуччат; **коғазҳои қиматнок** *ниг.* **қиматнок**.
- КОҒАЗБАРОР** *кағзбарар* корхонае, ки коғаз истеҳсол мекунад: **корхонаи коғазбарор**.
- КОҒАЗБАРОРӢ** *кағзбарарӣ мансуб ба коғазбарор*.
- КОҒАЗБОЗ** *кағзбаз* *маҷ.* 1. дӯлобкор, каш-олкор. 2. расмиятпараст.
- КОҒАЗБОЗӢ** *кағзбазӣ* *маҷ.* 1. кашолкорӣ дар иҷрои корҳо, ба ҷои қори амалӣ машғул шудан бо хатнависӣ ва ҳаволаи қор ба дигарон. 2. расмиятпарастӣ, бюрократӣ.
- КОҒАЗБУР** *кағзбир* василае қордмонанд, ки барои буридани коғаз истифода мешавад.
- КОҒАЗГИР** *кағзگیر* *қҳн.* дари панҷарагӣ, ки бар он ба ҷои шиша коғаз часпонда шудааст.
- КОҒАЗИН** *кағзин* *ниг.* **коғазӣ**.
- КОҒАЗӢ** *кағзӣ* аз коғаз тайёршуда, коғазин.
- КОҒАЗПАРОНӢ** *кағзпаранӣ* номапаронӣ, коғазбозӣ.
- КОҒАЗПЕЧ** *кағзпиҷ* 1. чизи ба коғаз печонидашуда. 2. *гуфт.*, *маҷ.* махсус, ҷудоғона.
- КОҒАЗПОРА** *кағзпаре* порчаҳои алоҳидаи коғаз; коғазкӯҳна.
- КОҒАЗХАЛТА** *кағзхалте* халтаи коғазӣ барои ба ҷое бурдан ва ё нигоҳ доштани чизе.
- КОҒАЗХӮРАК** *кағзхӯрак* *зоол.* кирме, ки коғазро хӯрда сӯроҳ мекунад.
- КОҒАТӢ//КОҒОТӢ** *кағати//кағоти* *гуфт.* чормағз ё бодомии пӯсттунук: **бодомии коғатӣ**, **чормағзи коғатӣ**.
- КОД** *фр.* *код* маҷмӯи аломатҳо, калимаҳо ё сардоҳои шартӣ, ки дар алоқаи телефонию телеграфӣ, радио ва дар амалиёти дастгоҳҳои компютерӣ қор фармуда мешавад; рамз.
- КОДЕКС** *лот.* *кадекс* 1. маҷмӯи қонунҳо, ки меъёрҳои ҳуқуқии соҳаи муайяни муносибатҳои ҷамъиятиро дар бар мегирад: **кодекси шахравандӣ**, **кодекси ҷиноятӣ**. 2. маҷмӯи меъёр, қоида ва ақидаҳо: **кодекси ахлоқ**.
- КОДОК** *кадак* 1. мобайн, фосила: **кодоки нардбон** фосилаи миёни ду пиллаи нардбон. 2. ҳар як ҷой аз қор тарафи сандалӣ.
- КОЖ** *каж* *ниг.* **қоч II**.
- КОЗА** *казе* хонаи аз наю шохи дарахтон сохта дар сари кишт, қаппа, чайла: **хонаам коза бошаду дилам тоза** (*зарб.*).
- КОЗАР** *казар* *ниг.* **қозур**.
- КОЗАРӢ** *казарӣ* *ниг.* **қозурӣ**.
- КОЗИБ** *каذب* дурӯғгӯӣ; **субҳи қозиб** бом-доди дурӯғин, рӯшноие, ки пеш аз дамидани субҳ пайдо мешавад; *муқоб.* **субҳи содиқ**.
- КОЗИМ** *казим* *кит.* фурӯнишондаи хашм, фурӯбарандаи ғазаб; бурдбор.
- КОЗУР** *казур* шустагар, гозур.
- КОЗУРӢ** *казурӣ* ба таври махсус шуста, сафед ва суфта гардонидани матоъҳои дастӣ бофташуда; шустагарӣ, либосшӯӣ, гозурӣ.
- КОИН** *а.* *кайн* он чи вучуд дорад, мавҷуд, махлуқ; **қоину фосид** боқӣ ва фонӣ.
- КОИНОТ** *қ.* *қайнат* *қ.* **қоин**; ҳамаи мавҷудот ва махлуқот; тамоми олам.
- КОК I** *как* *кит.* нони рағғани дар танӯр қоқ кардашуда.
- КОК II** *как* *кит.* сари забон, нӯги забон.
- КОК III** *как* *кит.* мард.
- КОК IV** *как* *кит.* мардумакӣ чашм, гавҳараки чашм.
- КОК V** *как* *кит.* лоғар, хароб, қоқина.
- КОКАИН** *исп.* *қаккин* маводи сахттаъсири муҳаддир.
- КОКАИНӢ** *қаккинӣ* *мансуб ба қоқин*.
- КОҚО** *қак* *кит.* бародари қалонӣ.
- КОҚС** *олм.* *қакс* навъе аз ангиштсанги дорон гармои баланд, ки барои гудохтани филизот

ба кор меравад.

КОКСШАВАНДА کاکس شونده ба кокс шудан мувофиқ: **ангиштсанги коксшаванда**.

КОКТЕЙЛ *англ.* **кактил** нӯшокии ширину хушбӯи омехта бо шароб ё шир.

КОКУЛ کاکل 1. дастаи дарози мӯй дар фарқи сари мардон ва ҷавонон: **кокули назрӣ**. 2. гесӯи дароз (-и занон); **кокули ҷуворӣ** *мач.* мӯякҳои гирди сӯтаи ҷуворӣ. 3. ёли асп.

КОКУЛА کاکله пӯчоқи ғӯзаи пахта.

КОКУЛДОР کاکلدار 1. дорои кокул. 2. фатила-мӯй. 3. ёлдор.

КОКУЛПАРЕШОН کاکل پریشان 1. он ки кокул-ҳояш паҳну парешон аст. 2. ҷӯлидамӯй, мӯйҳояш бетартиб.

КОКУТӢ کاکوتی *бот.* навъе аз гиёҳ.

кол کال *асоси замони ҳозира аз колидан.*

КОЛ I کال *кит.* меваи хом, меваи норасида.

КОЛ II کال *кит.* чой, макон.

КОЛА I کاله *ниг.* **коло**.

КОЛА II کاله *кҳн.* зарфи кадугин барои шароб.

КОЛБА *олм.* کالبه *хим.* зарфи шишагии озмоишӣ дар озмоишгоҳ.

КОЛБАД *ю.* کالبد *кит.* 1. қолиб. 2. тан, бадан, часад.

КОЛБУД *ю.* کالبد *ниг.* **колбад**.

КОЛИВ(A) کالیو(ه) *кит.* 1. саросема, гаранг; беқарор; ҳайрон. 2. нодон, аблах; девонами-зоч. 3. кар.

КОЛИДАН کالیدن *кит.* ошуфтан, шӯридан; парешонхотир шудан.

КОЛЛЕГИЯ *лот.* کالگیه мақоми роҳбари-кунанда ва машваратии ягон идора, ҳайати мушовара.

КОЛЛЕКСИОНЕР *фр.* کالکسیونر чамъоваранда ва ниғаҳдорандаи чизҳои аз чихати илмӣ, таърихӣ *ва г.* қиматнок ё нодир.

КОЛЛЕКСИЯ *лот.* کالکسیه чамъи чизҳои якҷинсае, ки қимат ва аҳамияти илмию таърихӣ доранд: **коллексияи зоологӣ**, **кол-**

лексияи маъданҳо.

КОЛЛЕКТИВОНӢ کالکتیوانی *таър.* муттаҳидкунӣ ё муттаҳидшавии хоҷагиҳои яккадаст дар як хоҷагии умумӣ.

КОЛЛЕКТОР *лот.* کالکتار 1. *тех.* қисми муҳаррики мошин. 2. *сохт.* қубури об ё газпарто. 3. *тех.* роҳрави зеризаминии таги кӯчаҳо барои гузаронидани кабелу қубурҳо.

КОЛЛЕЧ *англ.* کالچ *нав.* таълимгоҳи миёнаи махсуси ягон касбу ихтисос.

КОЛЛОИД *ю.* کالاید *хим.* моддае, ки шӯ-ша намебандад (*мас., крахмал, сафеда, елим ва г.*).

КОЛО کالا 1. асбоби хона, чизу чора. 2. мол, матоъ.

КОЛУМ کالم *кҳн.* зани шавҳармурда ё аз шавҳар ҷудошуда, бевазан.

КОЛУС کالوس *кит.* аҳмақ, аблах, нодон, беақл.

КОЛУФТА کالفته *кит.* ошуфта, шӯрида, парешонҳол.

КОЛУША کالوشه *кит.* 1. дег. 2. таоме, ки аз нахӯд ва биринҷ мепазанд.

КОЛЧЕДАН *ю.* کالچیدن *маъд.* омехтаи оҳан, мис ва дигар филизот бо гӯгирд *ва г.*, пайвасти сулфурдор.

КОМ I کام сақфи даҳон аз дандони пеши болоӣ то ҳалқ, даруни даҳон; даҳон; **коми касеро** (*бо чизе*) **бардоштан** пас аз таваллуди кӯдак, одатан, бо ангушти асалмолида коми ўро мебардоранд; **ком шудани асп** ба сабаби дервақт нахӯрдани ҷав ва дигар хӯрокиҳои донагӣ дард пайдо кардани коми аспу хар, ки бе чок карда намак пахш кардан дуруст намешавад; **ба коми худ задан киноя аз хӯрдан**, аз худ кардан чизеро.

КОМ II کام мақсад, мурод, орзу, майл; **коми дил** муроди дил, орзуи матлуб; **ба коми касе шудан** а) мувофиқи орзую муроди касе шудани коре; б) аз они касе шудани чизе; **ба коми касе гардидани фалак** мувофиқи орзу ва мурод шудани корҳои касе; **ком гирифтани** ба мурод расидан, ба мақсад ноил шудан.

КОМА I کامе мураббо ё ҳалвое, ки бо шираи

ангур мепазанд.

КОМА II کامه 1. мансуб ба **ком I**. 2. ҳамчун ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба калима маънои нав медиҳад: **худкома** он ки ҳамеша манфиати худро дар назар дорад; **ширинкома** пул ё зиёфате, ки баъди харидуфурӯш ба ҳозирон барои ширин кардани ком (дахон) дода мешавад.

КОМА III کامه чуқурча, ҷои кандашуда, нов.

КОМА IV کامه *кит.* марҷон.

КОМАГИ کامگي *мансуб ба кома III*.

КОМАДОР کامه دار чуқурчадор, он чи кома дорад.

КОМАКАНИ کامه كني *исми амал аз кома қандан: дастгоҳи комакани*.

КОМАКОВАК کامه كاوك *тех.* мошини кома кан.

КОМАНДИР فر. کامندير *ҳ.* фармондеҳ.

КОМБАЙН انگل. کامبين мошини мураккабе, ки дар як вақт кори чанд мошинро ба ҷо меорад: **комбайни ғалладарав**, **комбайни ангишткан**.

КОМБАЙНРОН کامبين ران он ки комбайнро идора мекунад, ронандаи комбайн.

КОМБАЙНЧИ کامبين چي *ниг.* **комбайнрон**.

КОМБАРДОРӢ کام برداري *ниг.* **комбахшӣ**.

КОМБАХШ کام بخش он ки орзуи касеро ба ҷо меорад, муродбахш.

КОМБАХШӢ کام بخشى ба ҷо овардани орзу ва хоҳиши касе, муродбахшӣ; саховат.

КОМБИНАТ лот. کامبينت 1. иттиҳодияи корхонаҳое, ки чанд навъи истехсолот ё хизматро дар бар мегирад: **комбинати газворбарорӣ**, **комбинати хизмати маишӣ**, **комбинати хонасозӣ**; **комбинати таълимӣ** мактабҳои таълиму тарбиявии гуногундараҷа, ки дар назди муассисае муттаҳид карда шудаанд.

КОМВАР کامور *ниг.* **комгор**.

КОМГОР کام گار ба мақсаду орзуи худ расида, комёб.

КОМГОРӢ کام گاري **комгор** шудан, расидан ба мақсаду орзуи худ; хушбахтӣ.

КОМДОРӢ کام گاري **комдорӣ кардан** лаб аз гуфтор фуру бастан, хомӯшӣ ихтиёр кардан.

КОМЕНДАНТ фр. کامندنت 1. сардори ҳарбие, ки ба интизоми хизмати гарнизонӣ ё ба тартиботи посбонон назорат мекунад: **комендантҳои гарнизони шаҳр**, **комендантҳои қалъа**. 2. маъмури назораткунандаи биноҳои ҷамъиятӣ, нозир: **комендантҳои хобгоҳи донишҷӯён**.

КОМЕНДАНТӢ کامندنتي **вақти комендантӣ** соатҳои махсусан қайдшуда, ки дар он вақт рафтуомад дар шаҳре мамнӯъ аст (*ҳангоми вазъияти фавқулода ё ҳолати ҳарбӣ эълон кардан*), қуюди шабгардӣ.

КОМЕНДАТУРА олм. کامندتوره идорае, ки дар тахти назорати комендант мебошад, комендантхона.

КОМӢБ کامياب ба муроду мақсад расидан, хушбахт, саодатманд; муваффақ; **комёб шудан** а) ба мурод расидан, муваффақ гардидан; б) *мач.* дуруст шудан, шифо ёфтан.

КОМӢБӢ کاميابي *мансуб ба комёб*; хушбахтӣ, саодатмандӣ.

КОМӢР کاميار хушбахт, бахтёр.

КОМИЛ а. کامل 1. пурра, тамом; мукаммал; беайбу нуқсон; *муқоб.* **ноқис**. 2. бакамолрасида, баркамол. 3. фозил, донишманд. 4. *ади.* яке аз баҳрҳои арӯз.

КОМИЛАН а. كاملاً ба таври пурра, тамоман, ба куллӣ.

КОМИЛИХТИСОС کامل اختصاص он ки дар соҳае ихтисоси комил дорад.

КОМИЛРАӢӢ کامل رأي *кит.* хирадманд, соҳибандеша; боирода.

КОМИЛӢХУҚУҚ کامل حقوق дорои ҳуқуқи комил, соҳибихтиёр, босалоҳият.

КОМИЛӢХУҚУҚӢ کامل حقوقي соҳиби ҳуқуқи комил будан, соҳибихтиёрӣ.

КОМИЛӢӢӢ کامل عيار 1. баландӣёер, тоза, холис (*мас.*, тилло). 2. *кит.*, *мач.* шахси фозил, донишманд.

КОМИССАР *фр.* کاميسر 1. шахси роҳбарикунанда ба идорае бо ҳуқуқҳои махсуси маъмури, сиёсӣ ва ғ.: **комиссари ҳарбии ноҳия (шаҳр)**. 2. *таър.* раҳбари сиёсӣ дар қисмҳои ҳарбӣ (дар солҳои 1918-1942); **комиссари халқӣ** (*вазир дар собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ дар солҳои 1917-1946*).

КОМИССАРИАТ *фр.* کاميسریت 1. идорае, ки ба он комиссар роҳбарӣ мекунад: **комиссариати ҳарбӣ** мақоми маҳаллии идора кардани қорҳои ҳарбӣ. 2. *таър.* вазорат (*солҳои 1917-1946 дар собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ*).

КОМИССИЯ *лот.* کاميسييه ҳайати машваратии доимӣ ё муваққат, ки барои иҷрои супорише ташкил карда мешавад: **комиссияи интиҳоботӣ, комиссияи тафтишот; комиссияи қабул** ҳайати махсус барои интиҳоб карда гирифтани донишҷӯёну хонандагони нави мактабҳои олию миёнаи махсус ё барои таҳқиқ кардан ва маъқул донистани қори иҷрошудае.

КОМИТЕТ *фр.* کاميتت *ниг.* кумита.

КОМИЧРОИЯ کامچرايه *кӯтоҳшудаи* комитети иҷроия.

КОМӢ کامي *мансуб ба ком; ҳамсадоҳон комӣ зби.* ҳамсадоҳое, ки тавассути коми сахт ё нарм сохта мешаванд.

КОММУНА *фр.* کامونه 1. гурӯҳи одамон, ки барои қору зиндагонии якҷоя дар асоси умумӣ будани молу мулк муттаҳид шудаанд. 2. воҳиди маъмурии марзӣ дар баъзе аз кишварҳо; **Коммунаи Париж** ҳукумати инқилобии оммаи қиёмкардаи Париж дар соли 1871.

КОММУНАЛӢ کامونلي 1. *мансуб ба коммуна.* 2. *мансуб ба хоҷагии шаҳр; хизмати коммуналӣ* қорҳои марбут ба таъмини заруриёти зиндагонии шаҳрӣ (*аз қабилӣ об, барқ, канализатсия ва ғ.*); **хоҷагии коммуналӣ** муассисае, ки таъмини заруриёти зиндагии шаҳрӣ ба зиммаи ӯст.

КОММУНИЗМ *фр.* کامونيزم 1. зинаи тараққиёти чамъиятию иқтисодӣ, ки асоси онро чамъиятӣ будани воситаҳои истехсолот ташкил медиҳад. 2. назарияи марксистӣ-ленинии сохтмон ва инкишофи зинаи мазкур.

КОММУНИСТ *фр.* کامونيست узви ҳизби коммунист.

КОММУНИСТӢ کامونيستي *мансуб ба коммунист.*

КОММУТАТОР *лот.* کاموتتار *тех.* 1. дастгоҳи васлу ҷудоқунанда, тақсимқунанда ва табдилдиҳанда. 2. дастгоҳи махсус дар марказҳои маҳаллии телефонӣ барои ба ҳам пайвастании ду ё якчанд муштарӣ.

КОМПАС *ҳол.* کامپس асбоби махсус барои муайян кардани самтҳои қураи Замин ва меридиани ҷуғрофӣ; *ниг.* **қутбнамо.**

КОМПРЕСС *лот.* کامپرس 1. фишурда, фишурдашуда. 2. тарбанд; тарбандӣ.

КОМПРЕССОР *лот.* کامپرسار *тех.* мошин барои бо фишор интиқол додани ҳаво, газ, буғ.

КОМПРЕССОРӢ کامپرساري *мансуб ба компрессор.*

КОМПРЕССОРҲОНА کامپرسارخانه хонае, ки таҷҳизоти компрессорӣ шинонда шудааст.

КОМПЮТЕР *лот.* کامپيوتر *тех.* мошини электрони ҳисоббарор, роёна.

КОМПЮТЕРӢ کامپيوتری *мансуб ба компютер; компютерӣ* қардан.

КОМРАВО کامروا *ниг.* **комрон.**

КОМРАВОНӢ کامرواي *ниг.* **комронӣ.**

КОМРОН کامران ба муроду мақсади худ расида; хушбахт, бахтиёр.

КОМРОНӢ کامراني 1. мувофиқи мурод ва орзу гузаронидани умр; хушбахтӣ, саодатмандӣ. 2. лаззат бурдан, кайф рондан; айёшӣ: **комронӣ** қардан.

КОМСИТОНӢ کامستاني *ситонидани ком, комгири.*

КОМЧӢ(Ӣ) کامچوي *чӯяндаи айшу иш-рат; айёш, маишатпараст.*

КОМЧӢӢ کامچوي *айёшӣ, ишратталабӣ; ҳавою ҳавас.*

КОН كان 1. маконе, ки дар он қанданиҳои фоиданоки табиӣ бисёр аст, маъдан: **кони ангишт, кони нуқра.** 2. қорхонаи саноати

- маъдан, ки бо истихроҷи сарватҳои табиӣ машғул аст. 3. *мач.* ҷои зиёди ва фаровонии чизе, манбаъ: **кони бодом, кони мева, кони галла.**
- КОНВЕЙЕР** *англ.* *کانوییر* тасмаи яклухти гарданда, ки дар корхонаҳо борҳои дона-дона ва моли истеҳсолшударо аз ҷое ба ҷое мебаррад.
- КОНВЕНСИЯ** *лот.* *کانونسیه* шартномаи байналхалқӣ оид ба ягон масъалаи махсус, муоҳида.
- КОНВЕРСИЯ** *лот.* *کانورسیه* 1. *иқт.* тағйир ёфтани шарту шароити вомбаргҳои давлатии қаблан баровардашуда (*қам шудани фоизи вомбарг ё тағйири мӯҳлати он*). 2. *зби.* калимасозие, ки бе тағйироти шакли дар натиҷаи гузаштан аз як ҳиссаи нутқ ба дигар ҳиссаи нутқ калимаи нав ба вучуд меояд (*мас., даромад – феъл ва даромад – исм*).
- КОНВЕРТ** *фр.* *کانورت* лифофа барои андохта ба ҷое фиристодани мактуб ё ягон ҳуччати дигар, пакет.
- КОНВОЙ** *фр.* *کانوای* даста ё шахси мусаллаҳ барои муҳофизати касе ё пешгирӣ аз гурези маҳбусону асирон.
- КОНГЛОМЕРАТ** *лот.* *کانگلامرت* *геол.* чинси кӯҳӣ, ки аз омехтаи маъданҳои гуногуни шахшудамонда иборат мебошад.
- КОНГРЕСС** *лот.* *کانگرس* 1. анҷуман ё маҷлиси машваратӣ (*беиштар оид ба масъалаҳои байналхалқӣ*): **Конгресси ҷаҳонии тарафдорони сулҳ.** 2. парламенти қонунбарор дар ИМА ва баъзе давлатҳои Амрикои Лотинӣ.
- КОНДЕНСАТОР** *лот.* *کاندنستار* *физ., тех.,* дастгоҳи махсус барои конденсатсия.
- КОНДЕНСАТСИЯ** *лот.* *کاندنستسیه* 1. ғализшудан, зичшавӣ; ҷамъшавӣ. 2. ба ҳолати моеъ ва кристаллӣ табдил ёфтани газ ё бухор дар натиҷаи хунук ва фишурда шудан.
- КОНДИТСИОНЕР** *лот.* *کاندتسیанр* дастгоҳи махсус барои гарм ё хунук ва мӯътадилу форам гардондани ҳавои хона.
- КОНКАН** *канкн* он ки дар кандани кон ширкат дорад.
- КОНКУРС** *лот.* *کانکورس* *ниг.* озмун.
- КОНКУРСӢ** *کانکورسی* *мансуб ба конкурс; имтиҳони конкурсӣ* имтиҳоне, ки ба барномаи конкурс дохил аст.
- КОНО** *кит.* *کانا* аблаҳ, нодон, гӯл; *муқоб.* доно.
- КОНОӢ** *кит.* *کانائی* аблаҳӣ, нодонӣ, гӯлӣ; *муқоб.* доноӣ.
- КОНСЕРВАНТ** *фр.* *کانсерونت* 1. хӯроки хушкондашудаи осонпаз. 2. еми серғизои чорво (*мас., ҷав, нарма, қунҷора ва ғ.*). 3. *геол.* маҳсулоти маъдани тоза кардашуда.
- КОНСЕПСИЯ** *лот.* *کانсепсіе* системаи ақоид ва нуқтаи назарҳо оид ба ягон масъала ё ҳодиса (*дар фаҳмиши ва маънидодди онҳо*); фикри асосӣ дар асари илмӣ ё бадеӣ.
- КОНСЕРВ(А)** *фр.* *کانсерو(а)* хӯроқворие, ки ба таври махсус ҷӯшонда, пухта ё намак карда, дар қуттиҳои ҳавонодаро нигоҳ медоранд.
- КОНСЕРВАГӢ** *کانсерوگی* консервшуда; **меваи консервагӣ** меваи консервшуда.
- КОНСЕРВАТИВӢ** *کانсерوتیوی* *кҳн.* кӯҳнапарастӣ.
- КОНСЕРВАТИЗМ** *лот.* *کانсеротизм* *кҳн.* кӯҳнапарастӣ.
- КОНСЕРВАТОР** *лот.* *کانсеротар* *ниг.* кӯҳнапараст.
- КОНСЕРВАТОРИЯ** *ит.* *کانсеротаріе* мактаби олии мусиқӣ.
- КОНСЕРВАТСИЯ** *лот.* *کانсеротсіе* муваққатан хобондани кори корхона, сохтмон *ва ғ.*; **консерватсия кардани мошин** амали кардани тадбирҳои техникӣ барои аз нобудшавӣ нигоҳ доштани мошин ҳангоми муддати зиёд корнакардани он.
- КОНСЕРВБОРОӢ** *کانсерوبراری* истеҳсоли консерваҳо: **корхонаи консервбарорӣ.**
- КОНСЕРН** *лот.* *کانсерн* иттиҳодияи якҷанд муассисаҳои мустақили молиявӣ ва тичоратӣ.
- КОНСЕРТ** *ит.* *کانсерт* аз рӯи барнома бо суруд мусиқӣ *ва ғ.* дар сахна баромад кардани ҳунарпешаҳо.
- КОНСЕРТӢ** *کانсерتی* *мансуб ба концерт: бар-*

номаи концертӣ.

КОНСИЛИУМ лот. *кансилийум* машварати духтурҳо барои ташхиси ягон касалӣ ва тарзи муолиҷаи он.

КОНСПЕКТ лот. *канспект* баёни мухтасари матне, баёни хулосавӣ, хулоса, ёддошт.

КОНСТИТУТСИОНӢ *канститутсионӣ* мансуб ба конституция: суди конституционӣ; сохти конституционӣ тарзи идораи маршрутавӣ, тарзи идора аз рӯи сарқонун (қонуни асосӣ).

КОНСТИТУТСИЯ лот. *канститутсия* қонуни асосӣ, қонуни асосии давлат, сарқонун.

КОНСТРУКЦИЯ лот. *канструксия* сохт, тарҳ, таркиб.

КОНСТРУКТИВИЗМ лот. *канструктивизм* 1. меъ. услуби меъмории асри ХХ. 2. ади. яке аз равияҳои шаклпарастонаи адабиёт ва санъати асри ХХ.

КОНСТРУКТИВӢ *канструктивӣ* мансуб ба конструкция; камбудихои конструктивии бино камбудихои лоиҳаи бино.

КОНСТРУКТОР лот. *канструктор* созандаи ягон дастгоҳ ё мошин, тарроҳ.

КОНСУЛ лот. *кансул* мансабдор – намояндаи доимии дипломатии давлати хориҷӣ дар яке аз шаҳрҳои мамлакате, ки манфиатҳои давлати худ ва қорҳои ба раводид ва истиқомату рафтуомад вобастаи шаҳрвандони давлати худро ҳимоя мекунад.

КОНСУЛГАРӢ *кансулгарӣ* ниг. консулхона.

КОНСУЛӢ *кансулӣ* 1. мансуб ба консул. 2. ниг. консулхона.

КОНСУЛХОНА *кансулхона* идораи консул, консулгарӣ.

КОНСУЛТАТСИЯ лот. *кансултатсия* 1. маслиҳат, машварат (бо мутахассиси ягон соҳа). 2. идораи маслиҳатдиҳӣ. 3. як навъи машғулият дар сохтори мактабҳо, ки барои аз худ кардани фанҳо ба донишомӯзон ёрӣ мерасонад.

КОНТЕЙНЕР *кантейнер* сандуқи бузурги махсус барои тавассути мошин, роҳи оҳан, киштӣ ва ғ. кашондани борҳо.

КОНТЕЙНЕРӢ *кантейнерӣ* мансуб ба контейнер: боркашонии контейнерӣ.

КОНТЕЙНЕРКАШ *кантейнеркаш* мошини махсуси контейнеркашӣ.

КОНТИНЕНТ лот. *кантинент* ниг. қитъа.

КОНТИНЕНТАЛӢ *кантиненталӣ* мансуб ба континент; иқлими континенталӣ обу ҳавои ғайрибаҳрӣ, обу ҳавои хушк дар ҷойҳои аз баҳр дур, ки тобистонаш гарму зимистонаш сард аст.

КОНУН I *канун* кит. 1. оташдон, кӯра, манқал. 2. марказ, макон.

КОНУН II с. *канун* номи ду моҳи зимистон дар солшумории румӣ: қонуни аввал (декабр), қонуни сонӣ (январ).

КОНУН III *канун* кит. асбоби мусиқӣ.

КОНУС лот. *канус* ҳанд., ниг. махрут.

КОНУСӢ *канусӣ* ниг. махрутӣ.

КОНФЕДЕРАТСИЯ лот. *канфедратсия* 1. номи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар баъзе мамлакатҳо. 2. иттифоқи давлатҳои мустақил бо мақсади ҳамоҳанг кардани фаъолияти хориҷӣ ва қорҳои ҳарбӣ.

КОНФЕРЕНСИЯ лот. *канференсия* ниг. конфронс.

КОНФЕТ *канфет* маҳсулоти ширини қаннодӣ, ки бештар лӯнда ё лӯлаи қоғазпеч мешавад: конфети шоколадӣ

КОНФРОНС *канфранс* маҷлиси машваратӣ, ҷамъомади намояндагони ташкилотҳо, давлатҳо ва олимони барои муҳокимаи масъалаҳои махсус, ҳамоиш.

КОНЯК *каняк* навъе аз машрубот.

кор *кар* 1. асоси замони ҳозира аз коштан, киштан ва коридан. 2. ҷузъи пасини қалимаҳои мураккаб ба маъноҳои қоранда ва киштқунанда: ғаллакор, пахтакор, риёкор, хилофкор...

КОР *кар* 1. амалиёти табдил ёфтани як шакли энергия ба шакли дигар, амал. 2. он чи ки қасе ба он машғул аст, шуғл, пеша; қори дастӣ а) амале, ки ба воситаи даст ва умуман бо истифодаи қувваи ҷисмонӣ ба ҷо оварда ме-

шавад; б) маҳсуле, ки аз дасти косибу пешаварон мебарояд; *муқоб.* **кори корхонагӣ.** 3. он чи аз касе содир мешавад, рафтор, кирдор: **ин кори ӯ кори хуб нест.** 4. хизмат, чои хизмат, вазифа; машғулият. 5. супориш ё масъалае, ки иҷро ва ҳалли он ҳамчун яке аз шаклҳои санчиши дониши мактабиён ба ҳисоб гирифта мешавад: **кори дипломӣ, кори санчишӣ, кори курсӣ; дар сари кор** дар маҳалли иҷрои амале; дар аснои адои хизмат ва вазифа; **кор доштан** а) машғул будан, ба иҷрои амал ё вазифа банд будан; б) *мач.* бо касе муомила доштан; бо муҳимме ба касе рӯ овардан; **кор кардан** а) бо амале машғул шудан, меҳнат кардан; б) *киноя аз* таъсир бахшидан, асар кардан; **кор карда баромадан** а) шудгор кардан, нарм кардан ва ғизо додани замини кишт; тайёр кардани замин барои киштукор; *муқ.* **коркард** 3; б) омӯхта, таҳлилу тадқиқ намуда, кашф кардани назарияе (қонуне); ихтироъ кардан; **кор барор гирифтан** пеш рафтани амале, авҷ гирифтани коре, муваффақият пайдо кардани кори касе; **кор боло гирифтан // кор боло рафтан** *ниг.* **кор барор гирифтан; кор буд шудан** а) ба итмом расидани коре, анҷом пазируфтани амале; б) *киноя аз* рафъ шудани эҳтиёчи касе; **аз кор баровардан** а) аз вазифа озод кардан; б) *киноя аз* фарсуда кардан, ба ҳолати корношоямӣ расонидан, монда кардан; **аз кор баромадан** а) аз кор фориғ шудан; б) *киноя аз* фарсуда шудан, маҷолу тавоноии иҷрои кореро надоштан; в) *мач.* вайрон шудан, ғайри қобили истифода шудан; **аз кор мондан** а) кор накардан, аз ҳаракат бозистодан (-и муассиса ё мошин); б) *мач.* қобилияти корро гум кардан (*аз заъфи тирӣ ва ғ.*); **аз кор ҳолӣ шудан** сабукдӯш шудан, маъзул шудан, дур карда шудан аз вазифае; **ба кор даромадан** а) дар ҷое ба хизмат дохил шудан; б) ба ҳаракату фаъолияти истехсолӣ шурӯъ кардан (-и корхонае); **кори калон** бисёр хуб, ниҳоят оӣ; **кори сиёҳ** меҳнати ҷисмонӣ (дастӣ)-и коргари беихтисос; **кори хайр** амри нек, кори савоб (*мас., издивоҷ, тӯӣ ё ягон маъракаи дигар*); **кору бор // кору кочол** ҳар хел корҳо, машғулиёт; шуғл; **аз афти кор** а) чунон ки аз рафти масъала дида мешавад...; б) шояд, эҳтимол; **кори касе афтодан** (*ба касе*) сару кор доштан бо касе; дар ҳалли масъалае эҳтиёҷманд шудани касе

ба касе; **кор афтодан ба сари касе** ҳодисае пеш омадан, воқеае рӯй додан (*беиштар ногувор*); **кор додан** лозим шудан; эҳтиёҷи касеро баровардани чизе; **кор надоштан** а) мудохила накардан ба кори касе; эътибор надодан, бепарво будан нисбат ба коре; **корро пухтан (пазондан)** масъаларо ҳаллу фасл кардан, дар масъалае бо касе ба қарори муайяне омадан; **кор фармудан** а) ба касе иҷрои вазифаеро супурдан, касеро ба иҷрои вазифае водоштан; б) чизеро истифода кардан, ба кор бурдан; **кор аз даст рафтан // кор аз кор гузаштан** истифода нашуда мондани фурсати муносиби иҷрои амале, мавриди мувофиқи коре бар бод рафтан; **кори касеро (чизеро) тамом кардан** касеро нобуд кардан; чизеро аз байн бурдан; **ба кор андохтан** ба иҷрои шуғле водоштан касеро; ба ҳаракат даровардан, амалкунанда намудани чизе; **ба кор бурдан** а) истифода бурдан, кор фармудан; **ба кор омадан** лозим шудан, даркор шудан; ба дарди касе даво шудан; **ба рӯи кор омадан** ба сари ҳокимият омадан, роҳбарии идораеро ба даст гирифтан; **пул кор кардан** меҳнат карда пул ба даст овардан, пул ёфтан; **сару кор доштан** а) машғул будан бо амал ё вазифае; б) муомила доштан бо касе; **чашми корро доништан** дар шуғлу амал маҳорат доштан; **коре карда** илоче карда, чорае андешида...; ба ҳар восита. 6. *мач.* вазъият, аҳвол; **кор чаток // кор хӯрчин гуфт.** вазъияти хеле бад, аҳволи бад. 7. *мач.* ҷанг, муҳориба; **кору пайкор** задухӯрд, муҳориба. 8. *мач.* марг, аҷал; **кор шудан** ба ҳоли баду табоҳ афтодан; хеле ранҷу озор дидан; **кор тамом шудан гуфт.** харобу табоҳ шудани аҳволи касе, вазъияти касе бад шудан, марги касе даррасидан; *муқ.* **кори касеро тамом кардан; ягон кор кардан** илоче ёфтан, чорае андешидан; ба навъе роҳи ҳалли масъалаеро пайдо кардан.

КОРА *کاره*: **кора кардан** асар кардан, таъсир бахшидан, коргар афтодан.

КОРАМ *كارم* барои кишт мувофик, қобили кишт: **замини корам.**

КОРАМНАШУДА *كارم نشده* киштнашуда; барои кишт мувофиқнашуда.

КОРАМШУДА *كارم شده* киштшуда; барои кишт мувофиқшуда.

КОРАНДА کارنده *сифати феълии замони ҳозира аз коридан ва коштан*; он ки кишт мекунад, зореъ, зироаткунанда.

КОРАНДОЗ کارانداز *тех.* мурвати (тугмай) ба кор андозанда: **корандози магнитӣ**.

КОРАНДОЗӢ کاراندازی *мансуб ба корандоз*.

КОРАФЗО(Ӣ) کارافزایی он ки боиси зиёд шудани кор ва ташвиши дигарон мешавад, корзиёдкунанда.

КОРАФТОДА کارافتاده *сифати феълии замони гузашта аз кор афтодан*; 1. эҳтиҷманд, ниёзманд. 2. кордида, тачрибадор; **пеши табиб нарав – пеши корафтода рав** (*мақ.*).

КОРБАЙЪ کاريب *музде, ки ба миқдору ҳаҷми кори иҷрошуда пардохта мешавад*: **музди корбайъ**.

КОРБАНД کاريبند *кит.* ба амал оваранда, ба амал татбиқкунанда; **корбанд шудан** а) ба чо овардан, иҷро кардан; б) итоат кардан.

КОРБАРӢ کاريبری ба роҳ мондани коре, пеш бурдани коре; **қобилияти корбарӣ доштан**.

КОРБАСТ کاريبست ба кор бурдан, истифода кардан.

КОРБОФ کاريباف *кҳн.* косиби бофанда; шоҳи-боф.

КОРБОФӢ کاريبافي *кҳн.* касбу шуғли бофанда, бофандагӣ; шоҳибофӣ; **дӯкони корбофӣ** дастгоҳи бофандагӣ.

КОРБУРД کاريبرد *ниг.* **корбаст**.

КОРВАРЗ کاريورز *кит.* коркун, коргар.

КОРВОН کاروان 1. қатори чорпоёни боркаш (*шутур, аспу хар*) ва аробаҳо, ки бо он савдогарону мусофирон бо чизу чораашон сафар мекунанд, қофила. 2. қатори киштиҳо ё мошинҳои якҷоя ба сӯе ҳаракаткунанда; **корвон-корвон** қофила-қофила; бисёр.

КОРВОНАК کاروانک *зоол.* як навъ парандаи ботлоқӣ.

КОРВОНБОШӢ کاروانباشی *таър.*, *ниг.* **корвон-солор**.

КОРВОНГАРД کاروانگرد **:роҳи корвонгард** *кҳн.* роҳе, ки аз он корвон мегузарад.

КОРВОНГОҲ کاروانگاه 1. истгоҳи корвон. 2. *ниг.* **корвонсаро(ӣ)**.

КОРВОНГУЗАР کاروانگذر *ниг.* **корвонгард**.

КОРВОНӢ کاروانی он ки бо корвон сафар мекунад, яке аз равандагон дар корвон; аҳли корвон.

КОРВОНКАШ کاروانکش *корвонсолор*; **ситораи корвонкаш** ситораи қутб, ки ба корвон роҳ нишон медиҳад.

КОРВОНКУШ کاروانکش кушандаи корвону корвониён; **роҳи корвонкуш** роҳи дури пур-машаққати корвон; **сароби корвонкуш** саробе, ки корвониён ба фиреби он афтода раҳгум мезананд; **ситораи корвонкуш** *киноя аз сайёраи Муштарӣ*.

КОРВОНСАРО(Ӣ) کاروانسرائی сарои бузурги дорои меҳмонхона дар шаҳрҳо ва сари роҳҳои корвонгард, ки корвону корвониён дар он манзил мегирифтанд.

КОРВОНСОЛОР کاروانسالار сардори мусофирону савдогарони бо корвон сафаркунанда, сардори қофила.

КОРВОНХОНА کاروانخانه *ниг.* **корвонсаро(ӣ)**.

КОРГАР کارگر 1. шахсе, ки дар корхонае ё коргоҳе бо техника ё бе техника кори ҷисмонӣ карда, ба ивази он музд мегирад, меҳнаткаш, заҳматкаш. 2. *маҷ.* таъсирбахш, муассир; **коргар афтодан** таъсир бахшидан, асар кардан.

КОРГАРДОН کارگردان *нав.* он ки дар кори аз рӯи намоишнома офаридани филмҳо роҳбарӣ мекунад; **коргардони филм** роҳбари бадеии филм, режиссёр.

КОРГАРЗАН کارگزين *зане, ки дар муассисаи истехсолӣ кор мекунад*.

КОРГАРЗОДА کارگريزاده фарзанди кор-гар, зодаи меҳнаткаш.

КОРГАРӢ کارگری *мансуб ба коргар*; амали коргар; **ҳаракати коргарӣ** фаъолияти сиёсӣ ва ҷамъиятии синфи коргар.

КОРГАРНИШИН کارگرنشين *ҷое, ки коргарон иқоматдоранд*: **шаҳраки коргарнишин**.

КОРГАРҶАВОН کارگريچوان *коргаре, ки ба синну сол ҷавон аст*.

- ну сол чавон аст.
- КОРГАХ** کارگاه *ниг.* коргоҳ.
- КОРГОҲ** کارگاه 1. чои кор, маҳалли кори коргарон (*завод, фабрика, сех, устохона ва ғ.*). 2. дӯкон, дастгоҳи бофандагӣ.
- КОРГУЗОР** کارگذار 1. он ки мукотиботи расмӣ ва хуччатҳои қорӣ муассисаеро идора мекунад. 2. он ки корхоро дар идораи давлатӣ ба коркунон тақсим карда медиҳад ва ба иҷрои онҳо назорат мекунад.
- КОРГУЗОРӢ** کارگذاري 1. танзиму тартибдиҳии хуччатҳои қорӣ ва мукотиботи расмӣ забони коргузорӣ, услуби забони расмӣ идорӣ. 2. қой ва маҳалли анҷоми қорҳои хуччатнигорӣ.
- КОРГУРЕЗ** کارگریز он ки бо ҳар баҳона аз коргардан метобад; танбал.
- КОРГУРЕЗӢ** کارگریزی гардан тофтан аз кор бо баҳонае; танбалӣ.
- КОРД** كارد олати филизии дастадори як ё ду тарафаш тез, ки барои буридан истифода мебаранд; **корди дудама** корде, ки ҳар ду тарафи тегааш тез ва буранда аст; **корди ош** корди калон барои буридани гӯшт, угро *ва ғ.*; **корд ба устухон расидан** *киноя аз* бисёр ба танг омадан, қон ба лаб расидан; **корди касе дар болои равған** (*думба*) будан *киноя аз* фойданокӯ сердаромад будани кори касе, ҳама чизи касе фаровон будан; **кордро аввал ба худат зан, дард накунад, ба дигар кас зан** (*зарб.*) он чи ба худат раво намебинӣ, ба дигаре раво мадор.
- КОРДАК** كاردك *ниг.* кордча.
- КОРДБОЗ** كاردباز он ки бо корд дар сахна бозӣ мекунад.
- КОРДБОЗӢ** كاردبازي *мансуб ба* кордбоз; амали кордбоз.
- КОРДЗАНИ** كاردزني бо корд задани якдигар хангоми муноқиша ё даст ба гиребон шудан.
- КОРДИДА** كاردیده корозмуда, тачрибанок; кордон: **пири кордида**.
- КОРДИҲАНДА** كاردهنده он ки дигаронро бо кор таъмин мекунад.
- КОРДКАШ** كاردكش шахси бадқирдоре, ки бо корд ба одамон ҳучум мекунад.
- КОРДКАШӢ** كاردكشي корд кашидан; бо корд ба якдигар ҳучум кардан; *муқ.* **кордзанӣ**: **кордкашӣ кардан**.
- КОРДОН** كاردان шахсе, ки тартиби (чашми) қорро хуб медонад, аҳли қор; қороғоҳ.
- КОРДОНИ** كارداني қордон будан, донандагии қоре, қороғоҳӣ.
- КОРДОР** كاردار 1. он ки соҳиби қоре ва вазифаест; он ки шугле ва касбе дорад; *муқоб.* **бекор**. 2. дахлдор; **қордор шудан** дахл намудан, даҳлат кардан, мудохила кардан.
- КОРДОРӢ** كارداري тариқи муносибат ба иҷрои қорҳо; тарзи идораи қоре.
- КОРДСОЗ** كاردساز устои қордсоз; он ки қорд сохта метавонад.
- КОРДСОЗӢ** كاردسازي *мансуб ба* қордсоз, амали қордсоз.
- КОРДӮСТ** كاردوست он ки меҳнат ва қор барои вай хушу дилкаш аст, он ки қор қарданро дӯст медорад.
- КОРДӮСТӢ** كاردوستي меҳру муҳаббат ба қору меҳнат.
- КОРДХӮРДА** كاردخورده аз зарби қорд қароҳатбардошта, бо қорд маҷрӯҳшуда.
- КОРДЧА** كاردچه қорди хурд, асосан қатшаванда, қорди қисағӣ.
- КОРЕЗ** كاريز қоҳҳои қатори аз зери замин ба ҳам пайваста, ки оби онҳо рафта-рафта ба рӯи замин баромада равон мешавад.
- КОРЕЗКАН** كاريزكن *қлн.* қорғари қанандаи қорез.
- КОРӢБӢ** كاريابي қустуҷӯи қор, аз пайи ёфтани қор рафтан.
- КОРЗАДА** كارزده он ки аз зиёд ва бошидат қор қардан дилаш аз қор сард шудааст, он ки аз қори зиёд саҳт монда шудааст: **қорзада шудан**.
- КОРЗОР** كارزار 1. қанг, муҳориба. 2. майдони қанг.

КОРИДАН کاریدن *ниг.* коштан.

КОРИСТОН کارستان 1. кор ва саргузашти қаҳрамонҳо; воқеа(ҳо)-и ачибу ғариб; корнома. 2. *кит.* коргоҳ, ҷои кор.

КОРӢ کاری 1. он ки аз дасташ кор меояд, аҳли кор; меҳнатӣ, коркун. 2. *мансуб ба кор*; он чи ба иҷрои коре лозим мешавад; даркорӣ: **либоси корӣ** корҷома; **мизи корӣ** мизе, ки дар сари он нишаста кор мекунад; **дасти корӣ доштан** *киноя аз* кордон будан, ӯҳдабаро будан.

КОРКАРД کارکرد 1. маҳсули кор; ҳаҷми кори иҷрошуда. 2. музди коре, ки коргар ё касиб дар бадали кори худ мегирад. 3. *нав.* кор карда баромадан; такмилу тайёр кардани чизе; **коркарди байни қаторҳои пахта** каланд карда баромадани пахтазор, нарм кардани беҳи пахта; **коркарди механикии ҷӯб** бурида тайёр кардани маснуоти ҷӯбӣ барои истифода.

КОРКУН کارکن *ниг.* коргар.

КОРКУШТА کار کشته *ниг.* корзада.

КОРКҶҶҶҶҶ کار کوفته 1. аз кори зиёд мондашуда ва дардмандшуда. 2. *мач.* таҷрибанок, кордида.

КОРМАНД کارمند коркун, ходим; **Корманди шоистаи Тоҷикистон** унвони фахрие, ки ба коркунони пешқадами соҳаҳо барои хизматҳои шоиста дода мешавад.

КОРМУЗД کارمزد *ниг.* корбайъ.

КОРНАМОӢ کارنامه нишон додани кори намоён; рафтори қаҳрамонона ва фидокорона.

КОРНОДИДА کارنادیده бетачриба, навкор.

КОРНОМА کارنامه *кит.* 1. воқеанома, чангнома. 2. хунарнамоӣ; қаҳрамонӣ; **корнома нишон додан** амали фидокоронае ба ҷо овардан; фидокорона меҳнат кардан.

КОРНОШОЯМ کارناشایم 1. аз кор баромада, қобили истифода набуда. 2. *тех.* вайрон.

КОРНОШОЯМӢ کارناشایمی *мансуб ба корношоям*; ба кор наомадан; вайрон будан.

КОРОГОҶ کارآگاه 1. он ки аз ҳақиқати воқеа огоҳ аст. 2. кордон, пуртаҷриба. 3. *кит.*

ҷосус.

КОРОГОҶӢ کارآگاهی корогоҳ будан; воқиғӣ аз кор ва хусусияти он.

КОРОЗМО(Ӣ) کارآزمایی таҷрибакунадан; коромӯзанда.

КОРОЗМОӢ کارآزمایی таҷриба, озмоиш дар иҷрои коре: **мӯҳлати корозмоӢ**.

КОРОЗМУДА کارآزموده кордида, таҷрибадида.

КОРОЗМУДАГӢ کارآزمودگی кордида будан, таҷрибадида будан.

КОРОӢ کارائی 1. ба кор омадан, даркор шудан. 2. чизи бақороянда, бақорраванда, даркорӣ.

КОРОМАД کارآمد даркорӣ; қобили истеъмол ва истифода.

КОРОМУӢ کارآموز таҷрибаомӯз, шогирд.

КОРОМУӢӢ کارآموزی *исми амал аз коромӯхтан*; омӯхтани тарзи иҷрои кор дар идора ё муассисае, ёд гирифтани кор.

КОРОМУӢХТА کارآمُوخته таҷрибадида, кордон.

КОРОНДАН کاراندن *тарзи бавоситаи коридан*; касеро ба кишт водоштан; ба касе фармуда чизе киштан.

КОРОЯМ کارآیم *ниг.* коромад.

КОРПАРДОЗ کارپرداز пухтакор, кордон, корчаллон.

КОРПАРДОЗӢ کارپردازی пухтакорӣ, кордонӣ, корчаллонӣ.

КОРПАРТОӢ کارپرتائی *с.* ба таври оммавӣ аз кор даст кашидани коргарон бо мақсади ба корфармо пеш гузоштани ягон талаб, эътисоб: **корпартой кардан, корпартой эълон кардан**.

КОРПОРАТСИЯ لوت. کارپارتسیه 1. иттиҳодияи гурӯҳҳо, иттифоқи шахсҳои ҳампешаю ҳамтабақа. 2. яке аз шаклҳои ширкати саҳомӣ дар баъзе кишварҳо; *муқ.* **ширкат**.

КОРПУС лот. کارپوس 1. бинои алоҳидае аз маҷмӯи иморатҳои ягон муассисаи саноатӣ, таълимӣ *ва ғ.* 2. ҷ. иттиҳодия, ки аз чанд дивизия ё бригада ташкил меёбад. 3. *ниг.* **ҳайат**; **корпуси дипломатӣ** ҳайати намояндагони

- дипломатии давлатҳои хориҷӣ дар ягон давлати дигар.
- КОРРУПСИЯ** *лот. карпсияе ниг. ришваситонӣ.*
- КОРСОЗ** *کارساز* 1. анҷомдиҳандаи кор, хизматгузор; мададгор; осонкунандаи мушкилиҳо. 2. *кит.* пуштибон, тақягоҳ. 3. *маҷ.* мушкилкушо (*сифати Худо*).
- КОРСОЗӢ** *کارسازى* 1. корбудкунӣ; мададгорӣ, ёрмандӣ. 2. *кит.* пуштибонӣ, ҳимоя.
- КОРСОН** *کارسان* табақи чӯбини калон; зарфи чӯбин ё филизӣ барои Ҳамир.
- КОРТАЛАБ** *کارطلب* 1. толиби кор, чӯяндаи кор. 2. кор ё соҳае, ки барои истеҳсоли чизе, расондани ҳосиле бисёртар кор карданро меҳаҳад (*мас., пахтакорӣ нисбат ба галлакорӣ меҳнатталаб аст*).
- КОРУБОР** *کاروبار* *ғуфт.* корҳо, вазъи корҳо.
- КОРУНД** *خ. کاروند* навъи маъдани бисёр саҳт, санги саҳт.
- КОРФАРМО** *کارفرما* он ки муздурро кор мефармояд; он ки иҷро кардани кореро ба касе месупорад; саркор, соҳибкор.
- КОРФАРМОӢ** *کارفرمائى* 1. истеъмол кардан, ба кор бурдани чизе. 2. корфармо будан, амали корфармо; ба касе фармудани коре.
- КОРҲОНА** *کارخانه* фабрика, коргоҳ, устохона.
- КОРҲОНАДОР** *کارخانه‌دار* соҳиби корхона, соҳиби устохона ё заводу фабрика.
- КОРҲӮРДА** *کارخورده* бисёр корфармудашуда, кӯҳна, фарсуда.
- КОРЧАЛЛОН** *کارچلان* он ки бо ҳар васила корашро пеш мебарад, устакор, кордон, ўҳдабаро, корбудкун ба манфиати худ.
- КОРЧАЛЛОӢ** *کارچلانى* ўҳдабароӣ дар иҷрои корҳо; кордонӣ.
- КОРҶОМА** *کارجامه* либосе, ки дар вақти кор меӯшанд, либоси корӣ.
- КОРҶУНБОН** *کارچنبان* ташкилкунандаи кор; ташаббускор.
- КОРШИКАН** *کارشکن* монеташиавандаи кор, ҳалалрасонандаи кор; вайронкор.
- КОРШИКАӢ** *کارشکنى* мамониат кардан ба пешрафти кор, ҳалал расондан ба иҷрои кор ё чорабинӣ, вайронкорӣ.
- КОРШИНОС** *کارشناس* мутахассис; кордон, таҳлилгари кор (эксперт).
- КОРШИНОСӢ** *کارشناسى* *исми амал аз кор шинохтан*, кордонӣ, мутахассис будан дар ин ё он соҳа.
- КОРШОЯМ** *کارشایم* 1. қобили истифода, бақороянда. 2. *тех.* дуруст, соз.
- КОРШОЯМӢ** *کارشایمى* 1. қобили истифода будан, бақороянда будан. 2. *тех.* дурустӣ, сози.
- КОС I** *کاس* сари рони одамӣ ва ҳайвонот, ки ба тана пайваст мешавад ва косашакл аст.
- КОС II** *کاس* *ниг.* коса.
- КОС III** *کاس* *кит., зоол.* ҳук.
- КОСА** *کاسه* зарфи чуқури даҳанфароҳи аз пиёла калонтар барои таомхӯрӣ: **косаи чинӣ**, **косаи сафолӣ**, **косаи чӯбин**, **косаю табақ**; **косаи сангпушт** устухони сипармонанд, ки сангпушт дар он ҷо гирифтааст; **косаи сар** *ниг.* **косахона (-и сар)**; **коса кардан** ду ё чор пора карда буридани харбузаю тарбуз барои хӯрдан; **косаи сабри касе пур (лабрез) шудан** ба ниҳоят расидани сабри тоқати касе, дигар тобу тоқат намондан; **ҳамин ош**, **ҳамин коса** (*мақ.*) вазъ тағйир наёфтааст, аҳвол мисли пештара аст; **назири боз ҳамон тосу ҳамон ҳаммом**; **дар таги (зери) коса нимкоса** (*мақ.*) дар коре ниҳон будани сирре; макру фиребе доштан.
- КОСАГАР** *کاسه گر* он ки косаю табақ месозад, косасоз, кулол.
- КОСАГАРӢ** *کاسه گرى* косагар будан, косасозӣ.
- КОСАГУЛ** *کاسه گل* 1. гули садбарги баргҳояш калон-калон. 2. *маҷ.* соқии нишасти шаробнӯшӣ, соқии базм.
- КОСАДУМ** *کاسه دم* *ғуфт., ниг.* санҷоб.
- КОСАЛЕС** *کاسه لیس* 1. пурхӯр, ҳарис, гурусначашм. 2. *маҷ.* хушомадгӯӣ, лаганбардор.
- КОСАЛЕСӢ** *کاسه لیسى* 1. пурхӯрӣ, ҳарисӣ, гурусначашмӣ. 2. *маҷ.* тамаллуқкорӣ, хушомадгӯӣ, лаганбардорӣ.

КОСАМОНАНД *каسهمانند* ба монанди коса, косашакл.

КОСАНАВОЗ *каسه‌نواز* *кит.* таблзан, нақорачӣ.

КОСАПУШТ *каسه‌پشت* *кит., ниг.* сангпушт.

КОСАТАРОШ *каسه‌تراش* он ки аз чӯб косаю табак метарошад, косагар.

КОСАТАРОШӢ *каسه‌تراشي* *исми амал аз коса тарошидан*; амали косатарош.

КОСАХОНА *каسه‌خانه*: **косахонаи сангпушт** *ниг.* **косаи сангпушт**; **косахонаи сар** *биол.* устухонбандии сари одам ва баъзе ҳайвоноти дигар, чумҷума; **косахонаи чашм** *биол.* чуқуриё, ки себаки чашм дар он чо гирифтааст; **аз косахонааш баромадани чашми касе** ҳаросон шудан, саҳт тарсидан.

КОСАШИКАН(АК) *каسه‌شکنک // касе‌شکن* *гуфт.* беморие, ки кӯдак бисёр ғаш карда, беҳуш мешавад; саръ.

КОСИБ *а.* *کاسب* он ки бо меҳнати (хунари) дастӣ ба таври инфиродӣ чизе истеҳсол мекунад, хунарманд, пешавар.

КОСИББАЧА *касе‌بچه* косиби чавон; фарзанди косиб.

КОСИБДЕҲҚОН *касе‌دهقان* деҳқоне, ки дар айни замон бо истеҳсоли ашёи хунари дастӣ машғул мебошад.

КОСИБӢ *касе‌بي* истеҳсоли дастии хонагӣ; хунармандӣ, касб; **корхонаи косибӣ** устохонае, ки дар он хунармандон дастӣ ва бо асбобҳои одӣ маҳсулот истеҳсол мекунанд.

КОСИБНИШИН *касе‌بنشين* маҳаллае, ки дар он асосан косибон иқомат доранд.

КОСИД *а.* *کاسد* бехаридор, беривоч, беравнак, касодшуда (*дар бораи бозор ва молу матоъ*).

КОСИНУС *лот.* *کاسينوس* дар тригонометрия синуси кунҷи иловагӣ.

КОСМЕТИКА *ю.* *کاسميتيکه* 1. ба таври сунъӣ беҳтару зебо сохтани намуди берунии сару рӯй ва бадан; солим ва тару тоза нигоҳ доштани сару рӯй ва бадан. 2. маҷмӯи чизҳое, ки ба рӯй ва пӯст молида мешаванд, аз қабили атру ғоза, равғанҳои гуногуни атрӣ ва ғ.

КОСМЕТИКӢ *کاسميتيکي* *мансуб ба косметика.*

КОСМОГОНИЯ *ю.* *کاسماگانیه* *нуч.* қисми астрономия, ки пайдоиш ва инкишофи коинот, ҷирмҳои осмонӣ ва системаи онҳоро меомӯзад.

КОСМОДРОМ *ю.* *کاسمادرام* маҷмӯи иншооту таҷҳизот ва майдончаҳо барои тайёр кардан ва ба кайҳон сар додани киштиҳои парвозкунанда.

КОСМОЛОГИЯ *ю.* *کاسمالاگيه* илм дар бораи сохт ва таркиби коинот, кайҳоншиносӣ.

КОСМОПОЛИТ *ю.* *کاسماپاليت* пайрави маслаки космополитизм.

КОСМОПОЛИТИЗМ *ю.* *کاسماپاليتيزم* таълимоте, ки тамоми оламро ватан пиндошта, ғояи мудофияи ватан, мустақилияти давлатӣ ва истиклоли миллиро рад менамояд.

КОСНӢ *касани* *бот.* гиёҳи худрӯи талхе, ки дар тиб ба кор меравад, хиндбо.

КОСТ *асоси замони гузашта аз костан*; камӣ, накс; **каму кост** *ниг.* **кам**; **бекаму кост** *пурра.*

КОСТА *касте* *сифати феълии замони гузашта аз костан*; камшуда, коҳида; нуқсон пайдокарда: **коста будан**, **коста шудан** (**гардидан**); **моҳи** (**маҳи**) **коста** // **коста моҳ** (**маҳ**) *киноя аз моҳи нав*; **бозори чизе коста шудан** *а)* *ниг.* **касод** (**касод шудани бозори чизе**); *б)* кам шудани аҳамияту эътибори чизе.

КОСТАН *каستن* 1. кам шудан, коста шудан (-и қисме аз чизе). 2. кам кардан. 3. *маҷ.* лоғар шудан, коҳидан; **зехни касе костан** *ниг.* **коҳидан** (**зехни касе коҳидан**).

КОСТӢ *касти* камӣ, камбудӣ; нуқсон: **камию костӣ.**

КОТА *кате* *лаҳҷ.* зане, ки маъшуқаи марди бегона аст, маъшуқа; марде, ки бо зани дигаре муошиқа дорад, ошиқ, хушдор; **кота кардан** ба худ ошиқ пайдо кардан (*оид ба зан*).

КОТАБОЗ *кاته‌باز* *лаҳҷ.* занбоз, занакабоз, фосик.

КОТАБОЗӢ *кاته‌بازي* *лаҳҷ.* занакабозӣ, фосикӣ.

КОТИБ *а.* *کاتب* 1. он ки менависад, китобаткунанда; мирзо, дабир, муншӣ. 2. шахси

масъули коргузории идораю муассисаҳо ва одамони ғайрирасмӣ; **котиби маҷлис** нависандаи суратмаҷлис. 3. соҳибмансабе, ки иҷрои корҳои ташкилию ҷорӣ муассисаҳои илмӣ, идораи нашриёт ва ғ. ба зиммаи ӯст: **котиби илмӣ**, **котиби масъули идораи рӯзнама**, **котиби масъули комиссияи қабули донишгоҳ**. 4. роҳбари интихобии ташкилотҳои ҳизбӣ ва иттифоқҳо; **котиби кумитаи ҳизбӣ**, **котиби Иттифоқи нависандагон**.

КОТИБА *а.* **کاتبه** муаннаси **котиб**; котибзан.

КОТИБӢ **کاتبی** амал ва вазифаи котиб; дабирӣ; муншигӣ.

КОТИБОНА **کاتبانه** *кҲн.* музде, ки дар Бухорои амирӣ дар муруфияҳо барои китобат ситонда мешуд.

КОТИБОТ *а.* **کتابت** шӯъбаи идора ё макоми махсус, ки роҳбарӣ ба корҳои ташкилӣ ва умуман коргузорию ба ҷо меорад: **котиботи кумитаи марказии ҳизб**.

КОТУРА **کاتوره** *кит.* 1. ошуфтагӣ; ҳайронӣ, саргаштагӣ. 2. саргашта, ҳайрон; ошуфта.

КОТЛЕТ *фр.* **کاتلت** *хҲр.* гӯшти қимаи дар тоба бирёнкарда.

КОТТЕЧ *англ.* **کاتیج** хонаи асосан душӯнаи истикоматии махсус барои як оила, ки бештар дар беруни шаҳр сохта мешавад.

КОФ I **کاف** *номи ҳарфи бисту панҷуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар алифбои ҳозираи тоҷикӣ муодили «к» буда, дар ҳисоби абҷад ба адади бист баробар аст.*

КОФ II **کاف** шикоф, сӯроҳ, тарқиш.

КОФАР **کافر** :занбӯри **кофар** занбӯри сурхи калон.

КОФЕИН *ҳол.* **کافیین** моддаи доруии пурзӯркунандаи кори асаб, ки дар чой ва қаҳва мавҷуд аст.

КОФИДАН **کافیدن** *кит.* шикофтан, кандан, ковидан.

КОФИР *а.* **کافر** *д.* номусулмон; умуман худношинос, бедин, беимон, бехудо.

КОФИРДИЛ **کافر دل** *кит.* бевафо, сангдил, берахм.

КОФИРӢ **کافری** *д.* мансуб ба **кофир**; бединӣ, худношиносӣ.

КОФИРКЕШ **کافر کیش** *кит., ниг.* **кофир**.

КОФИРНЕЪМАТ **کافر نعمت** носипос, ношукр; кӯрнамак.

КОФИРНЕЪМАТӢ **کافر نعمتی** носипосӣ, ношукрӣ, кӯрнамакӣ.

КОФИРНИҲОД **کافر نهاد** *кит.* кофиртабиат, кофир.

КОФӢ **کافی** басанда, кифояткунанда; **ба қадри кофӣ** ба қадре, ки ба зиёдтар аз он эҳтиёҷ нест; **кофӣ будан** басанда будан, кифоятбахш будан.

КОФТА **کافته** *сифати феълии замони гузашта аз кофтан:* **кофта баровардан**, **кофта гирифтан**, **кофта ёфтан**; **кофта-кофта** чустучӯкунон, чизеро бисёр ҷуста.

КОФТАН **کافتن** 1. *кит.* шикофтан. 2. кандан, ковидан. 3. чустучӯ кардан, кофтуков кардан; **дандон кофтан** байни дандонхоро аз боқимондаи хӯроқиҳо покиза кардан, мисвок кардан; **даст кофтан** а) даст расондан; б) *мач.* кордор шудан, даҳлат кардан; **таги гапро (корро) кофтан** ба асли (моҳияти) масъала ё суҳане расидани шудан; **чашм кофтан** себаки чашмиро қанда аз косахонааш баровардан.

КОФТАНӢ **کافتنی** *сифати феълии замони оянда аз кофтан:* **кофтанӣ рафтан** ба суроғи касе рафтан, ба чустучӯ рафтан.

КОФТУКОВ **کافت و کاو** ковиш, чустучӯ, тафаҳхус; **кофтукови бостоншиносон** харобахоро қанда осори қадимии таърихи чустучӯ кардани бостоншиносон; ҳафриёти бостоншиносон; **кофтуков гузаронидан** ҷосеро чустучӯ кардан бо мақсади ёфтани чизи пинҳонкардашуда; аз назари тафтиш гузаронидани касе барои ёфтани чизҳои пинҳонкардашуда; **кофтуков кардан** а) чустучӯ кардан; б) пурсучӯ кардан, истинтоқ кардан; **ба кофтуков даромадан** ба чустучӯ сар кардан.

КОФУР *ҳ.* **کافور** *маъд.* 1. моддаи булӯрини сафедранги бӯйдор, ки дар тиб ва техника ба кор меравад. 2. *мач.* сафед.

КОФУРБОР کافوربار *кит. киноя аз ҳар чизи бисёр сафед ва хушбӯй; ◇ абри кофурбор* абри барфовар.

КОФУРБҮ(Ӣ) کافوربو(ی) *кит., маҷ. муаттар, хушбӯй.*

КОФУРӢ کافوری 1. аз кофур сохташуда, мураккаб аз кофур. 2. *маҷ. сафед; шамъи кофурӣ* шамъе, ки аз кофур сохта шудааст.

КОХ کاخ қаср, кӯшк; бинои боҳашамат; **кохи истиғод** *маҷ. дастгоҳи зулму бедодӣ; хокимияти мутлака.*

КОҲ کاه резаҳои кӯфтаи пояи хушки гандуму ҷав ва амсоли он ки бештар чун хӯроки чорво ва дар тайёр кардани каҳгил аз он истифода мебаранд; **агар коҳ аз ту нест, коҳдон аз туст** (*зарб.*) дар мавриди хӯрокеро муфт дида пурхӯрӣ кардани шахсе гуфта мешавад; **як пари коҳ** чизи андак, чизи аз чихати миқдор ва вазн ночиз, кам ва сабук; **кохи кӯхнаро бод додан (кардан)** воқеаи гузаштаеро ба миён оварда, бо касе гилагузориву хархаша кардан; **пар(р)и коҳ надоштан** ҳеч чиз надоштан, тамоман бечизу нодор будан.

КОҲВОР کاهوار 1. чун коҳ, мисли коҳ. 2. *маҷ. хеле ба сабуки ва осонӣ (чизеро аз ҷое ба ҷое андохтан).*

КОҲГИЛ کاھگل гили бо коҳ омехта барои андоваи бому девор; лойи коҳдори хушкида.

КОҲДОН کاهدان ҷои махсус барои нигах доштани коҳ, коҳдон, каҳхона: **давидани гӯсола то коҳдон** (*зарб.*).

КОҲДУД کاهدود 1. дуде, ки аз оҳиста-оҳиста сӯхтани коҳу хошок пайдо мешавад ва хеле ғализу гулӯгир аст. 2. *маҷ. кори хавфнок.*

КОҲИДА کاهیده *сифати феълии замони гузашта аз коҳидан; харобшуда, лоғаршуда: тани коҳида.*

КОҲИДАН کاهیدن 1. костан, кам шудан. 2. лоғар (хароб) шудан. 3. *маҷ. азоб кашидан; ранҷидан, озор дидан; иззати нафси касе коҳидан* шахсияти касе халалдор шудан; обрӯю эътибори худро пастшуда дарёфтани касе; **зехни касе коҳидан** ранҷидан, малоли хотир пайдо кардан; **рӯхи касе коҳидан** бад шудани ҳолати дарунӣ ва қалбии касе, аф-

сурда шудани рӯхи касе, хира шудани таъби касе.

КОҲИЛ I *а. کاهل* танбал, сусткор.

КОҲИЛ II *а. کاهل* байни ду шона поёнтар аз ақиби гардан (*беиштар оид ба чорпо*).

КОҲИЛӢ کاهلی танбалӣ; сустӣ.

КОҲИЛОНА کاهلانه танбалона; бемайлу рағбат.

КОҲИЛТАН کاهلتن лаванд, танбал, фаҳул.

КОҲИЛТАНӢ کاهلتنی лавандӣ, танбалӣ, сустӣ.

КОҲИН کاهن 1. марди рӯхонии мисриён, насронийн ва яҳудийни қадим. 2. *маҷ. соҳир; ғайбгӯ.*

КОҲИШ کاهش маломат, сарзаниш; **коҳиш кардан** маломат намудан, сарзаниш кардан.

КОҲИШОМЕЗ کاهش آمیز маломатомез, бо оҳанги таънаву сарзаниш.

КОҲКАШОН کاه کشان *ниг. роҳ (Роҳи Каҳкашон).*

КОҲМАЙДА کاهمیده коҳреза.

КОҲОН(И)ДАН کاهانیدن//کاهانندن *тарзи бавоситаи феъли коҳидан; азоб додан, ба азоб мондан; ҷон коҳонидан* бисёр ранҷу азоб кашидан, худро ба азоб мондан (*барои расидан ба чизе*).

КОҲРАБО کاهربا *ниг. каҳрабо.*

КОҲРАНГ کاهرنگ мисли ранги каҳ, зарди беранг.

КОҲРЕЗА کاهريزه резаҳои коҳ, пояҳои кӯфташудаи гандум, ҷав ва ғ.

КОҲУ کاهو *бот. як навъ растании хӯр-данбоб.*

КОҲХОНА کاهخانه *ниг. каҳхона.*

КОЧ I کاج *кит. кош, кошки.*

КОЧ II کاج *кит. бунигарданӣ, задан ба қафои сар; шаппотӣ, торсақӣ.*

КОЧӢ کاجی атолаи аз ҷувории сафед пухташуда, ки бо равғану ҷурғот мехӯранд; **кочӣ хӯрдан** *маҷ. торсақӣ хӯрдан, мушт хӯрдан.*

КОЧОЛ کاجال асбобу анҷоми хона, коло; **кору**

- кочол** кору бор.
- КОЧОР** کاجار *ниг.* **кочол.**
- КОЧУЛ** کاجول *кит.* чунбонидани сурин дар вақти ракс ва масхарабозӣ.
- КОЧ I** کاج *кит.* дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз аз санавбарихо.
- КОЧ II** کاج *олус,* ахвал, качбин, чашмкач.
- КОШ** کاش *шакли кӯтоҳи* **кошки.**
- КОША** کاشه *кит.* яхи тунуки рӯи об.
- КОШИКОР** کاشی کار *устое,* ки ба деворҳо коши мечинад.
- КОШИКОРӢ** کاشی کاری *бо коши оро додашуда;* **кошикорӣ кардан** бо коши зинат додани деворҳо.
- КОШИН** کاشين *ниг.* **кошӣ.**
- КОШИНКОР** کاشين کار *ниг.* **кошикор.**
- КОШИНКОРӢ** کاشين کاری *ниг.* **кошикорӣ.**
- КОШИФ** کاشف *кашфқунанда,* кушоянда.
- КОШӢ** کاشی *хиштчаҳои тунуки рангоранги ба тариқи кулолӣ тайёркардашуда* барои зина-ти рӯи девори хонаҳо.
- КОШКИ** کاشکه *ҳиссаҷаи шартӣ ва таъкидӣ,* ки хоҳишу орзу ва таассуфро ифода мекунад.
- КОШОНА** کاشانه *1. хонаи ҳақирона, кулба; хонача. 2. лона, ошёна;* **кошонаи ҳусн** хонаи зебу зинатории занҳо.
- КОШТА** کاشته *сифати феълии замони гузашта аз* **коштан;** кошташуда, зироатшуда, коридашуда.
- КОШТАН** کاشتن *ниг.* **киштан.**
- КОШТАНӢ** کاشتنی *сифати феълии замони оянда аз* **коштан;** хусусияти гиёҳе, ки барои коштан муносиб аст, муносиб ва шоистаи коштан.
- КОЭФФИТСИЕНТ** کایفیتسننت *лот. физ., рӯз.* бузургии доимии маълум, ки одатан барои бузургии дигари тағйирёбанда ё номуайян ҳамчун зарбқунанда истифода мешавад, зариб; **коэффитсиенти амали фоиданок** ададе, ки қисми ба кори фоиданок табдилёфтаи кувваи сарфшударо нишон медиҳад (*ба ҳисо-*
- би фоиз*).
- КРАН I** қол. کړن *1. даҳанпӯши лӯлаҳои обу газ ва г. 2. миле, ки аз он об ҷорӣ мешавад, чуммаки лӯлаи об.*
- КРАН II** олм. کړن *таҷҳизоти механикӣ – мошин барои бардоштан ва аз ҷое ба ҷои дигар интиқол додани бор:* **крани борбардор, крани тобхӯранда, крани чорпоя.**
- КРАНДОР** کړندار *дорои дастгоҳи бор- бардорӣ:* **мошини крандор.**
- КРЕМ** фр. کریم *1. яке аз моддаҳои, ки барои нарму хушбӯ ва хушранг кардан ба дасту рӯй мемоланд; равғани рӯй. 2. равғани пардозӣ пойафзол. 3. дар қаннодӣ маводе иборат аз чилчӯбзадаи равғани маска, рӯиширу қаймоқ, шакалод ва г., ки дар тайёр кардани торт ва дигар маҳсулоти қаннодӣ ба кор мебаранд.*
- КРИМИНАЛИСТИКА** лот. کرمينلستیکه *ниг.* **кайфаршиносӣ.**
- КРОСС** англ. کراس *варз.* пойга дар масофаи ноҳамвори табиӣ.
- КРОССВОРД** англ. کراسوارد *навъе аз бозӣ-чистон, ки хонаҷаҳои мураббаъшакли ҷадвалро бо ҳарфҳо пур карда, калимаи даркориро меёбанд.*
- КУ** کو *1. пурсишҷонишини кани?, дар кучо?. 2. ҳиссаҷаи таъкидӣ охир, ҷӣ.*
- КУБ I** ю. کوب *1. шакли ҳандасии шашрӯя, ки ҳар як тарафаш мураббаи бо ҳам баробар аст. 2. рӯз. ҳосили зарби дубораи ададе ба худӣ он, мукааб. 3. гуфт. метри мукааб:* **як куб тахта.**
- КУБ II** کوب *кит.* қадаҳи поядарози бедаста; чом, пиёла.
- КУБА** کوبه *ниг.* **каба.**
- КУБИТО** کبتا *кит.* шириние, ки бо мағзи бодом, pista ва г. омода мекунанд.
- КУБӢ** کوبی *мансуб ба* **куб I; рӯз. решаи кубӣ.**
- КУБРО** کبرا *муаннаси* **акбар.**
- КУДА** کده *кит.* *1. забонҷаи ҳалқи одам. 2. забонаки лӯкидон.*

КУДУНГ کدونگ *кҗн.* кӯбаи чӯбини калон, ки пардозгарон ва шустагарон матоъро бо вай зада пардоз медоданд.

КУДУНГГАР کدونگر *кҗн.* пардоздихандаи порчаҳои дастӣ бофташуда.

КУДУНГГАРӢ کدونگری *кҗн.* 1. шуғлу касби кудунгар. 2. чои кори кудунгар.

КУДУРАТ *а.* کدورت 1. тирагӣ, хирагӣ. 2. *мач.* малол, озор, дилтангӣ, хафагӣ. 3. *мач.* душманӣ, хусумат; **кудуратро аз дил баровардан** хафагӣ ва малолро ба василае аз худ рафъ кардан.

КУЁН کویان *кит.* хаймаи яксутуна; чодир.

КУЗОЗ *а.* كزاز *тиб.* беморие, ки ба сабаби қарахт ва шах шудани мушакҳо пайдо мешавад.

КУКУ I کوکو 1. *зоол.* кабутари ёбой, фохта. 2. *мач.* мурғ, паранда.

КУКУ II کوکو тухмбирёни бо кабудихо пухташуда.

КУ-КУ کوکو *калмаи тақлиди* овози паранда, мурғон.

КУКУПАЛАВ کوکوپالو мурғпалав.

КУЛАНГ I کلنگ *зоол.* турна.

КУЛАНГ II کلنگ *зоғнӯл,* метин.

КУЛАНГ III کلنگ дар силоҳи оташфишон чои зер карда ба қор андохтани механизми аслиҳа, чангак.

КУЛАНГДИЛ کلنگدل *кит.* тарсончак, тарсу, буздил.

КУЛАНГДОН کلنگدان чои чангаки бакордари механизми силоҳ.

КУЛАНГДОР کلنگدار дорои куланг (*oid* ба *силоҳ*).

КУЛАНГӢ کلنگی 1. мурғи хонагии почадарози калончуссаи турнамонанд. 2. *мач.* почадароз, он ки пойҳояш дароз-дароз аст.

КУЛАХ کله *ниг.* кулоҳ.

КУЛАХБОРОН(Ӣ) کلهباران//کلهبارانی кулоҳи обногузар, ки дар рӯзҳои боронӣ мепӯшанд.

КУЛАХДОР کلهدار *ниг.* кулоҳдор.

КУЛАХХӮД کلهخود *ниг.* кулоҳхӯд.

КУЛБА کلبه 1. хонаи хурди ҳақирона ва тираву торик, ҳучра. 2. *кит.* дӯкон; **кулбаи эҳзон** ғамхона, чои ғаму андӯх.

КУЛИЧА کلیچه *ниг.* кулча.

КУЛКАН کلکن *бот.* навъи дарахт аз ҷинси хаданг.

КУЛЛ *а.* کل ҳама, тамома, маҷмӯъ: **кулли дунё,** **кулли мардум;** **сулҳи кулл** сулҳи умумӣ; **хокими кулл** ҳоками мутлақ.

КУЛЛИЁТ *а.* کلیت 1. *ҷ.* куллият. 2. маҷмӯаи осори шоир ё нависанда: **куллиёти Айни.**

КУЛЛИЯ *а.* کلیه 1. *ниг.* куллият. 2. ҳама, ҳамагӣ; маҷмӯан. 3. *муаннаси* **куллӣ.**

КУЛЛИЯТ *а.* کلیت кулл будан, тамомият, тамома, ҳама.

КУЛЛИЯТАН *а.* کلیتاً 1. умуман, ба таври умумӣ. 2. пурра, ҳамагӣ.

КУЛЛӢ کلى 1. умумӣ. 2. том, пурра, комил; **кулливу чузъӣ** а) асосӣ ва ғайриасосӣ (фаръӣ); **ба куллӣ** пурра, комилан.

КУЛЛУК کلک дасту пой ба таври махсус ба ҳам басташудаи бандиён (*дар зиндонҳои аморати Бухоро*); **куллук кардан** дасту пойро ба таври махсус ба ҳам бастан (*нисбат ба одам ва ҳайвон*).

КУЛОЛ کلال ҳунарманде, ки кӯзаву коса ва дигар зарфҳои сафолӣ месозад, кӯзагар; **лойи (хоки) кулол** лойе, ки кулол аз он зарфҳои сафолӣ месозад; **кулол дар мундӣ об мехӯрад** (*зарб.*).

КУЛОЛА کلاه 1. мӯи ҷингила, мӯи марғула, печу тобдор, зулф. 2. узви модинаи гули растани *ва ғ.*

КУЛОЛГАРӢ کلالگری 1. *ниг.* кулолӣ. 2. коргоҳи кулол.

КУЛОЛӢ کلالی шуғл ва касбу ҳунари кулол; сохтан ва дар кӯра пухтани зарфҳои сафолӣ.

КУЛОЛХОНА کلالخانه дӯкони кулол, чои кулолгарӣ.

КУЛОҲ کلاه 1. он чи аз пӯст, намад *ва г.* дӯхта ба сар мепӯшанд, каллапӯш. 2. телпаки махсуси нӯгборики қаландарон. 3. кулоҳи чангӣ, тоскулоҳ, хӯд. 4. *кит.* тоҷи шоҳӣ.

КУЛОҲАК كلاهك *тех.* пӯша, пӯшаи хурд.

КУЛОҲБАРДОРӢ كلاهبردارى *мач.* фиреб додан, макру ҳила, кулоҳгузорӣ.

КУЛОҲГУЗОРӢ كلاهگذارى *мач.* кулоҳбардорӣ, фиреб кардан.

КУЛОҲГӢША كلاه گوشه *кит.* 1. гӯшаи кулоҳ. 2. *мач.* сар.

КУЛОҲДОР كلاهدار 1. кулоҳпӯш, он ки кулоҳ пӯшидааст. 2. *мач.* тоҷдор, подшоҳ.

КУЛОҲДОРӢ كلاهدارى *мач.* тоҷдорӣ, подшоҳӣ.

КУЛОҲДӢЗ كلاهدوز *дӯзандаи кулоҳ, телпақдӯз.*

КУЛОҲДӢЗӢ كلاهدوزى 1. амал ва шуғли кулоҳдӯз. 2. маҳал ва ҷое, ки дар он кулоҳ медӯзанд.

КУЛОҲСОЗ كلاهساز *ниг.* кулоҳдӯз.

КУЛОҲСОЗӢ كلاهسازى *ниг.* кулоҳдӯзӣ.

КУЛОҲХӢД كلاهخود *кит.* тоскулоҳ, кулоҳи чангӣ.

КУЛТИВАТОР *фр.* کولتيفاتور олати (мошини) махсус барои нарм кардани хок ва нест кардани алафи байни қаторҳои пахта, картошка *ва г.*

КУЛТИВАТСИЯ *фр.* کولتيفاتسيه нарм кардани хоки ҷӯякҳои киштзор ва маҳв кардани алафҳои бегона ба воситаи култиватор.

КУЛӢК كلوك *кит.* беадаб, беодоб; бешарм, шаттоҳ.

КУЛӢЛА كوله 1. гирда, чизи мисли тӯб гирд; *муқ.* гулӯла. 2. лӯнда: **кулӯлаи қанд.** 2. нумератив, баста: **як кулӯла чой;** кулӯла-кулӯла лӯнда-лӯнда; **кулӯла шудан** ба худ печидан, лӯнда шудан.

КУЛӢЛАШАКЛ كولهشکل шаклаш лӯнда, гирда.

КУЛӢТА كوته 1. лӯнда, мудаввар, гирд: **риши кулӯта.** 2. навъи каллапӯши занона, ки одатан занони калонсол мепӯшанд.

КУЛӢТАПӢШАК كوتهپوشك 1. каллапӯши либос (*палто, қурта ва г.*). 2. *ниг.* **кулӯта** 2.

КУЛӢТАРИШ كوتهريش он ки риши лӯнда дорад ё ришашро бо қайчӣ лӯндашакл намудааст.

КУЛӢХ كلوخ 1. пораи хушк ва саҳти аз девор ё марзаҳои замин қандашудаи хок. 2. лойи махсуси кулӯла-кулӯла қардашуда, ки барои сохтани девор мерезанд ва дар офтоб хушк мекунанд; лойи хушқида; лӯндаи гили хушк; **кулӯҳи обхӯрда** хоки кӯҳнаи кулӯҳдеворҳо, деворҳои поҳса ва пуштаҳо, ки барои пурқувват кардан ба замини киштукор андохта мешавад; **♦ ба лаб кулӯҳ молидан (ё молида гаштан)** *ниг.* **лаб.**

КУЛӢХАНДОЗ كلوخانداز 1. он ки ба сӯи касе сангу кулӯҳ ҳаво медиҳад. 2. *таър.* сӯроҳҳои махсуси девори қалъа, ки аз он ба сӯи душман санг меандохтанд, сангандоз: **кулӯҳхандозро подош санг аст (зарб.).**

КУЛӢХДОР كلوخدار дорои кулӯҳ: **хоки кулӯҳдор.**

КУЛӢХКӢБ كلوخكوب путки ҷубин, бомкӯ(б).

КУЛӢХРӢӢ كلوخروي бадафт, хунукба-шара, бадрӯӣ.

КУЛӢХЧИН كلوخچين бо кулӯҳ чидашуда; **девори кулӯҳчин** деворе, ки бо кулӯҳ (поҳса) бардошта шудааст.

КУЛӢХШУДГОР كلوخشودگار бо трактор ё ҷуфти гов ҷуқур рондани киштзор, ки аз замин кулӯҳҳои калон-калон мехезад; *муқоб.* **майдашудгор; кулӯҳшудгор** кардан як бор шудгоркардани замин.

КУЛӢЧА كلوچه *таър.* нимтанаи сарбозӣ дар Бухорои амирӣ, ки аз тағи шинел мепӯшиданд.

КУЛФАТ ا. كلفت ранҷ, саҳтӣ, машаққат.

КУЛФАТАНГЕЗ كلفتانگيز 1. пурмашаққат, душвор, меҳнатталаб. 2. ғамангез, пурмусибат, андӯҳовар.

КУЛФАТЗАДА كلفتزده он ки дар зери бори азобу уқубат аст, гирифтори ранҷу машаққат, ғамзада.

КУЛЧА *كلچه* 1. нони гирдаи начандон калони танӯрӣ, ки бештар аз орди гандум бо ширу равған мепазанд: **кулчаи равғанӣ**, **кулчаи ширмол**, **кулчаи қандин (қандӣ)**. 2. нумератив дар шумори собун ва ашӯи одатан гирда ё шабеҳи он; кулӯла, лӯнда: **кулчаи собун**, **як кулча собуни ирокӣ**; **кулча зада хобидан** кулӯла (лӯнда) шуда хобидан, ҳалқа зада хобидан.

КУЛЧАБИХӢ *كلچهبي* бот. навъи себи биҳӣ, ки шаклаш ба кулча монанд аст.

КУЛЧАҚАНД *كلچهقند* хӯр. кулчаи махсуси ширине, ки қаннодон тайёр мекунанд.

КУЛЧАМОНАНД *كلچهمانند* гирда, мудаввар: **рӯи гандумии кулчамонанд**.

КУЛЧАПАЗ *كلچهپز* пазандаи кулча.

КУЛЧАРӢ(Ӣ) *كلچهروي* он ки рӯяш мудаввар аст: **зани кулчарӯӣ**.

КУМ *كم* гиёҳи хушбӯе, ки дар лаби чӯйбор ва ҳавзҳо мерӯяд.

КУМАЙТ *ا. كميته* *кит.* аспӣ сурхранги сиёҳтоб, аспӣ сиёҳтӯрук; асп.

КУМАК *т. كمك* ёрӣ, мадад, дастгирӣ; **кумак кардан (расондан)** мадад (ёрӣ) расондан, дастгирӣ кардан.

КУМАКПУЛӢ *كمكپولي* маблағи муайяне, ки барои ёрӣ ба касе дода мешавад, ёрдампулӣ.

КУМАКРАСОН *كمكيسان* он ки ба касе кумак, мадад мерасонад; **кишварҳои кумақрасон** давлатҳои донор, давлатҳое, ки ба таври ихтиёрӣ ба кишварҳои ақибмонда, ҷангзада ва офатзада кумақҳои башардӯстона (моли ё молиявӣ) мерасонанд.

КУМАКҲАЗИНА *كمك هزينه* маблағи ило вағӣ, ки ба тариқи ройгон ба идора ё муассиса ҷудо мегардад.

КУМЕЗ *كميز* *кит.* наҷосат, палидӣ.

КУМИТА *фр. كميته* идораи роҳбарикунандаи машваратӣ ба ягон соҳаи фаъолияти давлатӣ: **кумитаи давлатии андози Ҷумҳурии Тоҷикистон**; **кумитаи иҷроия таър.** мақоми интихобии амалкунандаи роҳбарӣ ба фаъолияти шӯроҳои вакилони шаҳриву вилояти

собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ. 2. мақоми интихобии роҳбарикунанда дар ҳизбҳо ва ташкилотҳои сиёсӣ ҷамъиятӣ: **кумитаи марказии ҳизб**, **кумитаи ҳизб** (-и муассиса, шаҳр...).

КУМОЧ *كماج* навъи нони дар лахчаҳои оташ, реги тафсон, дар таги қӯр пухташуда.

КУМОЧ I *كماج* *ниг.* **кумоч**.

КУМОЧ II *كماج* тахтача ё ҳалқаи гирди миёнсӯрохи сари сутуни хайма.

кун *كن* *асоси замони ҳозира аз кардан*.

КУН *كون* 1. мақъад, сурина, нишастгоҳ. 2. *гуфт*. таг, қисми поёнии ҳар чизе.

КУНГУР *کنگر* 1. *кит.* гадои яқрав. 2. бум, ҷуғз. 3. *мач.* беҳаё, шаттоҳ.

КУНГУРА I *کنگره* барҷастагиҳои дандонавори сари иморату деворҳо ва канори дигар чизҳо.

КУНГУРА II *лот. کنگره* конгресс.

КУНГУРАДОР *дар. کنگره دار* *марбут ба кунгура I*.

КУНГУРАКОРӢ *کارى کنگره* бо кунгураҳо оро додашуда (*девор, қаср*).

КУНД *کند* 1. ҳар чизи бурандае, ки дамаш тез набошад, нобурро; *муқоб.* **тез: корди кунд, кунд кардан, кунд шудан**. 2. *мач.* кундзехн, кундфаҳм; **кунчи тез ҳанд.** кунче, ки аз кунчи рост калон аст; *муқоб.* **кунчи кунд; дандонро кунд кардан** ягон чизи турши дандонбар хӯрда дандонро кунд кардан; **зехни касе кунд будан** *ниг.* **зехн**.

КУНДА *кнде* 1. қисми пас аз буридан дар рӯи замин боқимондаи танаи дарахт; **то табар омадан кунда меосояд (зарб.)**; **кунда кафондан** хезум шикастан. 2. ғӯлаи ғафси дарахт, ки қассобон дар болои он гӯшт майда мекунанд; **кундаи ҷувоз** ҷӯби ғафси миёншикофта, ки дар даруни вай дар обҷувоз равған мекашиданд. 3. *таър.* ҷӯби чортароши ғафси сӯроҳдоре, ки пой бандиёро ба он сӯроҳ гузаронда банд мекарданд, пойбанди ҷӯбин; **кунда задан** кунда ба пой касе ниҳодан, пойбанди кунда кардан (*зиндониро*).

КУНДАЗОНУ *کنده زانو* *варз.* тарзи зарбазанӣ, ки гӯштигир ҳарифашро пуштнокӣ ба замин

- хобонда, бар болои вай савор шуда, бо зонухои худ ба сари синай ӯ мезанад: **кундазону задан**.
- КУНДАКОВ** *کنده کاو* кофта гирифтани кундаи дарахти бурида бо решааш, решаков наму-дан: **кундаков кардан**.
- КУНДАКОВӢ** *کنده کاوی* исми амал аз **кунда кофтан**; решақан кардани дарахти бурида-шуда.
- КУНДАҚЛ** *کندعقل* *ниг.* кундзехн.
- КУНДАҚЛӢ** *کندعقلی* *ниг.* кундзехнӢ.
- КУНДАЛ** *کندل* порчаи зарбофти аъло.
- КУНДАПИХ** *کنده پیخ* *гуфт.*, *мач.* танбал, ланда-хур.
- КУНДАХОНА** *کنده خانه* *таър.* яке аз зиндонҳо дар арки Бухорои амири.
- КУНДАЧА** *کندچه* зеркундаи дарахт ё буттаҳо.
- КУНДЗАБОН** *کند زبان* 1. очиз аз гуфтор; тутила, сақав, забонгирифта. 2. *мач.* он ки забони бурро надорад, дар гуфтор суст, нотавон.
- КУНДЗАБОНӢ** *کندزبانی* очиз будан дар гуфтор, тутилағӣ, забонгирифтағӣ.
- КУНДЗЕХН** *کندذهن* он ки қувваи идрокаш заиф аст ва масъалаеро ба тезӣ дарк намекунад, шахси зеҳнаш кунд, кундфаҳм.
- КУНДЗЕХНӢ** *کندذهنی* кундзехн будан, тез набудани қувваи идроки шахс, кам будани қобилият дар фаҳмидани масъала.
- КУНДӢ I** *کندی* 1. кунд будан, нобурроӣ, тез набудан; *муқ.* тезӣ. 2. *мач.* камфаросатӣ, маҳдудақлӣ, кундзехнӢ.
- КУНДӢ II** *کندی* *кит.* далерӣ, паҳлавонӣ; зурозмоӣ.
- КУНДКУНЧА** *کند کونچه* :секунчаи кунд-кунча *риёз.* секунчае, ки яке аз кунҷҳояш кунд аст.
- КУНДОВАР** *کنداور* *кит.* 1. шучоъ, далер, часур. 2. доно, оқил.
- КУНДОВАРӢ** *کندآوری* *кит.* 1. далерӣ, шучоӣ. 2. доноӣ, оқилӣ.
- КУНДОШ** *ت. کنداش* *ниг.* палонч.
- КУНДПО** *کندپا* *ниг.* кундрав.
- КУНДРАВ** *کندرو* *кит.* сустрафтор, он ки суст роҳ мегардад; ланг.
- КУНДФАҲМ** *کند فهم* *ниг.* кундзехн.
- КУНДФАҲМӢ** *کند فهمی* *ниг.* кундзехнӢ.
- КУНДУ** *کندو* *кит.*, *ниг.* канду.
- КУНИШ** *کش* *исми феълӣ* аз **кардан**; кирдор, амал.
- КУНИШТ** *کشت* ибодатхонаи яҳудиён, умуман ибодатгоҳи ғайримусулмонон.
- КУНИЯ(Т)** *ا. کنیه//کنیت* *кит.*, *номе*, ки дар аввали он ҷузъҳои аб, абу, ибн, ум, бинт ҳамроҳ омада, аксаран вазифаи лақаби эҳтиромиро адо мекунад (Абӯабдуллоҳ, Абулмаолӣ, Ибни Сино, Умми Кулсум, Бинти Салмо).
- КУН-МАКУН** *کن مکن* *кит.* амру наҳӣ.
- КУННА I** *کنه* *кит.* фатила, пилтаи чароғ.
- КУННА II** *ا. کنه* *кит.* соябони иморат, пеш-айвон.
- КУНОҒ** *کناغ* *кит.* 1. кирми пилла, кирмак. 2. тор; тори абрешим; тори анкабут.
- КУНОМ** *کنام* *кит.* 1. лонаи чонварони ваҳшӣ, мағора ва бошишгоҳи ҳайвоноти даранда. 2. чароғох.
- КУНОНИДАН** *کنانیدن* *тарзи бавоситаи кардан*; кореро ба касе фармуда, ба воситаи вай иҷро кардан: **розӣ кунонидан**, **қаноат кунонидан**.
- КУНУН** *کنون* *шакли дигари акнун*; **то кунун** то ҳол, то ин вақт.
- КУНУНӢ** *کنونی* ҳозира, имрӯза: **шароити кунунӣ**.
- КУНҲ** *ا. کنه* *кит.* 1. поён, тағ, умқ. 2. асл, моҳият, ҳақиқат, чавҳар.
- КУНҶ** *کنج* 1. гӯша, зовия: **кунчи рост**, **кунчи тез**. 2. чойҳои аз назар дури шаҳр, ҳавлӣ ё ягон ҷои дигар: **кунчи шаҳр**, **кунчи хона**.
- КУНҶАК** *کنجک* гӯша, бурҷак; ҷои хилват, беодам, назарногир.
- КУНҶАКӢ** *کنجکی* *мансуб ба кунҷ*; он чи дар кунҷ воқеъ шудааст; **домуллои кунҷакӣ** *кҳн.*

омӯзгори расмӣ ё ғайрирасмие, ки шогирдон аввал дарсашонро пеши ӯ хонда тайёр мекарданд ва пас аз он ба пеши мударриси мадраса рафта мехонданд; *гуфт.* мударриси хонагӣ.

КУНЧИД *کنجيد* *бот.* гиёҳест, ки аз тухми он равған мекашанд ва ҳамчунин онро дар нон-воию ҳалвопазӣ истифода мебаранд.

КУНЧИДАК *کنجيدک* доғҳои майдаи сиёҳчаи малларанг, ки дар пӯсти рӯю гардани баъзе касон баҳорон пайдо мешавад: **доғи кунчидак.**

КУНЧИДӢ *کنجيدى* *мансуб ба кунчид;* он чи донаи кунчид дорад; **нони кунчидӢ** ноне, ки ба рӯяш донаҳои кунчид пошида пухта шудааст; **ҳалвои кунчидӢ** ҳалвое, ки бо тухми кунчид пухта шудааст.

КУНЧИТ *کنجيت* *гуфт., ниг. кунчид.*

КУНЧИТАК *کنجيتک* *гуфт., ниг. кунчидак.*

КУНЧӢ *کنجى* *мансуб ба кунч;* тӯби кунчӢ тӯбе, ки дар бозии футбол аз кунчи майдон ба сӯи дарвозаи ҳариф зада мешавад.

КУНЧКОВ *کنج کاو* он ки барои фаҳмидани чизе мароқ дорад ва шилқинона чустучӯ мекунад; он ки ҳар чизро пурсида доништан мехоҳад (*то ҳадде сифати манфӣ ба шумор меравад*).

КУНЧКОВӢ *کنج کاوى* чустучӯ ва пурсиш кардан барои доништани сирру асроре; **раги кунчковӢ ба ҳаракат омадан // раги кунчковӢ даст додан** пайдо шудани мароқи зиёд ба доништани чизе; **ҳисси кунчковии касе даст додан** эҳсос кардани шавқи зиёди доништани чизе; зӯрӣ (ғалаба) кардани шавқи зиёди доништани чизе дар касе.

КУНҚОЛА *کنجاله* *гуфт., ниг. кунқора.*

КУНҚОРА *کنجاره* маҳсулоте, ки аз тилфи кунчид ва донаҳои дигари равғандор баъд аз кашида гирифтани равғани онҳо тайёр карда мешавад ва хӯроки чорпоён ҳисоб меёбад.

КУПЕ *фр.* *كوپه* хоначаи алоҳидаи ду ё чоркаса дар вағони мусофирбарӣ.

КУПОН *фр.* *کوپان* 1. чузъи қоғази қиматнок, ки ба ивази пул медиҳанд. 2. *кҳн.* билети театр.

КУРА *а.* *کوره* 1. шакли ҳандасӣ, ки аз давр задани доира дар гирди қутри худ пайдо мешавад. 2. ҳар ҷисми кулӯла (мудаввар, гирда); **кураи арз // кураи Замин** сайёраи Замин; рӯи замин; **кураи ҷуғрофӣ** тасвири харитаи Замин дар рӯи кура (*одатан ҳамчун воситаи аёнӣ дар дарси ҷуғрофия истифода мебаранд*).

КУРАМОНАНД *کورهمانند* монанди кура, шаклаш ба кура монанд.

КУРАНГ *کرنگ* *кит.* аспе, ки рангаш зарди баланд ё ҳиноӣ бошад.

КУРАНД *کردن* *ниг. куранг.*

КУРАТОР *лот.* *کورتار* 1. тарбиятгар, парастор; нозири коре; **куратори гурӯҳ** роҳбари гурӯҳи донишҷӯён дар мактаби олий. 2. донишҷӯи донишгоҳи тиббӣ, ки чараёни касалии беморони бистарии дармонгохиро назорат мекунад.

КУРАШ *کورش* *гуфт, ниг. гӯштин.*

КУРАШАКЛ *کورهشکل* *ниг. курамонанд.*

КУРД *کرد* яке аз халқҳои эронинажод, ки асосан дар Эрон, Ироқ, Туркия, Сурия ва дар Қафқозу Осиёи Миёна зиндагӣ мекунанд.

КУРДӢ *کردى* *мансуб ба курд; забони курдӣ.*

КУРЕЗ *کريز* *кит.* пар рехтан, тулак шудани парандагон.

КУРЕЗӢ *کريزى* *кит.* 1. мурғи паррехта, тулаккарда. 2. *мач.* пири фартути хамидақомат.

КУРК I *کرک* мокиёне, ки аз тухм монда моил ба тухм пахш кардан (*барои чӯча баровардан*) шудааст; **мурғи курк.**

КУРК II *کرک* *кит.* 1. пашми нарми бадани ҷонварони пашмдор. 2. *мач.* пари нозуки бадани парандагон. 3. *мач.* мӯйҳои навруста дар рӯи ҷавонон. 4. пашмаки маҳини болои баъзе мевачот.

КУРМАК *کرمک* алафи бегонае, ки донааш аз арзан калонтари сиёхранг аст ва дар шолитор мерӯяд; **аз давлати шолӣ курмак об мехӯрад** (*зарб.*).

КУРМАКЧИНӢ *کرمکچينى* тоза кардани биринҷ аз курмаке, ки ба он омехтааст.

КУРОРТ *олм.* كورارت мавзее, ки дар он муассисаҳои табобатӣ ва пешгирии бемориҳо ба воситаҳои табиӣ (*чаишмаҳои оби шиғобаҳи, обу ҳавои хос, гил ва ғ.*) сохта ва ба роҳ монда шудааст, истироҳатгоҳ, осоишгоҳ.

КУРРА *кӯр* бачаи хар, асп, шутур *ва ғ.*, ки ҳанӯз ба саворӣ нарасидааст, хутик, той, тойча.

КУРС *лот.* كورس номи баъзе муассисаҳои таълимӣ, ки барои ягон соҳаи маҳдуд мутахассис тайёр мекунад: **курси ронандагӣ, курси якмоҳаи такмили ихтисос**. 2. давраи таҳсили яксола дар мактабҳои олии ва миёнаи махсус: **курси якум, курси охирин**. 3. тафсир ва баёни як фан ё давраи муайяни он: **курси мухтасари таърихи Тоҷикистон; курси адибони ҷавон** навъе аз анҷумани аҳли адаб, ки дар он асарҳои адибони ҷавон таҳлил ва муҳокима карда мешаванд.

КУРСАНТ *лот.* كورسنت 1. он ки дар курс (2) машғули таҳсил аст. 2. таълиму тарбиягирандаи омӯзишгоҳи ҳарбӣ.

КУРСИВ *лот.* كورسيو як навъи хат дар матбаа, ки шаклан ба хати дастӣ монанд буда, барои аз матни асосӣ ҷудо кардани порчае ё ягон калимаю ибора онро ба кор мебаранд.

КУРСИНИШИН *кӯрси* نشين 1. он ки дар курсӣ нишастааст. 2. *маҷ.* он ки соҳиби маснад ё вазифаву мартаба аст, маснаднишин, соҳибмансаб.

КУРСИЧА *кӯрси* چه чорпоия хурд барои нишаст.

КУРСӢ I *кӯрси* 1. чорпоия аксаран пуштдор барои нишаст, нишастангоҳ. 2. тахт; маснад; **курсии фалак** *киноя аз осмон*.

КУРСӢ II *кӯрси* мансуб ба **курс; кори курсӣ** супориш ба таҳсилкунандагони мактабҳои олии ва миёнаи махсус, ки ҳамчун шакли санҷиши дониш дар хатми курс (2) тайёр мекунад ё менависанд.

КУРТА *кӯр*те либоси якҷабатаи таҳпӯшӣ, пирокан; **куртаи гулӣ** куртаи гулдори сурхранги занона; **куртаи оҳарӣ** куртаи нав ва ҳанӯз ношуста; $\diamond$ **тани ба курта // тани курта** таги як курта, фақат курта дар тан; **курта-курта гӯшт гирифтани // аз шодӣ ба курта нагунчидан** хеле хурсанд будан, хеле болидан;

фараҳманд шудан (*аз таърифу таҳсини касе ё аз расидан ба орзуе*); **як курта пештар дарондааст** (*нисбат ба касе гуфта мешавад, ки синнаш зиёдтар аст*).

КУРТАВОР *кӯр*теوار матои боби куртадӯзӣ; матоъ ба қадри як курта: **як куртавор**.

КУРТАВОРӢ *кӯр*теоварӣ *ниг.* куртавор.

КУРТАК *кӯр*تك *гуфт.*, *маҷ.* задан, зарба, шаллок; иллату миннат; **куртак хӯрдан // калтаку куртак хӯрдан** *киноя аз шаттаву шаллок хӯрдан, таънаву маломат шунидан*.

КУРУЖ *кӯр*ژ *кит.*, *ниг.* куруз.

КУРУЗ *кӯр*уз *кит.* шодӣ, нишот, тарабу шодмонӣ.

КУРТКА *лот.* كورتكه нимтанаи болопӯши мардона.

КУРУМ *кӯр*وم 1. *ҷ.* карм. 2. тоқзор.

КУРУР I *кӯр*ور *кит.* панҷсад ҳазор, ним миллион

КУРУР II *а.* *кӯр*ور *кит.* такрор, гузашти ҳар чизе.

КУРӢХ *а.* *кӯр*ه ченаки масофа, баробари сеяки фарсанг (*тахминан ду километр*).

КУСТИБОФ *кӯ*ستىباف *кит.* зуннорбоф.

КУСТӢ//КУШТӢ *кӯ*ستى//*кӯ*شتى *таър.* зуннор, ресмоне, ки тарсоён ва бараҳманон бар камар мебастанд; камарбанди махсуси зардуштиён.

КУСУФ *а.* *кӯ*سوف *нуч.* гирифтани Офтоб; **кусуфу хусуф** гирифтани Офтобу Моҳтоб.

КУТАК *кӯ*تك задан (*бо ҷӯб, тозиёна ё даст*).

КУТАЛ I *кӯ*تل аспӣ зинкардашудаи эҳтиётӣ, ки дар сафарҳо бо худ палтар карда мебаранд, аспӣ ядак.

КУТАЛ II *кӯ*تل *ниг.* кӯтал.

КУТВОЛ *кӯ*توال *ниг.* кӯтвол.

КУТУБ *а.* *кӯ*تب *ҷ.* китоб; **хатми кутуб** *қҳн.* тамом кардани давраи таҳсил дар мадраса.

КУТУБХОНА *кӯ*تبخانه *кит.*, *ниг.* китобхона.

КУФ I *кӯ*ف *кит.*, *ниг.* бум.

КУФ **كف** **куфу суф** дуохонӣ; **куфу суф кардан** дуо хонда дам андохтани азоимхонон; **куфу суф кунондан** дуо (азоим) хонондан.

КУФР *a.* **كفر** 1. *д.* аз таълимоти дини ислом дур рафтан, имон надоштан ба дини ислом, кофирӣ, бемазхабӣ, бединӣ. 2. ношукр, носипосӣ, кӯрнамакӣ; *муқ.* **куфрон**.

КУФРӢ **كفرى** *д.* кофир, беимон, мункири Худо ва дин.

КУФРОН *a.* **كفران** носипосӣ, ношукрӣ; **куфрони неъмат** ношукрӣ кардан ба он чи ки дастрас аст, ба қадри неъмат нарасидан; носипосӣ ба лутфу карами касе.

КУФФОР *a.* **كفار** *ч.* **кофир**.

КУҲАН **كهن** 1. *шакли дигари кӯҳна*; қадимӣ, қадим. 2. солхӯрда, пири рӯзгордида. 3. *мач.* кордида, тачрибадор.

КУҲАНБУНӢД **كهن بنياد** қадим, таърихи қадим дошта.

КУҲАНДИЗ **كهنديز** *таър.* қалъаи қадим, арки кӯҳна.

КУҲАНПАЙВАНД **كهن بيوند** хоназод, до-рои аслу насаби қадимӣ.

КУҲАНСОЛ **كهن سال** солхӯрда, умрдида, пир.

КУҲАНСОЛӢ **كهن سالى** куҳансол будан, солхӯрдагӣ, пирӣ.

КУҲАНСОХТ **كهن ساخت** ба тарзу шакли кӯҳна биноёфта.

КУҲУЛАТ *a.* **كهولت** 1. *қит.* давраи мошу биринч шудани мӯ, миёнсолӣ. 2. давраи камолоти умр.

КУҲУН **كهن** *шакли дигари куҳан* 2.

КУЧАН **كوچن** гарданбанди мудаввари хару аспӣ корӣ, ки чун болиштак сари шонаи хайвонро аз ягир шудан муҳофизат мекунад.

КУЧОЛА **كچاله** *ниг.* **кучула**.

КУЧУК *т.* **كچك** *гүфт.* 1. *ниг.* **саг**. 2. *ниг.* **сагбача**.

КУЧУКБАЧА **كچك بچه** *ниг.* **сагбача**.

КУЧУЛА **كچوله** гиёҳест бисёр талх ва захрнок, ки дар Ҳиндустону Сарандеб мерӯяд, кучола.

КУЧО **كچا** *ҷонишини саволӣ* дар кучо?, дар кадом чо?; ба кадом чо?; **аз кучо?** аз кадом чо?; аз чӣ ҷое?; **ба кучо?** ба кадом чо?, ба чӣ ҷое?; **хар кучо** дар хар чо; **кучо шуд?** ба кадом ҷой рафт?.

КУЧОӢ **كچائى** аз кадом ҷой, аҳли кучо; **кучо ҳастӣ?** аз кучоӣ?

куш **كش** 1. *асоси замони ҳозира ва сигаи амр* аз **куштан**. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои кушанда:* **одамкуш**, **говкуш**.

КУШ **كش** куштан, кушиш, қатл; **ҳукми куш** ҳукми суд (махкама) дар бораи ба қатл расонидани касе (*ҳамчун ҷазои олий*).

КУШАНДА **كشنده** 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз куштан*; он ки касеро куштааст, қотил. 2. *мач.* миёнраве, ки сухани ӯ барои шахси корафтода рад намешавад.

КУШИШ **كشش** *исми феълӣ аз куштан*; куштор, қатл; китол; **аввал пурсиш**, **баъд кушиш** (*зарб.*).

КУШИШГОҲ **كشش گاه** 1. ҷои махсус барои иҷрои ҳукми куш. 2. *ниг.* **кушишхона**.

КУШИШХОНА **كشش خانه** ҷои куштани чорпо барои гӯшт, мазбах, саллоххона.

КУШКАНЦИР **كشكنجير** *таър., ч.* манҷаник, тӯп.

КУШО **كشا** 1. *сигаи амр аз кушодан*. 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои кушоянда:* **дилкушо**, **мушкилкушо**.

КУШОД **كشاد** 1. *ниг.* **кушода** 2. 2. *васеъ, фарох, пахновар:* **дили кушод**, **майдони кушод**, **ости-ни кушод**; **кушоду равшан** ҳеч чизро пинҳон накарда, ошкорову возеҳ, бепарда; **мактуби кушод** нома барои дарҷ кардан дар рӯзно-маю маҷалла, мактуб ба воситаи матбуот; **маҷлиси кушод** ҷаласае, ки вуруди хоҳишмандон ба он озод аст, ҷаласаи боз, ҷаласаи васеъ ва озод; **рӯи кушод** рӯи хандон ва ифодакунандаи самимияту лутф.

КУШОДА **كشاده** 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз кушодан*. 2. *во, боз, яла, нобаста;* **як дари баста**, **сад дари кушода** (*зарб.*). 3. *ниг.* **кушод** 2. 4. *соф, беғубор, беабр:* **ҳавои кушода**, **осмони кушода**; **кушода шудан** а) *во шу-*

дан, боз шудан; б) фош шудан, ошкор гардидан: **бими кушода шудани сирри касе**; в) рафъ шудани осори андӯҳ ва гирифтагӣ; **кушода шудани гул шукуфтани гул**; **кушода шудани иштиҳо** пайдо шудани майл ба хӯрдан, хоҳони тановули таом шудан; **кушода шудани роҳи нафас** рафъ шудани гирифтагии нафас; **кушода шудани ҳаво** аз абру ғубор пок ва соф шудани ҳаво; **кашидаву кушода** бо зарб ва шиддати тамом (*задан бо кафи даст, тозиёна ва ғ.*); **кушода додан** а) ошкор кардан, фош сохтан, парда бардоштан аз рӯи сирре; б) фаҳмонда додан, шарҳ додан, маънидод кардан, тафсир додан; **кушода партофтан** фош сохтан, ошкор кардан; **кушода шудани бахт рӯ** овардани некӣ ва хушбахтӣ ба касе; **кушода шудани чашм** а) аз чизе бохабар шуда тағйир ёфтани чаҳонбинӣ ва шуури касе; б) таваллуд кардан, чашми касе равшан шудан; **кушода шудани чашми рӯз ниг. чашм (чашми рӯз кушода шудан)**; **дастархони кушода доштан** меҳмоннавоз будан; **рӯи кушода дидан аз касе** мавриди меҳрубонии касе қарор гирифтани, илтифот ва меҳрубонӣ дидан аз касе.

КУШОДАГҶҶ **کشادگویی** ошкоро ва беибо сухан гуфтан.

КУШОДАГҶҶ **کشاده گوی** он ки суханро беибо ва ошкор мегӯяд.

КУШОДАДАСТ **کشاده دست** киноя аз соҳиббэхсон, сахӣ, чавонмард.

КУШОДАДАСТӢ **کشاده دستی** соҳиббэхсон будан, сахӣ будан, чавонмардӣ.

КУШОДАДИЛ **کشاده دل** хурсанд, хуррам, хушҳол.

КУШОДАЗАБОН **کشاده زبان** суханвар, фасехзабон; хушгап.

КУШОДАН **کشادن** 1. боз кардан, яла кардан; сарпӯши чизеро бардоштан; *муқоб.* **бастан** ва **пӯшидан**: **гирехро кушодан**, **дарро кушодан**, **кулфро кушодан**, **тугмаро кушодан**. 2. густурдан, паҳн кардан: **дастархонро кушодан**, **суфраро кушодан**. 3. раҳо кардан; чудо кардан, раҳо ёфтани: **арғамчинро кушодан**, **аспро кушодан**. 4. таъсис кардан: **мактаб кушодан**; **болу пар кушодан** а) ба парвоз даромадан; б)

киноя аз ба пешрафти худ имкон пайдо кардан; **гап кушодан** сухан оғоз кардан (*дар бораи чизе*), гап сар кардан; **замин кушодан** замини нокорамро қобили кишт гардонидан; **замири дили хешро кушодан** рози дили худро гуфтан, ҳамаи он чиро, ки дар дил ниҳон аст, гуфта додан; **лаб (дахон) кушодан** сухан сар кардан, гап задан; **мачлисро кушодан** сар шудани мачлисро эълон кардан, ҷаласаро ифтитоҳ кардан; **оташ кушодан** тирпаронӣ сар кардан (*бо аслиҳаҳои оташбор*); **оғӯш кушодан** дастҳоро аз ҳам кушодан (*барои дар бағал гирифтани касе аз рӯи меҳрубонӣ*); **роҳ кушодан** а) роҳи нав сохтан; б) роҳро боз кардан; **рӯза кушодан** ифтор кардан, баъди итмоми муддати рӯзагирӣ ба хӯрокхӯрӣ сар кардан; **чашми касеро кушодан** киноя аз касеро оғоҳ ва бохабар кардан, касеро аз ҳолати ғафлат бароварда ба ҳақиқати қор воқиф намудан.

КУШОДАПЕШОНӢ **کشاده پیشانی** *мач.* хушмуомила, хушзабон, пешоникушода.

КУШОДАРӢ(Ӣ) **کشاده روی** 1. бечодар, бефаранҷӣ. 2. *мач.* хандонрӯӣ, дӯстрӯӣ, чехрааш кушода.

КУШОДАТАБӢ **کشاده طبع** хушҳол, чехрахандон.

КУШОДАШАВАНДА **کشاده شونده** 1. *сифати феъли* замони ҳозира аз кушода шудан. 2. он чи боз мешавад; он чи мешукуфад. 3. он чи нав ба қор медарояд; таъсисбанда.

КУШОӢН(И)ДАН **کشایانیدن // کشایانیدن** *тарзи бавоситаи кушодан*; чизеро ба воситаи касе во кардан, кушодан.

КУШОИШ **کشایش** 1. *исми феълӣ аз кушодан*. 2. барор, омади қор; рафъ шудани банду баст ва мушкилот дар роҳи пешрафти қоре, осон шудани мушкиле; **кушоиши қор** рӯ ба осонӣ овардани қори душворе, барор ва пешрафти қор; **дуои кушоиш** *д.* дуое, ки барои кушоиши қор меҳонанд ё навишта медиханд.

КУШОКУШӢ **کشاکشی** куштори якдигар; қатлу куштори зиёд.

КУШОН **کشان** *феъли ҳол аз* куштан; дар ҳолати куштан.

КУШОНДАН **کشاندن** *тарзи бавоситаи куштан*;

ба касе фармуда қатл кунонидан (*касера*).

КУШТА کشته 1. сифати феълии замони гузаштаи **куштан**. 2. чондоре, ки сари ўро бурида ё ба тариқи дигар бечон карда бошанд; мурда, майит; **кушта гаштан (шудан)** а) бечон карда шудан, ба қатл расидан; б) хомӯш карда шудан (-и оташ, чароғ); **оҳаки кушта** оҳаки обрасида.

КУШТАН کشتن 1. мирондан, маҳв кардан, ба қатл расонидан; бечон кардани чондоре (*мас., гов, гўсфанд*); **худро ба куштан додан** доништа истода худро ба хатари марг андохтан. 2. хомӯш кардан (*оташиро, чароғро*).

КУШТАНГОҲ کشتن گاه чой ва маҳали куштан, қатл кардан.

КУШТАШУДА کشته شده сифати феълии замони гузашта аз **кушта шудан**; мактул, сар буридашуда.

КУШТОР کشتار кушиш, куштан; бисёр куштан, кушокушӣ.

КУШУДАН کشودن *ниг.* кушодан.

КУШХОНА کش خانه *лаҳҷ., ниг.* кушишхона.

КУЯ کويه шапалаки хурде, ки кирмаки он матоъҳои пашмиро хўрда нобуд мекунад, девча (*муқ. митта*, ки орду ғалладонаро хўрда нобуд мекунад); **куя задан** ба воситаи куя хўрда шудан (-и порчайи пашмӣ ё гилем).

КУЯЗАДА کویه زده сифати феълии замони гузашта аз **куя задан**; куяхўрда.

КУЯХЎРДА کویه خورده *ниг.* куязада.

КЎ کو *ниг.* кўй.

кўб کوب 1. асоси замони ҳозира аз **кўбидан** ва **кўфтан**. 2. ҷузъи насини калимаҳои мураккаб ба маънои кўбанд ва бо чизе кўфташуда: **хирманкўб, шоликўб, мехкўб...**

КЎБ کوب зарбу лат, зарба: **лату кўб**.

КЎБА کوبه 1. ҳар олати шабеҳи путк ё ҳовандаста барои кўфта майда кардан, ҳамвор кардан, шибба кардан *ва г.* 2. олати оҳанини болғачамонанд, ки барои бо он кўфтани дарвоза шинонда мешавад; **кўбаи кафшдўзон** болчагаи махсуси кафшдўзон барои зада ҳамвор кардани чарм.

КЎБАК کوبک *ниг.* кўба.

КЎБАНДА کوبنده сифати феълии замони ҳозира аз **кўбидан** ва **кўфтан**; он ки чизеро мекўбад (*мас., дарро*).

КЎБИДА کوبیده 1. сифати феълии замони гузашта аз **кўбидан**. 2. орди ғаллаи бирёншуда.

КЎБИДАН کوبیدن 1. *ниг.* кўфтан. 2. мех ё чизи дигарро зада ба чое фуру равондан.

КЎБИН کوبين *кит.* кўба, болгаи чўбини чомашўй.

КЎБИШ کوبش *исми феъли аз кўбидан*; кўфтан; задан.

КЎБКОРӢ کوبکاری *ниг.* бузкашӣ.

КЎДАК کودک писар ё духтари хурдсол, тифл, бачаи хурдсол: **кўдаки навзод, кўдаки ширмак**.

КЎДАКВОР کودک وار мисли бачаи хурдсол, бача барин.

КЎДАКДОР کودک دار 1. соҳиби кўдак; соҳиби фарзанд. 2. *гуфт.* серфарзанд, серкўдак: **зани кўдакдор**.

КЎДАКИСТОН کودکستان муассисаи тарбияи кўдакони томақтабӣ.

КЎДАКӢ کودکی 1. бачагӣ, хурдсолӣ, туфулият. 2. айёми бачагӣ, вақти хурдсолӣ. 3. *маҷ.* рафтори кўдакона, кори бачагона; беандешагӣ.

КЎДАКОНА کودکانه 1. махсуси кўдакон: **либоси кўдакона, хандаи кўдакона**. 2. *ниг.* кўдаквор.

КЎЖ کوج *ниг.* кўз.

КЎЖПУШТ کوجپشت *ниг.* кўзапушт.

КЎЗ کوز хамида, пуштхамида, кўзпушт.

КЎЗА کوزه зарфи сафолин ё мисини дастадор ва гоҳо бедаста барои об ва моеоти дигар, сабӯ.

КЎЗАГАР کوزه گر кўзасоз, кулол.

КЎЗАГАРӢ کوزه گری 1. касбу шуғли кўзагар. 2. устохонаи сафолпазӣ.

КЎЗАГУЛ کوزه گل *бот.* савсани сафеди обӣ, нилуфари сафед.

КЎЗАЧА کوزه چه кўзаи хурд.

КҮЗ(А)ПУШТ کوز(ه)پشت он ки пушташ хамида аст ё дар пушти шонааш гуррӣ дорад, букрӣ.

КҮЙ کوی 1. маҳалла, гузар. 2. роҳи даруни шаҳр, кӯча; **кӯйи бад** а) роҳи бад; б) киноя аз кирдорҳои нописанд (аз қабилӣ қиморбозӣ, нашъамандӣ ва ғ.), ки баъд аз одат кардани одам аз онҳо халос шуданаш душвор аст; **сарри кӯй** дар сари роҳ; **дар кӯйи бад афтодан** ба роҳи бад даромадан, гирифторм шудан ба кирдору хислатҳои нописанд; **бекасу кӯй** бешу табор ва бехонаю чой; **ятими бекасу кӯй**.

КҮК I کوك *kit.* гиёҳест хобовар, коҳу.

КҮК II کوك *kit., мус.* мувофиқ намудани овозҳо дар мусиқӣ, ҳамоҳангӣ; чӯр.

КҮК III کوك баҳяи калон-калони муваққат, ки дӯзандагон бо даст дар рӯи либосҳо мезананд; дӯхти муваққатӣ; хомдӯз, хомдӯзӣ; **кӯк задан (кардан)** муваққатӣ баҳяи зада калон-калон дӯхтани ягон чои либос; **кӯки чашмони касе канда шудан** хеле интизорӣ кашидан, саҳт чашм ба роҳ будани касе.

КҮКНОР کونار *bot.* гиёҳест, ки аз тухми он равған мекашанд, истеъмоли пӯсти ғӯзааш кайфовару хобовар буда, аз шираи танаи он маводи муҳаддир – чакида ва баргу пояшро чӯшонда тарёк ҳосил мекунад; хашхош; **оби кӯкнор** обе, ки аз тар карда фушурдани пӯсти ғӯзай кӯкнор ҳосил шуда, нашъамандон онро менӯшанд, инчунин дар тибби қадим давои сурфа маҳсуб мешудааст.

КҮКНОРДОНА کوناردانه тухми донаи хашхош.

КҮКНОРӢ کونارى он ки мӯътод ба хӯрдан, нӯшидан ва қаппа кардани кӯкнор аст; нашъаманди кӯкнор.

КҮКНОРҲОНА کونارخانه хонае, ки дар он кӯкнор ё маводи нашъаовари дигарро истеъмоли мекунад, чои истеъмоли ва фурӯши кӯкнор.

КҮКСУЛТОН کوكسلطان *bot.* яке аз навъҳои олуи пешпазак, ки мевааш калони кулӯла, турштаъм ва рангаш бештар сабзи сурхча аст.

КҮКЧА کوكچه *bot.* навъе аз харбузайи ширини

пӯсташ сабзи тӯрдор ва пӯчоқаш саҳт.

КҮЛ *m.* کول чои ба миқдори зиёд ғун шуда истодани об, ҳавзи оби табиӣ, толоб; **кӯли обпарто (обгурез)** чои маҳсули атрофаш маҳдуд барои чорӣ шуда чамъ омадани обҳои барзиёд, заҳкаш; **кӯл шудан** ба як чо чамъ шуда истодани об.

КҮЛБОР کولبار тӯрбае, ки ба он бореро андохта ба пушт мегиранд, борхалта, халтаи сафарӣ.

КҮЛВОР کولوار *ниг.* кӯлбор.

КҮЛӢ کولي чоҳи захира кардани ғалла дар дохили хучра.

КҮЛМАК کولمک оби начандон зиёд, ки дар чоҳи пасту нишеби роҳу заминҳо аз борон ё оби дигар чамъ мешавад; **кӯлмак шудан** чамъ шуда мондани об дар пастию нишебихо.

КҮЛОБ کولاب ҳавзайи оби табиӣ, толоб.

КҮЛОБӢ کولابي 1. *мансуб ба Кӯлоб* (шаҳр ва минтақа). 2. аҳл ва сокини Кӯлоб.

КҮЛШИНОС کولشناس он ки ба омӯзишу пажӯҳиши кӯлҳо машғул аст.

КҮЛШИНОСӢ کولشناسي илм дар бораи омӯхтани кӯлҳо, лимнология.

КҮМА کومه *лахҷ.* чизи дар як чо тӯбшуда, тӯда; **кӯмаи барф, кӯмаи харбуза**.

КҮНДАЛАНГ کوندهلنگ ба бари худ воқеъ шудани чизе дар сари роҳи чизи дигар, муқобили дарозии чизе бо бари худ истодани чизи дигар, арзӣ; **кӯндаланг гузоштан // кӯндаланг мондан** (*суоле ё масъалаеро*) ба таври қатъӣ мондани масъалае; чавоби қатъии «ҳа» ё «не» талабидан ба суоле.

КҮПОЛ کوپال *кҳн.* 1. гурз, гӯпол. 2. *маҷ.* қувват ва тавоноӣ.

КҮПРУК کوپروک *ниг.* пул II.

КҮПРУКСОЗ کوپروکساز *ниг.* пулсоз.

КҮПРУКСОЗӢ کوپروکسازي *ниг.* пулсозӣ.

КҮР کور 1. он ки чашмаш намебинад, нобино, аъмо; **кӯри модарзод** он ки аз модар нобино таваллуд шудааст; **кӯр кардан** а) нобино кардан; б) ба воситаи чизе молида ё тарошида

хатеро нест кардан; хати бутлон кашидан; **кӯр шудан** а) нобино гардидан; б) нохоно шудан (*oid ба хат*). 2. *мач*. нодон, бесавод, аз олам беҳабар; **кӯр шуда** мачбур гардида, ноилоҷ монда, хоҳу нохох; **кӯр шавад!** ҷазояшро бинад!, бало ба пасаш!; **нону намакам кӯр кунад!** дар мавриди маломат ба каси намакношинос ва носипос гуфта мешавад; **кӯр асояшро як бор гум мекунад** (*зарб.*) одам ки як бор фиреб хӯрд, хушёр мешавад ва кӯшиш мекунад, ки минбаъд фиреб нахӯрад; **кӯр чӣ мехоҳад?** – ду дидан (*чаши*) **бино** (*зарб.*) дар мавриде мегӯянд, ки чизе айна муддао, хоҳиши дил бошад.

КҶРА I *کوره* оташдони оҳангарону мисгарон, иншооти махсус барои хиштпазӣ *ва з.*; хумдон: **кӯраи дастӣ**, **кӯраи оҳангарӣ**; **кӯраи ангиштгарон** ҷои махсус барои ҷӯбро сӯзонда тайёр кардани ангишт; **кӯраи сихкабоб** оташдони махсус барои пухтани сихкабоб – гӯшти ба сих гузаронида; **дар кӯраи мубориза(ҳо) пухта шудан** *киноя аз* обутоб ёфтан, мустаҳкам шудан дар рафти мубориза.

КҶРА II *کوره* як тӯб шоҳӣ, ки ба дувоздах куртаи занона мерасад; **кӯра-кӯра атлас** тӯб-тӯб атлас.

КҶРАГАР *کوره گر* 1. он ки бо оташдони оҳангарию мисгарӣ кор мекунад. 2. он ки чунин оташдонро месозад, устои кӯра.

КҶРАГӢ *کوره گي* *мансуб ба кӯра*; дар кӯра гудохта тайёршуда.

КҶРАК *کورک* ғӯзаи хоми нокушодаи пахта, ғӯзаи пунба, ки ханӯз нашукуфтааст; **кӯрак бастан** пайдо шудани ғӯзаҳо дар ниҳоли пахта.

КҶРАКБАНДӢ *کورک بندي* пайдо шудани ғӯза дар ниҳоли пахта.

КҶРАКҒУНДОР *کورک غندار* *ниг.* кӯракчинак.

КҶРАКҒУНДОРӢ *کورک غنداري* *ниг.* кӯракчинӣ.

КҶРАКДОР *کورک دار*: **ниҳоли кӯракдори пахта** ниҳоли кӯракбастаи пахта.

КҶРАККАНӢ *کورک کني* *исми амал аз кӯрак кандан*; кандан ва ҷамъ кардани кӯракҳо барои минбаъд кашида гирифтани пахташон, кӯракчинӣ, кӯракғундорӣ.

КҶРАККАШАК *کورک کشک* *тех.* мошини махсус, ки пағаҳои кӯракҳои боқимондаи ниҳоли пахтаро кашада мегирад.

КҶРАККАШӢ *کورک کشي* *исми амал аз кӯрак кашидан*; баровардани пахта аз даруни ғӯза, ки дар вақташ кушода нашудааст: **кӯраккашӣ кардан**.

КҶРАКЧИНАК *کورک چينک* *тех.* мошини махсусе, ки кӯракҳои боқимондаи ниҳоли пахтаро чида (канда) мегирад.

КҶРАККЧИНӢ *کورک چيني* *исми амал аз кӯрак чидан*; чидани кӯракҳои хом ва нимхоми ниҳоли пахта.

КҶРАХОНА *کوره خانه* ҷои (хонаи) оташдонҳои маъдангудозӣ.

КҶРБАРЗАНГӢ *کوربرزنگي* *фолк.* кампири бадкор дар афсонаҳо, ки неки кардан намеҳод.

КҶРБАХТ *کوربخت* *ниг.* бадбахт.

КҶРГИРЕҲ *کورگره* гиреҳи болоиҳамбаста, ки кушодани он душвор аст; **кӯргиреҳ кардан** печдарпеч ба ҳам бастанӣ ду нӯги ресмон, ки кушоданаш хеле душвор мебошад.

КҶРДИЛ *کوردل* качдил, качфаҳм; бадтинат. 2. ҷоҳил, нодон, бефаросат.

КҶРДУД *کوردود* оташе, ки бе шӯъла дуд карда месӯзад; **хона кӯрдуд шудан** пур аз дуд шудани хона (*бинобар дарунсӯз шудани оташи бучорӣ*).

КҶРӢ *کوري* нобиноӣ, гум шудани қувваи босира; **ба кӯрии касе** бар хилофи майли касе, ба қасди касе.

КҶРКАШ *کورکش* *ниг.* асокаш.

КҶР-КҶРОНА *کورکورانہ* бе мулоҳиза, ҷӣ шудани оқибатро наандешида, насанчида: **кӯр-кӯрона бовар кардан** насанчида, бечуну чаро бовар кардан ба касе; **кӯр-кӯрона тақлид кардан** фикр накарда (бе мулоҳиза) тақлид кардан.

КҶРМАҲТОБ *کورمهتاب* аз байни абр хира тобидани моҳ, партави хираи моҳ; **шаби кӯрмаҳтоб** шабе, ки моҳтоб хира метобад.

КҶРМОР *کورمار* *зоол.* яке аз намудҳои мори

- безаҳр, ки дар тибби халқӣ истифода мебаранд.
- КҮРМУШ** *کورموش* *зоол.* як намуди муш, ки зери замин зиндагӣ мекунад ва чашмонаш рӯшноиро намебинанд.
- КҮРНАМАК** *کورنمک* *маҷ.* он ки дар ивази некии касе бадӣ мекунад, ҳақношинос, носипос.
- КҮРНАМАКӢ** *کورنمکی* ҳақношиносӣ, носипосӣ; **кӯрнамакӣ кардан** ба қадри некии касе нарасидан, ҳақношиносӣ кардан.
- КҮРОБ** *کورآب* *кҳн.* 1. ташнае, ки аз об сер нашудааст. 2. сароб.
- КҮРПА** *کورپه* бистари пахтадори лагандашуда барои хобидан, лиҳоф; **кӯрпа шуда хобидан** қабати ғафс шуда хобидани чизе; бисёр будани чизе; **ба кӯрпа нигоҳ карда пой дароз кардан** (*мақ.*) дар иҷрои корҳо имконият ва шароитро ба ҳисоб гирифтани; **барф кӯрпаи замин аст** (*мақ.*) барф барои гарм нигоҳ доштани замини кишт мисли кӯрпа барои инсон зарур аст.
- КҮРПАВОР(Ӣ)** *کورپه‌وار(ی)* микдори матоъ барои дӯхтани як кӯрпа.
- КҮРПАДӢЗ** *کورپه‌دوز* зане, ки хунари кӯрпадӯзӣ дорад, дӯзандаи кӯрпа.
- КҮРПАДӢЗӢ** *کورپه‌دوزی* *исми амал аз кӯрпа дӯхтан*, дӯхтани кӯрпа.
- КҮРПАДӢЗОН** *کورپه‌دوزان* маросими дӯхтани кӯрпаи арӯс пеш аз тӯй; *муқ. пахтарезон.*
- КҮРПАТАК** *کورپتک* *зоол.* як навъ парандаи бешагӣ.
- КҮРПАЧА** *کورپچه* кӯрпаи камбар барои нишастан ё хобидан; **кӯрпачаи якандоз** кӯрпачае, ки дар гирдогирди хонаи нишаст як қабат андохта менишинанд; **кӯрпача барин ҷой киноя аз** андак ҷой; як кӯрпавор ҷой.
- КҮРПАЧАВОР** *کورپچه‌وار* 1. матоъ барои кӯрпача. 2. ба андозаи як кӯрпача; як **кӯрпачавор ҷой** ҷой ба андозаи як кӯрпача; ҷои андак.
- КҮРПАШША** *کورپشه* *зоол.* пашшаи зарди заҳрдор, хомӯшак.
- КҮРПИСТОН** *کورپستان* модагове, ки сӯрохи як ё чанд сараки пистонаш баста буда, аз онҳо шир намеояд.
- КҮРРӢДА** *کورروده* *тиб.* як қисми кирмшакли рӯда.
- КҮРСАВОД** *کورسواد* чаласавод, камсавод
- КҮРСАВОДӢ** *کورسوادى* чаласаводӣ, камсаводӣ.
- КҮРХАРИД** *کورخريد*: **кӯрхарид кардан** моли хубро (босифатро) аз моли бесифат фарқ карда натавониста харидан.
- КҮРХАРИДОР** *کورخريدار* харидоре, ки чизҳои хубро аз бад фарқ карда наметавонад; он ки колои бадсифатро бо нархи гарон мехарад.
- КҮРШАБПАРАК** *کورشبیرک* *зоол.* ҷонварест болдор, ки бинобар заиф будани биноии чашмаш рӯзҳо хобида, шабона парвоз мекунад, хаффош, ватвот, шабпара.
- КӢС I** *کوس* 1. *кит.* табл, духул, нақораи қалон. 2. зарба, лат, такон, садама.
- КӢС II** *کوس* уреб, қачӣ ва норасоии қалони ягон чиз (*мас., матоъ*).
- КӢСА** *کوسه* марде, ки ришаш набаромада мондааст ё фақат дар манаҳаш чанд тор мӯй дорад, марди беришу мӯйлаб; **то риш набарорӣ ба кӯса наҳанд** (*мақ.*) худро аз дигарон боло мадон, зеро ояндаатро намедонӣ.
- КӢСАК** *کوسک* *ниг.* кӯрак.
- КӢСАРИШ** *کوسه ريش* марде, ки мӯи ришаш кам аст, камриш.
- КӢСДОР** *کوسدار* 1. як канораш қач ва норасо (*оид ба порча, замин, хона ва ғ.*). 2. *маҷ.* ноқис, камбудидор.
- КӢСТ** *کوست* *кит., ниг.* кӯс I (1).
- КӢТАК** *کوتک* *ниг.* кӯтакароба.
- КӢТАКАРОБА** *کوتک ارابه* аробаи чорчарха, аробаи чарххояш хурд.
- КӢТАЛ** *کوتل* 1. баландӣ, тепа. 2. гузаргоҳи кӯҳӣ, ағба; **кӯҳу кӯтал** кӯҳу ағбаҳо, кӯталу баландиҳо.
- КӢТАРА** *کوتره* харидуфурӯши яклухти ягон навъи мол, савдои яклухт; *муқ. чакана;* **кӯтара фурӯхтан**, **кӯтара харидан**, умда-

фурӯхтан, кӯтара харидан, умдафурӯшӣ.

КҮТАРАБАЙЪ *كوتره ببيع* пудрат, кори нархаш яклухт, умумӣ, якҷоя кореро ба субут расонидан.

КҮТАРАГИР *كوتره گير* он ки навъи молеро яклухт савдо карда мегирад.

КҮТАРАСАВДО *كوتره سودا* савдои яклухт, кӯтарафурӯшӣ, умдафурӯшӣ.

КҮТАРАФУРҶШ *كوتره فروش* он ки молашро яклухту якҷоя мефурӯшад, умдафурӯш, *муқоб.* чаканафурӯш.

КҮТАРАФУРҶШӢ *كوتره فروشي* харидуфурӯши якҷояи ҳамаи мол; *мансуб ба* савдои яклухт: нархи кӯтарафурӯшӣ.

КҮТАХ *كوته* *ниг.* кӯтоҳ.

КҮТАХБИН *كوته بين* *ниг.* кӯтоҳбин.

КҮТАХДАСТ *كوته دست* *ниг.* кӯтоҳдаст.

КҮТАХДАСТӢ *كوته دستي* *ниг.* кӯтоҳдастӣ.

КҮТАХӢ *كوتهي* *ниг.* кӯтоҳӣ.

КҮТВОЛ *خ. كوتوال* 1. *қҳн.* қалъабон, диҷбон, маъмури муҳофизати қалъа. 2. *таър.* миршаб, раиси нозирони тартибот дар Бухорои амирӣ.

КҮТОХ *كوتاه* 1. дарозиаш кам, калта; *муқоб.* дароз; дар муддати кӯтоҳ дар муддати на чандон зиёд, дар андак вақт. 2. мухтасар, ғайримуфассал: маълумоти кӯтоҳ, суҳанронии кӯтоҳ; кӯтоҳ-кӯтоҳ а) хеле мухтасар, ниҳоят ихтисоран: ҷавобҳои кӯтоҳ-кӯтоҳ додан; б) бурида-бурида, канда: кӯтоҳ-кӯтоҳ нафас кашидан; кӯтоҳаш ҳамин ки..., қисса кӯтоҳ..., хуллас ин ки..., хулосаи гап ин ки...; ақли кӯтоҳ *киноя аз* ақли норасо, ақли дурноандеш; дасти кӯтоҳ *киноя аз* кӯтоҳдастӣ, очизӣ, нотавонӣ; кӯтоҳ кардан а) дарозии чизеро кам кардан, калта кардан; б) буридан, қатъ кардан; в) ихтисор кардан; кашол надодан: кӯтоҳ карда гуфтан; кӯтоҳ омадан ба қади касе ё чизе баробар наомадан; кӯтоҳ шудан *тарзи мафъулиш* кӯтоҳ кардан; чомаи бомаслиҳат кӯтоҳ намеояд (*зарб.*).

КҮТОХАК *كوتاهك* мухтасаран, ба таври ихтисор.

КҮТОХАКАК *كوتاهكك* хеле кӯтоҳ, хеле мухтасар.

КҮТОХАҚЛ *كوتاه عقل* камақл, бемулоҳиза.

КҮТОХАҚЛӢ *كوتاه عقلي* камақлӣ, бемулоҳизагӣ.

КҮТОХАНГУШТ *كوتاه انگشت* он ки ягон ангушташ кӯтоҳ ё бурида аст.

КҮТОХАНДЕШ *كوتاه انديش* он ки оқибати корро мулоҳиза намекунад, бемулоҳиза, кӯтоҳназар, кӯтоҳбин; *муқоб.* дурандеш.

КҮТОХАНДЕШӢ *كوتاه انديشي* кӯтоҳандеш будан, бемулоҳизагӣ; кӯтоҳандешӣ кардан бемулоҳиза кор кардан.

КҮТОХБАӢНӢ *كوتاه بياني* мухтасарбаӢнӣ, бо сухани кӯтоҳ ифода кардани фикри том, мӯҷазбаӢнӣ.

КҮТОХБИН *كوتاه بين* *ниг.* кӯтоҳандеш.

КҮТОХБИНӢ *كوتاه بيني* *ниг.* кӯтоҳандешӣ.

КҮТОХБИНОНА *كوتاه بينانه* бемулоҳиза, ноандешида, кӯтоҳназарона.

КҮТОХГАРДАН *كوتاه گردن* *ниг.* гарданкӯтоҳ.

КҮТОХДАСТ *كوتاه دست* *маҷ.* нотавон, очиз, дасткӯтоҳ; *муқоб.* дароздаст.

КҮТОХДАСТӢ *كوتاه دستي* нотавонӣ дар иҷрои коре, очизӣ, дасткӯтоҳӣ.

КҮТОХДОМАН *كوتاه دامن* либосе, ки доманаш кӯтоҳ аст.

КҮТОХЗАБОН *كوتاه زبان* *ниг.* забонкӯтоҳ.

КҮТОХӢ *كوتاهي* 1. кӯтоҳ будан, калтагӣ, дарозиаш кам будан. 2. кӯтоҳмуддатӣ, кам будани муддати чизе. 3. *маҷ.* камбудӣ, нуқсон, айби андак. 4. *маҷ.* очизӣ, нотавонӣ; кӯтоҳӣ кардан а) дарозиаш кам будан, калтагӣ кардан, расо набудан; б) *маҷ.* камбудӣ кардан-дар коре; в) *маҷ.* очизӣ кашидан дар коре; даст кӯтоҳӣ кардан зӯр нарасидан, чуръат карда натавоништан.

КҮТОХҚАД *كوتاه قد* қадпаст, кӯтоҳқомат; *муқоб.* қадбаланд.

КҮТОХҚОМАТ *كوتاه قامت* *ниг.* кӯтоҳқад.

КҮТОХМАВҶ *كوتاه موج* дастгоҳе, ки дар мавҷҳои кӯтоҳи радио кор мекунад.

КҶТОҲМЕТРАЖ کوتاه مترژ филме, ки дарозии навораш назар ба филмҳои маъмулӣ камтар аст.

КҶТОҲМИЖГОН کوتاه مژگان чашмони миҷа-хояш кӯтоҳ, мӯи милки чашм, ки дароз нест.

КҶТОҲМИЛ کوتاه ميل силоҳи оташ-фишони милҳояш кӯтоҳ: **туфанги кӯтоҳмил**.

КҶТОҲМУДДАТ کوتاه مدت муддаташ кӯтоҳ, мӯҳлаташ кӯтоҳ; *муқоб.* **дарозмуддат:** таҳсили кӯтоҳмуддат.

КҶТОҲМҶҲЛАТ کوتاه مهلت *ниг.* кӯтоҳмуддат.

КҶТОҲНАЗАР کوتاه نظر маҳдудфикр, ҷаҳонбинияш танг, кӯтоҳбин; *муқоб.* **дурбин**.

КҶТОҲНАЗАРӢ کوتاه نظری маҳдуд будани тафаккур, кӯтоҳбинӣ.

КҶТОҲНАЗАРОНА کوتاه نظرانه бо тафаккури маҳдуд, кӯтоҳбинона, амиқ фикр накарда.

КҶТОҲОСТИН کوتاه آستین *ниг.* остинкӯтоҳ.

КҶТОҲПАШМ کوتاه پشم пашмаш кӯтоҳ: **гӯсфандони кӯтоҳпашм**.

КҶТОҲПОӢ کوتاه پای пойҳояш кӯтоҳ.

КҶТОҲПОЯ کوتاه پایه пояш кӯтоҳ: **гандуми кӯтоҳпоя**.

КҶТОҲУМР کوتاه عمر камумр, умри дароз на-дошта, он ки ба пирӣ нарасида вафот мекунад.

КҶТОҲУМРӢ کوتاه عمری камумрӣ, умри дароз на-доштан.

КҶФӢ كوفي 1. *мансуб ба* **Кӯфа** (шаҳр дар Бай-наннаҳрайн). 2. қадимтарин навъи хати араби: **хати кӯфӣ**.

кӯфт كوفت 1. *асоси замони гузашта аз* **кӯфтан**. 2. хастагӣ аз иҷрои коре, мондагӣ: **кӯфти кор, кӯфти роҳ**.

КҶФТА كوفته *сифати феълӣ замони гузашта аз* **кӯфтан**. 1. кӯбидашуда; реза кардашуда: **хасу хошоки кӯфта**. 2. *хӯр.* навъи кабоб аз гӯшти кима (кӯбида) бирёнкардашуда. 3. *хӯр.* ҳал-вое аз талкони мағзҳо. 4. *мач.* мондашуда, хастагӣ; **кӯфта шудан** а) зада шудан, маври-ди зарбу лат қарор гирифтан, калтаккорӣ карда шудан, шаллоқ хӯрдан; б) тақ-тақ шу-

дан, кӯбида (зада) шудан (-и дар); в) майда (реза) ва нарм карда шудан (*мас.*, *гӯшт ё галлаеро*); г) *мач.* монда (хаста) шудан, шалпар шудан.

КҶФТАГӢ كوفتگی *шакли дигари сифати феълӣ замони гузашта аз* **кӯфтан**; шалпарӣ, мондагӣ; **кӯфтагии роҳ** мондашавӣ дар натиҷаи роҳравии зиёд.

КҶФТАКАБОБ كوفته كباب *хӯр.* навъи кабоб аз гӯшти қима.

КҶФТАКОРӢ كوفته کاری *тех.* кӯфта васеъ ё ба шакл даровардан.

КҶФТАН كوفتن 1. задан, зарба расондан, лату кӯб кардан. 2. кӯбидан, майда, реза ва нарм кардан (-и гӯшт, мурч, намак *ва* *г.*) зада ё кӯп карда аз сараку хӯшаҳо ҷудо кардани ҳосили гандум, ҷав, ҷуворӣ *ва* *г.*: **хирман кӯфтан**. 3. *киноя аз* сарзаниш кардан; танбеҳ додан; танқид кардан; **каф кӯфтан** чапак (қарсак) задан, каф задан; **меҳ кӯбидан** меҳро зада ба ҷое даровардан; **мушт кӯфтан** бо мушт задан, мушткӯбӣ кардан; **по(й) кӯфтан** пои худро (ба замин) тап-тап задан; **сари касеро кӯфтан, ба сари касе кӯфтан** а) ба сари касе задан; б) *мач.* касеро саркӯб кардан, танбеҳи касеро додан; **табл кӯфтан** табл навохтан, нақора задан; **хирман кӯфтан** ғалларо кӯп карда аз появу пӯсташ ҷудо кардан; **кори ҳар ҳар нест хирман кӯфтан** (*зарб.*).

КҶФТАНӢ كوفتنی *сифати феълӣ замони оянда аз* **кӯфтан**; **кӯфтани шудан** қасди кӯфтан кардан, нияти задан кардан.

КҶФТАШУДА كوفته شده 1. *сифати феълӣ замони гузашта аз* **кӯфта шудан**. 2. *мач.* мондашуда, шалпаршуда.

КҶФТУКҶБ كوفت و كوب хирманкӯб.

КҶФҶОН كوفجان *кит.* кафас, ҷои нигоҳ доштани парандагон.

КҶФШОНА كوفشانه *кит.* бофанда.

КҶҲ كوه барҷастагии табиӣ бузургу баланд дар рӯи замин, ки аз сангу хок ба вучуд омадааст, ҷабал; **кӯх-кӯх** ғарам-ғарам; бисёр, аз ҳад зиёд; **кӯхи оташфишон** *ниг.* **вулқон**; **кӯхи пахта киноя аз** ғарами калони пахта; **кӯхро зада талқон кардан** *мач.* кори вазнинеро ба ҷо овардан; анҷом додани коре, ки иҷрояш

ба назар номумкин менамуд; **кӯҳ ба кӯҳ на- мерасад, одам ба одам мерасад** (*зарб.*).

КҶҲА *کوهه* 1. пушта, теппа, баромадагӣ, дунгӣ, баландӣ. 2. қулла, сари кӯҳ. 3. *ниг.* **кӯҳон.** 4. *кит.* мавчи азими об.

КҶҲАГИРИФТА *کوهه گرفته* роҳи кӯҳ пешги- рифта, кӯҳу биёбонгард; *киноя аз* девона, маҷнун.

КҶҲБАРО *کوهه برا* ба болои кӯҳ бароянда; кӯҳнавард; **аспи кӯҳбаро** аспӣ боқуввати кӯҳгард.

КҶҲБАРОӢ *کوهه برائی* ба болои кӯҳ баромадан; кӯҳнавардӣ.

КҶҲБОН *کوهه بان* нозири равуо дар кӯҳ, он ки назорати кӯҳро ба ўҳда дорад.

КҶҲБОНӢ *کوهه بانی* назорат қардани тартибот дар кӯҳ.

КҶҲБУД I *کهید* 1. кӯҳнишин. 2. гӯшанишин. 3. *киноя аз* обид, зоҳид, порсо.

КҶҲБУД II *کهید* *кҳн.* хазинадори подшоҳ; чамъқунандаи андоз.

КҶҲВОР *کوهه وار* 1. мисли кӯҳ, чун кӯҳ. 2. бу- зургӣ, баланд; **мавчи кӯҳвори баҳр.**

КҶҲГАРД *کوهه گرد* *ниг.* кӯҳнавард.

КҶҲГАРДӢ *کوهه گردی* *ниг.* кӯҳнавардӣ.

КҶҲДОМАН *کوهه دامان* домани кӯҳ, кӯҳпоя.

КҶҲИСТОН *کوههستان* 1. замин, ки дар он кӯҳ бисёр аст, ҷои зиёди кӯҳ, кӯҳсор. 2. ноҳияи кӯҳӣ ин ё он кишвар (*мас., Тоҷикистони марказӣ, ки таърихан сарғаҳи Зарафшон, Қаротегину Дарвоз ва Ҳисор ба он дохил ме- шаванд*).

КҶҲИСТОНӢ *کوههستانی* 1. он ки дар кӯҳсор зиндагӣ мекунад; он ки зодгоҳаш дар кӯҳсор воқеъ гардидааст. 2. аҳли кӯҳистон

КҶҲӢ *کوهه* 1. *мансуб ба* кӯҳ: чабалӣ. 2. он ҷӣ дар кӯҳсор мерӯяд ё зиндагӣ мекунад: **гиёҳи кӯҳӣ, лолаи кӯҳӣ, бузи кӯҳӣ** бузи ёбой, ки дар кӯҳу даштҳо зиндагӣ мекунад.

КҶҲКАН *کوهه کن* 1. коргаре, ки аз кон маъдан мекунад; он ки кӯҳро қанда шикоф мекунад. 2. лақаби Фарҳоди афсонавӣ, ки бо хоҳиши маъшуқаш Ширин кӯҳро қанда, ҷӯй баро- варда буд.

КҶҲКАНӢ *کوهه کنی* қандани кӯҳ ва истихроҷи

маъданҳо: **техникаи навтарини кӯҳкани.**

КҶҲЛ *ا. کحل* *кит.* сурма.

КҶҲЛДОН *کحلدان* *кит.* сурмадон.

КҶҲЛӢ *کحلی* *кит.* 1. *мансуб ба* кӯҳл. 2. сурма- ранг, сиёҳтоб.

КҶҲНА *کهنه* 1. чизи бисёр умрида; чизи бисёр қар фармудашуда; фарсуда; *муқоб.* **нав, тоза:** **кӯҳна қардан, кӯҳна шудан.** 2. қадим, пеши- на, дерина. 3. қадима, пештара. 4. қуҳансол, солхӯрда, қордида; **дарди кӯҳна** бемории муддати зиёд давомқарда ва бедаво, қасалии музмин; **мӯсалласи кӯҳна** мӯсалласи бисёри- стода (бисёрсола); **урфу одатҳои кӯҳна** одату русуми аз замони гузашта боқимонда.

КҶҲНААҚИДА *کهنه عقیده* *ниг.* кӯҳнапараст.

КҶҲНАВАРД *کهنورد* варзишгаре, ки бо кӯҳ- навардӣ машғул аст, кӯҳпаймо, кӯҳгард.

КҶҲНАВАРДӢ *کوهه نوردی* навъи варзиш, ки иштирокдорони он аз рӯи гузаштан аз кӯталу ағбаҳои мушкилгузар, баромадан ба кӯҳҳои рост ва қуллаҳои баланд мусобиқа мекунанд, кӯҳгардӣ; кӯҳбарой.

КҶҲНАГӢ *کوهه نگی* кӯҳна будан.

КҶҲНАДАМ *کهنه دم* палави зиёд дамхӯрда: **оши кӯҳнадам.**

КҶҲНАДУНӢ *کهنه دنیا* *ниг.* кӯҳначаҳон.

КҶҲНАДӢЗ *کهنه دوز* он ки пойафзорҳоро дар- беҳу пина мекунад, порадӯз, пинадӯз, ямоқгар.

КҶҲНАДӢЗӢ *کهنه دوزی* амали кӯҳнадӯз, пора- дӯзӣ, пинадӯзӣ.

КҶҲНАКАСАЛ *کهنه کسل* он ки бемориаш до- имӣ шудааст ва илоҷи табобат надорад.

КҶҲНАКЕШ *کهنه کیش* он ки тибқи расму оини кӯҳна зиндагӣ мекунад.

КҶҲНАКЕШӢ *کهنه کیشی* парастии расму оини кӯҳна.

КҶҲНАКОЛА *کهنه کاله* майда-чуйдаи фарсуда; либосҳои фарсудаи кӯҳна.

КҶҲНАКОР *کهنه کار* қордида, қорозмуда, таҷ- рибанок.

КҶҲНАЛИБОС *کوهه لباس* он ки либоси обшуста ва фарсуда пӯшида мегардад.

КҮХНАОБОД کهنه آباد заминҳое, ки солҳои зиёд кишт карда мешаванд.

КҮХНАПАРАСТ кهنه پرست он ки тарафдори расму одат ва ақидаҳои кӯҳна (қадимӣ) аст; он ки ба навигариҳо муқобил аст, муҳофизакор.

КҮХНАПАРАСТӢ кهنه پرستی тарафдорӣ аз расму оини қадима; муқобилат ба ҷорӣ шудани навигариҳо, муҳофизакорӣ.

КҮХНАПАРАСТОНА کوهنه پرستانه мансуб ба кӯҳнапарастӣ; муҳофизакорона: ақидаҳои кӯҳнапарастона.

КҮХНАПОРА کهنه پاره либоси жӯлидаю дарида; ашӯи фарсуда.

КҮХНАФУРҶШ کوهنه فروش он ки ашӯи кӯҳнаву пӯшакҳои нимдоштро харида мефурӯшад.

КҮХНАФУРҶШӢ کوهنه فروشی фурӯши чизу чораҳои кӯҳна; бозор ё ҷои фурӯши чизҳои кӯҳна.

КҮХНАҶАҲОН کهنه جهان кит. дунёи кӯҳна, дунёи қадим.

КҮХНАШАВӢ کهنه شوی исми амал аз кӯҳна шудан; кӯҳна шудан, фарсуда шудан; корхӯрда шудан.

КҮХНАШУДА کهنه شده сифати феълӣ замони гузашта аз кӯҳна шудан; фарсудаву жанда, аз кор баромада; аз мӯд баромада.

КҮХНИШИН کوهنشین он ки дар кӯҳсор зиндагӣ мекунад; муқ. кӯҳистонӣ.

КҮҲОН کوهان барҷастагии пушти шутур; ҷои баромадагии сари шонаи нарғов.

КҮҲОНДОР کوهاندار он чи кӯҳон дорад, он чи дар пушти худ баромадагӣ дорад.

КҮҲПАЙКАР کوه پيکر тануманд, кавихайкал, бузургҷусса.

КҮҲПАЙМО کوه پيما ниг. кӯҳнавард.

КҮҲПАЙМОӢ کوه پيمائی ниг. кӯҳнавардӣ.

КҮҲПИЁЗ کوه پياز пиёзи кӯҳӣ, ки бисёр тунду талх аст, пиёзи ансул.

КҮҲПОРА کوه پاره 1. як қисми кӯҳ; қисме, ки аз кӯҳ ҷудо шудааст, харсанг. 2. гуфт. гӯшаи маскунии кӯҳистон.

КҮҲПОЯ کوه پايه доманаи кӯҳ; замини доманаи кӯҳ, адир, кӯҳдоман.

КҮҲСОР کوهسار ҷое, ки дар он кӯҳ зиёд аст, кӯҳистон.

КҮҲТАН کوهتن бузургҷусса, тануманд.

КҮҲЧИГАР کوه جگر киноя аз далер, шучоъ, диловар.

КҮҲШИНОСӢ کوه شناسی соҳае, ки ба омӯзиши кӯҳҳо машғул аст: пажӯҳишгоҳи кӯҳшиносӣ.

КҮЧ کوچ 1. аз ҷое ба ҷое ва аз сарзамине ба сарзамини дигар равона шудани шахси алоҳида ё гурӯҳе аз мардум, кӯчидан, ҳичрат. 2. асбобу анҷоми хона ва бору бунае, ки дар вақти дигар кардани ҷои истиқомат ҳамроҳи худ мебаранд: кӯч бурдан. 3. гуфт. хонавода, хонадон, тоифа; кӯч-кӯч ниг. кӯчоқӯч; кӯч бастан бору бунаи худро барои нақли макон омода кардан; кӯч кардан бо бору бунаи худ аз ҷое рафтан, нақли макон кардан, кӯчидан.

КҮЧА كوچه 1. роҳи пиёда ва саворгарди дохили шаҳр ва деҳа. 2. маҳалла, гузари истиқомат ё сукунати муайян, ки қад-қади роҳе воқеъ шудааст; ба тариқи истиора: дар кӯҷаи мардонагӣ..., ба кӯҷаи гадоӣ, расвоӣ... даромадан, дар кӯҷаи олуфтагӣ... қалон шудан; кӯҷаи сарбаста а) роҳе, ки пешаш бастааст ва баромадгоҳ надорад, бунбаст; б) киноя аз вазъияти ниҳоят сахт, ҳолати бисёр душвор; ноилоҷӣ; ба кӯча баромадан а) ба маҳалла (гузар) баромадан; аз хона берун баромадан; б) дар байни одамон зоҳир шудан; ба кӯча партофтан аз хона рондан ва аз ризку рӯзи маҳрум кардан; аз кӯҷаи коре нагузаштан аз коре асло хабар надоштан; аҳли коре набудан; ба сад кӯча даромада баромадан дар ҳама хусус фикр кардан, фикру хаёли зиёд кардан; дар кӯча мондан а) беҳонаву ҷой шудан; б) бекасу кӯй шудан; бесоҳиб мондан; кӯча ба кӯча гаштан овораву саргардон шудан (дар ҷустуҷӯи чизе); худро ба ҳар кӯча задан дар ҷустуҷӯи чорае ниҳоят саргардон шудан.

КҮЧАБОҒ کوه باغ кӯчае, ки аз байни боғот мегузарад; роҳи ду тарафаш сабзу дарахтзор; кӯчабоғи ошиқон боғе, ки дар он дилдодаҳо бо ҳам сӯхбат мекунанд ва рози дил мегӯянд.

КҮЧАБОҒӢ کوه باغی 1. мансуб ба кӯчабоғ. 2. мус. яккаҳоние, ки хонанда овозашро аз ҳад зиёд баланд кашол медиҳад.

КҮЧАГАРД کوه گرد 1. аз кӯча гузаранда, роҳгузар. 2. он ки дар кӯчаҳо сарсариёна мегардад, сарсарӣ, ҳарзагард, оворагард. 3. маҷ. бериҳагард, фоҳиша.

КҮЧАГАРДӢ کوه گردی 1. гардиш дар кӯчаву кӯй. 2. сарсаригардӣ, оворагардӣ, ҳарза-

гардӣ. 3. *мач*. бeрoҳaгaрдӣ, фoҳишaгӣ.

КҮЧАГӢ *کوچگى مانسуб* ба *кӯча*; дар *кӯча* буда: **чaрoғxoи кӯчaгӣ**; **гaпӣ** (**сuxaни, aлфoзи кӯчaгӣ** a) сuxaни бeoдoбoнa вa кaбeҳ; б) oвoзaи бeacoc; **шинoси кӯчaгӣ** шинoси дур, шинoси салoмy aлeйк.

КҮЧАК *کوچک* хурд, мaйдa.

КҮЧАКДИЛ *کوچکدل* *киноя* аз хушхулк, хушмуoмилa.

КҮЧАКДИЛӢ *کوچکدلي* *киноя* аз хушхулкӣ, хушмуoмилaгӣ, нeкpaфтoрӣ.

КҮЧАН *کوچن* aбзoли хaлқaшaкл, ки бa гaрдaни aспӣ кoрӣ аз тaги хaмyт мeгyзoрaнд.

КҮЧАНВОР *کوچنوار* мисли *кӯчан*, хaлқa-шaкл.

КҮЧАНДА *کوچنده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз кӯчидан*. 2. *мач*. равон, сaйёр (*oid* ба *рег*, *барф* вa г.).

КҮЧАПҮШӢ *کوچهپوشي* либoсe, ки вaкти бa кӯчaбaрoӣ, мeҳмoнирaвӣ вa г. мeпӯшaнд.

КҮЧАТ *کوچت* рaстaнӣ ё нeҳoлe, ки бaрoи шинoндaн дар чoи дигaр дар шарoити мaхсyс сaбзoнидa шyдaаст, пaрвaрдa: **кӯчaти гyл**, **кӯчaти кaрaм**, **кӯчaти рaйхoн**; **кӯчaт кaрдaн** рaстaнӣ ё нeҳoли дар шарoити мaхсyс пaрвaрoндaшyдaрo бa чoи дигaр шинoндaн.

КҮЧАТШИНОӢ *کوچتشناني* рaстaнӣ вa нeҳoлxoи пaрвaрдaшaвaндaрo бa чoи дигaр шинoндaн.

КҮЧБАНДӢ *کوچبندي* *исми амал аз кӯч бастан*: кӯч бaстaн аз чoё бa чoи дигaр.

КҮЧИДАН *کوچيدن* 1. бo бoру бyнa аз чoе бa чoи дигaр рaфтaн (*бaрoи истиқoмaт, мaскaн гирифтaн*), нaқли мaкoн кaрдaн, кӯч кaрдaн; **кӯчидaни рeг** дар биёбoн бo тaъсири бoд чo ивaз кaрдaни хoмaxoи рeг. 2. *гуфт*. кaндa шyдaн, аз чoяш бeчo шyдaни чизe: **кӯчидaни дaрaхт** бo тaъсири бoд аз рeшa хaмрoҳи зaмини он кaндa шyдa aфтoдaни дaрaхт; **тaрмa кӯчидaн** дар кӯхсoр аз чoяшoн кaндa шyдa бa пoин фyрӯрaви бaрфxoи чaмъшyдa.

КҮЧИДАӢ *کوچيدني* *сифати феълии замони oяндa аз кӯчидан*; **кӯчидaнӣ шyдaн** дар нияти кӯчидaн бyдaн, рaфтaнӣ шyдaн бo кӯчи хyд (*аз чoе бa чoе*).

КҮЧИШ *کوچش* *исми феъли аз кӯчидан*; кӯч, нaқли мaкoн, хичрaт.

КҮЧӢ *کوچي* *ниг.* кӯчмaнчӣ.

КҮЧКАШOӢ *کوچکشانى* кaшoндaни бoру бyнa вa aсбoби хoнa вaқтӣ кӯчидaн.

КҮЧМАНЧИГӢ *کوچمنچيگى* бoдиyгaрдӣ, зиндaгoнии ғaйримyқимӣ.

КҮЧМАНЧӢ *کوچمنچي* бoдиyгaрд, он ки дар чoе мyқим нeст.

КҮЧOКҮЧ *کوچاکوچ* кӯчидaни пaй дар пaй; тaрaддyди кӯчидaн.

КҮЧOН(И)ДА *کوچانده // کوچانیده* *сифати феълии замони гузашта аз кӯчoн(и)дaн*; **кӯчoн(и)дa oвaрдaн** кaсeрo бa чoи иқoмaти дигaр oвaрдaн.

КҮЧOН(И)ДАН *کوچاندين // کوچاندن* *тарзи бaвo-ситaи кӯчидaн*; 1. кaсeрo аз чoе бa чoе нaқли мaкoн дoдaн, кaсeрo бo бoру бyнaаш бa чoе бyрдaн (*бaрoи истиқoмaт ё сyкyнaт*). 2. чизeрo аз чoяш бeчo кaрдaн ё аз чoяш хeзoндaн. 3. рӯбaрдoр кaрдaн, рӯнaвис кaрдaн.

кӯш *کوش* *асоси замони ҳозира вa сигаи амр аз кӯшидан*; кӯшиш кyн, сaъй кyн.

КҮШАНДА *کوشنده* *сифати феълии замони ҳозира аз кӯшидан*; он ки сaъю кӯшиш дoрaд, кӯшo.

КҮШИДАН *کوشيدن* кӯшиш (чиддy чaҳд, сaъй) кaрдaн, ғaйрaт нaмyдaн.

КҮШИШ *کوشش* сaъй, чaҳд, ғaйрaт; хaрaкaт бaрoи ичрoи кoрe; **кӯшиш кaрдaн** (**дoштaн**) бaрoи ичрoи кoрe чиддy чaҳд кaрдaн, сaъю чaҳд бa кoр бyрдaн, кӯшиш бa хaрч дoдaн.

КҮШК *کوشک* имoрaти бoшyкӯҳ, ки aтpoфaш бoғ ё сaбзaзoр бoшaд; кaср.

КҮШO *کوشا* *кит.* кӯшaндa, сaъйкyнaндa.

К

К ҳарфи понздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи қоф (ق); дар ҳисоби абҷад ба адади 100 баробар аст; ин ҳарф маъмулан дар ифодаи калимаҳои баргирифта аз забонҳои арабӣ, туркӣ ва юнонӣ истифода мешавад.

ҚАБ(Б) *а.* قб *кит.* гиребон, гиребони пирохан; **қаб даридан** гиребон даридан, гиребон чок кардан.

ҚАБА قبه *ғуфт.*, *ниг.* қава.

ҚАБАҚ *т.* قبق *кит.* 1. ҳадаф, нишона, нишон. 2. каду. 3. дарахти миёнхोलӣ.

ҚАБАС *а.* قبس шӯъла, пораи оташ; оташпора.

ҚАБАТ *т.* قبت 1. ҳар табақаи чизҳои болои ҳам ҷойгиршуда, табақа, қат: **чор қабат кӯрпача, се қабат чома, як қабат хок; як қабат пӯст (қабати бадан)** пардаи пӯсти бадан. 2. *нум.* даста, комплект: **як қабат куртаву лозимӣ, чор қабат кӯрпаву болишт.** 3. *ғуфт.* табақа, ошёна (-и иморат); **аз қабати...** аз байни..., аз миёни...: **аз қабати абрҳо, аз қабати борони тир, аз қабати туман, аз қабати ангуштон; ба қабати...** а) ба даруни...: **ба қабати абр даромадани офтоб;** б) ба таги..., ба зери...: **ба қабати бистар даромадан, ба қабати замин даромадан; дар қабати...** дар миёни..., дар байни..., андаруни...: **дар қабати кӯрпа, дар қабати китобу қоғазҳо, дар қабати ду нон...; қабат ба қабат // қабат-қабат а)** якчанд қабат, қабатҳои зиёд; қабати ғафс; б) болои ҳам, боло-болои ҳам, яке рӯи дигаре; **қабат ба қабати...** а) тамоми қабатҳои...; ҳамаи қишрҳои...; б) дарун ба даруни...; **◇ қабат-қабат гӯшт гирифта** аз шодию хурсандӣ рӯҳбаланд шудан, аз

ниҳояти шодмонӣ болидан.

ҚАБЕҲ *а.* قبيح 1. зишт, бад, ганда, нописанд (*оид ба чизе*); **алфози қабех**, калимаҳои дашномии кӯчагӣ; **суханҳои қабех, хислати қабех.** 2. палид, разил (*оид ба касе*).

ҚАБЕҲА *а.* قبيحه *муаннаси қабех.*

ҚАБЕҲӢ قبيحي *ниг.* қабоҳат.

ҚАБЕҲОНА قبيحانه разилона, палидона: **ёрии қабехона, толону торочи қабехона.**

ҚАБЕҲУЛВАЧҲ *а.* قبيح الوجه зиштрӯй, бадрӯй, бадафт, баднамо.

ҚАБЗ I *а.* قبض *кит.* гирифтагӣ бо даст (панча); **қабзи хотир** гирифтагии хотир, малоли хотир; **қабзи чон** гирифтани чон, мирондан; **қабзу баст** гирифтани додан, додугирифт; санад, ки ба бадали чизи гирифта мидиханд.

ҚАБЗ II *а.* قبض гирифтори, дар банд будан; **қабзи меъда** саҳт шудани меъда; қабзият; **қабзи табиат а)** гирифтагии табъ, хиратабъӣ; б) *ниг.* қабзи меъда.

ҚАБЗА I *а.* قبضه 1. он микдор чиз, ки дар як мушт меғунҷад, чизе, ки дар байни панҷаи даст ҷо мешавад, даста; **як қабза қоғаз, як қабза алаф (гул).** 2. даст, панча; **ба қабзаи касе даромадан** ба дасти касе даромадан, ба тасарруфи касе даромадан; **қабза кардан** дар байни қафи худ гирифтагӣ (ришро, банди дасти касеро *ва г.*); дар мобайни қафу панҷаи даст ҷой додан.

ҚАБЗА II *а.* قبضه *кит.* гирифтагӣ шамшер, теғ, корд, камон *ва г.*; даста, дастгира, мақбаз; **қабзаи шамшер.**

ҚАБЗАГИР قبضه گير *кит.* даста, дастгира.

- ҚАБЗИЯТ** *a.* قبضيت *kit.* гирифтагии меъда, сахт шудани меъда, инқибоз; **қабзияти ботинӣ** афсурдаҳоли, рӯхафтодагӣ.
- ҚАБЗУЛВУСУЛ** *a.* قبض الوصول *kit.* шаҳодатномаи расидани чизе, хати қабул, санади расид, забонхат.
- ҚАБИЛ** *a.* قبيل гурӯҳ, даста; қисм; чинс, хел, навъ; **аз ин (он, ҳамон) қабил; аз қабилӣ...** аз навъи..., аз чинси...; мисли..., монанди...
- ҚАБИЛА** *a.* قبيله гурӯҳи иҷтимоӣ, ки муносибатҳои хешутаборӣ ва ягонагии забону ҷои истиқомат аз нишонаҳои он аст, қавм, тоифа: **қабилани мангит, қабилҳои бодиянишин.**
- ҚАБИЛАВӢ** قبيلوى *мансуб ба қабил;* хоси қабил: **урфу одати қабилавӣ, чомеани қабилавӣ.**
- ҚАБЛ** *a.* قبل пеш, аввал; *муқоб.* баъд; **қабл аз...** пеш аз..., то...; **илочи воқеа қабл аз вуқӯъ бояд қард (мақ.).**
- ҚАБЛАН** *a.* قبلاً пештар, пеш аз ин; пеш аз вақт, пешакӣ.
- ҚАБЛӢ** قبلى пешина; пешакӣ; **омодагии қаблӣ тайёрии пешакӣ.**
- ҚАБО** *a.* قبا як навъ либоси рӯпӯши дарози пешкушодаи мардона; чома, либос.
- ҚАБОИЛ** قبائل *ҷ.* қабил.
- ҚАБОҚ** *t.* قباق 1. каду. 2. ҳадаф, нишон (-и камонкашони савораи қадим), қабақ.
- ҚАБОЛА** *a.* قبالة 1. хуччате, ки мутобиқи он касе чизеро ба зимма мегирад (*мас., адои қарзро*). 2. санади харидуфурӯши мулк, ҷой, хона; васиқа; **қарзу қабола** додугирифт.
- ҚАБОЛАНАВИС** قبالة نويس *kit., кхн.* он ки қаболаи расмӣ менависад ва онро сабт мекунад.
- ҚАБОЛАНАВИСӢ** قبالة نويسى *kit.* амал ва шугли қаболанавис.
- ҚАБОНАМАД** قبانمد *яккаи намадӣ, либоси боронӣ, чакман.*
- ҚАБОПӢСТИН** قباپوستين *kit.* либоси яккаи дарози аз пӯст дӯхташуда.
- ҚАБОПӢШ** قباپوش *қабопӯшида, қабо дар тан:*

сарви қабопӯш.

- ҚАБОҲАТ** *a.* قباحт *зишти, нозебой, бадӣ; қубҳ, қабехӣ.*
- ҚАБОҲАТНОК** قباحتناك *қабех, манфур, нозебо, баднамо.*
- ҚАБР** *a.* قبر гӯр, оромгоҳ, марқад; **қабр қандан** гӯр кофтани; **ба сари қабри касе рафтани** оромгоҳи касеро зиёрат қардан; **◇ ба қабри (гӯри) падари ...** бало ба пасаш, беҳтар аст дигар гапи ӯро нагӯед... (*қалимаи дашином*).
- ҚАБРГОҲ** قبرگاه *маҳалле, ки дар он қабрҳо ҷойгиранд, қабристон.*
- ҚАБРИСТОН** قبرستان *ҷои дафни мурдагон, гӯристон; қабристони шахидон* оромгоҳи ҳалокшудагон дар ҷангҳои офатҳои табиӣ.
- ҚАБРҚАН** قبركن *он ки барои марҳум қабр омода месозад, гӯрқов.*
- ҚАБРҚАНӢ** قبركنى *шугли махсус, ки аз омода қардани қабр барои мурдагон иборат аст, гӯрқовӣ.*
- ҚАБУ** قابو *лаҳҷ.* қамин; **буз дар девор, гург дар қабу (мақ.).**
- ҚАБУЛ** *a.* قبول 1. пазируфтани, гирифтани; таҳвилгирӣ, аҳзи чизи супурдани: **қабули ариза (дархост...), қабули пахта, қабули пилла, комиссияи қабул; қабули донишҷӯӣ** ба донишҷӯӣ пазируфтани. 2. пазирай, пазириш, руҳсатдихӣ; истиқбол. 3. ба зимма (ӯҳда) гирифтани, ба дӯш гирифтани. 4. мақбул доштани, маъқул доништан, писандидани (-и сухан, насиҳат, таклиф ва ғ.); **қабули қарор // қарор қабул қардан** овоздихӣ, ба мувофиқа омадани (-и аҳли ҷаласа дар масъалае); **ӯҳдадорӣ қабул қардан** иҷрои нақшаеро ба зимма гирифтани; **қабули салом киноя аз ҷавоб додан ба салом, алейк гирифтани; динеро қабул қардан** гаравидани (майл қардан, рӯй овардани, мӯътақид шудани) ба дине; **узри касеро қабул қардан** ба эътибор гирифтани узри касе, касеро маъзур доштани; **ангушти қабул ба(р) дида ниҳодани киноя аз қабул қардан; зиёрат қабул!** сафар муборак!, ба хайр! (*таъбирест, ки ба шахси аз зиёрату сафар баргаишта мегӯянд ва ӯ дар ҷавоб «мурод ҳосил» мегӯяд*).
- ҚАБУЛГОҲ** قبولگاه *утоқи пазирай; хонае, ки*

- дар он корафтодагон соати қабулро мунтазир мешаванд: **қабулгоҳи вазир, қабулгоҳи мудир...**; **қабулгоҳи беморон** шўъбаи қабули беморон дар беморхонаҳо.
- ҚАБУЛДОР** قبولدار **қабулдор кардан** ба қабули чизе водор кардан; розӣ кунондан касеро ба чизе.
- ҚАБУЛЁБАНДА** قبوليابنده *сифати феълии замони ҳозира аз қабул ёфтан*; қабулшаванда, пазируфташаванда.
- ҚАБУЛКУНАК** قبولکنک *радио*. дастгоҳи қабулкунандаи мавҷҳои радиой.
- ҚАБУЛКУНАНДА** قبولکننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз қабул кардан*. 2. он ки чизеро қабул мекунад.
- ҚАБУЛОН(И)ДАН** قبولاندن//قبولانيدن *тарзи бавоситаи қабулидан*; мавриди пазирай карор додан; писанд кунонидан.
- ҚАБУЛХОНА** قبولخانه *гуфт*. 1. *ниг. қабулгоҳ*. 2. хонае, ки табиб беморонро қабул мекунад.
- ҚАБУЛШАВАНДА** قبولشونده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз қабул шудан*. 2. қобили қабул; он чи пазируфтанист. 3. он ки ба чое пазируфта мешавад.
- ҚАБУРҒА** t. قبورغه *устухони паҳлу, данда (дар одам ва чорпо)*.
- ҚАБУРҒАДОР** قبورغهدار *дорои қабурға, иборат аз қабурға; гӯшти қабурғадор гӯшти якҷоя бо устухони паҳлу*.
- ҚАВ I** قو *пилтаи чакмоқ, латтаи сӯхта барои бо чакмоқ даргирондани оташ; пахтаи сӯхта, ки барои ниғаҳ доштани хун ба ҷои хуншор зер мекунад*.
- ҚАВ II** قو *навъи замбӯруғ, ки чатри он поя надорад ва дар танай дарахтон мерӯяд*.
- ҚАВА** قوه **қава будан** *гуфт*. дар банд будан, мукайяд (гирифтзор) будан; **қава кардан** касеро дар чое маҳкам кардан; ҳабс кардан; **ду пойро дар як мӯза қава кардан** исрор кардан дар коре.
- ҚАВАД** a. قود *кит.* қасос, никор; **қавад ситондан** никор гирифтан, интиқом гирифтан.
- ҚАВАХОНА** قوهخانه *гуфт*. ҳабсхона, маҳбас.
- ҚАВВОД** a. قواد *кит.* далла; дайюс, қалтабон.
- ҚАВВОДА** a. قواده *муаннаси қаввод*.
- ҚАВВОДАҒӢ** قوادگي *даллағӣ, дайюсий*.
- ҚАВВОДХОНА** قوادخانه *кит.* даллахона, ҷойгоҳи фоҳишаҳо.
- ҚАВВОЛ** a. قوال *кит.* 1. гапзананда, гӯянда, нотик; забонавар. 2. сароянда, хофиз.
- ҚАВВОЛБАНД** قوالبند *кит.* суханвар, хушгап, нотик.
- ҚАВВОЛӢ** قوالى *амал ва шуғли қаввол, нотикӣ, суханварӣ*.
- ҚАВВОС** a. قواس *кит.* камонсоз, камонгар.
- ҚАВИАЗМ** قویعزم *қавиурода, дорои иродаи маҳкам, матин*.
- ҚАВИАНДОМ** قویاندام *ниг. қавипайкар*.
- ҚАВИБОЗУ** قویبازو 1. он ки бозувони бақувват дорад, қавидаст. 2. *мач.* зӯр, пурқувват; **чавони қавибозу**.
- ҚАВИБОЛ** قویبال *дорои болҳои нерӯманд; ниг. қавидил*.
- ҚАВИБУНӢД** قویبنیاد *он ки ва ё он чи появу бунёди пойдору устувор дорад; мустаҳкам, нерӯманд, пурқувват*.
- ҚАВИДАСТ** قویدست 1. он ки дастони нерӯманд дорад. 2. *мач.* пурзӯр, боқувват, муктадир; *ниг. қавибозу*.
- ҚАВИДАСТГАҲ** قویدستگاه *ниг. қавидастгоҳ*.
- ҚАВИДАСТГОҲ** قویدستگاه *тавоно, давлатманд, соҳиби ҷоҳу манзалат*.
- ҚАВИДИЛ** قویدل *шучоъ, далер, часур; қавидил кардан (касера)* часур шердил кардан.
- ҚАВИЁЛ** قویيال 1. он ки гардани бақувват дорад. 2. *мач.* зӯр, тануманд.
- ҚАВИИРОДА** قویاراده *он ки иродаи мустаҳками халалнопазир дорад, қавиазм*.
- ҚАВИМ** a. قويم *кит.* рост, дуруст; устувор, пойдор.
- ҚАВИНИҲОД** قوینهاده *салимтабиат, зӯровар, бақувват*.
- ҚАВИПАЙКАР** قویپیکر *тануманд, тановар, қавичусса; зӯр, бақувват*.

- ҚАВИПАНЧА** قوی پنجه 1. он ки панчаҳои сахт ва бақувват дорад. 2. пурзӯр, боқувват, муқтадир, тавоно.
- ҚАВИПОЙ** قوی پای 1. дорои пойҳои устувору нерӯманд. 2. маҷ. устувор, мустаҳкам, пойдор, сахтбунёд.
- ҚАВИРҶҲ** قوی روح он ки рӯҳи мустаҳкаму иродаи устувор дорад; *ниг.* қавиурода.
- ҚАВИТАБЪ** قوی طبع 1. дорои табъи баланд. 2. маҷ. шоири боистеъдод.
- ҚАВИТАН** قوی تن тануманд, дорои қисми қавӣ, пурзӯр, нерӯманд,
- ҚАВИХАЙКАЛ** قوی هيكل тануманд, қавипайкар, тавонгар.
- ҚАВИХИММАТ** قوی همت *ниг.* ҳимматбаланд.
- ҚАВИХОЛ** قوی حال 1. давлатманд, ғанӣ. 2. пур-иктидор, зӯр, бақувват.
- ҚАВИЧАНГ** قوی چنگ *ниг.* қавипанча.
- ҚАВИЧАНГОЛ** قوی چنگال 1. бо чанголи гирову мустаҳкам. 2. даранда, ваҳшӣ.
- ҚАВИЧУССА** قوی جثه бузургҷусса, тануманд, азимҷусса.
- ҚАВИШАВКАТ** قوی شوکت бошукӯҳ, соҳиби чалолу дабдаба.
- ҚАВИШАЪН** قوی شأن азимушшаън, боазамат, пуршаън.
- ҚАВИЭЪТИҚОД** قوی اعتقاد он ки бовариву итминони мустаҳкам дорад; *ниг.* қавиурода.
- ҚАВӢ** *a.* قوی 1. зӯр, бақувват, тавоно: **бозувони қавӣ, даст (он)-и қавӣ, ўрдуи қавӣ, эътиқоди қавӣ.** 2. мустаҳкам, устувор: **азми қавӣ, иродаи қавӣ, робитаро қавӣ қардан, қавӣ шудани азми қасе.** 3. калон, бузург, тануманд; **эҳтимоли қавӣ** гумони бисёр наздик, ба яқин, эҳтимоли яқин.
- ҚАВЛ** *I a.* قول 1. гуфтор, сухан, калом; **аз қавли...** аз гапи..., аз сухани...; **аз рӯи қавли...** // **назар ба қавли...** мувофиқи гапи..., тибқи гуфтаи...; **ба қавли...** бино ба гуфтаи..., ба гуфти..., аз рӯи гапи... тавре ки мегӯя(н)д. 2. фикр, ақида. 3. аҳд, паймон, мисоқ; ваъда; **қавлу қарор** а) аҳду паймон барои иҷрои қасе; гуфтугузор; б) аҳд ва

пойдорӣ ба аҳд; **қавл гирифта** (*аз қасе*) паймон гирифта, аҳд гирифта аз қасе; **қавл додан** ваъда додан, иҷрои қасе ба ўҳда гирифта; **қавл надоштан** дар қавли худ вафодорӣ накардан, ваъдахилоф будан; **аз қавли худ (бар) гаштан** аз рӯи гуфтаи худ амал накардан; аҳди худро шикастан; аз фикру раъйи худ баргаштан; **ба қавли худ вафо қардан** ваъдаи худро ба ҷо овардан; **◇ ба қавле** ҷӣ тавре ки мегӯянд, ба истиллоҳ; гӯё ки; **қавли қасе** **якто будан** гапи қасе як будан сухан (*ваъда ё аҳд*)-и худро дигар накардан.

ҚАВЛ *II a.* قول *қит.* тарона; тасниф; лаҳне дар мусиқӣ.

ҚАВЛНОМА قول نامه аҳду паймони навишта, санаде, ки фурушандаву харидор роҷеъ ба нарху байъ ба даллол медаханд.

ҚАВЛОНА قولانه *ғуфт.* дастхат, забонхат.

ҚАВМ *a.* قوم 1. гурӯҳи мардум, тоифа, қабила, халқ, мардум: **қавми қўчманҷӣ, қавми тоҷик, қавму қабила.** 2. хешу табор; **қавму хеш** хешу ақрабо. 3. *д., маҷ.* гурӯҳе, ки дар як масҷид ва аз паси як имом намоз мехонанд.

ҚАВМӢ قومی *мансуб ба қавм; низои қавмӣ* низоъ дар байни қавм; низои миллӣ.

ҚАВОИД قواعد *ҷ.* қоида.

ҚАВОҚ *m.* قواق пўсти гирдогирди чашм, ки мижаҳо дар лаби он мерӯянд, пилки чашм; **бо қавоқи гирифта** // **бо қавоқи овезон** бо табъи хира, туршрӯёна; **қавоқ андохтан** бо ифодаи чехра ошқор сохтани хиратабъӣ ва баён қардани хашму норозигӣ, рӯ турш қардан; **қавоқу димоғ қардан** // **қошу қавоқ қардан** *ниг.* қавоқ андохтан; **қавоқи қасе овезон будан** табъи қасе хира будан, туршрӯ будан; хашмолуд будан; **қавоқи худро овезон қардан** *ниг.* қавоқ андохтан; **аз қавоқи қасе барфу борон боридан** туршрӯ будан, табъи хира доштан; ғамгину хашмолуд будан.

ҚАВОЛА *a.* قوال *ниг.* қабола; **қарзу қавола қардан** *ғуфт.* бо азобу машаққати зиёд қарз ёфта.

ҚАВОМ *a.* قوام *қит.* 1. ростӣ, дурустӣ; устуворӣ, пойдорӣ. 2. адл.

ҚАВОНИН *a.* قوانين *ҷ.* қонун.

ҚАВОРА *a.* قواره 1. шаклу шамоил, киёфа. 2. *kit.* порчае аз матоъ, ки дӯзанда аз чои гардан ва гиребони пирохан гирд мебурад.

ҚАВС *a.* قوس 1. камон; қисме аз доира (*дар Ҳандаса*). 2. *грам.* аломати чуфти камоншакли китобат барои махсус ҷудо кардани баъзе маълумот аз матни асосӣ *ва ғ.* 3. моҳи нӯҳуми солшумории ҳичрии шамсӣ (*аз рӯи тақвими бурҷӣ*), ки он ба 22 ноябр - 21 декабри милодӣ рост меояд ва дар форсӣ ин моҳро «озар» мегӯянд; ◊ **қавси қузах** тирӯ камон, рангинкамон.

ҚАВСАЙН *a.* قوسين 4. *дугонаи қавс* 2.

ҚАВСАР(А) *a.* قوصر//قوصره *kit.* сабади хасин барои кашондани меваи хурмо *ва ғ.*

ҚАВСӢ قوسى *мансуб ба қавс*; камонмонанд, хамида, дуто; **борони қавсӣ** бороне, ки дар моҳи қавс меборад.

ҚАВСОБ قوساب *обмонии зимистона ба заминҳои шудгоршуда дар баъзе ҷойҳо.*

ҚАВСУННАҲОР *a.* قوسالنهار *нуч.* хати ҳаракати Офтоб аз тулӯъ то ғуруб.

ҚАВУРДОҚ *m.* قورداق *хӯр.* гӯшти дар равғани дунба пухта, ки одатан барои дар зимистон хӯрдан бо равғанаш дар хум нигоҳ медоранд, қайла.

ҚАВУРМА *m.* قورمه *хӯр.* таоме, ки гӯштро бо пиёзу картошка *ва ғ.* бирён карда, аз болояш каме об рехта мепазанд.

ҚАВУРМАШӢРБО قورمه شوربا *хӯр.* қавурмае, ки обашро зиёд рехта, ба шӢрбо табдил додаанд.

ҚАД(Д) *a.* قد 1. дарозии одам, ҳайвон ё растанӣ ба боло, қомат, боло: **қади баланд**, **қади боло**, **қади дароз**, **қади дилҷӯ**, **қади мавзун**, **қади расо**, **қади раъно**, **қаду боло**, **қаду қомат**, **қади касе** ҳам **гаштан**, **қади худро** ҳам **кардан**; *ба тариқи истиора:* **нахли қад**, **сарви қад**, **қади алиф**, **қади сарв**, **қади шамшод**; **қаду баст**, **қаду қомат** андом; **чусса**, **гавда**; **қад афрохтан** қомат баланд кардан, қад (ро) дароз кардан; **қад ёзондан** а) қадбаланд шудан, дароз шудани қад, қад мондан; б) кадрo баландтар бардоштан; қоматро андак пеш ва боло бурдан; **қад кашидан** а) дароз шудани қад, қадбаланд шудан; б) сабзида

баромадан, нашъунамо кардан; **қад мондан** дароз гардидани қад, қадбаланд шудан; **қад рост кардан** а) қомат рост кардан, рост хестан; б) *киноя аз сохта шудан*, бино ёфтан; в) *мач.* қору бори худро аз нав ба роҳ мондан; нашъунамо кардан. 2. дарозӣ, тӯл; *муқоб.* **бар**; **(аз) қади...** бо лаби..., бо канори..., лаб-лаби (дарё, ҷӯй, наҳр); **бо қади роҳ** ба тӯли роҳ, ба дарозии роҳ; **қад-қади...** а) дар тӯли..., ба дарозии...; б) лаб-лаби..., дар канори..., дар соҳили...; **як қади ...** ба андозаи..., ба кадри баландии...: **(як) қади найза**, **ду қади сафедор**; **қаду бар** дарозию пахноӣ, тӯлу арз; **қад додан** а) қомат афрохтан, қад рост кардан; б) баробари қомат омадан, ба андозаи қад мувофиқ омадан; **бо як вачаб қад** бо ин хурдсолӣ (*ба хурдсолон гуфта мешавад*); **аз қаду бари чизе задан** а) бо ҳар гуна баҳонаю фиреб чизеро ниҳоят кам карда додан; б) аз чизе беинсофона дуздидан; **ба қад расидан** ба камол расидан, ба балоғат расидан; **ба (дар) қади касе шудан** ҳомила шудан, дучон шудани зане; **як қад паридан** аз ҳодисаи ногаҳоние саҳт тарсидан, ноҳост ҳаросида частан; **як қад парондан тарзи бавоситаи як қад паридан**; **аз қади касе гаштан** фидои қаду қомати касе шудан (*дар мавриди истиқбол ё меҳрубонӣ мегӯянд*).

ҚАДАҒАН *m.* قدغن 1. манъ кардани чизе бар касе, мамониат, монёш шудан. 2. таҳрим, эмбарго; **қадаған кардан** таҳрим, манъ кардан, монеа гузоштан.

ҚАДАК I قدك *шакли тасғир ва навозишии қад.*

ҚАДАК II قدك *қарбоси ранга (қабуд).*

ҚАДАМ *a.* قدم 1. пой, андозаи пой аз сарангушт то пошна. 2. фосилаи байни ду пой вақти роҳ рафтан, гом (*ҳамчун воҳиди паймоиш*). 3. қадаммонӣ, роҳгардӣ, роҳравӣ; **бо қадамҳои дилпурона**, **бо қадамҳои калон-калон**, **бо қадамҳои қатъӣ**, **бо қадамҳои оҳиста**, **бо қадамҳои тез-тез**, **бо қадамҳои устувор**. 4. қудум, ташриф, омадан. 5. *мач.* иқдом дар коре; **қадами аввалин** а) гоми нахустин; б) *киноя аз* ибтидои коре, оғози чизе, шавгун; **машқи қадам** тамрини қадаммонии низомӣ ё варзишӣ, машқи роҳгардии ҳоси ҳарбиён ё варзишгарон; **бо қадамҳои ҳарбӣ** ба тарзи қадаммонии низомӣ, бо роҳгардии ҳоси

ҳарбиён; **дар ҳар як қадам** дар фосилаи ҳар як гом; **як-ду қадам дуртар** андаке дуртар, дар фосилаи начандон зиёд; **қадам бардоштан** ба роҳ даромадан, равон шудан; **қадам гузоштан (мондан, ниҳодан)** а) по гузоштан, ба роҳ даромадан; роҳ рафтан, роҳ гаштан; б) равон шудан ба сӯе, рафтан; в) омадан ба чое; г) даромадан, дохил гаштан, ворид гаштан ба чое; ғ) *мач.* шурӯъ намудан, оғоз кардан ба коре; **қадам задан** роҳ гаштан; роҳ рафтани бисёр барои гардиш ё вақтгузаронӣ; **қадам кардан** масофаеро бо қадам андоза кардан; **қадам партофтан** пой мондан, ба роҳ даромадан; роҳ рафтан, роҳ гаштан; **◇ музди қадам** ҳаққе, ки ба табибон, мутрибон *ва м. инҳо* барои омаданашон медиҳанд, поймузд; **як сари қадам** а) сари роҳ, аз чое гузашта истода; б) ба фурсати кам, барои андак вақт; **қадам ба қадам** гом ба гом; батадрич, оҳиста-оҳиста; **дар сари ҳар қадам // дар ҳар қадам** дар ҳама ҷо ва ҳамеша; зуд-зуд; **аз қадами...** ба шарофати омадани..., аз юмни кудуми...; **аз пой қадами (неки) касе** аз хушқадामीи касе; **аз пою қадами касе** бинобар расидани пой касе ба чое; ба шарофати омадани касе ба чое; **қадам бечо мондан** бемулоҳиза рафтор кардан; *муқ.* **пой худро бечо мондан**; **қадам қач гузоштан (мондан)** ба роҳи бад рафтан, бадахлоқӣ кардан; **қадамро дониста мондан** кореро бамулоҳиза ва хушӯрона иҷро кардан; дар коре эҳтиёт ба харҷ додан; **қадамро шумурда мондан (партофтан)** бо эҳтиёт роҳ гаштан; саросема нашуда, оҳиста роҳ рафтан; **қадам ранча кардан** қабули заҳмат карда омадан (*дар мавриди аз рӯи лутф ва марҳамат ба чое омадани шахси мӯҳтараме гуфта мешавад*); **қадами касе аз чое канда набудан** рафтуои худро ба чое қатъ накардан, алоқаи худро набуридан; *муқ.* **пой худро аз чое кандан**; **қадами касе (ё пою қадами касе) ба чое расидан** ба чое омадани касе; **қадами худро (ё пою қадами худро) аз чое кандан** рафтуои худро ба чое қатъ кардан, алоқаи худро буридан; **қадаме ба пеш будан** пешравие ҳисоб шудан, пешрафт будан; **як қадам берун намондан (нарафтан)** пурра мувофиқи нишондоди касе кор кардан, аз гапи касе ҳеч набаромадан; **як (ду) қадам роҳ будан** наздик будани роҳ; **ба остонаи чое қадам ниҳодан (гузоштан, мондан)** ба чое даромадан, ворид

шудан, дохил шудан; **ба рӯи қадам омадан** таваллуд ёфтан, зоида шудан, ба дунё омадан; **ба соле қадам мондан (ниҳодан, гузоштан)** ба соле даромадан, ... ба синне расидан; **ба ҳаёт қадам гузоштан (мондан, ниҳодан)** бо дунё омадан, таваллуд ёфтан, зоида шудан; **ҳар қадами касеро назорат кардан** рафтори касеро саҳт назорат кардан, ҳар як кори касеро таҳти назорат гирифтан; **қадам расид, бало нарасад** бо омадани касе балоҳо, офатҳо дафъ шаванд (*дуое, ки дар вақти омадани меҳмоне мегӯянд*); **қадаматон болон дида // ҳар қадаматон нури дида, тоҷи сар** аз ташрифатон бисёр хушнуд ҳастем (*дар мавриди назирой ба меҳмон мегӯянд*); **қадами аввал-лӯкка** аз одами навкор камбудӣ рӯй медиҳад; ҳар кор дар аввал нуқсон дорад; **қадами касе муборак будан** ба шарофати омадани касе хайрият шудан ва омад кардани корҳо; **қадами худро озор надодан** ба чое дигар наомадан, рафтуои худро қатъ кардан.

ҚАДАМВОР قدموار *қит.* чой ва масофаи як қадам, чои ба андозаи дарозии як қадам.

ҚАДАМГИР قدمگیر *қит.* чое, ки дар он по гузоштан ва роҳ рафтан мумкин аст.

ҚАДАМГОҲ قدمگاه 1. чои ниҳодани по, чои қадам. 2. маҳалле, ки изи пой одаме (*одатан рӯи санге*) боқӣ мондааст; чое, ки аз рӯи эътиқоди хурофӣ гӯё пой пайғамбар, авлиё ё ягон бузургворе расидааст.

ҚАДАМГУЗОР قدمگذار роҳраванда, ҳаракаткунанда; **қадамгузор шудан** қадам мондан, пой ниҳодан, роҳ рафтан, роҳ гаштан.

ҚАДАМГУЗОРӢ قدمگذارى қадаммонӣ; роҳгардӣ, роҳ гаштан; ворид шудан ба чое.

ҚАДАМЗАНӢ قدمزنى *исми амал аз қадам задан*; роҳгардӣ, роҳравӣ (*бо мақсади гардиши ё вақтгузаронӣ*); ба қадамзанӣ даромадан; ҳ. бо низом қадам задан.

ҚАДАМЗАНОН قدمزنان *феъли ҳол аз қадам задан*; дар ҳоли қадам задан, дар ҳоли қадаммонӣ.

ҚАДАММОНӢ قدممانى 1. қадам мондан, пой гузоштан. 2. роҳгардӣ, роҳравӣ. 3. тарзи рафтор, тариқи роҳгардӣ; **қадаммонии касе дигар (хел) шудан** *мач.* тағйир ёфтани

- рафтори касе, муомилаи касе дигар хел шудан (*дар мавриди дигар шудани рафтору гуфтори касе гуфта мешавад*).
- ҚАДАМНОРАС** قدم نارس чое, ки пой одам нарасидааст; чое, ки ба он қадам гузоштан берун аз имкон аст.
- ҚАДАМПАРТОЙ** قدم پرتائی роҳравӣ, роҳгардӣ, қадамгузорӣ.
- ҚАДАМФАРСО** قدم فرسا он ки азобу машаққати роҳро бар ўҳда мегирад, шахси боталош ва кўшишкунанда.
- ҚАДАМҶОЙ** قدم جاي *ниг.* қадамгоҳ.
- ҚАДАМШУМОР** قدم شمار асбоб барои шумурдани миқдори қадамҳо.
- ҚАДАМШУМОРИЙ//ҚАДАМШУМУРИЙ** قدم شماری//قدم شمري қадамзанӣ, роҳгардӣ; пасу пеш рафта омадан (*мас., дар интизории касе*).
- ҚАДАМШУМ** قدم شوم *кит.* шумқадам.
- ҚАДАР I** *а.* قدر миқдор, андоза, дараҷа; **қадаре** як қадар; андак, каме, қадре: **қадаре дам гирифтан, қадаре осуда шудан, қадаре ранчидан, қадаре сўҳбат кардан, забонаш қадаре мегирифт; ин қадар** а) ин миқдор (*андоза, дараҷа*); б) то ин андоза, то ба ин дараҷа; чунин; зиёд, бисёр; **он қадар** а) он миқдор; ба он андоза; чандон (зиёд); б) ба дараҷаи хуб, ба таври бояду шояд; **на он қадар** начандон; **хамин қадар** а) ин миқдор, ин андоза; б) зиёд, бисёр; в) фақат хаминро, танҳо инро; **ҳар қадар** а) ҳар андоза, чӣ қадаре ки; чандон ки; б) ҳарчанд, агарчи, бо вучуди он ки; **ҳар қадар ки..., хамин қадар... пайвандаки ҷуфти тобеъкунандаи миқдору дараҷа** ба ин андозае ки, ... ба ҳамон андоза...; **ҳар чи қадар** а) ба чи андозае ки...; б) ҳарчанд ки, агарчи, чандон ки; **чӣ қадар** а) чӣ миқдор?; б) чӣ андоза, ба кадом дараҷа; в) чӣ тавр, бисёр; хеле; **чӣ қадар ки...** ҳар қадар ки..., чӣ миқдоре ки...; **як қадар** а) як миқдор, қадре; б) як андоза, ба андозае; в) камтар, андаке, то андозае.
- ҚАДАР II** *а.* قدر *кит.* сарнавишт, тақдир, қисмат; **қазову қадар** пешомад ва сарнавишт, тақдир.
- ҚАДАРАНДОЗ** قدر انداز *таър.* камондоре, ки тираш ба хато намеравад.
- ҚАДАРМОЯ** قدرمايه *кит.* андак, кам, як миқдор, миқдори каме.
- ҚАДАФРОЗӢ** قدر افزای қад афрохтан, қадбаланд шудан, қадкашӣ; сабзиш, нашъунамо.
- ҚАДАҲ** *а.* قدح зарф барои нўшидан, соғар, чом, пиёла, коса; **қадаҳи гул киноя аз** косаи сари гули лола *ва ғ.*; **қадаҳ нўшидан; қадаҳ бардоштан** май нўшидан.
- ҚАДАҲБАРДОР** قدح بردار *ниг.* қадахнўш.
- ҚАДАҲГӢЙ** قدح گوئی *гуфт.* сухангӢй вақти қадахбардорӣ ба саломатӣ ё ба шарафи касе.
- ҚАДАҲКАШ** قدح کش *кит.* майхора, шаробнўш.
- ҚАДАҲНӢШ** قدح نوش майнўш, шаробхӯр.
- ҚАДАҲНӢШӢ** قدح نوشی *исми амал аз қадах нўшидан.*
- ҚАДАҲПАЙМО** قدح پيما *кит., ниг.* қадахнўш.
- ҚАДАҲСОЗ** قدح ساز *кит.* устое, ки қадах месозад, косагар, кулол.
- ҚАДАҲҲОР** قدح خوار *кит.* майгусор, шаробхор, майнўш.
- ҚАДБАЛАНД** قد بلند *ниг.* қоматбаланд: **марди қоматбаланд, духтари қоматбаланди зебо.**
- ҚАДД** قد *ниг.* қад.
- ҚАДДАРОЗ** قد دراز *ниг.* қадбаланд.
- ҚАДИД** *а.* قديد гўшти хушккондашуда, гўшти қоқ; моҳии хушк ва намакин.
- ҚАДИМ** *а.* قديم 1. дерина, дар айёми хеле пеш гузашта, собиқ, пешин, бостонӣ; кӯҳна, кӯҳна; **дўсти қадим** дўсти дерин; **маданияти қадим** фарҳанги дар замонҳои пеш бавучудомада; **тибби қадим** илми тандурустии маълум дар замонҳои гузашта, тибби бостонӣ; *муқоб.* **тибби муосир; халқи қадим** халқи таърихи бостонӣ дошта; **шаҳри қадим** шаҳри таърихи кӯҳна дошта; **аз қадим аз замонҳои гузашта; дар қадим** дар вақтҳои пеш, дар айёми гузашта; **қадимон** *кит.* одамони дар замонҳои пеш зиста, пешгузаштагон. 2. *таър.* чараёни иртиҷоии кӯҳнапараст, ки ба ҳар як навоарӣ инодқорона ва ҷоҳилона муқобилат нишон медиҳад; *муқоб.* **қадид; забони қадим** забони мустаъмал дар замонҳои гузашта, вале холо

матрук; **забони форсии қадим** *зби.* нахустин давраи мавҷудияти табақабандишудаи забони форсӣ, ки тақрибан то асрҳои VI–IV пеш аз милодро дар бар мегирад; **таърихи дунёи қадим** *таър.* давраи таърихи дунё, ки шартан то асри VII–VIII милодиро дар бар мегирад; **Юнони қадим** *таър.* давраи бостонии мамлақати Юнон, яъне то асрҳои миёна; **асли қадимаш барин мешавад** айнан монанди пештара мешавад, пурра ба вазъи пештарааш монанд мешавад.

ҚАДИМА قدیمه *муаннаси* қадим: **одами қадима, шаҳри қадима.**

ҚАДИМАН *а.* قدیماً дар давраҳои бостон, аз қадим, дар қадим.

ҚАДИМИСОХТ قدیمی ساخت ба тарзи меъмории замонҳои пеш сохташуда; кӯҳнасохт.

ҚАДИМИЙ قدیمی 1. қадим будан; дерина будан. 2. бостонӣ, кӯҳна, дерина; пешина, кӯҳан, пештара. 3. қадимиён, пешгузаштагон.

ҚАДИМОНА قدیمانه ба тарзи қадим, бо расму оини қадимӣ.

ҚАДИМНАСЛ قدیم نسل 1. дорои аслу авлоди қадима, шачарадор. 2. аз дудаи бостонӣ

ҚАДИМНАСЛӢ قدیم نسلی намояндаи авлоди қадима будан, аз аслу дудаи бостонӣ будан.

ҚАДИМУЛАЙӢМ *а.* قدیم الايام :аз қадимулайӢм аз замонҳои қадим, аз рӯзгори собиқ.

ҚАДӢЙ قدی 1. *мансуб ба қад*; нишондиҳандаи тасвири тамоми бадан. 2. баланд, дароз.

ҚАДКАЛТА قدكلته *гуфт.*, *ниг.* қадкӯтоҳ.

ҚАДКАШАК قدكشك *тиб.* ғадудест дар ҷои ба тана пайванд шудани ронҳои пой.

ҚАДКАШӢЙ قدكشی *исми феълӣ аз қад кашидан*; қад ба боло кашидан, қаддарозӣ.

ҚАДКӢТОӢ قدكوتاه он ки қадаш кӯтоҳ аст, пастқомат, қадпаст, қадкалта.

ҚАДНАВЧА قدنوجه марди ҷавони қадаш дарози борик.

ҚАДНАМО قدنما :оинаи қаднамо оинае, ки қади одамро пурра нишон медиҳад, оинаи бақад.

ҚАДНОРАС قدنارس 1. чизе, ки ба он қад (даст) намерасад. 2. ноболиғ, ба синни балоғат

норасида; **духтари қаднорас** духтари ноболиғ.

ҚАДОҚ I *т.* قداق *таър.* воҳиди ченаки вазн, ки баробар ба 409, 05 г. буд, фунт.

ҚАДОҚ II *т.* قداق 1. бо бандакҳои майдаи оҳанӣ ба ҳам пайвастании зарфҳои шикаста ё кафидаи чинӣ ва шиша: **қадок қардан**. 2. ҷои шикастаи зарфҳо, ки бо бандакҳои мазкур ба ҳам пайваст карда шудааст. 3. *гуфт.* қублаи сахтшудаи дасту по, ки ба сабаби бисёр қори сахт қардан ва роҳ рафтани пайдо мешавад, пина.

ҚАДОҚГАР I قداق گر *таър.* коргаре, ки дар қадокхона ҷойро баркашидаву ба қоғазҳо печонда барои фуруш тайёр мекард.

ҚАДОҚГАР II قداق گر он ки ба васлу таъмир қардани зарфҳои шикаста ё кафида машғул аст.

ҚАДОҚГАРӢ I قداق گری шуғли қоғазпеч қардану фуруштани ҷой.

ҚАДОҚГАРӢ II قداق گری шуғли васлу таъмир қардани зарфҳои чинӣ ва филизӣ.

ҚАДОҚИН قداقین зарфи қадокшуда: **ҷойнаку пиёлаи қадокин.**

ҚАДОҚӢ قداقی *мансуб ба қадок I*; санги қадокӣ санги якқадокии тарозу.

ҚАДОҚХОНА قداق خانه *таър.* коргоҳе, ки ҷой ва тамокуро дар вазнҳои гуногун баркашида, ба қоғаз печонда, ба фуруш тайёр мекарданд.

ҚАДОҚЧӢЙ قداق چی *ниг.* қадокгар II.

ҚАДПАСТ قدپست он ки ё он чи қадаш баланд нест, кӯтоҳқад; *муқоб.* қадбаланд: **марди қадпаст, ҷавони тануманди қадпаст, дарахти қадпаст.**

ҚАДПАСТӢЙ قدپستی пастии қад, қоматбаланд набудан.

ҚАДР *а.* قدر 1. андоза, миқдор, андоза ва миқдори ҳар чизе; **қадре** а) миқдоре, андозае, як андоза; андаке, каме; *муқ.* **як қадар: қадре васеътар, қадре дуртар, қадре қалонтар, қадре саросема шуда, қадре ба ғазаб омада, қадре қувват гирифтани, қадре хурсанд шудани, қадре хӯрда дидани; б)** муддате, чанде: **боз**

кадре, кад্রে андеша кардан, кад্রে гуфтушунид кардан, кад্রে кор кардан, кад্রে нигарон шуда истодан, кад্রে хобидан; ба кад্রে ки... а) ба андозае ки..., ба миқдоре ки...; б) то он дараҷае, ки...; то он ҷое ки...; **бо кад্রে** бо каме, бо андаке, бо як қадар: **бо кад্রে бетоқатӣ, бо кад্রে ихтисор; ба кадри...** а) ба андозаи..., ба миқдори...; тахминан: **ба кадри донаҳои арзан, ба кадри гунҷоиши..., ба кадри ҷаҳор ангушт, ба кадри як қадри одам;** б) мувофиқи..., муносиби..., аз рӯи...: **ба кадри дониши худ, ба кадри тавон; ин кадр // он кадр ниг. қадар; ҳар кадр ниг. қадар; ҷӣ кадр ниг. қадар; ба кадри даркорӣ** ба андозае, ки лозим аст, ба миқдори зарурӣ; **ба кадри дилхоҳ** ба андозае, ки дил меҳоҳад, мувофиқи табиқи дил; **ба кадри зарурӣ** а) ниг. **ба кадри даркорӣ;** б) зарурӣ, лозимӣ, даркорӣ; **ба кадри имкон** то ҳадде, ки имкон аст; **ба кадри кофӣ** ба он миқдору андозае, ки эҳтиёҷро қонеъ кунад; **ба кадри расамашон** аз рӯи расиданаш ба сари ҳар кас; **ба кадри ҳол** ба андозаи қувват ва тавоноӣ, алоқадри ҳол; мувофиқи имкон. 2. қимат, арзиш; эътибор, қурб; мартаба: **кадру қимат, кадр доштан, кадру қимати худро гум кардан, кадру эътибор доштан, кадру манзалат доштан; кадр кардан нав.** тақдир кардан; сарфароз гардонидан; **кадри қасе (ҷизе) ро доништан // кадри қасе (ҷизе)ро шинохтан ниг. ба кадри қасе ё ҷизе расидан; шаби кадр ниг. лайлатулқадр; ба кадри як сари мӯ** ба кадри бисёр ночиз, каме ҳам, як зарра; **кадри қасе (ҷизе) гузаштан** набудани қасе ё ҷизе маълум шудан (*дар вақти аз даст додани қасе ё ҷизе ва ё дастрас набудани ҷизе афсӯс хӯрда мегӯянд*); **кадри неъмат баъд аз завол (зарб.); одам дар вақти дастрас будани ҷизе кадру қимати онро намедонад ва баъди аз даст рафтани он ба қадраш мерасад, набудани онро ҳис мекунад; оби дари хона кадр надорад (мақ.) ниг. об.**

ҚАДРАС *قدرس* 1. қадрасанда, ба андозаи қадри инсон. 2. *мач.* ба қад расида, ба балоғат расида, ба синни булуғ расида, ба камол расида; он ки синнаш ба ҳадди шавҳар кардан ё зан гирифтани расидааст (*беистар дар ҳаққи духтар гуфта мешавад*).

ҚАДРАСИДА *قدرسیده* ниг. қадрас 2.

ҚАДРАСО *قدرسا* ниг. қадрас 2.

ҚАДРБАЛАНД *قدربلند* олиқадр, олимартаба.

ҚАДРДОН *قدردان* 1. он ки қимату арзиши чизеро хуб медонад, он ки манзалату эҳтироми одамро медонад, қадршинос. 2. қарин, хеле наздик: **дӯсти қадрдон // ошнои қадрдон** дӯсти қарин, ошнои бисёр наздик; рафиқи хеле наздик.

ҚАДРДОНЗОДА *قدردانزاده* фарзанди дӯсти қарин ва хеле наздик.

ҚАДРДОНӢ *قدردانی* 1. қадрдон будан, расидан ба қадри қор ва хизмати қасе; қадршиносӣ, сипосгузорӣ. 2. дӯстии наздик ва дерина; **қадрдонӣ кардан** қадршиносӣ кардан; сипосгузорӣ кардан, миннатдорӣ кардан.

ҚАДРНОК *قدرناک* боқадр, боарзиш; мӯътабар.

ҚАДРНОШИНОС *قدرناشناس* носипос, ношукр, кӯрнамак; кӯтоҳандеш.

ҚАДРНОШИНОСӢ *قدرناشناسی* носипосӣ, ношукрӣ, кӯрнамакӣ; кӯтоҳандешӣ.

ҚАДРШИНОС *قدرشناس* он ки ба қадри қор, некӣ ва фидокории қас мерасад, миннатгузор; ниг. қадрдон 1.

ҚАДРШИНОСӢ *قدرشناسی* қадршинос будан, расидан ба қадри қор ва фидокории қасе, сипосгузор будан; **қадршиносӣ намудан** кадру манзалати қасеро доништа, иззату эҳтиром кардан; сипосгузорӣ кардан.

ҚАДФАРОЗ *قدفراز* қоматбаланд, баландболо, дорои қадду қомати баланд.

ҚАДҲАМИДА *قدخمیده* он ки қоматаш ба сабаби заъфи пири ё беморие ҳам шуда бошад.

ҚАДҲ *ا. قدح* *қит.* таъна задан, айб кардан; айбҷӯӣ, мазаммат; *муқоб.* мадх; **қадҳу чарх** сарзаниш ва таҳқир.

ҚАЗ (З) *قز* *қит.* абрешими хом.

ҚАЗИБ *قضیب* *қит.* 1. шохи дарахт, шоха, навда. 2. олати таносули мард.

ҚАЗИДОР *قزی‌دار*: **оши қазидор** оше, ки бо ҳамроҳии гӯшт ба он қазӣ ҳам андохтаанд.

ҚАЗИЯ *ا. قضیه* 1. *қит.* ҳукм, фармон, амр. 2. масъала, матлаб. 3. воқеа, ҳодиса, пешомад.

ҚАЗЙ قزى хасибе, ки аз гӯшти асп ба таври махсус тайёр ва хушконида мешавад.

ҚАЗНОҚ *т.* قزناق *ғуфт.* хоначаест дар наздикии бино, ки вазифаи анбори хонаро иҷро мекунад, анборча.

ҚАЗО *а.* قضا 1. *кит.* ҳукм кардан, ҳукми шаръӣ баровардан, қозигӣ кардан; қозӣ. 2. *д.* тақдир, сарнавишт; ҳукми илоҳӣ, фармудаи Худо; **қазову қадар** тақдир, қисмат, сарнавишт; **балову қазо** ҳодисаи ногаҳонӣ ва фалокат. 3. *д.* *мач.* мурдан, фавтидан, даргузаштан; **қазо кардан** вафот кардан. 4. *д.* намоз ё рӯзае, ки дар вақти муқаррариаш иҷро нашуда, баъд ба ҷо оварда мешавад; **намоз қазо шудан** дар вақти муайян хонда нашудани намоз. 2. тасодуф, иттифок, ҳодисаи ғайричашмдошт; **аз қазо // қазоро** иттифоқо, тасодуфан, ногаҳонӣ; **қазои осмонӣ** *мач.* сарнавишт; ҳодисаи ногаҳонӣ; **бало; қазои хочат** таҳорат шикастан, холӣ кардани шикам; **ризо ба қазо додан // ба қазо ризо шудан** ба тақдир тан додан.

ҚАЗОВАТ *а.* قضاوت 1. доварӣ кардан байни ду ё чанд кас; ҳукм баровардан дар бораи масъалае, ҳукмбарорӣ. 2. ҳукм, қозигӣ, вазифаи қозигӣ; қозигӣ кардан.

ҚАЗОГАНД قزگند чомаи бо пахта ва ё бо абрешими хом пур карда, ки дар замони қадим дар рӯзҳои чанг мепӯшиданд.

ҚАЗОЁ *а.* قضايا *ҷ.* қазия.

ҚАЗОҚ قزاق 1. номи халқе аз қавмҳои туркизабон, ки сокинони асосии Ҷумҳурии Қазоқистон мебошанд. 2. нафаре аз халқи қазоқ.

ҚАЗОҚӢ قزاقى *мансуб ба қазоқ; забони қазоқӣ, намади қазоқӣ.*

ҚАЗОҚНИШИН قزاق نشين ҷое, ки асосан қазоқон маскан гузидаанд, нишемангоҳи қазоқон.

ҚАЗОНДӢХТ قزان دوخت пӯшоку пойафзоре, ки ба тарзи пӯшоку пойафзори тоторҳои қазонӣ дӯхта шудааст.

ҚАЗОҶАРАӢН قضا جريان *кит.* кори иҷрояш ҳатмӣ, воҷибулизъон: **фармони қазоҷараён.**

ҚАЙҚ *т.* قئيق киштии хурд, заврак; **қайқи**

бодбондор заврақи бо вазиши бод ҳаракаткунанда; **қайқи мотордор** қайқи ба воситаи мотор ҳаракаткунанда; **пойгаи қайқ** мусобика дар қайқронӣ; қайқ рондан ба заврак савор шуда онро ба таҳрик овардан.

ҚАЙҚРОН قئيقران он ки қайқ меронад, завракрон.

ҚАЙҚРОНӢ قئيقراني 1. шуғли ронандаи қайқ, завракронӣ. 2. мусобикаи завракронӣ.

ҚАЙҚСАВОР قئيق سوار он ки савори қайқ аст (*мусофир ва ронанда*).

ҚАЙҚСАВОРӢ قئيق سوارى шуғли қайқсавор.

ҚАЙШ *т.* قئيش *ғуфт.* 1. чарми хом, ки тасмашакл бурида бо он сартарошҳо теғро тез мекунад, аз он аил ва дигар афзори аспу ароба месозанд. 2. он чи вақти ёзондан, хамидану тоб додан намешиканад ва боз шакли аввалаи худро мегирад, чандир, ёзанда, кашишдор.

ҚАЙШӢ قئيشى қайш будан, чандирӣ, хосияти чандирӣ доштан.

ҚАЙ *а.* قى ба воситаи даҳон аз меъда берун рехтани таоми хӯрдашуда, истифуроғ; **қай кардан** гардондан, партофтан (*аз даҳон чизи дар меъда бударо*); $\diamond$ **қайи занбӯр** асал, шахд.

ҚАЙД *а.* قيد 1. *кит.* банд ва ресмоне, ки ба дасту пой одам ё ба пой ҳайвон мебанданд; банду баст; ҳабс, зиндон; дом, банд; *ба тариқи истиора:* **қайди ишқ, қайди нангу номус, қайди ғам, қайди ғаму ғусса; қайду банд // банду қайд** банд, дом; **дар қайд кашидан** бандӣ кардан, ба ҳабс гирифтан. 2. шарт, аҳд, паймон; **шарту қайд** шарту шароит, қавлу қарор. 3. дилбастагӣ, ки одамро аз озодӣ нигоҳ медорад чун зану фарзанд, одоби зиндагии иҷтимоӣ *ва м. инҳо;* вобастагӣ, маҷбурият. 4. тазаккур, ёдоварӣ, гӯшзад, ёдрас, зикр; **қайд кардан даркор аст, ки...; бояд қайд кард, ки...** хотиррасон бояд кард, ки..., ба ёд овардан лозим аст, ки...; тазаккур бояд дод, ки..., **сазовори қайд шумурдан** қобили зикр доништан. 5. ёддошт, навиштаи мухтасар дар бораи чизе; **қайдҳои сафар** ёддоштҳои мухтасар дар бораи сафар; **дафтари қайдҳо** дафтари ёддоштҳо; дафтари фикру мулоҳизаҳо ва эродҳо. 6. сабти ном, ягон маълумот ё гузоштани ягон аломати

хаттӣ рӯбарӯи номи касе ё номгӯи чизе дар рӯйхат *ва г.* бо мақсади ҳисобгирӣ, ба эътибор гирифтани ё қонунӣ кардани амале, ба расмият даровардани ихтирое *ва м. инҳо*: **қайд кардани чиптаи мусофирон, аз қайд гузаштан, ба қайд гирифтани, ба қайд мондани воситаи нақлиёт...**; **қайди никоҳ** ба расмият даровардани ақди занашӯӣ дар идораи салоҳиятдор, ақди никоҳ; **шӯъбаи қайдҳо** а) шӯъбаи ба ҳисоб гирифтани мусофирон (*аз рӯи билеташон*), сабти номи меҳмонон дар меҳмонхонаҳо, шӯъбаи қабули беморон дар дармонгоҳҳо *ва г.*; б) *киноя аз* идораи сабти аҳволи шаҳрвандон; **қайд кардан (намудан)** а) дарҷ кардан, навиштан, рақам кардан, сабт кардан; б) зикр кардан, гуфтан, хотиррасон кардан, ёдовар шудан; в) чорабиние гузарондан (*аз қабили шабнишинӣ, воҳӯрии як андоза хотирмон ва г.*) ба муносибати рӯзи таваллуд, иду чашн ё ягон воқеаи назаррас; **қайд кунондан** а) *тарзи бавоситаи қайд кардан* (1, 2); б) *ниг. никоҳро қайд кардан; қайд шудан тарзи мафъули қайд кардан* (1, 2); **никоҳро қайд кардан** ақди занашӯиро ба расмият даровардан, дар идораи салоҳиятдор ҳуҷҷати ақди никоҳро тартиб додан; **аз қайд баровардан тарзи бевоситаи аз қайд баромадан; аз қайд баромадан** аз ҳисоби истиқоматкунандагони манзиле ё аз ҳисоби комиссариати ҳарбӣ хориҷ шудан; **аз қайди никоҳ гузаштан** *ниг.* **никоҳро қайд кардан; дар қайди ҳаёт будан** *киноя аз* зинда будан.

ҚАЙДГИР *қидگیر* асбобе, ки чизеро устувору маҳкам мекунад; часпак.

ҚАЙДКУНАНДА *қидکننده* сифати феълӣ замони ҳозира аз **қайд кардан**; он ки ба қайд мегирад, сабти ном мекунад.

ҚАЙДШУДА *қидشده* сифати феълӣ замони гузашта аз **қайд шудан**; касе ё чизе, ки сабти ном шудааст.

ҚАЙЁР *а. قيار* қирфурӯш, созанда ва фурӯшандаи қир.

ҚАЙИМ *а. قيم* 1. *қит.* ниғаҳдор ва барподоранда. 2. *маҷ.* он ки ҳимоя, ғамхорӣ ва сарпарастии касе ё чизе ба ӯ супурда шудааст, сарпараст, васӣ.

ҚАЙЛА *а. قيله* [*аслаш қала*] гӯшти қима ё маҳин

резакардашуда, ки дар равған пухта ва сабзавоту кабудихоӣ реза ҳамроҳ карда, ба болои оши тайёр мегузоранд; **хеши зан – қайла бизан, хеши шӯ – дегро бишӯ** (*маҷ.*); **ба ҳар ош қайлаю ба ҳар коса чумча шудан** *ниг.* **қатик (ба ҳар ош қатик шудан); маза аз қайла рафтан** *маҷ.* дар вақташ илоҷ накардан, вақти чораҷӯиро гузарондан; **баъд аз табу тез қайла куну рез** (*маҷ.*) *ниг.* **таб.**

ҚАЙЛАДОН *قيله‌دان* зарфе, ки дар он қайла нигоҳ дошта мешавад.

ҚАЙМОҚ *т. قيقاق* 1. қабате, ки дар рӯи шир баъди дӯшида мондан пайдо мешавад, бастаи рӯи шир, саршир; **қаймоқ бастан** дар рӯи шири дӯшида монда пайдо шудани қаймоқ. 2. *маҷ.* қисми нағз, бартар ва олии ҳар чиз; **қаймоқи меҳнат** ҳосили аълои меҳнат; маҳсули қор; **қаймоқи гап** мағзи гап, моҳияти сухан; гапи асосӣ; **қаймоқи сӯхбатро чидан** моҳияти гапро фаҳмида гирифтани, мақсади асосиро дарк кардан; **қаймоқи чизеро хӯрдан** қисми бехтарини чизеро аз худ кардан; нағз ва баргузидаи чизеро гирифтани; **сӯхбат қаймоқ бастан** авҷ гирифтани сӯхбат, гарму тафсон шудани сӯхбат; дилнишину хушоянд шудани гап.

ҚАЙМОҚАК *قيمقاق* 1. пардаи тунуки равғани рӯи шир. 2. пардаи тунуки рӯи чизе (*мас., об*); **қаймоқак бастан** (**гирифтани**) **об** тунук ях бастанӣ об, бо пардаи тунуки ях пӯшида шудани рӯи об.

ҚАЙМОҚАКБАСТА *قيمقاق‌بسته* 1. *сифати феълӣ замони гузашта аз* **қаймоқак бастан**. 2. пардаи шири нав қаймоқакбаста, шири ба тозагӣ дар рӯи он қаймоқи тунук пайдошуда. 3. бо пардаи тунуки ях пӯшидашудаи об.

ҚАЙМОҚӢ *قيمقاقى* *мансуб ба* **қаймоқ**; қаймоқдор, бо қаймоқ омехта; **чойи қаймоқӣ** чойе, ки ба рӯи он қаймоқ андозанд.

ҚАЙМОҚРАНГ *قيمقاق‌رنگ* ранги ба қаймоқ монанд, зардчатоб, зардранг.

ҚАЙМОҚЧОЙ *قيمقاق‌چاى* *ниг.* **қаймоқӣ (чойи қаймоқӣ).**

ҚАЙМУМИЯТ *а. قيموميت* *қит.* қайим будан; ҳомигӣ, сарпарастӣ, ғамхорӣ, нигоҳубин.

ҚАЙОВАР *قى‌آور* он чи боиси қай мешавад,

чизе, ки истифроғ ба амал меорад; доруи махсусе, ки истифроғ ба вучуд меорад.

ҚАЙРОҒОЧ *т.* قيراغچ *бот.* сада, дарахти гучум.

ҚАЙРОҚ *т.* قيراق 1. санги калон-калони лўнда, ки бо он кўчаҳоро фарш мекунад, қайроқсанг. 2. санги маъмулан дарозрўяи начандон калон, ки бо он корд, теғ, дос *ва м. инҳоро* тез мекунад, санги фасон; **қайроқ кардан (задан)** ба қайроқ молида тез кардани корд, теғ, дос *ва г.* 3. санги дарозрўяи хурду борики раққосони қайроқбоз.

ҚАЙРОҚБОЗ قيراق باز раққосе, ки қайроқбозӣ мекунад.

ҚАЙРОҚБОЗӢ قيراق بازى навъи рақси классикӣ, ки дар он раққосон қайроқҳоро дар байни дастон ба ҳам зада, ба зарби он бозӣ мекунад.

ҚАЙРОҚӢ قيراقى *мансуб ба қайроқ;* аз қайроқ сохташуда; **маҳсии қайроқӣ** маҳсии соқаш чилодор ва ялаққосӣ.

ҚАЙРОҚСАНГ قيراق سنگ *ниг.* қайроқ.

ҚАЙСА *т.* قيسه зардолуи хушк ва баргаки зардолуи буғдодашудаи хушк.

ҚАЙСАР *лот.* قيصر 1. *таър.* лақаби подшоҳони Рум дар замонҳои пеш. 2. *гуфт., маҷ.* якрав, якраҳа, саркаш, гарданшах.

ҚАЙСАРӢ قيصرى якравӣ, гарданшаҳӣ, саркашӣ, инодқорӣ; худкомағӣ, худрағӣ.

ҚАЙТОН *а.* قيطان 1. риштаи борику нозуки аз абрешим бофташуда, ки барои кашидани донаҳои тасбеҳ, зеҳи домону гиребон *ва г.* 2. хобида, қаткардашуда; **гиребони қайтон** гиребони қаткарда.

ҚАЙЧИЗАДА قىچىزده *сифати феълӣи замона гузашта* аз **қайчӣ задан;** бо қайчӣ буридашуда; кўтоҳ кардашуда: **риши қайчизада.**

ҚАЙЧӢ *т.* قىچى олати дутегаи ба ҳам пайвасте, ки бо он матоъ, қоғаз, мўй *ва г.* мебуранд, микроз: **қайчии мўйлабгирӣ, қайчии тоқбурий; қайчӣ кардан // қайчӣ задан** бо қайчӣ буридан.

ҚАЙЮМ *а.* قيوم 1. *кит.* поянда, пойдор,

устувор; абадӣ. 2. *д.* яке аз номҳои Худо. 3. васӣ, парастор; ҳомӣ.

ҚАЙЮМӢ قيومى 1. *мансуб ба қайюм.* 2. вазифа ва кори қайюм. 3. васоят, парасторӣ.

ҚАҚАР-ҚАҚАР ققرققر 1. *калимаи тақлиди овоз,* ки бо он садои хониши қабк ва дигар мурғонро ифода мекунад. 2. тарзи ханда, хандаи завқовар.

ҚАҚА(Р)РОС ققراس *калимаи тақлиди овози* хандаи баланд, қоҳ-қоҳ; **қақаррос зада хандидан** ба овози баланд хандидан.

ҚАҚНУС *ю.* ققنوس *асот.* мурғи хушрангу хушовозе, ки гўё 1000 сол умр мебинад, дар минқораш 360 сўроҳ дорад ва дар муқобили бод нишаста, садоҳои аҷибу дилкаше мебарорад, ки боиси чамъ гардидани дигар парандагон мегардад, чуфт надорад ва худро дар охири умраш оташ мезанад ва аз хокистараш тухм ва насли нав пайдо мегардад.

ҚАЛАҚ *а.* قلق *кит.* беқарорӣ, нооромӣ, ташвиш; тарсу ларз, изтироб.

ҚАЛАМ I *а.* قلم 1. афзорест найин, чўбин ё филизӣ, ки ба воситаи он хат менависанд, хома, килк; **қалами абрӯ** қалами махсус барои ороиши абрӯи занон; **қалами мўин** *ниг.* мў(й)қалам; **қалами нақшакашӣ** қалами филизӣ, ки нўги дулабаи он ғафсу борик карда мешавад; **қалами ранга** қалами расмкашӣ, ки одатан дар қуттиё иборат аз якчанд қалами гуногунранг мебошад; **қалами худкор** навъи қалам, ки дар вақти навиштан рангаш худ аз худ ба нўги он меояд; **қалами худнавис** қалами худкор. 2. афзори сангтарош, ки бо он сангро ҳамвор ва дар рӯи он хат ва нақшо меканад: **қалами сангтарошӣ, қалами ҳаққокӣ.** 3. *маҷ.* қобилияти навиштан; лаёқати нависандагию шоирӣ; тарзи таълиф, тариқи иншо; **бо қалам** бо қаламкашӣ; бо фаъолияти нависандагию шоирӣ; **қалам доштан** қобилияти таҳрир доштан, қодир ба навиштан будан; **қалам кашидан** а) хат кашидан ба зер ё болои навиштае (*бо мақсади таъкид ё таҳрир*); б) **хати бутлон кашидан** ботил кардан, кўр кардан чизеро; **қалами бурро** (*ё тез*) доштан тезу тунд навишта тавоништан, таъсиринок будани навиштаҳои касе; **қалам аз тасвири**

чизе очиз будан барои тасвири чизе сухан наёфтан; дар баёни хубии чизе очизӣ кардани сухан; **ба даст қалам гирифта** а) омодаи хатнависӣ шудан, хат навиштани шудан; б) *киноя аз* нависанда шудан; **аҳли қалам** онҳое, ки бо қалам сару кор доранд, қаламкашон, нависандагону шоирон, рӯзноманигорон; **нештари қалам киноя аз** сухани тезу тунд, забони таъсирнок; **сипохи қалам** *ниг.* **аҳли қалам; қалам рондан киноя аз навиштан; аз қалам афтодан** фаромӯш шудани чизе дар вақти навиштан; фаромӯш шуда ба қайд ё рӯйхат надаромадани чизе; **ба қалам додан** дигар хел карда нишон додан; **ба қалам овардан** ба риштаи таҳрир кашидан, навиштан; **арбоби қалам** *ниг.* **аҳли қалам; рафъи қалам** бартараф кардани ҳукм, бекор кардани муқаллафиятҳо; **қалами оҳанӣ** қаламе, ки нӯғаш аз оҳан аст; **қалами афшон** қаламе, ки барои афшондани ҳали зар ва нуқра аст, қалами тиллокорӣ; **қалами қудрат** қалами ҳукми парвардигор, қалами офариниш; **қалами пар** қаламе, ки аз пари мурғон месохтанд; **қалами шикаста** як навъ хати қадими борик аст, ки Абдулмачиди Дарвешро (*даврани сафавия*) ислоҳгари он медонанд; **қалами настаълиқ** а) навъи хат аст, ки аз хати насх ва таълиқ пайдо шудааст; б) қаламест, ки барои навиштани хати настаълиқ махсус гашта буд, ба монанди **қалами сулс**, **қалами таълиқ**, **қалами насх; қалами шингарф** қаламе, ки бо ранги сурхи сурбомехта менависад; **қалами даст** устухони даст, устухони оринҷ; **қалами по** устухони рон, устухони по (*аз бучул то зону*).

ҚАЛАМ II *а.* **قلم** 1. як пораи ба дарозияш буридаи харбуза ва тарбуз, карч, тилим. 2. буридан, пора кардан; **қалам кардан** а) буридан чизеро аз қаш (*шохи дарахт, ё даст ва ангушти касро*), ду пора кардани чизе бо зарби теғ; б) бўлак-бўлак кардан; карч кардан (*харбуза ё тарбузро*); **қалам-қалам кардан** пора-пора кардан, тикка-тикка кардан; карч кардан.

ҚАЛАМА I **قلمه** 1. хоҷачае, ки дар доҳили девори биноҳои чўборӣ рост мегузоранд. 2. усули ба муқобили зилзила устувори биносозӣ, ки тибқи он тарҳи асосии бино аз чўб сохта мешавад. 3. *кишов.* баҳше аз соқа,

барг ё решаи як гиёҳ, ки аз он ҷудо карда барои сабзонда ва реша давондан дар шароити мусоиде ниғаҳдорӣ мешавад.

ҚАЛАМА II **قلمه** *гуфт.*, *ниг.* **қалам.**

ҚАЛАМАНДОЗ **قلم انداز** касе, ки дар ҳусни хат саъю кўшиш надорад, касе, ки сарсарӣ ва бедикқат менависад.

ҚАЛАМБАДАСТ **قلم بدست** *ниг.* **қаламдаст.**

ҚАЛАМБАНД **قلم بند** 1. созандаи мўқалам, ки бо он наққошӣ мекунад. 2. он чизе, ки мавриди таҳрир қарор гирифта бошад.

ҚАЛАМВОР **قلم وار** ба монанди қалам, ба кирдори қалам, мисли қалам.

ҚАЛАМГИР **قلم گير** ангушт (*ки қаламро ба худ мегурад*); **се қаламгир киноя аз** се ангушти дасти рост – ибҳом, шаҳодат ва васатӣ, ки ҳангоми навиштан қаламро медоранд.

ҚАЛАМДАСТ **قلم دست** он ки бо қалам кор мекунад (*хаттот, наққош, нависанда*); дабир, котиб, нависанда, муҳаррир.

ҚАЛАМДИДА **قلم ديده** навишташуда, навишта.

ҚАЛАМДОД **قلم داد**: **қаламдод кардан** ба қалам додан, чизеро ба сифати чизи дигар нишон додан.

ҚАЛАМДОН **قلم دان** қуттии дарозрӯяи махсусест, ки дар он қалам, қаламтарош ва ғ. нигоҳ медоранд.

ҚАЛАМДОР **قلم دار** *ниг.* **соҳибқалам.**

ҚАЛАМЗАДА **قلم زده** 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз қалам задан*; хати бутлон кашида, кўркарда; бо қалам ислоҳкарда: **хати қаламзада**. 2. **матои қаламзада** матое, ки барои зардӯзӣ ва дигар ороишҳои зинатӣ нақши он бо қалам кашида шудааст.

ҚАЛАМЗАН **قلم زن** 1. нависанда. 2. дабир, муҳаррир. 3. нақшкан.

ҚАЛАМЗАНӢ **قلم زنى** *исми амал аз қалам задан* 1. таҳрир кардан, ислоҳ кардани навиштаҳо. 2. кандакорӣ, кандани нақшҳо дар филизот.

ҚАЛАМИБОФ **قلمى باف** бофандае, ки қаламӣ мебофад.

ҚАЛАМӢ **قلمى** 1. *мансуб ба қалам*; навишторӣ. 2. як навъ алоҷаи одии ресмонӣ, ки нақшҳои

борик дорад; кашида ва борик.

ҚАЛАМКАШ قلم كاش 1. кесе, ки тарҳи кашида ва дигар гулдӯзиҳоро бо қалам рӯи пораи матоъ кашида медихад. 2. он ки бо қаламронӣ машғули дорад (*мас., рассом, нависанда, рӯзноманигор...*); $\diamond$ **қаламкаши азал** (*сифати Худо*).

ҚАЛАМКАШИ قلم كشي *исми амал аз қалам кашидан*; касб ва шуғли қаламкаш.

ҚАЛАМКИРДОР قلم كردار *кит.* ба монанди қалам, мисли қалам, қаламвор.

ҚАЛАМКОР قلم كار газворе, ки дар рӯи он бо афзорҳои чӯбии дастӣ нақшу нигор чоп мекунад.

ҚАЛАМКОРИ قلم كاري наққошӣ; кандакорӣ рӯи филизот, санг, чӯб *ва ғ.*, ҳаққокӣ.

ҚАЛАМҚАТ قلم قات қаламтезкуни устухонӣ (*барои найқалам*).

ҚАЛАМҚОШ قلم قاش 1. қаламе, ки бонувон барои зебу ороиши абрӯ ба кор мебаранд. 2. абрӯи зебои қаламқошшуда. 3. *мач.* зани зебоабрӯ.

ҚАЛАМРАВ قلمرو кишвар ва мулки тобеъ ба фармони як подшоҳ, минтақаи ҳукмронӣ, мулк, мамлакат.

ҚАЛАМРАФТА قلم رفته тақдиршуда, сарнавишт--таш муайянгашта.

ҚАЛАМРОН قلم ران 1. офаридгор. 2. қазо, тақдир, сарнавишт. 3. *ниг.* қаламзан.

ҚАЛАМРОНИ قلم راني: қаламронӣ қардан *киноя аз навиштан*.

ҚАЛАМТАРОШ قلم تراش қордчае, ки бо он нӯги қаламро тарошида, тез мекунад.

ҚАЛАМТАРОШАК قلم تراشك *ниг.* қаламтарош.

ҚАЛАМФАРСО قلم فرسا 1. бешнавис, муфас-салнавис. 2. *мач.* он ки беҳуда қалам меронад, беҳуданавис, ҳарзанавис.

ҚАЛАМФАРСОИ قلم فرساي шуғл ва амали қаламфарсо.

ҚАЛАМФУР قلم فور *ниг.* қаранфул.

ҚАЛАМФУРДОН قلم فوردان зарфи махсус барои нигоҳ доштани қаламфур; зарфи хурде, ки ба

он қаламфури кӯфтаре рехта, ба рӯи дастархон мегузоранд.

ҚАЛАМФУРИ قلم فوري *мансуб ба қаламфур*; бо қаламфур тайёр кардашуда; **арақи қаламфури** арақе, ки таъми қаламфур дорад.

ҚАЛАМЧА قلمچه *бот.* навдаи буридаи дарахт (*ток, бед, сафедор*) ва растанӣ (*гулҳо*), ки барои шинондан ва парвариш қардан ба кор мебаранд.

ҚАЛАМЧАГИ قلمچگي навдаи мувофиқ ба шинондан ва парвариш қардан, навдаи хубу мувофиқ барои қаламча.

ҚАЛАМЧАРО قلم چرا хати нозебу норавшан, ки хонданаш душвор аст.

ҚАЛАМЧАШИНОНИ قلمچه شناني амали шинондани қаламча: **вақти қаламчашинони**.

ҚАЛАМЧАДВАЛ قلم جدول 1. қаламе, ки бо он чадвал кашанд, хомаи чадвалкашӣ. 2. *киноя аз рости дуруст қору рафтор қардан*.

ҚАЛАНДАР قلندر 1. пайрави қаландария. 2. *мач.* кесе, ки побанди хӯроку пӯшок ва дар қайди такаллуфот нест; дарвешӣ овозагард; фақир, бенаво; **гӯр сӯзаду деги қаландар чӯшад** (*мақ.*) дар мавриди маннфиати худро аз зарари дигарон болотар донишгани кесе гуфта мешавад; **як мавизро чил қаландар хӯрдааст** (*мақ.*) дар мавриди кам будани хӯрданию зиёд будани хӯранда ҳамчун даъват ба қаноат гуфта мешавад.

ҚАЛАНДАРБАЧА قلندربچه 1. фарзанди қаландар. 2. бачае, ки қаландарӣ мекунад.

ҚАЛАНДАРИЯ قلندريه тоифае дар тасаввуф, ки асоси таълимоти онҳоро тарки русуму одоби чорӣ – беқайдӣ дар тоату ибодат, дар пӯшоку хӯрок ва кӯчиёна умр ба сар бурдан ташкил медихад.

ҚАЛАНДАРИ قلندري *мансуб ба қаландар*. 1. пайравӣ аз қаландария. 2. *мач.* овозагардӣ, фақирӣ; бепарвой.

ҚАЛАНДАРМАШРАБ قلندرمشرب 1. он ки қаландариро маслаки худ қарор додааст. 2. қаландартабиат, қаландармизоч; озод аз тааллуқ ва такаллуфоти зиндагӣ.

ҚАЛАНДАРНАМО قلندرنما зоҳиран монанд ба қаландар.

ҚАЛАНДАРОНА قلندرانه 1. чун қаландарон, мисли қаландарҳо. 2. озод ва бепарво аз тааллуқоти зиндағӣ.

ҚАЛАНДАРХОНА قلندرخانه хонақоҳи қаландарон, ҷои ҷамъомади қаландарон, ки дар он икомат ва маросимҳои худро ба ҷо меоранд.

ҚАЛАНСУВА а. قلنسوه кит. навъе аз кулоҳҳои дароз.

ҚАЛАНФУР قلنفور ниг. қаранфул.

ҚАЛБ I а. قلب 1. узви марказии низоми гардиши хун дар бадани инсон ва ҳайвонот, дил; ба тариқи истиора: **хонаи қалб, шишаи қалб**. 2. маҷ. ботин, замир. 3. маҷ. миёна, васат, марказ: **қалби дара, қалби кӯҳ, қалби кӯҳсорон; қалби лашкар** қувваи асосии лашкар, ки дар миёна ҷой мегирад; **аз самими қалб** аз таҳи дил, аз сидқи дил, бо камоли майл; **аз қалби пок (ё соф) ниг. аз самими қалб; бо қалби шикаста** маъюсона, маҳзунона; **қалби касе аз задан мондан** вафот кардан, аз олам гузаштан; **қалби касе нарм гардидан** бедор шудани ҳисси раҳм дар касе; **қалби касеро об кардан ниг. дил(-и касеро об кардан); қалби касе тапидан** ба изтироб афтодан; ҳаросон шудан; **қалби касеро шикастан ниг. дил; қуввати қалб ёфтан** қавидил шудан, ҷуръат пайдо кардан; **ба қалби якдигар роҳ ёфтан** якдигарро дӯст доштан, ошиқи якдигар шудан; **◇ ба қалби реш-решӣ касе намак пошидан (ё намакпошӣ кардан)** дарду ғами касеро афзун кардан; **муқ. ба болои сӯхта – намақоб; ба қалби сӯзони касе об пошидан** оташи ишқу муҳаббати касеро фуру нишондан; дили касеро аз худ хунук кардан; **муқ. хаври дили касеро паст кардан; дар дили касе ҷо шудан** ба касе ошиқ шудан, касеро саҳт дӯст доштан; **то қалб дар задан будан** то зинда будан, тамоми умр.

ҚАЛБ II а. قلب 1. кит. дигаргун кардан, тағйир додан; вожгун кардан, чаппагардон кардан. 2. қалбақӣ, носара, сохта, тақаллубӣ: **пули қалб, сиккаи қалб**. 3. адш. яке аз санъатҳои лафзӣ, ки дар натиҷаи аз охир, яъне чаппа хондан калимаву таркибе ё тамоман байте пайдо мешавад, *мас.*, зор – роз, реш – шер; **дасти касе қалб будан** киноя аз дузд ва қаллоб будан.

ҚАЛБАҚӢ قلبىқӣ носара, сохта, тақаллубӣ; **пули қалбақӣ** пули сохта, пули носара; **ҳучҷати қалбақӣ** ҳучҷати сохта.

ҚАЛБАН а. قلباً 1. дар дил. 2. аз таҳи дил, сидқан. 3. ботинан, рӯҳан, маънаван.

ҚАЛБГОҲ قلبگاه маркази лашкар, миёнаи сипоҳ.

ҚАЛБДАСТ قلبدست қаллоб; одати дуздӣ дошта.

ҚАЛБӢ I قلبى 1. *мансуб ба қалб I*; ботинӣ, рӯҳӣ. 2. маҷ. самимӣ, аз таҳи дил; **муносибати қалбӣ киноя** аз муносибати маҳрамона, робитаи ишқӣ.

ҚАЛБӢ II قلبى кит. қалб будани чизе, носарағӣ.

ҚАЛБКОР قلبكار 1. коре, ки дар он қаллобӣ ва сохтакорӣ шудааст. 2. қаллоб, сохтакор, касе, ки бо қаллобӣ кор пеш мебарад.

ҚАЛБКОРӢ قلبكارى 1. тақаллуб, сохтакорӣ. 2. бо тақаллуб ва сохтакорӣ машғул будан.

ҚАЛӢН قلیان василае барои кашидани тамоқу, ки дуди он аз маҳзани об мегузарад ва ба воситаи найи ҷӯбин ба боло кашада мешавад.

ҚАЛИЛ а. قليل андак, кам, каммиқдор; *муқоб. касир*.

ҚАЛИН قلین маблағе, ки вақти никоҳ ба зиммаи мард гузошта мешуд, маблағе, ки тарафи домод ба тарафи арӯс мепардозад, маҳр, қобин: **қалин додан, қалин гирифтан**.

ҚАЛЛОБ а. قلاب 1. он ки чизи носараро ба ҷои сара медиҳад; сохтакор, мутақаллиб. 2. маҷ. фиребгар, нодурусткор; чапдаст.

ҚАЛЛОБӢ قلابى 1. қаллоб будан; сохтакорӣ. 2. маҷ. фиребгарӣ, нодурусткорӣ; чапдастӣ.

ҚАЛЛОБОНА قلابانه сохтақорона; фиребгарона.

ҚАЛЛОҚ т. قلاق ҷӯби қадаш қариб ду метр ва ғафсиаш баробари қаланддаста, ки дар шиннӣ ва шираворпазӣ барои ба ҳам зада пазондани шира кор фармуда мешавад; ҷӯби панҷшоҳамонанди бепанҷа, ки бо вай монанди ҳариса таомҳоро омезиш медиҳанд: **қаллоқ задан**.

ҚАЛЛОҚЗАНИ قلاقزنى *исми амал аз қаллоқ задан*; бо қаллоқ задани чизҳои ҳарисамонанд.

ҚАЛЛОШ *а. قلاش кит.* 1. бенангу номус; айёш, сарсаригард. 2. муфлис, қашшоқ.

ҚАЛМОҚ *т. قلماق* шасти моҳигирӣ, чангак.

ҚАЛМОҚИ قلماقى усуле дар гӯштингирӣ.

ҚАЛОВУЗ *т. قلاوز кит.* пешрави лашкар, роҳнамо, роҳбалад; посбон ва муҳофизи лашкар.

ҚАЛОДА *а. قلاده ниг.* килода.

ҚАЛОҚ I *т. قلاق гуфт.* чирки хушкшудаи бинӣ; чирк; **қалоқ бастан** ниҳоят чиркин шудан.

ҚАЛОҚ II *т. قلاق гуфт.* навъи алафи худрӯе, ки то сабзидани алафи нав нест намешавад.

ҚАЛОҚБАСТА قلاقبسته *сифати феълии замони гузашта аз қалоқ бастан*; чиркбаста, ниҳоят чиркин.

ҚАЛПОҚ *т. قلپاق* тоқӣ, тўппӣ; каллапўш.

ҚАЛПОҚДЎЗ قلپاقدوز *дўзандаи қалпоқ, тоқидўз, тўппидўз.*

ҚАЛТАБОН قلتبان *нокас, разил, нобакор; дайюс, далла; беномус.*

ҚАЛТУС *т. قلتوس гуфт.* эҳтимоли оқибати бад дошта, хатарнок; **саволи қалтус** саволи ниҳоят нозук, ки эҳтиёткорона ҷавоб доданро талаб мекунад; **ҳазли қалтус** ҳазлу шўҳии бисёр нозук, ки боиси ранчиш шуданаш мумкин аст.

ҚАЛЪ *а. قلع кит.* решакан кардан, аз бех кандан, тамоман нест кардан.

ҚАЛЪА *а. قلعه* ҳисор бо деворҳои баланду ғафс ва бурҷҳои мустаҳкам, ки барои муҳофизат аз душман ва муқовимат ба он сохта шудааст, диж: **қалъаи вайрона**, **қалъаи кўҳна**, **қалъаи қадимӣ**, **қалъаи мустаҳкам**, **қалъаи оҳанин**, **қалъаи пўлодӣ**, **қалъаи чангӣ**, **қалъа сохтан**, **қалъаро фатҳ кардан**; *ба тариқи истиора:* **қалъаи амният**и ватан, **қалъаи асрор фатҳ кардан**, **қалъаи зулму занчири ситам шикастан**, **қалъаи ситаму зулм кардан**, **дар давру бари қалъаи ум(м)ед пир шудан**, **қалъаи бахт дар надорад**; **қалъаи дарунӣ** қалъаи хурд дар миёни қалъаи калон, арки

шоҳу ҳокимнишин; **қалъаи обӣ** *киноя аз* ҷое, ки атрофи онро об қалъавор печонда гирифтааст.

ҚАЛЪААНДУДӢ قلعهاندودى *қалъагӣ давондан, сафедкорӣ кардан, нукрананг кардан.*

ҚАЛЪАБАНДӢ قلعهبندى 1. қалъасозӣ, истехкомот бунёд кардан: **қалъабандӣ кардан**. 2. *мус.* номи оҳанг ва суруде.

ҚАЛЪАВОР قلعهوار *монанди қалъа, шабеҳи қалъа, ба шакли қалъа.*

ҚАЛЪАГӢ I قلغى *филизи нукрананги вазнин ва нарми ёзанда, қалъӣ (аломати химиявиаш Sn).*

ҚАЛЪАГӢ II قلغى *мансуб ба қалъа; қалъагӣён* сарбозон ва дигар аҳолии дар қалъа қароргирифта, қалъанишинон.

ҚАЛЪАДОР قلعهدار *кит.* он ки ниғаҳбонӣ ва ҳимояи қалъа ба ӯ супурда шудааст, дижбон, кутвол.

ҚАЛЪАКЎБ قلعهكوب *вайронқунандаи қалъа; қалъашикан; тўби қалъакўб* номи навъе аз тўбҳои қадимӣ, ки истехкомҳои қалъаро вайрон мекард.

ҚАЛЪАМОНАНД قلعهمانند *ба қалъа монанд, шабеҳи қалъа.*

ҚАЛЪАРАВ قلعهرو *ба қалъа рафтуойқунанда.*

ҚАЛЪАСОЗ قلعهساز *устое, ки хунари қалъасозӣ дорад.*

ҚАЛЪАСОЗӢ قلعهسازى *бино кардани қалъа, бунёд кардани ҳисор; истехкомсозӣ.*

ҚАЛЪАҲАВЛӢ قلعهحولى *ҳавлию ҷой, ки монанди қалъа бо деворҳои баланд иҳота карда шудааст.*

ҚАЛЪАЧА قلعهچه *қалъаи хурд.*

ҚАЛЪАЧӢ قلعهچى *қҳн.* савдогаре, ки пеш аз истиллои Осиёи Миёна бо Русияи подшоҳӣ робитаи тиҷоратӣ дошт.

ҚАЛЪӢ قلعى *ниг.* қалъагӣ I.

ҚАЛЯ *а. قليه ниг.* қайла.

ҚАМАР قمر 1. моҳ, маҳ; **қамари сунъӣ** радифи маснӯъ, ҳамроҳи сунъии сайёрае. 2. *мач.* маҳбубаи зебо, дилбари хушрӯй.

ҚАМАРИН قمرين *ниг. қамарӣ.*

ҚАМАРӢ قمرى *мансуб ба қамар; соли қамарӣ* соли, ки мувофиқи тақвими расми мусулмонӣ (*солишумори қамарии ҳичрӣ*) аз рӯи гардиши моҳ ба даври Замин ба 354 рӯз баробар аст.

ҚАМАРМАНЗАР قمرمنظر *кит. моҳпайкар, моҳрӯй, хушрӯй.*

ҚАМАРСО قمرسا *кит. қамарсой, моҳсой; қамарсо шаб киноя аз мӯй ва зулфи сиёҳи бар рухсора овезони маҳбуба.*

ҚАМАРУЛМУҚАННАЪ *а. قمرالمقنع* моҳи Нахшаб, моҳи сунъие, ки бо ёрии оинаву нури моҳ Муқаннаъ гӯё барои даъвои пайғамбарӣ дар Нахшаб (*наздики Бухоро*) сохта будааст.

ҚАМАРЧАБИН قمرچين *он ки пешонааш монанди моҳ нурбахш ва зебо аст, маҳчабин*

КАМИС *а. قميص* *кит. курта, пероҳан.*

ҚАМИШ قميش *най, найқамиш.*

ҚАМИШӢ قميشى *мансуб ба қамиш; аз қамиш сохташуда: қаппаи қамишӣ, козаи қамишӣ.*

ҚАМИШЗОР قميشزار *чоё, ки қамиш фаровон мерӯяд.*

ҚАМИШКАППА قميشكپه *чайлаи аз қамиш сохташуда, қаппаи қамишӣ.*

ҚАМЧИН *т. قمچين* олати аз пӯсти ҳайвон (*буз, гӯсфанд*) бофта барои рондани асп, тозиёна: дастаи қамчин, зарби қамчин, бо қамчин задан; қамчин задан бо тозиёна задан; қамчин хӯрдан бо қамчин зада шудан; **ду-се қамчин фурувардан** ду-се бор бо тозиёна задан; асп агар оҳу бувад, қамчин дар паҳлу бувад (*зарб.*); аз қамчини касе хун чакидан ниҳоят бераҳму золим будан; асп агар нағз аст, як қамчин бас аст // ба (*ё баҳри*) аспии нағз як қамчин бас аст (*мақ.*) ба одами бофаҳму бофаросат як ишора кофист; **чанд қамчин нарасидан** каме беақлу бефаҳм будан.

ҚАМЧИНАК قمچينک *пои борики риштамонанди баъзе қонварони якхучайра.*

ҚАМЧИНБОФ قمچينباف *он ки касбу кори вай бофта тайёр кардани қамчин аст.*

ҚАМЧИНБОФӢ قمچينبافى *шуғли бофтани*

тайёр кардани қамчин.

ҚАМЧИНБӢТТА قمچينبتّه *бот. навъе аз алафи худрӯи бисёрсола, ки барои бастани хӯшаҳои ангур, бастани банди алаф ва инчунин дар тиб барои равондани санги пешобдон истифода мебаранд.*

ҚАМЧИНДАСТА قمچيندسته *дастаи аз чӯб ё чизи дигари саҳт сохтаи қамчин.*

ҚАМЧИНЗАНИ قمچينزنى *ниг. қамчинкорӣ.*

ҚАМЧИНКОРӢ قمچينكارى *бо қамчин зада ҷазо додан; бо тозиёна кӯфтани: қамчинкорӣ кардан.*

ҚАМЧИНКӢБ قمچينكوب *:қамчинкӯб кардан бо қамчин задан, бо тозиёна кӯфтани касе ё чизе.*

ҚАМЧӢ قمچى *ниг. қамчин.*

ҚАНБИЛ//ҚАНБИЛА قنبييل//قنبيله *гарди меваи қанбил ном дарахти ҳиндӣ, ки дар тибби қадим ба қор мерафт.*

ҚАНД *а. قند* 1. моддаи саҳти ширин, ки аз қиёми шираи найшакар ва лаблабуи қанд ҳосил мешавад: қанди қоғазпеч, қанди сафед, як лӯнда қанд; ширинӣ, ширавор; қанду курс *ниг. курс.* 2. маҷ. ширинӣ, ҳаловат, лаззат; бемории қанд *ниг. диабет (диабети қанд); қанд барин пул кардан* ба пули зиёд фуруҳтан; бо фоидаи хуб ба фуруш расондан; қанд карда додан а) андак чашида, баъд ба касе додани чизе, ки гӯё пас аз ин ширину гуворо мешуда бошад; б) чилими нав даргирондаро андак кашида, сердуд карда ба касе додан; қанд зан // қандата зан *гуфт. офарин!, боракалло!; ҳалолат бод!; қандатро хӯр // қандашро хӯрад* *ниг. қанд зан.*

ҚАНДАК قندک *навъе зардолу, ки хурд ва хеле ширин мешавад.*

ҚАНДАЛОТ قندلات *навъи ширинии дона-дона, ки аз қиёми омехта бо хамиру мағзи бодом, зардолу ва г. тайёр мекунанд; қанду қандалот* *ниг. қанд.*

ҚАНДАЛОТФУРӢШ قندلاتفروش *фурӯшандаи қандалот, шираворфурӯш.*

ҚАНДАЛОТФУРӢШӢ قندلاتفروشى *дӯкон ё растае, ки дар он ширавор мефурӯшанд.*

ҚАНДОН قندان зарф барои қанд.

ҚАНДОР قنددار қанддошта; ширин; **моддаҳои қанддор** моддаҳои дар таркибашон қанд мавҷудбуда.

ҚАНДИЛ ю. قندیل шамъдон ё чароғдони калони овезон аз сақф, чароғи овезон, чилчароғ.

ҚАНДИЛҲ I قندیلی мансуб ба қандил; **шамъи қандил** шамъе, ки дар қандил мегузорад.

ҚАНДИЛҲ II قندیلی яке аз усулҳои гӯштин, ки ҳарифон аз китфи якдигар мегуранд.

ҚАНДИН قندین қанддор, қандомехта, ширин; **кулчаи қандин (қандӣ)** нони рағғани ширин.

ҚАНДӢ قندی *ниг.* қандин.

ҚАНДНОКӢ قندناکی дараҷаи мавҷудияти қанд дар ягон модда, ширинӣ; **қанднокӣ лаблабу**.

ҚАНДОБ قندآب оби ширин; шарбат.

ҚАНДПАЗ قندپز он ки бо пухтану тайёр кардани қанд машғул аст, қаннод.

ҚАНДПАЗӢ قندپزی бо пухтану тайёр кардани қанд машғул будан, қаннодӣ.

ҚАНДПОРА قندپاره қанди сафеди шикаста; қандреза.

ҚАНДРЕЗА قندريزه қанди сафеди майда-майдашуда.

ҚАНДФУРӢШ قندفروش фурӯшандаи қанд.

ҚАНДФУРӢШӢ قندفروشی 1. *исми амал аз қанд фурӯштан*; фурӯши қанд. 2. дӯкон ё растае, ки дар он қандҳои гуногун мефурӯшанд.

ҚАНДХӢ قندخو *кит.* он ки рафтораш дил-писанд аст, хушрафтор, хушхулқ.

ҚАНДЧОӢ قندچای чойи бо қанд, чойи қанд андохташуда, чойи ширин.

ҚАНДШИКАН قندشکن болғачаи махсус барои майда кардани қанди лӯнда; қайчи қандмайдакунак.

ҚАНДШИКАНАК قندشکنک *ниг.* қандшикан.

ҚАННОД ا. قناد *ниг.* қандпаз.

ҚАННОДӢ قنادی 1. шуғли қандфурӯшӣ; шираворпазӣ; ҳалвогарӣ. 2. чои қанд-фурӯшӣ; **корхонаи қаннодӣ** корхонаи шира-

ворпазӣ; **мағозаи қаннодӣ** мағозаи махсуси қандфурӯшӣ.

ҚАНОАТ а. قناعت хурсанд ва розӣ будан ба он чи ҳаёт, басанда донишманди чизи андак; ризомандӣ; **бо қаноат** а) ба чизи андак қонеъ шуда, ба он чи ҳаёт, розӣ шуда; б) сарфакорона, сарфачӯёна; в) *мач.* бо боварӣ, бо итминон; **қаноат доштан** а) *ниг.* **қаноат кардан**; б) *мач.* тоқат доштан, таҳаммул кардан, бардошт намудан; **қаноат кардан (намудан)** а) қонеъ шудан ба миқдори ками чиз, хурсанд ва розӣ будан ба он чи ҳаёт; б) басанда ва кофӣ шумурдан чизеро, кифоя донишманди кореро, иқтифо кардан ба чизе; **қаноат ҳосил кардан (намудан)** а) қонеъ (ризоманд) шудан; б) боварӣ пайдо кардан, итминон ҳосил кардан, мутмаин шудан; **дар курсии қаноат нишастан киноя аз қаноат ҳосил кардан**, қонеъ шудан; боварӣ пайдо кардан; **қаноат қунон(и)дани ҳавас ва шавқи касе** ба амал баровардан ё иҷро кардани шавқи ҳаваси касе; мувофиқ омадани чизе ба шавқи ҳаваси касе.

ҚАНОАТБАХШ قناعتبخش 1. он чи тарафи дахлдорро розӣ карда метавонад, қонеъ-қунонда: **тафсилоти қаноатбахш, қаноатбахш кор кардан, кореро қаноатбахш ҳисоб кардан; ҷавоби қаноатбахш** ҷавобе, ки суолдиҳандаро қонеъ ва розӣ қунонида метавонад. 2. пасттарин баҳои мусбат ба дониши мактабиён аст, ки ифодаи рақамии он адади 3 мебошад.

ҚАНОАТБАХШАНДА قناعتبخشنده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз қаноат бахшидан; қонеъсозанда.

ҚАНОАТБАХШО قناعتبخشا *сифати феълӣ* замони ҳозира аз қаноат бахшидан; чизе ё касе, ки боиси қаноатмандӣ аст, қонеъқунонда.

ҚАНОАТКОР قناعتكار 1. қонеъшаванда ба он чи ҳаёт; розӣ ва мамнун аз он чи дастрас аст. 2. сарфачӯӣ.

ҚАНОАТКОРОНА قناعتكارانه бо қаноат ба чизи андак, бо чизи кам қонеъ ва розӣ шуда; **қаноат қунон(и)дан** а) *тарзи бавоситаи қаноат кардан*; қонеъ кардан, розӣ қунонидан, ризоманд намудан; б) бовар қунонидан, мутмаин сохтан.

ҚАНОАТМАНД قناعتمند қонеъ, розй, хушнуд аз он чи ҳаст.

ҚАНОАТМАНДӢ قناعتمندى қаноатманд будан, қонеъ будан, розиги ва хушнудӣ аз коре, кофӣ ва басанда доништан коре ё чизеро; **бо қаноатмандӣ** хушнудона.

ҚАНОАТМАНДОНА قناعتمندانه бо қаноатмандӣ, бо розиги ва хушнудӣ, ризоятмандона, бо хушнудӣ ва ризоят; **бо камоли қаноатмандӣ** бо ниҳояти хушнудӣ.

ҚАНОАТПЕША قناعتپیشه он ки қаноатро пеша ва шуғли худ қарор диҳад; қонеъ, хурсанд; розй ба чизе, ки муяссар гардад.

ҚАНОАТЛАБӢ قناعتطلبى талабгори қонеъ гардондани даъвову хоҳиш будан, қаноатхоҳӣ.

ҚАНОР *m.* قنار халтаи аз чувол калон, ки дар он пахта, коҳ ва дигар чизҳои сабук меандозанд: **қанори пахта**; **қанор кардан** дар қанор чой кардан, ба қанор андохтан; **бе қанор кашондан (-и пахта)** тарзи дар қанорҳо чо накарда якбора аз хирманчо ба мошин бор карда кашондан (-и пахта); **қанор-қанор ваъда додан** ваъдаи зиёд додан.

ҚАНОРА *a.* قناره 1. чӯб ё оҳане, ки ба он мехҳои дароз ва чангақҳо зада шудааст ва қассобҳо дар он гӯштро меовезанд. 2. *кит.* дӯкони қассобӣ.

ҚАНОТ I قنات 1. *ниг.* бол. 2. қисми паҳлуи иморат, ҳавлӣ *ва ғ.*: **қаноти рости бино**, **қаноти чапи ҳавлӣ**. 3. *ҳ.* тарафи рост ё чапи саф ё мавқеи қисми низомӣ, фланг; **қанот баровардан** а) падида омадани болу пар дар парандагон *ва ғ.*; б) қобилияти парвоз пайдо кардан; **қанот кушодан** болу пар паҳн карда, омодаи парвоз шудан; парвоз кардан, паридан; (**дар**) **зери қаноти касе** дар паноҳи касе, дар ҳимояи касе; **ба зери қаноти(таги) касе даромадан** а) дастёру мададгори касе шудан; б) дар ҳимояи касе қарор гирифтан, ба касе паноҳанда шудан; **ба зери қанот гирифтан** ба касе пушту паноҳ шудан; ҳомӣ ва парастори касе шудан; **зери қанот кардан** *ниг.* **ба (дар) зери қанот гирифтан**; **қаноти касе шикастан** очизу нотавон шудани касе (*мисли мурғи беболу пар*).

ҚАНОТ II *a.* قنات *ниг.* корез.

ҚАНОТАК قناتک *шакли тасғир ва навозишии қанот*; **қанотак задан** болафшонӣ кардан.

ҚАНОТДОР قناتدار дорои қанот, болдор; **киштии қанотдори зериоби**.

ҚАНТАР قنتر бе ему хошок ё алаф мондани чорво (*беитар оид ба асп*); **қантар кардан** асп, хар ва дигар чорворо тавре бастан, ки даҳани он ба хӯрок нарасад; **ба қантар истодан** дам гирифта, хунук шуда истодани асп баъд аз давидан ё пойга; **қантар карда гаштан** *ғуфт.*, *мач.* бекор, дам гирифта бо кори муфид машғул нашуда рӯз гузаронидан.

ҚАНТАРА *a.* قنطره пули овеза, ки барои гузоштан аз болои дарё ва наҳрҳои калон месозанд.

ҚАНТАРАК قنطرك қисми болоии бинӣ, чои борики устухони бинӣ.

ҚАНТАРӢ قنطرى 1. *мансуб ба қантар*; қантар шуда; **аспи қантарӣ** аспи савории дам гирифта. 2. лаҷоми маҳсусе, ки ба асп мезананд, то ба хӯрок хӯрдани он монё шавад; **лаҷоми қантарӣ** лаҷоми маҳсус барои ба қантар бастанӣ асп ва барзагов.

ҚАНТУ *m.* قنطو *ғуфт.* рӯ ба рӯ кардан; **ба қанту** рӯ ба рӯи ҳам; бо ҳам.

ҚАНЧИҒ//ҚАНЧИҚ *m.* قنچيغ//قنچيق 1. сағи мода. 2. дар мавриди дашном нисбат ба зани бадрафтор ғуфта мешавад.

ҚАПИДА قپيده *сифати феълӣи замони гузашта аз қапидан*; дастгиркарда, бадастафта; **қапида гирифтан** дошта гирифтан, ба даст афтондан, даст гирифтан.

ҚАПИДАН قپيدن *ғуфт.* 1. чизеро ба чолокӣ дошта гирифтан; бо даст гирифтан, чизеро бо даст доштан; аз дасти касе доштан. 2. *мач.* дастгир кардан; боздошт кардан; **домани касеро қапидан** *ниг.* **домани касеро гирифтан**.

ҚАПОНДАН قپاندن *тарзи бавоситаи қапидан*; чизеро ба дасти касе додан (гузоштан); дастгир кунондан, дошта додан.

ҚАППАК قپک *ғуфт.* 1. *ниг.* қапқон. 2. чангаки либосовезӣ.

ҚАПЧУҚ *m.* قپچوق пулдони асосан чармӣ барои дар кеса ё бағал нигоҳ доштани пул, ҳамён.

- ҚАПҚОН** *т.* قېقان *ниг.* дом.
- ҚАРАБОЙ** *т.* قربائى *гуфт.* 1. сирдор, эмал-андуда: **табақи қарабой, чойники қарабой.** 2. чойники филизи.
- ҚАРАВУЛ** *т.* قارول 1. *ниг.* қаровул. 2. *нидо* “вой дод!”
- ҚАРАВУЛАК** قارولک *ниг.* қаровулак.
- ҚАРАВУЛҲОНА** قارول خانه *ниг.* қаровулхона.
- ҚАРАҒА** *т.* قرغه *гуфт.* калзоғ, зоғи ало.
- ҚАРАҒАЙ** *т.* قراغى *гуфт.* дарахти коч, санавбар.
- ҚАРАҒАЙЗОР** قراغى زار *чое,* ки дарахти зиёди қарағай рӯидааст.
- ҚАРАҒОЧ** *т.* قراغچ *гуфт., ниг.* қайрағоч.
- ҚАРАҚОТ** *т.* قراقات *зирк,* барбарис.
- ҚАРАҚЧҲ** *т.* قراقچى *роҳзан;* дуздор қарақчӣ *задааст* (*зарб.*) моли дуздӣ ба дузданда насиб намекунад; моли ҳаром ба ҳаром мебарояд.
- ҚАРАҚУШ** *т.* قرقوش *гуфт.* 1. уқоби сиёҳ. 2. аспӣ сиёҳи даванд, аспӣ сиёҳмушкини бодпо.
- ҚАРАНФУЛ** *ҳ.* قرنفل *растани* буттагии полизӣ, ки ҳосили он пас аз расида сурх шудан таъми тунду тез дорад; тару хушки онро ба таом меандозанд ва хушконидаашро кӯфта, чун мурч ба рӯи хӯрок мепошанд; **қаламфури булғорӣ** навъи калон-калон ва таъми тунд надостаи қаламфур, ки ба даруни он гӯшти қима, биринч, пиёз *ва г.* андохта, дӯлма мепазанд.
- ҚАРЗ** *а.* قرض 1. пул ё чизе, ки ба шартӣ дар муддати муайян гардонда додан аз касе гирифта мешавад: **қарз гирифтани, қарз додан.** 2. *мач.* вазифае, ки иҷрои он зарур аст, дайн: **қарзи инсонӣ, қарзи фарзандӣ, қарзи шаҳрвандӣ, қарзи худ доништан; қарзи дарозмуддат** қарзе, ки муддати пардохташ тӯлонӣ мебошад; **қарзи кӯтоҳмуддат** қарзе, ки барои дар андак вақт баргардонидан гирифта ё дода мешавад; **қарзи ҳасана** қарзи бесуд (бефоиз), ки бе ягон тамаъ, бо мақсади мадад ва хайрхоҳӣ дода шудааст; **қарзу қабола** (қавола) додугирифт; **ба қарз** ба тариқи қарз: **ба қарз гирифтани, ба қарз додан; қарз доштан** қарздор будан аз касе; **қарз**

қардан чизе ё маблағеро аз касе ба қарз гирифтани; **қарз пурсидани** қарз хоштан, хоҳиши қарз додани касеро қардан; **қарз (-и худро адо қардан а)** маблағи ба қарз гирифташударо пардохта тамом қардан; б) *мач.* вазифа ва ўхдадорӣ худро ба ҷо овардани; **қарзи худро қандани** (**баробар қардан**) қарзи худро пардохта тамом қардан, аз қарз халос шудани; қарзро пардохтани; **қарз дар гардан (-и касе) мондани** қарзи худро адо нақардани, қарздор мондани; **ба қарз гӯтидани** маблағи зиёде қарздор будани, бисёр қарз доштан; **қарзу қавола қарда гуфт.** аз ину аз он қарз гирифта; ба зорию илтиҷо аз чанд кас қарз гирифта; бо қарзҳои зиёд; **қарзи бандагиро адо қардан** мурдани, фавтидани; **қарз ба қиёмат намондани** қарзи худро адо қарда (пардохта) мурдани касе; баъди мурдани касе пардохта шудани қарзи вай аз тарафи ворисонаш.

ҚАРЗА قرضه *ниг.* қарз.

ҚАРЗБАРДОР قرض بردار 1. он ки ба рӯзгузаронӣ тавассути васоили қарзӣ одат қардааст. 2. шахсе, ки қарзи наздиконашро ба зимма мегирад.

ҚАРЗГИР قرض گیر *он ки аз дигаре қарз мегирад,* вомгир.

ҚАРЗГИРАНДА قرض گیرنده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қарз гирифтани**; он ки аз касе қарз мегирад, вомгиранда.

ҚАРЗГИРӢ قرض گیری 1. аз касе ё муассисаи бонкӣ қарз гирифтани, вомгирӣ. 2. *зби.* аз забони дигар иқтибос ва ба орият гирифтани вожаҳо.

ҚАРЗДИХАНДА قرض دهنده *сифати феълии замони ҳозира* аз **қарз додан**; он ки ба касе қарз медиҳад, вомдиҳанда.

ҚАРЗДИХӢ قرض دهى *исми амал* аз **қарз додан**; ба ихтиёри касе ба қарз гузоштани чизе ё пуле.

ҚАРЗДОР قرض دار *он ки аз касе қарз гирифтааст,* вомдор, мадюн: **қарздор қардан касеро, қарздор шудани аз касе; қарздор будани аз касе а)** аз касе қарз доштан; б) вазифадор будани барои баргардонидани некиҳои касе.

ҚАРЗДОРӢ قرض دارى *қарздор будани, қарз доштан,* вом доштан, мақрузӣ, мадюнӣ.

ҚАРЗӢ قرضى мансуб ба қарз.

ҚАРЗМАНД قرضمند *ниг.* қарздор.

ҚАРЗМАНДӢ قرضمندی *ниг.* қарздорӣ.

ҚАРЗТАЛАБ قرضطلب 1. он ки қарз мепурсад, он ки қарз гирифтан меохоад. 2. касе, ки қарзи додашро аз қарздор талаб мекунад.

ҚАРЗХОӢ قرضخواه *ниг.* қарзталаб.

ҚАРИБ *a.* قريب 1. наздик; **қариби...** наздик ба...; **аз қариби...** аз наздики..., дар наздики.... 2. наздик ба...; **қариб буд...** наздик буд, ки..., кам монда буд, ки... 3. тақрибан, тахминан: **қариб сад метр роҳ.** 4. *кит.* хеш, хешованд (*ба ин маъно бештар дар шакли чамъ меояд*): **қарибон.** 5. *адш.* яке аз баҳрҳои вази арузи тоҷикӣ.

ҚАРИБӢ قريبي наздикӣ, наздик будан; **қарибии...** *гуфт.* наздикии..., наздик ба... (*ба ин маънӣ шакли дурустаи қариби... аст*): **қариби(хо)и беғохӣ, қариби(хо)и сахар...; ба қарибӣ** *a)* ба наздикӣ, дар ояндаи наздик, дар рӯзҳои наздик; *б)* чанде пеш аз ин, дар гузаштаи наздик; *в)* ба тозагӣ, нав; **дар қарибии...** *a)* дар назди..., наздикии...; дар пеши...; *б)* наздик ба..., андак монда ба...: **дар қариби(хо)и пиронсолӣ; ба ин қарибӣ (қарибиҳо) ниг.** **ба қарибӣ; дар ин қарибӣ // дар он қариби(хо)** *a)* ба наздикӣ, дар вақтҳои наздик; *б)* чанде пеш (аз ин); дирӯзакак, ба тозагӣ; *в)* дар наздикӣ, дар он атроф; **то ба ин (хам) ин қариби(хо)** то чанде пеш аз ин, то дирӯзҳо.

ҚАРИН *a.* قرين 1. наздик; **дӯсти қарин** дӯсти наздик. 2. ҳамнишин, ҳамсӯҳбат, ҳамдаму ҳамнафас. 3. *кит.* мисл, монанд, ҳамто; баробар.

ҚАРИНА *a.* قرينه 1. *муаннаси қарин.* 2. аломат, нишона. 3. назир, монанд, мисл.

ҚАРИНӢ قريني қарин будан, наздикӣ (*дар муносибат бо ҳамдигар*).

ҚАРИӢА *a.* قريحه табъ, табиати одамӣ; истеъдод.

ҚАРИЯ//ҚАРЯ *a.* قريه 1. деҳ, деҳа, қишлоқи нисбатан калон. 2. шаҳрча, шаҳрак.

ҚАРҚ *t.* قرق *гуфт.* 1. пардае иборат аз чирк ва хун, ки дар рӯи чароҳат пайдо мешавад,

карахш, шух. 2. чирки бадан; **қарқ бастан** *a)* бо шух ва карохш пӯшида шудани рӯи чароҳат; *б)* ниҳоят чиркин шудан (-и бадан аз шустушӯ накардан).

ҚАРҚБАСТА قرقبسته *сифати феълии замони гузашта аз қарқ бастан.*

ҚАРМАТИЯ *a.* قرمطيه як шоҳаи фирқаи исмоилия дар ислом (асосгузораи Ҳамдони Қармат), ки шӯришҳои пайравони он бар зидди хилофати Аббосӣ (асрҳои IX-X) дар таърих машҳур аст.

ҚАРМАТӢ قرمطي пайрави мазҳаби қарматия.

ҚАРН I *a.* قرن 1. сада, аср, муддате, ки гоҳо 30 сол ва гоҳе 80-100 солро дар бар мегирифтааст. 2. даврон, замон, аҳд.

ҚАРН II *a.* قرن *кит.* шоҳи ҳайвон.

ҚАРОБА *a.* قرابه *кит.* 1 зарфи шишай; зарфи об, обдон. 2. шишаи шароб, суруҳӣ.

ҚАРОБАКАШ قرابهكش *кит.* шаробхӯр.

ҚАРОБАПАРДОЗ قرابهپرداز *ниг.* қаробакаш.

ҚАРОБАТ *a.* قرابت хешӣ, хешию таборӣ; наздикӣ; **қаробат доштан** хеш будан, нисбати хешовандӣ доштан.

ҚАРОБОДИН قرابادين (*шакли муарраби калимаи юнонии pharmokorya*) *кит., маҷ.* маҷмуаи қоидою дастурҳои таҳияи қардани доруҳо.

ҚАРОВУЛ *t.* فراول 1. ниғаҳбон, муҳофиз. 2. шахси мутасаддии дидбонӣ ва посдорӣи қое; аскарӣ навбатдор; **қаровули фаҳрӣ** дастаи аскарон, ки ба ифтихори шахсе саф меороянд; **қаровул гузоштан (мондан)** касеро ба посбонӣ гумоштан, касеро ба назорат ва дидбонӣ гузоштан; **қаровул истодан** дар посбонӣ истодан; назорат ва муроқибат қардан, дидбонӣ қардан; **қаровул шудан** вазифаи посбониро иҷро қардан; назорат ва муроқибат намудан (*аз болои касе*); **қаровулро иваз қардан** як посбони навбатдорро ба дигараш бадал қардан.

ҚАРОВУЛАК قراولك 1. чизи меҳчамонанд ва амсоли он дар сари милаи аслиҳаи тирандозӣ, ки ба он нигоҳ карда, ба нишон мегиранд. 2. пӯк ё чизи дигари сабуки дар рӯи об шинокунандаи шаст ва тӯри моҳидорӣ, ки аз ҳаракати он моҳигир ба

шаст афтодан ё дар тӯр дармондани моҳиро мефаҳмад, ғаммозақ, шиноварак.

ҚАРОВУЛБЕГӢ قراولبيگى *таър.* сардори посбонони дарбори амирони Бухоро.

ҚАРОВУЛӢ قراولى посбонӣ, дидбонӣ, назорат; **қаровулӣ қардан** посбонӣ қардан, муроқабат ва назорат қардан.

ҚАРОВУЛҲОНА قراولخانه хонаи посбонон, посбонхона; хоначаи қаровулнишин.

ҚАРОКУРТ قراکرت ғунда, навъе аз ҳашароти захрдор.

ҚАРОКӢЛӢ قراکولى *мансуб ба ноҳияи Қарокӯл (дар вилояти Бухоро), ки пӯсти гӯсфандонаш шӯҳрати ҷаҳонӣ дорад; пӯсти қарокӯлӣ* пӯсти барраи навзоди гӯсфанди қарокӯлӣ; **телпаки қарокӯлӣ** телпаке, ки аз пӯсти гӯсфанди қарокӯлӣ дӯхта шудааст.

ҚАРОКӢЛПАРВАРӢ قراکولپرورى соҳаи чорводорӣ, ки бо парвариши гӯсфандҳои зоти пӯсти қарокӯлидиханда машғул аст.

ҚАРОҚАНДӢ قراقدنى яке аз навъҳои харбузаи маҳаллӣ.

ҚАРОМУҒ *т.* قراموغ *бот.* як навъ мағор, пӯпанаки захроқи ангали дар растаниҳои ғалладонагӣ.

ҚАРОР *а.* قرار 1. ором; оромиш, осоиш; **қарор надоштан дар чое** а) ором набудан, собит набудан, дар ҳоли чунбиш ва ҳаракат будан; б) ором нагирифтани, дер наистодан дар чое; **қарор аз касе бурдан** орому осоиши касеро барҳам додан, касеро беқарор қардан; **қарору оромро аз даст додан** орому осоишро гум қардан, беқарору нороҳат шудан; **маҷоли қарор наёфтани** имкони ором гирифтани наёфтани; фурсати таваккуфи наёфтани; **орому қарор надоштан** ором набудан, дар чунбишу ҳаракат будан. 2. сабр, тоқат, шикеб; **сабру қарор намондан** сабру тоқатро гум қардан, таҳаммулу бурдбориро аз даст додан. 3. аҳд, қавл, паймон; шарт; **қавлу қарор** *ниг.* қавл. 4. амр ё тасмиме, ки аз тарафи ҳукумат ё мақоми дигар бароварда шудааст; тасмиме, ки дар натиҷаи муҳокима ва музокираи масъалае қабул карда шудааст, қарордод, қатънома: **қарори қатъӣ**, **қарори маҷлис**, **қарори ҳукумат**, **қарори ҳайати мушоваран**

вазорат, **қабули қарор**, **қарор баровардан**, **қарор баромадан**; **қарори суд** *ниг.* **хукм (-и суд)**. 5. азм, ирода, қасду ният оид ба коре, ки одам дар натиҷаи андешаву мулоҳиза ба он расидааст; **азму қарор** қасду нияти қатъӣ; **аз қарори худ гаштан** аз нияти худ гаштан; **қарор гирифтани** а) истодан, аз ҳаракат мондан, таваккуфи қардан; б) оромидан, осудан, орамидан; в) ҷой гирифтани, сокин шудан, сукунат ихтиёр қардан; г) воқеъ шудан; **қарор додан** а) ҷой додан, ҷойгир қардан; б) муқаррар қардан, муайян намудан: **манбаи даромад қарор додан**, **тахаллус қарор додан**, **ҷоеро минбар қарор додан**; в) аҳд қардан; мақсад гузоштан; г) тасмим гирифтани; ба қароре омадан; ғ) ҳисоб қардан, шумурдан, доништан: **сукутро аломати ризо қарор додан**; **қарор ёфтани** а) *ниг.* **қарор гирифтани**; б) муқаррар карда шудан; в) ҳалли худро ёфтани, ҳал шудан; **қарор қардан** а) ором шудан, истодан; б) ором ёфтани, осудан; в) амр баровардан; г) тасмим гирифтани, ба қароре омадан, ба фикри қатъие омадан; азм қардан; ғ) байъ қардан, киро қардан; **қарор шуд, ки...** тасмим гирифта шуд, ки..., азм карда шуд, ки...; **ба ин қарор** ба ин тарз; ба таври зайл, ба тариқи зайл; **ба қарори зайл** ба тариқе, ки дар поён зикр хоҳад шуд, ба таври зайл; **бо (ба) як қарор** ба як тартиб; бо як маром, як сон; **қарор намондан** тобу тавон намондан, аз ҳол рафтани; **вазифаи худ қарор додан** дар назди худ вазифа гузоштан; қори худ ҳисобидан; **дили касе қарор гирифтани** дили касе ором гирифтани, хотири касе ҷамъ шудан, хотирҷамъ шудани касе; **дили касе қарор надоштан** беором (беқарор) будан; **маврид (ё маҳалл)-и баҳс қарор додан** баҳс қардан дар бораи чизе; **мавриди истифода (бахрабардорӣ) қарор гирифтани** истифода карда шудан, истифода бурда шудан аз чизе; **тӯъмаи оташ қарор додан** оташ задан ба чизе, сӯзондан чизеро; **ҳақ (ҳақиқат) дар (ба) ҷои худ қарор гирифтани** ҳақиқат барқарор шудан, ба субут расидан ва ғалаба қардани ҳақиқат; **ба худ қарор додан** қасди иҷрои кореро қардан; дар пеши худ вазифа гузоштан; **ба як қарор омадан** тасмим гирифтани; дар бораи чизе ё коре фикр карда, ба хулосае омадан; ба як фикр (-и қатъӣ) омадан.

ҚАРОРБАХШ قراربخش оромидиханда, оромбахш, оромкунанда.

ҚАРОРГОҲ قرارگاه чои ист, мақарр; маскан, манзил: **қароргохи президент, қароргохи марзбонон.**

ҚАРОРДОД قرارداد 1. қавлу қарор (*аҳду паймон*)-и ду ё чанд қас дар бораи коре, паймон, ахднома; шартнома. 2. *ниг. қарор* 5.

ҚАРОРДОДӢ قراردادی мансуб ба **қарордод**; аз рӯи қарордод: **хизмати қарордодӢ.**

ҚАРОРӢ قراری 1. он ки аз хизмати касе бо шарту шароити муайяне истифода мебарад; мизоч. 2. муздур, ятим; **қарорин дари касе** он ки барои анчоми хизмати даргоҳе нигоҳ дошта мешавад; хизматгори хонаи касе; **қарорӢ қардан** касеро ба муддате ва музде киро қардан; **қарорӢ шудан** муздур шудан; хизматгор шудан; ҳамчун қорғари кирои хизмати касеро қардан.

ҚАРОРНАВИС قرارنویس қотибе, ки қарори маҷлисро менависад.

ҚАРОСОН قراسان *тиб.* қарахту бехис ё сиёҳ шуда пӯсидани ягон узв ё қисми бадан дар натиҷаи вайрон шудани гардиши хун, гангрена.

ҚАРОҲОНИЁН قراخانيان *таър.* номи яке аз сулолаҳои турктабор.

ҚАРС I قرس 1. рӯймол, сарандоз, саргирак (*сарбанди занон*). 2. рӯймоли миёнбандии мардон.

ҚАРС II قرس *қалимаи тақлиди овози* ба ҳам задани ду чиз; садои махсуси ба ҳам задани ангуштон ба ҳавои оҳанге, овози шиканшикан.

ҚАРСАК قرسک ба ҳам задани ду қафи даст барои изҳори таҳсин ва табрик, кафкӯбӣ, чапак: **қарсаки ғулгуладор, мавчи пурғуғулаи қарсақҳо; қарсақ задан** кафкӯбӣ қардан, чапак задан; **қарсақ аз ду даст** мебарояд (*мақ.*) бе ёрию ҳамкорӣ ҳеч қор буд намешавад, амалӣ шудани ҳар як қор ба ҳамкорию иттифоқ вобаста аст.

ҚАРСАКЗАНИӢ قرسک زنی *исми амал аз қарсақ задан*; кафкӯбӣ, чапакзани.

ҚАРСАКӢ قرسکی *ниг. қарсақ.*

ҚАРСАС قرسس *ниг. қарсос.*

ҚАРСВОР قرسوار матоъ ба қадри як қарс, рӯймол.

ҚАРСӢ قرسی *қалимаи тақлиди овози шикастани шоху танаи дарахт.*

ҚАРС-ҚАРС قرس قرس *қалимаи тақлиди овози муқаррар ба ҳам расидани ду чиз ё шикастани шохи дарахте; қасар-қусур.*

ҚАРСОС قرساس *қалимаи тақлиди овози тирандозӣ, сар додани мушак ва ғ.*

ҚАРСУҚУРС قرسوقرس *қалимаи тақлиди овози тирпаронии пайҳам аз милтиқу таппонча.*

ҚАРТА I фр. قرته 1. варақаҳои бозӣ бо холҳо ва суратҳои гуногунранг: **қарта қашидан, бо қарта фол дидан.** 2. як қитъаи замини қорам.

ҚАРТА II фр. قرته сафҳаи патефон.

ҚАРТАБОЗ قرته باز он ки бо қарта қимор бозӣ мекунад.

ҚАРТАБОЗӢ قرته بازی қимор бо қарта: **қартабозӣ қардан.**

ҚАРТАМОНАК قرته مانک *ғуфт.* дастгоҳи барқӣ барои шунавонидани қартаҳои патефон.

ҚАРҲА a. قرحة *қит.* захм, реш, қароҳат.

ҚАРЧИҒАӢ t. قرجينى парандаи шикорӣ аз чинси боз, ки аз боз қадре хурдтар, лекин тезпар аст, қирғӣ.

ҚАРЯ قريه *ниг. қария.*

ҚАСАБ a. قصب 1. най, қамиш. 2. навъе матои нафис, ки аз катони мулоим ё аз абрешим бофта мешуд, беқасаб.

ҚАСАБА a. قصبه ободие, ки аз чанд деҳ ташкил ёфта бошад; шаҳрча, шаҳри майда.

ҚАСАБПҶШ قصب پوش он ки аз матои нарму нозуки беқасаб либос пӯшидааст; хушлибос.

ҚАСАМ a. قسم савганд: **қасам ба Худо, қасам ба рӯҳи..., қасам ба арвоҳи... қасам ба вичдонам, ба Худо қасам, ба чашмонат қасам, ба чони... қасам, ба қасами худ содиқ мондан...; қасам додан** маҷбур ба қасамхӯрӣ қардан, савганд хӯрондан; *ниг. савганд (ёд қардан); қасам хӯрдан* савганд ба забон овардан барои бовар қуноидани касе ба коре; қавли қатъӣ

додан (*ба ичрои коре*); **қасам шикастан** қасам ёд кардаву (*қасам хӯрда*) ба он вафо накардан.

ҚАСАМЁДКУНӢ قسم ياد كنى *исми амал аз қасам ёд кардан*; маросими савганд ёд кардан (*дар қувваҳои мусаллаҳ ҳангоми қабули вазифи сарварии кишвар ва ғ*); қасам хӯрдан.

ҚАСАМЗАДА قسم زده *сифати феълии замони гузашта аз қасам задан*; он ки ба дурӯғ савганд хӯрдааст.

ҚАСАМӢ قسمى *мансуб ба қасам*; **машварати суди қасамӢ** машварати суде (*дар баъзе давлатҳо*), ки аз тарафи халқ бо овоздиҳии озод интихоб шудааст ва барои аз рӯи адлу инсоф ҳукм баровардан ба қонуни асосӣ *ва ғ.* қасам хӯрдааст.

ҚАСАР-ҚАСАР قسرقسر *калимаи тақлиди овози шикастани чӯбу тахта, шохҳои дарахтон ва ғ.*

ҚАСАР-ҚУСУР قسرقسور *калимаи тақлиди садои тирпаронии пай дар пай, занозанӣ ва ғ.*

ҚАСАС *а.* قصص *ч.* қисса; **қасасуланбиё** қиссаҳои пайғамбарон.

ҚАСВАТ *а.* قسوت *ниг.* қасоват.

ҚАСД *а.* قصد 1. азм, ният, мақсад. 2. нияти бад, суиқасд; **қасди бад** нияти бад, нияти бадкорӣ дар ҳаққи касе: **қасди бад доштан**, **қасди бад кардан** *ба касе*; **ба қасди...** а) бо мақсади..., бо нияти...; б) ба муқобили..., ба зидди..., алорағми...; **аз ғайри қасд** надониста, нафаҳмида, бе ягон нияти бад; **қасд кардан** а) ният кардан, азм кардан, дар пайи расидан ба мақсаде шудан; б) дар ҳаққи касе нияти бад доштан, бадӣ кардан ба касеро мақсади худ қарор додан; **қасд кардагӣ барин** гӯё қасдан (*ин таъриф шуда истода бошад*); **қасд гирифтан** гуфт. интиқом гирифтан, қасос гирифтан; **қасд доштан** *ба касе гуфт.* ғараз доштан; **аз қасди худ гаштан** аз нияти ичрои коре даст кашидан, сарфи назар кардан аз расидан ба мақсаде; **ба (ё дар) қасди коре афтодан** азми қавӣ кардан барои ичрои коре; **ба қасди чони касе шудан // дар қасди чони касе будан // қасди чони касеро кардан** азм ва нияти куштани касеро кардан; суиқасд карданӣ шудан.

ҚАСДАН *а.* قسداً аз рӯи қасд, амдан, дидаю

дониста, муғризна.

ҚАСДДОР قسددار он ки бо касе ғараз ва адовате дорад; никорталаб: **қасддор будан**, **қасддор шудан**.

ҚАСИБ *а.* قسيب либоси мулавлану рангоранг.

ҚАСИДА I *а.* قصيده *адш.* яке аз шаклҳои шеър, ки қофиябандиаш монанди ғазал аст, аз понздаҳ байт камтар набуда, бештар дар мадҳи касе ё чизе ё дар мавзӯҳои фалсафӣ ва ахлоқӣ гуфта мешавад: **қасидаи баҳория**, **қасидаи зафар**, **қасидаи мадҳия**, **қасидаи фаҳрия**, **қасидаи ҳазония**, **қасидаи ҳачвия**.

ҚАСИДА II *а.* قصيده *д.* дуохони махсуси муллоҳо, ки дар табобати беморони рӯҳӣ истифода мебаранд.

ҚАСИДАГӢЙ قصيده گوي *шоире, ки қасида сарояд, қасидасаро.*

ҚАСИДАГӢЙ قصيده گوئي *ниг.* қасидасароӣ.

ҚАСИДАСАРО(Ӣ) قصيده سراي *шоири қасиданавис, нависандаи қасида.*

ҚАСИДАСАРОӢ قصيده سرائي *навиштани қасида, амали шоири қасидасаро(Ӣ).*

ҚАСИДАХОН قصيده خوان 1. он ки ба хондани қасида машғул бошад; қасидасаро. 2. *д.* муллое, ки бо хондани дуоҳои махсус бо номи қасида ба табобати беморони рӯҳӣ машғул аст.

ҚАСИДАХОНӢ قصيده خواني *д.* хондани дуоҳои махсус аз тарафи мулло барои табобати беморони рӯҳӣ.

ҚАСИМ *а.* قسيم *кит.* 1. тақсимкунанда. 2. шарик дар қисмат; шарик, ҳиссадор, анбоз.

ҚАСИР *а.* قصير *кӯтоҳ*; *муқоб.* тавил.

ҚАСҚОН *т.* قسقان *чанбар, давра, доира; доираи ғалбер, ордбез: қасқони ғалбер.*

ҚАСОВАТ *а.* قساوت *кит.* сахтдилӣ, бераҳмӣ; ситамкорӣ, золимӣ.

ҚАСОВАТОМЕЗ قساوت آميز *бо сахтдилӣ, бо бераҳмӣ, ситамкорона.*

ҚАСОИД *а.* قصايد *ч.* қасида.

ҚАСОРАТ *а.* قسارت *кит.* кӯтаҳӣ; норасоӣ.

ҚАСОС *а.* قصاص *барои кори бади касе айна*

- хамон корро дар ҳаққи худи вай кардан, интиқом, ниқор; **қасос гирифтан** (*ё ситондан*) интиқом гирифтан; **оташи қасос афрӯхтан** *киноя аз* ба қасосгирӣ пардохтан, дар пайи интиқомгирӣ шудан.
- ҚАСОСГИР** *قصاص گير* қасосгиранда, интиқом-гиранда, ниқорчӯ.
- ҚАСОСГИРАНДА** *قصاص گيرنده* *сифати феълии замони ҳозира аз қасос гирифтан*; интиқомчӯӣ, қасдгиранда.
- ҚАСОСГИРӢ** *قصاص گيرى* *исми амал аз қасос гирифтан*; ниқоргирӣ, интиқомчӯӣ: **василаи қасосгирӣ, яроқи қасосгирӣ, ба қасосгирӣ афтодан**.
- ҚАСР I** *ا. قصر* *коҳ, сарой; кӯшки подшоҳӣ; бинои олии пурҳашамат: чорабиниҳои қасри фарҳанг, қасри таърихӣ; ба тариқи истиора: қасри дилқушо, қасри нур, қасри саодат, қасри зулму хароб кардан, қасри ситамро сарнагун кардан, ба қасри илму фан оташ задан, пойдор кардани қасри сулҳу амният.*
- ҚАСР II** *а. قصر* *кит.* кӯтоҳ кардан; кӯтоҳӣ, норасоӣ.
- ҚАСР III** *а. قصر* *кит.* ба коре водор кардан, чабр.
- ҚАССОБ** *а. قصاب* 1. он ки гову гӯсфанд *ва г.* барои гӯшт мекушад, гӯштфурӯш. 2. *маҷ.* бераҳм, ҷаллод; **ба дасти қассоб гирифтор шудан** дар банди одами золиму ҷаллод афтодан; **гунчишкро** (*ё чумчукро*) **кӣ кушад? қассоб!** (*зарб.*) корро бояд кордон кунад, чузъитарин корро ҳам бояд мутахассис ичро кунад.
- ҚАССОБАК** *قصابک* *зоол.* парандаи хурди ботлоқӣ, лойхӯрак
- ҚАССОБӢ** *قصابى* 1. қасбу кори қассоб: **қассобӣ кардан**; *мансуб ба қассоб: дӯкони қассобӣ, корди қассобӣ, кундаи қассобӣ.* 2. *чоӣ гӯштфурӯшӣ, дӯкони гӯштфурӯшӣ.*
- ҚАССОБВОР** *قصاب وار* *мисли қассоб, монанди қассоб.*
- ҚАССОБХОНА** *قصاب خانه* *қое, ки гову гӯсфанд ва г.* мекушанд, саллоххона, кушишхона.
- ҚАССОМ** *а. قسام* *кит.* 1. тақсимкунанда, қисматкунанда, бахшкунанда (*сифати Худо*). 2. бисёр қасамхӯранда.
- ҚАССОР** *а. قصاب* *кит.* чомашӯӣ, шустагар, гозур.
- ҚАССОС** *а. قصاب* *кит.* қиссагӯӣ, қиссахон, афсонагӯӣ.
- ҚАТ I** *а. قط* 1. қабат, таҳ: **як қат чома**. 2. қач, ҳам; шикаста; **қати курта** *қои таҳшуда хобидаи курта; чину ғичими курта; пули қаташ нашикаста* *ғуфт.* пули қоғазии таҳаш вайроннашуда; *киноя аз* пули қоғазии нав; **қату пат** саҳт печу хамдор, ниҳоят қачу килеб: **релсҳои қату патшуда; қат кардан а)** таҳ кардан, хам карда ба хам расонидани ду тарафи ягон чиз: **қоғазро қат кардан, мактубро қат кардан;** б) хам кардан, дуто кардан (*миёро*); в) печондан, барзадан, хам карда хобонидан (-и қисми поини курта, почай изор *ва г.*); **қат шудан а)** хам шуда ба хам расидани ду тарафи ягон чиз; б) хамидан, дуто шудан (-и миён); хам шудан, қач шудан (-и кӯпрук); **пойхоро қат кардан** зонухоро хам кардан, пойро дуқат кардан.
- ҚАТ II** *а. قط* *буридани чизи саҳте; қалам қат кардан* бо корд бурида баровардани нӯги қалам.
- ҚАТАҒАН** *т. قتان* *манъ, ниг. қадаған; қатаған кардан* саҳт манъ кардан (*роҳро*); бастан, рафтуомадро манъ кардан (*мас., дар роҳе*).
- ҚАТАР-ҚАТАР** *قتر قتر* *қалимаи тақлиди овози ба хам расида гузаштан ё соиш хӯрдани чизҳои саҳт.*
- КАТЕӢ** *а. قطع* *кит.* қатъ кардашуда, бурида.
- КАТИҚ** *т. قتيق* *чурғоти обаш гирифташуда, мости ғафс; мост, чурғот; қатик кардан* ба шир сафедӣ (*моя*) хамроҳ карда, мост (*чурғот*) тайёр кардан; **ба ҳар ош қатик шудан** ба ҳар кор хамроҳ шудан (*хоҳ дахлдор бошад, хоҳ бедахл*).
- КАТИЛ** *а. قتيل* *кит.* кушташуда, мактул.
- КАТИМ** *قتم* *абрешими чӯшдодашудаи сафед.*
- КАТИФА** *قطيفه* *қомаи хоб; лӯнгӣ, матои пашмин, ки баъд аз ғусл баданро бо он пок мекунад; шабпӯш.*
- КАТӢ//КАТӢ** *کتى // قتي* *ғуфт.* 1. хамроҳ, бо хам.

2. *пасв.* аз, ба сабаби...; **сахар қатӣ** ҳангоми сахар, сахаргоҳон; **қатӣ қардан** а) омехтан, махлут қардани чизе бо чизе; б) ҳамроҳ қардан; **қатӣ шудан** *тарзи мафъули қатӣ қардан*; а) ҳамроҳ шудан; унс гирифтан; б) даҳолат қардан ба коре, ба гапе; **ҷонам қатӣ!** бо ҷону дил! бо майлу хоҳиши том; *муқ. ба ҷашм (дар мавриди розӣ будан бо хоҳише гуфта мешавад).*

ҚАТЛ *а.* **قتل** куштан, куштор: **қатлу тороч**, **қатлу ғорат**, **майдони қатл**, **ба қатл маҳкум шудан**, **ба қатл ҳукм қардан**, **ҳукми қатл баровардан**; **қатли ом** куштори яксараи ҳамаи мардум (*марду зан, пиру ҷавон, хурду калон*): **аслиҳаи (яроқи) қатли ом**, **қатли ом қардан (намудан)**; **қатл қардан (намудан)** куштан; **ба қатл расонидан** қатл қардан, куштан.

ҚАТЛАМА *т.* **قتلمه** навъи нони фатирмонанд, ки ҳамири тунуки равғандори қабат-қабатро дар андак равған мепазанд; чалпаки варакин.

ҚАТЛГОҲ **قتلگاه** ҷои куштани одамон, кушторҷой; ҷои кушта шудани касе, ҷои иҷрои ҳукми қатл.

ҚАТОР *I а.* **قطار** 1. хати ба тартиб ҷойгирифтаи чизҳои якхела; гурӯҳи одамон, ҷорпоён, мошинҳо *ва ғ.*, ки пайи ҳам ё паҳлӯи ҳам бо тартиб истодаанд ё воқеъ гаштаанд, саф, рад, рада, радиф: **қатори вагонҳо**, **қатори дарахтон**, **қатори хавлиҳо**, **қатори пешқадамон**, **қатори шермардон**, **панҷ-шаш қатор одамон**, **дар қатори яқум нишастан** (*мас., дар театр*); **қатор(ҳо)и пахта** хатҳои ниҳоли пахта дар киштзор; **қори байни қаторҳои пахта** қорҳои хишома, каланд қардан ва об додани пахтазор. 2. паҳлу ба паҳлу, паҳлуи ҳам ё паси ҳам ба тартиб (истода): **қатор бистар андохтан**, **қатор гузоштан** (-и аскарон), **қатор истода расм гирифтан**, **қатор нишастан**, **қатор хобидан**, **қатор чидан**, **қатор шинондани дарахтон**, **қатор истодани мошинҳо ...**; **қатори...** а) *ниг. дар қатори...*; б) баробари ..., ҳамроҳ бо...; **ба қатори...** // **дар қатори...** а) дар сафи..., дар радифи...; ба ҷумлаи...; **ба қатори калонсолон** (*қоргарони соҳибхитисос, нависандагон*) **даромадан**, **ба қатори...**

гузаштан...; б) дар байни..., дар миёни...; ҳамроҳ бо (*касе ё чизе*); **дар қатори дигарон (халқ)** дар қатори ҳама, баробари дигарон; монанди одамони дигар; **аз ин (ё он) қатор** аз ин ҷумла, аз ин гурӯҳ; **дар ин (ё он) қатор** дар ин ҷумла, дар он миён; **як қатор** а) дар як саф истода; б) чандин, якчанд; баъзе; **як қатор масъалаҳо (чораҳо, муваффақиятҳо), як қатор қорхонаҳо (ноҳияҳо, мамлакатҳо); қатор-қатор** а) якчанд қатор шуда, як қатор аз паси қатори дигар; б) *маҷ.* чандин, якчанд; **қатор-қатор қардан** а) саф кашондан, саф додан; б) пайи ҳам гузоштан, дар як хат ё ҷое чида мондани чизе; **қатор қарда савол додан** пайи ҳам савол додан, саволборон қардан; **қатор шудан** а) саф кашидан, саф оростан; паси сари ҳам ё паҳлӯ ба паҳлӯ бо тартиб истодан, пайи ҳам истодан (*дар навбат*); б) пайи ҳам чида шудан, пайи ҳам гузошта шудан; **ба қатор истодан** ба саф даромада истодан; ба навбат истодан; **як қатор** аз як сар; саросар, беистисно; **аз қатор баромадан** аз ҷамъият дур шудан; *муқ. ба қанор баромадан*; **аз қатор рафтан** вафот қардан, мурдан; *муқ. аз байн рафтан*; **ба қатори одам (ё мардум) даровардан** тарбия қарда ба воя расондан, ба камол расондан; **ба қатори мардум даромадан** ба воя расидан, ба камол расидан; **дар як қатор гузоштан** баробар ҳисоб қардан.

ҚАТОР *II а.* **قطار** маҷмӯи вагонҳои, ки ба воситаи паровоз (локомотив) дар рӯи роҳи оҳан ҳаракат мекунад, поезд (*гоҳи қатори роҳи оҳан ҳам ба ин маъно қор фармуда мешавад*): **қатори борқаш**, **қатори мусофирбар**, **қатори тезгард**, **қатори Душанбе-Конибодом**.

ҚАТОРА *I а.* **قطاره** девораи ҷӯбин дар гирди боғ ва полиз, панҷарадевор, чапарак, ҷиғ, тавора.

ҚАТОРА *II а.* **قطاره** *ниг.* қатор II.

ҚАТОРАК **قطارك** 1. *гуфт.*, *ниг.* қатор I. 2. яке аз навъҳои табл ва нақора.

ҚАТОРБАСТ **قطاربست** 1. пайи ҳам бо якдигар басташуда. 2. галаи дум ба дум басташудаи аспон ё шутурон.

ҚАТОРБЕД **قطاربيد** дарахтони дар як радиф

шинондашудаи бед.

ҚАТОРВАЗНА قطاروزنه тасмаи чармини дар китф овезон ё дар миён басташаванда, ки барои ҳар як тири милтиқ хоначаҳо дорад, тасма-тирдон.

ҚАТОРӢ قطارى 1. муқаррарӣ, одӣ: **коргари қаторӣ**; **аскари қаторӣ** хизматчии рутбаи аз поён охиринаи қувваҳои низомӣ. 2. қаторихо, одамони одӣ, омиён.

ҚАТОРКӢХ قطارکوه *чугр.* кӯҳҳои занҷирбанд қаторшуда, силсилакӯҳ: **қаторкӯҳи Зарафшон**, **қаторкӯҳи Хисор**...

ҚАТОРМЕХ قطارمېخ мехҳои қатор кӯфташуда (*мас.*, *ба девор*).

ҚАТРА *а.* قطره чакра: **қатраи ашк**, **қатраи борон**, **қатраҳои оби чашм**, **қатраи шабнам**, **як қатра**, **ду-се қатра**; **қатрае** а) як чакра; б) *киноя аз* каме, андаке; **ҳеч**; **қатра-қатра** а) чакра-чакра, як чакра-як чакра; б) *мач.* **кам-кам**, **андак-андак**; **ба миқдори бисёр кам**; **қатра-қатра чамъ гардад в-он гаҳе дарё шавад** (*зарб.*); **то қатраи охирин** то чакраи охирин, ягон қатра намонда; **то тамоман ба охир расидани чизе**; **як қатра** а) як чакра, қатрае; б) *мач.* андаке, каме; **миқдори ночиз**; **қатрае аз дарё** (*ё баҳр*) андаке аз бисёр; **қатрае хун нарехта** бе ягон хунрезӣ; **накушта**; **ду қатра об барин** ду чиз ё шахси ба қуллӣ ба ҳам монанд; **айнан**; **то қатраи хун дар бадан ҳаст** то нафаси охирин, то зинда будан.

ҚАТРАБОРОН قطرهباران 1. бороне, ки бо қатраҳои калон меборад. 2. *бот.* номи гиёҳест, ки гулҳои қатори сафеду зард дорад. 3. *мач.* дандонҳои сафеди дона-дона, ки зич ва ҳамвор бари ҳам омадаанд.

ҚАТРАГӢ قطرهگي *мансуб ба қатра*; ҳолати қатрагии модда, ҳолати дар шакли қатраҳо воқеъшудаи модда.

ҚАТРАДУЗД قطره‌دزد *кит.*, *киноя аз* абр.

ҚАТРАЗАН قطره‌زن 1. *кит.* даванда, бо суръати тез даванда. 2. *киноя аз* ҳарзагард ва тангзарф, ки дар ҷое қарор намегирад. 3. *мач.* пайк, номарасон.

ҚАТРАЗАРФ قطره‌ظرف 1. *кит.* он чи ки зарфияташ кам аст, камзарф. 2. *мач.* ҳарзагард, камҳавсала; **холӣ аз ақлу илм.**

ҚАТРАРЕЗ قطره‌ريز *тиб.* шишаи махсуси даҳонтанг барои қатра-қатра гузаронидани доруи обакӣ ба бадани бемор.

ҚАТРАФИШОН قطره‌فشان :**қатрафишон шудан** *кит.* тез рафтан, шитофтан, давидан.

ҚАТРАЧАКОН قطره‌چکان *тиб.* милаи шишагии махсус барои чакра чаконидан, чакрачакон, чакрарез (пипетка).

ҚАТРАШУМОР قطره‌شمار *ниг.* қатрачакон.

ҚАТРАШУМУР قطره‌شمر *ниг.* қатрачакон.

ҚАТРОН *а.* قطران 1. шираи часпак ва равған-монанди сиёҳе, ки аз ҷӯби дарахтони санавбар, ар-ар ва ангишт мегиранд ва дар муолиҷаи касалиҳои пӯст, ба қор меравад; **қатрони нефт қир**; **қатрон қардан** шуста обашро покиза чакондани чизе. 2. *киноя аз* **сиёҳӣ**, ранги сиёҳ.

ҚАТРОНӢ قطراني 1. *мансуб ба қатрон.* 2. *мач.* сиёҳи сиёҳ, сип-сиёҳ (*мас.*, *мӯй*).

ҚАТРОНКАШӢ قطران‌کشي ҷое, ки аз ҷӯбҳо қатрон истехсол мешавад: **қорхонаи қатронкашӣ.**

ҚАТРОНМОЛИДА قطران‌مالیده чизе, ки ба хотири напӯсидан ва аз зиёни ҳашарот эмин доштан қир, қатрон молида мешавад.

ҚАТРОНМОЛӢ قطران‌مالي молидани қатрони нафт ба қайқу киштӣ *ва ғ.* барои нагузаронидани об ва муҳофизат аз занг задан: **қоргоҳи қатронмолӣ.**

ҚАТТ *а.* قط *ниг.* қат II.

ҚАТТОЛ *а.* قَتال 1. бисёркушанда, бисёр қатл-қунанда; қотил. 2. *мач.* хунхор, бераҳм; **душмани қаттол** душмани ашаддӣ. 3. марговар, махвсозанда: **заҳри қаттол** заҳри ҷо ба ҷо кушанда.

ҚАТШУДА قطشده *сифати феъли* замони *гузафта аз қат шудан*; хамида, қачшуда: **нӯги чоруқи ба боло қатшуда.**

ҚАТӢ *а.* قطع 1. буридан, қандан; **чудо қардан.** 2. андозаи муайяни буриши қоғаз (формат); **қатъи алоқа** (**қардан**) алоқаро қандан, тарки робита қардан; **қатъ қардан** (**намудан**) а) буридан, қандан; б) бас қардан, хотима додан (*ба қоре*), аз байн бурдан (*муносибат ё*

муомиларо); **қатъ шудан** (**гардидан, гаштан**) а) бурида шудан, канда шудан; бас шудан (-и гуфтугӯ, сӯхбат...); б) хомӯш шудан (-и овози чизе, садои мусиқӣ...); **корро қатъ кардан** корро бас кардан, аз кор бозистодан; **қатъи назар аз...** сарфи назар аз..., бо вучуди...; **риштаи хаёл(от)и касеро қатъ кардан (намудан)** боиси бурида шудани андешаронии касе шудан, хаёлотии касеро халалдор кардан; **хомӯширо қатъ кардан** хомӯширо халалдор (вайрон) кардан, ба хомӯшӣ хотима додан.

ҚАТЪАН *а. قطعاً ниг.* қатъиян.

ҚАТЪИЯН *а. قطعياً* 1. ба таври қатъӣ, қотеона; тамоман: **қатъиян инкор кардан, қатъиян манъ кардан, қатъиян муқобил баромадан, қатъиян риоя накардан.** 2. ҳеч, асло, ҳаргиз: **қатъиян итоат накардан, қатъиян лаб накушодан.**

ҚАТЪИЯТ *а. قطعیت* 1. қатъӣ будан, яқин будан, ҳатмӣ будан. 2. қотеият, саҳтиродагӣ, устувори бочуръатона дар азму ирода ё фикру ақидаи худ; **бо қатъият қотеона,** бо устуворию матонат.

ҚАТЪӢ *а. قطعی* яқин, аниқ; ҳатмӣ: **қавли мо қатъист, ичрои ин қонун қатъист; ба сурати қатъӣ а) ниг. ба таври қатъӣ;** б) тамоман, ба куллий; қотеона; **ба таври қатъӣ // ба тарзи қатъӣ** ба таври аниқ, яқинан; **ваъдаи қатъӣ** ваъдаи ичрояш ҳатмӣ, қавли саҳт; **далели қатъӣ** бурхони қотеъ, далели бешаку шубҳа; **чораи қатъӣ** тадбири ҳатмӣ, чораи яқинан амалишаванда; **қарори қатъӣ** тасмими тағйирнопазир; фикри устувор; **чавоби қатъӣ** чавоби аниқ, чавоби дақиқ; **қатъӣ будан а)** ҳатмӣ будан; аниқ муайян будан (-и мӯҳлати ичрои коре); б) устувор будан, мустаҳкам будан, саҳт будан (-и азму иродаи касе); **азми қатъӣ** майлу хоҳиши саҳт, азми чазм; **боварии қатъӣ** боварии том, эътимоди комил; **зарбаи қатъӣ** зарбаи саҳт ва ҳалокатовар; **оҳанги қатъӣ** оҳанги чиддӣ (*бе ҳазл*); **қадами қатъӣ** қадами устувор; **қатъӣ рад кардан** ба куллий рад кардан, бо қатъият чавоби рад додан; **масъаларо қатъӣ гузоштан** (*ё қатъӣ карда мондан*) масъаларо кӯндаланг ба миён гузоштан.

ҚАТЪНОМА *قطعنامه* қарори хаттии ишти-

рокдорони чаласа, анҷуман ё гирдиҳамой, ки оид ба ҳалли масъалае қабул карда шудааст.

ҚАФАС *ю. قفس* 1. хоначаи аз химча ва симу ресмон бофта ва ё аз чӯбу оҳан панҷарашакл сохташуда барои нигоҳ доштани парандагон ва ҳайвонот. 2. *мач.* банд, ҳабс.

ҚАФАСА *قفسه*: **қафасаи сина** *тиб.* қисми синагии қафасмонанди сутунмӯҳраи одам.

ҚАФАСБОФ *قفسباف* он ки қафас мебофад, қафассоз.

ҚАФАСБОӢ *قفسبافی* амал ва шугли қафасбоф; чой ва маҳали бофтани қафас.

ҚАФАСӢ *قفسى* *мансуб ба қафас;* дар қафас буда; **мурғи қафасӣ** мурғи дар қафас.

ҚАФАССОЗ *قفسساز* он ки қафас месозад, қафасбоф.

ҚАФИЗ *а. قفيز кит.* паймонаи ғаллабаркашӣ; паймона.

ҚАФҚОЗӢ *قفقازى* *мансуб ба Қафқоз.*

ҚАФО *а. قفا* 1. пушти гардан, паси сар. 2. умуман пушт, пас, ақиб; пай, дунбол; **қафои расм** пушти расм, тарафи холии акс; **қафои саҳна** паси парда (*дар театр*); **қафои теппа** тарафи пушти теппа, паси теппа; **дари қафо** дари воқеъ дар ақиб; дари партов; **аз ҳама қафо** аз ҳама охир; **аз қафо** аз пас, аз дунбол; **аз қафои... а)** аз пушти..., аз ақибӣ..., аз пайӣ..., аз дунболи..., б) баъди..., баъд аз..., пас аз...; **ба қафо** ба тарафи ақиб, ба пас; ақибнокӣ, пуштнокӣ; **ба қафо афтодан, ба қафо нигаристан, қадаме ба қафо гузоштан; ба қафои... а)** ба пушти (худ), ба паси (худ); б) дар паси (сар); ба пушти (сар); **қафо афтодан ниг. қафо мондан** (а, б); **қафо гаштан а)** ба ақиб гаштан, баргаштан; б) ақибнишинӣ кардан, ақиб рафтан; **қафо мондан а)** аз коре ё чизе ақиб мондан; б) ба таъхир мондан, дер сар шудан(-и кишт); в) суст ҳаракат карда вақтро кам нишон додани соат; **қафо партофтан** ичрои кореро ба таъхир андохтан; кореро кашол додан; қафо РАФтан ба ақиб рафтан, қафо гаштан; **пешу қафо кардан** ба пешу пас гузоштан, пасу пеш бурдан; **худро қафо кашидан** худро ба ақиб гирифтан, ақибнокӣ рафтан; **чоеро қафо гузоштан** чоеро паси сар кардан, аз маҳалле гузаштан;

аз қафои касе афтодан касеро таъқиб кардан; аз пайи касе гаштан (*бо ягон қасди бад*); **аз қафои касе гаштан а)** аз паси касе шилқин шуда гаштан (*то расидан ба мақсаде*); б) касеро таъқиб кардан; **аз қафои касе гиристан** (*ё гирия кардан*) дар рафтани (*ё гуселонидани*) касе гирия кардан; **аз қафои чизе давидан** дар хусули чизе такудав кардан; дар чустучӯи чизе сарсон шудан; **аз қафои коре рафтан** аз пайи коре шудан, пушти кори худ рафтан; **аз дарс қафо мондан а)** ба дарс дер кардан, ба машғулият таъхир карда омадан; б) сустӣ кардан дар омӯзиши маводи дарсҳо; **ба қафо гаштан** ба ақиб рӯй гардондан, қафо гаштан, баргаштан; **ба қафо гузоштан** гузашта рафтан аз чое, тай намудан; **ба қафо мондан** тай шудан, паси сар шудани чое; **дар қафо мондан а) ниг. қафо мондан** (а,б); б) тай шудан, паси сар шудани чое.

ҚАФОГАРДӢ قفاگردى *исми амал аз қафо гаштан*; қафо рафтан, ақибгардӣ.

ҚАФОГИР قفاگیر *кит., киноя аз додхоҳ, мазлум, ситамдида; таъқибгардида, маҳдудшуда.*

ҚАФОГОҲ قفاگاه *кит. паси сар, пушти сар.*

ҚАФОКАШ قفاکش *кит. он ки ба пешравӣ мамониат мекунад; он ки корро ба ақиб мекашад.*

ҚАФОМОНДА قفامانده *сифати феълии замони гузашта аз қафо мондан*; 1. ақибмонда, пасмонда (*дар иҷрои коре, дар тайи масофае*): **донишҷӯи қафомонда, талабаи қафомонда**. 2. *мач. дар сатҳи пасти рушд қарордошта, рушду инкишофаш ба талаботи даври замон ҷавобгӯ набуда*: **кишвари қафомонда, мамлақати қафомонда; соҳаи қафомонда** соҳаи хуб инкишофнаёфта; **шаҳси аз ҳаёт қафомонда** одами бо ҳаёти ҷомеа баробар пешнарафта, шаҳси ҷаҳонбиниаш кӯҳна.

ҚАФОМОНӢ قفامانى *исми амал аз қафо мондан*; ақибмонӣ, пас мондан, ақиб мондан (*дар коре аз дигарон*): **аз қафомонӣ баромадан.**

ҚАФОНИШИН قفانشين 1. дар ҷойҳои қатори ақиб нишаста. 2. муқими ақибгоҳ.

ҚАФОНОКӢ قفاناکى 1. пас-пас, ақибнокӣ, паснокӣ; **қафониқӣ рафтан** паснокӣ рафтан. 2. пуштнокӣ, бо пушт: **қафониқӣ афтидан.**

ҚАФОРАВӢ قفاروى *пасравӣ; муқоб. пешравӣ.*

ҚАФОХОРА قفاخوره *кит. он ки бисёр шаттаю шаллоқ мехӯрад, шаттахӯр.*

ҚАФОХОРАГӢ قفاخورگى *кит. шаттахӯрӣ, шаппотӣ хӯрдан, калтак хӯрдан.*

ҚАФОХӮРДА قفاخورده *кит. шаттахӯрдагӣ, шаллоқхӯрда, калтакхӯрда.*

ҚАҲБА ا. قحبه *кит. 1. пирзан, ачуза. 2. зани сабукпо, фоҳиша.*

ҚАҲВА ا. قهوه 1. донаҳои (тухми) дарахти тропикие, ки онро дар оташ бирён карда, баъд кӯфта орд карда, истеъмол мекунад. 2. нӯшидание, ки кӯфта ё хокаи қаҳваро дар об ҷӯшонда ё болояш оби ҷӯш рехта, ба он шир ва шакар омехта ва гоҳе бе инҳо мехӯранд; **қаҳваи сиёҳ** нӯшидании қаҳваи бешир.

ҚАҲВАГӢ قهوىگى *ниг. қаҳвай.*

ҚАҲВАГУН قهوهگون *ниг. қаҳваранг.*

ҚАҲВАДОН قهوهدان *зарф барои қаҳва, қуттии қаҳва.*

ҚАҲВАӢ قهوهاى 1. аз қаҳва тайёркардашуда; қаҳвадор. 2. *ниг. қаҳваранг.*

ҚАҲВАНӮШӢ قهوهنوشى *исми амал аз қаҳва нӯшидан*: **қаҳванӯшӣ кардан.**

ҚАҲВАОРДКУНАК قهوهآردکنک *оси дастӣ барои кӯфта орд кардани донаҳои қаҳва.*

ҚАҲВАРАНГ قهوهرنگ *ба ранги донаи қаҳва, сурхи сиёҳтоб, қаҳвагӣ, қаҳвагун*: **мӯи қаҳваранг, пӯсти қаҳваранг.**

ҚАҲВАРЕЗ قهوهريز *қаҳвачӯш ё зарфе, ки аз он ба пиёла қаҳва резанд.*

ҚАҲВАФУРӮШӢ قهوهفروشى *амали фурӯхтани қаҳва, фурӯхтани қаҳва.*

ҚАҲВАҲОНА قهوهخانه *муассисаи хӯроки умумии аз тарабхона хурдтар, ки дар он қаҳваю ҷой дам карда, газакҳои гуногун тайёр карда, мефурӯшанд.*

ҚАҲВАХӮРӢ قهوهخورى *ниг. қаҳванӯшӣ.*

ҚАҲВАҶӮШ قهوهجوش *ниг. қаҳвачӯшонак.*

ҚАҲВАҶӮШОНАК قهوهجوشانک *зарфи маҳсули филизӣ барои ҷӯшондани қаҳва.*

ҚАҲИСТОН قهستان *ниг.* кӯҳистон.

ҚАҲҚАРО *а.* قهقرا *кит.* пас-пас рафтан, ақибнокӣ (қафонокӣ) рафтан.

ҚАҲ-ҚАҲ قهقه 1. *ниг.* қох-қох; қаҳ-қаҳ задан бо овози баланд хандидан. 2. *калимаи тақлиди овози* хониши кабк.

ҚАҲҚАҲА *а.* قهقهه 1. ханда бо овози хеле баланд, саҳт хандидан. 2. хониши кабк, садои кабк:

ҚАҲҚОС قهقاس *ниг.* қаҳ-қаҳ.

ҚАҲР *а.* قهر 1. *кит.* ғалаба, ғолибият. 2. хашм, ғазаб; итоб: **қаҳру ғазаб**, **қаҳру чаҳл**, **қаҳру ситеза**. 3. тарки рафтуомад ва гуфтугӯ, ногапӣ бо касе; **аз қаҳр** аз хашм, аз ғазаб; **аз қаҳру ғазаб** аз ғояти хашму ғазаб; **ба қаҳр** *ниг.* **бо қаҳр**; дар болои хашму ғазаб, дар сари хашму ғазаб; **бо қаҳр а)** бо хашму ғазаб, аз рӯи чаҳлу ситеза; б) хашмгинона, ғазаболудона; **дар сари қаҳру ғазаб** дар болои хашму ғазаб, дар ҳолати ғазабноқӣ; **қаҳр кардан а)** хашмгин шудан, ғазабноқ шудан; б) чаҳлу ситеза кардан; шӯридан, ошуфта шудан; эътироз кардан; в) тарки муошират кардан, ногап шудан ба касе; рӯй гардондан аз касе; **қаҳри касеро овардан тарзи бавоситаи қаҳри касе омадан** касеро хашмгин кардан, чаҳли касеро овардан; **қаҳри касе омадан** дар ғазаб шудан, хашмгин шудани касе; **аз касе қаҳр кардан** ранчидан, хафа шудан; **ба қаҳр омадан** ба ғазаб омадан, хашмгин шудан; **ба қаҳр овардан тарзи бевоситаи ба қаҳр омадан** ба ғазаб овардан, хашмгин кардан, барангехтани хашми касе; **дар қаҳр будан** хашмгин будан, дар ғазаб будан, ғазабноқ будан; **дар қаҳр шудан (ғаштан)** ба ғазаб омадан, хашмгин шудан; оташин шудан; **қаҳри фалак** чаври замон; **қаҳри касе гирифтган** хашмноқ шудан, дар ғазаб шудан; **қаҳри касе дар нӯги биниаш будан** одами зуд қаҳркунанда, қаҳргин, ба андақ гапу коре бахашмоянда; **оташи қаҳри касе аланга задан** (ё забона гирифтган) шиддат гирифтани хашму ғазаби касе, саҳт ба хашму ғазаб омадани касе; **аз қаҳр фуромадан** хашму ғазаби худро фуру нишондан; таскин ёфтан.

ҚАҲРАМОН I قهرمان 1. диловар, далер, паҳ-

лавон. 2. шахсе, ки бо диловарию мардонагӣ ва фидокорию корнамоии худ шӯҳрат ёфтааст: **қаҳрамони ватан**, **қаҳрамони меҳнат**, **қаҳрамони халқи тоҷик**, **халқи қаҳрамон**, **чанговари қаҳрамон**, **се қарат қаҳрамон**, **қаҳрамон шудан (ғаштан)**; **шаҳри қаҳрамон** *ниг.* **қаҳрамоншаҳр**; **Қаҳрамони Тоҷикистон** унвони фаҳрӣ ва дараҷаи олии мукофотест, ки барои хизмати барҷаста дар соҳаҳои сиёсату иқтисодиёт, фарҳанг ва инкишофи илму фан аз тарафи ҳукумати ҷумҳурӣ дода мешавад. 3. иштироккунандаи асари бадеӣ; **қаҳрамони афсонавӣ** диловару паҳлавоне, ки дар бораи корнамоию шучоати ӯ афсонаҳо офарида шудаанд; **қаҳрамони лирикӣ** *ади.* шахсе, ки ашъори лирикӣ аз номи ӯ навишта шудааст.

ҚАҲРАМОН II قهرمان *кит.* 1. вакил ё амини дахлу харҷ. 2. масъули корҳо; хазинадор ва ниғаҳдорандаи он чи дар тасарруфи ӯ бошад; корфармо.

ҚАҲРАМОНВОР قهرمانوار *ниг.* қаҳрамонона.

ҚАҲРАМОНЗАН قهرمانزن бонуи қаҳрамон, зане, ки бо диловарӣ ва фидокорию корнамоии худ шӯҳрат ёфтааст.

ҚАҲРАМОНӢ I قهرمانى 1. диловарӣ, далерӣ, шучоат; паҳлавонӣ; рӯҳу рафтори ба қаҳрамон хос. 2. иҷрои қору фаъолияти аҳамияти ҷамъиятӣ дошта, ки мардонагию шучоати шахсӣ ва фидокорию талаб мекунад: **қаҳрамонӣ кардан**, **қаҳрамонӣ нишон додан**; **қаҳрамони афсонавӣ** қаҳрамонию шучоати ҳайратангези дар васфаш афсонаҳо бавучудодама; **достони қаҳрамонӣ** *ади.* дoston (*асосан манзум*) дар бораи қаҳрамонони ҷангҳо ва корномаҳои онҳо, ҳамоса.

ҚАҲРАМОНӢ II قهرمانى қору амали қаҳрамон II; фармонравой, корфармой.

ҚАҲРАМОНМОДАР قهرمانمادر *таър.* унвони фаҳрие, ки дар замони Шӯравӣ ба модари даҳ ва зиёда аз он фарзанд таваллуд карда ба воя расонда, дода мешуд.

ҚАҲРАМОНОНА قهرمانانه 1. ба монанди қаҳрамон, мисли қаҳрамон, қаҳрамонвор; далерона, баҳодуруна, часуруна, бо часорат ва фидокорӣ: **қаҳрамонона қор кардан**,

- қахрамонона чангидан, қахрамонона ҳалок шудан. 2. мансуб ба қахрамон; фидокорона: кори қахрамонона, муборизаи қахрамонона.
- ҚАХРАМОНТАРОШӢ** قهرمان تراشى худро қахрамон вонамуд кардан, худро қахрамон ба қалам додан.
- ҚАХРАМОНШАХР** قهرمان شهر таър. ин унвон ба шаҳрхое дода мешуд, ки аҳолии онҳо дар солҳои Чанги Бузурги Ватанӣ қахрамонию корнамоии бузург нишон дода буданд.
- ҚАХРАН** а. قهراً кит. аз рӯи қаҳр, бо зӯрӣ, зӯран; қаҳран ва чабран бо зӯрӣ ва ситам, бо фишор ва зӯрӣ.
- ҚАХРАНГЕЗ** قهرانگيز хашмгинона, ғазаболуд: нигоҳи қаҳрангез.
- ҚАХРАТУН** قهرتون аз ҳад зиёд хунук, сардии шадид, тоқатфарсо, сахт; зимистони қаҳратун, сармои қаҳратун.
- ҚАХРӢ** قهري ногап, чангӣ: қаҳрӣ будан (аз касе), қаҳрӣ шудан (гаштан).
- ҚАХРНОК** قهرناк пурхашм, пурғазаб; муз-тариб, ошuftа.
- ҚАХРОЛУД** قهرالود 1. хашмгин, ғазабнок, ғазаболуд: чашмони қаҳролуд, чехраҳои қаҳролуд, нигоҳи қаҳролуд. 2. аз рӯи хашму итоб, хашмгинона.
- ҚАХРОМЕЗ** قهرآمیز ниг. қаҳролуд.
- ҚАХТ** а. قحط 1. хушксолӣ, беҳосилӣ. 2. камёбӣ, ноёбӣ; қахту ғало кит. хушксолӣ ва қиматӣ, беғаллагӣ; қахт будан камёб будан, ёфтани чизе душвор будан; қахт задан гуфт. тамоман ноёб шудан, ёфтани чизе душвор шудан; муқ. қирон омадан; қахт шудан камёб шудан, ёфт нашудан.
- ҚАХТӢ** قحطى хушксолӣ; гуруснагӣ; қиматӣ, гаронӣ; соли қахтӣ соли хушксолию гуруснагӣ; гузарад соли қахтӣ, монад рӯи сиёҳи хоҳарам (зарб.).
- ҚАХТОБОД** قحط آباد кит. ҷои тангдастӣ, фақр ва эҳтиёҷ.
- ҚАХТСОЛ** قحط سال соли хушки бевориш, ки ғалла нарӯида, камёб ва қимат шудааст.
- ҚАХТСОЛӢ** قحط سالى кит. хушксолӣ.
- ҚАХҲОР** а. قهار кит. 1. ғолиб. 2. хашмовар. 3. қаҳргиранда, хашмгиранда (яке аз номҳои Худо).
- ҚАХҲОРӢ** قهارى 1. ғолибият. 2. кинаварзӣ, интиқом.
- ҚАШАВ** т. قشو олати дандонадори шонамонанд, ки бадани аспро бо он тоза мекунанд; қашав кардан бо қашав хориш додан; қашаву чорӯб кардан пӯсти бадани аспро бо қашав хоридан ва бо чорӯб тоза кардан.
- ҚАШАНГ** قشنگ кит. зебо, хушрӯй: духтари қашанг, шаҳри қашанг; қашанг будан зебо будан.
- ҚАШАНГӢ** قشنگى зебой, хушрӯй.
- ҚАШҚА I** قشقه холи сафеди табиӣ аст, ки дар пешонаи асп ва баъзе ҳайвонҳо пайдо мешавад; аспии қашқа аспии дар пешонааш холи сиёҳ дошта.
- ҚАШҚА II** قشقه кӯраки нимшукуфта (нимбоз)-и пахта.
- ҚАШҚАЛДОҚ** т. قشقلداق навъи ҳайвони даранда аз хонаводаи гурбаҳо, аз гурба бузургтар ва аз сағ хурдтар, ки холҳои сиёҳу сафед дорад.
- ҚАШҚАПЕШОНӢ** قشقه پيشانى ниг. пешони-қашқа.
- ҚАШҚАРӢ** قشقرى мансуб ба Қашқар (шаҳрест дар вилояти мухтори Синсяни Хитой); аҳли Қашқар, сокини Қашқар; рубоби қашқарӣ мус. навъи рубоб, ки дар қисми болоии коса аз ду тарафи дасташ шох дорад.
- ҚАШҚАЧИНӢ** قشقه چيني чида чамъ кардани кӯракҳои нимшукуфтамонда барои дар хирманҷову хонаҳо чудо карда гирифтани пахтаи он.
- ҚАШШОҚ** т. قشاق нодор, бенаво, фақир, камбағал, камбизоат: одами қашшоқ, деҳан қашшоқ, қашшоқ будан, қашшоқ шудан.
- ҚАШШОҚБАЧА** قشاق بچه ниг. қашшоқзода.
- ҚАШШОҚЗОДА** قشاق زاده фарзанди одами қашшоқу камбағал.
- ҚАШШОҚӢ** قشاقى фақирӣ, нодорӣ, бечизӣ, камбағалӣ, камбизоатӣ.

ҚАШШОҚОНА قشاقانه камбағалона, факирона; ба монанди одамони қашшоқ, мисли камбағалон; **зиндагонии қашшоқона доштан** (*ё кардан*) камбағалона зиндагонӣ кардан.

ҚАЪР ا. 1. тағ, тахт, бун: **қаъри бахр, қаъри дара, қаъри дарё, қаъри чоҳ, қаъри чарй, аз қаъри бахр нафт кашидан**. 2. умқ, чуқурӣ, жарфо; *ба тариқи истиора: аз қаъри дил баромадан* (-и сухан, оху нола...); **ба қаъри замин даромада рафтан, ба қаъри чашми касе нигоҳ кардан, дар қаъри худ фуру кашидани замин** (*чизеро ё одамонро*); **қаъри асрхо гузаштаи хеле дур: аз қаъри асрхо расидан, ба қаъри асрхо расидан**.

ҚИБАЛ а. قبل *кит.* 1. чониб, тараф, сӯй. 2. чихат, сабаб; **аз қибали...** а) аз чониби..., аз тарафи...; б) аз чихати..., аз сабаби...; **з-ин қибал** аз ин чихат; аз ин бобат.

ҚИБЛА а. قبله 1. тарафе, ки мусулмонон ба он рӯ оварда, намоз мехонанд: **хонаи Каъба, қиблаи хонақоҳ, хонаи рӯ ба қибла, ба қибла нигоҳ кардан, рӯ ба қибла овардан (истодан, нишастан)**. 2. умуман чоӣ парастииш, парастиишгоҳ; **чор тарафат қибла!** ба кучоё, ки хоҳӣ, рафтан гир!

ҚИБЛАГОҲ قبله گاه 1. *кит.* макони парастииш, самти парастииш. 2. *маҷ.* падар (*фарзандон падари худро эҳтиромона қиблагоҳ меноманд*).

ҚИБЛАГОҲӢ قبله گاهي *ниг.* қиблагоҳ.

ҚИБЛАЗАН قبله زن *кит.* 1. даврзананда, гарданда, чархзананда. 2. *киноя* аз ситора.

ҚИБЛАНАМО قبله نما абзоре монанди қутб-намо, ки бо истифода аз он метавон самти қибларо муайян намуд.

ҚИБТ قبط мардуми таҳчоии Миср, ки масеҳӣ ҳастанд; *муқоб.* **сибт** (*мардумони омада аз авлоди Яъқуб*). Фарзияе вучуд дорад, ки ин калима ва шакли дигари он **копт** (coptes) бо номи Египет (Егурте) ҳамреша аст.

ҚИБТӢ قبطي *мансуб ба қибт*; намояндаи мардуми қибт: **забони қибтӣ**.

ҚИВОМ а. قوام *кит.* 1. он чи ё он ки сабаби пойдории коре ё чизе бошад; поя, сутун. 2. низом, тартиб.

ҚИДМАТ а. قدمت *кит.* қадимӣ, деринагӣ.

ҚИЁҶ т. قياق алафи ботлоқие, ки барғҳои борики дароз дорад.

ҚИЁМ I а. قيام 1. истодан, рост истодан, рост хестан, ростистӣ. 2. рост шудани офтоб дар болои сар (самтурраъс), ки дар нисфирузӣ ба амал меояд: **ба қиём омадани (ё расидани) офтоб, офтоби ба қиём омада (ё расида), вақти ба қиём омадани офтоб, то ба қиём омадани офтоб**. 3. саркашӣ, нофармонӣ, исён, шӯриш; **шӯру қиём ошӯб** ва исён; **қиём кардан // қиём намудан** бар зидди касе бархестан (ба по хестан), исён бардоштан, шӯриш кардан; **қиёми қиёмат** д. фаро расидани рӯзи қиёмат; **то қиёми қиёмат** то охири дунё. 4. рост истодан дар вақти намоз. 5. *маҷ.* ҳастӣ, вучуд, мавҷудият.

ҚИЁМ II а. قيام 1. об андохта чӯшонда ғафс кардани шакар. 2. шираи то ғализӣ чӯшондашудаи гиёҳ, бутта, мева *ва м. ин.*; **қиёми парпӣ, қиёми таҳач, қиёми зирк, қиёми шакар, қиёми шираи мева; қиём гирифтан (ба қиём овардан)**; чӯшонда ба ҳолати ғализӣ расондани шакари дар об ҳалшуда ё шираи гиёҳ, бутта *ва м. ин.* мевае.

ҚИЁМАТ а. قيامت 1. *кит.* рост шуда ба по истодан. 2. д. зинда шуда хестан пас аз марг, растохез; **рӯзи қиёмат // фардои қиёмат** аз рӯи ақидаи динӣ рӯзе, ки ҳамаи мурдагон зинда шуда, аз гӯр меҳезанд ва аз қору кирдорашон ҳисобот медиҳанд, рӯзи ҷазо, явмуддин, рӯзи ҳисоб, рӯзи ҳашр. 3. шӯру ғавғо, ҳангома, ошӯб. 4. *маҷ.* ҳар чизи олӣ, таачҷубовар; **то қиёмат** а) то дунё ҳаст; б) *маҷ.* доимо, ҳамеша; **қиёмат бархостан** барпо шудани шӯру ошӯби умумӣ бо сабаби коре ё хабаре; барпо шудани шӯру ғавғо; **қиёмат кардан** а) шӯру ошӯби бузург барпо кардан; шӯру ғавғо барпо кардан; б) *маҷ.* бо кори ниҳоят олию аҷибӣ худ шӯру ғавғо барангехтан; мӯъҷиза нишон додан. **аз гӯру қиёмат гап задан** д. аз азоби он дунё, мурдану зинда шудан ва дигар ҷазоҳои рӯзи қиёмат сухан ба миён овардан; **қиёмат қоим шудан** қиёмат барпо шудан; рӯзи қиёмат фаро расидан; **ба қиёмат намондан** дар вақти зинда будани худ қарзро адо кардан ё қореро иҷро кардан; **гӯши ману девори қиёмат** (*маҷ.*) дар мавриди

хеч гӯш накардан, тамоман аҳамият надодан ё бепарвой зоҳир кардани касе ба коре ё чизе гуфта мешавад.

ҚИЁМАТАНГЕЗ *قیامت‌انگیز* 1. шӯру ғавғо барпоқунанда. 2. *маҷ.* хайратангез.

ҚИЁМАТГОҲ *قیامت‌گاه* 1. *д.* ҷои барпо шудани растохез. 2. *маҷ.* ҷои барпо шудани шӯру ғавғо, ҷои воқеъ шудани чизи аҷиб.

ҚИЁМАТЗОР *قیامتزار* *ниг.* қиёматгоҳ.

ҚИЁМАТӢ *قیامتی*: бародари қиёматӣ, додари қиёматӣ ба аҳду паймони бародарӣ то қиёмат (то дунё ҳаст) содиқ; *касоро додари қиёматӣ хондан (гирифтани)* бародархонд ҳисоб кардан, касоро ба бародархондӣ қабул кардан.

ҚИЁМАТКАДА *قیامت‌کده* *кит.* 1. ҷои ташвиш ва азоб. 2. *киноя аз* дил.

ҚИЁМАТНИГАҲ *قیامت‌نگه* *ниг.* қиёматнигоҳ.

ҚИЁМАТНИГОҲ *قیامت‌نگاه* *киноя аз* маҳбуб.

ҚИЁМАТПАЙКАР *قیامت‌پیکر* он ки андому пайкари бениҳоят зебо дорад, касе, ки бо пайкари зебои хеш шӯру шарар ангезад.

ҚИЁМАТПЕША *قیامت‌پیشه* он ки дар кори худ қиёмат кунад, касе, ки қору кирдори хайратангез содир намояд.

ҚИЁМАТЧИЛВА *قیامت‌جلوه* қиёматпайкар, андоми бениҳоят зебо ва мафтунгар.

ҚИЁМАТХИРОМ *قیامت‌خرام* он ки дар нозу ҳаракат шӯру қиём барпо кунад, хушрафтор, хушхиром, хиромон.

ҚИЁМКУНАНДА I *قیام‌کننده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз қиём (I) кардан; исёнгар; шӯришгар.

ҚИЁМКУНАНДА II *قیام‌کننده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз қиём (II) кардан; он, ки бо тайёр кардани қиёми шакар ва қиёми шириан гиёҳу бутта ва мева машғул аст.

ҚИЁМҚУТӢ *قیام‌قوتی* қутӣ барои нигоҳ доштани зарфҳои дорой қиём II.

ҚИЁС *ا.* *قیاس* 1. андоза гирифтани миёни ду чиз, андозагирӣ, муқоиса. 2. *фалс.* шакли хулосабарорӣ, ки аз ду муқаддима як хулосаи мантиқӣ бароварда мешавад

(силлогизм); қиёс кардан а) ду чизро бо ҳам муқоиса кардан; б) тахмин кардан; дарёфтани.

ҚИЁСАН *ا.* *قیاساً* 1. аз рӯи қиёс, ба таври муқоиса. 2. аз рӯи тахмин, тахминан.

ҚИЁСӢ *قیاسی* *мансуб ба* қиёс; аз рӯи қиёс; **вазни қиёсӣ** *ниг.* **вазн (вазни хос).**

ҚИЁФА *ا.* *قیافه* шакли зоҳирии инсон, шаклу шамоил; афт, рӯй, чехра; симо, сурат, намуди берунии чизе.

ҚИЁФАБОЗӢ *قیافه‌بازی* навъе аз санъати ҳунарварӣ, ки ҳунарпеша ба воситаи ҳаракатҳои чашм ва мушакҳои рӯй ҳиссиёту рӯҳияи қаҳрамони асари сахнавиро ифода мекунад.

ҚИЁФАСОЗӢ *قیافه‌سازی* сохтани намуди зоҳирии шахс аз рӯи гуфтаҳои шоҳидон.

ҚИЁФАШИНОС *قیافه‌شناس* *нав.* он ки ботини шахсро ба зоҳири вай нигоҳ карда, дарк ва муайян мекунад, мутахассиси физиономика.

ҚИЁФАШИНОСӢ *قیافه‌شناسی* 1. аз зоҳир (сурат) пай бурдани ботин (сират), ки Букрот (Гипократ) ба чунин қобилият доро будааст; фаросат. 2. муайян ва тавсиф намудани симоҳои (образҳои) асар, чехрашиносии асари бадеӣ. 3. муайян кардани хусусиятҳои чехра, сурат, рӯй. 4. илме, ки далелҳои шабоҳат ва тафовути чехраву андоми ду нафарро (*бо мақсади муайян сохтани валолат, ирсият ва ғ.*) таҳқиқу ошкор месозад, антропология.

ҚИҚИРРОС *ققرّاس* *гуфт.*, *калимаи тақлиди овози* хандаи тамасхуромези начандон баланд; **қиқиррос зада** хандидан.

ҚИЛ I *ا.* *قیل* гап, гуфтор; **қилу қол** а) гуфтугӯ, гуфтугузор; баҳсу мунозира; кашмакаши лафзӣ; хархаша, чанчол; б) *маҷ.* тафсил, чузъиёт.

ҚИЛ II *قیل* мӯй, мӯи думи асп; **қилро кашидан** амали касоро маҳдуд кардан; *муқ.* **таноби касоро кашидан**; **қилро аз хамир чудо кардан** *ниг.* мӯй(ро) аз хамир чудо кардан.

ҚИЛЛАТ *ا.* *قَلت* *кит.* қамӣ, андак будан; *муқоб.* **қасрат, қалил будан.**

ҚИЛОДА *ا.* *قلاده* *кит.* банди гардани ҳайвонот, гулӯбанд, гарданбанд.

ҚИЛТИҚ *m.* قلتیق 1. устухони майдаи моҳӣ, сӯк. 2. сихҳои нозуки сари хӯшаи ҷаву гандум, сӯк.

ҚИЛТИҚДОР دار قلتیق 1. дорои устухони майда: **моҳии қилтиқдор** (сӯкдор). 2. хӯшаҳои гандум ё ҷав, ки дорои сӯк мебошанд, хӯшаҳои сӯкдор.

ҚИЛУҚОЛ قیلوقال гуфтугӯӣ бо овози баланд; баҳсу мунозираи пурхурӯш; **бе қилуқол** а) бегуфтугӯ, бешубҳа; б) бидуни баҳсу мунозира; **бе муҳоқима**.

ҚИМА *m.* قیمة 1. гӯшти кӯфта; гӯшти майда буридашуда: **қима кардан**, **қима шудан**; **қима** - **қима кардан** а) пора-пора кардан, хурд-хурд реза кардани чизе; б) *мач*. саҳт зарбу лат кардани касе, саҳт маҷрӯҳ кардани касе. 2. навъи хӯрок, ки аз гӯшти қима ё нарм кӯфташуда тайёр мекунанд.

ҚИМААНДОЗӢ قیمةاندازی амали қима кардани гӯшт, аз ҷарх гузаронидани гӯшт.

ҚИМАБОБ قیمةباب гӯште, ки барои қима кардан мувофиқ аст.

ҚИМАҚАБОБ قیمةکیاب навъи кабоб, ки аз гӯшти қима тайёр мекунанд.

ҚИМАПАЛАВ قیمةپلو палаве, ки гӯшти он аз қима иборат аст, палави қимадор.

ҚИМАТ *a.* قیمت 1. баҳо, нарх, арзиш: **қимати баланд** (ё муносиб) **додан**; **ба қимати...** ба нархи...; **қимат додан** нарх мондан, баҳо додан, арзиш муайян кардан ба чизе; **қимат доштан** арзиш доштан, арзидан. 2. гарон, пурбаҳо; *муқоб.* **арзон**; аз арзиши худ зиёдтар, аз нархи муқаррарӣ болотар: **қимат будан**, **қимат фуруҳтан**, **қимат харидан**; **гавҳари қимат** гавҳари пурқимат; **қимат кардан** а) баҳои чизеро муқаррар намудан; б) *гуфт.* нархро боло бурдан, ба чизе аз арзишаш зиёдтар нарх мондан; **қимат шудан** гарон шудан, боло рафтан (баланд шудан)-и нарх. 3. арзиш, кадр, қурб; шоистагӣ, барозандагӣ; **қимати бадеӣ** арзиш аз ҷиҳати бадеият; **кадру қимат** эътибору арзиш; **аз ҳама қиматтар** аз ҳама бақадртар, ниҳоят азиз; **қимати чизеро донистан** баҳои ҳақиқии чизеро муайян кардан ва донистан; ба қадри чизе расидан; **қимат афтодан** (ё *галтидан*) гаронтар воқеъ шудан, бо нархи гарон ба

даст даромадани чизе; бо харчи зиёд иҷро шудани коре; **қимати чизеро шикастан** кадр эътибори чизеро паст кардан, чизеро бекадр кардан; **ба кадру қимати чизе расидан** *ниг.* **кадр**; **баробари ҷон қимат доштан** фавқулода гаронкадр будан.

ҚИМАТБАҲО قیمتبها он чи қимати зиёд дорад, пуларзиш, пурбаҳо, гаронбаҳо; *муқоб.* **арзонбаҳо**; **мукофоти қиматбаҳо**, **тӯхфай қиматбаҳо...**; **гавҳари қиматбаҳо** а) дурри гаронбаҳо; б) *киноя аз* чизи ниҳоят пуларзиш.

ҚИМАТДОР قیمتدار *ниг.* **қиматнок**.

ҚИМАТӢ قیمتى 1. *мансуб ба* **қимат**. 2. гаронӣ; беҳад зиёд будани нархи чизҳо (*дар хушксолӣ ва ғ.*): **қаҳтӣ ва қиматӣ**.

ҚИМАТНОК قیمتناک 1. он чи дорои арзиш аст, боарзиш. 2. дорои арзиши зиёд, гаронбаҳо; **коғазҳои қиматнок** вомбарг, вексел, саҳм ва дигар варақаҳои баҳодор, ки воситаи додугирифт, харидуфурӯш ва манбаи суду даромад мебошанд.

ҚИМАТСАНЧ قیمتسنج муайянкунандаи баҳо, таъйинкунандаи нарх ва арзиши чизе.

ҚИМАТШАВӢ قیمتشوی *исми амал аз* **қимат шудан**; афзудани нарху наво, зиёд шудани қимати молҳо.

ҚИМИЗ *m.* قمیز як навъ нӯшоқие, ки аз шири байтал (*ва ё шири шутур*) тайёр мекунанд.

ҚИМОБ قیمةباب *гуфт.* танаффури ва кароҳати табиӣ ё сохтаву бардурӯғи касе аз ягон чиз ё кас, ки зикр ёфтани он боиси оташинӣ ё масхараву мазох кардани он кас мешавад; **қимоб будан** (*аз касе, чизе*) танаффури ва кароҳат доштан аз касе, чизе; **қимоб шудан** танаффури пайдо кардан ба касе, чизе, безор шудан аз касе, чизе.

ҚИМОР *a.* قمار 1. бозии ба пул, бозие, ки дар он бурду бохт ба пулу мол асос ёфтааст: **қимор бозидан**, **қимор задан**. 2. *ниг.* **қиморбозӣ**; **гӯш ба қимор** ниҳояти мунтазири ба шунидани чизе.

ҚИМОРБОЗ قمارباز он ки бо бозии қимор машғул аст, он ки ба бозии бурду бохтнок одат кардааст.

ҚИМОРБОЗӢ قماربازی 1. бозие, ки дар он бурду

- бохт ба пулу мол ё чизи дигаре асос ёфтааст. 2. *мач.* хар коре, ки эҳтимоли неқ ё бад анҷом ёфтаганд дорад, кори ниҳоят таваккалӣ.
- ҚИМОРПЕША** *قىمارپيشه* *ниг.* қиморбоз.
- ҚИМОРХОНА** *قىمارخانه* ҷое, ки дар он қимор мебозанд.
- ҚИН** *т.* *قين* 1. азоб, шиканҷа; **қин кардан** саҳт азобу шиканҷа додани гунаҳгорон дар вақти пурсиш, то ба гуноҳашон иқроӣ шаванд. 2. *гуфт.* душвор, мушкил, саҳт, саъб; пурмашаққат.
- ҚИНҒОЛА** *т.* *قنغاله* арӯсе, ки ханӯз никоҳ нашуда бошад, духтари номзадшуда.
- ҚИНҒОЛАБОЗӢ** *قنغاله‌بازى* махфӣ ба мулоқоти арӯс омадани домод.
- ҚИНҒОЛБОЗӢ** *قنغاله‌بازى* *ниг.* қинғолабозӣ.
- ҚИНӢ** *قىنى* *гуфт.* душворӣ, мушкилӣ.
- ҚИР I** *قىر* кушокушӣ, куштори ҳамагонӣ; **қир кардан** куштан, несту нобуд кардан, марғу мири ҳамагонӣ; **қир шудан // қир гаштан** кушта шудан, несту нобуд шудан.
- ҚИР II** *ю.* *قىر* 1. моддаи сиёҳранге, ки вақти полудани нафт таҳнишин шуда мемонад ва он, аз ҷумла, дар мумфарш кардани роҳҳо ба қор меравад, қатрони нафт. 2. *мач.* сиёҳ.
- ҚИР III** *قىر* кӯҳи пастаки сангрездор; баландӣ, пушта, адир, теппа.
- ҚИРАВ** *قىرو* шабнамаи яхбасти барфрезамонанд, ки шабона дар ҳавои сард дар рӯи барги дарахтон ва сабзаҳо пайдо мешавад, ҷалид; **қирав бастан // қирав рехтан** пайдо шудани қирав, рӯи гиёҳҳо ва барғхоро пӯшондани қирав.
- ҚИРАВБАСТА** *قىروبوسته* *сифати феълии замони гузашта аз қирав бастан*; қиравдор; қиравзада: **шоҳҳои қиравбасти дарахтони канори роҳ.**
- ҚИРАВДОР** *قىرودار* қиравдошта, бо қирав пӯшондашуда.
- ҚИРАВЗАДА** *قىروزده* *сифати феълии замони гузашта аз қирав задан*; бо таъсири қирав аз сабзиш мондан: **барғҳои қиравзада, юнучкаи қиравзада.**

ҚИРАВПӢШ *قىروپوش* *ниг.* қиравбаста.

ҚИРАНДУД *قىراندود* бо қир андовашуда, қирмолида, қирнок; **қирандуд кардан** қир молидан бо мақсади муҳофизат аз обу рутубат.

ҚИРГУН *قىرگون* сиёҳ чун қир, ба ранги қир.

ҚИРҒИЗ *قىرغيز* 1. номи халқи туркнаҷод, ки аҳолии аслии Ҷумҳурии Қирғизистонро ташкил мекунад. 2. нафаре аз халқи қирғиз.

ҚИРҒИЗӢ *قىرغيزى* *мансуб ба қирғиз*; **забони қирғизӣ, кулоҳи қирғизӣ...**

ҚИРИНДӢ *т.* *قىرىندى*: **қириндӣ сархонаи чилим** боқимондаи сӯхтаву нимсӯхтаи тамоқу дар сархонаи чилим.

ҚИРКУНАНДА *قىرکننده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз қир кардан.* 2. нобудкунанда, сартосар куштаву несткунанда; **ҳавопаймои қиркунанда** ҳ. ҳавопаймое, ки ба ҳавопаймоҳои душман ҳамла бурда, нобуд месозад.

ҚИРМИЗ ҳ. *قرمز* 1. *қит.* як навъи қирмест ба андозаи наҳӯд, ки ранги сурх дошта ва дар беша ё дар дарахти булут чойгир аст ва рангсозон аз он ранги сурхи баланд месохтанд. 2. ранги сурхи баланд.

ҚИРМИЗАК *قرمزک* *зоол.* гамбуски арча.

ҚИРМИЗИРАНГ *قرمزىرنگ* як навъ ранги сурхи баланд; сурхранг.

ҚИРМИЗИТОБ *قرمزىتاب* ранге, ки ба қирмизӣ наздик аст; *ниг.* қирмизиранг.

ҚИРМИЗӢ *قىرمىزى* ба ранги қирмиз, арғувонӣ; сурх: **пиёлаи қирмизӣ, чойники қирмизӣ.**

ҚИРОАТ *ا. قرائت* 1. хондан, хониш (-и китоб, рӯзнома, шеър ва ғ.): **китоби қироат, китоби хониши мактабӣ.** 2. хондани Қуръон; **қироат кардан** а) ба овози баланд (*бо риояти илми таҷвид*) хондани оятҳои Қуръон; б) хондан, мутолиа кардан (*мас., шеърро*).

ҚИРОАТКУНАНДА *قراىت‌کننده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз қироат кардан.* 2. хонандаи оятҳои Қуръон, қорӣ.

ҚИРОАТХОНА *قراىت‌خانه* ҷое, ки дар он китоб, рӯзнома ва ғ. ба хондан дода мешавад; дар китобхона ва муассисаҳо хонаи махсус барои

мутолиаи китобҳо.

ҚИРОБ I قيراب *ниг. қирав.*

ҚИРОБ II *a.* قراب қиём, ғилофи шамшер.

ҚИРОН I *a.* قران 1. *кит.* наздик шудан, пайвастан чизе ба чизе. 2. *нуч.* ба ҳам наздик омадани ду сайёра дар як бурҷ; *муқ.* **сохибкирон; ҳаччи қирон** *д.* он давраи маросими зиёрати Каъба, ки дар он ҳаҷ ва умра ба ҳам мувофиқат кунад, бо ҳам омадани ҳаҷ ва умра; **қирон кардан** ба якдигар наздик шудан (-и сайёраҳо); **қирон сохтан** ба ҳам овардан, наздик сохтан.

ҚИРОН II قران несту нобуд шудан, маҳв шудан; **қирон овардан ба касе** (чизе) *ниг. ба тухми кас (чизе) қирон овардан; қирон омадан ба касе(чизе) ниг.ба тухми касе (чизе) қирон омадан* нобуд шудан, маҳв гардидан, фано ёфтани касе (чизе); фаро расидани вақти несту нобуд шудани касе (чизе); **ба тухми касе(чизе) қирон овардан тарзи бавоситаи ба тухми касе (чизе) қирон омадан.**

ҚИРОН III قران воҳиди пули нукраи Эрон то чорӣ шудани риёли ҳозира, ки аз сиккаҳои нукрагин иборат буда, дар давраи Қочор ва аввалҳои салтанати Пахлавӣ гардон буд.

ҚИРОТ *ю.* قراط 1. ченаки вазн, ки тахминан ба 0,2 грамм баробар аст ва асосан дар баркашидани чавоҳирот истифода мешавад. 2. *мач.* миқдори бисёр ками чиз.

ҚИРПҶШ قيرپوش бо қир пӯшонидашуда; **роҳи қирпӯш** роҳи асфалтпӯш, роҳи мумфарш.

ҚИРРА قره раҳ, тарош, паҳлу; **қирраи бел** тарафи паҳлуи бел, паҳлуи бел; **қирраи кӯҳ** тегаи кӯҳ; **бо қирраи чашм нигоҳ кардан** (ё мушоҳида кардан) бо як кунчи чашм (рӯйро натофта ва ноаён) нигоҳ кардан (ё мушоҳида ва ё назорат кардан).

ҚИРРАДОР قرهدار тегадор; **бинии қиррадор.**

ҚИРРОС قراس *гуфт.* калимаи тақлиди овози тези ба ҳам расидан ё соиш хӯрдани чизҳои филизӣ; ғичиррос.

ҚИРСОС قرساس *гуфт.* калимаи тақлиди овозе, ки аз шикастани алаф ва шохчаҳои хушк *ва г. инҳо* ҳосил мешавад; **қирсос зада шикастан.**

ҚИРТОС *a.* قرطاس *кит.* қоғаз, саҳифае, ки бар

он менависанд.

ҚИРТОСИ قرطاسӣ *мансуб ба қиртос; мансуб ба коргузорӣ; маводи қиртосӣ* маводи коргузорӣ.

ҚИСАС *a.* قصص *ч. кисса.*

ҚИСИР *t.* قسير бордорнашуда: **модагови қисир, гӯсфанди қисир; қисир мондан** бордор нашуда мондан, бача накарда мондан (-и гов, гӯсфанд *ва г.*)

ҚИСИРӢ قسيرى қисир будан; қисирмонӣ, назоида мондан (-и чорпо).

ҚИСИР-ҚИСИР قسيرقسيير *калимаи тақлиди* овозе, ки аз шикастани чӯб, шохи дарахт, танай гиёҳҳои хушк *ва м. инҳо* мебарояд; қисиррос.

ҚИСИРМОНДА قسييرمانده *сифати феълӣи замони гузашта аз қисир мондан;* чорвое, ки бордор нашуда мондааст.

ҚИСИРМОНӢ قسييرماني бордор нашуда мондани чорво.

ҚИСИРРОС قسييرراس *калимаи тақлиди* овози шикастан ё қариб ба шикастан расидани симчӯб, болор, курсӣ *ва г.: қисиррос задан.*

ҚИСМ *a.* قسم 1. чузъе аз чизе, поре аз чизе, чузъ, хисса, пора, бахш. 2. чиҳозе, ки чузъи таркибии олоте аз таҷҳизот мебошад; **қисмҳои эҳтиётӣ** аҷзҳои таркибии олоти техникӣ барои дар вақти шикастан ё корхӯрда шудани аъзои аслии иваз кардани онҳо. 3. тақсимои идорӣ, ки ба соҳае хос аст, шӯъба: **қисми илмӣ, қисми таълимӣ.** 4. ҳ. воҳиди ҷудоғонаи низомӣ: **қисми беҳдошт, қисми танкӣ; қисми ҳарбӣ** воҳиди ҳарбӣ. 5. чузъе аз асари бузург: **қисми аввали “Ёддоштҳо”-и С. Айнӣ.** 6. навъ, хел, гуна; соҳати...: **дар қисми пеши ин майдон, дар қисми шимолии шаҳр...; як қисм қисме, бархе, баъзе; гурӯҳе: як қисми мусофирон, як қисм заминҳои фалонӣ; қисм-қисм чузъ-чузъ, ба қисмҳо ҷудо карда (баркашидан, гузаронидан); қисми бадеӣ** концерт дар охири маҷлисҳои тантанавӣ.

ҚИСМАН *a.* قسماً як қисм..., як ҳиссае...; то ҳаде, то андозае.

ҚИСМАТ *a.* قسمت 1. ҳисса, бахш, қисм. 2.

- насиб, баҳра; **қисмати азал(ӣ)** тақдир, сарнавишт.
- ҚИСМАТХҶР** قسمت خور *кит.* 1. рӯзихур, он ки аз ризку рӯзӣ баҳра мегирад. 2. *мач.* бандаи Худо.
- ҚИССА** *а.* قصه 1. ҳикоят, нақл; ривоят; саргузашт; хабар, ҳадис; шарҳи ҳол; **қиссаи ғамангез, қиссаи шабҳои хичрон; қисса гуфтан...**; **қиссаи касе** саргузашти касе, воқеаи бо касе рӯйдода. 2. *киноя аз* афсона, суҳанҳои бофта; **қисса кӯтоҳ** хулласи калом, алқисса, мухтасаран; **ҳисса аз қисса** нақли мухтасар аз ҳикояи муфассал, шаммае аз ривояте; **қисса дароз кардан** пурхарфӣ ва гуфтани суҳанони беҳудаду бемавқеъ.
- ҚИССАГҶЙ** قصه گوئي *исми амал аз қисса гуфтан;* машғулияти қиссагӯй.
- ҚИССАГҶЙ** *он ки* қиссагӯй он ки ҳикояте, ривояте ё саргузаштеро барои дигарон нақл мекунад, дostonгӯй.
- ҚИССАПАРДОЗ** قصه پرداز *ниг.* қиссагӯй.
- ҚИССАХОН** قصه خوان 1. он ки қиссаҳоро аз рӯи китоб ба дигарон меҳонад, гӯяндаи дoston, қос. 2. шугле будааст муравваҷ дар байни аҳли шиа дар давраи сафавиён ва гурӯҳе аз шоирон, ки бо касби қиссаҳонӣ низ машҳур будаанд.
- ҚИССАХОНӢ** قصه خواني қисса хондан; машғулияти қиссаҳон.
- ҚИСТ** *а.* قسط *кит.* 1. адлу инсоф, дод. 2. ҳисса, насиб, баҳш, қисме аз чизе; **ба қист фуруҳтан (ё харидан)** *нав.* тарзи фуруш (ё харид)-и мол ба қарз, ки харидор қимати онро на якбора, балки қисм-қисм мепардозад.
- ҚИСТОС** *ю.* قسطاس *кит.* тарозу, тарозуе, ки хеле дуруст бармекашад, тарозуи ҳассос.
- ҚИТИҚ** *т.* قتيق эҳсосе дар кафи пой, дар зери бағал ва дар баъзе ҷои дигари бадани одам, ки бо расидани сари ангуштони дасти бегона *ва г.* кас беихтиёр ба ханда меояд: **қитиқ доштан; қитиқ кардан** сабукак бо ангуштон тағи бағал ё кафи пой касеро хоронда, ўро беихтиёр ба ханда овардан; **қитиқ ба қиссаи касе расидан** ба касе суҳани қаҳровари ўро гуфтан; ғашӣ касеро овардан, бо суҳане боиси асабонияти касе гардидан.
- ҚИТИҚОВАР** قتيق آور *коре* ё чизе, ки ҳисси қитиқи касеро меоварад.
- ҚИТОЛ** *а.* قتال *кит.* кушокушӣ дар ҷанг; ҷанг, масоф.
- ҚИТӢА** *а.* قطعه 1. поре аз чизе, тикка, поре, порча; порчаи замини қорам. 2. *ҷугр.* ҳар яке аз хушкҳои бузурги қураи Замин, (Осиё, Африқо, Аврупо, Амрико, Австралия, Антарктида). 3. *адш.* яке аз намудҳои назм, ки матлаъ надорад ва мисраи дуҷуми ҳамаи байтҳо ҳамқофия омада, дар он аз як мавзӯ суҳан меравад.
- ҚИТӢАВӢ** قطعه وي *мансуб ба қитӢа* 2; хоси яке аз қитӢаҳои олам.
- ҚИФ** *а.* قيف даҳанаи поёнаш борик барои ба зарфҳои даҳонтанг рехтани моеъҳо.
- ҚИФОЛ** *ю.* قيفال *яке аз* рағҳои бадани одам, ки дар даст намоён аст.
- ҚИФШАКЛ** قيف شكل *аз* ҷиҳати шакл ба қиф монанд, мисли қиф даҳонвасеу думборик.
- ҚИШЛОҚ** *т.* قشلاق 1. дех, деҳа, қаря, русто. 2. *таър., кҳн.* ҷои зимистонгузаронӣ; *муқ.* айлоқ.
- ҚИШЛОҚИДУХТАР** قشلاقي دختر *духтари* деҳотӣ, *духтари* зоидашуда ва сокин дар деҳот.
- ҚИШЛОҚӢ** قشلاقي *мансуб ба қишлоқ;* деҳотӣ, сокини дех.
- ҚИШЛОҚҶОЙ** قشلاق جاي қишлоқ, берун аз шаҳр.
- ҚИШР** *а.* قشر пӯст, пӯчоқ; **қишри Замин** табақаи болоии Замин.
- ҚОБ** *т.* قاب ғилофи ашӯи хурд: **қоби айнак.**
- ҚОБИЗ** *а.* قابض 1. *кит.* қабзқунанда, гиранда; қабулқунанда. 2. миронанда, берункашандаи ҷон. 3. *тиб.* доруе, ки дарунравиро нигоҳ медорад, давои зидди исхол; **қобизи рӯх** гирандаи ҷон, Азроил.
- ҚОБИЛ I** *а.* قابل 1. қобилиятнок, истеъдоднок, мустаид, лаёқатманд; **қобили ҳунаре донистан** касеро ба ҳунаре лоиқ ҳисоб кардан. 2. лоиқ, сазовор, муносиб; **қобили чизе (ё қоре)** а) сазовори (лоиқи) қоре ё чизе, арзанда ба қоре ё чизе: **қобили мадҳ, қобили тамошо, қобили тарбия, қобили тасвир...**; б) муносиби

(дархӯри, боби) чизе ё коре, мувофиқ ба коре ё чизе: **замини қобили киштукор, хучраи қобили истиқомат, қобили нишастан набудан...**; **қобили зикр** арзанда ба зикр кардан; (мавзӯи) боаҳамият; **қобили муқоиса** муқоисашаванда, **қобили хӯрдан** хӯрданибоб; **қобили қабул** муносиб, пазируфтани; **аҳолии қобили меҳнат** мардуми коршоям; қувваи қобили меҳнат; **қувваи қобили меҳнат** қувваи (мардум) короянд, қувваи корӣ; **қобил гардидан** (*барои коре*) мувофиқ гардидан, дархӯри коре шудан, коромад (*барои мақсаде*). 3. *гуфт.*, *маҷ.* ҳалиму ботамкин, хушфеълу нарм; гапдаро; **қобилу гапдаро** ҳалиму гапгир; **қобилу ҳалим** нарму хушфеъл, хушахлоқ; **қобил шудан** ҳалиму гапдаро шудан, нарм гаштан.

ҚОБИЛ II а. *قابل* исми фоил аз **қабул кардан**; пазиранда, қабулқунанда.

ҚОБИЛ III *قابيل* *д.* бародари Ҳобил, номи фарзандони Одам ва Ҳавво (*дар Таврот ба шакли Қоин омадааст*).

ҚОБИЛА I а. *قبيله* муаннаси **қобил**.

ҚОБИЛА II а. *قبيله* момодоя, доя, зане, ки бача зоёнад.

ҚОБИЛАК *قابلك* шакли *тасгир* ва *навозишии* **қобил**.

ҚОБИЛИЯТ а. *قابليت* 1. истеъдоди зотӣ, лаёқат, қареҳа: **қобилияти фавқулода, қобилияти шоирӣ**. 2. лоикӣ, сазоворӣ, муносиб будан; **қобилияти истиқоматӣ** қобили истиқомат будан, муносиби зиндагонӣ будан; **қобилият доштан а)** лаёқат доштан, соҳиби истеъдоди зотӣ будан; б) лоик будан, сазовор будан, қобил будан; **қобилияти корӣ доштан** кор карда тавонистан, аз ӯҳдаи кор кардан баромадан; **қобилияти меҳнат надоштан** кор карда натавонистан, коршоям набудан.

ҚОБИЛИЯТНОК *قابليت ناک* соҳиби истеъдод, лаёқатманд, лоик.

ҚОБИЛИЯТНОКӢ *قابليت ناکي* қобилиятнок будан, соҳиби лаёқат будан, истеъдод доштан.

ҚОБИЛӢ I *قابلي* 1. қобилият, истеъдоднокӣ, лаёқат. 2. қобил (3) будан, ҳалиму хушфеъл

будан; гапдарой.

ҚОБИЛӢ II *قابلي* :палави **қобилӣ** як навъ оши палав, ки ба болои гушту равған биринҷи хомро андохта чӯшонда мепазанд.

ҚОВҒА т. *قاوغه* зарфи чармини обкашӣ, қавға.

ҚОҒОТӢ *قاغاتي* :чормағзи **қоғотӣ** чормағзи тунукпӯст.

ҚОДИР а. *قادر* тавоно, муқтадир, зӯрманд, соҳиби қудрат; **дасти қодир а)** дасти тавоно; б) *маҷ.* иқтидор, қудрат; **устоди қодир** устоди пурхунар; хунарманди бузург; **қодир будан** қудрати ба чо овардани коре доштан, карда тавонистани кореро; **ба ҳар кор қодир** ҳама кор аз дасташ меояд, аз ӯҳдаи ҳар кор мебарояд.

ҚОДИРАНДОЗ *قادرانداز* *таър.* тирандози мохир, ки камонҳои сахттаринро ҳам кашида метавонист ва тираш беҳато ба нишон мерасид.

ҚОДИРИЯ *قادريه* *д.* номи яке аз тариқаҳои тасаввуф аст, ки ба номи асосгузаш Абдулқодир Гелонӣ гузошта шудааст.

ҚОДИРӢ *قادري* иқтидор, тавоноӣ.

ҚОДИХ а. *قادح* *қит.* 1. фарсудагии дандон. 2. айб, нақс, табоҳӣ. 3. айбқунанда, таъназанада.

ҚОЗ т. *قاز* як навъ мурғи обии ваҳшӣ ва хонагии гардандарози калонтар аз мурғобӣ, ғоз; **қоз чаронидан** кори беҳуда кардан.

ҚОЗГИР *قازگير* қозгиранда, шикорқунандаи қоз; **иштиҳои қозгир** иштиҳои ниҳоят зиёд; **иштиҳо қозгир шудан** хеле гурусна ва толиби хӯрок шудан.

ҚОЗИБОЗӢ *قاضي بازي* *таър.* кашмакаш ва мурофияи қозихонагӣ, ба қозихона даводавӣ кардан бо мурофияе; *муқ.* **судбозӣ**.

ҚОЗИГӢ *قاضي گي* *таър.* вазифа ва кори қозӣ; қозӣ будан; ҳакамӣ; **қозигӣ кардан** қозӣ будан, вазифаи қозиро ба чо овардан.

ҚОЗИЁТ *قاضي ات* *қҳн.* идорае, ки масъалаву баҳсхоро (*дар байни аҳли ислом*) мувофиқи қонунҳои куллии шариат баррасӣ ва ҳал менамояд.

ҚОЗИЗОДА *قاضي زاده* *қҳн.* фарзанди қозӣ, писар

ё духтари қозӣ.

ҚОЗИКАЛОН قاضى كلان *таър.* сардори қозиён; яке аз мансабҳои олии рӯхонӣ дар аморати Бухоро, ки шахси дувум дар идораи умури давлатӣ ба шумор мерафт (*пас аз қушбеғӣ*).

ҚОЗИХОНА قاضى خانه *таър.* маҳкамаи қозӣ, дорулказо, ки муурофияҳо дар он чо анҷом меёфтанд; **ба қозихона кашидан** (*касера*) ба касе даъвогар шуда, ўро барои муурофия ба қозихона бурдан; *муқоб.* **ба суд додан**; **гапро ба қозихона бурдан** аз пайи таҳқиқи гапе шудан, ба тағи гап расидани шудан.

ҚОЗИХОНАҒӢ قاضى خانگى *мансуб ба қозихона; никоҳи қозихонағӣ* *кҳн.* маросими никоҳи духтарони гуреза (гурезондашуда), ки дар қозихона ба расмият дароварда мешуд; **хати қозихонағӣ** *кҳн.* хуччате, ки дар қозихона сабт ва қайд шудааст, хате, ки эътибори қонунӣ дошт.

ҚОЗИЮЛҚУЗОТ قاضى القضاة *таър.* унвони қозикалонҳои Бухоро.

ҚОЗИЮЛҚУТ *a.* قاضى القوت *кит.* расонандаи рӯзӣ, парвардигори ризқ (*сифати Худо*).

ҚОЗИЮЛҲОЧОТ *a.* قاضى الحاجات *d.* барорандаи хочат ва ниёзҳо (*сифати Худо*).

ҚОЗӢ I *a.* قاضى 1. *кит.* қазоваткунанда, ҳукмбароранда, довар, ҳакам. 2. *таър.* мансабдори шаръӣ дар аморати Бухоро, ки масъалаҳои баҳсноки ҳуқуқӣ ва ҷиноятҳои содиршударо аз рӯи нишондоди шариат ҳал мекард; фақеҳе, ки муурофиотро дар мавриди ихтиллофу низоъ байни мардум мувофиқи қонунӣ шариат ҳал мекард; *муқ.* **судя; қозии калон** *ниг.* **қозикалон; қозии ҳақиқӣ** а) қозии аз рӯи ҳақиқат амалкунанда; б) сифати Худо; **қозӣ шудан** а) ба мансаби қозигӣ расидан; б) *гуфт.* ҳакам шудан; **ба тахтаи қозӣ кашидан** *мач.* истинтоқ карда, танбеҳ додан.

ҚОЗӢ II *a.* قاضى *d.* касе, ки намозро бо қазо меҳонад, қазохон, вомгузор.

ҚОИД I *a.* قائد *кит.* 1. асокаш, роҳнамои шахси нобино. 2. *мач.* роҳнамо, роҳбар, пешво; **қоиди тақдир** (*сифати Худо*).

ҚОИД II *a.* قائد *кит.* нишинанда, нишаста; *муқоб.* **қоим**.

ҚОИДА *a.* قاعده 1. бунёд, асос, асл; қонун; дастур: **қоидаҳои арӯз, қоидаҳои грамматика, қоидаҳои имло, қоидаҳои ҳисоб, қоидаву қонун**. 2. расм, оин, тартиботи муқарраршуда; **қоидаҳои тартиботи дохилӣ, қоидаҳои ҳаракати бехатари нақлиёту пиёдагардон дар роҳҳо; аз рӯи қоида // мувофиқи қоида** а) мутобиқи қоида, дар асоси қонун; б) мутобиқи расму оин; тибқи тартибу низоми муқарраршуда; в) чунон ки бояд, чунон ки лозим аст; **қоидаро вайрон кардан** бар хилофи қоидае амал кардан; қонуншиканӣ кардан; **қоидаи бозиро риоя кардан** риоя кардани тартибу низоми бозӣ; **қоида ҳамин ки...** расму одат ҳамин ки..., таомул шудааст, ки...

ҚОИДАДОН قاعده دان *донандаи қоида* 1,2; саҳт риоякунандаи қоидаҳо.

ҚОИДАТАН *a.* قاعدتاً 1. мутобиқи қоида; аслан, асосан. 2. аз рӯи расму таомул; маъмулан.

ҚОИЛ *a.* قائل 1. иқроркунанда ба гуноҳи худ; эътирофкунанда, тандиҳанда; **қоил кардан** бо ҳунар, кор ё дониши худ эътирофи касеро ба даст овардан, водор ба тандиҳӣ кардан; **қоил шудан** ҳунарнамоии касеро эътироф кардан, ба кордорӣ касе тан додан. 2. гӯянда, суҳангӯ.

ҚОИМ *a.* قائم 1. рост, устувор, истода, барпо; **қоим будан** устувор будан, поянда будан; пойдор истодан; барпо шудан; **қиёмат қоим шудан** қиёмат барпо шудан; **қоим ба зот** ба аслу зоти худ пойдор; абадӣ, ҷовид. 2. моланда, даллок (*дар ҳаммом*), масҳгар. 3. *кҳн.* халта (киса, чаъба)-и чармӣ барои нигоҳ доштани мӯҳраҳои шохмот, дастаи шамшер, теғ.

ҚОИМА *a.* قائمه 1. *ниг.* **қоим** 1; **қоғазҳои қоимаи роича** пулҳои қоғазии боқурби дар муомила буда; **нарҳи қоима** қимати устувор. 2. дастаи шамшер. 3. сутун, поя; чароғпоя. 4. пойғаҳи тахти хоб.

ҚОИММАҚОМ *a.* قائم مقام *ҷонишин, ноиб; ҷойгири касе ё чизе.*

ҚОИФ *a.* قائف қиёфашинос, он ки монандии қиёфаи фарзандро ба падар муқаррар кунад.

ҚОҚ *m.* قاق 1. хушк, хушкшуда: **гӯшти қоқ, нони қоқ, ҷуби қоқ; қоқ кардан** хушк кардан,

хушконидадан. 2. лоғар, хароб, камгӯшт; қоқина: **дасту пой дарозу қоқ, одами қоқ; қоқ шудан** а) хушк шудан, хушкидан; б) лоғару хароб шудан. 3. *лахч.* зардолуи хушконидашуда, ғўлунг; **дашти қоқ** сахрои беобу алаф, биёбон; **замини қоқ** замини сахт; замини бепаршу кўрпача; **сурфаи қоқ** дастархони бехўрду хўрок, суфраи холӣ; **чўи қоқ** чўи беоб; **бо як омочи қоқ** танҳо бо як омоч; **бо як сари қоқ** танҳо; бекасу кўй ва бечизу чора; **кисаи касе қоқ будан** кисаи касе холӣ будан; пул надоштан; **халки касе қоқ шудан** аз ташнагӣ, асабоният ё ҳаяҷон гулӯи касе хушк шудан.

ҚОҚБАДАН قاقبدان лоғар, хароб; камгӯшт: **марди навчаи қоқбадан.**

ҚОҚИНА قاقينه лоғар, хароб; камгӯшт, газгӯшт: **зани қоқинаи гандумгун, чавони қоқинаи миёнақад; рӯи қоқина** рӯи камгӯшт.

ҚОҚИНААНДОМ قاقينهاندوم лоғарандом, қоқбадан.

ҚОҚИНАРҶ(Ӣ) قاقينهرو/قاقينهروي он ки чехрааш лоғари камгӯшт аст.

ҚОҚӢ قاقى 1. хушкӣ, хушкшудагӣ (*мас., нон*). 2. лоғарӣ, харобӣ, камгӯштӣ.

ҚОҚМА *т.* قاقمه гилеми тунуки абрешимини бепат; **чакмани қоқма** чакмани мардона аз намади тунук.

ҚОҚТӢ *т.* قاقتي: **ҳалвои қоқтӣ** як навъ ҳалвост, ки аз орди бирёну қиёми ширини тут мепухтанд.

ҚОҚУ قاقو *бот.* гиёҳи худрӯи зардгул, ки байни мардум ҳамчун гиёҳи ғизой ва доруй машҳур аст.

ҚОҚУМ *а.* قاقم *зоол.* ҳайвони майдаест монанд ба санҷоб, ки пўсти сафеди киматбаҳо дорад ва аз он пўстин медўзанд.

ҚОҚШУДА قاقشده *сифати феълӣи замони гузашта* аз **қоқ шудан**; хушкшуда; ниҳоят хушк.

ҚОЛ *а.* قال *гуфт.* гуфтор, гап; **қилу қол** *ниг.* қил; **қолу мақол** гуфтугӯ, гапи бисёр; ҳаёху.

ҚОЛАБ *а.* قالب 1. тан, пайкар, қолбад; **қолаб тӣхӣ қардан** мурдан, қон додан. 2. *ниг.* қолиб.

ҚОЛАБТИХӢ قالبتهى дарунхолӣ, миёнқовок.

ҚОЛИБ قالب 1. *ниг.* қолаб; **қолаби бечон** тани берӯх, қисми бечон. 2. андозаи ягон чиз; бўтаи оҳангарӣ; чўбе, ки ба шакли пой тарошида, пойафзолро дар он мекашанд ва медўзанд; олат ва абзоре барои шакл додан ба мавод: **қолиби кафш ё мўза, қолиби рехтагарӣ, қолиби хишт, қолиб гирифтани, қолиб задан, қолиб тарошидан, аз қолиб баромадан, ба қолиб рехтан.** 3. нақши барқанда ё барҷастаи ягон чиз дар рӯи тахта, филиз *ва ғ.*, ки онро ранг қарда, бо чизи дигар пахш мекунад, то нақш ба чизи дигар гузарад: **қолиби читгарӣ** қоғаз ё филизе, ки дар он нақше, ҳарфе ё рақаме бурида шудааст (*барои наққошӣ ё рассомӣ*); қоғазӣ нақшапартоӣ. 4. *мач.* шакл, намуд: **қолиби назм, қолиби наср; ба қолиби чизе даровардан** ба шакли чизе даровардан, шакли чизеро додан; **◇ хишт аз қолиб барҳест** вақти иҷрои қорегузашт, фурсат аз даст рафт, қор аз қоргузашт.

ҚОЛИБАК قالبک 1. *шакли тасғири қолиб;* қолиби хурд. 2. қолибе, ки читгарҳо аз рӯи он ба матоъ нақш мепартоянд.

ҚОЛИБГАР قالبگر 1. он ки қолиб омода месозад, қолибсоз. 2. нухабардор (*дар читгарӣ*).

ҚОЛИБГАРӢ قالبگرى *ниг.* қолибсозӣ.

ҚОЛИБГИР قالبگیر он ки қолиби чизеро тайёр мекунад; он ки дар рехтагарӣ қолиби чизҳои сохта шуданиро аз реги сиёҳ дуруст мекунад.

ҚОЛИБГИРӢ قالبگیری *исми феълӣ аз қолиб гирифтани;* андоза ва шакли қисмеро бо қолибе маълум қардан; қолибгирии дандони маснӯӣ, кафш, қулоҳ *ва ғ.*

ҚОЛИБДОР قالبدار хиштзан, хиштомл, хиштзани сари қабрҳои хиштӣ.

ҚОЛИБЗАДА قالبزده *сифати феълӣи замони гузашта аз қолиб задани;* ба қолиб дароварда, дар қолиб гузошта: **пойафзори қолибзада.**

ҚОЛИБЗАНИӢ قالبزنى 1. *исми амал аз қолиб задани;* ба қолиб даровардани чизе. 2. аз рӯи нуха нақш задан (*дар читгарӣ*).

ҚОЛИБӢ قالبى 1. аз рӯи қолиби муайян сохташуда. 2. *мач.* забонзада, чизе, ки аслият

- надорад, ғайриасли: **ибораҳои қолибӣ, таъбирҳои қолибӣ.**
- ҚОЛИБКАШИ** قالب كشي *исми амал аз қолиб кашидан*; кашидани нақшу шакли ашё барои рехтани он; андоза ва шакли чисмеро бо қолибе муайян кардан.
- ҚОЛИБМИСТАР** قالب مسطر *нав. хаткаш барои кашидани шаклҳои гуногуни хандасӣ, лекало.*
- ҚОЛИБОФ** قالى باف *ниг. қолинбоф.*
- ҚОЛИБОФӢ** قالى بافي *ниг. қолинбофӣ.*
- ҚОЛИБРЕЗ** قالب ريز *он ки филизи ғудохтаро ба қолибҳо рехта, чизе тайёр мекунад.*
- ҚОЛИБРЕЗӢ** قالب ريزى 1. *исми амал аз қолиб рехтан*; кору амали қолибрес. 2. коргоҳе, ки барои ба қолибҳо рехта, сохтани чизҳо махсус гардонида шудааст: **коргоҳи қолибресӣ.**
- ҚОЛИБСОЗ** قالب ساز *он ки барои сохтани ашёи гуногун қолиб (шакл) тайёр мекунад.*
- ҚОЛИБСОЗӢ** قالب سازى 1. *исми амал аз қолиб сохтан*; кору касби қолибсоз. 2. коргоҳе, ки барои тайёр кардани қолибҳо махсус гардонида шудааст.
- ҚОЛИН** *т. қалин* гилеми пашмини патдор: **қолин бофтан, қолин густурдан, қолин паҳн кардан, қолин фарш кардан**: *ба тариқи истиора*: қолини барф, қолини гулҳо, қолини нарми сабзаи навраста, аз сабза қолин бофтан.
- ҚОЛИНБОФ** قالىن باف *бофандаи қолин, гилембоф.*
- ҚОЛИНБОФӢ** قالىن بافي 1. *исми амал аз қолин бофтан*; кору касби бофандаи қолин. 2. чой ва дастгоҳе, ки дар он қолин мебофанд: **комбинати қолинбофӣ.**
- ҚОЛИНПӢШ** قالىن پوش 1. маконе, ки қолин густурда шудааст. 2. *мач.* чое, ки бо гулу гиёҳу сабза ораста аст.
- ҚОЛИНФАРШ** قالىن فرش *маконе, ки фаршаш бо гилему қолин ораста шудааст.*
- ҚОЛИНФУРӢШ** قالىن فروش *он ки қолин ва гилем мефурӯшад.*
- ҚОЛИНФУРӢШӢ** قالىن فروشى 1. *исми амал аз қолиб фурӯштан*; шуғли тичорати қолин, савдои гилем. 2. макони фурӯши қолинҳо: **дӯкони қолинфурӯшӣ.**
- ҚОЛИНЧА** قالىنچه *қолини хурд.*
- ҚОЛИЧА** قالىچه *ниг. қолинча.*
- ҚОЛӢ** قالى *ниг. қолин.*
- ҚОЛУҚИЛ** قالوقيل *ниг. килуқол.*
- ҚОЛУМАҚОЛ** قالومقال *ниг. килуқол.*
- ҚОМ I** *м. قام* *варз.* дар бозии шоҳмот вазъиятест, ки яке аз ҳарифон ба чое гашт карда наметавонад, то шоҳ бехатар бошад, пат.
- ҚОМ II** *а. قام* *кит.* соҳир, чодугар, фолбин, фолгир.
- ҚОМАТ** *а. قامت* 1. қад, боло; қаду баст, андом. 2. *кит.* андоза, дараҷа, сатҳ, микдор; **қомати мавзун, қомати хамгашта, қаду қомат, қаду қомати расо; қомат афрохтан // қомат бардоштан** а) қад боло кардан; баланд шудан; б) *киноя аз сохта шудан, бино ёфтан*; **қомат кашидан** *ниг. қад кашидан*; **қоматро рост гирифтани** қадро рост кардан, рост шудан; **қомат рост кардан** *ниг. қад рост кардан*; **қомат бастан, қомат задан** *ниг. қомат кардан*; **қомат бастан** такбир гуфтан; $\diamond$ **қомат (ат) занад** *гуфт.* дар мавриди мафтун шудан ба қаду бастии зебои касе меғӯянд.
- ҚОМАТБАЛАНД** قامت بلند *он ки қадаш дароз аст, қадбаланд, қаддароз, дарозқад, навча.*
- ҚОМАТБОЛО** قامت بالا *ниг. қадбаланд.*
- ҚОМАТРАСО** قامت رسا *қадбаланд; хушқаду қомат.*
- ҚОМАТПАСТ** قامت پست *ниг. қадпаст.*
- ҚОМАТХАМ** قامت خم *ниг. қоматхамида.*
- ҚОМАТХАМИДА** قامت خميده *он ки қоматаш хам гаштааст, он ки қомати дуто дорад.*
- ҚОМУС** *а. قاموس* 1. *кит.* чуқуртарин чои укёнус. 2. китоби луғат (*беиштар луғатҳои арабӣ*), фарҳанг; луғати донишнома, доира-тулмаориф, донишнома.
- ҚОМУСНИГОР** قاموس نگار *мураттиби қомус (луғати донишномай), қомуснавис.*
- ҚОМУСНИГОРӢ** قاموس نگارى *таҳия ва тартиби*

қомус, қомусनावисӣ.

ҚОНЕЪ *а.* قانع он ки аз вазъияти худ розӣ аст; он ки чизеро басанда мешуморад; қаноатманд, ризоманд, розӣ, хурсанд; **марди қонеъ** марди қаноатпеша (қаноаткор); **қонеъ кардан** розӣ кардан (*қасеро ба чизе*); **қонеъ кунонидан** // **қонеъ гардон(и)дан** тарзи бавоситаи **қонеъ кардан**; розӣ кунонидан; чизеро кофӣ шуморидан; **қонеъ шудан** розӣ шудан ба баҳраи худ, басанда ва кофӣ шуморидан (*чизеро*), қаноат ҳосил кардан ба чизе (*мас., ба ҷавобе*); **талаби қасеро қонеъ кардан** бо иҷро кардани талабу хоҳиши қасе ӯро розӣ сохтан.

ҚОНЕЪГАРДОНӢ قانع گردانى исми амал аз **қонеъ гардонидан**; иҷро кардани талаби қасе.

ҚОНЕЪКУНАНДА قانع کننده сифати феълии замони ҳозира аз **қонеъ кардан**; қасе ё чизе, ки талаботро ҷавобгӯӣ мебошад.

ҚОНЕЪШАВӢ قانع شوى сифати феълии замони ҳозира аз **қонеъ шудан**; чизеро басанда ва кофӣ шуморидан.

ҚОНУН I ю. قانون муарраби калимаи юнонии қаноп. 1. низом, тартиб; қоида, дастур. 2. ҳуқ. қарори расмӣ мақомоти олии ҳокимияти давлатӣ, ки ба тартиби муқаррарнамудаи конституция қабул шудааст: **Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи меҳнат, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи маориф...; қонуни асосӣ** конституция, сарқонун; **аз рӯи қонун** дар асоси қонун, мувофиқи қонун; **қонун баровардан** қабул ва интишор кардани қонун (*аз тарафи мақомоти олии ҳокимияти давлатӣ*). 3. нав. робита ва вобастагии мутақобили ҳодисаҳои воқеияти объективӣ; қонуният: **қонуни табиат, қонуни инкишофи ҷамъият, қонуни ҷозибии умумичаҳонӣ**.

ҚОНУН II ю. قانون (муарраби қонун) сози қадимии тории шабеҳи чанг, ки бо мизроб навохта мешавад.

ҚОНУНАН قانوناً аз рӯи қонун, мувофиқи қонуну қоида.

ҚОНУНАСОС قانون اساسى ба қонун асосёфта, дар асоси қонун бунёдгардида.

ҚОНУНБАРОР قانون برار *ниг.* қонунгузор.

ҚОНУНБАРОРӢ قانون برارى *ниг.* қонунгузорӣ.

ҚОНУНГУЗОР قانون گذار он ки қонунро вазъ ва муқаррар мекунад.

ҚОНУНГУЗОРӢ قانون گذارى 1. фаъолияти мақомоти салоҳиятдори давлат оид ба баровардани қонун; вазъ ва муқаррар кардани қонун. 2. маҷмӯи қонунҳои муқарраршуда дар мамлакате: **қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон**.

ҚОНУНДОН قانون دان *ниг.* қонуншинос.

ҚОНУНДОНӢ قانون داني воқиф ва огоҳ будан аз қонун, донишдони қонун ва аз рӯи он амал кардан.

ҚОНУНИЯТ *а.* قانونيت 1. мутобиқат бо қонун, вобастагӣ бо қонунҳои объективӣ: **қонуният таърихӣ**. 2. бо қонунҳо таъмин карда шудани ҳаёт ва фаъолияти ҷамъиятӣ.

ҚОНУНӢ I قانونى 1. мансуб ба қонун. 2. он чи мувофиқи қонун карда мешавад; **ҳуқуқи қонунӣ** ҳуқуқи дар қонун муқарраргардида ва нишондодашуда; **ҳуҷҷати қонунӣ** санади аз рӯи қонун тартибёфта; ҳуҷҷати расмӣ; **қонунӣ кардан** ба расмият даровардан.

ҚОНУННАВОЗ قانون نواز *кит.* навозандаи қонун, *ниг.* қонун II.

ҚОНУННОМА قانون نامه дастурамал, низомнома.

ҚОНУНПАРАСТӢ قانون پرستى ба меъёрҳои қонунӣ риоя кардан.

ҚОНУНШИКАНӢ قانون شکنى исми амал аз қонун шикастан; амали хилофи қонун.

ҚОНУНШИНОС قانون شناس ҳуқуқшинос, қонундон; шахсе, ки аз қонун воқиф ва огоҳ аст.

ҚОНУНШИНОСӢ قانون شناسى донишдони қонун ва риоя кардани қонун; воқиф ва огоҳ будан аз қонун

ҚОПЧА قاپچه *лаҳҷ.* халта, линча.

ҚОР I ю. قار қир, мум, зафт, ки бар киштӣ ва г. мемалиданд.

ҚОР II قار 1. сиёҳ. 2. сиёҳиранг, мураккаб.

ҚОР III *т.* قار 1. барф. 2. маҷ. бисёр сафед.

ҚОР(Р)А *а.* قاره *ҷугр.* қитъа, қитъае аз шаш қитъаи ҷаҳон; хушкӣ, континент, бар(р).

ҚОР(Р)АВӢ قاروی мансуб ба **қор(р)а**; хушк (дар бораи иқлим).

ҚОРИАЗӢД قارىزىاد *гуфт.* аз ӓд кардан ба дарки маънӣ, аз бар кардани тӯтивор; **қориазӓд кардан** ба маъниву мазмун сарфаҳм норафта аз ӓд кардан.

ҚОРӢ قارى 1. *қит.* мутолиақунанда, хонанда (-и китоб). 2. он ки Қуръонро аз ӓд карда, дар маросимҳо қуръонхонӣ мекунад; ҳофизи Қуръон. 3. унвони эҳтиромӣ дар мурочиат ба нобиноҳо; **қорини ҷамоа** *қҲИ.* сардори синф дар мадрасаҳо, ки назди як мударрис дарс мехонанд.

ҚОРИГӢ I قارىگى 1. касб ва кори қорӣ. 2. қориёна, ба тарзи хос ба қориён; **қоригини ҷамоа** *ниг.* қорӣ (-и ҷамоа).

ҚОРИХОНА قارىخانه *д.* мактабе, ки дар он хонандагон Қуръонро аз аввал то охир ӓд карда, унвони қорӣ – ҳофизи қуръонро мегирифтанд.

ҚОРУН I قارون номи як давлатманди пешин, ки дар ҳасийи шӯҳрат дошт ва аз рӯи ин амалаш замин ўро бо тамоми ганҷаш фӯрӯ бурд.

ҚОРУН II *а.* قارون *биол.* гиёҳест хушбӯӣ, ки дар табобат истифода баранд, фариз.

ҚОРУРА *а.* قاروره 1. зарфи шишагӣ, ованд. 2. шишаи хурди махсус, ки беморон пешобро дар он гирифта, барои таҷзия ба назди табиб ӓ пизишк мебаранд; **қорура бар санг задан** нохуш кардани айш.

ҚОРУРАДОН قاروره دان *қит.* қорурашинос, табиб, пизишк.

ҚОРУРӢ قارورى мансуб ба **қорура**; шишагар, шишафӯрӯш.

ҚОРЧ قارىچ *лаҳҷ.* занбӯруғ, саморуғ.

ҚОС *а.* قاص қиссагӯ, достонсаро; воиз.

ҚОСИБ *а.* قاصب 1. найнавоз; нойзан. 2. пӯсткананда, бурандаи гӯшту рӯда.

ҚОСИД *а.* قاصد 1. *қит.* қасдқунанда; он ки қасди ҷони касе кунад. 2. касе, ки мактуб ӓ хабареро аз касе ба ҷое мебарад, номабар, номарасон; пайғомбар, пайк, чопар, муждарасон: **қосиди бахт**, **қосиди зафар**, **қосиди фасли баҳор**, **қосиди муҳаббат**; **қосиди баён**

расонандаи сухани касе ба касе, ифшоғари каломи шахсе; **қосиди дипломатӣ** *с.* маннсабдоре, ки вазифаи ў иборат аз бурда расонидани почтаи дипломатӣ мебошад.

ҚОСИДӢ قاصدى шуғл ва амали қосиду номарасон.

ҚОСИМ I *а.* قاسم *қит.* 1. тақсимқунанда, қисматқунанда, бахшқунанда. 2. яке аз номҳои Худо.

ҚОСИМ II *а.* قاسم *қит.* дарҳамшикананда.

ҚОСИР *а.* قاصر *қит.* 1. кӯтоҳ, норасо. 2. нотаваон, очиз.

ҚОСИТ *а.* قاسط *қит.* қобир, ситамгор, бедодгар, золим.

ҚОТ *т.* قات *ниг.* қарақот.

ҚОТЕЪ *а.* قاطع қатъқунанда, буранда, бурро; **бурҳони қотеъ** далели қатъӣ.

ҚОТИЛ *а.* قاتل 1. он ки мавҷуди зиндаеро мекушад, кушанда, қатлқунанда. 2. марговар, мӯҳлик: **заҳри қотил**.

ҚОТИЛӢ قاتلى амали қотил, қотил будан: одамқушӣ, ҳалокгарӣ.

ҚОТУРМА *т.* قاتر مه *гуфт.* ноне, ки аз хамири норасида дар деги тафсон мепазанд.

ҚОТИР I *а.* قاتر *қит.* он ки нафақаро ба аҳли аёл танг гирад, ҳасис, мумсик.

ҚОТИР II *а.* قاطر *қит.* қатра-қатрачаканда (*мас.*, *шираи дарахт*).

ҚОТИР III *а.* قاطر *қит.*, *зоол.* ҳачир, астар.

ҚОФ I *а.* قاف номи ҳарфи 24-уми алифбои арабиасоси тоҷикӣ аст, ки дар алифбои кирилласос муодили Қ ва дар ҳисоби абҷад ба адади 100 баробар мебошад; **лофу қоф** киноя аз худситоию дурӯғгӯӣ; лофу газоф.

ҚОФ II *а.* قاف 1. қӯҳи асотирӣ, ки ба қавле панҷсад фарсанг баландӣ дораду қисми зиёди он дар миёни об чойгир аст, нурҳои сахари офтоб дар он сабз ва инъикосашон қабуд метобад, дар баъзе маъхазҳо чун қӯҳи бузурге тасвир гардидааст, ки гирди дунёро печонидааст. 2. номи сураи панҷоҳумини Қуръон, ки дар Макка нозил гаштаву 45 оят дорад, номи дигари ин сура “Босиқот” аст ба

маънии “нахлҳои баланд”; ◇ **қоф то қоф** сар то сари дунё, тамоми ҷаҳон.

ҚОФИЛА *a.* قافله гурӯҳи одамон, ки пиёда ё савора якҷоя сафар мекунад; корвон.

ҚОФИЛАСОЛОР قافلهسالار сардори қофила, корвонсолор.

ҚОФИЯ *a.* قافيه 1. *кит.* азпайраванда, пасоянда. 2. *адш.* якчанд ҳарф ё ҳичоҳои шабеҳ ва ҳамоҳанг, ки дар охири мисраъҳо пеш аз радиф такрор шуда омада, вазну оҳанги шеърро таъмин мекунад; **қофияи танг** қофияи камёб; **қофия танг будан** очиз шудан дар гуфтор ва кирдор, мушкилӣ пеш омадан; **қофия гуфтан** ба ҳамсӯхбати худ зуд ва бо каломи қофиядор ҷавоб гуфтан; суханбозӣ кардан; **қофия танг омадан** дар муқобили эрод ё эътирозе ҷавоб ёфта натавониста очиз шудан; дар вазъияти тангу душвор мондан.

ҚОФИЯАНДЕШ قافيهانديش он ки қофия месозад, он ки қофия эҷод мекунад.

ҚОФИЯБАНД قافيهبند шоире, ки бештар ба вазну қофияи шеър аҳамият медиҳад ва ба маъно ва ҷавҳари шеър он қадар аҳамият намениҳад.

ҚОФИЯБАНДӢ قافيهبندى 1. ба қофия даровардан. 2. тартиби қофияҳо дар шеър.

ҚОФИЯБОЗ قافيهباز қофиягӯй; базлагӯй, ширинсухан, ҳозирҷавоб.

ҚОФИЯБОЗӢ قافيهبازى ҳозирҷавобӣ, аскиягӯй; бо каломи мавзуну муқарроф фаваҳан ҷавоб додан ба сухани дигарон.

ҚОФИЯБОФ قافيهباف он ки қофия месозад; он ки на бадохатан, балки ба тариқи сунъӣ қофия мегузорад.

ҚОФИЯГӢ (Ӣ) قافيهگو (ى) 1. шоир, қофияпардоз, он ки дар ҷавоб бо қофия сухан эҷод мекунад. 2. ҳозирҷавоб, суханбоз, он ки суханро қофиядор мегӯяд.

ҚОФИЯГӢӢ قافيهگوئى *исми амал аз қофия гуфтан*; ҳозирҷавобӣ; суханбозӣ.

ҚОФИЯДОР قافيهدار сухани мавзун; **қалимаҳои қофиядор** қалимаҳои аз ҷиҳати оҳангу талаффуз ба ҳам шабеҳу баробар, вожаҳои ҳамқофия.

ҚОФИЯПАРДОЗ قافيهپرداز 1. шоир, шеърхон, қофиябанд. 2. рамзгӯ, суханбоз.

ҚОФИЯПАРДОЗӢ قافيهپردازى 1. шеъргӯй; шоирӣ. 2. рамзгӯй, суханбозӣ.

ҚОФИЯСАНЧ قافيهسنج 1. шоир, нозим. 2. мавзунтабъ; мунаққиди шеър.

ҚОФИЯСАНЧӢ قافيهسنجى 1. қофияшиносӣ; шоирӣ. 2. илми шеър, нақди шеър.

ҚОФИЯХОН قافيهخوان он ки шеър мехонад, шеърхон.

ҚОҲИР *a.* قاهر 1. *кит.* қаҳркунада, ҳашмгин; бераҳм. 2. *мач.* ғолиб, болодаст.

ҚОҲИРА *a.* قاهره *кит.* 1. *муаннаси* қоҳир; **қувваи қоҳира** *киноя аз қувваи тавоно, нерӯи қавӣ.* 2. номи пойтахти Ҷумҳурии Мисри Араб.

ҚОҲ-ҚОҲ قاهه *қалимаи тақлиди овози хандаи баланд, қаҳ-қаҳ; қоҳ-қоҳ хандидан // қоҳ-қоҳ зада хандидан* ба овози баланд хандидан.

ҚОҶОҚ *m.* قاجاق 1. ғайриқонунӣ (*махфиёна ва бе супоридани боч*) аз сарҳади давлатӣ гузаронидани мол ва дигар чизҳои қиматнок. 2. молҳо ва дигар чизҳои қиматнок, ки ба тариқи махфӣ аз сарҳад гузаронида шудаанд. 3. чизе, ки вуруди он ба кишвар ва ё муомилаи он аз тарафи давлат манъ гардидааст.

ҚОҶОҚБАР قاجاقبر *ниг.* қочоқӣ.

ҚОҶОҚӢ قاجاقى 1. *мансуб ба қочоқ*; ба таври қочоқ; **молҳои қочоқӣ** молҳои ба таври қочоқ воридгардида. 2. *ниг.* қочоқчӣ.

ҚОҶОҚЧИГӢ قاجاقچىگى 1. молу маводи тичоратро ниҳонӣ, бидуни пардохти бочу андоз аз гумрук гузаронидан. 2. ворид кардани молу маваде, ки вуруди он ба кишвар ва ё муомилаи он аз тарафи давлат манъ гардидааст.

ҚОҶОҚЧӢ قاجاقچى 1. он ки молеро ба таври қочоқ (*бе додани боч, махфиёна*) ба мамлакате меоварад. 2. он ки молу маводеро аз роҳи ғайр ба кишвар ворид месозад.

ҚОШ *m.* قاش 1. абрӯ. 2. асбоби зинати занон, ки ба пешонӣ мебандад. 3. қисми пеши куббашакли зини асп: **қоши зин.** 4. бурише аз

кубурҳои обу газ *ва г.*, хобондани кубурҳо, лӯлакашӣ.

ҚУБХ *а.* قبح зиштӣ, бадӣ қабоҳат; муқоб. хусн.

ҚУВВА(Т) *а.* قوه//قوت 1. зӯр, қудрат, нерӯ: қувваи **чисмонӣ**, қувваи **бозу**, қувваи **даст**, қувваи **худро нишон додан**, ба **коре қувват расидан**. 2. тоб, тавон, тоқат, мадор, маҷол; қувваи **коре надоштан** маҷол надоштан барои иҷрои **коре**. 3. маншаи моддии воқеъ гардидани **коре** ё имкони хусули **чизе**; тавоноӣ, зӯрӣ, иқтидор: қувваи **табиат**. 4. бузургии ифодакунандаи таъсири механикии як **чисм** ба **чисми дигар**; инчунин дараҷаи шиддати он: қувваи **барқ**, қувваи **бод**, қувваи **заминчунӣ** (зилзила), қувваи **рӯшноӣ**, қувваи **тарқиш**, қувваи **марказгурез**, қувваи **марказрав**; қувваи **асп** воҳиди дар механика маъруфи иқтидори мошин, муҳаррик *ва г.* 5. қобилияти ҳар як аз панҷ ҳисси инсон дар дарки олами беруна: қувваи **биноӣ** (**босира**), қувваи **чашмоӣ** (**зоиқа**), қувваи **ломиса**, қувваи **шунавоӣ** (**сомеа**), қувваи **бӯёӣ** (**шомма**); қобилият, лаёқат; қувваи **мардигарӣ** қобилияти алоқаи чинсии мард, нерӯи шахвонии мард; қуввати **масткунанда** қобилияти мастиоварӣ, дараҷаи масткунӣ; қувваи **чашм** қобилияти биноии чашм; қувваи **хофиза** қобилияти дар ёд нигоҳ доштан. 6. *маҷ.* истеъдод, таъб (*хусусан дар суханварӣ*); қувваи **таъб** истеъдоднокӣ, истеъдод. 7. ҷамоат, табақаи ҷомеа, гурӯҳи одамон, ки дорои хислате ё мутааллиқ ба табақае ҳастанд: қувваҳои **демократӣ**, қувваҳои **инқилобӣ**, қувваҳои **сулҳхоҳ** (**сулҳпарвар**, **сулҳчӯ**)...; қувваи **коргарӣ** қувваи қобили меҳнат; коргарон; қувваи **корӣ** // қувваи **меҳнатӣ** *ниг.* қувваи **қобили меҳнат**; қувваҳои **шӯришгар** ҷомеаи шӯришгар, шӯришчиён, исёнгарон; қувваи **қобили меҳнат** одамони барои кор қардан қобилиятдошта, мардуми қобили кор. 8. *маҷ.* сипоҳ, лашкар, қӯшун: қувваи **пешчангӣ**, қувваи **эҳтиётӣ**, таносуби қувваҳо; қувваи **беғона** сипоҳи аҷнабӣ; аскарони душман; қувваҳои **мусаллаҳ** артиш, нерӯҳои мусаллаҳ; қувваи **ҷоннок** аскарон, сипоҳиён (*бе назардошти аслиҳа*); қувваи **ирода** устувории ирода, матонат; қувваи **кашиш** нерӯи ба худ кашанда, қувваи **қозиб**; қувваи

навозиш таъсири навозиш, эътибори меҳрубонӣ; қувваи **қозиб** а) қувваи **кашиш**; б) *киноя аз* қаззобӣ, диққатҷалбкунандагӣ; **мувофиқи қувва** ба қадри тобу тавон, тибқи тавоноӣ; ба қадри қувва мувофиқи қудрату тавоноӣ, алоқадри ҳол; ба қувваи... бо истифода аз...; ба воситаи..., тавассути...: ба қувваи **хунарпешаҳо**, ба қувваи **силоҳ...**, ба **тамоми қувва** бо тамоми тавоноӣ, бо истифода аз ҳамаи қувват; қувваи **гирифт** а) зӯру тавоно гаштан; мустаҳкам шудан; б) ба ҳол **омадан** қувват пайдо қардан баъди сикҳатёбӣ аз беморӣ; в) шиддат ёфттан, авҷ гирифттан (*қувваи бод*, *гирия...*); г) афзудан, зиёд шудан, густариш ёфттан (*қувваи таассуби динӣ*, *таъсиру нуфузи касе...*); қувваи **додан** а) нерӯ бахшидан; ба ҳол овардан; б) тақвият додан, пурзӯр қардан, қувватнок қардан; густариш додан; қувват **доштан** а) соҳиби нерӯ ва иқтидор будан; б) эътибор доштан, таъсир доштан; қувват **ёфттан** а) *ниг.* қувват **гирифт**; б) тақвият ёфттан (*бо дастгирию ҷонибдорӣ*); қувваи **воҳима** тасаввур, тасаввурот; қуввати **дил** а) қавиқунандаи дил; б) *маҷ.* мададгори маънавӣ; қувваҳои **сияҳкор** нерӯҳои бадқирдор; гурӯҳҳои зишту табаҳкор; қуввати **дил шудан** боиси дилбардорӣ ва тасаллии хотир шудан; **дили касе қувват гирифт** осуда шудан, тасалли ёфттан; далер шудан; **оташи касеро қувват додан** хашму ғазабии касеро зиёд қардан; **сухан (ё фикр)-и касеро қувват додан** ба сухан (*гап*) ё фикри касе ҳамроҳ шуда, онро тасдиқ ва таъкид қардан, тақвият додан; аз қувват **афтидан** (**мондан**, **рафт**) беҳолу бемадор гардидан; аз қуввати **касе истифода бурдан** аз қору меҳнати касе фоида бурдан; ба қувват **омадан** ба ҳол омадан, қувват гирифттан, қувват пайдо қардан; ба **дили касе қувват додан** эътимоду боварии касеро зиёд қардан (*барои иҷрои коре*); чуръатнок қардан; далер қардан; қуввати **коре набудан** маҷоли иҷрои коре надоштан.

ҚУВВАЛ *а.* قول ҷ. қоиЛ II; гӯяндагон, суҳангӯён.

ҚУВВАОЗМОЙ قوه آزمائي 1. санҷиши зӯр ва қувва, зӯрозмоӣ: қувваозмоӣ қардан. 2. мусобиқа, сабқати варзишӣ.

ҚУВВАСАНЧ قوه سنج абзор санҷиши қувваи

механикӣ ё озмудани зӯри дасту бозу *ва г.*

ҚУВВАСАНҶӢ *قوةسنجی* озмудани зӯру бозу, санчидани нерӯву қувват байни ду ва ё зиёда ашхос.

ҚУВВАТ *قوت* *ниг.* қувва.

ҚУВВАТБАХШ *قوتبخش* бахшандаи зӯру қувва; кавиқунанда, тақвиятдиҳанда.

ҚУВВАТДИҲАНДА *قوتدهنده* *сифати феълии замони ҳозира* аз қувват додан; қувватбахш; кавиқунанда, тақвиятдиҳанда; **трансформатори қувватдиҳанда** трансформатори табдили чараёни барқ ба шиддати баланд.

ҚУВВАТДИҲӢ *قوتدهی* нерӯ додан, тавоноӣ бахшидан, тақвият додан.

ҚУВВАТДОР *قوتدار* дорои нерӯ, соҳиби тавоноӣ ва қудрат, боқувват.

ҚУВВАТНОК *قوتناک* зӯр, тавоно, боқувват; **қувватнок кардан** қувват афзудан, қавӣ гардонидан; **қувватнок шудан** қувват гирифтани, иқтидор пайдо кардан; зӯр шудан; шиддат ёфтани; **суоли (саволи) қувватнок** саволи душвор (сахт); **эхтимоли қувватнок** эхтимоли қавӣ.

ҚУВВАТНОКӢ *قوتناکی* зӯри, тавоноӣ, дарачаи қувват; қувватнок будан.

ҚУВО *ا. قوا* *ҷ.* қувва.

ҚУВОРА//ҚАВОРА *ا. قواره* порчаи мудаввар буридашуда; порчаи гирде, ки вақти буридани ҷои гиребони курта мемонанд.

ҚУДАМО *ا. قدما* *кит. ҷ.* қадим; пешгузаштагон; бузургони гузашта.

ҚУДДУС *ا. قدّوس* *кит. д.* пок аз гуноҳон, бениҳоят пок (*сифат ва яке аз номҳои Худованд*).

ҚУД-ҚУД *قد* *қалимаи тақлиди* овози мурғи хонагӣ, хусусан овози мокиён вақти тухм кардан.

ҚУДО *т.* *قدا* падару модари арӯсу домод (*зану шавҳар*) нисбат ба якдигар; **қудо шудан** духтар дода ё духтар гирифта хешу табор шудан бо ҳамдигар, нисбати хешу таборӣ ва ақрабой пайдо кардан.

ҚУДОӢ *قدائی* робитаи хешутаборӣ бо оилаи

дигар ба туфайли додан ё гирифтани духтар.

ҚУДОШАВАНДА *قداشونده* *сифати феълии замони ҳозира* аз қудо шудан; шахс(он)е, ки нияти қудо шудан дора(н)д.

ҚУДРАТ *а.* *قدرت* зӯр, нерӯ, иқтидор, қувва; зӯри, тавоноӣ; **мувофиқи қудрат** мувофиқи қувват, ба қадри тобу тавон; **қудрати коре надоштан** қодир набудан ба коре; маҷоли коре надоштан; **қудрати худро нишон додан** ба ҷӣ қодир будани худро зоҳир кардан, зӯри худро намоиш додан; **қудрати касе расидан (ба коре)** зӯри касе расидан ба коре, қодир будан ба коре.

ҚУДРАТБАХШ *قدرتبخش* он ки ва он чи нерӯ ва тавоноӣ мебахшад, қувват ато мекунад.

ҚУДРАТӢ *قدرتی* *исми амал* аз қудрат дорои қудрат, қудратманд: **сохторҳои қудратӣ.**

ҚУДРАТМАНД *قدرتمند* тавоно, қодир, муктадир, соҳибқудрат.

ҚУДРАТМАНДӢ *قدرتمندی* нерӯмандӣ, тавоноӣ, дорои иқтидор будан, соҳибқудрат будан.

ҚУДРАТНОК *قدرتناک* *ниг.* қудратманд.

ҚУДРАТНОКӢ *قدرتناکی* *ниг.* қудратмандӣ.

ҚУДС *а.* *قدس* *кит.* 1. *ниг.* қудсият. 2. пок, тоза.

ҚУДСИЯТ *а.* *قدسیت* *кит.* покӣ, покизагӣ, аз олоиш ва гуноҳ.

ҚУДСӢ *قدسی* *кит.* 1. *мансуб ба қудс;* покиза; солеҳ, некӯкор. 2. *ниг.* қудсиён фариштаҳо, малоика.

ҚУДУҚ *т.* *قدوق* *ғуфт.* чоҳ; **оби қудуқ** оби чоҳ.

ҚУДУМ *а.* *قدوم* омадан, расидан аз ҷое, баргаштан (*аз сафар*); ташриф овардан.

ҚУЗОТ *قضاة* *ҷ.* қозӣ.

ҚУЛ *т.* *قل* *ғуфт.* ҷузъи пасини қалимаҳои мураккаб ба маънои ғулум, банда (*асосан дар таркиби номҳои мардона*) меояд: **Ҳамроқул, Ҳайдарқул.**

ҚУЛАӢ *т.* *قلى* муносиб, мувофиқ, соз, боб: **вақти қулай, лаҳзаи қулай, аз фурсати қулай истифода бурда, фурсати қулайро интизор будан.**

ҚУЛАНЧ ю. قولنج *ниг.* **қулинч.**

ҚУЛБА а. قلبه қисми чўбини омоч; испор.

ҚУЛЗУМ а. قلمز *кит.* 1. номи қадимии баҳри Сурх. 2. баҳр.

ҚУЛИНЧ а. قولنج *тиб.* печиши рўдахо, дарди хала.

ҚУЛИНЧОН ҳ. قلنجان *бот.* гиёҳи табобатиест аз оилаи занчабилҳо, ки ватанаш Ҳиндустону Чин аст, *муарраби ховалинчон.*

ҚУЛ-ҚУЛ قلقل *калимаи тақлиди овози* рехтани об аз шиша ва дигар зарфҳои даҳантанг: **қул-қул кардан.**

ҚУЛЛА а. قلّه 1. нуқтаи баландтарини кўх, тегаи кўх. 2. *мач.* нуқтаи баланд ва олиии чизе: **қуллаи дониш, қуллаи эчодиёт, ба қуллахои баланди санъат устуворона қадам ниҳодан.**

ҚУЛЛОБ I а. قلاب чангаки моҳигирӣ, шаст, қалмоқ.

ҚУЛЛОБ II а. قلاب як нафас ба дарун кашидан (*мас., дуди тамоқуро*); **қуллоб кашидан** як дам ба дарун гирифтани дуди тамоқуро.

ҚУЛОН т. قلان *зоол.* хари ёбой, гўрхар.

ҚУЛОЧ т. قلاج *фосилаи байни ду нўги дастони ба ду тараф ёзондашуда, ки ченаки дарозӣ ҳам ҳисоб мешавад; як қулоч а)* ба андозаи дастони ба ду тараф васеъ кушода; *б) киноя аз чизи дарозу муфассал: аз болои касе як қулоч шикоят навиштан; қулоч кардан* чизеро ба воситаи қулоч чен кардан (*мас., либосвориро*); **аспулоч кашидан** қулочхоро ба ду тараф ёзондан (*мас., ҳангоми варзиши*); **қулоч кашидан** а) дастро то охир кушода; б) бо тамоми қувват (*чизеро ҳаво додан*); **кашидаву** кушода, саҳт (задан); **қулоч кушодан** дастхоро ба ду тараф ёзондан (*барои воҳурдӣ ва ғ.*); **забони касе як қулоч будан** бочуръат будани касе дар гапзанӣ, забондароз будани касе.

ҚУЛОЧКАШ قلاج کش **қулочкаш** қарда задан *кашидаву* кушода задан, саҳт задан.

ҚУЛОЧКАШӢ قلاج کشى *дастонро ба ду тараф ёзондан (дар вақти шиноварӣ).*

ҚУЛТ قلت *микдори об ё нўшокии дигар, ки бо як дам нўшида мешавад, чуръа; як қулт а)*

чуръа; б) мач. андаке аз май ва шароб; **қулт-қулт а)** чуръа-чуръа; *б)* қулт-қулт қарда.

ҚУЛУБ а. قلوب *ч.* қалб; $\diamond$ **қасри қулуб** *кит.* дилшикастағӣ, маъюсӣ.

ҚУЛУН I т. قلون *тойчайи нав таваллудшуда.*

ҚУЛУН II ю. قولون *тиб.* қисмате аз рўдаи фарох; (*муарраби калимаи юнони қулун (colon) аст*): **қулуни болорӯ, қулуни рост.**

ҚУЛФ قلف *шакли гуфтугўии қуфл.*

ҚУЛФИНАӢ قلفنى *тути заминӣ.*

ҚУЛФСОЗ قلفساز *ниг.* **қуфлсоз.**

ҚУМ قم *рег.*

ҚУМҒОН т. قمغان *зарфи асосан чўянӣ, ки дар он об меҷўшонанд, чойчўш.*

ҚУМЗОР قمزار *регзор.*

ҚУМҚУМА قمقمه *обдони сафарӣ, фляга.*

ҚУМОНДОН фр. командан *гумт.* командир, фармондеҳ; сардори дастаи низомӣ.

ҚУМОШ а. قماش *матои латифу нозук, газвори абрешимӣ, шоҳӣ.*

ҚУМРӢ а. قمرى *зоол.* парандаи хушовози хурдтар аз кабўтар, ки дар гардан тавк дорад.

ҚУМРОН т. قمران *сўхтаи чун ангишти сиёҳу саҳт мондаи ҳезум, осўхта.*

ҚУНҒУЗ قنغوز *зоол.* гамбуск, саргинғелонак.

ҚУНҒУЗАК قنغوزك *шакли тасғири қунғуз; гамбусак.*

ҚУНҒУРОТ قنغرات *номи яке аз қабिलाҳои туркнажод.*

ҚУНДИЗ قندز *шакли тағйирёфта ва кўтоҳшудаи қухандиз.*

ҚУНДОҚ т. قنداق *ҳ.* қисми чўбини милтиқ, ки дар вақти тирандозӣ онро ба китф таъя ме-диханд, пошнаи милтиқ: **қундоқи милтиқ.**

ҚУНДУЗ قندز 1. *зоол.* чонвари санҷобмонандест аз чинси хояндагон, ки пўсти сиёҳи қиматбаҳо дорад, бедастар; **қундузи санҷобранг киноя аз осмон, олам ва рўзгор.** 2. *мач.* шаб, сиёҳӣ, торикӣ.

ҚУНДУЗӢ قندزى *мансуб ба қундуз*; аз пӯсти қундуз (дӯхташуда).

ҚУНУТ I *а. قنوت кит.* 1. фармонбардорӣ. хоксорӣ. 2. хомӯш будан, сукут қардан, аз сухан бозмондан. 3. *д.* дуое, ки дар рақъати сеюми намози витри вочиб баъд аз фотеха бо замми сураи дигар мехонанд.

ҚУНУТ II *а. قنوط кит.* ноумедӣ, маъюсӣ.

ҚУНФУЗ *а. قنفذ кит., зоол.* хорпушт(ак)и баҳрӣ.

ҚУРБ I *а. قرب кит.* 1. ҳамсоғӣ, ҳамчаворӣ; наздикӣ, қаробат. 2. *д.* яке аз мафҳумҳои суфигарӣ, ки қаробат, наздикии бандаро ба Худои таоло тавассути мушоҳида ва мукошифа ифода мекунад; *муқоб.* бўъд.

ҚУРБ II *а. قرب* арзиш, қадру қимат; мартаба, чоҳу мақом; **қурби пул, қурби пул паст будан** (*ё паст фуромадан*), **қурб (на)доштан**; **қурбу манзалат** а) қадру қимат, арзиш; б) қадру мартаба, дараҷаву мақом; **дар қурби...** дар назди...; **то қурби...** наздик ба..., қариб.

ҚУРБАТ *а. قربت кит.* наздикӣ, қаробат.

ҚУРБО قربا *хешӣ, наздикӣ.*

ҚУРБОҚҚА *т. قرباقه зоол.* ғук, вазағ; **қурбоққай обӣ** (баҳрӣ), **қурбоққай лалмӣ** (хушкӣ, хокӣ).

ҚУРБОН I *а. قربان* 1. *д.* он чи ки дар роҳи Худо садақа мекунад (*монанди ғӯсфанд, гов, шутур*) ва бо он ба Худованд қаробат меҷӯянд. 2. қурбонишуда; талафёфта, талафшуда, ҳалокгардида. 3. *маҷ.* калимаи мурочиати самимона; **қурбони...** фидои..., садқаи..., тасаддуқи...; **иди қурбон** иди динии мусулмонон, ки дар он чорвои фарбеҳ ва солим қурбонӣ карда мешавад (*муқ. иди азҳо*); **қурбон додан** фидо кардани касе дар роҳи расидан ба мақсаде, аз даст додан; талафот додан; **қурбон қардан** а) дар роҳи худо кушта, садақа кардани ғӯсфанд, буз *ва ғ;* б) фидо қардан, аз даст додан; ба хотири касе ё коре аз баҳри худ ё касе ва ё чизе гузаштан; в) фидои кори баде кардани касе; бедареғ истифода бурдани касе барои расидан ба мақсаде; **қурбон шудан** а) фидо шудан, ҷон нисор қардан; б) талаф ёфтган; ҳалок шудан; **қурбони коре гардидан** фидои коре шудан, ҷон нисор қардан барои коре; **фирефтаи коре** ё чизе шуда, худро зоеъ

қардан; **қурбони тир гардидан** тӯъмаи тир гаштан, бо тир кушта шудан; **сари худро қурбон қардан** ҷони худро фидо қардан, аз баҳри ҷони худ гузаштан; **қурбонат шавам** ҷонам ба ту фидо, тасаддуқат гардам (дар мавриди таҳқиқу тасдиқ гуфта мешавад).

ҚУРБОН//ҚИРБОН II قربان *камондон, чарме,* ки дар тиркаш дӯхта, ҳамоилвор дар гардан андозанд, ба тавре ки тиркаш дар паси дӯш ҷой гирад ва камонро низ дар он чарма ниғаҳ доранд.

ҚУРБОНГОҲ قربانگاه 1. ҷое, ки дар он ҳайвонҳои қурбониро мекушанд, маҳалли қурбонӣ қардан. 2. ҷое, ки дар он касоне дар роҳи мақсаде кушта шудаанд.

ҚУРБОНӢ قربانى 1. маросим ва амали куштани чорпоён дар иди қурбон. 2. ҳайвоне, ки онро дар иди қурбон мекушанд; **ғӯсфанди қурбонӣ**. 3. фидокорӣ, аз ҷон гузаштан, ҷоннисорӣ, кушта шудан дар роҳи расидан ба мақсаде; **қурбонӣ додан** а) *ниг.* **қурбонӣ қардан**; б) талафот додан, кушташуда доштан; **қурбонӣ қардан** чорпо куштан барои садақа.

ҚУР-ҚУР قور قور *калимаи тақлиди* овози қурбоққа.

ҚУРОҚ *т. قراق* чизе, ки аз порчаҳои матоъҳои гуногунранг бо тартиби махсусе дӯхта шудааст: **дастарҳои қуроқ, кӯрпаи қуроқ.**

ҚУРОҚӢ قراقى *мансуб ба қуроқ*; аз қуроқ дӯхташуда.

ҚУРРАТУЛАӢН *а. قرّةالعين кит.* 1. нури чашм. 2. *маҷ.* фарзанд, хешӣ бисёр наздик.

ҚУРС *а. قرص* 1. ҳар чизи гирд ва доирашакл, гирда: **қурси моҳ, қурси офтоб, қурси нон** гирдаи нон; якто нони гирда. 2. як хел қанди гирдаи паҳн; оби дандон, чақ-чақи дандон; **қанду қурс** қандҳои гуногун. 3. доруи хушк, ки ба шакли гирд ва паҳн сохта шудааст.

ҚУРУҚМОЛӢ قروقمالى *таър.* андозе, ки дар собиқ аз қабилаҳои озоди кӯчӣ гирифта мешуд.

ҚУРУН *а. قرون* *ҷ.* қарн I ва II.

ҚУРУТ *т. قروت* чаккаи чурғоти сахте, ки лӯнда-лӯнда карда хушкондаанд, кашк; **давои қурут** – **оби ҷӯш** (*зарб.*) ислоҳи ҳар чиз

роҳе дорад.

ҚУРУТАК قروتک *шакли тасғири* курут; ҳар чизи шабеҳи курут саҳт; **зардолуи курутак** меваи зардолуе, ки начида, дар дарахташ нағз пазонда хушконида шудааст.

ҚУРУТОБ قروت آب навъи хӯроке, ки он асосан аз курути дар оби чӯш ҳал кардашуда ва фатири равғанӣ тайёр мекунад.

ҚУРЧ قرج сермағз, пурра, сифт, вазндор; *муқоб.* пӯк ва пуч.

ҚУРЪА *a.* قرعه коғазпора, чӯбча, мӯҳра, танга ё ягон чизи дигари шартӣ, ки аз рӯи он насиб ё ҳиссаи касеро муайян мекунад (*мас., дар бозӣ*); саҳм, насиб; **қуръа кашидан** бо кашидани ягон чизи нишонадори шартӣ аз байни чандтои якхелаи он муайян кардани насибу ҳаққи касе ба чизе ё навбати коре; **қуръа партофтан** бо ҳаво додани танга, мӯҳра, ягон чизи дигари шартӣ ҳал кардани баҳсу талоши байни ду ё чанд кас.

ҚУРЪАЗАН قرعه زن он ки бо қуръа фол мебинад, фолбин, раммол.

ҚУРЪАКАШӢ قرعه كشي муайян кардани ҳаққи навбати касе ё дастае бо роҳи қуръапартоӣ; **қуръакашии дастаҳо** муайян кардани ҳайати дастаҳои гурӯҳҳо (*мас., дар Чоми ҷаҳонӣ оид ба футбол*).

ҚУРЪАПАРТОӢ قرعه پرتائى *исми амал аз қуръа партофтан*; ба воситаи қуръа муайян кардани саҳм ё навбати касе.

ҚУРЪОН قرآن номи китоби муқаддаси мусулмонон, ки тибқи таълимоти дини ислом бар ҳазрати Муҳаммади пайғамбар (с) нозил гардидааст ва дар он аҳкоми дини ислом ва шариати он дарҷ ёфтааст; **хатми Қуръон** *a)* аз сар то охир хондани Қуръон; *б)* барои ёди мурдагон хондани порчае аз Қуръон ва маросиме, ки барои ин барпо карда мешавад; **тиловати Қуръон** қироати Қуръон.

ҚУРЪОНХОН قرآن خوان хонандаи Қуръон, он ки Қуръон мехонад, қорӣ; порсо, обид.

ҚУРЪОНХОНӢ قرآن خوانى маросими хондани Қуръон; машғул будан бо хондани Қуръон.

ҚУСУР *I a.* قصور камбудӣ, нуқсон; айб, гуноҳ;

қусури чизеро баровардан камбудии рӯйдодро ислоҳ кардан, пур кардани ҷои чизи талафшуда, чуброн кардани кор ё фурсати зоеъшуда, талофӣ кардани зараре.

ҚУСУР *II a.* قصور *ҷ.* каср.

ҚУТ *I a.* قوت хӯрданӣ, таом, ғизо (*шакли ҷамъи он ақвот аст*); ризқ, рӯзӣ; *ба тариқи истиора:* **кути рӯх, кути рӯху равон, кути чон; кути лоямут** ҳадди ақалли хӯроке, ки барои зинда мондан кифоят мекунад, хӯроки «бихӯру намур».

ҚУТ *II a.* قوت ранг, ранги рухсор; **кути касе кандан гуфт.** ранги рӯи касе тағйир ёфтан; саҳт тарсидан.

ҚУТБ *I a.* قطب 1. *ҷуғр.* ҳар як аз ду нуқтаи меҳвари тасавурии кураи Замин ва мавзеи атрофи ин нуқтаҳо: **қутби шимолӣ, қутби ҷанубӣ**. 2. *ҷуғр.* маҳалли бархӯрди меҳвари олам аст бо кураи самовӣ, ки қутби осмон гӯянд. 3. *физ.* яке аз ду нӯги занчири қувваҳои барқӣ ё магнитӣ: **қутби манфӣ, қутби мусбат, қутби магнитӣ; ситораи қутб** яке аз муниртарин ситораҳои гурӯҳи Дубби Асғар аст, ки дар наздикии қутби шимолии дунё воқеъ аст ва аз рӯи зарурат самтро бо он муайян мекунад; **қутби ҳайвонӣ** *зоол.* яке аз ду тарафи тухм ки тарафи дигарашро **қутби растанӣ** меноманд.

ҚУТБ *II a.* قطب навъи гиёҳест, ки се хор дорад ва онро хори сепахлӯ низ мегӯянд.

ҚУТБ *III a.* قطب 1. сутунаи оҳани осие ва чарх; оҳанест дар санги поёнии осие, ки санги болоии осие бар он мегардад. 2. шайхи ягона; лақаби он валиест, ки тартиботи маънавии мулку кишвар бар дӯши ӯ гузошта шудааст; *мач.* дурахшонтарин симо (*аз адибон, ҳунармандон, варзишигарон ва м. инҳо*); **қутби замон** машхуртарин, намоёнтарин шахси даврон.

ҚУТБГАРД قطب گرد иштироккунандаи экспедицияи илмӣ ба қутбҳои кураи Замин.

ҚУТБӢ قطبى *мансуб ба қутб:* воқеъ дар ноҳияи қутб: **фачри қутбӣ, шаби қутбӣ.**

ҚУТБНАМО قطب نما асбоби хурдест ба андозаи соати кисағӣ, ки дар рӯи сафҳаи дараҷабанди он ақрабақ чойгир шудааст ва

- як нӯки (кабуди) он ҳамеша ба тарафи шимол ишорат мекунад.
- ҚУТКАНДА** *قوت كنده* *сифати феълӣи замони гузаашта* аз **қут кандан**; рангпаридида; тарсон.
- ҚУТН** *а. قطن* *қит.* навъи пахта, пунба аст, ки ниҳоли он бисёрсола буда, ҳосили он барои табобат низ истифода мегардад.
- ҚУТОС** *قطاس* 1. чорпои қавичуссаи монанд ба гов, ки пашми дароз дорад ва дар минтақаҳои баландкӯҳ зиндагӣ мекунад, гажгов: **қутоси ваҳшӣ**, **қутоси хонагӣ**. 2. туғи гарданбанди асп, ки аз мӯи думи қутос тайёр карда шудааст.
- ҚУТОСПАРВАР** *قطاس پرور* он ки бо парвариши қутосҳои хонагӣ машғул аст; мутахассиси қутоспарварӣ.
- ҚУТОСПАРВАРӢ** *قطاس پروری* соҳаи чорводорӣ, ки барои парвариши қутосҳои хонагӣ барои истеҳсоли ширу гӯшт, пашм *ва г.* махсус гардонидида шудааст: **фермаи қутоспарварӣ**.
- ҚУТР** *а. قطر* 1. *риёз.* хатти росте, ки аз маркази доира гузашта, доираро ба ду ҳиссаи баробар тақсим мекунад, диаметр: **қутри доира**, **қутри Мох**, **қутри кубур**. 2. ғафсӣ, захомат.
- ҚУТРӢ** *قطرى* *мансуб ба қутр*; арзӣ, кӯндаланг.
- ҚУТТИЧА** *قطی چه* қуттии хурд.
- ҚУТТӢ** *т. قطی* 1. ҳар чизи аз чӯб, картон, филиз ё маводи пластикӣ сохташудаи чоркунҷа, ки барои ҷо додан ва нигоҳ доштани чизҳо хизмат мекунад, ҷаъба; сандукча: **қуттии гӯгирд**, **қуттии консерва**, **қуттии папирос** (ё **сигарет**), **қуттии шоколад**, **қуттии тир...**; **қуттии интихобот(ӣ)** сандукчаи махсус барои ба дохили он партофтани варақаҳои овоздиҳӣ; **қуттии занбӯри асал** *ниг.* **канду**; **қуттии почта** сандукчаи махсуси дар кӯчаю хиёбонҳо насбгардида, ки мактубҳои лифодадорро ба дохили он мепартоянд (*барои ба воситаи почта расонидани онҳо*). 2. дар кирмакпарварӣ воҳиди ченаки муайяни вазни тухми кирмак, ки барои парвариши кирми абрешим тайёр карда шудааст; **дар қуттии аттор ҳам ёфт нашудан** // аз **қуттии аттор ҳам ёфт нашудан** ниҳоят нодир, ноёб будан; бисёр ачибу ғариб будан.

- ҚУУД** *а. قعود* *ниг.* нишастан дар намоз, нишаст.
- ҚУФЛ/ҚУЛФ** *قفل//قفل* 1. олати филизӣ, ки бо он дари хона, сандук, ҷевон *ва г.* маҳкам мекунад. 2. *гуфт.* кулангдони силоҳи оташфишон: **қуфли пулемёт**; **қуфл будан** баста будан, маҳкам будан (бо қулф); **қуфл задан** қулф овехтан, бастан; қулф кардан; **қуфл кардан** маҳкам кардан, бастан бо қулф; **қуфл шинондан**, **қуфл шикастан**, **дарро аз болои касе қуфл кардан**, **дарро аз дарун қуфл кардан...**; **қулфу калид** олатҳои бастану кушодани дарҳо (-и хазина); **қуфл бар дар суфт кардан** дар ба рӯи соилон боз кардан, мушкили касеро ҳал кардан; **қуфл дар роҳ будан** банд будани роҳ, баста будани пеши қоре; **қуфл шудани дарё** банд шудани дарё ба сабаби бисёр гаштани об; **гӯш қуфл задан** гӯш руст шудан; **қуфл задан ба даҳони касе** касеро ба хомӯшӣ маҷбур кардан, даҳони касеро бастан; **қуфли даҳонро кушодан ба гап даромадан**, гап задан; **қулфи дилро кушодан** рози ниҳонии худро ошкор кардан; **қулфи хомӯширо шикастан** хомӯширо вайрон кардан бо гапи худ; ба суҳан даромадан; $\diamond$ **қуфли абҷад** қуфле, ки бо рамзхарфҳо кушода мешавад; **қуфли забонбанд** δ . дуо, ки барои бастани забони касе дар қуфл медаманд.
- ҚУФЛАНДОЗ** *قفل انداز* бозкунандаи дар; шиканандаи қуфл.
- ҚУФЛБАНД** *قفل بند* дарбанд, касе, ки ниғаҳбони дар аст; дарбон, посбон.
- ҚУФЛГАР** *قفل گر* *ниг.* қуфлсоз.
- ҚУФЛКУШО** *قفل کشا* *маҷ.* кушоандаи қулф, барҳамзанандаи мушкилиҳо.
- ҚУФЛСОЗ** *قفل ساز* устод, ки қулф месозад, қуфлгар.
- ҚУШБЕГӢ** *قوش بيگی* *таър.* мансаби сарвазири амирони Бухоро (*олитарин мансаб*), ки қорҳои маъмурии давлатӣ дар дасти ӯ буд.
- ҚУЮД** *а. قيود* *қит.* ζ . **қайд**; **қуюди шабгардӣ** ζ . қоидаҳои дар шаб гаштугузор кардан, соати комендантӣ.
- ҚҶЗАҚАНДӢ** *т. قودقندی* занбӯруғ, қорч, телпаки қозӣ.
- ҚҶҚАНДӢ** *قوفندی* *мансуб ба ҚҶқанд*; сокини

шахри Қўқанд; **аробаи қўқандӣ** як навъ аробаи дорои чархҳои калон.

ҚҰЛТУҚ *т.* قوتوق зери бағал, зери каш; бағал, оғуш.

ҚҰНОҚ *т.* قوناق як навъ ғалладонаи арзанмонанд, ки хўроки парандагон ҳисоб мешавад.

ҚҰПАЛ *т.* قوپل дағал, ноҳинҷор; номавзун, нотарошида (оид ба одам); **қўпал-қўпал** дағалона, ба дурушті.

ҚҰР I *т.* قور 1. оташи зери хокистар, хокистари сўзон: **оташи қўр**. 2. асбоби ҷанг, яроқ, силоҳ; $\diamond$ **сўхбат қўр гирифтган** сўхбат тафсидан, гуфтугў авҷ гирифтган.

ҚҰР II *т.* قور 1. захира. 2. барака, файз; **қўру қўт** захираи озуқа, хўроқвории захиравӣ.

ҚҰРА *т.* قوره ҷои чор тарафаш ихоташуда барои ниғаждории рама, хобок, ҳел.

ҚҰРАЙИЛ قوراييل пуштанги пашмин, зертанги гилемӣ.

ҚҰРБОШӢ *т.* قورباشي *кит.* 1. сардори қўрхона дар аморати Бухоро. 2. унвони сардори дастаи босмачиён.

ҚҰРҒОН قورغان қалъа, ҳисор, диж; истехкомот.

ҚҰРҒОНӢ قورغانى *гуфт.* мансуб ба **Қўрғонтеппа** (шаҳр), қўрғонтеппагӣ.

ҚҰРҒОНЧА قورغانچه қўрғони хурд, қалъача, ҳисорак; истехкоми хурд.

ҚҰРҒОШИМ قورغاشيم *ниг.* сурб.

ҚҰРҒОШИМӢ قورغاشيمي *мансуб* ба **қўрғошим**; аз қўрғошим сохташуда: **тири қўрғошимӣ**.

ҚҰРҒОШИМРАНГ قورغاشيمرنگ монанд ба ранги қўрғошим, хокистарранги моил ба кабуд; тираранг.

ҚҰРӢ قورى дар қўр (II) пухташуда; **лаблабуи қўрӣ** лаблабуе, ки дар хокистари қўрдор пухта шудааст.

ҚҰРУҚ *т.* قوروق 1. **қўруқ кардан** муҳофиза кардан, посбонӣ кардан. 2. *нав.* мавзее, ки бо мақсади хифзу ниғаждорӣ ва парвариши баъзе намудҳои ҳайвоноту набототи дохили он дар он ҷо шикору моҳигирӣ, дарахтбурию алафдаравӣ *ва г.* ба вақти муайян манъ карда

шудааст, қўруқгоҳ; *муқ.* **мамнўъгоҳ**.

ҚҰРУҚГОҲ قوروق گاه *ниг.* қўруқ 2.

ҚҰРУҚБОН قوروق بان хизматчи қўруқгоҳ; посбони қўруқгоҳ.

ҚҰРУҚШИКАН قوروقشكن он ки тартиботу муқаррароти қўруқгоҳро риоя намекунад, вайронкунандаи тартиботи қўруқгоҳ.

ҚҰРУҚШИКАНӢ قوروقشكني вайрон кардани тартиботу муқаррароти қўруқгоҳ.

ҚҰРХОНА قورخانه *кит.* анбори аслиҳа ва лавозимоти ҷанг, аслиҳахона.

ҚҰРЧӢ قورچي *таър.* яке аз мансабҳои хурд дар аморати Бухоро, ки вазифааш силоҳдорӣ буд; низомие, ки ҳамеша дар назди саркарда буда, фармонҳои вайро ба ҷо меовард.

ҚҰТАН *т.* قوتن бошишгоҳ барои зимистонгузаронии рамаи гўсфандон (*дар чарогоҳҳои биебонӣ*).

ҚҰТУР *т.* قوتور касалии гузаранда дар ҳайвонот, ки дар пўсти онҳо доначаҳои маддадор пайдо мешавад; **харбузаи қўтур** як навъ харбузаи зардҷаи пўшташ саҳти чиндор.

ҚҰЧ *т.* قوچ гўсфанди нари шохдор, тагал; *муқ.* гуч.

ҚҰЧҚОР *т.* قوچقار *ниг.* қўч.

ҚҰШ I *т.* قوش 1. як ҷуфт барзагови ба омоч басташуда барои заминронӣ; **қўш рондан** замин шудгор кардан. 2. *кҳн.* андозаи замини зироатӣ, ки дар мавсими деҳқонӣ бо як ҷуфти гов кор карда мешуд ва дар хонигариҳои Осиёи Миёна як қўш замин 40-50 таноб (ё 10-12 га)-ро ташкил медод; **қўш гирифтган** ба андозаи қўш замин гирифтган. 3. *лаҳч.* гурўҳ, тўда (*одатан ҳамҷинсҳо*): **онҳо ба қўши мо ҳамроҳ шуданд**; **қўш кардан** *гуфт.* ҳамроҳ кардан, бастан (*барзаговро ба омоч, аспро ба ароба ва г.*); **васл кардан**, пайвастан; **қўш шудан** а) ҳамроҳ шудан, якҷоя шудан; б) аралаш шудан ба коре.

ҚҰШ II قوش қўшхона, манзили муваққат, бошишгоҳ (*дар сафар*); **қўш партофган** ҷои нишаст дуруст кардан барои гурўҳи одамон.

ҚҰША قوشه ҷуфт, дуто; *муқ.* **танҳо**, **якка**; **қўша-қўша** а) ҷуфт-ҷуфт, дутой; б) *маҷ.* бисёр,

- мутааддид.
- ҚҰШАПИР** قوشه پير орзуи хайр аст дар ҳаққи зану шавҳари ҷавон, ки то пири дар як чо умр бинанд.
- ҚҰШГИР** قوش گير он ки ба ӯ қўш-қўш замин бахшида мешуд (*ниг.* қўш II, 2).
- ҚҰШДОИРА** قوش دايره дуто доираи якҷоя навохташаванда.
- ҚҰШКАРНАЙ** قوش کرني асбоби мусиқӣ, ки аз ду карнай иборат аст ва онро дар тўю чашнҳо истифода мебаранд.
- ҚҰШКУНАНДА** قوش كنده *сифати феъли* замони ҳозира аз қўш қардан; васлқунанда, пайвастақунанда; қўшқунандаи вагонҳо коргаре, ки вагонҳои қатори роҳи оҳанро ба якдигар пайваст мекунад.
- ҚҰШҚОРАК** قوشقارک ғўла, ғўлачўб; қўшқоракҳои чана ғўлачўбе, ки дар зери чана(-и русӣ) гузошта мешавад..
- ҚҰШЛАҒАД** قوش لغد *гуфт.* чуфтак задан, бо ду
- по якбора лагад задани асп ва хар, чуфтак.
- ҚҰШНАЙ** قوش ني як навъ асбоби мусиқие, ки ба найи дукўша шабоҳат дорад.
- ҚҰШОҚ** *т.* قوشاق *гуфт.* якчанд гўсфанди бо арғамчин ба ҳамдигар басташуда; қўшоқ-қўшоқ қарда мондан гурўх-гурўх қарда баста мондан.
- ҚҰШПУЛӢ** قوش پولى *қҳн.* яке аз андозҳои замин, ки собиқ аз деҳқонон гирифта мешуд.
- ҚҰШУН** *т.* قشون//قوشن лашкар, сипоҳ; артиш: қўшун(ҳо)и баҳрӣ, қўшуни пиёдагард, қўшуни савора.
- ҚҰШХОНА** قوش خانه 1. манзилгоҳи муваққат, бошишгоҳ (*дар сафару саёҳат*). 2. манзилу макон барои меҳмонон; манзиле, ки дар тўйҳо барои меҳмонони аз роҳи дур омада омода месозанд.
- ҚҰШЧӢ** قوش چى чуфрон: иттифоқи қўшчиён (*таър*).

Л

Л ҳарфи шонздаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ бо ҳарфи лом (ل) ифода меёбад; ҳарфи лом дар ҳисоби абҷад ба адади 30 баробар аст.

ЛАБ لب 1. канори берунии атрофи даҳони одам ва баъзе ҳайвонҳо, ки дандонҳоро мепӯшонад: **лаби боло**, **лаби поин**, **лаби тунук**, **лаби ғафс**, **лаби гулгун**, **лаби майгун**, **лаби пурҳанда**, **лаби хандон**, **лаби ҷонбахш**, **кунчи лаб**, **лабро пок кардан**, **лабони касе ба табассум моил шудан**, **аз лабони касе табассум дур нашудан**, **дар лабони касе табассум дамидан (пайдо шудан)**; **лаб(он)-и акик** лабҳои сурхи зеборӯён; **лаби лаъли шакар-гуфтор** лаби сурхи ширинсуханон; **лаби шакарбор** лаби маҳбубаи ширинкалом; **лабу лунҷ** а) атрофи лабу даҳон; б) *киноя аз* намууди бади зоҳирии чизе; **бо лаби пурҳанда // бо лабони пуртабассум** бо лаби хандон; хеле хандон; ниҳоят шод; **лаб ҷунбон(и)дан** а) лабро ба ҳаракат даровардан; б) *киноя аз* зери лаб гуфтан, ниҳоят оҳиста гап задан. 2. канор, соҳил: **лаби баҳр**, **лаби дарё**, **лаби кӯл**, **лаби об**, **лаби рӯд**, **лаби ҷашма**; **лаби ҷӯ(й)** а) канори ҷӯ; наздики ҷӯ; б) девораи паҳлуи ҷӯ; **лаби ҳавз** канори ҳавз; нишастгоҳ дар канору атрофи ҳавз: **лаби ҳавзи Ғозиён**, **лаби ҳавзи Девонбегӣ**; **сарви лаби ҷӯ** сарви сарсабзи воқеъ дар канори ҷӯ; **лаб-лаби...** бо канори..., ба тӯли соҳили...; қад-қади...: **лаб-лаби дарё**, **лаб-лаби ҷӯ...**; **лаби ғор** назди даҳани ғор. 3. канораи ҳар чиз; гӯшаи чизе: **лаби айвон**, **лаби бом**, **лаби кат**, **лаби палос**, **лаби су-**

фа; **як лаби рӯймол**; **лаби гилем** як гӯшаи гилем; **лаби доман** канори доман, зеҳи доман; **лаби кунчора** порчаи кунчора; **лаби нон** а) канори нон; б) *мач*. лукмаи нон, бурдаи он; **лаби тиреза** *гуфт*. зертахтаи тиреза; тоқчаи таги тиреза; **лаб ба лаб карда дӯхтан** ду канори матоеро ба ҳам расонида дӯхтан. 4. канораи болоии пиёла, коса, кӯза, хум *ва ғ*; **лаби дег** а) канораи гирдогирди даҳони дег; б) *гуфт*. назди дегу дегдон, атрофи дег; **лабу лаҳча** гапдонӣ; чарбзабонӣ, хушгапӣ; **лабу лаҳча кардан** чарбзабонӣ кардан, фасеҳбаёнӣ намудан; **лаб-лаб** лаболаб, лабрес, ниҳоят пур; **лаб ба лаб** лабрес, пурупур: **сатили лаб ба лаб (аз об...)**: **лаб ба лаб кардан**, **лаб ба лаб шудан**; **зери лаб // дар зери лаб** а) оҳиста, камшунаво; б) худ ба худ (*чизе гуфтани*): **зери лаб замзама кардан**, **зери лаб чизеро ҳисоб кардан...**; **(дар) зери лаб хандидан // (дар) зери лаб табассум кардан** а) ноаён ханда кардан, табассум кардан, лабханд задан; б) тамасхур кардан, ришханд кардан, писханд задан; **як лаб нон** а) як бурда нон; б) *киноя аз* хӯроки бисёр кам; **ин лаб – он лаб** *мач*. ин тарафу он тараф; атрофу акноф; **бо лаби ташна** ташналаб; **бо лабони хушк** ташнаву гушна; **бо лабу лунчи овезон** бо қиёфаи норозиёна; димоғсӯхта; **то лаби гӯр** то дами марг; **лаб бастан // лаб фуру бастан** гап назадан, хомӯш шудан; **лаб боз кардан // лаб во кардан** *ниг*. **лаб кушодан**; **лаб бурма кардан** лабро қачу пурчин кардан барои изҳори норизоӣ аз чизе; **лаб ба чизе во кардан** *ниг*. **лаб ба чизе ку-**

шодан; лаб газидан а) лаби поинро ба зери дандон гирифтани ба аломати касеро нигоҳ доштан аз гуфтани чизе; б) хомӯш шудан, гап назадан; в) афсӯс хӯрдан, изҳори пушаймонӣ ва надомат кардан; **лаб кушодан** а) гап сар кардан, сухан оғоз кардан; б) гап задан, гуфтан; **лаб ба гап (сухан) кушодан** ба гап даромадан, сухан оғоз кардан; **лаб ба чизе кушодан** дар бораи чизе ё коре гап сар кардан: **лаб ба дашном кушодан, лаб ба шикаҷат кушодан...**; **лаб задан** лабрез шудан, пуропур шудан; **лаб лесида гаштан** *гуфт*. ташнаву гушна гаштан; **лабхо пушти гӯш рафтан** хандон шудан; бисёр хурсанд шудан; **лаб тар кардан** андак нӯшидан; ташнагиро шикастан; **лабу лунҷ овезон кардан** лабро качу килеб кардан барои изҳори норозигӣ ва димоғсӯхтагӣ; **вазъи рӯи худро тағйир дода изҳори норизогӣ кардан** аз чизе; **лаб андар лаб будан** бисёр наздик будан; дар дами чизе будан; **лаб ба лаб нарасонда (норасонда) гап задан** тез гап задан, бо шитоб ҳарф задан; **лаб ба ханда нарафтан** майлу хоҳиши хандидан надоштан, ба дил нағунҷидани хандаю шодӣ; **бахти касе лаб задан** тофтани бахти касе; омад кардани кори касе; **аз ҳарф лаб фуру бастан** аз сухан бозистодан, гапро бас кардан; **аз як лаби чизе хӯрдан** қисми каме аз чизеро аз худ кардан; **ба лаби дарё (об) ташна бурда ташна овардан** а) ниҳоят пухтаву зирак будан; б) бисёр фиребгар будан, дар қаллобӣ ниҳоят моҳир будан; **ба лаб доштан** вирди забон будан (-и номи касе); **ба(р) лаб овардан** ба забон овардан, зикр кардан; **ба лаби гӯр бурдан** куштан, ба ҳалокат расондан; **ба лаб кулӯх молидан (молида гаштан)** ягон кори кардаи худро пинҳон намуда хомӯш гаштан; **кореро карда худро ба нодонӣ задан; ба гап (сухан) лаб мондан** гапи касеро қувват додан, гапи касеро таъкид ва таъриф кардан; **дар лаб будан** дар даҳони касе будан, вирди забони касе будани чизе; **об ба лаби чӯ баробар шудан** *ниг.* **об; по бар лаби гӯр будан** дар дами марг будан; **охири умри худро ба сар бурдан; пои касе ба лаби гӯр расидан** наздик омадани марги касе, кам мондани умри касе; **ҷон ба лаб расидан (омадан)** а) ба марг наздик шудан, қариб ба мурдан расидан; б) ба танг омадан, ба ҷон расидан, аз ҷон безор шудан;

як лаби дунё кам нашуд ба дунё осебе нарасид, як гӯшаи дунё кам нашуд.

ЛАБА لابه 1. канора, ҳошияи чизе; қисми лабмонанди чизе. 2. лапар (-и кулоҳ), офтобгардон. 3. канор ва лаби тези корд ё шамшер.

ЛАБАД a. لبد *кит.* 1. намад. 2. пашми гӯсфанду шутур.

ЛАБАДОР لبدار канорадор, ҳошиядор.

ЛАБАДҶҶ لبدوزӣ лабаи матоъ ва порчаҳоро ба дарун таҳ карда дӯхтан.

ЛАБАК لبيك 1. *шакли тасғир ва навозишии лаб.* 2. нӯги чизе. 3. *мус.* соҳҳои нафасие, ки ба лаб менавозанд: **лабаки най.**

ЛАБАКИДҶҶ لبيكدوزى *исми амал аз лабаки дӯхтан;* шуғли хайёте, ки ба либосҳо канора медӯзад.

ЛАБАКӢ لبيكى канораи мӯинае, ки ба гиребон, ба бар ё домани либосҳо барои ороиш медӯзанд; гардиши тарафи берунаи телпак: **лабаки дӯхтан.**

ЛАБАН a. لبن *кит.* шир.

ЛАБАНИЁТ لبنيات ширу маҳсулоти ширӣ (*ҷургот, панир, равған, равғани маска, дӯғ, хома, кашк ва ғ.*)

ЛАБАНИ لبنى *марбут ба лабан;* ширӣ.

ЛАБАС a. لبت *кит.* тавакқуф, истодан; даранг, диранг.

ЛАББАЙ a. لبي (аслаш **лаббайк**) *нидо дар ҷавоби хитоб ё баъди шундани сухани касе ба маънои «қабул мекунам», «итоат мекунам», «ба хизмат тайёрам» кор фармуда мешавад;* ҳа, хо, бале; **лаббай гуфтан** ҳа гуфтан; итоат кардан.

ЛАББАЙГҶҶ لبي گويان *феъли ҳол аз лаббай гуфтан;* дар ҳолати лаббай гуфтан.

ЛАББАЙГӢ لبي گويى фармонбардорӣ, итоат кардан.

ЛАББАЙГӢ لبي گويى итоаткунанда; мутеъ, фармонбардор.

ЛАББАЙК a. لبيک *ниг.* **лаббай.**

ЛАББАЙКЗАНОН لبيک زان *ниг.* **лаббайгӯён.**

ЛАББАРГАРДОН لَبَرگَرْدَان 1. дорои лаб ё гиребони баргашта. 2. қисмате ё бахше аз рӯкаши китоб, ки аз чилди китоб зиёд меояд ва дар ду тараф тоб хӯрда, миёни чилд ва баданаи китоб қарор мегирад.

ЛАББАРГАШТА لَبَرگَشْتَه *ниг.* лаббаргардон.

ЛАББАСТА لَببَسْتَه 1. он ки даҳонашро бастааст, дорои даҳони баста. 2. *маҷ.* сокит, хомӯш.

ЛАББОФ لَببَاف чуводдӯз, он ки чодари хайма ва лавозими онро медӯзад.

ЛАББОФӢ لَببَافِي 1. амал ва шугли лаббоф. 2. мавзее, ки дар он чо чувол ва лавозими чодару хайма мебофанд.

ЛАБГАЗ لَبگَز он ки лабҳои худро бо ишорати сукут ё хомӯш ва аз рӯи хашму таассуф мегазад.

ЛАБГАЗӢ لَبگَزِي ҳолат ва вазъи лабгаз; **лаб газдан**.

ЛАБГАРДОН لَبگَرْدَان (*либос ё пойафзори*) канорааш ба берун ё дарун гардонида: **кулоҳи лабгардон**.

ЛАБГИРД لَبگَرْد он ки ё он чи лабҳои гирд дорад.

ЛАБГАФС لَبغَفْس он ки лабҳои ғафси овезон дорад; лабдӯл.

ЛАБДӢЗ لَبدَوَز *маҷ.* бисёр ширин, чуноне ки аз ғояти ширини лабҳоро бо ҳам медӯзад ва мечаспонад.

ЛАБДӢЛ لَبدَوَل *ниг.* лабгафс.

ЛАБЕША//ЛАБОША لَببِشَه//لَباشَه ҳалқаи ресмонии чӯбдор, ки ба лаби аспӣ бадфеъл ниҳода тоб медиҳанд, то ки ором шавад; лабтоб.

ЛАБИБ *а.* لَبيب оқил, доно, хирадманд.

ЛАБИДАРӢ لَبدَرِيابِي воқеъ дар соҳили дарё.

ЛАБИҚ *а.* لَبيق *кит.* зирак, хушёр; бохабар.

ЛАБИРИНТ *ю.* لَبيرِنْت 1. *таър.* иншооти дорои роҳравҳои печдарпеч дар Юнони қадим ва Миср. 2. вазъияти мураккаб, ки аз он баромадан хеле мушкил аст. 3. *тиб.* қисми дарунии гӯш, ки узви сомеа ва идорақунандаи мувозинати бадан ба ҳисоб меравад.

ЛАБӢ لَبِي 1. *мансуб ба лаб.* 2. *грам.* овозе, ки бо иштироки лаб ҳосил мешавад: **садонокҳои лаби, ҳамсадоҳои лаби**.

ЛАБКАШОЛ لَبكشَال *гуфт.* даҳоняла; ноӯҳдабаро.

ЛАБКАЧ لَبكچ он ки ё он чи лабҳои қач дорад: **табақи лабқач; □ хандаро кӣ қунад? – лабқач!** (*маҷ.*).

ЛАБЛАБУ لَبلبو як навъи сабзавоти хӯроқӣ, ки беҳмевааш сурх ё сафед мешавад, лабу, чуғундар; **лаблабуи қанд** лаблабуи сафеди боғӣ, ки аз шираи он шакар мегиранд; **лаблабуи қӯрӣ** лаблабуи дар хокистари сӯзон пухта; **лаблабуи сурх** навъи лаблабуи хӯроқӣ, ки беҳмеваи сурх дорад; **лаблабу барин сурх шудан** ниҳоят сурх шудан (*аз шарму хичолат*).

ЛАБЛАБУГИН//ЛАБЛАБУГӢ لَبلبوگين//لَبلبوگِي *мансуб ба лаблабу;* аз лаблабу тайёршуда.

ЛАБЛАБУҒУНДОР لَبلبوغندار ғундорандаи лаблабу, чамъовариқунандаи ҳосили кишти лаблабу: **комбайни лаблабуғундор**.

ЛАБЛАБУҒУНДОРӢ لَبلبوغنداري *исми амал аз лаблабу ғундоштан;* қандану чамъ овардани ҳосили лаблабу: **мавсими лаблабуғундорӣ**.

ЛАБЛАБУЗОР لَبلبوزار майдони кишти лаблабу, киштзори лаблабу.

ЛАБЛАБУКОВАК لَبلبوكاوک олати кишоварзӣ барои қандани беҳмеваҳои лаблабу.

ЛАБЛАБУКОР لَبلبوكار киштқунандаи лаблабу, он ки бо киштқори лаблабу машғул аст: **ҳочагии лаблабукор**.

ЛАБЛАБУКОРАК لَبلبوكارک мошин барои киштани лаблабу.

ЛАБЛАБУКОРӢ لَبلبوكاري киштқори лаблабу.

ЛАБЛАБУРАНГ لَبلبورنگ ба ранги лаблабуи сурх, монанди ранги лаблабу.

ЛАБЛАБУФУРӢШ لَبلبوفروش он ки лаблабуи хом ё пухта мефурӯшад.

ЛАБЛАБУФУРӢШӢ لَبلبوفروشي шугли лаблабу-фурӯш; **лаблабуфурӯшӣ қардан** бо хари-дуфурӯши лаблабу машғул будан.

ЛАБЛАБУШЎРБО لبلبوشوربا шўрбое, ки ба он лаблабуи сурх андохтаанд.

ЛАБЛЕС لبليس *гүфт.* даҳаняла, гаранг.

ЛАБЛОБ I لبلاب *кит.* гули ошиқипечон, ишқандарпечон; алафи печак.

ЛАБЛОБ II لبلاب *кхн.* 1. азоимхон, дуохон. 2. афсунгар, чодугар.

ЛАБЛҮЛА لبلوله хошия, зех.

ЛАБЛҮЛАДОР لبلوله دار хошиядор, зехдор: **чомаи лаблӯладор.**

ЛАБОВЕЗОН لبل آويزان 1. он ки лаби ӯ ба поин кашол аст. 2. *мач.* даҳаняла, даҳанбоз.

ЛАБОД *а.* لباد *кхн.* чомаи боронии намадӣ.

ЛАБОЛАБ لبال пур аз чизҳои обакӣ, лабрез, молломол, саршор: **лаболаб кардан, лаболаб шудан, лаболаб пур шудан.**

ЛАБОРАНТ *лот.* لبارنت 1. корманди илмий техникӣ дар лабораторияи илмӣ – озмоишгоҳӣ, озмоишгар. 2. корманди таълимгоҳ, ки одатан барои машғулиятҳои лабораторӣ асбобу маводи заруриро тайёр мекунад.

ЛАБОРАНТӢ لبارنتى кор ва шуғли лаборант.

ЛАБОРАТОРИЯ *лот.* لبارتاريه муассиса ё шӯбае, ки дар он таҷриба ё тадқиқоти илмӣ ва санчишҳои гуногун гузаронида мешавад; озмоишгоҳ.

ЛАБОРАТОРӢ لبارتارى مانсуб ба лаборатория, озмоишгоҳӣ; натиҷаи дар лаборатория ба даст овардашуда; **машғулияти лабораторӣ** дарс дар донишгоҳу омӯзишгоҳҳо, ки дар он озмоишҳои илмӣ ва техникӣ мегузаронанд.

ЛАБОЧА لباچه *кхн.* чомаи пешкушодаи дарози шабеҳи чакман.

ЛАБПАР لبپر *ниг.* лабпарида.

ЛАБПАРИДА لبپريده зарфе, ки ягон чои канораш андак шикастаст: **косаи лабпарида, пиёлаи лабпарида.**

ЛАБПАРИДАГӢ لبپريدگى лабшикастагӣ, чои паридагии бисёр ками лаби зарф ё чизи дигар.

ЛАБРЕЗ لبريز лаболаб, пур, саршор, молломол;

лабрез шудан лаболаб пур шудан; **лабрез шудани косаи сабри касе** *ниг.* **коса.**

ЛАБС *а.* لبس шубҳа эҷод кардан, ба шубҳа андохтан.

ЛАБСУРХКУНАК لبسرخ کنک *гүфт.* молидани ороишӣ барои сурх кардани ранги лаби занон.

ЛАБСҮЗ لبسوز хеле гарм, сӯзон: **шўрбои лабсӯз.**

ЛАБСҮХТА لبسوخته *сифати феълии замони ҳозира аз лаб сӯхтан.* 1. он ки чизи гарме нӯшида ё хӯрда, лабонаш сӯхтааст. 2. *мач.* он ки аз коре таҷрибаи талхе дорад.

ЛАБТАНГ لبتنگ тангдахон (*сифати маҳбуба*).

ЛАБТАХТ لبتخت лаълие, ки ҳамвор ва белаба аст.

ЛАБТАШНА لبتشنه ташна, хоҳони об, ташналаб; **дашти лабташна** дашти беоб.

ЛАБТОБ لبتاب ҳалқаи тасмагие, ки вақти наъл задан лабу даҳони аспҳои бадфеълро тофта нигоҳ медоранд; лабеша.

ЛАБТУРШ لبترش дорои туршии андак, камтурш.

ЛАБТУРШӢ لبترشى лабтурш будан, камтуршӣ.

ЛАБХАНД لبخند хандае, ки бо ҳаракати андаки лабҳо ба ҳам мерасад, табассум; писханд, тамасхур: **лабханд задан, лабханд кардан.**

ЛАБХАНДА لبخنده *ниг.* лабханд.

ЛАБХАНДАК لبخندک *ниг.* лабханд.

ЛАБХОНӢ لبخوانى 1. аз рӯи ҳаракати лаби хонанда ё гӯянда дарёфтани суханони ӯ. 2. равиши кор бо кару гунгҳо барои фаҳми онҳо.

ЛАБХУШК لبخشک он ки лаби ӯ аз ташнагӣ коқ шудааст; лабташна.

ЛАБЧАНГ لبچنگ *мус.* сози хурди камоншакли филизӣ, ки дар мобайнаш забонча дорад ва ин созро одатан занону духтарон миёнаи лабҳо гузошта менавозанд, чангқовуз.

ЛАБЧАРО لبچرا нахӯди бирён, донак ва дигар меваҳои хушк, ки вақти сӯхбат мехӯранд.

ЛАБЧАСП لبچسپ бомаза, лаззатнок, лазиз.

ЛАБЧАШАК لبچشک андаке аз хӯрок ё нӯшокие, ки барои санҷидани мазаи он ме-чашанд.

ЛАБЧОК لبچاک он ки лаби болояш модарзод чок, яъне дарида аст.

ЛАБШАКАР لبشكر маҷ. 1. ширинзабон, ширинкалом, хушгап. 2. маҳбуба.

ЛАБШИКАСТА لبشكسته *ниг.* лабпарида.

ЛАБШОН لبشان ҷои ба тарафи дарун баромадаи канори ҷӯй ва роши киштзор; **лабшон задан** бо каланд ё бел зада-зада нест кардани ҷои ба тарафи дарун баромадаи канори ҷӯй ё во-ти замин.

ЛАБШҶҲҲЛАТГА لبشوى لته латгае, ки ба об тар карда, бо он лаби аспро мешӯянд.

ЛАБШҶҲ لبشور дорои шӯрии андак, шӯрии кам.

ЛАВ I لو *кит.* баландӣ, пушта.

ЛАВ II لو *кхн.* зардоб, сафро.

ЛАВ III لو :гардан лав кардан *гуфт.* гардан гач кардан, сар хам кардан.

ЛАВ IV ا. لو *кит.* агар; **ва лав** ва агар.

ЛАВ V لو навъи ширинӣ.

ЛАВАНД لوند 1. танбал; коҳил, суфрафтор; ноӯҳдабаро. 2. *кит.* айёш, мард ё зани бад-рафтор.

ЛАВАНДӢ لوندى лаванд будан; танбалӣ, коҳилӣ: лавандӣ кардан.

ЛАВАНДОНА لوندانه танбалона; коҳилона.

ЛАВВАС لّوس :лаввас кардан *гуфт.* а) сӯзиш кардан, сӯхтан (*аз шиддати гармо ё сармо*); б) дурахшидан, тофтан: **лахча барин лаввас кардан.**

ЛАВВОҲ а. لّوح 1. лавҳасоз. 2. лавҳакаш, рассоми лавҳанавис.

ЛАВВОҲӢ لّوحى 1. лавҳасозӣ. 2. санъати ороиши китобҳои қадимӣ.

ЛАВГҶШ لوكوش овезонгӯш: **хари лавгӯш.**

ЛАВЕД//ЛАВИД لويد *кит.* деги калони саркушода, деги бузурги мисин ё сангин.

ЛАВЗ I а. لوز бодом; **ҳалвои лавз** ҳалвои аз мағзи бодом ё писта бо шакар пухташуда.

ЛАВЗ II لوز часп, сафеда, сафедаи тухми мурғ.

ЛАВЗ III لوز 1. муш. 2. амрад.

ЛАВЗАТАЙН а. لوزتين 1. ҷ. дугонаи лавз. 2. ду бодомаки гулӯ.

ЛАВЗИНА а. لوزينه ҳалвои лавз: **лавзина ба гов додан** (*мақ.*).

ЛАВЗӢ لوزى *марбут ба бодом*; ба шакли бодом, монанди бодом, бодомӣ.

ЛАВМ а. لوم *кит.* маломат, сарзаниш, нақӯҳиш.

ЛАВН а. لون 1. ранг, гуна. 2. хел, навъ.

ЛАВНА لونه гулгуна, ғоза, сурхӣ, ки занон ба рӯй мемоланд.

ЛАВО а. لوى *кит.* печиши шикам, дарди шикам.

ЛАВОЕҲ а. لوايح ҷ. лоиҳа.

ЛАВОЗИМ а. لوازم ҷ. лозима; корҳо ё чизҳои лозим.

ЛАВОЗИМОТ а. لوازمات ҷ. лавозим; чизҳои зарурӣ; асбобу анҷом; **лавозимоти хатнависӣ** асбобу анҷоми хатнависӣ (*аз қабилти коғазу қалам ва ғ.*), асбоби таҳрир; **лавозимоти ҳарбӣ (чангӣ)** яроку аслиҳаи барои чанг лозим.

ЛАВОМЕЪ а. لوامع ҷ. ломеа ва ломеъ.

ЛАВОҲИҚ а. لواحيق ҷ. лоҳиқа ва лоҳиқ.

ЛАВОШ لواش як навъ нони хеле тунук.

ЛАВОШӢ لواشى ҷое ё дӯконе, ки дар он нони лавош мефурӯшанд.

ЛАВС а. لوث олоиш, олудагӣ (*бо ягон чизи нопок*).

ЛАВҲ а. لوح 1. ҳар чизи сатҳаш паҳни сангӣ, филизӣ *ва ғ.*, ки дар рӯи он хат менавиштанд ё нақшу ниғор мекашиданд; **лавҳи мазор** сангнавиштаи сари қабр, санги мазор. 2. ду тахтаи аз ҳам гузаронидашудаи шабеҳ ба курсича, ки бар рӯи он китобро монда мехонанд; **лавҳи нотамонӣ** тахтачаи поядор барои рӯи он гузошта хондани нота. 3. тахтачаи мусаттаҳи мактабҳои қадим, ки ба рӯи он ҳарфҳо навишта, ба шогирдон ме-

омӯзонданд: **лавҳи таълим**. 4. тахтачаи расм-кашии рассомон. 5. саҳифаи аввали бо нақшҳои рангин орошидодашудаи китобу дастнависҳои қадимӣ; сарлавҳ; **лавҳу чадвал-кашӣ** ороишу зинатдиҳӣ ва кашидани раҳи сатрҳои китобу дастнависҳо (-и қадимӣ). 6. *ниг.* **лавҳа**; **лавҳ кашидан** сурат кашидан, расм кашидан; **лавҳи маҳфуз** *кит.* сарнавишт; **лавҳи хотир** сафҳаи хотир; хотира, ёд; **аз лавҳи хотир рафтан** фаромӯш шудан, аз ёд рафтан, аз ёд баромадан; **ба лавҳи хотир нақш бастан** дар ёд мондан.

ЛАВҲА *а.* لوحه 1. тахтача ё қоғази сахте, ки дар он ном ва вазифаи шахсе, унвони ягон идора, тартиби кори шахсе ё идорае навишта, бар сари дар ё пештоқи бино овехта мешавад, овезаҳои пушти дар, овеза; **лавҳаи эълонҳо** тахтаи паҳну васе, ки дар он эълон, хабарҳои расмӣ *ва г.* навишта мечаспонанд; **лавҳаи дӯкони қаннодӣ**, **лавҳаи мағоза**; **лавҳаи ёдгорӣ** тахтае, ки дар он номе ё маълумотеро навишта, барои дар ёди омма нигоҳ доштан дар ҷои намоёни биное ё ба сари кӯчае мегуздоранд; **лавҳаи фахрӣ** тахтаи паҳни калоне, ки дар он расм ё номи шахсоне, ки дигарон бо онҳо фахр карда метавонанд, часпонда ё навишта шудааст. 2. манзара, намуд, лавҳ. 3. рамз, сурат, мусаввара. 4. *адш.* тасвири хурди бадеии манзарае аз ҳаёт ё ягон хислати шахс; **лавҳаи бадеӣ** сахна, порча ё ҷузъиёте аз ягон асари бадеӣ, ки як навъ мустақилият дорад.

ЛАВҲАКАШ لوحه كاش бо нақшу нигор орошидиҳандаи китобу дастнависҳои қадимӣ, орошидиҳандаи китобу дастнависҳо.

ЛАВҲАКАШӢ لوحه كاشى ҳунару шуғли лавҳакаш; **устохонаи лавҳакашӣ** ҷои кори устоҳои лавҳакашу лавҳасоз.

ЛАГ I لگ *гуфт.*, *ниг.* **лак I**.

ЛАГ II لگ банд, зиндон, маҳбас.

ЛАГАД لگد 1. лат ё зарбае, ки бо пой ба касе ё чизе зада мешавад; **лагад андохтан** (**парондан**, **партофтан**) бо як ё ду пой ақиб зарба задани чорпой сумдор; **лагад задан** бо пой зарба задан; ба зери лагад гирифтан; **лагад кардан** *ниг.* **лагад задан**; **лой лагад кардан** лойро бо по зер карда-зер карда тайёр кардан (*мас.*,

барои похсазанӣ); **лагад хӯрдан** бо лагад зада шудан. 2. зарбае, ки дар асари таркиши борут хангоми тирандозӣ аз силоҳҳои оташфишон (*туфанг*, *тӯп ва г.*) пайдо мешавад; **ба гапи касе лагад задан** *мач.* миёни сухани касеро бурида, ба гап даромадан; **лагади харро хар мебардорад** (*мақ.*) дуруштию дағалии одами бадро назирӣ ӯ таҳаммул мекунад.

ЛАГАДАНДОЗ لگدانداز бо як ё ду пой ақиб зарба задани чорпой сумдор.

ЛАГАДАНДОЗӢ لگداندازى *исми амал аз лагад андохтан.*

ЛАГАДЗАН لگدزن асп, хар ё гове, ки бо лагад одамро мезанад, ҳайвоне, ки бо ду пой пушт лагад мезанад.

ЛАГАДЗАНӢ لگدزنى *исми амал аз лагад задан*; лагадзан будан.

ЛАГАДКОРӢ لگدكارى *ниг.* лагадкӯбӣ.

ЛАГАДКӢБ لگدكوب :лагадкӯб кардан бо лагад задан; поймол кардан.

ЛАГАДКӢБА لگدكوبه зарбаи лагад; зарба.

ЛАГАДКӢБӢ لگدكوبى задан бо пой касе ё чизеро; поймол кардан; **лагадкӯбӣ кардан** бо лагад зада-зада поймол кардан.

ЛАГАДМОЛ لگدمال *ниг.* лагадкӯб; **лагадмол шудан** зери по монда хеле бисёр дучори лату кӯб шудан.

ЛАГАДМОЛӢ لگدمالى *ниг.* лагадкӯбӣ.

ЛАГАДПАРОН لگدپران *ниг.* лагадандоз.

ЛАГАДПАРОНӢ لگدپرانى *ниг.* лагадандозӣ.

ЛАГАДПАРТОӢ لگدپرتايى *исми амал аз лагад партофтан.*

ЛАГАДХАСТА لگدخسته лагадзада, лагадхӯрда, помолшуда.

ЛАГАДХОР لگدخور *кит.*, *ниг.* лагадхӯр.

ЛАГАДХӢР لگدخور 1. сифати феълии замони гузашта аз лагад хӯрдан. 2. *мач.* он ки озору шиканча дидааст.

ЛАГАДХӢРАНДА لگدخورنده *сифати феълии замони ҳозира аз лагад хӯрдан.*

ЛАГАН لگن 1. зарфи чуқури филизӣ барои да-

стшӯй ё чомашӯй, ташт, тос, тағора. 2. *гуфт.* табақи калон, лаъли. 3. *кит.* шамъдон.

ЛАГАНБАРДОР لگن بردار *мач.* хушомадгӯй, ко-салес.

ЛАГАНБАРДОРӢ لگن بردارى *мач.* хушомадгӯй, тамаллук.

ЛАГАНДА لگنده кӯк (бахя)-и абраву астари либоси пахтадор ё кӯрпа; **лаганда кардан** бо кӯкҳои калон-калон дӯхтани абраву астари либоси пахтадор ё кӯрпа.

ЛАГАНЧА لگنچه лагани хурд.

ЛАГЕР *олм.* لگير 1. бошишгоҳи муваққатию умумии дар ҳавои кушод ё дар хаймаҳо чойгирифта: **лагери сайёҳон**. 2. номи баъзе муассисаҳо барои нигоҳ доштани гурӯҳи калони одамон: **лагери асирони ҳарбӣ**, **лагери ислоҳи меҳнатӣ**; **лагери мактабиён** истироҳатгоҳи тобистонаи мактабиён. 3. гурӯҳбандӣ аз нуқтаи назари маслак ва мароми иҷтимоию сийёсӣ: **лагери сотсиализм**, **лагери тарафдорони сулҳ**.

ЛАГЛАГ لگ لگ *ниг.* лаклак.

ЛАГОМ لگام *кит., ниг.* лачом.

ЛАГОМГУСЕХТА لگام گسيخته *ниг.* лачомгусехта.

ЛАГОМГУСЕХТАГӢ لگام گسيختگى *кит., ниг.* лачомгусехтагӣ.

ЛАҒАД لغد *гуфт., ниг.* лагад.

ЛАҒВ *а.* لغو 1. сухани беҳудаду бемаънӣ, ҳарза, сафсата. 2. ботил кардан, бекор кардан; **лағв кардан** бекор кардан, аз эътибор соқит кардан, ботил кардан, мансух кардан, фасх намудан.

ЛАҒЖАНДА لغزنده *сифати феълии замони ҳозира аз лағжидан*; лағжон, лағжонак; **нигоҳи лағжанда** нигоҳи хуноки шубҳаангез; нигоҳи ғашовар.

ЛАҒЖАНДАГӢ لغزندگى *тарзи дигари сифати феълии замони ҳозира аз лағжидан*; лағзанда будан, лағзандагӣ.

ЛАҒЖИДА لغزیده *сифати феълии замони гузашта аз лағжидан*; лағжида рафтани сахт лағжидан.

ЛАҒЖИДАН//ЛАҒЗИДАН//ЛАҒЧИДАН

لغزیدن//لغزیدن//لغزیدن 1. молиш хӯрда аз чои худ рафтани, гечидан. 2. *мач.* надоништа хато содир кардан, аз камтаҷрибагӣ хато кардан.

ЛАҒЖИШ//ЛАҒЗИШ لغزش//لغزش *исми феъли аз лағжидан//лағзидан*; **лағжиш хӯрдан** лағжидан, гечидан.

ЛАҒЖОН لغزان *феъли ҳол аз лағжидан*; дар ҳолати лағжидан.

ЛАҒЖОНАК لغزانک сатҳаш ба дараҷае тахту ҳамвор, ки дар рӯи он чизе истода наметавонад, гечон, гечонак; **лағжонак кардан** лағжанда кардан, гечон кардан.

лағз *асоси замони ҳозира аз лағзидан*.

ЛАҒЗ لغز лағзиш, лағжидан; хазида ба чаҳиш омода шудани шер, паланг *ва г.*

ЛАҒЗАНДА لغزنده *ниг.* лағжанда.

ЛАҒЗАНДАГӢ لغزندگى *ниг.* лағжандагӣ.

ЛАҒЗИДАН لغزیدن *ниг.* лағжидан.

ЛАҒЗИШ لغزش *ниг.* лағжиш.

ЛАҒЗИШГОҲ لغزش گاه *чои лағзидан*.

ЛАҒЗ-ЛАҒЗОН لغزلغان лағжида-лағжида, гечида-гечида; ноустувор.

ЛАҒЗОН لغزان *феъли ҳол аз лағзидан*; лағжон.

ЛАҒЗОН(И)ДАН لغزانیدن//لغزانیدن *тарзи бавоситан лағзидан*; гечонидан.

ЛАҒМОН لغمان *хӯр.* навъи таом, ки аз хаамири тор-тор буридаи дар об пухта ва аз қайлаи гӯшти қима, пиёз, сабзӣ, картошкаю нахӯд тайёр мекунанд.

ЛАҒЧИДАН لغچیدن *ниг.* лағжидан.

ЛАДҒ *а.* لدغ *кит.* газидани мор; неш задани каждому занбӯр.

ЛАДҒА *а.* لدغه *кит.* газидангӣ ва неши мору каждум.

ЛАДУННӢ *а.* لدونى *кит., д.* он чи аз ғайри табиату зеҳн ва ғайри саъю кӯшиш аз тарафи Худо ато шудааст, худодод: **илми ландуннӣ**.

ЛАЁҚАТ *а.* لياقت 1. лоиқ будан, сазоворӣ, шоис-тагӣ, арзандагӣ. 2. қобилиятнокӣ, қобилият,

- истеъдод; **лаёқат доштан** а) лоик будан, сазовор будан; б) қобили коре будан, қобилият доштан, тавоной ва қудрати ичрои коре доштан.
- ЛАЁҚАТМАНД** لياقت مند *ниг.* лаёқатнок.
- ЛАЁҚАТМАНДӢ** لياقت مندى лаёқатманд будан, болаёқатӣ.
- ЛАЁҚАТНОК** لياقت ناک *муқ.* болаёқат, қобил, мустаид; аз ўҳдаи ҳама кор мебаромадагӣ; ўҳдабаро.
- ЛАЁҚАТНОКӢ** لياقت ناکي *ниг.* лаёқатмандӣ.
- ЛАЁЛӢ** *а.* ليالي *кит.*, *ҷ.* лайл.
- ЛАЁН** ليان *кит.* дурахшон, тобон, бофурӯғ; **лаён-лаён** тобон-тобон, дурахшон-дурахшон.
- ЛАЗГИНӢ** لزگينى *мансуб ба* лазгӣ; забони халқи лазгӣ.
- ЛАЗГӢ** لزگي номи яке аз халқҳои маскани кишварҳои Доғистон ва Озорбойҷони Қафқоз: халқи лазгӣ, забони лазгӣ, рақси лазгӣ.
- ЛАЗЕР** *фр.* ليزر *физ.* асбоби оптикӣ барои дар як чо чамъ карда, ҳосил намудани дастаи пурқуввати шуоъ.
- ЛАЗЕРӢ** ليزرى *мансуб ба* лазер; ба воситаи лазер ҳосилшуда: **нури лазерӣ**.
- ЛАЗЗАТ** *а.* لذت ҳиссе, ки аз дарки хушӣ ва гуворой дар одам пайдо мешавад, ҳаловат; дарки мазаи хуш; ширинӣ; **лаззат бурдан** ҳаловат бурдан, маза кардан (*аз хӯрдан ё дидани чизи хушу дилкаш*); **лаззат гирифан** а) *ниг.* **лаззат бурдан**; б) *мач.* аз чизе баҳра бурдан; ҳаловати чизеро дидан; **лаззати дигар доштан** мазаи дигаргун доштан; бомазатар будан; хеле ҳаловатбахш будан; $\diamond$ **лаззати чизеро чашидан** аз чизе баҳра бурдан; хузуру ҳаловати чизеро дидан: **лаззати бўсаҳои аввалинро чашидан**, **лаззати дидор чашидан**, **лаззати ҳаётро чашидан**; **лаззати хӯрду хобро аз даст додан** бароҳат хӯрдаву хобида натавонистан; зиндагӣ барои касе талх шудан.
- ЛАЗЗАТАФЗО** لذت افزا он чи лаззати чизеро боз ҳам зиёдтар мекунад.
- ЛАЗЗАТБАХШ** لذت بخش он чи кас аз он лаззат ва ҳаловат мегирад.
- ЛАЗЗАТГИР** لذت گير лаззатгиранда, аз маза ва гуворои чизе баҳраваршаванда.
- ЛАЗЗАТӢ** لذت ياب: **лаззатӢ гардидан** // **лаззатӢ шудан** лаззат бурдан, ҳаловат кардан; баҳраманд шудан.
- ЛАЗЗАТӢБӢ** لذت يابي лаззат бурдан, ҳаловат бурдан, лаззатӢ гардидан.
- ЛАЗЗАТНОК** لذت ناک хушмаза, гуворо, хуш-гувор.
- ЛАЗЗАТФИЗО** لذت فيزا *ниг.* лаззатафзо.
- ЛАЗЗАТОВАР** لذت آور оварандаи лаззат, чизе, ки мазаи хуб дорад, болаззат.
- ЛАЗИЗ** *а.* لذيز лаззатнок, болаззат, бомаза, хуштаъм; ширин: **меваҳои лазиз**, **таомҳои лазиз**, **хӯроқи лазиз**.
- ЛАЗЪ** *а.* لذع *кит.* сӯзиш; озор, озори дил.
- ЛАИБ** *а.* لعب *кит.*, *ниг.* лаъб.
- ЛАИМ** *а.* لئيم *кит.* 1. баҳили гузаро; ҳасис, мумсик. 2. нокас, фурӯмоя, пасттинат.
- ЛАИМӢ** لئيمي 1. баҳили, ҳасисӣ. 2. фурӯмоягӣ, нокасӣ.
- ЛАИМОНА** لئيمانه баҳилона, ҳасисона.
- ЛАИМУТТАБЪ** *а.* لئيم الطبع *кит.* ҳасистабият, мумсик.
- ЛАИН** *а.* لعين 1. лаънаткарда, лаънатӣ, малъун. 2. нокас, бадтинат, палид: **душмани лаин**, **ҳасми лаин**.
- ЛАЙИН** *а.* لئين нарм, мулоим.
- ЛАЙЛ** *а.* ليل шаб; **лайлу наҳор** шабу рӯз.
- ЛАЙЛАК** لکک *ғуфт.*, *ниг.* лаклак.
- ЛАЙЛАКӢ** لککي *ғуфт.*, *ниг.* лаклакӣ.
- ЛАЙЛАТУЛҚАДР** *а.* ليلة القدر *д.* шаби қадр, шаби 27-уми моҳи рамазон, ки он шабро бандогон бо дуову ибодат рӯз мекунад.
- ЛАЙЛӢ** *а.* ليلى 1. *мансуб ба* лайл; шабӣ, шабона. 2. номи маъшуқаи Мачнун дар достони «Лайлӣ ва Мачнун». 3. *киноя аз* маъшуқа, маҳбуба.

ЛАЙЛО لايلا *ниг.* лайлӣ 2.

ЛАЙС *а.* لايث *кит.* шери дарранда.

ЛАК I لک 1. сад ҳазор; **лак-лак** // **лак андар лак** хеле зиёд, бисёри бисёр; **лаки дар лак** *ниг.* **лак андар лак**; **□** **ҳисоб чав-чав, бахшиш лак-лак** он ки кораш ҳисобӣ нест, шахси исрофкор.

ЛАК II لک аҳмақ, аблаҳ, нодон; **Лаку Пак** а) номи ду қаҳрамони содалавҳи афсонавӣ; б) *мач.* ду аблаҳи бо ҳам дӯст: **лаку пак**.

ЛАК//ЛОК III لک//لاک 1. либос ё порчаи кӯҳна ва пора-пора. 2. жандапӯш, гандапӯш.

ЛАКАЛАК لکک **лакалак задан** ба оҳанги рақсу суруд қарсақ задан.

ЛАКАШАМ لکشم *гуфт.* лаванд, ландахур, ноӯҳдабаро.

ЛАКДИРОЙ لکديراي ҳарзагӯй, беҳудагӯй, жожхо.

ЛАККА لکк доғи ба рӯи чизе пайдошуда, асаре, ки аз равған, ранг *ва г.* дар либос ё чизҳои дигар мондааст, доғ; **□** **лаккаи абр** пораи абр, абрпора.

ЛАККАГИРӢ لکگيري пок кардани доғ аз либос.

ЛАККАДОР لکگدار доғдор; **лаккадор кардан** а) доғдор кардан; б) *мач.* бадном кардан.

ЛАКЛАК لککк парандаи пой, гардан ва нӯлаш дарозе, ки баҳорон дар ҷойҳои баланд ошёна месозад, лайлак.

ЛАКЛАКБОЗӢ لککبازي як хел бозии бачагон, ки аз коғаз чизе месозанд ва мисли бодбарак ҳангоми шамол ба ресмон баста мепаронанд.

ЛАКЛАКӢ لککک ба монанди лаклак, лаклакмонанд; **барфи лаклакӢ** барфи калонкалони нарм.

ЛАКЛАКХОНА لککخانه лонаи лаклак.

ЛАКМУС *ҳол.* لکمس моддаи кабудӣ рангуборӣ, ки аз растаниҳои баҳрӣ месозанд ва ҳамчун индикатори химиявӣ истифода мебаранд.

ЛАКНАТ//ЛУКНАТ *а.* لکنت гирифтани забон дар вақти гап задан, тутилагӣ; **лакнат доштан** вақти гапзанӣ забон гирифтани, тутила (алкан) будан.

ЛАКОНА لکانه *кит.* ҳасиб, рӯдаи гӯсфанд, ки бо гӯшту чигари кӯфта пур карда мепазанд.

ЛАКОТ لکات хаставу бемадор, шалпар (*аз кори зиёд ва г.*): **лакот шудан**.

ЛАКОТӢ لکاتي беҳолию бемадорӣ, шалпарӣ.

ЛАКҲАН *ҳ.* لکهن *д.* рӯзадории ҳиндуён ва бутпарастон.

ЛАҚ *қи:* **лақу дақ** замини хушки беалаф; **лақу лүқхо** кӯҳнакола, лашу луш, чизҳои кӯҳнаю фарсуда, лоқу пар; **лақу луқи рӯзгор** чизҳои зарурии хона, чизу чораи рӯзгор.

ЛАҚАБ *а.* لکب номи иловагие, ки ба кас аз рӯи сифати нек ё бад, ё аз рӯи ягон кораш дода мешавад (*муқ.* **тахаллус**, ки худи шахс интихоб мекунад); унвон: **лақаб гирифтани, лақаб гузоштан, лақаб додан, лақаб доштан, лақаб мондан, лақаб ниҳодан; лақаб равшантар аз ном аст** (*мақ.*) лақаб чигунагии шахсро беҳтар аз ном ифода мекунад.

ЛАҚАБГУЗОРӢ لکبگذارى *исми амал аз лақаб гузоштан; лақабмонӣ.*

ЛАҚАӢ لکي 1. номи яке аз қабилаҳои туркзабон. 2. намояндаи ин қабила.

ЛАҚАӢӢ لکيي *мансуб ба қабилаи лақай; аспӣ лақайӣ* номи яке аз зотҳои аспӣ боркашу саворӣ, ки дар Тоҷикистон парвариш мешавад.

ЛАҚВА *а.* لکوه *тиб.* беморие, ки даҳон ё рӯи одам қач мешавад, фалаҷи рӯй.

ЛАҚИТ *а.* لکيط *кит.* кӯдаки навзоди бесоҳиб, бачаи партов.

ЛАҚҚА لکقه *ниг.* **лаққамохӣ.**

ЛАҚҚАМОҲӢ لکقهماهي *зоол.* як навъ моҳии калони мӯйлабдор аз оилаи зағорамохӣ.

ЛАҚҚИГӢ لکگي پургوي, сергапӣ, ҳарзагӯй, ёвагӯй.

ЛАҚҚИДА لکقده *сифати феълӣи замони гузашта аз лаққидан; лаққида мондан* а) беихтиёр сергапӣ кардан, ноогоҳона саргарми сӯхбат шудан; б) нохост дар бораи чизе гуфта мондан, сирреро беихтиёр ором кардан.

ЛАҚҚИДАН لکقدين бисёр ва беҳуда гап задан, ҳарза гуфтан, беҳудагӯй кардан.

ЛАҚҚИ لقی сергап, серчоғ, ҳарзагӯ; даҳаняла; **лаққий афтидан (афтодан)** а) зуд бовар кардан; б) осон фиреб хӯрдан, фирефта шудан.

ЛАҚҚОН(И)ДАН لقانیدن//لقاندىن тарзи бавоситаи **лаққидан**; касеро бисёр гап занондан, ба гап андохтан (*барои шӯхӣ ё гапгирӣ*).

ЛАҚҚОН(И)ДАНИ لقانيدنى//لقاندىنى сифати феълӣи замони оянда аз **лаққон(и)дан**; **лаққон(и)данӣ шудан** касеро ба гап андохтан хостан, бо мақсад ба гап гирифтани касе.

ЛАҚЛАҚ لقاق гуфт. бемаънигӯӣ, ҳарзагӯӣ; сергапӣ.

ЛАҚЛАҚА ا. لق لقه кит. 1. бонги лаклак. 2. овози сахти боизтироб. 3. ниг. **лақлақ**.

ЛАҚУЛУҚ لوق لوق гуфт., ниг. **лақ (лақу лүк)**.

ЛАЛЛУ//ЛАЛЛУҚ لالو//لالوق гуфт. фарбеҳи камқувват ва ноӯҳдабаро.

ЛАЛЛУҚОНА لالوقانه гуфт. монанди лаллуқ; лавандона.

ЛАЛМ لالم замини корамаи беоб, заминне, ки обёрӣ намешавад.

ЛАЛМИКОР لالمى كار деҳқон ё воҳиди дигари кишоварзӣ, ки дар заминҳои лалмӣ киштукор мекунад.

ЛАЛМИКОРӢ لالمى كارى киштукор дар замини лалмӣ, зироат дар замини обёринашаванда; **майдони лалмикорӣ** киштзори лалмӣ.

ЛАЛМӢ لالمى 1. обёринашаванда; аз барфу борон обхӯранда: **замини лалмӣ**; **лалмӣ киштан** дар замини лалмӣ кишт кардан. 2. ғалла ва дигар маҳсулоти кишоварзӣ, ки дар замини лалмӣ рӯёнида шудааст: **гандуми лалмӣ**, **тарбузи лалмӣ**; **шавад - обӣ**, **нашавад - лалмӣ** (*зарб.*) дар мавриди аз рӯи таваккал иҷро кардани коре, ки суду зиёни он начандон аст, истеъмол мешавад.

ЛАМА I исп. لمة зоол. як навъ ҳайвони ҷуфтсум аз оилаи шутурҳо.

ЛАМА II тибет. لمة роҳиби буддоӣни Тибет ва Муғулистон.

ЛАМАИЗМ тибет. لمة يزم яке аз мазҳабҳои асосии буддой, ки пайравонаш дар Тибет, Муғулистон ва Русия (*буриятҳо, қалмиқҳо ва*

тувагиҳо) зиндагӣ мекунад.

ЛАМАРКИЗМ фр. لمر كيزم назарияи инкишофи эволюсионии табиати зинда, ки табиатшиноси фаронсавӣ Ж.Б. Ламарк (1744-1829) пешниҳод кардааст.

ЛАМ-ЛУМ لمر لمر *калимаи тасвирӣ*; **лам-лум карда гаштан** гуфт. бо чизе худро машғул кардан, бо коре худро банд карда гаштан.

ЛАМПА фр. لمپه 1. чароғи навъ ва сохти гуногун: **лампаи карасинӣ**, **лампаи овеза**, **лампаи даврапилта**, **лампаи хирасӯз**, **шишаи лампа**, **лампа(ро) даргирондан**, **лампаро хомӯш кардан**; **лампаи сиюм (чилум)** чароғи даврапилтаи равшане, ки асосан ба сақф овехта мешавад; **равғани лампа** карасин; **лампа сӯхтан** лампа даргирифтани. 2. *физ.* номи баъзе асбобҳои махсус: **лампаи генераторӣ**, **лампаи электронӣ** (*дар радиотехника*); **□ лампаи лаҳимкорӣ** лампаи бензинӣ барои тафсонидани лаҳимкаш.

ЛАМПАДОР لمپه دار :**радиоприёмники лампадор** радиоприёмники бо лампаҳои электронӣ коркунанда.

ЛАМПОЧКА p. لمپاچكه чароғе, ки бо қувваи барқ дармегирад.

ЛАМС I а. لمس палмосида, даст-даст карда дарк кардан, бо даст эҳсос кардан (*дуруштию гармӣ, сардию гармии чизеро*); **қобили ламс** ламсшавандагӣ, ламспазирий; **ламс кардан** а) бо даст эҳсос кардан; б) даст-даст карда дидан чизеро.

ЛАМС II а. لمس гуфт. сушт, ланҷ: **ламсу фаҳӯл** сусту лаванд.

ЛАМТУР لمتر кит. ғафс, фарбех, лаванд.

ЛАМҲА а. لمحہ кит. муддати андак, лаҳза, дам.

ЛАМӢА а. لمة дурахш, равшанӣ, партав.

ЛАМӢАФИШОН لمة فشان партавфишон, равшаниандоз.

ЛАМЯЗАЛ а. لم يزل 1. безавол; ҷовид, абадӣ, безаволӣ. 2. безавол (*сифати Худо*).

ЛАНГ I لنگ одам ё ҳайвоне, ки як пояш айб дошта (*хоҳ модарзод ва хоҳ маъюб шуда*), дуруст роҳ рафта наметавонад, ҷӯлоқ; **хари**

ланг а) хари як пояш маъюб; б) *мач.* суфрафтор, танбал.

ЛАНГ II *نگ گۇفت.* иллат; бало, офат; **ланг будан** иллатнок (нуқсондор) будан; **ланг расидан** осеб расидан, офат расидан.

ЛАНГАР *نگر* 1. оҳани вазнини махсуси занчирдор, ки вақти таваккуфи киштиҳо барои устувор истодани онҳо ба об мепартоянд: **лангари киштӣ**; **лангар андохтан // лангар партофтан** а) ба об лангар партофтани киштӣ барои аз ҳаракат боздоштан (*дар бандар*); б) *мач.* дар чое таваккуф кардан; устувору барқарор истодан; **лангар бардоштан** лангар аз об берун овардани киштӣ (*барои бароҳ баромадан*). 2. чизи вазнине, ки барои дар як вазъият нигоҳ доштани дастгоҳе ба кор мебаранд: **лангари дастгоҳи бофандагӣ**; **лангари соат** қисми таркибии соатҳои деворӣ, ки бо чунбидани он чархҳои соат ба ҳаракат меоянд, раққосаки соат. 3. *таър.* чое, ки ҳар рӯз дар он ба факирон оши умумӣ меоданд; **лангар зада** бо тамкин, бо виқор, бо салобат: **лангар зада истодан**, **лангар зада нишастан**.

ЛАНГАРАК *نگرک* *ниг.* лангарча; лангараки соат *ниг.* лангари соат.

ЛАНГАРАНДОЗӢ *نگراندازى* *исми амал аз лангар андохтан*; **чои лангарандозии киштиҳо** *ниг.* лангаргоҳ.

ЛАНГАРГОҲ *نگرگاه* чои лангар андохтан ва истодани киштиҳо; бандар.

ЛАНГАРДОР *نگردار* 1. дорои лангар, болангар: **соати лангардор**. 2. сангин, вазнин.

ЛАНГАРӢ *نگرى* *мансуб ба лангар* 3; **табақи лангарӣ** табақи бисёр калон.

ЛАНГАРЧӢӮБ *نگرچوب* чӯби дарозе, ки дорбозон вақти дорбозӣ барои нигоҳ доштани мувозинат ба даст мегиранд.

ЛАНГАС *نگس*: **лангас задан** *гۇфт.* забона задан (-и оташ).

ЛАНГИДА *نگيده* *сифати феълии замони гузашта ва феъли ҳол аз лангидан*.

ЛАНГИДАН *نگيدن* 1. ба сабаби иллоти модарзод ё маъюбу дардманд будани як пой дуруст

роҳ рафта натавоништан, дар рафтор халал пайдо шудан. 2. *мач.* пеш нарафтани коре, дар коре халал ва таваккуф рӯй додан. 3. *мач.* дар коре омил набудан, кореро нағз надоништан: **дар коре лангидан**; **◇ бо (ҳар) ду по лангидан** а) ягон пешравӣ надоштани кор (-и идорае); б) ниҳоят ноӯҳдабаро будани касе; **пой касе дар иҷрои коре налангидан** дар иҷрои коре дудила нашудан, бечуръатӣ накардани касе; **чун шутур аз элак лангидан** кори азимеро анҷом дода, дар иҷрои кори хурде очиз мондан; аз ӯҳдаи ҳалли масъалаи душворе баромада, дар ҳалли масъалаи ноҷизе дармондан.

ЛАНГӢ *نگى* ланг будан; дуруст роҳ гашта натавоништан бинобар иллат доштани пой.

ЛАНГОК *نگاک* *кит.* ранҷонанда, хафақунанда ва нофорам.

ЛАНГОН *نگان* *феъли ҳол аз лангидан*; роҳгардӣ бо пой ланг, лангида (роҳ гаштан); **лангон-лангон** лангида-лангида роҳ рафтан, мисли ланг роҳ гаштан.

ЛАНДАХУР *ندهور* одами қавихайкали пурзӯри танбал.

ЛАНДАХУРӢ *ندهورى* танбалӣ.

ЛАНЧ *نج* 1. суст, беморнамо; лакот. 2. палаве, ки нисбатан зиёд дам хӯрда ё биринҷаш бо сабаби серобӣ мулоим шудааст. 3. *мач.* расво, бемаза, чатоқ; **◇ корро ланч кардан** корро вайрон кардан; корро расво кардан.

ЛАНЧА *نجه* *кит.* рафтори бо нозу ишва, нозхиром.

ЛАНЧИДАН *نجيدن* *кит.* 1. кашида баровардан, баровардан (*аз даруни чизе*). 2. ба ин тарафу он тараф майл карда мурғобивор роҳ гаштан.

ЛАНЧӢ *نجى* 1. сустӣ, бемадорӣ; лакотӣ. 2. офат, бало.

ЛАОЛӢ *ا. لالى چ. لۇلۇ.*

ЛАОМА *ا. لامه* 1. лаимӣ, нокаси. 2. хасисӣ.

ЛАПАР I *لپر* қисми саҳти пеши кулоҳ, кепка; лабаи кепка.

ЛАПАР II *لپر* *мус.* сурудхонии бадеҳамонанди

- дукаса.
- ЛАП-ЛАП** لپ لپ *калмаи тақлиди* садои мавчи об; шалаппас.
- ЛАППАС//ЛАППОС** لپس//لپاس *гуфт.*, *ниг.* **лаппа** ва **лаппиш** 1; **лаппас задан** дар ҳолати лаппиш будан, лаппидан (-и об ва мавҷҳои дигар).
- ЛАППАСЗАНИ** لپس زني *мавҷзани*.
- ЛАППИДА** لپيده *сифати феълии замони гузашта аз лаппидан; лаппида-лаппида* лаппиш хӯрда-лаппиш хӯрда.
- ЛАППИДАН** لپيدن *чунбидани чизҳои обакӣ; андак талотум доштани об; бо таъсири бод ба чунбиш омадан, амвоҷ хӯрдан (-и парчам ва ғ.).*
- ЛАППИШ** لپش 1. *исми феъли аз лаппидан; чунбиши чизҳои обакӣ ва эҳтизози матоъҳои тунуку нозук; шалаппас задан; лаппиш хӯрдан* 1. *лапидан, лаппас задан.* 2. *физ.* ҳаракате, ки дараҷаи муайяни такроршавӣ дорад: **лаппиши раққосаки соат, суръати лаппиши механикӣ.**
- ЛАППИ** لپي *гуфт.* *нохост, якбора ногаҳон; лаппӣ карда омадан* *нохост омада мондан.*
- ЛАППОН(И)ДАН** لپاندين//لپانيدن *тарзи бавоситаи феъли лаппидан; чунбонидан, ба чунбиш овардан (-и чизҳои обакӣ ва матоъҳои тунук).*
- ЛАППОС** لپاس *ниг.* **лаппас.**
- ЛАР** لر *кит.* 1. *чӯй, ки онро хоҳ сел ва хоҳ одам кандааст.* 2. *бағал, каш.*
- ларз** لرز *асоси замони ҳозира аз ларзидан.*
- ЛАРЗ** لرز *ларза, ларзиш; табу ларз* *вараҷа, табларза; тарсу ларз* *аз шиддати тарс ларзидан; бо тарсу ларз* *тарсону ларзон; ларз-ларз* *ларзанда, ларзон; ларз хӯрдан* *ларзидан.*
- ЛАРЗА** لرزه *чунбиш, таконхӯрии пай дар пай, ларза, раъша; эҳтизоз; ларза афкандан (афгандан) // ларза андохтан ниг.* **ба ларза андохтан; ларза афтодан ниг.** **ба ларза афтодан; ларза гирифтган касеро** *ларзидан; вараҷа гирифтган касеро; замин ба ларза омадан // замин ба ларза шудан* *замин чунбидан, за-*

минчунбӣ шудан; ба (дар) ларза андохтан // ба ларза даровардан // ба ларза овардан а) *ларзонидан, ба чунбиш овардан;* б) *мач.* *чунбонда рӯ ба сустиву вайронӣ овардан; ба ларза афтодан // ба ларза даромадан // ба ларза омадан* *ларзидан, такон хӯрдан, ба раъша афтодан.*

ЛАРЗАНДА لرزنده *сифати феълии замони ҳозира ва феъли ҳол аз ларзидан; ларзон.*

ЛАРЗИДА لرزيده *сифати феълии замони гузашта аз ларзидан; ❏ дили касе ларзида мондан* *ҳаросида мондан, ҳаросон шудан, тарсидан.*

ЛАРЗИДАН لرزيدن 1. *пайдарҳам, тез-тез ва бо фосилаҳои кӯтоҳ-кӯтоҳ чунбидан, такон хӯрдани ягон чиз (ҷои худро дигар накарда); ба раъша афтодан (-и бадан), ларза хӯрдан: дарағ-дарағ (дарақ-дарақ, дир-дир) ларзидани аъзои бадан, пир-пир ларзидани коғаз; замин ларзидан* *замин чунбидан, ба ларза омадани замин.* 2. *мач.* *ҳаросон шуда, ба изтироб афтодан, тарсидан, тарсида ба воҳима афтодан; овози касе ларзидан* *дар овози сухани касе эҳсос шудани ҳаяҷони саҳту изтироб; ❏ дили касе ларзидан* *тарсидан, ҳаросидан, ба воҳима афтодан; ба худ ларзидан* *сахт ларза гирифтани касе, бо шиддат ларзидани тамоми бадани касе; чун барги бед ларзидан // барги бед барин ларзидан* *сахт ларзидан аз ғояти тарсу ваҳм.*

ЛАРЗИШ لرزش 1. *исми феъли аз ларзидан; ларза, такон, чунбиш, раъша: ба ларзиш овардан* *ларзондан; ба ларзиш омадан* *ларзидан.* 2. *чунбиши муттасили ҷисме, лаппиш.*

ЛАРЗ-ЛАРЗОН لرزلرزان *дар ҳолати ларзандагӣ, ларзида-ларзида.*

ЛАРЗОН لرزان *феъли ҳол аз ларзидан; дар ҳолати ларзиш буда, ларзанда: бо дастони ларзон, бо овози ларзон: тарсону ларзон* *дар ҳолати тарсу ларз, бо тарсу ларз; ларзон шудан* *ларзидан, ба ларза афтодан.*

ЛАРЗОНАК لرزانك *андаке ларзанда; пули ларзонак* *кӯпруки ноустувор, пули шалақ.*

ЛАРЗОНАНДА لرزاننده *сифати феъли аз ларзидан; ба ларза дароваранда.*

ЛАРЗОН(И)ДАН لرزاندين//لرزانيدن *тарзи бавоси-*

таи ларзидан; ба ларза овардан, ба ларзиш водор кардан; чунбондан, такон додан; ба эҳтизоз овардан.

ЛАС لاس навъи матои нахии якранг, ки бештар барои астар ба кор меравад.

ЛАСИН لاسين *ниг. ласӣ.*

ЛАСӢ لاسى *мансуб ба лас*; аз лас дӯхташуда.

ЛАСМ *а. لثم кит. бўсидан, бўсиш.*

ЛАТ I لت 1. задан бо даст, калтак *ва г.*, зарба, латма. 2. халал, монеа; **зарбу лат** задан, калтаккӯбӣ, калтаккорӣ, лату кӯб; **лат додан чизеро** а) задан, такон додан; зада тела додан; б) *хӯр.* лат дода омехта ва тайёр кардани ягон чизи шуррут (*барои пухтан*); в) *мач.* халал расондан, монеъ шудан; миёни корро шикастан; **лат додан касеро мач.** гап ё раъйи касеро гардонда ўро хичил кардан; касеро саҳт сарзаниш кардан, афшонда партофтан; **лат задан ниг. лат додан чизеро**; б) **лат хӯрдан** а) зарба дидан, ба зарба дучор шудан; б) дар натиҷаи афтодан, беҳаво пой мондан, бори вазнинеро бардоштан *ва г.*, муддате дардманд шудан (-и даст, пой ё миёни одам); в) *мач.* зада шудан, дучори сарзанишу танқид шудан; **миёни кор лат хӯрдан киноя аз халал ёфтани коре**, ба монеае дучор омадани коре.

ЛАТ II لت *кит. шашпар, гурз.*

ЛАТ III لت *пора*; **лат-лат** *пора-пора*, порча-порча, тикка-тикка.

ЛАТАНБАР//ЛАТАНБОР لتنبر//لتنبار *кит. 1. пурхӯр, бисёрхӯр, шикампараст. 2. мач. ҳечқора, кохил. 3. нодон, чоҳил, аҳмак.*

ЛАТАНБОН لتنبان *кит. он ки шикамаш аз пурхӯрӣ монанди анбон шавад, шикамбора, пурхӯр.*

ЛАТАР لتر 1. *қҳн.* воҳиди вазн, ки ба 2,5 кг баробар будааст. 2. *кит.* як навъ қадаҳи шаробхӯрӣ.

ЛАТБАРДОР لت بردار *чонсаҳт, саҳтқон; тобовар.*

ЛАТБАРДОРӢ لت بردارى *чонсаҳтӣ, саҳтқонӣ; тобоварӣ.*

ЛАТВИЯГӢ لتويگى *ниг. латвӣ.*

ЛАТВӢ لتوى *мансуб ба Латвия; латвиягӣ: забони*

латвӣ, миллати латвӣ; аҳли латвӣ латишҳо.

ЛАТИФ *а. لطيف* 1. нозук, зариф; нарм. 2. гуворо, форам, матбӯъ. 3. дилкаш, дилпазир, дилписанд; нозанин, раъно, зебо; **андоми латиф** андоми нозуку зебо, қаду қомаи раъно; **боғи латиф** боғи дилписанду дилқушо; **бӯи латиф** бӯи хушу форам (-и гулу майса); **савти латиф** овози фораму гӯшнавоз; **санъати латиф** санъати нафис, хунари зебо; **табассуми латиф** табассуми аз рӯи меҳру лутф, табассуми ширин; **табъи латиф** табъи нозук; хулқу атвори дилписанд; **таоми латиф** хӯроки хушмазаву гуворо; **чинси латиф** а) чинси нозук; б) *мач.* ишора ба зан; **хусни латиф** чамоли ҷаззоб, хусни дилфиреб; **шеъри (ашъори) латиф** шеъри пурнафосат, шеъри нағз.

ЛАТИФА *а. لطيفه* 1. яке аз жанрҳои насрии адабиёт аст, ки ҳикояҷаҳои шӯҳи хандаовар ва нақлҳои кӯтоҳи дилнишинро дар бар мегирад, базла; аския.

ЛАТИФАГӢ لطيفه گويى *нақл кардани ҳикояҷаҳои шӯҳи хандаовар, зарофатгӯӣ, мутоиба; латифагӯӣ кардан* латифа гуфтан, зарофатгӯӣ кардан (*одатан барои вақтгузаронӣ*).

ЛАТИФАГӢ لطيفه گوى *он ки латифа мегӯяд, гӯяндаи ҳикояҷаҳои шӯҳи хандаовар.*

ЛАТИФНАМО لطيفه نما *монанди латифа, шӯҳиомез, ҳикояҳои латифамонанд.*

ЛАТИФАНДОМ لطيف اندام *андоми латиф дошта, нозукандом.*

ЛАТИФАНДОМӢ لطيف اندامى *латифандом будан, нозукандомӣ.*

ЛАТИФБОЗУ لطيف بازو *дорои бозуи зебо ва нарму нозук.*

ЛАТИФӢ لطيفى *латиф будан; латофат, назокат.*

ЛАТИФМАНЗАР لطيف منظر *хушрӯӣ, зебосурат, хушандом.*

ЛАТИФПАЙВАНД لطيف پيوند *мавзун, нозук.*

ЛАТИФСИРИШТ لطيف سرشت *покниҳод, нозуктабъ.*

ЛАТИФТАБИАТ لطيفه طبيعت *некӯсиришт, хушхулқ.*

ЛАТИФХӢ لطيف خوئى *нармхӯӣ, хушфеълӣ,*

- хушхулкӣ.
- ЛАТИШ** لتيش *ниг.* латвӣ (аҳли латвӣ).
- ЛАТИШӢ** لتيشي *мансуб ба латишҳо; забони латишӣ* *ниг.* латвӣ (забони латвӣ).
- ЛАТМА** *а.* لطمه ба ҳамдигар хӯрдани ду чиз; садама, осеб; зарба; тарсакӣ, шаппотӣ; **латма задан** а) зарба расонидан; б) халал расондан.
- ЛАТОИФ** *а.* لطائف 1. *ҷ.* латифа. 2. *кит.* нозукиҳо, борикиҳо. 3. лутфу марҳамат.
- ЛАТОИФУЛҲИЯЛ** *а.* لطائف الحيل *кит.* макру ҳилаҳои нозук.
- ЛАТОФАТ** *а.* لطافت 1. латифӣ, назокат, нозукӣ, зарифӣ. 2. зебой, раъноӣ: **латофати субҳи баҳорӣ**, **хусну латофати духтар**, **хусну латофати фасли сол**.
- ЛАТРА** لتره *кит.*, *кҳн.* пора-пора, дарида.
- ЛАТТА** لته 1. қисме аз матоъ; як порча матоъ аз либос ё ягон чизи кӯҳнаи аз кор баромада: **ба латта бастан**, **бо латта пок кардан**; **латтаи кӯҳна** *ниг.* латтакӯҳна; **латтаи оҳорӣ** а) порчаи оҳордор, матое, ки барои шах ва ҷилдор шудан ба он оҳор молидаанд ё ба оби оҳордор андохта гирифтаанд; б) *маҷ.* матои нав; **латтаи софӣ** матое, ки бо он чизҳои обакиро аз чирку дурд ва *г.* соф мекунанд, порча барои полудани моеот. 2. *маҷ.* одами аз ҳад зиёд мулоимтабиату сустирода; **латтаи касе ба (бар) об афтидан** а) сирри касе фош шудан; б) расову шарманда гардидан.
- ЛАТТАБАНД** لته بند бо латта басташуда; **латтабанд кардан** бо латтае бастан (*мас.*, *даҳони сатилро*).
- ЛАТТАГИН//ЛАТТАГӢ** لته گين//لته گي он чи ба латта марбут ё аз латта дӯхта шудааст.
- ЛАТТАКӢХНА** لته كهنه латтаи фарсуда ва нодаркор; либос ва дигар чизҳои кӯҳнаи бекора.
- ЛАТТАПАРАСТ** لته پرست зан ё марде, ки ба либоспӯшӣ ва умуман ба сару либос аз ҳад зиёд аҳамият медиҳад.
- ЛАТТАПЕЧ** لته پيچ он чи ба латта печонда шудааст; **латтапеч кардан** бо латта печонидан.
- ЛАТТАПОРА** لته پاره порчае аз матои кӯҳнаву нодаркор, латтакӯҳна; лахтак.
- ЛАТТА-ПУТТА** لته پته либос ва дигар чизҳои кӯҳнаи бекора ё камарзиш.
- ЛАТТАХОР** لته خوار *бот.* навӣ алафи бегона, ки одатан дар ғаллазор мерӯяд ва баргу пояи сабзу сафедчатоби нарми хордор ва гули сабадаки бунафшу сурхранг дорад.
- ЛАТХОРА** لته خواره он ки зарбахоро тоқат ва таҳаммул мекунад.
- ЛАТХӢРӢ** لته خوري зарбхӯрӣ, садама дидан.
- ЛАТХӢРДА** لته خورده *сифати феълии замони гузашта аз лат хӯрдан*; зарбахӯрда, садамаи да.
- ЛАТХӢРДАГӢ** لته خوردگي *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз лат хӯрдан*: латхӯрдагиҳои бадан.
- ЛАФ(Ф)** لاف печониш дар шакли лӯла, лӯлакорӣ; **лаффу нашр** *адш.* дар шеър ё наср дар як қатор омадани чанд калима (*мас.*, *исм*), ки дар паси онҳо калимаҳои муносибашон (*мас.*, *сифатҳо ё феълҳои*) мутаносибан ба ҳамон миқдор оварда мешаванд.
- ЛАФЕТ** *олм.* لفت *ҳ.* маснади тӯп, аробаи тӯп, пояи тӯп.
- ЛАФЗ** *а.* لفظ 1. гапе, ки аз даҳон мебарояд, сухан, калом, гап. 2. *гуфт.* забон, лаҳча; **лафзи қабех** сухани зишт, гапи ганда; дашном; **лафзи бад доштан** бадгап будан, дуруштсухан будан; **лафз ба лафз** калима ба калима, ҳарф ба ҳарф, таҳтуллафз; **аз лафзи худ гаштан** аз қавли худ гаштан; аҳдшиканӣ кардан.
- ЛАФЗАН** *а.* لفظاً даҳонакӣ, ба таври шифоҳӣ.
- ЛАФЗБОЗ** لفظ باز *ниг.* суханбоз.
- ЛАФЗБОЗӢ** لفظبازي суханбозӣ, сухан-пардозӣ (*ба маънӣ кам аҳамият дода*); сафсатагӯӣ.
- ЛАФЗӢ** لفظي шифоҳӣ, даҳонакӣ; **адабиёти лафзӣ** адабиёти даҳонакӣ, фолклор; **санъати лафзӣ** *адш.* яке аз ду санъати бадеӣ, ки зебоии суханро ба мадди аввал мегузорад.
- ЛАФИФ** *а.* لفيف *ниг.* 1. дарҳампечида. 2. *маҷ.* ҳамроҳ, дӯсти холис.
- ЛАФЧ//ЛАФҶ** لفعج//لفج *кит.* 1. лаби ғафси овезон

мисли лаби шутур. 2. гўштпораи беустухон.

ЛАФЧА//ЛАФҚА لَفچَه//لَفچَه *ниг.* лафч.

ЛАФЧАН لَفچَن *кит.* одами лабгафс.

ЛАФЧ لَفچ *ниг.* лафч.

ЛАФҚА لَفچَه *ниг.* лафча.

ЛАХА لَخَه кӯҳна, кафши кӯҳна, ки дар пой намеистад.

ЛАХА-ЛАХА لَخَه لَخَه *гуфт.* кӯҳнаи чигда-чигда, дарида; **кўрпаи лаха-лаха** кўрпаи кӯҳнаи даридагӣ.

ЛАХ-ЛАХ لَخ لَخ *шакли кўтоҳшудаи* лахт-лахт; тамоман порашуда ва дарида.

ЛАХЛАХА لَخ لَخَه *кит.* хушбӯиҳои омехта (*аз мушку анбар ва ғ.*).

ЛАХТ I لَخت *пора, хисса, қитъа, тикка; лахте* а) поре, қисме, қитъае аз чизе; б) *кит.* нафасе, даме, лаҳзае; **лахти чигар** поре аз чигар; чигарпора; *муқ.* хуни чигар; **лахт-лахт** а) поре, тикка-тикка; б) *кит.* кам-кам, андак-андак; **лахти чон киноя** аз шахси ниҳоят азиз; **лахти хун гардидани чигар** чигархун шудан аз дарду алам; гирифтори ғами саҳту мусибат шудан.

ЛАХТ II لَخت *кит.* шашпар, гурз, лат; **лахти Рустам** гурзи Рустам.

ЛАХТА لَختَه *порчаи хурде аз чизе, тикка, пора; лахтаи хун* хуни баста, хуни хушкшуда; **лахта-лахта** а) порча-порча; б) лўнда-лўнда (*оид ба хун*); **лахта кардан** ба порчаҳои хурд мубаддал кардан, тика-тика кардан.

ЛАХТАК لَختَك *пораи баъд аз либосбурӣ мондаи матоъ, қуроқ.*

ЛАХТАШАВӢ لَختَه شَوِي *гафс шудани хун.*

ЛАХЧА لَچَه 1. оташпора, аҳгар; қисми баъд аз шўъла зада сўхтан сурхшудамондаи хезуму ангишт; **лахча барин // лахчаи оташ барин** сурхи ба ранги лахчаи оташ монанд. 2. *мач.* қисми насўхта сиёхшудамондаи ангишту хезум, чуғ.

ЛАХЧАВОР لَچَه وار *мисли лахча.*

ЛАХЧАК//ЛАХШАК لَچَک//لَخشَک *оши хамираш порча-порчаи чоргўша буридашуда,*

туппа.

ЛАХШ لَخش 1. лағз, лахшидан, лағзидан. 2. *гуфт.* захм.

ЛАХША لَخشَه *гуфт.* захм.

ЛАХШИДА لَخشِيده *сифати феълии замони гузашта аз* лахшидан; рахшида, дурахшида, тобида.

ЛАХШИДАН I لَخشِيدين *ниг.* лағчидан.

ЛАХШИДАН II لَخشِيدين *рахшидан, дурахшидан.*

ЛАХШИШ لَخشِش *ниг.* лағжиш.

ЛАХШОН لَخشَان *навъи ширинӣ.*

ЛАХ لَه *кит.* 1. шароби ангур. 2. бӯй.

ЛАҲА لَه *василаи рўзгузаронӣ, василаи гузарони зиндагӣ, маҳола.*

ЛАҲАБ *а.* لَهَب *кит.* забонаи оташ, шўълаи оташ.

ЛАҲАД *а.* لَحد *шикофи таги гўр, ки мурдари ба он чо мегузоранд; гўр, қабр; □ аз гаҳвора то лаҳад аз тифлӣ то охири умр; як умр; хоки лаҳадро бахшидан дар мавриди таъкид кардани ниҳояти хасисии касе ба кор мебаранд.*

ЛАҲВ *а.* لَهو *он чи ки кас худро бо он андармон мекунад, мояи саргармӣ ва бозӣ; лаҳву лаъб шўхию бозӣ.*

ЛАҲЗА *а.* لَظَه 1. фурсати як бор нигоҳ кардан, микдори вақте, ки ба як чашм ба ҳам задан баробар аст, дам, он, сония; ваҳла, ламҳа. 2. вақти воқеъ шудани амале, мавриди рўй додани воқеа; вақт, замон, гоҳ, асно, хангом; **лаҳза(ҳо)и дидор** фурсати андаки мулоқот ва хотирае аз он; **лаҳза(ҳо)и дарс** чузъҳои дарс, қисмҳои, ки мундариҷаи дарсро ташкил медиҳанд. 3. *нав.* ягон чихати ҳодиса ё шароите: **лаҳза(ҳо)и манфӣ, лаҳза(ҳо)и мусбат; лаҳзаи аввал** дар ибтидо, сараввал; **ин лаҳза** ин дам, ин вақт, дар ин асно; **ҳамон лаҳза** фавран, дарҳол; **ҳар лаҳза** ҳар дам; ҳама вақт, мудом; **чанд лаҳза** як муддати кўтоҳ; **ягон лаҳза** як лаҳза ҳам, муддати хеле кам; **як лаҳза** а) як дам, муддати кўтоҳе; б) *мач.* ҳеч гоҳ; **лаҳза ба лаҳза** а) дам ба дам, ҳар лаҳза, ҳар замон; зуд-зуд, тез-тез; б) сония ба сония, торафт; **аз лаҳзаи нахустин** аз сонияи нахустин; аз ибтидо; **дар лаҳзаи...** дар вақти..., дар аснои...

- хангоми..., хини....; (**дар**) **лаҳзаи аввал** дар нахустин сония; дар ибтидо; **пас аз лаҳзае** пас аз андак вақт, муддати зиёде нагузашта.
- ЛАҲЗАВИ** لحظوى *марбут ба лаҳза*, зудгузар.
- ЛАҲЗАШУМОРӢ** لحظه شماری 1. шумурдани лаҳзаҳо. 2. *маҷ.* бошиддат интизорӣ кашидан, беҳад интизор шудан.
- ЛАҲИБ** *а.* لهیب *кит.* гармии оташ ва ё шӯълаи бедуди он, забонаи оташ.
- ЛАҲИМ** *а.* لحیم *тех.* бо танакор (бӯра) тоза карда, қалъагӣ ё хӯлаи обшуда давонда, пайванд кардани филизот ё маҳкам кардани сӯрохҳо дар асбобҳои филизӣ.
- ЛАҲИМКАШ** لحیم کش *тех.* асбобе, ки дар оташи лампаи лаҳимкорӣ тафсонда бо он лаҳимкорӣ мекунад.
- ЛАҲИМКОР** لحیم کار он ки олоту асбобҳои филизиро ба тариқи лаҳим пайваст ё сӯрохгирӣ мекунад.
- ЛАҲИМКОРӢ** لحیم کاری амали ба тариқи бо лаҳим пайваст кардани филизот ё маҳкам кардани сӯрохи асбоби филизӣ; касбу кори лаҳимкор.
- ЛАҲИМХӮРДА** لحیم خورده лаҳимзада, чӯшхӯрда.
- ЛАҲИФ** *а.* لحیف намадзин.
- ЛАҲМ** *а.* لحم гӯшти беустухон; **забон гӯшти лаҳм аст** (*маҷ.*).
- ЛАҲМӢ** لحمӣ гӯштӣ; фарбеҳ, чок.
- ЛАҲН** *а.* لحن 1. оҳанги гуфтор; овоз. 2. нағма, оҳанг, наво.
- ЛАҲНАК** لحنک овоз ва нағмаи зариф.
- ЛАҲФ** *а.* لحف дарег, андӯх, таассуф, ҳасрат.
- ЛАҲЧА** *а.* لهجه 1. тарзи сухан гуфтан ва талаффузи хоси як маҳал. 2. *зби.* навъи забони гуфтугӯии умумихалқӣ, ки дар худуди муайян муоширату мубодилаи афкори мардум бо он сурат мегирад, шева, диалект; **лабу лаҳча карда** чарбзабонӣ карда, гапдонӣ карда.
- ЛАҲЧАВИ** لهجوى *мансуб ба лаҳча*; хоси лаҳча, шевагӣ; **унсурҳои лаҳчавӣ** калимаю ибора, хусусияти фонетикӣ ва ғайраи хоси ягон лаҳча, диалектизмҳо.
- ЛАҲЧАГӢ** لهجگى *ниг.* **лаҳчавӣ**.
- ЛАҲЧАШИНОС** لهجه شناس *зби.* мутахассис ва олими забоншинос, ки оид ба лаҳчаву шева тадқиқот мебарад.
- ЛАҲЧАШИНОСӢ** لهجه شناسى *зби.* илм оид ба омӯхтани лаҳчаҳои забон, диалектология.
- ЛАЧАК** لچک 1. рӯмоли хурди сегӯшае, ки занҳо ба сар ё гардан мебаранд. 2. пардаи овозони зери гардани баъзе парандаҳо: **лачаки хурӯс**.
- ЛАЧ** لچ *кҳн.* лагаде, ки пушти по мезананд.
- ЛАЧ(Ч)** *а.* لچ *лачочат*, ситеза, якравӣ, якраҳа-гӣ.
- ЛАЧАН** لچن сиёхлой, лойқа.
- ЛАЧОМ** لچام *муарраби лагом/лигом*; афзоре, ки вақти саворӣ ба сару даҳони асп меандозанд (*барои идора кардани рафтори асп*), ҷилав, инон: **лачоми нӯкрақӯб ё тиллоқӯб, лачоми зулфдор, лачомро кашидан, лачомро сар додан, лачом хоидани асп; лачом задан** а) ба сару даҳони асп лачом андохтан; б) *маҷ.* касеро ба худ мутеъ кардан; **лачоми касеро сар додан мондан** касеро дар қору рафтор ба ихтиёри худ вогузоштан, касеро ба сари худ мондан; **лачоми худро ба дасти касе додан** ихтиёри худро ба дасти касе додан, мувофиқи раъй ва нишондоди дигаре қор кардан; **лачоми касеро кашидан мондан** касеро дар бораи ягон рафтор ё кирдори ношоямаш огоҳонидан; **лачоми суханро ба тарафи дигар тофтан** мавзӯи гапро дигар кардан.
- ЛАЧОМАК** لچامک *кит.* кафидагии кунчи лаби инсон.
- ЛАЧОМГУСАСТА** لچام گسسته *ниг.* **лачомгусехта**.
- ЛАЧОМГУСЕХТА** لچام گسيخته 1. *сифати феълии замони гузашта аз лачом гусехтан*; аспе, ки лачомашро пора кардааст. 2. *маҷ.* одами бепартибу беинтизом, одами худсар.
- ЛАЧОМГУСЕХТАГӢ** لچام گسيختگى 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз лачом гусехтан*; вазъ ва ҳолати лачомгусехта, афсоргусехта будан. 2. *маҷ.* аз ҳадди худ фаротар по гузоштан, бепандуборӣ.
- ЛАЧОМДӮЗ** لچام دوز он ки қору шуғлаш дӯхтани

лачом аст, сарроҷ.

ЛАЧОМЗАДА لجامزده *сифати феъли замони гузашта аз лачом задан; асп лачомзада* асп лачомдори омодаи саворӣ.

ЛАЧОМНОПАЗИР لجامناپذير 1. лачомнашуданӣ (*асп*), саркаш. 2. он ки ё он чи ҳеҷ гуна қонуно қоида ро намепазирад.

ЛАЧОЧ *а.* لجاج 1. ситезакорӣ; якраҳагӣ, инод. 2. аз ҳад гузаронидан дар гуфтан ва қардани коре, ифрот; **лачоч додан** кашол додан.

ЛАЧОЧАТ *а.* لجاجت напазируфтани сухани дурӯст ва мантиқӣ, якроҳагӣ, хирасарӣ.

ЛАЧЧОРА *а.* لچاره *кит.* чангара, арбадачӯй.

ЛАШ I لاش *кит.* 1. *ниг.* лоша. 2. *мач.* танбал, бегайрат. 3. *гуфт.* суст, беқувват; **лаш қардан** (*ё намудан*) сусту беқувват қардан. 4. часади забҳшуда ва пӯстқардаи ҳайвон.

ЛАШ II لاش :лашу лӯш *гуфт.* чизу чораи одатан беқора; майда-чӯйдаи рӯзгор, лоқу пар.

ЛАШКАР لشكر тамоми қувваҳои мусаллаҳи давлат, сипоҳ, қӯшун, артиш: **лашқари душман, лашқари ғоратгар, лашқари инқилоб, лашқари коргар, лашқари пиёда, лашқари фатҳу зафар, лашқари сулҳ, сардори лашқар, лашқар чамъ қардан, лашқареро шикаст додан, шикаст хӯрдани лашқаре; ба таври истиора:** лашқари зимистон рафт, лашқари хоб аз дида гурехтан, бар лашқари ғам хучум овардан, мулки дилро гирифтани лашқари ғам; лашқари халқӣ сипоҳе, ки дар замони ҷанг барои мадад расондан ба қувваҳои мусаллаҳ аз ҳисоби одамони аз ӯҳдадорӣ ҳарбӣ озод ташкил меёбад; **лашқари чаррор** а) лашқари сершумор, анбӯҳи лашқар; б) *мач.* лашқари далер; **лашқар қашидан** бо лашқар ба қасди ҷанг равона шудан.

ЛАШКАРГОҲ لشكرگاه ҷои исти муваққат ё доимии лашқар, урдугоҳ.

ЛАШКАРӢ لشكرى 1. *мансуб ба лашқар.* 2. ҳар қадом аз аҳли лашқар, ҳарбӣ, сипоҳӣ; сарбоз.

ЛАШКАРҚАШ لشكرکش сардори лашқар, сарқарда.

ЛАШКАРҚАШӢ لشكرکشي ба ҷанг бурдани

лашқар, сипаҳсолорӣ; хучум.

ЛАШКАРШИКАН لشكرشكن шикастдиҳандаи лашқар, марди шучои лашқаршикоф, ки бар қалби лашқари душман ҳамла оварда, ба ӯ зарбаи ҳалокатовар медиҳад.

ЛАШКАРШИКАНӢ لشكرشكنى амали лашқаршикан; шикастан ва пароканда қардани лашқар.

ЛАШКАРШУКУФ لشكرشكوف *кит.* шучоъ, диловар.

ЛАЪБ *а.* لعب бозӣ; **лаҳву лаъб** *ниг.* лаҳв.

ЛАЪБГАР لعبگر бозингар; фусунгар, найрангбоз.

ЛАЪЛ لعل (*муарраби лол*). 1. *маъд.* яке аз сангҳои қиматбаҳои сурх аз ҷинси ёқут; **лаъли Бадахшон** яке аз навъҳои аълои лаъл, ки дар қӯхистони Бадахшон ёфт мешавад. 2. *мач.* сурх, ба ранги сурх; **лаби лаъл** лаби сурхранг. 3. *мач.* лаби лаългуни маъшуқа: **ба таври истиора:** **лаъли лаб, лаъли сухангӯ, лаъли рӯҳафзо, лаъли хандон, лаъли ҷонбахш, лаъли шақарбор...**; ҳам лаъл ба даст ояду ҳам ёр наранҷад. (*зарб.*); лаъл ба даст омадан комёб шудан, ба мақсад расидан.

ЛАЪЛАК لعلک *кит., тиб.* бемории сӯхтанӣ.

ЛАЪЛВАШ لعلوش лаълмонанд, лаълосо.

ЛАЪЛГАР لعلگر бо лаъл ороишдиҳанда.

ЛАЪЛГУН لعلگون чун лаъл, сурх: **шароби лаългун.**

ЛАЪЛГУНА لعلگونه 1. он чи ба лаъл монанд аст, лаълранг, лаълмонанд. 2. *мач.* шоду масрур, фурузон, рӯҳбаланд.

ЛАЪЛИЧА لعلچه 1. лаълии хурд. 2. *мус., ниг.* санҷ.

ЛАЪЛӢ I لعلى 1. зарфи паҳни лабадори филизӣ барои овардани зарфҳо ё гузоштани меваҳои хушк ва қанду қурс дар рӯи дастархон ва ё барои бурдани хӯроқиҳо ба ҷое; **лаълино дастархон** *киноя аз* дастовезе иборат аз қулчаю мева ва қанду қурс. 2. *мус., ниг.* санҷ.

ЛАЪЛӢ II لعلى *кит.* 1. *мансуб ба лаъл.* 2. ба ранги лаъл, лаългун, сурх.

ЛАЪЛҚАНД لعلقند ширинлаб, сурхлаби ширингуфтор (*сифати маҳбуба*).

ЛАЪЛОШОМ لعلاشام *кит.* 1. майшом, майхӯр. 2. *киноя аз* хуношом, хунхор.

ЛАЪЛФОМ لعلفام *ниг.* лаългуна 1.

ЛАЪН لعن: таъну лаън таънаву нафрат.

ЛАЪНАТ *а.* لعنت дуои бад; бадгӯй, изхори нафрат; **лаънат ба...** таъбири дашном, ки дар мавриди изхори нафрату мазаммати сахт ба касе ё чизе гуфта мешавад; **таънаву лаънат** маломату нафрат; **лаънат кардан // лаънат фиристодан // лаънат хондан** нафрин гуфтан, изхори нафрату дашном кардан.

ЛАЪНАТӢ لعنتي *мансуб ба лаънат*; лаънаткарда, малъун; сазовори лаънат: **адӯи лаънатӢ, рашки лаънатӢ, саги лаънатӢ, чонвари лаънатӢ.**

ЛАЪНАТКАРДА لعنت کرده *ниг.* лаънатӢ.

ЛАЪНАТНОМА لعنتنامه навиштае, ки дар бо-раи лаин будани касе далолат мекунад, но-маи лаънат.

ЛЕВЛАНГ ليولنگ *кит.* дӯғи хушкшуда, курут, кашк.

ЛЕГАЛӢ ليگلي барои фаъолияти ошкоро иҷозат додашуда, қонунӣ шинохташуда, *муқоб.* **пинхонӣ:** ҳизби легалӣ, легалӣ шудан (гардондан).

ЛЕГИОН *лот.* ليگان 1. номи қисмҳои махсуси ҳарбӣ ва политсия дар баъзе мамлакатҳо. 2. *таър.* номи қисми ҳарбӣ дар Рими қадим.

ЛЕЗАК ليزك *варз., нав.* чиҳози варзишӣ, ки ба пой баста, бо вай дар рӯи барф ва ях ҳаракат мекунад; лижа.

ЛЕЗГИН ليزگين *ниг.* лазгӣ 2.

ЛЕЗИДАН ليزيدن *ниг.* лағжидан.

ЛЕЙБОРИСТ لييبارست *англ.* узви ҳизби лейбористӣ.

ЛЕЙБОРИСТӢ لييبارستي ҳизби корғарист дар Инглистон ва баъзе давлатҳои дигар, ки сиёсати ислоҳоти созишкоронаро пеш мебарад: **ҳизби лейбористӣ.**

ЛЕЙКОТСИТ *ю.* لييكاتسيت *биол.* яке аз қисмҳои таркибии хун, ки аз ҳуҷайраҳои сафедтоби

ҳаракатдор иборат мебошад.

ЛЕЙТЕНАНТ *фр.* لئيتننت *ҳ.* унвони афсари хурд дар қувваҳои мусаллаҳ; **лейтенанти калон** дараҷаи сеюми унвони афсарӣ; **лейтенанти хурд** дараҷаи аввали унвони афсарӣ.

ЛЕЙТЕНАНТӢ لئيتننتي *мансуб ба лейтенант.*

ЛЕК ليك *шакли қӯтоҳи лекин.*

ЛЕКИН ليکن *пайвандаки хилофӣ* 1. аммо, вале, лекин. 2. бо вучуди ин; дар баробари ин.

ЛЕКСИКА *ю.* ليكسيكه *збш., ниг.* **вожагон.**

ЛЕКСИКӢ ليكسيكي *збш. мансуб ба лексика;* **вожагонӣ, луғавӣ.**

ЛЕКСИКОГРАФИЯ *ю.* ليكسيكاگرافيه *збш., ниг.* **фарҳангшиносӣ.**

ЛЕКСИКОЛОГИЯ *ю.* ليكسيكالاگيه *збш., ниг.* **вожашиносӣ.**

ЛЕКСИЯ *лот.* ليكسيه баёни лафзии ягон мавзӯи таълимӣ ё илмию сиёсӣ; маърӯза; суханронӣ; **лексияи оммавӣ** шакли тарғиб ва паҳн кардани донишҳои сиёсӣ ва илмӣ дар муассисаҳои фарҳангӣ маърифатӣ; **лексияи таълимӣ** яке аз шаклҳои таълим ва усулҳои тадрис дар мактабҳои олий.

ЛЕКТОР *лот.* ليكتور *ниг.* маърӯзақунанда.

ЛЕЛА(К) ليله//ليلك *ниг.* ангушт.

ЛЕНТА *олм.* لينته 1. матои нафиси паҳни тасмамонанд, ки барои ороиши либос ва мӯи сари занону духтарон ба кор мебаранд. 2. *ниг.* **навор;** ҳар чизи шабеҳи навор: **лентаи оиқ; лентаи сабти овоз.**

ЛЕПТОП *англ.* ليتاپ навъи компютери сабук, батареядор, ки ба сурати кифи хурд сохта шудааст, ноутбук.

лес *ليس* 1. *асоси замони ҳозира аз лесидан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои лесанда:* **косалес, табақлес...**

ЛЕСАК *ليسك* *зоол.* тӯқумшулук, ҳалазун: **қирми лесак; мӯрчаи лесак мӯрчаи хурд.**

ЛЕСАНДА *ليسنده* *сифати феълии замони ҳозира аз лесидан;* он ки ё он чи ки чизеро мелесад.

ЛЕСИДА *ليسيده* *сифати феълии замони гузашта*

аз лесидан; лесида-лесида дар ҳолати лесидан, лесида истода; лесида рафтан андак расида гузаштан; ◇ хок лесида сифати феълии замони гузашта аз хок лесидан; гурба барин лесида калон кардан касеро аз ҳад зиёд эҳтиёт ва ғамхорӣ карда, ба воя расонидан; хоки мадрасаро лесида баромадан азобу машаққати мадрасаро аз сар гузаронидан, гарди мадрасаро хӯрдан.

ЛЕСИДАН لیسیدن 1. бо забон молидани чизе, бо забон молида пок кардани чизе: ангушт лесидан, лабро лесидан, табақро лесидан. 2. расида гузаштан. 3. маҷ. хӯрдан; хӯрда нобуд кардан; ◇ тағи табақи касеро лесидан бар дари кас хизматгорӣ кардан; хок лесидан гурӯснағӣ кашидан; ба сахтӣ рӯз гузаронидан; хоки замини сиёҳро лесидан ниғ. хок лесидан.

ЛЕСОЛЕС لیسالیس зиёд лесидани чизе.

ЛЕСОН(И)ДАН لیسانیدن//لیسانیدن тарзи бавоситаи феъли лесидан; ба лесидан водор кардан, маҷбур ба лесидан кардан.

ЛЕТАРГИЯ ю. لیترگیه тиб. бемории хоболудӣ; хоби сакта.

ЛЁТЧИК р. لیاتچیк ниғ. фазонавард.

ЛИБЕРАЛ лот. لیبرال пайрав ё тарафдори либерализм; узви ягон ҳизби либералӣ.

ЛИБЕРАЛИЗМ лот. لیبرализم назария ва чараёни сиёсӣ, ки тарафдорони сохти парламентӣ ва озодии номаҳдуди демократию буржуазиро муттаҳид мекунад.

ЛИБОС а. لباس пӯшок, пӯшиданӣ, танпӯш, он чи ба тан мепӯшанд: либоси арӯсӣ (домодӣ), либоси варзишӣ, либоси занона (бачагона), либоси дарида, либоси мотам, либоси нав, либоси пахтадор, либоси сабук, либоси сиёҳ, либоси низомӣ, либос дӯхтан, либос пӯшидан, либос кашидан, либос шустан, тағйири либос кардан, ба таври истиора: либоси ғам пӯшидан, либоси идона пӯшидан, либоси сабзро ба бар кардани сахро, либоси сиёсӣ пӯшонидан ба гапи касе, дар либоси сухан ифода ёфтани фикре; либоси атлас куртаю лозимии аз матои атлас дӯхташуда; либоси корӣ либосе, ки дар вақти кор мепӯшанд; либоси расмӣ либоси аз чихати дӯхт ва ранг якхела (-и ҳарбиён, кормандони мақомоти қуд-

ратӣ, талабаю донишҷӯёни баъзе таълимгоҳҳо); либоси рӯ либосе, ки аз болои либосҳои дигар мепӯшанд (аз қабилӣ чома, палто, боронӣ); либоси тағ он чи дар зерӣ куртаю шалвор, яъне ба рӯи бадан мепӯшанд, тағпӯш; либоси хонагӣ поҷомаву хилъат ва дигар либос, ки хоси дар хона пӯшидан аст; ◇ ба либоси касе кайк даромадан ниғ. пӯстин (ба пӯстини касе кайк даромадан); одаму либос, хонаву палос (зарб.) одамро либос ва хонаро палос зинат дода, назаррабо мегардонад, зеби одам либос бошад, зеби хона палос аст.

ЛИБОСБУР لباسبر устое, ки андоза гирифта, матоъро бурида, барои либосдӯзӣ омода мекунад, бурандаи либос.

ЛИБОСБУРӢ لباسبرى 1. мансуб ба либосбур: коргоҳи либосбурӣ. 2. шуғл ва касби либосбур.

ЛИБОСВОР لباسوار матои муносиби либосдӯзӣ; як либосвор... миқдори матоъ, ки аз он ягон либос (мас., куртаву лозимӣ) дӯхтан мумкин аст.

ЛИБОСВОРӢ لباسواری матоъҳои, ки аз онҳо либос дӯхта мешавад.

ЛИБОСДОР لباسدار чомадор, он ки ба тан либос дорад.

ЛИБОСДӢЗ لباسدوز дӯзанда, хайёт, дарзӣ.

ЛИБОСДӢЗӢ لباسدوزی исми амал аз либос дӯхтан; шуғл ва касби либосдӯз; хайётӣ: устохонаи либосдӯзӣ.

ЛИБОСКАШӢ لباسکشی исми амал аз либос кашидан; хонаи либоскашӣ хона барои тағйири либоси варзишгарон, шиноварон ва

ЛИБОСКАПАК لباسقپک гуфт. қапақ барои либоси шустаро доштан (то ин ки ба замин наафтад).

ЛИБОСОВЕЗАК لباسآویزک тахтаи мехзада ё сепояи чангақдори махсус барои овехтани либос ва қаллапӯшҳо.

ЛИБОСПӢШӢ لباسپوشی 1. исми амал аз либос пӯшидан. 2. тарзи пӯшидани либос, чӣ хел пӯшидани либос.

ЛИБОСФУРӢШӢ لباسفروشی он чо, ки либос

- мефурӯшанд: **мағозаи либосфурӯшӣ**.
- ЛИБОСХОНА** لباسخانه хонаи махсус дар биноҳои чамбиятӣ барои нигоҳ доштани либосҳои рӯ, қолибос, чомахона.
- ЛИБОСШҶӢ** لباسشویی исми амал аз либос шустан; *ниг.* **чомашӯӣ**.
- ЛИБРЕТТО** *ит.* لبريتا *санъ.* матни асари калони мусиқӣ (*опера, оперетта*), ки сароида мешавад; мазмуни мухтасари опера, балет *ва ғ.*
- ЛИВО** *а.* لوا байрақ, алам, парчам: **дар зери ливои..., ливои дӯстӣ афроштан, ливои зафар афроштан, ливои истиқлол афроштан.**
- ЛИВОТА** *а.* لوطاه бачабозӣ, амрадбозӣ.
- ЛИВОТАГАР** لوطاهگر бачабоз, амрадбоз.
- ЛИГА I** *фр.* ليگه 1. иттифок, иттиҳод; маҷмаъ: **Лигаи Миллатҳо (таър.), Лигаи давлатҳои араб.** 2. *варз.* чанд дастае, ки дар мавсими бозиҳои варзишӣ дар гурӯҳе муттаҳид карда шудаанд: **лигаи олимпӣ, лигаи якум.**
- ЛИГА II** *ит.* ليگه *мус.* аломати камоншакли нотаи, ки пайвастигии нотаҳои нишон медиҳад.
- ЛИГАТУРА** *лот.* ليگتوره *зби.* шакли пайвасти ду ё зиёда ҳарфҳои дар навишт (*мас., ҳарфҳои дар як ҷо навишташудаи кофу алиф ва ғ. дар хати арабӣ*).
- ЛИГОЯТ** *а.* لغايت ба шумули..., то худи..., то ҳади...
- ЛИДЕР** *англ.* ليدر 1. сарвар, роҳбар. 2. *варз.* пешсафи мусобиқа.
- ЛИЖА** *р.* ليژه асбоби чӯбӣ ё оҳанине, ки ба таги по баста, бо ёрии ду чӯбдасти дарози асомонанд худро тела дода, дар рӯи барф лағжида роҳ мегарданд, лезак.
- ЛИЖАРОНӢ** ليژهراني *варз.* бо лижа роҳ гаштан дар рӯи барф; *ниг.* **лижатоӣ.**
- ЛИЖАТОЗ** ليژهتاز он ки дар рӯи барф бо лижа медавад.
- ЛИЖАТОЗӢ** ليژهتازي *варз.* навъе аз варзиши зимистонӣ, ки дар он варзишгарон рӯи барф бо лижа лағжида медаванд, лижаронӣ.
- ЛИКӢР** *фр.* ليكار нӯшокии ширину хушбӯӣ, ки аз спирту шираи мевае тайёр мекунанд.
- ЛИККАС** ليگس *ниг.* **лик-лик; ликкас кардан** париди гаштан, ҷаҳида гаштан; **ликкас карда омадан** *мач.* зуду ногаҳон омадан ба ҷое.
- ЛИККОНДАН** ليگاندن чунбондан (*думро*).
- ЛИКЛИК** ليک ليک *гуфт.* чӯбаки ба зери дӯли осие баста, ки ба рӯи санг расида, бо гардиши санг ларзида, боиси муттасил аз дӯл поин рехтани гандум мегардад.
- ЛИК-ЛИК** ليک ليک 1. *калимаи тақлиди овози чунбидани чӯби зери дӯли осие дар вақти гардиши санг.* 2. *калимаи тасвири тарзи думчунбонии сағ ва ғ.*
- ЛИҚ** ليقت *гуфт.* пур; лаболаб, саршор: **лиқ пур будан** ниҳоят пур будан; **лиқ одам будан** ниҳоят пур аз одам будан, воқеъ гаштани одамони хеле зиёд дар ҷое; **чашми касе лиқи об шудан** чашми касе пур аз ашк шудан (*ҳолати пеш аз гиристан*).
- ЛИҚҚА** ليقته *ниг.* **лиққонак.**
- ЛИҚҚИДА** ليقتيده *гуфт.* сифати феълӣи замони ҳозира аз **лиққидан**; чунбондан.
- ЛИҚҚИДАН** ليقتيدن *гуфт.* чунбидан (-и ягон чизи шалак).
- ЛИҚҚОНАК** ليقتانک чунбонак; шалак; номаҳкам: **дандони лаққонак** дандоне, ки мечунбад.
- ЛИҚҚОНДАН** ليقتاندن *гуфт.* тарзи бавоситаи **лиққидан**; чунбондан.
- ЛИҚ-ЛИҚ** ليقت ليقت *гуфт.* *калимаи тақлиди овози чунбиши моеот;* ◇ **лиқ-лиқ карда гаштан** базӯр гаштан; вазъияти ноустувор доштан.
- ЛИҚО** *а.* ليقا рӯй, чеҳра, симо; ◇ **атояшро ба лиқояш бахшидан** барои надидани дидори одами бад аз баҳри фоидае, ки аз ӯ мерасад, гузаштан.
- ЛИМИӢ** *ю.* ليimia *кҳн.* яке аз илмҳои асри-миёнагии риёзӣ, ки бахши шумори ададҳо ба он дахл доштааст.
- ЛИМИТ** *лот.* لमित меъёри муайян, ки дар истифода ё сарфи чизе риояи он ҳатмист.
- ЛИМОНАД** *фр.* ليماند нӯшобаи ширине, ки одатан аз оби лимӯ ва шарбати қанд тайёр карда мешавад.

мешавад.

ЛИМЎ ليم 1. меваи туршмазаи хушбӯй, ки дар ҷойҳои зимистонаш гарм мерӯяд. 2. дарахти ин мева.

ЛИМЎГИЁХ ليموگياه навъи дарахт аз хонаводаи лимӯҳо.

ЛИМЎЗОР ليموزار майдони дарахтҳои лимӯ.

ЛИМЎПАРВАР ليموپرور боғбоне, ки бо нигоҳубини дарахтони лимӯ ва ба даст овардани ҳосили он машғул аст; мутахассиси парвариши лимӯ.

ЛИМЎПАРВАРӢ ليموپروري соҳаи кишоварзӣ, ки барои парвариши дарахтони лимӯ ва гирифтани меваи он махсус гардонида шудааст; парвариши дарахти лимӯ.

ЛИМЎРАНГ ليمورنگ ба ранги лимӯ, ранги зарди равшан.

ЛИМЎХОНА ليموخانه ҷои махсуси парвариш ва нигоҳубини лимӯ (хусусан дар кишвари обу ҳавоии барои парвариши лимӯ номусоид).

ЛИНГ لنگ 1. ҳар кадом аз пойҳо аз сарпанча то қадкашак. 2. ҳар кадом аз ду бари чизе ё боре, ки ба ҳам баста, ҳар кадоми онро ба як паҳлуи маркаб бор мекунад: **линги (почаи) хӯрчин**; **линги касеро аз осмон овардан** касеро саҳт танбеҳ додан.

ЛИНГА لنگه *ниг.* халта.

ЛИНГВИСТИКА لنگويستিকে *ниг.* забоншиносӣ.

ЛИНГДАРОЗ لنگدراز он ки пойҳояш дарозанд, қадбаланд.

ЛИНГЗАНИӢ لنگزني задан бо лагад, ҷанг бо лагад (*дар ғӯштингирӣ*), позанӣ.

ЛИНГОФОН لنگوفان *англ.* воситаи техникӣ барои мустақилона омӯхтани нутқи шифоҳӣ дар дарсҳои забон.

ЛИНГЧА لنگچه *гуфт.* тӯрбаи хурд, халта.

ЛИНЗА ليزنه *оlm.* навъе аз шишаҳои шаффофи булӯрии оптикӣ, ки дар дурбин, дастгоҳи суратгирӣ ва ғ. истифода бурда мешавад.

ЛИНОЛЕУМ لينالئوم *лот.* матои ғафсу

сахти обногузаре, ки барои пӯшондани фарши хона ба кор мебаранд.

ЛИНОТИП ليناتيب *лот.* мошини хуруфчини матбаа, ки матро дар шакли яклухти филизӣ ба чоп тайёр мекунад.

ЛИНТЕР لينتير *англ.* мошин барои ҷудо кардани тибити (нахи) пахта аз чигит; **пахтаи линтер** пахтаи пастсифат, ки аз боқимондаҳои нахи чигити тозакарда ба даст омадааст.

ЛИП-ЛИП لپلپ *калимаи тасвири* ҳолати ниҳоят суст сӯхтани чароғ, шамъ ва ғ.; йилт-йилт, милт-милт; **лип-лип кардан** суст, канда-канда нурафшонӣ карда, сӯхтани чароғ, шамъ ва ғ., қариб ба хомӯшшавӣ расидани чароғ; милт-милт кардан.

ЛИРА I ليره *ит.* воҳиди пул дар Италия, Туркия ва баъзе мамлакатҳои дигар.

ЛИРА II ليره *ю.* асбоби тордор дар Юнони қадим, ки тасвири он ҳамчун рамзи мусиқӣ ва санъат қабул шудааст.

ЛИРИЗМ ليريزم *ю.* ҷанбаи лирикӣ; илҳомӣ шоирона, эҳсосоту ҳаяҷони баланд дар асарҳои бадеӣ.

ЛИРИКА ليريكه *ю.* 1. ҷинси бадеӣ, ки дар он эҳсосоту таассурот ва рӯҳияву ҳаяҷони шоир дар шакли назм ифода ёфтааст. 2. асарҳои бадеӣ, ки дар ин навъи назм эҷод шудаанд, асарҳои лирикӣ: **лирикаи ишқӣ**, **лирикаи фалсафӣ**, **лирикаи Ҳофиз**.

ЛИРИКӢ ليريكى *мансуб ба лирика*; ғиноӣ: **асарҳои лирикӣ**.

ЛИСОН لسان *ит.* забон, лафз.

ЛИСОНУЛҒАЙБ لسان الغيب *ит.* 1. забони ғайб, забони асрор. 2. лақаби шоири машҳури форсу тоҷик Ҳофизи Шерозӣ.

ЛИТВАГӢ ليتوگى *мансуб ба Литва* (яке аз кишварҳои Назди Балтика); номи халқи сокини Литва; намояндаи миллати Литва; **забони литвагӣ** забони аҳолии асосии Литва, забони литвонӣ.

ЛИТВОНӢ ليتوانى *ниг.* литвагӣ.

ЛИТОГРАФИЯ ليتاگرافيه *ю.* 1. чопи сангӣ. 2. чопхонаи сангӣ, ки дар он ҷо матн ё сурати ба сиёҳии махсус навишташударо ба санг

- сиёҳии махсус навишташударо ба санг гузаронда, аз рӯи он нашр мекунанд.
- ЛИТР** *фр.* *литр* воҳиди вази месоот аз рӯи зарфият, ки ба ҳазор сантиметри мукааб баробар аст; ҳамин миқдори ягон ҷисми моеъ
- ЛИТСЕЙ** *ю.* *литсей* навъи мактаби миёна, ки дар он таълими амиқи баъзе фанҳо ба роҳ монда шудааст.
- ЛИТСЕНЗИЯ** *лот.* *литсензия* 1. иҷозатномае, ки барои воридоту содироти мол аз тарафи мақомоти давлатӣ дода мешавад, парвона. 2. ҳуқуқи истифодабарии бепул ё имтиёзноки ихтироот *ва г.* барои истеҳсоли чизе.
- ЛИФ** *лиф* 1. пӯсти нарми дарахти хурмо *ва г.*, ки аз он барои шустушӯи бадан ва зарфҳо бо собун истифода мебаранд. 2. чӯткаи нарми аз мӯй сохташуда барои тоза кардани чизе; **лиф задан** чизеро бо лиф тоза кардан. 3. мӯкалами рангмолӣ. 4. навъи хучайраҳои гиёҳии дароз; риштаҳои маснӯии нозуку баланд монанди катон ва хурмо.
- ЛИФА** *лифа* *ниг.* **нифа**.
- ЛИФДОР** *лифдор* тордор, нахдор, дорои лиф: **растаниҳои лифдор**.
- ЛИФЗАНӢ** *лифзанӣ* амали задани лиф, лиф задан.
- ЛИФӢ** *лифи* *мансуб ба лиф* 1.
- ЛИФКАДУ** *лифкдо* *ниг.* **лиф**.
- ЛИФОФА** *а.* *лифа* 1. он чи чизе ба он печонда шавад. 2. халтачаи махсуси қоғазӣ, ки мактубро дохили он гузошта, ба ҷое мефиристанд, конверт, пакет.
- ЛИФОФАНОК** *лифифанак* дорои лифофа (2), лифофадошта: **хати лифофанок**.
- ЛИФТ** *англ.* *лифт* мошини махсус барои ба боло баровардану фурувардани одамон ва борҳо дар биноҳои баланди серошёна, осонсур, осонбар.
- ЛИФТБОН** *лифтбан* он ки мутасаддии кори лифт мебошад.
- ЛИҲОЗ** *а.* *лиҳаз* нигоҳ, назар, мулоҳиза; **аз ин лиҳоз** аз ин нуқтаи назар; **аз ин лиҳоз** аз ин ҷиҳат; **аз лиҳози...** аз ҷиҳати...
- ЛИҲОЗО** *а.* *лиҳоз* кит. бинобар ин, ба ин сабаб.
- ЛИҲОФ** *а.* *лиҳаф* кӯрпаи болопӯш.
- ЛИҲЯ** *а.* *лиҳия* риш.
- ЛО I** *а.* *ло* кит. нест, не; но, бе (*ба ин маънӣ беиштар ҳамчун пешванд бо як қатор калимаҳо меояд: лоилоч, ломакон*).
- ЛО//ЛОЙ II** *ло//лой* таҳ, қабат; **ло ба лон...** қабат ба қабати..., мағз андар мағзи...; байни..., мобайни...
- ЛОАҚАЛ** *а.* *лоақал* дасткам, ақаллан, ҳеч набошад.
- ЛОБА** *лоба* 1. зорӣ, тавалло. 2. хушомадгӯӣ бо ачзу фурутанӣ аз роҳи ҳила, чоплусӣ бо чарбзабонӣ. 3. фиреб, ҳила, найранг. 4. шӯҳӣ, ҳазл; **лобаҳои фарох** бозӣ ва шӯҳии бисёр.
- ЛОБАГАР** *лобагар* 1. он ки хоҳиш ва ачзу зорӣ мекунад, он ки зориву тавалло мекунад. 2. тамаллуқ ва хушомадкунанда.
- ЛОБАГАРӢ** *лобагарӣ* 1. хоҳиш ва ачзу зорӣ кардан, зориву тавалло кардан. 2. тамаллуқ ва ширинзабонӣ.
- ЛОБАКУНОН** *лобакунон* *феъли ҳол аз лоба кардан;* зориву таваллокунон, хушомадкунон.
- ЛОБУД(Д)** *а.* *лобуд* 1. кит. ночор, ноилоч, ногузир. 2. албатта, ҳатман.
- ЛОБУДДАН** *лобуддан* ба таври ҳатмӣ, ночор.
- ЛОБУДДӢ** *лобуддӣ* зарурӣ, ночорӣ, ҳатмӣ.
- ЛОВИДАН** *ловидан* *гуфт.* молидан (-и лой, равған *ва г.*); андова кардан.
- ЛОГАРИФМ** *ю.* *логарифм* *риёз.* нишондиҳан-даи дараҷаи реша, ки адади муайяне ҳосили зарби онҳост.
- ЛОГАРИФМӢ** *логарифмӣ* *риёз.*, *мансуб ба логарифм;* **ҷадвали логарифмӣ** ҷадвали ҳисоби логарифмҳо.
- ЛОҒ** *лоғ* кит. ҳазл, шӯҳӣ, зарофат, истеҳзо, тамасхур; хуштабӣ, суханони ҳазломез.
- ЛОҒАР** *лоғар* инсон ё ҳайвони камгӯшт, хароб: қоқина; *муқоб.* **фарбех:** ҷисми лоғар, лоғар шудан; **лоғар шудани замин** кам шудани ҳосилхезии замини кишт.

ЛОҒАРАНДОМ لاغراندام одами хароб, лоғарбадан, қоқина.

ЛОҒАРАНДОМӢ لاغراندामी лоғарандом будан, камгӯшгӣ.

ЛОҒАРБАДАН لاغربدан *ниг.* лоғарандом.

ЛОҒАРЗАМИН لاغرزمين замини беқуввати камҳосил.

ЛОҒАРӢ لاغرى лоғар будан, харобӣ, қоқинагӣ.

ЛОҒАРМИЁН لاغرميان дорои камари борик, камарборик.

ЛОҒАРНИҲОД لاغرنيهاد наҳиф, заиф, наҳифчусса.

ЛОҒАРТАН لاغرتن *ниг.* лоғарандом.

ЛОҒАРЧУССА لاغرچسته *ниг.* лоғарандом.

ЛОД I لاد *кҳн.* 1. лой, гил. 2. девори похса; лойдевор. 3. як лой (қабат) аз девори похса.

ЛОД II لاد *кит.* матои нозук, порчаи тунуки нафис.

ЛОД III لاد *ниг.* лодан.

ЛОДА لاده аҳмак, аблах; содалавҳ, гӯл.

ЛОДАН//ЛОЗАН لادن//لاذن 1. *бот.* як навъ растани бисёрсола аз оилаи чилликулҳо, ки пояи навруста ва барги онро ба таом меандозанд ва ҳамчунин дар тиб ба кор мебаранд. 2. моддаи самгии ин растани, ки дар маросимҳои динӣ дуд мекунанд.

ЛОЕҲ *а.* لايج *кит.* ошкор, зоҳир, хувайдо.

ЛОЖА *фр.* لژه чои алоҳидаи чандкаса дар театр.

ЛОЖВАРД لاژورد *ниг.* лочвард.

ЛОЗИМ *а.* لازم 1. зарур, даркор, боистанӣ; **лозим будан** зарур будан, даркор будан; зарурат ба миён омадан (*ба коре ё ба касе*); **лозим дониш** зарур шумурдан; **лозим омадан** зарур шудан, даркор шудан; зарурат ба миён омадан, эҳтиёҷ пайдо шудан; **лозим шудан** даркор шудан; эҳтиёҷ пайдо шудан; **лозим аст, ки...** зарур аст, ки...; **ногузир аст, ки...**; бояд, ки...; **лозим нест** даркор нест; зарурат надорад, эҳтиёҷ нест; **шитоб лозим нест** саросема шудан даркор нест, шитоб набояд кард.

2. зарурӣ, вочиб, муктазӣ; **икдоми лозим амалӣ намоянд** (*ё мабзул фармоянд*) чораи лозима бинанд; **фёли лозим кҳн., грам.** фёли монда.

ЛОЗИМА *а.* لازم 1. *муаннаси* лозим. 2. чизи зарурӣ, чизи даркорӣ; **лозимаи дӯстӣ** он чи, яъне шарту шароите, ки барои дӯстӣ зарур аст; **чора(хо)и лозима** тадбири илочи зарурӣ, чораҳои даркорӣ.

ЛОЗИМИЯТ *а.* لازميت даркорӣ, лозим будан.

ЛОЗИМӢ لازمي 1. даркорӣ, зарурӣ. 2. почома, эзор.

ЛОЗОЛ *а.* لزال 1. безавол, фанонопазир. 2. хамеша.

ЛОИДАН لايدان 1. нолидан. 2. ҳарзагӯӣ кардан.

ЛОИҚ *а.* لايق муносиб, сазовор, шоиста: **лоиқи эҳтиром, пешкаши лоиқ, лоиқи мансабе будан, лоиқи чазо будан, лоиқи шавҳар шудан, ба коре лоиқ дидан.**

ЛОИЛОЧ *а.* لا علاج ночор, аз рӯи ноилоҷӣ.

ЛОИҲА *а.* لا يحه 1. тарху нақшаи ҳаматарафа коркардаи ягон бино ва сохтмон: **лоиҳаи чизеро кашидан.** 2. матни пешакии ягон қарор ё хуччат, ки ба муҳокима гузошта мешавад: **лоиҳаи ислохоти..., лоиҳаи фармон, лоиҳаи конун.**

ЛОИҲАВӢ لا يحوى *мансуб ба лоиҳа; расондан ба меъёри лоиҳавӣ* расондан ба дараҷае, ки дар лоиҳа ба назар гирифта шудааст.

ЛОИҲАКАШ لا يحه كاش мутахассисе, ки тарху лоиҳаи сохтмони бино ва иншоотро мекашад, меъмор.

ЛОИҲАКАШӢ لا يحه كاشي *исми феълӣ аз лоиҳа кашидан: идораи лоиҳакашӣ, институти лоиҳакашӣ.*

ЛОИҲАСОЗ لا يحه ساز *ниг.* лоиҳакаш.

ЛОИҲАСОЗӢ لا يحه سازي *ниг.* лоиҳакашӣ.

ЛОӢ لا يى *ниг.* лойин.

ЛОӢ I لا ي 1. хоки бо об омехтаву шӯрида, ки дар деворзанӣ, андова *ва г.*, ба кор мебаранд; гил; гили нарми таҳи оби чӯ, ҳавз *ва г.*, таҳнишин: **лоӣ бӯтана, лойи сақичмонанди**

часпак, лойи шита, лойи шуррут, ба бом лой кашидан, ба лой ғутидан, ба лой девор задан, дар лой банд шудан; лойи муоличавӣ гиле, ки барои табобати баъзе дардҳо истифода мебаранд; **замини лой** замини обу хокашро ба лой табдилдода; замини намиаш зиёд ва нарм, ки шудгору кишт кардан имконнопазир аст; **оби лой** оби гилолуд, оби ғайри соф: **об лой шудан**; **лой кардан** а) хоку обро омехта, лой тайёр кардан; б) *гуфт.* лойолуд кардан (*мас., либосро*), ба гилу лой расонда, чиркин кардан (*мас., дастро*); в) обро лой кардан, гилолуд кардан; **лой хобондан** тайёр карда, дам додани лой; **роҳ лой шудан** ба лой табдил ёфтани хоки роҳи бефарш (*дар натиҷаи боришот ва ғ.*). 2. *гуфт., маҷ.* пул, пули аз роҳи ғайриқонунӣ ба даст даромада, пули ҳаром: **лойи чизеро гирифтан**; **◇ об(ро) лой кардан** а) дар коре ё чое қасдан бесарусомонию бетартибӣ барпо кардан (*барои рӯнӯш кардани ягон сирри худ*); б) дар байни мардум шӯру фитна андохтан; **об(ро) лой карда, моҳӣ доштан** корро қасдан чигилу вайрон карда ё дар байни одамон шӯру фитна андохта, ба мақсади нопоки худ расидан; **обу лой кардан чизеро** чизи дуздиро фурӯхтан; чизеро пинҳонӣ ё ба нархи ғайриқонунӣ фурӯхта, пули онро аз они худ кардан; **аз лой гурехта, ба лойдон афтодан назирӣ аз борон гурехта, ба новдон дучор шудан; бо як лой ду поҳса задан назирӣ ба як тир ду нишон задан; хари касе аз лой гузаштан** муҳими касе бароварда шудан, рафъ шудани эҳтиёҷи касе, мушкили касе ҳал шудан; **об аз боло лой (аст) // об аз сар лой (аст)** (*маҷ.*) қор аз бунёдаш вайрон (*дар мавриди аввал сардорон қонунро вайрон кунанду сипас тобеонашон аз онҳо ибрат гиранд, гуфта мешавад*).

ЛОЙ II لای 1. *ниг.* ло II. 2. *боф.* ҳар қабати ба навор печидаи матои бофташуда: **як лой карбос; як лой зиёд (будан)** аз таҳмин зиёд (будан); аз гумони касе як дараҷа беҳтар (будан).

ЛОЙБОЗӢ لای بازی аз лой бозичаҳо сохта, банд шудани бачаҳо.

ЛОЙГАР لای گر он ки лой омода мекунад, он ки бо лой сару кор дорад: **устои лойгар.**

ЛОЙГАРӢ لای گری 1. *мансуб ба лойгар*; шугли

лойгар. 2. мавсими боронгарӣ ва лой шудани замин (*тағи но*): **лойгарии баҳор.**

ЛОЙДОН لای دان 1. чуқурии пурлой: **аз лой гурехта, ба лойдон афтодан** (*зарб.*). 2. *ниг.* **лойхона**. 3. *маҷ.* ботлоқи фисқу фасод ва қорхон зишту ношоам.

ЛОЙИН لایین аз лой сохташуда: **суфай лойин, хонаи лойин.**

ЛОЙКАШ لای کش он ки лойи сохтмонро ба чое (*болои бом, болои девор ва ғ.*) кашида мебаррад.

ЛОЙКОРӢ لای کاری амали лой тайёр кардан ва андова кардан дар сохтмон.

ЛОЙҚА لایقه лойи сиёҳи нарму часпак, ки дар тағи ҳавз, чӯй ва обҳои таҳшиншуда пайдо мешавад, сиёҳлой, лаҷан.

ЛОЙҚАДОР لایقه دار (оби) дорои лойи сиёҳу часпак.

ЛОЙҚАЗОР لایقه زار *ниг.* лойқадор.

ЛОЙОБ//ЛОЙОБА لای آب//لای آبه 1. оби тирае, ки аз об шудани барфҳо ва селобаҳо қорӣ мешавад. 2. лойи суюқ, лойи шуррут.

ЛОЙОЛУД لای آلود 1. омехта бо лой, тира: **оби лойолуд**. 2. он чи ба он лой чарахса зада ё олуида бошад, олуида ба лой: **дастони лойолуд, либоси лойолуд, мӯзаи лойолуд, лойолуд шудан.**

ЛОЙОМОЧ لای آماچ чуфт кардани замин пеш аз коридани шолӣ дар даруни кӯли оби пали шолӣ.

ЛОЙФИШОН لای فشان лойе, ки аз даҳонаи вулқонҳо бо фишори баланд берун мешавад.

ЛОЙХОБОНӢ لای خابانی *исми феълӣ аз лой хобондан*; тайёр кардани лой барои сохтмон.

ЛОЙХОНА لای خانه чое, ки дар он лой мехобонанд.

ЛОЙХӢРАК لای خورک *зоол.* як навъ мурғаки дарозпои ботлоқӣ; **қирми лойхӢрак** *зоол.* қирми сурхчаи боронӣ.

ЛОЙШАКАР لای شکر таҳнишини шақари чӯшондашуда (*барои қиём*); ширае, ки аз нишоста ҳосил карда мешавад.

ЛОК//ЛАК I لک//ک моеи самғдори дар спирт, скипидар ё равған ҳалкарда, ки барои ҷилодиҳӣ ба чӯб, чарм *ва г.* мемоланд: **лок задан**, **лок молидан**; **локи мӯй** лок барои ороиши мӯй.

ЛОК II لک *кхн.* косаи чӯбин.

ЛОК III لک *ниг.* лак II.

ЛОК IV *кит., кхн.* сангпушт; *муқ.* локпушт.

ЛОК V *х.* لк ранги сурхе, ки дар Ҳиндустон аз шираи баъзе дарахтон ҳосил карда, дар наққошӣ *ва г.* ба кор мебаранд ва аз як қисми дурушти он сурғуч месозанд.

ЛОКАТОР *лот.* لاكتار *радио* абзоре, ки ҷои ҷисро ба воситаи мавҷҳои садоӣ ё электромагнитӣ муайян мекунад.

ЛОКДОР لک دار *дории лок.*

ЛОКЗАДА لک زده *сифати феълӣи замони гузашта аз лок задан*; локдор: **мӯзаи локзада.**

ЛОКЗАНИ لک زنى *исми феълӣ аз лок задан.*

ЛОКИН لکين *ниг.* лекин.

ЛОКӢ I لکى *мансуб ба лок I*; локзада; аз чарми локзада дӯхташуда; **маҳсии локӢ** маҳсии аз чарми саҳт дӯхташуда.

ЛОКӢ II لکى *лаҳҷ.* миёнбанд, рӯмоли мардона.

ЛОКОМОТИВ *лот.* لاكوماتيو *номи умумии машинҳои (аз қабилӣи паровоз, тепловоз, электровоз), ки дар болои релсҳо ҳаракат карда, вагонҳои мекашанд: депои локомотив.*

ЛОКПУШТ لک پشت *кит.* сангпушт, кашаф.

ЛОКХӢРДА لک خورده *чизи чармине, ки аз лок сер шудааст: пойафзоли локхӢрда.*

ЛОҚ لاق *гуфт.* кӯҳна, фарсуда; **лоқу пар** чизу чора, майда-чуйдаи рӯзгор, лақу луқ.

ЛОҚАЙД *а.* لاقيд он ки ба чизе аҳамият наменидад, бепарво.

ЛОҚАЙДӢ لاقيدى *бепарвоӣ, бетаваҷҷӯхӣ.*

ЛОҚАЙДОНА لاقدانه *бепарвоёна, бетаваҷҷӯхона.*

ЛОЛ I لال *гунг, лакнатдор*; **лолу мабхут** хомӯшу ҳайрон; **лол шудан** аз забон мондан; **забони**

касе лол шудан (гаштан) аз забон мондан, забони касе гирифтани, гап зада натавоности.

ЛОЛ II لال *ниг.* лаъл 1, 2; ранги сурх.

ЛОЛА لاله *бот.* гули сахроии пиёзакбех, ки баргҳои сурху зард ва дигар рангҳо дошта, тарафи думчааш сиёҳ аст: **лолаи аргувонӣ**, **лолаи аҳмар**, **лолаи хандон**, **лолаи ҳамро**, **лолаи чидан**; **лолаи кӯҳӣ** лолаи ғафсбарги калонкоса; **мавсими лола** вақти шукуфтани гули лола, ки ба аввали баҳор рост меояд.

ЛОЛАВОР لاله وار *мисли лола, ҳамчун лола, лоламонанд.*

ЛОЛАГУН لاله گون *ба ранги лола, лоларанг, сурхранг: рухсораи лолагун, чехраи лолагун, лолагун намудан, лолагун тобидан (-и шафак), лолагун шудан (гаштан).*

ЛОЛАЗОР لاله زار *ҷое, ки лолаи зиёд рӯидааст; ҷои сергули шукуфта; ба тариқи истиора: лолазори ватан, лолазори умр, баҳори лолазор.*

ЛОЛАКАҲАК لاله کهک *лаҳҷ., ниг.* лолахасак.

ЛОЛАНГ لانگ *таом ва тиккаҳои нон, ки гадоён ва фақирон аз меҳмонӣ ва дастархонҳо ҷамъ мекарданд.*

ЛОЛАОСО لاله آسا *ниг.* лолавор.

ЛОЛАПӢШ لاله پوش *пӯшида бо лолаи шукуфта, ораста бо гули лола: лолапӢш гаштан.*

ЛОЛАРАНГ لاله رنگ *ниг.* лолагун: **баҳори лоларанг**, **рӯи лоларанг**, **шафаки лоларанг.**

ЛОЛАРУХ لاله رخ 1. он ки рухсораҳои лоласо сурх дорад: **духтари лоларух.** 2. *мач.* маҳбубаи зебо, хушрӯ.

ЛОЛАРУХСОР لاله رخسار *ниг.* лоларӯ.

ЛОЛАРӢ(Ӣ) لاله روى 1. он ки рӯяш монанди лола сурх аст. 2. *мач.* маҳбубаи зебо, хушрӯ.

ЛОЛАСОН لاله سان *ниг.* лолавор.

ЛОЛАХАСАК لاله خسک *бот.* навъи лолаи зудхазоншаванда, ки барги гулу пояш тунуку борик мешавад, дар ҳар кучо мерӯяд, монанди кӯкнор тухм мебандад.

ЛОЛАЧИНӢ لاله چينى *исми амал аз лола чидан;*

- чидани лола.
- ЛОЛӢ** لالی *вазъ* ва холати лол, лол будан, гунг будан, гунгӣ.
- ЛОЛМОНӢ** لالمانی *лол мондан, гунг шудан, моту мабхут шудан.*
- ЛОЛО I** لا 1. дурахшон, дурахшанда: **лӯълӯи лоло**. 2. *гуфт.* нағз, хуб (*дар забони кӯдакон*); **лоло шудан** а) нав шудан; б) бех шудан, хуб шудан.
- ЛОЛО II** لا *kit.* хизматгор; ғулом; **лолои сиёх** ғуломи ҳабашӣ, ғуломи зангӣ.
- ЛОЛОӢ** لايبی *ниг.* алла; **лолоӢ хондан** алла гуфтан.
- ЛОМ I** لام 1. *номи ҳарфи бисту ҳафтуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ* (2. *киноя аз зулфи қачи духтарон*; $\diamond$ **лом (лому мим) нагуфтан** дам назадан, хомӯш будан.
- ЛОМ II** لام *кҳн.* либоси кӯҳнаву дарида, жандаи қаландарону дарвешон.
- ЛОМ III** لام *kit.* 1. худситой; лофу газоф. 2. зебу зинат, зевар.
- ЛОМ IV** لام *kit.* омехтаи ҳазориспанди сӯхта, мушку анбар ва нилу лочувард, ки барои дафъи чашмзаҳм ба пешонӣ ва баногӯши кӯдакон мемолиданд.
- ЛОМА I** لامه *кҳн.* рӯмол *ва ғ.*, ки аз болои салла мебастанд.
- ЛОМА II** لامه *таър.* либоси чангӣ, ки аз халқаҳои оҳанӣ месохтанд, зирехчома.
- ЛОМАЗҲАБ** *а.* لامذهب *kit.*, *тахқ.* бедин, беимон.
- ЛОМАЗҲАБӢ** لامذهبی *бединӣ, беимонӣ, бемазхаб будан.*
- ЛОМАКОН** لامکان 1. он ки ҷои ист (истиқомат) надорад, бемакон, бечой. 2. *д.* сифати Худо.
- ЛОМАКОНӢ** لامکانی *ломакон будан, бемаконӣ, бечой.*
- ЛОМАҲОЛ/ЛОМАҲОЛА** *а.* لامحال//لامحاله *kit.* ногузир, ночор.
- ЛОМБАРД** *ит.* لامبرد *ниг.* гаравхона.
- ЛОМЕА** *а.* لامعه *kit.* нур, ҷило; ламъа.
- ЛОМЕЪ** *а.* لامع *дурахшанда, дурахшон, тобон: барқи ломеъ.*
- ЛОМИСА** *а.* لامسه *яке аз қувваҳои ҳисси панҷгонаи инсон, ки бо ёрии пусти бадан гармию сардӣ ва сахтию нармии чизҳоро дарк мекунад.*
- ЛОМИЯ** *а.* لاميه *адш.* ғазал ё қасидае, ки ҳарфи равии он «л» (лом) аст.
- ЛОНА** لانه 1. хонаи ҷонварон, ошёнаи парандагон, ошён: **лонаи занбӯр, лонаи уқоб, лонаи хирс, лона гузоштан, лона кардан, лона мондан, лона сохтан**. 2. *маҷ.* хона, ҷой; кулба; **лона ёфтан** макон гирифтани, ҷойгир шудан.
- ЛОНАСОЗӢ** لانهسازى *исми амал аз лона сохтан: лонасозӣ кардан.*
- ЛОРД** *англ.* لورد *унвони олии асилзодагон дар Инглистон, ки меросӣ мебошад; унвони мансабдорони олии давлатӣ дар Инглистон: палатаи лордҳо.*
- ЛОС** لاس *риштаи аз ҳама дурушт ва пастсифати абрешим, ки монанди мӯи думи асп саҳт мешавад.*
- ЛОТ** لات *номи яке аз ду бути машҳур (Лот ва Манот), ки арабҳо пеш аз ислом мепарастиданд.*
- ЛОТЕРЕЯ** *фр.* لاتيريه *шакли ихтиёрии маблағҷамъ кардани аз мардум бо роҳи фурӯши билетҳо ва гузаронидани бозии он: билети лотерея, билети лотереяи касе бурд кардан.*
- ЛОТИНӢ** لاتينى *:мансуб ба таърих ва тамаддуни Рими Қадим: алифбои лотинӣ, забони лотинӣ.*
- ЛОТИНОНИДАН** لاتينانيدن *лотинӣ кардан (-и алифбо, ҳарфҳо ва ғ.)*
- ЛОТО** *фр.* لاتا *навъи бозӣ бо варақаҳои катакдори дар рӯяшон рақамҳо навишташуда, ки касе кубикҳои рақамдорро аз халта надида гирифта мехонад ва рақамҳои варақаи касе, ки аз ҳама пеш пур шавад, вай бозиро мебурад.*
- ЛОУБОЛ** *а.* لاابال *бебок, бепарво, беибо; беқайду бетакаллуф.*
- ЛОУБОЛӢ** لاابالى *бебокӣ, бепарвоӣ, беибо будан; бетакаллуфӣ.*

ЛОУБОЛОНА لاابالونه бебокона, бепарвоёна, бе-
ибоёна.

ЛОФ لاف 1. сухани беҳуда, гапи беасос; ёвагӯй.
2. худситой, худтаърифӣ, манманӣ. 3. *мач*.
даъвои беасос, иддао: **лофи адолатпарварӣ**
(**ватанпарастӣ, миллатхоҳӣ**) **задан, лоф аз**
шучоат ва қахрамонӣ задан; лофу газоф су-
ханони бардурӯғ, ёвагӯй, харзагӯй; **лоф задан**
худситой кардан, худро бардурӯғ таъриф
кардан, беҳуда изҳори фазлу зӯрмандӣ кар-
дан.

ЛОФАКӢ لافكي он ки гапҳои калон зада,
худситой мекунад, худсито.

ЛОФЗАН لافزن худсито, лофакӣ.

ЛОФЗАНӢ لافزني *исми амал аз лоф* **задан;** худ-
ситой, худро бардурӯғ таъриф кардан.

ЛОФИДАН لافيدن лоф задан, худситой кардан;
калон гап зада, даъвоҳои беасос кардан.

-**ЛОХ** لاخ *пасванди каммаҳсул, ки ба исмҳо ҳамроҳ*
шуда, макон ва ҷои фаровонии он чизро нишон
медихад: **санглох, девлох.**

ЛОҲАВЛ(А) *а. لحوول d. қисми аввали дуое, ки*
вақти тарс ё афтодан ба вазъияти хавфнок
меҳонанд: **лоҳавл(а) хондан.**

ЛОҲАЗ *а. لاهز* суст, беҳол, бемадор, заиф; **лоҳаз**
шудан бемадор шудан.

ЛОҲАЗӢ لاهزي ҳолати сустӣ ва бемадорӣ, аз ҳол
рафтан.

ЛОҲӢ *а. لاهي кит.* он ки ба корҳои моддӣ ва
айшу ишрат машғул аст, бозикунанда, лахву
лаибкунанда.

ЛОҲУТ *а. لاهوت* 1. худой; илоҳӣ, улуҳият; *муқоб.*
носут. 2. ҷаҳони ғайримоддӣ, олами ғайб,
ҷаҳони маънӣ.

ЛОҲУТӢ لاهوتي *мансуб ба лоҳут;* олами
маънавӣ.

ЛОЧИН *т. لاجين* шоҳини шикорӣ; шоҳин,
шаҳбоз; *ба тариқи истиора:* **лочини диловари**
ватан (фазонавардони далери Ватан).

ЛОЧИНВОР لاجينوار ба монанди лочин (тез-
парвоз), лочинсифат (баландпарвоз).

ЛОЧИРА لاجيره як навъ нони тунуки аз хаамири

норасида пухта.

ЛОЧОР لاجار *кит.* ночор, ноилоҷ.

ЛОҶАВОБ لاجواب *кит.* бечавоб, бечавобмонда,
бепосух, ҷавобдоданашуда: **суоли лочавоб.**

ЛОҶАРАМ *а. لاجرم* 1. ночор, ноилоҷ, ногузир:
лоҷарам розӣ шудем. 2. бинобар ин.

ЛОҶ(У)ВАРД لاجورد *маъд.* санги кабуди баланд,
ки аз он нигини ангуштарӣ месозанд ва со-
ида хокаи онро дар тайёр кардани ранги ни-
лобӣ ба кор мебаранд; $\diamond$ **гунбази лочувард**
осмон.

ЛОҶ(У)ВАРДӢ لاجوردى кабудранг, нилгун; ба
ранги лочувард: **осмони софи лочувардӣ.**

ЛОҶУРӢА *а. لاجرعه* дам нагирифта якбора
нӯшидани он чизе, ки дар пиёла ҳаст, аз ғай-
ри култ-култ якбора нӯшидан.

ЛОШ لاش *ниг.* лоша.

ЛОША لاشه 1. ҷасади бечони одам ва ҷонварон;
ҷасади ҷонвари худмурда, ҷифа. 2. *мач.* чор-
пой ниҳоят заифу лоғар.

ЛОШАӢ *а. لاشي* ночиз, беарзиш.

ЛОШАК(К) *а. لاشك* бешак, бешубҳа, бегумон;
албатта, яқинан.

ЛОШАРИК *а. لاشريك* бешарик, яккаву ягона
(*сифати Худо*).

ЛОШАХАР لاشهخر хари лоғару нимҷон, ки
базӯр роҳ мегардад.

ЛОШАХОР لاشهخور *ниг.* лошаҳӯр.

ЛОШАХӢР لاشهخور 1. ҷонваре, ки гӯшти ҳай-
воноти мурдари меҳӯрад, мурдахӯр (*аз қаби-*
ли каргас, зоғ ва ғ.). 2. калхот. 3. *таҳқ.*, *мач.*
он ки тамаи чизу чораи одамони мурдари
мекунад.

ЛОШӢ لاشي 1. харбузаи тарак, ки баъди
кандани ҳосили асосӣ дар нӯги палак боқӣ
мондааст. 2. охири чормағзу зардолу барин
меваҳои дастнораси нӯги навдаҳои дарахтон,
ки баъд аз гирифтани ҳосили асосӣ боқӣ
мондаанд ва одатан онҳоро бачагон ҳазонак
гӯён чида мегиранд; хӯшаҳои ангури
боқимонда дар нӯги тоқ баъди чидани ҳоси-
ли асосӣ.

ЛОЯЗОЛ *а.* لايزال *д.*, *ниг.* лоямут.

ЛОЯМУТ *а.* لايموت *д.* лоязол; намиранда, маргнопазир, (*сифати Худо*); $\diamond$ **кути лоямут** хўроквори андаке, ки одамро аз мурдан нигоҳ медорад, хўроки «бихўру намир».

ЛОЯНҚАТЕЪ *а.* لاينقطع *кит.* ба қитъаҳо ва пораҳо ҷудонашаванда; бефосила, доимӣ.

ЛОЯНОМ *а.* لاينام *кит.*, *д.* ҳамеша бедор, беҳоб (*сифати Худо*).

ЛОЯФУТ *а.* لايفوت *кит.* он ки фавт намеёбад; он чи намемирад, фанонопазир, абадӣ ва доимӣ.

ЛОЯҶУЗ *а.* لايجوز *кит.* он чи раво нест, нораво, ноҷоиз.

ЛОЯЪҚИЛ *а.* لايعقل беақл, бехирад; **масти лояъқил** масте, ки аз ақл бегона шудааст, масти беҳуш, масти аласт.

ЛОЯЪНӢ *а.* لايعنى *кит.* бемаънӣ, беақл.

ЛУБ(Б) *а.* لب *кит.* 1. мағз, ҳаста; қисми холис ва беҳтарини ҳар чиз. 2. ақл.

ЛУБ-ЛУЧ لب لچ тамоман бараҳна, лучи модарзод: **луб-луч кардан касеро**, **луб-луч шудани касе**; **луб-луч шуда мондани касе киноя аз бе** либоси зарурӣ ё бе чизу чора мондани касе.

ЛУБ-ЛУЧАК لب لچک *гуфт.*, *ниг.* луб-луч.

ЛУБОБ *а.* لباب *кит.* баргузидаи ҳар чиз, холиси ҳар чиз; чизи беомешиш.

ЛУБОД *а.* لباد *кит.* юғ.

ЛУҶАВӢ لئوى *мансуб ба луғат*; **воҳиди луғавӣ** *збш.* калимаи маънидор; *муқ.* **воҳиди фразеологӣ**; **маънои луғавӣ** *збш.* маънои аслии калимаҳо, *муқоб.* **маънои маҷозӣ**; **таркиби луғавӣ** *збш.* калимаҳои мавҷудаи ягон забон, вожагон, лексика; **фонди (захираи) асосии луғавӣ** *збш.* қисми нисбатан устувори калимаҳо, ки асоси забонро ташкил медиҳад (*мас.*, *даст*, *об*, *нон ва г.*, *ки аз онҳо калимаҳои зиёде сохта шудаанд*).

ЛУҶАТ *а.* لغت 1. *кҳн.* забон, лисон. 2. *збш.* калима, вожа; лексика. 3. *збш.* китобе, ки дар он маҷмӯи калимаҳои як забон ҷамъ оварда, шарҳ дода ва ё ба забони дигар тарҷума шудааст, китоби луғат, фарҳангнома, фарҳанг:

луғати дузабона, **луғати тафсирий**; **луғат дидан** ба китоби луғат мурочиат кардан; $\diamond$ **луғати зинда киноя аз шахсе**, ки маънои қисмати зиёди калимаҳои забонро аз ёд медонад.

ЛУҶАТДОН لغتدان *донандаи луғат* (2), он ки луғати бисёр медонад; луғатшинос.

ЛУҶАТНАВИС لغت نويس *тартибдиҳандаи китоби луғат*, фарҳангнавис.

ЛУҶАТНАВИСӢ لغت نویسی *шуғл ва амали луғатнавис*; таълифи фарҳанг, фарҳангнависӣ.

ЛУҶАТНОМА لغت نامه 1. *кит.* китоби луғат, фарҳангнома, фарҳанг. 2. *нав.* рӯйхати алифбоии калимаҳои забон барои тартиб додани китобҳои луғат: **луғатномаи осори С. Айни**, **луғатномаи фарҳанги забони тоҷикӣ**.

ЛУҶАТСОЗ لغت ساز *ниг.* луғатнавис.

ЛУҶАТСОЗӢ لغت سازی *ниг.* луғатнависӣ.

ЛУҶАТШИНОС لغت شناس *збш.* 1. мутахассиси илм оид ба таркиби луғавии забон (лексиколог). 2. мутахассиси назария ва амалияи фарҳангнависӣ (лексикограф).

ЛУҶАТШИНОСӢ لغت شناسی *збш.* 1. соҳаи забоншиносӣ, ки таркиби луғавии забонро меомӯзад, вожашиносӣ, лексикология. 2. илм дар бораи назария ва амалияи тартиб додани китобҳои луғат, лексикография.

ЛУҶЗ *а.* لغز *адш.* навъи шеър ба чистон монанд, ки дар он хусусияти ягон чиз бо обурани бадеӣ тасвир меёбаду аз худ он ном бурда намешавад.

ЛУҶОТ *а.* لغات *ҷ.* луғат; **ҳалли луғот** шарҳу эзоҳи маънои калимаҳои душворфаҳми матн.

ЛУЗУМ *а.* لزوم зарурат, даркор будан; **ба қадри лузум** ба қадри даркорӣ.

ЛУЗУМОТ *а.* لزومات *ниг.* лавозимот.

ЛУКНА *а.* لکنه *ниг.* лакнат.

ЛУКУК *а.* لکوک *ҷ.* лак I.

ЛУҚ *а.* لقي *тухми луқ* тухми вайрон; **луқ шудан** вайрон шудан (-и тухм).

ЛУҚАТА *а.* لقطه *чизи ёфтшудаи соҳибаш номаълум*; чизи дар роҳ афтодамонда.

ЛУҚМА *a.* لقمه 1. он миқдор хӯрок, ки як бор ба даҳон мегунҷад, як даҳон чизи хӯрданӣ; бурда, порча: **луқмаи нон**, **як луқма нон**, **луқмае аз гулӯяш намегузашт**; **луқмаи муфт** нони бемехнат ба даст омада; **луқмаи равғанӣ (равғанин)** маҷ. фоидаи калон; даромади зиёди муфт. 2. *маҷ.* эрод ё ягон мулоҳизаи дигар, ки дар аснои гап задани касе бо мақсади тасҳеҳ ба ӯ гуфта мешавад; **луқма додан** дар вақти суханронии касе ба ӯ халал расонда, аз ҷои нишаст чизеро тасҳеҳ ё танқид кардан ва ё ба хотир расондан; **луқма партофтан** миёни гапи касеро буридан (*бо қасди ба галат андохтани ӯ*); гаппарронӣ кардан.

ЛУҚМАДИХӢ لقمه دهی *исми амал аз луқма додан*; луқмапартой.

ЛУҚМАПАРТОӢ لقمه پرتای *исми амал аз луқма партофтан*; гаппарронӣ.

ЛУНЧ لنج *ду тарафи даҳон аз дарун (ва берун) то ҷои ба устухон начаспидаи он: лунчи дамида (баромада), лунчи овезон; лабу лунч* *ниг. лаб*; *◇ бо лунчи овезон* *ниг. лаб (бо лабу лунчи овезон)*; *лунчи касе овезон будан* қиёфаи норозиёна доштан, димоғсӯхта будан; **лунчи худро овезон кардан** аз чизе норозӣ будани худро ба вазъи рӯи худ зоҳир сохтан, *муқ. лабу лунч овезон кардан.*

ЛУОБ *a.* لعاب *моёи андак ғализ ва часпанда, ки баъзе хучайраҳои организми зинда аз худ ҷудо мекунад; оби даҳон.*

ЛУОБДИХӢ لعاب دهی *исми амал аз луоб додан*; луоб аз худ ҷудо кардан.

ЛУТ I لوت *кит. анвои таоми лазиз; хӯрок; луту пут хӯрданӣ ва нӯшиданӣ.*

ЛУТ II *a.* لوت *кит., д. номи яке аз пайғамбарони банӣ Исроил, ки барои бадкорию бадахлоқии аҳли қавми ӯ Худо шаҳри онҳоро зеру забар карда ва ба сари боқимондаҳояшон борони сангу оташ рехта буд.*

ЛУТӢ لوطی 1. *мансуб ба Лут II.* 2. *маҷ.* бадахлок, бадкирдор; беқайду ринд; айёшу майхора; бачабоз.

ЛУТФ *a.* لطف 1. *кит.* нармӣ, мулоимат, назокат; **лутфи баён** фасоҳати сухан, нозукбаёнӣ; **лутфи маънӣ** нозукбаёнӣ бо истифодаи кали-

маҳои зебои сермаъно; **лутфи сухан** назокат ва балоғат дар сухан, фасоҳати сухан, фасеҳбаёнӣ. 2. меҳрубонӣ, марҳамат, илтифот: **лутфи модарона**, **лутфу меҳрубонӣ**, **лутфу марҳамат**, **лутфу навозиш**; **аз лутф // аз сари лутф** аз рӯи меҳрубонӣ, лутф карда; **ба лутф** аз рӯи лутфу меҳрубонӣ. 3. карам, эҳсон, бахшиш: **лутфи хуршед**, **борони лутф**, **нони лутф**, **лутфу карам**, **лутфу эҳсон**; **лутф кардан** а) меҳрубонӣ кардан, илтифот нишон додан; б) эҳсон намудан, бахшидан; **лутф намудан // лутф фармудан** меҳрубонӣ кардан, илтифот намудан, марҳамат кардан.

ЛУТФАН *a.* لطفاً аз рӯи лутф, аз рӯи меҳрубонӣ ва илтифот.

ЛУТФОМЕЗ لطف آمیز *меҳрубонона, навозишкорона, аз рӯи марҳамат ва илтифот: муносибати нарму лутфомез, оҳанги лутфомез доштан, суханони лутфомез гуфтан.*

ЛУТХӢР لوت خور *ниг. зуккахӢр.*

ЛУХ لوخ//لوخ *ғиёҳи оби наймонанд, ки бо вай харбуза овезанд ва аз он бӯрӯ, сабад ва дигар чизҳо бофанд.*

ЛУХСИДА لوخسيده *сифати феълӣи замони гузашта аз лухсидан*; пӯсида, гандида, бӯйгирифта.

ЛУХСИДАН لوخسيدين *пӯсидан, ганда шудан, бӯй гирифтан.*

ЛУХТ لخت *ниг. луч.*

ЛУХТАК لختک *зоча, арӯсак, лӯъбат, бозича (-и духтаракон); театри лӯхтак* як навъи театр, ки дар он ҳунарпешаҳо лӯхтакхоро ба бозӣ медароранд ва бо ҳамдигар гап мезанонанд.

ЛУХТАКБОЗ لختک باز 1. он ки бо лӯхтакҳо бозӣ мекунад. 2. *маҷ.* духтари хурдсол, ба синни балоғат нарасида; **театри лӯхтакбозон** *ниг. лӯхтак (театри лӯхтак).*

ЛУХТАКБОЗӢ لختک بازی 1. бозӣ бо лӯхтакҳо, зочабозӣ, арӯсакбозӣ, лӯъбатбозӣ. 2. *маҷ.* найрангбозӣ; масхарабозӣ.

ЛУХТАКӢ لختکی *марбут ба лӯхтак; филми лӯхтакӣ* филми ҳунарий, ки қаҳрамонҳояш лӯхтаканд.

ЛУХТАКМОНАНД لختک مانند *ба лӯхтак монанд,*

- шабеҳи зоча; ◇ **ҲОКИМИЯТИ ЛҶХТАКМОНАНД** ҳокимияте, ки мустақилияти воқеи нашошта, аз рӯи нишондоди дигарон ва бар хилофи манфиатҳои халқи худ амал мекунад.
- ЛУҲУМАТ** *a. لحومت* *кит.* хешӣ, хешигарӣ, хешовандӣ, хешию таборӣ.
- ЛУЧ** *луҷ* 1. бараҳна, урён; *лухт.* 2. *мач.* бечизу нодор; бечизоат, бенаво; **навдаи луч** навдаи бечизоат; **пой луч** пой бараҳна, пой бечӯроб; пой бепойафзор; **сари луч** сари бекаллапӯш; сари берӯмол (*оид ба занон*); **луч кардан** а) бараҳна кардан; б) *мач.* дору надори касеро кашида гирифтан; в) бечизоат кардан (*дарахтро*); **луч шудан** тарзи мафъули **луч кардан**.
- ЛУЧАК** *луҷак* 1. луч, бараҳна. 2. *мач.* бечизу чора; бенаво, фақир; **шафтолуи лучак** шафтолуи бепат; ◇ **лучаку пӯстканди гап** сухани ошқорову бепарда.
- ЛУЧӢ** *луҷӣ* 1. бараҳнагӣ, урёнӣ. 2. *мач.* бечизу нодорӣ; **лучӣ ба хона мешинонаду гушнагӣ** (**ба кӯча**) медавнад. (*зарб.*).
- ЛУЧЧАК** *луҷҷак* *ниг.* **лучак.**
- ЛУЧЧА** *a. لجه* *кит.* миёнаи дарё, чои чуқуртарини дарё ё баҳр; **луччаи андеша** киноя аз фикри амик, мулоҳизаи чуқур.
- ЛУШ** *луш* *ниг.* **лаш II** (**лашу луш**).
- ЛҶБИЁ** *лубия* *бот.* ғалладонаи хӯрокӣ аз чинси нахӯд, вале гурдашакл, ки дар ғилофаҳо мерасад.
- ЛҶБИЁӢ** *лубияӣ* *мансуб ба лӯбиё;* **растаниҳои лӯбиёӣ** растаниҳои, ки донашон монанди лӯбиё ба даруни ғилоф мерасад (*мош, нахӯд, боқило ва ғ.*).
- ЛҶБИЁШҶРАК** *лубияшӯрак* *хӯр.* лӯбиёи ҳанӯз тамоман напӯхтаи дар ғилофаш намак зада ҷӯшондашуда.
- ЛҶБ-ЛҶНДА** *луболонда* тамоман лӯнда, кӯбкулӯла: **сару рӯи лӯб-лӯнда, одами лӯб-лӯнда; лӯб-лӯнда кардан** тамоман кулӯла кардан, шакли гирда додан ба чизе.
- ЛҶК** *луқ* *кит.* он ки ба ҳар ду зону ва кафҳои даст роҳ меравад; **лӯку ланг** майбу ҷӯлоқ; **шутури лӯқ** шутури борикбадану дарозпоя, ки ноҳамвор роҳ мегардад.
- ЛҶКИДОН** *луқидан* *шакли ҷойивазнамудаи калиддон.*
- ЛҶККА** *луққа* 1. тарзи роҳравии асп ё ҳару шутур, ки як пой пешу як пой ақибаш баробар бардошта шуда, боиси як навъ ноҳамвор роҳ гаштан мегардад, лӯқ-лӯқ; *муқоб.* **йӯрға; лӯққа давондан // лӯққа занондан** ба тарзи лӯққа тозонидани асп *ва ғ.*; **аспи лӯққа** аспе, ки ба тарзи лӯққа роҳ мегардад; аспии реза-чорпо; **қадами аввал – лӯққа** (*зарб.*).
- ЛҶККИДА** *луққиде* *сифати феълии замони гузашта аз лӯққидан; лӯққазанон.*
- ЛҶККИДАН** *луққидан* тарзе роҳ рафтани, ки дар вақти қадам бардоштан тана ҳам бардошта мешавад.
- ЛҶККОС** *луққас*: **лӯққос задан** лӯққидани роҳ гаштан.
- ЛҶК-ЛҶК** *луқлуқ* роҳгардии лӯққосӣ; чорхеззанӣ.
- ЛҶЛ** *лул* *кит.* бешарм, беҳаё, густох.
- ЛҶЛА** *луле* 1. ҳар чизи дарози устувонашакл (*даруншӯр ё дарунҳолӣ*). 2. кубур; **лӯлаи бухорӣ** кубури дудбарои бухорӣ; **лӯлаи об** кубури обгузаронӣ. 3. *ниг.* **лӯлаболишт.** 4. тӯби лӯлашакли матоъ, коғаз *ва ғ.*, лӯлапеч, тӯб: **лӯлаи атлас, сад лӯла тол, як лӯла бинт; лӯла кардан** дар шакли лӯла печондан чизеро
- ЛҶЛАБОЛИШТ** *лулеболешт* болишти гирди лӯлашакл.
- ЛҶЛАБОЛОР** *лулеболар* хонае, ки болорҳои сақфаш гирд тарошида шудаанд; *муқоб.* **чорта-рошболор.**
- ЛҶЛАКАБОБ** *лулеқаб* қабоби сикӣ аз гӯшти кӯфта; гӯштбирёни лӯлашакл аз қима.
- ЛҶЛАПЕЧ** *лулепеч* ҳар чизи мисли лӯла (1, 2) печондашуда; тӯб: **лӯлапечи коғаз; коғазии лӯлапеч кардашуда** варақи коғазии монанди лӯла (1, 2) печондашуда.
- ЛҶЛАШАКЛ** *лулешакл* ҳар чизи устувонашакл ба мисли лӯла, лӯламонанд.
- ЛҶЛИБАЧА** *лулебече* писари лӯлӣ, ҷӯғибача.
- ЛҶЛИВАШ** *луливаш* лӯлимонанд, лӯличеҳра, шӯху густох (*сифати маҳбуба*).

ЛҮЛИГАРИЙ لولى گرى *ниг.* лүлигй; монанди лүлиён рафтор кардан.

ЛҮЛИГИЙ لولى گى 1. мансуб ба лүлий; лүлиёна. 2. маҷ. бешармй, беҳаёй; исрор ва безор кардан (*дар талаби чизе*); лүлигй кардан исрори зиёди бемаънй ва бешармона.

ЛҮЛИДУХТАР لولى دختر духтар аз қабилаи лүлий, чүгидухтар.

ЛҮЛИЗАН لولى زن зан аз қабилаи лүлий, чүгизан.

ЛҮЛИЙ لولى 1. қабилае, ки аслан аз Ҳиндустон буда, дар ҳолати кўчманчй ва нимкўчманчй зиндагй мекунад, чўгй. 2. чўгии раққосу сурудхону бозингар. 3. маҷ. зебо, хушрўй.

ЛҮНГИДОР لولى گى دار ходими ҳаммом, ки бо додугирифти лўнгиҳо машғул аст.

ЛҮНГИЙ لولى گى 1. порчае, ки дар ҳаммом шустушўкунандагон барои панаҳ кардани аз миён поинашон ба миён мебанданд. 2. порчаи матоъ, ки дар вақти сартарошй ба гардан мепечонанд.

ЛҮНДА لونده 1. гирд, гирда, курашакл, кулўла: санги лўнда, қанди лўнда, лўнда будани тарбуз. 2. як порча чизи суроби гирд дошта, кулўла: як лўнда қанд, халво; марди лўндаи фарбеҳ марди миёнақади фарбеҳ; ҳарфҳои лўнда-лўнда ҳарфҳои ба қад кўтоҳу ба бар хеле ғафс; лўнда кардан печонида кулўла кардан; лўнда шуда хобидан кулўла шуда хобидан, ба худ печида хоб кардан; $\diamond$ лўнда карда гуфтан хулосаи каломро баён кардан, моҳияти матлаберо гуфтан.

ЛҮНДАСАР لونده سر он ки сараш лўндашакл аст, каллакулўла.

ЛҮНДАХҶА لونده خوجه *гуфт.* фарбеҳ, лўнда.

ЛҮНДАЧА لونده چه *шакли тасгир ва навозишии лўнда*; 1. лўндаи хурд. 2. маҷ. фарбеҳак, лўндаяк.

ЛҮНДАШАКЛ لونده شکل шаклан лўнда, курашакл.

ЛҮНДАЯК لونده يك *ниг.* лўндача 2.

ЛҮНДАЯКАК لونده يکк хеле лўндаяк, хеле

фарбеҳак.

ЛҮРА لوره гузаргоҳи сел ё оббурдае, ки дар он чо баъд аз сел гилу лой боқй мондааст.

ЛҮС لوس *кит.* тамаллуқ, ширинзабонй; мардумро ба забони ширину хуш фирефтан ва бозй додан.

ЛҮСОНА لوسانه *кит.* бо тамаллуку ширинзабонй, бо чоплўсй, чоплўсона.

ЛҮТТИБОЗ لوطى باز найрангбоз, фиребгар.

ЛҮТТИБОЗЙ لوطى بازى найрангбозй, фиребгарй; лўттибозй кардан ҳилаю найранг ба кор бурдан.

ЛҮТТИЙ لوطى *ниг.* лўттибоз.

ЛҮШ I لوش *ниг.* луш ва лаш (-у луш).

ЛҮШ II لوش *кит.* сиёхлойд, лойқа, лачан.

ЛҮЪБАТ ا. لعبت 1. бозича, арўсак, лўхтак. 2. маҷ. маҳбубаи зебо; маъшуқа.

ЛҮЪБАТАК لعبتک *шакли тасгири лўъбат.*

ЛҮЪБАТБОЗ لعبت باز 1. лўхтакбоз, зоча-боз. 2. шўъбадабоз, найрангбоз (*дар сирк*).

ЛҮЪБАТБОЗЙ لعبت بازى 1. лўхтакбозй, зочабозй. 2. шўъбадабозй, найрангбозй (*дар сирк*).

ЛҮЪЛҮ لولو *ниг.* лўълў.

ЛҮЪЛҮЪ ا. لولو марворид, гавҳар: лўълўи лоло *ниг.* лоло I, 1; лўълўи тар а) марвориди дурахшон; б) маҷ. ашк.

ЛҮЪЛҮЪБАНД لولو بند *кит., киноя аз лаби маъшуқа, ки дандонҳоро мепўшонанд.*

ЛҮЪЛҮЪСАНЧ لولو سنج он ки марворидро месанчад, меозмояд.

ЛҮЪМ ا. لوم *ниг.* лаимй.

ЛҮОК ҳол. ليوك *тех.* даромадгоҳи сарпўшдори киштй, танк, сафинаи кайҳонй ва ғ.

ЛҮОКС I фр. ليوكс сифати мағоза, утоқи меҳмонхона ва ғ., ки хуб таҷҳизонида шудааст ва нек хизмат мерасонад.

ЛҮОКС II лот. ليوكس *физ.* воҳиди байнал-ҳалқии ченаки дараҷаи рўшной.

М

М ҳарфи ҳабдаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; ҳарфи бисту ҳаштуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ мим (م); дар ҳисоби абҷад ба адади 40 баробар аст.

МА ме ҳиссаҷа ба маънои «гир» меояд: **ма, ин китобро хон.**

МА ма пешванди инқории сигаи амр на: **магир, махӯр, мазан.**

МАА а. مع кит., пешоянд бо, ҳамроҳи..., бо ҳамроҳии...

МАЗОЛИК(А) а. مع ذالك кит., ниг. **маҳозо.**

МААК а. معك кит. бо ту, ҳамроҳи ту: **Аллоҳу маак!** Худо ёрат!

МААЛҚИССА а. مع القصّة кит. алқисса, оқибат, хулоса.

МААТТААССУФ а. مع التأسّف афсӯс, ки..., мутаассифона.

МААҲОЗО а. مع هذا кит. бо вучуди ин, бо ҳамаи ин.

МАБАРАТ а. مبرة кит. кори хайр; инъом, бахшиш, садақа.

МАБДАЪ а. مبدأ 1. ҷои оғоз, ҷои пайдоиш; асл, асос, маншаъ. 2. аввали ҳар чиз ва ҳар қор; оғоз, ибтидо; **мабдаи ҳаракат** нуқтаи оғози ҳаракат.

МАЗУЛ а. مذبول кит. базлқарда, бахшида; **мабул доштан** а) қаноатманд қардан; б) ба харҷ додан (мас., қўмаки худро).

МАБЛАҒ а. مبلغ 1. миқдори пули нақд, пул; **ба маблағи...** дар бадали... пул, ба қимати...; як миқдор, миқдоре, як қадар; **маблағ гузоштан** ниг. **маблағгузорӣ**; **маблағ ҷудо қардан** тахсис додани миқдори муайяни пул барои қоре;

таъйин қардани маблағ (мас., дар бучет барои сохтмон ва ягон қори дигар). 2. кит. дараҷаи қамолот, расоӣ, болиғ будан ба чизе.

МАБЛАҒГУЗОР مبلغ گزار он ки барои иҷрои қоре маблағ тахсис медиҳад, сармоягузор

МАБЛАҒГУЗОРӢ مبلغ گذاری исми амал аз **маблағ гузоштан**; маблағи дарқорӣ ҷудо қардан барои иҷрои қоре (сохтмон ва ғ.): **маблағгузорӣ қардан.**

МАБЛАҒГУНДОРИ مبلغ خنداری исми амал аз **маблағ гуноштан**; чамъ овардани маблағҳо, ки барои қоре дар назар гирифта шудааст.

МАБЛАҒҶУДОКУНИ مبلغ جدا کنی исми амал аз **маблағ ҷудо қардан**; тахсис додани маблағи муайяне ба иҷрои қоре (мас., ба сохтмон).

МАБНИ а. مبنی: **мабни бар чизе** биноефта бар чизе, асосёфта ба чизе, дар асоси чизе.

МАБНО а. مبنا кит. бунёд, асос, поя.

МАБОД مباد ниг. **мабодо.**

МАБОДО مبادا 1. ҳиссаҷа хоҳиш ба нашудани қоре, нашавад, ки... 2. пайвандак агар, дар сурате ки...: **мабодо ман омада натавонам...;** **рӯзи мабодо** рӯзи сахт.

МАБОЛИҒ а. مبالغ ҷ. **маблағ.**

МАБОР//МУБОР//МУБО مبار//مبار кит. ҳасиб.

МАБОҲИС مباحث ҷ. **мабҳас.**

МАБРАЗ а. مبرز ҷои қазои ҳоҷат, обреза, ҳоҷатхона, ҳалоҷо, мустароҳ.

МАБРУС а. مبروص тиб. гирифтори бемории барас, пес.

МАБСУТ *a.* مبسوط 1. густурда, пахн кардашуда.
2. *мач.* муфассал.

МАБХАС *a.* مباحث *кит.* 1. чои баҳсу мунозира.
2. он чи дар бораи он баҳсу мунозира меку-
нанд, мавзӯи мубоҳиса.

МАБХУТ *a.* مبهوت хайрон, хайратзада, му-
тахаййир; **мочу мабхут шудан** сахт ба хайрат
мондан.

МАБХУТӢ مبهوتӣ ҳолати хайронӣ, хайрат-
задагӣ.

МАВАДДАТ *a.* مودت *кит.* дӯстӣ, муҳаббат.

МАВВОЧ *a.* مواج *кит.* бисёр мавчзананда, пур-
мавч.

МАВЗ *a.* موز *кит., ниг.* банан.

МАВЗЕЪ *a.* موضع чои гузоштани (нишондани)
чизе; чой, макон, маҳал; **мавзеъ гирифтани** чой
гирифтани, дар маҳалле чойгир шудан (*мас.,*
дар чанг).

МАВЗУН *a.* موزون 1. *кит.* вазн карда, бар-
кашида. 2. вазну қофиядор; хушоҳанг; **суха-**
ни мавзун киноя аз шеър. 3. мутаносиб, ши-
нам: **қади мавзун, қомаи мавзун; ҳаракати**
мавзун ҳаракатҳои ҳамоҳанг бо зарб ва усул
(-и раққосӣ).

МАВЗУНӢ موزونӣ 1. мавзун будан, вазндорӣ. 2.
салосат, фасоҳат (*дар калом*). 3. мутаносибӣ;
ба зарбу усул мувофиқ будан (-и рақс ва
оҳанг).

МАВЗУНҚАД موزونقد *ниг.* мавзунқомат.

МАВЗУНҚОМАТ موزونقامت он ки қади расо,
мутаносиб ва зебо дорад, хушқаду қомаат.

МАВЗӢ ماضوعӣ мансуб ба мавзӯ; **нақшаи**
мавзӯӣ нақшаи аз рӯи мавзӯҳо тартибёфта
(-и таълими фанне дар мактаб).

МАВЗӢЪ *a.* موضوع 1. он чи дар бораи он сухан
меравад, матлаби мавриди баҳс: **мавзӯи дарс,**
аз мавзӯъ дур шудан. 2. *санъ.* он чи нависанда
ё рассом дар асараш мавриди тасвир қарор
додааст, объекти тасвири бадеӣ.

МАВИЗ مويز ангури хушконида; **мавизи бедона**
хушконидашудаи ангури кишмиш, ки майда
ва бедона мешавад; **мавизи обҷӯш** ангуре, ки
дар маҳлули ишқор ғӯтонда, баъд хушк кар-
да шудааст; **мавизи соягӣ** ангури кишмиши
бедона, ки дар соя хушк карда мешавад.

МАВИЗАК مويزك меваи пухта дар шохи дарахт
хушкшуда.

МАВИЗДОР مويزدار ҳар чизи мавиздошта:
кулчаи мавиздор.

МАВКИБ *a.* موكب *кҳн.* 1. гурӯҳи савора ё пиёда,
ки дар рикоби подшоҳ мерафтанд, аҳли ри-
коб. 2. дастаи савора ё гурӯҳи пиёда.

МАВКЕЪ *a.* موقع 1. чои воқеъшавӣ, маҳалли
вуқӯи чизе; чой, макон; **мавкеи чуғрофӣ** тӯлу
арзи маҳалле дар харитаи кураи Замин;
мавкеъ гирифтани чой гирифтани, мавзеъ ги-
рифтани (*мас., ду тарафи ба ҳам зид дар*
муқобили якдигар): **дар мавкеи ичро гузоштани**
ичро кардан, ба чо овардани. 2. *мач.* мақом,
мартаба: **мавкеъ пайдо кардан.** 3. вақт,
ҳангом, фурсат, маврид, лаҳза; **аз мавкеъ исти-**
фода бурдан аз фурсат истифода кардан.

МАВКЕЪШИНОС موقع شناس он ки чой ва вақти
муносиби ичрои кор ё ғуфтани гаперо медо-
над, мавридшинос.

МАВҚИФ *a.* موقف *кит.* 1. чои таваккуф, истгоҳ.
2. ист, вақфа.

МАВҚУФ *a.* موقوف аз ҳаракат боздошташуда,
таваккуфёфта; ба вақти дигар монондашуда;
мавқуф будан вобаста будан, марбут будан;
мавқуф гузоштани а) монондан, боздоштан
(*қореро аз ичро*); б) ба вақти дигар мондан, ба
таъхир андохтан.

МАВҚУФОТ *a.* موقوفات 1. *ҷ.* мавқуф. 2. *таър.*
молу мулки вақф кардашуда.

МАВЛАВИЯ *a.* مولويه *д.* силсилаи тасаввуф, ки
Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣи Румӣ асосгу-
зори он мебошад.

МАВЛАВӢ *a.* مولوى 1. мансуб ба **Мавлавия.** 2.
лақабе, ки ба шайхон ва олимони бузург до-
да мешуд: **Мавлавии Румӣ.**

МАВЛИД *a.* مولد 1. чои валодат, чои таваллуд,
зодгоҳ. 2. замони таваллуд, мавлуд.

МАВЛО *a.* مولا//مولى *кҳн.* 1. соҳиб, молик. 2.
ғулом; чокар, навкар; ғуломи озодкарда.

МАВЛОЗОДА مولىزاده фарзанди мавло ва мав-
лоно.

МАВЛОНО *a.* مولانا лақаби эҳтиромие, ки ба
донишмандон ва бузургон дода мешуд: **Мав-**
лоно Ҷомӣ.

МАВЛУД *a.* مولود 1. зоида, таваллудёфта; тифли нав таваллудшуда, навзод. 2. таваллуд; таърихи таваллуд, замони валодат; **мавлуди Исо** рӯзи таваллуди Исои пайгамбар. 3. д. яке аз маросими мусулмонон, ки ба рӯзи таваллуди Ҳазрати Расули Акрам (с) бахшида шудааст ва дар ин рӯз муслимин ба тоату ибодат машғул мешаванд.

МАВОД(Д) *a.* مواد 1. *ч.* модда; **маводи муҳаддир(а)**//**маводи нашъаовар** моддаҳои кайфовар (*аз қабил*и героин, ҳашиш, афюн...); **маводи сӯхт** *ниг.* сӯзишворӣ. 2. *нав.* маҷмӯи маълумот, маъхазҳо ва баъзе далелу хулосаҳо, ки барои ҳалли масъалае асос шуда метавонад: **мавод ҷамъ кардан**.

МАВОЛИД *a.* موالد *ч.* мавлуд; **маволиди салоса** (*ё сегона*) ҷамодот, наботот ва ҳайвонот.

МАВОЛӢ *a.* موالى *ч.* мавло.

МАВОНЕЪ *a.* موانع *ч.* монеа.

МАВОРИС *a.* موارد *ч.* мерос.

МАВОТ *a.* موات *кит.* чизи бечон, мурда.

МАВОЦИБ مواجب 1. *ч.* мӯчиб. 2. *кҳн.* маош, музди кор, моҳона. 3. вочибот, чизҳои зарурӣ.

МАВРИД *a.* مورد 1. мавқеъ, ҷой. 2. замон, ҳангом; фурсати муносиб, вақти мувофиқ ва мусоиди коре. 3. *ғуфт.* маросим, маърака (*аз қабил*и тӯй, азо *ва г.*); **дар ин маврид** дар ин ҳолат, дар ин сурат; **дар мавридаш** дар мавқеи заруриаш; дар фурсати муносиби коре; **мавриди муҳокима қарор додан** муҳокима кардан; **мавриди санҷиш қарор гирифт** санҷида шудан; аз маврид истифода бурдан, фурсатро ғанимат шумурдан; **мавридаш ояд**// **мавридаш шавад** а) вақт ва шароити мусоид шавад; б) *мач.* ҷояш ояд...; гоҳе мешавад, ки ...

МАВРИДНОШИНОС موردناشناس он ки ҷой ва вақти гуфтани гапе, кардани кореро наметоднад.

МАВРУС *a.* موروث *кит.* бамеросмонда, меросӣ; **молу мулки маврус**.

МАВРУСӢ موروثى *мансуб ба маврус*.

МАВСИМ *a.* موسم 1. ҳангоми фаро расидани чизе; вақт ва замони иҷрои коре: **мавсими барфу борон**, **мавсими киштукор**, **мавсими**

театрӣ. 2. фасл, ҳар як аз чаҳор фасли сол.

МАВСИМА موسمه *ҷугр., ниг.* муссон.

МАВСИМӢ موسمى *мансуб ба мавсим*; **бодҳои мавсимӣ** *ниг.* муссон; **корғари мавсимӣ** корғаре, ки дар фасли барои коре мувофиқи сол ба кор гирифта шудааст.

МАВСУЛ *a.* موصول *кит.* восилшуда, расида.

МАВСУМ *a.* موسم ном ниҳода, номидашуда; **мавсум ба...**, ба номи...

МАВСУФ *a.* موصوف он ки ё он чи ки дорони сифатест; **васфшуда**, бо ягон сифат зикрёфта.

МАВТ *a.* موت марг, ғавт.

МАВҲИБА//**МАВҲИБАТ** *a.* موهبت//موهبة *кит.* 1. бахшиш, ато, эҳсон. 2. он чи дар хулқу хӯйи инсонӣ ниҳода шудааст.

МАВҲУМ *a.* موهوم 1. он чи дар натиҷаи ваҳму гумони беасос ба вучуд омадааст, тасаввури ботил; хаёли. 2. хурофӣ.

МАВҲУМОТ *a.* موهومات 1. *ч.* мавҳум. 2. хурофот.

МАВҲУМОТПАРАСТ موهوماتپرست хурофотпараст.

МАВҲУМОТПАРАСТӢ موهوماتپرستى хурофотпарастӣ.

МАВЧ *a.* موج 1. чунбиш ва лаппиши оби дарё ва баҳр бо таъсири бод ва тӯфон; кӯҳаи об, ки дар баҳр баланд хеста ба соҳил мезанад, уштуруак: **мавчи баҳр**, **мавчи зарбатӣ**. 2. *физ.* ҳаракати лаппишдор дар муҳити физикӣ: **мавчи овоз ё садо**, **мавчи кӯтоҳ**, **миёна ва дарозии радио**, **мавчи ҳаво**, **мавчҳои электромагнитӣ**; **мавч задан** а) лаппидан, ба лаппиш даромадан (*мас., об*); ғалаён кардан; б) ранг ба ранг тофтан. 3. *мач.* ҳар чизе, ки зиёд ва пайи ҳам меомада бошад: **мавчи табрикҳо**.

МАВЧА موجه мавч, як мавч.

МАВЧАК موجک *ғуфт.* :мавчак задан мисли мавч намудан (*рӯшноии ҷароғ*, *либос ва г.*).

МАВЧАНГЕЗ موجانگيز ангезандаи мавч, ба тӯғён оварандаи мавч (*оид ба шамол*).

МАВЧБОР موجبار мавчзананда.

МАВЧБУР موجبر *ниг.* мавчгардон.

МАВЧВОР موجوار монанди мавч, чун мавч.

- МАВЌГАРДОН** موج گردان мавчро гардонанда: техникаи мавчгардон.
- МАВЌГИР** موج گیر қабулқунандаи мавч, антенна.
- МАВЌДОР** موج دار он чи сатҳи мавчмонанд до-рад, намуди ба мавч монанддошта.
- МАВЌЗАН** موج زن он чи мавч мезанад, он чи дар ҳолати талотум аст, мавчзананда, дорои мавч.
- МАВЌЗАНИЌ** موج زنى мавч задан, мавчзан будан, сарзании мавч дар баҳр, мавчхезӣ.
- МАВЌЗАНОН** موج زنان феъли ҳол аз мавч задан; дар пояи мавч задан, дар ҳоли мавчхезӣ; мавчзан.
- МАВЌЦИБ** موج جب ниг. мӯчиб.
- МАВЌМОНАНД** موج مانند ба мисли мавч, шабе-ҳи мавч.
- МАВЌНОК** موج ناک ниг. мавчдор; хати мавчнок хати шабеҳи мавч чиндошта.
- МАВЌРЕЗ** موج ريز чои тезчараёни дарё, обшора.
- МАВЌСАВОР** موج سوار 1. нав., варз. он ки болои мавчи баҳр (ё дарё) мавчсаворӣ мекунад ва дар ин соҳа варзида аст. 2. маҷ. он ки аз ҳаводиси рӯзгор, пешомадҳо ба фоида ва су-ди худ ба таври яксар истифода мекунад.
- МАВЌСАВОРӢ** موج سواری варз. намуди варзиш, ки дар он варзишгар бо истифода аз тахтаи маҳсус болои мавчи баҳр мувозинати худро нигоҳ дошта, ҳаракатҳои намоишии варзи-широ иҷро мекунад.
- МАВЌСАНҶ** موج سنج тех. асбобе, ки қувваи мавчро муайян мекунад.
- МАВЌУД** а. موجود 1. бавучудомада, ҳар чизе, ки ҳаст ва вучуд дорад; муқоб. нобуд, маъдум; мавчуд будан вучуд доштан, пайдо будан. 2. маҷ. маҳлук, офаридашуда; чондор. 3. маҷ. омода, тайёр, муҳайё.
- МАВЌУДА** а. موجوده муаннаси мавчуд; вазъияти мавчуда вазъияти бавучудомада, шароити ҳозира.
- МАВЌУДИЯТ** а. موجودیت вучуд доштан, будан, ба вучуд омадан, ҳастӣ.
- МАВЌУДӢ** موجودى 1. будан, вучуд доштан. 2. он чи нақдан мавчуд аст.
- МАВЌУДОТ** а. موجودات 1. ҷ. мавчуд. 2. маҳлукот, чонварон: олами мавчудот.
- МАВЌХЕЗ** موج خيز 1. ба туғён омадани об. 2. чои сар задани мавч дар баҳр.
- МАВЌХЕЗӢ** موج خيزى мавчзанӣ, ба хезиш ома-дани оби дарё, мавчхез будан.
- МАВЌШИКАН** موج شکن сохт. ҳангоми со-ҳилбандӣ деворҳои сангиву бетонӣ, ки дар баробари мавҷҳои селоби дарё сохта меша-ванд.
- МАВӢИД** а. موعد кит. 1. чои ваъда, ваъдагоҳ. 2. замони ваъда, вақти аҳду паймоншуда.
- МАВӢИЗА** а. مواعظه он чи воиз мегӯяд; панд, насиҳат.
- МАВӢУД** а. موعود кит. (чизи) ваъдашуда.
- МАГАЗИН** مغزين 1. мағоза, фурӯшгоҳ. 2. тех. тирдони туфанг.
- МАГАР** مگر 1. ҳиссаҷаи саволию инқорӣ оё, на-ход. 2. пешианд, ки ба ҷумла маънои истисно медиҳад; чуз, ғайр аз, илло. 3. шояд, аҷаб не; магарам (ки...) аҷаб не (ки ...), шояд, ки; аз афти қор; магар ки ғайр аз ин ки, ба чуз.
- МАГАС** مگس навъе аз ҳашароти хурди болдори зарарнок, пашша; магаси сӯҳбат киноя аз каси нофорами безорқунанда, ки мавриди нафрати аҳли сӯҳбат мебошад.
- МАГАСАФШОН** مگس افشان: магасафшон қардан маҷ. бе қадру қимат қардан, паст задан.
- МАГАСВОР** مگس وار магасмонанд, мисли магас.
- МАГАСӢ** مگسى мансуб ба магас.
- МАГАСКУШ** مگس کش он чи барои куштани пашшаву магас ва монанди онҳо истифода мешавад, ба монанди порҷаи пластикӣ ё ре-зинии дастадор ё порҷаи қоғазӣ болояш ши-раи захрдор.
- МАГАСПАРРОН** مگس پران порҷае, ки барои дур қардани пашша ё магас ба он тасмаи чармӣ меовезанд ва ба ҷилави асп ё чорпои дигар мебанданд.
- МАГАСПАРРОНИЌ** مگس پرانى паррондан ва дур қардани магас.
- МАГАСРОН** مگس ران кӯн. як навъ бодбезаки дастадароз, ки барои дур қардани магас аз пари товус, мӯи думи асп ё буз месохтанд.

МАГАСРОНИ *مگس رانی* рондан ва дур кардани магас.

МАГИСТР *лот. мгиستر* 1. дараҷаи дуҷум (*баъд аз бакалавр*), ки ба хатмқунандағони магистратураи мактаби олий дода мешавад; 2. он ки соҳиби чунин дараҷа бошад.

МАГИСТРАЛ *лот. мгиسترал* хати асосӣ дар сохтори ягон шабака, шоҳроҳ; **магистрали роҳи оҳан, магистрали роҳи мошин.**

МАГИСТРАЛИ *мгистрالی* мансуб ба магистрал.

МАГИСТРАТУРА *лот. мгистратура* шакли таълими асосан дуҷола, ки дорандағони дипломи бакалавр барои боло бардоштани дараҷаи таҳассуси худ дар он таҳсил меқунанд.

МАГМА *ю. мгме геол.* моддаҳои гудохтаи қаъри қураи Замин, ки дар вақти оташфишонии вулқонҳо ба рӯи замин мебароянд, тафта.

МАГНЕЗИЯ *ю. мгнйзйе хим.* хокаи сафедранге, ки аз окиси магний иборат аст.

МАГНЕТИЗМ *ю. мгнитизм* маҷмӯи ҳодисаҳои магнитӣ ва ҳосиятҳои магнитии ҷисмҳо; **магнетизми Замин** майдони магнитии қураи Замин ва фазои атрофи он.

МАГНИЙ *лот. мгнйи хим.* филизи нарму сабуки нуқрананг, ки вақти сӯхтан нури сафеди тобанда медиҳад.

МАГНИТ *ю. мгнит ниг. оҳанрабо.*

МАГНИТӢ *мгнитӣ ниг. оҳанрабоӣ.*

МАГНИТОФОН *ю. мгнитифан* дастгоҳи сабти овоз ва шунавонандаи овози сабтшуда.

МАГНИТСАНЧ *мгнитсанҷ нав.* асбоб барои чен кардани қувваҳои магнитӣ ва ҳосияти магнитии моддаҳо.

МАГНОЛИЯ *лот. мгналие бот.* дарахт ё буттаи ҳамешасабз, ки гули калони сафеди хушбӯӣ дорад.

МАҒ *مغ кит.* 1. амиқ, чуқур, жарф; *муқ. мағок.* 2. рӯдхона, маҷрои дарё; рӯд, дарё.

МАҒАЛ *مغل* 1. *гуфт.* дод, фарёд, хархаша, чанҷол; **мағал бардоштан** ғавғою чанҷол сар кардан. 2. *кит.* хоб, истироҳат.

МАҒАЛҒОҲ *مغل گاه кит.* истироҳатгоҳ, ҷои хобу хез.

МАҒБУН *а. مغبون кит.* фиребхӯрда (*дар хариду фурӯш*).

МАҒЕЛОН *مغیلان бот.* навъи буттахор.

МАҒЗ *مغز* 1. он чи дар даруни донаки баъзе меваҳо (*аз қабилӣ зардолу, бодом, pista, чормағз*) мавҷуд аст ва аз он растанӣ сабзида мебарояд; **фарзанд – дона, набера – мағзи дона** (*зарб.*). 2. қисми меваи баъзе растаниҳои полизӣ *ва г.*, ки аз пӯст то донак ё тухму ташкил медиҳад: **мағзи тарбуз, мағзи харбуза, мағзи шафтолу.** 3. даруни ҳар чиз: **мағзи девор, мағзи санг; мағзи Замин** қисми марказии қураи Замин. 4. моддаи нарми хокистарранги даруни косаи сар, майна, димоғ; моддаи рағганини даруни устухон, илик; хароммағз; **мағзи сар** майна, димоғ. 5. *маҷ.* ақл, хуш, шуур, идрок; **мағзи гап** ҷони гап, моҳияти сухан, мақсад аз гуфтор; **мағз-мағзи...** қабат ба қабати..., тамоми даруни...; **мағз андар мағз ниг. мағз–мағзи...**

МАҒЗДОР *مغزدار* 1. дорои мағз, бомағз. 2. он чи дарунаш пурмағз (*бодом, чормағз, pista*) аст. 3. *маҷ.* пурмағнӣ, мағнидор.

МАҒЗИДАН *مغزیدن кит.* таъхир кардан, вақтро гузаронидан.

МАҒЗИДОР *مغزیدار* дорои мағзӣ 2.

МАҒЗИДӢ *مغزیدوزی исми амал аз мағзӣ* дӯхтан; дӯхтани мағзӣ.

МАҒЗИГУЗОРӢ *مغزی گذاری* амали гузоштан ва дӯхтани мағзӣ.

МАҒЗИН *مغزین ниг. мағзӣ.*

МАҒЗӢ *مغزی* 1. *мансуб ба мағз; ҳалвои мағзӣ* ҳалвое, ки ба он мағзи дона ё pista ҳамроҳ карда шудааст. 2. чизе, ки дар миёни ду чиз монда медӯзанд (*мас., дар дарзҳои мӯза барои ороши ва тобоварӣ*). 3. порчаи ба таври хос буридаи матоъ, ки бо он канори абраву астари кӯрпаву ҷомаро ба ҳам медӯзанд.

МАҒЗОБА *مغزآبه* 1. обе, ки дар он ҷомашӯӣ карда шудааст, оби собуномехта, собуноба. 2. *маҷ.* чизи фач, бемаза.

МАҒЗПӢШИДА *مغزپوشیده маҷ.* камхуш, камидрок, сустфаҳм.

МАҒЗШӢ *مغزشویی* аз лиҳози фаҳму идрок тағйир додани мағзи инсон, водор кардани касе ба фаромӯш кардани афкор ва ақидаҳои

хеш ва эътиқод пайдо кардан ба афкори андешае, ки ба ӯ талқин мешавад.

МАҒЗУБ *a.* مغزوب *кит.* мавриди ғазаб қароргирифта, ба хашму ғазаби касе дучоргардида.

МАҒЛАТА *a.* مغلطة *кит.* сухане ё суоле ва ё ҷавобе, ки қасро ба ғалат ва иштибоҳ меандозад; **мағлата додан** ба ғалат андохтан, ба иштибоҳ андохтан.

МАҒЛУБ *a.* مغلوب он ки бар вай ғалаба кардаанд, шикастхӯрда; **мағлуб шудан** а) шикаст хӯрдан; б) бохтан, бой додан (*бозиеро*).

МАҒЛУБА *a.* مغلوبе *кит.* сахт, шадид; **чанги мағлуба** чанги шадид.

МАҒЛУБИЯТ مغلوبيت мағлуб шудан, шикастхӯрӣ.

МАҒЛУБӢ مغلوبى *ниг.* мағлубият.

МАҒЛУБНАШАВАНДА مغلوب نشونده *сифати феълии замони ҳозира аз мағлуб нашудан*; шикастнопазир.

МАҒЛУБНАШАВАНДАГӢ مغلوب نشوندگى *сифати феълии замони ҳозира аз мағлуб нашудан*; шикастнопазирӣ.

МАҒЛУБНОПАЗИР مغلوب ناپذير *ниг.* мағлубнашаванда.

МАҒЛУБНОПАЗИРӢ مغلوب ناپذيرى *ниг.* мағлубнашаванда.

МАҒЛУБШАВАНДА مغلوب شونده *сифати феълии замони ҳозира аз мағлуб шудан*; шикастхӯрда.

МАҒЛУБШАВАНДАГӢ مغلوب شوندگى *шакли дигари сифати феълии замони ҳозира аз мағлуб шудан*; шикастхӯрандагӣ.

МАҒЛУЛ *a.* مغلول *кит.* ба гардан ғул андохташуда, бо занциру тавқи гардан басташуда.

МАҒМУМ *a.* مغموم *кит.* ғамнок, андӯҳгин.

МАҒМУМОНА مغمومانه ғамгинона, андӯҳгинона.

МАҒОЗА *фр.* مغازه *фр.* чои фурӯши чизҳо, фурӯшгоҳ, дуқон: **мағозаи озуқа**, **мағозаи китобфурӯшӣ**.

МАҒОЗАДОР مغازه دار соҳиби мағоза, фурӯшанда, дуқондор.

МАҒОК مفاك 1. чуқурии даҳонааш фарох;

чуқурӣ, чар: **мағоки чашм** чуқурии чашм, косахонаи чашм. 2. *мач.* гӯр.

МАҒОКӢ مفاكى 1. чуқурӣ, чарӣ. 2. умқ, жарфо.

МАҒОР I مغار *кит.* чизи хокистарранги часпаки нохушбӯе, ки дар рӯи нон ва дигар чизҳо аз намӣ ва беҳавой пайдо мешавад, пӯпанак; **мағор бастан** (*задан*) бо қабати мағор пӯшида шудан (*мас.*, *нон*), пӯпанак задан.

МАҒОР II //МАҒОРА مغاره//مغار *a.* чуқурии чоҳмонанди табиӣ дар бағали кӯҳҳо, ғор, қаҳф.

МАҒОРАНИШИН مغاره نشين *кит.* касе, ки дар мағора чой гирифтааст, ғорнишин.

МАҒОРБАСТА مغار بسته *сифати феълии замони гузашта аз мағор бастан*; пӯпанакбаста, мағорпайдокарда, дар рӯяш пӯпанак пайдошуда: **нони мағорбаста**.

МАҒОС *a.* مغاص *кит.* чои ғаввосӣ, чои ғӯтахӯрӣ; чои шиноварӣ.

МАҒРИБ *a.* مغرب 1. чои ғуруби Офтоб, тарафи фурурабии Офтоб, ғарб, бохтар. 2. *таър.* номи умумии мамлакатҳои воқеъ дар Африқои Шимоли.

МАҒРИБЗАМИН مغرب زمين ғарб, кишварҳои Ғарб, минтақаи ғарб.

МАҒРИБӢ مغربى 1. мансуб ба мағриб; ғарбӣ. 2. сокини Мағриб, аҳли Мағриб 2.

МАҒРИБПАРАСТ مغرب پرست он ки маданият ва тарзи зиндагии Ғарбро мепарастад; ғарбдӯст.

МАҒРИБРӢЯ مغرب رويه тарафи ғарб.

МАҒРУР *a.* مغرور ғурурноқ, ботакаббур, ҳавобаланд, худписанд, азхудрафта; **мағрур шудан** а) ғарра шудан, фирефта шудан (*ба чизи ботил*); б) аз худ рафтани ҳавобаланд шудан.

МАҒРУРӢ مغرورى ғурур, ҳавобаландӣ, худписандӣ, такаббур.

МАҒРУРОНА مغرورانه бо ғуруру такаббур, ҳавобаландона, мутакаббиронона.

МАҒСУЛ *a.* مغسول *кит.* ғуслдода, шусташуда.

МАҒФИРАТ *a.* مغفرت *кит.* бахшиши гуноҳи касе; омуриш, афви гуноҳ; **мағфират кардан** гуноҳи касеро бахшидан, аз гуноҳи касе гу-

- заштан.
- МАҒФУР** *a.* مغفور *kit.* 1. афвкарда, бахшидашуда. 2. *мач.* мархум, вафоткарда.
- МАҒШУШ** *a.* مغشوش ғашдор, омехта, ғайри-холис, носара: **хаёлот**и **мағшуш** фикрҳои ошуфтаю парешон; **хоби мағшуш** дидан хоби парешон дидан.
- МАД(Д) I** *مَدّ* 1. кашиш. 2. кашиши овоз дар вақти хондан ё гуфтор. 3. *ниг.* **мадда II**; **мад кашидан** а) дарозтар аз маъмулӣ талаффуз кардан, калимаеро кашол дода гуфтан; б) *мач.* охи чуқур кашидан, бо ҳасрат нафаси чуқур кашидан; **аз мадди назар дур будан** а) дар пеши чашм набудан, аз дида пинҳон будан; б) дар фикру хотир набудан; **дар мадди назар будан** а) пеши чашм будан; мавриди фикру хаёл қарор гирифтан; б) диққатро ба худ ҷалб кардан, дар маркази диққат воқеъ гаштан.
- МАД(Д) II** *a.* *مَدّ* лаппиш хӯрда баланд шудани сатҳи оби баҳр бо таъсири қувваи ҷозибани Моҳу Офтоб; *муқоб.* **чазр**: **мадду чазр**.
- МАДАД** *a.* *مَدَد* 1. ёрӣ, кумак, имдод. 2. ёридиҳанда, мададгор; **мадад расонидан** ёрӣ додан, кумак кардан; **мадад хостан** ёрӣ талабидан.
- МАДАДГОР** *مَدَدگَار* 1. ёридиҳанда, ёвар, кумакрасон, 2. фарёдрас, хомӣ; **бахт агар мададгор шавад** бахт агар ёрӣ диҳад; кор агар омад кунад.
- МАДАДГОРӢ** *مَدَدگَارِي* 1. ёридиҳӣ, кумакрасонӣ. 2. ҳимоят.
- МАДАДМАОШ** *مَدَدمعاش* маблағе, ки ба зами манбаи даромади асосӣ дастраси коргар мегардад.
- МАДАДПУРСӢ** *مَدَدپُرسِي* талаби имдод, ёри хостан.
- МАДАДРАСОН** *مَدَدرسان* мададгор, ёвар, ёридиҳанда.
- МАДАДРАСОНӢ** *مَدَدرسانِي* *исми амал аз мадад расондан*; мададгорӣ, кумакрасонӣ.
- МАДАДХОҲ** *مَدَدخواه* он ки аз касе ёрӣ ва ҳимоят мепурсад, хоҳандаи мадад.
- МАДАДХОҲӢ** *مَدَدخواهي* *ниг.* мададпурсӣ.
- МАДАДЧӢӢ** *مَدَدچوِي* *ниг.* мададпурсӣ.
- МАДАДЧӢӢ** *مَدَدچوِي* *ниг.* мададхоҳ.
- МАДАНГ** *مدنگ* *кҳн.* 1. калиди чӯбин барои кушодани лӯкидон. 2. як хел кулфи чӯбин.
- МАДАНИЯТ** *a.* *مدنيّت* 1. фарҳанг; тамаддун: **маданияти моддӣ**, **маданияти маънавий**; **маданияти оммавий** *нав.* як навъ маданияти тичоратии ҳозира, ки фаъолияти он ба шавқовар ва хуш гузаронидани фароғати одамон равона шудааст ва ин фаъолият бо чорабиниҳои одатан сода ва силсилавии бо завқи паст таҳияшуда ва ба воситаи намоишҳои телевизионӣ, маҷаллаҳои мусаввар, видео ва аудионаворҳо пахншаванда амалӣ мегардад. 2. савияи тарбияи иҷтимоӣ, илмӣ ва адабӣ; **маданияти нутқ** савияи баланди маҳорат дар гуфтор, риояи қонуну қоидаҳои забон дар изҳори фикр; **хонаи маданият** *кҳн.* муассисаи ҷамъиятӣ, ки дар он ҷо корҳои маданияту равшаннамоӣ, машғулиятҳои илмӣ ва сиёсӣ гузаронида мешавад.
- МАДАНИЯТНОК** *مدنيّتناک* *ниг.* маданӣ.
- МАДАНИЯТНОКӢ** *مدنيّتناکِي* дараҷаи баланди савияи маданияти касе.
- МАДАНИӢ** *a.* *مدني* 1. *kit.* **мансуб ба мадина** 1; шаҳрӣ, сокини шаҳр. 2. *мансуб ба маданият*: **равобити маданӣ**, **ҳаёти маданӣ**; **мамлақати маданӣ** мамлақати пешрафта, кишвари мутараққӣ. 3. дорои савияи олии дар дониш ва одоби муошират: **одами маданӣ**.
- МАДАР** *a.* *مدر* *kit.* 1. кулӯҳ, гили саҳт. 2. хок; замин.
- МАДДА I** *مَدّه* варами фасоднок; **мадда кардан** фасод ҷамъ шудан дар ягон ҷои латҳӯрдаи бадан; **мадда(-и дилро) кафондан** а) шикоятӣ аз касе доштаи худро ба рӯяш гуфтан; б) дарду андӯҳи худро ошкор кардан.
- МАДДА II** *a.* *مَدّه* *грам.* аломатест дар алифбои арабӣ ба шакли ~, ки барои дароз талаффуз кардани ҳарфи алиф, яъне **о** хондани он бо-лои ҳарфи мазкур мегузоранд: **أ**.
- МАДДОҲ** *a.* *مدّاح* 1. мадҳкунанда, таърифу ситоишкунанда; **шоири маддоҳ** шоири мадҳгӯй ва мадҳнавис. 2. *кҳн.* он ки дар маърақаҳо воқеа ва ҳодисаҳои таърихию бо обу ранги махсус нақл мекард.
- МАДДОҲӢ** *a.* *مدّاحِي* 1. мадҳгӯӣ, саноҳонӣ. 2. *кҳн.* маърақа гирифта қиссагӯӣ кардани

маддох; касб ва амали маддох.

МАДЕХА *a.* مديحه ситоишнома; қасидаи мадҳӣ, мадҳия.

МАДИД *a.* مديد 1. тӯлкашида, давомдор; дароз; **муддати мадид** муддати дуру дароз; **умри мадид** **дидан** зиёд умр дидан, дер зистан. 2. номи яке аз баҳрҳои вазни арӯз.

МАДИНА مدينه 1. *kit.* шаҳр. 2. номи дигари шаҳри Ясриб дар Арабистони Суудӣ, ки қабри Муҳаммади пайгамбар (с) дар он ҷост, бинобар ин бо изофаи калимаи «мунаввара» зикр мешавад.

МАДКУҚ *a.* مذكوق *kit.* 1. кӯфта нарм ва маҳин карда. 2. гирифтори касалии диққи нафас, сил, табларза *ва г.*

МАДОЕХ *a.* مديح *ч.* мадеха.

МАДОИН *a.* مداين 1. *ч.* мадина 1. 2. номи дигари шаҳри Ктесифон (*ю.*) ва Тайсафун (*а.*) - пойтахти давлати Сосониён, ки харобаҳои он ҳанӯз боқист.

МАДОН مدان хоначае, ки дараш аз дохили даҳлез буда, барои нигоҳдории чизу чораи зиёдати рӯзгор ҳамчун анборча хизмат мекунад.

МАДОР I *a.* مدار 1. ҷои чарх ва давр задани чизе. 2. *нуч.* хати ҳаракати фарзии чирмҳои осмонӣ; хати сайри кавокиб; **мадори чирми осмонӣ** хати ҳаракати фарзии як чирми осмонӣ нисбат ба дигар чирми осмонӣ дар фазои кайҳон: **мадори Замин**, **мадори Моҳ**, **мадори киштии кайҳонӣ**. 3. *чугр.* хати доираи фарзии мувозӣ бо хати истиво дар масофаи 23⁰ 27¹ аз он дар шимол ва дар ҷануб: **мадори Саратон**, **мадори Ҷадӣ**.

МАДОР II مدار *гуфт.* қувват, тобу тавон, маҷол; **мадор хушк** шудан қувват намондан.

МАДОРИС *a.* مدارس *ч.* мадраса.

МАДОРӢ مدارى *мансуб ба мадор I*; воқеъ дар мадори чирми осмоние.

МАДОРО مدارا [*аслаи мудоро*] *ниг.* мудоро.

МАДОХИЛ I *a.* مداخل *ч.* дахл; *муқоб.* махорич; **дафтари мадохил** дафтар барои қайди маблағҳои вориди муассисае.

МАДОХИЛ II *a.* مداخل *ч.* мадхал.

МАДРАК *a.* مدرک *kit.* 1. маҳалли дарк, макони идрок, ҷои дарёфтани. 2. маъхаз; санад, хуччат.

МАДРАСА *a.* مدرسه 1. ҷои дарсхонӣ, мактаб. 2. мактаби олии динии мусулмонон.

МАДРАСАДИДА مدرسه ديده дар мадраса таҳсилкарда.

МАДРАСАХОН مدرسه خوان он ки дар мадраса таҳсил мекунад, талабаи мадраса.

МАДФАН *a.* مدفان ҷои дафн кардан; ҷое, ки касе дафн шудааст.

МАДФУН *a.* مدفون дафншуда, зерихокшуда; он чи ва касе, ки онро гӯронидаанд.

МАДФУЪ *a.* مدفوع *kit.* 1. дафъкарда, дуркарда, хоричшуда, рондашуда. 2. он чи ки аз бадани инсон ва ҳайвон бо роҳи рӯда, бо қай ва арақ кардан *ва г.* хорич мешавад; саргин.

МАДХАЛ *a.* مدخل 1. ҷои дохилшавӣ, роҳи даромад. 2. қисми муқаддимаӣ; оғози чизе (*фан*, *китоб*); даромади сухан; **мадхали забоншиносӣ** илм дар бораи асосҳои назариявии забоншиносӣ.

МАДХ *a.* مدح ситудан, ситоиш; сано, наът; **мадх кардан** ситудан, таъриф кардан.

МАДХГАР مدح گر *ниг.* мадхгӯӣ).

МАДХГӢ(Ӣ) مدح گوئی он ки мадху ситоиш мекунад, саногӯӣ, маддох.

МАДХГӢӢ مدح گوئى ситоиш, саногӯӣ, таъриф.

МАДХИЯ *a.* مدحيه шеъри ситоишӣ, шеъри мутантан дар ситоиш ва таърифи касе.

МАДХИЯГӢӢ مدحيه گوئى *ниг.* мадхиясароӣ.

МАДХИЯГӢӢ مدحيه گوى *ниг.* мадхиясаро.

МАДХИЯНАВИС مدحيه نويس *ниг.* мадхиясаро.

МАДХИЯНАВИСӢ مدحيه نويسى *ниг.* мадхиясароӣ.

МАДХИЯСАРО مدحيه سرا он ки мадхия месарояд, мадхиянавис: **шоири мадхиясаро**.

МАДХИЯСАРОӢ مدحيه سرائى амал ва шуғли мадхиясаро, мадхиянависӣ.

МАДХИЯХОН مدحيه خوان *ниг.* мадхиясаро.

МАДХИЯХОНӢ مدحيه خوانى *ниг.* мадхиясароӣ.

МАДХНАВИС مدح‌نویس шоире, ки дар таъриф ва ситоиши касон шеър мегӯяд, маддох.

МАДХНАВИСӢ مدح‌نویسی шуғли мадҳиянавис, маддохӣ.

МАДХУШ *a.* مدهوش 1. азхушрафта, беҳуш. 2. хайрон, мутаҳайир: **мадхуш кардан** беҳуш кардан, беҳуд кардан; **мадхуш шудан** а) аз хуш рафтан, беҳуш шудан, беҳуд гаштан; б) хайрон шудан, моту мабхут шудан.

МАДХУШВОР مدهوش‌وار монанди беҳушон; беҳушона.

МАДХУШӢ مدهوشی ҳолати каси азхушрафта, беҳушӣ.

МАДХУШКУНАНДА مدهوش‌کننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз мадхуш кардан; беҳушкунанда: доруи мадхушкунанда.*

МАДХХОН مدح‌خوان мадхгӯӣ, ситоишгар.

МАДХХОНӢ مدح‌خوانی *исми амал аз мадх хондан; мадх кардан, ситоиш кардан.*

МАДӢОН *a.* مديون қарздор; **мадӢон будан** а) қарздор будан; б) *маҷ.* аз касе миннатдор будан.

МАӢМИН I ميامن ۱. маймун.

МАӢМИН II ميامن ۲. майманат.

МАЖ مژ : **кажу маж** качу килеб.

МАЖОР فر. مژار *мус.* пардаи мусиқӣ, ки аз сеовозаи шӯх иборат аст.

МАЗА مزه 1. эҳсосе, ки аз чашидан, хӯрдану нӯшидани чизе дар даҳону забони одам пайдо мешавад, таъм. 2. лаззат, ҳаловат; **маза гурехтан** а) ҳоли касе бад шудан, нотоб шудан; б) *маҷ.* аз равнақ афтодан; **мазаро гурезондан** а) *тарзи бавоситаи маза гурехтан;* б) *маҷ.* касеро шармандаю беобрӯ кардан; **маза додан** лаззат бахшидан; **маза кардан** аз чизе лаззат бурдан; **маза надоштан** а) таъми қаноатбахш надоштан, бемаза (фач) будан; б) *маҷ.* таъби дил набудани коре; чандон хуб набудани чизе; **мазаи чизеро дидан (чашидан)** таъми чизеро фаҳмидан, чашидан; **мазаи чизе рафтан** бемаза шудан; **мазаи касе рафтан** бад шудани ҳоли касе; бетоб шудан; **мазаи чизеро чашидан** а) *ниг.* **мазаи чизеро дидан;** б) ба лаззати чизе рафтан; в) *маҷ.* талхию ширинии чизеро аз сар гузаронидан; **маза аз даҳон на-**

рафтан хеле бомаза буд; ниҳоят ширин буд; **саломатӣ маза надоштан** хуб набудани саломатӣ, касалманд будан.

МАЗАДОР مزه‌دار бомаза, хуштаъм.

МАЗАКУНОН مزه‌کنان *феълӣ ҳол аз маза кардан;* дар ҳолати лаззат бурдан.

МАЗАЛЛАТ *a.* مذلت залилӣ, хорию зорӣ, пастӣ: **бори мазаллат кашидан.**

МАЗАММАТ *a.* مذمت накӯҳиш, сарзаниш, маломат: **дар мазаммати..., мазаммат кардан.**

МАЗАММАТОМЕЗ مذمت‌آمیز бо накӯҳиш, бо сарзаниш омехта: **нигоҳи мазамматомез.**

МАЗАНГ مزنگ 1. яке аз қабилаҳои лӯлиён; лӯлӣ, чӯғӣ. 2. *гуфт.* сиёхчурда, сиёхпӯст. 3. *маҷ., гуфт.* **шаттоҳ.**

МАЗАННА *a.* مظنه *кит.* 1. ҷои гумонбарӣ, ҷое, ки ба будани чизе гумон меравад. 2. занн, гумон, пиндор.

МАЗАНОК مزه‌ناک 1. бомаза; хуштаъм. 2. *маҷ.* аҷиб, ғалатӣ.

МАЗАРРАТ *a.* مضرت зарар, зиён, газанд, осеб.

МАЗАХӢРАК مزه‌خورک ба мазаи чизе рафта, лаззати чизеро фаҳмида; **мазахӢрак шудан** аз ягон чиз як-ду бор хӯрда ё истифода карда, ба он одат кардан.

МАЗБАЛА *a.* مزبله *кит.* ҷои рехтани хокрӯба ва ифлосиҳо, ҷои рехтани зубола.

МАЗБАӢ *a.* مذبح *кит.* ҷои забҳ, кушишгоҳ.

МАЗБУР *a.* مزبور *кит.* мазкур, фавқуззикр, номбаршуда; навишташуда (*дар боло*).

МАЗБУТ *a.* مضبوط 1. *кит.* забтшуда. 2. қайд ва сабтшуда. 3. *гуфт.* мустаҳкам, устувор; саҳт.

МАЗБӢӢ *a.* مذبوح *кит.* забҳшуда, гулӯ бурида, сар зада кушташуда (*оид ба ҳайвон*).

МАЗБӢӢӢ مزبوحانه ба монанди мазбӢӢ, шабеҳи ҷонвари сарбурида: **ҳаракати мазбӢӢӢ** а) ҳаракати шабеҳи ҷонвари забҳшуда; ҳаракати ҷонканӣ; б) *маҷ.* зӯрзании бефоида, талоши беҳуда.

МАЗИД مزيد *кит.* 1. афзунӣ, зиёдӣ; афзоиш. 2. афзуншуда.

МАЗИДАН مزيدان *кит.* 1. макидан, макида мазаи чизеро дидан. 2. чуръа-чуръа нӯшидан.

МАЗИҚ//МАЗИҚА *a. مضيق//مضيقة кит.* 1. чои танг; тангно. 2. *мач.* ҳолати тангӣ, вазъияти душвор.

МАЗИЯТ *a. مذيت* афзалият ва бартарӣ (*аз чиҳати илм, саховат ва дигар хислатҳои маънавӣ*).

МАЗКУР *a. مذکور* зикршуда, гуфташуда (*неи аз ин*), номбаршуда (*дар боло*); **мазкур будан** зикр ёфтан, навишта шудан.

МАЗЛИМА *a. مظلّمه кит.* 1. зулму ситам, тааддӣ, ҷавр. 2. шикоят аз беадолатӣ, дод-хоҳӣ.

МАЗЛУМ *a. مظلوم* касе, ки дар ҳаққи вай зулм ва тааддӣ шудааст, зулмдида, ситамдида, ҷафокаш.

МАЗМАЗА I *a. مزّمه* чашидан, дидани мазаи чизе.

МАЗМАЗА II *a. مضمضه* обгардон кардани даҳон, ғарғара кардани даҳон, даҳонро бо об чайқондан.

МАЗМУМ I *a. مذموم* кит. мазамматшуда, мавриди сарзаниш қарор гирифта.

МАЗМУМ II *a. مضموم* 1. кит. замшуда, иловашуда. 2. *зби.* дар хати арабӣ ҳарфе, ки дар болояш ҳаракати замма дорад.

МАЗМУН *a. مضمون* 1. он чи аз сухан ё навиштае фаҳмида мешавад, он чи моҳияти чизеро дарбар мегирад; мавзӯи сухан; **мазмун асар** он чи асар дар бар гирифтааст, мундариҷаи асар, мӯҳтавиёти асар; **ба ин мазмун** ба ин маънӣ ва мундариҷа. 2. *гуфт.* аз афташ; гӯё; **мазмун гирифта** рамуз гирифта вазъият ё сирру асрорро фаҳмидан.

МАЗМУНАН *a. مضموناً* 1. аз рӯи мазмун; аз чиҳати мазмун. 2. ба тарзи хулоса, хулосатан; **нутқи мазмуна** **нақлшуда** *грам.* сухани ягон шахс, ки дар матн аз рӯи мазмун оварда шудааст; *муқоб.* **нутқи айнан нақлшуда**.

МАЗМУНДОР *مضموندار* дорои мазмун ва маънои чуқур.

МАЗНУН *a. مضمون* кит. 1. гумонбурда, гумонбаршуда; тахминкарда. 2. он ки аз ӯ бадгумон шудаанд.

МАЗОД *a. مزاد* 1. зоди сафар, тӯша. 2. кӯлвор, анбон, тӯшадон.

МАЗОЁ *a. مزايا* ҷ. **мазият**.

МАЗОҚ I *a. مذاق* 1. маҳалли қувваи зоиқа, ки кому забон аст, чашидангоҳ. 2. зоиқа, ҳисси фаҳмиши мазаи чизҳо. 3. завқ

МАЗОҚ II *مذاق* *гуфт.* **аслаи мазох**.

МАЗОМИН *مضامن* ҷ. **мазмун**.

МАЗОР *a. مزار* 1. чои зиёрат, зиёратгоҳ; оромгоҳи одамони бузург (*одатан пешивоёни ислом, ки халқ онро зиёрат мекунад*). 2. гӯр, қабр. 3. *мач.* гӯристон; **санги мазор** санги рӯи қабр

МАЗОРГУЗАШТА *مزارگذشته* тӯҳфаи аз ягон чо оварда, ки табаррукӣ ҳисоб мешавад (*ба хотири аз роҳи чандин мазорҳои одамони бузург убур шудани*).

МАЗОРЕЪ *a. مزارع* ҷ. **мазраа**.

МАЗОРИСТОН *مزارستان* гӯристон, қабристон.

МАЗОҲ *a. مزاح* 1. масҳарадорӣ, масҳара кардан (*касоро барои хандаю хушвақтӣ*). 2. ҳазл, шӯҳӣ: **ҳазлу мазох**; **мазоҳ кардан** а) масҳара кардани касе; б) ҳазлу шӯҳӣ кардан бо касе.

МАЗОҲИБ *a. مذاهب* ҷ. **мазҳаб**.

МАЗОҲКОР *مزاحكار* он ки мазох карданро дӯст медорад; ҳазлу шӯҳикунанда, шӯҳ.

МАЗРАА *a. مزرعه* *ниг.* **мазраъ**; *ба таври истиора:* **мазрааи умр**.

МАЗРАЪ *a. مزرع* чои кишт, замини зироат, майдони кишт, киштзор: **мазраи гандум**, **мазраи пахта**; *ба таври истиора:* **мазраи мурод**, **мазраи ум(м)ед**, дар **мазраи дил тухми вафо коштан**, **донае аз мазраи матлаб наҷидан**.

МАЗРИБ *a. مضرب* кит. чои задан, устувор ё насб кардани чизе.

МАЗРУБ *a. مضروب* зарбзада, сикказода.

МАЗРУФ *a. مظروف* кит. 1. дар зарф буда, он чи дар зарф аст (*аз қабилӣ об, равған ва г.*). 2. *мач.* мӯҳтавиёт, мазмун, маънӣ.

МАЗРҶЪ *a. مزروع* зироатшуда, кошташуда, кишта.

МАЗУТ *p. مزوت* *хим.* маводи моеъ, ки баъди аз нафт баровардани бензин, газолин ва карасин мемонад ва ҳамчун сӯзишвории арзонбаҳо дар дастгоҳҳои гармдиҳанда *ва г.*

ба кор меравад, нафти сиёҳ, пасмондаи нафт.

МАЗУТОЛУД مزوت آلود олуда ба мазут; чизи мазут расида чиркиншуда: **куртаи мазутолу**д.

МАЗҲАБ *a.* مذهب 1. *кит.* роҳ, тариқ. 2. дин, ойн, кеш; *ба тариқи истиора:* **мазҳаби за-хмат, мазҳаби ишқ, мазҳаби мурувват, мазҳаби ошиқон; мазҳаб надоштан** бемазҳаб будан, эътиқод ба дин надоштан, ломазҳаб. 3. *д.* шӯба ва шоҳаи ягон дин, тариқат: **мазҳаби Имоми Аъзам.**

МАЗҲАБӢ مذهبی мансуб ба **мазҳаб:** **низоъ(ҳо)-и мазҳабӣ.**

МАЗҲАБПАРАСТ مذهب پرست он ки мазҳаби интихобкардаашро парастаида аз дини ҳоким канораҷӯи мекунад, сектант.

МАЗҲАБПАРАСТӢ مذهب پرستی парастии мазҳаби интихобкарда ва дурӣ чустан аз дини ҳоким.

МАЗҲАКА *a.* مضحكه 1. он чи бинанда, хонанда ва шунавандаро ба ханда меорад; мавриди ханда. 2. *ади.* асари драмативе, ки мазмуни хандаовар дорад, комедия.

МАЗҲАКАВӢ مضحكوی мансуб ба **мазҳака:** асари мазҳакавӣ, филми мазҳакавӣ.

МАЗҲАКАНАВИС مضحكه نویس нависандаи асарҳои мазҳакавӣ.

МАЗҲАКАНАВИСӢ مضحكه نویسی навиштани асарҳои мазҳакавӣ.

МАЗҲАР *a.* مظهر ҷои зуҳури чизе, ҷои намоён шудани чизе, ҷилвагоҳ.

МАИБ *a.* معيب 1. айбдошта, айбнок, нуқсондор. 2. *гуфт.* маъюб; **маиб қардан** ба касе ё ҷондоре осебе расонда, ягон узви онро айбнок қардан; **маиб шудан** дар натиҷаи қори зӯрталабе ё осебе иллатноку маъюб гардидан; **айбро кӣ қунад? – маиб!** (*мақ.*) дар мавриди ба касе айб мондани шахсе, ки худ бе-айб нест, гуфта мешавад.

МАИН *a.* معين *кит.* равон, ҷорӣ; **мои маин** оби равон.

МАИШАТ *a.* معيشت 1. зисту зиндагонӣ, рӯзгор; тарзи зиндагонӣ; **асбоби маишат** васоили зиндагонӣ, он чи барои рӯзгузаронӣ лозим аст. 2. он чи ба воситаи он зиндагонӣ мекунад (*аз қабил*и хӯрок, пӯшок ва ғ.); маош;

маишати касеро таъмин қардан васоили зиндагонии касеро фароҳам овардан; **таъмини маишат қардан** воситаҳои рӯзгузаронии худро омода қардан (*аз ҳисоби даромади қоре*). 3. *маҷ.* нағз хӯрдану нӯшидани одам; бо роҳату фароғат гузаронидани умр, хушгузаронии умр; **маишат қардан** бо хушгузаронӣ машғул шудан; айшу ишрат қардан.

МАИШАТДӢСТ معيشت دوست *ниг.* **маишатпа-раст.**

МАИШАТПАРАСТ معيشت پرست он ки хуб хӯрдан ва фароғату осоишро дӯст медорад.

МАИШАТПАРАСТӢ معيشت پرستی маишатпа-раст будан; дӯстдори хушгузаронӣ ва фароғату осоиш будан.

МАИШӢ معيشی мансуб ба **маишат** 1,2; ҳамаи он чи барои зиндагонӣ лозим аст; воситаҳои рӯзгузаронӣ; **аҳволи маишӣ, шаронти маишӣ** тарз ва василаҳои рӯзгузаронӣ; **хизмати маишӣ** маҷмӯи қорҳое, ки барои қонё қардани талаботи ҳаёти рӯзмарраи аҳоли ба ҷо оварда мешавад (*ба воситаи муассисаҳои дузандагӣ, пойафзолдӯзӣ, таъмиргоҳҳои гуногун, ҷаммому сартарошхонаҳо ва ғ.*).

МАИ(Ӣ)ЯТ *a.* معيت *кит.* ҳамроҳӣ, бо ҳамроҳии...; **ба маи(Ӣ)яти касе** ба касе ҳамроҳбуда, ҳамроҳи касе буда.

МАИ I می шароби ангур, умуман нӯшокии хуморовар; шароб, бода: **маи аргувонӣ, маи сурх, маю паймона, пиёлаи май, ҷоми май; май нӯшидан, май хӯрдан, май рехтан, май гусоридан; маии дастӣ** шароби ангурии хонагӣ; **маии ноб** маии софшуда, шароби беғаш.

МАИ II *лот.* می моҳи панҷуми солшумории милодӣ.

МАЙГАР می گر *кит.* он ки маю шароб таҳия мекунад.

МАЙГУН می گون ба ранги шароби сурх, сурхранг; **лаби майгун** лаби сурх, лаби маҳбуба.

МАЙГУНӢ می گونی *кит.* моил ба сурхӣ, сурхгун, сурхранг.

МАЙГУСОР می گسار шаробнӯш, майхора.

МАЙГУСОРӢ می گساری шаробнӯшӣ, май-хӯрӣ: **майгусорӣ қардан.**

МАЙДА I *میده* 1. хурд, кӯчак: **бачаи майда**, **қадахи майда**, **одами майда**, **хонаи майда**; **майдаи нон** резаи нон, нонреза; **борони майда** борони реза, резаборон, борони сим-сим; **хати майда** хати бо ҳарфҳои хурд навишташуда. 2. *мач.* камсармоя; **баққоли майда**, **савдогари майда**, **корхонаи майда**, **хоҷагии майда**; **бахяҳои майда** дарзҳои ба ҳам зич, кӯкҳои фосилашон ба ҳам наздик; **дузди майда** дезде, ки чизҳои камарзиш, майда–чуйдаҳоро медуздад; **қарзи майда** қарзи маблағаш кам, воми андак; **пули майда** пули арзишаш кам (*-и одатан филизӣ*); **ҳашароти майда** ҷонварҳои хурдҷусса (*аз қабилӣ мӯрча, ма-лах, магас...*); **майда–майда** а) хурд–хурд, реза–реза: **майда–майда боридани борон** (*яъне маҳин, сим–сим боридани борон*); б) *гуфт.* кам–кам, андак–андак; *охиста–охиста:* **майда–майда пеш рафтан**; **майда кардан** а) реза кардан, ба ҳиссаҳои хурд ҷудо намудан (*мас., қандро, гӯшти ошро, ҳезумро...*); б) бадал кардани пули калон ба пулҳои арзишашон кам; **мӯйро майда бофтан** мӯйро ба кокулҳои борики зиёд ҷудо карда бофтани духтарон; **гапро майда кардан** дар гуфтугӯ гузаштан ба ҷузъиёташ; гапро кашол додан; $\diamond$ **зуволаи касеро майда гирифтан** тангрӯзи халқ кардан; шӯрбахт офаридан касеро (аз ҷониби Худованд).

МАЙДА II *миде кит.* орди гандуми дубеза ва нони аз он пухта.

МАЙДААВБОШӢ *мидеауошӣ ҳуқ.* авбошии майда, рафтори ношоям дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, таҳқир кардану дашном додани одамон *ва ғ.*, ки тибқи қонун ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

МАЙДАБАРГ *мидебарг* 1. баргҳояш реза, резабарг (*oid ба* дарахт). 2. дӯхташ барг-барги реза (*oid ба* гулдӯзӣ).

МАЙДАБОЗ *мидебаз* 1. он ки кореро аз майда-чуйдаҳояш шуруъ карда назди дигарон дилбазан мешавад. 2. хасис, мумсик.

МАЙДАБОРОН *мидебаран ниг.* резаборон.

МАЙДАБОФӢ *мидебафи исми амал аз майда бофтан:* **майдабофӣ кардан** (*мӯйро*).

МАЙДАБОФТ *мидебафт* (*мӯи*) ба кокулҳои борику зиёд ҷудо карда бофташуда.

МАЙДАГАП *мидегап* он ки дар бораи масъалаҳои ҷузъӣ ва ғайримухим зиёд гап

мезанад; мичинг.

МАЙДАГАПӢ *мидегапи* майдагап будан; эрод-гирӣ ба чизҳои ҷузъӣ; мичингӣ.

МАЙДАГУЛ *мидекул* дорои гулҳои майда (*oid ба* гиёҳҳо); **чити майдагул** чити гулҳои хурд-хурд дошта.

МАЙДАКОР *мидекар* он ки бо корҳои ҷузъӣ ва ғайримухим машғул аст.

МАЙДАКОРӢ *мидекари* майдакор будан; аҳамият додан ба корҳои ҷузъӣ.

МАЙДАКОСИБ *мидекасб* хунарманди аз ҷиҳати иқтисодӣ камбизоат; пешвари яккадаст.

МАЙДАКОСИБӢ *мидекасиби* майдакосиб будан; шуғл ва пешаи майдакосиб.

МАЙДАҚУТР *мидеқутр* он чи ки қутраш хурд аст; **тӯпи майдақутр** Ҳ. тӯпи хурдкалибр.

МАЙДАЛАГАНДА *миделаганда* ҷома ё кӯрпае, ки зич ва майда лаганда шудааст.

МАЙДАМИЛЛАТ *мидемилләт* миллате, ки нуфусаш камшумор аст.

МАЙДАНАВИС *миденувиис* 1. он чи бо хати реза навишта шудааст. 2. он ки хаташ реза ва хурд аст.

МАЙДАНАВИСӢ *миденувииси* навиштани хат бо ҳарфҳои хурд-хурд.

МАЙДАНАҚШ *миденақш* дорои нақшу нигори хурд–хурд; майда гулкоришуда.

МАЙДАСАВДОГАР *мидесавдогар* савдогари камсармоя.

МАЙДАСОЛОР *мидесалар кит.* мубошир ва тартибдихандаи дастархон, дастархончӣ.

МАЙДАСУДХҶРӢ *мидесудхури* маблағи андакро бо суд (бо ғоида) ба касон додан.

МАЙДАФУРҶШ *мидефуруш* резаворфуруш; чаканафуруш; *муқоб.* **яклухтфуруш**.

МАЙДАФУРҶШӢ *мидефуруши* резаворфурушӣ, фуруши майда-чуйда; чаканафурушӣ.

МАЙДАҲУНАРМАНД *мидеҳнрманд ниг.* **майдакосиб**.

МАЙДАҲУНАРМАНДӢ *мидеҳнрманди ниг.* **майдакосибӣ**.

МАЙДА–ЧАЙДА *мидеҷиде ниг.* **майда–чуйда**.

МАЙДАЧОРВОДОР *میدہ چاروادار* чорводори камсармоя.

МАЙДА–ЧУЙДА *میدہ چیدہ* 1. чизҳои хурди даркори рӯзгор; чизу чора: **майда–чуйдаи рӯзгор**, **ҳазору як майда–чуйда**. 2. *маҷ.* камаҳамият, ғайримухим, чузъи **корҳои майда–чуйда**, **камбудихони майда–чуйда**, **нуксонҳои майда–чуйда**; **то майда–чуйдаҳо** то чузъиёт, бо тамоми тафсилот.

МАЙДАЧУЙДАФУРҶШӢ *میدہ چیدہ فروشی* *гуфт.* фурӯши майда–чуйда, резаворфурӯшӣ.

МАЙДАШУДГОР *میدہ شدگار* замини чандин бор рондашудаи нармхок.

МАЙДАЯК//МАЙДАЯКАК *میدہ یک/میدہ یکک* *шакли тасғири* **майда**: **бачаи майдаяк**, **одами майдаяк**.

МАЙДЕҲ *می ده* соқӣ.

МАЙДОН *میدان* 1. замини васеъ, ялангӣ, ҷои кушоду фарох барои ҷамъомади одамон, гузаронидани машқ, аспдавонӣ *ва ғ.*; арса: **майдони машқ**, **майдони рақс**; **майдони кор** арсаи кор. 2. дарахтзори мевадор, боғ. 3. *маҷ.* ҷавлонгоҳ. 4. *маҷ.* ҷанггоҳ, маҳалли корзор; ҷабҳа; ҷанг; **рӯзи майдон** рӯзи набард; **майдони кишт** киштзор, масоҳате, ки дар он кишт мешавад, **майдони пахта** киштзори пахта, замини кишти пахта; **майдони тиррас** ҷое, ки бинобар монеа надостан тир ба ҳадаф мерасад; **майдони ҷанг** ҷои вуқӯи ҷанг, ҷои бо ҳам рӯбарӯ шудани ду тарафи ҷангкунанда; **ба майдон рафтан** ба ҷанг (*ба корзор*, *ба ҷабҳа*) рафтан; **марди майдон** марди ҷангӣ; далер, шуҷоъ; **майдон додан** роҳ додан, имкон додан ба касе ба кардани он чи меҳоҳад; **ба майдон овардан** а) *тарзи бавоситан* **ба майдон омадан**, ба вучуд овардан; б) ба миён гузоштан, матраҳ кардан (*масъалаеро*); **ба майдон омадан** пайдо шудан, ба вучуд омадан; **як майдон тохтан** як давра тохтан гирди майдон.

МАЙДОНГУРЕЗ *میدان گریز* гурезанда аз ҷанггоҳ; он ки аз набард ва мубориза гурехтааст.

МАЙДОНҒАРИБ *میدان غریب* *ниг.* хонашер (-и майдонғариб).

МАЙДОНДИДА *میدان دیدہ* ботаҷриба, кордида.

МАЙДОНДОР *میدان دار* *кит.* он ки дар майдони

мухориба, мусобиқа *ва ғ.* таҷрибадор буда, аз худ шуҷоату мардонагӣ ва истеъдод нишон медиҳад.

МАЙДОНДОРӢ *میدان داری* *кит.* ҷанговарӣ, ҳарбу зарб кардан, мубориза; **майдондорӣ кардан** ба майдони ҷанг ва зӯрозмоӣ даромадан.

МАЙДОНГАҲ *میدان گه* *ниг.* **майдонгоҳ**.

МАЙДОНГОҲ *میدان گاه* ҷои ҳарбу зарбу мусобиқа *ва ғ.*

МАЙДОНӢ *میدانی* *мансуб ба майдон*; воқеъ дар майдон; **ҷанги майдонӣ** ҷанг дар майдон, ҷанги ошкоро.

МАЙДОНТОЗ *میدان تاز* даванд, кӯбкоритоз, пойғахтоз; **аспони бодпои майдонтоз**.

МАЙДОНЧА *میدانچه* майдони хурд: **май-дончан варзиш**.

МАЙЗАДА *میزده* майпарасти, доимо ва бисёр нӯшандаи май, майхора.

МАЙЗАДАГӢ *میزدگی* майзада будан; доимо ва бисёр машрубот хӯрда ба майхӯрӣ одат кардан, майхорагӣ.

МАЙЗАР *میزر* *кит.* дастор, салла, аммома.

МАЙИЗ *مییز* *гуфт.* мавиз.

МАЙИСТОН *میستان* *ниг.* майкада.

МАЙИТ *ا. میت* ҷасади бечони одам, мурда.

МАЙКАДА *میکده* ҷои шаробфурӯшӣ ва шаробнӯшӣ, майхона.

МАЙКАШ *میکش* *ниг.* майнӯш.

МАЙКАШӢ *میکشی* *ниг.* майнӯшӣ.

МАЙЛ *ا. میل* 1. хамиш, андаке ба сӯе ҳам шудан, тамоюл. 2. хоҳиш, рағбат, ҳавас; **ба майли худ** ба ихтиёри худ; аз пеши худ; **бо майли тамом** // **бо камоли майл** бо рағбати тамом, бо шавқу ҳаваси зиёд; **бо майли хотир** а) бо рағбати тамом, бо иштиёқ; б) бо хости худ; бемалол; **майл доштан** а) рағбат доштан; шавқу ҳавас доштан; б) хоҳиши таъб доштан ба чизе, иштиёқи зиёд доштан; **майли касеро доштан** моил будан ба касе; таваҷҷӯҳ доштан ба касе; **майл кардан** а) хамидан, қач шудан ба сӯе; б) хоҳишу рағбат зоҳир намудан; в) моил шудан, таваҷҷӯҳ кардан; **ба майли худ гузоштан** ба ихтиёри худ гузоштан (*қордор*

нашуда) ба холи худ гузоштан.

МАЙЛАШ *ميلش* 1. ихтиёр ба худаш, худаш медонад. 2. хайр, хуб (*дар мавриди изҳори розигӣ ба чизе ё қабул кардани коре гуфта мешавад*). 3. бигузур, боке нест, зарар надорад; **хуб, майлаш** хайр, ҳеч гап не, зарар надорад.

МАЙЛОН *а. ميلان* 1. *ниг. майл* 1; моил шудан; **майлон додан** андак ҳам кардан чизеро ба сӯе; **майлон кардан** рағбат пайдо намудан; моил шудан. 2. дур шудан аз роҳи асосӣ дар назариёти сиёсӣ: **майлони рост, майлони чап**.

МАЙЛОНЧӢ *ميلانچي* *с.* тарафдори ягон майлон.

МАЙМАНА *а. ميمنه* *кит.* 1. тарафи дасти рост, ямин. 2. *таър.* қаноти (чаноҳи) рости лашкар, *муқоб.* **майсара**.

МАЙМАНАТ *а. ميمنت* *кит.* саодат, хушбахтӣ; муборакию фархундагӣ.

МАЙМУН I *а. ميمون* *кит.* хучаста, муборак, саодатманд, масъуд.

МАЙМУН II *а. ميمون* 1. бӯзина, ҳамдуна: **маймуни одамшакл**. 2. *мач.* одами камфаросати муқаллид; $\diamond$ **соли маймун** соли нӯҳум дар ҳисоби мӯлҷар (мучал).

МАЙМУНАК *ميمونك* *кит.*, *кҳн.* яке аз қисмҳои тӯп, ки ба воситаи он нишон мегирифтанд, нишонгир.

МАЙМУНБОЗ *ميمونباز* 1. он ки ба тарбияи маймуноҳо машғул буда, ба онҳо бозиҳои гуногун меомӯзад. 2. *мач.* масҳарабоз, найрангбоз.

МАЙМУНБОЗӢ *ميمونبازي* *мач.* ҳилаю найрангбозии ноӯҳдабароёна барои фиреб додани касе: **маймунобозӣ кардан**.

МАЙМУНӢ *ميموني* *марбут ба маймун*; монанди маймун коре кардан, масҳарабозӣ.

МАЙНА I *مينه* мағзи сари одам ва ҷонварони дигар, мия; **майна об кардан** хуб фикр рондан, ҳаматарафа фикр кардан дар бораи чизе; **гӯшу майнаи касеро хӯрдан** бисёр гап зада касеро безор кардан; **дар майнаи худ фикреро пазондан** ҳаматарафа мулоҳиза карда санҷидани фикре.

МАЙНА II *مينه* *зоол.* парандае аз оилаи соҷ, ки

агар таълим диҳанд, чанд калимаи шундаашро тақлидан такрор карда метавонад; **майна барин гап задан** гаперо (маглаберо) гаштаю баргашта такрор кардан.

МАЙНАВОР *مينهوار* *ниг.* **тӯтивор: майнавор гап задан** гаперо беист такрор кардан.

МАЙНАГӢ *مينگي* *гуфт.* **мансуб ба майна I**; мағзи сар; **кори майнагӣ** коре, ки вобаста ба фаъолияти мағзи сар аст, меҳнати фикрӣ.

МАЙНАГУДОЗ *مينهگداز* *ниг.* **майнасӯз**.

МАЙНАСӢЗ *مينهسوز* тафсон: **офтоби майнасӯз киноя аз** офтоби моҳи саратон (22 июн – 22 июл), ки мавсими ниҳоят гармии зиёд аст.

МАЙНАЧА *مينچه* 1. майнаи хурд. 2. *биол.* як қисми мағзи сар, ки дар ҳамоҳангсозии ҳаракат, ҳифзи ҳолату вазъи бадан *ва г.* иштирок мекунад, мағзак.

МАЙНӢШ *مينوش* шаробнӯш, шаробхӯр, боданнӯш.

МАЙНӢШӢ *مينوشي* *исми амал аз май нӯшидан*; нӯшидани май, боданнӯшӣ, майхӯрӣ.

МАЙОНЕЗ *фр. میانيز* *хӯр.* хӯрише (соусе), ки аз равғани зайтун, зардии тухм, сирко бо омехтаи доруворҳо тайёр карда мешавад.

МАЙОР *лот. мيار* 1. ҳ. унвони аввали афсари калон дар қувваҳои мусаллаҳ ва дигар мақомоти қудратӣ. 2. соҳиби ин унвон: **майори гвардия**.

МАЙПАЙМО *ميپيما* *кит.* он ки май рехта ба навбат ба дигарон медиҳад, соқӣ.

МАЙПАРАСТ *ميپرست* *дӯстори май*; майзада, майнӯш.

МАЙПАРАСТӢ *ميپرستي* *майпараст* будан, майхорагӣ, майзадагӣ.

МАЙСА *ميسه* сабзаи навхез; сабзаи навхези ғалла (*чаву гандум ва г.*).

МАЙСАВСАН *ميسوسن* *кит.* шароб ва майе, ки аз гули савсан тайёр мекарданд.

МАЙСАЗОР *ميسهزار* сабзозор, алафзор; ғаллазори сабз.

МАЙСАРА *а. ميسره* 1. тарафи дасти чап, ясор. 2. *таър.* қаноти (чаноҳи) чапи лашкар, *муқоб.* **маймана**.

МАЙСУР *a.* ميسور *kit.* муяссаршуда, мумкиншуда; ҳар чизи дастрас.

МАЙФУРҶШ *می فروش* фурӯшандаи шароб, шаробфурӯш, бодафурӯш.

МАЙФУРҶШӢ *می فروشی* кор ва шугли майфурӯш; ҷои фурӯши май.

МАЙХОНА *می خانه* ҷои майфурӯшӣ ва майнӯшӣ, майкада.

МАЙХОРА *می خوار* бисёр майхӯранда, майзада, шаробнӯш.

МАЙХОРА *می خواره* шаробхӯр; майнӯш; майзада.

МАЙХОРАГӢ *می خوارگی* майхора будан, шаробзадагӣ, майзадагӣ.

МАЙХҶР *می خور* *ниг.* майнӯш.

МАЙХҶРӢ *می خوری* *ниг.* майнӯшӣ.

мак *مک* 1. *асоси замони ҳозира ва сигаи амр аз макидан.* 2. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои маканда ва хӯрандаи чизе: ширмак, хунмак.*

МАКАКА *лот.* مکه *зоол.* чинси маймуни би-ниборики хурдҷусса (қадаш то 60 см).

МАКАРОН *ит.* مکران *хӯр.* навъи угрои хушки истеҳсоли саноатӣ, ки ба шаклҳои гуногун (*лӯлачаҳои борики дароз ва ғ.*) аз хамир тайёр карда шудааст.

МАКАРОНПАЛАВ *مکران پلو* *хӯр.* таоми аз макарон ва гӯшту сабзавот дам карда пухта.

МАКЕТ *фр.* مکیت намунаи барои намоиш сохташудаи чизе, модел.

МАКЕТСОЗ *مکیت ساز* созандаи макет.

МАКИДА *مکیده* *сифати феълӣи замони гузашта аз макидан; шираи чизеро макида гирифтани* чизеро фишурда шираи онро макида тамома кардан.

МАКИДА(Т) *a.* مکیده//مکیدت *kit.* бадандешӣ; кайду макр, ҳила, фиреб, найранг.

МАКИДАН *مکیدن* 1. бо ду лаб фурӯ кашидан. 2. ба даҳон гирифта, нахоида, бо забон ва ком молиш дода, ҳал карда фурӯ бурдан ё кӯшиши фурӯ бурдан кардан (*мас., наботро*). 3. чаббидан, нашф кардан, обро ба худ кашидан; **хуни касеро макидан, хуни касеро**

хӯрдан касеро истисмор кардан.

МАКИДАНИ *مکیدنی* қобил ва шоистаи макидан дорухои макиданӣ.

МАКИН *a.* مکین *kit.* соҳиби макон, макондор; барқарор.

МАККА I *مکه* шаҳр дар Арабистони Суудӣ, ки Каъба дар он воқеъ аст ва зиёратгоҳи мусулмонон мебошад.

МАККА II *مکه* *ниг.* **ҷуворимакка.**

МАККАТУЛЛОҶ *مكة الله* *ниг.* Макка I.

МАККАҶУВОРӢ *مکه جوارى* *ниг.* **ҷуворимакка.**

МАККОР *a.* مکار макркунанда, ҳилагар, фиребгар: **рӯбоҳи маккор, душмани маккор.**

МАККОРӢ *مکاری* ҳилагарӣ, фиребгарӣ: **маккорӣ кардан.**

МАККОРОНА *مکارانه* аз рӯи макру фиреб; ҳилагарона, фиребгарона, айёрона: **тадбири маккорона, хандаи маккорона, маккорона табассум кардан, маккорона чашмак задан.**

МАКМАНА *a.* مکمنه *kit.* ҷои пинҳон шудан; камингоҳ.

МАКНУН *a.* مکنون *kit.* пинҳоншуда; ниҳуфта: **дурри макнун** марвориди хушоби гаронбаҳо.

МАКОН I *a.* مکان ҷой, маҳал; манзил, бошишгоҳ; маъво; **нақли макон** табдили ҷой; кӯчидан; **табдили макон** тағйири ҷой, ҷои иваз кардан; **макон доштан** манзил доштан, ҳона доштан; **манзил кардан** ҷой гирифтани, истодан, будан; **нақли макон кардан** ҷои истро тағйир додан; кӯчидан; **зарфи макон** *грам.* калимаҳои *мансуб ба зарф*, ки ҷои воқеъ шудани амалро нишон медиҳанд; **макон ва замон** *фалс.* шаклҳои асосии мавҷудияти мода.

МАКОН II *مکان* дар ҳоли макидан; макондан.

МАКОНӢБӢ *مکان یابی* ҷустуҷӯ ва мушаххас сохтани ҷои муносиб барои иҷрои коре (*сохтмон, наворгирӣ ва ғ.*).

МАКОН(И)ДАН *مکانیدن//مکاندن* *тарзи бавоситтаи макидан; шир хӯрондан (ба бача аз тистон); то бача гирия накунад, модараш намемаконад (зарб.).*

МАКОННАМО *مکان نما* *ит.* аломати нишондиҳандаи равшан ё чашмакзан, ки рӯи экран

ни компьютер ҳаракат дода ҷойҳои тахирталаби матнро пайдо мекунад.

МАКУ *مکو* *kit.*, *ниг.* **моку**.

МАКОТИБ I *ا. مکاتب* *ҷ.* **мактаб**.

МАКОТИБ II *а. مکاتیب* *ҷ.* **мактуб**.

МАКР *а.* *مکر* ҳила, фиреб, тазвир, ғадр: **макру ҳила, макру фиреб ба кор бурдан, ба доми макри касе афтодан**.

МАКРАНДЕШ *مکراندیش* *kit.* бадандеш, ҳилагар, он ки дар фикри ҳила ва фиреб бошад.

МАКРАҲА *а.* *مکرهه* *kit.* чизи нафратовар, чизи нописанд.

МАКРОМЕЗ *مکرآمیز* омехта ба макру ҳила, ҳамроҳ ба ҳилаву фиреб, бо макру фиреб.

МАКРҶҲ *а.* *مکروه* 1. кароҳатовар, нафратовар, нафратангез; нописанд, нораво. 2. нопок.

МАКС *а.* *مکت* *kit.* даранг кардан, истодан; ист, таваққуф: **бидуни макс** беист.

МАКСИМУМ *лот.* *مکسیموم* ҳадди зиёди чизе, дараҷаи баландтарини чизе, ҳадди аксар, бешина; *муқоб.* **минимум**.

МАКСУР *а.* *مکسور* 1. шикасташуда, шикаста. 2. *зби.* дар хати арабӣ ҳарфи ҳаракати касрадошта, ки баъд аз он садоноки «и»-и кӯтоҳ хонда мешавад.

МАКТАБ *а.* *مکتب* 1. муассисаи маориф, ки дар он омӯзгор насли наврасро таълим медиҳад ва тарбия мекунад. 2. биное, ки ин муассиса дар он ҷойгир шудааст, таълимгоҳ, дабистон ва дабиристон: **мактаби ибтидоӣ, мактаби миёна, мактаби олий, мактаби таҳсилоти ҳамагонӣ; мактабро тамом кардан, ба мактаб рафтан, дар мактаб хондан; ба тариқи истиора: мактаби зиндагӣ (ё ҳаёт), мактаби ишқ, мактаби мубориза, мактаби шучоат, мактаби гетӣ; мактаби интернат мактабе, ки баробари таълиму тарбия хонандагонро бо хобгоҳ ва хӯроку либос низ таъмин мекунад, мактаби шабонарӯзӣ. 3. чараён ва равия дар илм, адабиёт, санъат ва дар афкори ҷамъиятию сиёсӣ, ки бо ягонагии нуқтаи назарҳои асосӣ ва умумияту идомати худ ба ҳам алоқаманд аст.**

МАКТАББАЧА *مکتبچه* бачаи мактабхон, та-

лабаи мактаби ибтидоӣ ё миёна.

МАКТАБДОР *مکتبدار* *кҳн.* соҳиби мактаб; домулло (омӯзгор)-и мактаби кӯҳна.

МАКТАБДОРӢ *مکتبدارى* мактабдор будан; кушодани мактаб ва дарсгӯӣ; **мактабдорӣ кардан** мактаб кушодан ва дарсгӯӣ кардан; бо дарсдиҳӣ машғул шудан.

МАКТАБӢ *مکتبى* 1. *мансуб ба мактаб; либоси мактабӣ* либоси расмӣ мактабиён; **синни мактабӣ** аз ҳафтсола боло, даврае, ки бачагон дар мактаб таҳсил мекунад. 2. **мактабиён** мактабхонҳо, талабагони мактаб.

МАКТАБРАВ *مکتبرو* :**мактабрав шудан** ба синни мактабӣ расидан.

МАКТАБРАВӢ *مکتبروى* *исми амал аз (ба)* **мактаб рафтан**.

МАКТАБХОН *مکتبخوان* он ки дар мактаб меҳонад, талабаи мактаб: **бачаи мактабхон**.

МАКТАБХОНА *مکتبخانه* бинои мактаб; мактаб.

МАКТАБХОНӢ *مکتبخوانى* дар мактаб хондан, таҳсил дар мактаб.

МАКТУБ *а.* *مکتوب* 1. китобатшуда, навишташуда. 2. хат, нома, руқъа: **мактуби сарбаста, мактуби ҷавобӣ, мактуб навиштан; мактуби илтимосӣ** мактубе, ки хоҳишero дар бар гирифтааст, илтимоснома; **мактуби боз (кушода)** номае, ки онро дигарон ҳам хонда метавонанд; хате, ки дар варақаи белифофа навишта шудааст; **мактуби саломатӣ** *ғуфт.* номае, ки ба воситаи он аз чигунагии аҳволи худ хабар дода мешавад; **шўъбаи мактубҳо** ҷузъе дар идора, ки мутасаддии қабулу ирсолли мактубҳо мебошад.

МАКТУБАН *а.* *مکتوباً* ба таври навишта, катбӣ.

МАКТУБӢ *مکتوبى* *марбут ба мактуб;* мактубан.

МАКТУБНАВИС *مکتوبنويس* 1. он ки номаро навиштааст, нависандаи мактуб. 2. *кҳн.* мирзое, ки ба дигарон мактубу ариза навишта медод.

МАКТУБНАВИСӢ *مکتوبنويسى* амали мактуб навиштан (*ба ҷое, ба касе*).

МАКТУБЧА *مکتوبچه* мактуби хурд, номаи дар коғазча навишташуда.

МАҚФУФ *a.* مكفوف *kit.* 1. басташуда, печондашуда. 2. кӯр, нобино. 3. *адш.* дар арӯз рухни ҳафтхарфа, ки ҳамсадои охири он партофта шудааст (*мас.*, «мафоилун» шакли «мафоилу»-ро гирифтааст).

МАҚХУЛ *a.* مكحول *kit.* кӯҳлкашида, сурмасо: чашмони мақхул.

МАҚШУФ *a.* مكشوف кашфшуда; кушода, ошкоро.

МАҚАР(Р) *a.* مقرر *kit.* ҷои қароргири, қароргоҳ, ҷойгоҳ, бошишгоҳ; ҷой, макон.

МАҚБАРА مقبره қабр, оромгоҳ, гӯрхона, дахма: мақбараи Исмоили Сомонӣ.

МАҚБУЗ مقبوض *kit.* ба қабза гирифта, ба даст гирифта; ба даст даромада; гирифттор.

МАҚБУЛ *a.* مقبول 1. қабулшуда, пазируфта. 2. писандида, маъқул; **мақбули омма** писандида дар назди ҳама, мавриди писанди ҳамагон (*сифати одам*); **мақбул афтодан (шудан)** мавриди қабул қарор гирифта, маъқул шудан, писандида шудан, хуш омадан.

МАҚДАМ *a.* مقدم 1. аз сафар ё аз ҷое омадан; омадан. 2. ҷои қадамгузорӣ; **мақдами касеро гиромӣ доштан** аз омадани касе хурсанд шуда ўро эҳтиром кардан; **хайра мақдам гуфтан** омадани касеро табрик кардан, «хуш омадед» гуфтан (*ба касе*).

МАҚДУР *a.* مقدور *kit.* мувофиқи қудрат ва тавоноӣ; **ба қадри мақдур** ба қадри ҳол, он чи дар доираи имкон аст.

МАҚЛУБ *a.* مقلوب 1. қалбшуда, чаппа карда. 2. *адш.* калимаҳое, ки дар санъати шеърӣ қалб бо чаппа хондани онҳо ё бо пешу қафо шудани ҳарфҳои онҳо калимаҳои дигар ҳосил мешаванд (*мас.*, гар = раг, ҷодувона = ҷовидона...).

МАҚОДИР *a.* مقادر *kit.*, *ҷ.* миқдор.

МАҚОЛ *a.* مقال 1. гуфтор, суҳан, нутқ. 2. як жанри фолклории бештар иборат аз ифодаю ибораҳои рехтаи мӯҷаз ва барҷастаи вирди забон гардида, ки дар нутқ барои мисол ва далел ба қор мебаранд, масал; **мақоли халқ(ӣ)**, зарбулмасалу мақол; **бо яқрав баҳс кардан мушт ба дарафш задан аст** (*мақ.*).

МАҚОЛА *a.* مقاله асари илмӣ ё публицистии ҳаҷман хурд дар маҷмӯа, маҷалла, рӯзнома:

мақолаи илмӣ, мақолаи танқидӣ; мақола навиштан; мақолаи луғавӣ *ниг.* мода(-и луғавӣ).

МАҚОЛАНАВИС مقاله‌نویس нависандаи мақола, муаллифи мақола.

МАҚОЛАНАВИСӢ مقاله‌نویسی *исми амал аз мақола навиштан.*

МАҚОМ I *a.* مقام 1. ҷои қиём, ҷои истодан, ҷойгоҳ; ҷой, маҳал, мавзеъ. 2. маврид, вақти мувофиқи қоре, фурсати муносиб; **ҳар суҳан ҷоеву ҳар нуқта мақоме дорад** (*зарб.*); **мувофиқи мақом** дар мавридаш; дар омади гап. 3. мартаба, рутба, манзалат. 4. вазъи ҳуқуқӣ: **мақоми давлатӣ додан ба чизе** ба дараҷаи давлатӣ бардоштан. 5. *нав.* дастгоҳи маъмурӣ, орган; **дар мақоми...** дар мавриди..., дар мавқеи...; **мақом доштан** а) ҷой доштан, ҷойгир шудан; б) мавқеъ доштан, қадру эътибор доштан.

МАҚОМ II مقام 1. *мус.* номи қисмҳои мусиқии классикии тоҷик «Шашмақом», ки ҳар яки он оҳангу тарона ва ғазалҳои зиёдеро дар бар гирифта, аз ду ҷузъи асосии созӣ («Мушқилот») ва овозӣ («Наср») иборат мебошад. 2. оҳанг, соз, наво; **мақоми хузноварро навохтан, мақомҳои форами халқиро навохтан, ба мақоми доира рақс кардан, ба мақоми мусиқӣ қадам партофтан.** 3. *гуфт.* тарз, тарик: **ба сад мақом гап задан.** 4. *гуфт.*, *маҷ.* нозу ишва, карашма; **мақом кардан** нозу ғамза кардан.

МАҚОМОТ *a.* مقامات *ҷ.* мақом; **мақомоти ҳифзи ҳуқуқ** идораҳои масъули ҳифзи ҳуқуқи шаҳрвандон.

МАҚОСИД *a.* مقاصد *ҷ.* мақсад.

МАҚОТЕЪ *a.* مقاطع *ҷ.* мақтаъ.

МАҚРУН *a.* مقرون *kit.* қариншуда, наздикшуда; **мақрун ба ҳақиқат будан** ба ҳақиқат наздик будан.

МАҚСАД *a.* مقصد қасд ва ирода, он чи ки матлуб аст, мурод, матлаб, ҳадаф, мақсуд; ният: **мақсади асосӣ, мақсади ягона, бо мақсади нек (ё бад); мақсад доштан, мақсади хуб (ё нопок) доштан, мақсади аслиро фаромӯш кардан, мақсадро баён кардан, мақсади касеро фаҳмидан, асли мақсадро фаҳмидан, аз мақсад дур шудан, аз мақсади касе пай бурдан, ба назди худ мақсад гузоштан; мақсади**

касе хосил шудан *ниг.* ба мақсад (ё муроду мақсад) расидан; мақсад ба даст даромадан мақсади касе амалӣ шудан, ба мақсад расидан; мувофиқи мақсад баромадан тибқи хоҳишу матлаби касе воқеъ шудан; ба мақсад (ё муроду мақсад) расидан мақсади касе иҷро шудан, ба мақсад муваффақ шудан; хоҳишу орзу иҷро шудан; ба сари мақсад омадан ба баёни мақсади асосӣ шурӯъ кардан; дар бо-раи матлаби асосӣ гап задан.

МАҚСАДНОК مقصدناک мақсаддошта, ҳадаф-манд, бомақсад; (кори) бо ягон мақсад кардашуда; қабули мақсадноки донишҷӯён, маблағгузории мақсаднок.

МАҚСАДНОКӢ مقصدناکӣ мақсаднок будан; мақсад доштан; бо мақсади маълуме анҷом додани коре.

МАҚСУД *a.* مقصود чизи қасд кардашуда, чизи хоста ва орзукарда, чизи матлуб, талаб; мурод, мақсад; ба таври истиора: гулҳои мақсуд чидан, дурри мақсуд ба каф (дар)овардан, ба сохили мақсуд расидан.

МАҚСУМ *a.* مقسوم *кит.* 1. тақсимшуда, ба қисмҳо чудо шуда. 2. тақдиршуда, насибкарда, аз азал дар пешонӣ навишташуда.

МАҚСУР *a.* مقصور *кит.* кӯтоҳшуда; қасршуда, кам, мухтасар.

МАҚСУРА I *a.* مقصوره муаннаси мақсур; алифи мақсура *грам.* дар алифбои арабии тоҷикӣ ҳарфи «й» (ی)-и охири баъзе калимаҳо, ки «о» хонда мешавад: кубро (کبرى), суғро (صغرى).

МАҚСУРА II *a.* مقصوره *кит.* 1. хонача, ҳучра; хилватхона. 2. хоначаи махсус барои имом дар паҳлуи масҷид.

МАҚТАЛ *a.* مقتل *кит.* 1. ҷои қатл, ҷои куштан, қатлгоҳ. 2. қатл, куштан. 3. маҷ. ҷои нозуки бадан (чун чаккаи пешонӣ, дамғаҳи дил, рағи калони гардан), ки агар зарба расад, инсон ба ҳалокат дучор мешавад.

МАҚТАЪ *a.* مقطع 1. ҷои қатъ кардан, ҷои бури-дани чизе, ҷои тамом шудани чизе; муқоб. матлаъ. 2. *адш.* байти охиринаи ғазал ё қасида.

МАҚТУЛ *a.* مقتول ба қатл расида, кушташуда: мақтул шудан (гардидан) кушта шудан, ҳалок шудан.

МАҚТӢЪ *a.* مقطوع *кит.* қатъшуда, бурида, кандашуда (*мас.*, *ресмон*); қимати мақтӢъ нархи устувор, қимати қатъӣ.

МАҚУЛА *a.* مقوله *кит.* 1. гуфтор, гап, сухан. 2. маҷ. навъ, хел, қисм.

МАҚХУР *a.* مقهور *кит.* 1. мавриди қаҳру ҳашм қароргирифта, дучори қаҳру ғазабшуда. 2. хоршуда, шикасту латхӯрда, мағлуб.

МАҚЪАД *a.* مقعد 1. маҳалли кууд, нишастангоҳ, ҷои нишаст. 2. паси одам, дубур.

МАЛАК *a.* ملک 1. фаришта. 2. маҷ. зани хеле зебо.

МАЛАКА *a.* ملکه кудрат ва тавоноӣ дар иҷрои коре, ки дар натиҷаи машқу тамрин ва аз би-сёр кардани коре дар табиати инсон пайдо мешавад; малака пайдо (хосил) кардан дар коре омил шудан дар иҷрои коре; таҷриба хосил кардан.

МАЛАКАДОР ملکهدار дорои малака дар иҷрои коре; таҷрибанок.

МАЛАКУЛМАВТ *a.* ملك الموت *д.* фариштаи марг, фариштаи аҷал, фариштае, ки мута-саддии гирифтани ҷон аст, Азроил (*a.*).

МАЛАКУТ *a.* ملکوت *д.* олами фариштаҳо; олами боло.

МАЛАКХӢӢ ملكخوى фариштахӢӢ, малакхӢӢ будан.

МАЛАКХӢӢ ملكخوى фариштахӢӢ, дорои одобу рафтори ба фаришта монанд.

МАЛАНГ ملنگ 1. бесару по, хонабардӯш. 2. шахси фориг аз ҳар расму русум ва одату қоида, одами лоқайд. 3. сархуш, шодоб. 4. камхирад, беақлу бетадбир.

МАЛАХ ملخ 1. ҳашароти болдори зараррасон; чун мӯру малах//мӯру малах барин хеле зиёд, бешумор. 2. киноя аз ҳарис (*мисли ҳашароти зараррасон*). 3. *гуфт.*, маҷ. пул, нақдина (*фоидаи гайриқонунӣ аз фурӯши чизе*).

МАЛАХАК ملخک малахи хурд; як бор частӣ малахак, ду бор частӣ малахак, охир ба дастӣ малахак (*мақ.*); малахак рафтан (*задан*)-и чашм *гуфт.* мисли малах рӯи чизе гардиш кардани нигоҳ, ба чизе чашм давондан.

МАЛБАС *a.* ملابس пӯшок, либос.

- МАЛБУС** *а.* ملبوس *кит.* 1. пӯшида. 2. либос, пӯшок.
- МАЛЕХ** *а.* مليح *кит.* 1. намакин, бонамак. 2. *мач.* бомалоҳат, дилкаш; **табассуми малех** (*беитар дар сифати хубии одам ва сухан*) табассуми хубу дилкаш.
- МАЛЕХБАЁН** مليح بيان *ширинсухан, хушгуфтор.*
- МАЛЕХДИДОР** مليح ديدار *бомалоҳат, қозибадор, ситорагарм.*
- МАЛЗУМ** ملزوم *кит.* лозимшуда; чизе, ки барои будани чизи дигар зарур ва ногузир аст, чизи даркорӣ.
- МАЛИК** ملك *соҳиби мулк, шоҳ, подшоҳ, султон.*
- МАЛИКА** ملكه *муаннаси малик; подшоҳзан; зани подшоҳ; маликаи хубон киноя аз маҳбубаи ниҳоят соҳибчамол, шоҳи хубон; маликаи ҳусн нав.* унвоне, ки ба ғолиби озмуни духтарони аз чихати хусну чамол бехтарини шаҳр, кишвар *ва ғ.* дода мешавад, маликаи зебой.
- МАЛИКАБОНУ** ملكه بانو *ниг. малика.*
- МАЛИКЗОДА** ملك زاده *фарзанди малик, шоҳзода, писари подшоҳ.*
- МАЛИКСИТО(Ӯ)** ملك ستاى *кит.* маддоҳ ва ситоишгари подшоҳ.
- МАЛИКУЛАРШ** ملك العرش *д.* молики аршу курсӣ, Худованд.
- МАЛИКУЛКАЛОМ** *а.* ملك الكلام *кит.* подшоҳи иқлими сухан (*васфи шоир*).
- МАЛИКУШШУАРО** *а.* ملك الشعرا *таър.* шоҳи шоирон (*унвони ифтихорие, ки ба сардори шоирони дарбор дода мешуд*).
- МАЛЛА** ملله *ранги зарди бенур; зарди сурхчатоб: мӯи малла, риши малла, чомаи малла, хирси калони малла.*
- МАЛЛАГӢ** ملگى *ниг. маллатоб.*
- МАЛЛАМУӢ** مله موى *он ки ранги мӯяш зарди сурхчатоб аст: духтари малламуӢ, чавони малламуӢ.*
- МАЛЛАРАНГ** مله رنگ *ранги малла дошта: риши малларанг, чомаи малларанг.*
- МАЛЛАРИШ** مله ريش *риши зардчаранг.*
- МАЛЛАТОБ** مله تاب *моил ба ранги малла, мо-*
- нанд ба ранги малла; зардчаранг.*
- МАЛЛОК** *а.* ملاك *кит.* дорой мулк, заминдор.
- МАЛЛОҲ** *а.* ملاح 1. киштирон, киштибон. 2. *кит.* оббоз, шиновар, баҳрнавард.
- МАЛЛОҲӢ** ملاحى *шуғл ва касби маллоҳ.*
- МАЛО//МАЛОӢ** ملا//ملا *кит.* 1. пурра, пуррагӣ; *муқоб хало//халлоӢ.* 2. *мач.* гурӯҳи мардум, анбӯҳи одамон; **бармало** ошкоро; **бармало шудан** ба ҳама маълум шудан, ошкор гардидан.
- МАЛОИК//МАЛОИКА** ملائكة//ملائك *ч.* малак; $\diamond$ **агар малоикаҳо омин гуфта бошанд** агар тақдир рафта бошад, агар дар сарнавишт бошад.
- МАЛОЛ** *а.* ملال *озурдагӣ, озор; андӯх, ғам; дилтангӣ, афсурдагии хотир; муқоб. бемалол; малоли хотир* боиси озурдагии хотир; боиси дилтангию зикӣ; **малол омадан (расидан)** боиси озурдагии хотир шудан (*коре ё гане*); боиси ташвишу заҳмат шудан.
- МАЛОЛАТ** *а.* ملالت *кит.* озурдагӣ; дилтангӣ; безор шудан; **малолат доштан** (*аз чизе*) озурдадил будан аз чизе; безор будан аз чизе.
- МАЛОЛАНГЕЗ** ملال انگيز *он чи боиси дилтангӣ ва озурдагӣ мешавад.*
- МАЛОЛАТБОР** ملالت بار *ниг. малоловар.*
- МАЛОЛОВАР** ملال آور *боиси малоли хотир; дилгиркунанда.*
- МАЛОМАТ** *а.* ملامت *сарзаниш, нақӯҳиш, қоҳиш, таъна: маломат қардан, таънаву маломат қардан; санги маломат задан* касеро мавриди сарзаниш қарор додан, ба касе таъна задан; **ҳадафи тири таънаю маломат гаштан** мавриди сарзаниши сахти касе қарор гирифтан, таънаву мазаммат шунидан аз касе; **ба сари касе санги маломат боридан** таънаву сарзаниши зиёд шунидан.
- МАЛОМАТГАР** ملامت گر *маломаткунанда, сарзанишкунанда, таъназананда.*
- МАЛОМАТДИДА** ملامت دیده *ранчида, ранчкашида, андӯҳгин.*
- МАЛОМАТГӢ** ملامت گوى *ниг. маломатгар.*
- МАЛОМАТКАШ** ملامت كش *ранчдида, таҳаммулкунандаи маломату ранчу азоб.*

- МАЛОМАТОМЕЗ** ملامت آميز бо сарзаниш, таънаомез: **нигоҳи маломатомез, сухани маломатомез.**
- МАЛОҲАТ** *a.* ملاح 1. бонамакӣ, намакин будан. 2. *маҷ.* хусни дилкаш, зебой, хубрӯй; ситорагармӣ, қозибадорӣ.
- МАЛОҲӢ** ملاهى *kit.* 1. *ҷ.* малҳо. 2. *маҷ.* бозиҳо; дилхушию вақтчоқиҳо; хушгузаронии вақт.
- МАЛУЛ** *a.* ملول афсурдаҳол, андӯҳгин, дилтанг; хафа, маъюс; **малул шудан** хафа (маъюс) шудан.
- МАЛУЛӢ** ملولى афсурдаҳолӣ, озурдадилӣ, андӯҳгинӣ, маъюсӣ.
- МАЛУЛОНА** ملولانه афсурдаҳолона, озурдадилона, маъюсона.
- МАЛҲУФ** *a.* ملفوف *kit.* печонидашуда, лифофакарда; ба даруни лифофа гузошташуда.
- МАЛҲАМ** *a.* ملهم *гуфт.* аслаи марҳам.
- МАЛҲО** *a.* ملهى *kit.* асбоби лаҳву бозӣ; асбоби айшу ишрат.
- МАЛҲУЗ** *a.* ملحوظ *kit.* амиқ мулоҳизашуда; дар назар дошташуда.
- МАЛҲУФ** *a.* ملهوف *kit.* ситамдида; дилсӯхта, ғамзада.
- МАЛҶО** *a.* ملجا паноҳгоҳ, ҷои амну паноҳ.
- МАЛӢАБА** *a.* ملعبه *kit.* 1. дилхушию вақтчоқӣ. 2. бозича, лӯъбат, лӯхтак.
- МАЛӢУН** *a.* ملعون лаънаткарда, лаънатӣ, лаин, рондашуда.
- МАМАР(Р)** *a.* ممر *kit.* 1. роҳи убуру мурур, гузаргоҳ. 2. *маҷ.* сабаб, иллат; **аз ин мамар(р)** аз ин хусус, дар ин бора.
- МАМДУД** *a.* ممدود 1. кашидашуда, мад(д) додашуда, дароз. 2. маддор, мамдуда.
- МАМДУДА** ممدوده *муаннаси мамдуд; алифи мамдуда грам.* ҳарфи алифи алифбой арабӣ, ки болеяш аломати мадда гузошта шуда, «о» хондани онро нишон медиҳад (~).
- МАМДӢХ** *a.* ممدوح *kit.* 1. он ки дар ҳаққи ӯ мадҳ навишта шудааст, мадҳшаванда. 2. писандида, нек.
- МАМЗУЧ** *a.* ممزوج *kit.* имтизочёфта, омехта, махлут.
- МАМЛАКАТ** *a.* مملکت кишвар, сарзамин; кишвари тобеи як давлат, сарзамини як давлат: **мамлақати бегона, мамлақати ҳамсоя, мамлақати ақибмонда, мамлақати рушдкарда, мамлақати тоҷикон, пиру ҷавони мамлақат, подшоҳи мамлақат, мамлақатро идора кардан.**
- МАМЛАКАТДОРӢ** مملکتدارى идора кардани мамлақат, давлатдорӣ.
- МАМЛУ** *a.* مملو *kit.* пури лабрез, пури лаболаб, оганда; $\diamond$ **моҳи мамлу** моҳи тамом, моҳи пурра, бадр.
- МАМЛУК** *a.* مملوك 1. ғулом, банда. 2. *таър.* ҷанговарони зархариди ҳокимони Миср дар асрҳои гузашта, ки аз ҷумлаи туркону қафқозиён гирд омада буданд.
- МАМНУН** *a.* ممنون миннатдор, сипосгузор, муташаккир; хурсанд, хушҳол: **мамнун ва сарфароз, шоду мамнун; мамнун будан, мамнун кардан, мамнун шудан; хеле мамнун(ам)** бисёр сипосгузорам, хеле миннатдорам.
- МАМНУНИЯТ** *a.* ممنونيت миннатдор будан, сипосгузорӣ, миннатдорӣ; хурсандӣ, шодӣ (*аз неъмат ва некии касе*); **бо мамнуният** миннатдорона, сипосгузорона: хурсандона; ризомандона, қаноатмандона.
- МАМНУНОНА** ممنونانه бо мамнуният, сипосгузорона; хурсандона: **мамнунона табассум кардан.**
- МАМНӢЪ** *a.* ممنوع манъшуда: **мамнӯ будан, мамнӯ карда натавоништан; минтақаи мамнӯ** ҷое, ки ба он дохил шудан манъ шудааст; **усулҳои мамнӯ** тарзу усулҳои манъшудаи коре; **мамнӯ аст** манъ карда шудааст.
- МАМНӢЪГОҲ** ممنوع گاه *нав.* мавзеи маҳсус баърои парвариш, афзоиш ва муҳофизати анвои растанӣ, зоту чинси ҳайвонот ва парандаҳои нодир, ки дар он шикор кардан ва буридани дархтон манъ аст.
- МАМОЛИК** *a.* ممالک *ҷ.* мамлақат: **мамолики рӯи дунё, мамолики ҷаҳон.**
- МАМОНИАТ** *a.* ممانعت монета, ҳалал; боздорӣ, манъ: **мамониат кардан//мамониат нишон додан** монета шудан; ҳалал расондан.
- МАМОНТ** *p.* ممانت ҳайвони ширхӯр аз оилаи филҳо, ки дар давраи яхбандӣ ва асри санг

зиндагӣ кардааст.

МАМОТ *a.* مامات марг; муқоб. **хаёт, хаёту мамот** зиндагӣ ва марг.

МАН I من 1. *грам.* **ҷонишини шахсии шахси якуми танҳо:** ману ту, ман ва онҳо. 2. *дар ибораҳои изофӣ соҳибият ифода мекунад:* китоби ман, хонаи ман.

МАН II من *кҳн.* воҳиди вазн, ки дар ҳама манотиқ як хел набудааст (*мас., дар Бухоро ба 128 кг. дар Самарқанд ба 8 пуд баробар буд*); аз анбори холӣ сад ман шолӣ (*зарб.*).

МАНА منه *ҳиссачаи ишоратӣ* инак, ин аст; ана; **мана гапу мана кор** (*аломати тааҷҷуб*).

МАНАК منک зарфи баркаш (*вазн*) барои чизҳои пошхӯранда (*гандум, биринҷ*) ва барои чизҳои моеъ.

МАНАХ منه *занах, занахдон, зақан, чона;* **манах бастан** а) манаҳи мурдари боло бардошта бастан, то ки даҳонаш боз намонад; б) *киноя аз мирондан, ба марг расондан;* **манаҳи касеро бастан** а) *ниг.* **манах бастан;** б) *мач.* одами сергапро хомӯш кунондан, аз лакқидан боздоштан; **манах задан** бисёр гап задан, лакқидан, ёва гуфтан; **манах тасфидан** *гуфт.* саргарми гап шудан, бисёр гап задан.

МАНАХЗАНИ منه زنى *исми амал аз манах задан;* сергапӣ; лакқигӣ.

МАНБАЪ *a.* منبع 1. чашма; сарғаҳи об: **манбаи об** (-и шифобахш). 2. *ҷои баромади чизе, сарчашма, маншаъ:* **манбаи даромад, манбаи дониш, манбаи илҳом, манбаи нур, манбаи асосии беморӣ.** 3. маъҳаз; сарчашмаи ахбор ва маълумот (*барои таҳқиқот*).

МАНГ I منگ *кит.* як навъи банг.

МАНГ II منگ *:хангу манг* моту мабхут, гаранг, сахт хайрон.

МАНГАНА منگنه *тех.* олати механикӣ барои боқувваи зиёд фишурдани ягон чиз бо мақсади зичу сахт кардан ва тағйир додани шакли он ё васл кардани қисмҳо, ҷудо кардани моеъот ва ғ., *исканча:* **манганиаи тойбандии пахта, манганиаи равғанкашӣ.**

МАНГИДАН منگیدن *кит.* паст ва оҳиста гап задан, пичиррос задан.

МАНГУЛА منگله *кит.* гиёҳи даштӣ.

МАНГО *бот.* منگا як навъ дарахти ҳамешасабзи

кишварҳои гарми Осиё, ки меваи ширину хушбӯ дорад.

МАНҒИТ *m.* منغيت *таър.* номи яке аз қабилҳои бодиянишини муғулиасли Осиёи Марказӣ.

МАНҒИТИЯ منغيتيه *мансуб ба қабилҳои манғит (амирони охирини Бухоро аз ин қабилҳо буданд).*

-манд مند *пасванде, ки аз исмҳои ҷинс исмҳои хоси дорои маънои соҳибият месозад;* **давлат-манд, хунарманд, арҷманд.**

МАНДАЛ *ҳ.* مندال *кит.* 1. доирае, ки ҷодугарон бар гирди худ кашида дар миёни он менишастанд ва дуову азоимхонӣ мекарданд. 2. номи созе, ки аз навъи нақора будааст.

МАНДАТ *лот.* مندات *шаҳодатнома дар бораи ягон ҳуқуқ ё супориш; ваколатнома.*

МАНДАТӢ مندتي *мансуб ба мандат; комиссияи мандатӣ* а) ҳайати тафтишкунандаи ваколатномаҳои намоёндоғони интихобшуда; б) ҳайате, ки дохилшавандағони мактабҳои олии ва миёнаи махсусро баъд аз супоридани имтиҳонҳо ба сафи донишҷӯён қабул мекунад.

МАНЕКЕН *фр.* منكين *ҳайкали аз ҷӯб ё пластик сохташудаи одам барои андоза кардан ва нишон додани либосҳо (дар мағозаҳо).*

МАНЁВР *фр.* منياور *тағйири ногаҳонии маҳалли будубоши сипоҳ барои ишғоли ҷои муносиб барои ҷанг; ҳила, найранг.*

МАНЗАЛА/МАНЗАЛАТА *a.* منزله//منزلت *мақом, мартаба, дараҷа; кадр; пояи баланд (аслаҳи манзила); ба манзалаи ... а) ба дараҷаи..., ба монанди...; б) ба сифати ..., ба ҷои...*

МАНЗАР *a.* منظر 1. ҷои назарандозӣ, ҷои нигаристан, назаргоҳ. 2. болохонае, ки аз даричаи он рӯи ҳавлӣ ва табиати атроф хуб намоён аст.

МАНЗАРА *a.* منظره 1. он чи ба назар намоён аст, намуд; намои табиат: **манзараи дилрабои кӯҳистон, манзараи табиат.** 2. *санъ.* жанри санъати тасвирӣ, ки асоси тасвири он табиат – кӯҳ, дашт, марғзор, беша ва ғ. мебошад, пейзаж.

МАНЗАРАВИ منظره *мансуб ба манзара; суратҳои манзаравӣ* суратҳое, ки манзараи

табиатро тасвир мекунанд.

МАНЗАРАНИГОР *منظره نگار* *рассом* ё шоире, ки тасвири манзараҳои табиат асоси эҷодиёти ӯро ташкил медиҳад.

МАНЗАРГАҲ *منظر گه* *ниг. манзаргоҳ.*

МАНЗАРГОҲ *منظر گاه* *кит.* чой ва мақоми хуб барои тамошо.

МАНЗИЛ *а. منزل* 1. чои фуруд омадан, фу-ромадгоҳ, истгоҳ. 2. мусофирхона (работ)-е, ки дар масофаи муайяни роҳҳои корвонгузор бино карда мешуд. 3. *гуфт.* қабр, гӯр; **баъд аз тайи чанд манзил, ду манзилро гузошта, дар ин роҳ моҳ аввалин манзил буд; манзил ба манзил** аз як истгоҳ ба истгоҳи дигар; **манзили сайру тамошо** чои боби сайру тамошо; **манзил гирифтан** а) чо гирифтани, чойгир шудан; б) чои ист қарор додан, маскан гирифтани, маҳалли сукунат ихтиёр кардани; **манзил гузидан** чо гирифтани; **манзил додан** чо додан, чойгир кардани; чои ист додан; **манзил кандан** *гуфт.* қабр (гӯр) кандан (*барои майит*); **манзил кардан** а) аз роҳ боз истодани ва фуруд омадани дар чое; қарор гирифтани, чо гирифтани; б) чои иқомат қарор додан, қароргоҳ ихтиёр кардани; зистани дар чое; **манзили ум(м)ед** чои расидани ба орзу, хонаи умед; **манзили хомӯшон** қабристон.

МАНЗИЛА//МАНЗИЛАТ *منزله//منزلت* *ниг. манзала//манзалат; ба манзилаи... ниг. манзала.*

МАНЗИЛГАҲ *منظر گه* *ниг. манзилгоҳ.*

МАНЗИЛГОҲ *منظر گاه* 1. *ниг. манзил; манзилгоҳи гургону шағолон* бошишгоҳ ва макони гургону шағолон. 2. чои истиқомат, маҳалли сукунат, маскан; хона: **сохтмони манзилгоҳ, ҳазор метри мураббаъ манзилгоҳ сохтан, идораи истифодаи манзилгоҳҳо; манзилгоҳи хомӯшон** *ниг. манзил(-и хомӯшон).*

МАНЗИЛӢ *منزلی* *мансуб ба манзил; шароити манзили* вазъи таъмин будани ба хонаю чой.

МАНЗУМ *а. منظوم* 1. *кит.* ба назму тартиб дароварда. 2. ба ришта кашидашуда. 3. *мач.* ба риштаи назм кашидашуда; сухани мавзун, шеър; *муқоб.* **мансур: асарҳои манзум, дostonи манзум.**

МАНЗУМА *а. منظومه* 1. *муаннаси манзум.* 2. асари бо назм гуфташуда, асари калонтарини назм нисбат ба ғазал, қитъа ва монанди инҳо; **манзумаи «Мо зафар хоҳем**

инҳо; манзумаи «Мо зафар хоҳем кард»-и Лоҳутӣ.

МАНЗУМАНАВИС *منظومه نویس* он ки манзума менависад: **шоири манзуманавис.**

МАНЗУР *منزور* 1. дар назар гирифташуда; он чи дар мадди назар аст, чизи мавриди назар. 2. ба чашм намоён, намоён, намудор, пади-дор, ошкор. 3. *мач.* мақбул, писандида, шоиста. 4. *мач.* мақсуд, матлуб; мақсад, мурод; **ба чӣ манзур?** бо кадом мақсад?; **манзур будан** а) дар мадди назар будани; б) қадру эътибор доштан, ба назари эътибор гирифтани; писанд омадани; **манзур кардан** аз назари касе гузаронидани; ба касе нишон додан; пешниҳод намудани; **манзур накардан** а) ба касе нишон надодани; б) *гуфт.* писанд накардани, ба назар нагирифтани: писанди манзур накардани; **манзур шудан** а) дида шудани, ба назар намудани; б) *мач.* қабул шудани, пазируфта шудани, мавриди писанд қарор гирифтани; **манзури касе гардидан** а) *ниг. манзур шудани;* б) ба касе пешкаш шудани (*барои хондан*); **манзури назар кардан** барои дидани пешкаш кардани, ба намоиш гузоштани.

МАНИСАК *منيسك* *кҳн.* чомаи занонаи бепахта, ки аз парча, адрас ва дигар матоъҳои қиматбаҳо дӯхта мешавад.

МАНИФЕСТ *лот. манифест* 1. мурочиатномаи хаттии ҳукумат ба халқ оид ба ягон масъалаи муҳими сиёсӣ. 2. мурочиатномаи ягон ҳизби сиёсӣ ё созмони ҷамъиятӣ, ки дар он барнома ва назариёти асосӣ баён ёфтааст.

МАНИШ *منش* *кит.* 1. табиат, сиришт. 2. феъл, ҳӯ, одат. 3. табъи баланд, тинати бузург; бузургӣ.

МАНӢ I *منی* *биол.* нутфа.

МАНӢ II *منی* *ниг. манманӣ.*

МАНКУБ *а. منكوب* *кит.* 1. нақбатзада, бадбахт. 2. манфур, лаънатӣ.

МАНКУС *а. منكوس* *кит.* вожгуна, чапашуда, сарнагун, сарозер.

МАНКӢҲА *а. منكوحه* *кит.* зани никоҳӣ, зани ақдбаста, зани қонунӣ.

МАНҚА *منقه* *гуфт.* он ки димоғӣ гап мезанад, он ки аз роҳи бинӣ ҳарф мезанад.

МАНҚАБАТ *а. منقبت* *кит.* он чи сабаби ситоиши дигарон ва мояи фаҳри одам аст,

- ши дигарон ва мояи фахри одам аст, фазл, хунар.
- МАНҚАЛ** *a.* منقل 1. зарфи дахонфарохи поядор, ки дар он оташ афрӯхта гарм мешаванд; оташдон.
- МАНҚАЛДОН** منقلدان *ниг.* манқал.
- МАНҚУЛ** *a.* منقول 1. нақлшуда, гуфташуда, ривоятшуда; **манқул аст, ки...** дар ривоятҳо омадааст, ки... 2. нақлшаванда, аз чое ба чое кӯчондашаванда, интиқолшаванда; **моли манқул(а)** моле, ки аз чое ба чое бурданаши мумкин аст (*мас., асбобу анҷоми хона*); **моли ғайриманқул(а)** замин, ҳавлӣ, мулк.
- МАНҚУРТ** *фр.* منقورت *нав.* безътиноикунанда, беҳурмати нишондиҳанда (*нисбат ба расму одати худ*); инкоркунанда(-и таърихи худ); он ки мағзаш хушк шуда бошад.
- МАНҚУРТИЯТ** منقورتيت *ниг.* манқуртӣ.
- МАНҚУРТӢ** منقورتى *мансуб ба манқурт.*
- МАНҚУШ** *a.* منقوش нақшин, нақшдор, мунаққаш: **хонаи манқуш.**
- МАНМАНӢ** منمنى кибр, ғурур, худситой; **манманӣ кардан** худситой кардан, ғуруру тақаббур нишон додан.
- МАННОН** *a.* منان *кит.* бисёр миннатгузоранда, бисёр некикунанда (*сифати Худо*).
- МАННОӢ** مناع *кит.* саҳт манъкунанда; хасис, мумсик.
- МАНОБЕӢ** *a.* منابع *ч.* манбаъ.
- МАНОЗИЛ** *a.* منازل *ч.* манзил.
- МАНОҚИБ** *a.* مناقب *кит. ч.* манқабат; таърифу тавсиф, ситоиш; **китобҳои маноқиб** китобҳои оид ба сифатҳои шайхони бузург; **дар маноқиб...** дар ситоиши...
- МАНОҚИБНАВИС** مناقبنويس нависандаи сифатҳои шайхон ва бузургони тасаввуф.
- МАНОҚИБНОМА** مناقبنامه ситоишнома.
- МАНОЛ** *a.* منال чое, ки аз он нафъе, даромаде ба даст мебарояд (*замин, дӯкон, осие ва ғ.*); **молу манол** дороии манқул ва ғайриманқул.
- МАНОМ** *a.* منام *кит.* 1. хоб, он чи инсон дар хоб мебинад; хоббинӣ. 2. чои хоб, хобгоҳ.
- МАНОМЕТР** *лот. метр.* *тех. ниг.* фишорсанч.
- МАНОР** *a.* منار *бинои баланди сутунмонанди аз сангу хишт сохташуда (дар масҷид ва маъбадҳо), ки роҳи болоравиаш аз дарун аст.*
- МАНОРА** *a.* مناره 1. *ниг.* манор; **манораи марг таър.** манорае, ки гунаҳкорони маҳкум ба қатро аз болои он ба замин мепартофтанд. 2. *бино ӯ иншооти маноршакле, ки барои посбонӣ, дидбонӣ ва ӯ бо мақсадҳои дигар аз гил, хишт, санг ӯ чӯб месозанд, бурҷ; ◇ манораи дидбонӣ.*
- МАНОРАДОР** منارهدار *манорадошта, дорои манора; крани манорадор тех.* навъи крани борбардор, ки пояи баланди манорашакл дорад.
- МАНОРӢ** منارى *мансуб ба манор.*
- МАНОРШАКЛ** منارشكل ба шакли манор, ба сони манор.
- МАНОС** *a.* مناص *кит.* 1. гурехтан, фирор кардан, гурез. 2. гурезгоҳ, паноҳгоҳ, чои фирор.
- МАНОСИБ** *a.* مناصب *ч.* мансаб.
- МАНОТ** *p.* منات *кҳн.* сикка, танга; пул (*шакли таҳрифишудаи «монета»-и русӣ*); ◇ **маноти эътибор** воситаи ба даст овардани обрӯю эътибор.
- МАНОТИҚ** *a.* مناطق *ч.* минтақа.
- МАНОФЕӢ** *a.* منافع *ч.* манфиат.
- МАНСАБ** *a.* منصب *рутба ва маъмурияти давлатӣ; рутба, мақом, чоҳ; шуғли расмӣ: мансаби баланд, мансаби олий; мансаб гирифтани, мансаб доштан, мансаби муносиб додан, лоиқи мансаб будан, аз мансаб истифода бурдан, аз мансаб дур шудан, ба мансаби калон соҳиб шудан, ба мансабе сарфароз шудан; ба мансабе мансуб шудан ба мансабе таъйин шудан; ба мансабе расидан ба гирифтани мансабе ноил шудан.*
- МАНСАБГИРӢ** منصبگيري *исми амал аз мансаб гирифтани.*
- МАНСАБДОР** منصبدار *соҳибии мансаби (мақоми) расмӣ дар идораи давлатӣ; он ки рутбаву мақом дорад: мансабдори давлатӣ, мансабдори гумрук.*
- МАНСАБДӢСТ** منصبدوست *ниг.* мансабпараст.
- МАНСАБДӢСТӢ** منصبدوستى *ниг.* мансабпарастӣ.

МАНСАБӢ منصبى мансуб ба мансаб; маъзули мансабӣ аз мансаб дур шуда, мансабдори аз кор гирифта.

МАНСАБПАРАСТ منصبپرست он ки барои ҳифзи мансаби худ ё барои ба дараҷаи болотар баромадан мекӯшад; мансабталлош, чоҳталаб.

МАНСАБПАРАСТӢ منصبپرستی мансабпараст будан; амали мансабпараст.

МАНСАБТАЛОШ منصبتلاش он ки барои ба мансаб расидан мекӯшад.

МАНСАБТАЛОШӢ منصبتلاشى талош ва чидду ҷаҳд барои расидан ба мансаб ё ниғаҳдории мансаб.

МАНСАБҚҶӢ منصبجوئى шуғлу амали мансабқҷӣ.

МАНСАБҚҶӢ منصبجوئى он ки қҷеи мансаб аст, мансабхоҳ, чоҳталаб.

МАНСУБ I a. منسوب нисбатдода, тааллуқдор, вобаста, дахлдор; **мансуб будан** тааллуқ доштан, марбут будан (*ба қасе ё чизе*); **мансубон** хешу акрабо, хешовандон, наздикон.

МАНСУБ II a. منصوب 1. насбшуда, нишонда. 2. таъйин шуда, муайяншуда (*ба вазифае*); **мансуб қардан** таъйин қардан (*қасеро ба мансабе*); **мансуб шудан тарзи мафъулии мансуб қардан** таъйин шудан ба ягон мансаб.

МАНСУБА I a. منسوبه кит. муаннаси **мансуб I**.

МАНСУБА II a. منصوبه кит. 1. тадбири нозук, тадбири нек. 2. бозии моҳиронаи шоҳмот.

МАНСУБИЯТ a. منسوبيت нисбат доштан, муносибат доштан, тааллуқ доштан.

МАНСУР I a. منثور 1. кит. ба ришта кашида-нашуда (*oid ба дурру гавҳар*); пароканда, парешон. 2. ба наср навишташуда, ғайриманзум: **достони мансур**, «Шоҳнома»-и мансур.

МАНСУР II a. منصور нусратёфта, ғолиб, фирӯз.

МАНСУС a. منصوص кит. бо далелу ҳуччатҳои қатъӣ исботшуда; он чи бо таҳқику тафтиш бо субут расидааст.

МАНСУХ a. منسوخ нест гардонида, бекор қарда, аз эътибор соқит: **мансух қардан** бекор қардан, ботил қардан, аз эътибор соқит қардан;

мансух шудан тарзи мафъулии мансух қардан.

МАНСУҶ منسوج кит. 1. бофта, бофташуда. 2. порчаи матоъ, газвор.

МАНТИҚ a. منطق 1. кит. нутқ, сухан; гуфтор. 2. илм дар бораи қонунҳои тафаккур, хулосабарорӣ ва шаклҳои он; **мантиқи диалектиқӣ**, **мантиқи шаклӣ**; **мантиқи сухан** (ё **нутқ**) мурааттабӣ ва муназзамии нутқ, ба таноуби сухан ва фасоҳат ҷавобгӯ будани қалом; **гапи аз мантиқ дур** сухани асоси мантиқӣ надошта, гапи бемантиқ; **аз рӯи мантиқ** мувофиқи мантиқ; мувофиқи қонунҳои тафаккур ва хулосабарории оқилона.

МАНТИҚАН a. منطقاً аз рӯи мантиқ, мувофиқи мантиқ.

МАНТИҚДОР منطقدار (сухани) аз рӯи мантиқ гуфташуда, (сухани) асоси мантиқӣ дошта.

МАНТИҚӢ a. منطقي мансуб ба **мантиқ**; **зиддияти мантиқӣ**, **муҳокимаҳои мантиқӣ**; **далели мантиқӣ** сухани аз рӯи мантиқ ва бо ҳукми ақл гуфташуда.

МАНТИҚУТТАЙР a. منطقالطير 1. сухани (овози) мурғон. 2. номи асари машҳури Шайх Аттор, ки аз нутқ ва гуфтугузори парандагон баҳс мекунад.

МАНТУ منتو хӯр. номи таоми маъруф, ки гӯштро кӯфта, ба хаамири тунук печонда, дар буғ мепазанд.

МАНУТ a. منوط вобаста, марбут, тааллуқёфта ба чизе: **манут ба... будан.**

МАНУФАКТУРА лот. منوفكتوره кҳн., таър. 1. шакли истеҳсоли сармоядорӣ, ки пеш аз саноати қалон вучуд дошт ва он ба тақсимои меҳнати коргарони кироя ва ҳунари дастӣ дар устоҳонаву коргоҳҳо асос ёфта буд. 2. **ниг. газвор.**

МАНФААТ a. منفعت **ниг. манфиат.**

МАНФАЗ a. منفذ 1. даромадгоҳ, гузаргоҳ. 2. сӯроҳ; дарича. 3. **мач.** даҳони кӯза.

МАНФИАТ a. منفعت [*аслаи манфаат*] нафъ, фоида, суд: **бе ҳеч манфиати моддӣ ва маънавӣ**, **манфиат бахшидан**, **манфиат бурдан**, **манфиат дидан**, **манфиат доштан**, **манфиат овардан**, **манфиат расондан**, **манфиати давлатро мудофия** (ё **муҳофизат**) **қардан**,

- манфиати давлатро аз манфиати шахсӣ баланд доништан, манфиати худро аз манфиати чамъият боло гузоштан, ба манфиати шахсии худ сарф кардан; ба манфиати...//барои манфиати... ба нафъи...; барои беҳбудии...; аз манфиат холи набудан бе фоида набудан.
- МАНФИАТБАХШ** *منفعت بخش* нафърасонанда, судовар, фоидаовар.
- МАНФИАТДОР** *منفعت دار* 1. он чи суд ва фоида дорад. 2. он ки аз коре манфиате дар назар дорад: **тараф(ҳо)и манфиатдор, шахси манфиатдор; манфиатдор** будан.
- МАНФИАТНОК** *منفعت ناک* *ниг.* **манфиатдор.**
- МАНФИАТОВАР** *منفعت آور* 1. *ниг.* **манфиатрасон.** 2. фоидаовар, даромаднок.
- МАНФИАТПАРАСТ** *منفعت پرست* он ки дар корҳо манфиати худро дар назар дорад; тамаъкор, муғриз.
- МАНФИАТПАРАСТӢ** *منفعت پرستی* манфиатпараст будан; ғаразнокӣ, тамаъкорӣ.
- МАНФИАТРАСОН** *منفعت رسان* он ки дар коре нафъаш мерасад, нафърасонанда.
- МАНФИАТХОҶ** *منفعت خواه* *ниг.* **манфиатчӯ(ӣ).**
- МАНФИАТЧӢӢ** *منفعت جوئی* манфиат чустан, аз коре фоида чустан.
- МАНФИАТЧӢӢ(Ӣ)** *منفعت جوئی* он ки фақат ба нафъи худ ҳал шудани корро мехоҳад, манфиатдор, муғриз.
- МАНФӢ** *منفی* он чи рад ва инкори чизеро дар назар дорад, он чи ҳеҷ чиҳати мусбат ва эҷобӣ надорад, салбӣ, инкорӣ; *муқоб.* **мусбат; таъсири манфӣ** таъсири бад; **ҷавоби манфӣ** ҷавоби рад.
- МАНФУР** *ا. منفور* мавриди нафрат воқеъшуда, боиси нафрат, мавриди нафрат; нафратовар; лаин: **душмани манфур, одами манфур, марги манфур.**
- МАНҲАЛ** *а. منهل* *кит.* обхӯра ё чашмаи об дар чарогоҳ, ки чорпо ва мардум аз он об менӯшанд.
- МАНҲАЧ** *а. منهج* *кит.* роҳи рост ва кушод, роҳи васеъ.
- МАНҲИЁТ** *а. منہیات* *кит.* 1. *ҷ.* **манҳӣ//манҳи(ӣ)ят.** 2. корҳо ва чизҳои дар шарият манъшуда.
- МАНҲИ(Ӣ)ЯТ** *а. منہیة* *ниг.* **манҳӣ.**
- МАНҲӢ** *а. منہی* наҳӣ кардашуда, манъ шуда, боздошта.
- МАНҲУЛ** *а. منحول* *кит.* 1. дурӯғ, бофта. 2. шеъри шахси дигар, ки касе ба худ нисбат додааст, шеъри интиҳолий; асари дуздада.
- МАНҲУС** *а. منحوس* 1. ба наҳсӣ монда, наҳс, шум; номуборак. 2. нафратовар, манфур.
- МАНҶАК** *а. منجک* *кит.* як навъ найрангбозӣ, ки найрангбозон ба косаи об оҳанпораву сангчаҳо ва монанди инҳоро андохта аз коса берун меҷаҳонанд; найранг.
- МАНҶАЛАҚ(Ӣ)** *(ی) منجلق* *гуфт.* зани бадқора, фосик.
- МАНҶАНИҚ** *ю. منجنيق* *таър.* олати фалохунмонанде, ки дар ҷангҳои қадим барои андохтани сангу гулӯлаҳо ба тарафи душман ба кор мебарданд.
- МАНҶАНИҚАНДОЗ** *منجنيق انداز* он ки аз манҷаниқ ба тарафи душман санг ва гулӯлаҳои оташ меандохт.
- МАНҶУҚ** *т. منجوق* *кит.* 1. моҳчаи байрақ; нишони тило ё нукрагин, ки ба нӯги ҷӯби байрақ устувор мекарданд. 2. *маҷ.* байрақ, парчам.
- МАНША** *а. منشه* *гуфт.* низоъ, ҷанҷол (бо касе); **маншаву мочаро, манша кардан.**
- МАНШАТАЛАБ** *ا. منشه طلب* *гуфт.* арбадаҷӯ, пархошҷӯ; ҷанҷолий.
- МАНШАЪ** *а. منشأ* 1. ҷои нашъат, ҷои пайдоиш, мабдаъ. 2. *маҷ.* зодгоҳ, ватан.
- МАНШУР** *а. منشور* 1. нашршуда, интишорёфта, паҳншуда ба теъдоди зиёд. 2. *таър.* фармони подшоҳӣ, ярлиғ дар бораи додани мансаб, рутба *ва г.* 3. номаи имтиёз ва бартарӣ, имтиёзнама.
- МАНЪ** *а. منع* боздоштан аз коре ё чизе, пеши роҳи чизеро гирифтани, пешгирӣ, роҳ надодан; **манъ кардан** боздоштан (*аз коре*), монъ шудан (*ба коре*).
- МАОБ I** *а. مأب* *кит.* 1. ҷои бозгашт, бозгашт. 2. паноҳгоҳ. 3. *ҷузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маъноҳои дорои..., шабеҳи... ва г.:*

чалолатмаоб, фарангимаоб, фазилатмаоб *ва г.*

МАОБ II *а.* معاب *кит.* айб, камбудӣ, нуксон.

МАОД *а.* معاد *кит.* 1. ҷои бозгашт; охирин ҷои бозгашт. 2. *д., маҷ.* зиндагии баъди марг; охират.

МАОДИН *а.* معادن *ҷ.* маъдан.

МАОЗ *а.* معاذ *кит.* паноҳгоҳ, маъман.

МАОЗАЛЛОҲ *а.* معاذالله *нидо* паноҳ ба Худо!, Худо нигоҳ дорад!

МАОЛ *а.* مآل *кит.* 1. ҷои рӯҷӯъ, марчаъ, маҳалли бозгашт. 2. оқибати кор, анҷом ва охири кор; натиҷа.

МАОНИСАРО معانى سرا *кит.* нуктасанҷ, мӯшикоф дар сухан.

МАОНИ *а.* معانى *ҷ.* маънӣ//маъно; илми маонӣ илме (фанне) буд, ки дар бораи маъноҳои калима (услубшиносӣ) ва санъатҳои бадеиву тарзи баёни фикр баҳс мекард.

МАОРИФ I *а.* معارف 1. *ҷ.* маърифат. 2. соҳаест, ки маҷмӯи корҳои оид ба таълиму тарбия ва муассисаҳои таълимию тарбиявиро дар бар мегиранд: **вазорати маориф, идораи маориф, шӯъбаи маориф; маорифи сиёсӣ** маҷмӯи корҳои оид ба фаҳмондани сиёсати давлат ва муассисаҳои марбут ба он.

МАОРИФ II معاريف *кит., ҷ.* маъруф.

МАОРИФДҶҶСТ معارف دوست *дӯстдор* ва тарафдори илму дониш ва маърифат.

МАОРИФДҶҶСТӢ معارف دوستى маорифдӯст будан, дӯстдори маърифат будан.

МАОРИФПАРВАР معارف پرور 1. маорифдӯст. 2. пайрави чараёни маорифпарварӣ.

МАОРИФПАРВАРӢ معارف پرورى 1. маорифпарвар будан, маорифдӯст будан; фаъолияти маорифпарварона. 2. *таър.* чараёни адабию фарҳангӣ ва иҷтимоию сиёсӣест, ки пайравони он дар ҷаҳлу нодонӣ мондани оммаро сабабгори асосии рӯзгори бади халқ ҳисоб мекарданд ва роҳи начотро танҳо дар баланд бардоштани сатҳи таълиму тарбия, ҷорӣ кардани адолат *ва г.* миданд.

МАОФИ/МУОФ *а.* معاف авфшуда, бахшидашуда, гузашткарда; озод карда; **муоф кардан** озод кардан (*мас., аз пардохти андоз ё ба ҷо овардани хизмати ҳарбӣ*).

МАОШ *а.* معاش 1. *кит.* зиндагонӣ, рӯзгузаронӣ. 2. он чи ба василаи он кас рӯз мегузаронад; **маоши зиндагӣ** воситаи рӯзгузаронӣ (*аз қабилӣ хӯроку пӯшок*). 3. музди кор, ки бо он рӯз мегузаронанд; моҳиёна, моҳона: **маоши думоҳа, маоши иловагӣ, маоши муаллимӣ; маош гирифтани, маош додан; таъмини маош** а) ба музди кор таъмин намудан; б) фароҳамоварии васоили зиндагонӣ.

МАОШХҶҶР معاشخور он ки барои иҷрои вазифаи худ музди моҳона мегирад: **котиби маошхӯр**.

МАР//МАРР I *а.* مر *кит.* 1. шумор, ҳисоб; шумора, адад. 2. воҳиди шумор, ки баробари 100 ҳазор аст, лак. 3. аломатест, ки дар вақти шумурдани чизе дар сари ҳар 50 ё 100 мегузошанд.

МАР II مر ҳиссаҷаест, ки пеш аз калимаи бо пасоянди **-ро** омада навишта шуда, як навъ маъноӣ таъйин ва таъкидро мефаҳмонад ва гоҳо барои зинати калом истифода мешавад, дар баъзе мавридҳо асосан дар матнҳои классикӣ, дар сурати зикр нашудани **«-ро»** ба ҷои он истифода мегардид: **мар он кас, мар-маро**.

МАРАЗ *а.* مرض 1. беморӣ, ранҷурӣ, касалӣ. 2. *маҷ.* разил, паст, дун.

МАРАЗСҶҶЗ مرضسوز несту нобудкунандаи касалӣ, илочкикунанда, шифобахш, табобаткунанда.

МАРАММАТ *а.* مرمت *кит.* таъмир, тармим, дуруст кардани бино *ва г.*

МАРАС مرس *кит.* ресмон, таноб, расане, ки ба гардани сағ, асп *ва г.* мебанданд.

МАРАФОНӢ مرفانى :пойгаи **марафонӣ** *варз.* дарозтарин масофаи давидан дар варзиши сабук (42 км 195 м).

МАРАХША مرخشه *кҳн.* шум, наҳс.

МАРБАТ//МАРБИТ *а.* مربوط *кит.* ҷои бастанӣ чорпоён; оғил, тавила.

МАРБАЪ *а.* مربع *кит.* ҷои баҳоргузаронӣ; чарогоҳе, ки айёми баҳорро дар он ҷо мегузаронанд.

МАРБИТ *а.* مربوط *ниг.* марбат.

МАРБУТ *а.* مربوط рабтдор, вобаста; тааллуқ-

- дор, алоқадор; **марбут будан** вобаста будан, алоқаманд будан.
- МАРБУТА** *а.* مربوطه *ниг.* **марбут**; **идораҳои марбута** идораҳои дахлдор.
- МАРВАЗӢ** مروزی *мансуб ба Марв*; он ки зодгоҳи ӯ шаҳри бостони Марв аст, сокин ва муқими шаҳри Марв.
- МАРВАК** مروک *бот.* гиёҳи бисёрсолаест, ки ҳамчун алафи бегона дар киштзору даштҳо мерӯяд ва низ дар баъзе кишварҳо чун гиёҳи шифобахш ва рағани эфирдиҳанда кишт мегардад, мармарак, кампиргулак.
- МАРВӢ I** مروی *ниг.* **марвазӣ**.
- МАРВӢ II** *а.* مروی *кит.* ривоятшуда.
- МАРВОРИД** *ю.* مرواريد 1. моддаи сахту сафеди дурахшон, ки дар даруни садаф (гӯшмоҳӣ)-и баҳрӣ ба вучуд меояд, дурр, гавҳар. 2. *маҷ.* катраҳои оби дида, ашк; **гули марворид** *бот.* навъ аз гули ороишӣ.
- МАРВОРИДАК** مرواريدک 1. гули марворид. 2. тути резаи холдори хеле ширин.
- МАРВОРИДКОРӢ** مرواريدکارى *асбоби зинати бо марворидҳо оро дода: гӯшворан марворидкорӣ // овезаи марворидкорӣ.*
- МАРГ** مرگ *муриш, мавт, фавт, аҷал; мамот, фано: марги ногаҳонӣ, марги ногузир, чанги маргу зиндагонӣ; аз чанголи марг раҳой ёфтан, чанг бо марги беамон кардан, рӯзи маргаш расидааст; марги бемаҳал мурдан пеш аз вақти маълум, марги барвақт; марги муфочо(т) марги ногаҳонӣ; фариштаи марг* *ниг.* малақулмавт; **дар дами марг будан** наздик ба марг будан, дар дами назъ будан; **марг ба...** нест шавад..., барҳам хӯрад..., бимирад...; **бо марг даст ба гиребон шудан** бо марг мубориша бурдан (*барои зинда мондан*); **чонбозӣ кардан, чонро ба хатар андохтан; дар дами марг будан** дар ҳолати наздик ба мурдан будан; **дил ба марг ниҳодан** маргро ба назар гирифттан; ба мурдан розӣ шудан; **заҳри маргат шавад** сабаби мурдани ту шавад, сари туро хӯрад (*таъбири даином*); **марги бо дӯстон (ё ёрон) тӯй аст (зарб.)** аз сар гузаронидани ҳар фалокат ва нохушӣ ҳамроҳи дӯстон, бо ҷамоат сахл аст, мурдан бо ёрон ид аст.
- МАРГАНДЕШ** مرگانديش он ки ба сабабҳои беморӣ, вазъи равоӣ *ва г.* доимо дар бораи марг фикр мекунад.
- МАРГАНДЕШӢ** مرگانديشى *маргандеш будан, доимо дар фикри марг будан.*
- МАРГАРИН** *фр.* مرگرين *равғани сунъии ба равғани зард монанд, ки аз омехтаи равғанҳои наботӣ ё ҳайвонӣ тайёр мешавад.*
- МАРГБОР** مرگبار *ниг.* **марговар.**
- МАРГВОР** مرگوار *чун марг, мисли марг, ба дараҷаи марг.*
- МАРГДОРУ** مرگدارو *доруи марговар, доруе, ки боиси мурдан мешавад.*
- МАРГЗО** مرگزا *ниг.* **маргбор.**
- МАРГИМУШ** مرگموش *моддаи химиявии хокистарранги фӯлодгун аст, ки дар доруҳо ва дар техника ба кор меравад.*
- МАРГОБА** مرگآبه *маҷ.* майу шаробу арақ ва ҳар навъ машрубот.
- МАРГОВАР** مرگآور 1. он чи бо марг меанҷомад; ҳалокатовар; кушанда: **силоҳи марговар.** 2. *маҷ.* ба нобудшавӣ боисшаванда, ҳалокатовар, хеле бераҳмона: **зарбаи марговар, хучуми марговар.**
- МАРГОМАРГ** مرگامرگ *маргу мири умумӣ бо иллати қаҳтӣ, гуруснагӣ ё сирояти бемориҳои гуногун, муриш.*
- МАРГОМАРГӢ** مرگامرگی *саросарӣ шудани маргу мир, ҷараёни доимӣ гирифтани муриш.*
- МАРГОСО** مرگآسا *маҷ.* ваҳшатноку тарсовар, ҳавлноқ, монанди марг.
- МАРГОФАРИН** مرگآفرين *ниг.* **марговар.**
- МАРГПАРАСТӢ** مرگپرستى *таваҷҷӯҳ ва диққати зиёд додан ба масъалаҳои маргу мир, маргхоҳӣ.*
- МАРГҲОНӢ** مرگخوانى *талабгори марг будан, дар орзуи марг будан.*
- МАРҒ** مرغ 1. *бот.* як навъ алафи ачирикмонанд; алаф; сабзаи худрӯй. 2. *ниг.* **марғзор.**
- МАРҒАЗАН** مرغزن *кит.* гӯристон.
- МАРҒАЗӢ** مرغزى *кит., ниг.* **марвазӣ.**
- МАРҒЗОР** مرغزار *сабззор, ҷаманзор, алафзор: марғзори сералаф, марғзори канори роҳ.*

МАРҒЗОРИ مرغزاري *мансуб ба марғзор.*

МАРҒУБ *a.* مرغوب он чи ба он майлу рағбат зоҳир мешавад, мавриди рағбат, писандида; дилкаш; дилхоҳ; **манзараи марғуб, оҳанги марғуб, марғуб будан; бӯи марғуб** бӯи дилкашу форам, роиҳаи матбӯъ; **дилбари марғуб** дилбари хушрӯй, маҳбубаи зебо.

МАРҒУЗ مرغوز *кит., зоол.* як навъи буз, ки пашми хуб доштааст.

МАРҒУЗИ مرغوزي *кит. марбут ба марғуз;* пӯсти бузи марғуз, ки дар қадим либос тайёр мекарданд.

МАРҒУЗОР مرغزار *ниг. марғзор.*

МАРҒҶЛА مرغوله 1. печутобхӯрда; пурпечутоб, чингила; мӯи ҳалқа-ҳалқа: **кокули марғӯла, мӯйи марғӯла.** 2. печутоби овоз дар вақти сурудхонӣ.

МАРҒҶЛАДОР مرغوله‌دار 1. ҳалқа-ҳалқа, чингила: **мӯи марғӯладор.** 2. печутобдор: **овози марғӯладор.**

МАРҒҶЛАМУҶ (Ӯ) مرغوله‌مو(ي) чингиламуҷ.

МАРД مرد 1. чинси наринаи инсон; *муқоб. зан;* одам, инсон; **мард бояд, ки ҳаросон нашавад, мушкиле нест, ки осон нашавад (зарб.).** 2. шавҳар, шӯй. 3. *мач.* росткор, ба қавли худ устувор, содик, вафодор; **марди майдон** марди шоистаи майдони корзор; марди шуҷоъ ва ҷасур; **марди мардон** а) марди аз ҳама ҷасур, одами ниҳоят шуҷоъ; б) унвони сардори олуфтаҳои Бухорои кӯҳна. 4. *мач.* шуҷоъ, далер, нотарс; *муқоб. номард;* **мард будан** далеру собитқадам будан; **мард(он)-и кор** аҳли кор; коргарон; он ки хубу диловарона кор мекунад; **ҳам зани хона, ҳам марди кӯча** зане ки ҳам вазифаи бонуи хонаро хуб адо мекунад ва ҳам мисли мардон машғули кори расмист.

МАРДАК مردک 1. *шакли тасгири мард;* мардина. 2. шавҳар (*хитоби зан ба шавҳар*).

МАРДАФКАН مردافکن 1. он чи ё он ки мардро аз по мегалтонад. 2. *мач.* қавӣ, зӯр; паҳлавони пурзӯр; **шароби мардафкан** шароби қувваи масткунандагаш зиёд, бодаи қавӣ.

МАРДБАНДӢ مردبندی *гуфт.* бо сеҳру чоду, дуохонӣ ва роҳҳои дигар боздоштани нерӯи

чинсии мард, то бо ягон зан издивоҷ карда натавонад, бастанӣ пешӣ роҳи мард бо сеҳру чоду *ва ғ.*

МАРДВОР مردوار монанди мард, чун мард(он), мардона, далерона: **мардвор амал кардан, мардвор ҷангидан.**

МАРДГИРОН مردگران *кит.* дар Эрони бостон ҷашне будааст дар панҷ рӯзи охири исфандмоҳ, ки занон метавонистанд ҳар чӣ хоҳанд аз мардон мегирифтанд.

МАРДИГАРӢ مردى گرى 1. мардӣ, мард будан. 2. *ниг. мардонагӣ:* **мардигарӣ нишон додан** марди ҳақиқӣ будани худро нишон додан.

МАРДИКОР مردکار 1. муздур, коргари кироияи рӯзбайъ: **бозори мардикор, мардикор гирифтани, мардикор киро кардан.** 3. *ниг. мард (мард(он)-и кор).*

МАРДИКОРГИР مردکارگیر он ки мардикор киро мекунад.

МАРДИКОРГИРӢ مردکارگیری 1. *исми амал аз мардикор гирифтани.* 2. сафарбарии маҷбурии аҳолии маҳаллии меҳнатии Осиёи Миёна аз тарафи ҳукумати подшоҳии Русия барои корҳои сиёҳ дар ақибгоҳ (*дар солҳои Ҷанги якуми ҷаҳонӣ*).

МАРДИКОРӢ مردکاری 1. муздурӣ, кори рӯзбайъ; мардикор будан: **мардикорӣ кардан.** 2. *ниг. мардикоргири.*

МАРДИНА مردینه 1. одами чинси мард: **хизматгори мардина, меҳмонони мардина.** 2. *мач.* шавҳар, шӯй.

МАРДИСТОН مردستان 1. ҷои мардон, ҷои пур аз мардон. 2. *мач.* ҷои мардонагию шуҷоат нишон додан, маҳалли корнамоӣ.

МАРДӢ مردى 1. мард будан; мардонагӣ, далерӣ, шуҷоат. 2. *мач.* ҷавонмардӣ, олиҳимматӣ, одамгарӣ; инсофу мурувват. 3. *мач.* росткорӣ, устуворию матонат дар қавли худ. 4. *мач.* қувваи шаҳвонӣ, қувваи боҳ; **мардӣ кардан** а) мардонагӣ нишон додан, далерӣ кардан; б) устуворию матонат нишон додан, (*дар адои қарз, дар вафо ба аҳди худ...*); **доди мардӣ додан** беҳтарин намунаи далерию шуҷоат нишон додан, мардонагӣ кардан; **қавли мардӣ додан** ваъдаи мардвори вафо ба аҳди худро додан, ваъдаи қатъӣ додан барои иҷрои коре.

МАРДОЗМО(Ӣ) (مردآزمای) он чи барои санчидан ва озмудани касе ба кор меравад.

МАРДОНА مردانه 1. чун мардон, чунонки ба мардон месазад; часуруна, далерона: **мардона рафтор кардан**. 2. *мансуб ба мардон*, он чи марбут ба мардон аст: **кафши мардона, куртаи мардона, либоси мардона, овози гафси мардона; хаммоми мардона, мардона рафтор кардан**.

МАРДОНАВОР مردانه‌وار 1. чунон ки лоики мардон аст; часуруна, бошучоат, далерона: **мардонавор кор кардан**. 2. монанди мардон.

МАРДОНАГӢ مردانگی мардӣ, далерӣ; устуворӣ, пойдорӣ: **шучоат ва мардонагӣ нишон додан**.

МАРДОНАДӢЗ مردانه‌دوز он ки пӯшок, пойяфзол ва ашӯи дигари мардона медӯзад.

МАРДОНАПӢШ مردانه‌پوش хусусияти зане, ки либосҳои мардона ё бо равиши мардон либос мепӯшад.

МАРДОНАРАВ مردانه‌رو *мач.* дорои рафтори мардон, чун мард рафтор кардан.

МАРДПИСАНД مردپسند *гуфт.* ба мард писанд афтодан, мавриди қабули мард қарор гирифтани, *муқоб.* **занписанд**.

МАРДРАНГ مردرنگ монанди мард; шучоъ, далер.

МАРДСИФАТ مردصفت монанди мардон (*oid* ба зан).

МАРДСОЛОР مردسالار низом ва ё соҳте, ки дар давраҳои бостон дорои низоми падаршоҳӣ будааст, падаршоҳӣ.

МАРДСОЛОРӢ مردسالاری шакли сохтори иҷтимоӣ, ки дар он мард дорои қудрат ва тавоноии том будааст, падаршоҳӣ.

МАРДУД *a.* مردود рад шуда, рондашуда; лаънатӣ: **душмани мардуд**.

МАРДУМ *a.* مردم 1. одамон, одами бисёр; халқ; **мардуми бегона, мардуми бечора, мардуми одӣ, мардуми олам, мардуми тоҷик, гурӯҳи мардум; маҳбуби мардум гаштан, раъйи мардумро гирифтани, аз байни мардум баромадан, дар байни (ё миёни) мардум овоза шудани; мардуми омма** одамони одӣ, мардуми авом; **оммаи мардум** ҳамаи мардум, аксарияти одамон. 2. бошандагони ҷо, аҳолии

маҳалле: **мардуми дара, мардуми деҳа, мардуми кӯхистон; мардуми маҳаллӣ** аҳолии таҳҷоӣ. 3. одамони бегона, дигарон: **духтари мардум, моли мардум, хонаи мардум; ◇ мардуми чашм** *ниг.* **мардумак(-и чашм)**.

МАРДУМАК مردمک 1. *ниг.* гавҳарак. 2; **мардумаки чашм** гавҳараки чашм.

МАРДУМБЕЗОР مردم‌بیزار он ки аз одамон нафрат дорад; **мардумгурез, одамгурез**.

МАРДУМБЕЗОРӢ مردم‌بیزاری нафрат доштан нисбат ба одам; **мардумгурезӣ, одамгурезӣ**.

МАРДУМВАШ مردم‌وش мардуммонанд, ба сурати одам.

МАРДУМГАЗО(Ӣ) (مردم‌گزاى) *ниг.* **мардумозор**.

МАРДУМГИЁХ مردم‌گياه *ниг.* **мехргиёх**.

МАРДУМГУРЕЗ مردم‌گريز он ки аз одамон дур мегардад, бо мардум намеомезад, хилватнишин, одамгурез.

МАРДУМГУРЕЗӢ مردم‌گريزى хилватнишинӣ, одамгурезӣ, аз одамон дур гурехтан.

МАРДУМДАР مردم‌در 1. он ки ё он чи одам мегардад, дарандаи одамхор. 2. *мач.* ваҳшӣ, хунхор.

МАРДУМДОР مردم‌دار он ки бо мардум рафтори хуб ва равиши хушоянд дорад, меҳрубон, хушрафтор, хушмуомила.

МАРДУМДОРӢ مردم‌دارى дорои рафтори хуб бо мардум, бо мардум муомилаи хуб карда тавонистан, мардумдор.

МАРДУМДӢСТ مردم‌دوست он ки нисбат ба одамон некхоҳ аст ва одамонро дӯст медорад, мардумнавоз.

МАРДУМДӢСТӢ مردم‌دوستى мардумдӯст будан, меҳрубон будан ба одамон, мардумнавозӣ.

МАРДУМЗОД مردم‌زاد *ниг.* **мардумзода**.

МАРДУМЗОДА مردم‌زاده 1. *кит.* зодаи инсон. 2. *мач.* дорои рафтор ва хислатҳои инсонӣ.

МАРДУМӢ مردمى 1. доро будан ба сифатҳои неки инсонӣ; одамгарӣ, инсонӣ; мурувват. 2. *нав.* халқӣ: **вакили мардумӣ**.

МАРДУМКУШ مردم‌کش одамкуш, қотил.

МАРДУМКУШӢ مردم‌کشی одамкушӣ, қотилӣ.

МАРДУМНАВОЗ *مردم نواز* хайру эҳсонкунанда ба одамон; навозишкор, меҳрубон.

МАРДУМНАВОЗӢ *مردم نوازی* *ниг.* мардумдӯстӣ.

МАРДУМНИШИН *مردم نشین* чое, ки дар он одамон хонаву чой карда истиқомат доранд.

МАРДУМОЗОР *مردم آزار* он ки одамонро меранҷонад; ситамгар, золим, бераҳм.

МАРДУМОЗОРИ *مردم آزاری* мардумозор будан; ситамгарӣ, бераҳмӣ, золимӣ.

МАРДУМОМЕЗ *مردم آمیز* он ки ҳар чи зудтар ба мардум меомезад ва бо одамони гуногун хӯ мегирад; дидадаро, ҳамнишин ва бомуошират.

МАРДУМОМЕЗӢ *مردم آمیزی* бо мардум хӯ гирифтани, ҳамнишинӣ, муошират ва муносибати хуб доштан, дидаароӣ.

МАРДУМПИСАНД *مردم پسند* мавриди қабул ва эътибори мардум қарор гирифтани, писанди одамон будан.

МАРДУМСИТОНӢ *مردم ستانی* *кит., маҷ.* мардумдорӣ, таваҷҷӯҳи мардумро ба хушрафторӣ ва меҳрубонӣ ҷалб кардан.

МАРДУМСОЛОР *مردم سالار* *с.* ҳокимияте, ки дар он қудрат ба халқу мардум тааллуқ дорад; ҳокимияти демократӣ: **давлати мардумсолор.**

МАРДУМСОЛОРИ *مردم سالاری* *с.* мардумсолор будан, демократӣ.

МАРДУМСОЛОРОНА *مردم سالارانه* *с.* мансуб ба мардумсолорӣ, аз рӯи равиши мардумсолорӣ.

МАРДУМСОР *مردم سار* *маҷ.* дорои рафтор ва кирдори инсонӣ.

МАРДУМФИРЕБ *مردم فريب* қаллоб, фиребгар.

МАРДУМФИРЕБӢ *مردم فريبی* фиреб додани мардум; қаллобӣ, фиребгарӣ.

МАРДУМҲОР *مردم خوار* 1. он ки ё он чи, ки хӯрокаш гӯшти одам аст, одамхӯр. 2. *маҷ.* хунхор, ваҳшӣ.

МАРДУМХӮР *مردم خور* *ниг.* мардумхор.

МАРДУМХӮРИ *مردم خوری* мардумхӯр будан, одамхӯрӣ.

МАРДУМШИНОС *مردم شناس* *нав.* мутахассис ва олими мардумшиносӣ, этнограф.

МАРДУМШИНОСӢ *مردم شناسی* *нав.* илми ҷомеашиносист, ки таърихи пайдоиши қавмҳо, тарзи зисту зиндагонӣ, урфу одат ва маданияти моддию маънавии онҳоро меомӯзад, этнография.

МАРЗ *مرز* 1. замин; замини киштукори атрофаш вот бардошта. 2. ҳудуди замин; сарҳад. 3. мамлакат, кишвар; **марзу бум** сарзамин, кишвар.

МАРЗА *مرزه* барҷастагӣ, баландии махсус аз хок бардоштаи канори замини кишт, вот, рош; **марза кашидан** атрофи замини киштро бо хок бардошта ҳудуди онро муайян кардан, рош бардоштан.

МАРЗАҒАН *مرزہ غن* *кит.* 1. д. дӯзах, чаҳаннам. 2. гӯристон.

МАРЗАКАШ *مرزه کش* он ки гирди замини киштро марза мебардорад.

МАРЗАКАШӢ *مرزه کشی* марза бардоштани гирдогирди замини кишт.

МАРЗАНГӮШ *مرزنگوش* *бот.* навъи райҳон, ки барғояш ба гӯши муш монандӣ дорад.

МАРЗАНҚӮШ *مرزنجوش* *ниг.* марзангӯш.

МАРЗБАНДӢ *مرزبندی* 1. тақсимбандӣ ва ҷудо кардани қитъаҳои замин, заминбандӣ. 2. сарҳадбандӣ, муайян кардани ҳадду ҳудуд ва қаламраву доманаи чизе ё қоре.

МАРЗБОН *مرزبان* 1. *таър.* сарпосбони сарҳад, сарҳаддор. 2. сарҳадбон.

МАРЗБОНӢ *مرزبانی* амал ва вазифаи марзбон, сарҳадбонӣ.

МАРЗДОР *مرزدار* *ниг.* марзбон.

МАРЗДОРИ *مرزداري* *ниг.* марзбонӣ.

МАРЗӢ I *مرزی* *мансуб ба* **марз**; сарҳадӣ.

МАРЗӢ II *ا. مرضی* *кит.* мавриди ризояту писанд гардида, мақбул, писандида.

МАРЗНИШИН *مرز نشین* он ки дар шаҳрҳо ва ё деҳаҳои сарҳадӣ сокин шудааст, сарҳаднишин.

МАРЗУБУМ *مرزوبوم* маҳалли асосии иқомат, меҳан, ватан.

МАРЗШИКАН *مرزشکن* он ки сарҳади давлатро бе иҷозат убур мекунад, сарҳадшикан.

МАРЗШИКАНӢ مرزشکني *нав.* аз хати сарҳади давлате бе иҷозат ва пинҳонӣ гузаштан, сарҳадшиканӣ.

МАРИЗ *а.* مريض бемор, касал, бетоб: **мариз шудан**, **мариз афтодан**.

МАРИЗӢ مريضى беморӣ, касалӣ, бетобӣ.

МАРКА *олм.* مرکه 1. коғазчаи хурди чоркунчаи почта, ки ба рӯи лифофаи мактубҳо часпонида мешавад; коғазчаи ба ин монанди нишондори баъзе идораҳои давлатӣ, ки ҳамчун аломати пардохти музди чизе (*монанди мӯҳрона ва ғ.*) хизмат мекунад; чунин коғазча бо зикри маблағе, ки собиқ чун аломати пардохти ҳаққи узвияти баъзе ташкилотҳо ба китобча ё варақа мечаспониданд. 2. воҳиди пули Ҷумҳурии Олмон (баробари 100 пфенинг) ва давлати Финляндия (баробари 100 пенни) мебошад.

МАРКАБ *а.* مرکب *кит.* 1. ҳайвони саворӣ (*монанди асп, хар, шутур*). 2. хар.

МАРКАБСАВОР مرکب سوار *ниг.* харсавор.

МАРКАБСАВОРӢ مرکب سوارى *ниг.* харсаворӣ.

МАРКАЗ *а.* مرکز 1. нуқтаи миёнаи доира, ки як пой паргор дар он устувор қарор гирифта, пой дигараш мегардад: **маркази доира**. 2. миёнаҷои ҳар чиз, васат, мобайн: **маркази зилзила**, **маркази коинот**, **маркази чорраҳа**, **дар маркази даромадгоҳ**. 3. маҳалле, ки идораҳои мақомоти роҳбарикунанда дар он ҷой гирифтаанд, маркази маъмурӣ: **маркази вилоят**, **маркази ноҳия**; *маҷ.* пойтахт. 4. ҷои умда ва асосии воқеъ шудан ва инкишофёфтаи чизе ё соҳае: **маркази илм**, **маркази саноатӣ**; **маркази савдо** а) шаҳру ноҳия ва умуман минтақае, ки дар он савдову тиҷорат инкишоф ёфтааст; б) *нав.* мағозаи калон, фурӯшгоҳ. 5. *нав.* номи муассисаҳои махсуси начандон калони таҳқиқотӣ ё корхонаҳои дигар: **маркази тадқиқи обу ҳаво**, **маркази ҳисоббарӣ**; **дар маркази диққат будан** (ё **истодан**) мавриди таваҷҷӯҳи хос қарор гирифтани; аҳамияти зиёд додани касе ба касе ё чизе.

МАРКАЗГАРО مرکز گرا *нав.* пайрави марказгарой.

МАРКАЗГАРОӢ مرکز گرايى *нав.* ҷараёнест, ки пайравони он ақидаҳои мӯътадили сиёсӣ, яъне дар байни марказиятҳоону марказият-

гурезон ё чапгароёну ростгароён мавқеъ гирифтаниро тарафдорӣ мекунанд.

МАРКАЗГУРЕЗ مرکز گریز он чи вақти ҳаракат аз нуқтаи маркази доира ба атроф паҳн мегардад; *муқоб.* **марказрав**: **қувваи марказгурез**.

МАРКАЗИЯТ *а.* مرکزیت чамъ овардан дар як марказ, тобеъ гардонидан ба як марказ; **марказияти истеҳсолот** марказонидани истеҳсолот; **марказият пайдо кардан//марказият ёфтан** мутамарказ шудан, мутамарказонида шудан, дар як ҷо ё дар дасти як шахс ё як гурӯҳ қарор дода шудан(-и идораи давлат).

МАРКАЗӢ مرکزى 1. **мансуб ба марказ**; **кумитаи марказии ҳизб** *с.* ҳайати олии роҳбарикунандаи интиҳобӣ дар байни анҷумани ҳизбҳо: **рӯзномаи марказӣ** рӯзномае, ки мақоми бевоситаи ҳизб ё ҳукумат ҳисоб меёбад ва дар пойтахт ҷой мешавад; **ситоди марказӣ** дастгоҳи роҳбарикунандаи асосие, ки ситодҳои дигарро муттаҳид мекунад; **ҳукумати марказӣ** ҳукумати дар пойтахт ҷойгиршуда; ҳукумате, ки идораи тамоми кишвар дар дасти ӯст. 2. дар миёнаҷои шаҳру ноҳия, вилоят, давлат, қитъа *ва ғ.* воқеъгардида: **кӯчаи марказӣ**, **шаҳри марказии мамлакат**, **Осиёи Марказӣ**.

МАРКАЗОНИДАН مرکزانیدن ба як марказ тобеъ ва вобаста намудан.

МАРКАЗОНИДАШУДА مرکزانیده شده *сифати феълӣи замони гузашта аз марказонида шудан*; ба як марказ чамъ (ё тобеъ) кардашуда.

МАРКАЗОНӢ مرکزانى тобеъ гардонидан ба як марказ, ба як марказ вобаста кардан; идора кардан аз як нуқта.

МАРКАЗРАВ مرکزرو он чи вақти ҳаракат ба сӯи нуқтаи марказии доира майл мекунад, марказшитоб.

МАРКАЗШИТОБ مرکز شتاب *ниг.* марказрав.

МАРКЕТИНГ انگل. مرکتینگ *икт.* 1. тарзи идора ва ташкили истеҳсолот аст, ки ба вучуд овардани навъҳои нави маҳсулот ва фурӯши онҳо, омӯхтани талабот ба молҳо ва хизматрасониҳои ба ин вобаста мақсади асосии он мебошад. 2. *нав.* фанни иқтисодиёт, ки масъалаҳои марбут ба истеҳсол ва фурӯши маҳсулотро меомӯзад, бозорёбӣ,

бозоршиносӣ.

МАРКИЗ *фр. مرکز таър.* унвони дворянҳо (байни граф ва герцог) дар чанде аз кишварҳои Аврупои Ғарбӣ.

МАРКИЗЕТ *фр. مرکزیت* навъи матои латифу тунуки наҳӣ ва абрешимӣ.

МАРКСИЗМ *олм. марксизм* таълимоти диалектикии Маркс ва Энгелс дар бораи қонунҳои тараққиёти табиат ва ҷамъият, дар бораи инқилоби оммаҳои зулмдида ва истисморшаванда, дар бораи сотсиализм ва коммунизм.

МАРКСИСТ *олм. марксист* пайравии марксизм.

МАРКСИСТӢ *олм. марксист* мансуб ба марксизм: назарияи марксистӣ, хизби марксистӣ.

МАРҚАД *а. марқад* оромгоҳ; гӯрхона, қабр, гӯр.

МАРҚУМ *а. марқум* рақамшуда, навишта; қайдшуда; **марқум аст, ки...** навишта шудааст, ки...

МАРМАЛОД *фр. мармалод* навъи ширинӣ, ки аз шираи меваҳо, шакар ва нишоста пухта мешавад.

МАРМАР *ю. мармар* санги сахте аз ҷинси сангҳои оҳақӣ, ки нағз сайқал меёбад ва дар меъморӣ ва ҳайкалтарошӣ ба кор меравад: **санги мармар**.

МАРМАРАК *ки. мармак* *ниг. мармак*.

МАРМАРИН *ки. мармарин* *ниг. мармарин*.

МАРМАРӢ *ки. мармар* мансуб ба мармар; аз мармар сохташуда: **тахтасанги мармарӣ**.

МАРМАРМОНАНД *ки. мармармонанд* мисли мармар, мармариасл.

МАРМАРТАРОШ *ки. мармартарош* он ки санги мармарро ба шаклҳои гуногун метарошад.

МАРМАРТАРОШӢ *ки. мармартарошӣ* шуғл ва амали мармартарош.

МАРМАРШАКЛ *ки. мармаршакл* *ниг. мармармонанд*.

МАРМИ(Н)ҶОН *бот. мармижан* як навъ меваи буттагии сиёҳи хӯрданӣ.

МАРМУЗ *а. мармуз* рамздор, рамзнок; **суханҳои мармуз** суханҳои рамзнок.

МАРОҒА//МАРОҒАТ *а. мароғ* *ки. мароғ*

ғелиш, ғалтидан; **мароға кардан** ғалтидан, ғелидани ҳайвон ба хок.

МАРОКИЗ *а. марказ* *ч. марказ*.

МАРОҚ *а. мароқ* хоҳиш, майл, рағбат; кашиш ба коре; рағбат ва майл ба доништан ва фаҳмидани чизе: **мароқ доштан, мароқ зоҳир кардан** (ба коре, чизе), **бо мароқ(-и зиёд, бузург) гӯш кардан** (нигоҳ кардан, тамошо кардан); **ба мароқ овардан** моил кардан, шавқманд гардонидан; **ба мароқ омадан** майлу рағбат пайдо кардан, роғиб шудан.

МАРОҚАНГЕЗ *ниг. мароқангез* он чи боиси пайдоиши мароқ мегардад, шавқовар; диққатҷалбкунанда.

МАРОҚНОК *ниг. мароқангез*.

МАРОҚОВАР *ниг. мароқангез*.

МАРОМ *а. маром* 1. мурод, матлаб, мақсад. 2. *гуфт.* рафт, ҷараён; равиш; **ба як маром//бо як маром** як зайл; мураттаб, муназзам, як равиш.

МАРОМНОМА *ки. маромнома* рисолае, ки дар он маслак ва мақсади ягон ташкилот баён ёфтааст: ойннома; барнома.

МАРОРАТ *а. маррат* *ки. маррат* 1. талхӣ. 2. *мач.* талхкомӣ; азобу машаққат, сахтӣ.

МАРОСИМ *а. марасим* 1. расмҳо, оинҳо, равишҳо (дар иҷро ва гузаронидани коре); маърака: **маросими никоҳ, маросими тӯй, маросими дафн, маросимҳои динӣ**. 2. расму тартиби ботантана: **маросими дастбӯсӣ, маросими пурсупос, маросими савганд ёд кардан, маросими эълони фармон**.

МАРОСИМӢ *ки. марасим* мансуб ба маросим; дар маросиме иҷрошаванда: **рақсҳои маросимӣ, сурудҳои маросимӣ**.

МАРОТИБ(А) *а. мартаба* *ч. мартаба* 2.

МАРОҶИЛ *а. мароҷил* *ч. мароҷил*.

МАРРА *а. марра* 1. як бор, як қарат. 2. ҳисоби охирини (тамомшудаи) ягон бозӣ ё мусобиқа, ки дар аввал муқаррар шудааст; нуқтаи қароршуда, ки расидан ба он бурдани бозӣ ё мусобиқа ҳисоб меёбад; **ба марра расидан** дар бозӣ ё мусобиқа ба ҷой ё пояи муқарраршуда расидан.

МАРСИЯ *а. марсия* шеъре, ки ба марғ ва

- сўгвории касе дар баёни сифатҳои неки ӯ эҷод шудааст: **марсия гуфтан**, **марсия навиштан**, **марсия хондан**.
- МАРСИЯГҶӢ** *مرثیه گویی* *ниг.* марсияхонӣ.
- МАРСИЯГҶӢ** *مرثیه گوی* *ниг.* марсияхон.
- МАРСИЯСАРО(Ӣ)** (*مرثیه سراى*) шоире, ки марсия месарояд, марсиягӯӣ.
- МАРСИЯСАРОӢ** *مرثیه سرائی* марсияхонӣ, сарояндаи ашъори марсиявӣ.
- МАРСИЯХОН** *مرثیه خوان* он ки дар мотами касе навҳагарӣ мекунад; он ки дар марги касе марсия мехонад, қироаткунандаи марсия.
- МАРСИЯХОНӢ** *مرثیه خوانی* *исми амал аз марсия хондан*; кор ва шугели марсияхон.
- МАРСУМ** *ا. مرسوم* *кит.* 1. расмшуда. одатшуда; **марсум шудан**, одат шудан. 2. *мач.* маош, музди кори моҳона ё рӯзина.
- МАРТ** *مرت* моҳи сеюми солшумории милодӣ.
- МАРТАБА** *а. مرتبه* 1. рутба, дараҷа, поя; мақом: **мартаба гирифтан**, **мартаба(-и) баланд** ёфтан, **мартабаи касе баланд шудан**, **соҳиби мартаба шудан**; **ба мартаба расидан** мақому мансаб ба даст овардан. 2. дафъа, бор, қарат, маротиба.
- МАРТЕНӢ** *مرتینی*: кӯраи **мартенӣ** кӯраи махсуси пӯлодгудозӣ, ки бо усули истифодаи дубораи гармии ҳосилшуда кор мекунад.
- МАРТӢ** *مرتی* *мансуб ба март*.
- МАРТУБ** *а. مرطوب* *кит.* рутубатнок, нам.
- МАРФӢ** *مرفوع* *кит.* 1. рифъат додашуда, баланд кардашуда, бардошташуда; баланд, боло. 2. рафъшуда, баргарафшуда, аз миён бардошташуда.
- МАРҲАБО** *مرحبا* 1. хуш омадӣ: **марҳабо ба диёри зебо**. 2. *нидо* офарин, зиҳӣ; хеле хуб (*қалимаи таҳсин*).
- МАРҲАЛА//МАРҲИЛА** *а. مرحله* 1. миқдори муайяни масофаи роҳ, масофае, ки сафаркунанда дар як рӯз тай мекунад. 2. *кит.* чои истироҳат дар аснои роҳ, манзилгоҳ, истгоҳ, қорвонсарой. 3. лаҳза ё давраи маълуми ягон амалиёт; лаҳза, ваҳла: **марҳалаи аввали сохтмон**, **марҳалаи асосии инкишофи настри форсу тоҷик**; **марҳала ба марҳала** давра ба давра.
- МАРҲАЛАВӢ//МАРҲИЛАВӢ** *مرحلولی* *мансуб ба марҳала* 3; давраеро ташкилкунанда, давравӣ.
- МАРҲАМ** *а. مرهم* доруе, ки ба рӯи захм ва решҳо гузоранд (*барои пазондаи кашидани риму фасоди он*): **марҳам молидан** (гузоштан, ниҳодан), **марҳам тайёр кардан**; **марҳами ҷон а)** боиси роҳату осоиши ҷон, ороми ҷон; б) маҳбуб, азиз (*одатан дар муроҷиат ба фарзандон*); **ба дарди касе марҳам шудан** дар айни зарурат ҳоҷати касеро баровардан; айни муддаои касе воқеъ шудани чизе, ба ҷони касе дармон шудан.
- МАРҲАМАТ** *а. مرحمت* 1. раҳм, тараҳҳум. 2. меҳрубонӣ, лутф, илтифот. 3. *гуфт.* бифармоед, **марҳамат кунед** (*дар мавриди даъват ба ҷое ё ба қоре гуфта мешавад*); **ба марҳамати...** ба шарофати меҳрубонии..., ба туфайли лутфи...; **марҳамат кардан** лутф кардан, меҳрубонӣ кардан; **тараҳҳум намудан**; **марҳамат карда** лутфан, аз рӯи лутфу меҳрубонӣ; **марҳамат кунед** бифармоед (*ҳамчун нидаи ифодакунандаи хоҳиши ва таорруф гоҳе ба феълҳо ва гоҳе ба онҳо меояд*: **марҳамат кунед**, **гап занед**; **марҳамат кунед**, **ба нон нигоҳ кунед**; **ба хона марҳамат кунед**).
- МАРҲИЛА** *مرحله* *ниг.* марҳала.
- МАРҲИЛАБАНДӢ** *مرحله بندی* замонбандӣ, гурӯҳбандӣ аз рӯи вақту замон.
- МАРҲИЛАДОР** *مرحله دار* 1. дорои марҳила, дорои замонбандии муайян. 2. нигоҳбони роҳ, ки байни ду манзил воқеъ будааст.
- МАРҲУМ** *а. مرحوم* вафотёфта, мутаваффо, раҳматӣ, шодравон (*аз рӯи эҳтиром ба ҷои номи каси мурда гуфта мешавад*).
- МАРҲУМА** *а. مرحومه* *муаннаси марҳум*.
- МАРҲУН** *а. مرهون* *кит.* раҳн кардашуда, ба гарав додашуда, ба гарав монда.
- МАРҶАӢ** *а. مرجع* *кит.* 1. ҷои рӯҷӯ, ҷои бозгашт. 2. ҷое ё шахсе, ки бо қоре ба ӯ муроҷиат мекунанд.
- МАРҶОН** *а. مرجان* 1. ҷонвари баҳрии гиёҳмонанде, ки гала-гала зери харсангҳои зеробӣ пайдо мешавад. 2. моддаи сангшудаи оҳакии сурх, ки аз онҳо ҳосил мешавад ва барои асбоби зинат ва ороиш ба қор мееравад: **шаддаи марҷон**; **◇ мурғи марҷон** *ниг.*

мурғ.

МАРЦОНӢ *مرجانی* мансуб ба марчон; **казираи марчонӢ** казираи аз таҳнишинҳои оҳаки марчонҳо бавучудомада.

МАРЧУМАК *مرجومک* бот. наск.

МАРҚУЪ *ا. مرجوع* кит. 1. рӯҷушуда. 2. бозгардонидашуда.

МАРШ I *фр. марш* мус. асари муסיқии дорои зарбу вази аниқ, ки ба оҳанги он саф кашида роҳгарди мекунад.

МАРШ II *фр. марш* ҳ. фармон барои ба роҳ дармадани сафи аскарон ё варзишгарон: **марш ба пеш!**

МАРШАЛ *фр. маршал* ҳ. 1. рутбаи олии болотар аз генерал. 2. шахсе, ки ба ин рутба сазовор гардидааст.

МАРШРУТ *фр. маршрут* кҲн. хати сайр, сайрхат; хатсайр.

МАСАЛ *а. مثل* 1. **ниг. зарбулмасал**; мақол; **масал шудан** вирди забонҳо гардидани воқеа ё суҳане. 2. ривояту ҳикояи манзум ё мансури мӯҷази маҷозӣ ва рамзнок дар мавзӯҳои ахлоқӣ, тамсил (*мас.*, *ҳикояҳои «Калила ва Димна»*).

МАСАЛАН *а. مثلاً* барои мисол, чунончи (*дар мавриди эзоҳи фикри пеш гуфташуда кор фармуда мешавад*).

МАСАЛНАВИС *مثل نویس* нависандаи масал (2); шоир ё нависандае, ки дар жанри масал машхур аст.

МАСАРРАТ *а. مسرت* сурур, шодӣ, хурсандӣ; **масаррат бахшидан**(-и чизе ба касе) шодком ва хушнуд кардан.

МАСАРРАТБАХШ *مسرت بخش* шодибашш, фараҳангез: **масарратбахш аст, ки...**

МАСБУҚ *а. مسبوق* кит. пешакӣ огоҳ шуда, огоҳ, боҳабар, хабардор: **масбуқ кардан**.

МАСДАР *а. مصدر* 1. ҷои судур, маҳалли берун омадани чизе, манбаъ. 2. *грам.* шакли номуайяни феъл.

МАСДУД *а. مسدود* дар пешаш сад кашида, баста; **масдуд кардан** банд кардан, бастан (*роҳро*).

МАСЕХ//МАСЕХО *مسيح/مسيحا* лақаби Исо, ки

паёмбари дини насронист.

МАСЕХИЯТ *مسيحيت* 1. масеҳӣ будан, насронӣ будан. 2. дини насронӣ, ки Исои Масеҳ асосгузори он аст.

МАСЕХӢ *مسيحي* пайрави дини насронӣ, исавӣ.

МАСЕХО *مسيحا* **ниг. масех.**

МАСЕХОДАМ *مسيحادم* **ниг. масехонафас.**

МАСЕХОНАФАС *مسيحانفس* он ки нафасаш гӯё мисли нафаси Исои Масеҳ ҷонбахшу зиндакунада аст.

МАСИР *а. مسير* кит. 1. ҷои сайругашт, сайргоҳ. 2. роҳи рафт, маҷро; хати сайр: **масири ҳаракат**.

МАСКА *مسكه* равғани қаймоқӣ, равғане, ки аз шир бо ёрии гупӣ ва чархҷӯб мегиранд, равғани зард.

МАСКАВӢ *р. مسكوى* 1. *мансуб ба Маскав* (Москва). 2. сокин ва муқими шаҳри Маскав.

МАСКАН *а. مسكن* маҳалли сукунат, ҷои иқомат, бошишгоҳ, хона: **маскан гирифтан** дар ҷое сокин шудан, иқомат кардан; **маскан доштан** дар ҷое муқим будан; макон доштан.

МАСКАНАТ *а. مسكنت* кит. мискинӣ, нодорӣ, бечорагӣ, камбағалӣ.

МАСКАРАД *фр. مسكرد* базме, ки ба он ниқоб пӯшида бо тағйири либос меоянд.

МАСКУК *а. مسكوك* сикказода.

МАСКУН *а. مسكون* маскангирифта, сокин дар ҷое, ҷойгирифта; **рубӣи маскун** чоряки рӯи Замин, ки маҳалли сукунати одам ва ҳайвонот мебошад; қисми хушкии ҷураи Замин.

МАСҚУЛ *а. مصقول* сайқалдода; ҷилодор.

МАСЛАК *а. مسلک* 1. роҳ, тарик; мазҳаб; **маслаки ишқ** роҳи ишқ; ишқварзӣ. 2. роҳ ва мақсади сиёсӣ иҷтимоӣ; маром, мақсад; гоя, мафкура.

МАСЛАКГУМКАРДА *مسلک گمکرده* рӯгардо-нида аз марому маслаки худ, хиёнаткарда ба ақидаҳои сиёсӣ иҷтимоӣ худ, муртад.

МАСЛАКФУРӢШ *مسلک فروش* **ниг. маслакгумкарда.**

МАСЛАХ *а. مسلخ* ҷои куштан ва пӯст кардани

гову гӯсфанд ва г., саллоххона, кушишхона.

МАСЛИХАТ *a.* **مصاحت** 1. он чи барои пешрафту хайру нафъи коре ё касе изҳор карда мешавад, салоҳи кор; гуфтугузори хайрандешона дар атрофи ягон масъала, машварат; **маслиҳат ин аст, ки...** салоҳи кор ин аст, ки...; **маслиҳат нест** салоҳ нест, дуруст нест. 2. фикру мулоҳизаи донандаи коре ё мутахассиси соҳае дар бораи коре ё чизе: **маслиҳати пухта, маслиҳати судманд, маслиҳати хуб, маслиҳати чузъӣ; маслиҳати касеро қабул кардан, маслиҳати тиббӣ додан, маслиҳати тӯйро кардан; бо маслиҳати...** а) бо салоҳдиди..., фикру раъи касеро оид ба коре гирифта; **маслиҳат гирифтан** дар бораи дурустӣ ё нодурустии коре фикру ақидаи касеро пурсидану шундан; **маслиҳати касеро гирифтан** аз рӯи савобдиди касе кор кардан, маслиҳати касеро қабул кардан; **маслиҳат додан ба касе** а) салоҳу суди касеро нишон додан; роҳи ҳалли масъалаеро нишон додан; роҳи дурусти кореро пешниҳод кардан; б) кореро ба касе тавсия додан; **маслиҳат кардан** дар бораи коре фикри касеро пурсидан, машварат кардан; **маслиҳат пурсидан** фикри касеро дар бораи коре гирифтан, машварат кардан бо касе; **ба маслиҳат даромадан** а) маслиҳат доданро оғоз кардан, ба маслиҳатдихӣ сар кардан; б) ба сухани касе амал кардан, аз рӯи нишондоди касе кор кардан; **оши маслиҳат** маросиме, ки пеш аз тӯй барои маслиҳатпурсӣ барпо мешавад ва меҳмононро бо оши палав зиёфат мекунад, маслиҳатошӣ; **маслиҳатро дар як чо мондан** ба дурустии фикре муттафиқ шудан, ба фикру раъи якдигар розӣ шудан, маслиҳати кореро пазондан; **ҳар касе маслиҳати хеш нақӯ медонад** (*мақ.*) ҳар кас салоҳи кори худ ё манфиати худро беҳтар медонад.

МАСЛИХАТАНДЕШ **مصاحت انديش** таҷрибанок, доно.

МАСЛИХАТБИН **مصاحت بين** он ки маслиҳат медиҳад, мушовир.

МАСЛИХАТГАР **مصاحتگر** маслиҳатдиханда, хайрияти кореро нишондиханда.

МАСЛИХАТГИРӢ **مصاحت گيري** *исми амал аз маслиҳат гирифтан*; машварат.

МАСЛИХАТГУЗОР **مصاحت گزار** *ниг.* **маслиҳатгар.**

МАСЛИХАТГӢ(Ӣ) **مصاحت گو // مصاحت گوی** *ниг.* **маслиҳатгар.**

МАСЛИХАТДИД **مصاحت ديد** *кит.* он чи ба назар хайру салоҳ менамояд; салоҳдид, савобдид.

МАСЛИХАТДИХАНДА **مصاحت دهنده** он ки ба касе салоҳи кори ӯро нишон медиҳад, маслиҳатгар, маслиҳатдеҳ.

МАСЛИХАТӢ **مصاحتی** 1. *мансуб ба маслиҳат.* 2. дорои ҳуқуқи иштирок кардан дар муҳокимаҳо (*бидуни ҳаққи раъидихӣ*): **намо-янда бо раъи маслиҳатӢ, овоз (ё раъи)-и маслиҳатӢ доштан.**

МАСЛИХАТОМЕЗ **مصاحت آميز** 1. фикр ва сухани хайрхоҳона, фикр аз рӯи хайрхоҳӣ: **дурӯғи маслиҳатомез, таклифи маслиҳатомез.** 2. ба таври маслиҳат, ба тариқи машварат, маслиҳатомезона: **маслиҳатомез гуфтан.**

МАСЛИХАТОМЕЗОНА **مصاحت آميزانه** ба тарзи маслиҳат, ба тариқи машварат, бо маслиҳат, бо машварат.

МАСЛИХАТОШӢ **مصاحت آشي** *ниг.* **маслиҳат (оши маслиҳат).**

МАСЛИХАТХОНА **مصاحت خانه** ҷой ва маҳалли додани маслиҳат: **маслиҳатхонаи ҳуқуқӣ.**

МАСЛИХАТХОӢ **مصاحت خواه** он ки барои маслиҳат ба касе муроҷиат мекунад; ба машварат мӯҳтоҷ.

МАСЛИХАТХОӢӢ **مصاحت خواهی** *исми амал аз маслиҳат хостан.*

МАСЛИХАТЧӢ **مصاحت چي** *ниг.* **маслиҳатгар.**

МАСЛИХАТШУНАВ **مصاحت شنو** он ки фикру раъи касеро ба эътибор мегирад, он ки маслиҳатро қабул мекунад.

МАСЛУБ I *a.* **مسلوب** *кит.* дуздада, рабуда.

МАСЛУБ II *a.* **مصلوب** *кит.* ба дор овехташуда.

МАСЛУК *a.* **مسلوك** *кит.* чоришуда, маъмул; **маслук доштан** чорӣ намудан, маъмул гардонидан.

МАСЛУҚ *a.* **مسلوق** *гуфт.* **аслаи маслуҳ 2.**

МАСЛУХ I *a.* **مسلوخ** 1. ҳайвони сарбурида ва пӯстканда. 2. *гуфт.* чорпои лоғари аз кор баромада: **хари маслуҳ; маъюбу маслуҳ** бе дасту по, иллатдор ва корношоям.

МАСМУМ *a.* مسموم *kit.* самдор, захролуд; захрнок; **масмум шудан** захролуд шудан.

МАСМУЪ *a.* مسموع шунида, ба гӯш расида; **масмуи касе шудан** ба гӯши касе расидан, ба самъи касе расидан.

МАСНАВИХОН مثنوى خوان он ки «Маснави маънавӣ»-и Мавлоно Ҷалолиддини Румиро бо оҳанги хуш мехонад.

МАСНАВӢ مثنوى 1. *адд.* манзумаи нисбатан калонҳачме, ки мисраъҳои ҳар як байти он ҳамқофия аст. 2. асари манзуми шоир ва мутафаккири машҳури тоҷику форс Мавлоно Ҷалолиддини Балхӣ Румӣ (а. XIII), ки номи пурааш «Маснави маънавӣ»-ст.

МАСНАВИХОНӢ مثنوى خوانى 1. амал ва кори маснавиҳон. 2. чараъни амали маснавиҳонӣ.

МАСНАД مسند 1. чойгоҳ, нишастангоҳ; тақягоҳ, поя. 2. тахт, авранг. 3. *маҷ.* мансаби калон, мақом, мартаба, рутба: **маснади вазирӣ ӯ вазорат, маснади раисӣ.**

МАСНАДНИШИН مسندنشين 1. тахтнишин; подшоҳ. 2. соҳиби мансаб ва мақоми олий, мансабдори калон.

МАСНАДНИШИНӢ مسندنشيني тахтнишинӣ, сардорӣ, подшоҳӣ, ҳокимӣ, роҳбарӣ.

МАСНУОТ *a.* مصنوعات 1. *ҷ.* маснӯъ. 2. молҳои саноатӣ, маҳсулоти косибон (хунармандон): **маснуоти биринҷӣ, маснуоти заргарӣ.**

МАСНӮӢ مصنوعى сунъӣ, сохта: гули маснӯӣ.

МАСНӮЪ مصنوع сохта, эҷодкарда; эҷод, офарида; **радифи маснӯи Замин ниг. радиф.**

МАСО(Ъ) *a.* مساء//مساء *kit.* шом, бегоҳӣ: **масову сабоҳ** шом ва субҳ, шому саҳар.

МАСОБА مشابه *kit.* дараҷа, андоза; **ба масобаи...** ба дараҷаи...; **ба монанди...**, монанди...

МАСОИБ *a.* مصائب *ҷ.* мусибат.

МАСОИЛ *a.* مسائل *ҷ.* масъала.

МАСОКИН I *a.* مساكن *ҷ.* маскан.

МАСОКИН II *a.* مساكين *ҷ.* мискин.

МАСОЛЕХ I *a.* مصالح *ҷ.* маслиҳат.

МАСОЛЕХ II مصالح маҷмуи чизҳое, ки барои сохтани чизе даркор аст, мавод; **масолеҳи**

бинокорӣ; масолеҳи ош он чи барои пухтани оши палав, аз қабилӣ биринҷ, равған, гӯшт *ва ғ.*, лозим аст.

МАСОЛЕХСАНЧӢ مصالحسنجى *нав.* санҷиши масолеҳи бинокорӣ ва дигар маснуот дар озмоишгоҳ барои саҳтию мустаҳкамӣ *ва ғ.*

МАСОЛЕХШИНОСӢ مصالحشناسى *нав.* илм дар бораи масолеҳу маводи ягон соҳаи истеҳсолот ва табиат: **масолеҳшиносии кайҳонӣ.**

МАСОЛИК *a.* مسالك *ҷ.* маслак.

МАСОМ *a.* مسام сӯроҳҳои хеле майдаи пӯсти бадан, ки арақро аз бадан мебарорад.

МАСОНА *a.* مئانه *биол.* пешобдон дар бадани инсон ва ҳайвонот, шошадон, мезадон: **санги масона** моддаҳои сангҷамонанде, ки дар пешобдон пайдо мешаванд ва боиси дардмандӣ мегарданд.

МАСОРИФ مصارف *ҷ.* масриф//масраф.

МАСОФ *a.* مضاف 1. ҷои сафорой; майдони ҷанг. 2. ҷанг, муҳориба (*шакли танҳояи – масаф(ф) дар истеъмол нест*); **масоф кардан** ҷанг кардан.

МАСОФА//МАСОФАТ *a.* مسافه//مسافت фосилаи байни ду ҷой, дурии роҳ; дурӣ, тӯл: **масофаи мобайни Моҳ ва Замин**, дар масофаи даҳҳо километр; **масофа доштан, масофа дур набудан, масофаро риоя кардан, масофаро тай намудан.**

МАСОФАСАНЧ مسافهسنج асбоб барои напай-муда муайян кардани фосилаи байни бинанда ва ягон чиз.

МАСОФГОҲ مصافگاه *kit.* майдони ҷанг, набардгоҳ.

МАСОФОЗМУДА مصافآزموده *kit.* ҷангозтуда, ҷанговари ботаҷриба.

МАСОҲА(Т) *a.* مساحه//مساحت 1. мисоҳат, паймоиш, андозагирии замин; андозаи қаду бари замин, миқдори сатҳи ягон қитъаи замин; **масоҳат кардан** чен кардани замин. 2. соҳат, сатҳ; майдон: **масоҳати истиқоматӣ, дар масоҳати даҳ гектар.**

МАСОЧИД *a.* مساجد *ҷ.* масҷид.

МАСРАФ//МАСРИФ *a.* مصرف 1. он чи сарфу харч мешавад; ҷои сарфу харч кардани чизе;

- ба масраф расондан** чизеро ба ҷои даркори-харҷ кардан. 2. сарф, истифода, ба-
МАС арӣ; **масраф кардан** сарф кардан, харҷ кардан; истифода бурдани чизе барои коре; **масраф шудан** ба масраф расидан, сарф шудан, харҷ шудан; истифода бурдан.
- МАСРУР** *a.* مسرور шодмон, шод, хурсанд, хушвақт: **масрур будан, масрур кардан, масрур шудан** (гардидан).
- МАСРУРОНА** مسرورانه бо шодӣ, бо нишот; хушнудона, хурсандона: **хандаҳои масрурона ба ғӯш расидан, чашмони шахлояш масрурона медурахшиданд.**
- МАСРУФ** *a.* مصرف *kit.* 1. сарфшуда, харҷшуда; бакоррафта, истифодашуда. 2. *грам.* тасрифӣ, тасрифшаванда.
- МАСРУФИЯТ** *a.* مصرفيت 1. сарф, истеъмол. 2. масрафсозӣ, харҷ кардан; **сандуки масруфият** сандуки истеъмолот. 3. *гуфт.* банд будан, ба коре андармон будан.
- МАСРҮЪ** *a.* مصروع *тиб.* он ки мубталои бемории саръ аст, саръзада.
- МАССОҲ** *a.* مسح *kit.* он ки ба андозагирии замин машғул аст, он ки масоҳатеро чен мекунад.
- МАСТ** مست 1. он ки шароби бисёр нӯшида, аз ҳолати табиӣ баромада, ҳолати беҳудӣ пайдо кардааст; *муқоб.* **хушёр; девона гурез, ки маст омад** (*зарб.*). 2. *маҷ.* касе, ки ба сабаби доштани молу давлат ё мансаб бисёр мағрур шудааст ва аз худ рафтааст: **масти давлат, масти мансаб.** 3. чорпое, ки аз серӣ болида ва саркаш шудааст: **аспи маст, шутури маст; маст кардан** а) ба ҳолати беҳушӣ овардан(-и машрубот); б) аз худ равондан, мағрур кардан(-и молу мансаб ва ғ.); **маст шудан** а) май нӯшида беҳуш шудан; б) *маҷ.* аз худ рафтан, мағрур шудан; **масти аласт** а) *kit.* масти азали, ҳамеша маст; б) *гуфт.* саҳт маст, масти гузаро, масти лояқил; **чашми маст** чашми пурхумор, чашми пурнозу дилфиреб; **масти хоб будан** дар хоби саҳт будан.
- МАСТАБА** *a.* مصطبه *kit.* 1. ҷои аз замин баландтар бардошташуда дар дарун ё беруни хона барои нишаст, суфа. 2. *таър.* оромгоҳ, макбара дар Мисри Қадим. 3. майхона, майкада.
- МАСТАК I** مستک *шакли тасғир ва навозишии маст;* андак маст, сархуш.
- МАСТАК II** مستک *гуфт.* кабки мода; *муқоб.* **наркабк.**
- МАСТВОР** مستوار чун маст, маст барин.
- МАСТИГАРӢ** مستيگري аз андоза зиёд ва доимо мастӣ карда гаштани кас.
- МАСТӢ** مستي 1. ҳолати одами боданӯшида, ҳолати беҳудӣ ва беҳушӣ дар натиҷаи зиёд нӯшидани май, суқр. 2. боданӯшӣ, арақхӯрӣ, майпарастӣ; **мастӣ кардан** боданӯшӣ кардан: бода нӯшида арбада кардан; **мастӣ ба мастӣ мебарад мақ.** оқибати майпарастӣ забунию расвоист.
- МАСТКУНАНДА** مستکنده *сифати феълии замони ҳозира аз маст кардан;* нашъабашшанда, хуморбашшанда: **нӯшокии масткунанда, хавои масткунанда.**
- МАСТОБА** مستابه *ниг.* **мостоба.**
- МАСТОМАСТ** مستامست дар ҳолати мастӣ, мастона.
- МАСТОНА** مستانه 1. *мансуб ба маст;* хоси мастон аз рӯи мастӣ: **гирия мастона, хандаи мастона, яқравии мастона.** 2. дар ҳолати мастӣ; мастҳо барин, маствор: **мастона наъра кашидан, мастона подарҳаво сухан рондан.**
- МАСТУР** *a.* مستور 1. пӯшида, дар парда; **рози мастур** рози пӯшида, сирри ниҳонӣ. 2. *маҷ.* покдоман, боиффат.
- МАСТУРА** *a.* مستوره 1. *муаннаси мастур.* 2. *маҷ.* духтар.
- МАСТУРӢ** مستوري мастур будан, пӯшида будан; дар парда будан, дар ҳичоб будан(-и зан).
- МАСУБАТ** *a.* مثبت *kit.* подоши нек, музди некӣ, сазои некӣ.
- МАСУН** *a.* مصون ниғаҳдоришуда, эмин гардо-нида аз ҳар гуна таарруз ва дастдарозӣ.
- МАСУНИЯТ** *a.* مصونيت 1. масун будан, дахлнопазирӣ; **хуқуқи масуният** хуқуқи дахлнопазирӣ ва имтиёзҳое, ки ба дипломатҳои хоричӣ, вакилони парламентҳо ва ғ. дода мешавад. 2. *тиб., биол.* қобилияти муқобилият карда тавонистани бадан ба бемориҳои сирояткунанда, микробҳо ва ди-

гар омилҳои касалиовар, иммунитет: **алома-ти (бемории) норасони муҳассали масуният [СПИД]**.

МАСУНИЯТШИНОСИ مصونیت‌شناسی илм дар бораи муқобилияти бадан ба бемориҳо ва дигар омилҳои бемориовар.

МАСХ *a.* مسح *kit.* 1. дигаргун кардани рӯй; ба шакли бад даровардани афту андом. 2. *д.* аз рӯи ривоятҳо сездар нафар марду занро Худо барои афъоли бадашон ба шакли ҳайвонот даровардааст (*аз қабилӣ* ғоратгареро ба шакли сусмор, дуздери – ба рӯбоҳ, он ки савганди дурӯғ меҳӯрд – ба фохта *ва г.*).

МАСХАРА *a.* مسخره 1. тамасхур, ришханд, мазох, шӯҳӣ; **масхараи чизе**; **масхара доштан//масхара кардан** мавриди мазох ва ришханд қарор додан касе (ё чизе)-ро, ришханд кардан, мазох кардан; **масхара шудан** мавриди хандахариш ва ришханд гардидан. 2. масхарабоз.

МАСХАРАБОЗ مسخره‌باز он ки бо гап ё бо ягон амали худ дигаронро хушвақт мекунад ва механдонад, ширинкор, мазохқор: **масхарабози сирк**.

МАСХАРАБОЗӢ مسخره‌بازی 1. масхарабоз будан; шуғли масхарабоз; ҳазлу мазох, шӯҳӣ, писхандзанӣ, мазох ба чизе. 2. як соҳаи санъати театри ва сирк, ки хунарпешаҳои он ширинкорию аскиягӯӣ, ҳазлу мазох, тақлидкорию ҳаҷвӣ ва намоишҳо нишон медиҳанд, ширинкорӣ; **масхарабозӣ кардан** а) ҳазлу мазох кардан, шӯҳӣ кардан; б) бо шуғли масхарабоз машғул шудан, ширинкорӣ кардан, саҳнаҳои ҳаҷвӣ намоиш додан.

МАСХАРАГӢ مسخرگی 1. масхара шудан, мавриди хандахариш қарор гирифтан. 2. масхарабозӣ, кори хандахариш, расвой.

МАСХАРАОМЕЗ مسخره‌آمیز хандаомез, тамасхуромез: **хандаи масхараомез, бо оҳанги масхараомез гуфтан**.

МАСХАРАОМЕЗОНА مسخره‌آمیزانه 1. *ниг.* масхараомез. 2. аз рӯи масхара, ришханд зада: **масхараомезона нигоҳ кардан**.

МАСХ *a.* مسح 1. молидани дасти тар ба сару по (*дар вақти таҳорат*). 2. молидан бо даст, молиш, молмоли бадан, дастмол,

молишгарӣ, молишкорӣ (*чун яке аз усули муолиҷа ва пешгирии бемориҳо*).

МАСХҒАР مسحگر он ки мутахассиси молиши бадан аст; молишгар (*дар ҳаммом*).

МАСХИДӢ مسحی‌دوز устое, ки масҳӣ медӯзад.

МАСХИДӢӢ مسحی‌دوزی касбу шуғли масҳидӯз.

МАСХИФУРӢШ مسحی‌فروش фурӯшандаи масҳӣ.

МАСХИФУРӢШӢ مسحی‌فروشی шуғли масҳифурӯшӣ, масҳӣ фурӯштан.

МАСХӢ مسحӣ пойафзори соқдарози тагтунук ва бепошна, ки бо кафш ё калӯш мепӯшанд: **кафшу масҳӣ**.

МАСЧИД *a.* مسجد ҷои намозхонии мусулмонон, ибодатгоҳи мусулмонон: **масчиди калон, масчиди одина, масчиди ҷомеъ, мактаби назди масчиди гузар**.

МАСЧУД *a.* مسجد *kit.* он ки ба вай сачда мекунад, мавриди парастииш.

МАСЪАЛА *a.* مسئله 1. қазийя ва матлабе, ки омӯхтан ва ҳал карданро талаб мекунад, мавзӯи ҳалталаб, мушкила. 2. мавзӯе, ки мавриди баҳсу музокира аст, мабҳас; матлаб; гап: **масъалаи муҳим, масъалаи мушкил; масъаларо муҳокима кардан, ба умқи масъала расидан, дар болои масъалае баҳсу мунозира кардан**. 3. супориш, вазифае, ки барои ҳал кардан ба талабаю донишҷӯён дода мешавад: **масъалаи ҳисоб, масъалаи риёзиёт, масъалаи душвор, ҳалли масъала, масъаларо ҳал кардан; масъалаи асосӣ** мавзӯи асосии баҳсӣ: **масъалаи миллӣ** маҷмӯи муносибатҳои (*аз қабилӣ* сиёсӣ, иқтисодӣ, ҳуқуқӣ *ва г.*), ки дар байни гурӯҳҳои миллӣ, халқият ва миллатҳои соҳти муайяни ҷамъиятию иқтисодӣ мавҷуд аст; **масъалаи оилавӣ** қору шароити марбут ба оила; **масъалаи рӯзномаи маҷлис (чаласа)** мавзӯи мавриди баҳсу музокираи аҳли чаласа; **дар масъалаи...** оид ба мавзӯи..., **дар мавзӯи...**; **масъала гузоштан // масъала мондан** мавзӯеро барои ҳаллу фасл ба миён ниҳодан; **масъалаеро дар пеши касе мондан, масъаларо қатъӣ мондан; масъала равшан шудан** а) мавзӯи баҳс возеҳ шудан; б) гиреҳҳои мушкилот кушода шудан; **масъалаеро тамом намудан** баҳсро дар бораи чизе ба итмом расонидан; **масъаларо кӯндаланг**

- мондан** масъаларо қатъӣ мондан, ҳалли қатъии мавзӯи баҳсро талаб кардан; **масъаларо пазондан** а) масъалаеро бо касе ҳал кардан, дар ҳалли масъалае ба як қарор омадан; б) касеро ба чизе розӣ кунондан; **масъаларанги дигар гирифтан** тағйир ёфтани мавзӯ, дигаргун шудани мавзӯи баҳс; **масъаларо як-тарафа кардан** дар коре ба як қарор омадан; баҳсу мунозираро дар мавзӯе хотима додан.
- МАСЪАЛАГУЗОРӢ** مسئله گزارى *исми амал аз масъала гузоштан*; барои ҷалби тавачҷӯҳи умум ба миён ниҳодани мавзӯи гузориши масъала.
- МАСЪАЛАДОР** مسئله دار *дорои нукта ё мушкилоти муайян, коре, ки ҳал кардани он баррасӣ меҳаҳад.*
- МАСЪАЛАЗО** مسئله ز *масъаласоз, эҷодкунандаи мушкилот.*
- МАСЪАЛАОМӢЗ** مسئله آموز *омӯзанда, таълимдиҳанда.*
- МАСЪАЛАСОЗ** مسئله ساز *эҷодкунандаи мушкилот, мушкилсоз.*
- МАСЪАЛАТАЛОШӢ** مسئله تلاشى *кашмакаш кардан дар кор ё қазийе.*
- МАСЪУД** *а. مسعود саодатманд, хушбахт; соати масъуд соати саъд, соати нек; вақти мусоид; толеи масъуд бахту иқболи нек.*
- МАСЪУЛ** مسئول *он ки ба иҷрои коре ӯҳдадор аст ва неку бади он аз вай пурсида мешавад, ҷавобгари коре; корманди масъул он ки вазифаи масъулиятноке ба ӯҳда дорад; котиби масъул ниг. котиб; масъули коре будан мутасаддии коре будан.*
- МАСЪУЛИЯТ** *а. مسئوليت ҷавобгарӣ, масъул будан барои коре; аз масъулият гурехтан кореро карда аз ҷавобгарии он гардан тофтан; кори масъулиятнокро ба зимма нагирифтан; ба масъулият кашидан касеро ҷавобгар кардан.*
- МАСЪУЛИЯТНОК** مسئوليت ناک *ҷавобгарӣ талабкунанда; хеле муҳим ва ҷиддӣ: вазифаи масъулиятнок, кори масъулиятнок, давраи масъулиятнок.*
- МАСЪУЛИЯТНОКӢ** مسئوليت ناکى *ҳисси масъулият, эҳсоси ҷавобгарии коре, чизе.*
- МАСЪУЛИЯТШИНОС** مسئوليت شناس *он ки*
- масъул будани кореро дарк мекунад; ҷавобгар, масъул,*
- МАСЪУЛИЯТШИНОСӢ** مسئوليت شناسى *масъулияти (ҷавобгарии) худро фаҳмидан, ҳисси масъулият.*
- МАТАЛ** مثل *гуфт. шуг, қисса; афсона; зарбулмасал, мақол; масал; матал гуфтан, матал задан мақолу масал гуфтан, афсона нақл кардан.*
- МАТБАА** *а. مطبعه ҷои чоп кардани китоб, рӯзнома ва ғ.; чопхона, нашриёт.*
- МАТБАХ** *а. مطبخ ҷои ошпазӣ, ошпазхона, ҷои таббоҳӣ.*
- МАТБАХӢ** مطبخى *1. мансуб ба матбах. 2. ошпаз.*
- МАТБУОТ** *а. مطبوعات 1. маҳсулоти ба табъ расида, чопшуда; нашрияҳое, ки дар вақтҳои муайян чоп мешаванд: матбуоти даврӣ. 2. соҳаи саноати табъу нашр, умури табъу нашр: коркунони матбуоти тоҷик, рӯзи матбуот.*
- МАТБУӢ I** *а. مطبوع табъшуда, нашршуда, ба чоп расида.*
- МАТБУӢ II** *а. مطبوع мувофиқи табъ, форум, дилкаш, дилписанд, хушоҷанд.*
- МАТЕМАТИК** *ю. متيمتیک ниг. риёзидон.*
- МАТЕМАТИКА** *ю. متيمتیکه ниг. риёзиёт.*
- МАТЕРИАЛИЗМ** *лот. متریاليزم яке аз ду равияҳои асосӣ дар фалсафа аст, ки воқеияти объективиро эътироф намуда, чунин мешуморад, ки олам ва қонуниятҳои он тобеи шууру тафаккур нестанд, балки ба таври объективӣ вучуд доранд, моддигарой; муқоб. идеализм.*
- МАТЕРИАЛИСТ** *лот. متریالیست пайрави материализм, моддигаро.*
- МАТЕРИАЛИСТӢ** متریالیستی *мансуб ба материализм: ҷаҳонбинии материалистӣ.*
- МАТЕРИЯ** *лот. متریه фалс. воқеияти объективие, ки хорич ва новобаста аз шуури инсон вучуд дорад; модда, ҳақоло.*
- МАТИН** *а. متين 1. устувор, маҳкам, собит; қавиירוа: қалъаи матин, муборизи матин, матин будан; иродаи матин иродаи сахт, азми қавӣ. 2. пурмаъно, асоснок, балеғ.*

МАТИНИРОДА متين اراده соҳиби азму иродаи сахт, қавиурода, собитқадам.

МАТИНИ متينى *ниг.* матонат.

МАТИНЧ متينچ *бот.* гиёҳи яксолаест, ки баъзе намудҳои он чун сабзавот ва барои ороиш парвариш мешавад. (*Amazanthus*).

МАТИР *a.* مطير *кит.* боранда: **абри матир.**

МАТЛАБ *a.* مطلب 1. он чи ё он ки талаб карда мешавад, чизи матлуб мавриди талаб, хоста; мақсад. хоҳиш. 2. масъала, мабҳас: **матлабро гуфтан, матлабро фаҳмидан//ба матлаб сарфаҳм рафтан, матлаб ҳосил шудан//матлаб ба даст даромадан, матлаби худро изҳор ё арз кардан//арзи матлаб кардан; ба тариқи истиора: дурри матлаб ба даст даромадан, мурғи матлаб аз дом растан, ниҳоли матлаби касе самар додан, сайди матлаб аз даст рафтан; матлаби худро ёфтан** ба мақсади худ расидан; чизи дилхоҳи худро ба даст даровардан; **мувофиқи матлаби худ ёфтан** мувофиқи талаб ҳисоб кардан, дилхоҳи худ дарёфтани чизе; **ба матлаб расидан** ба мақсади худ расидан, мақсаду хоҳиши касе иҷро шудан.

МАТЛАЪ *a.* مطلع 1. ҷои тулӯ; баромадгоҳи Офтобу Моҳ ва ситораҳо. 2. тулӯ, баромадани Моҳу Офтоб ва ситораҳо. 3. *ади.* байти аввали ғазал, қасида ва умуман шеър; *муқоб.* **мақтаъ.**

МАТЛУБ *a.* مطلوب 1. талаб кардашуда, хосташуда, он чи кас мехоҳад, мақсуд. 2. мувофиқи табъ, дилхоҳ; *муқоб.* **номатлуб;** даркорӣ, лозим: **дарси матлуб, одами матлуб, рӯзи матлуб, айни матлуб** ниҳоят мувофиқи табъ, айни муддао; **натичаи матлуб додан** мувофиқи табъ анҷомидани коре; оқибати кор нек шудан. 3. *маҷ.* маҳбуб; маъшук; **толибу матлуб** ошику маъшук.

МАТЛУБОТ *a.* مطلوبات 1. *ҷ.* **матлуб.** 2. чизҳое, ки ба онҳо талаб ва эҳтиёҷмандӣ ҳаст: **чамбияти матлубот** иттиҳодияе, ки барои таъмини эҳтиёҷоти аҳоли ташкил ёфтааст.

МАТЛУБОТЧӢ مطلوباتچي *корманди соҳаи чамбияти матлубот.*

МАТМАӲ *a.* مطمح *кит.* ҷои назарандохта, ҷои чашм дӯхташуда; **матмаҳи назар** чизе, ки ба он бо диққат менигаранд; чизи мавриди

таваҷҷӯҳ.

МАТМАЪ *a.* مطمح *кит.* чизи тамаъ карда, чизи аз рӯи хирсу оз хосташуда; орзу, хоҳиш.

МАТМУРА *a.* مطموره *кит.* 1. таҳхона, барои пинҳон кардан ё нигоҳ доштани озуқа. 2. зиндон.

МАТМУРАНИШИН مطموره نشين *кит.* зиндон-нишин, зиндонӣ, бандӣ, маҳбус.

МАТМУРАНИШОН مطموره نشان он ки дигаронро ба зиндон мешинонад.

МАТН *a.* متن чизи навишташуда, навиштаи аслии китоб, рисола *ва ғ.* (*ба истиснои ҳошия ва шарҳ*): **матни адабӣ, матни маъруза, матни танқидӣ//матни интиқодӣ** матни асаре, ки бо муқоиса, тадқиқ ва ба эътибор гирифтани фарқи дастнавис ва нусхаҳои мавҷуди он асар нашр гардидааст.

МАТНХОНӢ متن خواني *кит.* дар усули таълими мадрасаи кӯҳна хондани маводи аслии китобҳои дарсӣ бе шарҳ ва ҳошияҳои зиёди ба онҳо навишташуда, ки вақти зиёдеро мегирифт.

МАТНШИНОС متن شناس *мутахассис* ва таҳқиқгари матн.

МАТНШИНОСӢ متن شناسي *соҳаи суханшиносӣ*, ки бо омӯзиш, таҳқиқ ва ба нашр тайёр кардани матнҳои адабӣ, таърихӣ ва илмӣ машғул аст.

МАТОЛИБ *a.* مطالب *ҷ.* **матлаб.**

МАТОНАТ *a.* متانت *устуворӣ*, маҳкамӣ, субот: **матонат нишон додан.**

МАТОР *a.* مطار 1. паридан, парвоз кардан. 2. ҷои парвоз, маҳалли парвоз.

МАТОЪ *a.* متاع 1. порча, газвор, кумош: **матои абрешимӣ, матои наҳӣ, матои пашмӣ, матои сурх, як либосворӣ матоъ, матоъ бофтан.** 2. мол, коло, ашёи мавриди харидуфурӯш: **молу матои арзон.**

МАТОЪБОФ متاع باف *газворбоф, парчабоф.*

МАТОЪБОФӢ متاع بافي *исми амал аз матоъ бофтан; газворбофӣ.*

МАТРАӲ *a.* مطرح 1. ҷои андохтан, маҳалли тарху афғандани чизе; **матраҳ кардан** ба миён гузоштани мавзӯе барои баҳсу баррасӣ,

- баён кардани масъалае. 2. *kit.* халтае, ки сайёдон сайди худро дар он мегузоранд.
- МАТРУК** *a.* متروك 1. таркшуда, вогузошта. 2. аз байн рафта, ғайрироич; **забони матрук** *зби.* забони аз истеъмолбаромада ва фақат дар осори хаттӣ боқимонда (*мисли забони лотинӣ*); **матрук шудан** тарк шудан; аз байн рафтан.
- МАТРУКОТ** *a.* متروكات *kit.* молу чизи аз одами мурда боқимонда, моли меросии одами мурда, тарака.
- МАТЪУН** *a.* مطعون *kit.* 1. найзада, бо найза сӯроҳ карда. 2. таънакарда, сарзанишшуда, мавриди таънаву маломат қароргирифта.
- МАУЗЕР** *олм.* متوزр як навъи таппончаи худкор.
- МАУНАТ I** *a.* مؤنت *kit.* 1. воситаҳои таъминот (*аз қабил* нафақа, тӯшаи сафар *ва ғ.*); мояи зиндагӣ. 2. ранҷ, захмат.
- МАУНАТ II** *a.* معونت *kit.* ёрӣ, кумак, мадад, ионат.
- МАФИЯ** *ит.* مفیه ташкилот ё қувваҳои чинояткори махфӣ, ки бо усули таҳдид ва зӯроварии бераҳмона амал мекунад.
- МАФКУРА** *a.* مفكوره маҷмӯи ғояву ақидаҳо ва ҷаҳонбинӣ; тарзи тафаккур.
- МАФКУРАВИ** مفكوروى *мансуб ба мафкура:* муборизаи мафкурави.
- МАФҚУД** *a.* مفقود гумшуда, нопадидшуда, фақид; аз байн рафта.
- МАФЛУК** *a.* مفلوك фалокатзада, бадбахт, оқиз, дармонда; **пири мафлук** пири барҷомонда.
- МАФЛУЧ** *a.* مفلوج *kit.* фалаҷшуда, шал.
- МАФОСИД** *a.* مفاسد 1. *ҷ.* фасод. 2. сабабҳои фасод ва табоҳӣ.
- МАФОСИЛ** *a.* مفاصل *kit.*, *ҷ.* мафсил; **дарди мафосил** дарди бандҳои устухон.
- МАФОТЕХ** *a.* مفاتيح *kit.* *ҷ.* мифтоҳ.
- МАФРАШ** *a.* مفرش чизи густурданӣ (*аз қабил* палос, қолин, намад *ва ғ.*), фарш.
- МАФРУЗ I** *a.* مفروز *kit.* чудокарда; чудо, алоҳида.
- МАФРУЗ II** *a.* مفروض *kit.* 1. фарзкарда; таҳминкарда, тасаввуршуда. 2. вочиб, ҳатмӣ.
- МАФРУЗОТ** *a.* مفروضات 1. *ҷ.* мафруз II. 2. таҳминҳо, фарзияҳо, гумонҳо.
- МАФРУШ** *a.* مفروش *kit.* чизи густурда, паҳн карда; фарш.
- МАФСАДА** *a.* مفسده *kit.* 1. фасодкорӣ, бадӣ, табаҳкорӣ. 2. сабаб ва боиси фасод.
- МАФСИЛ** *a.* مفصل *kit.* 1. фосилаи байни ду чиз; маҳалли аз ҳам чудо шудани ду чиз. 2. банди устухони бадан, пайвандгоҳ.
- МАФТУЛ** *a.* مفتول тобдода, тофта (*монанди фатила*).
- МАФТУН** *a.* مفتون шефта, ошиқ, дилбохта (*ба касе, ба чизе*): **мафтун кардан, мафтун шудан, мафтунӣ касе будан.**
- МАФТУНИ** مفتوني шефтагӣ, дилбохтагӣ.
- МАФТУНКУНАНДА** مفتون كننده *сифати феълии замони ҳозира аз мафтун кардан;* фиребанда, ба худ ҷазбкунанда; дилкаш.
- МАФТӮХ** *a.* مفتوح 1. кушода, боз. 2. фатҳ шуда, тасхиркарда. 3. *зби.* дар алифбои арабии тоҷикӣ ҳарфи ҳаракати фатҳа (забар) дошта, ки баъд аз он садонок «а» ҳонда мешавад; **алифи мафтӮх** чунин ҳарфи алиф, ки «а» ҳонда мешавад.
- МАФӲАР** *a.* مفرح *kit.* 1. мояи ифтихор, боиси ифтихор. 2. фахр, ифтихор.
- МАФӲУМ** *a.* مفهوم 1. он чи қобили фаҳму идрок аст, фаҳмидашуда; фаҳмо; **мафӲум будан** фаҳмо будан. 2. фикри (тасаввури) мантиқан муташаккили умумӣ дар бораи ашё ва ҳодисаҳо; маънои васеъ ва умумӣ: **мафӲуми вичдон, мафӲуми муборизаи синфӣ.**
- МАФӲУЛ** *a.* مفعول 1. (ичро) карда, он чи (ичро) шудааст. 2. *кҲн.*, *грам.* пуркунанда; **исми мафӲул** сифати феълие, ки аз феъли гузаранда сохта шудааст (*монанди мактул* – қатлшуда).
- МАХАВ** مخو *тиб.* 1. як навъ бемории гузаранда ва илочнопазири пӯст, ҷузум, хӯра. 2. мубталои ин дард.
- МАХАВИ** مخوى *мансуб ба махав:* бемории махавӣ.
- МАХАВКОСА** مخوكاسه *кҲн.* зарфи одатан чӯбине, ки махавҳои гадо барои садақа талабидан дар даст мегурифтанд.

МАХАВХОНА *مخوخانه* *тиб.* табобатгоҳи махсус барои муолиҷа ва иқомати махавҳо, ки ода-тан дар хоричи шаҳр месозанд.

МАХДУМ *а.* *مخدوم* 1. он ки дигарон ба ӯ хизмат мекунанд; хӯчаин, хоҷа. 2. *кҲн.* унвоне, ки дар гузашта ба писарони муллоҳои калон дода мешуд (*махсум шакли гуфтугӯи ин калима аст*).

МАХЗАН *а.* *مخزن* 1. ҷои нигоҳ доштани чизҳои гаронбаҳо, хазина; хизона, ганчина: **махзани дастнависҳои қадим**. 2. анбор; мадон; **махзани ақл будан** ниҳоят оқил будан.

МАХЛАС *а.* *مخلص* 1. ҷои халосӣ, роҳи халос. 2. халосӣ, раҳой. 3. *ади.* ҷои гурез аз мақсад (*дар шеър*).

МАХЛУҚ *а.* *مخلوق* 1. халқшуда, офарида (ҷондор): **махлуки аҷиб**. 2. *киноя аз инсон*, одам (*беитар таҳқиromez*); **махлуки безабон** ҷондори ғайринотиқ (*аз қабил* ҳайвоноту парандагон).

МАХЛУТ *а.* *مخلوط* омехта; **махлут кардан** омехтан, аралаш кардан; **забони махлут** забони бо унсурҳои лаҳҷа ва бегона омехта, забони ғайрифасех, забони ғализ.

МАХЛУТӢ *مخلوطي* махлут будан, омехтагӣ; дарҳам – барҳамӣ.

МАХМАЛ *а.* *مخمل* порчаи нафиси нахӣ ё аб-решимӣ, ки пати нарм дорад, бахмал: **махмали гулдор**, **махмали мавҷдор**, **куртаи махмал**; **махмали духоба** махмале, ки паташ дутарафа хобидааст.

МАХМАЛАК *مخملک* *тиб.* бемории гузаранда дар бачагон, ки аломатҳои табларза, дарди гулӯ ва пайдоиши доначаҳои сурх дар рон, гулӯ ва дигар ҷоҳои бадан аст; баъд аз 6-7 рӯз бадан пӯст партофта беморӣ мегузарад.

МАХМАЛБОФ *مخملباف* он ки махмал мебофад, бофандаи матои махмал.

МАХМАЛБОФӢ *مخملبافي* касб ва шуғли махмалбоф; ҷои махмалбофӣ.

МАХМАЛИН *مخملين* *мансуб ба махмал*; аз махмал дӯхташуда: **гиребони махмалин**.

МАХМАЛӢ *مخملي* *ниг.* **махмалин**.

МАХМАЛНАМО *مخملنما* монанди махмал, ба сони махмал, он чи дар зоҳир ба махмал мо-

нанд аст.

МАХМАЛПӢШ *مخملپوش* он ки либоси махмалӣ пӯшидааст: **махмалпӯш гаштани замин** сабзпӯш шудани замин.

МАХМАСА *а.* *مخمصه* 1. гуруснагии аз ҳад зиёд, сӯзише, ки аз шиддати гуруснагӣ дар сина ва шикам ҳис карда мешавад. 2. *маҷ.* ғаму ранҷи саҳти бекароркунанда; **дар махмаса афтодан** дучори мушкilot шудан.

МАХМУР *а.* *مخمور* 1. хамрхӯрда, майнӯшида, ниммаст. 2. *маҷ.* хуморолуд, пурхумор; бо нозу ишва, дилфиреб: **ҷашмони махмур**; **мас-ту махмур кардан** сархушу табъхуш кардан.

МАХМУРӢ *مخموري* ҳолати ниммастӣ; ҳолате, ки баъд аз шаробнӯшии зиёд рӯзи дигар рӯ медиҳад.

МАХМУРСОР *مخمورسار* *маҷ.* хуморолуд, сархушу табъхуш, махмур.

МАХОЗИН *а.* *مخازن* *ҷ.* **махзан**.

МАХОРИЦ I *а.* *مخارج* *ҷ.* **махраҷ**.

МАХОРИЦ II *а.* *مخارج* *ҷ.* **харҷ**; *муқоб.* **мадохил**: **махоричи ифтор**.

МАХРАҶ *а.* *مخرج* 1. ҷои баромад, ҷои хориҷ шудан; баромадгоҳ. 2. *зби.* ҷои талаффуз кардани харфҳои алифбо дар кому ҳалқ; кори узвҳои нутқ барои талаффузи овозе; **бо адои махраҷ хондан** бо риояи тарзи хоси талаффузи харфҳои қироат кардан. 3. *риёз.* адади поёни хат дар касри одӣ, ки ба чанд ҳисса тақсим шудани воҳиди болоиро нишон медиҳад.

МАХРУБ *а.* *مخروب* харобшуда, вайроншуда; вайрона.

МАХРУТ *а.* *مخروط* 1. харротешуда, тарошидашуда. 2. *ниг.* **конус**.

МАХРУТИШАКЛ *مخروطي شکل* *ниг.* **махрут-шакл**.

МАХРУТӢ *مخروطي* 1. *мансуб ба махрут*. 2. ба шакли конус.

МАХРУТШАКЛ *مخروط شکل* ба махрут монанд, шабеҳи конус.

МАХСУМ *مخسوم* *гуфт.* *шакли вайроншудаи махдум*.

МАХСУС *а.* *مخصوص* 1. хос, (*ба касе ё чизе*); ихти-

сосдода, мансуб ба як кас ё як чиз: **вагони махсус**, **дафтари махсус**, **курси махсуси такмили ихтисос**, **либоси махсус**, **хонаи махсус**. 2. ғайриодӣ, фарққунанда: **аломати махсус**, **гӯштини махсус**, **даъвати махсус**, **оҳанги махсус**, **услуги махсус**, **ба забони махсус гап задан**. 3. хоссатан, алалхусус, махсусан; ба таври хос; **махсуси...** хоси..., вижаи...; сирф барои..., маҳз барои...; **махсус барои...** фақат барои..., маҳз барои...; **асбоби махсус** сози чудогона, асбоби алоҳида; **дикқати махсус** таваҷҷӯҳи хос, аҳамияти бештар: **дикқати махсус додан**; **мактаби махсус** мактабе, ки аз рӯи нақшаву барномаи хос таълим медиҳад (*мас., маълумоти модарзод ё ноболиғони ҷиноят содиркардари*); **мактаби миёнаи махсус** омӯзишгоҳ ва ҳунаристон, ки ғайр аз маълумоти миёна ба хонандагон дар соҳае ихтисос медиҳад (*мас., ҳунаристони сохтмон, омӯзишгоҳи тиббӣ ва ғ.*); **мактабҳои олии ва миёнаи махсуси ҷумҳурӣ**; **муҳбири махсус** рӯзноманигори расмие, ки аз маҳалҳо хабару мақолаҳо навишта мефиристад; **нашри махсус** хабар ё намоиши ғаври, ки аз радио ва телевизион берун аз барнома паҳн мешавад; **одамони махсус** ашхоси хосе, ки ба коре алоқа ё огоҳӣ доранд; **роҳи махсус** роҳи чудогона, роҳи алоҳида; **супориши махсус** вазифаи ғайриодӣ; амри муҳими чудогона; **табиби махсуси** худ табиби хоси худ; табиби хусусӣ; **эҳтироми махсус** иззату иқдоми хос; хурмати бештар; **махсус будан** хос будан, вижаи касе ё коре будан; мансуб будан.

МАХСУСАН *а.* مخصوصاً хусусан, ба хусус, бавижа, хосатан.

МАХСУСГАРДОНИДА مخصوص گردانیده ба як соҳаи муайян ихтисос шуда ё вобаста шуда: **корхонаи махсусгардонидани**.

МАХСУСГАРДОНӢ مخصوص گردانى ба соҳаи муайяне махсус гардонидан (*мас., истеҳсолро*).

МАХСУСИЯТ مخصوصیت чихати хос, хусусият.

МАХТУМ *а.* مختوم *кит.* 1. мӯҳршуда, сарбаста, кулфзада. 2. хотимаёфта ба поён расида.

МАХУФ *а.* مخوف хавфнок, бимнок, тарсовар, хатарнок: **роҳи махуф**.

МАҲФИЁНА *а.* مخفيانه 1. махфӣ, пинҳонӣ, ниҳонӣ, рустӣ: **тафтиши махфиёна**, **таъкиби махфиёна**, **ҳаракати махфиёна**. 2. ба таври

махфӣ, ба таври пинҳону рустӣ, дар хуфя: **махфиёна нигоҳ кардан**, **махфиёна рафтумад кардан**.

МАҲФӢ مخفي 1. пинҳон, пӯшида, руст, ғайри-ошкоро; **ба таври махфӣ** махфиёна, пинҳонӣ, ниҳонӣ, хуфя; **махфӣ доштан** ниҳон доштан, пинҳон кардан; **махфӣ мондан** пинҳон мондан, пӯшида мондан, ошкор нашудан; **махфӣ нигоҳ доштан** пинҳон нигоҳ доштан, ошкор накардан, фош накардан. 2. пинҳонӣ, ниҳонӣ, рустӣ: **намояндаи махфӣ**, **анбори махфӣ**, **кори махфӣ**, **мулоқоти махфӣ**, **политсияи махфӣ**, **ҳуччати махфӣ**, **ҷамъияти махфӣ**; **матбуоти махфӣ** он чи пинҳонӣ чоп ва нашр карда мешавад; **сирри махфӣ** сирру асрори ниҳоят пӯшида; **рози ниҳон**; **супориши махфӣ** супориши пинҳонӣ; **махфӣ мабод**, **ки...** пӯшида мабод, **ки...**, **ногуфта намонад**, **ки...**; **махфӣ нест**, **ки...** пӯшида нест, **ки...**, аз ҳеч кас пинҳон нест, **ки...**, ба ҳама маълум аст, **ки...**; **агар махфӣ набошад** агар сирри пинҳонӣ набошад.

МАҲ مه *муҳаффафи моҳ*; аз (дар) рӯи қасе маҳ дидан касеро одами ғавқулода нек, беҳамто ва ғ. пиндошта, шефтаи ӯ шудан; аз **демона мепурсӣ**, **ки маҳ чанд (аст)** (*мақ.*) дар мавриди аз шахси нодону бесалоҳият ҷавоби оқилона талаб кардан гуфта мешавад.

МАҲАҚ *а.* محك санге, ки тилло ё нуқраро ба он соида, сара ё носара будани он ва ё иёри онҳоро муайян мекунад: **санги маҳақ**; **маҳақ задан** ба воситаи маҳақ муайян кардани сараву носара будани тилову нуқра.

МАҲАЛ(Л) *а.* محل 1. ҷой, макон: **маҳалли зист**, **маҳалли истиқомат**, **маҳалли иҷрои қатл**; мавзеъ ва навоҳии дар атрофи маркази маъмури воқеъшуда; музофот. 2. вақт, ҳангом; **се маҳал хӯрок** се вақт хӯрок (*яъне*, субҳона, хӯроқи нисфирузӣ ва шом); **як маҳал** як вақт; ногоҳ. 3. маврид, мавзеъ: **маҳалли баҳс қарор додан**, **маҳалли шубҳа шудан**.

МАҲАЛБОЗ محل باز *ниг.* маҳалгаро.

МАҲАЛБОЗӢ محل بازى *ниг.* маҳалгароӣ.

МАҲАЛГАРО محل گرا он ки манфиатҳои маҳаллӣ ва гурӯҳи хурди ҳаммаҳалҳои хешро аз манфиатҳои умумӣ бартар медонад ва аз манфиатҳои маҳаллӣ хеш ба ҳар роҳу васила ҳимоят мекунад.

МАҲАЛГАРОЙ محل گرایи бар хилоф ва ба зарари манфиати миллӣ фақат манфиати маҳдуди маҳалли худноҳия, шаҳр ё вилояти худро муқаддам шумурдан ва ҳаммаҳалҳоро дар атрофи худ чамъ карда ба кор гумоштан, маҳалпарастӣ.

МАҲАЛДОН محل دان он ки мавқеъ ва маҳалро хуб медонад, мавқеъшинос.

МАҲАЛЛА *a.* محله қитъае аз шаҳр, ки аз чанд кӯча иборат аст, гузар, кӯй; $\diamond$ аз ҳафтод маҳаллаи касе ё чизе безор шудан тамоман безор шудан аз касе ё чизе; ақлаш ба маҳалла кифоя мекунад хеле боақл аст.

МАҲАЛЛАТӢ محلتى 1. мансуб ба Маҳалла ном гузаре дар шаҳри Самарқанд, ки мардумонашон ба содагӣ ва зарофатгӯӣ ном баровардаанд. 2. маҷ. одами содалавҳ.

МАҲАЛЛИДӢ محلى دوخت дар маҳалли муайян дӯхташуда: кафши маҳаллидӯхт.

МАҲАЛЛӢ محلى 1. мансуб ба маҳал, мансуб ба ягон мавзеи муайян; дар ҳудуди марзу буми муайян амалкунада ё нуфуздошта: лаҳҷаи маҳаллӣ, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ҳукумати маҳаллӣ; вақти маҳаллӣ вақти хоси минтақаи ҷуғрофӣ ё ягон навоҳии муайян. 2. зоида ё пайдошуда дар маҳалли маълум, таҳҷой, тағҷой; ҷойдорӣ: аҳолии маҳаллӣ, духтарони маҳаллӣ, кадрҳои маҳаллӣ, мардуми маҳаллӣ, тоҷики маҳаллӣ.

МАҲАЛПАРАСТ محل پرست *ниг.* маҳалгаро.

МАҲАЛПАРАСТӢ محل پرستى *ниг.* маҳалгароӣ.

МАҲБАС *a.* محبس ҳабсхона, ҷои нигоҳдории маҳбусон.

МАҲБАСӢ محبسى *ниг.* маҳбус.

МАҲБУБ *a.* محبوب дӯстдошта, муҳаббат баста, он ки касе ӯро дӯст медорад: ватани маҳбуб, модари маҳбуб, фарзанди маҳбуб; маҳбуби халқ шудан, ба дидори маҳбуби худ расидан.

МАҲБУБА *a.* محبوبه муаннаси маҳбуб; зане, ки марде ӯро дӯст медорад, маъшуқа: маҳбубаи нозанин, маҳбубаи соҳибчамол, маҳбубаи ҷон.

МАҲБУБИЯТ *a.* محبوبيت маҳбуб будан, мавриди муҳаббат қарор гирифтан; маҳбубият пайдо кардан маъруфу машҳур шудан (*дар байни мардум*).

МАҲБУС *a.* محبوس ҳабсшуда, ба ҳабс афтода, бандӣ: маҳбуси сиёсӣ; маҳбус будан дар ҳабс будан; бандӣ будан; маҳбус кардан ҳабс кардан; маҳбус шудан ҳабс карда шудан.

МАҲБУСӢ محبوسى маҳбус будан, дар ҳабс будан.

МАҲБУСХОНА محبوس خانه *ниг.* ҳабсхона.

МАҲВ *a.* محو 1. қит. сутурдан, пок кардан, сутурдани нақш ё хате аз коғаз, девор *ва ғ.* 2. несту нобуд кардан: маҳви душман, маҳви лашкар; маҳви бесаводӣ нест кардани бесаводии саросарӣ; мактаби маҳви бесаводӣ гурӯҳхое, ки барои дар муддати кӯтоҳ саводнок кардани аҳоли дар солҳои бистуму сиюми асри гузашта ташкил дода буданд. 3. маҷ. ҳайронии аз ҳад зиёд аз ягон чизи зебо ва таъҷубовар; шефта, мафтун; маҳву мот аз шиддати ҳайрат гарангшуда, саҳт дар ҳайрат монда, моту мабхут: маҳву мот будан, маҳву мот кардан, маҳву мот шудан; маҳв кардан несту нобуд кардан, аз байн бурдан; маҳв шудан нест шудан, аз байн рафтан; маҳви чизе будан ғарқи чизе будан; дода шудан ба коре; маҳви чизе кардан ба чизе шефта кардан, мафтунӣ чизе кардан; маҳви чизе шудан мафтуну шефтаи чизе шудан.

МАҲВАШ مهوش 1. монанд ба моҳ, моҳмонанд, моҳосо. 2. маҷ. хушрӯй, зебо.

МАҲД *a.* مهد 1. гаҳвора. 2. маҷ. ҷои нашъунамои аввалаи чизе: маҳди тамаддун.

МАҲДУД *a.* محدود 1. он чи ҳадду ниҳоят дорад; он чи ба он ҳад таъйин карда бошанд: вақти маҳдуд. 2. маҷ. кам, андак, начандон зиёд; одами маҳдуд шахси доираи назар ва маълумоташ танг; маҳдуд шудан ҳадду ҳудуд гузоштан; қаноат кардан, иктифо кардан.

МАҲДУДА *a.* محدوده 1. муаннаси маҳдуд. 2. он чи атрофаш ихота шудааст.

МАҲДУДИХТИСОС محدود اختصاص соҳаи ихтисосаш танг, ихтисоси ба як самт равоншуда.

МАҲДУДИЯТ *a.* محدوديت 1. ҳад доштан; ҳад гузошта шудан. 2. тангии доираи дониш ва ҷаҳонбинӣ: маҳдудияти ғоявӣ, маҳдудияти синфӣ, маҳдудияти таърихӣ.

МАҲДУДКУНАНДА محدود کننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз маҳдуд кардан*; он чи ки ба чизи дигар ҳад гузошта метавонад.

МАҲДУДКУНӢ محدودکنى 1. чудо сохтани чое бо худуд ва марз аз чоҳои дигар. 2. ба ягон ҳуқуқ ё рафтор ҳад гузоштан; доираи озодии касеро танг кардан.

МАҲДУДНАЗАРӢ محدودنظري тангназарӣ, кӯтоҳназарӣ, дурандеш набудан.

МАҲЗ а. محض 1. чизи холис, чизе, ки бо чизҳои дигар омехтагӣ надорад. 2. фақат, сирф; **махзи...** фақат барои...; ба хогири..., аз барои...; **махзи саҳо** айни саҳо; асли ҳимматбаландӣ; **махз барои...** фақат барои...; аз барои...; **...и маҳз** тамоман, сирф, ба қуллӣ: **дурӯғи маҳз**, **тӯҳмати маҳз**, **хатои маҳз**; **ба маҳзи дидан** дидан ҳамон, дидан замон, ба мучарради дидан.

МАҲЗАР а. محضر кит. 1. ҷои ҳозир шудан, ҳузургоҳ; даргоҳ. 2. кӯн. чое, ки санад ва ҳуҷҷатҳои расмӣ навишта мешуд. 3. таър. ҳуҷҷате, ки дар ҳузурӣ қозӣ тартиб дода шуда, расмият пайдо мекард, ҳуҷҷати расмӣ; санад; **махзари дафъӣ** ҳуҷҷате, ки барои раҳди даъво тартиб дода мешуд.

МАҲЗУН а. محزون андӯҳгин, ҳазин, ғамнок; **чашмони маҳзун**, **ҷеҳраи маҳзун**; **махзуну ғамгин будан**, **махзун шудан**: **садои маҳзун** овози ҳазинона.

МАҲЗУНӢ а. محزونى ғамгинӣ, андӯҳгинона; **нигоҳи маҳзунона**, **суруди маҳзунона**, **оҳанги маҳзунона**,

МАҲЗУНОНА محزونانه ҳузнангез, ҳузновар, андӯҳгинӣ.

МАҲЗУР а. محذور кит. 1. чизе, ки аз он ҳазар мекунад ва меҳаросанд. 2. манъ кардашуда, мамнӯъ.

МАҲИЛ а. مهيل кит. ҷои ҳавлангез, ҷои хавфнок.

МАҲИН I مهين 1. нозук; борик, муқоб. **ғафс**: **риштаи маҳин**. 2. нарм, мулоим, нафис, муқоб. **дағал**, **дурушт**: **докаи маҳин**, **пашми маҳин**. 3. реза, майда; **борони маҳин** борони реза-реза, резаборон; **дандони маҳин** дандони майда; **реги маҳин**; **луди маҳин** луди тунук; **лабони маҳин** лабҳои борики нозук; **овози маҳин** овози пасту форам, садои мулоим; **маҳин кардан** (кулӯхро) кулӯхро майда-майда карда заминро барои кишт тайёр кардан; **маҳин мавҷ задан** оҳиста мавҷ задан.

МАҲИН II مهين кит. моҳмонанд, маҳосо.

МАҲИН III а. مهين кит. хору залил, беқадр.

МАҲИННАҲ مهين نخ دورои риштаи нозук; наҳи нағз ғоздиҳанда: **пахтаи маҳиннаҳ**.

МАҲИНПАШМ مهين پشم гӯсфанд ва бузе, ки пашми нарму нозук дорад.

МАҲКАМ а. محكم 1. саҳт: **махкам бастан** (миёнро), **махкам гирифтани аз** (*банди дастӣ касе*), **махкам доштан чизеро**, **махкам зарба додан**, **махкам нигоҳ доштан**, **махкам часпидан ба чизе**, **муштро ба сари касе маҳкам задан**, **чашро маҳкам пӯшидан**. 2. устувор, қавӣ: **азми маҳкам**, **иродаи маҳкам**. 3. баста, пӯшида; **лифофаи маҳкам** лифофаи баста (бознашуда); **матои маҳкам** матои доштнок, порчаи бадошт; **панчаи маҳкам** панчаи пурқувват, панчаи қавӣ; **тахкурсии маҳкам** пойдевори мустаҳкам; **махкам кардан** а) мустаҳкам кардан, пурқувват кардан; б) бастан, пӯшидан; пӯшондан: **дарро маҳкам кардан**; в) касеро дар банд кардан; **дар маҳкам будан** дар (*бо галақа ё занҷир*) баста будан, дар қулф будан; **махкам шудан тарзи мафъули маҳкам кардан**.

МАҲКАМА а. محكمه кӯн. 1. ҷое, ки ҳукм бароварда мешавад; ҷои ҳукмбарории қозӣ; **ба маҳкама кашидан** барои муҳокимаи даъво (мурофия) ба маҳкама овардан. 2. кит. девон, идораи давлатӣ: **махкамаи қушбегӣ**, **махкамаи ҳоким**.

МАҲКАМАӢ محكمى 1. саҳтӣ; мустаҳкамӣ. 2. устуворӣ, маҳкам будан.

МАҲКАМШАВӢ محكمشوى 1. *исми амал аз маҳкам шудан*. 2. истехком ёфтани. 3. *гуфт*. баста шудан.

МАҲКАМИРОДА محكم اراده бо азму иродаи қавӣ, қавиуроода, матинуроода.

МАҲКАМЭЪТИҚОД محكم اعتقاد эътиқодаш қавию комил, саҳт мӯътақид.

МАҲКУМ а. محكوم 1. он ки дар ҳаққи ӯ ҳукми ҷазо содир шудааст, бо ҳукм айбдоршуда, маҳкуми дор шудан, ба ҳабси абадӣ маҳкум гаштан, ба эъдом (*ба ҷазои олий*) маҳкум кардан. 2. *маҷ*. мутеъ, фармонбардор; **махкум кардан** а) ҳукми ҷазо баровардан дар ҳаққи касе; б) *маҷ*. маъқул нашумурдан, мавриди сарзанишу мазаммат қарор додан; **ба коре**

(чизе) **маҳкум будан** киноя аз ночор будан ба ичрои коре; ногузир будан барои дучор шудан ба чизе.

МАҲКУМИЯТ *a.* محكوميت 1. маҳкум будан ба чазое. 2. *мач.* маҳкумӣ ба ҳалокат, ногузир будани омадани бадбахти ба сар.

МАҲКУМӢ محكومى *ниг.* маҳкумият 1.

МАҲКУМШУДА محكوم شده *сифати феъли замонӣ гузафта аз маҳкум шудан;* ҳукми чазо гирифта, гунаҳкоршуда.

МАҲЛ *a.* مهل *кит.* 1. оҳистагӣ, таъхир (*дар коре*). 2. мӯҳлат, муддат, фурсат.

МАҲЛАК *a.* مهلك *ниг.* маҳлака.

МАҲЛАКА *a.* مهلكه 1. чои ҳалокат, чои хавфнок, вартаи ҳалокат. 2. ҳалокат, хатар; **дар маҳлака мондан** ба чои хатарнок афтодан; дар хавфу хатар будан.

МАҲЛИҚО مهلقا моҳсурат, моҳчеҳра, зебову хушрӯй, моҳрӯй.

МАҲЛУЛ *a.* محلول 1. ҳалшуда, обшуда: **маҳлули маргимуш**. 2. *хим.* моее, ки аз омезиш ва ҳал шудани ягон моддаи сахт, обакӣ ё газӣ дар моее пайдо шудааст.

МАҲМАДДОНО محمدانا *гуфт.* он ки худро бисёр доно ҳисоб мекунад, худдонам; донотарош; ҳамадон (*беитар дар сифати қӯдакони нав забонбароварда меояд*).

МАҲМАДДОНОӢ محمدانائى маҳмаддоно будан; донотарошӣ, худдонамӣ; **маҳмаддоноӣ кардан** доноӣ кардан (*-и одатан хурдсолон*).

МАҲМАНЗАР مه منظر моҳсурат, моҳчеҳра, хушрӯй.

МАҲМЕЗ مهميز оҳани маҳсус дар пошнаи мӯзаи саворон барои хала карда тезондани рафтори асп; **маҳмез задан** бо пошнаи маҳмездор аспро зада давондан.

МАҲМИЛ *a.* محمل қачова, сандуқи болокушодае, ки дутои онро ба ду тарафи асп ё шутур баста, дар он нишаста сафар мекарданд, аморӣ, ҳавдач.

МАҲМИЛКАШ محمل كش қачовақаш, шутури кашандаи маҳмил.

МАҲМУД *a.* محمود ҳамдшуда, ситудашуда, ситоишшуда.

МАҲМУЛ *a.* محمول 1. *кит.* ҳамлшуда, бор шуда; бори бардошта. 2. *кит.* гумон шуда, пиндошта. 3. боб, созгор, муносиб; **чоӣ маҳмул** чоӣ муносиб.

МАҲОБАТ *a.* مهابت 1. ҳайбатнокӣ, бузургворӣ, тамкину виқор, салобат. 2. тарс; даҳшатнокӣ.

МАҲОБАТНОК مهابت ناک 1. босалобат, бошукӯху виқор. 2. ҳавлангез, даҳшатнок.

МАҲОЛ *a.* محال (*аслаи муҳол*) ношуданӣ, номумкин, имконнопазир; **амри маҳол**, кори ношуданӣ, кори шуданаш номумкин; хаёли хом; орзуи амалӣ ношуданӣ; **дарки одат** – **амри маҳол** (*мақ.*).

МАҲОР//МИҲОР مهار чӯби хурде, ки аз ду сӯрохи бинии шутур гузаронида танобро ба он мебанданд; афсор, лаҷом, инон; **маҳор кардан** а) маҳор бастан; б) *мач.* лаҷом задан, тахир кардан.

МАҲОРАТ *a.* مهارت 1. моҳирӣ, устодӣ, устогӣ, ҳунармандӣ; забардастӣ (*дар кор*): **маҳорати баланд**, **маҳорати зиёд**, **маҳорати калон**, **маҳорати тамом ё том**, **маҳорати фавқулода**, **маҳорат нишон додан**, **маҳорат пайдо кардан**. 2. қобилият, лаёқат: **маҳорати ҳунарпешагӣ** ҳунару санъати ҳунарпешагӣ; силсилаи фанҳои марбут ба ихтисоси ҳунарпешаҳо; **маҳорати нависандагӣ** лаёқат ва истеъдоди нависандагӣ; **маҳорати сарояндагӣ** маҳорат ва қобилият дар сурудан; **бо маҳорат** моҳирона, устодона.

МАҲОРАТНОКӢ مهارت ناکى 1. устой; кордонӣ; чобукӣ ва забардастӣ (*дар кор*). 2. қобилиятнокӣ.

МАҲОРИМ *a.* محارم *ч.* маҳрам.

МАҲОСИН *a.* محاسن 1. *ч.* хусн. 2. *мач.* риш.

МАҲОФИЛ *a.* محافل *ч.* маҳфил:

МАҲПАЙКАР مه پيكر *ниг.* моҳпайкар.

МАҲПАРАСТ مه پرست *ниг.* моҳпараст.

МАҲПОРА//МОҲПОРА مه پاره||ماه پاره зебо, хушрӯй.

МАҲР *a.* مهر *d.* мувофиқи қонуни шариати ислом пули нақд ё мола ашъе, ки ҳангоми ақди никоҳ ба зиммаи домод гузошта мешавад, домод ё онро ба падару модари арӯс мепар-

- дозад ё дар сурати мурдан ё занашро талок додани вай ба занаш пардохта мешавад, кобин, қалин.
- МАҲРАМ** *a.* محرم 1. хеши аз ҳама наздики зан аз мардон, ки аз $\bar{u}$ рӯ наменпӯшноад; хеши наздики, ки бо вай никоҳ раво нест; **махрамитан** зану шавҳар нисбат ба ҳамдигар. 2. ҳамроз, мӯнис, ҳамдам; дӯсти наздик; **махрамитан роз** он ки сирру асрори худро ба вай гуфтан мумкин аст, дӯсти роздон, ҳамроз. 3. *таър.* яке аз амалҳои дарбории даврони амирий. 4. *ниг.* маҳрамбача ва маҳрампеша.
- МАҲРАМБАЧА** محرم بچه *кҳн.* пешхизмат, шогирдпеша (*дар назди қозӣ ё амалдор*).
- МАҲРАМИЙ** محرمى 1. маҳрам будан; наздик ва худӣ будан. 2. кор ва вазифаи маҳрам (3,4).
- МАҲРАМОНА** محرمانه 1. ба тарзе, ки одами бегона (номаҳрам) нашунавад ва набинад: **махрамона гуфтугӯ кардан**. 2. пинҳонӣ, махфӣ: сӯхбати маҳрамона.
- МАҲРАМПЕША** محرم پيشه *кҳн.* он ки вазифа ва кораш маҳрамит будааст (*дар хизмати дарбор ё маҳкамаи миришаб ва ғ.*); муқ. **махрам** (3,4).
- МАҲРАМЯСАВУЛ** محرم يسول *таър.* яке аз мансабҳои дарборӣ дар аморати Бухоро, ки соҳибони ин мансаб аз зердастони удайчӣ – вазири ташрифот ҳисоб мешуданд.
- МАҲРОНА** مهراڻه *d.* *кҳн.* ашё ва пуле, ки ба тариқи маҳр аз тарафи домод дода мешавад; чиҳози арӯс.
- МАҲРУМ** *a.* محروم аз чизе бебаҳраю бенасибмонда, бебаҳра: **аз иштирок дар намоиш маҳрум будан**, **аз мутолиаи китобҳо маҳрум мондан**; **махрум кардан** аз ягон чиз бенасиб гардонидан; чизеро надода, рабуда истифодаи онро номумкин сохтан; **аз ҳуқуқ маҳрум кардан** аз озодӣ маҳрум кардан, маҳқум кардан ба ҳабс; **аз ҳуқуқи коре ё чизе маҳрум кардан** ҳуқ. ҳуқуқи ба чизе (*мас., иштирок дар интиҳобот, машғул шудан ба коре ва ғ.*) доштаи касеро аз вай гирифтан; **аз озодӣ маҳрум кардан** ҳуқ. маҳқум ба ҳабс кардан; **аз чизе маҳрум шудан** а) бенасиб мондан аз чизе; б) *мач.* чудо шудан аз чизе, аз даст додан чизеро.
- МАҲРУМИЯТ** *a.* محروميت 1. маҳрумӣ, маҳрум будан. 2. *мач.* тангдастӣ, тангайшӣ; мӯҳтоҷӣ.
- МАҲРУМИЙ** محرومى *ниг.* маҳрумият.
- МАҲРУС** *a.* محروس *кит.* ҳиросатшуда, нигоҳ дошташуда, маҳфуз.
- МАҲРУХ** مهروخ *ниг.* моҳрух.
- МАҲРҶ** مهرو *ниг.* моҳрӯ(й).
- МАҲСӢ** محسى *гуфт.* шакли вайронишудаи **масҳӣ**; *ниг.* **масҳӣ**.
- МАҲСУБ** *a.* محسوب ҳисобшуда, шумурда; **махсуб шудан** ба шумори чизе даромадан, ҳисоб карда шудан.
- МАҲСУЛ** *a.* محصول 1. ҳосилшуда, ҳосил; ҳосили кишт; ҳосили кор, он чи ки аз коре (чизе) ба даст меояд: **махсули деҳқон**, **махсул кам шудан**, **махсули фаровон рӯёнидан**. 2. натиҷа, самара; **махсули даст** ҳосили кору касб; натиҷаи меҳнат; **махсули кор** чизи истеҳсолкарда; ҳосили кор, самараи меҳнат; **махсули сафар** натиҷаи мусофират; **махсули хаёлот** аз хаёл бофта, маҳсули тафаккур; **махсули хунар** самараи касбу кор.
- МАҲСУЛНОКӢ** محصول ناکى қобилияти тайёр карда баровардани миқдори муайяни маҳсулот, сермаҳсул будан; **махсулнокии кишоварзӣ** самараи зиёд додани кори кишоварзӣ.
- МАҲСУЛОТ** *a.* محصولات *ч.* маҳсул; ҳосили кори корхона ё хоҷагӣ; маҷмӯи чизҳои истеҳсолшаванда; **махсулоти корхонаҳои хунармандӣ**, **махсулоти озуқавӣ**, **махсулоти саноатӣ**, **махсулоти чорводорӣ**, **мубодилаи маҳсулот**, **махсулот супоридан**.
- МАҲСУЛОТБАРОРӢ** محصولات برارى *исми амал* аз маҳсулот баровардан; истеҳсоли саноатии молҳо (махсулот).
- МАҲСУЛОТСУПОРӢ** محصولات سپارى *исми амал* аз маҳсулот супоридан; маҳсулоти тайёршударо ба ҷойҳои муқарраршуда супоридани (фурӯхтани) хоҷагиҳои деҳқонӣ.
- МАҲСУР** *a.* محصور *кит.* 1. дар ҳисоршуда, ба атрофаш девор кашидашуда. 2. ба ихотаафтада, дар ихотамонда; муҳосирашуда.
- МАҲСУС** *a.* محسوس он чи ҳастии он ҳис карда мешавад, ҳисшаванда, эҳсосшаванда.
- МАҲТАЛЪАТ** مه طلعت *ниг.* моҳталъат.

МАХТОБ مهتاب 1. тобиши моҳ, партави моҳ. 2. Моҳ, Қамар; **шаби маҳтоб** шаби осмонаш

софест, ки моҳ ҳама чоро равшан мекунад, шаби маҳтобӣ, маҳтобшаб: **шаб маҳтоб шудан** шаби маҳтоб шудан, аз партави моҳ равшан шудани шаб; **мо дузд шудему шаб маҳтоб** (мақ.).

МАХТОБӢ مهتابى 1. мансуб ба маҳтоб; аз партави моҳ равшаншуда: **шаби маҳтобӣ**. 2. дар оташбозӣ як навъ мушак аст, ки дар вақти оташ гирондан шӯълаи сафед медиҳад; **чароғи маҳтобӣ** як навъ чароғ аст, ки равшани бисёр сафед медиҳад. 3. сафедранг, сафедчатоб. 4. як навъ зардолуи тунукпӯсти зарди сафедчатоб аст, ки асосан барои тархӯрӣ истифода меравад: **зардолуи маҳтобӣ**.

МАХТОБШАБ مهتاب شب шаби маҳтобӣ, шабе, ки маҳтоб бо нурҳои худ ҳама чоро равшан месозад.

МАХФИЛ а. محفل 1. чамъомад; чамъомади дӯстон; маҷлиси базм. 2. гурӯҳи одамон, ки барои аз рӯи шавқу ҳавас машғул шудан бо касбу ҳунар ё шугъла дар вақти холиашон дар як ҷо чамъ омадаанд: **маҳфили адабӣ**, **маҳфили ҳаваскорони санъат**, **маҳфили олимони чавон**.

МАХФИЛОРО محفل آرا ниг. маҷлисоро.

МАХФУЗ а. محفوظ 1. ҳифзшуда, дарёддошта, азбаршуда. 2. нигоҳдошта, эмин (мас., аз вайронӣ); **маҳфуз доштан** бегазанд ҳифз кардан, эмин нигоҳ доштан; **маҳфуз мондан** ҳифз карда шудан, нобуд нашуда боқӣ мондан.

МАХЧАБИН مهجين мохрӯй, маҳлиқо, хушрӯй (сифати занон).

МАХҚУБ а. محجوب 1. ҳичобдор, дар парда, паси пардабуда; пӯшида. 2. маҷ. шармгин, боҳаё.

МАХҚУР а. مهجور дар ҳаҷр буда, дурафтода, ҷудомонда (аз ёру диёр): **ёри маҳқур**, **ошики маҳқур**.

МАХҚУРӢ مهجورى маҳқур будан, ҷудой, дурӣ, ҳичрон, фирок.

МАХШАР а. محشر 1. ҳашроғ, ҷои чамъомади халқ, ҷои чамъомади одами зиёд. 2. д. май-

дони қиёмат; қиёмат, растохез; **рӯзи маҳшар** рӯзи қиёмат, арасот; **маҳшар барпо кардан** шӯру ғавғо андохтан, ҷангу ҷидол кардан.

МАҶАҚ مجق *гуфт.* зеркарда, пахшшуда; пачақ; ғичимшуда; **маҷақ кардан** а) зер (пахш) карда ё зада шакли аслии чизеро аз байн бурдан; б) пахш карда нобуд кардан; **маҷақ шудан** дар натиҷаи зер (пахш) кардан, зада ё фишурда шакли аслии худро гум кардани чизе.

МАҶАЛЛА а. مجله нашрияти даврагӣ, ки одатан моҳе як бор ба шакли китоби маҷмӯа ҷоп мешавад: **маҷаллаи ҳармоҳаи адабӣ**.

МАҶАРГ مچرگ *кит.* кори маҷбурии бемузд.

МАҶАС(С) а. مجس 1. *кит.* маҳалли ламс, ҷои палмосидан. 2. ҷои набз дар банди даст.

МАҶБУЛ а. مجبول *кит.* чибиллигардида, фитрӣ, сириштӣ.

МАҶБУР а. مجبور 1. он ки бо зӯрӣ ба коре во-дошта шудааст, он ки ба ғайри ихтиёр кореро мекунад, водор; ноилоҷ, ночор. 2. *кит.*, *маҷ.* мутеъ, фармонбардор; **маҷбур кардан** во-доштан; зӯран кореро иҷро кунондан; **маҷбур шудан** ноилоҷ мондан, ночор мондан.

МАҶБУРАН а. مجبوراً маҷбуршуда, ночор, аз рӯи ноилоҷӣ, ба таври маҷбурий; зӯран, иҷборан.

МАҶБУРИЯТ а. مجبوريه 1. маҷбурий, маҷбур шудан. 2. он чи ба ҷо оварданаш ба зимма гирифта ё ба ўҳдаи касе гузошта шудааст; ўҳдадорӣ, вазифадор будан.

МАҶБУРӢ مجبوري 1. мансуб ба маҷбур; бо зӯрӣ водоршуда, иҷборӣ, муқоб. **ихтиёрӣ**, **кори маҷбурий**//**меҳнати маҷбурий** коре, ки одам ба иҷрои он водор аст (мас., бо ҳукми суд); **маҷбурий кор кардан** бо ҷабру зӯрӣ кор кардан. 2. ҳатмӣ, зарурӣ: **андози маҷбурий**, **хизмати маҷбурии аскарӣ**; **ба таври маҷбурий** маҷбуран, зӯран, иҷборан.

МАҶД а. مجد *кит.* бузургӣ, бузургворӣ, шаъну шавкат.

МАҶЗУБ а. مجذوب *кит.* 1. ҷазбшуда, кашида. 2. шефта, девона, маҷнун. 3. маслаке дар тасаввуф, ки пайравони он риёзату машаққатро воситаи ба ҳақ расидан ҳисоб карда, ба зоҳир девонавор мегаштанд.

МАЧИД *a.* مجيد *kit.* бузург, бошаъну шараф; оликадр, баландмартаба.

МАЧЛИС *a.* مجلس 1. *kit.* маҳалли чаласа, чои чамъомад, чамъомадгоҳи одамон барои машварат, маслиҳат ё сӯҳбат дар бораи коре. 2. чамъ шуда нишастани чанд кас барои баррасию муҳокимаи чизе ё ҳалли масъалае; чамъомади расмий аъзои ягон созмон, чаласа: **мачлиси умумии кормандон, мачлиси фаъолони шаҳр, мачлиси ҳисоботию интихоботию иттифокҳои касаба, котибот ва раёсати мачлис, мачлис барпо кардан, мачлис гузарондан, мачлис даъват кардан, мачлисро кушодан ё пӯшидан (пӯшида эълон кардан); мачлиси ботантана ё тантанавӣ** чамъомади бошукӯҳ ба муносибати чашне ё зодрузи бузурге *ва г.*; **мачлиси машваратӣ** чамъомади роҳбарону кормандони ягон соҳа барои муҳокимаи масъалае (*музокира дар болои масъалае*); **мачлиси мурофия** чаласаи муҳокимаи судӣ; **аҳли мачлис** одамони дар мачлис ҳозирбуда. 3. мақоми олии қонунбарори кишвар, парламент: **Мачлиси Олӣ, Мачлиси Миллӣ, Мачлиси Намояндагон.** 4. чамъомади хешовандон, ҳақку ҳамсояхо ва дӯстон барои гузаронидани ягон маросим, маърака: **мачлиси азо, мачлиси никоҳ, мачлиси хостгорӣ; мачлиси ёрон** шабнишинии ёрон, маҳфили дӯстон; **мачлиси зиёфат** меҳмондорӣ ва мачлиси айшу нӯш; **мачлиси подшоҳ** мачлиси қабули подшоҳ, мачлиси пазироии подшоҳ.

МАЧЛИСАФРҶЗ مجلس افروز *ниг.* мачлисоро.

МАЧЛИСБОЗӢ مجلس بازی *bis.* ва бе зарурат мачлис (чаласа) барпо кардан.

МАЧЛИСГОҲ مجلس گاه *гуфт.* чое, ки мачлис (чаласа) гузаронида мешавад.

МАЧЛИСӢ مجلسى 1. *мансуб ба* мачлис; мавриди зарурати мачлис. 2. он ки дар мачлис ҳузур дорад; **мачлисиёни дарбор**

одамони ба мачлиси қабули дарбор ҳозиршуда, аҳли мачлиси қабули дарбор

МАЧЛИСҚИМОБ مجلس قصاب *гуфт.* он ки ба мачлису мачлисбозӣ нафрат дорад, он ки мачлисро бад мебинад.

МАЧЛИСНИШИН مجلس نشين *ширкаткунандаи* мачлис, аҳли мачлис, дар мачлис нишаста.

МАЧЛИСОРО مجلس آرا он ки бо лутфи сухан ё рафтори худ мачлисею маҳфилеро гарм месозад; маҳфилоро, сӯҳбаторо.

МАЧМАА *a.* مجمع *ниг.* мачмаъ.

МАЧМАЪ *a.* مجمع 1. чамъомадгоҳ, чои гирд омадан; чои ғуншавии чизҳо. 2. мачлис; маҳфил; чамъият; **Мачмаи умумӣ** номи яке аз мақомоти асосии Созмони Милали Муттаҳид.

МАЧМӢА *a.* مجموعه 1. гирдоварда; дафтар ё китобе, ки дар он шеър, қисса ва маводи гуногун чамъ оварда шудааст: **мачмӯаи ашъор, мачмӯаи қонунҳо, мачмӯаи ҳикояҳо.**

МАЧМӢАН *a.* مجموعاً чамъан, ҳамагӣ.

МАЧМӢЪ *a.* مجموع 1. гирдомада, чамъшуда; гирдоварда. 2. чамъ; **мачмӯи...** ҳамаи...; **дар мачмӯъ** мачмӯан, чамъан, ҳамагӣ.

МАЧНУН *a.* مجنون 1. девона, чиннӣ. 2. *мач.* ошиқи шайдо. 3. лақаби Қайс – қаҳрамони достони «Лайлӣ ва Мачнун», ошиқи Лайлӣ; **◇ беда мачнун** *ниг.* мачнунбед.

МАЧНУНБЕД مجنون بيد *бот.* навъе аз дарахти зебонамуди бед, ки шоҳаҳояш дарози овезон аст.

МАЧНУНВОР مجنون وار чун мачнун, монанди девонаҳо, девонавор.

МАЧОЗ *a.* مجاز 1. *kit.* ғайри ҳақиқат, зидди ҳақиқат. 2. *адш., зби.* калима ва иборае, ки дар ғайри маънии ҳақиқии худ кор фармудашуда ва он маънӣ аз ягон ҷиҳат ба маънии аслии калима монанд аст.

МАЧОЗАН *a.* مجازاً ба тариқи маҷоз, ба маънии ғайриаслӣ кор фармуда.

МАЧОЗӢ مجازى ғайриҳақиқӣ, ғайриаслӣ: **ишқи маҷозӣ; маънии маҷозӣ** маънии ба тариқи маҷоз кор фармудашуда, маънии ғайриаслӣ(-и калима ё ибора).

МАЧОЛ *a.* مجال 1. *kit.* чавлонгоҳ, майдони чавлон. 2. қувват, қудрат, тобу тавон, мадор; **мачол доштан** қудрат доштан, қувват (мадор) доштан. 3. имкон; фурсат; **мачол додан;** имкон додан; фурсат додан ба коре.

МАЧОЛИС *a.* مجالس *ч.* мачлис.

МАЧОМЕЪ *a.* مجامع *ч.* мачмаъ.

МАЧОР مجار номи халқи асосии маскунӣ Ҷумҳурии Маҷористон (Венгрия).

МАЧОРӢ مجارى мансуб ба маҷор; аз аҳли Маҷористон: **забони маҷорӣ**.

МАЧРО а. مجرا/مجرى 1. ҷои ҷараёни оби дарёву наҳрҳо, ҷараёнгоҳ. 2. самт; роҳи пешрафт: **маҷрои қор**.

МАЧРӢХ а. مجروح 1. ҷароҳатдор, захмдор, решдор, ярадор, захмӣ: **маҷрӯҳи саҳт, сарбози маҷрӯҳ, афтида маҷрӯҳ шудан, зада маҷрӯҳ қардан, сабук маҷрӯҳ шудан, маҷрӯҳи ҳарбӣ** он ки аснои иҷрои хизмати ҳарбӣ маъҷуб шудааст. 2. *маҷ.* дилреш, дилозурда, дилафгор.

МАЧРӢХӢ مجروحى маҷрӯҳ будан, ярадор будан, захмдор будан.

МАЧУС ю. محوس пайрави дини Зардушт; габр, оташпараст.

МАЧУСӢ محوسى 1. *мансуб ба маҷус*; пайрави дини Зардушт будан, оташпарастӣ. 2. *ниг.* **маҷус**.

МАЧХУЛ а. مجهول 1. донистанашуда, ношинохта, номаълум. 2. *риёз.* адади номаълум дар муодила. 3. *грам.* феъле, ки фоили он номаълум аст, феъли тарзи мафъулии бевосита (*мас., дида шуд, хонда шуд*); **вови маҷхул збш.** овози «ӯ» у-и дароз, ки талаффузи он барои арабҳо бегона буд.

МАЧҚОНАН а. مچاناً ба таври ройгон; **маҷқонӣ** муфт, бемузд.

МАЧҚОНӢ مچانى бе пардохти пул, ройгон, муфт, бепул.

МАШАҚҚАТ а. مشقت сахтӣ, душворӣ, ранҷ, азоб; заҳмат: **машаққати тоқатгудоз, машаққати ҷонфарсо, аз машаққат халос шудан, ба машаққатҳо тоб овардан; бо сад (ё ҳазор) машаққат бо сахтию азоби зиёд; бо заҳмати тоқатфарсо (азобу) машаққат кашидан // машаққат дидан** азобу укубатро аз саргузарондан, душвориро паси сар қардан.

МАШАҚҚАТНОК مشقتناк сахт, пурранҷ, азобовар: **қори машаққатнок**.

МАШАҚҚАТОВАР مشقت آور *ниг.* машаққатнок.

МАШВАРАТ а. مشورت гуфтугузор барои гирифтани фикру мулоҳизаи касе ё гурӯҳе дар бораи қоре; маслиҳат; **ба машварати...** бо

маслиҳати...; **машварат додан** маслиҳат додан; **машварат қардан** бо касе гуфтугӯ қарда фикру мулоҳизаи ӯро гирифтани дар бораи қоре;

МАШВАРАТГОҲ مشورت گاه ҷой (хона, толор) барои гузарондани машварат.

МАШВАРАТӢ مشورتى мансуб ба машварат; **маҷлиси машваратӣ** *ниг.* маҷлис.

МАШВАРАТХОНА مشورت خانه хона, ҷои маҳсул барои маслиҳат ва машварат, машваратгоҳ.

МАШВАРАТЧӢ مشورتچى *гуфт.* мушовир; маслиҳатдиҳанда.

МАШҒАЛА а. مشغله 1. машғулият, қору бор. 2. ғалоғула, мағал, шӯру ғавғо, доду фарёд. 3. *гуфт.* ташвиши ҳаррӯзаи зиндагӣ.

МАШҒУЛ а. مشغول саргарми қоре ё чизе, он ки бо қоре банд аст; андармон, банд; **машғули сӯҳбат** саргарми сӯҳбат; **ба қори худ машғул** бо қори худ банд, саргарми қори худ; **машғул будан** саргарм (банд, андармон) будан бо қоре: **машғули қор будан, машғули ношто будан, машғули бозӣ будан; машғул доштан** саргарм қардан, андармон (банд) қардан; диққати касеро ба қорҳои ғайримухим қалб қардан; **машғул қардан** бо қоре саргарм (банд, андармон) қардан; машғул доштан; **машғул шудан** саргарм (банд, андармон) шудан бо қоре (*хусусан фориғ аз қори асосӣ*); шугл варзидан, иҷро қардан қореро: **ба қорҳои илмӣ ва адабӣ машғул шудан, ба тамошои чизе машғул шудан; ба ҷой нӯшидан машғул шудан, ба шеърхонию шеърғӯӣ машғул шудан.**

МАШҒУЛИЯТ а. مشغوليت 1. машғули, андармонӣ; банд будан бо қоре. 2. қор, шугл. 3. дарс: **машғулияти семинарӣ, машғулияти факултативӣ, машғулият гузаронидан.**

МАШҒУЛӢ مشغولى машғул будан, банд будан; андармонӣ бо қоре, саргарми қоре будан; **машғули доштан** машғул будан; андармон будан; **машғули қардан (намудан)** машғул шудан.

МАШИБ а. مشيب *қит.* пир шудан, мӯсафед шудан; пирӣ; қуҳансолӣ.

МАШИМА а. مشيمه *қит., тиб.* ҳамроҳак, ҳамроҳ (*дар бачадони занон*).

МАШИЯТ *a.* مشيت *кит.* ирода, хост; хости Худо.

МАШИНА *англ.* ماشينه *ниг.* мошина.

МАШЙ *a.* ماشى *кит.* роҳ рафтан, роҳ гаштан, рафтор; **хати машй** роҳи пешгирифта, роҳи интихобкарда.

МАШК مشك пўсти яклухт кандаю ошдода дўхтаи гов ё гўсфанд барои кашондани об, дўғ *ва г.:* **машки об.**

МАШКОБ مشكاب *кҳн.* он ки бо машк об мекашонад, сакқо; **сар қозино пой машкоб** (*мақ.*) дар ҳаққи гурӯҳи одамоне гуфта мешавад, ки аз намояндагони табақаҳои ниҳоят гуногун иборат мебошанд.

МАШКОБӢ مشكابي *кҳн.* касби машкоб, обкашонӣ бо машк.

МАШКУК *a.* مشكوك *кит.* шаковарда, дар гумономада; шубҳанок; **машкук будан** дар гумон будан.

МАШКУФӢ//МАШКУФА مشكوفى//مشكوفه *кит.* ҳалвое, ки аз мағзи бодом ва шакар тайёр мешавад.

МАШҚ *a.* مشق 1. барои ба даст овардани малака ва маҳорат пай дар пай машғул шудан бо коре, тамрин, тайёрии пешакӣ. 2. *ҳ.* машғулият дар қисмҳои ҳарбӣ; дарси тайёрии ҳарбӣ; **машқ додан** машғулияти тайёрии ҳарбӣ гузаронидан, машқ кунонидан; таълим додан; **машқи ҳарбӣ гузаронидан** гузаронидани амалиёти ҳарбии ба шароити ҷангӣ наздиқи қисму қўшунҳо (*ҳамчун таълим*). 3. супориш дар китобҳои дарсӣ барои омӯзондан ва мустаҳкам кардани саводу дониши талабагон аз фанне. 4. *мус.* тайёрии пешакӣ дар навохтани созе ё дар сарояндагӣ; оҳанг; **машқи танбӯр** навохтани танбӯр, танбӯрнавозӣ; **машқи тарбияи бадан** маҷмӯи ҳаракатҳои махсуси аъзои бадан барои мустаҳкам кардани саломатӣ ва зиёд кардани қобилияти ҷисмонӣ, варзиши бадан; **машқ кардан** а) такрор ба такрор анҷом додани коре барои ёд гирифтани ва малака ҳосил кардан; б) тайёрии пешакии намоиш ё концерт (*қабл аз ба саҳна гузоштан ё ба саҳна баромадан*); тамрин кардан; **машқ кунондан** а) *тарзи бавоситаи машқ кардан*; б) *ниг.* **машқ додан**; **шеър машқ кардан** шеърғӯй ва шеърнависӣ кардан барои ёд гирифтани.

МАШҚГОҲ مشق گاه *чо* машқ, майдони машқ.

МАШҚДИДА مشق ديده *машққарда*, тамринкарда, тарбияи бадан ёфта: **варзишгари машқдида.**

МАШҚДИҲАНДА مشق دهندە *сифати феълии замони ҳозира аз машқ додан*; мураббӣ (*дар варзиш*).

МАШҚӢ مشقى *мансуб ба машқ*; **коғазии машқӣ** коғазии махсус барои ҳамчун мусаввада навиштани хат.

МАШҚҚАРДА مشق کرده *сифати феълии замони гузашта аз машқ кардан.*

МАШМАША مشمشه *гуфт.* ҷанҷол, хархаша, ҷангу ҷидол; **машмаша кардан** ҷангу ҷидол кардан, ҷанҷол кардан.

МАШМУМ *a.* مشموم *кит.* он чи бо қувваи шомма ҳис карда мешавад; чизҳои бӯиданӣ; бӯидашаванда.

МАШОИХ *a.* مشايخ *ҷ.* шайх.

МАШОМ *a.* مشام 1. димоғ, бинӣ. 2. ҳисси бӯёӣ, қувваи шомма; **ба машом расидан** бо димоғ ҳис карда шудани бӯе.

МАШОҲИР *a.* مشاهير *ҷ.* машҳур; одамони машҳур.

МАШРАБ *a.* مشرب 1. *кит.* ҷои обхӯрӣ ва обгирӣ; ошомидангоҳ. 2. зарф барои нӯшидани об, шароб *ва г.* 3. *маҷ.* маслак, тариқат (*дар тасаввуф*).

МАШРАБА *a.* مشربه зарфи шишагӣ ё сафолӣ барои нигоҳ доштани моеот ва нӯшобаҳо; суроҳӣ.

МАШРИҚ *a.* مشرق 1. тарафи офтоббаро, самти тулуи Офтоб, шарқ, ховар. 2. *ниг.* **Машриқзамин**; **амири Машриқ таър.** лақаби подшоҳони Сомонӣ; $\diamond$ **гоҳ аз Машриқ** **гоҳ аз Мағриб** **гоҳ** ину **гоҳ** он, аз ҳар хусус, бербобита, дарҳамбарҳам.

МАШРИҚЗАМИН مشرق زمين *мамлакатҳое, ки дар самти офтоббаро – Шарқ воқеанд.*

МАШРИҚӢ مشرقى 1. *мансуб ба оид ба машриқ.* 2. сокини Машриқзамин.

МАШРУБ *a.* مشروب *об*, шароб ва дигар моеъҳои нӯшидани, нӯшоба, май, шароб.

- МАШРУБОТ** مشروبات *ч.* машруб (беитар нӯшобаҳои алкоғоли).
- МАШРУБОТФУРҶШ** مشروباتفروش *фурӯ-*шандаи машрубот, майфурӯш.
- МАШРУБОТФУРҶШӢ** مشروباتفروشي *фурӯши* машрубот, майфурӯшӣ.
- МАШРУТ** *а.* مشروط шарткарда; чиз ё кори вобаста ба ягон шарт; **машрут бар ин ки...** ба шарте ки..., вобаста бар ин ки...
- МАШРУТА** *а.* مشروطه 1. муаннаси машрут. 2. с. ҳукумати мутлақаи маҳдуд бо қонуни парламентӣ (*пеи аз ҳама, конституция*); **инкилоби маршрута** инкилобе, ки дар Эрон (1905–1911) маршрутаҳо ҳама бо талаби барпо кардани ҳукумати шоҳие, ки аз рӯи қонунҳои парламент (*пеи аз ҳама, қонуни асосӣ – конституция*) давлатро идора кунад, ба амал оварда буданд.
- МАШРУТАВӢ** مشروطوى *мансуб ба маршрута:* соҳти маршрутавӣ.
- МАШРУТАТАЛАБ** مشروطهطلب *ниг.* маршрутахоҳ.
- МАШРУТАТАЛАБӢ** مشروطهطلبى *ниг.* маршрутахоҳӣ.
- МАШРУТАХОҶ** مشروطهخواه тарафдори тарзи идораи маршрутавӣ, толиби низоми конституционӣ.
- МАШРУТАХОҶӢ** مشروطهخواهى *соҳтани тарзи* идораи маршрутавӣ; талаби низоми конституционӣ.
- МАШРУТИЯТ** *а.* مشروطيت соҳти маршрутавӣ (*низоми конституционӣ*).
- МАШРҶХ** *а.* مشروح шарҳдода, эзоҳшуда; баёнёфта; шарҳ, эзоҳ; баёни муфассал; **машрӯх шудан** шарҳ додан; муфассал баён гаштан.
- МАШРҶБ** *а.* مشروع он чи шариат онро раво ва ҷоиз медонад, мувофиқ ба шариат.
- МАШТУТ** *а.* مشتوت торҳои танида, ки барои бофтан ба зағӯта печонда шудаанд.
- МАШҶАД** *а.* مشهد 1. *кит.* ҷои шаҳид шудан, ҷои кушта шудан. 2. *кит.* қабри одамони шаҳидшуда, қабристонҳои шаҳидон. 3. номи шаҳре дар Хуросони Эрон.
- МАШҶУД** *а.* مشهود *кит.* 1. дидашуда, муоинашуда. 2. ошкор, пайдо.
- шуда. 2. ошкор, пайдо.
- МАШҶУН** *а.* مشحون *кит.* пуркарда; пур, мамлу; **машҷун ба...** пур аз...
- МАШҶУР** *а.* مشهور шӯҳратёфта, номвар, номӣ, маъруф; овозадор, номдор, номбароварда (*ба некӣ ё ба бадӣ*): **ғазали машҷур, дузди машҷур, мақоли машҷур, оҳанги машҷур, шоири машҷури тоҷик, машҷури ҷаҳон шудан/дар ҷаҳон машҷур шудан, ба...** машҷур кардан, **бо номе ё лақабе машҷур шудан.**
- МАШШОИЯ** *а.* مشائيه *фалс.* ҷараёнест дар фалсафаи асрҳои миёна, ки аз назарияҳои Афлотун, Арасту, Киндӣ *ва диг.* сарчашма гирифта, дар ҳис инъикосёбии ашъ асоси назариявии ин ҷараён буд, перипатетизм.
- МАШШОҚ** *а.* مشاق 1. *кит.* бисёр машққунанда; бисёр машқу таълимдида. 2. навозандаи соҳҳои торӣ; навозанда.
- МАШШОҚӢ** مشاقى *амал ва шӯғли машшоқ.*
- МАШШОТА** *а.* مشاطه зане, ки мӯи арӯсонро оро медиҳад; ороишгар, шоназан.
- МАШШОӢ** *а.* مشاء *кит.* 1. одами тезрав, тезгард. 2. *фалс.* пайрави машшоия.
- МАШЪАЛ** *а.* مشعل чӯби дар сараш латтаҳои рағнолуд печондашуда, ки афрӯхта торикиро равшан мекунад; ҷароғ: **машъали тобон ё фурӯзон, нури машъал, шӯълаи машъал, машъал афрӯхтан ё даргирондан; истиора-тан:** машъали илму маърифат, машъали озодӣ, машъали раҳшони адолат.
- МАШЪАЛАФРҶЗ** مشعلافروز 1. он ки машъал меафрӯзад; даргиронандаи машъалу қандилҳо (*хусусан дар дарборҳои шоҳу амирон*). 2. *маҷ.* ташаббускор, пешдари дар коре.
- МАШЪАЛАФРҶЗӢ** مشعلافروزي *исми амал аз машъал афрӯхтан;* бо ҷароғҳои ранга оро додани кӯҷаву хиёбон ва биноҳо ба муносибати ягон ҷашн.
- МАШЪАЛБАР** مشعلبر *ниг.* машъалдор.
- МАШЪАЛДОР** مشعلدار он ки машъал дар даст дорад; он ки машъал дар даст пошопеш мееравад.
- МАШЪУМ** *а.* مشعوم *номуборак, бадюмн;* манҳус: **хабари машъум, ҳасми машъум.**
- МАШЪУФ** *а.* مشعوف *кит.* 1. шефта, мафтун. 2.

- шод, хурсанд: **машъуф ва масрур**.
- МАЪБАД(А)** *а.* (ه) معبد чои ибодат, ибодатхона, ибодатгоҳ.
- МАЪБАР(А)** *а.* (ه) معبر *кит.* чои убур, гузаргоҳ; чои муайяни киштигузари дарё, баҳр *ва ғ.*
- МАЪБУД** *а.* معبود *кит.* қобили парастииш; мӯчиби парастииш (*мас., Худо*).
- МАЪВО** *а.* مأوى//مأوا 1. паноҳгоҳ, маъман. 2. сарпаноҳ; бошишгоҳ, чойгоҳ, макон, чой, хона; *истиоратан:* **маъвои дил**, **маъвои умед**; **маъво гирифтан** чой гирифтан.
- МАЪВОГАХ** مأواگه *ниг.* маъвогоҳ.
- МАЪВОГОҲ** مأواگاه *истиқоматгоҳ*, бахшишгоҳ.
- МАЪДАН** *а.* معدن 1. кон, чои филизот, санг *ва ғ.*, ки канда аз замин мебароранд. 2. моддаи химиявии ғайриорганикӣ, ки дар қишри Замин ба таври табиӣ (*дар шакли пайвастаҳо*) хобидааст, минерал. 3. пайвастаи табиӣ аз конҳо истихроҷшуда, ки дар корхонаҳои саноати маъдангудозӣ ва дигар унсурҳои химиявиро аз он чудо карда мегиранд; канданиҳо(-и фоиданок): **маъдани оҳан**, **кони маъдан**, **саноати маъдан**. 4. *мач.* сарчашма, маншаъ.
- МАЪДАНГУДОЗӢ** معدن گدازى амали об кардани (гудохтани) маъдан; корхонаи маъдангудозӣ.
- МАЪДАНДОР** معدن دار он қабати хок, ки маъдан дорад.
- МАЪДАНИЁТ** *а.* معدنيات *ҷ.* **маъдан:** канданиҳо, минералҳо.
- МАЪДАНИӢ** معدنى *мансуб ба маъдан*; маъдандор; **нуриҳои маъданӣ** моддаҳои химиявии серҳосилкунандаи хок, ки дар кишоварзӣ ҳамчун поруи сунъӣ истифода мебаранд; **обҳои маъданӣ** обҳои зеризаминӣ, ки дар таркиби худ ягон моддаи химиявӣ доранд.
- МАЪДАНКАН** معدن کن он ки дар кони маъдан кор мекунад, он ки ба истихроҷи маъдан машғул аст, конкан.
- МАЪДАНКАНИӢ** معدن کنى амалиёти канда баровардани маъданҳо, истихроҷи маъдан.
- МАЪДАНШИНОС** معدن شناس мутахассиси илми маъданшиносӣ.
- МАЪДАНШИНОСИӢ** معدن شناسى *илмест дар бораи маъданҳо* – пайвастаҳои табиӣ
- раи маъданҳо – пайвастаҳои табиӣ химиявӣ.
- МАЪДУД** *а.* معدود 1. шумурда, ҳисобшуда. 2. ба теъдоди маҳдуд, кам, башумур.
- МАЪДУМ** *а.* معدوم *кит.* эъдомшуда, нестшуда, нобудгашта; **маъдум шудан** несту нобуд шудан.
- МАЪЗАРАТ** *а.* معذرت узрхоҳӣ; **маъзарат хостан** узр пурсидан, пӯзиш хостан.
- МАЪЗАРАТҲОҲӢ** معذرت خواهى *исми амал аз маъзарат хостан*; узр хостан.
- МАЪЗУЛ** *а.* معزول азлшуда, барканоршуда (*аз мансаб*), аз кор сабуқдӯшшуда; **маъзул кардан** аз кор гирифтан, аз амалу мансаб дур кардан, сабуқдӯш кардан.
- МАЪЗУР** *а.* معذور 1. узрдошта, узрдор, он ки узри маъқул ва асоснок дорад; **маъзур доштан** узри касеро қабул кардан, узри касеро ба эътибор гирифтан; **узру маъзур гуфтан** бахшоиш хостан, афв пурсидан; **хайру маъзур кардан** хайрухуш кардан (гуфтан), худохофизӣ кардан; видоъ кардан.
- МАЪКУС** معكوس *кит.* баръаксшуда, чаппа шуда; мақлуб, нагунсор, вожгун, сарнагун.
- МАЪҚУЛ** *а.* معقول 1. он чи ба воситаи ақл дарк шудааст; аз рӯи ақл, оқилона. 2. писандидаи ақл; писандида; мақбул, хушоянд; хуб, нек; **гапи маъқул** сухани оқилона; гапи дуруст; **маслиҳати маъқул** маслиҳати дуруст; фикру мулоҳизаи қобили қабул: **маъқул афтодан** писанд омадан, хуш омадан; мавриди қабул воқеъ шудан; **маъқул будан (набудан)** писандида будан; мувофиқи майл ва табъ будан (набудан); **маъқул доништан // маъқул ёфтан** а) писандидан, пазируфтани; б) дуруст доништан, қобили қабул шумурдан; **маъқул кардан** а) дуруст доништан, хуб ҳисоб кардан, дуруст шумурдан; б) розӣ кунонидан, ба гап даровардан; **маъқул кунонидан тарзи бавоситан маъқул кардан**; қабул кунонидан; **маъқул омадан** писанд омадан, хуш омадан, маъқул шудан; **маъқул шудан** писандида шудан; писанд омадан, хуш омадан, мувофиқи табъи касе воқеъ шудан.
- МАЪЛУЛ** *а.* معلول *кит.* иллатдор, касал, бемор, маъюб.
- МАЪЛУМ** *а.* معلوم 1. доништа, шинохта; *муқоб.*

мачхул. 2. аён, ошкор; **гӯсолаи шуданӣ аз по-яш маълум** (*мақ.*); **ба мақсади маълум** бо мақсади муайян; **бо сабабҳои маълум** бо сабабҳои муайян; бо сабабҳои маълум, ки ҳама медонанд; **маълум будан ба қасе** хабардор будан, бохабар будан; **маълум қардан** а) хабар додан, иттилоъ додан; б) зоҳир қардан, нишон додан; **маълум шудан (гаштан)** а) ошкор шудан, аён гаштан, равшан шудан (*у натиҷаи чизе, гузаштани вақт ва ғ.*); б) хабар ёфтан, огоҳ шудан; **нуфузи маълум доштан** таъсири муайян доштан, як андоза нуфуз доштан; **маълум аст, ки...** ошкор (аён, равшан) аст, ки..., хувайдост, ки..., **маълум мешавад, ки...**; ба хулосае омадан мумкин аст, ки...; **ин гапи маълум (аст)** ин гапест, ки ҳама медонанд, ин гапи машхур аст.

МАЪЛУМОТ *а. معلومات* *ҷ. маълум.* 1. маҷмӯи он чи ки оид ба чизе доништа шудааст. 2. хабарҳо доир ба чизе ё масъалае, иттилоот: **маълумоти дуруст, маълумоти махфӣ, маълумот гирифтани, маълумот додан, маълумот ғун қардан ё чамъ қардан, маълумотро аниқ қардан; маълумоти расмӣ** он чи расман маълум гардидааст, ахбори расмӣ; **ба маълумот гирифтани** бохабар будан аз масъалае; бо ҳуҷҷате шинос будани худро эълон қардан (*дар коргузорӣ*); **ба маълумоти қасе расондан** ба иттилои қасе расондан, расман хабар додан (*истилоҳи коргузори*).

МАЪЛУМОТДИҲӢ *معلوماتدهی* *исми амал аз маълумот додан; маркази маълумотдиҳӣ* ҷои дастрас намудани ахбори лозима, маркази иттилоот.

МАЪЛУМОТДОР *دار معلومات* он ки дар бораи масъалае ахбори лозимаро медонад, соҳибхабар.

МАЪЛУМОТНОК *معلوماتناк* бохабар, боиттилоъ; маълумотдор.

МАЪЛУМОТНОМА *معلوماتنامه* китоби дорои иттилооти гуногун дар ягон соҳаи илм, касбу шуғл *ва ғ.*: **маълумотномаи ронанда, маълумотномаи тиб; маълумотномаи телефон** китоби рақамҳои телефонҳои сокинон ва муассисаву идораҳои муайян, роҳнамои телефон.

МАЪМАН *а. مأمن* *kit.* ҷои амн; паноҳгоҳ.

МАЪМУЛ I *а. مأمول* *kit.* чизи умедкарда, чашмдошт; умед, орзу.

мдошт; умед, орзу.

МАЪМУЛ II *а. معمول* 1. дар амал ҷорӣ, таомулшуда, расму одатшуда; расм, одат. 2. роиҷ, мутадовил, мустаъмал; **луғати маъмул** калимае, ки қор фармуда мешавад; вожаи серистеъмол; **бар хилофи маъмул** бар хилофи он чи таомул шудааст; **маъмул будан** дар амал ҷорӣ будан; роиҷ будан, ривож доштан.

МАЪМУЛӢ *معمولی* *мансуб ба маъмул* (II); дар амал қор фармудашаванда, расмшуда; одӣ, муқаррарӣ.

МАЪМУН *а. مأمون* *kit.* дар амон буда, эмин аз хавфу хатар.

МАЪМУР I *а. مأمور* амршуда, фармонгирифта. 2. он ки ба ӯ амр шудааст, то ягон қори давлатиро ба анҷом расонад; қорманди давлатӣ; вазифадоршуда, мутасаддӣ барои иҷрои қоре; амалдор, мансабдор: **маъмури давлатӣ, маъмури гумрук, маъмури меҳмонхона...**; **маъмур шудан (гардидан)** амр гирифтани барои иҷрои ягон қори давлатӣ; вазифадор шудан.

МАЪМУР II *а. مأمور* таъмиршуда, иморатшуда; обод, ободон: **деҳаи маъмуру обод.**

МАЪМУРИЯТ *а. مأموریت* 1. қорҳое, ки барои иҷро ба ягон маъмури давлатӣ ё ҳукумати супурда шудааст. 2. мақомоти иҷроия; роҳбарият: **маъмурияти қорҳона, маъмурияти мактаб, маъмурияти муассиса.**

МАЪМУРӢ I *مأموری* *мансуб ба оид ба маъмурият:* **бинои маъмури, маркази маъмури, шӯъбаи маъмури; тақсимои маъмури** ба воҳидҳои маъмурии марзӣ ҷудо қардани сарзамине; **қораи маъмури** қора (танбеҳ), ки ба амру фармони маъмурият (*у муассисаву қорҳона ва ғ.*) амалӣ мегардад (*мас., барои вайрон қардани интизоми меҳнатӣ*); **бо роҳи маъмури** бо амру фармони маъмурият, бо қораю тадбирҳои расмӣ.

МАЪМУРӢ II *معموری* ободӣ, ободонӣ.

МАЪНАВИЁТ *а. معنویات* ҳамаи он чи, ки ба олами рӯҳӣ ва ғоявию ахлоқӣ мансуб аст; олами ботинӣ; ҳаёти маънавӣ; арзишҳои маънавӣ.

МАЪНАВӢ *а. معنوی* 1. **марбут ба фаъолияти ақлонӣ.** 2. рӯҳӣ, муқоб. **моддӣ; азоби маънавӣ** азоби ботинӣ. 3. ахлоқӣ: **тарбияи маънавӣ,**

- ягонагии маънавию сиёсӣ; симои маънавӣ** одобу ахлоқ ва хислати шахс; **ҳавасмандгардонии моддӣ ва маънавӣ** бо мукофотҳои пулӣ ва унвонҳои фахрӣ тақдир кардан. 4. маънан, мазмунан: **тарҷумаи маънавии матн** мазмунан тарҷума шудани матн.
- МАЪНАН** *а.* معنأ 1. аз ҷиҳати маънавӣ. 2. аз ҷиҳати маъно, аз рӯи мазмун.
- МАЪНИДОД** معنيداد маънии гапе ё масъалаеро кушода додан, шарҳ, тафсир; **маънидод кардан** шарҳу эзоҳ додан: **ғалат ё нодуруст маънидод кардан.**
- МАЪНИДОР** معنيدار 1. дорои маънӣ; дорои мазмун ва мафҳуми муайян. 2. он чи дар зимн матлабе ё таассуротеро фаҳмонда метавонад: **нигоҳи маънидор, табассуми маънидор; маънидоркарда гуфт.** а) маънидорона, рамзнок; б) ифоданок; равон.
- МАЪНИДОРОНА** معنيدارانه чизеро дар назар дошта, ба чизе ишораткунон: **табассуми маънидорона, маънидорона нигоҳ кардан.**
- МАЪНӢ** معني *ниг.* маъно.
- МАЪНО//МАЪНӢ** *а.* معنا//معنى 1. он чи калима, ишора, аломат *ва г.* онро ифода мекунад, мазмуни калом: **маънои калима, маънии барҷаста, маънии чуқур, маънои шеър; маънои луғавӣ** маънои аслии калима; **маънои маҷозӣ** *ниг.* маҷозӣ; **исми маънӣ** *грам.* номи мафҳумҳое, ки ҷисм надоранд. 2. мақсад, мурад, манзур. 3. моҳият, мазмун; **маънии зиндагӣ//маънии ҳаёт** мафҳуми ҳаёт; он чи инсон барои он ба дунё омадааст; **маънии хоб** таъбири хоб; **маънӣ доштан** мақсад доштан, ҳадаф доштан; **ба маънии чизе рафтан** ба мазмуни чизе сарфаҳм рафтан; моҳияти чизеро фаҳмидан; **аҳли маънӣ** суханварон; **ба маънӣ** моҳиятан; ботинан; **дар ин маънӣ** дар ин бобат; аз ин ҷиҳат; **узру маънӣ** *гуфт.* узрҳои, маъзаратҳои.
- МАЪНОӢ** معنائى *мансуб ба маъно,* маънидор.
- МАЪНУС** *а.* مانوس унсгирифта, хӯкарда; одаткарда.
- МАЪРАЗ** *а.* معرض ҷои нишон додани чизе; **ба маърази тамошо гузоштан** нишон додан, намоиш додан (*мас., расмеро*).
- МАЪРАКА** *а.* معركة 1. *кит.* майдони ҷанг, майдони корзор; ҷанг, муҳориба, задухӯрд.

дони корзор; ҷанг, муҳориба, задухӯрд. 2. ҷамъомади мардум барои гузаронидани мусобиқа ё иҷрои якҷояи коре; давраи муташаккилона гузаронидани ягон кор ё вазифаи махсуси иҷтимоӣ ва сиёсӣ: **маъракаи киссагӯён, маъракаи алафдаравӣ, маъракаи интиҳобот, маъракаи киштукори баҳорӣ, маъракаи обуна; маъракаи гирифтани** дар майдони кушода мардумро ба гирди худ ғун кардан (*чунонки дар гузашта маддоҳону қиссахонон, гӯштингирон ва г. маъракагирӣ мекарданд*); гирд омадани одамон. 3. *нав.* маросими тӯй ё азо: **маъракаи хурсандӣ, маъракаи оши сол; радди маъракаи шудан** аз қатори мардум бароварда шудан; аз касе рӯ гардондани ҷамоат.

МАЪРАКАГИРӢ معركة گيرى *исми амал аз маъракаи гирифтани*; дар майдони кушод мардумро ба гирди худ ҷамъ кардани маддоҳону қиссахонони замони гузашта; тамошобинонро ба атрофи худ ҷамъ кардани гӯштингирон.

МАЪРАКАЗЕБ معركة زيب маҷлисоро, маҳфилоро.

МАЪРАКАОРО معركة آرا он ки бо сухани ширин ё бо ягон ҳунари худ ҷамъомадро гарм мекунад, маҷлисоро, маҳфилоро.

МАЪРИФАТ *а.* معرفت 1. дониш, илму дониш; *ба тариқи истиора:* **нури маърифат, ҷароғи маърифат афрӯхтан ё фурузон кардан, аз боғи маърифат гул чидан, аз илму маърифат дур будан, офтоби маърифат дамидан.** 2. *фалс.* дарки воқеият ба воситаи ақлу ҳис; шинохти чигунагии олам: **назарияи маърифат.** 3. маориф; омӯзишу парвариш, таълиму тарбия; *муқ.* **бомаърифатӣ; аҳли маърифат** соҳибмаърифатон, одамони аз илму дониш баҳраманд, ашхоси огоҳу доно; **гулҳои боғи маърифат** мактабхонон, мактаббачаҳо.

МАЪРИФАТБЕЗОР معرفت بيزار он ки ба илму дониш нафрат дорад, маърифатқимоб, ҷаҳолатпараст.

МАЪРИФАТДӢСТ معرفت دوست *ниг.* маорифдӯст.

МАЪРИФАТӢ معرفتى *мансуб ба маърифат;* **барномаи маърифатӣ** барнома оид ба паҳн кардани илму дониш дар байни омма ва умуман маърифатнок кардани аҳоли.

МАЪРИФАТНОК معرفت ناک соҳиби илму дониш, огоҳ, донанда, ориф.

МАЪРИФАТНОКӢ معرفت ناکӣ маърифатнок будан, соҳиби илму дониш будан.

МАЪРИФАТПАЗИРӢ معرفت پذیری донисташавандагӣ; **маърифатпазирии олам** *фалс.* чиҳати дигари масъалаи асосии фалсафа, ки дар бораи ба воситаи ақлу ҳис қобили дарк будан ё набудани олам баҳс мекунад.

МАЪРИФАТПАРВАР معرفت پرور илмдӯст; тарафдори пешрафти илму маърифат; маорифпарвар, фарҳангпарвар.

МАЪРИФАТПАРВАРӢ معرفت پروری маърифатпарвар будан; маорифпарварӣ, фарҳангпарварӣ.

МАЪРУЗ *a.* معروض арзшуда; **маъруз доштан** арз кардан, баён кардан.

МАЪРУФ *a.* معروف 1. шинохташуда, маълум; *муқоб.* **мачҳул.** 2. машҳур, овозадор, шӯҳратпайдокарда дар байни халқ; **нависандаи маъруф, сарояндаи маъруф; амри маъруф** *d.* даъват барои иҷрои вочиботи шариат; даъват ба некӯкорӣ; панду насиҳати динӣ ва ахлоқӣ; **вови маъруф** *грам.* овози «у»-и нисбатан пурра ва шунаво талаффузёбанда, ки дар хати арабии тоҷикӣ бо ҳарфи «вов» навишта мешавад (*мас., дар калимаи дуд, тут ва г.*); **йои маъруф** *грам.* овози «и», ки дар хати арабии тоҷикӣ қоидатан бо ҳарфи «йо» навишта мешавад (*мас., дар калимаҳои дирӯз, тир ва г.*).

МАЪРӮЗА *a.* معروضه баёноти муфассал дар ҷамъомаде дар бораи мавзӯи муайяне, нутқ (*дар конференция*), суҳанронӣ: **маърӯзаи ҳисоботӣ, маърӯза кардан.**

МАЪРӮЗАКУНАНДА معروضه کننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз маърӯза кардан;* он ки дар маҷлис, конференция *ва г.* маърӯза мекунад, суҳангӯӣ, суҳанрон.

МАЪРӮЗАЧӢ معروضه چی *гуфт., ниг.* маърӯзакунанда.

МАЪСИЯТ *a.* معصيت *кит.* гуноҳ, ҷурм; гуноҳ кардан.

МАЪСУМ *a.* معصوم бегуноҳ; он ки дар умри худ гуноҳе накардааст: **кӯдаки маъсум, тифли маъсум.**

МАЪСУМА *a.* معصومه *муаннаси* маъсум; зани

бегуноҳ; покдоман.

МАЪСУМӢ معصومی 1. маъсум будан, бегуноҳӣ, беайбӣ. 2. покдоманӣ.

МАЪСУМОНА معصومانه покдилона, беғаш; **муомилаи тифлонаи маъсумона** муносибати софдилонаи хоси тифлон.

МАЪТАЛ معطل (*аслаи муаттал*) интизор, мунтазир; **маътали касе ё чизе будан** дар интизори касе ё чизе будан, касе ё чизеро мунтазир будан, касеро интизорӣ кашидан, нигарони касе шудан; **маътал кардан** дар интизорӣ нигоҳ доштан, мунтазир кардан; **маътал мондан** бекор мондан; **маътал шудан** а) мунтазир шудан, интизор будан; б) бекор мондан.

МАЪТАЛӢ معطلى маътал будан, интизорӣ, нигаронӣ.

МАЪТУФ *a.* معطوف *кит.* гардонида ба тарафе, нигаронида: **инон маътуф доштан** инон ба тарафе гардондан; ба сӯи дигар баргаштан.

МАЪФУВ *a.* معفو *кит.* афвшуда, баҳшида; **маъфув доштан** афв кардан, аз гуноҳи касе гузаштан.

МАЪХАЗ *a.* مأخذ 1. ҷои аҳз, ҷое, ки аз он чизеро мегиранд. 2. сарчашмаи маълумот, манбаъ: **маъхази асосӣ, маъхази илмӣ.**

МАЪХАЗШИНОСӢ مأخذ شناسی *нав.* илме, ки усули таҳқиқ ва истифодаи сарчашмаҳоро (*хусусан таърихро*) меомӯзад.

МАЪХУЗ *a.* مأخوذ *кит.* 1. аҳзшуда, гирифта; ба даст омада. 2. дастгиршуда; гирифтор, бандӣ.

МАЪХУД *a.* معهود 1. аҳду паймон шуда, бо аҳду паймон муайян ва муқарраршуда. 2. муқаррарӣ, одатӣ, маъмул; **ба дастури маъхуд** аз рӯи расму қоидаи маълум.

МАЪЦУН *a.* معجون 1. чизи аз чанд модда таркибёфта, омеза, махлут. 2. хамираи хӯрданӣ, ки аз чанд доруи омехта бо асал ё бо шакар омода карда мешавад.

МАЪШАР *a.* معشر *кит.* 1. ҷамоат, гурӯҳи одамон. 2. хешовандон.

МАЪШУҚ *a.* معشوق он ки ишқ ва муҳаббати касе дар қалби ӯ ҷой гирифтааст, маҳбуб, дӯстдошта.

МАЪШУҚА *a.* معشوقه *муаннаси* маъшук.

МАЪШУҚАБОЗӢ معشوقه‌بازی ишқварзӣ; зан-бозӣ.

МАЪШУҚӢ معشوقӣ маъшуқ будан; **робитаи ошиқӣ ва маъшуқӣ** муносибати ошиқона.

МАӢЮБ *a.* معيوب 1. он ки ягон нуқсони узвӣ дорад, айбнок (**маиб** ба ин маънӣ *шакли гуфтугӯи ин калима аст*). 2. шахсе, ки дар натиҷаи бемории илочнопазир ё ягон иллати дигар қобилияти кориашро гумкарда доништа шудааст: **маӢюби чанг**.

МАӢЮС *a.* مأیوس ноумедшуда, ноумед; навмед; дилшикаста; **маӢюс шудан** ноумед шудан; рӯҳафтада шудан.

МАӢЮСӢ *a.* مأیوسӣ ноумедӣ, яъс: **аломати маӢюсӣ дар чехраи касе намоён будан; ба маӢюсӣ афтодан** ба яъсу навмедӣ дучор шудан; **дар маӢюсӣ андохтан** дучори яъсу навмедӣ кардан; рӯҳафтада кардан.

МАӢЮСОНА مأیوسانه дар ҳолати ноумедӣ, навмедона: **маӢюсона ҷавоб додан, маӢюсона нигоҳ кардан, бо оҳанги маӢюсона гуфтан**.

МЕБЕЛ *лот.* ميبيل ашёву асбоби ҷӯбии хона (*аз қабилӣ миз, курсӣ, диван, ҷевон*), асосия.

МЕБЕЛСОЗ ميبيل‌ساز устое, ки мебел месозад, дуредгари созандаи мебел.

МЕБЕЛСОЗӢ ميبيل‌سازӣ сохтани мебел; корхонае, ки дар он мебел месозанд: **корхонаи мебелсозӣ**.

МЕБЕЛФУРӢШӢ ميبيل‌فروشى фурӯши мебел; ҷои фурӯши мебел: **мағозаи мебелфурӯшӣ**.

МЕБОИСТ ميبويست *сигаи шартно хоҳишмандӣ аз феъли боистан, ки ҳамчун калимаи модалӣ бо феълҳои маънои заруриятро медиҳад; лозим (зарур) буд, ки...*

МЕВА ميوه 1. ҳосили дарахт, бар, бор, самар: **меваи лазиз, меваи ширин, меваи тар, меваи хушк, меваҳои тирамоҳӣ, мева додан, мева фурӯхтан, мева чидан; оби мева** обе, ки аз фушурдани мева ҳосил мешавад, шираи мева; шарбат, афшура; **обу мева** мураббо ва меваҳои гуногун. 2. *мач.* натиҷа, ҳосили кор, самара; **меваи боғи умр** фарзанд.

МЕВАҒУНДОРӢ ميوه‌خندارى *ниг.* **мевачинӣ: мавсими мевағундорӣ**.

МЕВАДИҲАНДА ميوه‌دهنده *сифати феълӣ за-*

мони ҳозира аз мева додан; самаровар: дарахти мевадиҳанда, ниҳоли мевадиҳанда.

МЕВАДОР ميوه‌دار дарахте, ки самар дорад, мевадиҳанда: **дарахти мевадор**.

МЕВАЗОР ميوه‌زار боғ ё ҷое, ки дарахти мевадори зиёд дорад.

МЕВАОВАР ميوه‌آور *ниг.* **мевадиҳанда**.

МЕВАПАЗ ميوه‌پز : **мавсими мевапаз** мавсими пухта расидани меваи дарахтон.

МЕВАПАРВАРӢ ميوه‌پرورى соҳаи боғдорӣ, ки бо нигоҳубини дарахтони мева ва гирифтани ҳосили онҳо машғул аст: **хоҷагии мевапарварӣ**.

МЕВАФУРӢШ ميوه‌فروش он ки мева мефурӯшад, фурӯшандаи мева.

МЕВАФУРӢШӢ ميوه‌فروشى 1. *исми амал аз мева фурӯхтан*, ҷой ё бозоре, ки дар он мева мефурӯшанд. 2. касбу кори мевафурӯш: **мевафурӯшӣ кардан**.

МЕВАХУШККУНАК ميوه‌خشک‌کنк гармхона ё дастгоҳе, ки дар он мева хушк карда мешавад.

МЕВАХУШКОНӢ ميوه‌خشک‌کاني амали хушк кардани мева (*дар ҳавои кушод ё дар мевахушккунак*).

МЕВАЧИНӢ ميوه‌چيني *исми амал аз мева чидан; амали чидани меваҳо аз дарахтон: мевачинӣ кардан*.

МЕВАҶОТ ميوه‌جات *ҷ.* **мева**.

МЕГАВАТТ مگه‌واتт *ю.* **мгеватт** физ. як миллион ватт.

МЕГАФОН مگه‌فان *ю.* **мгеван** тех. абзор барои баланд кардани овоз (*аз қабилӣ карнаӣ махсуси дастӣ ва ғ.*)

МЕҒ مېغ *кҳн.* 1. абри сиёҳ; абр, саҳоб. 2. тумани гализ, абр, саҳоб; туман.

МЕҒОЛУД مېغ‌آلود ҳолати осмон ё ҳаво, ки дар онҳо абр ё туман дида мешавад, абролуд; туманолуд.

МЕДАЛ مدل *фр.* 1. нишони мудаввари филизии нақшдоре, ки барои тақдири хизмате ҳамчун мукофоти давлатӣ дода мешавад. 2. нишони махсус, ки барои комёбиҳои барҷаста дар соҳаи илму фан, барои бо баҳои «аъло» таъмом кардани мактаби миёна, барои ғалаба

дар мусобиқаҳои варзишӣ *ва г.* дода мешавад: **медали тилло**, **медали нуқра**, **медали хизмати шоиста** (*мукофоти давлатӣ*), **бо ордену медалҳо мукофотонидан**, **мактаби миёнаро бо медали тилло ё нуқра тамои кардан**.

МЕДАЛДОР مدلدار бо медал мукофотонидашуда, бо медал сарфароз кардашуда; дар сари сина медал дошта.

МЕДУЗА ю. مدوزه зоол. чонвари баҳрии чатрмонанд, ки бозу ва панҷаҳои дарозаш ба ромада меистад.

МЕЗАК ميزك гуфт., ниг. пешоб, меза, шоша, гумиз; **мезак кардан** мезидан.

МЕЗАКДОН ميزكدان ниг. масона.

МЕЗИДАН ميزيدان гуфт., ниг. шошидан.

МЕЗОЗОЙ ю. مزازى : **даврани мезозой** геол. дар таърихи инкишофи Замин марҳалаи байни давраҳои палеозой ва кайнозой.

МЕЛИОРАТСИЯ лот. مليارتسيه маҷмӯи тадбирҳо (*хушконидаи заминҳои сернам, обёрӣ кардан ва г.*) оид ба киштбоб ва ҳосилхез кардани замин.

МЕЛОД//МИЛОД ميلاد замони валодат, вақти зода шудан; рӯзи таваллуд; **мелоди Масеҳ** рӯзи таваллуди Исои Масеҳ–пайғамбари аҳли насоро, ки мабдаи солшумории мелодист; **то мелод** пеш аз солшумории мелодӣ: **асри 4-уми то мелод**.

МЕЛОДРАМА лот. ملادرمه санъ. асари драмативе, ки дар он воқеаи фоҷиаангез бо ҳиссиёти баланди муболиғанок ва оҳанги пандомез тасвир ёфтааст.

МЕЛОДӢ//МИЛОДӢ ميلادى 1. мансуб ба мелод. 2. солшуморие, ки аз рӯзи мелоди Исои Масеҳ сар мешавад ва дар аксари мамлакатҳои ҷаҳон ҷорист.

МЕМБРАНА лот. ممبرنه парда–тунукаи нозуки филизӣ дар гӯшаки телефон *ва г.*, ки аз ларзиши он садо ба вучуд меояд.

МЕНЕЧЕР англ. منچير нав. 1. мутахассиси соҳаи идораи истеҳсолот – менеҷмент. 2. *варз.* дар варзиши касбӣ шахсе, ки мусобиқаҳои варзишкороиро ташкил медиҳад.

МЕНЕЧМЕНТ англ. منچمنت нав. назарияву амалияи идораи истеҳсолот ва фуруши

маҳсулот (*бо назардошти баланд бардоштани самаранокӣ ва афзоиши ғоида*).

МЕНИНГИТ ю. مننگيت тиб. илтиҳоби пардаи мағзи сар; сарсом.

МЕНШЕВИЗМ р. منشويزم таър. чараёни ислохотхоҳии майдабуржуазӣ дар ҳизби коргарии сотсиалистӣ–демократии Русия, ки тарафдорони ин чараён ақаллиятро ташкил медоданд, ақаллион.

МЕНШЕВИК р. منشويک таър. пайрави меншевиизм; узви ҳизби меншевикон.

МЕНУ مينو ниг. мину.

МЕОД ميعاد ниг. миод.

МЕРГАН مرگن 1. тирандоз; тирандози моҳир. 2. шикорчӣ, сайёд.

МЕРИДИАН лот. مریدين ҷуғр. хати тӯл, хати нисфуннаҳор; **меридиани Замин** хати доиравии тасаввурии кураи Замин, ки аз ҳар ду қутб мегузарад ва меридиани якум (ё сифрӣ) аз болои расадхонаи Гринвич (дар Лондон) гузашта, Заминро ба нимкураҳои шарқӣ ва ғарбӣ тақсим мекунад.

МЕРИНОС ит. ميريناس 1. навъе аз зоти гӯсфанди маҳинпашм. 2. як навъи пашм.

МЕРОС а. ميراث 1. он чи ба ирс мондааст, молу пуле, ки аз мурда ба ворисонаш мондааст: **мероси аз падар монда**. 2. ёдгориҳои маданӣ, адабӣ, меъморӣ *ва г.*, ки аз гузаштагон ба наслҳои оянда расидаанд: **мероси адабӣ** осори адабии гузаштагон; **мерос гузоштан** мерос мондан; **ба мерос гирифтан // мерос гирифтан** соҳиби мерос шудан.

МЕРОСБАР ميراثبر нав., ниг. меросхӯр.

МЕРОСБАРӢ ميراثبرى нав., ниг. меросхӯрӣ.

МЕРОСГИР ميراثگير ниг. меросхӯр.

МЕРОСГУЗОР ميراثگذار он ки аз худ мерос боқӣ мемонад, меросдеҳ.

МЕРОСДЕХ ميراثده ниг. меросгузор.

МЕРОСДИҲАНДА ميراثدهنده сифати феълӣи замони ҳозира аз мерос додан.

МЕРОСӢ ميراثى ба мерос монда, ирсӣ, маврус: **замини меросӣ**, **ҳавлии меросӣ**, **чизу чораи меросӣ**.

МЕРОСХӮР *میراث خور* ворис, ирс- гиранда, он ки мерос ба ӯ мерасад.

МЕРОСХӮРӢ *میراث خوری* меросхӮр будан; сохиби молу мулки меросӣ будан, меросгирӣ: **ҳаққи меросхӮрӣ доштан**.

МЕТАЛЛ *лот. میتل ниг. филиз.*

МЕТАЛЛОГРАФИЯ *میتلاگرفیه* илме, ки ба омӯхтани сохт ва хосияти физикии филизот ва хӯлаҳо машғул аст, филизшиносӣ.

МЕТАЛЛУРГИЯ *лот. میتلورگیе* соҳаи саноати вазнин оид ба тайёр кардани филизот; илми истеҳсоли саноатии филизот, оҳангудозӣ; **металлургияи ранга, металлургияи сиёҳ**.

МЕТАЛЛУРГӢ *میتلورگی мансуб ба металлургия.*

МЕТАН *фр. میتн хим.* газе, ки аз омехтаи карбон бо водород ҳосил мешавад ва сӯзандау бебӯй аст, гази ботлоқӣ, гази кам.

МЕТАФИЗИК *ю. میتهفزیک* олими соҳаи метафизика.

МЕТАФИЗИКА *ю. میتهفزیکه* 1. таълимоти фалсафӣ дар бораи асосҳои фавқуттабии ҳастӣ, ба таҷрибаи ҳисси дастнорас будани ашё *ва г.* 2. тарзи тафаккури гайридиалектикӣ, ки ҳодисаҳои олами моддиро бидуни алоқамандӣ ва инкишофҳои онҳо баррасӣ мекунад.

МЕТЕОР *ю. میتيار* шиҳоб, ситораи паррон.

МЕТЕОРИТ *ю. میتياریت* қисми физикии сангӣ ё филизӣ ва ё сангию филизӣ, ки аз фазо ба замин меафтад, пораи ситораи паррон, шиҳобпора.

МЕТЕОРИТӢ *میتياریتی мансуб ба метеорит: борони метеоритӣ.*

МЕТЕОРОЛОГИЯ *ю. میتيارالاهیة* илм оид ба ҳодисаҳои фазои атрофи Замин ва пешгуни обу ҳаво; обуҳавошиносӣ, ҳавошиносӣ.

МЕТИЛ *фр. میتیل хим.* моддае, ки аз як атоми карбону се атоми водород иборат аст; пасмондаи метан.

МЕТИЛӢ *میتیلی мансуб ба метил: спирти метилӣ* спирти аз чӯб (аррамайда) ҳосилшудаи захрнок, ки дар дорусозӣ ва техника истифода мешавад.

МЕТИН *میتین* кӯбаи оҳани нӯлғафс, ки бо он

санг мешикананд ё аз кӯҳ маъдан мекананд; зогнӯл.

МЕТОД *ю. میتاد* усули маърифат ва тадқиқи ҳодисаҳои табиат ва ҳаёти ҷамъиятӣ; маҷмӯи равишҳои тадқиқи назариявӣ ва ба амал татбиқ кардани онҳо, равиш.

МЕТОДИКА *ю. میتادیکه* маҷмӯи усулҳои таълими чизе ё иҷрои амали коре; **методикаи таълим** усули таълим, равишу омӯзиш.

МЕТОДИСТ *ю. میتادیست* мутахассиси усули таълими ягон фан, равишомӯз.

МЕТОДӢ *میتادی мансуб ба метод; дастури методӣ* дастур оид ба тарзу усули таълиму тадриси фанне.

МЕТОДОЛОГИЯ *ю. میتادالاهیة* таълимоти умумӣ дар бораи методу равишҳои илмӣ дар пажӯҳиши мавзӯҳои ягон соҳаи илм.

МЕТОДОЛОГӢ *میتادالاهیة мансуб ба методология*, оид ба методология: **семинари методологӣ**.

МЕТР *ю. متر* 1. воҳиди андозагирии дарозӣ, ки ба 100 см баробар аст: **метри мураккаб, метри мураббаъ**. 2. чадвал ё навори ба дарозӣ 100 см, ки барои андоза кардани чизе ба сантиметрҳо тақсим карда шудааст; метрчӯб.

МЕТРАЖ *ю. مترژ* 1. дарозӣ ба ҳисоби метр. 2. масоҳати хонаю ҷо ба ҳисоби метри мураббаъ.

МЕТРӢ *متری мансуб ба метр.*

МЕТРО *фр. میترا* як навъи нақлиёти мусофирбарии зеризаминӣ, ки аз вагонҳои ба ҳам васлшуда иборат аст, метрополитен.

МЕТРОПОЛИТЕН *фр. میتراپالیتن* роҳи оҳани зеризаминии шаҳрӣ, ки як навъи нақлиёти мусофирбарӣ ҳисоб мешавад.

МЕХ *میخ* милаи кӯтоҳи нӯгтези филизӣ ё ҷубие, ки бо он ду порчаи ҷубӣ ё филизиро ба ҳам васл мекунад ё онро ба девор кӯфта, ҳар чиз меовезанд ва ё ба замин кӯфта чорворо ба он мебанданд; **меҳи печдор** винт; **меҳ задан** меҳ кӯфтан ба ҷое (*мас., ба девор*); **меҳ кардан** меҳ зада маҳкам кардан (*чизеро*); **◇ коматаш меҳ барин рост** одами солими боқувват.

МЕХАК *میخک* 1. *ниг.* **меҳчагул**. 2. дончаҳои хурди хушбӯй, ки аз ғунчаҳои буттаи меҳча-

гул чамъ карда хушкондаанд ва онро кӯфта ба хӯрок ё шарбатҳо меандозанд.

МЕХАНИЗАТОР *р.* *میخیزتار* 1. мутахассиси соҳаи механизатсия. 2. коргари ихтисосманде, ки машину олоту механиконида ро идора ва нигоҳубин мекунад: **механизатори хочагии деҳқонӣ**.

МЕХАНИЗАТОРӢ *میخیزتاری* касбу кори механизатор.

МЕХАНИЗАТСИЯ *ю.* *میخیزتسیه* *ниг.* **механиконӣ**.

МЕХАНИЗМ *ю.* *میخیزم* 1. сохти даруни мошин (*олат ё дастгоҳ*): **механизми соат**. 2. *мач.* сохт ё сохторе, ки тартибу қоидаи ягон соҳаи фаъолиятро муайян мекунад: **механизми давлатии идоракунӣ**.

МЕХАНИК *фр.* *میخیک* 1. мутахассиси соҳаи механика. 2. он ки ба кор ва истифодабарии мошинҳо назорат ва роҳбарӣ мекунад.

МЕХАНИКА *ю.* *میخیکه* 1. *физ.* соҳаи физика оид ба қонунҳои ҳаракати ҷисмҳо дар фазо ва қувваҳои ба амаловарандаи ин ҳаракат: **механикаи назариявӣ**. 2. *тех.* бахши техника, ки бо ҳалли вазифаҳои дар амал татбиқ кардани қонунҳои ҳаракати ҷисмҳо ва қувваҳои муҳассали он машғул аст: **механикаи сохтмон**.

МЕХАНИКӢ *میخیکی* *мансуб ба механика:* **корхонаи механикӣ, қувваи механикӣ**.

МЕХАНИКОНИДАН *میخیکانیدن* ба кори мошинӣ гузаронидани кори соҳае, бо машину олоту механикӣ таҷҳизонидан, механикӣ кардан: **механиконида ни деҳқонӣ**.

МЕХАНИКОНӢ *میخیکانی* *исми амал аз механиконида ни;* механизатсия.

МЕХАНИТСИЗМ *ю.* *میخیزتسیزم* *фалс.* як намуди тарзи метафизикии тафаккур ва дарки олами моддӣ, ки қонуниятҳои мураккаби таракқиётро чун қонунҳои одии механика маънидод мекунад.

МЕХГАРДОН *میخگردان* асбоби оҳание, ки пойафзолро ба рӯи он монда мехчаҳояшро қат мекунад; $\diamond$ **мехгардон кардан** *гуфт.* аз ҷое ба ҷои дигар бурда бастанӣ чорвои хонагӣ дар алафзор, ҷоғардон кардан.

МЕХӢ *میخی* : хати мехӣ *таър.* навъи хатест, ки

бо аломатҳои мехмонанд навишта мешуд ва ёдгориҳои хатии забони форсии бостон бо ин хат китобат шудааст (*мас., Катибани Бесутуни дар наздикии шаҳри Қирмоншоҳи Эрон*).

МЕХКАШАК *میخکشک* асбобе, ки бо ёрии он меҳи кӯфтаро кашида мегиранд.

МЕХКӢБ *میخکوب* бо мех ба ҷое кӯфта маҳкам карда; $\diamond$ **дар ҷои худ мехкӯб шудан** аз тарс ё ҳайрат дар як ҷо шаҳ шуда мондани касе.

МЕХКӢБӢ *میخکوبی* *исми амал аз мех кӯфтан* (**мех задан**).

МЕХПАРЧ *میخپرچ* милаи сусте, ки ҳангоми кӯфтан нӯғаш парчин мешавад.

МЕХПАРЧИН *میخپرچین* бо мех парчин кардашуда; **мехпарчин кардан** мехҳои зиёдро зада маҳкам кардан; меху милаҳои кӯтоҳи филизиро кӯфта ба ҳам васл кардан.

МЕХСОЗ *میخساز* устое, ки аз филизот ё аз ҷӯб меху мехчаҳо месозад.

МЕХСОЗӢ *میخسازی* касбу кори мехсоз; истехсоли мех.

МЕХСУТУН *میخستون* *нав.* ҳодае, ки дар ҷойҳои яхбаста ва ботлоқзор рост-рост ба замин мезананд, то ки ҳамчун поя ва таҳкурсии хизмат кунад.

МЕХЧА *میخچه* меҳи хурди оҳанӣ ё ҷӯбӣ.

МЕХЧАГУЛ *میخچهگل* *бот.* гиёҳе, ки соқа - шоҳаҳои дароз ва дар нӯғи шоҳаҳо гулҳои калони рангоранги сурху сафеду бунафш ва г. дорад; гули мехак.

МЕХЧАКОРӢ *میخچهکاری* мехчаҳои зиёдеро зада маҳкам кардани чизе ба чизи дигар.

МЕХЧАОБАК *میخچهآبک* *бот.* як навъи ангур.

МЕХЧӢБ *میخچوب* меҳи ҷӯбӣ, меҳи аз ҷӯб тайёршуда.

МЕХ *مه* *кит.* калон, бузург, *муқоб.* **кеҳ; кеҳону меҳон** хурдону бузургон.

МЕҲАН *میهن* ватан, зодгоҳ.

МЕҲАНДӢСТ *میهندوست* *ниг.* **ватандӯст**.

МЕҲАНДӢСТӢ *میهندوستی* *ниг.* **ватандӯстӣ**.

МЕҲАНӢ *میهنی* *ниг.* **ватанӣ**.

МЕҲАНПАРАСТ *میهن پرست* *ниг.* ватанпараст.

МЕҲАНПАРАСТӢ *میهن پرستی* *ниг.* ватанпарастӣ.

МЕҲАНФУРӢШ *میهن فروش* *ниг.* ватанфурӯш.

МЕҲАНФУРӢШӢ *میهن فروشی* *ниг.* ватанфурӯшӣ.

МЕҲБАРА *ا. محبره* сиёҳидон, давот.

МЕҲВАР *а. محور* 1. тире, ки чарх дар атрофи он давр меҳӯрад; **меҳвари чархи ароба**, **меҳвари чархҳои пеши мошин**, **меҳвари чархи ресмонресӣ**. 2. *чугр.* хати рости фаразӣ, ки як сари он ба қутби шимол ва сари дигараш ба қутби ҷануб пайваस्ताаст ва Замин дар гирди он давр мезанад. 3. *маҷ.* марказ, асос; $\diamond$ **меҳвари сӯҳбат** мавзӯи асосии сӯҳбат.

МЕҲВАРӢ *محوری* 1. мансуб ба **меҳвар**. 2. *маҷ.* марказӣ, асосӣ.

МЕҲЗОР *а. مهذار* *кит.* беҳудагӯй; ҳарзагӯй.

МЕҲИН *مهين* *кит.* калонтарин, бузургтарин; калон, бузург; **писари меҳин** писари калон (*дар синну сол*).

МЕҲЛАБ *а. محلب* *кит.* зарфи ширдӯшӣ, ширдӯша, хурма.

МЕҲМОЗ *а. مهماز* оҳани маҳсуси нӯгтез, ки ба ақиби пошнаи мӯза устувор карда, барои давонидани асп ба кор мебаранд, маҳмез.

МЕҲМОН *مهمان//مهیمان* он ки ба хонаи каси дигаре омада аз тарафи соҳиби хона пазирай мебинад; **тоқати меҳмон надошт**, **хона ба меҳмон гузошт** (*зарб.*); **меҳмони ноҳонда** *ниг.* **ноҳонда**; **меҳмони туфайлӣ** *ниг.* **туфайлӣ**; **меҳмон кардан** касеро ба сифати меҳмон даъват кардан (*ба хонаи худ*), ҳамчун меҳмон пазирай кардан; **меҳмон шудан** ба сифати меҳмон ба хонаи касе рафтан, ҳамчун меҳмон дар ҷое воқеъ шудан; $\diamond$ **меҳмони нав тифли навзод**.

МЕҲМОНАК *مهمانک* *гуфт.* шакли *тасғир* ва *навозишии* **меҳмон**.

МЕҲМОНГУРЕЗ *مهمان گریز* он ки меҳмонро хуб қабул намекунад, меҳмонро дар хонааш танҳо мемонад; он ки меҳмонро дӯст намедорад.

МЕҲМОНДОР *مهمان دار* он ки меҳмонро пазирай ва парасторӣ мекунад; меҳмондӯст.

МЕҲМОНДОРӢ *مهمان داری* 1. пазирай ва пара-

стории меҳмон, қабули меҳмон; зиёфат барои меҳмонон. 2. меҳмоннавозӣ; **меҳмондорӣ кардан (намудан)** ба сифати меҳмон даъват карда зиёфат додан; меҳмоннавозӣ кардан.

МЕҲМОНДӢСТ *مهمان دوست* он ки омадани меҳмонро дӯст медорад, меҳмонпарвар; меҳмоннавоз: **мардуми меҳмондӯст**, **мизбони меҳмондӯст**.

МЕҲМОНДӢСТӢ *مهمان دوستی* меҳмондӯст будан; меҳмоннавозӣ.

МЕҲМОНӢ *مهمانی* ба сифати меҳмон омадан ё рафтан меҳмон ба ҷое; меҳмондорӣ, зиёфат: **ба меҳмонӣ бурдан (омадан, рафтан)**, **ба меҳмонӣ даъват кардан (хабар кардан, хондан, ҷеғ задан)**.

МЕҲМОНКАДА *مهمان کده* *ниг.* меҳмонхона.

МЕҲМОННАВОЗ *مهمان نواز* меҳмондӯст; он ки меҳмонро нағз пазирай мекунад: **мардуми меҳмоннавоз**; меҳмоннавоз будан.

МЕҲМОННАВОЗӢ *مهمان نوازی* меҳмоннавоз будан, меҳмондӯстӣ.

МЕҲМОННАВОЗОНА *مهمان نوازانه* аз рӯи меҳмоннавозӣ, меҳмондӯстона: **муомилаи меҳмоннавозона**, **меҳмоннавозона истиқбол кардан (пешвоз гирифтан)**.

МЕҲМОНПАЗИР *مهمان پذیر* он ки меҳмон пазирай мекунад, пазирандаи меҳмон, мизбон.

МЕҲМОНСАРО(Ӣ) *مهمان سراي//مهمان سرای* меҳмонхона: **меҳмонсарои ҳукумати** иморати маҳсус барои иқомати меҳмонони ҳукумати.

МЕҲМОНХОНА *مهمان خانه* 1. утоқи маҳсус барои пазирайи меҳмонон; хонаи меҳмоннишини ҳар ҳавлӣ. 2. бинои бисёрхонадор дар шаҳрҳо барои истиқомати мусофирон.

МЕҲНАТ *а. محنت* 1. азоб, ранҷ, машаққат, заҳмат **меҳнат кашидан** азобу машаққат кашидан, дар азоб будан. 2. фаъолияти мақсаднок ва ба ҷамъият нафъовари инсон, ки ранҷу кӯшиши ақлонӣ ва ҷисмонӣ металабад; кор; **меҳнати вазнин (миёншикан, пурмашаққат, саҳт, тоқатфарсо)**, **меҳнати даст(а)ҷамъона**, **меҳнати деҳқонӣ**, **меҳнати зарбдорона**, **меҳнати фидокорона (бунёдкорона, шоён)**, **меҳнати осоишта**, **меҳнати саҳро**,

меҳнати ҳалол, иди **меҳнат**, **интизоми меҳнат**, **таксимои меҳнат**, **зоёи нарафтани меҳнати касе**; *ба таври истиора*: **арсаи меҳнат**, **майдони меҳнат**, **ниҳоли меҳнати касе** **меваи роҳат додан**; **меҳнати дастӣ** коре, ки дар истеҳсолот бе ёрии мошин ва техника, яъне бо қувваи бозу ба чо оварда мешавад; **меҳнати кироя** меҳнате, ки шахси воситаи истеҳсолот на-дошта барои рӯзгузаронӣ ба сармоядор мефурушад; **меҳнати фикрӣ//меҳнати ақлонӣ** корест (*аз қабилӣ* корҳои эҷодӣ, илмӣ, муҳандисӣ ва ғ.), ки одам барои иҷрои он қувваи ақлонии худро сарф мекунад; **меҳнати ҷисмонӣ** корест (*аз қабилӣ* деҳқонӣ, сохтмон, ҷаммоли ва ғ.), ки асосан бо қувваи бадани одам иҷро карда мешавад, кори ҷисмонӣ; **музди меҳнат** ҳаққе, ки дар бадали иҷрои кор дода мешавад; **рӯзи меҳнат** воҳиди кори якрӯза дар муҳосибаи меҳнати деҳқонон; **меҳнат кардан** кор кардан; **аз меҳнати касе** **фоида бурдан** касеро истисмор кардан; $\diamond$ **аҳли меҳнат** меҳнатқашон, заҳматқашон; **меҳнати касе** **сӯхтан** кори анҷомдодаи касе самара надодан (бенатича мондан).

МЕҲНАТГУРЕЗ *محنت گریز* он ки кор кардан намехоҳад, коргурез; танбал, коҳил.

МЕҲНАТГУРЕЗӢ *محنت گریزی* меҳнатгурез будан, коргурезӣ; танбалӣ, коҳилӣ.

МЕҲНАТДӢСТ *محنت دوست* одами меҳнатӣ, он ки аз кор намегурезад, он ки меҳнат кардан хӯрданро вазифаи асосии худ медонад.

МЕҲНАТДӢСТӢ *محنت دوستی* меҳнатдӯст будан, кордӯстӣ.

МЕҲНАТӢ *محنتی* 1. *мансуб ба меҳнат*; кори асосёфта бар меҳнат: **ғалабаи меҳнатӣ**, **гарбияи меҳнатӣ**, **фаъолияти меҳнатӣ**, **шӯҳрати меҳнатӣ**; **рӯзи меҳнатӣ** рӯзи корӣ. 2. меҳнатқаш, меҳнатдӯст: **марди меҳнатӣ**, **одами меҳнатӣ**; **мардуми меҳнатӣ** // **ҳалқи меҳнатӣ** меҳнатқашон. 3. маҳсули меҳнат; бо меҳнат(-и ҳалол); **даромади меҳнатӣ**, **нони меҳнатӣ**; **дафтарчаи меҳнатӣ** хуҷчатест ба шакли дафтари хурд, ки дар он маълумот оид ба фаъолияти меҳнати коргарону хизматчиён сабт мешавад; **муассисаи ислоҳи меҳнатӣ** маҳбас ва коргоҳ ё корхонаҳои маҳсус, ки маҳбусон дар он мӯҳлати ҷазои худро бо кор адо мекунад; **руҳсатии меҳнатӣ** муд-

дати ҳарсолаи аз кор муваққатан озод кардан (*барои истироҳат*) бо ҳифзи ҷой ва музди миёнаи кор.

МЕҲНАТҚАШ *محنت کش* он ки бо меҳнати худ (кори худ) рӯз мегузаронад, меҳнатқунанда; меҳнатдӯст, кордӯст.

МЕҲНАТҚӢФТА *محنت کوفته* хаста аз меҳнати зиёд, корқӯфта.

МЕҲНАТҚАРИН *محنت قرین* меҳнатдӯст, меҳнатӣ.

МЕҲНАТОБОД *محنت آباد* 1. ҷои азобу машаққат. 2. ҷои бо қору кӯшиши меҳнатқашон ободгардида.

МЕҲНАТРАСОН *محنت رسان* расонандаи бало, расонидани мусибат, озордиҳанда.

МЕҲНАТРӢЗӢ *محنت روزی* 1. он ки азобу машаққат кашидан дар тақдири ӯст. 2. меҳнатдӯст, меҳнатӣ.

МЕҲНАТСАРО *محنت سرا* 1. ғамхона, ғамқада. 2. маҷ. дунё.

МЕҲНАТТАЛАБ *محنت طلب* коре, ки сарф кардани меҳнати зиёдро талаб мекунад: **кори меҳнатталаб**.

МЕҲНАТШИНОСӢ *محنت شناسی* як соҳаи илми иқтисод, эргономика.

МЕҲР *مهر* 1. муҳаббат, ишқ, дӯстдорӣ; навозиш, меҳрубонӣ; **меҳри модар**, **меҳри поки Ватан**, **аз рӯи меҳр**, **бо меҳр**, **меҳри беандоза доштан**, **меҳри касе дар дил будан**; *ба таври истиора*: **меҳри касеро аз дил қандан**, **меҳри касеро ба чизе бедор кардан** (*мас., меҳри касберо*), **туҳми меҳр дар дили касе қоштан**. 2. офтоб, хуршед: **меҳри мунир**, **меҳри оламтоб**, **меҳри Ховар**; **меҳри дурахшон** дамидан офтоби тобон намоён шудан, офтоб баромадан; **меҳр бастан** нисбат ба касе ё чизе меҳру муҳаббат пайдо кардан; касе ё чизеро дӯст доштан, нағз дидан; **меҳр мондан** дӯст доштан касеро, дил бастан ба касе; **меҳри касе ё чизе ба дил** **чо шудан ё дар дил ҷой гирифтан** меҳр бастан ба касе ё чизе, касе ё чизеро дӯст доштан. 3. моҳи ҳафтуми солшумории шамсӣ пас аз шаҳривар ва пеш аз обон (*мутобиқ ба моҳи «мизон»-и тақвими бурҷӣ*), ки он ба сентябр - октябри милодӣ рост меояд; номи рӯзи шонздаҳуми ҳар моҳи шамсӣ; $\diamond$ **меҳр дар чашм** // **меҳр дар дида** бо ёру дӯстон ҳар

- кадар зиёдтар вохӯрдӣ ва рафтуомад кардӣ, хамон қадар бештар онҳоро дӯст медорӣ (ба онҳо дил мебандӣ).
- МЕХРАНГЕЗ** *مهراڼگيز* он чи ҳисси муҳаббат ва меҳрубонӣ ба вучуд меорад; пурмеҳру муҳаббат: **нигоҳи меҳрангез, чашми меҳрангез, суҳанҳои меҳрангез.**
- МЕХРБОР** *مهربار* пур аз меҳрубонӣ: **нигоҳи меҳрбор.**
- МЕХРВАР** *مهروړ* *кит.* меҳрубон, мушфику меҳрубон.
- МЕХРВАРЗ** *مهروړز* *кит.* ишқварз, ошиқ.
- МЕХРВАРЗӢ** *مهروړزی* *кит.* ишқварзӣ, ошиқӣ.
- МЕХРГИЁҲ** *مهړگياه* 1. гиёҳе, ки решааш монанд ба шакли одамист ва дар тибби Чин истеъмоли зиёд дорад, астаранг. 2. растание, ки аз рӯи ақидаи хурофӣ ҳар кас беҳи онро бо худ дошта бошад, ҳама ба ӯ меҳр мебанданд ва дӯшташ медоранд, мардумгиёҳ.
- МЕХРГОН** *مهړگان* 1. яке аз чашнҳои бостонист, ки ҳар сол рӯзи шонздаҳуми меҳрмоҳ - рӯзи эътидоли шабу рӯз дар тирамоҳ чашн мегирифанд. 2. тирамоҳ, поиз, хазон, хазонрез, баргрезон.
- МЕХРГОНӢ** *مهړگانى* 1. *кит.* мансуб ба меҳргон. 2. *мус.* номи яке аз оҳангҳои мусиқӣ.
- МЕХРГУСИЛ** *مهړگسيل* *кит.* 1. шиканандаи хусни офтоб; *киноя аз* хушруй. 2. меҳршикан, тарки муҳаббат қардан, қатъи муҳаббат қардан.
- МЕХРДАВЛАТ** *مهړدولت* *кит.* он ки давлаташ монанди офтоб дар дурахшонӣ ва авҷу раванқ аст.
- МЕХРӢ I** *مهړى* *мансуб ба меҳр* 1; офтобӣ, хуршедӣ.
- МЕХРӢ II** *مهړى* *бот.* як навъи гиёҳи даштӣ, ки гули он захрдор аст.
- МЕХРКОР** *مهړکار* *кит.* бомуҳаббат, меҳрубон.
- МЕХРМОҲ** *مهړماه* *ниг.* меҳр 3.
- МЕХРНОМА** *مهړنامه* номаи меҳру муҳаббат, номаи садоқат, номаи ишқу вафо.
- МЕХРОБ I** *а.* *محراب* тоқи даруни масҷид, ки ба тарафи қибла нигоҳ мекунад; ҷои истодани имом дар намози ҷамоа.
- МЕХРОБ II** *مهړاب* номи подшоҳи Кобул, ки падари модари Рустам-қаҳрамони «Шохнома»-и Фирдавсӣ буд.
- МЕХРОМЕЗ** *مهړاميز* аз рӯи меҳрубонӣ; меҳрубонона, пурмеҳру муҳаббат.
- МЕХРОФАРИН** *مهړآفرين* дорои меҳру муҳаббати қавӣ, дӯстдоранда.
- МЕХРПАЙВАНД** *مهړپيوند* *нав.* робита ва пайванде, ки дар пояи меҳру муҳаббат бунёд шудааст, дӯстӣ, рафоқат.
- МЕХРПАРВАР** *مهړپروړ* 1. парварандаи меҳру муҳаббат; меҳрубон, навозишкор. 2. офтоб-парвар.
- МЕХРПАРАСТ** *مهړپرست* *д.* пайрави дини меҳрпарастӣ.
- МЕХРПАРАСТӢ** *مهړپرستى* *д.* яке аз динҳои бостонии халқҳои эронӣ, ки асоси он аз парастии Офтоб ва рушноӣ иборат буд, митроизм.
- МЕХРСОЗ** *مهړساز* *кит.* офарандаи меҳру муҳаббат, дӯсткор.
- МЕХРСОН** *مهړسان* чун офтоб, монанди хуршед.
- МЕХРУБОН** *مهړبان* бомуҳру муҳаббат, пурмуҳаббат, навозишкор, мушфиқ, дӯстдор: **ёри меҳрубон** ёри азиз; **модари меҳрубон, фарзанди меҳрубон; меҳрубон будан** мушфиқ будан, ғамхор будан; хушрафтор будан бо касе; **меҳрубон шудан** (ё **гаштан**) а) дӯстдор гаштан; ошиқ шудан; б) мушфику ғамхор гаштан; лутф қардан.
- МЕХРУБОНӢ** *مهړبانى* меҳру муҳаббат, шафқат, дӯстдорӣ; лутфу марҳамат; **бо меҳрубонӣ** аз рӯи меҳру шафқат, меҳрубонона; **меҳрубонӣ қардан** а) бо меҳру муҳаббат муносибат қардан бо касе; б) илтифот қардан; бахшидан.
- МЕХРУБОНОНА** *مهړبانانه* бо меҳру муҳаббат, бо меҳрубонӣ; пур аз меҳру шафқат; дӯстдорона, навозишкорона: **муносибати меҳрубонона, суҳанҳои меҳрубонона, табассуми меҳрубонона, меҳрубонона нигоҳ қардан.**
- МЕХТАР** *مهتر* 1. бузурғтар, калонтар, *муқоб.* **кехтар: на ҳар ки ба қомат меҳтар, ба қимат бехтар** (*зарб.*). 2. одами бузурғ, бузурғвор,

олимақом; сардори қавме ё гурӯҳе. 3. кхн. саис, ниғаҳбони аспон.

МЕҲТАРЗОДА مهترزاده *кит.* бузургзода, асилзода.

МЕҲТАРӢ مهتری *кит.* бузургӢ, сардорӢ, калонӢ.

МЕҲТАРНАЖОД مهترناژاد *кит.* бузургзода, асилнажод, аз нажоди бузургону меҳтарон.

МЕҲТАРОЙИН مهترآين *кит.* бузургтабъ, олитабиат, дорои оини бузургиву олитаборӣ.

МЕҲТАРПАРАСТ مهترپرست *кит.* бузургпараст, сардорпараст, калонпараст.

МЕҲЧАМА a. محجمه *кит.*, *тиб.* шиша, зарфи ҳаҷҷомӣ, шишаи хунгири.

МЕҲЧАН a. محجن *кит.* қуллоб, шаст, чангак.

МЕШ ميش *кит.* гӯсфанд, гӯсфанди мода.

МЕШИГАР ميشگر *кит.* чармгари чарми гӯсфанд.

МЕШИГӢ ميشيگي *ниг.* мешӢ 3.

МЕШӢ ميشى 1. мансуб ба меш; гӯсфандӣ; **чашм(он)и мешӢ** чашми монанд ба чашми гӯсфанд; чашми сиёҳи моил ба сабз. 2. пӯсти даббоғишудаи меш, чарми гӯсфанд, сафён, тимоҷ. 3. аз чарми меш (гӯсфанд) дӯхташуда ё таҳияшуда, мешигӢ: **суфраи мешӢ**, **шалвори мешӢ**.

МЕШСОР ميشسار *кит.* 1. бо нақши сари гӯсфанд нақшу нигоршуда, ба нақши сари меш ораста. 2. номи яке аз тахтҳои Хусрави Парвиз дар «Шоҳнома».

МЕШЧАШМ ميشچشم *кит.* он ки чашмони ба чашми гӯсфанд монанд дорад, дорои чашмони мешӢ, бо чашмони гӯсфандӣ.

МЕЪДА a. معده *биол.* узви бадани инсон, ҳайвон ва дигар мавҷудоти зинда, ки хӯрок ба он медарояд ва ҳазм мешавад; **вайрон шудани меъда** ҳазм карда натавонистани меъда, касал шудани меъда; **меъда гирифт қардан** ба қабзият гирифтор шудани меъда; **меъдаи худро ором додан** ҳисси ба хӯрок доштаи худро қонеъ қардан, нафси худро ором қардан.

МЕЪЁР a. معيار 1. тарозуи зарсанҷ; санги маҳак; асбоб ё олати санҷиши чизе. 2. андоза, ченак, паймона. 3. андоза, наҳв, минок; миқдор, мизон; **меъёри баҳогузори** талаботе, ки дар асо-

си он баҳо муайян мешавад (*мас.*, *ба дониши талаба*); **аз меъёр зиёд** аз ҳадди муайян зиёд; **аз меъёри...** аз андозаи..., назар ба ҳисоби...; **аз меъёр гузаштан** аз ҳад гузаштани чизе; **ба меъёр даровардан** ба ҳадди муайян овардан; меъёр қорӣ қардан; **меъёри забони адабӣ** намуна, анъана ва маҷмӯи талаботи дар нутқи хаттию шифоҳӣ (*новобаста ба ҷои истиқомат ва мансубият ба табақаҳои ҷамъиятии ҳалқе*) эътирофгардидаи тарзи талаффуз ва мавриди истеъмоли калимаю ибораҳо ва ғ., ки ба ташаккули умумияти забонии миллат замина мегузорад.

МЕЪЁРӢ معياري *кит.* мансуб ба меъёр.

МЕЪЗАНА a. مئذنه *кит.* маъзана, манораи азонгӯӣ.

МЕЪЗАР a. مئزر *кит.* либоси болопӯши чодармонанд; чодар.

МЕЪЛОҚ a. معلاق *кит.* чангак, чангаки овеза; чангаки қанораи қассобӣ; *гуфт.* мелок.

МЕЪМОР a. معمار 1. созандаи иморат, устои бинокор. 2. он ки нақшаи иморатро кашида, сохтмони онро назорат мекунад, мутахассиси лоиҳакашӣ ва иморатсозӣ.

МЕЪМОРӢ معماري 1. мансуб ба меъмор. 2. кори меъмор, бинокорӣ. 3. санъати лоиҳакашӣ ва иморатсозӣ: **услуги меъморӣ**.

МЕЪРОҶ a. معراج 1. он чи ба воситаи он боло мебароянд; нардбон, зинапоя. 2. болоравӣ, болобарой, уруҷ қардан. 3. рафтани Муҳаммади пайғамбар (с) ба осмон ва мулоқӣ шудани ӯ бо Худованд, ки шаби 27-уми моҳи раҷаб соли қамарӣ воқеъ гардидааст ва мусулмонон ин рӯзро ид мекунанд (*иди раҷаб*).

МЕЪЧАР a. معجر *кит.* рӯпӯш, чашмбанди занон; сарандоз.

МИҒФАР a. مغفر *кхн.*, *кит.* тоскулоҳ, кулоҳи филизии чангӣ, хӯд.

МИДОД a. مداد *кит.* 1. сиёҳии хатнависӣ. 2. қалами одӣ.

МИДҲАТ a. مدحت *кит.* мадҳ, ситоиш.

МИЁН a. ميان 1. миёна, васат; *муқоб.* **канор**; байни ҳар чиз; байн, мобайн: **аз миёни (одамон гузашта)**, **аз миёни (китобҳо)**; **дар миёни мардум** дар байни омма; **аз миён а)** аз байн; б)

мач. аз он вақт (фурсат). 2. камари одам ва ҳайвонот; **миёни борик** камари борик; **миён бастан киноя** аз омода шудан (*ба иҷрои коре*); аз кардан; **миён дард накардан** а) дардро ҳис накардан; б) *киноя* аз меҳнат накардан барои ба даст даровардани чизе; **миён ҳам хӯрдан** а) хамидани миён, дуқат шудани камар; б) даст пеш рафтани ба коре; **дар ин (он) миён** дар ин фосилаи вақт, дар ин фурсат, дар ин байн; **рӯз дар миён** ба фосилаи як рӯз пас, як рӯз гузаронда; **миёни гап (сухан, сӯхбат)-ро буридан** сухани касеро қатъ кардан; ба байни сӯхбати касе даромада худ ба гап сар кардан; **миёни корро шикастан** ба рафти кор монё шудан; ба кор зарба задан; **аз миён бардоштан** а) бартараф кардан (*сарҳад ё монеаро*); б) нест кардан, маҳв кардан (касоро); **аз миён рафтани** а) барҳам хӯрдан, нест шудан; б) мурдан; **ба миён гирифтани** миёнагир кардан; ихота кардан касеро; **ба миён гузоштани** масъала бардоштан, матраҳ кардан, мавриди муҳокима қарор додан; **ба миён овардани** а) *тарзи бавоситаи ба миён омадан*; ба вучуд овардан; б) *ниг. ба миён гузоштани*; **ба миён омадан**; а) бардошта шудан, матраҳ шудан (*-и масъалае*); б) ба вучуд омадан, ба дунё омадан; в) воқеъ шудан, рӯй додан; **ба миёни гап даромадан** сухани касеро қатъ карда, худ ба гап сар кардан; **дар миён набудани** мавҷуд набудан.

МИЁНА *ميانه* 1. байн, мобайн, миён; **дар миёнаи чизе мондан** дар байни ду чиз (*қувва ва г.*) воқеъ шудан; аз ду ё ҳар тараф фаро гирифта шудан. 2. *мач.* алоқа, робита; **миёна(-и ду кас) вайрон шудан** қатъ ё халадор шудани алоқа дар байни ду шахс, бад шудани робита; 3. воқеъ дар байни ду нуқта ё хат, дар дурии (тахминан) баробар аз канорҳо ҷойдошта: **дар миёнаи роҳ**; мобайнӣ, дар васат воқеъшуда (*аз рӯи калонию хурдӣ, синну сол ва г.*): **ангушти миёна, зани миёна, писари миёна**. 4. замони аз аввалу охири воҳиди вақт ё ҷараёни коре мусовӣ воқеъгардида: **дар миёнаи зимистон, дар миёнаи моҳи август, дар миёнаи таҳсил; дар миёнаҳои...** дар ҳудуди...; тахминан. 5. дар ҳадди эътидол (*на дарозу на кӯтоҳ, на гарму на сард, на хубу на бад...*): **қади аз миёна баландтар; баҳои миёна** баҳои «3», ки дар санчиши панҷҳолии дониши талабагон баҳои қаноатбахш ҳисобида мешавад; **мактаби миёна** таълимгоҳ дар со-

хтори маориф, ки саводу маълумоти умумии аз ибтидоӣ боло ва аз олий поин медиҳад; **хати миёна** хати на хубу на бад; **ҳисоби миёна** ҳисобе, ки на ҳадди аксар ва на ақал, балки ҳадди васат ба эътибор гирифта шудааст; **аз миёнаи...** аз байни...; аз даруни..., аз чумлаи...; **дар миёнаи...** а) дар байни..., мобайни...; **дар миёнаи мардум**; б) дар даруни...: **дар миёнаи ин ҳама дуду губор, дар миёнаи лою хоку чанг**; **асрҳои миёна** фосилаи байни асрҳои V-XVII дар таърихи олам, ки ба давраи феодализм рост меояд; **аз миёна** а) аз он вақт; аз миён; дар фосилаи вақт; б) дар ниҳоят; дар натиҷа; **дар миёна** дар натиҷа; **дар ин миёна ниг. миён (дар ин (он) миён)**; **миёнаи кореро буридан** давоми кореро қатъ кардан; ба қатъи коре сабаб шудан; **аз миёна рафтани ниг. миён (аз миён рафтани)**; **ба миёна даромадан** а) ба муомилаю ҷанҷоли ду шахс ҳамроҳ шудан, мудохила кардан (*одатан бо мақсади маслиҳату машварат*); б) воқеъ шудан, миёнҷӣ шудан; **дар миёна будан** мавҷуд будан, вучуд доштан; *муқоб. дар миён набудан.*

МИЁНАБУР *مينه بر* *ниг. миёнбур.*

МИЁНАВАЗН *ميانه وزن* *варз.* дорои вазни на сабуку на гарон: **гӯштингири миёнавазн.**

МИЁНАГИР *ميانه گير*: **миёнагир кардан** касеро дар миён гирифта ба коре мачбур кардан, ба ӯ насиҳат кардан, ӯро сарзаниш кардан...

МИЁНАГӢ *ميانگي* воқеъ дар байн, мобайнӣ.

МИЁНАГӢШТ *ميانه گوشت* одами на фарбеҳу на лоғар.

МИЁНАДАРО *ميانه درا* *ниг. миёнрав.*

МИЁНАДАҲЛЕЗ *ميانه دهليز* даҳлези мобайни ду хона.

МИЁНАДЕВОР *ميانه ديوار* девори як хона ё ҷои дигарро ба ду қисм ҷудоқунанда, девори воқеъ дар байни ду ҳавлӣ *ва г.*

МИЁНАҚАД *ميانه قد* он ки қоматаш на баланду на паст бошад.

МИЁНАМУДДАТ *ميانه مدت* *нав.* фосилаи замони на каму на зиёд; **барномаи миёнамуддат** барномае, ки аз ҷихати фарогирии вақт дар байни барномаи кӯтоҳмуддат ва дарозмуддат воқеъ аст.

- МИЁНАМУЎХЛАТ** *ميانه مهلت* *нав., тиг.* **миёнамуддат.**
- МИЁНАПАРВОЗ** *ميانه پرواز* *нав.* ба масофаи на дуру на наздик парвозкунанда, парвоз ба фосолаи миёна: **мушакҳои миёнапарвоз.**
- МИЁНАРАВ** *ميانه رو* 1. он ки байни ду кас ё ду гурӯҳи бо ҳам носозгор рафтуо карда ба созиши онҳо мекушад, восита, миёнҷӣ. 2. миёнҷӣ дар байни харидору фурӯшанда ё дар (алоқаҳои) миёни мардон занони сабукпо.
- МИЁНАРАВАК** *ميانه روک* *гуфт,* миёнрав, восита, далла.
- МИЁНАРАВАӢ** *ميانه روى* миёнчигарӣ, восита шудан; **миёнравӣ кардан** ба миёна даромадан, восита шудан, миёнчигарӣ кардан.
- МИЁНАСОЛ** *ميانه سال* *тиг.* **миёнсол.**
- МИЁНАУМР** *ميانه عمر* *тиг.* **миёнсол.**
- МИЁНАҲОЛ** *ميانه حال* на доро ва на камбағал; он ки ба табақай байни дорою камбизоат мансуб аст; **бойи миёнаҳол** бойи на чандон давлатманд; **деҳқони миёнаҳол** деҳқони яккахоҷагӣ, ки дар заминаш бо қувваи худ, бе қор фармудани муздур қор мекунад ва аз ҷиҳати бизоат байни деҳқони доро ва деҳқони камбағал меистад.
- МИЁНАҲОЛОНА** *ميانه حالانه* 1. ба монанди миёнаҳолон, мисли миёнаҳолон: **миёнаҳолона зиндагонӣ кардан**; **зиёфати миёнаҳолона** зиёфати на чандон қалон.
- МИЁНАҶО(Ӣ)** *ميانه جاي* нуқтаи мобайнии чизе ё ҷое; мобайн: **миёнаҷои давра, миёнаҷои дарё, миёнаҷои деҳа, миёнаҷои майдон, миёнаҷои роҳ, миёнаҷои хона (ҳавлӣ); дар миёнаҷои... дар миёнаи..., дар мобайни..., дар васати...**
- МИЁНБАНД** *ميانه بند* он чи бо он миёнро мебандад (*аз қабил* рӯймоли миён, камарбанди миён).
- МИЁНБАНДӢ** *ميانه بندي* 1. бастан миён, камарро бастан бо чизе; **рӯймоли миёнбандӣ** рӯймол барои ба камар бастан. 2. *таър.* маросими руҳсат додани устои пешавар барои қори мустақилона ба шогирди худ; **зиёфати миёнбандӣ** зиёфате, ки ба муносибати маросими миёнбандӣ шогирди хунаредгирифта барпо менамуд.
- МИЁНБАСТ** *ميانه بست* суфае дар миёнаи хона барои нишаст ё чизмонӣ.
- МИЁНБУР//МИЁНАБУР** *ميانه بر//ميانه بر* **миёнбур кардан** роҳи қачу қилебро монда рост рафтани, бо роҳи кӯтоҳтарин рафтани.
- МИЁНҒУ** *ميانه غو* *лаҳҷ.* он ки миёни ӯ дард мекунад; **миёнғу шудан** дарди миён шудан.
- МИЁНДАРД** *ميانه درد* 1. дарди миён, бемории камар. 2. гирифтори дарди миён, мубтало ба дарди камар.
- МИЁНДАРӢ** *ميانه دري* 1. тахтаи миёнаи тиреза ё дар. 2. *нашр.* фосола (*ҷойҳои холии мобайни сутуни рӯзнома ва маҷалла*).
- МИЁНДАШТӢ** *ميانه دشتي* мобайни дашт, миёнаи дашт.
- МИЁНДОРӢ** *ميانه داري* : **миёндорӣ кардан** *қит.* изҳори тафохур кардан, сарфарозӣ ва мумтозӣ намудан.
- МИЁНКОЛӢ** *ميانه کالي* 1. *мансуб ба* **Миёнкол** – водии байни Самарқанд ва Бухоро; **биринчи миёнколӣ** биринче, ки дар заминҳои Миёнкол мегиранд ва нави оббардор ҳисоб мешавад. 2. бошандаи Миёнкол.
- МИЁНСАРОӢ** *ميانه سراي* роҳрави қалони болопӯшида аз дарвоза то рӯи ҳавлии биноҳои қалон ва саройҳо; даромадгоҳи болопӯшидаи ҳавлиҳои қалон.
- МИЁНСОЛ** *ميانه سال* он ки синнаш байни 30 ва 50 аст, он ки на пир асту на ҷавон, қаҳл.
- МИЁНСОЛӢ//МИЁНАСОЛӢ** *ميانه سالي//ميانه سالي* 1. миёнасол будан. 2. дар миёнаи тобистон мепухтагӣ, меваи на пешпазу на дерпаз: **тарбузу харбузаҳои миёнсолӣ.**
- МИЁНСҮРОХ** *ميانه سوراخ* он чи дар мобайн сӯроҳ дорад, миёншикоф.
- МИЁНТИХӢ** *ميانه تهی* *тиг.* **миёнхолӣ.**
- МИЁНХОЛӢ** *ميانه خالي* дарунхолӣ, ковок.
- МИЁНЧИГАРӢ** *ميانه جگري* восита шудан байни ду кас барои рафъи ихтилофе, васотат.
- МИЁНҶӢ** *ميانه جي* воситаи байни ду кас, миёнарав.
- МИЁНҶО(Ӣ)** *ميانه جاي* *тиг.* **миёнаҷо(Ӣ).**
- МИЁНҶУДО** *ميانه جدا* ба ду қисм ҷудокарда, аз

- мобайн ба ду қисми баробар чудо шуда; **пули миёнчудо** пуле, ки аз миён ба ду тараф чудо карда шудааст ва дар мавридҳои зарурӣ бардошта мешавад.
- МИЁНШИКАН** میان شکن *мач.* кори сахт, кори камаршикан: **меҳнати миёншикан** меҳнати саҳти тоқатфарсо.
- МИЁНШИКОФ** میان شکاف 1. *ниг.* миёнсӯрох. 2. *боф.* алочае, ки байни рахҳояш як раҳи борики дуранг дорад.
- МИЖА** مژه *мӯи* канори пилки чашм; **мижа задан** беихтиёро на ва зуд-зуд мижаҳоро ба ҳам бастан ва кушодан (*аз тарс, ҳайрат ва ғ.*); **мижа назада** а) чашм напӯшида; нахобида; бедор; б) *киноя аз* чашм нақанда; зеҳн монда, бо диққат: **мижа назада нигоҳ кардан**, **мижа назада чашм дӯхтан**; **мижа ба мижа назадан** хоб накардан; хоб набурдан; бедор будан; ◇ **дар як мижа задан** дар як лаҳза, дар як дам; дарҳол; **мижа таҳ кардан** каме хобидан; **мижа ҳам накардан** а) ҳеч нахобидан, мижа таҳ накардан; б) натарсидан; парво накардан: **мижа ҳам нахӯрдан** а) тарсе ба дил роҳ надодан, натарсидан; б) парво накардан; эътибор надодан.
- МИЖАЗАНӢ** مژه زنی *исми амал аз мижа задан*; **дар як мижазанӣ** дар як мижа задан; як лаҳза, дарҳол.
- МИЖГОН** مژگان *ҷ.* **мижа** (ба шакли танҳо ҳам кор мефармоянд): **мижгон(ҳо)и дарози чоншикор**, **мижгони сиёҳ**; ба тариқи истиора; **новаки мижгон**, **тири мижгон**, **ханчари мижгон**, **захмии мижгон** шудан.
- МИЖГОНДАРОЗ** مژگان دراز *дорои мижгонҳои дароз (сурати зебоӣ)*, он ки мижгонҳояш дароз-дароз аст (*яке аз сифатҳои зебоӣ*).
- МИЗ** ميز *тахтаи ба чор пояи дароз устувор*, чун як ҷузъи мебел, ки рӯи он чиз мегузоранд, хӯрок меҳӯранд ва хат менависанд: **мизи гирд**, **мизи дарозрӯя**, **мизи қорӣ**, **мизи мудаввар**, **мизи хатнависӣ**, **мизи хӯрокхӯрӣ**, ба сари миз даъват кардан, дар паси миз нишастан, дар сари миз нишастан, сӯҳбат дар гирди мизи мудаввар *киноя аз* сӯҳбат дар вазъияти баробарҳуқуқии комили иштироккунандагон.
- МИЗАЛЛА** *а.* مظهله *кит.* соябон, чатр.
- МИЗАЛЛАДОР** مظهله دار *кит.* соябондор, чатрдор.
- МИЗБОН** ميزبان *соҳиби дастархон*, меҳмондор, *муқоб.* меҳмон.
- МИЗБОНӢ** ميزبانی *дар хизмати меҳмон будан*, меҳмондорӣ.
- МИЗМОР I** مزمار *кит., мус.* най.
- МИЗМОР II** *а.* مضمار *кит.* майдони аспдавонӣ, ҷои пойга, аспрес.
- МИЗОБ** ميز آب *кит.* обмӯрӣ, қубур, гулба, лӯла.
- МИЗОН** *а.* ميزان 1. тарозу. 2. миқдор, андоза, меъёр; **ба як мизон** ба як андоза; **ба як қарор**, **як зайл**; **аз мизон берун//зи мизон бурун** аз ҳад зиёд, беандоза. 3. *нуч.* номи арабии бурчи ҳафтум аз дувоздаҳ бурчи фалакӣ, моҳи ҳафтуми солшумории ҳичрии шамсӣ, ки дар форсӣ «меҳр» ном дорад ва он ба моҳҳои сентябр-октябр рост меояд.
- МИЗОЧ I** *а.* مزاج 1. сиришт, табиат, ниҳод. 2. ҳолат, аҳвол, вазъи табиӣ бадан. 3. хусусияти ботинии табиӣ одам (*дар тибби қадим мизоч чоргона аст: балғамӣ, дамавий, сафрой ва савдой*): **мизочи гарм ва сард**.
- МИЗОЧ II** *а.* مزاج *гуфт.* он ки аз хизмати ҷое ё касе мунтазам истифода мебарад, муштарӣ; харидор (муштарӣ)-и доимӣ, фармоишгари доимӣ.
- МИЗОЧДОН** مزاج دان *шиносандаи мизочҳо*, донандаи табиату мизочи одамон.
- МИЗРОБ** *а.* مضراب *мус.* олати майдаи ҷӯбӣ ё устухонӣ, ки бо он асбобҳои ториро (*аз қабилӣ* рубобу танбӯр) менавозанд, нохунак, захма; **ба мизроб омадан** ҷӯр шудани соз ба оҳанге.
- МИЗРОҚ** *а.* مزراق *найза*, найзаи хурд.
- МИЗЧА** ميزچه *мизи хурд*.
- МИЙЯ** ميه *гуфт.* майна, мағзи сар; **мийя об кардан** *ниг.* майна об кардан.
- МИКНОС** *а.* مکناس *кит.* ҷорӯб.
- МИКОЛОГИЯ** *ю.* ميکالاجيه *бахши илми ботаника ки замбӯруғҳоро меомӯзад*.
- МИКРОАВТОБУС** *ю.* ميکراوتابوس *автобуси хурд*.

МИКРОАНОСИР میکراعنصر 1. хурдтарин унсурҳо дар таркиби махлуқот ва мавҷудот. 2. хурдтарин унсурҳои радиотехникӣ.

МИКРОБ ю. میکروب хурдтарин организм, ки фақат бо заррабин дида мешавад мумкин ва сабаби пайдоиши беморӣ ё сирояти он аст.

МИКРОБИОЛОГИЯ ю. میکروبايالاگيه бахши биология, ки сохт, инкишоф физиология ва дигар хусусиятҳои микроорганизмҳоро меомӯзанд.

МИКРОБИОЛОГИЌ میکروبايالاگي мансуб ба микробиология.

МИКРОБИЌ میکروبي мансуб ба микроб.

МИКРОЗАРРА میکرازره зарраҳои дорои вазни хеле хурд дар механикаи квантӣ.

МИКРОИҚЛИМ میکروالقليم хусусиятҳои обу ҳавои ба худ хоси маҳалҳои ҷудогона (*дашт, ҷангал, ботлоқзор ва ғ.*).

МИКРОМАВҶ میکرواموج :оташдони микромавҷ асбоби барқӣ барои тез пухтани хӯрок.

МИКРОМЕТР ю. میکرومتر *тех.* асбоби андозагирии дақиқи андозаҳои хаттӣ.

МИКРОН ю. ميكران *тех.* воҳиди ҳосилавии дарозист, ки ба миллионяки метр (10^{-6} м.) баробар аст.

МИКРООРГАНИЗМ ю. ميکروآرگنيزم *биол.* хурдтарин организми ҳайвонӣ ё наботӣ, ки фақат бо заррабин дида мешавад.

МИКРОСКОП ю. میکراسکاپ *ниг.* заррабин.

МИКРОСКОПЌ میکراسکاپي мансуб ба микроскоп; он чи фақат бо микроскоп диданаш мумкин аст; хеле майда, ба назар нономоён.

МИКРОФИЛМ ю. ميکروفيلم акси хеле хурд гирифташудаи дастнавис, китоб *ва ғ.* дар навори филм.

МИКРОФОН ю. ميکروفان асбобе, ки лаппишҳои садоиро ба барқӣ табдил дода ба масофаи дур нақл мекунад; **микрофони озод маҷ.** микрофони дар байни толори маҷлис гузошташуда ё ноогоҳона ба касе пешниҳодшуда, ки он шахс метавонад ба воситаи он озодона изҳори ақида кунад.

МИҚВАД а. مقود *кит.* 1. расан, арғамчин, каманд, ки аспу маркабро ба он баста мека-

шанд. 2. чилав, афсор.

МИҚДОР مقدار 1. шумор, адад, теъдод. 2. андоза, андозаи муайяни чизе; **миқдоре** як миқдор; **кадре**, андаке; **ба миқдор** миқдоран, аз рӯи миқдор, **ба миқдори...** ба кадри... **ин миқдор** ин қадар; **чи миқдор** чи қадар, то чи андоза; **як миқдор** як қадар, қадре: андаке; **миқдор надоштан** бемикдор будан, зиёду бешумор будан; **аз пайи миқдор давидан** дунболи зиёд кардани миқдор шудан; барои зиёд кардани андозаи чизе кӯшидан.

МИҚДОРАН а. مقداراً аз чихати миқдор, аз рӯи шумор.

МИҚДОРЌ مقدارى мансуб ба миқдор: **тағйироти миқдорӣ**; **шумораи миқдорӣ** *грам.* шуморае, ки дар вақти шумур миқдори муайяни чизи ҳамчинсро ифода мекунад.

МИҚЁС а. مقياس 1. андоза, ҳаҷм; вусъат. 2. нисбати масофаи нуктаҳо дар нақша, харита ва ғ. бар масофаи ҳақиқи онҳо (мас., дар харитаи чуғрофӣ чанд маротиба кам карда нишон додани фосилаи аслии маҳалле); дар миқёси... дар сатҳи...: дар миқёси байналхалқӣ, дар миқёси ҷумҳурӣ, шаҳр ва ғ.

МИҚНАА//МИҚНАЪ//МИҚНОЪ а. مقنعه//مقنعه//مقناع *кит.* чодирӣ занон, сарандоз, саргирак.

МИҚНОТИС ю. مقناطس магнит, оҳанрабо.

МИҚНОТИСЌ مقناطسى мансуб ба миқнотис, магнитӣ, оҳанрабой.

МИҚНОЪ مقناع *ниг.* миқнаа.

МИҚОТ а. ميقات *кит.* 1. вақти аз рӯи ваъда муайян шуда; вақти қор. 2. ҷои аз рӯи ваъда муайян шуда, ваъдагоҳ. 3. *д.* мувофиқи эътиқоди исроилиён вақт ва ҷои ваъда, ки Худо дар он ҷо бо Мӯсо ваҳй фиристонда аст. 4. *д.* ҷои муайяни эҳромбандии ҳоҷиён дар маросими ҳаҷ.

МИҚРАА а. مقراه *кит.* тозиёна, дарра, қамчин.

МИҚРОЗ а. مقراض қайчӣ, дукорда.

МИҚРОЗА а. مقراضه *кҳн.* навъе аз пайкони (тири) душоха.

МИҚТАЪ а. مقطع *кит.* олати буранда (*ҳамҷун қорд, қайчӣ*).

МИЛ I а. ميل 1. ҷубчаи нӯғборик барои сурма

- кашидан ба чашм, сурмачӯб, милачӯб. 2. сихи филизӣ, сихи лӯлашақли дароз: **мили аро-ба** меҳваре, ки дар ду тарафаш чарх шинонда шудааст; **мили соат** акрабақҳои соат, ки соат ва дақиқаро нишон медиҳанд. 3. лӯлаи тирбарояндаи олатҳои оташ-фишон: **мили милтик**, **мили таппонча**, **мили туфанг**; ◇ **мил кашидан** (ба чашми касе) таър. мили оҳаниро дар оташ тафсонда, ба чашми кас кашида, ўро нобино кардан; кӯр кардан. 4. *гуфт.* чумаки бастукушои қубурҳои образонӣ, нӯги лӯлаи оби оташнишонӣ: **мили баки бензин**, **мили об(-и хунук)**.
- МИЛ II a.** *мил* воҳиди паймоиши тӯл, ки тақрибан ба чор ҳазор қадам баробар буд: **мили англисӣ** (1609 метр), **мили баҳрӣ** (1852 метр), **мили чуғрофӣ** (1420 метр).
- МИЛА I** *мила* 1. сутуни начандон дарозе, ки барои аломати масофаи мил ва дигар воҳидҳои паймоиш дар канори роҳҳо мешинонад. 2. *ниг.* **мил I**, 3.
- МИЛА II** *мила* *гуфт.* дастаи мӯйҳои майда бофташудаи сари занону духтарон, мила.
- МИЛАЛ a.** *милл* ч. **миллат**; **Созмони Милали Муттаҳид** *ниг.* **созмон**.
- МИЛВОХ a.** *милуах* *кит.* парандае, ки вақти шикор барои фиреб дода овардани мурғони дигар ба дом баста мемонанд, пойдом.
- МИЛДАРОЗ** *милдароз* *ниг.* **дарозмил**: **тӯпи милдароз**.
- МИЛИСА** *лот.* *милисе* *гуфт.* милитсия.
- МИЛИСАХОНА** *милисеҳана* *гуфт.* идораи милитсия; шӯъбаи милитсия.
- МИЛИТАРИЗАТСИЯ** *лот.* *милиитаризатсия* с. ҳарбӣ кардани тамоми соҳаҳои ҳаёти иқтисодӣ, сиёсӣ ва ҷамъиятии мамлакат ба мақсади тайёри ба ҷангҳои ғоратгарона ва бурдани ҷунин ҷангҳо.
- МИЛИТАРИЗМ** *фр.* *милиитаризм* сиёсати иртиқоии давлатҳо, ки ба зиёд кардани қувваҳои ҳарбӣ ва тайёри ба ҷанг нигаронида шудааст (*одатан бо мақсади истилогарӣ*).
- МИЛИТАРИСТӢ** *милиитаристӣ* *мансуб* ба **милитаризм**; ҷангҷӯӣ.
- МИЛИТСИОНЕР** *лот.* *милистанер* он ки дар идораи милитсия кор мекунад, корманди милитсия.

- МИЛИТСИЯ** *лот.* *милитсия* 1. муассисаи маъмурӣ барои муҳофизати тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини бехатарии шаҳрвандон ва молу мулки онон: **шӯъбаи милитсия**. 2. умуман шахси мансуб ба ин муассиса.
- МИЛК I a.** *милк* *ниг.* **мулк**.
- МИЛК II** *милк* канори чизе; решагоҳ ва буни чизе; **милки дандон** гӯшти буни дандонҳо, ки решаи дандонро нигоҳ медорад; **милки нохун** сафедии буни нохун; **милки чашм** канори пилки чашм, ки мижгон он ҷо баромадааст.
- МИЛКАК** *милк* *тиб.* бемории пӯст, ки дар гирди нохуни ангушт пайдо мешавад.
- МИЛҚДОР I** *милқдор* *ниг.* **мулқдор**.
- МИЛҚДОР II** *милқдор* дорои милқ, канорадор, дорои бун.
- МИЛЛАТ a.** *милт* 1. қҳн. дин, мазҳаб. 2. с. умумияти таърихан ба ҳам омадаи мустақами одамон, ки дар заминаи умумияти забон, марзу бум, ҳаёти иқтисодӣ ва сохти равонии онҳо фароҳам омадааст: **баробархуқуқии миллатҳо**, **намояндагони миллатҳои гуногун**.
- МИЛЛАТГАРО** *милтгара* с. пайрави мафкура ва сиёсати миллатгарой, миллатҷӣ.
- МИЛЛАТГАРОӢ** *милтгаройӣ* мафкура ва сиёсати иртиқоӣ дар муносибат ба миллатҳои дигар ва имтиёзноку баргар шуморидани миллати худ аз миллатҳои дигар.
- МИЛЛАТПАРАСТ** *милтпараст* дӯстдори миллати худ.
- МИЛЛАТПАРАСТӢ** *милтпарастӣ* миллатпараст будан, миллати худро дӯст доштан.
- МИЛЛАТЧИГӢ** *милтҷигӣ* *ниг.* **миллатгарой**.
- МИЛЛАТЧӢ** *милтҷӣ* *ниг.* **миллатгара**.
- МИЛЛИАРД** *фр.* *милиард* ҳазор миллион, 1 000 000 000.
- МИЛЛИАРДЕР** *фр.* *милиардир* соҳиби миллиард ва беш аз он пули роиҷи кишвараш; сармоядори калон ва хеле давлатманд.
- МИЛЛИГРАММ** *лот.* *милиграмм* воҳиди ченаки вазн, ки аз ҳазор як ҳиссаи граммро ташкил медиҳад.
- МИЛЛИМЕТР** *лот.* *милиметр* воҳиди андозагирии дарозӣ, ки ба аз ҳазор як ҳиссаи метр баро-

бар аст.

МИЛЛИМЕТРӢ میلیمتری мансуб ба миллиметр.

МИЛЛИОН фр. ميليون 1. ҳазор бор ҳазор, 1 000 000. 2. адади бисёр зиёд; миллион-миллион миллионҳо; ниҳоят бисёр; хеле зиёд; бешумор: миллион-миллион одам иштирок кард.

МИЛЛИОНЕР фр. ميليانр 1. он ки сарваташ ба як миллион мерасад. 2. маҷ. хеле сарватманд.

МИЛЛИШАКЛ ملیشکل он чи шаклан миллӣ бошад; маданияти миллишакл маданияти шаклан миллӣ.

МИЛЛИЯТ а. ملیت 1. мансуб будан ба ягон миллат ва халқ; сифат ва хислатҳои хос ба як миллат. 2. миллат.

МИЛЛӢ ملی мансуб ба миллат; ҳар чизи марбут ба миллат: масъалаи миллӣ, сиёсати миллӣ, гӯштини миллӣ, даромади миллӣ, бонки миллӣ, либоси миллӣ, мактаби миллӣ, рӯҳи миллӣ, тақсмоти ҳудуди миллӣ, ташкили ҳукумати миллӣ, миллӣ қардан//миллӣ қунондан: аз молиқияти хусусӣ ба молиқияти давлатӣ гузаронидани муассисаҳои калони саноатӣ, замин ва умуман ягон соҳаи хоҷагии халқ.

МИЛМИЛАК مملک گۇفت. милт-милтқунанда; чароғаки милмилак чароғаки сиёҳи пилтасӯз.

МИЛОВ میلاو кит., кхн. шогирд.

МИЛОВИЯ میلاویه кит. пуле, ки ба шогирд медоданд, шогирдона, ҳаққи хидмати шогирд.

МИЛОД а. میلاد ниг. мелод.

МИЛОДӢ میلادی ниг. мелодӣ.

МИЛОК а. ملاк кит. 1. қисми асосии чизе, мояи асосии чизе, асли чизе. 2. меъёр, маҳак.

МИЛТАС//МИЛТОС ملتس//ملتاس ниг. милт-милт; милтос задан милт-милт қардан; лип-лип дар гирифтани; ◇ милтас задани чашм саҳт ҳарисона нигоҳ қардани касе ба чизе.

МИЛТИҚ ملتق силоҳи дастии оташфишонӣ бо милаи дароз, туфанг: милтиқи панҷтира, милтиқи пилтағӣ, қундоқи милтиқ, сарнайзаи милтиқ, милтиқро сарозер овехтан, милтиқро ба пеши рӯи худ бардоштан, ба милтиқ тир чой додан, милтиқ дар даст омадан; милтиқи даҳанпур милтиқи қадимае, ки тир аз даҳани

милаш чо қарда мешуд; милтиқи думила милтиқи шикорӣ, ки ду милаи пайваст дорад.

МИЛТИҚАНДОЗӢ ملتق اندازی тарзи тирпарронӣ аз милтиқ, тариқи тирандозӣ аз милтиқ.

МИЛТИҚДОР ملتق دار он ки бо милтиқ ё туфанг мусаллаҳ аст, шахси мусаллаҳ бо милтиқ, туфангдор.

МИЛТИҚНОК ملتق ناک ниг. милтиқдор.

МИЛТИҚПАРРОНИӢ ملتق پرانی ниг. милтиқ-андозӣ; тир ҳолӣ қардан аз милтиқ; тирҳолиқунии дутарафа аз милтиқ.

МИЛТИҚСОЗ ملتق ساز устои созандаи милтиқ, туфангсоз.

МИЛТИҚСОЗӢ ملتق سازی касбу кори милтиқ-соз.

МИЛТИРАС//МИЛТИРОС ملتراس//ملتروس ниг. милт-милт; милтирос задан лип-лип қарда сӯхтан, гоҳ-гоҳ пайдо шудани нур ва рӯшноӣ.

МИЛТ-МИЛТ ملت ملت қалимаи тасвирий лип-лип, милт-милт сӯхтан заиф ва камнур сӯхтан(-и чароғи сиёҳ); милт-милт мижа задан базӯр ва гоҳ-гоҳ мижаро бастану қушодан.

МИЛТ-МИЛТҚУНОН ملت ملتکنان феъли ҳол аз милт-милт қардан; лип-липқунон.

МИЛЧӢБ میل چوب ниг. мил I, 1.

МИЛҲ а. ملح кит. намак.

МИМ میم номи ҳарфи бисту ҳаштуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ (م) ки дар хати ҳозира ба ҳарфи «м» ифода қарда мешавад ва дар ҳисоби чумалу абҷад қимати ададиаш ба 40 баробар аст; ◇ лому мим нағуфтан ҳеҷ нағуфтан, эътироз нақардан, хомӯш истодан.

МИМОЗА ю. میمازه бот. навъи растании минтақавӣ ҳора, ки дар шакли гиёҳҳои бисёрсола, бутта ва дарахт вомахӯрад ва барги баъзе намудҳои он ба сӯи рӯшноӣ ва гармӣ рӯ меоварад.

МИН а. من кит. пешоянд ба маънои «аз»; дар қалимаҳои мураккаб, ибора ва ҷумлаҳои арабӣ меояд: минҷумла аз ҷумла; минбаъд баъд аз ин; минҳайси аз ҷиҳати...

МИНА *фр.* *mine* *ҳ.* гулӯлаи таркандаи махсус, ки одатан дар зеро хок ё об пинҳон карда мешавад ва бо расише метаркад: **минаи зеробӣ**, **минаи зиддитанкӣ**, **мина гузоштан**, **мина таркидан**.

МИНААНДОЗ *ҳ.* *مينه انداز* 1. тӯп ва аслиҳаи дигар барои партоби минаҳо, миномет; **тӯпи минаандоз**. 2. он ки аз минаандоз нишон мегирад, аскари минаандоз.

МИНААФКАН *ҳ.* *مينه افکن* киштии чангӣ барои бо торпедаҳо зада нобуд кардани душман: **киштии минаафкан**.

МИНАГУЗОР *ҳ.* *مينه گزار* аскар ё мутасадди гузоштани минаҳо барои дар мавқеаш нобуд кардани душман ё барои гирифтани пеши роҳи ҳучуми он; **киштии минагузор** киштие, ки минаҳои зеробӣ мегузорад.

МИНАГУЗОРӢ *исми амал аз мина гузоштан*.

МИНАССА *а.* *منصه* *кит.* 1. ҷои зухур ва намоён шудани чизе; **минассаи зухур** маҳалли зухур, маъраз, мазҳар. 2. тахт ё курсӣ, ки арӯсро ораста, болои он шинонда, ба домод ва дигарон нишон медиҳанд.

МИНАЧӮЯК *ҳ.* *مينه جويک* асбоб барои дарёфттан ва кашф кардани минаҳои зеро хок гузоштаи душман.

МИНБАР *а.* *منبر* ҷойгоҳи баланд барои суҳанронӣ ё ваъзгӯӣ: **минбари анчуман**, **минбари ваъз**, **минбари чашн**, аз **минбари баланд нутқ кардан**, ба **минбар баромадан**.

МИНБАӢД *а.* *من بعد* пас аз ин, баъд аз ин; дар оянда; **минбаъд ҳам** дар оянда ҳам.

МИНБАӢДА *а.* *من بعده* баъдина, оянда: он чи дар оянда карда мешавад: **давраҳои минбаъда**, **кори минбаъда**, **тараққиёти минбаъда**.

МИНВОЛ *а.* *منوال* тавр, тарз, тарик; **ба ин минвол** // **бад-ин минвол** // **ба ҳамин минвол** ба ин тарз; ба ҳамин қарор.

МИНГБОШӢ *т.* *منگ باشي* *таър.* унвони ҳарбию маъмурӣ, ки дар Осиёи Миёна (*дар баъзе хониҳо*) ва дар Эрону Хуросон ба сардори ҳазор савораи ҳарбӣ итлоқ мешуд, мори ҳазор.

МИНЕРАЛ *фр.* *mineral* *ниг.* маъдан.

МИНЕРАЛӢ *ли* *مينيرلى* *мансуб ба минерал; ниг.* маъданӣ.

МИНЕРАЛОГИЯ *фр.* *مينيرالوجيه* *ниг.* маъданшиносӣ.

МИНИАТЮРА//МИНӢТУР *ит.* *مينياتور* *санъ.* 1. расмҳои нафису марғуби хурдҳаҷм дар дастнависҳо ва китобҳои қадимӣ. 2. асари бадеии хурдҳаҷм; саҳнаҷаҳои мусиқӣ ё рақсӣ: **театри миниатюра**.

МИНИМУМ *лот.* *минимум* 1. маҷмӯи дониш ва фанҳое, ки барои мутахассиси дараҷадори соҳае шудан омӯхтан ва донистани онҳо ҳатмист: **минимумҳои номзадӣ**. 2. миқдори ниҳоят кам, миқдори камтарин, ҳадди ақал(л), камина.

МИНҚАЛО(Ӣ) *кит., т.- м.* *منقلا(ى)* фавзи пешоҳанги лашкар.

МИНҚОР *а.* *منقار* нӯли мурғону парандагон; **минқор задан** нӯл задан.

МИНҚОРГОҲ *ҷои нӯлзанӣ*, ҷои минқор задан.

МИНҚОШ *анбурча; мӯчинак.*

МИННАТ *а.* *منت* 1. *кит.* некӣ, эҳсон, марҳамат. 2. *кит.* шукр, сипос; **миннат кардан** сипосгузорӣ кардан, миннатдорӣ кардан. 3. некӣ ё эҳсони дар ҳаққи касе кардаи худро ба ёди вай овардан ва ба рӯи вай задани кас: **бе музду миннат музд нагирифтаву миннат карда**; **миннат бардоштан//бори миннат(-и касеро)** **кашидан** зиллату хори некии касеро кашидан, барои некии касе худро аз вай қарздор ҳис кардан; **миннат гузоштан (кардан, ниҳодан)** *ба касе* некии дар ҳаққи касе кардаи худро ба вай ёдовар карда, ба гарданаш бор ниҳодан; **◇ миннат ба чонам** бе ҳеч гуна миннатгузорӣ, бо қону дил (*дар мавриди ягон некӣ кардан ба касе мегӯянд*).

МИННАТБАРДОР *аз касе бо коре муттаҳам шудан, миннати касеро бардоштан.*

МИННАТГУЗОРӢ *исми амал аз миннат гузоштан*; ба касе некие карда, баъд ба мавриду бемаврид онро ба ёди вай овардан.

МИННАТДОР *он ки аз некии ба ҳаққи худааш кардаи касе хурсанд ва сипосгузор*

аст; **миннатдор будан (шудан)** аз касе сипосгузор будан аз касе барои некие, ки кардааст; **миннатдор кардан** *касера* дар ҳаққи касе некие карда, ўро мамнун ва сипосгузор намудан.

МИННАТДОРӢ *منت‌داری* изҳори хурсандӣ ва сипосгузорӣ аз касе барои некии кардааш, сипосгузорӣ: **бо миннатдории бепоён** (*ё зиёд*), **бо ҳисси миннатдорӣ; миннатдорӣ изҳор кардан** (*ё намудан*) // **изҳори миннатдорӣ кардан** хурсанд ва сипосгузор будани худро баён кардан барои некиаш ба касе.

МИННАТДОРОНА *منت‌دارانه* бо миннатдорӣ; аз рӯи сипосгузорӣ; миннатдор шуда: **нигоҳҳои миннатдорона, табассуми миннатдорона, бо оҳанги миннатдорона, миннатдорона нигаристан.**

МИННАТПАЗИР *منت‌پذیر* *ниг.* миннатдор; **ба чон миннатпазир будан** ниҳоят миннатдор будан, бисёр сипосгузор будан (*изҳори сипоси бепоён*).

МИННАТПАЗИРӢ *منت‌پذیری* *ниг.* миннатдорӣ.

МИНО I *مینا* 1. шиша, обгина; шишаи рангин ва нақшин. 2. зарфи шишагӣ; обгина (*барои ша-роб*). 3. *мач.* кабуд, осмонранг; сабзранг; **гули мино** *ниг.* марворид; **занбури мино** *киноя* аз осмони кабуд. 4. моддаи шишагӣ ё чинии чилодор, ки барои андудану рӯкашии сафолҳо ва зарфҳо истифода мешуд, сир: **мино кардан.**

МИНО II *مینا* *кит.* манораи баланди чароғдор, ки барои ба киштиҳо нишон додани роҳи бехатар дар соҳили баҳр месохтанд.

МИНОБОН *مینابان* посбони мино.

МИНОГАР *میناگر* он ки ба рӯи чизе сир медавонад, сирдавон.

МИНОГУН *میناگون* *мач.* кабуд, осмонранг; сабзранг: **осмони миногун.**

МИНОӢ *مینایی* 1. *мансуб* ба **мино**; кабуд, осмониранг; **чархи миноӢ** *киноя* аз осмони кабуд. 2. миноандуда, сирдор, сирдавонда.

МИНОКОРӢ *میناکاری* бо мино андудан, сирдавонӣ, сирдиҳӣ: **минокорӣ кардан.**

МИНОМӢТ *ر. مینامیات* *ниг.* минаандоз 1.

МИНОМӢТЧӢ *مینامیاتچی* *ниг.* минаандоз 2.

МИНОР *лот.* *مینار* *мус.* пардаи мусиқӣ, ки аз сеовозаи хурди хузновар иборат аст, *муқоб. мажор.*

МИНОРАНГ *مینارنگ* осмонранг, кабудтоб; **чархи миноранг** осмони кабуд.

МИНОФОМ *مینافام* *ниг.* миноранг.

МИНТАҚА *а.* *منطقه* 1. камарбанд, миёнбанд. 2. *чуг.* як қисми (қитъаи) дар байни ду хати арз воқеи рӯи Замин, ки аз ҷиҳати иқлим фарқ мекунад: **минтақаи чанубӣ, минтақаи шимолӣ.**

МИНТАҚАВӢ *منطقه‌وی* *мансуб* ба минтақа 2: **вақти минтақавӣ.**

МИНТАҚАТУЛБУРУЧ *а.* *منطقه‌البروج* *нуч.* доираест, ки Замин ҳаракати худро дар он анҷом медиҳад ва он ба 12 қисмат (бурҷ) чудо мешавад: Ҳамал, Савр, Ҷавзо, Саратон, Асад, Сунбула, Мизон, Ақраб, Қавс, Ҷадӣ, Далъ, Хут. Муддати гузаштани замин аз яке ин 12 қисмат (бурҷ) ба як моҳи шамсӣ баробар аст ва ҳар моҳи шамсӣ ба номи ҳамон бурҷ номида мешавад.

МИНУ//МЕНУ *مینو* *кит.* 1. *д.* олами улвӣ; фалак. 2. бихишт, ҷаннат. 3. мучаррад.

МИНФАХ *а.* *منفخ* *кит.* дами оҳангарӣ.

МИНХАР//МИНХОР *а.* *منخار//منخر* *кит.* сӯрохи бинӣ.

МИНҲАТ *а.* *منحت* *кит.* ато, бахшиш.

МИНҲОЧ *а.* *منهاج* *кит.* роҳи рост ва васеъ, роҳи калон.

МИНЧОҚ//МУНЧОҚ *т.* *منچاق* *гуфт.* донаҳои гирда ё ба шакли дигарӣ аз шиша ё сангҳои дигар сохташудае, ки ба ришта кашида барои зинат ба гардан меовезанд.

МИНЧАЛ *а.* *منجل* *кит.* дос; **минчал задан** даравидан бо дос.

МИНЧУМЛА *а.* *من جمله* аз чумла, аз он чумла.

МИНШАФА *а.* *منشفه* *кит.* сачоқ, дасторе, ки рӯи таомро ба он мепӯшонанд.

МИОД//МЕОД *а.* *میعاد* *кит.* 1. ҷои ваъда, ваъдагоҳ. 2. вақти ваъда, замони ваъда, мавъид. 3. мулоқот, вохурӣ.

МИОДГОҲ *میعادگاه* ваъдагоҳ.

МИОКАРД лот. *миџакард* биол. мушаки дил.

МИОКАРДИТ лот. *миџакардит* тиб. илтиҳоби мушаки дил.

мир *мир* асоси замони ҳозира аз **мурдан**.

МИР а. *мир* [кӯтоҳшудаи **амир**] таър. 1. лақаби сайидҳо. 2. ҳокими ягон вилоят (*дар тақсимоти маъмурии аморати Бухоро*). 3. мансаби маъмурию ҳарбӣ дар хониҳои Бухоро, ки чун қоида сардори дастае таъйин мешуд: **мири асас**, **мири шаб** (ё **миршаб**), **мири шикор**. 4. ҳокими шахр, раиси шахр.

МИРА *мире* кҳн. хоҷа, соҳиб.

МИРВАҲА а. *мироҳа* кит. бодбезак, бодбезан.

МИРҒАЗАБ *миргазаб* таър. он ки қазои аз тарафи амир муайяншударо бо чӯб задан иҷро мекард ё чӯб зада бандихоро ба иқро мачбур мекард.

МИРЗО *мирза* [кӯтоҳшудаи **амирзода**] 1. котиби ягон идора, котиб, муншӣ, дабир. 2. таър. лақаби шохзодагони сайиднасаб, ки дар охири номашон зикр мешуд (*мас.*, Иброҳим-Мирзо). 3. дар гузашта ба аввали номи одамони хатдор ва хушнавис илова мешуд (*мас.*, Мирзо Абдулвоҳиди Мунзим).

МИРЗОБОШӢ *мирзабошӣ* таър. сарвари котибон дар аморати Бухоро; раиси мирзохона, *ниг.* **мирзохона**.

МИРЗОДИКАК *мирзадикк* гуфт. бозичаи бачагона, ки агар хобонед, боз ҳудаш меҳе-

МИРЗО(Г)Ӣ *мирзагӣ* // *мирзаӣ* котибӣ; вазифа ва амали мирзо.

МИРЗОХОНА *мирзахона* 1. қои кори мирзоҳо. 2. таър. идораи маъмурият дар тартиботи маъмурии аморати Бухоро.

МИРИМУШОН *мирмошан* биол. қонвари хазандаест, калонтар аз муши хонагӣ, рангаш хокистарии зардҷатоб, муши хурмо, росу.

МИРИҲАЗОР *миреҳзар* таър. сардори дастаи хазорнафарии сарбозон дар аморати Бухоро.

МИРИШИКОР *миршикар* *ниг.* **миршикор**.

МИРӢ *мири* 1. таър. мансаб ва вазифаи мир. 2. кҳн. воҳиди пули майдаи Осиёи Миёна, ки ба чоряки танга баробар буд; **як мири хам надоштан** *киноя* аз ҳеч пул надоштан.

МИРКАН а. *миркн* кит. тағораи чомашӯӣ, ла-

ган.

МИРОБ *мироб* он ки ба тақсимоти об назорат мекунад; он ки мутасаддии обёрии киштзор аст.

МИРОБӢ *миробӣ* вазифа ва амали мироб.

МИРОН(И)ДАН *миранден* // *миранден* *тарзи бавоситаи мурдан*; мурондан, дучори марг гардонидан.

МИРОХУР *мироҳур* 1. таър. маъмур ва мутасаддии аспхона; сардори саисон ва саисхонаҳои давлатӣ (*яке аз мансабҳо дар дарбори амирони Бухоро*). 2. кҳн. саис, асп-бон.

МИРРИХ а. *мирих* нуч. яке аз сайёраҳои манзумаи Офтоб аст, ки дар осмон равшани сурхранг метобад, Баҳром.

МИРРИХНАБАРД *мирихнабурд* кит. чангҷӯӣ, чанговари далер, разманда.

МИРСАНҶАЛӢ // **МИРСАНҶАРӢ** *мирсанҷалӣ* // *мирсанҷарӣ* бот. навъи зардолуи ширини сершира.

МИРСОД а. *мирсод* кит. 1. қои дидбонӣ, дидбонҳо. 2. роҳи васеъ, роҳи калон.

МИРСОТ а. *мирсот* кит. лангари киштӣ.

МИРУК *мирук* кит. мӯрча, як навъ аз мӯрча, ки бол дорад, мӯрчаи болдор.

МИРФАҚ а. *мирфақ* оринҷ.

МИРҶАЛ а. *мирҷал* кит. деги калони мисин; дег.

МИРШАБ *миршаб* таър. мансаби ҳарбию маъмури ва соҳиби ин мансаб дар шахру ноҳияҳои Осиёи Миёна, ки риояи тартиботи муқарраркардаи аморат ва хониҳоро назорат мекард, сардори шабгардҳо; сардори полтсия дар аморати Бухоро.

МИРШАБХОНА *миршабхона* таър. қои кори миршаб; бошишгоҳи шабгардҳо; маҳкамаи полтсия (*дар тақсимоти маъмурии ҳукумати подшоҳии рус дар Туркистон*).

МИРШИКОР *миршикар* таър. 1. бонигари қонварон ва парандаҳои шикории амирон ва сарватмандон. 2. саис, аспбон.

МИРШИКОРӢ *миршикарӣ* 1. вазифа ва кори миршикор. 2. аспбонӣ, саисӣ; **миршикорӣ қардан** аспбонӣ қардан.

МИРЪОТ *a.* مرآت оина, ойна.

МИС *مس* унсури химиявист, ки филизи сурхчаранги бисёр сахт буда, дар техника ба кор меравад, аз он зарфҳои гуногун месозанд: **табақи мис**, **кӯзаи мис**; **мис барин тафсидан** монанди филизи мис зуд ва ба осонӣ тафсидан; **◇ миси касеро баровардан** сирри касеро ошкор кардан; **фиребу найранги касеро** фош кардан; **миси кор баромадан** сирри касе ошкор шудан.

МИСБОР *مسبار кит.* 1. *тиб.* мили оҳанӣ, ки ба чароҳат меҳаланд, то чи қадар чуқур будани онро фаҳманд; пилтапахта ё порчай матоъ, ки ба даруни чароҳат мегузоранд. 2. *нав.* асбоб барои таҳқиқи узвҳои дарунӣ ва тоза кардани меъдаи одам, зонд.

МИСБОҲ *a.* مصباح *кит.* 1. чароғ. 2. қадаҳ барои нӯшидани шароби сабӯҳӣ.

МИСВОК *a.* مسواک чӯбҳои хушбӯи лӯнда-тарошида, ки онро ба ҷои лифи дандоншӯӣ ба дандонҳо молида дандонро пок мекарданд; лифи дандон, дандоншӯяк.

МИСГАР *مس گر* устое, ки аз мис ашёи гуногуни рӯзгор месозад.

МИСГАРӢ *مس گری* 1. касбу кори мисгар; хунари аз мис сохтани асбоби рӯзгор, аслиҳа ва ашёи гуногун. 2. растаи мисгарон.

МИСГУДОЗ *مس گداز* он ки мис об мекунад; мисобкунанда.

МИСГУДОЗӢ *مس گدازی* амали мисгудоз; об кардани мис; гудохтани мис.

МИСДОҚ *a.* مصداق касе ё чизе, ки далели сидқи кор ва сухани касе бошад, гувоҳ, исбот, далели ростии сухане; **ба мисдоқи... гуфт.** ба монанди..., аз қабилӣ..., мисли...

МИСИН *مسین* *ниг.* **мисӣ:** косаи мисин, офтобаи мисин, тоси мисин.

МИСИНА *مسینه* зарфҳо ва асбоби рӯзгори аз мис сохташуда.

МИСИНАКӢБӢ *مسینه کوبی* бо даст ва ба воситаи чизе ба асбоби мисин зада баровардани овози чарангос, ки одатҳои хурофӣ буда, дар вақти гирифтани моҳ анҷом дода мешуд.

МИСӢ *مسی* *мансуб ба мис*; аз мис сохташуда, мисин.

МИСКИН *a.* مسکين 1. фақир, бенаво, бечиз, қашшоқ; **мунъиму мискин** дорою камбағал. 2. тамоман аз тобу тавонмонда, нотавон, очиз; бечора.

МИСКИНӢ *مسکینی* 1. фақирӣ, бенавоӣ, қашшоқӣ. 2. нотавонӣ, очизӣ; бечорагӣ.

МИСКИННАВОЗӢ *مسکين نوازی* лутфу марҳамат ба бечорагон; мададу ёри ба бенавоён.

МИСКИНӢХОНА *مسکين خانه таър.* хонае, ки дар он барои бечорагону бенавоён хӯрок меоварданд.

МИСКУЛОҲ *مس کلاه* *ниг.* тоскулоҳ.

МИСҚАБ *a.* مثقب *кит.* парма.

МИСҚАЛ *a.* مصقل *кит.* асбоби сайқалдиҳӣ.

МИСҚОЛ *a.* مثقال 1. *кхн.* воҳиди ченаки вазни чизҳои майда, ки асосан ба 4,68 гр. баробар буд; 2. санги тарозу.

МИСҚОЛӢ *مثقالی* 1. *мансуб ба мисқол*; баробари як мисқол. 2. докаи нозуки тунуки аълосифат: **саллаи мисқолӣ.**

МИСЛ *a.* مثل монанд, назир, ҳамто, чун; **мисли пештара** ба монанди собиқ, пештара барин; **ба мисли...** монанди..., назирӣ..., чун; **мислу монанд надоштан//мисл надоштан** беназир будан, ҳамто надоштан; ягона.

МИСМОР *a.* مسمار *кит.* меҳи филизӣ; меҳ; **мисмор кардан** меҳ зада маҳкам кардан.

МИСОҚ *a.* میثاق *кит.* аҳд, паймон.

МИСОЛ *a.* مثال 1. ҳодисаи ҷудогона ё чизе, ки барои эзоҳ ё исботи фикре шаҳодат дода метавонад ё чун намуна оварда мешавад, қиёс. 2. кор ё рафторе, ки барои тақлид ва такрор намуна шуда метавонад: **мисоли ибрат.** 3. монанд, шабех, назир, мисл. 4. *кит.* фармони подшоҳ, маншур, ҳукм; **мисол додан** фармон додан, амр кардан, **ба мисоли** ба монанди..., мисли..., шабеҳи...; **мисол овардан** аз байни як гурӯҳ ё табақаи ҳамчунин ва монанд якеро гирифта, барои исботи муддаои худ нишон додан.

МИСОС *a.* مساس *кит.* молидан, судан бо даст.

МИСОҲАТ *a.* مساحت *кит.* андозагирии замин, заминпаймоӣ, танобкашӣ.

МИСОҲАТГАР *مساحت گر* *кит.* андозагари за-

- мин, ченкунандаи замин, паймояндаи замин.
- МИСР** *a.* مصر 1. *kit.* сарҳади байни ду замин. 2. *кхн.* шахр. 3. номи яке аз давлатҳои араб, ки дар Шарқи Наздик воқеъ аст.
- МИСРАНГ** مسرنگ *монанд ба ранги мис.*
- МИСРАЪ** *a.* مصرع 1. *kit.* ҳар табақаи дари дутабақа. 2. *адш.* нисфи як байт, як сатри шеър.
- МИСРӢ** مصرى *мансуб ба Миср; пахтаи мисрӣ навъи пахтаи маҳиннах.*
- МИСРОН** مسران *милаи ғафси оҳанинӣ як нӯғаш паҳн барои зада шикастани чизҳои сахт ва истифода кардан чун фишанг.*
- МИССИОНЕР** *фр.* ميسسيانр *он ки барои ташвиқи дине (мас., дини исавӣ) ё даъват ба он дин ба мамлакатҳои бегона (мас., гайриисавӣ) фиристода мешавад.*
- МИСТАР** *a.* مسطر *kit.* 1. асбоби сатркаиши аз қоғази ғафси сахт ва риштаи абрешим сохташуда, ки риштаи онро бо сиёҳие ранг карда, рӯи саҳифаи навишташуданӣ гузошта дасткаш мекарданд ва дар натиҷа раҳҳои рост рӯи саҳифа нақш мегузошт; хаткаш, чадвал. 2. қоғази раҳ-рахест, ки барои болову поин нарафтани сатр дар вақти навиштан дар зерӣ қоғаз мегузоштанд.
- МИСТИКА** مستيكه *этиқоди динии боварӣ ба мӯъҷизаи илоҳӣ ва қувваи фавқуттабӣ, ирфон.*
- МИТИНГ** *англ.* ميتينگ *ниг.* гирдиҳамоӣ: митинги серодам, митинг барпо кардан (гаштан), митинг гузаронидан.
- МИТҚОЛ** *a.* متقال *боф.* хомсуф.
- МИТҚОЛӢ** متقالى *мансуб ба митқол; хомсуф будан: либоси митқолӣ.*
- МИТРАД** *a.* مطرد *kit.* найзаи хурди шикорӣ.
- МИТРАҚА** *a.* مطرقة *kit.* болғаи оҳангарону мисгарон, путк, чакуш.
- МИТРОН** *ю.* مطران *kit.* яке аз унвонҳои олии рӯҳониёни насронии шарқию ғарбӣ (*православӣ ва католикӣ*), митрополит.
- МИТРОНА** مطرانه *kit.* кулоҳи бошукӯҳи маросимии митрон.
- МИТТА** متته *кирме, ки дар ғалладона ва орд*
- пайдо шуда, онҳоро нобуд мекунад, ғалламус.
- МИТҲАН** *a.* مطحن *kit.* осиеб, осие.
- МИТҲАРА** *a.* مطهره *kit.* офтоба, обдаста; обдони сафарӣ, зарфи чармини об.
- МИФЗОЛ** *a.* مفضال *kit.* соҳиби фазлу эҳсон; фозил.
- МИФЛОК** *a.* مفلاك *kit.* фалокатзада, мафлук, бадбахт.
- МИФОЛОГИЯ** *ю.* ميفالاجيه *илми устура, илм оид ба асотир, асотиршиносӣ, устурашиносӣ.*
- МИФТОҲ** *a.* مفتاح 1. *ниг.* калид. 2. *зби.* навиштае ба хати дигар барои ҳосил кардани маълумоти бештар оид ба калимаҳо: **мифтоҳи калимаҳои «Фарҳанги забони тоҷикӣ» ба хати арабии тоҷикӣ.**
- МИХЛАБ** *a.* مخلب *kit.* чанголи мурғони шикорӣ; панҷаи ҳайвоноти даранда.
- МИХНАҚА** *a.* مخنقه *kit.* тавқ, килода гарданбанд.
- МИХРАҚА** *a.* مخرقه *kit.* олати чӯбин барои кафонидани чизе, фона.
- МИҲАН** *a.* ميهن *ч.* мехнат (азобҳо, ранҷҳо).
- МИҲАФФА** *a.* محفه *kit.* қачоваи одамнишини соябондор; аморӣ, ҳавдач.
- МИЧА** *ниг.* мижа.
- МИЧАН(Н)** *a.* مچن *kit.* сипар.
- МИЧАРРА** *a.* مچره *ниг.* қаҳқашон.
- МИЧҒОН** مچگان *ниг.* миҷгон.
- МИЧИНГ** مچينگ *гуфт.* инчик, майдагап: одами мичинг.
- МИЧМАР** *a.* مچمر зарфе, ки дар он оташ монда, сипанд, уд, мушк ва ҳар хел хушбӯиҳоро дуд мекунанд, бухурдон, удсӯз.
- МИЧМОРУҚ** مچماروق *гуфт.* 1. пурчин, чиндор, очингдор, бурма-бурма (*рӯй ва нӯсти бадан*). 2. иллатӣ, ношуд, нимчон: **бузғолаи лоғари мичморук, кампири мичморук.**
- МИШКОТ** *a.* مشكات *kit.* тоқчаи чароғмонӣ; чароғдон, чароғпоя.
- МИШ-МИШ** مش مش *гуфт.* 1. пичир-пичир,

зери лаб гап задан, начво. 2. гап-гап, овоза, гапҳои беасос.

МИШЧАБ *a.* مشجب *кит.* тори чўбини либо-совезӣ.

МИЯВ-МИЯВ *ميو ميو* *калимаи тақлиди* овози гурба, садои гурба.

МО *ما* *ҷонишини шахси якуми ҷамъ*; дар ибораҳои изофӣ соҳибиятро ифода мекунад; баъзан нависанда ё шахси гӯянда барои ифодаи хоксорӣ чун муродифи «ман» ба кор мебарад; $\diamond$ **мову ман** худбинӣ, худписандӣ.

мо- *a.* *ما* *дар аввали калимаҳои сохта ва баъзе таркибҳои арабӣ омада, маънои «чизе ки», «он чи ки»-ро ифода мекунад; мобақӣ он чи боқӣ мондааст; моҳазар он чи ҳозир аст!, моҳасал он чи ҳосил шудааст.*

МОБАЙН *a.* ماين 1. байн, миён, байни ду кас ва ё ду чиз. 2. миёна, васат. 3. миёначо, марказ; **дар мобайн** дар миёначо; **аз мобайни...**, **аз миёни...**, **аз байни...**; **дар мобайни ... а)** дар байни..., **дар миёнаи...**, **дар миёначои...** б) *киноятан* дар муносибати байни ду кас; $\diamond$ **аз мобайн** аз он вақт, аз он фурсат; **дар ин мобайн** дар ин фосилаи вақт, дар ин фурсат, дар ин миён; **ба мобайн даромадан** *ниг.* **миёна** (*ба миёна даромадан*).

МОБАЙНӢ *مايين* воқеъ дар мобайн, васатӣ.

МОВАРО *a.* ماوراء *кит.* он сӯ, он тараф.

МОВАРОУННАХРӢ *ماوراءالنهرى* *мансуб ба* Мовароуннаҳр; зода ва сокини Мовароуннаҳр.

МОВУМАНӢ *ماومنى* *кит.* манманӣ.

МОВУТ *ماوت* *аслаи* моҳут.

МОҒ I *ماغ* *ниг.* қашқалдоқ.

МОҒ II *ماغ* *кит.* бухори ғафсу тираи дар рӯи замин паҳншуда, меғ, туман.

МОДА *ماده* чинсе аз инсон, ки фарзанд ба дунё меоварад; чонзоте, ки мезояд ё тухм мегузорад, *муқоб.* **нар**; чинси занона, чинси муаннас.

МОДАБУЗ *مادهبز* бузи мода.

МОДАГОВ *ماده گاو* гови мода, гови ширдеҳ; модагови дӯшой, модагови навзо, модагови нозо.

МОДАГУРГ *ماده گرگ* гурги мода.

МОДАНДАР *ماداندر* *кит.* шакли қўтоҳшудаи модарандар.

МОДАР *مادر* 1. зан нисбат ба фарзанд (он)аш, волида. 2. калимаи мурочиати эҳтиромона нисбат ба зани калонсол; ум(м), оча: **модари меҳрубон**, **модари мушфик**, **модари серфарзанд**, **модари фарзандони ман**; **модари ўғай** *ниг.* **модарандар**; **модар шудан** фарзанд таваллуд кардан, соҳиби бача шудан; $\diamond$ **модари айём//модари даҳр** замона, рӯзгор; **модари зори касеро нишон додан** ҷазои сазовори касеро додан, очаи зори касеро нишон додан; **модараш ҳоло назоидааст//аз модараш ханӯз нарӯидааст** ханӯз вучуд надорад, ҳоло ба вучуд наомадааст; **ба арвохи падару модар бахшидан** аз баҳри чизе гузаштан, чизеро садақа кардан.

МОДАРАК *مادرک* навдаи ҳосилдеҳи ток ва дигар дарахтони мевадор; *муқоб.* **нарак**.

МОДАРАНДАР *ماداراندر* модари ўғай.

МОДАРАРӢС *مادراعروس* модари зан нисбат ба домод, модарзан, хушдоман; $\diamond$ **модарарӯсат нағз медидааст** вақти ба болои хӯрокхӯрӣ омадани касе гуфта мешавад.

МОДАРБАХАТО *مادربه خطا* *тахқ.* ҳаромзода, ҳаромӣ, валадуззино.

МОДАРБАХАТОӢ *مادربه خطايى* *тахқ.* 1. ҳаромзодагӣ. 2. фиребгарӣ, қаллобӣ.

МОДАРБЕЗОР *مادربيزار* он ки модарашро тарк кардааст, нохалаф, фарзанди ноқобил.

МОДАРБУЗУРГ *مادربزرگ* *кит.* модари модар ё модари падар.

МОДАРВОР *مادروار* монанди модар, чун модар, модарона.

МОДАРЗАН *مادرزن* *ниг.* **модарарӯс**.

МОДАРЗОД *مادرزاد* 1. аз модар таваллудшуда; бо нақсе ё фитрате аз модар таваллуд шудан; **кӯри модарзод** он ки нобино зоида шудааст; **лучи модарзод** тамоман луч, чунон ки аз модар нав зоида шуда бошад. 2. сифат ва ҳосияте, ки табиатан дар шахс зоҳир мегардад, фитрӣ дар ягон ҷиҳат: **истеъдоди модарзод**.

МОДАРЗОДӢ *مادرزادى* *мансуб ба* модарзод; **бемории модарзодӣ**.

МОДАРИЙ مادری 1. мансуб ба модар; хоси модар: **гурури модарӣ**, **хиссиёти модарӣ**. 2. модар будан; муносибати модарона: **модарӣ кардан**; ◇ **забони модарӣ** а) забоне, ки инсон аз кӯдакӣ аз модар ва атрофиёнаш ёд мегирад; б) фан-нест, ки дар синфҳои ибтидоӣ барои баровардани саводи забонӣ ба талабагон меомӯзонанд.

МОДАРКАЛОН مادرکلان модари падар ё модари модар, момо, бибӣ.

МОДАРМУРДА مادرمرده *кит.* 1. он ки модараш вафот кардааст. 2. *мач.* бечора, ба азоби сахте гирифторшуда.

МОДАРОВАРД مادرآورد *кит., ниг.* **модарзод.**

МОДАРОНА مادرانه модарӣ, муносиби модар, модарвор: **мехри модарона.**

МОДАРСАГ مادرسگ *таҳқ.* дар мавриди асабоният барои паст задан ва таҳқир кардани тарафи муқобил гуфта мешавад.

МОДАРСОЛОРӢ مدرسالاری *ниг.* **модаршоҳӣ.**

МОДАРХОНД(А) مادرخوانده зане, ки ўро фарзандони ғайр ба ҷои модар қабул мекунад; зане, ки касе ўро ба худ модар хондааст.

МОДАРХУДО مادر خدا *д.* унвони Марям-модари Исои Масеҳ (*дар таълимоти динии исавиён*).

МОДАРШАВӢАР مادرشوهر *ниг.* **модаршӯ(ӣ).**

МОДАРШАӢР مادرشهر *нав., мач.* шаҳрҳои бузурги як минтақа ё кишвар, ки дар атрофи худ шаҳрҳои хурд-хурди дигар доранд.

МОДАРШОӢӢ مادرشاهی *таър.* як шакли ҷамъияти ибтидоӣ, ки дар қабила зан ҳукмронӣ мекард, модарсолорӣ.

МОДАРШӢ(Ӣ) مادرشوی *модари шавҳар нисбат ба арӯс; ◇ хонаро бе модаршӯ ёфтан (дидан)* хилват ёфтан ҷоеро ва худсарӣ кардан.

МОДАСАГ مادهسگ 1. саги мода. 2. *таҳқ., мач.* фоҳиша.

МОДАӢАР مادهخر хари мода, мочахар (*гуфт.*).

МОДАШЕР مادهشیر шери мода, модинаи шер: **модашери ғуррон.**

МОДДА I a. ماده 1. чизи асосӣ, ки барои пайдоиш ва сохта шудани чизи дигар чун замина хидмат мекунад, материал; *муқ.* **мавод:** **моддаи захрдор**, **моддаҳои тарканда**, **моддаҳои химиявӣ**. 2. *физ.* чизи дорои вазн,

химиявӣ. 2. *физ.* чизи дорои вазн, ки фазоеро ишғол мекунад, материя. 3. *фалс.* ҳаюло.

МОДДА II a. ماده 1. ҳар як аз бандҳои ягон қонун, низомнома, қарордод ва ҳуҷҷатҳои дигар, ки як нуктаи томо дар бар мегирад ва бо рақамҳо аз ҳам ҷудо карда мешавад, банд; *радиф:* **моддаи панҷуми қонун**, **моддаи хароҷоти баровард**. 2. мавзӯ, матлаб, ки як қисми чизеро ташкил медиҳад; **моддаи луғавӣ** *збш.* ҳар як аз воҳидҳои забонӣ дар фарҳанги тафсири *ва г.*, ки калидвожа, тафсири маъноҳои он ва дигар ҷузъҳои дар бар мегирад; **моддаи таърих адби.** калима ё таркибе, ки аз ҷамъбасти қимати адабии ҳарфҳои арабиасоси он мувофиқи ҳисоби абҷад санаи воқеае ҳосил мешавад.

МОДДИГАРОӢ مادّی گرائی моддигаро будан; ашӯпарастӣ, чизпарастӣ.

МОДДИӢОН a. مادّیون *ниг.* **материалист.**

МОДДИЯТ a. مادّیت 1. *фалс.* аз модда (материя) иборат будан(-и олам); моддӣ будан, ибтидои материали доштан. 2. *кит.* моҳият, асл.

МОДДӢ مادّی 1. мансуб ба модда I. 2. марбут ба чизу ҷораи зарури зиндагӣ, ашӯӣ; **аҳволи моддӣ** дараҷаи таъминот бо чизу ҷораи зиндагӣ; **пойгоҳи моддӣ** таъминот бо чизҳои асосии мавриди зарурати анҷоми коре, сохтани чизе *ва г.*; **ёрии моддӣ** кумак бо чизу ҷораи зарурӣ; ёрии пулӣ; **олами моддӣ киноя аз дунёи ҳастӣ муқоб.** **олами маънӣ (маънавӣ); неъматҳои моддӣ** сарватҳои зарурии зиндагӣ; **тангии моддӣ** нарасидани чизу ҷораи зиндагӣ, тангии иқтисодӣ; **аз ҷиҳати моддӣ** вобаста ба чизу ҷора; аз ҷиҳати таъминот. 3. *кит.* шайъӣ: **далелҳои моддӣ.**

МОДЕЛ *фр.* مدل 1. нусха, тасвир, нақша ё намунаи хурди чиз, ки аз рӯи он чизеро бо теъдоди зиёд истеҳсол мекунад; **моделҳои ҳавопаймо**. 2. навъ ё намунаи сохти ягон мошин ва асбоби техникӣ; *муқ.* **тамға.**

МОДЕЛСОЗ مدل ساز созандаи нусха, тасвир, нақша ё худ намунаи чизе (*барои намоиш, таҳқиқ ё истеҳсол*).

МОДЕЛСОЗӢ مدل سازی сохтан ва омӯхтани намунаҳои ашӯ ва ҳодисаҳои воқеӣ барои намоиш, омӯзиш ва таҳқиқи онҳо.

МОДЕРНИЗМ *фр.* مدرنیزم чараёни эҷодӣ дар

санъат ва адабиёти як-ду асри охир.

МОДЕҲ *a.* مادح *ниг.* маддох.

МОДИЁН *ماديان* чинси модинаи асп, байтал.

МОДИНА *مدينه* чинси мода, мансуб ба чинси мода (хайвон), *муқоб.* **нарина**.

МОДОМ *a.* **мадом ки...** азбаски..., бинобар он ки..., чун; вақте ки...

МОДУЛ *лот.* *مادول* 1. сохт, меъёр, воҳиди шартӣ барои андозаи қисмҳои боло. 2. *риъзӣ.* бузургии мутлақи ададӣ, маҷмӯӣ.

МОЕЙ *مايعى* ҳолати обакӣ, моёв будан.

МОЕЪ *a.* *مايع* ҷисми равон (*монанди об, равған...*), обакӣ: **ҷисмҳои моёв**.

МОЗ *ماز* *кит.* чин, шиканча.

МОЗӢ *a.* *ماضى* *кит.* гузашта, пешина: **феъли мазӣ** *грам.* феъли замони гузашта.

МОЗОД(А) *مازاد(ه)* *кит.* боқимонда, зиёдати чизе.

МОЗУ *مازو* *кҳн.* донаи гирди хордори дарахт, ки дар дибоғати пӯст ва рангрёзӣ ба кор мееравад.

МОИДА *a.* *مائدة* *кит.* дастархони пур аз нозу неъмат, дастархони пурнеъмат; дастархон, суфра.

МОИЛ *a.* *مايل//مائل* 1. хамида ба тарафи чизе. 2. майлдор, рағбатдор; шавқдор ба чизе ё касе; **моил будан** майл доштан, роғиб будан. 3. наздик ба чизе; **моил шудан** наздик шудан; рағбат пайдо кардан; таваҷҷӯҳ доштан; **моил кардан** майл кунондан; кашидан, ҷалб кардан.

МОИНДАР *مايندر* *ниг.* модарандар.

МОӢ *مايى* мову манӣ, худбинӣ, кибру ғурур.

МОК *ماک* :**хоку мок** *кит.* а) хоку замин; б) *мач.* дунё.

МОКИЁН *ماكيان* модинаи мурғи хонагӣ ва дигар парандаҳо: **мокиёни курк**.

МОКУ *ماكو* олати бофандагӣ, ки вақти бофтан пудро аз байни тор гузарондан мегирад; **монанди моку рафтуомад кардан** муттасил дар рафтуомад будан.

МОҚАБЛ *a.* *ماقبل* он чи пеш буд, пешина, гу-

зашта, муқаддам.

МОҚУТ *ماقوت* шириние, ки аз нишоста ва қанду равған тайёр мешавад, полуда.

МОЛ *مال* *асоси замони ҳозира аз молидан*.

МОЛ I *مال* молиш; масҳ; **хору мол кардан** молиш додан; сила кардан, навозиш кардан.

МОЛ II *a.* *مال* 1. дороӣ, сарват; мулк; **моли ...**, мулки..., аз они... 2. *икт.* ҳар чизи моддӣ арзишдошта, ки барои қонеъ кардани талаботи инсон, фурӯш ё мубодила истехсол мегардад; маҳсули меҳнат. 3. чизҳои истехсолшуда (*аз қабилӣ* ашъи саноатӣ), ки хариду фурӯш мешавад, колои фурӯхтанӣ: **моли арзон**, **моли сермасриф**, **мағозаи молҳои арзон**, **молу мулк**; **моли бесоҳиб**. **моли манқул** *ниг.* **манқул**; **моли саноат(ӣ)** моли баровардаи саноат *аз қабилӣ* газвор *ва г.* **моли хом** ашъи барои кори саноат зарур; **молу мулк** боигарӣ, сарвати манқул ва ғайриманқул; **молу ҳол** чизу чора, молу мулк; **моли касе шудан** аз они касе шудан, ба ихтиёри касе даромадани чизе; **моли худ кардан** соҳибӣ кардан, аз они худ кардан (*чизи каси дигарро*); 4. чорпои хонагӣ: чорпо; **молҳои сиёҳ** гову барзагов, гову гӯсола; **бозори мол** бозори харидуфурӯши ҳайвоноти хонагӣ; **мол кардан таър.** а) муайян кардани ҳаҷми андоз аз замини кишт; б) *ниг.* **молу гов кардан**; **молу гов кардан** чорводорӣ кардан, ба молдорӣ машғул шудан.

МОЛА I *ماله* 1. *кишов.* тахтаи бедандона ё сикдори аз ҷӯб ё оҳан сохта, ки онро ба ҷуфт ё трактор баста замини шудгорро ҳамвор мекунад; **мола кардан (задан, кашидан)** бо мола ҳамвор ва нарма кардан (*заминро*). 2. лифи оҳардиҳии бофандагон.

МОЛА II *ماله* пур, молломол, лабрес.

МОЛАКАШӢ *ماله كشي* *исми амал аз мола кашидан*; бо мола ҳамвор кардани замини шудгоршуда ва кулӯхҳои онро майда кардан, сикмола кардан..

МОЛАК-МОЛАК *مالک مالک* *исми амал аз молишдихӣ*; **молак-молак кардан** паси ҳам молиш додан.

МОЛАКУНӢ *ماله كنى* *исми амал аз мола кардан*; сикмола;

МОЛАНДӢЗ *مال اندوز* он ки хоҳони ҷамъовари

сарвату мол аст, молғундор.

МОЛГИРАНДА مال گيرنده гирандаи мол; кабулқунандаи моли оварда ё фиристода.

МОЛГУЗОР مال گذار *кит.* диҳанда ва пардохтгари бочу хироч.

МОЛГУЗОРӢ مال گذارى *кит.* бочу хирочдиҳӣ, андозсупорӣ.

МОЛҒУНДОРӢ مال غندارى чамъ кардани молу чиз; чамъ кардани сарват.

МОЛДОР مال دار 1. доро, давлатманд; соҳиби молу мулк. 2. соҳиби чорво; чорвопарвар.

МОЛДОРӢ مال دارى 1. сарватдорӣ, давлатмандӣ. 2. соҳиби чорво будан; парвариши чорпо.

МОЛДӢСТ مال دوست молпараст, сарватхоҳ.

МОЛЕКУЛА *лот.* ماليكوله хурдтарин ҳиссаи модда, ки ҳамаи хусусиятҳои асосии химиявии он моддаро дорад.

МОЛЕКУЛАВӢ ماليكولى *мансуб ба молекула:* **вазни молекулавӣ, химияи молекулавӣ.**

МОЛЕКУЛӢ ماليكولى *ниг.* молекулавӣ.

МОЛИБДЕН *ю.* ماليبدن *хим.* навъи филизи сахти нуқрагини дурахшон.

МОЛИДА ماليده *сифати феълӣи замони гузашта аз молидан;* молида-молида якзайл молиш дода.

МОЛИДАН ماليدن 1. чизеро бо даст молиш додан, бо даст судан. 2. молиш додани аъзои бадан бо даст, масҳ. 3. чизеро ба рӯи чизе молондан (*то ки он чиз бар рӯи чизи дигар паҳн гардад*): **марҳам молидан ба чароҳат, сурҳӣ молидан ба лаб, ўсма молидан ба абрӯ; равған молидан** рӯи чизеро пӯшондан бо қабати тунуки равған: **ба рӯи нон равғани маска молидан..** 4. *мач.* гӯшмол ва танбеҳ додан, сарзаниш кардан, чазо додан: **чизеро ба чашм молидан** а) чизеро ба пеши чашм оварда, онро рӯи чашм кашидан; б) чизеро хеле азиз доштан; **ба лаб кулӯх молида гаштан** кореро карда, худро беҳабар вонамуд кардан.

МОЛИДАНИ ماليدنى *сифати феълӣи замони оянда аз молидан;* ҳар чизи қобили молидан ба рӯи чизе.

МОЛИЁТ ماليات 1. *кит.* андоз: хироч, боч. 2. *таър.* навъи андоз аз замини кишт.

МОЛИК *а.* مالک 1. мулкдор, соҳиби мулку замин; доро, давлатманд. 2. соҳиб, хӯчаин; **молики чизе шудан** соҳиби чизе шудан, чизеро ба тасарруфи худ даровардан; **молик будан** соҳиб будан, чизеро дар ихтиёр доштан; **ба аҳамияте молик будан** дорои аҳамияте будан, аҳамият доштан; **молики дӯзах** *д.* фариштае, ки мутобиқи ривоёти динӣ дарбони дӯзах аст.

МОЛИКИЯТ مالکيت молу мулк, ки дар тасарруфи касе, ё идорае бошад; **моликияти давлатӣ** он чи дар тасарруфи давлат аст, молу мулки мутааллиқ ба давлат; **моликияти хусусӣ (шахсӣ)** молу мулки мутааллиқ ба як кас; **моликияти чамъиятӣ** молу мулки хоси чамъият, моликияти умумӣ.

МОЛИКИЯТПАРАСТ مالکيت پرست мулкпараст, аз ҳад зиёд ҳариси молу мулк; чизпараст.

МОЛИКИЯТПАРАСТӢ مالکيت پرستى мулкпарастӣ, аз ҳад зиёд дӯст доштани молу мулк; чизпарастӣ.

МОЛИКӢ مالکى *кит.* 1. соҳибӣ, хӯчаинӣ. 2. *д.* посбонӣ, дарбонӣ дар дӯзах.

МОЛИКОНА مالکانه 1. *ниг.* молиёт. 2. *хӯр.* навъи ҳалво, ки аз орди биринҷ ва мағзи бодом тайёр мекунанд.

МОЛИМАРДУМХӢР مال مردم خور ғосиби моли мардум; ҳаромхӯр, ҳақимардумхӯр.

МОЛИМАРДУМХӢРӢ مال مردم خورى аз худ кардани моли мардум; ҳаромхӯрӣ, ҳақимардумхӯрӣ.

МОЛИХУЛИЁ *ю.* ماليخوليا 1. бемории рӯҳиест, ки боиси ҳаёлоти воҳимаангез мешавад, бемории савдой. 2. *мач.* суханҳои сафсатаи парешон ва дардисаровар.

МОЛИШ مالش *исми феълӣ аз молидан;* бо даст молидан чизеро; соиш; **молиш додан** а) молидан, муштмол кардан. б) *мач.* гӯшмол додан, танбеҳ додан, чазо додан; **молиш хӯрдан** молида шудан, сунбида шудан; таги по шудан.

МОЛИШГАР مالش گر масҳгар; ходими ҳаммом.

МОЛИШДЕХ مالش ده *кит.* 1. гӯшмолдиҳанда, танбеҳқунанда, таъқиб-қунанда, чазодиҳанда. 2. зеру забар ва нобудқунанда.

МОЛИЯ *а.* ماليه маҷмӯаи воситаҳои пулӣ ва

муомилоти давлат; **вазорати молия** вазорате, ки вазифаи ҳисобгирии дахлу харчи давлат, тақсимои воситаҳои пулӣ ва таъминоти пулӣ сохторҳои давлатиро дар зимма дорад; **идора (ё шўъба)-и молия** идора ё шўъбае, ки масъули ба роҳ мондани фаъолияти молиявии муассисаҳои давлатӣ, ҳукуматҳои шаҳру ноҳияҳо ба зиммаи он гузошта шудааст.

МОЛИЯВӢ ماليوى *мансуб ва оид ба молия; нақшаи молиявӣ* нақшаи корҳои марбут ба молия.

МОЛИЯТ *а.* ماليت *кит.* 1. дорой, сарват; пул, нақдина. 2. *ниг.* молиёт.

МОЛӢ مالى 1. *мансуб ба мол:* **истеҳсоли молӣ.** 2. *мансуб ба молия;* молиявӣ.

МОЛОКАЛОМ *а.* مالاكلام *кит.* он чи бо калом ифода намешавад; ғайри қобили тавсиф, баённопазир.

МОЛОМОЛ I مالامال молиши зиёд; соиш, молиш.

МОЛОМОЛ II مالامال пур, пуропур, лаб ба лаб.

МОЛОН مالان дар ҳоли молидан, чараёни молидан.

МОЛОНДАН مالاندن *шакли бавоситаи молидан,* ба даст ё чизи дигар чизеро молидан ё ҳамвор кардан.

МОЛПАРАСТ مالپرست ҳарис ба молу чиз; чизпараст.

МОЛПАРАСТӢ مالپرستى ҳарис будан ба молу чиз; чизпарастӣ.

МОЛПАРВАР مالپرور он ки бо парвариши чорпои хонагӣ машғул аст, нигоҳубинкунандаи чорпо.

МОЛПАРВАРӢ مالپرورى парвариши чорпои хонагӣ, нигоҳубини чорпо.

МОЛФУРӢШ مالفروش он ки мол мефурӯшад, фурӯшандаи чорпои хонагӣ.

МОЛФУРӢШӢ مالفروشى фурӯши чорпо; шуғли молфурӯш.

МОЛҲАРӢ مالخرى хариди чорпо.

МОЛҲОНА مالخانه бино ё хонаи нигоҳубини чорпо, оғил.

МОЛҶАЛЛОБ مالجلاب он ки молро арзон ха-

рида кимат мефурӯшад; чаллоби чорпо; *муқ.* **аспчаллоб, говчаллоб.**

МОЛҶАЛЛОБӢ مالجلابى шуғли молчаллоб; хариду фурӯши мол бо мақсади ба даст овардани фоида.

МОЛШИНОС مالشناس 1. он ки моли сараву носараро мешиносад. 2. мутахассиси соҳаи молшиносӣ.

МОЛШИНОСӢ مالشناسى *иқт.* соҳаи илм оид ба савдо, ки хусусияти молҳои фурӯшӣ, навъи онҳо ва талаботи аҳолиро меомӯзад.

МОМ مام модар, волида; $\diamond$ **моми даҳр** дунё; рӯзгор, зиндагӣ.

МОМА مامه *ниг.* **момо.**

МОМАК مامك *шакли тасғир ва навозишии мом.*

МОМИРОН ماميران *кит., бот.* гиёҳи алафӣ, худрӯй, аз хонаводаи хашшош, дорои гулҳои зард буда, хусусияти дармонӣ (*махсусан барои саратон*) дорад.

МОМО ماما 1. модаркалон; модари модаркалон. 2. момодоя, қобила. 3. *калимаи мурочиати эҳтиромона нисбат ба зани калонсол;* $\diamond$ **гули момо** *ниг.* момогул.

МОМОГУЛ ماماگل *бот.* навъи гиёҳ, ки гулҳои зангӯламонанди гуногунранг дорад.

МОМОДОЯ مامادايه 1. зане, ки вақти зоидани зани ҳомила бачаи ўро мегирад, қобила. 2. парастори тиббӣ, ки ҳангоми таваллуд кардани занҳо ба онҳо ёрии тиббӣ мерасонад.

МОМОДОЯГӢ ماماداىگى қор ва шуғли момодоя.

МОМОӢ مامائى 1. *ниг.* момодоягӣ. 2. соҳаи тиб, ки чараёни ҳомиладорӣ ва тарзу усулҳои дурусти таваллудро меомӯзад.

МОМОҶУРҶОТАК ماماجرغاتك як навъ парандаи хурди серҳаракат.

МОМРОЗ مامراز *бот.* як навъи дарахти баланди соядӯст, ки баргҳои байзашакл дорад.

МОН مان *асоси замони ҳозира ва феъли фармоиши аз мондан;* *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои мондан:* **алавмон;** созандаи исми масдар: **дудмон, сохтмон;** сифатсоз: **шодмон** *ва ғ.*

МОН مان *кит.* хона, ҷои истиқомат, хонумон, хона ва асбобу анҷоми он.

МОНАВӢ مانوى *кит.* 1. мансуб ба Монӣ (наққоши маишхури а. III, муаллифи китоби «Аржанг», ки даъвои пайгамбарӣ намуда, афкори зардуштӣ, яҳудӣ ва исавиро ба ҳам омехта, ойине ба вучуд овардааст). 2. маҷ. бо маҳорати зиёд эҷодшуда, мохирина иҷрошуда. 3. пайрави оини Монӣ.

МОНАВИКИРДОР مانوى كوردار *кит.* моҳир, ус-тои суратгари соҳибмаҳорат.

МОНАНД مانند шабех, мисл, ҳамчун: **монанди аввала** пештара барин; **монанди касе** (чизе) а) мисли касе (чизе), шабехи касе (чизе); б) ҳамчун касе (чизе), касе (чизе) барин; **монанд будан** шабоҳат доштан; **монанд кардан** назирӣ касе (чизе) пиндоштан, ташбеҳ кардан чизе ба чизе; **мислу монанд надоштан** беназир будан, шабех надоштан.

МОНАНДӢ مانندى якхела ё ба ҳамдигар наздик будани намуди зоҳирӣ ё сифати ду чиз ё ду кас, шабоҳат, шабехӣ: **монандӣ доштан** монанд будан, шабоҳат доштан.

МОНАРХИЗМ *ю.* مانرخيزم *с.* равияи сиёсие, ки яккаҳокимиятӣ ва ҳокимияти мутлақи шоҳиро шакли ягонаи ҳокимияти давлатӣ мешуморад, яккасолорӣ, шоҳпарастӣ.

МОНАРХИСТ *ю.* مانرخيست *с.* тарафдор ва пайрави монархизм, шоҳпараст.

МОНАРХИЯ *ю.* مانرخيه *с.* шакли ҳукмрониест, ки дар он ҳокимият ба дасти як нафар (шоҳ) қарор гирифтааст, ҳокимияти мутлақа (шоҳӣ).

МОНДА مانده 1. *сифати феълии замони гузашта аз мондан I; бақия, боқӣ, боқимонда. 2. хаста, сусту лакот, аз кор ё машғулияте кӯфташуда; **монда кардан** хаста кардан, сусту лакот кардан, кӯфта кардан; **монда шудан** а) сусту лакот шудан, шалпар шудан, кӯфта гардидан (*аз сахтӣ ё аз бисёрӣ кори*); б) ниҳодан, гузошта шудани чизе дар ҷояш; ◇ **феъли монда** *грам.* феъле, ки амали он ба мафъул намегузарад (*яъне мафъул надорад*), феъли лозим, *муқоб.* **феъли гузаранда; омадан, хобидан...; монда нашавед! //мондаҳо!, хаста набошед!** (*дар вақти кор карда истодани касе барои рӯҳбаланд кардан гуфта мешавад*); **аз ин мондаву аз он ронда** (*мақ.*) дар як вақт ба ду қарор расидан хоста, ё аз пайи иҷрои ду коре шуда, ба ҳеч яки он муваффақ*

нашудан.

МОНДАГӢ ماندگى 1. *шакли дигари сифати феълии замони гузашта аз мондан; монда. 2. боқимонда, бақия. 3. монда шудан, хастагӣ, шалпарӣ, кӯфтагӣ (*аз сабаби кори машғулияти сахт ва бисёр*); **мондагии худро баровардан** дам гирифтан, кӯфтагиरो бароварда қувват гирифтан; ◇ **дар (ба) кӯча мондагӣ** бекасу кӯй, бесоҳиб.*

МОНДАГОР ماندگار *нав.* он ки ё он чи муддати тӯлонӣ ё бардавом боқӣ мемонад; бодавом, пойдор, монданӣ, **мондагор шудан** дар ҷое мондан, муқим шудан; **чехраи мондагор**.

МОНДАГОРӢ ماندگارى *нав.* ваъз ва ҳолати мондагор, пойдорӣ ва субот.

МОНДАКУНАНДА مانده كنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз монда кардан. 2. хастакунанда, сусту шалпаркунанда, касолатовар.*

МОНДАН I ماندن 1. гузоштан, ниҳодан; ҷо кардан. 2. шинондан, насб кардан. 3. таъйин кардан. 4. боқӣ будан, бозмондан. 5. сарфи назар кардан, даст кашидан аз коре. 6. истодан, ист кардан, будан, иқомат кардан. 7. қатъ шудан; бозистодан. 8. вогузоштан, ҳавола кардан, ба ихтиёри касе гузоштан. 9. иҷозат додан, раъй додан, имкони иҷрои кореро додан. 10. *дар таркиби ибораҳои феълиҳолӣ омада маъноҳои тасодуфан иҷро шудани амал, оғоз ва устувор гаштани амалеро ифода мекунад: дида мондан, омада мондан, зада мондан, шуда мондан; ◇ ақиб мондан ниг. ақиб (мондан); бурут мондан* бурутро натарошида дароз кардан, мӯйлаб гузоштан; **гурусна мондан** гурусна шудан, гушна шудан; **дер мондан** таъхир карда омадан, дер кардан; **зинда мондан** а) дар ҳаёт будан, намурдан; б) *кит.* пойдор будан, ҷовид будан; **имзо мондан** имзо гузоштан, имзо кардан; **қадам мондан ниг. қадам(-мондан); нарх мондан** баҳои чизеро таъйин кардан, нарх гузоштан; **ошён мондан** ошён гузоштан; маскан сохтан; **пойдор мондан** поянда будан, ҷовид будан, абадӣ боқӣ мондан; **тифл мондан аз падару модар** дар айёми кӯдакӣ аз падару модар маҳрум шудан; **хомӯш мондан** хомӯш шудан, сукут кардан; **хайрон мондан** хайрон шудан, таачҷуб кардан; **аз кор мондан** а) *ниг.* **кор** (*аз кор мондан*); б) корро қатъ кардан, аз кор даст кашидан; **аз об мондан** бе

об мондан, обёрї нашудан; **аз ҳосил мондан** ҳосилдихиро бас кардан, дигар ҳосил надодан; **аз шир мондан** ширдихиро бас кардан, дигар шир надодан(-и модагов); **ба зиммаи касе мондан** ўҳдадор кардан, вазифадор кардани касе ба коре; **дар хичолат мондан** хичил шудан, шарм доштан аз кори худ; **◇ мондан гиред** хочат ба баён (эзоҳ) нест; **гап (дар) ҳамин чо монад** гап берун набарояд, гап (*ё сирре*) дар байни мардум паҳн нашавад; **аз сарат монад!** бало ба паси чизат!, **аз худатон гап намемонад** худатон мефаҳмед; **ба ту кӣ мондааст?** туро ба ин кор чӣ кор? (*дар мавриди ба касе раво надидани амале гуфта мешавад*); **ба чону ҳолаш намонда** бо исрори бисёр, маҷбуран; аз чон безор карда.

МОНДАН II ماندن монанд (шабех) будан, шабоҳат доштан, монанда.

МОНДАНИЙ ماندى :монданӣ надоштан баробар будан, ҳампояву ҳамвазн будан (*бо касе*).

МОНДАШАВӢ ماندهشوى исми амал аз монда шудан; кӯфта шудан, хаста шудан, шалпар шудан (*аз кори бисёр ё сахт*).

МОНДАШУДА ماندهشده сифати феълии замони гузашта аз монда шудан; хасташуда, кӯфташуда, лакоту шалпаршуда.

МОНЕА *a.* مانعه боздоранда; он чи барои пешрафт халал мерасонад. 2. садди сари роҳ, ғав.

МОНЕӢ مانعى монез будан; садди роҳ шудан.

МОНЕЪ *a.* مانع 1. манъкунанда, боздоранда. 2. монеа, садд, монез омадан, *ниг.* монез шудан; монез шудан боздоштан, мамониат кардан, садди роҳ шудан.

МОНИДА مانیده *kit.* боқимонда, боқигузошта.

МОНИДАН مانیدن *kit.* 1. ба чо гузоштан, боқӣ гузоштан. 2. монанд будан, монистан, мондан II

МОНИЗМ *ю.* مانيزم *фалс.* равияи фалсафӣ, ки бар хилофи дуализм асоси дунёро як мабдаъ (модда ё рӯҳ) мешуморад.

МОНИҚАЛАМ مانى قلم *мач.* наққоши моҳир, расоми соҳибҳунар (*мисли Монӣ*).

МОНИСТ *ю.* مانيست тарафдори равияи монизм.

МОНИСТАН مانستن *ниг.* монидан.

МОНИСТӢ مانىستى *фалс., мансуб ба монизм,*

алоқаманд ба монизм.

МОНИТОР *англ.* مانيتار *итт.* оина барои тасвир кардани иттилооти матнӣ ва хаттӣ дар компютер, ки ба истифодаи нурҳои электронӣ асос ёфтааст.

МОНИЯ مانیه *kit.* асбобу анчоми хона.

МОНО مانا монанд, шабех; **моно, ки ...** монанд аст ба он, ки; гӯё, пиндорӣ.

МОНОГРАММА *ю.* ماناگرمه ҳарфҳои аввали хаттотона ва печдарпеч навишташудаи номи худ ва номи хонаводагии расомон, бахияздӯзон ва *м.* инҳо дар зери асарҳояшон, тугро.

МОНОЛОГ *ю.* مانالاگ *ади.* нутқи як қаҳрамони драма, ки тавассути он андешаҳои лирикию фалсафӣ ва нуктаи назари хешро ба худ ё барои тамошобинон изҳор менамояд, *муқоб.* диалог.

МОНОНДАН ماناندан *тарзи бавоситаи феъли мондан;* **имзо монондан** имзо кунонидан; **мавқуф монондан** ичрои кореро ба вақти дигар гузоштан. 2. нигоҳ доштан, боздоштан, мавқуф гузоштан.

МОНОПОЛИЗМ *ю.* ماناپاليزم *иқт.* 1. мавҷудияти инҳисор дар иқтисоди давлат. 2. тамоюли дар дасти иттиҳодияи алоҳида муттаҳид кардани истехсолот ва дигар соҳаҳои иқтисоди давлат, инҳисоргарой.

МОНОПОЛИСТ ماناپاليست *иқт.* соҳиби инҳисор ва мутлақи ягон соҳа, инҳисор кардан, инҳисоргаро, инҳисоргар.

МОНОПОЛИСТӢ ماناپاليسى *мансуб ба монополия,* инҳисорӣ; сармоядории инҳисорӣ.

МОНОПОЛИЯ *ю.* ماناپاليه 1. ҳуқуқ ва имтиёзи фавқулода. 2. иттиҳодияи сармоядорон, ки ба андухти аз ҳад зиёди сармоя қарор гирифта, ба ягон соҳаи иқтисодиёт ҳукмфармой карда, фоидаи калон мерӯёнад; **монополия кардан** ҳуқуқ ва имтиёзи фавқулодаи ягон соҳаро ба даст даровардан, инҳисор кардан.

МОНОТЕИЗМ *ю.* ماناتئيزم *д.* эътиқод, ки ба тасаввурот дар бораи худои ягона асос ёфтааст; тавҳид, яккахудодӣ, такхудодӣ.

МОНТАЖ *фр.* مانتز 1. *тех.* ба ҳам васл кардани қисмҳои мошин ва таҷҳизот ва насб кардани онҳо, васлу насб; **монтажи крани борбардор,**

- монтажи турбинаҳои нерӯгоҳ.** 2. *санъ.* аз қисмҳои алоҳида ба тарзи интихоб тартиб додани як филми том дар кино, намоиш дар телевизион, гуфтор дар радиошунавонӣ *ва ғ.*: **монтажи филм, монтажи адабии мусиқавӣ, монтаж кардан, мутахассиси монтажкунандаи чизе.**
- МОНУГИР** مانوگير 1. бо таваккуф, бо танаффус; гоҳ истода, гоҳ давом карда. 2. бо навбат, яке аз паси дигаре.
- МОНУМЕНТАЛӢ** مانومينتلى :**санъати монументалӣ** як намуди санъат, ки ба он муҷассамаву ҳайкалсозӣ, нақшу нигори биноҳо *ва м.* инҳо шомил аст.
- МОР** مار зоол. қонвари хазандаи дорои бадани дарозу бидуни пою даст, ки заҳрдору беазаҳр мешавад; заҳрдораиш бо нӯги дандонҳояш заҳр мезанад: **мори ало, мори афъӣ, мори гурза, мори кубро, мори обӣ;** ◊ **бо сухани ширин мор аз хонааш мебарояд; соли мор** соли шашум аз солшумории дувоздаҳгонаи мучал (*бо номи ҳайвонот*).
- МОРАТОРИЯ** лот. مارتاريه дароз кардани мӯҳлати пардохтҳо аз қониби ҳукумат бо ягон сабаби фавқулода (*чанг, обхезӣ, zilzila ва ғ.*); ба мӯҳлати номуайян ё муайян боздоштани амали чизе: **мораторияи ҳукми қатл, моратория барои идома надодани истеҳсоли силоҳи ҳастай.**
- МОРАФСО** مارافسا *кит.* он ки бо афсунгарӣ морро ба худ ром мекунад; морбоз.
- МОРАФСОӢ** مارافسايى *кит.* амали морафсо; бо афсунгарӣ ба худ ром кардани мор; морбозӣ.
- МОРБАЧА** ماريچه 1. бачаи мор; мори хурд. 2. *тахқ., маҷ.* бадзот, бадчинс, палид, хабиб; фиребгар, қаллоб; ◊ **аз мор морбача мебарояд** (*мақ.*) дар мавриди одамони бадзоту бадчинс ва қаллобу фиребгар гуфта мешавад.
- МОРБОЗ** مارباز он ки морро афсун карда, бозӣ медоронад.
- МОРБОЗӢ** ماربازى амали морбоз; морро бо сеҳру афсун ром карда бозӣ дорондан.
- МОРВОР** ماروار ба монанди мор, шабеҳи мор, мормонанд: **морвор печутоб хӯрдан.**
- МОРГ** фр. مارگ *ниг.* сардхона.
- МОРГАЗ** مارگز *кит.* ба дарозии дандони мор.
- МОРГАЗИДА** مارگزيده 1. касе ё қонваре, ки онро мор заҳр зада бошад. 2. *маҷ.* он ки дарду машаққати ҳодисаеро аз сар гузаронида, баъд хушёр шудааст (*яъне бисёр эҳтиёткор шудааст*); **моргазида аз ресмони ало метарсад** (*мақ.*).
- МОРГИЁҲ** مارگياه *ниг.* морчӯба.
- МОРГИР** مارگير он ки морро дошта мегирад, гирандаи мор.
- МОРЖ** фин. مارژ зоол. ҳайвони ширхӯри баҳрӣ, ки пашми зарди дурушт, дандонҳои ашқу мӯйлаби дароз дорад.
- МОРЗАБОН** مارزبان *кит., бот.* гиёҳи чандсолаи дорои соқаҳои хурди зеризаминӣ ва баргҳои пахну гулҳои резаи ҳарранга, ки бештар дар ҷойҳои намноки ботлоқӣ мерӯяд.
- МОРЗАДА** مارزده *кит., ниг.* моргазида.
- МОРИД** а. مارذ саркаш, нофармон, осӣ.
- МОРИДӢ** ماردى сурх, ранги сурх.
- МОРИСПАНД** ماراسپند *кит., ниг.* рӯзи бистунухуми ҳар моҳи шамсӣ дар Эрони бостон, морисфанд.
- МОРИСФАНД** ماراسفند *ниг.* мориспанд.
- МОРИСТОН I** مارستان ҷои сермор, ҷои пур аз мор, морхона.
- МОРИСТОН II** مارستان *кит., шакли кӯтоҳишудаи бемористон.*
- МОРМОНАНД** مارمانند *ниг.* морвор.
- МОРМОҲӢ** مارماهى зоол. як чинси моҳии моршакли дароз.
- МОРПЕЧ** ماريچ 1. пурпечу хам, ин тарафу он тараф печхӯрда: **зинаи морпеч, роҳи морпеч, пайраҳаи морпеч.** 2. номи нақшу нигоре ба шакли мори бар дарахт печида.
- МОРСАРҲО** مارسرها зоол. чинси хазандаҳо аз оилаи калтакалосҳо, ки сари онҳо ба шакли сари мор аст.
- МОРСОР** مارسار он чи ки сараш ба монанди мор аст ё бар сараш нақши мор дорад.
- МОРФЕМА** ю. مارفيمه *зби.* қисми хурдтарини калимаҳо, ки ба дигар ҳиссаҳо тақсим намешавад; ҷузъи маънодори нутқ, ки ба қисмҳо тақсим намешавад (*чун кор, ман...*).
- МОРФИЙ** ю. مارفيى *тиб.* моддаи бехушкунанда

ва рафъкунандаи дард, ки аз ғӯзаи кӯкнори хом гирифта мешавад.

МОРФОЛОГИЯ *ю. مارفالاگيه* 1. *биол.* дар таркиби номи баъзе илмҳо ба маънои шакл ва сохт меояд рехтшиносӣ: **морфологияи одам, морфологияи растаниҳо, морфо-логияи ҳайвонот.** 2. *зби.* соҳаи грамматика, ки тарзи сохта шудан ва шаклҳои ифодакунандаи маънои калимаҳоро меомӯзад, сарф, илми сарф.

МОРФОЛОГИ *مارفالاگي مانсуб ба морфология.*
МОРХҶҶР *مارخور зоол.* бузи кӯҳӣ, пармашох.

МОРЧҶҶБА *مارچوبه бот.* як навъ гиёҳи хурдӯй, ки дар тибби халқӣ ҳамчун позаҳр истифода мешавад, сарсабил.

мос *ماس кит.* асоси замони ҳозираи **мосидан.**

МОСА *ماسه кит.* сангрета, сангретаҳои хурди якхела, ки бештар дар сохтмон истифода мешавад, шағол.

МОСАБОДӢ *ماسهبادي кит.* сангретаҳои, ки дар натиҷаи вазиши бод суфтаву гирд шудаанд.

МОСАСАНГ *ماسه سنگ* сангҳои, ки бар сари ҳам омада ва дар натиҷаи часпидани сангретаҳо ба вучуд меояд.

МОСАЗОР *ماسه زار* ҷое, ки сангретаҳои зиёд дорад.

МОСИВО *ا. ماسوا кит.* ғайри он, ба ҷуз он, дигар аз он.

МОСИДАН *ماسيدن кит.* 1. аз ҳолати моеъ ба ҳолати нимамоёе ё ҳамир овардан. 2. хушк шудан. 3. нафъ доштан, суд доштан. 4. ба самар расидан, анҷом ёфтан. 5. монанд шудан, мувофиқ омадан.

МОСОН *ماسان* дар ҳоли мосондан, дар ҳоли мосидан.

МОСТ *ماست* чурғот, шири бо моя туршонидашуда, ки ҳанӯз обаш нарафтааст.

МОСТОБА//МАСТОБА *ماست آبه//مست آبه хӯр.* оши обдоре, ки аз биринҷ, гӯшти қима, пиёз ва картошка (ё шалғам ва ё сабзӣ) мепазанд ва чурғоту кабудӣ ҳамроҳ карда мехӯранд, биринҷобаи чурғотдор.

МОТ *مات* 1. *варз.* ҷои гурез наёфтани шоҳи шатранҷ, ки аломати аз ҳариф мағлуб шудан аст, бохт дар бозии шоҳмот. 2. *маҷ.* ҳайрон, очиз; **моту маҳхут** ҳолати ҳайрон шуда

хомӯш мондан; сахт дарҳайратмонда; **моту маҳхут шудан (гаштан)** ҳайрон шуда хомӯш мондан; **мот кардан** а) бурдан, мағлуб кардан, ғалаба кардан дар бозии шоҳмот; б) ҳайрон кардан; **мот шудан** а) аз ҳарифи худ мағлуб шудани шоҳмотбоз; б) *маҷ.* сахт ҳайрон шудан; $\diamond$ **маҳху мот шудан** шефта шудан, волаву шайдо шудан; ақлу хуши худро ба чизе бохтан.

МОТАМ *ماتم* андӯху ғусса аз марги касе, азодорӣ, сӯгворӣ; **мотам гирифта (доштан)** маросими азоро ба ҷо овардан; гирифтори мусибат будан; **либоси мотам пӯшидан** *киноя* аз азо гирифта.

МОТАМБОР *ماتم بار* *маҷ.* пур аз андӯх, бисёр ғамзада.

МОТАМДОР *ماتم دار* азодор, азогирифта, сӯгдор.

МОТАМДОРӢ *ماتم داري* азодорӣ, азогирӣ; маросими мотам, сӯгдорӣ.

МОТАМЗАДА *ماتم زده* мусибатзада; азогирифта.

МОТАМӢ *ماتمي* *мансуб ба мотам; мусиқии мотамӢ* оҳангҳои хузновар, ки дар маросими азодорӣ менавозанд.

МОТАМКАДА *ماتم كده* *ниг.* **мотамсаро.**

МОТАМСАРО *ماتم سرا* 1. ҷои мотамгирӣ, маҳали азодорӣ. 2. *кин.* хонае, ки дар он ғаму ғусса зиёд аст.

МОТАМХОНА *ماتم خانه* ҷои мотам, мотамсаро; ҳавлии азодор.

МОТОР *лот. ماتور* *тех.* дастгоҳи ҳаракатдиҳанда; муҳаррик: **мотори барқӣ, мотори ҳавопаймо, моторро ба кор даровардан (андохтан).**

МОТОРДОР *ماتاردار* дорои мотор, моттордошта.

МОТОРСОЗӢ *ماتار سازي* барои сохтани мотор маҳсусгардонида, бо сохтани моторҳо машғул шудан: **корхонаи моторсозӣ.**

МОТОРОЛЛЕР *олм. ماتار آلير* як навъи мотот-сикли хурдҷарх, ки рондани он нисбатан осон ва роҳаттар аст.

МОТОТСИКЛ *лот. ماتاتسيكل* воситаи нақлиёти муҳаррикдори ду ё сечарха.

МОТОТСИКЛРОН *ماتاتسيكلران* он ки мототсикл меронад, ронандаи мототсикл.

МОТОТСИКЛРОНӢ *ماتاتسيكلراني* 1. шуғли мототсиклрон, рондани мототсикл. 2. *варз.* машғулияти таълимию машқӣ ва мусобиқа дар рондани мототсикл.

МОТОТСИКЛСАВОР *ماتاتسيكلسوار* он ки савори мототсикл аст.

МОТХОНА *ماتخانه* *кит.* 1. *варз.* ҷо, ки шоҳ он ҷо мот мешавад. 2. *мач.* бохту шикаст ва аз даст додани тавоноиву эътибор.

МОФАВҚ *а. مافوق* *кит.* он чи боло истодааст; болотар; бештар, зиёдтар.

МОФАВҚУТТАБИАТ *а. مافوقالطبيع* *кит.* берун аз табиат, метафизика.

МОФОТ *а. مافات* *кит.* он чи фавт шудааст; он чи аз даст рафтааст, аздастрафта, гумшуда.

МОҲ *ماخ* *кит.* 1. қалбақӣ; носара: **зари моҳ**, **пули моҳ**. 2. *мач.* пасттинат, дунҳиммат; сифла.

МОҲ//МАҲ *ماه//مه* 1. радифи наздик-тарини Замин, ки даври он мегардад ва аз акси нури Офтоб тобон аст, қамар; **моҳи духафта** а) моҳи чордах, бадр; б) *киноя аз рӯи зебо*, чехраи хушрӯи маҳбуба; **моҳи мунир** моҳи тобон, моҳи равшан; **моҳи нав** а) ҳилол; б) *киноя аз абрӯи камоншакли маҳбуба*; **моҳи нима** моҳи нопурра, *муқоб.* **моҳи тамом**; **моҳи пурра//моҳи тамом** *ниг.* **моҳи чордах**; **моҳи шомхӯрда** моҳи рӯ ба навшавӣ оварда; **гирифти моҳ** *нуч.* ҳодисаест, ки дар вақти байни Офтоб ва Замин воқеъ шудани Моҳи пурра он дар сояи Замин монда, аз назар нопадид мегардад, хусуф, гирифтани Моҳ. 2. *мач.* маҳбубаи зебо, маъшуқаи маҳваш; **моҳи дилафрӯз** *киноя аз дилбар*, маҳбубаи зебо. 3. *кит., мач.* арӯс; **моҳу шоҳ** арӯсу домод. 4. нишони маҳсус ба шакли моҳи нав - ҳилол, ки ба сари гунбази қаср ва дар баъзе парчаму байрақҳо устувор мекунад. 5. воҳиди ҳисоби вақт, ки баробари аз дувоздаҳ як ҳиссаи соли тақвимист; **моҳи сиём** *кит.* моҳи рӯза, моҳи рамазон; **моҳ ба моҳ** ҳар моҳ, мунтазам дар ҳар моҳ; **як моҳи дароз** дар тӯли як моҳи тамом; **моҳ дидани занон** ҳайз дидани занон, одати моҳонаи занон; **моҳи**

беайб шуморидан тамоман бенуксонӣ бекамбудӣ ҳисоб кардан касеро; **дар рӯи касе моҳ дидан** *ниг.* **маҳ(дар рӯи касе маҳ дидан)**; **рӯи моҳат** рӯи зебоат; **бо моҳ шинӣ**, **моҳ шавӣ**, **бо дег шинӣ**, **сиёҳ шавӣ** (*зарб.*) аз некон некӣ меомӯзӣ, аз бадон-бадӣ.

МОҲАЗАР *а. ماحضر* *кит.* он чи ҳозир аст; таоми андаки бетакаллуф, ки ҳозир ва мавҷуд аст, таоми андаки тайёр.

МОҲАСАЛ *а. ماحصل* *кит.* он чи ҳосил шудааст, маҳсул. 2. натиҷа; хулоса.

МОҲВАШ *ماهوش* *ниг.* маҳваш.

МОҲВОР *ماهوار* 1. ҳар моҳ, моҳ ба моҳ. 2. *ниг.* моҳнома.

МОҲВОРА *ماهواره* 1. дастгоҳ ё таҷҳизоте, ки дар мадори замин, моҳ ва ё сайёраи дигар мегардад ва иттилои марбут ба онҳоро ба замин ирсол меорад. 2. ҳармоҳа, моҳона. 3. муддати як моҳро фарогиранда: **моҳвораи ободонӣ**.

МОҲВОРАӢ *ماهواراي* *мансуб ба марбут ба моҳвора* 1; он чи ба воситаи моҳвора ба даст омадааст; **акси моҳвораӢ**, **алоқани моҳвораӢ**.

МОҲГАРД *ماه گرد* моҳпаймо, моҳнавард.

МОҲДАРМИЁН *ماه درميان* моҳ андар миён, пас аз ҳар моҳ.

МОҲИБИРЁН *ماهي بريان* *хӯр.* моҳии бирён, хӯроке, ки аз моҳии дар равшан бирёншуда иборат аст.

МОҲИГИР *ماهي گير* он ки моҳӣ мегирад, сайдкунандаи моҳӣ.

МОҲИГИРӢ *ماهي گيري* шуғли моҳигир; гирифтани моҳӣ, моҳӣ доштан: **ҷои моҳигирӣ**, **шас-ти моҳигирӣ**, **моҳигирӣ кардан**.

МОҲИДОН *ماهيدان* *кит.* ҷо, ки моҳӣ нигоҳдорӣ ва парвариш мешавад, ҳавз, кӯл.

МОҲИДОР *ماهيدار* 1. *ниг.* моҳигир. 2. коргари соҳаи моҳипарварӣ.

МОҲИДОРӢ *ماهيداري* 1. *ниг.* моҳигирӣ. 2. *ниг.* моҳипарварӣ; **киштии моҳидорӣ** киштие, ки барои сайди моҳии баҳру кӯлҳои калон сохта шудааст.

МОҲИДУДӢ *ماهيدودي* *кит.* моҳие, ки дар дуд пухта шудааст, моҳии дуддода.

МОҲИЁН *ماهيدان* *кит.* чандин моҳ; моҳҳои зиёд.

- МОҲИЁНА** ماهيانه *кит., ниг.* моҳона.
- МОҲИПАЗ** ماهيپز он ки моҳӣ мепазад ё бирён мекунад, пазандаи моҳӣ.
- МОҲИПАЗӢ** ماهيپزي *мансуб ба* моҳипаз; кори моҳипаз, пухтану бирён кардани моҳӣ.
- МОҲИПАРВАР** ماهيپرور коргари соҳаи моҳипарварӣ.
- МОҲИПАРВАРӢ** ماهيپروري парвариши моҳӣ, соҳае, ки бо парвариш, зиёд кардан, захира ва бехтар кардани сифати моҳӣ дар обанбору кӯлҳо машғул аст: **ҳавзи моҳипарварӣ**.
- МОҲИР** *a.* ماهر бомаҳорат, устод: **дар касбу кори худ моҳир; тирандози моҳир; устоди тирандозӣ; мерган, ҳукмандоз; маҳфили дастони моҳир** маҳфили ҳунаромӯзони касбҳои маҳоратталаб (*дар мактабҳо*); **моҳир шудан (гаштан)** маҳорат пайдо кардан (*дар коре*).
- МОҲИРӢ** ماهري *мансуб ба* **моҳир**; маҳоратнокӣ, чирадастӣ.
- МОҲИРОНА** ماهرانه бомаҳорат, бо кордонии тамом; бо маҳорат чизеро анҷом додан.
- МОҲИФУРӢШ** ماهيفروش фурӯшандаи моҳӣ; фурӯшандаи мағозаи моҳифурӯшӣ.
- МОҲИФУРӢШӢ** ماهيفروشي фурӯши моҳӣ; қору шугли моҳифурӯш.
- МОҲИХОР** ماهيخوار *кит.* 1. *ниг.* моҳихӯр. 2. *ниг.* моҳихӯрак.
- МОҲИХӢР** ماهيخور он ки ё он чи моҳиро меҳӯрад: **парандаи моҳихӯр**.
- МОҲИХӢРАК** ماهيخورک *зоол.* навъе аз парандаи обии моҳихӯр.
- МОҲИЧА** ماهيچه 1. моҳии хурд. 2. *кит., хӯр.* навъе аз оши хамирӣ (оши угро).
- МОҲИШИНОС** ماهيشناس мутахассис ва олими соҳаи моҳишиносӣ, ихтиолог.
- МОҲИШИНОСӢ** ماهيشناسي соҳаи илмии зоология, ки сохт, пайдоиш, тарзи ҳаёт, паҳншавӣ ва дигар масъалаҳои марбут ба моҳиро меомӯзад, ихтиология.
- МОҲИШӢРБО** ماهيشوربا *хӯр.* шӯрбои аз моҳӣ пухташуда.
- МОҲИЯТ** *a.* ماهيت 1. асл, ҳақиқат; ҷавҳари чизе: **моҳияти масъала**. 2. ниҳод, табиат.
- МОҲИЯТАН** *a.* ماهيتاً аз ҷиҳати моҳият; ҳақиқатан, табиатан.
- МОҲӢ** ماهي ҷонвари обӣ, ки баданаш бо пулакчаҳо пӯшида шудааст ва бо ғалсамаҳо нафас мегирад: **моҳӣ гирифтани; моҳӣ доштан**; **◇ обро лой карда моҳӣ доштан** қорро чигил карда, ба манфиати худ истифода бурдан; **соли моҳӣ** соли панҷум аз силсилаи солшумории дувоздаҳгонаи мучал (*бо номи ҳайвонот*).
- МОҲЛИҚО//МАҲЛИҚО** ماهلقا//مهلقا моҳрӯ, моҳсимо, моҳчеҳра, хушрӯй (*сифати маҳбуба*).
- МОҲМАНЗАР** ماهمنظر моҳмонанд, моҳрӯ, он чи монанди моҳ манзараи зебое дорад, зебоманзар; **рӯи моҳманзар** рӯи зебо.
- МОҲНАВАРД** ماهنورد он ки ва он чи дар рӯи моҳ гашта, онро таҳқиқ мекунад; моҳпаймо.
- МОҲНАВАРДӢ** ماهنوردي гаштан дар Моҳ, паймудани рӯи Моҳ.
- МОҲНОМА** ماهنامه нашрияе, ки ҳар моҳ як бор чоп мешавад, моҳвора.
- МОҲОНА** ماهانه 1. музди кори якмоҳа, маоши ба як кас барои як моҳ муқарраршуда, маош: **моҳона гирифтани, моҳона додан**. 2. барои муддати як моҳ муайяншуда ё дар мӯҳлати як моҳ иҷрошуда: **нақшҳои моҳона, ҳисоботи моҳона**.
- МОҲОНАГИР** ماهانهگير он ки моҳона мегирад; моҳонахӯр.
- МОҲОНАГИРӢ** ماهانهگيري *исми амал аз* **моҳона гирифтани**; гирифтани моҳона, гирифтани маоши якмоҳа: **рӯзи моҳонагирӣ**.
- МОҲОНАХӢР** ماهانهخور он ки бо моҳонаи расмӣ рӯз мегузаронад; он ки ғайр аз моҳона дигар даромад надорад: **қорманди моҳонахӯр**.
- МОҲОНАХӢРӢ** ماهانهخوري *ниг.* моҳонагирӣ.
- МОҲОР** ماهار *кит.* маҳори шутур, инони шутур.
- МОҲПАЙКАР//МАҲПАЙКАР** ماهپيکر//مهپيکر маҳпайкаду қомат; хеле хушрӯй. зебо.
- МОҲПАЙМО** ماهپيما *ниг.* моҳнавард.
- МОҲПАРАСТ** ماهپرست *киноя аз* ошиқ.

МОХПАРВИН ماه پروين 1. *тиб.* беморие, ки гирифтори он дар ҳолати хоб (*яъне аз хоб бедор нашуда*) аз ҷояш хеста, бешууроно роҳ мегардад ва корхое мекунад. 2. *ниг.* **дармана**.

МОХПОРА//МАХПОРА ماه پاره//مه پاره 1. пораз аз моҳ. 2. *маҷ.* монанди моҳ зебо ва хушрӯй; маҳлиқо.

МОХРУХ//МАХРУХ ماه رخ//مه رخ *ниг.* мохрӯ(й).

МОХРУХСОР ماه رخسار *ниг.* мохрӯ(й).

МОХРҮ(Й)//МАХРҮ(Й) ماه رو(ى)//مه رو(ى) моҳсурат, моҳсимо, хушрӯй, зебо, моҳрухсор (*сифати зан*).

МОҲСАНГ ماه سنگ *маъд.* чинси сангмонанди аз сайёраи Моҳ овардаи кайҳоннавардон.

МОҲСИМО ماه سيمما *ниг.* мохрӯ(й).

МОҲТАЛЪАТ ماه طلعت мохрӯ, моҳсурат, хушрӯ.

МОҲТОБ//МАҲТОБ ماه تاب//مه تاب 1. рӯшноии моҳ, партави моҳ; **шаби моҳтоб** *ниг.* **маҳтобшаб**. 2. моҳ, қамар:

МОҲТОБӢ//МАҲТОБӢ ماهتابى//مهتابى 1. аз партав ва нури моҳтоб равшан, тобон: **шаби моҳтобӣ**; **моҳтобӣ шудан** равшан шудан, тобон шудан. 2. ширранг, сафедтоб, сафедранг. 3. навъи зардолуи пешпаз, ки мевааш ширранг ё зардҷаи кулӯла буда, асосан барои тархӯрӣ ба кор меравад.

МОҲТОБШАБ//МАҲТОБШАБ ماهتاب شب//مهتاب شب шаби аз партави нури Моҳ равшан, шаби маҳтобӣ.

МОҲУТ ماهوت матои пашмии паташ суфтаву ҳамвор, мовут (*гуфт.*): **моҳути сурх**, **чакмани моҳут**.

МОҲУТБОФ ماهوت باف он ки ба бофтани моҳут машғул аст.

МОҲУТБОФӢ ماهوت بافى коргоҳе, ки дар он пашмҳои маҳинро молидаву пахш карда моҳут мебофанд.

МОҲУТӢ ماهوتى аз порҷаи моҳут дӯхташуда.

МОҲЧЕҲРА ماهچهره мохрӯ, хушрӯ, зебо.

МОҲЧАБИН ماهجيبين *ниг.* маҳчабин.

МОҲЧАМОЛ ماهجمال *ниг.* мохрӯ(й).

МОЧА ماهچه 1. хари мода. 2. *таҳқ.* зани бадкора, бериҳагард.

МОЧАХАР ماهچه خر *гуфт.* модахар, хари мода.

МОҶАРО ا. ماجرا 1. воқеаи азсаргузашта; ходиса, рӯйдод; пешомад. 2. ҷанҷол, хархаша; **маншаю мочаро** ҷанҷоли забонӣ; **мочаро бардоштан//мочаро кардан** ғавғо бардоштан, ҷанҷол кардан. 3. *с.* бо иғво ба мақсад ноил шудан хостан: **мочарои сиёсӣ**.

МОҶАРОТАЛАБ ماجرا طلب *ниг.* **мочароҷӯ(й)**: **мочароталаб шудан**.

МОҶАРОҶӢ(Ӣ) ماجراجوى(ى) 1. ҷанҷол-талаб, хархашахоҳ; ҳангоматалаб. 2. иғвоандоз.

МОҶАРОҶӢЁНА ماجراجويانه 1. ҷанҷол-талабона, ситезакорона. 2. ба тарзи иғво, иғвогарона: **сиёсати мочароҷӯёна**.

МОҶАРОҶӢӢ ماجراجويى 1. ҷанҷолхоҳӣ, хархашаталабӣ. 2. иғвогарӣ.

МОҶИД ا. ماجد *кит.* номдор; бузургвор, гиромӣ.

МОШ ماش *бот.* гиёҳе аз оилаи лӯбиёиҳо ва ғалладонаи он, ки мудаввари пӯстсабзи сафедмағз аст; $\diamond$ **чашии касеро мош барин кушода мондан** касеро сахт танбеҳ дода, хушёр карда мондан; **чашии касе мош барин кушода шудан** танбеҳ дида, хушёр шудани касе; **чашии касе мош барин шудан (гаштан)** аз чизе бохабар шуда дар ҳайрат мондан; **айб дар ош аст ё дар мош?** дар вақти ҳанӯз муайян набудани сабаби бадии чизе гуфта мешавад.

МОША I ماشه *кҳн.* ченаки вазн дар тибб, ки баробари вазни як дона мош аст.

МОША II ماشه 1. анбӯри сарпахни оҳангарон. 2. ҷои пилтагузории милтиқҳои қадимӣ.

МОШАК ماشک *гуфт.* бедонаи модина. 2. *тиб.* варами пилки чашм, нахӯдак. 3. *бот.* боқило.

МОШАРО ماشرا *тиб.* варами хунин.

МОШБО ماشبا *кит., хӯр.* шӯрбои аз мош пухташуда, шӯрбои мошӣ.

МОШИН(А) ماشين(ه) 1. механизме, ки ягон кори муфидро ба ҷо меоварад; дастгоҳе, ки бо қуввае ба ҳаракат даромада, кореро ба ҷо меоварад: **мошин(а)и алафдаравӣ**, **мошин(а)и дарздӯзӣ**, **мошин(а)и чомашӯӣ**. 2. *гуфт.* автомобил, автомашина: **мошин(а)и боркаш**, **мошин(а)и сабукрав**.

МОШИНАДӢЗӢ ماشينه دوزى *гуфт.* либос дӯхтан

дар мошинаи дарздӯзӣ: **мошинадӯзӣ кардан**.

МОШИНАЧӢ ماشينه چى *гуфт.* дӯзанда, хайёт, дарздӯз.

МОШИНБОЗ ماشين باز он ки бо мошинҳои гуногун ва ороиши онҳо майл дорад.

МОШИНБОЗӢ ماشين بازى 1. амал ва шуғли мошинбоз. 2. бозии кӯдакон бо мошини обзорҳои техникӣ.

МОШИНГАРД ماشين گرد роҳе, ки мошинҳо дар он рафтуо мекунад; **роҳи мошингард**.

МОШИНГУЗАР ماشين گذر мошинрав, мошингард; **роҳи мошингузар**.

МОШИНДАРО ماشين درا ҷое, ки автомашина даробаро карда метавонад: **дарвозаи мошиндаро**, **тангкӯчаи мошиндаро**.

МОШИНДОР ماشين دار дорандаи мошин, соҳиби автомашина.

МОШИНӢ ماشينى ба воситаи мошин, бо мошин: **ҷамъоварии мошини пахта**.

МОШИННАВИС ماشين نويس *кҳн.* 1. дар мошини хатнависи чопшуда: **ду варақи мошиннавис**. 2. он ки дар мошини чоп навиштаҷоро чоп мекунад.

МОШИННАВИСӢ ماشين نويسى *кҳн.* чоп кардан дар мошинкаи хатнависи; кори мошиннавис.

МОШИНОЛОТ ماشين آلات асбобу олати мошин(а).

МОШИНРОН ماشين ران ронандаи автомашина, идоракуандаи мошин.

МОШИНРОНӢ ماشين رانى рондани мошин; кору шуғли ронандаи автомашина.

МОШИНСАВОР ماشين سوار савори автомобил.

МОШИНСАВОРӢ ماشين سواري савори автомашина будан.

МОШИНСОЗ ماشين ساز он ки мошину таҷҳизот месозад.

МОШИНСОЗӢ ماشين سازى саноате, ки мошину таҷҳизот истеҳсол мекунад: **корхонаи мошинсозӣ**.

МОШИНХОНА ماشين خانه *кҳн.* биное, ки дар он мошину дастгоҳҳо шинонда шудаанд; коргоҳи мошинӣ.

МОШӢ I ماشى ба ранги мош монанд, ранги сабзи тира: **гурбаи мошӣ**, **чашмони калони мошӣ**.

МОШӢ II ماشى *мансуб ба мош*, аз мош омодашуда.

МОШӢ III ماشى *кит.* он ки пиёда меравад, пиёдарав, пиёда.

МОШКАДУ ماش كدو *хрв.* шӯрбои аз мошу каду пухташуда.

МОШКИЧИРӢ ماش كچرى *хрв.* шӯлаи аз мош ва биринҷ пухташуда.

МОШОБА ماشابه *хрв.* таоми обдори аз мош ва биринҷу лӯбиё пухташуда.

МОШОБАХӢР ماشابه خور он ки мошобаро дӯст медорад.

МОШОҚ I ماشاق *кит.* хӯша, сараки гандум.

МОШПАЛАВ ماش پلو *хрв.* палаве, ки аз мош тайёр мекунад.

МОШПИЁБА ماش پيابه *ниг.* мошоба.

МОШУБИРИНЧ ماش و برنج 1. *хӯр.* таоми обдоре, ки аз мош ва биринҷ мепазанд. 2. сиёҳу сафеди ба ҳам омехта: **риши мошубиринч**.

МОШУРА//МОШӢРА ماشوره 1. найчаи миёнхолӣ, лӯлача. 2. *боф.* найчае, ки ба даруни моку мегузоранд.

МОЯ a. مایه 1. асли ҳар чиз, асос, бунёд. 2. ҳар чиз, ки барои ба вучуд омадани чизе асос мешавад (*мас.*, хамирмая (хамиртуруш барои хамир, сафедӣ барои мосту чурғот...)). 3. *кит.* сармоя, дастмоя; дорой, сарват. 4. *кит.* асбобу анҷоми коре, дову дастгоҳ. 5. тухмаи одам ва ҳайвони нарина, ки дуто мешавад; **мояи дилхушии худ кардан** воситаи дилхушии худ қарор додан; **мояи ифтихори касе шудан** боиси фаҳри касе қарор гирифтани чизе ё касе.

МОЯВАР مایه وور *кит.* сармоядор, давлатманд.

МОЯДОН مایه دان *биол.* тухмдон, ҷои тухма.

МОЯДОР مایه دار сармоядор, давлатманд, соҳибдавлат, молик, соҳиб.

МОЯК مایک 1. *ниг.* **моя** 5. 2. тухми мурғ, ки зери мокиёни куркшуда мегузоранд.

МОЯКӢБӢ مایه کوبی *тиб.* доругузаронии эҳтиётӣ барои пешгирии баъзе бемориҳо;

- обилакӯбӣ.
- МОЯНДАР** مايندر *ниг.* модарандар.
- МОЯХТОҶ** *а.* مايحتاج *кит.* чизҳое, ки инсон доим ба он эҳтиёҷ дорад, эҳтиёҷоти зиндагии рӯзмарра; **ҳадди ақалли мояхтоҷ** камтарин воситаҳои рӯзгузаронӣ.
- МУАББАД** مؤبد *кит.* абадӣ ҷовид, ҳамешагӣ; **азоби муаббад.**
- МУАББИР** *а.* معبر *кит.* таъбиркунанда (*хусусан хобро*); баёнкунанда.
- МУАВВАД** *а.* معود *кит.* одаткунонида ба чизе, омӯхта.
- МУАВВАЗ** *а.* معوض *кит.* иваз шуда; иваз, бадал; **муавваз гаштан.**
- МУАД(Д)** *а.* معد *кит.* омода, муҳайё ва ҳозир; **муад будан** омода будан, тайёр шудан.
- МУАДДАБ** *а.* مؤدب боадаб, тарбиядида.
- МУАДДАБОНА** *а.* مؤدبانه боадабона, рафтори аз рӯи одоб.
- МУАДДИБ** *а.* مؤدب адабдиханда, адабомӯз, мураббӣ, муаллим.
- МУАДДИЛ** *а.* معدل муътадилкунанда, ба ҳолати эътидол оваранда, росткунанда, қоимкунанда.
- МУАДДИЛУННАҲОР** *а.* معدل النهار *нуч.* хати доиравӣ, ки агар сайри Офтоб ба он доира тасодуф кунад, шабу рӯз баробар мешавад. 2. *ҷугр.* хати истиво.
- МУАЗЗАБ** *а.* معذب *кит.* азобкашанда, азоббинанда, дар азоб монда.
- МУАЗЗАЗ** *а.* معزز *кит.* азиз дошта шуда, эъзозу ҳурматдида, арҷманд.
- МУАЗЗАМ** *а.* معظم азим ва бузург донишашуда, касе (чизе), ки онро бузург мешуморанд; бузург: **устоди муаззам, мулки муаззам.**
- МУАЗЗАМӢ** معظمى бузургӣ, арҷмандӣ; азамат.
- МУАЗЗИН** *а.* مؤذن *д.* ба намоз даъваткунанда, азонгӯӣ, сӯфии масҷид.
- МУАЗЗИНӢ** مؤذنى *д.* касбу кори муаззин; азонгӯӣ.
- МУАЗЗО** *а.* معزّا//معزى азодор, мотамзада, сӯгвор.
- МУАЙИД** *а.* مؤيد *кит.* таъйидкунанда, тақвиятдиханда; дастгиркунанда.
- МУАЙЯН** *а.* معين 1. таъйиншуда, муқарраршуда. 2. аниқ, яқин, муқаррар; **вақти муайян** вақти муқарраршуда, вақти таъйиншуда; **микдори муайян** микдори маъхӯд, микдори маълум; **муайян кардан** а) маълум кардан; аниқ кардан; б) таъйин кардан, муқаррар намудан; **муайян шудан** муқаррар шудан, таъйин гаштан; **аҳамияти муайяне доштан** як дараҷа аҳамият доштан; тамоман беаҳамият набудан; **касби муайяне надоштан** касби аниқ надоштан; касбе надоштан.
- МУАЙЯНӢ** معينى муайян будан; аниқӣ; мушаххасӣ.
- МУАЙЯНКУНАНДА** معين كنده 1. *сифати феъли замони ҳозира аз муайян кардан* он ки муайян ва равшан мекунад. 2. *грам.* яке аз аъзои пайрави ҷумла, ки ба саволҳои *чӣ тавр?*, *чӣ гуна?*, *чӣ қадар?*, *аз он кӣ?*... ҷавоб медиҳад: **муайянкунанда ва муайяншаванда, муайянкунандаи изофӣ ва беизофа, муайянкунандаи ададӣ.** 3. *риёзӣ.* як навъ ифодаи риёзӣ, детерминант.
- МУАЙЯНШАВАНДА** معين شونده 1. *сифати феъли замони ҳозира аз муайян шудан.* 2. *грам.* яке аз аъзои ҷумла, ки бо муайянкунанда муайян мешавад.
- МУАЙЯНШУДА** معين شده *замони гузашта аз муайян шудан; сифати феъли таъйиншуда, муқарраршуда: нафақаи муайяншуда.*
- МУАККАД** *а.* مؤكد *кит.* 1. таъкидшуда, таъкидгардида. 2. мустаҳкам, устувор.
- МУАЛЛАҚ** *а.* معلق *овезон, овехташуда; муаллақ задан* чаппаю роста шудан, сарпоину поболо шудан; **муаллақ истодан** дар ҳаво овозон истодан; **муаллақ мондан** овозон мондан; **ачали муаллақ** марги ногаҳонӣ.
- МУАЛЛАҚА** *а.* معلقه 1. *ниг.* муаллақ. 2. *меъ.* қисми озода дар ҳаво будаи бино, ки як тарафаш дар мағзи девор мустаҳкам карда шудааст.
- МУАЛЛАҚЗАН** معلقون он ки муаллақ мезанад, муаллақзананда.
- МУАЛЛАҚЗАНИ** معلقونى *исми амал аз муаллақ задан; чахида ба чобукӣ чаппаю роста шудани варзишгарон ва бозингарони сирк; дар*

вакти парвоз бозикунон чапаю роста шудани парандагон (*мас., кабӯтарон*).

МУАЛЛАҚЗАНОН معلقزانان *феъли ҳол аз муаллақ задан*; дар ҳолати муаллақзанӣ.

МУАЛЛАЛ *а. معلل кит.* он чи сабаб дорад, сабабноқ, иллатноқ; **сухани муаллал ба ғараз** гапи ғаразноқ.

МУАЛЛАМ I *а. معلم кит.* таълимгирифта, омӯхта; **калби муаллам** саги омӯхта, саги дастомӯз.

МУАЛЛАМ II *а. معلم кит.* аломатдор; нақшдор, нақшин; **дебон муаллам** матои ҳарири пурнақшу нигор.

МУАЛЛИМ I *а. معلم* 1. он ки меомӯзонад ва ёд медиҳад, омӯзгор, таълимдиҳанда: **муаллими тачрибадор**, **муаллими фанни забони тоҷикӣ**, **муаллими хизматнишондода таър.** яке аз унвонҳои фаҳрии соҳаи маориф; **муаллими хонагӣ** муаллиме, ки ба талаба дар хона дарс медиҳад ё барои фаннеро беҳтар аз худ кардан ба ӯ ёрӣ мерасонад. 2. мурочиати эҳтиромона нисбат ба шахсе, ки ӯро гӯянда устои худ мешуморад.

МУАЛЛИМ II *а. مؤلم кит.* аламноқ, дардноқ, дардовар.

МУАЛЛИМӢ معلّمӣ шуғл ва касби муаллим; омӯзгорӣ, таълимдиҳӣ; **муаллими кардан** муаллим будан, омӯзгорӣ кардан.

МУАЛЛИМТАӢЁРКУНӢ معلمتياركنى *кҳн.* таълим ва тарбияи муаллимон: **Институти такмили ихтисоси муаллимон**, **курси яксолаи такмили ихтисоси муаллимон**.

МУАЛЛИФ *а. مؤلف* таълифкунанда, нависан даи китоб ва асар: **муаллифи асар**.

МУАЛЛИФӢ مؤلفӣ 1. *мансуб ба муаллиф*. 2. муаллиф будан: **ҳуқуқи муаллифӣ**.

МУАЛЛО *а. معلّا//معلّى кит.* 1. олій, баланд, боло: **арши муалло**. 2. азим, бузург, олій.

МУАММАР *а. معمر кит.* касе ё чизе, ки умри дароз дидааст, кӯҳансол, солхӯрда.

МУАММО *а. معممّا//معتمّى* 1. сарбаста ва муғлак, пӯшида, душворфаҳм. 2. масъалаи сарбаста; мушкилот. 3. *ади.* шеър ва сухане, ки ғайр аз маъноӣ зоҳириаш бо рамз ва имо номи касе ё чизе ро ифода мекарда бошад; **муаммои чизе-**

ро кушодан (ҳал кардан) чизи сарбаста ва номаълумро равшан кардан; мушкилиро бартараф кардан.

МУАММОГӢӢ معممّاگوئى гуфтани сухани сарбаста; изҳори муддао кардан бо рамз; муаммо навиштани шоир: **муаммогӢӢ кардан**.

МУАММОДОР معمّمادار сарбастамаънӣ, рамзноқ, душворфаҳм.

МУАНБАР *а. معنبر кит.* анбарбӯ, хушбӯ, муаттар: **зулфи муанбар**.

МУАННАС *а. مؤنث* 1. мода, муқоб. **музаккар**. 2. *грам.* шакли занонаи калима, чинси занона (*дар баъзе забонҳо*).

МУАРРАБ *а. معرب зби.* калимае, ки аз забони дигар гирифта, ба қоидаи забони арабӣ тобеъ кунонида шудааст, арабишуда (*мас., гавҳар-ҷавҳар, қанда-ҳандақ, ганҷ-қанҷ*).

МУАРРИФ *а. معرف* шиносонанда, шиноскунанда.

МУАРРИФӢ معرفى : **муаррифӣ кардан** шинос кардан, шиносонидан.

МУАРРИФИНОМА معرفىنامه 1. номае, ки барои шиносонидани шахсе ба шахси дигар навишта шудааст. 2. тавсиянома.

МУАРРИХ *а. مؤرخ кит.* таърихшинос; таърихнавис.

МУАРРО *а. معرّا//معرّى кит.* орий аз чизе, ҳолӣ, барӣ, пок: **муарро будан**.

МУАССИР *а. مؤثر* таъсиркунанда, таъсирбахш.

МУАССИРӢ مؤثرى таъсирбахшӣ, таъсирноқӣ.

МУАССИС *а. مؤسس* асосгузор, таъсискунанда; **маҷлиси муассисон** с. ҷамъомади интихобӣ, ки ҳуқуқи таъсису ташкил карданро дорад.

МУАССИСА *а. مؤسسه* созмоне, ки дар ягон соҳа фаъолият мекунад, идора: **муассисаи баҷагона**, **муассисаи илмӣ**, **муассисаи табобатӣ (муолиҷавӣ)**, **муассисаи хӯроқи умумӣ**, **муассисаи хайрия** созмоне, ки аз рӯи шафқату некӯкорӣ бо расонидани ёрии моддӣ ба камбизоатону мӯҳтоҷон машғул аст.

МУАССИСАВӢ مؤسسوى *мансуб ба муассиса*, ба муассиса тааллуқдор, тобеи идора.

МУАССИСОТӢ مؤسسواتى *ниг.* муассисавӣ.

МУАСФАР *а. معصفر кит.* бо ранги гули усфур (заъфарон) ранг кардашуда; зардранги ба

- сурхӣ моил, заъфарониранг.
- МУАТТАЛ** *a.* معطل *kit.* 1. аз истеъмоли баромада, нодаркор. 2. маъзул ва бекоршуда; **муаттал кардан** аз кор монондан, бекор кардан; саргардон кардан, маътал.
- МУАТТАР** *a.* معطر атрнок, атрогин, хушбӯ; **муаттар кардан** хушбӯ гардонидан; **муаттар шудан** хушбӯ шудан.
- МУАТТАРӢ** معطرى *kit.* хушбӯӣ, нақхат, атрафшонӣ.
- МУАХХАР** *a.* مؤخر *kit.* 1. ба таъхир гузошташуда, ақибафта. 2. қисми ақиби чизе: **муаххари киштӣ**.
- МУБАДДАЛ** *a.* مبدل табдилёфта, ивазшуда, баргашта (*ба чизе*); **мубаддал гардидан** (**гаштан**) бадал шудан, табдил ёфтган; **мубаддал намудан** (**кардан**) табдил додан; **мубаддал шудан** табдил ёфтган.
- МУБАДДАЛШАВӢ** مبدل شوى *исми амал аз мубаддал шудан*; табдилёбӣ.
- МУБАЙЯН** *a.* مبین баён ва равшан кардашуда; ошкор, аён.
- МУБАЛЛИҒ** *a.* مبلغ *kit.* 1. иблогқунанда, расонандаи амр ё хабар ба касони дигар. 2. таблиғқунандаи чизе, ташвиқу тарғибқунанда.
- МУБАРРАД** *a.* مبرّد *kit.* хунук шуда, сард карда.
- МУБАРРИД** *a.* مبرّد *kit.* 1. хунукқунанда, сардқунанда. 2. доруи сардқунандаи мизоч.
- МУБАРРО** *a.* مبرّو//مبرّا *kit.* барӣ кардашуда, пок кардашуда; пок аз айб (гуноҳ, тӯҳмат *ва з.*).
- МУБАССИР** *a.* مبصر *kit.* назарқунанда, нигоҳқунанда, бинанда; бино, бобасират.
- МУБАТТАР** *a.* مبتّر 1. думбурида. 2. наслбурида, бенасл, бефарзанд.
- МУБАШШИР** *a.* مبشر *kit.* башоратдеҳ, муждадеҳ, хушхабаррасон, муждарасон.
- МУБИН** *a.* مبین *kit.* 1. ошкорқунанда, возеху равшанқунанда. 2. ошкоршуда; ошкор, возех; **чабини мубин** пешонии софу кушода.
- МУБОДАРАТ** *a.* مبادرت *kit.* 1. сабқату пешӣ чустан, шитоб ва кӯшиш. 2. иқдом ба коре,
- шурӯъ кардан ба коре: **мубодарат ба коре кардан**.
- МУБОДИЛА** *a.* مبادلّه табодул, иваз кардан, муовиза; **мубодилаи афкор** изҳори фикру ақида байни ду ё чанд кас; **нуктаи мубодилаи арз** чои иваз кардани асёр (*нулҳои хориҷӣ*).
- МУБОДИЛАВӢ** مبادلّه وى бадалшаванда, қобили бадал шудан, муовизавӣ: **арзиши мубодилавӣ**, **қурби мубодилавӣ**.
- МУБОДИЛАГӢ** مبادلگى *ниг.* мубодилавӣ.
- МУБОЛИҒА** *a.* مبالغه 1. аз ҳад берун таърифу тавсиф кардани чизе, аз ҳад гузаронидан дар таъриф (*дар сухан*); **бидуни муболиға** бе ҳеҷ тавсифи зиёдтаӣ, бидуни болобардории зиёд; **муболиға кардан** аз будаи зиёд нишон додан; ба таърифу тавсифи аз ҳад зиёд роҳ додан. 2. *адш.* яке аз воситаҳои тасвири бадеӣ буда, аз ҳадди эътидол гузаронидани мадҳ ё мазамат асоси он мебошад (*таблиғ, игроқ ва гулув аз навъҳои он аст*).
- МУБОЛИҒАВӢ** مبالغه وى дорои муболиға, берун аз ҳад (*дар таъриф ё танқид*).
- МУБОЛИҒАДОР** مبالغه دار бомуболиға, муболиғаомез.
- МУБОЛИҒАКОР** مبالغه کار ба муболиға роҳдиҳанда.
- МУБОЛИҒАОМЕЗ** مبالغه آميز тавсиф ё танқиди аз ҳад зиёд, аз ҳақиқати воқея дур.
- МУБОРАК** *a.* مبارک хучаста, фархунда, нек, бахайр; табаррук(ӣ); **моҳи муборак** моҳи бахайр, моҳи табаррук; **қадами муборак** қадами бахосият; **муборак бод!**, **муборак шавад!** хитоби табрику таҳният ва шодбош, ки ба шарофати воқеаи неки касе нисбат ба ӯ гуфта мешавад.
- МУБОРАКБОД** مبارک باد изҳори некхоҳӣ барои касе, шодбошӣ табрику таҳният; **муборакбод гуфтан** табрик кардан, «муборак шавад» гуфтан; **муборакбод кардан** (**намудан**) табрик кардан.
- МУБОРАКБОДӢ** مبارک بادى 1. *ниг.* муборакбод; **табрикгӯӣ**. 2. чизи барои табрикгӯӣ додашуда; **муборакбодӣ кардан** (**намудан**) табрик гуфтан.
- МУБОРАКӢ** مبارکى муборак будан, фархунда будан; хайру баракат.

- МУБОРАКҚАДАМ** مبارکقدم неккадам, хушқадам, бахосият, фархундапай.
- МУБОРАКНИҲОД** مبارкнеهاد поквичдон, некӯтабиат.
- МУБОРАКНОМА** مبارکنامه 1. номаи табрикӣ, табрикнома. 2. таър., маҷ. фармони подшоҳӣ.
- МУБОРАКПАЙ** مبارکپي кит., ниг. мубо-ракқадам.
- МУБОРАКФОЛ** مبارکفال мусоид, мувофик; некпой; хушбинона.
- МУБОРИЗ** а. مبارز муборизакунанда, чанганда, чанговар.
- МУБОРИЗА** а. مبارزه чанги дутарафа, мухориба; талош барои ҳаққу ҳуқуқ, ғоя, мақсад ва кори худ бо ҳар роҳ: **муборизаи иқтисодӣ**, **муборизаи мафкуравӣ**, **муборизаи синфӣ**; **мубориза бурдан (кардан)** чангидан.
- МУБОРИЗАКУНАНДА** مبارزهکننده сифати феълӣи замони ҳозира аз **мубориза кардан**; мубориз, муборизабаранда.
- МУБОҶ** а. مباح чоиз, раво: **мубоҷ гардонидан** а) раво дониста шудан, чоиз ҳисоб кардан; б) д. ҳалол кардан.
- МУБОҶИСА//МУБОҶАСА** а. مباحثه 1. баҳси чанд кас доир ба ягон масъала, изҳори фикр кардани чанд кас аз рӯи ягон масъала, муҳокимаи оммавӣ дар атрофи ягон мавзӯи баҳсталаб. 2. мунозира, муноқиша (*дар бораи чизе*); **мубоҷисаи илмӣ** баҳси илмӣ, баррасии ягон масъалаи илмӣ; **мубоҷиса кардан** баҳс кардан, мунозира кардан.
- МУБОҶИСАВӢ** مباحثوی мубоҷисанок, баҳснок: **масъалаи мубоҷисавӣ**.
- МУБОҶИСАКУНАНДА** مباحثهکننده сифати феълӣи замони ҳозира аз **мубоҷиса кардан**; баҳскунанда, мунозиракунанда.
- МУБОҶОТ** а. مباحات кит. фахр кардан ё болидан ба чизе.
- МУБОШИР** а. مباشر кит. сардор, саркор, амалдор; назораткунанда ба рафти коре.
- МУБОШИРАТ** а. مباشرت 1. кореро ба нафъи худ анҷом додан, ба сари худ ба коре машғул шудан; иқдом ба коре. 2. муоширати марду зан. 3. занашӯӣ, издивоҷ.
- МУБРАМ** а. مبرم 1. маҳкам, устувор. 2. маҷ. муҳим ва зарур; **зарурати мубрам** ниҳояти зарурат; **казои мубрам** кит. сарнавишти ногузир.
- МУБТАДӢ** а. مبتدى кит. 1. оғозкунанда; ибтидоӣ, аввалин, муқоб. **мунтаҳӣ**. 2. ниг. **мубтадо**.
- МУБТАДО** а. مبتدا грам. фоили ҷумла (*сараъзо*).
- МУБТАКИР** а. مبتکر кит. он ки навоарӣ мекунад, сохибибтикор, ташаббускор.
- МУБТАЛО** а. مبتلا//مبتلى 1. ба дарду ранҷ афтада, гирифттор (*ба балову кулфате*). 2. маҷ. ошиқ; мафтун; **мубтало гаштан (шудан)** а) гирифттор гардидан (*ба дарде*); б) маҷ. ошиқ шудан; **мубтало кардан** гирифттор кардан; ба қайди чизе андохтан, шефта кардан.
- МУБТАНИӢ** а. مبتنى кит. биноёфта, асосёфта бар чизе; вобаста ба чизе: **мубтанӣ бар чизе будан**.
- МУБҶАМ** а. مبهم 1. пӯшида, пинҳон: **чизи мубҷам**. 2. норавшан, номуайян; печида, номафҳум: **сухани мубҷам**, **маънии мубҷам**.
- МУБҶАМИӢ** مبهمى норавшанӣ, номуайянӣ, сарбастагӣ.
- МУВАЗЗАФ** а. موظف кит. он ки ба вай вазифае супурда шудааст, вазифадор: **муваззаф кардан**, **муваззаф шудан**.
- МУВАККАЛ** а. موكل кит. он ки ба ӯ коре супорида шудааст, гумошта, вакил; **муваккал кардан** таъйин кардан, вакил кардан.
- МУВАҚҚАТ** а. مؤقت ба муддати муайян ва маҳдуд, ғайридоимӣ: **ба таври муваққат**; ниг. **муваққатан**.
- МУВАҚҚАТАН** а. مؤقتاً 1. ба таври муваққат барои муддати маҳдуд ва муайян, ғайридоимӣ. 2. нопойдор.
- МУВАҚҚАТИӢ** مؤقتى нопойдор, барои муддати кӯтоҳ, ғайриҳамешагӣ; муқоб. **доимӣ ва ҳамешагӣ**: **корношоямии муваққатӣ**, **шаҳодатномаи муваққатӣ**.
- МУВАЛЛИД** а. مولد кит. 1. таваллудкунанда, зоянда. 2. тавлидкунанда, истехсолкунанда.
- МУВАРРАД** а. مورد кит. 1. гулкарда, шукуфта. 2. маҷ. гулгун; сурх.
- МУВАРРАС** а. مورث кит. чизи ба меросмонда,

- меросӣ, ирсӣ.
- МУВАСВАС** *a.* موسوس 1. васваса кардашуда, дар васваса монда, дучори васваса шуда. 2. ошуфтаҳол, нороҳат ва бадгумон.
- МУВАССАЛ** *a.* موصل *kit.* васл шуда, пайванд шуда.
- МУВАФФАҚ** *a.* موثق тавфиқефта, комёбшуда, ба мурод расида; **муваффақ шудан** ба мақсад расидан; **муваффақ гаштан (шудан)** ноил шудан, комёб шудан, расидан ба мақсад.
- МУВАФФАҚИЯТ** *a.* موثقت 1. комёбӣ, барор; пешрафт, пешравӣ. 2. ғалаба, фирӯзӣ, ғолибият; **бо муваффақият** бо натиҷаҳои нағз; **муваффақият ба даст овардан** комёб гаштан, ба пешравӣ ноил шудан; **муваффақият талабидан (хостан)** барор ва пешравӣ орзу кардан.
- МУВАФФАҚОНА** موثقتانه бомуваффақият, бобарор.
- МУВАФФО** *a.* موفا *kit.* вафо кардашуда, тамоман иҷро ва адо кардашуда; пурра ва комил.
- МУВАҲХИД** *a.* موحد *kit.*, *d.* он ки ба ваҳдати Худо бовар дорад; он ки Худоро якка ва ягона медонад, мӯътакид ба Худои ягона.
- МУВАШШАҲ** *a.* موشح 1. *kit.* ораста, зинат додашуда; **мувашшаҳ гардонидан** оростан, зинат додан. 2. *адш.* шеъре, ки дар аввали ҳар мисраъ ё байти он чунин ҳарфе оварда мешавад, ки аз ҷамъи он ҳарфҳо номе, иборае ё ҷумлае ҳосил мегардад.
- МУВАҲХИШ** *a.* موھش *kit.* ваҳшатовар, ваҳшатнок.
- МУВАЧҶАҲ** *a.* موچه *kit.* 1. вачҳнок, далелнок, асоснок: **узри мувачҷаҳ**. 2. писандида, мақбул.
- МУВОЗАА** *a.* مواضعه *kit.* 1. бо ҳамдигар қарор гузоштан (*ба коре*), забон як кардан (*дар коре*): **мувозаа кардан**. 2. қарордод, аҳднома, шартнома.
- МУВОЗИНА//МУВОЗИНАТ** *a.* موازنه//موازنت баробарвазнӣ: ҳамвазнӣ; **мувозинатро нигоҳ доштан** баробарвазн шуда истодан, устувор истодан; **мувозинатро гум кардан** аз баробарвазнӣ баромадан, устувориро гум кардани як тараф.
- МУВОЗӢ** *a.* موازی баробар, ҳампахлу, параллел; **хати мувозӣ ҳанд.** ду хати рост, ки агар давом дода шаванд, аз ҳамдигар ҳамеша дар фосилаи мусовӣ меистанд.
- МУВОСИЛА//МУВОСИЛАТ** مواصلة//مواصلت пайвастагӣ, иттисол, ба ҳам пайвастан (*-и ду кас ё ду чиз*).
- МУВОСО** *a.* مواسات//مواسا мувофиқат, созиш, мадуро, муросо; **мувосо кардан** созиш кардан, муросо кардан; ошғи кардан.
- МУВОСОКОР** مواساكار он ки аз рӯи меҳрубонӣ ё барои салоҳи қор бо касе ё чизе муросо ва созиш мекунад; созиши қор.
- МУВОСОКОРӢ** مواساكارى муросоқор будан, созишқорӣ.
- МУВОСОКОРОНА** مواساكارانه бо роҳи муросо, созишқорона.
- МУВОФИҚ** *a.* موافق 1. созишқунанда, муттафиқ, ҳамраъӣ: **дӯстон ва ёрони мувофиқ**. 2. мутобиқ, созгар **мувофиқи...** а) мутобиқи...; муносиби...; б) аз рӯи..., дар асоси ...; **мувофиқи таъб** ба тарзи дилхоҳ таъби дил; мувофиқи қоида, аз рӯи қоида, мутобиқи қоида; **мавриди мувофиқ** фурсати мусоид, вақти мусоид; **мувофиқ кардан** мутобиқ ва созгор сохтан; **мувофиқ омадан** дуруст омадан, муносиб воқеъ шудан, мутобиқат доштан.
- МУВОФИҚА** *a.* موافقه созиш; ҳамфикрӣ, ҳамраъӣ: **мувофиқа кардан** изҳори ҳамфикрӣ кардан; ризоият додан ба қоре.
- МУВОФИҚАТ** *a.* موافقت 1. созиш, ҳамфикрӣ, ҳамраъӣ. 2. созгорӣ, мутобиқат; **мувофиқат кардан** мувофиқ омадан, созгор воқеъ шудан. 3. *икт.* таносуби арзи мамлакатҳои гуногун ба ҳисоби тилло; $\diamond$ **мувофиқати хун биол.** қобили омезиш будани гурӯҳи хуни як кас ба каси дигар.
- МУВОФИҚАТНОМА** موافقتنامه хуҷчат дар бораи мувофиқати тарафҳо, созишнома.
- МУВОҶЕҲ** *a.* مواجه рӯ ба рӯи ҳам истода; **мувоҷеҳ шудан** рӯ ба рӯ шудан, дучор шудан (*ба мушкилоте*).
- МУҒ** مغ 1. *кҳн.* рӯҳонии оташпараст. 2. оташпараст, зардуштӣ. 3. *мач.* майфурӯш, соҳиби майхона; **пири муғон** роҳбари хароботиён,

сардори майкада; **хароботи муғон** майхона.

МУҒАЙЛОН مغيلان *ниг.* муғелон.

МУҒАМБИР مغمبر 1. хилагар, маккор, айёр. 2. содалавҳнамои ба кори худ хушёр; он ки дар корҳо ноён манфиати худро ба ҷои аввал мегузорад.

МУҒАМБИРӢ مغمبرى хилагарӣ, айёри; **муғамбирӣ кардан**.

МУҒАМБИРНАМО مغمبرنامа шахси хушманд

ба муғамбир монанд, айёрнамо.

МУҒАМБИРОНА مغمبرانه хилагарона, айёрона, маккорона.

МУҒАННИ *a.* مغنى сароянда ва навозанда, мутриб ва ҳофиз.

МУҒБАЧА مغبچه 1. шогирд ва хизматгори дукони майфурушӣ. 2. бачаи оташпараст.

МУҒЕЛОН مغيلان *бот.* дарахтест хордор дар биёбонҳо, хори ғелак, мағелон, муғайлон.

МУҒЛАҚ *a.* مغلق 1. *кит.* (дари) баста, нокушо-да. 2. *маҷ.* норавшан, номафҳум, мубҳам, печидаву душворфаҳм: **сухани муғлақ**, **чавоби муғлақ**.

МУҒЛАҚБАӢН مغلق بيان он ки тарзи ифодаи ӯ мушқилфаҳм аст, душворбаён; печидагӯ.

МУҒЛАҚБАӢНИ مغلق بياني муғлақбаён будан; душворбаёнӣ; печидагӯӣ.

МУҒЛАҚГӢЙ(Ӣ) مغلق گو(ى) душворбаён, печидагӯӣ, муғлақгӯӣ.

МУҒЛАҚГӢЙ مغلق گوئى муғлақгӯӣ будан; душворбаёнӣ, печидагӯӣ.

МУҒЛАҚӢ مغلقى сарбастагӣ, номафҳумӣ, мубҳамӣ, печидагӣ.

МУҒОЛАТА *a.* مغالطه ба ғалат андохтан; бо далели сусту ғалат ба вучуд овардани иштибоҳ.

МУҒОНА مغانه *мансуб ба муғ*; ба монанди муғ.

МУҒРИЗ *a.* مغرض *кит.* он ки кинаву ғараз меварзад, бадҳоҳ.

МУҒРИЗОНА مغرضانه аз рӯи кинаву ғараз; қасдан.

МУҒСАРО مغسرا *кит.* киноя аз майхона.

МУҒТАНАМ *a.* مغتنم ғанимат шумурда:

муғтанам доништан а) ғанимат шуморидан, мусоид доништан; б) ба кадри чизе расидан.

МУҒУЛ مغول//مغل 1. халқе, ки аксарияти аҳолии Муғулистонро ташкил медиҳад. 2. зода ва сокини Муғулистон.

МУҒУЛӢ مغولى//مغولى *мансуб ба муғул*: **забони муғулӣ**.

МУҒУЛЧА مغلچه номи оҳанге аз мақоми якуми «Шашмақом»: **муғулчаи дугоҳ** оҳанге аз мақоми чоруми «дугоҳ»-и «Шашмақом».

МУҒУЛЧОӢ مغلچاي *бот.* як навъ гиёҳи бисёрсола, ки баргаш ба ҷойи ҷой истифода мешавад.

МУҒЧА مغچه *бот.* ҷойи баргбарорӣ ва гулкунии навда ва шохчаи растаниҳо, чавона, пунбак: **муғча баровардан**.

МУҒЧАБАНДӢ مغچه بندي муғча бастан, пунбакдамонӣ.

МУҒЧАДОР مغچه دار растаниҳое, ки муғча до-ранд; дорои муғча: **дарахтҳои муғчадор**.

МУҒЧАПАЙВАНД مغچه پيوند *бот.* навъи пай-ванд, ки муғчаи дарахти беҳтарини меваро ба навъи хасаки он пайванд мекунанд.

МУД(Д) *a.* مود(د) *кҲн.* зарфи паймонаӣ барои ҷисмҳои пошхӯранда ва моеъ.

МУДАББИР *a.* مدبّر *кит.* 1. соҳибтадбир, бо-тадбир, чорачӯ. 2. идоракунанда, сардор.

МУДАВВАР *a.* مدور доирашакл, гирда, кулӯла; **мизи мудаввар** мизи доирашакл, мизи гирда.

МУДАҚҚИҚ *a.* مدقق тадқиққунанда; дақиққор, бориксанҷ.

МУДАРРИС *a.* مدرّس дарсдиҳанда, дарсгӯ; му-аллими мадраса.

МУДАРРИСӢ مدرّسى дарсгӯӣ, дарсдиҳӣ; шуғлу амали мударрис.

МУДҒАМ *a.* مدغم 1. *кит.* ба даруни чизе даро-мада. 2. *збш.* идғомшуда; *ниг.* **идғом**.

МУДБАР//МУДБИР *a.* مدبر *кит.* баргаштабахт, бадбахт, *муқоб.* **муқбил**.

МУДДАИӢНА مدّعی يانه даъвогарона, даъво-унон.

МУДДАӢ مدّعی 1. даъвогар, даъвоқунанда; додҳоҳ. 2. иддаоқунанда, сифатеро ба худ

- нисбат дода фахркунанда. 3. *кит.*, *мач.* ракиб, хариф.
- МУДДАО** *مدعا* 1. даъво; иддао, талаб, такозо. 2. хошиш; чизи орзукарда; мақсуд; **муддаон табъ** мувофиқи хошиши табъ, ба қадри дилхоҳ; **айни муддао** табъи дил, мувофиқи мақсад; чизи дилхоҳ ва матлуб; **арзи муддао кардан** мақсади худро изҳор кардан.
- МУДДАТ** *ا. مدت* вақт ва замони муайян, як қисми вақт ва замон; мӯҳлат; **муддате** як муддат; то вақти муайян; **муддати андак** вақти кам; **муддати дароз (мадид)** вақти бисёр; **дар муддати як сол** дар давоми (фосилаи) як сол; **пеш аз муддат** пеш аз вақти муайян; **як муддат** муддате, андак вақт.
- МУДИР** *а. مدير* идорақунандаи ягон кор; роҳбари ягон бахши муассиса; роҳбари баъзе муассисаҳо: **мудири қисми таълим**, **мудири боғчаи бачагон**, **мудири шӯъба**.
- МУДИРИЯТ** *а. مديريت* маъмурият, ҳайати идора; идора.
- МУДИРӢ** *مديري* мудир будан; мансаб ва шуғли мудир.
- МУДОВИМ** *а. مداوم* 1. *кит.* давомдиханда, идомадиханда. 2. бардавом, пойдор, ҳамешагӣ.
- МУДОВИМАТ** *مداوimt* идома додан, давомдихӣ; **мудовимат кардан** давом додан.
- МУДОВО** *а. مداوا* даво, муолича, табобат; **мудово кардан** даво (илоҷ) кардан.
- МУДОМ I** *а. مدام* доимо, ҳамешагӣ.
- МУДОМ II** *а. مدام* *кит.* май, шароб.
- МУДОМУЛУМР** *а. مدامالعمر* *кит.* ҳамешагӣ, абадӣ, дар тамоми умр.
- МУДОРО** *а. مدارا* 1. бо нармӣ ва ҳусни хулқ бо касе рафтор кардан, муомилаи нек. 2. созиш, муросо, мадуро: **мудоро кардан**.
- МУДОФЕЪ** *а. مدافع* химоятгар, муҳофиз, дифоъқунанда.
- МУДОФИА** *а. مدافعه* дафъ кардани зарар ва хучум; дифоъ, нигоҳбонӣ: **мудофиаи Ватан** химояи Ватан аз хучуми душман; **мудофиаи ғайринизомӣ** маҷмуаи чорабиниҳои, ки барои аз хучуми эҳтимолии душман муҳофизат кардани мамлакат ва дигар ҳодисаҳои фавқулода амалӣ карда мешаванд; **мудофиа кардан** химоя кардан, дафъ кардани хучум.
- МУДОФИАВӢ** *مدافعوى* *мансуб ба мудофиа:* **иншооти мудофиавӣ**, **иктидори мудофиавӣ**, **чангҳои мудофиавӣ**.
- МУДОФИАГАР** *مدافعه گر* химояқунанда, химоятгар, муҳофиз; мудофиакор.
- МУДОФИАГОҲ** *مدافعه گاه* ҷои мудофиа, маҳалли ба мудофиа тайёршуда.
- МУДОФИАКОР** *مدافعه كار* 1. *ниг.* мудофиагар. 2. муҳофизаткор.
- МУДОФИАКУНАНДА** *مدافعه كننده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз мудофиа кардан; химояқунанда, муҳофиз, мудофеъ.
- МУДОХИЛА** *مداخله* дахл кардан ба коре, даҳолат; **мудохила кардан** дахл кардани шахсе ба коре, ки ба ӯ рабт надорад.
- МУДОҲАНА/МУДОҲАНАТ** *а. مداهنه//مداهنت* *кит.* хушомадгӯӣ, чоплусӣ; мунофиқӣ, риёкорӣ.
- МУДОҲИН** *а. مداهن* чоплус, хушомадгӯӣ; мунофиқ, дурӯя.
- МУДРАК** *а. مدرک* *кит.* он чи бо ҳисси ботинӣ дарк шудааст, даркшуда, идрокшуда, мафҳум.
- МУДРАЧ** *а. مدرج* *кит.* дарч шуда, дохил шуда.
- МУДРИК** *а. مدرک* *кит.* 1. даркқунанда, дарёбанда, фаҳмқунанда. 2. фарққунанда, имтиёзқунанда.
- МУДҲИШ** *а. مدهش* даҳшатнок, даҳшатангез, пурвоҳима; **воқеаи мудҳиш**.
- МУЖДА** *مژده* хабари хуш, башорат, навид; **мужда (додан, овардан) расондан** хабари хуш овардан.
- МУЖДАБАР** *مژدهبر* он ки хабари хуш мебарад, муждарасон.
- МУЖДАВАР** *مژدهور* *кит.*, *ниг.* муждабар.
- МУЖДАГОНИӢ** *مژده گاني* ҳадае, ки ба муждаовар дода мешавад; **муждагонӣ гирифтани** инъоме гирифтани, барои хабари хуш; **муждагонӣ додан** барои хабари хуш ба тариқи ҳада ягон чиз додан.
- МУЖДАДИҲАНДА** *مژدهدهنده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз мужда додан; муждаовар.

- МУЖДАОВАР** *مژده آور* он ки ё он чи муждае меорад, муждарасон, муждадиҳанда.
- МУЖДАРАСОН** *مژده رسان* он ки мужда мерасонад, муждадиҳанда.
- МУЖДАРАСОНӢ** *مژده رسانی* мужда расондан, хабари хуш додан.
- МУЗАБЗАБ** *ا. مذذب کیت.* 1. чунбон, ларзанда. 2. *маҷ.* дудила, калаванда, мутараддид.
- МУЗАВВАР** *ا. مزور کیت.* ботазвир, бардурӯғ; сохта, қалбакӣ.
- МУЗАВВАРА** *а. مزوره کیت.* таоми гарм ва гуворо, ки барои тасаллӣ ва хушҳолӣ ба бемор дода мешавад.
- МУЗАВВИР** *а. مزور کیت.* тазвиркунанда, фиребгар, пардоздиҳандаи гапи дурӯғ; дурӯғгӯ.
- МУЗАЙЯБ** *а. مزيب* зеб дода.
- МУЗАЙЯН** *а. مزين* зебу зиннатёфта, орододашуда, ораста; **музайян кардан**, зинат додан, оростан.
- МУЗАККАР** *а. مذکر* 1. нар, нарина. 2. *грам.* чинси мардона; шакли мардонаи калима.
- МУЗАФФАР** *а. مظفر* зафарёфта, фирӯз, зафарманд, ғолиб; **музаффар гаштан (гардидан, шудан)** зафар ёфтан, ғолиб омадан, ғалаба кардан.
- МУЗАФФАРИЯТ** *а. مظفريت* ғалаба, ғолибият, зафармандӣ, фирӯзӣ, пирӯзӣ.
- МУЗАФФАРОНА** *مظفرانه* зафармандона, фирӯзмандона, ғолибона, пирӯзмандона.
- МУЗАХРАФ** *а. مزخرف* дурӯғе, ки рост ба назар менамояд, дурӯғи ростнамо.
- МУЗАХҲАБ** *а. مذهب کیت.* 1. зарандуд, зарҳалдавонда. 2. *маҷ.* пургароват, тару тоза; пуробу ранг.
- МУЗАЪФАР** *а. مزعفر کیت.* 1. заъфарон. 2. заъфарониранг, зард.
- МУЗД** *مزد* 1. пул ё чизе, ки дар ивази коре ба ичрокунандаи он дода мешавад, ҳаққи меҳнат ва хизмат. 2. подош, мукофот: **ба музди...**, ба ивази..., дар бадали..., **музди кор** а) ҳаққи кор, дастмузд, учрат; б) *иқт.* маблағи пули коргар барои кораш: **музди кори вақтбайъ**; музди меҳнат *ниг.* **музди кор**: музди меҳнати **корбайъ**; музди меҳнати **моҳона** маоши моҳона; **музди меҳнат** ҳаққи меҳнат; **музд гирифтган** ҳаққи кор гирифтган.
- МУЗДАВИЧ** *а. مزدوج кит.* издивочкунанда, ҳамсаргиранда.
- МУЗДГИР** *مزدگیر* 1. он ки музд мегирад. 2. он ки ба музд кор мекунад, муздур.
- МУЗДГИРӢ** *مزدگیری* *исми амал аз музд гирифтган*; ҳақгирӣ.
- МУЗДДИХӢ** *مزددهی* *исми амал аз музд додан*; додани музд: **тартиби нави музددихӣ**.
- МУЗДӢ** *مزدی* *кит.* 1. *мансуб ба музд*. 2. муздур.
- МУЗДУР** *مزدور* он ки кор карда музд мегирад; коргари корбайъ ё рӯзмузд; мардикор.
- МУЗЕЙ** *лот. موزی* *ниг.* **осорхона**.
- МУЗЕЙШИНОСӢ** *موزی شناسی* илм дар бораи сохти осорхонаҳо ва тарзи ба роҳ мондани кори онҳо.
- МУЗИР(Р)** *а. مضیر کیت.* зараррасон, зараровар; зарарнок, зиёновар.
- МУЗЛИМ** *а. مظلم کیت.* дар зулмат монда; торик, тира.
- МУЗМАР** *а. مضمر کیت.* 1. дар замир буда, (дар дил) нигоҳ дошта. 2. *маҷ.* пинҳон, пӯшида, махфӣ.
- МУЗМАҲИЛ** *а. مضمحل کیت.* 1. маҳвшаванда, несту нобудшаванда. 2. нестшуда, нобудшуда, маҳвгардида; **музмаҳил шудан** нест шудан, нобуд гаштан, маҳв шудан.
- МУЗМИН** *а. مزمین کیت.* кӯҳна, дерина; **бемории музмин** бемории дер боз дар бадан чойгиршуда, дарди кӯҳна.
- МУЗОАФ** *а. مضاعف کیت.* дучанд, ду баробар; **чуфтакро музоаф кардан** а) думро хода карда гурехтан; б) тез бадар рафтан.
- МУЗОБ** *مذاب کیت.* завбардашуда, гудохташуда, об карда.
- МУЗОВАЛА** *а. مواوله* варзидани кор ва амале, тачриба ҳосил кардан дар коре.
- МУЗОВАЧАТ** *а. مواوجت کیت.* занашӯй кардан, хонадорӣ кардан.
- МУЗОИДА** *а. مزایده* *ниг.* музоояда.
- МУЗОИҚА//МУЗОЯҚА** *а. مضایقه کیت.* 1. танг гирифтган, фишор, тазйиқ; сахтӣ, душворӣ. 2. дарегдорӣ, чизеро ба касе ҳайф шуморидан.

- МУЗОКИРА** *a.* مذاکره гуфтугӯ бо касе оид ба масъалае; мубоҳиса дар атрофи масъала: **музокираи илмӣ** баҳси илмӣ, муҳокимаи илмӣ; **музокира кардан** муҳокима (баҳс) кардан; **ба музокира баромадан** дар муҳокимаи масъалае иштирок карда, фикр гуфтан.
- МУЗОКИРАЧӢ** *مذاکرهچی* он ки ба музокира мебарояд, иштироккунандаи музокираи масъалае.
- МУЗОРЕЪ** *a.* مضارع *кит.* 1. монанд, мушобех. 2. *грам.* феъле, ки ба замони ҳозира оянда далолат мекунад. 3. *адш.* яке аз баҳрҳои арӯз, ки аслан ба чор бор такрор ёфтани «мафоилун фоилотун» асос ёфтааст ва ба баҳри ҳазаҷ монанд аст.
- МУЗОФ** *a.* مضاف *кит.* 1. изофа шуда, иловашуда; ҳамроҳшуда; тобеъ. 2. нисбат додашуда, мансуб; тааллуқдошта, дахлдор. 3. *кҳн., грам.* калимаи муайяншаванда (*мас., дар иборати «олуи Бухоро» «олуи музоф аст*).
- МУЗОФОТ** *a.* مضافات маҳалҳо ва ноҳияҳои тобеи маркази маъмурӣ; гирду атрофи шаҳри калоне.
- МУЗОФОТӢ** *مضافاتی* мансуб ба музофот; сокини музофот, аҳли музофот; **калимаи музофотӣ** *зби.* калимае, ки хоси лаҳҷаҳои аксари ноҳияву маҳалҳои як вилоят ё шаҳри калоне ҳисоб меёбад.
- МУЗОҲИМ** *a.* مزاحم *кит.* заҳматрасонанда, ташвишдиҳанда.
- МУЗОҲИМАТ** *a.* مزاحمت *кит.* заҳматрасонӣ, ташвишдиҳӣ.
- МУЗОЧААТ** *مضاجعت* *кит.* ҳамхобагӣ, ҳамбистарӣ.
- МУЗОЯДА** *a.* مزایده *фурӯши* мол бо усули «кӣ зиёд (медихад?)» савдои «кӣ зиёд».
- МУЗОЯДАБАР** *مزایدهبر* барандаи маъракаи музояда, идоракунандаи музояда.
- МУЗТАР** *مضطر* 1. *кит.* зараррасида, зарардида. 2. бечора, дармонда, ноилоҷ. 3. *гуфт.* саҳт дар хичолат монда; дар ҳолати бисёр ногувор монда; **музтар кардан** саҳт дар хичолат мондан; **музтар шудан** а) ноилоҷ гаштан, дар тангӣ мондан; б) саҳт дар хичолат мондан, дар ҳолати ниҳоят ногувор мондан.
- МУЗТАРИБ** *a.* مضطرب ба изтироб афтода, бекарор, парешон, ошуфта; **музтариб кардан (намудан)** ошуфтаву бекарор кардан; **музтариб шудан** ошуфтаву бекарор шудан.
- МУЗТАРИБОНА** *مضطربانه* 1. дар ҳолати изтироб; бекаророна. 2. парешонҳолона, ошуфтаҳолона.
- МУЗТАРИБҲОЛ** *مضطربحال* парешонҳол, мушаваш, саросема.
- МУЗТАРӢ** *a.* مضطری 1. ноилоҷӣ, бечорагӣ, дармондагӣ. 2. хичолатмандии саҳт.
- МУЗТАРОНА** *مضطرانه* 1. ноилоҷона, дар ҳолати дармондагӣ. 2. саҳт хичолатмандона; дар ҳолати ногувормонда.
- МУЗҲИК** *a.* مضحك *кит.* хандаовар, хандонанда.
- МУЗҶОТ** *مزجات* *кит.* камарзиш, ҳечмаярз, ночиз; **бизоати музҷот** а) молу матои кам, чизу чораи ночиз; б) *маҷ.* илми кам, дониши андак.
- МУИЗ(З)** *a.* معز *кит.* он ки касеро иззату эҳтиром мекунад, гиромидоранда.
- МУИЛ** *a.* معيل *кит.* он ки аҳли оилааш зиёд аст, аёлманд.
- МУИН** *a.* معين мададгор, ёридиханда, ионаткунанда.
- МУКААБ** *a.* مكعب *ҳанд.* шакли дорои шаш сатҳи баробар, куб; **метри мукааб** шакле, ки шаш сатҳи якметрӣ дорад.
- МУКААБМЕТР** *مكعبمتر* метри мукааб, метри кубӣ.
- МУКААБШАКЛ** *مكعبشكل* шакли мукаабро дошта, дорои шакли мукааб.
- МУКАВВАН** *a.* مكون *кит.* ба вучуд оварда, ба вучуд омада; **мукавван кардан** ба вучуд овардан.
- МУКАДДАР** *a.* مكدّر *кит.* 1. кудуратдошта, тира, ғуборолуд. 2. *маҷ.* ғамгин, хафа, маҳзун.
- МУКАЛЛАЛ** *ا.* مكّلل *кит.* 1. тоҷ ва шакли бар сар ниҳода. 2. ба чизе оросташуда, зебу зинат додашуда (*бо ҷавоҳир, тило ва м. инҳо*).
- МУКАЛЛАФ** *a.* مكلف *кит.* 1. он ки иҷрои коре ба зимаи ӯ гузошта шудааст; **мукаллаф будан** муваззаф будан, ўҳдадор будан. 2. он ки ба синни балоғат расидааст, ба балоғатрасида.
- МУКАЛЛАФИЯТ** *a.* مكلفیت *кит.* мукаллаф будан; ўҳдадорӣ.

- МУКАММАЛ** *a.* مَكْمَل 1. комил ва пурра шуда; комил, пурра; **мукаммал кардан (намудан)** пурра гардондан, комил кардан. 2. такмил додашуда, илова ва дуруст шуда.
- МУКАММАЛӢ** مَكْمَلِي мукаммал будан; пуррагӣ, комилӣ.
- МУКАММИЛ** *a.* مَكْمَل *kit.* комил ва пурраку-нанда; ба камол расонанда.
- МУКАРРАР** *a.* مَكْرَر 1. такроршуда, такрор-карда. 2. такрор ба такрор; такроран, дуюм-бора.
- МУКНАТ** *a.* مَكْنَت 1. кудрат, тавоной. 2. *мач.* сарват, боигарӣ.
- МУКОБАРА** مَكَابِرَة *kit.* 1. изҳори кибр нисбат ба дигарон; мағрурӣ; инодкорӣ; ситезӣ. 2. дар вақти мубоҳиса бе далел гапҳои калон зада, изҳори фазл кардан.
- МУКОЛАМА/МУКОЛИМА** *a.* مَكَالِمَة 1. гуфту-гӯ, мусоҳиба; **муколима кардан** гуфтугӯ кардан, музокира ва мунозира намудан. 2. дар адабиёт ва театр як навъи махсуси нутқи иштироккунандагони асарҳои адабӣ ва намоишномаҳост, ки ғояҳои асосии асарҳо дар гуфтугӯву мунозираҳои байни қаҳрамонҳо кушода мешавад.
- МУКОС** مَكَّاس *кҲн.* 1. талошу кашмакеш дар болои коре (*хусусан дар вақти савдо*). 2. дастсаҳтӣ дар фуруҳтани чизе, шахсавдой.
- МУКОТИБА** *a.* مَكَاتِبَة мактубнависӣ ба ҳамдигар; **мукоотиба доштан** ба ҳамдигар мактубнависӣ кардан, нома навишта нома гирифтан.
- МУКОТИБОТ** *a.* مَكَاتِبَات 1. *ч.* **мукоотиба**. 2. *нав.* шӯъбаи қабул ва ирсоли мактубҳо дар баъзе идораҳои калон.
- МУКОФОТ** *a.* مَكَاْفَات 1. *кҲн.* подоши амал, сазои амал (*хоҳ нек бошад хоҳ бад*) **мукофоти амал**. 2. он чи барои қору амали нек ва ба ивази хизмати хуб дода мешавад; ҷоиза; **мукофоти давлатӣ** мукофоте, ки аз тарафи ҳукумат дода мешавад; **мукофот гирифтан** сазовори мукофот шудан; **мукофот додан** бо чизе тақдир карда шудан.
- МУКОФОТГИРӢ** مَكَاْفَاتِ گِيرِي *исми амал аз мукофот гирифтан*: маросими мукофотгирӣ.
- МУКОФОТНИДАН** مَكَاْفَاتِ نِيدَن бо мукофот қадр кардан, мукофот додан.
- МУҚАВВАР** *a.* مَقْوَر *kit.* миёнаковок, миёна-холӣ.
- МУҚАВВАС** *a.* مَقْوَس ба шакли камон, қавс-шакл.
- МУҚАВВӢ** *a.* مَقْوِي қувватдиханда, қувватбахш; **ғизои муқаввӣ, доруи муқаввӣ**.
- МУҚАДДАМ** *a.* مَقْدَم 1. пеш, қабл. 2. *kit.* қисми пеши чизе, *муқоб.* **муаххар**. 3. авло, афзал, бартар; **муқаддам шуморидан** беҳтар ва авло доништан.
- МУҚАДДАМОТ** *a.* مَقْدَمَات *ч.* **муқаддима**.
- МУҚАДДАР** *a.* مَقْدَر тақдиршуда, қисмат гардонидашуда; насиб, қисмат.
- МУҚАДДАС** *a.* مَقْدَس 1. пок, соф, тоза. 2. азиз, гиромӣ, моҳиятан азиз ва муаззам дониш-шуда; **вазифаи муқаддас, даргоҳи муқаддас, китоби муқаддас, хоки муқаддас**. 3. *д.* пок ва олий донишашуда (*аз назари динӣ*).
- МУҚАДДАСӢ** مَقْدَسِي покӣ, софӣ.
- МУҚАДДАСОТ** *a.* مَقْدَسَات *ч.* **муқаддас: муқаддасоти миллӣ**.
- МУҚАДДИМА** *a.* مَقْدِمَة 1. сарсухан, оғози су-хан, даромади гап ва сӯҳбат. 2. дебочаи китоб, пешгуфтори асар. 3. ибтидои қор, оғози амал.
- МУҚАДДИМАВӢ** مَقْدِمَوِي *мансуб ба муқаддима*; ба тарзи муқаддима; **қисми муқаддимавӣ, су-хани муқаддимавӣ**.
- МУҚАЙЯД** *a.* مَقْيَد *kit.* 1. ба қайд афтода, гирифтор, побанд. 2. *мач.* вобаста, тааллуқдор; **муқайяд доништан** ба чизе вобаста шумори-дан. 3. ба қайд гирифташуда, қайдшуда.
- МУҚАЛЛИБ** *a.* مَقْلَب *kit.* 1. баргардонанда, дигаргункунанда, тағйирдиханда. 2. вожгункунанда, чаппакунанда.
- МУҚАЛЛИД** *a.* مَقْلَد 1. тақлидкунанда, кӯр-кӯрона пайравикунанда. 2. он ки барои ҳазлу шӯҳӣ монанди гуфтору рафтори касе амал мекунад, тақлидгар.
- МУҚАЛЛИДӢ** مَقْلَدِي муқаллид будан, тақлидкунанда будан; тақлид кардан.
- МУҚАННАЪ** *a.* مَقْنَع *kit.* 1. ниқобдор, ниқоб-пуш. 2. **Ибни Муқаннаъ** лақаби Ҳошим ибни Ҳақим, ки ба шӯриши зидди истилоғарони араб сардорӣ кардааст.

МУҚАРНАС *a.* مقرنس *меъ.* 1. навъи нақши барҷастаи гачӣ, ки барои ороиши току сақфи гунбаз ва сари сутунҳо истифода мебуданд. 2. тоқ ва деворе, ки бо ҳамин услуб аз гач кандакорӣ шудааст.

МУҚАРРАБ *a.* مقرب 1. *кит.* наздикшуда. 2. одами хеле наздики шахси бузурге, надим, ҳамсӯхбат, ҳамнишин.

МУҚАРРАР *a.* مقرر 1. муайяншуда, таъйин кардашуда. 2. ҳатмӣ, ногузир. 3. бешак, ҳатман; **муқаррар кардан** а) қарор додан, ба қароре омадан, тасмим гирифтани дар бораи коре; б) муайян кардан, касеро таъйин намудан ба коре; в) боварӣ ҳосил кардан, ба фикре омадан; **муқаррар шудан** а) муайян гаштан, аниқ шудан; б) таъйин карда шудан; **муқаррар аст, ки...**, маълум аст, ки..., яқин аст, ки...

МУҚАРРАРАН *a.* مقررًا 1. яқинан, ногузир, ҳатман. 2. қоидадан, тавре ки расм шудааст; маъмулан.

МУҚАРРАРӢ *مقررӣ* 1. муайян, таъйиншуда, расмӣ. 2. одӣ, одатшуда, ба умумият даромада, таомулшуда, маъмул: **пурсупоси муқаррарӣ, либоси муқаррарӣ; одати муқаррарӣ** одати ҳарвақтӣ.

МУҚАРРАРОТ *a.* مقررّات 1. *ч.* муқаррар. 2. амру қарорҳои иҷрошоян таъйиншуда ё ба расмият даромада; таъйинот.

МУҚАРРИЗ *مقررّض нав.* он ки ба асарҳои илмӣ, адабӣ, намоишу концертҳо ва ғ. баҳои ҳаттӣ медиҳад, тақризнавис; **муқарризи расмӣ** он ки дар ҳимояи рисолаҳои илмӣ бо фикри танқидӣ ӯ эродҳо дар бораи қори илмӣ дифоъкунанда маъруза мекунад, оппоненти расмӣ.

МУҚАРРИЗӢ *مقررّضӣ* : муқарризӣ кардан баҳои ҳаттӣ додан, тақриз навиштан.

МУҚАССИР *a.* مقصرّ *кит.* 1. дорои ягон кӯтоҳӣ ва айб; пурнуксон. 2. он ки қореро бо каму қост иҷро мекунад, хатокор. 3. гунаҳгор, мучрим; **муқассир будан**.

МУҚАТТАР *a.* مقطر 1. қатра-қатра чакида. 2. *тех.* бо роҳи тақтир софқарда, ба воситаи буғронӣ тасфияшуда: **оби муқаттар**.

МУҚАТТАОТ *a.* مقطّعات қитъаот, қитъаҳо, манзумаҳои сабуқвазну кӯтоҳ.

МУҚАШШАР *a.* مقشّر аз пӯст ҷудокарда, аз пӯст тозашуда: **наҳӯди муқашшар, муқашшар кардан**.

МУҚАШАРКУНАНДА مقشّرکننده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз **муқашшар кардан**; аз пӯст ҷудо кардан: **мошинаи муқашшаркунанда**.

МУҚБИЛ *a.* مقبل *кит.* соҳиби иқбол, хушбахт.

МУҚИМ *a.* مقیم 1. бошанда, сокин; **муқими ҷое будан** ҷой гирифтани дар маҳалле, сукунат кардан. 2. истиқоматкунандаи доимӣ, таҳҷой; **муқим шудан** ҷой гирифтани; соқини ҷое шудани ба таври доимӣ, сукунат.

МУҚИМӢ *مقیمى* 1. соқини доимӣ, бошандаи доимӣ. 2. таҳҷой, маҳаллӣ.

МУҚЛ *a.* مقل *кит.* самғи хушбӯӣ дарахтест аз ҷинси хурмо, ки қобилияти шифой доштааст.

МУҚЛА *a.* مقله *кит.* қосаи чашм бо сафедӣ ва сиёҳиаш.

МУҚОБИЛ *a.* مقابل 1. рӯ ба рӯ. 2. зид, нақиз: **муқобили...** *зби.* аз ҷиҳати маъно зид; акси маъноӣ..., антоними...: **калимаи «гарм» муқобили «сард» аст.** 3. муҳолиф, зидбаромада; аз **муқобил** аз рӯ ба рӯ, аз пеш; **ба муқобили...** а) рӯ ба рӯи... рӯёруи...; б) бар зидди...; в) ба ивази..., дар бадали...; **муқобил баромадан** зиддият нишон додан, муҳолифат кардан; **муқобил гузоштан** а) рӯ ба рӯи қасе ё чизе мондани чизе; б) муқоиса кардани чизе бо чизе; **муқобил истодан** зид шудан, муҳолифат кардан; **муқобил шудан** зид шудан; ба **муқобили қасе (чизе) баромадан** изҳори зиддият кардан ба қасе (чизе); муҳолиф будани бо қасе ё коре.

МУҚОБИЛА//МУҚОБАЛА *a.* مقابله 1. рӯ ба рӯ истода бо яқдигар баробарӣ кардан; рӯбарӯшавӣ. 2. муқоиса: **муқобилаи матни ҷопӣ бо асл; муқобила кардан** а) *ниг.* муқобилат кардан; б) муқоиса кардан. 3. *ри-ёз.* қисме аз илми ҷабр, муодила: **ҷабр ва муқобила**.

МУҚОБИЛБАРӢ *مقابلبرای* *исми амал* аз **муқобил баромадан**; муқобилият (зиддият) нишон додан ба қасе (чизе).

МУҚОБИЛГУЗОРӢ *مقابلگذارى* *исми амал* аз **муқобил гузоштан**; 1. чизеро зидди чизе гузоштан. 2. муқоиса кардан.

- МУҚОБИЛИЯТ** *a.* مقابليت *ниг.* муқобилат.
- МУҚОВА** *a.* مقاوه чилди сахти рӯи китоб ё дафтари калон.
- МУҚОВАБАНД** *a.* مقاوه بند он ки ба китоб, дафтарҳои калон *ва ғ.* муқова мебандад.
- МУҚОВАБАНДӢ** *a.* مقاوه بندي шуғлу пешаи муқовабанд; муқова бастан, муқова кардан.
- МУҚОВАДОР** *a.* مقاوه دار дорои муқова, муқова шуда: **китоби муқовадор, дафтари муқовадор.**
- МУҚОВАСОЗ** *a.* مقاوه ساز *ниг.* муқовабанд.
- МУҚОВАСОЗӢ** *a.* مقاوه سازي *ниг.* муқовабандӢ.
- МУҚОВИМАТ//МУҚОВАМАТ** *a.* مقاومت 1. рӯ ба рӯ истода зиддият нишон додан ба касе (чизе): **муқовимати мусаллаҳона.** 2. истодагарӣ, муқобилӣ. 3. *физ.* қуввае, ки ба чисмҳо таъсири акс мерасонад: **муқовимати аэродинамикӣ.**
- МУҚОИСА** *a.* مقايسه қиёс кардани ду чиз, андоза кардани ду чиз (*ду кор ё ду кас*) бо мақсади пайдо кардани монандӣ ва фарқи онҳо: **муқоиса кардан (намудан), муқоиса шудан.**
- МУҚОИСАВӢ** *a.* مقاييسوي муқоисашаванда, қиёсшаванда; **грамматикаи муқоисавӣ; дараҷаи муқоисавии сифат; усули муқоисавии таъриҳӣ.**
- МУҚОИСАНАШАВАНДА** *a.* مقاييسه نشونده *сифати феълӣи замони ҳозира аз муқоиса нашудан; муқоб. муқоисашаванда.*
- МУҚОИСАНОПАЗИР** *a.* مقاييسه ناپيز *муқоисасана-шаванда, аз қиёс берун.*
- МУҚОИСАШАВАНДА** *a.* مقاييسه شونده *сифати феълӣи замони ҳозира аз муқоиса шудан; мавриди қиёс қароргирифта.*
- МУҚОРАНА** *a.* مقارنه *кит.* наздикшавӣ ба ҳамдигар; **муқоранаи найирайн** *нуч.* дар як бурҷ воқеъ шудани ду сайёра - Офтоб ва Моҳ.
- МУҚОРИН** *a.* مقارن *кит.* ба ҳам қарин; наздикшуда; наздик; **муқорини...** наздики..., наздик ба...
- МУҚОТАА** *a.* مقاطعه *кит.* 1. бо ҳамдигар қатъи алоқа кардан. 2. ичорагирӣ, ба ичора гирифта-тан; супоридани коре ба касе ба таври пудратӣ.
- МУҚОТАЛА** *a.* مقاتله *кит.* чанг, кушокушӣ, китол.
- МУҚРӢ** *a.* مقرى 1. он ки Қуръонро бо овози хуб кироат мекунад, қорӣ. 2. таълимдиҳандаи кироати Қуръон.
- МУҚТАДИР** *a.* مقتدر қудратманд, қодир, тавоно, пурзӯр.
- МУҚТАДИРӢ** *a.* مقتدرى қудратманд будан, қодирӣ, тавоноӣ, боқудратӣ.
- МУҚТАДО** *a.* مقتدى *кит.* 1. он ки ба ӯ пайравӣ мекунад, аз паси ӯ мераванд. 2. пешво.
- МУҚТАЗӢ** *a.* مقتضى *кит.* 1. иқтизоқунанда, хоҳанда, талабқунанда. 2. мӯчиб, боис, сабаб.
- МУҚТАЗО** *a.* مقتضا *кит.* 1. хосташуда, лозим шуморидашуда, матлуб. 2. тақозо, талаб; **ба муқтазои...** мувофиқи..., мувофиқ ба...
- МУҚЪАД** *a.* مقعد *кит.* 1. барҷомонда, аз ҳаракат маҳрум (*мас., бемори бистарӣ*).
- МУЛ** *a.* مل *кит.* май, шароб.
- МУЛАВВАН** *a.* ملون рангкарда; рангоранг, гуногунранг, рангин.
- МУЛАВВАС** *a.* ملوث олуда ба чирк; ифлосшуда, палид.
- МУЛАҚҚАБ** *a.* ملقب лақабгирифта, лақабдодашуда; он ки лақаб дорад, лақабдор (*лақаби эҳтиромӣю ифтихорӣ ё акси он*); **мулаққаб ба ...**, машҳур ба лақаби...; мутахаллис ба...
- МУЛАММАЪ** *a.* ملّمع 1. *кит.* дурахшон, тобон. 2. *кит.* рангоранг. 3. *ади.* шеър, ки ба ду забон навишта шудааст (*мас., як мисраъ ё байти он ба дигар забон гуфта шудааст*).
- МУЛАХХАС** *a.* ملخص *кит.* 1. мухтасар шуда, ихтисоршуда. 2. хулоса, мухтасари чизе; шарҳу баёни мухтасари мазмуни мақола ё рисолае.
- МУЛЗАМ** *a.* ملزم мағлубшуда дар мубоҳиса ва мунозира; **мулзам кардан** дар мубоҳиса мағлуб кардан; **мулзам шудан** дар мубоҳиса ё гуфтугӯ мағлуб ва муттаҳам шудан.
- МУЛК** *a.* ملك 1. дороии асосан ғайриманқул (*аз қабилӣи замин, ҳавлӣ, бог, хона*) милк; **мулку асбоб** молу мулк ва чизу чора; **мулки**

- хусусӣ** молу мулки хос ва мансуби ягон кас; **мулки хур** (хуррият); *таър.* заминне, ки соҳиби он бино ба имтиёзе ба давлат хироч наредод; заминне, ки аз ҳосили он андоз гирифта намешуд; **молу мулк** дорои манкул ва ғайриманкул. 2. сарзамин, мамлакат; **мулки бегона** мамлақати хориҷа, кишвари бегона.
- МУЛКАК** ملكك *бот.* донане, аз чинси мош, ки аз наск калонтар аст.
- МУЛКАКГУН** ملكك گون *бот.* гиёҳи яксолаи гуногунранг ва ниҳоят хушбӯй.
- МУЛҚДОР** ملكدار 1. заминдор, молики замин. 2. доро, давлатманд.
- МУЛҚДОРӢ** ملكدارى 1. заминдорӣ; мулк доштан. 2. давлатмандӣ, дороӣ.
- МУЛКИЯТ** ملكيت *ниг.* моликият.
- МУЛКӢ** ملكى 1. мансуб ба мулк. 2. нав. давлатӣ, ҳукумати.
- МУЛЛО** *а.* ملا 1. д. олими илми шариат. 2. д. ходими дини мусулмонӣ, маҳдум; **муллоҳон расмӣ** ходимони дин, рӯҳониёни иҷроқунандаи вазифае дар масҷиду мадрасаҳо (*аз қабил* имом, хатиб, мударрис). 3. босавод, саводнок; **мулло кардан** босавод гардонидан (*касера*); **мулло шудан** соҳиби хату савод шудан. 4. ҳамчун калимаи эҳтиром ба номи шахсони босаводу соҳибмаърифат ва баъзе хешовандони арчманд... илова карда мешавад: **мулло Бадриддин**, **мулло Ғиёсиддин**...
- МУЛЛОБАЧА** ملاچه *д.* талабаи мадраса, толибилм.
- МУЛЛОБАЧАӢ** ملاچه گى давраи дарсонӣ дар мадраса.
- МУЛЛОБУДБӢТАК** ملابدبوتك *зоол.* номи як парандаи қачминқори тоҷдор.
- МУЛЛОӢ** ملاگى *ниг.* муллоӣ.
- МУЛЛОӢНА** ملايانه 1. мансуб ба мулло; лоиқи мулло. 2. монанди мулло, ба мисли мулло.
- МУЛЛОЗОДА** ملازاده 1. фарзанди мулло. 2. аз оилаи мулло.
- МУЛЛОӢ** ملايى 1. мулло будан, соҳиби вазифаи мулло будан. 2. босаводӣ, саводнокӣ.
- МУЛЛОНАМО** ملاناما мулломонанд, муллоосу-
- рат, муллоҷоп.
- МУЛЛОТАРОШ** ملاتراش даъвои муллоӣ дошта, худро мулло вонамуд карда.
- МУЛЛОЦИРИНГ** ملاچرينگ *гуфт.* пул, нақдина.
- МУЛОЗИМ** *а.* ملازم *таър.* хизматгузори ҳамеша дар хизмат ҳозир; хизматгор, навкар.
- МУЛОЗИМАТ** *а.* ملازمت 1. ҳамроҳ будан; бо касе пайваста ва вобаста будан. 2. ҳамеша дар хизмати касе будан; хизматгорӣ.
- МУЛОЗИМӢ** ملازمى 1. *ниг.* мулозимат. 2. хизматгорӣ, навкарӣ.
- МУЛОИМ** *а.* ملايم 1. нарм, суст, *муқоб.* саҳт: **нони мулоим**. 2. ҳалим, нармдил, беозор: **одами мулоим**. 3. маҳин, нозук: **овози мулоим**, **бо садои мулоим**. 4. форам, созвор, мувофиқ; боди мулоим; **нишастии мулоими киштии кайҳонӣ** орому оҳиста фурудони киштии кайҳонӣ; **мулоим кардани гардани шах** гапдари кардан, аз гарданшаҳӣ, баровардан; **мулоим шудан** нарм гаштан; паст шудани хашму ғазаби касе; **абрешим барин мулоим шудан** хеле нарм шудан (*дар муомила*).
- МУЛОИМАТ** *а.* ملايمت 1. *кит.* мувофиқат созгорӣ. 2. мулоимӣ, нармӣ; **бо мулоимат** бо нармӣ; оҳиставу оромона.
- МУЛОИМАТӢ** ملايمتى *ниг.* мулоимат 2.
- МУЛОИМБАДАН** ملايم بدن он ки аъзои бадани ӯ нарму латиф аст, нозукбадан, нозукандом.
- МУЛОИМГАП** ملايم گپ он ки оҳиста ва нарм ва дурушти накарда гап мезанад, нармгуфтор, нармсухан.
- МУЛОИМГАПӢ** ملايم گپى нармгуфторӣ, нармуҳанӣ; хушмуомилагӣ.
- МУЛОИМГУФТОРӢ** ملايم گفتارى *ниг.* муломгапӣ.
- МУЛОИМӢ** ملايمي 1. нарми, сустӣ, *муқоб.* саҳтӣ. 2. ҳалимӣ, хушмуомилагӣ.
- МУЛОИМОНА** ملايمانه бо нармӣ, оромона; ҳалимона.
- МУЛОИМПАШМ** ملايم پشم *ниг.* маҳинпашм.
- МУЛОИМСУХАН** ملايم سخن *ниг.* мулоимгап.
- МУЛОИМСУХАНӢ** ملايم سخنى *ниг.* муломгапӣ.

- МУЛОИМТАБИАТ** ملايم طبيعت нармтабиат, бе-ор, хушхулқ.
- МУЛОИМТАБЪ** ملايم طبع *ниг.* мулоимтабиат.
- МУЛОИМХУНУК** ملايم خنک *гуфт.* он ки рафтори хушомадгӯёнаи дилнокаш дорад; дорои кирдорҳои ноҳинчору ғашовар.
- МУЛОИМХУНУКӢ** ملايم خنكى *мансуб ба мулоимхунук; рафтори мулоимхунук: мулоимхунукӣ кардан.*
- МУЛОИМХУНУКОНА** ملايم خنكانه ба монанди мулоимхунук, ба одами мулоимхунук хос: **рафтори мулоимхунукона, табассуми мулоимхунукона.**
- МУЛОИМШАВИ** ملايم شوى *исми амал аз мулоим шудан.*
- МУЛОИМШУДА** ملايم شده *сифати фълиш замони гузашта аз мулоим шудан.*
- МУЛОҚӢ** *а.* ملاقى *кит.* мулоқоткунанда, вохӯрикунанда, вохӯранда.
- МУЛОҚОТ** *а.* ملاقات *вохӯрӣ, ҳамдигарро дидан; рӯ ба рӯ шудан (бо касе): мулоқот кардан (намудан) вохӯрӣ кардан, ба дидори ҳамдигар расидан; дучор омада гуфтугӯ кардан.*
- МУЛОҚОТГОҲ** ملاقات گاه *ҷои мулоқот, маҳалли дидорбинӣ, ваъдагоҳ.*
- МУЛОТАФАТ//МУЛОТИФАТ** *а.* ملاطفت *кит.* илтифот, шафқат, навозиш.
- МУЛОҲИЗА** *а.* ملاحظه 1. фикр, андеша; фикр дар бораи чизе; **бо мулоҳиза гап задан** фикр карда гап задан, ҳарҷониба санчида гап задан; **ба мулоҳиза гирифтан** дар бораи чизе фикр кардан, ба назари эътибор гирифтан. 2. хулосаи фикре, ки дар натиҷаи тааммули ҳаматарафаи кор ё чизе пайдо шудааст. 3. ибo ва андеша; **мулоҳиза доштан аз чизе** ибo ва андеша доштан аз чизе; **мулоҳиза кардан (намудан)** а) дар бораи чизе фикр кардан; б) ба таҳти мушоҳида гирифтан; в) ибo ва рӯихотир кардан аз касе (аз чизе).
- МУЛОҲИЗАКОР** ملاحظه کار боандеша; дурандеш; эҳтиёткор.
- МУЛОҲИЗАКОРӢ** ملاحظه كارى боандешагӣ; дурандешӣ; эҳтиёткорӣ.
- МУЛОҲИЗАКОРОНА** ملاحظه كارانه андеша-мандона; дурандешона; эҳтиёткорона.
- МУЛОҲИЗАРОНӢ** ملاحظه رانى фикрронӣ, андешаронӣ.
- МУЛТАБАС** *а.* ملتبس *кит.* 1. пӯшидашуда, пӯшида. 2. шубҳанок; дар маънӣ носаҳеҳ, мубҳам ва норавшан.
- МУЛТАФИТ** *а.* ملتفت *кит.* тавачҷӯхкунанда, аҳамиятдиҳанда; **мултафит шудан** а) аҳамият додан; б) фаҳмидан, боҳабар шудан.
- МУЛТАҶӢ** *а.* ملتجى *кит.* 1. паноҳчӯянда; паноҳоваранда; **мултаҷӣ шудан** паноҳ чустан, паноҳ хостан. 2. илтиҷоқунанда, илтимосқунанда, арзқунанда.
- МУЛТИПЛИКАТСИЯ** لوت. ملتپليكتسيه *филм-бардорӣ аз рӯи сурат ва бозичаҳо.*
- МУЛУ** مولو *кит., мус.* нае, ки аз шоҳи миёнҳоли месохтанд.
- МУЛУК** *а.* ملوك *ҷ.* малик.
- МУЛӢҲ** *а.* ملوه *чизи сохтаи ҳамшакл ва ҳамранги чизи дигар, ки барои фиреби назар гузошта мешавад (ба монанди хӯса).*
- МУЛҲАҚ** *а.* ملحق *кит.* ҳамроҳшуда, пайваस्तшуда; **мулҳақ шудан** пайвастан, ҳамроҳ шудан.
- МУЛҲАҚОТ** *а.* ملحقات 1. *ҷ.* мулҳақ. 2. *таър.* шаҳрҳое, ки аз душман кашида гирифта ба мамлақати худ дохил кардаанд. 3. илова дар охири китоб, замимаи асарӣ асосӣ.
- МУЛҲАМ I** *а.* ملهم *кит.* илҳомгирифта; он ки дар дилаш фикре пайдо мешавад.
- МУЛҲАМ II** *а.* ملحم *кит.* як навъ матои абрешимини нафис.
- МУЛҲИД** *а.* ملحد *кит.* мункири роҳи ҳақ, бедин, беҳудо; даҳрӣ; аҳли бидъат.
- МУЛҲИДӢ** ملحدى *мулҳид будан; бединӣ; беҳудой, даҳригӣ.*
- МУЛҲИМ** *а.* ملهم *кит.* илҳомдиҳанда, илҳомбахш.
- МУМ** موم 1. моддаи нарми равшанмонанди аз хонаи занбӯри асал ҳосилшуда ва чизи ҳамхосияти он, ки аз растаниҳо ва аз кон гирифта мешавад. 2. *мач.* чизи нарм; **муми сафед** муме, ки аз хонаи занбӯри асал ҳосил мешавад; **муми сиёҳ** муме, ки аз кон гирифта

- мешавад; **мум барин мулоим шудан** а) ниҳоят нарм шудан; б) *мач.* ба ифоқа омадан; ◇ **мум газида нишастан** хомӯш мондан, сокит нишастан.
- МУМАВВАХ** *a.* مموه *кит.* сухани дурӯге, ки барои ба роҳи хато бурдани мардум мебофанд.
- МУМАЙИЗ** *a.* مميز 1. фарқкунандаи неку бад; санчидакор, эксперт. 2. *кит.* ботамиз, бофаросат, зирак.
- МУМАНДУД** موماندود 1. бо мум пӯшонида, андуда бо мум. 2. муми сафед молидашуда; бо муми сафед пардоз шуда; **коғази мумандуд, тахтафарши мумандуд.**
- МУМАҲҲАД** *a.* ممهّد *кит.* 1. паҳн карда, густурдашуда. 2. ба тартиб дароварда, соз кардашуда.
- МУМАҲҲИД** *a.* مههد *кит.* 1. паҳнкунанда, густуранда. 2. мураттабсозанда; барпокунанда.
- МУМДОР** مومدار дорои мум; дар таркибаш мумдошта: **асали мумдор** асале, ки аз мумҳои занбӯрхона соф карда нашудааст.
- МУМЗАДА** مومزده *ниг.* мумандуд.
- МУМИД(Д)** *a.* ممد *кит.* мададкунанда, мададгор, ёридиҳанда.
- МУМИЁ** *a.* موميا моддаи сиёхранги қирмонанди табиӣ, ки дар деворҳои ғорҳои кӯҳ пайдо шуда, дар тиб истифода мешавад; **мумиё кардан** бо дорувории махсус ва бо усули хос хушк кардани часади майит барои дурудароз эмин нигоҳ доштани он.
- МУМИЁЙ** موميایى 1. *ниг.* мӯмиё. 2. часади инсон ва ҳайвонот, ки онро дар қадим ба тарзи махсус бо доруҳо хушкконда нигоҳ медоштанд.
- МУМИН** مومين *ниг.* мумӣ.
- МУМӢ** مومى *мансуб ба мум;* аз мум сохташуда: **шамъи мумӣ.**
- МУМКИН** *a.* ممكن 1. имконпазир, қобили иҷро; **мумкин будан** имконпазир будан. 2. чоиз; раво; **мумкин нест** чоиз ва раво нест, мамнӯъ аст, манъ аст. 3. аз эҳтимол дур нест, ки... аҷаб не, шояд: **мумкин аст, ки...**
- МУМКИНУЛВУЧУД** *a.* ممكن الوجود *кит., фалс.* он чи вучуд доштанаши имконпазир аст; имконуловчуд.
- МУМСИК** *a.* مسك хасис, гурусначашм; **харчи мумсик дучанд** (*зарб.*).
- МУМСИКӢ** مسكى хасисӣ, чашмгуруснагӣ.
- МУМТАД(Д)** *a.* ممتد *кит.* давомнок, тӯлонӣ, дароз, тавил.
- МУМТАНЕЪ** *a.* ممتنع *кит.* 1. манъ кардашуда. 2. номумкин, ғайримумкин, муҳол; **сахли мумтанеъ** *ниг.* сахл.
- МУМТАНЕЪУЛВУЧУД** *a.* ممتنع الوجود *кит., фалс.* он чи ҳастии он муҳол аст.
- МУМТАҲАН I** *a.* ممتحن *кит.* 1. имтиҳон шуда, озмун ва санчидашуда. 2. дучори сахтӣ ва балогардида, аҳволаш бадшуда.
- МУМТАҲАН II** *a.* ممتهن *кит.* хору залил, беқадру қиматшуда.
- МУМТАҲИН** *a.* ممتحن *кит.* имтиҳонкунанда, озмоянда; **хайати мумтаҳин** (хайати) имтиҳонгирандагон.
- МУМТОЗ** *a.* ممتاز 1. чудо шуда, фарқ карда аз чизе ё касе; интиҳоб карда, баргузида. 2. имтиёздошта, баргарӣ ва афзалиятдошта; **мумтоз гаштан** а) афзалият пайдо кардан; б) ном баровардан.
- МУМУЛ** مومول *кҲн.* як навъ бемории чашм.
- МУНАББАТ** *a.* منبّت *кит.* нақши барҷастаи гулу растаниҳои ба дару девори хонаҳо аз ғач сохташуда ва дар ҷӯб кандакоришуда.
- МУНАББАТКОР** منبّت کار он ки шуғли ӯ сохтани мунаббат мебошад; **устои мунаббаткор.**
- МУНАББАТКОРӢ** منبّت کاری шуғли мунаббаткор; ороиш ва нақшу ниғори барҷаста; **хонаи мунаббаткорӣ** хонаи бо нақшҳои барҷаста ороёфта.
- МУНАВВАР** *a.* منور пурнур, равшан, нуронӣ; **мунаввар гардидан (шудан)** равшан шудан, пурнур гардидан; **мунаввар гардонидан** пурнур сохтан, равшан кардан; **мунаввар кардан (сохтан)** равшан кардан, пурнур гардонидан.
- МУНАВВАРӢ** منوری *физ.* зичии сатҳи сели афканишот; сели рушноӣ: **воҳиди мунавварӣ.**
- МУНАҒҒАС** *a.* منغص *кит.* хиратабъ, ғамолуд, андӯхгин; ◇ **айши касеро мунағғас кардан** айши касеро талх кардан, ба шодию тараби касе халал расондан.

- МУНАЗЗАМ** *a.* **منظم** ба назму тартиб даромада, дорои назму тартиб, мурааттаб.
- МУНАЗЗАХ** *a.* **منزه** *kit.* покиза кардашуда; пок, покиза: **муназзах аз чизе** пок аз чизе; холи ва барӣ аз чизе (*мас., аз саҳву галат*); **манзили муназзах** манзили пок ва хушу фараҳбахш.
- МУНАЗЗИМ** *a.* **منظم** *нав.* ба назму тартиб дароваранда; танзимгар; **муназзими овоз** танзимгари овоз (*дар радио ва телевизион*).
- МУНАҚҚАХ** *a.* **منقح** *kit.* 1. пок ва тоза кардашуда. 2. ислоҳшуда; тоза аз айбу нуқс ва суханони номарғуб: **шеърест ба ғоят мунаққо ва мунаққох.**
- МУНАҚҚАШ** *a.* **منقش** дорои нақшу нигор, наққошишуда, нақшдор: **хонаи мунаққаш.**
- МУНАҚҚИД** *a.* **منقذ** он ки танқид мекунад, танқидкунанда, интиқод кунанда: **мунаққиди адабӣ** адабиётшиносе, ки чиҳатҳои хубу бади асарҳои муосири адабиरो таҳлил ва ошкор мекунад, мутахассиси соҳаи танқиди адабӣ.
- МУНАҚҚО** *a.* **منقأ/منقى** *kit.* 1. пок ва тоза кардашуда. 2. (мағзи) аз донак ва пӯчоқ тоза кардашуда; **мавизи мунаққо** мавизи донакаш баровардашуда, мавизи бедона кардашуда.
- МУНАЧЧИМ** *a.* **منجم** 1. ситорашинос, ки аз рӯи вазъияти ситораҳо пешгӯӣ мекунад, донандаи илми нучум, астролог. 2. мутахассиси илми ҳайат, астрономия, ситорашинос.
- МУНАЧЧИМӢ** **منجمى** ихтисос ва шуғли муначчим; муначчим будан.
- МУНДАРИС** *a.* **مندرس** *kit.* кӯҳна, фарсуда (*оид ба либос*); аз байн рафта.
- МУНДАРИЧ** *a.* **مندرج** дарчшуда, дохилшуда, гунҷонидашуда.
- МУНДАРИЧА** *a.* **مندرجه** 1. *kit.* мундарич. 2. мазмуни чизи навишташуда, фарогири матлаби дарҷёфта, мӯхтаво; **мунаввар кардан (сохтан)** равшан кардан, пурнур гардонидан.
- МУНДӢ** **مندى** кӯзаи сафолии даҳаншикастаи бедаста; **кулол дар мундӣ об меҳӯрад** (*мақ.*).
- МУНЗАВӢ** *a.* **منزوى** *kit.* гӯшанишин, гӯшагир, узлатгир.
- МУНЗАЛ** *a.* **منزل** *kit.* нозилшуда, аз боло ба поин фиристодашуда (*аз ҷониби Худо*): **вахйи мунзал** паём ва илҳоме, ки Худо ба пайғамбарон мефиристонд.
- МУНЗАМ(М)** *a.* **منضم** *kit.* замшуда, пайвастшуда, мулҳақ, пайваст.
- МУНЗАҲИФ** *a.* **منزحف** 1. дуршаванда аз самти маъқул. 2. *адш.* дуршаванда аз вазни саҳеҳ, ғайрисолим, ғайриҷоиз (*дар бораи рукнҳои, ки дар вазн ҳарфе зиёд ва ё кам воқеъ мешавад*).
- МУНИР** *a.* **منير** нурпош, равшан, тобон, дурахшон; **бадри мунир** *kit.* а) моҳи пурраи тобон; б) *киноя аз маҳбубаи зебо*; **меҳри мунир** офтоби нурбахш; **моҳи мунир** моҳи тобон.
- МУНИС** **مونس** *ниг.* мӯънис.
- МУНИТСИПАЛИТЕТ** *фр.* **منتسيپاليتت** мақоми худидораи ҳукумати шаҳр ва ноҳия (*дар баъзе мамлакатҳо*).
- МУНИТСИПАЛӢ** **منتسيپالى** *мансуб ба мунитсипалитет.*
- МУНКАР** *a.* **منكر** 1. инкоршаванда, шинохташаванда. 2. бад, зишт, қабех; номуборак. 3. кори зишт, кори бад: **наҳйи мункар** манъ фармудан аз кори бад. 4. **д. Мункар ва Накир** – ду фариштае, ки пас аз марг дар гӯр ба сари мурда ҳозир омада аз ӯ дар бораи гуноҳу савоби дар дунё кардааш бозпурсӣ мекунанд.
- МУНКАСИР** *a.* **منكسر** *kit.* 1. шикасташаванда, шикананда; **хати мункасир** *кҳн.* хати шикаста. 2. касрнок.
- МУНКАСИФ** *a.* **منكسف** *kit.* 1. дар кусуф монда, гирифта (*дар бораи Офтоб*). 2. маҷ. тира, хира.
- МУНКАШИФ** *a.* **منكشف** *kit.* 1. кашфшуда; кушодашуда. 2. *маҷ.* ошкоро, фош; возех, равшан.
- МУНКИР** *a.* **منكر** инкоркунанда, эътирофнакунандаи коре ё касе; **мункир шудан** а) иқроп нашудан, эътироф накардан; б) рад кардан, инкор кардан.
- МУНКИРШАВӢ** **منكرشوى** *исми амал аз мункир шудан*; инкор, рад.
- МУНҚАЗӢ** *a.* **منقضى** гузашта, тамомшуда, ба охир расида; **мунқазӣ шудан (гардидан)** тамом шудани мӯҳлати чизе.

МУНҚАЛИБ *a.* منقلب *kit.* 1. баргарданда; аз ҳоле ба ҳоле гарданда. 2. вожгуншуда, сарнагуншуда. 3. баръакс, чаппа; **мунқалиб шудан** а) вожгун шудан, чаппа шудан; б) бад шудани вазъият.

МУНҚАРИЗ *a.* منقرض *kit.* ба инқироз расида, ба охир расида, азбайнрафта; **мунқариз шудан** нест шудан, аз байн рафтан.

МУНМУНА *бот.* مومونه *бот.* як навъи гиёҳи ҳамешасабз, ки баргҳои майда дорад.

МУНОДӢ *a.* منادى 1. нидокунанда. 2. *таър.* он ки матлаберо бо овози баланд эълон карда, ба мардум мерасонад, чорчӣ.

МУНОДО *a.* منادا *kit.* нидошуда, эълоншуда; **мунодо шудан** нидо шудан, эълон кардан, чар задан. 2. *кҳн.* мухотаб.

МУНОЗИРА *a.* مناظره 1. баҳсу чидоли ду ё чанд кас барои исботи нуқтаи назари худ оид ба мавзӯ ё масъалае: **мунозира кардан**, **мунозираву мубоҳиса** баҳс, кашмакаши даҳонӣ. 2. *ади.* яке аз шаклҳои шеърӣ, ки ба тасвири баҳои як чиз ба чизи дигар (*мас.*, *мунозираи замину осмон*, *шамъу парвона*) асос ёфтааст.

МУНОЗИРАВӢ *мавр.* مناظروى *мавр.* мунозира қароргиранда; баҳсноқ, баҳсталаб.

МУНОЗИРАГАР *он ки баҳсу мунозира мекунад*, мунозирақунанда, баҳскунанда.

МУНОҚИЗ *a.* مناقض *kit.* нақизи ҳам, зидди ҳамдигар.

МУНОҚИША *a.* مناقشه *низоъ*, муҳолифат, ҷанҷол бо ҳамдигар (*дар болои чизе*, *масъалае*): **муноқиша кардан**.

МУНОСИБ *a.* مناسب 1. мувофиқ, лоик, созгор; **вақти муносиб** дар мавриди мувофиқ; **фурсати муносиб** фурсати мусоид; **ба худаи муносиб** мувофиқи худ; шоистаи худ. 2. сазовор, шоиста: **ҷавоби муносиб**; **муносиб будан** маъқул будан; мувофиқи мақсад будан; муносиб шуморидан, лоик доништан (*чизеро ба касе*); **муносиб шуморидан** дуруст ҳисоб кардан; ба худ раво доништан;

МУНОСИБАТ *a.* مناسبت 1. нисбат доштан ба якдигар, вобаста будан аз якдигар; алоқа, робита; **муносибатҳо** вобастагиҳо, маҷмӯи робитаҳо: **муносибатҳои истехсолӣ** (*иқт.*), **муносибатҳои ҷамъиятӣ**; **муносибатро бури-**

дан тарки алоқа кардан, робитаро буридан; **муносибат канда шудан** робита бурида шудан, қатъ гардидани алоқа; **муносибат доштан** алоқадор (дахлдор) будан. 2. маврид, фурсат; фурсати мувофиқ. 3. муомила, рафтор (*нисбат ба касе*, *чизе*); **ба муносибате** вобаста ба..., ба сабабе; **ба ин муносибат** аз ин ҷиҳат, бинобар ин.

МУНОСИБАТДОР *مناسبتدار* дахлдор, робитадошта, алоқаманд.

МУНОФИҚ *a.* منافق *он ки зоҳираш дигару ботинаш дигар аст*, дурӯя.

МУНОФИҚӢ *дурӯягӣ*: **мунофиқӣ кардан**.

МУНОФИҚОНА *منافقانه* ба тарзи дурӯягӣ, мунофиқвор.

МУНОФИРАТ *a.* منافرت *мус.*, *kit.* номи овоз ва бӯъди нофораму ноҷӯр, диссонанс.

МУНОҶОТ *a.* مناجات 1. *д.* тавалло ва зорӣ кардан ба Худо, розу ниёз. 2. *ади.* яке аз унсурҳои асари бадеӣ дар адабиёти классикӣ, ки аз ситоиши Худо ва наъти пайғамбар (с) иборат аст.

МУНСАЛИК *a.* منسلک *kit.* 1. дар ришта кашида. 2. дохилшуда, воридшуда ба маслаку тариқате. 3. *мус.* номи як силсила оҳангу сурудҳои машҳури классикӣ.

МУНСАНИ *a.* منثنى *kit.* хамхӯрда, хамида, қатшуда, дутошуда.

МУНСАРЕҲ *a.* منسرح *kit.* 1. осон равоншаванда. 2. *маҷ.* осон гуфташаванда. 3. *ади.* номи яке аз баҳрҳои арӯз, ки рӯкҳои он «мустафъилун мафъулот» аст.

МУНСИФ *a.* منصف *kit.* боинсоф, бовичдон, боадолат.

МУНСИФОНА *منصفانه* *kit.* боинсофона, бовичдонона, аз рӯи инсофу адолат; беғаразона.

МУНТАБЕЪ *a.* منطبع *kit.* 1. он чи дар рӯи чизи дигар нақш меёбад, нақшбанда; **мунтабеъ шудан** нақш бастан. 2. ба таъби расида, чопшуда.

МУНТАЗАМ *a.* منتظم 1. ба таври муназзам, бонизом, ботартиб, мурааттаб: **ҳаракати мунтазами нақлиёт**. 2. якҷайл, ҳамеша давомқунанда, бардавом, доимӣ.

МУНТАЗАМАН *a.* منتظماً *ниг.* мунтазамона.

МУНТАЗАМӢ منتظمى *1.* муназзамӣ, бо тартибу низом будан, мураттабӣ. *2.* доимӣ, бардавом будан.

МУНТАЗАМОҶА منتظمانه *1.* ба таври муназзам, ботартибона; мураттабан. *2.* доиман, бардавом.

МУНТАЗИР منتظر *нигарон, чашм ба роҳ; мунтазир будан* а) интизорӣ кашидан, нигарон будан; б) чашм доштан, умед кардан; **мунтазир доштан** интизор кардан; **мунтазир истодан** нигарон будан, чашм ба роҳ будан; **мунтазир кардан** дар интизорӣ доштан **мунтазир шудан** нигарон шудан, интизор шудан; **мунтазир нишастан** дар интизорӣ будан, нигарон ва чашм дар роҳ будан.

МУНТАЗИРӢ منتظرى *мунтазир будан, нигаронӣ, интизорӣ.*

МУНТАМИС *a.* منتمس *кит.* маҳвшуда, нестшуда, аз байн рафта; нопадидшуда: **ситораи мунтамис.**

МУНТАСАБ *a.* منتصب *кит.* *1.* насбшуда, шинондашуда. *2.* муайяншуда, таъйиншуда (*ба мансабе*).

МУНТАСАХ *a.* منتسخ *кит.* *1.* нусхабардорӣ шуда, нусхабардошта. *2.* бекоршуда, лағвшуда.

МУНТАСИБ *a.* منتسب *1.* нисбатдоранда бо касе. *2.* хешу табор.

МУНТАҲАБ *a.* منتخب *интихобшуда, баргузида, хоста гирифташуда: асарҳои мунтахаб.*

МУНТАҲАБОТ *a.* منتخبات *1.* ҷ. **мунтахаб.** *2.* асарҳои интихобан гирифташудаи ягон шоир ва нависанда ё шоиру нависандагон.

МУНТАҲАЛ *a.* منتحل *кит.* ба худ нисбат додашуда (*мас., шеъри дигареро*).

МУНТАҲИЛ *a.* منتحل *кит.* ба худ нисбатдиҳанда (*шеъри касеро*).

МУНТАҲӢ *a.* منتهى *кит.* *1.* *ниг.* **мунтаҳо.** *2.* интиҳоёбанда, ба охир расанда, анҷомёбанда.

МУНТАҲО *a.* منتها/منتهى *1.* ба интиҳо расида, ба поён расида; охир, поён, анҷом. *2.* ниҳоят, ҳадди охирина; аз ҳад зиёд, ахиран; оқибат.

МУНТАҶАБ *a.* منتجب *кит.* баргузида, интихобшуда, мунтахаб.

МУНТАШИР *a.* منتشر *1.* нашршуда, интишорёфта, чопшуда. *2.* паҳнгардида; **мунташир шудан** паҳн гаштан.

МУНФАК *a.* منفك *кит.* *1.* аз ҳамдигар ҷудошуда, аз ҳам дуршуда. *2.* дур, ҷудо.

МУНФАИЛ *a.* منفعل *кит.* шармсор, хиҷолатманд, хиҷил: **мунфаил шудан.**

МУНФАРИД *a.* منفرد *кит.* яғона, танҳо; бемисл, беназир.

МУНФАСИЛ *a.* منفصل *кит.* ҷудошуда; фосиладор.

МУНФАСИЛА *a.* منفصله *муаннаси мунфасил; ҳарфҳои мунфасила зби.* ҳафт ҳарфи алифбои арабиасоси тоҷикӣ (ادزرزو), ки байни худ ва аз дигар ҳарфҳои баъд аз худ омада ҷудо навишта мешаванд.

МУНФАСИХ *a.* منفسخ *кит.* фасхшуда, бекор (*оид ба оҳду паймон, қарордод*).

МУНФАЦИР *a.* منفجر *фаворазананда, пошхӯранда; тарканда, инфичоршаванда.*

МУНФАЦИРА *a.* منفجرة *муаннаси мунфачир; маводи мунфачира* моддаҳои тарканда.

МУНҲАРИТ *a.* منخرط *кит.* *1.* тарошидашуда, харротишуда. *2.* ба ришта кашидашуда. *3.* *маҷ.* ба миёни чизе даромада, ҷойгиршуда.

МУНҲАДИМ *a.* منهدم *вайроншуда, харобшуда; мунҳадим шудан* вайрон шудан, аз ҳам рехтан(-и бино).

МУНҲАЗИМ *a.* منهزم *кит.* шикастхӯрда, мағлуб (*дар ҷанг*); рӯ ба гурез ниҳода, фирорӣ, гуреза (*аз ҷанг*); **мунҳазим шудан** рӯ ба гурез ниҳодан.

МУНҲАЛ *a.* منحل *кит.* *1.* ҳалшуда (*мас., шакар дар об*). *2.* файсалаёфта, яктарафашуда (*оид ба масъалае*): **мунҳал шудан** а) ҳал шудан (-и масъалае); аз байн рафтани (-и ҳизбе).

МУНҲАНИӢ *a.* منحنى *кит.* хамида, дутошуда; **хати мунҳаниӢ** хати хамида ва қач; **пири мунҳаниӢ** пири хамидақомат.

МУНҲАРИФ *a.* منحرف *кит.* *1.* инҳирофёфта, аз роҳи рост баромада, ба роҳи қач рафта. *2.* хамида, қач; **мунҳариф шудани мизоч** а) аз ҳолати эътидол баромадани мизоч; б) *маҷ.*

бемор шудан.

- МУНҲАСИР** *a.* منحصر *kit.* 1. дар инхисор буда, ихоташуда, маҳдуд. 2. дар инхисорот воқеъгашта; **мунҳасир буд...** иборат буд...; **мунҳасир ба фард** ягона, якто; **китоби мунҳасир ба фард** китоби нодир.
- МУНҲАТ(Т)** *a.* منحت *kit.* интихоёфта, пастфуромада, пастрафта; паст, поин.
- МУНЧА** *t.* منچه *guf.* хӯрдашуда, кундшуда: **каландчай мунча**; **қалами мунча** пасмондан қалам.
- МУНЧОҚ** *t.* منچاق *ниг.* минчоқ.
- МУНЧ I** *منج* *бот.* навъи нахӯди даштӣ аз оилаи лӯбиё.
- МУНЧ II** *منج* *kit.* занбӯри асал.
- МУНЧАМИД** *a.* منجمد *kit.* басташуда (*мас., хун*); яхбаста (*об ё моеи дигар*); **мунчамид шудан** а) саҳт шудан(-и хун); ях бастан(-и об).
- МУНЧАР** *a.* منجر *kit.* кашидашуда, расида ба чизе, анҷомида бо коре; **мунчар шудан** анҷомидан, анҷом ёфтан бо коре ё чизе, расидан ба қое ё ба ҳолате.
- МУНЧИК** *منجک* *kit.* занбӯри хурд.
- МУНШАОТ** *a.* منشآت *kit.* навиштаҷоти адабӣ ва мактубӣ, иншоҳо ва таснифоти муншиён; мактубот.
- МУНШИГӢ** *a.* منشيگي 1. дабирӣ, касбу кори муншӣ, котибӣ, мирзоӣ. 2. *таър.* вазифаи котиби девони давлатӣ ё вазорат.
- МУНШӢ** *a.* منشي 1. котиб, дабир, мирзо. 2. *таър.* котиб-коргузори девони давлатӣ ё вазорат.
- МУНӢАДИМ** *a.* منعدم *kit.* маъдум, несту нобудшаванда.
- МУНӢАКИС** *a.* منعكس *инъикосёфта*, аксёфта: **мунъакис кардан**, **мунъакис шудан**.
- МУНӢИМ** *a.* منعم *kit.* тавонгар, соҳибнеъмат, бой, давлатманд.
- МУОВАДАТ** *معاودت* *kit.* бозгашт; бозгашт кардан баргаштан.
- МУОВАНАТ** *a.* معاونت *kit.* ба ҳамдигар кумак кардан; ионат, дастгирӣ, мададгорӣ, ёрмандӣ: **муованат кардан** ёрӣ расондан.
- МУОВИЗА** *a.* معاوضه *чизеро ба чизи дигар иваз* кардан; ивази чизҳо аз ду тараф, ивази дута-рафа: **муовизаи китоб**, **муовизаи мол**; **муовиза кардан** чизеро ба чизе иваз кардан.
- МУОВИН** *a.* معاون 1. *кҳн.* ёридоханда, ёрирасон. 2. қонишин.
- МУОД** *a.* معاد *kit.* бозгардонида, бозпасдода.
- МУОДИЛ** *a.* معادل *як чизи ба чизи дигар аз ҳар чихат баробар*, мусовӣ; баробарқимат, баробарвазн, ҳамчанд.
- МУОДИЛА** *a.* معادله *риёз.* баробарии риёзӣ бо як ё якчанд бузургии номаълум, ки фақат дар ҳолатҳои муайяни он бузургҳои мусовӣ мебошад.
- МУОИНА** *معاينه* 1. бо чашми худ дидан, аз назар гузаронидан: **муоина кардан**. 2. *тиб.* баррасӣ кардан ва бодикқат аз назар гузаронидани ҳолати бемор барои муайян намудани дарди ӯ: **муоинаи тиббӣ** баррасӣ ва назорати пизишкӣ барои муайян кардани вазъи тандурустии кормандони баъзе соҳаҳо.
- МУОЛИЧ** *a.* معالج *kit., ниг.* **муоличакунанда**; табобатӣ, сиҳаткунанда, дармонгар.
- МУОЛИЧА** *معالجه* дармон, илоҷ кардан (*ба беморӣ*), даво кардан, табобат: **муолича кардан** табобат кардан, сиҳат кардан (*беморро*).
- МУОЛИЧАВӢ** *معالجه‌وی* *мансуб ба муолича*; *марбут ба дармон*: **муассисаи муоличавӣ**.
- МУОЛИЧАКУНАНДА** *معالجه‌کننده* пизишкӣ, ки ба муолича кардани беморони бахши муайяни беморхона муваззаф аст; табиб: **пизишки муоличакунанда**.
- МУОЛИЧАНАШАВАНДА** *معالجه‌نشونده* *ниг.* **муоличанопазир**.
- МУОЛИЧАНОПАЗИР** *معالجه‌ناپذير* илоҷнопазир, бедармон, табобатнашаванда, дармоннопазир.
- МУОЛИЧАПАЗИР** *معالجه‌پذير* *ниг.* **муоличашаванда**.
- МУОЛИЧАХОНА** *معالجه‌خانه* *guf.* ҷои муолича, дармонгоҳ, табобатхона: **муоличахонаи дарди чашм**.
- МУОЛИЧАШАВАНДА** *معالجه‌شونده* қобили муолича, қобили дармон, дармонпазир.
- МУОМИЛ** *a.* معامل *kit.* 1. он ки ба хари-

дуфурӯши мол машғул аст, додугирифткунанда, муомилакунанда, харидуфурӯшкунанда. 2. *кхн.* тоҷир, бозаргон.

МУОМИЛА *a.* معامله 1. *кит.* муносибати дутарафа, муносибати кории байни ҳам. 2. рафтор нисбат ба каси дигар, рафтори касе дар вақти вохӯри (*сӯҳбат ва ғ.*) бо касони дигар. 3. харидуфурӯш, додугирифт, робитаи молӣ ва пулӣ; савдо; **муомиларо қандан** қатъи муносибат қандан; **муомила қандан** муносибат қандан; ба кас гапи хуб ё бад задан.

МУОМИЛАДОР معامله‌دار он ки бо корҳои тичорат, савдо ва молия машғул аст.

МУОМИЛОТ//МУОМАЛОТ *a.* معاملات 1. *ҷ.* **муомила//муомала.** 2. муносибатҳои пулӣ, равобити тичоратӣ; **муомилоти пул** гардиши пул; **андоз ва муомилот** андоз ва гардиши пул; андоз ва савдо.

МУОСИР *a.* معاصر 1. ҳамаср, ҳамқарн, ҳамзамон. 2. ҳозира, кунунӣ: **адабиёти муосири тоҷик.**

МУОФ *a.* معاف *кит.* авф шуда, бахшида; **муоф қандан** бахшидан, аз гуноҳи касе гузаштан.

МУОХИЗА//МУОХИЗАТ *a.* مؤاخذه//مؤاخذت *кит.* 1. аҳз қандан, гирифтган; мусодира қандан. 2. саҳтгирӣ, ҷазо, танбеҳ: **муохиза қандан** а) аҳз қандан, гирифтган; б) ҷазо додан, танбеҳ қандан.

МУОҲИД *a.* معاهد *кит.* аҳдкунанда бо касе, шартномакунанда.

МУОҲИДА *a.* معاهده 1. аҳду паймон бастан бо якдигар, аҳдбандӣ бо ҳам. 2. *с.* иттиҳод ва созиши байни давлатҳо, ҳизбҳо, созмонҳо ва гурӯҳҳо дар роҳи ягон мақсад, созишнома, паймон, блок, пакт: **муоҳида бастан** созишнома бастан, шартнома бастан.

МУОҲИДАБАНДӢ معاهده‌بندي *исми амал аз муоҳида бастан*; паймон бастан, созишнома ба имзо расондан.

МУОҲИДАНОМА معاهده‌نامه созишнома, шартнома.

МУОШИҚА *a.* معاشقه *кит.* ишқварзӣ бо ҳам.

МУОШИР *a.* معاشر ҳамдам, ҳамсӯҳбат; ҳамнишин.

МУОШИРАТ *a.* معاشرت зистан бо ҳам; муносибат бо ҳам: **одоби муошират** рафтори

бат бо ҳам: **одоби муошират** рафтори кас дар ҷамъият ва муносибат бо дигарон.

МУРАББАЪ *a.* مربع 1. ҳар чизи чорғӯша, чизи қаду бараш баробар. 2. чоркунҷаи баробар-тараф, сатҳи чор тарафаш баробар: **метри мураббаъ.**

МУРАББИҒӢ مربیگی *вазифа ва шугли мураббӣ; тарбиятгарӣ.*

МУРАББИЯ *a.* مربیه *муаннаси мураббӣ; зани тарбияткунанда.*

МУРАББӢ *a.* مربّی 1. тарбиятдиҳанда, парваришдиҳанда, тарбиятгар. 2. *нав.* омӯзондаи ягон навъи варзиш, машқдиҳанда ва роҳбари гурӯҳи варзишгарон, тренер.

МУРАББО *a.* مربّا *меваи дар шакар пухташуда:* **мураббон бихӣ, мураббон зардолу, мураббон чормағз.**

МУРАББОПАЗӢ مربّاپزی *пухтани мураббо.*

МУРАВВАҚ I *a.* مروّق *кит.* соф қарда, аз дурдулой ҷудо шуда; **шароби мураввақ** бодаи бедурд, шароби соф.

МУРАВВАҚ II مروّق *кит.* (хонаи) равоқдор, гунбаздор.

МУРАВВЕҲ *a.* مروح *кит.* роҳатрасонанда; рӯҳафзо.

МУРАККАБ *a.* مرکّب 1. таркибёфта аз чанд чиз (*ё* *чузъ*), таркибӣ: **калимаи мураккаб** *грам.* калимае, ки бо риояи қоидаҳои калимасозӣ аз ду ё чанд *чузъ* таркиб ёфтааст: **модаркалон, мардикоргирӣ.** 2. печдарпеч; мушқил: **давран мураккаб ва пур аз зиддият; мураккаб қандан** а) сертаркиб қандан, таркибашро зиёд қандан; б) душвор ва мушқил гардонидан. 3. *кхн.* сиёҳӣ барои хатнависӣ.

МУРАККАБӢ مرکّبى *мураккаб будан; мушқилӣ, душворӣ.*

МУРАККАБНАВИСӢ مرکّب‌نویسی *зби.* ба ҳам пайваст қарда навиштани ҳарфҳои арабӣ.

МУРАККАБОТ *a.* مرکّبات 1. *ҷ.* **мураккаб.** 2. шаклҳои ҳарфҳои, ки дар алифбои арабӣ дар пайвастагӣ бо дигар ҳарфҳои навишта шудаанд; баҳши сармашқ, ки тарзи пайваст қарда навиштани ҳарфҳои арабиरो меомӯзонад, *муқоб.* **муфрадот.**

МУРАҚҚАЪ *a.* مرقّع *кит.* 1. аз порчаҳои матоъ-

- хои гуногун бо ҳам дӯхташуда. 2. чомаи аз порчаҳо дӯхташудаи дарвешон, чомаи куроқ.
- МУРАҚҚАЪПҶШ** *مرقّع پوش* *кит.* 1. пӯшандаи чомаи куроқ. 2. *кҳн.* қаландар, дарвеш, сӯфӣ.
- МУРАССАЪ** *а.* *مرصع* 1. орошашуда бо санғҳои киматбаҳо, тиловорӣ бо ҷавохирот ороиш додашуда, ҷавохирнишон. 2. *ади.* шеър, ки дар он санғати тарсеъ ба қор бурда шудааст; шеър ё настри фикраҳояш ба ҳам сачъдор.
- МУРАССАЪКОРӢ** *کاری مرصع* нишондани санғҳои киматбаҳо ба рӯи чизҳои зебу зинатӣ, ҷавохирнишонӣ; нигинқорӣ.
- МУРАТТАБ** *а.* *مرتب* 1. ба тартиб даровардашуда; **ба таври мураттаб** бо назму тартиб, мураттабан. 2. мунтазам, пайваста, пайҳам: **мураттаб қор қардан**; **мураттаб қардан** ба тартиб даровардан; **мураттаб шудан** ба тартиб даромадан.
- МУРАТТАБАН** *а.* *مرتباً* ба таври мураттаб, мунтазаман: **мураттабан қор қардан**.
- МУРАТТИБ** *а.* *مرتب* батартибоваранда; тартибдиханда: **мураттиби маҷмӯаи мақолаҳо**.
- МУРАТТИБӢ** *مرتبی* шугл ва касби мураттиб, тартибдихӣ, ба шаклқарорӣ.
- МУРАФФАӢ** *а.* *مرقه* *кит.* осуда, роҳат, ором.
- МУРАФФАӢУЛӢОЛ** *а.* *مرقه الحال* *кит.* осудаҳол; хушҳол.
- МУРАХҲАМ I** *а.* *مرخم* 1. *кит.* думбурида. 2. *зби.* калимае, ки морфема ё ягон ҷузъи охири он афтода бошад ҳам, маънои шакли пуррашро дода метавонад: **масдари мураххам** (*мас.*, *гузашт аз гузаштан*).
- МУРАХҲАМ II** *а.* *مرخم* *кит.* бо санғи руҳом фарш қардашуда, мармарфарш. 2. *маҷ.* орошта.
- МУРАХҲАС** *а.* *مرخص* 1. руҳсатшуда, иҷозатдода. 2. озодшуда; **мурахҳас қардан** а) иҷозат додан, руҳсат додан (*ба рафтани*); б) озод қардан, сар додан.
- МУРАХҲАСӢ** *مرخصی* руҳсатӣ; таътил.
- МУРВАТ** *مروت* *тех.* меҳи печдор, ки онро чапу рост тоб дода ба ҷое медароранд ва мебароранд, то чизе баста ё қушода шавад.
- МУРВАТТОБ** *مروت تاب* тобдихандаи мурват, винттоб; **калиди мурваттоб**.
- МУРВО** *مروا* *кит.* дуои хайр, фоли нек; *муқоб.* мурғво.
- МУРГУ//МУРГУӢ** *مرگو* *кҳн.* гунчишк.
- МУРҒ** *مرغ* 1. номи умумии парандаҳо, паранда, тайр: **мурғи даштӣ//мурғи титав** тазарв; **мурғи қу** як навъ парандаи зебои калони обӣ; **мурғи марқон** мурғи қалонҷуссаи хонагӣ аз ҷинси тазарв, ки дар гулӯ ва беҳи нӯлаш гӯшти тоҷмонанди овезон дорад; **мурғи сакко** мурғи дар об шиноқунандаи қалонҷуссаи минқорбоз, ки дар зери нӯлаш ҳалтаи калони ҳалқум дорад; **мурғи титав** *ниг.* **мурғи даштӣ**. 2. мурғи хонагӣ; мокиён: **мурғи қурқ** мокиёни аз тухмонда ва барои ҷӯҷабарорӣ ба тухм зер қардан моил; **мурғи бепар** а) мурғи парқанда (*барои гӯшт*); б) *киноя аз* нотавон, очиз; *◇* **мурғи Исо** (*ё Исӣ*) *кит.* шабпарак, хаффош; **мурғи сахар** булбул; **мурғи ҳаво** мурғи ғайри қафасӣ, парандаи озод; **мурғи ҳумо** парандаи афсонавие, ки гӯё сояаш ба сари ҳар қас афтад, вай хушбахту қомрон мешудааст; **соли мурғ** соли даҳум аз силсилаи дувоздаҳгонаи солшумории мучал (*бо номи ҳайвонот*); **мурғи посӯхта барин** ошуфтаву беқарор, саҳт харосон; **мурғи дилро қуштан** бешавқу ҳавсала шудан; **мурғи давлат ба сари қасе ништаган** соҳибистиқлол шудан, хушбахт шудан; **забони мурғонро мурғон медонанд** (*мақ.*) ҳамчинсон матлаби яқдигарро ба осонӣ мефаҳманд; **пой мурғ чандто?** – **якто!** барои тасдиқи риёқоронаи дуруғи қаси дигар ё дар мавриди ваъдаи қатъӣ додан барои нигоҳ доштани сирри қасе гуфта мешавад.
- МУРҒАҚ** *مرغک* 1. *шакли тасғири* мурғ; мурғ ва парандаи хурдҷусса. 2. *гуфт.* доначаҳои бадан, ки мисли доначаҳои пӯсти мурғ бошад; **ба бадан (тан) мурғақ дамидан** тарсидан, безобита шудан.
- МУРҒБИРӢН** *مرغ بريان* *хӢр.* таомест, ки гӯшти мурғро бирён қарда мепазанд.
- МУРҒБОЗ** *مرغ باز* *ниг.* хурӯсбоз.
- МУРҒБОЗӢ** *مرغ بازی* *ниг.* хурӯсбозӣ.
- МУРҒБОН** *مرغ بان* мурғпарвар, бонигари мурғон.
- МУРҒБОНӢ** *مرغ بانی* нигоҳбонӣ ва парвариши мурғ, мурғпарварӣ.
- МУРҒВО** *مرغوا* *кит.* дуои бад, фоли бад; *муқоб.* мурво.

МУРҒКАБОБ مرغ کباب кабоби гӯшти мурғ.

МУРҒОБИВОР مرغابى وار ба мисли мурғобӣ, монанди мурғобӣ: **мурғобивор роҳ рафтан**; **мурғобивор шино кардан**.

МУРҒОБИПАРВАРӢ مرغابى پرورى парваришу нигоҳубини мурғобиҳо барои истеҳсоли гӯшт: **фермаи мурғобипарварӣ**.

МУРҒОБӢ مرغابى мурғи хонагии обии аз қоз хурдтар, ки паҳнӯли гарданкӯтоҳи панҷаҳояш пардадор аст.

МУРҒПАРВАР مرغ پرور он ки бо парвариши мурғон машғул аст, мурғбон.

МУРҒПАРВАРӢ مرغ پرورى соҳаи чорво-парварӣ, ки вазифаи он парваришу нигоҳубини парандаҳо (*аз қабилӣ* мурғ, мурғобӣ, ғоз, мурғи марҷон) барои истеҳсоли гӯшту тухм мебошад: **фермаи мурғпарварӣ**.

МУРҒФАРӢД مرغ فریاد вақти бонги хурӯс, сахари барвақт.

МУРҒҲОНА مرغ خانه 1. катаки мурғ, оғили мурғон; ҷои нигоҳдорӣ ва парвариши мурғҳо. 2. корхонаи (фермаи) мурғпарварӣ.

МУРҒҶҶӢ مرغ چوچه чӯҷаи мурғ, бачаи мурғ.

МУРҒШӢРБО مرغ شوربا хӯр. таоми обакии аз гӯшти мурғ ва сабзаёт пухташуда, шӯрбоби мурғ.

МУРДА مرده *сифати феълии замони гузашта аз мурдан*. 1. ҷасади одами фавтида, тани бечон, наъш; *муқоб.* **зинда**. 2. ҷаноза; маросими дафн; **рузи мурда** рӯзи ҷаноза (*дафн*). 3. хомӯшшуда (*oid ба отаи ё чароғ*); $\diamond$ **муши мурда** бадқирдоре, ки худро дар зоҳир бечора нишон медиҳад; **мурда-мурда** бисёр азобу машаққат кашида, бо азоби зиёд; **мурда барин хобидан** саҳт дар хоб будан, масти хоб будан; **мурдаи худро партофтан** (*ба болои касе ё чизе*) барои ба даст овардани чизе (фоидае) хеле шилқин шудан; касеро безор кардан; **мурдаро монда тутхӯрӣ кардан** кори асосиро монда ба корҳои ғайримуҳим машғул шудан; **болои мурда сад чӯб** (*мақ.*) ба болои як мусибат мусибати дигар, ба болои нохушӣ боз нохушии нав.

МУРДАВОР مرده وار 1. мисли мурда, монанди мурда бечон. 2. *ниг.* **мурданивор**.

МУРДАДИЛ مرده دل *ниг.* **дилмурда**.

МУРДАДИЛӢ مرده دلى *маҷ.* 1. дилмурдагӣ, афсурдадилӣ, камҳавсалагӣ. 2. рӯҳафтадагӣ, ноумедӣ.

МУРДАКАШ مرده كاش кашондани ҷасади фавтида.

МУРДАКАШӢ مرده كاشى кашонидани мурдаҳо; **мошини мурдакашӣ** мошин барои кашонидани мурда.

МУРДАМОНАНД مرده مانند мисли мурда, беҳаракат.

МУРДАН مردن 1. вафот кардан, фавтидан, қазо кардан; **ба мурдан расидан** ба марг наздик шудан; хеле бемору бемадор шудан. 2. хомӯш шудан (*дар бораи отаи, чароғ*); $\diamond$ **пешӣ поят мурам!** дар мавриди аз касе бо зорӣ ва тавалло чизе ё коре хоستان мегӯянд.

МУРДАНИВОР مرده نيوار ба мурдан наздик; то ҳадди охир: **мурданивор задан**; **мурданивор зӯр задан** (*кор кардан*); **мурданивор тарсидан** саҳт тарсидан; **мурданивор хӯрок хӯрдан** бисёр хӯрдан, пурхӯрӣ кардан.

МУРДАНИӢ مردنى 1. *сифати феълии замони оянда аз мурдан*; фавтидан хоستان. 2. *таҳқ.* *гуфт.* *искит,* палид, хасис.

МУРДАОСО مرده آسا ба мисли мурда, шабеҳи мурда, ба сони мурда.

МУРДАРЕГ//МУРДАРИГ مرده ريگ *кҳн.* 1. он чи аз мурда ба ворисонаш мондааст, мерос. 2. чизи бар абас рафта, гумшуда.

МУРДАСӢЗӢ مرده سوزى мурдаро сӯхтан; ҷасади мурдаро дар кӯраи маҳсус сӯзонда хокистар кардан (*дар оини буддоиҳо*).

МУРДАҲОНА مرده خانه 1. хонае, ки дар он касе мурдааст. 2. хонаи нигоҳ доштани ҷасадҳои мурда, сардхона.

МУРДАХӢР مرده خور *ниг.* **лошахӯр**.

МУРДАШӢ(Ӣ) مرده شوى он ки мурдаро мешӯяд, покшӯӣ, ғассол.

МУРДАШӢӢ مرده شويى касбу кори мурдашӯ; покшӯӣ, ғассолӣ.

МУРДОБ مرداب толоб, истаҳри оби истода.

МУРДОД مرده داد номи моҳи панҷуми соли шамсӣ (*мутабиқи асад*), ки ба 22 июл – 21 август

- рост меояд.
- МУРДОР** مردار 1. часади мурдаи бӯйгирифтан хайвон; хайвони худмурда. 2. чизи нопок, чизи ифлос. 3. *гуфт.* палид, ҳаромӣ.
- МУРДОРӢ** مردارى 1. чизҳои чиркину ифлос. 2. палидӣ, бадкирдорӣ, ҳаромигарӣ.
- МУРДОРОНА** مردارانه ба мисли мурдор, палидона, нопокона.
- МУРИД** *a.* مرید 1. иродатманд, хоҳон, толиб. 2. *д.* пайравиқунанда, пайрав; он ки байат мекунад (*мас., бо шайх, пир, эшон*); **мурид будан** пайрав будан; **мурид гирифта** ба муридӣ қабул кардан; **мурид шудан** пайрав ва шогирди шайх ё эшон шудан; байат намудан бо шайх, эшон *ва ғ.*
- МУРИДӢ** مریدی *д.* мансуб ба **мурид**; мурид будан.
- МУРИС** *a.* مورث 1. меросгузоранда. 2. сабабшаванда, сабабгор, боис.
- МУРОАТ** *a.* مراعت *шакли дигари мурут.*
- МУРОД** *a.* مراد 1. чизи иродашуда, чизи хосташуда; мақсад; талаб, хоҳиш. 2. хоҳиш, орзу: **муроди касеро баровардан** касеро ба мақсад расондан; **мурод ҳосил шудан** мақсад ба даст омадан, хоҳиш иҷро шудан; **ба мурод расидан** ба матлаби худ ноил шудан, ба мақсади худ расидан.
- МУРОДБАХШ** مرادبخش расонанда ба мақсад, ба матлаб расонанда.
- МУРОДИФ** *a.* مرادف *зби.* ду ё чанд калимаи аз ҷиҳати таркиби овозӣ гуногун, ки як маъно ё маъноҳои ба ҳам наздикро ифода мекунад (*мас., калима ва вожа*).
- МУРОҚИБ** *a.* مراقب *kit.* муроқибатқунанда, ниғаҳбон, мувзиб; назоратқунанда.
- МУРОҚИБАТ//МУРОҚАБАТ** *a.* مراقبت мушоҳида: **муроқабат кардан (намудан)**. 2. бо зикри Худо аз тааллуқоти дунё дур будан; нигоҳ доштани қалб аз бадихо.
- МУРОМУРӢ** مرامری бисёр мурдани одамон аз офате (*мас., вабо, тоун...*), муриш; **муромурии ҳайвонот** муриши ҳайвонот.
- МУРООТ** *a.* مراعات 1. риояи яқдигар, поси хотири ҳамдигар нигоҳ доштан. 2. таваҷҷӯҳ, диққат; лутфу марҳамат, ҳурмат; **мурут** кардан *a)* поси хотир кардан; ҳурмат кардан; *б)* марҳамат кардан, бо лутф чизеро пешниҳод кардан.
- МУРООТУННАЗИР** *a.* مراعاتالنظير *ади.* аз санъатҳои бадеии маънавӣ, ки дар як чо овардани чанд калимаи маънан ба ҳам муносибатдор (*риояи таносуби суҳан*)-ро талаб мекунад.
- МУРОСИЛА** *a.* مراسله ба ҳам мактубнависӣ, мукотиба.
- МУРОСИЛОТ** مراسلات 1. *ч.* **муросила**. 2. *нав.* мактубҳо, номаҳо.
- МУРОСО** *a.* مراسا *гуфт., ниг.* **мувосо**; **муросо кардан** созиш ва мувофиқат кардан бо касе.
- МУРОСОГАР** مراساگر *ниг.* **муросокор**.
- МУРОСОКОР** مراساكار созишгар, мувофиқатқунанда бо касе ё бо чизе.
- МУРОСОКОРӢ** مراساكارى созишкорӣ, муросокор будан.
- МУРОСОКОРОНА** مراساكارانه муносибати созишкорона, бо муросо (амал кардан).
- МУРОФИА//МУРОФАА** *a.* مرافعه муҳокимаи даъво ва додхоҳӣ дар маҳкамаи судӣ: **мурофиаи судӣ**; **мурофиа барпо кардан** кори судиро муҳокима кардан; дар муҳокимаи даъво ва додхоҳӣ саволу ҷавоб кардан.
- МУРОФИАҲОНА** مرافعهخانه 1. маҳалли мурофиа. 2. *таър.* қозихона, ки дар он чо мурофиа барпо мешуд.
- МУРОФИҚАТ** *a.* مرافقت *kit.* 1. ба ҳам рафик шудан, дӯст гаштан. 2. рафоқат, мулотифат.
- МУРОҲИҚ** *a.* مراق *kit.* писари наздик ба синни балоғат, наврас.
- МУРОЦИАТ** *a.* مراجعت 1. ба касе ё марчае рӯй овардан барои коре ё бо саволе. 2. *kit.* гашта омадан; бозгашт: **мурочиат кардан (намудан)** рӯчӯ кардан, рӯй овардан ба касе барои коре.
- МУРОЦИАТҚУНАНДА** مراجعتکننده он ки барои коре ба касе рӯй меорад.
- МУРОЦИАТНОМА** مراجعتنامه номае, ки ба воситаи он ба мардум мурочиат мекунад: **мурочиатномаи маҷлис**, **мурочиатнома қабул кардан**.

- МУРСАЛ** *a.* مرسل *kit.* 1. фиристода, расул. 2. пайгамбари сохибкитоб; **мурсал доштан** ирсол кардан, фиристодан.
- МУРСАЛА** *a.* مرسله *kit.* 1. муаннаси **мурсал**. 2. гарданбанди дароз аз сангҳои қиматбаҳо, марворид *ва г.*
- МУРСИЛ** *a.* مرسل *kit.* ирсолдоранда, фиристонда, фиристонанда.
- МУРТАД** *a.* مرتد *д.* аз дин баргашта, аз дин рӯгардонида; **муртад шудан** аз дин баргаштан.
- МУРТАДӢ** مرتدى *мансуб ба муртад*; муртад будан; аз дин баргашта.
- МУРТАЗО** *a.* مرتضى *kit.* 1. розишуда; қаноатмандшуда; хурсандшуда. 2. лақаби домоди Муҳаммади пайгамбар(с) Алӣ ибни Абутолиб (р).
- МУРТАКИБ** *a.* مرتكب *kit.* он ки ба коре сар кардааст; иқдомкунанда ба коре (*бад ӯ нек*); **муртакиби гуноҳ шудан** сабабгори гуноҳ шудан; гуноҳ кардан.
- МУРТАФЕЪ** *a.* مرتفع 1. баланд бардошташуда, баланд. 2. аз миён бардошташаванда, рафъшаванда; **муртафeъ шудан** а) баланд шудан; б) бартараф шудан.
- МУРТАЧЕЪ** *a.* مرتجع 1. *kit.* бозгарданда, бозгашткунанда, иртиҷой. 2. с. тарафдор ва иштироккунандаи чараёни сиёсӣ, ки барои муҳофизат ва мустаҳкам кардани соҳти кӯҳнаи ҷамъияти мубориза мебарад ва душмани ашадии пешрафти ҷомеа мебошад.
- МУРТОЗ** *a.* مرتاض *kit.* риёзаткаш, риёзаткашида; **аҳли муртоз** риёзаткашон; зoъидони риёзаткаш.
- МУРУВВАТ** *a.* 1. مروّت . ҷавонмардӣ, ҳимматбаландӣ; лутфу эҳсон. 2. адолат, инсоф; мурувват кардан а) лутфу эҳсон намудан; б) аз рӯи инсоф амал кардан.
- МУРУР** *a.* مرور *гузаитан, гузариш; бо мурури замон бо гузаитани вақт; бо сипарӣ шудани замоне; роҳи мурур гузаргоҳ, ҷои гузар; мурур кардан гузаитан.*
- МУРУРГОҲ** مرورگاه *гузаргоҳ, ҷои убур.*
- МУРӮД** مرود *бот.* мевае аз чинси нок, ки аз он хурдтар буда, навъҳои гуногун дорад.
- МУРЧ** مرچ *тухми сиёҳчаранги аз мош калонтар ва тунду хушбӯи як растании чанубӣ аст, ки кӯфта ба таом мепошанд; филфил: ◊ мурч хӯрдан* фиреб хӯрдан; **мурч хӯрондан** фиреб додан.
- МУРЧДОН** مرچدان *зарфи хурди махсусест, ки ба он мурчи кӯфта андохта ба рӯи дастархон мегузоранд.*
- МУРШИД** *a.* مرشيد 1. *д.* роҳнамо, пир, шайх. 2. тарбиятгар ва роҳбари сӯфиён (*дар тасаввуф*).
- МУСАББЕҲ** *a.* مسيح *kit.* тасбеҳгардонанда, зикргӯянда.
- МУСАББИБ** مسبب *kit.* он ки ба коре ӯ чизе сабаб мешавад, сабабгор, боис.
- МУСАВВАДА** *a.* مسوّه *сиёҳнависи асар ӯ умуман таълифот, ки баъдан покнавис карда мешавад; мусаввада кардан* сиёҳнавис кардан.
- МУСАВВАР** *a.* مصور *тасвирдор; бо расму суратҳо ороишёфта; суратдор: маҷаллаи мусаввар, китоби мусаввар.*
- МУСАВВАРА** مصوره 1. *муаннаси мусаввар.* 2. тасвир, сурат, расм.
- МУСАВВИБ** *a.* مصوب *kit.* тасвибкунанда.
- МУСАВВИР** *a.* مصور *рассом, сураткаш.*
- МУСАВВИТ** *a.* مصوت *kit., ниг. садонок.*
- МУСАВӢ** *a.* موسى 1. *д. мансуб ба Мӯсо (пайгамбари яҳудиён); аз он Мӯсо: асои мусавӣ.* 2. *д.* пайрави дини Мӯсо; яҳудӣ.
- МУСАДДАД** *a.* مسدد *kit.* 1. саддшуда, басташуда, маҳкам, устувор; **садди мусаддад** банди мустаҳкам. 2. маҳкам, қавӣ; рост, дуруст; **раъйи мусаддад** фикри дуруст.
- МУСАДДАС** *a.* مسدس 1. шашгӯша; шашпахлу. 2. *ади.* яке аз шаклҳои шеърӣ, ки ҳар як банди он аз шаш мисраъ иборат буда, панҷ мисраи аввал ҳамқофия ва мисраи охиринаи (шашуми) ҳамаи бандҳо бо якдигар ҳамқофия мебошанд.
- МУСАДДИҚ** *a.* مصدق *kit.* тасдиқкунанда, ҳақ ҳисобкунанда.
- МУСАЙҚАЛ** *a.* مصيقل *сайқалдода, сайқалдор; чилодода, соф.*

МУСАЛЛАМ *a.* مسلم 1. *кит.* таслимшуда, тан-
дода, тобеъшуда. 2. *кит.* эмин, сиҳату сало-
мат. 3. яқин, муайян, муқаррар, бешубҳа, бе
чуну чаро; **мусаллам аст**, **ки...** а) яқин аст,
ки...; б) бе шакку шубҳа, бегумон.

МУСАЛЛАМАН *a.* مسلماً яқинан; бешубҳа,
бешак.

МУСАЛЛАС *a.* مثلث 1. *кит.* секунча, сегӯша. 2.
ҳар чизи мураккаб аз се чиз ё сохташуда аз
чузъ (*мас.*, *хушбӯи сегона*, *ки аз мушк*, *уд ва*
анбар ва мисли инҳо иборат аст). 3. навъе аз
шароб, ки баъди соф карда чӯшонидани ши-
раи ангур, сеяки он боқӣ мемондааст **мусал-**
ласи шаръӣ майи ба ин тариқ тайёр карда-
шуда. 4. *ади.* шакли шеърӣ, ки ҳар як банди
он аз ду мисраи ҳамқофия иборат буда, мис-
раи охири сеюми ҳамаи бандҳо ҳамқофия
мебошад.

МУСАЛЛАСОТ *a.* مثلثات *ч.* **мусаллас**; *ҳанд.*, *кҳн.*
тригонометрия.

МУСАЛЛАТ *a.* مسلط *кит.* ғолибшуда, тасаллу-
тёфта: **мусаллат шудан** касе ё мамлакатеро
ба итоати худ ё ба зери фармонбарии худ да-
ровардан.

МУСАЛЛАХ *a.* مسلح силоҳдор, аслиҳадор,
ярокдор: **дастаи мусаллах**, **қувваи мусаллах**,
мусаллах будан ба чизе а) бо силоҳи ҷангӣ
мучаҳҳаз будан; б) бо чизе таъмин будан; ба
чизе соҳиб будан. **мусаллах гардонидан** бо
силоҳи ҷангӣ мучаҳҳаз намудан; **мусаллах**
кардан (намудан) аслиҳадор кардан, ярокнок
намудан; **мусаллах шудан (гаштан)** бо
силоҳи ҷангӣ мучаҳҳаз шудан; ярокнок шу-
дан; аслиҳа гирифтан.

МУСАЛЛАХОНА مسلحانه дар ҳолати ас-
лиҳадорӣ: хучуми мусаллаҳона.

МУСАЛЛО *a.* مصلا//مصلى *кит.* д. 1. чойнамоз,
саҷҷода. 2. чои намозхонии умумӣ,
намозгоҳи умум.

МУСАЛМОН *a.* مسلمان *ниг.* мусулмон.

МУСАЛМОНӢ مسلمانى *ниг.* мусулмонӣ.

МУСАЛСАЛ *a.* مسلسل 1. силсилабанд; бо ҳам
пайваст. 2. пайдарпай, пайваста: **кӯҳҳои му-**
салсал. 3. силоҳи оташфишон, пулемёт.

МУСАММАМ *a.* مصمم *кит.* тасмимёфта, қарори
қатъӣ ёфта; **мусаммам кардан** ба қарори

қатъӣ омадан.

МУСАММАН I *a.* مثنى *кит.* 1. ҳаштгӯша,
ҳашткунча, ҳаштпахлу. 2. *ади.* дар арӯз ваз-
ни ҳаштрукна, ки ҳар мисраъ аз чаҳор рукн
ва ҳар як байти он шеър аз ҳашт рукн иборат
аст; агар ба порчаҳои тараннумӣ тақсим ку-
нанд, ҳар мисраъ дар тӯлу арз як хел хонда
мешавад. 3. *ади.* яке аз шаклҳои шеърӣ, ки
ҳар як банд аз ҳафт мисраи ҳамқофия иборат
буда, мисраи охири (ҳаштуми) ҳама
бандҳо ҳамқофия мебошанд.

МУСАММАН II *a.* مثنى *кит.* фарбеҳшуда,
равғангирифта.

МУСАММАР *a.* مستر *кит.* бо мисмор (мех)
парчин карда.

МУСАММАТ *a.* مسط *кит.* 1. ба ришта каши-
дашуда (*оид ба марворид ва ғ.*). 2. *ади.* шеъри
ишқию фалсафӣ, ки аз бандҳои ҷудогона
иборат буда, мисраъҳои ҳар банд ба ғайр аз
мисраи охири ҳамқофия мебошанд ва мисраи
охири бандҳо қофияи ягона доранд; бандҳо
аз се то даҳ мисраъ шуда метавонанд.

МУСАММО *a.* مستا//مستى *кит.* исм додашуда,
номида, ном ниҳода; **мусаммо ба...** ба но-
ми...

МУСАММОТ *a.* مستات *ниг.* **мусаммо** (*нисбат ба*
ҷинси занона).

МУСАННАФ مصنف *кит.* таснифшуда,
таълифшуда; китоб, асар.

МУСАННИФ *a.* مصنف муаллиф, таълифкунан-
да, таснифгар.

МУСАННИФӢ مصنفى муаллифӣ, соҳиби тас-
ниф будан.

МУСАТТАХ *a.* مسطح ҳамвору тахтшуда,
пастиву баландихояш баробар карда;
ҳамвор: **роҳи мусаттах**; **мусаттах кардан**
ҳамвор кардан.

МУСАФФО *a.* مصفا 1. соф, тоза, бегубор: **оби**
мусаффо. 2. равшан, дурахшон: **осмони му-**
саффо; **мусаффо шудан** соф шудан, тоза гаш-
тан, тасфия ёфтан.

МУСАХХАР *a.* مسخر тасхиршуда, мағлубшуда,
мутеъшуда, ба тасарруф даромада; фармон-
баршуда; **мусаххар гаштан (шудан)** тобеъ
гаштан, ба итоат даромадан; **мусаххар кар-**
дан ишғол кардан, гирифтан, ба тасарруфи

худ даровардан.

МУСАХҲАФ *a.* مصحف *кит.* тағйирёфта дар натиҷаи хато навишта шудан ё ғалат хонда шудан, тасхифёфта, тахрифшуда.

МУСАХҲАҲ *a.* مصحح *кит.* тасхехшуда, ғалатгиришуда: **нусхаи мусахҳаҳи рисола.**

МУСАХҲЕҲ *a.* مصحح он ки ғалатҳои навиштаеро дуруст мекунад, тасхехкунанда, ғалатгир.

МУСАХҲЕҲӢ *a.* مصححي шугл ва кори мусахҳех; ғалатгирӣ.

МУСАЧЧАЪ *a.* مسجع *кит.* бо сачъ навишташуда, сачънок, қофиядор: **насри мусаччаъ.**

МУСБАТ *a.* مثبت 1. *кит.* исботшуда, тасдиқшуда. 2. хуб, нек, маъкул, мақбул, муқоб’манфӣ: **ҷавоби мусбат; таъсири мусбат**’ таъсири хуб; **натиҷаи мусбат** натиҷаи ғайриманфӣ (хуб); **қахрамони мусбат** қахрамони дорой сифатҳои нек, қахрамони эҷобӣ. 3. *риёз.* бузургие, ки бо аломати + аст ва аз сифр боло қимат дорад: **адади мусбат**’ 4. *физ.* навъи ҷараёни барқ, ки ҳиссаҷаҳои моддии онро протон ё позитрон меноманд.

МУСИБАТ *a.* مصيبت 1. азоб, сахтӣ, ранҷ. 2. бадбахтӣ, фалокат; **мусибат дидан (кашидан)** азоб дидан.

МУСИБАТДИДА مصيبتديده он ки мусибате ба сари ӯ омадааст.

МУСИБАТЗАДА مصيبتزده 1. *ниг.* мусибатдида. 2. он ки ба бадбахтӣ дучор шудааст; бадбахт.

МУСИБАТКАДА مصيبتكده хонае, ки дар он бадбахтӣ рӯй додааст; хонае, ки ба сабаби даргузашти наздикони соҳибонаш мотам дорад, мотамкада.

МУСИБАТНОК مصيبتناк пурмусибат, пур аз ранҷу андӯх.

МУСИБАТНОМА مصيبتنامه навиштае, ки дар он азобу бадбахтиё баён ёфтааст, баёни ранҷу андӯх.

МУСИҚАВӢ موسيقيدهوى *мансуб ба мусиқӣ.*

МУСИҚИДОН موسيقيدان *ниг.* мусиқишинос.

МУСИҚИДОНӢ موسيقيداني *ниг.* мусиқишиносӣ.

МУСИҚИДӢСТ موسيقيدوست дӯстдори санъати мусиқӣ.

МУСИҚИНАВОЗ موسيقينواز он ки оҳанги мусиқӣ менавозад, мутриб, навозанда.

МУСИҚИНАВОЗӢ موسيقينوازي оҳанги мусиқӣ навохтан.

МУСИҚИФАҲМ موسيقيفهم он ки қобилияти дарки нозуқиҳои мусиқиро дорад, мусиқидон.

МУСИҚИШИНОС موسيقيشناس мутахассиси санъати мусиқӣ.

МУСИҚИШИНОСӢ موسيقيشناسي яке аз шохаҳои илм оид ба санъат, ки таърих ва назарияи мусиқӣ ва фарҳанги мусиқии халқро меомӯзад.

МУСИҚӢ موسيقي 1. санъати нафисае, ки дар он ҳиссиёт, таассурот ва ғояҳо ба воситаи оҳанг ва садоҳои мавзунӣ муташаккил ифода меёбанд; **асбобҳои мусиқӣ, соҳҳои мусиқӣ** навозандагӣ (*аз қабилӣ* дутор, дойра, рубоб); **мусиқии камеравӣ** асари мусиқии соҳӣ ва овозие, ки барои ҳайати камшумори навозандагону сарояндагон ва барои доираи маҳдуди шунавандагон тасниф шудааст. 2. умуман санъати навозандагӣ ва сурудхонӣ. 3. оҳанг, лаҳн.

МУСИҚОР موسيقار 1. номи мурғи афсонавӣ. 2. номи сози нафасии қадимии мусиқист, ки гӯё тақлидан ба он мурғ офарида шудааст.

МУСИН(Н) *a.* مسن *кит.* куҳансол, солхӯрда; пир.

МУСИР *a.* موسر *кит.* бой, давлатманд.

МУСИР(Р) *a.* مصر *кит.* исроқкунанда; он ки дар коре истодагарӣ мекунад, исроқкор.

МУСИЧА موسيچه *зоол.* парандае монанди қумрӣ ва аз чинси фохта; **мусичаи бегуноҳ** шахси содаи беозор.

МУСКАТ *a.* مسكت номи навъҳои ангури мушқбӯ, ки аз шарбати онҳо шароб тайёр мекунанд.

МУСЛА *a.* مثله *кҳн.* буридани гӯшу бинӣ ҳамчун ҷазо барои ибрати дигарон.

МУСЛЕҲ *a.* مصلح *кит.* 1. ба сулҳу салоҳ оранда, ба созиш оранда. 2. нақӯкор, хайрхоҳ.

МУСЛИМ *a.* مسلم мусулмон.

МУСЛИМА *a.* مسلمه *муаннаси* **муслим;** мусул-

- монзан.
- МУСКИР** *a.* مسكر *kit.* масткунанда, кайфу нашъаовар.
- МУСКИТ** *a.* مسكت *kit.* сокиткунанда, хомӯшкунанда: **чавоби мускит** чавоби ба сукут водоркунанда.
- МУСМИР** *a.* مثمر *kit.* 1. мевадиханда, бордиханда, мевадор. 2. самарадиханда, самарбахш; натиҷадиханда, маҳсулнок.
- МУСНАД** *a.* مسند *kit.* 1. он чи ба он чизеро така кунондаанд; он чи ба он така кардан мумкин аст. 2. он ки ба ӯ паноҳ бурда шавад. 3. *кхн., грам.* хабари ҷумла.
- МУСО** *a.* موسى *kit.* 1. устура, поку(-и сар-тарошӣ). 2. номи пайғамбари қавми яҳуд.
- МУСОБИҚА** *a.* مسابقه як тарзи фаъолият ва чорабинӣ, ки иштироккунандагони он барои пешӣ гирифтани ва бартарӣ ҷустан аз якдигар кӯшиш мекунад; **мусобиқаи варзишӣ** кувваозмоя дар варзиш барои сабақат гирифтани, пеш гузаштани аз ҳамдигар; **мусобиқа бастан** пешакӣ муайян кардани шартӣ шароити мусобиқа бо тарафи мусобиқакунанда; **мусобиқа кардан** дар мусобиқа иштирок кардан; **мусобиқаро бурдан** дар мусобиқа ғолиб омадан.
- МУСОБИҚАКУНАНДА** مسابقه کننده он ки мусобиқа мекунад.
- МУСОВИЯТ** مساويت баробарӣ, айнан баробар будан.
- МУСОВОТ** *a.* مساوات *kit.* мусовӣ будан, баробарӣ.
- МУСОВӢ** مساوى 1. баробар, муодил. 2. *варз.* холҳои баробар гирифтани мусобиқакунандагон, баробархолӣ, бена-тичагии бозии варзишӣ; **мусовӣ будан** *риёз.* а) баробар будани ҳисоби масъала ё супорише; б) *варз.* соҳиби холҳои баробар будани мусобиқакунандагон; бе натиҷа (*голибу маглуб муайян нашуда*) тамом шудани бозӣ.
- МУСОДИМ** *a.* مصادم *kit.* бархурдукунанда, тасодумкунанда; **мусодим шудан** ба дигаре бархӯрд кардан, садама рӯй додан.
- МУСОДИМА** *a.* مصادمه ба ҳамдигар саҳт бархӯрдан, ба якдигар садама задан.
- МУСОДИРА//МУСОДАРА(Т)** *a.* مصادره//مصادرت молу мулки касеро ба тариқи ҷазо ё ҷарима забт кардани давлат; **мусодира кардан** молу мулки касеро забт кардани давлат; **мусодира гардидан (шудан)** забт ва давлатӣ карда шудани (*молу мулки касе*); **ба мусодира кашидан (расондан)** забт ва давлатӣ кардан.
- МУСОДИРАВӢ** مصادروي مانسوب ба **мусодира**; мавриди мусодира Қароргиранда.
- МУСОИД** *a.* مساعد 1. мувофиқ, муносиб; созгор. 2. ёрирасон, ёридиханда: **иқлими мусоид**; **фурсати мусоид**, **шароити мусоид**.
- МУСОИДАТ** *a.* مساعدت 1. ёрӣ, ионат. 2. созгорӣ, мувофиқат.
- МУСОЛИМАТ//МУСОЛАМАТ** مسالمت сулҳ-ҷӯй; сулҳ, оштӣ.
- МУСОЛИМАТОМЕЗ** مسالمت آميز сулҳҷӯёна, сулҳхоҳона; **ҳамзистии мусолиматоomez** ҳамзистии осоишта, дар сулҳу осоиш зистан.
- МУСОЛИҲА** *a.* مسالحه 1. бо ҳам дар ҳолати сулҳ будан, оштӣ кардан. 2. сулҳ, оштӣ; созиш: **мусолиҳаи миллӣ**.
- МУСОМАРА** *a.* مسامره *kit.* бо ҳам шабгузаронӣ бо сӯҳбат; чамъомади дӯстон барои сӯҳбат.
- МУСОМАҲА//МУСОМИҲА** *a.* مسامحه *kit.* коре ё чизеро саҳл пиндошта ба он аҳамият надодан, кореро осон пиндоштан; саҳлгирӣ, саҳлангорӣ.
- МУСОФАҲА** *a.* مصافحه *kit.* даст дода вохӯрӣ кардан, дасти ҳамдигарро фишурдан вақти мулоқот, дастфишорӣ.
- МУСОФИР** *a.* مسافر 1. аз шаҳре, мамлакате..., раванда ба дигар шаҳре, мамлакате... сафаркунанда. 2. он ки бо қатора, ҳавопаймо ва дигар воситаҳои нақлиёт сафар мекунад; савори воситаи нақлиёт: **мусофир кашондан** бурдану овардани сафаркунандагон, ба ҷое саворонро ба манзил расондан. 3. аз ҷои дигар омада; аз шаҳр ё ҷои дигар кӯчида омада, ғайритаҳҷой, ғариб.
- МУСОФИРАТ** *a.* مسافرت 1. сафар; сайру гашт: **дар тӯли мусофират**. 2. ғарибӣ, ғурбат, дурӣ аз ватан; дар мусофират умр ба сар бурдан дур аз ватан зистан.
- МУСОФИРБАР** مسافربر *ниг.* мусофиркаш.

- МУСОФИРБАРӢ** مسافربري *ниг.* **мусофиркаши.**
- МУСОФИРГИРӢ** مسافرگيري гирифтган ва савор кардани мусофирон.
- МУСОФИРӢ** مسافري *мансуб ба мусофир;* мусофир будан; дар сафари диёри дур будан; ғарибӣ; **хоки мусофирӣ** кишвари бегона; ғарибӣ.
- МУСОФИРКАШ** مسافرکش нақлиёте, ки мусофир мекашонад; **қаторай мусофиркаш.**
- МУСОФИРКАШОНӢ** مسافرکشاني ба воситаи нақлиёт кашондани мусофирон.
- МУСОФИРХОК** مسافرخاک *гуфт.* он ки дар мусофират фавтидааст.
- МУСОФИРХОНА** مسافرخانه *кҳн.* чои қарор гирифтани мусофирон, меҳмонхона барои мусофирон; корвонсарой.
- МУСОҲАМАТ** *a.* مساهمت *кит.* сахмдорӣ; шарикӣ, анбозӣ.
- МУСОҲИБ** *a.* مصاحب 1. мусоҳибақунанда; ҳамсӯҳбат. 2. ҳамдам, ёр, **мусоҳиб будан** ҳамсӯҳбат будан; **мусоҳиб гаштан (шудан)** ҳамсӯҳбат шудан, сӯҳбат доштан бо касе.
- МУСОҲИБА** *a.* مصاحبه сӯҳбат бо ҳам, ҳамсӯҳбатӣ; **мусоҳиба қардан** сӯҳбат қардан. 2. гуфтугӯ, саволу ҷавоб бо шахсони расмӣ; **мусоҳибаи матбуотӣ** гуфтугӯи шахсони расмӣ бо намояндагони матбуот (*муҳбирон, рӯзноманигорон ва ғ.*).
- МУСОҲИБӢ** *a.* مصاحبي мусоҳиб будан; ҳамсӯҳбатӣ.
- МУСОҲИЛА** *a.* مساهله 1. *кит.* нармӣ, мулоиматӣ, сустӣ. 2. сахлгирӣ; бепарвой, бедикқатӣ, сахлангорӣ: **мусоҳила қардан.**
- МУСОҲИЛАКОР** مساهله کار бепарво нисбат ба қор, бедикқат; сахлангор, сахлгир.
- МУСОҲИЛАКОРӢ** مساهله کاری бепарвой, бедикқатӣ; сахлангорӣ, сахлгирӣ.
- МУСОҲИЛАКОРОНА** مساهله کارانه бепарвоёна, бедикқатона; сахлгирона, сахлангорона.
- МУСОҲИМ** *a.* مساهم *кит.* сахмдор, сахим, ҳиссадор; шарик, анбоз.
- МУСРЕӢ** *a.* مسرع *кит.* 1. шитобқунанда, таъчилқунанда
- . 2. пайки тезрав, қосиди тезрафта.
- МУСРИФ** *a.* مسرف исрофқор, бадхарч.
- МУССОН** *фр.* مسان *ҷугр.* боди вобаста ба мавсим тағйирёбанда, ки зимистон аз хушкӣ ба баҳр ва тобистон аз баҳр ба хушкӣ мезавад, бодҳои мавсимӣ.
- МУСТ** مست *кит.* гила, шикоят.
- МУСТА I** مسته *кҳн.* як порча гӯшт, ки ба парандаи шикорӣ медиҳанд; тӯма.
- МУСТА II** مسته *кит.* ғам, андӯх.
- МУСТАБИД** *a.* مستبد 1. истибдодқунанда, худраъӣ, худсар. 2. *кҳн.* ҳукмрони золим, ҳокими мутлақ.
- МУСТАБИДӢ** مستبدي истибдод; зулм.
- МУСТАБИДОНА** مستبدانه худсарона, ба истибдод асосёфта; ба зулм асосёфта.
- МУСТАВӢ** *a.* مستوي *кит.* 1. тахт, ҳамвор. 2. *мач.* рости дуруст, мустақим; **хати муставӣ** а) хати хоно; б) *риёз.* хати рост. 3. баробар, мусовӣ.
- МУСТАВЛӢ** *a.* مستولي *кит.* истилоқунанда, истилоғар, забтқунанда.
- МУСТАВФӢ I** *a.* مستوفى *таър.* сардори аҳли девон, ки аз муҳосибон ҳисоб мегирифт; ҳисобдор, сарҳисобдор.
- МУСТАВФӢ II** *a.* مستوفى *кит.* басанда, кофӣ.
- МУСТАҒАЛ** *a.* مستغل *кит.* замини кишти ғалла; замин, ки ҳосили хуби ғалла медиҳад.
- МУСТАҒНӢ** *a.* مستغنى 1. беэҳтиёҷ, бениёз. 2. сарватманд, давлатманд, доро: **мустағнӣ будан.**
- МУСТАҒРИҚ** *a.* مستغرق 1. ғарқшуда, ғӯтаваршуда фурурафта дар об. 2. *мач.* сахт саргарми чизе (қоре) шуда: **мустағриқ шудан.**
- МУСТАДИР** *a.* مستدر *кит.* 1. даврзананда, гарданда. 2. доиравӣ, мудаввар, доирашакл, гирда, гирд.
- МУСТАДОМ** مستدام давомнок, доимӣ, ҳамеша.
- МУСТАЗОД** *a.* مستزاد 1. зиёд қарда, афзун шуда. 2. *ади.* шакли шеърӣ, ки дар поёни ҳар мисраъ як фикра ё ниммисраи ҳамвазн илова мегаддад.
- МУСТАЗҲАР** *a.* مستظهر *кит.* он ки аз ӯ ёрӣ

- мехоханд; шахси дилпур, ки аз $\bar{y}$ ёрї хоста шудааст.
- МУСТАЗҲИР** *a.* مستظهر *kit.* ёриталабанд аз касе; дилпуршуда, умедвор аз касе, чизе.
- МУСТАИД(Д)** *a.* مستعد 1. боистеъдод, соҳибистеъдод. 2. омода, тайёр, ҳозир (*ба иҷрои коре*).
- МУСТАИН** *a.* مستعين *kit.* ионатхоҳ, ёриталаб.
- МУСТАКБИР** *a.* مستكبر *kit.* мутакаббир, ботакаббур, мағрур.
- МУСТАКБИРӢ** مستكبرى мутакаббирӣ, ботакаббурӣ, мағрурӣ.
- МУСТАҚАР(Р)** *a.* مستقر 1. қароргоҳ, ҷои иқомати доимӣ, маскан. 2. *kit.* марказ, пойтахти мамлакат.
- МУСТАҚБАЛ** *a.* مستقبل *kit.* 1. оянда. 2. *грам.* замони оянда.
- МУСТАҚИЛ** *a.* مستقل 1. соҳибистиклол, мухтор, соҳибхтиёр, ба сари худ корбаранда: **давлати мустақил**. 2. алоҳида, ҷудогона; **фикри мустақил** фикри бевоситаи худ; **мустақил (шудан)** истиқлолият ба даст овардан, соҳибхтиёр шудан.
- МУСТАҚИЛАН** *a.* مستقلاً ба таври мустақил, мустақилона.
- МУСТАҚИЛИЯТ** *a.* مستقلیت *ниг.* мустақилӣ.
- МУСТАҚИЛИЯТӢ** *a.* مستقلیتی *ниг.* мустақилӣ.
- МУСТАҚИЛӢ** مستقلی мустақил будан, соҳибхтиёр будан; вобаста набудан, озод будан: **мустақилии сиёсӣ**.
- МУСТАҚИЛМАӢНО** مستقلمعنا : **калимаи мустақилмаӢно** *зби.* калимаест, ки новобаста ба мавриди истеъмол маӢнои луғавӣ дорад, калимаи маӢнодор.
- МУСТАҚИЛОНА** مستقلانه ба сари худ, мустақилан, бе вобастагии каси дигар; **кори мустақилона** коре, ки бо қувваи худ, бе ёрӣ ва иштироки каси дигар иҷро мекунад; **зиндагии мустақилона** зиндагии бе ёрии дигарон, зиндагии ба сари худ; **мустақилона кор кардан** бе кумак ва иштироки дигарон (ба сари худ) кор кардан.
- МУСТАҚИЛШАВӢ** مستقلشوی *исми амал аз мустақил шудан*; соҳибхтиёр шудан.
- МУСТАҚИМ** *a.* مستقيم 1. рост; *муқоб.* **кач.** 2. иқоматкунанда, бошанда; **мустақим шудан** *kit.* муқими ҷое шудан, ҷой гирифтан дар маҳалле. 3. дуруст, саҳеҳ; **мустақим будани мизоч** мӯътадил ва солим будани мизоч (табиат). 4. устувор, қоим, побарҷо; **бар аҳду паймони худ мустақим будан** дар аҳду паймони саҳт истодан, ба ваъдаву қавли худ вафо кардан.
- МУСТАҚИМАН** *a.* مستقيماً 1. рост, ба таври рост, бе ҳеч қачукилебӣ. 2. бевосита.
- МУСТАҚИМОНА** مستقيمانه *ниг.* мустақиман.
- МУСТАҚИР(Р)** *a.* مستقر *kit.* 1. *ниг.* **мустақар(р)**. 2. ҷойгиршуда. 3. устувор, мустаҳкам.
- МУСТАЛАҲ//МУСТАЛЕҲ** *a.* مصطلح *kit.* 1. ҳамчун истилоҳ кор фармуда шуда. 2. ҳамчун ибораи маҷозӣ ва рехта мавриди истеъмолдошта.
- МУСТАЛАҲОТ//МУСТАЛЕҲОТ** *a.* مصطلحات *kit.* 1. *ҷ.* **мусталаҳ**. 2. *зби.* маҷмӯи ибораҳои рехта ва маҷозӣ; истилоҳот.
- МУСТАМАНД** *a.* مستمند 1. ғамгин, андӯҳгин. 2. мӯҳтоҷ, хочатманд, бечора. 3. *маҷ.* ошиқ, гирифтдор.
- МУСТАМАНДӢ** مستمندی 1. ғамгинӣ, андӯҳгинӣ. 2. бечорагӣ, бенавой, мӯҳтоҷӣ.
- МУСТАМИР(Р)** *a.* مستمر *kit.* 1. доимӣ, устувор, пойдор; давомдор, бардавом; **мустамир будан** *бар чизе* давом додан кореро, идома додан чизеро. 2. муқаррарӣ, маъмул, роиҷ.
- МУСТАМЛИКА** *a.* مستملکه мулк ва мамлақати зӯран ба итоат даровардашуда, мамлақати тасарруфшуда аз тарафи давлати дигар.
- МУСТАМЛИКАВӢ** مستملکوی *мансуб ба мустамлика*; *ниг.* мустамликадорӣ.
- МУСТАМЛИКАДОР** مستملکهدار давлате, ки дорои мустамлика аст, давлати соҳибмустамлика.
- МУСТАМЛИКАДОРӢ** مستملکهدارى мамлақати дигареро забт ва тобеъ гардонидани мамлақате: **сиёсати мустамликадорӣ** сиёсати давлатҳое, ки барои зӯран ба итоати худ даровардани мамлақати камқуввату сусттараққӣ равона карда шудааст.
- МУСТАНАД** *a.* مستند ба санад(ҳо) асосёфта,

асоснок, далелдошта.

МУСТАНИР *a.* مستنير *кит.* 1. нурчӯянда, рӯшноичӯянда; **ситораи мустанир** ситорае, ки худ нур надошта аз ситораҳои дигар нур мегирад (*мисли Моҳ*). 2. равшан, тобон.

МУСТАНШИҚ *a.* مستنشق *кит.* он ки об, ҳаво ё доруеро ба бинӣ мекашад, бӯянда.

МУСТАОН *a.* مستعان 1. он ки аз ӯ ионат металабанд, он ки аз ӯ ёрӣ мепурсанд. 2. ионатрасон, (*сифати Худо*).

МУСТАОР *a.* مستعار 1. ориятӣ, ба орият гирифташуда. 2. ба маънои маҷозӣ истеъмолшуда; **номи мустаор** номи сохтае, ки муаллиф ба ҷои номи худу номи хонаводагӣ ба кор мебарад.

МУСТАРАД *a.* مسترد *кит.* рад карда, пас гардонда; **мустарад кардан** баргардонидан, пас гардонда додан, истирдод кардан.

МУСТАРЕҲ *a.* مسترح роҳаткунанда, осуда, фориғбол.

МУСТАРОҲ *a.* مستراح 1. *кит.* ҷои осоиш ва роҳат. 2. *маҷ.* ҷои қазои ҳочат, ҳочатхона, обреза.

МУСТАСМАР *a.* مستثمر истиморшаванда.

МУСТАСМИР *a.* مستثمر истисморкунанда, азхудкунандаи самараи меҳнати дигарон.

МУСТАСНО *a.* مستثنى//مستثنا истисношуда; берун аз қоидаи муқаррарӣ.

МУСТАТИЛ *a.* مستطيل 1. *кит.* дароз, тӯлонӣ. 2. *риёз.* шакли чоркунҷаи дарозрӯя.

МУСТАТОБ *a.* مستطاب *кит.* пок, покиза.

МУСТАФО *a.* مصطفى *кит.* 1. соф карда. 2. баргузида. 3. *д.* яке аз номҳои Муҳаммади пайгамбар (с).

МУСТАФОД *a.* مستفاد *кит.* 1. фоида гирифта, истифодашуда. 2. *маҷ.* маълумшуда; мафҳум, маълум: **мустафод гаштан (шудан)** маълум гаштан, мафҳум шудан, фаҳмида шудан.

МУСТАҲАБ(Б) *a.* مستحب *кит.* 1. дӯст дошташуда. 2. некӯ, писандида. 3. *д.* ибодате, ки ба ҷо оварданаши савобият дошта, аммо тарк карданаши гуноҳ набошад.

МУСТАҲИҚ(Қ)//МУСТАҲАҚ(Қ) *a.* مستحق 1. лоиқ, сазовор; **мустаҳиқ шудан** сазовор гаш-

тан. 2. мӯҳтоҷ, эҳтиёҷманд.

МУСТАҲКАМ *a.* مستحکم 1. устувор, қалъаи мустаҳкам, маҳкам. 2. пойдор, қавӣ: **продаи мустаҳкам, мустаҳкам гардонидан** пойдор сохтан; **мустаҳкам кардан (намудан)** устувор гардонидан; пойдор кардан; **мустаҳкам шудан** устувор гаштан; саҳт пойдор шудан.

МУСТАҲКАМӢ مستحکمی устуворӣ, маҳкамӣ; пойдорӣ.

МУСТАҲКАМКУНАНДА مستحکم کننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз мустаҳкам кардан;* тақвият бахшида.

МУСТАҲКАМКУНӢ مستحکم کنی *исми амал аз мустаҳкам кардан;* тақвият бахшидан.

МУСТАҲКАМШАВӢ مستحکم شوی *исми амал аз мустаҳкам шудан;* тақвият ёфтан.

МУСТАҶИР مستجير *кит.* паноҳталаб, паноҳчӯ, зинҳорхоҳ.

МУСТАҶОБ *a.* مستجاب *д.* иҷобатшуда, қабулшуда (*дуо аз тарафи Худо*).

МУСТАШОР *a.* مستشار он ки аз ӯ машварат ва маслиҳат мепурсанд; соҳибмашварат, маслиҳатдиҳанда, мушовир, маслиҳатдеҳ.

МУСТАШРИҚ *a.* مستشرق *кит., ниг.* шарқшинос, ховаршинос.

МУСТАЪМАЛ *a.* مستعمل 1. истеъмолшаванда, ба кор бурдашаванда. 2. истифодашуда, ба кор рафта; кӯҳна, фарсуда: **ашёи мустаъмал.**

МУСТАЪРИБ *a.* مستعرب *кит.* 1. арабгашта; арабишуда. 2. ба арабҳо тақлидкунанда, арабтарош.

МУСТАЪСАЛ *a.* مستأصل *кит.* 1. аз бех кандашуда, решақанда. 2. аз асл дур кардашуда; бадбахт, парешонҳол.

МУСТАЪФӢ *a.* مستعفى 1. *кит.* талаби авфкунанда, бахшишхоҳанда. 2. ба истеъфо баромада (*аз қору вазифа*).

МУСУЛМОН *a.* مسلمان пайрави дини ислом; **мусулмон шудан** ба дини Ислом даромадан, ба дини Ислом эътиқод пайдо кардан.

МУСУЛМОНӢ مسلمانی 1. мусулмон будан; исломият. 2. *мансуб ба Ислом;* амал кардан аз рӯи дини Ислом; **никоҳи мусулмонӣ** никоҳи шаръӣ.

- МУСУЛМОНОБОД** *مسلمان آباد* мулки бинокардаи мусулмонҳо; ҷои ободи мусулмонӣ.
- МУСҲАФ** *а. مصحف кит.* 1. варақҳои саҳифабанд кардашуда; китоб. 2. *д.* Қуръон.
- МУСҲИЛ** *а. مهسل тиб.* исҳолавар, дарунрон: **доруи мусҳил.**
- МУТААДДИД** *а. متعدد кит.* 1. сершумор, серадад, бисёр. 2. мухталиф, гуногун.
- МУТААДДӢ** *а. متعدى* 1. таҷовузкор, ситамгар. 2. *кҳн., грам.* феъли гузаранда.
- МУТААҚҚИД** *а. متعقد кит.* аҳду паймон басташуда бо ҳам, мунъақидшуда.
- МУТААЛЛИҚ** *а. متعلق* 1. тааллуқдор, дахлдор; мансуб, марбут; **мутааллиқ будан** мансуб будани чизе ба касе; моликияти касе будани чизе. 2. хеш, хешу табор.
- МУТААЛЛИҚӢ** *متعلقى* мутааллиқ будан, тааллуқ доштан ба касе ё ба чизе; мансуб будани чизе ба касе.
- МУТААЛЛИҚОТ** *а. متعلقات* 1. *ҷ.* мутааллиқ. 2. чизҳои ба касе ё ба чизе тааллуқдошта.
- МУТААЛЛИМ I** *а. متالم кит.* аламзада; дарднок; андӯҳгин: **мутааллим шудан.**
- МУТААЛЛИМ II** *а. متعلم кит.* таълимгиранда, талаба, донишомӯз.
- МУТААССИБ** *а. متعصب* он ки дилбастаи коре (чизе) буда, онро саҳт ҳимоя мекунад; аз ҳад зиёд саҳт муқайяд ба одаҳои миллӣ ва динӣ, ба таассуби динӣ додашуда.
- МУТААССИБӢ** *متعصبى* мутаассиб будан, таассуб доштан.
- МУТААССИБОНА** *متعصبانه* аз рӯи таассуб; аз рӯи таассуб амалкунанда.
- МУТААССИР** *а. متأثر* 1. таъсир гирифта, дар таҳти чизе қароргирифта. 2. андӯҳгин, хафа; **мутаассир кардан** а) ба таъсири худ гирифтани; б) андӯҳгин кардан, ғамгин кардан; **мутаассир шудан** а) дар таҳти таъсири чизе мондан; б) аз чизе андӯҳгин шудан.
- МУТААССИРШАВӢ** *متأثرشوى* *исми амал аз мутаассир шудан;* таъсирпазирӣ, ба осонӣ таҳти таъсир қарор гирифтани.
- МУТААССИФ** *а. متأسف* афсӯскунанда, таассуфкунанда, дарегҳӯранда.
- МУТААССИФАН** *а. متأسفاً* *ниг.* мутаассифона.
- МУТААССИФОНА** *متأسفانه* ҷои афсӯс аст, ки..., мутаассуф, бо таассуф.
- МУТААФФИН** *а. متعفن кит.* бадбӯй, бӯйгирифта, гандида.
- МУТААХХИР** *а. متأخر* дар охир оянда, пасоянда; насли оянда.
- МУТААХХИД** *а. متعهد кит.* он ки иҷрои кореро ба ӯҳда гирифтааст, ӯҳдадор.
- МУТААХХИЛ** *а. متأهل кит.* он ки аҳлу аёл дорад, оиладор, зану фарзанддор.
- МУТААҶЦИБ** *а. متعجب* дар тааҷҷубмонда, тааҷҷубкарда, ҳайрон.
- МУТААҶЦИБОНА** *متعجبانه* дар ҳолати тааҷҷуб, ба тарзи тааҷҷубовар, бо тааҷҷуб.
- МУТАБАССИМ** *а. متبسم кит.* табассумкунанда, хандон
- МУТАВАЗЗО** *а. متواضا кит.* ҷои вузӯғирӣ (*дар назди масҷид*); таҳоратхона.
- МУТАВВАКИЛ** *а. متوكل кит.* таваккулкунанда, умедвор, умедбаста (*хусусан ба Худо*).
- МУТАВАҚҚЕЪ** *а. متوقع кит.* таваққӯъкунанда, чашмдоранда; умедвор.
- МУТАВАҚҚИФ** *а. متوقف кит.* таваққуфкарда, дар як ҷо истода, дарангкарда.
- МУТАВАЛЛИД** *а. متولد* таваллудёфта, зоидашуда: **мутаваллид шудан** таваллуд ёфтани, зоида шудани.
- МУТАВАЛЛӢ** *а. متولى* *таър.* мутасаддии корҳои хоҷагии масҷиду мадрасаҳо, ки даромади вақфҳои тақсими мекард.
- МУТАВАРРЕЪ** *а. متورع кит.* парҳезгор, порсо.
- МУТАВАССИТ** *а. متوسط* 1. дар васат (миёна) воқеъшуда. 2. миёна, миёнаи ду чиз; *мач.* на хубу на бад.
- МУТАВАТТИН** *а. متوطن* ватангирифта, сокин, муқим; **мутаваттин шудан** ватан ихтиёр кардан; дар ҷое муқим шудани.
- МУТАВАФФО** *а. متوقفا//متوقى кит.* вафотёфта, фавтида, марҳум.
- МУТАВАХХИМ** *а. متوهم кит.* ваҳмирифта, тарсон, ҳаросон.

- МУТАВАЧЧЕХ** *a.* متوجه 1. таваҷчӯхкунанда, диққаткунанда; рӯварда (*ба чизе*). 2. равоншуда, озим; **мутаваҷчех шудан** а) диққат додан, аҳамият додан; б) равон шудан, озими ҷоё шудан.
- МУТАВОЗЕОНА** متواضعانه бо тавозӯъ, бо фурутанӣ, хоксорона.
- МУТАВОЗЕЪ** *a.* متواضع тавозӯъкунанда, хоксор, фурутан.
- МУТАВОЗИЯН** *a.* متوازيًا баробаран, дар ҳолати баробарӣ, баробарравӣ.
- МУТАВОЗӢ** *a.* متوازي 1. баробарраванда, баробари якдигар. 2. *риёз.* ду хатти рост, ки агар чӣ қадар дароз набошанд, ба якдигар намерасанд, мувозӣ; **мутавозӣ будан** баробар воқеъ шудан.
- МУТАВОЛИЯН** *a.* متوالياً *kit.* пайи ҳам, ба тарзи пай дар пай, муттасилан.
- МУТАВОЛӢ** *a.* متوالى *kit.* паёпай, пайи ҳам, пайдарпай.
- МУТАВОРӢ** *a.* متوارى *kit.* 1. пинҳоншуда. 2. пинҳоншаванда; он чӣ бо чизе пӯшонда шудааст: **мутаворӣ будан** пинҳон будан.
- МУТАВОТИР** متواتر *kit.* 1. пайи ҳам оянда. 2. пай дар пай, паси ҳам. 3. паҳншуда, интишорёфта; **мутавотир шудан** пайи ҳам нақл шудани хабаре аз тарафи ровиён.
- МУТАҒАЙИР** *a.* متغير *kit.* 1. тағйирёбанда, дигаргуншаванда; тағйирёфта, дигаргуншуда. 2. *kit., маҷ.* хафа, андӯхгин, ғамгин. 3. *kit., маҷ.* хашмгин, асабонӣ; **мутағайир шудан** а) тағйир ёфтани, дигаргун шудан; б) *маҷ.* хашмгин шудан, асабӣ шудан.
- МУТАҒАЛЛИБ** *a.* متغلب *kit.* ғалабакунанда; бо зӯри ба дастдароваранда; зӯрвар.
- МУТАҒОИР** *a.* متغاير *kit.* он ки ё он чи бо дигаре ихтилоф дорад; мухталиф.
- МУТАДАЙИН** *a.* متدين *kit.* диндор, бодиёнат, боимон.
- МУТАДОВИЛ** متداول *kit.* маъмул, расмшуда; роиҷ, мустаъмал: **ибороти ғайри мутадовил** ибораҳои ғайри истеъмол.
- МУТАЗАККИР** *a.* متذکر تазаккур- кунанда, ба ёд оваранда, ба хотир расонанда: **мутазаккир шудан** ёдовар шудан, ба хотири касе расондан.
- МУТАЗАЛЗИЛ** *a.* متزلزل *kit.* чунбанда, ларзон.
- МУТАЗОД(Д)** *a.* متضاد 1. *kit.* ба ҳам зид, мухолифи ҳамдигар; зид. 2. *зби.* калимаҳои, ки маънои ба ҳам зид доранд, зидмаъноҳои антонимҳо: калон-хурд; дароз-кӯтоҳ; сафед-сиёҳ.
- МУТАКАББИР** *a.* متكبر калонгир, мағрур, худбин.
- МУТАКАББИРӢ** متكبرى калонгирӣ, мағрури; такаббуру гурур доштан.
- МУТАКАББИРОНА** متكبرانه калон-гирона, мағрурона, бо кибру гурур.
- МУТАКАЛЛИМ** *a.* متكلم *kit.* 1. такаллумкунанда, сухангӯянда, гапзананда. 2. суханоро, сухандон. 3. *кҳн., грам.* феъли тасрифии шахси якум (*танҳо ва ҷамъ*).
- МУТАКАФФИЛ** *a.* متكفل кафилшаванда, ба кафолат гиранда, зомин. 2. ба ўҳда гиранда, ўҳдадоршаванда, ўҳдадор.
- МУТАҚАДДИМ** *a.* متقدم пешгузашта, пешина; насли гузашта, *муқоб.* **мутааххир; таҷрибаи мутаққаддимон** таҷрибаи пешгузаштагон.
- МУТАҚҚАЛЛИБ** *a.* متقلب *kit.* 1. аз як паҳлӯ ба паҳлӯи дигар баргарданда дар ҷойгоҳ; дигаргуншаванда; нопойдор, бесубот. 2. он ки ба нафъи худ ва ба зарари дигар кор мекунад, нодурусткор, фиребгар.
- МУТАҚҚАЛЛИД** متقلد *kit.* 1. он ки қилода, шамшер *ва г.* ба худ овехтааст. 2. *маҷ.* ба зимма гирандаи коре ё чизе, ўҳдадоршаванда, ўҳдадор.
- МУТАҚОБИЛ** *a.* متقابل дар муқобили якдигар, рӯ ба рӯи ҳамдигар; **таъсири мутақобил** таъсиргузаронӣ ба ҳамдигар; **чараёни мутақобил** чараёни ба ҳам зид.
- МУТАҚОРИБ** *a.* متقارب 1. *kit.* наздикшаванда; ба ҳам наздик; наздик ва баробар бо ҳамдигар. 2. *ади.* номи яке аз баҳрҳои нуздаҳгонаи арӯз, ки вазни солими ҳар мисраи он аз ҷаҳор «фаулун» иборат аст.
- МУТАЛАВВИН** *a.* متلون *kit.* 1. ранг ба ранг, бо лавнҳои гуногун, гуногунранг. 2. *маҷ.* он ки дар ақидаи худ ноустувор аст, пайваста тағйири ақида мекунад. 3. *ади.* шеъре, ки ба

- ду вазн ё зиёда аз он хонда мешавад.
- МУТАЛЛО** *a.* **مطلا** *kit.* зарандуд, зароби халкарда: **муталло кардан** тилло давондан, зар андудан.
- МУТАЛЛОШӢ** *a.* **متلاشى** *kit.* 1. пароканда, пош-пош, аз ҳам пошидашуда. 2. парешонҳол, мушавваш.
- МУТАМАВВИЛ** **متمول** *kit.* молдор, бой, тавонгар, доро.
- МУТАМАДДИН** *a.* **متمدن** дорои тамаддуни хоси ягон дараҷаи чамъиятиву сиёсӣ, маданиятноқ, соҳибмаданият.
- МУТАМАККИН** *a.* **متمکن** *kit.* 1. маконгиранда, чойгиранда. 2. сокин, муҳим, истиқоматкунанда. 3. дорои молу мукнат; тавоно, кодир.
- МУТАМАЛЛИҚ** *a.* **متملق** *kit.* тамаллуққор, хушомадгӯӣ, чоплус.
- МУТАМАЛЛИҚОНА** **متملقانه** тамаллуққорона, хушомадгӯёна, чоплусона.
- МУТАМАННӢ** *a.* **متمنى** *kit.* таманнокунанда, орзукунанда.
- МУТАМАННО** *a.* **متمنا** *kit.* таманнокарда, таманношуда; чизи орзушуда; орзу, хоҳиш.
- МУТАМАРКАЗ** *a.* **متمركز** дар як марказ чамъшуда; **мутамарказ кардан** мутамарказонидан; дар як ҷо чамъ кардан; **мутамарказ шудан** дар атрофи як марказ гирд оварда шудан; ба як марказ тобеъ шудан.
- МУТАМАРКАЗОНИДАН** **متمركزانیدن** дар атрофи як марказ гирд овардан (*мас., муассисаҳоеро*); ба як марказ тобеъ гардонидан.
- МУТАМОДӢ** *a.* **متمادی** *kit.* давомнок, бардавом, тӯлонӣ, дароз: **солҳои мутамодӣ**.
- МУТАМОИЛ** *a.* **متمایل** *kit.* 1. майлқунанда; моилшуда. 2. он ки ба чизе рағбат дорад.
- МУТАНАББЕҲ** *a.* **متنبه** *kit.* 1. бедоршаванда (*аз хоб*); бедор. 2. хабардор; огоҳ, хушёр.
- МУТАНАББӢ** *a.* **متنبی** *kit.* марде, ки иддои пайғамбарӣ мекунад, муддаии нубувват.
- МУТАНАВВЕЪ** *a.* **متنوع** *kit.* навъ ба навъ, дорои навъҳои гуногун; гуногун.
- МУТАНАККИР** *a.* **متنکر** *kit.* он ки барои шинохта намудани қиёфаи зоҳирӣ ва либоси худро дигар кардааст; ношинос.
- МУТАНАФФИР** *a.* **متنفر** нафраткунанда, он ки аз чизе нафрат ва карохат дорад; безор.
- МУТАНАФФИС** *a.* **متنفس** *kit.* нафаскашанда, ҷондор, зинда.
- МУТАНОСИБ** *a.* **متناسب** дорои таносуб; соз ва муносиб воқеъшуда, хушоянд.
- МУТАНОСИБАН** **متناسباً** аз рӯи таносуб; мувофиқан.
- МУТАНОСИБӢ** **متناسبی** мутаносиб будан; дорои таносуб будан.
- МУТАНОҲӢ** *a.* **متناهی** *kit.* 1. ба ниҳоят расанда, ба охир расанда. 2. он чи поён ва интиҳо дорад; маҳдуд.
- МУТАНТ** *лот.* **موتنت** *биол.* организм, ки дар натиҷаи тағйирёбии ирсӣ ба вучуд омадааст.
- МУТАНТАН** *a.* **مطانتن** ботантана, пуртантана, дабдабанок.
- МУТАОЛ** *a.* **متعال** *д.* оӣ, воло, баланддараҷа (*сифати Худо*).
- МУТАОРИФ** *a.* **متعارف** *kit.* урфу расмшуда, маъмул; мустаъмал.
- МУТАРАДДИД** *a.* **متردد** 1. *kit.* рафтуйқунанда; раванда. 2. он ки дар тасмимгирӣ дар шаку тардид аст, дудила; он ки фикраш қатъӣ нест. 3. тараддудкунанда, тайёрибинанда.
- МУТАРАДДИДӢ** **مترددی** мутараддид будан; дудилагӣ, бесуботӣ.
- МУТАРАДДИДОНА** **مترددانه** бо дудилагӣ, бо тардид.
- МУТАРАҚҚӢ** *a.* **مترقی** 1. афзуншаванда, болораванда. 2. тараққиқунанда; пешқадам, пешрафта: **кишварҳои мутараққӣ**.
- МУТАРАННИМ** *a.* **مترنم** *kit.* тараннумқунанда, замзамақунанда.
- МУТАРАССИД** *a.* **مترصد** *kit.* тарассудқунанда, чашмбароҳ, нигарон, мунтазир.
- МУТАРАТТИБ** *a.* **مترتب** *kit.* мураттабқунанда, ба тартиб андозанда; тартибдиҳанда, мураттиб.

- МУТАРАШШЕХ** *a.* مترشح *kit.* тарашшӯх-ёбанда; таровишқунанда; пошидашаванда.
- МУТАРОДИФ** *a.* مترادف 1. *kit.* ҳамрадиф, паси ҳамомада. 2. *ниг.* муродиф (*зби.*).
- МУТАРОКИМ** *a.* متراکم *kit.* ба тарокумонда, болои ҳам чамъшуда, анбӯхшуда.
- МУТАРРО** *a.* مطرا *kit.* бо тароват, тару тоза; мусаффо.
- МУТАРРОГАР** مطراگر *kit.* тароватбахш, тароватдиҳанда, навқунанда; зеби зинатдиҳанда, ороянда.
- МУТАРЧИМ** *a.* مترجم *ниг.* тарҷумон.
- МУТАСАВВИФ** *a.* متصوّف *таър., д.* сӯфӣ, аҳли тасаввуф.
- МУТАСАДДӢ** *a.* متصدّی ба ўҳда гиранда, ба зима гиранда (*кореро*); мутааҳхид; масъули ягон кор; **мутасаддӣ кардан** а) масъули коре таъйин кардан; б) ўҳдадор гардонидан; **мутасаддӣ шудан (гаштан)** ба коре ба зима гирифтани ичрои кореро, ўҳдадор шудан дар ичрои коре.
- МУТАСАРРИФ** *a.* متصرف ба тасарруф дароварда, молик, соҳиб: **мутасарриф шудан** ба тарассуф даровардан, молик шудан.
- МУТАФАККИР** *a.* متفكّر 1. *kit.* фикркунанда, андешанда. 2. соҳиби фикри дақик, соҳиби тафаккури амик: **мутафаккири бузург**.
- МУТАФАККИРОНА** متفكرانه *тавре* ки ба мутафаккир хос аст; монанди мутафаккир.
- МУТАФАРРИД** متفرد *kit.* танҳо ва ягона дар сифате ё коре.
- МУТАФАРРИҚ** متفرّق аз ҳам чудошуда, пароканда.
- МУТАХАЛЛИС** متخلّص тахаллускарда, лақаб пайдокарда, дорой тахаллус.
- МУТАХАССИС** متخصص *ихтисос* пайдокардаи соҳа (*кор*); ҳунари ягон соҳаро азхудкарда, устои ягон соҳа; соҳибтахассус; **мутахассиси забон** забоншинос; **мутахассиси кишоварзӣ** ихтисосманди соҳаи кишоварзӣ.
- МУТАХАССИСӢ** متخصصى *мутахассис* будан; соҳибихтисосӣ.
- МУТАХАВВИР** *a.* متهور *kit.* нотарс, бебок; густох.
- МУТАҲАЙӢИР** *a.* متحیّر хайроншуда, дар хайратмонда, дар тааччубмонда, хайрон, хайратзада.
- МУТАҲАЙӢИРОНА** متحیّرانه бо хайронӣ, дар ҳолати хайронӣ, хайроншуда.
- МУТАҲАҚҚИҚ** *a.* متحقّق *kit.* 1. ба ҳақиқат бароранда; таҳқиққунанда; собитқунанда. 2. рост, дуруст, яқин, бешубҳа.
- МУТАҲАММИЛ** *a.* متحمّل 1. *kit.* ҳамлқунанда, борбардор. 2. *мач.* таҳаммулқунанда, бурдбор, батоқат.
- МУТАҲАРРИК** *a.* متحرّك 1. ҳаракатқунанда, он чи ҳаракат мекунад, дар ҳолати ҳаракат. 2. *мач.* серчунбучӯш, фаёол.
- МУТАҲАРРИКӢ** متحرّكى 1. ҳаракатнокӣ, ҳаракатқунандагӣ, дар ҳаракат будан. 2. *мач.* серҳаракатӣ; ғайратнокӣ.
- МУТАҲАРРИҚ** *a.* متحرّق *kit.* сӯзанда, сӯхташаванда; сӯхта, оташгирифта.
- МУТАҲАССИС** *a.* متخصص *эҳсоснок*, ба эҳсос омада.
- МУТАҲҲАР** *a.* مطهر *kit.* 1. татҳиршуда, покшашуда; пок, покиза, тоза. 2. *д.* лақаб Исои пайғамбар.
- МУТАҶАССИС** *a.* متجسس *kit.* 1. таҷассусқунанда, ҷустуҷӯқунанда, кофтуковқунанда. 2. хурдагири айбчӯй.
- МУТАҶОВИЗ** *a.* متجاوز *kit.* таҷовузқунанда, аз ҳадди худ гузаранда, таҷовузқор; **мутаҷовиз аз...** зиёд аз ҳадди маълум, афзун аз...
- МУТАШАККИЛ** *a.* متشکل 1. ба шакл ва сурати маҳсус даромада, ташаккулёфта. 2. ба ҳолати ташкилот даромада; боинтизом, батартиб.
- МУТАШАККИЛӢ** متشکلى *муташак-кил* будан; низоми муайян ва вазъи ташкилотӣ доштан.
- МУТАШАККИЛОНА** متشکلانه ба тарзи муташаккил, бо тартибу низом; мутаҳҳидона.
- МУТАШАККИР** *a.* متشکر *шукргузор*, сипосгузор, мамнун.
- МУТАШАННИЧ** *a.* متشنج *kit.* он ки аз шиддати хунукӣ ё ягон сабаби дигар меларзад, ларзанда, ларзон; **вазъияти муташаннич** *киш.* вазъияти пуршиддат, ҳолати ғайримӯътадил.

МУТЕИЯТ *a.* مطيعيت *ниг.* мутеъй.

МУТЕЙ مطيعи мутеъ будан; тобей, тобеият.

МУТЕОНА مطيعانه итоаткорона.

МУТЕЪ *a.* مطيع итоаткунанда, фармонбардор; тобеъ; **мутеъ кардан** (гардонидан) ба итоат даровардан; **мутеъ шудан** (гаштан) ба итоати касе даромадан.

МУТЛАҚ *a.* مطلق 1. *кит.* озодшуда, раҳшуда, озод, беқайд. 2. комил, тамом, том. 3. коми-лан, тамоман, мутлақо; ҳаргиз; **озодии мутлақ** озодии том, озодии беқайду шарт; **ҳақиқати мутлақ** ҳақиқати бебаҳс; **ҳокими мутлақ** ҳокими тамоми идораи давлат.

МУТЛАҚАН *a.* مطلقاً *ниг.* мутлақо.

МУТЛАҚИЯТ مطلقيت усули ҳукмроние, ки давлат танҳо аз тарафи як шахс (*мас., подшоҳ*) идора мешавад, ҳокими мутлақ.

МУТЛАҚО//МУТЛАҚАН مطلقا 1. комилан, тамоман. 2. ҳаргиз, ҳеч.

МУТМАИН *a.* مطمئن *кит.* итминондошта, эмин, хотирчамъ, осудахотир; **мутмаин шудан** эмин шудан, итминон пайдо кардан.

МУТОБЕЪ *a.* متابع *кит.* тобеъшуда; пайрав.

МУТОБИЯТ *a.* متابعت *кит.* тобеъшавӣ, тобеият, итоат; фармонбардорӣ.

МУТОБИҚ *a.* مطابق мувофиқ, баробар; **мутобиқ шудан** мувофиқ гаштан.

МУТОБИҚАН *a.* مطابقاً мутобиқан ба... мутобиқи..., мувофиқи..., аз рӯи...

МУТОБИҚАТ *a.* مطابقت мувофиқат, баробарӣ, созгорӣ; **мутобиқати мубтадо бо хабар** *ниг.* мувофиқат.

МУТОИБА *a.* مطايبه 1. шӯхӣ, зарофат, хушгӯй. 2. *ади.* тасвири ҳодисаҳои хандаовари ҳаёт ва қору рафтори ҳазломези шахсони алоҳида дар адабиёти бадеӣ; *муқ.* ҳачв.

МУТОИБАГҶҶ مطايبه گوئي зарофатгӯй, ҳазлгӯй.

МУТОЛИА *a.* مطالعه 1. хондани китоб ё навиштае бодикқат барои иттилоъ пайдо кардан; ба маъниаш расида хондани навиштае. 2. омӯзиш, баррасӣ, тадқиқ; **мутолиа кардан**.

МУТОЛИАКУНАНДА مطالعه کننده *сифати феълӣ* замони ҳозира аз мутолиа кардан; он

ки мутолиа мекунад, хонандаи китобе.

МУТОЛИБА//МУТОЛИБАТ *a.* مطالبه//مطالبه *кит.* 1. талаб кардани чизе ё ҳаққи худро аз касе. 2. бозхост, даъво, бозпурсӣ; **мутолиба кардан** (*ба ҳар ду маънӣ*).

МУТОРИКА *a.* متاركة муваққатан қатъ кардани амалиёти ҷангӣ (*мувофиқи созиши тарафҳои мухталиф*); сулҳи муваққат.

МУТОЪ *a.* مطاع *кит.* касе (ё чизе), ки мардум ба вай итоат мекунад, фармонраво.

МУТРИБ *a.* مطرب навозандаи асбоби мусиқӣ ва сароянда, созандаву хонанда; навозанда.

МУТРИБӢ مطربي навозандагӣ ва сарояндагӣ; навозандагӣ.

МУТТАКӢ *a.* متكى *кит.* 1. тақякунанда. 2. *маҷ.* эътимодкунанда ба чизе.

МУТТАКО *a.* متكا//متكى 1. *кит.* чизе, ки бар вай тақя карда мешавад (*мисли болишт*). 2. тақягоҳ, ҳомӣ.

МУТТАҚӢ *a.* متقى *кит.* тақводор, парҳезгор, порсо.

МУТТАЛЕЪ *a.* مطلع *кит.* хабардор, огоҳ; **мутталеъ шудан**.

МУТТАСЕЪ *a.* متسع *кит.* васеъ, фарох, кушод.

МУТТАСИЛ *a.* متصل 1. васлшуда, ба ҳам пайваст, ба ҳам часпида. 2. бефосила, беист, пайваста, доимо.

МУТТАСИЛА *a.* متصله муаннаси муттасил; **ҳарфҳои муттасила** *грам.* 25 ҳарфи алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ки дар навишт ба якдигар мечаспанд ва пеш аз ҳарфҳои мунфасила ба онҳо пайваста мешаванд.

МУТТАСИЛАН *a.* متصلاً *кит.* пайдарпай, паёпай; пайваста, доимо.

МУТТАСИЛӢ *a.* متصلی *кит.* доимӣ; бефосилагӣ; **муттасилин ҳаракат**.

МУТТАФИҚ *a.* متفق 1. ҳамраъӣ, якдилу якзабон; якшуда, иттифоққарда. 2. қарорёфта, тасмимгирифта; **муттафиқ шудан**; а) ҳамраъӣ омадан; б) тасмим гирифтани қарор додан.

МУТТАҲАМ *a.* متهم 1. тӯҳматзада, ба тӯҳмат дучоршуда, он ки дар ҳаққи ӯ гумони бад рафтааст. 2. *гуфт.* разил, нобакор; **муттаҳам кардан** забонкӯтоҳ кардан; бадном ва айбдор

кардан.

МУТТАҲАМИЙ *متهمی* 1. забонкӯтоҳӣ, бадномӣ. 2. *гуфт.* аз ягон дасисаву найранг рӯ нагардондан; нобакорӣ.

МУТТАҲИД *а.* *متحد* иттиҳодкарда, якшуда; яктану якҷоя; **Созмони Милали Муттаҳид** *с.* созмони байналхалқии давлатҳо, ки бо мақсади дастгирӣ ва мустаҳкам кардани сулҳу амният ва густариши ҳамкориҳои байни давлатҳо таъсис ёфтааст; **муттаҳид кардан** як кардан, ба ҳам пайвастан ва якҷоя гардонидан; **муттаҳид шудан** иттиҳод кардан, як шудан; яктану ҳамраъӣ шудан.

МУТТАҲИДА *а.* *متحده* муаннаси муттаҳид; давлатҳои муттаҳида, қувваи муттаҳида.

МУТТАҲИДАН *ниг.* *متحداً* муттаҳидона.

МУТТАҲИДГАРДОНӢ *متحدگردانی* муттаҳид кардан; дар як марказ ҷамъ кардан, якҷоя кардан.

МУТТАҲИДӢ *متحدی* муттаҳид будан; иттиҳод, якраъйию якдилӣ.

МУТТАҲИДКУНАНДА *متحدکننده* *сифати феълӣ* замони ҳозира аз муттаҳид кардан; якҷоякунанда.

МУТТАҲИДОНА *متحدانه* дар ҳолати муттаҳидӣ, ба тарзи муттаҳид, якҷоя.

МУТТАҲИДШАВӢ *متحدشوی* *исми амал* аз муттаҳид шудан; якҷоя шудан: муттаҳидшавии қувваҳо, муттаҳидшавии хочагиҳои хурд.

МУТТАҲИМ *а.* *متهم* *кит.* тӯҳматзананда, ифтирокунанда ба касе; бадгумоншаванда дар ҳаққи касе.

МУТУН *а.* *متون* *ч.* матн.

МУТӢА *а.* *متعه* таър. зангирӣ барои муддати муайян, никоҳи муваққатӣ, сиға (*дар мазҳаби аҳли ташайфуъ*).

МУФАВВАЗ *а.* *مفوض* *кит.* воғузоргардида, тафвизкунанда; супурдашуда, таслим дода.

МУФАРРАҲ *а.* *مفرح* *кит.* фараҳманд, шоду хурсанд.

МУФАРРЕҲ *مفرح* *кит.* фараҳбахш, хурсандибахш; **доруи муфарреҳ** доруи қувватдиҳандаи дилу чигар; **музикии муфарреҳ** музикии шӯху

сабуки фараҳбахш.

МУФАРРЕҲНОМА *نامه مفرح* *кит.* номаи фараҳбахш ва шодиафзо.

МУФАССАЛ *а.* *مفصل* 1. тафсилшуда, шарҳу эзоҳода; пурра ва ботафсил ифодаёфта. 2. ба таври васеъ ва ҳаматарафа, бо тафсил, муфассалан.

МУФАССАЛАН *مفصلاً* ба таври муфассал, пурра.

МУФАССАЛӢ *مفصلي* муфассал будан; дорои тафсилу ҷузъиёт будан.

МУФАТТЕҲ *а.* *مفتح* фатҳкунанда, кушоянда, бозкунанда.

МУФАТТИШ *а.* *مفتش* 1. он ки ҳолатҳои чиноятро баррасӣ ва таҳқиқ мекунад, тафтишкунанда, истинтоқкунанда. 2. маъмури корҳои тафтиш дар идораҳои тафтишотӣ, тафтишгар.

МУФАТТИШӢ *مفتشی* вазифа ва амали муфаттиш.

МУФАССИР *а.* *مفسر* 1. *кит.* тафсиркунанда (*беитар Қуръонро*). 2. он ки дар васоити аҳбор шарҳу тафсири воқеаҳои сиёсату муСОБИҚАҲОИ ВАРЗИШИВУ *ва г.* менависад, шореҳ.

МУФИД *а.* *مفيد* нафъовар, фоидабахш, фоиданок; **кори муфид**, **маслиҳати муфид**.

МУФИЗ *а.* *مفيض* *кит.* фаззбахш; ба фаровонӣ оваранда.

МУФЛИҚ *а.* *مفلق* *кит.* ибдоъкунанда, навоар; **шоири муфлиқ** шоире, ки шеърҳои наву нағз эҷод мекунад.

МУФЛИС *а.* *مفلس* 1. камбағал, фақир, бечиз, қашшоқ; он ки як пули сиёҳ ҳам надорад. 2. он ки аз сармоя ва моли худ (*дар тиҷорат*) маҳрум шудааст, варшикаста: **муфлис шудан** (*ба ҳар ду маъно*).

МУФЛИСӢ *مفلسی* камбағалӣ, бечизӣ, фақирӣ, қашшоқӣ.

МУФЛИСКУНАНДА *مفلسکننده* амал, кор ё касе, ки ба мумсикӣ мерасонад.

МУФЛИСШАВӢ *مفلسشوی* *исми амал* аз муфлис шудан; 1. бенавошавӣ, қашшоқшавӣ. 2.

- шикастхӯрда дар савдо, варшикаста шудан.
- МУФОРИҚ** *a.* مفارق *kit.* чудошаванда, дуршаванда аз ҳамдигар.
- МУФОРИҚАТ** *a.* مفارقت *kit.* чудой, дурӣ, чудо шудан аз ҳам, фирок.
- МУФОХИР** *a.* مفاخر *kit.* фахркунанда, ифтихоркунанда.
- МУФОХИРАТ** *a.* مفاخرت *kit.* 1. фахр кардан, ифтихор кардан, ба худ болидан; изхори бузургӣ кардан. 2. фахр, нозиш.
- МУФОҶО(Т)** *a.* مفاجات *kit.* ногаҳонӣ; **марги муфочот** марги ногаҳонӣ, нохост мурдан.
- МУФРАД** *a.* مفرد 1. чудогона, ягона, якка, танҳо. 2. *кҳн., грам.* шумораи танҳо, муқоб. **чамъ:** шакли муфрад.
- МУФРАДОТ** *a.* مفردات 1. *ҷ.* муфрад (1). 2. *зби.* шаклҳои дар алоҳидагӣ навиштаи ҳарфҳои алифбои арабӣ; **машки муфрадот** машки хат оид ба танҳо-танҳо ва алоҳида навиштани ҳарфҳои арабӣ. 3. *адш.* маҷмӯи байтҳои, ки ҳамчун шакли шеърии якбайтӣ эҷод шудаанд.
- МУФСИД** *a.* مفسد фосидкунанда, табоҳкор, вайронкор, бадкор.
- МУФСИДӢ** مفسدى фосидӣ, табоҳкорӣ, вайронкорӣ, бадкорӣ.
- МУФТ** مفت 1. бепул, бемузд; ройгон, маҷсонӣ; **даромади муфт** даромаде, ки бе меҳнат ва осон ба даст даромадааст. 2. беҳуда, бефоида; **муфт бохтан** осон ва бе мубориза бой додан (*мас., мусобиқаи варзиширо*); **марги муфт** мурдани беҳуда, марги бекора; **муфт харидан** бо нархи ниҳоят арзон харидан чизеро.
- МУФТАЗЕҲ** مفتضح *kit.* дучори ифтизоҳгардида; расво, бадном, беобрӯ.
- МУФТАҚИР** *a.* مفترق *kit.* мӯхтоҷ, ниёзманд.
- МУФТАРИҚ** *a.* مفترق *kit.* аз ҳам чудошуда, аз ҳам чудо; чудо-чудо, пароканда.
- МУФТАХАР** *a.* مفتخر ифтихорнок, соҳибфтихор, ба бузургӣ ва ифтихор расида.
- МУФТБАР** مفتبر он кас ки пул ё чизеро мегираду пас намедиҳанд.
- МУФТБАРӢ** مفتبرى амали муфтбар, он чизеро аз касе гирифта дигар пас нагардондан.
- МУФТБОЗ** مفتباز *guf.* муфт аз даст диҳанда, касе, ки ҳар чиро ба осонӣ аз даст медиҳад.
- МУФТИГӢ** مفتيگى *д.* мансаб ва амали муфтӣ.
- МУФТИЁТ** مفتيات мақоми болотарини идораи қорҳои дини ислом дар Тоҷикистон.
- МУФТӢ I** مفتى 1. *мансуб ба муфт,* ройгон, бепул, маҷсонӣ. 2. *маҷ.* бе дарди сар, ба осонӣ, ба роҳатӣ.
- МУФТӢ II** مفتى 1. *д.* рӯҳонии олимансаб, ки дар бораи ин ё он масъала аз рӯи шариат фатво медиҳад, фатводиҳанда; қонуншиноси шариат. 2. мансаби олии динӣ Тоҷикистон: **Муфтии мусулмонони Тоҷикистон.**
- МУФТХОР//МУФТХОРА** مفت خوار//مفت خواره *ниг.* муфтхӯр.
- МУФТХОРИ** مفت خوارى *ниг.* муфтхӯрӣ.
- МУФТХӮР** مفت خور он ки аз ҳисоби маҳсули меҳнати дигарон зиндагӣ мекунад: **унсури муфтхӯр** гурӯҳи одамони аз ҳисоби дигарон зиндагикунанда.
- МУФТХӮРИ** مفت خورى зиндагӣ аз ҳисоби маҳсули меҳнати дигарон.
- МУФҲИМ** *a.* مفهم *kit.* фаҳмонанда; фаҳмо: **тахқиқи муфҳим** таҳқиқе, ки масъаларо таҷрибаан мафҳум мегардонад.
- МУФҲИШ** *a.* مفحش *kit.* фаҳшгӯянда, носазогӯянда, дашномдиҳанда.
- МУҲАДДАР** *a.* مخدر *kit.* 1. суфт ва беҳис кардашуда. 2. дар парда нишонда.
- МУҲАДДАРА** *a.* مخدره *kit.* муаннаси муҳаддар: зани парданишин, мастура; духтари покдоман.
- МУҲАДДАРОТ** *a.* مخدرات *kit.*, *ҷ.* муҳаддара.
- МУҲАДДИР** *a.* مخدر суфт ва беҳушкунанда; нашъаовар, кайфовар, масткунанда (*чун банг, кӯкнор, героин, кокаин*).
- МУҲАДДИРА** *a.* مخدره муаннаси муҳаддир; **мавод(д)и муҳаддира** дору ва моддаҳое, ки истеъмоли онҳо боиси беҳиссиву беҳушӣ ва мастӣ мегардад ва истеъмом-кунандагон маъмулан мӯътод шуда мемонанд.
- МУҲАЙӢИЛ** *a.* مخيل *kit.* хаёлкунанда; ба хаёли беҳуда додашаванда, одами хаёли.

ли беҳуда додашаванда, одами хаёли.

МУХАЙЙИЛА *a.* *مخيله* *kit.* 1. муаннаси мухайил. 2. чои пайдо шудани хаёл ва тасаввур дар димоғ, хаёлхона, қувваи мухайил.

МУХАЙЙИР *a.* *مخير* *kit.* хайркунанда, хайротдиҳанда.

МУХАЙЯЛ *a.* *مخيل* *kit.* хаёл карда; он чи аз хаёли одам гузаштааст.

МУХАЙЯМ *a.* *مخيم* *kit.* 1. чои барпо кардани хаймаҳо, хаймагоҳ. 2. урдугоҳ, лашкаргоҳ.

МУХАЙЯР *a.* *مخير* *kit.* ихтиёрдор, соҳибихтиёр, мухтор: **мухайяр кардан**.

МУХАЛЛАД *a.* *مخلد* *kit.* ҳамешабокӣ, човидон; доимӣ, абадӣ.

МУХАЛЛАС I *a.* *مخلص* *kit.* холис карда, софшуда.

МУХАЛЛАС II *a.* *مخلص* *kit.* 1. халосшуда, раҳонида. 2. бароварда, гирифта.

МУХАММАР *a.* *مخمر* *kit.* хамир карда, сирешта; **мавод(д)и мухаммар** хамирмоя *ва г.*, он чи барои тайёр кардани оби чав ба кор мебаранд.

МУХАММАС *a.* *مخمس* 1. *kit.* панҷгона. 2. *kit.* панҷгӯша, панҷпахлу. 3. *адш.* шеъре, ки ҳар бандаш аз панҷ мисраъ иборат буда, се мисраи аввал бо ду мисраи охир, ки аз ғазали худи шоир ё одатан аз шоири дигар гирифта мешавад, ҳамвазну ҳамқофия меояд; **мухаммас бастан (кардан)** ба ғазале мухаммас навиштан.

МУХАННАС *a.* *مخنث* *kit.* 1. хунсо, нару мода. 2. хез, номард. 3. *маҷ.* разил, паст, нокас.

МУХАРРИБ *a.* *مخرب* *kit.* харобкунанда, вайронкунанда.

МУХАФФАФ *a.* *مخفف* *kit.* 1. тахфифшуда, сабукшуда. 2. *зби.* калимае, ки ягон ҳарфи он бо ҳарфи сабуктар иваз карда шудааст (*чун* даҳан *аз* даҳон) ё ягон чузъи он ихтисор карда шудааст (*чун* шористон *аз* шахристон).

МУХБИР *a.* *مخبر* 1. *kit.* хабардиҳанда, огоҳкунанда. 2. корманди воситаи ахбор, ки навиштани хабару мақолаҳо шуғли ӯст, хабарнигор: **мухбири рӯзнома**.

МУХБИРӢ *مخبرى* *мансуб ба мухбир*; мухбир будан; касбу амали мухбир, хабарнигорӣ; **мухбирӣ кардан**.

МУХЛИС *a.* *مخلص* 1. ихлосманд, эътиқодманд. 2. дӯстдор, садоқатманд; **мухлиси футбол** ҳаводори бозии футбол, ки муваффақият ва нокомии дастаи дӯстдоштааш ӯро шод ё мутаассир мекунад.

МУХЛИСӢ *مخلصى* *мансуб ба мухлис*; мухлис будан; ихлосмандӣ, ҳаводорӣ.

МУХЛИСОҶА *مخلصانه* аз рӯи мухлисӣ, ихлосмандона, эътиқодмандона.

МУХОБИРА *a.* *مخابره* хабар расонидан ба ҳамдигар; хабар додан ва хабар гирифтани ду тараф; мухобира кардан хабареро ба касе расонидан (*одатан ба воситаи телеграф ё телефон*).

МУХОЗ *a.* *مخاز* дарде, ки хангоми зоидан дар занҳо пайдо мешавад, дарди зоиш, чордард.

МУХОЛИФ *a.* *مخالف* 1. муқобил, зид, *муқоб.* мувофиқ; **боди мухалиф** боде, ки ба муқобили рафти киштӣ мевазад, боди носозгор; **мухалиф будан** зидди ҳам будан. 2. душман, хасм; **мухалиф баромадан** зидди масъалаи пешниҳодшуда баромадан.

МУХОЛИФАТ//МУХОЛАФАТ *a.* *مخالفت* 1. ихтилоф, зиддият. 2. муқобилат; **мухалифат андохтан** низоъ барангехтан, ҷудой андохтан.

МУХОЛИФАТАНДОЗ *مخالفانداز* он ки байни одамон ихтилоф меандозад, низоъбарангез, низоъангез.

МУХОЛИФАТАНДОЗӢ *مخالفاندازي* *исми амал аз мухалифат андохтан*; ихтилофандозӣ, низоъангезӣ дар байни мардум.

МУХОЛИФАТКОР *مخالفت کار* он ки ба коре бо назари манфӣ даҳолат мекунад; халалрасонанда, ихтилофандозанда, мухалифатандоз.

МУХОЛИФАТКОРӢ *مخالفت کاری* *ниг.* мухалифатандозӣ.

МУХОЛИФИН *a.* *مخالفين* *ҷ.* мухалиф; муқобилон, зидди ҳам баромадагон.

МУХОСАМА//МУХОСИМА *a.* *مخاصمه* душманӣ бо ҳам, хусумат бо ҳам; низоъ, ҷанҷол.

МУХОСИМ *a.* *مخاصم* *kit.* бо ҳамдигар хусу-

- маткунанда, бо ҳамдигар душманӣ варзанда; хасм, душман.
- МУХОТАБ** *a.* مخاطب 1. он ки ё он чи суҳан ба вай нигаронида шудааст; он ки ба вай нидо ва хитоб карда шудааст, хитобшаванда. 2. *грам.* калима ё иборае, ки гӯянда ба воситаи он муқоҷиат мекунад.
- МУХОТИБ** *a.* مخاطب *kit.* хитобкунанда, ба касе рӯ оварда, суҳанкунанда.
- МУХОТИРА//МУХОТАРА** *a.* مخاطره *kit.* худро ба хатар андохтан, кори хатарнок кардан; хатар, хавф.
- МУХТАЛ(Л)** *a.* مختل 1. *kit.* халалдоршуда, дархаму парешон. 2. вайроншуда, табоҳгардида (*oid ба кор*).
- МУХТАЛИТ** *a.* مختلط *kit.* 1. омезишбанда, ихтилоткунанда, омехташаванда; **ширкати мухталит** ширкати омехта; **мухталит шудан** омезиш пайдо кардан, омехтан. 2. *мач.* муошираткунанда; хушмуошират; зудунсгиранда.
- МУХТАЛИФ** مختلف 1. гуногун, ҳархела. 2. ихтилофдошта, хилофи ҳамдигар: **фикрхон мухталиф**.
- МУХТАЛИФЗАБОН** مختلف زبان гуногунзабон.
- МУХТАЛИФӢ** مختلفى 1. гуногунӣ, ҳархелагӣ. 2. ихтилоф доштан, хилофи ҳамдигар будан: **мухталифии ақидаҳо**.
- МУХТАРАӢ** *a.* مخترع *kit.* ихтироъшуда, ба вучуд омада, офарида.
- МУХТАРЕӢ** *a.* مخترع *kit.* ихтироъкунанда, ба вучуд оваранда, созанда, офаринанда; ихтироъкор.
- МУХТАС(С)** *a.* مختص *kit.* махсус, хос; он чи хоси касе ё чизе бошад.
- МУХТАСАР** *a.* مختصر 1. ихтисоршуда, кӯтоҳшуда, кӯтоҳ, мӯҷаз: тарҷумаи **ҳоли мухтасар**, **ҷавоби мухтасар**, **маълумоти мухтасар**. 2. *kit.* хурд, майда. 3. *мач.* ночиз, ноаҳамият: **тӯхфаи мухтасар**. 4. мухтасаран; хулоса; кӯтоҳ карда гӯем.
- МУХТАСАРАН** *a.* مختصراً ба тарзи мухтасар, дар шакли кӯтоҳ.
- МУХТАФӢ** *a.* مختفى *kit.* махфӣ, пинҳон, пӯшида, нуҳуфта: **мухтафӣ шудан** пинҳон шудан, руст шудан; **◇ ҳои мухтафӣ** дар хати арабии тоҷикӣ: ҳарфи ҳои ҳаввази охири калимаҳо, ки **а ё е** хонда мешавад.
- МУХТӢ** *a.* مختى *kit.* он ки бо нияти нек ба коре даст зада, саҳван хато мекунад; хатокунанда.
- МУХТОР** *a.* مختار 1. соҳибхитиёр, ихтиёрдор. 2. ихтиёркарда, баргузида, писандида; **вакили мухтор** *ниг.* **вакил**; **мухтор шудан** соҳибхитиёр шудан; мустақил гардидан.
- МУХТОРИЯТ** *a.* مختاريت соҳибхитиёрӣ дар идораи мамлакат, соҳибистиклолӣ, истиқлолият.
- МУҲАББАТ** *a.* محبت 1. дӯстдорӣ, ишк; **изхори муҳаббат кардан** ошиқиву дӯстдории худро маълум намудан. 2. меҳр; майл, ихлос.
- МУҲАББАТНОК** محبت ناک пурмеҳр, меҳрубон.
- МУҲАББАТОМЕЗ** محبت آميز мурмеҳр, меҳрубонона.
- МУҲАББАТПАРВАР** محبت پرور дӯстдоранда, бо рағбат дӯстдоранда.
- МУҲАВВАЛ** *a.* محوّل *kit.* 1. тағйирдода; дигаргуншуда, тағйири ҳолнамуда. 2. тахвилшуда, ҳаволашуда; ба зиммаи касе гузошта.
- МУҲАВВАТА** *a.* محوطه *kit.* ҷое, ки атрофи он бо деворе ихота шудааст, ҳаёт, хота.
- МУҲАВВИС** *a.* مهوس *kit.* соҳибҳавас, орзу ва ҳавасдошта ба чизе, ҳавасманд.
- МУҲАДДАБ** *a.* محدّب *kit.* барҷастаи гунбадшакл, баромада.
- МУҲАДДИС** *a.* محدث *kit.* 1. қиссагӯ, достонгӯ, қиссахон. 2. *д.* донандаи ҳадису ривоятҳо, ҳадисдон.
- МУҲАЙӢ** *a.* مهيا тайёр, омода, ҳозир: **муҳайӢ будан** тайёр ва мавҷуд будан; **муҳайӢ кардан** омода сохтан, тайёр кардан, ҳозир намудан; **муҳайӢ шудан** омода гардидан, тайёр шудан.
- МУҲАҚҚАР** *a.* محقر *kit.* 1. ҳақир, ночиз, камарзиш. 2. хурд, майда; кӯтоҳ. 3. ҳар чизи андак, микдори каме аз чизе.
- МУҲАҚҚИҚ** *a.* محقق *kit.* 1. таҳқиқгар, пажӯҳишгар, таҳқиқкунанда, тадқиқкунанда, аҳли таҳқиқ, мудаққиқ. 2. дар тасаввуф шаҳси ба ҳақиқати ашӢ пайбурда, ориф.

МУҲАҚҚИҚОНА محققانه ба тарзи муҳаққикон, ба мисли муҳаққикон.

МУҲАЛЛО *a.* محلى *kit.* ораста, зебу зинатёфта.

МУҲАММАДӢ محمدى *kit.* мансуб ба Мухаммади пайгамбар(с); дини Мухаммадӣ дини ислом; ◊ гули муҳаммадӣ як чинси садбарги сурх, ки гулобро асосан аз он тайёр мекунанд.

МУҲАНДАМ *a.* مهندم *kit.* хушандому зебо, аз ҳар чихат хубу базеб сохташуда; **санги муҳандам** санги ҳама паҳлуҳояш нағз тарошида ва суфта.

МУҲАНДИС *a.* مهندس 1. олими илми ҳандаса, ҳандасадон. 2. мутахассиси ягон соҳаи техника, ки дорои таҳсилоти олист.

МУҲАНДИСӢ مهندسى *мансуб ба муҳандис*; тахассус ва шуғли муҳандис.

МУҲАННАД *a.* مهّند *kit.* аз пӯлоди ҳиндӣ сохташуда: **ханчари муҳаннад**.

МУҲАННО *a.* مهّنا *kit.* гуворо, лазиз, хушмаза.

МУҲАРРАМ 1. محرم *kit.* ҳаром кардашуда, ҳаром шумурда; манъшуда. 2. номи моҳи аввал аз соли қамарии ҳиҷрӣ (*сабаби ин моҳро чунин номидани арабҳо он аст, ки дар ин моҳ ҷанг кардан мамнӯъ будааст*).

МУҲАРРИК *a.* محرك 1. ба ҳаракат оваранда; ҳаракатдиханда. 2. *тех.* мошине, ки ягон энергияро ба кори механикӣ, яъне ҳаракатдарорӣ *ва г.* табдил медиҳад: **муҳаррики автомобил**, **муҳаррики дарунсӯз**, **муҳаррики барқӣ**, **муҳаррики реактивӣ**.

МУҲАРРИҚ *a.* محرق *kit.* 1. сӯзонанда; сӯзанда; **таби муҳарриқ** таби сӯзон. 2. *мач.* ташнагиовар; **доруи муҳарриқ** марҳаме, ки пас аз молидан ба пӯсти бадан сахт сӯзиш мекунад.

МУҲАРРИР *a.* محرر 1. *кҳн.* нависанда, муаллиф: **муҳаррири ин авроқ**, **муҳаррири сутур**. 2. он ки навиштаҳои қаси дигарро пеш аз чоп месанҷад ва лозим шавад, ислоҳ медарорад: **муҳаррири адабӣ**, **муҳаррири китоб**. 3. роҳбари нашрия, ки муайян кардани мундариҷаи он дар салоҳияти ӯст: **муҳаррири рӯзнома**; **муҳаррири техникӣ** ходими идораи рӯзномаю маҷалла ё нашриёт, ки масъули

назорат ва ҳалли масъалаҳои техникӣ нашрия (*аз қабилӣ тарзи чоп, саҳифабандӣ*) мебошад.

МУҲАРРИРӢ محررى *вазифа ва фаъолияти муҳаррир*; муҳаррир будан: **муҳаррирӣ кардан**.

МУҲАРРО *a.* مهرا *пухта нармшуда, ҳил-ҳил пухта*.

МУҲАССАЛ *a.* محصل *kit.* ҳосилшуда, ба даст даровардашуда: **аломати (бемории) норасоии масунияти бадан (СПИД)**.

МУҲАССАН محسن *kit.* 1. хушсохт; зинатдода. 2. таҳсиншуда, мавриди таҳсин қароргирифта.

МУҲАССИЛ *a.* محصل *кҳн.* 1. ҳосилкунанда, ба даст оваранда; хонанда, донишҷӯ, таҳсилкунанда. 2. *таър.* омили хироч, маъмури чамъоварандаи хироч.

МУҲАССИЛОНА محصلانه *таър.* андозе буд дар Осиёи Миёна, ки муҳассил ба фоидаи худ аз деҳқонон меситонд.

МУҲАШШО *a.* محشّى//محشّا *kit.* ҳошияи навишташуда, ҳошиядор (*оид ба китоб*); ба воқеаи ҳошия шарҳёфта.

МУҲИБ *a.* مهيب *kit.* боҳайбат, ҳавлангез.

МУҲИБ(Б) *a.* محب 1. ҳабиб, дӯстдор. 2. дӯсти меҳрубон, ёри меҳрубон.

МУҲИББОНА محبانه аз рӯи дӯстӣ, меҳрубонона.

МУҲИҚ(Қ) *a.* محق *kit.* 1. ҳақдор, ҳаққонӣ. 2. ростгӯй, ҳақиқатгӯй. 3. рост, ҳақ.

МУҲИЛ I *a.* محيل *kit.* ҳилагар, фиребгар, маккор.

МУҲИЛ II *a.* مهيل *kit.* (чоӣ) ҳавлангез, (мақони) хавфнок.

МУҲӢИ *a.* موحى *kit.* эҳёкунанда, зиндакунанда.

МУҲИМ *a.* مهم 1. *kit.* қори аҳамиятнок, амри қобили таваҷҷӯҳ; аҳамиятнок; пураҳамият: **вазифаи муҳим**; **қори муҳим**. 2. лозим, зарур, воқиб; **муҳимми касеро баровардан** эҳтиёҷи касеро ба ҷо овардан; мушкили касеро осон кардан. 3. асосӣ, бисёр, аксар; **қисми**

- муҳимми..** аксари..., бештари..., қисмати асо-
сии...; **муҳиммаш ин, ки...** асосаш ин, ки...
- МУҲИММОТ** *a.* مهمات 1. *ҷ.* муҳим. 2. чизҳои зарур, чизҳои даркорӣ: **муҳиммоти сафар.** 3. маҷмӯи таъминоти чангӣ аз қабилҳои тире туганг ва дигар таҷхизоти зарурӣ, лавозимоти чангӣ.
- МУҲИТ** *a.* محيط 1. ихотақунанда, дарбаргиранда, фарогиранда. 2. атроф, гирду пеш. 3. шароит; **муҳити зист** табиат ва шароите, ки одам дар он зиндагӣ мекунад; 4. *kit.* укёнус; баҳри бузург; **баҳри муҳит** укёнус.
- МУҲИТШИНОСӢ** محيطشناسي *нав.* илмест, ки таъсири мутақобили наботот, ҳайвонот, одам ва муҳити зистро меомӯзад ва таҳқиқ мекунад, экология.
- МУҲОБОТ** *a.* محابات 1. *kit.* муомилаи нағз, муомилаи эҳтиромона. 2. *kit.* тарс, бим, бок. 3. аз ҳад зиёд нишон додан, муболиға; **муҳобот кардан** муболиға кардан; воҳима карда гап задан.
- МУҲОВАРА** *a.* محاوره 1. гуфтугӯ, сӯҳбат, гуфтугузор. 2. воситаи таълимӣ барои омӯхтани забони хоричӣ, ки одатан аз намунаи сӯҳбатҳо дар мавзӯҳои гуногун иборат мебошад: **муҳовараи англисӣ ба тоҷикӣ.**
- МУҲОЗӢ** *a.* محاذي *kit.* дар рӯбарӯи якдигар будани ду чиз; рӯбарӯ, муқобил.
- МУҲОКИМА** *a.* محاکمه 1. *ниг.* мурофия. 2. фикрронӣ ва баҳсу гуфтушунид оид ба масъалае (*барои ҳукм ё хулосабарорӣ*); фикрронӣ, мулоҳиза, фикру андеша; **муҳокима кардан** мавриди муҳокима қарор додан; **муҳокима шудан** мавриди муҳокима қарор гирифтани.
- МУҲОКИМАРОНӢ** محاکمه‌راني муҳокима кардан; изхори фикру андеша.
- МУҲОКИМАШУДА** محاکمه‌شده *сифати феълӣ* замони гузашта аз муҳокима шудан; мавриди муҳокима ва баҳсу музокира қароргирифта: **масъалаи муҳокимашуда.**
- МУҲОҚ** *a.* محاق *kit.* се шаби охири моҳи қамарӣ, ки моҳ дида намешавад; **дар муҳоқ афтодани моҳ** нопадид шудани маҳтоб дар охири моҳ.
- МУҲОЛАНДЕШ** محالانديش *kit.* орзуманнди мақсади ношуданӣ, хомтамаъ.
- МУҲОРИБ** *a.* محارب *kit.* муҳориба- кунанда, харбкунанда, чанговар, разманда.
- МУҲОРИБА** *a.* محاربه бо ҳамдигар чангидан; разму пайкор дар майдони чанг; чанг, набард, харбу зарб.
- МУҲОСИБ** *a.* محاسب ҳисобқунанда, ҳисобдор; қорманди шӯъбаи ҳисобдорӣ.
- МУҲОСИБА** *a.* محاسبه ҳисобгирӣ, ҳисобдорӣ, ҳисобӣ қардан бо касе.
- МУҲОСИБОТ** *a.* محاسبات *ҷ.* муҳосиба; **шӯъбаи муҳосибот** шӯъбаи ҳисобдорӣ (*дар идораву корхонаҳо...*).
- МУҲОСИРА** *a.* محاصره ихота, печонда гирифтани гирди чизе; **ба муҳосира** гирифтани ба ихота гирифтани, **муҳосира қардан**, ихота қардан; **ба муҳосира андохтани** давродаври қалъае (шаҳр ё лашкаре)-ро печонда гирифтани; **ба муҳосира афтодани** аз ҳар сӯ печонда гирифта шудани; **ба (дар) муҳосира мондани** дар ихота мондани.
- МУҲОТ** *a.* محاط *kit.* ихоташуда.
- МУҲОФИЗ** *a.* محافظ ҳифзқунанда, мудофияқунанда, ниғаҳбон; посбони шахсӣ.
- МУҲОФИЗА** *a.* محافظه *ниг.* муҳофизат.
- МУҲОФИЗАКОР** محافظه‌کار *с.* кӯҳнапараст.
- МУҲОФИЗАКОРӢ** محافظه‌کاری кӯҳнапарастӣ.
- МУҲОФИЗАТ** *a.* محافظت ҳифозат, ниғаҳбонӣ, мудофия: **муҳофизати ватан**, **муҳофизати ёдгориҳои таърихӣ ва фарҳангӣ**; **муҳофизат қардан (намудан)** ниғаҳбонӣ қардан; ҳимоя қардан.
- МУҲОФИЗАТГАР** محافظتگر *нав., варз.* узви дастаи бозингарони футбол ё хоккей, ки дар муҳофизат бозӣ мекунад.
- МУҲОФИЗАТҚУНАНДА** محافظت‌کننده *сифати феълӣ* замони гузашта аз муҳофизат қардан; муҳофиз, ҳифзқунанда, ниғаҳбон; **муҳофизатқунандагони сарҳад.**
- МУҲОФИЗАТЧӢ** محافظتچی *гуфт.* муҳофизатқунанда.
- МУҲОҶИР** *a.* مهاجر 1. шахси аз ҷои муқимиаш ба ҷои дигар кӯчида (*бо оилааш ва дар гурӯҳи*

оилаҳои дигар): мухочир шудан аз ҷои муқимӣ ба дигар ҷо кӯчидан. 2. он ки аз мамлакати худ ба мамлакати дигар кӯчида рафта дар он сокин шудааст, хичраткарда.

МУҲОЧИРАТ *a.* مهاجرت барои истиқомати доимӣ аз ватани худ ба ягон мамлакат кӯчида рафтани, хичрат кардан (*аз мамлакати худ ба мамлакати дигар*).

МУҲОЧИРИЙ مهاجری *ниг.* мухочират; ҳуқуқҳои мухочирӣ ҳуқуқҳои марбут ба мухочирон.

МУЧАЛ موچل *гуфт.* солшуморӣ аз рӯи силсилаи дувоздаҳгона бо номи ҳайвонот, муқ. мӯлҷар.

МУЧҶИЙ مچي *гуфт.* бӯса; муҷҷий кардан бӯсидан.

МУЧААД *a.* معجد *кит.* мӯи чингила, марғула.

МУЧАВВАЗ *a.* مجوّز *кит.* ҷоиз доништа, раводошта; ҷоиз, раво.

МУЧАВВАФ *a.* مجوّف *кит.* миёнтиҳӣ, дарунхоль, ковок (*мисли най*).

МУЧАДДАД *a.* مجدد таҷдидшуда, нав шуда; навпайдо; нав, тоза.

МУЧАДДАДАН *a.* مجدداً аз сари нав, аз нав, дубора.

МУЧАДДАР *a.* مجدّر *кит.* 1. мубталои бемории обила, обилабароварда. 2. ҷўтур, обиларўй.

МУЧАДДИД *a.* مجدّد *кит.* 1. навкунанда, тозақунанда. 2. аз нав барқароркунанда, аз нав созанда.

МУЧАЗ *a.* موجز кўтоҳкарда, мухтасар.

МУЧАЗБАЁН موجزبيان кўтоҳбаён, кўтоҳсухан.

МУЧАЗБАЁНИЙ موجزبيانى кўтоҳбаёнӣ, мухтасаран изҳори ақида карда тавонистан.

МУЧАЗЗИБ *a.* مجذب *кит.* ҷазбқунанда, ба худ кашанда.

МУЧАЗЗО *a.* مجزّا *кит.* ба ҷузъҳо ҷудошуда; таҷзияшуда; аз ҳам ҷудошуда.

МУЧАЛЛАД *a.* مجلد 1. чилдшуда, муқовашуда. 2. китоби чилдшуда, чилд.

МУЧАЛЛО *a.* مجلى//مجلا чилодода, сайқал дода; дурахшон, тобон.

МУЧАРРАБ *a.* مجرّب аз таҷриба гузашта,

санчида, озмуда: **доруи муҷарраб**.

МУЧАРРАД *a.* مجرّد 1. јака, танҳо. 2. марди безан. 3. ғайримоддӣ (*ҳамчун ақл, ҳуш, нафс ва ғ.*); абстракт: мафҳуми муҷаррад; ба муҷарради... ба маҳзи... баробари...; ба муҷарради дидан дидан ҳамона.

МУЧАРРАДИЙ مجردى танҳой; безанӣ.

МУЧАРРАДОНА مجردانه дар ҳолати муҷарради; ба танҳой: **зиндагонии муҷаррадона, ҳаёти муҷаррадона, муҷаррадона умр гузаронидан (умр ба сар бурдан).**

МУЧАССАМ مجسم 1. ба сурати ҷисм даромада, намогирифта, шакл пайдокарда, ба сурате таҷассумёфта. 2. *кит.* мусаввар, тасвирушуда: **хусни муҷассам** а) хусни ба шакли ҷисм даромада б) духтари зебо; **муҷассам гардидан (шудан)** шакл пайдо кардан; таҷассум ёфтани; **муҷассам кардан** ба сурати ҷисм даровардан (*мас., чизе ё касеро дар тасвир*), таҷассум кардан.

МУЧАССАМА *a.* مجسمه 1. чизи дар як шакл таҷассумшуда; тимсол, рамз. 2. ҳайкал, пайкара; кураи муҷассама кураи ҷўрофӣ; глобус.

МУЧАССАМАСОЗ مجسمه ساز ҳайкалсоз, ҳайкалтарош, пайкарасоз.

МУЧАССАМАСОЗӢЙ مجسمه سازى ҳайкалтарошӣ, пайкарасозӣ, ҳайкалсозӣ.

МУЧАССАС *a.* مجصص *кит.* гачгирифта, гачандуда; гачқоришуда.

МУЧАХҲАЗ *a.* مجهز таҷҳизонида, таҷҳизшуда, ҷиҳозонида; бо ҷиҳоз (*асбобу анҷом, афзору олат ва ғ.*) таъминшуда.

МУЧИБ *a.* مجيب *кит.* ҷавобдиҳанда, посухгӯянда, ҷавобгӯ, посухгӯ.

МУЧИД(ДОНА) موجدانه *кит.* ҷаҳдқунон, саъйқунон.

МУЧМАЛ I *a.* مجمل *кит.* 1. иҷмол шуда, мухтасар, кўтоҳ. 2. сухане, ки маънои он ба шарҳу эзоҳ эҳтиёҷ дорад; сухани хулосашуда. 3. ба таври иҷмол, иҷмолан, мухтасаран, муқоб. **муфассалан.**

МУЧМАЛ II *a.* مجمل *гуфт.* номафҳум, номауайян, носоҳеҳ, бесару нўг; **ҷавоби муҷмал**

- чавоби носаҳеҳ; **гапро мучмал кардан** гапро номафҳум кардан.
- МУЧМАЛӢ** *مجملى* *гуфт.* номафҳумӣ, бесарунӯғӣ, носаҳеҳӣ.
- МУҶОБ** *ا. مجاب* *kit.* он ки ба ӯ посух додаанд, чавобшунда.
- МУҶОВИР** *ا. مجاور* 1. ҳамсоя, ҳамчавор, наздик, қариб. 2. *д.* муқим ва бошандаи назди ибодатгоҳ ва дигар ҷойҳои муқаддас.
- МУҶОДИЛ** *ا. مجادل* *kit.* баҳсу ҷидолкунанда; ситезаву кашмакаш-кунанда.
- МУҶОДИЛА** *ا. مجادله* 1. баҳс ва ҷидол бо касе; мубоҳиса дар масъалае ба тавре ки ҳар кас меҳодад фикри худро гузаронад. 2. *kit.* низоъ, кашмакаш, ҷанг.
- МУҶОЗИБА** *ا. مجاذبه* *kit.* ҷазба доштан бо якдигар; кашмакаш, низоъ.
- МУҶОЗОТ** *ا. مجازات* 1. *kit.* ҷазодиҳӣ; сазои амали бад; подоши некӣ ё бадӣ. 2. *с.* чораву тадбирҳое, ки нисбат ба мамлақати муоҳидаи байналхалқиро вайрон карда чун ҷазо амалӣ карда мешавад.
- МУҶОМИАТ** *ا. مجامعت* *kit.* 1. дар як ҷо ҷамъ омадан, фароҳамоии ду ҷиз бо ҳам. 2. ҳамбистарии зану мард.
- МУҶОҲИД** *ا. مجاهد* 1. ҷидду ҷаҳдкунанда, кӯшанда; ҷанганда, мубориз. 2. *д.* ҷиходкунанда (*дар роҳи Худо*).
- МУҶОҲИДА** *ا. مجاهده* 1. *kit.* ҷидду ҷаҳд, кӯшиш, саъй. 2. ҷанг дар роҳи дин, ҷиход.
- МУҶРИМ** *ا. مجرم* гунаҳкор.
- МУҶРӢ** *ا. مجرى* *kit.* иҷроқунанда, анҷомдиҳанда; ба марҳилаи иҷро дароварда.
- МУҶРО** *ا. مجرا* *kit.* чоришуда; иҷрошуда, амалишуда.
- МУҶТАБО** *ا. مجتبا* *kit.* баргузида, интихобшуда.
- МУҶТАМАЪ** *ا. مجتمع* 1. *kit.* ҷамъшуда, фароҳам-омада. 2. *нав.* муассиса ё иттиҳодияе, ки якчанд қисмҳоро дар худ муттаҳид кардааст ё якбора якчанд вазифаро иҷро мекунад.
- МУҶТАС** *ا. مجتث* 1. *kit.* аз бех барканд, аз бех қатъшуда. 2. *адш.* яке аз баҳрҳои фаръии
- вазни арӯз.
- МУҶТАҲИД** *ا. مجتهد* *kit.* 1. кӯшанда, ҷидду ҷаҳдкунанда. 2. *д.* рӯҳонии баландмартаба – фақеҳи шиён; олиме, ки дар илмҳои динӣ ба дараҷаи иҷтиҳод расидааст.
- МУШ** *ا. موش* *зоол.* ҷонвари хурдҷуссаи ширхӯр аз катори хояндаҳо; **девор муш дорад муш гӯш** (*зарб.*); $\diamond$ **муши мурда** одами бадқирдори дар зоҳир худро орому бечора нишондиҳанда; **соли муш** соли якум аз силсилаи дувоздаҳгонаи солшумории мучал.
- МУШАББАК** *ا. مشبک* 1. шабакадор (*монанди тиреза*), панҷарашакл. 2. сӯроҳ-сӯроҳ (*мас., тӯр, галбер*).
- МУШАББАҲ** *ا. مشابه* *kit.* ташбеҳ шуда, монанд карда; монандшуда, моно.
- МУШАББАЪ** *ا. مشيع* 1. *kit.* пуршуда; пурра, комил. 2. муфассал.
- МУШАВВАШ** *ا. مشوش* ба ташвиш афта; пурташвиш, ошуфта, парешон; **хотири мушавваш** хотири парешон; **мушавваш шудан** (**гардидан**) парешон гаштан; **мушавваш кардан** ба ташвиш андохтан; ошуфтаву парешон кардан.
- МУШАВВАШӢ** *ا. مشوشى* пурташвишӣ, ошуфтагӣ, парешонӣ.
- МУШАВВАШОНА** *ا. مشوشانه* музтарибона, ошуфта, парешонхотирона.
- МУШАВВАШҲАӢЛ** *ا. مشوش خيال* *ниг.* мушаввашхотир.
- МУШАВВАШХОТИР** *ا. مشوش خاطر* парешонхотир, ошуфтахотир; бо хотири парешон.
- МУШАВВАШХОТИРӢ** *ا. مشوش خاطرى* парешонхотирӣ, мушаввашӣ.
- МУШАДДАД** *ا. مشدد* 1. *kit.* шадидшуда, шиддатёфта. 2. *грам.* ҳарфи ташдиддор (*мас., арра*).
- МУШАК I** *ا. موشک* *тасғири муш;* муши хурд, мушча; **мушаки кӯр** *ниг.* кӯрмуш.
- МУШАК II** *ا. موشک* 1. як ҷизи дарунаш аз борут ё ҷизҳои тарканда пуркардашуда, ки бо оташ додан шӯълаҳои гуногунранг бароварда ба ҳаво мепарад, тарф: **мушак парондан**. 2. тири аз борут пуркардашуда, ки барои равшан

кардани самти муайян ё барои ба масофаи дур расондани хабаре паронда мешавад, ракета. 3. ҳ. тири реактиви тӯпи ҷангӣ. 4. *кайҳ*. дастгоҳи парвозкунандаи кайҳонӣ (*бо муҳарриқи реактивӣ*): **мушаки кайҳонӣ**. 5. *итт*. қисми насбшавандаи компютер, ки дар монитор ишоратгарро ифода мекунад.

МУШАК III *موشک* *анат.* гӯшти пайдори беустухон, ки дар дасту по ва дигар аъзои бадани одамӣ ва ҳайвонот ҳаст ва қобиляти сусту кашидашавӣ дорад: **мушаки рах-рах**, **мушаки суфта**.

МУШАКАНДОЗ *موشک انداز* олати туфангмонанд, ки мушак бо он паронда мешавад.

МУШАКБЕЗӢ *موشک بزی* мушакафшонӣ, муаттар, хушбӯй.

МУШАКБОЗ *موشک باز* он ки мушак (II. 1) месозад ва мепаронад.

МУШАКБОЗӢ *موشک بازی* 1. мушакпаронӣ, тарфбозӣ, оташбозӣ (*дар ҷаинҳо*). 2. касб ва кори мушакбоз.

МУШАКБОРОН *موشک باران* ҳамла бо мушак, ҳучуме, ки бо андохтани мушакҳои зиёд амалӣ мешавад.

МУШАКПАРОНӢ *موشک پرانی* *исми амал аз мушак парондан*; мушакбозӣ, оташбозӣ, тарфбозӣ.

МУШАНГ *مشنگ* *ниг.* мушунг.

МУШАРРАФ *ا. مشرف* ба шарафи чизе расида, сарафрозшуда, ноилгашта; **мушарраф шудан** сазовор гаштан.

МУШАХТА *مشخته* як навъ халвои варақин.

МУШАХХАС *ا. مشخص* 1. ташхис шуда, муайяншуда, муайян; ба таври мушаххас ба таври муайян ва аниқ. 2. фарқкарда; **мушаххас кардан** дақиқан муайян кардан; як-як нишон додан.

МУШАХХАСОТ *ا. مشخصات* 1. ҷ. **мушаххас**. 2. ҷиҳатҳои фарқкунандаи чизе; ҷигунагӣ ва кайфияти чизе.

МУШАЧЧАР *ا. مشجر* *кит.* 1. он чи ба шакли шаҷар (дарахт) аст. 2. дарахтдор, дарахтшинонда: **хиёбони мушаччар**. 3. навъе аз матои абрешимӣ, ки нақшҳои шакли баргу

шоҳаҳои дарахтро дорад.

МУШАЪБИД *ا. مشعبد* *кит.* 1. шӯъбадабоз, найрангбоз. 2. ҳилагар, хуққабоз.

МУШАЪБИДӢ *ا. مشعبدی* шӯъбадабозӣ кардан; найрангбозӣ; корнамоӣ дар найрангбозӣ.

МУШАЪШАЪ *ا. مشعشع* *кит.* шаъшаанок, шуоъафкананда; тобон, дурахшон: **чеҳраи мушаъшаъ**.

МУШБУРУТ *موش بروت* дорои мӯйлаби тунуки сих-сих: **марди мушбурут**.

МУШГИР *موشگیر* *кит.* зағани саҳроӣ, галевоч (*парандаи зогҷамонанд*).

МУШГИРАК *موشگیرک* дом барои дошта гирифтани муш, мушқапак.

МУШДАНДОН *موش دندان* он ки дандонҳои шабеҳи дандонҳои муш аст, дандонҳои хурду реза, резадандон.

МУШЗАДА *موش زده* он чи муш онро хоида сӯроҳ кардааст.

МУШИР *ا. مشير* *кит.* 1. ишорақунанда, нишондиҳанда. 2. машваратдиҳанда, мушовир, маслиҳатдиҳанда.

МУШЛАК//МУШКЛАК *مشکلک//مشکلک* *кит.* навъе аз гиёҳи дарозу навдағавсе, ки дар лаби об ва ҷойҳои ботлоқӣ мерӯяд ва дорои бӯи хоше мебошад.

МУШК *مشک* 1. моддаи сиёҳранги бисёр хушбӯй, ки аз ҳайвон ва растанӣ ҳосил мешавад ва дар атрсозӣ ва тиб истифода мебаранд; **бӯи мушк пинҳон намононад**. (*мақол.*); **мушки ноб** мушки холис ва соф; **мушки суда а)** мушки кӯфта; **б) маҷ.** зулфи сиёҳи парешони маҳбуба; **◇ қимати мушк шикастан** ниҳоят муаттар будан.

МУШКАК *مشکک* *бот.* гиёҳест дорои соқаи зеризаминии хушбӯй, мушки заминӣ.

МУШКАФШОНӢ *مشک افشانی* афшондан ва паҳн кардани мушк, рад кардани ҳавои муаттари хушбӯй.

МУШКБЕД *مشک بید* *бот.* навъе аз бед, ки гули хушбӯй дорад.

МУШКБЕЗ *مشک بیز* атрфишон, хушбӯй.

МУШКБЕЗӢ *مشک بیزی* мушкафшонӣ, муаттар,

- хушбӯй.
- МУШКБОР** مشکبار мушкрез, хушбӯибахш, атрфишон; **насами мушкбор** боди форами муаттар.
- МУШКБҮ(Й)** مشکبو//مشکبوى бӯи мушк дошта, хушбӯй, муаттар.
- МУШКДОНА** مشکدانه мус. яке аз оҳангҳои сегонаи Борбад, ки мутриби машҳури дарбори Хусрави Парвиз буд.
- МУШКДУМ** مشکدم кит., зоол. номи як навъ парандаи сиёҳдуми хушовоз; дорои думи сиёҳранг (асп).
- МУШКИЛ** а. مشکل 1. душвор, вазнин, саҳт: **мушкил будан, мушкил шудан (гардидан)**. 2. душворӣ, саҳтӣ, вазнинӣ; кори саҳт ва душвор; масъалаи душвори ҳалнашуда.
- МУШКИЛБАЁН** مشکلبيان он ки тарзи баёнаш печ дар печ ва душворфаҳм аст: **нависандаи мушкилбаён**.
- МУШКИЛБАЁНӢ** مشکلبيانى мушкилбаён будан; тарзи баёни душворфаҳм доштан: **мушкилбаёнии Бедил**.
- МУШКИЛГУЗАР** مشکلگذر гузаштанаш душвор, душворгузар: **пайраҳа (роҳ)-и мушкилгузар**.
- МУШКИЛИФШО** مشکل افشا мушкилкушо, халқунандаи корҳои душвор, кушояндаи масъалаҳои мураккаб.
- МУШКИЛӢ** مشکلى душворӣ, саҳтӣ, вазнинӣ.
- МУШКИЛКУШО** مشکلکشا 1. осонқунандаи корҳои душвор; мусоидатқунанда дар ҳалли масъалаҳо. 2. д. хур. маросими хурди занон, ки дар он барои рафъи мушкилиҳо дар сари дастархон шамъ даргиронда, дуо хонда мешавад.
- МУШКИЛОТ** مشکلات 1. ҷ. **мушкил** 2. 2. мус. номи шӯъбаҳои созии мақомҳои таркибии «Шашмақом».
- МУШКИЛПИСАНД** مشکلپسند он ки ҳар чиз ба вай маъкул шудан намегирад; серталаб, нозуктабъ, инчиқ.
- МУШКИЛПИСАНДӢ** مشکلپسندی мушкилписанд будан; серталабӣ, нозуктабъӣ.
- МУШКИЛТАРБИЯ** مشکل تربيه он ки ба осонӣ тарбия намешавад; душвортарбия: **бачаҳои мушкилтарбия**.
- МУШКИЛТАРОШӢ** مشکل تراشي эҷод кардани монеаву мушкилӣ барои касе, чизе ё коре.
- МУШКИЛФАҲМ** مشکل فهم он чи фаҳмидани маънояш душвор аст, душворфаҳм.
- МУШКИН** 1. он чи бӯи мушк медиҳад; хушбӯй: **собуни мушкин**. 2. сиёҳ; сиёҳи хушбӯй: **зулфи мушкин**.
- МУШКИНБҮӢ** مشکينبوى бӯи мушк дошта; хушбӯй, хушнақҳат.
- МУШКИНКАМАНД** مشکين كمند кит. дорои мӯи сиёҳи хушбӯй (*сифати маъшуқа*).
- МУШКИНКУЛОЛА** مشکين كلاله кит. дорои кулолаи (кокули) сиёҳи хушбӯи печида (*сифати маъшуқа*).
- МУШКИНМӢ** مشکين موى сиёҳмӯӣ, дорои мӯи сиёҳи хушбӯй.
- МУШКИНРАҚАМ** مشکين رقم кит. хушнавис (*сифати қалам*).
- МУШКИНХОЛ** مشکل خال кит. холи сиёҳ (*сифати маъшуқа*).
- МУШКИНШАМОИЛ** مشکين شمایل кит. мушксифат, хушбӯибахш.
- МУШКИСТОН** مشکستان кит. киноя аз **торикӣ** ва **сиёҳӣ**.
- МУШКӢ** مشکى ниг. **мушкин**.
- МУШКЛАК** مشکلک ниг. **мушлак**.
- МУШКМОЛӢ** مشکل مالي кит. мус. оҳанги бисту чорум аз оҳангҳои сигонаи Борбад.
- МУШКМОНАНД** مشکل مانند 1. монанд ба мушк. 2. сиёҳи хушбӯй.
- МУШКМӢ** مشک موى дорои мӯи сиёҳи хушбӯй; сиёҳмӯӣ.
- МУШКНАҚҲАТ** مشکل نكته кит., ниг. **мушкбӯй**.
- МУШКРАНГ** مشکل رنگ сиёҳранг, сиёҳ.
- МУШКРЕЗ** مشکريز ниг. **мушкбор**.
- МУШКСО(Ӣ)** مشکساي(ى) мушкмолида, мушкпошида; бӯи мушкдиҳанда, хушбӯй.
- МУШКУШАК** موش كشك :**доруи мушқушак**; ниг.

маргимуш.

МУШКҮ(Й) (مشکوی) *кит.* 1. бутхона; 2. харамсаро; кӯшк, қаср.

МУШКФИШОН مشکفشان *ниг.* мушкбор.

МУШКФУРҶШ مشکفروش *кит.* фурӯшандаи мушк, мачозан паҳнкунандаи мушку бӯи хуш.

МУШКХЕЗ مشکخيز *дорои* мушк, анбарафшон.

МУШКШИКАН مشکشکن *кит.* дорои мӯйҳои марғуладори мушкин (*сифати маъшуқа*).

МУШҚАПАК موشچپک *ниг.* мушгирак.

МУШМУЛА مشمله *бот.* як навъ бутта аз оилаи настараниҳо ва меваи он.

МУШОБЕҲ *а.* مشابه шабоҳатдошта; монанд, шабеҳ.

МУШОБЕҲАТ *а.* مشابه ба ҳам монанд, шабоҳат бо ҳамдигар; **мушобеҳат доштан** монанд будан.

МУШОВАРА *а.* مشاور бо ҳам гуфтугузор ва машварат кардан; **хайати мушовара** гурӯҳи таъиншуда ё интихобие, ки ягон мақоми роҳбарикунанда ё амрдиҳанда ё машваратиро ташкил медиҳад; **хайати мушовараи вазорат**.

МУШОВИР *а.* مشاور машваратдиҳанда, маслиҳатдиҳанда, машваратчӣ.

МУШОВИРА *а.* مشاور *ниг.* мушовара.

МУШОИАТ *а.* مشايعة *ниг.* мушояат.

МУШОИРА *а.* مشاعره шеърғӯӣ ва шеърхонии тарафайн; мусобиқаи шоирон дар шеърдонӣ ва шеърхонӣ.

МУШОКИЛ *а.* مشاكل 1. *кит.* ҳамшакл, мушобеҳ, монанд. 2. *адш.* яке аз баҳрҳои фаръии баҳри арӯз.

МУШОЛ مشال *бот.* як чинси буттаҳои ғучуммева, бушол.

МУШОНА مشانه *мансуб ба муш; чашмони мушона.*

МУШОКИРАТ *а.* مشارکت бо ҳам шарик будан, бо ҳам дар коре ширкат доштан (ҳамроҳ будан); шарикӣ.

МУШОҲИД *а.* مشاهد *кит.* мушоҳидакунанда,

бинанда.

МУШОҲИДА *а.* مشاهده бо чашми худ дидан, нигаристан; **мушоҳида кардан (намудан)** бо чашми худ дидан; дида муайян кардан, муоина кардан; **мушоҳида шудан** дида шудан, ба назар расидан.

МУШОҲИДАКОР مشاهدهكار муоинакор, бо диққат аз назар гузаронанда.

МУШОҲИДАКОРӢ مشاهدهكاري мушоҳидакор будан; тезбинӣ.

МУШОҲИДАКУНАНДА 1. مشاهدهکننده *сифати феълӣи замони ҳозира аз мушоҳида кардан.* 2. бинанда, муоинакунанда, аз назар гузаронанда, шохид.

МУШОЯАТ *а.* مشايعة 1. ҳамроҳӣ кардан касеро дар сафар, бадрақа. 2. гусел (*меҳмонро ё равандаеро ба ҷое*): **мушояат кардан.**

МУШРИК *а.* مشرک *фалс.* он ки ба шарик доштани Худо (бисёрхудой) эътиқод дорад, пайрави мушрикон.

МУШРИКӢ مشرکي *фалс.* дину мазҳабе, ки ба ақидаи бисёрхудой асос ёфтааст, политеизм.

МУШРИФ *а.* مشرف *кит.* 1. дар баландӣ воқеъшуда: баланд. 2. аз ҷои баланд дидбонкунанда. 3. ҳисобдор; нозири харч. 4. сардори девон (*дар аҳди салҷуқиён*); **мушриф ба марг** ба мурдан наздик.

МУШТ I مشت 1. панҷаи даст дар ҳолати ғуншуда, кулӯла гаштани ангуштон: **муште, ки пас аз ҷанг ба ёд ояд, бояд ба сари худ зад** (*зарб.*); **муште** андаке, каме, як миқдор; як қабза; **мушт бардоштан** ба задан бо мушт омода шудан; задан; **мушт задан** бо мушт кӯфтан; **мушт фурувардан** бо мушт задан; **мушт хӯрдан** шаллоқ хӯрдан; **ба зери мушту лагад гирифтан** бисёр задан, кӯфтан; **муштро ба як ҷо задан** иттиҳод шуда қор кардан; **мушт – намунаи хирвор** (*мақ.*) намунаи аз чизи бисёр. 2. миқдори чизе, ки дар ҳолати кушода шудани ангуштон ба кафи даст меғунҷад.

МУШТ II *а.* مشط *ҳ. кит.* 1. кошона. 2. устухонҳои пушти кафи даст ва рӯи пой.

МУШТА مشتة 1. он чи дар мушт ҷой гирад; якмушта. 2. абзори филизие, ки санноҷон ва

- мӯзадӯзон дар мушт мегиранд ва барои кӯбидани мех ва мустаҳкам кардани он истифода мебаранд.
- МУШТАБАҲ** *a. مشتبه кит.* шубҳанок, мубҳам.
- МУШТАБЕҲ** *a. مشتبه кит.* шабоҳатдор, шабех, монанд.
- МУШТАҒИЛ** *a. مشتغل кит.* машғулшаванда (*бо коре*), машғул, андармон (*бо коре*).
- МУШТАК** *кҲн.* ҳаққи тарозубон, ки аз чизи баркашидааш (*мас., аз маҳсулоти деҳқонӣ*) ҳавуч карда мегирифт: **муштак гирифтан**.
- МУШТАКГИРӢ** *مشتک گیری исми амал аз муштак гирифтан.*
- МУШТАКӢ** *مشتکی кит.* шикояткунанда, шокӣ.
- МУШТАКНАВАРД** *مشتک نورد тех.* наварди тақсимот (муштакдор)-и мошин, ки ин ё он қисматҳои онро ба ҳаракат мебарорад.
- МУШТАҚ** *a. مشتق 1. кит.* чизи аз як чизи дигар гирифташуда, аз чизе ҷудо ё ҳосилшуда. 2. *зби.* калимае, ки аз калимаи дигар сохта шудааст; калимае, ки аз як решаи масдари арабӣ гирифта шудааст (*мас., олим, таълим, маълум...* аз масдари илм ва ё доно, нодон, дониш, донанда аз «донистан» муштақанд).
- МУШТАҚОТ** *مشتقات ҷ.* муштак 2.
- МУШТАМИЛ** *مشمتمل кит.* фарогиранда, дарбаргиранда, ҳовӣ: **муштамил бар...**
- МУШТАРАК** *a. مشترک 1.* он чи аз он чанд кас аст, умумӣ, шарикӣ; **муштарак будан** шарикӣ будан; **муштарак кардан** якҷоя кардан. 2. якҷоя, муттаҳид; омехта, махлут: **комиссияи муштарак**.
- МУШТАРАКОНА** *مشتراکانه* ба таври муштарак; амалиёти муштаракона.
- МУШТАРАКУЛМАНОФЕЪ** *a. مشترک المنافع нав.* нафъи муштаракдошта; **Иттиҳоди Давлатҳои Муштаракулманофеъ** с. иттиҳоди сиёсӣ ва иқтисодии давлатҳо-ҷумҳуриҳои собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ.
- МУШТАРИАХЛОҚ** *مشتراخلاق кит.* оликирдор, дорои ахлоқи атвори писандида, хушхулқ.
- МУШТАРИБАХТ** *مشتري بخت кит.* хушбахт, саодатманд.
- МУШТАРИДОР** *مشتري دار 1.* моле, ки харидорони зиёде дорад, моли хушхарид. 2. *мач.* он ки хостгорони зиёде дорад, серхаридор.
- МУШТАРИК** *a. مشترک кит.* он ки дар чизе шарик аст, шарик.
- МУШТАРИОРАЗ** *مشتري عارض кит., ниг.* муштарирӯй.
- МУШТАРИРӢ** *مشتري روی* хушрӯ, муборакчехра.
- МУШТАРӢ I** *a. مشتری 1. нуч.* номи бузургтарин сайёраи манзумаи Офтоб, ки мунаҷҷимони қадим онро муборак мешуморанд, Бирчис, Хурмуз, Саъди Акбар, Қозии фалак [Юпитер].
- МУШТАРӢ II** *a. مشتری 1.* харидор. 2. талабгор, толиб.
- МУШТАФШОР** *مشت افشار кит.* **зари муштафшор** аз рӯи ривоят зари ба мушт нармшаванда, ки дар хазинаи Хисрави Парвиз будааст ва онро ба ҳар шакл, ки мехостанд, мебароварданд.
- МУШТАҲАР** *a. مشتهر кит.* шӯҳратёфта; машҳур, маъруф.
- МУШТАҲО** *a. مشتھی//مشتها кит.* орзу ва хоҳишкарда; он чи мавриди орзӯ ва иштиҳо аст.
- МУШТБАРДОРӢ** *مشت برداری* муштзанӣ.
- МУШТБОРОН** *مشت باران:* **муштборон** кардан дар зери борони мушт гирифтани, зиёд бо мушт задан.
- МУШТЗАН** *مشت زن 1.* бо мушт зананда. 2. *кҲн.* гӯштингир. 3. *кит.* қавӣ, пурзӯр. 4. варзишгари бозиҳои муштзанӣ (бокс).
- МУШТЗАНӢ** *مشت زنی 1.* ҷанги бо мушт; машғулияти муштзан. 2. навъи бозӣ, ки дар он бо муштҳои дастпӯшакдор то ғалаба кардан мезананд, бокс.
- МУШТЗӢР** *مشت زور 1.* зӯрвар, зӯриқунанда. 2. золим, истисморқунанда.
- МУШТЗӢРӢ** *مشت زوری 1.* зӯрварӣ, зӯрӣ. 2. золимӣ, истисмор.

МУШТИПАР *مشت پير* маҷ. заиф, бечора, нота-вон, очиз.

МУШТКОРӢ *مشت كاري* муштзанӣ, муштакӯбӣ; **муштакорӣ кардан** муштакӯбӣ кардан, бо мушт задан.

МУШТКӢБӢ *مشت كوبي* бо мушт кӯфтан, муштакорӣ, муштзанӣ: **муштакӯбӣ кардан** ҳамдигарро бо мушт задан; занозанӣ кардан.

МУШТМОЛ *مشت مال* 1. бо мушт моланда. 2. молишгар (*дар ҳаммом ва дар варзиш*).

МУШТМОЛӢ *مشت مالي* кору амали муштмол; **муштмолӣ кардан** бо мушт молидан, бо мушт зер кардан (*хамирро барои тайёр шудан*).

МУШТОҚ *ا. مشتاق* 1. иштиёқманд, шавқманд, орзуманд, роғиб. 2. маҷ. ошиқ.

МУШТОҚӢ *مشتاقي* иштиёқмандӣ, орзумандӣ.

МУШТОҚОНА *مشتاقانه* 1. бо рағбат, бо майли зиёд. 2. иштиёқмандона, дуои муштоқона, паёми муштоқона.

МУШТРАНДА *مشت رنده* рандаи хурди дуредгарон, дастранда.

МУШТЧАНГ *مشت جنگ* чанг бо мушт, занозанӣ бо мушт.

МУШУНГ *مشتنگ* бот. як навъ растанӣ аз оилаи лубийёҳо, ки аз дону орди он таом мепазанд.

МУШФИҚ *ا. مشفق* бошафқат, шафиқ, меҳрубон; дилсӯз, ғамхор: **модари мушфиқ**.

МУШФИҚӢ *ا. مشفقي* 1. дилсӯзӣ, меҳрубонӣ, шафиқӣ. 2. таҳаллуси шоири машҳури тоҷик Абдурахмон Мушфиқӣ (1538-1588).

МУШФИҚОНА *مشتفقانه* меҳрубонона, дилсӯзона: **нигоҳи мушфиқона**.

МУШХОНА *موش خانه* 1. сӯрохи дар зери девору замин шикофта барои худ хона сохтаи мушон. 2. маҷ. ҷои махфӣ ва ноаён: **ба кадом мушхонае ғайб задаст, дар мушхонае ҷой гирифтааст**.

МУШХОР *موش خار* 1. хӯрандаи муш, заған; 2. бот. растани паҳнбарги хордори часпанда, зорчаспак.

МУШХӢРДА *موش خورده* ниг. мушзада.

МУШӢАЛАК *موش هلك* ниг. мушгирак.

МУЯССАР *ا. ميسر* ба осонӣ ба даст дароварда, осон фароҳамомада; дастрасшуда; осон; **муяссар будан** фароҳам будан; **муяссар гардидан (шудан)** ба даст даромадан; имконпазир шудан; ба осонӣ фароҳам омадан (*оид ба коре*).

МӢ *مو* ниг. мӯй; **◇ як сари мӢ** ниҳоят кам, заррае; қариб ҳеч; **мӢ ба мӢ** як ба як, айнан, нукта ба нукта; муфассалан.

МӢБАД/МУБАД *مويد* рӯҳонии зардуштиён; олим ва донишманди оини зардуштӣ; **мӯбади мӯбадон** саррӯҳонии зардуштиён.

МӢД *مود* гуфт. 1. расм ва олатҳои дар замони муайян писанди умум гардида (*дар либоспӯшӣ, орошии мӯйсар ва ғ.*), мода: **мӯд шудан, аз мӯд баромадан**. 2. сару либос, асбобу анҷоми маишат *ва ғ.*, ки дар замони муайян байни мардум расм шудааст.

МӢДШУДА *مود شده* ба мӯд даромада, ба мӯд мувофиқшуда, расмшуда.

МӢӢН *مويان* кит. гирён, мӯякунон, навҳакунон; нолон.

МӢЖ *موژ* кит. обгир.

МӢЗА *موزه* як навъ пойафзори соқдароз; **обро** дида мӯза каш, хаворо дида ғӯза каш. (*мақ.*); **мӯзаи америкой** (*дар гуфтугӯ америконӣ*) мӯзаи чармаш локдор; **мӯзаи намадӣ** мӯзаи аз намад сохтаи зимистонӣ; **мӯзаи пошнабаланд** мӯзаи пошнаҳояш баландтар аз маъмулӣ; **мӯзаи таглама** мӯзае, ки ба соқи кӯҳна таг ва рӯи нав бастаанд; **◇ ду пойро дар як мӯза ҷой кардан (тиккондан)** чизеро бо исрор талаб кардан, ба гуфтаи худ саҳт истодан, якравии бечо кардан.

МӢЗАДОР *موزه دار* мӯзадошта (*дар пой*), мӯзапӯшида, мӯзапӯш.

МӢЗАДӢЗ *موزه دوز* устои дӯзандаи мӯза; пойафзордӯз.

МӢЗАДӢЗӢ *موزه دوزي* касбу кори мӯзадӯз; хунари мӯзадӯзӣ.

МӢЗАПӢШ *موزه پوش* он ки мӯза пӯшидааст; он ки мӯза пӯшида мегардад.

МӢЗАРД *موزرد* ниг. мӯйзард.

МӢЗАЧАЛЛОБ *موزه جلاب* он ки мӯзаро аз дӯзандагон харида мефурушад, вофуруш.

МҮӢИН موئين 1. мансуб ба мӯй; аз мӯй сохташуда; қалами мӯин мӯқалам. 2. аз мӯй бофташуда, мӯина, пашмина.

МҮӢИНА موئينه 1. мансуб ба мӯй. 2. пӯсти ҳайвонот, ки аз вай пӯшок дӯхта мешавад. 3. чизи аз мӯй бофташуда, пашмина: **матои мӯина**, рӯймоли мӯина.

МҮӢИНАВОР موئينه‌وار маҳсулоти мӯин, пӯсти сайдҳо; **молҳои мӯинавор**.

МҮӢИНАФУРҮШ موئينه‌فروش фурӯшандаи пӯшоки аз пӯсти ҳайвонот дӯхташуда.

МҮӢИНАФУРҮШӢ موئينه‌فروشي чои фурӯши мӯинаворӣ.

МҮӢ(Ӣ) I (موى) 1. пашми тор-тори маҳин, ки дар сар, рӯй ва бадан мебарояд: **мӯи мушкин**, **мӯи сиёҳ**; **мӯи ғуллӣ** мӯи ғафс; **мӯи мошу биринч** мӯи сиёҳу сафед омехта; **мӯи чингила** мӯи марғула; **мӯи печу тобхӯрда**; **мӯ(Ӣ) бофтан** торҳои мӯйро ба ҳам пайваста кокулу гесӯ сохтани занону духтарон; **мӯй кандан** а) аз бех канда партофтани мӯ; б) *ниг.* **мӯйкани**. 2. торҳои дум ва ёли асп, хар *ва з.*; қил, ки барои сохтани мӯқалам ва барои баъзе созҳои мусиқӣ ҳамчун тор хизмат мекунад; $\diamond$ **мӯе (аз...)** миқдори хеле каме (аз чизе), андаке (аз), заррае (аз); **сари мӯе** *ниг.* **мӯ (як сари мӯ)**; **аз хирс мӯе** аз одами хасис андак чизе ҳам ба даст ояд, ғанимат аст; **ба хогири мӯи сафеди касе** барои эҳтироми синну соли касе; **мӯе аз бадани касе кам накардан** ба касе андаке ҳам бошад, озор ва осеб нарасондан; **мӯйро аз хамир чудо кардан** масъаларо дақиқ тафтиш кардан; ҳақиқати масъалаеро ошкор кардан; **мӯи сар рост хестан** а) саҳт хашмгин ва ғазабнок шудан; б) саҳт тарсидан; **мӯи сар сафед шудан** дар коре бо коре муддати хеле зиёд машғул шудан; батаҷрибаву моҳир шудан дар коре (*аз солҳои зиёд анҷом додани он*); **аз мӯи сар ҳам зиёд будан(-и коре)** аз ҳад зиёд будани коре; **мӯи сари касеро хушк тарошидан** касеро саҳт азоб додан; дар ҳаққи касе ягон бадӣ кардан; **даҳони касе мӯй баровардан** дар мавриде, ки ба касе бисёр меғӯянд ва ё зиёд насиҳат мекунанду бенатича мемонад, гуфта мешавад.

МҮӢ//МҮ II مو//موى *кит.* кафидагии нозуке, ки дар зарфҳои чинӣ пайдо мешавад: **мӯи (ко-**

саи) чинӣ.

МҮӢБАНД موى‌بند банд ва дигар воситаи ба тартиб даровардани мӯи сари занону духтарон.

МҮӢБОФӢ موى‌بافى *исми амал аз мӯй бофтан.*

МҮӢГИРӢ موى‌گيرى *исми амал аз мӯй гирифтани*.
1. гирифтани мӯи сар. 2. бемӯ кардани сару бадан (*одатан ҳангоми табобат*).

МҮӢДАРОЗ موى‌دراز 1. он ки мӯяш дароз аст, дарозмӯ. 2. *мач. таҳқ.* зан.

МҮӢДОР موى‌دار он ки (он чи), ки мӯй дорад, мӯдор.

МҮӢЗАРД موى‌زرد он ки мӯи сару рӯи ӯ зардранг аст; *муқ.* **малламӯй.**

МҮӢКАНИ موى‌كنى *исми амал аз мӯй кандан*; аз зӯрии алам ва ғаму ғусса бо фарёду фиғон бо таҳдиди кандан ба мӯи худ даст задани занон: **мӯйкани кардан.**

МҮӢКАНОН موى‌کنان *исми амал аз мӯй кандан*; аз шиддати ғаму андӯҳ мӯйҳоро кандану парешон кардан.

МҮӢКАШОН موى‌كشان *феъли ҳол аз мӯй кашидан*; дар ҳолати мӯи касеро бо даст кашада, зуран бурдан.

МҮӢҚАЛАМ موى‌قلم *ниг.* мӯқалам.

МҮӢЛАБ موى‌لب мӯи расидаи лаби болоии мардон, бурут; **мӯйлаб гирифтани** а) тарошидани мӯйлаб; б) қайчӣ зада ба тартиб даровардани мӯйлаби расида; **мӯйлаб сабз кардан** бурут баровардан; **мӯйлаб тоб додан** а) мӯйлабро тофта шоф кардан; б) *мач.* кибру ғурур зоҳир кардан; $\diamond$ **мӯйлаби касеро табар (хам) набуридан** а) бисёр мағрур будан, ниҳоят кибру ғурур доштан; б) ҳеч парво ё тарсе надоштан.

МҮӢЛАБГИРӢ موى‌لب‌گيرى *исми амал аз мӯйлаб гирифтани*; **қайчии мӯйлабгирӣ** қайчӣ барои бурида ба тартиб даровардани мӯйлаб.

МҮӢЛАБДАРОЗ موى‌لب‌دراز марди дорои мӯйлаби дароз, дарозбурут.

МҮӢЛАБДОР موى‌لب‌دار шахси мӯйлабмонда, мӯйлабнок, бурутдор; **ришу мӯйлабдор шудан** а) соҳиби ришу мӯйлаб шудан; б) *мач.* ба балоғат расидан, мард шудан.

МҮӢЛАБӢ مویلبی *мансуб ба мӯйлаб; ишораи мӯйлабӣ* ишора бо ҷунбондани мӯйлаб.

МҮӢЛАБСАФЕД مویلبسفید марди дорои мӯйлаби сафед, сафедбурут.

МҮӢЛАБСИӢХ مویلبسیاه марди дорои мӯйлаби сиӓх, сиӓхбурут.

МҮӢМИӢН مویمیان *киноя аз борикмиӓн, нозукмиӓн, мӯрчамиӓн (сифати маҳбуба).*

МҮӢМОНДА مویمانده мӯйсардор.

МҮӢПАРЕШОН مویپریشان он ки мӯи сари ӯ шонанакарда ва бетартиб аст, парешонмӯ, жӯлидамӯ.

МҮӢРАГ مویرگ *биол.* рагҳои бориктарини бадани инсон ва ҳайвон, ки хучайраҳоро бо хун таъмин мекунад.

МҮӢРЕЗӢ مویریزی рехтани мӯи сар; мӯй рехта кам мӯ ӓ кал шудани сар.

МҮӢРЕХТА مویریخته 1. он ки мӯи сари ӯ рехтааст. 2. пашмрехта.

МҮӢСАР مویسر мӯи сари инсон: **мӯйсар гирифта**, **мӯйсар тарошидан**.

МҮӢСАРГИР مویسرگیر 1. устои сартарош. 2. он ки барои тарошидани мӯи сари худ ба сартарошхона омадааст.

МҮӢСАРГИРӢ مویسرگیری *исми амал аз мӯйсар гирифта*; мӯйсартарошӣ.

МҮӢСАРГИРОН مویسرگیران маросими халқии аввалин бор гирифтани мӯйсари писарбачагон.

МҮӢСАРТАРОШӢ مویسرتراشی бо поку тарошида гирифтани мӯйсар; мӯйсаргириӣ.

МҮӢСАФЕД مویسفید 1. он ки мӯи сару рӯяш сафед шудааст, сафедмӯ. 2. одами пир, куҳансол; **пири бадавлат киноя аз пири саодатманд**.

МҮӢСАФЕДӢ مویسفیدی 1. сафед будани мӯй, сафедмӯй. 2. пирӣ, куҳансолӣ.

МҮӢСИӢХ مویسیاه дорои мӯи сари сиӓх, сиӓхмӯ.

МҮӢЧИНАК مویچینک олате, ки бо вай мӯйҳои зиӓдатиро чида мепартоянд, абрӯчинак, минқош, қошчинак.

МҮКАЛЛА موكله *зоол.* кирми рӯдаи одам.

МҮҚАЛАМ موقلم абзори дасти рангмолону рассомон барои ба рӯи зевар, қоғаз ва ғ. давондани ранг, ширеш..., мӯйқалам.

МҮЛ I مول *гуфт.* бисӓр, фаровон; барзиӓд: **мӯл гап задан**, **мӯл кардани ҳосил**.

МҮЛ II مول *кит.* даранг ва таъхир дар корҳо; **мӯл кардан** даранг кардан, таъхир кардан.

МҮЛА موله баландии лоини манорашакл, ки дар киштзорҳо барои рондани парандаҳо ва дар роҳҳои биӓбонҳо барои назора кардани ояндаву равандагон месохтанд; **мӯла барин рост истодан** бекор рост истодан.

МҮЛИДАН مولىدن *кит.* даранг ва таъхир кардан; бозистодан, сустӣ кардан дар ҳаракат.

МҮЛӢ مولى *гуфт.* бисӓрӣ; фаровонӣ.

МҮЛОМҮЛ مولامول *кит.* таъхир аз пайи таъхир.

МҮЛТОНИӢ مولتانى ҳ. чӯғӣ, лӯлӣ.

МҮЛҶАР مولجر 1. вақти муайян: **мӯлҷари хоб расидан**. 2. ҳар як аз 12 соли силсилаи солшуморӣ ба ҳисоби мучал, ки синну соли одамро ба воситаи он муайян кардан мумкин аст; **мӯлҷар кардан (намудан)** а) тахмин кардан; б) ба назар гирифта.

МҮМИӢ موميا *ниг.* мумиӓ.

МҮНИС مونس унсгирифта; дӯст, ҳамдам, ҳамнафас; **мӯнис будан** ӓри дӯсти хеле наздик будан.

МҮР مور *ниг.* мӯрча; $\diamond$ монанди **мӯру малах//мӯру малах барин** чизи бисӓр ва беҳисоб; аз ҳад зиӓд; **аз мӯр камтар** хеле беқадр ва ночиз; **ба хонаи мӯр об сар додан** вайронкорӣ кардан, шӯру ғавғо барҳезондан.

МҮРД مورد *бот.* як навъ дарахтест ҳамешасабз ва баргу гулҳои хушбӯ дорад ва дар дорусозӣ ба кор меравад, дарахти ос.

МҮРИӢНА موريانه *кит.* зангоре, ки оҳану фӯлодро мехӯрад, занги оҳан.

МҮРӢ موری 1. сӯрохии маҳсуси дудкаши хона, дудкаш, дудбаро; **то оташ набошад аз мӯрӣ дуд намебарояд.** (мақ.). 2. *ниг.* **обмӯрӣ; мӯрӣ аз боғ калон (аст)** *кин.* харчи чизе аз арзишаш

зиёдтар аст.

МҶРМИЁН مورميان *ниг.* мӯрчамиён.

МҶРСОН مورسان монанди мӯр, шабеҳи мӯрча.

МҶРЧА مورچه [*тасгири* мӯр] навъе аз хашараи майда, ки ичтимоъ шуда зиндагӣ мекунад ва навъҳои гуногун дорад; **мӯрчаи аспак** навъе аз мӯрча, ки калону тезрав аст; *касера мӯрча нагазидан* а) ҳоло ташвиши қору зиндагиро надидан; б) ҳоло сахтии рӯзгорро аз сар нагузаронида; **мӯрча ҳам аз ӯ озор намеёбад** хеле раҳмдил ва беозор аст.

МҶРЧАГИР مورچه گير *зоол.* хашаротест, ки дар рӯи замин қифмонанд чуқурчае (*тоси лагзанда*) сохта, мӯрчаҳои ба ин дом афтадро дошта меҳӯрад.

МҶРЧАЛ مورچل *ниг.* мӯрчол.

МҶРЧАМИЁН مورچه ميان *борикмиён,* химчамиён, камарборик.

МҶРЧАХОНА مورچه خانه хонаи мӯрчаҳо.

МҶРЧАХОР//МҶРЧАХҶР مورچه خوار//مورچه خور *зоол.* ҳайвони бедандони ширхор, ки дорои забони дароз буда, бо он мӯрчаҳоро аз хонашон гирифта меҳӯрад.

МҶРЧОЛ//МҶРЧАЛ مورچال//مورچل *таър.* нақбе, ки барои забт кардани қалъа ё аз он гурехтани дар қалъа будагон канда мешуд.

МҶСАФЕД موسفيد *ниг.* мӯйсафед.

МҶСАФЕДӢ موسفيدى *пирӣ,* пир будан, аз ғояти пирӣ мӯи сафед доштан.

МҶСИЁХ موسياه *ниг.* мӯйсиёх.

МҶХУШККУНАК موخشکنک *асбоби барқӣ* барои хушк кардани мӯи сар ба воситаи чараёни ҳавои гарм [фен].

МҶХҶРАК//МҶХОРАК موخورک//موخارک *гуфт.* беморие, ки мӯйро мерезонад.

МҶХДАС *а.* محدث *кит.* тоза ҳодисшуда, нав пайдошуда, нав рухдода; нав.

МҶХЛАТ *а.* مهلت 1. вақт, муддат. 2. вақти муайян, муддати муайяни иҷрои коре; фурсат; **пеш аз мӯхлат барвақт;** **мӯхлаташ расад** вақташ расад; **мӯхлат гирифтани,** барои иҷрои коре вақти муайян гирифтани; **мӯхлат додан** ба чизе вақт таъйин кардан *ба чизе.*

МҶХЛАТДОР مهلت دار дорои мӯхлати муайян, вақти муайяни эътибордошта, вақти муайян амалкунанда, *муқоб.* бемӯхлат.

МҶХЛИК *а.* مهلك *кит.* ҳалоккунанда, ҳалокатовар, марговар; хатарнок.

МҶХМАЛ *а.* مهمل 1. чизи беътибор, чизи беҳуда ва беаҳамият. 2. бемаънӣ, беҳуда: **гапҳои мӯхмал;** **мӯхмал ҷавоб додан.** 3. одами бекора.

МҶХМАЛА *а.* مهمله *муаннаси* мӯхмал; **харфи мӯхмала** *збш.* харфи бенуқтаи алифбои арабӣ, *муқоб.* манкута: **доли мӯхмала.**

МҶХМАЛОТ *а.* مهملات *кит.* суҳанҳои бемаънӣ ва беҳуда.

МҶХР مهر 1. олати филизӣ ё резинӣ, ки ба рӯяш номи шахс ё идора ва созмон канда шудааст; **мӯхр задан (кардан, гузоштан);** **мӯхр пахш кардан.** 2. нақше, ки баъд аз ранг молида задани мӯхр бар рӯи қоғаз, мум *ва г.* мемонад; **мӯхри хомӯшӣ ба даҳон задан** хомӯш будан (шудан, кардан); **хату мӯхр карда додан** тасдиқ кардан ва иҷозат додан (*ба чизе*).

МҶХРА مهره 1. устухонҳои мусалсали миёни тахтапушт ва гардан: **мӯхраи гардан,** **мӯхраи пушт.** 2. донаи марҷон, тасбеҳ *ва г.* 3. донаи нард, шоҳмот *ва г.* 4. навъи садаф ё умуман суфтаву ҳамвор кардани қоғаз баъд аз оҳор додан ва чизҳои дигари паҳн; **мӯхраи каланд** пушти ҷои дастагузаронии каланд, табар *ва монанди инҳо.*

МҶХРАБОЗ مهره باز 1. он ки бо мӯхраҳо қиморбозӣ мекунад. 2. *мач.* ҳуққабоз, найрангбоз; фиребгар.

МҶХРАБОЗӢ مهره بازی 1. қиморбозӣ бо мӯхраҳо. 2. *мач.* ҳуққабозӣ, найрангбозӣ; фиребгарӣ.

МҶХРАГАР مهره گر *қҳн.,* *ниг.* мӯхрақаш; пардозгар; кудунгар.

МҶХРАДОР I مهره دار он ки дорои мӯхра аст, мӯхрадошта; **мӯхрадорон** *биол.* яке аз гурӯҳҳои муташаккилтани ҳайвонот, ки сутунмӯхрадоранд, ҳайвоноти мӯхрадор.

МҶХРАДОР II مهره دار бо мӯхра (4) сайқал ва ҷило додашуда.

МҶХРАЗАН مهره زن он ки ба мӯхразанӣ машғул

аст, суфтакунанда.

МҶҲРАЗАНӢ مهره زنى шуғли мҶҳразан, мҶҳра задан, суфта кардани чиз.

МҶҲРАКАШ مهره كاش *кҶн.* он ки рӯи коғаз ва дигар чизҳо мҶҳра кашида сайқал ва ҷило медиҳад: **коғазии мҶҳрадор.**

МҶҲРАКАШӢ مهره كاشӣ касб ва кори мҶҳракаш.

МҶҲРАҚ *а.* محرق *кит.* оташгирифта, харикирифта; сӯзондашуда, сӯхта.

МҶҲРАҚАЛАМ مهره قلم асбоби секирраи пӯлодӣ, ки дар қандакории филизот (*хусусан мис, биринҷӣ, тило*) истифода мебаранд.

МҶҲРБАНД مهر بند устои мҶҳрсоз, мҶҳркан.

МҶҲРДОН مهر دان қуттӣ ё халтача барои нигоҳдории мҶҳр.

МҶҲРДОРӢ مهردارى 1. дорои мҶҳр будан, соҳиби мҶҳр будан. 2. нигоҳдории мҶҳр.

МҶҲРЗАНИӢ مهرزنى *исми амал аз мҶҳр задан;* мҶҳр пахш кардан.

МҶҲРИҚ *а.* محرق *кит.* сӯзонанда, сӯзон; сӯзанда; **таби мҶҳриқ** таби бисёр баланд.

МҶҲРКАН مهر كن устое, ки дар рӯи филиз нақши мҶҳрро меканад.

МҶҲРКАНИӢ مهركنى касб ва кори устои мҶҳркан.

МҶҲРҚОЛАБ مهرقالب *боф.* қолаби нақшдор, ки ба воситаи он ба матоъ гул мепартоянд.

МҶҲРОНА مهراڻه *таър.* пуле, ки барои мҶҳр пахш кардани ҳуҷҷат гирифта мешуд.

МҶҲСИН I *а.* محسن *кит.* эҳсонкунанда, соҳиби хайрот; некӯкор.

МҶҲСИН II *а.* محصن *кит.* порсо, парҳезгор.

МҶҲТАВИӢ *а.* محتويات *ҷ.* мҶҳтавӣ: чизҳои фарогирандаи чизе; мундариҷа.

МҶҲТАВӢ//МҶҲТАВО *а.* محتوى//محتوا эҳтивоқунанда, фарогиранда, дарбаргиранда; ҳовии..., дорои..., шомили...

МҶҲТАЗИР *а.* محتضر *кит.* ба ҷонканӣ афтада, дар ҳолати назъ.

МҶҲТАМАЛ *а.* محتمل *кит.* коре, ки рӯй дода-

наш аз эҳтимол дур нест, эҳтимолрафта, эҳтимолӣ.

МҶҲТАМИЛ *а.* محتمل *кит.* 1. бардорандаи бор, ҳамлқунанда. 2. таҳаммулқунанда, тоқатқунанда, сабрқунанда.

МҶҲТАРАМ *а.* محترم он ки ўро эҳтиром меку- нанд, соҳиби эҳтиром, боэҳтиром; **мҶҳтарам доштан касеро** эҳтироми касеро ба ҷо овар- дан; эҳтиром кардан.

МҶҲТАРАМАН *а.* محترماً *ниг.* мҶҳтарамона.

МҶҲТАРАМОҶА محترمانه аз рӯи ҳурмат, бо эҳтиром, эҳтиромона.

МҶҲТАРИЗ *а.* محترض *кит.* эҳтирозқунанда, парҳезқунанда; худдорикунанда.

МҶҲТАСИБ *а.* محاسب *таър.* назоратқунандаи иҷрои қонуну қоидаҳои шариати ислом; на- зоратқунандаи тартибу қоидаи бозор, дуру- стии сангу тарозу, нархи наво *ва м. инҳо.*

МҶҲТАШАМ *а.* محتشم 1. соҳибҳашамат, боҳашамат, бошукӯҳ; **бинои мҶҳташам, қасри мҶҳташам.** 2. бузург, азим: **кӯҳи мҶҳташам, қасри мҶҳташам.**

МҶҲТАШАМӢ محتشمى мҶҳташам будан; шукӯҳу ҳашамат; бузургӣ, азамат.

МҶҲТОЛ *а.* محتال *кит.* ҳилагар, маккор.

МҶҲТОҶ *а.* محتاج эҳтиёҷманд, ҳоҷатманд, ни- ёзманд; **мҶҳтоҷ будан** эҳтиёҷ доштан, **мҶҳтоҷ мондан** эҳтиёҷманд гардидан; **мҶҳтоҷ шудан** эҳтиёҷ пайдо кардан; **мҶҳтоҷи дастӣ касе шу- дан** ба чиз ё ёрии касе эҳтиёҷ пайдо кардан.

МҶҲТОҶӢ محتاجى эҳтиёҷмандӣ, ҳоҷатмандӣ, эҳтиёҷ; **мҶҳтоҷӣ кашидан** дар эҳтиёҷ шудан (будан).

МҶҲҶАБ *а.* محجب пӯшида, дар ҳичоб; пинҳон.

МҶҲҶАЗ *а.* مهجز *кит.* дар ҳичоб буда; пӯшида, пинҳон.

МҶҶИНАҚ موحينك *ниг.* мӯйҷинақ.

МҶҶАЗ *а.* موحز кӯтоҳ карда, муҳтасар.

МҶҶАЗБАӢ موحزبيانӣ баӢни кӯтоҳ ва муҳтасар дар гуфтор ва таълифот.

МҶҶИБ *а.* موحب сабаб, боис; **ба мӯҷибе** бо са- бабе; бо баҳонае; **ба мӯҷибии...** ба асоси...;

- мувофиқи...
- МУЪШИКОФ** *موشکاف* нуктасанҷ, дақиқкори борикбин; он ки масъалаеро бо ҳамаи но-зукиҳо ва чузъиёташ месанҷад.
- МУЪШИКОФӢ** *موشکافی* дақиқӣ ва нуктасанҷӣ дар корҳо, борикбинӣ.
- МУЪШИКОФОНА** *موشکافانه* ба таври дақиқ ва борикбинона, нуктасанҷона.
- МУЪЪЗАМ** *ا. معظم* *кит.* қисми бузург ва асосӣ, қисмати аъзами чизе, бештари чизе.
- МУЪЪЛАМ** *а.* *معلم* 1. аламдор, нишондор, аломатдор. 2. мунаққаш, пурнақшу нигор.
- МУЪЪМИН** *а.* *مؤمن* *д.* боимон, имондор, диндор; **изои муъмин ҳаром** *д.* ранҷондани мусулмон чоиз нест.
- МУЪЪТАБАР** *а.* *معتبر* 1. бозътибор, соҳиб-этибор. 2. мӯҳтарам, иззатманд, бообрӯ: **одами муътабар ва машҳур**. 3. бозътимод, муътамад, боваринок: **манбаъҳои муътабар; муътабар будан** эътибор доштан.
- МУЪЪТАБАРӢ** *معتبری* муътабар будан; мӯҳтарамӣ, бозътиборӣ, иззатмандӣ.
- МУЪЪТАД(Д)** *а.* *معتد* *кит.* 1. ба ҳисоб гирифта, шумурдашуда. 2. тахминшуда, гумонкарда.
- МУЪЪТАДИЛ** *а.* *معتدل* 1. дар ҳадди эътидол, миёна: **иклими муътадил**. 2. мутаносиб, мувофиқ. 3. муътадилона; мувофиқи меъёр, ба таври бояду шояд.
- МУЪЪТАДИЛӢ** *معتدلی* муътадил будан, дар ҳолати эътидол.
- МУЪЪТАДИЛОНА** *а.* *معتدلانه* ба таври муътадил, ба таври бояду шояд.
- МУЪЪТАЗИЛ** *а.* *معتزل* *кит.* 1. канорагир, узлатгузин, гӯшанишин. 2. пайрави чараёни муътазилия.
- МУЪЪТАЗИЛА** *а.* *معتزله* *ниг.* муътазилия.
- МУЪЪТАЗИЛИЯ** *а.* *معتزلیه* *ф., д.* чараёнест дар ислом, ки пайравони он ба баъзе аҳкоми дин бо далелҳои ақлӣ ва мантиқӣ муносибат карданро талқин менамуданд.
- МУЪЪТАКИФ** *а.* *معتكف* *кит.* 1. гӯшанишин. 2. *д.* он ки барои ибодат масҷид ё гӯшаеро ихтиёр кардааст.
- МУЪЪТАКИД** *а.* *معتقد* эътиқодманд, эътиқодкарда, боваркарда.
- МУЪЪТАКИДАН** *а.* *معتقداً* *кит.* аз рӯи эътиқод; эътиқодона, бо боварии тамом.
- МУЪЪТАМАД** *а.* *معتمد* эътимоднок, бозътимод, боварнок, дилпуршаванда: **далелҳои муътамад**.
- МУЪЪТАРИЗ** *а.* *معترض* *кит.* он ки ба сухан ё кори касе эрод мегирад; эътирозқунанда, муқарриз; мунаққид.
- МУЪЪТАРИФ** *а.* *معترف* *кит.* эътирофқунанда, иқроршаванда, базимагиранда (*мас., ғуноҳи худро*): **муътариф шудан**.
- МУЪЪТОД** *а.* *معتاد* 1. одаткарда. 2. расм, одат; **муътод шудан** одат шудан.
- МУЪЪЧАМ** *а.* *معجم* 1. *кит.* тартиби алифбои ҳарфҳои арабӣ, ки ихтирои аҳли аҷам аст. 2. *зби.* ҳарфҳои нуктадори алифбои арабӣ, ҳуруфи манкута.
- МУЪЪЧИЗ** *а.* *معجز* *кит.* 1. очизқунанда. 2. кори ҳайратовар, аҷибу ғариб.
- МУЪЪЧИЗА** *а.* *معجزه* 1. *д.* кори аз одат берун, ки эъҷози пайғамбарон аст ва дигарон аз қардани он очизанд; **муъҷиза шумурдан** кори аз одат берун шумурдан, кори ғайриимкон ҳисоб қардан. 2. кори ҳайратовар, кори аҷиб, кори шигифтовар; **муъҷиза нишон додан** кори ниҳоят аҷибу шигифт зоҳир қардан.
- МУЪЪЧИЗАВӢ** *ا.* *معجزوی* *мансуб ба муъҷиза;* ниҳоят ҳайратангез, ғавқулода аҷибу тааҷҷубовар.
- МУЪЪЧИЗАДОР** *ا.* *معجزه دار* *ниг.* муъҷизанок.
- МУЪЪЧИЗАКОР** *ا.* *معجزه کار* соҳибэъҷоз; муъҷизаофарин.
- МУЪЪЧИЗАКОРӢ** *ا.* *معجزه کاری* муъҷизакор будан; муъҷиза нишон додан.
- МУЪЪЧИЗАКОРОНА** *ا.* *معجزه کارانه* ба таври ҳайратангез; муъҷизаосо.
- МУЪЪЧИЗАОВАР** *ا.* *معجزه آور* муъҷиза нишондиҳанда; ҳайратовар.
- МУЪЪЧИЗАОСО** *ا.* *معجزه آسا* муъҷизамонанд, шабеҳи муъҷиза; ҳайратовар: **ба таври муъҷизаосо**.

МҮЪЧИЗАОФАРИН معجزه آفرين он ки ё он чи корҳои мӯъчизавӣ мекунад, кори ҳайратовар нишон медиҳад: **дастони мӯъчизаофарин**.

МҮЪЧИЗАСОЗ معجزه ساز 1. *ниг.* мӯъчизаофарин. 2. сохир, чодугар.

МҮЯ I مويه қилтиқи хӯшаи ғалла, сӯк.

МҮЯ II مويه *кит.* гиря, навҳа, нолаи ҳазин; **мӯя кардан** гиря кардан.

МҮЯГАР مويه گر *кит.* навҳагар, овозандоз, зани навҳагар (*дар рӯзи мотам*).

МҮЯК مويک 1. кафидагии зарфҳои чинӣ ва сафол, ки ба мӯй монанд шуда ба назар мерасад; **мӯяк рафтааст** кафидагӣ пайдо кардааст. 2. сими нозуки механизми соат: **мӯяки соат**. 3. решаи нозуки растанӣ; **мӯяки чароғи барқӣ** сими ниҳоят борик ва нозуки чароғи барқӣ, ки аз қувваи барқ даргирифта рӯшноӣ медиҳад.

МҮЯКДОР مويک دار сӯкдор,

МҮЯСАРО مويسرا *ниг.* мӯягар.

Н

Н ҳарфи ҳаждаҳуми алифбои ҳозираи тоҷикӣ; дар алифбои арабиасоси тоҷикӣ ҳарфи нун (ن); дар ҳисоби абҷад ба адади 50 баробар аст.

НА نه 1. ҳиссаҷаи инкорӣ не; **на... балки...** не, лекин..., **на ин ки...** на фақат..., на танҳо; **на...**, на на ва на он, ҳеч кадом; **не...**, **на...**; **на...**, **на...** **на фақат** на танҳо. 2. пешванд, ки бо феълҳо ҳамроҳ омада, маънии инкор ва нафӣро медиҳад: **ҷавоб надод, суҳан нагуфт** ва ғ.

НААМ I а. نعم ҳа, бале, оре; муқоб. **ло**.

НААМ II а. نعم чорпо (ҳамчун уштур, гову гӯсфанд).

НААРЗАНДА نه‌ارزنده беарзиш, бекадр.

НАБАВӢ а. نبوى мансуб ба **набӣ**; пайғамбарӣ.

НАБАРД نبرد чанг, ҳарб, разм; чангу чидол.

НАБАРДА نبرده кит. 1. мутааллиқ ба набард, чангӣ: **қабои набарда**. 2. марди чангӣ, чанговар; далер, шучоъ, диловар, паҳлавон.

НАБАРДАҶЗОР نبردافزار кит. чангафзор, силоҳи чанг.

НАБАРДАҶАВОН نبرده‌جوان кит. паҳлавони ҷавон, ҷавони диловар, чангвари ҷавон.

НАБАРДГОҶ نبردگاه ҷои чанг, майдони чанг.

НАБАРДӢ نبردى 1. *марбут ба набард*; чангӣ. 2. чангчӯӣ, пархошчӯӣ, чанговар.

НАБАРДОЗМО(Ӣ) نبردآزمایى чанговари ботаҷриба, паҳлавони чангозмуда.

НАБАРДОЗМУДА نبردآزموده ниг. **набардозмо**.

НАБАСА نبسه ниг. **набера**; писарзода, духтарзо-

да, набера.

НАБАХРА نېره кит. 1. қалб ва носара (дар бо-раи пул, нуқра ва ғ.); паст, ночиз. 2. маҷ. пинҳон, пӯшида; чапғалат.

НАБЕРА نېره фарзанди фарзанд, фарзандзода, писарзода ё духтарзода.

НАБЕРАДОР نېره‌دار сохибнабера (бобо ё модаркалон).

НАБЕРАҶА نېره‌چه набераи хурдсол.

НАБЗ а. نبض задани (чунбиши) рағи шараёни инсон ва ҳайвон, ки ба тапиши дил вобаста аст; **набзи касеро санчидан (дидан)** ламс кардани маҳалли набзи касе (*мас.*, рағи чунбандаи банди дастро бо ангуштон ё ба воситаи асбоб бо мақсади муайян кардани фишори хуни ӯ); **набз аз задан мондан** аз чунбиш мондани набз; мурдан; **□ набзи сайёра** вазъияти сиёсию иқтисодӣ ва фарҳангии ҷаҳон.

НАБЗГИРӢ نبض‌گیری рағи чунбандаи дастро ба даст гирифтани бо мақсади ташҳиси ҳолати бемор.

НАБЗНИГОР نبض‌نگار ниг. **набзсанҷ**.

НАБЗСАНҶ نبض‌سنج он ки набзи беморро муоина мекунад.

НАБЗСАНҶӢ نبض‌سنجى исми амал аз **набз санчидан**.

НАБЗШИНОСӢ نبض‌شناسى соҳаи тиб, ки ба муоинаи набзи беморон машғул аст.

НАБИД//НАБИЗ نبيد//نبيذ кит. шароби хурмо; шароб, май.

НАБИШТА نېشته *ниг.* навишта.

НАБИШТАН نېشتن *ниг.* навиштан.

НАБИ *а.* نې *д.* пайғамбар, расул.

НАБОТ I *а.* نبات *гиёҳ,* растанӣ.

НАБОТ II *а.* نبات *як навъ ширинии шӯшашакли булӯрмонанд, ки аз чӯшонидан ва сард кардани шакар ҳосил мешавад; қанду набот (дар мавриди дӯстдорӣ ба қӯдак гуфта мешавад).*

НАБОТӢ I نباتى *мансуб ба набот;* гиёҳӣ; равғани наботӣ равғани аз ҳосили растаниҳо гирифта.

НАБОТӢ II نباتى *бо қанди набот ширинкарда; ширин, (мас., чой ё ягон мева).*

НАБОТОТ *а.* نباتات *ҷ.* набот I; **олами наботот** дунёи растаниҳо.

НАБОТОТШИНОС نباتاتشناس *он ки набототро меомӯзад, гиёҳшинос.*

НАБОТОТШИНОСӢ نباتاتشناسى *илми омӯхтани наботот, гиёҳшиносӣ.*

НАБОТПАЗ نبات پز *он ки набот мепазад, ҳалвогар.*

НАБОТПАЗӢ نبات پزى *набот пухтан, ҳалвогарӣ.*

НАБОТЧОӢ نبات چاى *чойи наботӣ, чойи набот андохташуда.*

НАБОҲАТ *а.* نهايت *кҲн.* начобат, чавонмардӣ; бузургӣ.

НАБОШАД نباشد *1. шакли инкориш аористи шахси сеюми танҳои феъли будан. 2. агар ин тавр бошад..., дар ин сурат..., дар ин ҳол... 3. пайвандак дар ҳолате ки..., дар сурате ки..., вагарна.*

НАВ نو *1. он чи, пеш аз ин мавҷуд набуд, аввалин бор сохташуда ё таҳияшуда; чадидан ихтироъгардида; тоза, чадид; муқоб. кӯҳна; расму оини нав, ҳаёти нав, ҳодисаи нав; бинои нав иморати тозабунёд, бинои навсохт; либоси нав сарутани тозадӯхт, либоси ханӯз напӯшида; меваи нав аввалин мева аз ҳосили имсола; роҳи нав роҳи ба тозагӣ сохташуда. 2. ба қарибӣ пайдошуда, ба наздикӣ арзи вучуд карда; маҷаллаю рӯзномаҳои нав а) маҷаллаю рӯзномаҳои бори аввал нашршуда; б) нусхаҳои маҷаллаю рӯзномаҳои ба наздикӣ чопшуда, ки ҳоло нахондаанд; одами нав*

шаҳси ба қарибӣ ба ҷое омада, ки дигарон ўро намешиносанд; **раиси нав** роҳбари ба қарибӣ таъйин ё интиҳобшуда; **қору касби нав** қору касби ҳоло ноозмуда ва омӯхта нашуда; **соли нав** соли ба қарибӣ дохилшаванда, соли дар рӯзҳои наздик фарорасида. 3. иловагӣ, дигар, ба ғайри он чи буд: **муваффақиятҳои нав, қувваҳои нав, ҳусни нав; либоси нав кардан** либоси дигар пӯшидан, либос иваз кардан. 4. ҳозир ҳамин, ҳоло, ба тозагӣ, андак вақт пеш. 5. *маҷ.* пешқадам, мутараққӣ; **нав-нав** тоза ба тоза; **нав ба нав** тоза ба тоза; такрор ба такрор; **аз нав // аз сари нав** дигарбора, дубора, гашта.. **замини нав** *ниг.* **навқорам (замини навқорам); мактаби нав** мактаби тарзи таълимаш тоза, мактаби усули таълимаш чадид; **аз нав дида баромадан** дубора аз назар гузаронидан, таҷдиди назар кардан; **аз нав сохтан** дубора ба вучуд овардан, тамоман дигар кардан; **нав карда гирифтан** тоза карда гирифтан, дигар кардан, иваз карда гирифтан.

НАВАД نود *шумораи миқдорӣ* адади даҳие, ки пас аз ҳаштод ва пеш аз сад меояд, адади 90.

НАВАДСОЛА نودساله *навад сол дошта; синнаш ба навад расида.*

НАВАДСОЛАГӢ نودگسالگى *навадсола будан; навад сол доштан.*

НАВАДУМ نودم *шумораи тартибӣ аз навад.*

НАВАДУМИН نودمين *ниг.* **навадум;** касе ё чизе, ки дар шумораи навадум қарор дорад.

НАВАКАК نوکک *1. ба ҳамин наздикӣ, ҳозиракак. 2. шакли навозиши нав.*

НАВАКӢ نوکى *гуфт.* ба наздикӣ, ба тозагӣ.

НАВАНД نوند *кит., ниг.* **наванда.**

НАВАНД(А) نوند(ه) *кит.* 1. аспӣ тезрав, аспӣ тундрав; асп; **наванди чорпар** аспӣ тезрафтор, аспӣ тезтак, аспӣ чорҳезгиранда. 2. қосид, пайк, номабар. 3. тезфаҳм, зирак. 4. номи кӯҳе дар Эрон, ки оташқадаи маъруфи Озар барзин дар он ҷо воқеъ будааст.

НАВАНГӢ نونگى *гуфт.* он ки ё он чи ҳозиракак буд; он ки ё он чи ҳамин ҳозир номаш зикр шуд ё мавриди сухан буд.

навард نورد *1. асоси замони ҳозира аз навардидан.*

2. *чүзъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои тайкунанда: сахронавард, дарёнавард, кайхоннавард.*
- НАВАРД** *نورد* 1. дар дастгоҳи бофандагӣ чӯбест, ки матои бофташуда ба он мепечад. 2. чизи печида; туби матоъ; лӯлапеч, тӯмори мактуб. 3. *кит.* андӯхта, чамъкарда. 4. *кит.* ҳошияе, ки дар нӯги остин ва бару домани либос медӯзанд; **аз ҳар навард** ба ҳар тарик.
- НАВАРДДОР** *نورددار* дорои навард (1).
- НАВАРДИДАН** *نوردیدن* *кит.* 1. печидан, печонидан, қат кардан. 2. тай кардан, паймудан, гузаштан; гаштан, гардидан.
- НАВАРДӢ** *نوردی* *мансуб ба навард; наварддор.*
- НАВАРДЧА** *نوردچه* *шакли тасғири навард; наварди хурд.*
- НАВАРӢС** *نوعروس* келини нав, духтари нав шавҳаркарда, наварӢс.
- НАВАСА** *نوسه* *лаҳҷ., ниг.* набера.
- НАВБАР** *نوبر* 1. дарахте, ки нав ба мевадихӣ даромадааст. 2. аввалин меваи расидаи дарахт *ва г.* дар мавсим, меваи наврасида; **ниҳоли навбар** а) ниҳоли нав ба мевадихӣ даромада; б) *кин.* чавони нав ба балоғатрасида; духтари кадрас.
- НАВБАРӢ** *نوبری* 1. айёми нав ба ҳосил даромадани дарахт. 2. овони наврасӣ.
- НАВБАРНИХОЛ** *نوبرنهل* *ниг.* ниҳоли нав бар.
- НАВБАРОМАД** *نوبرامد* нав пайдошуда, ба тозагӣ зоҳиршуда, ба тозагӣ баромада.
- НАВБАТ** I *ا. نوبت* 1. тартиб дар кардани коре; вақту фурсати аз рӯи тартиб фарорасида ба рои ичрои коре ё додану гирифтани чизе. 2. дафъа, қарат, бор; **дар навбати дигар**. 3. давр, замон. 4. марҳила дар силсилаи коре ё сохтмоне, ки тибқи нақшаи қаблӣ ба ичро мерасад; **навбат ба навбат** пешу пас, пайи ҳам, аз пайи ҳамдигар; **ба навбат** ботартиб, пешу пас, пайи ҳам; **ба (дар) навбати худ** ба тартиб, аз рӯи тартиб; **дар навбати аввал** пеш аз ҳама, якумин шуда; **навбат гирифтан** барои кардани коре ё гирифтани чизе ба тартиб дар саф истодан; **навбат надодан** фурсат надодан, имконият надодан (ба касе барои коре); **навбат омадан (расидан)** ба касе аз рӯи тартиб раси-

дани вақт ва фурсати ичрои коре; **ба (дар) навбат истодан** бо тартиб пайи ҳам истодан ба рои коре ё гирифтани чизе; **дар навбати аввал гузоштан** дар ҷои якум мондан, аҳамияти махсус додан; имтиёз додан.

НАВБАТ II *ا. نوبت* *кит.* 1. табли калон, нақора; **навбат задан** табл задан, нақора задан. 2. хаймаи бузург; боргоҳ.

НАВБАТГОҲ *نوبتگاه* посбонгоҳ, қаровулхона.

НАВБАТДОР *نوبتدار* 1. он ки мутобиқи тартибу нақшаи пешакӣ вазифаеро ба ҷо меорад: **навбатдори синф, духтури навбатдор, навбатдор шудан**. 2. посбоне, ки дар навбати худ посдорӣ мекунад.

НАВБАТДОРӢ *نوبتداری* 1. навбатдор будан, кори навбатии худро ичро кардан. 2. посбонӣ, қаровулӣ: **навбатдорӣ кардан**.

НАВБАТЗАН *نوبتزن* посбони нақоразан, ки дар вақтҳои муайян нақора мезанад, нақоразан, нақорачӣ.

НАВБАТИГОҲ *نوبتگاه* *кит.* хаймаи калони посбонӣ, ки онро боргоҳ ҳам мегӯянд.

НАВБАТӢ *نوبتی* *мансуб ба навбат*; он чи бо тартиби муайян, пайи ҳам карда мешавад: **маҷлиси навбатӣ, руҳсатии навбатӣ; шӯҳии навбатӣ** ҳазлу шӯҳии ҳамешагӣ, ҳарвақтина.

НАВБАТНАВОЗ *نوبت نواز* *ниг.* навбатзан.

НАВБАТПОӢ *نوبت پائی* навбати худро мунтазир шудан.

НАВБАТЧӢ *نوبتچی* *ниг.* навбатдор.

НАВБАҲОР *نوبهار* аввали фасли баҳор; **абри навбаҳор, фасли навбаҳор**.

НАВБАҲОРӢ *نوبهاری* он ҷӣ ба аввали баҳор мансуб аст ё дар аввали баҳор рӯидааст: **гулҳои навбаҳорӣ**.

НАВБАҲРА *نوبهره* ҳосили якуми юнучқа; юнучқаи барра.

НАВБЕХ *نوبیخ* навниҳол, ниҳоли нав шинондашуда.

НАВБОВА *نوباوہ* *кит.* 1. меваи аввал расида, пешпазак, аввалин меваи боғ. 2. *кит.* кӯдак, фарзанд.

НАВБОҒ *نوباغ* боғи нав, боғи навбунёд.

- НАВБОЛИФ** نوبالغ нав ба балоғат расида, наврас.
- НАВБОРИДА** نوباریده ба тозагӣ борида, нав аз ҳаво рехта: **барфи навборида**.
- НАВБОФТА** نوبافته ба тозагӣ бофташуда.
- НАВБУНЁД** نوبنياد нав сохташуда, ба тозагӣ биноёфта: **бинои навбунёд, боғи навбунёд**.
- НАВБУРУТ** نوبروت он ки нав бурут баровардааст, навхат; навчавон.
- НАВВОБ** *a. نواب تاجر.* 1. ҷонишин, волӣ. 2. лақаби амирон ва шохзодагон (асосан дар Хинд).
- НАВГАРОӢ** نواگرائى нав. пайравӣ аз сабки усулҳои ҷадид, навҷӯй, навпардозӣ.
- НАВГАРО** نواگرا нав. он ки ба сабку услуби ҳозиразамон пайравӣ мекунад, навпардоз.
- НАВГОНӢ** نواگاني нав. 1. меваи нахустини дарахт. 2. чизи нав (тоза), чизи навбаромад.
- НАВГУЛ** نواگل 1. гули навшукуфта; дарахти соли аввал гулкарда. 2. *мач.* навчавон, хусусан духтари наврас.
- НАВҒОН** نواغان *kit.* тухми кирмак, кирми пилла.
- НАВДА** نوده 1. шохчаи навраси дарахт. 2. қаламча.
- НАВДАВЛАТ** نودولт он ки нав соҳиби давлату сарват шудааст; он ки ба тозагӣ ба мансабу давлат расидааст.
- НАВДАВЛАТӢ** نودولتى навдавлат будан, акнун ба сарвату давлат расидан.
- НАВДАДАВОНӢ** نودهدوانى навда баровардани дарахт, **айёми навдадавонӣ** айёми шохчабарории дарахтон.
- НАВДАДОР** نودهدار дарахти шохчадор.
- НАВДАМ** نودم 1. ҷавон, наврас. 2. *мач.* навкор; одами нав ба вазифае таъйиншуда.
- НАВДАМИДА** نودمیده наврасида; наврӯида; навбаромада: **муйлаби навдамида**.
- НАВДАНДОН** نودندان кӯдаки навзоде, ки акнун дандон баровардааст.
- НАВДАНИҲОЛ** نودهنهال ниҳоли ҷавон, навниҳол.
- НАВДАРС** نودرس нав ба дарسخонӣ саркарда, навомӯз.
- НАВДАРСХОН** نودرسخوان нав ба дарسخонӣ шурӯъкарда; **талабаи навдарсхон**.
- НАВДАЪВАТ** نودعوت он ки бори аввал ва ба қарибӣ ба хизмати ҳарбӣ даъват шудааст.
- НАВДОМОД** نوداماد он ки ба тозагӣ зан гирифтааст, ҷавони навхонадор.
- НАВДӮХТА** نودوخته нав дӯхташуда, ба тозагӣ дӯхташуда.
- НАВДӮШ** نودوش **:шири навдӯш** шири нав дӯшида.
- НАВДӮШИДА** نودوشیده *сифати феъли ва феъли ҳол аз дӯшидан*; навдӯшидашуда (*oid* ба шир).
- НАВЁДГИР** نويادگير навкор, ба тозагӣ кореро омӯхта.
- НАВЗАМИН** نوزمين замини нав киштбоб шуда, замини навкорам.
- НАВЗО** نوزا навзоида, ба қарибӣ бача таваллудкарда.
- НАВЗОД(А)** نوزاد(ه) кӯдаки навзоидашуда; нав аз модар таваллудшуда.
- НАВЗОӢ** نوزاي *ниг.* **навзо**.
- НАВИГАРИДӮСТ** نويگري دوست дӯстдори навигарӣ; навпараст.
- НАВИГАРӢ** نويگري 1. нав будан, тозагӣ. 2. чизи нав, чизи тоза ба вуқӯъ пайваста, он чи, ки то ҳол мавҷуд набуд ё зоҳир нашуда буд. 3. *гуфт.* хабари тоза, хабари нав; **навигарихон** рӯз ахбори тоза аз вазъи замони ҳол.
- НАВИГАТСИЯ** *лот.* **нуйгтсия** 1. киштиронӣ (*ҳам дар об ва ҳам дар ҳаво*). 2. соҳаи илми киштиронист, ки тарзу усулҳои идораи киштиҳоро ҳам дар обу ҳам дар ҳаво меомӯзад. 3. давраи муайяне аз фасли сол, ки обу ҳаво ба киштиронӣ ва парвози киштиҳои ҳавоӣ имкон медиҳад.
- НАВИГАТСИОНӢ** نويگتسياني *мансуб ба навигатсия*; **давраи навигатсионӣ** муддате, ки киштиронӣ имкон дорад.
- НАВИД** نويد мужда, хабари хуш; ваъда.
- НАВИН** نوين нав, тоза; навтарин.
- НАВИС** نويس 1. *асоси замони ҳозира аз* навиштан; **навис–навис** бо такрор ва бисёру пайва-

- ста навиштан. 2. *чузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои нависандаи чизе: номанавис, шеърнавис, хикоянавис.*
- НАВИСАНДА** نویسنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз навиштан*; он ки навиштааст, касе, ки иншо кардааст, нигоранда. 2. он ки машғули фаъолияти адабӣ аст, асарҳои бадеӣ эҷод мекунад; муаллифи асари бадеӣ: **Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон, Нависандаи халқии Тоҷикистон.**
- НАВИСАНДАГӢ** نویسندگی нависанда будан, шуғлу амали нависанда.
- НАВИСОНАВИС** نویسانویس бисёр навиштан, аз ҳад зиёд ва беҳуда навиштан.
- НАВИСОНДАН** نویساندن тарзи бавоситаи навиштан.
- НАВИШТ** نوشت *асоси замони гузаштаи навиштан: тарзи навишти ҳарфҳо.*
- НАВИШТА** نوشته 1. *феъли ҳол ва сифати феълии замони гузашта аз навиштан.* 2. ҳар чизи навишташуда; китобатшуда; **навишта гирифта** рӯнавис кардан, рӯбардор кардан.
- НАВИШТАН** نوشتن 1. фикре, матлабери рӯи (ба рӯи) коғаз овардан, нигоштан. 2. таълиф кардан, эҷод кардан, ба вучуд овардани асари адабӣ ё илмӣ. 3. рӯбардор кардан, рӯнавис кардан, китобат намудан.
- НАВИШТАНИӢ** نوشتنی *сифати феълии замони оянда аз навиштан*; он чи навишта мешавад; лоиқи навиштан; муносиби навиштан.
- НАВИШТАҶОТ** نوشتجات ҷ. **навишта**; чизҳои навишташуда; навиштаҳо; нигоришот.
- НАВИШТОР** نوشتار навишт; (тарзи) иншо, нигориш.
- НАВИШТОРӢ** نوشتاری *мансуб ба навиштор*; хаттӣ, китобатӣ, иншойӣ; **забони навишторӣ** забони китобӣ; **муқоб гуфторӣ.**
- НАВӢ** نوي нав будан; навигарӣ, тозагӣ (*нисбат ба пайдоиши*): **тарафдори навӣ.**
- НАВКАНДА** نوکنده 1. ба тозагӣ кандашуда, нав кофташуда; **ҷӯи навканда.** 2. ба тозагӣ аз дарахт чида ё аз палак ҷудо карда: **харбузаи навканда.**
- НАВКАР//НӢКАР** نوکر 1. мулозим, хизматгор, чокар. 2. *таър.* аскарӣ як дастаи низомӣ дар аморати Бухоро.
- НАВКАРӢ//НӢКАРӢ** نوکری 1. хизматгорӣ, чокарӣ, пешхизматӣ. 2. *таър.* хизмат дар дастаи низомии навкарон.
- НАВКАРОНА//НӢКАРОНА** نوکرانه монанди навкар, шабеҳи хизматгор; чоплусона. 2. *таър.* хизматона ба навкар.
- НАВКИСА** نوکيسه он ки нав соҳиби пулу мол шудааст, одами нав пулдоршуда.
- НАВКОР** نوکار касе, ки ба ягон кор нав шурӯъ кардааст ва таҷрибаи корӣ надорад.
- НАВКОРАМ** نوکارم ба тозагӣ кишт шуда, навикишт; **замини навкорам** замини нокурами ба тозагӣ обёрӣ ва корамшуда.
- НАВКОРӢ** نوکاری навкор будан дар коре, камтаҷриба будан.
- НАВҚАЛАМ** نوқلم *маҷ.* он ки тоза ба нависандагӣ шурӯъ кардааст: **адиби навқалам.**
- НАВҚИРАВ** نوқرو нав; истифоданашуда; **корди навқирав** корди нав тезкарда.
- НАВҚИРОН** نوقران 1. ба тозагӣ наздикшуда, пайваста ба чизе. 2. *нуч.* ба тозагӣ ба ҳам наздикшуда дар як бурҷ (*oid* ба ситораҳо).
- НАВҚОН** نوқан хӯшаҳои гандум, ки хангоми дарав ба замин мерезанд.
- НАВМ** *а. نوم кит.* хоб.
- НАВМАШҚ** نومشқ он ки ба тозагӣ ба машқе шурӯъ кардааст, навёдгир, навкор.
- НАВМЕД** نوميد *ниг.* **ноумед.**
- НАВМЕДӢ** نوميدى *ниг.* **ноумедӣ**; **бо навмедӣ** ноумедона, умедро канда; **ба навмедӣ андохтан** маънос кардан, ноумед кардан (*касери*); **ба навмедӣ афтодан** ноумед шудан, маънос гаштан.
- НАВМЕДОНА** نوميدانه *ниг.* **ноумедӣ.**
- НАВНИҲОЛ** نونھال 1. ниҳоли нав, ниҳоли ба тозагӣ шинондашуда; дарахти ҷавон. 2. *маҷ.* навҷавон, наврас. 3. *маҷ.* он, ки ба коре ё шуғле ба тозагӣ шурӯъ кардааст; **навниҳоли боғи санъат** хунарманди ҷавон; **навниҳоли адабиёт** адиби ҷавон.

НАВО I نوا 1. садо, овоз; нағма, оҳанг; нола. 2. номи мақоми сеюм аз оҳангҳои “Шашмақом”; **созу наво** нағмаву овоз, оҳангу суруд.

НАВО II نوا 1. хӯрок, чизҳои хурданӣ, ғизо. 2. воситаҳои зиндагӣ, чизу чораи рӯзгор; **нарху наво** баҳову арзиши чизҳо дар бозор. 3. на-сиб, рӯзӣ. 4. сарват, дорой, боигарӣ.

НАВО III نوا *a.* тухми хурмо, донаи хурмо.

НАВОБАХШ نوابخش *кит.* рӯзирасон, раззок.

НАВОБОД نوباد нав ободшуда, нав бун-ёдшуда, нав ба вучуд овардашуда, навбунёд.

НАВОВАР نواور чорикунандаи навигариҳо; он ки дар қору касби худ ягон навигарии муфид медарорад ва ё усулу тарзи нав, фикри тозае пешниҳод мекунад.

НАВОВАРӢ نواورى 1. навигарӣ даровардан. 2. навовар будан, фаъолияти навовар.

НАВОГАР نواگر мутриб, сароянда, созанда, на-возанда.

НАВОДИР *a.* نوادر *ч.* **нодир**; чизҳои камёб ва кам дучоршаванда.

навоз 1. *асоси замони ҳозира аз навохтан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои навозанда: оҳангнавоз, дуторнавоз, торнавоз.* 3. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои навозишкунанда: меҳмоннавоз, дил-навоз, рӯхнавоз.*

НАВОЗ نواز навозиш, меҳрубонӣ.

НАВОЗАНДА نوازنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз навохтан.* 2. мутриб, созанда.

НАВОЗАНДАГӢ نوازندگى навохтани асбобҳои мусиқӣ; касби навозандаи олатҳои мусиқӣ, хунари навохтан.

НАВОЗИШ I نوازش меҳрубонӣ, шафқат; дилчӯӣ, навозиши модар, лутфу навозиш; **бо навозиш** навозишкорона, меҳрубонона; **навозиш кардан** меҳрубонӣ кардан, дилчӯӣ кардан, дӯстдорӣ намудан.

НАВОЗИШ II نوازش мутрибӣ, сознавозӣ; нағмаву суруд.

НАВОЗИШГАР نوازشگر *ниг.* навозишкор.

НАВОЗИШКОР نوازشكار меҳрубон, дилчӯ, бо-илтифот.

НАВОЗИШКОРОНА نوازشكارانه бо навозиш, бо меҳрубонӣ, меҳрубонона, илтифоткорона.

НАВОЗИШКОРӢ نوازشكارى навозиш, дилчӯӣ, меҳрубонӣ.

НАВОИН نواين 1. нав пайдошуда, навбаромад, тозабаромад. 2. *кит.* зебо ва ороста.

НАВОҚИС *a.* نواقص *кит., ч.* **нақс.**

НАВОЛ *a.* نوال *кит.* 1. ато, бахшиш, ҳада. 2. на-сиб, баҳра.

НАВОЛА نواله 1. хӯрок, таом, тӯша; микдори як бор хӯрдани чизе, як микдор хӯроке, ки барои касе ҷудо карда мешавад. 2. кулӯлаи хамир, (зувола) кулӯлаи ягон чизи хӯрданӣ; луқма. 3. ризқ.

НАВОЛАБУР نوالهبر корди хамирбурӣ.

НАВОМАДА نواّمده он ки ба ҷое ба тозагӣ ома-дааст.

НАВОМУӢЗ نواّموز 1. он ки нав ба омӯхтан сар кардааст, навшогирд. 2. он ки дар коре ханӯз таҷриба надорад, навкор.

НАВОН نوان *кит.* 1. *сифати феълӣ ва феълӣи ҳоли замони ҳозира аз навидан.* 2. хамида, хамшуда, дуто. 3. *мач.* суст ва заиф; **□ сарви навон** маҳбубаи хушрафтор, ёри хиромон.

навор نوار *асоси замони ҳозира аз наворидан; на-воштан.*

НАВОР نوار 1. риштаи сербари тасмамонанд аз матоъ, чарм ё чизҳои эластикӣ; канора, зех, шероза, лента. 2. лентай филмгирӣ; **ба навор гирифтан (бардоштан)** а) ба лента сабт карда-ни овоз ё сурате; б) филмро дар навор сабт кардан, филм бардоштан.

НАВОРБАРДОР نواربردار *нав.* дар телевизион ва кино: мутахассисе, ки намоиш ва сахнаҳоро дар навор сабт мекунад, мутахассиси аксбар-дор; наворгир, филмбардор.

НАВОРБАРДОРӢ نواربردارى *исми амал ба навор бардоштан; шуғл ва кори наворбардор.*

НАВОРГИР نوارگير *ниг.* наворбардор.

НАВОРГИРӢ نوارگيرى *ниг.* наворбардорӣ.

НАВОРДОР نواردار дорой навор, навордошта: дастгоҳи навордори суратгирӣ.

НАВОРШАКЛ *شکل نوارشکل* шакли наворро дошта.

НАВОСА *نواسه* *ниг.* **набаса.**

НАВОСАНЧ *نواسنج* *кит.* 1. сароянда, хофиз, овозхон; навозанда. 2. *мач.* касе, ки қадру қимати сухани мавзунро медонад, сухансанч, саррофи сухан, сухандон.

НАВОСОЗ *نواساز* нағмагон, сурудгон, таронагӯй.

НАВОФАРИН *نوافرين* касе, ки чизи нав месозад; навофар.

НАВОХОН *نواخوان* сурудгон, нағмагон; **мурғи навогон** булбул.

НАВОХОНӢ *نواخواني* сурудгонӣ, нағмагонӣ, нағмасароӣ.

НАВОХТ I *نواخت* навозиш, меҳрубонӣ, дилчӯй.

НАВОХТ II *نواخت* оханг, суруд, тарона.

НАВОХТАН I *نواختن* асбоби мусиқиро ба садо даровардан, созандагӣ қардан; **шикам (аз гуруснагӣ) танбӯр навохтан** *киноя аз* хеле гурусна будан.

НАВОХТАН II *نواختن* навозиш қардан, меҳрубонӣ, дилчӯй қардан, илтифот зоҳир намудан.

НАВОҲИНИШИН *نواحي نشين* муқими ноҳия, соқини ноҳия.

НАВОҲӢ *ا. نواحي چ.* ноҳия; **дар ин навоҳӣ** дар ин наздиқиҳо.

НАВПАР *نوپر* ба тозагӣ пару бол бароварда, нав ба парвоз сар қарда: **чӯчаи навпар.**

НАВПАРАСТ *نوپرست* толиб ва ишқбози ҳар як чизи нав.

НАВПАРВОЗ *نوپرواز* нав ба парвоз (паридан) сар қарда: **мурғи навпарвоз.**

НАВПАРДОЗ *نوپرداز* 1. нав пардоз (рангубор) додашуда: **кафши навпардоз.** 2. тарафдори навӣ, навофар: **шоири навпардоз.**

НАВПУХТ(A) *نوپخته* // *نوپخت* ҳар чизи ба тозагӣ пухташуда, расида: **таоми навпухта, чави на-впухта.**

НАВРАС *نورس* 1. нав қадқашада, нав ба камол-расида: **чавони наврас; насли наврас** насли чавон, чавонон. 2. навпухта: **меваи наврас.**

НАВРАСИДА *نورسيده* *ниг.* **наврас.**

НАВРАСТА *نورسته* наврас, наврасида: наврӯида, наврӯста (оид ба растаниҳо): **алафи наврасида.**

НАВРЕХТА *نوريخته* ба тозагӣ афтида; чакида: ҳамин ҳоло: **шабнами наврехта.**

НАВРАСӢ *نورسي* навҷавонӣ; ҷавонӣ: **айёми наврасӣ** замони (давраи, солҳои) наврас будан.

НАВРИШ *نوريش* нав ришбароварда, ба тозагӣ ришаш дамида: **чавони навриш.**

НАВРУСТА *نورسته* наврӯида; **гули навруста** а) гули ба тозагӣ сабзида; гули навшукуфта; б) *киноя аз* маҳбуба, маъшуқа.

НАВРӢЗ *نوروز* 1. рӯзи аввали соли ҳиҷрии шамсӣ, ки ба 21 март баробар меояд ва ин рӯз иди соли нав аст; **иди Наврӯз.** 2. умуман ид, ҷашн.

НАВРӢЗГОР *نوروزگار* нав хонадоршуда, марде, ки нав зан гирифтааст ё зане, ки нав шавҳар қардааст.

НАВРӢЗӢ *نوروزي* 1. *мансуб ба наврӯз:* **сайри наврӯзӣ.** 2. тӯҳфаи идона ба муносибати ҷашни наврӯз: **идии наврӯзӣ.**

НАВРӢЗМОҲ *نوروزماه* моҳи наврӯз, фарвардии моҳ.

НАВРӢИДА *نورويده* *ниг.* **навруста.**

НАВСАБЗ *نوسبز* ба тозагӣ сабзшуда, он чи нав сабз шудааст: **дарахтони навсабз.**

НАВСАБЗИДА *نوسبزیده* *ниг.* **навсабз: барғҳои навсабзида.**

НАВСАВОД *نوسواد* нав саводбароварда, акнун саводаш баромада: **бачаи навсавод.**

НАВСОЗӢ *نوسازي* *исми амал аз нав сохтан;* дигаргунсозӣ: **навсозиҳои инқилобӣ.**

НАВСОХТ *نوساخت* нав сохташуда, навбунёд: **бинои навсохт.**

НАВТАҲСИЛ *نوتحصیل* он ки нав ба таҳсил шурӯъ қардааст.

НАВТАШКИЛ *نوتشکیل* ба тозагӣ шакл гирифта, созмонефта, навбунёд.

НАВТАӢСИС *نوتاسيس* ба тозагӣ бунёд шуда,

асос гузошта.

НАВФИКР *نوفکر* шахси соҳиби тафаккури чадид.

НАВХАТ *نوخط* мўйлабу ришаш акнун дамида: **чавони навхат**.

НАВХАТМ *نوختم* он ки таҳсилро дар мактаб нав ба итмом расонидааст.

НАВХЕЗ *نوخيز* 1. гиёҳи ба тозагӣ аз замин баромада, наврӯида, навсабз: **сабзаҳои (гиёҳҳои) навхез**. 2. наврас, чавон.

НАВХОНАДОР *نوخانهدار* он ки нав зан гирифтааст ё шавҳар кардааст.

НАВХОСТА *نوخواسته* *ниг.* **навхез: гулҳои навхоста**.

НАВҲА *ا. نوچه* *а.* фиғон, зорӣ, нола, шеван, гиря бо овози баланд дар азову мусибате: **навҳаву фиғон; навҳа кардан** сўзу гудози худро бо овози баланд ифода кардан; гириш-тан, гиря кардан.

НАВҲАГАР *نوحهگر* он ки дар мотам нолаву фиғон мекунад, овозандоз, гирякунанда.

НАВҲАГАРӢ *نوحهگرى* гиряву зорӣ бо суруди мотам, овозандозӣ.

НАВҲАСАРО *نوحهسرا* *ниг.* **навҳагар**.

НАВҲАСАРОӢ *نوحهسراى* навҳа кардан, суруди мотамӣ хондан.

НАВҲАХОНӢ *نوحهخوانى* *ниг.* **навҳасароӣ**.

НАВЧА *نوجه* 1. нозукандом, қадбаланд, баландқомат: **одами навча**. 2. *кҳн.* хидматгор, қарорӣ, пешхизмат; шогирди саисхона.

НАВЧАБА *نوجه* *кҳн.* сел, селоб.

НАВҚАВОН *نوجوان* тозаҷавон, чавони нав ба балоғат расида.

НАВҚАВОНӢ *نوجوانى* айёми аввали чавонӣ, наврасӣ.

НАВҚӢ *نوجو* чўяндаи навигарӣ, навовар.

НАВҚӢШ *نوجوش* 1. *ниг.* **навдӯш**. 2. ба тозагӣ ба чўш омада (*нисбат ба моё*).

НАВШИРА *نوشيره* нав ба шира даромада, тоза ширагирифта (*оид ба меваҳо*).

НАВШОГИРД *نوشاگرد* шогирди нав, нав шогирдшуда.

НАВШОДИР *نوشادر* *хим.* моддаи сафеди кристаллӣ, ки дар техникаву тиб истифода мешавад, хлориди аммоний: **чавҳари навшодир**.

НАВШУДА *نوشده* аз нав сохташуда; дигаргуншуда, тағйирёфта.

НАВШУДГОР *نوشدگار* ба тозагӣ шудгоршуда: **замини навшудгор**.

НАВШУКУФТА *نوشكفته* гули ба тозагӣ кушодашуда, шукуфаҳояш нав намоёншуда: **гулҳои навшукфта; □ оташи навшукфта** оташи ҳамин ҳозир даргирифта, оташи ба тозагӣ шўълаваршуда, нав лахчашуда.

НАВӢ *а. نوع* 1. хел, чинс: **навӢи аъло, навӢҳои нави пахта; навӢи башар** инсоният, одамизод; **ба навӢҳо чудо кардан** чизеро мувофиқи сифаташ ба хелҳо чудо кардан. 2. тавр, тарз, гуна; **як навӢ а)** як хел, навӢе, ким -чи хел; **б)** ба тавре, тавре карда; базур; **в) мас.,** бад нест, мешавад (чавобан ба суоли «аҳволатон чӣ хел аст?»; **ба ҳар навӢе ки бошад...** ба ҳар роҳе, ки бошад; илоҷе ёфта, чорае андешида; **чи навӢ шуда** бо кадом роҳ, чи гуна, бо кадом усул; **як навӢ карда** илоҷе ёфта, бо як роҳе, тавре карда; **ҳар навӢ карда а)** илоҷе ёфта; бо ягон роҳ. **б)** чи хеле ки набошад, бо ҳар роҳ

НАВӢӢ *نوعى* 1. *мансуб ба навӢ*. 2. *биол.* чинсӣ, зотӣ.

НАВӢСАНЧӢ *نوعسنجى* *кишов.* тухмисанчӣ.

НАВӢҚОД *نوايجاد* ба тозагӣ эҷодшуда; навбунёд, навсохт.

НАГАН *نگن* як навӢ таппончаи ҳафттира, ки тирдони чархзананда дорад.

НАГУН *نگون* сар зеру по боло, сарозер, вож-гун.

НАГУНБАХТ *نگونبخت* баргаштабахт, бадбахт.

НАГУНБАХТӢ *نگونبختى* нагунбахт будан; шўрбахтӣ, сияхбахтӣ.

НАГУНСОР *نگونسار* чаппа, сарнагун, подарҳаво: **нагунсор шудан** сарнагун шудан, аз байн рафтан.

НАГҲАТ *نگهت* *ниг.* **нақҳат**.

НАҒЗ *نغز* 1. хуб, неқӯ, писандида. 2. бо сифати хуб, бомуваффақият: **амалиёт нағз гузашт**. 3. ба хубӣ, хеле хуб, ба ваҷҳи аҳсан; **нағзаш**

бехтараш, бехтар он аст, ки...: **нағзаш ҳамин ки...**; **нағз дидан** а) ба хубӣ дидан, бо диққат аз назар гузарондан: **ҳар тарафро нағз дида баромадан**; б) дӯст доштан; **нағз донистан** ба хубӣ донистан, хеле хуб огоҳ будан аз чизе; **нағзу бад шудан** чангу чанчол кардан бо касе, сурху сафед шудан; **нағз шудан** а) хуб шудан; б) саломат шудан, сиҳат шудан; **нағз кардед** кори хуб кардед; **нағз монед!** сиҳату саломат бошед (*вақти видоъ мегӯянд*); **нағз равед!** роҳи сафед! тинчу осуда рафта расед!; **нағз нашудан** анҷомаш хуб набудан, оқибаташ ташвишовар будан; **нағз не** хуб не, кори нек не, маъқул не, писандида не.

НАҒЗАК نغزک 1. *тиб.* бемории бачагонаи сирояткунанда, ки бар асари он ба бадан обила мебарояд, чечак. 2. доғе, ки дар рӯй баъди обилаи нағзак мондааст; **доғи нағзак** доғи боқимонда аз обилаи нағзак; **нағзак кандан**, **нағзак буридан** барои пешгири аз бемории нағзак заррае аз барангезонандаи ин касалиро ба организм гузаронидан, ки бо дусе дона чечак баровардан бача аз хавф халос мешавад; чечак кандан, обилакӯбӣ кардан.

НАҒЗАКАК نغزکک 1. *шакли навозишиши нағз.* 2. хушнамул, дилписанд, назаррабо: **ҳавлии нағзакак**; **духтарчаи нағзакак** духтарчаи хушрӯяку зебо. 3. бисёртар, бештар, ба кадри кофӣ, ба дараҷаи даркорӣ.

НАҒЗАКБУРӢ نغزکبری *ниг.* нағзакканӣ.

НАҒЗАКДОР نغزکدار он ки доғи нағзак дорад.

НАҒЗАККАНИӢ نغزککنی *исми амал аз нағзак кандан*; нағзаккӯбӣ.

НАҒЗАККӢБӢ نغزککوبی *ниг.* нағзак кандан.

НАҒЗӢ نغزی 1. хубӣ, имтиёз, бартарӣ. 2. некӣ, некӯкорӣ; *муқоб.* **бадӣ**; **нағзӣ кардан** некӣ кардан; фоида ё ёри расондан.

НАҒИЛ نعل *кҳн.* чое, ки дар сахро ва домани кӯҳ барои паноҳ гирифтани гӯсфандон тавора кашида ё канда шудааст.

НАҒМА نغمه 1. наво, оҳанг, лаҳн; хониш, суруд: **нағмаи дутор**, **нағмаи мурғони чаман**, **гоҳ нағмаю усул**, **гоҳ Худою расул**. 2. *маҷ.* рафтори бад, рафтори нозеб. 3. *маҷ.* хила, найранг; **нағма баровардан** рафтори бад нишон додан, кори ношоиста ва номақбул кардан; □ **ба**

нағмаи касе бозидан бо гуфти касе кор кардан, мувофиқи майли касе амал кардан; дар таҳти таъсири касе будан.

НАҒМАБОЗ نغمه باز *ниг.* нағмагар 3.

НАҒМАБОЗӢ نغمه بازی найрангбозӣ, шӯъбадабозӣ.

НАҒМАГАР نغمه گر 1. навозанда. 2. сароянда. 3. *маҷ.* найрангбоз, шӯъбадабоз.

НАҒМАНАВОЗ نغمه نواز навозанда, мусикинавоз, мутриб.

НАҒМАНАВОЗӢ نغمه نوازی навозандагӣ, мутрибӣ.

НАҒМАПАРДОЗ نغمه پرداز *ниг.* нағмасаро.

НАҒМАПАРДОЗӢ نغمه پردازى *ниг.* нағмасароӣ.

НАҒМАСАРО نغمه سرا нағмагон, сароянда, мутриб.

НАҒМАСАРОӢ نغمه سرایی суруд хондан; **нағмасароӣ кардан** сурудхонӣ кардан.

НАҒМАТИРОЗ نغمه ترازو//نغمه طراز нағмапардоз, нағмагон.

НАҒМАХОН نغمه خوان *ниг.* нағмасаро.

НАҒОМ ا. نغام *кит.* 1. зарраҳои чанг, ки дар ҳаво пароканда мешаванд. 2. тира, сиёҳранг. 3. бад, зишт.

НАҒОРА ا. نغاره *ниг.* нақора.

НАҒОРАЗАН نغاره زن *ниг.* нақоразан.

НАҒОРАЗАНӢ نغاره زنی *ниг.* нақоразанӣ.

НАҒОРАЧӢБ نغاره چوب *ниг.* нақорачӯб.

НАДАБ ا. نذب *кит.* 1. чой ва асари захм. 2. гавра, шартбандӣ дар қимор ё дар тирандозӣ.

НАДАМ ا. ندم *кит.* пушаймонӣ, надомат, афсӯс.

НАДВА ا. ندوه гурӯҳ, анҷуман; маҳфил.

НАДДОФ ا. ندف тит ва ғоз-ғозкунандаи пашм, пахта ва ғ. (*барои нарм шудани он*), ҳаллоҷ, пайанда.

НАДДОФӢ ندفی тит кардани пашм, пахта, пайандагӣ (*ҳоло ин амалро мошин анҷом медиҳад*); қору касби наддоф.

НАДДОФХОНА ندف خانه чои наддофӣ, чои пайдан.

НАД

- НАДИД** *a.* ندید *kit.* монанд, ҳамто, назир.
- НАДИМ** *a.* ندیم ҳамнишини шахсони бузург (*аз қабилӣ* амируну шоҳон); ҳамсӯҳбат, ҳамдам.
- НАДИМӢ** ندیمی мусоҳибӣ, муқаррабиву ҳамнишинии амируну шоҳон.
- НАДӢ** *a.* ندی *kit.* тарӣ, намӣ, рутубат; муқоб. хушкӣ.
- НАДОМАТ** *a.* ندامت афсӯс, таассуф, пушаймонӣ; ҳасрату надомат кардан афсӯс хӯрдан, таасуф кардан; пушаймонӣ изҳор намудан.
- НАДОМАТЗАДА** ندامت زده пушаймоншуда, афсӯсхӯрда.
- НАЁМ//НИЁМ** نیام ғилоф; ғилофи шамшер.
- НАЖАНД** نژند *кхп.* ғамгин, андӯхгин, афсурда, пажмурда.
- НАЖОД** نژاد 1. насл, авлод. 2. ирк.
- НАЖОДӢ** نژادی мансуб ба нажод; аз чихати нажод.
- НАЖОДПАРАСТ** نژادپرست тарафдор ва пайрави равияи нажодпарастӣ; он ки нажоди худро аз дигарон болотар медонад ва нажодҳои дигарро пасти мезанад.
- НАЖОДПАРАСТӢ** نژادپرستی назарияи зиддиилмии иртиҷой, ки ба даъвои нобаробарии башар, ки гӯё ирқи олий аз азал лоиқи ҳукмронӣ бошаду насибаи ирқи пасти итоату заҳмат асос ёфтааст.
- НАЖОДПАРАСТОНА** نژادپرستانе ҳамчун нажодпараст; аз нуқтаи назари нажодпарастӣ; сиёсати нажодпарастона сиёсати давлатие, ки ба назария ва равияи нажодпарастӣ асос ёфтааст.
- НАЖОДШИНОСӢ** نژادشناسӣ як шоҳаи илми мардумшиносӣ (этнография), ки масъалаҳои пайдоиши ирку нажоди халқхоро меомӯзад.
- Н-АЗ** نز *шакли қўтоҳшудаи на аз.*
- НАЗАР** *a.* نظر 1. нигоҳ, дид; назар андохтан (**афкандан**) нигоҳ кардан; аз назар гузаронидан (чизеро, чоеро); назараш афтидан дида мондан (касе, чизеро); назар давонидан тез нигоҳ кардан; назар гузарондан; назар дӯхтан бо диққат нигоҳ кардан; назар кардан нигоҳ кардан; аз назар нопадид шудан дида нашудан,

нонамоён гаштан, ғойб гаштан; аз назар пинҳон шудан нопадид гаштан. 2. маҷ. чашм, дида; назар доштан чашм доштан, чашми умед доштан; назар ба... а) нисбат ба..., аз чизе дида...; б) бино бар..., аз рӯи..., мувофиқи...: назар ба фикри вай, назар ба қавли вай. 3. маҷ. фикр, мулоҳиза; нуқтаи назар фикр ва мулоҳизаи касе дар бораи масъалае; аз нуқтаи назари... аз рӯи ақидаи..., ба фикри..., бино бар диди...; ба назар зоҳиран, гӯё; ба назарам... ба фикрам, бино ба пиндоштан; ба назари аввал дар нигоҳи нахуст; гӯё ки, чунин менамояд, ки... ба назар намоён а) шоёни диққат, диққатчалбқунанда; б) маҷ. муътабар, шинохта; ба назари истехзо истехзоомез; бо назари таачҷуб таачҷубомезона; дар назари... ба фикри..., аз рӯи ақидаи... доираи назар худуди биниш, ҷаҳонбинӣ; аз мадди назари... дар пеши чашми..., ба он нигоҳ накарда; назараш пасти... киноя аз дунҳиммат, мумсик, хасис; аз назар гузарондан а) як-як дида баромадан, санчишкорона нигоҳ кардан; б) маҷ. хондан, мутолиа кардан; аз назар дур нарафтан доим дар пеши чашм будан, ба чашм намуда истодан, аз ёд набаромадан. аз назар ғойб шудан нопадид гаштан, намоён шудан; ба назар афтодан ногоҳ дида шудан, нохост намоён шудан; ба назар гирифтан *кин.* ба эътибор гирифтан, эътибор додан, ба ҳисоб гирифтан; ба назар намудан намоён шудан, ба чашм расидан; ба назар нанамудан *кин.* беаҳамият ҳисоб кардан; мавриди эътибор қарор нагирифтан. ба назар овардан ба ёд овардан; ба назар тофтан дида шудан, ба чашм намудан, ба чашм афтодан; ба пеши назар овардан а) тасаввур кардан; б) намоён кардан, зоҳир сохтан, намоёндан ба пеши назар омадан намоён шудан, дида шудан (*дар тасаввур, дар ҳаёл*); дар зери назар гирифтан киноя аз дида истодан, назорат кардан; дар назар доштан киноя аз ба эътибор гирифтан, ба асос гирифтан; дар (ба) назар чунин намудан чунин тофтан, гӯё, зоҳиран; манзури назари касе кардан ба касе нишон додан.

НАЗАРАН *a.* نظراً назар ба ... нисбат ба...; аз рӯи... , мувофиқи...

НАЗАРБАЛАНД نظربلند 1. ҳавобаланд, худписанд, мағрур. 2. бовиқор, саҳт.

НАЗАРБАЛАНДӢ نظربلندی 1. ҳавобаландӣ,

- мағрурӣ, худписандӣ. 2. виқор, ҳиммат, саховат.
- НАЗАРБАЛАНДОНА** نظر بلندانه 1. ҳаво-баландона, худписандона, мағрурона. 2. ҳимматбаландона, саховатмандона.
- НАЗАРБАНД** نظر بند маҷ. он ки рафтору кирдораш ба таври пинҳонӣ тафтиш ва назорат мешавад, зери назорат гирифта, таги чашм кардашуда.
- НАЗАРБОЗ** نظر باز 1. карашмакунанда, ишвагар. 2. маҷ. ошиқи дидори хубрӯён; ишқварзанда.
- НАЗАРБОЗӢ** نظر بازى 1. назарбоз будан; ишвагарӣ. 2. маҷ. назар кардан ба чеҳраи хубрӯён, чашмчаронӣ; ишқварзӣ.
- НАЗАРГАҲ** نظر گه *ниг.* назаргоҳ.
- НАЗАРГИР** نظر گير маҷ. назаррабо, диққатчалбқунанда, эътиборро ба худ кашанда; муқоб. назарногир.
- НАЗАРГОҲ** نظر گاه 1. ҷои назар кардан, ҷои нигоҳ кардан, тамошоғоҳ. 2. мазори пайғамбарон ва мардумони порсо.
- НАЗАРДИД** نظرديد андоза кардан бо чашм; ба назардид ба тахмин, аз рӯи тахмин.
- НАЗАРДӢЗ** نظر دوز *ниг.* нигоҳқунанда, бо диққат бинанда.
- НАЗАРИЁТ** a. نظريات *ниг.* назария.
- НАЗАРИЯ** a. نظريه таълимот ва системаи илмии принципҳо ва ақидаҳо, ки таҷрибаи амалиётро ҷамъбаст намуда, қонуниятҳои табиат, ҷамъият ва тафакқурро инъикос менамояд: назария ва амалия.
- НАЗАРИЯВӢ** نظريه وى *мансуб ба назария;* ба назария асосёфта: хулосаи назариявӣ.
- НАЗАРИЯДОН** نظريه دان он ки бо назария машғул аст; олиме, ки дар соҳаи ягон илм таълимоту ақидаи худро эҷод кардааст.
- НАЗАРӢ** نظرى *ниг.* назариявӣ.
- НАЗАРКАРДА** نظر کرده 1. сифати феълӣи замони гузашта аз назар кардан. 2. ба лутфу марҳамати Худо сазоворшуда, аз илтифоти Худо баҳрабурда.
- НАЗАРМАҲДУД** نظر محدود он ки доираи дониш ва бинишаш маҳдуд аст, шахси доираи мафкурааш танг тангназар.
- НАЗАРНОГИР** نظر ناگير ҳар чиз ё касе, ки бинанда онро ба назари эътибор намегирад, вале дар ҳақиқат муҳим аст; ба назар нонамоён, дур аз эътибор, берун аз доираи диққат; **воқеаи назарногир; одами назарногир** одаме, ки бо ягон рафтору хислаташ диққати касро ба худ ҷалб намекунад; одами одӣ.
- НАЗАРНОГИРӢ** نظر ناگيري назарногир будан, беэътиборӣ; ҳавобаландӣ, мағрурӣ.
- НАЗАРНОГИРОНА** نظر ناگيرانه беэътиборона, беаҳамиятона; ҳавобаландона, мағрурона: **назарногирона нигоҳ кардан.**
- НАЗАРПАРАСТ** نظر پرست *ниг.* назарбоз.
- НАЗАРПАСТ** نظر پرست маҷ. дунҳиммат, хасис, мумсик, ба чизҳои майда чуйда аҳамиятдиҳанда.
- НАЗАРПИСАНД** نظر پسند диққатчалбқунанда, эътиборро ба худ кашанда, назаррабо.
- НАЗАРПУРСӢ** نظر پرسى *ниг.* раъйпурсӣ.
- НАЗАРРАБО** نظر ربا диққатчалбқунанда, дилкаш, зебо: **манзараи назаррабо.**
- НАЗАРРАБОӢ** نظر رباى назаррабо будан, дилрабой, дилкашӣ; қозибанокӣ.
- НАЗАРРАС** نظر رس ба чашм намоён; қобили мулоҳиза: **кори назаррас.**
- НАЗАРСАНҶӢ** نظر سنجى пурсиши назар ва андешаи гурӯҳе аз мардум дар бораи матлабе ё мавзӯи доғи рӯз; баррасии ин мавзӯёҳо, бо гурӯҳе аз мардум.
- НАЗАРТАНГ** نظر تنگ *ниг.* тангназар.
- НАЗАРТАНГӢ** نظر تنگى *ниг.* тангназарӣ.
- НАЗАРФИРЕБ** نظر فريب чизе, ки берунаш оростави хуб, дарунаш хароб ва бад бошад ва бинанда ба зоҳири он фирефта шавад; зоҳиран дилкашу ҷаззоб.
- НАЗАРФИРЕБӢ** نظر فريبى назарфиреб будан; қозибӣ, дилрабой дар зоҳир.
- НАЗАРХОҲ** نظر خواه толиби дидори маъшуқа, он ки орзуи дидор бо дӯсту хабиби худро дорад
- НАЗАРХОҲӢ** نظر خواهى 1. назар гирифтани, фикру андешаҳои дигаронро гирифтани. 2. маҷ. тала-

би дидори маъшуқа доштан.

НАЗД نزد: **назди**... пеши..., қариби (қасе, чизе); **аз назди**... аз пеши..., аз паҳлуи...; **ба назди**... ба пеши..., наздики... **дар назди** а) дар пеши..., дар паҳлуи..., дар хузури...; б) дар назари..., барои...

НАЗДИК نزدیک 1. он чи аз ҷиҳати макон, замон ва масофа дур намебошад, қариб; *муқоб.* **дур**. 2. қарин, ҳамдам, муқарраб: **дӯсти наздик**, **одами наздик**; **наздикон** хешу ақрабо, хешовандон. 3. монанд, шабеҳ; **наздики**... ба назди..., ба пеши... **дар ояндаи наздик** ба наздиқӣ, ба қарибӣ, ба зудӣ; **дуру наздик** масофаи гуногун, гирду атроф, ҳама ҷо; **пешу наздик** гирду атроф; дар масофаи начандон дур; **наздик будан** а) қариб будан; б) *мач.* шинос, дӯст, ё ҳамроз будан; **наздик намондан** қариб омадан намондан, иҷозат надодан барои пеши қасе омадан; **наздик намудан** алоқаманд кардан: **ба ҳаёт наздик намудани таълим**; **наздик омадан** а) ба қарибии ҷое, чизе расидан, қариб расидан, пеши чизе омадан; б) фаро расидан; **наздик расидан** қариб омадан мондан (ба ҷое), ба қарибии ҷое омадан мондан; **наздик шудан**; **наздик шудан** а) ба назди чизе омадан, ба қарибии қасе омадан. б) қаробат пайдо кардан, шинос шудан; **аз наздик дидан** аз масофаи кам нигоҳ кардан; бевосита дидан; **аз наздик шинохтан** хуб шинохтан; ошноии бевосита доштан; **ба ҳам наздик кардан** ба ҳам шинос кардан, ба ҳам ошно кардан, қарин гардонидан; **наздик буд**, **ки қариб ки**, кам монда буд, ки.... **наздик монд** кам монд, қариб расидем (*ба ҷое*).

НАЗДИКБИН نزدیک‌بین 1. он ки фақат чизҳои дар наздиқаш бударо мебинад; хирачашм. 2. *мач.* кӯтоҳназар, кӯтоҳандеш, бемулоҳиза, кӯтоҳназар; *муқоб.* **дурбин**.

НАЗДИКБИНИ نزدیک‌بینی 1. наздикбин будан. 2. *мач.* кӯтоҳназарӣ, кӯтоҳандешӣ.

НАЗДИКӢ نزدیکى 1. ҷой ва вақти қариби чизе, қарибӣ; *муқоб.* **дурӣ**; **аз наздиқӣ** аз қарибӣ, аз ҷои начандон дур. 2. қаробат, дӯстӣ, ҳамнишинӣ; **ба наздиқӣ**; а) ба назди..., ба пеши... б) ба қарибӣ; дар вақтҳои наздик; **дар ин наздиқӣ** а) дар ин қарибӣ, дар наздиқии ин ҷо. б) дар вақтҳои наздик, ба зудӣ, анқариб; **дар наздиқии**... дар қарибии..., дар ҷои наздик

ба..., дар пеши...

НАЗДИКФИКР نزدیک‌فکر ҳамфикр, ҳамақида: **рафикони наздикфикр**.

НАЗДИМАКТАБӢ نزدِمکتبى воқеъ дар паҳлуи мактаб; дар тасарруфи мактаб буда; ба мактаб робитадошта.

НАЗДИҲАВЛИГӢ نزدیک‌حوالى воқеъ дар назди ҳавлӣ; дар ихтиёри соҳиби ҳавлӣ буда: **замини наздиҳавлигӣ**.

НАЗДИШАҲРӢ نزدیک‌شهرى дар наздиқии шаҳр воқеъшуда; берун аз шаҳр, вале дар атрофи он воқеъгардида; **қатори наздишаҳрӣ** қаторе, ки дар байни шаҳр ва ноҳияву деҳаҳои он рафтуо мекунад.

НАЗЗОРА نظاره 1. назар афкандан ба чизе, нигоҳ, биниш. 2. нигоҳкунанда, бинанда; **ба як наззора** бо як нигоҳ; **наззора кардан** дидан; тамошо кардан.

НАЗИР *а.* نظير мисл, монанд; **назир надоштан** бемисл будан, беназир будан, ҳамто надоштан.

НАЗИРА *а.* نظيره 1. *муаннаси* **назир**; чизи монанд. 2. *адш.* шеър, ки дар тақлид ё пайравии мавзӯъ ва вазни шеъри ягон шоир навишта шудааст: **назира гуфтан**, **назира навиштан**.

НАЗИРАГӢ نظيره‌گوئي *исми амал аз назира гуфтан*; дар пайравӣ ва ҷавоби шеъре шеъри дигар навиштан (бо ҳамон вазну қофия).

НАЗИРАСАРОӢ نظيره‌سرائى *ниг.* **назирагӯӣ**.

НАЗИФ *а.* نظيف *кит.* покиза, тоза; нозук, зариф.

НАЗЛА *а.* نزله *кит.* беморие, ки дар натиҷаи сармоҳӯрӣ пайдо мешавад ва дучори ин касали атса мезанад ва аз биниаш об омада меистад, зуком.

НАЗМ *а.* نظم 1. тартиб, низом; интизом. 2. *адш.* каломи мавзун, шеър; *муқоб.* **наср**; **ба назм даровардан** бо шеър навиштан, ба тарзи шеър эҷод кардан; **ба риштаи назм кашидан** манзум сохтан, назм кардан, матлаберо дар шакли назм гуфтан.

НАЗМАН *а.* نظماً ба шакли назм, бо шеър; **назман навиштан** бо назм навиштан.

НАЗМӢ نظمى *адш.* мансуб ба назм; манзум, шеърӣ: **асарҳои назмӣ**.

НАЗМНАВИС *نظم نویس* бо назм нависанда, шеърнавис, нозим, шоир.

НАЗМШИНОСӢ *نظم شناسی* *адш.* як шоҳаи адабиётшиносӣ, ки хусусиятҳои назмро меомӯзад.

НАЗО I *نزا* *ниг.* нозо.

НАЗО II *نزا* девори баланде, ки пеши роҳи чизе мекашиданд.

НАЗОИР *ا. نظائر* *кит.* ҷ. **назира.**

НАЗОКАТ *ا. نزاکت* 1. нозукӣ, латофат, зебой. 2. рафтори боэҳтиромона дар муомила бо одамон, хушахлоқӣ; **бо камоли назокат** ниҳоят боодобона, хеле боэҳтиромона.

НАЗОКАТОМЕЗ *نزاکت آمیز* 1. боназокат; нозукона, зарифона. 2. боадабона.

НАЗОР I *نزار* *кит.* 1. заиф, лоғар, нотавон. 2. беморгуна, дардманд, ранҷур. 3. кам, андак.

НАЗОР II *ا. نضار* тилло, зар, симу зар.

НАЗОРА *ا. نظاره* *ниг.* **назора.**

НАЗОРАТ I *ا. نظارت* 1. назар кардан, нигаристан (*аз болои коре ё касе*), муроқибат; ба таҳти назар гирифтган (*коре ё рафтори касеро*); **дар таҳти (зери) назорати касе** дар зери назари касе, зери муроқибати касе; **назорат кардан** зери назар доштан, муроқибат кардан, ниғаҳбонӣ карда истодан. 2. таҳти назар (*мушоҳида, назора*) гирифтани риояи қонун, татбиқи дастур, иҷрои фармон, тартибот *ва ғ.* аз тарафи ягон мақоми нозир (*ҳамчун як шакли тафтиши*): **назорати давлатӣ**, **назорати молиявӣ**, **назорати бехдоштӣ**, **назорати техникӣ.**

НАЗОРАТ II *ا. نضارت* *кит.* тозагӣ, обдорӣ, тароват.

НАЗОРАТГАР *گر نظارت* *ниг.* **назораткунанда.**

НАЗОРАТКУНАНДА *نظارت کننده* 1. *сифати феълӣи замони хозира* аз **назорат кардан**. 2. он ки назорат мекунад, назоратчӣ; нозир.

НАЗОРАТЧӢ *نظارتچی* *ниг.* **назоратгар.**

НАЗОФАТ *ا. نظافت* *кит.* покӣ, тозагӣ, покизагӣ.

НАЗОҲАТ *ا. نزهت* 1. *кит.* парҳезгорӣ; покӣ ва сафват; *муқ.* **нузҳат**. 2. аз сухани носазо ва фаҳш дур будани ҳаҷв.

НАЗР *ا. نذر* 1. *кит.* аҳд, паймон. 2. *д.* чизе, ки касе дар роҳи Худо адо кардани онро ният мекунад (*аз қабилӣ садақа, қурбонӣ, намоз ва ғ.*) **назру ниёз** чизҳое, ки чун садақа дода мешаванд; **назр гирифтган** худой, садақа ва қурбонии назриро гирифтган; **назр кардан** ният кардани иҷрои коре дар роҳи Худо, ки ба нияткунанда амри воҷиб аст.

НАЗРДЕҲ *ندرده* он ки қурбонӣ ё садақа мекунад.

НАЗРӢ *ندری* *мансуб ба назр*; назркарда: **пули назрӣ**, **чизи назрӣ.**

НАЗЪ *ا. نزع* дами вопасин, дами марг, чонканӣ; **дар назъи чон** дар вақти чонканӣ.

НАИМ *ا. نعيم* неъмат; нозу неъмат, тавонгарӣ.

НАЙ *ني* 1. растаниест, ки танаи борику дарози дарунҳолии банддор дорад ва дар заминҳои заҳ ва сернам мерӯяд; қамиш. 2. *мус.* асбоби мусиқии нафасӣ, ки бештар аз най ё чӯби дарунсӯрох сохта мешавад: **най навохтан**; **наии чилим** милаи наини чилим, ки ба воситаи он дуди тамокуро ба дарун мекашанд.

НАЙАНБОН *ني انبان* *кҳн.* як навъ асбоби мусиқӣ, ки аз най ва халтаи чармини сӯрохдор иборат буда, ба наии он пуф карда менавозанд, най-анвон.

НАЙБАСТ *ني بدست* *кит.* чайла, каппа, коза.

НАЙДАРАВ *ني درو* *кит.* даравкунандаи най, даравгари най; замон ва мавсими найдарав.

НАЙЗА *نيزه* 1. чӯби дарози саҳт, ки дар нӯғаш пайкони оҳанӣ шинонда мешавад ва яке аз силоҳҳои ҷангӣ ба шумор меравад; олати найзамонанде, ки варзишкорон дар партофтани он ба масофаи дуртар қувваозмоӣ мекунад: **найза партофтан**. 2. қисми нӯгтези кордмонанде, ки ба нӯги туфанг устувор карда мешавад: **қади найза баланд шудани офтоб** вақти ба гармӣ додан сар кардани офтоб.

НАЙЗААНДОЗ *نيزه انداز* касе, ки найза мепартояд.

НАЙЗААНДОЗӢ *نيزه اندازی* *ниг.* **найзапартоӣ.**

НАЙЗАБОЗ *نيزه باز* он ки бо найза моҳирона ҷангида метавонад.

НАЙЗАБОЗӢ *نيزه بازی* найзазанӣ; бо найза ҷанг кардан.

НАЙ

НАЙЗАБОЛО نيزه بالا *кит.* воҳиди ченак, ки ба андозаи дарозии як найза баробар аст.

НАЙЗАВАР نيزه ور *кит.* найзадор, чанговари найзадор, найзаандоз.

НАЙЗАДОР نيزه دار *кит.* найзадаст; мусаллах бо найза.

НАЙЗАЗАНИ نيزه زني *исми амал аз найза задан; ниг. найзабозӣ.*

НАЙЗАПАРТОЙ نيزه پرتاي 1. *исми амал аз найза партофтан.* 2. *варз.* найза партофтан, найза андохтан ба дурӣ.

НАЙЗАЧАНГ نيزه جنگ *кит.* муҳориба ба воситаи найза.

НАЙЗОР نيزار *кит.* ҷои рӯидани най, найистон, қамишзор.

НАЙИН نيين *мансуб ба най* 1; аз най сохташуда; қалами найин найқалам.

НАЙИР ا. نير *кит.* нурпошанда, рӯшноидиҳанда, равшанқунанда.

НАЙИСТОН نيزستان *ниг. найзор.*

НАЙӢ نيبى *ниг. найин.*

НАЙҚАЛАМ نيز قلم *кит.* қалами аз най сохташуда.

НАЙЛ ا. نيل *кит.* расидан ба мақсад, ноил шудан ба талабе.

НАЙЛАБАК نيل بک *кит.* найи хурд, ки бо лаб менавозанд.

НАЙМОНАНД نيزه مانند *кит.* монанд ба най, лӯлашакл.

НАЙНАВОЗ نيزه نواز *кит.* он ки най менавозад, мутриби навозандаи най.

НАЙНАВОЗӢ نيزه نوازي *исми амал аз най навозтан;* навозандагӣ дар най хунар ва шуғли найнавоз.

НАЙРАНГ نيزه رنگ 1. сеҳр, афсун, ҷоду; чашмбандӣ. 2. *мач.* хила, макр; фиреб, тазвир; **найрангу фиреб** макру хила.

НАЙРАНГБОЗ نيزه رنگ باز 1. соҳир, афсунгар, ҷодугар, чашмбанд. 2. фиребгар, маккор, хилагар.

НАЙРАНГБОЗӢ نيزه رنگ بازي 1. соҳирӣ, ҷодугарӣ; чашмбандӣ, шуъбадабозӣ. 2. хилагарӣ, фиребгарӣ, маккорӣ, ҳуққабозӣ.

НАЙРАНГСОЗ نيزه رنگ ساز 1. *ниг. найрангбоз.* 2.

кит., мач. моҳир, усто, одами бомаҳорат.

НАЙРАНЧ نيزه رنج *кит.* муарраби **найранг.**

НАЙРАНЧОТ ا. نيزه رنجات 1. *ч.* **найранг.** 2. соҳирӣ, ҷодугарӣ; чашмбандӣ.

НАЙСОР//НЕСОРӢ نيزه سراي *кит.* сипоҳӣ, лашкарӣ.

НАЙСИТОН نيزه نيستان *ниг. найистон.*

НАЙСОН نيزه سون *кит.* моҳи ҳафтуми тақвими қадими суриёнӣ, ки тақрибан ба моҳи апрел баробар меояд ва аз рӯи ривоят гӯё аз қатраҳои борони ин моҳ дар даруни садаф марворид пайдо мешудааст; **абри найсон** абри моҳи найсон; **борони найсон** борони моҳи найсон; борони баҳор.

НАЙСОНӢ نيزه سوني *мансуб ба найсон.*

НАЙЧА I نيزه چا 1. танаи борики кӯтоҳ буридашудаи най (қамиш) ё чизи ба ин монанди дигар, ки бофандагон пудро ба он печонда дар моку мегузаронанд. 2. *тех.* номи қисмҳои гуногуни найчашакл, гилза.

НАЙЧА II نيزه چا *кит.* навдача, ё шохчаи навсабзидаи дарахт, ки барои пайванд кардан бурида мегиранд.

НАЙЧААНДОЗ نيزه چا اندازه *кит.* коргари найча тайёрқунанда; ба найча ресмон печонанда.

НАЙЧААНДОЗӢ نيزه چا اندازه زي *кит.* найча андохтан, найча печондан.

НАЙЧАМОНАНД نيزه چا مانند *кит.* ба найча монанд, мисли найча пайванди найчамонанд.

НАЙЧАПАЙВАНД نيزه چا پيوند *кит.* пайванди найча, ба таври найча пайванд кардан.

НАЙЧАШИША نيزه چا شيشه *кит.* шишачаи устувонаии шабех ба найча, ки дар озмоишгоҳҳои тиббӣ барои хунгири ва нигоҳ доштани хун ба кор мебаранд.

НАЙЧӢ نيزه چى *ниг. найнавоз.*

НАЙШАКАР نيزه شكار *кит.* як навъ най, ки аз он шакар ҳосил карда мешавад.

НАЙШАКАРЗОР نيزه شكارزار *кит.* ҷои анбӯҳи найшакар, ҷои рӯидани найшакар.

НАКАВ نيزه كاو : **бори нақав** чизе, ки ба он даст расондан мумкин нест, чизе, ки сару кор доштан

- бо он боиси ташвиши барзиёд мешавад.
- НАКБАТ** *a.* **نکبت** *кит.* бадбахтӣ, мусибат, сахтӣ; машаққат, ранҷ.
- НАКБАТБОР** **نکبت بار** *кит.* **накбатовар.**
- НАКБАТЗАДА** **نکبت زده** ба бадбахтӣ дучоршуда, дучори мусибат гардида.
- НАКБАТЗАДАГӢ** **نکبت زده گي** ба бадбахтӣ (мусибат) дучор шудан.
- НАКБАТОВАР** **نکبت آور** бадбахтовар, мусибатовар; машаққатовар.
- НАКБО** *a.* **نکبا** *кит.* боди тунду тезе, ки роҳи вазиши худро иваз ва қач қарда миёни ду бод мезазад ва он навъҳои гуногун дорад.
- НАКИР** *a.* **نکیر** 1. инкоркунанда. 2. *д.* номи яке аз ду ғаришта, Мункиру Накир, ки пас аз марг дар гӯр ба сари мурда омада, аз *ӯ* гуноҳу савоби дар дунё қардашро бозпурс мекунад.
- НАКС I //НИКС** *a.* **نکث** шикастани аҳду паймон; барҳам задани муомила ва савдо.
- НАКС II** *a.* **نکس** нагунсор шудан, вожгун шудан, чаппа шудан.
- НАКӢ** **نکو** хуб, нағз, нек: **кори накӢ, рӯзи накӢ, феъли наку; соле, ки накӢст, аз баҳораш пайдост** (*зарб.*).
- НАКӢАНДЕШ** **نکواندیش** *ниг.* **некандеш.**
- НАКӢАХВОЛ** **نکواحوال** *ниг.* **некахвол.**
- НАКӢАХВОЛӢ** **نکواحوالی** *ниг.* **некахволӢ.**
- НАКӢБАХТ** **نکوبخت** *ниг.* **некбахт.**
- НАКӢГӢӢ** **نکوگوی** *кит.* хушқалом, хушғуфтор; он ки дар ҳаққи дигарон бадгӢӢ намекунад.
- НАКӢЗОТ** **نکوذات** *ниг.* **некзот.**
- НАКӢӢ** **نکوئی** некӢ, хубӢ, нағзӢ: **накӢӢ қардан.**
- НАКӢКИРДОР** **نکو کردار** *ниг.* **некқирдор.**
- НАКӢКОР** **نکو کار** қасе, ки некӢ мекунад; шахси дурустқор; *муқоб.* **бадқор.**
- НАКӢКОРӢ** **نکو کاری** қори нек қардан, қори хайр қардан, некӢ қардан; *муқоб.* **бадқорӢ.**
- НАКӢНОМ** **نکونام** *ниг.* **некном.**
- НАКӢНОМӢ** **نکونامی** *ниг.* **некномӢ.**
- НАКӢРОӢ** **نکورای** *ниг.* **неқроӢ.**
- НАКӢРӢӢ** **نکوروی** *ниг.* **неқрӢӢ.**
- НАКӢСИРИШТ** **نکوسرشت** *ниг.* **неқсиришт.**
- НАКӢСИФАТ** **نکو صفت** *ниг.* **неқсифат.**
- НЕКӢСИФАТӢ** **نکو صفتی** *ниг.* **неқсифатӢ.**
- НАКӢТОЛЕӢ** **نکو طالع** *ниг.* **неқтолеӢ.**
- НАКӢФАРҚОМ** **نکو فرجام** *ниг.* **неқфарқом.**
- НАКӢХИСЛАТ** **نکو خصلت** *ниг.* **неқухислат.**
- НАКӢХИСОЛ** **نکو خصال** *ниг.* **неқӢхислат.**
- НАКӢХОӢ** **نکو خواه** *ниг.* **неқхоӢ.**
- НАКӢХОӢӢ** **نکو خواهی** хайрхоӢӢ, дӯстӢӢ, некандешӢ.
- НАКӢӢИШ** **نکو هوش** сарзаниш, маломат.
- НАКӢӢИДАН** **نکو هیدن** таъна қардан, сарзаниш қардан, маломат қардан, мазаммат қардан.
- НАКӢӢОЛӢ** **نکو حالی** *ниг.* **неқӢӢолӢ.**
- НАКӢӢАТ** *a.* **نکته** бӯи хуш, хушбӯӣ: **накӢӢати гул.**
- НАКӢӢАТОВАР** **نکته آور** хушбӯиовар, оварандаи бӯи хуш: **насимми накӢӢатовар.**
- НАҚАРОТ** *a.* **نقرات** 1. *ҷ.* **нақр.** 2. порчае аз суруд, ки дар байни бандҳо тақрор меёбад.
- НАҚБ** *a.* **نقب** роҳи аз зери замин қандашуда ба-роӣ гузаштани одаму воситаҳои нақлиётӣ ва гузаронидани об, тунел; **нақб қандан** (қофтан) роҳи зеризаминӣ сохтан: **нақби Анзоб.**
- НАҚБАФКАН** **نقب افکن** *кит., ниг.* **нақбзан.**
- НАҚБАФКАНӢ** **نقب افکنی** *ниг.* **нақбзинӣ.**
- НАҚБЗАН** **نقب زن** *кит.* **нақбқан.**
- НАҚБЗАНӢ** **نقب زنی** *ниг.* **нақбқанӣ.**
- НАҚБӢ** **نقبی** *мансуб* ба **нақб**; зеризаминӣ.
- НАҚБКАН** **نقب کن** он ки нақб меканад, он ки роҳи зеризаминӣ месозад.
- НАҚБКАНӢ** **نقب کنی** *исми амал* аз **нақб қандан**; роҳи зеризаминӣ қардан.
- НАҚД I** *a.* **نقد** 1. пули мавҷуд, пул; **пули нақд** пули мавҷуд. 2. харидуфуруш бо супурдани маблағ вақти гирифтани мол, *муқоб.* **насия**; **нақд қарда додан** пул тайёр қарда додан, на-

НАҚ

қдан супоридан; **нақд кардан** (пулро) мухайё ва омода кардан (пулро); **нақд шумурда додан** сари савдо ҳисоб карда додан, хангоми харид пардохтани қимати чизе. 3. тайёр, мавчуда; **шуши нақд беҳ аз дунбаи насия** (зарб.). 4. бечуну чаро, хатман, *гуфт.* ба қуллӣ, тамоман. 5. *кит.* сара кардани тиллову танга; ◇ **нақди адабӣ ниг. танқиди адабӣ; ба нақди** чон дода..., чон фидо карда..., ба ивази чон.

НАҚД II *а.* نقد (пул ва тилло)-и холис, сара.

НАҚДА *а.* نقده пули мавчуд, нақд.

НАҚДАН *а.* نقداً бо пули мавчуд, нақд.

НАҚДИНА *а.* نقدينه 1. пули нақд, пули мавчуд. 2. пул, маблағ.

НАҚДОНАҚД نقدانقد нақдан, ба пули нақд.

НАҚДӢ نقدى бо пули нақд; нақдина; **чазои нақдӢ** чазои пулӣ, чарима.

НАҚДШИНОС نقدشناس *кит.* сарроф.

НАҚЗ *а.* نقض шикастан, вайрон кардан (махсусан аҳду паймонро); накс I: **нақзи аҳд.**

НАҚИБ *а.* نقيب *кҲн.* 1. сардори қабила, раиси қавм. 2. *таър.* мансабе буд, ки ба хочагон ме-доданд.

НАҚИБАТ *а.* نقيبت *кҲн.* хирад, зехн.

НАҚИЗ *а.* نقيص *кит.* муҳолиф, зид, муқобил.

НАҚИЗА *а.* نقيصه 1. муаннаси **нақиз.** 2. муҳоли-фат, зиддият; *адш.* асари адабие, ки дар муқобил ё чавоби асаре навишта мешавад. 3. таклиди ҳаҷвӣ дар сахна.

НАҚИР *а.* نقير *кит.* 1. чоҳак (чукурча)-е, ки бар пушти тухми хурмоғ. 2. *мач.* чизи хурд, ан-дак, чизи чузъӣ.

НАҚИСА نقيصه *кит.* нақс, айб; хӯйи бад.

НАҚҚОРӢ نقارى *кит.* 1. кандакорӣ дар санг ва чуб. 2. навозандагӣ дар доираву табл.

НАҚҚОШ *а.* نقاش 1. нақшнигор, нақшунигорқунанда, рассом, мусаввир; **наққош нақши сонӣ беҳтар кашад зи аввал** (зарб.). 2. ҳаққок, кандакор; ◇ **наққоши азал киноя аз Худо.**

НАҚҚОШӢ نقاشى 1. хунар ва амали наққош. 2. нақшнигорӣ, гулқорӣи рӯи чизҳо, расмқашӣ:

санъати наққошӣ.

НАҚҚОШХОНА نقاشخانه 1. *кит.* коргоҳи рангрезӣ. 2. чой ё бинои пурнақшу нигор.

НАҚЛ *а.* نقل 1. аз чое ба чое бурдан, интиқол додан, гузарондан, кӯчондан; **нақл додан** кашондан; **нақли макон** чои худро дигар кардан, кӯчидан. 2. *кҲн.* воситаи аз чои ба чои кӯчидан; воситаи борқашӣ, нақлиёт. 3. ҳикоя кардан, баён кардан, гуфтан; **нақли хатгӣ** баёни китобатии мундариҷаи қиссаву ҳикоя аз рӯи нақли муаллим; **назар ба нақли...** аз рӯи гуфти...; 4. ҳикоя, қисса, достон, ривоят; **нақл ёфтан** а) бурда шудан, кӯчонда шудан, кашонда шудан; б) гуфта шудан, баён гаштан; **нақл кардан** а) аз чое ба чое бурдан, аз чое ба чое кӯчондан; б) ба чои дигар рафтан, нақли макон кардан; в) ҳикоя кардан, гуфта додан, баён намудан; г) *киноя аз* мурдан; **аз дори дунё нақл кардан киноя аз** аз олам гузаштан, мурдан.

НАҚЛАН *а.* نقلًا ба таври нақл; назар ба нақли...

НАҚЛГӢӢ نقلگوى он ки ҳикоя мекунад ноқил.

НАҚЛИЁТ *а.* نقليات борқашонӣ; воситаҳои бор ва одамқашонӣ; соҳаи иқтисод, ки бо кашондани бору мусофир машғул аст: **нақлиёти автомобилӣ (роҳи оҳан, баҳрӣ, ҳавоӣ), рӯзи корқунони нақлиёти роҳи оҳан.**

НАҚЛИЁТӢ نقلياتى мансуб ба нақлиёт.

НАҚЛҚУНАНДА نقلکننده 1. *сифати феълӣи замонӣ ҳозира аз* **нақл кардан.** 2. он ки нақл мекунад, ноқил, гӯянда.

НАҚЛӢ نقلى мансуб ба нақл; ривоятӣ; **илмҳои ақлӣ ва нақлӣ** илмҳои фалсафӣ ва илмҳои марбут ба ҳадису ривоятҳо.

НАҚО *а.* نقا *кҲн.* тозагӣ, покӣ, покизагӣ, софию беғуборӣ.

НАҚОРА//НАҒОРА *а.* نقاره//نغاره яке аз созҳои зарбии мусиқӣ, ки танай доирашакли дарунҳолӣ дошта, ба як ё ду тарафи рӯяш пӯст қашида мешавад ва бо ду чубак менавозанд; табл, духул: **нақора навоҳтан (задан);** ◇ **шикам нақора навоҳтан мач.** ниҳоят гурусна будан: **ба нақораи касе бозӣ кардан(рақс кардан)** бо майлу иродаи касе кор кардан; **баъд аз тӯй нақора (мақ)** доир ба кори бемавриде, ки

вақташ гузашта бошад, гуфта мешавад.

НАҚОРАЗАН نقاره زن *ниг.* **нақоранавоз.**

НАҚОРАЗАНӢ نقاره زني *исми амал аз нақора задан*; табл навохтан.

НАҚОРАНАВОЗ نقاره نواز он ки нақора менавозад, мутриби навозандаи нақора, нақорачӣ.

НАҚОРАНАВОЗӢ نقاره نوازي *исми амал аз нақора навохтан*; хунар ва шуғли нақоранавоз.

НАҚОРАХОНА نقاره خانه *таър.* чои махсус дар сардари (пештоқи) биноҳои калон (арк, қаср) барои нақоранавозӣ.

НАҚОРАЧӢ نقارچي *ниг.* **нақоранавоз**; **усул бо дасти нақорачӣ** (*зарб.*).

НАҚОРАЧӢӢ نقاره چوب *чӯбаки нақоранавозӣ.*

НАҚР *а.* نقر *кит.* 1. кӯбидан, кӯфтан. 2. кҳн. кандакорӣ дар рӯи санг ва чӯб. 3. бо минқор зада сӯроҳ кардани мурғ чизеро. 4. *мус.* бо ангушт ё мизроб навохтани сози мусиқӣ (*аз қабил* дойра, таблак). 5. *мус.* зарб, ритм.

НАҚРАСАҢГ نقرسنگ *санъ.* санги қиматбаҳое, ки дар он хат ё суратҳо канда шудаанд.

НАҚС *а.* نقص *ниг.* **нуқсон.**

НАҚШ I *а.* نقش 1. пай, из ва асаре, ки аз чизе бар рӯи чизе мемонад: **нақши по.** 2. гулкорӣ, ки ба қоғаз, девор ё ба чизи дигаре кашида мешавад; расм ва сурати касе ё чизе; **нақшу ниғор** гулкорӣ, расму тасвир, ороиши рӯи чизе; **нақши бар об** *мач.* чизи ноустувор, кори бефоида. 3. *нав.* мачмӯи қору кирдор ва хислатҳои як шахс, ки аз тарафи хунарпеша дар сахнаи театр ё дар филм таҷассум карда мешавад, рол: **нақши касеро бозидан.** 4. *мус.* суруди тӯйи арӯсист, ки чандкаса мехонанд; **нақши мулло** суруди махсусе, ки дар тӯю чашнҳо чанд нафар ҳамовоз шуда месароянд: **нақши мулло хондан.** 5. *мач.* мақом, мавқеъ, мартаба; **нақш бастан** а) боқӣ мондан, асар боқӣ мондан (аз чизе), тасвир ёфтан; б) пайдо шудан, намудор гаштан; **нақш ёфтан** кашида шудан, навишта шудан; **нақш кардан** тасвири чизеро кашидан; **нақши бар об**; **нақши обу гил** *кит., кин.* дунё, олам; **ҳамчун нақши девор** *кин.* кори беҳуда кардан, бо кори бефоида машғул шудан; **нақш бар санг задан** *кит., кин.* пойдор ва устувор кардан. 6. *мач.* толеъ, бахт,

сарнавишт.

НАҚША نقشه 1. тасвири мутобиқи қоидаҳои махсуси хандаса ба рӯи варақи қоғаз кашидаи иморат ва дигар чизҳо; нақш, расм, сурат. 2. тарҳ, лоиҳа. 3. реча, барнома, коре, ки иҷрои он дар мӯҳлати муайян ва бо зикри мақсади мазмун ҳаҷм ва тарзи анҷом пешбинӣ шудааст: **нақшаи ҳафтсола**, **ба нақша гирифтан**; **нақша кашидан** а) сурат, расм ё тасвири чизеро рӯи қоғаз овардан; б) тарҳ ё лоиҳаи чизеро кашидан.

НАҚШАБАРДОР نقشه بردار мутахассиси топография, ки сатҳи заминеро чен карда, ба нақша ё харита мебарорад.

НАҚШАБАРДОРӢ نقشه برداري лоиҳасозӣ, шуғл ба амали нақшабардор; харитакашӣ.

НАҚШАГИРӢ نقشه گيري 1. *исми амали ба нақша гирифтан.* 2. лоиҳасозӣ; харитасозӣ.

НАҚШАКАШ نقشه کش он ки нақша мекашад; расмкаш, сураткаш.

НАҚШАКАШӢ نقشه کشي 1. нақша кашидан, тарҳи чизеро тасвир кардан, лоиҳакашӣ. 2. речаи иҷрои қореро тартиб додан. 3. фаннест дар мактаб, ки усули нақша кашиданро меомӯзонад.

НАҚШАНДОЗ نقش انداز 1. *кит.* суратгир, наққош. 2. он ки дар нусхаҳои каламии сӯзаниҳо нақшу суратҳои гуногунро мекашад.

НАҚШАНДОЗӢ نقش اندازي *кит.* суратгарӣ, суратбардорӣ, наққошӣ.

НАҚШБАНД نقش بند 1. *кит.* наққош, рассом, сураткаш. 2. *таър.* лақаби Баҳоуддини Бухорӣ, ки сарвари силсилаи тасаввуфии нақшбандия буд (асри XV); **нақшбанди ачал киноя аз Худо.**

НАҚШБАНДИЯ نقش بنديه *таър.* яке аз ҷараёнҳои тасаввуфӣ, ки дар асри XV пайдо шуда буд.

НАҚШБАНДӢ نقش بندي 1. *кит.* наққоши, рассомӣ, сураткашӣ. 2. *таър.* мансуб ба нақшбандия.

НАҚШБОЗ نقش باز 1. хунарпеша, ки дар сахан нақши қаҳрамонеро бозӣ мекунад. 2. *мач.* фиребкор.

НАҚШГӢӢ نقش گوني *ниг.* **нақшхонӣ.**

НАҚШГҶЇ نقشگوӣ *ниг.* нақшхон.

НАҚШДОР نقشدار нақшноқ, нақшин, нақшунигорноқ.

НАҚШИН نقشين нақшунигордор, нақшин, нақшдор, тасвирноқ: **коса ва табақҳои нақшин.**

НАҚШКАЛОН نقش کلان дорои нақшу нигорҳои калон-калон: **чомаи нақшкалон.**

НАҚШКАН نقشکن кандакор, ҳаққоқ (дар чӯб); зарроб (дар филиз).

НАҚШКАНӢ نقش کنی ҳаққоқӣ, кандакорӣ; зарробӣ.

НАҚШКҶҮБ نقش کوب *кит.* қолаби чӯбӣ ё оҳанӣ, ки дорои нақшу нигорҳои гуногун буда, дар муқовабандӣ (гузаштани пайи рӯи қоғаз ё чарм) истифода мегардад.

НАҚШКҶҮБӢ نقش کوبی *кит.* кори нақш гузоштан болои чилдҳои қоғазӣ ё чармии китобҳо.

НАҚШҚОЛАБ نقش قالب 1. *ниг.* мӯҳрқолаб. 2. *нашр*, лавҳаи ҳарфҳои чидашуда.

НАҚШМОҲ нақши аслие, ки дар мавзӯҳои гуногуни наққошӣ, суратирӣ *ва г.* истифода мешавад.

НАҚШНИГОР نقش نگار наққош, нақшунигоркунанда.

НАҚШНОҚ نقشناک *ниг.* нақшдор.

НАҚШНОМА نقش نامه *кит.* китоби мусаввар, китоби дорои суратҳо зебо ва ранга.

НАҚШОФАРИН نقش آفرين 1. наққош, сураткаш, суратгар. 2. он ки дар сахна нақшро бо маҳорат иҷро мекунад. 3. *мач.* он ки кореро бо ҳунари хуб анҷом медиҳад.

НАҚШОФАРИНӢ نقش آفرینی амали нақшофарин.

НАҚШҲОН نقش خوان он, ки нақш (4) мехонад.

НАҚШҲОНӢ نقش خوانی сурудани нақш (4), нақш хондан.

НАЛМ نلم *кит.* зебо, хушрӯӣ.

НАМ I نم 1. тарӣ, рутубат: **нами замин.** 2. рутубатноқ, мартуб, андақ тар: **хонаи нам.** 3. *мач.* оби чашм, ашк; **нам гирифтан** андаке тар шудан, рутубатноқ шудан; **нам кардан** тар кар-

дан; **нам кашидан** тар шудан, тариро ба худ гирифтан, рутубатноқ гаштан; ◊ **нами тоқ** шароб.

НАМ II // НАММ a. نم суханчинӣ, хабаркашӣ.

НАМАД نمد фарше, ки аз пашми ҳайвонот (гусфанд, буз, шутур) ба воситаи молиш тайёр карда мешавад; **намади оҳақӣ** намади пастсифати камдошт; **намади қазоқӣ** навъи намади баландсифати пурдошт.

НАМАДГАР نمدگر *ниг.* намадмол.

НАМАДЗИН نمدزين намадпорае, ки ба пушти асп андохта зинро ба рӯи он мегузоранд, асп-намад.

НАМАДИН نمدين аз намад тайёркарда: **мӯзаи намадин.**

НАМАДӢ نمدی *ниг.* намадин: **қулоҳи намадӢ.**

НАМАДМОЛ نمدمال он ки касбаш тайёр кардани намад аст, намадсоз.

НАМАДМОЛӢ نمدمالي намад тайёр кардан.

НАМАДПҶҮШ نمدپوش 1. он ки пӯшоки намадин мепӯшад; пашминапӯш. 2. бо намад пӯшидашуда, бо намад печонидашуда.

НАМАДСОЗ نمدساز *ниг.* намадмол.

НАМАҚ نمک 1. моддаи сафеди булӯрии шӯртамъ, ки аз оби дарёҳо ва ё аз конҳо бароварда мешавад ва ба хӯроқ меандозанд: **намақи ошӣ, кони намақ, намақ андохтан; намақ задан // намақ кардан** намақ пошидан; намақ андохттан, **намақи чизеро дидан (чашидан)** дараҷаи шӯрии хӯроқеро чашида дидан. 2. *мач.* латофат, малоҳат, зебу зинат; ◊ **обу намақи даст** ҳунармандӣ дар пухтани таомҳо; **намақ хӯрдан a)** гӯшт ва маҳсулоти гӯштиро намақ додан барои ниғаҳдории дарозмуддат ё хуб намақ хӯрдан; б) аз хони касе нон хӯрдан; беҳуда хобидан, беҳуда дер нигоҳ дошта шудан: **намақ ба чароҳат (реш, алам) пошидан** азоб бар азоб афзудан; зиёд кардани дарду алам; **намақ карда мондан** чизеро истифода накарда гирифта мондан, солҳо нигоҳ доштан чизеро; **намақ начашидан** чизе нахӯрдан, гурусна будан; **намақ хӯрда намақдон шикастан** ба ивази некӣ бадӣ кардан, поси хотири хубии касеро нигоҳ надошта бадӣ кардан, кӯрнамақӣ кардан; **намақ хӯрдан аз хонаи ка-**

- се а) таоми касеро хӯрдан; б) *киноя аз* некие дидан аз касе; **ҲАҚҚИ НАМАК ДОШТАН** касеро хӯрондаву тарбия карда ба ивази он аз *ӯ* ба хурмату некие ҳақ доштан, ҳуқуқи миннатгузорӣ доштан; **ҲАҚҚИ НАМАКРО ПОС ДОШТАН** поси хотири некии касеро нигоҳ доштан, хурмати касеро, ки некие карда неъмате додааст, ба чо овардан; **НАМАК КҶҶР КАРДАН** поси хотири некии касеро нигоҳ надоштан.
- НАМАКАНДЕШ** *نمک اندیش* он ки поси хотири некии касеро нигоҳ медорад.
- НАМАКДОН** *نمک دان* зарфи намак, зарфи хурде, ки намак андохта ба рӯи дастархон мегузоранд: **намак хӯрда намакдон шикастан.**
- НАМАКДОР** *نمک دار* *ниг.* **намакин.**
- НАМАКЗАДА** *نمک زده* 1. намакдор, бо намак; шӯр; **пӯсти намакзада** пусти намакпошида. 2. *мач.* носипос, кӯрнамак.
- НАМАКЗОР** *نمک زار* 1. шӯразор; шӯразамин. 2. кони намак.
- НАМАКИН** *نمکین* 1. намакдор, бо намак, шӯр. 2. *мач.* латиф, малех, зебо, хуш.
- НАМАКНОШИНОС** *نمک ناشناس* *мач.* носипос, кӯрнамак.
- НАМАКОБ** *نمک آب* намак андохташуда, оби шӯр; **БОЛОИ СҶҶХТА НАМАКОБ** дар вақти ба алам ё азоби касе афзуда шудани алам ё азоби дигар гуфта мешавад.
- НАМАКПОШӢ** *نمک پاشی* намак пошидан; **ба реш(чароҳат) намакпошӢ кардан** аламу азоби касеро боз ҳам афзудан.
- НАМАКСАНГ** *نمک سنگ* намаке, ки дар шакли чинси кӯҳӣ аз кон қанда бароварда мешавад.
- НАМАКСО** *نمک سا* 1. шӯр, намакин. 2. *мач.* ғамгиншуда, аламзада, озурда.
- НАМАКСОР** *نمک سار* маъдани намак, замини шӯр, ки дар он намак фаровон аст.
- НАМАКСУД** *نمک سود* хӯрокворие, ки ба он намак зада хушконидаанд, монанди гӯшт, моҳӣ *ва г.*
- НАМАКФУРҶШ** *نمک فروش* фурӯшандаи намак.
- НАМАКФУРҶШӢ** *نمک فروشی* намак фурӯхтан; фурӯши намак: **дукони намакфурӯшӢ.**
- НАМАКХОР** *نمک خوار* намакхӯрда, он ки нону намаки касеро хӯрда ё аз касе неқӣ дида, тобеъ ва сипосгузори он шудааст.
- НАМАКХОРА** *نمک خواره* *ниг.* **намакхор.**
- НАМАКХҶҶР** *نمک خور* *ниг.* **намакхор.**
- НАМАКХҶҶРДА** *نمک خورده* *ниг.* **намакхор.**
- НАМАКЧАШ** *نمک چش* 1. чашандаи намаки ғизо. 2. микдори каме аз ҳар чиз.
- НАМАКЧАШАК** *نمک چشک* аввалин бор чашидани мазаи чизе.
- НАМАКШИНОС** *نمک شناس* 1. сипосгузор, ҳақшинос. 2. содиқ, вафодор.
- НАМАКШҶҶӢ** *نمک شوئی* 1. *хим.* тоза кардани намак аз сангу гил. 2. *ниг.* **шӯршӯӣ.**
- НАМАТ** *ا. نمط* тарз, тариқа, равиш, усул.
- НАМГИРИФТА** *نم گرفته* намиро ба худ кашида; намдор.
- НАМДОР** *نم دار* намнок, рутубатнок, мартуб: **реги намдор.**
- НАМЗАМИН** *نم زمین* замини нам, замини намдор.
- НАМИБАРДОР** *نمى بردار* (ба намӣ) ба об тобовар: рутубатро нопазир: **масолеҳи намибардор.**
- НАМИГАРӢ** *نمى گرى* намӣ, намнокӣ; бориш, боронгарӣ.
- НАМИДАН** *نمیدن* *кит.* майл кардан; таваҷҷӯҳ намудан.
- НАМИМ** *ا. نميم* *кит.* суханчин, ғайбатқунанда, бӯхтонгӯӣ.
- НАМИНИГОҶДОРӢ** *نمى نگاهدارى* нигоҳ доштани нами замин: **тадбирҳои наминигоҳдорӣ оид ба замини кишт.**
- НАМИНОГУЗАР** *نمى ناگذر* намию рутубатро нагузаронда.
- НАМИРАНДА** *نميرنده* човид, ҳамешазинда, адабзинда.
- НАМИСАНЧ** *نمى سنج* асбоб барои муайян кардани намӣ ва рутубати ҳаво ё ягон масолеҳ, рутубатсанҷ..
- НАМИ** *نمى* тарӣ, рутубат, мартубӣ, намнокӣ:

намии хок, намии хаво.

НАМКАШ نمکش чизе, ки намро ба худ мекашад; ◇ **девори намкаш** киноя аз шахсе, ки ҳар гапро ба худ мегирад; шахсе, ки ҳар гапро киноя ба худ доништа меранҷад.

НАММОМ *a.* نمام *кит.* суханчин, хабаркаш.

НАМНАГУЗАРОН\НАМНОГУЗАРОН

نامنگذران//نم ناگذران чизе ки намиро намегузаронад, ба нам тобовар, тарнашаванда: **матои намногузарон**.

НАМНОК نمناک намдор, рутубатнок; тарӣ: **ҳавои намнок**.

намо نما 1. *асоси замони ҳозира аз намудан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои намоянда, нишондиҳанда ва ба назар намоянда, намуд, қисми зоҳирии чизе: рахнамо, хушнамо, баднамо*.

НАМО نما нумув, рӯиш, афзоиш; *ниг.* **нашъунамо**.

НАМОБАНДӢ نمابندی ороиши намуди зоҳирӣ, зоҳирсозӣ, зебу зинат ва ороиш додани қисми берунии биноҳо *ва г.*

НАМОД نماد 1. *нав.* рамз, символ. 2. *нишонаи навишторӣ ё чопӣ барои баёни мақсади кас аз қабилӣ аломатҳои риёзӣ, мусиқӣ*. 3. *риёз.* шакл ё ҳарфи ҳосе барои ифодаи як мафҳуми риёзӣ.

НАМОДГАРО نمادگرا он ки ба нишонаҳо ва рамзҳо эътиқодманд аст, шаклпараст, символист.

НАМОДГАРОӢ نمادگرایی чараёне, ки ба намуди зоҳирӣ аҳамият намедихад, шаклпарастӣ, зоҳирпарастӣ, символизм.

НАМОДӢ نمادی *ниг.* **намодин**.

НАМОДИН نمادين *марбут ба намод*; он чи ба унвони намод истифода мешавад.

НАМОӢН نمايان 1. *пайдо, ошкор, падидор, аён, ҳувайдо*. 2. *назаррас, муҳим: макоми(чоӣ) намоёнро ишғол кардан*. 3. *машхур, маъруф; ба назар намоён* чолиби диққат, муҳим, аҳамиятнок; **намоён гаштан (гардидан)** зоҳир шудан, намудор шудан; **намоён кардан** нишон додан, намудан, намудор сохтан; **намоён шудан** намудор гаштан, дида шудан, зоҳир гаш-

тан; ◇ **миси кор намоён шудан** фош шудани сохтакорӣ, ошкор шудани қаллобӣ.

НАМОӢНӢ نمايانى 1. *намудор будан, зоҳир ва ошкор будан*. 2. *машхурӣ, шӯҳратнокӣ*.

НАМОЗ نماز 1. *кхн.* сар хам кардан барои таъзим; сачда. 2. *д.* дуову ибодати, дар шабонарӯз панҷ бор адошаванда, ки яке аз фарзҳои мусулмонӣ аст: **намоз гузордан, намоз хондан; намози аср** а) *намозе, ки то як соат пеш аз фуру рафтани офтоб хонда мешавад; б) кин.* бегоҳӣ, бегоҳ; **намози бомдод** *намозе, ки субҳ пеш аз баромадани офтоб хонда мешавад; намози пешин* *намозе, ки нисфирӯзӣ хонда мешавад; намози таровех* *намози маҳсусе, ки дар шабҳои рамазон мехонанд; намози хуфтан* *намози панҷум, ки шабона пеш аз хоб хонда мешавад; намози шом* *намозе, ки баъд аз фуру рафтани офтоб хонда мешавад; намози чумъа* *намозе, ки ҳафтае як бор рӯзи чумъа (бо ҷамоат) хонда мешавад, намози одина*.

НАМОЗГОҲ نمازگاه ҷои намозхонии ҷамоатӣ дар рӯзҳои иди қурбону рамазон, ки барои ғунҷонидани издиҳоми зиёд одатан дар шакли масҷид дар беруни шаҳр месохтанд.

НАМОЗГУЗОР نمازگزار *ниг.* **намозхон**.

НАМОЗГУЗОРӢ نمازگزاري *ниг.* **намозхонӣ**.

НАМОЗИШОМКУШО نماز شامگشا гули **намозишомкушо** *бот.* як навъ гул, ки вақти намози шом, яъне баъди нишастани офтоб мешукуфад, намозишомгул.

НАМОЗӢ نمازی пок, ноолуда, тоза.

НАМОЗХОН نمازخوانى 1. *он ки намоз мехонад, намозгузор*. 2. *маҷ.* диндор, порсо.

НАМОЗХОНӢ نمازخوانى *исми амал аз намоз хондан; намозгузорӣ*.

НАМОИШ نمايش 1. *намудан, нишон додани чизе ба тарзи тантананок*. 2. *ба маърази тамошо гузоштан; (ба тамошобин) нишон додани филм, пиеса ва г.: намоиши асарҳои рассомон, намоиши кинофилмҳои таълимӣ*. 3. *с.* баромадан, ба майдону хиёбон ва рохпаймоии оммавӣ барои нишон додани ягонагии сиёсӣ, эътироз, изҳори шодмонӣ *ва г.*, гирдиҳамой, тазохурот; **намоиш додан** а) *нишон додан, бо мақсади ҳунарнамоӣ чизеро манзури назар*

- кардан; б) ба маърази тамошо гузоштан.
- НАМОИШГАР** *نمایشگر* 1. он ки (чизеро) намоиш медиҳад. 2. он ки дар намоиш (2) иштирок мекунад, иштироккунандаи гирдиҳамоӣ.
- НАМОИШГАҲ** *نمایشگاه* *ниг.* намоишгоҳ.
- НАМОИШГОҲ** *نمایشگاه* ҷои намоиш додани чизе: **намоишгоҳи асарҳои рассомон, намоишгоҳи комёбҳои кишоварзӣ, намоишгоҳи молҳои саноатӣ.**
- НАМОИШДИҲАНДА** *نمایش دهنده* *ниг.* намоишгар.
- НАМОИШДИҲӢ** *نمایش دهی* *исми амал аз* намоиш додан; нишондиҳӣ: **намоишдиҳии кино.**
- НАМОИШӢ** *نمایشی* *мансуб ба* намоиш; марбут ба сахнагузорӣ.
- НАМОИШКОРӢ** *نمایش کاری* барои намуд (намоиш), зоҳирнамоӣ; худнамоӣ.
- НАМОИШКОРОНА** *نمایش کارانه* 1. ошкоро, рӯи рост, дар пеши назари умум. 2. ба тарзи норозигии рӯи рост.
- НАМОИШНОМА** *نمایش نامه* асари барои намоиши сахна навишташуда, пиеса.
- НАМОК** *نماک* *кит.* 1. равнақ, ривоч. 2. хусн, зебой.
- НАМОСОЗ** *نما ساز* *сохт.* он ки ба сохтмони бахшҳои берунии бино машғул аст, созандаи намои аслии бино ё иншоот.
- НАМОСОЗӢ** *نما سازی* *сохт.* ороиш ва зебо гардонидани намуди берунии сохтмони бино ё иморат.
- НАМОЯНДА** *نماینده* [*сифати феълӣи замони ҳозира аз* **намудан**] 1. он ки аз тарафи касе, созмоне *ва г.* барои бурдани гуфтушунид ё иҷрои коре таъйин шудааст; шахси ваколатдор, вакил: **намояндаи давлат, намояндаи тичоратӣ.** 2. шахси интихобнамудаи аҳоли дар парламент – Маҷлиси Олӣ, депутат. 3. он ки дар шахси худ хислат ва хусусияти ягон халқ, табақаи ҷамъият, гурӯҳи муайяни одамон, касбу кор, машғулият *ва г.* зоҳир менамояд: **намояндаи аҳли меҳнат; намояндаи адабиёт, намояндаи санъат, намояндаи лаҳча.**
- НАМОЯНДАГӢ** *نماینده گی* 1. намоянда будан, ваколат. 2. ваколатхона; **намояндагии тичо-**

ратӣ дар назди сафорати Тоҷикистон.

- НАМРЕЗА** *نم ریزه* майдаборон, резаборон, борони хеле майда.
- НАМУД** *نمود* 1. шакл, сурат, ба назарнамоӣ. 2. қиёфа, симо, афту андом; **намуди зоҳирӣ (берунӣ)** манзараи ба назар намоён; **ба (дар) намуд** зоҳиран, аз зоҳир, ба назар; **барои намуд** а) барои намуна, барои намоиш; б) барои зеби зоҳирӣ, барои зебо будан.
- НАМУДАН** *نمودن* 1. намоён кардан, нишон додан, ба назар намоён кардан. 2. ба назар намоён шудан; ба назар тофтан, намоён шудан, зоҳир гаштан, дида шудан: **...тахминан сисола менамуд; ба назар намудан** ба назар тофтан. 3. *ҳамчун феълӣи ёридиханда дар феълҳои таркиби номӣ ба ҷои «кардан» меояд:* **афзун намудан, мафтун намудан, сар намудан, табассум намудан; такрор намудан, сайр намудан.**
- НАМУДОР** *نمودار* 1. намоён, падидор, зоҳир: **намудор будан; намудор гардидан (гаштан, шудан)** дида шудан, намоён гаштан, намудан; пайдо (зоҳир) шудан. 2. чадвал, нақша.
- НАМУН** *نمون* *кит.* нишондиханда; аломат, нишона.
- НАМУНА I** *نمونه* 1. миқдори каме аз чизи бисёр, ки барои нишон додани сифати он гирифта шудааст: **мушт намунаи хирвор аст (зарб.).** 2. мисл, монанд. 3. мисоли ибрат, шоистаи пайравӣ; **намуна гаштан(шудан)** мисоли ибрат шудан.
- НАМУНА II** *نمونه* зишт; беҳуда, бефоида; аз кор афтада, бекор карда.
- НАМУНАВӢ** *نمونه* шоёни ибрат, ибратшаванда, сазовори пайравӣ: **кори намунавӣ, мактаби намунавӣ.**
- НАМУНАВОР** *نمونه وار* *ниг.* намунавӣ.
- НАМЧ** *نمچ* *кит.* нам, тарӣ, тарии андак.
- НАМЧИН** *نم چین* восилае, ки ба воситаи он нам баргараф карда мешавад, намгир.
- НАНГ** *ننگ* 1. шарм, айб, ор. 2. шараф, номус, орият. 3. боиси шармандагӣ, расвой.
- НАНГИН** *ننگین* шармовар, зишт, боиси бадномӣ.
- НАНГИНРӢ** *ننگین روی* бошарм; бономус, шармин.

мин.

НАНГОВАР ننگ آور шармовар, боиси бадномӣ.

НАОМА *a. نعامه кит.* шутурмурғ.

НАППА-НАВ نپه نو *гүфт.* тамоман нав, ниҳоят нав.

НАР نر музаккар, чинси мардина; *муқоб. мода (асосан нисбат ба ҳайвонот).*

НАРАНГУШТ نرانگشت ангушти калони даст ё пой, сарангушт.

НАРБУЗ نربز бузи нар, такка.

НАРГАСӢ نرگسي сабзии тор-тор реза карда, ки ба зирбаки палав меандозанд: **наргасӣ кардан.**

НАРГАТ نرگت реза кардан, пора кардан.

НАРГИС نرگس 1. номи гиёҳи пиёзбеҳи хурду нозуки баҳорӣ, ки гули хушбӯи сафед ё зарди ба чашми нимпӯш монанд дорад. 2. *мач.* чашм; **наргиси маст (махмур, шахло, чоду)** *киноя аз* чашми хумори маҳбуба.

НАРГИСА نرگسه 1. *ниг.* **наргис.** 2. гули сунъӣ, ки аз оч ё устухони дигар тарошида ба шифти хона барои зинат чо медиҳанд.

НАРГИСӢ نرگسي 1. *мансуб ба* **наргис.** 2. наргисмонанд, наргисранг. 3. номи хӯроке, ки тухми мурғро чӯшонда ва аз пӯчоқ тоза карда, дар гӯшти кӯфта печонида мепазанд ва баъд ду пора мекунанд, ки зардию сафедии тухм ба наргис монандӣ пайдо менамояд.

НАРГОВ نرگاو гови нар, барзагов; чувона.

НАРҒӢЛ نرغول *гүфт.* одами қавичуссаи дағал.

НАРД نرد 1. танаи дарахт; навдаи расида, сахт ва устуворшудаи дарахт. 2. бозии шатранҷмонанде, ки бо сӣ мӯҳраи сиёҳу сафед ва ду тос бозӣ карда мешавад.

НАРДА نرده панҷараи оҳанин ё чӯбин, ки гирди боғча ё хона кашида мешавад, каторак.

НАРДБОЗ نردباز он ки нард бозӣ мекунад.

НАРДБОЗӢ نردبازي нард бозӣ кардан.

НАРДБОН نردبان зинапояе, ки аз чое ба чое бурдан ва гузоштан мумкин аст.

НАРДСУНБУЛ نردسنبل *бот.* растани бисёрсола, ки аз решаҳои он дору тайёр мекунанд.

НАРДТАХТА نردتخته тахтаи нардбозӣ.

НАРӢН نريان аспӣ нар; нарина; *муқоб. модина.*

НАРИМОН نريمان 1. *кит.* паҳлавон, диловар. 2. яке аз қаҳрамонони ҳамосии қадимии халқҳои эрониноҷод аст, ки дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ падари Сом – бобои Рустам ба қалам дода шудааст.

НАРИНА نرينه чинси нар, мансуб ба нар (чи одам бошад ва чи ҳайвон).

НАРКОЗ نرکاز *тиб.* ба таври сунъӣ беҳиссу карахт кардани узве ё умуман беҳуш кардани бемор дар вақти амалиёти ҷарроҳӣ.

НАРМ نرم 1. мулоим; *муқоб. сахт* ва *дурушт*; маҳин: **хоки нарм, реги нарм; вағони нарм** вағони ҷои хобаш роҳатбахш. 2. оҳиста, ором; бо мулоимат, навозишкорона: **муомилаи нарм, сухани нарм, нарм ҷавоб додан; шамоли нарм** боди форам; **нарм-нармак** оҳиста-оҳиста, паст-паст; бо мулоимат; **нарм гаштан(шудан)** а) мулоим шудан; б) аз хашм фаромадан, ба ифоқа омадан; **нарм кардан** а) мулоим гардонидан (*мас., хокро*); б) *мач.* ба роҳ андохтан, гапдари кардан; ба ҳолати эътидол овардан (*мас., одами гарданшах ва сахтмуомиларо*); **нарм фуромадан** мулоимаки нишастан, оромона фуруд омадан; $\diamond$ **дили нарм** дили раҳмнок, дили меҳрубон.

НАРМА نرمه параи гӯш, ки ба он гӯшвора меовезанд: **нармаи гӯш.**

НАРМА نرمه сабӯси биринҷ, ки вақти кӯфтан аз шолӣ мебарояд.

НАРМАК نرمک 1. *шакли тасғири* **нарм**; мулоимаки. 2. оҳиста, бо мулоимат, бо оҳистагӣ; **нармак-нармак** а) мулоим-мулоим; б) оҳиста-оҳиста: **нармак-нармак пой ниҳодан.**

НАРМБАДАН(ҲО) نرم بدن(ها) *зоол.* як навъ ҷонварони бемухра, моллюскҳо.

НАРМГАРДАН نرم گردن *киноя аз* мутеъ ва фармонбардор.

НАРМГУФТОР نرم گفتار мулоимсухан; хушгап.

НАРМГУФТОРӢ نرم گفتاري мулоимгапӣ; хушгапӣ.

НАРМГӢӢ نرم گوي *ниг.* **нармгуфтор.**

НАРМДИЛ نرم دل одами мулоимтабиат; беозор,

халим, раҳмдил.

НАРМДИЛӢ نرم دلی мулоимтабиатӣ; ҳалимӣ; раҳмдилӣ.

НАРМДИЛОНА نرم دلانه ҳалимона, бо мулоимат; раҳмдилона.

НАРМЗАБОН نرم زبان *ниг.* нармгуфтор.

НАРМИДАН نرمیدن 1. нарм шудан, мулоим гаштан. 2. *мач.* ҳалим шудан; аз чаҳл фуромадан.

НАРМИН نرمين нарм, мулоим: **нармин кардан**.

НАРМИӢ نرمي 1. мулоимӣ; *муқоб.* **сахтӣ: нармин хоки замин**. 2. ҷои нармии гӯш, нарма. 3. мулоимат, нармгуфторӣ, ҳалимӣ; **бо нармӣ** бо мулоимат, ҳалимона.

НАРМКУНАК نرم کنک олати кишоварзон барои қанда мулоим кардани замини беҳи дарахтон *ва ғ.*

НАРМЛАГОМ نرم لگام *кит.* 1. аспӣ хушчилав, ки мувофиқи хоҳиши савор ба ҳар тараф ба осонӣ мегардад. 2. *мач.* мутеъ, фармонбардор.

НАРММУОМИЛА نرم معامله мулоимгуфтор, мулоимсухан, ҳалим.

НАРМНИГОӢ نرم نگاه он ки нигоҳи ҳалимона ва навозишқорона дорад.

НАРМОДА نرماده *гуфт.* наримода, хунсо.

НАРМОӢАН نرم آهن *киноя аз* одами суст, заиф, забун а нотагон.

НАРМОӢАНӢ نرم آهني *киноя аз* сустӣ, заифӣ, забунӣ ва нотагонӣ.

НАРМПОӢ نرم پای *кит.* номи як халқи афсонавӣ, ки гӯё дар Мозандарон мезистаанд, рӯдапой.

НАРМРАВ نرم رو аспӣ рому ором, аспӣ хушраву хушхиром.

НАРМСУХАН نرم سخن *ниг.* нармгуфтор.

НАРМТАБИАТ نرم طبيعت нармдил, ҳалим; не-кмуомила, хушмуомила,

НАРМТАН نرم تن дорои тани мулоим ва фарбех, мулоимбадан.

НАРМХОК نرم خاک дорои хоки мулоим: **дашти паҳновари нармхок**.

НАРМХӢ(Ӣ) نرم خوي *ниг.* нармтабиат.

НАРМШАМШЕР نرم شمشير *киноя аз* инсони нотагон, заиф ва забун.

НАРМШОНА نرم شانه *киноя аз* касе, ки ҳар чиз гӯянд, қабул мекунад; заиф; сустмизоч.

НАРПАӢ نرم پاي *биол.* рагу найи ғафси мушакҳо.

НАРПАРДА نرم پرده *мус.* тор, ғафси созҳои мусиқӣ.

НАРРА//НАРА نرمه 1. олати таносули ҷинси нар (-и инсон ё чорпо). 2. *кит.* зишт, бадафт. 3. *ҷузъи пешини калимаҳои мураккаб* ба маънии қавӣ, тануманд: **наррашер, наррахар**. 4. *кит.* мавҷи об, кӯҳаи об.

НАРРАК نرمك навдаҳои ҳосилнадиҳандаи дарахтони мевадор.

НАРРАКӢ نرمكي беҳмеваи дар соқааш ҷӯб барин чизи хӯрдашаванда дошта: **сабзии нарракӣ**.

НАРРАШЕР نرم شير шери нари зӯр; $\diamond$ **худо наррашер гирифта** мисли шери нар нотагон нишон додан.

НАРРОД نرم راد *а.* нардбоз, касе, ки бозии нардро нағз медонад.

НАРСАГ نرم سگ саги нар; *муқоб.* **модасаг**.

НАРХ نرم 1. арзиш, баҳо, қимати чизе: **нархи озод, нархи фурӯш, нархи харид, нархи чакана, нархи шартномавӣ, нархи яклухт**. 2. *икт.* ифодаи пулии арзиши мол; **нархи бозор** нархи харидуфурӯши чизҳо дар бозор; **нархи давлатӣ** нархи аз тарафи давлат муайяншуда; **нархи гарон** баҳои баланд, қимати баланд; **нарху наво** пасту баландии нархҳо, арзониву гаронии хариду-фурӯши чизҳо; **бо нархи тамом** бо баҳои баланд; **нарх кардан** баҳо мондан, қиматашро муайян кардан, нарх мондан ба чизе.

НАРХАР نرم خر 1. хари тануманди нар; *муқоб.* **мочахар**. 2. *мач.* одами дағали бефаросат.

НАРХГУЗОР نرم گذار он ки ба молҳо нарх мегузорад, муайянкунандаи, нарх; қиматгузор: **комиссияи нархгузор**.

НАРХГУЗОРАНДА نرم گذارنده *ниг.* **нархгузор**.

НАРХГУЗОРӢ نرم گذاری нарх гузоштан ба молҳо, таъйин карданибаҳои чизҳои фурӯшӣ.

НАРХМОНӢ نرم مني *ниг.* **нархгузорӣ**.

НАРХНОМА نرخنامه хуччати нархи мол ва чизҳои дигар; рӯихати нархи молҳо, таърифа.

НАРХУК نرخوک хуки нар, гуроз.

НАРШУТУР نرختور шутури нар.

НАСАБ *a.* نسب 1. насл, нажод. 2. мансубият ба хонадон, сулола, силсила (-и авлод); **аслу насаб**, **насабу насл**; **дар насаб** нисбат ба наслу хонадон, аз чихати насаб.

НАСАБНОМА نسبنامه навиштае, ки дар он аслу насаб ва ачдоди касе зикр ёфтааст, шацара.

НАСАБТАРОШИ نسبتراشي насаби худро бартар ҳисоб карда бо он фахр доштан, ки аз сифатҳои манфист.

НАСАБШИНОС نسبشناس мутахассиси соҳаи омӯзиши насаб, ва шацара.

НАСАБШИНОСИ نسبشناسи соҳаи ба омӯзиши насаб ва шацара ихтисосёфтаи илми таърих.

НАСАҚ *a.* نسق 1. тарз, равиш; тартиб. 2. ҳолат, аҳвол, тартиб. 3. *гүфт*. рафтор, атвор.

НАСАР نسر *kit.* 1. соя, соягоҳ; соядор. 2. хонае, ки дар сояи кӯҳ аз чӯбу хошок месозанд.

НАСБ *a.* نصب 1. ба коре таъйин кардан, ба коре гумоштан; **азлу насб** аз кор бекор кардан ва ба кор гумоштан. 2. нишондан, маҳкам кардани чизе дар чое, устувор кардан (*мас. байракро*); **насб кардан** а) ба коре таъйин кардан; б) ба чое устувор намудан, шинондан.

НАСЕҲ *a.* نصيح панддиханда, насихатгар.

НАСИБ I *a.* نصيب 1. он чи гӯе аз азал ба инсон муқаррар шудааст; қисмат, сарнавишт, **нону насиб**, **тақдиру насиб**. 2. баҳра, ҳисса; он чи дастрас ва муяссар гардидааст; **насиб бошад (кунад)** қисмат бошад..., муяссар шавад...; агар даст диҳад...; **насиб гаштан (шудан)** даст додан, муяссар гардидан, дастрас шудан; **насиб кардан** муяссар шудан.

НАСИБ II *a.* نصيب 1. *kit.* соҳиби насаб (-и олий); олинажод. 2. *адш.* қисми аввали қасида, ки пеш аз мадҳ меояд ва мазмуни ишқӣ дорад.

НАСИБА *a.* نصيبه *ниг.* **насиб I.**

НАСИБАДОР نصيبهدار *ниг.* **насибахӯр.**

НАСИБАХҶҶР نصيبهخور он ки хӯрдану баҳра бурдан аз чизе дар тақдираш будааст, наси-

бадор.

НАСИМ *a.* نسيم боди форами сахаргоҳ, боди нарм: **насим пагоҳӣ (сахарӣ, субх), насими сабо.**

НАСИР *a.* نصير ёридиханда, мададгор, кӯмаккунанда.

НАСИҲАТ *a.* نصيحت панд, андарз; маслиҳати хайрхоҳона (*аз нуқтаи назари гӯянда*); **насиҳат додан (кардан)** панд додан, ба хайри касе суханони пандомез гуфтан.

НАСИҲАТГАР نصيحتگر насихатгӯӣ, панддиханда, носеҳ.

НАСИҲАТГАРӢ نصيحتگرى панддихӣ, носеҳӣ.

НАСИҲАТГӢӢ نصيحت گوئي *ниг.* **насиҳатгарӣ.**

НАСИҲАТГӢӢ نصيحت گوي *ниг.* **насиҳатгар.**

НАСИҲАТДИХӢ نصيحت دهى *ниг.* **насиҳатгарӣ.**

НАСИҲАТНОПАЗИР نصيحت ناپذير он ки панд намегирад; саркаш; яқрав.

НАСИҲАТОМЕЗ نصيحت آميز бо оҳанги насихат, ба тарзи панду андарз: **насиҳатомез суҳан кардан.**

НАСИҲАТОМЕЗОНА نصيحت آميزانه *ниг.* **насиҳатомез.**

НАСИҲАТШУНАВ نصيحت شنو он ки панду насихатро гӯш мекунад; мувофиқи панду андарзҳо кор мекунад.

НАСИЯ//НАСЯ *a.* نسيه 1. хариду фурӯши мол, ки пули он нақдан дода нашуда пас аз чанде пардохта мешавад; *муқоб.* **нақд (2); насия додан (молеро), насия фурӯхтан, ба насия гирифттан, ба насия харидан.** 2. *маҷ.* алҳол амалинашаванда; $\diamond$ **саломро насия гузоштан** салом надодан; **хайрухушро насия карда рафтан** хайруш накарда рафтан.

НАСИЯФУРӢШӢ نصيه فروشي *исми амал аз насия* **фӯрухтан**; молеро ба ваъдаи дар оянда додани пули он фурӯхтан; фурӯши насияи амвол (*дар мағоза*).

НАСИЯЧИН نصيه چين *кҳн.* гумоштаи савдогар, ки аз одамони ба насия молхарида қарзашонро рӯенда мегирифт.

НАСИЯЧИНӢ نصيه چيني *кҳн.* рӯендани пули чизҳои ба насия фурӯхташуда.

- НАСК I** نِسك навъи ғалла аз чинси лӯбиё, адас, марчумак.
- НАСК II** نِسك навъе аз гиёҳи ёбоии хордор, ки онро хорхасак низ мегӯянд.
- НАСК III** نِسك *ниг.* нуск.
- НАСҚ** *а.* نِسق муназзам кардан, ба тартиб даровардан.
- НАСЛ** *а.* نِسل 1. зуррият (зурриёт), авлод; насаб; **насли башар** авлоди одамизод. 2. *биол.* гурӯҳи афроде, ки бо гузаштагони худ қаробати якхела доранд. 3. *нав.* давраи зиндагонӣ ва фаъолияти гурӯҳи одамони синнашон наздик ба ҳам: **насли нави олимон**, **насли ҷавони ҳозира**; **аз насл ба насл** а) аз падарон ба фарзандон; аз як пушт ба пушти дигар (идома ёфтани коре); б) аз ҳамсинҳои ҳозира ба ҳамсинҳои оянда; **насл гирифта**... **насл гирифта** насл рӯёнидан; зот парвариш кардан.
- НАСЛАН** *а.* نِسلا аз чиҳати нисбати насл; аз рӯи насаб,
- НАСЛГИРӢ** نِسلي گيري *исми амал аз насл гирифта*: наслгирӣ аз ғӯсфандон.
- НАСЛДЕХ** نِسله *зоянда*, самардиханда.
- НАСЛДИХӢ** نِسله دي қобилияти насл оварда тавонистани ҳайвонҳо, ки дар ҷараёни таҳаввулоти онҳо шакл гирифтааст.
- НАСЛӢ** نِسلي 1. *мансуб ба насл*; нажодӣ. 2. зотӣ.
- НАСНОС//НИСНОС** نِسناس 1. *х.* махлуқи афсонавӣ ба сурати нисфи одам, ки ғӯё як пою як дасту як чашм дошта, бо ҷастухез роҳ мерафтааст. 2. одами девсират, девмардум, бадҳайбат.
- НАСОЕХ** *а.* نِصايح *ҷ.* **насихат**.
- НАСОРО** نِصاري *ҷ.* **насронӣ**.
- НАСОС** *р.* نِساس *тех.* олат барои кашида баровардан ва ба ҷое фиристодани об, чизҳои моеъ, газ, ҳаво ва инчунин барои дам кардани баъзе асбобҳо, тулумба; **насоси об** насоси обкашӣ.
- НАСР I** *а.* نِسر 1. *кит.* пошидан, рехтан. 2. *ади.* каломии бевазну қофия, сухани ғайри манзум; **настри бадеӣ** асарҳои бо сухани ғайриманзум навишташудаи адабӣ. 3. *мус.* номи шуъбаи таронавии «Шашмақом».
- НАСР II** نِسر *кит.* каргас; уқоб; ♦ **Насри тоир** номи ситораи дигари бурчи Уқоб.
- НАСР III** *а.* نِصر 1. ёрӣ, мадад. 2. ғалаба, зафар, нусрат.
- НАСРИН** نِسرين *бот.* як навъ гули сафеди хушбӯи хурд, гули мушкин.
- НАСРӢ** نِصري *мансуб ба наср*; бо наср навишташуда: **асари насрӣ**, **порчаи насрӣ**.
- НАСРНАВИС** نِصرونيس *адибе*, ки бо наср (I, 2) асар менависад, носир.
- НАСРНАВИСӢ** نِصرونيسي бо наср асар навиштан.
- НАСРОНИЯТ** نِصرانيت *д.* насронигӣ, дини насронӣ.
- НАСРОНӢ** نِصراني *д.* пайрави дини Исо, пайрави дини христианин, масеҳӣ.
- НАССОХ** *а.* نِساخ *кит.* нусхагиранда, нусхабардор.
- НАССОҶ** *а.* نِساج *кит.* бофанда.
- НАССОҶӢ** نِساجي *кит.* касб ва кори нассоҷ; бофандагӣ.
- НАСТАРАН** نِسترن *бот.* гулест хурди сафеду сурхи хушбӯи зебо, ки дар шохаҳо ғучум-ғучум кушода мешавад; раъно, насрин.
- НАСТАЪЛИҚ** *а.* نِستعلق номи яке аз навъҳои хати арабии тоҷикӣ, ки аз хати насх ва хати таълиқ ба ҳам омадааст.
- НАСТӢҲ** نِستوه 1. чангҷӯ, шуҷоъ, нотарс. 2. зишт, дағал, бадфеъл.
- НАСӢҲ** *а.* نِصوح *кит.* носех, насихаткунанда; **тавбаи насӢҲ** *мач.* тавбаи қатъӣ ва ҳақиқӣ, тавбаи ношикастанӣ.
- НАСХ** *а.* نِسخ 1. *кит.* бекор кардан чизеро бо чизе, ки беҳтар аз он бошад; ботилкунӣ, бекор намудан, лағв кардан. 2. номи яке аз шаш навъи хати арабии тоҷикӣ, ки онро хатти қуръонӣ низ мегӯянд.
- НАСҶ** *а.* نِسج бофтан; танидан.
- НАТ** نِت ҳалқае, ки дар бинӣ меовезанд.
- НАТАҚ** *а.* نِطق *ғуфт.* овоз, садо; **натақ набаровардан** садо набаровардан, ҳарф назадан.
- НАТИҶА** *а.* نِتيجه 1. чизе, ки аз чизе пайдо мешавад; оқибати ягон кор, хулоса. 2. маҳсул,

вад; оқибати ягон кор, хулоса. 2. маҳсул, самара; **дар натиҷа...** дар охири кор, оқибат; **дар натиҷаи...** дар оқибати..., аз сабаби..., аз боиси..., **натиҷа баромадан** самара ба даст даровардан; **натиҷа баровардан** хулоса баровардан; **натиҷаи хуб додан** ҳосил (и нағз) додан, самараи нағз бахшидан, (нек) анҷом ёфтан.

НАТИҶАБАХШ نتجه بخش 1. самарабахш, фоидабахш. 2. неканҷом, неқфарҷом.

НАТИҶАГИРӢ نتيجه گيري чамъбаст кардан; натиҷа ба даст овардан; **натиҷагирӣ кардан** натиҷа баровардан, ба хулосае омадан.

НАТИҶАНОК نتيجه ناک натиҷадиханда, натиҷабахш, бонатиҷа.

НАТН а. نتن кит. бӯи бад, бӯи ганда.

НАТОИЧ а. نتايچ/نتائج ч. натиҷа.

НАТРИЙ лот. ناترى хим. унсури химиявие, ки филизи сафедранги мулоим ва сабуки ишқорист.

НАТТОҚ а. نطق кит. 1. суханвар, суханрони моҳир. 2. гӯянда, ровӣ.

НАТТОҚӢ نطايقي 1. суханварӣ. 2. ровигӣ, гӯяндагӣ.

НАТУРАЛИЗМ лот. نتورليزم чараёнест дар санъат ва адабиёт, ки бар хилофи реализм воқеиятро барои айнан, бе кушодани мундариҷаи он, нусхабардорӣ кардан кӯшиш мекунад.

НАТУРАЛИСТ лот. نتورليست 1. ниг. табиатшинос. 2. пайрави натурализм; намояндаи чараёни натуралистӣ дар адабиёт ва санъат.

НАТУРАЛИСТӢ نتواليستي мансуб ба натурализм; ба натурализм тааллуқдор: **равияи натуралистӣ**.

НАТУРАЛӢ نتورلي иқт. молӣ, чизӣ, ғайрипулӣ; **хочагии натуралӣ** хочагие, ки маҳсулоти меҳнатро на барои фурӯш (чун хочагии молӣ), балки барои таъминоти эҳтиёҷоти дохилии худ истехсол мекунад.

НАТУРФАЛСАФА نتورفلسفه фалс. таълимоти фалсафии асримиёнагӣ, ки асосан табиатро ақлан маънидод намуда, онро чун як чизи том тасвир мекард.

НАТЬ а. نطع 1. кит. суфраи чармин; фарши чармин; **натъи замин киноя аз** сатҳи замин,

мин; **натъи замин киноя аз** сатҳи замин, рӯи замин. 2. таър. фарше, ки гунаҳгоронро ба рӯи он нишонда сар мезаданд.

НАТЮРМОРТ фр. نتيومارت санъ. дар санъати тасвирӣ – расми чизҳои бечони маъмул, (аз қабилӣ гулҳои канда, меваҳои чидашуда, зарфҳо ва ғ.).

НАУЗУБИЛЛОҶ а. نعوذبالله паноҳ мебарем бар Худо (ибораест, ки дар вақти эҳтимоли пеш омадани ҳодисаи баде мегӯянд).

НАФАҚА а. نفقه 1. кит. харҷи рӯзгузаронии аҳли оила, хароҷоти ҳаррӯзаи аҳли оила; **дар нафақаи касе будан** дар таъминоти касе будан. 2. маблағе, ки моҳона мунтазам аз тарафи давлат ба кӯҳансолон ва шахсони мутобиқи қонун муддати муайян хизмат карда, ба маъюбоне, ки қобилияти корӣ надоранд ва ғ. дода мешавад: **нафақа гирифтан, нафақа додан, ба нафақа баромадан, нафақаи пиронсолӣ, нафақаи шахсӣ, нафақа барои маъюбон.**

НАФАҚАГИР نفقه گير он ки нафақа мегирад, гирандаи нафақа: **муйсафеди нафақагир.**

НАФАҚАГИРӢ نفقه گيري исми амал аз **нафақа гирифтан**; ба нафақа баромадан.

НАФАҚАХӢР نفقه خور ниг. нафақагир.

НАФАР نفر 1. воҳиди шумориши инсон, воҳиди ҳисоб кардани мардум. 2. нумератив, ки дар шумори инсон кор фармуда мешавад; тан, кас: **чанд нафар коргар, се-чор нафар талаба.** 3. кҳн. хизматгор, мулозим; сарбози чун чокар хизматкунанда. 4. одами одӣ; шахс, фард.

НАФАРӢ نفرى кҳн. фарди катории даста ва гурӯҳҳои ҳарбӣ; каторӣ.

НАФАС а. نفس 1. дами бо роҳи даҳону бинӣ ба дарун кашида ва боз баровардашавандаи инсон ё ҳайвон: **нафас кашидан, нафас баровардан, нафас гирифтан; нафаси вопасин** дами пеш аз марг, дами охирин; **зикки (тангии) нафас тиб.** дарди сина (шуш), ки гирифтори он ба душворӣ нафас мекашад, зикқуннафас; **то охирин нафас** то дами охирин, то ҷон ҳаст; **нафас ба дарун афтидан** а) нафасгирӣ қатъ шудан; б) кин. тамоман хомӯш шудан, чизе нагуфтан; **нафаси касеро гардонидан** ба нафаскашӣ монез шудан; **нафаси касе гаштан**

нафас гирифта натавонистан, нафасгардон шудан; **нафас гирифтан** а) нафас кашидан; б) нафас банд шудан; **нафас сабук кашидан** оромона нафас гирифтан; орому осуда шудан; **нафас нигоҳ доштан** а) нафас нагирифтан; б) *кин.* хомӯш шудан; **нафаси рост гирифтан** озодона, ба оромӣ нафас кашидан; **нафас танг шудан** // **нафас тангӣ кардан** нафас гаштан, дуруст нафас гирифта натавонистан; **озод нафас гирифтан (кашидан)** оромона нафас гирифтан, осуда шудан; **то нафас бокист...** то зинда ҳастам; **нафас як!** дам набарор, хомӯш бош! 2. *мач.* лаҳза, сония; **нафасе** лаҳзае, фурсати хеле кам; **дар як нафас** дар як лаҳза, дар як дам, лаҳзатан; **як нафас** як лаҳза. 3. *мач.* ҳаво; ◊ **нафаси хунук** сухани бад, гапи нофотрам; **нафаси бад кардан** сухани бад гуфтан; нияти бад кардан.

НАФАСБАНД *нафасбанд* **нафасбанд шудан** нафас гирифта натавонистан, баста шудани роҳи нафасгирӣ.

НАФАСГАРДОН *нафасгардан* нафас гирифта натавонистан, нафасбанд: **нафасгардон шудан**

НАФАСГИРӢ *нафасгирӣ* *исми амал аз нафас гирифтан*; нафас гирифтан.

НАФАСӢ *нафасӣ* *мансуб ба нафас*; **созҳои нафасӣ** *мус.* созҳои мусиқӣ, ки дар асари бод дамидан (пуф кардан) ба садо медароянд.

НАФАСКАШӢ *нафаскашӣ* *ниг.* **нафасгирӣ.**

НАФАСКӢТОӢ *нафаскӯта* он ки кӯтоҳ-кӯтоҳ нафас мегирад, он ки ба душворӣ нафас мекашад.

НАФАСТАНГ *нафастанг* нафасбанд, нафасгардон; **нафастанг шудан** ба душворӣ нафас гирифтани, нафасбанд гаштан.

НАФАСТАНГӢ *нафастангӣ* тангии нафас, ба душворӣ нафас гирифтани.

НАФИР I *нафир* фарёд, бонг; нолаву зорӣ; **нафир кашидан** бонг кашидан.

НАФИР II *нафир* *кхн.* сурнай, шайпур.

НАФИС *нафис* латиф, марғуб, нозук, дилписанд; **нақшу нигорҳои нафис.**

НАФИСА *нафиса* 1. *муаннаси* **нафис**; **санъати нафиса, адабиёти нафиса.** 2. чизи нафиси қимати камёб

НАФИСАКОРӢ *нафисакарӣ* хунармандӣ дар офаридани чизҳои нафис, маҳорат дар эҷоди санъати нафиса.

НАФИСӢ *нафисӣ* нафосат, латофат, зебӣ.

НАФИСКОР *нафискар* *кит.* нозуккор, хунармаиб, усто, мумтоз.

НАФИСКОРОНА *нафискарана* *кит.* мумтозона, устокорона, устодона, хунармандона.

НАФӢ *нафӣ* *кит.* 1. рад, инкор. 2. бадарға, рондан аз ҷое ба ҷое; **нафӣ кардан** а) дур кардан; б) нест кардан, маҳв кардан. 3. *зби.* воситаи инкори фикр дар феълҳо (монанди пешвандаҳои **на -**, **но -**, **ма -** ...).

НАФЛ *нафл* *кит.* ибодати ғайривочиби, ибодати (намози) мустаҳаб.

НАФОЗ *нафаз* *кит.* 1. таъсир, нуфуз. 2. иҷро (-и амр), ҷорӣ шудан(-и фармон, ҳукм).

НАФОСАТ *нафасат* нафисӣ, латофат, назокат, дилписандӣ, зебӣ.

НАФОЯ I *нафйа* *кит.* сиёхранг, сиёҳтоб; тира, сиёҳ.

НАФОЯ II // **НУФОЯ** *нафйа* (пули) қалб, носара; паст.

НАФРАТ *нафрат* рамидагии дил аз чизе, карохат доштан, безор будан; **танафур**; **нафрат доштан аз (ба) касе** безор будан аз касе; бад дидан касеро; **нафрат кардан аз касе** бад дидан, ҳисси карохат доштан (*нафрат ба касе*); **бо ҷашми нафрат нигоҳ кардан** назар кардан бо карохат, мавриди нафрат қарор додан (касе ё чизеро).

НАФРАТАНГЕЗ *нафратангиз* бедоркунандаи ҳисси нафрат, нафратовар.

НАФРАТБОР *нафратбар* *ниг.* **нафратангез.**

НАФРАТЗАДА *нафратзаде* мавриди нафрату танаффури ом қарор гирифта, манфур.

НАФРАТОВАР *нафратовар* *ниг.* **нафратангез.**

НАФРАТОМЕЗ *нафратомез* нафратнок, бонафрат, нафраткунон.

НАФРИДАН *нафридан* аз ғалабаи нафрат лаънат хондан, дуои бад кардан, нафрин кардан.

НАФРИН *нафрин* дашном; дуои бад; лаънат; **нафрин кардан (хондан)** дашном додан,

НАФ

рин кардан (хондан) дашном додан, лаънат гуфтан.

НАФРИНКАРДА نغرين کرده *ниг.* нафратзада.

НАФС نفس 1. *кит.* чон, рӯх; табиати инсон. 2. *маҷ.* хоҳиши табиӣ инсон ва ҳар чондор ба чизҳои хӯрдани ва лаззатбахш; **нафси бад** // **нафси аммора** хоҳишу тақозои аз ҳад зиёди табиати инсон ба лаззатпарастӣ ва дигар корҳои ношоиста, баднафсӣ; **нафси бад** – **баллои чон** (*зарб.*). 3. шахс, худ. 4. шахсият, ҳайсиёт; **иззати нафс** эҳтиром ба шахсият; **ба иззати нафси касе расидан** киноя аз шахсияти касеро таҳқир кардан, дар ҳаққи касе беҳурмати кардан; **банди нафс** нафспараст, баднафс; **шикасти нафс** *маҷ.* худро ҳақиру камтар гирифтани, хоксорӣ, фурутанӣ; **нафсро калон кардан** киноя аз чашмгуруснагӣ (ҳарисӣ) кардан, бо каму беш қонеъ нашудани, баднафсӣ кардан; **нафси касе ором гирифтани** *маҷ.* қонеъ шудани талаби нафс (*аз хӯрок ва ғ.*); **нафсро ором додан** қонеъ гардондани тақозои табиати инсон аз чизе, фуру нишондани ҳирс.

НАФСӢ نفسى *ниг.* нафсонӣ.

НАФСКАЛОН نفس كلان 1. *маҷ.* хасис, мумсик. 2. *гуфт.* пурхӯр, шикампарвар.

НАФСОНИЯТ ا. نفسانيت 1. шахсият, ҳайсиёт; иззати нафс. 2. худқомӣ, мутеи наф-си худ будани, ягон кор ё гапи касеро ба худ ор шумурда ба вай душманӣ кардан, орият. 3. *маҷ.* хасисӣ, мумсикӣ. 4. шахватпарастӣ, шахвоният.

НАФСОНӢ نفسانى 1. *мансуб ба нафс*; рӯхӣ. 2. хоҳиши нафс, талаби зиёди нафс.

НАФСПАРАСТ نفس پرست 1. ба талаби нафсу ҳирс додашуда; баднафс. 2. худпараст, худқом.

НАФСПАРАСТӢ نفس پرستى 1. нафспараст будани; баднафсӣ. 2. худқомӣ, худпарастӣ.

НАФСПАРВАР نفس پرور ҳавову ҳаваспарвар; шахватпараст.

НАФСУЛАМР ا. نفس الامر *кит.* ҳақиқати қор; кори воқеӣ.

НАФТ نفت *моеи* равғани сӯзанда, ки аз зери замин бароварда мешавад ва баъди ва тасфия

аз он бензин, карасин, мазут ва ғ. ҳосил мекунанд; **нафт кашидан**, **қорхонаи қорқарди нафт**, **полоишгоҳи нафт**.

НАФТАЛИН نفتلين *ю.* моддаи сафеди бӯйдор, ки барои аз қуя муҳофизат кардан ба матоъҳои пашмӣ, гилем ва пӯстин мепоянд.

НАФТАНДОЗ نفت انداز *таър.* он ки дар чангҳои қадим ба сӯи душман нафти оташгирифта меандохт.

НАФТАНДОЗӢ نفت اندازى *таър.* ба сӯи душман нафт андохтани, оташандозӣ.

НАФТДОР نفت دار *дори* нафт; нафтхез.

НАФТӢ نفتى 1. *мансуб ба нафт*; бо нафт қорқунанда. 2. аз нафт истехсолшуда: **маводи нафтӣ**.

НАФТКАШ نفتكش *воситаи* нақлиёте, ки барои қашондани маводи нафтӣ таъйин шудааст: **қишти нафтқаш**.

НАФТКАШӢ نفت كشي *исми амал аз нафт кашидани. 1. нафт кашидани баровардани аз қони он; нафт ҳосил кардани. 2. қашонандаи нафт; ҳамлу нақли нафт.*

НАФТКАШОН نفت كشان *ниг.* нафтқаш.

НАФТРАСОН نفت رسان *бо* нафт таъминқунанда.

НАФТРАСОНӢ نفت رسانى *бо* нафт таъмин кардани: **лӯлаи нафтрасонӣ**.

НАФТХЕЗ نفت خيز *қое*, ки маъдани зиёди нафт дорад, қои сернафт: **минтақаи нафтхез**.

НАФФОЪ ا. نفاع *кит.* нафъбахш, манфиатқунанда; одами бисёр фоидабаранда.

НАФХ ا. نفخ *кит.* 1. дамидани бо даҳон, пуф кардани; вазиши тези ҳаво. 2. бо ҳаво пур кардани; пурбод кардани. 3. *маҷ.* такаббур, ҳавобаландӣ, худбинӣ; **нафхи меъда** дамидагии шикам, шиками пур аз бод.

НАФҲА ا. نفحه *кит.* бӯи хуш, роиҳа.

НАФЪ ا. نفع *фоида*, суд, манфиат; *муқоб.* зарар; **нафъи шахсӣ** фоидаи шахсӣ; **ба нафъи касе** (*чизе*) ба манфиати касе (*чизе*); **нафъ бахшидан** (*додани*) фоида кардани; **нафъ доштан** фоида доштан, манфиатовар будани; **нафъ кардан** фоида кардани; нафъ расондани, фоида расондани.

НАФЪДИХАНДА نفع‌دهنده 1. сифати феълии замони ҳозира аз **нафъ** додан. 2. *ниг.* **нафъовар**.

НАФЪОВАР نفع‌آور фоидаовар, нафърасон, манфиатнок, судбахш.

НАХ نخ 1. тори нозуки норесида; ресмон, ришта: **нахи пахта**, **нахи сунъӣ**. 2. *кит.* қолин, гилем; хусусан қолину гилеми нозуку нақшини абрешимӣ. 3. *кҳн.*, *мач.* сафи лашкар; **нах кашидан** саф кашидан; **нах – нах** тор – тор.

НАХАРТ نخرت : **гӯшти нахарт** гӯшти пахлуи гӯсфанд.

НАХБАНД نخ‌بند *боф.* коргаре, ки дар дастгоҳи бофандагӣ нахҳои кандашударо васл мекунад.

НАХБАНДӢ نخ‌بندی *боф.* нахи кандашударо бастан; касбу кори нахбанд.

НАХВАТ *а.* نخوت *кит.* ғурур, такаббур, калонгирӣ.

НАХГИРАК نخ‌گیرک *боф.* чангакест, ки бо он нахро чудо карда мегиранд.

НАХДОР نخ‌دار нахдошта; лифдор: **растаниҳои нахдор**.

НАХЛ *а.* نخل 1. дарахти хурмо. 2. умуман дарахт, ниҳол; *ба тарзи истиора:* **нахли комат**, **нахли дӯстӣ**, **нахли умед ва г.**

НАХЛБАНД نخل‌بند 1. касе ки аз мум ё қоғаз гулу меваву дарахт месозад; гулсоз. 2. *мач.* боғбон.

НАХЛИСТОН نخل‌استان хурмозор; ҷое, ки нахл зиёд аст.

НАХЛӢ نخلی *мансуб ба нахл*.

НАХОД نخاد *ғуфт.* на ин ки..., магар [*аслаш нахоҳад*].

НАХПЕЧ نخ‌پيچ он чи бо наху ришта печонда шудааст.

НАХРЕС نخ‌ريس он ки аз пашм, пахта ва монанди инҳо нах тӣёр мекунанд, нахбоф.

НАХРЕСӢ نخ‌ريسی аз пахта, пашм ва монанди инҳо ришта бофтан.

НАХТОБ نخ‌تاب *ниг.* **нахрес**.

НАХТОБӢ نخ‌تابی *ниг.* **нахресӣ**.

НАХУСТ نخست аввал; аввало [*аслаш нухуст*]. **бори нахуст** бори аввал, аввалин маротиба.

НАХУСТВАЗИР نخست‌وزير *ниг.* **сарвазир**.

НАХУСТИН نخستين 1. аввалин, якумин: **мулоқоти нахустин**, **фарзанди нахустин**. 2. аввало; аввалан; **нахустин бор** аввалин бор.

НАХУСТНАМОИШ نخست‌نمایش *санъ.* бори аввал ба тамошо пешниҳод намудани ягон асари сахнавӣ ё филм.

НАХУСТФАРЗАНД نخست‌فرزند фарзанди якум, фарзанди аввал.

НАХӮД نخود донае аз чинси лӯбиё, вале аз он хурдтару сахттар ва растании он; **нахӮди бирён** *ниг.* **нахӮдбирён**; **шӯрбои нахӮд** нахӮдшӯрбо; ♠ **нахӮди пеши қошуқ** *киноя аз шахси ба ҳар кор мудохилакунанда, пешдасти ҳар кор.*

НАХӮДАК نخودک 1. донаи хурди нахӮд; нахӮддона. 2. *фолк.* бачаи майдак.

НАХӮДБИРӢН نخود‌بريان *хӮр.* як навъ таомест, ки нахӮди тарро дар оби намакин мепазанд ва баъд хушкида онро дар дег бир-ён мекунанд; нахӮди дар дег тафдода.

НАХӮДДОНА نخوددانه донаи нахӮд.

НАХӮДЗОР نخودزار майдони кишти нахӮд.

НАХӮДӢ نخودی *мансуб ба нахӮд*; **ранги нахӮдӣ** ранги шабеҳи нахӮд зарди равшан; **нахӮдӣ кардан** майда карда реза кардан, майда-майда буридан.

НАХӮДПАЗӢ نخود‌پزی 1. нахӮд пухтан. 2. ҷое, ки аз нахӮд хӯроке мепазанд ва мефурӯшанд.

НАХӮДРАНГ نخود‌رنگ *ниг.* **нахӮдӣ**.

НАХӮДШӮРАК نخودشورک *хӮр.* як навъ таомест, ки нахӮдро дар об ҷӯшониди мепазанд ва намак зада меҳӯранд.

НАХӮДШӮРБО نخودشوربا *хӮр.* шӯрбое, ки яке аз масолеҳи асосии он нахӮд аст, шӯрбои нахӮдӣ.

НАХХОС *а.* نخاس бардафурӯш, ғуломфурӯш; фурӯшандаи асирон ва ё галаи ғоратӣ

НАХЧАД//НАХЧАД نخچد//نخچد пасмондаи гудозиши филизот; рими оҳан.

- НАХЧАЛ//НАХҚАЛ//НАХҚУЛ** *نخجل//نخجل* чимдй, пучидан.
- НАХЧИР** *نخچير* *ниг.* **нахчир.**
- НАХЧИРЗАН** *نخچير زن* шикорчй, сайёд.
- НАХЧИР** *نخچير* чонвари сахрой, хайвони шикорй (*аз қабилли оху, бузи кӯхй*).
- НАХЧИРВОЛ** *نخچيروال* *кит.* он ки хайвоноти шикориро ба сӯи шикоргоҳ меронад.
- НАХЧИРГОН** *نخچير گان* 1. *кит.* шикорчй, сайёд. 2. *мус.* яке аз си лаҳни мусиқии Борбад.
- НАХЧИРГОҲ** *نخچير گاه* чои шикор, шикоргоҳ.
- НАХ** *نه* : **нах задан** *гуфт.* паст задан, бад гуфтан.
- НАҲАНГ** *نهنگ* 1. як навъ хайвони баҳрии калон; *кит.* хӯрдан чу наҳанг, кор кардан чун бузи ланг (*мақ.*) соли наҳанг *ниг.* моҳй (соли моҳй). 2. *кит.*, *мач.* мубориз, паҳлавон.
- НАҲБ** *ا. نهب* *кит.* ғорат, тороч, яғмо; ғаниматгирй.
- НАҲВ** *ا. نحو* *кхн.* *ниг.* синтаксис.
- НАҲВА** *ا. نحوه* *кит.* тарик, равия, равиш.
- НАҲВӢ** *ا. نحوي* 1. *кхн.* мансуб ба наҳв; синтаксисй; таҳлили синтаксисй. 2. донишманд ва мутахассиси илми синтаксис.
- НАҲЗАТ** *ا. نهضت* *кит.* ҳаракат, чунбиш, юриш; **наҳзат намудан (кардан)** а) ҳаракат кардан; б) қиём кардан барои расидан ба ҳадафҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ.
- НАҲИБ** *ا. نهيب* *ниг.* **ниҳеб.**
- НАҲИФ** *ا. نحيف* *кит.* лоғар, хароб; заиф.
- НАҲИФӢ** *ا. نحيفي* *кит.* лоғарй, харобй; заифй, сустй.
- НАҲӢ** *ا. نهي* *кит.* манъ; манъ кардан, боздоштан (*касери аз чизе ё коре*): наҳйи мункар..
- НАҲЛ** *ا. نحل* *кит.* занбӯри асал, оруи асал.
- НАҲМОР** *ا. نهمار* *кит.* 1. бешумор, беандоза, бисёр. 2. бузург, азиму таачҷубовар.
- НАҲОР I** *ا. نهار* 1. рӯз; *муқоб.* лайл; лайлу наҳор шабу рӯз. 2. хӯроки нисфирӯзй.
- НАҲОР II** *ا. نهار* *ниг.* **ноҳор:** дили ноҳор.
- НАҲОРӢ** *ا. نهاري* чошт, ношто, ноништа, тахтӯл; хӯрок, чизи хӯрданӣ, гизо; **наҳорӣ кардан** хӯрок хӯрдан.
- НАҲОРАН** *ا. نهاراً* *кит.* рӯзона, дар рӯз.
- НАҲОСАТ** *ا. نحاست* *ниг.* **наҳсият.**
- НАҲОФАТ** *ا. نحافت* *кит.* *ниг.* **наҳифй.**
- НАҲР I** *ا. نحر* *кит.* 1. пеши сина, чои гарданбанд. 2. *мач.* қурбонӣ, буридани сари хайвон.
- НАҲР II** *ا. نهر* чӯи калон, дарё, рӯд.
- НАҲРӢ** *ا. نهري* *мансуб ба наҳр;* рӯдй, дарёй.
- НАҲС** *ا. نحس* 1. таъсири бади ситораҳо, ки гӯё боиси бадбахтии мардум мешавад; *муқоб.* саяд; бетолей, бадбахтй. 2. бадахтар, манхус, шум, беҳосият; **рӯзи наҳс.**
- НАҲСИЯТ** *ا. نحسيت* наҳсй, шумй, беҳосиятй.
- НАҲСӢ** *ا. نحسي* *ниг.* **наҳсият.**
- НАҲҚ** *ا. نهج* *кит.* тарз, тавр, тарик; **ба наҳче ки** ба тарзе ки.
- НАЧАНДОН** *ا. نچندان* на он қадар, на ба он дараҷа: **начандон калон.**
- НАЧАК//НАЧАҚ** *ا. نچک//نچک* *кхн.* навъе аз табарзин.
- НАЧАНД** *ا. نچند* *аслаш наҷанд.*
- НАЧДА//НАЧДАТ** *ا. نچده//نچدت* *кит.* 1. часорат, шучоат, далерй, диловарй, мардонагй. 2. ёрй, кӯмак.
- НАЧАС** *ا. نجس* мурдорй, палидй, нопокй.
- НАЧВО** *ا. نجوا* *кит.* пичиррос, пичир-пичир.
- НАЧИБ** *ا. نجيب* асил, шариф, асилзода, бузургзода; гирумй: **одами начиб.**
- НАЧИБӢ** *ا. نجيبی* асилй, шарифй, бошарафй, ша-рофат.
- НАЧИБОНА** *ا. نجيبانه* ҳамчун начибон, ба начибон хос; бузургворона, бошарафона: **кори начибона.**
- НАЧИС** *ا. نجيس* нопок, палид, мурдор.
- НАЧИСӢ** *ا. نجيسي* нопокй, палидй, мурдорй.
- НАЧМ** *ا. نجم* ситора, ахтар.
- НАЧОБАТ** *ا. نجابت* *кит.* начибй, шарифй, бу-зургворй.

НАЧОСАТ *a.* نجاست нопокӣ, палидӣ; гандагӣ, саргин.

НАЧОТ *a.* نجات халосӣ, раҳой, раҳоебӣ; **начот додан** халос кардан, раҳой додани; **начот ёфтан** халос шудан, раҳой ёфтан.

НАЧОТБАХШ نجاتبخش *ниг.* **начотдиханда.**

НАЧОТБАХШӢ نجاتبخشى *ниг.* **начотдихӣ.**

НАЧОТДИХАНДА نجاتدهنده *сифати феълии замони ҳозира аз* **начот додан**; халоскунанда; озодкунанда, озодибахш.

НАЧОТДИХӢ نجاتدهى *исми амал аз* **начот додан**; халос кардан, раҳой додан.

НАЧОТӢБӢ نجاتيابى *исми амал аз* **начот ёфтан**; халос шудан, раҳой ёфтан.

НАЧОТӢФТА نجاتيافته *сифати феълии замони гузашта аз* **начот ёфтан**; халосшуда; озодшуда.

НАЧҚОР *a.* نجار дуредгар, чӯбтарош.

НАЧҚОРӢ نجارى дуредгарӣ, чӯбтарошӣ; **санъати начорӣ, начорӣ кардан.**

НАШАСТАН نشست *гуфт., ниг.* **нишастан.**

НАШВ نشو *кит.* сабзиш, рӯиш; **нашв намудан (кардан)** сабзидан, рӯидан.

НАШВУНАМО نشونما *ниг.* **нашъунамо.**

НАШИД\НАШИДА نشيد//نشیده *кит.* 1. шеърхонӣ, сурудхонӣ. 2. суруд, тарона.

НАШ نش *кит.* дарахти коч, санавбар.

НАШ(Ш)А نشه *ниг.* **нашъа.**

НАШ(Ш)АКАШ نشهکش он ки одати нашакашӣ дорад, бангӣ, нашъаманд, тарёккаш.

НАШ(Ш)АКАШӢ نشهكشى нашъамандӣ, бангӣ, тарёкӣ.

НАШР I *a.* نشر 1. паҳн кардан, интишор, парокандан. 2. чоп, ба табъ расондан: **нашри китоб, соли аввали нашр; нашри ахбор** шунавонидани хабарҳо аз радио ва телевизион; **нашр кардан** чоп кардан, паҳн кардан; **нашр шудан** чоп шудан, ба табъ расидан, паҳн гардидан.

НАШР II *a.* نشر *д.* зинда шудан ва зинда кардан пас аз марг, эҳё.

НАШР III *a.* نشر бӯй, бӯи хуш, хушбӯй.

НАШРИӢТ *a.* نشریات муассисаи нашри китоб, чопкунандаи асарҳо: **нашриӓти давлатӣ, нашриӓти хусусӣ.**

НАШРИЯ *a.* نشریه 1. рӯзнома ё маҷаллае, ки ба таври доимӣ дар вақти муайяншуда чоп мешавад. 2. он чи ба таври умумӣ ба воситаи чоп ба шумораи зиёд нашр мешавад; чизи нашршуда, (*аз қабилӣ* китоб, маҷалла, рӯзнома).

НАШТАР نشتر *ниг.* **нештар.**

НАШФ نشف *кит.* обро ба худ кашидан, чаб бидани об.

НАШӢ نشأ *кит.* 1. офариниш; нав пайдо шудан. 2. рӯидан; нуму кардан; бузург шудан. 3. ҷаҳон, олам.

НАШӢА *a.* نشعه 1. кайф ва сархушӣ, ки аз нӯшидан ё кашидани моддаҳои масткунанда пайдо мешавад, наш(ш)а. 2. умуман кайф, ҳаловат: **нашъан дидор; нашъа бурдан** кайф кардан, лаззат бурдан. 3. банг, кӯкнор *ва ғ.*; **нашъа кашидан** истеъмол кардани банг, тарёк ва дигар моддаҳои масткунанда.

НАШӢАБАХШ نشعهبخش кайфдиханда, сархушкунанда.

НАШӢАДОР نشعهدار нашъабахш, кайфовар, мастиовар.

НАШӢАКАШ نشعهکش *ниг.* **нашъаманд.**

НАШӢАКАШӢ نشعهكشى *ниг.* **нашъамандӣ.**

НАШӢАМАНД نشعهمند мӯътод ба маводи муҳаддир, нашъакаш, бангӣ.

НАШӢАМАНДӢ نشعهمندی нашъаманд будан, мӯътод будан ба маводи муҳаддир.

НАШӢАХОНА نشعهخانه ҷои нашъакашӣ.

НАШӢАҶАЛЛОБ نشعهجلاب он ки бо харидуфурӯши маводи нашъаовар машғул аст.

НАШӢАҶАЛЛОБӢ نشعهجلابي ҳанноти дар харидуфурӯши маводи нашъаовар.

НАШӢУНАМО نشأونما [*аслаш* **нашвунамо**]; 1. сабзидан, сабзиш; ба воя расидан **нашъунамо ёфтан (кардан)** а) сабзида ба камол расидан. б) тараққӣ кардан.

НАӢЛ *a.* نعل 1. *кит.* кафш, пойафзор. 2. оҳани

камоншакле, ки ба пошнаи пойафзол ва ба суми аспу хар мезананд; $\diamond$ **хам дар наъл задану хам дар мех (мӯза)** камоли дурӯягӣ зоҳир кардан.

НАЪЛБАНД نعل بند *ниг.* наългар.

НАЪЛБАНДӢ نعل بندی *ниг.* наългарӣ.

НАЪЛБАҲО نعل بها *кит.* мол ва заре, ки барои начоти кишвари худ аз тохту тороч ба душман медоданд.

НАЪЛГАР نعلگر оҳангаре, ки касбаш наъл сохтану наъл задан аст.

НАЪЛГАРӢ نعلگری касби наълсозӣ ва наълзанӣ.

НАЪЛДОҒ نعل داغ тамға, мӯҳр, нишона (дар шакли наъл).

НАЪЛДОР نعل دار наълдошта, наълкарда: **аспи наълдор**.

НАЪЛЗАН نعل زن *ниг.* наълбанд.

НАЪЛЗАНӢ نعل زنی *ниг.* наълбандӣ.

НАЪЛНОК نعلناک *ниг.* наълдор.

НАЪЛШАКЛ نعل شکل ба шакли наъл, камоншакл.

НАЪМО *a.* نعما неъмат, некӣ, эҳсон, лутф.

НАЪНО *a.* نعنّا *бот.* як навъ гиёҳи хӯрданӣ аз чинси пудина, ки бӯи хуш дорад, пудинаи боғӣ.

НАЪРА *a.* نعره фарёд, бонги баланд, овози ларзаовар: **наъраи шер; наъра задан(кашидан)** бонг задан.

НАЪТ *a.* نعت *кит.* мадҳ, ситоиш, васф, тавсиф: **дар наъти Худову Расул** пайғамбар.

НАЪШ *a.* نعلش *кит.* 1. часади одами мурда, тани бечон. 2. *маҷ.* тобут.

НАЪШКАШ نعلش کش *кит.* 1. он ки тобутро мебардорад. 2. нақлиёти тобуткашонӣ.

НЕ *ни* 1. *ҳиссаҷаи инкорӣ* на; *муқоб.* **бале, оре, ха.** 2. нест; *муқоб.* **ҳаст; не гуфтан** инкор кардан, розӣ нашудан; **нею нестон кардан** розӣ нашудан, изҳори норизоӣ кардан; **ачаб не** мумкин аст; **ҷои хайрат нест; як рӯз не, як рӯз** ягон рӯз, имрӯз набошад, фардо.

НЕВ نيو *кит.* далер, шучоъ, диловар, паҳлавон.

НЕВА نيوه *кит.* нола, фарёд, гиря, навҳа.

НЕВБАНД نيو بند *мутеъкунандаи паҳлавонон,* мутеъкунандаи паҳлавони бузург.

НЕВРОЗ *ю.* نيروز *тиб.* беморие, ки аз вайронии фаъолияти системаи асаб пайдо мешавад.

НЕВРОЛОГИЯ *ю.* نيورالاجيه *ниг.* **асабшиносӣ.**

НЕВРОПАТОЛОГ *ю.* نيوراپتالاج *тиб.* 1. мутахассиси невропотология. 2. духтури касалиҳои асаб.

НЕВРОПАТОЛОГИЯ *ю.* نيوراپتالاجيه *тиб.* илмест дар бораи бемориҳои асаб.

НЕГАТИВ *лот.* نيگتيو навор суратбардорӣ, ки сурати чизе бар вай хилофи ранги равшани худ, сиёхранг инъикос ёфтааст.

НЕЙЛОН *англ.* نيلان як навъ нахи синтетикӣ ва матои аз он бофташуда.

НЕЙРОН//НЕВРОН *ю.* نيوران//نيوران *тиб.* хучайраҳои асаб бо ҳамаи шохаҳоҷаш.

НЕЙТРОН *лот.* نيتران *физ.* зарраи одитарин, ки ба таркиби ядрои ҳаста дохил аст ва заряди барқӣ надорад.

НЕЙТРОНӢ نيترانى *мансуб ба нейтрон; бомбаи нейтронӣ.*

НЕК نيك 1. хуб, нағз, хуш, бахайр; *муқоб.* **бад: нияти нек, номи нек, рӯзи нек, қадами нек; неку бад** хубу ганда, хайру шарр; **фоли нек** аломати ҳодисаи хуб ва бахайр, шавгуни нек. 2. одами хуб; **некон** одамони хуб.

НЕКАЗМ نيك عزم он ки ният, майл ва хоҳиши нек дорад, некирода.

НЕКАЙӢМ نيك ايام *ниг.* **некрӯз.**

НЕКАЙӢМӢ نيك ايامي *ниг.* **некрӯзӣ.**

НЕКАНДЕШ نيك انديش *некрӯй, некният,* хайрхоҳ, хайрандеш.

НЕКАНДЕШӢ نيك انديشي *некрӯйӣ, некниятӣ,* хайрхоҳӣ, хайрандешӣ.

НЕКАНҶОМ نيك انجام он ки кор ва зиндагонии вай ба некӣ анҷом меёбад, хушокибат, некокибат, неқфарҷом.

НЕКАНҶОМӢ نيك انجامي *анҷоми хуб, амале, ки оқибати нек дорад, неқфарҷомӣ.*

- НЕКАТВОР** نیک اطوار *ниг.* **некафъол.**
- НЕКАФЪОЛ** نیک افعال дорои феълу атвори хуб, некирдор.
- НЕКАФЪОЛӢ** نیک افعالی некирдорӣ, некатворӣ.
- НЕКАХЛОҚ** نیک اخلاق дорои ахлоқи писандида, хушахлоқ, боодоб, писандидаахлоқ,
- НЕКАХЛОҚӢ** نیک اخلاقی хушахлоқӣ, баодобӣ, писандидаахлоқӣ.
- НЕКАХТАР** نیک اختر толеъбаланд, саодатманд, хушбахт, хуштолеъ.
- НЕКАҲВОЛ** نیک احوال *ниг.* **некӯахвол.**
- НЕКАҲВОЛӢ** نیک احوالی *ниг.* **некӯахволӣ.**
- НЕКАҲД** نیک عهد вафодор, хушқавл.
- НЕКАҲДӢ** نیک عهدӣ вафодорӣ, хушқавлӣ.
- НЕКБАХТ** نیک بخت хушбахт, бахтёр, саодатманд.
- НЕКБАХТӢ** نیک بختӣ хушбахтӣ, саодатмандӣ.
- НЕКБИН** نیک بین 1. *ниг.* **хушбин.** 2. хайрхоҳ, некхоҳ, некандеш.
- НЕКБИНӢ** نیک بینӣ 1. хушбинӣ, ҳаётдустӣ. 2. хайрхоҳӣ, некандешӣ.
- НЕКБИНОНА** نیک بینانه хушбинона, ҳаётдӯстона.
- НЕКДИЛ** نیک دل нектабиат; хайрхоҳ,
- НЕКДИЛӢ** نیک دلی нектабиатӣ; хайрхоҳӣ,
- НЕКДИЛОНА** نیک دلانه хайрхоҳона, меҳрубонона.
- НЕКЗОТ** نیک ذات хушзот, начиб, асилзода; **чавони некзот** чавони начиб, асилзода.
- НЕКИРОДА** نیک اراده он ки иродаи нек дорад; некандеш, хушният.
- НЕКӢ** نیکӣ хубӣ, нағзӣ, хайрхоҳӣ; **некӢ кардан** нағзӣ кардан, ёрӣ додан; **ба некӢ ёд кардан** сифати хубӣ касеро гуфтан, бо хайр зикр кардан (ному кирдори касеро); **чаши некӢ умед кардан** (доштан) дар интизори хайрхоҳӣ будан, хубӣ умед кардан.
- НЕККИРДОР** نیک کردار накӯкор, хайрхоҳ, некаъмол.
- НЕККИРДОРӢ** نیک کرداری накӯкорӣ, хайрхоҳӣ,
- некаъмолӣ.
- НЕКҚАДАМ** نیک قدم дорои қадами нек, қадами бахайр ва бахосият, некпай.
- НЕКМАНЗАР** نیک منظر *кит.* 1. зебоманзар, хушнамуд. 2. *мач.* зебо, хушрӯй.
- НЕКМАНЗАРӢ** نیک منظرӣ *кит.* зебоман зарӣ, хушнамудӣ. 2. *мач.* зебой, хушрӯй.
- НЕКМАНИШ** نیک منش *ниг.* **некмаҳзар.**
- НЕКМАНИШӢ** نیک منشی *ниг.* **некмаҳзарӣ.**
- НЕКМАРД** نیک مرد марди некӯкор, марди хайрхоҳ.
- НЕКМАҲЗАР** نیک محضر *кит.* хушхӯ, нектабиат, хушхулқ.
- НЕКМАҲЗАРӢ** نیک محضرӣ хушхӯӣ, нектабиатӣ, хушхулқӣ.
- НЕКНАЖОД** نیک نژاد *ниг.* **некзот.**
- НЕКНИҲОД** نیک نهاد *ниг.* **некӯниход.**
- НЕКНИҲОДӢ** نیک نهادӣ *ниг.* **некӯниходӣ.**
- НЕКНОМ** نیک نام касе, ки номаш ба некӣ машхур аст; *муқоб.* **бадном.**
- НЕКНОМӢ** نیک نامӣ соҳиби номи нек будан, бахубӣ ном баровардан.
- НЕКПАЙ** نیک پی *кит.* хушқадам, бахосият.
- НЕКПАЙВАНД** نیک پیوند *кит.* дӯст, рафиқ, шарик.
- НЕКПАЙВАНДӢ** نیک پیوندӣ *кит.* дӯстӣ, рафиқӣ, шарикӣ.
- НЕКПАЙӢ** نیک پیӣ *кит.* хушқадамӣ, бахосиятӣ.
- НЕКРАВ** نیک رو хуб роҳраванда, хушрафтор, хушгард (*сифати асп*).
- НЕКРАФТОР** نیک رفتار боодоб, хушмуомила, хушхулқ, хушрафтор.
- НЕКРОӢ** نیک رای дурустгадбир, некандеш, оқил.
- НЕКРӢ(Ӣ)** نیک روی хушрӯй, зебо.
- НЕКРӢЗ** نیک روز он ки рӯзгораи хуб мегузарад, саодатманд, хушбахт.
- НЕКРӢЗӢ** نیک روزӣ хушбахтӣ, саодатмандӣ.
- НЕКСИГОЛ** نیک سگال *кит.* некандеш, хайрхоҳ; *муқоб* **бадситол.**

НЕК

- НЕКСИГОЛӢ** نیک سگالی *кит.* некандешӣ, хайрхоҳӣ; *муқоб.* бадсиголӣ.
- НЕКСИРАТ** نیک سیرت дорои хулқу хислати хуб; ботинаш пок, некдил, дилсоф.
- НЕКСИРАТӢ** نیک سیرتی нексират будан; некдилӣ, дилсофӣ.
- НЕКСИРИШТ** نیک سرشت *ниг.* нексират.
- НЕКСИРИШТӢ** نیک سرشتи *ниг.* нексиратӣ.
- НЕКСИФАТ** نیک صفت дорои сифати хуб, хубсифат.
- НЕКСИФАТӢ** نیک صفتи сифати хуб доштан, хубсифатӣ.
- НЕКСОЗ** نیک ساز *ниг.* нексохт.
- НЕКСОХТ** نیک ساخت чизе, ки нағз сохта шудааст, хушсохт.
- НЕКТАБИАТ** نیک طبیعت *ниг.* некниҳод.
- НЕКТАБИАТӢ** نیک طبیعتи *ниг.* некниҳодӣ.
- НЕКТАҚДИР** نیک تقدیر хушбахт, хуштолеъ.
- НЕКТИНАТ** نیک طینت нексират; софдил, покботин.
- НЕКТИНАТӢ** نیک طینتی нексиратӣ; софдилӣ, покботинӣ.
- НЕКТОЛЕЪ** نیک طالع некаhtar, соҳибистиклол. хушбахт,
- НЕКТОЛЕӢ** نیک طالعی некаhtarӣ, соҳибистиклолӣ; хушбахтӣ.
- НЕКӮ** نیکو 1. *ниг.* нек (1). 2. зебо, хушрӯй; **рӯи некӯ** рӯи зебо.
- НЕКӮАЙӢМ** نیکو ایام *ниг.* некрӯз.
- НЕКӮАМАЛ** نیکو عمل нақӯкор, некрафтор; хайрхоҳ.
- НЕКӮАФӢОЛ** نیکو افعال *ниг.* некафӢол.
- НЕКӮАФӢОЛӢ** نیکو افعالی *ниг.* некафӢолӣ.
- НЕКӮАХЛОҚ** نیکو اخلاق *ниг.* некахлоқ.
- НЕКӮАХЛОҚӢ** نیکو اخلاقی *ниг.* некахлоқӣ.
- НЕКӮАХВОЛ** نیکو احوال осудаҳол.
- НЕКӮАХВОЛӢ** نیکو احوالی осудаҳолӣ, зиндагии тинҷ ва осоишта.
- НЕКӮӢ** نیکوئی некӣ, хубӣ, кори нек, кори хайр.
- НЕКӮКИРДОР** نیکو کردار *ниг.* неккирдор.
- НЕКӮКИРДОРӢ** نیکو کرداری *ниг.* неккирдорӣ.
- НЕКӮКОР** نیکو کار *ниг.* нақӯкор.
- НЕКӮКОРӢ** نیکو کاری *ниг.* неккорӣ.
- НЕКӮНИХОД** نیکو نهاد нексиришт, нексират; наслу авлодаш асил, некниҳод.
- НЕКӮНИХОДӢ** نیکو نهادی нексириштӣ, нексиратӣ.
- НЕКӮНОМ** نیکو نام *ниг.* некном.
- НЕКӮНОМӢ** نیکو نامی *ниг.* некномӣ.
- НЕКӮСИЯР** نیکو سیر *ниг.* нексират.
- НЕКӮСИЯРӢ** نیکو سیری *ниг.* нексиратӣ.
- НЕКӮСУХАН** نیکو سخن хушгуфтор, хушгап.
- НЕКӮСУХАНӢ** نیکو سخنی хушгуфторӣ, хушгапӣ.
- НЕКӮФАРҚОМ** نیکو فرجام *ниг.* некфарҷом.
- НЕКӮФАРҚОМӢ** نیکو فرجامی *ниг.* некфарҷомӣ.
- НЕКӮХИСЛАТ** نیکو خصلت хубхислат, хушхулқ, хушфеъл.
- НЕКӮХИСЛАТӢ** نیکو خصلتی хубхислатӣ, хушхулқӣ, хушфеълӣ.
- НЕКӮХИСОЛ** نیکو خصال *ниг.* некӯхислат.
- НЕКӮХИСОЛӢ** نیکو خصالی *ниг.* некухислатӣ.
- НЕКӮХИММАТ** نیکو همت кушодадаст, босаховат, олиҳиммат.
- НЕКӮХИММАТӢ** نیکو همتی кушодадастӣ, босаховатӣ, олиҳимматӣ.
- НЕКӮҲОЛ** نیکو حال *ниг.* некӯаҳвол.
- НЕКФАРҚОМ** نیک فرجام он ки фарҷоми қору зиндагонии ӯ хуб аст, кори ӯ ба некӣ анҷом меёбад, хубфарҷом.
- НЕКФАРҚОМӢ** نیک فرجامی нек будани оқибати қору зиндагонӣ, некфарҷом будан
- НЕКФИТРАТ** نیک فطرت *ниг.* некниҳод.
- НЕКФИТРАТӢ** نیک فطرتی *ниг.* некниҳодӣ.
- НЕКФОЛ** نیک فال бахосият, хушқадам; пешомади некдошта.

НЕКФОЛӢ نیکفالی бахосият будан, хушқадамӣ; пешомади нек доштан.

НЕКХИСЛАТ نیک خصلت *ниг.* некӯхислат.

НЕКХИСЛАТӢ نیک خصلتی *ниг.* некӯхислатӣ.

НЕКХОҲ نیک خواه он ки ба дигарон некӣ мецоҳад, хайрхоҳ, некандеш.

НЕКХОҲӢ نیک خواهی хайрхоҳӣ, меҳрубонӣ.

НЕКХОҲОНА نیک خواهانه хайрхоҳона, хайрандешона.

НЕКХӮӢ نیک خوئی феълу хӯйи хуб доштан, некхислатӣ, хушхулқӣ.

НЕКХӮ(Ӣ) نیک خو(ی) дорои феълу хӯйи хуб, некхислат, хушхулқ.

НЕКҲОЛ نیک حال *ниг.* некӯаҳвол.

НЕКҲОЛӢ نیک حالی *ниг.* некӯаҳволӣ.

НЕМИС نيميس номи мардуми аслии Олмон (Германия).

НЕМИСӢ نيميسی мансуб ба немис; олмонӣ.

НЕОЛИТ يو. نيالیت *геол.* марҳалаи охири давраи санг (*дар пайдоиши ҳаёт дар рӯи замин*).

НЕОН يو. نيان *хим.* гази асил (мусбат), ки ба миқдори кам дар таркиби ҳаво мавҷуд аст ва дар чароғҳои рекламаву асбобҳои равшандиҳандаи барқӣ истифода мешавад.

НЕОНӢ نيانی мансуб ба неон.

НЕРӮ نيرو *ниг.* нирӯ.

НЕРӮБАХШ نيروبخش қувватбахш, қудратбахш.

НЕРӮГОҲ نيروگاه *нав., тех.* маҷмӯи иншоот, таҷҳизот ва дастгоҳҳо барои истиҳсоли қувваи барқ; **нерӯгоҳи барқӣ**, **нарӯгоҳи барқи хароратӣ**.

НЕРӮМАНД نيرومند *ниг.* нирӯманд.

НЕРӮМАНДӢ نيرومندی *ниг.* нирӯмандӣ.

НЕРӮСАНЧ نيروسنج *тех.* асбоб барои санҷидани қувваи ҷисмонии одам, қуввасанҷ.

НЕРӮСАНЧӢ نيروسنجی *тех.* қуввасанҷӣ.

НЕСТ نيست 1. *шакли кӯтоҳшудаи на аст, ки бандаки феълӣ мебошад*; не (инкор). 2. нобуд, маъдум; *муқоб.* **ҳаст**; ғайримавҷуд. 3. нопадид, нонамоён, ғойб; **нест шуда рафтани** ғайб

задан; **нест бод!** гум шавад!, нопадид гардад! **нест гаштан(шудан)** нобуд шудан, аз байн рафтани; нопадид шудан; **нест кардан** нобуд кардан; барҳам задан; аз байн бурдан; **несту нобуд гардондан** тамоми барҳам задан, ба боди фано додан; аз байн бурдан.

НЕСТАК نيستک *гуфт., шакли тасғири нест*; **ҳастаку нестак** миқдоран хеле кам, ночиз; **ҳастаку нестак шуда мондан**.

НЕСТАНДАРЧАҲОН نيست اندرجهان он чи мислаш дар ҷаҳон ёфт намешавад, бемисл, беназир, яғона, беҳамто.

НЕСТӢ نيستی нобудӣ, адам, номавҷудӣ, фано; *муқоб.* **ҳастӣ**, **вучуд**; **ба дарачаи нестӣ будан** хеле кам будан, ба миқдори андак будан; **ҳастию нестияш** буду шудаш, он чизе ки дорад.

НЕСТОН نيستان :нею нестон кардан не гуфтани, қабул накардани, розӣ нашудани; қабул накардани.

НЕФА نيفه *ниг.* нифа.

НЕФТ نفت *ниг.* нафт.

НЕҲЗАТ ا. نهضت *ниг.* наҳзат.

НЕСШ نيش 1. узви нӯгтези заҳрдори баъзе ҳашароти газанда (каждум, занбӯр ва ғ.). 2. нӯги борику теzi ҳар чиз; **неши харбуза**; **неш задан** а) газидани ва заҳр давондани ҳашараи газанда. б) гапи саҳт ва талх гуфта ранҷондани касеро; в) кафида сар намоён кардани тухмҳо баъд аз кишт. 3. нӯги теzi олатҳо, тегаи чизҳо: **неши каланд**, **неши хор...** **неш зада баромадан** тухмҳоро кафонда баромадани гиёҳу растаниҳо, рӯидани. 4. талхӣ, заҳр; *муқоб.* **нӯш**; **неш хӯрдан** а) заҳролуд шудани; б) *киноя аз талхком будани, азоб кашидани.* 5. *маҷ.* озор, ранҷи саҳт; $\diamond$ **неши забон** гапи саҳт ва заҳрдор.

НЕСШБОРИК نيشباريک 1. дорои неши борику тез. 2. нӯгборик.

НЕСШДАРОЗ نيشدراز 1. дорои неши дароз. 2. нӯгдароз.

НЕСШДИДА نيشديده 1. нешзада. 2. *маҷ.* озорёфта; заҳри забончашида.

НЕСШДОР نيشدار нешнок, дорои неш: **пашшани нешдор**: **суханҳои нешдор** гапи саҳту заҳрдор.

НЕШЗАБОН نیش زبان талхгап, захрзабон, тундмизоҷ (*оид ба одам*).

НЕШЗАН نیش زن нешзананда, захмзананда.

НЕШЗАНИ نیش زنی 1. *исми амал аз неш задан*; неши забон задан, сухани талх гуфтан. 2. сабзиш, сабзидан.

НЕШКУНД نیش کند дорои неши кунд; нӯгаш кунд; *муқоб.* нешгез.

НЕШКҶУТОҲ نیش کوتاه дорои неши кӯтоҳ; нӯгкӯтоҳ; *муқоб.* нешдароз.

НЕШМОНАНД نیش مانند мисли неш, шабеҳи неш борику тез (*мас., нӯги сӯзан, кард*).

НЕШТАК نیش تک *гуфт.* чашиш, чошнӣ, нештак задан чашидан, чошнӣ гирифтан.

НЕШТАР نیشتر олати фӯлодии нӯгборики тез, ки чарроҳон бо вай решҳоро чок карда фасодро мебароранд; *ба тарзи истиора неш-тари танкид, нештари қалам; нештар задан* ба ягон ҷои бадан нештар фуру бурдан, то ки риму фасод хорич шавад.

НЕШТАРБАҚО//НИШТАРБАҶО نیشتر بقا *ништриқа*
نیشتر بقا // *кит.* дастмузди он ки нештар мезанад, дастмузди табиби рагзан.

НЕШТАРЗАН//НИШТАРЗАН نیشتر زن *кит.* 1. он ки нештар мезанад. 2. *мач.* озордиханда, золим, ситамгар

НЕШТЕЗ نیش تیز дорои неши тез, нӯгтез.

НЕШУ I نیشو навъе аз олу, ки онро олуи табарӣ низ мегӯянд.

НЕШУ II نیشو *ниг.* нештар.

НЕШХАНД نیش خند хандае, ки аз рӯи хашм ва асабоният мекунад, захрханд, писханд; тамасхур, истехзо.

НЕШХҶҶРД نیش خورد *ниг.* нишхӯрд.

НЕЪМАТ *а.* نعمت 1. чизҳои зарури зиндагӣ ва рӯзгор, ризку рӯзӣ; **неъматҳои моддӣ ва маънавӣ** сарватҳои моддӣ ва маънавӣ; **нозу неъмат** васоили айшу осудагии зиндагӣ; **хони неъмат** дастархони пур аз нозу неъмат; **куфрони неъмат** носипосӣ ба некии касе; ношукрӣ. 2. бахшоиш, каромат, лутф, эҳсон. 3. осоиш, фароғат, осудаҳоли; **дар неъмат будан** бо ҳамаи молу васоили зиндагӣ таъмин

будан; дар фаровонию осудагӣ зистан.

НЕЪМАТБАХШ نعمت بخش бахшандаи нозу неъмат; саховатманди ризку рӯзидиханда; **водии неъматбахш** водии фаровонибахш; водии файзбахш.

НЕЪМАТДЕҲ نعمت ده *ниг.* неъматрасон.

НЕЪМАТНИСОП نعمت نثار *ниг.* неъматбахш.

НЕЪМАТОБОД نعمت آباد ҷои пурнозу неъмат; макони фаровонию осудагӣ.

НЕЪМАТПАРВАРДА نعمت پرورده 1. он ки аз некии шахсе ё хонадоне дар зиндагонӣ баҳраманд шудааст. 2. он ки дар миёни нозу неъмат парвариш ёфтааст.

НЕЪМАТРАСОП نعمت رسان ризку рӯзидиханда, нозу неъмат оваранда.

НИАМ نعم *ҷ.* неъмат.

НИВЕЛИР *фр.* نويلير асбоби заминсанҷӣ, ки бо он фарқи баландии нисбии як нуқтаи сатҳи заминро аз нуқтаи дигар муайян мекунад.

НИГАРИДАН نگریدن *ниг.* нигаристан.

НИГАРИСТАН نگرستن 1. нигоҳ кардан, дидан, назар андохтан, назар кардан. 2. диққат додан, таваҷҷӯҳ кардан.

НИГАРИШ نگرش 1. *исми феълӣ аз нигаристан.* 2. нигоҳ, назар; наззора; мушоҳида. 3. мулоҳиза.

НИГАРОП نگران 1. *феъли ҳол аз нигаристан.* 2. нигоҳкунанда, бинанда. 3. чашм ба роҳ, мунтазир, умедвор: **нигарон шудан; нигарон будан** а) чашм ба роҳ будан, дар интизор будан; б) умедвор будан; в) изтироб, ташвиш..

НИГАРОП(И)ДАН نگرانیدن // نگرانیدن 1. *тарзи бавоситаи нигаристан.* 2. равона кардан, гардонидан ба сӯе, моил кунондан ба тарафе.

НИГАРОПӢ نگرانی 1. мунтазирӣ, интизорӣ. 2. *нав.* изтироб; ташвиш: **изҳори нигаронӣ кардан.**

НИГАҲ نگاه *мухаффафи* нигоҳ.

НИГАҲБОН نگاهبان *мухаффафи* нигоҳбон.

НИГАҲБОНӢ نگاهبانی *мухаффафи* нигоҳбонӣ.

НИГАҲДОР نگهدار *мухаффафи* нигоҳдор.

НИГАҲДОРӢ نگهداری *мухаффафи* нигоҳдорӣ.

НИГИЛИЗМ *лот.* **نگليزم** бе ҳеч асос тамоман инкор кардани маслаку мафкура, меъёр ва принципҳои пешина, нестангорӣ.

НИГИЛИСТӢ *نگليستی* *мансуб ба* **нигилизм:** **ақидаҳои нигилистӣ.**

НИГИН *نگين* 1. санги қиматбаҳо ё филизе, ки ба чашмаки ангуштарин шинонда мешавад. 2. ангуштарӣ, ангуштарин. 3. ангуштарине, ки дар нигинаш мӯҳри ҳокимият қанда шудааст ва рамзи ҳокимияти подшоҳӣ ҳисоб мешавад; **зери нигин будан** дар таҳти ҳукми касе будан, тобеи касе будан; **ба зери нигин даровардан** ба итоати худ даровардан, зери даст кардан.

НИГИНА *نگينه* 1. *ниг.* **нигин.** 2. санги пурқимате, ки барои зинат ба чизҳо мешинонанд (*ба дастаи корд, шамшер, ба танбӯр, дутор ва ғ.*).

НИГИНАДОР *دارنگينه* санги қиматбаҳои зинатӣ дошта (*оид ба маснуоти заргарӣ*).

НИГИНАКОРӢ *كارىنگينه* сангҳои қиматбаҳо шинондашуда.

НИГИНДОР *دارنگين* *ниг.* **нигинадор.**

НИГИНКОРӢ *كارىنگين* *ниг.* **нигинакорӣ.**

НИГИНХОНА *خانهنگين* ҷои насби нигин дар ангуштарин.

нигор *نگار* 1. *асоси замони ҳозираи нигоштан.* 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маъноҳои нигоранда; рӯзноманигор, номанигор..., наққош: чехранигор, суратнигор, нигошташуда: зарнигор, гавхарнигор.*

НИГОР *نگار* 1. нақш, гулқорӣ рӯи чизе; **нақшу нигор** *ниг.* **нақш.** 2. *мач.* маҳбуба, маъшуқа.

НИГОРА *نگاره* 1. нақш, тасвир расм. 2. *нав.* чизи ба намоишгузошта дар осорхона ва намоишгоҳ [*экспонат*].

НИГОРАНДА *نگارنده* 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз нигоштан.* 2. мусанниф, муаллиф, нависанда. 3. *рассом, мусаввир, наққош.*

НИГОРГАР *نگارگر* наққош, *рассом.*

НИГОРИДА *نگاریده* 1. навишташуда. 2. *ороста, зеварёфта.* 3. *офарида, маҳлуқ.*

НИГОРИДАН *نگاریدن* нақш кардан, расм кашидан, сурат кашидан; навиштан.

НИГОРИН *نگارين* 1. ороиш додашуда, зинатёфта; рангин, рангомезишуда. 2. зебо, хушрӯй; маҳбуба, маъшуқа.

НИГОРИСТОН *نگارستان* 1. ҷое, ки сурату тасвир ва нақшу нигор дорад. 2. намоишгоҳи осори тасвирӣ, галереяи расмҳо.

НИГОРИШ *نگارش* 1. *исми феълӣ аз нигоштан.* 2. тасниф, таълиф, навиштан. 3. расмкашӣ, нақшакашӣ, наққошӣ; нақшу нигор; тасвир, ороиш, расм, сурат.

НИГОРПАРАСТ *نگارپرست* *кит.* бутпараст, суратпараст.

НИГОРПАРАСТӢ *نگارپرستی* *кит.* бутпарастӣ

НИГОРХОНА *خانهنگار* *ниг.* **нигористон.**

НИГОҲ//НИГАҲ *نگه//نگاه* чашмандозӣ барои дидан, нигариш; дид, назар; **нигоҳи бечо** назари бад; **нигоҳи гарм** нигариши меҳромез; **нигоҳи дузда** назари пинҳонӣ; **нигоҳи маънидор** нигоҳе, ки бо он матлабе ифода меёбад; **нигоҳи пурсиш** нигоҳи суол-омез; **нигоҳи ҳайрат** ҳайратомезона нигаристан ба касе (чизе); **нигоҳ доштан** а) ба таҳти назар гирифтан, боздошт кардан; б) гирифта мондан, андармон кардан; в) хифз кардан, маҳфуз доштан; г) боздоштан, пеши чизеро гирифтан, мутаваққиф сохтан; **гов (мурғ) нигоҳ доштан** гов (мурғ) парвариш кардан, нигоҳубин намудан; **худро вазнин нигоҳ доштан** батамкин будан; **тартиб нигоҳ доштан** ба тартиб риоя кардан; **ятим нигоҳ доштан** касеро барои хизматгорӣ гирифтан; **нигоҳ кардан** а) назар кардан, нигаристан; б) рӯ ба чизе овардан, ру ба ҷониби чизе кардан; в) эътибор додан, назорат кардан, мувоқиқат кардан; г) муносибат кардан; **нигоҳ карда истодан** а) якзайл чашм дӯхтан, беист нигаристан; б) мунтазир шудан; **ба дасти касе нигоҳ карда мондан** дастнигар шудан, мӯҳтоҷ будан ба ёрии касе; **нигоҳ накардан** а) назар наандохтан; б) вобаста набудан, марбут набудан; **нигоҳ карда нишастан** мунтазир шудан; **бо як чашм нигоҳ кардан** як хел муносибат кардан; **нигоҳ карда мондан** мавқуф ба чизе будан; **нигоҳ карда...** а) аз рӯи..., вобаста ба..., ҳаминро ба назар гирифта... б) ба ҷониби..., рӯ ба... **ба ман нигоҳ кун!** ба гапи ман гӯш деҳ! **нигоҳ карда истодан...** чанд муддат таҳти назар гирифтан, мушоҳида кардан.

НИГ

НИГОҲБОН نگاهبان 1. назораткунанда, посбон, муҳофиз. 2. нигохубинкунанда, парастор.

НИГОҲБОНӢ نگاهبانی 1. муҳофизат, посбонӣ. 2. нигохубин, парасторӣ.

НИГОҲДОР نگاهدار нигоҳдоранда, посбон, муҳофиз.

НИГОҲДОРАНДА نگاهدارنده 1. сифати феълӣи замони ҳозира аз нигоҳ доштан. 2. ҳифзкунанда: **хӯроки ками аз мурдан нигоҳдоранда**. 3. муҳофиз, посбон, нигоҳдор.

НИГОҲДОРӢ نگاهداری 1. исми амал аз нигоҳ доштан; муҳофизат: **нигоҳдорӣ кардан** а) муҳофизат кардан, ҳимоят кардан; б) боздоштан, даст гирифтан. 2. риоя.

НИГОҲУБИН نگاهبین 1. парасторӣ, парвариш, муроқибат. 2. назорат, посбонӣ.

НИГОШТАН نگاهستن *ниг.* нигоридан.

НИГУН نگون *ниг.* нагун.

НИДО ندا 1. овоз, садо, бонг, фарёд; **нидо (дар)додан** овоз баровардан. 2. *грам.* хиссаи тағйирнаёбандаи нутқ, ки хитобу ҳиссиёт ҳаяҷонро ифода мекунад (*мас., эҳ, оҳ, вой, об-бо*).

НИЁ نیا *кит.* падари падар ё модар, бобо, чад.

НИЁБАТ *а.* نیابت *кит.* ноибӣ, чонишинӣ; ваколат.

НИЁГОН//НИЁКОН نیاگان//نیاکان 1. *ч.* **ниё**. 2. гузаштагон, аҷдод; **алифбои ниёгон** расмулхати гузаштагон, ки мурод аз он хатти арабии тоҷикӣ; **расми ниёгон** расму оини гузаштагон.

НИЁЗ نیاز 1. ҳоҷат, эҳтиёҷ; **ниёз доштан** эҳтиёҷ доштан. 2. майлу хоҳиш; илтимос, дархост; **ба ниёз омадан** майлу хоҳиш зоҳир намудан. 3. *ниг.* назр; (2): **назру ниёз**.

НИЁЗӢ نیازی (*мансуб ба ниёз*) 1. ниёзманд; мӯҳтоҷ. 2. *кит. маҷ.* маҳбуб; дӯст. 3. *кит. маҷ.* азиз, гиромӣ.

НИЁЗМАНД نیازمند эҳтиёҷманд, ҳоҷатманд, мӯҳтоҷ.

НИЁЗМАНДӢ نیازمندی мӯҳтоҷӣ, эҳтиёҷ.

НИЁИШ نیایش *кит.* 1. ситоиш, таъриф, таҳсин. 2. *кҳн.* дуо аз рӯи зорӣ ва илтиҷо.

НИЁКОН نیاکان *ниг.* ниёгон.

НИЁМ نیم *ниг.* наём.

НИЖАНД نژند *ниг.* нажанд.

НИЖОД نژاد *ниг.* нажод.

НИЗ نیز *пайвандак* ҳам, инчунин, ҳамчунин.

НИЗОМ *а.* نظام 1. тартиб, равиш; услуби ҳос, расму қоидаи махсус: **бо низому тартиб**. 2. *кит.* риштаи марворид *ва ғ.* 3. сохт, сохтор, система; **низоми иҷтимоӣ** сохти ҷамъиятӣ; **низом додан** муназзам сохтан, мураттаб кардан, ба тартиб овардан; **ба низом омадан** мураттаб гаштан; **низоми бонкӣ**.

НИЗОМӢ نظامی 1. ҳарбӣ, ҷангӣ: **киштии низомӣ, минтақаи низомӣ**. 2. *мансуб ба* кӯшунҳои расмӣ ва доимӣ; **аскари низомӣ** аскари кӯшунҳои доимӣ. 3. хизматчиҳои ҳарбӣ (дар рутбаҳои гуногун); **либоси низомӣ** пӯшоки ҳоси низомӣ, либоси ҳарбиён; **саломии низомӣ** саломии расмӣи ҳарбӣ.

НИЗОМИМОНАНД نظامی مانند монанд ба низомӣ; **либоси низомимонанд** пӯшоки ба либоси расмӣи ҳарбӣ шабоҳатдошта.

НИЗОМНОМА نظام نامه қоидаҳои навишта барои ба тартиби муайян гузаронидани коре, дастур, асоснома: **низомномаи интиҳобот**.

НИЗОР نزار хароб, лоғар; суғ, заиф, назор; **зору низор** ниҳоят очизу бечора.

НИЗОРӢ نزاری харобӣ, лоғарӣ; суғӣ, заифӣ.

НИЗОЪ *а.* نزاع ҷангу ҷидол, кашмакаш, муноқиша; ҳусумат, душманӣ (*дар болои ҷизе*); **низоъ андохтан** дар байни қасон ҷангу муноқиша барангехтан; **низоъ бархостан (баромадан)** муноқиша пайдо шудан; **низоъ кардан** кашмакаш кардан, баҳсу муноқиша кардан; **низоъ хестан** ҷангу ҷидол барпо шудан.

НИЙЯТ *а.* نیت *ниг.* ният.

НИКЕЛ *олм.* نیکل *хим.* филизи сафеди нуқра-ранги дергудоз, ки барои ҳосил намудани хӯлаҳои ба гармӣ тобовару зангногир *ва ғ.* истифода мебаранд.

НИКЕЛАНДУД(А) نیکل اندود(ه) никел давондашуда: **никеландуд кардан**.

НИКЕЛӢ نیکلی *мансуб ба* никел; аз никел со-

хташуда.

НИКОТИН *фр.* نکاتین моддаи зарарноки наркотикӣ, ки дар таркиби тамоку мавҷуд аст.

НИКОҲ *а.* نکاح заношӯӣ, издивоч; **ақди никоҳ** маросими бастанӣ аҳду паймони издивоч; **хати никоҳ** ҳуччат дар бораи ақди никоҳ; **никоҳ кардан**, **ақди никоҳ бастан** ақди заношӯӣ бастан; **ба никоҳи касе даровардан** ба касе ба занӣ додан.

НИКОҲӢ نکاحӣ дар издивочи қонунӣ буда, расман заношӯ гардида; **зани никоҳӣ** зани дар ақди никоҳ буда.

НИКОҲНОМА نکاح نامه хати никоҳ.

НИКОҲОНА نکاحانه *д.* маблағе, ки барои хондани хутбаи никоҳ ва ақди никоҳ дода мешавад.

НИКУҲИШ نکوهش *ниг.* нақӯҳиш.

НИҚ نق *ғуфт.*: **ниқ нағуфтан** хомӯш будан, ҳарфе назадан.

НИҚҚӢ نقی :**ниққӣ накардан** *ғуфт.* ҳарфе назадан; тамоман хомӯш истодан.

НИҚОБ *а.* نقاب 1. пардаи рӯйпӯшӣ, рӯбанд; чашмбанд; чодар. 2. он чи барои нашиносондани худ дар бозию базмҳои хурсандӣ ба рӯй мепӯшанд; **ниқоб аз рӯй бардоштан** а) парда аз рӯй гирифтан, рӯй кушодан; б) худро дар симои аслии худ намоёндан; **ниқоб ба рӯй кашидан** а) зери ниқоб шудан; б) худро дигар карда нишон додан; **ниқоб аз рӯи касе бардоштан** сохтакории касеро фош кардан, симои ҳақиқии касеро ошкор намудан.

НИҚОБДОР نقابدار он ки бо ниқоб рӯяшро пӯшондааст, рӯпӯшида; пардапӯш.

НИҚОБӢ نقابӣ ниқобпӯш, ниқобдор; **зани ниқобӣ** зани рӯйпӯшида.

НИҚОБПҶШ نقابپوش *ниг.* ниқобдор.

НИҚОБПҶШИДА نقابپوشیده *ниг.* ниқобпӯш.

НИҚОБПҶШӢ نقابپوشی 1. ниқоб ба рӯй гирифтан (кашидан). 2. *мач.* пинҳон кардан, пардапӯш кардан.

НИҚОР *а.* نقار интиқом, қасос; **ниқор гирифтан** қасос гирифтан аз касе.

НИҚОРГИР نقارگیر касе, ки ниқор мегирад,

ниқоргиранда, қасосгир, интиқомгир.

НИҚОРГИРАНДА نقارگیرنده *ниг.* ниқоргир.

НИҚОРГИРӢ نقارگیری *исми амал аз ниқор гирифтан*; қасосгирӣ, интиқомгирӣ.

НИҚОРТАЛАБ نقارطلب *с.* тарафдори сиёсати ниқорталабӣ.

НИҚОРТАЛАБӢ نقارطلبی *с.* сиёсати давлатҳои дар ҷанг шикастхӯрда, ки бо баҳонаи қасосгирию интиқомчӯӣ ба ҷанги нав тайёрӣ мебинад.

НИҚОРЧӢ نقارجوی интиқомчӯӣ; ниқорталаб.

НИҚРИС نقریس *тиб.* дарди бандҳои устухони дасту пой, подагра.

НИЛ *ҳ.* نیل 1. *бот.* гиёҳест дар мамлакатҳои гарм, ки аз шираи он ранги нилӣ мегиранд; индиго. 2. ранги кабудӣ баланди сиёҳтоб, ранги лочувардӣ.

НИЛА نیله ҳар чизи кабудранг (*махсусан* чома).

НИЛГУН نیلگون ба монанди ранги нил кабуд; нилобӣ: **осмони нилгун**.

НИЛӢ نیلی ба ранги нил, ранги кабудӣ сиёҳчатоб, нилгун; **гунбади нилӣ** *кин.* осмон.

НИЛК//НАЛК نلک *кит.* олуи хушк.

НИЛОБИРАНГ نیلابرنگ ба ранги нилобӣ, кабудранг.

НИЛОБӢ نیلابی нилӣ, нилгун, кабуд.

НИЛУФАР *ҳ.* نیلوفر *бот.* як навъ растании обии барғҳояш калону гулаш сафед, зард ё кабудранг аст, ки бо баромадани офтоб аз об сар берун меорад ва баробари нишастани офтоб дар об фуру меравад, савсани обӣ.

НИЛУФАРӢ نیلوفری ба ранги нилуфар, лочувардӣ; кабуд, осмониранг.

НИЛУФОМ نیلوفام кабудранг, осмониранг.

НИМ نیم 1. як қисм аз ду қисми баробари чизе, нисфи ҳар чиз; **нияти нағз ними давлат** (*мақ.*); **ними шаб** нисфи шаб, миёнаи шаб; **ним санг** а) *кҳн.* воҳиди андозаи масофае, ки ба нисфи фарсанг - 4 км. баробар аст; б) *кҳн.* вазни муодили нисфи санг (*воҳиди ченаки вазн*), ки дар ҳар ҷо ҳар хел буд; **ним сол** шаш моҳ. 2. нотаом, нопурра; **ниму нимқора** нопурра,

нотамом. 3. *чузъи пешини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои нисфи чизе* ё нопурра ва нотамом будани чизе: **нимабрешимӣ, нимпахтагӣ, нимсард, нимгарм.**

НИМА *نیمه* 1. нисфи ҳар чиз; миёни ҳар чиз: **нимаи роҳ, нимаи шаб.** 2. нопурра, нотамом; қисман.

НИМАБРЕШИМӢ *نیم ابریشمی* қисман нахи абрешимӣ дошта; матои нимшоҳӣ.

НИМАВТОМАТӢ *نیم اوتامتی* қисман автоматӣ шуда: **мошинаҳои нимавтоматӣ.**

НИМАГӢ *نیمگی* ба ду ними баробар, нисфӣ, нимӣ.

НИМАРОҲ *نیمه راه* ними роҳ, миёни роҳ: **дар нимароҳ мондан.**

НИМАСРӢ *نیم عصری* иборат аз ним аср; дар худуди ним аср; 50-солагӣ; **чашни нимасрии муассиса.**

НИМАФРОШТА *نیم افراشته* *ниг.* **нимбардошта.**

НИМАШАБ *نیم شب* *ниг.* **нимшаб.**

НИМАШАБӢ *نیم شبی* *ниг.* **нимишабӣ.**

НИМБАРАҲНА *نیم برهنه* қисман бараҳна, нимлуч.

НИМБАРДОШТА *نیم برداشته* нимафрошта, ба андозаи миёна баланд будани чизе; **парчами нимбардошта** парчами то нисф боло шуда.

НИМБЕДОР *نیم بیدار* он ки ба хоби саҳт нарафтааст; **нимхобу нимбедор** дар ҳолати хобу бедор.

НИМБЕДОРӢ *نیم بیداری* нимхобу нимбедор будан; ҳолати нимхобию нимбедорӣ.

НИМБЕКОР *نیم بیکار* касе, ки бо кор пурра таъмин нест.

НИМБЕМОР *نیم بیمار* он ки ҳоло тамоман сихат наёфтааст. нимсихат.

НИМБИЁБОН *نیم بیایان* *ниг.* **нимдашт.**

НИМБИРӢН *نیم بریان* каме бирёншуда, пурра бирённашуда.

НИМБИСМИЛ *نیم بسمل* нимкушта, нимҷон.

НИМБОЗ *نیم باز* нимвоз, нимкушода: **чашни нимбоз.**

НИМБУД *نیم بود* ба дараҷаи ним будшуда; **кори нимбуд** коре, ки то нисф иҷро шудааст, кори пурра ба анҷом нарасида.

НИМБУР *نیم بر* то нисф буридашуда.

НИМБУТТА *نیم بته* растаниҳое (*аз қабилӣ терескен, аксари навъҳои дармана*), ки қисми поёнии навдаҳояшон ба **чӯб** табдил меёбанду қисми болоии онҳо алафӣ буда, ҳар сол нобуд мешаванд.

НИМВАЙРОНА *نیم ویرانه* *ниг.* **нимхароба.**

НИМВАҲШӢ *نیم وهشی* тамоман ваҳшинабуда.

НИМВО *نیم وا* *ниг.* **нимбоз.**

НИМГАРДОН *نیم گردان* то нисф ё каме гардондашуда, нимрӯя: **нимгардон кардани рӯй.**

НИМГАРМ *نیم گرم* на хунуку на гарм, камтар гарм: **оби нимгарм, чойи нимгарм.**

НИМГИРИФТА *نیم گرفته* нимхиррӣ, нимхирросӣ: **овози нимгирифта.**

НИМГУРУСНА *نیم گرسنه* он ки пурра сер нест; **нимсеру нимгурусна** на серу на гурусна.

НИМГУРУСНАГӢ *نیم گرسنه گی* нимгурусна будан, пурра сер набудан; ҳолати нимсеру нимгурусна.

НИМГУШНА *نیم گشنه* *ниг.* **нимгурусна.**

НИМГУРМА *نیم غرم* нофаҳмо, норавшан: **нимгурма талаффуз кардан.**

НИМДАРИДА *نیم دریده* каме дарида, қисман порашуда.

НИМДАШТ *نیم داشت* саҳрое, ки нима аз он бе обу гиёҳ ва нима сабзу хуррам аст, нимбиёбон.

НИМДОИРА *نیم دائره* нисфи доира; нимҳалка: **нимдоира нишастан.**

НИМДОНАГӢ *نیم دانگی* як донаро ба ду хисса тақсим карда; нимтой, нисфӣ.

НИМДОШТ *نیم داشت* чизи муддате дар истифодабуда ё пӯшидашуда: **либоси нимдошт; пой-афзори нимдошт.**

НИМДУНБУЛ *نیم دنبول* ба пухтан наздикшуда; нимпухта: **гандуми нимдунбул, лӯбиёи нимдунбул; тухми нимдунбул** тухми мурғи нимпухтаву нимхом.

НИМЗИНДА نیم‌زنده нимчон: **ним** зиндаву **ним-мурда**.

НИМИРҶЗӢ نیم‌روزی вақти пешин, нимаи рӯз, зӯхр.

НИМИСТГОҲ نیم‌استگاه истгоҳи хурди роҳи охан.

НИМИШАБӢ نیم‌شبی вақти ними шаб.

НИМӢ نیمі ниме (нисфе) аз чизе, ки ба таври мусовӣ ба ду тараф мерасад; ба ҳар як кас ба андозаи ним-ним; нисфӣ.

НИМКАТ نیم‌کات кати хурд; харак.

НИМКАФОН نیم‌کفان :пистаи **нимкафон** пистаи даҳонаш нимкушода; **нимкафон кардан** калон-калон шикастан (*мас.*, *ҳезумро*).

НИМКОВОК نیم‌کاوک то нисф миёнтиҳӣ як андоза дарунҳоӣ: **нимковок кардан**, **нимковок мондан**.

НИМКОЛА نیم‌کاله *гуфт* *ниг.* **нимкора**.

НИМКОРА نیم‌کاره нотамом, нопурра, чала. **ниму нимкора** чала, нотамом; **нимкора мондан** (**партофтан**) кореро ба итмом нарасонидан, ноқис гузоштан.

НИМКОРАГӢ نیم‌کاره‌گی нотамомӣ, нопуррагӣ, ба анҷом нарасидагӣ.

НИМКОСА نیم‌کاسه косача, пиёлаи калон; **дар таги коса нимкоса ҳаст** (*мақ.*) дар мавриди дар коре ниҳон будани сирре, мақсаде ё хилаю найранге гуфта мешавад.

НИМКОФ نیم‌کاف нимбоз, нимкушода, нимроғ.

НИМКУРА نیم‌کره ними кура(и замин): **нимкураи шимолӣ**, **нимкураи чанубӣ**.

НИМКУШО نیم‌کشا нимбоз, нимкоф, нимроғ: **дари нимкушо**, **тирезаи нимкушо**, **чашмро нимкушо кардан**.

НИМКУШОДА نیم‌کشاده *ниг.* **нимкушо**.

НИМКУШТА نیم‌کشته нимбисмил, нимчон; **зада нимкушта кардан** мурданивор задан, ниҳоят саҳт лату кӯб кардан.

НИМКӢР نیم‌کور он ки қобилияти биноии ӯ ба дараҷаи нисфи зарурӣ аст, чашмони ӯ хира шудааст: **чашмони нимкӯр**.

НИМКӢФТА نیم‌گفته : **гӯшти нимкӯфта** гӯшти бо

кӯбаи махсус зада андак мулоим карда; **ғаллаи нимкуфта** *ниг.* **ярма**.

НИМЛАНГ نیم‌لنگ *кит.* асбоби тасмамонанди чармӣ барои дар пушт нигоҳ доштани камон; тасмаи туфанг; камондон.

НИМЛИТРА نیم‌لتره ҳар зарфе, ки дар ҳаҷми ним литр ғунҷоиш дорад.

НИМЛУЧ نیم‌لوح *ниг.* **нимбараҳна**.

НИММАНӢ نیم‌منی *кҲн.* чорпудӣ: **деги нимманӣ**.

НИММАСТ نیم‌مست он ки тамоман маст нашу-дааст, ширакайф на масту на хушёр, **ниммасту нимхушёр**.

НИММОҲА نیم‌ماه 1. муддати нисфи моҳро дошта, ним моҳро пуркарда. 2. муддати 15 рӯзро фарогиранда; **музди кори ниммоҳа** музде, ки барои кори 15-рӯза пардохта мешавад; **нақшаи ниммоҳа** нақшаи корҳое, ки бояд дар мӯҳлати ним моҳ иҷро карда шаванд.

НИММУРДА نیم‌مرده нимчон; бемадор, сусту лакот.

НИММУСТАҚИЛ نیم‌مستقل давлат ва мамлакате, ки истиқлоли комил надорад.

НИММУСТАМЛИКА نیم‌مستملکه мамлакати нимасохибхитёр, ниммустақил (*дар корҳои маъмурию давлатдорӣ*).

НИММУҲОФИЗ نیم‌محافظ *ниг.* **ниммуҳофизатчӣ**.

НИММУҲОФИЗАТЧӢ نیم‌محافظتچی *варз.* яке аз бозингарони футболу хоккей, ки алоқаи байни муҳофизатчиён ва ҳучумкунандагон ба воқеаи ӯ сурат мегирад.

НИМНАМО نیم‌نما чизе, ки нисфи он ба назар менамояд, нимаиш намоён; **моҳи аз таги абр нимнамо**.

НИМНИГОҲ نیم‌نگاه назари сатҳӣ, нигоҳи андак; нигоҳ бо қирраи чашм; **нимнигоҳ кардан** бедикқатона назар андохтан, бо қирраи чашм нигоҳ кардан.

НИМНИДО نیم‌ندا бонг бо садои начандон баланд; хитоби бечуръатона.

НИМНИҚОБ نیم‌نقاب ниқоби борик, ки фақат қисми болоии рӯйро мепӯшонад.

НИМНИҲОӢ نیم‌نهائی нимфиналӣ, бозихо ва мусобиқаҳое, ки ба даври пеш аз ниҳой ворид

шуда дар онҳо чор даста ё чор нафар боқӣ мондаанд.

НИМНИШАСТ *ним* *نشست* паҳлӯ зада ё така карда нишастан.

НИМНОКИЛ *ним* *ناقل* *физ.* чисмҳое, ки аз чихати дараҷаи чараёни барқро чи тавр гузаронида-нашон дар байни филизот ва диэлектрикҳо чой гирифтаанд.

НИМНОКИЛӢ *ним* *ناقلي* *мансуб ба нимнокил;* дорои нимнокил: **асбобҳои нимнокилӣ.**

НИМОСТИН *ним* *آستين* остинаш ним, остинкӯтоҳ; куртаи нимостин.

НИМПАЗ *ним* *پز* нимпухта, нимхом (*oid* ба таом): **нимпаз кардан, нимпаз шудан.**

НИМПАЙКАРА *ним* *پيكره* ҳайкали аз миён болои одам.

НИМПАРДА *ним* *پرده* 1. пардаи матое, ки аз поин қариб то нисфи тирезаро фаро мегирад, пардаи кӯтоҳи тиреза. 2. *мус.* яке аз фосилаи хурдтарини байни оҳангҳои мусиқӣ.

НИМПАХЛУ *ним* *پهلو* ба як бари бадан така карда дароз кашидан.

НИМПАШМИН *ним* *پشمين* порчаи аз нахи пашмӣ ва пахтагӣ бофташуда.

НИМПУДӢ *ним* *بودى* вазни нисфи пудро дошта (баробар ба 8 кг): **санги нимпудӣ.**

НИМПУР *ним* *پر* то нисф пуркардашуда: **сатили нимпур.**

НИМПУХТ(А) *ним* *گپخته* 1. нимпаз, нимхом. 2. нимдунбул, нимрасида (*oid* ба мева).

НИМПӢСИДА *ним* *پوسيده* пурранапӯсида.

НИМПӢСТИН *ним* *پوستين* пӯстини кӯтоҳи то зону.

НИМПӢШНИМПӢШИДА *ним* *پوش* // *ним* *پوشيده* ним пӯшидаву нимкушода: **нимпӯш кардан (чашмо).** 2. то ним панаҳ, қисман пинҳон.

НИМРАВШАН *ним* *روشن* на он қадар равшан, каме равшан.

НИМРАНГ *ним* *رنگ* 1. дорои ранги норав шан, камранг. 2. *бот.* як навъ ангури дерпаз, ки баъди пухтан зарди сафедча ё гулоби мешаванд.

НИМРАС *ним* *رس* норасида, нимпухта, нимпаз: **сарҳои нимраси ҷуворӣ.**

НИМРАСМӢ *ним* *رسمي* бо риояти нопурраи талаботи ҳукумату мансабдорӣ ва расмият: **даъвати нимрасмӣ; либоси нимрасмӣ** либоси ним ба либоси ашхоси расмӣ ҷавобгӯ.

НИМРАҲА *ним* *راهه* *ниг.* **нимроҳа.**

НИМРОҒ *ним* *راغ* нимкушода, нимбоз: **дари нимроғ.**

НИМРОҲА *ним* *راهه* нисфи роҳ, миёни роҳ, нима роҳ.

НИМРУХ *ним* *رخ* *ниг.* **нимрӯ(ӣ).**

НИМРӢ(Ӣ) *ним* *روي* сурат ё тасвире, ки як тарафи рӯи одамро нишон медиҳад, нимруҳ (профил).

НИМРӢЗ *ним* *روز* 1. нисфи рӯз, нимаи рӯз; нимрӯзӣ, зӯҳр, пешин. 2. *кит.* ҷануб, тарафи ҷануб. 3. номи қадимии вилояти Систон. 4. *мус.* номи як оҳанги қадимӣ.

НИМРӢЗА *ним* *روزه* *мансуб ба нимрӯз* (1); дар муддати нисфи рӯз иҷрошаванда: **нимрӯза кор, нимрӯза роҳ.**

НИМРӢЗИНА *ним* *روزينه* *ниг.* **нимрӯза: кори нимрӯзина.**

НИМРӢЗӢ *ним* *روزي* вақти зӯҳр, пешин.

НИМРӢЯ *ним* *رويه* 1. ними рӯйро намоён карда, бо як паҳлуи рӯй: **нимрӯя истодан.** 2. яктарафа, яқсӯя: **нимрӯя сурх кардан (гасфондан); токиро нимрӯя ниҳодан** токиро қач ба сар ниҳодан.

НИМСАДО *ним* *صدا* *збш.* овозе, ки вобаста ба мавқеи ҳиҷо ғоҳе садонок ва ғоҳе ҳамсадо мешавад (*мас., j ва w дар забони англисӣ*).

НИМСАРД *ним* *سرد* нимхунуку нимгарм.

НИМСЕР *ним* *سير* на он қадар сер, на гуруснаву на сер; *муқоб.* **нимгурусна.**

НИМСЕРӢ *ним* *سيري* нимсер будан, ҳолати на серу на гурусна будан.

НИМСОАТА *ним* *ساعته* ним соат, (30 дақиқа)-ро фарогиранда, дар ним соат иҷрошаванда: **кори нимсоата, сӯхбати нимсоата.**

НИМСОАТИНА *ним* *ساعتينه* *ниг.* **нимсоата.**

НИМСОЛА *нимсале* мансуб ба **нимай сол**, б-моҳа: **нимсолаи дувум** нисфи дуҷоми сол; **маҷаллаи нимсола** маҷаллае, ки дар ним сол як бор чоп мешавад.

НИМСОЛИНА *нимсалине* мутааллиқ ба муддати ними сол; нимсола.

НИМСОЛӢ *нимсали* шашмоҳӣ; дар ним сол як бор.

НИМСОХТ *нимсохт* нима сохташуда; чала ва нотамошонда.

НИМСУФТА *нимсуфта* он чи ҳанӯз ба тамои суфта нашудааст, комилан ҳамвор нагардидааст.

НИМСӮЗ *нимсӯз* нимсӯхта; нимдаргирифта, (ҷӯби) як тарафаш сӯхта.

НИМСӮХТА *нимсӯхте* *ниг.* нимсӯз.

НИМТА *нимте* *гуфт.* 1. нимаи чизе, нисфи чизе; **нимтаи нон роҳати ҷон** (мақ.) **якта-нимта** хеле кам, ягон-ягон; **нони касеро нимта кардан** (мақ.) ба даромади касе халали калон расондан, ба манфиати касе зарар расондан. 2. *маҷ.*, *гуфт.* як шишаи нимлитра (*доир ба арак*).

НИМТАБАҚ *нимтабақ* табақи хурд, табақча.

НИМТАБАССУМ *нимтабассум* табассуми малех, табассуми андак: **нимтабассум кардан**.

НИМТАГӢ *нимтаги* *гуфт.* 1. нисфӣ, нимтанимта, ним-ним. 2. *кин.* нимлитрӣ (*оид ба арак*).

НИМТАӢЁР *нимтайёр* ҳар чизи нима омодашуда; ба такмил заруратдошта: **маҳсулоти нимтайёр**.

НИМТАНА *нимтене* камзӯлча, гуппича; **расми нимтана** расме, ки дар он аз миён болои тани одам акс ёфтааст.

НИМТАХТ *нимтахт* кати хурд; тахти хурди хоб, нимкат.

НИМТАӢЗИМ *нимтаъзим*: **нимтаъзим кардан** коматро каме ҳам кардан (*ба аломати эҳтиром*).

НИМТИХӢ *нимтихи* чизи нисфи он холӣ, то нима пур кардашуда.

НИМТОРИК *нимториқ* ҳолати байни торикию равшанӣ; андак торик.

НИМТОРИКӢ *нимториқӣ* нимрӯшноию ниссиҳӣ; говгум, вақти шом.

НИМФАРБЕХ *нимфарбе* на он қадар фарбех, нисфи дараҷаи фарбехиро гирифта.

НИМФИНАЛӢ *нимфинали*: **мусобикаи нимфиналӣ** ду вохӯрии пеш аз охирини 4 даста ё 4 нафар варзишгар, ки ғолиби ҳар як вохӯрӣ ҳаққи дар бозии финалӣ иштирок карданро ба даст меорад, нимниҳой.

НИМХАМ *нимхам* то нисф ҳам шуда; хамида, қач; **нимхам шуда роҳ рафтан** бо қомати ҳам (қат) роҳ рафтан.

НИМХАНД *нимханд* *ниг.* нимханда.

НИМХАНДА *нимханде* табассум, лабханд.

НИМХАРОБ *нимхараб* ҳанӯз тамоиан вайроннашуда; (димнаи) нимвайрона.

НИМХЕЗ *нимхез* аз ҷои нишаст то нимаи қомат хеста, ҳолати байни хестану нишастанӣ: **нимхез шудан**.

НИМХОБ *нимхоб* ҳолати байни хобу бедорӣ; хоби сабук.

НИМХОИДА *нимхоида* пурра хоида нашуда.

НИМХОЛӢ I *нимхали* нисфаш холӣ, то ним пур.

НИМХОЛӢ II *нимхали* *дар бозихои варзишӣ*: нисфи як холи бурд барои ҳар ҳариф.

НИМХОМ *нимхам* 1. нимпухта, нопухта (*оид ба нон, таом*). 2. норасида: **меваи нимхом**.

НИМХУФТА *нимхфте* *ниг.* нимхоб.

НИМХУШК *нимхушк* ҳанӯз тамоиан хушкнашуда: **хезуми нимхушк**.

НИМХӮРДА *нимхӯрде* аз касе пасмонда (*оид ба хӯрок*); саркут.

НИМӢАЛҚА *нимҳалқе* нимдоира.

НИМТАРГ//НИМТАРК *нимтарг//нимтарқ* *кҳн.* 1. кулоҳе, ки дар вақти ҷанг мепӯшиданд, хӯд. 2. навъе аз хайма, хаймаи хурд.

НИМХУШӢР *нимхушӣр* дар ҳолати як дараҷа хушӯру як андоза маст: **ниммасту нимхушӯр**.

НИМЧА I *нимҷе* *кҳн.* воҳиди ченаки вазн, ки тахминан ба 400-500г баробар будааст.

НИМЧА II *нимҷе* 1. ҳар чизи кӯтоҳ (*хусусан ли-*

бос). 2. *гуфт*. нимкола, чала.

НИМЧАГӢ *نیمچگی* ба вазни нимча; ба кадри 400-500 граммӣ: **чойи нимчагии коғазпеч, шамъи нимчагӣ**.

НИМЧАМУЛЛО *نیمچهملا* муллои мадраса хатмнакарда; муллои чаласавод.

НИМЧАЗИРА *نیم جزیره* *чугр*. қитъаи байни об, ки се тарафи онро об фаро гирифта, аз як тараф ба хушкӣ пайваст аст.

НИМЧИДӢ *نیم چدی* на тамоман чиддӣ; ҳазломез: **суханони нимчиддӣю нимшӯхӣ**.

НИМЧОМА *نیم جامه* нимкамзӯли пахтанок; фуфайка.

НИМҶОН *نیم جان* 1. ба ҳалокат наздикрасида, ниммурда. 2. фартут, беқувват, сусту заиф.

НИМШАБ *نیم شب* 1. нимаи шаб, нисфи шаб. 2. *маҷ*. бевакт, дер (*баъд аз фаро расидани шаб*).

НИМШАФФОФ *نیم شفاف* на он қадар шаффоф, шаффофияташ на ба дараҷаи пурра.

НИМШИКАН *نیم شکن* 1. нимшикаста, нимпора. 2. қатқарда, қатшуда, хамшуда; **каллапӯшро нимшикан мондан** каллапӯшро қач (нимрӯя) ба сар мондан.

НИМШИКАСТА *نیم شکسته* нимвайрон, нимхароб, пурра нашикаста.

НИМШОӢ *نیم شاهی* матое, ки ними нахаш аз шохист, нимабрешимӣ.

НИМШУКУФТ *نیم شکفت* нисф кушодашуда, нисф бозшуда (*нисбат ба гул*).

НИМШУНАВО *نیم شنوا* овози паст: **бо овози нимшунаво**.

НИМШУСТА *نیم شسته* ба пуррагӣ нашуста, тоза шустанашуда.

НИМШӢХӢ *نیم شوخی* бо андак шӯхӣ; шӯхиомез, нимҳазл: **нимшӯхию нимчиддӣ**.

НИНАКШАХ *نیم کشخ* *гуфт*. гарданшахи бешарм, якрави берӯ.

НИНАКШАӢ *نیم کشخی* *гуфт*. гарданшахӣ, якравӣ; берӯӣ.

НИНИЧА *نیم نیچه* *гуфт*. тифли навзод.

НИНӢ *نیم نی* *ниг*. **нинича**.

НИОБИЙ *лот. نیایی* *хим.* филизи пӯлодранги сахтгудоз ва устувор, ки дар саноати электротехникӣ, мушаксозӣ ва *г.* истифода мебаранд.

НИРӢ//НЕРУ *نیرو* қувва, зӯр, қудрат.

НИРӢМАНД *نیرومند* пурқувват, пурзӯр, тавоно.

НИРӢМАНДӢ *نیرومندی* пурқувватӣ, пурзӯрӣ, тавоноӣ.

НИСБАТ *а. نسبت* иртибот ва муносибати байни ду чиз ё ду кас; **нисбати...** муносибати..., робитаи...; алоқаи...; **нисбати хешӣ доштан** *ба касе* робитаи хеши доштан бо касе; **нисбати шогирдӣ доштан** *ба касе* шогирд будан ба касе; **нисбат ба...** а) назар ба..., қиёсан бо..., дар муқоиса бо.... б) дар ҳаққи..., дар бораи..., оид ба... (*ба ин маъноҳо* ба ҷои «нисбат ба...» *кор фармудани* нисбати ... аз фасохат дур аст). **нисбат додан** ба касе мансуб доништан, махсус шуморидан ба касе; **нисбат доштан** муносибат доштан, рабт доштан, дар алоқа будан, бо касе, чизе; мансуб будан, ба касе, чизе; **нисбати ду адад риёз.** ҳосили тақсима, ки дар натиҷаи тақсим кардани адади якум ба адади дуюм ба даст меояд; **нисбати таносуб риёз.** номи мавзӯи арифметикӣ; **й-йи нисбат грам.** пасванди й-йи нисбӣ, ки сифати нисбӣ месозад.

НИСБАТАН *а. نسبتاً* нисбат ба чизҳои ҳамрадифи худ, қиёсан.

НИСБӢ *نسبی* мансуб ба нисбат; сифати нисбӣ *грам.* сифате, ки бо й-йи нисбат сохта шудааст (*мас.* падарӣ, ҳаққи падарӣ...); **ҷонишини нисбӣ** *ниг.* **ҷонишини саволӣ**.

НИСВОН *а. نسوان* *кит.* занон.

НИСӢН *а. نسیان* фаромӯшӣ, аз хотир баровардан; **ба тоқи нисӢн гузоштан (ниҳодан)** фаромӯш кардан.

НИСО *а. نسا* *кит.* занон, занҳо.

НИСОБ *а. نصاب* *кит.* 1. асли ҳар чизе; **ба нисобаш расонидан** то ба дараҷаи аслиаш расонидан. 2. ибтидо, оғози ҳар чиз. 3. *таър.* миқдори пулу моле, ки аз он закот додан лозим будааст.

НИСОР *а. نثار* 1. пошиш, резииш (*мас., пулро дар ҷаиши арӯсӣ ба сару таги пои арӯсу домод*). 2. фидо, қурбон; **нисор кардан** а) рехтан, поши-

дан (*мас., чизҳои пурқимат ва тангаро*); б) фидо кардан, қурбон кардан: **чон нисор кардан**.

НИСФ *а.* نصف як ҳисса аз ду ҳиссаи баробари чизе, ним, нима, ними чизе: **нисфи роҳ, нисфи умр; нисфи шаб** нимаи шаб; соати дувоздаҳи шаб, ки шабонарӯз аз он шурӯъ мешавад; **нисф шудан** нима шудан; **аз нисф гузаштан** аз нима зиёд шудан; **рохро нисф кардан** ними рохро тай кардан.

НИСФАКОР *کار نصفه таър.* деҳқоне, ки барои соҳиб шудан ба нисфи ҳосил замини каси дигарро кишт мекард.

НИСФАКОРӢ *کاری نصفه таър.* қору шугли нисфакор; киштукори замини дигаре барои соҳиб шудан ба ними ҳосил.

НИСФИРӢ *روزى نصف روزى* вақти нисфи рӯз, дар нимаи рӯз, зӯҳр, пешин.

НИСФИШАБӢ *شبى نصف شبى* вақти нисфи шаб, дар нимаи шаб, нимашабӢ.

НИСФУННАҲОР *ا. نصف النهار кит.* миёнаи рӯз, ними рӯз, вақти пешин, зӯҳр; **нисфуннаҳор** *ниг. меридиан.*

НИТОҚ *а.* نطاق *кит.* миёнбанд, камарбанд.

НИТОҚ *а.* نتاج *кит.* 1. насл, зот; зоида; бачаи чорпоён; **нитоқ гирифтан** насл гирифтан. 2. натиҷа, самар, маҳсул.

НИТРАТ *ю.* نيتريت *хим.* намаки кислотае, ки аз гази нитроген бо роҳҳои гуногун ҳосил мешавад.

НИТРОГЕН *ю.* نيتراگين *хим.* гази бибӯю беранг, ки қисми асосии ҳаворо ташкил медиҳад, азот.

НИФА *а.* نيفه 1. ҷои бандгузаронии эзор. 2. эзорбанд; камарбанди шалвор.

НИФОҚ *а.* نفاق 1. дурӯягӣ, мунофиқӣ. 2. хусумат, душманӣ; **нифоқ андохтан** чудой андохтан; ба якдигар душман кардан.

НИФОС *а.* نفاس 1. хунравии баъди таваллуд дар занон. 2. айёми чиллаи зани таваллудкарда.

НИХТА *а.* نخته *гуфт.* халондани халачӯб (*ба хар дар вақти рондан*); **нихта кардан//нихта задан** а) халачӯб халондан (*ба хар*); б) нӯги ангуштро ба паҳлуи касе расонидан, охиста хала

карда мондан (*барои водоштан ба коре*).

НИХЕБ *а.* نهييب *кит.* ҳайбат; тарс, бим.

НИХОД *а.* نهاد *асоси замони гузашта* аз **ниходан**.

НИХОД *а.* نهاد 1. табъ, табиат; сиришт; тинат; **дар ниходи...** ботини одамӣ. 2. *мач.* бунёд, асос.

НИХОДАН *а.* نهادن 1. чизеро ба ҷое мондан, гузоштан. 2. канор гузоштан (*барои захира*); захира кардан; **рӯ ба гурез ниходан** рӯ ба гурез овардан, гурехтан, фирор кардан.

НИХОЗИДАН//НИҲОЗИДАН *کیت.* نهازيدن *кит.* тарсидан, бим бурдан, ваҳмидан.

НИХОӢ *а.* نهيى *мансуб ба ниҳоят*; охирӣ, охирин, хотимаӣ; **натиҷаҳои ниҳой** натиҷаҳои охирин.

НИХОЛ I *а.* نهال 1. дарахти нав шинондашуда, дарахти навраста ва ҷавон; **ниҳол шинондан** дарахти ҷавонро ба ҷое шинондан, ниҳол кучат кардан, ғарс кардан. 2. танай аз замин нав қадкашидаи растанӣ; **ниҳол аз об сер не, бача аз хоб сер не** (*зарб.*)

НИХОЛ II *а.* نهال *кит.* бистар, рахти хоб, кӯрпаву болиш, болишт.

НИХОЛА I *а.* نهاله *кит.* 1. дарахти наврӯида, ниҳол. 2. шоҳаи дарахт, ки шикорчиён ба нӯги он латтапораеро баста овезон карда, дар як тарафи дом мегуздоранд, то ки чонварон аз он тарсида ба сӯи дом раванд.

НИХОЛА II *а.* نهاله *кит.* камин; камингоҳи сайёд ё душман.

НИХОЛАГОҲ//НИҲОЛАГАҲ *а.* نهاله گاه//نهاله گه *кит.* камингоҳ, махсусан камингоҳи шикорчиён.

НИХОЛЗОР *а.* نهالزار *кит.* майдони ниҳолҳо, замини дарахтони ҷавон.

НИХОЛӢ I *а.* نهالى *кит.* дарахти навраста барои кӯчат.

НИХОЛӢ II *а.* نهالى *кит.* бистар, болишт.

НИХОЛПАРВАР *а.* نهال پرور *кит.* парварандаи ниҳолҳо; боғбони хоҷагии оид ба таҳия ва парвариши ниҳолҳо барои кӯчат.

НИХОЛПАРВАРӢ *а.* نهال پرورى *кит.* парвариши ниҳол; оид ба таҳия ва нигоҳубини ниҳолҳо барои кӯчат: **хоҷагии ниҳолпарварӣ**.

НИХ

НИХОЛХОНА نهالخانه ҷои махсус барои парвариши ниҳолҳо; гармхонаи ниҳолрасонӣ.

НИХОЛШИНОНӢ نهالشانى *исми амал аз ниҳол* шинондан; дарахтшинонӣ, кӯчаткунии ниҳолҳо: **мавсими ниҳолшинонӣ**.

НИҲОН نهان пӯшида, пинҳон, нуҳуфта; **дар ниҳон** ниҳонӣ, пинҳонӣ; **дар ошкоро ва ниҳон** рӯирост ва пинҳонӣ; **рози ниҳон** сирри махфӣ; **ниҳон гаштан(шудан)** пинҳон шудан, аз назар нопадид гаштан; **ниҳон доштан** пӯшида нигоҳ доштан, пинҳон кардан; **ниҳон кардан** пинҳон кардан, махфӣ нигоҳ доштан; **ниҳон мондан** пӯшида мондан, ошкоро ва фош нашудан.

НИҲОНГОҲ نهانگاه ҷои пинҳон шудан, ҷои пинҳон.

НИҲОНӢ نهانى 1. махфӣ, пинҳонӣ, пӯшида; **душмани ниҳонӣ** хасми пӯшидакор. 2. ба таври пинҳонӣ, махфиёна.

НИҲОНХОНА نهانخانه хилватхона, ҷои хилват, ки дар зери замин барои ниғаҳдории хӯрокворӣ ва ҳимоя аз сардиву гармӣ сохта мешавад.

НИҲОЯТ نهايت 1. охир, анҷом, поёни коре ё чизе. 2. оқибат, дар охир, билохира. 3. хеле, бисёр, аз ҳад зиёд, беҳад, беандоза, бағоят; **ниҳоят зарур** хеле ва беҳад зарур; **ба ниҳояти...** ба дараҷаи охири..., **ба ҳадди охири ... дар ниҳояти...** ба дараҷаи олии...

НИШАЛЛО نشلا шириниест, ки бо омезиши қиёми шакар ба кафки беҳ ва сафедаи тухм тайёр карда мешавад.

НИШАЛЛОПАЗ نشلاپز он ки нишалло мепазад.

НИШАЛЛОПАЗӢ نشلاپزى пухтани нишалло; касб ва кори нишаллоҳпаз.

НИШАЛЛОФУРӮШ نشلافروش он ки нишалло мефурӯшад, фурӯшандаи нишалло.

НИШАЛЛОФУРӮШӢ نشلافروشى фурӯхтани нишалло, фурӯши нишалло.

нишаст نشست *асоси замони гузашта аз нишастан*.

НИШАСТ نشست 1. шишт; **ҷои нишаст** ҷой барои нишастан, нишастгоҳ; **хонаи нишаст** хонаи истиқоматӣ; **нишасту барҳост** шиштухез, мусоҳибат. 2. маҷлис, чамъомад; **нишаст кар-**

дан чамъ омадан, маҷлиси базм ё зиёфат оро-стан. 3. ба замин фурумадан, фурудой: **нишаст** мулоими киштии кайҳонӣ, **нишаст** хавопаймо.

НИШАСТА I نشستہ 1. *сифати феълӣи замони гузашта аз нишастан*. 2. он ки шишта бошад, нишастагӣ. 2. қароргирифта дар ҷое.

НИШАСТА II نشستہ *ниг. нишоста*.

НИШАСТАГӢ نشستگى *шакли дигари сифати феълӣи нишастан*.

НИШАСТАН نشستن 1. суруни худро ба ҷое гузошта, пойҳоро қат ё дароз карда қарор гирифта, шиштан: **ба курсӣ нишастан**, **дар атрофи сандалӣ нишастан**, **дар пеши касе нишастан**; **дузону нишастан** ҳар ду зонуро ба замин монда нишастан. **зону зада нишастан** бо зону нишастан; **сари ду по нишастан** зонуро қат карда, вале ба замин нарасонда нишастан, диккак нишастан; **чорзону нишастан** пойҳоро қат карда нишастан. 2. фуру рафтани, ҷӯкидан; **ба замин нишастан** ба замин яксон шудан; фуру рафтани, ҷӯкидан. 3. фурумадан, поин шудан. 4. савор шудан: **ба асп нишастан**, **ба мошин нишастан**, **ба хавопаймо нишастан**. 5. истиқомат доштан, иқомат кардан, сокин будан. 6. часпидан: **гард нишастан**, **ҳок нишастан**, **чанг нишастан** ба чизе. 7. *ҳамчун феъл* давом доштани амалро *ифода мекунад*; **мочаро карда нишастан**. 8. *ҳамчун феълӣи ёридиҳанда феълҳои таркиби номӣ месозад*: **ором нишастан**, **бекор нишастан**; **◇ ба тахт нишастан** маросими тахтнишиниро иҷро кардан, чулус кардан; подшоҳиро ибтидо гузоштан; **бо ҳам нишастан** якҷо будан, ҳамроҳ будан; **нишастани офтоб** фуру рафтани офтоб, ғуруби офтоб; **нишастани шамол** мондани шамол, хомӯш шудани бод, қарор гирифтани шамол; **меҳри касе дар дил нишастан** касеро дӯст доштан, ошиқи касе шудан.

НИШАСТАНБОБ نشستنباب боби нишастан, муносиб барои нишаст: **ҷои нишастанбоб**.

НИШАСТАНГОҲ//НИШАСТАНГАҲ

نشستن گاه//نشستن گاه 1. ҷои нишастан. 2. толори ҷашн, ҷашнгоҳ; маҷлиси ҷашн. 3. ҷои тахт, пойтахт.

НИШАСТГОҲ نشست گاه 1. истиқоматгоҳ, манзил. 2. ҷои махсуси нишаст (*мас., дар мошин*).

НИШАСТУХЕЗ نشست و خيز шинухез, муошират, омезиш, ҳамнишинӣ: **нишастухез кардан**.

НИШЕБ نشيب 1. пастӣ, пастии замин; муқоб. фароз; **нишебу фароз** пастию баландӣ. 2. замини пастии сарозер, чои сарозер, **соҳили нишеби дарё**.

НИШЕБӢ نشيبى пастӣ; чои сарозер.

НИШЕБОНА نشيبانه дар ҳолати нишеб, сарозер, рӯ ба поин.

НИШЕМ نشيم *ниг.* **нишеман**.

НИШЕМАН نشيمن *кит.* 1. нишастгоҳ, чои нишастан; чойгоҳ. 2. истиқоматгоҳ, маҳалли сукунат. чои истиқомат, маҳалли сукунат. 3. *кит.* лона, ошёна.

НИШЕМАНГАХ نشيمنگاه *ниг.* **нишемангоҳ**.

НИШЕМАНГОҲ نشيمنگاه чои нишаст; чои ба нишастан мувофиқ; нишин. 1. *асоси замони ҳозира аз нишастан*. 2. *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои нишинанда, бошанда: хонанишин, шахрнишин*.

НИШИНАНДА نشيننده *сифати феълии замони ҳозира аз нишастан*; он ки нишаста бошад; **нишинандагони меҳмонхона** сокинони меҳмонхона.

НИШОЛЛО نشالا *ниг.* **нишалло**.

НИШОЛЛОПАЗ نشالاپز *ниг.* **нишаллопаз**.

НИШОЛЛОПАЗӢ نشالاپزى *ниг.* **нишаллопазӣ**.

НИШОЛОФУРӮШ نشالافروش *ниг.* **нишаллофурӯш**.

НИШОЛЛОФУРӮШӢ نشالافروشى *ниг.* **нишаллофурӯшӣ**.

нишон نشان 1. *асоси замони ҳозира аз нишондан*. 2. *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои нишонанда: оташнишон*.

НИШОН نشان 1. асар, пай, из; нишона, аломат; дарак; **нишон додан** а) ишора кардан ба чизе; чизе ё касеро ба каси дигар намоёндан; намоиш додан; б) вонамуд кардан, зоҳир кардан; в) маълум кардан, муайян сохтан; г) исбот кардан, собит намудан; тасдиқ кардан; **нишон мондан** асар мондан, ёдгорӣ боқӣ мондан; **беному нишон рафтан** беасар рафтан, бедарак шуда рафтан; **кор нишон додан** хидмате кар-

дан, кореро ба хубӣ адо намудан; хунарнамоӣ кардан; **худро нишон додан** истеъдод ва лаёқати худро зоҳир кардан; **Худо нишон надихад аз қабил** Худо ниғаҳ дорад ҳаргиз нашавад!; **шоҳид нишон додан** касеро ҳамчун шоҳид мауаррифӣ кардан, шоҳид овардан. 2. чизе ки дар машқҳои таълимӣ ва ҳарбӣ ба он нигоҳ карда тир мепарронанд, ҳар чизе, ки ҳамчун ҳадафи тирандозон хизмат мекунад, омоҷ; **ба нишон гирифтан** а) бо чашм ҳадафро муайян кардан; б) ҳадаф қарор додан (*барои гаразе*); **бо як тир чанд(ду) нишонро задан маҷ.** аз коре якбора ду натиҷа (фоида) ба даст даровардан. 3. тамға, аломати фарқ, нишона. 4. аломате ба шакли порчаи филизӣ (аз тилло, нуқра ва ғ.), ки барои кадр кардани хизматҳои шоён ба касе аз тарафи ҳукумат дода мешавад ва ба сари сина овехта мегарданд, орден; медал; аломате, ки ба ғолибони мусобиқа, барандаи мукофоте ё соҳибони унвону дараҷае супурда мешавад; **нишони “Шараф”**; **нишони сарисинагӣ**.

НИШОНА نشانه 1. асар, дарак, аломат, нишон; **нишона намондан, ному нишона набудан** асаре боқӣ намондан. 2. доғ, пай. 3. чизе ки аз касе ба ёдгор мемонад, ёдгорӣ. 4. *ниг.* **нишон** 2; **нишона задан** ба ҳадаф задан (расондан) тирро.

НИШОНАГИР نشانه گير ба нишон гиранда, ҳадафро муайянкунанда.

НИШОНАГИРӢ نشانه گيرى 1. *ниг.* **нишонгирӣ**. 2. аломати чизеро ба хотир нигоҳ доштан; нишонаи чизеро тағи чашм кардан.

НИШОНАГУЗОР نشانه گذار он ки аломат мегузорад.

НИШОНАГУЗОРӢ نشانه گذارى 1. нишона ва аломат мондан дар чизе. 2. аз худ чизе барои ёдгор боқӣ гузоштан.

НИШОНАДОР نشانه دار он чи дар худ аломате ё тамғае дорад; **куртаи доғдор ва нишонадор**.

НИШОНАКАРДА نشانه کرده ишорашуда, аломат гузошташуда: **чоӣ нишонакарда**.

НИШОНАМОНӢ نشانه مانى *ниг.* **нишонагузорӣ**.

НИШОНАНОК نشانه ناک *ниг.* **нишонадор**.

НИШОНАГИРАК نشانه گيرک *ниг.* **нишонгирак**.

НИШ

НИШОНГИР نشانگیر 1. он ки ба нишон мегирад, он ки ҳадафи тирро муайян мекунад. 2. тирандозии моҳир, нишонзан; бехато ба ҳадаф зананда, нишонрас.

НИШОНГИРАК نشانگیرк қисми ҳадафро муайянкунандани аслиҳаи чангӣ; қаровулак (*дар милтиқ*).

НИШОНГИРӢ نشانگیری нишон гирифтани барои тирандозӣ, ба нишон гирифтани.

НИШОНГОҲ نشانگاه чое, ки тирро ба он нигоҳ карда мепарронанд, чои нишонзанӣ.

НИШОНГУЗОРӢ نشانگذاري *ниг.* нишонагузорӣ.

НИШОНДАН نشانندن 1. *тарзи бавоситаи нишастан*; ба нишастан водор кардан, шинондан. 2. чой додан, чойгир кунондан (*дар манзиле*). 3. коштан, шинондан: **НИХОЛ ШИНОНДАН**. 4. насб кардан, часпондан, устувор намудан: **НИГИН НИШОНДАН ДАР АНГУШТАРӢ, ЧАВОХИРОТ НИШОНДАН ДАР АСБОБҲОИ ЗИНАТӢ**. 5. ҳабс кунонидан; ҳабс кардан, дар маҳбас нигоҳ доштан; **ОТАШ НИШОНДАН** оташро хомӯш кардан; **ФУРӢ НИШОНДАНИ ДАРД** таскин додани дардро.

НИШОНДИҲАНДА نشاندهنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз нишон додан*. 2. аломате, ки ба чизе (чое) ишора мекунад (*мас.*, дар роҳ). 3. рақамҳое, ки равиши коре ё дараҷаи иҷроӣ нақшаеро манзур мекунанд; **НИШОНДИҲАНДАҲОИ МЕҲНАТӢ, НИШОНДИҲАНДАИ МУСОБИҚА**.

НИШОНДИҲӢ نشاندهي 1. *исми амал аз нишон додан*. 2. намоиш додан; намоиш; **НИШОНДИҲӢИ ФИЛМ**.

НИШОНДОД نشانداد 1. раҳнамоӣ, ҳидоят; дастур. 2. он чи (*мас.*, рақам ё ҳарфе), ки асбобе нишон медиҳад.

НИШОНДОР نشاندار соҳибнишон, ордендор.

НИШОНЗАН نشانزن тирандозе, ки тирро бехато ба ҳадаф мерасонад; он ки нишона мегирад, ҳадафгир.

НИШОНЗАНӢ نشانزني ба нишон задан, тирандозӣ ба нишон (*мас.*, дар машқ).

НИШОНИДАН نشانيدن *ниг.* нишондан.

НИШОНӢ نشاني номи кӯча ва шумораи бино ё хонаи иқомати шахсе чун аломати пайдо кар-

дани он ё фиристодани мактуб *ва ғ.*, адрес.

НИШОНКАРДА نشان کرده *ниг.* нишонакарда.

НИШОНРАС نشان رس ба нишон расанда; бехато ба нишон зананда: тирҳояш нишонрас буданд.

НИШОСТА نشاسته оҳор, нишаста.

НИШОТ *а.* نشاط хурсандӣ, шодӣ, сурур шодмонӣ; **АЙШУ НИШОТ** дилхушию тараб.

НИШОТОВАР نشاط آور шодиовар, хурсандибахш, тарабангез.

НИШОТОФАР نشاط آفري *ниг.* нишотовар.

НИШТАР نشتر *ниг.* нештар.

НИШХОР//НИШХӢР نشخوار//نشخور кавша; **НИШХӢР КАРДАН** хӯроки хӯрдари аз меъда ба даҳон гардонда чавидани гову гӯсфанд, кавша кардан.

НИШХӢРД نشخورد андаке аз коҳу алаф *ва ғ.*, ки дар охури ҳайвонот боқӣ мондааст, нимхӯрдаи гову гӯспанд *ва ғ.*

НИЮШИДАН نيوشيدن *кит.* шунидан, гӯш кардан; гӯш фаро додан гӯш додан..

НИЮШО//НИЙӢШО نيوشا *кит.* шунаванда, гӯшкунанда; гӯш фародиханда.

НИЯТ//НИЙӢЯТ *а.* نيت қасд, майл, азм, мақсад; **БО ИН НИЯТ** бо ин майлу хоҳиш, бо ин мақсад; **БА НИЯТИ...** бо мақсади...; барои...; **НИЯТ ДОШТАН** дар қасди коре будан; **АЗ НИЯТ БАРГАШТАН** аз азм ва қарори худ баргаштан; **БА НИЯТ РАСИДАН** ба мақсаду орзу расидан.

НО I *пешванде, ки ба калима маънои* рад, инкор ва нафӣ *медиҳад*: **НОРАВШАН, ПОТАВОН, НОМАӢЛУМ, НОДУРУСТ, НОПАДИД**.

НО II نا об.

НО III تا 1. *ниг.* **НАЙ**. 2. гулӯ, ҳалқ.

НОАӢН ناعيان норавшан; диданашаванда; номаӢлум.

НОАНИҚ نائيق *ниг.* номуайян.

НОАНИҚӢ نائيقی *ниг.* номуайянӣ.

НОАСЛ ناصل 1. бадзот, ночинс; бадсифат. 2. нобакор, нокас, бадкирдор.

НОАСЛӢ ناصلي 1. ночинсӣ; бадсифатӣ. 2. ноба-

- корй, нокаси, бадкирдорй.
- НОАХЛ** ناهل 1. белаёкат, нолоик, ноўхдабаро. 2. ноиттифок, нотифок.
- НОАХЛӢ** ناهلي 1. белаёкати, ноўхдабарой. 2. ноиттифокй, нотифокй.
- НОАХЛОНА** ناهلانه 1. белаёкатона, ноўхдабароёна. 2. нотифокона.
- НОБ I** نوب *kit.* соф, тоза, холис, беғаш: **зари ноб**, **майи ноб**.
- НОБ II** نوب *kit.* дандони ашк.
- НОБАКОР** نوبكار бадкирдор, бадамал; нокас, паст, сифла.
- НОБАКОРӢ** نوبكارى бадкирдорй, бадамалй; нокаси, сифлагй.
- НОБАКОРОНА** نوبكارانه бадкирдорона, нокасона, зишт, бад: **харакатҳои нобакорона**.
- НОБАЛАД** نابلد 1. ноошно бо чизе, надонанда. 2. ноогох, ғайривоқиф. беҳабар, ноогох.
- НОБАЛАДӢ** نابلدى 1. ноошной бо чизе, надонистани чизе. 2. ноогоҳй, новокифй.
- НОБАНАВО** نانبوا *kit.* ҳар чизе, ки зоеъ шудааст ва ба кор намеояд.
- НОБАРОБАР** نابرابر номусовй; ночур, номуносиб (*аз чихати миқдор, дараҷа*); **чанги нобаробар** чанге, ки қувваи тарафайн баробар нест.
- НОБАРОБАРӢ** نابرابرى баробар набудан, мусовй набудан; гуногунй (*аз чихати миқдор, дараҷа, мақом*).
- НОБАРОБАРХУҚУҚ** نابرابر حقوق аз чихати ҳуқуқ ғайримусовй.
- НОБАРОБАРХУҚУҚӢ** نابرابر حقوقى нобаробарй дар ҳуқуқ; нобаробарҳуқуқии миллатҳо дар баъзе мамлакатҳо.
- НОБАРОР** نابرار он ки бештарини қораш пеш намеравад ва ё умуман қораш омад намекунад, бемувафакият, ноком.
- НОБАРОРӢ** نابرارى барор нагирифтани қор, бемувафакиятй, ноомади қор.
- НОБАСОМОН** نابسامان 1. бесару бесомон; бе-назму тартиб: **зиндагии нобасомон**. 2. ошуфтаҳол, носозгор, номувофик, нохинчор.
- НОБАСОМОНӢ** نابسامانى 1. бесарусомонй, номураттабй. 2. ошуфтаҳолй, носозгорй, нохинчорй.
- НОБАСТА** نايسته бастанашуда, махсусан захме, ки докапеч нашудааст.
- НОБАҲАНГОМ** نابهنگام 1. бевакт, бемавқеъ. 2. бемаврид, бечо.
- НОБАҲРА I** نابهره *kit.* бузург, азим.
- НОБАҲРА II** نابهره *ниг.* **набахра**.
- НОБАҲРАМАНД** نابهره مند *kit.* бебахра, бена-сиб.
- НОБАҶО** نايجا *ниг.* **бечо**.
- НОБИҒА** ا. نايغه соҳиби ҳуш ва истеъдоди фавқулода, одами дорои истеъдоди барҷаста; **нобиғай замон** одами дар илм ва фазл ягонаи замони худ.
- НОБИНО** نابينا маҳрум аз қобилияти биной, кӯр, аъмо; **нобинои модарзод** аз модар нобино таваллудшуда.
- НОБИНОӢ** نابينايى маҳрум будан аз биной, бечашмй, кӯрй.
- НОБИСУД/НОБИСУДА** نابسود//نابسوده носуфта (*oid ба сангҳои қиматбаҳо*).
- НОБИХРАД** نابخرد бехирад, беакл, нодон.
- НОБИХРАДӢ** نابخردى бехирадй, беаклй, нодонй.
- НОБОБ** نواب 1. номувофик, номуносиб; ноқулай, бад. 2. нофорам, ногувор: **хӯроки нобоб**. 3. *мач.* ночинс, улфатнопазир; номуросо; **одами нобоб** одами номуросо, бадмуомила.
- НОБОБӢ** نوابي нобоб будан; номувофикй, номуносибй; **нобобии чои истиқомат**.
- НОБОВАР** ناباور боварнақунанда, итминоннадошта, эътимоднадошта; шубҳақунанда (*ба дурустии қоре, сухане, фикре*).
- НОБОВАРӢ** ناباوري бовар нақардан, эътимоднадоштан, итминоннадоштан; шубҳа; **изҳори нобоварй қардан** итминоннадоштани худро аз чизе ё касе баён намудан; шубҳа изҳор қардан.
- НОБОВАРОНА** ناباورانه бо нобоварй; ба назари шубҳа; **нобоварона нигоҳ қардан** бо шубҳа ни-гаристан.

НОб

НОБОИСТ نابايست *кит.* 1. нобоб, нолоиқ. 2. ғайри лозим; чизе ки ба қор намеояд.

НОБОЛИҒ نابالغ ба синни балоғат нарасида, ба ҳадди булуғ нарасида.

НОБОЛИҒӢ نابالغӣ ноболиғ будан; ба балоғат нарасидагӣ; даврони туфулият, айёми бачагӣ.

НОБУД نابود номавҷуд, нестшуда; барҳамхӯрда, аз байнрафта; **нобуд гардидан (гаштан)** нест шудан, барҳам хӯрдан, аз байн рафтан; **нобуд қардан** а) талаф қардан; беҳуда сарф қардан; б) *мач.* ҳалок сохтан; **нобуд шудан** а) талаф шудан; беҳуда рафтан, беҳуда сарф шудан, зоеъ шудан; **несту нобуд қардан** нест қардан, барҳам задан, зоеъ қардан; $\diamond$ **буду нобуд** ҳасту нест, тамоми дорои касе.

НОБУДА نابوده 1. нобуд, номавҷуд; набуда, ғойб. 2. нодор, камбағал, бенаво, бебизоат.

НОБУДАГӢ نابودگӣ нодорамӣ, камбағалӣ, бенавоӣ, бебизотӣ.

НОБУДӢ نابودی 1. нестӣ, фано. 2. нест шудан, талаф шудан, нобуд шудан. 3. нобудагӣ, камбағалӣ, бенавоӣ.

НОБУДҚОР نابودكار исрофқор, беҳуда сарфқунанда.

НОБУДҚОРӢ نابودکاری исрофқорӣ, беҳуда сарф ва талаф қардан: **нобудқорӣ қардан**.

НОБУДМАНД نابودمند *кит.* фақир, бебарғу наво; камбағал.

НОБУРДБОР نابردبار бесабр, бетоқат, бетаҳаммул.

нов *асоси замони ҳозира аз новидан.*

НОВ I نو 1. киштӣ, киштии ҷангӣ. 2. ҷӯби ковок ё кубури тунукагин, ки дар лаби бом гузошта мешавад, то ки оби боронро аз бом ба поён резонад; нова, новадон. 3. маҷрое, ки ба воситаи он об ба осие мерезад.

НОВ II نو *кит.* об; нам.

НОВА نواه ҷӯби дарози дарунқовок дар осиеҳои обӣ, кубури сафолӣ, филизӣ *ва ғ.*, ки дар обрезҳо ва обғузарҳо қор мефармоянд.

НОВАДОН ناهدان *ниг.* нов I; аз **борон гурехта ба новадон дучор шудан** аз балое гурехта ба ба-лоӣ бадтар аз он вохӯрдан.

НОВАДОР ناهدار дорои нова, нова насб қарда: **боми новадор.**

НОВАК I نوک *шакли тасғир ва навозишии нов I.*

НОВАК II نوک тири қамон; тир; **новаки миҷгон** *киноя аз миҷгони зебои маҳбуба.*

НОВАҚАНДОЗ نوکانداز тирандозанда аз қамон; қамонвар.

НОВАҚАНДОЗӢ نوکاندازی тирандозӣ аз қамон; қамонварӣ.

НОВАҚТ ناوقت бевақт, нобахангом.

НОВАҚТӢ ناوقت бевақтӣ, нобахангомӣ.

НОВАМОНАНД ناهمانند *ниг.* новашакл.

НОВАРД نورد *ниг.* набард.

НОВАРДҲОҲ نوردخواه ҷангҷӯӣ, ҳариси ҷанг, касе, ки ҷанг металабад.

НОВАЧА ناهچه новаи хурд.

НОВАШАКЛ ناهشکل чизи ба нова монанд, шабеҳи нова, новамонанд.

НОВДОН نودان *ниг.* новадон.

НОВЕЛЛА ناول *ит.* навъи жанри хурди адабии ба ҳикоя монанд.

НОВЕЛЛАНАВИС ناولانويس муаллифи новелла; нависандае, ки дар жанри новелла эҷод мекунад.

НОВЕЛЛАНАВИСӢ ناولانويسӣ новелла навиштан, эҷод қардани новелла.

НОВИДАН نويدن *кит.* 1. монанди нови суштшудаи бом ба ҷапу рост қалавидан; қалавида роҳ рафтан. 2. *мач.* хиромидан, ба ноз роҳ рафтан.

НОВОБАСТА نوابسته вобастанабуда; ба сари худ, мустақил; **новобаста аз...** қатъи назар аз..., сарфи назар аз...

НОВОҚИФ نواقف *кит.* беҳабар, беиттилоъ; ноозмудакор.

НОВОҶИБ نواجب *кит.* 1. ғайрилозим, нолозим, нодарқор. 2. *ниг.* мустаҳаб.

НОГАП ناگپ :ногап будан ҳамгап набудан, қаҳрӣ будан; **ногап шудан** бо ҳамдигар гапно-зан шудан, қаҳрӣ шудан.

НОГАПӢ ناگپي хамгап набудан, қахрӢ будан.

НОГАХ ناگه *ниг.* ногох.

НОГАҲОН ناگهان баногоҳ, банохост, ғайричашмдошт; якбора, дафъатан: **ногоҳон истода мондан, ногоҳон пайдо шудан.**

НОГАҲОНӢ ناگهاني ғайричашмдошт, ҳодисае, ки банохост ва якбора рӯй додааст; **балон ногоҳонӢ, ҳодисаи ногоҳонӢ; хучуми ногоҳонӢ** ҳамлаи якбораи пинҳонӢ.

НОГИРО ناگيرا чизеро дошта (гирифта) наметавонистагӢ, суғ, бемадор.

НОГОҲ ناگاه 1. ноҳост; якбора, дафъатан. 2. бемаврид, нобахангом; **гоҳу ногоҳ** бамавриду бемаврид; **ба ногоҳ** ба як вақти номуайян, ба як вақти ғайричашмдошт.

НОГУВОР ناگوار 1. бадҳазм, ба табъ нофорам; бадмаза: **хӯроки ногувор.** 2. *мач.* нописанд, номувофик, нохушоянд; **вазъияти (ҳолати) ногувор; ногувор дидан** номуносиб доништан, раво надидан; **ногувор хис кардан** ноҳинчор хис кардан; бад хис кардан.

НОГУВОРӢ ناگواري нохушӢ, ҳодисаи нохушоянд ва бад.

НОГУВОРО ناگوارا *ниг.* ногувор.

НОГУДОХТА ناگداخته гудохтанашуда, обнокарда: **равғани ногудохта.**

НОГУЗИР ناگزير ноилоҷ, хатмӢ; ҳодисае, ки рӯй доданаш хатмист: **ногузир будан.**

НОГУЗИРӢ ناگزيري ногузир будан, хатмӢ будан: **ногузирӢи ғалаба.**

НОГУФТ ناگفت ноҳонда, даъватнашуда, бедаъват; **меҳмони ногуфт** меҳмони ноҳонда; **ногуфт рафтан** бе даъват рафтан.

НОГУФТА ناگفته баённагашта, изҳорнаёфта; гапи нотамом, ба охир нарасида: **ногуфта мондани суҳан; ногуфта намонад, ки...** қобили тазаккур аст, ки..., бояд гуфт, ки...

НОГУФТАНӢ ناگفتني 1. чизи гуфтаниш номумкин, гуфтаниш нораво. 2. он чи бояд пинҳон бимонад ва ба дигаре изҳор нашавад.

НОДАРКОР نادرکار зиёдатеӢ, бекора, нолозим: **чизҳои подаркор.**

НОДАРКОРӢ نادرکاري подаркор будан, зарурат

надоштан; зиёдатеӢ.

НОДИДА ناپيده 1. надидагӢ, беҳабар; **худро но-дида шуморидан (вонамуд кардан)** худро беҳабар ва ғофил нишон додан. 2. *мач.* он ки молу давлат насибаш нашудаасут; чашмгурсна, бенаво, бебизоат.

НОДИДАНӢ ناپيدني чизи диданаш мамнӯъ, пинҳон дошташаванда.

НОДИМ ا. نادم *кит.* надоматқунанда; пушаймон, пушаймоншуда.

НОДИР ا. نادر 1. кам дидашаванда, кам дучоршаванда, камчин, камёб: **кони филизҳои но-дир; китобҳои но-дир** китобҳои камёб. 2. ягона, мумтоз, беназир, беҳамто.

НОДИРА ا. نادره *муаннаси* **нодир; нодираи даврон** дар ҷаҳон ягона, беҳамтои ҷаҳон.

НОДИРАГУФТОР نادره گفتر хушсуҳан; зарофатгӯӣ, ҳозирҷавоб.

НОДИРАДОН نادره دان *кит.* одами хушёр, оқил, бофаросат, фозил, огоҳ.

НОДИРАКОР نادره دار санъатқори нафискор; хунарманди гулдаст; **хунармандони нодиракор.**

НОДОН نادان 1. ҷохил, бесавод, бедониш. 2. беақл, камақ; **ҷони подон дар азоб (зарб.).**

НОДОНӢ ناداني 1. бедонишӣ, бесаводӣ, бемаърифатеӢ; ҷаҳолат. 2. беақлӣ, бефаҳмӣ, гӯлӣ; **нодонӣ кардан** аҳмақӣ кардан, дар коре бо сабаби ноогоҳӣ ғафлат кардан; **худро ба подонӣ задан (андоختан)** худро аз чизе беҳабар вонамуд кардан, худро беҳабар нишон додан, тағофул кардан.

НОДОР نادر он ки чизе надорад, тихидаст, камбағал, мискин.

НОДОРАМ نادر ام *ниг.* подор.

НОДОРАМӢ نادر امي *ниг.* подорӣ.

НОДОРӢ ناداري бенавоӣ, камбағалӣ, қашшоқӣ, бебизоатеӢ, тихидастеӢ.

НОДУРУСТ نادرست 1. ғалат, хато; *муқоб.* **дуруст.** 2. ноҳақ, нораво.

НОДУРУСТӢ نادرستي хато ва ғалат будан; раво набудан.

НОДУХТАР *نا دختر* беиффат, нодӯшиза.

НОЁБ *ناياب* ёфтнашаванда, камёб, нодир: **гав-хари ноёб**, **хазинаи ноёб**.

НОЁФТ *نايافت* *ниг.* ноёб.

ноз *ناز* *асаси замони ҳозира аз нозидан.*

НОЗ *ناز* 1. хушаҳволӣ, ҳузуру ҳаловат; **нозу неъмат** хӯрданиҳои хубу болаззат. **бистари ноз** *мач.* бистари боҳузуру ҳаловат; **хоби ноз** хоб дар роҳату осудагӣ. 2. карашма, ишва, таннозӣ; **нозу адо** ишваю карашма; **нозу итоб** карашмаву ишваи хашмомез. 3. истиғно, эркагӣ; **нозу нуз** нею нестон аз рӯи эркагӣ, баҳоначӯӣ; **нози касе гунчидан** гапи касе гузаштан; эътибор доштан; **нози касеро бардоштан** ба эркагии касе тоб овардан; **ноз кардан** а) ишваву карашма кардан; б) эркагӣ кардан, нею нестон кардан аз эркагӣ. 4. фахр, тафохур, ғурур.

НОЗАНДА *نازنده* 1. *сифати феълии замони ҳозира аз нозидан.* 2. нозкунанда. 3. фахркунанда.

НОЗАНИН *نازنين* 1. ноздор, карашмагар, ишвагару танноз. 2. зебо, хушқаду қомат, нозукандом, дилрабо. 3. *мач.* маҳбуба.

НОЗАНИНӢ *نازنينى* зебой, хушқаду қоматӣ, нозукандомӣ, дилрабой.

НОЗАРУР *ناضور* *ниг.* **нодаркор.**

НОЗБАРДОР *نازبردار* он ки нози касеро мебардорад; он ки ба эркагӣ ва инчиқии каси дигар тоқат мекунад.

НОЗБӢ(Ӣ) *نازبو(ى)* 1. *бот.* як навъ гиёҳи дастпарвари хушбӯӣ, аз лабгулҳо, лимӯгиёҳ. 2. райҳон.

НОЗГУЛ *نازگل* *бот.* як навъ растании майдагул аз чинси растаниҳои лӯбиёӣ, ки дар сурати даст расонидан баргҳояш баста мешавад, мимоза.

НОЗДОР *نازدار* нозкунанда, ишвагар.

НОЗЕБ *نازيب* 1. безеб, зишт, зиштрӯӣ, бадшакл. 2. назебанда, номувофиқ (*оид ба* либос); нописанд: **рафтори нозеб.**

НОЗЕБО *نازيبا* *ниг.* **нозеб.**

НОЗЕБОӢ *نازيباي* зиштӣ, зиштрӯӣ, бадшаклӣ.

НОЗИДАН *نازیدن* 1. ноз кардан, карашмаву ишва кардан. 2. фахр кардан, болидан.

ва кардан. 2. фахр кардан, болидан.

НОЗИЛ *ا نازل* *кит.* 1. фурудоянда, пастфуроянда; **нозил шудан** поин омадан, фуруд омадан. 2. камбаҳо, камарзиш, паст; **ба кимати нозил** ба нархи арзон.

НОЗИМ *ا ناظم* 1. *кит.* он ки чизеро ба ришта мекашад (*мас., марворидро*). 2. ба назму тартибоваранда, тартибдиҳанда; танзимгар. 3. шоир, шеърнавис.

НОЗИР *ا ناظر* 1. назаркунанда, нигоҳкунанда, бинанда; **ҳозир** **нозир** он ки дар ҷое ҳозир буда ва воқеаро дидааст. 2. назораткунанда, назоратчӣ; **бозрас:** **нозири роҳ**, **нозири тартибот**, **нозири шӯъбаи назорати техникӣ**. 3. *кхн.* **вазир**; **шӯрои нозирон** шӯрои **вазирон.**

НОЗИРАКӢ *نازيركى* зираку хушёр набудан; кундзехнӣ.

НОЗИРӢ *ناظرى* назорат кардан, ниғаҳбонӣ, бозрасӣ.

НОЗИРОТ *ناظرات* *ҷ.* **нозир**; идораи назорат, ва тафтиш; **нозироти андоз** идораи назорат ва тафтиши ҳолати андозсупорию андозгирӣ.

НОЗИШ *نازش* *исми феъли аз нозидан*; фахр, ифтихор.

НОЗКАШ *نازکش* *ниг.* **нозбардор.**

НОЗКУНАНДА *نازکننده* *сифати феълии замони ҳозира аз ноз кардан*; он ки ноз мекунад, ишвакунанда.

НОЗКУНОН *نازکنان* *феъли ҳол аз ноз кардан*; бонозу карашма.

НОЗОДА *نازاده* зоиданашуда, таваллуднашуда; онки ё он чи ҳанӯз назоидааст.

НОЗО(Ӣ) *نازاي* назоянда, ақим (*оид ба* зан ва модаи чорпоён).

НОЗОӢ *نازايى* ноборворӣ, нозо будан.

НОЗОФАРИН *نازآفرين* 1. ба вучуд оварандаи нозу неъмат; оварандаи хушию хуррамӣ. 2. офаридашуда аз ноз; пурнозу карашма. 3. *мач.* маҳбуба, маъшуқа.

НОЗОЯНДА *نازاينده* он ки ё он чи қобилияти таваллуд кардан надорад, надоштани тавоноии зоидан.

НОЗПАРВАР *نازپرور* 1. он ки бо нозу неъмат ва

- меҳрубониҳо парвариш ёфтааст. 2. эрка калоншуда, тарбияи дурустнадида. 3. *мач.* маҳбуба, маъшуқа.
- НОЗПАРВАРДА** نازپرورده *ниг.* нозпарвар. (1. 2).
- НОЗПАРВАРДАГӢ** نازپرورده گي нозпарварда будан; эркагӢ, инчиқӢ.
- НОЗУК** نازك 1. латиф, зариф, дилкаш. 2. нафис, тунук; **либоси нозук**, **матои нозук**. 3. борик: маҳин: **дасти нозук**, **тори нозук**. 4. зудранч; ҳассос: **дили нозук**, **хотири нозук**. 5. *мач.* муҳим, чиддӢ; **нозук-нозук** хиромон-хиромон, таннозона; бисёр эҳтиёткорона; **аз ҷои нозуки чизе** (*касе*) **гирифтан** ҷои муҳим ва ба зарба тобноовар ва зудшикани чизе, касеро ёфта тавонистан.
- НОЗУКАДО** نازك ادا 1. он ки рафтор ва кирдораш дилписанду латиф аст. 2. хушадо; хушовоз.
- НОЗУКАДОӢ** نازك اداي 1. латофатнокӢ, ҷозибадорӢ. дилрабой, 2. хушадоӢ, хушовозӢ.
- НОЗУКАК** نازك كك *шакли навозиши* **нозук**; хеле нозук.
- НОЗУКАНДЕШ** نازك انديش борикандеш, нозукхаёл.
- НОЗУКАНДЕШӢ** نازك انديشي борикандешӢ, нозукхаёлӢ.
- НОЗУКАНДОМ** نازك اندام он ки аъзою бадани вай латиф ва борик аст; нозукбадан.
- НОЗУКАНДОМӢ** نازك اندامي латифбаданӢ, нозукбаданӢ.
- НОЗУКБАДАН** نازك بدن 1. *ниг.* нозукандом. 2. *мач.* маъшуқаи латиф ва зебо; маъшуқа.
- НОЗУКБАДАНИӢ** نازك بدني *ниг.* нозукандомӢ.
- НОЗУКБАӢН** نازك بيان соҳиби гуфтори латифу дилкаш, хушбаён.
- НОЗУКБИН** نازك بين 1. борикбин, дақиқназар. 2. нуктасанч.
- НОЗУКБИНӢ** نازك بيني 1. борикбинӢ, дақиқназарӢ. 2. нуктасанчӢ, мӯшикофӢ.
- НОЗУКДИЛ** نازك دل ҳассос, мутаассиршаванда; зудранч.
- НОЗУКДИЛӢ** نازك دلي ҳассосӢ, мутаассиршавандагӢ; зудранчӢ.
- НОЗУКӢ** نازك 1. назокат, латифӢ, зарифӢ, латофат; нафосат. 2. чихати хос, махсусият, сирру асрори чизе; **нозукиҳои забон** нуктаҳои борики забон.
- НОЗУКМИӢН** نازك ميان он ки миёни борики базеб дорад, борикмиён, камарборик, химчамиён.
- НОЗУКМИЗОЧ** نازك مزاج *ниг.* нозуктабиат.
- НОЗУКМИЗОЧӢ** نازك مزاجي *ниг.* нозуктабиатӢ.
- НОЗУКМУОМИЛА** نازك معامله он ки дар муомила ба назокат эътибор медиҳад, хушмуомила, боилтифот.
- НОЗУКМУОМИЛАГӢ** نازك معامله گي риояи назокат дар муомила, хушмуомилагӢ, боилтифотӢ.
- НОЗУКОНА** نازك انه аз рӯи назокат, бо риояи зарофат, бо лутфу малохат.
- НОЗУКПАЙКАР** نازك پيكر *ниг.* нозукбадан.
- НОЗУКПӢСТ** نازك پوست пӯсташ нозук, пӯсттунук.
- НОЗУКРУХСОРА** نازك رخساره *ниг.* нозукрӯй.
- НОЗУКРӢӢ** نازك روي он ки рӯи дилкашу зебо дорад; хушрӯй.
- НОЗУКСАНАМ** نازك صنم маҳбубаи нозук, зебо.
- НОЗУКСАНЧ** نازك سنج 1. он чи дақиқ месанҷад, аниқ муайян мекунад: **тарозуи нозуксанч**. 2. *мач.* нуктасанч, борикбин: **мунаққиди нозуксанч**.
- НОЗУКСАНЧӢ** نازك سنجي 1. нозуксанч будан, дақиқкорӢ. 2. *мач.* нуктасанчӢ, борикбинӢ.
- НОЗУКТАБИАТ** نازك طبيعت табъаш нозук, ҳассос; инчик, сернозунуз.
- НОЗУКТАБИАТӢ** نازك طبيعتي нозуктабиат будан; ҳассосӢ; инчиқӢ, сернозунузӢ.
- НОЗУКТАБӢ** نازك طبع *ниг.* нозуктабиат.
- НОЗУКТАБӢӢ** نازك طبعي *ниг.* нозуктабиатӢ.
- НОЗУКТИНАТ** نازك طينت касе, ки табиаташ нозук аст, ҳассос; зудранч.
- НОЗУКФАҲМ** نازك فهم борикхаёл, хушфаҳм; бофаросат, зирак.

НОЗУКФАХМӢ نازک فہمی борикхаёлӣ, хуш-фахмӣ; дақиқназарӣ; зиракӣ.

НОЗУКХАЁЛ نازک خیال нозукандеш, дақиқназар: **шоири нозукхаёл** шоире, ки тахайлоти латифу ширинро тараннум мекунад.

НОЗУНУЗ نازنوز *ниг.* **ноз** (3).

НОИБ *a.* نائب 1. чонишин, муовин: **ноиб раис**. 2. вакил, ваколатдор.

НОИБӢ نائیب ниёбат, чонишинӣ, муовинӣ.

НОИБКОНСУЛ نائب کانسل *таър.* чонишини консул.

НОИБУЛХУКУМАТ *a.* نائب الحکومت *таър.* он ки ҳамчун ноиб ҳоким идораи шаҳре ба зиммаи ӯ гузошта шудааст; қоиммақом.

НОИБУССАЛТАНА *a.* نائب السلطنه *таър.* он ки ҳамчун ноиб подшоҳе, ки ба синни қонунӣ нарасидааст, салтанатро идора мекунад.

НОИЖА نايژه *кит.* қубур, лӯлаи об, ғулба.

НОИЗА نايزه *кит.* 1. *ниг.* **ноижа**. 2. *маҷ.* қатраи оби дида, ашк.

НОИЛ *a.* نائل он ки ба мақсади худ расидааст; **ноил шудан** а) расидан ба муроду мақсади худ; б) муваффақ шудан ба чизе.

НОИЛОҶ ناعلاج 1. ночор, лоилоҷ; маҷбур; **ноилоҷ мондан** ночор мондан; маҷбур шудан. 2. хоҳу ноҳоҳ, ногузир, аз рӯи зурурат (*кардан кореро*).

НОИЛОҶӢ ناعلاجی 1. ночорӣ, маҷбурӣ. 2. зарурат, ногузирӣ.

НОИМ *a.* نائم хобида, хуфта, хобрабуда; *муқ.* **навм**.

НОИНСОФ نائصاف беинсоф; бевичдон.

НОИНСОФӢ نائصافی беинсофӣ, беадолатӣ.

НОИНСОФОНА نائصافانه бо ноинсофӣ, бо беадолатӣ: **ноинсофона рафтор кардан**.

НОИРА *a.* نائره *ниг.* **нойира**.

НОИТТИФОҚ ناتفاق муттафиқнабуда, тифоқнабуда, ноаҳд, ягонагӣ надошта.

НОИТТИФОҚӢ ناتفاقی аҳлу тифоқ набудан, нотифоқӣ, ноаҳдӣ.

НОИТТИФОҚОНА ناتفاقانه бо ҳам иттифоқнакарда, ноаҳлона, нотифоқона; ба таври пароканда.

НОӢ I نای *ниг.* **най**.

НОӢ II نای гулӯ, ҳалқум, ҳалқ.

НОӢАНБОН نای انبان *ниг.* **найанбон**.

НОӢИРА *a.* نائيره *кит.* оташи шӯълавар, оташи барафрӯхта; оташ, нор.

НОӢЧА نايچه 1. *ниг.* **найча** I, 1. 2. қисми лӯлашакли баъзе асбобҳо, ки бо он ҳаво мекашанд ё бод медаманд.

НОК I ناک *кит.* олуда, нопок, нософ (*оид ба мушқу анбар ва ғ.*)

НОК II ناک растанӣ ва меваи он аз чинси мурӯд ва калонтар аз он, амруд, гулобӣ.

НОКАРДАКОР ناکرده он ки ноозмуда ва таҷрибадор нест, корнодида, бетачриба.

НОКАС ناکس он ки одамгарӣ надорад, ноодам, нобакор, разил; **касу нокас** одамони неку бад, одаму ноодам.

НОКАСӢ ناکسی ноодамӣ, пастӣ, номардӣ, разилӣ.

НОКАУТ انگل. ناکاوت *варз.* вазъияти аз зарби ҳариф ба замин афтодани боксёр, ки даҳ сония нахезад, мағлуб ҳисоб мешавад.

НОКЗОР ناکزار ҷое, ки дарахти нок зиёд рӯидааст; боғи нок.

НОКИФОЯ(Т) ناکفایه // ناکفایت ба дараҷаи кофӣ набуда, нокофӣ.

НОКИФОЯТӢ ناکفایتی нокифоя (кам) будан, нокофӣ будан.

НОКИШТА ناکشته киштнашуда; нокорам, **нокишт гузоштан (мондан)** кишта нашудан.

НОКОМ ناکام 1. ба муроду мақсад нарасида, номурод. 2. ноумед, маъюс. 3. *нав.* дар мактабҳои олий – як навъ баҳои бад, ки ба донишҷӯи аз санҷиш нагузашта гузошта мешавад; *муқоб.* **комёб**.

НОКОМӢ ناکامی 1. ноком будан, ба муроду мақсади худ нарасидан; номуродӣ. 2. бе-муваффақиятӣ.

НОКОРАМ ناکارم киштнашуда, бекорхобида:

- замини нокорам.
- НОКОРДИДА** ناکار دیده *ниг.* корнодида.
- НОКОСТА** ناکاسته костанашуда, камнашуда, пурра; бенуксон; **мохи нокоста** а) мохи шаби чордах, мохи пурра; б) *ки.* махбуба, маъшуқа.
- НОКОФӢ** ناکافی *ниг.* нокифоя.
- НОКУШОДА** ناکشاده бознашуда; ношукуфта: кӯраки нокушода, муғчаи нокушода.
- НОҚА** *а.* ناقه *ки.* шутури мода, модашутур.
- НОҚАВОМ//НОҚИВОМ** ناقوام *ки.* ноқоим, нопойдор, ноустувор.
- НОҚИД** *а.* ناقد *ки.* 1. сарақунандаи пул, он ки пули сараро аз пули носара чудо мекунад. 2. *мач.* он ки хубу бади чизеро чудо карда метавонад; **ноқиди сухан** сухансанҷ, суханшинос.
- НОҚИЛ I** *а.* ناقل 1. чизеро аз чое ба чое баранда, аз чое ба чое гузаронанда, интиқолқунанда. 2. сими ғафси барқгузаронанда; **ноқилҳои барқӣ** а) *физ.* чисмҳое, ки чараёни барқро хуб мегузаронанд; б) сими ғафси барқӣ.
- НОҚИЛ II** *а.* ناقل *ки.* нақлқунанда, ҳикоятқунанда.
- НОҚИЛИЯТ** *а.* ناقليت *физ.* хусусияти чараёни барқро гузарондани чисмҳо: **ноқилияти барқӣ**.
- НОҚИЛТАСМА** ناقل تسمه *нав.* тасмаи даврзананда, ки борҳои гуногунро аз як ҷо ба ҷои дигар мерасонад: **ноқилтасмаи белчадор**.
- НОҚИС** *а.* ناقص 1. нотамом, нопурра. 2. *муқоб.* **комил**; **кори ноқис** кори нопурра, кори чала. нуқсондор, камбудидор.
- НОҚИСӢ** ناقصى 1. нотамомӣ, нопуррагӣ; нуқсондорӣ, камбудидорӣ. 2. камбудӣ, нуқсон.
- НОҚИСУЛАҚЛ** *а.* ناقص العقل ақлаш ноқис, ақлқӯтоҳ, камақл; нодон.
- НОҚИСУЛАҚЛӢ** ناقص العقلى камақлӣ, ақлқӯтоҳӣ; нодонӣ.
- НОҚОБИЛ** ناقابل белаёқат, беқобилият; ноӯҳдабаро, беҳунар; беистеъдод; **фарзанди ноқобил** фарзанди бефаросат ва ноӯҳдабаро; бачаи гарданшах, гапнодаро.
- НОҚОБИЛӢ** ناقابلى белаёқатӣ, беқобилиятӣ; ноӯҳдабароӣ, беҳунароӣ; беистеъдодӣ,
- НОҚУЛАӢ** ناقلى 1. *гуфт.* номувофик, номусоид, номуносиб. 2. ногувор, носоз, нохуш; **дар вазъияти ноқулай гузоштан (мондан)** дар ҳолати ногувор гузоштан (мондан).
- НОҚУС** ناقوس зангӯлаи калони калисо, зангӯлаи ибодатхонаи насронӣён.
- нол** *асоси замони ҳозира аз нолидан.*
- НОЛ I** نال 1. *ки.* най, қамиш; найи миёнқовок.
- НОЛ II** نال *ниг.* сифр.
- НОЛА** ناله 1. овози баланд аз рӯи дард ё сӯзи дил, оху фарёд бо гиряву зорӣ, навҳа, нолиш: **нолаву афғон**, **нолаву зорӣ**, **гиряву нола**, **оху нола**; **нола кардан** гиряи саҳт кардан; оху фиғон бардоштан; **нола кашидан** бо сӯзи дил фарёду фиғон кардан. 2. овози ғамгинонаи мусиқӣ ва суруд, савту оҳанги ҳазин: **нолаи танбӯр**.
- НОЛАГАР** ناله گر *ниг.* **ноланда** (2).
- НОЛАНДА** نالنده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз нолидан*. 2. он ки менолад; зориқунанда.
- НОЛАОМЕЗ** ناله آميز навҳаомез, фиғономез, бо нола, бо нолиш, нолишомез.
- НОЛАОМЕЗОНА** ناله آميزانه навҳагарона, оху фиғонқунон.
- НОЛАПАРДОЗ** ناله پرداز нолақунанда, зориқунанда; фарёду фиғонқунанда.
- НОЛИДАН** ناليدن 1. гиряву зорӣ кардан, нолиш кардан. 2. шикоят кардан, гила кардан.
- НОЛИШ** نالish 1. *исми феълий аз нолидан*; нолаву зорӣ, оху фиғон: **нолиш кардан**. 2. шикоят, изҳори норизоӣ.
- НОЛИШГАР** نالish گر нолагар, ноланда.
- НОЛИШҚУНАНДА** نالish كننده 1. *сифати феълии замони ҳозира аз нолиш кардан*. 2. ноланда, зориқунанда.
- НОЛИШҚУНОН** نالish كنان *феъли ҳол аз нолиш кардан*; бо нолиш, бо оху воҳ; бо овози ҳазин.
- НОЛОИҚ** نالائق 1. носазовор, ношоиста; номуносиб, номувофик; **кори нолоиқ**, **рафтори нолоиқ**, **сухани нолоиқ**. 2. *мач.* наарзанда, беарзиш: **ҷони нолоиқ**.

НОЛ

НОЛОИҚЎ نالايقى носазоворӣ, ношоистагӣ, номуносибӣ.

НОЛОН نالان феъли ҳол аз **нолидан**; нолишқунон, бо нолиш, бо оху воҳ; **гирёну нолон** бо оху фиғон, бо доду оҳ.

НОМ نام 1. калимае, ки барои муайян кардани касе ё чизе махсус шудааст, исм; **номи асли** номи ҳақиқӣ (на лақаб ва на тахаллус); **ному насаб** исми худ ва нисбати хонаводагӣ, аслу авлод; **аз номи...** аз тарафи..., аз чониби...: **аз номи тамоми халқи тоҷик**; **ба ном** гӯё, зоҳиран, расман; **ба номи...** а) ба исми..., мавсум ба...; б) ба унвони...; **ном ба ном** шахсан, бо номи ҳар яке, як ба як номбурда; **ном бурдан** а) номи касеро ба забон гирифтан; ном гирифта чег задан; б) зикр кардан, гуфта гузаштан; **ном гирифтан** а) ном бурдан, номи касеро гуфтан, зикр кардан; б) номида шудан, бо ном ё сифате машҳур шудан; **ном гузоштан (мондан)** номидан, исм мондан; **ному нишон мондан** киноя аз асар боқӣ мондан, хотира мондан; **ному нишон набудан** а) асаре ё нишо-нае набудан; б) бедарак шудан. 2. номидашуда, номидашаванда. 3. *мач.* обрӯ, эътибор; **ному нанг** *мач.* ору номус; обрӯю эътибор; **ном баровардан** киноя аз машҳур шудан, номдор шудан.

НОМА نام 1. навиштае, ки ба касе ё чое мефиристонанд, мактуб, хат, руқъа. 2. *кит.* китоб, асар; $\diamond$ **номаи аъмол** д. рӯйхати корҳои неку бади кас тибқи ривоёти динӣ, ки гӯё фариштаҳо ба ҳисоб гирифта, рӯзи қиёмат ба дасти соҳибашон месупоранд; **номаи камол** шаҳодатнома дар бораи тамом кардани мактаби миёна.

НОМАБАР نامهبر барандаи мактуб, хаткашон, қосид, пайк; **кабӯтари (мурғи) номабар** кабӯтари хаткашон.

НОМАБАРӢ نامهبرى номарасонӣ, хаткашонӣ, қосидӣ.

НОМАВЗУН ناموزون 1. номутаносиб. 2. бевазн, вайронвазн: **шеъри номавзун**.

НОМАВЗУНӢ ناموزوني номавзун будан, номутаносибӣ.

НОМАВЧУД ناموجود мавчуднабуда, вучуд на-дошта; ғайривоқеӣ.

НОМАЗБУТ نامضبوت ноустувор, нопойдор, но-поянда.

НОМАҚБУЛ نامقبول ғайри қобили қабул; номаъқул, писандиданашуда.

НОМАҚБУЛӢ نامقبولي қобили қабул набудан; номаъқулӣ, нописандидагӣ.

НОМАҚДУР نامقدور *кит.* 1. он чи одам ба он қодир нест. 2. номумкин, имконопазир, муҳол.

НОМАНАВИС نامهنويس нависандаи нома, мактубнавис, номанигор.

НОМАНАВИСӢ نامهنويسي мактубнависӣ, номанигорӣ.

НОМАНЗУМӢ نامنظومي ношоиронагӣ, шеърият надошта, ғайришоирона.

НОМАНЗУР نامنظور *кит.* манзурнагашта; дар назар нагирифта, ба эътибор нагирифта.

НОМАНИГОР نامهنگار *ниг.* номанавис.

НОМАНИГОРӢ نامهنگاري *ниг.* номанависӣ.

НОМАОВАР نامهآور *ниг.* номабар.

НОМАРАСОН نامه‌رسان *ниг.* номабар.

НОМАРАСОНӢ نامه‌رساني *ниг.* номабарӣ.

НОМАРБУТ نامربوط дахлнадошта ба чизе ё касе, берабт, бемуносибат.

НОМАРБУТӢ نامربوطي берабтӣ, бемуносибатӣ.

НОМАРҒУБ نامرغوب нофорам, номатбӯъ; номатлуб.

НОМАРҒУБӢ نامرغوبي нофорамӣ, номатбӯӣ; номатлубӣ.

НОМАРД نامرد 1. тарсончак; беғайрат, беҳамият. 2. нокас, нобакор, ноодам, разил.

НОМАРДӢ نامردی 1. тарсончакӣ, буздилӣ; ноустуворӣ дар қавли худ. 2. нокасӣ, нобакорӣ, ноодамӣ, разилӣ.

НОМАРДОНА نامردانه нобакорона, нокасона, разилона.

НОМАРДУМ نامردم *кит.* нокас, одами паст, ноодам.

НОМАРДУМӢ نامردمي *кит.* нокасӣ, паст-фитратӣ, ноодамӣ.

НОМАРЗӢ نامرزی *kit.* нописандида, ношоиста, номақбул; нофорам, номатбӯъ.

НОМАРӢӢ I نامرئی *kit.* диданашаванда; пинҳон, махфӣ.

НОМАРӢӢ II نامرعی *kit.* риоя накарда, диккат накарда; ба чо наоварда.

НОМАСДУД نامسدود *kit.* масдуднашуда, бастанашуда; кушода: **сарҳади номасдуд**.

НОМАСИӢХ نامهسیاه бадамал, бадкирдор, табаҳкор.

НОМАСКУН نامسکون ғайримаскун, маҳалли сукунат қарорнагирифта; беодам: **чазираи номаскун**.

НОМАСӢУЛ نامسئول ғайримасъул; бемас ӯулият, масъулиятношинос.

НОМАТБӢӢ نامطبوع 1. мувофиқи табънабуда, нофорам. 2. ба табъ нарасида, чопнашуда: **асари номатбӯъ**.

НОМАТЛУБ نامطلوب мувофиқи мақсаднабуда, ғайри дилхоҳ; номақбул.

НОМАФӢУМ نامفهوم нофаҳмо, фаҳмнорас, муғлақ, мубҳам: **калимаи номафҳум**.

НОМАФӢУМӢ نامفهومی нофаҳмой, муғлақӣ, мубҳамӣ.

НОМАӢДУД نامحدود ғайримахдуд, он чи ҳадду канор надорад, беканор.

НОМАӢДУДӢ نامحدودی беканорӣ, васеӣ; беохирӣ, бешуморӣ.

НОМАӢРАМ نامحرم 1. бегона, ғайр; ғайрихудӣ; он ки сазовори маҳрамӣ нест. 2. *кхн.* он ки ба хонаи занон ва хавлии дарун даромадани ӯ мумкин нест.

НОМАӢРАМӢ نامحرمی номаҳрам будан; бегонагӣ; ғайрихудӣ будан.

НОМАӢСУР نامحصور *kit.* 1. беҳисор, бедевор. 2. *мач.* номаҳдуд, беҳудуд; беҳад, бешумор.

НОМАШӢУР نامشهور машҳурнашуда, шӯҳратнадошта; ғайри маъруф: **шоири номашҳур**.

НОМАШӢУРӢ نامشهوری машҳур набудан, шӯҳрат надоштан.

НОМАӢДУД نامعدود бешумор, беҳисоб; аз ҳад

афзун.

НОМАӢҚУЛ نامعقول 1. он чи мувофиқи ақлу хирад нест, ба ақл рост намеояд. 2. номақбул, ғайри қобили қабул, нописандида.

НОМАӢҚУЛӢ نامعقولى кори нораво ва номақбул, кори нописанд: **номаъқулӣ қардан**.

НОМАӢЛУМ نامعلوم 1. номуайян, ғайри мушаххас. 2. шинохтанашуда; ношинос, **одамони мусаллаҳи номаълум; номаълум қарда** нафаҳмонда, ошқор накарда, зоҳир насохта, ба таври пинҳонӣ, номаълумак.

НОМАӢЛУМӢ نامعلومی номуайянӣ, номушаххасӣ; норавшанӣ; номафҳумӣ: **номаълумии фикр**.

НОМАӢЛУМАК//НОМАӢЛУМАКАК

نامعلومک//نامعلومک *гуфт.* маълум накарда, нафаҳмонда, пинҳонӣ: **номаълумакак гузаштан аз ҷое**.

НОМАӢМУР نامأمور нообод, хароб, вайрон: **деҳаи номаъмур**.

НОМАӢНУС نامأنوس *kit.* 1. унснагирифта, хӯнакарда, одатнакарда. 2. ноошно, ношинос; **калимаҳои номаънус** калимаҳои ғайриодӣ ва номафҳум; калимаҳои ғайримустаъмал.

НОМАӢРУФ نامعروف номаълум, номуайян, шинохтанашуда, номашҳур.

НОМБАР نامبر :**номбар қардан** ном бурдан, зикр намудан.

НОМБАРДОР نامبردار номдор, машҳур, маъруф.

НОМБАРДОРӢ نامبرداری номбарорӣ, номоварӣ; шӯҳратнокӣ.

НОМБАРОРӢ نامبراری *исми амал аз ном баровардан*; шӯҳрат ёфтган, машҳур гаштан.

НОМБАРШУДА نامبرشده *ниг.* номбурда.

НОМБУРДА نامبرده мазкур, зикршуда.

НОМВАР نامور *ниг.* номовар.

НОМГУЗОРӢ نامگذاری *исми амал аз ном гузоштан*; номмонӣ, ном мондан ба касе ё ба чизе ва ё ҷое: **номгузорӣ шудан**.

НОМГӢӢ نامگوی 1. чизе бо номе қайдшуда; номи сабтшуда. 2. ном, унвон: **дах номгӯӣ мачалла, панҷ номгӯӣ рӯзнома**.

НОМ

НОМДОР نامدار овозадор, машхур, шӯхратнок, маъруф; ба некӣ номбароварда: **устои номдор**, **шоири номдор**.

НОМДОРӢ نامدارӣ овозадорӣ, шӯхратнокӣ, машхурӣ; некномӣ.

НОМДУЗД نامدزد он ки ном ва унвони шахси дигарро аз они худ кардааст.

НОМЕХРУБОН نامهربان бемехр, бемуҳаббат; беилтифот; бешафқат.

НОМЕХРУБОНӢ نامهربانی бемехрӣ; беилтифотӣ; бешафқатӣ.

НОМЕХРУБОНОНА نامهربانانه бо номехрубонӣ; беилтифотона, бешафқатона.

НОМЗАД نامزد 1. он ки кореро ба вай муносиб дидаанд; он ки ўро барои интиҳоб, қабул ва таъйин кардан ба коре, ишғоли вазифае ё дарёфти унвоне дар назар гирифтаанд; **номзад ба узви ҳизб** он ки пеш аз қабул шудан ба узвияти ҳизб давраи санчишро аз сар бояд гузаронад; **номзад ба вакилӣ** шахсе, ки барои интиҳоб шудан ба вакилӣ пешниҳод шудааст. 2. духтаре, ки барои зан шудан ба касе муносиб дида шудааст, арӯшаванда; **номзад кардан** ба арӯсӣ интиҳоб кардан; **номзад шудан** ба арӯсӣ интиҳоб шудан. 3. дараҷаи аввали унвони илмӣ; **номзади илми филология**, **номзади илми таърих**.

НОМЗАДӢ نامزدي 1. *мансуб ба номзад*; номзад будан. 2. номзад пешбарӣ шудан (*ба ишғоли вазифа, интиҳобот ва ғ.*); **имтиҳони номзадӣ** имтиҳон аз фанҳое, ки барои гирифтани дараҷаи номзади илм муқаррар шудааст; **рисолан номзадӣ** асари илмӣ барои гирифтани дараҷаи номзади илм.

НОМИДА ناميده *сифати феълӣи замони гузашта аз номидан*; **номида шудан** ном гирифтани; номгузорӣ шудан.

НОМИДАН نامیدن зикр кардани чизе ё касе бо номе, ном додан.

НОМИДАШАВАНДА ناميدهشونده *сифати феълӣи замони ҳозира аз номида шудан*; номбаршаванда, он ки ва он чи бо номе зикр мешавад.

НОМИЯ a. ناميه 1. *муаннаси номӣ* II. 2. қувваи рӯяндагӣ, қувваи рӯиш, қобиляти рӯидан ва болидан. 3. *мач*. наботот.

НОМӢ I نامى 1. номдор, овозадор; машхур; **оҳангсози номӣ**, **нависандаи номӣ**. 2. *грам. мансуб ба ном* (хоҳ чинс бошад ва хоҳ хос); **ҳиссаҳои номии нутқ** ҳиссаҳои исм, сифат ва шумора, ки номи ашё, шахс, аломат, миқдор ва ғ-ро ифода мекунанд; **хабари номӣ** хабаре, ки бо ҳиссаҳои номии нутқ ифода ёфтааст.

НОМӢ II a. نامى нумувкунанда, рӯянда, сабзанда; рустанӣ.

НОММОНӢ نامماني *исми амал аз ном мондан*; номгузорӣ.

НОМНАВИС نامنويس **номнавис кардан** ба қайд гирифтани ном, ба рӯйхат даровардани ном; **номнавис шудан тарзи мафъулиши номнавис кардан**

НОМНАВИСӢ نامنويسى сабти ном кардан, ба қайд гирифтани ном.

НОМОВАР نامآور номдор, соҳибном, овозадор, шӯхратёфта, машхур.

НОМУАӢЯН نامعين 1. он чи аз ҷиҳати миқдор, ҳаҷм ва манбаъ аниқ ва муайян нест, ғайри мушаххас, аниқ муқаррарнашуда: **даромади номуайян**. 2. норавшан; ноаниқ: **ҷавоби номуайян**.

НОМУАӢЯНӢ نامعيني номуайян будан; номушаххасӣ, ноаниқӣ; норавшанӣ.

НОМУБОРАК نامبارك шум, бехосият, бадбахтиовар, манҳус: **қадами нумуборак**.

НОМУБОРАКӢ نامباركي шумӣ, бехосиятӣ, манҳусӣ.

НОМУВАФАҚҚИЯТӢ ناموفقیتی *ниг.* бемувафқиятӣ.

НОМУВАЧҶАҲ ناموجه *кит.* сухан ё узри бедалелу беасос; ғайримаъзур: **эътирозоти номуваҷҷаҳ**.

НОМУВОФИҚ ناموافق ғайримувофиқ, носозгор, номуносиб.

НОМУВОФИҚАТӢ ناموافقتى мувофиқ набудан, мувофиқат надоштан.

НОМУКАММАЛ نامکمل такмилнаёфта, ғайрикомил, нопурра.

НОМУКАММАЛӢ نامکملی номукаммал будан, комил набудан; нопуррагӣ.

НОМУКАРРАР نامكرر такорнашаванда;

хамеша нав, доимо тоза.

НОМУКАРРАРӢ نامكررى нотакрорӢ, хамеша нав будан, доимо тоза будан.

НОМУҚАРРАР نامقرر 1. ғайримуқаррар, номуайян. 2. ғайриодӢ, аз одат берун, на ба таври ҳаррӯза ва хамеша.

НОМУҚАРРАРӢ نامقررى 1. ғайримуқаррарӢ, номуайянӢ. 2. ғайриодӢ будан.

НОМУМКИН ناممکن ғайриимкон, аз имкон дур, муҳол.

НОМУМКИНӢ ناممکنى ғайриимкон будан, аз имкон дур будан, муҳолӢ.

НОМУНОСИБ نامناسب 1. номақбул, нораво. 2. номувофик, носозгор; нозеб.

НОМУНОСИБӢ نامناسى 1. номақбулӢ, норавой. 2. номувофикӢ, носозгорӢ; нозебӢ.

НОМУНТАЗАМ نامنتظم ғайримунтазам, ному-
раттаб; бенизом, бетартиб.

НОМУНТАЗАМӢ نامنتظمى тартиб ва низом на-
доштан.

НОМУРАТТАБ نامرتب номунтазам, бетартиб;
пароканда, парешон.

НОМУРАТТАБӢ نامرتبى номунтазамӢ, бетар-
тибӢ; парокандагӢ, парешонӢ.

НОМУРОД نامراد ноком, ба муроду мақсад на-
расида; бадбахт.

НОМУРОДӢ نامرادى нокомӢ, маҳрумият.

НОМУРОСО نامراسا унснагиранда; нобоб,
ночинс.

НОМУС ю. ناموس 1. шараф, обрӯ, некномӢ. 2.
исмат, иффат, покӢ, покизагӢ; **ирзу номус**
обрӯ ва шараф. 3. нанг, шарм, ор; **ору номус**
иззату шараф; **номус кардан** ор кардан, шарм
доштан.

НОМУСАЛСАЛ نامسلسل kit. номуттасил, но-
мураттаб, нопаїваста.

НОМУСАТТАҲ نامسطح kit. ноҳамвор, пасту
баланд.

НОМУСОИД نامساعد мусоидатнақунанда,
номувофик, носозгор; ноқулай: **вазъияти но-**

мусоид.

НОМУСОИДӢ نامساعدى мусоидат нақардан,
номувофикӢ, созгор набудан: **номусоидии обу**
ҳаво.

НОМУСТАИД نامستعد kit. истеъдод надошта,
беистеъдод, беқобилият; нолоиқ, носазовор.

НОМУСТАҚИЛ نامستقل мустақилиятнадошта,
ғайрисоҳибхитиёр; ғайримухтор.

НОМУСТАҚИЛӢ نامستقلى мустақилият
надоштан, соҳибхитиёр набудан, мухтор
набудан

НОМУСТАҚИМ نامستقيم kit. 1. қач. 2. маҷ. но-
дуруст, норост.

НОМУСТАҚИМӢ نامستقيمي 1. қачӢ. 2. маҷ.
нодурустӢ, норостӢ.

НОМУСТАЛАБ نامستلب ориятхоҳ; иззатталаб.

НОМУСТАЛАБӢ نامستلبى ориятхоҳӢ; иззат-
талабӢ.

НОМУСТАҲКАМ نامستحکم ноустувор, нопой-
дор суст.

НОМУСТАҲКАМӢ نامستحکمي ноустуворӢ,
нопойдорӢ.

НОМУСУЛМОН نامسلمان ғайримусулмон; ко-
фир (*аз рӯи ақидаи дини ислом*).

НОМУТАНОСИБ نامتناسب таносубаш вайрон,
номувофик, бетаносуб.

НОМУТАНОСИБӢ نامتناسي вайронии таносуби
чизе, бетаносубӢ, номувофикӢ.

НОМУТАНОҲӢ نامتناهي беинтиҳо, бениҳоят,
бепоён.

НОМУТАШАККИЛ نامتشكل ғайримуташаккил,
тартибу низоми муайяннадошта, бетартибу
бенизом.

НОМУТАШАККИЛӢ نامتشکلي муташаккил
набудан, шаклу назми муайян надоштан.

НОМУТАШАККИЛОНА نامتشکلانه ба таври
ғайримуташаккил; бетартибонаву бенизома-
на.

НОМУТТАСИЛ نامتسل ғайримуттасил; ному-
раттаб.

НОМУТТАФИҚОНА نامفقانه ғайримуттафиқона
ба таври нотифоқ; ноаҳлона.

НОМ

НОМУТТАХИД نامتحد ғайримуттаҳид; мутаҳид нагардида.

НОМУТТАХИДИ نامتحدى ғайримуттаҳиди; муттаҳид набудан.

НОМУФАССАЛ نامفصل бидуни тафсил, бо пуррагӣ ифода наёфта; ба таври хуллас.

НОМУЎТАДИЛ نامعتدل ғайримўътадил; номусоид, носозгор: **обу ҳавои номўътадил**.

НОМҚҶҲ نامجوی 1. номқўй будан; шўҳратталабӣ. 2. *мач*. диловарӣ.

НОМҚҶҲ(Ӣ) نامجوی 1. он ки толиби номи нек аст; шўҳратталаб. 2. *мач*. диловар, шучоъ.

НОН نان 1. хўроки асосии инсон, ки аз орд ҳамир карда мепазанд: **нони гандум**, **нони гарм**, **нони зағора**, **нони сафед**, **нони сиёҳ**, **нони тафтон**, **нони фатир**, **нони хонагӣ**, **нони хушк**, **нони чавин**, **нони ширмол**; **нон буридан**, **нон пухтан**, **нон пора кардан**, **нон шикастан** а) нонро пора кардан; б) *киноя аз* духтареро ба арўсӣ номзад кардан. 2. *кит.*, *мач*. хўрок, ғизо; **нони муфт** ризку рўзии бе меҳнат ба даст омада; **нони ҳалол** а) ризку рўзии бо меҳнат ба даст омада; б) ноне, ки ба подабон барои чарондани чорпоён медиҳанд; **нону намаки касеро хўрдан** аз хони неъмате касе баҳраманд шудан, аз хони касе ризқ дидан; $\diamond$ **нону насиб** қисмат, насиба; **нони касе равғанӣ шудан** а) аз ҷое баҳравар шудани касе; б) ба серию пурӣ расидан (одатан аз даромади муфт); **нони касеро нимта кардан** ба ризқи касе шарик шудан, ба даромади касе ҳамроҳ шудан; **нонро пешпо задан** ношукрӣ кардан, ба қадри неъмате нарасидан; **нони даҳони касеро гирифтан** охири воситаи зиндагии касеро аз худ кардан, ризку рўзии касеро даррабудан; **нони чизеро хўрда тавонистан** қобилияту лаёқати бо коре рўз гузарониданро доштан, аз паси касбу коре зиндагонӣ карда тавонистан; **нонро аз даҳони касе зада гирифтан** *ниг.* **нони даҳони касеро гирифтан**; **нонро ҳалол карда хўрдан** аз ҳисоби меҳнати софдилона зиндагӣ кардан; **нону насиба бурида шудан** ризку рўзӣ канда шудан; аз ҷое, вазифае, даромад ӯ фоидае маҳрум гаштан; **нон хўрда намакдон шикастан** (*мақ.*) кўрнамакӣ кардан, ҳақношиносӣ кардан; **аз нону оби касе хабар гирифтан** ғамхорӣ кардан дар ҳаққи касе; ёрӣ расонидан ба шахси эҳтиёчманд; **аз пушти ко-**

ре (*чизе*) **нон хўрдан** рўз гузарондан ба воситаи коре, таъмину майшат доштан аз шўгле.

НОНАВИШТА نانوشته 1. навиштанашуда. 2. он ки ки аз рӯи урфу одат мавҷуд ва ҷорист: **қоидаи нонавишта**.

НОНАМОӢН نانمايان аз назар пинҳон, ноаён, диданашаванда.

НОНБАНДОН نانبندان *ғуфт.* аз тарафи зане сохибэҳтиром бо нияти нек бастанӣ аввалин нон ба танўр дар нонпазӣ барои тўйҳо.

НОНБУРДА نانبرده бурдаи нон, пораи нон.

НОНБУРИ نانبرى *исми амал аз* **нон буридан**; нон реза кардан.

НОНВО(Ӣ) نانواى он ки касб ва шўгли ӯ нон пухта фуруҳтан аст, пазандаву фурушандаи нон, хаббоз.

НОНВОӢ نانوائى касб ва шўгли нонвой, нонпазӣ ва нонфурушӣ.

НОНВОӢХОНА نانواى خانه ҷои пухтан ва фуруҳтани нон; ҷои нонпазӣ.

НОНГАДОӢ نانگداى нон гадоӣ кардан; нонталабӣ; мўхтоҷӣ ба нон.

НОНДИҲАНДА ناندهنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз* **нон додан**. 2. ба нон таъминкунанда, ризқдиҳанда ба касе; хўронанда.

НОНДОН ناندان сандуқ ӯ қуттии ниғаҳдории нон; **нон дар нондон**, **калидаш дар осмон** (*зарб.*).

НОНИШТА نانشته ғизо, ки дар аввали пагоҳ меҳўранд, ношто, субҳона; **ноништа кардан** нахорӣ хўрдан.

НОНИ نانӣ *мансуб ба* **нон**; $\diamond$ **дўсти нонӣ** *мач.* он ки барои суди шахсӣ бо касе дўстӣ мекунад; дўсти миёнкор; *муқоб.* **дўсти ҷонӣ**.

НОНКАШОНӢ نانکشانى нон кашондан; **аробаи нонкашонӣ** ароба барои аз ҷое ба ҷое кашондани нон.

НОНМАӢДА نانمیده *ниг.* **нонреза**.

НОНПАЗ نانپز он ки нон мепазад; нонвой.

НОНПАЗӢ نانپزى 1. *исми амал аз* **нон пухтан**. 2. ҷое, ки дар он нон мепазанд: **қорхонаи нонпазӣ**.

НОНПАР نان پير дастаи ба ҳам бастаи пар ё олати чӯбини мӯхрашакли мехчакӯб, ки нонвоён онро ба рӯи заволаи росткардаи нон мезананд, то ки нон ҳангоми пухтан надамад ва рӯяш зебо бошад.

НОНРЕЗА نان ريزه резаи нон; бурдаҳои майдаи нон.

НОНРОСТКУНӢ نان راستکني заволаи нонро паҳн карда онро барои часпондан ба танӯр омода намудан.

НОНТАЛАБ نان طلب 1. нончӯй, нонхоҳ, чӯяндаи ризку рӯзӣ. 2. гадо.

НОНФУРӢШ نان فروش фурӯшандаи нон.

НОНФУРӢШӢ نان فروشى фурӯши нон; шуғли нонфурӯш: **дӯкони нонфурӯшӣ**.

НОНХАЛТА نان خلته халта барои нигоҳ доштани нон; халтаи нони подабон *ва г.*

НОНХОНА نان خانه ҷое, ки дар тӯй ва меҳмондориҳои калон нонро он ҷо нигоҳ медоранд.

НОНХОӢ نان خواه хоҳандаи нон; гадо, талбандаи нон.

НОНХӢР نان خور он ки нони дигареро меҳӯрад; узв ё аъзои оила, ки дар таъминоти волид ё волидайн ҳастанд.

НОНХӢРАК I نان خورک *кҳн.* вақти барои хӯрокхӯрӣ дарсро қатъ кардани шогирдон дар мактаб ва коргарон ҳангоми кор.

НОНХӢРАК II نان خورک *зоол.* як навъ ҳашароте, ки дар хонаҳои истиқоматӣ ва биноҳои гарм зиндагонӣ мекунанд.

НОНХӢРИШ نان خورش ҳар чизи сард (*аз қабил*и гӯшти яхнӣ, панир, ширинӣ, чурғоту қаймоқ), ки бо нон меҳӯранд.

НОНХӢРӢ نان خورى нон хӯрдан; хӯрокхӯрӣ, таомхӯрӣ.

НОНЧАСПОНӢ نان چسپانى нон часпондан ба танӯр, нон бастан.

НОНЧӢӢ(Ӣ) نان جوى *ниг.* нонталаб.

НОНШИКАНОН نان شکنان маъракаи рамзан нон шикастан ва зиёфате орогани духтардорон барои эълони номзадии арӯсшаванда ба та-рафи домод: **ноншиканон кардан**.

НООБОД ناآباد гайримаъмур, номаъмур, ҷои обод карданашуда; *муқоб.* **ободон**.

НООГАӢ ناآگاه *ниг.* **ноогоҳ**.

НООГАӢӢ ناآگاهى *ниг.* **ноогоҳӣ**.

НООГОӢ ناآگاه беҳабар, беиттилоъ воқиғнабуда; бетачриба дар коре.

НООГОӢӢ ناآگاهى беҳабарӣ, беиттилоӣ, новоқиғӣ.

НООГОӢОНА ناآگاهانه 1. беҳабарона, новоқиғона. 2. надониста; ғофилона; ногоҳ.

НООДАМ ناآدم *ниг.* **нокас**.

НООДАМГАРӢ ناآدمگري одамгарӣ надоштан, аз хислатҳои одамай дур будан, одамият надоштан.

НООДАМӢ ناآدمى *ниг.* **нокаси**.

НООЗМУД(А) ناآزموده 1. озмуданашуда, имтиҳоннакарда: **таҷҳизоти ноозмуда**. 2. бетачриба, тачрибанадида.

НООЗМУДАГӢ ناآزمودگى *ниг.* **ноомузда**.

НООЗМУДАКОР ناآزمودگار бетачриба, тачрибанодида.

НООЗМУДАКОРӢ ناآزمودگارى бетачрибагӣ, тачриба надоштан.

НООМАД ناآمد :**ноомади кор** барор нагирифтани кор, пеш нарафтани кор ё рӯй додани ягон ҳодисаи гайриинтизорӣ, вазъияти душвор; **дар ноомади кор** вақте ки кор барор намекунад; вақте ки толеъ мадад намекунад.

НООМӢХТА ناآموخته 1. таълимнагирифта, ёднагирифта; машқнадида. 2. омӯхтанашуда, одатнакарда.

НООРОМ ناآرام 1. он ки орому қарор надорад, нороҳат, нотинҷ. 2. пуртуғён, пурталотум: **рӯди ноором; ноором кардан (намудан)** нороҳат кардан, пурташвиш гардонидан; **ноором шудан** беқарор шудан нороҳат гаштан, ба ташвиш афтодан; нотинҷ шудан. 3. беқарор, шӯҳ; бетоқат: **бачаи ноором**.

НООРОМӢ ناآرامى орому қарор надоштан; беқарорӣ; нотинҷӣ,

НООСУДА ناآسوده ноором, нотинҷ; пурташвиш.

НООСУДАГӢ ناآسودگى нооромӣ, нотинҷӣ;

пурташвишй.

НООШНО ناآشنا ношинос, бегона.

НООШНОӢ ناآشناи ношиносӣ, бегонагӣ.

НОПАДИД ناپديد нонамоён, пинхон, дидана-шаванда, нопаидо; **нопадид гардидан (гаптан, шудан)** ғоиб шудан, нонамоён шудан.

НОПАЗИР ناپذير 1. қабулнашаванда. 2. *чузъи пасини калимаҳои мураккаб ба маънои қабулнақунанда ва ғайри қобили қабул: бахснопазир, оштинопазир.*

НОПАЙВАСТ(А) ناپيوسته 1. пайвастнашуда, ба ҳам нобаста; берабт. 2. чудо-чудо, канда-канда, гусаста.

НОПАЙВАСТАГӢ ناپيوسته گي 1. нопаивандӣ, ба ҳам вобаста нашуда; берабтӣ. 2. чудо-чудо, канда-канда будан, гусастагӣ.

НОПАЙДО ناپيدا диданашаванда, нопадид; но-намоён, ниҳон.

НОПАЙДОКАНОР ناپيداكانار худудаш нонамоён, беканор, беинтиҳо, беохир, бепоён: **осмони нопадидоканор, нопадидоканор будан.**

НОПИДРОМ ناپدram кит. нофорам, нохуш, бад, ғайри маъқул, дилночасп.

НОПИСАНД ناپسند он чи мақбул ва писандида нест, номақбул; **нописанд омадан** бад воқеъ шудан; бад намудан.

НОПИСАНДӢ ناپسندی мавриди писанд қарор нагирифтан; номақбулӣ; назарногирӣ, безътиной.

НОПИСАНДОНА ناپسندانه писанд накарда; безътиноёна, безътиборона; назарногирона.

НОПОЙДОР ناپايدار ноустувор; бедавом, напоянда, бебақо, фонӣ.

НОПОЙДОРӢ ناپايدارى ноустуворӣ, нопояндагӣ, бебақой.

НОПОК ناپاک 1. олуда, мурдор, палид. 2. *мач.* бадкор, бадкирдор, нобакор, нокас: **одами нопок.**

НОПОКДОМАН ناپاکدامن беисмат, беиффат; нопарҳезгор, фосиқ.

НОПОКИЗАКОР ناپاکزه کار кораш нопокиза, кораш пурайбу нуқсон, *муқоб.* ҳалолкор.

НОПОКӢ ناپاکي олудагӣ, чиркинӣ.

НОПУРРА ناپره пурнабуда, пурнашуда; нокомил; ба дараҷаи пурра нарасида; **мактаби миёнаи нопурра, тахсилоти олии нопурра.**

НОПУРСИДА ناپرسیده пурсиданашуда; беичозат, берухсат.

НОПУХТА ناپخته 1. хом; нарасида. 2. *мач.* одами бетачриба, ноозмудакор: **чавони нопухта.**

НОР I نار 1. *мухаффафи анор; гули нор* а) гули анор; б) *мач.* гули сурх. 2. доғи сурхе, ки дар рӯи инсон пайдо мешавад.

НОР II ا. نار оташ.

НОРА ناره забонаи тарозу; санги каппон, санги тарозуи калон.

НОРАВО ناروا ношоиста, чоизнабуда.

НОРАВОН ناروان 1. истода, қорӣ нашаванда: **оби норавон.** 2. *кит.* ҳар чизе ки мавриди истифодаи бояду шояд надорад (*махсусан пул*), хороиҷ.

НОРАВШАН ناروشن 1. бенур, номунаввар, хира. 2. нофаҳмо, номафҳум; ғайри возеҳ: **сухани норавшан, маънии норавшан.**

НОРАВШАНӢ ناروشني 1. камнурӣ, хирагӣ. 2. номафҳумӣ; номуайяни, номаълумӣ.

НОРАНГ x. نارنگ *ниг.* **норанҷ//норинҷ.**

НОРАНЧ//НОРИНЧ نارنج [*муарраби норанҷ*] навъе аз афлесун, ки пӯшташ зарди сурхранг аст.

НОРАНЧӢ//НОРИНЧӢ نارنجي ба ранги норанҷ, зарди сурхчатоб.

НОРАС نارس 1. нарасида, напухта, хом: **меваи норас.** 2. *чузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои нарасандагӣ ва намерасидагӣ: ақлнорас, дастнорас.*

НОРАСИДА نارسیده 1. нопухта, хом. 2. ноболиғ, ба воя нарасида. **чавони норасида.**

НОРАСО نارسا 1. нокомил, нопурра; *муқоб.* **комил: асари норасо, ақли норасо.** 2. кӯтоҳ, паст: **қади норасо.**

НОРАСОӢ نارساي 1. камбуд, камомад; нопуррагӣ. 2. камбудӣ, ноқисӣ, нуқсон.

НОРБОН ناربان *ниг.* **нардбон.**

НОРВАН نارون *кит.* сада, гучум.

НОРВЕГ نارويگ номи халқе, ки аҳолии асосии Норвегияро ташкил медиҳад: **норвегхо**.

НОРВЕГӢ نارويگӣ *мансуб ба Норвегия (давлате дар Аврупои Шимолӣ); забони норвегӣ* забони аҳолии Норвегия.

НОРГИЛ نارگيل *бот.* дарахти чормағзи хиндӣ, ки ба дарахти хурмо монанд аст; меваи ин дарахт гирду калон буда, пӯчоқи ғафсе дорад ва дар даруни он обе ҳаст, ки мисли шир ва ширин аст, норчил, чавзи хиндӣ (кокос).

НОРГУЛ نارگل гули анор.

НОРДБОН نارديبان *ниг.* **нордбон**.

НОРДОН I ناردان ширини туршмаза; **анори нордон, себи нордон**.

НОРДОН II ناردان *кит.* оташдон.

НОРДОНА نارदानه 1. донаи анор. 2. *киноя аз лаби маъшуқа*.

НОРИЗО نارضا норозӣ, ғайриқонез, ноқаноатманд; эътирозманд.

НОРИЗОГӢ نارضاگӣ норозигӣ, розӣ ва қонез набудан аз касе ё чизе: **норизогӣ кардан, норизогӣ изҳор кардан**.

НОРИЗОӢНА نارضايبانه бо норозигӣ, дар ҳолати норозӣ будан: **норизоӢна нигоҳ кардан**.

НОРИЗОӢ نارضاى *ниг.* **норизогӣ: изҳори норизогӣ кардан**.

НОРИН نارين *хӯр.* як навъ таоми аз гӯшту угро ё туппа пухта.

НОРИНЧ نارنج *ниг.* **норанч**.

НОРИНЧӢ نارنجى *ниг.* **норанчӣ**.

НОРМАТИВ لوت. نارماتيو меъёри муайяни истехсол, миқдори истифодаи мавод, сарфи маблағ *ва г.*, ки мувофиқи он кор бурда мешавад.

НОРОЗИГӢ نارضايبگى *ниг.* **норизогӣ**.

НОРОЗИӢНА نارضايبانه *ниг.* **норизоӢна**.

НОРОЗӢ ناراضى 1. *ниг.* **норизо**. 2. мухолиф, муқобил; **норозӣ шудан** розӣ ва мувофиқ набудан аз коре.

НОРОМ نارام ромнашуда, (ба саворӣ) одатна-

карда; **аспи норомии беором**.

НОРОСТ ناراست ғайри рост, қач.

НОРОҲАТ ناراحت 1. он чи дар он роҳату осоиш нест; нобоб; заҳмату ташвишовар: **чоӣ нороҳат, либоси нороҳат**. 2. нотинч, ноором; **нороҳат кардан** безобита кардан, ташвиш додан; **нороҳат шудан** безобита шудан, нотинч гаштан.

НОРОҲАТӢ ناراحتى 1. безобитагӣ, ташвиш. 2. нотинчӣ, нооромӣ.

НОРПИСТОН نارپستان дорои пистони мисли анор дамида ва гирд, пистони анормонанд.

НОРПӢСТ نارپوست пӯсти анор, пӯчоқи хушки анор.

НОРӢФТА ناروفته чорӢбназада; рӢбучин накарда: **хонаи норӢфта**.

НОРЧӢЛ *а.* نارجل *муарраби норгил*.

НОС I ناس тамоқуи кӯфтаи бо оҳак, хокистар ва равғани зағир *ва г.* омехта ва соидашудаи кайфовар, ки ба зери забон гирифта боз мепартоянд; носвор; **нос кашидан** нос истеъмол кардан.

НОС II *а.* ناس *кит.* одам, инсон; мардум, халқ; **дар афвоҳи нос** дар даҳони халқ, дар гуфтугӯи мардум.

НОСАБУР ناصبور бесабр, бетоқат.

НОСАБУРӢ ناصبورى бесабрӣ, бетоқатӣ.

НОСАВОБ I ناصواب 1. нодуруст, нохуб. 2. нописандида, номақбул, номаъқул.

НОСАВОБ II ناثواب: **амали носавоб** *д.* кори хато, амали зишт, ки Худо намебахшад.

НОСАЗО ناسزا 1. нолоиқ, ношоиста, номуносиб; **рафтори носазо**. 2. гапи бад, сухани зишт, дашном, ҳақорат; **носазо гуфтан** ҳарфи бад гуфтан; ҳақорат кардан;

НОСАЗОГӢ(Ӣ) ناسزاگو(ى) 1. беҳудагӯ, баддаҳон. 2. ҳақораткунанда, дашномдиханда.

НОСАЗОГӢӢ ناسزاگوئى 1. бадзабонӣ; гапи ношоиста гуфтан. 2. ҳақорат кардан, дашномдихӣ.

НОСАРА ناسره қалб, сақат; нософ (*оид ба* пули тиллову нуқра ва худӣ тилло).

- НОСАРЕХ** ناصريچ норавшан, ғайри возех, аз сарохат дур; номафҳум.
- НОСАРЕХӢ** ناصريحي норавшанӣ, вазех набудан; номафҳумӣ.
- НОСАХЕХ** ناصحيح нодуруст; ғалат; норавшан, ғайри дақиқ.
- НОСАХЕХӢ** ناصحيحي нодурустӣ; ноаниқӣ.
- НОСДОН** ناسدان зарф барои нос аз қабилӣ носкаду, носшиша.
- НОСЕР** ناسير сернашуда; гурусна.
- НОСЕРАМ** ناسيرم *зифт*. 1. пурхӯр, баднафс. 2. сернашаванда; гурусначашм.
- НОСЕРАМӢ** ناسيرمي 1. пурхӯрӣ, баднафсӣ. 2. гурусначашмӣ.
- НОСЕРӢ** ناسيري 1. сернашуданӣ, сернашавандагӣ; **хӯроки носерӣ** хӯроки сернакунанда; хӯроки андак. 2. гуруснагӣ; нимгуруснагӣ.
- НОСЕРОНА** ناسيرانه баднафсона; гурусначашмона.
- НОСЕХ** ناصيح насихатгар, панддиханда.
- НОСЕХӢ** ناصيحي насихатгарӣ, панддихӣ.
- НОСЕХОНА** ناصيحانه насихатгарона, насихатгӯёна.
- НОСИПОС** ناسپاس ношукр кӯрнамак, ҳақношинос.
- НОСИПОСӢ** ناسپاسي ношукрӣ, кӯрнамакӣ, ҳақношиносӣ.
- НОСИР I a.** ناسر насрнавис, нависанда.
- НОСИР II a.** ناسر нусратдиханда, ёридиханда, мададгор.
- НОСИТУДА** ناستوده *ниг.* носутуда.
- НОСИХ I a.** ناسخ *кхн.* порчаи абрешимини зарбофт ё нукрабофт.
- НОСИХ II a.** ناسخ *кит.* 1. лағвкунанда, бекоркунанда (-и ҳукми собиқ), бекоркунандаи ҳуччати пештара. 2. нусхабардор, нависанда, котиб.
- НОСИХАТ** ناصحت бемор, касал, носолим.
- НОСӢ I a.** ناسي *кит.* фаромӯшкунанда, фаро-
- мӯшкор; фаромӯшхотир.
- НОСӢ II** ناسي 1. ҳамранги нос, сабзи тира (*оид ба ранг*). 2. мӯътод ба нос, носкаши гузаро.
- НОСКАДУ** ناس كدو носдоне, ки аз чӯбкаду месозанд.
- НОСКАШ** ناس كش он ки нос мекашад, истеъмолкунандаи нос.
- НОСКАШӢ** ناس كشي 1. *исми амал аз нос кашидан*. 2. носкаш будан; одати носкаш.
- НОСОЗ** ناساز 1. номувофик, нобоб, номақбул; хилофи табъ. 2. ноқулай, норохат: **худро носоз хис кардан; носоз будан** а) мувофиқ набудан; б) соз набудан, муносибати хуб надоштан (бо касе). 3. ноҳамоҳанг, номавзун, ночӯр.
- НОСОЗГОР** ناسازگار 1. номувофик, мувофиқатнакунанда; муҳолиф. 2. ноҳамоҳанг, номавзун, ночӯр; **бахти носозгор** бахти бад; бетолей.
- НОСОЗГОРӢ** ناسازگاري носозгор будан; номувофиқатӣ, муҳолифат, носозӣ.
- НОСОЗГОРОНА** ناسازگارانه носозона, номувофиқона, муҳолифона.
- НОСОЗӢ** ناسازي 1. номувофиқӣ; нобобӣ, бадӣ. 2. бадии муносибат, вайронии муносибат; муҳолифат.
- НОСОЛИМ** ناسالم 1. носихат, бемор, касалманд. 2. номусоид; нохуш, бад: **обу ҳавои носолим, вазъияти носолим**.
- НОСОЛИМӢ** ناسالمي 1. носихатӣ, беморӣ, маризӣ. 2. номусоидӣ; бадӣ: **носолимии вазъият**.
- НОСРАНГ** ناسرنگ *ниг.* носӢ II, 1.
- НОСУР** a. ناسور// ناصور *кит.* реше, ки ҳамеша аз он фасод меравад, реши равон, захми илочнопазир, захми кӯхна.
- НОСУТ** a. ناسوت *кит.* 1. д. олами моддӣ, дунё, ин ҷаҳон. 2. *мач.* инсонӣ, одамӣ; *муқоб.* лоҳут.
- НОСУТУДА/НОСИТУДА** ناستوده *кит.* 1. нописандида, номаъкул: **рафтори носутуда**. 2. бадкор, бадамал.
- НОСУФТА** ناسفته 1. сӯрохнашуда, 2. *мач.* беайбу нуқсон; **дурри носуфта** а) дурру гавҳари сайқалнаёфта; б) *кин.* сухани бикр, сухани то-

- за.
- НОСФУРҶШ** ناسفروش он ки нос мефурӯшад, фурӯшандаи нос.
- НОСФУРҶШӢ** ناسفروشى фурӯши нос; шуғли носфурӯш.
- НОСҶЗ** ناسوز насӯзанда; оташбардор: **сандуки носҶз**.
- НОТА I** лот. ناته мус. аломатҳои хаттии махсус, ки ба воситаи онҳо овозҳои мусикиро нишон медиҳанд: **ба нота гирифтани (гузарондан)**.
- НОТА II** лот. ناته ниг. **этирознама**.
- НОТАВОН** ناتوان 1. суст, заиф, бекувват, бекудрат; очиз; *муқоб.* **тавоно:** **пири нотавон;** **тани нотавон** тани дардманд. 2. камбағал, фақир, нодор; *муқоб.* **тавоногар**.
- НОТАВОНБИН** ناتوانبين ҳасадбаранда, беҳбудии касеро нахоҳанда, муваффақияти касеро дида нотавонанда.
- НОТАВОНБИНИ** ناتوانبيني ҳасадбарӣ, беҳбудии касеро дида нотавонистан.
- НОТАВОНӢ** ناتواني 1. заифӣ, камкувватӣ, бемадорӣ. 2. нодорӣ, камбағалӣ бечорагӣ.
- НОТАВОНӢ** ناتواناي ниг. **нотавонӣ**.
- НОТАӢЕР** ناتيار буднашуда, нотамом.
- НОТАМОМ** ناتمام 1. итмомнаёфта, анҷомнаёфта, ба итмом нарасида; ғайри комил. 2. ба охир нарасонда ба поён нарасонда; **нотамом-нотамом** канда-канда, бо фосила; нимғурма; **нотамом мондан** буд нашуда мондан, ба анҷом нарасида мондан.
- НОТАНТЕ** ناتنتي *гуфт.* он ки ба ҳеч чиз тан дарнамедахад; он ки ба ҳақ тан намедахад; *муқоб.* **якқавл**.
- НОТАРИАЛӢ** ناتريالي *мансуб ба нотариат;* идораи нотариус; **идораи давлатии нотариалии шаҳр;** **ҳуҷҷати нотариалӣ** ҳуҷҷати дар идораи нотариус сабт ва тасдиқшуда.
- НОТАРИАТ** лот. ناتريات сохтори идораҳои ба расмият дароварандаи ҳуҷҷатҳои ҳуқуқӣ: **нотариати давлатӣ**.
- НОТАРИУС** лот. ناتريوس хизматчиҳои нотариат, ки ҳуҷҷатҳои ҳуқуқиро сабт, тасдиқ ва ба расмият мебарорад.
- НОТАРОШИДА** ناتراشیده 1. (мӯяш) тарошида-нашуда; мӯяшрасида. 2. носуфта, ноҳамвор. 3. *мач.* одами дағал, бадмуомила; беодоб.
- НОТАРС** ناترس 1. натарсанда; часур, далер, бебок. 2. натарсида, наҳаросида; далерона, часуруна.
- НОТАРСӢ** ناترسي далерӣ, шуҷоат, часорат.
- НОТАРСОНА** ناترسانه наҳаросида; часуруна, бебокона.
- НОТИҚ** а. ناطق 1. гӯянда, суҳангӯӣ, гапзанандаи моҳир; **ҳайвони нотик** инсон, ки қобилияти нутқ (гап задан) дорад; 2. нутқкунанда, маърузагар.
- НОТИҚА** ناطقه 1. *муаннаси* **нотик**. 2. қобилияти нутқ, қувваи суҳангӯӣ.
- НОТИҚӢ** ناطقي 1. нотик будан; суҳангӯӣ, суҳанронӣ. 2. гапдонӣ, суҳандонӣ.
- НОТИНЧ** ناتنج ноором, ноосоишта; пурташвиш; **нотинч шудан** пурташвиш гаштан.
- НОТИНЧӢ** ناتنجي нооромӣ, беосоиштагӣ; пурташвишӣ.
- НОТИФОҚ** ناتفاق ниг. **ноиттифоқ**.
- НОТИФОҚӢ** ناتفاقي ниг. **ноиттифоқӣ**.
- НОТОБ** ناتاب 1. носихат, бемор, касал: **нотоб шудан**. 2. заиф, бемадор.
- НОТОБӢ** ناتابي носихатӣ, беморӣ, касалӣ.
- НОУМЕД** ناميد 1. умеду орзуяш бар бод рафта, навмед, маъюс; *муқоб.* **умедвор;** **ноумед гаштан(шудан)** умедро кандан, маъюс шудан; **ноумед кардан** касеро маъюс гардонидан. 2. бечора, ба мурод нарасида, *ба таври навозиш* берӯзӣ.
- НОУМЕДӢ** ناميدي маъюсӣ, аз даст додани умед, бар бод рафтани орзӯ; **ба ноумедӣ афтодан(гирифтани шудан)** маъюс шудан, умедро аз даст додан; **ба ноумедӣ андохтан** маъюс гардонидан, ноумед сохтан.
- НОУМЕДОНА** ناميدانه бо ноумедӣ, навмедона, маъюсона.
- НОУСТУВОР** ناستوار 1. номустаҳкам, суст, бевунёд. 2. бесубот, калаванда: **одами ноустувор**.

НОУСТУВОРИ ناستواری ноустувор будан, мустаҳкам ва устувор набудан; субот надоштан: **ноустувории вазъият**; **ноустувории ҳаракат**.

НОУСТУВОРОНА ناستوارانه бо ноустуворӣ.

НОҶДАБАРОӢНА ناعهدهبرايانه белаёқатона, беқобилиятона.

НОҶДАБАРӢ ناعهدهبرائى 1. белаёқатӣ, беқобилиятӣ, корношоямӣ, корнодонӣ. 2. нота-вонӣ, бедаступой.

НОФ ناف 1. чуқурчаи миёни шиками одам, ки мунтаҳои рӯда аст ва вақти зоида шудани ба-ча онро мебуранд; **нофаш дар фалон ҷой бурида шудааст** *кин.* дар фалон ҷой зоида шуда-аст; **хуни нофи ман дар ин ҷо рехтааст** *кин.* зодгоҳи ман ин ҷост. 2. *маҷ.* миёни ҳар чиз; **нофи шаб** миёни шаб, нисфи шаб.

НОФА ناه 1. нофи оҳуи мушқин. 2. моддае, ки дар ҳалтачаи зери нофи оҳуи мушқин ҷамъ мешавад ва хеле хушбӯӣ аст.

НОФАРМОН نافرمان саркаш, итоатнақунанда.

НОФАРМОНБАРДОР نافرمانبردار итоат-нақунанда, саркаш, осӣ.

НОФАРМОНБАРДОРӢ نافرمانبردارى саркашӣ, исёнгарӣ.

НОФАРМОНӢ نافرمانى нофармон будан, саркашӣ, итоатнақунандагӣ.

НОФАРРУХ نافرخ *кин.* безеб, зиштрӯ.

НОФАРРУХАХТАР نافرخاختر *кин.* бадбахт, бе-толеъ, манхус.

НОФАРҶОМ نافرجام *кин.* 1. бефоида, беҳуда, коре, ки оқибаташ неқ нест, бадфарҷом. 2. бенатича, **бахти нофарҷом** толеи бад, бахти бад.

НОФАРҶОМӢ نافرجامى *кин.* 1. бенатичагӣ, бефоидагӣ, беҳудагӣ. 2. бадфарҷомӣ.

НОФАҲМ ناهم *ниг.* бефаҳм.

НОФАҲМИДА ناهميده надониста, сарфаҳм на-рафта.

НОФАҲМӢ ناهمى нодонӣ, надонистан; огоҳ

набудан, беҳабарӣ; **худо ба нофаҳмӣ андохтан**

(задан) худо нофаҳмида нишон додан; худо беҳабар вонамуд кардан.

НОФАҲМО ناهما номафҳум; душворфаҳм.

НОФЕЪ ا. نافع фоиданок, манфиатнок, судманд.

НОФИЗ ا. نافذ *кин.* 1. нуфузқунанда, фуру-раванда. 2. раво, ҷоришаванда: **амри нофиз**, **ҳукми нофиз**.

НОФИЛА ا. نافله *кин.* 1. баҳшиш, атиё. 2. *д.* ибодате, ки анҷом додани он воҷиб нест: **на-мози нофила**.

НОФИР ا. نافر *кин.* нафратқунанда; раманда, тарсанда.

НОФОРАМ نافرهم 1. ноҳуш, ноҳинҷор. 2. ногу-вор, бемаза, дилнокаш, бадхӯр: **хӯроки нофо-рам**.

НОХАЛАФ ناخلف 1. фарзанди ноқобил, фар-занди нолоиқи падар, падарбезор. 2. *тах.* одами нобакор, бадқирдор, бадахлок.

НОХИРАДМАНД ناخردمند нодон, беақл.

НОХИРАДМАНДОНА ناخردمندانе беақлона; аз рӯи нодонӣ.

НОХОНДА ناخوانده 1. таҳсилнодида, бесавод. 2. даъватнашуда, ногуфт, таклифнашуда: **меҳ-мони нохонда**.

НОХОНО ناخوانا хонданаш душвор, душворхон, бадхон: **хати нохоно**.

НОХОСТ ناخواست 1. ғайримунтазир, ғайри-чашмдошт; баногоҳ, ногаҳон; тасодуфан. 2. маълум накарда, беҳабар; ба таври ногаҳонӣ; **нохост ҳучум кардан** ғафлатан ҳучум овардан.

НОХОТИРҶАМЪ ناخاطرجمع 1. хотирошуфта, нотинҷ; мушавваҷхотир. 2. хавфнок, пурха-тар.

НОХОТИРҶАМЪӢ ناخاطرجمى 1. хотирҷамъ набудан, хотирошуфтагӣ, нотинҷӣ. 2. хавфнокӣ, пурхатарӣ.

НОХОҶ ناخواه бар хилофи хоҳиш ва майл; **хоҳу нохоҳ** аз ду сар; бегуфтгӯ; хоҳӣ нахоҳӣ.

НОХОҶАМ ناخواهم нахоҳанда; бемайл, беҳоҳиш; **бо дили нохоҳам**; бе хоҳишу майл; **дили нохоҳам-узри бисёр** (*зарб.*) агар одам майлу ҳаваси иҷрои коре надошта бошад, бахонаҳои зиёде меорад.

НОХУБ ناخوب номувофик; бад, зишт.

НОХУДО I ناخدا бехудо, бедин.

НОХУДО II ناخدا киштибон, киштирон.

НОХУН ناخون моддаи шохӣ, ки нӯги ангуштони дасту пой инсон ва чонваронро мепӯшонад; аз нохуни пой то мӯи сар сар то пой бадан; монанди (чун) гӯшту нохун хеле зич ва ногустастанӣ (*мас., муҳаббати инсон ба ватан*); нӯги нохун барин а) заррае андаке; б) ҳеч. нохун гирифтган кӯтоҳ кардани нохунҳои дарозшуда бо нохунгирак ва г.; нохун задан ба воситаи нохун харошидани чизе; нохун расонидан ба чизе (*мас., ба тор барои навохтан*); аз мағзи(зери) нохун чирк кофтан айбҷӯӣ кардан, камбудии касеро чустан (*қасдан, богаразона*); бо нохуну дандон чангидан то дами охири чангидан; ♦ нохуни обдор панҷаҳои пурхунар (*дар навохтани соҳҳои торӣ*).

НОХУНА ناخونه *кит., тиб.* пардаи гӯштомонанди сафедранг, ки дар гӯшаи чашм аз тарафи бинӣ пайдо мешавад ва агар табобат накунад, боиси хира шудани мардумак чашм мегардад.

НОХУНАК ناخونک 1. *ниг. мизроб.* 2. *грам.* аломатест, ки барои фарқ кунонидани матн, ҷумла ё калимаи ба таври иқтибос овардашуда аз ду тарафаш гузошта мешавад; ба нохунак гирифтган.

НОХУНГИРАК ناخونگیرк асбобчаи махсус ки бо он нохун мегиранд.

НОХУНДАРОЗ ناخوندراز он ки ва он чи нохунаш дароз шудааст.

НОХУНОРОӢ ناخونآرائӣ ороиши нохун дар толори ҳусн.

НОХУНПЕРО(Ӣ) ناخونپيرای *кит.* 1. нохунгирак; кайҷии хурди нохунгирӣ. 2. сартарош.

НОХУНХӢРАК ناخونخورк *тиб.* бемории зери нохуни ангушт.

НОХУШ ناخوش 1. ғамгин, ношод. 2. бадҳол, нотоб, бемор: нохуш шудан. 3. бад, нохуб: кори нохуш, бо назари нохуш нигоҳ кардан; хабари нохуш хабари хафагиовар, хабари андӯховар, хабари хуш.

НОХУШӢ ناخوشӣ 1. хафагӣ, ғамгинӣ. 2. беморӣ,

носихатӣ, нотобӣ.

НОХУШНУД ناخوشنود 1. хафа, ғамгин, маҳзун. 2. норизо, норозӣ; нохушнуд шудан норозӣ шудан, хафа шудан.

НОХУШНУДӢ ناخوشنودӣ 1. ғамгинӣ, хафагӣ. 2. норозигӣ, норизоӣ.

НОХУШНУДОНА ناخوشنودانه бо нохушнудӣ, маҳзунона; норозиёна.

НОХӢРДАНИӢ ناخوردني 1. шакли инкориши сифати феълии замони оянда аз хӢрдан. 2. ғайри қобили хӢрдан, ба хӢрдан номувофик: алафи нохӢрданӣ.

НОӢАҚ ناحق норост, нодуруст; бардурӯғ; ғайриодилона; тӢхмати ноӢақ; хуни ноӢақ хуни одами бегуноҳ; ба ноӢақ бе ҳеч айбу гуноҳ, бе ҳеч далел; ба ҳаққу ноӢақ хоҳ ҳақ бошаду хоҳ ноӢақ; бе исботи гуноҳ.

НОӢАҚӢ//НОӢАҚҚӢ ناحقى норостӣ, нодурустӣ; бардурӯғӣ; ғайриодилонагӣ.

НОӢАҚОНА//НОӢАҚҚОНА ناحقانه 1. ба таври ноӢақ, нодуруст; ҷазои ноӢақона ҷазои ноодилона

НОӢАҚШИНОС ناحقشناس *кит.* кӢрнамак, носипос, бевафо.

НОӢАМВОР ناھموار 1. номусаттах, нотахт; пурнишебу фароз, пасту баланд: роҳи ноӢамвор. 2. номавзун; на ба як қарор.

НОӢАМВОРӢ ناھمواری пастиву баландӣ, пурнишебу фароз будан, номусаттахӣ: ноӢамвори роҳ.

НОӢАМОЛ ناھمال *кит.* беназир, беҳамто, бемислу монанд.

НОӢАМУЛӢ ناھمولى *кит.* бесабрӣ, бетоқатӣ.

НОӢИБ ا. ناھب гиранда, рабоянда; ғораткунанда, ғоратгар.

НОӢИД ناھد *нуч.* ситораи ЗӢҳра.

НОӢИНӢОР ناھنجار 1. номуносиб; номақбул, зишт. 2. ногувор, номатбӯъ, нофорам: ваъзияти ноӢинӢор. 3. нобоб, дурушт: бори ноӢинӢор.

НОӢИНӢОРӢ ناھنجاری 1. номувофикӣ, носозгорӣ. 2. ногуворӣ, нофорамӣ.

НОӢИЯ I ا. ناحيه 1. қисме аз як сарзамин, гӯшае

аз мамлакат. 2. мамлакат, кишвар, минтақа. 3. *нав.* воҳиди маъмурию марзӣ дар ҳайати вилоят ё шахрҳои калон, район: **ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ, ноҳияҳои шаҳри Душанбе.**

НОҲИЯ II *а.* *ناهيه* *кит.* 1. *муаннаси* ноҳӣ. 2. манъ; манъи қатъӣ.

НОҲИЯБАНДӢ *ناحيهبندى* 1. *нав.* ба ноҳияҳо (3) чудо кардан; **ноҳиябандии вилоят** вилоятро ба ноҳияҳо тақсим кардан. 2. *кишов.* навъҳои ин ё он зироатро ба ин ё он ноҳия махсус гардондан: **ноҳиябандии навъҳои ҷуворимаққа.**

НОҲӢ *а.* *ناهي* манъкунанда, наҳйкунанда, боздоранда.

НОҲОР *ناهار* аз бомдод чизе нахӯрда, аз пагоҳирӯзӣ тахтулнакарда; ноништанакарда; гурусна: **дили ноҳор.**

НОҲУШӢР *ناهوشيار* 1. он ки хушёр нест, маст. 2. кундфаҳм; нофаҳм.

НОЧА *ناچه* *ниг.* **нойча;** **ноча андохтан** нойча тайёр кардан, нойча печонда мондан. 2. ҳосили навбастаи растаниҳои палакӣ аз қабилӣ бодиринг, харбуза, каду *ва г.:* **ноча бастан**

НОЧАСП *ناچسپ* *ниг.* **ночаспон.**

НОЧАСПӢ *ناچسپي* *ниг.* **ночаспонӣ.**

НОЧАСПОН *ناچسپان* 1. номувофик; берабт, бемуносибат; **гапҳои ночаспон** суханони берабт ва бемаврид; **дарбеҳи ночаспон** дарбеҳи номувофик; ямоқи бебез; **табассуми ночаспон** табассуми номувофик ва сохта. 2. ноҳинҷор, кабоб.

НОЧАСПОНӢ *ناچسپاني* 1. берабтӣ; номуносибӣ: **ночаспонии гап.** 2. ношинамӣ, номувофикӣ.

НОЧАХ *ناچخ* *кит.* 1. *ниг.* **табарзин.** 2. найзаи хурд.

НОЧИЗ *ناچيز* 1. бисёр кам, хеле кам, андак: **дармади ночиз, маблағи ночиз.** 2. арзишнадошта, беқадр: **тӯхфаи ночиз.** 3. ҳеч чиз; ҳеч, беаҳамият.

НОЧОР *ناچار* 1. ноилоҷ, маҷбур, лобуд. 2. ногузир, хатман, бечунучаро: **чор-ночор** хоҳ-нохоҳ, ногузир; **ночор гардидан (мондан, шудан)** ноилоҷ шудан, маҷбур шудан.

НОЧОРӢ *ناچاري* 1. ноилоҷӣ, маҷбурӣ; зарурат; аз **ночорӣ** аз беилоҷӣ, аз ноилоҷӣ; **ба ночорӣ**

бо ноилоҷӣ. 2. *мач.* бечорагӣ, тихидастӣ, фақр.

НОЧОҚ *ناچاق* *гуфт.* нохуш, нохурсанд, ношод: **ДИМОҒИ НОЧОҚ.**

НОҶАВОНМАРД *ناجوانمرد* 1. он ки ҷавонмард нест; бадсиришт; бешараф. 2. пастҳиммат, фурумоия, сифла.

НОҶАВОНМАРДӢ *ناجوانمردى* 1. бадсириштӣ; бешарафӣ. 2. пастҳимматӣ, дунҳимматӣ.

НОҶАВОНМАРДОНА *ناجوانمردانه* 1. бешарафона: **амали ноҷавонмардона.** 2. пастҳимматона, дунҳимматона.

НОҶАМӢ *ناجمع* парешон, пароканда; **хотири ноҷамӢ** парешонии хотир.

НОҶИНС *ناچنس* 1. зоташ бад бадзот; бадчинс. 2. *тахк.* нокас, номард; нобоб. 3. унснагиранда; номуросо.

НОҶӢ *а.* *ناجي* *кит.* начотёбанда; начотёфта.

НОҶОИЗ *ناچائز* 1. нораво, ҷоизнабуда. 2. *мач.* нолоик, ношоиста: **корҳои ноҷоиз.**

НОҶОЛИБ *ناچالب* ҷолибнабуда, ҷалбнақунанда; намуди ҷолиб надошта.

НОҶУНБОН *ناچنبان* начунбанда, беҳаракат; **ноҷунбон шуда мондан** беҳаракат (караҳт) шудан, шах шуда мондан.

НОҶӢР *ناچور* 1. мувофиқатнадошта, номутаносиб, ноҳамоҳанг. 2. ноқулай, нохуш: **худро ноҷур хис кардан.**

НОҶӢРӢ *ناچورى* 1. номувофиқатӣ, номутаносибӣ; ноҳамоҳангӣ, 2. ноқулайӣ, нохуш будан.

НОШАФФОФ *ناشفاف* 1. ғайришаффоф, нософ: тира; ғуборолуд. 2. *мач.* ноошкор, пӯшида.

НОШИКАН *ناشکن* нашикананда, намешикастагӣ: **истакани ношикан.**

НОШИКАСТА *ناشکسته* нашикаста, бутун (чизҳои шикастанӣ).

НОШИКЕБ *ناشکيب* бесабр, бетоқат.

НОШИКЕБӢ *ناشکيبى* бесабрӣ, беқарорӣ.

НОШИКЕБО *ناشکيبا* *ниг.* **ношикеб.**

НОШИНОС *ناشناس* 1. ноошно, бегона: **одамони**

- НОШИНОС**. 2. шинохтанашуда; шиносоинадошта; омӯхтанашуда: **ЧИЗИ** ношинос, ношинос будан бо чизе.
- НОШИНОСӢ** ناشناسи ношинос будан; шинос набудан, бегона будан; **БА** ношиносӣ задан ношинос вонамуд кардан.
- НОШИНОСО** ناشناسа ношинос; шиноснашуда, ошноинадошта бо чизе; ноогоҳ аз чизе.
- НОШИНОСОӢ** ناشناسаи ношиносӣ; ноогоҳӣ.
- НОШИНОХТ** ناشнаخت кит. ношинос; шинохтанашуда; он ки ҳеҷ кас ӯро намешиносад.
- НОШИР** а. ناشр нашркунанда, пахнкунанда; ба табъ расонанда.
- НОШИТО** ناشта ниг. ношто.
- НОШИФ** а. ناشф кит. ба худ кашанда (мас., обро), чаббанда, нашфкунанда.
- НОШӢ** ناشи 1. пайдошаванда (аз чизе), сарзананда. 2. кит. бетачриба; навкор, тозақор.
- НОШОД** ناشад он ки шоду хурсанд нест; андӯхгин, ғамгин, маҳзун, хафа.
- НОШОИСТА** ناشаисте 1. ношоям, носазовор, нолоиқ. 2. беҳуда, бечо, бад: **ҒАПИ** ношоиста, **ХАРАКАТИ** ношоиста.
- НОШОИСТАӢ** ناشаисте ги ношоиста будан, нолоиқӣ, носазоворӣ.
- НОШОЯМ** ناشаим ношоиста, носазовор, ғайри шоистаи коре ё чизе, нодуруст, бад, зишт; **КОРИ** ношоям кори бад, амали зишт; **СУХАНҲОИ** ношоям алфози қабех.
- НОШПОТӢ** ناشпатаи меваи ширини обдор аз чинси мурӯд ва нок.
- НОШПӢТӢ** ناشпоти ниг. ношпотӣ.
- НОШТО** ناشта ниг. **НОНИШТА**; **НОШТО** кардан хӯроки пагоҳӣ хӯрдан, ноништа кардан; **ВАҚТИ** ношто хангоми тахтӯли пагоҳӣ.
- НОШУД** ناشд 1. белаёқат, бебарор, ноӯҳдабаро, нотавон, бекора, он ки аз ӯҳдаи коре намебарояд. 2. нимҷон, бекувват.
- НОШУДАӢ** ناشдани 1. *шакли инкории сифати феълӣи замони оянда* аз **шудан**. 2. он чи набояд шавад, нашаванда; он чи шуданаш мумкин нест, ғайримумкин.
- НОШУКР** ناشкур носипос, кӯрнамак; ҳақношинос: **БАНДАИ** ношукр.
- НОШУКРӢ** ناشкури кӯрнамакӣ, носипосӣ, ҳақношиносӣ; **НОШУКРӢ** кардан а) носипосӣ кардан, пешпо задан (*неъматеро*); б) қадри чизеро надонистан, ба қадри чизе ё некии касе нарасидан.
- НОШУКУФТА** ناشкуфта шукуфтанашуда, бознашуда, вонашуда, **ГУЛИ** ношукӯфта; **ОҲАКИ** ношукӯфта оҳаки обнарасида.
- НОШУМОР\НОШУМУР** ناشмур//нашмар 1. нашумурда, шумор накарда. 2. ниг. **БЕШУМОР**.
- НОШУНАВО** ناشунава нашунаванда, кар.
- НОШУНАВОӢ** ناشунаваи қобилияти шунавоӣ надостан, нашунаванда будан, ношунидан; **ХУДРО** ба ношунавоӣ андохтан худро нашунидан вонамуд кардан.
- НОШУСТА** ناشусте шустанашуда; чиркин, нопок: **ЛИБОСИ** ношуста; $\diamond$ **ТИФЛИ** ношуста кӯдаки навзод.
- НОЯБР** ю. ноябр номи моҳи ёздаҳуми солшумории милодӣ.
- НОЯБРӢ** ноябри мансуб ба ноябр.
- НУБУВВАТ** а. نبوت кит. 1. ниг. **РИСОЛАТ**. 2. маҷ. эъҷоз, мӯъҷизанамой, мӯъҷиза нишон додан.
- НУБУҒ** а. نبوغ кит. заковати баланд, истеъдоди фавқулода, ниҳояти мумтозӣ дар илму адаб.
- НУВВОБ** نواب ҷ. **НОИБ**.
- НУГУН** نگون ниг. **НАГУН**.
- НУГУНСОР** نگونسار ниг. **НАГУНСОР**.
- НУДАМО** а. ندما ҷ. **НАДИМ**.
- НУДБА** а. ندبه гиря, нола; гиря кардан, нола кардан; ба мурда навҳа кардан.
- НУДРАТ** а. ندرت камӣ, камёбӣ, кам воқеъ шудан; **БА** нудрат кам, аҳён.
- НУДРАТАН** а. ندرتاً аҳёнан, гоҳ-гоҳ.
- НУЗДАҲ** نزده шумораи миқдорӣ адади 19, яъне даҳ чамъи нӯҳ.
- НУЗДАҲСОЛА** نزدهساله он ки (чи) нуздаҳ сол дорад, нуздаҳ сол дошта; синнаш ба нуздаҳ даромада: **ЧАВОНИ** нуздаҳсола.

НУЗДАҲСОЛАГӢ *نزده سالگی* нуздаҳсола будан, нуздаҳ сол доштан.

НУЗДАҲУМ *نزد هم* шумораи тартибӣ аз нуздаҳ.

НУЗДАҲУМИН *نزد همين* *ниг.* нуздаҳум; касе ё чизе, ки шумораи нуздаҳ қарор дорад.

НУЗЛ *ا. نزل* *кит.* 1. ризқ, рӯзӣ. 2. хӯрданиҳое, ки пеши меҳмон мегузоранд; зиёфат.

НУЗУЛ *а. نزول* *кит.* 1. фурудой. 2. поин омадан, фуромадан; манзил гирифтан (*пас аз сафар*); **нузул қардан** (**намудан, фармудан**) манзил гирифтан, фуромада чой гирифтан.

НУЗҲАТ *а. نزهت* *кит.* 1. покизагӣ; некӯӣ. 2. хушҳолӣ, хурсандӣ.

НУЗҲАТБАХШ *نزهت بخش* фараҳбахш, хурсандивар.

НУЗҲАТГОҲ *نزهتگاه* *кит.* ҷои хушҳаво, ҷои дилкушо.

НУКОТ *а. نکات* *ҷ.* нукта.

НУКТА *نکته* 1. масъалаи нозук. 2. мазмуни дақиқ. 3. сухани пӯшида, каломи рамзнок; **донандаи нуктаҳои борик** донандаи суханҳои пурмазмун ва таъсирбахш, суханвари борикфаҳм, нозукадо. 4. ҷиҳати муҳими ягон масъала; харфи муҳим, гапи зарур.

НУКТАГИР *گیر* *нукте* эродгир, хурдагир, айбҷӯӣ.

НУКТАГИРӢ *گیری* *нукте* эродгирӣ, хӯрдагирӣ, айбҷӯӣ.

НУКТАДОН *نکته دان* борикфаҳм, зирак; он ки хубу бадро нағз фарқ мекунад (*хусусан суханро*); сухандони забардаст.

НУКТАДОНӢ *نکته دانی* борикфаҳмӣ, донистани паҳлуҳои нозуки сухан.

НУКТАКУШО *نکته کشا* нуктасанҷ, борикбин; рамзфаҳм.

НУКТАПАРДОЗ *نکته پرداز* гӯяндаи нуктаҳои латифу дақиқ, нозукбаён, суханвари нозукадор.

НУКТАПАРДОЗӢ *نکته پردازى* нозукбаёнӣ.

НУКТАСАНҶ *سنج* *нукте* дарк ва баёнқунандаи мазмунҳои баланду дақиқ, сухансанҷ, суханвари мумтоз.

НУКТАСАНҶӢ *سنجى* *нукте* дарк ва баёни нуктаҳои борик; санҷидагӯӣ; суханварӣ, фасеҳбаёнӣ.

НУКТАФАҲМ *فهم* *нукте* *ниг.* нуктадон.

НУКТАФАҲМӢ *فهمى* *нукте* *ниг.* нуктадонӣ.

НУКЧА *نو کچه* *ниг.* нӯкча.

НУҚАТ *а. نقت* *ҷ.* нукта.

НУҚЛ *а. نقل* 1. чизе ки пас аз нӯшидани бодову май меҳӯранд, газак, ҳалқосо. 2. беҳтарини чизҳои хӯрдани; хуб ва сараи чизҳо; **нуқлу наво** шириниҳо, меваҳои хушк; **нуқли маҷлис киноя** аз сухане, ки сари забонҳои аҳли маҷлис бошад; мавзӯе, ки вирди забони ҷамъият аст. 3. *гуфт.* ҳама, тамом, тамоман: **заминаш нуқл аз сангу рег иборат аст.**

НУҚЛДОН *نقلدان* зарфе барои нуқл, зарфе барои газак.

НУҚОТ *نقات* *аслаш* **ниқот.**

НУҚРА *نقره* 1. филизи гаронбаҳои сафедранг, сим; **нуқраи холис** нуқраи софи бе омехтагӣ бо маъданҳои дигар. 2. аз нуқра сохташуда, нуқрагин: **пули (тангаи) нуқра; медали нуқра** нишонест, ки дар мактабҳои миёна ба талабагонӣ бо баҳои “хуб” ва “аъло” таҳсилкарда ва имтиҳонҳои хатмро супурда дода мешавад.

НУҚРААНДУД *نقره اندود* бо оби нуқра андудашуда, бо нуқра рӯйбаст кардашуда, симандуд.

НУҚРАБАНД *نقره بند* бо нуқра ороиш додашуда, нуқракоришуда: **носкадуи нуқрабанд.**

НУҚРАВОР *نقره وار* нуқрамонанд, нуқраранг.

НУҚРАВОРӢ *نقره واری* асбобу олоти зебу ороишии нуқрагин.

НУҚРАГИН *نقره گین* аз нуқра сохташуда, симин; бо нуқра ороиш додашуда: **камарбанди нуқрагин, лаълии нуқрагин.**

НУҚРАГӢ *نقره گي* *мансуб* ба **нуқра**; нуқрагин.

НУҚРАГУН *نقره گون* *ниг.* нуқраранг.

НУҚРАДАВОНӢ *نقره دوانی* нуқра давондан ба рӯи чизе, нуқра андудан.

НУҚРАДОР *نقره دار* он чи дар таркибаш нуқра дорад: **санги нуқрадор.**

НУҚРАКОР *نقره کار* заргаре, ки чизҳои нуқрагӣ месозад.

НУҚРАКОРӢ *نقره کاری* 1. бо нуқра зинат додан. 2. бо нуқра зинат додашуда; хотамкорӣ аз нуқра: **зини қошаш нуқракорӣ.**

НУҚРАКӮБ *نقره کوب* ба рӯяш аз нуқра нақшу нигор дошта: **камарбанди нуқракӯб.**

НУҚРАКӮБӢ *نقره کوبی* *ниг.* нуқракорӣ.

НУҚРАМОНАНД *نقره مانند* *ниг.* нуқравор.

НУҚРАМӮ(Ӣ) *نقره موی* дорои мӯи нуқрамонанд; духтари нуқрамӯӣ.

НУҚРАОСО *نقره آسا* *ниг.* нуқравор.

НУҚРАПЎШ نقرهپوش пӯшидашуда бо нуқра; сафедпӯш; кӯҳи сарбаланди нуқрапӯш кӯҳи баланди бо барфҳои нуқрагун пӯшидашуда.

НУҚРАРАНГ نقره رنگ ба ранги нуқра сафед, нуқратоб, симгун.

НУҚРАСОН نقره سان нуқрагун, нуқрамонанд, нуқравор.

НУҚРАТОБ نقره تاب *ниг.* нуқраранг.

НУҚРАФОМ نقره فام нуқрагун, нуқраранг.

НУҚРАҲАЛ نقره حل ҳалли нуқра, оби гудохтаи нуқра.

НУҚС *a.* نقص [аслаш **нақс**] *ниг.* нуқсон.

НУҚСДОР نقص دار *ниг.* нуқсондор.

НУҚСОН نقصان 1. *кит.* кам шудан, коста шудан. 2. камбудӣ, норасой, камӣ. 3. айб, иллат: **нуқсон доштан, нуқсон ёфтан (пайдо кардан);** **ислоҳи нуқсон кардан** камбудихоро бартараф кардан.

НУҚСОНДОР نقصان دار он чи камбудӣ ва норасоие дорад.

НУҚТА *a.* نقطه 1. изи бисёр хурде, ки бо як бор расондани нӯги қалам ё ягон чизи нӯгтез пайдо мешавад; **нуқтаи ҳарфҳои арабӣ** аломати холчамонанде, ки дар боло ва зери ҳарфҳои арабӣ гузошта мешавад. 2. *грам.* аломати ист дар китобат (.), ки дар охири ҷумла гузошта мешавад: **нуқтаву вергул.** 3. мафҳуми асосӣ дар риёзиёт, ҳандаса ва физика, ки мафҳуми ибтидои чизе, ҷои бурида гузаштани як хат ё чанд хат ва ғайраро ифода мекунад: **нуқтаи буриши ду хати рост, нуқтаи яхбандӣ, нуқтаи ҷушиш; нуқта гузоштан** а) нуқта мондан; б) *киш.* ба охир расонидан, анҷом додан. 4. марказ; **нуқтаи доира** маркази доира. 5. ҷои ягон чиз, ҷой, маҳал; **нуқтаи баланд** қуллаи авҷ, дараҷаи баландтарини ҷое, чизе; **нуқтаи марказӣ** ҷои асосӣ, марказ; **нуқтаи савдо** мағоза, дукон ва умуман ҷои хурда фурушиҳо. 6. *мач.* нуқта, масъала; **нуқтаи телефон** дастгоҳи собити дар ҷое насбшудаи телефон; **нуқтаи назар** фикр, мулоҳиза, тарзи биниш; **аз нуқтаи назари...** мувофиқи диди..., назар ба мулоҳизаи...; **нуқта ба нуқта** айнан, бекаму кост.

НУҚТАВЕРГУЛ نقطه ويرگل *грам.* аломати китобатиест, ки дар дохили ҷумла, дар сурати нотаом ва тафсилталаб будани фикр гузошта мешавад.

НУҚТАГУЗОРӢ نقطه گذاري гузоштани нуқта (*дар ҳарфҳои арабӣ ва дар охири ҷумлаҳо*).

НУҚТАДОР نقطه دار нуқтанок, нуқтадошта: **ҳарфи нуқтадор** (*дар алифбои араби асоси тоҷикӣ*).

НУҚУД نقود *кит., ҷ.* нақд.

НУЛА نوله садои дарози сағу шағол; уллоси сағ; **нула кашидан** садои дароз баровардани сағ ва шағол.

НУЛАКАШӢ نوله كشي *исми амал аз нула кашидан;* уллоскашии сағу шағол.

НУМӢ//НУМУВ *a.* نمو 1. сабзидан, сабзиш, нашъунамо, болиш. 2. тараққиёт, инкишоф, болоравӣ, рушд: **нумӯ кардан.**

НУН I نون *номи ҳарфи бисту нӯҳуми алифбои арабиасоси тоҷикӣ, ( ), ки дар ҳисоби абҷад баробари адади 50 аст.*

НУН II نون *кутоҳшудаи акнун.*

НУР نور 1. рӯшноӣ, равшанӣ, зиё (-и офтоб, ситора, ҷароғ, оташ ва ғ.). 2. шуоъ: **нурҳои ултрабунафш.** 3. фуруғ, тобиш, дурахшиш (-и ҷашм) *ба тарзи истиора:* **нури дониш, нури илм, нури маърифат; нур аз ҷашм (дида) рафтани** хира шудани ҷашм, заиф ва беқувват шудани биной; **нур бахшидан** а) равшанӣ додан, равшан кардан; б) *киш.* ҳузуру ҳаловат бахшидан; **нур додан** равшанӣ додан, равшан кардан (*мас. ба воситаи қувваи барқ*); **нур пошидан** дурахшидан; **нур фишондан** равшанӣ додан, фурузон кардан; **нури болои нур** нуран ало нур, боз беҳтар; **нури дида (ҷашм)** фарзанди азиз; **нури дида, тоҷи сар** дар мавриди ниҳояти сарфарозӣ ва хурсандӣ аз омадани одами азиз ва мӯхтарам гуфта мешавад.

НУРА نوره омехтаи оҳаку зарних, ки барои поксозии мӯй аз бадан кор фармуда мешавад.

НУРАФКАН نورافکن 1. нурпош, дурахшон; равшанидиҳанда. 2. *нав.* ҷароғи маҳсули барқӣ, ки нурро ба як дастаи пурқувват ҷамъ карда ба тарафи даркорӣ ва ба дур медиҳад, прожектор.

НУРАФКАНӢ نورافکنی 1. нурпошӣ, равшандиҳӣ. 2. *физ.* шуоъдиҳӣ.

НУРАФШОН نورافشان нурпош, нурафкан.

НУРАФШОНӢ نورافشانی нурпошӣ, равшанибахшӣ, нурдиҳӣ.

НУРБАХШ نوربخش нурдиҳанда, равшанкунанда, партавафкан.

НУРБОР نوربار нурафшон, нурпош, бисёр равшан.

НУРБОРОН نورباران пурнур, пурзиё; **нурборон**

- намудан** ниҳоят равшан кардан, пурнур кардан.
- НУРДИҲАНДА** نوردهنده 1. *сифати феълӣи замони ҳозира аз нур додан*; нурбахш. 2. он ки мутасаддии равшан кардани сахна ва во-ситаҳои дигари нурдиҳӣ аст, танвиргар.
- НУРИАНДОЗӢ** نوري اندازى *ниг.* **нурипошӣ**.
- НУРИКАШОНӢ** نوري کشاني нурӣ кашондан, нурӣ овардан ба сари замини кишт.
- НУРИПОШАК** نوري پاشک асбобе, ки ба воситаи он ба замини кишт нурӣ мепошанд.
- НУРИПОШӢ** نوري پاشي *исми амал аз нурӣ пошидан*; нурӣ андохтан ба киштзор, нури-андозӣ; порупошӣ
- НУРӢ** نوري моддаи органикӣ ва ғайриорганикӣ, ки қувваи ҳосилхезии заминро зиёд мекунад (*аз қабилӣ* пору, селитра ва моддаҳои дигар); **нурӣ андохтан**, **нурӣ пошидан** (*ба замини кишт*); **нурӣ маъданӣ** (азотӣ, фосфорӣ ва ғ.) моддаи ба хок қувватдиҳандаи химиявӣ.
- НУРОНӢ** نورانى 1. пурнур, пурзиё, тобон, мунаввар. 2. *мач.* гармрӯ, ситорагарм; **мӯйсафеди (пири) нуронӣ**; **чехраи нуронӣ** рӯи рахшон
- НУРПОШ** نورپاش нурафшон, партавафкан^у нурбахш; дурахшон, мунаввар.
- НУРПОШАНДА** نورپاشنده *ниг.* **нурпош**.
- НУРПОШӢ** نورپاشي нурафшонӣ, равшанидиҳӣ^у партавафканӣ.
- НУРФИШОН** نورفشان *ниг.* **нурафшон**.
- НУРФИШОНӢ** نورفشاني *ниг.* **нурафшонӣ**.
- НУС** نس *кит.* гирдогирди даҳон; лаб; пӯз, фук.
- НУСК//НАСК** نسک *кит.* номи ҳар як аз бистуяк баҳши китоби муқаддаси зардуштиён - Авесто.
- НУСРАТ** ا. نصرت 1. *кит.* ёрӣ, ёрмандӣ, мадад. 2. зафар, ғалаба, пирӯзӣ; **нусрат ёфтан** ғалаба кардан, зафар ёфтан.
- НУСРАТБАХШ** نصرت بخش зафарбахш, фатҳовар.
- НУСРАТҚАРИН** نصرت قرين он ки фатҳу ғалаба ёру ёвари ўст; зафарманд, фирӯзманд.
- НУСРАТМАНД** نصرتمند зафарманд, ғолиб^у фотех.
- НУСРАТОВАР** نصرت آور *ниг.* **нусратбахш**.
- НУСРАТОИН** نصرت آئين *ниг.* **нусратқарин**.
- НУСХА** نسخه 1. навиштае, ки аз рӯи китоб ё

матни дигар рӯнавис карда шудааст; аксе, ки аз рӯи тасвир, нақша ё ҳуччате бардошта шудааст, копия; **нусхаи асл** навиштаи аввал, асли матн. 2. ҳар адад аз чизҳои навишта ва чопшуда: **адади нашрро ба...** **нусха расондан**. 3. нақшаи чизҳои гулдӯзӣ ва ё гулбуришуда; **нусха бардоштан** а) рӯйбардор кардан, рӯнавис кардан (*навишта ё нақшаеро*); б) *кин*. тақлид кардан. 4. *нав.* дастури хаттии духтур барои тайёр кардани дору ва тарзи истеъмоли он.

НУСХАБАДАЛ نسخه بدل *ади.* матни аз тарафи нусханависе тағйирёфтаи ягон асар: **нусхабадалҳои девони шоир**.

НУСХАБАРДОР نسخه بردار рӯнавискунанда, нусхагир.

НУСХАБАРДОРӢ نسخه بردارى нусха бардоштан, нусхагирӣ, рӯнавис кардан.

НУСХАГИР نسخه گیر коргари матбаа, ки барои мусахҳаҳои нусхаи асари чопшавандаро тайёр мекунад.

НУСХАГИРӢ نسخه گیری *ниг.* **нусхабардорӣ**.

НУСХАКАШ نسخه کش он ки барои гулдӯзӣ ва гулпартоӣ нақшаи намуна мекашад.

НУСХАКАШӢ نسخه کشي шуғл ва амали нусхакаш.

НУСХАНАВИС نسخه نویس он ки чизи навиштаро рӯбардор мекунад, нусхабардор.

НУСХАНАВИСӢ نسخه نویسی аз чизи навиштае рӯй бардоштан.

НУТҚ а. نطق 1. қобилияти сухан гуфтан, ба забон овардани калом, гапзанӣ; **узвҳои нутқ** узвҳои гуногуни инсон (*аз қабилӣ* забон, ком, ҳалқ, садопардаҳо, забонча ва ғ.), ки бо иштироки онҳо овозҳои нутқ ба вучуд меояд. 2. ҳунари сухангӯӣ; суханронӣ дар назди чамъият; хитоба гуфтан; **нутқи бурро** ҳунари равшан, фаҳмо ва зебову ифоданок сухан гуфтан. **нутқ кардан//нутқ эрод кардан** суханронӣ кардан, гап задан дар чамъомаде. 3. *зби.* услуб, тарзи гуфтор; **нутқи хаттӣ** услуби забони китобӣ, забони навишторӣ; **нутқи айнан нақлшуда** порчае аз гуфтори шахси дигар, ки нависанда ё гӯянда бе ягон тағйирот, яъне айнан дар иншо ё сухани худ иқтибосан меорад; **нутқи мазмунан нақлшуда** мазмуни сухани каси дигар, ки гӯянда ё нависанда онро одатан ихтисоран дар калом ё навиштаи худ меорад; **нутқи сахнавӣ** фанни махсусе дар шӯъбаҳои актёрӣ ва коргардонии мактабҳои олии санъат, ки дар хусуси чигунагии забони асарҳои

- сахнавӣ ва тарзи такаллуми хунарпешагон баҳс мекунад.
- НУТФА** *a.* نطفه оби мард, манӣ.
- НУФУЗ** *a.* نفوذ 1. таъсир гузарондан, асар кардан; таъсир: **нуфузи маънавӣ**. 2. чорӣ шудани ҳукм ва фармон (-и шахсе, давлате; **нуфуз доштан** таъсир доштан; **нуфузи худро афзудан** таъсири худро зиёд кардан; **нуфуз пайдо кардан** таъсиру эътибор пайдо кардан.
- НУФУЗНОК** نفوذناк соҳиби таъсиру эътибор, бонуфуз.
- НУФУЗНОПАЗИР** نفوذناپذير он ки ё он чи ба он таъсир расондан номумкин аст.
- НУФУЗНОПАЗИРӢ** نفوذناپذيرى нуфузнопазир будан.
- НУФУР** نفور *kit.* 1. гурез, рамидан бинобар нафрат аз чизе. 2. танаффури, нафрат.
- НУФУС** نفوس 1. *ч.* **нафс**. 2. аҳоли, мардум; **афзоиши нуфус** афзудани саршумори аҳоли.
- НУХОЛА** *a.* نخاله *kit.* 1. сабӯс. 2. *мач.* ҳар чизи беарзишу бефоида.
- НУХОӢ** *a.* نخاع *kit.* моддаи сафедранг, ки дар даруни аррапушт ҷойгир аст; мағзи ҳаром, ҳароммағз.
- НУХОС** *a.* نحاس *kit.* мис.
- НУХУЛ** *a.* نحول *kit.* лоғарӣ, харобӣ.
- НУХУНБАН//НИХУНБАН** نهين *ниг.* **ниҳанбан**; сарпуши деғу табак, танӯр *ва г.*
- НУХУС** *a.* نهوس *ч.* **наҳс**.
- НУХУСАТ** نهوست бадбахтӣ, шумӣ, бетолей, нофарҷомӣ.
- НУХУФТ** نهفت пинҳон, пӯшида; **нухуфт доштан** пинҳон доштан.
- НУХУФТА** نهفته 1. *сифати феълии замони гузашта аз* **нухуфтан**; пинҳон, пӯшида, махфӣ: **нухуфта доштан**. 2. рустшуда, пинҳоншуда.
- НУХУФТАН** نهفتن 1. пинҳон кардан, намоён кардан, рӯпӯш кардан, махфӣ кардан. 2. пинҳон шудан, махфӣ шудан, ниҳон гардидан.
- НУЦАБО** *a.* نجبا *kit.*, *ч.* **начиб**.
- НУЧУМ** *a.* نجوم 1. *ч.* **начм**. 2. эътиқоду тасаввуротест дар бораи аз рӯи вазъи ситораҳо пешгӯӣ кардани тақдири инсону дигар пешомадҳо (астрология); **илми нучум** илми ҳайат, ситорашиносӣ, астрономия.
- НУЧУМӢ** نجومى 1. *марбут ба* **нучум**. 2. му-
- наччим; ситорашинос ахтаршинос; **расадоти нучумӣ** мушоҳидоти ситорашиносӣ.
- НУШРА(Т)** نشره//نشرت *kit.* афсун, дуо, ки ба-рои муолиҷаи девона ё беморе хонда ё ба рӯи қоғаз ва лавҳа навишта мешавад; таъвиз.
- НУШУЗ** *a.* نشوز *kit.* 1. носозгорӣ кардани зан бо шавҳари худ. 2. гарданшаҳӣ, гарданкашӣ, нофармонӣ.
- НУШУР** *a.* نشور *d.* зинда шудани баъд аз мурдан, бархостан аз гӯр; растахез, қиёмат.
- НУШҲОР//НУШҲӢР** نشخوار *kit.* 1. пасмондаи алафи гову гӯсфанд. 2. кафшаи гову гӯсфанд.
- НҮГ//НӢК** نوگ//نوگ 1. сари тези ҳар чиз (*мас., сӯзан, қалам ва г.*). 2. сари чизе (*мас., ришта, ҷӯб ва г.*); **нӯги забон** а) қисми пеши забон; б) *мач.* на аз сидки дил, рӯякӣ, аз рӯи дил; **нуки калоба** а) сари риштаи калоба; б) *мач.* сари риштаи коре, роҳи ҳалли коре (масъалае). **нӯг-нӯги даст** а) бо нӯги ангуштони даст; ги-рам-нагирам; б) *киноя аз* дили нохоҳам, берағбат, беҳоҳиш; **нӯг-нӯги пой** хеле оҳиста, бесадо (*оид ба* роҳ рафтани); **аз нӯги...** а) аз сари...; б) *мач.* аз ҳисоби...; **бесару нӯг** дарҳамбарҳам, печида, сарпеч; **нӯг додан** сар задан, намоён гаштан, неш задан(-и растанӣ); **нӯги калобаро гум кардан** саросема шудан, ҷӣ кор кардани худро надониста мондан; **нӯги остин шуда натавонистан** баробарӣ карда натавонистан, рақобат карда натавонистан бо чизе; **нӯг ба нӯг расондан (кардан)** чизеро дар рӯзгор то вақти муайян бо машаққат расонидан; **аз нӯги хамир фатир** (*мақ.*) намунаи аввал, намунае аз бисёр, андаке аз чизе.
- НҮГБОРИК** نوگباريك дорои нӯги борик.
- НҮГБУРИДА** نوگبريده аз нӯг кӯтоҳ (калта) кардашуда: буридашуда.
- НҮГДОДА** نوگداده *сифати феълии замони гузашта аз* **нӯг додан**; сарзада, зоҳиршуда, намоёншуда.
- НҮГДОР** نوگدار дорои нӯг, нӯги тез дошта.
- НҮГИЗАБОНӢ** نوگزبانى рӯякӣ, ғайрисамимӣ.
- НҮГИОСТИНӢ** نوگآستينى : **кори нӯгиостинӣ** кори ғайриқонунии махфӣ, қаллобию фиребгарии андак.
- НҮГИРӢМОЛӢ** نوگرويمالى чизи ёд кардашуда, ёдакишуда (сатҳӣ, рӯякӣ).
- НҮГКАЧ** نوگكچ дорои нӯги қач, нӯгаш қач, сараш қач.
- НҮГТЕЗ** نوگتيز нӯгаш борик: **кафши бепошнаи нӯгтез, нӯгтез кардан**.

НҮГТОК نوگ تاک бурида ё канда партофтани нӯги шохчай навраси токи ангур.

НҮГЧА نوگچه *ниг.* нӯкча.

НҮК نوک *ниг.* нӯг.

НҮКАР نوکر *ниг.* навкар.

НҮКАРӢ نوکری *ниг.* навкарӣ.

НҮКАРОНА نوکرانه *ниг.* навкарона.

НҮКҒАФС نوک غفس ҳар чизи нӯгаш ғафс.

НҮКЧА نوکچه чӯбчаи нӯгаш пахта печонидашуда, ки равған молида дармегиронанд (*беитар дар мазорҳо*): **нӯкча даргирондан**.

НҮКЧАДАРГИРОНӢ نوکچه درگیرانی *исми амал аз нӯкча даргирондан*; даргирондани нӯкча.

НҮЛ نول 1. минқори мурғон. 2. милаи офтоба ва зарфҳои дигар; **нӯл задан** минқор задан; бо нӯл задан; *♦ касеро дар коре бо (ба) як нӯл задан* аз касе дар коре ниҳоят нешдаст будан; хеле моҳир будан.

НҮЛА نوله *ниг.* нула.

НҮЛБОРИК نولباریک ҳар чизе, ки нӯлаш борик, аст, борикнӯл.

НҮЛДАРОЗ نولدراز чизи нӯлаш дароз, дарознӯл: **чойники нӯлдароз**.

НҮЛДОР نولدور нӯлнок, миладор, милнок.

НҮЛЗАНИ نولزانی *исми амал аз нӯл задан*; минқор задан.

НҮСА نوسه *кит.* рангинкамон, қавси кузаҳ.

НҮФ نوف *кит.*, акси овоз, ки аз кӯҳ бар мегардад акси садо.

НҮФА نوفه *кит.* шӯру ғавго, ғалоғула.

НҮФИДАН نوفیدن *кит.* баромадани акси садо аз кӯҳ; гурридан, ғалоғула кардан, шӯру ғавго намудан.

НҮХТА نوخته абзоре аз чарм ё банд, ки барои нигоҳ доштани асп, ҳар ё чорпои дигар ба сари он андохта мебанданд; гулафсор; **нӯхта задан (андохтан)** а) нӯхта ба сар кардан (ба ҳар); б) *мач.* ба итоат даровардан, ром кардан, мутеъ сохтан; **нӯхтаро кандан** *мач.* аз итоат баромадан.

НҮХТАБАНД نوختهبند банди дарозе, ки ба нӯхта пайванд буда, ба даст дошта ё ба ҷоё баста мешавад.

НУҲ نه *шумораи миқдорӣ* ададе, ки пеш аз даҳ меояд, адади 9; *♦ нух гунбад* нух табақаи осмон (*аз рӯи ақидаи қадимӣ*); **нуҳ фалак** нух

табақаи осмон, яъне ҳафт фалак ва фалаки ҳаштум, ки гӯё бурҷҳои осмонӣ он ҷо қарор доранд ва фалаки нуҳум, ки охири табақаи осмон буда, фалакулафлок низ номида мешавад.

НУҲБОЛОР نهبالار хонае, ки нуҳ болор дорад.

НУҲГОНА نهگانه иборат аз нуҳ адад, нуҳтой: **рақами нуҳгона**.

НУҲСАД نهصد *шумораи миқдорӣ* нуҳ бор сад.

НУҲСАДСОЛА نهصدساله он чи нуҳсад сол дорад.

НУҲСАДСОЛАГӢ نهصدسالگی нуҳсадсола будан, нуҳсад сол доштан.

НУҲСАДУМ نهصدم *шумораи тартибӣ аз нуҳсад*.

НУҲСАДУМИН نهصدمين *ниг.* нуҳсадум; чизе, ки дар шумораи нуҳсад қарор дорад.

НУҲСОЛА نهساله он ки ё он чи нуҳ сол дорад, нуҳ сол дошта; синаш ба нуҳ даромада.

НУҲСОЛАГӢ نهسالگی нуҳ сол дошта.

НУҲУМ نههم *шумораи тартибӣ аз нуҳ*.

НУҲУМИН نهمين *ниг.* нуҳум; он чи ё он ки дар шумораи нуҳ ё ҷои нуҳум қарор дорад.

НУҲЯК نهیک аз нуҳ як (ҳисса).

НҮҲ نوح *кит.* д. яке аз пайғамбарони қадим, ки тибқи ривоёти динӣ дар замони ӯ тӯфони азиме рӯй дода, аксари рӯи заминро об зер кардааст ва Нӯҳ бо киштии худ гурӯҳе аз одамон ва ҳайвоноту растаниҳоро наҷот додааст.

нӯш نوش 1. *асоси замони ҳозира аз нӯшидан*. 2. *ҷузъи пасини баъзе калимаҳои мураккаб ба маънои нӯшанда*: **боданӯш, обнӯш**.

НҮШ نوش 1. ширин, гуворо; лаззатбахш. 2. асал; ангубин. 3. чизи нӯшиданӣ; **нӯш кардан** нӯшидан; *♦ айшу нӯш* кайфу сафо, айшу ишрат; **нӯшу неш** а) асал ва заҳр; б) *мач.* меҳрубонӣ ва хашму ғазаб; **нӯши чон кардан** нӯшида ва хӯрда ҳаловат бурдан; **айшу нӯш кардан** кайфу сафо кардан, айшу ишрат кардан; **нӯши чонатон шавад!** гуворо бошад! (*ибораи хоҳиши нек*).

НҮШБОД نوشباد суханронии вақти шаробнӯшӣ (*ба муносибате*).

НҮШГИЁҲ نوشگياه гиёҳе, ки дафъи заҳр мекунад.

НҮШДОРУ نوشدارو доруи зидди заҳр, подзаҳр; доруи шифобахш.

НҮШИДАН نوشیدن ошомидан, нӯш кардан,

хӯрдан чизҳои обакиро (*аз қабилӣ* шир, шароб, обро).

НҮШИДАНБОБ نوشیدن باب ҳар чизи боби нӯшидан, барои ошомидан мувофиқ.

НҮШИДАНИ نوشیدنی *сифати феълии замони оянда аз нӯшидан*; он чи нӯшида мешавад, он чи боби нӯшидан аст, ошомиданӣ.

НҮШИН نوشین ширин, гуворо, хуштаъм, лаззатбахш.

НҮШИНА نوشینه *ниг.* нӯшин.

НҮШИНБОДА نوشین پاده 1. майи хушмаза, шароби лазиз. 2. *мус.* яке аз сӣ лаҳни Борбад.

НҮШИНЛАБ نوشین لب ширинлаб (*сифати маҳбуба*).

НҮШКОМ نوش کام шодком, баҳравар.

НҮШЛАБ نوش لب *ниг.* нӯшинлаб.

НҮШОБА نوش آبه 1. май, машрубот. 2. чизи нӯшиданӣ, нӯшокӣ (*аз қабилӣ* шарбат, оби маъданӣ).

НҮШОКӢ نوشاکی чизи нӯшиданӣ, чизи обакӣ, нӯшоба; **оби нӯшокӣ** оби қобили хӯрдан, оби нӯшиданбоб, оби хӯрданӣ.

НҮШОН(И)ДАН نوشانیدن *тарзи бавоситаи нӯшидан*; ошомонидан, ба нӯшидан водостан, хӯрондан.

НҮШОНӮШ نوشانوش (май) нӯшидани пай дар пай ва бисёр.

НҮШОНӮШӢ نوشا نوشی нӯшонӯш; бисёр нӯшидан, аз ҳад зиёд нӯшидан (майро).

НҮШХӮР I نوش جور *ниг.* нушхор // нушхӯр.

НҮШХӮР II نوش خور зуккахӯр, бомазахӯрак.

НҮЪМОН نوعمان : лолаи нӯъмон лолаи сурх.

ФАРҲАНГИ ТАҒСИРИИ ЗАБОНИ ТОЧИКӢ

Иборат аз 2 ҷилд
ҷилди I
А – Н

Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ, Душанбе, с. 2008, 950 саҳ.

Мухариррон Назарзода С., Сангинов А., Каримов С., М.-Ҳ Султон
Мусахҳехон Мискинов И., Зарафшонӣ С., Назаршоева Ҷ.,
Некбахтшоева С., Усмонова Г., Мирзоева О.

Мухаррири техникӣ Ибодуллоев Ф.
Саҳифабанд ва ороишгар Назарзода Ф., Наимӣ М.
Ҳуруфчинони компютерӣ Назаршоева Ҷ., Ашӯрова Н., Усмонова Г.,
Некбахтшоева С., Мирзоева О., Раҷабова М.,
Шералиева А.

Ба чопаш 30.07.2008 имзо шуд.
Андозаи қоғаз 80x100 1/16. Қоғази офсетии №1.
Ҳуруфи «Times New Roman Tj». Чопи офсетӣ.
Ҳаҷмаш 60 ҷузъи чопӣ.
Адади нашр 5000 нусха.